Universidad de Deusto
Biblioteca

M. AZPILCUETA

Manuale Confessariorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

ENCHIRIDION,
SIVE

MANVALE
CONFESSARIORVM
ET POENITENTIVM,

Complectens penè resolutionem omnium dubiorum, quæ in sacris confessionibus occurrere solent, circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras & irregularitates: iampridem sermone Hispano compositum, & nunc Latinitate donatum, recognitum, decem Præludiis, & quamplurimis aliis locupletatum, & reformatum, ab ipsomet Autore MARTINO ab AZPILCVETA doctore Nauarro.

AD S.D.N. GREGORIVM XIII.

Materiam hoc volumine contentorum decimaquinta docet pagina.

LVGDVNI,
Apud Guliel. Rouillium sub scuto Veneto,
M. D. LXXV.
Cum priuilegiis & licentia Superiorum.

19080

S. D. N. GREGORIO XIII. PONT. OPT. MAX.

MARTINVS AB AZPILCVETA Doctor Nauarrus, in ista mira gubernandi vigilantia perpetuam perseuerantiam.

QVOD ENCHIRIDION *siue* MANVALE *Confessariorum & pœnitentium, ante annos viginti sermone vulgari ediderам, nunc Latinitate donatum edituruſ, tuæ, quæ secundum diuinam prima est, Maiestati, audeo nuncupare B. Pater: non quidem, quod humilitatem Auctoris, & operis non agnoscam, neque quod istam tuam, sacrosanctæque Sedis, cui præsides, sublimitatem, post Dei maximam (cui nil nisi altum offerri decuit) exploratam non habeam: sed quod in id me moueat primum, vehemens illud desiderium signo aliquo testandi meam erga te obseruantiam & pietatem: conceptum iam inde à quo tempore missus in Hispaniam à latere Legatus, admirabilis prudentiæ, iustitiæ, constantiæque specimen toti ei edidisti illustriss. Deinde quod visum est nonnullis, esse muneris, ætatis, & officij mei, vt qui iunior in altis Regnis, multis Regibus, & principibus officinæ meæ pauperis munuscula obtulerim, iam senior,*

multis annis in tuis moratus, & sacerrimo tuæ Pœnitentiariæ Prætorio adscriptus, offeram istud, humile quidem, sed ad id (ni fallor) perutile & longe aliis præstantius Sanctitati tuæ, à qua, & fœ.re. Pio V. (quem tu tanti facis, tantoque opere præter aliorum consuetudinem, quibus Præcessorum facta displicere solent, imitaris, & qua licet exuperas) maiora beneficia quam vnquam ab aliis accepi. Accedit, quod eisdem ipsis visum est, vt opus in Hispania, hispano sermone, ab homine hispano compositum, Hispaniarum summæ eidemque incomparabili Proreginæ Dominæ Ioannæ Austriacæ, Lusitaniæ Principi dicatum, idem in Latio ab homine iam quadamtenus latino, factum latinum, Latinorum Regi, totiusque Christiani populi summo Patri, dicetur: quo vt illud fuit ab omnibus illius subditis maximo cum plausu susceptum, ob Maiestatem tantæ patronæ, quæ tot Augustorum & Augustarum, tot Regum & Reginarum, vxor, mater, filia, nurus, soror, amita, & matertera extitit, & extat, quæque omnium virtutum heroicarum radiis, ceu sydus irradians, earum se toti orbi præstat exemplar: Ita hoc à toto orbe Christiano tibi subdito pari plausu, & eo maiori, quo materies illius spirituum patri, magis quàm corporum dominis conueniat, suscipiatur, te patrono, velut Deo quodam tutelari, qui non solum dignitate, qua Prodeus es, sed etiam meritis, longo interuallo omnes superas, quippe, qui per ingenitas, & inditas, animi, corporisque dotes, diuini, humanique iuris, præstantissimarumque omnium artium exactam cognitionem tibi comparasti, quique ab ineunte ætate concrescentem prudentiam, iustitiam, fortitudinem, constantiam, modestiam, omneque virtutis decus coluisti, ita vt existimeris alius Fabius Maximus temperantia, Curius frugalitate, Xenocrates constantia, Fabricius magnanimitate, Scipio prudentia, Marcellus animo, iustitia Cato, Iulius dictator clementia, nisi qua parte eas fide, spe, ac charitate, exornando, eos superas, per quas ab imo in summa per omnes munerum gradus progressus, & non per flexanimas ac potentes Cæsarum, Regumque commendationes, non per eblandita suffragia, viam tibi ad hanc monarchiam muniisti, aut certè Deus ipse muniuit: & ita quidem, vt dignus fueris, qui prima collatione intra Sacrosanct. Illustriss. Card. conclaue habita, Spiritu S. afflante, omnium vnanimi consensu in Max. Pont. deligereris: cum nunquam fortassis in summo illo Senatu interregni anterioris, tanto muneri subeundo tot pares fuerint. Quo euenit, vt si vllus vnquam huic cœli vicariæ vrbi, adeoque toti imperio Christiano iucundissimus dies illuxit, si ex honore cuiquam delato, ad illos qui eum decreuerunt, immortalis gloria, & ad bonos omnes incredibilis lætitia redundauit, id certe 3. Idus Maias 1572. concordibus omnium sacri Senatus patrum suffragiis, te Pont. Max. renũciato, obtigit. Quid enim factũ est vnquã vel ad commendationem Patrum purpuratorum illustrius, vel ad recreandam Remp. Christianorum morte pientiss. Pont. Pij V. cuius in locum suffectus es, summo mœrore confectam, opportunius aut sapientius, quam te Dei Vi-

carium delectum esse? Neque vero patres purpuratos sua fefellit spes, nec orbem sua expectatio, quandoquidem, cerneris tecum te reputare, non tam Regem dominantem, quam pastorem vere Gregorium super grege tuo vigilare debentem, vocatumque à Deo tanquam Aaron, non ad fastum, non ad voluptates, aut otium, sed ad labores, curas & vigilias, quibus ita te totum dedis, vt nihil à te inferius Solium modeste rectèque moderante, nunc supremum moderans, degeneres, & (vt Fabricij verbo vtar) difficilius à recto, quam sol à suo cursu auertaris. Quamobrem B. P. confidenter supplico S. T. vt hoc munus humile, humillimi filij & serui, quod antea sereno animo suscepisses, nunc serenissimo suscipere digneris, simul benedict. tuam Apost. impartiri, ei iam octogenario, quo te præeat in cælum, in aliquo eius recessu locandus, ex quo te olim post multos annos sanctissime Populo Christ. impensos, videre liceat, maximo dracone victo, amplissima eius sede, vel alia cuiuspiam eiusdem ordinis donatum.

Amen.

*

Candido, pioque Lectori.

PRÆMONEMVS *te primum pie lector, iusto consilio nos omittere hic aliqua quæ late scripsimus ad te in editione prima Lusitana Conymbricæ anno 1552. & breuius in secunda Castellana Salmanticæ anno 1556. facta, in quibus erat ratio, quare huic Enchiridio, siue Manuali à me componendo, causam dedit aliud parium eadem capitula quod hoc continens, cuiusdam pij patris, & Confessarij egregij Lusitani, ordinis minorum obseruantiæ quam Capuchinorum uulgus appellat, quod, curante illo, missum fuit mihi censendum ab Illustriss. Card. eodemq; Lusitaniæ infante serenissimo, summoq; causarum fidei cognitore, ut incerto Authore sub mea censura impremeretur, & censitum, correctum, & auctum, typisq; excusum, tanquàm alienum opus iusto auctario meo nomine addito, eiusdem Celsitudini dicaui, & quare rursus ex integro oportuit me illud tum Hispano quam Lusitano sermone componere, & Castellanum Doñæ Ioannæ Austriacæ, Lusitaniæ Principi, Lusitanum uero infanti præfato dicare. Ratio item, quare postea Salmanticæ religiosissimo patre Ioanne à Zarara præfati Patris sodali instante, suasuq; supremi Consilij Regij, multorumq; rogatu, illud idem recognoui, reformaui, & auxi plurimum intra domum typographicam, unum circiter annum inclusus, & ab omni aliorũ consuetudine, præterquam præfati à Zarara, & socij eius, continuam mecum clausieram seruantium semotus. Ratio item, quare tantum studij, laboris, & temporis, in eo componendo, & toties reformando, & augendo assumpsissem, quũ longe magis honori meo prospexissem, recognoscendo, poliendo, & uulgando alia Commentaria super decreto & decretalibus, quæ temporis ad id faciendum inopia sub lituris habebam, & habeo haud contemnenda: in quibus maiorem ingenij, & eruditionis laudem quærere poteram, eo quod hoc genus summatim, & quam ma-*

xima breuitate affectate scribendi, sit (ut Mela de sua cosmographia prudenter dixit) opus impeditum & facundiæ minime capax: constat enim conclusionibus nudis fere ornatu, argumentis, & rationibus, in quibus inueniendis, formandis, torquendis, & retorquendis, defendendis confutandis, & disponendis, laus ingenij & eruditionis apparet, & emicat. (Quanquam circumspectus delectus ueteriorum & eptiorum axiomatum & firmiorum authoritatum, & rationum quibus nituntur, una cum eorum clara resolutione, non obscure apud eruditos iudicium, & eruditionem minime uulgarem arguat & sapiat) Nonnulla namq; axiomata, & resolutiones inuenias in hoc opere media pagina contenta, quæ studiũ ad iustũ librum componendũ necessariũ, sibi uendicet, & multa ad duas, uel tres iustas primariæ functionis, prælectiones faciendas necessarium. In eisdem etiã erant gratiæ, quas agebamus consulentibus nobis, ne tot Authores præsertim recentiores, allegaremus, dicentibus, se sola nostra esse contentos authoritate, simul eos rogantes, ut id boni consulerent, ceu factum, partim ad eos honorandum, partim ad iuste præferendum quædam lucida, & sapida recentiorum, quibusdam obscuris & rancidis antiquiorum, partim ad fugiendum notam furti, cuius speciem alienæ laudis usurpationem esse ait Iurisconsul. in l. Hæreditatum, §. fin. ff. ad l. falc. Quamuis enim non damnem raro citantes alios: quod plerisq; omnibus theologis familiare est ingenui tamen pudoris plenum esse cum Plinio iudico, fateri per quos profeceris. Quin & cum allego eos à quibus recedo, non malevolentiæ uel notæ ergò id facio, sed ne lectori uidear fingere hostem, uel non legisse rationes eorum quibus lectis, me consensurum eis fuisse, putet. In eisdem item erat, dici posse quod hoc Enchiridion omnibus est doctrina Christiana, & doctis Mnemosynon, & Index conscientiæ rerum. Confessionale perfectum Confessariis, & pœnitentibus speculum ad se cernendum luciduum. Quale modo longe iustius dici poterit. Nunc uero reddam causas, cur non mireris quod iam octogenarius, tanto studio & labore proprio huic uersioni incubuerim, cum multi pro sua in Deum & Rempietate, & in me beneuolentia, latinè, Hispaneq; callentes, sacræq; Theologiæ, & utriusq; iuris professores, id præstare uellent, bonamq; iam partem præstitissent, præsertim Gaspar Fernandus uir eruditissimus

eruditissimus, Illustrissimæq; Societatis IESV decus egregium. Non enim id feci gloriæ causa, sed ut plenius satisfacerem Reipub. Christi. & quamplurimis utriusq; Hesperiæ uiris, erudita pietate claris, auctoritate Pontificia Reuerendiss. Imo & Cardinalitia dignitate Illustriss. ad id me uehementer exhortantibus: & in his Tridentino Christophoro Madrucio Principi præcellentissimo, cuius magnanimitas sapientiæ, prudentiæ, magnificentiæq; coniuncta, candor animi uere germanus, uariarumq; linguarum eloquij torrens, ac in cuiusq; gentis uirtutis & litterarum studiosos propensio, iampridem nõ solum Diuum Carolum V. & totam Hispaniam, sed multas alias gentes in sui admirationem traxerunt. Deinde, quia prævidebam quod uersio tam succiplenæ, tamque affectatæ breuitatis, sacræ Theologiæ, & utriusque iuris recenditis resolutionibus refertæ, requirebat non solum utriusque prædictæ linguæ cognitionem, sed etiam præfatarum trium facultatum iustam intelligentiam, quæ paucis ante annos contingit. Tertio, quod decebat alios honori suo consulentes, uti phrasi ornatiori ac uerborum uarietate, quæ non poterat non obscurare reconditas ueritates, quæ etiam nudè propositæ, multis confessariis erunt satis obscuræ. Quarto, quod oportebat multa addere, demere, mutare, & transponere, quæ nemini ut auctori licebant. Quinto, quod decebat memet ipsum, qui quadam fortuna, siue prouidentia diuina occulta, præter opinionem meam & aliorum, & contra salutis, ætatisq; meæ rationem ob maximam causam in Italiam, ubi uersio hæc desiderabatur, appuli, illud facere latinum (admonitum præsertim quod non sine rei Christianæ, nominisq; mei iactura, uertebatur ab aliis in sermonem Italum, & ab aliis, in Latinum) facere, inquam, tanto clariùs uerbis, aptius sententiis, & rationibus firmius, quãto latinum communius erit Hispano. Sexto, quod plurimis uidebatur expedire, ut in hac uersione seiungerentur ab eo Commentarij quos ad declarationem in eo contentorum ei adiunxeram. Tum ut esset portatilius, & non desineret esse Manuale, uarijs quæ inserta sunt, adeò locupletatum. Tum quod non tam proderãt confessarijs & pœnitẽtibus eos raro consulentibus, quam proderit medulla eorum opportunis locis eius inserta, quæ nulli interpreti, prætquam Auctori facere licebat. Septimo, quòd præmittenda erãt ei 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præludia, ad multorum in eo tractorum intellectum apprimè necessaria, simul inserenda opportunis locis omnia quæ sacrosanct. Concil. Trident. huc pertinentia, declarauit, & decreuit, & ex prædictis Commentariis, & nouo additionum eius, cap. 28. & aliis aduersariorum, uaria quæsita responsis, quæ etiam nulli interpreti præstare licebat præterquam mihi Auctori, qui, gratia Deo, ea præstare sategi: precatus quam humillimè imprimis illam ter maximam Virginem Matrem, quæ ante preces etiam nedum obsecrata fauorem donat, quo de more pia suam filium Theoanthropon exoraret, ut augustissimus ille patris æterni & ipsius spiritus S. utrique coæuus, menti nostræ angustæ illapsus, ita eam illustraret, ut seruata quoad eius fieri posit sermonis castitate, clarius loqueretur latinum quam Hispanum. Deinde submittens omnia sanctæ (quæ omnium una & summa est magistra) ecclesiæ Rom. & cuiusuis alius censuræ in gloriã D.N. IESV CHRISTI, cui utinam seruire, conuiuereque liceat æternum.

Amen.

*

GREGORIVS PP. XIII.

MOTV prop. &c. Dilecto filio Martino ab Azpilcueta D. Nauarro, Cathedræ primæ functionis sacrorum Canonum inclytæ Vniuersitatis Conymbricen. iampridem ru de donato in Rom. Cur. nostris, sacræque nostræ in foro conscientiæ Pœnitentiariæ obsequiis residenti. Nuper à fœ. re. Pio PP. V. prædecess nostro, emanarũt litteræ tenoris sequentis. Dilecto filio Martino ab Azpilcueta, decretorum doctori, Pius PP. V. Dilecte fili, salutem & Apost. Ben. &c. Dudum à fœ. rec. Paulo PP. III. prædecessore nostro, emanarunt litteræ tenoris subsequentis; Dilecto filio Martino de Azpilcueta Decretorum Doctori, primariam cathedram Iuris Canonici in vniuersitate studij Conymbr. actu regenti, Paulus PP. III. Dilecte fili, salutem & Apost. ben. &c. Cum (sicut nobis exponi fecisti) vt aliis iuxta traditum tibi à Deo. talentum, prodesse posses; nõnullas lecturas super voluminibus Decreti, & Decretalium non sine maximis laboribus & vigiliis, ad laudem diuini nominis, cuius ope litterariæ rei, & Christianæ Reip. consuluisse & profecisse credis, scribendo compoſueris, & compilaueris; easque de proximo, tuis propriis expensis, in lucem edere & imprimi facere intẽdas. Pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, vt tibi, quod lecturæ huiusmodi absque tuo cõsensu imprimi non possint, vt tuarum vigiliarum effectu læteris, cõcedere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos volentes te specialis gratiæ fauore prosequi; huiusmodi supplicationibus inclinati, tibi quod ad septennium à die quo tu lecturas prædictas imprimi feceris, computandum; nullus alius per vniuersum orbem Christianum constitutus, lecturas ipsas, vel earum aliquam partem imprimere aut imprimi facere; vel impressas in sua domo aut alibi habere & tenere, nec illas vendere, seu mutuo aut ex dono, vel alias donare possit; authoritate Apostolica, tenore præsentium, de speciali gratia indulgemus. Districtius inhibentes in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, eo ipso si contrafactum fuerit incurrenda, omnibus & singulis cuiuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existentibus, & quauis etiam Apostolica authoritate aut facultate fungentibus, per vniuersum orbem constitutis, ne lecturas huiusmodi vel earum aliquam partem, absque tuo expresso consensu & licentia, septennio prędicto duntaxat durante, imprimere seu imprimi facere, aut vendere seu donare præsumant. Non obstant. constitutionib. & ordinationib. Apostolicis, ac quatumcunq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

prouinciarum,& locorum ſtatutis & conſuetudinibus etiam iuramento,confirmatione Apoſtol.vel quauis firmitate alia roboratis:necnon priuilegiis, indultis & litteris Apoſtolicis quibuſuis Prouinciis, & illarum perſonis ac vniuerſitatibus & collegiis,etiam per nos,& ſedem Apoſtolicam ſub quibuſcunq; tenoribus & formis,ac cum quibuſuis clauſulis & decretis,etiam derogatoriarũ derogatoriis,vel alias quomodolibet conceſſis, confirmatis, & etiam iteratis vicibus innouatis. Quibus omnibus, etiam ſi de illis, eorumque totis tenoribus,ſpecialis,ſpecifica,expreſſa,& indiuidua,ac de verbo ad verbum,non autem per clauſulas generales id importantes, mentio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda, aut exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret: tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, præſentibus pro expreſsis, & de verbo ad verbum inſertis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat,ſpecialiter & expreſſe derogamus:cæteriſquè contrariis quibuſcunque. Dat. Rom.apud Sanct.Pet. ſub annulo piſcatoris.Die viij.Ian. M. D. X L III. Pontificatus noſtri Anno nono. L. de Torres. Et deinde.

Cum ſicut nobis nuper exponi feciſti: tu,qui (ſicut aſſeris)rogeris à multis.vt opera tua tàm prius edita,quam nondum edita,quæ ſuper iure Pontificio, & ſuper pertinentibus ad declarationem illius, habes compoſita, typis excudi faceres;idque facere proponas (vita comite, & Deo iuuante)impenſis tuis,& te præſente, quo correctiora,auctiora,& pientiora prodeant. Nobis humiliter ſupplicari feciſti,vt in præmiſſis opportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur: Nos te amplioris gratiæ fauore proſequi volentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, Apoſtolica authoritate tenore præſentium, declaramus, intentionem noſtram eſſe, vt dicti Pauli Prædeceſſoris litteræ, quæ de lecturis loquũtur,habeant etiam locum in aliis Commentariis, libris & tractatibus, quæ tu ediderit ſuper his quæ pertinent ad præfati Iuris Pontificij declarationem, non obſtantibus omnibus ſupradictis, quæ idem Paulus prædeceſſor in dictis præinſertis litteris voluit non obſtare, Dat.Rom.apud Sanct. Pet.ſub annulo piſcatoris,Die xviij.Maij.M.D.LXXI. Pontif.noſtri anno vj.P.Tarus. B. De Caſtro. Nos eundem Martinum ſpecialibus fauoribus & gratiis proſequi volentes,ſtatuimus, prædictoque Martino concedimus Motu ſimili,& ex certa noſtra ſcientia,literas fæ.re.Pauli III.& Pij V. prædeceſſorum noſtrorum præinſertas, locum habere, & ſe extendi in his quæ de lecturis & aliis loquuntur in quibuſcunque Commentariis & tractatibus quæ idem Martinus ediderit ſuper prædicti iuris Pontificij declaratione & interpretatione, & præſertim ſuper MANVALI CONFESSARIORVM ab eo prius lingua Hiſpana edito, nunc recognito,aucto, Latinitateque donato,non obſtantibus omni

omnibus, quæ prædicti prædeceſſores voluerunt non obſtare: præſentiſque noſtri Motus proprij ſolam ſignaturam ſufficere,& vbique fidem facere, in iudicio & extra, regula contraria non obſtan. volumus & mandamus.Et inſuper quia difficile foret præſentem noſtrum Motum proprium ad quæcunque loca deferri, volumus, & Apoſtolica authoritate decernimus, ipſius tranſumptis, vel exemplis,etiam in eiſdem libris, lecturis, Commentariis, Manuali, & aliis operibus huiuſmodi impreſſis, plenam & eandem prorſus fidem vbique in iudicio & extra adhiberi,quæ præſenti originali adhiberetur.

Placet V.

Datum Romæ, apud Sanct.Petrum Non. Nouemb. Anno I.

PRIVILEGIO Y LICENTIA
PER DIES ANNOS.

EL REY,

POr quanto por parte de vos el doctor Nauarro de Azpilcueta nos à ſido fecha relacion que vos auiades compueſto vn libro intitulado Manual de Confeſſores, el qual con licencia nueſtra lo auiades impreſſo en lingua Caſtellana, y agora lo auiades traduzido en lingua Latina, quitando y añadiendo à el algunas coſas conuenientes el qual era muy vtil y prouechoſo, y lauiades puesto mucha occupacion y trauajo ſuplicando nos vos dieſſemos licencia, y facultad, para lo poder imprimir y vender, y preuilegio por el tiempo que fueſſemos ſeruido, para que ninguna otra perſona lo pudieſſe hazer,ſin vueſtra licẽcia,ò como la nueſtra Merced fueſſe. Loqual viſto por los del nueſtro conſejo, por quanto quel dicho libro ſe hizo la diligencia que la Pragmatica por nos nuevamẽte echa dieron fue acordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula

Universidad de Deusto
Biblioteca

para vos que la dharrazon e nos touimos por biẽ: Por la qual vos damos licencia y faculdad para que vos o quien vuestro poder ouiere, podais imprimir y vender el dicho libro que de suſo ſe haze mencion. Por tiempo de diez años primeros ſiguientes que corran y ſeguenten deſde el dia de la data deſta nueſtra cedula. En adelãte cõ q̃ primero ſe traiga al mueſtro conſejo à corregir có el oreginal, y taſſar el precio, por que ſe ouiere de vẽder: y mãdamos y defendemos, que perſona alguna durãte el dicho tiẽpo ſin vueſtro poder, no lo pueda imprimir ni vẽder ſo pena de perder todos los libros que del ouiere impreſſos, y mas diez mill marauedis para la nueſtra Camara: la qual dicha impreſſion mandamos que ſe haga del dicho libro que pareſſe hauer ſido impreſſo en Roma el año de 1573. Y mandamos à los del nueſtro Conſejo, Preſidente, y Oidores de las nueſtras Audiencias, Alcades, y Alguazíles de la nueſtra caſa y corte y cauallerias, y à todos los corregidores aſſiſtente, Gouernadores, Alcades mayores y ordinarios y otros juezes y juſticias qualeſquier de todas las ciudades villas, y lugares, de los nueſtros Reynos y ſeñorias y a cada vno e qualquier dello anſi à los que agora ſon como à los q̃ ſeran de aqui adelãte que nos guarden, y hagan guardar, y cumplir eſta nueſtra cedula y merced que anſi vos hazemos y contra el tenor y forma della no vayan, ni paſſan y cõſiẽtan yr, ni paſſar en manera alguna, ſo pena de la nueſtra indignacion, y de diez mill marauedis para la nueſtra Camara. Dada en Madrid, à xxvij. dias del mes de Abrill, 1574.

YO EL REY.

Por mandado de ſu Mageſtad.
Antonio de Eraſſo.

Cum Priuilegiis ampliſſimis Regum Chriſtianiſſ. & Catholici Neapoleos, Senatus Veneti, & omnium penè Potentatuum Italiæ.

MATERIA CONTENTORVM HOC IN LIBRO.

Prælud. 1.	De animæ noſtræ dignitate.	fol. 1
2	De eius viribus, & potentiis ſenſitiuis.	fol. 5
3	De eius viribus, & potentiis intellectiuis.	fol. 7
4	De fine vltimo, beatitudine, & miſeria æterna.	fol. 12
5	De animæ paſſionibus, & habitibus.	fol. 18
6	De actibus animæ humanis.	fol. 21
7	De meritis & demeritis.	fol. 22
8	De peccato originali, & actuali.	fol. 27
9	De peccato mortali & veniali.	fol. 30
10	De pœnitentiæ ſacraméto, & eius partibus.	fo. 34
Cap. 1.	De contritione, prima parte ſacramenti pœnitentiæ.	fol. 36
2	De Confeſſione, ſecunda parte pœnitentiæ.	f. 48
3	De ſatisfactione, tertia parte pœnitentiæ.	fol. 51
4	De poteſtate, ſapientia, & bonitate confeſſarij.	fol. 56
5	De interrogationibus pœnitentis, & qua prudentia faciendæ.	fol. 59
6	De peccatorum circunſtantia.	fol. 61
7	De conſeruanda fama proximi in confeſſione.	fol. 67
8	De ſigillo confeſſionis.	fol. 69
9	In quibus caſibus confeſſio iteranda.	fol. 72

10 Quomodo confessarius excipiet confitentẽ. f.77
11 De primo præcepto decalogi, de colendo Deo. fol. 80
12 De secundo præcepto decalogi, de non vane iurando. fol.94
13 De tertio præcepto, seruandi festa. fol.121
14 De præcepto honorandi patrẽ,& matrem. f.127
15 De quinto præcepto, de non occidendo. fol.143
16 De sexto præcepto de non mœchando. fol. 153
17 De septimo præcepto, de non furando. fol.167
18 De octauo præcepto, de non falsè testando. f.250
19 De nono præcepto de non concupiscendo vxorem proximi. fol.265
20 De decimo præcepto,& cõsiliis euangelicis.f.270
21 De quinque præceptis ecclesiæ. fol.271
22 De septem sacramentis ecclesiæ. fol.287
23 De superbia,& septem peccatis capitalibus. f.317
24 De operibus misericordiæ, & censibus exteriorib. fol.360
25 De peccatis diuersorum statuum. fol.369
26 Quomodo se geret confessarius erga confessum. fol.410
27 De censuris ecclesiasticis, & casibus, & irregularitate,&c. fol.420

ENCHIRIDION

SIVE MANVALE

CONFESSARIORVM ET POENITENTIUM, complectens penè resolutionem omnium dubiorum, quæ in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras & irregularitates: iam pridem sermone Hispano compositum, & nunc Latinitate donatum, recognitum, decem Præludiis & quamplurimis aliis locupletatum & reformatum, ab ipsomet autore,

MARTINO AB AZPILCVETA
DOCTORE NAVARRO.

Primum Præludium, de Essentia humanæ animæ.

SVMMARIVM.

Præludiorum decem Manualis summa & scopus. num. 1.
Anima plusquã corpori indulgendum, sed contra fieri. Ad eam tamen pluris faciendam, moneat illud Bernardi. & quid illa sit vtiliter diffinitũ. nu. 1.
Diffinitio genere ac differentia constare debet. nu 1.
Animam qui dixere corpoream. aut mortalem. hæretici. nu. 2.
Animam vnam tantum scilicet rationalem esse in homine, contra gloss. nu. 2.
Animam à solo Deo ex nihilo creari, creandóque infundi, infundendóque creari. num 3.
Animam rationalem veram formam substantialem corporis esse. nu. 4.
Anima rationalis quem in finem creata. per quæ media beanda. nu. 4. & 5.
Gratia & operibus & non sola fide saluari homines. nu 5.
Iustificatur nullus nisi per merita CHRISTI, neque per ipsa illo vel illo modo, non communicata nisi lege priuata. nu 5.
Gratiam primam nemo de condigno meretur, neque illa datur vlli, nisi per

Universidad de Deusto
Biblioteca

meritæ CHRISTI, *sic vel sic applicata, neque adultis, aliquo sui liberi arbitrij actu. num.5.*

CHRISTI IESV *anima benedictissima quando & quomodo iustificata, & beata, quando item & quomodo anima eius Matris, Ioannis, & Hieremiæ iustificata. nu 5.*

Animam humanam imaginari paruulis membris distinctam, error. nu.6.

Anima tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, sicut Deus in toto orbe, & corpus CHRISTI *in tota hostia & qualibet eius parte. nu.6.*

Animam rationalem non esse formã essentialem hominis dicere, hæreticũ. n.7.

Intellectus diui Pauli de interiore & exteriore homine. nu.7.

Animæ sedem esse cor, vt intelligendum. nu.8.

Animam in sanguine habitare & crescere, vt intelligendum. nu.9.

Animam, Deum & Angelos qui putant corporeos, an peccent & sint hæretici, num. 10.

Peccatur quibus modis circa credenda de anima. nu.11.

QVONIAM totus hic liber de peccatoris anima per pœnitentiam à peccato liberanda tractat; præludemus pauca, quæ considerata & perpensa facile possunt nos peccantes vrgere, ad agnoscendam nostram erga Deum Opt. Max. ingratitudinem, & ad verecundandum, ob imprudentiam, qua minora maioribus, imo & mala bonis, & pessima optimis præponimus: Simul & docere vias planas & rectas, quibus in finem vltimum, in quem tendimus, quique beatitudo æterna est, perueniamus, & illam, quæ ter horrendissima est, miseriam æternam euadamus. Quæ duxi contrahenda, in decem præludia. Quorum

I. Ob oculos ponet nobis peccantibus, animæ nostræ dignitatẽ.
II. Eius vires & potentias sensitiuas.
III. Eius vires & potentias intellectiuas.
IIII. Finem vltimum & beatitudinem in quam, creati & redempti sumus, & miseriam æternam, quam horrere debemus.
V. Animæ passiones & habitus quibus in merita, vel demerita mouemur.
VI. Actus animæ humanos, quibus in æternam beatitudinem, vel miseriam itur.
VII. Quæ merita & quæ demerita.
VIII. Membra demeriti in peccatum originale & actuale.
IX. Peccati actualis varia genera, ac quid mortale, & quid veniale, & de notis quibus mortale à veniali discernitur.
X. Pœnitentiæ sacramentum, & eius partes. In quorum singulorum

rum fine, quam breuissime, perstringentur modi quibus circa vnumquodque horum mortaliter peccetur.

Propositurus igitur primum admoneo, quamplurimos, qui corpori magis quam animæ indulgemus, parũ auscultare illud Psal.65. Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ. Quandoquidem in curando corpore, & his quæ ad illud pertinent, nimium occupari, parum de anima, & de beneficiis illi à Deo collatis curamus. Simul confitmamus illud Meditationum Bernardi principium. Multi multa sciunt, & se ipsos nesciunt, alios inspiciunt, & se ipsos deserunt, Deum quærunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, quibus interior est Deus. Quamobrem exosi indignitatem carnis, quæ (vt idem Bernardus ait, in cap.5. eiusdem libelli) nihil aliud est quam sperma fœtidum, saccus stercorum & cibus vermium, summa cura & studio dignitatem animę contemplari deberemus, dicentes cum eodem, O anima, Dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne, vnde tanta mala pateris? II. admoneo, vt diuino implorato auxilio, contemplemur essentiam animæ nostræ, quæ res omnium Philosophorum ingenia vane sine iusto fructu exercuit, neque vnquam vlli sine sacrarum litterarum aut fidei Catholicæ iusta cognitione plene patuit. Et omissa definitione Arist.2.de Anima, quam retulit Thom.1.par.quæst.76.art.5. qua diffinitur esse actus corporis physici organici in potentia vitam habentis, diffiniamus eam vtilius, & nostro proposito aptius, sic. Anima rationalis est substantia per se subsistens, incorporea, immortalis, creata à Deo de nihilo, cum infunditur corpori, vt sit tanquam forma substantialis eius per se, ad beatitudinem per gratiam, & bona opera consequendam apta.

Dixi primum, substantia, ne definitio careat genere, ex quo & differentia sufficienti debet constare, quod docuit per theoriam Arist. in Topicis, & per praxim & vsum Iurisconsultus in l. prima. ff. de dolo. & l. prima. ff. de Testam. vbi Bartho. cum aliis explicantur. Et constat verbum, substantia, esse genus ad animam humanam, Omnis enim anima humana est substantia: non contra, omnis substantia est anima humana.

Dixi, Per se subsistens, per quod differt ab anima vegetatiua plantarum, & à sensitiua aliorum animantium, quæ non possunt per se subsistere, vt probat Thom.1.par. q.75.art.3.

Dixi, Incorporea, ad differentiam substantiæ corporalis, & ad damnationem Diogenis, & aliorum Philosophorum, qui dixerunt animam esse ventum, vel aërem, vt ait Isidorus lib.1. Ethymolog.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.1. & diuus ille Antonin. de anima bene meritus part.1. cap.4. in princip.quos appellat hæreticos Tertullianistas Isidor. in cap.penul. 24.quæst.3. col.4.

Dixi immortalis, Tum ad retundendam hæresim,quæ, vt ait Isidorus in cod. cap.Arabicorum est dicentium, illam cum corpore mori; quod hæreticum est,& probat esse falsum. Thom.in 1.par. quæst.75. art.3. Tum ad differentiam aliarum animarum, quæ cum suis corporibus moriuntur,vt ibid.Thom.& glo.Clem. 1.§. porrò. verb. Intellectiuæ, de summa Trinit. quæ tamen innuit vnum falsum, quatenus loquitur de anima vegetatiua, qua viuimus, & sensitiua, qua sentimus. Significat enim in nobis esse tres animas, videlicet duas prædictas & rationalem,& morientibus nobis mori duas:quod vtique falsum est. Quoniam in homine nulla alia anima est, quàm rationalis, vt habetur in lib.de ecclesiast.dogmat.cap.9. & late probat Thom.in dicta 1.par.q.76.art.3. & ita ipsamet est vegetatrix, siue vegetatiua, & sensibilis,siue sensitiua,& intelligens siue intellectiua.

1 Dixi,Creata à Deo, ad damnandum hæresim Tertulliani, qui tradidit, animas ab Angelis creari, vt trad. Augustin. lib. de hæres. ad Quoduldeum, cap. 86. contra Symbolum Athanasij, & contra cap. Firmiter, de Summa Trinit. quibus docemur, Deum esse creatorem omnium visibilium & inuisibilium.

Dixi, Ex nihilo, ad fugiendam hæresim Gnosticorum, qui, vt ait Isidor.in d.c.pen.col.1.ob altitudinem scientiæ, quam sibi arrogabant, illud sibi nomen vsurparunt, & dixerunt, ex natura Dei creatas animas, & non ex nihilo. Quæ hæresis fuit etiam Manichæorum damnata per primum concilium Bracharense,cap.1.in hæc verba; Si quis animas humanas,vel Angelos,ex Dei credit substantia extitisse, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Dixi, Cum infunditur corpori, ad fugiendum errorem Origenianorum, qui dicebant, animas hominum, iam inde à principio mundi fuisse creatas in cœlo, & inde postea mitti in corpora, vt ait Isidorus vbi suprà;Contra item illos,qui dicunt, prius creari animas, quàm in corpora mittantur; Quod videtur sensisse glos. cap.Si quis obiecerit. 1.q.3. dum ait, animam antea viuere quam sit in corpore; quod tamen esse hæreticum dicit glo.Ioannis in cap.Quod verò non formatum. 32. quæst.2. in hæc verba memoratu dignissima, quæ decerpere potuit ex Magist.sentent.lib.2.dist. 17.Fides nostra est, quod quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus, & infundendo creat, & creando infundit, cui consonat Thom. recept. in 1. par.quæst.90. art.4.

4 Dixi (vt sit forma substantialis eius per se)ad fugiendum hæresim eorum, qui dixerunt, animam non esse formam substantialem corporis

poris: contra item eos, qui dixerunt non esse talem formam, saltem inquantum est rationalis: quos damnauit concilium Viennense in Clem. 1. §. porro. de summa Trinit. in hæc verba, Porro doctrinam omnem seu positionem, temere asserentem, aut vertentem in dubium quod substantia animæ rationalis,seu intellectiuæ,verè ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati Catholicæ inimicam fidei,prædicto sacro concilio approbante, reprobamus.

Dixi, Ad obtinendam beatitudinem, quo monstraremus finem illum vltimum, & fœlicissimum, in quem habendum creatæ sunt animæ nostræ, ac subinde nos ipsi, iuxta illud August. citatum à Magistro in 2.lib.dist.1. Fecit Deus rationalem creaturam, quæ summum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando possideret, & possidendo frueretur.

Dixi(Per gratiam)ad excludendum errorē Pelagianorum tradentium posse nos per solam nostram potentiam naturalem, cum concursu generali Dei,sine vlla ope gratiæ iustificari,& glorificari,quos appellat hæreticos Isidorus, in dicto cap. penul. col.fin. qui damnati fuerunt olim in concilio Milenitano; de quo in tribus capitulis vltimis de consec.distin.4.& nouissimè in conci.Triden. vt in Prælud.3. latius dicemus. 5

Dixi(Et per opera) ad significandum, quod licet primam gratiam qua per baptismum vel pœnitentiam iustificamur, nemo de cõdigno mereri possit, vt docet Thom. receptus 1.sec.quæst.114. art.5. nullus tamen adultus iudicio rationis fungens, lege communi iustificatur, nisi præuio aliquo actu bono moraliter, libero arbitrio suo producto,etiam si fide præpolleat: iuxta illud August.c.Omnis.de consecr. dist.4. Omnis qui iam vitæ suæ arbiter constitutus est, cum accedit ad sacramentum fidelium,nisi eum pœniteat veteris vitę,nouam non potest incoare, ab hac pœnitentia, cum baptizantur, soli paruuli immunes sunt, nondum enim vti possunt libero arbitrio. Quod ipsum ait in c.Firmissime.15.q. 1.& iuxta ea, quæ idem Thom. tradit 1.sec.q. 113. per totam. Adulti,inquam,ratione vtentes,quia infantes, pueri,& adulti, à natiuitate ratione carentes, ob merita CHRISTI per baptismum communicata,eam sub lege gratiæ consequuntur, c. Maiores,de baptism. & olim sub lege naturali & scripta, ob eadem merita per circuncisionem, & alia sacrificia, & oblationes in id apras applicata consequebantur.c.Quod autem.c.Ex quo.de consecrat. distin.4. Domini autē nostri IESV CHRISTI, anima illa benedictissima, lege priuata, sine vllo eius actu & merito præcedente, in primo suæ conceptionis instanti,non solum fuit iustificata, sed etiam beatificata, quoad beatitudinem animæ propriam, vt ante & post alios declarat Tho.3.par.q.15.art.10. Eadem item lege priuata, Virgo mater eius in

Universidad de Deusto
Biblioteca

primo suæ conceptionis instanti,& Io.Baptista & Hieremias,antea-
quam nascerentur,sine vllo sacramento,& sacrificio iustificati fuere,
iuxta ea quæ leguntur & notantur Hierem.1.& Luc.1.

6 Ex hac diffinitione infertur,errare illos,qui imaginantur animam humanam esse diuisibilem, quales sunt animæ aliorum animalium: habereque capitula, seu parua capita,brachiola,manusculas, & alia membra,quæ respondeant partibus corporis, quas informat. Quoniam anima est res incorporea, & indiuisibilis, neque habet vlla talia membra,imò tota est in toto corpore,& tota in qualibet eius parte,quoad ipsam animæ substantiam,& essentiam. quod Tho.ab omnibus receptus, docet in prima part. q.8.ar.2.ad 3. & q. 76.art. 8. post Aug.lib. 6. de Trinit. quemadmodum Deus est in toto mundo, & in qualibet eius parte:quia est vbique,iuxta Magistrum & alios, in lib.1. dist.37.& Tho.1.par.q.8.ar.1.& sicut sacrosanctissimum corpus Christi in sacrosancta Eucharistia totum est sub tota panis & vini specie, & totum sub qualibet parte,c.Singuli,&c. Vbi pars,de Consecr.dist. 2.vt concilium Trident.nuperrimum sess.13.cap. 3.docuit:declarando in canone 3.hæreticum eum, qui negaret, non esse in qualibet parte, saltem separata.Secundo infertur,animam non esse hominem:Tum quia anima, vt diximus, est substantia incorporea, & immortalis, c. Firmiter, de Summa Trinit. Tum quia homo duabus partibus constat, anima videlicet rationali, & corpore, id quod grauissimus author Innocentius 3.in ca.In quadam,de celebrat. miss. tradidit in hæc verba. Ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus,& anima,ex quorum coniunctione verus homo subsistit, Quod ipsum antea docuit sanctissimus ille pater noster Augustinus in lib. 19. de Ciuit.Dei.& in cap.Moyses 32. quæst.2. & latius expressit omnium scitus ille Thom.1. part. quæst. 75. artic.4.& quæst. 76. art.1. post Arist.lib.2.de anima.

7 Tertio infertur, cauendum esse,ne quis ex verbis eiusdem Augustini in d.c.Moyses, videlicet, (Oportebat domum compaginari, & postea habitatorem induci)colligat id,quod vtinam nemo collegerit,nempe,perinde animam esse in corpore,ac motor nauis est in naui, & habitator domus in domo, & quod non sit vera & essentialis forma humani corporis: quoniã hoc est hæreticum, & dãnatum per dictam Clem.14.Porro,de Summa Trin.& fid.Catho.vt prædiximus.

Quarto infertur,quod Paulus cum in epist.2.ad Corin.c.4. appellat hominem interiorem partem intellectiuam,& hominem exteriorem partem sensitiuam:noluit significare,quod illæ partes separatim sumptæ sint homines:vt quidam hæreticus Tertullianus inde collegit,authore Thoma ibidem. sed quia secundum rei veritatem pars intellectiua, est principalior pars hominis, & secundum aliquorum falsam

falsam æstimationem,pars sensitiua est pars principalior eius:& totum solet nominari aliquando à parte principaliori : vt declarat Thom.1.part.quæst.75. art.4.ad. 1. & latius in lectione 5. super illud cap.4.ad Corinth.

Quinto infertur, glossam illam c.1.de Sacra vnctio. in principio, 5
quæ ait:cor esse animæ sedem, non ita esse intelligendam, quod anima soli cordi insideat,indeque reliquum corpus gubernet,sed quod licet per se totam immediate, omnes partes eius informet, in corde tamen quamplurima operatur, eorum quæ ad vitam pertinent, quæ non operatur in aliis, iuxta illud Parthenicæ Marianæ de corde Virginis matris.

Cor prius ex illo quoniam descendit in artus
Vitalis calor,à pleno ceu flumina fonte,
Illic prima domus uitæ,postrema per illud
Discedens terris,animus uestigia ponit.

Neque tamen ex hoc eleganti elogio colligas, prius tempore cor ipsum animari,quàm cætera omnia membra,nec posterius tempore, quàm illa destitui ab anima: quoniam vno & eodem tempore creatur à Deo ex nihilo intra corpusculum, iam ad id organicè paratum, & simul ei toti,& cuilibet parti coniungitur, tanquam forma substantialis,& essentialis, ex qua & illo corpusculo constituitur verus homo,vt colligitur ex Tho.recepto in prima parte q. 90. art.1. 3. & 4. & ex Magistro,Scoto & aliis in lib.2.dist. 17.

Sexto, infertur, ad eundem modum etiam intelligendum esse, id 9
quod ait Aug.in c.Moyses 32.q.2.Videlicet,animam in sanguine habitare. Infertur item, quod in illo dicto Hieronymi c. Nè tales, de consec.distin.5.videlicet,animam viuere non posse,nisi crescendi capax sit,per verbum animam intelligẽdum esse hominem animatum, vt ibidem glossa intellexit per Synecdochem, capiendo partem pro toto,Anima enim humana nec augeri nec diminui potest,sed semper manet eadem & incorruptibilis,vt supra dictum est,& probat Tho.1. part.q.75.art.6.& Scot.Bonau.& alij in 2.lib.sent.dist.17.

Septimo,infertur illud Vergilij,Igneus est ollis vigor & cœlestis origo seminibus.quod glossa in 5. fi. Inst.de iure nat.gent.& ciuil.intelligit de hominibus, esse quidem verum in eo sensu, quod origo hominum, quoad animam est immediate à Deo per creationem ex nihilo intra corpusculum, quod embrio dicitur: non autem in illo, quod de aliqua parte cœlesti sit illa facta,hoc enim erroneum est, vt diximus.

Octauo, infertur, magis è re nostra esse per se & simpliciter scire 10
prædicta eadéque ruminare,quã alias scientias etiam iuris,catholicæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

fidei cognitioni minime necessarias. Tum per dictum Bernard. relatum supra eod. nu. 1. Tum quia hæc pertinent ad cognitionem fidei catholicæ, cuius studium esse melius, quàm aliarum scientiarũ, etiam iuris, etiam laicis, singulariter dissuasit Innoc. receptus in c. Firmiter nu. 6. de summa Trinit. Tum quia oportet omnes credere, saltem implicite, omnia, quæ sunt Catholicæ fidei, hoc est, credere in genere esse vera omnia, quæ credit Ecclesia Catholica, & etiam explicite articulos fidei secũdum Th. 2. sec. q. 2. ar. 5. saltem eos quos solemnizat Ecclesia, secundũ eundẽ, quoad hoc ab omnibus receptum ibidẽ ar. 7.

Nono, infertur quæstionis esse quotidianæ, an peccent & quãtum citra prædicta errantes, imò & an sint hæretici, adeo vt incurrãt censuras contra eos latas? Ad quam dicendum videtur, primo quod peccant nisi simplicitas, vel ignorantia iusta excuset, per ea quæ tradit Tho. 1. sec. q. 76. art. 1. & 2. Quin & quod sunt hæretici, si pertinaciter id teneant arg. Clem. 1. de summa Trinit. §. Porro, iũcta glo. verb. Pertinaciter, de hæret. & Clem. 1. iuncta glo. eod. verb. de Vsur. Secundo, quod non sunt hæretici, si pertinaciter non errant, hoc est, cum præparatione animi actuali vel virtuali resipiscendi & credendi contrarium, cum primum nouerint id teneri pro fide ab Ecclesia, quales arbitror innumeros, qui simpliciter & bona fide sine peruicacia imaginantur animas humanas exutas corpore paruulas quasi infantes, eo quod frequenter audiunt vel legunt animam Sancti Pauli primi hæremitæ, visam fuisse in eiusmodi figura à sancto Antonio per Angelos in cœlum deferri, vt in vita eius describit Hieronymus, & animam sanctæ Scolasticæ, à beato Benedicto eius fratre, vt in dialogis scribit Gregorius, & alias ab aliis, sicut & imaginantur Angelos infantulos, & (quod peius est) imaginãtur etiam ipsum Deum Patrem figuræ cuiusdam viri grauis, & senescentis, & spiritum sanctum columbam, eo quod passim vident Angelos pictos in puerili figura in tabulis repræsentationis Ascensionis Domini, & assumptionis Dominæ, & alibi sæpe, et eo quod vident Deum Patrem repræsentatum in figura grauis seniorisque hominis, Spiritum sanctum in specie columbæ, quas imaginationes falsas, concipiunt, eo quod non satis docentur à Parochis, & Concionatoribus animas, & Angelos non esse corporeos, & longe minus infinitè Deum ipsum Opt. Max. licet per species corporeas repræsentarentur, & quod eiusmodi repræsentatio ideo fit, quia incorporea nequeunt oculis corporeis præsentari talia, qualia vere sunt, & ita repræsentantur in figuris, quæ significent nobis, non quidem ea esse talis figuræ, sed aliquas eorum virtutes & proprietates: figura enim infantilis animæ, quæ in cœlum defertur, significat eius innocentiam, & quod eiusmodi figura Angeli ornãtis CHRISTI ascensionem, & eius matris assumptionem, significat simplic

simplicem & promptam deuotionem ad eis ministrandum: Senilis vero ætas in Deo Patre summam eius authoritatem, & prouidẽtiam designat. Columbæ vero, quæ simplex & amans est, figura, summam simplicitatem, & amorem Spiritus sancti, qui est summus & simplex amor patris & filij, eis consubstantialis. Nam si satis hæc docerentur, lubenter deponerent eiusmodi falsas imaginationes, credẽdo firmiter quod nec anima, nec Angelus, & lõgè minus Deus ipse pater, nec filius, qua parte est Deus, nec Spiritus sanctus vllatenus visu corporali cerni possiunt. Tertio, quod cum vt plurimũ nulli Christiani concipiant prędictas imaginationes cũ credulitate pertinaci, quod Deus, Angeli, & animæ habeant corpora, siue quod sunt corporea, non solũ non sunt censendi hæretici: Imò nec regulariter peccare, saltem mortaliter, si simpliciter & bona fide id faciunt, per id quod in simili singulariter dixit Innoc. in c. Firmiter, de summa Trinit. nu. 7. Cui nemo contradicit, & assistit Panor. in eod. rub. nu. 4. & seq. communiter receptus, videlicet, non esse censendum hæreticum, imò neque peccare eum, qui naturali ratione ductus, crederet patrem in diuinis antiquiorem esse filio, & filium spiritu sancto, modò paratus sit corrigi ab ecclesia, iux. c. Dixit apostolus 24. q. 3. quod ipsum tenet Castren. lib. 1. contra omnes hæreses cap. 9. de omni alia hæresi, quam quis sine pertinacia credit, vel asserit, nesciẽs contrarium ab Ecclesia teneri. Quarto, quod hoc limitandum est primo, ne procedat quoad forum exterius in quo præsumuntur hæretici, licet re vera non sint: & ideo, vt plurimum, aliqua pœna maiore vel minore pro qualitate personarum plectuntur, qui probantur, vel confitentur asseruisse talia arg. c. accusatus, in princip. & §. 1. & 3. de hæret. lib. 6. II. etiam limitandum est, quoad forum conscientiæ, ne procedat, quoad peccatum in his qui tenentur scire illa esse de fide, licet id sua culpa ignorent, vel non animaduertant & considerent: tales enim & si coram Deo & in foro conscientiæ non sint cẽsendi hæretici, vt prædicti aiunt, nec cõsequenter in illo foro incurrunt censuras, & alias pœnas contra hæreticos statutas, censendi sunt tamen grauiter peccare, cum ignorantia inris, quod quis tenetur scire, non excuset §. Notandum 1. q. 4. cum glossa & omnibus aliis scribentibus, & c. Ignorantia, cum glossa & ei annotatis de reg. iur. lib. 6. & trad. Tho. 1. sec. q. 76. art. 1. & 2. quod satis, sentit Innoc. vbi supra, dum sentit differre Clericos à Laicis in materia credendi fidei articulos, & clarius Panor. vbi supra. Quamuis nec ipsi, nec alij, quod sciam, hoc satis declarent: sed probatur ratione illa irrefragabili, quod paria sunt scire, vel debere scire, l. Quod te mihi dare oportet, ff. de reb. cred. cum multis ibi à recentioribus allatis. Et constat grauissime peccare illos, qui scientes contrarium esse de fide, asserunt talia, ergo etiam qui nesciunt, si scire deberent gra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uiter peccant: licet illa, qualis qualis ignorantia, & incogitantiâ cum fide implicita, & proposito, saltem virtuali, credendi quicquid nouerit, & aduerterit esse de fide, à pertinacia, censura, & aliis pœnis excusset, in quod faciunt c. Hæc est fides 22. q. 1. & c. Dixit Apostolus eadem. q. 3. & quæ latius tradit Diuus Antoninus 2. par. tit. 12. cap. 5. §. 1.

V. Quod nullus prædictorum errorum, nec alius, si tantum mentalis fuerit, inducit excommunicationem, nec alias pœnas, licet verè sit hæresis, & peccatum grauissimum mortale, vt dicetur 3. cap. 11. nu. 17.

11 Circa prædicta ergo alij peccant mortaliter & sunt hæretici. Alij peccant mortaliter & non sunt hæretici. Alij non peccant, vel non plus quàm venialiter.

Primi ordinis est, qui sciens, & aduertens contrarium teneri ab ecclesia Romana, credit animam non esse substantiâ, quæ per se subsistere possit, differentem à corpore quod informat. supra. n. 2. & 6.

II. Qui cum eadem scientia credit eam esse corpoream, vel habere figuram humanam in parua membra digestam. n. 2. & 6.

III. Qui cum eadem scientia credit eam cum corpore mori. n. eodē.

IIII. Qui cum eadem scientia credit animas creari ab Angelis, vel de substantia, vel parte Dei. nu. 3. & 9.

V. Qui cum eadem scientia credit animas creari antequam infundantur corpusculis. n. 3.

VI. Qui cum eadem scientia credit animam non esse formam substantialem corporis. n. 4.

VII. Qui cum eadem scientia credit posse nos saluari solis viribus naturalibus, & nostro libero arbitrio sine gratia speciali supernaturali. n. 5.

Secundi ordinis sunt, qui prædicta credunt ignoranter, vel non aduertentes contrarium teneri ab ecclesia Romana, quod si scirent, & aduerterent, non crederent illa; sed sunt personæ quæ id scire & aduertere debent.

Tertij ordinis sunt, qui credunt prædicta nescientes, nec scire debentes, contraria teneri ab ecclesia.

II. Præludium, de animæ potentiis, quatenus est vegetatrix, & sentiens.

SVMMARIVM.

Potentia animæ quid, nu. 1.

Anima rationalis, omnes potentias & vires tam animæ vegetatiuæ, quàm sensitiuæ habet nu. 1.

Poten

Potentiæ sentiendi seu sensus exteriores sunt quinque, interiores autem quatuor, & quæ officia eorum, nu. 1.

Anima rationalis habet vim appetitiuam animæ sensitiuæ nu. 1.

Sensualitas vocatur vis appetitiua sensitiua, quæ in concupiscibilem & irascibilem diuiditur, & quid vnicuique illarum, & quomodo dicantur obedire rationi nu. 3.

Anima rationalis distinguitur à potentiis sensitiuis. nu. 4.

PRopositurus ob oculos secundum, videlicet animæ nostræ potentias sensitiuas, admoneo primo, vt contemplari mirabilem animæ nostræ substantiam, & essentiam, contemplemur nunc, quas potentias, vires, & facultates naturales indidit ei Deus Opt. Max. cõsiderantes quod potentia seu virtus, seu vis animæ, de qua hic agimus, est proximum principium operationis eius, vt satis colligitur ex Tho. 1. part. q. 67. art. 1. & 4. & q. 79. per totam.

Secundo, quòd diuina bonitas, eam donauit omnibus potentiis, virtutibus & viribus, quas habet anima vegetatrix, siue vegetatiua qua plantæ viuũt, adeo quidem, quod merito anima rationalis possit appellari vegetatrix, siue vegetatiua, vt resolute ait Maior in pri. sent. dist. 16. q. 2. Cum enim anima vna sola sit in homine, vt dictum est supra prælud. 1. & liber de dogmat. Eccles. iast. cap. 9. habet, & irrefragabiliter probat Tho. 1. par. q. 76. art. 3. & videamus hominem nutriri, augeri, & auctum & perfectum similem sibi generare; consequẽs est, eã habere omnes vegetatiuæ animæ potẽtias, vires & facultates; quæ sunt tres: Nutritiua, quæ cõseruat corpus, Augmẽtatiua, quæ auget & perficit illud, & Generatiua, quę sibi simile producit, iuxta illud Arist. 2. de anima. Opera animæ vegetatiuæ sunt tria, generare, alimento vti, & augmentum facere, vt Tho. 1. part. q. 78. declarat.

Tertio, quod eadem illa bonitas dotauit eam, etiam potentiis, viribus, & facultatibus omnibus animæ sensitiuæ, adeo quidẽ vt merito anima rationalis appellari possit sensitiua, vt rectè dixit Maior vbi supra. Cum enim videamus hominem mouere sese, cõsequitur, eum habere potentiam motiuã animæ sensitiuæ. Cum item cernamus eũ sentire & cognoscere, cõsequitur, eum habere potentiam animæ sensitiuæ cognoscitiuã. Quæ diuiditur in exteriorem, & interiorem. Exteriorem exercet per potẽtias exteriores, quæ sunt quinque, visus, videlicet, auditus, odoratus, gustus, & tactus, quos recensuit, etiã glo. l. Quod meo, ff. de acquir. poss. Interiorem autẽ cognitionẽ sensitiuam exercet per potentias sensitiuas interiores, quæ sunt quatuor. Prima est sensus communis cuius officiũ est recipere interius cognitiones omnium, quæ prædicti quinque sensus cognoscũt exterius, & de illis iudicare. Secunda est, imaginatiua, seu cogitatiua, cuius officium est

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruare omnia quæ recipit sensus communis. Tertia extimatiua, cuius est, recipere intẽtiones, quas animal percipit naturaliter, sed alias quam per sensus exteriores, vt est illa, qua Ouis æstimat Lupum esse suum inimicum. Quarta est memoratiua, cuius est seruare, velut in thesauro, intentiones, quas æstimatiua recipit secũdum Tho. 1. part. q. 78. art. 4. qui ait, Auicennam addidisse his quintam, videlicet phantasiam, sed superflue, cum eius officium efficiat imaginatiua.

3 Quarto, quod hæc eadem anima nostra habet potentiam appetendi, qua pollet anima sensitiua, quia potest appetere ac renuere, quæ per sensus prædictos cognoscit. Hæc potẽtia appetitiua sensualitas vocatur à Tho. 1. par. q. 81. art. 1. & prius à Io. 22. in proœm. Clemen. & ab Innoc. 3. in c. 1. §. In vertice, de Sacra vnctio. Quæ vox quãuis non videatur omnino latina, ea tamen vtitur etiam Magister in 2. lib. Sent. dist. 24. cap. 4.

Quinto, quod hæc sensualitas siue potentia, siue vis appetitiua sensitiua diuiditur in concupiscibilem, & irascibilem. Concupiscibilis est, illa per quam potest anima humana, quatenus conuenit cum sensitiua, appetere, siue velle, vel renuere, siue nolle illa, quę apprehẽdit conuenire, vel non conuenire per prædictos sensus, ea ratione quod conueniant, vel nõ conueniãt. Irascibilis vero est illa, per quam audet resistere illis per quæ impugnantur, vel per quæ impediuntur illi ea, quę sibi conuenientia videntur. Itaque potentia irascibilis propugnatrix est potentiæ concupiscibilis, vt dixit Thom. in dicta q. 81. art. 2. qui in art. sequenti probat prædictas duas potẽtias subdi rationi, & ei obedire, licet quod aliquid repugnẽt & submurmurent. Quoniam dictante ratione non esse cupiendum aut renuendum illud, aut illud, aut non esse resistendum illi, aut illi, aut omnino obediunt, aut certe refrænantur: quod experientia palam docet, quoties ira, timore, audacia, amore vel odio pereiti, aut omnino, aut ex parte sedamur, considerando aliqua rationi consentanea, à nobis vel ab aliis proposita: Sicuti 1. Reg. 25. Dauidis ardẽs ira extincta fuit per rationes Abigail iustissimas. Amor item furens Mariæ Magdalenæ extinctus fuit per prædicationem D. N. IESV CHRISTI, rationi diuinæ & humanæ consentaneam, Luc. 7.

4 Sexto, quod satis grauis quæstionis est, an quælibet prædictarum potentiarum vegetatiuæ ac sensitiuæ sint re ipsa idem, quod anima, In qua videtur verior, facilior, & commodior esse illa sententia, quæ habet, nullam harum potentiarum, quas habet anima nostra, quatenus est vegetatiua vel sensitiua, cognoscitiua aut appetitiua esse idẽ quod ipsamet anima: eo quod omnes potentiæ prædictæ constant ex parte corporis, & ipsamet anima. Sicut totus homo cõstat ex anima, & toto corpore, & ita sicut totus homo non est sola anima ipsius, vt prædictum

prædictum est in præludio 1. nu. 6. ita partes illæ hominis, quæ sunt potentiæ sensitiuæ, & organa sensuum ipsius, non sunt sola anima, ex qua & aliquibus partibus corporis constant. Quia quæ ratio est de toto ad totum, eadem est de parte ad partẽ, l. Quæ de tota, ff. de rei vendic. & c. Pastoralis §. Item cum totum, de offic. deleg. quod lõgs dilucidius quam alij omnes trad. maior in dicta dist. 16. lib. 2. sent.

Circa potentias sensitiuas animæ humanæ, nullus fere peccat, credendo illud aut illud, nisi qui scit, vel debet scire, vnam tantum animam scilicet rationalem esse in homine iuxta dicta supra in Prælud. 1. nu. 2. & nihilominus credit animam rationalem non sentire, sed solum intelligere: quia consequenter videtur confiteri plures animas esse in homine, quod est erroneum. An autem id sentiens sit hæreticus, vel peccet mortaliter facile colligitur ex Prælud. 1. nu. 10.

III. Præludium, de potentiis animæ quatenus est rationalis siue intellectiua.

SVMMARIVM.

Anima humana quatenus est rationalis habet potentiam cognoscendi & volendi: & an illæ sint ipsamet? nu. 3.
Anima, & memoria non differunt re, sicut neque intellectus, & ratio. nu. 3.
S. Isidorus verum vtilium doctor. nu. 3.
Anima qua ratione appellatur intellectus, & qua memoria, intellectus agẽs, intellectus possibilis, & qua ratio tum superior, tum inferior. nu. 4.
Anima ratione potentiæ appetendi varie appellatur, sicut ratione potentiæ intelligendi. nu. 5.
Appetendi siue volendi potentia, seu vis intellectiua, quomodo differt à potentia, & vi appetendi sensitiua. nu. 6.
Intellectus an potior voluntate, vel voluntas, intellectu. nu. 7.
Appetendi potentia rationalis, diuiditur in concupiscibilem, & irascibilem, sicut sensualis nu. 7.
Anima rationalis habet liberum arbitrium, non autem irrationalis. nu. 9.
Liberum arbitrium, non esse homini, hæresis. nu. 10.
Arbitrium liberum sufficit ad cadendum, & male agendum, non autem ad bene saltem meritorie, operandum. nu. 11.
Gratiã iustificantem nemo potest solo libero arbitrio, saltem de condigno, mereri. nu. 11.
Gratiam Dei iam quæsitam, ad sui vsque in finem conseruationem opem specialem requirere. nu. 12.
Anima multo plura potest cognoscere, velle, renuereque per vim intellecti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uam, quam per sensitiuam, nam & Deum cognoscere potest. nu. 13.
Anima rationalis quomodo cognoscit se, suos actus, & Angelos & eorum actus. nu. 14.
Anima & Angelus non cognoscunt per se ipsos vt Deus. nu. 15.
Homo non solum accepit à Deo esse & viuere, sed etiam intelligere & est imago eius, quoad mentem, & non quoad corpus. nu. 16.
Imaginem Dei æquè habet mulier ac vir. nu. 18.
Homo imaginem Dei gerit, nõ solum, quoad animæ naturam, sed etiam quoad potentias eius, imò & quoad actus eius nu 18.
Homo qua vis melius ducitur in cognitionem Dei, & mysterij S. Trinitatis. nu. 19.
Generatio, & processio in diuinis spiritualissimæ. nu. 19.

1 COntemplemur iam, vt maiores gratias Deo Opt. Max. agamus, quod animas nostras, non solum præfatis potentiis vegetatiuis ac sensitiuis dotauit, sed etiam aliis duabus longè nobilioribus decorauit, videlicet, potentia intelligendi, quam scholæ intellectum appellant, & potentia siue vis appetendi, quam eædem voluntatem nominant. De quibus duabus potentiis dicimus primo, quod S. Tho. cum suis affectis 1. par. q. 77. art. 1. & alibi sæpe ait, illas non esse animam ipsam, sed ab ea, & inter se re ipsa differentes. Ita, quod anima sit substantia. Intellectus vero & voluntas duo accidentia diuersa inseparabiliter ab ea manantia, Scotus autem contra tenet, in 2. lib. Sent. dist. 16. cum suis sequacibus, & omnibus Parisiensibus, exceptis Dominicanis, vt testatur ibidem Conterraneus eius Ioannes Maior, qui eam, per multas propositiones dilucidius quam alij omnes ibi explanat; Sicut è contrario Gabriel diffusius aliis obumbrasse videri
2 potest. Equidem Scoto magis accedo, Tum ob rationes eius, Tum quia cum parum, imò nihil referat, quoad salutem animæ de qua tractamus, vtram harum teneamus, per hanc vitamus multas difficultates, quæ multum laboris, & parum vtilitatis ingerunt. Tum quod Thomas ipse ait, memoriã non esse potentiam separatam ab intellectu 1. par. q. 79. ar. 7. nec intellectum possibilem, ab intellectu agẽte eod. q. art. 1. 3. & 4. nec speculatiuum à practico, ibidem, art. 11. Nec rationem ab intellectu; nec rationem superiorem ab inferiori, art. 8. & 9. Ad quæ omnia dicenda vir Sanctissimus, iuxta ac doctissimus eo monetur, quod absque necessitate non sunt res multiplicandæ, iuxta illud Arist. 1. Physic. Frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora, id quod non latuit glossam, in princ. & in fin. Clem. 1. de summa Trinit. Et æque ferè facile sustineri potest, quod hæ duæ potentiæ sint vna, & eadem res inter se, & cum anima ipsa, ac quod memoria & intellectus sunt vna & eadem potentia. Tum denique, quod

quod clarissimus ille iuxta ac Sanctissimus rerum vtilium doctor Isidorus, quem nemo eorum citat lib. 11. etymolog. cap. 1. in hac opinione fuit, & eam declarauit quàm breuissime, per hæc verba compendiaria, Hæc omnia, videlicet, potẽtiæ, ita adiuncta sunt animæ, vt vna res sit. Pro efficientiis causarum diuersa nomina sortita est anima. Nam & memoria mens est. Vnde & immemores dicuntur amentes: dum ergo viuificat corpus, anima est, dum vult, animus est: dum scit, mens est, dum recolit, memoria est; dum rectum iudicat, ratio est, dum spirat, spiritus est, hæc ille. Quæ palam sonant, animam pro varietate officiorum variis nominibus appellari: non quidem eo quod illæ vires, & potentiæ sint distinctæ ab ea, vel inter se, sed eo quod effectus diuersos, & distinctos operatur per illas. Quemadmodum Deus ipse cum sit vna res simplicissima, tamen quia infinitas vires habet, & infinita operatur, infinita sortitur nomina. Cum tamen nil sit in eo, quod non sit ipsiusmet substantia. c. Firmiter, de Summa Trinit. Et sicut vnus & idem homo propter varia officia, varia sortitur nomina: dicitur enim pater, quia filium habet, Rex, quia regnum, Comes, quia comitatum, &c.

Secundo dicimus, quod anima humana, quatenus habet vim 4
intelligendi, variè appellatur. Nam appellatur intellectus ea ratione quod intelligere potest, & intellectus agens, qua ratione agnoscit, & agit cognitiones & notitias. Intellectus vero possibilis, qua eas recipit. Memoria vero, qua eas recolit, secundum Arist. lib. 3. de anima. Ratio vero dicitur secũdum August. 3. super Genes. ad litteram, quatenus aliud ex alio deducit. Quod pulchrè declarat Thom. ead. q. art. 8. Pars vero superior rationis secundum eundẽ August. 12. de Trinit. eo quod intendit æternis concupiscendis, & considerandis. Pars vero inferior rationis, quatenus intendit temporalibus gubernãdis; quod latius declarat Tho. in d. q. 79. ar. 9. & Magister & alij in 2. dist. 24. Intellectus vero speculatiuus, quatenus id quod intelligit, non ordinat ad opus, Practicus autem, quatenus id quod intelligit, ordinat ad opus. vt declarat Tho. in d. q. 79. ar. 12. iuxta illud Aristot. 3. de anima. Intellectus speculatiuus extensione fit practicus.

Tertio dicimus quod eadem item anima variè appellatur, quate- 5
nus habet vim volẽdi, vel nolendi rationalem. Appellatur enim propriè animus, vt ait Isidorus, vbi supra. Appellatur item à vulgo voluntas; quamuis à nullo authore linguæ Latinæ idoneo, quem legerim, sic appelletur. Nam ille actus volendi, vel nolendi, qui barbarè dicitur volitio, vel nolitio, est latinè voluntas; vt docet Cicero 4. lib. Tuscul. ibi, Appetitionem, quam Græci βούλησιν appellant, nos voluntatem vocamus. Quod ipsum sentit August. 9. 1. 15. q. 1. ibi, Voluntas est animi motus, id est, voluntas. Appellatur etiam spiri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus,à Paulo ad Galat. 5. ibi, Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem,vbi ſpiritus, ſignificat concupiſcentiam ſpiritualium, vt colligatur ex Tho.ibidem lect.4. Appellatur etiam appetitus intellectiuus vulgariter. Quia verò loquendum eſt vt plures, vim ſeu potentiam intelligendi,appellabimus intellectum, vim vero ſeu potentiam volendi,aut nolendi voluntatem.vt vtrique tam Scot. quàm Thom.appellant.

6 Ex his infertur primo, quòd voluntas, quæ eſt vis & potentia volendi & appetendi intellectiua longe differt à vi ſeu potentia volendi ſeu appetendi ſenſitiua. Tum quòd illa ad plura extéditur, vt mox dicemus. Tum quòd hæc appellatur ſenſualitas, vt in præludio præcedenti diximus.iuxta illa quæ ait Ariſt.3.de Anima;quæ ſubtiliter tractat vterque Tho.in 1.part. q. 80. art.2. Illa vero à vulgo appellatur voluntas ſeu potentia, vel vis appetitiua, ſiue rationalis. Tum ob illud Pauli ad Galat.5.Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem,vbi per carnẽ ſignificatur ſenſualitas, per ſpiritum autem voluntas ſuperior. Tum quia experimur, nos velle aliqua per ſenſualitatem, à quibus abhorremus per vim appetitiuam intellectiuam,iuxta illud ad Rom.7. Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Tum quia potentia appetitiua ſenſitiua,ſiue ſenſualitas, non eſt ipſa anima,ſed partes hominis compoſitæ ex anima & materia,ſiue corpore in quibus eſt vis appetitiua ſenſitiua. Voluntas autem eſt ſecundum opinionem quam ſequimur,ipſa anima pura. Secundum vero Tho.eſt accidens quoddam, inſeparabiliter ab eſſentia animæ fluens. vt dictum eſt.

7 Secundo infertur, quòd licèt intellectus ſit potentia ſublimior, quàm voluntas ſecundum Thom.1.par. q.82.art.3. & inferior ſecundum Scotum in 4.diſt.94. quorum vtrúmque facile defendas. Id autem aſſeritur ab omnibus,quòd alia ratione voluntas ſiue anima velle potens, mouet intellectum, ſiue ſeipſam intelligere potentem & alia Anima quatenus eſt intellectus,voluntatem,voluntas enim mouet intellectum veluti volendo,& imperando,vt agat illud,aut illud. Intellectus autem mouet voluntatem præſentando & obiectum & rationem,qua illud velle,aut nolle debeat.vt Thom. declarat.1.ſec.q.9.

8 art.1.Tertio infertur,quod quemadmodum,vt ſupra diximus, ſenſualitas & potentia appetitiua,animæ humanæ ſenſitiua, comprehendit vim iraſcibilem,& concupiſcibilem; quæ non re ſed tantum ratione differunt:Sic potentia & vis appetitiua animæ, intellectiua, continet ſub ſe iraſcibilem, & concupiſcibilem eiuſdem partis intellectiuæ; per quas non ſolum poteſt facere id quod faciunt concupiſcibilis & iraſcibilis ſenſualitas circa ſenſilia, ſed etiam circa ea, quæ tantum ſunt intelligibilia:& ita poteſt concupiſcere,ea omnia,quę cognouit conue

nuenientia, per ſenſum vel rationem, & renuere cõtraria;quod eſt officium partis concupiſcibilis. Poteſt item renuendo reſiſtere omnibus impugnantibus,vel conuenientia impedientibus,quæ cognoſcit eſſe talia ſiue per ſenſum,ſiue per intellectum: quod eſt officium iraſcibilis, vt colligitur ex Tho.dicta q.82.art.3.

Quarto infertur, q; licet anima humana ea ratione, qua eſt ſenſitiua non habeat liberum arbitrium, habet tamen illud qua ratione 9
eſt intellectiua. Tum per illud Eccleſ.15.Deus ab initio conſtituit hominem,& reliquit eum in manu conſilij ſui,id eſt,in libertate arbitrij ſui,ſecundum gloſſam eiuſdem. Tum quia liberè eligit & refutat, per potentiam ſiue vim appetendi ea,quæ ſibi repræſentantur à potentia ſeu vi intelligendi, & iudicandi ratiocinando: quod latiſſimè docet Magiſter.2.lib.ſent.diſt.24.cum aliis in eum cõmentantibus,& Tho. 1. par.q.83.per quatuor articulos, Tum quia hoc diſtat inter inanima, & ſola anima vegetatiua tantum animata ex vna parte, & animalia bruta ex altera,& hominem ex tertia, quod prima agunt ſine iudicio proprio; altera cum iudicio proprio,ſed naturali non libero; homo vero ex iudicio proprio libero potenti diuerſa eligere,nec putet quis liberum arbitrium eſſe actum vel habitũ naturalem infuſum, vel acquiſitum alicuius potentiæ,quia imò eſt ipſa potentia animi, vt concludit Thom. 1.par.q.83.art.2.poſt Magiſtrum in 2. ſent. diſt. 24. vbi idem Tho.& alij idem affirmant.& cum per ſupradicta potentię non diſtinguãtur re ab anima, ſecundũ eos quos in hoc ſequimur, ſed ſolum ratione, conſequitur liberum arbitrium, eſſe ipſammet animam, ea ratione,quòd cognoſcendo aliquid per vim intelligendi, poteſt libere illud velle, vel nolle per vim appetendi; & ideo non abs re diffinitur à prædictis eſſe facultas voluntatis & rationis, quia in eius exercitio oportet interuenire actum cognoſcendi,& ratiocinãdi, ſeu conſultandi, qui pertinet ad intellectum ſeu vim intelligendi, & actum eligendi,qui pertinet ad voluntatem, ſeu vim appetendi. Itaque anima eſt, & dicitur liberum arbitrium ratione præfata.

Quinto infertur,animaduertendũ eſſe, q; circa liberũ hominis ar- 10
bitriũ duæ ſunt hæreſes. Altera eſt Lutherana, vel potius antiqua Albigenſium,per Lutherũ renouata,quæ negat omnino eſſe homini liberum arbitriũ. Altera Pelagianorũ, quæ habet tãtum eſſe illi arbitrij liberi, vt per illud ſolũ ſine ſpeciali gratia poſſit mereri iuſtificationem. Quarũ prior reprobatur nõ ſolũ à Thoma vbi ſupra,& latiſſimè à Caſtrenſ.in lib.contra omnes hæreſes,verb.libertas, & à quàmplurimis aliis alibi, ſed etiã conciliũ Trident. ſeſſ.6. in tribus canonibus 4.5. & 6. Quartus ſic habet.Si quis dixerit,liberũ hominis arbitrium, à Deo motum & excitatũ nihil cooperari, aſſentiendo Deo excitanti atq; vocanti,quoad obtinendã iuſtificationis gratiam ſe diſponat ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

præparet, neque posse dissentire si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere meréque passiuè se habere: anathema sit. Canon quintus sic habet, Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, imò titulum sine re, figmentum denique à Sathana inuentum in ecclesia: anathema sit. Et canon sextus in hæc verba. Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permissiuè solum, sed propriè & per se, adeo, vt sit eius proprium opus, non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli, anathema sit.

11 Sexto infertur, quòd valde nobis profuerit ad nos submittendos Deo, & ad eius gratiam petendam, & flagitandam, reputare nobiscum, posse quidem nos mala facere, per solum nostrum liberum arbitrium, bona vero, quæ sufficiant ad vitam æternam consequendam, nequaquam. Quemadmodum possumus quidem in foueam profundam nos deiicere sine vllius adiutorio, exire autem ab ea sine ope aliena, nequaquam. Contrarium enim est hæresis prædicta Pelagianorum, damnata olim in concil. Milenita. relato in tribus capitulis vltimis, de consec. dist. 4. præsertim in vltimo. & nuper iterum in concil. Trident. sess. 6. per tres canones, 1.2. & 3. primus sic habet. Si quis dixerit hominem in suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiunt, absque diuina per Iesum Christum gratia posse iustificari coram Deo, anathema sit. Canon secundus sic. Si quis dixerit, ad hoc solum diuinam gratiam per Iesum Christum dari, vt facilius homo, iustè viuere, ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia vtrunque, sed ægrè tamen & difficulter possit: anathema sit. Canon vero tertius sic. Si quis dixerit, sine præueniente spiritus Sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur: anathema sit.

12 Hunc canonem induximus in cap. 27. sub fin. infra eodem lib. pro antiquorum sententia contra recentiorum opinionem, quòd non possumus agere opera etiam moraliter tantum bona, sine auxilio Dei speciali: vbi nouam inter eas posuimus concordiam. Quibus addendum, quòd etiam ad standum in gratia iam quæsita, & ad finem vsque in ea perseuerandum, auxilio Dei speciali egemus, vt Thom. receptus in prima sec. q. 109. art. 10. probat. Imò & concilium Trident. declarauit contrarium esse hæresim, sess. 6. can. 22. Quare summo studio nitamur eam quærere, & quæsitam conseruare: ne Deus noster non minus iustus, quàm misericors, videns nostram in ea quærenda oscitantiam, & in eadem seruanda negligentiam, obiiciat nobis illud Deutheronomij 32. Abscõdam faciem meam à vobis: generatio enim

peruersa estis, & infideles filij, à qua nos indignatione, misericordia eius infinita liberet. Amen. Quæ autem gratia requiratur ad merendum de condigno, & si qua, & quæ, etiam, quoad bene operandum moraliter tantum, resolutè dicitur, in fine dicti cap. 27.

Septimo infertur, longe plura posse animam nostram cognoscere, & appetere quatenus est rationalis, quàm quatenus est sensitiua. 13
Nam quatenus est sensitiua, nihil aliud cognoscere potest, vel appetere, quàm corporea, & sensilia; vt prædiximus. Quatenus vero est rationalis cognoscere potest, & appetere, primum omnia sensilia, nam ad ea omnia quamlibet materialia, corporalia & singularia, eæ eius potentiæ se extendunt per notitias, & appetitus immateriales, secundum omnes: licet de modo, qui parum facit ad conscientias non conueniant. vt videre est per vtrumque Thom. 1. part. quæst. 86. art. 1. Potest deinde cognoscere & apperere vniuersalia insensilia, incorporalia, & spiritualia, putà se ipsam, & actus suos interiores. Angelos item & actus eorum, imò & Deum ipsum aliquo modo, atque in eius simplicissima, indiuiduáque substantia Trinitatem personarum. iuxta illud collectæ, eius diei festi. Qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei, æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia Maiestatis adorare vnitatem, &c. Non tamē dicimus Deum esse primum quod agnoscimus, cum communiter per cognitionem creaturarum, quæ sunt eius vestigia, in illius qui est causa earum agnitionem veniamus. iuxta illud Pauli ad Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, vel per doctrinam, seu prædicationem magistrorum, aut prædicatorum, &c. ad Rom. 10. c. Cum ex iniuncto. de hæret. quæ omnia latius fundari possunt per ea, quæ trad. Thom. 1. par q. 88. ar. 1. 2. & 3.

Octauo infertur, quod anima nostra cognoscit se per intellectus 14
sui actum, suam naturam considerando. Quæ consideratio adeo vtilis fuerit ea vtentibus, ac contrarium nocuerit eam negligentibus iuxta sententiam Tho. 1. par. q. 87. art. 1. qui in art. 3. & 4. concludit, animam nostram per vim intellectus cognoscere proprium actum intelligendi. iuxta illud Aug. 10. de Trinit. Intelligo me intelligere. Imò & proprium actum volendi iuxta illud eiusdem ibidem. Intelligo me velle: Per quem modum etiam in statu præsenti possumus intelligere Angelos saltem imperfectè, & per similitudinem aliquid etiam affirmatiue cognoscere de illis, vt declarat idem Thom. 1. par. quæst. 88. art. 1.

Nono, infertur quod inter cognitionem Dei, & cognitionem An- 15
geli, & animæ nostræ plurimum distat. Deus enim sua simplicissima essentia, sine vlla alia qualitate, vel accidente, & sine vllo discursu, se, cunctáque alia simul intelligit. Angelus vero, & anima nostra nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognoscunt per suas ipsas essentias, sed per qualitates sibi inhærentes. Omnis enim intelligentia, notitia, & cognitio tam Angeli q̃ animæ est quędam qualitas & accidens reale distinctum ab eis, & eorum potentiis, inhærens illis, quæ colliguntur ex Tho. vbi supra, ar. 1. & 4. Inter angelum autem, & animam nostram hoc distat, quòd hæc intelligit componendo, & diuidendo ea, quæ actu simplici comprehendit, & ratiocinando, seu aliud ex alio ex eis deducendo. Angelus vero sine vllo discursu simul ac quiditatem rei cognoscit, omnia, quæ illam consequuntur apprehendit.

16 Decimo infertur causa, gratias semper Deo nostro agendi, quod non solũ dederit nobis esse, vt aliis operibus suis inanimis, sed & viuere ac sentire, vt inanimantibus: & non solum sentire ac viuere, sed etiam sapere, & intelligere, & ita efficere imagines sui ipsius, sicut & Angelos iuxta illud Geneseos 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã, Imago enim Dei non consistit in corporali figura, neque in eo, quod habet esse vel viuere, sed in eo, quod habet esse intellectuale, quo præstat cæteris animantibus secundum Aug. 6. super Genes. ad litteram, & in eo quòd sapit & intelligit, & habet aptitudinem ad cognoscendum & amandum Deum. vt Tho. 1. part. q. 93. ar. 2. & 4. Quod beneficium nullis aliis creaturis concessit, præterquã Angelis; qui eo imaginem eius maiorem quàm nos gerunt, quo magis intellectualem naturam habent. Vnde neque nos, quoad alias partes, quam quoad mentem prædictam imaginem gerimus, sed solum vestigium Dei, sicut aliæ creaturæ, vt declarat ipsemet Tho. ar. 2. Nec obstat l. si quis in metallum. C. de pœn. quatenus habet, faciem hominis non esse maculandam aliqua nota pœnæ, eo quòd ad imaginem pulchritudinis cælestis est figurata; Quia non significat, vt aliqui putant, imaginem Dei quæ est in homine esse secundum faciem corporalem, & ideo non esse maculandam; sed solum insinuat, quod corpus hominis erecta facie, est longe aptius ad contemplandum cœlum, & ad significandum imaginem Dei in eius mente reconditam quam cæterorum animalium; & propterea maius vestigium Dei relucere in eius corpore præsertim facie, quàm aliis, vt declarat Tho. in d. q. ar. 6. ad 3. & ideo non esse maculandam.

17 Vndecimo infertur, imaginem Dei ita esse in muliere ac in viro, vt post & ante alios concludit Tho vbi supra art. 4. Quia vterq; habet animam rationalem, & intellectualem naturam. Nec obstat illud ad Corint. 11. Vir est imago Dei, mulier vero imago viri: nec illud Aug. in c. Hæc imago, 33. q. 5. Mulier ad imaginẽ Dei non est facta: non inquam hoc obstat; quia nõ agũt de imagine Dei principali, quæ est in homine sed de alia minus principali, videlicet processionis: nam mulier quia ex homine assumpta est, non est similis Deo, sicut vir, in eo quòd

quòd sicut ille à nullo est homine, ita & illa, vt sentit Tho. vbi supra.

Duodecimo infertur, quòd anima nostra non solum est imago 18
Dei secundum suam naturam intellectualem, sed etiam secundum suas potentias & actus, quia non solum quatenus est apta ad cognoscendum, & amandum Deum est illi similis, sed etiam quatenus habet vim memorandi, intelligendi & volendi. Primo, quod sicut Deus ille summus habens in se simplicissimam substantiam potest meminisse, intelligere, ac velle, sine vlla qualitate; Ita & anima nostra, habens immaterialem substantiam potest meminisse, intelligere ac velle sine aliqua materiali qualitate, licet non sine immateriali, vti Deus ipse. Secundo quòd sicut in illa summa, vna, diuina, & indiuidua essentia sunt tres personæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; ita & in anima nostra vna, & indiuidua, sunt tres potentiæ, memoria, intellectus, & voluntas. Tertio quod sicut in illa summa & indiuidua substantia est Pater, qui cognoscendo se generat notitiam ac imaginem sui, quæ est verbum, & filius eius, ei consubstantialis; & rursus Pater & notitia illa & verbum supremum, quod est filius amando sese producunt summum illum mutuum amorem sui consubstantialem, qui est Spiritus sanctus. Ita in essentia animæ nostræ ipsa sese intelligendo, per suum intellectum generat notitiam sui, quæ imago est eius: & per illam notitiam quę imago est eius & voluntatem generat sui amorem. Quarto, quòd sicut filius genitus à patre, non est pater, neque Spiritus Sanctus, nec Spiritus Sanctus productus à patre & filio, est pater aut filius aut vterque. Ita neque imago illa quæ est filia quædam animæ est ipsa anima siue intellectus: Nec amor sui productus ab ea, & à notitia sui, quæ est quidam filius eius, est ipsa, nec intellectus nec voluntas. Est tamen immensa differentia, quia notitia illa imago, & verbum à patre productũ est substantia & consubstantialis eius imago coæterna: amor item ille summus à patre & à filio productus, est substantia, & consubstantialis coæterna vtrique. At verbum & imago, & notitia nostræ animæ intelligendo se, genita est accidens, & accidentaria forma. Similiter ac amor à notitia, & voluntate productus est accidentalis & non substantialis, & recentior ea: Quæ omnia sunt ex mente omnium, in 1. libr. sentent. distinct. 2. & Thom. 1. par. q. 93. art. 7.

Decimotertio infertur, verum & semper memorandũ esse, id quod 19
Diuus Aug. in c. 31. Soliloquiorũ, & Bernar. in c. 1. Meditationum sentiunt. Viã optimam in Dei nostri cognitionem, esse per cognitionem exteriorum vagam introire in cognitionem nostræ animæ stabilem & per eam satis ruminatam ascẽdere ad cognitionem eius Maiestatis. Quibus addo, quod omnium excellentissima via perueniendi ad qualem qualem illius Summi Summæ Trinitatis mysterij, & perso-

Universidad de Deusto
Biblioteca

narum diuinarum emanationis cognitionem, est cõsideratio eorum quæ proximo coroll. continentur. Per quã stolida illa & pudẽda imaginatio eorum, qui generationem filij Dei, & processionem Spiritus Sancti imaginantur veluti corporalem, explodituꝛ & longè abigitur. Qua in re multos multum errare noui, & in his quendam gente Iudæum & professione Christianum, qui ab hinc triginta plus minus annis plurimum in hac alma vrbe valuit, & maximis largitionibus, & astutiis, offcio Sanctæ Inquisitionis in Lusitaniæ Regna introducendo frustra obstitit. Is enim omnes leges & sectas expertus, ad spurcissimam Mahometis sectam tandem transfugit: eam, quæ Iudæorum est, eo exosus, quòd diceret, Nullum Iudæum, qui sibi vir bonus videretur, vnquàm inuenisse. CHRISTIANAM vero, quam dicebat sibi ex omni alia parte placere, eo respuens, quod firmiter doceret, & crederet Deum habere filium, quod ei videbatur impossibile, quale profecto imò impossibili impossibilius videri debet, stolidè, nefandè, ac hæreticè, vt ille imaginabatur imaginanti generationem fili Dei esse corporalem, possibile verò imò & infinita Dei omnipotentia dignissimum contemplanti generationem illam esse tet spiritualissimam, vt Sancta mater Ecclesia Romana sanctè contemplatur, contemplanti & quàm submissime suspicienti, & adoranti. Scio item multos multum sibi profuturos, si sæpe memoria voluerint generationem illam filij Dei, qua pater æternus, vti memoria fœcunda, generat filium, qui est summa notitia, & imago eius, & productionem illam qua Pater & Filius producunt Spiritum Sanctum, summum vtriusque amorem, esse spirituales, & quadam tenus similes generationi spirituali, qua in essentia animæ nostræ memoria fœcunda generat ipsius notitiam & imaginem: & rursus illa & voluntas eiusdem amorem producunt.

Contra suprædicta errat, Primo, qui credit non esse liberum arbitrium homini. num. 9.

II. Qui credit arbitrium liberum sufficere ad bene merendum de condigno gratiam. num. 10.

III. Qui credit Angelos vel animas se solis sine accidentibus cognoscere. num. 15.

IIII. Qui credit hominem esse imaginem Dei quoad corpus. n. 16.

V. Qui credit generationem in diuinis esse corporalem. num. 19.

Quis autem horum peccat mortaliter, & fit hæreticus, & excommunicatus, & quis tantum peccat mortaliter, & non fit hæreticus, & quis non peccat, saltem mortaliter, colligitur ex præludio primo, numero 10.

IIII. Præludium, de Summa hominis beatitudine, siue vita æterna, & de summa miseria siue morte æterna, ei contraria.

SVMMARIVM.

Beatitudinis & miseriæ perpetuæ contemplatio magnum ad pœnitentiam calcar. num. 1. & 19.

Anima non vane, sed in finem insignem creata num. 2.

Finis quid, & quod diuidatur in vltimum & medium, & quid vterque illorum. num 3.

Finium alter verus, & alter falsus. num 3.

Finium, alter finis cuius, & alter finis quo, & vterque diffinitus. num 4.

Finis vltimus, & beatitudo idem num. 4.

Beatitudo essentialis, est actus intellectus Thomæ, & actus voluntatis Scoto. num. 5.

Beatitudo & beatitas olim nomina subdura, & quid & quotuplex num. 5.

Deus est, quicquid in eo est num 6.

Beatitudo actus est non habitus, non potentia. num 6.

Beatitudo, sine cognitione & amore Dei esse non potest num 7.

Beatitudo duplex, perfecta & imperfecta, & quod perfectam non facit cognitio Dei confusa, neque demonstrata, neque fidei, sed intuitiua num. 8.

Paulus, & Moses, non fuerunt beati per visionem Dei intuitiuam transitoriam num. 9.

Dei visio intuitiua inseparabilis à gaudio, & delectatione. num 9.

Beatitudo perfecta securitatem perpetuitatis requirit. num. 9. & 12.

Beatitudo imperfecta quid. num. 10.

QVoniam cum his præludiis manum extremam adderem, quo- 1
fundam præcellentium miraque in dicendo, ac persuadendo, energia, vitæque integritate præstantium in vrbe Concionatorum oratione admonitus sum, quod iampridem ex sacris literis, & patribus edoctus fueram: nil magis peccantes ad plangenda præterita, & abstinendum à futuris mouere, quàm contemplatio summæ beatitudinis cælestis, & summæ miseriæ infernalis, earumque durationis æternæ, nullo vnquam æuo, pluſquam Deus ipse terminandæ: constituì addere hoc præludium, quo breuiter mihi & omnibus: aliis peccatoribus, ob oculos proponam, quid, qualis, & quanta sit præfata beatitudo: quid item qualis & quanta præfata miseria. Præsupponendo primo: considerare nos oportere, nobiscumque frequenter re- 2
putare, quòd anima nostra tot, & tantis ornata dotibus, non est à Deo frustra, & vanè, sed in aliquem finem, & scopum maximum, in

Universidad de Deusto
Biblioteca

quem actiones nostras dirigamus, cõdita. Vt non abs re Persius licet ethnicus carpat hominem hoc non considerantem, cum interrogat,

Est ne aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris corvos, testaque lutoque,
Securus quo pes ferat, & ex tempore vivis?

Cuius finis, & scopi definitio & inquisitio, quamplurimorum philosophorum ingenia frustra exercuit. Nec plene satisfacit operosa illa hac de re Arist. inquisitio, in lib. 1. & 10. Ethic. & longè minus verbosa illa Ciceronis in quinque libris de finibus bonorum & malorum: quæ profectò non sunt tanti facienda, quanti ego ea olim faciebam: imitatus gloriperas illos, qui malunt dicere veritatem per ambages ex philosophia ethnicorum obscura & nubila, quàm recta ex Euangelio claro & sereno à sacris doctoribus exposito.

3 Secundo, quod nuper in Commentario de Finibus humanorum actuum super c. Cum minister 23. q. 5. definiuimus finem ex mente Aristot. 2. Physic. & S. Thomæ, & aliorum in 2. lib. sentent. dist. 38. esse bonum verum, vel apparẽs, quod propter se appetitum facit, vt aliud propter ipsum appetatur. Cuius definitionis declaratione, breuitatis studio hic non repetita, ad memoriam reuocamus, quod ibi. num. 4. diuisimus finem in vltimum & medium. Vltimus est, qui propter se ipsum solum amatur, & hic est duplex. Alter est verus vltimus, & omnium supremus, & vnus omnium creatorum scopus, qui propter se tantum, & non propter aliud est amabilis: qualis est solus Deus, vt probat S. Thom. 2. sec. q. 27. ar. 1. quippe qui super omnia est diligendus. Deuter. 6. Matth. 22. Marc. 12. Alter est falsus: quem falsi homines pro sua falsa imaginatione, impudentissimè, stolidissiméque tacitè vel expressè fingunt, & adorant, iuxta illud Apostoli, Quorum Deus venter est, ad Philip. 3. Qualis est voluptas Epicureo, in quem Cicero duos libros prædictorum quinque ferè prodegit. Finis medius est, qui propter se & propter aliud amatur: qui etiam est duplex. Alter verè medius, ille scilicet qui verè est propter se, ac propter aliud amabilis, quales sunt virtutes & omnia honesta secundum Amb. li. 1. offic. Alter falsè medius, ille scilicet qui nõ potest esse amabilis propter se, qualis est pecunia, vel nõ est amabilis propter aliud, qualis est Deus.

4 Tertio quod etiam ibidem diuisimus finem, in finem cuius, & in finem quo, licet hæc nomina Ciceronianis parum probentur. Finis cuius est, id in quo est ratio boni. Finis autem quo, adeptio, & possessio, siue vsus, vel fruitio eius: vt auari finis cuius, est pecunia in qua est ratio boni. Et finis quo est adeptio, possessio, & vsus eius. vt declarat S. Tho. 1. sec. q. 2. ar. 8. & ita finis & scopus cuius totius humanæ vitæ ipse Deus est, in quo summa, & infinita ratio boni est: & finis

quo

quo adeptio eius possessio, siue fruitio: & consequenter alius est finis vltimus noster cuius, & alius finis vltimus noster quo. Et quia vltimus finis noster cuius & obiectũ beatitudinis nostræ, siue beatitudo obiectiua idem sunt, & finis vltimus noster quo, & adeptio finis cuius, siue beatitudo essentialis nostra etiã idem sunt, consequitur aliud esse beatitudinem nostram essentialem, & aliud eiusdem obiectum, secundum omnes Catholicos in locis prædictis, præsertim Th. 1. sec. q. 1. ar. 1. vbi ait, beatitudinem essentialẽ esse rem creatã & factam, obiectum autem eius esse Deũ ipsum increatum & omnium creatorem.

Quarto, quod, vt aliorum opiniones prætermittam, Thom. cum 9
suis assecl is, & Scotus cum suis, diuersimode definiunt beatitudinem, siue finem vltimum verum quo nostrum. Quoniam Th. iudicat eam essentialiter esse actum intellectus speculatiui: Scotus autem, esse actum voluntatis. Vtérque námque ait eam esse actum potentiarum maxime intellectiuarum, & Thom. eam putat esse intellectum: Scotus autem voluntatem vt 3. prælud. num. 7. diximus. De qua tamen differentia, quæ solam theoriam respicit, & non praxim, cui nos animum in hoc opere intendimus, cuiusque nihil refert an hoc vel illud teneamus, parum curandum censentes, sequimur in diffinienda beatitudine opinionem, quæ videtur receptior, Thomæ.

Quinto, addimus dictis in prædicto Commentario, quod beatitudo, siue beatitas tempore Ciceronis, videbantur nomina subdura, sed ea vsus emolliuit, & generaliter sumpta videntur significare, omnem rei votiuæ possessionem, iuxta illud vulgo iactatum, Beatus qui possidet: Et quia non solum res verè bonas, sed etiam malas, quæ aliqua ratione apparent bonæ, velle solemus: Beatitudo diuidi potest in veram, quæ definiatur esse possessio veri boni, & falsam quæ definiatur esse possessio boni tantum apparentis. iuxta illud Psalm. 143. Beatum dixerit populum cui hæc sunt, Beatus populus cuius dominus Deus eius: Quorum prius ad falsam, posterius ad veram pertinere dicit D. Anton. in 4. par. tit. 7. c. 4. §. 1. Beatitudo autem vera diuidi potest in summam, quæ est summum bonum siue vltimus finis verus, vel possessio eius: & in non summam, quæ est possessio boni non summi. Beatitudo autem Summa diuiditur in increatam & creatam. Increata est ipsemet Deus Opt. Max. qua ratione est infinita sui ipsius cognitio & fruitio. Cum omnis operatio Dei, & quicquid est in Deo, sit ipsemet Deos: qui se ipso solo simplicissimo se, & alia omnia cognoscit & amat, vt probat Thom. receptus 1. part. q. 3. de simplicitate Dei art. 5. & 6. & in q. 14. de Scientia Dei ar. 4. & q. 20. De amore Dei ar. 1. 6

Beatitudo vero Summa creata generaliter sumpta diffiniri potest iuxta mentem prędicti Sancti Thomæ, esse cognitio intellectiua Dei cum fruitione eiusdem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dixi,cognitio,pro genere,ad insinuandum,quod beatitudo essentialis creata est operatio,siue actio,vel actus,& non potẽtia,non habitus neque alia vlla virtus animæ partis intellectiuæ,vel sensitiuæ vt probat Tho.1.sec.q.3.art.2.asserente Philosopho Ethic.1.& 7. Fœlicitatem siue beatitudinẽ esse operationẽ secundum virtutẽ perfectam.

Dixi intellectiua,ad insinuandum quod beatitudo est operatio præstantissimæ potentiarum animæ, quæ est intellectus iuxta Tho. quem sequimur:& ad significandum quòd beatitudo non potest esse in parte sensitiua, vt luculenter demonstrat Tho.lib.3. contra Gentiles cap. 33. Contrarium enim est hæresis: de qua Alfons. Castrensis, contra hæreses verb.Beatitudo.

7 Dixi(Dei)ad excludẽdas omnes cognitiones aliarum rerum etiam eas quibus diriguntur actus omnium virtutum moralium,actus item & cognitiones pertinentes ad prudẽtiã,& ad cognitionem omnium aliarum artium, in quibus non consistere beatitudinem non solum probat,sed etiam demonstrat Tho.vbi supra cap.34.35.& 36. imò neque in vlla cognitione, quàmlibet ampla omnium substantiarum separatarum,seu Angelorum, siue quia illa non potest haberi sine Dei cognitione vt demonstrat Thom. vbi supra mirabiliter in cap. 41. 42. & 43. siue, quia etiam si absque illa haberi posset, tamen sine illa non sufficeret,ad hoc vt esset beatitudo, per ea quæ idem author adducit ibidem cap. 44.

Dixi, cum fruitione, quia quæ cognitio etiam Dei fruitione caret, non potest esse beatitudo, quæ vtramque comprehendit vt infra patebit. Quare cognitiones illæ, quas concipiunt multi multa de Deo theoricæ sine vllo amoris affectu differentes,nõ sunt beatitudo,quippe quibus non inest fruitio,quæ est inhæsio rei per amorem propter ipsam solam conceptum.vt trad.Tho.receptus.1.sec.q.11.ar.1.

8 Porro,Beatitudo summa creata est duplex. Altera perfecta, Altera imperfecta. Perfecta est cognitio Dei intellectiua, intuitiua, perpetua cum fruitione eiusdem producente summum gaudium, ac delectationem & satietatem omnium desiderabilium.

Dixi, cognitio Dei intellectiua, eadem ratione, qua illa posui in definitione beatitudinis in genere. Dixi, Intuitiua siue visiua, Tum ad confutandum errorem Armeniorum asserentium, beatos non intueri Dei essentiam, quod hæreticum est, per ea, quæ tred. Alfonsus Castrens. vbi supra. Tum ad confutandum errorem Beguinorum dicentium posse quem in hac vita esse perfecte beatum, & ab exercitio virtutum absolutum,qui damnatur in Clem.Ad nostrum,de Hæretic. Tum quia nulla cognitio citerior illa potest dici beatitudo perfecta essentialis; non quidem illa confusa:& communis,quæ fere communiter omnibus hominibus inest,siue quia Deum esse,sit per se notum sicut

sicut alia demonstrationis principia, siue (quod verius existimat Tho.)quia euidenti ratione demonstratur, præsertim illa, qua homo videns res naturales certum ordinem seruare (cum ordo absque ordinatore non consistat)percipit aliquem esse ordinatorem earum, vt pulchre deducit idem Tho.vbi supra cap. 38. non etiam illa, quæ per demonstrationem habetur licet altior sit prædicta communi. Tum quia quamuis per illam ostẽdatur Deus esse immortalis, æternus, incorporeus,omnino simplex,vnicus,& alia huiusmodi, vt præfatus author in lib.1.contra gentiles dilucide ostendit, per eam tamen non peruenitur ad cognoscendum quod Deus est commune bonum,possibile communicatu omnibus hominibus,quibus insitum est beatitudinis desiderium, neque ad cognoscendum multa alia prædicata de Deo, vt palam est. Tum quia beatitudo perfecta omnem miseriam excludit, & cognitioni prædictæ multiplex miseria & error adiungi potest,vt palam est,Tum per alia,quæ profunde idem vbi supra. cap. 37.tradit.Non item sufficit illa cognitio,quæ per fidem habetur, licet sit longe certior,purior,& amplior,quã prædicta,quæ per demõstrationẽ contingit. Tũ,quia beatitudo est perfecta intellectus humani cognitio,& cognitio fidei ex parte intellectus est imperfecta, quia p eam non capit perfecte id,cui assentit credendo.Tum quia beatitudo cum sit vltimus finis,tranquillat, siue quietat naturale desiderium, & cognitio fidei non tranquillat, imo accendit habentem eam ad intuendum,siue videndum illud in quod habet fidem,& amorem, cum quisque quod credit & optat,desideret videre. Tum per alia quibus idem author id concludit cap.44.

Addidi,perpetua,quia transitoria de qua qui eam habet,nõ est certus perpetuo esse duraturam,non sufficit; qualis fuit illa Pauli qua in raptu vidit Deum, secundæ Corinth. 12. vbi hoc Thom. declarat. & qua etiam Moyses vidit eum,secundum August. 12. super Genes. ad litteram, quæ non fecerunt eos beatos, imo remanserunt viatores, vt Maior post alios dixit in proœmio sent.q. 1. Est enim de necessitate beatitudinis,certitudo perpetuitatis eius; vt late probat Thom.1.sec. q.5.art.4.& lib.3.contra Gentil.cap.62.

Addidi (producente summum gaudium & delectationem) ad significandum hoc esse inseparabile ab illa cognitione siue intuitione Dei beatifica. Non enim, quis potest habere summum bonum, quod est intuitio Dei,absque summa delectatione, vt trad.Thom.1.sec.q.1. art.1.Ex visione enim Dei causatur tanta delectatio, vt qui Deum videt nulla delectatione indigere potest, vt ipsemet ibidem ait, in responsione ad secundum.

Addidi (Satietatem, omnium desiderabilium) ad maiorem declaration

rationem præfati gaudij, & delectationis,& ad significandum, quod nulli beato deest aliquod bonum desiderandum, cum habeat ipsum bonum infinitum, quod est bonum, omnis boni secundum Augustinum relatum vbi supra à Thom.q.5.ar.2.ad 3.

Beatitudo vero imperfecta, est cognitio Dei intellectiua, non intuitiua perpetua cum fruitione eiusdem.

Addidi(Non intuitiua perpetua)ad differentiam perfectæ beatitudinis, quæ requirit illud vtrumque vt proxime dictum fuit. Et quia donec ad illam perueniat semper crescere potest contra aliam errorem damnatum,in D.Clem.Ad nostrum.

SVMMARIVM.

Beatitudo ab omnibus intenta paucis est nota.num 11.
Beatitudo creatura obiectiua increata,sed essentialis creata num 11.
Beatitudinem perfectam viribus naturalibus quæri,asserere hæreticum.nu.12.
Beatitudo humana duplex.num.12.
Beatitudo imperf. Ela,quæ magis ad imperfectam accedat. num.13.
Beatitudo perfecta penitus satiat animum omnibus desideratis, & quæ sint illa.numero 14.

11 EX prædictis omnibus infertur, primo, iure quem mirari quod cum omnium consensu omnes homines naturaliter desideremus beatitudinem & fœlicitatem: Cumque omnes ob oculos eam habere debeamus vti scopum, in quem nostras actiones, tanquam sagittantes sagittas in signum dirigamus,vt ait Philosophus à Catholicis receptus,in 1.Ethic. Pauci tamen collatione aliorum satis eam explicite nouerunt,& noscimus.Cum enim absque catholicæ fidei lumine ea præsertim perfecta satis cognosci nequeat, pauciſſimi gentilium etiam philosophorum ad iustam eius cognitionem peruenerunt & perueniunt, pauci etiam Iudæorum temporalia magis quam spiritualia curantium id faciebant: Pauci quoque Christianorum collatione aliorum eam saltem satis explicite nouimus: & pauciores iustam nauamus operam intelligendæ & ob oculos habendæ perfectæ & exercendæ imperfectæ per quam tandem perueniamus ad perfectam illam omnibus neruis semper desiderandam.

Secundo, quod licet obiectum & vltimus finis cuius beatitudinis creatæ (qui ipsemet Deus est) sit res increata, iuxta illud Symboli Athanasij, Increatus pater,increatus filius, increatus spiritus Sãctus: Beatitudo tamen ipsa,qua quis formaliter est beatus,res creata est,vt post & ante alios concludit Thom.1.sec.quæ.3.ar.1. Est enim qualitas quædam creata in potentia intellectiua, qua cognoscitur Deus clare quidem

quidem & facie ad faciem, si est perfecta, per speculum vero & in ænigmate,si est imperfecta,vt ait Paulus 1.ad Corinth.13.

Tertio,quod neque beatitudo essentialis,perfecta, neque imperfecta est ipsa anima beata, neque vlla eius potentia, neque vllus habitus vel virtus eius, vel charitas etiam consummata in patria, sed neque gratia ipsa gratum faciens, siue teneamus eam cum Thoma esse aliam à charitate,quod significat Clem.1.8.fin.de Summa Trinit. siue cum Scoto esse eandem, sed neque est aliquod aliud bonum, vel opus operatum manens extra operantem, sed est operatio non quidem transiens in exteriorem materiam,qualis est sectio,& vstio,quæ non perficit agentem, vt ait Philosophus 9. Metaphys. sed manens intra ipsum,qualis est intellectio, & (vt ita dicam) volitio seu voluntas quæ perficit agentem secundum eundem.

12 Quarto, quod inter productionem beatitudinis perfectæ & imperfectæ plurimum distat. Perfecta enim nullatenus potest produci ab intellectu creato viribus eius naturalibus: neque gratuitis quamliber magnis,sine illo admirabili gloriæ lumine iuxta illud Psalm.35. In tuo lumine videbimus lumen:quod Deus ipse sua infinita bonitate indit intellectui beari, quo eleuatur & augetur virtute ad illam ter admirandam operationem clare videndi Deum immenso lumine resplendentem,vt probat Thom.vbi sup.c. 55.& cum Magistro & omnibus aliis in 4.dist.49. Quin,& in Clem. Ad nostrum. vers. Quinto, de Hæret. c. declaratum est hæreticum esse dicere contrarium, vbi glossa in verbo Non indiget, assignat rationem desumptam ad litteram ex Thom.vbi supra. Imperfecta vero potest produci absque illo gloriæ lumine in gradu quidem infimo viribus naturalibus animæ quibus peruenit ad cognitionem & fruitionem Dei confusam vel claram per demonstrationem eius existentiæ & bonitatis, in altiore vero gradu addito dono fidei & spei informis. In maximo autem addito dono mirabili charitatis & gratiæ superna bonitate infusæ, qua anima sit Deo grata & ad perfectam beatitudinem accepta. De hac imperfecta beatitudine,quæ est principium, vel via, vel participatio aliqua beatitudinis perfectæ,intelligendæ sunt omnes scripturæ vtriusque testamenti, appellantes aliquos viatores beatos, secundum mentem omnium Catholicorum in locis præcitatis.Cuiusmodi sunt,Psal.1.Beatus vir:& Beati quorum, & Beati immaculati, & Beati omnes,& octo beatitudines euangelicæ Matth.5.& aliæ innumeræ.

Quinto,quod Euangelia & Epistolæ Catholicę,& symbola appellantia beatitudinem vitam æternam, non significant illam esse substantiam & esse viuentis, sed prædictam beatificam & æternam operationem viuentis, sola enim beatitudo Dei est ipsius esse. Boetius etiam 3.de Consolat. dicens, quod Beatitudo est status omnium bo-

norum aggregatione perfectus, non diffinit beatitudinem per genus, sed per effectum, scilicet, quod beatitudo perfecta causat statum nullius boni egentem, vt sentit Thom. in d. art. 2. & sentiunt omnes in ff. distinct. 49.

Sexto, quod licet beatitudo Dei sit ipsemet Deus, quia eius esse sua est operatio, vt prædictum est: beatitudo tamen perfecta creata, siue Angelorum, siue hominum est operatio ab eorum substantiis & esse distincta, contra hæresim de qua Alfonsus vbi supra verb. Beatitudo, non tamen est interrupta sed sempiterna, qua semper & æternum vniuntur & vnientur, ei, vt supra in verbo Perpetua, est declaratum, Quo confutatur hæresis origeniana, de qua per Alfonsum, vbi supra.

Septimo, quod duplex est humana beatitudo, perfecta, & imperfecta. Perfecta est, quæ supra diffinitur, quæque nulli potest contingere in hac vita, vt declaratum est per concilium viennense in Clem. Ad nostrum, ver. Quarto de Hæret. quoniam vt ait Aristot. 10. Ethic. & vltimo Metaphys. non potest esse perpetua & sine interruptione tum esus, & potus, tum somni, tum aliarum actionum necessariarum.

13 Imperfecta est qua homo in hac vita per cognitionem & contemplationem Dei adiuncto amore coniungitur eidem, quæ tanto magis ad perfectam accedit, quanto minus interrumpitur; quo nomine vita contemplatiua plurimum præcellit actiuam, quæ multo magis interrumpitur iuxta illud testimonium Christi Luc. 10. Maria optimam partem elegit, nulla tamen cognitio Dei quantumlibet intensa: & quantalibet fide, spe, & charitate comitantibus continuata, perfecta in hac vita dici potest; vt prædictum est. Cui consonat illud Parthenicæ Marianæ.

Fœlices quicumque istis à Syrtibus altam
Vsuri pacem, sunt in loca tuta recepti:
Nam neque mens ullam, secus est habitura quietem,
Neglectos sensura dies, nec dulcia secla.

Et illud Iob cap. 13. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. At nemo potest esse simul miser, & beatus, vt supra dictum est.

14 Postremo infertur, quod hæc beatitudo Summa & perfecta, quæ est intuitio & visio Dei Opt. Max. implet cumulatissime etiam ante iudicium finale (vt diffinit concilium Florentinum sub Eugenio 4. de quo per Alfonsum vbi supra) omne desiderium cuiuslibet generis omnium bonorum homini à natura insitum, iuxta illud Sapien. 7. venerunt mihi omnia bona cum illa, & illud, Psal. 102. Qui replet in bonis desiderium tuum, & illud, Psal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria

tua. omnia enim quæ homo naturaliter desiderat, reducuntur ad scientiam, aut ad vitæ rectitudinem, aut ad honoris sublimitatē, aut ad famæ celebritatem: aut ad diuitias, aut ad voluptatē, & delectationem, aut ad sui cōseruationem. At omnia prædicta cumulatissime affluentissimeq; cōfert prædicta, quam credimus & speramus, visio beatifica: vt enim egregie deducit sanctissimus, qui ea nunc fruitur Aquinas in d. li. 3. c. 63. confert primo omnium generum, & specierum, & virtutum, & totius ordinis vniuersi, & omnium, quæ sunt in rerum natura scientiam. Secundo vt in omnibus & per omnia voluntas sit recta, & per omnia pars hominis inferior parti superiori subiiciatur, & omnia ratio gubernet. Tertio, honoris sublimitatem, quatenus beatus Deo Regi seculorū summo vnitus ipse quoque merito Rex dicitur, iuxta illud Apoc. 20. Regnabunt cum CHRISTO. Quarto, nominis & famæ celebritatem non solum apud homines quorum opinio falli potest, sed etiā apud ipsummet Deum, & Angelos, & sanctos eius, ita vt in sacra scriptura merito dicatur gloria, iuxta illud Psal. 83. Gratiā & gloriam dabit Dominus. Quinto, diuitias iuxta illud Psal. 3. Gloria & diuitiæ in domo eius. Sexto, summā voluptatem, iuxta illud Psal. 35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Septimo, sui conseruationē, iuxta illud Isa. 25. Non esurient neq; sitient, & non percutiet eos æstus, & sol, & illud Apoc. 21. Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra. Quæ omnia cōfirmantur eo, quòd nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit, quæ præparauit Deus diligētibus se. Esa. 64. & 1. Cor. 2. Quod paulò magis explicans Aug. in vlt. de Ciuit. Dei, relatus à Diuo Antonino in 4. par. suæ summæ tit. 7. c. 6. §. 10. sic ait. Quāta ibi fœlicitas, vbi nullum malum aderit, nullum bonū latebit, erit Deus omnia in omnibus: & infra, Quid est enim, quod Dominus per prophetā ait, Ero illorū Deus in perpetuū: nisi ero eis vnde satientur, ero eis, quicquid honestè ab hominibus desiderari potest, ero illis salus, & vita, gloria & honor, victoria & copia, pax & omne bonū? & in fine, vacabimus, & videbimus, amabimus & laudabimus. iuxta illud Psal. Beati qui habitāt in domo tua Domine, in secula seculorū landabunt te. Et quamquam non omnes erūt pares in gloria, sicut nec fuerunt pares in merito, quia alius alio clarius Deum videbit, & Deo copiosius fruetur, iuxta illud, In domo patris mei mansiones multæ sunt, Io. 14. & illud, Sicut stella à stella in claritate differt, Cor. 15. quo error cōtrarius Iouiniani cōfutatur, vt tradit Alfonsus prædictus vbi sup. post concilium Flor. sup. citatū, ante quod clarius resoluit Th. receptus. 1. sec. 9. 5. ar. 2. Omnes tamē omnino omnibus concupitis replebūtur, satiabūtur & tranquillabuntur. Hæc de beatitudine, nunc de miseria ei contraria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVMMARIVM.

Miseria quid & quotuplex & eius partium definitio.nu.15.
Miseriam inferni interminabilem esse,de fide est.nu.16.
Infernum esse in hac vita & non in alia dicere,hæresis.nu.16.
Miseriæ summæ quatuor gradus.nu.17.
Pœnæ summè miserorum supremi gradus septuplex.nu.18.
Beatitudo summa & miseria ei contraria, sunt explicitè credenda.nu.19.
Peccat quot modis quis circa beatitudinem & miseriam.nu.20.

15 MIseria generaliter sumpta est passio mali. Et quia malum est duplex verum & apparens,ideo miseria quoque duplex,vera & falsa.Vera est passio veri mali,falsa passio mali apparentis tantum, qualis est passio vinculorum phrenetico, & fames esurienti otioso, quæ ipsum ad operandum bene incitat.c.Non omnis 5.q.5.Rursus miseria vera diuiditur in summam & non summam.Summa est passio carentiæ visionis, & fruitionis Dei, quæ in perfectè summam, & in imperfectè summam diuiditur,sicut & beatitudo summa, vt supra diximus. Miseria perfectè summa est miseria carentiæ visionis & fruitionis diuinæ, cum cruciatu æterno sensus omni omnium malorum genere comitata.Dixi,miseria,pro genere. Dixi, carentiæ visionis ac fruitionis, ad differentiam aliarum mille miseriarum, quas in hac misera vita patimur.Dixi,cum cruciatu,ad excludendam carentiam visionis Dei,quam sæpe patimur in hac vita sine cruciatu, imò aliquãdo cum voluptate.iuxta illud, Lætãtur cum malefecerint,Prouerb.2.relatum
16 in c.Quam sit graue,de excess.prælat. Dixi,(æterno)ad excludendam miseriam existentium in purgatorio,quorum cruciatus est temporarius,c.Cum Marthæ.§. Tertio loco.de Celebrat. Miss. & c. Animæ. & c.Pro obeuntibus 13.q.2. & ad damnandum errorem dicentium præfatam miseriam aliquando terminandam, de quo Alfons.vbi supra verb.infernus.Dixi (sensus) ad excludendum miseriam decedentium cũ solo peccato originali, qui pœnam quidem patiuntur damni,hoc est carentię visionis Dei,sine tamen alio cruciatu,c.Maiores.§.verum quidem,de Baptis.& c.Firmissimè,de consecrat.dist.4. Dixi,omnium,&c. ad explicandam illam ter horrendam pœnam quam patiuntur decedentes in peccato mortali, qui perfectè summam miseriam patiuntur: & ad confutandam hæresim, quæ habet verum infernũ esse in hac vita, & non in alia,de qua per Alfon. vbi supra verb. infernus. Nullus enim cruciatus in hac vita est eiusmodi; vt palã est.

Miseria imperfectè summa est miseria carentię visionis,& fruitionis Dei sine cruciatu saltem sensus; qualis est miseria decedentium cum solo peccato originali, qualis item existentium in purgatorio, imo & illa viuentium, qui nullam cognitionem Dei coniũctam cum frui

fruitione eiusdem habent,qui ore vel opere sunt de numero insipientium,qui dicunt in corde suo,non est Deus.Psal.52.

Ex prædictis infertur eos solos, qui locati sunt in inferno illo, in 17
quo testante Iob c.10.nulla est redemptio,esse in supremo gradu miseriæ perfectæ summæ: Qui vero in eo loco,quem limbum puerorum vocant,in gradu eis proximo; qui autem in purgatorio,in tertio; qui autem adhuc viuentes, nullam Dei Opt. Max.cognitionem & fruitionem habent, in 4. Porro, miser & infœlix quius supremi gradus iure dicere potuit cum infectus mortali peccato decederet illud Iob 10. Vadam & non reuertar ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo,sed sempiternus horror inhabitat.

Ex quo elogio diuus Antoninus in 2.par.tit.5.c.3. septuplicem pœ- 18
nam prolixè colligit,quarum summa paucis additis,& multis ademptis est, quòd prima est carcer æternus in loco infimo,turpissimo, & obscurissimo,in quem omnis fex elemẽtorum effunditur:situs,quem non potest non summè horrere anima nobilissima ad altissimum idémque nitidissimum splendidissimúmque cæli empirei palatium creata,vt Rex delicatissimus carcerem squallore & pedore sordẽtem non potest non horrere.Secunda est priuatio visionis intuitiuæ Dei, quæ omnigenam parit lætitiam,quámque Chrysostomus faciebat,vt diceret, malle se mille alias pœnas infernales pati,quàm ea æternum priuari.Tertia ignis ille ardentissimus,quo adeo infœlices ardebunt, vt illi soli pœna nulla martyrum tormenta æquari possint, teste Aug. relato à Gratiano in §.fi.de Pœn.dist.7.Quarta desolatio,nulla vnquã dum Deus erit Deus consolatione,refrigerio,redemptioneue leuanda,sed semper omni desperatione author eodem Iob vbi sup. grauanda.Sicut enim summè perfecta beatitudo omnem excludit miseriam; sic summè perfecta miseria nullam consolationem admittit. Quia quod operatur oppositum in opposito,operatur propositum in proposito c.sciendum 8.q.1.l.& si contra tabulas.ff. de vulg. Quinta tenebræ, tum exteriores densissimæ, quæ nullo solis radio, nullóque splendore ignis,(qui licet ibi plurimus sit, est tamen obscurissimus,) attenuantur. Tum interiores quibus adeo cœcantur, vt Deum putent iniustum,& scientia hic quæsita, & per mortem plurimum aucta,quę beatis est solatio,eis sit maiori supplicio,dum per eam clarius cognoscunt,quantæ beatitudinis damnum sua culpa patiũtur, vnde vermis ille sæuè corda eorum corrodens & lanians, nunquam intermoriturus oritur.Esai.66.Sexta societas Cacodæmonum & continua cũ eis conuersatio,quorum aspectus adeo est terribilis, vt quidã vir sanctus testante S.Anton.vbi sup. vnius solius aspectu ferè exanimatus, & in se reuersus testaretur,malle se fornacem igne ardentẽ ingredi,quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

iterum eum videre. Quod si vnius aspectus momentaneus est adeò terribilis, qualis erit innumerorum, sine vlla interruptione continuatus? Septima confusio, vt enim prædictum habet elogium, ibi nullius ordo, sed sempiternus horror inhabitat, horror, inquam, clamorum, blasphemiarum, lamentorum, eiulatuum Deo, sibi ipsis, & sociis tam Cacodæmonibus, quam aliis infœlicibus maledicentium, maleque precantium, quibus confunditur illud innumeris nominibus lamentabile Regnum.

19 His de summa beatitudine déque summa miseria ei contraria dictis, addo Primo, quod omnes Christiani tenemur, sub pœna peccati mortalis, non solum implicitè sed & explicitè credere, esse eas, quæ sunt, vita æterna, & mors æterna. Quoniam omnes sub prædicta pœna tenemur explicitè credere articulos fidei, vt ait Tho. 2. sec. q. 2. ar. 5. quem omnes probant, vt minimum quoad eos, quos solenniter ecclesia celebrat secundum eundem ar. 7. & hunc articulum de vita æterna & morte æterna illi contraria, non solum celebrat per finem Symboli Apostolorum, & Niceni, & Athanasij, sed etiam per festum particulare omnium defunctorum, postridie festi omnium Sanctorum, & per missas defunctorum, & alia multa diuina officia.

Addo secundo, quòd ad euitandum omne circa hoc peccatum, tenemur non solum ad credendum eas explicitè, sed etiam ad considerandum aliquando de illis actualiter, quia cum id ob solam negligentiam vel accidiã omittimus, venialiter peccamus, & mortaliter cum id iudicatur esse necessarium, ad euitandum periculum peccãdi mortaliter, per aliquam tentationem grauem illatum; vt in simili significat de ieunio iuris naturalis Tho. 2. sec. q. 147. ar. 3. In quod facit illud vulgare. Descendendum esse in vita, vel in morte ad infernum.

Addo tertio expertos asserere, nil ferè magis mouere homines ad peccata præterita plangenda, & futura horrenda, quam frequens & intensa beatitudinis & miseriæ prædictarum, earumque æternitatis meditatio, quod satis probat illud Sap. 7. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Duæ enim illæ sunt bona pars illorum nouissimorum, & eorundem eiusmodi meditatio, pars non minima exercitij, cuiusdam Illust. Religionis, quo breui eius nouitij, perducũtur ad iustum voluptatum, vanitatum, & cupiditatum contẽptum, & ad pium amorem & cultum Dei, Angelorum, Sanctorum, & Sanctarum, præsertim principis omnium illorum gloriosissimæ virginis matris Mariæ, quæ nobis ea impetret, sempérque conseruet. Amen.

20 Circa beatitudinem & miseriam præfatas peccat & est hæreticus

I. Qui credit illas non esse perpetuas & æternas, sed aliquem finem habituras, sup. nu. 9. & 12.

II. Qui credit beatos nõ videre ipsam diuinã substantiã. sup. n. 8.

III. Qui credit beatitudinem præfatam, consistere in carnis deliciis. supra num. 6.

IIII. Qui credit posse quem in hac vita mortali ad tantam peruenire beatitudinem perfectam, quæ crescere non possit. supra num. 10.

V. Qui credit posse quem in hac vita mortali ad summè perfectam beatitudinem pertingere. supra num. 8.

VI. Qui credit omnem intellectualem naturam se ipsa sine alia qualitate addita esse beatam, supra num. 11.

VII. Qui credit exercitium virtutum non pertinere ad perfectos Christianos. supra num. 8.

VIII. Qui credit nullam animam fieri beatam ante diem iudicij generalis. supra num. 14.

IX. Qui credit omnes beatos esse pares in gloria. sup. nu. 14.

X. Qui credit verum infernum esse in hac vita, & non in alia. supra num. 16.

XI. Peccare videtur mortaliter, licet non sit hæreticus, quicunque non credit explicite beatitudinẽ prædictam æternã. sup. n. 2.

XII. Peccat saltem venialiter, qui per accidiam solam non considerat præfatam beatitudinem & miseriam; & mortaliter quum &c. supra num. 19.

Quis autem horum & quando censendus est hæreticus & excommunicatus, & quis solum peccans mortaliter, & quis neque peccans colligo ex præludio primo, num. 10.

V. Præludium, de passionibus & habitibus animæ.

SVMMARIVM.

Passio animæ quid, & quod nulla est propriè in appetitu intellectiuo. nu. 1.
Passiones principales quatuor, & aliæ quot & quæ nu. 2.
Passiones sex in appetitu concupiscibili sensitiuo, & quinque in irascibili, & earum subordinatio num. 2.
Bonum absolute consideratum obiectum potentiæ concupiscibilis, & consideratum vt arduum potentiæ irascibilis num. 2.
Passionum alia bona alia malæ suapte natura, & quæ bonæ, & quæ malæ relatæ ad rationem num. 3 & 4.
Passiones omnes esse animæ morbos secundum Stoicos reprobatos num 4.
Authorũ sacrorũ & profanorũ dicta de passionib' animæ, vt interpretãda n. 5.
Dubia 1 meliorẽ sensum interpretãdi: 2 vt clariùs aut ẽ uõ esse locũ cõiecturis n. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Passionum confessio coram sacerdote qualis esse debeat. num. 6.
Confessarius consitentem passiones, quid monere, & docere debeat num. 6.
Habitus quid, & quotuplex. num 7.
Virtus quid, & quomodo non repugnat peccato. num 8.
Vitium quid, & quomodo non repugnat merito. num. 8.
Peccatum mortale repugnat habitus charitatis & gratiæ, non tamen fidei & spei. numero 9.

Hactenus de animæ actibus humanis, nunc pauca de passionibus : & pauciora de habitibus eiusdem.

1 PAssio animæ est motus virtutis appetitiuæ sensibilis in imaginatione boni, vel mali, secundum Damasc. relatum & declaratum à Th. 1. sec. q. 22. ar. 3. Ex quo infertur quod propriè non sunt passiones in appetitu intellectiuo, & voluntate superiori, quatenus distinguitur ab appetitu sensitiuo, & inferiori eiusdem, licet etiam inueniantur in eo motus præuenientes deliberationem conformes motibus virtutis appetitiuæ sensibilis, iuxta mentem Th. 1. sec. q. 17. ar. 7.

2 Passiones autem principales sunt quatuor; duæ potentiæ concupiscibilis scilicet gaudium, & tristitia, & duæ potentiæ irascibilis spes, & timor, iuxta illud Boetij 1. de consol. Philos. Gaudia pelle, pelle timorem, spemque fugato, Nec dolor adsit, nubila mens est, Vinctaque frænis, hæc vbi regnant. & iuxta illud Parthen. Marianæ lib. 1.

Quattuor aduersis miscentur, ut æquora uentis
Eoo, Zephyro, Libyco, gelidoque Aquilone,
Sic totidem nostras ingenti turbine mentes
Subuerti furiis, pectusque in prælia mitti.
Spes leuat arrectos, metus alto à uertice fluctus
Deiicit, hinc animum pulsat furibunda uoluptas,
Inde dolor, fluctus seu fracti fluctibus, altum
Clamorem ingeminat, piceis abscondita nimbis,
Nec radios fundit ratio, nec uela gubernat.

Gaudium est de bono præsenti, Tristitia de malo præsenti, spes de bono futuro arduo, Timor de futuro malo arduo, vt exprimit Tho. 1. sec. q. 25. art. 4. Est autem vna passio, quæ non habet contrariam, nisi priuatiue, vel per cessationem ab ea, puta, ira. Irasci enim nõ est aliud contrarium proprie quam mitescere, & ab ira cessare, secundum Philos. 2. Rheto. declaratum à Th. 1. sec. q. 23. ar. 3. Dixi quatuor esse principales passiones; significando esse alias minus principales, sunt enim omnes vndecim, vt trad. diuus Anton. in 1. par. tit. 6. c. 2. Sex quidem in concupiscibili potentia, scilicet Amor, & Odium, desiderij, seu Concupiscen

cupiscentia, & Fuga, siue rectius Renutus, aut recusatio, & Gaudium, siue delectatio, & Tristitia, siue Dolor. In Irascibili autem, quinque scilicet, Spes, & Desperatio, Timor & Audacia, & Ira, cui nulla alia passio opponitur. Illæ vero supradictæ quatuor, ea ratione dicuntur principales, quia sunt fines & scopi aliarum passionum, Quod cum ordine & sufficiẽtia illorum colligitur, præsuppositio, quod obiectum potentiæ appetitiuæ concupiscibilis, est bonum, vel malum, absolutè cõsideratum; Obiectum vero irascibilis, bonum, vel malum arduum, siue difficile consideratum sub ratione arduitatis, vel difficultatis, vt trad. Th. 1. sec. q. 23. ar. 1. quem subtiliter defendit ibi Caiet. contra subtilissimum Scotum, quamuis quoad animæ salutem parum referat vtrum illorum sequamur. Quo præsuppositio, colligitur præfatarum vndecim passionum ordo : & quod quatuor prædictæ sunt principaliores, sic. Bonum absolutè consideratum, causat in potentia appetitiua, quandam complacentiam, ob conformitatem, & aptitudinem quam habet ad illã, quæ est amor, siue prima passio amoris; bonũ autem amatum, & nondum habitum causat desiderium adipiscendi illud; quod est secũda passio desiderij, seu cõcupiscentiæ. Bonum vero desideratũ, iam adeptũ, siue obtẽtum parit in appetitu quietẽ quandã in ipso bono adepto: quæ est tertia passio, videlicet, Gaudiũ, siue delectatio. Econtrario autem malum cognitum causat displicentiam ob ineptitudinem, vel contrarietatem, quam habet ad appetitum, quę est passio quarta odij, contrario passioni amoris. Malum vero cognitũ & exosum, nondum acceptum, vel (vt ita dicam) nondum ventum generat fugam, vel (vt ita dicam) respuitionem, vel latinius renutũ, ne eueniat, quæ est quinta passio contraria desiderio. Malum autem iam acceptum, siue ventum causat tristitiam, vel dolorẽ, quæ est sexta passio cõtraria gaudio, & lætitiæ: quæ sunt sex passiones potentiæ appetitiuæ concupiscibilis. In potentia vero irascibili sunt quinq;. Nam bonum apprehensum, vt arduum & difficile, propter bonitatem, quæ habet aptitudinem & conformitatem ad appetitum generat spem; quæ prima passio irascibilis est. Idem autem speratum vt quæsibile nondum adeptum generat fiduciam, vel audaciam, quæ est secunda passio irascibilis; & econtrario malũ apprehensum, vt ineuitabile generat desperationem; quæ est passio tertia potentiæ irascibilis contraria spei secundum Thom. 1. sec. q. 40. art. 4.

Malum autem futurum apprehensum, vt difficile euitabile generat timorem, quartam irascibilis potentiæ passionem, contrariam fiduciæ, & audaciæ, secundum eundem Thom. 1. sec. q. 45. art. 1.

Quinta vero passio potentiæ irascibilis, est ira, quæ generatur frequenter ex malo iam accepto; quæ non habet contrariam secundum Th. 1. sec. q. 23. ar. 3. Quia bonum arduum iam adeptum non parit pas-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sionem vllam in irascibili, sed gaudium in potentia concupiscibili; quia desinit habere rationem ardui. Dixi frequenter iram nasci ex
3 malo accepto; quoniam frequenter nascitur tristitia sola, quæ pertinet ad potentiam concupiscibilem. Passionum autem præfatarū aliquot etiam per se in genere consideratæ dicuntur bonæ, & aliquot malæ. Bonæ quidem, quia vt Aug. in 9. de Ciuit. Dei ait, Misericordia ad virtutem pertinet. Et misericordia quatenus est dolor siue tristitia de aliena miseria, est passio, vt declarat Thom. 2. sec. q. 30. art. 3. Arist. item in 2. Ethic. ait, Verecundiam esse passionem laudabilem, quæ species quædam timoris est, vt bellè declarat Thom. 1. sec. q. 42. art. 4. Et quia sicut quidam actus exteriores considerati in se suo genere, siue ex obiecto suo dicuntur boni, vt dare eleemosynam, & subuenire proximo, c. Venerabilibus. §. fin. de sent. excom. lib. 6. & latè Thom. 1. sec. q. 18. ar. 2. & 8. Ita passiones quædam, quæ sunt de obiecto suo genere bono, quales sunt, misericordia, quæ est quædam tristitia de malo proximi: & verecundia quæ retrahit à turpitudine, merito in se & suo genere sunt bonæ. Malæ autem sunt in se & suo genere, quædam passiones, illæ scilicet quæ sunt de obiecto suo genere malo, cuiusmodi est gaudium de malo alieno, & tristitia de bono alieno. Sicut etiam quidā actus exteriores ex suo obiecto mali, vt capere alienum, & percutere proximū, in se & suo genere sunt mali, iuxta doctrinam Thom. in d. q. 18. art. 8. Passionum item, referendo illas ad rationem, alia dicitur bona, alia mala. Tum per illud Aug. 14. de Ciuit. Dei loquentis de passionibus. Mala sunt ista, si malus amor, bona si bonus. Tum, quia omnis actus etiam exterior, rationi rectæ conformis, est bonus, & dissonans illi, malus. iuxta mentem Diony. cap. 4. de Diuin. nominib. & c. Non solum, de reg. lib. 6. ergo à fortiori, passio, quæ est de interioribus animæ, si fuerit consona rationi rectæ, erit bona, & si
4 dissona illi, mala. Non obstat opinio Stoicorum, quæ habet omnes passiones esse malas, & animæ morbos, & perturbationes. Quoniam illa opinio est falsa, aut certe intelligenda, de passionibus rectæ rationi dissonantibus, aut eam præuenientibus. vt declarat Thom. in d. q. 24. ar. 2. Ex his infertur primo, omnes & singulas præfatas passiones, esse bonas, quoties rectæ rationi consonant; Malas vero cum illi dissonant; & ita amorem diuidi, in bonum, & malū. Desiderium item, & odium, & reliquas passiones. De amore bono est illud, Prouerb. 29. Qui amat sapientiam, lætificat patrem suum. De malo autem illud Eccles. 10. Nil est iniquius, quam amare pecuniam. De desiderio bono est illud Psalm. 118. Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas. de malo autem illud Psalm. 111. Desiderium peccatorum peribit. De bono gaudio siue lætitia illud Matth. 25. Intra in gaudium domini tui. De malo autem illud Iob 20. Gaudium hypocritæ est in-

stat

star puncti. De bono odio est illud Psal. 118. Iniquos odio habui. De malo illud Psal. 108. Odio pro dilectione mea. De desperatione bona est illud 1. Reg. 23. Desperauit Dauid posse euadere. De mala autem illud Eccles. 27. Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infidelis. De tristitia bona est illud Marci 14. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. De mala autem illud Eccles. 14. Fœlix vir qui non habuit animi tristitiam. De bona spe siue fiducia, est illud Psal. 13. Dominus spes eius est. & illud Prouerb. 3. Habe fiduciam in domino. De mala autem illud Prouerb. 15. Spes impiorum peribit. Et illud Esai. 47. Fiduciam habuisti in malitia. De timore bono est illud Eccles. 1. Initiū sapientiæ timor domini. De malo illud Psal. 13. Trepidauerūt timore, vbi non erat timor. De Ira bona illud Psal. 4. Irascimini, & nolite peccare. De mala est illud Psal. 36. Desine ab ira & derelinque furorem.

Secundo infertur, quod omnes textus tam Biblici, quam Canonis, 5
& Legum, Omnia item dicta sacrorum Doctorum, & etiam Ethnicorum significantium generaliter, non esse amanda, neque desideranda temporaria, neq; de illis adeptis gaudendum, intelligi debēt de amore, desiderio, & gaudio inordinatis, seu rectæ rationi dissonis. Illi autem, qui habent, non esse odio habendum proximum, nec fugiēdum, nec de morte aliisve malis acceptis tristandum, nunquam irascendum, intelligendi sunt de odio, fuga, & tristitia inordinatis. Ex quo sibinfertur, in dubio excusari posse à nota hæreseos eos, qui simpliciter aiunt, non esse timendum aut non esse sperandum in homine, sine timore seruiendum Domino Deo nostro. Non esse timendum diabolum; Procurandam esse mentis securitatem, & id genus alia. Quoniam hæc omnia possunt esse aliquo respectu ordinata, siue rationi consona, & consequenter bona, & catholica, Et in dubio generale verbum quod ad bonum sensum & malum trahi potest, interpretandum est in bonum l. In ambigua ff. de leg. c. 2. de reg. iur. c. 1. de iureiur. lib. 6. l. Merito ff. pro socio. l. Si procurator ff. de cond. indeb. Dixi supra, In dubio, & simpliciter, Nam si certum est vel additur aliquid, quo apparent illa dicta mala mente, vel in sensum malum, in eo sunt accipienda. Quia in claris, non est locus coniecturis. l. Continuus. §. Cum ita. ff. de verb. oblig.

Tertio infertur quiddam cōfessariis quotidianum. videlicet, quod 6
pœnitentes multi confitentur se habuisse præfatas passiones, amoris, odij, spei, desperationis, gaudij, tristitiæ, timoris, & iræ, &c. & non declarant satis an benè vel malè ordinauerint eas: nec qui declarant fuisse inordinatas, satis declarant, quāta fuerit inordinatio, vt iudicari possit, an peruenerint ad culpam mortiferam, & consequenter an monere possint, & debeant vt de illis tanquàm de mortalibus doleāt, id est, vt ea doleant, quod proponant firmiter, nunquam se admissu-

c 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

ros similes: iuxta ea, quæ infra cap.1.n.1. & cap.2.n.5. notantur. Quare pœnitens sic generaliter & confusè confitens huiusmodi passiones, interrogandus est, nam omnes illæ, vel quæ illarum fuerint tantæ, vt mouissent eum, ad volendum potius transgredi aliquam legem ad peccati mortiferi pœnam obligantem, quàm desistere à prosequutione huiusmodi passionis, amoris, odij, gaudij, lætitiæ, tristitiæ, vel spei, & fiduciæ, timoris, & iræ. Monendus est, inquam, & docendus, eiusmodi passiones, alias esse bonas, alias malas, & harum, alias venialiter tantum, & alias mortaliter malas; & quòd oportet ab his postremis, plusquam ab omnibus aliis malis pœnæ ac etiam ipsa morte corporali abstinere, iuxta notata infra cap.1.nu.1.

7 Hæc de passionibus pauca sufficiant, nunc pauciora de habitibus. Habitus animæ est qualitas inhærens animæ, qua fit grata Deo, vel alicui potentiæ eius, inclinans eam, ad aliquid agendum.

Dixi, qualitas, pro genere, quia omnis habitus est qualitas, non contra, omnis qualitas est habitus, vt docetur in Prædicamento qualitatis. Dixi. Inhętēs, Aduersus Lutheranos, negantes gratiam inhærentem, contra Clem.1.§.fin. de Summa Trinit. & tradita per Thom. receptum in 1.sec.q.110.art.1. & eundem Scotum & alios omnes contra Magistrum in 1.dist.17. & in 2. dist.26. & contra concilium Trident.sess.6.can.11. Dixi, animæ, ad insinuandum, quod secundum opinionem Tho. Gratia gratum faciens, inhæret essentiæ animæ, qua regeneratur, & fit consors diuinæ naturæ, iuxta illud 2.Petri 1, vt simus consortes naturæ diuinæ, declaratum per Tho.1.sec. quæst.50.art. 2.

Dixi, vel alicui potentiæ inclinans eam ad aliquid agendum: propter alios habitus, qui disponunt, inclinant & impellunt hominem ad aliquid benè vel malè agendum: quod colligitur ex Aristot. 2.Ethic. & Thom.1.sec.q.49.art.2. An autem, gratia, & charitas distinguantur re, vt ait Thom. cum suis asseclis.1.sec.q.110.art.3. an vero ratione tantum, vt sentit Magister, & affirmat Scotus cum suis in 2.lib.dist.26. & an charitas inhæreat plus animæ potentiæ differente re ab ea, sed inseparabili vt ait Thom. an ipsi animæ vt alij, cum quibus est Maior in 3.sententt.d.dist.q.1. non tracto, quoniam quoad animę salutem nil refert, an hoc, vel illud teneamus.

8 Habitus autem est duplex, infusus, & acquisitus. Infusus est quem misericors Deus solus infundit, vt probatur in d.§.fin. & in c. Maiores, in fine princip. de baptis. & Tho. receptus trad.1.sec.q.51.art.4. Acquisitus autem est, qui producitur ab actibus frequentatis. Ita quod actus est causa partialis habitus acquisiti, vel aucti, & contra habitus est causa partialis producendi nouos actus similes illis, per quos genitus vel auctus est, vt colligitur ex Tho.1.sec.q.51. art.4. & quæst.49. art.1. & 3. qui in articulo quarto probat necessitatem habituum. Habitus

bitus autę productus ab actibus bonis est virtus. Habitus vero productus ab actibus malis, est vitium, quod est cōtrarium virtuti. Nam vt ait Aug. relatus à Thom.1.sec.quæst.71. art.1. Vitium est qualitas, secundum quam malus est animus, Virtus autem qualitas, quæ bonum facit habentem. Estque vitium contra naturam hominis, quatenus homo est. Virtus verò licet non sit à natura, est tamen secundum naturam hominis, quatenus homo est, vt probat idem Thom. in d. quæst.71.artic.1. qui in 3. art. concludit, actum malum peiorem esse simpliciter habitu malo, quamuis secundum quid, eo quod vitium est diuturnius sit peius actu malo, & vitioso, & in art. 4. concludit, actum malum, qui est peccatum, compati sibi virtutem, sicut & actus bonus compatitur sibi vitium. Quanquam peccatum mortale 9
non potest esse simul cum charitate regina virtutum, quæ est gratia gratum faciens, vel ab ea inseparabilis, quæque est habitus omnium longè nobilissimus à Deo supernaturaliter infusus, licet possit esse cum fide, & spe informibus, vt ibidem idem Thomas tradit. & Concilium Tridentinum nuper declarauit sess.6.can.28.

Circa prædicta errat

I. Qui credit omnes animi passiones esse in se malas. nu.4.
II. Qui credit perdita gratia perdi fidem & spem. nu.9.

Quando autem hi censendi hæretici, consule præludium primum. nu.10.

VI. Præludium, de humanæ animæ, humanis actibus, & habitibus.

SVMMARIVM.

Homo cur sibi gratulari, timeréque merito debeat nu.1.
Actus humanus & moralis idem, & quid. nu.2.
Voluntarium simpliciter, & secundum quid. nu.3.
Omissio pura qui. d nu.4.
Violentum quid, & quo à metu differt. nu.5. & 5.
Metu facta regulariter valere, sed rescindi posse, nisi. &c. nu.6.
Sacramenta, quæ metu facta, valent nu.6.
Violentus nullus est actus elicitus, sine interior. nu 7.
Voluntas etiam à Deo non cogitur violenter. nu.7.
Metu factum rescinditur, non autem blanditiis extortum. nu.8.
Ignorantia, quæ facit actum non esse humanum. nu 9.

HOmo igitur compositus ex corpore, & anima tam mira substan- 1
tia, tótque ac tantis potentiis viribúsque, aucta, & ad imaginem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei paulominus ab Angelis ad tantam beatitudinem seu fœlicitatem cum facultate tot passiones seu affectus regendi creata merito sibi gratulari potest,& timere. Gratulari quidem, quod tantæ beatitudinis sit capax. Timere autem, quod nisi eam consequatur, necessario in pœnam æternam, non solum damni, sed etiam sensus incidet, si adultus, & mentis iam compos factus, moriatur, iuxta finem Symb. Athanasij,&c. Firmiter, de Summa Trinit. vt in 4. prælud. dictum est. Quare reputare nobiscum frequentissime tremebundi deberemus, nullum esse nobis diffugium, quo mortem æternam vitemus, nisi vitam æternam. Subindéque necessario nos fore, vel beatos æternum in supernis, vel infœlices æternum in infernis. Quæ reputatio impelleret nos ad noscendum illa, per quæ hoc vitatur, & illud quæritur.

2 Ea porro quibus in vitam, vel mortẽ æternã, ab adultis itur, actus humani siue morales sunt secundum Tho. receptum. 1. sec. q. 6. art. 1. Actus autẽ humanus, siue moralis, qui idem sunt, diffinitur esse actus hominis transitorius, & voluntarius simpliciter, vel omissio eius. Diximus, transitorius, ad differentiam habituum, qui sunt qualitates difficile mobiles, iuxta Arist. in Prædicam. & Tho. 1. sec. quæst. 49. art. 1. Diximus, voluntarius, ad excludendum actus hominis omnino violentos, qui sunt illi, quorum principium est ab extrinseco passo non conferente vim, id est eo qui patitur non opitulante, neque iuuante. Qualis est is, quo homo per vim absolutã facit, vt oblatio thuris, quæ per manum violenter ab aliis ad id adactam Idolo fit, c. Presbyteros
3 50. dist. Diximus, simpliciter, ad excludẽdum illos actus, qui sunt voluntarij secundum quid, sed non simpliciter, & absolute, quales sunt actus multorum puerorum & amentium, & etiam aliorũ hominum subiti & indeliberati, similes actibus brutorũ, quæ voluntarie quidem operantur, secundum Arist. 3. Ethic. receptum à Tho. 1. sec. q. 6. art. 1. & ab aliis alibi, sed non deliberate, eligẽdo libere, & tanquã domini eorum, Diximus, vel omissio, ad cõprehendendã omissionẽ, per quam
4 id quod, quis potest, & debet agere, non agit, iuxta Tho. in d. q. 6 art. 3. Ex quo, & altero Thoma ibidẽ colligas tria requiri, ad hoc, vt omissio cuiuspiam sit pura, & voluntaria, videlicet, quod possit, & debeat facere, & non velit, negatiue tãtum id est, quod neq; velit, neq; nolit. Nam si nollet agere, id est haberet nolitionem, siue voluntatem non agendi, non esset tam actus omissionis, quam commissionis.

5 Ex quibus infertur, Primo ratio decidendi principij 32. q. 5. quatenus habet, nihil peccare illam, cuius omnino rem. tẽtus virginitas violatur. Imo & Luciam illam gloriosissimam relatam ibi à Gratiano dixisse, dupplicari ad coronam.

Secundo infertur, quod actus etiam metu iusto factus, est actus humanus, quia est voluntarius simpliciter, licet sit inuoluntarius secundum quid, vt ait Tho. in d. q. 6. art. 6. & probatur in c. Merito 15. q. 1. quatenus habet eum qui metu alicuius mali facit aliquid, velle illud, licet non propter se, sed propter aliud. In qua insignis quidam Theologus, in quadam epistola ad me scripta, & insignissimus Decius, in l. Velle. ff. de reg. iur. lapsi fuerunt, quatenus dixerunt, metu facta, non esse simpliciter voluntaria, sed secundum quid tantum. Ratio diuersitatis inter violenter, & metu factum, illa est, quòd violentum dicitur, cuius principium est ab extrinseco passo non conferente vim, siue non adiuuante l. 1 ff. quòd metus caus. quæ habet, vim esse rei maioris impetum, cui resisti non potest trad. Arist. 3. Ethic. & Tho. 1. sec. q. 175. art. 1. qualis est thurificatio superius dicta. Quod autem metu fit licet impulsionem habeat ab extrinseco, passum tamen ipsum id est, qui compellitur, confert vim, & adiuuat. Quia consentit, d. c. Merito, & l. 2. ff. quod met. caus. Et ita factum per vim puram, nec meritum, neque peccatum est, neque prodest, neque nocet, quoad vllum forum. Quia nõ est actus humanus. Factum autem metu, quia est actus 6
humanus, potest esse aliquando meritum, & vt plurimum prodest, & nocet, quoad vtrumq; forum, quamuis regulariter rescindi possit, vt resoluit glos. recepta, in c. Abbas, de his quę vi, nisi quoad sacramenta characterem imprimentia, quoad quæ non potest rescindi c. Maioretes. 5. Item quæritur, de baptis. & nisi quoad ea quæ liberam & spontaneam voluntatem requirunt, vt matrimonium c. Cum locum de sponsal. & votum c. 1. de his quæ vi. Quia illa metu facta nihil valent, & sine vlla rescissione sunt inualida, siue nulla.

Tertio infertur, quod nullus actus voluntarius elicitus, siue interior 7
potest esse violentus. Nam nullus talis fit passo non conferente vim. Voluntas enim, siue anima velle potens non potest absolute cogi siue per vim præcisam ad actum à se ipsa eliciendum, id est ad volendum aut nolendum, vt pulchre probat Tho. 1. sec. q. 6. art. 4. Nam vt ibi ad quartum ait, etiam si moueatur & cogatur à Deo ad volendum, non patitur violentiam, quia ipsa confert vim, & adiuuat dum vult, & ita non fit, passio non conferente vim, & per consequens non est violentum per supradicta.

Quarto infertur, quòd nullus actus neque interior neque exterior 8
desinit esse inuoluntarius, eo quòd producatur per concupiscentiam plurimum impellentem animum, ad volendum. Imo est magis voluntarius secundum Thom. in d. q. 6. art. 7. Quæ potest esse recta & noua ratio, quare blanditiæ non faciũt, vt actus per eas factus rescindi possit, sicut metus. Et quod licet testamentum meta factum non valeat l. fin. Si quis aliq. testa. prohib. Testamentum tamen vxoris blando sermone mariti procuratum valet l. fin. C. Si quis aliq. testa. prohib. & prædicta l. fin. ff. eod.

9 Quinto infertur, quod actus factus per ignorantiam, aliquando est actus humanus, & aliquando non, & quidem est actus humanus regulariter, non est autē humanus quando tria concurrunt, Primum ignorantia, illius rei, quam quis non tenetur scire, Secundum, quod non sit affectata, seu desiderata, vel procurata. Tertium, quòd sit talis sine qua non fieret actus. Quia hæc tria efficiunt inuoluntarium. Quæ pulchre determinat Thom. in d. q. 6. art. 1. & probatur in c. 2. de constitut. & c. Ignorantia. de reg. iur. lib. 6. & c. fin. 37. dist. & melius in §. notandū. 1. q. 4. sub c. Turbat, cum annotat. in eis per gl. & doctores.

Sexto infertur, Actum humanum non esse habitum, quia hic est stabilis, ille autem vt dictum est, transitorius, hic impellit eum cui hæret, ad actus sibi conuenientes vt satis colligitur ex Clement. 1. §. fin. de Summa Trinit. & fide Cathol. & Card. & Imol. ibidem. Ille vero, non. Circa supradicta errat

I. Qui credit nullum vel omne sacramentum metu factum valere. num. 6.

II. Qui credit actus omnino violentos prodesse vel nocere animæ. num. 7.

III. Qui credit omnem ignorantiam vel nullam excusare. nu. 9.

Quorum quis hæreticus, quis sit tantum mortaliter peccans, & nec mortaliter peccans sit censendus, consule præludium primum. num. 10.

VII. Præludium, de diuisione actus humani, in bonum, siue meritum, & malum siue peccatum.

SVMMARIVM.

Meritum quid, & quod est duplex de condigno, & de congruo seu secundum quid. num. 1.

Gratia gratum faciens quid, & quanti valoris. nu. 2.

Bona in peccato mortali facta esse merita de congruo seu secundum quid, & quantum prosunt. nu. 3.

Actus humanus malus, & peccatum morale idem, differens à peccato naturali, & artificiali. nu. 4.

Peccatum morale quid late. nu. 5.

Lex æterna quid, nu. 6. contra eam est, quicquid est contra rationem naturalem. nu. 6.

Omissio pura cur dicitur factum negatiuum. nu 7.

Verba illa, dictum, factum, concupitum, quomodo accipiuntur. nu. 8.

Diffinitio hæc peccati cur eligitur. nu. 8. & quomodo aliæ omnes, in eam resoluuntur nu. 9.

Peccatum, & delictum, in proposito idem. nu. 10.

Violentum nullum peccatum. nu. 11.

Voluntaria simpliciter dici, metu etiam iusto facta. nu. 12.

Violentum nullum peccatum. nu 11.

Voluntaria simpliciter dici, metu etiam iusto facta. nu. 12.

Metu etiam iusto facta regulariter valere & regulariter rescindi, non autem idem de factis per blandit as. nu 11.

Metum iustum excusare aliquando ab omni culpa transgressionis legis humanæ, non tamen semper etiam à mortali. nu. 11.

Voluntarium duplex, directe & indirecte. nu. 12.

Omissio pura non est peccatum, nisi concurrant potentia & obligatio faciendi, cum quotidianis exemplis nu. 13.

Diues qui non tenetur quærere pauperes nu. 13.

Peccatum originale quomodo voluntarium nu. 14.

ACtus autem humanus est duplex, bonus, & malus, Bonus qui 1
nulla lege prohibetur in se neque in circunstantiis suis, & appellatur meritum. Quod secundum mentem Thom. 1. sec. q. 114. art. 3. est duplex, Alterum est simpliciter meritum, seu de condigno, Alterum secundum quid, seu de congruo. Meritum simpliciter, siue de condigno, est quod meretur gratiam, & gloriam, ac vitam æternam. Quod diffiniri potest esse actus humanus bonus, factus ab eo qui habet gratiam Dei gratum facientem. Cuius meminit etiam gloss. in d. §. fin. Clem. 1. de Summa Trinit. verb. omnibus. Quæ gratia gratum faciēs 2
est donum Dei supernaturale, infusum à Deo creaturæ rationali, quo est illi ad vitam æternam accepta, ex mente Thom. 1. sec. q. 110. & 111. & Scot. & aliorum lib. 2. dist. 26. & 27. Quæ gratia est tanti valoris, quod etiam illa, quam habet vnus particularis, est maius, bonum quàm aliud omne bonum naturale totius vniuersi. secundum Thom. 1. sec. quæst. 113. art. 9. ad 2.

Meritum autem de congruo, vt Thom. in d. q. 114. art. 3. & alij multi 3
loquuntur, siue meritum secundum quid, vt ipsemet Tho. nominat ibidem, est actus humanus bonus factus ab aliquo extra gratiā Dei existente, cui de quadam congruitate, & secundum quid debetur aliquæ merces spiritualis, vel temporalis; vt sentit glossa c. Quod quidam. de pœnit. & remiss. Quæ ponit illis duos senarios, Quæ cum mortali bona fiūt dant bona terræ, Cor faciunt humile, minuunt tormenta gehennæ. glossa est etiam ferè similis in c. Quærat. §. Quod autem, de pœnit. dist. 3. vltra quos tres fructus tactos in illis, addimus alios multos infra in c. 27. nu. 270. Qui fructus licet magnæ sint in se vtilitatis, collati tamen cum gratia gratum faciente, & gloria æterna

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei respondẽte adeo paruæ sunt, vt in c. Nihil. de consec. dist. 5. dicantur nihil prodesse, quũ tamen de fide sit prodesse ad multa, vt dictum
4 est, & satis definit Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. can. 6. Actus autem humanus malus vocatur, & est idem, quòd peccatum morale, de quo hic agimus. Licet verbum peccatum, generaliter acceptũ, vt docet Tho. 1. par. q. 63. ar. 1. significet omnem deuiationem vel declinationem à rectitudine operi debita, siue id contingat in naturalibus, siue in moralibus: qua ratione mõstra naturæ vocãtur ab Arist. peccata. 2. Phys.

5 Peccatum ergo morale, quod idem est, quod actus humanus malus, variè à variis diffinitur. Ex omnibus autem diffinitionibus, quas post veteres authores trad. Magister cum Tho. & aliis recẽtioribus 2. sent. lib. dist. 35. & Tho. 1. sec. q. 71. art. 6. & alij alibi, illam eligimus, quam magnus ille Aug. tradidit in lib. 22. contra Faustum: quæ non latuit glos. in c. Ille Rex, de pœnit. dist. 3. videlicet. Peccatum est dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei æternam, Tum quia clarior & vsitatior est, Tum quia cõuertitur cum diffinito: Nam cuicũq; conuenit diffinitum, cõuenit etiam diffinitio, & è contrario, vt per infra dicenda patebit, Nam lex æterna, vt idem Augustinus ait
9 in lib. 1. de libero arbitr. & post eum Thom. 1. sec. q. 91. art. 1. est summa ratio Dei quæ iam inde ab æterno cuncta ordinauit, & post mundum creatum omnia gubernat, iuxta illud Poetæ pulcherrimum,

Quicquid habet Phlegeton, quicquid cæua uiscera terræ,
Quicquid habet Pelagus, quicquid secat æ̃ra pennis,
Fecisti solus, totumque opus ipse gubernas.

Et ita quicquid est contra legem & rationem naturalem, est contra legem æternam, licet non contra, quicquid est contra legẽ æternam, sit contra legẽ & rationẽ naturalem. Qualia sunt, quæ supernaturalibus obuiant, vt ferè omnis hæresis, blasphemia & similia. Quod docet Thom. in d. q. ar. fin. & latè iuxta ac subtiliter enucleat Tho. à Vio ibidem.

7 Non obstat primo, quòd puræ omissioni, quæ vt predictũ est, saltem tribus cõcurrentibus est actus humanus malus, conuenit diffinitum, quia est peccatum, cui tamen non conuenit diffinitio: quia non est dictum, factum, aut cõcupitum: Nam licet illa omissio non sit dictum factum vel concupitum, affirmatiuum, est tamen negatiuum: Est enim non dictum, non factum, vel non cõcupitum, seu non dicere, non facere, vel non concupiscere, eius, qui posset, & ad id teneretur. Quoniam affirmatio, & negatio, reducũtur ad idem genus, vt in hac ipsa specie trad. Tho. in q. 71. ar. 6. ad 1. & probatur per l. Si mora. ff. solut. matrim. quę non factum vocauit factum, vt ibi glos. notauit. Ibi enim Iurisconsultus appellat factum mulieris, omissionẽ traditionis

ditionis dotis, & glo. recepta ibi per Bart. Alex. & alios, in l. 2. ff. de verb. obli. ait diuisionem illam Iurisc õsulti, qua diuidit stipulationem, in stipulationem de faciendo, & dando, comprehendere etiam stipulationem de non faciendo, & non dando.

Non obstat secundo, quòd res dictę, factę, aut concupitę non sunt, 8
peccata, quia illa verba diffinitionis, dictum, factum, & concupitum, non accipiuntur pro illis rebus, sed pro ipsis actibus dicendi, faciendi, & concupiscendi, seu volendi eas, hoc est pro ipsa dictione, factione, & (vt ita dixerim) concupiscione seu volitione, vel latinius voluntate: quod post alios Gabriel rectè intellexit, in d. q. 35 q. 1.

Non obstat tertio, quòd illa diffinitio eiusdem Augustini relata à 9
Gratiano in §. 1. 15. q. 1. videlicet, Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, nullam facit mentionem de dicto vel facto, sed solum de concupito: Quia debet reduci ad hanc, subintelligendo dictum vel factum, seu dictio vel factio. Cum enim mentionem fecerit de concupito, & voluntate, quæ est radix malitiæ dicti seu dictionis, facti seu factionis vel actionis, adeo quidem, vt vnum tantum peccatum constituatur ex illis, vt in Prælud. seq. dicemus, faciendo mentionem de voluntate, satis videri potest fecisse mentionem de illis, quorum malitia pendet ab ea.

Nõ obstat quarto, quòd alia est diffinitio diui Ambrosij relata per Magistrum in lib. 2. dist. 35. & aliæ aliorum, quia omnes possunt ad hanc reduci, sicut & illa Th. in 1. sec. q. 71. ar. 6. Peccatum nil aliud est quàm actus humanus malus; Omnis enim actus humanus malus, est dictum factum vel concupitum contra legem æternam Dei.

Non obstat quinto, quòd secundum hanc diffinitionem delictum 10
esset peccatum, & tamen August. in quæst. Leuitici significat, quod peccatum est perpetratio mali, & ita cõmissio: Delictum autem dereliquio boni, & ita omissio. Quod annotauit glos. in regula Peccatum, & in regula Delictum, de reg. iur. lib. 6. & ante illam Magist. in 4. dist. 42. Quia ibidem ipsemet Magister dixit indifferenter, apud authores, omne peccatum nomine delicti intelligi, & contra, omne delictum nomine peccati. Quod palam probatur per præfatas duas regulas, coniunctas, & per c. Ille Rex, de pœnit. dist. 3. & c. Si peccatum, de pœnit. dist. 1.

Non obstat sexto, quod actus violenter extortus, qualis est thuris 11
oblatio idolo facta per manum alicuius violenter, absoluta vi, ad id adacta, non est peccatum c. Presbyteros, 50. dist. & tamen est dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam. Quia diffinitio præfata intelligitur, de dicto, facto & concupito voluntario, saltem simpliciter, & indirectè, iuxta illud eiusdem August. relatum in §. 1. 15. q. 1. Peccatum adeo est voluntarium, quod si non esset voluntarium,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non esset peccatum. Et quia omne peccatum est actus humanus, & nullus actus dicitur humanus, nisi sit voluntarius, vt post Tho. 1. sec.
12 quæst. 6. in Proœmio latius supra Præludio proximo diximus. Dixi, saltem simpliciter, ad significandum, quòd non oportet esse omnino voluntarium, sed sufficit, quòd sit simpliciter tale, licet sit inuoluntarium secundum quid. Qualia sunt quæ metu etiam iusto fiunt, aut dicuntur, vt latius supra proximo Prælud. diximus. Addimus tamen dictis ibidem, frequenter excusari quem à peccato transgressionis legis humanę, propter iustum metũ, vt in c. Sacris, de his quæ vi. annotauit Panor. & Cõmunis; non quidem ea ratione, quòd lex humana non possit quem obligare ad culpam mortalem pro sui obseruantia. Quia id falsum est, vt probat c. 2. de Maiorit. & obed. & latè Caiet. 2. sec. q. 186. art. 9. & latius nos tradimus in Commen. cap. fraternitas. 23. q. 1. Sed quia legislatoris intentio raro se ad id extendit, & actus agentiũ, nõ operãtur vltra fines eorum l. Nõ omnis ff. de reb. credit. Dixi etiã vel saltẽ indirectè, Quia voluntariũ dicitur duobus modis, directè ac per se, vt cum volumus illud: & indirectè ac per se, vt cum volumus id ex quo sequitur illud, & indirectè ac per accidẽs, cũ possumus & debemus aliquid velle, vel dicere vel facere & nolumus, non dicimus, nec facimus. Non enim sola nauis submersio, est volũtaria nauclero, quam ipse voluit fieri, sed etiam illa quam cum ipse posset, & deberet non impediuit, id quod pulchrè docuit Tho. 1. sec. q. 6. art. 3.
13 Non otiosè diximus, cum posset & deberet: Nam hæc duo coniunctim requiruntur, vt aliquit sit indirectè voluntarium, seu volitum, vt supra diximus. Per quod excusantur multi à peccatis omissionum, dum possunt quidem impedire aliqua, quæ sunt mala vel ex quibus sequuntur mala: sed nulla lege ad id tenentur: vt cum aliquis diues omittit dare centum aureos petenti ab eo illos, & dicenti quod se occidet, nisi ei eos dederit. Nam licet diues posset ei dare illos, quia tamen ad id minime tenetur, non peccat: quamuis ille se occidat. arg. c. Cum homo. 23. q. 5. & eleganter determinat Tho. à Vio in 2. sec. q. 64. ar. 8. Sic excusatos fuisse à peccato respondimus aliquos Vallisoleti diuites, qui poterant succurrere necessitati extremæ aliquorum Galecorum, quos fama erat in Galetia ea laborare. Quoniam licet potuissent illuc ire, & alimenta parare, non tamen ad id vlla lege tenebantur. Quoniam diues quem nullum ad id officium obligat, non tenetur quærere pauperes, quibus eleemosynas largiatur; sed tantum occurentibus eam largiri, id quod sentit vtrique Thom. 2. sec. q. 32. art. 5. & infra in cap. 24. nu. 9. traditur.
14 Non obstat quod peccatum originale infantis, imò & nondum nati est peccatum, & tamen non videtur esse dictum factum, aut concupitum. Quia licet non sit factum, aut concupitum personale ipsius actuale, est tamen suæ naturæ humanæ, iuxta dicenda in principio Præludij sequentis.

SVMMARIVM.

Legem æternam quomodo violent facta contra rationem naturalem, legem humanam, consuetudinem & conscientiam num. 15.
Peccatum veniale esse verè peccatum, & contra legem, saltem æternam, licet aliqui contra qui conciliari possunt num. 16.
Peccata Theologi & Canonistæ altiore respectu quàm Philosophi dãnãt. n. 17.
Peccata omnia esse mala quia prohibita, & quomodo glossa quæ contradicit defendatur. num. 18.
Peccatum non est vitium. num. 19.
Peccatum constat ex duobus, & ratione alterius est à Deo, & ratione alterius à nobis num 20.
Peccatum aliud esse in genere naturæ, & aliud in genere moris, & quod idem actus manens idem in genere naturæ nunc bonum, mox potest esse malum, idque contingere etiam in actu interiori quam exteriori. num. 21.
Actus nullus pro eodem tempore adæquato potest esse bonus simul & malus, etiam diuersa ratione num. 22.
Bonis in agendis ne sint mala, magna cura adhibenda num. 22.
Peccatum cordis, oris, & facti in genere moris vnum tantum esse. nu. 23.
Confiteri peccatum interius sine exteriori non sufficit, quãuis contra sic. n. 24.
Peccatum non esse reatum, licet aliquando sic vocetur. nu. 25.
Reatus quid propriissime nu. 25, & ad quæ transfertur. nu. 26.
Reatum pro obligatione ad pœnam esse filiam peccati, & triplicem. nu. 26.
Affectus mater obligatio nu 26.
Peccatum est omnis actus deliberatus, qui non est bonus nu. 27.
Bonum constat ex integra causa num. 27.
Otiosum omne, malum num. 28.
Peccatum quibus modis circa peccati cognitionem. num. 28.

EX his infertur primo, id omne quod fit contra rationem naturalem, id item omne, quod fit contra legem humanam iustã & eius mentẽ esse peccatũ, iuxta illud, Quod ratione caret, extirpare necesse est. c. Cor Episcopi. 68. dist. & iuxta illud. Per me Reges regnant, &c. Prouer. 8. & l. Inter claras. C. de Summa Trinit. & c. Qui peccat 23. q. 4. Immo quod fit contra humanas consuetudines rectas & honestas c. Quæ contra 8. dist. imò & ea, quæ sunt contra rationem, quæ videtur agenti recta, licet non sit, c. Per tuas 2. de Symon. c. Omne 28. q. 1. Quoniam licet id non fiat contra vllam legem iustam temporariam, fit tamen contra illam legem æternam generalem, qua Deus supre- 15

mus legislator prohibet, ne quis agat id quod credit non esse agendum, imò, neque id de quo dubitat, an liceat agere. iux. c. Iuuenis, de sponsa. c. Dominus, de secund. nupt. & c. Inquisitioni, de senten. excom. adiunctis eis, quæ latè tradidimus pridem in c. Si qu is autem, de pœnitent. dist. 7. à. nu. 8.

16 Secundo infertur, omne veniale peccatum esse peccatum. Quia est dictum factum, aut concupitum contra legem æternam, & probatur in c. Vnum. 5. fi. 23. dist. vbi Aug. peccata venialia vocat peccata. & in c. De quotidianis, de pœnit. dist. 3. vbi Io. Chrysost. idem facit. Quin & Tho. 1. sec. q. 61. ar. 1. omnem actum inordinatum, & vitiosum appellat peccatum. At inter omnes conuenit, omne veniale peccatum esse actum inordinatum. Magister etiam sent. cum Th. & S. Bonauentura, & aliis in lib. 2. dist. 35. & 42. præsupponit, quòd veniale peccatũ comprehenditur sub verbo, peccatũ; quod ab Aug. diffinitur esse dictũ, &c. Contrarium vero ait S. Bonauentura cum aliquot aliis in d. distin. 42. num. 31. & 32. videlicet, Peccatum veniale non esse contra legem, sed præter legem, Cui consonat etiam Thom. ibidem q. 1. art. 3. ad 5. & 1. sec. q. 88. ar. 1. dicens, quòd diuisio peccati in mortale & veniale, non est diuisio generis, in species, quæ æqualiter participant rationem generis, sed est diuisio analogi, in ea de quibus prædicatur secundum prius, & posterius. Non enim, inquit, est contra legem, sed præter legem; vbi Caiet. nihil non facit quo suum Thomam defendat à telis Durandi lib. 2. dist. 43. qui magnis viribus nostram illationem tuetur. Quin & ipse Caiet. 1. sec. q. 72. ar. 5. carpit Scotum, eo quod in dist. 22. secundi dixisset, Peccatum veniale non esse contra legem; quia negari non potest esse contra legem æternam, & virtutis. Quæ contentio dirimi posse videtur, dicendo, quod altera opinio procedit de contrarietate legis sufficienti ad assequutionem æternæ vitæ impediendam. Altera vero de contrarietate secundum quid, quæ solum sufficit ad eam differendam.

17 Tertio infertur, Theologos & sacrorum canonum peritos magis odisse peccatũ eò quod auertat à Deo, & à lege illius æterna, quàm eò quod auertat à ratione humana, licet philosophi contrafecerint, vt significat Th. in d. q. 71. art. 6. & 5. Licet item verum sit peccatum, eo ipso quod est contra rationẽ, esse Dei offensiuum, vt subtilissime declarauit Caiet. in eod. ar. 6. Maioris enim habent Theologi & Canonistæ Deum Opt. Max. & legem eius, in qua die ac nocte meditãdum esse didicerunt, ex Psal. 1. quàm philosophi, qui vix eam nouerunt.

18 Quarto infertur illud celebre elogium, quòd non omne peccatum ideo est malum, quia prohibitum, iuxta glos. celebrem c. ex parte 1. de offic. deleg. intelligendum esse de prohibitione humana, non autem de prohibitione legis æternæ per quam omne peccatum prohibetur: vt

vt ex hac diffinitione colligitur, & annotat Th. in d. ar. 6. ad 4.

Quinto infertur, peccatum non esse vitium. Quoniam peccatum 19
est dictum, factum, aut concupitum, & ita actus, vt supra dictum est. Vitium autem est habitus secundum Tullium 4. Tusculan. Thom. in d. q. 71. ar. 1. ad 3. quod etiam colligas ex Ambrosio, cum glossa singulari Ioan. in c. Ilie Rex, de pœn. dist. 3.

Sexto infertur, Peccatum constare ex duobus, videlicet ex ipso ac- 20
tu qui est quædam res naturalis, & ex tortuositate, (vt ita dixerim) & defectu rectitudinis, qua caret, ex eo, quod deuiat, & est contra legem, & regulam æternam: quæ carentia appellatur priuatio, inordinatio, torruositas, & deformitas. & quòd quatenus est actus & res est aliquid, est bonum naturale iux. illud Gen. 1. Omnia quæ fecerat erãt valde bona. Sed quatenus est defectus & priuatio boni, dicitur malum, & nihil, ab Aug. super Ioan. qui verbũ, nihil, positũ in illo celebri dicto Ioã. 1. Sine ipso factum est nihil, exposuit de peccato, quod non est intelligẽdum de peccato quoad ipsum actum, quatenus est quædam res, sed de peccato, quatenus est inordinatio, & deest ei rectitudo: vt post & ante alios declarat Th. in lib. 2. sen. dist. 37. q. 1. art. 2. vbi concludit, non debere dici vllum peccatum, esse à Deo, nisi cum illa additione in quantum est actus, & in quantum est quædam res.

Septimo infertur, aliud esse peccatum in genere naturæ, & prout 21
est quoddã ens naturale, & aliud in genere moris, & prout est quoddam ens morale. Nam vt in illatione præcedenti est dictũ: Peccatum est aliquid, & bonum, prout est ens naturale, & prout est ens morale dicitur nihil, & malum. Ex quo subinfertur etiam fieri posse, quod actus, qui sit vnus & idem numero, in genere naturæ, nunc sit bonus, & paulo post malus in genere moris: id est quatenus est ens morale. Nam ambulatio, qua vado ad ecclesiam, est vna & eadem res in genere naturæ: At si eam incipio facere ob vanam gloriam erit mala toto tempore, quo ob eam ambulauero: & si mutata voluntate continuo eam, ad Dei obsequium erit bona, dum de aliis requisitis nihil desit. vt trad. Thom. 1. sec. q. 20. art. 6. Ex quo subinfertur, quod vnus actus, qui est simplex & idem numero secundum genus naturæ, potest esse duplex & diuersus in genere moris, puta bonus & malus, peccatum & meritum: id quod Tho. probat vbi supra. Et quamuis Tho. de actu solo exteriori formet, & prosequatur quæstionem, non tamen ob id intelligas contrarium sensisse de actu interiori: quod ibidẽ annotauit Caiet. cuius quotidianum exemplum accipe in actu volendi comedere carnes continuato ab hora qua licet eas comedere, vsque ad horam, qua non licet: quod non raro contingit apud infimates in Carnisprium, & apud Summates passim in nocthibus, quæ præcedunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

dies, quibus esus carnium vetitus est; qualis est dies Iouis, & quicun-
22 que præcedit quatuor tempora & festorum vigilias. Animaduertendum tamen quod nullus actus pro eodem tempore adæquato potest esse bonus, simul & malus, peccatum & meritum etiam diuersa ratione; quia implicat contradictionem. Nam si est malus, aliqua rectitudo ad bonitatem necessaria ei deest; Et si est bonus, nulla. Quia bonum constat ex integra causa, secundum Dionysium c.4. de diuin. nominib. id quod affirmat Th.1.sec.q.1.art.6.& clarius in 2.sent.dist.40. q.1.ar.4.& Maior ibidem q.7. Caiet. super Mathe. cap.6. Quibus, proh dolor, cõsequens est, bonam operum nostrorum partem, esse malam. Minor enim pars est eorũ, quibus nulla deest rectitudo, vel obiecti, vel finis, vel alicuius circunstantiæ. Quamobrem magna cura & studio est opus, vt quæcunque agimus circunspectè agamus; ne bona quæ labore magno, ad bene merẽdum perficimus, incuria parua perdamus: vel quod peius est, fiant nobis mala ob quæ puniamur.

23 Octauo infertur, quod peccatum interius, quo quis peccat, volendo aliquid dicere, aut facere; & dictum, & factum ipsum exterius, sunt quidẽ plura entia, & plures res, quoad essentiam rei naturalis. Si quidem alia res est, exterior actus, & alia interior. Sunt tamen vnũ peccatum in genere moris; quicquid voluat, & reuoluat satis leuiter, & inutiliter Ioan. Maior in d. dist. 42. q.1. Quoniam vt elegãter de more ait Th.1.sec.q.20.ar.3. in corpore quæst. & ad 1. Actus interior & exterior ei respondens, licet sint duo in genere, & esse naturæ, in genere tamen & esse morali sunt vnus. Non tamen ex hoc inferas sufficere pœnitenti cõfiteri peccatum interius solum sine exteriori. Quoniam oportet confiteri omnia peccata mortifera c. Omnis, de pœnit. & remiss. & constat peccatum exterius esse peccatum mortiferum, quando interius est eiusmodi: & licet peccatum interius, & exterius, sint vnum peccatum in genere moris, sunt tamen duo in genere naturæ,
24 vt prædictum est. Non obstat, quòd sufficit confiteri exterius: quia qui confitetur exterius, implicitè confitetur interius, arg. l. Labeo. §. Tubero. ff. de supellect. leg. arg. item c. Præterea, de offic. deleg. cum sine illo non esset peccatum. Non autem contra, qui confitetur interius, videtur confiteri exterius: cum interius passim inueniatur sine exteriori: & non concludit hoc adesse quod contingit abesse l. Neque natales. C. de probat. & c. In præsentia, eod. tit.

25 Nono infertur, peccatum esse aliud à reatu peccati. Tum quia peccatum, per prædicta, est dictum factum, &c. Reatus autem peccati est obligatio nata ex peccato ad pœnam subeũdam. Tum quia magister in 2. dist. 42. §. Reatus, ait, quòd licet aliquãdo in scripturis authorum verbum, Reatus, significat culpam, & aliquando pœnam, id tamen non cõtingit, ex originaria verbi significatione: Sed quia cum reatus

sit quoddam medium inter illa, nomen eius transfertur ad significandum extrema. Tum quod verbum, reatus, est verbum nouum & incognitũ Ciceronis ætati, & à Messala sub Augusto Cæsare vsurpatum, vt docet Quintil. lib.8.c.3. Instit. vsurpatum, inquam, pro statu Rei criminis; quod colligitur ex l. Si quis diutino. ff. de pœn. quicquid ibi reuoluat Accursius; vbi annotauit Budæus errore nimio apud Iurisconsultos ætatis nostræ, pro crimine reatũ accipi. Et quamuis iuxta sen-
sum Budæi, etiam obligatio ad pœnam non dicatur propriè reatus, sed ipse status Rei, qui accusatus est, & inter eos receptus: Gregorius 26
tamen, in c. Si peccatum, de pœnit. dist. 1. & Magister cum Thoma, & aliis vbi supra, pro illa obligatione accipiunt. At quia duplex est peccatum, alterum mortale, alterum veniale c. Vnum §. Crimnis 25. dist. sic duplex est reatus: alter, quo quis obligatur ad pœnam æternam; alter quo obligatur ad pœnam temporalem, secundum omnes. Itaq; peccatum est mater reatus, reatus verò filia peccati, sicut obligatio est mater actionis l. Licet §. Ea obligatio, ff. de procurat. & actio filia eius, gl. in rub. de action. Instit. Reatus autẽ siue obligatio ad pœnam est triplex. Quia peccatum eo quod triplicem ordinem offendat, ad triplicem pœnam obligat: quatenus enim offendit ordinem propriæ rationis, obligat ad pœnam remorsus conscientiæ. iuxta illud Aug. 1. Confess. Omnis inordinatus animus sibi ipsi est pœna: Quam conscientiæ remorsum esse dixit Th.1.sec.q.87.ar.2. Quatenus autem offendit ordinem Dei obligat ad pœnam æternam, vel temporariam ab eo infligendam. Quatenus autem offendit legem humanã, obligat ad pœnam illius legis per hominem statutam. Quo fit, vt qui peccamus cõsiderare debeamus, quod licet effugere possimus frequenter hominis legislatoris errata nostra ignorantis punitionem, nequaquam tamen possumus vitare pœnam Dei omnia cernentis, nec conscientiæ nostræ, omnia nostra videntis, nisi per pœnitentiam legitimam, & peccato accommodam.

Decimo infertur, quod actus deliberatus, qui non est bonus, est 27
peccatum. Quoniam multi sunt actus, qui iuxta suũ genus, vel suam speciem, id est ex obiecto suo, neq; boni sunt, neq; mali: Qualis est deambulatio in campum, & leuatio festucæ. vt Tho. communiter receptus habet 1.sec. q. 18. art. 8. Nullus tamen inuenitur in individuo, qui non sit malus, si non est bonus. Quia nullus talis inuenitur, cui non desit bonitas, vel obiecti, vel finis, vel alicuius circunstantiæ. Quæ est septuplex, signata in illo versu Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando. Quem desumptum ex Tho. 1.sec. q.7. ar.3. explanatiùs, in principio c. Consideret, de pœnit. dist. 5. num. 15. & infra cap.7. præponendo illum alteri, quem Palud. Antoninus, & alios alij proposuerunt. At inter Thom. 1.sec.q.18.ar.3. & omnes alios

Universidad de Deusto
Biblioteca

post Arist.in Ethic.conueniunt, ad rectitudinem & bonitatem actus necessùm esse, vt omnes prædictæ septem circunstantiæ rationabiliter conueniant. Quia bonum constat ex integra causa, secundũ Dionysium cap.4.de diuin.nominib. Et quamuis olim contrarium visum fuerit mihi verius sequuto Scot. in 2. dist.7. & 41. &, quodlib. 18. eo quod videbatur dari posse actus indifferens, sine vlla circunstantia, in nullum finem bonum, vel malum, ordinatus, postquàm tamen legi Caiet. super Tho.in d.ar.9. sequutus sum hoc. Quia omnis actus
28 deliberatus otiosus est malus.iuxta illud Matth.Omne verbum otiosum, &c. & omnis actus, qui non fit ad aliquem finem est otiosus, & ita deest ei circunstantia finis, siue ordinatio ad bonum finem; & consequenter est contra legem æternam; quæ ad bonitatem actus exigit omnem circunstantiarum concursum rationabilem quæque habet hominem agere debere propter finem. Thom.quæst.1. art.1. & 2. post Arist.2.Physic.& consequenter est peccatum.

Vndecimo infertur quam vanè & stultè errauerũt multi super peccato actuali. Alij quidem vt Valentinus, quòd peccatum non est à libero arbitrio, sed à Dæmone tantum. Alij vt Lutherus, quòd omne opus quamlibet recte factum, est peccatum. Alij vt Ætius, & Armenij quod aliqua sunt peccata omnino irremissibilia. Alij vt Vualdenses, quod nullum peccatum mortale est tolerãdum, etiam si ad vitandum
29 maius malum. Alij vt Iouinianus, quod semel iustificatus non potest amplius peccare, de quibus latè Castren. lib. contra hæreses. à verb. Tertia hæresis, verb. peccatum. Alij vt Vualdenses, quod per peccatum mortale perditur omnis potestas tam laica quàm ecclesiastica, vt per eundem Alphonsum vbi supra, in verb. Potestas.

Circa prædicta errat

Primo, qui credit bene facta in peccato mortali nil prodesse. nu.3.

II. Nullam legem humanam obligare ad mortale. nu.2.

III. Qui putat sufficere confiteri peccatum interius sine exteriori. nu.24.

IIII. Qui credit aliquem ex septem erroribus suprà dictis in vndecima illatione.

Quis autem horum sit censendus hæreticus, & quis non nisi peccans mortaliter, vel nec peccans quidem, consule præludium 1. nu.10.

VIII. Præludium, de diuisione peccati in originale, & actuale. Et quid sit originale.

SVMMARIVM.

Peccatum duplex originale, & actuale, & quid originale. nu.1.

Peccatum

Peccatum aptius genus ad originale, quam carentia iustitiæ originalis, & alia similia. nu.2.

Peccatum originale tollitur per baptismum, sed non carentia, nec concupiscentia, &c. num.3.

Peccatum primum solum, & solius primi parentis, & quatenus fuit naturæ, transferri in solos descendentes per virtutem seminalem num 4.

Iustitiam originalem, sibi & posteris acceptam, sibi, & posteris perdidit Adam. num.5.

Peccatum originale esse reatum, & cum eo nasci omnes, & contradicentes esse hæreticos. num.6.

Peccatum originale non est actus personalis, non potentia, non propriè habitus, non concupiscentia, non fomes, licet aliquando sic appelletur. nu.7 Et est proprie peccatum, & culpa, vnum tantum in vno homine, & æquale in omnibus. excludit omnes à vita æterna. num 8.

Peccato originali caruit CHRISTVS, *& Virgo mater eius, sed aliarum one. num.9.*

Pœnitentiam & confessionem peccati originalis non esse nec essariam. num.10.

Peccatum circa originale qui sic, & sic errant hæretici. nu.11.

PEccatum primo diuiditur in peccatum originale, & peccatum actuale. Peccatum originale, attenta magis mente quã verbis Anselmi de conceptu virginali, & Magistri, & aliorũ in 2. sent. dist.30. & Tho.1.sec.q.81. & 82. & 83. par.q.27. art.1. & melius ad Rom.5.lect.2.col. 2. & 3. & aliorum Catholicorum alibi præcipuè trium canonum 1.2. & 3. Decreti de peccato originali sess.5. Concilij Tridentini diffiniri potest, esse peccatum primũ, primi parentis, quatenus fuit naturæ, transfusum per virtutem seminalem, in omnes immediatè vel mediatè ab eo genitos, quo, sibi & illis perdidit iustitiam originalem quoad hoc seculum, & beatitudinem æternam, quoad alterum. t

Dixi, peccatum, pro genere; Quia licet Anselmus frequentius receptus, ponat pro eo (Carentia iustitiæ originalis) & alij (Conentiscentia) vel (Habitus improprius) vel (Fomes) vel (Lex membrorum) aut (Tyrannus) & alij (reatus) vel (pœna) aptius tamen ponatur, peccatum, Tum per hæc verba circunspectissima S. Thom. ad Rom.5.lect.3. col. 2. Sicut peccatum actuale, est peccatum personæ, quia per voluntatem personæ peccantis committitur, ita peccatum originale est peccatum naturæ, eo quòd per voluntatem principij humanæ naturæ commissum est. Et sicut peccatum actuale, quod est peccatum personæ, trahitur ad singula membra per aliquem actum personalem, ita peccatum originale trahitur ad singulos homines, per actum naturæ qui est generatio, hactenus ille. Tũ per præfatum concilium Tridentinum, quatenus vbi supra can.1. declarat hæreti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cùm eum, qui dixerit Adamum inquinatum per inobedientiæ peccatum, mortem, & pœnas corporis tantum, in omne genus humanum transfudisse, non autem & peccatum, quod est mors animæ. Et quatenus, can. 5. diffinit hæresim esse negare, quòd per baptismum tollatur omnis reatus originalis peccati, aut asserere non tolli totum id, quod
3 veram & propriam rationem peccati habet. At per baptismum non tollitur carentia originalis iustitiæ, nec concupiscentia, nec habitus ille improprius, neq; fomes, neq; lex membrorum, neq; Tyrannus, licet aliquantum refrænetur secundum omnes; ergo nullum illorum est de vera, & propria ratione peccati originalis; ac consequèter neq; verum genus diffiniti, quod est de quiditate & ratione speciei, iuxta Porphirium in prædicabilibus. Et quamuis reatus omnis tollatur per baptismum, tamen secùdum Magistrum communiter receptum, peccatum originale, non est reatus, neque pœna, sed culpa; vt infra dicemus. Ergo aptius genus est, peccatum, quàm aliquod illorum.

4 Dixi, primum primi parentis, quoniam alia peccata quæ ipse fecit vel posteri eius efficiunt, non sunt peccata originalia, neque transierunt, neque transeunt in posteros, vt probat Tho. receptus in hoc ab aliis 1. sec. q. 82. art. 2. & melius in lect. 3. cap. 5. ad Rom.

Dixi, Quatenus fuit naturæ, Quia quatenus personale, ac sola personali voluntate commissum fuit, non fuit, neque est originale, neque trãsfusum, sed quatenus fuit peccatum naturæ ac commissum voluntate posterorum eius, ea ratione & modo, qui ex prædictis verbis S. Thom. colligitur.

Dixi, per virtutem seminalem, &c. ad significandum, quo modo & à quo, & in quos deriuatur. Nam qui homo in partis naturalibus crearetur, miraculosè alia de materia, quàm carne humana, non haberet hoc peccatum. Quia ille non esset de Adami posteris, imo nec si crearetur de carne humana, ratione alia quàm per virtutem seminalem, iuxta sententiam Tho. 1. sec. q. 81. art. 4. & aliorum, præsertim Durandi in dicta dist. 30. q. 2. & tamen iustitia originali careret, & fomitem, ac concupiscentiam, quam baptizati habent, haberet.

5 Dixi, quo sibi & posteris perdidit iustitiam originalem, quoad hoc seculum, ad insinuandum illud grande irreparabiléque damnum, quod sibi, & nobis intulit Protoplastus: Illa enim iustitia erat quoddam donum supernaturale inditum à Deo Adamo, pro ipso, & pro posteris eius, quo vires inferiores subiiciebat superioribus, ac superiores Deo, harmoniam quandam mirãm constituens, cui per peccatum amissæ succesit discordia, & rebellio deploranda, & potentia cõcupiscendi, tam sensualitatis, quàm voluntatis superioris effrænata secundum omnes. De qua poëta quidã celebris, postquam graphicè conscripsit mortem, & alia, quæ perditio hęc iustitiæ attulit, cõcludit,

Hæc

Hæc fuga iustitiæ, nostris mala cuncta diebus
Intulit, &c.

Dixi, Et beatitudinem, quoad alterum seculum, ad ostendendum terribilem effectum, quem hoc peccatum operatur, scilicet, quod facit æternum carere vita beata c. Firmissimè, de consec. dist. 4. 6

Ex qua diffinitione infertur, primo, Peccatum originale, non esse reatum, vt probat Magister 2. lib. dist. 30. Quia vt in Præludio præcedenti diximus, peccatum non est reatus.

Secundo infertur, hæreticos esse qui dicunt, non nasci homines cum vero peccato. Quia est contra prædicta, fundata in illo Apost. Rom. 5. Per vnum hominem intrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors, & in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et in illo Ephes. 2. omnes filij iræ nascimur. & in diffinitione cap. Firmissimè crede, &c. de Consec. dist. 4. & concilium Trident. vbi supra can. 1.

Tertio, quod peccatum originale, non est actus personalis, neque 7
potentia, vt palam est, neq; habitus, saltem propriè accepto vocabulo. Quia est peccatum; & nulla peccata sunt habitus; vt dictum est supra in Prælud. præcedenti, num. 19. Quamuis accepto latè vocabulo, metaphoricos. dici queat habitus, eo quòd vt ille inclinat ad suos actus, ita fomes peccati originalis inclinat ad suos. iuxta Tho. 1. sec. q. 81. art. 1. & ipsummet Durandum, & alios in dicta dist. 30. q. 2.

Quarto, quod eadem ratione peccatum originale, nõ est verè concupiscentia, seu vt Magister, in dicta dist. 30. declarando ait, concupiscibilitas, neque fomes peccati, licet materia eius aliquo modo dici queat; iuxta Tho. in dicta q. 82. ar. 3. & licet quandoque vocentur peccatum, nominando effectum per causam, iuxta illud Apost. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore; adiuncta expositione Tho. ibidem lect. 3. dum ait, Non iubere Apostolum, ne peccatum, hoc est, fomes peccati, sit in nobis, sed quod non regnet in nobis, qui debemus, & possumus cum gratia CHRISTI ei resistere. Quoniam, vt prædictum est, per baptismum tollitur totum id, quod est de vera ratione peccati originalis; vt determinat concilium Trid. vbi supra: & tamen experimur baptizati post baptismum motus iræ, amoris, & voluptatis præuenientes rationem, qui ex fomite illo manant, Idem est dicendum de carentia iustitiæ originalis, quæ per baptismum non restituitur.

Quinto, quod peccatum originale propriè est peccatum seu culpa 8
siue deformitas, & defectus rectitudinis, qua caruit ille actus primi peccati primi parentis, quatenus fuit actus voluntarius totius naturæ, omnisúmque ab eo deriuandorum per virtutem seminalem, eo

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo quo in initio huius Præludij monstratum est.

Sexto, quod in vno homine non est nisi vnum peccatum originale. vt idem Tho. receptus in sec. docet q.82. art.2. qui in 3. & 4. concludit inesse id omnibus hominibus & æqualiter. Cui consequens est omnes homines mundi natos iam, & nondum natos, mares & fœminas, adultos & paruulos, discretos & fatuos, qui manentes in originali peccato moriuntur, damnari, saltem pœna damni, per quam excluduntur à vita æterna beata, in æternum, per finem prædictæ diffinitionis, & c. Firmissimè, de consec. dist. 4. Quod Gratianus attribuit Augustino, licet bonam eius partem tribuit Magist. lib. de dogmat. eccles. in 2. dist. 30. cap. 4.

9 De hoc peccato originali sic diffinito dicimus Primum, CHRISTVM eo caruisse, secundum omnes, quia non descendit ab Adamo per virtutem seminalem. & etiam gloriosissimam Virginem eius matrem, secundum plerósque omnes Catholicos, eo quod fuit præseruata priuilegio particulari. Quod omnibus persuasum esse maximè percupimus: ita tamen vt non damnemus contra sentientes, iuxta iussa Papæ Sixti, in extrauag. 1. de relig. & venerat. Sanct. renouata nuper per concilium Trident. vbi supra §. Declarat.

29 Contra prædicta errat, & est hæreticus primò qui non confitetur Adamum statim ac peccauit, sanctitatem, & institiam, in qua constitutus fuerat amisisse, incurrisséque iram, & indignationem Dei, atque mortem sibi comminatam, totumque Adamum per illam offensam, secundum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse. vt habet Concil. Trid. sess. 5. can. 1.

II. Est hæreticus, qui dicit Adamum sibi soli, & non eius propagini nocuisse, & sanctitatem & iustitiam sibi soli, & non nobis perdidisse, mortémq; & pœnas corporis tantum, non autem & peccatum, quod mors est animæ, in nos transfudisse. vt habet prædictum Con. can. 2.

III. Qui asserit hoc Adæ peccatum, quod origine vnum est, & propagatione non imitatione transfundi, omnibúsque inesse, per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium, quàm per meritum vnius Domini nostri IESV CHRISTI tolli, aut negat ipsius meritum per Baptismi sacramentum, in forma ecclesiæ ritè collatum, tam adultis, quàm paruulis applicari, vt habet canon 3. prædicti Conc.

IIII. Qui non credit per baptismum tolli totum id, quod in peccato originali veram, & propriam peccati rationem habet, vt habet canon 4. prædicti Concil. Per quos Canones multa, quæ Magister, & alij disputant in 2. sentent. dist. 29. 30. & 31. manent determinata.

IX. Prælud

IX. Præludium, de peccato actuali, & eius diuisionibus, & quid mortale, quid veniale, & de notis quibus mortale à veniali discernitur.

SVMMARIVM.

Peccatum actuale quid. & quousq; eius species cognoscendæ confessario. nu. 1.
Peccatum diuiditur septem modis, primo in peccatum cordis, oris, & operis secundo in peccatum cordis, facti & consuetudinis, & quid in his confessarius monendus. nu. 2.
Mors triplex animæ per tres mortuos suscitatos à CHRISTO signatur. n. 2.
Peccatum diuiditur tertio in septem capitalia, & quatenus confessario prædesse hoc scire. num. 3.
Peccati mortalis vanæ laudis & gloriæ confessio, quãdo non exigit mentionem specificam peccati de quo illa quæritur. num. 4.
Peccatum quarto, & quinto diuiditur. nu. 5. diuiditur & sexto in mortale, & veniale. num. 5. & dicere, quod semper specie differant in genere moris ridetur commodius, num. 6.
Circumstantiam solam, quæ speciem mutat esse necessario confitendam. num. 6.
Peccati mortalis diffinitio continens quatuordecim notas distinguendi mortale à veniali. nu. 7.
Peccatum ad mortale possunt obligare etiam leges humanæ, quarum tamen multæ non obligant. num. 8.
Conscientia legem transgrediens quando peccat, & quod plurimum differt in hoc conscientia generalis à particulari, & dubium à scrupulo. num. 9.
Ignorantia quæ excusat. num. 10.
Subreptio, quæ excusat. num. 10.
Paruitas rei etiam excusat. num. 10. & quæ sit illa remissiuè. num. 10.
Dispensatio qualis excusat à mortali, & quando dispensatum excusatur, & quando dispensator peccat. num. 11.
Dispensatio alia nulla, alia iniusta, alia iusta. nu. 12.
Dispensatio sine causa, quando non est mortalis dissentiens, & dispensato. n. 12.
Dispensatio inferioris circa legem superioris sine causa iusta etiam si ad id potestatem habeat, an excuset in vtroque foro. num. 13.
Dispensat frequenter Monarcha non exprimendo quod dispensat. nu. 13. non autem inferior nisi circa suam legem. num. 14.
Causa iusta excusat circa legem humanam, & quid dicatur illa & quatenus id causa iusta sit. num. 14.
Peccans contra consilia diuina, vel contra salutem animæ proximi per contemptum, mortaliter peccat. num. 15.
Finis mortalis actus, & constitutio finis vltimi in creatura mortale facit, nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen talem finem constituit omnis mortaliter peccans, etiã sciẽter. nu 16
Peccata quæ specie diuersa & quæ eiusdem nu 17.
Circunstãtia omnis, quæ facit de uenali mortale videtur mutare speciẽ. nu. 18.
Peccata plus differũt inter se per cõuersionem ad creata, quam per auersionem à creatore nu 18.
Peccata, quædam simplicia, quædam duplicia, quædam multiplicia: quod cognoscere oportet confessarium. nu. 19.
Circonstantiæ quæ peccata distinguunt specie. nu. 20.

1 PEccatum autem actuale breuiter diffiniri potest esse peccatum quod non est originale. Dixi, peccatum, pro genere, & reliquum pro differentia. Quoniam autem error est asserere illud tertium paradoxon Ciceronis, Omnia peccata esse paria, vt tradit Thom. receptus ab omnibus Catholicis 1.2.q.73. art.2. non sufficit pœnitenti confiteri peccata sua in genere, neque confessario ea sic audire, sed oportet confiteri & audire illa in specie; ita quòd confessarius possit intelligere naturam, & speciem peccati, & an sit mortale, an veniale. Qua in re multos errare monemus infra cap.2. n.5. Ideo peccati diuisiones sunt considerandæ, Prima est Hieron. super Amos, relati in c. Super tribus, de pœnit. dist 1. & in c. Sicut tribus, de pœnit. dist.2. in
2 peccatum cordis, oris, & operis; quæ per tria verba prædictæ diffinitionis clare probantur. Quæ tamen diuisio, non est generis in suas species, sed eiusdem peccati in diuersos gradus; vt in Prælud.7.n.23. diximus, admonendo confessarium quiddam quotidianum. Secunda diuisio est August. in sermone de monte relat. in cap. Sicut tribus, de pœnit. dist. 2. in peccatum cordis facti, & consuetudinis; quæ etiam non est diuisio peccati in membra diuersæ speciei, sed in tria membra diuersorũ graduum eiusdem peccati. Quos elegantur de more ait significari per tria genera mortuorum, quos dominum resuscitasse ait euangelium, vbi glo. singularis adnexuit illa carmina magna pietate pariq; arte composita.

Mens mala, mors intus malus actus, mors foris, usus.
Tumba, puella, puer, Lazarus ista notant.
Hanc uerbo, hunc motu lacrimando suscitat illum
Christus, & in modico, nascitur æger homo

Circa quam diuisionẽ admonẽdi sumus, quod non sufficit pœnitenti confiteri se cõsueuisse illud aut illud peccatum facere, sed oportet confiteri numerum saltem verisimilem peccatorũ, vel taliter explicare consuetudinem, vt confessarius cõcipere possit eiusmodi numerum verisimilem, per ea quæ diximus infra cap. 6. nu. 14. & seq. & in cap. Consideret, de pœnit. dist.5. in princip.

Tertia

Tertia diuisio est S. Gregorij in lib. 31. Moralium cap. 31. relata à 3
Magistro in 2. dist. 42. in septem capitalia, & tursus, septẽ capitalia in quinq; spiritualia, videlicet, in inanem gloriam, iram, inuidiam, auaritiam, & accidiam; & in duo carnalia Luxuriam videlicet, & gulam, Quæ est diuisio peccati in membra specierum diuersarum seu diuersorum generum subalternorum, Quia singula illorũ septem à se inuicem differunt specie, cum eorum omnia obiecta specie differant, vt erudite declarat Tho. in d. q. 72. art. 2. ad theoriam, quamuis ad praxim parum seruiat confessariis. Non enim sufficit cõfiteri per illa genera subalterna, vt censeantur confessa mortalia, sed oportet vt deueniatur ad specificationem illorũ, adeò vt agnoscatur an sit mortifera, necne, & cuius speciei specialissimæ, vt in cap. 2. n. 8. infra monemus, & modos specificandi declaramus in cap. 23. à nu. 15. Addimus autem hic omnibus dictis ibi, & alibi à me, & ab aliis, quod sufficit dicere, toties peccaui laudem & gloriam quærendo de peccatis mortalibus, licet non specificet illa peccata mortalia, quæ fortè non fecit, vel iam alias confessus est, vel proponit confiteri cum peruenerit ad locum proprium eorum; vt in simili monemus in d.c. 6. sub finem, cum, qui circonstantiam aliquam necessario confitẽdam oblitus est in cõfessione, posse confiteri eam non iterando confessionem peccati. Vt si quis fuit confessus illa, vel illa peccata fecisse, & oblitus fuit confiteri circunstantiam fractionis iuramenti, quo iurauit illa non facere; satisfacit confitendo se toties peccasse trasgrediendo iuramentum licitum; quamuis non exprimat peccata illa, per quorum perpetrationẽ trãsgressus est. Idipsum quod dixi, de inani gloria, dicendum est de superbia, præsumptione, ambitione, gula, & aliis vitiis capitalibus, & eorum filiabus, de quibus in d. cap. 23. à nu. 8. traditimus modos explicandi necessaria. 4

Quarta diuisio est Isidori in lib. de Sũmo bono; in peccatum in 5
Deum & proximum, & se ipsum, de qua idem dicendum quod de proxima, scilicet, illam quidem cõtinere pulchram theoriam, esseq; diuisionem peccati in mẽbra diuersæ speciei, sed parum vtilem confessionibus sacramentalibus faciendis, in quibus non sufficit, quoad mortalium confessionẽ dicere generaliter, & in genere subalterno, peccani in Deum toties, in me toties, & toties in proximum; sed oportet species specialissimas peccatorũ quibus id fecit exprimere, vt proximè dictum est.

Quinta diuisio colligitur ex Tho. 1. sec. q. 72. ar. 8. in peccatum per excessum, & in peccatum per defectum, &c. de qua idem per omnia dicendum est, ac de diebus proximè præcedentibus.

Sexta diuisio peccati est in peccatũ lethale seu mortale, siue mor- 6
tiferum, & in peccatum veniale, Quę non est diuisio peccati in diuer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sas species, secundum Tho. in d.q.72.ar.5.pro quo multa hic scripseram, quæ nè prolixior forè prætermisi, arbitratus vtilius tenere contrarium. Tum, quia ipsemet Tho. concedit in 1. sec. q.18.ar.10. & 11. quod illę circonstantiæ, quæ specialiter rationi repugnant, qualis est circonstantia loci sacri in furto, quę specialiter repugnāt rationi & legi veranti fieri eiusmodi iniuriam rei sacræ mutat speciem. Et potest dici, quod omnis circunstantia, quæ efficit, vt actus, qui sine illa non esset mortalis, cum illa sit mortalis, inducat repugnantiam specialem cōtra rationē, & legem specialem, Tum quia nō obstat arg. S. Tho. quem sequitur Caiet. ibi, & in q. 18.ar.10. & 11. scilicet quod ea, quæ consequuntur actum, non mutāt speciem. Sicut consensus, qui potest accidere ex interuallo actui iam facto, non mutat substantiā eius licet alias requiratur, & licet aliud sit de iussu qui debet accedere saltem incōtinenti, & de consilio quod debet præcedere secundum cōmunem mentem, & resolutionem, glossę Bart. Alexand. & aliorum, in l. Si quis mihi bona. §. Iussum. ff. de acquir. hæredit. & Innocē. & aliorum in c. Quod sicut, de elect. Et quod pœna, siue reatus, & obligatio ad pœnam consequitur actum, Non, inquam, hoc obstat. Quia licet pœna, & reatus, hæc obligatio ad illam cōsequantur actum, ratio tamen & lex, per quam ille actus cum illa circunstantia factus obligat ad illam, præcedit eum. Et ita dici potest, quod licet magnitudo rei furto subtractæ circa quantitatem notabilem, non muter speciē furti parui, magnitudo tamē, quæ pertingit ad quantitatē notabilem mutabit. Facit item grauiter, quod sola circūstantia, quæ mutat speciem est necessario cōfitenda, vt infra cap.7. dicitur post ipsūmet Thomā. At non sufficit cōfiteri furtum simpliciter, ei, qui furatus est quātitatem notabilem quæ facit illud mortale, sed oportet exprimere illam totam, vel saltē, quod erat quātitatis iustæ ad efficiēdum illud mortale per proximè dicta, ergo est circunstantia mutans speciem. Facit deniq;, quod non videtur iustè negari posse id, quod efficit, vt actus alioqui venialis fiat mortalis, repugnare rationi, vel legi alicui speciali. Quare, vtile putamus tenere omne id quod sufficit ad constituēdum in esse mortali id, quod sine illo esset veniale sufficere ad mutandum eius speciē in genere moris, licet non mutet in genere entis.

7 Longe item vtilissimū fuerit pœnitenti confessarioq; nosse notas quibus veniale à mortali discernatur. Supet quo dico, Primum, id fieri non posse, per hoc quòd mortale sit contra legem, veniale præter eam. Quia supra Prælud. V. probatum est, omne peccatum tam veniale, quàm mortale esse contra legem. Secundo dico, optimas notas esse quas diffinitio hæc peccati mortalis cū suis declarationibus continet, videlicet, Peccatum mortale est peccatum contra præceptum diuinum, vel humanum, promulgatum, receptum, & non derogatum

rogatum, æterna pœna munitum, vel contra aliquid pro tali habitum, vel an tale sit dubitatum, quod ignorantia, subreptio, vel paruitas rei, aut dispensatio iusta, vel causa iusta, quoad legem humanam ab ea non excusat, vel cōtra diuinum consilium conceptum, vel contra salutem animæ proximi spretam, vel ob finem mortalem, vel in quo finis vltimus ponitur. Dixi primo, Peccatum, pro genere, quia omne peccatum mortale est peccatum, non cōtra, omne peccatū est mortale: quandoquidem innumera sunt venialia, c. De quotidianis, de cœnit. dist. 3. Dixi secundo, contra præceptum, quia factum contra consilium etiam diuinum, non est peccatum regulariter etiā veniale, §. fin. 4. dist. cap. penul. 14. q.1. Dixi tertiò, contra præceptum 8
diuinum, vel humanum, vt cōprehenderem præcepta naturalia diuina, & diuina positiua, & humana. Quæ tria possunt obligare ad mortale: Diuina quidem siue naturalia, siue positiua, iuxta illud Psal.118. Octonario secundo, Maledicti qui declinant à mandatis tuis. & illud Psal.38. Si mandata mea non custodierint, &c. Lex vero humana iuxta ea. de Maior. & obed. si modo sit promulgata, recepta, & non derogata, in totum, vel pro parte cōtra quam agitur, vt latè tradimus in Comment. prædicto c. Fraternitas 12.q.1. Dixi quarto, æterna pœna munitum, ad excludendū peccata quæ fiunt contra præcepta legum, quæ non infligunt pœnā æternam, qualia sunt etiam aliquot diuina, Pura de non mentiendo iocosè, nec officiosè c. Primum 22. q. 1. & latius tradimus infra cap.23.nu.47. post Caiet. in Opusc. 27. quæstionum quæst.21. & 1.sec.q.72 art.5. Qualia sunt etiam illa, quorum author non habuit animum obligandi ad illam pœnam, vt sunt statuta Dominicanorum secundū Tho. 2.sec.q.186.art.9.ad 1. quem sequuntur Io. And. & alij in c. Relatum, ne clerici vel monach. Qualia item sunt hodie statuta complurium aliorum ordinum, & collegiorū ea instar Dominicanorum. Qualia item sunt, quæ non continent verba præcipientia, sed tantum ordinaria, vel statuentia, vt sunt multæ leges seculares, vt latius traditur infra cap.23.n.4.5.& seq. & tradetur in Cōment. c. Fraternitas 12.q.1. tractando, de lege pœnali, quem nunc componimus propediem edendum. Dixi quinto, vel contra 9
aliquid pro tali habitum, vel an tale sit dubitatum, ad comprehendendum peccata facta contra conscientias dictantes, vel dubitantes ea esse mortalia, quamuis non vere sint talia. per c. Per tuas. el 1. de Sym. & per supra dicta in Prælud. 7. num. 15. Quibus addo quod ad hoc vt peccatum sit mortale, non sufficit quòd fiat contra conscientiam, quæ dictat id esse peccatū simpliciter, sed oportet, vt dictet esse peccatum mortale. Vnde, quæ peccata fiunt contra conscientiā dictantem illa esse tantum venialia, vel esse simpliciter peccata, solum erūt venialia, si ex se alioqui non sunt mortalia. Quia vt ait Bald. in l. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff. de Senat. In causato non potest esse plus virtutis, quàm in id potentia causæ infundat. Pro quo facit c. Licet ex quadam, de Testib. c. 1. §. Hoc notandum, Qui feud. dar. poss. & conscientia quod aliquid sit veniale, vel simpliciter peccatum, non infundit in id lethalem grauitatem, quam non dictat. Addo item, quod non sufficit nec requiritur ad hoc conscientia, vel dubietas generalis, licet requiratur & sufficiat specialis, vt post Thomam à Vio, in lib.17. Respon.q. 13.tradidimus in c. Si quis autem, nu. 61. & seq. de Pœnit. dist.7. verbi gratia, Si iuris peritus dubitaret in genere, an iurisconsultis liceat die festo consulere: nulla tamen eum teneret dubitatio, an hoc die festo, hoc cõsilium huic & à se dari liceat, nullum admittitur ex parte dubitationis conscientiæ peccatum; è contrario autem, si quis arbitraretur licere generaliter iuris peritis, diebus festis cõsulere, dubitet autem, an nunc, & hic, & hoc consilium sibi liceat dare, peccatum esset ex capite dubitationis. Addo item quod non sufficit ad id, scrupulus in genere nec in particulari: nam si quis facit opus licitum, quod credit id licere, non peccat, licet angatur scrupulo generali, vel particulari in contrariũ, vt latè probamus in d.c. Si quis autem. n. 63.

10 Dixi sexto, quod ignorantia non excusat. Quoniam illa quando est facti, imò & frequenter quando est iuris excusat, eo modo, quo reddit actum inuoluntarium, vt supra Prælud. vj. nu. 9. declaratum fuit. Dixi septimo, quod subreptio non excusat. Ea enim in omni materia excusat à peccato mortali, vt dicimus infra, cap. 11. nu. 4. & in cap. inter verba. 11. q. 3. nu. 491. post alios ibi citatos, præsertim Thomam 1. sec. q. 88. art. 5. & 2. sec. q. 33. art. 5. & q. 78. art. 3. qualis frequenter inuenitur in accidiæ materia, dum quis habet displicentias quasdam bonorum diuinorum non satis deliberatas. Cui addi potest paruitas iudicij, qualem habent semidormientes, vel semiebrij, vel adeo turbati, quod licet sufficiat ad veniale non tamen ad mortale. vt pulchrè determinat Io. Maior. in 3. libro sent. dist. 37. q. 1. col. final. Dixi octauo, vel paruitas rei non excusat. Quia etiam hæc in omni materia excusat, secundum Thom. in locis proximè citatis. Quæ autem quantitas dicatur magna & notabilis, ad efficiendum furtum mortale, latius quàm alij tractauimus, in Comment. c. fin. 14.

11 q. 6. Dixi nono, vel dispensatio iusta. Quia hæc quoque semper excusat. Per iustam intelligo, eam, quæ valet ipso iure, licet non fuerit iustè facta; quales multæ fiunt circa leges humanas. Quamuis nulla earum quæ circa legem diuinam & naturalem sine iusta causa fiunt inuenitur talis; nulla enim earum valet ipso iure. Quia nullus Monarcha id faciendi facultatem habet, iuxta glos. solemnem c. Non est, de Voto, quæ agit de dispensatione super voto, & glo. c. Quanto, de iureiur. quæ agit de dispẽsatione super iuramẽto.

Arbitror

Arbitror autem, quod licet dispensator peccet, tamen dispensatus, si bona fide, nixus superioris authoritate putat eam sibi iusta de causa datam, excusatur donec satis nouerit, eam non fuisse sic datam ar. c. Quid culpatur 23. q. 5. Tales tamen sunt, quæ fiunt etiam circa legem diuinam, & naturalem iusta de causa, ab eis, qui potestatem habent, secundum prædictas glossas. Tales etiam sunt, quæ fiunt à Monarchis qui non agnoscunt superiores circa suas leges, etiam sine iusta causa, modo sine subreptione fiant. Nam iustæ dicentur quoad hoc, etiam si dispensans & dispensatus, ambo sciant, non inesse iustam causam. Quia licet Monarcha dispensans circa suam legem sine causa peccet, iuxta mentem vtriusque Th. 1. sec. q. 96. ar. 5. quam latius explicauimus in prælect. c. Si quando, de rescrip. nu. 25. & licet dispensatus peccet nolendo sine causa se conformare moribus honestis illorum, quibus conuiuit, contra c. Quæ contra, 8. dist. non tamen peccat, ob transgressionem legis per dispensationem ei relaxatæ. Quia illa dispensatio & relaxatio licet iniusta, valida est ipso iure, vt absolutio excommunicationis iniusta c. Venerabilibus §. Sanè, vers. Vbi, de sentent. excom. lib.6. Aduertendum autem, quod peccatum, quod admittit superior in relaxando sine iusta causa suam legem erga aliquem, per c. Iustum est, 9. dist. & peccatum, quod dispensatus petendo eam sine dicta causa, solum sunt venialia, si scandalum & damnum notabile alterius cessent. secundum mentem Caiet. 1. sec. q. 96. 12

Magna tamen quæstio est, an dispensatio inferioris circa legem 13 sui superioris sine iusta causa facta, valeat. Nam quod non valeat, facit primo, quod dispensatio definitur esse relaxatio legis causa cogruita iuxta glos. solemnem §. Nisi rigor 1. q. 7. Deinde quòd sic se habet inferior ad legem sui Monarchæ, sicut ille ad legem Dei c. Cum inferior, de Maiorit. & obed. & c. Inferior 21. dist. & dispensatio Monarchæ circa legem Dei sine causa nihil valet, nec excusat, vt prædictum est, ergo nec dispensatio inferioris circa legem sui Monarchæ sine iusta causa valebit, neque proderit. Tertio, quod collatio beneficij à Papa facta ei, quem scit esse inhabilem ad illud lege humana sua tantum valet, licet non dicat se dispensare, facta vero ab ordinario etiam in casu, quo potest, non, iuxta duo dicta celebria, Innocen. quorum alterum posuit in c. Diuersis fallaciis, de cleric. coniug. & alterum in c. Veniens, de filiis presbyt. adiuncta declaratione illorum, quam ponit Host. in d.c. Diuersis, quem sequitur Panor. communiter receptus, ibi, & in c. Cum in cunctis §. Inferiora col. penult. de elect. vt latius diximus in c. Si quando, pag. 29. de rescrip. Cuius nulla alia ratio efficax reddi potest, quam quòd inferior non potest dispensare sine causa circa legem superioris: ille autẽ sic circa suã. Quarto, facit determinatio illa singularis Innoc. in c. Dudum 2. de elect. videlicet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd dispensatio à legato facta sine iusta causa, non valet. Ex quo multa facile inferas contra multas ordinariorum dispensationes indiscretas præsertim quoad forum conscientiæ.

His rationibus adducor ad affirmandum primo dispensationem ab inferiori circa sui superioris legem sine vlla causa pro libito factam minime valere. Secundo, eam non censeri ab eo factam, nisi expressè dicat eam se facere, etiam si iubeat, aut permittat fieri aliquid, quod sine ipsius dispensatione iustè fieri nequiret. Tertio, quod non creditur ei dicenti se facere illam, aliqua iusta de causa, nisi probetur illa, si non est facta cum causæ cognitione, per ea, quæ latius adduximus in comment. c. Non liceat §. 4. Imò neque si fiat cum illa si scitur causam esse falsam quoad forum conscientiæ. Quanquam dispensatum bona fide, si eam haberet, excusare posset ob superioris auctoritatem. Quarto, quòd dispensatio ab inferiore circa suam vel prælatoris, vel inferioris sui legem facta, valet, in vtroque foro, etiam si pro solo voluntaris libito eam fecerit. Imò etiam arbitror, eum tacitè dispensare circa illam, quotiens prudens & sciens iubet aut concedit fieri aliquid contra eam, nulla de dispensatione mentione facta. Quæ breuitatis gratia, non confirmo latius. Diximus decimo, vel iusta causa excusat. Quia vt dicimus in cap. 23. infra nu. 42. causa rationabilis semper excusat saltem à mortali, transgressionem legis humanæ. Secundum mentem Tho. 1. sec. q. 96. ar. 6. & 3. sec. q. 14. ar. 3. & aliorum ibi citatorum. Eam verò causam dixerim iustam, ob quam legislator si adesset, eum pro excusato haberet, arg. gloss. singularis & receptæ l. Tale pactum §. Qui prouocauit ff. de pact. Quin, & causa, quam quis bona fide putat iustam, etiam si omnino iusta non sit, excusat à mortali, licet non à veniali, vt eleganter dixit Caiet. in 2. sec. q. 143. ar. 3. post alios non citatos ab eo, quos ibi citauimus. Dixi vndecimo, aut contra diuinum consilium contemptum. Nam licet consilia diuina non obligent etiam ad veniale, vt prædictum est: tamen, qui ea per contemptum transgreditur, vel non admittit, mortaliter peccat, iuxta gloss. singularem & receptam in c. Quis autem 10. dist. Dixi duodecimo, vel contra salutem animæ proximi spretam. Nam qui facit aliquid, quod ex se non est mortale, nec fortè illicitum, qualis est exornatio mulieris, vel viri per cõtemptum salutis animæ proximi, quem credit spiritualiter per eam periturum, mortaliter peccat: quamuis, non ita peccaret, si eiusmodi contemptus abesset, vt latè dicitur, infra cap. 13. num. 23. Dixi decimotertio, vel ob finem mortalem. Quia omnis actus in finem mortalem relatus, est mortalis, etiam si suo genere bonus esset c. Cum minister 13. q. 5. vbi latè tractauimus. num. 11. post Tho. 1. sec. q. 18. ar. 4.

Dixi decimoquarto, vel in quo finis vltimus constituitur, quia per hoc

hoc efficitur mortale, vt trad. vterque Th. 1. sec. q. 88. art. 4. Constituere autem videri potest quis alicui vltimum finem in aliquo quando sic afficitur ei, vt malit auerti à Deo, siue peccare mortaliter quod continet auersionem ab eo, quàm omittere illud, per dicta vtriusque Th. in d. ar. 4. & ar. sequen. Sed contrarium esse verius diximus in Comment. prædicti c. Cum minister. nu. 21. Tum quia hoc non exprimunt præfati. Tum quia alioqui bis peccarent omnes, qui semel scienter peccarent mortaliter, quia transgrederentur legem, quod est vnum peccatum, & ponerent finem vltimum, in eo, quod est alterum. Tum quòd multi peccant mortaliter cognoscentes se minimè in eo, finem vltimum constituere.

Peccatum autem veniale facilè diffinitur esse peccatum actuale, quod non est mortale.

Septimo, diuisio sit hæc nostra tam pœnitentibus quàm confessariis pernecessaria peccati pluraliter accepti. Peccatorum alia sunt eiusdem speciei, alia diuersæ. Peccata eiusdem speciei sunt peccata quorum obiecta, & fines sunt eiusdem speciei, & nulla circunstantia speciali lege prohibita diuersificat. Peccata vero diuersarum specierum, sunt peccata quorum obiecta vel fines sunt diuersæ speciei, vel quæ circunstantiæ specialiter prohibitæ diuersificant, vt colligitur ex Thom. 1. sec. q. 72. ar. 4. & q. 18. ar. 2. & 6. & 11. Verbi gratia, Peccatum furandi specie differt à peccato furandi, quia obiecta eorum, hoc est materiæ circa quas fiunt sunt diuersæ speciei, Peccatum item quo quis mittit mulieri donum aliquod, vt libidini eius consentiat differt specie à peccato quo quis eidem mittit simile donum quo furetur à marito pecunias, quas sibi tradat. Quoniam licet obiecta sint eiusdem speciei, fines tamen sunt diuersi, quod sufficit ea ratione quam idem Thom. in 1. sec. q. 18. ar. 6. reddit. Furtum item factum in loco sacro, cui ne fiat eiusmodi iniuria speciali lege vetatur, differt specie à furto simili profano in loco facto, vt declarat Thom. in d. art. 11. Per quam rationem supra dixi omnem circunstantiam, quæ efficit vt actus alioqui venialis, sit mortalis, mutare speciem. Præterea hic, ne longior fiam, illas rationes neruosas, quibus probabam peccata, vt plurimum magis differre inter se per conuersionem ad ea, quæ malè volumus, & nolumus, quàm per auersionem à Deo, & eius lege ac ratione. Et quod rectius dicitur per conuersionem ad ea, quæ male volumus, quàm ad creaturas, licet communiter ita dici soleat. Et cur dicitur hoc vt plurimum & non semper esse verum? Quia hæc potius scholis quàm confessariis sunt vsui. Præterea item rationes, ob quas confessarium parum oportet curare de illo Thomæ dicto, quod peccata exteriora diuersificantur specie per obiecta, interiora vero per fines. Oportere autem, cum inuestigare, an actus exterior siue inte-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rior, qui est peccatum ratione sui obiecti, in quod per se ordinatur, sit etiam ratione alius finis, vel aliorum finium, in quem vel in quos à voluntate dirigitur, etiam consequenter an sit vnum simplex, vel duplex, vel triplex, aut multiplicius peccatum, quale potest esse, si in multos fines à voluntate ordinetur. Simplex enim est, cum quis simpliciter vult adulterari, Duplex cum vult adulterari, vt furetur marito pecunias, Triplex, si vult illud vt furetur, & occidat, Multiplicius, si ad plures alios malos fines id collimet. Et ita multa peccata quæ vno respectu sunt vnius speciei, altero sunt alterius. Peccatum enim furandi, quod quis committit vt adulteretur, est furtum, quatenus obiectum illius, in quod per se ordinatur, est contrectatio rei alienæ: & adulterium, quatenus ordinatur à voluntate in illum finem. iuxta illud Arist. Ethic. 5. Qui furatur vt adulteretur, magis est adulter quàm fur. Licet autem circunstantiæ finium malorum diuersarum specierum efficiant peccata diuersæ speciei, alia tamen non efficiunt, vt plurimum idem: Furtum enim factum in vno loco, tempore, vel ab vna persona, vel vno modo, non differt specie ab eo quod fit in alio loco, vel tempore, vel alio modo, vel a lij personæ: vt colligitur ex Th. 1. sec. q. 72. art. 9. nisi speciali lege id prohiberetur, vt prohibetur furtum, & homicidium in loco sacto c. sacrilegium 17. q. 4. & c. Proposuisti, de confecr. eccles. Quam limitationem, licet Tho. ibi omittat, expressit tamen satis postea, art. 11. qua superius vsi sumus contra alteram eius conclusionem.

Circa prædicta errat Primo, qui credit omnia peccata esse paria. numero 1.

II. Qui credit circunstantiam, etiam mutantem speciem, non esse confitendam. nu. 6.

III. Qui credit legem humanam non posse obligare ad mortale. numero 8.

Quis autem horum sit censendus hæreticus, & quis tantum peccans mortaliter, & quis nec peccans quidem: consule Præludium 1. numero 19.

X. Præludium, de Pœnitentia, & eius partibus.

SVMMARIVM.

Pœnitentia quid generaliter, & aliqua sine dolore, & aliqua cum eo n. 1.
Pœnitentia verbum esse latinum, & quid propriè significet, & ad quæ transfertur num. 1.

Pœnitentia alia mala, alia bona, bona prout actus vel virtus ab exordio mundi necessaria n. 2.
Pœnitentiam prout sacramentum à CHRISTO institutam tres actus contritionem, confessionem, & satisfactionem continere, esse de fide. n. 3.

PŒnitere dicitur generaliter, qui nollet feciſſe aliquid iam à ſe factum. Quod dupliciter contingit, vel ſine dolore vt in beatis, quos ſuorum erratorum ſine dolore pœnitet, vel cum dolore vt in viatoribus, qui non ſolum nolunt, ſed etiam dolent peccaſſe. iuxta illud Aug. in c. Pœnitentia 1. de Pœniten. diſt. 3. Pœnitere eſt pœnam tenere. 1

Verbum autem Pœnitentia, minime latinum eſſe, & vtendum loco eius verbo Græco μετάνοια pleriſque viſum eſt, ſed eo vtitur Plinius Iunior in illo Epiſt. 130. Supereſt, vt agat pœnitentiam pœnitentiæ ſuæ. Et ſenior lib. 17. cap. 12. Nihil fœdius agricolis, quàm gedem ſignificatione Deut. 30. & 1. Reg. 15. & vtrumque proprie ſignifiſtæ rei pœnitentia. Verbo item Pœnitudo, vtitur Hieronymus in eacat actum pœnitendi hoc eſt nolendi feciſſe aliquid à ſe factum. Transfertur tamen ad ſignificandum ſacramentum pœnitentiæ, vt in c. Quod in te, de Pœnit. & remiſſ. & etiam ad ſignificandum pœnam à ſacerdote in ſatisfactionem impoſitam, c. Falſas, de pœniten. diſt. 5. & proprius ad ſignificandum habitum, qui eſt virtus inclinans ad præ-dictum pœnitendi actum immediatè vel mediatè, iuxta Thom. & præfatos, diuidentes pœnitentiam in pœnitentiam virtutem, & in pœnitentiam ſacramentum. In hoc autem libro, vt plurimum vtemur eo, ad ſignificandum habitum pœnitendi, quæ eſt pœnitentia virtus, vel eius actum, vel ſacramentum pœnitentiæ.

Igitur verbum Pœnitentia generaliter acceptum includit malam, 2
qualis eſt quæ de opere bono habetur, & bonam, qualis eſt, quæ de opere malo concipitur, de qua in propoſito agendum. Pœnitentia bona bifariam ſumitur, videlicet pro actu, vel habitu bene nolendi, & dolendi, ac puniendi peccatum, quæ eſt pœnitentia virtus, & pro ſacramento pœnitentiæ inſtituto à CHRISTO, quo peccata cum dolore ad id iuſto nolita condonantur: vt omnes fatentur poſt & ante Magiſtrum in 4. diſt. 14. & Th. 3. par. q. 85. ar. 1. Porro, pœnitentia bona priori modo accepta, videlicet pro actu, vel habitu bene dolendi iam inde ab Adamo Protoplaſto incœpit, fuitque ſemper ad ſalutem neceſſaria, iis, qui peccatum mortale incurrerunt, vt palam declarauit nuper Sacroſancta Synodus Tridentina, ſeſſ. 14. cap. 1.

Pœnitentia vero, prout eſt ſacramentum cœpit à paſſo CHRI- 3
STO, qui omnia ſacramenta nouæ legis, & in his pœnitentiæ inſtituit, vt nouiſſimè clarius quàm vnquàm nuper explicuit prædicta

Universidad de Deusto
Biblioteca

Synodus sess.7.can.1. Quæ in prædicta sess.14.cap.3. ait. Quod licèt vis præcipua sacramenti pœnitentiæ sit forma,& illa ponatur in illis ministri verbis,Ego te absoluo,&c.tamen quasi materia eius sunt illi tres,actus:Contritio,Cõfessio,& Satisfactio. Et adeo quidem,quod in canon.4.eiusdem sess. declarauit hæreticum eum, qui contradixerit;per illa verba.Si quis negauerit ad integram, & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem,quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur,anathema sit. Et quia in his tribus actibus recte pręponendis,iustificatio eius,qui gratiam baptismalem perdidit, præcipuè consistit, ideo ab illis incipimus,fauore diuino tamen iterum prius implorato,& per intercessionem Virginis matris gloriosissimæ sperato, Sacrosanctæq; S. Apost. Romanæ,quæ vna est omnium mater & magistra, imò & cuiuslibet alius melius sentientis censura exoptata, cui omnia subiicio.

Circa prædicta errat Primo, qui credit sacramentum pœnitentiæ non esse institutum à CHRITO.

II. Qui credit sacramentum Pœnitentiæ non habere tres partes, nempe,contritionem,confessionem, & satisfactionem.

Quis autem horum sit censendus hæreticus, & quis non nisi peccans mortaliter, & quis nec peccans,consule Prælud.1.nu.10.

FINIS PRÆLVDIORVM.

ENCHIRIDION

SIVE MANVALE

CONFESSARIORVM ET POENITENTIUM,complectens penè resolutionem omnium dubiorum, quæ in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras & irregularitates: iam pridem sermone Hispano compositum, & nunc Latinitate donatum, recognitum, quamplurimis locupletatum & reformatum, ab ipsomet autore,

MARTINO AB AZPILCVETA

DOCTORE NAVARRO.

Caput I. De Contritione prima parte Sacramenti Pœnitentiæ.

SVMMARIVM.

Contritio quid.nu.1.& quod non est essentialiter dolor.num.2.& 16.
Sed pœnitudo,vnde ille nascitur.nu.3.& debet esse voluntaria,non coacta.n.4.
& maxime quoad firmitatem,non quoad intensionem.n.7.nisi,&c.nu.8.
neque necessario requiri lachrymas exteriores,&c num.13.
Pœnitudo peccati est nolle admisisse.nu.1.quod inuenitur sine dolore, vt in beati.nu.6.quid requiryt vt sit contritio.num 10.
Amor Dei debet esse maximus quoad firmitatem, sed non necessario quoad intensionem,& feruorem.nu.9.qui super omnia & obedientialis est virtualis contritio. num.10.
Contritio requirit pœnitudinem, & dolorem actualem, vel virtualem, & qui mallet fuisse mortuus, quàm offendisse Deum,est contritus nu 10. dolorem, inquam, peccatorum propriorum, præteritorum, & præsentium, magis eo quod sint offensa Dei,quàm quia sunt damnosa pœnitenti num.11.
Pœnitudo non est necessaria de futuris, sed propositum nec illa, nec alia admittendi.nu.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dominicus totus laudatus nu.10.
Medina Doctor laudatus num.10.
Pœnitens non tenetur ad credendum se nunquàm amplius mortaliter peccaturum num 13.
Contritio licet deleat peccatum,non tamen delet obligationem confitendi illud. num 14. nec quum est virtualis tollit obligationem habendi formalem & actualem loco & tempore debitis.n.14. neque id cum ratione pugnat. n.16.
Contritio est,quicunque dolor, aut pectoris percussio: quare multi qui se illam habere putant.minime habent nu.17.
Contritionem habere.vel eam ob aliqua signa præsumi,longè diuersa. nu.18.
Contritio eorum qui eam habere differūt vsque ad mortem,dubia quoad salutem,sed non quoad absolutionem & sepulturam num.18.& 19.
Contritus non est qui actualiter vel virtualiter nollet potius nō peccasse,quàm quodcunque aliud malum non passum esse num.21. sed nullus tenetur ad huiusmodi comparationes num.21.
Contritus est qui desiderat habere contritionem, & piget ipsum in id conātem, non posse perfectè attingere illam num.22.
Pœnitens qui proposuit se vlcisci, si hæc aut illa iniuria sibi inferretur, vel facere illud, aut illud malum si quis id præciperet, vel si se talis aut talis occasio offerret,non absoluendus.num 22.
Dolor qui pœnitentiæ non debet esse obnoxius per excessum. num 24.
Contritio quam specialis, aut singularis requiratur de singulis peccatis.nu.24. & non est necessaria ad remissionem venialium,nisi quando dubium est,an sint mortalia.num.26.

1 SENTENTIAS tum antiquorum,tum recētiorum, quos in cap.Perfecta,de Pœnit.dist.1.citauimus,sequuti, diffinimus, contritionem esse pœnitudinem voluntariam, cum dolore maximo actuali, vel virtuali peccati proprij iam commissi,quatenus est offensa Dei super omnia dilecti,cū spe veniæ, & proposito non peccandi amplius, saltem mortaliter, & confitendi,& satisfaciendi,vt minimum virtuali.

2 Dixi (Pœnitudinem) Tum pro genere, quia omnis contritio est pœnitudo,sumpto verbo, pœnitudo, pro actu pœnitendi, vt in Prælud.vltimo diximus,non contra omnis pœnitudo est contritio. Tum quia licet alij asserant,contritionem esse dolorem,alij pudorem,alij aliud:ipsa tamen quoad suam essentiam propriè est pœnitentia seu pœnitudo, & actus pœnitendi, seu nolendi peccasse, vt clarius aliis 3 exprimit Cardinalis ille doctissimus Caietanus in 2. Tom. q.1.quod antea senserat Palud.in 4. dist.17.q.1. & subtilis doctor ,quem ipsi tacent,in eod.4. dist.14. in fin. qui admodum subtiliter ait, quòd hæc quatuor

quatuor inter se distinguuntur. Pœnitentia virtus , quæ est habitus, nos ad volendum vltionem nostri peccati inclinans:voluntas puniendi,seu velle punire;quod ex ea oritur:Pœnitudo peccati,seu nō velle peccasse,quæ est pars punitionis. Susceptio , ac toleratio punitionis, quæ est satisfactio vel pars eius.Quorum discrimen ex eo constat,q singula eorum sine reliquis tribus reperiuntur.Quamuis tertium sub quarto quadam tenus continetur; quæ breuitatis gratia quia parum præxi sunt vtilia,non explicamus , quod tamen ipse Scotus vbi supra facit.Tertium autē horū scilicet nolle peccasse,est essentialiter,vt ita dixerim,contritio. Dixi secundo (Voluntaria) Tum quia pœnitentia 4
violenta,qualis est dānatorum,secundum Scotū in 4.dist.17.ar.3. non sufficit, neque illa quæ repente ac naturaliter , sine vlla deliberatione prouenit,quia non erit volūtaria:per ea quæ supra in Prælud.7. nu.12. post Tho.1.sec.q.6.ar.1.posui.Dixi tertio(Cum dolore)ad differētiam 5
pœnitentiæ dolore carētis, qualis est illa beatorum, qui sine vllo dolore,meminerunt peccatorū olim admissorū,& nollent ea admisisse: qualis etiā reperitur in eo viatore,qui nollet peccasse, sine considera- 6
tione actuali,quod ipse id perpetrauit,sine qua non nascitur dolor secundum Scotū in 4.dist.14.art.3. Quod etiā Adrianus in 4. de pœnit. q.1.col.4.adfirmat. Non curo hic tractare illam opinionem subtilem doctoris subtilis in prædicta dist.14.quē late sequitur Andræas à Vega magnū decus Frāciscanorū, in lib.14.cap.5. & cap.18.de Iustificat. videlicet,quod pœnitētia ornata his,quæ in nostra diffinitione continentur,sufficit ad delēda peccata,etiāsi absque vllo dolore contingat, vt hic dicitur cōtingere posse: Quia id de rarissimè cōtingētibus est. De quibus l.Parū curat l.Nā ad ea.ff.de leg.Dixi(Maxime) nō quidē 7
ideo quod dolor ille debeat esse summè intēsus:Rarus enim aut nullus dolor est,qui nō possit magis intēdi, vt omnes sentiūt & experiē- 8
tia,quæ terū est magistra,c.Quā sit,de elect.lib.6.docet. Neque ideo, quod omnes alios dolores superare debeat,non enim opus est, vt dānatorū dolorē excedat, qui omnes huius seculi dolores facilè vincit, e.fin.de Pœnit.dist.7. Neq; quod æquari debeat illi acerbissimo, quē Christus Seruator noster pro nobis miseris patiēs toleravit qui fuit 9
maior omni alio huius seculi dolore , secundū Tho.3.par.q.46. art.6. Imo nec debet esse intensior quolibet alio dolore cuiusuis mali , sed debet esse maximus,quoad æstimationē, id est, quod malit toleraſſe, tolerātéque ofa mala mundi,quā peccasse peccatū mortiferum.secundum beatū Tho.quolib.1.ar.9. Sicut etiam dicimus,amorē Dei maximum esse debere, nō quidem necessario quoad intensionē,sed quoad firmitatem,hoc est,quod dilectio eius præferenda est omni dilectioni,cuiuscunque creturæ, nec propter vllam aliam est deserenda: non tamen est necessum , vt intensio sit ea,qua parentes nostros aut filios

Universidad de Deusto
Biblioteca

diligimus, vt diuum Thom. sequuti 1.sec.q.109.art.3. diximus in additione cap. Quando, de consecrat. dist.1. nu.10. Dixi quinto, actuali vel virtuali: Quia sufficit actus, qui licet non sit pœnitentia talis formaliter, est tamen virtualiter, secundum Scotum communiter receptum in 4.dist.14.q.1.art.10. Qualis est actus peccatoris: quo amore Dei vult subire martyrium sibi oblatum, repente, sine peccatorum memoria, Imo quilibet amor Dei, quo plus quàm omnia alia diligitur, videtur virtualis peccatorum pœnitentia. secundum communem cui assentit Gabriel in 4.dist.14.q.1.concluſ.11.& 13. & in 3.distin. 27.quæst.1. col.15. quam sequitur & ille doctissimus, perspicacisque ingenij vir doctor Ioannes à Medina, in codice, de Pœnit.q.2. & merito cum ille hoc intelligendum esse existimat de amore, quem obedientialem vocant, qui virtualiter continet voluntatem efficacem adimplendi quicquid diuina Maiestas præcipit. Veruntamen eruditissimus iuxta ac pius frater Dominicus Sotus magna Dominicanorum gloria, soli martyrio hoc tribuendum existimauit. lib. 1. cap. 18. de nat. & gratia. Sed prior sententia confirmatur, eo quod in hoc plus operatur amor quo quis martyrium patitur, quàm pœna eius subita. arg.2. ad Corint. 13. cap. Secundo, quod fieri potest, vt quis plus amet, desideréve martyrium non patiendo illud, quàm alius patiendo præsertim momentaneè. Posset etiam contingere, vt ex duobus, qui sese martyrio obtulerunt, alter qui plus diligit & desiderat, non patiatur, alter vero sic. Tertio, quòd eiusmodi amor extenditur ad recipiendum martyrium debitum, imo etiam ad volendam cupiendámque formalem contritionem tempore & loco debito, sicuti rectè vbi supra probat Medina. Quamobrem apertè constat quantum hæc sententia à Lutherana dissideat: est enim limitanda procedere tantum quando defectus temporis, aut inculpata inconsideratio peccatorum fuit in causa quominus formaliter pœniteret: Cum Lutherus nec actuale nec virtuale propositum huiusmodi requirat, dicens sufficere resipiscentiam, & nouam vitam quod damnatum est in Concil. Trident. sess.14. cap.4. canon.5. Interrogatus, an id quod fertur dixisse quidam insignis Doctor Academiæ Complutensis assumptus postea in Episcopum Legionen. mentissimum, videatur tenendum, nempe contritionem suapte natura requirere formale propositum de non vlterius peccando, sed per accidens temporis, vel considerationis defectu sufficere virtualem. Respondi affirmatiuè, modò ita pœniteat eum præteritorum, quòd si aduerteret ad futura, proponeret de nunquàm iterando ea, nec admittendo futura. Et ad hunc modum intelligenda videntur ea quæ de sufficientia propositi virtualis magnificè nuper scripsit prædictus Andreas à Vega lib.13. cap.21. de Iustificatione. Hinc confirmari videtur illud Syluest.

Syluestri, in verb. Cõtritio, q.1. Qui mauult. mori, quàm peccare, eõ-
ctinus est: & illud Palud. in 4.dist.17.q.1.concluſ.5. Cui displicet, quod
huiusmodi formalem contritionem sibi comparare non potest, con-
tritus est; de quo mox plura. Dixi sexto (Proprij iam cõmissi) ad dif- 11
ferentiam de pœnitente de peccato alieno, & ad significeãdum, quod
non est opus, vt sit de peccato futuro, licet, vt mox subijciam, intẽrio
seu propositum non peccandi amplius, vtrũq; debeat cõplecti: præ-
teritum quidem ad hoc, quod non reperat illud denuo; futurũ verò;
ad hoc, vt illud non admittat. Dixi septimo, (Quatenus est offensa
Dei) Quia ob id principaliter debet pœnitere. Nam quẽ alio respe-
ctu, puta metu pœnę, infamię aut alio simili principaliter pœnitet, vt
proditorem Iudam, & Antiochum pœnituit; nõ concipit eam de qua
loquimur pœnitudinẽ & contritionem c. Iudas c. Sceleratior, de pœ-
nit. dist.3. & Th. in 3. part.q.86.ar.1. & alij in 4.dist.14. & 16. & Adrian.
de pœnit. q.1. col.4. Plus enim pœnitere ac dolere oportet de pecca-
to, eo quod sit offensa Dei, quàm quod incõmodet sibi: Imò etiã ma-
gis quàm eo, quòd separat eum à Deo, & eius beatifica visione: Quia
pœnitere hoc respectu, est pœnitere quatenus incommodat sibi, vt
Tho. in 4.dist.17.q.2.ar.3.q.1.ad quartum aperuit. Addo, quod ex his
quæ in hoc numero 11. & infra nu.39. & 40. dicuntur infertur, non es-
se veram illam opinionem, quam nuper vidimus defendi in selectis
quibusdam comitiis, videlicet, sufficere ad condonationem peccati
per sacramentũ pœnitentiæ attritionem, qua pœnitens dolet de pec-
cato, etiam si sciat eam non esse contritionem, nec doleat propter
Deum. vel quia eum offendit, sed propter infamiam, vel alia mala tẽ-
poralia: oportet enim in primis, vt pœniteat ob amorem Dei, vel eo
quod est eius offensa, saltem virtualiter, & quod videatur ei sufficere
illa pœnitentia, aut saltem quod non videatur ei non sufficere, ad
petendam absolutionem. arg. c. Firmissimè 15.q.1. & eorum quæ su-
pra allata sunt. Quãque pœnitere minus principaliter de peccato, ob
prædictos respectus, non obuiat cõtritioni, modo principalius id fiat
eo, quod est Dei offensa. Sicut & amare Deum minus principaliter,
ob eius in nos collata, vel conferenda beneficia non obuiat merito
diligendi eum principaliter ob semetipsum iuxta illud Psal.118 Incli-
nauí cor meum, ad faciendas iustificationes propter retributionem.
Quinimo minimè malum est pœnitere solum metu pœnæ, infamiæ,
vel alius mali modo voluntatem peccandi excludat, vt luculenter de-
clarauit Synod. Trid. sess.14.cap.4. Cuius illa verba, modo voluntā-
tem peccandi excludat, perinde significant, ac illa, modo non ea mẽ-
te pœniteat eis respectibus, quod si illi non intercederent, non pœni-
teret, imo peccare pergeret. Dixi octauo, (Super omnia dilecti) quo
niam amor Dei nisi maior sit quàm quiuis alius cuiuscũq; rei, saltem

quoad firmitatē non ſufficit, Imo peccatum eſt ſi magis aliud, quàm Deus vel æquè ac ille diligitur, vt poſt Tho. 1. ſec. q. 109. art. 3. iamdudum in additione c. Quando, de Conſec. diſt. 1. nu. 355. dicebamus. Quod intelligendum eſt de amore, quo diligitur Deus comparatiuè, minusq; aliud vel æquè ac ille, non autem de amore, quo ſimpliciter diligitur Deus, ſine comparatione ad aliud minus; licet verè amor ille non ſit amor ſuper omnia, vt facile colligat quis ex dicto cōcilij Trid. cap. 4. ſeſſ. 14. Dixi nono, Cum ſpe veniæ, quia ſine illa ſaltem virtuali, non contingit venia c. Sceleratior, de pœnit. diſt. 3.

12 Dixi decimo, Cum propoſito non peccandi amplius ſaltem mortaliter, quia ſine eo non ſufficit, vt ſentit Ambroſius, in c. Pœnitentia, 1. de pœnit. diſt. 3. & conſilium Florentinum coactum ſub Eugenio 4. exponit, licet enim pœnitudo non ſe extendat ad peccata nondum perpetrata, non tamen fiet cōtritio niſi eam comitetur propoſitum vitandi in poſterū omnia & ſingula peccata mortifera, tam præterita & præſentia, quoad effectum non cōmittendi ea denuo, quam futura, teſte Adriano, de pœnit. q. 1. col. 3. poſt Palud. in 4. diſt. 17. q. 1.

13 col. 3. Non tamen eſt neceſſum, vt credat pœnitens ſe amplius non peccaturū mortiferè; Quinimò id quādam ſuperbiam ſaperet, vt oppoſitum humilitatem; quod teſtatur Innoc. receptus, in c. Omnis, de pœnit. & remiſſ. quia ſat eſt, vt nolit amplius peccare, & proponat id

14 efficere ope diuina. Dixi vndecimo, Cum propoſito confitendi, quia licet contritio dimittat peccata, quoad culpam, non tamen tollit obligationem, confitendi ea proprio ſacerdoti, iuxta illud Saluatoris noſtri Ioannis 20. Quorum remiſeritis peccata, &c. & quorum retinueritis, retenta, ſunt: hoc eſt, non ſunt remiſſa, quoad obligationem confitendi ea eccleſiæ, vt innuit Adrian. in 4. de confeſſ. q. 1.

15 col. penul. Neq; cum ratione pugnat, eum qui reſtituitur in Dei gratiam per contritionem, teneri ad confitendam offenſam: Cum & is cui crimen in foro laico ea lege condonatur, vt vnum annum in bello militet; à die quidem condonationis in gratiam Regis redit, tenetur tamen militare illum annum. Addidi (ſaltem mortaliter) Quia non eſt neceſſum habere propoſitum nunq̄ peccandi venialiter; arg. c. ſepties, de pœnit. diſt. 3. Dixi duodecimo, Et ſatisfaciendi, propter ea quæ inferius in cap. 3. dicentur. Et adieci, vt minimum virtuali, eo quod ſicut actus qui eſt pœnitentia virtualis ſufficit, ita eadem ratione ſufficere videtur, quod eam comitetur id, quod eſt proprium virtuale confitendi, ſatisfaciendi, & amplius non peccandi. quod Ia. Maior in 4. diſt. 14. q. 1. affirmauit, licet Caiet. in 2. Thom. cap. 1. ſentiat tale propoſitum debere eſſe expreſſum; In ſumma tamen verb. Confeſſionis conditiones 12. & verb. Confeſſionis iteratio, idem ſentit, & merito, Cum nihil referat, quid ex æquipollentibus fiat l. fin. ff. mandat.

mandat. cap. Licet ex quadam, de Teſtam. & tācitum & expreſſum ſiue virtuale & formale exæquantur. l. Cum quid, ff. de rebus credit. Quod tamen intelligo procedere, quando defectus temporis, vel quædam inculpabilis conſideratio pœnitentis fuit cauſa, quominus haberet formale propoſitum.

COROLLARIA.

Ex hac diffinitione multa inferūtur, Primum, quod cōmunis mo- 16
dus loquendi probatus à prædicto conſilio Florentino, & à Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. per quem contritio diffinitur eſſe dolor, intelligēdus eſt cauſarinē, hoc eſt, quòd eſt cauſa doloris; cū per prædicta ſupra hoc eodem cap. nu. 2. conſtet, quod non eſt dolor eſſentialiter, ſed cauſa, ex qua & aliis ad id neceſſariis naſcitur dolor ſi aliunde non impediatur, ſecundum Scotum in 4. diſt. 14. & 16.

Secundo infertur, quod plurimum decipiuntur quidam putantes, 17
quemlibet dolorem, & quamlibet pectoris tunſionem, & quamlibet prolationem Miſerere mei, eſſe contritionem, & ſufficere ad impetrandam peccatorum mortiferorum condonationem. Cum ad id ſit neceſſaria talis pœnitentia, qualem ſuperius depinximus, nobili ac generoſo animo digna. Neque obſtat, quod quilibet peccator, quāli- 18
bet magnus, præſumitur mori cōtritus, ſi qua cōtritionis ſigna oſtēderit c. A nobis 2. de ſent. excōm. pura ſi petierit confeſſarium, ſi iuratuit parere mandatis eccleſiæ, ſi cum loqui non poſſit, ſubleuat oculos, aut palmas in cœlum, tundit pectus, vt exprimit Hoſtiēnſis, cōmunter receptus in dicto c. à nobis. Non, inquam, hoc obſtat, quoniam id ſolum procedit, quoad effectum vt eccleſia, præſumat eum habere pœnitentiam, prædictis qualitatibus ornatā, ad effectum non denegandi ei ſepulturam, ſacram non autem ad effectum aſtruendi, quòd per id impetretur à Deo venia peccatorum mortiferorum, niſi verè concipiatur pœnitentia, quam concepiſſe præſumitur.

Tertio infertur, quod meritò Auguſtinus relatus, in c. Si quis au- 19
tē, & c. fin. de Pœnit. diſt. 7. dubitabat de ſalute illorum, quos nō ante, ſed poſt ægritudinem pœnitebat peccaſſe. Nam vt eius dictū ibi declarātes diximus, æger preſſus ægritudine, metu mortis & aliis curis vix erigit animum, ad ſupra depictam contritionem concipiēdam; & ita ibi Auguſtinus dubitabat de vera ſalute, non autem de præſumpta, ad concedendam abſolutionem, & ſepulturam eccleſiaſticam; quod omnes deberemus animaduertere, & concionatores frequenter prædicare.

Quarto infertur, quod vt pœnitudo peccati perueniat ad gradum 20
contritioni neceſſarium, oportet pœnitentem plus odiſſe peccatum, quàm quoduis aliud malum pœnę, odio dignum, ſimul & velle vitare idem, plus quam quodlibet aliud malum, vitatu dignum, vt ſenſit

Tho. Aquinas. quolib. 1. ar. 9 & omnes in 4. dist. 14. & 17. & rectè declarauit Tho. à Vio 2. Thom. quæst. 1.

21 Quinto infertur, non esse cõtritum eum, qui actu, aut virtute non est eo animo, vt malit generatim quamlibet pœnam pati, quam peccare, aut peccasse mortiferè: quicquid Innoc. in c. Omnis, de Pœnit. senserit. Quoniam vt Tho. quolib. 1. art. 19. sensit. Omnis qui est contritus, habet charitatem, & omnis qui charitatem habet, Deum pluquam se amat, & omnis qui Deum ita amat, mauult perdere se sibi, quàm Deum: Et cum per peccatum mortiferum, perdatur sibi Deus, consequens est, vt malit saltem generatim, omnia mala pati, quàm peccare sic. Dixi autem, generatim, Quia nemo vt idem Thom. in d. art. 9. & ante illum Innocentius, in d. cap. Omnis, censuerunt, tenetur ad conferendum speciatim reputando secum, quòd malit illud & illud genus mortis, & pœnarum pati, quàm peccare, peccasseue. Imò id esset imprudentiæ, sicut & imprudens foret confessarius, qui interrogaret pœnitentem, mallet ne potius filios suos, vel se obiisse mortem, quàm peccasse, aut, sitne paratus potius mori, perdereue filios, quàm peccatum admittere? Quoniã nimia est huiusmodi tentatio & vt perite ait idem Tho. in d. art. 9. Sicut delectabilia plus mouent animũ, ad delectandũ, si speciatim recogitentur, quàm si generatim, ita terribilia multo plus terrent, si speciatim cogitentur, quàm si generatim, & fieri potest, vt qui generaliter malit omnia mala pati, quã peccare mortiferè, nolit hoc aut illud malũ specialiter considerare. Quocirca satis est confessario, vt videatur ei pœnitens sufficientem peccatorum pœnitudinem habere. Si vero intellexerit, eum minimè eam habere, addat ei animum ad eam habẽdam, & ad malendũ perdere in genere alia omnia sua bona, quàm Deum, qui est summum bonum eius, & omniũ, sine quo, nullum est bonũ. Quod si forte non possit eius animum ad tam excelsum contritionis gradum attollere, contendat eum eleuare, saltem ad hoc, quod verè ipsum pœniteat, quòd talem non habeat. Per ea quæ breuiter in cap. 10. nu. 4. tanguntur, & hoc sufficit, vt sit cõtritus, vel saltẽ ita attritus, vt possit absolui, iuxta Palud. in 4. dist. 17. q. 1. art. 5. Quę conclusio non parum consola-
22 tionis secum affert, & est cõmunis apud S. Tho. & S. Bonauenturam, & omnes Theologos. Diximus, (saltem ita attritus vt possit absolui) quo tollamus scrupulum, quẽ vir quidã valde doctus, & pius Sanctæ Societatis Iesu, nobis contra hoc insinuat: eo quòd pœnitere ac dolere, quod aliquid non habeam, non est illud habere, sicut nec dolere, eo quod non cõmunicauerim, est cõmunicare, neque perinde valet, vt probamus in c. Vt quid paras, de confess. dist. 2. post Io. Turrecremat. contra glo. ibidem, Neque animo diseruciari, eo quod non sim confessus, est confiteri: sicut nec velle arborem conscendere, est ipsam conscendere, vt ait glossa l. In vendentis. C. de contrah. emp. Dicimus itaq; te vera pœnitere quem eo quod non habet contritionem, non est illam habere saltem formaliter, neq; pœnitere me quòd non valeo pœnitere, quantum mihi expedit ad contritionem habendam, sufficit ad ipsam habendam, nisi aliàs iam ipsam habeam: sufficit tamen ad credendum me habere sufficientem attritionem, quò possim à confessario absolui, & à Deo veniam obtinere, media sacramentali absolutione. Quin etiam dici posset, esto talis dolor, non sit contritio formalis, desiderium tamen habendi eam, adiuncto iusto dolore, quo dolet se non posse peruenire ad perfectionem contritionis, saltem virtualiter, est ipsa contritio, in volũtate partis intellectiuę sita, fomẽto auxilij Dei bona desideria fouentis, etiam si pars sensitiua recalcitraret. Vtilis breuitas, quãlibet expostulat, negat locũ aliis replicationibus, & triplicationibus, potius subtilibus, quàm fructuosis. Siquidem quod hucusq; dictum est, sufficit ad scopum, quẽ nobis proposuimus. Porro bonũ signum est, quod pœnitẽs, sua sponte affirmet, se malle mortuum esse, aut quid aliud simile pati, quàm peccasse. iuxta sententiam Cardinalis doctissimi Io. à Turrecremat. in Summa, de pœnit. dist. 3. qui sequutus Bonauenturam, tenet, Peccatorem, qui secum statuit potius peccare mortaliter, quàm mori, non esse absoluendũ. Illi vero qui nihil circa hoc secum deliberauit, etiã si dubiter quid faceret, dum se in tali articulo constitutum aspiceret, non esse denegandam absolutionem, dummodo habeat propositum non peccandi, & nollet offendere Deum, etiam, si talis illi occurreret occasio. Quocirca, valde deplorandi sunt, qui ad confessionem & cõmunionẽ accedunt, cum proposito vindicandi se authoritate sua, de illis, qui eos alapis aut plagis cæderent, aut palo percuterent vel proditores, latrones, meretrices, iudæos, sarracenos, hæreticos, vel aliis huiusmodi nominibus, compellarent, aliaue simili afficerent iniuria. Eodem etiam modo deplorandi sunt illi, qui ad prædicta sacramẽta accedunt, antequã exuant suam deprauatam voluntatẽ, vtendi hac vel illa voluptate illicita, si ea, vel illa occasio eam percipiendi cum aliqua muliere, vel viro eis occurreret. Eos etiam, qui anteaquam ab animo depellant propositum perpetrandi, quicquid Papa, vel Rex, pater, dominus, patronus, amicus, aut socius ipsis præciperet, aut rogaret, etiam si illud lethale crimen esset. Horum profecto misereri debemus, ipsosque cum lachrymis compassionis rogare, vt attẽdant se in quodam diabolico statu, quæ damnatio æterna est, delitescere, qui tali confessione & communione magis, ac magis excrescit ar. c. Si propterea, & c. Si cui, de Pœnit. dist. 1.

Sexto infertur, dolorem sensus, singultus, plãctus, lachrimas, & id 24
genus alia, non esse ad contritionem necessaria, quoniam sufficit do-

lor voluntatis rationalis ex pœnitudine manás. Tum per ſupra tradita. Tum quia vt Tho. in 4. diſt.17.q.2.ait,hic dolor non eſt in manu noſtra: vtile tamen eſt illum habere,& deſiderare,fieréq; largius eo quòd peccauerit,quam ꝙ alia damna ei acciderint,ſecundũ omnium mentem. Cui conſequens eſt illud Paludani in 4.diſt.17.q.1.art.5. approbatum à recentioribus,ſcilicet illud.Pœnitentem debere hoc deſiderare,non eſſe intelligendum de debito obligationis,ſed decentiæ tantum & vtilitatis:Parique ratione non inconueniens fuerit, vt pœnitens maiore dolore ſenſus afficiatur, ob mortem patris, aut alius cognati,vel plagam propriam,quàm ob peccatum admiſſum: Quod paſſim contingit:Imo neque oportet,vt is dolor voluntatis rationalis ſit intentior, alio quouis dolore rationalis voluntatis, ob alia mala concepto:per prædicta ſupra hoc cap.nu.7.Sufficit enim vt pluris faciat malum peccati,& ob id perdere,vel perdidiſſe Deũ,quã quoduis aliud malum generatim, ad finem euitandi illud, dolendíque non euitaſſe,iuxta Maior.in 4.diſt.14.quæſt.2.Quinimo ſatis eſt,vt velit conetúrque ita dolere,& non poſſit,doleátque ex animo ſe non poſſe id facere per prædicta ſupra eod.num.22.& ſubinde quamuis intenſius perſentiat,& defleat mortem patris,quàm peccatum admiſſum. Satisfacit tamen ſi modo malit Deum non offendere, vel offendiſſe, quàm patrem ſuum viuere.

24 Septimo infertur, quod dolor ſenſibilis ex pœnitentia naſcens,& alia corpus adfligentia,qualia ſunt ieiunare,cilicia veſtire, humi accubare,& aliæ ſimiles auſteritates,non debent adeo modum excedere,vt humani corporis habitudinem corrumpant,efficiántque pœnitentem inhabilem,ad faciendum ea,quæ ſecundum ſuum ſtatum facere tenetur:Dolor enim ille nititur amore Dei, ſuper omnia dilecti, qui huiuſmodi nimietatem reiicit c.Non mediocriter, de conſecrat. diſt.5.tradit Thom.in 4.diſt.17.q.2.art.3.

25 Octauo, quòd licet alij ſenſerint, & alij expreſſerint, videlicet Raym. in ſua Summa, Thom.3.part. quæſt.87.art.1. & in 4. diſtin.17. quæſt.2.art.2.quæſt.6.quem ſequitur ibi Palud. & Angel. verb. Contritio.§.4.& Sylu.eodem verb.§.3. Rudolph.1.par vitæ Chriſti cap.20. De ſingulis peccatis mortalibus ſingulas pœnitudines eſſe habendas; contrarium tamen eſt tenendum cum Ioan. Maiore Pariſienſi acutiſſimo in 4.diſtin.17.quæſt.5. & Cardinali S.Sixti eruditiſſimo in quodlib. quæſt.2.& ſuper 3.part. Thom.quæſt.87.art.1. ſcilicet, ſufficere,quod peccatorum pœnitudo, adeo ſit extenſa, vt ſaltem virtualiter protendatur ad vniuerſa mortifera,tam ea quæ meminit, quàm quæ non meminit: Non enim eſt neceſſe, vt pœnitens recogitans conſiténs ve ſua peccata,de vnoquoque peccato mortifero ſpecialem & ſingularem eius pœnitudinem concipiat, ſed ſatis eſt,vt concipiat generalem

generalem eiuſmodi pœnitudinem,quæ virtute ſe extendit ad omnia mortifera, ſiue id faciat ab initio,cum incipit reuocare ad memoriam confitenda,ſiue inter reuocandum,ſiue quouis alio tempore vel temporis momento; qualis eſt pœnitudo, qua pœnitet offendiſſe Deum mortiferè, quouis modo cum propoſito ſaltem virtuali confitendi, & ſatisfaciendi, quando, & vt neceſſium fuerit, & nunquam amplius ita offendendi, eo quòd eum ſuper omnia diligit, capitaléque eiuſdem offenſam, pluſquàm quiduis aliud odio dignum, odit.vt eſt ſuperius hoc eodem, capit. numero 22.traditum. De hoc intelligitur illud Ezechielis capit.33.relatum in c.Ponderet, 50.diſtin. In quacunque hora ingemuerit peccator,&c. Nam, vt alia omittam, ſi de ſingulis peccatis mortiferis, ſingulæ pœnitudines concipiendæ eſſent, contingeret caſus, in quo quis adhuc viuens priuaretur potentia conſequendi ſalutem æternam, contra expreſſa canonum ſanctorum teſtimonia in capit.1.de Pœnitent.diſtin.7. & c. Ponderet, 50. diſtinct. & contra prædictum ex Ezechiele locum. Nam qui mille peccata mortalia admiſiſſet,& ſolam quartam horæ victurus ægrotaret, aut ad ſuſpendium duceretur, non poſſet viuens concipere de illis mille peccatis, mille pœnitudines ad id neceſſarias, quo ſaluaretur. Nolumus tamen dicere, quod ſicut eiuſmodi pœnitentia generalis ſufficit ad remiſſionem omnium peccatorum obtinendam, ita etiam ſufficiat, ad eximendum pœnitentem ab obligatione reuocandi ad memoriam, & deteſtandi tempore debito omnia genera, & ſpecies illorum quæ peccauit enumerando illa numero certo vel veriſimili confeſſario. Dixi(Genera & ſpecies,) Quia non tenetur ſingulorum criminum cuiuſcunque ſpeciei, in particulari reminiſci; neque etiam in indiuiduo ſingula deteſtari; id quod ſentit Medina vbi ſupra.

Nono, non eſſe neceſſariam pœnitudinem ſupra diffinitam ad 26 condonationem venialium conſequendam, neque conſequenter oportet, vt pœnitudo vnius venialis ad aliud extendatur, Tum quia ſufficit ad remiſſionem venialis, quicunque dolor, ſiue actualis, ſiue virtualis, quanuis non ſit ita magnus, quantus exigitur ad peccata mortalia delenda;iuxta Thom.receptum in 3.par.q.87.ar.1.Tum quia venum veniale remitti poteſt ſine alio: Quia illa venialia tantummodo remittuntur,ad quæ dolor ille ſiue actualis, ſiue virtualis extenditur,ſecundum eund.Tho.in d.q.87.ar.4.Cæterum,qui dubitat,an peccatum illud ſit mortale,vel veniale ita debet pœnitere illius ſicuti eſſet mortale,vel ſaltem cum conditione, ſi & quatenus eſſet mortale, iuxta illud Auguſt.Tene certum,& relinque incertum,c. Si quis autem,de pœniten.diſt.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. I.

SVMMARIVM.

Contritio delet quæcunque mortalia etiam antequàm quis confiteatur. nu. 27. & semper etiam ante legem gratiæ fuit necessaria nu. 28 non tamen est necessario sub pœna nouæ peccati habenda statim post peccatum. n. 31.

Contritio in quibus casibus, & quando necessario habenda. n. 31.

Contritio quomodo haberi possit sine memoria generali, aut particulari, alicuius peccati mortalis nondum remissi nu. 34.

Pœnitudo maior de maiori peccato bona sed non necessaria. nu. 35. & illa quæ careat debitis circunstantiis non est contritio nu. 36.

Attritio duplex, & quæ sufficit ad absoluendum pœnitentem, & ad peccati remissionem additis noua quadam consideratione, contra quendam Cardinalem num 37.

Franciscus à Victoria Dominicanus laudatus. nu. 37.

Pœnitudo tanta non est necessaria ad sacramentum Baptismi, quanta ad sacramentum Pœnitentiæ nu. 38.

Attritio quæ agnoscitur non esse contritio, non sufficit ad Baptisma. n. 39.

Contritus quamuis fiat ex attrito, attamen Attritio, non fit Contritio, nisi quando defectus est extrinsecus. num. 40.

Contritionem perficit Deus per suam gratiam, ad quam sex nos possent mouere num. 42.

Contritionis effectus. num. 42.

Contritionem dicere non esse vnam ex tribus partibus materialibus sacramenti Pœnitentiæ, vel attritiones esse malas hæresis. num. 43.

Contritionis circa materiam de eam modis peccatur. nu. 43.

Frater Vincentius Iustinianus ordinis Dominicani, laudatus nu. 43. A.

Attritio non omnis sufficiens ad absolutionem sacramentalem, illa tamen sola quæ ante illam fit contritio, vel probabiliter creditur esse contritio; vel attritio sufficiens ad illam absolutionem suscipiendam, quæ sunt tria diuersa. num. 43. B

Sacramenta Baptismi & pœnitentiæ per se instituta ad delenda peccata, & dandam, vel restituendam vitam, & per accidens ad eandem conseruandam & augendam, sicut e contrario sacramentum Eucharistiæ per se institutum est ad conseruandam & augendam eandem: sed per accidens delet peccata, etiam mortalia & dat vitam n. 43. C.

Attritionem, vt sufficiat ad sumendam Eucharistiam ante confessionem non data copia confessarij, oportet fieri contritionem, vel vt probabiliter putetur esse talis n. 43. C.

Attritionem, vt sufficiat ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ, non oportet fieri antea contritionem, nec putari esse talem: sed sufficit, vt probabiliter putetur esse sufficiens, ad illud rectè suscipiendum, & per illud consequendam veniam nu. 43. D.

Decimo

DEcimo, esse iterum id quod ferè omnes asserunt, nempe frequen- 27
ter per solam contritionem etiam ante confessionem, & sacramentum pœnitentiæ actu susceptum condonari peccata mortifera. iuxta c. Dixi c. Magna; de pœn. dist. 1. Th. 3. par. q. 86. ar. 2. & in 4. dist. 17. ar. 5. q. 2. à Paludano & aliis receptus, Pan. in c. Deus qui, de Pœn. & remiss. quod & nos in præfatione de Pœn. dist. 5. diximus: Licet Gratianus in c. pen. 5. Quibus, de pœn. dist. 1. cum aliquot antiquioribus dubitasset: de quo tamen hodie non licet dubitare, per declarationem concilij Trid. sess. 14. c. 4. Quod tamen addit huiusmodi condonationem, & reconciliationem non esse tribuendam contritioni siue voto confessionis, quod in ea includitur: Quia talis condonatio non est credenda fieri per solam pœnitudinem & dolorem inde natum; sed potius per gratiam, quam ita pœnitenti donat Deus, quâque illa pœnitudo fit contritio, iuxta gloss. receptam in c. Magna, & c. Conuertimini, de pœnit. dist. 1. Gratia enim causa est formalis condonationis peccatorum. secundum Th. 1. sec. q. 113. ar. 8.

Vndecimo, quod sicut in lege gratiæ contingit, sola pœnitentia 28
peccata dimittitur: sic etiam ante legem gratiæ vera pœnitentia remittebatur, id quod euidentiore ratione dicendum est. Certum est enim quod tunc nondum erat sacramentum pœnitentiæ institutum, neque confessio; Certum item, quod etiam tunc erat remissio peccatorum etiam mortiferorum: & ita nisi illa per pœnitentiam virtutis actum & contritionem contigisset, nullatenus alias contingere poterat. Facit, quod licet, vt prædictum est, sine sacramento pœnitentiæ suscepto contingat remissio peccatorum, nunquam tamen illa contingit sine pœnitentia. Hæc enim pœnitentia semper fuit, est, & erit, iure naturæ, & ad salutem necessaria. sicut: latè in Summa, de pœnit. dist. 3. probauimus: nullâque necessitas excusat ab ea. Etenim, qui post lethale crimen admissum ante mortem, non est verè contritus, licet non detur illi spatium ad recolendum, & detestandum peccata sua, ob id potissimum, quia in ipsa peccati perpetratione moritur, vel subitanea morte corripitur, absque dubio damnabitur: licet ille, qui confiteri ea non potuit, si contritionem habuit, excusetur ab obligatione confitendi, vt post & ante alios exprimit S. Anton. in 3. part. tit. 14. c. 18. §. 2. Dixi, pœnitentia vera, non autem pœnitentia qualificata modo sub prædicto nam hæc est vna ex tribus sacramenti pœnitentiæ partibus, & includit in se propositum confitendi, quod nunquam fuit necessarium ante legem gratiæ, nec lege naturali præcipitur, pluisquam ipsa confessio, sicut postea dicemus, in c. sequenti. n. 2. neq; pluisquam sacramentum pœnitentiæ, quod est legis nouæ tantum, secundum omnes.

Duodecimo, quæstionis non mediocris esse, An possit inueniri pœ- 29
nitudo cui tota hæc nostra diffinitio conueniat, per quam peccata

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortalia non condonentur? Scotus enim in 4.dist.14.q.2.ar.2. Cardinalis S.Sixti Caietanus in 2.Thom.in materia confessionis q.4.aiunt posse: Tum quia iuxta eos pœnitudo prædicta diuiditur in eam quæ
30 appellatur formata, hoc est, quam gratia Dei iustificans & condonans peccata format & ornat: & in eam, quæ informis dicitur, hoc est, quam prædicta gratia non ornat: Tum quia peccator non potest sibi suo solo libero arbitrio, sine gratia gratum faciente, quærere veniam, iuxta tria postrema capitula, de consecr.dist.4.& sess.6.Concilij Tridentini c.1.& can.2.& glo.in c.Magna,& c.Conuertimini, de pœn. dist.1.& secundum prædictos potest præfatam pœnitudinem concipere suis viribus naturalibus, quibus Deum super omnia diligere possumus. Tū quia eiusmodi pœnitudo non est vltima & immediata dispositio ad gratiam: Quoniam alioquin scire posset quis se esse in statu gratiæ sine vlla reuelatione, quippe qui scire potest se habere eiusmodi pœnitudinem: quod est contra expressa iuris & sacræ scripturæ testimonia: videlicet Eccl.3.& c.fin.de purg. & contra cōcilium Trid.sess.6. cap.9. & canon. 12. Contrarium tamen videtur nobis verius, quod etiam contendit eruditissimus Catharinus lib.5.annotat.in Caiet. Quia eiusmodi pœnitudo non potest haberi sine amore Dei super omnia, qui solis viribus naturalibus, sine gratia haberi nequit post Adami peccatum, vt docet beatus Tho. declaratus ibidem à Caietano 1.sec.q.109.ar.3. Tum, quia licet Scotus, Ocham, & Gabriel, qui eos sequitur in 3.distinct.27. q.1.dub.2, teneant: posse nos etiam post peccatum Adami, nostris propriis viribus diligere Deum super omnia, addunt tamen, neminem ad eum gradum peruenire, qui gratiam Dei non adsequatur. Quin etiam subiiciunt, non solum pœnitudinem prædictam actualem, sed etiam virtualem, quæ ex amore Dei super omnia resultat sufficere, essēque vltimam, & immediatā dispositionem, ad gratiam Dei gratum facientem quærendam, ita vt nemo ad eam peruenit, quem optimus & misericordissimus Pater sua gratia non donet. Nec obstat fundamentum alterius opinionis, videlicet: quòd hanc opinionem consequitur, posse nos scire Deo esse gratos, sine reuelatione speciali: Quia negamus nos posse scire, quòd pœnitudinem omnibus prædictis qualitatibus ornatam habeamus, tametsi id frequenter iustè credamus.

31 Tertiodecimo, quòd licet toto tempore quo quis se agnoscens peccato lethali mortuum, de bono consilio debeat curare, quo à tam graui morte resurgat, periculúmque mortis subitæ, æternæque euadat, iuxta illud Eccl.cap. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, & iuxta Th.& communem in 4.dist.17.& Caiet.2.Tom.qualib.7.non tamen ad id tenetur, præcepto ad nouum mortiferum obligante, nisi ea temporis parte, qua occurrit memoriæ quoad vsum, id est, veluti resoluenda

uenda, aut renuenda facienda vel omittenda, iuxta commun. Immo neque tunc, ob ea per quæ id affirmauit Adrianus in 4.de Cōfess. q.3. & Card.S.Sixti in dicto quolib.7. & ob ea, quæ nos eis addidimus in 3.part.gloss.Summæ, de pœnitent. dist.7. quicquid Catharinus vbi supra dicat de Caietano, quod secum pugnat in eo, quod facilè potuit eum excusare si voluisset: & hoc est tenendum. Quoniam sicut aliā præcepta affirmatiua de baptismo suscipiendo, & confessione faciendā, non obligant sub pœna noui peccati, nisi pro tempore necessitatis; ita per consequutionem præceptum affirmatiuum de se conuertendo non obligat nos, sub pœna noui peccati mortalis, nisi in articulo necessitatis: in illo vero, sic. Quamobrem ad prædictam pœnitudinē concipiēdam tenebimur imminente articulo mortis naturalis, vel violētæ, vel administrādi suscipiendiue sacramēcum aliquod, secūdum omnes, Imò etiam instāre populi necessitate aliqua grādi, cui absq; orationis feruore prouideri non posset, secundum Adrianum vbi supra.

Quartodecimo, quod licet salubertimum consilium sit, vt totiens 32
concipiamus pœnitudinem omnium peccatorum mortalium, tam semel cōcritorum, quàm aliorum, quotiens ea nobis occurrerint; non tamen est præceptum quod nos obliget ad eā habēdam bis speciatim de eodem, Quia Deus non iudicat bis in idipsum. Naum 1.c.At si, de Iudic. tametsi teneamur, ne vnq̄ nobis illud placeat actu, vel virtute, Quoniam licet illa noua (vt ita dicam) complacentia non sufficiat illam priorem culpam, quæ iam deleta fuit: producit tamen nouam ei similem.ar.c. Notum.2. q.1.& c.1.de offic. deleg.c.Sicut tribus gradibus, de pœn.dist.1.& c.Sed pensandum.6.dist. Vnde licet illud aliquotum consilium, vt peccata præterita etiam bene confessa frequenter ad memoriam reuocemus, quo melius illa iterum, atque iterum detestemur, & veluti quendam myrrhæ manipulum, id est, Sanctæ tristitiæ de illis faciamus, plurimum probem quoad peccata, quæ suapte natura tristitiam, metum aut terrorem incutiunt, non tamen crediderim eos intellexisse de illis quorum refricata memoria ad illicitā delectationem instigat: Quasia sunt peccata carnis, magni cuiusdam honoris & lucri temporalis; quinimo consultius existimarem, eorum nunquā amplius in particulari meminisse, nisi quando opus est semel illa confiteri cum debita contritione, vt rectè insinuat frater Ludouicus à Granata Dominicanus, vir vita & doctrina concionator omnibus numeris absolutus, in eo libro admodum sancto & celebri, quem de oratione composuit; vel quando appetitus carnis sunt probè mortificati, per vehementem aliquam contemplationem, aut orationem, siue per eximiam quandam abstinentiam, siue per morbos, aut dolores: Quoniam delectabile in particulari consideratum ad sui desiderium allicit, iuxta Arist.3.Ethic. Thom.quolib.1.ar.9. & dicemus infra

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.9.& hoc in specie.sensit idem Thom.in opusc.64.§.Sciendum.

33 Quintodecimo,magnæ prudentiæ sanctique cõsilij esse, curare, vt post peccatũ admissum,quã citissime nos eius pœniteat,cũ per id etiã ante confessionem in Dei gratiam redeamus, adeo quidem, vt fieri posset,vt centies,quis peccauerit morteliter per totum anni ab vltima confessione spatium , qui tamen vix quatuor horis sine Dei gratia manserit,eo quòd singulorum pœnituerit simul ac admisit.Quo circa,multi simplices sunt merito instituendi existimãtes eos qui mortaliter deliquerunt semper esse in crimine quousque confiteantur. Nam vt supra declarauimus,ad hoc vt à peccatis resiliant,satis est eis habere dolorem illũ eximium supra definitũ , quãuis remaneãt obligati adhuc ad confessionem. Cæterũ,cum huiusmodi homines raro, vt potè rudiores,doleant vt dolere conuenit,nisi quãdo confessarium adeunt,vti nos in repet.§.In Leuitico,de pœnit.dist.1.notab.18. num.5. diximus,Ideo sanctissimum esset consilium,eos inducere ad cõfitendum frequenter, & saltem in tribus festis Paschalibus, & in festo Assumptionis Deiparæ Virginis. Eo etiam respectu conducit maximè subito post peccatum contritionem habere,nè videlicet bonorũ operum quæ ante,confessionem fiunt,iacturam faciamus: quæ quidẽ perirent,nisi adesset confessio. Nam opera quantumcunque moraliter bona,si fiunt in statu peccati mortalis absque dubio pereunt & mortua reputantur,quantum attinet ad gratiã & gloriam promerendam. 1.ad Corinth.13.c. Nihil,de consecr. distinct.5. Licet quoad alia non parum prosint,iuxta glossam c. Quod quidam,de pœnit. & remiss.c. Quærat.§.Quod autem,de Pœniten.distinct.3. in quibus tribus locis alias latè id tradidimus,& in Repet.c.Quando,de consecr. distinct.1. cum in multis locis,tum in additione.Tradit etiam post alios Maior in 4.distinct.14.q.2.vt inferius cap.27.num.2. explicatur.

34 Decimosexto,quod quicquid dicat Antonin.3. part. tit.14.cap.18.in principio tenendum est,quod peccator licet neque generatim,neque specialiter meminisset alicuius peccati mortalis nondum condonati, posset tamen de illo contritionem habere , concipiendo pœnitudinem modo supradicto qualificatam.Nam aliter sequeretur, eum qui alicuius peccati mortalis nondum remissi recordari non posset esse extra statum salutis,contra c.1.de pœniten.distin.7.& c. Ponderet,5. distin. Et quàmuis responderi posset in tali casu, amorem Dei super omnia,sufficere,vt Gabriel insinuauit in 3.distin.27.q.1. replican tamen posset quod iam supra nu.10.dictum est,eiusmodi amorem esse contritionem virtualem.

35 Decimoseptimo,quod licet de grauiori peccato grauior requiratur pœnitentia,siue pœnitudo,hoc tamen est intelligendum de consilio,& honestate arg.c.Tempora 26.q.7.secundum Thom. Palud.& Com

Communem in 4.dist.17.non autẽ de necessitate,arg.c.Talis,de Pœnit. dist.3. quoniam diffinitio supra posita nihil tale requirit, & quia secundum mentem communem doctorum, quam explicat Maior. in 4.dist.14.q.1.& dist.17.q.1. Pœnitudo circumamicta circunstantiis debitis & supradictis, quantumcunque sit remissa, breuissimóque tempore,etiam in instanti concepta,satis est ad crimina diluenda quantum ad culpam , & ad permutandam pœnam æternam inferni in temporalem purgatorij,contra sententiam Scoti in dicta dist.14.q.2.art. 2.quæ hodie communiter relinquitur. Dixi, Cum debitis circunstantiis, quoniam si ego alienum retineo, & potens restituere , non restituo, vel est mihi odiũ mortale, quod ab animo non expello,vel si non relinquo sodalitia, & occasiones valde propinquas peccãdi mortaliter,vel etiam si non peruenio, ad concipiendum propositum actuale, quo mallem potius mõri,quam mortaliter delinquere:non habeo veram talem pœnitentiam,neque proinde consequor remissionem.

Decimooctauo,quod pœnitentia de peccatis imperfecta,quã neq; debitæ circunstantię, neque qualitates prædictę ornant,poterit nuncupari attritio,non autem contritio. Est autem illa secundum Caieplex.Altera eorum quos pœnitet mortaliter peccasse,velléntque non peccare,sed non omnino statuunt à peccatis abstinere.Altera eorum quos pœnitet peccasse, & statuunt amplius non peccare , non concipiendo peccatum,vt rem supra alia omnia detestabilia detestandam, neq; reputando ipsum vitandum supra omne vitabile.Quin imo etiã pœnitudo illa , quæ à nobis fuit supra definita , & quam habent illi qui detestantur peccatũ supra omne detestabile, ipsumq; vitare protestantur ponunt,supra omne aliud merito vitandum:est attritio,(vt ipse arbitratur) quousque dominus Deus propter suam misericordiam , gratiam suam impertierit,sed est alterius speciei secundum eundem,appellatúrque contritio informis.At secũdum opinionem communem quam supra num.26 .sumus sequuti, cuicunque habenti eiusmodi pœnitentiam Deus pro sua misericordia statim elargitur gratiã, & subinde non inuenitur sine gratia. Prima species prædictarum attritionum non sufficit, vt per eam solam remittatur peccatum , imo neque per eam & absolutionem sacramentalem simul.Quin imo peccat,qui eum ea petit aut accipit absolutionem. Idem est dicendum de illa pœnitudine, quam aliquis concipit ob id solum, aut saltem principaliter propter detrimentum honoris , quietis aut vtilitatis temporalis , aut propter metum infamiæ,laborum,pœnæ temporalis aut æternæ:quãuis talis pœnitentia,non sit peccatum neq; malum opus, (vti quidam dixerunt,)imo potius est laudãda: nisi quando eo animo concipitur, quod peccaret , vel à peccato non cessaret , nisi eiusmodi malum vel

metus intercederet: Quoniam hoc iam esset nouum peccatũ adiungere, c.Si propterea,& c.Si cui, de Pœnitent.dist.1.vti supra nu.11.diximus. Secunda etiam species contritionis, non sufficit secundũ eundem, vt propter illam remittantur peccata, etiam adiuncta absolutione sacramentali, licet sufficiat ad ipsam absolutionem licite exposcẽdam, recipiendámq; absq; vlla culpa,& ad hoc vt illa sic sit valida, vt non teneatur reiterare confessionem, imo etiam ad obtinendum effectũ sacramenti, quando pœnitens prædictam pœnitudinem fuerit consequutus. Ab hac opinione Caietani propter eius authoritatem,& quia ei a nemine contradicitur, hucusq; nunquàm fui ausus discedere: sed nunc, sub debita censura, videtur eum qui iure & ex animo pœnitet peccasse mortaliter, & statuit in posterum nunquàm peccare, ob id principaliter maximè quod peccatum est offensa, & iniuria Dei, & credens sine crassa ignorantia, suum dolorem esse in id sufficientem confitetur sacerdoti, recipitq; sacramentalem absolutionem, non solum satisfacere confessionis præcepto, (sicut ille dicit) sed etiam gratiam & misericordiam, à patre gratiarum,& misericordiarum consequi: Quoniam nullæ scripturæ sacræ expresse habent esse necessarium concipere peccatum, tanquàm quid maximè omnium vitabile & detestabile: Solum enim habent Pœnitentiam agite. Matth.3. & Luc.3. Pœnitemini. Marci 1.& Actorũ 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ. Luc.3.& c.Considereț,5.fin.de pœnit.dist.5. In quacũq; die conuersus fuerit peccator, iniquitatũ eius amplius non recordabor, Ezechiæ 33. & c.Ponderet,50.dist.Conuertimini, Iohel 2.& cap.Conuertimini, de Pœnit.dist.1.Scindite corda vestra, Iohel 2.& c.Scindite, de pœnit.dist. 1.Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei, Psal.31.& c.Dixi, de Pœnit.dist.1. Nullũ præterea concilium, neq; Summus Põtifex, neq; quisquam ex tot sanctis doctoribus in Decreto citatis, eo modo interpretatus est, quod iam diu Concilium Florentinum sub Eugenio 4.in Decreto de Sacrã. & denuo Trident.in 14.sess.sub Iulio 3.c.4. explicatius dixerũt: Nempè, fore necessarium dolere de peccatis admissis, cum firmo proposito amplius non peccandi,& cum expectatione veniæ: neque adhibẽt huiusmodi reflectiones, comparationesq; difficiles paucissimis cognitas, & paucioribus vsitatas. Quinimo beatus Augustinus, in c.Si quis autem,2.de Pœnit.dist.7.constituens differentiam inter conuersum & versum, dicit: versum esse qui timore pœnæ compulsus abstinet à peccato. Conuersum autem eum vocat, qui solummodo, vel saltem principaliter propter Dei amorem, à peccãdo supersedet, & quia ipsum pœnitet offendisse Deum. Accedit ad hoc, quòd pauci collatione aliorũ sunt confitentes, qui ab institutione confessionis in nostra tempora id fecerunt, vel faciunt id, quod ille requirit, & pauciores con-

fessarios, qui id suaserunt, vel suadent, Immo nostro iudicio Concil.Trid.sess.14. sub Iulio 3.cap.4. satis apertè hoc quod dicimus intellexit, Quocirca recreat nos audiuisse fratrem Franciscum de Victoria Dominicanum, virum profectò piissimum clarissimúmque doctorem, qui Hispanias rara illa sua theologica eruditione præterquam sacramẽtali, & morali præ suis antecessoribus illustrauit, id ipsum asseruisse: Quin etiam, quantum intelligo, idem sentit D.Dominicus Sotus lib.2.de nat.& gratia, cap.15. asserens illud quod in sequenti corollario continetur, quod hoc confirmat. Ex quibus omnibus constat, quam vtilis, & secura res sit homini pœnitenti confessio.

Decimonono, infertur ad illam magnam differentiam, quam idem magister Sotus inter pœnitentiam peccatorum ad baptismum necessariam, & inter eam, quæ necessaria est, ad sacramentum pœnitentiæ, videlicet, quod ad baptismum sufficit quæcũq; pœnitudo, & detestatio peccati cum cessatione à peccando, ita q; sit extra propositum peccandi, & q; non iuuat eum peccasse, id quod ait sentire Concilio Trident.sess.6.cap.6. Quinimo addit vbi supra, volẽti baptizari satis esse quantulancumque attritionem, vt baptismatis sacramentum illi possit conferri: Quamuis manifestum sit, illam non esse contritionem: Ad sacramentum tamen pœnitentiæ exigi pœnitentiam de peccatis propter amorem Dei, & quod est offensa eius, & q; à pœnitente putetur esse contritio, vel saltem non credatur non esse contritio: aitq; sibi videri Concilium Tridentinum, prædicta sess.6.cap.14.& sess.14. sub Iulio 3.cap.4. id sensisse: Per quod plurimum corollarium præcedens corroboratur. Hæc tamen doctrina licet satis bona videatur quantum pertinet ad sacramentum pœnitentiæ: Quantum tamen pertinet ad sacramentum baptismatis, noua mihi admodum visa est: qua parte habet, qualemcunque pœnitudinem, (etiam si ignoscatur non esse contritio) adiuncta cessatione à peccatis satis esse ad baptisma susciepiendum. Quoniam Augustinus relatus in aliquot decretis expresse ait, hominem peccati mortalis reatu implicitum nunquam Dei gratiam assequuturum, nisi cum veteris vitæ pœnituerit. Nam in c.Firmissimè 14.q.1.ait: Nullum hominem accepturum vitã æternam, qui non hic à malo fuerit per pœnitentiam fidémq; conuersus, & per sacramentum fidei & pœnitentiæ, id est per baptismum liberatus, & paulo inferius. Maioribus opus est de malis suis pœnitentiam agere, & loquitur de pœnitentia ante baptismum, & c. Omnis, de consec. dist.4.ibi. Nisi quem pœniteat veteris vitæ, nõ potest nouam inchoare. Ab hac pœnitentia, cum baptizantur soli paruuli immunes sunt. & in c.sequent.ibi, Agant homines ante baptisma pœnitentiam, &c. Idipsum eisdem pene verbis affirmat Ambros.in c.1.& 2. de Pœnitent. distinct.3. Quin & alij omnes in aliis locis asseuerare solent, his qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

post baptismum in peccatum prolapsi sunt necessariam esse pœnitentiam. Petrus etiam Apostolus Actorum 2. sic ait: Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum. Vbi non videtur de quacunque pœnitudine intellexisse, sed de illa, quæ concipitur propter amorem Dei, & eo quod peccatum est ipsius officina. Et quamuis Concilium Tridentinum sess. 6. canon. 6. dicat, sufficere aliquod odium & detestationem, addit tamen esse necessarium, vt talis sit pœnitentia qualis ante baptismum exigitur, non autem explicat quænam illa sit, & consequenter, relinquit antiquæ interpretationi. Quapropter, sub debita correctione, ego semper consulerem his qui infideles aliquos adultos baptizant, siue apud nos, siue apud Indos, vt prius illos inducant ad pœnitudinem peccatorum mortiferorum, eo quòd illis offenderunt Deum, quem super omnia amare, & honorare debuissent. Nec auderem asseuerare, quòd liceat eis baptizare illos quamuis videant eos non pœnitere, ob amorem Dei, sed ob alias causas. Quin affirmo, perperam agere illos, qui (vt fama est) baptizant Indos antequam videant eos habere pœnitudinem, quæ videatur contritio, eo quòd petunt baptismum: eo respectu principaliter, quod pileus vel alia ludicra illis donãtur, licet aliquam pœnitudinem suæ malæ vitæ leuem & imbecillem conceperint, ob aliquot causas, quæ amore Dei nequaquam nituntur. Videtur tamen nobis posse aliam assignari differentiam inter pœnitentiam ad baptismum suscipiendum necessariam, & illam, quæ ad sacramentum pœnitentiæ necessario requiritur videlicet, quod ad baptisma sufficit
40 pœnitẽtia, seu pœnitudo generalis peccatorum omnium mortalium totiúsque vitæ malè transactæ, adducendo ad summum aliqua in memoriam particulariter non descendendo ad omnes eorum species. Qua praxi videtur vsus fuisse diuus Petrus erga eos, quos primos in festo Pentecostes Actorum cap. 2. in fine legimus baptizasse. Ad recipiendum vero sacramentalem absolutionem, vltra hoc etiam opus est; omnes species peccatorum recolere, & speciatim de illis omnibus pœnitere, licet in indiuiduo non teneatur figillatim de singulis cuiuslibet speciei pœnitere doleréque, vt supra num. 25. dictum est.

41 Vigesimo, quod quamuis virtute sacramenti attritus fiat contritus, ipsa tamen attritio non efficitur contritio, secundum S. Tho. in 4. dist. 17. q. 2. art. 2. Licet iuxta Scotum in 4. dist. 14. q. 2. ar. 1. quem ex parte sequitur Caietan. vbi supra, postea superueniente Dei gratia fiat contritio. Possunt tamen conciliari intelligendo illud Thomæ de attritione quę non est contritio propter defectum intrinsecum ex parte obiecti, & scopi, qui esse debet Deus ipse, vel amor eiusdem. Quia videlicet ille dolor, non concipitur solum nec principaliter propter amorem Dei, vel eo quòd peccatum est eius offensio vel iniuria, sed solum

solum vel tantum, aut principalius propter damnum, quod ipsi ex eo contingit, vel timet sibi in hac, vel in futura vita postea euenturum. Nam huiusmodi attritio, nunquam efficitur contritio licet ad eam ducat. Intelligendo autem Scotum eiúsque sequaces, qui contrarium opinantur, de illa pœnitudine, quæ est attritio & non contritio, non ob defectũ istũ intrinsecũ ex parte obiecti, sed ob aliam causam extrinsecam, qualis est defectus gratiæ vel propositi de abstinendo, &c.

Vigesimoprimo infertur, non esse nimis firmum illud Io. Maioris in 4. dist. 17. q. 3. videlicet. Neminem esse adeò imprudentem, qui tempore quo peccata sua confessario confitetur, non illa detestetur formaliter aut virtualiter: non esse, inquam, nimis firmum: quia inde sequeretur, quemlibet confitentem habere iustam contritionem, quod est contra duo præcedentia corollaria, & dicta in principio huius capituli. Scotus autem in 4. dist. 14. q. 2. art. 2. non ita laxè loquitur circa hoc ac quidam aiunt, imo secũdum eum, nulla pœnitudo momentanea sufficit ad remissionem peccati. Quamuis iuxta communem, quam sequuti sumus supra, sufficiat.

Vigesimosecudo, quod causa contritionis ex parte Dei est eius 42
gratia & misericordia, ex parte vero nostra, sunt sex, quæ secundum Raymundum relatum per Antonin. 3. par. tit. 14. cap. 18. §. 5. disponunt ad gratiam obtinendam: scilicet, Memoria peccati, pudor ex peccato proueniés, Vilitas eius, Timor iudicij diuini: Meditari, quod per illud cælestem gloriam amittimus, nostrúmq; creatorem offendimus: Spes veniam consequendi, & gratiam amissam recuperãdi, perueniendíq; ad fœlicitatem æternam. Conducit etiam maximè ad hoc, considerare, quod sicut in c. Fratres, de Pœnit. dist. 5. nu. 96. diximus, qui mortaliter delinquit, in effectu Deũ à se proiicit, sicq; illum tractat ac si nõ esset vltimus finis, & subinde ac si non esset summus Deus. Reputaréq; secum & ruminare, quidnam faceret vt à Rege veniam impetraret, si eum negasset esse suum Regẽ: & quod si semel Rex illi veniam concederet, quantum sibi caueret in posterum, ne iterum ante ipsius oculos, in eandem rebellionem prolaberetur, certo sciens à Regis voluntate & nutu pendere vitam suam, sicuti nostra pender à Deo, &c.

Vigesimotertio, quod effectus contritionis est non solũ delere pec- 43
catum quantum ad totam culpam, veluti ex supradictis. nu. 27. constat, per c. Dixi, & c. Magna, de Pœnit. dist. 1. verum etiam extenditur ad remittendam aliquam pœnæ temporalis portionem, in quam æterna commutatur secũdum S. Tho. cõmuniter receptũ in 4. dist. 17. non tamen abolet vt plurimum totam pœnam. Quod nos ex Extrauagãti Vnigenitus, de Pœnit. & remiss. nor. 12. nu. 1. repetit. §. In Leuitico, de Pœnit. dist. 1. abunde collegimus: vbi de culpa & pœna copiosè disputauimus. Dixi, (Vt plurimum) Quia nonnunquam tanta est cõtritio,

vt totam pœnam remittat; iuxta glos. c. Mensuram, de pœnit. dist. 1. & glos. c. Deus qui, de Pœnit. & remiss. & glos. Extrauag. 1. de Pœnit. & remiss. nunquam tamen ob id tollitur obligatio confitendi peccatum, secundum omnium sententiam.

Vigesimoquarto, quod sanctissime à consilio Tridentio, sess. 14. sub Iulio III. cap. 3. & 4. diffinitum est: Hæresim esse dicere, Pœnitudinem, siue pœnitentiam, siue contritionem non fuisse omni tempore ab orbe condito necessariam, ad culpæ mortalis condonationem. Dicere item, Cõtritionem non esse vnam ex tribus partibus, quas sibi tanquã materiam substernit Pœnitentiæ sacramẽtum: Dicere item esse malum & non bonum, examinare conscientiam, ad faciendã peccatorum memoriam cum ipsorum detestatione, & emẽdationis proposito: quamuis ad gradum integræ cõtritionis non ascendat: Dicere item, non esse de fide Contritioné, non solum includere in se cessationem à peccando, & propositum, nouã bonamq; vitam inchoandi, verum etiam detestationẽ & dolorem de peccatis cõmissis & vita præterita. Tum etiam propositũ illa confitendi tempore debito cum spe obtinendi veniam, & misericordiam, licet, vt supra eod. cap. nu. 15. diximus, sufficiat propositum virtuale circa hoc, quando defectus temporis vel consideratio inculpata, fuerit in causa, vt non habeatur formale. Dicere item, Contritionem iustam non esse necessariam in lege gratiæ ad deletionem culpæ mortalis post baptismum admissæ.

A Hoc loco admoneo admodum Reuerẽdum, & eruditissimum Patrem Vincentium Iustinianum Illustrissimi ordinis Dominicani, & in Academia Valentina Sanctæ Theologiæ Gymnastam egregium, misisse ad me iustum libellum continentem circiter 50. dubia, circa totidem loca manualis huius, in publicam vtilitatem declaranda (cui ob ea maximas gratias ago, quemque posthac brevitatis ergo P. Vinc. appellabo.) Singula dubia singulis suis locis declarabuntur. Quorum primum est, quod ait me docere in hoc c. nu. 35. Ad recipiẽdam absolutionem, non sufficere attritionem cognitam.

Contra quod ratio dubitandi prima est, quod sacramẽtum pœnitentiæ est institutum ad suscitandos mortuos, & consequenter non oportet, vt viuat is cui ministratur, aut putet se viuere, Imo magis putet se esse mortuum.

Secundo, quod regenerandum per Baptismum non oportet esse ante illum regeneratum, ergo nec restituendum per pœnitentiæ sacramentum, oportet ante illud esse restitutum.

Tertio, quod S. Tom. 3. part. q. 80. art. 4. ad secundum ait sacramentum pœnitentiæ esse medicinam pro infirmo febricitante, Eucharistiam verò, pro infirmo liberato à febri.

Quarto, quod ex nostro dicto sequeretur tãtam dispositionem esse necessa-

se necessariam ad sacramentum pœnitentiæ, quantam ad Eucharistiam, quod ait esse contra Consil. Trid. sess. 14. cap. 4. significans grandem in hoc esse differentiam inter sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ.

Quinto, quod sequeretur Theologos esse miseriores Rusticis, qui non tam facilè agnoscunt attritionem, à contritione differentem.

Sexto, quod prædictum Consil. vbi supra, aperte docet per sacramentũ pœnitentiæ dari gratiã attrito, quod non docet de Eucaristia.

Septimo, quod sufficit attritio qua quis efficaciter statum peccati relinquid propter pœnas inferni.

Quæ rationes dubitandi salua eius, & cuiusuis alius sanius sentientis censura, sic diluuntur. Primò quidem, generaliter respondendo quod ego non dixi quod ille ait in d. nu. 35. quamuis ex eo colligatur tacitè quod multæ sunt attritiones, quæ non sufficiunt ad prædictam absolutionem quod est de fide, talis enim est pœnitudo eius quem multis irretitum peccatis vnius tantum pœnitet, & pœnitudo præteriti sine proposito actuali vel virtuali vitandi futura, vel restituendi male parta per c. Pœnitentia, de Pœnit. dist. 3. & c. Falsas, de Pœnit. dist. 5. Cum multis quæ ibi adduximus. Et quod licet in nu. 38. videor approbare egregium Doctorem Sotum, quatenus ait in libro 2. cap. 15. de Nat. & gratia, quod ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ requiritur attritio qua putet pœnitens esse contritionem, vel non putet non esse contritionem, tamen id longe differt ab eo de quo dubitatur, vt palam est: Et quod mea in hac re sententia est, necessariam esse ad suscipiendum prædictum sacramentum, attritionem quam pœnitens putet expresse, vel virtualiter sufficere ad accipiendam absolutionem per quam condonentur ei peccata, quamuis non sit vera contritio, nec putet eam esse cõtritionem, quæ sola in id sufficeret sine absolutione. B

Secundo respondetur in specie ad primam, secundam, & tertiam rationem dubitandi, quod dictum Thom. citatum ab eo in effectu habet pœnitentiæ sacramentum per se ordinari ad dandam vitam & sanitatem: Eucharistiam vero ad confirmandum, & augendum ex; licet hæc per accidens viuificet, & sanet, & illa per accidens conferuet, & augeat. Nam Eucharistiam per accidens ordinari ad dandam vitam delendo peccatum mortale ipsemet Thom. in hoc ab omnibus receptus expresse ait in d. 3. parte q. 79. ar. 3. ad 2. & palam est etiam sacramentum pœnitentiæ conseruare, & augere vitam, non delendo peccata mortalia, quotiens ministratur habendi sola venialia vel sola mortalia alias legitime confessa & deleta secundum omnes, secundum quos eosdem idem facit Baptismi sacramentum collatum perfectè contrito cum proposito suscipiendi baptismum, C

Universidad de Deusto
Biblioteca

& iam per gratiam viuificato, nullam enim culpam mortalẽ nec pœnam æternam ei condonat. arg. c. Baptismi vicem, & multorum aliorum, de consecr. dist. 4. & c. Debitum, de baptismo.

D Ad quartam respondetur, negando quod tanta dispositio requiratur ad sacramentum pœnitentiæ, quanta ad Eucharistiæ, quia ad Eucharistiam nõ solum requiritur attritio, sed etiam confessio, quãmuis deficiente copia cõfitendi, alicuius modi attritio sufficiat, vt per eius sumptionem dimittatur mortale, & fiat quis de attrito, contritus vt colligitur ex Tho. in prædicto art. 3. Tamen cõmunicaturum oportet putare se esse vere contritum, quod non oportet facere confessurum, quia satis ei est, quod probabiliter credat, quod habeat cõtritionem, vel attritionem sufficientem ad absolutionem sacramentalem.

Ad quintam, quod nihil prohibet Theologos teneri ad multa, ad quæ non tenentur alij, per ea quæ supra scripsi in Præludio 1. nu. 10.

Ad sextam, quod nihil contra hoc facit c. 4. sess. 14. concil. Trident. quia licet aperte doceat per sacramentum pœnitentiæ dari gratiam alicuius modi attrito, non tamen docet dari cuilibet attrito, aut non dari alicuius modi attrito per Eucharistiam, quia id esset damnare Thom. vbi supra ab omnibus catholicis receptum.

Ad septimam, quod (quicquid aliis videatur) ego non arbitror sufficere ad absolutionem sacramentalem attritionem, siue poenitudinem qua peccator cessat à peccato propter solam pœnam infernã, quatenus pœna est, si nullus actualis, vel virtualis Dei amor, vel odiũ peccati quatenus est ipsius offensa eam comitetur per dicta supra in numeris prædictis, præsertim 39.

Ex supradictis colligitur, quod mortaliter peccat circa contritionem, si iusta in id ignorantia vel simplicitas non excuset,

I. Qui negat illam esse vnam de tribus partibus quasi materialibus sacramenti Pœnitentiæ, supra nu. 43.

II. Qui credit eam non fuisse necessariam etiam ante Christi aduentum ad culpæ mortalis deletionem. ibidem.

III. Qui credit non esse necessariam in lege gratiæ, ad deletionem culpæ mortalis post baptismum admissæ. ibidem.

IIII. Qui credit nullam pœnitudinem peccatorum præteritorum esse necessariam ad deletionem culpæ mortalis ante baptismum admissæ, ibidem.

V. Qui credit prædictam contritionem non prodesse ad delendam culpam mortalem. ibidem.

VI. Qui credit ad iustam contritionem sufficere voluntatem recedendi à mala vita, & inchoandi bonam sine detestatione & dolore vitæ præteritæ. ibidem.

VII. Qui credit non esse bonũ imo esse malũ, examinare conscientiam

tiam recogitando & detestando, & atterendo per partes peccata sua, si non perueniatur ad iustum gradum contritionis, qua condonantur peccata, etiam si absit alias effectus peccandi. ibidem.

VIII. Qui non capit iustam contritionem peccatorum mortalium nondum condonatorũ tempore mortis probabiliter instantis, siue cum mors probabiliter instat, ob morbum, naufragium, prælium, partum, vel vim hominum, vel ferarum, vel ob aliam quamlibet causam. nu. 27. supra eod.

IX. Qui tempore sumendi Eucharistiam, vel aliud quodcunque sacramentorum non concipit iustam pœnitudinem, vel pro tali habitam peccatorum mortalium nondum condonatorum, ante illius sumptionem supra eod. nu. 31. & latius in 3. partæ glossæ Summæ, de Pœnit. dist. 1.

X. Qui ante iustam pœnitudinem, vel pro tali habitã mortalium nondum remissorũ, administrat aliquod sacramentũ. ibidẽ.

Cap. II. De Confessione, secunda parte pœnitentiæ, eiúsque diffinitione, qualitatibus & origine.

SVMMARIVM.

Confessio sacramentalis, quid. num. 1.
Confessio nõ fuit inducta a iure naturæ nu. 2. sed diuino iure Christi D.N. nu. 3.
Confessio facta laico, non est sacramentalis. nu. 4.
Confessio sacramentalis quas exigat conditiones, & quod multi confessarij & pœnitentes errãt peccata generaliter, & non satis specifice exprimẽtes. nu. 5.
Confessio quo tempore facienda sit lege diuina, & quo lege humana num. 6. & quo extra tempus præscriptum maximè ante communionem, vel post eam. num. 7. 8. 9. & 10.
Confessionem sacramentalem non fuisse institutam & præceptam à Domino nostro, vel non esse nos obligatos ad confitendum omnia mortalia, vel circumstantias, quæ mutant vnam speciem peccati in aliam asserere, hæresis. nu. 10.
Confessionem circa sacramentalem 13. modis peccatur. nu. 10.

SECVNDA pars sacramenti pœnitentiæ, est vocalis sacramentalisque confessio, quam recentiores auriculare m appellant, quòd in aurem secreta fiat. Quam (addentes aliquid recentiorum diffinitioni, præsertim Gabrielis in 4. dist. 17. q. 1.) in hunc modum possumus diffinire: Confessio est peccatoris accusatio secreta, de suis peccatis co-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram proprio sacerdote, vt ab illis sacramentaliter absoluatur. Dixi Accusatio,pro genere, quia omnis diffinitio ex genere & differentia sufficienti constat l.1. vbi Bart. ff.de testam.quem & alios in rubr. de præb. citamus;& ad differentiam accusationum, & confessionum iudicialium, vel quæ accidunt extra iudicium, quæ quidem non grauia se ipsos accusandi, sed propter fines alios fieri solent, tit.de Confess. ff. C. Decret. & lib. 6. Dixi(Secreta)tum ad excludendam generaleм illam, publicamq; confessionem, quæ fit in principio aut medio mul- sæ,vel alias sæpissimè; Tum ad insinuandum quòd non est necessa- um,vt fiat publicè,vel aliquo tertio audiente,quàmuis etiam aliis au- dientibus facta,valere possit,vt infra eod.nu.5.Dixi(De suis peccatis) ad reijciendam illam, qua quidam se de virtutibus, quidam vero de peccatis alienis accusant c. Omnis,de Pœnit.& remiss.ibi peccata, & ibi,sua.Dixi(Coram sacerdote)ad excludendam illam, quæ fit alij sacerdoti: Quoniã illa sacramentalis non est, dicto c.Omnis,ibi,Sa- cerdoti, & clarius in concil. Trid.sess.14. cap.5.& 6. Dixi (Proprio id est habenti iurisdictionem in foro conscientiæ, supra illum, qui ipsum accusat,dicto c.Omnis,ibi,proprio, Nam illa quæ fit alij, non est sacramentalis ; siquidem absolutio ab illo, qui non est sacerdos, vel à sacerdote qui non est proprius facta, non est sacramentalis, in- fra cap.22.num.11. Dixi, (Vt ab aliis absoluatur) quoniã, quæ fit pro- pter alium finem,non est sacramentalis accusatio;cum essentia sacra- menti pœnitentiæ in absolutione consistat, vt ibidem & in c.Sacra- cium.de consecrat. dist.1.diximus latè.

2 Ex hac diffinitione infertur primum, illam Domini confessionem Matth.11.dicentis,Confiteor tibi pater, &c. & alias multas confessio- nes huiusmodi,quarum in multis psalmis fit mentio,non fuisse sacra- mentales,imo potius Dei laudes, non autem accusationes proprias.

Secundo infertur,quòd cõfessio hæc non fuit à iure naturali indi- cta,cum post aduentum Redemptoris nostri, omnia sacramenta iu- ræ legis initium habuerint. iuxta sententiam omnium in 4.dist.1. nuper expressit concilium Trident.sess.7.can.1. declarans hæreticum eum qui contradixerit ; & ita consequẽter post Christi aduentum in- cœpit sacramẽtalis cõfessio,quæ est altera pars sacramenti pœnitẽ- tiæ,vt prædictum est supra cap. 1. & prelud. 10. Atqui ius naturale ab exordio creaturæ rationalis cœpit esse 5.dist.in princip.

3 Tertio, quod sacramentalis confessio(sicuti in glossa Summæ, de Pœnit.dist.5.latè diximus) non fuit inuenta,nec instituta in paradiso terrestri,vt quidam relati ab eadem glossa dixerunt,neque à Iosue, vt alij in eadem glossa relati,neque à Iacobo Apostolo,vt alij ibidem re- lati,neque ab ecclesiæ consuetudine,vt ipsamet glossa solemnis & Ca- nonistis ibi, & in c.Omnis, de pœnit.& remiss. communiter receptus videtur

videtur innuere:Imo à IESV CHRISTO Redemptore nostro.Si quidem ex ista diffinitione colligitur,istam confessionem sacramen talem,esse partem substantialem ipsius sacramenti:Nullus autẽ præ- ter Deum potest instituere sacramentum, neque partem aliquam es- sentialiter ipsius iuxta Tho.in 3.par q.64.ar.2.& communem opinio- nem in 4.dist.17.vt latius diximus in prima parte glossæ Summæ, de Pœnit.distin.5.id quod etiam satis explicuit Concilium Trident.vbi supra,& in sess.14.cano.3.declarans id fundari irrefragabiliter in illo Io.20.Quorum remiseritis peccata remissa sunt ,& quorum retinue- ritis,retenta sunt,vt inducit Scotus in 4.dist.17.q.1.ar.1.quem & alios in hoc citauimus in dicta glossa Summæ,de Pœnit.dist.5.

Quarto,quod confessio facta homini laico,non est sacramentalis, subindéque suo tempore & loco repetenda est.secundum omnes in 4.dist.17.c.Quem pœnitet,de Pœnit.dist.1. 4

Quinto,quod huiusmodi confessio sacramentalis,& auricularis,vt legitima sit, sexdecim conditiones sibi vendicat: quæ his versibus continentur. 5

Sit simplex,humilis, confessio pura, fidelis,
Atque frequens,nuda,& discreta,libens verecunda,
Integra,secreta,& lachrimabilis,accelerata,
Fortis & accusans,& sit parere parata.

Quæ quidem explicantur à S.Th.in 4 dist.17.q.3.ar.3.q.4.& S. An- tonino in 3.part.tit.14.cap.1.& 2.nósque etiam in c.Fratres, de Pœnit. distinct.5.à n.2.in 106.illas vtilius elucidauimus: quorum summa est, quod(simplex)insinuat quòd sit sine plica generalitatis vel diffinctio- nis verborumsic vt confessarius peccatum ita intelligat, vt possit di- scernere an sit mortale,vel veniale. Circa quod plurimi grauiter er- rant,dum confitentur se toties inordinatè bibisse,comedisse,loquutos fuisse,iocatos fuisse,subsannasse,maledixisse,contendisse: Cum enim omnia hæc possint esse tam peccata venialia quàm mortalia, confi- tens deberet magis in specie rem ipsam declarare,id quod si ille non aduertit, debet ipsum confessarius interrogare,an quidpiam, & quot horum dicta vel acta fuerint cum notabili Dei irreuerentia, vel san- ctorum vel Ecclesiæ, aut sacramentorum & religionum, vel cum no- tabili aliquo nocumento salutis spiritualis, aut corporalis, honoris, famæ,vel rei,siue ad se,siue ad proximum pertinentium,vt constet de grauitate culpæ,an ad mortalẽ peruenerit necne,Per ea quæ infra su- per vnoquoq; præcepto ab 11.c. vsq; ad 21. & super vnoquoque vitio in c.23.tradẽtur.(Humilis)id est,cum signis animi submissi, modesti- que fiat:(Pura)id est,sine mixtione rerum impertinentium. (Fidelis) id est,sine mẽdacio:maximè in his,quorũ veritatẽ cõfessio necessario

Universidad de Deusto
Biblioteca

requirit. (Frequens) id est, quod fiat sæpè: quæ conditio apponitur propter illum, qui sæpe sæpius cadit: quæquidem est secundum consilium: præterquã in illis tãtum casibus, & temporibus, quibus præceptа est fieri à iure, vel staturo. (Nuda) quod iocis, aut alia re, peccati grauitas, non occultetur. (Discreta) quòd fiat verbis honestis, sitis debitis circũstantiis explicita. (Libens) hoc est, volũtaria, nẽpe vt fiat, (saltẽ principaliter) propter Deũ, licet alioquin minus principaliter, ex verecũdia, vel quacunque alia humana causa, aut tẽporali motus. (Verecũda) videlicet, ne sicuti fabula vel hystoria impudẽter narretur, sed cũ pudore cordis, quẽ facies ipsa prę se ferat. (Integra) quod nullum crimen (saltem lethale) cuius adhibita diligẽtia debita recordatur, taceat. (Secreta) quo significatur, Primo, quod ab eodem peccante, non autem per alium facienda sit. Deinde, quòd nullus teneatur confiteri tertia alia audiente persona: imo neque licet regulariter ita fieri, saltem de peccatis occultis. Ex prædicto verbo (Regulariter) intulerunt aliqui viri pij, me sensisse licere aliquando publicè confiteri, quod videbatur eis esse contra hanc conditionem secreti omnibus probatam, & quòd ipse post Antonin. 2. part. tit. 8. cap. 4. §. 1. post Ciriet. 2. sec. q. 73. ar. 3. in cap. Inter verba 11. q. 3. nu. 429. dixi, esse peccatum infamare se ipsum. Quibus vt satisfaciam, dico primo, quòd confiteri publicè non est illicitum, eo quòd id speciatim prohibuerit D. N. IESVS CHRISTVS, sed quia regulariter non licet publicare propria peccata: At quia nõnunquã licet publicare illa in aliquẽ bonum finem prout in dicto c. Inter verba. nu. 147. & seq. rationibus & exemplis diui Ambrosij & Anselmi probauimus: Ideo etiam licet aliquando facere dictam confessionem audientibus aliis, vt S. Concilium Trident. sess. 14. cap. 5. diserte declarauit, subdens, quod CHRISTVS non præcepit quòd peccator confiteretur publice, sed non verum id facere, ad castigandas suas culpas, & ad magis se humiliandum, & ædificandum aliis bonum exemplum, vel ad ædificandam ecclesiam offensam, per quod tollitur scrupulus de valore ac iustitia confessionum, quæ fiunt in mari à periclitantibus, & à peste infectis remotis à confessario, & à vulneratis in prælijs inter medendum audientibus chirurgis, & aliis opitulãtibus: & quæ fiunt per interpretem ab ignorante idioma confessarij: Quia non desinunt valere & esse legitimæ, eo quod eas alij audierint. (Lachrymabilis) id est, quæ secum gerat contritionem supra diffinitam, vel saltem attritionem illam secundam quam supra in cap. 1. illat. 18. num. 36. & 37. memorauimus. (Accelerans) id est, simul atque peccatum commissum est, fiat: quod quidem est consilium, vt dicitur in coroll. sequenti. (Fortis) videlicet, præ timore aut verecundia nihil ex necessario dicendis omittatur. (Accusans) nempè se ipsum, non autem carnem, mundum, aut dæmonem, vel pec-

tem non æquè, aut ita principaliter sicut se ipsum. (Parere parata) nempe confessario, ita vt pœnitens in animo habeat exequi, quod confessarius ipsi præceperit: quod quidem partim est de consilio, partim vero de præcepto vt inferius in cap. seq. explicabitur.

Sexto infertur, quod per solam legem diuinam, non est tempus diffinitum, in quo homo confiteri teneatur, est tamen certum, ex iure canonico humano; quo omnes peccatores semel in anno obliguntur ad confitendum, c. Omnis, de pœn. & remiss. religiosus autem saltem ex ordine diui Benedicti duodecies in anno ad confessionẽ addum cõmunem opinionẽ, non tenetur peccator simul atq; mortaliter offendit, statim confiteri, etiam si fuerit sacerdos aut monachus, vel peccatum sit notorium. secundum Panor. in c. Omnis, de pœn. & remiss. num. 20. & S. Tho. communiter receptum in 4. distin. 17. q. 3. art. 1. q. 4. id quod nos etiam in c. Fratres, de Pœnitent. dist. 5. num. 9. copiosius disputauimus, quicquid dicat Innoc. in dicto c. Omnis, & glossin Summa, de Pœnit. dist. 5. In cuius sexta parte. nu. 27. & sequenti id diximus. Præterquã quãdo vult cõmunicare, aut facere sacrum, & habet copiam confitendi juxta singularem glossam in c. De homine, de celebrat. missa. per argumentum à contrario sensu, omnium calculis approbata, & nunc denuo S. Concilij Trident. sess. 13. cap. 7. auctoritate confirmata, contra nouam Caietani opinionem, in 3. par. q. 80. ar. 4. & in c. 11. prioris ad Corint. & in Summa verb. Communio, vt inferius dicemus in c. 21. num. 49. Quocirca qui accedit ad quemcunque ordinem sacrum recipiendum, quoniam simul communionem debet accipere, vti cõmuni consuetudine receptum est, debet etiam confessus accedere secundum S. Th. quolib. 1. q. 6. vel etiam quando instat verisimilis mortis articulus, quem diffinit esse Panor. in c. Pastoralis. §. 1. num. 5. de offic. ordin. illum in quo homines communiter moriuntur: Qualem facit probabile naufragium, imminens prælium, vel grauis & acuta febris, c. Cum infirmitas, de Pœnit. & remiss. tempus item pariendi. arg. l. 2. §. Si non propter. ff. Si quis caut. vt post Host. Panor. vbi supra concludit saltem quoad mulierem, quæ nunquam peperit, vel experta est partus difficiles, tenetur item cum probabiliter existimat se per totum annum non habiturum opportunitatem confitendi, vel quando conscientia dictat illum ad confessionem teneri arg. c. fi. de præsert. quãmuis ad hoc satis esset illam deponere, si fuerit etronea, arg. c. Inquisitioni, de sent. excom. vel quando voluisset confiteri pluries. arg. c. Magnæ, de voto, vel etiam, (Secundum aliquos) quando statim post confessionem & communionem in Paschate recordatur se fuisse oblitũ alicuius culpæ mortalis in confessione: sed nullus textus, nec ratio hoc necessario cõcludit faciẽdum, & ita non asserẽdum

Universidad de Deusto
Biblioteca

arg.c.Legatur 24. q.2.nisi fortè in illo qui iam ad communicandum accinctus,priusquàm communicet recordatur alicuius mortalis culpæ nondum confessæ,& ne aliis sit scandalo,aut impedimẽto,& quia eius confessarius non est præsens,communicat, proponens eam statim à communione confiteri,nolens in annum sequẽtem, confessionem illius peccati differre ; sed neque hoc esse necessarium potest comprobari,secũdum rigorem iuris antiqui, si propositum illud non peruenit ad votum:siquidem cum eo non peruenerit,non habuit vim obligandi secundum Archid.in c.1.17.q.1.col.2. & iuxta id quod diximus in c.Fratres, nu.19.de Pœn.distinct.5.At iure nouo Concilij Trident. vbi supra videtur probari,quatenus præcipit,vt qui non habeat copiam confessarij sacrum fecerit absque præuia confessione, quam citissimè possit postea confiteatur: & videtur,quod si concilium ipsum interrogatum fuisset de laicis, qui licitè communicant absque confessione, veluti in hoc casu vel aliis huiusmodi in quibus non datur copia confessarij idem de illis diffinisset,& ita videtur diffinisse iuxta Glos.sing.l.Tale pactum §.fin.ff.de pact.

Adiicimus autem,quod post primam huius libri editionem,Concilium Triden.sess.4.can.6.& cap.7.excommunicauit eum qui dixerit prædictam confessionem sacramentalem non esse institutam,vel non esse necessariam de iure diuino, ad salutem cõsequendam ei, qui post baptismũ in culpam lethalem inciderit,aut quod non fuit à CHRISTO domino nostro instituta,& præcepta.Excommunicat etiam asserentem nos non obligari à diuino iure ad confitendum omnia peccata mortalia, & singula, quæ post adhibitam debitam diligentiam nobis in memoriam venerunt, licet fuerint interna, solo voluntatis consensu absque verbis & operibus consummata. Sub eodem etiam anathemate comprehendit eos,qui dicunt,non teneri ad cõfitendum illas circunstantias,quæ peccatum in vnam,& alteram speciem trãsformant.Et asserentes fore impossibile huiusmodi confessionem fieri,vel illam habuisse originem,à consuetudine vel ordinatione ecclesiastica : Excõmunicat item eum,qui dixerit non esse necessarium confiteri semel in anno,vel quod non tenemur confiteri in quadragesima,vel quod non est bonum confiteri venialia, vel quod est malum cõfiteri omnia peccata mortalia,& venialia. Quo fit,vt temerarium sit iudicium aliquorum laicorum, qui iudicant clericos, & religiosos toties peccasse mortaliter,quotiens vidẽt eos cõfiteri. Quod sæpe prædicari deberet,ad seruandam famam illorum, qui frequentant confessionem, etiam cum eis non est necessaria, & ad eos in animãdum,ne tam pium opus omittant, quod vidi omitti ab aliquibus,ne ab eis,qui viderint ipsos tam frequẽter cõfitentes, dicãtur, vel credãtur,peccata mortalia confiteri: & consequenter tam frequenter peccare

peccare mortaliter. Quando autem aut quibus de causis , confessio, quæ nulla est,debeat iterari,inferius in c.9.n.3.vsque in finem dicitur.

Circa prædicta peccat

I. Qui credit confessionem non esse iure diuino institutam, supra eodem nu.3.& 10.

II. Qui confitetur publice vel laico etiam in articulo mortis cum infamia sui notabili,& grauiter scandalosa.nu.4.& 5.

III. Qui facit eam mancam siue defectam aliqua conditione ad eius valorem necessaria.n.5.

IIII. Qui non confitetur intra terminum statutum sibi lege canonica, vel voto proprio, vel præcepto confessarij, vel statuto obligante ad mortale.nu.6.

V. Qui ante mortale nondum confessum, suscipit Eucharistiam vel sacrum ordinem etiam contritus.nu.7.

VI. Qui peccata mortalia nondum confessa non confitetur cum possit instante mortis articulo. nu.9.

VII. Qui credit quidem hanc confessionem esse statutam iure diuino,sed non eodem iure præceptam.nu.10.

VIII. Credens non esse confitenda omnia peccata mortalia , etiam interna,siue mentalia.ibidem.

IX. Qui credit non esse necessarium confiteri circunstantiam transferentem in aliam speciem peccati mortalem, ibidem.

X. Qui credit esse impossibile facere eiusmodi confessionẽ.ibid.

XI. Qui credit eius originem & principium fuisse cõsuetudinem, vel legem humanam,ibidem.

XII. Qui credit toties quem peccare mortaliter, quotiens confitetur,ibidem.

XIII. Qui dixerit non esse necessum confiteri semel in anno, vel quod non tenemur confiteri in quadragesima,vel quod non est bonum confiteri venialia, vel quod est malum confiteri omnia peccata mortalia & venialia.ibidem.

Quis autem horum sit censendus peccans & hæreticus,& quis tantum peccans,& quis nec peccans,consule Præludium 1.nu.10.

Caput III. de Satisfactione tertia parte Pœnitentiæ.

SVMMARIVM.

Satisfactio quid sit.num 1.

Satisfactionem esse necessariam etiam post restitutionem, & vt plurimum etiam post culpæ mortalis condonationem nu.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Satisfactionum tria genera, nempe cordis, oris & operis, fieri ob tria similia genera peccatorum, non est satis cautè dictum nu.3.

Satisfactio fieri potest etiam operibus alias debitis. est autem melior, quæ à confessario præcipitur, quàm quæ voluntariè assumitur. nu.4.

Satisfactio sacramentalis in mortali peccato facta quid prodest nu 5.

Satisfactio duas partes habet: Alteram, qua compensatur offensa facta. Alteram qua vitatur faciendа. nu.5. A.

Occasio peccandi duplex, Propinqua, & Remota. Hæc non necessario cauenda illa sic nu.5. B.

Occasio peccandi propinqua difficilis definitu. nu.5. B.

Miles, & negociator non tenetur, necessario abstinere ab arte sua, licet sit occasio peccandi. nu.5.

Occasio, quæ est propinqua peccandi vni, non semper est alteri, cum exemplo quotidiano nu.5. B.

Peccatorem non oportet credere, quod nunquàm peccabit mortaliter in suo officio nu.5. C.

Occasio propinqua studiosè definita. nu.5. D

Occasio de qua credendum, quod raro inducet consentè ad mortale nu 5. E.

Matrimonio inualido coniuncti, quando possunt licitè sibi cohabitare. nu. 5. E. & L.

Absoluendus quando quis, licet peccandi occasionem non vitet. num. 5. F.

Miles volens redire ad bellum, quod credit iniustum, non est absoluendus. nu. 5. F.

Concubinarij, qui non possunt absolui, & qui sic nu. 5. G.

Hospita volens hospitem cum quo rem solet habere, hospitio suscipere, quomodo potest absolui. nu. 5. H.

Absoluenda quæ familiares peccantes cum cognatis & heris. nu. 5. I.

Absoluendos non esse aulicos, non proponentes non assistere Reginarum meretrisis lasciuè cum Domicellis colloquendo nu. 5. K.

Absoluendos non esse eos, qui non proponunt abstinere secà conuenticulis diuinis, vel nocturnis lasciuè habendis nu 5. K.

Comedens ea quæ incitant ad peccandum mortaliter, quando potest absolui sine proposito ab eis abstinendi nu. 5. L.

Absoluendus quando, qui ex manuductione fœminæ nobilis peccauit, absque proposito ab ea abstinendi. nu. 5. M.

Absoluendi qui clysteribus fundendis, vel curandis membris secretioribus virorum aut fœminarum peccarunt, sine proposito ab ea re abstinendi. nu 5. M.

Confessarius, qui peccat audiendo confessionem certæ personæ, quando absoluendus sine proposito non audiendi eam vlterius. nu. 5. M.

Satisfacere qui dixit pro tota pœna per qualemcunque culpæ remissionem, vel quod satisfactio non fiat ratione pœnæ operibus pœnitentiumque virtute meritorum redemptoris nostri est hæreticus nu. 5.

SATISF

SATISFACTIO bifariam sumitur secũdum Scotum 1
in 4. dist. 16. q. 1. art. 1. videlicet, large, siue in genere, vt in l. 1. ff. qui satisd. cog. l. si rẽ. §. Omnis. ff. de Pignorat. act. & strictè, in c. Perfecta, de Pœnit. dist. 1. c. Satisfactio, de Pœnit. dist. 5. & accepta generaliter comprehendit restitutionem: est enim genus ad illam, vt innuit glos. c. Peccati venia, de reg. iur. lib. 6. & diximus in rub. de restit. spoliat. Accepta vero strictè, vel specialiter, ab illa differt: Quoniam restitutio est redditio rei acceptæ, vel damni illati compensatio, secundum omnes in 4. dist. 15. & toto tit. de restit. spoliat. vel repositio rei in eum statum quem habuit l. Restituere. ff. de verb. signific. & c. Si quem. §. fin. 2. quæst. 3. & latius in dicta Rub. diximus. Neque enim est solutio ratione culpæ contra Deum commissæ: imo potius est à peccato cessatio, iuxta communem sententiã in d. dist. 15. Quod probat c. Sæpè, de restit. spoliat. At vero satisfactio specialiter accepta, nempè pro tertia sacramenti pœnitentiæ parte, est compensatio facta Deo propter peccatum contra ipsum admissum, cum proposito amplius non offendẽdi eũ, secundum mentem Thom. in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 1. q. 1. & latius probauimus in c. 1. §. Ponatse, de Pœnit. dist. 5. & c. Satisfactio, de Pœnit. dist. 5.

Ex quo infertur id quod Catholica doctrina contra execrandam 2
Lutheranorum nos docet, videlicet, Eum qui peccauerit, non solum teneri ad damnum illatum alteri restituẽdum, si quod intulit, c. Si res 14. q. 6. & d. c. Peccati venia, verumetiam ad satisfaciendum pro offensa, & iniuria irrogata ei per rebellem transgressionem eius præceptorum, siue alteri noceat, siue non: sicut copiosè & resolutè diximus in d. c. 1. §. Ponatse, de Pœnit. dist. 5. & dicto c. Satisfactio, & inferius in cap. 26. dicetur, nempè, fore necessarium pœnitenti propositum Deo satisfaciendi in hac vita per pœnitentiam aut indulgentiam, vel in purgatorio per pœnam. An vero teneatur sub pœna peccati acceptare pœnitentiam à sacerdote iniunctam, & ad habendum satisfaciẽdi propositũ in hac vita, dicemus infra in d. c. 26. nu. 20. vbi cõtrarias opiniones referemus: quod hic nimiũ breuiter in alia editione fecimus.

Secũdo dicimus, huiusmodi satisfactionem tripliciter fieri, videli- 3
cet, ieiuniis, orationibus, & eleemosynis. secũdum omnes in 4. dist. 16. Facit c. Animæ 13. q. 2. Ad quas omnes aliæ satisfactiones reducũtur: Quoniam vigiliæ, peregrinationes, & alia huiusmodi opera, quę carnem affligere solent, ieiunio annumerantur, opera vero misericordię corporalia eleemosynis, spiritualia vero orationi secundum Scotum in 4. dist. 16. q. 1. sub litera M.

Tertio loco dicimus, non esse satis limitatum id quod multi dicũt, 4
scilicet quod sicut trifariam contingit peccare, videlicet corde, ore, & opere, ita tribus etiam modis oportet satisfacere, nempe corde, per

Universidad de Deusto
Biblioteca

contritionem,ore,per confessionem:opere per satisfactionem. Quoniam hic non agitur de confessione & contritione,quæ sunt duæ aliæ partes huius sacramenti::sed solum de satisfactione, quæ est tertia ab illis distincta. Et si responderis,confessionem,& cõtritionem quandoque sunt duo opera pœnalia posse nuncupari huius tertiæ partis species,licet alioquin sint etiam duæ partes eiusdem sacramenti propter diuersas rationes: Replicabo esse multa peccata,quæ non perueniunt ad os, & plurima, quæ non perueniunt ad opus : Pro quibus tamen omnibus est satisfaciendum.

4 Quarto,quod hæc satisfactio fieri potest per bona opera alias debita,vt copiosè Caietanus q.1.de Satisfactione deducit,dummodo illa fiant non solum ad debitum persoluendum, verum etiam ad satisfaciendum pro peccato. Quin etiã potest fieri per ærumnas, tribulationes,& flagella à Deo immissa patiendo illa piè tanquam ab eo data,& offerendo ea in compensationem nostrarum offensarum. iuxta Thom.in 4.dist.15.q.1.art.4.q.4. quod postea Tridẽtinum Concilium approbauit.sess.14.cap.8.

5 Quinto,quod satisfactio à confessario iniuncta, & ab ipso pœnitente iam accepta,duplici ex causa præstantior est illa,quã quisq; sponte sua eligit & facit,Primũ,quia illa est multo magis satisfactoria.Nam ex diffinitione colligitur esse quid sacramẽtale, quod cæteris paribus ob sacramẽti fomentũ maiorẽ habet effectum.iuxta ea,quæ diximus in c.1.in princip.de Pœnit.dist.6,nu.36.Deinde quia,secundum oẽs,satisfactoria est etiam si fiat in peccato mortali:saltẽ pro tempore quo ab eo surrexerit,altera vero,minime iuxta S.Tho.& alios in 4.dist.16. licet nos in dicto principio.nu.46. opinionẽ magis communem Scoti,& Io.Maioris in 4.dist.15.tenuerimus:dicentes,eam non solum valere quoad militantem ecclesiam,sed etiã,quoad triumphãtem : contra distinctionem Cardinalis Caietani in dicta q.1. de Satisfactione.

Adiicimus modo,quod post primam editionem huius libri Concilium Trident.sess.14.cap.8.& can.12. & seq.excommunicauit eum,qui dixerit quòd semper quoties remittitur alicui culpa,remittitur etiam tota pœna:ita vt non sit opus amplius quam credere CHRISTVM dominum pro omnibus persoluisse. Excommunicat etiam affirmantem,non satisfacere nos per pœnam temporalem, in quam commutatur æterna, nec per veniam culpæ mediantibus meritis D. N. IESV CHRISTI, nec sufferendo patienter mala pœnæ nobis à Deo missa,vel præcepta à confessario, vel à nobis sponte assumpta. Excommunicat item asserentem, satisfactiones, quibus pœnitentes amore CHRISTI sua peccata redimunt, non esse verum Dei cultum, sed doctrinam humanitus adinuentam gratisque confictam. Est tamen notandum,quod vt idem concilium paulo ante diffinit supra eodem cap.8

cap.8.nostræ satisfactiones non habent efficaciam, nisi meritis IESV CHRISTI, qui illis vim tribuit innitantur.

Sexto principaliter dico, quod cum in exordio huius capitis dicitur,ꝙ Satisfactio hæc quæ est tertia pars pœnitentiæ habet duas partes,quarum altera,est compensatio offensæ factæ,& altera abstinentia à faciendã, & quod hæc secũda pars requirit,vt beatus Aug. ait in c.Satisfactio,de Pœnit.dist.3.vt præcidantur causæ peccandi. Quærũt nonnulli grauissimi confessarij,grauissimas & quotidianas quæstiones peculiares,quarum decisio pendet ex duabus generalibus. Altera est,an ad absoluendum pœnitentem, sit necesse,vt ille statuat, se non vsurum amplius occasione aliqua, quæ illum ad peccandum impulit? Altera est, an sit opus, vt statuat nunquam se præbiturum alij occasionem peccandi,quam antea præbuerit? Ad priorem respondebo in hac additione,& ad posteriorem in ea,quam faciemus ad cap. 14. nu. 30.Ad priorem itaque respondemus Primo, non teneri statuere,nunquam se vsurum occasionibus remotis. Nam alioqui sicut ad aliud propositũ ait Paulus 1.ad Corint.5.esset necesse migrare ab hoc mundo:si quidem quicquid ferè in eo est, potest esse occasio peccandi: quia potest esse talis occasio valetudo, & morbus,diuitiæ, & paupertas, habere & non habere vxorem, parentes, filios, consanguineos, amicos,pax,& bellum,prospera & aduersa:ecquid nõ? iuxta c.De occidendis, sub finem,23.q.5. & ea,quæ notat S.Tho.2.sec.q.43.art.1. in argumento 4.& ad 4.Non etiam tenetur statuere,se perpetuo abstinere ab occasionibus propinquis peccati venialis.Quia cum ad sui absolutionem non est necessarium propositum, nunquam venialiter peccandi: ita neque erit necessarium propositum nunquam vtẽdi eis arg.à maiori iuxta Clem.1.de reliq.& venerat.&c. Cum in cunctis, de elect.II. dico necessarium esse abstinere se à propinquis.Sed quales dicuntur huiusmodi? Respondeo, quod mallem audire aliũ optime respondentem, quàm respondere. Quia nemo quem viderim id pro dignitate diffinit : & sufficiens eius determinatio est difficilis. Primo quidẽ,quia nõ videtur satisfacere illa quam S.Gregorius in c. Negotium, de pœnit.dist.5.tulit, licet sit omnium optima, scilicet quod est illa, qua non possumus , aut non sine magna difficultate vti sine peccato.Quia S.Leo Papa dicit in c.Qualitas,& c. Cõtrarium,de pœnit. dist.5.difficile esse militi,& negociatori abstinere se à peccato exercendo suam artem.Et certum est,quod quamuis sit bonum consilium pœnitenti,qui est miles,aut negociator, ne ad artem suam reuertatur,c.Consideret §.In his omnibus,de pœnit.dist.5.tamen non est necesse vt probauimus in d.c. Qualitas, & c. Contrarium,de pœnitent. dist.5.quod illius dicta continet. Deinde,quia id, quod vni est occasio eiusmodi non est alteri. Nam adolescenti & puellæ est eiusmodi

Universidad de Deusto
Biblioteca

occasio degere solos in eadem domo.arg.glo.c.Absit 11.q.3.qualis tamen non est seni,& puellæ,neque vetulæ & adolescēti. Præterea,non est vt plurimum talis occasio cohabitatio cum matre sua,filia,nepte, aut sorore, c. Volumus &c.Cum omnibus 81. dist. quandoque tamen sic c.1.de Cohabit. cleric. & mulier. Item adire conspectum tyranni Principis Turcarum est eiusmodi occasio deficiendi à fide hominis pusillanimo, & inconstanti, non tamen forti & constanti, imo est occasio martyrij c. Presbyteros, 50.dist. Denique nulla occasio est, quæ nos possit cogere ad peccandum: Quia peccatum adeo est voluntarium, quod si non esset voluntarium non esset peccatum. 3.1. 15. q.1.facit.c. Tolerabilius,& c. Ita ne 32.q.5.& nulla est quæ aliquando non faciat peccare aliquem, & quod deterius est, nullum est officium,in quo qui in eo versantur,aliquando non peccent circa illud,c. De occidendis,23.q.5. Quid ea in hominum vsu bono ac licito vnde
C non possit irrogari pernicies? Tertio dico, quòd vt aliqua occasio sit eiusmodi, non satis est vt pœnitens & confessarius credant, quod nisi se abstineat ab ea, nonnunquam ob eam peccaturus est etiam mortaliter in suis officiis:neque oportet eos id credere, vt absoluantur. iuxta Innoc.receptum, in c. Omnis,de pœnit. & remiss. quanquam proponere teneantur, nunquam se ope diuina amplius peccaturos mortaliter: & paucorum militum & negociatorum confessarij credent illos in posterum non peccaturos mortaliter, in illis suæ vitæ artibus.Attamen,vt dictum est, non debent eis præcipere ne ad easdem redeant.Cum nec diuus Io.Baptista Luc.3.præceperit militibus ab eo quærētibus quid facto opus esset vt salui fierent, deserere militiam, neque ecclesia præcipit militi aut negociatori ne perseuerent in suis officiis,quamuis consulat. iuxta c.Consideret.8. In hijs
D de Pœnit.dist.5. imo numerat illa inter licita, & si periculosa c. Nolle c.Militare 23,quæst.1. c.Quoniam 88. dist. Diuus Thom.2.sec.quæst. 87.art.1. Quarto dico, quod occasio propinqua à qua necessario se debet abstinere pœnitens, est statuere se nunquā ea vsurum, vt absolui possit est omnis illa, & sola, quæ est peccatum mortale, aut talis occasio peculiaris, qua credit vel debet credere confessarius vel pœnitens, nunquàm vel raro se vsurum ea sine peccato mortali bene perpensis eius circunstantiis. Dixi (Quod in se est peccatum mortale) vt includerem officium & artem necromantiæ, & fœnerandi, & alias artes, & officia, quæ non possunt exerceri sine peccato mortali. Dixi (Peculiaris) ad excludendam generalem, quam præbet officium, ars, aut exercitium, quo possumus vti licitè:credimus tamen,nos aliquando in eo peccaturos mortaliter: hæc enim non est talis occasio: si quidem illum, qui dixerit eam esse talem, oportet dicere, deserenda esse à pœnitente omnia officia, & omnes

omnes artes, in quibus aliquando peccauit, vt possit absolui: quia omnia præbent occasionem generalem, de qua credendum est,quod nonnunquàm in peccatum mortale nos inducet, per proximum superius dictum, cuius contrarium ibi probatum est. Dixi (Confessarius) aut (Pœnitens) quia satis est, quod alter eorum credat, aut debeat credere. Dixi (Nunquàm, aut raro) vt excluderem eas, quibus frequenter vtimur sine peccato mortali, & includerem eas,quibus rarissimè vtimur, sine illo. Dixi (Perpensis circunstantiis) vt significarem,quod hæ possunt esse causa, vt eadem occasio sit talis vni pœnitenti,& non alteri: Quia possunt facere vt confessarius,& pœnitens credat,quod nūquā, aut raro per eam est peccaturus. Huius definitionis probatio nititur eo,quod nemo potest absolui nisi statuat, saltem virtualiter,nūquam se in posterum peccaturum mortaliter: & consequenter vitaturum occasionem,quæ ex sese sit mortifera,aut peculiaris eiusmodi, quam credit probabiliter peccari mortalis causam sibi fore. iuxta illud. Qui amat periculum,peribit in illo. Eccles.3. De quo latè dixi in c. Si quis autem nu.4.& 5.de Pœnit.dist.7. Si quidem non vitare occasionem eiusmodi,est peccatum mortale: At talis est occasio, qua credit se ferè semper ad sic peccandum impulsum iri.

Ex hac diffinitione colligitur peculiaris responsio ad grauissimas & quotidianas quæstiones nobis propositas.Prima,quod cōfessarius regulariter nō debet absoluere pœnitētē,qui nō vult omittere occasionē, quæ ferè oēs,qui sunt similes eius facit quasi semper peccare mortaliter. Quoniam cōfessarius & pœnitēs debēt credere, quod id,quod efficit aliqua causa in vno subiecto,efficiet alia ei similis, in alio simili subiecto: A pari enim causa in pari subiecto par producitur effectus,iuxta doctrinā Arist.lib.3.Physic.Dixi(Regulariter)quia bene po
E terit,quādo tales occurrent circunstātiæ, quæ persuadēt,quod nūquā aut rarò peccabit propter eam, quamuis non se abstineat ab ea. Et re multū ruminata,cōmēdaráq; Spiritui Sancto æterno Deo nostro,arbitramur q; tūc possunt hoc credere confessarius & pœnitēs, quando hæ quatuor circunstātię concurrūt.Prima,vera pœnitudo,siue pœnitentia præteritorum.Secunda,verum propositum nunquàm redeundi ad illa.Tertia,propositū semper cauēdi adiuuante Deo, ne peccet ob eam,cū in ea se intenerit. Quarta,quod subsit aliqua notabilis causa non se abstinendi ab ea. Ad quod me mouet, Primo, q; occurrit mihi casus in quo duo, quorum matrimonium ob certū impedimētum occultum erat inualidum, post susceptos liberos quatuor annis cohabitauerunt simul in eadem domo expectantes dispensationem,separati tantum à thoro, continentes se à venereis, non secus ac frater & soror.Deinde quod Papa Lucius 3.in c. Cōsultatio,de Frigid.& malefic. definiuit posse duos matrimonio iunctos viuere coniūctim, vt frater

& soror, licet non valeret matrimonium eorum, ob coeūdi impotentiam. Neq; soluet hoc argumentum, qui responderit, quod ea impotentia eos à peccato præseruabat. Tum quia poterat altet esse potens. Tum quod experientia cōstat, multa & turpissima esse peccata inter multos, qui quamuis non sunt ad copulam apti, sunt tamen ad se pollnendum, & sordidæ delectationi indulgendum, & de his loquitur prædictus Papa si satis perpēdatur. Tertio, quòd non expedit adstringere nimis pœnitentem; Quia, qui vehementer emungit, elicit sanguinē, Prouerb. cap. 3. & c. Denique. 4. dist. Quarto, quod multum interest inter peccatum, & occasionem peccandi. Siquidem non licet vnquam ad peccatum redire, ad occasionem autem licet ob multas causas, quatuor prædictis concurrētibus. Quinto, quòd non est opus credere nunquam in posterum se peccaturos per dictū Innoc. approbatum & superius adductum in c. Omnis. de pœnit. & remiss.

F Secunda responsio, quæ ex prædicta diffinitione colligitur est, quod rectè faciunt multi sancti confessarij absoluendo multos adolescentes, qui versantur inter mulieres, emendo, vendendo, laborando, & conuersando absque cohabitatione illarum in eadem domo, licet non statuant abstinere se perpetuo ab occasione peccādi, quam id ipsis præbet, quamuis sæpius peccent voluntate, verbis, aut tactibus impudicis, & etiam copula: Quia occasio, quæ ex hoc præberetur ad peccandum, non est ex se peccatum mortiferum, neque eiusmodi vt ferè semper faciat peccare mortaliter eos, qui ea vtuntur, & per cōsequens prædicta diffinitio occasionis propinquæ non conuenit illis.

Tertia, quod non potest absolui miles, qui ad bellum, quod credit iniustum vult redire, neque etiam qui vult redire ad suam necromantiam, vel superstitionem, aut officium vsurarum, aut cambiorum vsurariorum, aut contractuum iniustorum, & alia similia, quæ exercēri sine peccato mortali non possunt. iuxta mentem S. Thom. 2. sec. quæst. 169. art. 2, ad 4. Nam ex prima parte diffinitionis constat hæc esse occasiones propinquas.

G Quarta responsio, quod non possunt absolui concubinarij publici iuxta Angel. in verb. Concubinatus, neque etiā hi, de quibus id scitur ab aliquibus iuxta Sylvest. eodem verb. Quia est occasio quæ in se est peccatum mortale ob scandalum quod scientibus præbet, & sic conuenit ei prima pars diffinitionis prædictæ.

Quinta, quòd non possunt absolui concubinarij quantumuis occulti regulariter, vt dicemus infra cap. 16. nu. 20. & seq. quia confessarius vel pœnitens debet credere, quod nunquam aut raro si simul vtuntur, omittent peccare mortaliter voluntate, verbis, vel opere. Dixi (Regulariter) quia recte poterunt absolui concurrentibus quatuor prædictis, quæ sufficiunt, & sunt necessaria, vt confessarius & pœnitens credant nunquam aut raro futurum relapsum, per rationes secundæ responsionis.

Sexta, quòd non potuit absolui quædam concubina, nolens omittere voluntatem visitandi suum concubinum ægrotātem, & tenendi aut porrigendi ipsi candelam in agone mortis, si sciebatur esse eius concubina, quia est occasio, quæ in se est peccatum ob scandalum, quod datur; imo neque si nesciebatur, nisi concurrant quatuor prædicta sub littera E. Quem concursum ego non crederem interuenire, nisi illa conciperet propositum adhortandi eum saltem generaliter, & sincere ad pœnitentiam peccatorum præteritorum, vt eorum memoria per pœnitentiam renouata sit potius theriaca, quam aconitū. Nam tunc quia cessaret ratio prohibitionis cessaret quoque prohibitio, c. Cum cessante, de appellat.

Septima, quòd cōfessarius potest iustè absoluere illam hospitam, H quæ hospites excipit, & quoties certum quendam excipit, habet rem occulcè cum illo, modo statuat & polliceatur, nunquam in posterum se recepturam eum, etiam non data alia cautione: Quia nulla est lex neque ratio, quæ probet aliam cautionem præstandam, imò concurrētibus prædictis quatuor posset eam absoluere sine huiusmodi proposito, & promissione, quando absque magno detrimento & scādalo non posset eā ab hospitio prohibere, modo proponeret ac promitteret, nunquam se solam cum eo solo, in aliquo cubiculo separato versaturā, & dictūm ei ex animo se pœnituisse, & iām confessam fuisse.

Octaua responsio, quòd possunt absolui sine separatione cognatæ, I ancillæ ac famulæ, quæ rem habuerunt cum suis consanguineis, dominis, vel heris in quorum domo degunt, concurrentibus quatuor prædictis, quorum quarrum est causa notabilis ob quam sine magno incommodo hospitium negari non potest. Est tamen quæstio notabilis, an poterint absolui prædictæ iterum absque separatione si recidērint? & videtur nobis posse concurrentibus prædictis quatuor. & idem dicendum reor de tertia, & quarta vice: quia non solum semel aut septies, sed etiam septuagies septies est parcendum. Math. 18. & Luc. 17. & c. septies, de pœnit. dist. 3. & quia quotidie absoluimus multos, qui quotānis recidunt: & quia recidere non est necessarium argumentum ad iudicandum pœnitentiam præsentem vel præteritā non fuisse, aut non esse veram, quod probat Gratianus in c. Quamuis, de pœnit. dist. 3. Verumtamen ipse si essem confessarius non absoluerem eas, si cernerem quod vicibus præteritis nulla emendatio, neque inchoatio eius extitisset, neque si circunstantiæ infirmitatis, pusillanimitatis, & ingens propensio earum ad peccatum, & diffidētia, quam habent illæ de pœnitudine alterius partis mihi persuaderent, quod nisi separarentur nulla cōsequeretur emendatio, & facilius negarem

Universidad de Deusto
Biblioteca

absolutionem famulæ, quam cognatæ, & cognatæ, quæ non esset in primo gradu, quàm ancillæ, quia facilius possunt separari aliæ, quam aliæ. Et ante absolutionem iuberem, vt forti animo & Christiano dicerent personis quibus cum degunt & peccant, sibi denegari absolutionem nisi separentur, vehementérque obsecrare per Deum vt ineãt rationem qua ab ipsis honestè separentur, alioqui se confessario obdituras: quo peracto, absoluerem eas, quia mihi videretur, quod quatuor prædicta concurrerent; & postea quamuis non consequeretur separatio, si tamen sequeretur notabilis emendatio eas iterum absolueré spe maioris correctionis futuræ: cõmendata re IESV CHRISTO Domino nostro, & vtendo prudentia & varia circunspectione, quæ ob varietatem circunstantiarũ adhiberi deberet, proposito ante oculos, primum remedio spirituali animarũ: deinde etiam honoris & bonorum temporalium quantum fieri posset, & nonnunquam vetter erga ancillam, eo remedio nouo, quod in c. 16. nu. 22. ponimus.

Nona responsio, quòd idem dicendum est de eo qui occulte rem aut impudicos actus habet cum aliqua consanguinea, aut alia sibi amica, in alia domo degente. scilicet posse absolui eum, sine proposito nunquam ingrediendi in eam, quamuis ego adigerẽ eum, vt proponeret se nũquam solum cum illa sola sine maxima causa in eadem camera versaturum, & vt admoneret eam se pœnitere peccati cum ea cõmissi, & confessum esse, & rogaret eam, vt idẽ faceret, persuasum sibi haberet frustra eam cogitaturam se amplius rediturum ad illud peccatũ, vel se solum cum ea in aliqua secretiori parte conuersaturũ.

K Decima, iuste fuisse responsum cuidam aulico, qui de more cum Reginæ mensæ assistens, adeo blandè colloquebatur cum quadam nobili, eidem mensæ assistenti, vt non solum se oblectaret sermone & cogitatione sordidis, sed etiam turpi se pollutione fœdaret, Fuit enim responsum, ipsum non posse absolui, nisi statueret, nunquam se in posterum sic versaturum cum illa, etiam si versaretur animo deducendi eam in vxorem, & pares ad id essent. Quia illa occasio est in se peccatum mortale, & per consequens occasio propinqua, quæ necessario euitari debet, per primam diffinitionis partem. Quin etiam addo, non esse satis vt statuat se cum illa in posterũ non sic versaturum, quia necesse est, vt statuat, se non versaturum etiam alio modo ex se illicito, de quo tamen crederet suam imbecillitatem, & amorem erga illam eiusmodi esse, quæ quasi semper eum induceret ad peccandum, quoties cum ea sic versaretur. Quod ipsum est dicendum de puellis nobilibus Reginarum mensis astantibus, & de adolescẽtibus, & adolescentulis nobilium & rusticorum, qui in aliquibus partibus conueniunt, & mutuo sese miscent, & contingunt, & dum choreę ducuntur & alia spectacula fiunt, illi in illarum gremiis recumbunt, fingentes id facere,

id facere, quo illæ capita eorum, vermiculis purgent; interdum impudicè sese tangentes, & amplectentes, & facientes id genus alia, dignissima, quæ in concionibus reprehendantur.

Vndecima responsio, quòd concurrẽtibus quatuor prædictis possunt absolui qui sunt in facie ecclesiæ coniugati, & non valet matrimonium propter aliquod impedimentũ occultum, expectánteq; dispensationem vt denuo contrahãt, & ex separatione sequeretur notabile incommodum per supradicta in hac eadẽ additione sub litera E. L

Duodecima, quod etiam potest absolui, qui ob esum calidarũ rerum incidit in adeò graues carnis tentationes, quæ impulerunt ad consentiẽdum pollutioni, vel fornicationi, sine proposito nunquàm in posterum sic edendi, concurrẽtibus quatuor prædictis. imo credo quod in hoc casu sufficeret concursus triũ priorum, quia hæc occasio non est propinqua, siquidem non est in se peccatum mortale, neque facit quasi semper peccare mortaliter eos qui ea vtuntur: quod intelligendum est de illo, qui non comedit sic in hũc malum finem. Nam si comederet in eum, illud esset in se peccatum mortale, & consequenter erat necesse statuere, nunquàm se ea vsurum.

Tertiadecima, quod etiam potest absolui concurrẽtibus quatuor prædictis, qui ob sermonem, choream, vel amplexum alterius iuxta honestam patriæ consuetudinem sæpè per delectationem morosam, & voluntatem deprauatam peccauit, absque proposito, nunquam ea occasione vtendi, & etiã credo quòd in hoc casu, satis esset concursus trium priorũ. Quia hæc occasio, non est ex his, quæ sunt in se mortiferæ, neq; ex his, quæ ferè semper ad peccandũ mortiferè inducunt.

Quartadecima, quod idem dicendum est de persona, quæ ex eo M quod ducat aliam manu, aut ducatur ab alia, vel quia videt lauantes fœminas in flumine, aut viros natantes, aut ex aspectu pedum, crurium, pectorum, cinctuum, braccharum, perizomatum, aut alia eiusdem generis, peccauit sæpè. Quanquàm optimũ esset cauere ab his omnibus, quando ex eo non sequeretur notabile damnum.

Quintadecima, quod idem est dicendũ de clysterifero, qui ex eo, quod infundit clysteres mulieribus, & de clysterifera, quæ ex eo quod eosdem viris immittit, & de chyrurgo, vel medico, qui medendis pulchris fœminis, in locis secretioribus, sæpe peccarunt, saltem morosis delectationibus, & deprauatis voluntatibus.

Sextadecima, quod idem dicendum est. de confessario, qui peccat quoties audit confessionem certæ personæ, & de pœnitente, qui idem facit, quoties confitetur certo confessario consueto, & non possunt commutare sine aliqua magna nota: Poterunt enim absolui sine mutatione, concurrentibus quatuor prædictis.

Circa satisfactionem peccat

I. Qui proponit nõ satisfacere Deo pro offensa mortali. sup. nu. 1.
II. Qui sine proposito actuali, vel saltem virtuali sufficienter satisfaciendi confitetur. nu. 1.
III. Qui credit satisfactionem, non esse vnam de tribus partibus sacramenti pœnitentiæ, sup. cap. 1. nu. 43.
IIII. Qui credit sine iusta ignorantia, quod semp̃ deleta culpa mortali deletur omnis pœna etiam temporalis, sup. eod. nu. 5.
V. Qui credit CHRISTVM, ita satisfeciſſe pro peccatis hominum, vt nulla præterea satisfactio sit necessaria peccanti, supra eodem. num. 5.

Quis autem horum censendus sit hæreticus, & quis peccans tantum, consule Prælud. 1. num. 10.

Caput IIII. De potestate, scientia, & bonitate Confessarij.

SVMMARIVM.

Confessarius vt rectè suum munus exerceat debet habere potestatem, scientiam, & bonitatem nu. 1.
Sacerdos non omnis sacerdotio dignus, potest digne audire confessiones. nu. 1.
Sacerdos omnis habet iurisdictionem habitualem, sed non actualem ad confessiones audiendas. nu. 1.
Sacerdos omnis in articulo mortis quemlibet absoluit, & etiam extra illum sua venialia confitentem. nu 1.
Confessarius quam scientiam habere teneatur, vt sit perfectus, & quam vt sit sufficiens. nu. 2.
Religiosus sine sui prælati licentia potest audire confessionem in articulo mortis, & extra eum sola venialia confitentem, & etiam habentem priuilegium ad eligendum confessarium, modo non sit prohibitus id facere nu. 2.
Confessarius qui ex obedientia audit confessionem, & qui sponte sua, quid sibi teneatur nu. 3.
Confessarius potest esse aliquis idoneus, vni loco qui alij non erit nu. 4.
Confessarius nõ est sufficiens nisi adsit iusta scientia & absoluẽdi potestas. nu. 4.
Confessarius imperitus quando excusatur à culpa. nu. 5.
Prælato suo, quando subditus non debeat parare, sibi præcipienti, vt cõfessiones audiat. nu. 6.
Confessarius audiens confessionem in peccato mortali, mortaliter peccat, licet absolutio valeat. nu. 6.
Absolutionem sacramentalem, qui dixerit non esse actum iudicialem, vel cum qua sit iocò esse validam, vel eam, quæ conferitur ab existenti in peccato mortali non

tali non valere, vel non esse necessariam confessionem ad recipiendam absolutionem est hæreticus. num. 7.

CIRCA hoc asserimus primum, Confessarium debere pollere potestate c. 1. in principio, de Pœn. dist. 6. & quę ibi diximus. Item, scientia, dicto c. 1. §. Caueat, & quę ibi diximus. Item bonitate, vt rectè suo munere perfungatur, dicto c. 1. §. Laboret, & 5. Sacerdos, & quæ ibi diximus. Bonitas consistit in hoc, quod sit presbyter habens iurisdictionem actualem, ordinariam, vel delegatam, quæ ad peccata sibi confessa extendatur c. Adiicimus. 5. Ecce, & c. Generaliter. 3. Ecce. 16. q. 1. & Concilium Triden. sess. 4. can. 7. Vnde fit, vt non omnis sacerdos, hoc ipso, quod sacerdos est, ad id idoneus sit. Quia licet per sacerdotalem characterem accipiat potestatem, & iurisdictionem habitualem ad absoluendum, quicquid aliqui neoterici contra prædicta iura perperam dixerint, actualem tamen, quæ ad id est necessaria, non recipit: putà ordinariam vel delegatam à Summo Pontifice, vel à Protopœnitentiario, vel episcopo, vel Proepiscopo, seu Vicario, vel à Parocho, vel saltem vt ratione bullarum vel propter alias concessiones posſit à pœnitente eligi tanquàm proprius sacerdos. Nam absque ea, neque in quadragesima, neque alio tempore potest valide & efficaciter absoluere iuxta Panor. communiter receptum in c. Omnis, de Pœnit. & remiss. nor. 7. & Adrian. de confess. dub. 8. & nos latius in c. Placuit. nu. 8. de Pœn. dist. 6. tradimus, (circa quod etiam aliqui docti decipiuntur) præterquã in mortis articulo, quo tempore, quilibet simplex sacerdos potest audire confessiones, & à quacunque excommunicatione, & quibuscunque casibus absoluere. arg. c. Quod de his, de sen. excom. c. Pastoralis. 5. Præterea, de offic. ordin. & c. Si quis suadente 17. q. 4. & ea, quæ latius diximus in c. 1. nu. 71. de Pœnit. dist. 6. & nuper declaratum est optime in dicto concilio, & sess. c. 7. adiecta tamen modificatione inferius apposita, in princ. c. 26. nu. 4. Ab hac regula etiam excipiuntur illi, qui non habent nisi venialia peccata, aut mortalia alias rectè confessa; quos vel quilibet sacerdos audire potest, secundum Caiet. in Summa, verb. Absolutio. Quodquidem non ea de causa licet, quia ad id non opus sit iurisdictione ordinaria, vel delegata, vt ille ait, sed propter aliam rationem, quam nos illius confutata dedimus in c. Placuit. nu. 22. de Pœn. dist. 5. Porro in primo horum duorum casuum, quos excepimus; pura in articulo mortis, poterit etiam religiosus sine facultate sui superioris validè & licitè absoluere, quoniam tunc ab ipso Papa habet potestatẽ, saltem tacitam. At in secundo casu, nempè quando non sunt nisi venialia peccata, &c. non potest licitè absoluere, quãuis valeat absolutio, secundum do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctrinam illam Palud.in 4.dist.17.q.3.à S.Anton.3.par.tit.17.cap.7. Angelo in verb.Confessio.§.4.& aliis receptam,nempè religiosum non posse audire confessionem aliquam nisi ad hoc à prælato suo fuerit tanquàm idoneus expositus: etiam si pœnitens alias ex priuilegio Summi Pontificis possit quemcunque sacerdotem,siue secularem siue regularem eligere,eo quod religiosus non habet velle, aut nolle c. Nullus c.Quorundam de Elect.lib.6.Quod sanè,iudicio meo,de illo religioso debet intelligi, cui aliquo statuto suæ religionis,vel imperio sui superioris,est negata facultas audiendi confessiones, non autem de aliis,Tum quia nullus textus aut ratio reperitur, quæ opinionem Paludani contra illos fundare valeat. Tum quia religiosus in multis habet velle,& nolle,iuxta S.Tho.receptum 2.sec.q.10 4.art.5.& Dominic.in d.c. Quorundam. Tum etiam quia audire confessiones, est opus charitatis, & quemadmodum religiosus, absque alia superioris facultate, dum modo sibi præceptis non desit, neque prohibita transgrediatur,potest componere pacem inter duos sibi inimicos, & consulere bene ipsum consulenti, à fortiori poterit componere pacem,inter Deum & proximum vt saluetur, Tum quia hoc obseruant communiter regulares aliique plurimi religiosi, quibus nullum est statutum aut præceptum contrarium.

In postrema editione addidimus huic nu.1 , quòd quamuis clerici seculares non possint alij aliorum audire confessiones post Concilium Triden.sess.23.cap.15. sicut antea,sed religiosi sic, qui ante illum poterant virtute suarum bullarum confiteri clericis secularibus idoneis, de quo dubitauit quidam vir doctissimus, cuius dubium sustulimus ea consideratione, quod nihil mutatur quoad illos per dictum concilium,vt apparet ex contextu,qui sic habet.Quamuis presbyteri in sua ordinatione , à peccatis absoluendi potestatem accipiant, decernit tamen sancta synodus,nullum etiam regularem posse confessiones secularium etiam sacerdotum audire,neque ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium,aut ab episcopis per examen si illis videbitur necessarium esse,aut alias idoneus iudicetur,& approbationem,quæ gratis detur obtineat, priuilegiis, consuetudine quacunque etiam immemorabili non obstantibus.Et à iure antiquo non est recedendum,nisi quatenus inuenitur expressum, l. Præcipimus C. de Appell.& c.1.de Transl. prælat.Illa item consideratione quod ratio , quæ mouit mutare illud in secularibus, qui regulariter sunt distractiores, & negligentiores in hoc, non habet locum in religiosis, qui regulariter sunt circunspectiores & diligentiores in eo,& ita ecclesiant verba,& ratio,qua sola cessante ipsa quoque cessat l. Adigere §. Quamuis ff. de iure patron.& c.Cum cessante, de Appell. etiamsi verba non cessarent,quæ tamen in hoc casu cessant.

Secun-

Secundo, Dicimus, quod scientia confessarii vt sit perfectus, & vt solus possit de omnibus discernere, tanta esse debet vt theologiam sacramentalem,& moralem,vtriusque iuris peritiam,constitutiones synodales regionis vbi audit confessiones calleat, vti nos comprobauimus,in d.3.Caueat.nu.9.Veruntamen,vt sit sufficiens muneri suo obeundo,satis & necessarium est,vt libros siue Græcos, & Latinos, siue vulgares relegens, penitusque secum considerans rectè calleat quæ peccata,ex his, quæ illi,quos audit communiter perpetrant, sint mortalia vel venialia,& quæ circunstantiæ sint necessario confitendæ, quibusque criminibus annexa sit excommunicatio, quæ sint peccata reseruata,quæque restitutionem expostulant:vel saltem sciat dubitare in his,quæ alij mediocriter eruditi probè intelligunt,vt noverit consulere peritos,quomodo,& quando agendum sit id, de quo dubitat. Quòd si auditurus est clericos, debet etiam illos casus non ignorare in quibus irregularitas incurritur,aut saltem nosse dubitare circa illos,vti nos,probauimus,in d.§.Caueat,de Pœnit.dist.6.nu.17. Hæc resolutio partim fundatur in dictis S.Th.in 4.dist.17. in expositione litteræ,& in c.Omnis.verf.Sacerdos,de Pœn.& remiss.& Caiet. in Summa.verb. Confessori necessaria, & aliorum doctorum; partim in eo, quòd vnusquisque nosse debet id, quod illi etiam necessarium est ad suum officium rectè exequendum,c.Non est sine culpa, de reg. iur.lib.6.l.Illicitas.§.penul.de offic. Præsid. cum eis annotatis , etiam lege naturali iuxta illud Persij:

Publica lex hominum, naturaq; continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inscitia debilis actus.

Partim eo,quòd scientia eminens non est necessaria,quoniam satis est illa quæ dicitur sufficiens,iuxta Innoc.recept.in c.Cum in cunctis, de elect. Partim,quod ecclesiæ primitiuæ presbyteri nihil amplius,quàm quod dictum est sciebant. Partim,quòd satis est in iudicio exteriori mediocrem quàdam peritiam causarum habere,vel saltem aliquem assessorē vt sit iudex,l.Certi, C.de Iudic. & c.Statutum. §.Assessorem,de rescript.lib.6.Partim,quod mille ab hinc annis,in tota ecclesia Christiana ita communiter obseruatum esse videtur. Ex hac resolutione sequitur Primum , non esse valde iuri consonam diffentiam illam Durandi ordinis Minorum à S.Anton.3.part. tit.17. cap. 16. aliisque doctoribus communiter , & à nobis etiam dicto §. Caueat recepti , quam constituit inter confessarios, qui ex obedientia & charitate onus confitendi assumunt;& eos,qui sua sponte ad id faciendum sese offerunt.videlicet,quod hi,iuxta illos,tenentur de omnibus sibi à pœnitente propositis iudicare,an illud sit mortale,necne; an habeat restitutionem,vel excommunicationem annexam,an con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tractus sit licitus, vel illicitus, an impediat communionem, necne? Ille autem, qui ex obedientia & charitate, hoc onus suis humeris imponit, non obligatur ad amplius, quàm ad id quod dictum est; Quia hæc differentia nullo canone comprobatur: & quia si vera esset paucí aut nulli ex confessariis secularibus salui fierent: & quia obedientia non liberat à peccato confessarium illum, qui probè nouit, se non intelligere quod opus est ad confessiones audiendas, nihilominus tamen audit, sicut idem beatus Anton. vbi supra asseuerat: nam solum excusat illum, qui dubitat, an ipse sciat, quod sufficit; an non. arg.c. Quid culpatur. 23.q.1. Item, quia l.1.§. Sæpe. ff. Deposit. ad hanc sententiam allegato, à remotis agit, & nihil concludit. Primum, quod agit de illo, qui sese gratis offert ad depositum custodiendum. Deinde quia quamuis dicat huiusmodi depositarium teneri ad resarciendum damnum, quod sua culpa contigerit, ad quod alias nullatenus teneretur, c.1. Deposit. veruntamen, non dicit, vt quidam illi imponunt, teneri ad illud damnum, quod culpa sua leuissima acciderit; ac subinde debet intelligi, de culpa leui, vt recte Decius in l. Contractus col.2. de reg. iur. adnotauit. Tertio, quod qui gratis se offert ad custodiam depositi, non debet ad amplius obligari, quàm ille qui propter stipendium idem facit, vt sentit Gregorius nonus in c.1. de Deposito. Eum autem qui ratione stipendij aliquid seruat non obligat culpa leuissima, licet obliget leuis, dicto c.1. & qui tunc oneri sponte sua se obtulerunt, (vt plurimum) propter aliquod stipendium, quo vitam sustentare valeant, faciunt. Quarto, quod Panor. & Imol. qui tenent cũ communi sententia, Depositarium sponte se offerentem obligari ob culpam leuissimam, fundantur in eo quòd huiusmodi depositarius præsumitur accipere depositum, propriæ tantum vtilitatis intuitu, & consequenter, videntur sentire, quod si constaret illum, sese huic laboti obtulisse, intuitu illius qui deponit, non esset tunc obligatus nisi ex dolo, vel lata culpa, quod si intuitu vtriusque id fecit, tunc teneretur ex lata culpa, & leui; Est autem manifestum confessarium principaliter, aut certè æquè principaliter, onus confessionis audiendæ sibi imponere in gratiam pœnitentis, quàm propter se, & consequenter ob id, quia sese obtulit, non tenetur ad amplius, quàm ad vitandam culpam latam, aut leuem, & id quod communiter eidem officio operam nauantes euitare solent, & ab eo sibi cauere, quod iuxta talis muneris naturã videtur obligari: & hoc in toto orbe videmus cõiter obseruari.

4 Secundo, sequitur, quod non quicunque est idoneus ad audiẽdam confessionem alicuius certæ personæ, vel in aliquo loco certo, est idoneus ad audiendam confessionem quorumuis aliorum & in quocunque loco: Facit illud Prag. Sanct. Gallicanæ positum in titulo de Collat. §. In ecclesiis, adiuncta glossa in verb. muratis, quatenus sen-

in oppidis muro cinctis habiliores rectores poni debere, id quod multis occasionem errandi tollit.

Tertio, quod qui audit confessionem in aliquo vico, aut pago rusticorum hominum, & simplicium, non tanta indiget scientia, quanta ille, qui audit in ciuitate, nec qui audit in ciuitate mediterranea, tanta quanta qui in ciuitate maritima, nec qui in maritima, tanta, quanta qui in vniuerso quodam Regno, vel India, nec qui audit vbi sunt multi viri litterati, quos possit consulere, vt vbi nullus est talis.

Quarto, quod confessarius, qui nescit discernere in quibus casibus possit aut non possit absoluere, neque differentiam inter maiorem, & minorem, excõmunicationem, vel ignorat peccata mortalia communia, aut simplicem fornicationem, aut voluntatem deliberatam, ad peccandum mortaliter, esse peccatum mortale, vel quancunque superbiam, iram, inuidiam, aut gulam existimat esse mortalem, vel circa dubios contractus, saltem dubitare minime nouit, non excusatur, à culpa mortali, quantalibet bona vita, conscientia, subtilitate, & ingenio naturali præfulgeat ad alia munera obeunda, arg.c. Non est putanda 1.q.1. & quod ille, qui huiusmodi confessarios exponit, vel iam expositos tolerat, multo grauius peccat, arg. notatorum in glo.c.1. de offic. delegat. & affirmant Albert. Magister, Tho. Bonauent. & communis. in 4. dist. 17. & distinctius Anton. 3. par. tit. 17. c. 6. § 1.

Quinto, Veram esse illam S. Antonini vbi supra recisionem, videlicet huiusmodi confessorem imperitum, in tribus casibus excusari posse, Primus est, quando confitens est valde sibi ipsi sufficiens ad 5
suorum criminum grauitatem confessario exponendam, & reputatur habere rectam conscientiam. Secundus casus est, quando confitentes sunt personæ spirituales crebro ad confessionem accedentes, & subinde communiter non aliis quam peccatis venialibus, tenentur. Tertius est, quando pœnitens est in articulo mortis, neque adest alius, qui possit eum audire præter illum, Eadem ratione, idem videtur dicendum, de confessario qui est apud infideles, sarracenos, vel gentiles, penes quos sunt Christiani liberi vel serui vincti catenis, vel soluti, quibus non est copia confessoris peritiotis. arg.c.1.§. fin. Ne sed. vacan. lib.6. & l. Generaliter §. Spurios ff. de Decurion.

Sexto, quod etiam qui obedientiæ præcepto confessiones audit 6
indicando se ad id non esse idoneum, peccat, Nam neque prælatus idei debebat præcipere arg.1. ad Timoth.1.c. Nihil, de elect. & c. fin. eodem, tit. lib.6. neque subditus si non est idoneus, debet id acceptare, c. Non est putanda, 1.q.1. At si dubitat, de sua sufficientia, poterit Prælati sese præcepto conformare, arg. ca. Quid culpatur, 23. q.1. & eorum quæ trad. Thom. 2. sec. q.104. ar.5. Saltem si nouit prælatum id muneris non iniunxisse, ira, odio, amore, vel cupiditate permotum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Superior autem cum secura conscientia recte poterit hoc illi præcipere, si ipse iudicat illum idoneum confessionibus, quibus eum præfecit, audiendis iuxta id, quod dictum est, arg. c. Apostolicæ, de elect. excommunicat. minist. & c. Innotuit, de elect.

Bonitas confessarij ad minus tanta debet esse, vt sit, vel probabiliter credat se esse extra statum mortalis culpæ c. 1. §. Caueat, & §. Laboret, de Pœnit. dist. 6. Nam si in eo audierit confessiones, & absoluerit lethalis culpæ reatum incurrit, Quia, omnis qui recipit, vel administrat sacramentũ in peccato mortali, mortaliter peccat c. Illud 95. dist. c. Per Esaiam 1. q. 1. & resolutius aliis tradidimus in c. Quando, de consecrat. dist. 1. notab. 6. nu. 43. & 45. Licet eius absolutio communiter valeat, arg. c. Maledicam & c. Per Esaiam 1. q. 1.

Postquam hæc fuerunt typis excusa, concilium Trident. sess. 4. can. 9. & 10. declarauit esse hæreticum asserentem sacramentalem absolutionem sacerdotis, non esse actum iudicialem, sed tantum nudam quoddam ministerium & quasi declarationem quandam pœnitenti esse peccata omnia condonata, dum tamen ille credat se esse absolutum, & etiam illum qui asserit, absolutionem etiam iocose exhibitam, valere, vel non esse necessariam confessionem ad hoc, vt à confessario pœnitens absoluatur. Idem esse de illo qui dixerit absolutionẽ impensam à sacerdote labe mortalis culpæ infecto non esse validam, vel eum qui non est presbyter, posse sacramentum absolutionis conferre. Circa prædicta peccat

I. Qui deputat confessarium inhabilem ad audiendas confessiones.
II. Qui cum sit inhabilis patitur se deputari.
III. Qui audit confessionem in mortali peccato.
IIII. Qui aliquem ex quatuor erroribus positis nu. 7. credit.

An verò is semper dicatur hæreticus, consule Prælud. nu. 10.

Caput V. de his quæ confessarius debet pœnitentem interrogare, & qua prudentia id faciet.

SVMMARIVM.

Confessarius debet pœnitentem interrogare id, quod expedit, & non amplius nu. 1 & ad quæ interrogationes teneatur, sub reatu lethalis culpæ nu. 2. Confessarius in suis interrogationibus tria debet obseruare. nu. 3. & quæ sint illa, & quo pacto se gerere debeat in peccatis carnalibus. num 4.

PRÆSV

PRÆSVPPONIMVS primo, quod is cui iniunctum est aliquod onus debet illud rectè subire c. Non est putanda 1. q. 1. & c. Iudicantem 30. q. 5. sine tamen nimia curiositate gios. 1. dicti c. Iudicantem. 1

Secundo, Confessarij munus esse præcipuum, ideóq; prudenter exercendum, ac subinde interrogandum pœnitentem id quod expedit & non amplius, iuxta illud Augustini relatum à Gratiano, in c. 1. de Pœnit. dist. 6. §. Diligens, & à Magistro in 4. dist. 19. cap. fin. Diligens confessarius sapienter interroget peccatorem, quod forsitan ignorat, vel præ verecundia velit occultare. Quibus verbis Beatus Thom. adiunxit in 4. dist. 19. in expeditione literæ, confessarium teneri scrutari conscientiam peccatoris, sicut solet medicus ægritudinem ægroti, & iudex causam litigantis. 2

Ex his infertur primo, verum esse illud Angeli verb. Interrogationes in principio, quod nos latius tractauimus in dicto §. Diligens, nempe confessarium teneri sub pœna peccati mortiferi ad interrogandum omnia quæ ipse videt, animaduertit, & credit esse necessaria ad hoc vt sit integra, & fructuosa confessio cuiusmodi est illud quod ipse existimat, pœnitentem silere ob ignorantiam, inconsiderationem, aut obliuionem, arg. c. Sit rector, 41. distin. Nam hoc ad suum munus pertinet, c. Omnis, de Pœnit. & remiss. sed non est eiusmodi, quod (suo iudicio) pœnitens aut intelligit, aut aduertit, neque præ obliuione verecundiáve prætermittit: tunc enim potest sibi persuadere pœnitentem, id non perpetrasse, vel iam alias fuisse confessum, quamuis omittere aliquam interrogationem per inadnertentiam aut obliuionem, non videatur esse mortiferum, arg. dicti c. Sit rector, & eorum quæ in præludio 7. Repet. c. Inter verba, 11. q. 3. diximus, Ex confessionibus autem quas audiui, intelligo duas interrogationes esse maximè necessarias, Alteram de numero peccatorum cuius expressio est necessaria, vt dicetur in cap. 6. Quia video paucos exprimere toties peccata in hoc, & toties in illo, imò sibi satisfeciisse videntur, dicendo multoties, aut infinitis vicibus, quod non sufficit. Alteram de specie particulari eius quod generaliter confitentur: Quoniam adeo generaliter confitentur nonnulli, vt nequeat satis intelligere confessarius, an sit peccatum veniale, an mortale: vt declaratur supra cap. 2. num. 4. §. Diligens, nu. 1. & sequenti comprobauimus. Primum est, vt non interroget omnia, quæ pœnitens poterat commisisse, sed tantum illa, quæ homines eiusdem qualitatis efficere solent, arg. c. De testibus, cum his quæ in dicto §. Diligens, citamus. Vnde nec nobilem laicum debet interrogare illa quæ communiter soli ecclesiastici solent facere, secundum est, vt solum interroget consueta peccata, quæ fere 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes nouerunt, qualia sunt transgressiones vsitatiores Decalogi, & septem crimina capitalia: & omissiones circa quatuordecim articulos fidei, & circa septem Ecclesiæ sacramenta & opera misericordiæ, & circa custodiam quinque sensuum & alia huiusmodi. Non autem interroget peccata occultiora, quæ perditissimi homines inuenerunt, vel si forsan de his verbum fecerit, ita caute & dissimulanter efficiat, talibúsque circumloquiis vtatur, vt si pœnitens illa commiserit proferat, sin minus ea non ediscat.

Tertio, In peccatis carnalibus, non nimium descendat ad pecu-
4 liares circunstantias, singulas quásque minutatim interrogans, ne se ipsum, aut pœnitentem, ad aliquam delectationem alliciat. Etenim quemadmodum docet Philosophus, 5. Ethic. & Thom. quolib. 1. artic. 9. Delectabilia tanto magis mouent, quanto particularius considerantur. Quocirca cum de pollutione voluntaria, & extraordinaria, vel de fornicatione interrogat, nihil de modo perpetrandi disquirat, satis est enim dicere, quoties id commiserit, modo id explicet quod necessarium est ad ipsius peccati naturam & speciem dinoscendam citra descensum, ad aliquas turpes circunstantias peccati, Quod vsque adeo verum est, vt nullatenus pœnitenti permittam, nimis distincte illas exprimere: vti post alios, in dicto §. Diligenter diximus, & consequenter summatim tantum debet interrogare de osculis, amplexibus, aliisque tactibus impudicis, eos qui non sunt obstricti matrimonio, Illos autem qui obstricti sunt magis perfunctorie vel nihil prorsus, nisi solum ad intelligendum, an aliqua extraordinaria pollutio fuerit subsequuta: vel an illi tactus fuerint tum probabilis pollutionis periculo, Quoniam alia, aut non sunt peccata, aut non sunt nisi venialia, vti recte Caietan. 2. sec. quæst. 154. art. 1. in fine magnæ additionis explicuit, & inferius dicetur. Imo, & cum circa hoc aliquid confessarius interrogauerit, honestis vocabulis vti debet, neque turpiter nominet, quod est turpe audiru, arg. principij Proœmij Decretalium.

Circa prædicta peccat

I. Confessarius qui interrogat plusquam oportet. nu. 1.
II. Qui interrogat minus, vel quod non oportet. nu. 1.
III. Aliter quàm oportet. nu. 2.

Horum tamen peccatum licet semper sit vt minimum venialo, non tamen est mortale, nisi quando inferretur damnum notabile animæ, corporis, famæ vel fortunarum per ea quæ dicuntur infra cap. 11. num. 4.

Caput

Caput VI. De peccati circunstantiis.

SVMMARIVM.

Circunstantia quid num. 1. & septem eius species, nu 2.
Circunstantia mutans speciem necessario confitenda, num. 3. & 19.
Circunstantia homicidij & fornicationis ratione loci sacri, confitenda est, & illa etiam quæ prohibita est propter diuersam legem, &c. nu 5.
Circunstantia mendacij iocosi, & illa quæ extenuat peccatum, quando confitenda, nu. 6. 7. & 8.
Circunstantia diei festi, ieiunij, orationis aut loci sacri, regulariter non necessario confitenda, nu. 9. & 10.
Circunstantia personæ & religionis quando confitenda nu. 11.
Circunstantia conscientiæ contrariæ quando confitenda nu. 12.
Peccato numeri non est propriè circunstantia. nu 13. 14. & 15.
Peccato numerus quando dicatur augeri per iterationem, vel continuationem, vel propositi mutationem, nu 16. 17 & 18.
Pœnitens potest vel vnico solo verbo mille peccata confiteri nu. 19.
Circunstantiam per oblivionem in vna confessione omissam potest quis in alia sine confessione noua peccati confiteri nu. 20.

PRO fundamento materiæ præsentis, in primis asseti- 1
mus circunstantiam peccati iuxta mentē iuris c. Consideret, de Pœnit. dist. 5. l. Aut facta ff. de Pœnit. c. Sicut dignum, de homicid. Panor. & aliorum interpretum, ibidem Tho. 1. sec. q. 7. & in 4. dist. 16. & omnium aliorum ibidem, & Anton. 3. par. tit. 17. c. 17. §. 4. Gerson. 2. par. fol. 17c. quos retulimus in principio dicti c. Consideret, & alibi, esse quoddam accidens rei, quæ peccatum est, Diximus, Accidēs, quoniā nulla operatum circunstantia est substantia eiusdem. Diximus etiam (rei quæ peccatum est,) non autem diximus peccati, quoniam sæpe fit, quòd opus secundum se non est peccatum, fit tamen tale, ob adiunctam circunstantiam. Cum enim tunc ipsamet circunstantia fit illud, in quo peccatum consistit, non est accidens peccati, sed illius rei, quæ peccatum est, sicut nos, in d. c. Consideret, nu. 3. elucidauimus: sequentes Alex. Halensem, in 4. par. q. 77. art. 2. col. 2.

Secundo, Quòd circunstantia in septem species diuiditur, quæ conti- 2
nentur in illo versiculo. Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando, relato à S. Tho. in d. q. 7. art. 3. qui magis nobis placet, quam illud Palud. in 4. dist. 16. q. 3. ar. 1. vti nos diximus in princip. dicti c. Consideret, nu. 4. Quoniam in illo Palud. ponitur verbum, Quoties, quod numerum denotat, loco, Quibus auxiliis, & numerus non est

Universidad de Deusto
Biblioteca

circunstantia,sed potius peccati multiplicatio,vt ibidem tradidimus.

3 Tertio,Quod harum circunstantiarum,omnes illæ & solæ in confessione necessario exponi debent, quæ efficiunt opera quorum sunt circunstantiæ peccata mortalia, vel quòd illa, quæ sunt mortalia vnius speciei, fiant etiam, vt sint alterius, vel quod est mortale, ob vnam causam, sit etiam propter aliam, siue mutent opera ipsa,ab vna in alteram speciem, siue secus:iuxta communem opinionem, quam copiosè ibidem num.5.pertractauimus.Et solæ illæ & omnes sunt huius generis, quæ secundum Thom. in dicta dist.16.quæst.6. art.2.q.3. vltra malitiam eiusdem operis habent specialem repugnantiam cum ratione.Secundum Scotum vero illæ sunt in confessione dicendæ, quæ diuersis specialibúsque præceptis prohibentur. Diximus, (specialibus) Quoniam non sufficit esse talia, quod vnum in altero includatur,qualia sunt lex prohibens omne malũ, & prohibens homicidium, quod etiam in dicto principio num.74.probauimus,& corollarijs consequentibus speciatim explicabitur. Ante quorum explicationem, admonemus,quod postquam hæc fuerunt Hispanè excusa, Concilium Tridentinum,sess.4.cap.5.can.7.diffiniuit illum esse hæreticum qui dixerit, nos non teneri ad confitendam circunstantiam, quæ mutat speciem peccati. Quodquidem est intelligendum, de circunstantia quæ speciem peccati venialis mutat in mortale, vel speciem vnius mortalis in aliud mortale:nõ autem de illa,quæ mutat speciem venialis in aliud veniale,quod non est necessario confitendum,glo. c.Omnis,de Pœnit.& remiss.recepta ibi,& in 4.dist.17. & quãuis concilium non loquatur expresse,nisi de illa circunstãtia quæ mutat speciem peccati, intelligendum tamen est etiam de illa, quæ opus alioquin ex se bonum,vel saltem non malum, facit mortiferũ:imo etiam de illa, quæ facit vt opus, quod ob vnum respectum est mortiferum, sit tale ob alterum,quamuis species operis, quantum ad suam essentiam minimè mutetur. Quoniam circunstantia, quæ facit de bono malum,vel de veniali mortale, vel de mortali, vno respectu, vt fit tale, altero dici potest mutare speciem per prædicta in prælud.9. num. vti in quarta illatione dicetur. Ratio enim, quæ ad hoc diffiniendum concilium mouit, est, Quoniam confessarius est iudex, qui in causa pœnitentis non posset æquam ferre sententiam absq; manifestatione circunstantiæ, quæ mutat speciem peccati, quæ quidem ratio militat etiam in tribus prædictis circunstantiis. Quare idem iuris debet esse de omnibus l.Illud, ff.ad l.Aqui.

Sit ergo primum corollarium circunstantias illas,scilicet esse omittendum peccatum in secunda vel tertia feria, aut in prato, vel vinea, manu dextra, vel sinistra,non esse confitendas, quoniam per has nullum prædictorum trium fit,siquidem non fit mortalle, quod sine illo

non esset tale,neq; etiã sit lethale alterius speciei,neq; alio respectu.

Secundo infertur, quod peccans ob fiduciã,quod postea per confessionem veniam obtinebit, non tenetur de necessitate id confiteri, 4
quia non est circunstantia adeò peccatum aggrauans, imo potius minuit, ficuti Caiet.2.sec.q.21. art.2. quicquid Bonauent. in Apolog. insinuauit.

Tertio, Quod is qui furatus est aliquid sacrum,vel ex loco sacro, non satisfacit dicendo, se id furtum fecisse, sed oportet exprimere, esse rem sacram,vel de loco sacro surreptam.Nam hæc circunstantia efficit, vt quod est mortale vnius speciei,aut vno respectu, fiat etiam alterius,vel altero respectu,eo quod specialiter prohibetur lege particulari alia distincta ab illa,quæ furtum prohibet,quæ quidem præcipit, ne quid sacrum,aut de loco sacro surripiatur.cap. Quisquis 17. 5
q.4. Idipsum est dicendum de homicidio & fornicatione in loco sacro perpetratis. Nam per hanc circunstantiam fiunt mortalia alterius speciei, vel alio respectu, eo quod lege humana speciali prohibentur cap.Proposuisti, de consec.eccles.vel altar.& cap.Ecclesiis,de consecr.distinct.1.

Quarto,infertur eum,qui cum coniugata, vel religiosa,vel cognata rem habuit non satisfacere confitendo se cũ fœmina concubuisse: quoniam debet exprimere, quod erat coniugata, religiosa, vel consanguinea. Nam in primo casu,est corporale adulterium,in secundo vero sacrilegium vel spirituale adulterium;in tertio autem incestus; & per consequẽs quod erat mortale vnius generis, efficitur alterius. Et si quis deliberauit furari, vt possit rem habere cum vna religiosa, & altera coniugata, tenebitur confiteri,furtum,sacrilegium,& adulterium. Nam & si tria hæc sint vnus interior actus voluntatis, ille tamen ex triplici diuersaque causa est crimen Lethale. Si quidem trifariam rationi repugnat, & tribus etiam distinctis, & specialibus legibus prohibetur. Ex quibus facile colligas responsum ad quæstionem nuper nobis propositam, scilicet, An qui coniugatus rem habuit cum aliena coniugata, teneatur declarare non solum se esse coniugatum, sed etiam illam eum qua rem habuit? resoluenda est enim affirmatiuè; quia est circunstantia, quæ per se sola mutat speciem peccati, & ita est confitenda per prædicta.

Quinto,quod quæcunque circunstantia finis prohibita per aliam legem specialem & diuersam ab illa, qua principalis actus prohibetur, debet in confessione etiam explicari circunstantia furantis ad fornicandum, occidendum vel percutiendum alterum.

Sexto qui mentitur vt aliis præbeat voluptatem sine alterius detrimento, quod est mendacium iocosum, & veniale tantum, hac intentione,vt etiam si intelligeret esse mortale, nihilominus mentiretur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

tenetur illam circunstantiam confiteri, quoniam per illam efficitur mortale, sine qua non esset tale.

Septimo, quod tenetur illas circunstãtias confiteri, quæ peccatum extenuant. Vnde qui peccauit, cum muliere quadam ab eadem prouocatus, non tenetur confiteri se esse prouocatum ab illa. Si quidem id peccatum extenuat, per c. Significauit, de pœnit. & remiss. quod ita hoc dixit singulare Felyn. in c. Dilecti, de except. col. antepen. & per l. Si adulterium cum incestu. §. Imperator. ff. ad l. Iuliam de adult. quem ad hoc aiebat singularem Iaſ. in l. Vt vim. ff. de iust. & iur. col. 2. aptissimus tamen ad hoc propositum textus in dicto c. Consideret, verb. Tentatione; Imo opinio communis quam sequebamur in principio dicti c. Consideret, num. 5. videlicet, quod Pœnitens talem illam circunstantiam subticere debet; quia in confessione se ipsum excusare non debet: nunc displicet. Tum quia nulla lege aut ratione fulcitur, qua id possit efficaciter comprobari. Tum quia vt licet illam exprimat, se ipsum sufficienter accusat, imputando sibi culpam quam habet, nihil illi detrahens, neque adiiciens. Tum quia secundum Bonaventuram, in 4. dist. 16. & cõmunem, quam vbi supra sequuti fuimus, tenetur manifestare illas circunstãtias extenuãtes, quæ ita extenuant vt efficiant non esse peccatum, vel ad summum veniale tantum, quod alias fuerat mortale; qualis est circunstantia grauis morbi, quæ leniorem facit esum carnium in quadragesima. Item tenetur tales circunstantias exponere, quando eas confessarius pœnitentem interrogat, vel quando ex earum occultatione occasionem alicuius mali idem confessarius apprehenderet. arg. c. Nihil, de Præscript.

7 Octauo, quod quamuis sit laudabile confiteri circunstantias, quæ ita peccatum adaugent, vt ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant, opinio tamen communior & probabilior habet, hoc non esse necessarium, quando augmentum illud non est in causa, vt veniale mortale fiat, vel alterius speciei mortalis, vel alio respectu quod nos vbi supra copiosè confirmauimus, & satis declaratum est nunc, per Concil. Trid. sess. 4. & 5. & can. 7. à contrario sensu, licet Marsilius in lib. 4. q. 12. ar. 1. corol. 4. communem istam sententiam restringat, ne sit ei locus in circunstantia, quæ clarè, & manifestè peccatum adauget; à quo ibi discessimus ob multas variásque conside-rationes. Et quamuis post hæc Dominicus Sotus asseruerit idẽ quod Marsilius contra communem, non tamen debemus ab ea discedere. Tum quia confessarij tam magnam inuenient difficultatem in perquirendis omnibus circunstantiis mutantibus speciem etiam sine perquisitione non mutantium, sed notabiliter aggrauantium, vt pluret quasi impossibile perquirere has, & illas: & Deus non obligat ad impossibile, neque ad nimis difficile, iuxta mentem Tho. in 4. dist. 16. Tum

Tum quia multi pœnitentes remanent cum magnis scrupulis, an confessi fuerint benè aut malè, videntes pauca peccata esse vnius speciei, quæ non sint maiora, vel minora notabiliter, quàm alia eiusdem, ratione personæ, loci, moræ, modi, præludiorum, aut consequentium, & ita fiunt importunissimi confessariis, redeuntes ad se reconciliandum, & dicentes confessi fuimus, peieraui mus, percussi fuimus, fornicati fuimus, sed non diximus tempus, quod in eo consumpsimus, neque quod paulum ante, aut post diximus, aut fecimus hoc, vel illud, quod augebat peccatum, & vix est vlla via alia, sedandi & tranquillandi eos, quàm docendo illas circunstantias non esse necessario confitendas, quia non mutãt speciem saltem in genere moris; Item quia peccator non tenetur vt asserit communis, & idem Sotus in 4. distin. 18. q. 2. art. 4. confiteri mala verba, signa, & gestus, quæ antecedunt homicidium, aut percussionem, sufficit enim dicere, interfeci, percussi: neque oscula, & alia multa turpia, quæ præcedũt fornicationem: sufficit enim dicere fornicatus sum: neque cogitationes, & voluntates apparatuum; ad furandum, vel committendum alia delicta, imo satisfacit vltimum actum confitẽdo, vt dixit Sotus post alios in dicto art. 2. dicendo: percussi, interfeci decies, fornicatus, furatus fui ter ies, &c. Tum quia S. Concilium Trident. in sess. 14. cap. 5. & can. 7. cui interfuerunt viri doctissimi, & sanctissimi, qui de his opinionibus in scholis disseruerunt, declarauit circunstantias, quæ mutant speciem esse confitendas: significans à contrario sensu, alias non esse confitendas. arg. l. 1. ff. de offic. eius cui, & cap. Cum apostolica, de his, quæ fiunt à præl. Tum denique, quod interest plurimam ad quod nihabit alleuiatio eius, ab omnibus illis oneribus, & difficultatibus à quibus potest leuari, iuxta eius institutionem diuinam & declarationem Sanctæ matris Ecclesiæ: iugum enim Domini suaue est, & onus leue. Matth. 11. Addo prædictis, quod quàmuis hæc nostra, quæ communis est opinio, videatur facere pro alia conclusione præ-dicti Soti in dicta dist. 18. q. 2. art. 4. de qua nuper interrogati fuimus, non tamen videtur nobis vera; illa enim conclusio habet, non esse necesse confiteri virginitatis circunstantiam, id est, quod is qui confitetur est virgo, si voluntas fornicandi non peruenit ad actum, quamuis secus sit quando peruenit; Non, inquam, videtur vera, Tum quia peccata voluntatis, oris, & operis, sunt eiusdem speciei, & non differunt, nisi quòd alia sunt magis perfecta quàm alia, vt dicemus in cap. 16. num. 9. post S. Tho. 1. sec. q. 52. arti. 7. & consequenter stuprum mentale, quod est voluntas habendi copulam cum virgine, aut cum fit virgo, erit eiusdem speciei, cuius stuprum reale: quod est ipsa copula: & si quis eam habuit, debet confiteri illam circunstantiam, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsemet ait. Etiam debet confiteri qui eam voluit habere, licet non habuerit: Cum alia species luxuriæ sit velle fornicari cum virgine, vel cum sit virgo, & alia velle fornicari cum corrupta, vel cùm sit corruptus, vel corrupta, Tum quia Cõcilium Trid. declarauit in sess.14. cap.5.can.7. quod circunstantia, quæ mutat speciem, confitenda est necessario, qualis est hæc de qua loquimur, vt prædictum est; Tum quia non facit pro eo prædicta opinio communis, quia loquitur de circunstantia non mutante speciem peccati, conclusio vero eius, de circunstantia illam mutante.

Videtur tamen nobis hęc opinio communis restringenda. Primò, nè procedat in circunstantia, quæ sic auget peccatũ, vt ratione ipsius fiat reseruatum saltem ex vi constitutionum synodalium, quæ solent aliquando furta aliqua, & damna certæ cuiusdam quantitatis Episcopo reseruare vel addere, quod absolutio siue restitutio fiat certo quodam modo.

8 Secundo, posset etiam restringi ne procedat in ea circunstantia, quæ habet annexam excommunicationem, vel efficit, vt ea sit Papalis quemadmodum læsio percussio clerici est episcopalis c. Perueniũ, de sentẽ. excom. vbi text. singularis: grauis vero, est Papalis cap. Si quis suadente 17. q. 4.

Tertio, limitatur in ea circunstantia, quam confessarius intergat, & non potest fieri absque periculo alicuius spiritualis incommodi, vt rectè asseruit Syluest. in Summa. verb. Cõfessio. 1. §. 9. Quem uis Iohannes de Friburgo, qui fuit author Summæ confessorum, non dicit in loco citato ab eo lib. 3, tit. 33. q. 11. neque etiam vbi de hac materia tractat, lib. 3. tit. 34. q. 81.

Nono asserimus, quod circunstantia diei festi non est necessario 9 confitenda, quoniã non facit esse lethale quod sine illa non esset tale, neque alterius speciei talis, neq; alio respectu: nisi esset opus seruile in festis prohibitum, quale non est peccatum iuxta S. Thom. 2. sent. dist. 34. ar. 5. q. 2. Hanc assertionem confirmauimus, in d. c. Confideret, à nu. 17. vsque ad 40. multis fundamentis respondendo omnibus aliis oppositis, sequuti in eo Cardinalem Caietanum 2. sec. q. 81. & 2. sec. q. 122. ar. 4. & in quolib. 10. & in Summa verb. Dies festos. & solutúmque Sylueſtrum verb. Circunstantia, q. 3. & verb. Dies dominica, q. fin. & in Aurea rosa casu. 63. vbi testatur doctissimos quosque ordinis Dominicani conuenisse, & hanc opinionem suscepisse: Iacobum Almaynum in 4. dist. 17. col. 24. Quamuis communis opinio posset in duobus casibus obseruari, sicuti diximus ibidem num. 40. nempe, quando eo fine peccatum committitur, vt in eo fiat aliquod opus manuale prohibitum in illo die, & quando intentione & proposito violandi festum, lethale crimen admittitur.

Decimo

Decimo, Quod circunstantia diei ieiunio vel orationi consecrati, licet videatur aliquantulum augere peccatum, non est de necessitate confitenda, nisi peccatum petpetretur cum proposito violandi per illud huiusmodi diem; Quoniam non efficit mortale, quod alias non esset tale, nec mutat in speciem mortalis, nec facit, vt nouo respectu sit tale, quorum aliquod requiritur ad hoc vt circunstantiæ confessio sit necessaria, vt suprà dictum est. nu. 3. & probauimus in princip. dicti c. Consideret, nu. 32. verb. Ad primum.

Vndecimo, quòd quàmuis circunstãtia loci sacri omne peccatum grauius reddat secundum accidens, tamen non est necessario confitenda, nisi quãdo ipsum opus peccati sanctitati vel immunitati eiusdem loci directè contrariaretur: qualis est humani sanguinis, vel seminis effusio, vel violenta abstractio, eorum qui ad loca sacra confugiunt. Quoniam in his, quod erat mortale propter vnam causam fit etiam mortale propter alteram. ar. c. Ecclesiis, de consec. dist. 1. cap. Propositi, & de cõsec. eccles. c. 1. eod. tit. lib. 6. vel quod peccatum non erat, aut solum veniale ex genere, ratione talis circunstantiæ fit mortale, vt est actus coniugalis inter virum & vxorem ibidem sine causa iusta exercitus, quiquidem in aliis locis peccatum non esset.

Duodecimo, quod qui in ecclesia committunt peccatum aliquod 10
superbiæ, periurij, aut gulæ &c. non tenentur necessario confiteri circunstantiam loci sacri: neque qui in eo dẽ loco existentes desiderant occidere, ferire, vel fornicari, extra illum, dum modo non percupiant id committere in eodẽ. Nam qui tale desiderium conciperent, etiam si extra locum sanctum existerent, circunstantiam sacrilegij quod in eo admittunt, confiteri tenerentur, vt in principio dicti cap. Consideret, num. 22. diximus.

Tertiodecimo, quod quamuis circunstantia proptiæ personæ ali- 11
quando peccatũ augeat, Quia cæteris paribus plus peccat dignitate aliqua præditus, quàm priuatus cap. Homo 40. dist. & prælatus, plusquam subditus cap. Præcipue 11. qu. 3. & sapiens plusquam ignorans, cap. Sicut dignum, de homic. & multo plus ille, qui affectat ignorantiam, vt libertius peccet quam peccaret sciens, cap. penul. 37. distinct. & bonus, plusquam malus, & melior, quàm minus bonus; & licet proprius vale sit, huiusmodi circunstantiam confiteri, non tamen communiter necessarium est: quoniam illa vt plurimum neque ex veniali facit mortale, neque ex mortali vnius speciei, mortale alterius, neque ex mortali vno respectu, mortale alio, propter alium finem. At vero, quando hoc fieret putà cum agitur contra votum, vel contra statum voto firmatum, vt cum religiosus fornicatur, circunstantia personæ confitenda est, quoniam tunc aliquod ex illis tribus prædictis efficit. Quod quidem non ita fit, quando religiosus blasphemat, vel quod-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uis aliud crimen, quod non est contra sua vota vel regulam, quam est professus admittit, vt post Caietanum 1.sec.q.17.art.1.diximus in dicto principio c.Consideret,num 50.Circunstantia enim religionis communiter non facit esse mortale,quod suapte natura,nō erat tale neque etiam facit esse alterius speciei, quod ex se erat alterius, Et ita patet responsio ad id quod nuper quæsitum fuit,an religiosus fornicans teneatur confiteri se esse religiosum, nam per prædicta est palam, eum ad id teneri.

12 Decimoquarto,quod tunc demū & non alias est necessarium confiteri circunstantiam quod peccauerit contra conscientiam, quando opus effectum ob nullam aliam legem, sed solum propter conscientiam erroneam tantum sit peccatum, tunc enim solum modo, vnum ex tribus illis prædictis & non alias efficere manifestū est, sicut vbi supra nu.58.& 65, nouè declarauimus.

13 Decimoquinto,quod numerus peccatorum non est circunstantia, sed additio peccati ad peccatum: Quoniam frequentatio non est circunstantia nouum peccatum constituens. Circa quod quatuor dicimus in dicto c.Consideret,nu.41. Primum, non esse satis dicere, peccaui sæpe in hoc genere peccati;quoniam verbum illud,sæpe,ita verificatur in numero denario, imo & in binario, sicut in centenario iuxta glo.1.c.Monasteria,de vita,& honest.cleric.latè Georg.in principio Clement. Sæpe, de verb.signif. quamuis Archidiacon. in cap. Imitare 6.q.1.& in princ.d.c. Consideret,partem affirmatiuam defendat,quem licet Angelus verb.Cōfessio 1.§.23.noluerit reprobare, merito tamen,eum reprobauit Cardinalis Alexandrinus in d.c.Imitare.

14 Secundum,Peccatorem teneri ad dicēdum certum numerum peccatorum si eum nouerit exprimere, dicendo hoc peccatum commisi toties. Quòd si certum numerum minime nouit, debet secum ratione ponere,quoties in die,vel hebdomada,aut mense,plus minusve illud peccatum admiserit, & exponere numerum verisimiliorem. Peccaret enim mortaliter, qui præ pudore vel hypocrisi aliquid de numero cuius meminit subticeret. Imo etiam si per culpam sua latam fiat quo minus recorderur, eo quod ea de re nihil antea secum prægogitarat, cum tamen id facere potuisset, & proinde confessio nihil valet.

15 Tertium,satis esse absque aliquo numero, suum statum sufficienter manifestare, veluti si qua publica meretrix per decennium parata & exposita ad fornicandum, tam cum clericis, religiosis, & virginitate præditis, quam laicis & coniugatis aut solutis, & post confessionem confiteretur, exprimerétque se toto illo temporis spatio eo statu fuisse hoc, inquam, satis esset vt post Cardinalem Caiet. q.3.de confess.concluſimus in dicto cap.Consideret, ponderantes

verba, quantum perseuerauerit & deficat quòd perseueranter peccauit.Per quæ prædictam sententiam singulariter probauimus vt ibi diximus:& addidimus, eum qui annum integrū omisit dicere horas canonicas,satisfacere dicendo,anno integro omisi diuinū officium.

Quartum,quod toties numerus peccatorum augetur,quoties peccatum ipsum vel voluntas peccandi,quæ fuerat interciſa renouatur. 16
secundum Ioan.Andr.in reg.Delictum,col.penul. de reg. iur.lib.6. in Mercurial.Quod planè verum est in peccatis internis, quæ solo animo cōsummantur, vt odium,hæresis:non autem idem est in illis,quæ opere exteriori consummantur. Nam illa voluntas non dicitur iterari,donec opere exteriori perficiatur vel interrumpatur, vt euenire solet,quando quis vadit in longinquum ad homicidium perpetrādum, & in ipso itinere,quod vno die cōficit,nunc de illo, nunc de aliis meditatur: hic enim non peccat in hoc amplius quam vnum peccatum, licet multo grauius iuxta Caiet.in libello 17.respōs.15.responsi.quem in dicto principio.n.48.sequimur,ponderantes textum ad hoc singulārem in c.Cum pro causa,de sent.excomm. Ex quo primo inferimus peccatum non iterari, aut multiplicari etiamsi durante opere exteriori multoties voluntas interior interrumpatur & renouetur, neque etiam è contrario, si manente eadem voluntate opus multiplicetur exterius anteàquam delictum finiatur, vti copiosius in dicto principio,nu.48.comprobauimus. Secundo quod omnes actus interiores, & exteriores qui tantum modo sunt veluti quædam via ad vnicum peccatum perpetrandum,vnicum tantum efficiunt peccatum,etiamsi illi actus fuerint interrupti, quales sunt passus itineris, præparatio equi,lanceæ,aliorúmque armorum vna cum desiderijs, variis vicibus interruptis,verbo,esu,& somno renouatis,eius qui vadit ad occidendum alium triginta vel quadraginta milliaribus distantem. Nam licet illi actus in genere entis considerati,singulatim sint multæ & variæ res, tamen considerati, tanquam via & partes ipsius peccati quibus totum peccatum est consummandum,non amplius quam vnum peccatum efficiunt,sicut lapides,columnæ,ligna,reliquaque materia, vnius domus,multa sunt secundum se sumpta:cæterum omnia simul considerata tanquam partes vnius domus non amplius quàm vnicam domum conficiunt,l. Eum qui, ff.de Vsucap.& l. Qui vniuersa, ff. de acquir possess.

Tertio,quod qui rem habuit cum aliqua,non tenetur cōfiteri colloquia,oscula & alios huiusmodi actus antecedentes & immediatos 17
ad coitū. At vero qui bis coit,etiam si vnus actus sit immediatus post alterū,tenetur dicere se bis coiuisse.Ratio diuersitatis est, quia vnus coitus istorum non est via neque præambulum ordinatum ad alterum,colloquia vero, oscula, & amplexus sunt via ad copulam, quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

prætedunt: quæ omnia sunt quotidiana. Porro, non diximus (Qui sunt via,) quoniam si acciderit interruptio, eo quod proposuit non consummare peccatum, vel quia mutauit sententiam pœnitendo, vel propter alium finem, & postea velit illum consummare, tunc duo essent peccata distincta: licet prædictus Cardinalis circa hoc nihil admoneat, quod tamen est quotidianum. Neque adiecimus sine causa (Qui tantummodo sunt via ad vnicum peccatum perpetrandum) quoniam si actus illi sunt peccata secundum se, vel ordinantur ad alia peccata, tot peccata committuntur, quot sunt illi ex natura sua, vel quot sunt fines depravati ad quos diriguntur; Nam qui pergit ad homicidium perpetrandum, & in via furatur, rapit, peierat, blasphemat, vel suum esum, potum, iter & colloquia, non solum dirigit in homicidium conceptum, verum etiam in adulterium, infamiam, & sacrilegia perpetranda, tot peccata committit, quot sunt ibi actus in se mali, & quot fines mali in quos diriguntur. Quin etiam ibidem addidimus, quod sicut huiusmodi peccatum longo tempore continuatum, est grauius quam si momentaneum fuisset, sic etiam qui ipsum commiserit meo consilio plus de illo dolebit, & spacium temporis, quod in eo insumpsit in confessione explicabit.

18 Quarto, inferimus solutionem illius quæstionis quam nos inter gauit admodum R. Pater Antonius de Zurara Prouinciæ pieratis vel giosissimę, quem ego propter maximas virtutes, scientiam, & prudentiam, & quia in hoc Manuali Hispano excudendo strenuè me iuuit, plurimum quum viueret merito dilexi, quémq; eò magis mortuum diligo, quo vitam sanctam sine sanctissimo claudens, insignus scriphicæ regulæ obseruantiæ exẽplum, etiam eo nomine reliquit, quod nullatenus se habitu ordinis sui ante illam exui permisit, interrogatus inquam, Quot peccata committeret ille, qui longo tempore illicitis amoribus irretitus, mulierem persequitur, sed non potitur ea? Respondemus enim vt minimum toties illum peccare, quoties interrumpit moram illam voluntatem peccandi conceptam cessando ab impendendis operæ exteriore pro illo tempore, & iterum postea illam continuando. Ita quod si diem integrum vel noctem, aut partem eorum insumpsit in musicis cantilenis, quo mulierem alliceret, vel opportunitati captandæ, qua ipsam alloqueretur, vel aliis officiis, quibus in illũ finẽ peccandum eã flecteret, quãdiu talis volũtas & opera exterior non intercipitur, vnum tantum peccatum erit, licet tanto grauius, quanto diuturnius. At vero si opera illa exteriore quã tũc adhibet finita, vacat aliis negotiis, quæ non sunt via, neq; præludia ad prædictum opus, & postea rum redit ad eandem illam malam voluntatem solam, vel ad aliam adhibendi aliud opus exterius simile vel dissimile præcedentibus, ad prædictum illũ finẽ consequendum, peccatum aliud committet, & tot [illegible]

inde peccata tenebitur confiteri, quot interruptiones, aut renouationes huiusmodi interuenerint, præter multas alias voluntates seu volitiones absolutas quas habuit absque operis consummatione, & confitendo numerum verisimilem eorum, satisfaciet pientissimo Domino, cuius misericordia, & patientia mirabilis est in ferendo hasce nostras audacissimè impudentissiméque continuatas offensas, cum posset eas, vel solo nutu grauissimè punire, vt re vera puniet, nisi ipsi prius nos punierimus.

Decimosexto, quod vnico verbo potest pœnitens mille peccata mortalia confiteri: veluti dicendo, millies blasphemaui, millies peieraui, millies fornicatus sum, millies occidere statui, millies feci contra meum votum vel iuramentum, decies consului alicui, vt in peccato mortali perseueraret, illud aut illud toties feci ad finem fornicandi, &c. quoniam huiusmodi confessioni nihil deest, ad ipsius integritatem, etiam si tot peccata paucis sed claris verbis expresserit, vt nos in principio dicti c. Consideret, nu. 110. post Caiet. Tom. 2. de contritione q. 4. comprobauimus.

Decimoseptimo, quod circunstantia scandali in duobus casibus, 19
est necessario confitenda, secundum omnes, vti nos, in c. 1. §. Animaduertere, nu. 4. de Pen. dist. 5. diximus. Quoniam in his vnum ex tribus illis suprà dictis efficit. Prior casus est, quando scandalum est formale, hoc est, quando aliquid dictum aut factum fuit, animo prouocandi alium ad peccatum mortale, & non solum tenetur confiteri id quod prædicto animo dixit aut fecit, sed etiam tenetur explicare illam peccati speciem, ad quam prouocare intendebat, per dicta suprà in cap. præcedenti. Posterior casus est, cum per opus suo genere bonum, aut indifferens, secundum speciem tamen, & apparentiam malum, præbetur occasio peccandi mortiferè. Super alio vero tertio casu, diuersa est authorum sententia videlicet, Cum quis mortiferè cogitat aliis peccat, atque proposito prouocandi eos ad mortiferè peccandum: Nam Adrian. in 4. de sacram: cõfess. q. 4. col. 4. Io. Maior in 4. dist. 38. q. 3. & Syl. in summa verb. scandalum, q. 3. sentiunt partem affirmatiuam: Beatus autem Tho. 2. sec. q. 43. ar. 3. negatiuã, quatenus ait, Quod licet grauius peccet, qui peccat publicè, quàm qui peccat occultè, non tamen eo hoc dicitur communiter peccatum scandali speciale. Quod ipsum affirmat Caiet. in summa verb. scandalum. Nobis idem nunc videtur, quod vbi suprà §. Animaduertere, visum fuit, nempe, quod priori opinioni sit locus, quando eiusmodi peccatum, per eiusmodi personam, vel in conspectu eiusmodi hominum admittitur, quod verisimiliter id videntes, peccati occasionem accipient. Opinioni vero posteriori Thomæ sit locus, quando non fit per talem personam, nec coram talibus: vt ibidem latius extendimus.

20 Decimooctauo, notandum est, quod qui obliuiscitur confiteri circunstantiam necessario confitendam, non obligatur ad iterum confitendum peccatum, quod iam est confessus, sed satis est ei, vt solam circunstantiam confiteatur, verbi gratia, Iurauit quis se non iniecturum manus violentas in clericum, non furaturum, non blasphematurum, deinde percussit clericum, furatus est, blasphemauit, post quod confessus est se illa fecisse, oblitus dicere, quod antea iurauerat, se illa non commissurum, non tenetur ad iterum confitendum illa, sed satis est, confiteri, quòd semel, bis, ter, vel toties, licita iuramenta fuit transgressus, vel confiteri se fecisse aliqua opera in se mala, quæ se non facturum antea iurauerat, quod in dicto c. Consideret, num. 104. latius tradidimus.

Secundum dubium, P. Vinc. est circa prædicta, nu. 7. quod si vt nos tenemus, & ipse approbat, non est necessium confiteri, illas circunstantias quæ notabiliter aggrauant non mutando speciem sequeretur quod sufficeret fornicanti corde, & opere confiteri peccasse corde, non exprimendo quod opere compleuerit. Et quod qui ter sola mente peccauit, & bis mente, & opere satisfaceret confitendo se quinquies decreuisse fornicari, & quod etiam sequeretur posse confitentem respondere confessario interroganti an opere peccauerit, quod non, quia potest negare illa quæ non tenetur necessario cõfiteri, quæ lia sunt venialia & etiam mortalia iam legitime confessa. ad quæ respondetur negando eiusmodi consequentias, quia conclusio nostra quam ipse quoque probat, loquitur de circunstantia peccati, & non de peccato, neque de ipsius perfectione ad quæ fiunt consequentiæ, nam peccatum operis non est circunstantia peccati mentis, sed peccatum & perfectio peccati cordis, & à diuersis non fit illatio. l. Paganus exuli, ff. de minor. & c. Ad audientiam de Decim. & peccata operis oportet confiteri, quia tenemur confiteri omnia peccata c. Omnis, de pœn. & remiss. vt supra in præludio 7. nu. 23. post Thom. alicitatum declarauimus, addentes rationem, quare sufficiat confiteri peccatum operis sine confessione peccati cordis, & non contra, peccatum cordis sine peccato operis.

Contra prædicta errat & peccat.

I. Qui credit nullam circunstantiam peccati esse necessario confitendam. num. 3.

II. Qui credit numerum peccatorum non augeri per ciusdem peccati iterationem. nu. 16.

III. Qui verum, vel verisimilem numerum iterationum peccati non confitetur. nu. 16. & sequenti.

Quando vero ij censendi hæretici, consule Præludium 1. nu. 10.

Caput

Caput VII. Quod Pœnitens debeat famam proximi conseruare non manifestando complices delicti.

SVMMARIVM.

Manifestare alterius peccata est peccatum lege diuina naturali prohibitũ n. 1.
Confessio sacramentalis debet esse integra diuina lege positiua. n 1.
Legum duarum contrariarum, vtra potior n. 1.
Pœnitens non debet nominare personam cum qua peccauit, neque confessarius id petere debet num 2.
Circunstantia aliequi necessario confitenda. quo casu tacenda. num. 3. Et quo pacto secundo aliquando possit confessarius ratione circunstantiæ n. 4.
Pœnitens quis debet petere facultatem confitendi alteri, & quando mutato habitu confitebitur. num. 5.
Confessarius ne scandalizetur quid agendum. num 7.
Communicare potest absque confessione qui non habet copiam confessarij. nu. 6.
Confessarius quis dicatur, homo qui prodesse possit, & non obesse, &c. n. 8.
Verecundia non est iusta causa adeundi alium cõfessarium relicto suo parocho. n. 9.

PRO fundamento dicendorum, Primo præsupponimus infamare alterum iniustè, & reuelare aliena peccata ei ea ignoranti esse peccatum lege diuina naturali prohibitum, vti diximus in c. Inter verba, 11. q. 3. in cuius repetitione id pro sexta cõclusione collegimus eámque 71. corollarius ornauimus, & infra c. 18. in compendium contraximus. 1

Secundo, quod lex præcipiens, vt confessio sacramentalis sit integra, est lex diuina positiua CHRISTI redemptoris nostri vt in glo. summæ de Pœn. dist. 5. & supra c. 2. docuimus.

Tertio, quod quando duæ leges contrariæ in aliquo casu concurrunt, in quo alterius obseruatio in aliquo casu est omittenda, tunc temporis illa, quæ maior est, minori debet anteferri, & hæc illi cedere arg. c. Iulianus, & c. Si dominus, 11. q. 3. & c. Sicut, adiuncta gloss. verb. Necessitate. de Consec. dist. 1. vbi latè diximus, & aliquid in c. Sacerdos, nu. 25. de Pœnit. dist. 6.

Ex his infertur, Primo quod pœnitens personam cum qua peccauit nominare non debet, quoniam supradicta lex naturalis diuina hoc prohibet. 2

Secundo, quod confessarius præuidens pœnitentem velle nominare personas delicti consortes, vel per quas ipse induxit, vel à quibus fuit ad peccandum inductus, debet statim occurrere, ipsumque ad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

monere ne illas nominet, ne ipse confessarius pariter peccet infamiæ peccato consentiens, vt ait S. Bonauent. in 4. distin. 21. art. 1. q. 1. Facit c. Notum, 2. q. 1 & c. 1. de offic. deleg.

Tertio, quod quàmuis opinio cõmunior in 4. dist. 16. affirmet, quod quando circunstantia necessario confitenda non potest reuelari absque reuelatione tertiæ personæ, tunc potest licite illa reuelari, sed oppositũ est verius, quod tenet Innoc. in c. Omnis, de Pœn. & remiss. col. 1 & Host. ibidem col. 4. & nos latius asserimus, in dicto c. Sacerdotes nu. 99. nempe, quòd potius debet circunstantiam tacere, quam proximum diffamare, quando alterum de duobus necessario fieri oportet.

3 Exẽplum de pœnitẽte, qui commisit incestum cum propria matre, vel filia, vel extitit mediator vt ab alio committeretur, sed quia pœnitet, vel mater, vel filia confessario sunt noti, non potest cognationis gradum exprimere, absque mulieris infamia: in hoc enim casu tenetur circunstantiam tacere, & eam non infamare. Tum quia lex de non infamando proximo, diuina, naturalis est, Lex autem, quæ iubet confessionis integritatem, est diuina positiua, & ita hæc debet illi cedere per prædicta, ex arg. principij 5. dist. adiuncto 5. fin. 6. dist. cum non sit locus vtrique. Tum quia secũdum opinionem communem, pœnitens debet tacere peccatum quod in confessione detectum sibi vel confessario probabile damnum animæ vel corporis, vel famæ afferret, vel luti, si pœnitens confessarij fratrem occidisset, & si confiteretur de aliquem occidisse, statim sacerdos crederet suum fratrem, ab illo occisum, aut si cognatam suam, quæ filia esset confessarij, carnaliter cognouisset, & circunstantiam cognationis exprimeret, confessarius suam esse filiam suspicaretur, quibus casibus pœnitens debet cauere dari sibi copiam alteri confitendi, quam si impetrare non valeat, tunc omnia alia peccata debet exponere, & vnum illud tacere, cum proposito illud idem confitendi quando prædictum cessauerit impedimentum secundum S. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. & Altisiodorabus à Maiore in distin. 17. q. 1. col. 5. Tum quia communis habet opinio quod pœnitens ob id quod fœmina est, vel ob peccati enormitatem vel propter alias causas probabiliter credit, si suum peccatum

4 vel eius circũstantiam proderet, in confessione scandalum magnum vel grandem occasionem peccandi mortaliter confessario præbere, tunc nullo modo debet illam confessario detegere, secundum Adria. in 4. de Confess. quæst. 4. col. 8. vers. Ad argumenta: eo quòd lex quæ scandalum prohibet, est diuina & naturalis Mathe. 18. capit. 2. de oper. nou. nunciat. Quæ autem obligat ad confitendum omnia peccata, & omnes eorum circunstantias, est quidem diuina, sed positiua, vt supra diximus, & consequenter patet illam esse fortiorem ista, & quando concurrunt simul, hæc illi cedere debet, per prædicta.

stanum. 1. Quod quidem est verum, saltem quando scandalum illud passiuum, quod ex tali confessione inferretur, ex ignorantia vel infirmitate non autem ex malitia prouenirent, vt sentit Maior, in 4. dist. 17. q. 5. col. 7.

Admoneo hic lectorem, quod quidam doctor religiosus in quodam libello suo me carpit, eo quod defenderim hanc conclusionem, sed serena mente fundamentis eius, & nostris perpensis, eadem iteram assero. Tum, quia fundamenta nostra longe fortiora sunt, quam fundamenta eius. Tum quia fundamentum principale ipsius est, quod communis tenet oppositum: quod ipsum, etiam ipse assero. Sed non obstat, quia à communi recedendum, quando pro contraria est tertius vel ratio, cui non potest satis bene responderi, vt diximus infra, cap. 27. num. 286. per textum, cum glos. & communi in c. Capellanus, de feriis, & l. 1. §. Sed neque, C. De ver. iur. enucl. & rationibus prædictis non potest bene responderi à communi, neque ille ibi eis respondet, Tum quia præsupponit, me esse authorem huius opinionis, quod demiratus sum, cum citauerim duos grauissimos authores illius, scilicet Innoc. & Hostien. Tum quia prædictum dictum S. Thom. quod in hoc allegaui, & est communiter receptum illa nisi negabit, cum sit eiusdem ordinis, & ex eo efficaciter infertur opinio nostra, à qua non est discedendum, quamuis etiam Sotus immemor nostrarum rationum, sequatur communem in 4. dist. 18. q. 2. arg. 4. Tum denique quia omnium fere sententia, vt in cap. sequenti nu. 6. dicemus habet, quod confessarius qui non potest confiteri peccatum aliquod sine reuelatione confessionis, debet tacere illud, & reliqua confiteri. Quæritum est nuper à nobis, An qui commisit incestum teneatur confiteri circunstantiã graduum cognationis & affinitatis? Cui respondimus affirmatiue, quoniam aggrauat peccatum mutando speciem, Alia enim species incestus est copula cum cognata in primo gradu, & alia cum cognata in 2. & alia cum cognata in 3. & alia cum cognata in 4. & circunstantia, quæ mutat speciem confitenda est, per dictum Concilium Trident. sess. 14. cap. . & can. 7.

Quarto, quod pœnitens in casibus prædictis in quibus non potest 5
confiteri circunstantiam necessario confitendam, sine alterius infamia, debet secũdum omnes doctores in 4. dist. 17. procurare facultatẽ alteri confitendi, qui eum minime noscat: & si talem non inueniat, debet mutato habitu confiteri illi, qui alias ipsum agnosceret, & ita, vt nequi ex voce aut alio signo deprehẽdatur, & nomen proprium, patriam & professionem taceat: quod licitè facere potest, quia hæc non tenetur manifestare nisi quando ex illis oritur aliqua circunstantia necessario confitẽda, qualis est esse coniugatum, quoad illam culpam, qua matrimonium læditur, vel esse religiosum, quoad culpam

qua votum religionis infringitur. Confessario autem satis est, vt pœnitens eum certiorem faciat, se posse ab illo audiri & absolui. Nolumus tamen dicere, hanc solam causam sufficere, vt pœnitens possit extraneo confessario, non habenti in hoc priuilegium confiteri, absque iuris parochi, vel alterius superioris licentia, hoc enim non est verum, secundum Palud. receptum in 4. dist. 16. q. 3. quod & nos, in c. Sacerdos, & in c. fin. de pœnit. dist. 6. tradidimus.

6 Quinto, quod quauis aliqui sentire videantur quod quando nullo ex prædictis remedium inuenitur, huiusmodi pœnitentem videri non habere copiam confessarij, & subinde posse sine præuia confessione communicare arg. glo. final. receptæ. c. De homine, de Celeb. Miss. nihilominus tamen, verius arbitramur in tali casu, debere reliqua omnia peccata confiteri omisso illo, aut eius circunstantia, quæ non potest absque dicto periculo exprimi, cum proposito tamen id confitendi, cum primum occurrerit cõfessarius, cui absque tali periculo, possit illud manifestare per prædicta, in illatione 3. huiusmet cap. vt Maior sentit in 4. dist. 17. q. 5. art. 7.

7

8 Sexto, quod quando proprius confessarius huiusmodi est, vt probabile sit confessionem talis peccati, & circunstantiæ illi factam, profuturam & nullatenus obfuturam, potest & debet pœnitens illam ei confiteri. arg. c. Hoc videtur 22. q. 5. hoc enim non est infamare, quia nihil contra ius reuelatur. Nam iure fieri potest reuelatio criminis alterius, et quem scit profuturum, & non obfuturum, secundum B. Aug. in dicto c. Hoc videtur, dum modo prius eum per se corripiat, vel nulla sit ei spes correctionis, per suã correptionem, per ea, quæ in repet. cap. Inter verba 11. q. 3. concluſ. 6. coroll. 46. nu. 573. dicebamus.

9 Septimo, esse annotandum, quod non est iusta causa adeundi extraneum confessarium (non habita facultate proprij) timor, q̃ post confessionem parochus magis sollicito & accurate illius curam habiturus, nec adeo bene vt prius de ipso opinaturus, secundum Sylueſt. verb. Confessio 1. 2. 6. quia nulla est lex neq; ratio, quæ id contineat; Accedit etiam quoniam pudor solus ad hoc non est legitima causa; nisi quando adeo magnus foret, vt pœnitentem constitueret, in periculo tacendi aliquod peccatum vel circunstantiam necessario confitendam vt in cap. Placuit, num. 149. de Pœnit. dist. 6. diximus.

Circa prædicta errat & peccat

I. Qui confitendo sua peccata, reuelat complices. nu. 2.
II. Qui non confiteur omnia peccata mortalia, vel non omnes circunstantias necessario confitendas, nu. 4. & 5.
III. Qui communicat ante confessionem. nu. 5. & 6.
IIII. Qui sine iusta causa confitetur alieno parocho sine licentia proprij. num. 9.

Caput

Caput VIII. De sigillo confessionis.

SVMMARIVM.

Sigillum confessionis quid sit, & quare ita vocetur nu. 1.
Sigillum secreti duobus modis sumitur, & qui sint. nu. 2.
Sigillum confessionis, quæ includat. nu. 3. & qui teneatur ad ipsum obseruandum, vbi a confessario. nu. 4. & 7.
Sigillum omne confessionis est sigillum secreti naturalis, non contra sigillum antem confessionis est fortius alterum. nu. 5.
Confessarius, qui proprium mortale peccatum confiteri non potest sine reuelatione confessionis, faceat illud. nu. 6.
Sigillum confessionis etiam post mortem durat. nu. 7.
Confessarius sæpe confessionem detegit, existimans se non detegere. nu. 8. adiecta multa exemplis circa hoc. nu. 9. & 10.
Sigillum quando non violatur, cum appositione exemplorum nu. 11. 12. & 14.
Confessarius audiens multos pueros, simul & comunclim fidem pollent iudicio rationis absque vlla necessitate peccat, talis consuetudo est sacrilega. nu. 14.
Confessarius qui tanquam teste deponit, quod sibi confessum est, rumpit sigillum, & quando id facit de licentia pœnitentis, &c. nu. 15.
Confessarius qui dicit in tali loco, (nominando ipsum) committuntur gratia peccata, perperam agit. nu. 16.
Confessarius quando imprudenter agit imponendo ieiunia & alias graues pœnitentias, statum exequendas. nu. 17.

PRO fundamento dicẽdorum reperentes dicta in c. Sacerdos, de Pœnit. dist. 6. nu. 15. post diuum Thom. in 4. distinct. 21. quæst. 3. art. 1. & communem opinionem: Primo diffinimus, sigillum esse obligationem, vel debitum occultandi aliquid. Dicitur autem sigillum per metha- 1
phoram, & similitudinem; Nam sicut sigillum continet occultam rem obsignatam l. 1. §. fin. & l. Cum ab initio, & l. Si quis signatoribus, ff. quemad. testa. aper. ita obligatio seruandi aliquod secretum efficit id, ne fiat manifestum.

Secundo, diuidimus sigillum secreti, in sigillum legis diuinæ, natu- 2
ralis, quod est obligatio quædã à iure ipso naturali inducta ad occultandum aliquid, & sigillum confessionis, quod nihil aliud est, quam obligatio quædam à lege diuina positiua, per illum maximum Redemptorem nostrum introducta, ad occultandum, quod in sacramentali confessione reuelatur, qui quidem propter multas causas, quas in dicto c. Sacerdos, num. 33. adduximus: voluit, vt quamuis alia secreta, regulariter obseruanda, (c. Qui ambulat 5. q. 5. quod cum aliis citatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus in dicto c.Sacerdos,in princip.nu.3.cum seq.) sæpe possint & debeant reuelari,videlicet quando iubet superior, c.Intimauit, de Rest. cum ei annotatis per Panor.& Feli.& per Innoc. & Panor.col.penul. in c.Omnis, de Pœnit. & remiss. & Panor. in cap. Qualiter 1. lib 6. nem, de accusat. vel quando occultatio talis secreti nocet animæ, corpori,honori,aut rei familiari alterius,vti diximus in repet. c.Inter verba, 11.quæst.nu.800.& seq.Tamen confessionis sigillum, nũquam est reserandum, præterquam in vnico tantum casu, nempe quando, qui confessus est,ad hoc dederit facultatem, quibusdam conditionibus affectam sicuti inferius nu.15.dicimus,Quinimo confessarius qui directè,vel indirectè confessionem detegit, siue absoluat pœnitentem,siue secus, semper peccat mortaliter, siue id faciat præ timore (etiam ipsius mortis,) siue gratia vitandi scandalum,aut commodum aliquod reportandi, vel propter quemcunque alium finem rectum, aut prauum c.Sacerdos, de Pœnit.dist.6.

3 Tertio, Addimus, quod idem Redemptor noster voluit, vt sub ista obligatione, non solum peccata mortalia, & venialia includerentur,verum etiam eorum circunstantiæ, necessario, vel voluntarie confessæ, & quodcunque aliud, quod licet peccatum non sit, est tamen tale, per quod detectum, directè vel indirectè, in genere, vel in specie detegitur, eum, qui confessus est,aliquod mortale vel aliquod particulare veniale admisisse: etiam si leuissimum foret; vt diximus in c.Sacerdos nu.68.per c.Omnis de Pœnit.& remiss.in eis verbis, Caueat autem, ne aut verbo, aut signo, aut alio quouis modo prodat peccatorem.

4 Quarto, quod hoc sigillo & obligatione secreti confessionis, non solum ipse confessarius remanet obligatus, verum etiam, vt in dicto c.Sacerdos nu.42.diximus,omnes illi qui confessionem sacramentalem audierunt vel intellexerunt: licitè vel illicitè, mediatè vel immediatè siue sint clerici siue laici,siue viri,siue fœminæ,iux.S.Thom. Palud. & omnes alios in 4.dist.21.

5 Ex prædictis quatuor infertur Primo,quod omne sigillum confessionis est etiam secreti naturalis,non autem è contrario, Omne sigillum secreti naturalis est sigillum confessionis.

Secundo, quod sigillum confessionis est fortius altero:quoniam alterum solum introductum est à lege diuina naturali,hoc autem, de quo agimus à lege diuina naturali & positiua.

Tertio,quod quãuis quicunque vtrumuis horum sigillorum infregerit,peccet mortaliter,grauius tamen peccat,qui confessionis,quam qui secreti naturalis sigillum frangit.Quoniã ille peccat,contra diuinas leges,sicuti etiam grauius offendit, qui refert secretũ,quod iurauit seruare,quam ille qui solum idem promisit c.122. q.1. & glos. c.Iu-

in cap.Iuramenti ead.ca.& q.vti copiosius in d.c.Sacerdos,diximus.

Quarto, quod confessarius, qui commisit aliquod mortale, quod non potest confiteri,absque cõfessionis sibi factæ reuelatione, tenetur illud tacere.& reliqua confiteri,cum proposito illud etiam confitendi quãdo absq; prædicti sigilli præiudicio,facere poterit,secundũ omnes in 4.sent.dist.21.quatenus tenent, quod vt dictum est non est nisi vnus casus,in quo liceat illud reuelare, qui quidem non est hic. 6

Quinto,quod sicut in dicto c.Sacerdos diximus,non solum sacerdos & laicus, cui propter aliquam necessitatem,fit confessio, iuxta c. 1.in principio de Pœnit.dist.6.& etiam interpres,qui partes pœnitentis,qui linguam ignorat agit, hoc secretum obseruare tenẽtur verum etiam, qui casualiter vel dolosè,licitè vel illicitè, alicuius confessionem audit, imo & is cui causa consilij petendi ab eo, vel detrahendi reuelatur, Quoniam res cum onere suo transeunt, cap. Ex litteris de Pign.c.Pastoralis de Decim.l.2.& 3. C.quib.caus.pign.tacit. contrah. Thom.2. sec.q. 33. ar. 2. Palud. & alij in 4. & confessio simulac fit in forma sacramentali annexam habet obligationem secreti,adeò quidem, quod iudex nihil deberet agere, aut aggredi ob famam vel indicium,quod indè oriretur. 7

Sexto, quod hoc sigillum & obligatio durat etiam post mortem pœnitentis: quoniam tacitus ex præcepto negatiuo, cuius vis quoad semper,& pro semper obligat, Tho.2.sec.q.33.arti.2,Panor.& alij in cap. Nouit. de Iudic. Archid.in princip. de Pœnit. dist.5. & in c.si peccauerit 2.q. 2.& c.Præcepta, de consec.dist.2.

Septimo quod hoc sigillum violauit(veluti in dicto cap. Sacerdos nu.42.diximus,)quidam parochus, qui suo parochiano publicè conquerenti, quod sibi Eucharistiæ sacramentum denegabat, publicè etiam,in hunc modum respondit. Ne queraris amice,quia tibi denego sacramentum, quia habes casum reseruatum, à quo ego non possum te absoluere. Nam perinde est ac si diceret,ille cõfessus est mihi aliquod mortale: si quidem venialia reseruari non solent arg.glo.c.1. de Pœnit.& remiss.lib.6. 8

Octauo,quod confessarius in hunc modum loquens,ille mihi confessus est multa, & valde grauia peccata cõfessionem detegit,vt nos post Palud.in 4.dist.17.q.3. in dicto c.Sacerdos, diximus,& etiam ille qui duarum aut trium personarum confessionibus auditis de vna illarum sic loquitur; Hic nullum peccatum mortale habuit, quosdam indirectè videtur significare alios duos,mortalia fuisse confessos:sicutẽ dicto cap. Sacerdos, num. 57. diximus, adiicientes idem facere illum, qui confessione pœnitentis audita, statim consulit virum doctum præsentem,à quo quid agendum sit in aliquo casu confessionis quærit, & accepto consilio illico redit vt eum absoluat. 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Nono, quod hoc etiam sigillum infringit sacerdos, qui cum ipse alteri confitetur, accusat se absoluisse aliquem à peccato symoniæ, eo modo vt alter sciens à quo fuisset in confessarium electus, facile posset coniicere, quisnam fuisset absolutus, vt in dicto cap. Sacerdos num.58.diximus.

Decimo, quod grauiter errabant, quidam confessarij, quos Hostiensis in summa de Pœnit.& remiss.§.In quo tenetur narrat se vidisse ridentes & iocantes, qui sibi inuicem confessiones auditas referebant, dicentes in hunc modum. Quidam miles & quædam mulier hodie ad me venerunt, & illud aut illud mihi confessi sunt, quique dem quamuis illorum nomina non exprimerent per coniecturas tamen facilè fuerat deprehendere. Ibidem etiam reprehendit eos qui dicunt, ille confessus est admodum bene, confessio illius non multi satisfecit, vt in c. Sacerdos de pœnit.dist.6.diximus.

Vndecimo, addimus nonnullis visum esse, quod concil. Trident. sess.24. cap.8. de reform.iussit, vt confessarij imponant pœnitentias publicas iis, qui publicè peccarunt cum scãdalo aliorum manifesto, vt quos ad malum inuitarunt, eosdem ad bonum incitent. Credo tamen, quod noluit statuere, vt confessarij hoc facerent, saltem tali modo quo sciatur eas ab illis fuisse impositas. Tum quia non loquitur de confessariis, & quia illud esset rumpere indirectè sigillum illud: & quia etiam erat sancitum antea in cap.1.de pœnit.vt peccatis publicis imponatur publica pœnitentia: sed illud (vt in cap. Sacerdos. de pœnit.dist.6.nu.86.& seq. probauimus,) intelligitur in foro meo exteriori, in quo posset intelligi hoc cõcilij, & non in mero interiori. quod significat dictum concilium, in tribuendo potestatem Episcopis mutandi pœnitentiam publicam, de qua loquitur, & quia non est recedendum, ab antiquo iure, quando nouum ad id nos non compellit. Itaque credo confessarium non debere palam facere indirectè quod pœnitens sibi confessus fuit aliquod peccatum publicum, scandalosum, imponendo ei pœnitentiam publicam, sic vt credatur ab illo fuisse data: quamquàm bene poterit imponere ita, vt credatur pœnitentem à se illud facere, ad ædificationem eorum, quos scandalizauit, & etiam posset ei suadere, vt hoc significaret illis, quos scandalizauit, dicendo se id facere, quo sciant se ex animo pœnitere, peruperéque nequis eius exemplo peccet.

Duodecimo, quod contra hoc sigillum etiam facit, qui de concubinariis, vel aliis publicis peccatoribus asseuerat, illos peccata illa publica fuisse sibi confessos; quamuis enim non reuelet peccata: si quidem iam publica erant: tea tamen ratione visus est reuelare, quia dicit illos talia peccata in confessione explicuisse. vti in dicto c. Sacerdos. nu.62. comprobauimus. Item ille reuelat confessionem, qui dicit ille confessus est mihi, sed ego eum non absolui: constat enim, eum qui huiusmodi verba audierit coniecturum, vel pœnitentem, non fuisse contritum, vel aliquam excommunicationem, aut censuram aliam incurrisse, quamuis Caietanus, cuius argumentis ibidem nu. 64. respondimus, oppositum teneat. Præterea secundum omnes ille etiam infringit sigillum qui dicit, Ego illum non absolui, quia non vult restituere, vel relinquere concubinam, aut alia peccata.

DE SIGILLO CONFESSIONIS. 71

Decimotertio, quod non frangit hoc sigillum ille parochus, qui 11
accersitus ad sacram eucharistiam ministrandam publicis vsurariis vel aliis similibus peccatoribus, quorum confessionem vel ipse, vel alius audierat, cum illis ità se gerit, ac si nihil per confessionem accepisset, & in hunc modũ loquitur. Hi homines, quantum apparet huccatori, quousque etiam publicè constet quod desiit esse talis, non debet Eucharistiæ sacramentum publicè ministrari. Nam istius modi verbis non reuelatur confessio, neque quicquam falsè dicitur, sicuti post Palud. in 4. dist.9.p.4.col.2. in principio, cap.1.nu.91. de Pœnit. dist.6.& in cap. Sacerdos nu.65. eadem distin. diximus. At vero si diceret, ego non possum, vel non potui illos absoluere, quia publicam illorum pœnitentiam non video, iam tunc violat sigillum, sicut nos multis rationibus contra Caiet. in princip. dicti cap. Sacerdos nu.65. confirmauimus. Ille etiam qui dicit ego audiui confessionem Petri, vel audiui peccata Petri, vel Petrum a suis peccatis absolui, non est sigilli violator, quia per hoc non ait aliqua mortalia peccata generatim vel specialim sibi fuisse confessa, nec aliqua venialia in specie. Tum etiam quia in summa nihil amplius dicit, quam si dixisset, confessus est mecum, & ego ipsum absolui, quibus verbis nullus confessionem reuelare videtur, sicut in dicto c. Sacerdos nu.68. diximus, nisi quando aliquis adeo clam est confessus, vt nolit alium scire se tali sacerdoti fuisse confessum, Quod quidem contingit, quando vxor fratris ipsius confessarij contra maritum peccauit, confitetúrque alteri omnia sua peccata, vt postea reliqua crimina præter illud vnum, marito fratri, vel consanguineo confiteatur, quiquidem si nosset illam alteri fuisse confessam, aliquid mali suspicaretur.

Decimoquarto, quod non rumpit sigillum qui dicit, eo ad audien- 12
dam reconciliationem Petri, qui suis minutissimis peccatis, vt solet, caput mihi obtundet, nam hic solum in genere peccata venialia alterius manifestat. Item non est violator sigilli, qui sine expressione causæ denegat alicui suffragium in electione prælati, eo quod eius peccata per confessionem cognouerat, Neque ille qui dicit tale peccatum mortale in confessione audiui, dum modo adeo circunspectè & cautè hoc ipsum dixerit, vt nullo modo possit cognosci persona,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ tale peccatum fuerat confessa, secundum Palud. & communem opinionem in 4.dist.21.& Adrian.in dicto dub.10. quamuis Panor.in cap.Omnis,notab.vlt.oppositum sentiat,cuius argumenta satis aperte & sufficienter in d.c.Sacerdos,nu.78.dissoluimus,ibi tamen,nu.81. adiecimus,satius esse talia verba nunquam proferre,nisi propter maiorem proximi vtilitatem & quod viri grauissimi raro ita loqui deberent, & rarius minus graues, & ratissimè, leues, quoniam hi facilius quam illi incidunt in suspicionem criminis de violato sigillo confessionis.

13 Decimoquinto, quod sacrilega est illa parochorum quorundam consuetudo, audiendi simul multos pueros in vnũ congregatos,iam rationis vsum habentes sine vlla necessitate; quia pœnitentiæ sacramento iniuriam faciunt ipso ad risum & iocum abutentes, arg.l.Momæ.C.de Episc.aud.& §.fin. Auth.de sanct.Episc.col.9.& glo.c. Cum decorem, de vita & honest.cleric. Tum etiam quia ipsi pueri postea suorum sodalium confessiones,aliis pueris manifestant, in quo contra multa præcepta delinquitur, quæ in c.Omnis de pœnit.& remiss. & in 4.dist.21.habentur;vt in d.c.Sacerdos,nu.110.diximus.

14 Decimosexto, quod confessarius interrogatus quid egerit circa pœnitentem, quem non absoluit, respondere debet se suo munere fuisse perfunctum. At vero si diceret se non absoluisse, iam sigillum perfringeret, nam tunc probabilem ingerit suspicionem, aliquod peccatum graue confessum esse pœnitentem, vel aliquam excommunicationem incurrisse, vel nolle emendari; quantumuis Caietanus hoc defensare contendat,vt in præal.c.Sacerdos, nu.93.diximus.

Decimoseptimo, quod non rumpit sigillum istud cõfessarius, qui circa peccatum quod audierit in confessione consilio alterius indigens, eo modo postulat illud sibi dari, vt ex eius verbis nullo modo quis fuerit author sceleris possit intelligi,c.officij de pœnit.& remiss. vt ex supradictis eod.cap.aliat.12.patet.

15 Decimooctauo, quod confessarius, qui vocatus in testem ante iudicem exponit quod in confessione acceperat, quia alio modo ad ipsum intellexerat, non dicitur sigillum confessionis dissoluere, dummodo ita prudenter deponat, ac si nunquam quippiam tale, in confessione percepisset. secundum S.Tho.in 4.dist.21. ab omnibus receptum, vt nos id etiam in dicto cap.Sacerdos nu.61.diximus. Nam si aliquid aliud adderet,ex his quæ nouit in confessione supra id quod ante cognouerat,siue rem ipsam,siue rei certitudinem augendo, sacri fit sigilli violator,secundum mentem omnium doctorum,quam Syluest.verb.Confessor.3.q.5.expressit.

Decimonono,quod nec ille infringit hoc sigillum, qui ex licentia pœnitentis libere & sponte & ex iusta causa sibi concessa confessionem

eam detegit secundum S. Tho.& multos alios; quorum opinionem multis textibus, & rationibus, in d.c. Sacerdos, nu.151. comprobauimus,nouam aliam rationem antiquæ diffinitioni reddentes.

Vigesimo, quod male facit confessarius licet, non dicatur confessionis reuelator;ita loquendo. In tali loco (expresso nomine loci) in quo audit confessiones, grauia crimina perpetrantur; Nam simpliciter scandalizantur, existimantes his & aliis similibus verbis cõfessiones reuelari, atque subinde speciem mali præseferunt, & idcirco ab illis abstinere debemus,sicuti in dicto c. Sacerdos,nu.54.diximus, iuxta Apostol. ad Thessalonic.5. cap. Cum ab omni specie mali, de vit.& honest.cleric. 16

Vigesimoprimo,quod non est prudẽtis iniungere Pœnitenti multa ieiunia,& graues alias pœnitẽtias,quas ille teneatur statim à confessione,vel paulo post eam perficere,quãdo pœnitentiæ huiusmodi fuerint, vt commode & secreto fieri non possint, absque eo quod ab aliquibus videantur, qui subinde suspicentur, propter grauia aliqua crimina illas fuisse iniunctas à confessario sicut in dicto c. Sacerdos nu.103. diximus, quamuis aliqui affirment, propter grauia peccata graues quoque imponi posse pœnitentias, dum modo ex eo nulla specialis suspicio exoriri possit propter ista,vel alia crimina confessa fuisse impositas.Cæterum,quia nullo modo siue in genere siue in specie mortalia peccata licite reuelari possunt,hoc non esse securum arbitramur,nisi consensus pœnitentis id iustificaret. 17

Vigesimosecundo,quod non facit cõtra sigillum confessarius,qui ex petri confessione intelligens,Ioannem fuisse illius complicem in delicto, postea Ioannem de illo crimine interrogat, dum modo non ex primat,quod rem à Petro acceperit,secundũ Angelum, verb.Confessio 10. §. 9. imo neque in particulari etiam interrogans, sigillum aperit quando Ioannes verisimiliter suspicari non potest illud expressisse Petrum in sua confessione, Quia nimirum peccatum eiusmodi erat,vt circa illud cõfessarij soleant interrogare.Caueat tamen tunc quicquam de Petro scisciatari,iuxta Sylvest.verb.Cõfessio 3.6.16.

Vigesimotertio,quod qui reuelat secretum reuelatũ sibi sub sigillo confessionis, vt vulgo fit,sine sacramẽtali peccatorũ suorum confessione,non frangit sigillũ confessionis secundũ Inno.Panor.& Compluenses in c.Omnis, de pœnit. & remiss.etiã si genu flexus & præuio signo crucis in fronte reuelauit, vt diximus in repet.c.Inter verba. 11. q.3.nu.621.citantes in hoc Sotum & Caietanum, quem ille non citat.

Tertium Dubium,P.Vinc.est quid faciet confessarius alicuius mulieris ductus in aliquod desertum à marito eius nobili,vel Tyranno, & interrogante an sua vxor confessa fuerit ei se adulteratam esse, intentando ei mortem si veritatem non dixerit? cuius prudentes consi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

derationes gratiâ breuitatis quæ in hoc opere affectatur, omitto, remittendo me ad illa quæ scripsi in Commentario c. Humanæ 22.q.5. per quæ similem fere quæstionem soluo infra c.25.num.41. respondeo, quod potest absolute dicere, & si opus est, iurare, eam sibi non esse confessam vllum adulterium, concipiendo mente sola illa verba eo modo quo dicere obliger.

Circa hæc peccat

I. Qui directè, vel indirectè reuelat confessionem, etiam si sit alius à confessario. num. 3. 4. & 7.

II. Qui audit plures pueros simul absque necessitate, nu. 14.

Caput IX. In quibus casibus confessio debeat iterari.

SVMMARIVM.

Peccatum rectè confessum semel, non est necessarium iterum confiteri secundum legem diuinam & canonicam. nu. 1.

Absolutio sacerdotis regulariter valet, etiam si sit iniusta si in ea non sit defectus aliquis substantialis. nu. 1.

Sacramenta collata excommunicato valent, etiam si peccetur, in ipsis conferendis. num. 2.

Absolutio à peccatis quæ cõfertur excommunicato communiter valet &c. nu. 3.

Absolutio iniusta excommunicationis valida est, & an peccet, qui vult recipere absolutionem à peccatis, prius quam ab excommunicatione. nu. 4.

Absolutio impensa à confessario non habente iurisdictionem nihil valet, nu. 5. Quæ autem confertur ab illo, qui habet potestatem absoluendi à quibusdam peccatis, non autem ab alijs, valida est quantum ad aliqua, non autem quantum ad alia, & quid tunc sit agendum nu. 6.

Confessio facta excommunicato, suspenso, vel interdicto, quando valeat, nu. 7.

Confessio facta Priori aut Abbati, non habenti bonum titulum neque malum, non valet. nu. 8.

Confessio facta confessario, qui nescivit aut noluit absoluere cum forma substantiali, ad hoc necessaria, non valet nu. 9.

Confessio facta à Pœnitente, qui non habet propositum euitandi peccata &c. nihil valet. nu. 10 neque etiam illa, quæ non est integra nu. 11.

Confessio pœnitentis, qui omittit aliquid confiteri ob iustam aliquam causam rectè valet nu. 12.

Confessio, quæ fit à Pœnitente, non adhibita diligentia reminiscendi quãdo non valeat. nu. 13.

Confessio non est iteranda ob id, quod pœnitentia non adimpletur, nu. 14.

Neque etiã valere desinet ob id, quia non credit se aliquando peccaturum nu. 15.

Pœnitens, qui iterat confessionem eidem cui male confessus est, non tenetur iterum confiteri, quod antea fuerat confessus sed potius, &c. nu. 16.

PRO fundamento circa hoc dicendorum præmittimus Primo, conclusionem esse ab omnibus Catholicis receptam in 4. dist. 17. Peccatum semel rectè confessum, non esse necessario iterum confitendum sola lege diuina & canonica: Imo neque lex vlla humana tanciri potest, quæ ad id faciendum obliget, absque proprio vniuscuiusque consensu, iuxta veriorem S. Tho. Quol. 1. q. 12. sententiam, & aliorum complurium scilicet Gerson. in lect. 2. super Marc. Palud. in 4. distin. 17. q. 5. col. 2. & Iacob. Alm. ibi col. 44. Dionys. quem Maior & Iacob. sequuntur, & Adrian. in 4. de Confess. q. 5. col. 3. quos in c. Fratres, num. 30. de Pœniten. dist. 5. & in cap. fin. nu. 11. de Pœnit. distinct. 6. sequuti fuimus. 1

Secundo, Quod sicut aliæ iudicum sententiæ communiter valent, etiam si sint iniustæ c. 11. q. 3. c. Cum inter, de re iudic. nisi quando defectus est substantialis. c. 1. de re iudicat. l. 1. & toto tit. C. quando prouoc. non est necess. Ita eadem omnino ratione, absolutio sacerdotis regulariter valet, etiam si fuerit iniusta, quando nihil ei ex substantialibus deest. secundum mentem omnium, in 4. dist. 17. arg. l. Illud, ff. ad l. Aquilian. & c. 2. de Translat. Prælat.

Tertio, quod quamuis peccatum sit excommunicato ministrare sacramenta, si tamen illi conferantur, vera sunt & valida, vt in cap. 1. 5. Caueat. n. 31. de Pœn. dist. 5. affirmauimus, si quidem professio facta ab excommunicato valet, c. Cum illorum, de sent. excom. matrimonium ab illo contractum c. significasti, de eo, qui dux. in matr. Eucharistia ab ipso consecrata, arg. c. De homine, de celebrat. miss. Confirmationis, & ordinis sacramenta ab eodem suscepta. cap. 1. de eo qui fuit ord. omnia valent propter rationes quas ibi adduximus. 2

Quarto, quod illud commune dictum, de quo in c. Fratres de pœn. dist. 5. nu. 31. diximus, ob vnumquemque quinque defectuum fieri posse vt peccata semel confessa iterum confiteri oporteat, scilicet propter defectum pœnitentis, aut confessarij, aut contritionis, aut confessionis, aut satisfactionis debet intelligi, quando defectus est essentialis, non autem accidentalis.

Ex his præmissis multa deducuntur. Primum, quoad defectus ex parte pœnitentis: Dicimus ergo, Absolutionem à peccatis, quæ conferatur, maiore aut minore excommunicatione ligato communiter valere, vt patet ex supradictis, in 3. præmissa huius c. n. 2. quoniã non est defectus essentialis: quamuis qui dat & accipit eam scienter, sacrilegium committat arg. cap. Si celebrat, de cleric. excom. minist. & c. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacris; quod met. caus. vt in c. Fratres, nu. 30. de pœnit. distinct. 5. contra Angelum in verb. Confessio, 1. §. 4. & verb. Confessio, 1. §. 10. probauimus: qui quidem incautè pro se adduxit Richardū, in 4. dist. 18. art. 3. q. 4. quem constat nobiscum sentire, & consequenter illum ad iterandam confessionem non teneri, vt in c. Fratres de pœnit. distin. 5. nu. 45. vsque ad 50. probauimus, post Caiet. verb. Absolutionis Impediment. & verb. Confess. iterat. & q. 1. de qualitate confessio: Facit, cap. Apostolicæ, de cleric. excommunicat. ministr. & ea, quæ ait Card. cons. 4. & Feli. in cap. Sicut tuis, col. 1. de Sym. & à fortiori, prædicta absolutio valet quando excommunicatus nesciebat, vel non aduertebat se esse excommunicatum, siue ignorantia, aut inconsideratio fuerit iusta, siue secus: dummodo quando absoluebatur, neque cogitaret, neque etiam aduerteret se peccare recipiendo absolutionem: verbi gratia: Quando aliquis est excommunicatus, & nesciens vel non aduertens se excommunicatum esse, bona fide peccata sua confitetur & recipit absolutionem, sicut solent multi facere, qui ignorant, se propter percussionem clerici in minoribus constituti, vel prima tonsura initiati excommunicationem incurrere, aut etiam non aduertunt sententiam excommunicationis esse promulgatam, contra eos, qui fructus arborum, vel quid aliud surripuerint: hi nimirum, quamuis remaneant obligati ad impetrandam absolutionem, ab excommunicationibus, non tamen tenentur iterare confessionem.

4 Et si excommunicatio esset iniusta, multo potiori iure valeret absolutio. Quemadmodum enim, qui excommunicatur excommunicatione quæ nulla est, potest iuste absolui, secundum omnes, arg. c. Scitote, de senten. excom. lib. 6. & multa à nobis citata, in prælect. c. Cum contingat, pag. 100. de rescript. sic etiam excommunicatus per excommunicationem validam, sed iniustam in foro conscientiæ, & coram Deo potest à suis peccatis absolui: quoniam in illo foro non est excommunicatus, vt sentit Richard. in 4. distinct. 18. art. 3. quæst. 4. & Adrian. in 4. de confess. quæst. 4. col. 10. expressit, & ex Felyno, & aliis ab eodem in cap. fin. de testib. cog. citatis colligitur. Interrogarus autem, cur non cirauerim hoc loco Syluest. in verb. Confessio 1. ver. 5. qui sequutus Palud. tenuit contra prædicta scilicet, Absolutionem impensam excommunicato non valere, &c. respondi, quod in causa fuit marginem esse allegationibus plenam, & quod in c. Fratres, de Pœnitent. distinct. 5. num. 50. quem locum in margine citabam, admonui, quod contra Palud. ibi citatum tenendum erat, circa hoc in multis, per doctrinam Caietani melius probatam, quem ibi cito, & sequor. Et si interrogans ait, manuale sui Episcopatus generaliter habet, confessionem excommunicati maiori excommunicatione reiterandam: fo-

se, moderandum est, iuxta id quod in prædictis numeris dicitur. Neque obstat, collationem beneficij excommunicato factam nihil valere c. Postulastis, de cleric. excom. ministra. quia ius humanum, circa ea, quæ sunt iuris humani, sancire potuit, quod non fecit, nec potuit facere circa substantialia sacramentorum, quæ sunt iuris diuini ab ipso IESV CHRISTO institutorum, vt apertius quam vnquam Concil. Trident. sess. 7. can. 3. dixit.

Secundum deductum sit, quod inanis est absolutio concessa illi excommunicato, qui non solum intelligit, se esse excommunicatum, sed etiam nouit esse lethalem culpam, vel recipere, vel procurare sibi dari absolutionem à peccatis, antequam ab excommunicatione absoluatur, Quoniam huiusmodi defectus est substantialis, non quia absolutio excommunicato impenditur scienti se talem esse, sed potius, quia integram confessionem non facit, si quidem non confiteretur peccatum illud, quod perpetrat petendo sibi absolutionē conferri, sciens, se peccare petendo & accipiendo eam, & sacerdotem impendendo. Et quānis integra fuisset confessio, puta, si ipse confiteretur illud peccatum, quod in expetenda absolutione committit, tamen adhuc nihil valeret, quia deficit contritio vel attritio debita, quæ confessionem comitari debuisset, vt constat ex supradictis, in c. 1. nu. 37. & 38.

Tertium, quod cum aliquot aliis sequentibus tangit defectus ex parte confessarij, sic habet, Quod absolutio confessarij, non habentis 5
iurisdictionem ordinariam vel delegatam, nulla est, & tunc confessio est iteranda, Quoniam defectus potestatis est essentialis, non solum quoad hoc, sed etiam quoad alia omnia. Secundum omnes in 4. dist. 16. & tactum fuit supra, in c. 4. Facit l. fin. ff. de Iurisd. omni. iudic. c. 2. de Constit. lib. 6. & est expressum in Concil. Triden. sess. 4. c. 7. Nec sufficit ratificatio facta à proprio ordinario confessario, quamuis pœnitens hac fiducia fretus cōfiteretur, quod id gratum, & ratum habiturus esset, Quoniam nulla ratio efficere potest, vt sit sacramentum, quod ab initio non fuit tale, secundum Palud. in 4. distin. 17. quæst. 1. col. 9. Nec hoc est contrarium sententiæ Hostiensis in summa de Pœnitent. & remiss. §. Cui confitendum, vers. 8. dicentis sufficere rationem, non enim intelligere voluit cōfessionem extraneo confessario factam, cum spe futuræ ratificationis à proprio faciendæ, per eam fieri validam, sed quod confessio facta extraneo accedente proprio habiliter, quod id est gratum de præsenti proprio, valet, vt eleganter docuit Syluest. in verb. Confessio. 1. §. 6. Huius rei exemplum, (vt in c. Placuit, de Pœnitent. distinct. 6. num. 105. diximus) inuenitur in parochianis duorum parochorum seu curatorum, qui adeò sunt familiares, & amici, quod vtérque illorum, tam vult, vt alteri confiteantur ac sibi. Nam eo casu confessio & absolutio impensæ parochianis vnius,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui alteri parocho confitentur, absque alia licentia validæ reputantur: non vi ratificationis futuræ, sed cuiusdam præsentis ratificationis, & licentiæ tacitæ.

6 Quarto, quod sicut absolutio confessarij potestate carentis ad absoluendum pœnitentem, nihil valet, ita absolutio illius, qui eam habet ad absoluendum de aliquibus peccatis, & non de aliis eo, quod alia sunt reseruata, alia vero non, vel ob aliam rationem, valet quoad illa, quoad quæ non est defectus potestatis, qui est substantialis, quoad alia vero, quoad quæ est talis defectus, minimè, Quamobrem pœnitens cum id ei constiterit, non tenebitur omnia peccata iterum confiteri, sed solum illa, à quibus eum confessarius non valuit absoluere. Secundum omnes in 4. dist. 17.

Quinto, quod confessio eius, qui confitetur excommunicato, suspenso, vel interdicto, publicéque denunciato, & declarato nihil valet, & est iteranda, quoniam eiusmodi excommunicatus, non habet potestatem sufficientem ad sententiam validam proferendam, &c. Ad probandum, de re iudic. c. Veritatis, de dolo, & contum. Idem est affirmandum de illo, qui ita publicè manus violentas in clericum iniecit, vt nulla possit tergiuersatione celari, etiam si denunciatus non fuerit, vt patet ex fine Extrauagantis Martini. V. cuius verum tenorem transcribimus, in c. 27. nu. 31. & in c. 1. §. Laboret. de Pœnit. dist. 6. decerptum ex actis Concilij Basilienſis, sess. 10. quem Anton. Feli. & aliquot alij non fuerunt assequuti, quæque innouata fuit, per concil. Lateranense, sub Leo. X. vt infra dicetur. Quamuis maius dubium sit, de illo, qui est notorie suspensus, vel interdictus, vel excommunicatus, propter aliam causam, quàm propter notoriam clerici percussionem, sed idem omnino indicandum esse de iis, sicut de notorie excommunicato propter clerici percussionem, iam in dicto §. Laboret. à nu. 14. multis fundamentis, & contrariorum argumentorum aptis solutionibus asseruimus: quamuis contrarium passim seruari audiamus in Germania, Gallia & aliquot aliis Regnis, vbi Catholici non vitant eos qui notorie sunt hæretici: ac consequenter excommunicati, &c. Excommunicamus, de hæret. & per bullam Cænæ Domini, quæ quotannis in vrbe fertur, & consuetudo dicitur optima legum interpres, &c. Cum dilectus, de consuetud. & l. Minime. ff. de leg. Quæ consuetudo quoniam scitur, & toleratur à summis pontificibus, qui eam nequeunt de facile extirpare, satis potest dici excusare catholicos ea vtentes.

Sexto, quod valida est confessio, & absolutio illi pœnitenti cessa, qui præ ignorantia confessus est sacerdoti, vinculo excõicationis vel interdicti, vel suspensionis irretito, qui quidem non est notoriè talis, neque publice denunciatus vt talis: sed solum est excommunicatus, vel suspensus per sententiam à iure, vel ab homine, vel statuto latam: vt patet ex dicta Extrauag. Martini V. quæ incipit, Ad euitanda. Quoniam censuræ occultæ in præterito tempore & etiam aliæ in præsenti, nisi fuerint notoriæ, vel in publico denunciatæ, non impediunt valorem actus, qui ratione publici officij exercetur, &c. Ad probandum, de re iudic. vbi Panor. & Feli. cum communi sic resoluunt. Facit l. Barbarius. ff. de offic. præt. & cap. 13. quæst. 7. §. Verum.

Est tamen magnum dubium, an idem sit dicendum de confessione facta alicui excommunicato, qui quamuis non fuit notorie talis, neque denunciatus, vt talis, tamen hoc ipse pœnitens non ignorat, Et quamuis aliqui partem negatiuam amplecterentur, quia Calderinus affirmat, in cap. Ad probandum, de re iudic. receptus per Panorm. & communem ibidem, & alios, quos ibi col. pen. Fely. refert, Omnes actus ab excommunicato, etiam occulto, ratione publici officij exercitos in fauore illius, qui eiusdem excõmunicati operam expoſcit, esse inanes & nullius effectus, Veruntamen oppoſita est tenenda sententia. Quoniam licet opinio Calderini eius ætate tanquam vera defendebatur, erat enim talis ante determinationem prædictæ extrauag. Martini Quinti, post illam tamen iam amplius non est tenenda, vt in c. Dilectus, 2. de præb. diximus, antequam legeremus Fely. in dicto c. Ad probandum, col. penul. Qui & si subdubitans tenet illam diffinitionem non habere locum post illius extrauagantis editionem, quoniam fundabatur in eo, quod qui nouit aliquem ministrũ publicum esse excommunicatum, peccat participando cum eo, & post illam extrauagantem non peccat, nisi sit denunciatus, vel sit notorie excommunicatus, quamuis excommunicatio sit specialis, sicut nos post Cosmam, (in Pragmat. Gallic. tit. de excommunic. non vitan. verb. Generaliter) in §. Laboret. nu. 25. de Pœniten. dist. 6. defensauimus, Verum tamen est, quòd si confitens peccaret mortaliter inducendo hũc confessarium excõicatum ad suam audiendam confessionem sciens illum tali vinculo detineri, & se non posse illi confiteri absque reatu lethalis culpæ, idque aduertens, tale peccatum non confiteretur, huiusmodi confessio, & absolutio nullius essent momenti, non quidem ob id quia confessio fieret excõicato, vel quia absolutio impenderetur à tali, sed quia confessio non esset integra, quippe quod in ea non exprimeret peccatum, in confitendo ei, & ab eo sacramentalem absolutionem accipiendo admissum. Vnde infertur idem omnino dicendum esse de illo, qui confitetur sacerdoti mortali peccato inuoluto etiã non excõicato, quando ob id quod illum audiẽdum & absoluendum inducit, peccat mortaliter, & aduertẽs se in hoc peccare, illud tamẽ peccatũ non cõfitetur. Hmõi autẽ inductio, siue persuasio, tũc est lethale etiamẽ quãdo absq; vlla necessitate, vel debito quo alius tene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

retur, illum vinduxit ad faciendum sacrum, vel ministrandum aliquod sacramentum, quem scit mortali crimine infectum, Quia consentientes & facientes &c. ad Rom. 1. & c. Notum, 2. q. 1.

8 Septimo, quod confessio facta Priori vel Abbati, qui nullum titulum bonum aut malum habuit à superiori, vel absolutio ab eodem impensa, nil valent, & ideo sunt reiterandæ secundum Panor. in c. Nihil, de elect. col. 6. in c. Dudum 2. col. 7. eod. tit. & summa rosella, verb. Confessor, 1. 4. 41. & Sylvest. eod. 19. & Caieta. verb. Absolutionis impedimenta, & verb. Confessionis iteratio, propter potestatis defectum, qui est essentialis; Non diximus frustra (titulum bonum, aut malum) absoluit data ab eo, qui titulum habet (licet malum) superiori, & virtute eius possessionem accepit, non est irrita secundum Innocent. in dicto cap. Dudum, 2. arg. cap. Nonne. 8. q. 4. quem Panor. & communis ibi sequitur. Idem dico de absolutione data ab eo, qui aliqua de causa bonum titulum, quo fruebatur, amisit: dum modo amissio illa non esset notoria, cui quidem casui quadrare potest quoddam dictum Gregorij ix. cum sua glos. in dicto cap. Dudum absuncta glo. verb. Decepit, secundum Panor. ibidem col. 7. Imò & itele, qui bona fide confitetur ei, qui nullum titulum neque bonum neque malum habuit, vel illi, qui notoriè amisit eum, quandiu in bona sua fide perseuerat, saluabitur, si tamen postea eam amiserit, confessio iteranda erit, secundum Panor. in dicto cap. Nihil, & dicto cap. Dudum, 2. & supradictos.

9 Octauo, quod confessio facta sacerdoti, qui vel nesciuit vel noluit vti circa absolutionem secundum formam eius substantialem ad id necessariam, nihil, prorsus valet: quoniam habet defectum essentialem, argum. cap. De homine, de celebr. miss. quamuis credibilium raro aut nunquam hac sola de causa confessionem inanem fecerim quoniam ferè omnes nouerunt formam substantialem absolutionis de qua cum suis antecedentibus, & consequentibus postea sumatur infra cap. 26. agemus, & in princip. cap. 1. de pœnitentia dist. 6. & num. 7. ad 50. copiosius expressimus, & communiter loquendo nemini deest intentio, & animus absoluendi. Illud etiam addiderim: duobus modis posse prudentem confessarium dinoscere quando pœnitentis confessio, ob id quod imperito confessario facta fuerit, debeat iterari; videlicet, quando ipsum ipsiúsque omnimodam ignorantiam nouit, & quando ex discursu confessionis sibi factæ id colligit, eo quod in rebus grauibus, quas neutiquam ignorare debuisset nullum remorsum conscientiæ, aut scrupulum iniecit ipsi pœnitenti, veluti, si simplicem fornicationem, vel omissionem sacræ communionis in Paschate, vel semel in anno, esse peccata mortalia dignoscere non nouit: ex supradictis in cap. 4. num. 2.

Nono

Nono, vt attingamus defectus qui ex parte contritionis contingunt, est, quod confessio, sine proposito vitandi peccata mortalio in posterum, quamuis secum gerat, qualequale desiderium vitandi, nihil valet, & iteranda est: qualis est confessio illius quem pœnitet alienum vsurpasse, & non habet restituendi animum: qualis item est confessio eius, qui dolet se fornicatum fuisse, sed non statuit relinquere concubinam. Nam pœnitens qui non confitetur, propositum illud, quo mortaliter offendit, non integre confitetur & si illud simul cum aliis peccatis confiteatur, se ipsum inhabilem & incapacem absolutionis effecit arg. cap. Peccati venia, de reg. iur. lib. 6. c. Legatur, 2. 4. q. 2. & cap. Illud, 75. dist. cap. Per Esaiam. 1. quæst. 1. At vero, si de peccatis præter eius dolet, proponítque futura vitare, quamuis non adeo dolear, neque ita perfecte, illa vitare proponat, vt perueniat ad sufficientem contritionem & remissionem, neq; ad eam attritionem, quæ adiuncta sacramento in contritionem transeat: non tamen tenebitur iterare confessionem, vt in cap. Fratres, nu. 33. de Pœnit. dist. 5. probauimus. Nam alioqui nemo sciret se recte fuisse confessum, si quidem scit, an sit odio vel amore dignus, cap. fin. de Purg. cano. & ex consequenti, nemo scit an fuerit contritus: nam si hoc scire posset, posset etiam illud, arg. cap. Dixi, cap. Magna, de Pœnit. dist. 1. & quia confessio iterari non debet eo solo, quod sit informis, qualis est illa per quam gratia, & charitas non obtinentur, secundum S. Tho. in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 4. & late tradit alter Tho. q. 5. in materia confessionis, Quamuis Gratianus in c. fin. de Pœnit. dist. 3 cum suo magno interprete in glossa fin. eiusdem cap. fin. & aliis authoribus, oppositam sententiam tueantur, Sed quod prædiximus, haud dubie tenendum est, vt in dicto c. Fratres, nu. 30, tradidimus.

10

Decimo, quoad defectum ex parte confessionis est, quod nihil valet illa quæ non est integra, eo quod prudés, & sciens omiserit confiteri aliquod peccatum mortale, vel quod probabiliter ipse dubitabat, an esset tale, vel aliquam circunstantiam necessariam præ pudore, aut hypocrisi, vel alia iniusta causa: vel etiam eo quod data opera, & studiosè confessus est lethalem culpam alicui sacerdoti, à quo non bene intelligebatur, vel confessio non fuit aperta & clara ob verba obscura, vel quia confessarius dormitabat, vel quia confessionem diuisit, dum vni sacerdoti partem vnam peccatorum suorum, alteri vero partem alteram confitetur; cum omnia peccata sicuti corda, siue linguæ, siue operis, siue occulta, siue manifesta, vni eidémque sacerdoti dicenda, & confitenda sint, quamuis ille non possit ab omnibus illis absoluere, & propterea necessarium sit, ad superiorem recurrere secundum S. Thom. in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 4. quem

11

Scotus & communis sequitur, & est textus in c. Omnis de Pœnit.& remiss.& in c.1.§.Cautus,de Pœnit.dist.5.in concil.Florent.in Decret. Eugenius,§. Quartum.

11 Vndecimo,quod non tenetur pœnitens iterare confessionem, in qua aliquid ex his omiserit confiteri, propter aliquam causam, quæ iusta sit,qualis est verisimiliter credere,quod confessio peccati ipsum confessarium ad peccandum alliceret, vel induceret in notitiam alicuius peccati & peccantis, quorum notitiam ipse habuit per confessionem, propter illa quæ supra in c.8. num. 6. diximus, Neque etiam tenebitur confessionem iterare, si omittit aliquid confiteri, nesciens illud esse lethale. Nam quamuis ignorantia legis diuinæ aliquando non excuset à peccato, excusat tamen, ne peccet id non confitendo, sicut post Io.Gerson.Adrianum & Sylvest.in c.Fratres,de Pœnit.dist. 5.nu.81.diffiniuimus, nouam huius rei rationem afferentes. Et consequenter,pueri vel puellæ, qui grandiores facti nouè agnoscunt esse peccatum mortale,quod alias omiserunt confiteri ignorantes illud esse tale,non tenentur iterare confessionem eorum, quæ confessi fuerunt, vt etiam tenet Sylvest.verb.Confessio,1.q.3.

13 Duodecimo, qui confessus est non adhibita debita diligentia, qua peccata commissa in memoriam reuocaret, & ob id aliquod peccatum omisit,debet confessionem repetere, quoniam patitur defectum essentialem ex parte confessionis; siquidem culpa sua non extitit integra.Quanta vero debeat esse huiusmodi diligentia,nos in dicto c. Fratres,à nu.66. vsque ad 81. radicitus pertractauimus vbi in summa diximus, tantam debere esse atque sufficere, quanta viro prudenti & æstimatori humano videbitur necessaria hominibus eiusdem qualitatis & conditionis,cuius est pœnitens ille: attenta saltem ipsius voluntate,qua cupit interrogari à confessario,& de interrogatis respondere,quæ(sicut ibidem,num.80.diximus)magnam partem diligentiæ requisitæ suppler.Confessarius autem,qui defectum notabilem, circa hanc debitam diligentiam agnoscit in pœnitente,debet illi imperare, vt eam adhibeat, & postea redeat, nisi articulus mortis, vel belli, vel scandali, vel alia similis causa persuaserit contrarium, vt etiam ait Adrian.in 4.dist.de sacram.confessionis.

14 Decimotertio, quoad defectum ex parte satisfactionis est, quod confessio non est necessario iteranda, ob id quòd pœnitens pœnitentiam sibi iniunctam adimpleuerit extra statum gratiæ:imò,neque ob id,quòd eam nullatenus impleuerit,neq; in bono,neque in malo statu, siue id per obliuionem, siue per negligentiam, vel contemptum contigerit,vt in c.Contrarium,nu.22.& sequent.de Pœnit.dist.5.ubi scrupulo asseueramus,post S.Tho. qui hoc sentit de quo nihil dubitat Caiet.in verb. Confessio iterata,neque Maior in 4.dist.17.q.6.neq; etiam

etiam Palud.in 4.dist.17.q.5.oppositum dicit si satis eius verba expendantur: quamuis aliquam errandi ansam beato Antonino præbuerit, qui Angelum & Sylvest.labi fecit.Cumque id sæpe consuluissemus,& affirmaremus nunquam Paludanum id tenuisse, valde gratum fuit postea vidisse Adrianũ,in 4.de confess.col.penul.in fine,de conclusione nostra,& de mente Paludani idem,quod nos sensisse, quæ quidem sententia procul dubio tenenda est, quicquid aliquot confessionalia contineant,nisi quando pœnitenti ante absolutionem iniungitur pœnitentia,& ille cum imponitur ipsi contemnit,aut iustam curam non adhibet, quo postea iniunctæ pœnitentiæ recordetur, vt eam possit adimplere, quod optime tetigit Caiet.tunc enim nihil valeret, etiam si postea eam iniunctam exequetur, nõ quia illam non adimpleret,sed quia quando illa iniungebatur,peccauit, & de illo peccato non se accusauit:atque ideo non fuit integra confessio.

Decimoquarto, quod confessio illius,qui credit, se non habere tantam virtutem,qua postea à peccatis abstineat,valida est,imò etiam si credat se ante mortem peccaturum mortaliter:quoniam hic defectus non est essentialis,neque accidẽtarius, vt superius in cap.1.nu.13. post Innoc.in c.Omnis de Pœnit.& remiss.communiter receptum asseuerauimus. Non valeret tamen confessio illius, qui crederet se non posse à Deo sufficiens auxilium ad non peccandum mortaliter impetrare. Si quidem hic non solum non doleret de omnibus peccatis præteritis, verum etiam peccatorum infidelitatis committeret, non credẽs, Deum, cuicunque facienti quod in se est, gratiam concedere, vt rectè dixit Adrian.in 4.de Confess.q.4.col.penul. 15

Decimoquinto, quod quando aliquis eundem sacerdotem adit propter iterandam confessionem,qui quidem sacerdos meminit peccatorum vel saltem pœnitentiæ,quam iniunxerat, pœnitens non tenetur reconfiteri in particulari peccata iam semel confessa, sed satis erit illi,dicere in genere ad hunc modum: De omnibus peccatis,quæ tibi patet fuerant confessus,dico Deo meam culpam,& tibi &c. & deinde declaret peccatum,quod sciẽter omisit, cum simulatione, fictione,& mala intentione,qua id fecit.Porro,si eidem sacerdoti non confiteatur,vel confessarius,neque peccatorum, neque pœnitentiæ, quam ratione eorum iniunxerat recordatur, deber tunc pœnitens repetere confessionem,perinde ac si antea non fuisset confessus,iuxta opinionem communem Antonini,3.par.t.14. cap.19.§.4.& Sylvest.verb. Confessio 1.quæst.3.qui citant alios. Diximus, {Neque recordatur pœnitentiæ} nam si illius memoriam haberet, satis esset, imo etiam,meo iudicio,si recordaretur status quem habebat pœnitens saltem in confuso,quo casu opinio Medinæ in cap.de Confessione fol.75.obseruari posset,qui quidem aliorum vestigiis adhærens absolute tenet, prax- 16

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictam memoriam necessariam non esse. At vero, quando nihil ex hisce tribus concurreret, esset confessio noua, & subinde oporteret eam esse integram.

Circa prædicta peccat

I. Qui prius absoluit, à peccatis, quã ab excõmunicatione, nu.9
II. Qui absoluendi potestate carens, absoluit, nu.3.
III. Qui vult prius absolui à peccatis quam ab excõicatione, nu.4
IIII. Qui sine proposito vitandi, vult absolui, nu.10.
V. Qui confitetur sine præuia meditatione, nu.13.

Caput X. Quo pacto confessarius erga se, & pœnitentem, se gerere debeat, & quid debeat illum in principio interrogare.

SVMMARIVM.

Confessarius qui pergit ad confessiones audiendas, quidnam faciet nu 1. Et quomodo debet recipere pœnitentem &c nu.2. & inquirere ab illo an habeat aliquod impedimentum ad absolutionem percipiendam, nu.2. Et quid debeat præsupponere in principio, medio & fine, nu.3.

Confessarius quidnam sit acturus si pœnitens, debitam contritionem non afferat. &c nu.4. & sic confessionis initium facere debebit, nu.5.

Confessarius qui grauem aliquam culpam in confessione audit, neque aperiat, si supefactum ostentet, neque patiatur pœnitentem aliquam personam maledicere nu.6. & cautè & prudenter debet pœnitentem deducere ad manifestandum peccata, quæ ipsum palliare velle conspicit, &c nu.7.

1 SI Confessarius rogatus à pœnitente vt ipsum audiat, iuxta rectum consilium debet id facere. Primum, cor suum in Deum erigat, hos versiculos potius cum cordis humilitate, quam labiorum prolatione recitans, desumptos ex psalmo 50. & expositos iuxta glossam ordinariam, & alios. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum, innoua in visceribus meis. Munda domine cor meum, & in visceribus animæ meæ spiritum rectum, rectámque intentionem quæso, infunde in me, ne ad hoc negotium, peragendum moueat me (saltem principaliter) cupiditas gloriæ, fortunarum vel voluptatis carnalis, vel placendi hominibus, aut res nouas discendi, sed potius totus meus finis, (vel saltem primarius,) sit, domine, gloria tua, & salus huius animæ, quæ me accersit, & rogat. Ne proijcias me à facie tua: Et spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

Tollendo

Tollendo vel non concedendo mihi lucem necessariam, qua ipse videam & illuminem hunc, qui per ministerium meum, hanc eandem lucem, à tua misericordia obtinere confidit, Sed potius concede mihi animum & spiritum ad superãdas tentationes, quæ exaudiendis alienis peccatis pullulascũt. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Illam (inquam) lætitiam concede, quæ nascitur ex deuota memoria Saluatoris, & ex certa fiducia consequendi salutem huius animæ, pariterque meã propter misericordiam tuam, & ne illam phantasmatis peccatorum quæ auditurus sum, amittam, Et fortifica me illo tuo spiritu principali, qui veluti Princeps dominatur, & regit cogitationes, & appetitus inferiorum animæ potentiarum ignobiles. Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Nam spiritu illo tuo facile potero hunc, qui se peccatorem agnoscit voluntatem tuam, edocere, vt tãdem ad te conuersus tuum sanctissimum nomen laudet, in sæcula, sæculorum. Amen.

Secundo, debet ipsum peccatorem suscipere cum hylari grauitate, & qualis illi esse debet, talem omnino se ostẽdere, nempe dulcem, 2
ca.1.col.3. versic. Quibus cognitis, de Pœnit. dist.6. vbi transcribit illos versus relatos à Tho. & aliis in 4.dist.17. scilicet,

Confessor dulcis, affabilis, atque suauis,
Prudens, discretus, mitis, pius, atque benignus.

Talem inquam, sese debet ostendere qualem esse oportet, nempe affabilem, suauem, prudentem, sagacem, mansuetum, pium & benignum, ipsumque animet ad sua vulnera detegenda, & ad spem de ipsorum vulnerum sanitate concipiendum.

Tertio, iaduc at pœnitentem, si nouit, ad faciendum actus exteriores confessioni conuenientes, qui sunt genua flectere, signo crucis se præmunire &c. & si ignorat, eum eos doceat, admonendo ipsum vt intelligat, se potius Deo, quam homini confiteri, ideóque cum maxima reuerentia id facere debere, iubeatque ei vtrunque genu in terram deflectere, & faciem ad vnum latus inclinare, Quod si eum non facere agnouit, de eius statu & conditione interroget, vt quod expedit possit illum rectius interrogare. Si autem ipsum satis nouit, ab his supersedeat vt diximus in ca. Consideret, in princ. num. 60. de Pœnit. dist.1. arg. l.1. ff. de Actio. empt. c. Eum qui, de reg. iur. lib.6.

Quarto, interroget eum an aliquo detineatur impedimento cuius 3
gratia neutiquam ipsum debeat absoluere, quale est habere concubinam, quam nolit domo eiicere, quale est esse vsurarium, & nolit desistere, quale odium capitale cõtra aliquem conceptum, quod nolit ab animo expellere, ne postea pœnitens queratur dicens sacerdoti: voluisti primum mea audire peccata, & postea mihi absolutionem de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

negas: Eodem modo se gerat erga ecclesiasticum multis impatibilibus beneficiis, sine iustâ dispensatione oneratum, ipsúmque admoneat, vt ante omnia sibi consulat, quo pacto habeat securam conscientiam, & deinde eius audiet confessionem Caiet. in Summa verb. Interrogationes confessionis, argu. cap. Nihil, de Præscrip. & cap. 2. de oper. nou. nunciat. Quod quidem consilium licet hucúsque nobis placuerit, nunc tamen, valde periculosum videtur, Tum quia hoc est pœnitentem ipsum pertrahere ad suos defectus manifestandos extra confessionem, Tum quia fieri potest, vt postquam fuerit confessus, paritérque admonitus à confessario, nouum animum induat cauendi à peccato, in quo prius residere destinabat. Non est etiam necessarium interrogare, an sit excommunicatus in hunc finem, vt confessarius vitet excommunicationem minorem, quam incurrunt excommunicato communicant, quia non incurrunt illam communicando in his quæ ad eius animæ salutem conducunt, cap. Cum voluntate, de sent. excomm. talis autem est confessarij cum pœnitente colloquutio, & communicatio circa peccatorũ confessionem. Neque Clem. de Priuil. neque Innocen. post quem facta fuit eadem, citatur malè à summa Rosella, verb. Confessus, 1. §. 10. aliud senserunt. Quoniam satis est, vt absoluta iam confessione, prius pœnitens ab excommunicatione, quàm à peccatis absoluatur, vt in cap. præcedenti, num. 4. dictum est.

Quinto, A principio vsque ad medium, & à medio vsque ad finem confessionis sacerdos attente consideret, an propter aliquam causam ex supradictis in cap. præcedenti, nu. 4. teneatur pœnitens iterare eam confessionem, vel confessiones alias præcedentes: & si inuenerit ipsum teneri ad eas repetendas, & quod id pœnitens non aduerterat, debet ipsum admonere, vt iterum conscientiam examinet, si per tempus licuerit, maximè si multorum retro annorum confessiones renouare debeant, Si autem nulla adsit causa iterandi confessionem roget, an debitam adhibuerit diligentiam ad recolenda sua peccata, per quam excusatur à confessione oblitorum: & satisfacit confitendo ea, quæ occurrerint, cum proposito confitendi alia cum ea meminerit. Vtque fuerit accusare se ad cautelam de negligentia, & si quatenus eam admiserit.

Sexto, prudenter etiam consideret, an pœnitens debitam contritionem gerat, caueat tamen, ne ipsum in tentationes superuacaneas coniiciat, vt in cap. 1. nu. 21. dictum est, & si non videatur ei sufficiens eum ad maiorem habendam cohortetur, aliquot considerationibus iam antea tactis, quæ sunt priuatio gratiæ, mors animæ, amissio felicitatis æternæ, recessus à patrocinio diuino, & accessus, ad subiectionem diaboli, Deinde ad Dei amorem ipsum inducat, propter quem dolorem, & detestationem de peccatis præteritis, & propositum firmum cauendi sibi in futurum concipere debet, quod si adhuc his omnibus ad dolorem non sufficienter eum moueri cõsideret, interroget, an doleat, quod non doleat, tantum, quantum deberet, & an vellet huiusmodi dolorem sufficientem concipere, Quod si annuat, satis erit, per supradicta in cap. 1. num. 21. At vero si eius dolor non eo vsque perueniat, vel quia non proponit in posterum, se à peccatis abstinere, licet id quadam tenus desiderat, vel nolit restituere, vel cubinam relinquere, vel odium à se depellere, vel dicit, se non posse, vel nolle castè viuere, vel officio, quod sine peccato mortali exercere non potest renunciare, vel alia huiusmodi nullo modo eum debet absoluere, per cap. Quod quidam. de Pœnit. & remiss. poterit tamen sacerdos, aliquam iniungere pœnitẽtiam iuxta idem cap. eum tamen admonendo, non remanere absolutum, neq; satisfecisse ecclesiæ præcepto, de confessione semel in anno ad minus peragenda, quicquid dicat Syluest. verb. Confessor. 4. §. 2. vt sensit Adrian. in 4. de confess. quæstione 4. (& latè probat Medina in Codice de confessio. sine pœnitentia) Nihil enim valet illa confessio propter essentialem defectum ex parte contritionis, vt supra in cap. præcedenti, nu. 10. dictum est, Et quia concilium generale Romanum in cap. Omnis de Pœnit. & remiss. & Florentinum decreto Eugenij 1111. aperte oppositam sententiam expresserunt. Debet etiam illum admonere, vt quotcunque bona opera possit facere, non omittat, quo Deus cor eius illuminare, & emollire, ad agendam pœnitentiam dignetur iuxta dictum cap. Quod quidam, &c. Falsas de pœnit. dist. 1. sed non debet illi absolutionem impendere, etiam si eam importune satagat extorquere, aliquod scandalum, aut desperationem præ se ferens, Quoniam absque dubio sacrilegij peccatum comitteret absoluendo, neque talis scandali aliquam rationem habere debet, quoniam ipse sibi illud accipit, nemine ei dante, ideóque scandalum pharisaicum est, & subinde negligendum, arg. Mat. 17. & c. Inter verba 11. q. 3. iuxta S. Thom. & omnes alios, An vero, qui tacet aliquod peccatum in confessione, incurrat excommunicationem synodalium constitutionum. Hoc dubium tanquam insigne, & quotidie sese offerens, in hoc loco proponi solitum inferius in cap. 27. nu. 269. decidetur.

Septimo, vtile est quamuis non necessarium, vt pœnitens iubeatur à confessario hoc modo, suam cõfessionem exordiri. Confiteor Deo omnipotenti, & B. Mariæ semper Virgini, & beatis Apostolis Petro & Paulo, & omnibus sanctis cælestis curiæ, & tibi pater, quia peccaui nimis cogitatione, verbo, opere, &c. Deinde vero si pœnitens non sit tim id facere incœperit, ipsum admoneat vt omnia peccata quorum memoriam habet & de quibus conscientia magis stimulatur statim

Universidad de Deusto
Biblioteca

exponat,imputãdo culpam sibi soli,vel potius, & principalius quam cælo,dæmoni, Mundo,carni,sodalibus, vel complexioni naturali,& circunstantias necessarias declarando.

6 Cum vero aliquod graue vel turpe peccatũ ab ipso audierit, nulla signa admirationis,abominationis aut pauoris,ostẽdat, veluti spernendo,vel se cruce signãdo,vel se ipsum commouendo,quin potius acsi nihil audiret,vsque ad finem confessionis dissimulet,&tunc cum iam velit pœnitentiam imponere,peccatorum grauitatem,& deformitatem exponat,Secundum omnes,argum.c.1.§.Cautus.§.Diligens,& §. Quibus,de Pœnit.dist. 6.Porro, si viderit pœnitentem velle aliquam personam nominare etiam propter aliquam circunstantiam, necessario explicandam,nullatenus id patiatur,iuxta supradicta in c.7.nu.5. Et si viderit se ipsum excusantem, in hunc modum, ego non occido alienum non rapio, nulli male volo, mansuete & benigne reprehendat, insinuans locum illum, non esse excusationis sed accusationis potius, subindéque verbis suauibus, eum animet, ad accusandum sine timore prorsus relegato. Et si pœnitens per se ipsum peccata recenseat,patiatur pro libito suo ipsum dicere quantuncunq; rudi, & crasse Minerua, & sine ordine rem exponat, sic enim agnoscet quibus peccatis, magis implicatus extiterit, & de quibus debeat eum amplius interrogare, vt post Caiet.in dicto §. Diligens,nu.6.diximus. Atque si maluerit de illis interrogari,quam solus eadem referre,dum modo propositum habeat, ad omnia mortalia crimina referandum, (etiam si de illis non interrogaretur,) non esset ea de causa condemnandus, sed potius adiuuandus. Si tamen deliberaret aliquod mortale non confiteri, nisi de illo confessarius interrogaret, peccaret mortaliter, & tunc confessarius, si forsan hoc intelligeret, ad detestandum tale peccatum, ipsum instigare deberet.

7 Octauo, si confessarius viderit pœnitentem peccata sua occultare velle,vel probabiliter credit,ea obliuisci, vel existimare,non esse peccata mortalia,debet caute & prudenter,ad illa dicendum pertrahere, & ipsum docere ea esse lethalia, persuadendo,vt illa de quibus dubitat,an commiserit,nec ne,confiteatur tanquã dubia,& non tanquam certa,& indubitanter commissa referantur,neq; etiam tanquam non admissa relinquantur,& deniq; talem se ore,& lingua manifestet exterius,qualem se in corde, agnoscit interius,in hũc modum se ipsum incusans,Videor mihi in hoc vel illud peccatũ consensisse,atqui non sum omnino certus. Idem facere debet,si dubitat, circa aliquod peccatum an sit mortale, vel veniale, Quod si ambo dubitauerint, pœnitens sub conditione, peccatũ in hunc modum detestetur,si hoc est mortale, me pœnitet de illo, tanquam de mortali. Similiter si aliquo actu dubitaret,an bonus esset,aut malus, sub eadẽ conditione ipsum

ipsum detestetur,scilicet,si,& quatenus,est malus,quoniam si bonus est,nullo pacto eum detestari debet,Maior in 4.dist.17.q.3.Si vero recordatur se lethale crimen admisisse, non tamen occurrit in specie, quod fuerit, tunc fateatur se deliquisse mortaliter, etiam si de eo in specie memoriam non habeat.Idem Maior,vbi suprà.

Nono,postquam pœnitens explicauit, quicquid circa sua peccata dicendum recordatur,si sacerdoti visum fuerit,illum non absolute,& perfecte illa manifestasse (vt non raro contingit)debet tunc sacerdos ipsum interrogare circa id,quod sibi necessarium videbitur, à decem præceptis decalogi initium faciendo.

Circa hoc raro, vt puto, mortaliter peccat confessarius, nisi cum principaliter acceptat officium audiendi confessiones ob lucrum,fauorem, curiositatem, vel carnalem voluptatem; Dixi (principaliter) quia qui minus principaliter tria prædicta horum quæreret,non peccaret, etiam si non acceptaret illud officium, nisi aliquod eorũ respiceret, tanquam causam,sine qua id non faceret,per ea,quæ latius tradimus in Comment.cap. Cum minister,23.q.5.

Caput XI. De primo præcepto Decalogi, nempe de colendo Deo,siue honorando,& aliis duobus præceptis, scilicet de amando Deo, & credendo in eum.

SVMMARIVM.

Symbolum Apostolicum continet summam eorum, quæ Christianus tenetur credere num 1.

Oratio Dominica continet summam petendorum à Deo, nu.1.

Decalogus continet summam eorum,quæ agere & vitare tenemur,nu.1.

Decalogus in lege etiam noua perseuerat,nu.2.& est veluti quoddam speculum, quod baptizato confertur.&c nu.3.

Præcepti transgressio mortalis,nisi vnum ex tribus ipsum excusct.& quæ sunt illa,num 4

Præceptorum multorum transgressio,quæ vnicum peccatum,nu 4.

Præceptum diligendi Deum super omnia, non est ex decem præceptis decalogi, & quare,nu 5 est tamẽ maius omnibus illis,nu.5.& quãdo impletur,nu.6.

Præcepti obligantis sub pœna peccati mortalis, non solum transgressio mortalis est sed etiam voluntas deliberata transgrediendi,imo & quicunque vsus consensus in illam,vel in eius delectationem,nu.9. Quin etiam consensus interpretatiuus, vel tacitus, vel delectatio morosa, si quatuor concurrant,& quæ sunt illa,nu.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Delectatio morosa, quæ sit, & quare sic vocetur, num. 11.
Delectationi peccati mortalis resistere est virtus, & quando sit mortale, vel veniale illi consentire num. 11.
Delectatio autem deliberate habita de aliquo mortali, mortalis, & qui delectatus consenserit necne debet illud confiteri, num. 13.
Censuræ non incurruntur per solum consensum, num. 13.
Restituendi obligatio non contrahitur solo consensu, num. 13.
Præcepta Dei omnia impleri posse à nobis etiam in peccato mortali, quoad substantiam actus, & contrarium esse hæresim num. 13.

1 AD recte dilucideque discernendum modos, quibus mortaliter contra decem præcepta decalogi peccatur, præsupponimus Primo, cum S. Thom. in princip. opusc. 4. & concilio Colonienſi fol. 1[illegible] 1. §. Cæterum, Quemadmodum ſumma omnium, quæ quiliber Christianus tenetur credere in Apoſtolico Symbolo continentur, ita in decalogo, quæ Deus per manus magni illius ſeruli ſui Moſis electæ plebi ſuæ tradidit Exod. 20. Summa omnium, quæ facienda ſunt exprimitur, Noluerunt tamen hi patres innuere, nihil quod non contineatur in Symbolo, eſſe de neceſſitate credendum, neque quidquam quod non comprehendatur in Decalogo eſſe faciendum, ſi quidem omnes tenemur credere myſterium ſanctiſsimæ Euchariſtiæ [illegible] c. 1. §. fin. de ſumma Trinit. & Clem. ſi dominum, de reliq. & vener. Sanct. quod non continetur in Symbolo: omnes item obligamur Deum diligere ſuper omne aliud, quod tamen in Decalogo non habetur, ut dicitur infra eod. cap. nu. 6.

2 Secundo, quod Decalogus, ſiue decem præcepta legis antiquæ, [illegible] huc in noua & Euangelica perſeuerant. Quoniam licet vetus illa lex quantum ad cæremonialia, & iudicialia expirauerit, 8. fin. 6. diſt. & 1. de purific. poſt part. non tamen quoad moralia, quæ pertinent ad legem naturæ, cuiuſmodi ſunt decē præcepta, excepto tertio, quantum ad Sabbathi obſeruationē, ſecundum Gratian. in dicto 3. fin. S. Thom. ſec. q. 100. art. 4. & omnes alios in 3. diſt. 37.

3 Tertio, quod hæc decem præcepta, ſicuti rectè dictum eſt, in Concilio Ionienſi concilio, fol. 251. ſunt veluti quoddam ſpeculum, quod tradi-tur baptizato vt intueatur, quantum per fidem acceptam, vitam ſuam renouet, & ordinet, vel quantum à via illa declinauerit, per quam ſpiritus ſanctus, in baptiſmate acceptus, ipſum deducebat, & quam [illegible] vel quantum candidam illam veſtem, quam ibi induerat, tranſgre-diendo, quod ibidem promiſerat maculauerit, Et vt poſtquam [illegible] culas, & vulnera probe conſpexerit, de illis doleat, & cum integra [illegible]

ducia redeat ad medicum qui nullum ægrotum, etiam in eundem morbum ſæpiſſime relapſum à ſe repellit, & reiicit: Matth. 9. & 11.

Quarto, quod quicquid eſt contra aliquod ex decem præceptis regulariter eſt mortale, niſi vna ex tribus cauſis ipſum excuſauerit. Prima eſt, defectus deliberationis, vt contingit in accidia, ſiue tædio circa ſpiritualia, ſubito nos ſurripiente. Secunda eſt paruitas, ſiue exiguitas rei, in his quæ ſunt contra ipſa præcepta, cuiuſmodi eſt parvum, & exiguum furtum, iuxta S. Thom. 1. ſec. quæſt. 88. art. 5. & 6. & 2. ſec. quæſt. 3. art. 5. & quæſt. 58. art. 3. & nos latius in Repet. cap. Inter verba, 11. quæſt. 3. num. 491. Sanct. Antonin. 2. part. tit. 4. cap. 5. 6. 7. & 8. & Adrian. quolib. 8. pag. 11. communiter receptos, & vt colligitur ex quadam Auguſtini ſententia à Gratiano relata, in 5. fin. cap. Vnum, 25. diſtinct. ibi, ebrietas ſi aſsidua ſit, & ibi, Si plus proximum exaſperauerit. Tertia eſt defectus iudicij ſufficientis, qui contingit in ſemidormientibus, aut ſemiebriis, vel adeo perturbatis, quod quamuis talē iudicium ad peccatum veniale ſufficiat, tamen ad completam rationem mortalis non ſufficit, iuxta Maiorem, in 3. diſtinct. 37. q. 1. 4. col. final. 4

Quinto, quod peccatum contra plura præcepta commiſſum, quorum vnum eſt generale, alterum ſpeciale in generali comprehenſum, non eſt niſi vnum, exemplum. Homicidium eſt contra præceptum ſpeciale, de non occidendo, & contra generale de obſequendo, & obediendo Deo, in omnibus, quæ præcipit, & contra præceptum de gratia, & amore diuino conſeruandis, non eſt tamen niſi vnicum peccatum, ſicut tactum eſt, in cap. 6. num. 3. cum de circunſtantiis neceſſario confitendis ageremus. Ex quo colligitur reſponſio illius quæſtionis nuper propoſitæ. An qui non ieiunat vigiliam Sācti Matthæi, quando in quatuor tempora incidit, aut miſſam in die Dominico cum quo concurrit aliud feſtum obſeruandum, non audit, aut Monachus Franciſcanus, qui non ieiunat die Veneris, in quo aliqua vigilia incidit, ſatisfaciat confitendo, ſe non ieiunaſſe aut non audiſſe miſſam in vno die in quo ad id præcepto tenebatur? Reſpondendum enim eſt, quod non. Quia dicere debet, ſe eo die ad id duobus diuerſis præceptis ſpecialibus, obligatum fuiſſe per dicta ſupra. Quanquam qui vnum peccatum ex quo alia ſequuntur, committit, vt qui aliquem indignum eligit, ex quo malæ gubernationes oriuntur, non niſi vnum peccatum peccat. Secundum Alexan. Halenſ. 2. part. de accept. perſon. & ſentit Bonauent. in 4. diſtinct. 38. ſuper littera Magiſtri, quæſt. 2. Quod autem non ſolum peccet, mortaliter, qui facit opus, ſed etiam qui vult deliberate id facere, aut delectatus in eo, & qui conſentit aliquo nouem modorum, qui explicantur infra. num. 13. traditur infra. num. 9. & 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Sexto, quod præcepta de diligendo Deum super omnia, & proximum sicut se ipsum, non numerantur inter ista decem, quod docuit Sanct. Thom. 1. sec. quæst. 100. Quoniam in Decalogo non fuerunt hominibus tradita prima principia, quæ vnusquisque per se ipsum, natura magistra, vel per fidem intelligit, qualia sunt hæc, quæ sunt & origo Decalogi, & decem præceptorum, in eo contentorum existunt. Neque etiam in eodem Decalogo traduntur ea præcepta, quæ difficile vel per maximam industriam ingenii ex his decerpuntur, sed tantum illa, quæ ab omnibus possunt facile deduci. Vnde infertur, præcepta de fide & charitate non contineri in Decalogo, sed præsupponi ad illum, quod multi graues doctores adnotarunt. Thom. 2. sec. quæstio. 100. art. 4. 2. sec. quæstio. 44. artic. 4. quæst. 79. artic. 2. Cajetan. 2. sec. quæstio. 64. artic. 8. & Antun. 4. part. tit. 4. capit. 1. §. 1. Et consequenter errant qui dicunt primum Decalogi præceptum esse, de diligendo Deo. Est enim contra prædicta, & contra textum ipsius Decalogi eodem 20. Cuius primum præceptum est illud. Non habebis Deos alienos, &c. quibus verbis solum peccatum superstitionis, & idololatriæ, quæ sunt contraria virtuti religionis, & latriæ prohibentur: Quæquidem virtus non est theologalis, sed moralis, secundum Sanctum Thom. receptum 2. sec. quæstio. 81. art. 5. & nulla ibi fit mentio de dilectione erga Deum, & proximum, quæ pertinet ad virtutem charitatis 2. sec. q. 27. art. 1. quæ theologa est, 1. sec. q. 62. & 2. sec. q. 23. art. 6. Errant etiam qui putant præceptum de credendo in Deum esse primum Decalogi eadem ratione, cum fides sit virtus theologa & non moralis.

Septimo, quod necessarium videtur hic tractare de præcepto mandi Deum, & credendi in eum: quæ duo, hoc præceptum primum, & omnia alia Decalogi præsupponunt, vt satisfaciat his, qui peccata, quæ fiunt contra hæc duo præcepta reducunt ad primum Decalogi. Et ita primo ponemus, ea quæ pertinent ad præceptum de amando Deum. Secundo, ea, quæ pertinet ad præceptum de credendo in eum. Tertio, ea, quæ pertinent ad præceptum, de colendo illum, quod est & proprie est primum præceptum Decalogi.

Octauo, quod præceptum hoc non est quidem primum Decalogi, sed maximum omnium præceptorum, tam Decalogi, quam aliorum iuxta D. N. doctrinam Matthæi 22. quæ diuersis verbis habetur in sctiptura. Nam in Deuteronomio c. 6. sic habetur. Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota fortitudine tua. Et in Euangelio Beati Matthæi, cap. 22. sic, Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: & apud Beatum Marcum, capit. 12. sic, Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente

tua, & ex tota virtute tua. Apud Lucam, capit. 10. loco illius verbi, (fortitudine tua, vel virtute tua,) dicitur ex omnibus viribus tuis. Omnes tamen in sensu conueniunt, & in summa hoc sibi volunt. Deum præcipere, vt se plenè & integrè diligamus, non quidem quoad hanc vitam, eo modo, vt omnibus horis, & momentis id actu faciamus, hoc enim fieri non potest, in ea, in qua cibo, somno, labore, & negotiis necessariis, id interrumpitur: sed vt explicat Sanct. Thom. 1. sec. quæstio. 44. artic. 3. vt scilicet in omnibus totam intentionem nostram, quæ per eos exprimitur, in eius amorem, & obsequium dirigamus, totumque nostrum intellectum, (qui, per mentem significatur) illi subiiciamus, omnésque appetitus, (qui per animam notantur) ad normam suæ sanctissimæ legis componamus, Et denique omnia nostra opera exteriora quæ nomine fortitudinis virtutis, & virium significantur, eidem conformemus. In summa autem hoc totum nihil aliud significat, quam Deum nobis præcipere, vt se propter se ipsum, & magis quam cætera omnia diligamus, eidémque inseruiamus, tam interiori, quàm exteriori obsequio, magis inquam, non quoad intentionem, & feruorem sed quoad æstimationem, & appretationem: vt explicuimus in additione, capitul. Quando, de consecrat. distinctio. 1. numero 361. post Sanct. Thom. 1. sec. quæstio. 109. artic. 3. & 2. sec. quæstio. 154. artic. 3. & alios Neotericos in quibus est Maior, in 1. distinctio. 1. quæstio. 2. & in 4. distinctio. 14. quæstio. 1. Caietan. 2. sec. quæstio. 49. articul. 4. Hoc est, vt eum eiusque amorem, pluris quàm aliquam creaturam, imo & quam vniuersas æstimemus, & facíamus, & propter amorem eius potius eligamus mortem opetere, quam ipsum vel corde, vel verbo, vel opere negare mortaliter peccando.

Nono, quod hoc magnum præceptum de diligendo Deo super 6
alia omnia post peccatum Adæ non potest, nisi in statu gratiæ adimpleri, secundum aliquos, de quibus videtur esse Sanct. Thom. 1. sec. quæst. 100. art. 10. ad tertium & 2. sec. quæst. 40. art. 1. & 6. & melius q. 109. art. 3. Contra quod tamen facit quod homo sola virtute naturali etiam existens in peccato mortali potest concipere imo concipit partim Deum esse super omnia diligibilem, & finem omnium virtutum, & cõsequenter, eum vt talem diligere potest, Deinde quod datur dilectio Dei super omnia sine gratia, vt probat Caietan. 1. Tom. tractat. 4. de Attritione. Tertio quod ipsemet Tho. in 2. sent. distin. 28. q. 1. ar. 3. affirmat, posse quem sine gratia implere præceptum diligendi Deum, quoad substantiam actus, licet non quoad meritum beatitudinis, quoad quod potest intelligi prædicta prior eius opinio, quod satis sensit concordia Thomæ 1648. quæ distinctio sit etiam in aliis præceptis infra nu. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decimo,quod est quæstio difficilis non tam bene tractata, quam necessaria & quotidie occurrens,videlicet,quando teneamur ad hoc præceptum actu adimplendum sub pœna noui peccati mortalis, eo modo,quo in hac misera vita expleri potest,nam perfectè non nisi in alia adimpletur secundum Aug.in lib.de perfecta iustit.& Th.2.sec. q.44.ar.6.Difficultatem enim ingerit,primum quòd sit affirmatiuum præceptum,& consequenter non obligat,pro quocumque tempore. Thom.2.sec.q.33.art.2.Archid.in c.Si peccauerit,2.q.1.& in summa de Pœn.dist.5.ab omnibus recepti: & non videtur præfinitum tempus, quo id fieri debeat; Deinde quod dura videtur Scoti sententia lib.3. sent.dist.27.à quo recedit Adriã.q.4.de Confess.nempe,nos omnibus festiuis diebus teneri ad illud, Quia nullus est textus, nec vlla ratio, quæ id necessario concludat, & ita non videtur asserendum,c. Consuluisti,2.q.5.6.Consideremus, Auth.de Trient. & semiss. col.3. Nam missa,quam illis diebus præcipimur audire,per cap.Missas,de consec. distin.1.recte audiri potest,sine tali amore,actu concepto. Vnde rari vel nulli se huius omissionis accusant.Tertio,quod nimis laxa videtur opinio dicentium, non obligari nos ad implendum illud præceptum amplius quam semel in vita, quod, meo iudicio, Sotus, q.3.de iustit.& iur & lib.1.de nat.& grat.recte confutat.Quarto,quod dicta Soti non videntur satisfacere. Tum quia dicit aliquando non obligari nos amplius quam ad opus exterius in quocumque statu exhibitum,puta ad increpandum blasphemiam,& S.Tho. vbi supra dicit hoc præceptum non impleri nisi in statu gratiæ.Tum quod idem Sotus vbi supra tenet obligare pro tempore baptismatis, & idem lib.2. de nat.& grat.c.15.docuit, ad recipiendum baptisma, non esse necessarium tantum efficere, quantum requiritur, ad recipiendum pœnitentiæ sacramentum, quoniam ad hoc non sufficit attritio, quæ nescitur non esse contritio, ad baptisma autem sic, secundum ipsum. Tum etiam,quia idem affirmat vnumquemque quotiens infigne aliquod beneficium à Deo consequitur,teneri ad illud explendum,quod tamen nulla lege, neque ratione efficaci euinci posse videtur, & ita non est asserendum iuxta dictum c.Consuluisti.

Tertio,principaliter,saluo meliori iudicio,dicimus, sanctissimum quidem consilium esse, vt non solum diebus festiuis, verum etiam quotiescumque commodè potuerimus nitamur implere prædictum mandatum,præmissa(si opus fuerit) debita nostrorum criminum detestatione,sed non præceptum,quod nos sub reatu nouæ culpæ mortalis obliget, nisi cum primum ad vsum rationis peruenimus, & iam habemus, vel habere debemus cognitionem referendi & dirigendi nos ipsos, nostraque omnia opera in Deum ipsum, tanquam vltimum finem nostrum, saltem in confuso & eo modo, quo id pueri

præstare possunt,vt sensit subtiliter Sanct.Thom.1.sec.quæst.89.art.6. quem etiam in repet.cap.Quando,de consecr.distinct.1.nor.2.num.15. in alium scopum retulimus.Secundo,quoties teneamur ad habendam contritionem de peccatis mortalibus, iuxta dicta in capit. 1. num. 31. vt explicuit Caietan.in dicto artic. 6. quoniam contritio sine hoc amore haberi non potest, vt ibi dictum est. Tertio, quando baptismus est ab adulto recipiendus, vt ait Sotus, lib. 1. de natura & grat. capit. 22. Contra quem facit,quod ipsemet, lib. 2. de natura, & grat. capit.15.asseruit, ad baptisma non esse necessariam contritionem, sed satis esse attritionem, etiam illam, quæ scitur non esse contritio, licet id nobis, non videatur verum, per ea, quæ in dicto capit. 1. diximus. Facit etiam contra eundem, quod eadem ratione teneremur implere hoc mandatum,quotiescunque aliquod sacramentum recipimus, & consequenter quum contrahimus matrimonium. Quod falsum est, satis enim est, vt non simus in peccato mortali, aut probabiliter id credamus: quamuis huiusmodi adeo excelsum amorem actualem animo non concipiamus. Facit item,quod nullus peccati mortalis reum diceret esse illum, qui octo dies ante baptismum rectam contritionem de peccatis concipiens, & se ipsum probabiliter constituens in statu gratiæ, postea ante noui peccati mortalis admissionem, sine hoc amore actuali baptismum susciperet. Quare hic tertius casus est restringendus, ad eos, qui ante baptisma non habuerunt contritionem. Quarto,quotiescunque tenemur proximum ex charitate diligere,nam tunc pariter eodem amore Deum diligere tenemur, si quidem hi duo amores sunt eiusdem generis & naturæ: & in amore proximi, amor Dei tanquam finis includitur: vt colligitur ex vtroque Thom. 2. sec. quæstio. 44. articul. 2. & 2.sec. quæstio. 25. articul.1. vt infra capit.14.numero 4.dicemus. Addo tamen his, cum qui diligit Deum, probabiliter credens se esse in statu gratiæ, subindeque suum amorem esse amorem Dei super omne aliud, quamuis in rei veritate non sit huiusmodi, neque sit in eodem statu, nihilominus tamen adimplere hoc præceptum, quoad effectum euitandi nouum peccatum, quod admitteretur ob omissionem implementi eius: quoniam sine speciali reuelatione scire non potest quis,quando est in statu gratiæ. Iob 9. Eccles.iast. 9.& capit. final.de Purg. can. Thom.1.sec.q.112.art.5.& Concil. Trident. sess. 6. cap.9. Et ita nisi hoc teneatur, nequiremus scire quando hoc præceptum impleremus.

Addo item, quod posset (nostro iudicio) affirmari,quod hoc supremum mandatum licet præcipue & principaliter excelsum illum amorem à charitate profectum nobis præcipiat, minus principaliter tamen etiam obligat, aliquando ad diligendum Deum hoc eo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem: amore, vel alio bono,& naturali, non obligando nos ad præfatum sublimem charitatis, vel saltem, quamuis hoc præceptum ad id non obliget. Lex tamen naturæ, quæ habetur in l.Veluti, ibi, vt patriæ, parentibúsque ff.de iust.& iur. Et quæ iubet parere, vel amare patriam,Reges,parentes,& Dominos,quin etiam omnes proximos, in quibusdam casibus non obligat, etiam ad Deum ipsum tanquam Regem, parentem, dominum, gubernatorem, & protectorem saltem aliquo bono amore naturali amandum, & propterea, vt docuit bene prædictus Dominus doctor Sotus vbi supra, quando Deum audimus blasphemari, aut inhonorari, tunc tenemur ad actum diuinum amoris, saltem naturalis boni, quo impulsi, eum, qui in Deum blasphemus, vel contumeliosus extiterit, increpemus. Quod quidem ita faciendum esse, Concilium Lateranense sub Leone decimo sess. 9. §. Ad abolendam, in specie præcepit. Nec obstat his, dicere, quod amor Dei debet esse talis, quo ille super omnia diligatur, & quod nisi talis sit, non est bonus, vt videtur sentire S. Thom.1. sec. quæst.109. art. 3. Respondetur enim, quod licet diligere Deum comparatiuè minus quam illum, vel æque ac illum,sit malum, diligere tamen eum absolute, æquè vel minus absque vlla comparatione non est malum, vt alij dicunt. Quæquidem omnia tanquam quotidiana & parum specificata debitæ correctioni subiicimus.

9 Vndecimo, quod non solum est peccatum mortale transgressio præcepti sub eius pœna obligantis, sed etiam propositum transgrediendi, imo, & desiderium deliberatum id faciendi, imò, & quod maius est, ipse consensus, ipsa volitio, seu voluntas vera,& expressa delectandi se illa transgressione, licet consentiens nec faciat, nec proponat, nec desideret facere: qualis est consensus illius, qui de aliquo peccato mortali cogitat,absque proposito, & desiderio id faciendi,eo tamen animo, vt ex eo nascatur, & crescat ei aliqua delectatio, qua fruatur. Quinimo (quod maximum est) consensus, & voluntas interpretatiua vel tacita illius est culpa lethalis. Quæ omnia consonant communi opinioni, quæ colligitur ex beato Augustino lib.10. de Trinitat. & Magist. sentent. in 2. distinct.24. cum suis commentatoribus,& ex S.Thom.1.sec.quæst.74.& Beato Anton. 3.par.tit.5.cap.1.§.5.& In.Maiore in 2.distinct.24.quæst.18. & Caietan. in summa verb.Delectatio, & q.16. lib.17. quæst. & ex eis, quæ nos clarius & copiosius quam alij resoluimus in cap. Cogitationis, de Pœnit. distinct.1. & in cap. Sed pensandum, dist.6. vbi in summa diximus consensum verum & expressum, quem Caietanus positiuum vocat, ipsius delectationis esse illum quem supra docuimus. At vero tacitus consensus, quem, alij interpretatiuum, alij morosam delect

delectationem dixere, Caietanus autem negatiuum non positiuum appellauit, tunc demum est peccatum mortale, quando quatuor concurrũt. Primum,vt id,de quo sumitur delectatio sit lethalis culpa Thom.2.sec.q.74.art.8.Secundum, vt qui delectatur aduertat, se delectari: nam si circa id non aduerteret, (quamuis diem integrum delectatio perduraret) non peccaret,saltem mortaliter, iuxta textum nihi singularem,in cap. Sed pensandum,dist.6. ibi. Ex deliberatione consentit. Neque satis est aduertere, nisi integre aduertat secundum Caietanum vbi supra. Tertium, vt non obsistat delectationi, eam à se depellere contendens, quoniam si id conaretur, iam potius virtuti quam vitio esset tribuendum, quamuis eam à se non omnino repelleret dicto cap. Sed pensandum, Quartum, vt absque rationabili causa, omitteret eam à se reiicere: etenim, si omitteret eam depellere, quia nouit se, ea vi & virtute animi pollere, vt certus sit,se non ita victum, vel flexum iri ab ea, vt actum, de quo est velit, neque ita, vt voluntas eius superior seu rationalis velit ea sensuali delectatione frui: non esset culpa, saltem lethalis, dum modo expresse non consentiret in illam. Idem dicerem,si ideo delectationi non resisteret,eámque à se non repelleret, eo quod credit quo magis velit tentationi obsistere,& contra ipsam pugnare,illa magis augebitur quam minuetur, sicut erga carnis illecebras, contingere solet, quæquidem fugiendo potius quam resistendo superantur,secundum S.Thom.2.sec.quæst.35. art.1.ad quartum. Io.Gerson. de Pollut. nocт.7.& alios alibi. Idem esset, si delectationem illam omisisset expellere, ne suam occupationem honestam, & necessariam, aut vtilem, derelinqueret, quale est studium, & lectio rerum impudicarum,ad huiusmodi delectationes prouocantium,necessaria ad prælegendum scholasticis vel concionandum populo. Quale item audire confessiones de rebus impudicis, & alia huiusmodi, arg.eorum, quæ singulariter scripsit Caietan. in q.16.lib.17.quæst.& consequenter, vt hoc sit mortale,oportet illum,cui eiusmodi delectatio oritur, esse talem vt suæ imbecillitatis, & consuetudinis præteritæ ratione habitum, vnde nascitur delectatio, vel saltem in delectationem eiusdem operis, vere & realiter consensurum. Ex hac resolutione intulimus ex merito credere teneatur,nisi illam reprimeret, in ipsum opus magis contingunt decisionem, quos hic breuitatis gratia tacemus Addere in cap.Cogitationis, de Pœnit.dist.1.multorum casuum, qui quotidie monentes tamẽ & consulentes omnes,vt integro corde D.Nostrum deprecari contendamus, quo ab his interioribus animi conflictibus nos liberare dignetur, qui nimirum eo periculosiores censendi sunt, quo magis nostra voluntas ad se ipsam conformandam, carnalibus istis appetitus nostri desideriis,propendet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Ex eadem resolutione infertur, Delectationem, quæ morosa nuncupatur, à mora videlicet deducto vocabulo, huiusmodi nomen esse sortitam ratione temporaneæ durationis, sed propter moram, quam facit ipsa ratio, in ea expellenda. Quia nimirum, eam non expellit, quam citissime potest, & debet: vel (quod deterius est,) quia eam deliberate acceptat, quodquidem, vel in instanti fieri potest, secundum omnes. In his autem duobus casibus, peccatum mortale committitur, licet opus exterius nunquam fiat, neque adsit propositum faciendi. Quodquidem verissimum est, nõ solum in peccatis carnalibus, verum etiam in reliquis, iuxta mẽtem omnium, quod expresse S. Bonauent. in 2. dist. 24. in expositione literæ adnotauit.

11 Itaque resistere delectationi, quæ nascitur ex cogitatione alicuius peccati mortalis virtus est, assistere autem & assentiri expresse, lethalis est culpa, non resistere autem, neque assistere, aliquando est veniale, & aliquando mortale, scilicet quando quatuor illa prædicta concurrunt. Quoniam omnis voluntas deliberata de peccato mortali, vel proprius loquendo, omnis voluntas deliberata, se delectandi de actu, qui est peccatum mortale, est mortifera cap. 1. 5. Ponderosus, 40. dist. & Thom. 1. sec. q. 74. ar. 8.

12 At quoniam in huiusmodi delectationibus maxime si carnales sunt semper inest aliquid periculi ratione naturæ humanæ corruptæ, expedit vt qui huiusmodi delectationes habuit, & non est certus, an ipsis consenserit, neque an sufficienter restiterit, de illis in confessione se ipsum incusset, dicens se dubitare, an quantum debuit illis restistere contenderit, Nam si credit se consensisse, vel non restitisse, vt eis frueretur, vel admodum negligenter se gessit, in eis depellendis, cum probabili consentiendi periculo in easdem delectationes, vel in opera ex quarum cogitatione illæ nascuntur, tunc necessarium esset confiteri, quod circa hoc credit & sentit.

Duodecimo, quod non solum peccat, qui aliquod peccatum committit, & in eo perpetrando est præcipuus exequutor, verum etiam omnes alij, qui eidem culpæ consentiunt, iuxta illud ad Rom. 1. Non solum qui faciunt, sed & qui facientibus consentiunt, c. 1. de offic. deleg. vbi glo. & omnes c. Notum 2. q. 1. c. Sicut dignum, per totum de homic. consentiunt, inquam, aliquo nouem modorum contentorum in duobus senariis, quos S. Thom. 2. sec. q. 62. art. 7. posuit, scilicet,

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

13 Quibus significatur illum consentire delicto, qui iubet, consulit, consentit, laudat, recipit principalem delinquentem vel adiuuat, vel non impedit verbo, aut opere, vel non manifestat, cum teneatur, & possit,

possit, quorum modorum interpretatio & dilatatio, inferius cap. 17. nu. 130. & seq. fiet. Nunc autem dicimus, peccare mortaliter eum, qui aliquo istorum nouem modorum, principali autori delicti consentit: quamuis non semper incurrat easdem censuras, & irregularitatem, neque eandem restituendi obligationem, quas ille, c. Cum quis, de sent. excommunic. lib. 6. & c. Fœlicis §. Illud, de Pœnit. eod. lib. Host. in summa, de Pœnit. §. Quibus, & Caiet. in summa verb. Restitutio, & Felv. in tractat. Quando conatus, & alij alibi. Diximus autem in tribus vltimis modis (cum teneretur & posset) non enim potestas sine obligatione satis est, secundum S. Thom. 2. sec. q. 44. art. 4. & quæst. 72. art. 6. & melius 1. 2. quæst. 6. art. 3. & vtrobique Caiet. & melius in 2. sec. quæst. 64. art. 7. & diximus supra Prælud. 6. Vnde infertur, quod cuilibet modorum peccandi, faciendo, vel volendo facere aliquod peccatum, possunt adiungi alij nouem iuxta nouem modos illi consentien di, quos & si non semper infra exprimemus, aliquando tamen insinuabimus, illud tamen nunc admonentes, tunc aliquem consilio suo verbis aut operibus, teneri impedire, quando ex officio, quod habet vel alio titulo ad id faciendum obligatur. Tum etiam, quando proximus circa id extremam patitur indigentiam; & ipse potest id ipsum præstare, non se in consimilem necessitatem conficiendo, etiam si ob id rei familiaris aut honoris iacturam aliquã faciat: imo etiam cum proximus re illa maxime indiget, & ipse sine vitæ suæ, salutis, honoris & rei familiaris detrimento potest commode id facere: per id, quod in c. 1. de restit. spoliat. cap. 24. infra & c. Inter verba 11. quæst. 3. num. 73. & infra cap. 25. & profundius in Comment. c. Non in inferenda, 24. quæst. 3. diximus.

Decimotertio, quod vniuersa ista decem præcepta, & alia omnia possunt impleri ab illo, qui est in peccato mortali, quoad substantiam actus præcepti, & effectum euitandi nouum peccatum quod incurreretur, si non adimpleretur illud iuxta diffinitionem Sancti Thom. 1. sec. q. 100. art. 10. & 2. sec. q. 44. art. primo & fin. communiter recepti, quod concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 7. sensit, declarans hæretica statum gratiæ esse peccata, quicquid dixerit Dion. ord. Cistertien. lib. 2. Sent. dist. 17. quem aliquot alij sequuti fuerunt, Est enim hoc vnum inter alia commoda, quæ opera facta etiam in peccato mortali secum afferunt, de quibus glos. c. Quod quidam de Pœnit. licet ad obtinendam gratiam in hac vita præsenti, & gloriam in futura, nihil valeat implementum præcepti in illo statu. cap. Nihil, de consecrat. dist. 5. vbi latius diximus, & §. fin. de Pœnit. dist. 4. sub qua regula includitur etiam præceptum de diligendo Deo iuxta declarationem nunc additam supra num. 6. Per quod tollitur ratio, qua insanus Lu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

thetus, insane docuit, Deum dedisse nobis duo præcepta, quæ in hac vita non possumus implere, nempe præceptum de Diligendo Deo, & de non concupiscendo. Quod efficacissime post alios confutat Castrensis in lib. contra omnes hæreses verb. Præceptum, & damnauit Concil. Trid. sess. 6. can. 18.

Modi vsitatiores peccandi mortaliter, contra præceptum de diligendo Deo.

SVMMARIVM.

Odium Dei ex genere suo, est maximum peccatorum, & quare. nu. 14.
Præcepta de diligendo Deo quis frangit, & Deum quisnam dicatur odio habere. cum deliberatione nu 14.
Amat qui firmius se ipsum, vel vxorem suam, maritum, Regem, vel quancunque aliam creaturam, quam Deum, mortaliter delinquit, non autem qui ferentius nu. 15.
Amat quisnam Deum potius propter dona eius, quàm propter ipsum, & quisnam omittat ipsum amare cum tenetur & quando ad id tenetur. nu. 16.
Peccat, qui vult semper hanc vitam viuere. nu. 16.

14 EX supradictis infertur, quòd contra hoc præceptum de bene diligendo Deo, peccat mortaliter primo, qui deliberate odit Deum, quodquidem ex genere suo, est maximum omnium peccatorum, vt probat S. Tho. 2. sec. q. 34. ar. 2. q. 39. ar. 2. ad tertium & 1. sec. q. 73. ar. 4. ad tertium. Tum quia actus qui opponitur actui summe boni, summe malus est, secundum Arist. Ethic. 8. Actus autem maxime bonus est Dei amor, cap. Charitas, 2. de Pœnit. dist. 2. cui odium Dei est contrarium, Tum quia maximo præcepto omnium contrarium est, Matth. 22. Tum quia directe separat à Deo, quod alia peccata communiter non faciunt, sicut explicuit S. Tho. 2. sec. q. 34. art. 2. Dixi, (Deliberate) quoniam subreptio iudicium præueniens in quacunque materia excusat à mortali, vt diximus supra eod. cap. nu. 4.

Secundo, qui omittit amare Deum, super omne aliud amabile, quo tempore id tenetur facere, de quo supra, nu. 6. 7. & 8.

Tertio, qui omittit referre ac dirigere se, suáque omnia in Deum tanquam primum principium, & vltimum finem suum, quo tempore ad id tenetur, quando autem ad id teneatur, etiam ibidem dictum est.

Quarto, qui amat Deum, sed minus, vel non plus quàm alia creata paratiue, hoc est actu, vel virtute, expresse aut tacite, gerens in animo quod tantum, vel æque æstimat, vel amat alium ac ipsum Deum. Qui autem si absolutè sine comparatione id faceret, iuxta declarationem superius, nu. 6. 7. & 8. positam.

Quinto, qui se ipsum, vel suam vxorem, filium, aut Regem suum, & dominum, vel quancunque aliam creaturam, firmius diligit, quam ipsum Deum. Diximus (Firmius) Quia peccato imputari non debet, 15
se ipsum, vel alium intensius, aut feruentius diligere quam Deum, dum modo Deus firmius & fortius diligatur, vt in additione c. Quando, de Consec. dist. 1. nu. 35. enucleauimus, & supra eodem cap. num. 7. etiam tetigimus. Admonemus item indirecte diligere creaturam, amplius quam Deum, non esse contra hoc præceptum. Quoniam quicunque peccat mortaliter, indirecte plus diligit aliud, quã Deum in quantum aliquid vult contra eius præcepta. Atqui huiusmodi delinquens, non ideo peccat, contra istud præceptum, quoniam directe non facit contra ipsum, neque aliquid operatur, quod secundum se & suam naturam, separat à Deo, sed secundum accidens iuxta S. Tho. 2. sec. q. 34. art. 2. & Scotum in 1. dist. 1. q. 5. sub fin.

Sexto, qui diligit Deũ eo solo, vel præcipue, & principaliter quod 16
ab eo accipit, aut sperat accipere spiritualia, vel temporalia bona, Franciscus Maior in 1. dist. 1. Sylvest. verb. Charitas q. 7. vti in dicta additione, à num. 334. post Thom. 1, sec. qu. 199. art. 3. sub finem diximus. Vnde infertur concilium Trident. sess. 6. can. 26. & 31. quatenus declarat, esse hæreticum asserentem esse peccatum operari recte ob remunerationem obtinendam; esse intelligendum, de eo qui tacite vel expresse minoris æstimat præmium quod sperat, quam ipsum largitorem, vel saltem absque consideratione aliqua, vnius vel alterius, & absque eo, quod finem vltimum; & principalem constituat, recte operatur.

Septimo, qui eo tempore Deum amare neglexit, quando sub peccati mortalis reatu, de sua salute spirituali cogitare tenebatur; veluti quando mortis periculum, vel necessitas recipiendi, vel administrandi sacramentum sese obtulit Io. Tab. verb. Charitas, §. 30. senserat ante Maior. in 3. dist. 37. q. 13. col. 4.

Octauo, qui deliberate vult in hoc misero sæculo perpetuo viuere quia bonis eiusdem, nempe diuitiis, gaudiis etiam licitis, scientia, & aliis huiusmodi delectatur, vel propter alias causas, secundum Adrian. in 4. de Confess. q. 4. sub fin. quamuis peccatum non sit, longam vitam exoptare, etiam aduertendo, quod ob id æterna gaudia differuntur secundum eundem.

Nono, qui festiuis diebus omisit producere actum de diligendo Deo super omnia alia secundum Io. Tab. verb. Charitas, §. 20. sed opposituin cum Adriano, in 4. de Confess. q. 3. colum. 2. sub finem, verius supra nu. 6. existimauimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Modi vsitatiores peccandi contra præceptum de recte credendo in Deum.

SVMMARIVM.

Præceptum de credendo tam differt à præcepto de diligendo quàm fides à charitate num. 7.

Infidelis duplex positiue & negatiue, hic non peccat, ille sic. nu. 17.

Præceptum de recte credendo infringit, qui credit aliquid, quod scit aut scire tenetur esse contra fidem catholicam. nu. 17.

Excommunicatus est, qui dicto vel scripto, formal contrarium fidei. nu. 17.

Dubitat, qui deliberare, de eo, quod de fide esse scit, aut scire tenetur, aut pertinaciter tenet esse de fide, quod non est de illa, peccat mortaliter, licet non ex subreptitie vel solo vexatus scrupulis. nu. 18.

Credens vnum quemq; posse saluari in sua lege, vel secta peccat. nu. 18. & quid de credente patrem antiquiorem esse filio, aut filium & spiritum sanctum minus antiquos, iuniores, aut minus potentes &c. quam patrem nu. 18.

Fidei articulos expresse & in particulari non credens, quando peccat. nu. 18.

Fidem solam ad salutem sufficere credens, hæreticus nu. 17.

Hæresis quid sit, & quis hæreticus, & pure mentalis, non est excommunicatus nu. 17. neque etiam pure vocalis infrà. nu. 24.

Pertinax quis nam sit nu. 17.

Articuli qui sint explicite credendi nu. 18.

17 PRæsupponimus primo, quod præceptum de recte credendo de Deum, quod pertinet ad virtutem fidei, tam differt à præcepto de diligendo, quod pertinet ad virtutem charitatis, quam virtus fidei quæ inclinat ad credendum à virtute charitatis, quæ inclinat ad diligendum, quæ longe alia & maior est, quam illa 1. Corinth. 12. & cap. Charitas, in 2. de Pœnit. dist. 2. & monstrat Thom. 2. sec. q. 23. art. 6.

Secundo, præsupponimus, quod licet Thomas 2. sec. q. 16. à Caietano declaratus dicat, quod licet in multis locis veteris & noui testamenti suprà nu. 5. citatis, fuerint data præcepta de diligendo Deo, in veteri tamen non fuerunt data de fide, quanquam certum est, neminem vnquam saluum factum esse, neque placuisse Deo sine fide Hebræ. 11. cui consonat principium symboli Athanasij: Quicunque vult saluus esse, ante omnia opus est, vt teneat catholicam fidem. Quam nisi quisque integram inuiolatámque seruauerit, absque dubio in æternum peribit, & cap. Firmiter, de summa Trinit. Nam infidelis positiue, qui est omnis qui non vult credere post fidem sibi satis notificatam, peccat peccatum infidelitatis, per quod damnatur, & infidelis negatiue, qualis est omnis, qui non credit, eo quod non

est sibi satis notificata fides, licet non peccet, non credendo nec ob hoc damnetur, damnabitur tamen propter alia peccata, vt eleganter declarat vterque Thom. 2. sec. q. 10. art. 1.

Tertio, quod ex his infertur innumeros esse, qui contra hoc præceptum peccant; Si quidem id faciunt, omnes infideles, quibus satis notificatum est CHRISTI Euangelium, & non credunt ei, & omnes fideles, qui credunt quidem ei, sed peruerse intelligunt illud, vel alia loca sacræ scripturæ, contra sensum ab Ecclesia catholica definitum, vel ignorant aliquod tale, quod explicite scire tenentur: Et consequenter peccant. Primo, qui non credunt Euangelio satis sibi notificato. Secundo, qui pertinaciter credunt aliquam hæresim, qualis est, quicquid sanctæ fidei Catholicæ contrarium est, cap. A recta, & cap. Hæc est fides 24. quæstio. 1. & est hæreticus secundum communem, in Rubr. de hæret. & trad. Alfonsus Castrensis libro primo contra Hæreses cap. 9. & nos in cap. Noue, de Iudic. notab. 3. num. 4. & subinde sunt excommunicati in cap. Excommunicamus, de Hæretic. & cap. Audiuimus 24. quæstio. 1. per bullam Cœnæ Domini vt in ea videre est, Anton. 3. part. titu. 23. cap. 72. & Latius infrà cap. 17. num. 56. dum modo errorem illum, verbo, vel scripto, vel opere, etiam sibi soli expresserit, alioquin vere non est excommunicatus. Quoniam ob solum actum interiorem non incurritur excommunicatio, vt post Caietan. in summa verb. Hæresis, diximus in cap. Inter verba 1. quæstio. 3. num. 491. Addimus (Pertinaciter) quoniam si præ simplicitate vel ignorantia id credit, quia sibi videtur ecclesia ita tenere, & est paratus errorem deponere, quandocunque veritatem fuerit edoctus, ille non est hæreticus, neque excommunicatus, vt etiam post Innocent. in cap. Firmiter, de summa Trinit. communiter recept. nos in addit. cap. Quando de Consecrat. distinct. 1. nu. 72. & suprà Prælud. 1. num. 10. diximus, addendo, quod nec peccat mortaliter quidem regulariter. Ille autem dicitur pertinax, qui credit animo non discedendi à sua persuasione etiam monitus contrarium ab Ecclesia teneri argu. glo. fin. Clemen. 1. 5. Porro, de summa Trinit. Imo, & qui credit aliquid, quod scit esse contra fidem, vel contra Ecclesiæ diffinitionem, licet affirmet se esse paratum ad corrigendum se ipsum, vt post Caiet. 2. secun. quæst. 11. artic. 4. in Repet. cap. Noue, de Iudic. not. 3. num. 41. diximus, & in dicto Prælud. 1. num. 10. repetimus. Porro, verum est, quod quamuis Ecclesia iudicaret esse hæreticum, illum qui aliquid credit, quod manifeste fidei Catholicæ & articulis eiusdem est contrarium, esto quod asserere se esse paratum ad correctionem suscipiendam coram Deo, tamen neque hæreticus, neque excommunicatus est, si ignoranter id facit, & quicquid sancta Mater Ecclesia docet, vere & implicite credit, iuxta tra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dita, in prædicto Prælud.1. num.10.

18 Tertio, qui de rebus fidei pertinaciter dubitat cap. Dubius, de hæret. At vero, subreptitia dubietas, & non deliberata, maxime illa, quæ renitente voluntate euenire solet, & contra voluntatem habentis illam, perdurat, vel non est peccatum, aut solum veniale, Io. Andr. ceptus in dicto cap. Dubius, & multo minus scrupuli qui contra fidem exoriri solent, & contra voluntatem habiti modeste perdurant, vt post Maiorem in 3.distinct.25.q.4. col.3.nos in repet.c.Inter verba 11.q.3.nu.492. diximus.

Quarto, qui deliberate credit, quemcumque infidelem, si bene moraliter vixerit posse in sua secta saluari cap.1.§. fin. de summa Trinit.& princip. & fin.Symboli Athanasij.

Quinto, qui iam discretione pollens negligit scire explicitè actu particulari, esse vnum Deum solum, qui mundum vniuersum iustissime regit, ipsumque esse vnicum solum in essentia, & trinum in personis, scilicet Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, in quo ineffabilis sanctissimæ Trinitatis mysterium continetur, iuxta mentem Thom. 2.sec.quæst. 1.art.8. communiter recepti. Nam licet ante aduentum CHRISTI Redemptoris nostri satis erat, vnum Deum credere, qui remunerat bonos, & malos punit, iuxta Apost. Hebr.11. post tamen euangelij promulgationem, non satis est illud credere, quamuis in genere vel implicite credat, quicquid sancta Mater Ecclesia tenet, & credit secundum eundem & communem.

Sexto, qui prædictam discretionem habens, negligit scire explicite & in particulari, Filium Dei Patris, qui est vnus Deus cum ipso Patre propter nostram salutem factum esse hominem, natum & mortuum iuxta mentem eiusdem ibidem art.7. quicquid Direct. & Rosella docent, quos iuste Sylvest. confutat. Imo & qui ignorat illos alios articulos prædicti Symboli, saltem quos ecclesia solennizat vt prædictos secundum eundem Tho. ibidem & diximus suprà prælud.4. num.10. Quocirca omnes parochos, patrinos, parentes, & confessarios, præsertim plebeiorum, & etiam concionatores obsecramus, vt fidei istam articulorum explicitam, & in particulari, cæterorúmq; qui in Symbolo Apostolorum continentur, sæpissime commendare & inculcare non desistant. Quoniam in vniuersa Christiana Republica circa hæc tanta est socordia, vt multos passim inuenias nihil magis in particulari & explicitè, de hisce rebus credere, quam ethnicum quendam philosophum sola vnius veri Dei naturali cognitione præditum, quamuis modo non auderem cæterorum articulorum quos non adeo solemnizat Ecclesia ignorantiam, tanquam lethalem & mortiferam condemnare, dum modo saltē implicite, & in genere credatur, quicquid sancta Mater Ecclesia credendum præcipit.

Septimo,

Septimo, qui non ediscit, & memoriæ mandat Symbolum Apostolicum & orationem dominicam, latina vel alia lingua, quod saltem est veniale graue, per cap. Vos, de Cōsec.dist.4. diximus in repet. cap. Quando, de Consec.dist.1.not.20.nu.19. post Palud. in 4.dist.15. q.5.col.2.vt etiam inferius, in cap.13.nu.137. dicemus.

Octauo, qui circa Trinitatis mysterium credit, Patrem Filio, aut filium spiritui sancto antiquiorem, vel patrem, aut spiritum sanctum, humanam vel aliam corpoream formam habere, vt filius in quātum est homo habet, vel diuinam generationem, aut processionem spiritus sancti esse instar generationis humanæ, vel alterius corporeæ, vt in Prælud.3.nu.19. diximus, nisi ignorātia, aut rudis simplicitas, ipsum excusent, quæ quidem ipsum excusare possunt, imo & quasi semper excusant, ad hoc vt non sit hæreticus, nec excommunicatus, licet non semper excusent à peccato, vt suprà Prælud.1.num.10. post Innoc.& alios ibi citatos, tradimus, & in dicto prælud.3.nu.19. explicauimus generationem filij in diuinis esse instar productionis notitiæ ab intellectu, emanationem autem spiritus sancti esse similem processioni amoris ab intellectu, & voluntate, nullo autem modo, per modum corporeæ generationis, id quod aliqui temere ac stulte comminiscuntur, vt ibi admonuimus.

Nono, qui contra concilium Tridentinum sess.4. cap.2. asserit, traditionem vulgatem sacræ scripturæ non esse pro authentica habendam, vel qui eam contra vniuersalis Ecclesiæ declarationem, & contra concordem sanctorum Patrum sensum, interpretatur, quamuis eius interpretatio nunquam sit edenda.

Modi vsitatiores peccandi mortaliter, contra præceptum de recte colendo, & honorando Deo; quod proprie est primum Decalogi.

SVMMARIVM.

Præceptum de colendo Deo, quàm differat à præcepto de diligendo eo, & credendo in eum. nu.19.

Superstitio est maximum omnium vitiorum moralium, nu.19. & est quadruplex. nu.20. & quælibet lethalis præter primam nu.21.

Dæmones bifariam inuocantur, expresse, & tacite, nu 22.

Inuocatio Dæmonum tacita, fit quinque modis, nu.22.

Præceptum de colendo Deo frangitur 38. modis præter participantes. à nu. 23. vsque in finem. Nempe qui adorant aliquam creaturam tanquam Deum, Qui habent spiritum malum familiarem, qui etiam facit opus infidelita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis.24. Qui portat insigne Iudei vel Sarracens.nu. 25. Qui Laicus disputat de fide num.26.
Qui falsas sanctorum reliquias, adorandas exponit, qui invocat, aut adorat Cacodæmones.num.27.
Qui Magicam artem discit, aut eiusdem libros habet, aut vult inuenire thesauros, opera Dæmonis.num.28.
Qui vnum maleficium altero tollit num.29.
Qui interrogat Dæmonem furta & alia arcana. Qui sortilegiis & iactibus alearum vtitur, &c. Qui facit incantationes pro animalibus seruandis vel inueniendis.num.30.
Qui Veneficorum, aut Dæmonum, aut incantatorum verbis fidem adhibet, &c.num.31.
Qui interrogat Aegyptios de fortuna sua. Qui porrigit poculum amatorium, aut facit incantationes supra res sacras ad sanandum, &c.n.32.
Qui adhibet fidem somniis num.33. Qui portat nomina collo appensa, absque quatuor conditionibus, & quæ sint illa.nu.34. vel carmina certis diebus scripta &c. vel reliquias aliquas cum vana superstitione gestat.n.34. & 35.
Qui die beati Ioannis, herbas sic collegit, bestias venam pertundit, benedicit vel salutat, &c.num.36.
Qui credit Auguriis, cantibus auium vlulatibus, & mugitibus animalium, &c. aut respicit constellationes vel dies tanquam sinistros, ad incipendum aliquid nu.37.
Qui credit herbas, aut musicam, virtutem habere contra Dæmones. Qui vtitur arte notoria, & quanam sit illa? Qui credit Striges, seu fagas, ad tunc vel illum locum pergere.nu.38.
Qui credit sortibus illicitis, & quanam sint illæ, & quales, Qui credit propiationibus & duellis, quæ sunt species quædam sortis illicitæ, exceptis duobus casibus, & qui sunt isti num.39.
Qui capit feruentem aquam, vel ferrum candēs &c. vel tentat Deum offerendo se martyrio non necessario.nu.40. Qui in his participat vno ex illis modo supradictis nu.42. Imagines quæ licitæ.nu.23.
Excommunicatus an sit exterius faciens opus infidelitatis. nu.24.
Disputare de fide laico illicitum nu.26.
Ars Magica vetita. nu.28.
Maleficium an maleficio tolli possit.nu.29.
Sortes, quæ prohibitæ & quæ licitæ.nu.30.
Incantatio prohibita & fide indigna.nu.31. & 39.
Philtra quæ illicita nu.32.
Adoratio imaginum, quæ illicita. nu.32.
Somniis quibus non credendum nu.33.
Reliquiæ, nomina, & breuia, vt gestanda.nu.34. & 35.
Auguriis non credendum,nu.37.

Dæmoni herbam, & musicam nil resistere.num.38.
Ars notoria illicita, & quæ sit illa num.38.
Striges & fagas reprobatas num.38.
Duella illicita exceptis duobus, & quæ prohibita per Concilium Tridentinum. numero 39.
Tentare Deum illicitum etiam per martyrium.nu.40. & 41.
Martyrium pati quando crimen mortale.nu.40.
Tui, Deabusue gentilium, aut planetis aliquid diuinitatis tribuere impium. numero 40.
Magistri Poetas gentiles prælegens vt peccet.nu.40.

PRO Luce discernēdi prædictos modos, peccandi mortaliter contra præceptum de colendo siue honorando Deo, quod est primū Decalogi, & pertinet ad virtutem latriæ siue religionis, primo supponimus, quod illud differt à prædictis duobus præceptis, de diligendo Deum, & credendo in eum, quam differt virtus religionis, quæ est moralis licet omnium suprema, secundum Tho. receptum, 2. sec. q. 81. ar. 2. & 6. à virtutibus fidei & charitatis quæ sunt Theologicæ, & longe omnibus moralibus maiores, secundum eundem, receptum, 1. sec. quæst. 62. 19

Secundo, quod nemini debet videri præceptum hoc non fuisse conuenienter datum, Exod. 20. eo, quod datum fuit negatiue & non affirmatiue sicut præceptum quartum de honorando parentes. Tum quia id factum fuit, ea ratione quam alte declarat Thom. 2 sec. q. 122. ar. 2. Tum quia dum ibi vetatur cultus falsorum Deorum, præcipitur cultus veri Dei, argumento à contrario sensu, quod est fortissimum, l. 1. de offic. eius, cui mand. est iur. & cap. Apostolica. de his, quæ fiunt à Prælat. sine consensu cap. præterquam quod in secundo præcepto, dicitur. Tertio, quod sicut virtus latriæ seu veræ religionis, ad quam pertinet hoc præceptum, est maxima inter omnes morales virtutes, vt probat S. Tho. 2. sec. q. 18. receptus, ita vitium superstitionis, & falsæ religionis, quod quidem hoc primo mandato prohibetur, ex genere suo est maximum omnium peccatorum, quæ actibus virtutum moralium opponuntur. Quod S. Th. 2. sec. q. 92. ar. 1. adiunctis quæ ait q. 94. art. 3. sensit, & nititur ea ratione, quod contraria, de contrariis dicuntur, c. Sciendum 8. q. 1. & l. & si contra tabulas, ff. de vulg. Vnde quemadmodum virtus religionis, & latriæ inclinat & ordinat nos ad Deum ipsum, debito modo colēdum, & honorandum, tanquam primum principium, suprem̃umque gubernatorem nostrum, qui nos creauit, & regit, 2. sec. q. 81. art. 2. & 3. Sic etiam e contrario vitium hoc superstitio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& falsæ religionis inclinat ad reddendum Deo cultum pernicioſæ aut ſuperfluæ, vel etiam ipſi creaturæ, tacite vel expreſſe, 2.ſec. quæſt. 92.art.1.& 2.

Quarto, quod quatuor ſunt falsæ religionis vel ſuperſtitionis ſpecies, vt ex beato Auguſtino, in lib.2.de doct. CHRISTIANA relato in cap.Illud, 26.quæſtio.2.& Sanct. Tho. eiuſque commentatore 2. ſec.quæſt.92.ar.2.colligitur. Prima eſt, qua pernicioſus vel ſuperfluus cultus, exhibetur Deo. Eſt autem pernicioſus cultus, qui cæremoniis mendacibus, falſitatem aliquam præ ſe ferentibus, redditur, quales ſunt iudaicæ cęremoniæ, ſignificant enim Meſſiam eſſe venturum, ſecundum Sanctum Tho.2.ſec.q.93.art.1. Superfluus cultus eſt, qui illis cæremoniis exhibetur, quę neque ad Dei gloriam, neque ad ſubiectam carnem ſpiritui, & ſpiritum Deo ipſi, quicquam conferunt iuxta Sanct. Tho. dicta q.92.art.2. Facit cap. Quiſquis, 41.diſtinct. qualis eſt cęremonia quędam orandi ante ſolis ortum, vel audiendi ſacrum à ſacerdote, qui vocetur Ioannes, vel dicendi bis Alleluia, vel Pater noſter, &c. quando ſemel tantum eſt dicendum. Secunda ſpecies eſt, qua cultus diuinus alicui creaturę redditur, gratia ipſam honorandi, & hæc dicitur Idololatria. Tertia ſpecies eſt, qua cultus diuinus redditur creaturę, ad aſſequendam aliquam ſcientiam vel inſtructionem, & hęc dicitur Diuinatio. Quarta ſpecies eſt, qua idem cultus tribuitur creaturæ, vt ab ipſa opera noſtra dirigantur.

21 Quinto, preſupponimus, omnes iſtas ſuperſtitiones ex genere ſuo eſſe lethalia crimina, valde grauia, excepta prima ſpecie, qua parce continet cultum ſuperfluum, ſed non contrarium diuinę, aut humanę legi, ſicut ieiunare in die dominica, vel dicere Pater noſter, &c. adeo priuate, & ſibi ſoli, ac ſi non eſſet pars, & membrum Eccleſię ſecundum Caiet. 2. ſec. q.92.ar.1. Quarta etiam ſpecies non eſt peccatum mortale, quando bona fide, vel præ ignorantia, aliquis ea vtitur, antequam veritatem edoceatur, vt ex mente S.Th. vbi ſupra, S.Anton. 2.par.tit.12.c.1.§.12.& Caiet.2.ſec.q.95.ar.2. colligitur, ſecundum quos in iſtis duobus caſibus, non eſt communiter amplius quam veniale peccatum, vt inferius explicabimus.

22 Sexto, quod duplex eſt modus inuocandi Dęmonem, vnus eſt expreſſus, alter vero tacitus. Expreſſus eſt, quo aperte vocatur vel inuocatur Dęmon, vel fit aliquid, quod creditur opera ipſius Dęmonis fore perficiendum, ſecundum mentem S.Tho. quam Caietan.2.ſec.q.95. ar.3.expreſſit, Nam priore modo verbo, poſteriore autem opere, auxiliũ Dęmonis imploratur. Tacita inuocatio Dęmonis toties fit, quoties aliquis enititur efficere aliquid, per cauſas, quę nec virtute ſua naturali, neque ex diuina aut eccleſiaſtica diſpoſitione poſſunt illud efficere, vel quando huiuſmodi cauſę tanquam neceſſarię adiungun-

tur aliis, quæ poſſunt talem effectum producere, iuxta mentem Sanct. Th.2.ſec.q.95.ar.1.& in multis ar.q.95.eiuſdem ſec.2. Exempla huius diſſimilitudinis eſſe poſſunt quidam rami ab iſta radice procedentes, quos poſuit Caiet.in ſumma verb. Incãtatio, Quorum primus eſt vti verbis ſacris hac conditione, vt ſint ſcripta in illa, vel illa materia, vel tali tẽpore, aut hora, & aliis huiuſmodi, quæ neq; ad diuinũ cultum, neq; eius honorem, neq; ad rectam rationem, pertinent. Secũdus eſt, adiungere cauſis naturalibus, aliquos characteres vim ſignificãdi habentes, quiquidem ad Dæmones illos probe intelligentes referũtur, vel ſunt nomina ignota, quæ ipſo, quod ſunt talia tacite ad eos referuntur. Tertius eſt, vti cauſis naturalibus, ad effectum ſupernaturalem, veluti ad agnoſcendas hominum arcanas cogitationes, vel ad ſubito medendum. Quartus eſt vti verbis ſacris ad inanem effectum, ſicut ad mouẽdum annulum ſupra filum, vel ad voluẽdum cribrum, quæquidem non verba ſacra ſed ipſe Diabolus mouet, vt illis verbis honorem ſibi faciat exhiberi. Quintus eſt, miſcere falſa, veluti dicendo CHRISTVM habuiſſe febres. Quaquidem in re iure quis miretur illorum hominum imprudentiam, qui his & aliis ſimilibus ſuperſtitionibus credunt, & quod Deus impartitus fuerit verulis quibuſdam deliris, & hominibus ignorantibus, (& vt plurimum corruptis moribus,) vitaque reprehẽſibili ea quæ non eſt elargitus ſanctis, quibus in gradu adeo alto profunda ſuæ diuinæ ſapientiæ arcana, virtutémque ſuę infinitę potentię qua tot miracula fecerunt, cõicauit.

Septimo, quod Concilium Tridentinum, ſeſſ.25. poſt principium declarat hæreticum eum, qui dixerit, à nobis ſanctos rogandos non eſſe, aut eorum preces nobis apud Deum non prodeſſe, aut eorum reliquias & imagines non eſſe nobis venerandas, declarando ſimul, quod vt ſanctiſſimum eſt, imagines honeſtas ſanctorum, maxime D. N. IESV CHRISTI & eius matris habere, & colere, ſic peccatum eſt, imagines ornare & habere, quę ſua venuſtate, nuditate, forma, aut habitu, ad libidinẽ & alia vitia alliciant: In quo multos, etiam religioſos errare video, veſtientes dominam noſtram, & Magdalenam & alias ſanctas, ornamentis profanis, & vanis ac meretriciis, quibus etiam matronæ honeſtæ ſeſe veſtire vererentur. Item declarat vbi ſupra, eſſe idololatriam credere; illis aliquam diuinitatem aut virtutem ineſſe, præterquam ad ea, quorum ſunt imagines repręſentanda. Item declarauit ibidem, Neminem debere in eccleſia collocare, nec domi habere, imagines inſolitas, & inuſitatas ſine approbatione Epiſcopi. Vide infra additionem, cap.17.nu.169.

Octauo, quod ex his colligitur infraſcriptos peccare mortaliter, Primo, qui ſe ipſum, vel alium circuncidit, vel vtitur aliqua cęremonia iudaica, vel Machometica, quę aliquam falſitatem noſtræ ſanctę

Universidad de Deusto
Biblioteca

Catholicæque fidei contrariam significat,etiam si minime veram esse credit,per supradicta.num.19.& 20.

24 Secundo,qui expresse Dæmonem,Solem,Lunam, Idolum, vel creaturam aliquam,tanquam Deum adorat,etiam solo cultu exteriori supra nu.19.Vel habuit Dæmonem seu spiritum, quem vocant familiarem,vt ipsum admoneret, vel ei ostenderet, renuntiaretue quæ in locis remotis,aut secretis geruntur,sicuti copiose in Repet.cap. Nouit. not.1.de Iudic. probauimus, Circa quod nullatenus excusamus Reges, qui non puniunt eos, qui huiusmodi Dæmonibus familiaribus vtuntur, sed potius expetunt ab eis certiores fieri, de his,quæ in hostium castris geruntur,aut,quæ aduersarij moliuntur.

Tertio, qui ex metu vel aliam ob causam dicit ex animo aliquid contra fidem, vel consensit in aliquod opus infidelitatis, externus, etiam si intra se,& in corde suo oppositum crederet, Sicut Marcellino Papæ legimus contigisse,cap.Nunc autem, 21.dist.qui non solum est excommunicatus,in foro exteriori,sed etiam in foro conscientiæ, secundum Caietanum,2.sec.q.94.art.1. Sed huius oppositam sententiam olim pro responso dedimus,interrogati de certis casibus,qui eundam
25 religioso Societatis Iesv, apud Sarracenos agenti occurrerunt,ea CHRISTIANOS quosdam,qui timore perculsi, & propter alias causas,se esse Sarracenos finxerunt,& sequuti sumus eum,qui repertorium Inquisitorum composuit,in verb.Hæreticus,col.14. Quod nunc quoque verius arbitramur,quam quod Caiet. asseruit, sic etiam Sylvest.verb.Hæresis,q.9.& Io.Tabiensi,verb.Hæreticus, n.2.& verb. Apostasia,num.3.visum est,Et profecto etiam si hoc nullus asseret, nos eandem sententiam teneremus,Quoniam huiusmodi homo non est vere hæreticus,quamuis grauissime peccet,secundum Alexan.Halensem,2.par.tit.183.memb.2.& Ocham,2.part.Dialog.cap.6. id quod ex hæretici,hæresisque diffinitione,quam in repet.c.Nouit, de Iudic. notab.3.nu.41.adduximus,comprobatur. Et excommunicatio illa ipsa quæ continetur in bulla cœnæ Domini solum infertur contra hæreticos credentes, vel contra fautores, & receptatores hæreticorum, quorum de numero non est censendus is de quo modo loquimur,nisi quando aliquod opus exterius hæreticum commisisset, alicui hæretico auxilium præstando, in quo casu excommunicatus remaneret, non quia hæreticus,sed quia fautor hæreticorum est.

Quarto,qui aliquem habitum,vel signum Iudæi vel Sarraceni defert in loco vbi in veste,vel quouis alio charactere vnusquisque fatetur legis professionem indicat,Angel.verb.infidelitas §.9.Sylvest.eo.Caietan.in summa,verb.Habitus omissio, Id enim facere perinde est, ac præ timore, se Iudæum esse, aut Sarracenum confiteri. Non autem peccaret propter solam omissionem signi vel habitus Christianismi dummodo

dummodo signa Iudæorum aut Sarracenorum non acciperet, sicut recte docuit idem Caiet.2.sec.q.3.art.2.

Quinto,qui disputat de fide cum sit Laicus, sciens Laicis esse pro 26
hibitum sub excommunicationis pœna,de illa disputare,c. Quicunque,de hæret.lib.6.& l.penult.C.de summa Trinit.& Caietanus verb. Disputatio.

Sexto,qui aliquas reliquias falsas, tanquam si vere sanctorum essent,adorandas proponit, vel votiuas imagines, pro miraculis falsis obtulit,imagini crucifixi,vel beatissimę Virginis,aut aliorum sanctorum,vt alij simili exemplo prouocati aliquid templo offerrent,vel alia similia ad offerendum compararent, vt inde aliquid accederet lucri. Quoniam magna diuino cultui infertur irreuerentia,mendacia circa res sacras,persuadendo, Caiet. vbi supra in verb. Superstitio,& quia est primæ speciei superstitionis per dicta nu.20.

Septimo,qui Dæmonem expresse,corde,vel verbo inuocat, quo si- 27
bi sit auxilio,consilio,vel fauori, Quia est tertia species superstitionis de qua supra dicto nu.20.

Octauo, qui Dæmonem per modum obsecrationis,adiurat, vt ab eo aliquid discat,vel vt auxiliũ ab eo accipiat,c.Illud,26.q.20.& supra eod.dicto nu.20. Quanquam licitum est Dæmones adiurare per modum coactionis,obstringendo eos ecclesiasticis exorcismis,vel quando sine inuocatione ipsi adsunt,vt solent in arreptitiis adesse.Nam licet tunc eos interrogare,sine prece tamen,& sine aliquo societatis pacto ad aliquorum vtilitatem,secundum B.Anton.2.part.tit.12.ca.1.§.5. Quin etiam colloqui cum ipsis Dæmonibus corpora hominum obsidentibus, ob curiositatem vel vanitatem tantum, non est plusquam veniale,erit nihilominus veniale,quoniam nullo pacto illis cõiuncti,nisi tanquam inimicis,Caiet.verb.Interrogatio primi præcepti.

Nono,qui Necromantiam vel aliquam aliam magicam artem, di- 28
scit, vel ea vtitur, vel deliberato animo, eam vult edisscere, vel ea vti, Quoniam iuxta Richard.in 2.lib.distin.17.non est scientia,sed potius superstitio.l.Culpa,C.de Malef.& mat. Quod si libros huiusce facultatis habet, & nolit eos comburere, non est absoluendus secundum Angel.verb.Curiositas §.10. Nam tertia species est superstitionis,de qua supra eod.nu.20.

Decimo,qui vult Dæmonis opera,vel aliis illicitis modis thesaurum inuestigare, arg.c.Illud,26.q.2. vel si consulit, aut consuli suadet maleficos,aut eos,in domum suam accersit,causa percõtandi aliquid Leuit.20.Anima quæ declinauerit ad magos,& ariolos,&c. l. Nemo, C.de malef.& mat.vel veneficia aliqua composuit,vt incantationibus aut inuocationibus Dæmonum tacitis, vel expressis noceret alicui Exod.22.Maleficos non patieris viuere l.Multi, C.de Malef.

Universidad de Deusto
Biblioteca

29 Vndecimo, qui aliquod maleficium aut incantationem, alio maleficio aut incantatione dissoluit, aut precatur alium vt dissoluat, quamuis ille esset ad id agendum paratus, secundum S. Thom. in 4. dist. 34. q. 1. art. 3. & Io. Maiorem, ibidem, q. 2. col. 6. communiter receptos, Id quod etiam Sylvest. verb. Maleficium q. 8. arg. l. Nullus & l. Nemo, C. de malefic. & c. Non obseruetis 26. q. 7. comprobat, quicquid dicat Angelus verb. Superstitio, §. 13. nunquam enim est licitum alium ad peccandum inducere, quamuis ille sit ad id paratus. Quia non licet consentire peccāti arg. c. 1. ad Rom. & c. Notum, 2. q. 1. quamuis liceat alieno pec. ato vti, dummodo res ipsa, quæ petitur, non sit peccatum c. Mouet, 22. q. 1. Quod latius tradidimus in Repet. c. Inter verba 13 q. 1. nu. 83. & 159. Atqui fas est maleficium licitis modis dissoluere, puta exorcismis approbatis, aqua benedicta, sanctorum precibus, vera pœnitentia, deuota Eucharistiæ perceptione, secundum omnium doctorum sententiam, præcipue Ioan. Maioris, in 4. dist. q. 2. & etiam sine vlla inuocatione soluendo vinculum capillorum, vel aliarum rerum quibus incantatio continetur.

30 Duodecimo, qui interrogat, vel vult interrogare diuinos siue diuinatores circa aliquod furtum, vel quidpiam aliud secretum, vel id ipsum sortibus, aleis, chartis, libris, cribro, astrolabio, tentat cognoscere, Deuter. cap. 10. Non inuenietur in te, qui Pythones, ac diuinos consulat, l. Nemo, C. de Malefic.

Decimotertio, qui adhibuit incantationes ad animalia seruanda vel inuenienda, &c. vtendo verbis sacris aut profanis, vel aliqua alia vana obseruatione Thom. 2. sec. q. 96. art. 4. ad 2.

31 Decimoquarto, qui credit effectum illum, qui ex operibus magorum diuinantium & incantatorū procedit, etiam si ad sanitatem perueniatur, virtute verborum vel rerum quas applicant effici: quando huiusmodi res iuxta naturam suam ad similem effectum producendum, tali virtute careant, quoniam talem effectum Dæmon efficit per alias causas naturales, quas ad id ob pactum, expresse vel tacite cum incantatore conuentum applicat, secundum S. Tho. 2. sec. q. 96. ar. 2. S. Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. & reliquos omnes in 2. dist. 7.

Decimoquinto qui aliquem peregrinū, quem Hispani Gittanum, Itali vero Cingarum & Calli Ægyptium vulgo vocant, de fortuna sua percontatur, animo credendi id, quod ille responderit, quamuis ex curiositate, vel ridendi gratia id faceret, non esset lethalis culpa, nisi persona talis esset conditionis, vt ex illa interrogatione alij grauiter offenderentur, tunc enim ratione scandali grauius esset scandalum c. 2. de noui oper. nunciat.

32 Decimosexto, qui alicui philtrum siue poculum amatorium, propinat, vt ab ipso ametur Ang. verb. Interrogatio primi præcepti. Decimo

Decimoseptimo, qui rebus sacris, & ecclesiasticis aliquam incātationem aut maleficium facit, aut fieri procurat, veluti aquam baptismali, oleo sancto, ara consecrata, verbis consecrationis, &c. vel aliquid horum, secum ob malum finem gestat, Anton. part. 2. tit. 12. cap. 1. §. 12. Cui casui in plurimis diœcesibus, excommunicatio synodalis annexa esse solet.

Decimooctauo, qui ob sanitatem alicui restituendam aliquid applicat quod nulla virtute pollebat, ad sanandum, veluti cingulum meatiri, vmen findere, aperire arborem, vrinam supra certā herbam emittere, sienis morbos secare, nisi propter ignorantiam excusentur.

Decimonono, qui sanctorum imagines, solum propter ipsasmet adorat, sine vlla in ipsos sanctos, tacita, vel expressa relatione, & sine respectu, quod repræsentent ipsos sanctos in cœlo degentes, aut ipsum Deum, de Consecrat. dist. 3. c. Perlatum, & c. Venerabilis.

Qui fingit, parat, aut habet fictas aliquas imagines sanctorum, vel alias ita nudas, lasciuas & inhonestas: vt probabiliter credi possit, motum iri aliquos per eas, ad concipiendum, & volendum turpia vt supra. num. 23. diximus.

Qui fingit, parat, aut habet imagines aliquas opprobriosas, virgini matri, sanctis, summo Pontifici, Cardinalibus, Episcopis, aliisve prælatis ecclesiasticis, aut iniurias orthodoxæ, catholicæq; fidei.

Vigesimo, qui aliquid futurum, vel arcanum, credit, ob id maxime 33
quia aliquid somniauit, propter expressam aut tacitam dæmonis inuocationem, videlicet, quia propter insomnium credidit illud, ad quod vis somnij extendi non potest, veluti se nunquam fore interficiēdum, vel quod Thesaurum inueniet, vel scire, quam sit vxorē ducturus, secundum S. Tho. 2. sec. q. 92. ar. 6. Deut. 18. c. Sciendum 26. q. 4. Quamuis credere aliquid, quod in somniis accepit, dum existimat esse reuelationem diuinam, vel causam, aut signum naturale sufficiens ad significandum, quod portendit, non est peccatum, iuxta eundem S. in dicto ar. 6. & Caiet. in Summa verb. somniorum obseruantia.

Vigesimoptimo, qui propter ea quæ somniauit, omittit facere ali- 34
quid ad salutē animæ necessariū, vel operatur aliquid eidē saluti contrarium, licet si non est tale solū venialiter peccat, idem Caiet. ibidem.

Vigesimosecundo, qui certā spem constituit in deferendis aliquot nominibus scriptis, firmiter credens, propterea fore, vt nunquam in bello vulnerabitur, ferietur, vel repentina morte rapietur, aut quod neque aqua, neque igne peribit, vel quod erga Principes omnia sint illi prospere cessura, &c. Quoniam huiusmodi nomina neque virtute naturali, neque ordinatione diuina, vel ecclesiastica vllam vim habent, ad tales effectus producendos, & consequenter vana est eorum obseruatio, per dicta supra num. 22. Quocirca talia breuia vel nomi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

na sunt rebrobata,& peccant mortaliter qui ea confingunt,vel qui illis vtuntur,vel qui consulunt,vt alij eisdem vtantur,iuxta B.Anton.2. par.tit.12.cap.1.§.13.nisi adeo ignorantes,& rudes fuerint,vt eos ignorantia excuset.

Vigesimotertio, qui breuia alia (vt vulgo vocant,) vel cosiurationes vel nomina, collo impensa gestant, nisi hæ quatuor conditiones concurrant.Prima,quod sint nomina cognita,& intellecta & sancta,veluti ex euangelio & scriptura sacra, aut aliquo viro sancto desumpta. Secunda, quod in eis nullus alius caracter, aut signum præter CHRISTI crucem, aut aliud sacrum contineatur. Tertia, quod in eis nihil sit falsi, aut vani, aut ad inuocationem dæmonum pertinens. Quarta, quod nullam constituat spem,in modo scribendi, vel ligandi, neque in eo quod in membrana vt vocant virgine, aut cum sol oritur, vel quando legitur euangelium, conscribantur, vel quod debeant tot filis ligari & à puella virgine, aut,quod à nemine videatur,& alia similia,quæ neque ad Laudem Dei,neq; ad alium effectum naturalem,vel institutum deseruiunt, secundum Anton. 2. par. tit. 12. cap.1.§.13.arg.c. Non licet 26.q.6.Martinum ab Arles, conterraneum nostrum,de superstitionibus. nu.4. vol.10. tract. & satis colligitur ex Thom.2.sec.q.96.art.4.

35 Vigesimoquarto, Qui facit aut defert aliquos versus scriptos, in die Ascensionis,credens minorem virtutem habituros, si ante euangelium decantatum,vel post sacra peracta, vel in alio die in quo talia verba Euangelij in eiusmodi schedulis contenta decantari non solet, fuissent descripti. Rosell.verb.Sortilegium §.2.

Vigesimoquinto,qui defert aliquas reliquias superstitiosa quadam & vana obseruatione ductus,veluti,si vas vbi sunt gestandæ,sit trigonum vel rotundum,&c. quæ nimirum & alia huiusmodi ad diminutum cultum nihil attinent Tho.2.sec.q.96. ar.4. neque ad alium effectum naturalem,vel alium institutum deseruiunt,Verumtamen religiosum est,cum decenti veneratione reliquias portare, absque aliarum vanitatum interpositione iuxta eundem Tho.vbi supra.

36 Vigesimosexto, qui in die Beati Ioannis herbas colligit, credens in tali die collectas,maiori virtute pollere,quam si in alio die,vel post ortũ solis colligerentur,vel in die S.Petri, vel alterius sancti iumentis venam perundit,id vtilius fore credens,nam id illicitũ est,iuxta Martinum de Arles in dicto tract.de superstitionibus,nu.8. Quoniã quamuis peccatum non sit herbam medicinalem colligere simul cum oratione dominica,vel symbolo,si ex deuotione fiat,& absq; superstitione,vel etiam eadem herba vti,arg.c. Nõ licet 26.q.1.attamen si aliqua vanitatis species inseritur peccati rationem habet,licet aliquãdo propter ignorantiam aut simpliciratem, lethale non sit, per dicta nu.10.

Cui addo,quod mulieres, quibusdam signis,& benedictionibus sine superstitione & vanitate licitis orationibus,& exorcismis vtentes, verbi gratia,obtestantes,per passionem CHRISTI, & alia huiusmodi non peccant mortaliter,verũtamen,horum vsus debet illis merito interdici, quoniam sæpissime multa vana, & superstitiosa, intermiscent, nisi alias sint personæ honestæ & prudentes, de quarum vita bona habeatur in populo existimatio, nisi ex hoc aliæ simplices personæ ansam arriperent ad quidpiam simile faciendum,si enim,ea illis præberetur occasio,deberent huiusmodi personę honestę ab his prorsus abstinere iuxta verbum Apostoli ad Thessalon.5. Ab omni specie mali abstinete vos,c.Cum ab omni,de vit. & honest.cleric. vt sentit B Anton.1.par.tit.12.cap.1.§.11.

Porro,illi qui vulgo salutatores vocantur, (quantumcunque alias sint perditissimi homines) licite possunt, suo munere perfungi, quoniam gratia illa gratis data huiusmodi hominibus,à Deo solo conceditur in vtilitatem aliorum, Margari.confess.

Vigesimoseptimo, qui eo quod audit aues garrire, vlulare Lupos, 37
mugire boues,& alia animalia &c. vel quia obuiauit Lepori, aut mulieri grauidæ,certo credit sibi mali quicquam imminere c. Illos 26. q. 2.& seq.

Vigesimooctauo,qui certo credit aliquem, quia sub tali sydere vel constellatione natus fuerit, vel propter complexionem, aut Phisiognomiam, cogi ad bene vel male operandum,cap.Illud quod est,26. quæst.2.

Vigesimonono,qui alium diem potius quam illum obseruat,ad excundum domo vel ad iter agendum, vel quo pede statim à somno, terram contingat,vel quem pedẽ primũ calceet,vel quod domo, egrediens,in limine impingat,& ob id retrocedit,vel quia simulátq; excitatur à somno,statim sternutauit, & ob id in lectũ reuertitur, qui has & similes vanitates obseruant,vt plurimũ venialiter peccant,antequã à suis curatis, vel concionatoribus vel confessariis admoneantur.Post admonitionem autem, secundum B.Anton.2. par.tit.12. & citata in 4. præsupposito supra eod. cap.nu.21. iam mortalia crimina iudicantur.

Trigesimo, qui discit vel vult discere artem, quam notoriam vo- 38
cant,quæ certis ieiuniis & variis quibusdam obseruationibus,sapientiam infusam pollicetur Thom.2.sec.q.96.art.1.

Trigesimoprimo,qui credit herbas,vel musicam contra dæmones aliquid posse,quamuis,verum sit contra passiones,& humores corporeos, vim habere, quæ si ad quandam temperiem reducantur, non adeo potest vexare Dæmon,Angel.verb.Superstitio.§.6.

Trigesimosecundo,qui credit Veneficos aut veneficas,vel striges, corporaliter per aëra vehi ad diuersa loca,(vt illi existimãt)c.Episco-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pi,22.q.5. Quamuis credere,quod aliquando, licet raro, Dæmon aliquos de loco in locum Deo permittente transportet, non est peccatum,Caiet.2.sec.q.95.art.3. & experientia iudicum compertum est in Germania,vti traditur, in Malleo maleficarum,2.par.cap.3. & probatur rationibus,late deductis in 1.par.q.1.eiusdem libri.

39 Trigesimotertio,qui vult sortes experiri,aut expertus est,vt per eas Dæmon,vel cæli cõstellatio ipsum admoneret,quid facto opus esset, vel aliquid arcani aut futuri reuelaret, vel sortes iacit ad electionem ecclesiastici beneficij, nullo prius facto bonorum, & idoneorum delectu. Tho.2.sec. q.95. art.8.c.1.2.& 3.de sortileg.quamuis sortes mittere ad rei alicuius participationem, vel ad capiendum consilium, ingruente necessitate, submittendo se fortunæ, quatenus diuina prouidentia est,non est illicitum.vetbi grat.tempore pestis,aut belli, quia nam clerici, aut monachi etiam cum periculo vitæ remansuri sint ad min.sterium ecclesiæ, & quinam discessuri ne omnes periclitentur, neque ecclesia deserta relinquatur, secundum eundem authorem.

Trigesimoquarto,qui prouocat ad duellum, vel prouocatus accepta,quod inter sortium species,potest numerari, secundum S. Tho. & eius Commentatorem, 2.sec.quæst.95.ar.fin.c.2.de purg.vulg.c.Monomachiam 2. q. 5. duobus dumtaxat casibus exceptis. Primus est quando Rex quispiam iniustè impugnatus videt se viribus inferiorem alio, ad descendendum in prælium. Secundus est, quando alius quis falso accusatus,se interimendum præuidet,vel iniuste sibi membrum aliquod amputandum, nisi duellum acceptauerit, secundum Caiet.ibidem, quamuis Nicolaus de lyra, 1.Reg.17.laxius hoc loquatur.Idem est dicendum de eo,qui vult,consulit,delectatur,copiámve ad id peragendum, aliis concedit,vt in addit. c. Quando, de consec. dist.1.nu.12.c.diximus:& quamuis exurgente aliqua causa Rex ipse tolerare possit,nullatenus tamen id concedere valet,secundum eundem Caiet.vbi supra.Nunc autem sacrosanctum Concil. Trident. excommunicat eum, qui in terris suis permittit duellum, siue singulare certamen aliquod,quamuis sit Imperator, & priuat iurisdictione territorij in quo id permittit,si illud obtinet ab ecclesia, & etiam dominio directo,si est feudum, & facientes, & eos, quos vocant patronos, excommunicat, notat infamia, bonis priuat, & reputat homicidas, & morientem in eo, priuat sacra sepultura,& eum qui consuluerit, aut spectauerit illud,excommunicat.

40 Trigesimoquinto, qui sumit vel cogit, aut vult sumere vel cogere ad sumendum,feruentem aquam,ferrum candens,vel prunas ignitas, vel in fornacem ardentem ingredi, vel quid aliud simile tentat, vt à suspicione criminis,quod sibi imponitur,se ipsum expurget,c.fin. de Purg.vulg.c.Mennã,& c.Consuluisti,2.q.5.Tho.2.sec.q.95.art.8.ad 2.

Trigesimosexto, qui Deum tentat, se martyrio temere offerens, ipsõsque infideles irritans,& occasionem illis suggerens,ad eum occidendum sine aliqua causa,quæ vi præcepti aut consilij ad id ipsum obliget,& dirigat,arg.c.fin.de iniur. Thom.2.sec.q.124.art.1.ad 3. Est autem martyrium in præcepto, quantum ad animi præparationem: tenemur enim potius velle mori, quam fidem deserere, aut peccare mortaliter, secundum S. Thom. communiter receptum in quolib.4. ar.20. Est etiam in præcepto, quantum ad effectum, id est ad ipsum actualiter perferendum, quando subire ipsum est necessarium, ad fidem aut bonitatem multorum conseruandam, vel ad vitandas blasphemias. Est autem solũ in consilio,quando ex eo nil amplius quam Dei gloria vel fidei exaltatio consequitur, secundum mentem eiusdem doctoris 2.sec.q.126.ar.3.ad 1. Neq; ad perferendum martyrium, est necessaria perfecta charitas,quãuis huiusmodi charitas exigatur, quò cum voluptate & gaudio toleretur secundum eundem S.Tho.in d.Quolibet.4.ar.19.Quoniã etiã in statu peccati mortalis potest subire,iuxta Apost.1.Cor.13.& S. Thom.sententiam in dicto. Quolibet.

Trigesimoseptimo, qui Deum tentat dicẽdo aliquid aut faciendo 41
intentione expressa experiendi diuinam potentiam, sapientiam, vel pietatem,vel tacite faciendo aliquid, quod tantum ad hanc experiendam faciendam conducit,verbi gratia,Concionari nulla præuia meditatione,(cum eam posset adhibere,)secum reputans,per interiorem inspirationem,à Deo sibi necessaria subsidia præstitum iri,secundum Ludolphum 1. par.vitæ CHRISTI cap.32.

Trigesimooctauo,qui se periculo mortis,aut mutilationis obiecit, sine necessitate,aut vtilitate, veluti ægrotus, qui respuens humanum remedium,quod facile haberi potest,soli se diuinæ prouidentiæ committit, Tho.2.sec.q.97. artic.1. Quamuis nolle vti medicina tempore martyrij,vel alio, propter cõmodum spirituale, puta propter carnem domandam, passionésque efferuescentes comprimendas, vel vt melius CHRISTI passionem sentiret,perferendo vulnera,vel cauteria morbum iliacum,aliásq; huiusmodi corporũ ægritudines,quæ mortis periculum secum non afferunt, nullum esset peccatum, sed potius meritum, vt recte docuit Caietanus ibidem.

Trigesimonono,qui credit habere aliquid diuinitatis Cœli planetas,Saturnum,Iouem,Martem, Solem, Mercurium, Venerem,& Lunam,vel credit cælicolas homines illos Idolatras & facinorosos Herculem,Bacchum, Iouem, & id genus alios, vel fœminas inhoneſtas, vt Venerem,Iunonem,& id genus alias quos,& quas,Gentiles suis in libris laudant, & stolidissime extollunt.

Quadragesimo, qui magistri prælegentes discipulis suis libros & fabulas, gentilium poetarum, & aduertentes vel aduertere debentes

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod incipiunt credere, illos vel illas habuisse habereue, aliquam diuinitatem, non monent eos veritatem catholicam. Quia firmiter sibi persuadent, illos fuisse homines puros & vitiis magis, quam virtutibus deditos, cruciariq; in inferno, cruciatúmq; iri in æternum. Tum quia ni hoc fecerint, videntur eorum errori consentire, & quos possunt ab eo non reuocare, contra cap. 1. Pauli ad Rom. & cap. 1. de offic. deleg. & c. Notum. 2. q. 1. & c. Qui potest, & multa alia 23. q. 3. In quo vt scio magistros meos olim peccasse, ita credo plurimos nunc quoque peccare, quos à concionatoribus, frequenter moneri è re CHRISTIANA arbitror. Participantes.

42 Quadragesimoprimo, qui, esto, non faciat, neq; velit facere quicquam ex supradictis, tamen consentit aliquo ex illis nouem modis suprà eod. cap. nu. 12. relatis, scilicet iubendo, consulendo, consentiendo simpliciter, laudando, recipiendo, adiuuando, vel cum deberet, & posset, non impediendo verbo, aut opere, vel imminentis periculi cecitioratione, vt ibidem dictum est.

Caput XII. De secundo præcepto Decalogi.

SVMMARIVM.

Præceptum secundum Decalogi, quid per nomen Dei comprehendat, num. 1.
Iurare, quid sit, nu. 1. & est actus Latriæ & religionis, nu. 2.
Iuramentum sine tribus comitibus peccatum, & est duplex, nu. 3.
Præceptum secundū de non iurando, quando violat mortaliter, qui credit non quam esse licitum iurare, nu. 4.
Qui iurat per Dæmonem vel alias creaturas, &c nu. 4.
Qui iurat falsum prudenter scienter, vel ignoranter, nu. 5. & 6. & 7.
Qui iurat secundum suam intentionem, & non illius cui iurat, nu 8 & 9.
Qui iurat facere, & non facit nu 10. etiam non ludere, nu. 11.
Qui iurat sub conditione, nu. 12.
Qui iurat facere, sine animo faciendi, nu. 13.
Qui dolose iurat, & non implet, nu 13. & 14.
Qui iurat contra aliqua præcepta, vel consilia, nu. 15. & 16.
Qui iurat vana siue otiosa, nu. 17.
Qui iurat redire in carcerem, & non redit, nu. 18.
Qui iurat secundum intentionem remotam eius cui iuratur, nu. 19.
Qui iurat seruare bonum commune, nu. 19.
Qui inducit ad iurandum, quem credit peieraturum, nu. 20.
Qui accepit iuramentum à famulis super reuelandis delictis, nu. 21.
Qui iurat facere quod non potest, nu. 22.
Qui reuelat secretum iuratum, nu. 22.

Hæreticum est dicere, non licere iurare, nu. 4.
Blasphemia est iurare sic per creaturas, nu 4.
Iuramentum rei paruæ, an obliget ad mortale, nu. 10.
Iuramentum conditionale quando ligat, nu. 11. & 12. & quando factum sine animo adimplendi, nu. 13. & quando factum contra consilia, nu. 15. & 16. & quando dolosum, nu. 13. 14. & quando factum de re vana, nu. 17.
Iuramentum de redeundo in carcerem, quando ligat nu 18. & quando factum secundum intentionem remotam eius cui iuratur, nu. 19.
Iuramentum de secreto seruando, quando ligat. num 22. & quando factum de reuelando delicto, nu. 23. & de inducente ad iurandum, quem credit peieraturum, nu. 20.

HORO fundamento dicēdorum, præsupponimus primo, 1
non solum illum assumere nomen Dei in vanū, qui per eum male iurat, vel bene iuratum, male adimplet, iuxta glossas & opinionem communem, Exodi 20. sed etiam eum qui male vouet, vel male adimplet, quod bene vo-
hic, vel qui eiurat blasphemias, aut iniuriosa verba contra Deum, &
Sanctos, quod recte sensit concilium Colonienſe, in explicatione se-
cundi præcepti & alij, in quibus est Angelus in verb. Interrogatio 2.
præcepti. Primo autem dicemus de hoc præcepto, quatenus agit de
iuramento, & mox de eodem quatenus comprehendit votum. Tertio
de eodem, quatenus verat blasphemiam.

Secundo, præsupponimus, quod iurare est affirmare, vel negare aliquid adducendo expresse, vel tacite Deum in testem tanquam infallibilem veritatem, iuxta ea, quæ in Rub. de iureiur. diximus sequentes sensum glos. In summa 21. q. 1. & mentem S. Thom. 2. sec. qu. 79. art. 2. & in 3. dist. 39. q. . & aliorum ibidem, & Goff. & aliorum in Rub. de Iureiur. & Anton. 2. part. tit. 10. cap. 3. Dixi expresse, ad includendum iuramenta quæ fiunt huiusmodi verbis allego, vel facio Deum testem huiusce rei, tacite aurē cum dicimus, viuit Deus, per Deū, &c. vel nominando aliquam creaturam in quantum in ea resplendet diuina veritas, vt quando quis iurat, per euangelia, per sanctos, per calos, vel per salutem Domini sui, quod perinde est, ac si iuraret, per Deum, cuius veritas est in euangelio, vel per veritatem, quam sancti crediderunt, vel per Deum, à quo pendet salus Domini sui, arg. Iacob. 5. &c. Et si CHRISTVS, de iureiur. & glo. singul. c. Quoties 1. q. 7. &c. Idem facit, qui nominat creaturam aliquam à se dilectam, vt in ea diuina exerceatur iustitia, si verum non sit, quod iurat. Et qui iurat, per vitam suam, aut patris, aut filiorum, vel iurat, adiuncta execratione, nisi quod iurauerit verum fuerit, quod appellatur iuramentum per execrationem, vt sentit S. Thom. in dicta q. 89. artic. 1. & Caie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanus declarauit, illud interim singulariter adnotans, videlicet, non committere duplex peccatum, nempe execrationis & periurij, qui asserens aliquid falsi, insuper adiungit, hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, nisi verum sit, quod affirmo: Cum enim ea execratio prolata fit sola causa aduocandi Deum, in testem, non erit amplius quam periurium. Nam actus agentium, non extenduntur, vltra intentionem eorum. l. Non omnis. ff. de rebus Cred. & cap. Ad audientiam, de Decim.

2 Tertio, quod ex hoc sequitur, iurare esse actum suapte natura bonum, quia est actus latriæ, siue religionis, quo diuinum honorem illi per quem iuratur exhibemus, allegatur enim tanquam infallibilis testis, & prima veritas, quæ Deus est, cap. A nobis. 2. de senten. excom. de Decim.

Quarto, infertur etiam eum qui aliquid affirmat, vel negat, dicens per fidem meã, vel in fide mea, vel in veritate, nihil iurare, si nomine fidei aut veritatis nihil amplius quam fidem & humanam veritatem intelligat, iuxta illam loquendi normam, qua Principes & nobiles communiter vti solent dicentes, per fidem meam regalem, vel per fidem gentilis siue nobilis hominis, Neque etiam iurat, qui dicit, Deus scit, an ego verum dicam, neque qui dicit, hoc dixerim coram Domino, si careat intentione iurandi, non enim inuocat Deum, tanquam testem eorum, quæ dicit, sed tanquam spectatorem, secundum Caiet. 2. sec. q. 89. art. 2. Quem tamen non sequimur in eo, quod asserit, non iurare illum, qui dixerit, Deus scit, me verum dicere, Qui enim huiusmodi verbis vtitur, Deum vt testem adducit, secũdum sanum & communem intellectum.

3 Quinto, quod omne iuramẽtum, ad hoc vt licitum sit, requirit tres comites, nempe veritatem, iudiciũ, & iustitiam, hoc est, quod verum sit, quod iuratur, & quod sit iustum, & quod cum reuerentia debita, Deo fiat, & si aliquod ex his tribus ei desit, peccatum est, per illud Hiere. 4. & iurabunt, in veritate, iudicio, & iustitia: relatum in cap. Et iurabunt, 22. q. 1. & dicto cap. Et si CHRISTVS. & Tho. 2. sec. q. 89. art. 2. & 3. Peccatum, inquã, mortale regulariter cum ei veritas deest, vel tanta iustitia, vt sit mortale, id quod iuramento confirmatur. Veniale vero, cum non deest nisi iudicium, siue reuerentia, vel iustitia leuis, vt cum iurat quis se facturum aliquid, quod solum est illicitum venialiter, non enim erit tunc amplius, quam veniale, secundum communem sententiam, à Caietano ibidem optime, & à nobis, in dicto cap. Et si CHRISTVS, explicitam.

Sexto, quod duo sunt genera iuramẽti, Alterum, quo vel præterita, vel præsentia solemus asserere. Alterũ vero, quo futura promittimus, se-

cundum Gofred. in Summa de iureiur. col. 2. ab omnibus receptum subindéque duobus etiam modis peccari potest ratione iuramenti, scilicet, aut perperam iurando, vel male adimplendo quod recte iuratum est.

Septimo, quod peccant mortaliter contra hoc præceptum quatenus habet non male iurandum, & bene iuratum bene adimplendum. 4
Primo, qui credit, iurare suapte natura esse malum, & nunquam licitum, & non solum mortaliter peccat, sed etiam est hæreticus, si pertinaciter id facit, quia id est contrarium contextui ca. 6. Deut. & cap. Et si CHRISTVS, de Iureiur. Thom. 2. sec. q. 89. art. 2. & in 3. dist. 39. Catrensis in verb. Iuramentum, lib. contra omnes hæreses, Est enim ex se, vt supradictum est, nu. 2. actus latriæ & religionis, quæ inter virtutes morales supremum obtinet principatum, secundum Tho. 2. sec. q. 89. artic. 4. adiunctis quæ ait, q. 81. art. 2.

Secundo, qui iurat per Dæmonẽ, vel Mahometum, vel per Idolum aliquod, aut Deum falsum, cap. Mouet, 22. qu. 1. simúlq; blasphemat. Quoniam id, quod Dei proprium est, scilicet, esse ineffabilem veritatem, tribuit creaturæ, quæ est blasphemia, iuxta notata à Thom. 2. sec. quæst. 13. artic. 1.

Tertio, qui iurat per aliquam creaturam, nulla Dei habita ratione, aut respectu, tacito, vel expresso, eam adducens tanquam testem ineffabilem suæ sententiæ, subindéque diuinum honorem, & reuerentiam ei tribuens, secundum omnium mentẽ, & ea, quæ diximus suprà eod. nu. 2. & per cap. Clericum 22. q. 1. & Tho. 2. sec. q. 89. art. 6. Diximus (eam adductẽs, veluti testem, &c.) Quoniã iurare per creaturam absq; respectu tacito, vel expresso, bonitatis diuinæ, in ea resplendentis, & sine tacitã, vel expressa intentione adducendi eam in testem infallibilem, sed in talem, qualis ipsa est, in se, & non designando ipsam tanquam obiectum, in quo diuina iustitia exerceatur, non esset, meo quidem iudicio, iuramentum; non enim tunc adducitur Deus tanquam testis. Neq; etiam esse peccatum existimarem, quoniam non exhibetur diuinus honor creaturæ coram Deo, vt patet ex supradictis, nu. 1. & 2. & ex mente S. Tho. in 3. dist. 39. q. 1. art. 1. ad 4. & ad vltim. communiter ibi receptum. Verum est tamen, quod Christiani, quando iurant per creaturã aliquam sacrã, vel in qua valde notabiliter relucet bonitas diuina, qualia sunt, cælum, sol, luna, stellæ, lumen & alia id genus, per Deum ipsum, qui eorum est dominus, communiter iurare videntur, & talem in foro exteriori, excusabũtur à peccato grauissimo deferendi honorem diuinum, creaturæ, sed iudicabuntur obstricti vinculo iuramenti, quamuis, in foro interiori, & coram Deo peccatum grauissimæ superstitionis admittant, si prædictas creaturas, tanquam testes infallibiles, infallibilis veritatis, allegarent, etiam si per Dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

param Virginem iurarent, in foro autem interiori nullo iuramenti vinculo obligarentur, si neque actu, seu actualiter, neque virtute seu virtualiter Deum in testem sed potius ipsam creaturam, vt talis est, aduocare vellent arg.cap.Et si CHRISTVS, in principio de iureiuran.cap. Consideret, cap. Clericum,cap. Si quis per caput, 22. q. 1. & Th.vbi supra.Quodquidem facere videntur, qui iurant per suam veritatem, aut fidem,vel per fidem, quam suo generi, vel dignitati debent. Per has barbas,per has vestes, per hos capillos, per has paleas, & per alia vilia, in quibus nihil diuinæ bonitatis speciatim relucet, quos arbitror non iurare bene,neque male,neque intentionem iurandi habere,per supradicta.num.2.

5 Quarto,qui iurat falsum, sciens aut existimans esse falsum, & aduertens se iurare, quod quidam docti appellare solent, aduertere dicto,& iuramento,cap.Animaduertendū,22.quæst.2.siue fuerit maior natu,siue puer,dūmodo annos discretionis attigerit.c.1. de delict. pueror.siue ob vtilitatem suam siue alienam, siue ex leuitate, siue iocandi,vel excusandi,& se expurgandi gratia,siue ob timorem mortis, siue ob alias quascunque causas iurauerit, quamuis id iræ furore poscitus,faceret,iurando non solum,per Deum,per sacrosancta euangelia,per beatam Virginem, per sanctos,sed etiam per vitam propriam & per conscientiam:vel dicendo,Ita Deus me adiuuet, S.Bonauent.in 3.dist.39.q.3. & Gabri.ead.dist.Neque obstat solemnis glossa.c.Veniens de iureiuran.quæ dixit,non esse amplius quam veniale, iurare falsum iocandi gratia:nam communiter,& merito reprobatur, vt & nos eam 6 prælegentes, reprobauimus.

Quinto,qui iurat falsum, non aduertens esse tale, veruntamen ita dispositus iurat,vt etiam si aduerteret esse falsum, nihilominus iuraret propter peruersam consuetudinem,qua tertio quoque verbo, tam falsa, quàm vera iuramento confirmat, secundum Caietan.2. secun.q. 89. ar.3. quoniam incōsideratio illa non fuit causa, sed potius comes iuramenti. Quanquam communiter iurare falsum, non considerãs an illud sit falsum, vel an iuret, non est amplius quam veniale secundum S.Tho.dicto ar.3.& communem opinionem.

Sexto, qui per ignorantiam, (quam craſſam, vel supinam vocant) iurat falsum,credens se iurare verum, Ioan.And.in c.Tua,de iureiur. Ang.& Sylu.verb.Periurium,quãuis si debitam adhibet diligentiam, nihil peccat.c.Homines,22.q.1.si tamen aliquã adhibet,sed non quam tam debet,non amplius quã venialiter delinquit, secundum eosdem.

7 Septimo, qui iurat veritatē,credens esse falsum quod iurat,& confiderans id quod iuramento firmat, & aduertens se iurare, quamuis iocandi gratia id faciat,dicto c.Homines,secundū omnes.Cæterum si quod iurat aduertit, non aduertendo se iurare illud, vel contra ad-

uertit,se iurare non aduertendo,quid iurat, non peccat mortaliter, licet graue veniale peccet. Si autem neque hoc, neque illud aduertit, imo vtrunque sine deliberatione,& consideratione facit, peccat quidem,sed tantum veniale leue S.Bonauent.in 3.distin. 39.q.3.art.1. nisi forsan ipsa inconsideratio, ex voluntate deliberata & ex contemptu oriretur,tunc enim esset mortale ratione contemptus,Ang. verb.periurium,ante §.1.

Octauo, qui iurat aliquid, affirmans illud esse verum, nesciens an ita sit,Antoni.3.dist.39.Ang.verb.Periurium,§.4.nisi affirmet eo solum modo,quo illud nouit, ad normam videlicet illam, qua Archidiaconus respondet Episcopo super eo, qui sacros ordines suscipit,respondet enim, cum esse bonum & dignum, cum tamen id non recte perscalleat, quoniam id non simpliciter asseuerat, sed hoc interim aditiens,quantum humana fragilitas,nosse permittit,c.1.de serut.in ord. facē.& omnes ibi & Angel.verb.Periurium.§.3.

Nono,qui iurat id, quod est verum secundum mentem suam, non 8 autem secundum intentionem illius cui iurat,cum esset iussus iurare à iudice competente seruato ordine iuris, vel se offerendo spontē,ad iurandum,cap.Quacunque arte 22.q.5.Thom. 2. sec.quæst. 89. ar.7.ad.4.Diximus (à iudice competente,&c.) Quoniam si iudex iuramentum exigens talis non fuerit, vel esto quod sit competens, interrogat tamen contra iuris ordinem,vel est alius homo priuatus,qui per metum,aut importunitatem,iuramentum extorquet, tunc iurare potest, id quod secundum suam mentem est verum, falsum autem secundum mentem alterius cui exhibet iuramentum,c. Humanæ auret 22.q.5.circa fin. Comment.late de hoc disserimus. Sicuti magnum illum beatūmque Franciscum fecisse ferunt, qui rogatus, qua perrexisset quidam homicida,qui iuxta eum transierat, manus per manicas immittens respondit, non transisse illac,intelligens, non transisse per illas manicas,vt referunt Angel. de Perusio, in l. Idem §. Si tibi ff. de Condic.ob turp.causam,& Ioan.de Anan. in c. Qui cum fure,col. fin.de fur.Quamuis idem Angel.dicat,in l.Quibus,§. Qui ex voluntate ff.de fur.cum manu autem tetigisse, de quo nos in c. Inter verba 22.q.5.nu.767.mentionem fecimus. Addentes illud, cum Adrian. in 4. de confess.dub.10.col.3. & in quolib. 11. littera C.quod qui sic inique interrogatur, potest, optime respondere, quod nescit, intelligendo, non eo modo se scire, quo illud dicere teneatur. Dubio autem 4. P.Vinc.super hoc moto,respondetur infra num.vltim.A. Vnde infertur,quod quando iudex interrogat,de aliquo delicto,quod notorium non est, neque de eo habetur semiplena probatio, neque eius infamia præcessit, neque indicia approbata intercedunt, neque ex eius occultatione alteri cuenit notabile præiudicium, quamuis indirecte

Universidad de Deusto
Biblioteca

in damnum accusatoris redundet, non teneri illum iudici respondere secundum eius intentionem, rei veritatem manifestãdo, satis enim est eum qui iurat dicere veritatem iuxta intentionem suam vt diximus in dicto c. Inter verba, 11. q. 3. nu. 790. post Th. 2. sec. q. 79. ar. 1. vbi Caiet. & Maior in 4. dist. 15. q. 18. & consequenter, mulier, quæ secretum habet impedimentum, ratione cuius neque velit, neque possit habitare cum viro, & propterea excommunicationis sententiam patiatur, cum postea eam in articulo mortis constitutam, oporteat iurare se cum marito vitam facturam, vt possit absolui tunc temporis potest & debet iurare se id facturam, concipiendo intra se, conditionem. Iam, si id sine peccato fieri possit, & ob hoc, si postea conualuerit ex infirmitate, & ad maritum, nequaquam redierit: periurij rea nullatenus erit, Arg. eorum quæ notat Panor. post Host. & communem, in c. Litteras, nu. 20. de Restit. spoliat. iuncto dicto c. Humanæ.

Decimo, qui iurat se aliquid licitum effecturum, quod postea non fecit, secundum omnes, in 3. distin. 39. & c. Si vero, de iureiur. quamuis ira percitus, iuret, modo non esset tanta quæ iuranti iudicij ad mortalem culpam sufficiens adimeret iuxta not. in simili de Vot. per Ioan. And. & communem in c. dudum, de Conuers. Coniug. de quo infra eod. num. 24. An autem idem sit de illo qui iurat rem leuem licitam, est dubium. Nam Caietan. 2. sec. q. 89. art. 7. tenet quod sic. Cuius sententia aliàs magis placuit quam contraria, quam tenuerunt, B. Antonin. 2. par. tit. 10. c. 4. §. 1. col. 4. & Syl. verb. Iuramentum 1. & post eos Sotus lib. 7. q. 2. art. 1. & lib. 8. q. 1. art. 7. & q. 2. art. 3. de iustit. & iur. Nunc autem magis placet, prædicta opinio diui Antonini. Tum quia videtur esse receptior, à quali non soleo recedere sine textu, vel efficaci ratione, ad id cogente, per c. De quibus, 20. distin. & doctrinam Io. Andreæ receptam, in c. 1. de constit. Tum quia paruitas rei in omnium prædictorum materia excusat, à culpa mortali, per §. Nunc autem, sub finem distinct. & alia late citata supra c. 11. nu. 4. ergo etiam in materia præcepti de implendo votum, paruitas & leuitas rei excusabit à culpa mortali. Tum quia lex Dei de non furando, vel non iniuriando, non minus ligat, quam lex voti. At paruitas furti, & iniuriæ excusat à mortali, secundum omnes, vt in dicto nu. 4. diximus. Tum quia, qui præcepto Ecclesiæ, vel voto tenetur recitare diuinum officium, & qui ne contemptu, vnum, vel alterum versiculũ, omittit, non peccat mortaliter, secundũ omnes. Tũ quia non obstat, consideratio illa Caietani, qui me alias in eius opinionem flexit, videlicet, quod versiculus vnus psalmi relatus ad totum officium, quod est quid magnum, quia est pars eius exigua & reputatur pro modico & nihili, idem tamen versiculus, per se ab aliquo promissus, non est pars alterius magni, sed est quoddam totum per se. Non, inquam, obstat illa cõsideratio eo quod non omne totum est quid magnum, ouum enim per se cõsideratum, quoddam totum est, sed non est quid magnum imo paruum, & cuius furtum non inducit culpam mortalem, nec actionem de dolo, secundum eundem & alios omnes, quamuis ad actionem furti pro eo dandam, de rigore iuris, sufficiat, iuxta gl. receptam in §. Gallinarũ. Instit. de rerum diuis. verb. Animo. Tum quia ipsemet fatetur iuramenta matrum, de dando filiis plorantibus pomo, vel castigando eos, non impleta, non facere eas reas culpæ mortalis, secundum communem, & difficile est, excusare illas alia ratione, quam paruitatis, quamuis aliàs fateamur eas, fortiore ratione excusare quam ipse Caiet. Tum quia iuramentum de faciendo peccato veniali, non est plusquam peccatum veniale, vt supra dictum est, & fractio iuramenti de facienda re leui & parua, non videtur esse peior iuramento de faciẽdo aliquid quod est peccatum veniale. Tum denique quod par est credere CHRISTVM, misericordissimum, non condemnaturum morte æterna, illum qui iurauit vni vel alteri, se salutaturum salute parui momenti nomine illius, vnum vel alterum, vel dicturum aliquid minimi momenti: Quare tenendum videtur cum communi, peccare quidem venialiter, qui iuramentum de re parua & leui non implet, non autem mortaliter, quod ipsum de voto rei leuis dicemus, infra nu. 40.

Ex quibus infertur responsio ad illam interrogationem nuper nobis propositam. An qui dixit, Deus male mihi vertat, & me non adiuuet, si amplius lusero, ab hoc iuramento absolui possit, nulla alia de causa, quam quod ipse magnum ludendi desiderium, & tentationem, patiatur? Responderi enim debet, quod non, quia est verum iuramentum per id quod numero 1. & 4. dicitur, & de re graui factum, & sine iusta causa, à iuramento iusto de re graui absolui nemo potest. glos. solemnis c. Quando, de iureiurand. quamuis in rem meliorem, aut æque bonam, aut alia iuramenta commutari posset, quod tamen interroganti, ne faceret consului & persuasi. Quia illud iuramentum, de ludo illicito in magna quantitate, intelligebatur, quod è Reipublicæ est, etiam è Castris militum exulare, & non de ludo licito, in parua quantitate, qui animi causa, etiam togatis licet, & ita nuper Sanctissimus D. Pius V. renuit in simili casu dispensare.

Vndecimo, qui iurat aliquid facere, & postea id non facit, eo, quod aliquid euenit, quod si euenisset à principio, nullatenus se id facturum iurasset, aliquando peccat mortaliter, aliquando vero, minime, sicut infra c. 18. nu. 19. dicemus.

Duodecimo, qui iurauit, se non iturum, aut non transiturum, per illum aut illum locum, ne libidinis, aut illiciti ludi occasione tentetur: & post, eadem occasione permanente, pertransit, quamuis, qui hoc iuraret absque alicuius finis boni & honesti, aut vtilis intuitu,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non peccaret mortaliter contrafaciendo, quia iuramentum esset vanum iuxta Caietan.in summa verb.Periurium,& mentem sancti Antonini vbi supra.

Dubio autem 5.P. Vincent super hoc moto,respondetur infra numero vltimo B.

Decimotertio,qui iurat deliberate se aliquid facturum,sine animo adimplendi,c.1.& 2.22.q.2.Quoniam qui iurat aliquid,tenetur habere animum id adimplendi sub pœna lethalis culpæ.Vnde qui iurat aliquid illicitum facere,cum animo faciendi,bis peccat,scilicet volendo illicitum admittere,deinde,iurando se id facturum, quoniam contra iustitiam iurauit. Qui vero iurat se aliquid illicitum perpetraturum, sine animo adimplendi, vno tantum modo peccat, secundum mentem Caiet.2.sec. q.89.art.7.iuxta quem,etiam rationabilis timor mortis,in casu simili,nullatenus excusat,ibidem. 13

Decimoquarto, qui sophistice & dolose, aliquid iurat,aliter intelligens quam ille cui iurat,intelligit,nulla intercedente causa aut iusta ratione vtendi tali duplicitate, non solum peccat mortaliter, (vt dictum est)verum etiam postea non adimplens illud, secundum tacitum & communem intellectum illius cui præstitit iuramentum. Quoniam quando jurans vtitur dolo,alter vero minime, iuramentum adimpleri debet, secundum sanam, & communem intentionem illius,cui iuratum est,c.Quacunque arte 22.q.1.& omnes ibidem Innoc.& Communis in c.Veniens de iureiur.quamuis quando qui iurat est in bona fide, alter vero vtitur dolo, debet tunc promissum adimpleri secundum intentionem iurantis,c.Humanæ.22. q.5. Innoc.cum communi in dicto c.Veniens,Tho.2.sec.q.89.ar.7.ad 4. Quamobrem non peccat, non adimplendo,quod iurauit, qui dolo aliquo circumuentus iuranit, si dolus est eiusmodi, vt si à principio rem præsupposset,nullatenus iurasset: quoniam iuramentum non obligat, extra intentionem illius,qui bona fide iurat,siue in genere,siue in particulari iurauerit, se hoc vel illud facturum, quod sibi ab alio fuerat insinuatum,c. Quinta vallis,c. Veniens de iureiuran. Neque Deus tale iuramentum bona fide emissum,alio modo acceptat, quam illo secundum quem,ex corde processit,c.Humanæ,22.q.5.

14 Decimoquinto, qui ob metum iurat aliquid licitum facere absque intentione obligandi se ad explendum illud,vel cũ intentione adimplendi,quod tamen minime facit Th.2.sec.q.89.ar.7.ad 3.& Anton.2. part.tit.10,cap.6.§. Quintus casus, Quoniam redimere propriam vel alienam vexationem,virtutis opus est,l.Nec timorem §.final.& l. Ille quidem ff.Quod met.caus.& c. Dilectus,1. de Symon. Et omne opus virtutis iuramento promissum,est faciendum,c. Si vero,de iureiur.c. Quamuis pactum,de pact.lib.6.vt nos in c.Verum,de iureiur.respondendo

dendo cum communi illi textui,post Caiet.in dicto ar.7.diffuse probauimus. Verum est tamen,secundum prædicta, quod si quando iurauerit ob metum, habuit intentionem perficiendi quod iurauit in aliquo sensu vero,licet diuerso ab illius mente,qui ipsum iurare compulit, tunc neque peccaret iurando, neque etiam non adimplendo, amplius quam ipse intellexit. Quoniam non tenetur aliquis iurare, secundum intentionem illius,qui perperam ipsum ad iurandum cogit; iuxta ea,quæ dicta sunt,numero 13.Quapropter,qui iurat Latroni se eorum aureos illi daturum; sub conditione intra se concepta,si forsan illi debet, non tenetur illos persoluere si alias non debet, secundum Sylvest.verb. Furtum 4. q.7.ver. secundum.Et quamuis hoc exemplum non placeat Caiet.in dicto,artic.7.ad 3.recte tamen potest defendi,quoniam nihil falsi in eo iurari,liquido constat.

Decimosexto,qui iurat quicquam facere contra diuinum aliquod præceptum, puta furari aliquid notabile, aut non deponere odium, vel alteri auxilio esse, in opere peccati mortalis, veluti si cum aliis coniuranit, ad defendendum, vel perpetrandum aliquod scelus, vel agendum aliquid contra obedientiam c. In malis,c. Qui Sacramento.& c.Necesse, 22.quæstio. 4. Diximus, (in opere peccati mortalis) quoniam qui iurat aliquid facere quod non est amplius quam veniale, solum venialiter peccat, iurando & adimplendo, secundum Beati Anton.2.part.tit.3.capit.4.§.1. col.4. quamuis ea potissimum ratione compleret, quia videlicet, iuramentum apposuit, sicut recte insinuauit Sylvest.verb.Iuramentum,4.quæstio.1.etiam si oppositum Angelus verb. Iuramentum, 5. §. 2. asseueret. Quoniam circunstantia illa committendi veniale ob id quod iurauerat, potius extenuat, quam exaggerat culpam, quia in eo aliqua reuerentia erga Deum habetur. 15

Decimoseptimo,qui iurat se non facturum aliquid ad quod non tenetur, est tamen secundum se melius id facere, quam non facere, si forsan erat aliquid ad consilia euangelica pertinens, veluti si iuraret, se non mutuo daturum,aut non creditarum rem suam, vel non collaturum eleemosynam ei,qui grauem non pateretur indigentiam, vel non ingressurum religionem, vel non accepturum sacros ordines, vel episcoparum & alia similia,secundum Angel.verb. Iuramentum, 5.§.& Sylvest.verb.Iuramentum;2.§. 7. Sed nobis oppositum magis placet. Quoniam neque Sanct. Thom.2.sec.q.89.artic. 7. ad 1. neque Sanct. Anton. 2. part. tit. 10.capitul.6.§.Tertius casus,dicunt hoc esse mortale,vt aliqui existimarunt.Caietanus etiam in dicto artic.7.ad 6. & Ioan.Tabiensis verb.Iurare,§.10.& gloss. communiter recepta, in cap.1.85.distinct.sed à nemine in hoc addicta tenent, non esse lethale,ratio est, quoniam deterius videtur iurare,se aliquid facturum, vel 16

Universidad de Deusto
Biblioteca

facere omissurum, quod quidem factum, vel omissum, est veniale, quam iurare se facturum, aut omissurum, quod ex genere suo non est peccatum, licet contrarium eius sit melius eo. Iuramentum autem peccandi venialiter, non est amplius quam veniale, vt supra dictum est, quod quidem intelligendum est, quando non iurauit animo non adimplendi, etiam in casu in quo id non faciendo peccaret mortaliter. Quoniam hoc perinde iam esset, ac iurare, se scelus lethale commissurum: quod quidem semper esset mortale, vt in
17 præcedentibus iam dictum est. Et quamuis huiusmodi iuramenta hinc peccato obseruari possint, nihilo secius tamen ad sui obseruationem minime obligant. Quoniam vt docuit S. Thom. dicto art. 7. ad 3. huiusmodi iuramentis, spiritui sancto apponitur obstaculum, cuius est proprium sancta desideria animis instillare. Quocirca, talia iuramenta propria etiam authoritate iurantis possunt infringi, iuxta B. Antonin. 2. part. tit. 10. cap. 6. §. Tertius casus, per 6. Si aliquid 1. & 2. 22. quæst. 4. quicquid Archid. in dicto cap. Si quid, Io. And. & Panor. in cap. Si vero, de iureiuran. dixerint. Quos etiam addimus fore melius frangere, quam seruare iuramentum ire, quæ suapte natura, sit otiosa, vel ad malum, & bonum, paruæ indifferens, vt verbi gratia, qui iuraret, se non habiturum in suum ministerium illum aut illum, vel se non alloquuturum aliquem de hac vel illa re, vel non aditurum alterius domum, vel non missurum panes coquendos, ad furnum illius, vel eius apothecam non adire, vt aliquid emat, &c. nisi huiusmodi iuramenta proximo fierent ex aliquo pacto, Ang. verb. iuramentum, 5. §. 5. vel soli Deo propter vitandam aliquam occasionem peccandi, quæ inde sibi subministraretur, sicut supra nu. 12. dictum est.

18 Decimooctauo, qui iurat se in carcerem rediturum, & non reuertitur, quamuis sciat, se ob id mortem obiturum, eámque sibi inferendam iniuste secundum Caiet. 2. sec. q. 89. ar. 7. ad 4. licet Io. Tabiena in verb. Iurare, §. 10. nitatur Caietano respondere, verum, non dicentis sufficienter id facit. Hoc tamen est intelligendum, dum modo carcer non sit iniuriosus, qualis esset, si foret priuatus alicuius Latronis, vel tyranni, Panor. in dicto c. Si vero, glo. communiter recepta Clem. Pastoralis, de sent. & re iudic. verb. Per violétiam, & Ioan. And. in specie, in rubric. de iureiur. vel iudicis non competentis, siue competentis, absque tamen iuris ordine, procedéris, & quamuis cum iurat se rediturum, non habeat, animum reuertendi, secundum Angelum, verb. iuramentum, 1. §. 37.

Decimonono, vxor quæ marito iurat, se adulterij crimine carere hac ratione persuasa, quia videlicet poterat id iuramento confirmare, quoniam egerat pœnitentiam, fuerátque iam adulterium secretum, si con-

fessa, arg. c. fin. de Purg. canon. Sylvest. verb. Iuramentum 2. §. 8. quamuis si maritus eam circa hoc ad iurandum compellit, tunc quia id iniuste agit, potest illa iurare, quod secundum suam intentionem, verum est, falsum autem, iuxta mariti mentē, vt constat, ex supradictis, num. 8. Angel. verb. Iuramentum, 4. §. 1. quod nos latius & profundius confirmamus in Commentario prędicti cap. Humanæ, 22. quæst. 5. Ex quo infertur responsio ad interrogationem nuper factam, an qui iurat, se non habere rem aliquam ab alio petitam, vt ab ea danda, vel commodanda se excusset, peccat? Responderi enim debet peccare, si mens eius verbis consonat, sed non si non tenetur ad dandam, vel commodandam, neque respondendum iuxta mentem petentis, & ea mente iuret, quod non habeat illam, ad eam illi dandam aut commodandam, per prædicta.

Vigesimo, qui tempore pestis iurat verum ad portas ciuitatis, sed 19
dolose contra intentionem interrogantium, Sylvest. verb. Iuramentum, 3. q. 2. quoniam ad ingrediendum ciuitatem, sua sponte se offert, nisi forte custodes ciuitatis crederent aliquam vrbem esse infectam à peste, quæ re vera non erat, vel ingressurus rationabiliter credit, neque se, neque aliquid suum esse peste cōtaminatum, & subinde verum iurat, se non transisse per talem ciuitatem, vel per talem locum, secundum præcipuam intentionem, licet remotam, ipsorum custodum. Eadem est ratio de scholasticis vniuersitatum, qui cathedrarum candidatos siue oppositores, (vt vocant) extra scholas, alloquuntur de illis rebus, quæ ad subornandum minime faciunt, quod tamen si postea eum suffragaturi sunt, consiterentur, exinde redderentur inhabiles ad suum suffragium conferendum, & ea de causa iurati respondent, se nulli candidatorū quicquā fuisse loquutos intra se intelligētes nihil egisse de illis rebus quæ contra statutorum mentem, fuisse videbātur.

Vigesimoprimo, qui iurat se rationem habiturum boni, vel vtilitatis ad aliquam communitatem pertinentis, vel ad munus, quo fungitur, quam tamen postea non habet, arg. c. Si vero, c. Ego, & c. veritatis, de iureiur.

Vigesimosecundo, qui inducit ad iurandum eum, quem falso in- 20
saenum arbitratur c. Ille, 22. q. 3. nisi cum inducit iuris ordinem seruaturus, sicut iudex, ad alterius partis instantiam, secundum Richardum, in 3. dist. 38. Quocirca rationi consonum videtur, non esse defendum iuramentum illi, de quo magna habetur præsumptio, quod illud nō obseruabit. Quod sentit Alexāder 4. in c. Clericus, de Cohabit. cleri. & mulier. quatenus asserit, ob hoc non esse recipiēdum iuramentum à clericis se nō redituros ad suas concubinas, vbi Panor. inquit, recte fuisse consultū, si Scholastici Vniuersitatū nō obstringeren tur iuramento, se Rectori paruturos, esset enim prę stātius vt aliis pœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis ad id agendum ſtimularentur. Vnde infertur, perperam agere confeſſarios, cum pertrahunt pœnitentes, ad vouendum, vel ad iurandum, ſc ab aliquo carnali peccato, vel alio, quod perinde ac allud, allicit, abſtenturos, Angel. verb. Iuramentum 3. § 11. & Sylueſt.eod.verb.quæſt.9.Caietan. 1.ſec. quæſt.88. art.2. col.3. Diximus, (Inducit) quia textus de tali loquitur; Vnde videtur inferri, quod ſi alter ſponte ſe offert ad iurandum, adſitque rationabilis cauſa ad recipiendum iuramentum, non peccat ille qui recipit, ſecundum Sylueſt. vbi ſupra.

21 Vigeſimotertio, qui iuramentum expoſtulat à famulis, vel ſeruis ſuis, vel quibuſcunque aliis, vt declarent auctorem alicuius furti ex facti, ea intentione, vt furem in omnibus caſibus prodant, quoniam id licite fieri nequit, niſi in illis, quibus alij externi poſſent furtum reuelare, ipſe autem vult obligare ſuos, ad id faciendum in omnibus caſibus, quod minime fas eſt, vt latius inferius in cap.18. dicemus. Ceterum tere tamen ab eis iuramentum, quo adſtringerentur vera dicere, in illis caſibus, quibus externi etiam veritatem detegere licite poſſent, non eſſet peccatum iuxta mentem B. Antonin. 1. par. tit. 10. cap. 5. §. 6. & etiam Angel. Sylueſt. & Tabienſ. verbo familia, licet paulo aliter loquantur, & diximus in cap. Inter verba, 11. quæſtio. 3. num. 783. Neque etiam liceret ſimpliciter expoſcere iuramentum vt verum exprimant etiam ſi non addatur, vt in quolibet caſu id faciant, vt patet ex eis, quæ nos in dicto c. Inter verba, numero prædicto & 792. diximus.

22 Vigeſimoquarto, qui iurat facere vel implere, aliquid credens ſe non poſſe illud præſtare, veluti ſi iurat ſe ad certum tempus, perſoluturum debita, probabiliter credens, non futuram ei facultatem, ad eo tempore faciendi, Sylueſt. verb. Iuramentum, 4. quæſt. 23. Ceterum ſi iurat credens ſe poſſe perſoluere, & facit quod in ſe eſt, vt ſoluat, quamuis non ſatisfaciat, non peccat c. Querelam, de iureiur. Si tamen tranſacto tempore ad id definito, quam citiſſime poterit non perſoluerit, peccabit arg. c. Cum dilecti, de dolo & contum. l. Celſus. ff. de recept. arbit.

23 Vigeſimoquinto, qui iurat, ſub ſigillo ſecreti ſe aliquid habiturum, quod in conſilio, ſenatúve pertractatum eſt, vel ſuæ fidei commiſſum fuit, & non occultat, & manifeſtat in quibus caſibus nullatenus debet arg. c. Qui ambulat, 5. quæſt. 5. Idem eſt de illo, qui alterum, imlebet, ad violandum ciuſmodi ſecretum, ſecundum B. Antonin. 2. par. eit. tit. 10. cap. 8. §. 3.

De Præ

De Præcepto ſecundo, quatenus continet, non male vouendum, & bene votum bene adimplendum.

SVMMARIVM.

Votum quid ſit, & quæ ira illud impediat. nu. 14. & 15.
Votum obligat ad implementum ſui ſub reatu mortalis culpæ. nu. 16.
Votum non facit propoſitum ſolum. nu. 16.
Votum mentale quid ſit, & qualem deliberationem requirat. nu. 16.
Votum abſq; animo adimplendi quo modo obligat ad ſui complementum. nu. 17.
Votum de re neceſſario futura, & de re illicita, & de indifferenti vt indifferenti eſt, & de eo, quod eſt contra conſilium, CHRISTI, non valet. num. 18. & 19.
Votum in finem malum non valet ſed de bono ex illo exorto, ſic. nu 30. & 31.
Finis malus, & bonum ex malo natum, differunt. nu. 30.
Votum proprie non eſt malorum renunciatio, quæ fit in baptiſmo. nu. 32.
Votum eſt duplex nempe ſolemne & ſimplex. num. 32.
Votum plus obligat quam iuramentum. cum concordia contradicentium. n. 32.
Voti ſpes melius eſt, quam voluntarium, & voluntarium melius, quam præceptum. num. 32.
Confeſſarius ſic admoneat pœnitentem, qui votum violauit, &c. nu. 33.

EXpeditis iis, quæ pertinent ad iuramẽtum, expediamus quæ pertinent ad votum: Pro quorum luce, præſupponimus primo, quod ſecundum mentem Magiſtri, Thomæ & aliorum in 4. diſt. 38. & Tho. 2. ſec. q. 88. ar. 1. & 2. & aliorum alibi Anton. 1. par. tit. 11. c. 2. in princip. Archid. in c. Qui bona 17. q. 1. & Panor. & aliorum in c. Litteraturam, de Voto, & communem opinionem, Votum eſt promiſſio, (ſaltem interior) deliberate Deo facta, de aliquo bono maiori à ſuperiori non reuocata. Dixi, promiſſio, pro genere, & ad inſinuandum, quod non ſufficit deſiderium, neque propoſitum, etiam valde deliberatum ſaciendi, niſi ſimul adſit animus ſe ipſum obligandi, ſecundum eandem communem, vbi ſupra. Dixi (Saltem interior) ad ſignificandum, quod vt aliqua promiſſio ſit votum, ſufficit vt homo ſola mente interius, (etiam ſi nihil dicat aut ſcribat,) promittat animo ſe ipſum obligandi ſecundum communem vbi ſupra. Diximus (deliberate) Quoniam promiſſio ſubita, & abſque conſideratione facta, non ſufficeret. Sufficit autem tanta deliberatio, & conſideratio, quanta ad peccandum mortaliter, vel merendum ſufficeret, ſecundum Palud. in 4. diſtin. 38. ar. 1. col. 2. communiter receptum, Nam vt ait glo. ſingularis in c. Mu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lier 32. q. 2. iudicium, quod sufficit ad obligandum diabolo, sufficit ad obligandum Deo: Vnde infertur, votum factum, ex iracundia, quæ iudicium & rationem vouentis non absorbet, adeo, vt tũc posset mortaliter delinquere, validum esse, vt ex Ioan. And. & ex communi opinione in c. Dudum, de conuers. coniug. colligitur, etiam si multi graues authores, Ludouicus Roman. sing. 408. & Ias. in l. Si filiam C. de inoffic. testam. oppositum senserint. Quod ipsum est dicendum de iuramento, vt tactum est supra eod. num. 10. Dixi, (facta Deo) quoniam omne votum tacite vel expresse, mediate vel immediate, fit
25 Deo: secundum S. Thom. in dicta quæst. 88. art. 5. ad 3. Ex quo colligetur responsio ad interrogationem nuper factam, an vouear qui dicit alteri, Ego promitto tibi, me cum illo aut illo amplius non luditurum? responderi enim debet, quod non, quia non est promissio facta Deo, & ita illi diffinitio voti supra positi non conuenit. Dixi, (De aliquo bono) ad significandum, quod promissio de re illicita quæ veniale, vel mortale peccatum est, non est votum, cap. Si aliquid & cap. In malis, 22. quæstio. 4. Dixi (Maiori bono) non quidem ut Richard. Maior, & aliquot alij in 4. distinct. 38. dicunt, quia votum necessario fieri debeat, de his, quæ sunt de consilio, non autem de præcepto, satis enim est, vt sit maius bonum, siue sit de consilio, siue de præcepto secundum eundem S. Tho. in 2. sec. q. 88. art. 2. Quamobrem, qui vouit non fornicari, neque adulterari & non furari, per huiusmodi votum ita obligatur, vt si fregerit illud, non solum committat transgredi præceptum de non fornicando vel non adulterando, aut non furando, sed etiam præceptum hoc de adimplendo votum, & subinde, non sufficeret tali transgressori culpam, sine huiusmodi circunstantia confiteri, vt bene adnotauit S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 3. §. 1. & melius Caietanus in dicta q. 88. ar. 1. licet oppositum, sed male teneat Io. Tabiensis verb. Votum 1. §. 2. Dixi etiam (de bono maiori) ad significandum, quod votum faciendi vel omittendi aliquid sancti, cuius contrarium secundum se, melius est, nihil valet, Huiusmodi esset votum non ingrediendi religionem, non mutandi peccuniæ, & alia huiusmodi secundum S. Anton. in dicto c. 2. §. 1. Dixi (à superiori non reuocata.) Quoniam vota filiorum familias, religiosorũ, & aliorum qui alterius potestati subduntur, legitimè à suis parentibus, patre latis aliisque superioribus irritata, non obligant, c. Puella, & c. fin. 32. q. 2. secundum S. Tho. in dicta q. 88. ar. 9. & omnes alios.

26 Secundo, præsupponimus, quod ex hac definitione infertur, Primo, omne votum, ad sui obseruantiã obligare, sub pœna peccati mortalis Eccles. 5. c. Licet, c. Magnæ, de voto, Tho. 2. sec. q. 88. art. 2. & communis in dicta dist. 38. lib. 3. Secundo, infertur, solum propositum faciendi aliquid boni, absque promissione & animo, seipsum obligandi

obligare communiter sub reatu mortalis culpæ, neque venialis, quicquid gl. celebris c. Qui bona 17. q. 1. videatur asserere. Tertio, infertur, votum [illegible] posse absq; verbis expressis, arg. c. Cum apud, de sponsal. Quarto, quod deliberatio, quæ satis est, ad obligandum nos diabolo, per peccatum mortiferum, eadem sufficit ad obligandum nos Deo, per votum ad vitam æternam conducẽs, vt supra dictum est, per glo. sing. in c. Mulier. 32. q. 2. quæ id ante Palud. & Caiet. vbi supra, & alios dixit. Quinto, quod huiusmodi deliberatio in momento tẽporis fieri potest, & satis est quod actu vel virtute, fiat. Quapropter illud Panor. in c. Litteraturam de voto, col. 2. quod deliberatio, & propositum, debent promissionem præcedere, intelligendum est, de præcedentia, vt Philosophi aiunt naturæ, seu causæ, & non temporis, id est, quod non est opus, vt per aliquod spacium temporis, deliberatio præcedat votum, sed vt ad merendum, vel peccandum mortaliter, sufficit facta, in eodem momento temporis, in quo bonum opus aut peccatum admittitur, sic etiam vt votum sit validum, satis est, vt in eodem momento temporis hæc deliberatio, quo fit votum ipsum. Nam quamuis vtrunque simul & in eodem tempore efficiatur, semper tamen deliberatio præcedit votum natura, quemadmodum substantia solis præcedit suam lucem, & ignis calorem suum; Est tamen valde magna differentia, inter votum, quod magna præcedente deliberatione fit, & illud, quod subitaneo, & repentino motu vel passione aliqua intercedente, cuiusmodi sunt illa, quæ passim à quibusdam, & ex quacunq; leui cupiditate fiunt. Quoniam huiusmodi vota facile dispensantur, commutantur, vel redimuntur. c. 1. de voto, cætera vero non sic, Quod etiam Caiet. vbi suprà art. 1. col. 4. probat.

Sexto, quod solum propositum ingrediendi religionem, sine promissione tacita vel expressa, etiam si induat quis habitum religionis, non efficit votum, quamuis Palud. in dicta q. 1. art. 1. & Anton. in d. c. 2. §. 1. & aliquot alij per c. Consulti, de Regul. oppositum tueantur, quoniam in casu illius capitis fuerat promissio, saltem implicita, aut virtualis, vt declarat optime Panor. in d. c. Litteraturam, & Caietanus, in dicta q. 88. art. 1. col. [illegible] & alij etiam alibi.

Septimo, quod qui Deo aliquid promittit, quamuis sine animo 27
adimpleni[illegible]di [illegible]at, re vera vouet, & tenetur adimplere; secus autem esset, si verbo tenus, absque animo se obligandi promitteret, vt eleganter prædictus Cardinalis in d. ar. 1. col. 4. & 5. confirmat, vbi subdit quod quemadmodum Ecclesia, ei qui vouit, si postea dicat non habuisse intentionem, se ipsum obligandi, non credit, sic etiam peritam agunt religiosorum prælati, qui sine aliis eõiectutis, suis subditis iurantibus se non habuisse intentionem profitendi cum professi sunt facile credunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

28 Octauo, quod non est votum, promissio, quæ de rebus necessario euenturis fit, quale est votum de moriendo, arg. l. 1. ff. de condit. & demonstrat. neque etiam votum de re, quæ in se sit culpa lethalis aut venialis, Quoniam illud non est bonum, & multo minus erit maius bonum: Imo promissio facta de faciendo aliquid quod est peccatum mortale, est mortalis: Et promissio de faciendo veniale est venialis, vt suprà nu. 15. dictum est, de iuramento.

Nono, quod promissio de re indifferenti quatenus indifferens est, non est votum, quoniam res indifferens, non est quid bonum secundum se, nisi aliqua circunstantia apponatur, quæ rem alioqui indifferentem, bonam efficiat, exempli causa. Votum de non nendo in die sabbathi, etiam in honorem beatissimæ Virginis Matris, vel votum eúndi in ciuitatem Genuensem, vel non adeundi talem domum, absolutè & simpliciter emissum, non est dicendum votum, quoniam nihil horum secundũ se est malum, aut bonũ, Neq; enim in die sabbathi nere ex natura sua deputari potest inter obsequia beatæ virginis. Licet votum de non nendo die Sabbati, vt aliquoties Virginis Rosarium recitetur, vel de ciuitate Genuensi adeũda, ob videndã, adorandámq; CHRISTI imaginem, quam Veronicam appe.. ant, vel non ingrediendo talem domum, ne quam personã impudicam inspectet quæ se ad libidinem, vel ad ludos illicitos prouocaret, sunt validæ. Quoniam per has circunstantias, quæ alioquin erant indifferentia, fiunt bona, arg. c. Paratus, 13. q. 1. c. Disciplina & c. Et qui emendat, 41. dist. Quamo rem circunstantiis istis deficientibus, voti vinculum cessaret, vt Caiet. in dicta q. 88. art. 2. singulariter diffiniuit.

29 Decimo, quod vota de non faciendo aliqua, quæ Redemptor noster consulit, vt vouere, non seruare castitatem, paupertatem, & alia huiusmodi, quamuis licite valeant obseruari, minime tamen obligant, c. fi. 22. q. 4. Palud. cum communi in 4. dist. 38. q. 1. col. 4. quin potius ita vouens, peccat, licet vt plurimum, non grauius quàm venialiter, quod satis diffuse idem Caietanus, in dicta q. 88. artic. 2. confirmat, præterquam si huiusmodi vota fierent, gratia displicendi, talium consiliorum diuino authori, vel animo non adimplendi talia consilia quàmuis occurreret casus in quo vim præcepti obtineret.

30 Vndecimo, quod votum maioris boni ob malum finem emissum non obligat, siue finis ille malus, sit finis illius boni quod vouetur, quale est votum faciendi eleemosynã ob inanem gloriam aucupandam, vel ob aliquam voluptatem illicitã, siue sit finis ipsiusmet voti, quale est votum, quo dux ad bellum iniustum proficiscens, promittit se alicui operi pio, mille ducatos oblaturum, vt victoriam, licet iniquam, consequatur, ea intentione vt illud votũ sit medium ad talem victoriam assequendam, vel in gratiarum actionem victoriæ iniquæ, Quoniam

Quoniam omne opus cuius finis est malus, ipsum quoque malum est cap. Cum minister, 23. q. 5. in cuius commentario late hoc discussimus & cap. Non est putanda, 1. q. 1. Et consequenter quamuis id quod vouetur, bonum sit, votum tamen de illo propter malum finem, malum est, & ita non est conueniens materia voti. Dixi, (Iniquæ) Quoniam si quis vouerit aliquod bonum, in gratiarum actionem euentus victoriæ, absolutè sine iniquitate, & iniustitia considerãtr, quare nus est quoddam donum Dei, valeret votum, sicut valet votum, de faciendo aliquid pium in gratiarum actionem, pro filio, quem dederit Deus ex concubina, attenta illa datione filij absolute, sine iniustitia fornicationis tanquã quodam Dei dono, vt mox dicetur. At vero, si neque finis boni quod vouet, neque eiusdem voti esset malus, licet causa quæ impellit ad vouendum, mala esset, non ideo votum desineret esse bonum. exemplum de eo, qui aliquam religionem profitetur, non collimando, neq; dirigendo, suam professionem, & sua vota in finem luxuriandi, licet ad id impellatur spe ibi reperiendi occasionem luxuriandi. Idem est omino dicendum de eo, qui aliquid vouet, anteaquam in duellum siue singulare certamen descendat, hac intentione, vt à morte, vel vulnere liber certamine egrediatur. Idem quoque de eo qui vouet aliquid, si Deus illi concedat filium generare ex muliere quæ sua non est. Etenim quamuis velle vincere, vulnerare, occidere in duello iniusto malum sit, velle tamen sine vulnere famam & incolumem euadere, non est tale: Et quamuis rem habere cum illa, quæ non est propria vxor, scelus sit, suscipere tamen filium ex illa dono Dei, non est tale. Idem dicendum de illo, qui huiusmodi votum fecerit. Si à Deo illa aut illa temporalia bona, per fas, aut nefas consequar, illud aut illud opus bonum faciam: quoniam huiusmodi votum, non adhibetur tanquam medium ad peccatum, neque vt gratiarum actio pro peccato, sed vt gratiarum actio pro re in se bona, & dono Dei data, & à fortiori validius erit votum, quod fit in vltionem proprij peccati, verbi gratia. Quando aliquis vouet, illam aut illam pœnitentiam vel pœnam subire, vel petere Hierosolymam, vel summam aliquam pecuniæ erogare piis operibus, si tale, vel tale scelus admiserit, vt subtiliter & late post alios Card. Caiet. in dicta q. 88. artic. 2. confirmat.

Duodecimo, quod abrenuntiatio illa malorũ, quæ fit in baptismo, non est propriè votum, vt dixit Palud. in 4. dist. 38. q. 2. col. 2. & neruose probat Caiet. in dicta q. 88. art. 2. col. 2. quamuis Magister & alij multi oppositum docuerint, quorum opinio vera est, intellecta de voto improprio.

Decimotertio, quod duo sunt votorũ genera, aliud solemne, aliud simplex, Votum solemne est, quod professione tacita, vel expressa re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ligionis approbatę, vel ex sactorum ordinum suſceptione celebratur, cap.1. De voto lib.6. Simplex autem eſt, quodcunq; aliud, ſiue occultum, ſiue publicum fuerit, Palud. communiter receptus in 4.diſt.38.q. 2.col.3.& Anton.2.par.tit.11.c.2.§.1. Et quamuis lethale crimen admittat, qui violauerit votum ſimplex, & nonnunquam etiam ſcandalum præ ſe ferat, maius tamen crimen eſt, grauiúſque ſcandalum communiter ſequitur ex voti ſolemnis tranſgreſſione, arg. cap. Homo. 40. diſt.& cap. Præcipue. 11.q.3.

32 Tertio, præſupponimus, Votum maiorem vim obligandi habere quam iuramentum ſecundum S. Thom.2.ſec.qu.89.artic.8. quamuis Maior prædictus, in 4.diſtinc.38.q.5. in fine oppoſitum tueatur. Cuius quidem opinio vera eſt, quando vtrumque principaliter fit in honorem Dei vel vtrumque principaliter in vtilitatem proximi. Opinio autem ſancti Thom. cum votum principaliter fit in honorem Dei, iuramentum autem principaliter fit in vtilitatem proximi, vt communiter fieri ſolent, quod nos in cap. Quanto, de iureiur. vtrãque opinionem conciliantes, diffiniuimus.

Quarto, præſupponimus bonum opus ex voto plus meriti habere quam aliud non ex vi voti factum, ſecũdum S. Thom.2.ſec.q.88.art.8. & Richard.& alios omnes in 4.diſt.38. & gloſ. ſingularem in Clem. de reliq.& venerat. Sanct. Quiquidem omnes ſequentes beatum Anſelmum in lib.de Similit. aſſeuerant eum, qui aliquod bonum facit ex vi voti, ſimilem eſſe illi qui arborẽ cum fructu ſuo donat: Eum vero qui facit opus ſine voto, offerenti fructum ſine arbore: Quãuis opus conſilij plus meriti habeat cæteris paribus, quam opus præcepti, cap. Cum in officiis, de teſtam. iuxta communem opinionem, quam dilucidius Medina declarat, in codice de Pœnit. fo. 163. col. 2.

Quinto, præſupponimus, Confeſſarium teneri admonere pœnitentem, qui non adimpleuit votum tempore quo debebat, non liberari ab obligatione poſtea adimplendi illud propter pœnitentiam quam iniungit, eo quod votum non adimpleuit, tempore debito, nisi aliqua impoſſibilitas iuris, vel facti ſuperuenerit, vel eiuſmodi votum quod debito tempore tranſeunte, eiuſdem etiam obligatio tranſibat, iuxta mentẽ omnium, quã explicat Caiet. in ſumma de materia voti.

Modi vſitatiores, quibus peccatur male vouendo, vel male votum implendo.

SVMMARIVM.

Vouens id, quod eſt peccatum mortale, vel veniale nu.33.
Vouens id, ad quod tenetur ſub reatu lethalis culpæ vt non fornicari nume.34

vel illud quod eſt concilium euangelicum, num.35. vel quod ſit contra illud. mum.36.
Vouens ſi vlta vota, vt non peccendi ſe, non edendi caput &c. adiectis quotidianis exemplis, nu.37.
Vouens illud, quod ſcirebat ſe non poſſe præſtare nu.38.
Vouens, qui multoties frangit, quod recte vouit, nu.38. vel qui emittit adimplendum rebus cauſam ſuperuenientem, nu.39. vel qui omittit adimplere partem exiguam rei quam vouit, vel vouit rem minimam, nu.40.
Vouens qui tenetur ſtatim implere, vel ad certum tempus &c. nu.41.
Vouens ſub conditione, & ſatagens ne adimpleatur illa. nu.42.
Vouens ſe perſeuerare, illud, aut illud crimen. nu 42.
Vouens ob malum finem, vel ob bonum, quod naſcitur ex malo. nu 43.
Vouens virginitatem, & eam poſt quam violauit non obſeruat, nu.43.
Vouens ſe vxorem ducturum, & poſtea non ducit. nu.43.
Votum Religionis impediens, vel ab illa abſtrahens an teneatur ad reſtitutionem, vel ad ingrediendum loco alterius. nu 44. & 45.
Vouens ingreſſum ſuad. nũ, vel ingreſſus ordinis diſſoluti, &c. nu.45.
Votum Religionis ſuad. nũ, vel ingreſſus ordinis diſſoluti, &c. nu.45.
Vouens ingredi Religionem, vel aliquod monaſterium, & quia non recipitur ipſe vult &c. nu.46.
Vouens ingredi religionem intentione obligandi ſe ad ſtatim obſeruandam continentiam. &c. vel non dicit officium diuinum, aut ducit vxorem &c. nu 47.
Vouens ingredi & profiteri & poſtea exit. nu 47.
Vouens religionem ſtrictiorem, & laxiorem ingreditur, &c. nu. 48.
Religionis de ingreſſu qui conſulit nu.49.
Religionem relaxatam ingredient, nu.50. vel in eam filios introducens, nu 51.
Votis præ timore mortis ſpirituali, aut corporali, vel alterius magni, &c. nu 52.
Vouens rem deformem vote quæ tamen maius bonum excludit, nu.52.
Vouens non bibere vinum & crebro id violat, nu 53. vel facere aliquid in tempore certo, quo tranſacto illud non adimplet, nu.54.
Vel iquem permittet, vel dubitando de voto an valeat, ipſum violat, nu.54.
Votum qui non curat adimplere per alium, quod per ſe ipſum implere non valet. nu 55.
Vota defuncti, qui non adimplet, adiunctis exemplis. nu.56. & 57.
Diſpenſatus ſuper voto per falſam aut iniuſtam cauſam, nu 57.
Vouens qui pertinaciter tenet eſſe malum, nu.58.
Vouens matrimonio vinculum continentiam, cum conſenſu vxorii, vel mariti, vel ambo ſimul, & poſtea ſoluit, aut exigit debitum, quamuis non eſſet idem, ſi abſque voto inter ſe pepigerunt, eandem obſeruare. nu.59. quid autem ſi abſq; conſenſu. nu 60.
Votum mariti & vxoris ſine licentia. quando valet, nu 60.
Coniugatus vouere poteſt aliquid, quod non vergit in præiudicũ alterius coniugis, & quid ſi poſt habitam facultatem, contradixerit. nu. 61.

Vouet

Vouet qui ligatus est matrimonio, absque coniugis præiudicio. nu. 61.
Vouens cum licentia coniugis, vel sine illa terræ sanctæ auxilium præbere. n. 61.

33 QVI igitur vitatius peccant, contra hoc secundum præceptum, quatenus de voto agit, sunt hi. Primus qui vouet aliquod peccatum mortale, vt occidere & odisse (Mortale) quoniam votum de re, quæ in se solum est peccatum veniale, non erit plusquam veniale, nisi vouens ea mente, votum emitteret, vt etiam si esset peccatum mortale, nihilominus id se facturum vouret, supra eodem.

34 Secundus, qui vouet se facturum id, ad quod sub pœna mortalis culpæ tenetur, vt non fornicari, vel confiteri in quadragesima, & non implet, peccat, non solũ quia fornicatur, vel non cõfitetur, sed etiam, quia transgreditur votum, quo fit, vt huiusmodi peccatum cum hac circunstantia confiteri teneatur, per supradicta cap. 6. nu. 3. & 4. quicquid dixerit Ioan. Tabiensis, in verb. Votum, §. 2. Cuius opinio non habet locum etiam in illo, qui vouet in genere, se non amplius peccaturum, quicquid Maior in 4. dist. 30. quæst. 1. col. 5. insinuauerit, in nostram tandem sententiam condescendens.

35 Tertius, qui id ad quod solum de consilio tenebatur, vouet se non facturum etiam si occurrerent casus, ad quos ex vi præcepti obligaretur, vt qui vouet non mutuare, aut non facere eleemosinam, etiam in casu extremæ necessitatis, non solum quia huiusmodi voluntas secundum se talis erat, verum etiam quia eam voto firmat, Idem dicendum est de illo, qui vouet se non facturum id quod est de consilio, eo animo, vt displiceat Deo tantum, quantum mortalia crimina ei displicere solent, secus tamen esset, si voueret Deo, vt displiceret ei eo gradu quo venialia ipsi displicent, tunc enim non amplius quam venialiter delinqueret, quod ipsum leuius esset, quando quis votum emitteret, non aduertēs, se in eo diuinæ bonitati rem ingratã admittere, vt Caietanus Caiet. egregie docet, 2. sec. q. 88. art. 2. & tactũ est supra, nu. 3.

36 Quartus, qui vouet aliquid quod suapte quidẽ natura contra consilium euangelicum, aut malum, vel non ita bonum, sicut oppositum, vel indifferens est, sed id facit cum aliqua circunstantia vel respectu, quo fit bonum & honestum, & non adimplet, vt si vouet ingredi ad quod monasterium quandiu in eo regularis obseruantia non vigeat, vel vouet non facere eleemosynam, vel non fideiubere, aut non mutuare aliquid illi vel illi extra tempus cuiusdam eximiæ, aut extremæ necessitatis, ne aliquam exinde occasionem peccandi caperet. Nam sicut multa sunt ex genere suo bona, quæ ratione circunstantiæ mala fiunt, sic etiam multa sunt ex genere suo mala, vel non adeo bona, sicut

eorum opposita, vel indifferentia, quæ ratione alicuius circunstantiæ bona redduntur, vel meliora, quam eorum opposita, arg. textus singul. c. Venerabilibus. §. Potest de sent. excommunicationis lib. 6. c. Ne quis 22. q. 2. c. Noli 23. q. 1. & c. Cum minister. 23. q. 5.

37 Quinto, qui emittit aliqua vota stulta, vel temeraria, qualia sunt, non pectere capillos in die sabbathi, non filare, non lauare caput, non edere animalium capita, in honorem beati Ioannis Baptistæ. Non immittere ossa in ignem, in honorem sancti Laurentij, & alia huiusmodi, quæ neque ad honorem Dei, aut suam, proximiue vtilitatem videntur expectare, Et ea absque vlla dispensatione, & licentia sui confessarij transgreditur secundum Syluest. verb. Votum, 1. q. 3. Quod est verum intelligendo de illo vouente, qui credit eiusmodi vota valere, vel dubitat de eorum valore, & ante depositionem conscientiæ erronæ illa transgreditur, non autem de eo, qui scit vel credit ea non valere, quamuis possent licite obseruari, vt Gratianus in c. fi. 22. quæst. 4. docuit. Quoniam propria vouentis authoritate possunt dissolui. Quippe, quæ secundum S. Thom. 2. sec. q. 88. art. 2. sub finem, ridicula sunt, & magnam superstitionis speciem præ se ferunt, secũdum Raymundum, in summa huius tituli, & Albertum in 4. distin. 38. Quod ipsum fere dici potest de illo qui vouet se nudũ peregrinaturum, quoniam id inhonestum est, & posset valetudini corporis maxime officere, præsertim in hyeme: quamuis sancto Antonino 2. par. tit. 11. c. 1. §. 3. videatur huiusmodi votum, in aliud fore commutandum.

38 Sexto, qui vouet aliquid sciens & animaduertens, se non posse illud adimplere Angel. verb. Votum 2. §. 9. Dixi, (Animaduertens) quia secus esset si non aduerteret illam impotentiam, Nam ream linguam non facit, nisi rea mens c. Homines, 22. q. 2.

Septimo, qui vouet, animo se obligandi & non implendi, secũdum Caiet. 2. sec. q. 88. ar. 1. & recte quidem quia habet animum, non soluendi Deo, quod ei debet, Dixi, (Animo se obligandi) quia qui vouet, animo non se obligandi non tenetur voto in foro conscientiæ: nam id non est vere votum per supradicta nu. 25. ita quod ille teneatur voto, qui vouet animo se obligandi & adimplendi, vel saltem animo obligandi: non autem qui vouet sine animo saltem se obligandi per supradicta ibidem, & quia actus agentium non operantur vltra intentiones eorum. Quare apte responsum fuit nuper bis peccasse illum non implendo suum votum factum animo vouendi, & non implendi. Primo vouendo, secundo non implendo.

39 Octauo, qui vouet votum licitum ipsumque violat, peccat, inquam, mortaliter toties, quoties ipsum violat, c. Licet, & c. Magnæ de vot. secundum omnes, nisi id fecerit, per oblitionem tolerabilem, vel ægritudinem, vel ob aliam iustam impotentiam, vt qui vouet templum

aliquod,siue pauperum xenodochium ædificare, vel certam eleemosynam facere, & postea fit inops, aut vouet ieiunare,& postea agrotat:Ang.verb.Votum,3. Porro,si postea redit ad pinguiorē fortunam, vel sanitati restituitur,totum vel partem quam possit, tenebitur adimplere,sicut illa,quæ vouet castitatem, & postea nupsit, consummauitque matrimonium,non tenetur ad plene perfectēque castitatem seruandum: quoniam debitum coniugale viro suo tenetur persoluere, cum ille ab ipsa expostularit,tenetur tamen obseruare secūdum partem sibi possibilem,scilicet ad non exigendum debitum: Tum etiam debet voluntatem habere seruandi castitatē perfectè & integrè quando sibi fuerit licitum,& possibile,puta marito vita iam defuncto, Cietan.in summa,de materia voti. Vnde infertur,quod non liberatur quis à voti obligatione propter omnia illa,quæ voto iam emisso peruenium, quæ nō à principio acciderent, ille,qui vouit, à vouendo desisteret,vt inferius in c.18.nu.9.apertius dicemus.

40 Nono,qui vouet aliquid etiam minimum, puta dicere vnum tantum psalterij versiculum, vel Aue Maria, postea vero non dicit, vel dare poculum aquæ frigidæ amore CHRISTI, & non dat secundum Caietanum, 2.sec.q 89. art. 7. Cuius opinio licet alias placeat, nunc tamen contraria, quam tenet Sotus lib.7.q. 2.art.1.de iust.& iur. magis placet,per ea quæ supra nu.10.de iuramento rei leuis & parui diximus.

41 Decimo,qui vouet aliquid se statim facturum,vel intra certū tempus,siue votum esset tacitum,siue expressum,quod tamen non statim vel intra tempus præfinitum,implet secundum S.Tho. commūniter receptum 2.sec.q.88.art.9.ad 3.& in 4.dist.38.q.1.art.1.per textum Deuteron.cap.23. Quod si certo nouit,se non vouisse animo statim adimplendi, neque tempori terminum præfiniſſe tacite vel expresse, imo quod votum adimplere teneretur,non peccat mortaliter non adimplendo, quādiu conscientia non remordet, se esse in mora circa eius implementum. Hoc enim est signum, quod non est transactum tempus intra quod teneatur implere illud iuxta mentem prædicti Cardinalis 2.sec.q.88.art.3.col. 6.& in summa de materia voti. Et si culpa sua factum esset,vt iam non posset implere,iam peccauit,eo quod ad voti exequutionem se ipsum reddidit impotentem, vt quæ vouit virginitatem,si se corrumpi pateretur,non solum teneretur obseruare, quod supererat adimplendum, verum etiam dignam agere pœnitentiam, quia culpa sua effecta sit impotens ad id integrè obseruandum.

42 Vndecimo, qui facit votum adiecta tamen aliqua conditione, cuius implementum ipse impedit, & postea non implet votum, secundum Richard.in 4.dist.38.ar.3.q.3.Vnde infert, non eum esse liberum ab obligatione voti,qui vouit Deo aliquid cum conditione, si Deus

ipsum,ab aliquo peccato præseruaret,postea vero non facit id quod fecisset, aut deliberabat facere ad se præseruandum ab illo peccato, quando promisit,si non promisisset, vel se in illud peccatum præcipitem dedit,ne ad implendum remaneret adstrictus, quamuis Angelus, verb.Votum 1.§.10.& alij,non adeo bene sententiam Richardi referre videantur.

Vndecimo, qui vouet ingredi religionem, si fornicationem, vel 43
adulterium aliudue scelus admitteret hac intentione, vt huiusmodi peccata vitaret, vel gratia imponendi sibi aliquam pœnitentiam,vel absolute se obligat,si hoc vel illud,sibi accideret:quodquidem postea etiam completa conditione non implet: Quoniam huiusmodi vota conditionalia sunt,& ideo conditione adimpleta obligant, arg.l. Cedere diem,ff.de verb.signif.cap.Si pro te,de rescript.lib.6. Quamuis si contentum in conditione poneretur pro fine, non valerent vt dictum est supra numero 3. nec facta sub conditione obligarent antequā adimpletam conditionem, nisi vouens ipse esset in causa, quo minus adimplerentur, vt Mater, quæ vouet ieiunare, si filius recuperet sanitatem, non tenebitur ad ieiunium,si filius moriatur Ang.verb. Votum 3.§.1.

Præsuppositō igitur, quod vota huiusmodi conditionalia, etiam pœnalia quibus quis vouet ingressum monasterij, vel peregrinationem in terram sanctam, vel Vrbem, &c. Si illud aut illud euenerit, aut illud aut illud peccatum admiserit, quæsitum est nuper, quis in eiusmodi dispenset? Ad quod dictus doctor Sotus,respondet libro 7. quæstione 4. de iustit. & iure, antequam peccetur episcopum posse, & postea, non nisi Papam: Sed nobis videtur discrimen esse, inter casum,quo quis vouet ingredi religionem,vel peregrinari in terram sanctam, vel Vrbem,&c. Si tale,vel tale peccatum commiserit: & inter casum, quo quis vouet non admittere, tale peccatum sub pœna eundi Hierosolymam,aut ingrediendi religionem,&c.Quia in priori casu,solum est vnum votum conditionale religionis, in quo neque antecedit neque post adimpletam conditionem, episcopus dispensare potest,vt dicetur infra,nu.75.In secundo vero,duo vota sunt. Alterū absolutum, tale peccatum non committendi, alterum conditionale, & pœnale,ingrediendi religionem,&c.si peccauerit,&c.Quorum prius est principale, & posterius accessorium & certum est, in priori voto principali Episcopum dispensare posse,per notata,in præfato nu.75. cum non sit votum perpetuæ castitatis neque religionis,neque aliud ex quinque,Papæ reseruatis. Et ita videtur antequā prius absolutum violetur,& per illius violationem,posterius conditionale purificetur, episcopum in vtroque dispensare posse, tum quia accessorium sequitur principale, c. Accessorium de reg.iur.lib. 6. l. Cum principalis. ff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eod. Tum quia, quod est peremptorium, sublato priori principali per
episcopi dispensationem, tollitur secundum conditionale, quum per
violationem prioris, quod non est, nō possit purificari. Ex quibus re-
fertur solutio quæstionis nuper propositæ, an valeat iuramentum,
aut votum, non ludendi, aut non ingrediendi talem domum, quæ illi
occasionem peccandi præbet, sub pœna eundi genibus Hierosoly-
mam, ore bufonem ferendo? Responderi enim debet, valere quidem,
quoad ipsam profectionem, sed non quoad circunstantiam ferendi
bufonem, quia id inhonestum est, & nullius erga Deum, reuerentiæ.
Neque quoad circunstantiam eundi genibus, quia est impossibile,
saltem moraliter, quod sub votum non cadit, arg. l. Nepos Proculo, ff.
de verb. signif. & c. Faciet 22. q. 2. Profectio vero ipsa est honesta &
possibilis, & ita merito, quoad ipsam valet, licet non quoad circun-
stantias, arg. cap. Vtile per inutile non vitiatur de reg. iur. lib. 6. quan-
do sunt separabilia, vt hæc.

Decimotertio, qui vouet aliquid propter malum finem, veluti ie-
iunare, vel eleemosynam facere, vt consequatur iniustam vindictam
vel voluptatem illicitam Richar. in 4. distinct. 38. quæst. 1. Et late Caie-
tanus, 2. sec. quæst. 88. art. 2. & per dicta, supra eodem num. 10. & se-
quen. Vbi tamen diximus, qui concubinam habens, promittit Deo a-
liqua pia si dederit ipsi filium ex ea, non vouere propter malum fi-
nem, & ideo teneri ad implendum illud adimpleta conditione, per
rationem ibidem allatam.

Decimoquarto, qui vouet virginitatem, animo perpetuo eam ser-
uandi, & post votum, semel vel pluries violatum proponit non con-
tinere, secundum Sanct. Thom. 2. sec. q. 88. ar. 3. ad 2. communiter rec-
ptum in 4. distin. 38. secus autem esset, si eo animo eam voueret, vt ad
eam semel amissam seruandam non teneretur: Quia actus agentium
non operantur vltra fines eorum, l. Non omnis ff. si cert. petat. &c. Ad
Audientiam, de Decimis, Porro, qui vouet non ducere vxorem, non
censetur vouere continentiam, & ideo fornicādo, non peccaret plus
quam si illud non vouisset, Rosel. verb. Impedimentum 4. cap. 22. Licet
qui vouet continentiam, ducendo postea vxorem, peccet mortaliter,
secundum omnes. Verum est item, quod votum absolute ducendi
vxorem, non valet, si quidem vxorem ducere, est à statu perfectionis
ad minus perfectum descendere, scilicet à statu continentium, ad sta-
tum coniugatorum arg. capit. Nuptiæ, 32. quæstio. 1. Dixi, absolute:
quoniam si voueret ea de causa, quod se imbecillem, & vir sufficien-
tem ad resistendum peccato fornicationis agnosceret, & quod non
vxorem duceret, carni succumberet, obligaretur, vt recte adnotant
Caietan. in Comment. 2. sec. quæstio. 88. art. 1. col. penult. Quoniam si
la circunstantia de adhibendo remedio propriæ carnis imbecillitati

facit, vt quod alioquin erat minus bo num, efficiatur maius bonum,
Per quod ante tres annos respondi mus teneri ad ducendam vxo-
rem, quendam, qui vouit vxorem duc ere, dum periculum mortis na-
uigando incurrisset, vt vitio carnis, quo maxime laborabat, commo-
dius resisteret.

Decimoquinto, qui aliquem retrahit à proposito religionis quod 44
volebat exequi oblata iam opportunitate, & aliis circunstantiis ad id
necessariis secundum Palud. in 4. distinct. 15. quæstione 2. artic. 2. &
Sanct. Anton. 1. part. tit. 2. cap. 2. §. 1. & idem, Angel. Sylvest. Tabien. &
communis verb. Restitutio, Grauius tamen peccaret, si post ingres-
sum religionis, in qua animo stabili perseuerabat, egressum ei per-
suasit: grauissime vero, si post professionem, sine iusta dispensatione
fecit eum apostatare, iuxta mentem prædictorum. Quinimo in tertio
casu tenetur eundem ipsum restituere religioni si potest, vel si non
potest alium similem, vel se ipsum religioni tradere, secundum Sco-
tum in 4. distinct. 15. quæst. 3. in responsione ad 2. quæst. Quod
etiam in duobus præcedentibus casibus, esse faciendum tradunt B. An-
ton. vbi supra & Adrian. in 4. de restit. quæst. 3. sub fin. Nobis tamen
videtur sufficere in illis casibus, suadere alteri æque bono, vt ingre-
diatur religionem, etiam si hoc illi omnino non persuadeat, quod
etiam idem Scotus, vbi supra videtur sentire, & ex sancto Thom. eius-
que commentatore, 2. sec. quæstione 62. articul. 2. potest facile deduci.
Quin credimus in nullo casu teneri, se ipsum religioni tradere, sicut
Maior in 4. distinctione 15. quæst. 17. sub fin. non exiguis argumen- 45
tis persuasus, & horum contraria, dissoluens tenet, Illud vero cum opi
nione communi persuasum habemus, illum, qui retrahit alium, ab in-
grediendi, vel profitendi religionem proposito, aliqua bona inten-
tione iustisque de causis, non peccare, neque incidere in canonem,
capitul. 18. de regul. sess. 25. Concilij Trident. cuius tenor refertur infra
cap. 14. numero 17. in quibus iustis causis sunt, quod volens ingredi,
est coniugatus, & sine consensu coniugis vult id facere, vel quia cre-
dit ipsum nullatenus religioni conuenire, ipsique fore vtilem, vel
propter suum spirituale commodum, quod ex ipsius ingressuri con-
filiis percipit, sibi ad honeste viuendum conducens, præsertim ea
de causa, quod in monasterio, in quod ingredi destinat, male con-
tra disciplinam regularem viuitur: Nam inducere ad talem religio-
nem & eandem ingredi, & in ea recipi peccatum est, siue sit virorum
siue fœminarum, non obstante, quod ab ecclesia toleretur secundum
opinionem communem, quam recte explicat Caietan. 2. sec. quæ. 189.
art. 9. Præterea in ea sumus sententia, quod etiam si laude dignum
sit, aliquem, ad religionem inducere, secundum S. Tho. 2. sec. quæ. 189.
articul. 9. non esse tamen valde laudandum illum, qui persuadet alteri 46

vouere religionis ingressum, quoniam vt recte tetigit Caieta. vbi supra art. 2. & idem experientia ipsa nos docet, minus alacri animo perferunt onera religionis, minúsque perseuerant, qui votis ipsis quasi coacti ingrediuntur, quam qui libera, spontaneaque voluntate id faciunt, etiam si vtrunque ex genere suo, rectum & licitum sit, secundum Thom. 2. sec. quæst. 189. art. 2. Præterea hoc etiam addimus, quod sicut qui inducit alium ad religionem vbi accurate regula obseruatur, laudabiliter facit iuxta Thom. vbi supra art. 9. sic è contrario qui alteri suadet ingredi religionem adeo relaxatam, qualem modo dicemus, & vbi regula perperam obseruatur, peccare. Adeimus etiam, eum qui vouet ingredi religionem, non satisfacere ingrediendo, vbi regula non seruatur, & vbi cum dissolutione viuitur, & si quando vouet, non intendit ingredi aliam religionem præter illam, & nulla sit spes, breui postmodum tempore, illam suæ pristinæ sinceritati restituendi iri, non tenebitur ingredi illam, neque aliam, quoniam eius votum quodammodo ratione euentus, tamquam actum est illicitum, vt subtiliter adnotauit Maior, in 4. distinct. 38. quæst. 20. col. 20. Idem dicimus de illo, qui monasterium reformatum vbi recipiatur non inuenit, quamuis inueniat aliquod quod vocatur reformatum, sed re vera constat non esse tale, quoniam ibi vnusquisque pro sua voluntate vitam agit, & fere omnes putantur esse malæ conscientiæ. At vero contrarium esset dicendum, de illo, qui inueniret monasterium, quod non diceretur reformatum, nihilominus tamen re vera in timore domini, & votorum essentialium obseruantia, sub regimine obedientiáque sui prælati, ibi eximiuniter viuitur, etiam si non adeo stricte sicut regularis disciplina exigit, quoad ea, quæ accidentaria sunt, ibidem viueretur Caiet. 2. sec. quæst. 189. art. 3. col. 3.

Decimosexto, qui vouet religionem in genere & absolute, neque saltem animo suo votum restringit, ad hanc vel illam religionem, hoc vel illud monasterium, & quia eum nolunt recipere, vbi ipse vellet, non vult intrare aliam, quæ ipsum reciperet, arg. c. Non est, & c. Magnæ de vot. Dixi, (non restringit) quia si restringeret saltem animo ad certam aliquam religionem, vel certum monasterium, & ibi nolunt ipsum recipere, non tenetur, aliam ingredi, etiam si eum ibi libenter reciperent. Quia limitata causa limitatum producit effectum l. Non omnes, ff. si cert. petat. cap. Super litteris, de rescript. quamuis præfatus Sotus lib. 8. de iustit. & iur. quæst. 2. art. 2. secundum primam impressionem, absque sufficienti fundamento dicat, debere eum prius curare ingressum in illam, & si eum illa non recipiat, tenetur intrare aliam, quod tamen, nullo iure nullâque efficaci ratione probatur, & ita non est tenendum cap. Consuluisti, 4. quæst. 3. Consideremus, Auth. de Trient. & semiss. collat. 3. sicut statim infra nu. 48. dicemus.

Decimoseptimo, qui vouet certum aliquod monasterium, vel certam religionem ingredi, intentione, se ipsum obligandi ad obseruandam continentiam, etiam si non admittatur neque ad habitum neque ad professionem, & non vult eam dum vixerit seruare, eo quod non fuit admissus. Dixi, (Vouet intentione se ipsum obligandi) &c. Quoniam si ea caruit intentione, sed absolute vouet tale monasterium, vel religionem intrare, quin etiam (quod amplius est) perseuerare, vel professionem emittere, ad nihil eorum erit obligatus, & poterit vxorem ducere, si non admittatur. Imo etiam si fuerit admissus ad habitum: si postea contraxerit matrimonium licet peccet contrahendo, non tamen obligatur ad continentiam obseruandam, & quandiu matrimonij vinculum durat, poterit coniugale debitum postulare. Nam quemadmodum, qui promisit Deo, intra annum sacros ordines suscipere: si eo tempore non suscipiat, peccati quidem reus erit, sed non erit adstrictus ad diuinum officium recitandum, id quod ordo sacer si ipsum suscepisset, obligabat, iuxta late tradita per nos, in cap. Quando de consecrat. distinct. 1. notab. 7. num. 2. neque si in peccatum fornicationis prolabatur faciet contra votum, vel continentiam, quam ordo sacer sibi habet annexam, sic etiam, qui vouet ingredi religionem, & in ea permanere, si postea duxit vxorem, tenebitur quidem ratione huius magni peccati, non exiguam agere pœnitentiam, & etiam retinere voluntatem adimplendi votum, si aliquando potuerit, at quandiu matrimonij vinculum durat, non tenebitur ad continentiam obseruandam, vt copiose & subtiliter Cardin. Caietanus in 2. sec. quæst. 189. art. 4. comprobat. Cæterum, ei magister Sotus lib. 8. quæst. 2. art. 1. de iustit. & iur. contradicit circa differentiam quam assignat inter illum, qui voto simplici se obligauit, ad religionem, & inter eum, qui vouet ingredi, & profiteri: sed nobis opinio prædicti Card. magis arridet, primũ, quia sicut longe distant inter se votum de ingrediendo religionẽ ad eam probandam, & de ingrediendo eam, ad eá profitendam, eámque perpetuo retinendam c. Ad Apostolicam de regul. c. 1. & c. Non solum eodem tit. lib. 6. Sic etiam votum obligandi se ad vnum ex his duobus, erit valde diuersum à voto quo se quis obstringit ad alterum: Deinde, quia nullus iuris periti (meo quidem iudicio) inuenietur, qui non iudicaret, dispensationem illam esse subreptitiam, quam qui vouit ingredi simul & profiteri impetraret, exprimendo tantum, quod vouit ingredi, & tacendo, quod vouit etiam profiteri arg. c. Postulasti de rescript. Tertio, quod qui vouet tantum ingredi religionem eámque ingreditur, & post ingressum vouet profiteri, multo amplius obligabitur, ad professionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciendam, quam alter, qui postquam ingreditur, non emisit votum de proficendo in ea, arg. c. 1. de Treug. & pac. & Auth. Itaque C. Communia de success. Quarto, quod ius commune non adeo obligat, ad perseuerandum eum, qui vouet ingredi ad probandum, sicut obligat votum, quod quis faciat perseuerandi & profitendi, siue id ante ingressum, siue post faciat. Quoniam iuri communi satisfacit ingrediendo bona fide & sine dolo, vt probet vtrésq; suas experiatur, quibus si talis vitæ ratio displiceat, poterit si libeat exire, dicto c. Ad Apostolicam, & dicto c. Non solum, ibi, pro voluntate, & c. 1. ibi, libere, At vero, si emisit votum profitendi, nihil tale ei facere licebit, nisi iusta causa in id eum inuet, arg. c. Non est, & c. Magnæ, de voto, Quocirca, mihi persuasum habeo, eum, qui prius horum votorum emiserit, posse intra annum probationis, religionem, quam elegit relinquere, eo solo, quod modus ille viuendi displiceat: non autem ille qui posterius emisit, nisi post dispensationem impetratam ex causa quæ vero prudenti videatur iusta, argum. dicti c. Non est, iunctaglo.

48 Decimooctauo, qui vouet strictiorem ingredi religionem & postea laxiorem ingreditur secundum S. Thom. 2. sec. quæst. fin. art. penult. ad 3. sed iam non tenebitur illam strictiorem intrare, si professionem emisit, in ea, vbi laxius viuitur, c. Qui post votum, de reg. lib. 6. alias vero sic secundum Archidiaconum, communiter ibi receptum. Adiicimus etiam eum, qui vouet religionem, si nulla eum velit admittere, posse in seculo remanere, & vxorem ducere secundum Angel. verb. Votum, 3. §. 11. & Card. Caietan. 2. sec. quæst. 189. ar. 3. quamuis Innocent. iij. in c. Porrectum, de regul. oppositum sentire videatur. At vero qui vouet aliquam intrare religionem, sine expressa tamen vel tacita limitatione, huius aut illius monasterij, si in finitimis & propinquis cœnobijs non admittatur, tenebitur ad remotiora exercitiaque

49 proficisci, vbi sit aliqua spes quod eum recipient. At vero si saltem tacite secum intellexit de monasteriis tantum suæ regionis, aut Regni vel linguæ, si in his non inueniat receptores, non tenebitur ad alia monasteria tentanda, quod etiam placuit prædicto Cardinali in dicta q. 88. ar. 3. Dicimus tamen quod quamuis S. Thom. 2. sec. q. 189. ar. 10. affirmet, non esse opus nimio consilio, longáque deliberatione, ad statuendum propositum ingrediendi religionem, propter rationes & authoritates quas ibidem adducit, & propter alias quas nos etiam in additione c. Quando, de consec. dist. 1. nu. 382. scripsimus: nihilominus tamē hoc esset intelligendū, de illo cui specialia non obstant impedimēta, puta morbus, debita, cæteráq; huiusmodi: sicut id in eo loco exprimit, & de illo, qui adeo bene sit ad ingressum religionis dispositus, vt ita in Deo totam suam collocarit fiduciam, quod eius auxilio quodcunque onus religionis, valebit sustinere, secundum

prædict

prædictum Cardinalem qui ait, hoc adeo esse necessarium, quod qui huiusmodi fiduciam non habet, eam debet procurare multa oratione, sacra confessione, sacræ Eucharistiæ assidua perceptione, & sacræ scripturæ lectione: neque prius ingrediatur, quam saltem sperer huiusmodi voluntatem fiduciámque post ingressum sibi à Deo præstitum ri. Quæquidem conclusio singularis & quotidiana est, Gerson vero, in regul. moral. & Maior in 4. dist. 38. q. 16. sub finem aliquid amplius videntur exigere.

Decimonono, qui ingreditur & profitetur religionem aliquam, & 50 quia ibi regularis obseruantia nequaquam viget, non obseruat illa religionis præcepta, quæ sub reatu culpæ mortalis obligant, neque excusabitur, eo quod non intendat, obligare se ad vouendum arctius quam in tali monasterio viuitur eadem ratione, qua non excusatur, à continentia obseruanda, qui sacros ordines susceptit absque intentione obligandi se ad eam seruandam. Quocirca, qui huiusmodi religionem, vel monasterium ingreditur, & profitetur, si tunc non omnia, quæ ibi sub reatu mortalis delicti obligant, præmeditatur, vel si ea præmeditatus, non intendit, se ad illa obligare, tenetur huiusmodi intentionem mutare, in illam, qua intendat, talia religionis præcepta, in posterum obseruare, vel eam noue profiteri, vt recte adnotauit prædictus Maior in 4. distinct. 38. quæst. 10. Quodquidem verum est, quoad essentialia vota, non autem quoad alias accidentarias obseruationes, quæ sunt iam sublatæ vel mitigatæ, Apostolicis priuilegijs veris, vel tempore immemoriali præscriptis, vel ex litenta tacita, vel expressa proprij prælati ad hoc facultatem habentis: vel ex consuetudine, quæ licet non sit immemorialis, est tamen adeo rationabilis, & tot annorum adeóque vetus, & antiqua, quæ ad ita emolliendas prædictas obseruationes sufficeret. Quoad quas obser-uationes, recte poterit defendi opinio Panorm. in c. Super eo de reg. & c. Deus qui, de vit. & honest. cleric. quem prædictus Maior licentiosius, liberiúsque quàm par erat carpsit, cùm constet etiam Cardinalem Florentinum, in c. Cum ad monasterium, de stat. monach. & post eum multos alios (in quibus sunt Fely. in c. Nam concuscentiam, col. 2. de Constit. & Aufrerius decis. Tholos. 448. imo & S. Anton. 3. par. tit. 16. cap. 1. §. 11. & 12.) idem tenuisse. Cúmque consteret totius orbis CHRISTIANI maximam partem idem obseruare ipso summo Pontifice sciente & tolerante, & consequenter ipsum aliquatenus dispensante, iuxta glos. singularem, c. Quia circa, de consang. quamuis capitulum illud cuius est illa glossa, non probat id quod illa dicit, sed aliud singularius, vt in c. Si quis autem, à nu. 67. ad 71. de Pœnit. dist. 7. diximus.

Vigesimo, qui filios vel filias offert monasteriis religiosis, vbi ni- 51

Universidad de Deusto
Biblioteca

mia cum libertate & licentia viuitur, & promissa secundum regalem suam, & regionem, non obseruantur, iuxta mentem Cardinalis Caietani, 2.sec.q.189.ar.5.quod tamen limitandum est, procedere, quando filiæ vel filij traduntur monasteriis in eisdem educandi, instituendisque, quo in eis fiant monachi, vel monachæ, & ibi tam liceter viuitur, ac supra, eod.cap.nu.46. dictum est, alias non esset peccatū, saltē lethale, vt patet ex his, quæ ibi, & in præcedenti casu diximus.

52 Vigesimoprimo, qui vouet præ timore mortis animæ vel corporis naturalis vel casualis concepto in periculo infirmitatis, maris, fluctus, naufragij, belli, hostium, aliisve similibus, & non implet, etiam conditione, sub qua forte vouit, completa. Quoniam timor, quo timemors animæ timetur, qui à Deo proficiscitur, neque ille, quo timetur mors corporis naturalis casualis, vel accidentaria, imo neque timor mortis violentæ qui non infertur ad extorquendum votum, infirmat illud, c. Gonsaldus 17. quæst.1.c. Sicut nobis, de Regul. nisi tantus sit, vt hominem ab vsurationis alienet c.Sicut timor eodem tit.Impediret autem timor, qui dicitur iustus mortis violentæ, vel alterius mali ad id sufficientis ordinati ad extorquendum votum, c.i. de his, quæ vi: per quod id tradunt Panor. & alij ibi, & in dicto cap. Sicut nobis, adiunctis quæ aiunt Gloss. Idem Panor. & communiter, in c.Abbas, de his, quæ vi, & Fortun. de vltimo fine, illat. 21.num. 34. & nos etiam in cap.Verum, de iureiuran. diximus, quicquid dixerit **Sylvest.**verb. Metus, q.8. post Cardin.in dicto cap.Abbas, dum loquitur **Panormitanum** allegat.

53 Vigesimosecundo, qui vouet aliquid dignum, quod voueatur, sed est eiusmodi naturæ, quod de se aliud maius bonum excludit, vt qui vouet perseuerare in religione aliqua de laxioribus, quod de se excludit aliam arctiorem, & neque hoc neque illud adimplet, quoniam illud votum ad alterum ex duobus supradictis obligat, non autem ad perseuerandum in minus bono, si ad alterum perfectius transire voluerit, iuxta sententiam omnium, quam Io. Tabiensin verb. Votum.1.6.fin.explicuit.

Vigesimotertio, qui vouet se nunquam (dum viuet) vinum, vel quid aliud simile bibiturum, postea tamen bibit, quotiescunque id facit, etiamsi in eadem die, multoties biberet, quin etiam quamuis non permittat se non bibiturum, nisi quodam die certo, puta die Veneris aut Sabbati. Nam licet Palud.in 4.dist.15.q.4. innuere videatur, quod tunc, tantum prima vice est lethale crimen, non autem secunda, vel vlteriori, nisi id ex contemptu faceret, oppositum tamen scilicet quod qualibet vice mortale scelus admittatur, verius apparet, in quod etiam tandem, ipse Paludanus ibi, & in alio loco, magis propendit. Maior in eadem dist.q.6.col.4.id asseuerat. Vigesimo

Vigesimoquarto, qui vouet aliquid facere, aliquo certo tempore, veluti orare, ieiunare, aliquo certo die, & non facit illud præscripto tempore, imo & si post illud non fecerit, quantocius commode potest, quoniam qui tenetur debitū aliquod persoluere suo creditori ad præfixum diem, si eo non soluerit, tenetur postea soluere. l. Celsus. ff. de recept.arbit. c. Cum dilecti, de dolo, & contum. Quod tamen limitandum est, procedere, quando, qui vouet, non respexit principaliter diem, vel tempus, quo promisit explere votum, vt cōmuniter non respiciunt confessarij in diebus, quos imponunt ieiunandos pœnitentibus, iubentes, vt diebus veneris, & sabbathi vnius mēsis, vel anni ieiunent: pœnitens enim qui aliquo illorum dierum non ieiunaret, teneretur alio postea ieiunare. Quoquidem in casu, sententia Syluestri in verb. Votum, 2.q.4. poterit defensari. secus esset tamen, quando principaliter, respexit tempus: rem autem quam vouit, veluti onus, aut quid adiacens ipsius temporis sibi præfixit, qualis est mens, & intentio Sanctæ Matris Ecclesiæ circa ieiunia, quæ in honorē huius vel illius sancti, vel aliis statutis diebus anni, fidelibus proponit obseruanda, ex quibus, si aliqua omittimus, quamuis in eo peccemus, & ob id pœnitētiam agere teneamur, nihilominus tamen, nulla deinde remanet obligatio ad totidem, aliis diebus, quot omisimus, ieiunādum, vt luculenter Cardinalis q.88.ar.12.sub finem, explicuit, sicut neq; qui duorum officium vno die dicere omittit, illud idem alio die tenetur persoluere, sed solum ad pœnitentiā agendam pro delicto, sicut diffusius in repet.c. Quando, de consec.dist.1.not.12.nu.35. diximus.

Vigesimoquinto, qui vouet, & pœnitudine ductus, non vult illud adimplere arg.c. Vouentibus, 17.q.2. Non tamen peccaret, saltem mortaliter, ob hoc tantum, quod pœnituerit vouisse, modo postea adimplear, & propositū non adimplendi non concipiat, Ang.verb. Votum, 3.§.13. Sylu. verb. Votum, 2.qu.20. licet addito ad prædictum Angel. oppositum teneat, præsupponens, paria esse, quem pœnitere, se vouisse, & nolle adimplere votum, quod falsum est.

Vigesimosexto, qui vouet aliquam abstinentiam, aut quid aliud simile, & dubitās postea an debeat implere, nēcne, absq; superioris dispensatione, quē facile poterat adire, votum violat. Rosel. Votū. 5.§.7. non valet, nec per aliū curat adimpleri, illis casibus in quibus id agere tenetur, secundum mentem Innoc. in c. Scripturæ de voto & Panor. in cap. Licet eod. tit. S. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 5. Angel. verb. Votum. 3.§.7. & Sylu. verb. Votum. 2.q.12. Casus autem in quibus aliquis tenetur, alium sibi sufficere vel substituere, ad complendum votum, quando per se ipsum id minime valet, sunt qui sequuntur. Primus, quando votum ipsum, saltem tacite, ad id videtur extendi, vt votum opitu-

54

55

Universidad de Deusto
Biblioteca

landi his,qui in terra sancta pugnant, extenditur ad opem,per alium ferendam. Secundus, quando aliquis vouet id,quod nullatenus per se ipsum poterit exequutioni mandare, secundum eosdem authores, vbi supra. Tertius,quando sua culpa effectus est impotens,ad votum implendum,secundum maiorem prædictorum doctorum partem,id quod sine solido fundamento dicitur, quocirca oppositum cum Syluestro, vbi supra verius arbitramur.

56 Vigesimooctauo, qui relictus hæres vota realia defuncti, non adimplet,sunt autem illa,quæ ad rem familiarem illius pertinere videntur, vt pote si voluisset templum struere, vel pro amore Dei electionem aliquam elargiri. Quoniam ita tenetur eiusmodi votis facienda facere,ac alia debita persoluere,l.2.ff.de pollicit.notant Panor. & alij in c.Licet de voto, secus tamen est de personalibus, cuiusmodi sunt vota ieiunandi, macerandi corpus, continendi, & alia similia glo.in dicta l.2.ff.de Pollicit.quæ procedunt,siue hæres sit filius, siue extraneus quispiam alius, nisi ipse sponte sua se ad id voluit obligare secundum Palud.communiter receptum in 4.dist.38.q.3.art.3.qui addit quod quando ille, qui defunctus est, emiserat votum, partim, realiter partim vero personale, & expressit vtrunque, puta vouit pergere ad diuum Iacobum, ibique calicem aureum offerre, vel monasterium ædificare, & ipsum ingredi, hæres non tenebitur ad id quatenus est personale,sed sic quatenus est reale,& ita in duobus exemplis,modo positis non tenebitur adire Diuum Iacobum, néq; monasterium intrare, tenebitur tamen ipsum ædificare, & calicem offerre: At verò quando expressit solum votum personale,non autem reale,quod ex

57 accessorium,ad nihil tenebitur,verbi gratia. Hæres illius,qui vouit adire diuum Iacobum, non tenebitur ipse illuc pergere, néque tenebitur, illa persoluere, quæ defunctus eo accedens, expendisset. Item hæres illius, qui vouit religionem, non tenetur in demortui locum se ipsum religioni dicare néque monasterio conferre illa bona, quæ mortuus secum asportasset, si eam ingressus fuisset, arg.l. Cum principalis.ff.de reg.iur.& cap. Accessorium,de reg.iur.lib.6.

Vigesimonono,qui ob falsam,vel iniustam causam,voti dispensationem impetrat,vel dispensat in ipso,glo.sing.in cap.Non est,communiter recepta,de Vot. & Tho.2.sec q.89.art.13. quoniam dispensatio quæ falsæ causę innititur, surreptitia est,& inanis, c.Super literis & cap. Ad audientiam, de rescript. & l. Et si legibus. C. Si contra ius vel vtilit.quæ autem sine causa iusta fit, non tollit diuinæ legis obligationem, iuxta glossas communiter receptas, in cap. Non est, de voto & cap. Quando, de iureiuran.arg.cap. Sunt quidam.25.quæst.2. Et quamuis Adrianus, in 4. de restit.teneat, quod ille cui conceditur dispensatio, sine causa, & contra legem penitus humanam, nihil pecce-

peccet, licet dispensator sic oppositũ tamen, quod tenuit Caietanus 2.sec.q.96.artic.5.nobis verius esse videtur, videlicet, vtrunque peccare, propter rationes quas ille ibi affert,& quas nos,in ca. Quæ contra mores.8.dist. adiecimus, Occurrit tamen nunc concordia prædictorum authorum, videlicet ponendo differentiam inter actum dispensandi, & inter actum vtendi dispensatione iam impetrata sine subreptione,& dicendo,quod opinio Caietani procedat in priori,& opinio Adriani in posteriori, quo multa dubia quotidiana solui possunt. Addo tamen illum, qui dispensat grauius peccare, quam eum, qui petit & impetrat, nihilominus tamen neutrum eorum mortaliter, nisi quando ex tali dispensatione, notabile aliquod scandalum exoritur. Addo item, quod multo minor causa sufficit ad dispensandum sine peccato circa legem omnino humanam, quam circa legem naturalem & diuinam.

Trigesimo, qui credit pertinaciter esse malum vouere etiam cum 58
debitis circunstantiis sicut aliqui hæretici tenent,secundum mentem S.Thom.2.sec.q.88.art.4.& lib.3.contra gent.cap.238. quod esse hæreticum late probat Castren.lib.contra hæreses verb.Votum.

Trigesimoptimo, qui vel quæ ex consensu coniugis emittit vo- 59
tum continentiæ, postea vero debitum coniugale poscit, secundum omnes. Id etiam est dicendum,si debitum soluit ei,qui de ipsius consensu votum emisit, secundum S. Thom. in 4. distinct. 38. quoniam consentit peccato mortali, quod alter admittit coniugale debitum exigendo, & subinde peccat. Ad Rom.1. & cap.1. de offic.delega. At qui non peccaret, si peteret secundum Innocent. à Panormit. & aliis in cap.1.de conuers. coniug. & Syluest. verb. Votum.5. quæst.2.receptum, & dubio 6.P. Vincen. super hoc moto respondetur infrà num. vltim.C.

Trigesimosecundo,qui vel quæ coniunx, postquam ambo votum simplex continentiæ fecerunt, alter illorum debitum ab altero petit. cap.Quod Deo.33.q.1. quamuis alter illorum votum suum violauerit fornicando, secundum omnes, quoniam non debet frangere suum votum, ob id quod alter suum violauerit; Verum est tamen,quod si timeant sibi incontinentiam, deberent à summo Pontifice dispensationem obtinere, quoniam Episcopus id facere nequit, nisi forsan quando illud ex aliquo magno timore, originem duceret,qui tamen non erat satis ad voti obligationem impediendam, secundum communem opinionem in ca. Veniens,qui cleric.vel vouent.vbi text.singularis,quicquid dixerit Maior in 4.distin.32.quæst.2. Cuius opinio posset habere locum,quando ad sedem Apostolicam non pateret recursus, vti Syluest.verb. Matrimonium 7.§.5.& verb. Dispensatio.§.9. insinuauit. Cuius rei radicem nos in cap. At si.§. De adulteriis, de In-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dic. expressimus vt inferius num.76. dicemus. Diximus, (postquam votum fecerunt) quoniam si tantummodo, pepigerunt inter se, ad certum vsque tempus abstinere, veluti vsque ad pascha, bene possunt ambo postea mutare sententiam, arg.cap. Præterea, de sponsal. Imo etiam si alterum illorum solum pœnituit pacti, & alter intelligit, eum quem pœnitet pepigisse, propensum esse ad incontinentiam, & facile in eam lapsurum, tunc deberet ei debitum coniugale persoluere, secundum Hugonem Cardinalem. 1. ad Corinth. 6. Nam quamuis pactum præcesserit inter eos, non tamen vouerunt, & ita sibi inuicem possunt remittere pactum.

60 Est tamen notandum, quod votum alterius coniugum, sine alterius consensu de non soluendo debitum, imo etiam de non petendo, est illicitum, secũdum S. Thom. in 4. distinct. 32. q. 2. & Palud. ibidem, qu. 2. col. 5. quoniam est graue onus alteri, eo quod in eam necessitatem adigitur, vt pudorem petendi debitum, semper subire cogatur. Quocirca non solum episcopus huiusmodi votum potest dissolvere, imo & alter coniugum, potest omnino illud irritare, quippe quod in suum præiudicium vergat. Neque duo capitula; videlicet cap. Quidam, & cap. Placet de Conuer. coniugat, quæ contrarium significare videntur, aliquid obstant, non enim innuunt eum, qui professus est religionem, absque coniugis consensu non posse petere debitum, sed potius non posse exigere, hoc est ad ipsum persoluendum compellere, l. exigere. ff. de iudic. & l. Si constante. ff. solut. matrimon. cum ibi annot. At vero votum non habendi copulam, nisi quando mos gerendus sit alteri coniugum, licitum est, vimque habet obligandi. Quoniam qui tale vouet, sibi soli & non alteri præiudicium facit. Sylvest. verb. Votum, 5. §. 2. Et quia qui professetur religionem, vouet non habere copulam carnalem, alter coniugum, qui sine alterius consensu professetur, non solum vouet, non exigere debitum, sed eo ipso neque petere, neque soluere. Ideo eius votum, quamuis nihil valeat, quoad non soluendum, & non petendum debitum coniugale, quamuis alteri coniugi præiudicat, valet tamen quoad non exigendum, & non petendum, quatenus sibi tantum præiudicat. Quo fit vt alterius si postea vxorem duxerit, matrimonium sit validum, vt probe docuit Sylu. verb. Votum. 4. q. 2.

61 Trigesimotertio, qui vel quæ coniunx vouet rem, quæ non tendit in præiudicium alterius, veluti ieiunare, vel facere aliquid, ad quod ex vi legis Diuinæ, aut humanæ tenebatur, vel dare eleemosynam ex his, quæ vltra dotem possidet, postea autem illud non adimplet, (secundum mentem omnium doctorum, quam Angel. verb. Votum, & Sylu. Votum. 3. §. 1. expressit. Diximus, (quod non vergit in præiudicium

dicium alterius) quoniam si aliquo modo præiudicat, nullam vim habet obligandi. Vnde mulier, quæ vouet abstinentiam, vel peregrinationem sine mariti licentia, non tenetur eas adimplere, cap. Manifestum, &c. Noluit 33. q. 5. si maritus repugnauerit. Imo etiam si ipso consentiente talia emiserit vota, & postea ille contradixerit, vxor non adimplens votum non peccabit, maritus vero peccat quando sine causa, quod primum concesserat, postea reuocat, Richar. in 4. dist. 32. q. 2. art. 2. quamuis consensum, quem adhibuit in votum continentiæ, reuocare non valeat, Syl. vbi suprà. Neque maritus in iniuriam præiudiciumue vxoris, quantum attinet ad coniugale debitum, quicquam vouere potest. Nam quoad hoc, æqualis conditionis esse iudicantur. c. Gaudeamus de diuort. & c. Si quis vxorem. 32. q. 1. Mulier vero, quæ antequam nuberet, aliqua vota vouit, & postquam nupsit, non potest absque mariti præiudicio eadem implere, excusabitur ab eorum executione, si maritus nunquam præbeat assensum: quo tamen mortuo tenebitur eadem implere. c. Manifestum. 33. q. 5. Rof. ver. Votum. 2. §. 8.

Trigesimoquarto, qui vouet terræ sanctæ succurrere ex licentia 62
vxoris suæ, vel etiam absq; licentia, & postea non implet. c. Ex multa, de voto, quamuis consultius esset nihil tale vouere, si vxor non potest virum comitari, neque etiam absque periculo incontinentiæ remanere, secundum S. Thom. in dist. 32. q. 2. Vxor etiam secundũ Hostien. Panor. & communem, in dicto c. Ex multa, potest huiusmodi votum sine licentia facere, & tenebitur adimplere, quando sine periculo incontinentiæ id posset efficere, etiam si tali polleret facultate, vt posset multos nobiles & equites, secum ducere, quiquidem auxilio esse possent; quamuis S. Thom. vbi suprà, & Sylvest. oppositum tueantur. Sed primum verius apparet, etiam si nullus ipsorum, absque alterius licentia possit habitum suum, in habitum religiosorum, quos tertij ordinis vocant, vel cuiuscunque alterius religionis mutare, quoniam id præiudicium, ac nonnihil horroris ac fastidij affert. Et dubio 7. & 8. p. Vinc. respondetur infrà, nu. vlt. D.

De Irritatione, & dispensatione, & commutatione votorum.

SVMMARIVM.

Dispensare, commutare, & irritare votum differunt, nu. 63.
Dispensare soli prælati tantum ecclesiastici, & commutant, aliqui vero alij etiam irritant, nu 64. Non tamen æqualiter parentes, tutores, Dominæ, coniuges, & prælati religiosorum, nu 65.
Votum irritatum non iterum resurgit per mortem irritantis, nu 66.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vota religiosorum, quæ sunt valida. & quæ sint illa, quæ pendent à superiore voluntate, num. 67.

Vouere potest, qui pollet iudicio ad peccandum, vel merendum, præterquam, &c. numero 68.

Vota religiosorum, & minorum, quomodo differant, & conueniant, nu. 69.

Vota realia & personalia eorum, qui ætatem habent ad contrahendum matrimonium, num. 70. & vsque ad quod tempus possint irritari, aut rata fieri, num. 71.

PRo luce dicendorum præsupponimus primum, dispensationem, commutationem, & irritationem, inter se differre. Nam irritatio non aliam causam expostulat quam voluntatem illius, qui ad irritandum pollet facultate, c. Puella 20. q. 2. c. Manifestum, 33. q. 5. secundum Palud. in 4. dist. 38. q. 4. col. 5. & S. Anton. 2. part. tit. 11. c. 2. §. 6. pag. 2. Dispensatio vero, causam iustam & rationabilem requirit, quæ habet authoritatem dispensandi, poterit omnino votum relaxare, aliquæ eo, quod loco voti aliquid iniungat vouenti, & tunc tam vouens quam qui dispensat, manent in conscientia securi. Commutatio autem vel redemptio voti exigit, vt id in quod votum est commutandum redimendúmve æque bonum sit, aut melius, quam id quod soluit. Tunc autem æque bonum exigitur, quãdo ex aliqua causã rationabili commutatur. Tunc vero melius requiritur, quando sine aliqua causa, sed solum ex mera voluntate, est facienda commutatio. Cuius mentem omnium, quam optime Cardinalis Caiet. 2. sec. q. 88. ar. 12. explicuit. Vnde infertur id, quod nos eundem Cardinalem vbi supra secuti in glo. 1. c. Quanto, de iureiur. diximus. Nempe, eum qui habet potestatem ad dispensandum, & commutandum: posse partim dispensando, partim vero commutando, relaxare votum, sine causa omnino iusta, ad votum ipsum omnino relaxandum, imponendo aliquid loco eiusdem vouenti, licet minus sit eo quod vouit.

64 Secundo, præsupponimus Prælatos tantum ecclesiasticos habere potestatem tantum dispensandi, vel commutandi vota secundum S. Thom. 2. sec. q. 88. art. 12. & alios in 4. distin. 38. & omnium sententia. Multi autem alij habent potestatem irritandi vota: puta patres, & deficiente, mater, quæ tutelam filiorum suscepit, & ipsi tutores, vel curatores pupillorum, vel minorum. Maritus etiam potest vxoris vota, & dominus vota seruorum, & Abbas, vel alius Prælatus vota religiosorum irrita facere, arg. cap. Puella, & cap. Illud. 20. q. 2. cap. Manifesta, & cap. Nolunt. 33. q. 5. cum suis glos. Nam, vt recte definit S. Thom. 2. sec. qu. 88. art. 8. Nullus, qui alterius subditur potestati, potest emittere votum, quod validum sit in eis in quibus subiicitur, absque eius consensu.

Tertio,

Tertio, præsupponimus, non omnes præfatos æqualem irritandi potestatem sortiri: quoniam pater & mater, quæ deficiente patre illi succedit, vel tutor possunt omnia vota obliterare, tam realia, quæ ad rem familiarem pertinent, quam personalia, quæ fiunt ab illis, qui pro ætatis defectu, non possunt matrimonium cõtrahere, adeo vt qui vouerunt, nunquam amplius illa vota implere teneantur, etiamsi ipsi mater, qui ea irritarunt, in ea denuo consentirent: nisi vouens eadem vota iterum ratificaret. Idem omnino dicendum est, de prælatis, quoad vota religiosorum. At vero, neque pater, neque mater, neque curator, vllo modo possunt irritare vota illius, qui ad iustã peruenit ætatem in qua matrimonium posset contrahere, si vota sint personalia, & iuri illorum non præiudicant, qualia sunt votum religionis, & votum castitatis arg. cap. Si annum de iud. lib. 6. Possent tamen irritare vota realia, ad rem familiarem pertinentia, & etiam personalia, quæ illis præiudicant. Neque quicquam ad rem facit, vt vota illa sint pure personalia, vel principaliter personalia, & accessorie realia, quale est votum ingrediendi religionem, cap. In præsentia, de probat. Auth. Ingressi C. de Sacrosc. Eccles. cum ei annot. Quoniam de his omnibus perinde iudicandum est, ac si pure personalia essent argumen. cap. Accessorum, de reg. iur. lib. 6. cum suis concord. Maritus autem, nullo modo potest vxoris vota irritare, & nulla facere, neque rursus vxor vota mariti, nisi in quantum alter alteri præiudicium facit: quicquid dicat & affirmet Panormitan. in cap. Scripturæ, de voto: secundum Angel. & Sylvest. verb. Votum, 5. q. 1. propter rationem S. Thom. 2. sec. quæst. 88. art. 8. quam adduximus supra, præterquam in casu quando alter coniugum, notoriam fornicationem siue carnalem, siue spiritualem admitteret, cap. Agathosa, 27. quæst. 2. secundum Panormitanum in cap. final. de conuers. coniug. Qua de causa alter illorum poterit nullum reddere votum alterius, quo se obstrinxerat, ad nunquam consuete debitum expostulandum, vt constat ex supradictis. Dominus etiam potest serui sui vota, quæ in suum præiudicium vergunt, omnino abolere, reliqua vero nequaquam, secundum omnes. Pro solutione quæstionum, quæ mihi de hac re proponuntur, dico, quod votum non valet: quia nunquam venialiter peccandi, & nunquam peccãdi, non valent: quia dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Item, votum semper mortaliter peccandi, videtur esse de re tam difficili, quamvis non impossibili, vt non obliget, aut certe facile per ordinarium relaxari debeat. Item, votum non committendi tale, vel tale peccatum veniale, valet, credo tamen eius transgressionem, non esse nisi venialiter communiter, sicut nec alia transgressio voti de re leui esse vidimus. Quia votum quod est quædam lex, quam sibi vouens tulit, non

magis eum obligare videtur, quam lex à Deo, & ecclesia ei lata, cuius transgressio non est mortifera cap. Vnum §. fin. 25. distinct. Thom. 2. sec. quæst. 88. art 5. & aliis locis citatis in cap. 11. num. 4. vt ibidem diximus. Et votum non committendi tale, vel tale peccatum mortale, validum est, eiusque transgressio duplex peccatum est, & transgressio circunstantiam voti confiteri tenetur. Quoniam pro certa habeo opinionem, quæ asserit, materiam esse satis conuenientem ad vouendum eam, quæ præcepta est, iuxta doctrinam Thom. 2. sec. quæst. 88. quamuis quæ solum consilij est, magis propria sit. Item, quod melior videtur D. Doctoris Soti opinio, in lib. 7. quæst. 3. art. 3. de iustit. & iure, quam Caietani 2. sec. quæst. 88. scilicet, quod superior religiosi, eius vota, quamuis sint de non peccando tali vel tali veniali peccato, aut tali vel tali mortali, irritare potest: quia quamuis præfatus prælatus non possit obligationem, qua subditus ad illa peccata non committenda aliis legibus tenetur, nouam tamen obligationem quam ille sufficiétem ad id libertatem non habens, imposuit, potest. Item, quod superior non potest irritare vota nouitiorum, sicut professorum, quia illorum voluntas adhuc à superioris voluntate non pendet, arg. cap. & c. Beneficium de reg. lib. 6. Item, quod religiosus cum esset secularis fecit, ipso facto commutantur in votum solemne religionis, c. Scripturæ, de vot. cum ei annotar. Item quod quæ dicuntur infra num. 67. licet quod nec pater, nec tutor possint abrogare votum solemne & pupilli, qui non habent ætatem ad contrahendum matrimonium, elapso vno anno, non præsupponunt, quod votum solemne emiserint, non habet ætatem ad matrimonium, valeat, antequam ad illam perueniat, quod esset contrarium ei, quod infra num. 68. dicitur. Sed quod cum ad illam peruenerit, tam irreuocabile efficitur, vt nec à patre, nec à tutore reuocari possit. Interrogatus, An maritus vota, quæ vxor ante quam nuberet, fecit, irrita & nulla facere possit? Respondeo, posse, si marito præiudicant. Prout est textus singul. in c. Nolite 32. quæst. 5. quem ad hoc à paucis citari credo, in quo S. Aug. ait, vt si adhuc nuptæ concesserat pater vota persoluere, si antequam perficeret, nupserit, & viro eius non placuerit, non persoluat. Interrogatus vbertius An maritus omnia vota quæ vxor sub eius potestate facit, irritare possit? Et qualia possit? Et qualia non? Respondeo, non posse, nisi quæ sibi præiudicant, vt supra dictum est.

66 Quarto, supponimus fuisse opinionem Innocentij in cap. Scripturæ, de vot. Quod vota eius, qui habet ætatem nubendi, aut duxerit vxorem, à maritis, vel vxoribus, dominis, parentibus, curatoribus confirmata, sicut obligant, quoad ea, quæ non sunt in præiudicium tertium, iuxta communem opinionem, ita quoque incipiunt obligare, & postmodum latque ipsi vouentes, liberantur à subiectione irritantium, & fo-

facto contrarium verius, & rationi conformius nobis apparet: per cap. Quidam, & cap. Placet, de conuers. coniugatorum, vt tenent Panormitan. in dicto cap. Scripturæ, Angel, Syluest. verb. votum, 4. q. 2. & Caietan. 2. sec. q. 88. ar. 8. nisi quando expresse se aliquid facturos voluerint postea quam ab alterius subiectione se liberos inuenirent, secundum omnes.

Quinto, supponimus vota religiosorum, quorum materia neque in genere, neque in specie est eis prohibita, & proinde secundum se 67
sunt valida, non ideo nullius vigoris existimari, quia sunt irritabilia, quinimo ad sui obseruantiam obligant, quousque ab illis, qui id potest facere, irritentur, etiam si prius ea nunquam approbassent, quoniam sub ea conditione semper fieri videntur, si superior non contradixerit, quæ quidem conditio semper impleta manet, donec superior contradixerit. At vero, vota, quæ fiunt in rebus prohibitis à suo superiori, alioquin tamen licitis, non obligant, donec prælatus ea probauerit, quoniam sub hac conditione semper fieri creduntur, si videlicet superior annuerit, vt Cardin. Caietanus vbi supra recte diffinit. Et hoc modo debet limitari & interpretari quoddam dictum Concilij Agathensis c. Monacho, 20. quæst. 4. scilicet Monacho non licitum vouere.

Sexto, supponimus, quod licet, qui carent ætate, sufficienti ad contrahendum matrimonium, si eo iudicio polleant, vt possint 68
tam & mereri, & peccare, quæcunque vota, siue personalia, siue realia, regulariter emittere possint, quibus obligentur, iuxta glossam singulem, ab omnibus receptam in cap. Mulier 32. quæst. 2. Panormitanum communi in cap. 2. de voto, nihilominus parentes illorum, vel tutores omnia illa recte possunt irritare cap. Puella 20. quæst. 2. & cap. Mulier, 32. quæst. 2. desumptum ex cap. 30. Nume. Dicimus (Regulariter) Quoniam voto solemni religionis, se ipsum possint obstringere, etiam cum consensu patris, aut tutoris ea. Thomas 2. sec. quæst. 88. art. 9. vt optime declarat Sylvest. verb. Votum 5. quæst. 4.

Septimo, supponimus illud quod diffinitum est de pueris, qui 69
nondum ætatem nubendi, vel ducendi vxores attigerunt, illud statuendum esse de religiosis, quantum attinet ad votorum irritationem, quam ipsorum superiores facere possunt: scilicet, eorum vota, quæ de rebus bonis honestisque fiunt, quæ neque suæ regulæ, neque generis pueris diuinis, neque superiorum statutis repugnant, valida esse, quandiu sibi à suis superioribus non obsistitur. Veruntamen, illis mera voluntate sua, sine alia ratione, & causa possunt illa irrita-

re,& nulla reddere, ſicut ſenſit Innocent. communiter receptus, in cap.Scripturæ de vot.& Sanct. Thom. iuxta Cardinalis Caietani interpretationem 2.ſec.quæſt. 88.art.8.& Palud.in 4. diſtinct. 38. quæſt. 2.col.5.& Sanct. Anton. 2. part. tit. 11. cap.2.§.6. & ſic venit intelligendum,præallegatum illud concilium Agathenſe,in cap.Monachos,20. quæſt.4. Eſt tamen circa hoc adnotandum, quod licet recte poſſimus affirmare,quoad effectum,ne Monachus teneatur adimplere votum, ſatis eſſe,quod ſuperior iubeat ei,ne faciat id,quod vouit vel poſſit ad id agendum, facultatem concedere, eſto prius non ſit effectus ea- tior de voto,quoad effectum tamen, vt votum irritum, & mane ſa- non ſatis eſt hoc, ſed præterea neceſſarium eſt, vt prælatus de voto ipſo iam præmonitus, voluntate, & authoritate ſua, illud omnino caſſet,& nullum faciat,quod optime docuit Caiet.in dicto art.8.

70 Octauo,dicimus, quod illi quibus ſatis ætatis eſt, vt poſſint con- trahere matrimonium,poſſunt etiam,quæcunque vota perſonalia fa- cere,eademque adimplere tenentur,etiam renitentibus patribus,aut eorum curam gerentibus,cuiuſmodi ſunt vota continentiæ, religio- nis,dicendi aliquas orationes,& alia ſimilia, dum modo regiminis & gubernationi domus paternæ, aut parentum poteſtati, ſiue rei, nulli nocumenti:aut iniuriæ inferant: Talia enim vota nihil valerent, ſi eſſent in ſubſidium terræ ſanctæ,vel fierent ex rebus caſtrenſibus,quæ eſt in bello vel quaſi in bello partis, de quibus infra cap. 17. agemus, vel cum expreſſo tacitoue conſenſu parentis, vt optime colligit Syl-ueſt.verb.Votum,3.quæſt. 6. At vero vota realia,quæ principaliter ad rem familiarem pertinent, ſi ab illis fiant, qui poſſunt nubere, vt vxorem ducere,licet valida ſint,poſſunt tamen penitus abolere,aut ir- ritari à parentibus,vel curatoribus donec ad vigeſimumquintum an- num peruenerint: quemadmodum tam perſonalia quam realia puel- rorum qui ad decimumquartum annum, & puellarum quæ ad duo- decimum non peruenerunt ſecundum Beat. Antonin. 2. part. tit. 11. cap.2.§. 6.Diximus{Principaliter, quæ ad rem familiarem pertinent} quoniam vota, quæ acceſſorie illam tangunt, non poſſunt irritari quando adiunguntur perſonalibus, quæ ab eis irritari non poſſunt huiuſmodi eſt votum profeſſionis, quodquidem ex conſequenti to- na profitentis transfert in monaſterium cum ipſa perſona, cap. In præſentia,de probat.

71 Nono, ſupponimus, patrem & tutorem poſſe votum ſolemne re- uocare,ſi factum fuerit ab eo,qui non habet ætatem, vt poſſit contra- here matrimonium.Irritandum eſt autem, anteaquam ad prædictam ætatem peruenerit, quoniam poſt eam irritare non poteſt,cap. Puel- la,& ibi Cardinalis Sanct. Xiſti 20.quæſt.5. Cuius contrarium ac- dit circa votum ſimplex,quod etiam poſtquam ad legitimam ætatem

peruenerit, poterunt irritare, dum tamen filius adhuc in illa ætate, ratum non fecerit votum,quod egregie Caietan.2.ſec. quæſt.189.art. 5.adnotauit.

Decimo, ſupponimus, quod vt aliquis votum ſuum confirmaſſe, aut ratum feciſſe cenſeatur, non ſatis eſt credere votum, quod emiſit validum fuiſſe, neque etiam proponere ipſum adimplere, quin potius neceſſarium eſt,vt ita gratum habeat,vt velit,quod votum, antea fa- ctum, ab ipſa ratificatione ſit validum, etiam ſi prius non valuiſſet, quod præclare etiam idem Cardinalis vbi ſupra explicuit.

Interrogatus.An pater,qui votum ingrediendæ religionis, à filio antequam 14.annos haberet factum,non irritauit poſt 14.completos, irritare poſſit:Reſpondi, quod non, ſi filius ſuum votum poſt 14. ra- tum habuit,& aliter ſic,vt Caietanus ſupra relatus 2.ſec.quæſt.189.art. 5.determinauit.Cui addimus id quod ſupra dictum eſt, ſcilicet, quod vt votum ratum dicatur, non ſatis eſt credere quod valet, & velle il- lud perſoluere,ſi expreſſe non vult,vt valeat in poſterum, quamuis ad illud vſque tempus non valuerit.

Ex prædictis fundamentis colligitur peccare mortaliter infraſcriptos.

SVMMARIVM.

Secundum præceptum, quantum ad votorum diſpenſationem, & irritationem quis & quomodo ſe frangat. & peccet mortaliter.nu.72.
Votum circa quod,qui aliſque poteſtate diſpenſat,irritat vel commutat n.72.
Religioſus qui ex mendicantibus tranſit ad religiones non mendicantium per hanc quotidianam ſubreptionem,nu.72.
Votum in quo ſuperior,qui irritauit conſentit,nu.73.
Votum paternum,quod non approbat &c.nu.73.
Votum,quod ſeruus,clericus vel religioſus vouet & non implet.nu.74.

Qui peccant mortaliter,circa diſpenſationem & irritationem votorum,ſunt hi.

PRimus,qui carens poteſtate, ad diſpenſandum, commutandum, redimendum,vel irritandum votum,aliquid horum fecit. 72

Secundus,qui habens tantum poteſtatem ad redimẽdum,vel com- mutandum, qualem habent multi confeſſarij, virtute bullarum, aut eorum electi, diſpenſat ſuper voto, vel ipſum irritat, & nullum

facit,arg.c.1.de const.lib.6.& l. fin. ff. de Iurisd.omni iudic.quatenus habent;male facere eum,qui extra territorium suum, vel potestatem sibi concessam aliquid facit. Imo & actus ab eo factus non valet, & sensit Caiet.2. sec. q. 88.art.12.quod etiam in c.Quanto de iureiurand. ximus,præsertim,quod vti iurisdictione,quam quis non habet,sceleste est iethale secundum Thom.receptum,2.sec.q.60.art.6.

Tertio,qui ex ordine mendicantium, ad canonicos regulares vult transire ex dispensatione Papæ, & quia intellexit illam obtinere non posse, nisi prius habitum dimittat, ob id eum dimisit,& aliquando seculari veste indutus incessit, & postea eam dispensationem impetrans,huiusmodi diabolicam astutiâ subticet,vt in prælect.c.Si quando,de refeript. pag. 14. comprobauimus.Quocirca, huiusmodi religioso confulendum est, id quod sæpe complures admonuimus, vt videlicet,ad pristinam illam suam religionem reuertatur, vel interim supplicet Summo Pontifici,vt ea taciturnitate non obstante, dispensationem ratam & validam esse velit.

73 Quarto, qui cum esset superior, potestatémque haberet irritandi vel obliterandi aliquod votum, in ipsum consensit, postea vero leue rationabili causa, ipsum ex mera malitia, vel propr.o impulsus affectu,vel fingens illud votum in maximum vergere præiudicium, irritat & annullat, cum parum aut nihil inde emanaret nocumẽti, secundum prædictum Cardin.Caietanum, 2.sec.q.88.art.8. Qui tamen licit subditos non peccare, si non adimpleant votum : quod fiat perperam irritatum, sicut etiam superiores nihil peccant, dum legitime irritant subditorum vota solum pro libera voluntate sua, sine causa aliqua, & malitia, antequam illa approbentur, quoniam in suo iure vtuntur cap.Puella,cap.Illud,20 quæst.2. cap. Nolunt, & cap. Manifestum, 33.q.5.

Quinto, qui cum parentes eius aliquod votum emisissent ab eo implendum & non implet, si tamen illud non approbat, animo sese sum obligandi, ad nihil aliud amplius quam ipse voluerit, cap. Licet cum ei annotat.per omnes de vot.

74 Sexto,qui licet esset seruus, continentiam, quam vouit non obseruat, idem etiam erit de aliis votis, quæ nihil in damnum patronorum vergunt, veluti aliquas dicere orationes, & similia quæ tamen opere non præstitit,per supradicta num.64.

Septimo, qui licet esset clericus habens beneficium, vouet ingredi religionem,facere abstinentiam,eleemosynas, & orationes &c. & non facit,Ang.verb. Votum,2.§.2.Sylvest. Votum,3.§.2. quoniam clericus secularis licet habeat beneficium,recte potest regulariter omnia ea, quæ laicus potest vouere,absq; sui episcopi licentia,excepto eo, quod ecclesiæ suæ grauiter præiudicat, qualis esset longa peregrinatio,

aliud simile ob quod necessarium esset propriam ecclesiam deserere. Octauo,qui (esto quod esset religiosus) vouet aliquid quod ex genere suo bonum erat,attamen sibi prohibitum,sine expressa,vel tacita conditione,videlicet,si prælato placuerit, vel vouet rem non prohibitam,absque illa conditione,si superior non contradixerit,iuxta subtilem quandam differentiam,quam prædictus Card.Caietanus 2.sec.q. 88.art.8.inter illa duo constituit.

Quis super voto dispensare, aut illud commutare valeat.

SVMMARIVM.

Dispensant soli Prælati Ecclesiastici circa vota.num 75.
Papa solus dispensat super voto solemni, & alia quoque num.75.
Episcopalem iurisdictionem habent an in hoc æquent Episcopo.nu.75.
Dispensant super voto absque iusta causa, & ipse dispensatus sunt male securi.
Quale vero sit ista causa,aut quænam,& quando sit notorie talis. nu.76.
Dispensandi causa iusta in voto, ex quibus vna est facilitas & leuitas vouendi nu.77.
Oblatio vota cuinam videatur, facta dispensatione nu.78.
Voti facti peccati absolutio, & absolutio voti differunt.nu.79.
Votum qui commutare potest,an possit dispensare num.79. Et qui sint ex Confessarij dispensent.num.80.
Voti commutatio vi Cruciatæ facienda est in eius vtilitatem num.80.

SOli prælati Ecclesiastici pollent potestate dispensandi, & commutandi vota,propter rationem, quam S. Thom. communiter recentes reddit,2.sec.quæst.88.ar.12.per illud 2.ad Corinth.2. Nam & ego quod donaui &c. Solus autem Papa, vel qui potestatem ab ipso peculiarem habet, potest super quinque votis dispensare, scilicet super voto perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis in Hierusalem, vel Romam, vel ad sanctum Iacobum Compostellæ. Etenim, quamuis nullus textus reperiatur, qui omnia ista vota soli Papæ reseruet, præter votum in Hierusalem, per cap.Ex multa, de voto adiuncta glosi. singul. verb. Incumbit, Quinimo neque hoc quando ex deuotione, & non in subsidium terræ sanctæ fit, secundum Panorm.in dicto cap. Ex multa, quem ibi sequitur Raynnas, iuxta tamen Romanæ curiæ stilum, qui satis colligitur ex Extrauaganti Xisti quarti cap.Et si dominici,de Pœnit.& remiss. omnia hæc sunt summo Pontifici reseruata,Vnde secundum aliquos, quicunque inferior, ab aliquo istorum quinque tentaret absoluere,

75

Universidad de Deusto
Biblioteca

præterquam quod peccaret mortaliter, pœnam etiam excommunicationis incurreret, per dictam extrauag. quod quidem non est verum, nisi in illis qui ex facultate, vel concessione eiusdem Papę Xisti quarti absoluuntur, quoniam de his tantum ipsa loquitur, vti post Sylu. verb. excommunicatio 7. casu 32. & Angel. verb. excomunicatio 5. §. 31. nos super eandem extranagantem expressimus. In cæteris autem votis, alij Prælati inferiores poterunt dispensare, vt episcopi, vel qui iurisdictionem Episcopalem sortiti sunt. Quamuis Panor. c. Proposuit de concess. præb. solam commutandi potestatem illis concedat, sed non est verum propter ea, quæ ipse, in c. 1. de voto docuit. Porro Prælati inferiores episcopis, non habentes iurisdictionem quasi episcopalem, nihil tale possunt, secũdum Innoc. d. c. 1. de voto ab Hostiensi, reliquisque omnibus communiter receptum, à Panor. vero in dicto c. 1. explicatum, nisi ad hoc præscriptione, vel priuilegio peculiari muniantur, Verum est tamen, prælatos regulares posse religiosorum suorum vota irritare, sicut dictum est supra num. 64. id quod Syluest. verb. votum, 4. quæst. 3. etiam asseruit, imo & dispensare si sunt exempti, Quoniam eorum iurisdictio, quasi episcopalis reputatur, iuxta glos. fin. & receptam, Clem. 1. de reb. eccles. alias vero minime, quicquid aliqui sensisse videantur. Communis etiam omnium est sententia, nullum præter Summ. Pontificem posse dispensare super voto continentiæ solemniter emisso, per sacri ordinis susceptionem. Maior etiam pars Doctorum non dubitat, eundem summ. Pontific. posse dispensare in voto solemni per professionem facto, si grauissima aliqua adsit necessitas secundum Innoc. & gloss. communiter receptam, in c. Cum ad monasterium, de stat. monachor. quam nos in c. litteras, de restit. spoliat. copiose roborauimus.

76 Præterea, communis doctorum consensus habet, quod quamuis Episcopi non possint dispensare in voto etiam simplici perpetuæ continentiæ, nisi sit magnum periculum incontinentiæ, & non possit adiri Papa, iuxta Syluest. verb. Votum, 4. q. 4. vti inferius dicemus: Possint tamen dispensare in voto continentiæ non perpetuo, sed ad tempus seruandæ, veluti per annum, secundum Palud. in 4. dist. 38. q. 4. col. 10. imo, & secundum Antonin. & alios idem facere possent circa votum de nunquam contrahendo matrimonio, Angel. verb. Votum, 4. §. 9. & Syluest. quæst. 4. In hoc vltimo tamen contrarium tenet Caietanus 2. Tomo, de voto de non nubendo, q. 1. Cuius opinio licet alias mihi placuerit, nũc tamen magis placet opinio Angeli & Syluestri. Tum, quia illa seruatur in sacro pœnitentiariæ prætorio. Tum quia præsupposita opinione communi, quam ipse quoque Caietanus tenet, scilicet, materiam voti sufficientem, esse opus, quod non est supererogationis, sed præceptum, non potest vere dici æquiualere votum, de non nubendo & votum castitatis, per quod corruit eius fundamentum, vna cum responsionibus ad duo argumenta neruosa, quæ ipse contra se proponit, quæ nimia subtilitate, potius quam æquitate niti videntur.

Nemo autem sibi persuadeat, Summum Pontificem pro mera voluntate sua sine iusta causa, posse dispensare, aut cõmutare vota gloss. fing. c. Non est, de vot. neque quod dispensatus sine iusta causa possit esse securus, per glo. fing. c. Non est, de vot. Et quod c. Venientes, de iureiur. vbi dicitur, in quocũq; iuramento, debere intelligi, salua authoritate Pontificis, (id quod etiam de votis asserendum est) non dicit, salua voluntate Papæ, vt recte ponderauit S. Thom. 2. sec. q. 80. art. 12. Neque etiam capitulum præfatum insinuat, huiusmodi vota non obligare, si Papæ displiceant, vel si sua sanctitas contradixerit, sed potius nullo iuramento aut voto, iuri & authoritati Summi Pontificis derogari aut detrahi posse, quominus cum rationabili causa in illis possit sancte dispensare, Quamuis in religiosorum votis & iuramentis etiam intelligendum sit, (salua sui superioris voluntate) & ex consequenti, salua voluntate Summi Pontificis, qui est supremus omnium Antistes. Non enim est quoad hoc Papæ tanta potestas super alios omnes orbis Christianos, quanta eidem & aliis religiosorum prælatis super religiosis, vt explicuit optime doctissimus Caietanus in dicto ar. 12. Est tamen notandum, quod quæuis causa reddens complementum ipsius voti malum, & inutile, vel maioris boni impeditiuum, est satis iusta & rationabilis ad dispensandum, secundum omnes post Tho. 2. sec. q. 88. ar. 10. Imo etiam ad hoc, vt sine dispensatione, implementum eius omittatur, si manifestum sit vnum ex tribus supra explicatis efficere, vt patet ex his quæ in superior. bus, nu. 23. & seq. post S. Thom. 2. sec. q. 88. art. 10. & 12. vbi Caietanus, diximus.

Est etiam illud adnotandum, vnam ex iustis causis, ad dispensan- 77
dum esse leuitatem facilitatémve in vouendo, secundum Panormitan. in cap. 2. de voto, per illum textum, & S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. in principio. Imbecillitatem item eius, qui vouit ad exequendum, quod vouit, scilicet, ad ieiunandum, vel peregrinandum, habere item sentiam neutiquam toleraret, & alia similia, de quibus, certa omni no regula afferri non potest, & subinde arbitrio superioris diffiniri debent, iuxta Panormitan. in cap. 1. de vot. iuxta quem, per finem cap. Ex multa, de voto sufficit necessitas, vel vtilitas publica. Non tamen requiritur, sicut quidam senserunt, satis est enim, vt sit vtilitas priuata, arg. c. 1. & 2. de voto. Superior autem, qui votum commutat, debet perpendere vouentis qualitatem, & expensas, quas facturus esset, in explendo voto peregrinationis, vel aliorum similium vltra illas quas domi suæ facturus esset, illásq; omnes in alia pia ope-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra conuertere, laborem autem itineris in ieiunio, & orationes mutare, secundum Angel. verb. votum, 4. §. 12. iuxta quem, votum ieiunandi à paupere emissum minoris redimi potest, quam votum diuitis. Item si impedimentum sit temporarium tunc solum dilationem aliquam temporis, concedere debet.

78 Et quamuis aliqui crediderint, munus voto promissum, dandum esse illi cui promissum est, etiam consequuta voti dispensatione, aut commutatione, oppositum tamen verius arbitramur iuxta mentem S. Thom. in 4. distinct. 38. q. 1. ad 5. & 2. sec. q. vltima. Angel. verb. Votum, 3. §. 26. & Sylvest. verb. Votum, 4. q. 1. vers. 4. id quod Caietanus efficaciter probat in paruis opusculis quæst. 3. de vot. & nos efficacius contra. N. in Apolog. q. 1. monit. 72. Potest enim dispensari in tali voto, sine consensu eius cui vouetur, vt ibi efficaciter probamus. Porro, quemadmodum vna ex legitimis causis, ad votum castitatis commutandum, est magna fragilitas, quam votens in se ipso experitur ad obseruandum votum, & ob quam se credit, non adimpleturum quod vouit, Angel. ver. Votum. 4. §. 6. Ita etiam certissimum est, quodcunque aliud votum posse in religionis votum permutari, Caietanus in summa voti cõmutatio, etiam si sit Hierosolymitanum cap. Scripturæ, de voto.

79 Tria tamen in hoc loco præmonenda esse duximus, Primum est, quemlibet simplicem sacerdotem, posse à quocunque peccato & quacunque excommunicatione, & fractione voti in articulo mortis absoluere: non tamen posse, aut in votis dispensare, aut aliquid illorum commutare: Etenim sola peccatorum absolutio, non autem votorum illis conceditur, secundum mentem omnium doctorum. Quod etiam explicuit Sylvest. verb. Votum, 4. §. 10. Quod quidem in multis etiam iubileis videmus accidere, nósque etiam in §. In Leuitico, not. 27. comprobauimus, eum qui nõ habet ampliorem authoritatem, quam commutandi, non posse dispensere, & qui non pollet potestate nisi ad dispensandum, non potest commutare, cum ista inter se sint valde discreta, & potestas & priuilegium dispensandi potest aliquid operari, absque eo quod ad commutationẽ extendatur. Illud autem, quod Sotus lib. 8. quæst. 4. art. 3. de iust. & iur. asseuerauit, forte rem non adeo perpendens, scilicet eum, qui habet potestatem ad dispensandum, quod amplius est, habere etiam ad commutandũ, quod minus est, sic sane verum est, in illis, qui sunt huiusmodi authoritatem sortiti ex iure communi, & tanquã ordinarij, nõ autem in his, qui priuilegiorum vi & tanquam delegati eandem adepti sunt, arg. c. Priuilegia 3. de. ff. & c. Sane, & c. Porro, de priuileg. & notat. in c. 1. de rescript. vbi post alios resoluit Decius, priuilegium ita interpretandum, vt aliquid operetur contra ius, sed dato aliquo tali, in reliquis restringendum, quia priuilegia

uilegia sunt restringenda, cap. Porro de Priuil. Secundum, quod Papa Innocentius viij. concessit confessariis rite præsentatis ex ordine fratrum minorum, vt possint in omnibus votis dispensare in quibus possunt Episcopi, præterquã in voto peregrinationis vltra duas dietas, an. concessione 115. quod etiam commemorat, compendium Priuileg. relig. Idem etiam possunt confessarij dominicani ordinis, & aliorum qui priuilegiorum ordinis sancti Francisci sunt participes. Tertium, quod aliqui simplices in eo sunt errore, vt simul atque diploma, siue bullam acceperunt, in qua Papa concedit, vt confessarius possit certa vota, vel commutare, vel dispensare, credant se statim à suis votis liberari. Etenim aliud est committere, potestatem dispensandi, vel commutandi, aliud vero dispensare, & commutare, cap. Gratum, & cap. Relatum, de offic. deleg. adiuncto cap. Si cui nulla, de præb. lib. 6. & cap. Si super gratiam, de offic. deleg. eodem lib. Quocirca ab ipso confessario petere debent, vt sua vota in alia opera pietatis commutet, aut dispenset. Enimuero nisi confessarius fuerit requisitus, imo etiam si fuerit, nisi dispensauerit aut commutauerit, licet alias ab omnibus peccatis absoluat & plenariam indulgentiam illis concedat, vota adhuc sicut antea, in suo vigore perseuerant. Quartum, quod etiam si votum neminem alium, etiam si sit hæres quam ipsum votentem obliget, quoad obligationem personalem sicut dictum est, neque quoad realem ex vi voti, obligat tamen eum ex vi pacti contractus & promissionis, eo modo, quo obligaret cum iuramentum alterius, cap. Ex parte, de censib. & notat. in cap. 2. de pact. lib. 6. & in cap. Cum C. Laicus de foro compet. & Fely. in cap. Cum sit, num. 9. eodem tit. Quamobrem populus, qui nunc est, tenetur ad implenda vota de obseruatione festorum, aut aliarum rerum eiusdem populi, qui centum ab hinc annis præcessit, quandoquidem est vnus idemque populus, cap. Denique. 7. q. 1. vbi glo. & l. Proponebatur. ff. de iudi. aut ex vi voti, quia est idem populus, aut saltem ex vi contractus, & promissionis, quæ in successorem vniuersalem pertransit. l. 1. & 2. C. de Hæredit. action.

Monemus confessarios, qui vota per bullas cruciatas commutant, quod commutatio in vtilitatem ipsius bullæ fieri debet: in quo multi errant, commutantes ea in ieiunia, orationes, peregrinationes, missas, eleemosynas pauperum, quia tenor bullæ habet, vt eiusmodi commutatio fiat in vtilitatem cruciatæ, & idem dicendum est de his qui commutant virtute iubileorum, aut aliarum gratiarum, quæ præcipiunt hæc facere, in vtilitatem aliquorum locorum particularium, arg. l. illud, ad l. Aquil.

Quæritur: est nuper à nobis, An qui contra simplex castitatis votum contraxit matrimonium, teneatur ingredi religionem, antequam

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud consummet? cum illo modo suum votum persoluere possit, & non alio. & Sylvest. verb. Matrimonium. 7. q. 5. visum fuit, quod sic, & Soto quod non, in 4. quæst. 2. art. 1. & nobis prima fronte, Opinio Sot melior visa fuit, quia votum ingrediẽdi religionem non fecit, & quia videtur sufficere, vt suum votum non petendo debitum absoluat, quamuis reddendo peritum, matrimonium absoluat. Sed postea omnibus satis perpensis, Sylvestri verior visa est propter eius rationem, & quia omne votum, oblata opportunitate persoluendum est, & opportunitatem in id adesse, negari non potest, ante quam matrimonium consummetur. Et quia S. Thom. & Richard. in 4. dist. 38. tenent, quod qui contra votum castitatis matrimonium contraxit, consummando illud, peccat, quod verum non esset, si post contractum, & non consummatum ad seruandum votum castitatis non teneretur, quod seruari sine ingressu religionis nequit. Non obstat, quod ingressum religionis formalem, non vouit, quia sufficit aliud illi propinquum fecisse, ex quo & eius transgressione, vna virtualis ad illud obligatio nascitur, & quia idem Sotus fatetur, quod votum religionis post contractum & nondum consummatum, ad sui ingressum obligat, & non alia ratione, quam quod adhuc persolui potest, & eadem ratio voti castitatis conuenire videtur. Ex quo sequitur, quod votum religionis, quoad hoc non est firmius quã simplex castitatis, & quoad alios effectus infirmius est. Quia qui religionis ingressum vouit, contra illud fornicando, nec ante, nec post matrimonium peccat, & qui castitatem vouit, sic. Quia votum religionis ante professionem non magis ad seruandam castitatem, quam ad ieiunium & alias cæremonias & statuta religionis seruanda, obligant. Vnde sequitur, quod qui contraxit matrimonium, & consummauit, contra solum simplex religionis votum, postea reddere & petere debitum sine alia dispensatione potest, quamuis qui contraxit, contra votum castitatis iusta dispensatione ad id indiget, quæ est quotidiana & singularis conclusio. Quibus omnibus est consequens, quod qui castitatem vouit, & matrimonium contraxit & postea consummauit, duo peccata commisit. Vnum in contrahendo, alterum in consummando, quanquam Sotus tenet non nisi vnum committere, & verum esset, si vera esset eius altera opinio superius refutata.

De Præcepto secundo, quoad blasphemiam.

SVMMARIVM.

Blasphemia quid? & quod est mentalis & vocalis, num. 81. & est contraria confessioni fidei, & non est hæresis, num. 82. nec debet absolui sine magna
pœnitentia, nu. 83.

Præceptum secundum quatenus includit non esse blasphemandum, & quomodo violat mortaliter qui dicit, Pigeat Deum, Non credo in Deum, &c. & qui tribuit creaturæ quod est proprium solius Dei, & quando iocus, aut ira excusent, num 84.

Blasphemus qui per iocosam, inconsideratam aut turpem nominationem, numero 85.

Maledicere creaturas rationales, vel irrationales, nu 86.

Blasphemus an sit, qui cantilenas seculares & profanas diuino cultui admiscet qui in matutinis Natalis Domini obscœnos rythmos, alteri occinit, & an simplicitas, siue rusticitas excuset, nu 87.

EXpeditis his, quæ pertinent ad iuramentum, & votum, expediamus, quæ pertinent ad blasphemiam per hoc secundum præceptum vetitam. Pro quorum fondamento supponimus Primo, quod secundum Ambrosium in lib. De Paradiso, Alexan. Halensem par. 2. summæ quæst. 148. & S. Thom. 2. sec. q. 13. communiter receptos. Blasphemare est dicere tacite vel verbo, contra Deum, aut eius sanctos, aliquid contumeliosum; quod quidem sit vel tribuendo Deo, quod illi non conuenit, vel auferendo quod conuenit, vel tribuendo creaturæ, quod solius Dei proprium est; quod si solo corde dicitur, est blasphemia mentalis, si vero verbo, vocalis, si autem scripto, scripta. 81

Secundo, quod blasphemia est confessioni fidei & charitati diuinæ contraria, & diuinæ voluntati videtur derogare, & propterea peccatum est mortale grauissimum, secundum S. Thom. communiter receptum 2. sec. quæst. 13. artic. 1. 2. & 3. Quamuis neque blasphemia exterior, neq; interior, secundum se tantum, sit dicenda hæresis, aliud est enim credere, aliud dicere etiam si sola mente dicatur. Et blasphemia in dicendo, hæresis autem in credendo consistit, iuxta mentem S. Thom, quam rectè Caietanus, in dicta quæst. 13. explicuit: vbi etiam illud adiecit, tribus modis contingere aliquid dicere, scilicet desiderando, præcipiendo, affirmando. 82

Tertio, quod nullus blasphemus debet absolui etiam in foro conscientiæ, absque eo, quod arbitrio seueri cuiusdam confessarij grauissima illi pœnitentia imponatur, sicut Concilium Lateranense, vltimum, sess. 24. Ad abolendã, sub Leo. X. quod nos in cap. Inter verb. 11. quæst. 3. pag. 77. nu. 612. transtulimus, & elucidauimus. 83

Interrogatus, an teneatur quis corrigere alterum quem blasphemare audiuit, quamuis emẽdatio non speretur? Respondeo, quod sic, & quod id acriter facere tenetur, si sine suo periculo facere potest, vt sancitum est à Concilio Lateranensi prædicto sess. 9. §. supra citato, & per nos vbi supra transtato, & elucidato.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui peccant contra secundum præceptum, quatenus continet non blasphemandum, sunt hi.

84 Primo, qui blasphemat, contra Deum vel Sanctos, his verbis loquendi modis, Pigeat Deum, vel Doleat Deus, Non credo in eum, vel denego, aut maledico Deum, &c. vel dicens, Deum non esse misericordem, non seruare iustitiam, esse acceptatorem personarum, non videre, quæ agantur in mundo, aut non curare humana, aut illum iniuste punire, vel hoc aut illud non posse efficere, vel tribuit homini, quod soli Deo conuenit, quale est, hominem beatum facere, vel possé ventura prænoscere, secundum prædicta. Quamuis iocose ista diceret, si attendit quid verba significant, & cum deliberatione illa protulit, secundum Bernardum de Busto. 1. par. ser. 17. Is enim si tanto furore correptus, & passione excæcatus, in similia verba prorupit vt quid diceret, quíue verba significarent, minime aduerteret, tantum venialiter peccat, Thom. 2. sec. quæst. 13. art. 2. ad tertium. Si vero attendit esse verba blasphemiæ, mortaliter delinquit, etiam si repentina correptus ira, verba protulerit, ipsumque statim pœnituerit illa dixisse, secundum eundem doctorem vbi suprà. Neque quicquam ad rem facit, an subitanea illa ira ex iniusta causa originem habeat, vel ex ludo, ebrietate, vel aliqua occupatione, circa rem illicitam, secundum Angelum, verb. Blasphemia. §. 86. etiam si contrarium teneat Panormitan. in cap. Statuimus, de Maled. quod est verum, quantum attinet ad forum exterius. Neque satis est ad peccandum mortaliter, quod talis inconsideratio ex depranata quadam consuetudine cum propriæ salutis contemptu coniuncta vel ex culpa lata, procedat, inquit Sylvest. verb. Blasphemia, quæst. 4. dummodo illa inconsideratio prolationi talis blasphemiæ causam dederit, hoc est, quod si animaduerteret, id quod pronuntiat non pronuntiaret illud, secundum Caietanum, verb. Blasphemia.

85 Secundo, qui Deum vel Sanctos iniuriosè nominat, pudenda ipsorum membra propriis nominibus explicans, & aduertens, quod dicit, etiam si iocandi gratia id faceret, Angel. in interrogatione peccati primi, quamuis vti istis modis loquendi, pura per corpus Domini, per sanguinem eius, siue iurando, siue cum alio contendendo, non est blasphemia, Caietanus vbi suprà. Quoniã post CHRISTI incarnationem Deus dicitur habere corpus, & sanguinem, in quantum homo, non autem in quantum Deus, sicuti in additione, cap. Quando, de consec. distinct. 1. nu. 51. diximus copiosius.

86 Tertio, qui maledicit alicui creaturæ ratione carenti, inquantum est creatura Dei, est enim blasphemia perinde ac maledicere Deum, si tamen simpliciter maledicit, non intendendo aliquid amplius, tunc solum erit verbum otiosum, & vanum, ac consequenter veniale tan-

tum, Quod etiam placuit Caietano secunda secun. quæst. 15. artic. 1. sub finem.

Quarto, qui diuino cultui cantilenas seculares profanas, & turpes admiscet, siue illa voce humana, siue alio organo proferantur, vel patitur, aut procurat, vt misceantur. Quoniam in hoc cultui ecclesiastico & Deo ipsi irrogatur iniuria, iuxta Caietanum 2. sec. quæst. 91. & in summa verb. organorum vsus. Quem nos etiam in repet. cap. Quando, not. 16. num. 42. & 48. sequuti sumus, allegantes ad idem propositum Basiliense concilium sess. 25. titu. de his, quæ in missa. Quod ipsum decreuit nunc, concilium Tridentinam sess. 22. in decret. de obseruat. & cunt. in celebrat. missæ. Vbi etiam cum eodem Caietano adiecimus, quod si aliqui præ rusticæ simplicitate, existimarent ista licere recreandi animi gratia, quoniam vident communiter in his vsum & consuetudinem inualuisse; Si tamen intelligerent, id esse illicitum, & scelus esse mortale, nullatenus id facerent, excusarentur quidem à tanto, sed non à toto. Nunc autem dicimus nobis non videri lethale crimen, nisi cum cantilena est turpis, & lasciua, vana, & profana, & cantatur durante officio diuino ab his qui iam tunc prænoniti id non licere. Idem asserimus de his qui in nocte Natalis Domini turpes rythmos sibi inuicem occinunt, vel execrationes quasdam interserunt, tempore, quo dicturi lectiones petunt benedictiones, sicut in dicta repet. cap. Quando not. 16. nu. 42. diximus. 87

Quartum dubium, P. Vincent. est circa prædicta num. 8. an ille, qui furatus aliquid interrogatus à Iudice incompetente vel alio sine iuris ordine legitimo, vtrum tale quid sit furatus, possit secura conscientia respondere absolute & simpliciter se id non esse furatum, intelligendo intra mentem & tacite penes se, quod non est furatus illo die, mense, vel anno, puta anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo vel secundo, &c. & pro ratione dubitandi adducit opinionem Domini Doctoris Soti, qui in libro de ratione tegendi, & detegendi, tenet quod non, cuius sententiam asserit duram sibi videri, ego vero (salua quæ tanto & tam erudito viro debetur reuerentia) existimo eam durissimam, imo vero falsam, qualis visa est, etiam opinio quam ante illum durius affirmauit vir alioqui eruditissimus Genesius à Sepulueda, de qua infrà cap. vigesimoquinto, nu. 43. merito minime per fundamenta solida & irrefragabilia quæ pro Paludan. Gabriele & Adrian. & aliis plerisque contrarium tenentibus adduximus in Commentario ca. Humanæ aures, 22. quæst. 5. ad quem me remisi etiam suprà, capitulo octauo, num. vltim. respondendo ad dubium tertium satis huic simile propositum ab eodem P. Vincent. circa ibi dicta. A

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quintum dubium, P. Vinc. circa prædicta num. 12. an iuramentum de actu qui tempore iuramenti est illicitus, liget iurantem pro tempore in quo fuerit licitus: puta iurauit nunquam ingredi talem domum odio matris meæ, quæ eam inhabitat, qua mortua, incipit inhabitari ab alia quæ potest esse mihi occasio peccati. Pro parte affirmatiua facit, quod id quod operatur propositum in proposito, operatur oppositum in opposito, l. Et si contra tabulas ff. de vulg. & cap. Sciendum 8. quæst. 1. & iuramenta de facienda re quæ licita est tempore iuramenti, non ligat ad faciendum eam tempore quo est illicita. Ergo iuramentum de facienda re illicita tempore iuramenti, ligabit ad faciendum eam tempore quo erit illicita. Pro parte vero negatiua facit, quod iuramentum de facienda re illicita tempore iuramenti est ipso iure nullum, & ad nihil obligat cap. Nō est obligatorium de reg. iur. lib. 6. & cap. Quanto de iureiurand. & quod tractu temporis non firmatur id quod à principio fuit nullum, cap. Non firmatur, de reg. iur. lib. 6. & l. Quod ab initio ff. eod. Respondeo, quod pars affirmatiua est vera in iuramento generali & apto, comprehendere eundem actum, tam tempore quo est illicitus quam quo est licitus.

Negatiua vero, quando speciale vel restrictum ex natura verborum vel ex causa ob quam fit, vel aliis circunstantiis, ad actum illicitum pro tempore quo illicitus. exemplum primi, iurauit quis, generaliter seruare omnia statuta Ecclesiæ N. siue licita, siue illicita in quibus tempore iuramēti inuenitur vnum factum contra canones ab Episcopo, & Capitulo cuius obseruantia est illicita, arg. cap. Quod superis, & eorum quæ ibi citat Fel. & Maior, postea confirmatur illud ex certa scientia à S. Sed. Apostolica quo eius obseruantia fit licita. Is tenebitur seruare illud statutum post confirmationem Papæ vt a. iuramenti quum comprehendatur sub illo, & possit seruari sine interitu vel dispendio salutis æternæ arg. cap. Si vero de iureiuran. & cap. Quamuis eodem titulo, lib. 6. Item iurauit quis generaliter nunquam intrare talem domū sine vlla causa illud tempore quo fit iustificatio, quod per prædicta temerarium, siue vanum est, & incipit esse vanum, si mater eius incipiat eam inhabitare, si tamen post eam mortuā, vel ea egressam cœperit inhabitari ab aliqua cuius cōsortiū teneatur alie vitare, pro tempore illo ligabit eum iuramentum quia nec ex natura verborum, neq; ex causa, vel alia circunstantia restringitur ad solum tempus quo illicitum, vel temerarium, aut vanum est. Exemplum secundi: Iurat quis nunquam intrare talem domum, donec mater eius eam inhabitauerit, vel ob causam finalem euitandi eius bonam conuersationem, quod illicitum est si postea alio migrauerit mater, vel cuius conuersatio posset esse peccandi occasio tali iuranti, poterit intrare illam sine violatione, quanquam alia forte de causa deberet id euitare,

euitare, quia iuramentum illud fuit restrictum ex natura verborum, vel ex causa fin. ad tempus quo erat temerarium, vel illicitum, & actus agentium non operantur vltra intentionem eorum l. Non omnis ff. si certum pet. & c. fin. de præb.

Sextum dubium, P. Vinc. est circa prædicta nu. 59. quatenus ibi dicitur est, coniugem qui reddit debitum coniugi, qui vel quæ de consensu eius vouit continentiam peccare ea ratione quod consentit peccato: cui videtur contrarium cap. Si vir, de coning. seruo. & quod per illud dicimus infra cap. 15. nu. 34. nempe, quod neuter coniugum qui malitiosè filium communem de fonte Baptismi leuarint, potest ab altero debitum exigere: vterque tamen non tenetur alteri exigenti reddere. Nam etiam ibi reddens debitum consentit peccato alterius sicut hic, & tamen non peccat. Ad quod respondeo, argumentum quidem esse neruosum, & torsisse ingenia Host. Io. And. Antho. Card. Panor. & aliorum in d. c. Si vir, aliis alia docentibus vt in d. nu. 34. infra. nuo, nec video vllum qui id plane soluerit: sed puto solui posse negando quod eadem ratio consensus inueniatur, in vtroque casu, quoniam in d. cap. Si vir, agitur de impedimento, quod canon inducit circa consensum coniugis reddere debentis, in casu autem nostro de impedimento quod nascitur de consensu coniugis debitum reddere debentis, sine quo non poterat nasci, & ita minus tenetur impedimento quod sola lege sine eius consensu inducitur, quam impedimento quod lege & consensu suo inducitur arg. c. 1. de treug. & pac. C

Septimum dubium, P. Vinc. est circa prædicta n. 62. quatenus ibi habetur posse maritum sine vxoris consensu vouere transitum in Hierusal. contra quod ait primo facere, quod licet olim id liceret propter necessitatem suppetiarum bello gerendo, hodie tamen cessat illa. Deinde quod iubet Apostolus coniugibus 1. ad Corinth. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi forte ad tempus: Respondetur ad primum quod in præfato num. 62. non dicitur simpliciter posse maritum vouere transitum in Hierusalem, sed posse vouere transitum, in subsidium terræ sanctæ, & ita pro tempore quo cessarent bella, cessaret facultas vouendi & exequendi talia vota, & Apostolus non prohibet absentiam maritj ab vxore ex iusta causa qualis est recuperatio, & conseruatio catholicæ fidei, & terræ sanctæ vt colligitur ex illo verbo Apostoli, fraudare, arg. l. Iurisgentium §. sed & si fraudandi ff. de pact. & eorum quæ dicemus infra cap. 17. nu. 73. D

Octauum dubium, est circa id quod in prædicto nu. 62. dicitur vxorem posse sine licentia mariti vouere præfatum transitum, contra quod ait facere quod nulla lex hoc ait. Secundo, quod daretur occasio nobilibus fœminis quæ cuperent adulteria explendi. Sed responderi potest, quamplurima in iure asseri sine lege in id expressa, cum E

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratio desumpta per locum ab identitate, maioritate, vel similitudine rationis id suadet l. Non possunt, ff. de leg. cap. Dudum, in 2. de Elect. ibi, De similibus idem est iudicandum. At cum quoad debitum coniugendum, vel reddendum maritus, & vxor parificétur cap. Gaudemus de diuort. iuste Hostien. & qui sequuntur cum Panor. & alij extédunt legem quæ marito dat facultatem vouendi huiusmodi votum consensu vxoris, ad vxorem, vt idem facere possit sine maritj consensu, nec per hoc datur occasio nobili fœminæ facile adulterandi quæ dæuam & extra omnem adulterij suspicionem positam quæ per tam familiam subsidium bello sacro ferre potest.

Caput XIII. De obseruatione festorum, quod pertinet ad tertium præceptum Decalogi, Sabbata sanctifices.

SVMMARIVM.

Festi dies omnes Christianorum sunt lege humana introducti nu. 1.
Festorum obseruatio nunc non est adeo stricta, sicut obseruantia sabbati in lege veteri num. 2.
Festis diebus præcipitur, vt audiatur sacrum, & ne seruilibus opera fiant nu. 2.
Seruilia opera quæ sint. num. 2.
Seruilia septem opera permittuntur quinque non seruilia prohibentur nu. 3.
Festa potius relaxantur, ob necessitatem quam ob pietatem, & quando.
Festis tam licitum est opus ob pecuniam, quam sine pecunia, & quando sit licitum propter pecuniam in diebus festis operari, nu. 4.
Festa ius ipsum definit, eademque vel consuetudo addit, vel tollit vel moderatur. num. 5.
Festa sua vnaquæque regio cum morantibus in ea debet obseruare nu. 5.
Festos dies, quos viator seruare teneatur, num. 5.

1 PRO fundamento noscendi qui peccant mortaliter contra hoc præceptum tertium Decalogi, præsupponimus. Omnia Christianorum festa etiam dies dominicos sola humano iure nulla vero, iure diuino naturali aut supernaturali esse in ecclesiam introducta, vt in c. 1. vers. & feriis & in ca. 1. de consec. dist. 3. comprobauimus. Id quod etiam sentit Ioan. de Turrecrem. in d. c. 1. col. 4. vers. Quartum, & clarius Archidiaconus, in c. Ieiunia eadem dist. 3. & S. Th. 2. sec. q. 122. art. 4. & 5. Antoninus, 2. part. tit. 9. c. 7. §. antepen. & Maior in 3. dist. 27. q. 23. supra omnes tamen Th. Vualdensis, de sacrament. c. 14. vbi ad hoc adducit beatum Hieronymum & Remigium, quamuis Pan. c. Licet, de feriis cũ multis aliis & Angel. verb. Feriæ §. 43. teneant, saltem dies dominicos iure diuino festiuos esse, quam sententiã Syluest. in verb. Dominica q. 1. verb. 7. communem esse asseuerauit. Veruntamen, quod modo diffinimus est ipsamet veritas, Etenim quamuis ius naturale, & diuinum, præcipiant nobis, Deum ipsum honorare & reuereri, non tamen diffiniunt tempus, quo in nouo testamento id facere teneamur, solum autem ius humanũ, decernit, statuitque certos dies, in quibus ab operibus seruilibus, cessare oportet, vt id faciamus. Nec obstat c. Licet de feriis, quo ipsi nituntur, quatenus habet, quod tam veteris, quam noui testamenti pagina, septimum diem humanæ quieti deputauerit, quoniam potest noue, & singulari modo responderi, ad summũ probare, quod in vtroque tam nouo, quam veteri testamento inuenitur, quod vnus de septem diebus debet obseruari, non tamen quod hoc Deus præceperit in vtroque, nam licet id præceperit in veteri testamento præcepto cæremoniali, in nouo tamen testaméto in quo illud cessauit à principio Apostoli authoritate sua, & non lege diuina cœperunt diẽ Dominicum obseruare, idéque facere fidelibus præceperunt: Vnde infertur, quãta sit cõsuetudinis vis circa custodiam & obseruationem festorũ arg. c. fi. de cõsuet. & l. 2. quæ sit lõga cõsuetudo.

Secundo, quod ius humanum Christianorũ, non adeo stricte præcipit, suos dies festos obseruari, sicut ius diuinum antiquum suum illud sabbatum tradidit obseruandum, secundum S. Tho. in dicta q. 122. ar. 4. ad 4. communiter receptum: Quapropter multa nobis in diebus dominicis fieri permittuntur, vt præparare cibos, & alia huiusmodi, quæ nullatenus in sabbatis veteris legis fieri poterant. Vnde etiam consequitur, vt circa prohibita in nostris festis, nobis sit facilior dispensatio, quam in rebus prohibitis in Sabbato illo antiquo secundum eundem Tho. in dicto art. 4. ad 4.

Tertio, quod hoc præcepto, de colendis festis, non præcipitur cultus diuinus interior, qui in meditando, & colendo Deo consistit, sed tantum exterior, qui consistit in audienda missa cap. Missas de Consec. distinct. 1. & in abstinendo ab operibus seruilibus exterioribus c. Ieiunia cum gloss. & Archid. de consec. distinct. 1. quæ ministerio corporis fiunt exercenda, sicut eleganter docuit Caiet. 2. sec. quæst. 122. ar. 4. in principio. Quoniam quamuis finis huius præcepti sit vt homo Deo vacet, ipsoque fruatur, & in eo quiescat, vt docuit Sanct. Thom. ibidem, quando tamen finis præcepti est aliud à re præcepta, tunc non cadit sub præceptum, sicut idem Thom. communiter receptus, 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sec. quæst. 100. art. 9. asserunt. Verum est tamen quod sunt necessaria propositum, & attentio interior, ad recte audiendum sacrum, quod religionis opus.

9 Quarto, præsupponimus in diebus festiuis non omnia opera prohiberi, sed tantum seruilia, quæ sunt illa, quæ proprie seruientibus conueniunt, iuxta text. Leuit. 23. cap. Omne opus seruile non facies in eo. Non autem illa, quæ communia sunt, tam iis, qui seruiunt, quam illis quibus seruitur secundum eundem Sanct. Thom. in dicta q. 122. art. 4. ad 3.

Quinto, quod ex supradictis infertur, septem generum opera notata à Sanct. Thom. in dicto art. 4. in diebus festis licite exerceri. Prima illa, quibus in diuino cultu Deo seruimus Ioã. cap. 3. Secunda, quibus spiritualia exercemus, quale est docere verbo vel scripto, iuxta glos. mirabilem cap. 28. Numerorum. Tertia, quæ sunt ad salutē propriam necessaria 1. Machab. 4. & cap. Discipulos, de Consec. distinct. 4. Quarta, quę ad salutem corporalem proximi sunt necessaria, Prou. 24. Eruc illos, qui ducuntur ad mortem, cap. Non in inferenda 23. quæst. 8. Quinta, quæ sunt necessaria ad vitandum damnum, sibi vel proximo imminens, Deut. 22. Non videbis bouem fratris tui, &c. Sexta, quæ parantur cibi, per consuetudinem Ecclesiæ. Septima, piscari quandoque per consuetudinem eiusdem Ecclesię cap. Licet. de feriis.

Sexto, præsupponimus quod quinque sunt opera non seruilia, quæ prohibentur, in festis iure canonico. Nam in c. 1. de feriis, prohibetur Nundinę, iudicium ciuile, vel criminale, & iuramentum, nisi pro pace vel alia necessitate præstetur, & in c. fin. de feriis. Omnis processus & strepitus iudicialis, nisi pietas suadeat, & necessitas vrgeat.

4 Septimo, quod nō omnia quę possunt fieri gratia necessitatis, omnia sunt fieri ratione pietatis: nam propter necessitatē, omnia opera seruilia, quam non seruilia, exerceri possunt, sed non omnia præmuntur, causa pietatis, si per pietatem intelligamus virtutem illa qua patriam & parentes veneramur, sicut accepit Tullius, 3. Rhetoric. ad Herenn. & August. cap. 1. 22. quæst. 2. neque si pietatem pro misericordia accipiamus. Etenim, quamuis opera, quæ ex natura sua ad misericordiam pertinent (vt vestire nudum, alere pauperem cap. Tria, qui distinct. 1. in omnibus diebus festis possint licite fieri iuxta glos. cap. fin. de feriis. imo & opera iudicialia, dicto cap. fin. Alia tamen opera seruilia, quę ex sola intentione operantis, ad misericordiam dirigun-tur, fieri nequeunt. Quamobrem, qui sub misericordiæ & pietatis prętextu, absque alia vrgente necessitate in diebus festiuis xdificant vel reficiunt fontes, sternunt vias, tota erant via, iuxta Caietan. 2. 2. quæst. 122. art. 4. col. 4. At vero si per pietatem cultum Dei intelligamus, tunc dicimus, omnia illa opera, quæ suapte natura, & tempore

te tendunt in honorem Dei, veluti portare crucem, & reliquias sanctorum, licite fieri posse. Imo & alia quę sunt veluti præambula & præparatoria horum: quę simul vel paulo ante, solent fieri, veluti pulsare cymbala ante missam, vel vesperas. Diuersa tamen ratio est de aliis operibus, quæ licet sint præparatoria in supradicta, ante tamen festum ipsum commode possunt fieri, qualia sunt formas, (quas hostias vocamus) consecrandas effingere, verrere ecclesiam, tapetibus ornare, & multo minus illa opera, quæ secundum se non deseruiunt diuino cultui, neque sunt præparatoria in illum, qualia sunt arare, serere, & metere, ad aliquod subsidium ecclesię præstandum, quo diuinus cultus ibi fiat, nam ista non sunt licita nisi aliqua interceda necessitas, vt si ecclesia adeo esset tenuis & pauper, quod necessariis ad cultum careret.

Octauo, quod tam licite ac principaliter potest fieri in diebus festis ob pecuniam, quod gratis licite fieri potest, in eis quam licite & principaliter, ob eam, quouis alio tempore id fieri potest, & quod propositum, & intentio lucrandi, non facit vt opus quod alias ex suo genere, non est seruile, ob hoc fiat tale formaliter, vel materialiter. Quod post Cardinalem Caietanum, 2. sec. q. 122. art. 4. & in summa, verb. Festos, validissimis rationibus in c. Ieiunia, de consec. distinct. 3. §. 9. & Io. Tabiensis verb. Feriæ, num. 17. & Syluest. verb. Dominica, q. 4. comprobauimus, quamuis Richar. lib. 3. dist. 37. & Angelus verb. Feriæ non satis rem perpendentes, contrarium teneant. Addo, quod modo Concil. Trident. sess. 25. c 12. declarauit dies festos, in suo episcopatu seruari ab episcopo præceptos, à religiosis, quamuis exemptis seruandos esse.

Nono, quod quamuis festa, quæ iure communi sunt omnibus obseruanda, sint iam expressa, & determinata in cap. Pronunciandum, de consec. distinct. 3. & cap. Conquestus, de feriis, & alibi, multa tamen ex eis abstulit consuetudo, & alia induxit. Quapropter, in singulis regionibus illa festa obseruanda sunt, quæ lex, aut constitutio synodalis recepta, & non abrogata, vel consuetudo præscripta, ibi præcepit obseruari per prædicta capitula, & cap. final. de consuetud. Quandoquidem vt dictum est supra eod. cap. nu. 1. Omnia ex lege humana introducta sunt.

Ex quo infertur. Primo, quod si consuetudo præscripta, præcipit, id quod passim fieri videmus, vt à media nocte, vsque ad mediam noctem, festa seruentur, neutiquam seruanda sunt, à primis vesperis, vsque ad secundas vesperas, quamuis ius ipsum commune id præcipere videatur, c. 1. de feriis, & quod si vsus haberet, vt solum seruentur vsque ad meridiem, vel vsque ad solemnia missarum peracta, postea possent opera seruilia fieri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundo, quod vnaquæque prouincia aut ciuitas obseruare tenetur illa eo modo, & tantum, quæ, quomodo, & quantum consuetudo ipsius præcipit obseruari.

Tertio, quod qui degit in aliquo loco, tenetur obseruare festa illius loci vbi tunc degit, non autem illa festa, quæ in eius propria patria obseruantur arg. cap. Illa, adiuncta glossa 12. dist. ibi, Dum fueris Romæ, Romano viuito more: Dum fueris alibi, viuito sicut ibi. Vide ieiuniis, & de facultate, non edendi, vel edendi ova, lacticinia, aut animalium interstina, in diebus veneris: Sabbati, & aliis diebus vigiliarum, ieiuniorum, & abstinentiarum, dicetur inferius, cap. 23. num. 128. post Cardinalem & Panormitanum ibi citatos.

Quarto, quod operarij, qui ad locandas operas suas, vadunt in alias religiones, non tenentur obseruare dies festos suorum locorum, sed illorum vbi ad tempus commorantur.

Quinto, infertur, quod perperam agunt parochi suis parochianis pœnitentias, aut publicas pœnas imponentes, eo quod in festis illis, quæ in propria sua parochia obseruantur, in aliis vbi illa non seruabantur, operas suas conducti præstiterunt.

Sexto, infertur, posse rationabiliter, teneri eos, qui in festi vigilia & etiam in ipso die festo, à suo proprio loco in alium laborandi gratia commeant, vbi festum illud non obseruatur, iuxta rigorem iuris non latenus peccare: Si quidem non violant festa, vbi obseruari debent dum tamen si eodem die egrediantur, missam audiant. Quemadmodum si dies festus vbi ipsum deprehendit, ad id ipsum obligauit, vt qui iter faciens, non semel putaui me ad audiendam missam, vel egrediendam obligatum, eo quod ante meridiem transibam, egrediebar & ingrediebar aliquem locum, vbi obseruabatur aliquod festum quod aliis in locis non erat obseruandum, quamuis credidissem solum transitum, non adeo obligare.

Modi peccandi mortaliter, vsitatiores contra hoc tertium præceptum, de colendis festis, sunt hi.

SVMMARIVM.

Præceptum tertium de colendis festis, qui violat, regulariter peccat mortaliter nisi aliquid ex multis ibi expressis excuset. num 6.
Festum qui violat. vi metu præcepto vel consilio, vt peccat. nu. 6.
Festum qui violat iter agendo, deferendo onera &c. num. 6. & 7.
Festum violat qui vendit, emit, commutat &c. num. 8.
Festum an violat, tonsor, piscator, molitor. num. 9.

Festum an violat, qui laborat pro pauperibus, nu. 10, vel conficiendis pontibus, & viis reficiendis. num. 11.
Venator quis violet festum, num. 11.
Festum an violat, qui in die festo, vel in eius vigilia mittit iumenta, in opera sequente die facienda, qui præbet consilium propter lucrum. num. 12.
Festum an violat, qui audit in iudicio ob pietatem vel necessitatem, vel scribit illa, qui transcribit aliquem librum, aut scribit, pulsat lyram, canit &c. num. 13. & 14.
Festum an violat, qui propter necessitatem laborat, non obstante Episcopi excommunicatione, qua &c. qui ludit, saltat, venatur, ociosè tota die vagatur. num. 15.
Festum an violat, qui omittit orare, per se vel per alium eo tempore, quo extrema necessitas suam orationem expostulat, qui omittit recitare, quod iuste, vel ex sententia, vel voto, tenebatur dicere. num. 18.
Festa Sanctorum Crucis, Michaelis, Innocentium, & Syluestri, licite quis laborat num. 15.
Festa de vna alia quadam accusandi consuetudo mala. num. 16.
Festa comestio bona, sed non necessaria num. 17.
Oblatio in Missa quando necessaria. num. 19.

PRIMO, qui diebus dominicis, vel aliis festis sub præcepto obseruandis, aliquod opus seruile, vel ex aliis quinque prohibitis facit, nisi excuset exiguitas, vel licita consuetudo, vel necessitas aliqua spiritualis, vel corporalis salutis suæ, vel proximi, vel detrimentum immineus rebus suis, vel proximi, quod non potest differri neque præueniri, vt patet ex supradictis, num. 3. & ex Hostiens. in summa de Feriis §. 4. Ob quam necessitatem, aut consuetudinem excusantur, qui frumentum ex area deferunt in horrea, vel vuas ex vinea, quando imbres, & pluuiæ timentur, & quicunque alij, qui similia faciunt. Sic etiam fabri ferrarij, qui equos iter agentium soleas ferreas calceant, & macellarij, qui vendunt carnes in festis easque præparant ad vendendum quando antea non potuerunt parare, & tabernarij, hospitumque susceptores, qui in suis tabernis, aut diuersoriis propter ementium necessitatem, cibos & necessaria vendunt, non autem qui vt ludant, aut inebrientur, id faciunt. Angel. vbi supra §. 12. Cuius tamen opinio duriuscula videtur nobis, nec tenenda, vbi consuetudo contrarium præscripsit. Excusantur etiam, qui cibos & edulia, & alia necessaria vendunt, puta panem, vinum, fructus, herbas, & cætera, quæ diei festo conuenientis oneratis diebus festis suum iter non intermittunt, non autem qui de domibus suis proficiscuntur, diebus festis, cum se continent. Caietan. vbi supra. 6

Universidad de Deusto
Biblioteca

re potuissent, iuxta Caietanum vbi supra, aut in aliud tempus differre, nisi ante aut post, audiant missam. Diximus, { onerata } quia conducere deonerata, non est aliud, quam iter facere, & iter facientes excusantur, quamuis conducant mulos onustos, suis lectis, vestibus, & viaticis, modo missam audiant, licet longius & toto die iter faciant. Nam aliquantulum itineris facere, non est opus seruile, neque prohibitum in festis, & sine vlla excusatione consuetudine, aut necessitatis fas est, secundum omnes: Et idem dicendum videtur de longiori & totius diei itinere. Et licet secundum aliquos hoc sub genere operis seruilis ponatur, consuetudo tamen effecit, vt licet,
7 modo missa audiatur. Similiter excusantur, qui diebus festis excoquunt vitrum, ollas, tegulas, calcem, quorum decoctio interrumpi in alium diem non potest. Angel. verb. feriæ 4. 19. Caietan. vbi supra, & tonsores, qui diebus festis, infirmis venas aperiunt, & subditi, & serui iussi & compulsi à suis heris ad opus agendum festis diebus, non ob contemptum festorum, sed alterius rei gratia, qui nisi morem gererent, in magnum aliquod damnum personale vel reale incideret, maxime si ob id missa prætermissa non fuit. Idem dicendum est de vxoribus & liberis, qui in potestate sunt maritorum, & fratrum, & de
8 agricolis ad id iusto metu compulsis, qui laboris sui mercedem accipere possunt. Rose. vbi supra cap. 23. & 24. Sylvest. vbi supra, quæst. 3. col. 2. vbi id quod supra diximus eod. cap. nu. 5. Et si sunt famuli stipendiarij finito tempore in quod se astrinxerunt, discedant ab eis, Si quis tamen iuberetur, vt operaretur in contemptum festorum, & ecclesiæ quæ ea sanxit, non debet obedire, etiam si ob oculos certam ab ea propositam mortem videat ar. cap. Sacris, de his quæ vi, & cap. Ita nos 32. quæst. 5. Hoc enim iam non solum esset contra ius humanum, in quo necessitatis excusatio communiter locum habet, sed etiam contra diuinum & naturale, quo superiorum obseruantia imperatur, l. Veluti, ff. de iust. & iur. & luc. 20.

Secundo, qui vendit, aut emit die festo, multum temporis in eo consumendo, cap. 1. de feriis, non tamen si parum, vt fieri solet, in emendis, aut vendendis candelis, & aliis similibus, in quibus de pretio non est conueniendum, quia iam æstimata sunt, aut cito fit, iuxta omnium sententiam, & præsertim Sylvest. verb. Dominica, quæst. 3. Quod tenendum videtur iuxta sequens.

Tertio, qui nundinas adit, aut in eis negociatur, non audita missa cum possit, aut id facit, contra iussum Episcopi, nisi exiguitas excusat, aut in eiusmodi negotio magnum susciperet damnum, nisi eo die tractaretur, aut alia iusta causa excusaret, Sylvest. vbi supra. Nec refert, an Nundinæ agantur die Dominico, aut festo maiori, aut minori, quia si consuetudine præscriptum est, & nulla est prohibitio na-

ua eius, qui prohibere potest: licet audita missa negociari eo die. Cum enim omnes dies festi lege humana constituti sint, vt dictum est supra eod. cap. num. 1. consuetudo poterit moderari festum, diei nundinarum, quia etiã omnino tollere posset, argumen. cap. fin. de Consuetud. Quemadmodum iam madificati sunt, quantum ad res quæ in auctione vendentur, authoritate iudicis, vel alia secundum Caietanum, in summa, verb. In festo licita, & etiam vigiliæ solemnium festorum quantum ad tonsuram, quam tonsores exercere possunt, ad duas horas, post noctis ingressum secundum dispensationem Eugenij Papæ iiij. Quod intelligi debet in his regionibus, in quibus cultus fit à vespera in vesperam vt iure communi fieri debet, cap. primo de feriis. Nam vbi cultus festi incipit à media nocte, & ad mediam noctem perdurat, vt apud nos vsu receptum est, hoc priuilegium non est in vsu, quandoquidem absque priuilegio tondere potest, vsque ad mediam noctem argum. l. More Romano, ff. de feriis. Addimus- 9
que cum Caietan. 2. sec. q. 122. art. 4. col. penul. quod neq; tondere barbam, neque in id consentire vno, aut alio die festo, est peccatum mortale, ob paruitatem operis, neque etiam veniale si aliqua in id adsit causa, licet contrarium sentiat Archidiaconus, in c. Peruenit, de consec. dist. 1. cuius sententia locum habet in tonsore, qui multis barbam detondet, vel aliter parat. Neque peccant, qui piscantur die festo certum piscium genus, quod tantum certis diebus aduenit, vel conspicitur, & illico discedit, nisi tunc capiatur. Cuius generis sunt Thuni, Halecia, & Sardæ, aliquam tamen eleemosynam debent erogare, in Ecclesias viciniores, aut in pauperes iuxta cap. Licet, de feriis, cum ei annotat. per Panormitan. & alios & per Angelum, verb. feriæ, §. 34. & 35. & Caiet. vbi supra. Quia licet Lex in cap. Licet, non loquatur, nisi de Halecibus, siue Aringuis, eadem tamen ratio valet, in reliquos nominatos pisces. Licitum etiam videtur molere molendinis fluminum, vel ventorum, quæ sine magna occupatione molunt. Maxime si adsit consuetudo, & à Prælatis non prohibeatur. Contrarium tamen dicendum de molitura pistrinorum, quæ magnam occupationem, & laborem requirunt, excepta magna necessitate, secundum Rosel. verb. Feriæ, §. 9.

Quarto, qui laborat etiam pro pauperibus diebus festis, etiam 10
audita missa, principalius propter aliquod commodum, vel amicitiam, aut cognationem, quam ob eleemosynam, aut etiam principalius propter paupertatem, verum non vsque adeo magnam, aut vsque ad vltimam eius potentiam laborat, secundum mentem Monaldi, in summa verb. feriæ. Neque discrimen statuendum est, inter dominicos, aut alios dies festos maiores aut minores, secundum eundem, nisi quod maius festum, maiorẽ causam requirit, quod ipsa

Universidad de Deusto
Biblioteca

vulgi consuetudo, seruat.

11 Quinto, qui laborat, diebus festis in extruendis, aut reficiendis pontibus, aut viis quanquam sit pietas, & misericordia erga viatores, tamen absque magna, quę vrgeat necessitate id facit secundum Caiet. 2.sec.q.122.ar.4.col.4.& in summa verb.Festos dies, contra alios plerósque ob dicta supra eod.cap.num.4.secundum quem & omnes licet facere opus diebus festis iis, qui aliter se sustentare nequeunt, modo id occulte faciant, vt vitetur scandalum, & audiatur missa.

Sexto, qui venatur festis diebus, non audita missa, secundum omnes, non tamen si eam audiret, etiam si venaretur quæstus causa per superius dicta, num.8. ex Caietan.in verb. Festos, pag. penult. Quia non est seruile opus, neque ex numero quinque non seruilium prohibitorum, neque lucrandi finis efficit vt tale sit, quicquid dicant Rosel.verb.Feriæ §.11.& Sylu.verb.Dominica q.5.

12 Septimo, qui iumenta sua festo die aut eius vespere mittit aliquo, vt alterius dici festi vtilitatem, in quo essent impedita, lucretur, secundum Rosellam vbi §.12.Nisi mittat propter res necessarias eiusdem diei vel sequentis, quæ antea deuehi non potuerunt, & nisi quem conducit, missam audiat, ac breui itinere vtatur, aut consuetudine excusetur, per superius dicta eodem cap. num. octauo. Hoc intelligendum est, de iumentis oneratis: nam vacua mittere potest, ob superius dicta eodem cap.num.6.

Octauo, doctor, aut litteratus, qui dat consilium principaliter ob quæstum, etiam illi, qui è longinquo, venit secundum Syluest. vbi sup. quæst. 5. conclus. 3. & communem sententiam. Cuius tamen contraria est longe verior. Tum quia consilium non est opus seruile, neque aliquod ex aliis quinque prohibitis. Tum quia quod licitum est facere diebus festis, perinde fieri potest ob lucrum, ac in profestis, vt supra eodem cap.num.quinto diximus. Quare non est peccatum, informare iudicem, etiam cum procuratore, & aduocato, verbo, aut scripto, etiam ob pecuniam, & minus praecipere aliquam facultatem honestam, quia exercitatio operis spiritualis: vt late probatur à Caietano in dicta quæst.122. art.4.& in Summa verb. Festos dies.

13 Nono, qui iudex audit litigatores diebus festis, cap. fin. de Feriis, quamuis enim non sit opus seruile, est tamen vnum de quinque non seruilibus, prohibitis, nisi ob pietatem, & misericordiam id faciat. Quia quæ non sunt seruilia, licet sint prohibita, concedunt ob solam misericordiam, absque alia necessitate, & ob hanc rationem licent multo magis, quam seruilia, vt supra, eodem cap. num. tertio, & quarto, diximus, Satisque iusta necessitas videtur, si alio tempore, aut ad iudicem accedi non potest, aut testes habere nequeunt

nequeunt, Caietanus vbi suprà. Quamobrem excusantur iudices rusticorum, qui diebus festis secundum consuetudinem aliquarum regionum, ius dicunt rusticis, eo quod aliis diebus, neque iudices, neque testes, suppetunt, aut ne pauperes amittant suos dies operarios, quibus ad vitam sustentandam, maximè indigent.

Decimo, qui transcribit librum aut instrumentum, ob quæstum, 14
secundum Roselam, verb. Feriæ.§.12.& Angel.eod.verb.§.31. non tamen propter rationem ab eis allatam, sed quia, quamuis scribere de se, non sit opus seruile, etiam si ob lucrum fiat, sed seruile est, transcribere, & transcribendo componere libros, vt lucretur. Quia hoc mechanicum & corporale est.

Ex quo sequitur, non esse peccatum scribere litteras, cõsilia, neque instrumenta, de iis rebus quæ licite fiunt diebus festis; etiam si ob lucrum fiant, per supradicta, eodem cap.num.quinto. Idem est iudicium, de eo, qui pulsat organa, vel alia instrumenta, aut cantat die festo, siue principaliter id faciat, ob diuinum cultum, siue ob honestam animi recreationem, siue ob aliquem alium finem pium, & necessarium, siue ob quæstum, quicquid dicant Angel.& Sylu.quia non sunt opera seruilia, neque talia ex fine lucrandi efficiuntur, vt suprà eodem cap.nu.5. dictum est.

Admonemus autem hoc loco quatuor. Primum, quod licet Epis- 15
copus sub pœna excommunicationis iuberet, vt nemo diebus festis operaretur, qui tamen ex necessitate id faceret, eiusmodi pœnæ non esset reus. Quia sententia eius generalis, iuridice interpretanda est, nempe quod nemo efficiat opus, nisi lege concessum, Arg.l.si procurator, ff. de Condict. indebit. cap. Quinta vallis, de iureiur. vt in cap. Inter verba.13.q.3.num.7 93.diximus. At cuilibet conceditur opus vitæ necessarium, cap. Discipulos, de consecr. distinct.4. vt suprà dictum est. Et si in excommunicatione iuberetur, quod neque necessitatis causa, neque pietatis laboretur, contineret errorem intolerabilem contra legem, cap. fin. de feriis, & consequenter irritum esset, arg. cap. primi, de re iudic. & cap. Per tuas, de senten. excommun. Rosel. vbi suprà, §.27. Sylvest. vbi suprà quæst. 7. secundum quod Papa Eugenius quartus vt habetur in compendio priuilegiorum, fol.69. constituit, vt Laici qui operarentur in festis sanctæ Crucis, & sancti Michaelis, mensis Septembris, & in festis Innocentium, & Sancti Sylvestri, non peccent mortaliter, nisi huiusmodi dies dominicis incidant. Item qui audita missa, reliquum tempus diei festi consumunt in venationibus, in bellorum simulachris, siue Iustis & torneamentis, in lusibus, in choreis, aut otiose vagantur, non peccant mortaliter, quia non faciunt opus seruile, licet sic grauiter, secundum Caietanum in summa, verb. In festo licita. Quia tempus diuino cultui

consecrato Deo non tribuunt. Et quia in huiusmodi occupationibus multa occurrunt peccata mortalia secundum S. Antonin. 2. part. tit. 9. cap. 7. §. 5. vbi ait, omnium lachrymis deflendam esse Christianorum cæcitatem, qui grauius Deum offendunt diebus festis eiusdem diuino cultui dedicatis, quam tota hebdomada ad vitam parandum instituta. Ex quibus infertur responsio ad interrogationem nuper factam, An necessitas sola sine licentia superioris excuset à peccato festo die operantem? Respondeo quod sic si necessitas est indubia, adeo, vt quamuis Episcopus præciperet ne operaretur posset operari, vt suprà dicitur hoc num. 15. cessante scandalo, quoniam tunc eo nihil agi debet, cap. Nihil cum scandalo, de præscript. Quemadmodum etiam, qui iustam causam & claram non ieiunandi habet, sine tali facultate excusatur, iuxta Thom. 2. sec. quæst. 147.

16 Tertio, quod reprehensione dignissima est, multorum parochorum consuetudo, qui suos parochianos, qui festum violauerunt, aut die quo præcipitur ieiunium non ieiunarunt, cogunt ad percipiendam publice veniam, die sequenti inter missarum solemnia cum eorum infamia, præsertim si huiusmodi transgressiones sunt occultæ, & non nisi ex confessione cognoscuntur, Amentiáque maxima est, credere, illum qui sic publice confessus est, liberum esse à secreta confessione eiusdem peccati quam confessario tenetur facere, vt probauimus in cap. Sacerdos, num. 107. de Pœnitentia, distinct. 6.

17 Quarto, quod quamuis contritio, aut compunctio peccatorum optima sit in diebus festis, præsertim his, qui se intelligunt peccato mortali teneri, non tamen præcepta est sub pœna peccati, secundum Rosel. verb. Feriæ, §. 2. & Caietan. in summa verb. Contritio, & 2. sec. quæst. 122. artic. 4. & Syluest. verb. Dominica, quæst. 6. num. 4. quem in hoc sequimur.

Vndecimo, principaliter qui diebus festis missam non audit, vel audit distrahendo se sponte, ad cogitationem rerum, attentionis missæ debitæ impatibilium. Quia audire missam diebus festis cum medio debitæ attentione, est præceptum, in cap. Missas, de consec. dist. 1. secundum Angel. verb. Feriæ. §. 4. & Caietan. in summa verb. Violatio festorum, & nos late diximus in repet. cap. Quando, de consec. distinct. 1. not. 3. nu. 19. & not. 2. nu. 10.

18 Duodecimo, qui aliis temporibus non vacauit orationi ad quam tenebatur, ex priuata obligatione, quales sunt preces canonicæ horariæ, & quas sacerdos imposuit pro pœnitentia, & à proprio prælato spirituali est iussa ex communi omnium sententia. Idem est de illo, qui preces ad Deum facere prætermisit, eo tempore, in quo nullum aliud remedium, suæ salutis, aut proximi esse videbatur. Tunc enim lex diuina naturalis, ad id nos obligat, vt probauimus in dicta Repet. cap. Quando, de consecr. distinct. 1. not. 3. num. 13. sequuti mentem Paludan. in 4. distinct. 15. quæst. 1. col. 5. & Syluest. verb. Oratio, §. 8. Posuimus exemplum, de eo qui in grauissimam tentationem, impatientiæ, aut libidinis iniectus, iudicat, nullum aliud remedium ad victoriam superesse, præterquam speciale auxilium Dei oratione impetrandum, & de eo, qui eminus intuens duos in duello conseruros manus, existimat, nullum aliud esse remedium, nisi speciale auxilium Dei, oratione impetrandum, ad dirimendum illud duellum iniustum. In his enim casibus id à Deo petere tenetur, de quo numero seq. A.

Decimotertio, qui nil inter missarum solemnia offert die festo, 19
cum haberet, vnde posset, & cum eo ex antiqua consuetudine offerendum esset cum notabili scandalo, aut præbendo occasionem ne maior pars populi offerat, arg. cap. Omnis, de consecr. distinct. 1. Quia licet communi lege, nemo ad offerendum diebus festis obligetur, secundum S. Thom. 2. sec. quæst. 86. artic. 1. & Ioan. à Turrecrem. in dicto cap. Omnis, & S. Anton. 3. part. tit. 2. & Ioan. Andr. Panormitan. & comman. in Rubri. de Parochis, tenetur tamen consuetudine, vbi à decem annis recepta est, secundum Panormitan. in cap. Suam, de Symon. cui satisfit communiter, quando maior pars populi, capituli, aut collegii, offert. Neque eam infringit, qui eo quod tunc non habeat, non offert, satisque est offerre quod libitum cuique fuerit, secundum Syluest. verb. Decima. §. 1. nisi præscriptum sit, vt offeratur certa & definita quantitas iuxta sententiam præcitatorum, & Syluest. verb. Dominica. §. 1.

Nonum P. Vincent. dubium est circa prædicta, num. 18. quatenus habet, teneri quem sub pœna peccati mortalis ad orandum pro his quos videt è longinquo sine vllo alio remedio gladiis conari se occidere, quia, vt ait ex hoc inferunt aliqui, teneri quem ad orandum pro his qui authoritate iudicum comburuntur vel suspenduntur. Sed respondetur negando illationem, quoniam hi iuste occiduntur, illi iniuste se occidere conantur, & ita in his non licet ponere obicem contra iustitiam, iuxta not. in l. Vt cum. ff. de iust. & iur. & latius trad. à nobis in Comment. cap. Non in inferenda. 23. quæst. 5. quem etiam ipse dignatus est citare.

Caput XIIII. de Quarto præcepto Honorandi Patrem & matrem, & amandi proximum.

SVMMARIVM.

Religio est virtus, annexa iustitiæ, num. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pietas quæ est virtus, annexa iustitiæ, non est misericordia nu.1.
Misericordia, quæ est virtus connecta charitati non est pietas nu.1.
Obseruantiam virtus coniuncta iustitiæ nu.2.
Religio aliquando vocatur pietas, imo & obseruantia nu.2.
Præcepta tria prima sunt de operibus pertinentibus ad virtutem religionis. At vero reliqua septem sunt de operibus obseruantiæ, &c. nu.2.
Patres qui dicantur in hoc quarto præcepto nu 3.
Proximi quonam pacto comprehendantur in quarto præcepto nu.3.
Patres in tribus honorantur. sed honorandi sunt minus quam Deus nu.4.
Præceptum diligendi proximum, non est ex decem, imo ex illo septem vltimo nascuntur, & quonam modo nu.6.
Amor proximi diuiditur in naturalem, qui subdiuiditur, in alios duos nu.6. & in amorem ex charitate, & quisnam sit nu.7.
Præceptum de diligendo proximo, semper & ad semper obligat nos sub pœna peccati mortalis, quantum attinet ad excipiendum aliquem ab amore generali charitatis, obligat etiam in speciali ad diligendum inimicum vtpote à nobis petentem & eum, qui nostro amore speciali indiget, vt quod extrema opprimatur necessitate.
Amandi proximi præceptum an possit impleri extra statum gratiæ, & quale amor, &c nu.8.9.& 10.
Consuetudo diabolica est illa, qua quis vtitur dicendo dæmon te arripiat. Illa vero est angelica & sancta, qua quis dicit, Deus te sanctum efficiat nu.10.
Amor honestus inter virum & vxorem per quid conseruetur nu.10.

PRO fundamento noscendi qui peccant mortaliter contra hoc quartum præceptum. Præsupponimus primum, Quod inter virtutes iustitiæ annexas, quemadmodum est vna, quæ nuncupatur religio, quæ iuxta Ciceronem in 3. Rhetoric. Ad Herennium, & S. Thom. 2. sec. quæst. 81. est virtus impellens hominem, ad honorandum colendumque Deum, tanquam primum principium nostrum, à quo sumus, & in quo viuimus: Ita est alia, quæ dicitur pietas, quæ secundum eundem Ciceronem 3. Rhetor. & S. Thom. 2. sec. quæst. 101. est virtus, quæ impellit homines ad colendum parentes, cognatos, patriam, & amicos tanquam principia quædam secundaria, quibus subsistimus, & conseruamur. Et quamuis vulgus in communi vsu loquendi, pietatem & misericordiam pro eadem accipiat, tamen re vera diuersa sunt. Nam præterquam quod misericordia est virtus annexa charitati, secundum S. Thom. receptum. 2. sec. quæst. 30. artic. 1. Pietas autem, iustitiæ, secundum eundem, 2. sec. quæst. 101. artic. 1. Pietas impellit ad reuerentiam præstandam personis, quas suprà memorauimus. Misericordia autem vt aliorum necessitatibus opitulemur, vt docuit Caie-

dinalis Caietanus in dicta quæst. 101. artic. 1. Frequenter tamen à viris doctis, altera alterius nomine nuncupatur. Addimúsque quod licet prædicta virtus pietatis præcipue animum inclinet ad honorem exhibendum supradictis personis, tanquam principiis nostris secundariis, à quibus nostrum esse accipimus, & in eo conseruamur, tamen secundario, & minus principaliter, etiam inuitat parentes ad honorandum proprios filios, & maritum & vxorem ad mutuo se honorandum.

Secundo, supponimus, quod est alia tertia virtus, adiuncta etiam iustitiæ, quæ dicitur obseruantia. Hæc secundum Ciceronem. 3. Rhetoric. & S. Tho. receptum. 2. sec. q. 102. art. 1. est qua viros in dignitate constitutos, veneramur tanquam principia, non quidem existentiæ nostræ, sed gubernationis. Et vt religio antecellit pietatem, ita pietas obseruantiam, Et quemadmodum religio sæpissime pietatis nomine significatur, iuxta beatum August. lib. 10. de Ciuitate Dei, & S. Thom. 2. sec. quæst. 101. artic. 3. Sic etiam obseruantia multoties nomine pietatis exprimitur; secundum eundem in dicta quæst. 101. articulo primo. Item quemadmodum tria præcepta prima, primæ tabulæ, quæ suprà memorauimus, pertinent ad religionem, quæ est annexa iustitiæ, sic etiam istud, quod est quartum, secundum ordinem Decalogi, & primum inter præcepta secundæ tabulæ, datur præcipue de operibus spectantibus ad pietatem; Secundario vero, de operibus obseruantiæ. Imo, iudicio meo, ad omnia opera charitatis, quæ proximo debentur, potest facile extendi, iuxta dictum quoddam S. Bonauenturæ, in 3. distinct. 37. in expositione litteræ, quod statim in medium proferemus. 2

Tertio, supponimus, quod pater potest præcepto suo filium obligare ad peccatum mortale, imo & re vera obligat, quoties rem alicuius magni momenti, quæ sub eius potestate posita est ipsi præcipit, Act. cap. 21. Deuter. & cap. 1. ad Roman. & Prouerb. 16.

Quarto, supponimus, quod in hoc præcepto sub nomine parentum, iuxta concilium Colonienſe, quo loco de hoc agit, præcipue intelligimus eos, qui nos genuerunt, cognatos item, patriam, & amicos eius, quæ nos conseruat Eccles. 3. Secundario autem intelligimus gubernatores ecclesiasticos, 1. ad Corinth. 4. & seculares, 4. Regum 5. & qui nostri curam gerunt, quales sunt tutores & curatores. ff. de authorit. tutor. & curat. per totum titulum, Magistri, pedagogi, imo, & omnes proximi iuxta Beatum Bonauenturam in 2. distinct. 37. in expositione litteræ, nam quodammodo cognati nostri sunt. l. Vt vim. ff. de iust. & iure, quandoquidem omnes ab eodem parente Adamo, originem ducimus, iuxta glossam dictæ l. Vt vim. 3

Quinto, quod honor de quo præceptum hoc loquitur, in tribus 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

consistit, videlicet in amando, obediendo, & honorando, tam corde, quam verbo & opere. Neque est contrarium illud Euangelij, Luc. 14. Qui non odit patrem suum, aut matrem, & filios, &c. non potest meus esse discipulus, nihil enim aliud sibi vult, quam quod ideo dominus dixit, Matth. 10. Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus, id est, quod Deus vult, vt diligamus quidem, amemus, & honoremus parentes, non tamen plus, neque tantum, sicut eum. Et quod quando ille præceperit aliquid, quod parentum imperio repugnet, tunc ipse præferatur.

5 Sexto, quod præceptum illud de diligendo proximo sicut se ipsum Matth. 22. non numeratur inter præcepta decalogi, sicut nec etiã præceptum de diligendo Deo super omnia, inter illa numerari diximus supra eodem cap. 11. num. 5. & 6. post S. Thom. Quemadmodum enim præceptum dilectionis Dei super omnia, est origo, vnde immediate deriuantur tria prima præcepta decalogi, sic etiam hoc de diligendo proximo, est principium, vnde quartum præceptum, & alia, quæ sequuntur, originem ducunt, quæ quidem præcepta secundæ tabulæ nuncupantur, sicut tria prima præcepta dicuntur primæ tabulæ Exod. 20. De quibus pulchre Thom. 1. sec. quæst. 122. art. 4. ad 1. & glo. singul. cap. Quid in omnibus 32. quæst. 7. Diximus, (immediate) quoniam mediate vel immediate, omnia præcepta ab illo primo de diligendo Deo super omnia, tanquam à primo principio deducuntur. Ab ipso enim statim pullulat præceptum de diligendo proximo sicut se ipsum, iuxta declarationem S. Thom. 2. sec. quæst. 44. art. 2. ab omnibus receptam.

6 Septimo, quod duæ sunt species honesti amoris proximi, quod facile colligas ex vtroque Thom. 2. sec. quæst. 23. art. 1. & 24. art. 2. & 1. sec. quæst. 26. art. 1. ad 6. Alter naturalis & humanus, Alter supernaturalis & diuinus, qui charitas, vel charitatiuus appellatur. Naturalis siue humanus ille est, quo proximum diligimus ea ratione, quod est homo, cognatus, vicinus, vel quocunque alio respectu, qui neque Deum ipsum, suprà omnia dilectum, neque æternam fœlicitatem, neque capacitatem ad illam in se continet. Amor autem humanus in duos alios amores subdiuiditur, Thom. 1. sec q. 26. artic. 4. non obstante illa subtilitate, quam ibi Caietanus retigit. Alterum vocant amorem concupiscentiæ, quo proximum ipsum principaliter ad aliquod bonum nostrum voluptatium commodum, vel vtile amamus. Alterum vocant amicitiæ, quo principaliter proximum ad bonum eius voluptatium commodum vel vtile amamus. Et vterque eorum potest esse bonus, & honestus, si fuerit bene ordinatus. Et vterque

7 malus & inhonestus si fuerit male ordinatus. Alter autem est amor supernaturalis, & Diuinus, seu charitatiuus vel charitas, qua proxi-

mum amamus, & est eiusdem generis & naturæ, cuius est amor Dei charitatiuus, seu charitas secundum S. Tho. 1. sec. q. 23. art. 5. Nam licet obiectum materiale amoris charitatiui proximi, sit idem proximus, obiectum tamen formale, siue ratio vel causa amoris, est ipsa diuina, & infinita bonitas, quæ nihil aliud est quam ipse Deus super omnia benedictus. Idem Thomas explicatus ibi à Caietano, 2. sec. quæst. 25. artic. 2. Etenim neque amor ille concupiscentiæ, quo proximum ad nostram voluptatem, aut vtilitatem amamus, neque etiam amor amicitiæ naturalis, quo ipsum diligimus ad bonum illius, eo quod sit cognatus, socius, vicinus, vel amicus, vel propter quancunque aliam communicationem temporalem, est charitas, seu charitatiuus, saltem in quantum talis est, iuxta mentem eorundem, quod in dicta Additione c. Quando, de Consecr. distinct. 1. Latius num. 354. dicebamus, quod parum à multis aduertitur. Solus enim ille amor proximi est charitas seu charitatiuus, quo ipsum diligimus, eo quod est capax, & aptus sicut nos ad participandum nobiscum illam æternam beatitudinem, quam diuina bonitas nobis dare, & communicare dignatur gratissima sui visione & gaudio æterno, & inexplicabili, & optare illam ei tanquam illius capaci. Sic etiam ad hoc, vt amor quo nosmetipsos diligimus, sit charitatiuus seu charitas, oportet, vt ea nos ratione diligamus, quod Deus propter suam infinitam bonitatem nos fecit capaces æternæ fœlicitatis, quæ in intuendo eo semper pariter, & amando, & fruendo consistit, vt supra in prælud. 4. late diximus. Verum est tamen, quod quemadmodum omnis actus, cuiuscunque virtutis, potest fieri actus charitatis imperatus, quando fit intuitu charitatis, sic etiam amor concupiscentiæ, vel amicitiæ honestus, sit actus charitatis, imperatus si ob eam habeatur. Sicut enim & actus charitatis imperatus, si fiat etiam ob finem Deo placendi. soluere debitum, eo solo quod iustum est, est actus virtutis iustitiæ, Sic actus amandi patrem eo solo quod pater est, est actus virtutis pietatis, & non charitatis, sit tamen actus charitatis imperatus, si habeatur etiam ob finem Deo placendi. Vnde facile infertur, quam ratus & parcus huius amoris charitatis vsus sit inter Christianos vulgares, eum licet omnes aliquos ament, eo quod sint cognati, vicini, conranei, placidi, iucundi, aut vtiles, rari tamen sunt qui, nisi raro, amant alios ea ratione, quod sunt capaces beatitudinis æternæ, & quod nisi culpa mortalis obsistat, ea simul fruentur, videndo, & diligendo, cum ineffabili gaudio Deum infinite bonum, & quem misit filium Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, vt experientia, quæ rerum magistra est, cap. Quam sit, de elect. lib. 6. plusquam oportet attestatur, cum raro hoc veniat in mentem altioris ordinis hominibus, erga minoris ordinis proximos, adeo quidem quod vix reputent in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

simates sordidos & squallidos tantæ rei fore secum participes, & ex-
tis supérque putent, facere, si eos aliquo amore dignentur, si eos non
contemnant, vel saltem si amore aliquo naturali dignentur, parum
considerantes, quod de hoc supremo amore, præcepit CHRISTVS
in illis verbis Ioan. 15. Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem, &
Paul. ad Colossens. 3. in illis verbis. Super omnia tamen mutuam cha-
ritatem habete, quæ est vinculum perfectionis.

8 Octauo, quod circa hanc materiam est dubium, à nemine, quod
sciam, pro dignitate resolutum, quo videlicet tempore, teneamur ad
præceptum de diligendo proximum, sicut nos ipsos, sub pœna nou
peccati mortalis, non adimplendo tunc illud? Ad quod breuiter, (sal-
censura debita) respondeo primo, quod nos obligat semper, & pro
semper, ne vnquam ab amore, & dilectione, qua Deum, & proximum
in genere ex charitate diligimus: vllum etiam inimicum nostrum
vel Dei excludamus, nisi iam æternis fuerit suppliciis in inferno con-
demnatus, iuxta mentem vtriúsque Thom. 2. sec. quæst. 25. art. 6. & 8.
& quæst. 83. art. 8. iuxta quam, quod de damnatis dixi, intelligo. Se-

9 cundo, quod nos obligat, vt quotiescunque inimicus, qui nos offen-
dit, veniam à nobis postulat, ipsum diligamus, & specialia amoris si-
gna illi ostendamus, iuxta mentem eorumdem in dicta quæst. 83. art. 8.
Sed crediderim, satis esse, ipsum diligere amore aliquo naturali &
huius amoris aliqua signa exhibere, etiam si amorem illum subla-
mem charitatis, seu charitatiuum, minime corde concipiamus, ni
hoc ne in nouam aliquam culpam mortalem propterea incidamus.
Tum quia contrarium nullo iure, nec vlla efficaci ratione conclude-
tur. Tum quia licet hoc primo aspectu, contrarium videatur ei, quod
ipsi dicunt, in dicta quæstione 83. artic. 8. introspecti tamen forte hoc
sentiunt. Tertio, obligat etiam hoc præceptum quando proximus
est constitutus in extrema necessitate nostri auxilii ad salutem æ-
mæ suæ, qualis esset infans aliquis, aut mente captus, aut etiam qua-
datus, qui sine baptismi sacramento iam iam est moriturus, qualis
esset etiam qui deposceret aliquod consilium, vel solamen, vel auxi-
lium aliquod spirituale, à nobis, sine quo verisimile est, eum con-
demnatum iri. Dixi, (Quando ad salutem animæ, nostro indiget au-
xilio) quoniam putamus non peccaturum eum, qui hunc amorem
charitatiuum, non conciperet, erga eum qui ea pateretur extremam
necessitatem, vitæ corporeæ, si modo alio amore naturali inferiore
diuino, quo cognatum, amicum, socium, vel vicinum, diligere solet,
ipsum prosequendo, ei opitularetur, argument. noratorum in cap.
Pasce, 86. distinct. & in l. Necare ff. de liber. agnoscend. & eorum, quæ
Caietan. 2. sec. quæst. 25. art 1. tradidit. Nec quicquam obstat dicere,
eandem esse rationem illius, qui absque amore charitatis, solo amore
naturali

naturali impulsus, subuenit proximo, in periculo spirituali consti-
tuto, quoniam tarissime poterit euenire, vt huiusmodi necessitati spi
rituali occurri possit absque desiderio spiritualis salutis, quod for-
maliter aut virtualiter, amorem charitatis includit. Quarto, quod vt
supra diximus, videtur nobis non peccare noue, illum, qui bona fide
credens se esse in statu gratiæ, cum tamen non sit, adimplet præce-
ptum, de diligendo Deo ex charitate, quando ad id est obligatus.
Quinto, quod à fortiori satisfacere videtur præcepto de diligendo
proximo, ex charitate, qui extrà statum gratiæ, illud implet, putans
verisimiliter, se in eo esse.

Sexto, quod posset etiam defendi, nunquam obligari ad implen-
dum hoc præceptum de dilectione proximi, in statu gratiæ ex spe-
cialí amore charitatis, nisi cum necessitas administrandi sacramen-
ta ad id compellit, & obligat. Quæ omnia tanquam quotidiana com-
mendamus. Septimo, quod ex his infertur, quam diabolica sit illa
consuetudo maledicendi proximo, Diabolus te arripiat, commendo
te Dæmoni: & è contrario, quam angelica, quam vtilis & consolans,
illa, corde ac voce dicendi: Dominus te sanctum faciat, Deus te per-
ducat ad paradisum, &c. Vtinam illic nos aliquando conueniamus,
& aliæ similes, præsertim viri fœminis, & fœminæ viris. Etenim ta-
le desiderium vere in animo conceptum, valde refrænat, cohibetque
ne amor humanus & honestus degeneret in libidinem: quod fre-
quens ait esse Hieronymus. Octauo, quod obseruanda est regula illa
quam in Commentario cap. Non in inferenda 23. quæst. 3. num. 25. à
nemine alio traditam ex eis, quæ ibi præmissa fuerunt, intulimus,
nempe, quod quoties quis videt proximum in periculo patiendi ali-
quod notabile damnum, à quo non potest, vel creditur non posse li-
berari, nisi ipse illi subueniat, totiens obligatur ad eum liberandum,
sub pœna noui peccati, modo id, præstare possit, absque damno,
quod vir prudens iudicaret sufficere, ad excusandum. Ex quibus om-
nibus infertur, non solum filios peccare contra parentes non seruan-
do hoc præceptum de honorandis parentibus, sed etiam parentes
contra filios & coniuges, contra se inuicem, & dominos ac
heros, contra seruos & subditos, & è contrario, & pro-
ximos quosque contra se inuicem, de quibus
omnibus, ordine suo dicemus: &
primum de filiis con-
tra parentes.

* * *

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui filij peccant mortaliter contra hoc præceptum de colendis parentibus.

SVMMARIVM.

Præceptum de honorandis parentibus, quomodo violet filius & peccet mortaliter.num.11.

Filius qui malum notabile patri suo, &c. desiderat,nu 11.

Filius qui nunquã patri obedit vel nunquã aliqua signa amoris ei ostendit.nu.12.

Filius qui nunquam patri obedit,in his,&c nu 12.

Filius, qui parentes percutit, aut ad id gnationem prouocat, nu. 13. vel eos accusat,vel exerarur,aut contemnit, aut mortem exoptat: vel non liberat e carcere, num 13.

Filius qui parentibus in magna necessitate constitutis,non succurrit. nu 13.

Filius,qui ob parentum subuentionem,non egreditur religionem,nu 14.

Filius,qui non ducit vxorem,quam pater vult.nu 15

Filius, qui bona à parentibus male parta non restituit, quique eorum legata non adimplet,&c nu 16.

11 PRimo,qui grauiter odit,vel aliquod graue damnum desiderat parentibus,si enim graue,& iniustum odium,& desiderium detrimenti ratum inferendi cuiquam etiam extraneo, aliquod damnum notabile,est peccatum mortale,multo magis odium in parentes naturales, grauius erit, gerétque secum circunstantiam necessario coniungendam,per supradicta c.6.nu.3.

Secundo,qui filius, esto quod non odit parentes, (imo potius diligit)nunquam tamen,vel raro signa amoris illis ostendit, quia non semper illos toruo intuetur aspectu,& ita aspere alloquitur, ac si eos odio haberet secundum Ang.Verb.Filius,§.30.& Sylvest. verb. Filius §.22.& Tabiens.verb.Filij §.16.Quoniam tenemur eos diligere,reuereri,ipsisque obedire,tam corde, quam verbis & operibus, vt expositum est,nu.4.supra eodem.

12 Tertio, qui filius in rebus pertinentibus ad regimen, & gubernationem domus,& rei familiaris,non vult parere parentibus,Ang. Sylvest.& Tabiens.vbi supra,nisi quando ex incogitantia, siue inadvertentia,absque contemptu,& obstinatione omittit obedire,tunc enim venialiter tantum delinquit. Si vero in aliis, quæ non pertinent ad ipsorum parentum gubernationem & curam, obedire noluerit, non peccat mortaliter Angel.& Sylvest.vbi supra.

Quarto, filius qui non obedit in his quæ pertinent ad bonos mores,& ad salutem animæ,vt pote fugere noxia sodalium contubernia, ludos

ludos prohibitos, meretrices, aliaque huiusmodi vitia, quibus tempus infœliciter absumitur,secundum authores supra allegatos.

Quinto, qui filius parentes etiam leuiter percutit, secundum Richar.in 3.dist.37.vel contumeliosis verbis ipsos, cum animi deliberatione incessit, vt merito illos ad iracundiam notabilem prouocet, Alex.in 3.par.de quarto præcepto,& Richard.vbi supra. 13

Sexto,qui filius ex animo ipsis maledicit siue viuis,siue iam sæculo defunctis Erod.21. & Alex.vbi supra, si tamen ore tenus tantum maledixit,non ampliùs quam venialiter offendit.

Septimo, qui filius alicuius criminis eos accusat, secundum Richard.vbi supra,nisi esset hæresis,vel proditionis crimen in Regem, vel in Rempublicam,Nam in his casibus quamuis non obligetur, vt Decius in cap.1.nu.7.de offic.deleg.asseruit,nihilominus liceret,arg.l. Minime,ff.de relig.& sumpt.funer.imo sæpissime obligatur,vt nos in Repet.c.Inter verba 11.q.3.nu.816.diximus.

Octauo,qui filius ita parentes contemnit,vt sibi dedecori & contumeliæ futurum esse existimaret se pro filio illorum haberi, Alex.vbi supra. Diximus, (Contemnit) Nam si absque contemptu id faciat, ad vitandum aliquod incommodum siniſtræ opinionis,vel ob huiusmodi causam,non peccaret mortaliter, maxime si parentes tacite vel expresse in eo consentirent, ad fugiendum suum incommodum, quod ex inde ommodo filij eis proueniret.

Nono,qui filius parentibus mortem desiderat, quo citius ipsorum bona ad se perueniant, vel non dat operam, quo ipsos à captiuitate liberet,vel ab insano furore,quo sunt mente capti & iudicij expertes, arg.c.2.de Concess. præb.& l.fin.C. de pact. hac enim de causa potest exhæredari Authent.Vt cum,de appellat.cog.§. Causas,colum. 8. vel si forsan prohibuit, ne testarentur, vel à restituendis alienis bonis, ipsorum animos auertit,arg.l.2.C.de Testam.& l.2.C. si quis aliq. testar. prohib.

Decimo, qui filius parentibus magna necessitate oppressis non subuenit,maxime circa victum & vestitum, vel grauibus morbis detentis,cum id commode facere potest,argument.capit. Inter cætera, 22. quæst. 4. cap. Non satis, 86.distinct.& Angel.verb. Filius §. 30. nisi sciat patrem ex propriis bonis vel officio, quo fungitur, sibi posse consulere, tunc enim non tenetur ex bonis suis,quicquam conferre, nisi munus illud,aut ars,quam pater callebat,suo statui, esset dedecoti,argum.l.5i quis à Liberis, §. Idem rescripsit,ff. de lib.agnosc. adiuncta glosſ.

Vndecimo, qui filius parentibus in extrema necessitate constitutis, eisque auxilio, & ope indigentibus, ingreditur religionem, vel ab ea non egreditur, etiam si sit professus, quando verisimile est 14

Universidad de Deusto
Biblioteca

egrediendo, ipsis posse subuenire, aliter vero minime argum. cap. Pisce 86. distinct. vel quando parentes ita grauis premit necessitas, quæ licet non sit extrema, est tamen talis, quæ filium obligat; ex præcepto ad eorum inopiam subleuandam, alios vero minime, & eo non obstante ingreditur religionem, Thom. 2. sec. quæst. 101. art. 4. Quamuis in hoc casu, si iam est professus, non teneatur exire, debet tamen pro viribus in statu suo perseuerando, eis subuenire, secundum Caietanum in dicto art. 4. Per quam resolutionem duæ opiniones contraria sentientes, videlicet Sanct. Thom. in dicto art. 4. Nicolai Lyrani, Matth. 15 & Maioris in 4. distinct. 38. quæ. 16. possunt ad eam cordiam reduci. Illud autem addimus, quod ille non tetigit, nempe quod si parentes, sunt in tali necessitate constituti, quando filius ingreditur religionem tum tenetur egredi, quando, non ingrediendo tali necessitati subuenire non posset, egrediendo vero posset. Quoniam huiusmodi debitum præcessit, ipsum religionis ingressum, id quod optime Io. Maior vbi supra videtur intellexisse.

35 Duodecimo, qui filius ducturus vxorem, non vult accipere in vxorem, quam pater sumere præcipit, vt illo matrimonio inimicitiæ periculosæ sopiantur, vel contra præceptum paternum, se minime dignam vxorem accipit, argum. cap. Aliter 30. quæst. 5. & cap. Honorantur 32 quæst. 1. & cap. 1. de desponsi. impub. secundum S. Sylu. nauent. licet enim iuxta insignes glossas, cap. De raptoribus, 36. quæst. 2. & Auth. Sed si post, C. de inoffic. testam. pater non possit filium exhæredare, eo quod contra ipsius voluntatem maritum eligit, non indignum sexto neque etiam si indignum iuxta communem opinionem, quam sequuntur Fely. & Decius in c. Ecclesia, de Constit. Lupus, in repet. cap. Per vestras, §. 9. Nihilominus tamen, filia male facit, & patri iniuriam irrogat, & ex consequenti peccat mortaliter, quando saltem contrauenit voluntati patris sine rationabili causa, vel tali quæ coram Deo iusta ei videatur, & iuxta hunc modum limitandum est, quod in huius casus initio, dicitur. Ex qua, potest colligi nouus & singularis intellectus, cap. 1. de desponsi. impub. circa id quatenus habet, Filium teneri ducere vxorem illam, de qua admonenda paciscitur pater, videlicet, quod non solum debet de honestate, sed etiam de necessitate, quoad effectum non peccandi, licet non quoad effectum, vt ad id cogi possit.

Decimotertio, qui filius cui ex hæreditate paterna aliqua bona obueniunt, quæ scit iniuste, vt per vsuras parta fuisse, & ea vt par. ei non restituit, cap. Michaël, de vsur. cum gloss. & notat. ibi per omnes.

Decimoquarto, qui filius ex negligentia vel auaritia diu differt debita patris defuncti persoluere, vel legata testamenti adimplere, proxime illa, quæ ad pia opera pertinent, iuxta beatum Antonin. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 3. & cap. 8. Diximus, (Diu differt) quoniam exigui temporis procrastinatio circa hæc, non videtur crimen lethale, arg. l. Si debitor, ff. de iudic. Imo nec veniale, si ea de causa potissimum rem produxit, vt bona defuncti, melius venderentur, ad copiosiores eleemosynas erogandas. Quamuis huiusmodi intentio non sufficeret, ad rem diutius differendam, secundum S. Tho. Quolib. 6. art. 14.

Qui parentes peccant mortaliter circa hoc quartum præceptum erga filios.

SVMMARIVM.

Præceptum quartum quomodo pater aut mater violat, nisi succurrat necessitati vitæ spiritualis aut corporalis suorum filiorum num. 17.
Mater, quæ filios non lactat propriis vberibus num. 17.
Patres, qui exponunt filios ad ianuas aliorum, vel Xenodochiorum num. 17.
Patres, qui irritant vota filiorum in quæ iam consenserunt num. 17.
Patres, qui dolo aut timore, filios extrahunt à vel gione aut in eam inducunt. num. 17.
Patres, qui cogunt filios ad matrimonium contra eorum vota num 17.
Patres, qui permittunt filias suas adamare vel adamari ob malum finem, vel quod dum essent desponsatæ, haberent tactus impudicos, & illicitos num. 18.

PRimo, quidem peccat pater, qui negligit notabiliter prouidere, 17
illa, quæ ad filij necessitatem spiritualem aut corporalem pertinebant, cum nulla esset ei excusatio paupertatis vel alius rationabilis causæ, cap. Duo ista, 23. quæst. 4. & cap. Non putes, eadem caus. & quæ. & 1. ad Timoth. 5. textus fin. in cap. Si quis reliquerit, 30. dist.

Secundo, quæ mater filium proprio lacte non nutrit, vel negligit notabiliter, deligere nutricem bonam, vel gerere curam circa bonam pueri educationem, vel vsque ad triennium, ei non ministrauit necessaria. Per ea, quæ diximus in cap. Ad eius, 5. dist. & arg. cap. fin. de conuers. infidel. & l. Nec filium, C. de patr. potest. quamuis nolle filium propriis vberibus lactare, sine causa iusta, non sit amplius quam veniale, & cum causa neque veniale. Diximus, (vsque ad triennium) quoniam deinceps pater ipse tenetur de omnibus necessariis filio prouidere, nisi sit pauper, & filio nulla sint bona, neque ars aut officium decens, quo possit se ipsum alere, neque sit alias adeo ingratus, & criminosus, vt secundum iura, exhæredari mereatur, arg. l. Neuerb. Filij. §. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertio, qui pater ob auaritiã mittit filios ad hospitalia pauperum vel in ianuis ciuitatis, aut in aliis locis publicis vel priuatis exponit, &c. Necate, ff. de liber. agnos. & cap. primo, & secundo, de infant. expos. cum gloss. & ibi annotatis, vel nolunt filias etiam spurias dotare, cum possint. textus singul. in cap. Cum haberet, de eo, qui duxit in matrim. secundum Panormitanum ibidem, Vualden. de success. ab intest. col. 15. Decius in cap. Clerici, de iudic. col. 1.

Quarto, qui parentes, absque causa votum aliquod, siue peregrinationis, siue abstinentiæ, quod filij cum eorum [illegible]sa venia fecerant, reuocant, iuxta prædicta in cap. 12. num. 61. & 63.

Quinto, qui parentes filium ab aliqua religione, quam fuerit ingressus cum iam esset in ætate ad ingrediendum sufficiente, vi, vel dolo, reuocant, cap. Puella, 20. quæst. 2. Vel si filio, vel filiæ, quæ votum continentiæ aut religionis emiserat, postquam ad ætatem deliberandi peruenerat, consulunt vel cogunt ad coniugium eligendum, arg. cap. 1. & ei annotatorum de offic. deleg.

Sexto, qui parentes, dolis, aut minis, aliisque huiusmodi mediis filiam cogunt religionem intrare, arg. cap. 1. de his quæ vi, & cap. Requisiuit, de sponsal. Quod est quidam magnus ætatis nostræ abusus, & causa ruinæ religionibus, & vt in illis maledicantur perpetuo, qui eas in id compulerunt. Ob quod nuper concilium Tridentinum sess. 25. cap. 8. de regul. in hæc verba statuit. Anathemati sancta Synodus subiicit, omnes, & singulas personas cuiuscunque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam clericos, quam laicos, sæculares, vel regulares: atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel viduam aut aliam quamcunque mulierem inuitam, præterquam in casibus, in iure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscunque religionis, vel ad emittendam professionem. Quique consilium, auxilium vel fauorem dederint. Quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel authoritatem interposuerint. Simili quoque anathemati subiicit, eos, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem, veli accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine iusta causa impedierint.

18 Septimo, qui parentes patiuntur filias suas habere amatores ob malum finem, vel eas suspectis sodalitiis non separant, qualia sunt aliquarum fœminarum consortia, quas verisimile est, ipsas ad peccandum impulsuras.

Octauo, qui parentes nouerunt filiam turpem vitam agere, vel vi fucis, & irritamentis, ad inducendum aliquem in peccatum mortale, &

ic, & ipsam neque reprehendunt, neque corrigunt arg. cap. Duo ista nomina, 23. quæst. 4. Veruntamen illa eo solo, quod se ornet cultius quam statui suo conueniat, absque fine malo, saltem mortali, non peccat amplius quam venialiter, nec consequenter parentes amplius quam venialiter peccarent non reprehendendo eam. Si quidem qui consentit in crimen alterius, non grauius peccat communiter, quam author illius c. 1. de offic. deleg.

Nono, qui parentes consentiunt, vt cum filia sua sponsa vtatur sponsus tactibus impudicis, & enormibus, vt sentit S. Thom. 2. sec. quæst. 154. art. 4. id quod eiusdem commentator amplificat ibidem. Quamuis oscula & amplexus videntur licita talibus sponsis etiam ob solam delectationem inde percipiendam, tanquam principium nuptiarum promissarum, quæ alias essent illicita, & multo magis, quando absque fine delectationis, sed honesti amoris & beneuolentiæ, & necessitudinis intuitu id faciunt: ita & parentes licite eis possunt ea permittere: sed quia communiter sponsi, cum soli absque arbitris conuersantur, huiusmodi tactibus impudicis vti solent, non deberet eis permitti, vt soli secreto conuersentur.

Qui & quæ coniuges peccant mortaliter, contra hoc quartum præceptum.

SVMMARIVM.

Maritus quonam pacto violet quartum præceptum, & peccet mortaliter, prohibendo vxori audire sacrum in diebus festis, vel prohibendo ieiunia præcepta. num. 19

Maritus præcipiens vxori fractionem alicuius præcepti num. 19.

Maritus percutiens immoderate, aut infamans, vel verbis infamatoriis incessens vxorem num. 19.

Vxor notabiliter tollens obedientiam marito, &c. num. 20.

Vxor nolens ire, quo vult maritus. num. 20.

Vxor prouocans maritum, ad magnam iram, vel ad blasphemandum. nu. 20.

Vxor notabiliter contemnens maritum, &c. num. 20.

PEccat quidem contra hoc quartum præceptum. Primo, qui maritus absque causa prohibet vxori, ne diebus festis, qui solent obseruari, eat ad missam, aut cogit violare aliquod præceptum diuinum, aut ecclesiasticum, obligans ab mortale, puta præcipiendo ei ne ieiunet, in diebus, ab ecclesia ad id deputatis, vel ne audiat missam, quam tenetur audire iuxta mentem Beati Antonini 2. part. tit. 5. cap. 10. §. 2. 19

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundo, qui maritus atrociter & supra modum percutit, aut verberat vxorem, si quidem neque seruum ita cædere debet, l.1.ff.de his, qui sunt sui vel alieni iur.§.fin.Inst.eod.tit.

Tertio, qui maritus causa conuitiandi vel infamandi notabiliter deliberate, aliquod verbum, licet ex suapte natura minime iniurium, in vxorem profert, vel è contrario sine animo diffamandi iniuriámve irrogandi, aliquid dicit, quod suapte natura est aptũ ad infamandum, & inde infamia subsequitur, vel saltem adest periculum eius infamiæ probabile iuxta sententiam S.Thom.2.sec.q.73.art.2. Quod nos etiam in cap.Inter verba, 11.q.3.num.431.& 432.comprobauimus.

Quarto, quæ vxor marito est notabiliter inobediens, in his quæ ad regimen domus, & familiæ, bonósque mores pertinent, c. Est quidem, & c. Hæc imago, 33.q.5.Richar.vbi supra, dist.37.

Quinto, quæ vxor non vult sequi maritum alio migrãtem, etenim sub reatu culpæ mortalis eum tenetur comitari, cap. Vnaquæque 33. quæst.2. nisi pactum processerit inter eos, ne maritus alio migraret, tunc enim minime teneretur, nisi vitro aliqua iusta necessitas illinc discedendi superueniret, vt morbus, vel capitalis inimicitia. Neque etiam teneretur sequi maritum vagabundum, si eo tempore, quo matrimonium contraxerunt, ille non solebat vagari, vel vxor eius modi mariti morem non intellexerat, glos.in dicto cap. Vnaquæque, & cap. Si quis necessitate, 34.quæst.1. Etenim si id prænouisset, à principio, tenetur eum sequi, quandiu ex honesta causa ille vagaretur, non tamen si ob turpem causam id faceret, vel circunduceret exponendo peccati, vel mortis periculo, quia tunc nullatenus ipsum sequi teneretur. Qui enim ita vagatur, absque dubio peccat, & proinde non est illi consentiendum, arg. c. Non semper, 11.q.3. & Sylvest. verb. Vxor, §. 8.

Sexto, quæ vxor, iracundè & litigiosè, maritum ad blasphemiam prouocat, & sciens aut scire debens, ipsum ad blasphemiam prouocat, & sciens aut scire debens, ipsum ad blasphemiam prouocat, ar.c fin. de iniur.

Septimo, quæ vxor contemnit marito debitam subiectionem præstare, vel illi aliquid notabile imperat, aut eius iustum præceptum non implet, quale est præceptum, vt superflua & vana mordéque compositos exuat, argum. cap. Cum caput, 33. quæst.5. Diximus (Contemnit,) Quoniam cum præceptum mariti non sit maius, quam ecclesiæ, arg. eorum quæ supra eodem cap. num. 12. diximus, & ludd non obliget semper sub mortali, si desit contemptus, iuxta S.Tho. 2. sec. quæst.186.art.9.& late per nos in rubr.de pœnit. & commun. opinionem, non etiam eius præceptum semper obligat, si contemptus abest, licet aliquando sic.

Qui Domini vel heri peccant mortaliter contra quartum præceptum erga seruos & famulos suos, & qui subditi erga superiores.

SVMMARIVM.

Dominus quomodo violat quartum præceptum, & peccat mortaliter negligendo ea, quæ conueniunt saluti seruorum, vel famulorum suorum vel qui non prohibet eis iurare, vel non iubet confiteri, communicare, audire missas &c. tempore debito, vel qui negligit scire peccata seruorum & famulorum suorum manifesta, aut desistat seruo, ne vxorem ducat, nu.21.

Subditus quomodo violet, quartum præceptum, & peccet mortaliter, si honorem notabilem debitúmque suo superiori non deferat, si non seruauit eius legi, & præcepta nu.22.

PECCAT Primo, qui Dominus vel herus notabiliter negligit ea quæ pertinent ad seruorum, famulorúmve suorum conscientiam, puta an affluescant iuramẽtis, vt Christiane viuant, Dei præcepta cudiant, vt confiteantur, & communicent, & missam audiant temporibus ab Ecclesia præscriptis, vel negligit notabiliter procurare illis sacramenta confirmationis, & vnctionis extremæ suo tempore, 1. ad Timoth. cap.5. 21

Secundo, qui Dominus, vel herus, habet seruum neophytum, seu nouæ ad fidem conuersum, & non curat per se, neque per alium Christianam doctrinam, ipsum docere, & quid sit esse Christianum, & subinde qualem vitam agere teneatur.

Tertio, qui herus vel Dominus, notabiliter negligit nosse peccata manifesta, seruorum, & famulorum suorum, vt possit eos corrigere secundum S. Anton.2. par.tit.5.cap.9.§.2.col.4. & eum, qui ex familia sua, neque verbis, neque alia iusta pœna emendatur, debet ablegare, vel ei necessaria denegare, si verisimiliter credit hac ratione, ad bonã mentem illum reuocatum iri, arg. regul.S. August. cap.3. At si verisimile est, eum à domo expulsum, deteriorem fore, melius erit eum domi retinere, adhibendo ei remedia quæ commode poterit, arg. cap. Quantumlibet, 47.dist.

Quarto, qui Dominus, vel herus, prohibuit seruis suis maxime quos sciebat concubinis alligatos, ne vxores ducerent, ca.1.& per totum titulum, de coniug.seruor. Diximus, (prohibuit) quoniam tenentur præbere consensum, facultatémque illis facere, ad contrahendum matrimonium, eo quod valde distant præbere consensum, & non impedire, vt inferius, cap.22.de matrim.nu.33. dicemus, quamuis neutro casu libertatem assequantur, iuxta mentem gloss. Panor. & commun.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in cap.1.de Coniug.seru.

22 Quinto, qui subditus notabiliter cõtemnit superiores, vel illis honorem notabilem & debitum denegat, etiam si sint discoli & malitiosi. Petri 2.& ad Rom.13.c.Solitæ,de Maiorit.c. Omnis,de Censib.

Sexto, qui subditus leges & præcepta iusta superiorum violat, eo quod putat,in hac vita neminem in alium potestatem habere,& non solum peccat mortaliter,contra.c.Ad hæc.89.dist.sed etiam est hæreticus,Extrauag.Vnam sanctam, de Maiorit.& obedien.& glo.singul. & recepta,in ca.Generali, de Elect.lib.6.verb.Inhibemus.

Septimo,qui subditus iusta superiorum præcepta, aut leges omittit obseruare, eo quod non vult se illis submittere, quamuis credat illos esse vere suos superiores,quod est proprie peccatum inobedientiæ iuxta S.Thom.2.sec.q.105.artic.1.Etenim si aliis de causis id omittit, aliquando peccat mortaliter, aliquãdo venialiter, aliquando nullo modo, iuxta causarum varietatem, qua de re latius in cap.23. à nume.36.agetur.

Qui peccant contra quartum præceptum, quatenus extenditur ad præceptum de diligendo proximo.

SVMMARIVM.

Præceptum quartum quomodo violatur nos amando proximum,nu. 23.
Proximus,qui non diligit se,aut proximum,amore humano, vel charitate, aut charitatiuo,eo tempore quo tenetur,nu. 23.
Proximus,qui alium excipit à suis orationibus generalibus,nu. 3.
Proximus,qui non vult alium diligere, vel non adiuuat in temporibus debitis & quæ sunt illa, nu. 23
Amat qui aliquam creaturã plusquam animam suam,vel corpus suum plusquam animam proximi, vel plus honorem suum, vel rem, quam suum corpus, &c.nu.23.
Amat,qui se ipsum vel proximum cum offensa mortali Dei,nu 24
Proximus,qui desiderat, quod aliquis mortaliter deliquat, vel condemnatum.nu.24.
Excommunicationem qui procurat,in finem, vt proximus cõdemnetur nu.24.
Accusare,qui aut denunciare recusat, quando debet, &c nu.24.
Odium aut rancorem quis habet. &c. nu.25.
Peccandi mortaliter periculo se exponens, vel agens contra conscientiam dictamen, nu.25.
Peccatum mortale alterius, qui non impedit,cum possit absque suo incommodo nu 26.

Peccati alterius, qui est causa nisi, &c nu.27.
Peccat qui mortaliter, vel spem eius rei præstat, vt alius ita peccet,nu.28.
Peccat qui venialiter, vt aliũ sic peccare faciat,solum venialiter peccat.nu.29.
Proximus qui absq; necessitate,& vtilitate sua,facit aliquid propter quod,creditur alios mortaliter peccaturos,nu 30.
Famulus virtutem, qui habet cum personis suspectis, intelligens quod aliqui ob id scandalum accipiunt, nu.30.
Præceptum quis omittit implere,puta quia non parcit,nec rancorem remittit,ne ob id ei detrahatur,nu 31.
Scandalum qui præbet manducando carnes,diebus prohibitis, vel non ieiunando cum aliorum scandalo,nu.31.
Rancor & odium duplex, nu 25.
Scandalizare hoc vel illo modo,quando mortale,nu.25.
Den Leo de Noronna Societatis IESV laudatus,nu.26.
Occasio quæ necessario vitanda pœnitenti vt absolui possit,profunde definitum, & late declaratum,nu 31. A.
Finis principalis operis boni licet non possit esse bonum eo minus,potest tamen esse minus principalis modo non sit malum culpæ, seu peccatum.nu.31.B.
Occasionem dare ad veniale, veniale tantum est nu.31. C.
Occasio quæ peccandi per refectionem Synagogæ, vel idoli, vel per nuditatem membrorum, vel per ornatum, vel per seruilitatem, vitanda nu.3. D. Vel per armorum traditionem, vel per consilium, &c. nu.eod. E. Vel per petitionem rei quæ in dando peccabit rogatus,nu.eod. F. vel per depositionem pecuniæ apud vsurarium,nu.31.G.
Sacerdotis nudi ad mulsandum indulsio,quæ peccatum,nu 31. H.
Tyrannum rogare pro iustitia vel gratia an peccatum.nu 31. H.
Occasio quæ peccandi per tactum manuum, mammillarum, &c. omnino euitanda,num 31. I.
Vniuersitatum gradus & præmia Misterualia licita, & magis scientia ipsa, & artes mechanicæ,nu 31.K.
Occasio peccandi per festa & publicos conuentus, per taurorum agitationem, & lupinaria,an omnino vitanda,nu 31.L.

23 PECCAT quidem primo, qui nec se, nec proximum generatim amat charitate, siue amore charitatiuo, id est propter Deum, & quia sunt capaces æternæ beatitudinis, exoptando eam sibi & suis proximis, vt in addit. Repet.cap. Quãdo,de consec.distinct.1.nu.354. diximus,vel amore naturali tempore quo id facere tenetur,sub pœna mortalis peccati. Quod tempus videtur esse illud in quo proximus, aut ipsemet, sunt in extrema necessitate talis amoris, & auxilij quod ex eo nascitur, vt suprà eodem cap.nu.8.insinuauimus.

Secundo, qui aliquos à participatione, & cõmunione generalium orationum

orationum, in quibus pro aliis orare solet, excludit, quales sunt illæ petitiones orationis Dominicæ. Panem nostrum da nobis &c. & dimitte nobis debita nostra, &c. iuxta mentem S. Thom. 2. sec. quæst. 25 arg. 4. 6. 8. & 9.

Tertio, qui habuit animũ non diligendi, vel non subueniendi cuipiam proximo, eo quod ille sit peccator, vel eum offenderit, vel ob aliam causam, casu quo illud esset ei ad salutem necessarium, secundum eundem & eius commentatorem in dicto artic. 8. & 9.

Quarto, qui amat aliquam aliã creaturam, firmius quam animam suam, vel corpus suum firmius, quam animam proximi, vel honorem aut fortunas suas, quam corpus proprium aut proximi, adeo, quod omittit, vel statuit, non opitulari extremæ necessitati illius, cui magis plus debet, vt non desit ei cui minus debet: Sanctus Bonauentura & Richardus in tertio distinctione 29. Etenim non satis est diligere quod oportet, nisi etiam debitus diligendi ordo seruetur, pura primo, firmius Deum, quam alia omnia. Secundo, nos ipsos quoad animam nostram. Tertio, Animam proximi. Quarto, proprium corpus, iuxta August. lib. 1. de doct. CHRISTIANA, & S. Thom. receptum, 2. sec. q. 26. per totam. Diximus (firmius) non autem intensius, aut feruentius. Quoniam non tenemur ad id sicut in dicta additione, num. 365. & suprà cap. 11. nu. 15. declarauimus, vbi probauimus satis esse quod firmius diligamus, hoc est, vt pluris faciamus & æstimemus, id quod magis amare debemus, & eius amorem, quam id quod minus debemus, & eius amorem.

24 Quinto, qui tantum amat se ipsum vel filium, vel amicum, vel delicias, diuitias, honores, aut dominum suum temporalem, vt sit paratus pro his, animo vel opere Deum moraliter offendere, secundum Sotum, & Franciscum Mayro in lib. 1. dist. 1.

Sexto, qui desiderat, vt aliquis mortaliter delinquat, vel damnationem æternam incurrat, vel quod grauius est, Deum orauis, vt aliquid horum proximo eueniat, vel, ex animo maledixit, vt ille, aut ille perpetuis inferni flammis crucietur, vel sententiam excommunicationis contra proximum facit pronunciari hoc animo, vt qui rem ipsi ablatam, non restituat, animæ suæ iacturã faciat, vel alia huiusmodi admittat, vt in dicta additione nu. 366. diximus.

Septimo, qui non reprehendit proximum, aut non denunciat eum debet, vel reprehendit aut denunciat aliter quam debet, &c. vt infra cap. 24. à nu. 17. vsque ad 23. tangetur.

25 Octauo, qui eo quod est iniuria affectus, vel alia de causa aliquem odio, & rancore, prosequitur, cap. Si quis contristatus, 90. dist. cap. fin. de pœnit. distinct. 5. Etenim, quilibet offensus tenetur eum ex animo odium, & rancorem malum, imo & ad non concipiendum illum, contra suum offensorem, quantalibet fuerit iniuria, etiam si offensor, nullatenus offenso satisfaciat, iuxta sententiam diui Gregorij in dicto cap. fin. Diximus, (Odium & rancorem malum) qui est filius accidiæ. Non enim obligatur ad eiiciendum illum rancorem bonum, qui nascitur ex ira, qua quis appetit, vt per iudicem castigetur delictum, imo aliquando tenetur illum concipere, conseruare & ostendere, cap. Si is qui, cap. Est iniusta misericordia, cap. Displicet, 23. quæst. 4. Syluest. verb. Charitas, quæst. 4. puta quando ad salutem spiritualem offensoris, vel ad Dei obsequium, aut ad Reipub. vtilitatem conducit, sicut in dicta additione nu. 200. diximus. Non tenetur etiam eum alloqui, neque ei signa amoris ostendere, nisi tempore necessitatis, satis est enim habere animum ad talia signa ostendenda, in prædicto tempore iuxta S. Thom. receptum, 2. sec. q. 25. art. 9. maxime quando offensor satisfacere renuit, aut non vult sufficienter id facere, imo nec tunc tenebitur sub reatu peccati illum in suam conuersationem, & amicitiam peculiarem admittere. Quocirca confessarij aduertere debent, quando, & quomodo ob hoc offensis absolutionem negent, vel concedant, vt docuit Caiet. in dicta q. 25. artic. 9. Multominus tenetur condonare satisfactionem iniuriæ, quæ in iudicio peti potest, iuxta glos. singul. in dicto cap. Si quis contristatus, Imo aliqui sunt, qui etiam si velint, non possunt id facere, quales sunt, vxor, filius familias nondum emancipatus, seruus, & religiosus, iuxta glos. receptam in cap. Parochianos, de senten. excomm. Quoniam actio contra iniuriantem ad superiores pertinet, scilicet ad maritum, patrem, dominum, & prælatum, secundum glossam prælegatam. Addimusque quod quando duo se mutuo offendunt, & amborum offensio est æque grauis, qui prius offendit, debet prius reconciliationem petere. At vero si posterior iniuria sit maior, posterior debet prius eam petere, Syluest. in Rosa aurea casu 56.

Nono, qui periculo peccandi mortaliter se exponit, vt qui dubitans de aliquo, an sit mortale nec ne, facit illud, aut omittit confiteri, arg. cap. Si quis autem, de pœnit. distinct. 7. vt ibi nu. 57. & 81. copiosius diximus, & S. Bonauent. in 4. distinct. 17. Caietan. in summa verb. Periculo peccandi se exponere, tenẽt, & fortiori ratione, lethale crimen incurrit, qui agit contra conscientiam dum facit aliquid, aut omittit facere, quod illa in particulari, & in individuo, dictat esse peccatum mortale. Teneur enim eam deponere, aut quod illa dictat facere, cap. Per tuas, 2. de Symon. vt in dicto cap. Si quis autem, num. 120. copiosius diximus. Diximus, (in particulari) quoniam quando conscientia generaliter dubitat, aut dictat contrarium illius, quod in particulari & individuo rectum iudicat, non est mortale, vt in prælegato cap. Si quis autem, nu. 611. diximus.

Decimo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decimo, qui potens impedire,ne alius mortale crimen admittat, non impedit c.Qui alios,de hæret.c.Error,83.dist.c. Negligere,4.q.7. & alia in glosis eorum citata.Hanc conclusionem,quam significant multi textus,nos in alia huius operis editione, limitauimus, dicentes solum procedere, quando sine verecundia, incommodo, & dedecore id poterat impedire,secũdum Felyn.in dicto c.Qui alios vt in Repet. c.Si peccauerit,2.q.1.latius diximus, & in Repet.c. Inter verba, 13.dist. nu. 626.& infra c.24.nu.18.& seq.retulimus,imo in d.c.Inter verba, nu. 621.& infra c.24.n.20.illud addidimus, non esse illicitum permittere, vt aliquis incidat in peccatum aliquod maius,vt ob id castigatus melius se corrigat de illo & de alio minore. Vt si alicui puero ad fortum,vel aliud quodcunque vitium inclinato, dissimulato eo, permittatur aliqua occasio incidendi in aliud,vt in eo deprehensus,truculentius castigetur & emendetur.Hoc enim potius est,opportunum remedium quærere correctioni quam ad peccatum inducere. Et quia aliud est malum facere, vnde bona sequantur, quod nunquam licet, vt Rom. 3. aliud vero malum permittere, aut non impedire, propter bonum quod speratur, quod certe multoties facere licet, & sæpissime quotidie erga nos diuina bonitas, facit, cap. Nec mirum, 24. quæst.5. Nunc autem vir ille singularis, quondam discipulus nostri præcellens, postea vero mihi eximium exemplar vitæ, meritissimusque rector illius insignissimi iuxta ac sanctissimi Collegij Societatis IESV, celeberrimæ academiæ Conimbricensis, nunc vero prouincialis totius Lusitaniæ, Don Leo à Notonna nos admonuit inter alia quod contra prædictam conclusionem, etiam prædicto modo limitatam, facit,id quod numero sequenti dicetur, videlicet,quod non peccat mortaliter is,qui ab vsurario mutuo pecunias exposcit, quem credit sine vsura & peccato non mutuo daturum. Nec etiam qui petit curato suo, vt baptizet sibi filium, credens eum esse in peccato mortali, & quod absq; contritione illius baptizabit, & videtur verisimile horum posse ab huiusmodi petitione supersedere, absque incommodo, verecundia & dedecore, saltem in casu, quo qui petit ad vsuram non graui premeretur necessitate, & inueniretur sacerdotes,qui cum licentia proprij curati, quæ facile solet concedi, id baptisma ministrare velleat, & certum est, quod illa peccata mortalia, quæ credentur consequutura præfatas petitiones,illis omissis impedirentur. Accedit etiam, quod non peccat mortaliter, ob hoc solum, mulier, quæ gloriolæ vanæ, & venialis desiderio tacta, absque alio fine mortali fucat, & ornat;licet credat, aliquos, qui ipsam sic ornatam videbunt, in eius concupiscentiam mortalem exarsuros, vt infrà cap. 25. nu. 22. dicitur,& tamen certum est,eam absque incommodo verecundiæ, & dedecore suo, posse huiusmodi ornatum omittere. Addo his fundamentis,

mentis,quod etiam inferius,c.27.num.78.apponitur,eum,qui omittit clericum defendere,ne ab alio percutiatur, cum possit sine suo detrimento,auxiliari,non incurrere excommunicationem, de qua in cap. Quantæ,de senten.excom. saltem in foro conscientiæ, si absque dolo malo,& consensu omiserit defendere.Item quod inferius,c. 24.nu.11. & seq.etiam diffiniemus, neminem teneri alteri spiritualem eleemosynam exhibere,sub reatu mortalis culpæ, nisi ei, qui eius extremam patitur indigentiam: Et manifestum est,eum qui voluntarie crimen lethale committit, sciens, & aduertens illud esse tale, potensque per se illud excusare,non esse in extrema necessitate spirituali, vt ei, ab alio,ad id auxilium præstetur. Sed horum, (quæ sunt egregia) dubiorum exactam solutionem in cap.24. num.16. ponemus. Quoniam id illi loco est aptius.

Vndecimo,qui consilio suo,fauore, vel ope, alij fuit causa peccandi mortaliter,cap.Noli,de pœniten.distinct. 1.Nolumus autem dicere, quod quicunque ab alio aliquid petit, credens petitionem illam futuram esse alteri occasionem peccandi mortaliter, est causa illius peccati, non enim est quum iusta causa id petit,est autem quum sine illa id facit, Nam, qui necessitate oppressus, mutuum poscit ab vsurario,sciens illum sine vsura,nullatenus mutuo daturum, non peccat, quamuis peccet,qui dat,Peccaret autem,qui absque necessitate,id peteret,vt etiam in c.1.&.Sacerdos, num. 7. de pœniten. distinct.6. declarauimus,iuxta Maioris diffinitionem,in 4.distinct.15. quæst. 1.col. 4. quæ differt,eum qui curatum scelere aliquo mortali irretitum,obsecrat,vt filium suum baptizet, non propterea peccare, etiam si sciat illum,non præuia pœnitentia peccati, baptismatis sacramentum puero administraturum, & per consequens ea de causa, reatum mortalis culpæ incursurum,cap.Præter,adiuncta glos.verb.Agentibus,& verb. Communio,32.distinct.Quæquidem doctrina tunc procedit,quando id quod petitur, ex se,non est peccatum, vt in exemplo prædicto de administratione baptismatis,& in petitione mutui. Nam si tale esset, nunquam liceret: vt si peteret dari sibi baptisma absque contritione, vel mutuo dari sibi sub vsura,vt optime tradit Caiet. 2.sec.q.78.art.4. & part.3.q.64.art.6. 27

Duodecimo,qui facit aut dicit aliquid, quod de se non est mortale,cum intentione tamen,alterum ad illud inducendi,vel absque tali intentione,facit aliquid, quod præsefert speciem peccati mortalis, & factum in tali loco, & coram talibus, est sufficiens impulsus ad peccandum mortaliter,arbitrio boni viri,& prudentis secundum S.Th.2. sec.quæst.43.ar.3.& 4.& S.Anton.2.par.tit.7.cap.4.ante §. Quod etiam post ipsum,nos in cap.6.supra eodem,& in capit.1.§. Animaduertere, nu.6.de pœniten.distinct.5.tradidimus.Diximus,(Quod de se non est 28

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortale) quoniam si esset tale de se, essent duo peccata effectu, vel vnum, cum circunstantia scandali necessario confitenda, ob ea, quæ in duobus locis prædictis tradidimus. Diximus etiam, (& quia sit in tali loco, & coram talibus.) Quoniam quod ex se non est peccatum mortale, licet habeat speciem eius, factum coram alio sine intentione inducendi ad peccatum, non est mortale, imo etiã quod de se est mortale, commissum coram aliis absque tali intentione, & absque periculo probabili impellendi alios in peccatum, non affert secum circunstantiam necessario confitendam, vt in dicto §. Animaduertite, nu.8. & cap. Consideret, in princip. nu. 15. noua quadam distinctione, 29 duas oppositas opiniones ad concordiam redegimus. Item neque veniale peccatum sit amplius quam veniale, eo quod fiat animo alliciendi alterum ad peccandum venialiter, secundum omnes.

Decimotertio, qui tam parui æstimat salutem spiritualem proxi- 30 mi, vt absque necessitate, vel vtilitate, sed ex mera libertate suæ voluntatis, aliquid agat, quod credit proximum ad mortaliter peccandum illecturum; est exemplum in fœmina, quæ sine causa, se conspiciendam exhibet illi, quem credit simulãtque perspexerit, peruertendam aliquod desiderium peccandi mortaliter habiturum, etiam si illa non intendat, ad huiusmodi desiderium allicere, vt in dicto §. Animaduertere, nu.6. post beatum Antoninum 2. par. tit. 7. ca. 4. col. 6. defendimus. Facit, c. Nihil, de præscrip. & c. 2. de oper. nou. nunciat. Dixi, (Absque necessitate, vel vtilitate, sed ex mera voluntate,) quoniam alioquin non potest congruo quodam modo, talia loca non adire, tunc temporis illic non adesse, vbi ab alio solet videri, quia, verbi gratia, eundum est illi ad ecclesiam, vel alio, vel sedere oportet ad mensam, cum vicinis & affinibus, ne inurbanitatis possit argui, nullatenus peccat, secundum eundem. Hic occurrit scrupulus non contemnendus, qui ex alio notabili postea dicendo pullulat, circa mulierem quæ propter appetitum inanis gloriæ, (in quo solum venialiter delinquit) fuco faciem depingit, an peccet in hoc mortaliter? sed infra rius in c. 16. nu. 23. ad hoc dubium respondebimus, ibi enim commodius quadrabit.

Decimotertio, qui absque causa necessaria vel vtili, alicuius mu- 31 lieris suspectæ consuetudine familiari vtitur, & aduertens se scandalum præbere aliis, qui male illa iudicant, tamen ab ea non discedit, eo quod nihili facit scandalum aliorum. Eodem modo peccat, qui frequenter, moniales debitam clausuram non obseruantes, inuisit, & iuxta de populus occasionem accipit detrahendi, & murmurandi, etiam si alioquin caste viuat, & recta intentione, loca illa frequens adeat. Idem item, qui domi suæ habet aliquam mulierem, de qua populus sinistre ali quid suspicatur, siue sit cognata siue extranea, quandiu eam à se non

non reiicit, Maior in 4. dist. 16. q. 30. Idem dico de eo, qui habitat cum fœmina, cum qua eum rem habere populus suspicatur, etiam si alioquin neque opere neque cogitatu cum ea peccet, vt in c. Inter verba 32. q. 3. pag. 32. nu. 175. etiam diximus.

Altera duarum quæstionum, supra in hac tractione cap. 3. pro- A positarum, quam remisimus huc terminandam, est. An qui occasionem peccandi alteri præbet, sine proposito nunquam amplius eam præbendi, absolui possit? Ad hanc quæstionem à viro quodam valde pio & docto, Illustris Societatis IESV multum agitatam, post multa multoties scripta, liturata, & rescripta, tandem omnia resoluens respondi. Quod occasio faciens alterum peccare, à qua pœnitens abstinere, & vsquam amplius se eam daturum statuere debet, quo absolui possit, diffiniri potest esse omnis, & sola, illa quæ est scandalum actiuum mortiferum: hoc est, quod qui eam dat, mortaliter dando peccat: Et si roges, quæ est illa quam qui dat mortaliter peccat? Respondeo, quod omnis & sola illa, quæ datur per peccatum mortale, aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad illud, aut ad id iuuando, aut contemnendo salutem spiritualem, proximi, aut in id, saltem interpretatiue, consentiendo.

Dixi primum, (Per peccatum mortale) vt omnis illa occasio, quæ per opera mortaliter mala datur, includatur in prædicta diffinitione. De qua occasione agit S. Tho. 2. sec. quæst. 43. ar. 4. Quoniam licet omne peccatum mortale, quo scandalizamus, non habeat circunstãtiam necessario confitendam, vt supra in cap. 6. nu. 19. dictum est. Cum tamen nunquam liceat peccare mortaliter, clarum est, quod non est absoluendus, qui non proponit, se nunquam daturum occasionem peccandi per peccatum mortale. Quia qui tenetur ad aliquid, tenetur ad consequens necessarium, arg. l. Illud, de acquir. hæred. & c. Præterea, de offic. deleg.

Dixi secundo: (Aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad peccatum mortale) ad includẽdum omnes, quæ cum hac intentione dãtur, siue opera ex se bona sint, siue mala, siue ad malum, siue ad bonum inuitent. Quia simul ac cum huiusmodi intentione dantur, tales sunt iuxta Thom. 2. sec. quæst. 43. art. 1. ad quartum. Nec hoc obstat, quod in capit. Inter verba, 11. quæst. 3. num. 280. & in capit. Quando, de consecr. distinct. 1. & in additione eius, & latius nuper in Commentario, cap. Cum minister, 23. quæst. 5. num. 39. dixi, scilicet, quod opus non desinit esse bonum si principaliter propter Deum fiat, aut quia est bonum, quamuis minus principaliter, ob aliquod bonum temporale fiat, propter quod si principaliter fieret, malum esset. Non, inquam, hoc obstat, quia intelligendum est, quando, quod minus principaliter intenditur, non est malum culpæ, seu peccatum, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

res bene appetibilis, quamuis, non possit esse finis principalis, virtutis, quæ præstantior ea est. Id autem, quod in hac definitione dixi, intelligendum est de eo, quod est malum culpæ, seu peccatum, quod nullatenus desiderare, nec velle, nec nobis finem principalem, nec minus principalem proponere possumus. Cuius enim finis malus est, ipsum quoque malum est, cap. Cum ministeri, 23. quæst. 5. Vbi numero 36. diximus hoc distare, inter finem malum, quia est malum culpæ, & inter finem malum, quia est ineptus, eo quod sit medio minus bonus, quod hic potest esse finis minus principalis bonæ operis, ille vero non.

Dixi tertio, (aut ad id iuuando,) ad includendum eas, quibus quis dat opem ad peccandū, opem enim ferens, peccat, cap. Sicut dignum, §. Illi autem, & §. Hi quoque, de homicid. qualis est, quam præbet is, qui aliquam synagogam Iudæorum ædificat, aut reficit, quamuis forte aliqua intentione mouendi ad peccandum id faciat.

Dixi quarto, (Aut contemnendo salutem spiritualem proximi ad includendum eas, quæ dantur ob proximi salutis contemptum, qualis est, quam dat is, qui ideo transit per ianuam domus alterius, quem odit illum transitum mortaliter ira aut amore inordinato, peccaturus credit, quod nihil pendat, aut parui faciat, quod alter ad id moueatur, contemptus enim huiusmodi efficit, vt mortale sit, quod alias non esset Tho. 1. sec. q. 186. art. 9. & ante illum, glos. c. Quis autem, 10. dist. putata singularis à nostris.

Dixi quinto, (Aut consentiendo,) quia cōsentiens peccat sicut principalis, ac Rom. 1. c. Notum, 2. q. 1. c. 1. de offic. deleg.

Dixi sexto, (Aut saltem interpretatiue,) ad includendum eas, quæ dantur, per eum, qui aliquid facit, quod ex sua natura, & circumstantiis, cum quibus facit, adeo ad peccatum mortale inciat, vt maiorem partem eorum qui sunt eiusdem qualitatis, cuius sunt hi, quibus datur illa occasio, in peccatum mortale deiicere soleat, aut deicit aliquid, quod quamuis ex sua natura, & circumstantiis tale non sit, tamen credit, & aduertit, ob illud certam aliquam personam, ex sua infirmitate aut ignorantia, mortaliter peccaturam, & antequam huic rei prouideat, id facit: aut credit, & aduertit, ex malitia peccaturam, sine tamen vlla causa, & sine vtilitate sua nec aliena illud facit, Aut prætermittit aliquid facere, contra legem iustitiæ, aut charitatis præceptum, ob quod alius mortaliter peccat. Addidi tamen, certam aliquam personam, quia non sufficit credere aliquem generaliter peccaturam, vt qui ad animi recreationem aliquem ludum instituit, non peccat, eo quod aliquem in eo peccaturum credat, sicut nec ille qui credit, aliquem malum esse in aliquo oppido, aut in aliquo magno conuentu, peccat, vt colligitur ex textu singulari cap. Ofius,

Ofius, de Elect. Quamuis ea de re nulla sit præsumptio particularis, licet peccaret, si crederet illum, aut illum illius oppidi, vel conuentus, esse malum.

Dixi septimo, (faciendi mortaliter peccare) quia non sufficit illa, quæ venialiter peccare facit, cum, vt absoluatur, non est opus proponere nunquam amplius ad veniale redeundi, quod confessus est, iuxta Thom. 3. part. quæst. 87. art. 1. & supra cap. 1. num. 26. dictum fuit. Et occasionem venialiter peccandi, per opus, quod non est mortale, dare, ad summum est peccatum veniale, & nihil amplius, iuxta eundem, Thom. 2. sec. q. 43. ar. 4.

Ex hac generali & resoluta diffinitione, multorum dubiorum quæ à nobis, postquam ad sexagesimum annum peruenimus, quæsita sæpius fuerunt, peculiaris responsio colligitur. Prima quidem, quod tam parem partem dictæ diffinitionis, licet eam tali modo non dederit, vt circunstantiæ necessario confitendæ causa esset Quod quando contingat in cap. 6. nu. 9. dictum fuit.

Secundo, quod talis est occasio quam dat, quælibet persona, quæ cum intentione principali inducendi ad amorem inhonestum, & mortiferum aliquam eleemosynam præbet, aut alloquitur, inuisit, doceat, consulit, & à fortiori erit, quæ datur visu, nutu, blanda & amatoria loquutione, aut blandimentis, tactibus, muneribus, aut obsequiis in hunc finem directis. Quia harum cuilibet, secunda pars, dictæ diffinitionis conuenit. Nec obstat dicere, quod fortassis, ex ea finis mortiferus, qui prætendebatur, non sequitur. Cum omnis voluntas, vt alius mortaliter peccet, mortifera sit, vt supra cap. 11. nu. 9. post Tho. 1. sec. q. 74. & S. Anton. 3. part. tit. 5. c. 1. §. 5. & Magistrum in 2. dist. 24. dicitur. Et sic, qui aliquam harum occasionum dedit, nisi nunquam amplius eam se daturum statuat, absolui non debet.

Tertio, quod est talis quam dat, qui etiam sine alia praua intentione, facit, aut reficit idola apud Indos, aut Synagogas, apud Iudæos, aut Mezchitas apud Mahumetanos, aut pagana templa apud paganos, aut hæretica apud hæreticos, aut facit aliquid aliud, cuius principalis vsus, est peccatum mortale, quia occasionem ad illud dat cum auxilio, & sic in tertia parte dictæ diffinitionis, comprehenditur.

Quarto, quod etiam talis est quam aliqui diebus festis missa ab ipsis audita, aliis, qui eam non audierunt, præbent, canendo, pulsando choreas ducendo, saltando, ludendo, aut faciendo alias res, quibus præsentes tempore, quo audire missam ex præcepto tenentur, detinent, eo solo, quod eorum salutem spiritualem paruipendunt, respondentes dicentibus eos occasionem peccandi præbere, nihil sua referre, cum ipsi eam audierint. Quia eis quarta particula dictæ diffi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitionis, conuenit. Quapropter Gubernatores, qui hæc fieri publice tempore diuinorum officiorum, saltem præceptorum, prohibent, laude digni sunt.

Quinto, quod est talis illa occasio lasciua, & inciuilis, quam præbent qui, & quæ, se ostendunt nudos, aut opertos vestibus, quibus pudenda mulieribus interlucent, sine circunstantia iustificante, quamuis id sine intentione inducendi ad culpam mortiferam faciant, per primam diffinitionis partem. Quia talis occasio, est peccatum mortale, cum ex sua natura, communiter ad culpam mortiferam, saltem voluntatis, aut delectationis mortifere morosæ inducat. Vnde legitur Barnabam maledixisse nudis viris, & mulieribus nudis, & sine proposito nunquam amplius, se eam daturos, non sunt absoluendi. Dixi, (sine circunstantia iustificante,) ad excludendum ex hoc numero, aspectus & tactus, quos infirmi talium membrorum medici, chyrurgis, & Clysteriferis permittunt.

Sexto, quod etiam est talis quam dat qui credit aliam certam personam, obuiam sibi factam in concupiscentiam, aut iram mortiferam ex sua infirmitate, aut ignorantia casuram, & hoc aduertens obuiam illi fit, non prouidendo eius infirmitati, aut ignorantiæ, quamuis sine intentione, vt illa peccet id faciat. Quia illi conuenit sexta prædictæ definitionis particula, videlicet, Consensus interpretatiu.

Septimo, quod talem occasionem non dat, qui sine intentione, & contemptu mortifero ita se ornat, vt credat quidem, se ab aliqua persona totius populi, aut circi, vel Ecclesiæ odio vel concupiscentia mortifera habendum iri, si illo ierit nescit tamen à quo, aut id non aduertit, nec etiam si sciat quis, si intelligat, quod ex malitia, prauia consuetudine, & habitu, quem habet, peccabit: quales sunt hi, qui non solum tales occasiones fugiunt, sed etiam aucupantur, imo se de eo iactant. Quia eiusmodi occasioni, nec dicta sexta particula, nec alia dictæ diffinitionis, conuenit, & per hanc, & præcedentem decisionem, id quod Caietanus dicit, 2. sec. quæst. 186. art. 9. col. penult. versic. Ad 4. & id quod Syluest. verb. Ornatus, quæst. 4. & alit affirmant, conciliari possunt.

Octauo, quod nec etiam est talis occasio illa, quam dat scurra, & alij, qui præbent occasionem nimiam ridendi, comedendi, bibendi, vestiendi, aut loquendi, modo nimietas illa non perueniat ad culpæ mortalis excessum, Per septimam enim dictæ definitionis partem, ex numero dictarum occasionum excluditur, quia solum venialiter peccare facit, quanquam magnopere illis est consulendum, vt ab eo abstineant. Tum quia, ob nullam omnino rem, peccatum veniale committendum est, vt sentit glos. in cap. Si aliquid, 22. quæst. 4. & probat cap. 1. cum 4. sequen. 22. quæst. 2. quantominus tot sunt committenda.

Tum quia etiam vnum tantum peccatum veniale disponit ad mortale iuxta Thom. 1. sec. quæst. 88. ar. 3. Idem dicendum est, de eo, qui dicit aliquid, aut facit, vt ad amorem vanum, aut veniale tantum malum alliciat, qualis est illa, qua quis videt, alloquitur, vel obsequio aliquam fœminam prosequitur, non quidem quo moueat eam in copulam carnalem, neque in tactus inhonestos neque delectationem morosam, sed quo illa delectetur eius aspectu, alloquio, pulchritudine ac ornatu, & eum benevole intueatur complacentiam de bene constituta & culta persona, significando, sine alia delectatione aut fine mortifere malis, quanquam magna circunspectione opus est, ne hoc aliqua mortali culpa inficiatur.

Nono, quod interdum absolui potest, qui occasionem interficiendi dedit, ob commoditatem balistam absq; malo fine, licet nunquam se amplius, sic commodaturum nõ statuat, & interdum non. Quia commodare ex sua natura, talem occasionem non efficit, circunstantiæ tamen eam efficere possent. Proinde, si quis alicui, qui cum alio rixatus est, irato animo balistam petenti cõmodauerit eam, talé præbet occasionem. Quia interuenit auxilium, aut cõceptus salutis spiritualis, aut consensus, saltem interpretatiuus, quod per quintam & sextam dictæ definitionis partem sufficit ad efficiendum vt aliquid sit eiusmodi occasio. Idem dicendum, de eo qui commodat, aut vendit lanceam, sclopetum, ensem, aut alia arma, aut pigmẽta, aut chartas lusorias, talos, orbiculos, aut aliquid aliud quod bene & male alteri tradi potest.

Decimo, quod talis est illa occasio quotidiana, quam dat, qui imperat, consulit, aut rogat alium, vt falso iuret, iniuriam inferat, percutiat, fornicetur, aut aliud opus manifestum faciat, ad tentandam virtutem eius tantum, licet non intẽdat eum ad id inducere, imo introsum desideret, ne illud faciat: quia est peccatum mortale, Nam est actus, suapte natura, ad culpam mortiferam inducens, sine circunstantia iustificante, & sic illi prima dictæ diffinitionis pars conuenit. Nec obstat, quod in cap. 4. nu. 20. dictum est, scilicet, eos non peccare, qui aliquam occasionem furãdi, aut alia mala patrandi, pueris ad id proclinibus offerunt, quo deprehensos eos fructuosius castigent, quia aliud est occasionem peccandi offerre, quod interdum licet, aliud præcari, consulere, aut imperare directe, vt peccent, vt pulchre Caiet. 2. sec. q. 78. ar. 4. tractans sequentem decisionem explicuit.

Vndecimo, quod talem occasionem non præbet, qui ab eo, qui ex sua malitia, est ad peccandum paratus, petit aliquam rem ex se bonam, quæ tamen est materia exercendi peccatum ab ipso conceptum, quamuis talis sit ea quam dat ille, qui petit aliquid, quod est peccatum, ab eo, qui ad id accinctus siue paratus est: Ex quo colligitur ratio, quam quidam perdoctus quærebat. Cur qui mutua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur ab vsurario ad dandum sub vsuris parato, ob necessitatem petit, non peccat, qui vero petit ab eodem ad vsuram peccat? Est enim ratio, quod qui primum petit non petit ab eo, rem malam, quam vis materiam peccandi offerat, qui autem petit posterius, sic, vt recte declarauit, & probauit Caietanus vbi supra, cui concordat Dominus Sotus tacito eo, de iustitia, & iure lib.6.quæst.1.art.5. Pro quo facit decretum sancti Augustini cap. Mouet, 22.quæst.1. quo probatur, non esse peccatum, petere ab infideli, vt se promisso staturum iuret, licet illum per suum falsum Deum iuraturum sciat, quanquam petere vt per illum suum falsum Deum iuraret, peccatum esset. Facit etiam, ratio superius tacta, scilicet, non esse peccatum occasionem peccandi sine mala intentione, cum necessitate, aut vtilitate, præbere ei qui ex sua malitia peccat: quanquam petere vt peccet, aut vt rem, quæ peccatum est, faceret, sic. Facit etiam, quod sicut illud decretum cap. Mouet, 22.quæst.1. probat, & S. Thom. dixit 2.sec.quæst.78.ar.4. alieno peccato sine consensu in illud, vti, licitum est, quemadmodum ipsemet Deus pro sua bonitate, nostris peccatis in bonos fines vtitur.

Duodecimo, quod non est talis occasio illa vsu frequentissima, quam aliquis dat deponendo suos nummos, apud nummularios vsurarios, aut contractus vsurarios exercentes, qui proprios habent ad illas exercendas, vt dixit S. Thom. in dicto art. 4. ad quartum. Quia nulla particula dictæ diffinitionis illi conuenit. Est autem talis illa, quam dat qui deponit, apud talem nummularium qui proprios nummos non habet, quibus suas vsuras exerceat, sicut idem S. Thom. sentire videtur. Quod verius videtur, quam quod Caietanus super ipsum, in dicta q.78. art. 4. insinuauit, Idémque quod nobis, visum fuit, D. Soto lib.6.q.1.sub finem, de iust. & iur. Quia differentia, quam S. Tho. inter illos duos ponit, non satis bene verificatur, intelligendo eam, vt Caietanus quoad peccatum veniale, quod vnus incurrit, qua suam pecuniam non deposuit prudenter, eam committendo ei, quem credebat eam impensurum, cum propriam non haberet, & alius non, quia prudenter deposuit apud eum, quem credit eam non impensurum, cum propriam habeat. Nam is intellectus, à mente S. Thom. est maxime alienus, quæ est conclusio notabilis pro mille apud cambia vsuraria exercentes, deponentibus.

G Decimotertio, quod talem occasionem non præbet, qui alium ad committendum aliquod peccatum minus, inducit, videns eum ad maius committendum deliberatum, nec valēs alio modo illud ei dissuadere, vt etiam infra cap.17.nu.263.dicemus. Quamuis Caietan. vbi supra oppositum tenuerit. Quia licitum & etiam sanctum est, precari & persuadere ei, qui proponit interficere, aut adulterari, vt satis esse ducat, percutere, aut fornicari: vt clare sanct. Augustin. in cap.

Si quod

Si quod verius 33.q.2.dixit & Adrian.quodlib.1.q.2.& etiam Sotus, super c.5.ad Rom.& Caiet.in summa verb.Tyrannus.

Decimoquarto, quod per prædicta, ponderati potest, quædam conclusio Magistri Soti lib.9. q.1. art.5. de Iust. & iure, scilicet quod non peccat, qui aliquid, quod in se bonum est, petit ab eo, qui dare aut facere bene potest, ex eo, quod scit, alium dando, aut faciendo petitum peccaturum. Quoniam ponderata per prædicta vera videtur, quando sine contemptu salutis spiritualis proximi, & non præbito ad illud auxilio, nec consensu in illud, etiam interpretatiuo, petitur, & alius per malitiam & per solam ignorantiam, aut infirmitatem peccat, & quando aliquid horum concurrit, non videtur vera.

Decimoquinto, quod illa conclusio quam post S. Tho. in 4. dist. 24. H q.1.q.5.ad 3.& Sylue.verb. Clericus, §.8.q.1. asseremus infra, c.25.num. 78. scilicet, mortaliter peccare eum qui credens sacerdotem esse in peccato mortali, & quod eius non pœnitebit, ante missam quam faciet, inducit ipsum ad eam celebrandam, est intelligenda, de sacerdote, ab ecclesia per excommunicationem aut suspensionem notoriam pulso, aut non præparato, nec ad missam obligato, aut per ignorantiam, aut infirmitatem, & non per malitiam peccante, aut eum cum mala intentione, aut consensu, aut contemptu salutis spiritualis eius inducit. & non alias vt colligitur ex prædictis, & his, quæ in c.1.§. Sacerdos, num.3.& seq.post vtrúnque Thom. in 3.par.quæst.64.art.6.copiosius diximus. Propter quæ omnia credo homines rogantes sacerdotes, vt pro illis missas faciant, aut vt illis sacramenta administrent, raro ob id peccare.

Decimosexto, quod nec etiam est talis ea, quam subditus alicuius tyranni, qui dominium & iurisdictionem alicuius status vsurpauit, eidem dat, petens iustitiæ administrationem aut beneficium, seu gratiam aliquam honestam. Quia dicta diffinitio illi non conuenit, cum ipse per malitiam peccet, & subditus non petit opus ex se malum, quamuis materiam peccandi offerat, imo ad minus peccandum inducit. Si quidem dat operam, vt qui peccant alienam potestatem vsurpando, non peccet, etiam iustitiæ administrationem, & beneficiorum seu gratiarum distributionem prætermittēdo, vt recte Caiet. in Summa, verb. Tyrannus, declarauit.

Decimoseptimo, quod talis fuit illa, quam quidam nobilis religio- I
so cuidam iuueni ab eodem hospitio excepto dedit, introducens ei in cubiculum noctu puellam, sine intentione inducendi illum aut illam, ad peccandum, sed tantum tentandi eius castitatis virtutem. Quia prima dictæ diffinitionis pars ei conuenire videtur, cum illud opus peccatum sit mortale, quippe quod sua natura est inductiuum ad culpam mortiferam, nisi illius magna religio, & puellę magna ho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nestas circumstantiam iustificantem produceret. Idem dicendum de ea,quam dedit is, qui amatorie quandam mulierem sollicitauit, volens vt illa in id consentiret,sed vt intelligeret,quid respõderet.Idem item dicendum de ea quam alius dedit alteri, cum soli essent.Hodie se dicens,sine mala intentione,vt eam experiretur,si te multum deperi carer,dormires ne mecum?

Decimooctauo, quod non erant tales, quas sibi mutuo dederunt duo Hispaniæ magnates, cum alter alteram super mulam suam retro se ferret, qui cum transirent cum suo comitatu, per locum quendam secretum,absque fine mortali, aulice dixit ille. Qualis locus erat hic Domina ad voluptati indulgendũ, si tu alia fuisses, & illa respondit, erat quidem valde aptus si tu alius fuisses eum impotentiæ infimulã. Nec etiam illa quam grauis quidam vir dedit, dicens sine alio malo fine,vrbano sermone, honoratæ cuidam fœminæ. Vis vt in coetu lecto nos metiamur? Quia quamuis hæc verba per se ad peccatum mortale dirigantur,ex qualitate tamen personarum, fine & modo dicendi colligebatur circunstantia quædam , moderans vim eorum, quam ad inducendum ad peccatum mortale habent, de quo casu ego satis huciusque dubitaui.

Decimonono,quod diu multũmque dubitaui,an esset talis illa quidam sacerdos,ante triginta annos mihi confessus fuit, se dedisse admouendo iocoso honestóq; amore, absq; mala intentione manum honestæ cuiusdam mulieris pectori, & eiusdẽ mammillas tangendo. Cuius decisionem nunquam hactenus,affirmare sum ausus, nunc autem dico mihi videri eam non esse talẽ,quia nulla pars prædictæ definitionis,eam comprehendit,quando tactus ille ex sua natura non tantum incitat ad peccatum mortale, vt quasi semper mortaliter peccare faciat personas,quæ sunt eiusmodi qualitatis,quando,vt dixi, inordinate fit,quamuis si serio fieret, aliud dici deberet. Idem dicẽdum est de eo qui absq; mortali fine & intentione , aliquam fœminam , per manum aut brachium ducit, quamuis vtérque sit iuuenis , & etiam de eo , qui manum premit,Caiet.2.sec.q.154.ar.4.col.4.aut vellicat,aut brachium torquet,aut eius pedem suo contingit:Et etiam de eo , qui amplectitur,& osculatur:vbi talis est consuetudo,modo partium obseruantia aspectus,& tactus absit,de quibus iam dictũ est.& modo non sit alius finis,& intentio mortalis,vt solet fieri in choreis,iocis, saltationibus & aliquibus ludis, ad recreationem adhibitis , maxime inter cognatos,& familiares,in quibusdam regionibus,plusquam in aliis.

K Vigesimo,quod nec etiam est talis occasio illa peccandi,quam obtendunt Vniuersitates,studia,Collegia,gradus,magisteria,doctoratus, ad docendum scientias licitas institutas,licet multi propter illa peccent, docendo,discendo,gradus conferendo,suffragia ferendo,& male regendo,per superbiam,ambitionem, vanam gloriam,inuidiam, auaritiam,technas, mendacia, subornationes , & etiam periuria: Ob quæ, huius contrarium dixit ille Hæresiarcha Vuicleff damnatus per concilium constãtiense,sess.8. cuius articulus damnatus ibidem est, Vniuersitates,studia,collegia,graduationes & magisteria,in eisdem,sunt vana gentilitate introducta , & tantum prosunt ecclesiæ sicut diabolus: Sed longe verior est nostra hæc responsio, quia præfatam occasionem non comprehẽdit prædicta resolutio. Optimum tamen esset, vt considerarent rectores, & Gubernatores scolarum,& collegiorum tanta esse peccata , quæ in illis committuntur, vt occasionem dederint illi hæretico , & suis sequacibus ad illud de ipsis affirmandum. Ideóque omnibus artibus, & viribus, nauarent operam diminuendis illis,etiam si omnino exinanire non possent.

Vigesimoprimo , quod nec etiam est talis occasio quam dant peccandi scientiæ licitæ, Theologiæ,Legum & medicinæ,quamuis quidam scripsit,quod animæ peribãt ob Theologiam ad earum salutem inuentam, & corpora ob medicinam, ad eorum valetudinem inuentam , & bona per leges , ad eorum conseruationem lata , quia culpa non est earum, nec suorum authorum , sed eorum qui eis abutuntur: Idem dicendum de alius scientiis,& artibus, quas infamia notare inquos eorum debellator Castrensis refert,in lib.6.contra omnes hæreses,Verb.scientia.

Vigesimosecundo,quod nec etiam talem occasionem dant, qui illas artes mechanicas exercent,quarum operum vsus bonus & malus esse potest , quanquam plures illis male venialiter vtantur vt in cap. Negotium,de pœnit.distinct.5.nu.5.& 19.&27.probauimus.Quia per septimam particulam dictæ resolutionis excipiuntur. Quandoquidem peccatum veniale non admit gratiã diuinam , nec illius dimissio ad illam consequendam est necessaria secundum Thom.3. part.q. 87.art.1.& dictum fuit suprà, cap.1.nu.26. Ob quod mihi videtur, absolutionem non esse denegandam personis, qui componunt pigmenta,nudusia, collaria,sudaria, mammillaria, & alia valde operosa, quibus communiter homines male venialiter vtũtur, licet confessarij ab hoc eas abducere deberent, præsertim moniales, quæ cum sint professæ,statum perfectionis illustrem,à dãdis & accipiendis vanitatum occasionibus,multum cauere debẽt,licet non sint nisi veniales. Quia quamuis maculam non inspergant , tollunt tamen decoris lucem, & obscurant, vt declarauit S.Tho.1.sec.q 87.art.1. post S.August. qui in libr.de pœnit. dixit peccata venialia si multiplicentur , decorem nostrum ita exterminant,vt à cœlestis sponsi amplexibus,nos separent.

Vigesimotertio, quod nec etiam dat talem occasionem, qui habet

artem faciẽdi opera, quæ ex se sunt talia, vt illis homines bene & male vti possint, quamuis maior pars male etiã mortaliter vtatur, vt efficaciter in c. Negotiũ, nu. 8. de pœnit. dist. 5. probauimus, sequuti mentem diui Tho. & Caietani 2. sec. q. 69. artic. 2. & præcipue per istam rationem, Quod aliqua ars, aut alia res non est mala, quod plures, male etiam mortaliter ea vtãtur. Bona enim est lex illa naturalis & diuina, de vno solo Deo recte colendo, quãuis maior hominum pars, imo & nouem ex decem, qui sunt pagani, Iudæi, Mauri, Christiani, hæretici, & multi catholici male etiam mortaliter ea vtantur. Bona etiam est lex de non iurando irreligiose, sed maxima hominũ pars recensendo in ea Gentiles, Iudæos, Mauros, & hæreticos, & catholicos, quos omnes illæ obligant, iurant, aut habent voluntatem iurandi per falsos Deos, aut irreligiose per verum. Sancta est item lex sexti, & noni præcepti decalogi, de non fornicando, nec concupiscendo, maior tamen pars in illam mortaliter peccat, opere, ore, voluntate deliberata, aut moroſa delectatione carnali contra naturam, aut præter illam.

L Vigesimoquarto, quod nec etiam talem occasionem peccandi dat qui ad bonum finem permittit, aut instituit, cum moderatione debita, supplicationes, congregationes publicas, & solemnes ouationes, nundinas, nuptias, primas missas, belli simulachra, publica conuiuia, & exercitationes currendi, saltandi, aut choreas, & tripudia faciendi. Quia prædicta resolutio eam non comprehendit, & quia sunt opera sua natura talia quibus homines, & bene & male vti possunt. Et quamuis multi ex illis occasionem peccandi capiant, multi tamen illis bene vtuntur, & ex his qui male vtuntur, quamuis aliqui mortaliter peccent, maior tamen pars sine comparatione, non peccat amplius quam venialiter.

Vigesimoquinto, an occasio peccãdi, quæ ex agitatione taurorum datur sit talis vel non, infrà in cap. seq. nu. 9. dicetur.

Vigesimosexto, an sit talis occasio, quę ex permissione lupanarium publicorum datur infrà in cap. 17. nu. 195. dicetur.

Vigesimoseptimo, quod talis est occasio quam dat ille qui ne scandalizet alium, qui iniuste offenditur omisit aliquid facere, quod sub rearu mortalis culpæ efficere tenebatur, puta rancorem in inimicum conceptum deponere, vel opitulari proximo, extrema necessitate laboranti secundum S. Thom. 2. secun. quæst. 43. artic. 7. Richard. in 4. distinct. 38. & text. in cap. Vtilius, de regu. iur. S. Anton. 3. part. titul. 3. cap. 4. §. 5. neque etiam opera quæ non sunt præcepti, sed consilij puta dare eleemosynam, ieiunare, & id genus alia, omittenda sunt ob malitiam, inuidiam, vel male dispositam voluntatem illorum, qui propterea scandalizantur. Est enim scandalũ Pharisaicum, Matth. 15. & cap. Inter verba, 11. quæst. 3. Imo nec quando scandalum ex ignorantia,

rantia, vel infirmitate animi oritur, quod pusillorum, aut ignorantium seu imbecillium, nuncupatur, debent bona opera, in totum relinqui, sed occultari, aut differri, quoúsque moneatur proximus, bonitatem eius quod facit. Quod si post huiusmodi admonitionem, adhuc scandalizatur, nihili est habendum tale scandalum, tunc enim iam fit pharisaicum iuxta præallegatos doctores & beatum Gregorium, in dicto cap. Inter verba, nisi quando illi admoniti non intelligunt rationem, quæ illius redditur, aut antiqua consuetudo vel alia ratio, qua ipsi nituntur, persuadet eis non esse iustam, illam rationem quæ ipsis redditur. Tunc enim quia scandalum, non ex malitia, sed ex ignorantia oritur, talia opera etiam secundum se bona, cum non sint de necessitate salutis spiritualis, dimittenda sunt, vt Cardinalis Caietanus 2. sec. quæst. 54. art. 7. docuit. Nemo tamen subinde cogitet, in gratiam proximi, aut propter euitandum scandalum, licere alicui, nec vnicum peccatum veniale committere, secundum S. Thom. in 3. distinct. 43. arti. 7. ad 5. Imo neque propter impediendam mortem alterius, mentiri vllo modo licet, cap. Super eo, de vsur. & cap. Primum, 22. quæst. 2. facit, gloss. singul. cap. Si aliquid. 22. q. 4.

Vigesimo octauo quod talis est occasio quam dat is, qui ex aliqua causã occulta vetcitur carnibus, in diebus ab Ecclesia prohibitis, vel qui ieiuniis præceptis non ieiunat, & eos qui propter ignorantiam scandalizari videntur, certiores non facit, vt patet ex prædictis.

SVMMARIVM.

Restituere quo pacto, qui proximum damnificauit in bonis animæ. nu. 31.

QVI proximo nocuit in bonis animæ, eo quod ad peccandum mortaliter, ipsum induxit, tenetur iuxta vires eniti, vt bonum quod sua opera amisit, ipsi restituatur. Nam si rerum corporalium restitutio est necessaria, multo amplius spiritualium, quæ ad animam pertinent, argu. cap. Cum in cunctis, de elect. & auth. Multo magis, C. de Sacrosc. Eccles. si quidem hæc nobiliora bona sunt illis cap. Decernores. 6. quæst. 1. Proinde modo quo nocuit restituere debet, inducendo eum quem decepit, ad peccandum, ad pœnitentiam: & opera meritoria consulendo, exhortando, & pro eo Deum precibus tum propriis tum alienis, si opus est, interpellando, eiúsque conuersionem impetrando reuocare contendat, absque tamen peccati occulti manifestatione. Vnde constat, quãtum periculi contrahat qui alium ad peccandum inducit, quoniam vix dignam restitutionem facere potest, si quidem voluntas, quæ semel corruit in peccatum vix multis etiam admonitionibus, consiliisq; potest ad viam virtutis redire, 31

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum Sot.in 4. distinct.16 .quæst.3. in hoc communiter ibi receptum,& Adrian.in 4.de restit. quæst.31.& alios alibi. Sed hæc omnia videntur intelligenda, de illo, qui vi, dolo, aut fraude alium ad peccandum induxit:vt si pater, Dominus, aut Paterfamilias auctoritate sua induceret filium suum,aut clientem,vt cum alio inimicitias exerceret,aut litteris præditus,aut hæreticus quispiam, alteri persuaderet illum aut illum contractum, vsurarium non esse, vel illam, aut illam doctrinam esse veram,cum contrarium esset verum,vel qui fusurando,& falsa renuntiando, inter duos inimicitias disseminat. Non autem intelligendum hoc de illo, qui ad peccandum impulit alium, qui scit illud esse peccatum, & potest libere & absque vllo timore, erubescentia illius qui induxit illum ad peccandum,abstinere ab illo peccato, & ab illo resilire:Nam hic ad nullam tenetur restitutionem, à iustitia præceptam de qua hic loquimur, si quidem nihil committit contra iustitiam,quanquam debet illum ex charitate, sicut alios peccatores, & aliquanto plus corrigere, id quod erudire insinuante, & meo iudicio,efficaciter probauit magister Sotus,lib.4.quæst.4.artic.4. de iust.& iure.

Decimum P.Vinc.dubium est, circa prædicta num.13.quatenus reputetur sibi habere, peccare mortaliter illum qui se putat abiectum & inhonoratum eo quod sit ex talibus parentibus genitus, quoniam incite quis potest se inhonoratum iudicare, eo quod patre Iudæo, vel hæretico,vel proditore sit natus arg.l. Quisquis,C.ad l.Iul.Ma.& c. & c.statutum,& c.Cum secundum,de Hæret.lib.6.& ita quæritis rationem quare id iudicem esse peccatum?Sed respondeo,quod ibi non dicitur peccare illum qui se abiectum putat eo quod sit talibus parentibus natus,sed longe aliud,nempe,eum peccare qui adeo despicit parentes suos, vt se putet,&c. Ita quod ratio peccati, non est sita in eo quod se vilem putet, sed in eo quod despicit indebite parentes tales quos etiam si sint pauperes, & abiecti,& ipse diues & sublimis, tenetur honorare, per hoc quartum præceptum.

Cap. XV. De quinto præcepto decalogi, Non occides.

SVMMARIVM.

Præceptum quintum, Non occides, prohibet occidere, & quodcunque damnum corporale,& volunt atem id inferendi,non autem animæ, nu.1.
Occidit quis licite iudicis authoritate, & in bello iusto, & ad defensionem personæ propriæ vel alienæ,imo & verum, &c nu.1.
Mors aliena pro medio defensionis propriæ, an sit licita,nu.2.

Vita proximi plus æstimanda, quam res propria, in casu necessitatis, & non aliàs nu.2.
Defensio debet esse moderata,nu 3.
Fugere quis an teneatur.nu.3.

PRO fundamento dicendorũ dicimus primum,sequentes concilium Colonienſe, in declaratione huius præcepti, hoc præceptum fuisse interpretatum ab eodem, qui illud tradidit, vt patet Matth. 5. scilicet, quod hoc præcepto,non solum prohibetur homicidium,aut quæcunq; percussio, verum etiam voluntas id faciendi, Etenim vt docuit S. Tho.receptus.1 sec.q.72.art.7. quem nos sequimur in additione, cap. Quando,de consec.dist.1.nu.233.& suprà in prælud.9.num.2.diximus peccata cordis,oris & operis, eiusdem esse speciei.

Secundo dicimus, hoc præceptum tanto melius custodiri debere, quanto potiores ob fines latum fuit, quos in dicta additione, nu.17. congessimus, & quod ille infringit illud, qui ob vindictam, vel aliquem alium respectum, publicum, vel priuatum iniustum, vult,procurat, aut operatur, aut aliquod detrimentum personale, aut corporale notabile proximi,non autem qui vult,procurat,aut operatur detrimentum animæ; vt ipsummet concilium sensit. 1

Tertio, quod multoties quis licite alterum occidit. Primo,Iudicis authoritate, cap.Ille.23. quæst.4. Exod.22. Maleficos non patieris viuere super terram, secundum S. Thom.2.sec. quæst.64. artic.2.etiam ob furtum, iuxta eius commentatorem, in dicto artic.2.quæ est communis opinio, in 4.dist.15. contra Scotum. Secundo, in bello iusto, quod etiam authoritate publica geritur, cap.Nisi, ca.Noli,cap.Quid culpatur, & cap. Militare,23. quæst.1. Tertio, ob vitæ propriæ defensionem, Clemen.1.de Homic. Quarto, quando aliter rem suam tueri non potest,quod post Caiet. in dicta quæst.64.artic.7.& Anton.3.par. tit.4.cap.3. sub finem, & Sylvest. verb. Bellum 2.§.2. probauimus in cap. Olim, 1.de restit. spoliat. quod opportune pro hoc facit, vbi respondimus ad cap.2. de homicid. quod secundum Panormit. ibidem contrarium probat, in illis verbis; te, tuáque liberando. Respondimus etiam ad rationem, quæ pro illo facit, videlicet, quod, vt suprà 2 cap. præcedenti dictum est, tenemur ad magis diligendum vitam proximi, quam nostras fortunas; Respondimus, inquam, quod illud est verum, in casu necessitatis, extra tamen illum, maiorem curam habere quis debet,rerum suarum ad suam suorúmq; vitam tuendam, & ad virtutem exercendam, quam vitæ alienæ iuxta S. Thom. præceptum in dicto artic.7. Pro quo facit l. Vt vim. ff.de iustit. & iur. At qui capit aliena titulo alio quã necessitatis, non est positus in illa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quinto, propter defensionem proximi, Glos. penul. Clemen. 1. de homicid. & in Summa, 15. q. 8. Innocen. Panor. & Commun. in cap. Si vero 1. de senten. excom. Panor. in cap. penult. de cler. percuss. quicquid dicat Fortun. in d. l. Vt vim, ff. de iust. & iur. num. 24. Omnes autem hi casus vna in re conueniunt, scilicet, quod in omnibus eis peccat occisor, qui ob odium, aut vindictam priuatam, occidit, cap. Cum minister, 23. quæst. 5. differunt autem in aliis: Etenim in tertio casu, qui homicidium necat, neque peccat, neque est irregularis, in cæteris autem licet non peccet, sit irregularis iuxta glos. singul. ab omnibus fere receptam, quæ est penult. Clemen. 1. de homic. Item, qui in duobus primis casibus, scilicet, Iudicis authoritate, aut in bello iusto occidit, aut iubet occidere, potest quidem habere propositum & animum occidendi propter bonum pacis, & tranquillitatem Reipub. At qui in aliis casibus occidit, non potest iuste habere animum occidendi, nec apprehendere mortem alterius tanquam medium, ad se defendendum, solum enim debet intendere in defensionem sui, rerum suarum, aut proximi, licet exinde mors aggressoris fuerit subsequuta, vt videtur sentire Thom. 2. sec. quæst. 4. art. 7. & expressit late ibi Caiet. & Caiet. S. Xisti in cap. De occidendis, 23. quæst. 5. & Abulen. super Matth. cap. 5. quæst. 46. Pro quibus faciunt aliqua dicta S. Augustini quorum principium est in dicto cap. De occidendis hominibus, ne ab eis quis quam occidatur, non mihi placet, consilium, nisi forte. sit miles, aut publica functione fungatur, Contrarium tamen tenuimus nos, in dicto c. Olim, quod etiam postea latè asseruit Sotus in lib. 5. quæst. 1. art. 1. de iust. & iur. Primum, quod hæc subtilis limitatio videtur nouitates, qua parte fieri potest, sunt fugiendæ cap. Ex parte, de Consuet. Tum quia vim vi repellere licere, omnia iura clamant, vt habetur prædictum cap. Olim, & l. Scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad l. Aquil. & l. 1. ff. de vi, & vi armat. & l. 1. C. Vnde vi, & ibi citata in eis per glossam. Tum quia licet cuiuis ferro se petentem, occidere, l. Sed etsi quemcunque, ff. ad leg. Aquil. Tum quia nisi Thom. vbi supra hoc innuasset, nullus præfatorum id tenuisset, & Thomam id noluisse docere, satis probat Sotus vbi supra. Tum quia præfatum Augustini dictum, intelligendum est de volente occidere alium, quam aggressorem, vel aggressorem sine præcisa necessitate, vt iura iuribus concordent, quod expedit, cap. Cum expediat, de elect. lib. 6. & l. 2. C. de inoffic. dot. Tum quod alioqui vix vllus vnquam occideret aggressorem sine peccato, quoniam omnis inuasus vt plurimum concipit voluntatem occidendi, si alias se, suáque tueri nequeat. Tum quod metus mortis, quæ est secundum Philosoph. omnium terribilium maximum, non permittit, vt fragilitas humana tã æquo animo sit, vt percutiendo aggressorem, solum velit se defendere, & non occidere,

& ita quo se defendit, etiam vibrando ensem, non peccat, secundum glos. Clem. 1. de homic. etiam si spiculum dirigat in guttur aggressoris, vt rectè explicat Sotus. Quare non licet occidere alium antequam aggrediatur vt non occidat habita opportunitate id faciendi, quod scitur, eum velle facere, quia nulla iura naturalia nec humana hoc permittunt, circa alium quam aggressorem vt præfatum Augustini dictum negat: Credimus autem dici posse quoad hoc eum aggressorem, qui decreuit occidere alium, cui nullum est diffugium euadendi mortem, nisi præueniat eum antequàm aggrediatur, qualis videtur esse vxor, quæ certo nouit se occidendam à marito pugione quē suposuit ceruicali ad occidendã eam dormientem, & non potest fugere concluſa claue ianua. Item, vt quis in tribus vltimis casibus iuste occidat, oportet, vt circa defensionem obseruet moderamen inculpatæ tutelæ: vt id solũ faciat, sine quo, iniuria non posset vitari, vt in glo. fin. dicti c. Olim, plusquam alij declarauimus. Proinde non liceret se defendere maiori vi, quam sit ad propulsandam iniuriam necessaria per dictum c. Olim: & per dictam l. 1. C. Vnde vi, & per tradita Anton. 2. part. tit. 7. c. 8. §. 1. nec consequenter, armis, ab eo qui sine illis inuadit, iuxta prædictam glossam nisi quãdo pugnus inuasoris est ita, aut paulo minus fortis, quam ensis inuasi, iuxta eandem glossam singul. communiter receptam, dictæ l. 1. Idem nobis videtur, quando nisi se armis defenderet, iniuriam maximã honoris, aut personæ pateretur, si quidem, iuxta prædicta in 4. casu, supra eod. c. n. 2. rectè quis potest, ob suarum rerum custodiam, alterum occidere. At honor pluris valet, quam fortunæ, c. Suam, iuncta glos. verb. Modestiæ, de pœn. Prou. 22. & Arist. 4. Ethic. & glos. extrauag. Ad conditionem, §. Rursus verb. Honori, de verb. signific. & iniuria personæ, maior est quam fortunarum l. In seruorum ff. de pœn. Ex quo in dicto c. Olim, extra glos. cũ Panormitano inferebamus, quod si ille quem alius aggreditur non potest absque suo dedecore fugere, non tenetur id facere, & si non potest vitare vulnus, aut alapam, quam sibi alter molitur impingere, nisi ipsum occidendo, poterit occidere. Bal. in Repet. l. 1. col. 6. C. Vnde vi, Cõtra vero, qui iam est vulneratus, vel quem aggressor iam reliquit & fugæ, non potest absque peccato illum occidere, quoniam iam illud est vindictam sumere, & limites defensionis transgredi, secũdum Richard. in 3. dist. 37. Quod limitandum existimo, quando affectus iniuriæ vulneris, aut alapæ, vel alia, magnam sui honoris iacturam facere, si fugientem non persequeretur: Nam talis posset eum persequi, & percutere tantum, quantum ad sui honoris defensionem opus esset: Nam licet illud non esset defendere personam, neque fortunas, esset tamen defendere honorem, quem licet, vt prædictum est, defendere, etiam occidendo, si eo ad id opus esset. Addimus item, quia multis vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

derur id expedire, licet res manifesta sit, scilicet, maritum occidentem, aut cupientem occidere vxorem in adulterio deprehensam, peccare mortaliter, c. Inter hæc 33. q. 2. vbi glos. singul. & celeb. quamuis in foro exteriori minimè puniatur.

Qui peccant mortaliter contra hoc quintum præceptum, de non occidendo.

SVMMARIVM.

Præceptum de non occidendo, quis violat, & peccat mortaliter, occidit, aut vulnerat, &c. si vult, procurat, aut ea ve delectatur. nu. 4.
Qui occidit defendendo alterum, aut suam castitatem, aut qui occidit latronem, num 5.
Qui occidit casu num 6.
Qui occidit, aut ferit ministros iustitiæ, vt se ipsum defendat. nu 7.
Qui se exponit periculo nocumenti notabilis corporalis per funes ambulando, vel alio modo num 8.
Qui ingreditur duellum aut torneamenta periculosa, vel eis adest, &c. n 9.
Qui alienam mortem desiderat. Qui delectatur cogitatione occidendi &c. numero 10
Qui præ ira sibi mortem exoptat, &c. nu 11.
Qui se exponit martyrio indebito, vel vitam suam abbreviat. nu 12.
Qui desiderat se nunquam fuisse natum: Qui in carcerem aliquem coniicit iniuste: Qui aliquid notabiliter noxium manducauit, aut alteri manducandum tradidit, vel infantem tenerum in suum cubiculum coniecit. n 13.
Qui facit abortire, vel abortiendi periculum subire, nu. 14.
Qui pergit ad bellum iniustum, &c nu. 15.
Qui condemnant aliquem iniuste ad damnum corporale, aut non defendit ab iniusta morte, &c. num 16
Qui non prohibuit suos, ne vindictam caperent, vel fuit particeps in aliqua ex prædictis vel consensit in vnum modum ex illis nouem nu. 18.
Taurorum agitatio quæ mortalis, cum bulla Pij V super hoc edita. n. 18.
Latro diurnus, & nocturnus in quo differant, nu. 5.
Duellum quod licitum nu. 9.
Irregularis est adulter occidens maritum alicuius fœminæ ob suã defensionem numero 7
Torneamenta quanam sunt licita nu. 9.
Delectatio de bono quod nascitur ex alterius morte, nu. 10.
Excommunicatus qui clericus se ipsum percutiens nu. 11.
Mater quæ filium paruulum secum admittit in lectum. nu. 13. *Irregularitas*

Irregularitas propter abortum procuratum, nu. 14.
Restitutio rei lucrifactæ in bello iniusto nu. 15
Testem ad condemnandum, nemo tenetur se offerre. nu. 17.

EX præfatis infertur, peccare mortaliter contra hoc quintum præceptum. Primo, qui iniuste occidit aut mutilat, aut palis vel aliter notabiliter ferit alium, aut quidpiam horum vult, procurat, aut delectatur ea fecisse 23. q. 1. in fine summæ. Id autem quod Io. Maior in 4. dist. 17. q. 4. admonet, vt confessarius interroget homicidam, quid impulerit ipsum ad occidendum, & quantum tẽporis in proposito permanserit & factum placuit. Illa, inquam, admonitio pertinet ad peccatorum circunstantiam, quam numeri vocant, & non pertinet plus ad hoc peccatum, quam ad alia: Et quod dicit toties hominem illũ peccare mortaliter, quoties id voluit, debet limitari iuxta illa, quæ in c. 1. de pœn. dist. 5. nu. 48. & supra c. 6. nu. 14. & sequ. diffinita sunt, scilicet, vt non procedat quãdo absque interruptione operis exterioris, actus interior continuatur, vel absque interruptione actus interioris, apparatus exteriores, & præludia maleficij multiplicantur. Dixi supra (iniuste) quoniam, qui iuste occidit, propter iustam defensionem proximi, vel sui honoris, & rei familiaris, etiam si aliter propriam vitã defendere posset, non peccat, licet irregularitatem eõtrahat, iuxta glos. singularem, quæ penultima est, Clem. 1. de homicidio receptam per omnes ibi, & Sylvest. verb. Homicida 1. §. 9. Quamuis postquam hæc scripsissemus, contrarium renuerit ibidem, Reuerendissimus Sebastianus Didacus à Leyua, sequutus Fortunium, in l. Vt vim, col. 9. ff. de iust. & iur. eo quod eiusmodi defensor non peccat: Quæ ratio fragibus est, cum iudices, Aduocati, & testes, & alij sine peccato cooperantes ad iuste damnandum morte delinquentem, non peccent, imo bene mereantur, attamen irregulares fiunt secundum omnes, vt dicemus infra cap. 27. n. 209. Et seruat Curiæ Rom. stylus, qui ius facit, c. Quam grauì, de crimin. falsi & c. ex litteris, de constit. Quare à commissi est recedendum. 4

Secũdo, peccat mortaliter, qui noctu aut diu furem interimit, cum posset illũ apprehendere, & se suaque defensare, non occidendo eum, per resolutionem communem, in c. Si perfodiens, de homic. Etenim quamuis magna intercedat differentia, quantum attinet ad forum externum, inter Latronem diurnum, & nocturnum, quod hic præsumitur occidere velle, non autem ille, quoad forum tamen conscientiæ nihil est discriminis, quia occisor scit veritatem, cui in hoc foro credit præsumptio, arg. c. Tua & c. Is qui, cum eis annot. de sponsi. 5

Tertio, qui occidit aliquem etiam propter tuendam suam casti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem quam adhuc saluo omni honore suo, poterat bene defendere fugiendo, vociferando, vel alio modo iuxta communem opinionem quam S. Anton. 2. par. tit. 7. c. 8. §. 2. col. 5. optime declarauit. Nec interest, an sit vir, aut fœmina sic se defendens.

6 Quarto, qui casu occidit, percutiue aliquem præter intentionem, sed inculpa fuit, in non aduertendo, vel non adhibendo eam diligentiam quam homines mediocriter prudentes in similibus actibus adhibere solent, ne mors aliqua, vel noxa personalis consequatur, vt si dejiciens tegulas ex aliquo tecto, antequam deorsum eas mitteret, non præmonuit transeuntes, nec vllum eius rei signum posuit, aut castigaturus aliquem puerum, non abstulit gladium à cingulo, quo erat eum castigaturus, per quem postea è vagina elapsum, illum occidit aut lædit, cap. Ad audientiam, c. Lator, cap. Presbyterum, de homicid. l. Si putator, ff. ad l. Aquil. Et addimus, quod ad hoc vt homicidium casuale sit peccatum mortale nec ne, parum facit ad rem, an opus vnde mors consequitur, licitum sit vel illicitum, nam in vtroque casu crimen erit lethale, si præcesserit culpa in non adhibendo debitam diligentiam, ad periculum mortis vitandum, & in neutro, si ea fuerit adhibita, quamuis quantum ad irregularitatem, plurimum referat, vt Caietan. 2. sec. q. 64. art. 8. sufficienter probauit.

7 Vnde infertur illud Sanct. Antonini 3. part. tit. 5. capit. 8. §. 1. col. 2. Qui illicite aliquid aggreditur, quod est causa vt alium occidere, propter sui necessariam defensionem, non solum peccat, id aggrediendo, sed etiam est homicida, quod est intelligendum, quando crimen illud illicitum, erat quæda m via ad homicidium perpetrandum iuxta mentem Caietani in dicto art. 8. vt si intendens tantum percutere hominem, interimit, & probatur efficaciter, per c. fin. de homicid. Per quod defendi potest, aliud eiusdem S. Antonini dictum, in dicto §. 1. col. 4. scilicet. Quod qui ad mulierem alienam ingreditur, cuiusque maritum interficit, vt se defenderet ab eo, qui eum inuentum cum illa volebat occidere, est homicida. Talis enim ingressus, iure dicitur esse via ad tale homicidium, & subinde præuideri debuisse abortum illius consequutionem.

8 Sexto, qui damnatus ad mortem, occidit aut percutit ministrum iustitiæ, quo se eripiat, quoniam quoties vis est iusta, resistentia est iniusta iuxta gloss. l. Vt vim, ff. de Iust. & iur. Et Scotum communiter receptum in 4. distin. 15. q. 3.

Septimo, qui ne timidus, pusillanimis, aut ignauus habeatur, vel per audaciam nimiam decernit deliberate, amittere, aut amittendo periculo exponere vitam, aut membrum aliquod, vel partem eius notabilem, aut inferendi notabile damnum, in proximi personam, loco, tempore, vel modo indebito, iuxta mentem S. Tho. 2. sec. q. 124. art. expressam,

expressam, & per Caietan. in Summa verb. Timiditas. Dixi (deliberate) quia subreptio & inconsideratio eius, quod aggrediebatur, ipsum excusare posset à mortali, Caiet. ibidem, & probatur per dicta in c. 11. supra eodem num. 4.

Dubio autem vndecimo P. Vinc. circa hæc moto respondetur infra num. vlt. A.

Octauo, qui aliquo ioco vtitur cum periculo suæ vitæ probabili, puta funambulus super funes in altissimis locis corpus volutans, iuxta Sylvest. verb. Ars, q. 8. quod, meo iudicio, non procedit quando prudentis arbitrio, ille funambulus, eis viribus, & velocitate pollebat, locisque sic erat appositus, vt sine periculo verisimili talem iocum exercere posset, arg. extrauag. 1. Io. 22. de Torneam.

Ex hoc infertur responsio ad quæstionem: An qui hauriunt, vel dant venenum, ad experiendam theriacam mortaliter peccant? & aliis videntur non peccare concurrentibus his, scilicet, quod qui composuit theriacam pro homine legali habeatur, & quod eam de consilio insignium medicorum solito de more, iuxta præcepta medicinæ compofuit. Et quod iam facto in aliquo bruto animali periculo, virtus eius comprobata sit. Quodque tam qui dat quam qui sumit venenum, credit theriacam esse talem, qualis esse debet prædicto modo composita, & nullum subesse mortis, nec alterius notabilis damni corporalis periculum. Aliis tamen aliud visum est, quibus libenter accedo ante factum, eo quod satis experimenti potest accipi in brutis, post tamen factum, non auderem damnare aliorum opinione vsum.

Nono, qui aliquod duellum siue singulare certamen illicitū aggreditur, vel procedit ad torneamēta, aliaue huiusmodi exercitia prohibita, vnde vt plurimum, cædes vel grauia vulnera reportantur, vel ad id aliū induxit, vel nō impediuit cum posset, c. Monomachiā 1. q. 1. c. 1. & 2. de cler. pugn. in duello, & c. 1. de Torneam. Diximus, (Prohibita vt plurimū, vnde cædes vel grauia vulnera reportantur,) Quoniā multa torneamenta, hastiludia, ludus Troyanus, siue cannarum, vel virgarum quibus equites tecti clypeis ludere solent, aliaque huiusmodi, quæ exercentur, eo adhibito moderamine, quo cædes & alia pericula cauentur, non sunt illicita. sed potius permittūtur, per extrauag. 1. de torneam. quod probat Maior in 4. dist. 15. q. 5. col. 4. licet quādoque sed raro mors & vulnera notabilia cōsequantur, Diximus etiā (Duellum illicitū) Quoniā qui iustū duellū ingreditur, nō peccat, quale est illud eius, cui per sententiā iniustā vita vel membrum eripiendū est, nisi cū accusatore in arenā & illud duellū descēdit: Quale est etiam illud Regis vel Ducis, qui videns se fouere iustitiā & ab aduersario multo maiori potentia præcelli, quo credit se in vniuersali prælio ab eo superandam, & ideo eligit duellū & singulare certamen vt sup. in c. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

num. 39. dictum est, iuxta sententiam Caietani 2.sec. quæst. 89. art.8. Nuper autem Concilium Tridentinum sess. 25. cap.9. de r.format. addit multa. quoad duelli materiam, quæ supra cap.11. num.41. posita fuere sub littera A.

Decimo, qui interfuit huiusmodi torneamentis, aut duellis illicitis cum magna sui animi voluptate, consensuq; deliberato, quod fierent, vel tali intentione spectat eos, vt licet foret sibi interdictum spectare illos, sub reatu mortalis culpæ, nihilominus tamet spectaret eos, vel eius præsentia fuit in causa, vt tales ludi fierent Sylu. verb. Duellum. 3. Quamuis extra hos tres casus, non erit amplius quam veniale, nisi ratione scandali fiat mortale, eo quod spectator sit sacerdos, aut monachus, Angel. in interrog. 5. præcepti. Potro 12. Dubio P. Vinc. ca hæc moto respondetur infra num. vlt. B.

10 Vndecimo, qui deliberate alicuius mortem optat, vt in eius manus aut officium succedat, vel ne reprehendatur, aut castigetur ab illo secundum omnes: vel etiam si quamuis mortē nemini desideret, nec ex alterius cæde voluptatem capiat, sed animaduertens deliberate se lectatur cogitatione peruersi operis homicidij, quia inde sibi aliquod bonum vel vtilitas, prouenire posset, vt sentiunt S. Bonauent. in 2. dist. 24. in expos. litterę post q. 4 Alex Alens. 2. part. tractatu. de peccato venali & Caiet. in summa, verb. Delectatio morosa, quamuis delectatur propter bonum, vel vtilitatem, quæ ex illa morte sibi oriretur, non autem propter ipsam mortem, non esset peccatum, propter ea quæ in rep. c. Inter verba, 11. q. 3 num. 366. & in addit. cap. Quando, de consec. dist. 1. nu. 369. diximus. Quin etiam optare licet alterius mortem, aut morbum, aut rei familiaris iacturam, quo conuertatur ad dominum, vel ne tot tantáq; facinora perpetret, vel alium respectum honestum & sanctum, iuxta Alex. in tract. de Maledict. & S. Thom. 2. sec. quæst. 30. art. 2. vt multi sanctè desiderant mortem Turcarum Principis, vt non conuertat, vt Deus Christianissimum liberet ab eius tyrannide: Imo & inimicis Christianis iniuste nos persequentibus, quando aliud non adesset commodius remedium, possemus ob hunc finem deliberate eam, vt speciatim tradidit Sotus lib. 5. q. 12. art. 1. de iust. & iure.

11 Duodecimo, qui deliberato animo sibi mortem aut membri mutilationem præ ira, impatientia, dedecore, paupertate, aut pro quouis alio infortunio exoptat, c. Si non licet 23. quæst. 5. iuxta Beatum Augustin. lib. 1. de Ciuit. Dei & S. Thom. receptum 2. sec. quæst. 64. art. 5. & Oliuerium Malhatt, de triplici tædio, in sermone 8. Adducitur. Quoniam nemo est dominus, saltem quoad hoc, suæ vitæ, aut suorū membrorum. Liber homo ff. ad l. Aquil. c. Contingit 1. de sent. excom. & ob alias rationes quas beatus Tho. in d. art. 5. adducit. Proinde si ea causa cum esset clericus, aut monachus sibi ipsi manus iniecit, excom-

municationem incurrit, iuxta Ioan. And. Panor. Fely. & alios omnes in dict. c. Contingit 2. de sentent. excomm. Non autem illam incurrit, qui zelo deuotionis, pectus pugno, faciem palma, vel corpus vt cohiberet disciplina percutit. Neque etiam iudicio nostro si talis est percussio, vt sibi licite posset inferre, licet non consentire, vt sibi ab alio inferretur, qualis est capillos aut barbam vellere se alapis cædere, ob mortem parentum aut amicorum, iuxta mentem omnium doctorum in dicto c. Contingit: quamuis nullus eorum hoc expresserit.

Decimotertio, qui se ipsum offert, vel habet animum offerendi se 12
ad martyrium principalius ob vitæ suæ tædium, quam ob sanctæ fidei catholicæ amorem Sylvest. verb. Martyrium.

Decimoquarto, qui vult vitam decurtare, aut decurtat per abstinentias, quas scit, & aduertit esse indiscretas, etiam si absque intentione abbreuiandi eam, id faciat, sed aduertit quod eam decurtat, iuxta sententiam S. Hieronymi in cap. Non mediocriter, de consec. dist. 5. & S. Tho. & eius Commentatorem 2. sec. q. 147. art. 2. quamuis id velit, aut faciat, quo melius Deo, pro peccatis suis satisfaciat. Diximus (quas scit, & aduertit esse indiscretas) Quia non videtur esse mortale, si se bonum opus facere existimat, imo neque veniale, si faciat id existimans probabiliter eas non esse indiscretas, secundum eundem Commentatorem 2. sec. q. 147. ar. 2. Id quod etiam Gerson, in 4. par. in ser. Dominicæ 2. quadragesimæ, videtur sentire.

Decimoquinto, qui propter aliquod infortunium cupit deliberate se nunquam natum fuisse Alex. tit. de Accidia. 13

Decimosexto, qui coniecit aut fuit causa coniiciendi aliquem in carcerem iniuste, siue sit iudex siue non, cap. Non sane 14. q. 5. ver. final. l. 1. C. de priu. carce. Et insuper tenetur totum damnum, & iniuriam, quam intulit compensare.

Decimoseptimo, qui ægrotans aut sanus comedit, aut bibit aliquid aut dedit alteri sano vel ægroto comedendum, aut bibendum, probe intelligēs, vel intelligere debens, sibi vel alteri inde, grauc alimoeid. arg. c. fin. de iureiur. & l. Qui occidit ff. ad l. Aquil. maxime si illa quod nocumentum salutis euenturum, Innoc. recept. in c. Tua, de homedicus interdixerat, Atqui si damnum sit exiguum, non erit amplius quam veniale, secundum eundem.

Decimooctauo, quæ mater vel nutrix tenellum infantem, ne eiulet, aut ne ipsa surgens è lectulo frigoris intemperiem patiatur, in suo lecto noctu ita collocat, vt periculum immineat inter dormiendum, puerum suffocandi, siue suffocet eum, siue non, Arg. c. Consuluisti 2. q. 1. & cap. fin. de his, qui fil. occid. Atqui non peccat, saltem mortaliter, si non est tale periculum verisimile, etiam si casu eum suffocet, puta, quia cubile est amplum, & puerum à se longe posiut, neq; dormiens

subinde locum solet mutare, imo vbi semel se collocat, ibidem solet persistere, iuxta mentem Panor. in dicto c. fin. & Caiet. 2. sec. q. 64. ar. 8.

14 Decimonono, qui muherem grauidam, cum nosset illam vterum gestare, ita grauiter afficit, siue sit maritus siue alius, vt in probabile periculum abortus ipsam coniiciat, etiam si postea non abortiatur, sicut è contrario, si in tale periculum probabile, illam non impulit, etiam si postea abortiatur, non ideo peccat mortaliter, arg. cap. ficut ex litterarum, de homicid. adiunctis, quæ ibi ait Panor. nu. 6. & Anton. 2. par. tit. 7. cap. 8. §. 1. quamuis non fiat irregularis, si fœtus caret anima rationali c. Aliquando, cum seq. 31. q. 2. neque ea de re dubitatur, Glos. in c. Si aliquis, de homicid. Fœtui autem si masculinus sit, ad diem 40. infunditur anima, si vero fœmininus ad diem 80. iuxta glos. receptam in summa 6. dist. per illum text.

Vigesimo, quæ mulier grauida procurat abortum, sumendo pharmaca in eum finem confecta, vel nimio labore corpus defatigando, vel quocunque alio modo, etiam si effectus nõ sequatur: Nam vt quis lethaliter delinquat, satis est malum animum habere, vel culpam, quam laram appellant, admittere, cap. 1. de præsumption. cap. Si quis per negligentiam, de consec. dist. 2. Imo etiam si absque proposito abortiẽdi facit aliquid, quo tali periculo probabiliter se exponit, vt cum graui oneri humeros supponit, vel immoderatis laboribus corpus vexat, vel tripudijs aut choreis nimijs exultat, iuxta mentem Beati Antonin. 2. par. tit. 7. cap. 8. §. 1. Atqui si iocus est leuis, & moderatus, & periculo carens, non peccat mortaliter, etiam si postea eam consequatur abortus, iuxta Panor. in dicto cap. Sicut.

15 Vigesimoprimo, qui proficiscitur, aut vult in bellũ proficisci, scitus illud esse iniustum, saltem ex parte illius qui vult opem ferre. 23. q. 1. in princip. Imo etiam si eo pergit stipendij solius intuitu, nihil arctedens, an iustum sit, vel iniustum, siue sit subditus, siue non. Caietan. in Summa, verb. Bellum, par. 2. Quin etiam, si scit bellum esse iustum, vadit tamen cum intentione deprauata, principaliter inimicos occidendi, aut prædia & rem omnem deuastãdi, quamuis in hoc casu non obligetur restitutioni, iuxta sententiam Caiet. 2. sec. q. 40. ar. 1. col. 3. Neque etiam in 2. casu, si bellum est vere iustum, propter eandem rationem. Verum est tamen, subditum posse iuste ad bellum proficisci (si imperio domini sui admonitus pergat) etiam si non secum prius meditetur, an sit iustum, dum tamen credat esse tale, c. Quid culpatur. 23. q. 1. Neque vlla est differentia, inter subditum & externum, qui ante belli exordium eidem Principi inseruiebat, secundum Caietan. in summa verb. Bellum, par. 2.

16 Vigesimosecundo, qui fert aut vult ferre iniuste mortis sententiam aut alterius nocumenti corporalis contra aliquem c. Omnis 23. dist. c. 2. de

2. de re iudic. lib. 6. Vel si iniuste morti damnatum non liberat, cum id facere possit, Prouerb. 24. vel inuaso ab inimicis suis cum possit, non subuenit, secundum beatum Ambros. in c. Non in inferenda, 23. q. 3. Si tamen commode verbis aut opere, & absque suo periculo potest suppetias ferre, alioqui minime tenetur, nisi esset officiarius publicus, qui etiam armata manu, debet defendere eum, quem sibi videtur posse secundum S. Anton. 2. par. tit. 7. cap 8. §. 2. col. 4.

Vigesimotertio, qui suo testimonio aliquem ab iniusta morte pœ- 17
næ damni vel infamia potest liberare, & non vult testificari id quod nouit, etiam si non iubeatur id facere, neque saltem facit, quod in se est, denuncians veritatem ei cui potest prodesse, arg. cap. 1. de Crimin. falsi. Thom. 2. sec. quæst. 70. art. 1. Gabriel in 4. distinct. 13. quæst. 6. art. 2. conclus. 7. nisi per confessionem sacramentalem tantum, id nosset, tunc enim tenetur tacere, & non intromittere se ad liberandum eum etiam si statim esset suspendendus, ac si nihil penitus audiuisset, non enim nouit an reus data opera delictum illud in ea confessione subticuerit, Maior in 4. distinct. 31. quæst. 1. Nullus tamen se tenetur offerre, ad testimonium ferendum, quo aliquis condemnetur, nisi quando iuxta iuris formam, esset à iudice constrictus, etiam si accusatori exinde periculum immineret. Quia ille sponte sua, se in id periculum ingessit, reus autem inuitus, secundum eundem S. Thom. dicta quæst. 70. art. 1. nisi quando accusator, quia obligatur ad id in conscientia, accusat, vt in cap. Inter verba. 11. quæst. 3. num. 312. copiosius diximus. Qui vero contra aliquem falsum protulit testimonium, ob quod ille est in periculo perdendæ vitæ, debet suum testimonium reuocare, & omnem suam operam adhibere, vt illum eripiat, etiam si ob id oporteat, eum perdere vitam. Quamuis qui alium occidit, ob quòd aliius cum periculo vitæ suæ est in carcere, non videtur obligatus se ipsum prodere, séque periculo propriam vitam amittendi exponere, Quod Sotus videtur insinuare lib. 4. q. 6. art. 3. de iust. & iure, cuius sententia iuri conformior videtur illa, quam habuit Medina, in Codice de Pœnitentia oppositam præcedenti, fundans se magis in charitate, quam in iustitia.

Vigesimoquarto, qui cum aliqua affectus esset iniuria, scitéque 18
cognatos suos vel amicos vindictam sumere velle, non vetuit eis id expresse cap. Petrus, de homicid.

Vigesimoquinto, Qui esto quod nihil facit, nec vult facere, ex supradictis tamen consentit in eo aliquo modo, ex nouem illis supra à nobis in cap. 11. num. 12. expositis, puta imperando, consulendo, præbendo consensum, laudando malefactorem, recipiendo, vel ipsum adiuuando, vel non impediendo verbis, operibus, aut monitu, cum d posset, & teneatur facere vt ibidem dictum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Circa id quod supra num. 9. habetur, interrogatur. An ludus agitationis taurorum sit peccatum mortale? respondi sequentia. Primum, ante quinquaginta annos me coram confessario Complutensi accusasse, quod cum essem adhuc puer illius academiæ scholasticus, taurorum agitationis spectaculo interfuissem. Secundum, quod quia tunc vidi duos, aut tres homines, à quodam tauro feroci immaniter dilaniari, statui nunquam amplius eorum agitationis spectaculo interfore, & ita nunquam amplius interfui, nisi semel Salmanticæ ad id coactus vi muneris decanatus, & patronatus, quo in quodam viro doctissimo ad doctoratum prouehendo, de more fungebar, vbi Dei gratia nullum detrimentum acceptum fuit. Tertium, quod ab hinc 2c. & 30. annis libenter subscripsissem prædictam agitationem esse peccatum mortale. Primo quidem quia sic audiueram à præceptoribus meis Parisiensibus, qui celeberrimæ illius academiæ Complutensis fundamenta iecerunt, Deinde, quod in Gallia non solent huiusmodi agitationes fieri, cuius rei causa non est, quam aliqui existimant, scilicet, quod sint cicures & mansueti, nostra enim ætate, Tholosæ, quædam Vacca quam prædiues quidam Burgensis Hispanico more in amplo suæ domus pauimento, agitare fecit, ipsummet, ascensis aliquot scalarum gradibus, interfecit. Tertio, quod eiusmodi agitationis spectaculum, multorum peccatorum Superbiæ, Vanæ gloriæ, Luxuriæ, Gulæ, Iræ, & aliarum specierum occasionem præbet. Quarto, quod vt plurimum in hoc ipso loco diximus illiciti sunt ludi, in quibus, vt plurimum occisiones & magna vulnera conringũt, qualia in hac agitatione contingere videtur. Quinto, quia vt ille Capitaneus Ioãnes ab Aspilcueta, & Xabier, qui fuit frater illius celeberrimi Fr. Ciſci à Xabier, vnus è tredecim, qui ordini Societatis Iesu longe Illustri & frugifero initium fecerunt, tam fortis gladio corporali, quam ille spirituali dimicare solebat, in his taurorum agitationis ludis, viros magis ad fugiendum hostem, quam ad spectãdum sese assuefacere, ob idq; nunquam huiusmodi ludis intererat. Sexto, quod torneamenta iure canonico prohibentur, cap. 1. & 2. de Torneam. adeo vt qui in illis moritur, quamuis confessus, & sacra communione munitus decedat, non sit in sacro loco sepeliendus. At agitatio taurorum, torneamentis similis videtur, ergo de ea idem erit ius l. Illud ff. ad l. Aquil.

Sed post ab hinc decem annis & citra, non sum ausus id asserere, imo vt id facerẽ à multis seruis Dei selectis opportune & importune rogatus, respondi, quod agitatio taurorum cum moderamine & debita cautela, de se non est peccatum: Sanctissimam tamen fore legem, quæ illam prohiberet, quoniam raro debita cautela & moderatione exercetur: Quam legem, nũc postea quam ego in Vrbem appuli, recor. Pius V. Pontifex Maximus mira pietate, prudentia, & in vtro

Dominj oues suas dirigendi desiderio ardens tulit, & promulgauit Kal. Nouembris anni 1567. in hæc verba.

Pius Episcopus Seruus seruorum Dei Ad perpetuam rei memoriam.

DE salute gregis Dominici nostræ curæ diuina dispensatione credidi prout ex debito pastoralis officij astringimur, sollicite cogitantes fideles cuncti gregis eiusdem, ab imminentibus corporum periculis, etiam animarum pernicie, perpetuo arcere studemus, Sane licet detestabilis duellorũ vius à diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiã perniciem lucretur, ex decreto concilij Tridentini, prohibitus fuerit, nihilominus adhuc, in plerisq; ciuitatibus & aliis, locis, quam plurimi ad ostentationem virium suarum, & audaciæ in publicis priuatisq; spectaculis, cum tauris, & aliis feris bestiis, cõgredi non cessãt, vnde etiam hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque pericula frequenter oriuntur, &c. Nos igitur considerãtes hæc spectacula, vbi tauri & feræ in circo, vel foro agitantur, à pietate & charitate Christiana aliena esse, ac volentes hæc cruenta, turpiaq; dæmonum, & non hominũ spectacula abolere & animarum saluti quantum cum Deo possumus prouidere, Omnibus & singulis Principibus Christianis, quacunq; tam ecclesiastica, quam mundana, etiam imperiali, Regia, vel quauis alia dignitate fulgentibus, quouis nomine nuncupentur, vel quibusuis Communitatibus, & Reb. publicis hac perpetuo nostra constitutione valitura sub excommunicationis, & anathematis, pœnis ipso facto incurrendis; prohibemus, & interdicimus, ne in suis prouinciis, ciuitatibus, terris, oppidis, & locis huiusmodi spectacula, vbi taurorum feraũmue agitationes exercentur, fieri permittant. Militibus quoque cæterisque aliis personis ne cum tauris & aliis bestiis in præfatis spectaculis, ipsi tam pedestres, quam equestres congredi audeant, interdicimus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, ecclesiastica careat sepultura. Clericis quoque tam regularibus, quam secularibus beneficia ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, sub excommunicationis pœna, ne eisdem spectaculis interfint, similiter prohibemus: Omnésque obligationes, iuramenta & vota, à quibusuis personis, vniuersitate vel collegio de huiusmodi taurorum agitatione, etiam vt ipsi falso arbitrantur, in honorem sanctorum seu quarumuis ecclesiasticarum solemnitatum, & festiuitatum, (quæ diuinis laudibus, spiritualibus gaudiis, piisque operibus, non huiusmodi ludis celebrari & honorari debent) hactenus factas, & facta, seu in futurum fienda, quæ & quas, omnino prohibemus, cassamus, & annullamus, ac pro cassis nullis & irritis haberi perpe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuo decernimus, atque declaramus. Mandamus, autem omnibus Principibus, Comitibus & Baronibus S.R.E. feudatariis sub pœna priuationis feudorum quæ ab ipsa Romana Ecclesia obtinent. Reliquos vero Principes Christianos, & terrarum dominos prædictos hortamur in domino, & in virtute sanctæ Obedientiæ mandamus, vt pro diuini nominis reuerentia & honore, præmissa omnia in suis dominiis ac terris huiusmodi exactissime seruari faciant, vberrimam ab ipso Deo mercedem tam boni operis recepturi. Ac vniuersis venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis & Episcopis, aliisque locorum ordinariis in virtute sanctæ obedientiæ sub obtestatione diuini iudicij & interminatione maledictionis æternæ, quatenus, in ciuitatibus & diocesi. propriis præsentes nostras literas, sufficienter publicari faciant, & præmissa etiam sub pœnis & censuris ecclesiasticis obseruari procurent. Non obstantibus constitutionibus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1567. Calend. Nouembr. Pontific. nostri anno secundo.

Huius Extrauagantis diffinitionem limitarem, salua Sanctæ Sedis Apostolicæ censura, ne procederet, in agitatione taurorum, vel aliarum ferarum ita moderata, vt probabiliter credi possit eam non consequutura notabilia nocumenta personalia, puta mortes, vulnera, ossium rupturas, & id genus alia. Tum quia ratio, & finis, quæ mouerunt, eius latorem, ad eam edendam, fuit, quia frequenter, ex huiusmodi agitatione, consequebantur talia, vt colligitur ex proœmio eius, vnde solet causa finalis legis coniici. l. fin. ff. de hæred. instituit. & cap. Quia propter, de elect. cum eis adnotat. quæ cessante agitatione, vt supradictum est, sic moderata, & ita cessare debet etiam eius dispositio in ea, & iuxta limites rationis legis, debet restringi vel extendi lex. argumen. l. Cum pater, §. Dulcissimis, ff. de legat. 2. & l. Adigere, §. Quamuis. ff. de iure patronat. cap. Suggestum, cap. Meminimus, cum adnotatis in eis per Panormitanum recepte de Appellat. & cap. Quoniam contra falsam, de probat. Tum quia licet prohibita sint absolute torneamenta, per cap. 1. de Torneamentis, permittuntur tamen illa quæ cum moderatione prædicta fiunt, quia in eis cessat ratio illius prohibitionis absolutæ, vt suprà numero nono dictum est, & probatur in extrauag. 1. de Torneament. & vsus totius Christiani orbis obseruat. Tum quia videmus vbique etiam in vrbe, passim agitari tauros, boues, & bufalos cordis longis, pedes vel cornua ligatos, etiam per medios calles, transitu hominum frequentes, quod tamen nemo etiam post prædictam extrauag. damnat, quamuis aliquando contingat aliquod notabile nocumentum. Imo quotannis in Carnispriuio solemnis cursus, equorum, bufalorum, & asinorum, brauiis præuertenti propositis, in vrbe celebratur, quamuis casu insidentium, & occursu eorundem, nonnunquam prædicta mala contingant. Tum quia multi viri, eruditione, pietate, & religione clari, qui damnabant agitationes taurorum eo modo, quo communiter fiebant, approbarunt agitationes illas, quas ter maxima illa domina Isabella Prima Regina Catholica permittebat, cornuum cuspidibus præcisis, & nimia agitantium temeritate coercita, cutisque refugiis opportune constitutis. Ex quo infertur, quod etiam ante hanc constitutionem damnãdum erat studium illud, quo multi magnates Hispani quærebant, & conseruabant ferocissimos tauros, qui antea in circis agitati, aliquos occidissent, & iudicium illud crudele, quo iidem & alij fere omnes, iudicabant spectacula taurorum prædicta, in quibus nulli occiderentur, vel vulnerarentur, esse frigida, & insipidã, & vituperio digna. Et quanquam agitationes, vt præfertur, moderatas non auderem damnare etiam post hanc extrauag. longe tamen melius arbitrarer loco illarum, vti aliis ludis, quibus Gallia, quæ hylarior videtur vtraque Hesperia, ad hylarandum populum & publicam lætitiam significandam, tempore meo vti solebat, puta supplicationibus publicis, hastiludiis, equitum vel peditum, pugnis vmbratilibus; aduersus dracones fictos, vel effigies hominum armatas, quæ se percutientes in vno brachio repercutiunt altero, exercitiis arcuum, balistarum, scloporum, pilæ, luctæ, cursus, globorum ligneorum cum manu, tum claua, vel malleo impulsorum, choreárum honestarum cum vulgarium, tum noue inuentarum, & pelis & folliis Lusitanis, & aliis id genus exercitiis, quibus homines, non solum recreantur, sed etiam ad bella, & alias artes honestas, habiliores redduntur. Sunt autem Pelæ, puellæ paruæ decentes, manuum, & brachiorum ac totius corporis gesticulatione tissime ornatæ, quæ virorum agilium, & saltantium humeris insiplurimum ac honeste spectantes delectant. Foliæ vero sunt manus iuuenum circa grande tympanum, saltantium, canentium, & sistrarum sonorarum agitatione, mire populum exhylarantium, sine vlla vilius iactura.

Ad quid teneatur, qui alium occidit, aut percutit.

SVMMARIVM.

Homicida iniustus quidnam teneatur restituere, si occisus erat liber, aut quid si erat seruus, vel brutum animal nu 19. & 20.
Homicida si teneatur se carceri offerre, nu. 21. quidnam teneatur soluere matri.

aut filiis aut hæredibus, &c. nu 22.
Homicida quas impensas tenetur soluere, nu 23.
Homicida, qui moderamen defensionis excedit. nu. 24.

19 DE illo, qui alterum occidit iniuste, dicimus in primis quod Scotus in 4. distinct. 15. q. 3. cui satis consonat Adrian. in 4. de restit. quæst. fin. & Io. Maior, in 4. distinct. 15. quæst. 14. ait primo, esse stultum putare, eum qui bouem proximi necat, teneri ad restitutionem, non autem qui proximum ipsum occidit. Contra quos tamen facunt multæ leges, videlicet. l. Liber homo. ff. ad legem Aquil. quæ habet, Hominem liberum, nullo pretio æstimari posse, & l. fin. de his qui dolo vel effud. quæ sic habet, Illi homini libero qui præteriens per viam publicam percutitur, re aliqua proiecta aut cadente ex aliqua fenestra, deberi medicationis impensam & stipendia, quæ sanus lucrifecisset, non autem quicquam pro deformitate, aut cicatrice relicta, Corpus enim liberum nullam recipit æstimationem, & lege Ex hac. ff. Si quadrup. pauper. fec. dic. quæ statuit, quod quamuis contra dominum alicuius animalis, quod occidit aliquem seruum, eius dominus habet actionem, & etiam ab aliquo animali, habeat ius petendi medicationis impensas & stipendia, quæ alioqui lucrifecisset, nihil tamen potest petere, pro cicatrice, & deformitate, neque etiam si occidatur, iuxta glos. dictæ l. Ex hac, & lege Qua actione. §. Si quis. ff. ad l. Aquil. Quod etiam dixit Azo. in summa ad l. Aquil. col. 3. & clarius asseruit Hostiens. in summa de iniur. col. 3. Itaque sic resoluto, eum qui occidit, aut percutit aliquod animal brutum proximi, vel seruum, teneri illi restituere tantum, quanti valet id, quod occidit. Imo & quanto minoris valet, ob deformitatem ex vulnere relictam. & quod etiam, qui percutit hominem liberum, tenetur ei restituere medicationis impensas, & stipendia, quæ sanus lucrifecisset tempore medicationis, & tempore totius vitæ, quatenus ob illam percussionem, ad illa lucrifacienda, inhabilis esset effectus. Deformitatem autem ex vulnere relictam, nullatenus tenebitur compensare. Qui vero liberum hominem occidit, non tenetur ad soluendum quicquam pro vita quam abstulit, quamuis sic, pro eo, quod in se medicando impendit antequam obiret, & pro damno quod filij, & hæredes eius perpessi sunt, vt statim dicemus. Imo etiam id quod in eius funere moderato iuxta consuetudinem personarum eiusmodi conditionis expensum est. Quod causa fuerit eiusmodi sumptus argum. cap. fin. de iniur. & l. Qui occidit. ff. ad l. Aquil. quanquam hoc vltimum expresse.

20

21 Secundo, quod idem Scotus ait, huiusmodi hominem debere patienter perferre mortis pœnam sibi iuxta legem inflictam, etiam si

suis propriis manibus non teneatur sibi illam conscisceere, quod quidem recte dictum est, argument. glos. singul. capitulo Fraternitas. 12. quæst. 2. & eorum, quæ diximus in rubric. de pœniten. Neque etiam iudicio meo, tenetur, vinculis, & carceribus, aut morti inferendæ, se ipsum offerre, etiam si hoc facere saluti suæ animæ valde conduceret.

Tertio, quod idem ait, quod si pœnam mortis non subeat, saltem expediret reliquum vitæ tempus contra infideles transigere, quod si hoc non placet, debet aliqua restitutione ad iudicium boni viri homicidium compensare, satisfaciendo operibus spiritualibus, quæ tanti esse videantur, quanti vita hominis interfecti æstimanda erat, secundum æquipollentiam, seu æqualitatem, quę in hac re inueniri potest, veruntamen hoc non arbitramur esse necessarium per supradicta.

Quarto, quod ipsemet dicit, quod vltra hæc tenetur refarcire parentibus, filiis, aut cognatis occisi, quancunque iacturam, quam illi ratione necis pepessi sunt, quod quidem iustum est. Vnde Panor. in c. 1. de iniur. col. 1. post specul. tit. de iniur. §. Sequitur, nu. 26. apertius rem totam explicans, dicit tantum hæredibus defuncti restituendum esse quantum ille viuens suo labore, aut arte lucrari poterat, quod quidem videtur iure quinquaginta aureis æstimatum esse. l. 1. §. 1. ff. de iis, qui deiec. vel effud. vt intellexit singulariter Hostien. vbi suprà. 22

Quinto, dicimus quod ex his infertur, id quod Maior. in 4. dist. 15. q. 19. in fine asseruit, nempe eum vinculo maioris restitutionis astringi, qui sutorem, aut quemuis alium artificem mechanicum, quam qui nobilem aliquem occidit, etiam si grauius crimen admittat, qui hunc occidit, quam qui illum arg. l. Aut facta. ff. de pœnit. & cap. Aut facta, de Pœnit. distinct. 1.

Interrogatus, An homicida, Latro, aut aliquis alius reus quem iudex puniuit, ad soluendum damnum, quod parti intulit teneatur? Respondeo, quod est quæstio quotidiana, & à paucis declarata, quam ter, cum tres glossas solemnes scilicet Regul. Peccatum, de regulis iur. lib. 6. & cap. Sicut dignum. §. eos, de homicid. & cap. Si res aliena. 14. quæst. 6. prælegeremus, tetigimus, & postea obsequentes voluntati Reuerendi admodum domini simul & amici mei P. Pradani Illustrissimi ordinis Societatis IESV determinauimus, concludendum, quod sic. Quia lex naturalis & diuina obligat eos, ad restituendum damnum parti, antequam à iudice puniantur, & illa punitio, quæ in vindictam publicam irrogatur, est compensatio iniuriæ ipsi Reipublicæ illatæ, lege Ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. & capitulo Vt famæ, de sentent. excommunicationis, quæ non liberat à debito, quo parti tenetur, Cum qui duobus diuersas res debet, non liberatur soluendo vni quod ei debet, nec soluendo vni

quod alteri debet, cap. Ea te, de iureiurand. cap. Sicut dignum §. eos, de homicid. & consequenter, qui publicam pœnam passus, habuerit quo priuato damno id satisfaciat, soluere debebit, & hoc sentit Innocen. si bene ponderetur, in cap. Odoardus, de solut. Nec obstat, quod Felin. in cap. Ad liberandum, de Iudæis, & alij multi ex glossis prædictis colligunt, scilicet, eum qui ob delictum luit corpore, eo quod non habet in ære, ad pœnam pecuniariam non teneri, quamuis postea satis bonorum, ad soluendam eam acquirat. Quia aliud est dicere, quem propter pœnam corporalem à pecuniaria excusari, quod illæ gloss. probant, & aliud dicere quem propter pœnam corporalem à soluendo interesse parti, excusari, quod illæ non dicunt, & nos asseruimus, id quod etiam sensit Iason. in §. penult. numero 45. de action. quod tamen nobis limitandum videtur, quando pars læsa vellet, vt delinquens per pœnam corporalem, non solum Reipublic. sed etiam sibi satisfaceret, argum. l. 1. ff. qui satisd. cog. & l. Si rem §. Omnis. ff. de pignor. act. Ex hoc sequitur, quod hæredes eius, qui decollatus vel suspensus est per sententiam, obligantur, ad restaurandum damnum quod intulerat parti sicut ad soluendum alia debita, l. 1. C. ex delict. defunct. imo & Fiscus, si eius bona confiscata fuerint. l. Non possunt, & l. In summa. ff. de Iure Fisci.

23 Sexto, dicimus inter Scotum & Communem vbi suprà conuenire quod non solum homicida, sed etiam percussor tenetur omnes expensas restituere, quas percussus, in se medicando fecit, & insuper quicquid lucrifecisset, ex arte vel officio suo, quandiu male habitus, imo, & quicquid magis in reliquo vitæ tempore, suo labore, ob id lucrifacere poterat, Vnde confessarius non debet eum, qui occidit, aut qui percussit absoluere, nisi prius illatum damnum compenset, aut de vera proponat restituere, iuxta omnium sententiam, Quodquidem totum intelligendum est de eo, qui iniuste percutit, aut occidit. Nam qui secundum ius simile aliquid facit, nulli restitutioni tenetur obnoxius, Clement. 1. de homicid. cap. Olim, de restit. spoliat. cum ea adnotat.

24 Non est tamen connumerandus inter eos, qui iuste hominem occidunt, ille, qui debitum modum defensionis excedit. Quinimo (nostro iudicio, quicquid alij opinentur) quamuis multo minus peccet, & subinde minorem pœnitentiam in foro interiori, & leuiorem pœnam in foro exteriori mereatur, quam ille qui voluntarie aliter occidit, per textus valde singulares, in cap. Significauit, de pœnit. & remiss. & l. Si adulterium §. Imperatores. ff. de adulte. Nihilominus tamen tantæ restitutioni ac alter tenetur obnoxius, saltem si culpa lethalis existat, iuxta l. si ex plagis §. fin. ff. ad legem Aquil. Si quidem huiusmodi mors non solum iniusta est ex mala intentione,

sed etiam ex ipsomet opere exteriori. Quod addimus ad excludendum responsum, quod nostro argumento dari poterat, desumptum ex illo dicto Caietani 2. sec. q. 44. art. 1. col. 3. scilicet, Eum, qui alterum occidit, in bello iusto, vel ex iusto præcepto, iniquo animo & intentione, licet propter intentionem iniquam peccet, non tamen teneri ad vllam restitutionem.

Vndecimum dubium P. Vinc. est circa prædicta numero 8. quatenus ibi dicitur eum qui vitio intimiditatis siue audaciæ temerariæ exponit se periculo mortis, &c. peccare mortaliter, eo quod ex eo videtur inferri latronem qui furatur, peccare bis, videlicet furando, & se exponendo periculo suspensionis. Sed respondetur negando sequentiam quia in prædicto nu. agitur de eo qui per intimiditatem ne habeatur timidus stulte, & directe, & per se, se exponit periculo perdedi vitã, &c. Latro autẽ nõ se exponit per se, & directe nec per intimiditatem eiusmodi periculo, sed per accidens, & per quandã consequentiam, quod non diuersificat, nec multiplicat speciem peccati, argumen. l. Si quis nec causam, ff. de reb. credit. cum multis ibi citatis per recentiores, & Tho. 1. sec. q. 18. art. 11. & ideo concedo quod qui latro (quales aliquando in Galliis fuisse audiui) furaretur, ne à sociis iudicaretur timidus mortis quam propter furtum incurrere posset, bis peccaret, iuxta ea, quæ in præludio 9. nu. 19. diximus. A

Duodecimum dubium P. Vinc. est circa prædi[c]a num. 9. an mihi videatur vera sententia Caietan. in Summa verb. Duellum 5. quamat milites qui tempore belli acceptant singularia certamina vnius contra vnum, duorum contra duos, 10. contra 10. &c. ad quæ prouocantur ab hostibus, quam sibi non placere ait: Tum quia exercitus prouocantium animosior fieret si prouocati ea non acceptarent, pro quo cito ea quæ habentur primi Regum c. 17. de Goliat prouocante & de Iudæis renuentibus, & de Dauid acceptante Tum quia milites debent suum honorem seruare iuxta ea quæ Panor. & alij tradunt in cap. Olim, 1. de restit. spol. quę supra cap. 15. extendimus ad eum quem renuendo talia certamina, perderent. Ipse arbitror vtriúsque sententiam teneri posse: Caietan. quidem in certaminibus quæ offeruntur & acceptantur causa ostentandarum virium & artis pugnandi & gloriæ vanæ quærendæ sine respectu saltem principali belli victoriæ commodandi, quod ipsius verba significant, P. autem Vinc. sententia quam acceptantur principaliter ad commodandum belli victoriæ & honori, ac reputationi fortitudinis (quæ plurimum ad victoriam conducit) seruatis seruandis, quod eius rationes significant. B

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. XVI. De sexto præcepto, Non mœchaberis, vel non fornicaberis.

SVMMARIVM.

Præceptum sextum de non fornicando, prohibet omnem copulam carnalem, & omnem voluntatem, & desiderium illius, & delectationis osculandi, tangendi, imo quamcunque delectationem, quæ nascitur ex sola cogitatione absque vllo opere, & proposito ipsius, nu. 1. etiam si nunquam prohiberetur per decimum præceptum, nu. 2. & 3.

Luxuriam, si ignorantia, metus, aut vis excusent. nu. 1.

Luxuria omnis reducitur ad sex species, & quænam sint illæ: & an sint plures, & quæ admittitur cum monali est adulterium, incestus, aut sacrilegium propter circumstantias diuersas. nu. 3.

Sponsa Dei est anima viri, sicut & fœmina. nu. 3.

Luxuria in loco sacro est sacrilega, & cum monialibus est sacrilega, & infernalis. num. 3.

Prior monasterij beatæ Mariæ del Pilar Cæsaraugustæ laudatus nu. 3.

Confessarius quantum debeat interrogare circa peccatum luxuriæ. nu. 4.

1 PRO fundamento dinoscendi qui peccant mortaliter cõtra hoc sextum præceptum præsupponimus primo id quod iam in Additione c. Quando, de consec. dist. 1. nu. 188. diximus, scilicet, hoc præcepto nobis esse à deo interdictam quamcunque Carnalem copulam, extra legitimum matrimonium. Proinde, quæcunque talis copula est peccatum mortale, quamuis sit soluti cum soluta, quæ simplex fornicatio appellatur, adeo quidem, vt contrarium asseuerare, sit hæresis, vt determinauit concilium Viennense, Clem. Ad nostrum, de hæret. Neque ignorantia ab hoc excusat, neque etiam existimare, non esse peccatum rem habere cum publicis meretricibus: Est enim hæc ignorantia iuris naturalis, & diuini adeo manifesti, quod nullatenus excusat 1. q. 4. §. Notandum, & c. Ignorantia, de reg. iur. lib. 6. Neque metus aut minæ mortis, vel infamiæ, neque pudor vociferandi, neque timor infamiæ quæ vociferationem consequeretur, ab hac culpa excusant. Sufficit enim voluntas, aut consensus etiam coactus, vt culpæ inexcusabilis macula contrahatur, c. Merito 15. q. 1. Nã potius debet quis vniuersa mundi mala perpeti, quã illi cõsentire, c. Itane 32. q. 5. c. Sæcis, de his quæ vi, & Anton. 3. par. tit. 5. c. 6. sub finem. Excusaret tamen vis absoluta, qua sine vllo consensu, cogeretur adulterari aut fornicari, adeo quod si virgo existeret, quæ semper animo huiusmodi obscœnæ voluptati contradiceret, non perderet virginitatem, (saltem quoad Deum) vt gloriosissima Lucia virgo & Marty. relata à Gratiano 32. quæst. 5. in Summa, & Tho. 2. sec. q. 64. art. 5. respondit Paschasio in hæc verba, Si me feceris inuitam, violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam: Quod procedit etiam si de actu ipso delectationem aliquam percipeter, dum modo neque in ipsum actum neque delectationem voluntate deliberata consenciret, Nam talis delectatio, non esset voluntaria, sed naturalis, & est esse in medio ignis, & non ardere, vt dixit S. Gregorius in c. Vir cum propria 33. q. 4. neque tenetur manus iratas inijcere in eum, qui vim inferre nititur, neque clamore se defendere, Satis est enim non consentire ad hoc vt non peccet coram Deo mortaliter, vt singulariter dixit Sotus lib. 5. quæst. 1. art. 5. de Iust. & iure. quamuis quoad forum exterius præsumeretur illa consensisse, si contingeret id ei intra ciuitatem, quæ neque clamauit, neque petit opem ad sui defensionem cum posset, vt habetur Deuteron. capit. 22. Illud vero quod idem Sotus addit, non teneri huiusmodi fœminam, etiam suis propriis membris resistere, & quod satis sit non se componere, aut præparare ad obscœnum illum actum dummodo animo non consentiat, difficile profecto poterit contingere. Quare, credo paucas hodie reperiri, quæ aliquo modo non resistant, saltem sine clamore, & sine manuum iniectione his, qui eas tanta iniuria afficere nituntur.

2 Secundo præsupponimus, quod simul ac vetatur aliquid, censetur vetitum desiderium, & propositum faciendi illud, imo & consensus deliberatus, delectandi se, in eo visu, tactu, aut cogitatu, etiã sine operatione alio actu, nec proposito, aut desiderio committendi illud vt colligitur ex S. Tho. in hoc probato, 1. sec. q. 74. art. 3. & q. 34. art. 3. & 2. sec. q. 34. art. 2. & 5. At consequenter quamuis decimum præceptum, quo vetatur desiderium copulæ illicitæ, non fuisset datum, per hoc tamen sextum fuisset vetitum: quod in addit. cap. Quando, de consec. dist. 1. nu. 189. diximus, & probatur efficaciter per c. 5. Matth. & c. Meretrices 32. q. 4. & c. Nec solo, & c. Qui viderit 32. q. 5. At Dominus noster in hac sexti furti materia speciatim per nonum & decimum præceptum, vetuit desideria & proposita, eo quod in eis delectatio, quæ ex cogitatione sola nascitur, est quoddam bonum apparens, ad sui desiderium inuitans, secundum Tho. 1. sec. q. 100. art. 5.

Tertio, quod omnia Luxuriæ peccata tam cogitationum & delectationum, quam verborum & operum vt plurimum, sunt ex vna septem specierum aut generum, vt aiunt, Gratian. in cap. 2. §. Cum ergo 36. quæst. 1. adiuncto cap. Mulier, 15. quæst. 1. & cap. Extraordinaria, 35. quæst. 2. & S. Tho. 2. sec. q. 154. art. 1. id quod recte defendit & declarat Caietan. 2. sec. quæst. 54. ar. 7. Quarum prima est fornicatio simpler

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ est inter solutos, solutos inquam, non solum à vinculo matrimoniali, sed etiam à cognatione & affinitate, ordine sacro, religione, voto & infidelitate. Si enim alter esset vinctus aliquo prædictorum vinculorum, non esset simplex fornicatio Tho. 2. sec. quæst. 154. art. 2. Secunda species est Adulterij, scilicet, cum alter vel vterque est coniugatus. Tertia est incestus, quando scilicet, ambo sunt consanguinei vel affines, vel quando alter est religiosus professus, aut ordine sacro insignitus, aut ambo sunt cognatione spirituali coniuncti, cap. final. 30. quæst. prima, aut admissum fuit in loco sacro. Quarta est stuprum, quando scilicet, fœmina est virgo: est enim peccatum speciale ratione fractionis sigilli virginalis, vt docet Thom. 2. sec. quæst. 154. art. 6. Non sufficit autem quoad hoc, vt vir sit virgo, quod notauit eius commentator in dicto artic. 6. Quinta est raptus, quando scilicet violenter, aliqua contra voluntatem ipsius, vel patris eius extrahitur à domo sua, quamuis id fiat ad ducendam eam in vxorem post habitam copulam: & etiam quando violenter extorquetur copula siue sit virgo, siue non cap. Raptores 36. quæst. 2. licet illa vim passa, si nullatenus consentit, non peccet, vt dictum est. Sexta, est contra naturam, quando non solum peccatur contra rationem naturalem, vt in speciebus sit prædictis, sed etiam contra ordinem, quem natura ad habendam copulam carnalem ordinauit, iuxta Sanct. Thom. & Cæt. 2. sec. quæst. 154. art. 1. vt contingit cum peccat vir cum viro, fœmina cum fœmina, aut vir cum fœmina extra vas naturale, quod grauissimum, & abominabile, & indignum quod nominetur peccatum est, quàm uis contingat inter maritum & vxorem. Eiusdem speciei est etiam cum peccatur cum animali bruto, quod bestiale dicitur, & est omnium, quę sunt contra naturam maximum, iuxta Tho. 2. sec. quæst. 154. artic. 12. Aduertendum tamen, non ideo nos dixisse supra, quod omnia Luxuriæ peccata sunt prædictarum sex specierum, quod non sint plures species, sed quia hæ sunt celebriores, seu quia directe, vel indirecte omnes reducuntur ad eas. Nam & Luxuria, quæ admittitur cum religiosa, vocari potest adulterium, vel incestus, iuxta gloss. can. Virginibus, 27. quæst. 1. Quia illa est sponsa spiritualis Dei, qui est omnium patet, & consequenter, qui violat eam, violat sponsam alterius, affinemque suam, quamuis etiam eadem gloss. vocat eam sacrilegium, eo quod rem sacram violat, iuxta illud Sancti Thomæ 2. sec. quæst. 154. artic. 10. videlicet, aliquod sacrilegium est species Luxuriæ, & aliqua species Luxuriæ, sacrilegium, licet in eadem quæstione assolas prædictas sex species posuit, quod eius Commentator super dicta quæst. 154. art. 1. defendit, per quosdam respectus, quos cum aliis quæstionibus, quæ non sunt tantæ vtilitatis, quam subtilitatis, tuis, quam æmuli Sancti Thomæ, Martini de Magistris. quæst. 2. de

Luxuria, quæque parum inseruiunt fini & scopo quem huic præfiximus, prudens omitto. Nec refert, an peccans sit religiosa, vel religiosus, si quidem Deus tam verus sponsus est animarum virorum, qui suam castitatem diuino cultui dedicãt, quam fœminarum, quæ idem faciunt: Et tam sacrilega est cæteris paribus ea cum qua rem habet religiosus, quam sacrilegus is, qui rem habet cum religiosa, & sacrilegiores ille & illa, qui cum sint ambo religiosi, se sibi mutuo commiscent. Sacrilega quoque dici potest omnis copula etiam ipsorum coniugum, quando ratione loci sacri est illicita. Quæ omnia hinc satis perpensa, & illinc audacia illa impudens, temeraria, & infernalis, qua quidam cum irreuerentia effrænata, & diabolica audent monachas violare, imo etiam de eo gloriari, quin & habere eas in suas concubinas, mouerunt admodum Reuerendum, Pium, iuxta ac doctum virum, Priorem Ecclesiæ sanctæ Mariæ del Pilar Cæsaraugustanæ, ad exhortandum nos vt hoc loco id execraremur: Quod adeo de se fœdum est, adeo abominabile & execrandum coram Deo Opt. Max. & Angelis eius, adeoque iram Dei prouocans, quod vtinam bonitas illa (quæ immensa est) diuina, ob hoc & ob diluuium tam effrænatæ Luxuriæ, etiam inter cognatos adeo propinquos & affines, vt non audeamus exprimere: & inter coniugatas, & virgines tam sacratas, quam non sacratas, vt non immittat in nos horrendum diluuium aliquod tribulationum, non solum corporalium, quibus corpora, honores, & fortunæ pereant, sed etiam spiritualium, quibus animæ nostræ periclitentur. Amen.

Interrogatus, An monasterium & dormitorium religiosorum sint eiusmodi loca sacra, quæ peccatum carnis ibi commissum, faciant esse sacrilegium? Respondi, non esse, quoniam sunt quartæ speciei tantum sacratum secundum S. Th. 2. sec. q. 99. ar. 3. Etsi ad sacrilegium satis esset, eiusmodi peccatum committi in loco sacro quartæ speciei, sacrilegium esset, quodcunque in quibuslibet agris, prædiis aut domibus Ecclesiæ committeretur, quippe quæ omnia sunt sacra eiusdem speciei, c. Sacrilegium, c. Qui rapit, c. Quisquis, 17. q. 4. iuxta S. Th. vbi supra. Non obstat quod ecclesia, & cæmeteria sunt loca sacra, quæ fiunt carnis peccatum esse sacrilegium, quia illa sunt tertiæ speciei rerum sacrarum, iuxta eundem Tho.

Interrogatus, an sanctimonialis, quæ cum esset sæcularis, aut antequam ipsa professionem faceret, occulte fornicata est, suæ consecrationis velum suscipiens, peccet? Respondi, peccare, si absque dispensatione, aut alia honesta cautela suscipiat, vt Sylvest. verb. Consecratio virg. perbelle declarat. Quod ipsum arbitror etiam de illa quæ voluntarie sese polluit, ob quod forsitan paucæ grandiorum, sine cautela licite consecrari possunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Quarto, principaliter præsupponimus, periculosum esse tam confessario quam pœnitenti immorari nimis in huius materiæ interrogationibus: proinde debet se quàm citissime ab eis expedire, interrogando sola necessaria, non descendendo nimis ad particularia & minutiora per dicta supra in c.6.& tradita à Caiet.in 16.q.tra.17.quæst.

Ex his præsuppositis infertur, quicquid Angel.& aliquot alij contra suammet rationem dicant, satius esse, vt confessarius circa hoc præceptum, percontetur coniunctim omnia, quę pertinent ad ipsum, vna cum eis, quæ pertinent ad decimum, quam diuisim alia circa hoc, & alia circa illud.

SVMMARIVM.

Præceptum sextum de non fornicando. quomodo infringit, & peccat mortaliter, qui habet copulam carnalem extra matrimonium num.5.
Pollutio voluntaria, & involuntaria variorum casuum. num.6. & 7.
Pollutionis incurrendæ periculo consentiens num.6.
Pollutio dormienti aduenienti &c si potest placere, ob finem bonum. num. 6. 7. & 8
Pollutio præterita & futura in quo differant num.6.
Matrimonialis copulæ generationem qui impedit num.9.
Fornicandi desiderium & delectatio morosa quando peccatum num.9.
Delectatione quam cogitando percipit, si lætatur. num.10.
Oscula quæ peccata num 11. & 12.
Tactus qui peccata num 13.
Adulter qui num 13.
Ornans se, & insidens fenestræ, cantans, audiens, aut videns qui peccat. num 13 & 14.
Comedit, qui in finem &c. num.15.
Amans insequens amatam, vt peccat. num.15.
Sponsos sese tangere turpiter periculosum. num.13.
Deserri potest in Deum, quicquid non est peccatum. num.6.
Peccata cordis, oris, & operis eiusdem speciei num.9.
Delectatio præsens de copula præterita, vel ventura quando peccatum. num.10.

5 EX præfatis infertur, peccare mortaliter contra hoc præceptum sextum: de non fornicando, Primo, qui habet copulam carnalem extra legitimum matrimonium, tenetur dicere quoties illam habuit & cum quibus personis, quo sciat confessarius cuius speciei est, puta si est simplex fornicatio, vel adulterium, incestus, stuprum, sacrilegium, raptus, aut contra naturam, iuxta supra dicta in hoc ipso cap. num.3. Et aduertendum, quod tantum quis peccat, per copulam cum vna

vna eademque persona decies habitam, quantum peccaret, si eam cum diuersis decem eiusdem qualitatis, haberet, quod Io. Maior in 4. distin.17.quæst.4.expressit.

Secundo, qui procurat, vt contingat ei pollutio, aut placuit sibi 6
deliberate contingentia illius non procurata, aut cum possit & debeat eam impedire, non impedit, aut probabili periculo, vt eueniat se exponit, volendo intellectu turpes cogitatus, & afficiendo voluntatem carnali delectatione, aut immiscendo se conuersationibus, vel tactibus turpibus, quæ ad eam prouocant, à quibus potest, & debet se auertere, aut in finem: vt sibi eueniret pollutio, comedit aliquid, aut bibit, quamuis ad exonerandum naturam id faciat. Quod genus peccati vocatur mollities, estque de genere peccatorum contra naturam, de quo Apost. 2.ad Corinth. 5. ait, Molles non possidebunt regnum Dei: quod licet maius sit quando cum alterius opera contingit, propter participationem in alterius peccato, non tamen ob id fit alterius speciei, nisi copula Sodomitica accederet, iuxta sententiam Caiet.2.sec. quæst.154. ar.11. & nisi interueniret aliud, quo ea mutatio fieret: Proinde si præter id intercederet personæ alicuius memoria, & voluntas, siue desiderium, eam libidinem explendi cum illa, non solum esset mollities, sed etiam alia luxuriæ species, cuius est copula re habita cum illa persona: puta adulterium si esset nupta, incestus, si cognata, sodomia si alterius sexus, secundum eundem Cardinalem vbi supra.

Diximus supra (Qui procurat &c.) Quoniam pollutio, quæ in- 7
uito contra voluntatem euenit, non est peccatum, qualis est, quæ euenit dormienti, & seminis fluxum patienti, & violento alterius tactu, ei qui non consentit in eo. Diximus item (Cum possit, & debeat impedire & non impedit) quoniem non sufficit potentia impediendi, nisi adsit obligatio id faciendi. Nam qui operi alicui incumbens potest eiusmodi pollutionis euentum impedire, cessando ab opere illo, & se in alia diuertendo, sed quia non tenetur opus illud intermittere, non cessat ab eo, & ob id polluitur, non peccat, si nullatenus pollutioni aduenienti consentit. exemplum proponi potest in eis, qui ad prædicandum, docendum, disputandum, audiendum confessiones, aut alloquendum fœminas ex causa honesta cum sint ipsi viri, vel contra viros, cum sint ipsæ fœminæ, vident, legunt, audiunt, aut dicunt aliqua turpia, aut talia quæ illam prouocant. Ii enim quamuis possint, non sunt tamen obligati ad omittendum id quod faciunt, quo pollutionis euentum impediant. Quare si ea illis eueniat, non peccant, modo nullatenus, vt supra dictum est, ei aduenienti consentiant. Quæ omnia colliguntur ex his, quæ tenuit S. Thom. 3.par. quæst.80. & expressit Sanct.Anton. 2.par.tit.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.5.& Card.Io.de Turrecremata in cap. Testamentum, & cap. Sed pensandum, distinct.6.& Cardinalis Caietanus, lib. 17. quæst. quæst. 16.& in summa verb. Pollutio. Quod ipsum respondimus & nos cuidam Veredario seu cursori vtenti diplomate, qui non poterat aliter impedire, quam ab equo descendendo. Quæ tamen omnia intelligenda sunt, de illis solis, qui probabiliter credunt, voluntatem eorum superiorem, siue intellectiuam in huiusmodi pollutionem non consensuram. Alij enim qui credunt contrarium, potius debent omittere confessiones, prædicationes, cursum veredariorum seltimatum, & quidquis aliud, ob ea, quæ Caietanus, vbi supra dicit, & nos in cap. Si quis autem, de pœnit.distinct.7. tractantes illud Eccles. 9. Qui amat periculum, peribit in illo, tradidimus. Non est item peccatum mortale, cupere vt sibi dormienti contingat pollutio, quo leuetur natura, per solam viam naturalem, nullam ad id cautionem præbendo. Quod ne cui videatur durius, addimus nos in hac parte, sequi Caietanum. 2.sec.quæst.154. art.5. & Syluest. verb. Pollutio, & alios, præsertim gloriosum illum diuum Antonin.2.part.tit.6. cap. quinto, non tantum ob eius authoritatem, quanquam mihi semper maxima est, sed etiam ob has rationes. Prima est, quod hæc de qua loquimur pollutio non est in se peccatum, secundum omnes: & quicquid non est peccatum, in obsequium Dei est referibile, iuxta omnium sententiam. Secunda, quod sermo est de desyderio siue cupiditate: quæ nullatenus est pollutionis causa, quale est desiderium eius qui cupit, vt ea pollutio ei eueniat, quandoque in somnis eo modo, quo solet euenire sudor in leuamentum naturæ. Tertia quod eiusmodi pollutio non adæquatur peccato quoad hoc. Nam etiam S. Thom.in 4.distinct.9.quæst.1.Paludan.in eadem.dist.quæst.3.& communis asserunt non esse peccatum, complacere sibi de præterita pollutione ob sanctum finem & purum & ab omni malo defecatum, tum tamen peccatum propter nullum finem euentum, vel effectum, quamlibet sanctum, possit vlli iuste placere, vt in cap. Inter rectora.11.q.3.num.85.ad vnum propositum, & num.15. ad alterum, & supra cap.15.num.10.& in addit.cap. Quando, de Consec. distinct.2.num.169.probauimus. Quarta, quod inter complacentiam de futura pollutione, & de præterita nulla est, quantum ad hoc alia differentia quam quod complacentia de futuro posset esse causa illius. At nos expressim agimus de complacentia quæ nullatenus sit causa illius, vt etiam hi quos sequimur loquuntur. Quinta quod doctores, qui contrarium affirmant, intelligendi sunt, de desiderio, & cupiditate, quæ aliqua via est pollutionis, vel aliquid prouocationis eius, licet in bonum finem, & non de illa, de qua nos agimus, quæ nullatenus est causa, nec quid prouocatiuum eius, neque ad bonum

bonum finem. Sexta, quod falsum est dicere, quod omnes qui desiderant aliquid, procurant illud habere, & quod quicquid licet desiderare, licet & procurare, possum enim desiderare mortem propriam meam, imo & alienam in multis casibus, imo eam rogare Deum. At non est mihi licitum procurare illam opere, quod recte elucidat Soto nus libr.5. quæst.12. art.1. de iust. & iure, & docte ac erudite docuit Caietan.2.sec.quæst.154. art.5. Aliud est volitum, aliud voluntarium, illud respicit obiectum, hoc voluntatem. Et potest quis nonnunquam recte desiderare, vt eueniat ei mors iussu Regio, aut Reipub. contra suam voluntatem facienti quicquid potest, ne illa eueniat ei, & se defendat ab ea. Septima, quod medicus potest desiderare, vt ei cui medetur contra ipsius voluntatem, eueniat pollutio, quam credit saluti eius plurimum conducere, sine vlla culpa ægrotantis & sine vlla illicita procuratione. Quas ob rationes, quibus in præsentia respondere nescremus, & ob prædictorum quos sequimur authoritatem, hanc partem, sine vlla contentione peruicaci, & præiudicio eius qui contra contenderit, sub correctione debita tenemus.

Addimus, non esse peccatum mortale, comedere nimis, aut cali- 8
da edulia, ob quod pollutio euenit, dum modo non comedat ea, eo fine vt ei eueniat, sed solum vt suæ gulæ satisfaciat. Ex his infertur, pollutionem, quæ dormienti accidit, non esse in se peccatum, licet esset in causa, iuxta gloss. receptam verb. Rei, dicti cap. Testamentum, & S.Tho. 2.sec. quæst. 154. art.5.& Maiorem in 4. distinct. 9. q.2. quia non est voluntaria, & quia vt in additione cap. Quando, de consecrat. distinct.1.num.37. diximus. Nemo dum dormit, potest bene mereri, neque peccare etiam venialiter, nisi exequendo peccatum, vt si somnum acciperet pro instrumento peccandi, Thom. in dicto art. 5. & Caiet.quæst.16.lib.17. quæst. vt acciperet, qui se somno dederit, eo modo, vel ea corporis parte, vt ei pollutio eueniat, tunc enim esset peccatum, vel saltem exequutio eius eo modo quo percutio facta sagitta est peccatum seu exequutio peccati quod perpetrat is, qui eam ad percutiendum emittit. Non est item peccatum saltem mortale pollutio illa, quæ incipit euenire alicui dum dormit, & finitur postquam est experrectus, si voluntas superior siue rationalis deliberata, in illam non consentiat, quamuis sensualitas ea delectatur iuxta communem sententiam in 4.dist.9. & Io. de Turrecrem. in cap. Sed pensandum, art.5.dist.6. Imo neque si incipiatur, posteaquam est semi excitatus, siue experrectus, antequam plene expergiscatur, modo absque eam patientis consensu deliberato voluntatis rationalis perficiatur posteaquam esset plene experrectus, iuxta mentem Cardinalis à Turrecrem. vbi supra. Quia ad constituendum peccatum mortale, iudicium integrum requiritur cap. Omnis, de pœnitent. & cap.1. de delict.

pueror. & cap. Inebriaueuerunt. 15.quæſt.5.

9 Tertio, peccat is, cui pollutio dormienti eueniens, poſteaquam plene expergiſcitur, placet deliberate ob delectationem, quam inde cepit, præſertim ſi deſiderat, vt iterum ei ad ſe delectandum eueniat. Sylu.verb.Pollutio.Diximus(ob delectationem &c.) quoniã ſi placuit præterita, vel cupit futuram ad tentationes carnis ſedandas, non procurando vt eueniat, non eſt peccatum, Caiet.2.ſec.q.154.ar.5.& Anton. 2.par.tit.6.c.3. Sylueſt.verb.Pollutio, etiam ſi comedat aliquid, vnde putat eam euenturam modo hic in hunc finem non faciat, licet ad ſatisfactionem gulæ id comedat, Anton.& Sylueſt. vbi ſupra. Facit c. De occidendis.23.q.5.& l. Siquis nec cauſam. ff. de reb.credit.

Quarto, qui habens rem cum aliqua, dat operam ne illa concipiat, procurando, vt tali modo coëat, vt inde nequeat fieri conceptio, quod peccatum eſt contra naturam, iuxta S.Tho.2.ſec.q.154.ar.11.& Caiet. in comment. quoad ambos quidem, ſi ambo conſentiant, ſin autem quoad conſentientem tantum qui eſt reus culpæ.

Quinto, qui habet propoſitum vel deſiderium deliberatum copulæ Carnalis extra legitimum matrimonium, vel delectatur de illa mox ſe, expreſſim vel tacite, expreſſim quidem fruendo, vel conſentiendo expreſſe & deliberate in delectationem: quæ ex turpi cogitatu illius naſcitur in ſenſualitate, ſiue appetitu ſenſitiuo. Tacite vero, ſi aduertens ſe illa teneri, & duci in periculum conſentiendi, non expellit, nec nititur expellere ſine iuſta cauſa, quæ ab expellendo eam excuſat. Quod probatur per regulam ſuperius cap.11.num.8.poſitam. Toties autem peccat, quoties habuit eiuſmodi propoſitum, aut delectationem moroſam, ſiue circa vnam interrumpendo multoties, ſiue circa multas ſimul, aut ſeparatim, iuxta S.Anton.2.par.tit.5. cap.2.§.6. & omnes alios, ſecundum ſuperius dicta in cap. 6. ſupra eodem num. 13.& 14. Quia peccata cordis, oris, & operis eiuſdem ſunt ſpeciei, & ſolum differunt, ſecundum maiorem vel minorem perfectionem Thom.1.ſec.quæſt.72.ar.7. Proinde iuxta varias circunſtantias, variarum perſonarum, quas ſic concupiuit, ſunt etiam variæ ſpecies horum malorum propoſitorum, & deſideriorum, & peccati ſpeciem mutant. Nam quæ ſunt erga coniugatas, ſunt adulteria: quæ erga cognatas, inceſtus, quæ erga virgines, ſtuprum.&c. de quibus ſupra dictum eſt. Et ideo hæ circunſtantiæ neceſſario ſunt confitendæ cum numero illorum propoſitorum & deſideriorum, ſiue concupiſcentiarum. Sylu. verb.luxuria.§.3 & dicta in cap.6.ſupra eodem.

Sexto, is cui deliberate placet delectatio, quæ ſibi naſcitur ex cogitatione copulæ carnalis, quam habiturus eſt cum illa vel illa, quando ſibi facta fuerit vxor, aut ſi alioquin liceret, iuxta ſententiam Caietani in 2.Tom.de delectat.moroſ. dub.2. Quoniam quamuis licita

licita ſit voluntas conditionalis, habendi copulam cum illa vel illa. ſi vel quando ſua vxor fuerit, quamuis item liceat ei gaudere de ſpe quam concipit habendi aliquãdo, illam, non eſt tamen licitum ei admittere deliberate delectationem carnalem, quæ inde naſceretur. Nam quamuis voluntas conditionalis copulæ futuræ, nil ponat in eſſe, illa tamen delectatio, quæ inde naſcitur, non eſt conditionalis, nec futura, imo præſens, & abſoluta, quæ eſt concluſio ſingularis, ratione ſingulari fulta.

Septimo, qui vel quæ coniux mortua vel mortuo coniuge memi- 10
nit copulam carnalem in matrimonio tempore præterito habitam, & delectationem carnalem ex eius memoria ortam admittit & ea deliberate gaudet, vel aduertens ſenſualitati ſuæ eam ineſſe, ac exponi ſe periculo pollutionis incurrendæ vel conſentiendi in eam, non expellit, nec nititur eam expellere, cogitatum ſuum in aliud per diſciplinam, vel alio modo diuertendo, per regulam ſuperius cap.11.nu.8. ad dinoſcendum quæ moroſa delectatio ſit peccatum mortale, tradidit. Verum tamen eſt, viduum & viduam licite poſſe meminiſſe copularum carnalium temporis præteriti, & gaudere, quod eas habuerint, & quod in eis delectati fuerint, imo & velle illas habere, ſi qua ratione fieri poſſet: Non tamen eſt licitum illis habere nunc actu & in præſentia delectationem, quæ ex illa recordatione ſeu memoria naſceretur, iuxta omnium doctrinam & mentem, quam dilucidius cæteris omnibus declaranit Caietan.2.Tomo de delectatione moroſ. dubio 1.& 2. Quod ipſum per eaſdem rationes, videtur etiam nobis de illa coniuge, cui ex recordatione copulæ licitæ præteritæ, aut futuræ, coniugis abſentis, naſcitur, atque excreſcit delectatio in ſua ſenſualitate, quantumuis nemo, quod ſciam, illud exprimat, argu. l. Illud.ff. Ad l. Aquil. & cap.2.de tranſlatione Prælat.

Octauo, qui deliberato & ſtabili animo vult amplecti, exoſculari, aut tangere, aut amplectitur, exoſculatur, aut tangit fœminam cum ſit mas, vel marem cum ſit fœmina, animo fruendi delectatione carnali, quæ ex huiuſmodi actu naſcitur, eſto, quod tactus ille non ſit de ſe impudicus, eſto, etiam quod tangeret perſonam quam deſiderabat atque ſperabat in coniugem accipere, ſi nondum acceperit, iuxta ſententiam Thomæ, & eius Commentatoris.2.ſec. quæſt.154.artic. 4.& S. Antonin. 2.part. titu.5. cap.1. §.7.8. & 9. Diximus, (deliberato animo) quoniam appetitus ille qui in ſenſualitate noſtra naſcitur, ex voluntate aliquid horum faciendi, anteaquam intellectus id animaduertat, & voluntas ei conſentiat, aut etiam omittat eum expellere cum periculo conſentiendi, ſaltem in illam delectationem, non eſt peccatum mortiferum, per regulam ſupradictam, in cap.11. numero 9.& in hoc ipſo cap. num.9. Diximus, (ad fruendum delecta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione carnali:quoniam facere,vel velle facere illa,ad se delectandum
honeste, vt faciunt multi, qui tangunt, osculantur, & amplectuntur
pueros, puellas,cognatos vel cognatas nihil peccant. Diximus item,
(osculari,tangere & amplecti,non autem diximus videre & alloqui.)
Quia hæc cum fiunt honeste in finem honestum, puta ad vxoniam
tem debitam, ad recognoscendum postea cum iterum conuenerint,
vel ad reprehendendam illius vanitatem, ad de rebus honestis ad-
monendum,vel ad laudandum Deum,quod adeo pulchra opera effi-
ciat, aut ob honestum amorem, imo & ad se delectandum caste ho-
neste{que amando, non est peccatum, imo est virtutis actus, modo
non faciat ea tali loco, tempore,& modo,quo se periculo concipien-
di mali propositi operis, vel delectationis luxuriosæ se exponat. Nec
est pluſquam veniale facere prædicta ob solam curiositatem cogno-
scendi,qua pulchritudine, aut quo incessu,aut gestu sit. Imo nec ob-
lectare se, etiam deliberate, videndo & alloquendo eiusmodi creatu-
ram formosam, & perspiciendo res eius nouas, & pomposas, modo
nulla intētio mala illam comitetur, nec alia mala delectatio carnalis,
suapte natura ordinata in aliquem luxuriæ actum,vt subtiliter Caiet.
in 2.tom.de delect. mor.dub.3. probat, ponendo magnum discrimen,
inter visum & alloquium ex vna parte,& tactū ex altera. Non obstat
his,quod Hieron.in Epistola ad Eustoch.de virginitate,scribit paulo
ante & post illa(Claude ostium tuum, abscondere,) & infrà,Fortis va-
gentur virgines stultæ, &c.nam ille hortatur ad optima, & ad fugien-
da etiam minus bona, quæ ipsis possunt esse impedimēta,qualia sunt
12 illa, Nos vero dehortamur à malis,discernendo illa à bonis, quoquo
gradu sint talia. Diximus etiam, (nec desponsati) Quia illi quamuis
sponsalia tantum de futuro contraxerit, licet non liceat eis copula,
sine proposito saltem antea in matrimonium consentiendi, liciteta-
men possunt non solum se cernere,& alloqui, & frui gaudio, & volu-
ptate, quæ inde nascitur,sed etiam osculari se mutuo,amplecti & tan
gere se tactibus qui de se non sint impudici,& frui voluptate,quę ori-
tur ex eis, sine voluntate tamen ampliori. Sponsalia enim, quæ ini-
tium matrimonij sunt, faciunt facultatem fruendi voluptate præmi-
bula voluptati matrimoniali,quę singularis est eiusdem Caietani de-
terminatio,in 2.sec.q.154.artic.4. Quæ tamen intelligēda venia,quan-
do id fit cum cautela,ne contingat pollutio nec periculum probabile
illius incurrendæ,aut consentiendi in eam; vel in copulam matrimo-
nialem,antequam expresse vel tacite matrimoniū contrahant. Quod
quia raro contingit, cum soli secreto sese osculātur, amplectuntur &
tangunt, plurimū expediret,ne opportunitates eiusmodi,donec con-
13 iuges fierent,eis consentirentur. Diximus item (tactibus, qui suapte
natura non sunt impudici)nā si tales essent, quales sunt tactus verenō-
dorum,

dorum,nullatenus debent consentiri:imo si ad euitādos eos esset ne-
cessarium,petendum esset cum clamore auxilium,non obstante infa-
mia,quæ alteri partium, vel vtriq; inde nasceretur, secundum Caiet.
in 2.sec.q.154.art.4. sub fin.cui hac in re cōtrarius est Sotus relatus su-
prà eod.nu.1. & ei accedimus cum moderatione de qua ibidem.

Nono, qui vadit ad aliquem locum, præsertim ecclesiam, quo vi-
deat & concupiscat,inordinate,lethaliterq; fœminas iuxta gloss.cap.
Odi.24.q.1.ob intentionem mortiferam. Idem dicendum de illo, qui
mittit,aut tradit,recipit,vel promittit epistolas,aut aliqua dona,quā-
libet parua eiusmodi cum intentione, Sylu.verb.Donatio.§.1.

Decimo,qui quærit mediatrices aut maleficas, ad consequendum
suæ concupiscentiæ effectum.Alex.Halen.tract.de Luxur.

Vndecimo, qui vel quæ se in fenestra, vel alio loco exhibet, ani-
mo,vt cerneretur ab aliquo,vel aliqua,à quo vel qua scit se carnaliter
amari, & eo conspectu mortaliter peccatum iri, licet in opus peccati
non consentiat,in quo toties lethaliter peccat,quoties id facit secun-
dum S.Anton.2.par.tit.1.cap.1.§.7.

Duodecimo, qui se vestit vel ornat eo animo vt videatur alicui 14
eius forma,ob quam carnaliter &mortaliter ametur:non autem si fa-
cit illud,vt ametur honeste,licet carnaliter, in finem contrahendi ma
trimonium,vel alium honestum, imo, neq; si id facit quo ametur in-
honeste,sed non mortaliter,ad Luxuriam videlicet tantum venialem.

Decimotertio, qui animo deliberato delectatur loquendo, canen-
do vel audiēdo verba Luxuriæ turpia, etiam sine male operandi pro-
posito, per superius dicta in cap. 11.nu.8. & per alios alibi.

Decimoquarto, qui nutu oculorum, verbis, musico cantū, aut aliis
similibus nititur prouocare ad consentiendum huic luxuriæ peccato,
aut curauit, vt se comitarentur aliqui in aliquem actum mortiferum,
qualis est cantus musicus,qualia hastiludia,& alia similia, ad prouo-
candum aliquem in eiusmodi peccatum mortale collimata, & dire-
cta.Alex.Halen.tract.de Luxuria.

Decimoquinto,qui falso gloriatur,se cum illo vel illa rem habuis-
se, qui non solum peccat, sed & tenetur restituere famam quam per
id aufert.arg.Reg.Peccatum,de reg.iur.lib.6.

Decimosexto,qui comedit aut bibit pluſquam oportet, aut quærit 15
aromata, vel aliqua calida, quo magis hoc Luxuriæ peccato delecte-
tur,nisi sit coniunx,qui si faciat id ad debitum matrimoniale commo
de soluendum,nihil peccat,& si faciat quo magis in eo soluendo dele
ctetur,tantum veniale admittit.Angel.in interrog.circa gulam.§.17.

Decimoseptimo, is quem piget impotentiæ coeundi luxuriose,
quamuis pigere impotētiæ ad copulam matrimonialem,non sit pec-
catum, secundum omnes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decimooctauo, qui aliquam mulierem mala cum intentione inducit, quod peccatum eo grauius est, quo maiori tempore, in ea consequenda moratur, Imo si mulier est honesta, obligatur ad ei faciendam iniuriam, contumeliam, aut infamiam quæ ob hoc eam contingunt. l. Item apud Labeonem. §. Appellare. ff. de iniur. modo honesto habitu ipsa incedat, alioqui vero minime, vt in ead. l. §. Si quis virginem. At si eam ad peccandum inducit, obligatur ad suadendam ei pœnitentiam, iuxta superius dicta in c. 15. nu. 26.

Decimonono, qui locat domum vel aliquam eius partem alicui meretrici, quam scit vel probabiliter credit, in ea meretricaturam, seu suo corpore, turpem quæstum facturã, is enim videtur peccato consentire, & ad id admittendum iuuare, ac consequenter peccat, arg. cap. 1. de offi. deleg. cum similib.

Quid restituere oporteat eum qui rem habet cum ea, quæ putabatur esse virgo, & non est.

SVMMARIVM.

Virginẽ qui defloratquid restituere si dolo, aut importunitate, &c nu. 16. & 17.
Virgini qui promisit, se eam ducturum in vxorem, nu. 18.
Virgini corrupta. quæ putatur virgo, & æque bene nubit ac si non esset corrupta, quid restituetur. nu. 19.
Restitutio qualis facienda patri ab eo qui eius filiam defloranit nu. 19.
Frater Franciscus à Victoria Laudatus. nu. 19.

CIRCA hoc dicimus primo, cum, qui rem habet cum ea, quæ putatur virgo, sine dolo, & deceptione ipsius, quia illa se ad id offert, vel leuiter rogata consentit, nil tenetur restituere in conscientiæ foro, etiam si vere virgo esset. Tum quia scienti & sponte consentienti non fit iniuria nec dolus cap. Scienti, de reg. iur. lib. 6. Tum quia lex quæ obligat ad soluendum aliquid ei quam defloranit, agit de decipiente, cap. 1. de adult. Exod. 22. Diximus, leuiter, nam si grauiter importune fuit rogata, satis dicitur coacta, quoad hunc effectum, arg. l. 1. C. de rapt. Virg. & glo. dicti cap. Scienti.

Secundo, dicimus quod in foro exteriori huiusmodi defloratur iubebitur eam dotare, in vxorémq; sibi ducere, d. c. 1. de Adult. aut dotare, & fustibus cædi, c. 2. eod. tit. quamuis eam incorruptam non inuenisset, & neget eam fuisse talem, nec ipsa se virgine probet, satis enim est ei, quod ipse non probet cõtrarium, iure namq; præsumitur illam fuisse

fuisse tunc virginẽ, & deceptam, vt asseruit Antonius, Panor. & Communis in d. c. 1. & 2. de Adult. & S. Anton. receptus 2. par. tit. 5. c. 6. §. 1.

Tertio, qui importunis precibus, & appellationibus, aut falsis promissionibus, sine pollicitatione eam ducendi decepit, in vtroque foro 17
teneturin exteriori quidem ad id, quod supra dictum est, in interiori vero ad ducendam, vel ad faciendum id, quo illa maneat contenta, vel ad resarciendum ei damnum omne, quod inde illi euenerit, scilicet, quãto maioris eget, quo talem adipiscatur maritum, qualem manens virgo adipisceretur, iuxta boni viri arbitrium, quod sensit Anton. vbi suprà, & aliquid amplius, ob verecundiam, quam tota vita passiura est, & ob contumelias, quas ob id à suo marito acceptura est, vt nos in dicto cap. 1. diximus, addentes non obligari ad eam omnino dotandam: Quoniam id pœna est, quæ in foro interiori omnino non debetur, donec à iudice imponatur. §. In hoc. 33. quæst. 2. & glossi. singularis cap. Fraternitas, 12. quæst. 2. in cuius Comment. id late tractamus.

Quarto, quod si promittit se ducturum eam, siue promittat ex animo vero, siue, ad decipiendam eam ficto, obligatur ad explenda pro- 18
missa tam in interiori quam exteriori foro, & multo magis si iuramento id firmauit, cap. 1. & cap. Qualiter, de pactis, cap. Quacunque arte. 22. q. 5. nisi essent valde inæquales genere vel diuitiis, puta, si ille esset nobilis, & illa agricolæ cuiuspiam vel officiarij mechanici filia, eo enim casu præsumi potest illam fingere se deceptam, sed non esse, arg. c. Requisiuit, de sponsa. & Anton. vbi suprà, & Sylvest. verb. Luxuria, qu. 5. ob quod iudicio nostro non obligatur ad amplius, quam ad dandum ei tantum, quantum magis opus habet ad talem adipiscendum maritum, qualem si non esset infamata adipisceretur, vel ad reponendam eam in aliquo statu honesto, in quo Dei obsequio viuat secundum S. Anton. vbi suprà ab aliis probatum: ad alterum tamen horum tenetur. Quia licet non præsumatur decepta ad effectum ducendi eam, tamen tenebitur ad resarciendum damnum, eo quod promissio ducendi, vim habet saltem precum importunarum. Idem dicendum de eo casu, quo promissio fuit vera & ex animo facta, sed effet probabile, quod ex matrimonio eam consequuturo, grande aliquod scandalum nasceretur; Et in eo qui promittit, & est sacris initiatus, aut aliam habuit vxorem, aut pater renuit omnino illam ei tradere.

Quinto, quod vltra prædicta obligatur ad placandum illius pa- 19
trem, & ad satisfaciendum ei pro iniuria illata secundum Tho. 2. sec. quæst. 114. art. 6. & Caietan. ibidem Antonin. vbi suprà, & alios.

Sexto, quod iustum & rationi consonum videtur nobis id quod dicitur assecutasse ille celeberrimus, iuxta ac doctissimus, pientissimus-

Universidad de Deusto
Biblioteca

que doctor P.Frater Fráciſcus à Victoria Gymnaſta primæ funcſionis in ſacra Theologia reſolutiſſimus,Academiæ Salmáticenſis,cum nos quoque in eadem,functionis eiuſdem eſſemus in ſacris cánonibus,nempe illũ,qui virginem dolo,aut importunis precibus corrumpit,obligari ad ſatisfaciendum ei detrimentum ex figilli virginitatis fractione illatum, etiamſi illa, æque bene nuberet, ac ſi præfatum figillum non amiſiſſet, quod facile infertur ex dicto 3. ſupra poſito, & rationibus in eo allegatis,ad eos ſaltem caſus , in quibus nos ibidem reſpondimus, ſcilicet, quando defectum huiuſmodi deprehendit ſponſus maritus,& propter hoc, eam relinquens, ab eaque diſcedés,perfecte proficiſcitur,aut eam aſpere nimiumque ſeuere tractat,quamuis (iudicio noſtro)illa determinatio ſeu reſolutio limitari debet,ne procedat,locumue habeat,quando maritus eiuſmodi defectum non deprehendit,imo exiſtimat ſe illam inueniſſe virginem,quales permultos eſſe plurimis in locis exiſtimamus.

Septimo,quod is qui dolo, fraude, aut precibus importunis habuerem cum aliqua iam ab alio corrupta, ſed pro virgine reputata, ac habita , & per hoc eam infamauit, licet in nihilum in foro conſcientiæ ob virgitatem ereptam teneatur , ob famam tamen ereptam teneatur ſecundum Ioan.Maior.in 3.diſtinct.37.quæſt.33.col.penult.

Quando concubinarius non debet abſolui.

SVMMARIVM.

Cõcubinarius verus,aut pro tali habitus,quãdo non debet abſolui.n.10.&11.
Et quid ſi concubina eſt ancilla.num.12.
Ancilla qua dominus abutitur ſeparetur ab eo. num.11.

10 CConcubinarius cohabitans concubinæ , non debet abſolui, antequam ab ea ſeparetur cum propoſito nunquam amplius ad eam redeundi ; Tum quia non poteſt vere pœnitere, non abſcindendo occaſionem & opportunitatem peccandi , adeo propinquam ac eſt hæc cohabitatio. vt latius diximus ſuper dicto Auguſtini in cap. Satisfactio, de pœnit. diſtinct.3. relato à Gratiano poſt S. Thom. in 4. diſtinct.15.q.1. art.1.quæſt.3.à Paludano , & ab aliis recept. & poſt S. Anton. in 3.part.tit.14.cap.16. & Sylueſt.verb. Confeſſio. quæſt.3. ab aliis rapſodiis, ſiue Summiſtis receptum. Tum ob ea quæ ſupra citpite 1.diximus,eſſe ad veram pœnitentiam neceſſaria. Tum quia non poſſunt illi ſine grandi periculo habitare inſimul , quod alterutrum

vel vterque eorum opere,verbis, voluntate, aut delectatione peccet. Nil tamen aliud dicimus,quid faciendum ſit eo caſu,quo poſſint ipſi abſque peccandi periculo cohabitare,quam quod rariſſime id cõtinget, & quod non debent abſolui abſque propoſito deliberato nunquam conuerſandi opere,animo,aut voluntate. Idem quod dicimus de concubinariis,dicendum credimus de his quos populus credit eſſe tales,licet non ſint,donec veritas publicetur, Quoniam non ſolum 11.
ab omni malo, ſed etiam ab omni mali ſpecie cauendum eſt, iuxta Apoſtol.1. ad Theſſalon.5.& c.Cum ab homine,de vita,& honeſt.cleſona,quæ cuidam alteri cohabitando, non poteſt ob ſuam fragilitatem vitare,ac(vt rectius dicamus)videtur ei quod non vitabit peccatum mortale,niſi ſeparetur ab ea:debet enim ſeparare ſe ab ea, quamuis ſit pater,mater,filius,filia,maritus, aut vxor, ob eãdem rationem. Addimus etiam quod Ancilla qua dominus eius luxurioſe abutitur, 12
ſi nequaquam poteſt ei reſiſtere , aut putat quod ob ſuam fragilitatem ei non reſiſtet niſi fugiendo, iuſte poſſet fugere,quemadmodum vxor poteſt diſcedere à marito, qui eam ad peccandum attrahit,cap. ſi infidelis & c. Idolatria & ſeq.28.q.1.Imo,iudicio noſtro,poſſet dominum compellere quo eam vendat alteri , qui ea non ſic abutatur, tametſi hoc nemo alius exprimit , ſi quidem ob aſperum & crudelem corporis cruciatum,qui longe minor eſt animæ cruciatu,l. Iuſtiſſime ſi.de Edili.edict.cap.Præcipimus.12.q.1.poteſt ad illud compellere §. ſed maior,Inſtit.de his qui ſunt ſui vel alieniur.Qua tamen de re altius tractamus in hac poſtrema editione ſup. c. 14. Addimus Concilium Tridentinum nuper inſtituiſſe ſeſſ.24.c.8.de reformat.matrimonij,in hæc verba. Statuit huiuſmodi concubinarios tam ſolutos,quam vxoratos, cuiuſcunque ſtatus, dignitatis & conditionis exiſtant , ſi poſtquam ab ordinario etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint,ſeque ab earum cõſuetudine, non ſeiunxerint, et communicatione feriendos eſſe , à qua non abſoluantur donec re ipſa admonitioni factæ paruerint. Quod ſi in concubinatu per annum cenſuris neglectis permanſerint, contra eos ab ordinario ſeuere pro qualitate criminis procedatur.Mulieres ſiue coniugatæ ſiue ſolutæ,quæ cum adulteris ſeu concubinariis publice viuunt, ſi ter admoneæ non paruerint,ab ordinariis locorum nullo etiam requirente,ex officio grauiter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum vel diœceſim ſi id eiſdem ordinariis videbitur,inuocato,ſi opus fuerit,brachio ſæculari,eiiciantur,aliis pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis in ſuo robore permanentibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XVI. DE VI. PRÆC. DECAL.
De coniugum luxuriæ peccatis.

SVMMARIVM.

Concubinarij coniugati, vt plurimum excommunicati nu.25.
Præceptum sextum de non fornicando infringit coniunx eo animo habendi cum coniuge quod haberet eam, etiam si non esset sua vel suus coniux. n.25.
Coniux negans sine iusta causa coniugi debitum petitum, & quando debeat petitum, & qua iusta causa non reddendi. nu 1.26 & 27.
Coniunx non discedens a coniuge adulterante vt peccat. nu 28.
Matrimonium contra simplex castitatis votum contrahens, consummatū petens debitum num 30.
Voto castitatis coniugis si coniux consentit, aut si ambo eam vouerunt. n.31.
Debitum coniugale petens tempore menstrui nu.31. aut in loco sacro. n.31.
Coniux prolis conceptionem impedieus, & ob id semen extra vas fundens. n.33.
Coniux qui sit patrinus filij per ignorantiam vel malitiam. nu 34.
Coniux habens rem cum cognata, vel cognata coniugis, & postea debitum petit, vel coniugi adulterandi facultatem facit. nu.35.
Matrimoniū clādestinū contrahēs sine iusta causa, & qua sit illa. n.36. & 37.
Matrimonio qui occulte ante benedictionem vtitur nu 38.
Matrimonium qui cum duobus contrahit, quid faciet. nu 39.
Matrimonium contrahens ob coniugis mortem antequam de morte certus fieret, & alia quotidiana. nu 40. & 41.
Coniuges qui se impudice tangentes extraordinarie se pollunt, aut cum proximo sese polluendi exponunt, si habent copulam minime naturalem. n.42.
Debitū coniugale expresse actacte petitur. n. 25 iusta de causa negatur. n.26. non petitur contra votum nu 31. & 32. nec tempore menstrui tenentur coniuges petere & patisci possunt de non petendo illo, & si est mortale petere ante benedictionem. nu.38.
Maritus, qui adulterā vxorē, vel vxor, qua marituꝫ adulterum patitur. n.25.
Bigama nulla mulier fit. num. 27.
Maritus vxorem quando accusare potest nu 29.
Matrimonium clandestinum quando licet nu. 37.
Vxor qua de mariti primi morte dubitat, quando & quomodo potest, aut debet petere dubietatem, quo debitum reddere possit. nu 40. & 41.

His modis peccant mortaliter coniuges in coniugio.

23 PRimo coniuges concubinarij, saltem publici, aut pro talibus habiti, non solum peccant, sed etiam communiter excommunicati sunt

per constitutiones Synodales, vt in Episcopatu Conymbricensi tit. 31. Et quamuis peccatum mariti adulterantis cæteris paribus sit maior quam vxoris adulteræ, secundum Aug. c. indignantur. 32. q. 6. quia maioris vigoris ratione vtitur, & melius potest resistere, debetque vxorem suam virtute vincere, & suo exēplo regere: Attamen magis est peccatum vxoris. arg. glo. l. Illud, C. ad l. Iuliam de adul. & trad. Caiet. 2. sec. q. 154. art. 8. eo respectu quo facit prolem de suo patre incertam, & maius scandalum generat.

Secundo, coniux qui vel quæ cum coniuge eo animo rem habet, quod haberet, vel vellet habere illam etiam si non esset sibi coniux: aut qui vel quæ, tam velit habere cum alio vel alia ac coniuge. ca. Origo, adiuncta glos. verb. Amator 32. q. 4. secundum Palud. in 4. dist. 32. q. 3. Anton. 3. par. tit. 1. c. 20. §. 1.

Tertio, qui vel quæ coniux sine causa legitima negat coniugi de- 24
bitum loco & tempore idoneis petitum, secūdum omnes in 4. dist. 32. nisi petenti precibus contrarium suadeat, quæ tamen non debent esse nimium importunæ. Nec ab eo excusat quadragesima, nec alius dies quamlibet festus, etiam paschatis, neque voluntas, se à pluribus libere habendis excusandi, arg. c. 7. 1. ad Corint. c. 1. & 2. de coniug. leprosi. Multoque plus peccat, quādo ira, odio, aut malo aliquo fine id negat. Diximus (tempore & loco idoneis) quia non tenetur reddere in locis publicis, aut sacris, nec quando probabiliter timeret incurrere ob id mortem, aut grauem infirmitatem, aut abortiendi periculum. Quæ cum moderatione sunt intelligenda c. 1. & 2. de coniug. leprosi. quæ habent, vt leprosi coniuges coniuncti viuant, vt colligitur ex Paludin. in dist. 32. lib. 4. q. 1. & Caiet. in summa verb. Matrimonium, part. 2. & aliis & S. Anton. 3. par. tit. 1. c. 20. §. 6. & aliis rapsodus in verb. debitum coniugale. Diximus (petitum) quia non obligatur offerre nisi petatur: Ve- 25
rum sufficit quod petatur verbis, nutibus, vel operibus, arg. l. de quibus ff. de leg. & c. Dilecti, 3. de Appellat. Proinde Augustinus de Anona relatus à S. Antonino in dicto §. 6. ait, quod tribus modis debitum coniugale petit vxor, scilicet, verbis, signis, & suo ingenio, siue conditione, per quam maritus coniicit eam id desiderare, sed præ verecundia dissimulare, eo quod fœminæ naturaliter sunt in hac re verecundiores viris. Id ipsum tamen dicendum est, de marito illo, qui ob pusillanimitatem suam, vel ob vxoris duram conditionem, aut ingenium authoritatem, non audet expresse sine metu aliquo petere, ob eandemmet rationem quamuis nemo id exprimat.

Iustam etiam causam denegandi debitum habet coniux ante con- 26
summatum matrimonium, si vult intrare religionem, ad quod & ad professionē debet dari ei tēpus bimestre, vel quod vir bonus arbitratur, iuxta Panor. in c. Ex publico, de conuers. coniug. & communem:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non est tamen talis stultitia vel furor petentis si ei reddi potest absque periculo notabilis dãni personæ à qua petitur Rich. in 4.dist.32.

27 Et quãuis quoad copulam carnalẽ maritus & vxor sint omnino pares, differunt tamen in eo,quod illa non sit bigama vel irregularis ob copulã carnalẽ,etiã si sciat eũ adulteratũ fuisse: Ille vero sic ob copulam habitã cum ea,etiã ignorans eam adulteratã fuisse,c. Si cuius 34. dist. etiam si iudice iubente id sub cẽsuris faceret: nec refert an possit probare nec ne,quoad forũ cõscientiæ, quoad quod loquimur, quicquid aliqui absque ratione ac lege dicant,contra c.Consuluisti 2.q.1.

28 Quarto,qui maritus sciens suam vxorem adulterari,non se separat ab ea,imo petit,& soluit ei debitum coniugale,c.1.& ca. Si quis 32.q.4. secundum omnes,nisi quãdo adulterium est occultum, aut illã se eam emẽdauit,aut eo fine debitum petit,quo ipsemet non incidat in adulterium,nec aliis præbeat occasionem credendi se vxoris esse lenonem secundum Paludanum,vbi supra in 4.dist.32.& S.Anton.3.part.tit.1.c. 20.§.9. Quamobrem vxor communiter non peccat,non recedendo à marito,nec petendo,nec reddendo ei debitum, esto sit publicus adulter.Tum quia non est eius corrigere maritum, vt est mariti corrigere illam,c.Dico,24.q.3. Tum quia nunquam aut raro putabitur à populo in mariti adulterium consentire, vt recte S. Anton.3.part.tit.1.c.20. §.9.expressit post Paludan.in 4.dist. 32.& probat Caiet. 2.tom.q. 22. lib.27.q.

29 Aduertendum tamen, non posse maritum accusare adulterij vxorem,si etiam ipse adulteratus est,c.Nihil iniquius 32.q.6.neque quando vxor fuit vim passa c.Itane,ead. caus.q.5.neque quando probabiliter credebat suum maritum mortem obiisse, c. Cum per bellicam 34. q.1. Neque si quis cum ea sub mariti specie rem habuisset, cap. In lectum,ead.caus.& q.Neque si maritus adulterandi occasionem ei præbet,c.Discretionem,de eo,qui cogno.consang. Neque si maritus tolerat & passus est eam: posteaquam sciuit eam adulteratam fuisse, ca. Si quis vxorem 32.q.1.neque si ante baptismum id fecit,cap.Gaud. 2. mus,de diuor.

30 Quinto qui vel quæ coniux vouet continentiam, aut nunquam contrahere matrimonium, & postea contrahit, etiam si non consummet, & iterum si postea consummat prima vice ad suam petitionem, secundum omnes,imò & quoties id petit,secundum fere omnes glo. c.Quodam c.Placet,cum quibus Pan.transit, de Conuers. coniug.& Io.And.& communis in cap. Rursus, qui clerici vel vouen.& Paul. communis & Maior in 4.dist.32.q.2.Ang.verb. Matrimonium 3.impedimentum 5.§.3.& melius Rosel.verb.Impedimentum 4.§.7.quamuis aliqui contradicant, & minus bene, quicquid Angelus dicat vbi sup. Verum tamen est quod,quia(secundum omnes) qui eiusmodi votum emisit,

emisit,potest habere copulam quando eius coniux id petierit expresse,poterit etiam habere quoties petierit tacite,aut signis,aut ingenio, & conditione,vt supra dictum est eod.c.num.25. Potest etiam qui sic vouet, obtinere ab Episcopo dispensationem ad debitum petendum ob grande peccandi periculum,& difficultatem continuendi,quæ est similis ei quam habet sitiens à potu aquæ præsentis oblatæ se abstinendi,iuxta Ang.Rosel.& Maior.

Quærit hic quidam doctissimus confessarius, cur hoc loco diximus omnes affirmare eum qui post votum simplex castitatis factum, vxorem ducit,peccare,cum Calder.in c.Rursus,qui clerici vel vouet. & Ang.verb. Matrimonium,in contraria sint sententia?Respondi,me hic loquutum de illo, qui ducit vxorem animo consummandi matrimonii, vt communiter matrimonium contrahi solet, in quo omnes consentiunt, prædicti autem duo authores, de illo qui animo suscipiendæ religionis ante matrimonij consummationem loquuntur, de quo ego hic nil fui loquutus. Nunc autem de illo dico,eum peccare. Tum quia eam decepit,vt Sotus in 4.distin.38.q.2.ar.1.recte dixit, & ante ipsum Sylu. verb. Matrimonium. Tum quia magnum damnum infert ei,quippe quæ non ita facile alij nubet,ob suspicionem copulæ cum illo habitæ:credo tamen quod si aliqua causa vrgeret eum ad matrimonium contrahendum, cum ea simulato eiusmodi proposito quæ esset notabilis mortis aut infamiæ metus: quamuis non esset iusta ad matrimonium impediendum,& dirimendum,non peccaret,modo daret operam, ne quid detrimenti sua culpa ei eueniret, quo casu opinio Calderini & Angeli intelligi posset.

Sexto,qui vel quæ coniunx cum alterius consensu vouet castitatem, & post debitum petit secundum omnes,& etiam qui vel quæ consentit voto,etiam si non vouit, reddit debitum ad petitionem eius qui vouit,quia in eius peccatum consentit.Non tamen est idem dicendum, si ipsemet qui non vouit,sed consensit alterius voto id petit,quia nec ipse peccat,contraueniendo voto quod non emisit, nec alter reddendo debitum,à quo votum quod fecit non absoluit. Quandoquidem coniunx faciens alteri facultatem vouendi non videtur renuntiare ius quod habet petendi,secundum Innoc.in ca.1.de Conuers.Coniug. communiter per Panormitanum & alios merito receptum. Quod si ambo communi consensu continentiam vouerunt, ambo peccant mortaliter cap.Quod Deo pari 33.q.5.vt supra cap.12. dictum est, vna cum alius quibusdam ad coniugum vota pertinentibus: quamuis si ambo pacti essent,ne à se mutuo debitum peterent,& ambo cognoscentes quod vterque id peteret,si posset, haberent copulam non peccarent,secundum Angel.verb.Matrimonium,3. impedimentum,5.§.1. quod melius docet Rosel.verb.Impedimentum,4.§.7.

31

32

Universidad de Deusto
Biblioteca

Septimo, qui vel quę coniux debitū petit aut reddit tempore mo-
strui, secundum Tho. in 4. dist. 32. & aliquot alios: Pro quibus videtur
c. Ad eius 5. dist. Contrarium tamen asserendum est cum Palud. in 4.
dist. 32. q. 1. col. 4. nempe, quod non peccat etiam venialiter si eo fine
petit, aut reddit, ne cōsorti sit odio, vel vt fornicationem eius vel pe-
priam euitet: mortaliter autem nūquam etiam si credat, ex huiusmo-
di complexu monstrum aliquod conceptum iri, vt affirmat Palud. &
S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 3. & ante multos annos tradidimus, in de-
cto cap. Ad eius, & ante paucos asseruit vir doctissimus Alfonsus Ca-
strensis de lege pœnali lib. 1. cap. 12.

33 Octauo, qui vel quæ coniunx in loco sacro siue consecrato siue tan-
tum benedicto cum coniuge rem habuit, secundum Palud. in dicta
dist. 32. & S. Anton. 3. par. tit. 1. c. 20. §. 2. & alios Caietan. verb. Matrimo-
nialis vsus, 10. Turrecremat. in §. sed cum naturale ar. 4. dist. 5. sine cum
habeat, vt voluptate fruatur, siue vt fornicationem vitet, & siue ad nu-
dicum tempus existat in ecclesia, siue ad multum, vt tempore bello
quicquid alij dicant, Ang. verb. Debitum. §. 32. & relati per eum.

Nono, qui vel quæ coniunx potionem vel quiduis aliud assumpsit,
vel præbet consorti quo prolis conceptio impediatur, vel ne sibi nas-
plures liberi quam quos educare potest, vel ob alium finem, quamli-
bet bonum. Quod si ob hoc semen extra vas effundatur, grauius pec-
catum, & alterius speciei nempe contra naturam erit, secundum eun-
dem S. Anton. 3. par. §. 20. cap. 6. Sed quia coniuges non obliguntur ad
petendum à se mutuo debitum, secundum omnes, & licitum est ea
desiderare ne sint sibi plures filij, quam quos alere possunt, vt alibi
S. Anton. vbi supra, iuste possunt de communi consensu abstinere se à
copula carnali, secundum eundem ab omnibus receptum, nisi quan-
do alteri esset probabile consortem fornicatum iri, nisi debitum pe-
tieri it secundum Angel. cuius determinatio tantum procedere vide-
tur, quando alter videt consortem, ob verecundiam non petere verbo
sed tacite satis opere petere.

Decimo, qui vel quæ coniunx fuit patrinus filii sui cum baptizare-
tur vel confirmaretur, malitiose, quo coniugem debito coniugali fra-
daret, & ideo non reddit illud, eo enim casu non potest petere, sed re-
netur reddere. Quod si ambo malitiose fiant huiusmodi patrini, non
possunt à se mutuo debitum absque peccato petere, quamuis alter
petenti alter reddere teneatur. Si autem errore, necessitate, aut ignō-
rantia facti, vel iuris fiat, huiusmodi patrinus ius petēdi debitum ma-
latenus perdit: Quæ omnia satis colliguntur, ex quodam Alex. iij. re-
sponso in c. Si vir, de cognat spirit. & eius glossis simul adiecta, quas
super eo addidimus iampridem opinionum concordia, ob ea, quæ
Palud. in 4. dist. 32. q. 1. ar. 1. concluſ. 7. scribit cui condordant Vtinen-
sis ob-

nus ibi, & Sylvest. verb. Matrimonium. 8. q. 7. Quod si ambo vel alter,
nequeunt se abstinere, petant dispensationem ab episcopo, quem ili
hoc dispensare posse, Sanct. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 15. §. 3. col. 2. sub fin.
& Sylvest. vbi supra aiunt. Argum. eorum quæ annotant Panorm.
& alij, in cap. 1. de eo qui cogno. consang. vxoris suæ, & Rosella verb.
Impedimentum 6.

Interrogatus Romæ, An qui infantem semestrem filium suum
quem abortiuit amica eius, baptizauit iam iam moriturum absente
clerico posset ducere in vxorem, sine dispensatione illam amicam?
Respondi non posse. Quia licet necessitas efficiat, vt possit compa-
ter cum vxore sua iam nupta eadémque committe licite rem habere
vt hic dicitur, non tamen efficit ne nascatur compaternitas, quæ ante
matrimonium nata illud impediat & dirimat, per cap. Ad limina, iun-
cta glosia vltima 30. quæst. 1.

Vndecimo, qui vel quæ coniunx habuit rem cum coniugis cogna- 35
ta vel cognato, & postea debitum petit, cap. Qui dormierit 27. q. 2.
quamuis ad reddendum teneatur, & an impediat petendo debitum
post copulam, cum cognata, vel cognato suo proprio habitam, colli-
gendum est, ex his, quæ dicentur infra cap. 22. num. 5.

Duodecimo, quæ coniunx facit marito peregre proficiscenti facul
tatem habendi rem cum aliis mulieribus, vel consentit vt se cum aliis
domi manentibus, misceat, aut cum commode posset non impe-
dit eiusmodi commistionem, secundum Anton. in 3. par. tit. 14. cap.
§. 1. sub fin.

Decimotertio, qui vel quæ coniunx clandestine matrimonium si- 36
ne iusta causa contrahit, c. Sicut inhibitio de Clandest. desponſ. Iusta
causa id faciendi visa est Caietano, in secūdo tomo de sacram. Matri-
monij, §. 1. quando cessant omnia inconuenientia, ad quæ vitanda, iu-
re vetantur contrahi clandestina matrimonia. Contra quem facit do-
ctrina eiusdem 2. sec. q. 120. & 186. art. 3. nēpe quod lex non definit obli-
gare subditos ad id quod præcipit, etiam si absque illo habeatur finis
in quem id præcipit, esto, quod responderi posset, aliud esse dicere,
quod lex præcipiens aliquid ob aliqua inconuenientia, illis cessanti-
bus, non obligat, Quod dicit Caiet. vbi supra, & antea dixit Panorm.
in c. Quoniam contra: de probat. & aliud dicere id quod in aliquem
bonum finem præcipitur cessaret si finis ille alia via habeatur, quod
ipsemet in dicta q. 120. & in dicto ar. 3. ait, & nos etiam in c. Ad hæc, de
præb. tradidimus. Iusta procul dubio tamen esset causa, quam ipse
ibidem exprimit, scilicet, contraxisse antea matrimonium publice sed 37
inualide ob aliquod impedimentum, habita enim dispensatione ad
id conuenienti possunt clandestine contrahere, neque ob id in aliquas
pœnas incidunt. Quæ res quotidiana est. Iusta item est causa minori

Universidad de Deusto
Biblioteca

nubendi clandestine alicui sibi multum inconuenienti, quando prospicit se à suo curatore traditum iri nuptui alicui parum conuenienti. Nos quoque respondimus in nullas cẽsuras nec alias pœnas incidere confessarium, & testes, qui curauerunt, vt quidam gladio grauiter ictus, & iam iam moriturus duceret in vxorem concubinam suam ex qua liberos susceperat, quo illos faceret legitimos, & quo ad hanc secundum ex hoc seculo, iter melius adornaret.

38 Decimoquarto, qui vel quæ coniunx matrimonio clandestine facto testibus contracto, vtitur, quia eiusmodi vsus, non solum est vetitus per c. Aliter, 30. q. 5. sed etiam malus secundum Card. Caiet. 2. tom. de sacram. matrim. q. 1. qui tamen ibidem quæst. 4. ait, Matrimonij vsum nunquam esse mortiferum, eo quod benedictionem nuptialem antecedat, id quod antea dixit Ang. verb. Debitum. §. 1. & Sylu. eod. verb. q. 9. Caiet. in summa verb. Matrimonij peccata. Non quia non inueniatur textus, qui hoc significare videatur, vt quidam neotericus dixit. Si quidem in c. Aliter. 30 q. 5. inuenitur, neque ob rationes, quæ dicti formant: sed quia transgressio eorum fere omnium, quæ dicto c. Aliter prohibentur non est mortifera iuxta omnium sententias, nisi ex contemptu, vel magno cum scandalo, ea fierent. Quamuis Io. Tabiensis verb. Matrimonium. §. 3. (pulchre monstrãs, diuum Thom. non sentire id quod Angel. & Sylu. aiunt) absq; iusta ratione affirmet prima vice peccare. Quod ipsum ante illum prædixerat diuus Anton. 3. par. tit. 1. cap. 22. Quod tamen non videtur tenendum, quia nullo iure vel ratione talis differentia inter primam vicem & alias probatur.

Interrogatus, An qui matrimonium clandestinum contrahit, eo ipso: quod non vult illum publicare, mortaliter peccet, quamuis matrimonio non vtatur? Respondi peccare, si altera pars posset vt publicetur, aut periculum incontinentiæ imminet, & nulla est iusta causa quæ differatur, quia officio suo non satisfacit: Imo etiam licet vtrq; contentiat, & nullum sit incontinentiæ periculum, si ex eo quod non publicatur, ea damna & pericula timentur, quæ ex eius vsu clandestino orirentur arg. l. Adigere, §. Quamuis. ff. de iurepatron. alias vero non, Argum. c. Cum cessante, de Appellat.

39 Decimoquinto, qui vel quæ coniunx primum cladestinè contraxit cum priore, & postea publice cum posteriore, & habet rem cum posteriore, etiam si iussu ecclesiæ sub excommunicatione præceptum eam haberet, iuxta sententiam communem, quicquid Magist. Sent. communiter refutatus in 4. distinct. 38. dixerit. Peccat etiam si habet rem cum priore, offendendo eos, qui putant eam non esse ipsius coniugem, per dicta in §. præcedenti. Non tamen peccaret si absque scandalo eam haberet, tenetur autem posteriori coniuere ecclesia id interim, si absque periculo habendi rem cum ea, vel eo, id facere potest, alioquin

alioquin minime, etiam si ob id excommunicaretur Arg. c. Inquisitioni, de sentent. excomm. Sylu. verb. debitum coniugale. §. 6.

Decimosexto, qui vel quæ coniunx antequam satis certior fiat de 40
prioris coniugis morte, matrimonium contrahit iterum cap. Dominus, de sec. nupt. & etiam si post contractum habet rem cum posteriore, non sit cundem & manifesta) debitum petit, dicto cap. Dominus, & dicto cap. Inquisitioni. Imo & si reddit petitum, etiam iubente superiore antequam illam animi dubietatem deponat, ad effectum saltem reddendi illud. Probauimus enim in cap. Si quis autem. nu. 81. de pœnit. dist. 7. non solum peccare mortaliter eum, qui facit aliquid quod credit esse mortale, sed etiam eum qui facit aliquid de quo dubitat an sit mortale nec ne. Proinde coniunx probabiliter de prioris coniugis morte dubitans, anteaquam rem habeat cum posteriore, debet expellere ab animo suo illam dubietatem, & credere mortẽ prioris, ad effectum saltem reddendi debitum, quamuis non credat neque credere possit, nec debeat ad effectum illud petendi. Quod latissime tenent iustum intellectum, & veram concordiam dictis duobus celebrioribus capitulis, puta cap. Dominus, cap. Inquisitioni.

Ex quod differentia inter scientem ex vna parte, & credentem aut 41
probabiliter dubitantem, ex altera, & inter eum, qui ex leui causa credat aut dubitat ex tertia non est sita in eo, quod vnus peccat reddendo debitum, & alius non. Quia omnes peccant tam reddendo, quam petendo, (si illa scientia, credulitate vel dubietate durante petant vel reddant) sed consistit in eo, quòd primus horum non potest, illam scientiam iuste deponere, neque ad petendum debitum, neque ad reddendum. Secundus autem potest deponere suam credulitatem, vel dubietatem præcipiente saltem iudice, ad effectum soluendi. Tertius vero potest ad vtrunque effectum, quæ est singularis resolutio à nobis in dicto cap. Si quis autem, scripta.

Decimo septimo, qui vel quæ coniux impudicis tactibus se polluit 42
aut habet tactus huiusmodi intendens habere illam, vel cum periculo probabili habẽdi iuxta sentẽtiã Card. Caiet. ver. Matrimonialis vsus, pag. penult. Matrimonium enim, eiusmodi tactus non efficit licitos.

Decimooctauo, qui vel quæ coniunx habet copulam cum coniuge alia via quam naturali extra vas naturale, vel tali modo quo vxor nõ potest suscipere semen, aut retinere secundum omnes. Qui autem habet copulam intra vas naturale, ita vt vxor possit suscipere semen & retinere, non peccat mortaliter, quamuis fœdus sit modus eam habendi, quanquam graue peccatum veniale admittit, & dignus est, qui eo modo vtitur, magna reprehensione, peiórque animali bruto, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

in eiusmodi actu modum naturalem seruat.

Decimonono, qui vel quæ coniux nullum prædictorum facit, qua vult facere, sed consentit in eo, aliquo modo ex illis nouem, quos supra cap.11.& in cap.præcedenti n.18.declarauimus, scilicet mandando, consulendo, consentiendo, laudando, tacendo, authorem recipiendo, participando, vel opitulando, aut non impediendo, verbis, opere, aut admonitione, cum posset & deberet id facere, vt ibi diximus.

Mulier quæ fingit se habere filium, aut ex adultero genuit, vt peccet, quidque faciet.

SVMMARIVM.

Mulier, quæ fingit se prægnantem, aut sit prægnans ab alio, qui non est suus coniunx absolui potest non reuelando id num.43.

Quando timet mortem corporalem propriam, aut spiritualem sui mariti, aut suæ famæ iactur. ne num.44.

Quid faciet ad resarciendum detrimentum, quod suo marito aut hæredibus ex eo prouenit num.46. & 47.

Restituere debet damnum, qui credit filium suum, ad partum supponendo num.48.

Adulter potest non credere esse filium suum, quem adulteræ ei tribuit, & an teneatur restituere damnum, quod per suum filium facit num.45.

Restitus non debet res familiaris cum fama propria iactura.num.44.

43 CIrca hoc dicimus primo, quod mulier coniugata, quæ supponit sibi partum fingendo se prægnantem, & parere filium alienum, quem secreto accepit ab alio, illa item, quæ suscepit filium ex adulterio, absolui potest id non reuelando, quamuis per id nocear, quatenus putatiuo, efficiendo, vt filium alienum pro suo enutriat, etiam hæredi eius, quatenus filius putatiuus & spurius habitus pro vero & legitimo, adiuit hæreditatem patris putatiui, aut partem eius, vt respondit Innoc.iij in c.Officij, de Pœnitent.& remiss.

44 Secundo, id quod supradictum est procul dubio habere locum quando maritus, indubie credit esse suum filium, & ipsa timet, mortem sibi ab eo inferendam, vel mortali odio peccaturum, si resciret, vt habet textus illius cap.& Panormitan.& Communis, ibi declarant, Imo sufficit timor propriam famam perdendi secundum Caietanum, in 2a. 27.Respons.respons.14.ante quem id dixit subtilissimus doctor Scotus, in 4.distinct.15. quæst.2. post art.4. in responsione articuli 5. Guianus Anton.2.par.tit.1.cap.1.§.8.in fine, & melius tit.2.cap.7.§.4. Quæ vt præfatus Cardinalis 2.sec.q.62.art.6. & in dicta responsione ad

non tenetur restituere bona ordinis inferioris, cum iactura bonorum ordinis altioris, saltem communiter, & vt diximus in Repet.cap.Inter verba.11.quæst.3.nu.217.& 286.Bona famæ, altioris ordinis sunt, quam bona rei familiaris, quia melius est bonũ nomen, &c.Prouerb.cap.22. vt etiam bona vitæ ac salutis, sunt altioris quam bona famæ, l.In seruorum. ff. de Pœnit. Nec obstat dicere quod Panormit. in dicto cap. Officij, & communis videntur præsupponere, quod si reuelare potest, absque animæ & corporis periculo, & putaret sibi fidem habendam, debet reuelare. Quia Innoc.cuius mentem ibi omnes sequuntur, ait, eam ad id non teneri, si quod grãde malum consequeretur. Et quamuis postea ponat exemplum in malo corporis, & animæ, non tamen negat illud esse dicendum de malo famæ, iuxta illud prædictum proverb.Melius est bonum nomen, quam diuitiæ multæ, Quod constat Io.Maior in 4.dist.15.q.17.affirmet contrarium, quia id fecit, sine iusta supradictorum perpensione. 45

Tertio, dicimus, quod si mulier illa, iam erat de adulterio infamata, & credit probabiliter absque periculo corporis & animæ posse id reuelare, & quod sibi adhibebitur fides tam à patre quam à filio debet reuelare, quæ communis est conclusio Innocentij, in dicto cap. officij, & aliorum.

Quarto, quod si crederet ipsa filium suum spurium, & fictum, esse eundo virtutis studio, adeóque matri credentem, quod reuelando ei casum secrete crederet, & totam hæreditatem aliis fratribus vterinis relinqueret, teneretur ei reuelare.

Quinto, quod quando eiusmodi mulier non est ad reuelandum huiusmodi casu obligata, aut quando per suam reuelationem, non potest consulere damno, quod suo marito, vel eius hæredibus, iam euenit, aut est euenturum, obligatur ad competenter satisfaciendum eis confessarij discreti arbitrio, vt contextus ipse præfati cap. Officij, in fine habet. Qui confessarius tali mulieri suadere debet secundum Scotum vt suprà, vt satagat inducere filium illum ad intrandam religionem, vel vt sacris initietur, & accipiat beneficium aliquod ecclesiasticum, quo contentus hæreditatem aliis renunciet. Quod si hoc ei non potest persuadere, debet tam marito, quàm eius hæredibus resarcire damnum, ex bonis parafernalibus, id est, quæ vltra dotem habet, qualia si non habeat, non obligatur amplius quam ad sui peccati pœnitentiam, & ad concipiendam voluntatem satisfaciendi quando potuerit, secundum Scotum vbi suprà. Cui duo addimus; Alterum, quod religio cuius ingressus est ei persuadendus, debet esse hæreditatis incapax, aut quod ante ingressum & professionem renunciet hæreditatem patris putatiui, alioquin enim nil

Universidad de Deusto
Biblioteca

prodesset huic proposito ingressus ille, cum monasterium posset hæreditatem illi obuenientem, adire, Arg. cap. In præsentia, cum ei annotat. de Probat. Alterum, quod quando non poterit ei prædictum ingressum persuadere, nec satisfacere pro bonis, in quæ filius est successurus, debet bona mariti augere, tanto plus laborando, vltra quam per matrimonium obligatur, & tanto minus expendendo in vestitum & victum, de his, quæ honeste impendere potest, vt quod per hanc parsimoniam residuum fecerit, adæquetur damno per filium illato, vel inferendo. At si nec hoc ad id fuerit satis, debet donare in vita, vel relinquere in morte tantum, quanto in id opus fuerit filius legitimis ex parte illa bonorum suorum quæ libere, in animæ suæ, vel extraneorum gratiam relinquere potest, iuxta Authent. Nouissima, & Authent. Vnde si parens, C. de inofficioso testament. Deminuq; quando hæc omnia non fuerint satis, sufficiet ei contritio, & voluntas illa, quas Scotus dixit sufficere.

48 Sexto, quod etiam obligatur ad resarciẽdum damnum prædictum is, qui tradidit ei filium suum ad supponendũ partum, & ingressum eiusmodi figmentum; Adulter item ex quo illum concepit, licet credo, aut credere debet esse filium suum, quia illius damni causam dedit, & qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. l. Qui occidit il. ad Aquil. & vt alterius eorũ restitutio & resarcio vtrúmq; liberet, sic adtero non potente, aut nolente resarcire, alter obligatur, per ea, quæ in cap. seq. scribentur, Quin etsi infans fuit expositus hospitali alicui, vt ibi nutriretur, obligati sunt, ad soluendas impensas, quas in eo nutriendo fecit, si eos paupertas non excusaret, ob id quod hospitalia in pauperes subueniendos instituuntur. cap. De Xenodochiis, & per ea quæ ibi late trad. Lapus in repet. de religios. domib.

Interrogarus, An mulier, quæ de adulterio filium suscepit, testari possit, cum id facere posse non videatur, nisi affirmando eos legitimos esse: quod est mendacium propter nullam rem dicendum, cap. Primum. 22. q. cap. super eo, de vsur. Respondi posse. Tum quia potest eos appellare filios absq; aliqua legitimi intentione. Tum quia sine mendacio potest legitimos appellare intelligendo apud se, tales esse communi existimatione, iuxta late per nos annotata in cap. Humanæ aures. 22. q. 5. Tum quia plurimum interest legitimorum, eam testari, quo exoneret conscientiam, quantum plus poterit eis relinquendo, iuxta ea, quæ hic dicuntur.

Septimo, quod confessarius non debet huiusmodi resarmonem imperare adultero non credenti, nec debenti credere, eiusmodi filium esse suum, siue quod mater est leuis, & solita cum aliis adulterari, siue quod ipsa quoq; dubitat, an sit filius adulteri, vel mariti sui, siue quod reputat eam, ad se obligandum, mentiri, secundum S. Anton. in 2. pa-

tit. 2. c. 7. sub fin. Nec ipse adulter facile debet credere se ad id obligatum, arg. cap. Dominus, de sec. nupt. Si autem adulter credit, eum esse suum filium, restituere debet patri putatiuo impensas, quas in eo nutriendo fecit, & etiam hospitali si apud illud expositus fuit: Insuper & præfato patri restituere debet dotem aut sponsalitiam largitatem, si quam dedit ei, imo & filiis eius id quod de patris hereditate habuit, vt S. Anton. vbi suprà, ait quem Sylu. & Communis probant, Quantus eo, quod non videtur ei causa propinqua illius damni. At communis opinio videtur nobis longe verior. Primum quod est communis. Deinde, quod ipsemet fatetur adulteram ad id teneri, quę tamen non quam D. Sotus lib. 4. q. 7. artic. 2. de iust. & iur. contrarium teneat, mo- est propinquior causa damni, quam adulter, quandoquidem non con- sequitur illud immediate ex adulterio, neq; ex partu, sed ex vita eius quem peperit. Tertio, quod adulter est causa satis propinqua, licet non proxima, & non oporter esse proximam, quo de damno teneatur, iuxta notata in cap. fin. de iniur. Quarto, quod adulterium, suapte natura ordinatur ad generandum, & est via & medium, in illud damnum, quod genitus, eo ipso, quod genitus est, infert, & cum sit res illicita, obligat in id quod ipsum consequitur, tanquam effectus eius, quo casu etiam causa remota nocet. cap. Fin. de homicid.

Octauo, quod addit idem Scotus vbi suprà quod filiis patris putatiui hæredibus non debet restitui tantum quanti valet hæreditas: nec quantum restituendũ esset, si post acquisitionẽ, illa eis tolleretur, sed multo minus, iuxta prudentis & boni viri arbitriũ, quæ singularis conclusio est, cõfirmariq; potest, per id quod vterq; Thom. 2. 2. sec. q. 62. art. 2. Id tamen, nostra sententia, limitandũ est tunc tantum procedere quando restitutio facienda est filiis successuris, antequam succedant, id est, quãdo pater cui succesturi sunt viuit, & dubitatur, an filius putatiuus victurus sit eo tempore, quo de diuidenda hæreditate paterna tractabitur. Nam post patris putatiui mortẽ & aditam eius hæreditatem, videtur iam tractari de bonis quæsitis, & ita restituendũ est illis tantum, quãtum valet id quod filio putatiuo obuenit. arg. l. Cum hæredes. ff. de acquir. possess. Quãuis Scot. (nostro iudicio) in vtroq; casu ad hoc restituendum, accesserit ad confessariũ prius quàm pater putatiuus moriatur, debet se informare quantum expenderit in filio putatiuo educãdo, vel forsan dotem, aut sponsalitiam largitatem ei tradendo, vel in litterarũ studiis sustentando: & sic quam, & quantã merecdem meruerit filius putatiuus, à suo patre putatiuo, & habita horũ ratione, præcipiat illi personæ, vt id residuum quod patri debetur, ei restituat: persuadeátque illi, vt concipiat propositum restituendi cui oportuerit, id quòd præfatus filius putatiuus de bonis patris putatiui

Universidad de Deusto
Biblioteca

acquisiturus est, si superuixerit illi: Quod si persona præfata præmiet, est mortis periculo propinqua, relinquat aliis filiis, vt dixit Scot. non tantum quantum deberetur eis, si iam hæreditatem acquisiissent, sed cum illis filius putatiuus, sed tanto minus, quanto minoris æstimari debent bona post patris putatiui mortem illi quærenda, ob illam dubietatem, an acquisiturus sit nec ne: Idque poterit facere meliorando, vt Iuris consultorũ vulgus loquitur, alios filios de illa bonorum parte, quã quicunq; voler, libere potest relinquere, iuxta varias variorum Regnorum leges. In his quidem Castellæ de tertio & quinto l. 7. & 8. adiuncta. l. 15. Tauri. In Regnis vero Portugalliæ de 3. libr. 4. ordinat. titu. 70. In illis vero Nauarræ, de omnibus excepta minima re. In illa vero rerris in quibus ius commune seruatur, de semisse aut triente. Authen. Nouissima, & Authen. Vnde si parens, C. de inoffic. testam. Si autem præfata persona pœnitens, accesserit ad confessarium, priusquam patri putatiuo successit, & fratribus suis damnum iam intulit, præcipiat ei confessarius, vt restituat fratribus, quos filius putatiuus læsit omne damnum quod eis intulit, quàm optimo modo potuerit, quicquid & Scotus, & qui eum sequuntur dixerint.

Cap. XVII. de septimo præcepto Decalogi Non furtum facies.

SVMMARIVM.

Furtum quid, & diuiditur in mentale & reale, nu. 1.
Præceptum non furandi, quæ & quod prohibet, nu. 2.
Furtum genere suo mortale, sed excusat ab eo paruitas, nu 3.
Furtum ad causandum mortale, quanta quantitas requiratur, nu 3. A.
Furtum notabile, & furtum notabiliter nocens differunt, nu 3. B & F.
Furtum pauperi & diuiti factum, qualiter metiendum, nu. 1. C.
Furtum propter omne mortale, non fertur excommunicatio vbique, nu 3. D.
Doli actio non datur, ob omnem quantitatem, quæ mortalem culpam facit, nu. 3. E.
Furtum mortale hac quantitas facit, nu 3 F.
Furtum à mortali culpa septem excusant. nu. 4. & seq.
Metus minor iusto attenditur in foro conscientiæ. nu. 4.
Finis vtilis animæ, & bonis Domini. nu. 5.

1 QVIA hic locus est opportunus, in quo ponant summ. Cõment. cap. fi. 14. q. 6. iuxta promissã in præfatione ad lectorem, ideo coniungẽdo ea quæ hoc loco tradita fuerunt in Hispano, cum illis ad quæ fiebat remissio. dico Primo quod furtum definitur à iurisconsulto in l. 1. ff. de furt. esse dolosa contrectatio rei alienæ inuito domino suo, ad proprietatem eius aut possessionem, aut vsum acquirendum: quæ repetitur in §. 1. instit. de obligat. quæ ex delict. nascuntur. Dixit, (Contrectatio) per quã intelligimus etiam voluntatem contrectãdi, quæ est mentale furtum. Dixit, (Alienæ; quia suæ contrectatio, quatenus est, aut merito creditur sua esse, non est furtũ, l. Inter omnes. §. Recte. ff. de furt. Dixit, (inuito domino suo) quia quòd eo volente fit, non est furtum, in eod. §. Recte. Dixit, (Dolosa) quoniam iocosa, & officiosa ad reddendum cautiorem dominum, non est furtum, vt recte ait Maior, in 4. distinct. 15. col. 1. Dixit, (Ad acquirendum proprietatem aut possessionẽ, &c.) quia ad hoc, vt sit furtum, sufficit vt contrectans velit aliquod horũ acquirere. secundum omnes. Ex quibus sequitur furtum esse dupler, Reale, quod est contrectatio realis, & mentale, quod est volũtas sic contrectandi: quæ est diffinitio Iurisconsultorum vsui loquendi proximior quam illa Ioan. Maior. vbi suprà.

Secundo, quod hoc præcepto vt diximus in Addit. ca. Quando, de consecr. dist. 1. nu. 231. non solum prohibetur contrectatio occulta, vel voluntas eam faciendi, quæ proprie furtum dicitur, sed etiam omnis illa qua aliquid ab aliquo iniuste accipitur, & iniuste retinetur, & omnis iniusta damni illatio, & per consequẽs violẽta, & deniq; omnium rerum alienarum vsurpatio illicita, ca. Pœnale. 14. q. 5. & consequenter omnis voluntas deliberata faciendi aliud prædictorum. Quoniam vt suprà dixi in Prælud. 9. nu. 2. & cap. 11. nu. 8. post S. Tho. 1. sec. q. 72. ar. 7. diximus peccata voluntatis, oris, & operis eiusdem sunt speciei, imo vnum, quanquam quæ sunt solius voluntatis, ad restitutionem non obligant, vt in dicto, cap. 11. est dictum.

Tertio, quod omne furtũ ex suo genere, est mortale secundũ Tho. 2. sec. q. 66. ar. 6. & probatur in d. c. fi. 14. q. 6. & c. Fures, cũ tribus seq. de furt. Excusat autẽ furtum à culpa mortali. Primo quidẽ paruitas rei, quia in omni materia peccati, illa & alia duo excusant à peccato mortali, vt diximus suprà in c. 11. n. 4. post Tho. citatũ ibi in tribus locis, & Ant. 1. par. tit. 4. c. 5. §. 7. & 8. & Adrian. Quolib. 8. pag. 11. Ex quo sequitur, quod saltem in genere moris furtum paruum quod non attingit culpam mortalem, differt specie à furto magno quod attingit illam, quia in prælud. 9. nu. 6. diximus, circunstantiam quæ facit mortalem actum, sine qua ille non esset talis, mutare speciem in genere moris.

Quarto, quod magnæ quæstionis est, quæ paruitas excuset à mortali, quia id nullo iure naturali diuino aut humano definitũ est: communiter tamen tenetur, & quidẽ recte, id boni viri arbitrio relinqui. Quoniam, quæ indefinita reliquuntur à lege, arbitrio boni viri sunt definienda l. 1. ff. de iure delib. & cap. De causis, de offic. deleg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A Quinto, quod sæpe confessarij nos molestarunt, interrogãres, quæ quantitas sit ad hoc notabilis, aut quam nos talem arbitraremur? quibus nisi fuimus satisfacere per sequentia posita in præfato Cõmentario c.fin. 14.q.6. Primum, quòd qui parum furatur, volens multum furari, mortaliter peccat, vt S.Hier.in d.c.fin.14.q.6.clare sentit: Nam voluntas faciendi & ipsum factum eiusdẽ sunt malitiæ iuxta S.Tho. receptum 1.sec.q.20.ar.3. Qui autem rem paruulam furatur sine animo aliam maiorẽ furandi, & maius damnum proximo faciẽdi quam paruula illa res valet, furtum mortale non committit, etiam si sciat Dominum id molestè laturum, si ei denuntiaretur, neque eam à re petitam, darurum fuisse, secundum Caietan. 2.sec.q.66.ar.6. quamuis

B S.Th.ibi de hac re aliquantum obscure loquatur. Secundo, quod qui furatur aliquam paruulam rem, veluti fibulam à sutore, aut acum à sartore, ob quod & quia aliam fibulam vel acum non habet à labore cessat, non furatur rem notabilem, quamuis ex eo notabile damnum in dominum redundet, licet contrarium sentiat Sylvest.verb. Furtum cui consentit Sotus lib.5.q.2.ar.3.de iust.& iur. quia qui paruam illam rem furatur, quamuis ob eam damnum decem ducatorum inferat, non tamen duplo, aut quadruplo illius damni condemnaretur, sed duplo, aut quadruplo rei illius paruę furto subtractę, quatenus esset furtum manifestum, aut non manifestum. §.In duplum & §. Quadruplum Instit.de actio. Illa tamen paruæ rei subreptio esset mortalis, si quis surripit, scit, aut scire aut credere debet, ex furto illo paruulo eiusdem damnum notabile domino euenturum: non quia res illa surrepta notabilis sit, vel quod voluntas illã surripiendi, sit voluntas surripiendi rem notabilem, sed quia damni notabilis causam dat, & cõsequenter id dare videtur cap.fin. de Iniur.l. Qui occidit. ff.ad l. Aquil. quæ sunt diuersa, vt ex diuersitate titulorum, de furtis, & de iniurijs facile colligitur. Quod ipsum est dicendum de eo, qui paruulam rem furatur, credens ex eo dominum magna molestia & perturbatione afficiendum: quale fecit quidam famulus suo hero diuiti nobis noto surripiendo magnum quoddam malum cydonium, quod in horto suo ille habebat & magni æstimabat, ad ostendendum amicis, & monstrat suos famulos, notabili se molestia afficiendum, si illud furarentur: Is enim famulus non admisit furtum notabile: quamuis ob molestiam notabilem, quã attulit, mortaliter peccare potuisset, Si quidem credebat, aut credere debebat, illa molestia dominũ afficiendum esse.

C Ex quibus infertur, quod aliquãdo, qui rem paruã pauperi auferens mortaliter peccat, non autem qui opulẽto similem aufert, & aliquando è contrario, qui aliquam rem paruam aufert diuiti, peccat mortaliter, & non qui similem aufert pauperi. Nam qui surripit fibulam sutori, vel acum sartori, credens vel debẽs credere, eos non habere alias quibus operentur, & ideo damnum notabile eis euenturum, peccat mortaliter, non autem qui diuitibus eadem auferret. & è contra, qui diuiti surripit rem paruam ab ipso magni æstimatam, quale erat punum de quo supra diximus, credens vel credere debens, eum ob id notabili molestia affectum iri, mortaliter peccaret, non autem qui idem faceret pauperi rem illam non maioris quam valet facientis: quia ille dat causam notabili molestiæ, hic vero minime.

Tertio, quod licet in aliquibus Episcopatibus per constitutiones Synodales declaratum sit, ne quis excommunicetur pro re, quæ minoris centum dipondiis valeat, & aliis ne pro re quæ minoris duobus regalibus seu Iuliis valeat, non tamen idcirco definitum est illam esse quantitatem necessariam vt sit mortale, si quidem quamuis non debeat nisi pro peccato mortali excommunicatio ferri, c. Nemo, & c. Nullus, 11.q.3. vt latius tradimus infra c.27.nu.9. non tamen pro quolibet mortali debet ferri: & sic præfatæ constitutiones interpretandæ sunt quod quamuis quantitatem minorem, quam duorum regalium aut pondiorum, mortaliter peccetur, nemo tamen, pro minori est excommunicandus.

Quarto, quod aliqui collegerunt ex Soto lib.5. q. 2.ar.3.de iust.& iure: Summam duorum aut trium ducatorum, non esse notabilem quantitatẽ, sine consideratione personæ cui furtũ sit. Sed nobis neque videtur prædictũ Sotũ id sensisse: neque esse verũ. Tũ quia S. Tho. 2. sec.q. 66.ar.6.ad 3.à culpa mortali non eximit furtum, nisi quando est de re minima, nemini autem videtur esse talis in hac regione ducatus in se consideratus. Tum quia idem Th.sensit, ideo furtum de re minima non esse mortale, quia præsumi potest id non displiciturum domino significans secus esse, si putaretur domino id displiciturum? Et quãuis Caiet.magno conatu & recte, nostro iudicio, eius sententiam extendat ad furtũ minimæ rei, quod domino displiceat, nullatenus tamen extendisset ad furtũ duorũ ducatorũ, quippe quod longe alienum fuisset à mente Thomæ. Tũ quia in aliquibus Episcopatibus, ex consilio virorum doctorum & prudentum statuitur, vt excõmunicatio pro furto centum dipondiorum: & duorum regaliũ siue iuliorum concedatur, vt prædictum est, & vt infra c.27.n. 9.dicemus: Et excommunicatio maior non nisi ob peccatum mortale ferri debet, dicto cap. Nemo & c. Nullus 11.q.3. Non obstant in contrarium citata, non primum, quia aliud est denegare actionem doli contra eum qui citra quantitatem duorum ducatorum decipit, & aliud dicere, non peccare mortaliter, qui in minori decipit, quia lex actionem denegat, contra emptorem & venditorem, qui plusquam in dimidio iusti pretij decipit, l.1.C. de rescind. vendit. & cap. Cum dilecti, de empt. & tamen ille mortaliter peccat, iuxta doctrinam Thomæ receptam 2.sec.q.77.ar.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Quinto, quod consulerem confitenti mihi, vel me consulenti, vt reputaret pro notabili quantitate, quoad effectum constituendi culpam mortalem. Primo, summã duorum regalium, vel Iuliorum, vnam & vnius, & etiam dimidij: & quod non haberet pro tali minorẽ quarta parte regalis, vel Iulij in hac regione, nec in alia, quæ pecunia aque atque hæc abundaret: Nec damnarem eum qui teneret mediam inter 4. & dimidiam, non esse notabilem.

Secundo, quod pro tali haberet vnum hædum, caponem, & etiam vnam gallinam mediocrem, etiam in regione vbi illa dimidio regali, vel iulio non valeret, etiam duodecim ouorum ablationem: & idem dicerẽ de quarta tritici, & quarta vini. Tum quia vnaquæque istarum rerum communiter pro re maiore minima habeatur. Tum quia hoc olim in publica disputatione, quam super dicto c. fin. 14. q. 6. nihil horum attingentes habuimus, defenderimus non esse concedendam actionem furti nec aliã propter ablationem aut retentionem, tam exiguæ rei, quæ nõ pertingeret ad culpam mortalem, asseruimus tamen propter acceptionem, aut retẽtionem vnius gallinæ dari posse, quod nobis irrefragabiliter probat §. Gallinarum, Inst. de rerum diuis.

Tertio, quod furtum minoris quantitatis dimidio regali, est peccatum mortale, illi qui credit, vel credere debet datum iri per illud damnum maius dimidio regali, quale est furtum vnius acus, aut filistrum, aut alterius instrumenti, factum ab eo qui credit, vel credere debet, quod ob defectum eius, is à quo substracta est, damnum maius dimidio regali patietur ex diaria mercede. Notandum tamen est, quod si daretur excõmunicatio propter solum furtum, quæ alia damna comprahẽderet qui eiusmodi furtum commisisset, excommunicatus non esset, quia vt supra diximus, aliud est furtũ instrumenti tãto pretij, & aliud damnum, quod eius ablatione aut retentione fit, quasi duplo, aut quadruplo furti condemnaretur, prout manifestum non manifestũ esset, non dãnum, sed solum pretium surrepti instrumenti duplicaretur vel quadruplicaretur, iuxta omnium sententiã, ut dicto §. in duplum, & §. Quadrupli inst. de actio. vt supra dictum est.

Quarto, quod excommunicatio generalis contra eos qui furantur aut male ablatum non restituunt, omnes iniustè auferentes, aut retinentes tantam quantitatem, quanta ad peccandum mortaliter ibi est, comprahendit, quia comprahenduntur sub proferentis verbis, & mente, quæ est animas à peccato mortali abducere, & ne in illud prolabantur cauere, arg. c. 1. de sent. excomm. lib. 6. & c. 2. de Constit. eod. lib. nisi per intentionem excommunicantis, aut aliam viam excipiatur, qui ad aliam certam vsque quantitatem maiorem, non auferuntur, qui enim exciperentur non comprahenderentur, quia excommunicatio non ligat, nisi quos & quot qui excommunicat aut qui eam pro-

perit, vult, vt infra capit. 27. numero 11. diximus.

Quinto, quod de illo, qui multa minima sæpe suo hero, aut alij, aut multis aufert, teneret id quod infra eod c. n. 139. & 140. dicetur.

Secundo, & tertio principaliter excusant furta à mortali, indeliberatio seu surreptio, & defectus iudicij idonei ad culpam mortalem, 4
quæ duo sicut paruitas rei in omni materia peccati excusant ab illa, per supradicta cap. 11. num. 4.

Quarto, excusat etiam à veniali, ignorantia probabilis quod res esset aliena, & etiam magna necessitas sua iudicio boni viri, capit. Si quis propter necessitatem, de furt. vbi Panor. & alij, & etiam præsumptio probabilis dominum rei æquo animo id laturum, l. Inter omnes §. Recte ff. de furt. non autem dubitatio, aut temeraria præsumptio dicto §. Recte, quamuis vere dominus æquo animo ferret: Nam qui facit id de quo dubitat an sit mortale, vel credit esse tale, mortaliter peccat, per ea quæ diximus in cap. Si quis autem, de Pœniten. dist. 7. quanquam in hoc casu postremo ad restitutionem non teneretur, dicto §. Recte, & Sylvest. verb. furtum, §. 7. Neque excusaret præsentia, & patientia domini patientis id præ timore, aut pudore secundum Sylvest. vbi supra, & probatur per illam conclusionem, Adrian. in 4. de restitut. quæst. 2. col. 4. vers. Ex quibus, videlicet, quod in foro conscientiæ transactio, & donatio non valent, quoties non fiunt animo libero, etiam si non intercedat tantus metus, quantum forum exteriorem ad inualidandum illas requirit iuxta ea, quæ leguntur & notantur in l. Interpositas C. de transact. & l. Metum, 1. & 2. ff. Quod met. caus. Excusat etiam à culpa mortali conditio iustificans: vt cum quis vult furripere, si Deus id non vetuisset, argum. c. Si pro te, de rescript. lib. 6. l. Cedere diem, ff. de verb. signif. Caiet. verb. Cogitatio.

Sexto, excusat impotentia recuperandi suum, sine scandalo, quia tunc etiam capere potest, per glos. memorabilem, capit. Ius gentium, 1. dist. & dictum singulare Innoc. c. Olim, 1. de rest. spoliat.

Septimo, excusat propositum restituendi quod accipit, domino proprio, vt qui à fure, aut latrone vilissime emit, quod ille furatus est, aut rapuit, vt domino suo restituat.

Octauo, excusat iusta voluntas proficiendi domino spiritualiter vel temporaliter, vt cum quis occultè furatur pigmenta, aut fucos alicui mulieri eis male vtenti, & alios ad peccandum prouocanti, aut gladium furioso, ne se, vel alium occidat, aut pecuniam, aut folia lusoria, vel aleas lusori ne ludat, modo ex hoc magnum scandalum non sequatur, iuxta S. Anton. in 2. par. tit. 1. ca. 14. §. 2. Quia nulla harum est contectaria aut acceptio fraudulenta, quæ ad furtum requiritur per prædicta supra eodem cap. nu. 1. 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

Restitutio quid.

SVMMARIVM.

Restitutio quid cum diffinitionis declaratione nu.6.
Restitutio est actus iustitiæ veræ. nu.6.& 7.
Restituenda res aliena etiam non restituto pretio.nu.7.8.& 9.
Restituenda ipsamet res aliena surrepta.nu 10.
Restitutio duplex formalis & virtualis qualis est remissio nu.11.
Restituendi necessitas ex qua lege nascitur.nu.12.

6 QVoniam autem non solum acceptio alieni, sed etiam restituendi retentio est contra hoc septimum præceptum,c Sæpe, & restit. spol.& ca.Si res,14.quæst.6. necessarium fuerit dicere de restit. Primo,quid sit. Secundo,quis ad eam teneatur. Tertio, quid sit restituendum. Quarto,quantum. Quinto,cui. Sexto,vbi. Septimo quomodo. Octauo,quo ordine. Nono,quando.

Restitutio apertius & breuius, quam hactenus diffiniri potest esse actus iustitiæ specialis commutatiuæ, quo redditur alteri quod suum est,vel quod ei debetur lege veræ iustitiæ, formaliter vel virtualiter, de bonis animi,corporis,honoris,vel pecuniæ.

Dixi, primo Actus, pro genere,& ad insinuandum, quod differt à iustitia,& aliis omnibus virtutibus, quæ sunt habitus & non actus, vt diximus in Prælud.5.nu.8.

Dixi secundo, Iustitiæ, quo differat ab actibus virtutum Theologarum,Fidei,Spei,& Charitatis, quibus redditur Deo cultus debitus, interior, & ab actibus Prudentiæ, Fortitudinis,& Temperantiæ, & aliarum virtutum eis attributarum seu potentialium, quibus nostris animis debitam curam adhibemus.

Dixi tertio, specialis, quo differat ab actibus Iustitiæ generalis, quæ versatur in referendo omnium virtutum moralium actus, ad bonum commune humanum,sicut charitas,in referendo eosdem ad bonum commune diuinum,quod est Deus,vt post Thom.in 2.sec.q.23. ar.4.diximus in Apologia lib.de reditib.ecclesiast.q.2. monito 1.

Dixi quarto,(Commutatiuæ) Quia vt S.Tho.2.sec.q.61.ar.1.& q.62. ar.1.receptus ait,requiritur æqualitas inter id quod restituitur ex vna parte,& inter id quod debet restitui ex altera,& quia non est actus iustitiæ distributiuæ,quæ commune priuatis diuidit.

Dixi quinto, (quod suum est) ad significandum, quod per c. Si res 14.q.6.& c.Sæpe.de restit.spoliat.& mentem omnium doctorum in 2a comminiscentium,& Caiet. in vtroque loco supra citato quisquis rem

rem alienam contra voluntatem domini habet, tenetur restituere illam, quanquam alio modo si eam bona fide habuit, & retinet, & alio si mala,Quia si bona fide accepit & retinet,si eam amittit aut absque ipsius culpa perit, satisfacit restituendo id quo factus est locupletior,l.Sed etsi §. 1.& l. Item veniunt,§. 1. ff.de petit.hæred. Itaque qui bona fide emit aliquid à non domino, tenetur suo domino illud restituere,simulac eius esse scierit etiam non reddito pretio pro eo dato l. Mater,& l.Mancipium C.de rei vendicat. & si iam illud non habet,tenebitur ad id in quo factus est locupletior,puta,pretium quod pro illo habuit, per d.l. Sed si possessor §. 1. Quod si nihilo factus est locupletior,ad nihil tenetur Domino,neque alteri,cui bona fide vendederit illud,eodem, vel minori pretio quo emerat,l. In creditore, & l. Cum ea ff.de euictio. quia nihil amplius quam suum habet, licet si pluris venderet quam emisset, illud plus restituere teneretur, quia quoad illud alienum retinet,aut aliud pro eo,vt recte dixit Caietan.2. sec.q.62.ar.6.& in summa verb,restitutio §.2.radix. Pro quo sunt dicta l.Sed & si,& l. Item veniunt. 7 8

Contra hæc facit primo, quod is bonæ fidei venditor tenetur emptori de euictione c.fi.de empt.l.1.& toto tit.ff.de euict. Sed respõdetur,quod liberabitur cedẽdo actionem de euictione quã contra eum, à quo bo.fid. emit, habet l. In creditore, ff.de euict. quia ea factus est locupletior, ad quod etiam in conscientia tenebitur. Secundo, facit contra hæc argumentum Dubij decimiterij,P. Vinc. fundati in eo. Primo,quod infra eod.c.nu. 167. diximus,eum qui pecuniam adulterinam ab alio bona fide receptam,tertio tradit,posteaquam id rescierit,teneri ei restituere legitimam. Secundo,quod qui bona fide vendit auricalchum pro auro,postquam rescierit, tenetur tantundem veri auri restituere.Tertio,quod pretium datum à se bona fide, recuperare potest per euictionem, & non potest iuste vtrumque retinere. Sed respõderi potest, ad duo prima, quod non est eadem ratio de tradente pecuniam adulterinam,vel auricalchum pro auro,& de tradente rem alienam,sed veram, quia ille tradit rem intrinsecus defectuosam:& ita falsam,& communiter est in aliqua culpa accipiendo, vel dando,hic autem rem intrinsecus veram iusti valoris, & ita communiter non est in culpa,accipiendo neque dando.Et vrgenti quid si vterque esset in culpa,vel neuter in ea? cõcedi posset idem de vtroque iudicandum,arg.u.c. Dudum,in 2.de Elect. Ad tertium vero,quod solum concludit bonæ fidei venditorem teneri ad cedendam actionem de Euictione,quod non negamus,& proxime cõcessimus.Supradicta ratione qui ad cœnã inuitatus ex vitulo alieno edit, quãuis restituere teneatur id quod mala fide comedit,si tamẽ id bona fide fecit,solum tenetur ad illud,quod ob illam cœnam domestico sumptui subtraxit, 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

& si nihil subtraxit, ad nihil tenetur, quia solum quod subtraxit est apud eum, ex illo vitulo alieno. Idem dicendum est de vsu alienæ vestis, quam quis suam esse arbitratur, si enim ob id quod eam gessit, priæ pepercit: Sed est dubium notabile, an qui emit bona fide rem alienam, à non domino, de hoc certior factus, illud reddere venditori possit, & suam pecuniam recuperare? & credo quod sic, cum Alexandro Halensi doctore irrefragabili 4. par. quem Gabriel in 4. dist. 15. & alij sequuntur.

Non obstat primo, quod vt prædictus P. Vinc. dubitat, videtur cooperari venditori ad peccandum in retinendo alieno. Secundo, quod Medina contra tenet in eo qui credit venditorem nunquam restiturum eam Domino. Non, inquam, hæc obstant. Ad primum enim respondetur, negando quod qui rem emptam à non Domino, reddit ei, vt pretium datum pro ea recuperet, cooperetur ad peccandum. Tum quia actus ille non Domini recipiendi rem alienam à se venditam, non est de se peccatum, quia id non est de se accipere alienum dolose, quia potest facere sancte ad finem restituendi eam Domino. Tum quia ille tenetur restituere illam Domino, & ita qui emptor eam restituit illi, videtur iuuare eum ad exeundum à peccato, & non ad peccandum. Ad posterius autem, negando illud Medinæ dictum. Tum quia id non satis probat. Tum quia emptor plus tenetur sibi prouidere quam Domino rei, argum. l. Si Præses, C. de seru. & aq. & cap. Non licet. 23. quæst. 5. Et reddendo rem non Domino recuperato pretio, sibi prouidet, faciendo actum iustum, & si ob id per accidens culpa non domini, & non sua, contingat damnum Domino, non est imputandum ei qui reponit rem penes eum à quo accepit, quum nulla lege iustitiæ obligetur ad aliud, & quod per accidens contingit, non est adeo attendendum. l. Si quis nec casum. ff. de reb. cred.

10 Qui autem mala fide recipit aut retinet rem alienam, tenetur restituere eandem rem si potest, sin minus tantum quanto plura valuit à tempore iniustæ acceptionis, vel retentionis, quamuis sine sua culpa perierit. Quia qui mala fide contrectat & retinet rem alienam, semper est in mora, & suo damno perit. l. In re furtiua. ff. de con. furt. cap. Mora, cum ei annot de reg. iur. lib. 6. & ille dicitur habere bonam fidem in hac materia, qui probabiliter credit rem suam esse, aut eum qui sibi eam dedit, aut illum qui sibi dedit, ius habuisse ad eam dandam c. Si virgo 34. quæst. 2. gloss. in cap. Si diligenti, de præscript.

Dixi sexto (vel quod ei debetur) ad includendum redditionem quæliscunque debiti, siue id oriatur ex contractu, vel quasi contractu, delicto, vel quasi delicto, vel lege, statuto, vel sententia obligante ad id constitu-

conscientiam, vel testamento, aut alia vltima voluntate, iuxta varias leges variorum titulorum. ff. & C.

Dixi septimo (Lege veræ iustitiæ) ad excludendos actus religionis, & aliarum virtutum attributarum, vel potentialium iustitiæ, quibus redditur quidem debitum, sed non lege veræ iustitiæ, quæ versatur in reddendo debitum rei exterioris secundum æqualitatem. Cum tamen religio & aliæ virtutes iustitiæ potentiales versentur in reddendo debitum honestatis tantum, vt liberalitas, vel non secundum æqualitatem, vt religio, pietas, & cæteræ. Non obstat quod actus restituendi debitum propter transgressionem legis iustitiæ distributiuæ, est restitutio vera & debita, vt dicitur infra eod. cap. num. 96. quia iustitia distributiua vera iustitia est, & non similitudinaria, est enim altera species iustitiæ iuxta Thom. recept. 2. sec. quæst. 61. art. 1.

Dixi octauo (formaliter vel virtualiter) ad includendas condonationes & alias satisfactiones: quę virtualiter sunt restitutiones, & solutiones l. Si re. §. Omnis. ff. de pigno. actio. & l. 1. ff. Qui satisdar. cog. & glo. in verb. Restituatur. c. peccatum, de reg. iur. lib. 6. 11

Dixi nono (de bonis animi &c.) ad significandum quod non solum ad restitutionem tenetur, qui debet pecuniam, sed etiam alia tria genera bonorum animæ, corporis, & honoris, iuxta dicta cap. 14. nu. 26. & cap. 15. num. 16. cum seq. & infra cap. 18. num. 33.

Necessitas autem restituendi, nascitur ex omni transgressione legum veræ & specialis iustitiæ, per quam aliquod damnum alteri cuipiam infertur, prout statim dicetur, non autem inducitur ex transgressione legum charitatis & misericordiæ, etiam illa qua alius damnificetur, vt affirmauit Alex. Halensis 3. par. quæst. 87. & Altisiod. in 4. par. quos sequitur Adrian. in 4. de restit. quæst. 1. col. 9. §. De curtenbat 11. quæst. 3. pag. 208. num. 714. & infra cap. 24. num. 5. & nuper in Apolog. de Reditib. quæst. 2. monit. 2. & 7. Quod etiam affirmat Sotus tanquam communiter receptum lib. 5 quæst. 3. art. 4. & lib. 4 quæst. 7. art. 3. col. 4. & alibi sæpe de Iust. & iure. Quod latius aliis fundat & propugnat prædictus Adrian. qui tamen non videtur reddere rationem diuersitatis, quam noue putamus esse, quod transgressio legum charitatis, & misericordiæ, imo & cæterarum virtutum aliarum à vera & speciali iustitia, non ordinatur per se & directe ad oblationem alicuius rei exterioris alterius, sed solum per accidens, & indirecte, quia immediate & principaliter versantur circa actus interiores secundum Thom. 2. sec. quæst. 58. art. 7. ad 1. & art. 8. c. Transgressio autem legum iustitiæ quæ principaliter versatur circa actus exteriores secundum eundem, per se & directe ordinatur ad auferendum aliquid ab alio, quod causat restituendi obligationem: Ob quod diximus pridem in

Universidad de Deusto
Biblioteca

prædicta Repet.cap.Inter verba,Multum referre inter testem obligatum ad dicendum verum lege Iustitiæ, & inter obligatum lege charitatis vt etiam infrà cap.24. num.5. ponetur differentia inter obligatum ex contractu ad alendum, quæ est obligatio iustitiæ,& inter obligatum ad idem per viam eleemosynæ, quæ est actus charitatis, vel misericordiæ illius filiæ.

Quis restituere teneatur.

SVMMARIVM.

Restituere quis teneatur, amplissimè num.12.13. & 14.
Alfonsus Castrensis laudatus num.12.
Restituendi obligationem, quæ ius pariat in foro exteriori, & quæ in interiori.num.15.& 16.
Restituere plus tenetur delinquens, quam contrahens,& quam eis consentientes.num 17.18 & 19.
Restituet ne non obstans maiori parti capituli aut vniuersitatis.num.25.
Restituet quis confessarius negligens,num.22.& 23.

12 EX prædictis.colligitur vna regula breuis,scilicet. Quod omnis & solus ille ad restitutionem tenetur, qui aliquam rem alienam tenet,vel aliquid lege iustitiæ specialis vetè debet. Quæ regula continet illas viginti manus, scilicet, fœneratoriam,raptoriam &c.quas S. Anton. in 2.part.tit.2.cap.2.à §.2. grauiter & late tractauit, & decem & septem dicta adiúxit, Syluest.verb.Restitutio 2.& duas regulas aut radices Caietan.in summa verb. Restitutio, & 2.sec.quæst.62.Ex qua regula infertur, quod tenetur ad restituendum. Primo, tenens rem alienam,de quo supra num.7. Secundo, obligatus ex contractibus.
13 l. 1. ff. depact. & cap.1.eodem tit.cum eis adnot. Tertio, obligatus ex quasi contractu,vt tutor pupillo,&c.Instit.de oblig.quę ex quasi contractu §. 1.§.Tutores, & §. Hæres. Quarto,obligatus lege aliqua iustitiæ aut statuto conscientiam obligante,quod addo,propter pœnas debitas multarũ legũ pœnalium,quę non debentur,in foro conscientiæ,ante condemnationem iudicis iuxta glo.fing. cap.Fraternitas,quæst. 2.in cuius Commentario vtiliter & breuiter diximus, quæ fiat illæ,contrahendo,addendo,tollendo,ac declarãdo;plurima quæ prolixissime scripsit in duobus libris de lege pœnali eruditissimus Alfonsi. Castrensis Illustrissimi ordinis Franciscani maximum decus. Quinto, obligatus ex testamento,vel alia vltima voluntate ff.& C.de legitim.hæred. de Testam. de legat. & fidei commiss. & & aliis titul. Sexto,obligatus ex sentẽtia iusta de qua in tit.de re iudic.etiam condemnante

demnante ad pœnam iuxta D.Thom.2.sec.quæst.62. art.3. Septimo, 14
obligatus ex delicto damnificante bona aliena animæ,qualis est perfuasio vitiorum de quo supra cap.14.num.16.Aut bona corporis,quale est homicidium, vulnus &c. de quo supra cap. 15.num. 16. Aut bona honoris,gloriæ,& famæ, quale est contumelia, detractio, &c. de quo infra cap. 28. num. 33. Aut bona pecuniaria, qualia sunt furtum, rapina, & alia quorum quædam sunt sine vllo consensu damnificati, vt furtum, rapina &c. C.& ff. de furt. vi bono.rapt. Vnde vi,& quod vi, aut clam, quædam cum consensu eius, sed coacto per metum, siue vim conditionalem. Quod verum est secundum omnes de timore,qui iniustè iniicitur, & est tam magnus, vt in constantem virum cadere possit, quamuis sua culpa in illum incidat, cap. Veniens de sponsal. non tamen de eo, qui iuste iniicitur per iudicem l.3. ff. quod met. caus.aut alium, qui iure damnum, quod timebat, inferre potest. l. Nec timorem.& l. si mulier.ff. Quod met. caus. Per quod soluitur id quæsitum, An datum ab aliquo timore ne accusetur, ei qui eum iure accusare potest, repeti possit, tanquam metus causa datum? Resp. enim non posse, per citata hic, & per textum iuncta gloss.& doctrina Bart. communiter recepta, in l. Accusationes, C. de his quæ vi. Nec etiam de eo, qui iniuste in- 15
uicit, si talis non est vt in virum constantem cadere possit, quoad iudicium exterius, in quo paria censentur consentire sponte, & per etiam odi metum, qui non cadit in constantem virum l. Metum.2.ff. quod met. caus.& Panormitan. adiuncta gloss. verb. Coactus, de his quæ vi, non tamen quoad forum conscientiæ,in quo idem censetur, Deo ille fuerit causa principalis illius consensus : vt rectè dixit Adrian. in 4. de restitut. quæst. 2. col. 4. Non est tamen verum id quod Caietanus his addidit in summa verb.Restitutio. §. Quia vero, quod quis iusto metu consentiat, vel eo minore, dum modo coram scilicet paria reputari quoad forum conscientiæ consentire metu, aut blanditiis. Quia vt ille ait, his non minus quam metu, animi libertas adimitur.Tum quia id est contra expressam l.final. C. Si quis 16
alien. test.prohib.Tum quia sanctus Thom. 1.sec. quæst.6. art.6. determinat quod passio amoris non inducit inuoluntarium sicut passio timoris. Tum quia est contra rationem, qua idem ad id moueatur, scilicet, quod metus consensum diminuit, amor vero & blanditiæ eundem augent. Tum quia est noua doctrina nullo iure fundata, quanquam locum habere posset, quando precibus & blanditiis animæ, talem tacitæ, inessent, quales solent inesse precibus, nonnullorum dominorum solitorum male tractare eos, qui precibus suis non parent. Cui consequens est, mulieres perditas non teneri ad restituendum ea, quæ suis blanditiis absque dolo, mendacio, &

fraude obtinuerunt ab amicis suis qui donare, aut gratis dare poterant, vt infra dicemus. Quanquam oppositum Caietan. vbi supra sine textu & ratione necessaria tenet.

Octauo, obligatus ex quasi delicto, vt iudex qui iniquam sententiam tulit, ob ignorantiam iuris vel imperitiam, Inst. de obligat. quæ ex quasi delict. nascuntur, in princip. Et is ex cuius domo aliquid effectum damnificauit alium §. 1. Instit. eodem tit. & tabernarius, & magister tabernæ, aut magister nauis & eius exercitor, de furto, & maleficio in naui per alium facto. Et Caupo, vel stabularius, de re illata ab hospite commendata. §. Item is, & §. Item exercitor: Instit. eod. tit.

17 Nono, qui consentit delinquenti, siue facienti, aliquo nouem modorum relatorum supra cap. vndecimo, num. 12. puta simpliciter, vel iubendo, consulendo, laudando, recipiendo, participando, tacendo, non impediendo, aut non manifestando, hi namque omnes & singuli, peccant vt delinquens, & faciens delictum, licet nulli teneantur ad

18 restitutionem sicut ille, quia faciens semper & in totum tenetur. Alii vero sex, puta iubens, cõsulens, consentiens simpliciter, recipiens, laudans, aut participans, non nisi ad restitutionem eius quod ad eos peruenit, & cuius fuerunt causa sine qua delictum non fuisset factum. Alij vero tres, scilicet, tacens, non obstans & non manifestans, solum tenentur, quando ad id ex officio obligantur, quamuis fraudulenter & mala voluntate tacuissent, aut obstare, vel manifestare præterm... sententiam iuxta omnium fere communẽ opinionem, vt recte tradit Adrian. in 4. de Rest. quæst. 1. col. 12. & Syluest. verb. Restitutio. 3. quæst. 6. & Soto lib. 4. quæst. 7. art. 3. de Iust. & iure, quanquam Angel. Richardus secutus contrarium teneat, & idem etiam sentiat eruditissimus Cardinalis Caietan. verb. restitutio.

19 Ex quibus infertur, Primo, quod quemadmodum qui percutit, aut occidit proximum iussu alieno, ob solam vtilitatem præcipientis, tenetur satisfacere percusso, aut mortui hæredibus, sic famulus Viatarij, qui domini sui iussu, ob eius solam vtilitatem, pecuniam ad vsuram dedit, restituere tenetur, vt Caietanus in summa verb. Restitutio, & 2. sec. quæst. 62. art. 7. singulariter dixit, & infra eodem cap. num. 266. declarabitur, quia ille est qui facit delictum, & dominus consentiens illi iubendo, quicquid contra innuat Palu-

20 nus in 4. distinct. 15. quæst. 1. Nec excusatur, eo quod si ille pecunias non dedisset, alius eam dedisset: sicut nec excusatur percussor, quod si ipse illum non percussisset, alius percussisset, quia si aliquis dominus suis famulis diceret, vt occiderent N. Et quum quis eorum vellet, & posset illum occidere, vnus anteiret, non excusaretur a restitutione, nec etiam ab extremo supplicio per ipsum iudicem infligendo, ob id quod vel Dominus id fieri præceperit, vel quod ei

si homicidium illud non perpetrasset, alius iussu eiusdem, vel omnes simul illud erant perpetraturi.

Secundo infertur, quod iuuans facientem delictum cooperando, qui includitur sub verb. participans, ex mente Tho. vbi suprà & Communis, aliquando tenebitur ad restitutionẽ totius damni per faciem illati, puta, quum fuit causa sine qua nihil damni fuisset illatum, aliquando vero non nisi ad restitutionẽ partis, eius scilicet cuius est causa sine qua non fuisset illa pars damni illata, licet, reliquum sic, & aliquando non tenebitur nisi ad restituẽdum illud quod ad ipsum peruenit, puta, quum non fuit causa sine qua non fuisset totum damnum illatum, & aliquando ad nihil, puta, quando, sine illius ope totum damnum inferretur, & nihil ad eum peruenire.

Tertio infertur, iuste nos nuper consuluisse, eum qui ita iuuit Borbonium Ducem in capienda & diripienda Vrbe anno 1527. quod sine eius ope id non fecisset, teneri ad rectitutionẽ omnium damnorum. Eum vero sine cuius ope id factum fuisset, non teneri nisi ad id quod ad se peruenisset, vel eius partis, quæ sine ipso non fuisset illata. & ad nihil, si nihil ad eum peruenit, nec fuit causa sine qua non totius vel partis illius, secuti sententiam Innoc. in c. Sicut dignum, de homicid. quam probat ibi Hostien. & nemo contradicit, quamq; Richard. in 4. dist. 15. & Sylu. verb. restitutio. 3. q. 6. cum citatis ab eo, sequuntur; Imo & Adrian. grauis author. in 4. de restitut. §. De currentibus cum fure, tenet auxiliatorem, & opem maleficio, & damno præstantem, solum teneri ad restituendum id quod ad eum peruenit, & non plus, si delictum factum fuisset, vel damnum datum etiam si ille, eam opem non tulisset: quamque 7. argumẽtis validis muniuimus, respondendo totidem quæ pro Caiet. & Soto contrarium tenentibus adduximus.

Quarto, quod si aliquis inueniret furem, qui à suo vicino furare-tur acciperétque aliquid quò taceret, non tenebitur restituere quod alius furatus fuisset, neque quod accepit, si furis erat, dum modo esset persona, quæ ex officio ad clamandum, aut manifestandum non teneretur, qui idem addit quod restituere non tenebitur, quamuis eidem vicino, cui res subrepta fuit, se interroganti, num aliquid vidisset responderet, se non vidisse. Ex suo officio ad hoc tenentur, iudices, domini, qui ob id stipendia ferunt, vt iustitiam custoditi faciant, & etiam, nostro iudicio, patres, tutores, & curatores, quoad bona filiorum suorum, pupillorum, aut minorum, argum. l. Cum non solum. §. Vbi autem, & aliis sequentibus. C. de bonis quæ lib. & capitulo Duo. 23. quæst. 4. Nolumus tamen dicere quòd iudex semper tenetur non obstante quolibet periculo mortis, aut vulnerũ impedire quodlibet damnum, sed solum quando id sine temeritate facere potest, vt (nostro iudicio) sensit sanctus Thom. 2. sec. quæst. 62. artic. 6. ad 3.

per illa verba, Non multum imminet periculum, Quia, vt recté Spe-
ueſt.ait,in Roſa aurea caſu.50.non tenetur officialis cũ periculo pro-
babili ſuæ vitæ & ſtatus ſeruare perſonam, aut ſtatum alterius parti-
cularis,quamuis ſic(noſtra ſentẽtia) Rempub.quando ratio poſtula-
rer,arg.l.Minime.ff.de relig. & ſumpt.fun.& l. Vt patriæ.ff.de Iuſt. &
Iure. Ex quibus ſequitur, quod qui in capitulo, conſiſtorio aut alia
Vniuerſitate,vbi maiori parti ſtatur,iuxta l.Quod maior.ff.ad muni-
cip.c.1.de his quæ fiunt à maiori parte,cap.& vbi publicè ſuffragia fe-
runtur, & paucjores maioris partis ſententiam ſequuntur; quamuis
peccet conſentiens in delicto ſecũdum Innoc. in d.c.1.tamen non te-
netur ad reſtitutionem damni, quod illam malam ſententiam conſe-
quitur,quia eius cauſa non fuit,cum & ſi contradixiſſet ipſe,id conſe-
queretur,vt Caiet.verb. Reſtitutio.cap.1 par.5.dixit & rectè ad id hoc
procedere, quando, qui ſuffragantur non poſſunt data ſuffragia reco-
care,& quando qui ſuffragatur, credit propter ſuum ſuffragium ma-
iorem partem non mutaturam,quod ſuis ſuffragiis concluſit. Nam ſi
crederet quod propter ſuam contradictionem alij ſuam ſententiam
mutarent,& non contradiceret cum id facere deberet,diceretur con-
ſentire,& eius conſenſus cauſa illius partialis diceretur,& ita tenere-
tur,cum ex ſuo officio ad id obligaretur per prædicta.

22 Decimo,confeſſarius,qui per ignorantiam craſſam aut affectatam
abſoluit ante reſtitutionem, vel antequàm præcipiat eam conficere
ad id parato, remanet obligatus ad reſtituendum, quia fuit in cauſa
ne damnificatus, quod ſuum erat,vel ei debebatur, reciperet, Roſel.
verb. Reſtitutio.2.§.5. Angel.eod.verb.vlt.§.5. Quod procedit in con-
feſſario vidente,aut credente,quod niſi reſtitutionem præciperet con-
feſſo,non reſtitueret, & ſi præciperet,ſic. Non autem in eo,qui ſolum
credit confeſſum eſſe obligatum ad reſtituendum;& id non præcipit,
23 ob incogitantiam, aut quia exiſtimat, id ipſi confeſſo curæ fore,eam
is non eſt cauſa non reſtituendi. Addo etiam quod Maior in 4. dist.
21. quæſt.3. col. 4. difficile eſſe cenſet, quod confeſſarius iuſſe dicere
poſſet hæredibus eius cuius ipſe confeſſionem audiuit, ſibique man-
dauit vt poſt eius obitum, diceret eis, vt reſtituerent illud ad quod
obligatus remanebat, quia per hoc videtur reuelare confeſſionem
ſibi factam. Nec mirum eſt cum id tenere,quia ipſe ſequitur opinio-
nem Scoti tenentis in ead. diſt. 21. quod Confeſſarius non poteſt re-
uelare confeſſionem confeſſi, etiam de ipſius licentia & facultate,
etiam iuſta de cauſa data. Nobis tamen, qui ſequimur & probamus
opinionem contrariam S.Thom. & communem in cap.Sacerdos, de
pœnit.diſt.6.à num.116. vſque ad 120. & ſuprà eod.cap.8. non videtur
difficile, Cum per tale mandatum, expreſſa; aut tacita facultas, ad
reuelandum iuſta de cauſa concedatur,argu.l.1.ff.de Iuriſd.omnium

Iudic.

Iudic.c.Præterea,de offic.deleg.

Quæritur hic, quid debeat Confeſſarius iubere pœnitenti, qui ex
India diues redit? Reſp.idipſum quod aliis qui ſimilia in bellis iuſtis,
vel iniuſtis,vel in pace,tyrannice, vel fortiter commiſerunt,iuxta ius
naturale & diuinum, quod nulla recta Monarchia, nec vlla tortuoſa
Tyrannis euertere poteſt.Super quo quidam Noſtrates pij,& eruditi
ediderunt aliqua, quæ timorem quendam futurorum malorum præ-
ſentis & futuræ vitæ incutiunt, digna deciſione ſummæ Poteſtatis
Apoſtolicæ,audita ſumma Laica.

Quid reſtituendum.

SVMMARIVM.

Reſtituatur alienum,idem ipſum,ſi fieri poteſt.nu 24.& fructus ſi eſt fructuoſum,& quod pluris æſtimatum fuit, & intereſſe nu 25.& 26.

REſtituendum autem eſt regulariter id ipſum quod acceptum eſt 24
vel debetur,ſi fieri poteſt,niſi creditor ſit alia re contẽtus,l.Eum
à quo & l.Manifeſti, C.de ſolut.ſi autem non poteſt, eius æſtimatio,
Auth. Hoc niſi, eod.tit.ſi eſt æſtimabile, qualia tamen non ſunt vita,
ſalus,libertas,honor,& fama.l.Liber homo.ff.ad l.Aquil.cap.Continge-
bat,de ſent.excom.l.In ſeruorum.ff.de Pœn.& ideo pro eis reſtituen-
dum eſt,quod vir bonus arbitrabitur arg.cap. De cauſis, de offic. de-
leg.l.1.ff.de Iure delib.

Dixi (regulariter) quia fallit, quando per reſtitutionem eiuſdem
rei,peccator occultus manifeſtaretur,aut aliquod aliud magnum in-
commodum ſequeretur, per infrà dicenda. Et ſi res retenta iniuſte, 25
eſt fructifera,reſtituendi ſunt domino omnes fructus,& emolumen-
ta cap. Grauis. cum ei annot. de reſtitut. ſpoliat. l. Cum prætor.ff.de
verb.ſignific.& 3.q.1.per totam: quæ ſunt ea quæ deductis neceſſariis
impenſis in illis acquirendis, colligendis, & conſeruandis factis ſu-
perſunt.l.Fructus.ff.ſoluto matrimonio.l.Si à domino.§.Fructus,& l.
Plane,in fine.ff.de petit.hæredit.habita tamen ratione bonæ vel malæ
fidei iuxta ſuprà dicta num.7.& 8.Sed ſi res non eſt fructifera,non eſt
reſtituendum,quod ex eius vſu,& induſtria eius,qui occupatam eam
tenet lucrifactum eſt.

Per quod ſoluitur dubium decimumquintum, P. Vincent. de illo
qui torquem aureum à non Domino emptum ſæpius locauit,an præ-
tium locationis reſtituere teneatur?reſpondẽdum enim eſt negatiue.
Nam & vſurarius & latro non tenentur reſtituere quod lucrati ſunt
pecunia ad vſuram accepta, aut furtiua, negociationi eam applican-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes, imo qui illud accipere vellet, vsuram committeret cap. Plerique, & cap. fin. 14. quæst.3. secundum Scotum in 4. distinct. 15. quæst.2. nisi quando acciperet pro suo interesse, aut acciperet is cui surripitur pecunia quam collectam habet ad soluendum suo creditori,& ob
26 eius furtum cogitur ad vsuram accipere, aut vendere suum præsidium minoris, quo ei debitum soluat. Quia talis accipere posset à latrone, & etiam hic deberet restituere omne illud, quod ob id amisit cum omnibus impensis & damnis ob id acceptis. Et qui aliquam mulierem aut equum meritorium,seu locari solitum,furatur & retinet dimidiatum annum, quod in causa fuit ne dominus viginti aureos lucraretur, non satisfacit, etiam in foro conscientiæ, restituendo solum equum aut mulam sine viginti aureis deductis impensis debitis & deduci solitis. vt ait Maior,in 4.dist.15.quæst.27. & 28. Quin etiam si fuit vi raptus, furto sublatus, aut retentus, & periit in potestate eius qui rapuit,sustulit aut retinuit,tenetur soluere quanto maioris valuit à tempore quo male accepit, donec illum domino, loco, & tempore quo accepit.

Quantum restituetur.

SVMMARIVM.

Restituatur quanti æstimatur damnum certum aut arbitrarium, nu 27.

27 REstituendum vero est tantum quantum satis est ad æqualitatem debiti, aut damni illati, ita vt si quantitas debiti aut damni est incerta, necesse est vt tantundem restituatur, sed si quantitas est incerta, cuiusmodi est damni, iniuriæ, vulnerum, fructuum sperationum, seminum satorum, interesse amissi, damni emergentis, aut lucri cessantis,& aliorum similium,restituendum est,quantum bonus vir consideratis omnibus, rei, temporis, loci & personæ, &c. circumstantiis arbitrabitur.l.Certi condictio, de rebus Credit.& in princip.Instit. de verb.oblig.& lege 1.C.de senten.quæ pro eo quod interest. Et vir bonus tantum arbitrari debet, quantum ad æqualitatem requiritur & poterit, sin minus, quod propius ad eam accedat, arg. l. Fidei commissa.§. Quanquam.ff.de legatis tertio, & cap. Quinta vallis, & cap. Veniens, de Iureiur.

habita ratione bonæ vel malæ fidei
iuxta posita suprà
nu.7.

Cui restituendum.

SVMMARIVM.

Dom Didacus à Leyua & Couarruuias laudatus, nu.28.
Restituenda est res Domino eius, nu.28.nisi &c nu 29.
Dominus qui quoad hoc, nu.29.
Metus qualis excusat quoad forum conscientiæ, nu.29.
Restituendum nulli regulariter, de præcepto quod male datum & male acceptum est, nu.30.
Restitutio pauperibus facienda quando de præcepto, nu 30.
Meretr x, neque aliæ mulieres soluta, coniugatæ vel sacræ tenetur de præcepto ad restitutionem, nu 31. & 34. quod limitatur, nu. 41.
Restituere cur magis teneatur qui accepit, pro eo quod tenetur facere, quod accepit quam pro eo quod non tenetur non facere, nu 31.
Datum ob maleficium, quo titulo retineri potest, nu 32.
Intellectus cap. De iudæis de Symon, nu 32.
Restitutio eius quod male accipitur sed non male datur, nu 33. & 34.
Restituendum omne quod accipitur pro eo quod deliet fieri, nu 33.
Exemplo non restringuns legem, nu 33.
Restituere tenetur testis aut iudex quod accepit pro testimonio est, aut sententia, nu.34.
Intellectus l. 4. §. Sed & quod meretrici. ff. de Condict. ob turpem causam. num. 34.
Meretrix opera licet aliquid valeat in genere entis, nil tamen valet in genere moris, quia peccatum est, &c. nu 35.
Opera meretricis & aliorum delinquentium; quoad forum conscientiæ exæquari, nu 36. & 39.
Meretrices & alij facientes opera permissa in foro tantum exteriori, quoad hoc æquantur, nu.37.
Meretrices peccant accipiendo, sed non tenentur restituere, nu.38.
Vxuda non potest licite aliquando ratione admixti, quod per se vendibile est. num.40.
Meretricum & impudicarum mulierum Confessarij quid eis consulere debent circa ea promissa, nu. 41.

HOc in loco Christiane Lector in editione vulgari consideraui quinque casus occurrentes in hoc articulo, quo quæritur,cui est restituendum, in quibus non sine cura & studio vigili discessimus à communi sententia quoad quædam, quæ etiam nunc perplacent, licet nonnulla quæ sequutus cõmunem tenui,merito displiceant. Alia igitur methodo; & clariore ac vtiliore omnia resoluturus simul ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

digesturus ea,quæ don Didacus à Leyua & Couarruuias meus olim in academia Salmanticensi feruentissimus auditor, ac pro dilectissimo filio habitus,& postea eruditissimus doctor & Gymnasta ac celeberrimus scriptor, ac demum insignis episcopatus Segobiensis dignitate perillustris & Reuerendissimus, scripsit in §.2. part.2.c.Peccatum,de reg.iur.lib.6.quod à nobis ieiunius eidem prælectum,eruditiose, ac copiose ditauit, nulla de me facta in hoc mentione, propter modestiam,qua semper resplenduit,quaque & nos citat, cum nobis cõsentit,& tacet cum dissentit: Protestatus igitur nullum vnquam scriptorem:nec ipsum qui omnes alios in hac re superauit,nec me hactenus penitus in ea mihi satisfeciſſe: & sperans nunc omnibus & mihi satisfacere,precibus gloriosissimæ Mariæ Magdalenæ, cui dies hic sacer est,fretus,dico Primo,Distinguendum esse an agatur de restitutione rei alienæ malè acceptæ, vel male retentæ, eo tantum quod est aliena,an de restitutione damni dati, intelligendo per damnum non iniustam acceptionem,quam iniusti detrimenti illationem, ac in primo quidem membro definiendum, quod res aliena regulariter domino est restituenda,siue sit absolutus dominus,siue dispensator datus,qualescunque sunt prælati ecclesiarum,cap.fin.16. quæst.1.& ca. Pallatarat, quales sunt prælati ecclesiarum,cap.fin.16. quæst.1.& ca. Pastoralis, de donat. vt olim copiose probauimus, in c.1. & c. Cum secundum de Preb.& nuper in lib.de redit.Eccles.super dicto c.fin 16.quæst. 1.& in Apolog. eius & in Comment. c. Non liceat Papæ 12. quæst. 2. Per dominum autem intelligimus etiam illum cuius custodiæ est commissa res accepta aut damnificata, quamuis ea sit dominij alterius & consequenter quoad hoc censetur dominus pignoris creditor & depositi depositarius in cuius potestate aut custodia est illud, & vestis fingendæ sartor, & vestimenti lauandi fullo, seu locor, & rei commodatæ commodatarius,nam eis restituendum est, quod acceptum fuerit,& non iis quorum sunt,argum.l.Cuius, & l. Sui,& l. Itaque fullo,in princip.§. sed etsi res pignori.ff.de furt. Verum est omnem,quod in foro conscientiæ veris dominis restitui possint arguendo dictæ l.Bona fides, & notat.in cap. In litteris:de restit.spoliat. habetur necessaria cautione ne prædicti custodes damno denuo restituendo afficiatur, aut alia molestia, néue incurrant in iacturam existimationis fidelitatis, diligentiæ, aut probitatis, & modo illud sine scandalo & sine alterius iniuria fiat:maxime autem hoc fieri potest,quando alii quis prædictorum habetur suspectus,quod non restituet domino,aut non sine magna difficultate,aut damno, quia est fur, aut versutus,aut opulentus,aut prodigus,aut alia simili prana qualitate affectus,iuxta omnium sententiam:Imo in istis casibus, domino restituendum esse videtur,nisi timeatur aliquod damnum personæ,honoris,aut alia molestia, vt recte sentit Sotus,lib.4.q.71.art.1. de iust.& iure. Dixi

Dixi[Regulariter]quia nonnunquam alteri est facienda.
Primo,cum dominus est furiosus,prodigus,aut habet tutorem,aut curatorem l.Pupillo ff.de solut.§.Furiosos.§.Pupillos,Instit.de inutil. stipul.l.obligari,ff.de auth.tutor. 29
Secundo,quando prælatus est dissipator qui disperdit bona Ecclesiæ secundum Caietanum in summa verb.Restitutio,ca.4. & alios recentiores,iuxta quos non est ei restituendum,sed in vtilitatem Ecclesiæ conuertendum.Nobis tamen videtur,quod si prælatus non est suspensus,nec ei coadiutor datus,& quod restituendũ est, sunt fructus, & prouentus quorum ille est legitimus dispensator, illi esse restituendus,arg.notat.in c.Cum dilecti,de dolo & contum.Et in c.Venerabili.de offic.deleg.& c.fin.de Accusat.& cap. Peruenit de fideiuss. Quia nullibi contrarium statuitur, & etiam quando restituendum, ad ipsa bona Ecclesiæ pertinet,quæ ipse non potest,nec debet.sine causa alienare, quia non est textus qui ad aliud obliget, quamuis hoc casu melius esset ex eorum sententia facere, adhibita tamen cautela, ne alia inconuenientia consequerentur.
Tertio,quando ignoratur dominus rei restituendæ,adhibita debita diligentia de qua infra,eod.c.nu.170.
Quarto, quando est longinquius, aut in tali loco vt ad eum mitti non possit,aut non sine magno periculo aut scandalo, tunc restituendum est IESV CHRISTO Domino nostro, & hæredi omnium interimus in cap.Nouit, de Iudic. numero 3.& 8.dispertiendo illud pauperibus eius,aut aliis piis operibus, quia hoc consentaneum legi naturali videtur,& significat cap.Cum tu,de Vsur.cap. Qui habetis,14. quæst.5.cuius autem impensis,mittendum sit, quando poterit ex dictis infra nu.43.colligitur.
Quinto, acceptum à fure, quamuis ipsius non sit, restitui potest & debet eidem quo ipse possit vt debet restituere illa domino cui furatus fuit, nisi cessantibus aliis incommodis, præstaret domino aut cui fur tenebitur, restituere, iuxta S.Anton.2.part. tit. 2.cap.1.§.4. pro quo l.Bona fide ff.depos.& Sylvest,verb.Restitutio 4.§.1. vt proxime dximus.
Per quod respondetur affirmatiue ad quæsitum an satisfiat reddendo acceptum à fure, ei cui ipse mandauit? quia paria sunt reddere alicui,vel de eius mandato alteri,arg.l.1.& l.Inter causas:ff. Mandat.
In secundo membro dico quatuor,primum,quod damnum datum alicui contra suam voluntatem, vt datum per furtum, rapinam, vim, aut metum,saltem reuerentialem ad id sufficientem per astutiam,dolum, vel accipiendo, ne faceret aliquod damnum iniustum, restitui

Universidad de Deusto
Biblioteca

debet damnificato per tales malos actus, secundum Innoc. Panor. & Commun. in c. Quia plerique, de immunit. eccles.

Per metum autem intelligo quoad forum conscientiæ, non solum illum quem Iuriscons. appellant iustum & cadentem in virum constantem, in l. Metum, ff. Quod met. causa, sed etiam minorem, talem tamen qui sic fuit causa dandi vel accipiendi, quod nisi intervenisset non fuisset datum, vel acceptum. Tum quia tam canones quam leges requirentes prædictum iustum metum, respiciunt forum externum, in quo si daretur rescissio actuum ob leuem metum, omnium fere penè retur rescissio, & ita Respub. litibus redundaret, contra intentionem iuris in l. Properandum C. de Iudic. & c. Finem litibus, de dolo, & cum. Quæ desumuntur ex mente Hostien. & Ioan. And. in c. verum, de Iureiuran. & ex verbis Adrian. in 4. de restitut. cap. Aggredior, verum quibus omnibus, & ex Soto q. 7. de Iust. & iur. lib. 4.

Addidi tamen vltra alios (talem tamen, &c.) quia eatenus tantum erit inualidus actus per metum leuem factus in foro conscientiæ, quatenus ille fuit causa saltem sine qua non illius actus, arg. cap. fin. & ibi notat. de Iniur. & in c. Fœlicis §. Illud, de pœn. lib. 6. per glo. in verb. simplici fauore.

30 Secundum principale dictum sit, quod acceptum iniuste de voluntate dantis, ita quod turpitudo versetur ex vtraque parte, non est restituendum, saltem regulariter, vlli de præcepto, quod etiam in aliquibus vulgari affirmauimus contra communem: quæ vsque ad illum nobis semper placuit, sed tunc re altius perpensa, sequuti fuimus S. Anton. part. 2. c. 5. in princ. Monald. verb. Restitutio 2. Angel. verb. Restitutio. vers. Turpe, & Sylvest. verb. Restitutio 2. §. 3. & verb. Elemosyna §. 4.

Primo, quia nulla est lex diuina nec humana sæcularis neque canonica qua hoc iubeatur, & ita non est dicendum l. Illam C. de Cul. lat. c. Legatur, 23. q. 4.

Secundo, quia l. Vbi cum l. sequent. ff. de Condict. ob turp. caus. cap. In pari delicto, de reg. iur. lib. 6. l. Iurisgentium, §. Si ob maleficium. de pact. & canon. huius materiæ statuunt quidem id quod propter delictum datur, repeti non posse, neque quod ob delictum promittitur, peti: Sed non præcipiunt acceptum ob delictum, esse aliud reddendum.

Tertio, quod est regula Veruercelli recepta, à S. Ant. vbi sup. Angel. verb. Restitutio 1. vers. Turpe, & Sylvest. Restitutio 2. §. 2. Etsi alia quamplurimis, quod restitutio, quæ non est faciēda alicui certæ personæ, sed pauperibus, non debetur ex præcepto, sed solum ex consilio quod recte limitat Sylvester vbi supra, vt procedat in eo quod

quam alieni personæ nec alicui collegio debitum fuit, cuius defectu pauperibus erogari præcipitur, nec his relictum, nec donatum fuit, nec per legem præcipientem, nec sententiam specialem adiudicatum. Cum igitur iuxta communem in hoc casu restitutio pauperibus & non parti facienda sit, consequens est, quod non est de præcepto.

Quarto, quod quando malum ob quod datum fuit non consequitur, vt si datum est iudici, quo inique iudicaret, & recte iudicauit, & episcopo quo ordinaret, aut beneficium conferret, & nec ordinauit, nec beneficium contulit, datori & non pauperibus restituendum est, vt doctissimus Medina in Codice de restit. bene probat.

Quinto, quod vt mox dicemus, meretrix non tenetur de præcepto restituere id, quod pro mercede prostibuli accipit, & neque aliæ mulieres solutæ, coniugatæ vel sacræ, & tamen, saltem quoad forum conscientiæ, in omnibus eis turpitudo versatur ex vtraque parte, vt statim efficaciter probabimus, ergo, &c.

Non obstat primo, Arg. Adriani: quod sic in effectu argumentatur, qui accipit aliquid vt faciat bonum quod præcipitur facere, tenetur ad restitutionem vt iudex qui accipit aliquid vt recte iudicet, & fur ne furetur amplius, & depositarius, vt reddat depositum, l. 2. 3. 4. & vlt. ff. de Condict. ob turpem causam. ergo à fortiori qui accipit aliquid vt faciat malum quod tenetur non facere, argumen. authent. Multo magis. C. de sacros. eccles. c. Cum in cunctis, de elect. Nō, inquam, hoc argumentum obstat: quia solui potest negando maiorem esse necessitatem restituēdi acceptum ob malum patrādum, quam acceptum ob bonū debitum faciendum, quia non est etiam tāta. Tū quia qui dat aliqui vt bene suo officio fungatur, nō peccat, & dat quasi coactus, quia videt, aut timet, quod nisi dederit accipiens non est bene officio suo functurus. Atqui ob maleficiū patrandum dat, peccat, & sine simili timore dat, & ideo nō est ei restituendum, Tū quia qui accipit, vt quod debet faciat, accipit aliā mercedē vltra illam, quā habet ad officio suo fungendū, & ideo non debet illud retinere tanq̄ indebitè datū in quo debeat. Tum quia qui accipit vt faciat quod debet, nō rémanet in conscientia obligatus ad aliud, qui autem accipit ob maleficiū, eo sequuto tenetur, cum, qui ob maleficium accipit, non teneri ad restituendū dāti, sed pauperibus, & aliis piis operibus, & ita debet fateri, quod hæc obligatio restituendi degenerat à propria restituendi ratione, qua res in primo statu reponitur, & consequenter debet fateri, non reperiri in hoc casu tantam rationem restituendi quantam in altero, in quo restitutio fit ipsi danti per prædictas leges. Tum quia idem Adrianus vbi sup. q. 19. sub finē post Ang. verb. Restitutio, 2. §. 4. fatetur quod ex

mente S.Aug.in cap.Non ſane 14.q.5.is qui ob maleficium accipit,ſatisfacit reſtituendo pauperibus,aut ei qui dedit,aut cui malueris,ſalutem antequam qui male dedit,facultate recipiendi in ſui peccati pœnam,priuetur,qui tamen aſſerit,id quod accipit vt fiat quod debeatur ſoli danti eſſe reſtituendum, & per conſequens debet fateri ſtrictorem eſſe obligationem reſtituendi acceptum ob bonum quod debet facere,quam obligationem reſtituendi acceptum ob maleficium patrãdũ.Per quæ omnia & ſingula,argumẽtũ Adriani clare diſſoluitur.

32 Non obſtat aliud quod plurimum vrgere videtur,nempe quod titulus quo aliquid ob maleficium datur eſt ipſo iure nullus l. Iuris gentium §. Si ob maleficium ff. de pact.l.Generaliter ff.de verb.oblig. cum vtrobique per gloſ.& doct.citatis c.fin.de pact. ergo qui accipit ob maleficium,ſine vllo iure tenet. & conſequenter iniuſte, & tenetur reſtituere,vt fur vel raptor,quia tenet alienum inuito domino, arg.c. Sæpe de reſtit.ſpoliat.& c.ſi res 14.q.6.Non inquam hoc obſtat. Tum quia licet pactum vel conuentio qua quid ob maleficium datur, non valeat in illa forma quam partes ſolæ prætẽdunt facere, valet tamen vt donatio quædam virtualis,vel vt quidam actus habendi pro derelicto,quod lex in pœnam male dantis interpretatur taliter male dantem, habere id pro derelicto, vel pro donato ad hoc vt ei non debeat neceſſario reddi,vt alta mente dixit Anton.relatus ibi à Panor.in cap. Quia plerique de Immunit.Eccleſ.& probatur per l.2.§.& 4.ff.de condict.ob turp.cauſ.Ex quibus colligitur non eſſe paria quod huiuſmodi accipiens, nullo penitus titulo præcedente accipiat, & quod accipiat prædicto quali quali & turpi titulo præcedente. Nam in primo daretur condictio ſine cauſa,vel indebiti,vel rei vendicatio, iuxta ſtatulos de condict.ſine cauſa,& condict.indeb.& de rei vendicat.In ſecundo autem nulla condictio habet locum per præfatas leges & per leges tit.ff.pro derelicto.

Non obſtat tertio, Quod acceptum per Symoniam non poteſt retineri cap. De hoc,de Simon.cum tamen ex vtraque parte reſtituatur turpitudo,iuxta Extrauag.1.de Symon. reſponderi eum poſſe. Primo, ſecundum aliquos, quod illud cap.non agit de vera reſtitutione rei acceptæ: quia non iubet reſtitui danti, ſed eccleſiæ iniuriam paſſæ vt Felyn.poſt alios ibi tradit. Nec videtur neceſſario reſtituendum eſſe Eccleſiæ.Nam Thom.quem ibi alij non citant,vbi ſupra determinat, ſatis eſſe quod reſtituatur pauperibus. Sed contra ſolum-nem hanc faciunt verba illius c.Quibus adſtruitur, non poſſe illud ſine graui ſalutis periculo retineri,& ita concludit neceſſario eſſe reſtituendum proprie vel improprie aliquibus. Alij reſpondent, quod dispoſitio illius cap.continet pœnam,quę non debetur in foro conſcientiæ ante iudicis condemnationem,iuxta gloſſ.ſolemnem in cap. Fra-

ternitas,12.quæſt. 2. Sed & hæc reſponſio eodem modo refellitur quo prior.Quare reſpondendum eſt, c. illud continere quiddam ſpeciale in illo crimine propter ea,quæ ibi notantur,& melius colligi poſſunt ex vtroque Tho.2.ſec.q.32.art.7.& Medina Cod.de reſtit.q.20. & Soto lib. 4.q.7. art. 1.de iuſt.& iure,ſcilicet,quod ibi acceptum fuit pro ſpiritualibus,quæ nullam æſtimationem habent, vt ait Medina. Aut quia neceſſario gratis dari debent,vt ait Sotus. Nam etiam continet ſpeciale in eo quod mandat reſtitui eccleſiæ iniuriam paſſæ,quamuis dicant aliter Thom.& Sotus,vbi ſupra,quod an fecerint per inaduertentiam,dicam infra c.23.nu.111.

Tertium dictum, Quod damnum iniuſte datum per acceptionem 33
iniuſtam ab eo,qui iuſte dedit,ita vt turpitudo ſit ex parte accipientis tantum,reſtituendum eſt danti ſiue damnificato c. Non ſane 14.q. 5.quod Adrian. vbi ſupra q.19.col.4.copioſe probat. De hoc numero ſunt Iuder,Lictor,notarius, Milites & eorum Duces, & alij, qui ratione ſui muneris publici plus ſuis ſtipendiis decretis accipiunt: & omnes alij qui ad faciendum id quod debent, aliquid accipiunt, puta, qui accipit quo non furetur, iniuriam non inferat, quo recte iudicet, aut recte teſtificetur, aut ſuum domino ſuo reddat,aut quo faciat,vel facere prætermittat alia ſimilia, ad quæ tenetur, per l.2.ff.de condict. ob turp.cauſ.& alia,quæ affert Adrian.vbi ſup.Hoc tamen moderatur Sotus,lib.4.q.7.art.1.de iuſt.& iure,vt ſolum procedat in his qui accipiunt ad faciendum illa ad quæ iuſtitiæ legibus obligantur, non autem in accipientibus ea ad quæ legibus aliarum virtutum tenentur, qualis eſt qui aliquid accipit quo non fornicetur,quo miſſam audiat, quando tenetur.

Sed contra moderationem hanc facit.Primo,quod videtur eſſe notoria, & quòd nullo textu iuris, neque vlla efficaci ratione neceſſario probatur. Deinde quod l.2.ff.de condict. ob turp. cauſ. habet, repeti poſſe id quod datur alicui,ne ſacrilegium faciat,& cõſtat legem quæ vetat ſacrilegium, eſſe legem pertinentem ad religionem,vt Tho. tenet quæſt. 81.art. 4. Religio eſt diuerſa virtus à virtute Iuſtitiæ. Tertio, quod glo.cum qua tranſeunt omnes in l.4. eiuſdem tit.ait,repeti poſſe id quod datur alicui ne fiat meretrix, & conſtat meretricium eſſe contra legem caſtitatis & temperantiæ,& non contra leges Iuſtitiæ. Quarto, quod eadem lege §. final. cauetur repeti poſſe id quod datur furi vt indicet ſocium furem, ad quod potius videtur teneri lege charitatis, quam iuſtitiæ. Quinto, quod datur ab eo, qui eſt ineptus militiæ deligenti milites, vt eum excuſaret, à tyrocinio repeti poteſt. l. Quod euitandi C. de Condict. ob turp. cauſ. & tamen deſecturus milites, tenetur ad bene diligẽdum legibus militaribus, quæ

potius pertinent, ad fortitudinem, quam ad iustitiam specialem fal-
tem commutatiuam. Sexto, quod eadē ratio turpitudinis videtur mi-
litare in eo, qui capit aliquid, vt faciat quod tenetur facere legibus
re lege iustitiæ: Turpitudo enim consistit in eo, quod accipit mer-
cedem pro eo, quod sine mercede tenetur facere, quæ ratio peræque
militat in omnibus, qui debito legali tenentur. Septimo, quod qua
ratione repeti potest datum alicui ne sacrilegium faciat, eadem ratione
tur repeti posse, datum alicui ne parentes despiciat, ne impediat, siue
rebellet magistratibus, & superioribus, & ne sit mendax, & ne vindi-
cet se indebite, aut ne alia id genus delicta perpetret: quum omnia
hæc sint debita proximo legibus virtutum potentialium iustitiæ sicut
sacrilegium per leges religionis. Quare moderationem Soti arbitror
solum tenendam in his quæ accipiunt vt faciant id ad quod tenentur
solo debito honestatis, morali & non debito legali, quale est, debi-
34 tum virtutis liberalitatis, & virtutis gratiæ vt plurimum. Arbitror au-
tem esse verum quod prædictus Sotus ait vbi supra, videlicet, eum
qui accipit aliquid ne malefaciat, siue vt faciat quod tenetur facere,
non teneri ad restituendum in foro conscientiæ: donec qui debi-
perat illud, quia potest tenere illud ex quodam dantis consensu do-
nec repetierit saltem extra iudicium. Pro quo facit, quod lex non
prohibet translationem dominij rei datæ ne maleficium fiat, sed tan-
tum concedit condictionem quæ est actio personalis, quales sunt
omnes condictiones, vt notatur in rub. de Condict. indebit. & ali-
bi sæpe. Per quam rationem facile responderi potest, etiam eis quibus
contrarium tenet Fortunius in l. Iurisgentium §. Si ob maleficium, &
de pact. quem sequitur prædictus Didacus vbi supra. Ex his infertur,
quod testis restituere tenetur acceptum ob testimonium, quod ferre
tenebatur, sicut & Iudex, qui capit, vt ferat sententiam, vt dixi-
Repet. c. Inter verba. 11. q. 3. conciuf. 6. corol. 63.

Secundo, infertur quod hæc consequentia regulariter valet. Is re-
netur aliquid gratis facere, ergo turpiter accipit aliquid quo faciat
illud, iuxta gloss. l. 4. §. fin. ff. de condict. ob turp. caus. singul.
ibi à Ias. cui similis glos. in cap. Qui cum fure, de furt. vbi late Anan.
Eadem ratione valebit illa argumentatio. Is potest accipere pecu-
niam, quo hoc agat in mercedem illius actionis, ergo non tenetur
id gratis facere.

Quartum dictum, quod acceptum à meretrice ob turpem causam
fornicationis, non est necessario restituendum etiam in foro conscien-
tiæ. In qua conclusione fere omnes, tam Theologi quam canonistæ
& legistæ conueniunt, vt videre est apud scribentes in l. 4. §. Sed &
quod meretrici. ff. de Condict. ob turpem caus. & Tho. 2. sec. quæst. 32.

art. 7. Paludan. & alios in 4. dist. 15. & super glos. communiter receptam
in summa. 14. quæst. 3. & eos quos latius citat prædictus Reuerendissi-
mus Segobiensis in dicto cap. Peccatum, de regul. iur. lib. 6. part. 2. §. 2.
sed ratio nulla reddita rum à prædictis satisfacit. Non quidem prima
Iurisconf. in l. 4. §. sed & quod meretrici. ff. de Condict. ob turp. caus.
quam etiam ab litteram sequitur Thom. in 2. sec. q. 32. art. 7. & omnes
alij post eum, videlicet, quod meretrix licet turpiter faciat eo quod sit
meretrix, non tamen turpiter accipit, quum sit meretrix. Non, in-
quam, satisfacit illa ratio. Tum, quia videtur sibi repugnare, cum præ-
supponat turpe esse meretricari, & non esse turpe mercedem pro me-
retricio capere, cum l. 2. eiusdem tit. probet ideo turpiter accipere,
quem aliquid vt hominem occidat, quia turpe est hominem occide-
re, & turpe esse accipere, vt sacrilegium faciat, quia turpe est sacrile-
gium facere, & l. 3. habet, turpiter accipere iudicem, vt inique iudicet,
quia turpe est inique iudicare & l. 4. turpe accipere, vt stuprum faciat,
quia turpe est stuprū facere. Cum igitur dicat esse turpe meretricari,
cogetur dicere esse turpe propter meretricium accipere. Nec credo
iureconf. posse defendi nisi per æquiuocationem, dicendo, quod cum
sentit turpe esse meretricari, intelligit de turpitudine vera, Iuris na-
turalis, quod ipse nouit, licet diuinum, contra quod etiam est, igno-
rancia. secundum communem doctrinam glo. in Clem. Ad nostrum,
de Hæret. & Thom. 2. sec. q. 154. art. 4. & Maior in 3. dist. 27. quæst. 29.
Cum autem ait non turpiter accipere, sentit de turpitudine iuris hu-
mani, quod permittit meretricari. Quod si quis ita defenderit Iuris-
conf. vt defendendus est, cogetur dicere, quod iure vero naturali &
diuino, sicut turpe est meretricari, ita etiam erit turpe pro meretricio
aliquid accipere. Et cum in foro conscientiæ ius naturale & diuinum
sint necessario seruanda c. Sunt quidam 25. quæst. 1. cogetur consequē-
ter fateri, quod in illo foro vtrumque est turpe, & meretricari, & ob
meretricium aliquid capere, & ita ratio illa non satisfacit, quoad ter-
ritorium & forum conscientiæ, licet satisfaciat, quoad territorium, &
forum exterius, in quo impunè licet meretricari.

Secundo ideo non satisfacit præfata ratio, quia concludit necessā-
rio vnum falsum, scilicet, esse veram opinionem Cini & Angel. in l. 2.
C. de Condict. ob turp. caus. Anton. Panor. & Com. in c. Quia plerique,
de Immunit. eccl. videlicet, quod acceptum ob fornicationem, à mu-
lieribus solutis clā fornicantibus, est necessario restituendū, & magis
id quod accipitur à coniugatis, & monachis ob eandem causam, &
non minus, quod accipiunt mares, præsertim clerici, & religiosi à fœ-
minis, eo quod libidini earum inseruiunt. Quia ratio prædicta quæ
ceritur permissione legis humanæ, cessat in illis omnibus, præsertim
coniugat is monachis vtriusq; sexus & clericis. Quoniā etiā in exte-

Universidad de Deusto
Biblioteca

riori foro hi omnes puniſtur per leges tit. Ad l. Iul. de Adult. ff. & C. & c. 1. & 2. de adult. & l. Vnica. C. de raptu Virg. & 27. q. per totam. Cuius tamen contrarium eſt verum, vt tenet Henricus Boyc. in c. Peruenit, de Adult. Cui conſonat vſus confeſſatiorum, vt in editione vulgari numinus hic, & in d. c. Peccatum, & in c. 1. & 2. de Adult. quibus in locis nunquam fuerunt mihi copiæ ſufficientes, ad reſpondendum huic argumento, & ita nec propoſui illud, nec reſpondi, & miror quod eum illud grauiter propoſuiſſent, Cin. Anton. Panor. & qui ſequuntur, nec nemo tamen noſtrum qui contrarium tenemus, ei iuſtè ſatisfecit, nec certè ſatisfieri poteſt, niſi alia ratio addatur rationi prædictis iuriſcōſ.

35 Non etiam ſatisfacit ratio Adriani, videlicet, quod meretrix nil accipit alienum inuito domino. Tum quia illi tam eſt locus in omnibus aliis delictis, in quibus alicui datur ſponte aliquid vt delinquat, quàm in meretricio. Cuius tamen contrarium tenet ipſemet Adrianus & communis, quæ contrarium noſtri prædicti tertii dicti tenet. Tum quia Iuriſconſ. ſignificat hoc eſſe ſpeciale in meretricio, per illa verba (Noua ratione) Ratione item Caieta. in 2. ſec. q. 32. ar. 7. videlicet, quod vſus meretricis eſt materia vendibilis, & non rei ſacræ, quam Sotus, & recentiores, magni facere videntur, licet aliqua ex parte ſatisfaciat, quoad ponendum differentiam inter acceptum ratione criminis lyoniæ, & acceptum ratione meretricij, quoad quam aſtruēdam, eam ille reddidit, non tamen ſatisfacit, quoad alia, Nam æquè immo magis vendibilis eſt opera eius, qui ſe locat ad militandum, in bello iuſto: ad duellum committendum, & ad fuſte cędendum, vel occidendum alium, ac opera meretricis, ad explendum libidinem, cum eam rem habere volentis. Nam palam, & paſſim conducuntur, vel emuntur operæ lictorum quos vulgus Hiſpanum Borreros, & Italum, Bona appellant. & l. 1. §. Remouet. ff. de Poſtul. edicit de locantibus operas, ad pugnandum cum beſtiis, & idem facit l. In arenam, C. de Inoffic. teſtam. At ipſemet Caiet. & prædicti qui eum ſequūtur, negant ideo eſſe in aliis delictis, in quibus ex vtraque parte verſatur turpitudo, ergo illa non ſatisfacit.

Ratio vero quam prædictus Segobienſis ſequutus aliquot alios ſenſit, videlicet, quod lex permittit & facit iuſtam operam meretricis, non tamen alias prædictorum operas, non poteſt defendi. Tum quia ipſimet affirmant acceptum à mulieribus quę non ſunt meretrices, licet coniugatæ, & monachæ, non eſſe reſtituendum, & confitāt, nulla lege etiam humana, earum, in hac re operas iuſtas fieri. Tum quia lex naturalis & diuina, quæ neceſſario eſt ſeruanda in foro conſcientiæ, damnat illam: nec vlla lex humana eam poteſt quoad illud forum iuſtificare, argum. cap. Erit autem lex 4. diſtinct. & cap. fin. de Præſcrip. Tum quia ſequeretur quòd acceptum ob operam pugnandi aduer-

di aduerſus feras, cum probabili vitæ periculo, non diceretur turpiter acceptum, ſecundum leges humanas, & alias aliarum gentium, quæ id probant, aut certè permittunt, iuxta prædicta in l. 1. §. Remouet. ff. de Poſtul. & l. In arenam, cum ei adnotat. C. de inoffic. teſtamen. quod tamen videtur eſſe contra mentem eorundem. Tum quòd idem eſſet dicendum de opera conductorum ad duella vbi permittuntur, & ad furta, vbi ea non puniuntur: quod tamen eſt contra l. 2. & 3. ff. de Conduct. ob turp. caus.

Quare omnibus omnium dictis ruminatis, aſſerenda arbitror tria. 36
Primum, quod nulla eſt differentia quoad forum conſcientiæ, in quo lex naturalis & diuina neceſſario ſeruāda eſt, inter acceptū ob operā meretriciam ab vna parte, & ob operas ad alia maleficia, in quibus vtrinque turpitudo verſatur, ab altera: Quia in omnibus datur, & accipitur, contemplatione maleficij damnati & punibilis in illo foro, & in omnibus æquè voluntariè datur, & in omnibus æquè admittitur turpitudo ab vtraque parte, quoad illud forum.

Secundum, quod ratio ſolida & vera, quare acceptum ob operam meretriciam, non eſt reſtituendum, eſt, quod acceptum voluntariè ab alio, ita, vt ab vtraq; parte admittatur turpitudo, nulli eſt de præcepto reſtituendum, iuxta concluſa ſupra in 2. dicto contra Palud. Adrian. & alios multos pro diuo Antonino, Monald. Ang. & Sylueſt. ibi citatis.

Tertium, quod verus intellectus §. ſupra citati, Sed & quod meretrici, colligitur ex ſupradictis in confutatione primæ rationis, videlicet, Turpe eſſe meretricari iure naturæ, non tamen iure humano: ideo licet meretrix turpiter faciat, attento iure naturali, quod eſt meretrix, non tamen turpiter accipit mercedē, attento iure humano, quod permittit eam eſſe meretricem, & ita ille §. ſolum habet locum quoad forum, & territorium, in quibus opera meretricis eſt permiſſa, & non quoad forum & territorium in quo illa eſt damnata, & punitur, quale eſt forum conſcientiæ: Et conſequenter meretrix quoad forum conſcientiæ in quo eius ſtatus damnatur, non minus peccat accipiendo mercedem, pro illa opera fœda quā præſtat, quàm qui accipiunt mercedem pro operis locatis ad occidendum, ad (vt ita dicam) duellandum, & iniuſtè bellandum, ac alia huiuſmodi: nec conſequenter in illo foro tenetur minus ad reſtituēdum quàm illi. Sed quia illi per concluſa in præfato dicto ſecundo non tenentur de præcepto ſed de conſilio tantum ad reſtituendum, ita nec ipſa tenebitur de præcepto, ſed tantum de conſilio reſtituere. Quæ eſt concluſio communis & antiqua ſpeciali & noua ratione efficaciter fundata.

Ex quibus tribus dictis, & eorum fundamēntis infertur primo, quod 37
prædictus §. Sed & quod meretrici, habet locum non ſolum in meretrice, ſed etiam in omnibus aliis qui operas ſuas locant, aut accom-

Universidad de Deusto
Biblioteca

modant eis rebus,quæ permittuntur in foro exteriori, licet damnentur in interiori:qualia sunt multa quæ permittuntur iux.c. Denique.4. dist.in spectaculis carnispriuij, & aliorum festorum,& in halfilludiis, torneamentis,choreis, &c. quales item erant pugnæ, quas Romani olim permittebant cum feris,ad quas qui locabant operas, licet infames,vt sunt meretrices,tamen permittebantur, & non pensabantur plusquàm illæ,& accipiebant suarum operarum pretium, non secus quàm illæ,iuxta prædictam l.1.§.Remouet,cum seq.ff.de Postul. & l.In arenâ.C.de inoffic.testam. quæ est conclusio quotidiana comprehendens innumeros qui conducunt operas ad multa ludicra, quæ sunt saltem peccata venialia,& ita damnata in foro interiori,sed quia non sunt damnata in exteriori quoad mercedem accipiendam & retinendam,æquantur meretricum operis.

38 Secundo infertur,opinionem doctissimi Io.à Medina in Codice de restit. q.20.quam prædicti DD.Didacus & Sotus penitus carpunt, ob quam debitum,operæ suæ fornicariæ. Tum quia accipere mercedem pro opera occidendi aliquem iniuste, vel furandi, vel infamandi, vel aliquod aliud delictum faciendi,est peccatum secundum omnes, & non alia ratione,quàm quia occidere,& alia prædicta facere, est peccatum, ergo & accipere mercedem, pro fornicandi opera est peccatum, quum illa opera sit talis in foro conscientiæ. Tum quia in confesso est, quod asinus & quiuis alius locans operas suas ad abutendum peccata,& accipiens mercedem ob eas peccat. Tum quia licet non concludat quod opera meretricis sit inuendibilis, eo quod est peccatũ,& peccata nullius pretij sint,imò nihil,iuxta illud Iouiniani expositum ab Augustino: sine ipso factum est nihil,ideſt, peccatum, eo quod vt respondet Sotus,licet opera illa fœda meretricis quatenus est peccatum, nullius sit pretij, quatenus tamen est res quædam humano vsui accommodata,pretio æstimari potest,licet,inquam,argumentum Medinæ non concludat operam illam de se & in genere vitis, esse inuendibilem, concludit tamen esse inuendibilem in genere moris,& actus intrinsecè mali,pro quo nihil iustè possit promitti,dari,vel accipi,sancitum est,ab omnibus iuris vtriusque Authoribus videre est, in l.Iuris gentium.§. si ob maleficium.ff. de pact.l. 1. & per totum.ff.de Condict.ob turp.caus.& l.Generaliter.ff. de vsufr. legat.& l.1.ff. de receptat.& C. de Condict. ob turpem caus. per totum fit & c.1.de Sebism.lib.6. & c.1.de Homicid.lib.6. & in aliis innumeris locis: Nec vsquam inuenies textum qui significet licere accipere pretium pro opera peccandi,vel peccato cooperandi, excepta vna meretrice, quoad forum exterius, quia quoad illud non peccat, nec punitur ,& eius opera pro impunita reputatur. Tum quia non est consequens

consequentia,qua Sotus vtitur,scilicet opera meretricis,quatenus est opera & quidam actus vsui humano accommodus,est alicuius pretij & æstimabilis, ergo pro ea aliquid accipi potest, Quoniam omnis opera exterior qua peccator operatur peccatum, vt plurimum est talis, & tamen nullus vnquam Catholicorum, quod sciam, dixit licitè posse pro ea saltem quando est intrinsecè mala, qualis est opera meretricia, capi aliquam mercedem.

Non obstat, quod actus peccati consideratus in genere entis, est quoddam ens,& consequẽter quiddam bonum & à Deo,vt diximus, in Prælud.7. nu.20. licet idem consideratus in genere moris sit nihil, & nullius pretij.Quia omnia iura diuina,& humana respiciunt in eo magis, id quod est in genere moris, quàm quod est de genere entis, quæ sunt inseparabilia,& ita vetant absolute,ne pro tali actu,accipiatur,detur,vel promittatur aliquid,excepta, vt dixi, vna fornicatione, & aliis similibus actibus, qui licet sint peccata in foro interiori, permittuntur tamen in exteriori, vt prædictũ est, sic in simili Caietanus ait,in 2.sec.q.100.art.2.ad secundum dubium, quod licet actus conficiendi sacramenta, & ministrandi illa sit res temporalis, non tamen potest vendi,quia magis attenditur spirituale, quod sine illo non potest esse,quàm substantia illius. Per quod ipsum dictum Caietani ab omnibus receptum, probatur, quod licet aliquid sit in se vendibile, non tamen potest licite vendi, quum misceatur inuendibili. Sic ergo actus delinquendi,licet sit in se vendibilis, coniunctus tamen peccato,quod est inuendibile indiuisibiliter,non potest licite vendi.

Tertio infertur, opinionem prædicti Medinæ non esse veram,qua parte ait,acceptum à meretrice,in operæ suæ fœdæ mercedem esse in foro conscientiæ restituendum;quia per concluſa efficaciter supra in Dicto secundo non est restituendũ de præcepto,id quod turpiter acceptum est,à turpiter dante, At per prædicta,quoad forum conscientiæ non solum datur meretrici turpiter, sed etiã turpiter accipitur ab ea,quia datur & accipitur pro opera & actu,qui est peccatum,& non quale quale,sed mortale, secundum fidem catholicam, vt prædictum est,ergo non est necessario restituẽdum,sed retineri potest tanquàm donatum,vel derelictum ab eo,qui dat,vt dixit Anton.in c.Quia plerique de immunit.eccles.suprà in Dicto secũdo relatus, & declaratus.

Quarto infertur,necessario,idem dicendum esse quoad forum conscientiæ,de aliis fœminis, & maribus,cuiuscunq; ordinis qui ob fornicariam operam aliquid accipiunt, quod dictũ est de meretricibus, & è contrario. Quia sicut illarũ fornicatio est vetita & peccatũ mortiferum,vt plurimum in vtroque foro,sic harum fornicatio est vetita, & peccatum mortale in altero, scilicet conscientiæ, secundum fidem catholicam,iuxta prædictã Clem.Ad nostrum,de Hæret.& eo magis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod meretrix non solum peccat infringẽdo non solum præceptum sextum & nonum, sed etiam vt plurimum infringẽdo octauum, qua-
renus vetat iactantiam, & actum gloriandi, & laudandi se de vitâ, de
statu, vestitu, & artibus ad illiciẽdum alios in malum turpibus, quod
graue crimen esse pronunciatur, in c. Quam graue, de excess. prælat.

Quinto infertur, partim verum & partim falsum esse, quod com-
muniter aiunt glossæ à multis receptæ, in l. 4. ff. de Condict. ob turp.
caus. & in l. 2. C. eod. & in l. Affectionis. ff. de donatio. quatenus tenere
promissionem de dando meretrici ob operam meretriciam non valo-
re, nec ex ea posse agi. Per prædicta enim constat id esse verum, quo-
ad forum conscientiæ, falsum autem quoad forum exterius: & è con-
trario partim esse verum & partim falsum, quoad ait Barth. in dicta l.
4. ff. de Cõdict. ob turp. caus. à multis receptus, scilicet promissionem
prædictam valere, quia verum est quoad forum exterius, falsum quo-
ad forum interius.

41 Sexto infertur, Confessarios prædictarum mulierum, & virorum
impudicorum quibus ob impudicitiã aliquid promissum est, & non
dum traditum, debere illis cõsulere, quod nos consuluimus euidem
qui præcepto cuiusdam Magnatis, magnis promissis eius illectus, ab-
cepta parte eorum, occidit quendam, & ob id vertit solum in aliud
Regnum, & querebatur, quod ille Magnas nõ soluit omnia promissa,
& petebat illã: Cõsuluimus enim, caueret ne peteret illa tanquam sibi
debita iustitia legali, quia non erant talia propter promissionis nul-
litatem, & quia per talem petitionem approbaret peccatũ, quod ante
fecerat, & ita noue peccaret mortaliter: Sed quod in litteris quas ei
scriberet, & mandatis, quæ ad eũ daret, confiteretur primũ, agnoscere
se, nihil sibi propter illam operã illicitam, præter ipsum infernum, de
iustitia deberi, & ita nihil se petere ob eam, tanquam debitum legale,
sed supplicare illi, vt misereretur eius necessitatis & indigentiæ, & di-
gnaretur mittere illi promissa, in eleemosynam, non quidem propter
eius factum, quod erat abominandũ, sed propter affectum illum ma-
gnum obsequendi ei, qui fuit potens, vt præceptis Dei præferret eius
præcepta, Ita, quod nullatenus placeret ei suum factum illicitum, nec
approbaret illud dicendo, ob id esse ipsi aliquid debitum, sed solum
probaret affectum magnum atque desiderium obsequendi, quo in
ipsum fuit, quum eius iussa compleuit, & erat obsequendi ei in licen-
tis & honestis, quando ea scriberet, & mandaret. Ita quod delictum
non est causa principalis petendi promissa, sed causa impulsiua, &
occasio sine qua non peteret. Quod ipsum, mutatis mutandis, debet
consulere Confessarius ei qui promisit dare aliquid ob delictum pos-
quod perpetratum, vult dare, quod ob id promisit: nempe, quod per-
petratio delicti, non sit causa finalis, sed solum causa sine qua non

daret: & quod det principaliter vt necessitati eius subueniat, vel ho-
noti suo satisfaciat. Quod vtiliter dixit Caiet. 2. sec. q. 62. art. 5. Sic igi-
tur præfatæ impudicæ vtriusq; sexus personæ debent coram Deo &
confessario agnoscere nil sibi deberi in foro conscientiæ ob illa turpia
facta damnata in illo foro, & ita nihil velle, nec desiderare, vt quic-
quam ob ea promissorum eis tanquã debitum soluatur, ne noue pec-
cent ea noue approbãdo: Sed cupere & rogare, vt sibi subueniatur sol-
uendo promissa tanquam mortaliter debita magno illi amori, quo
fuerunt in promissorem extra operam illam illicitam, & quo sunt
quando hæc petunt, ad inseruiendum tantum in licitis & honestis.
Quod ipsum seruare debent in dando eis promissa, qui promiserunt.
Ex arbitror, quod vt prędictus homicida, per viam iustam plura obti-
nuit, quam obtinuisset, per iniustam; Ita hę quoq; personæ impudicæ
plura consequentur, per hanc viã Deo placidam, quã per contrariam.

Septimo, infertur omnia supradicta intelligenda esse de his, siue
fœminis siue maribus, qui sine fraudibus notabilibus, à suis amicis ali
quid extorquẽt, sed non de his quæ cum fraudibus notabilibus id fa-
ciunt. Verbi gratia, dicendo se esse Virginem, quum non esset, aut non
fuisse cognitam, nisi à Magnate. N. longe maiora extorsit, Quia eius-
modi, sicut alij fraudatores. ff. & C. de dolis, restituere tenentur, iuxta
ea quæ dicemus infrà, nu. 73. post Gerard. & Adrian. Non sunt etiam
intelligenda de his, qui accipiunt quidẽ sine dolo, sed ab his qui non
possunt dare, l. 2. & 3. C. de Auth. præstan. & l. 1. & 2. C. de præd. minor.
cap. Si quis presb. de reb. eccles. non al.

Vbi restitutio facienda.

SVMMARIVM.

Restitutio rei alienæ fiat vbi sita est, si bonæ fide possidetur, nu. 42.
Debitum ex contractu, vel quasi contractu, restituatur in loco solutioni desti-
nato, aut vbi iure petitur, nu. 42.
Debitum ex delicto, aut quasi delicto soluatur vbi damnum passo fiat satis,
num. 43.

RESTitutio autem facienda est vbi solutio fieri debet, & ita vbi est 42
sita res, quando restitutio est facienda eo solo quod est res alie-
na, cum qui bona fide, & sine sua culpa possidet, nihil perdere debeat,
cap. 2. de constit. & l. Si possessor. ff. de perit. hæredit. Si tamen restitu-
tio ex contractu, aut quasi contractu debetur, fieri debet in loco, ex-
presse vel tacite solutioni destinato, aut vbi petitur, hac lege, vt extra
locum præfixum, solutio nec creditori, nec debitori damno sit, l. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.de eo,quod certo loc.cap.P.& G.de offic.deleg.& c.Dilecti de foro compet.§.Præterea.Instit.de actio.& si locus præstituras non fuit,restituendum est vbi coram iudice competenti petetur,argu.cap.fin.de foro cõpet.&annot.in iuribus prædictis.Sed si restitutio ob delictum aut quasi delictum debetur,faciẽda est in loco, in quo ipsa facta sunt, lum dãnum is,cui fieri debet, accipiat,siue restituatur, vbi acceptum fuit,siue vbi est dominus,siue in alio loco ad quem dominus transferre,&reddere rem integre,in statu eo in quo dominus seruasset,si ab eo ablata non fuisset, l.Restituere, 1. & 2.ff.de verb. signif. & l.1. Cod. Restit.& senten. pass.& 2.q.3.§.fi.sentit D.Tho.& explicat Caiet.2.2.q.62. art.5. quamuis semper sufficit restituere vbi creditori placet, l.1. ff. Qui satisd.cogan. & per dicta supra eodem cap. Ex quo colligitur cuius impensis suo domino,sit suum mittendum.

43

Quæstionis magnæ fuit nuper in Vrbe;An is qui mutuo dedit mille in India,ea lege & conditione,vt certo tempore lapso posset ea petere à mutuatario vbicunque terrarum inueniretur,an postea ipse mutuatarius in vrbe,teneatur soluere integra illa mille,an vero possit deducere cambia,quibus constat traductio illorum ab India in Vrbem? Et quidem videtur liberandus soluẽdo illa integra mille in India, aut eorum in vrbe deductis cambiis, quoniam l.1. & totus titulus ff.de eo quod certo loco, non solum habent locum in debitis aliarũ specierum, sed etiam in pecunia numerata,textus est in l.4.ff.De eo quod certo loc.

Quomodo restituendum.

SVMMARIVM.

Restitutio facienda est eo modo, quem causa cur debetur postulat, & remissa & condonatio partu sufficit siue obligatione & præsentia realis vel verbalis vel soluenda nu.44. & sequenti.

Debiti remissio solutio quædam est nu.45. & 46.

Debitum facilius remittitur,dum res soluenda præsens non est, nu.46.

44 REstituendum autem est, eo modo quem natura contractus debiti aut vltimæ voluntatis requirit,& sufficit, quod obligatus per se vel per alium,restituat, Argum.cap.Qui per alium, de reg.iur.lib.6. Et si delictum occultum est,etiam restitutio occulta debet esse, argu. cap.Si peccauerit,2.qu.1.§. Non tibi dico,de pœnit.distinct.1. Sed cauendum est,ne quando per alium occulte fit, interuun cius, quod restituendum est retineat, & restituere debens in sua obligatione permaneat,

vt dicetur infrà eod.cap.nu.67. Et quicquid S. Anton.2.part. tit.1.cap.4 & Dyon.in regula Peccatum de Reg.iur.lib.6. & alij alibi dicant, sufficit etiam quoad forum conscientiæ, vt is cui restitui debet, liberaliter & voluntarie remittat, & condonet, iuxta glos.in dicto cap.Peccatum verb. Restituatur, & Hostien.in summa de Vsur.§. Quæ pœna,ver. Quid si,siue realiter ei offeratur,& coram constituatur, quo accipiat, aut condonet,siue solum verbo offeratur,siue absq; vlla reali vel verbali oblatione, creditor precibus partis, aut alterius alicuius internuntij confessarij aut alterius remittat, & condonet, modo vere & ex animo remittat,& ea sit persona,quæ id donare possit, vt recte Caiet. in summa verb. Restitutio, resoluit,& Adrian.in 4. de restit.quæst.2. col.4.sensit. Et credẽdum est, enim ex animo remittere,si ipse id affirmat,quum vt aeriter Caiet.vbi suprà aduertit,nemo sit suæ voluntatis,se aptior testis. Quod verum est si contrarium non arguunt coniecturæ, quales respondimus interuenisse in quodam casu in quo austerus quidam dominus, qui suos subditos precibus suis non obtemperantes per se, aut per alios vexabat, à quibus certam actio non det.& glo.l.1.ff. Quod iussu. Et videtur nobis cautum,quod Caiet. singulariter addidit scilicet, Quod pauper diuiti debens, non differat ad eum, aut ostendat id quod est soluendum, sed deprecetur per se vel alium, quo ipsi condonetur, ne rei debitæ præsentia difficilior efficiatur ad condonandum. Cum multo facilius;quod non habemus, quam quòd possidemus remittamus, & condonemus.l. Cum hi.ff.de transact. Facit.l.Sed & si ego.ff. ad Velleian. Neque id obstat condonandi liberalitati, sed ad illiberalitatis tentationem reprimendam valet.

45

46

Quis ordo in restitutione seruandus.

SVMMARIVM.

Restituetur omne debitum,si poterit, sin minus prius certi quam incerti,nu.47.

Et prius res sua domino,num.49 Et postea illud & illud,num.50.& 51. Et prius talium & talium contractuum, quam vsurarum,nu.52.

Restituere contra ordinem prædictum non sufficit,nu.52.

47 IN Restituendo seruetur ordo quem ius diuinũ & humanum præscribit,scilicet quod nullus ordo seruetur quãdo suppetit vnde omnibus soluatur,cum omnibus,quod debetur sit soluendũ,iuxta S.Paul ad Rom.13. & §.1.Inst. de iust.& iur. & quando non suppetunt omnibus soluendis,prius debita certa quorũ creditores sciuntur, soluatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam incerta, quorum creditores ignorãtur propter 4. rationes S. Antonini 2. par. tit. 2. c. 7. Vnde sequitur vt bene annotarunt Sylvest. verb.
48 Restitutio, 6. q. 5. & Caiet. verb. Restitutio c. 8. Multos errare, qui cum non possunt omne debitum restituere, componunt se super incerto cum prælatis ecclesiæ, vt id quod eis remittitur tanquam proprium possideant certos creditores defraudando. Verum est tamen, quod si res incerta adhuc, in eadem specie permanet, pura quidam calix consecratus, repertus aut ablatus & adhuc integer, & non potest haberi eius dominus nec inueniri, potest dari prius CHRISTO erogãdo in eius pauperes & pia opera, quia per id nulli creditori præiudicatur, & quidẽ debitor non tenetur ex alieno creditori satisfacere. & confitetur qđ ille nũquã eius fuit, imo semp alienus. §. Sacræ Inst. de rerũ diuis.
49 In debitis certis seruãdus est ordo Baldi cõiter receptus in l. Pro debito, C. de bon. aut. iud. poss. scilicet, quod primum suo domino, sine restituatur, vt commodatum, depositũ, furto subtractum, aut raptum, quod adhuc in sua forma & specie reperitur. Quia hoc in eius, quem restituere debet, bonis non numeratur, cum eius dominium, nũquam ad illum translatum sit, imo semper penes eum, cuius erat remansit. Et ideo, ante omnia alia illi restituendum est l. Si ventri, versũ ratione ff. de priuil. cred. Secundo loco venditori soluendum est pretium eius quod vendidit emptori penes quem res empta est. Quia quamuis illius dominium, in emptorẽ transierit l. Traditionibus, C. de pact. illud tamen remansit obligatum solutioni quandiu in sua forma & specie penes emptorem inuenitur, iuxta dictum Bald. & eos qui eum referunt vbi supra. Pro quibus facit primo l. 3. ff. quibus caut. pig. vel hypothe. tac. cont. per argumentum à fortiori. Deinde quod hoc videtur valde æquum & rationi consentaneum, saltem ad hunc effectum, quo in hoc cæteris creditoribus præferatur, quando omnium solutioni debitoris bona non sufficiunt.
50 Et idem eadem ratione videtur de omni eo, quod titulo oneroso datum fuit. verum est tamen, quod si res empta pluris valeat quam pretium pro ea promissum, eo soluto, residuum cedet aliis debitis soluendis. Verum est item, quod venditor non habet hoc priuilegium in pecunia habita ex re vendita, nec emptor in pecunia habita ex eiusdem rei venditione, nec in eo, quod permutatione illius habuit, quia nec pretium, nec habitum per permutationem in singularibus actionibus in eius locum succedit iuxta glo. Bart. & communem in l. Labeo. ff. de verb. signifi.

Tertio loco seruanda sunt statuta regionis si qua inueniuntur specialia, super ordine restituendi, vt dicuntur esse, in aliquibus regionibus de nũmulariis fraudatoribus, & si non sunt, seruetur ius commune, iuxta quod, ij quibus bona fuerũt expresse obligata, aliis præferuntur,

rur, & postea in sua dote vxor, & fiscus aliis creditoribus, quibus non sunt bona prius expresse hypothecata, quamuis tacite sint l. Assiduis C. Qui potior. in pignor. habeantur, & l. Quamuis, de priuil. fisc.

Quarto loco sequuntur ij, quibus sunt tacite hypothecata suo or- 51
dine, postea depositarij, nisi quando depositafuit pecunia ad negotiandum, & vt soluerentur vsuræ, aut interesse l. Si hominum. §. fin. ff. depos. & l. Si ventri ff. de priuil. credit.

Quinto loco subsequuntur, qui habent priuilegium personale, quo præferantur aliis sine obligatione reali. Postremũ locum tenent, alij creditores, qui non habent hypothecam nec obligationem bonorum expressam nec tacitam, nec priuilegium personale, sine consideratione, quis eorum sit prior, aut posterior: ita vt quod prædictis satisfacto & amittendo solidum pro libra, vt dici solet, deductis tamen ante omnia impensis necessarijs, sed non pomposis ac superfluis funeris & exequiarum debitoris mortui, & publicationis & copiæ testamenti, & aliis ad additionem hæreditatis necessarijs, iuxta Palud. communiter recepta in 4. dist. 15. q. 5. & S. Anton. 2. par. tit. 2. c. 7. §. 5.

Aduertendum tamen, quod qui alteri mutuum dedit pro reficien- 52
da domo, naui, aut alia re simili, præfertur omnibus qui habent hypothecam bonorum domini illius in solutione ex pretio eius cõsequenda l. 2. ff. Qui potior. in pigno. habeantur. Addo præterea, quod qui debitor soluendo hunc ordinem non seruat, suæ conscientiæ non satisfacit iuxta Hostiẽ. Monal. & Sylvest. verb. Restitutio 6. q. 7. si ignorãtia iuris aut facti eum non excusat, arg. c. Ea te, de iureiur. nisi quando creditor aliquis in petendis suis creditis, in iudicio, aut extra illud fuit aliis diligentior. Quia tunc non solum potest, sed etiam debet petens illi quam aliis soluere l. Pupillus, ff. de iis, quæ in fraud. credit. Sylvest. vbi sup. q. 8. Modo alij non sint magis priuilegiati. Et idem quod hic diximus de debitore soluente, est dicẽdum de creditore petente, nempe quod non peccat accipiendo suum debitum quod diligentius petit, si alii non sunt magis priuilegiati, alioqui sic, violando iustitiam, quæ habet vt illis priusquam ipsi satisfiat per prædicta. Vnde inferetur, peccare generos & nurus recipientes aut retinentes de bonis socerorum quod eis debetur, scientes eorum bona aliis magis priuilegiatis deberi. Æquum etiam nobis videtur, quod Caietanus verb. Restitutio, ca. 8. dicit, quod vsurarius prius debet soluere, quod debet per contractus licitos, quibus non est pauperior factus, quales sunt emptionis & mutui, quam vsuras inique extortas, etiam si ante illos contractus fuissent extortæ: Per quod soluitur, quod hic noue quæritur. Debet tamen prius eas soluere, quam quod debet per cõtractus gratuitos quibus pauperior est factus. Non obstat, quod Medina re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

neat oppositum, dicens vsuras esse magis iniustas magisque prohibitas à iure diuino naturali & humano quàm sit retentio debitorum ex aliis contractibus, quia id non est verum, magis enim indubie debeo tibi quod mihi mutuasti, quam quod per vsuram tibi ademi. Cum in mutuo nemo vnquam dubitarit, & in vsuris multi, quamuis male, vt colligitur ex c. Quoniam in omnibus, de Vsur. & Clem. 1. eod. tit. Tum ob alia, quæ breuitatis gratia omitto.

Quando est restituendum.

SVMMARIVM.

Restitutio fiat statim nu. 54 nisi excuset ignorantia, dilatio, aut impotentia saltem sine iactura vitæ, salutis, aut famæ, aut sine magno alterius damno nu. 55. 56. & 57.

Damnum quod debitoris cum à restituendo excuset nu 59.

Confessarius non absoluat nisi prauia restitutione eum, qui semel bonis restituere non restituit nu 59.

Restitutionem differt extrema necessitas secundum omnes, sed eam non sufficit etiam eius quod in ipsa accipitur nu. 60. nisi quando &c. num. 61. Differt eam necessitas minor quam extrema, & timor dãni eius cui debetur, nu. 62. aut Reipub aut adulteriorum, & fornicationum nu. 63 Sed non quod ipse sit condemnatus nu 64 Neque dilatio confessarij nisi quando &c. num. 65. Nec voluntas soluendi paulatim nu. 66. Nec sufficit male acceptum male datum, nec legare testamento nisi quando &c. nu. 67. & 68.

54 REstitutio autem facienda est statim iuxta S. Tho. 2. sec. q. 62. art. 8. fin. ab omnibus receptum. Pro quo est c. Sæpe, de Restitut. spol. Et habet, quatenus habet, tantum fere peccare qui alienum retinet, quam qui accipit. Et quod præceptum restituẽdi quamuis sit affirmatiuum, quatenus expresse iubet restituere, est tamen negatiuum, quatenus tacitè præcipit non retinere alienum, inuito suo domino. Et præcepta negatiua semper & ad semper obligant, quamuis affirmatiua non nisi semper, & ad certum tempus, iuxta eundem Thom. 2. sec. q. 88. ar. 1. & Arch. c. Si peccauerit, 2. q. 1. & in summa de pœn. dist. 5. Panor. & omnes in c. Nouit, de Iudic.

Ex quo infertur, Primo, decisio dubij quando, & quoties quis obligetur ad restitutionem alieni noue peccet? nam omnes tenent quod non peccet nouo singulis momentis, & quod pluries quam semel peccat, qui diutius retinet, qui illud multo tempore retinet, & quod peccat quoties prorogat, & quotiescunque vtendo, non restituere illud: Et etiam credo quod quotiescunque vtendo alieno, quod restituere tenetur, quamuis de restitutione non cogiter, Caiet. 2. sec. q. 66. ar. 3. & secundum aliquos quoties commode restituere valens non restituit, quod tamen intelligendum est, si id animaduerterit quamuis non statuat illud non restituere, non autem alias, siquidem illud potius est status peccati, quam peccare.

Secundo, quod quamuis qui nocte in lecto aut in ecclesia recordatur se alienum habere & posse commode restituere, statim debet proponere actualiter vel virtualiter restituere non tamen statim à lecto surgere, aut ecclesiam egredi, quo id restituat, quia id nõ potest commode, & satis est id facere, quum commode poterit, boni viri arbitrio. Ad id autem quod hic quæritur, An hæc commoditas arbitraria referatur ad tempus, vel ad facultatem restituendi? respondetur, quod ad vtrunque, ad tempus quidem, per prædicta, ad facultatem autem, per statim dicenda, seruando ea.

Tertio, quod sicut ignorantia probabilis iuris aut facti quandiu durat à restitutione excusat l. Quod te ff. de reb. credit. cum eis andiuerit. sic etiam multo magis ab statim restituendo excusabit. Et vt continet donatio creditoris pro semper à restitutione excusat, sic ab statim restituendo, eius voluntaria dilatio excusabit: Si quidem permanente hac inuito domino alienum non retinet, & vt perpetua restituẽdi impotentia perpetuo excusat, sic impotentia restituendi statim, ab statim 56
cum restituendo excusat. Et dicitur non posse, non solum qui est in extrema necessitate, aut nullo modo potest, sed etiam qui cõmode non potest. l. Nepos Proculo ff. de ver. signif. c. Faciat 22. q. 2. Ille autẽ dicitur commode non posse, qui non potest sine dãno, suorum bonorum aliorum ordinis, qualia sunt vitæ, & salutis: respectu famæ & rei familiaris, & qualia famæ respectu rei familiaris, vt supradictum est, aut non sine magno dãno eorum quæ sunt eiusdem ordinis, quod aliqua dilatio parum creditori nocens excusare potest, vt speciatim & accurate S. Ant. 2. par. tit. 2. c. 8. à col. 4 prosequitur. Et ita qui statim aliena 57
bona fortunæ restituere sine amissione propriorum suæ vitæ, salutis, aut famæ non potest, ad statim restituendum non tenetur. Nã quemadmodum iuxta prædicta, in c. 16. nu. 44. nemo tenetur regulariter ad bona aliena, inferioris ordinis restituenda, cum dãno suorum altioris ordinis, sic & multo minus tenetur ad aliena inferioris ordinis & qualitatis, cum amissione propriorũ altioris ordinis statim restituenda, arg. c. Cum in cuctis, de elec. & Authen. Multo magis, C. de sacrosc. Eccl. Sic eadem ratione qui debet centum aureos statim soluendos, si non potest statim soluere, sine magno dãno suæ rei familiaris, puta non nisi domũ suã, aut aliquod prædium multo minoris vẽdat, quam valeat, ad statim restituendum non tenetur. Quod, nostro iudicio, 58
non solum locum habet, in debito quod ex contractu, aut vltima vo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

luntate, sed etiam in eo, quod ex furto aut alio delicto nascitur, vt sen-
tit Anton. vbi sup. quicquid Caiet. vbi sup. dicat: Quia quæuis hęc obli-
debita, quoad suam originem differant (quia in vnius origine pecca-
tum est, & in alterius non) quoad hunc effectum tamen, saltem in fo-
ro conscientiæ, similia sunt, si quidem vtrunque restituere tenetur, &
in vtroque totalis impotentia omnino excusat, & sic in vtroque me-
diocris impotentia mediocriter excusare debet, argument. de toto ad
partem, l. Quæ de toto, ff. de reiuend. & c. Pastoralis §. Item si tenor,
de offic. deleg.

59 Aduertendum tamen, quod non dicitur magnum damnum pro-
priorum bonorum eo quod sint magnæ res alienæ restituendæ. Quia
vt recte Caiet. verb. Restitutio, c. 6. dixit, illud non est suorũ bonorum
iacturam facere, sed aliena relinquere. Nec etiam dicitur magnum
damnum propriorum bonorũ, non lucrari eo quod restituendus est,
quia vt idem dicit vbi sup. illud non est amittere suum, sed alieno non
vti. Quod, mea sententia, non habet locum in instrumentis artis quę-
bus victum sibi parat, qui restituere tenetur, iuxta S. Anton. & Cont.
nec etiam damnum propriorum bonorum ab statim restituendo ex-
cusat, quando restitutionis dilatio, etiam magnum damnum eum est
restituendum infert iuxta omnes.

Quarto, quod quamuis æquum nobis videatur, dictum Caietan.
verb. Restitutio cap. 6. quod ante ipsum Sanct. Anton. 2. part. tit. 2. ca. 8.
sensit, scilicet, quod confessarius non debet absoluere eum, qui sta-
tim restituere tenetur, nisi prius actualiter restituat, si antea à confes-
satio inssus, restituere prætermisit: Quia quamuis fides pœnitenti in
his quæ pro se, & contra se dicit, habenda sit, prouideri tamen etiam
debet, ne qui semel defecit, iterum deficiat: licet inquam, hoc dictum
videatur æquum, talis tamen pœnitens occurrere posset, & tales cir-
cunstantiæ temporis, loci, & causæ, vt confessarius solo restituendi
proposito contentus esse debeat: Cum etiam Deus tunc illo sua be-
nignitate contentus sit. arg. c. Dixi, & c. Magna, de Pœniten. distinct. 1.
eo quod non est ad amplius faciendum opportunitas, argumen. cap.
Si quid inuenisti 14. q. 5. Per quæ respondetur affirmatiue, ad ea
quæsitum. An qui subtrahit decimas, aut impedit solutionem earum,
possit absolui ante realem restitutionem, si ab ea aliquo supradicto-
rum modorum excusatur legitime, non obstante Concil. Trid. quod
sess. 25. c. 12. prohibet absolui ante satisfactionem eiusmodi subtracto-
rem vel impedientem.

Co. Quinto, sequitur, quod in necessitate extrema constitutus non ha-
bens aliud, quam quod ad suam suorumque vitam est necessarium,
restituere non tenetur, nisi creditor eadem necessitate prematur, imo
neque si eadem prematur, arg. c. Si non licet, 23. q. 5. & l. Si præses, C. de

Aq. quot.

Aq. quot. nisi dominium eius quod restituendum est, semper penes
creditorẽ remansit, quicquid Io. Fabiens. verb. Restitutio, §. 4. dicat.

Magna tamen circa hoc quæstio incidit, An sit vera communis 61
opinio in 4. dist. 15. quam recentiores sequuntur in Armilla aurea, vi-
delicet, eum, qui in extrema necessitate quo ea se liberet, aliquid acci-
pit, ad restituendum illud non teneri, licet ad pinguiorem fortunam
euadat: Ad quam breuiter respondeo, oppositum eius quod rectissime
Adrian. vbi supra q. 33. defendit, verius & iustius esse. Nam efficaciter
probamus in Apolog. libelli de Redit. eccles. quæst. 2. monit. 4. Quod
nemo sit verus dominus rei qua eget ad liberandum se ab extrema
necessitate, licet posset iuste eam accipere etiam authoritate propria,
& ea vti, quatenus esset ad id necessaria. Tum quia contraria senten-
tia non videtur probari vlla lege, vel efficaci ratione, sine quibus non
est affirmandum aliquid contra ius regulare, c. Legatur, 24. quæst. 2. §.
Consideremus, in Authen. de Trient. & semiss. col. 3. c. Consuluisti, 2.
q. 1. & c. 2. de Transiat. Prælat. & ius regulare habet. Id quod est vnius,
sine consensu eius non effici alterius. l. Id quod nostrũ est, ff. de Reg.
iur. Tum quia lex illa celebris, quæ est secunda in §. Cum in eadem,
ff. ad l. Rhod. de Iact. non habet, res fieri communes per necessitatem,
sed esse communicandas. Tum, quia non patiuntur iura vt eiusdem
rei dominium, sit penes plures in solidum, l. 3. §. Ex pluribus, ff. de ac-
quir. poss. Tũ, quia legi charitatis, misericordiæ, ac pietatis, & cuius-
cunque alterius virtutis satisfit, succurrendo necessitatem extremam
patienti sufficienter, ad hoc vt ab ea liberetur, vt palam est. At fre-
quentissime succurri potest, & abunde quidem extrema patienti,
commodando vel locando ei rem illam, qua eget, non tradendo ei do
minii illius, verbi gratia: Aliquis, alioqui saltem alibi dives, in mon-
tibus Alpibus vel Pyrenæis niuecanis, necessitatem extremam alicu-
jus vestis patitur: & aliquis alioqui pauper, deferens vestes pretiosis-
simas, holosericas, pellibus Herminiorum carissimis duplicatas, siue
suffultas, obuiat illi, tenetur quidem ei vnam, vel duas, vel plures. &
quotquot ille, ad illam necessitatem subleuandam eget, commoda-
re vel locare, sed non dare & transferre in illum illarum dominium,
Imo, cum se in aliquem locum vbi necessitas illa cessaret, reciperent,
posset illam vel illas, quas commodauit, repetere: quod nemo nega-
bit. Tum, quia nemo diceret, quod si quis alioqui dives, aliquo in lo-
co fame moriens obuiaret alicui pistori viginti mulos panibus co-
ctis onustos aliquo agenti, fieret dominus omnium illorum panum,
quam tamen qua rõne fieret dominus vnius, eadẽ quoque fieret om-
nium, antequàm vllo illorum ad sedandam famem vteretur, Neque
equisquàm diceret, pistorem obligatum esse, ad dãdum dominium om
nium illorum illi: neque illum authoritate propria posse omnes eos

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibi occupare: Imò quilibet eruditus, dicet satisfacere pistorem communicando illi esurienti panes necessarios, ad illam esuriem sedandam. Tum quia ridiculum videtur & gravitati legum contrarium, dicere: extremam famem patienti, quæri dominium omnium panum, qui in foro venduntur, & ilico sedata per vnum panem fame, illud ei perdi: & rursus iterata fame fieri eius, & propulsata ea, delinere esse ei-
62 lius. Tum quia glossæ receptæ in dicto §. Cum in eadem, & d. c. Sicut hi 47. dist. afferunt, verbum, communia, in loco dicto: Necessitas omnia facit communia, exponendum esse, per communicanda. Concludo igitur per extremam necessitatem proximi, obligare quidem proximos eius, ad subueniendum ei tantum, quanto est opus, ad liberandum eum ab ea, faceréque sibi ius capiendi illud, etiam propria authoritate, non tamen efficere eum ipso iure dominum illius necessarij, & consequenter teneri regulariter ad restituēdum, quum ad pauquiorem fortunam peruenerit. Dixi (Regulariter) quoniam nonnunquàm vt infra, num. 118. dicemus, ex paruitate rei & aliis coniecturis, iustè credi potest eum ad id non teneri.

Non obstat, quod Sotus lib. 4. q. 7. art. 1. de Iust. & iure, nouè distinxit inter eum, qui non habet bona aliqua, vbi extrema necessitate vetur, nec alibi, & inter eum, qui alibi ea habet, & inter illud, quod tempore talis necessitatis insumptū fuit, quales sunt res ad etum pertinentes, & inter illud quod insumptum non fuit, qualis est vestis, aut equus quo vsus est, & concludit, quod qui alibi habet bona, ad restitutionem expensi tenetur, & etiam qui non habet ad restituendum, id quòd insumptum in illa necessitate non fuit, sed non ad id quod in ea impensum & consumptum fuit. Tum quia quamuis primo aspecta eius consideratio pulchra videatur, penitus tamen introspicienti non videbitur vera. Primum, quia ipse fatetur, quod qui bona alibi habet, restituere tenetur, etiam insumptum, & cum vnius regionis bona, non adimant necessitatem extremam inquam in alia incidit, fateri debet, quod extrema necessitas sola, non facit dominum rei alienę vt ea tractur sine obligatione restituendi. Secundo, quòd præsupponit falsum, significans, quod omnis, qui licitè vti potest, eo quod vsu consumitur, illius dominus efficitur, quia ipsemet lib. 4. q. 1. de Iust. & iure loquens de extrauag. Ad conditorem, de verb. signific. tenet, quod Franciscanus eius quod licitè comedit, & consumit dominus non est, iuxta c. Exiit, de verb. signific. lib. 6. quod nos latius confirmauimus in Apologg. prædicta q. 1. Mon. 14. n. 1. Tertio, quod etiam præsupponit falsum, quatenus significat, quod nemo, qui consumit aliquid tanquam illius dominus si est verus dominus illius, ad illud restituendum tenetur. Nam qui consumit panem & vinum mutuo acceptū, tanquam dominus & existens verus illius dominus consumit l. 2. §. Appellata ff. de

ff. de reb. cred. tamen soluere illud & restituere tenetur. Et ita quamuis extrema necessitas, aliquem dominum faceret, quoad effectum illum ab ea liberandi, non ob id eundem ab obligatione restituendi liberaret Arg. cap. Cum cessante, cum ei annot. de Appellat. Si quidem ad se liberandum ab ea, sufficit dominium quod per mutuum vel alium iustum contractū, absque donatione acquiritur. Quarto, quod necessitas, solum tribuit ius ad accipiendum, & cogēdum vt illi detur, quod sufficit, vt liberetur ab ea, & non amplius, & ad hoc sufficit mutuo vel commodato, vel alio contractu iuste accipere, aut illi dare, quia limitata causa limitatum producit effectum. l. Non omnis. ff. de reb. cred. Cōcludo igitur, quod qui aliquid in extrema necessitate accipit, postmodum cum potuerit ad restituendum tenebitur, siue alibi bona habeat, siue non, siue illud totum consumat siue non, nisi per cōiecturas probabiles iuste præsumeretur donatio, vt supra tactum est, & latius dicetur infra nu. 118. & 119. Quoniam vltra prædicta sequeretur ex contraria opinione, quod si aliquis mille militum dux in extrema necessitate mille ducatorum aureorum alimenta alicuius priuati hominis vel villæ comederent, soluere ei non tenerentur, quamuis altero die diceptione aliqua licita diuites euaderent, quod est absurdum, & ita non dicendum. l. Nam quod absurdum. ff. de oper. liber.

Sexto, principaliter infertur, eum qui totum statim restituendo nō 63
posset decenter pro dignitate sui status viuere, ad illud non teneri, quamuis id facere, perfectionis esset, vt ait S. Anton. 2. par. tit. 2. 1. cap. 8. col. 7. modo ei sit animus restituendi illud, quam primum poterit, & modo curet ne quid in alios vsus, quam necessarios & decentes impendat, quo reliqua re aliquid, & paulatim restituere possit.

Septimo, quod quando ex restitutione statim facta redundaret dānum corporis, aut animæ eius cui debetur, non est statim facienda. Quia nec furioso, nec irato ensis depositus, quo creditur, se, aut alium percussurum, reddendus est c. Ne quis. 22. q. 2. Neque eadem ratione volenti bellum facere, aut litigare iniuste, sua pecunia, qua id faciat & fortiori ratione, si ex ea magnum damnum Reipub. obueniret, si quidem eius bonum priuato præponitur. c. Licet, de Reg. & Auth. de restit. & ea quæ par. §. Licet, collat. 5. Et consequenter nemo debet facile cōdēnare Reges aliósve Principes qui aliqua iudicio eius aliena, retinent, credētes probabiliter ex eorum restitutione, sua Regna pasture magna incommoda & bella iniusta Arg. l. Si quis fumo. ff. ad l. Aquil. Quæ tamen non procedunt, quando æqualia vel multo maiora mala probabiliter crederentur euentura ex retentione, quam ex restitutione. Depositarius enim qui sicut putat ex redditione gladij furentis, vel alius penes se depositi secuturam percussionem alicuius iniustam, ita credit ex retentione secuturā esse maiora mala, puta,

Universidad de Deusto
Biblioteca

furentem, vel alium cum Cognatorum, & amicorum turba, se & suam domum cum his quæ in ea sunt, incensurum, restituere tenetur: arg. à cessante ratione Iurium prædictorum, quæ illa fundant: quod aliquan do scimus euenisse. Et idem dicendum videtur, quando probabiliter creditur, quod ex restitutione statim facta, sequerentur adulteria, fornicationes, aut alia peccata mortalia, quæ indigentia restituendi, aut eius filijs, aut filiabus suaderet. Quia vt dicit S. Anton. vbi supra, hæc mala sine comparatione sunt maiora quam damnum, quod creditor ex dilatione sui debiti patitur, imo sunt bona altioris ordinis quam fortunæ quæ creditori debentur.

64 Octauo, quod multi damnantur, ob non solutionem debitorum, nullum sibi de ea scrupulum conscientiæ incutiendo, credentes se antequam per sententiam condemnentur, non teneri. Quia quoties qui alienum iniuste tetinet & considerat, aut considerare debet, se illud debere, & proponit formaliter vel virtualiter non restituere sine vlla iusta causa, quæ eum excuset, toties mortaliter peccat iuxta Maior. in 4. dist. 15. q. 26. col. 2. vt supra eod. cap. nu. 55. declarauimus. Nam quemadmodum, qui concubinam retinet, non est pœnitens, sed pœnitentiæ illusor, & confitendo peccatum peccato apponit: sic qui opere & voluntate, sine iusta causa alienum retinet, non est vere pœnitens iuxta Scotum in 4. dist. 15. quæst. 2.

65 Nono, quod confessarius non potest pœnitenti dilationem concedere, quando certo scit eum soluere posse, nisi concurrat aliqua causa prædictarum supra eod. num. 62. & seq. quæ ab statim restituendo excuset. Quibus annumerarem casum in quo videret confessarius debitorem nolle se resoluere ad totum debitum statim restituendum, od aliquod emolumentum inde sibi proueniens, & creditorem nolle concedere dilationem, parum sibi nocuam, & nunquam aut non tam cito nec tam vtiliter, atque dilationem concedendo, suum recuperarum & ea concessa debitor suam fidem obstringit se ad certum tempus soluturum. His enim concurrentibus confessarius dilationem, & absolutionem concedere posset, iuxta mentem Angeli in verb. Restitutio vlt. q. 5. post directorium. Tunc enim confessarius verisimiliter credere potest quod creditor illo contentus foret, si sciret vt ipse secretum intimum conscientiæ debitoris.

66 Decimo, quod qui debet & statim totum restituere potest, & non vult nisi certam partem, in singulos menses vel annos, quousque solutionem finierit, non est absoluendus quicquid dicant, Hostiens. & alij Summistæ iuxta Adrian. in 4. de restit. col. 17. dicentem quod confessarius qui talem absoluit, cum magnopere decipit, quia qui debet & potest commode restituere, & non restituit, est in peccato mortali per [illegible] dicta, quod Maior. in 4. distinct. 15. quæst. 28. ait non solum procedere

procedere in debitis ex delicto, & furto, sed etiam in aliis mutuo, aut alio iusto modo contractis.

Vndecimo, quod qui non potest furtum aut aliud damnum datum 67
restituere per se, sine sui manifestatione, non debet per se, sed per aliã personam secretam & fidelem id facere, ad quod confessarius cui reseruatum est peccatum aptior, aliis videtur, modo pro fideli habeatur. Caueat tamen, quia si persona media non restitueret, non liberatur debitor ab obligatione, vt exprimit S. Anton. 2. par. tit. 1. capit. 4. §. 1. etiam quando pro fideli haberetur, si dominium rei restituendæ in eum, qui restituit translatum fuit, quamuis non, quãdo translatum non fuit, & iuste acceptum fuit, iuxta notata in c. Significante, de pi- 68
gnor. Et idem S. Anton. addit, ne multum fidant prædicatoribus & confessarijs, pecuniam potius quam salutem animarum quærentibus: & consultũ fuerit syngraphan à creditore accipere in qua confiteatur, se accepisse tantam summam, per N. pro solutione eius, quod alius sibi debebat, sine nominis expressione, & eam pœnitenti tradere. Et in hoc casu restitutio differri potest, quousque inueniatur persona per quam fideliter & secreto fieri possit.

Duodecimo, quod qui statim restituere potest, & non restituit, quamuis testamento relinquat, vt restituatur, securus non discedit, si aliqua ex prædictis eum non excusat, nisi quando id fecit, quia probabiliter credit, quod suus hæres melius præstabit, & nisi hoc persuasum haberet statim ipse per se restitueret, Ang. verb. Restitutio. 3. §. 2. Addo tamen, quod qui non potest statim restituere, debet remissionis sibedam, aut dilationem, à suo creditore petere, iuxta S. Thom. 2. sec. quæst. 62. ar. 8. ad 2. receptum, nisi tali petitione peccatum manifestaretur per supradicta eod. c. num. 31. aut aliquod scandalum sequeretur, Arg. cap. Nihil, de præscript.

Quæritum autem à multis an defunctus detineatur in Purgatorio donec eius debita soluantur? Resoluo negatiue iux. Thom. in Quodlibet. 8. quia fieri potest vt moriatur reatu, vel statim post baptismum, quem recta ire in cœlum docet fides catholica c. Baptismi vicem, de consecrat. dist. 4. c. Cum Marthæ, de celeb. miss. & c. Debitum, de Baptis. vel cum contritione ad omnem pœnam delendam sufficienti iuxta c. Mensuram, de pœnit. dist. 1. vel libet. 6. art. 11. & Adrian. in Quodlibet. 8. quia fieri potest vt moriatur absolutus virtute iubilei, ad id efficacis, Extrauag. 1. de pœnit. & rem. Non obstat quod Angel. dixit contrarium per c. In litteris, de Rapt. in illis verbis (vt à peccatis suis valeat liberari) quia vt olim prælegendo illud Salmanticæ diximus, loco verbi (valeat) quod refertur ad defectum debet legi (valeant) quod referatur ad hæredes, ita quod significæ per restitutionem debitorum defuncti hæredes liberari à peccato suo negligentiæ, aut germanius quòd intelligatur de ope tribuen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

da mortuo, accidentaliter per preces creditorum, vel pauperum bene
satisfactorum, nam vt ait Tho. vbi sup. solutio debiti, parum prodest
defuncto, nisi accidentaliter, modo prædicto. Quare filij, aut pro
commiseratione, digni sunt filij, & alij hæredes, qui miserentes pla
mum defunctis ꝙ propter debita teneantur in purgatorio, non mul
rentur sibi quod tenentur in statu infernali notabiliter eorum solu
tionem negligentes, aut differentes, ꝙ plus satis frequenter contingit.

De impediente bonum alienum.

SVMMARIVM.

Impediens à consequendo beneficio, officio, vel alio bono, ille solut. & restituere tenetur ad restitutionem, qui &c num. 69. 70. & 73
Restitutio præsupponit debitum legale num. 69.
Priuatio præsupponit habitum. num. 69.
Testamentum vel legatum qui facit mutari tenetur restituere. num. 70.
Intellectus l. 1. §. Denique 1. ff. de aqua pluuiæ arcen. num. 71.
Argumentum à contrario quando validum. num. 71.
S. Thom. canonum ac legum obseruantissimus. num. 71.
Iustitia distribuendi beneficia & officia publica multum differt à iustitia distribuendi communes pecunias. Communitatis singularibus rem. num. 72.
Beneficiariorum malus electo vel collator, cui restituere. num. 73.
Impediens malo animo cur non teneatur restituere, impediens autem per metum, &c sic. num. 73.
Restituent qui suffragantes siue votantes. num. 74.

69 DVbitatur hic, An qui alium à consequutione officij, beneficij, aut alterius boni impedit, restituere teneatur? In quo quamuis communiter tum dissentiant doctores vt patet per Adrian. in 4. de Restit. q. 1. & quæstio sit difficilis, eamq; Caiet. 2. sec. q. 62. ar. 2. ad nubes eiferat, omnibus tamen perpensis, nobis placet, quod Adriano non dissentiens quamuis illud non asseruerit, scilicet quod omnis & solus ille impediens regulariter restituere impedito, & damnum passo teneatur, qui impedit alium, à consequendo officio, aut beneficio aut alio bono ita ei debito, vt haberet iam in eo ius perfectum, quod appellant ius in re acquisitum, per dispositionem inter vitos, aut vltimam voluntatem collationem, confirmationē, aut alium modum legitimum, aut erat in de iustitia debitum, ita quod habebat acquisitum aliquod ius imperfectum, quod appellant ad rem per iustā promissionem, emptionē sine pulationem, electionē, præsentationem, oppositionē siue concursum expectatiuā, regressum, accessum, coadiutoriā, primogeniū, legitimā aut alia

aut alium titulum, qui non dat ius perfectū, per quod acquiritur bo
num, sed quoddam imperfectum, per quod illi conuenit, & acquiri
tur aliqua actio, vel officium iudicis ad iure petendum: nisi impediat
per modos iustitiæ contrarios, videlicet vim, metum, dolum, menda
cium, aut aliam fraudem, etiam si alias odio, vel mala intentione im
pediat. Mouet nos ad id primum, quia ex diffinitione restitutionis
posita, supr. nu. 6. colligitur, quod vbi non est debitum legale, non est
quod restituatur, quod etiam affirmat Caiet. in d. q. 62. art. 2. à col. 4. &
etiam Sotus vbi suprà. At nemini cui non est ius in re, vel ad rem vel
officium iudicis ad petendum est debitum legale, licet forte sit debi
tum morale, & antidorale, vt colligitur ex glos. & aliis Inst. de actio.
in princ. & in l. Ex hoc iure. ff. de Iust. & iur. ergo non debetur eius re
stitutio. Secundo, quod restitutio siue redditio præsupponit ablatio
nem, secundum mentem omnium, quam Sotus vbi suprà exprimit. At
cui nihil iuris est, nihil iuris aufertur, quia priuatio præsupponit ha
bitum, l. Decem. ff. de verb. c. Ad dissoluendū, de Despons. impub. ergo
& c. Tertio, quod qui blanditiis, sine vi, metu, mendacio & dolo, facit 70
testamentum mutari aut legatum in alium transferri, restituere non
tenetur, l. fin. C. Si quis aliq. test. proh. ergo neque qui impedit, ne col
lator, præsentator, aut electo cōferat, præsentet aut eligat illum aut
illum, vel Rex vel alius qui potest cōferre aliquod officium vel aliud
eius illi vel illi, tenebitur illi, aut illi restituere, arg. l. Illud. ff. ad l. Aquil.

Dixi (etiam qui malo animo; &c.) quia intentio nocendi, aut ma
lum iniustum inferendi, necessitatem restituendi non inducit, quam
uis in foro conscientiæ peccatum inducat, nisi adiiciatur ei opus ali
quod exterius iniurium & contrarium legibus iustitiæ, vt lictor mala
intentione suspendens iuste damnatum, licet peccet, non tamen tene
tur restituere quicquam, & miles in bello iusto occidens hostem vel
diripiens ciuitatem, malo animo, & fine, peccat quidem, sed non tene
tur restituere, quia licet transgrediatur leges charitatis, vel aliarum
virtutum, non tamen transgreditur leges iustitiæ specialis, quarum
transgressio sola est iniuria, & obligat ad restituendum, vt probamus
cum communi, in Apolog. prædicta q. 1. monit. 4. Qua ratione etiam
Soto quem post hæc scripta legimus, discedit à Scoto, Palud. & Com
muni in 4. q. 6. art. 3. à col. 17. quatenus aiunt, intentionem malam, sine
opere iniurioso inducere obligationem restituendi. Per hæc resoluti
tur negatiue illud noué quæsitum, An qui odio alicuius efficit, vt he
res eius dimittat eum, qui non potest inuenire alium qui tantum sala
rij ei soluat quantum dimittens, teneatur restituere? nisi efficeret vt
hæres contrà iustitiæ legem ante lapsum temporis conuenti, eum di
mitteret. Non obstat l. Proculus. ff. de damn. infect. quam Caiet. vbi
suprà citat, quia illa & l. Fluminum. §. fin. eod. titu. pro nobis faciunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

habent enim eum, qui fodit puteum in suo, nõ teneri vicino, licet inciderit venas per quas fluebat aqua in eius puteum. Neque obst. l. ff. de nou. ope. nunc. quam citat Scotus, quia viciosa est allegatio, & videtur voluisse citare l. 1. §. Denique. 1. ff. de Aq. pluu. arce. quatenus significare videtur, eum qui puteum effodit, aut aliud opus in suo fecit, vnde damnum vicinus accipit, non teneri de damno, si non fuerit animo nocendi, significãs à contrario sensu, quod teneatur si eo animo facerer: Respondeti enim potest primo, quod argumentum à contrario sensu, licet alioqui sit validissimum in iure. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iur. & c. Apostolica, de his quæ fiunt à Præl. fin. conf. cap. tamen valet, quoad ea quibus contrarium exprimitur in iure, iuxta glos. celeb. & receptam, vt tradit ibi late Fely. in c. Significasti, de foro comp. pro qua textus optimus in c. A nobis. 1. de sent. ex com. & sequitur omnes cõmuniter intentio mala sine opere iniurioso, non obligat ad restituendum damnum, vt prædictum est.

71 Quæ solutio roboratur ex eo, quod Vlpianus ibi noluit imponere obligationem restituendi propter malum animum induci, sed vt clarius confirmaret dictum Marcelli negantis eo casu actionem de dolo dari, dixit, non esse locum actioni de dolo, sine malo animo, sine quo dolus non datur, l. Dolum. C. de dolo, facit pro hoc, quod præcipitur leges fluminum, & Proculus, quę sunt ipsiusmet Vlpiani, nec; aliàs ponderat, bonum vel malum animum, sed solum an quis iure vel iniuria in suo faciat opus quo nocetur proximo. Non obstat, quod ibi Tho. significat actum, malo animo factũ inducere restitutionem alio casu, quo bono animo factus non induceret. Tum quia Tho. non loquitur de actu solo animo malo facto, sed malo animo iniuste facto, & ita intelligẽdus est de actu iniurioso alteri, vel modo iniusto facto, puta per vim, metũ, dolum, vel fraudẽ, de quo statim dicemus. Tum quia etiam Tho. videtur legisse prædictũ §. Denig, & quia non occurrit sufficiens responsio, tentauit aliqua parum firma, de quibus vnum est quod ait teneri quem aliquo casu ad restitutionem, scil. non secundum æqualitatem, quum restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ, quæ obligat ad æquale, secundum eundem ibid. art. 1. Alterum quod æquiparat in hoc collationem beneficij cum proposito ferendi, quod nullo iure vel ratione necessario probari potest, & reprobatur ea manifesta, quod qui proposuit firmiter conferre alicui beneficium, si mutata voluntate alteri cõtulerit, valet collatio, & non tenetur restituere, nec peccat si æque dignus est, At qui iam conclusit vni, si mutata voluntate conferat alteri, peccaret, & non valeret collatio, & teneretur restituere, etiã si secundus esset lõge dignior. Tertium quod odium, vel malus animus, sine opere iniurioso obligat ad restitutionem, quod dum saluare nititur Sotus, parũ sibi constat, vt videbit

est vbi suprà col. 20. Quare dicta Tho. in illa responsione ad 4. reuocanda videntur, ad ea, quæ firma ratione probantur, & tribuenda obseruãtiæ, qua solet esse in sacros canones & sacras leges adeo magna vt nec latum vnguem ab eorum verbis recedere sit solitus, quod, quia non aduertit Scotus, Palud. Caiet. & alij, putauerunt Thomam sensisse contrarium, in quo etiam Sotus, se satis inuoluit.

Non obstat etiã ratio Caiet. vbi suprà scilicet, quod officia, & beneficia sunt bona cõmunia, quæ sunt singulatibus diuidẽda, & ideo qui ea male distribuit, aut male impedit contra iustitiã distributiuam facit, vt qui male distribuit vel impedit bene distribuere centum aureos communes singularibus plebis, & consequenter quemadmodũ hic restituere tenetur, iuxta omnes, ita & ille tenebitur: Non inquã hæc ratio obstat. Tum quia illa solum militat in beneficiis, & officiis publicis, & ita quoad alia nihil probat. Tum quia non est eadem ratio de distributione centum aureorum communium faciendorum communitatis in singulos eius, & de distributione beneficiorum & publicorum officiorum cõmunium ecclesię, vel Reipublicæ in singulos eius. Nam vt perspicaciter aut Sotus vbi suprà non sunt bona cõmunia ita debita sunt inter quos sunt dividenda: vt centũ aurei communitatis diuidendi singulis eius sunt debiti eis, eo quod beneficia & officia publica sunt institura principaliter propter seruitium ecclesiæ vel Reipubl. & non propter eos, qui seruituri sunt. Et collatores eorum non distribuunt, tanquam debita eis, quibus distribuũtur, sed tanquam debita seruitio ecclesiarum & tanquam electores ministrorũ earum, ita quod per bonam vel malam electionem eorũ, non fit principaliter cõmodum, vel damnum eligendis, sed ecclesiis vel Rebuspub. quibus sunt eligendi: sicut prefectus ab aliquo Domino, ædificio alicui cõstruẽdo, deligendo artifices idoneos, vel minus idoneos: nõ facit cõmodum vel damnum principaliter idoneis, vel magis idoneis, quos ad illud opus deligere omittit, sed Domino: & si quid damni dat nõ tenetur restituere illis quos omittit deligere, sed ipsi domino cuius ædificium est male, vel non adeo bene constructũ. Confirmantur hæc, eo quod licet iustitia distributiua illud aut illud officium, vel beneficiũ, aliquibus dare obliget, regulariter tamen nemini ius perfectũ, quod appellant in re quo suum fiat, concedit, nec imperfectũ quod appellant ad rem, quo debitum illi sit, & possit illud iure petere, quãnis sit dignior, nec vnquã talis vius in ecclesia aut Republica Christiana fuit, etsi multoties diuisor non dando digniori, aut dãdo indigno peccet. Sed quando centum aurei cõmunes, sunt particularibus plebis distribuẽdi, vnusquisque eorum ius aliquod habet, ob quod illis debetur, & suam partem, saltem quantũ debetur ex ea petere potest. Dixi suprà in conclusione non esse restitutionem faciendã impedito, quia Reipub. vel alij

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iniuſte læſo,facienda eſſet,vt ex proxime dictis colligitur.Dixi etiam (niſi impediat per modos iuſtitiæ contrarios, videlicet vim, metum, dolum,mendacium,&c.)quia ſi per hos modos impediret, tenetur. Vnde ſi mentiens me eſſe mortuũ,aut non eſſe eius conſanguineum, aut eſſe ſpurium,aut ignarũ,aut malum,aut per alias fraudes, aut per vim,faceret mutari teſtamẽtum,aut legatũ,aut collationem,aut præſentationem beneficij,officij, aut alterius boni, & commodi facilius, aut iam decretam,reſtituere mihi tenetur iuxta omnes per l.1.& 2.C. ſi quis aliq.reſta.proh.& l.fin.ff.de hæred.inſtit.etiã iuxta Gerardum relatum per Adrian.vbi ſuprà:licet ipſe plus cæteris in hoc ſe extẽdat. Ratio vero cur mala intentio damnificandi hanc neceſſitatem reſtituendi non inducit,mendacium autem,fraus aut comminatio, & alia modi iniuſti,ſic,eſt,quod intentio ſola damnificandi, eſt contra charitatem, ſed non contra iuſtitiam commutatiuam, cuius actus eſt reſtitutio, & mendacium, fraus, & comminatio ſunt contra iuſtitiam, quia per hæc iuſtus modus, acquirendi, qui impedito competit, non impeditur. Non tamen tenetur reſtituere quantum impedit,nec quantum ſoluere deberet, ſi eripuiſſet iam penitus acquiſitum, aut debitum, ſed quantum conſideratis circunſtantiis,iudicio boni viri, videbitur, vt communis dicit in aliis caſibus, ſaltem iuxta æquitatem, & 74 conſuetudinem in his ſemper ſeruari ſolitam. Ex hoc ſequitur,quod quando beneficia, officia, & cathedræ dantur per oppoſitionem ſeu concurſum,dignori,extãte ſtatuto quod neceſſario debeant conferri candidatis tempore præſtituto concurrentibus, & competentibus, & ſatis ſunt in id qualificati,& aliquis impediuit, ne darentur legitimis oppoſitoribus, ſeu concurrentibus candidatis, ſed aliis reſtituere tenetur. Quia illi iam ius quoddam perfectum acquiſierant, ad percipiendum vt alicui ex ipſis darentur. Quemadmodum etiam, qui impedit, tenetur reſtituere,quia impedit ab eo,quod ipſi iure conuenit; ſcilicet,laborare ab opere agricolam, à ſcribendo ſcribam, & cap.impedit, tenetur reſtituere,quia impedit ab eo,quod ipſi iure conuenit; ſcilicet,laborare aut ſcribere. Nec obſtat, quod Setus vbi ſuprà col.penul. ſignificare videtur, quia non loquitur de Scholaſticis ſuffragantibus aliis quam candidatis,ſed de ſuffragãtibus minus dignis candidatorum, de quibus etiam nos in hoc loco antequam eum videremus,diximus eos ad reſtitutionem non teneri;quamuis peccent eo modo quo collatores & electores beneficiorum per ſupradicta. Sequitur etiam,quod non tenebitur reſtituere,qui ſine vi,mendacio,aut fraude, mihi prohibuit profectionem ad Epiſcopum,cui erat propoſitum, beneficium alicui digno conferendi, ne me cognoſceret, qui ſi me cognouiſſet, mihi illud cõtuliſſet, quia illud beneficium adhuc non erat meum, nec mihi debebatur,nec ab eo per modos iuſtitiæ contrarios prohibitus fuit. Quæ

Quæ cauſæ non reſtituentem à peccato excuſant.

SVMMARIVM.

Reſtitutione à debita excuſant nouem. Primum,neceſſitas. Secundum,remiſſio, aut ſatisfactio partis,duobus concurrentibus, nu 75. Tertium, procuratio beneficij nu 81.

Quarta,ignorantia probabilis,& qua ſit illa,nu 82.83. & 84. Quinta,præſcriptio,nu 84. Sexta,ceſſio bonorum,nu 86. Septima,metus amiſſionis vitæ, aut ſalutis, nu 87. Octaua, metus amittendi libertatem, nu 88. Nona,metus amittendi famam, nu 89.

Remiſſio debiti qualis ſufficiens,nu.75. & quod non requirit ſolutionem paratam nu 76.

Debitor quando ſecurus per condonationem,num 78. aut eius à petitione ceſſationem, nu 79.

Ignorantia qualis à reſtitutione excuſat,nu.82. & 83.

Præſcriptio quomodo à reſtitutione excuſat nu 85.

Andreas Alciatus ob miram eruditionem laudatur, nu 85.

Bona vitæ,ſalutis,libertatis, & famæ,æſtimari non poſſe,nu 87. & ſeq.

Bonarum ordinum,vitæ famæ, & pecuniæ,nu 87.

Liber homo an ſe vendere poſſit,nu 88

Fama cum vita, & libertate in quo conueniunt, & quod æſtimari non poteſt, nu 89. & quod non rependitur, niſi &c. nu 90.

Aliter probat,plures famam quam libertatem æſtimat nu 90.

Metus amiſſionis famæ an excuſet à reſtitutione uxorem ſupponẽtem partum, aut ex adulterio parientem, nu 90

Vita non eſt amittenda propter famam Illuſtris familiæ, nu 91.

PORro multa à reſtituendi obligatione excuſant. Primum,neceſſitas,de qua ſuprà eod.nu.60.Secundum,Remiſſio,condonatio.aut 75
alia ſatisfactio qua creditor fiat contentus, quæ ſi eſt perpetua, perpetuo excuſat, & ſi temporalis,pro tempore quo durauerit cap.Pecca rem,adiuncta glo.recepta,verb.Reſtituatur, de Reg.iur.lib.6.& l.1.ff. Qui ſatisd.cog.concurrentibus duobus, prius eſt,quod fiat per eum, qui donare poteſt, & liberam ſuorum bonorum adminiſtrationem habeat arg.c.Veniens, de Teſti.adiunctis iis,quæ ſuprà eod.cap.nu. 4.diximus. Poſtetius,quod ſcienter & ſponte fiat,ſine vi,metu,dolo, aut fraude aliqua. Ex quibus infertur primo, quod non prodeſt illa quotidiana ſatisfactio, qua creditor ſit contentus parte debiti, propter diffidentiam recuperandi debitum,natam ex eo,quod ei debitor minatur, quod ſi pro centum, quæ debet, nolit eſſe contentus quin-

qua

quaginta pro integra solutione, nihil vnquã habiturus sit, secundum
Caiet. in d. ar. 8. & antea Sylu. verb. Restitutio, 7. q. 1 & 2. quia deest ei
secũda cõditio. Secus ramẽ est de diffidẽtia recuperãdi, quam cõcipit
ob alias causas, vt recte Sylu. vbi sup. insinuauit. Secũdo, inferitur non
esse opus tertia conditione, quã aliqui desiderãt in dicta reg. Peccatum,
lib. 6. scilicet, quod sit parata solutio, nec illa q̃ quidã theologi relati
ab Ant. 2. par. tit. 2. c. 6. scilicet, quod pecunia ponatur realiter corã eo
ditore, sed neq; vt verbis offeratur, quod requirũt alij relati p Petrũ-
num in dicta regula Peccatum, & Anton. vbi supra. Quia satis est si
creditor scienter & sponte id faciat, vt sentit gloss. in d. reg. Peccatum,
imo vt bene insinuauit Caietan. 2. sec. q. 62. art. 6. quando restitutio
obnoxius est pauper, & creditor ita dines, vt remissio vel dilatio de-
biti foret opus misericordiæ, consulendum illi est, vt antequam pec-
77 nia realiter vel verbaliter præsentetur, remissio petatur. Quia quidã
modum actus castitatis liberius in absentia fœminarum & obiecto-
rum venereorum exercentur, & abstinentiæ, in absentia suauium epu-
larum, sic etiam libertatis condonandi, & remittendi debita, liberius
in absentia solutionis, & ante oblatam, præsentatam, & receptam pe-
niam, quam post exercẽtur. Tertium quod non est necesse, quod de-
bitor habeat propositum debitũ soluendi si ei non remittatur, ad hoc
vt remissio & cõdonatio creditoris valeat, quamuis sic, ad hoc vt pec-
catum dimittatur. Quartum, quod debitor qui dicit creditori, se ad
soluendum quantum sua facultas fert paratum esse, & simul rogat, vt
erga se vtatur misericordia, & liberalitate, cõsequuta totius vel partis
remissione, fiet liber à peccato, & restituendi necessitate, si soluendi
voluntatem habebat, esto quod non fieret remissio, si vero talem vo-
luntatem non habebat, liberatur quidẽ à restituendi necessitate, non
78 autem à peccato, quod peccabat nolendo soluere, etiam non sequuta
remissione: quod etiam insinuauit Sylu. verb. Restitutio. 7. qu. 2. Nam
debitor, qui etiam post condonatum debitum, eo animo esset quod
nollet soluere etiam si posset, licet non esset ei condonatum, manife-
ste peccat voluntate inordinata interiori cõtra septimum præceptum
arg. c. Si res. 14. qu. 6. & c. Sæpe, de rest. spoliat. in quod vtinã multi qui
compositiones quærunt, non inciderent. Quintũ, quod si aliqua per-
sona proba tractat cum creditore & dicit, ego curabo vt N. soluat tã-
tantum, si tu liberali voluntate reliquũ remiseris, idq; faciat sine fau-
de, nullo iniecto metu, aut diffidentia nunquã debitum recuperandi,
& debitor paratus sit, facere quicquid potest, si creditor illi remittit,
immunis est à peccato & restituendi necessitate: Si autem non habet
voluntatem soluendi quantũ posset, manet quidem à restitutione im-
munis, sed non à peccato. Sextũ, quod si persona interuntia dicit re-
missionem libere esse factam, & non ita res se habet, à restitutione de-

bitor immunis non sit, imo si de eo dubitat, de veritate certior fieri
debet, quanquam si interruntius est satis ad id fide dignus, eius dicto
excusatur, quod contrarium rescierit: Quod cum rescierit, soluere
tenebitur, aut soluendi voluntate proposita remissionem petere, arg. c.
Cum cessante, de Appell. Septimo, quod non excusatur debitor à pec-
cato, eo quod creditor nõ petat ab eo debitum, ob timorem etiam re-
uerentialem, aut ob ignorantiam debiti, si iudicio boni viri soluendo
erat. Quia eo casu creditor, scienter & sponte non remittit, aut dat
dilationem quamuis excusaretur, si creditor scit sibi deberi & non
petit sine aliquo metu, aut sine alio respectu, qui eum inuoluntarium
faciat, quia probabiliter credere potest, sibi ab eo dilationem dari, vt
vtiliter annotarunt, Ang. ver. Mora §. 1. & Sylvest. eod. verb. q. 1. Octa-
uo, quod qui aliquid debet in genere, puta hominẽ, bouẽ, aut equum, 80
aut tot modios frumenti, aut amphoras vini, à solutione, aut restitu-
tione non excusatur, quamuis species quas ad soluendum destinatas
haberet, incendio, aut alio quouis casu fortuito perirent: imo neque
si omnia eius bona disperirent, quia debitor in genere, non liberatur
speciei peremptione, l. Incendium, C. si certum petat. not. in l. Quod
te mihi. ff. de reb. Credit. quanquam debitor speciei, puta illius vel il-
lius hominis, bouis, equi, vestis, &c. regulariter excusatur illius spe-
ciei peremptione, si absque dolo, fraude & culpa, & ante morã perie-
rit. Nec etiam post moram saltem in foro cõscientiæ, si sciretur, quod
perinde peritura erat apud creditorem, ac apud eum, l. fin. §. fin. ff. ad l.
Rhod. de Iact. siue ex contractu siue ex delicto deberetur, l. Si ex lega-
ti causa. ff. de verb. oblig. cum ei adnot. Sylvest. verb. Restitutio 7. q. 5.
Secus tamen si constaret, aut dubitaretur, quod antequam res perisset
fecisset dominus vendidisset, aut ea vsus fuisset, l. Cum res §. final. ff. de le-
gat. 1. & declarat Sylvest. verb. Restitutio 7. q. 5. Ille autem dicitur esse
in mora restituendi, qui tenetur ex delicto, l. 1. ff. de condict. furt. &
etiam, qui ex contractu, & non restituit ad diem præfixum, vel non
statim atque scit, vel scire debet, rem esse alienam l. Quod re, & arg. c.
fin. de præscrip. idque facit sine iusta causa eam retinendi. Nã si eam
remaneret ratione aliquarum impensarum, quas bona fide circa eam
fecisset, aut credendo iusto errore suam esse, non censeretur in mora
l. Illud. ff. de pet. hæred. & l. Is qui rem commodasset. ff. de furt.

Tertia causa principalis à restitutione excusans, secundum aliquos 81
Iuris peritos, est dedisse, aut procurasse creditori aliquod beneficium
ecclesiasticum, quod falsum est, quia pet spirituale non potest solui
temporale c. quam pio. 1. q. 2. vt probamus in c. Cum secundũ, de præb.
Et ideo neque à soluendo eo quod propter obsequia debetur, id exeu
sat. Quamuis si post datum aut procuratum beneficium gratis, cre-
ditor illic causa gratitudinis debitum remiserit, debitor à restitutione

Universidad de Deusto
Biblioteca

liber erit. Et idem, per eandem rationem dicendum est, de officiis, quæ
sine symonia, aut peccato, emi & vendi non possunt, quamuis non de-
aliis, quæ licite venduntur, & emuntur, quia horum dario, aut pro-
curatio impensa debitoris facta, idonea solutio est, argument. capit.
Torum 1. quæst. 3. Quæritur hic an sit locus prædictis in officiis secu-
laribus, quæ sine peccato vendi non possunt? Resp. non esse, quum ti-
tulus est validus, licet in eo peccetur, quales sunt multæ venditiones
factæ à Regibus, vel aliis faculeate ad id Regia munitis, in quibus fa-
ciendis, solet nonnunquam interuenire peccatum, saltem veniale. Es-
se vero, quando in eo non solum peccat, sed etiam titulus est nullus,
eadem ratione.

82 Quarta causa principalis est probabilis ignorantia facti, qua credi-
id quod restituendum erat, suum esse, quia forte hæreditate obuenit
rat, aut illud non debere, quia erat debitum, à patre contractum. Et
etiam ignorantia iuris obscuri præsertim quando viri scientia, & con-
scientia præditi consulunt ei, quod ad restituendum non tenetur, arg.

83 glos. singul. & receptæ in cap. Capellanus, de feriis, Secus tamen est
de eo, qui consulit eos, quos credit sibi placita responsuros, & ali-
hoc crederet, eos non consuleret, Et minus qui consulunt multos qui
dicunt illi, ipsum ad restituendum teneri, & ab aliis consulendo
non desistit, donec aliquem reperiat, qui ei respondeat, ipsum non te-
neri, & huic potius quam reliquis fidem adhiber, iuxta Adrian. in 4.
de Restit. col. 88.

84 Dixi supra (Ignorantia probabilis) quia non excusat crassa & supi-
na, qualis est illa, qua quis emit à milite missale, aut calicem, aut a pu-
mulo, orbem, aut salinum argenteum, aut ab aliquo iuuene pannum
sericum, aut alterius generis pannum, quem credere, aut certe dubita-
re debebat habuisse illum per furtum, rapinam, aut bellum iniustum,
non adhibita diligentia debita ad veritatem sciendam. Nec etiam ex-
cusat, ignorantia iuris clari, qualis est ea, qua ignorat, iniustum esse
rem furto ablatam emere, vt eam sibi retineat, argument. c. Apostoli-
cæ, de Cler. excom. minist. & c. Ignorantia, de reg. iur. lib. 6. Sylue verb.
Restitutio 3. q. 7. Quanquam quia quisque sibi arctius est obligatus
quam alteri, potest illud tale venditori reddere, aut permutanti &
pretium recuperare, aut quod pro illo dedit deprecatus eum, qui ea-
le accepit, & male dederat, vt illud suo domino restituat, per ea, de-
supra eod. cap. nu. 9.

85 Quinta causa est canonica præscriptio, aut vsucapio qui est mo-
modus acquirendi dominium vtile, aut directum alicuius rei, aut ex-
ceptionem ad retinendum eam quæ competit ex eo, quod eam legi-
timo tempore modo ad id legitimo bona fide possederit, l. 1. ff. de vsu-
cap. & toto tit. de præscript. l. 1. C. de vsucap. transfor. & glo. 10. supra

in summa. Et vt nemini videamur per incuriam præscriptionem im-
mobilium bonorum vsucapionem appellasse, monemus quod quam-
tus modus acquirendi mobile per possessionem appelletur vsucapio,
& modus acquirendi immobile præscriptio iuxta vulgarem opinio-
nem commentatorum vtriusque iuris, verius tamen videtur, quod o-
mnis talis modus appelletur vsucapio, & exceptio, quæ ex ea nasci-
tur, præscriptio, vt colligitur ex multis legibus ff. de vsucap. & doctis-
simus, ac omnium disciplinarum omnium encyclopædia toti orbi
vsque ad miraculum Illustris Andreas Alciatus, in l. Vt sunt, ff. de ver.
signifi. & alij recentiores in aliis locis monstrant.

Non sine causa diximus, quod præscriptio canonica excusat, quia
legalis iuris ciuilis, quæ sacris canonibus non consentit, non excusat:
Et ideo nulla præscriptio quæ inchoata fuit, & continuata mala fide
seu à sciente rem esse alienam, excusat, nec etiam, quæ cœpta bona fi-
de, si postea antequam finiretur, mala successit, cap. Vigilanti c. fin. de
præscript. cap. Possessor de Reg. iur. lib. 6. Vnde nec leges particulares
Regnorum, vel statuta ciuitatum, quibus statuitur, ne post aliquot
annorum lapsum, debitum peti possit, debitorem scientem se debere
& non soluentem in foro conscientiæ excusant, iuxta communem
quam tenet Anchar. in c. Peccatum de Reg. iur. lib. 6.

Sexta causa, quæ excusat est cessio bonorum qua debitor ea relin- 86
quit creditoribus ff. de cess. bonor. & C. De his qui bonis ced. quæ in
foro exteriori excusat, quoad debita ex contractibus orta, quatenus
lex ciuilis statuit ne debitor cedens in plus teneatur quam commode
soluere possit, de iis quæ postea quæsierit: Quod ipsum est dicendum
de debitis, quæ ex delicto nascuntur, quoad interesse priuatum partis,
non autem quoad interesse publicum, nam quoad illud, qui non ha-
bet in ære: debet luere corpore. l. 1. §. & generaliter ff. de pœn. & glos. c.
Non satis 86. dist. & c. Si res, 14. q. 6. Dixi supra (in foro exteriori) Nam
in foro cõscientiæ non excusat, nisi quatenus necessitas eum sine ces-
sione excusaret, de qua supra eod. cap. num. 60. cum seq. diximus. Hoc
est, ita quod ei suæ artis instrumenta, & ad victum necessaria iudicio
boni viri dumtaxat relinquantur.

Septima causa est impotentia restituendi sine vitæ & salutis peri- 87
culo, per resolutionem Innoc. 3. in c. Officij de pœniten. & remiss. cum
declaratione quam super illam Innoc. 4. communiter receptus fecit.
Cuius ratio videtur esse, quod vita & salus sunt bona altioris ordinis,
quam bona fortunæ, & pecunia æstimari non possunt, arg. l. In seruo-
rum §. fin. ff. de pœn. Ex ideo restitutio, quæ est actus iustitiæ commu-
tatiuæ, vt dictum est supra eodem cap. nu. 6. quæ ad æqualitatem par-
tes reducit, non obligat ad danda bona altioris ordinis, & inæstima-
bilia pro bonis fortunæ quæ inferioris sunt ordinis. Qui autem bona

Universidad de Deusto
Biblioteca

proximo debita cum periculo vitæ, & salutis restitueret, non male faceret, si magna essent, quin laudem promereretur, ob rationes & authoritates quibus pulchre D.Sotus, lib.5.quæst.1.artic.6.de iust.& iure probat licitum esse vitam cordate & prudenter, pro defensione sui amici,& proximi,& etiam suæ rei familiaris:& pro quolibet actu virtutis effundere. Vnde inferimus veram rationem huius septimæ excusationis,non esse,quod homo, suæ vitæ & salutis dominus sit l. Liber homo,ff.ad l.Aquil.& capit.contingit 2.de sentent.excommun.cum saltem eius custos sit,cum potestate ponendi eam pro Deo,Pro Republica,pro amico,pro suis bonis,& etiam pro quolibet actu virtutis.

88 Octaua causa,est impotentia restituendi sine amissione libertatis, & sui ipsius venditione, Quia quamuis lex vetus Exod.22.statueret, vt qui furto sublatum reddere non posset,venderetur, & etiam vt debitor se ipsum aut suos filios pro debito ciuili traderet.Leu.25.& 4.Reg.4.& quamuis idem nunc sanciri possit,nunquam tamen in Republica Romana, postquam Christiana effecta est, decretum fuit, vt aliquis pro debito ciuili seruus efficeretur.imo in l. Ob æs alienum,& Auth. sed C.de actio.& oblig.& in c.2.& ibi glos.de pignor.sanctum est,ne quisquam ad id compellatur. Ratio huius octauæ causæ videtur esse eadem, quæ septimæ,videlicet, quod libertas sit altioris ordinis bonum quam bona fortunæ, & sua natura inæstimabile, sicut vita,& salus,l.Libertas,ff. de Reg.iur. & ideo non est danda, pro bonis fortunæ,quæ sunt inferioris ordinis,& sua natura æstimabilia. Quanquam non male faceret, qui pro facienda restitutione , se quasi seruum exditori traderet,aut se alteri venderet, nulla enim lex diuina vetus vel noua id vetat,imo neque vlla Romana,imo statuit ne quis ad id compellatur, & quamuis l. Et liberi hominis,cum 2.sequent.ff. de contra empt. probet emptionem liberi hominis scienter factam non valere, non tamen probat vendentem se ob grandem necessitatem peccare, & l.2.C.de Patr.qui fil.distr.habet,posse patrem vendere filium etiam inuitum propter necessitatem, & hodie passim Christiani in Æthiopia multos emunt, qui se ipsos vendunt, aut se vendi consentiunt. Quod licitum permissumque esse etiam prædictus Dom.Sotus lib.4. q.2.art.2.de Iustit.& iure.scripsit. Vnde sequitur, quod ratio huius octauæ causæ excusandi.non est quod homo liber,suæ libertatis dominus nequaquam sit,sed prædicta.

89 Nona causa est impotentia restituendi bona sine famæ amissione, secundum doctissimum Cardinalem Caietanum lib.17.responsa.12. sponsi. & 2.sec.q.62.art.2.dicentem, quod quemadmodum bona vitæ & salutis sunt altioris ordinis,quam famæ, sic bona famæ altioris ordinis sunt,quam pecuniaria, & quod nemo ad restitutionem bonorum inferioris ordinis tenetur:cum iactura bonorum altioris.

Contra tamen hoc tenet Maior in 4.distinc.1 .quæst.17.& Adrian. in 4.de restitut. & postea prædictus Sotus resolutionem prædictam Caietani refutat,lib.4.quæst.6.art.3.de Iustit.& iure,& quæst. 7.art. 2. sentit non esse horum ordinum rationem habendam, sed potius æstimationem famæ, cum æstimatione debiti esse conferendam, & quod æstimatio famæ tantum posset æstimationem debiti superare, quod non teneatur restituere:& è contrario si debitum superaret æstimationem famæ,teneretur restituere cum illius iactura. Mouetur ad id primo,quod doctrina Caietani videtur ei magis metaphysicæ quam philosophiæ morali niti. Secundo, quamuis fama ex se maioris sit æstimationis quam aliqua res pecuniaria, magna tamen pecuniaria, pluris quam exigua fama æstimatur:sicut quamuis pretiosius ex se sit aurum,quam plumbum,capit. Duo sunt 96.distinct.tamen plumbum viginti pondo pluris æstimatur quam vnum granum auri. Tertio, quod qui læsæ Maiestatis diuinæ vel humanæ Illustrem aliquam famam infamauit, restituere suo iudicio teneretur ei famam etiam si ipsi ob id mors subeunda foret.His tamen non obstantibus Caietano eruditissimo hærēdum censeo: Primo,quia eius doctrina non tam metaphysicæ nititur,quam philosophiæ morali, quæ neminem compellit ad dandam suam vitam pro debito ciuili, & non alia ratione quam quia hæc est altioris ordinis debitum, vt dictum est. Quæ eadem ratio militat in fama respectu boni pecuniarij. Si quidem etiam fama sua natura bonum est inæstimabile,sicut salus & vita.& superat bonum pecuniarium, iuxta illud Ecclesiast. 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi & magni,& Prouerb.22. Melius est bonum nomen,quam diuitiæ multæ,& Arist.4.Ethic.ait. Honorem esse maximum bonorum exteriorum , quem probat Thom. 2.sec.quæst. 129. artic. 1. Cui & alter Thom. ibi consentit , & in quæst. 131.artic.1.ad secundum & quæst.103.artic.2.ad primum,& glos.capit.Suam, de pœnitent. & in Extrauag.Ad conditorem,Io.22.§.Rursus,verb.Honori,de verb,signif. Nec obstat quod , quando fama restitui non potest , aliqua pecunia est compensanda. Tum quia id non fit,eo quod fama suapte natura æstimabilis sit , sed quia alia compensatio fieri nequit. Tum quia etiam pro vita & salute, idem fieri iubetur in l.1.§. 1. & l. final. ff.de 90
his qui dete.vel effud.& l.Ex hac ff. Si quadru. paup. quæ tamen ob hoc non dicuntur æstimabilia. Tum quia id non datur pro pretio famæ, quæ nullum habet, sed pro compensatione damni quod ob eius iacturam obuenit, sicut etiam mutilato aliquo membro , datur aliquid, non pro pretio deperditæ integritatis, quæ nullum habet,sed pro damno quod ex eius defectu euenit , per leges prædictas

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ea quæ supra cap.15.num.19.citata fuerunt,quorum consideratio ad hæc maxime facit. Quarto, quod S.Doctor.2.sec. quæst.62. art.2. ad primum,& secundum, eodem modo loquitur de restitutione famæ, quo de restitutione vitæ,aut membri, quæ restitui nequeunt, nam in vtroque dicit par rependi non posse, & in vtroque dicit compensationem esse:& in respons. ad secundum vbi de compensatione famæ loquitur, se remittit ad prædictum vers.ad primum, vbi loquitur de compensatione vitæ,aut membri abscisi,dicens in famæ restitutione idem esse faciendum, quod de vita ablata, & membro abscisso dicerat, per quod aperte significat famam æstimari non posse: Et quod id quod pro ea rependitur, non datur magis pro solutione, quam quod redditur pro vita erepta, aut membro abscisso, Et quod altioris ordinis sunt bona famæ,quam pecuniaria,& quod non potest conferri pretium boni pecuniarij, cum pretio famæ, quod nullum est, sed cum damno ex eius iactura sequuto. Quinto, quod libertas, fama, & honor, eiusdem ordinis esse videntur, & vt dictum est, nemo pro solutione debiti se vendere tenetur, ergo nec pari ratione se infamare, argum. l. Illud ad l. Aquil. Sexto, quod mulier quæ pro honesta habetur, potius seruitutem cum bona fama, quam libertatem cum infamia eligere debet: arg. l. Isti quidem.§.fin.ff. Quod met.caus. At pro restituendis bonis se in seruitutem tradere non tenetur,ergo minus tenebitur,quando ob id pro inhonesta haberetur. Septimo, quod restitutio vt dictum est, supra eodem. cap. num. 6. est actus iustitiæ commutatiuæ,quæ æqualitatem inter accipiẽtẽ, & eum à quo accepitur constituit, & restituere debitum cum iactura famæ, esset reddere debitum,& perdere famam pro solo debito,quæ magna inæqualitas foret. Octauo, quod Innoc.iij.in c. Officij de pœnit. & remiss.aperte dicit quod metus indicandi suum adulterium marito, vxorem à restituenda hæreditate excusat,non distinguendo inter hæreditatem magnam vel paruam,& inter famam Magnatum & infimarum. Nec obstat quam S.Tho.neq; aliquis alius classicus author istas distinctiones prorum iudicio nostro fundatas induxit,ergo neq; nos eas faciamus arg. l.De pretio.ff.de publ.in rem act.c.Solitæ,de Maiorit & obed. Nono, quod non potest dici,quod Innoc.iij.in d.c.Officij non sensit aperte, quod metus amittendi bona altioris ordinis excusat à restitutione bonorum inferioris ordinis,quia clare dicit, quod metus mali mariti consequendi ex indicatione adulterij marito facta excusat vxorem à restitutione hæreditatis, quã spurius pro legitimo habitus obtinebit,& cum textus de metu generaliter loquatur,de quolibet intelligẽdus est,quumq; metus infamiæ talis sit,d.l.Isti quidem, cum
91 gloss.etiam de infamię metu intelligetur.Decimo, quod dubium & incertum videtur id quod prædictus Sotus sine aliquo authore asseris,

licet,cum qui Illustrem aliquã familiam infamauit, ad restitutionem famæ cum iactura vitæ teneri. Vndecimo, quod similitudo auri & plumbi non cõcludit,quia vtrumque sua natura pecunia est æstimabile,& ideo maior quantitas vnius potest pretio superare minorem alterius:Sed fama non est res pecunia æstimabilis, sicut nec etiam vita, salus & libertas. Duodecimo, quod rarissime continget casus, in quo bona cito aut tarde restitui non possint, sine iactura famæ, faciliori ratione,quã in casu prædicti c.Officij, in quo mulier supposuit sibi partum,aut ex adulterio occulto filium suscepit,in quo tamen habetur,q; non tenetur id reuelare marito, si timet eum, cum tamen sine metu amissionis vitæ se in monasterium tutum recipiens reuelare posset, quandoquidem ecclesia eam suo marito restitui absque idonea causa,de Immutit.eccles. Denique facit, quòd si contraria opinio vera esset, sequeretur nullum inter restitutionem debiti famæ & pecuniæ discrimen fore, cum iuxta illam in vtraque magnum damnũ eius qui restituere tenetur excusset,& in nulla paruum,& in vtraq; pretium pecuniarium magũ vel paruũ reperiatur. Sequeretur etiam, quod semper fama per æquiualens restitui posset, contra sententiam S. Tho.2. sec.q.2.ar.2.ad 2.communiter receptum. Concludimus ergo quod renuntiatur ad id idonea,sine amissione vitæ,aut libertatis,aut famæ, non est necessario facienda. Moderamur tamen opinionẽ prædicti Caiet. vt solum procedat in fama bonitatis virtutẽ theologam & moralem consequente, & non in fama ex aliis rebus præclaris parta, qualis est fama ingenij,scientiæ,iurium,solertiæ,artium,diuitiarum, & aliarum rerum similium,In qua opinioni cõtrarię sit locus: Quia fama harum non videtur inæstimabilis, vt est fama bonitatis: iuxta ex Eccles. & Prouerb.supra citata: Quas duas species famæ & infamiæ esse, & in vtrisque locum esse detractioni, probabimus infra cap.18.num.10.

De restitutione incertorum bonorum.

SVMMARIVM.

Bona incerta quæ? num.92. & an possint pauperi ea habenti applicari num.93.
Restitutio bonorum incertorum vt reseruata episcopo,num 92.
Restitutio bonorum incertorum cui & à quo facienda num.92. & 93.
Episcopi absolutionem eius,qui bona incerta habet vt reseruare possint. nu.92.
Compositio de incertis, quæ iusta.num 93.

BOna incerta sunt bona debita alicui homini, qui,vel quorũ quantitas ignoratur,etiam post inquisitionẽ debitam,iuxta cõmunem 92

Universidad de Deusto
Biblioteca

sententiam,in c.Cum sit,de Iudæis,quam ibi explicauimus.Dixi,(bona)pro genere.Dixi,(Alicui debita)ad excludendum ea,quę in nullius bonis sunt, & habita pro derelictis, quæ occupantis fiunt.l.ff. de acquir.rerum domin.& §.Nullius Inst.de rerum diuis. Dixi,(bonis)ad excludenda sacra & religiosa quæ licet nullius in bonis hominis sint, sunt tamen Dei, non solum illo titulo generali quo omnia sunt eius psal.23.& c.Quo iure 8.dist.sed etiam alio speciali humana iuxta glo. in dicta l.1. & dicto §.Nullius. Dixi, (qui ignoratur)ad differentiam aliorum,quorum domini sciuntur,vel iusta inquisitione sciri possunt. Dixi,(vel quantitas ignoratur)ad significandum dupliciter aliqua ei incerta. Quamuis glos.c.2.de Pœnit.& remiss.lib.6. sola illa, quorum quantitas ignoratur appellet incerta. Dixi,(etiam post inquisitionem debitam) quia ante illam non contingit iusta ignorantia c. Innotuit iuncta glo.de Elect.si per eam saltem hæredes cognoscere possent tanta Tho.recept.2.sec.q.62.ar.5.Quorum restitutio paupeabus est facienda,c.Cum tu,de Vsur.Et secundum multos,Episcopi est reseruata,& per eos tantum facienda secundum Host.in d.c.Cum tu.& in summa de pœnit.§.fin.sed communis contra, cuius veritatē copiose in Comment.d.c.Cum sit,probauimus,vbi concluſimus eum, qui restituere est obligatus,per se ipsum sine Episcopo & etiā sine confessario,posse ruere posse. Imo quod Episcopus, contrarium iubere non potest, nec regulariter in eo contra voluntarem debitoris se interponere, Secundum Angel.verb.Restitutio 2.§.14.Rosel.eod.verb§.2.Pisan. Restitutio 6.Gabriel in 4.dist.15.q.2.col.18.& Ioā.de Lign.& Cald.in d.c.Cum sit de Iudæ.& alios quos refert Sylvest. verb. Restitutio 8.q. 5. Quod adeo quidem verum videtur,quod consuetudo contraria non valeret, siue quia contra legem naturalem esset, siue quia irrationabilis, ro quod episcopis communiter non magnæ curæ sunt pauperes, iuxta Sylvest.vbi supra. Quanquam consuetudo episcoporum, qui sibi ipsis restitutionem horum bonorum reseruant,de qua glossa c.2.de pœnit. & remiss.lib.6.mentionem fecit,defendi posset intelligendo de absolutione peccati commissi ob illorum non restitutionem, & de restitutione,& ordine confessariorum hoc est prohibere confessariis,ne absque consilio episcopi absoluant, aut distribuant, sed non prohibere parti,vt si per se velit,non restituat,nec suam conscientiam prout abet exoneret.Et hac noua distinctione aduersæ opiniones omnes inter se conciliari, & cōstitutiones synodales multorum episcoporum defendi possunt.Dixi supra,regulariter, Quia episcopus interponere se potest quatuor casibus. Primus,cum restitutioni obligatus nouum absque hærede & exequutore. Secundus, Cum qui restituere tenetur non vult id facere & cōtra illum in iudicio proceditur.Tertius, Cum qui restituere debet, non recte distribuit. Quartus, Cum huiusmodi res

res ab eo qui est aut fuit manifestus vsurarius possidentur secundum Communem vbi supra.

Addimus tamen,quod propter omnes rationes, ob quas confessarius debitorem rerū certarum non statim restituētem, aut ad certum tempus absoluere potest, à fortiori debitorem incertarum poterit.Et quod si restitutioni obnoxius,est pauper, potest sibi totum aut aliquā partem capere,maxime ex consilio episcopi,aut confessarij, tanquam vnus ex pauperibus,per ea quæ infra eod.cap.num.181. dicemus. Nemabus eorum quibus restitutio debebatur,quæ necesse non esset aliis pauperibus inūgere vt late diximus in Apolog.libel.de redit.Eccles. quæ est necesse iniungere ei onus orandi vel alia pia faciendi pro aniMon.34.q.1.Quia non est textus nec ratio,quæ id probet,quamuis ad ea quibus alij obligarentur teneretur,arg.l.Illud,ad l.Aquil.& cap.Inter cæteras,de rescript. 95

Addimus etiam quod licet pientius esset, pauperiores eligere & ex his egeris paribus,meliores.ca.Est probanda,& ca.Non satis.86.dist. non tamen est necesse, quia nulla lege aut ratione id conuincitur, vt in eadē Apolog.q.1.Mon.77.nu.2.concludimus.Per pauperes vero intelligimus non solum personas pauperes, sed etiam Ecclesias, Xenodochia,& monasteria,ornamēris, luminaribus, ædificiis & aliis similibus indigentia secūdum Ioan.And. communiter receptum in cap.1. de Testamen.lib.6.aut alia opera pia: Quia reditus ecclesiastici,æque aut magis quam hæc incerta pauperibus debentur, c.Aurum 12.q.2.& c.fin.16.q.1.Et certum est illos in alia opera pia insumi posse,quod latius probauimus in d.Apolog.q.1.Monit.28.nu.1.quicquid dicat Petrus Perusinus in tract.de cano.port.Episcop.c.7. Cuius opinioni in legatis pauperibus factis,locus esse posset. Imo & pauperes intelliguntur non solum mendicantes,sed etiam alij egentes iis,quę sunt eis ad decentiam necessaria vt diximus in d.Apol. q.1.mon.77.nu.4. Et subtiliter Caiet.2.sec.q.100.art.1.ad 7. Per quæ resoluo affirmatiue illud noue quæritur, An iuste retineat quis illud quod per compositionem incerta,iux.definitionem datam supra eod.nu.92.& modo compositio facta cum Camera Apostolica super incertis retinet?modo vere sint non sit indiscreta, vt quia 20.millia pro 3.vel 4. millibus remittuntur: vt dicit Caiet.ibidem,quia Papa habet administrationem generalem omnium quæ debentur pauperibus,per ea quæ tradimus in Cōment. C.Non liceat Papæ.12.q.2.§.9.num.2. Et ita potest iusta de causa appli care in alia pia arg.c.Quia contingit,de relig.dom. & condonare aliqua iusta de causa,qualis est recuperandi pro illis quod alias non recuperaretur,vel tarde.Aduertant tamen procurātes huiusmodi compositiones quod sunt in peccato,donec eas adipiscantur,si quum possint,non restituant ea pauperibus. Imo & post compositionem, si est

Universidad de Deusto
Biblioteca

eis animus non restituendi sibi condonata, etiam si non fuissent condonata, sicut fur cui remissum est furtum, peccaret, si esset animo non restituendo illud, etiam si non esset remissum, arg. dictorum infra.

De fructibus beneficiorum male impensis.

SVMMARIVM.

Beneficiarij impensæ quæ probandæ num. 94.
Impensa omnis inordinata peccatum, sed aliter clerici, aliter laici num 94.
Beneficiarij regularis impensa, vt faciendo num 94.

94 COmmunis & vera opinio habet: Beneficiarios impendentes fructus suorum beneficiorum in prauos, vanos, vel profanos vsus, & ab eisdem accipientes, non solum peccare, sed etiam ad restituendum teneri, vt late probamus, declaramus, & limitamus, in C. Con. quæ sit. 16. q. 1. & latius in eius Apolog. q. 1. 2. & 3. Summam quorū hoc est quantium in Monito vltimo dictæ q. 3. quamplurima continent, in paucis, quæ hoc in loco in vulgari posueramus, in gratiam confessariorum de verbo ad verbum reponimus. Nempe quod admonendi sunt confessarij, & consultores beneficiariorum, ne facile peccata mortalis & restitutionis damnent, vel absoluant beneficiarium confitentem malam bonorum suorum impensam, imo mature considerēt, quemum, omnem impensam quorumcūque bonorū, à quibuscunq; quacunque modo factam, si est inordinata hoc est contra rectam rationem naturalem, diuinam vel humanam, omnem item retentionem inordinatam esse peccatū saltē veniale, quia illa est prodigalitas, hęc auaritia, hęc est contra virtutem liberalitatis per defectum, illa contra eandem per excessum & ita vtraq; mala, & peccatum saltem veniale. Quod probat Tho. 2. sec. q. 118. ar. 1. & 119. art. 2. Inter impensam autem prodigam, & retentionem auarā beneficiatiorū, de reditibus ecclesiasticis ex vna parte, & similem de reditibus laicis ex altera, hoc differt, quod hæc regulariter est venialis, illa vero mortifera, vt diximus in Apolog. prædicta q. 1. monito xxxix. post Tho. in d. q. 119. ar. 2. Deinde animaduertant, An sit regularis, vel sæcularis: Et si est regularis, eadem censura censeant, impēsam factam ex aliis bonis, quocunq; modo quæsitis, ante vel post professionem, ac de reditibus ecclesiasticis, quod illa omnia sunt ecclesiastica, eo quod quicquid habebat ante professionem, sit per eam monasterij vel ordinis. Auth. Ingressi. C. de sacrosanct. Eccles. c. In præsentia, de probat. & quicquid post eam quęsit, acquisiuit eisdem. c. Cum olim. 2. de priuil. & dictum est in d. Apol. q. 1. Monito & tribus sequentibus & lvi. & lxii. & modum restituendi male impo-

nato ibidem q. 1. Monito xx. Si autem est sæcularis, consideret, cuius speciei sint bona illa, quæ impendit, & non censeat eū mortaliter peccare magis quam laicum, si bona illa erāt patrimonialia, per posita in Monit. xxij. Quorum de numero sunt etiam ea, quæ ratione dignitatis clericalis, missando, prædicando, confessiones audiendo, & alia sacra ministrādo, quæsierit, vt ibidem, & in Monit. lxxij. probatur. Idem si erant ecclesiastica, sed reliquata ex illa eorum parte quæ illi ad decentem vitam erat conueniens, per Mon. xxx. & duo sequentia q. 1. & Mon. lxxvij. ead. q. etiam si auare fuerint reliquata, siue residua facta, prædicto Monito xxx. & seq. Idē si ea beneficiarius ipse sit commeritus ex obsequijs Ecclesiæ præstitis vltra ea, quæ tenebatur præstare infirmādo mediocriter, suo beneficio per posita in q. 1. monit. lxxviij. vel si tantundem dederit Ecclesiæ suæ vel pauperibus ex bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, quantū de reditibus, ecclesiasticis impēderit, Monit. lxxvij. Ita quod tantundem potest pro patrimonialibus habere, de reditibus beneficij quātum in eleemosynas & alia opera pia impenderit, postquā beneficium fuit adeptus, per idem monitum, quod est maxime notandū; Iudicet etiam bene impensum, quod datum fuit pauperibus quibuscunq; etiam alienigenis & locis fuis extra suam parochiam, vel Episcopatum sitis, per dictum Monit. lxxvij. etiam si non fuerint data in necessitatem naturæ, sed tantum decentiæ personæ, per Monit. lxxvij. Idem faciat si fuerit impensum, in decentiam, aut vtilitatem Ecclesię immediatam, vel mediatam, honestio suscipiendo Regem, proceres, & iudices eius, litteratos item, & alios amicos, & etiam aliquando inimicos, vt loco, & tempore opportuno profint, vel non nocent Ecclesiæ, vel iuribus eius, vel litigando pro iuribus Ecclesiæ, vel pro sua electione vel prouisione per Mon. lxxvij. & Mon. lxxviij. q. 1. Idem si fuerit impensum in remunerationē obsequiorum à cognatis amicis, vel famulis, ei præstitorū per Monit. lxxj. ead. q. Idem iudicet de vere irreuocabiliterq; donatis ad quæuis opera pia etiā in art. mortis per d. Monit. lxxxj. & seq. d. q. 1. Idē etiam de alijs superfluo beneficiarij, quod seruat in pia opera etiā futura, modo ea probabiliter sperētur, per Mon. lxxvij. Nec putet male impensum, quod beneficiatius male viuat, & ob id perdat fructus, modo alias canonice possideat per Mon. lxxix. Idem item iudicet, de quæsitis per distributiones quotidianas, quod de aliis reditibus per Monit. lxxix. & de quæsitis per pensiones, per monit. lxxx. Pro male vero impenso iudicet retentionem superfluorum sine iusta causa, & sine proposito impendendi pijs operibus, saltem futuris probabiliter speratis, per monit. lxxv. Beneficiarium autē, qui fuerit confessus se impendisse non eisdem quantitatē, de reditibus ecclesiasticis malè, vanè, aut profanè extra casus & modos sub prędictis comprehēsos, peccasse mortaliter,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tenerique ad restituendum, qua parte poterit illam, pijs operibus fa-
dicet item diuitem, qui gratuito contractu recipit à beneficiario a-
qua, sciens non esse patrimonialia, vel quasi patrimonialia, acquo
causas prædictas largita, peccare mortaliter, teneriq; ad procuran-
dum, quod donans restituat, & restituere, si ille id non fecerit quo
monit. lxxxj. q. 1. De restitutione autem lucri, quod in ludis fit, dicem
in cap. 19. & de restitutione famæ in cap. 18.

Qui peccant mortifere contra septimum præceptum.

SVMMARIVM.

*PRaeceptum contra septimum peccat mortaliter, qui accipit alienum. Qui suum, credens alienũ. Qui suum, id quod alius habet, nu. 94. Qui rem sacrã. Qui vt faceret, quod debebat, aut quod non debebat nu. 95. Qui rem sacrã. Qui vt faceret, quod debebat, aut quod non debebat nu. 95. Qui emit pro altero, & dicit plures constare. Qui res communes distribuit. Qui beneficium, aut officiũ indigno confert, nu. 96. Qui rem aliquem ab aliquo bono. Qui est causa pœnæ iniustæ nu. 97. Qui naufragio amissas nu. 98. Et an ignorantia excuset num. 99. Qui incendit nu. 100. Qui laxat coniectum in carcere eum ob debita, nu. 101. Qui fugienti. Qui captiuus fugit nu. 103. & etiam christianus nu. 104. Qui recipit ab eo, qui dare non potest nu. 105. Qui recipit ex contractu rem alienã nu. 106. Qui se deuotum, aut pauperem simulat. Qui mercenarius non soluit, aut in quo debet, nu. 107. Aut famulo. Et quid si dominus eis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sexto, qui recipit aliquid notabile vt faceret, quod facere tenetur, vt iudex, pro ferenda iusta sententia, aut testis pro dicenda veritate, aut accusator pro accusatione iusta ad quam tenetur, aut vt sistat ab ea iniuste ca. Non sane 14.q.5.cap. Militare, 23.q.1.l.2.& 2.ff. de Condict. ob turp. caus. & obligatur restituere quod accepit, et qui dedit, vt dictum est suprà eod. cap.nu.37. Et quãuis grauius peccet capit, vt faciat quod facere non debet, aut mittat, quod facere debet, non tamen tenetur ex præcepto restituere; quod accepit, quamuis damnum quod fecit tenetur, per dicta suprà eod.cap.nu.33.

96 Septimo, qui alterius iussu aliquid emit, & dixit pluris emisse, quam sibi illud plus retineret, iuxta sanctũ Anton. nisi pro impensis necessariis acceperit, aut venditor donauit ipsi & non pro quo emit, Argentr. cap. Requisisti, de Testam.

Octauo, qui distributor onerum & cõmodorum alicuius communitatis vel alius, non distribuit iuste, aliis plus oneris quam debet imponendo, & aliis minus cõmodi quam par est tribuendo, secundum Ant. & omnes, quamuis nec odio, nec alio malo animo id faciat, sed ignorantia probabilis iuris, aut facti eum excuset: quia iustitiam distributiuam violat, & restituere tenetur grauato id in quo grauauit secundum omnes, præsertim Caiet. 2.sec.q.62.art.2.

Nono, qui prælatus, aut dominus, cui est ius cõferendi beneficium ecclesiasticum, aut officiũ publicum, confert illud indigno secundum omnes vt in c. Graue, de præb. diximus, & restituere tenetur collator, sit Papa, secundũ omnes, non quidem digno, vel digniori, vt aliqui dicunt, sed Reip. vel Ecclesiæ cui dãnũ intulit, per supra dicta eod. cap.

97 Decimo, qui impediuit aliquem etiam sine malo animo, à consequutione alicuius boni, officij aut beneficij, in quo erat et quærebatur ius in re, vel ad rem, vel malo animo, à cõsecutione alius in quo nondum erat tale ius quæsitum, sed in hoc casu non tenetur ad restitutionem, in illo vero sic, nisi vi, metu, dolo, mendacio, aut minis id fecerit per dicta supra eod. cap. nu. 17.

Vndecimo, qui est causa, vt alius iniuste aliqua mulcta vel pœna mulctetur, aut ne suum ius consequeretur, cum restitutionis obligatione iuxta omnes, arg. c. fi. de Iniur. & l. Qui occidit, ff. ad l. Aquil.

98 Duodecimo, qui sibi capit aliqua eorum, quæ in mari amittuntur, neq; sunt piratarum, nec infidelium, siue ex naui, siue ex mari, siue a littore accipiat, cum restitutionis obligatione, c. Excommunicamus de raptorib. l. Si quis. ff. de incend. ruin. & naufrag. & l. Deprecatio ad l. Rhod. quamuis ea perirent nisi ille acciperet, qualia sunt funes, saccarum, papyrus, cum ex charitate opem suis proximis ferre teneatur, d.c. Excommunicationi, & si fuerit in mora restituẽdi etiam ante monitionem ipso facto est excõmunicatus quoad Deum, licet non

ecclesiam debeat præcedere monitio, vt ibi declarat Panor. Quod locum habet, nisi periculo mortis etiam non adeo probabili se obiiciat, quo ea seruaret, quia tunc sibi retinere posset, eo quod ad opem ferendam cum tali periculo non teneatur. Quamuis etiam tũc si dominus iuste sperat se recuperaturum suum per aliud medium, scilicet, quia mare ad littus ejiceret aut inueniret alios, qui mercede illud periculum subirent, restituere tenetur soluta sui laboris mercede iudicio boni viri, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. c. 15. §. 2. Angel. verb. Naufragium. §. 3. & Syl. eod. verb. q. 2. Quanquam simplex qui crederet illud accipere sibi licitum esse per statuta regionis, aut per aliquam aliam rationem, mortaliter non peccaret, nec ipso iure excõmunicatus esset, licet respondere teneretur, si iudex ob id eum excommunicaret. Inter omnes autem conuenit, capta omnino derelicta, vel pro derelictis habita, non esse restituẽda, per ea quæ infrà eod. nu. 170. de rebus inuẽtis dicentur. Non tamen putatur habitũ pro derelicto, quod in mare ob procellã ad nauim onere leuãdã iacitur, secundũ, Glo. Panor. & Cõem in c. Cũ dilecti, de Accusat. Quãuis sic illud quod dominus deserit, eo quod existimat quod licet recuperari sine probabili periculo vitæ posset, neminẽ tamẽ illud subiturũ, l. Si quis merces. ff. pro derel. Idẽ dicendum de accipientibus ab iis, quorũ domus & bona igni deflagrant, qui grauius peccant, quam qui simpliciter furãtur, Gab. in 4. dist. 15. q. 3. R. 100

XIII. Qui non casu sed de industria in aliquã domũ, aut locum, aut segetes, ignẽ immittit, cum restitutionis obligatione, ca. Pessimã, 23.q.vlt. & cap. Si quis, de iniur. Et si locus erat sacer, puta, Ecclesia, aut cœmeterium, aut Xenodochium, &c. ipso facto est excommunicatus: & quamuis antequam denũtietur ab episcopo, absolui possit, non tamen postea, Panor. & Cõmunis in c. Conquesti & c. Tua, de sent. exc. Sed si locus non est sacer, non est ipso facto excommunicatus, quamquam excommunicari debet: Et tales quãdo dicantur denunciari, aut non dicetur in cap. 27. nu. 94. Author vero incendij aut alterius delicti manifesti, occultus, non potest pœna excõmunicationis compelli ad se manifestandum, sed ad restitutionem debitam faciendam sic, cap. Quidam 5. q. 1. & Caiet. in opuscu. lib. 17. Respon. 14. responsione.

XIIII. Qui soluit aut solui facit iniuste ob debita in carcerem 101 iuste coniectum, cum obligatione restituendi debitum creditori, quamuis misericordia motus id faciat Io. de Platea in l. Quoties, de exact. lib. 10. nisi sit adeo pauper, vt neq; per se, neq; per alium probabiliter soluere posset: Quia tunc quemadmodum ipse se soluendo & fugiendo non peccat, ita nec alius qui fugæ author esset nec restituere creditori tenetur, secundum communem, quamuis secundum aliquos sic, ad compẽsandum damnum, quod inde carceris custodi euenit. Contra quos tenet Caiet. quem sequimur, 2. sec. q. 69. ar. 4. eo quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

102 qui è carcere licite fugit ad damna custodis non tenetur, quia illud damnum per accidens sine intentione eius qui se carcere liberat contingit. Diximus, (Coniectum in carcerem ob debita) carceratus aut delictum, morte aut abscissione membri dignum, licite fugere potest, iuxta S. Th. 2. sec. q. 69. ar. 4. ad 2. siue peccatum occultum sit, siue publicum, siue condemnatus sit, siue non, Sylvest. verb. Fugere, quicquid dicat Cardinalis in Clem. Pastoralis, de re iud. etiam effringendo, aut limando compedes, & etiam carcerem rumpendo. modo vim carceris custodi non inferat, aut alteri Iustitiæ ministro, quicquid dicat Héri. quodlib. 9. ar. 25. & Sylvest. vbi sup. vt optime Caiet. in d. ar. 4. defendit, & à fortiori ratione, fugere potest is qui quæritur, vt capiatur, iuste aut iniuste cum voluntate satisfaciendi tantum quantum con-

103 scientia recta dictat. Qua eadem ratione potest quis, alterius fugam sine peccato iuuare, vt antequam capiatur à Iustitiæ ministris, liberetur, quando nec ex obligatione sui officij nec ex mandato Regis, nec alterius superioris, nec ex qualitate delicti nec ex alia re particulari prohibetur, & credit quod suo iudicio, sine carcere, & sine pœna reparaturia resipisceret, à peccato, vt in c. Inter verba. 11. quæst. 1. pag. 174. num. 608. diximus, & infra cap. 25. num. 38. repetemus, addendo quadam Caietan. in d. art. 4.

XV. Qui captiuus fugit, aut fuit causa, vt alius captiuus à suo domino fugeret, cum obligatione restituendi eundem captiuum, si potest, sin minus æque bonum, aut pretium, & præterea, omnia, quæ ille fugiens furatus est. Quia quemadmodum fuit causa fugæ, ita & damnium, quæ fugam adornans surripuit, argum. cap. fin. de Iniur. fecundum dicta supra in cap. 11. num. 12. Quanquam Christianus captiuus apud infideles, fugiendo non peccat, nec qui ei auxiliatur, arg. l. 1. C. Ne Christian. mancipium, si tempore pacis, aut iniusti belli ex parte infidelium captus fuit, arg. c. Dominus, 23. qu. 2. & q. 8. cap. Vt prudens.

104 Idem est si Christianus iniuste ab alio Christiano detinetur. Sed si captus fuit in bello iusto ex parte infidelium, quale esset, si Christianus tempore induciarum aut pace cum illis constituta, infideles adoriretur, restituere honestam redemptionis mercedem teneretur, Arg. cap. Noli 23. q. 1. quamuis non personâ propter animæ periculum. Adam etiam restitutionem teneretur, in casu aliquo si infidelis ad eam cuncisionem, aut idololatriam Christianum compelleret. Quia ipso facto, omnino liberatur ca. Nulla 54. dist. & ita qui liberauit, non peccat, quin bene meretur, Sylu. verb. furtum, q. 6.

105 XVI. Qui recipit aliquid gratuitum, ab eo, qui donare non poterat, nisi ignorantia probabilis excuset, & ad restitutionem teneatur. Monal. in summa. Donare autem non possunt Abbates, religiosi, moniales, c. Non dicatis, 12. q. 1. ferui, & alij, qui non habent aliquid in

proprium, & filij qui sunt in potestate patris, l. Filius familias, ff. de donat. Licet hi cognatis donare bene possint, si liberam administrationem haberent, & etiam aliis, ex suis bonis castrensibus, aut quasi castrensibus d. l. Filius, cum glos. & communi. Possunt etiam illi omnes, cum expressa, vel tacita facultate superioris donare. Quam habere creduntur, qui cum eorum facultate student, aut peregrinantur, ad largitiones eleemosynas pauperibus, iuxta id quod alij Scholastici suæ conditionis, regulariter faciunt, arg. l. Lõgius, ff. de Iudic. glos. dicti c. Non dicatis, & l. 2. ff. de Iurisd. omni. iudic. Et etiam in casu extremæ necessitatis, & etiam magnæ, si ad superiorem non pateat cõfugium, iuxta Panormitanum receptum, in c. Si quis, de furt & glos. d. c. Non donatis. Neque etiam vxor, quæ præter dotẽ non habet alia bona, quæ Paraphernalia vocantur, donare regulariter potest, sine expresso, aut tacito consensu mariti, nisi quando ipse ad id tenetur, iuxta glos. cap. Quod Deo pari, 33. q. 5. Sub qua limitatione includi possunt, octo casibus, quibus vxori donare est licitum, quos post alios in 4. dist. 15. Sylu. verbo eleemosyna, q. 5. scripsit. Neque furiosus qui non habet certa 108
intervalla, in quibus ad mentem redire solet, l. Iulianus, ff. de Minor. Nec pupillus absque tutoris sui authoritate, l. Pupillus, ff. de acquir. rerum domin. Neque prodigus, qui habet curatorem, aut est ei bonis interdictum, l. is cui ff. de verb. oblig. cum notat. per Bart. & alios. Neque minor 25. annis, quãuis eius donatio valebit, si post illos eam ratam habuerit, l. fin. C. si maior factus. Neque personæ ecclesiasticæ de rebus ecclesiasticis nisi ad pia, vel modis tactis supra eod. num. 94. Neque hæretici, nec rebelles, nec alij similes, quos lex ob sua delicta sua bona ipso facto priuat, c. Vergentis de Hæret. c. Cum secundum, eod. tit. lib. 6. l. Quisquis, C. ad l. Iuliam Maiest. Quanquam illi quibus donata ab illis sunt, vsque ad sententiam declaratoriam retinere possunt. Ang. verb. Donatio, 1. §. 4. Sylvest. eod. q. 1. §. 8.

XVII. Qui recipit aliquid notabile pro se sciens alienum esse per contractum siue oneroſum, siue gratuitum, Alex. 4. part. q. 86. cum restitutionis obligatione, vt dictum est, supra eod. c. nu. 10.

XVIII. Qui se sanctum, deuotum, pauperem, infirmum, aut re- 107
ligiosum cum non esset simulauit, vt hac simulatione eleemosynam ab eo qui patefacta sibi veritate non dedisset, obtineret, cum obligatione restituendi quod datum ei fuit, non illis à quibus accepit, quia iam apud Deum mercedem suam consequuti sunt, sed pauperibus, iuxta Scotum communiter receptum in 4. dist. 15. quæst. 2. & copiosius Adrian. in 4. de restit. q. 15. Sotus tamen postea lib. 9. q. 7. art. 3. de Iustit. & iur. tenuit quod huiusmodi hypocrita ad restitutionem non teneatur, nisi eleemosyna magna esset, sed communis videtur verior, quia quod eleemosyna sit magna vel parua non refert quoad forum in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

terius,de quo agimus,quia non refert nisi quo ad præsumendem.An erogans habuerit,aut non habuerit animum, absolute erogãdi arg.c. Et si quæstiones,de Symon.& præsumptio cessat in foro interiori,vbi sola veritas valet,c. Tua,& c.Is qui, de sponsa. Quam tamen communem limitamus ne procedat, quando simulatio non est causa finalis sed tantum impulsiua Arg.textus optimi in l.2.§.fin.ff.de donat.quales videtur esse simulatio,qua paruę eleemosynæ acquiruntur.Et quoties sic quæsitum,fuerit restituendum: non est ei qui dedit restituendum,vt videtur significare Sotus,sed pauperibus vt ait communis per quos omnia opera pia intelliguntur, iuxta ea quæ citauimus in prædicta Apolog.q.1.Mon.28.nu.1.Quia causæ finales illius eleemosynę fuisse videntur,scilicet,amor Dei & necessitas proximi habiti pro seruo Dei: & ideo quamuis hæc secunda cesset, & ita quoad pauperem simulantem erogatio non valeat,quoad Deum tamen valet,quia cessante vna ex duabus causis finalibus,non cessat dispositio,& Affinitatis Inst. de Nupt. & in ipsum Deum dominium transit. eo modo, quo eius,quod diuinæ suæ Maiestati donatur,transit. arg.l. Si quis ad declinandam,iuncta glos.verb.Minui.C.de Episcop.& cleric.& §. Si quis in nomine,Auth.de Ecclesiast.tit.collat.9.& not.per Innoc. in c. Cũ super, de caus.possess.Et ideo impendendum est in ea quæ ad eum specialiter pertinent, sed non necessario in solas pauperum personas.

XIX Qui mercenario diarium suum statim non soluit, quidem,fed c.19.Leuit.Non morabitur opus mercenarij,&c.vel soluit quidem,sed non in ea re quam debet, sed alia, puta panno, aut esculento contra eius voluntatem,cum possit soluere in re conuenta, & si in ea non poterit soluere, id in quo soluer æstimandum erit iuxta pretium commune.Et si mercenarius eo non indigens illud vendit, & non inuenit pretium,quo accepit ad damnum tenetur,iuxta S. Anton.2.part.tit.1. c.17.§.8.& communem:Quod meminisse deberent confessarij,& admonere concionatores, in eis terris, in quibus duces & alij ministri Regum soluunt stipendia militibus in pannis quibus illi non indigent quosque longe viliori pretio vendere coguntur. Ad soluendum tamen diarium temporis quo seruus ægrotauit non tenetur herus, glos. in l.Si vno §. Cum quidam ff.locat. Et si mercenarium vel quemlibet alium famulum,qui suas operas locare consueuit,nullo pretio statuto susceperit,tenetur ei soluere tantum quanti alium similem conducere:Et si pretium statuendum est arbitrio heri,taxandum est,boni viri arbitrio,Feder.cons.18.Angel.& Syluest.verb.Familia.

Addo quod in prædicto,c.28.addit.huius Man.decidi, hoc in loco quæstionem illam,An qui donauit sua,aut renunciauit beneficio sine vt posset iuste cooptari in aliquod Collegium, in quòd soli pauperes cooptantur, sit habilis ad illud? Ad quòd nunquam antea fui ausus respondere

respondere, licet sæpe rogatus, præsertim Salmanticæ. Tunc autem adduxi multa pro vtraque parte,quorum summa omissis allegationibus breuitatis gratia est. Pro parte negatiua vrgere, quod pauperitas prædicta videtur culpabilis,procurata,& affectata, quæ non debet prodesse.Pro parte vero affirmatiua,quòd is est vere pauper tempore cooptationis, quòd solum statuta requirunt: & quòd non est factus talis culpa sua.Et quod nemo diceret eum inhabilem, si id propter amorem Dei fecisset. Et quod studiose,siue virtuose, & meritorie, ac sanctis propter Deum relinquit bona, qui ea relinquit eo fine vt adipiscatur locum opportunum studijs & virturibus, quo aptius maiore cum authoritate Deo, Ecclesię & Reip. inseruiat, quoque muniatur qualitatibus, & opinione necessarius ad consequenda loca in quibus id præstare valeat:per quæ tenuimus hanc partem, modo donatio esset irrreuocabilis sine vllo pacto de retrodonando, & renunciatio beneficij sine vllo pacto & confidentia illicita de retrocedendo, quoniam alioqui cessio esset fraudulenta, & ipso iure nulla per quam non vacaret beneficium secundum Innoc.in c.Cum vniuersorum,de rer.permu.& Rot.antiq.7.de Renunt.& probat extrauag.1. de simon. & inclius noua Extrauag.Pij V.de Confidentia.

XX. Qui non vult soluere famulis debitum ex conuentione tacita,aut,expressa facta cum illis cum obligatione restituendi per proxime dicta,vel soluere quidem vult pretium conuentum,sed illud est longe minus iusto. 108

Vnde sequitur primo,quod maior pars magistrorum artium mechanicarum,quales sunt sartores, sutores, carpentarij, &c. qui accipiunt famulos,quos tyrones vocant,vt eos doceant suas artes,ob idque nullam eis mercedem tribuunt, aut exiguam, & interdum etiam pro victu quem illis præbent,aliquid accipiunt: Et Scholastici Salamantini,qui accipiunt famulos ex conuentione expressa vel tacita, se illis certum tempus ad studendum concessuros,& panem & duos denariolos pro obsonio, & singulis in singulos menses, singula paria calceorum, & postea occupant eos in aliis rebus contra ipsorum voluntatem,adeo vt non possint discere illas artes,aut studere, peccant, cum magna obligatione restituendi damnum, quod illi accipiunt, propter tempus discendi,& studendi illis ereptum.Et si eos volentes occupant,tenentur illis dare quantum dediscent aliis qui absque tempore studendi & discendi ipsis seruiissent.

Sequitur secũdo peccare cũ obligatione restitutionis eos, qui accipiũt famulos,cõuẽtione facta,quod nõ vacabũt litteris, & illis amplius stipẽdium nõ tribuũt quã aliis, quibus facultatẽ studẽdi faciũt, quia notabiliter est minus ea mercede quã eorum obsequia merẽtur. 109

Sequitur tertio,quod Nobiles,qui absque cõuẽtione expressa pues

Universidad de Deusto
Biblioteca

ros precibus parentũ accipiunt,& prębẽt illis victũ & vestitũ,qualem gestabãt,quãdo eos acceperũt, & per se aut alios eos elegãtia morũ & artibus honestorũ hominũ instituũt,quoad viri fiãt,& tandem honeste cultos dimittũt, obligationi iustitię,qua erga eos tenẽtur satisfaciunt,Quia illis ex cõuentione expressa, aut tacita plus nõ debetur, nec plus illa ætas, nec illud obsequij genus, mereretur nisi incederet lex,promissio,aut consuetudo particularis ad plura obligans.

110 Sequitur quarto, quod qui accipiunt œconomos, emptores, à secretis,architriclinos,pueros satellites,à pedibus & alios similes famulos cum obligatione, vt sint parati ad illis omnibus diebus, & horis, quibus eis placuerit seruiendum,& non præbent illis victum nec vestitum,sed certam pecuniam, quę ipsorum victui non sufficit, tenentur soluere reliquum,quod ad eorum victum, & vestitum honestum, necessarium fuerit, & præterea honestam aliquam mercedẽ, pro meritorum obsequiorum. Diximus (Cum obligatione, vt sint parati ad seruiendum illis omnibus diebus & horis) quia si non accipiunt nisi vt tres aut quatuor menses illis seruiant, non tenebuntur ad aliud quam quod obsequia illorum mensium merebuntur nec si eos accipiunt ad aliquas horas diei, quemadmodum aliqui doctores Salmãticẽses alios quos accipiunt in comites,qui eos comitentur euntes ad prælegendum:& inde redeuntes:& diebus festis quando proficiscũtur ad templum sacram aut ab eadem reuertuntur ipsi, aut ipsorum coniuges, non tenebuntur ad soluẽdum plus,quàm obsequium illarum horarum eum obligatione paratos se præstandi ad seruiendum illis horis mereretur.

111 Sequitur quinto,quod Magnates,qui suis famulis dant certam pensionem ad victum & vestitum moderatum non sufficiẽtem, non obligando tamen eos ad continuum obsequium sed solum vt habiteno aut resideant certum tempus vbi resederint ipsi,& compareant coram ei saltem singulis quindenis semel, non tenentur ad soluendum plus quàm illam pecuniam, si illis plus quàm dictum est non seruiant. Quia nec conuentio expressa,nec obsequia facta eos ad amplius obligant.Sed si pluribus quam conuentis eorum opera vtantur,tanto plus tenebuntur, quanto plus eos sibi seruiendo, occupauerint, & minus temporis ad agenda sua negotia eis relinquent. Quia illorum mercedem torum iustitia eos ad id obligat per ius naturale,& diuinum, Dignus est enim mercenarius mercede sua Luc.10.c.1.13.q.2.

112 XXI Qui clam recipit:quod sibi deberi prætendit ob vsuras,dolos,aut aliud delictum. Licet enim sponte data propter delictum,regulariter retineri possint,non tamen iuste peti,& minus tanquam debita legalia recipi.

XXII. Qui occulte recipit quod suum est, vel sibi iuste debetur cum commode iure recuperare posset,aut qui(etsi commode iure recuperare non possit)se ob id periculo mortis aut amissionis alicuius membri,qua iudex propter furtum condemnare posset,obiicit,& qui ad facit contra conscientiam sibi dictantem quod ita recuperare peccatum est mortale, & qui aduertit vel aduertere debet, quod ex tali occulta recuperatione,redundaret magnum scandalum,aut damnum ei, qui habebat eam rem quã sic ille recuperauit penes se depositam, aut pignoratam,aut commodatam,licet ad restitutionem non teneatur Gab.in 4.distin.15.q.3. Non est tamen peccatum occulte recipere, quod sibi vere debetur, quando alias illud recuperari non posset propter defectum, iniustitiam, ignorantiam vel affectum iudicis alteri parti fauentis.Et qui quamuis recuperare possit,non tamen cõmode, propter rei paruitatem,& magnitudinẽ sumptus in recuperatione faciendi,aut quia ex tali lite simultates orirentur,aut licet sine lite recuperare posset, non tamen sine amissione gratiæ, & amicitiæ illius qui debet,iuxta gl.sing.in c.Ius gẽtium 1.dist.modo in tali recuperatione hæ conditiones concurrant. I. ne aliquod ex prædictis inconuenien- 113
tibus sequatur. II. ne plus debito suo accipiat. III. vt restituat dãnum corporale aut spirituale, quod ex eo in aliquẽ redundaret, Gab. vbi sup.Sylvest.in Rosa aur.casu 37. IIII. vt res quam accipit,non sit aliena, nec furto nec latrocinio ablata, nec inualide, ab eo qui debet acquisita. V. vt caueat, ne iterũ tale debitũ sibi soluatur, eo quod debitor recordatus illius debiti, vel pœnitens voluntatis non soluendi illud,ei satisfacere velit. Cauebit autẽ satis,si quo modo honesto debitori aut eius hæredibus significet, nihil eos illo nomine vlli debere secund.S.Anton.2.par.tit.1.c.15.§.1. VI. vt illud vere & de iustitia sit 114
ei debitum:Multi enim decipiuntur,nostro iudicio,vsurpantes ex bonis suorum dominorum pro suorum obsequiorum satisfactione:quibus quamuis aliqua cõpensatio remuneratoria debeatur debito gratitudinis & antidoralis, non tamen debetur de iustitia vera & legali. Obligatio enim gratitudinis, quã antidoralem appellant, non parit actionẽ neque ius petẽdi,sicut obligatio legalis,per notata à S. Th.2. sec.q.58.& 106.& ab aliis in l.Ex hoc iure ff.de Iust.& iur.& l.Sed & si §. Cõsuluit,ff.de Pet.hæred. Ad noue autem quæsitũ hic,respõdetur affirmatiue, quod Martinus qui rem depositam apud Ioãnem clã accipit,pro debito quod Ioannes ei debet,tenetur reddere,vel manifestare ob latam excõmunicationem cõtra id accipientem, vel sciẽtem, quia nullo iure cõceditur, vt creditor accipiat in cõpensationem rem à debitore detentam, si non est sua, & ita est prohibitum per hoc seipsum præceptum. Credimus etiam decipi eos, qui putant sibi licere, authoritate propria vlcisci iniurias quas per iustitiæ ministros non possunt; quamuis gloss. l. Nullus C.de Iudæ.quam Paulus Castren. consulendo sequutus fuit in consilio. 203. dixit posse.Et etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui accipiunt aliquid occulte ob pœnam, quæ illis non debetur ante condemnationem: per gloss. c. Fraternitas.12.quæst.2.& alia, quæ in eius commento diximus. Notanda tamen sunt sequētia, primum, quod excommunicatio generalis episcopi qua monitione præmissa excommunicaret scientes & non reuelantes res subtractas alicui nec scienti quis eas subtraxit, non obligaret eū qui sic recuperauit, neque etiam id scientes, modo pro comperto haberent, eas pro debito legali fuisse subtractas, secus tamen si dubitarent, licet recuperans eas dicat, quod ad recuperandum suum, tantum quod iustum erat accepit: nisi tanta fide & virtute apud eos esset, vt merito propter eius dictum dubietatem ab animis suis depellere deberent, arg. gloss. sing. in l. Titio fundus. ff. de Condit. & demonstrat. & eorum, quæ addit ei Felyn. in c. Cum contingat, de rescript. Quæ procedunt etiam si Episcopus ita caeperint: vt recte probat Sylvest. verb. Furtum. quæst. 15. quicquid Rosel. dicat. Quod ipsum nobis videtur, quando datur excommunicatio specialis ob illam rem, quicquid dicat Sylvest. vbi supra. Tum quia quamuis specialis sit quoad rem, tamen quoad personas generalis
115 est, Tum quia excommunicatio maior generalis non ligat eum, qui mortaliter non peccat. cap. Nullus. cap. Nemo 11.q.3. vt in cap. Inter verb. pag. 130. num. 480. 11. quæst. 3. dicimus. Tum quia nemo se nec alium innocentem tenetur prodere, præsertim ad damnum & præiudicium. c. Quis aliquando. Tum quia vt idem Sylvest. ait verl. Nec mirabi dico, de pœnit. dist. 1. si intentio iudicis est vt manifestaretur, quamuis acceperit iniustam compensationem, intolerabilem errorem contineret, & ita non valeret c. 1. de re iudic. Tum quia clausula huiusmodi poni solita in litteris Apostolicis sub forma significaut, intelligenda est, quando scitur non fuisse acceptum pro iusta compensatione, aut dubitatur, per dicta in c. Inter verba, pag. 239. num. 792. & sequent. arg. l. Si procurator. ff. de Condict. indeb. Nec refert, an res sit deposita, vel non, quoad forum conscientiæ, quicquid aliqui dicant, arg. lud, ad l. Aquil. & c. 2. de Transl. Præl. Secundo, notandum quod si ab
116 eo, qui bene accepit iuramentum acciperetur, an sciret quis accepisset, posset respondere, se nescire, subintelligendo intra se nescire se aliquem qui male accepit, ag. c. Humanæ aures. 22. quæst. 5. & eorum quæ in eius Comment. dixi, & etiam supra cap. 12. num. 8. Tertio, quod indubium est id, quod doctissimus Medina in Cod. de Restit. de reb. restit. quæst. 11. scilicet, quod modo supra dicto recuperans contra voluntatem debitoris parati ad soluendum illi, peccaret, licet non tenetur restituere. per dicta supra eod. num. 112. Quarto, quod licet re-
117 tius aliquis non debeat regulariter accipere etiam occulte, quod est eius, qui restituere tenetur, & non vult, nec commode compelli potest vt suo

vt suo creditori satisfaciat arg. c. Forte, & c. Denique 14, q. 5. Vxor tamen potest de bonis mariti, qui debet & non vult soluere etiam contra eius expressam voluntatem, quia est socia adiutrix, Genes. 1. Et hoc faciendo adiuuat eum seruandam animam, modo sine scandalo id faciat Gab. in 4. dist. 15. q. 1. col. 8. & prouideat quo maritus intelligat se illi non debere, recuperata scheda remissionis ab eo cui soluet, aut alio modo, per prædicta supra num. 112.

Vigesimotertio, qui occulte accipit, quod dubitat an suum sit, ad illius tamen restitutionem non tenetur secundum Med. in C. de Rest. fol. 66. quandiu probabiliter an suum sit dubitat, quod non est satis tutum. Quia quamuis dubitetur, an sit eius, qui habebat, an eius, qui accipit, quoad proprietatem, certum tamen est, possessionem eius fuisse illius qui eam antea habebat, & sic iniuste illam teneri ab eo qui accipit, donec restituat, aut certo suum esse sciat, & sic tenetur ad restituendum arg. c. Sæpe, de Rest. spoliat. & l. 1. ff. de Furt. quæ habet furtum fieri quoad possessionem.

Vigesimoquarto, qui non soluit legata pia tempore & modo debito. c. Quia oblationes 15. q. 2. ad cuius peccati remissionem non sufficit propositum in posterum soluendi, si tunc soluere sine magno sui detrimēto potest per supradicta eod. cap. num. 66. & 68. Quod locum habet quamuis talia legata fiant tārum coram duobus testibus. Quia iuxta canonicum ius valent. c. Relatum 1. de Testam. non obstante contrario statuto, quod tanquam præiudicans libertati Ecclesiæ, non valeret. Imo qui scriberent illud & iudicarent secūdum illud, excommunicati essent, cap. Graue, de sentent. excom. Rosel. verb. Excommunicatio 1. 18. excommun. & infra traditur cap. 27. num. 32.

XXIII. Qui absque necessitate extrema aliquid ad edendum, 118
aut vestiendum accipit, cum restitutionis obligatione, quia illa licet excusset à tanto non tamen à toto. c. Si quis, de Furt. licet cum extrema quisque possit sine aliquo peccato accipere, non pro se solum, sed etiam pro alio, qui est in eadem, si de suo non debet nec aliter ei subuenire potest. c. Sicut hi. 47. dist. & c. Discipulos, de Consec. dist. 5. Remanet tamen obligatus ad restituendum regulariter exceptis certis casibus, vt dictum est supra eod. cap. nu. 61. quamuis oppositum communis dicat. Quæ procedere potest in re adeo parua, vt probabiliter credi possit, dominum eam gratis concessurum, & etiam in magna, quando extreme egenti constaret eum à quo accepit non solum eam ipsi mutuaturum sed etiam gratis concessurum si præsens esset quando eam accipit. Quæ ratio probabiliter credendi ex rei acceptæ 119
& eius domini circunstantiis colligi potest, scilicet, num sit diues, num liberalis, num cognatus & amicus eius qui accepit, num eleemosynas elargiri solitus; vt recte prædictus Medina notauit in Cod. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Restit.de reb.restitu.quæst.3.col.4. Inter omnes autem conuenit,peccare eos,qui extra necessitatem extremã occuite res alterius superuacaneas ad sibi aut alteri subueniendum accipiunt,c.Forte, & ca.Denique 14.quæst.5. Tum quia erogatio superfluorum non semper est debita pauperibus. Tum quia etiam quando est debita eis per dominos earum est facienda, & ad eos pertines pauperum & piorum electio, vt in Apolog.prædicta quæst.1.monit.77.probauimus:& consequenter alius nec pro se,nec pro alio accipere potest nisi vt prędictum est, & tradit S.Thom.Quodlib.8.art.12.communiter receptus. Necessitas autem extrema quæ sit infra cap.24.num.6.dicitur.

120 XXIIII. Qui aliquod animal domesticum in prædio suo damnum inferens occidit aut grauiter percutit,quia non est ei ius id faciend,sed solum expellendi ab eo & includendi, donec de damno dato dominus eius monitus satisfaciat §.Cæterum,Inst.de l.Aquil.& l. Quintus Mutius.ff.eodem & gloss. iuncto textu in cap. Si laicus, de iniur.& damno dat.nisi consuetudo, priuilegium, vel aliquod statutum contra disponeret,arg.cap.final.de Consuet.ca.Priuilegia,3.dist. & l.Omnes populi.ff.de Iust.& iur & trad.Angel.verb.furtum.§.12.

XXV. Qui venatum aut piscatum cũ iuste non posset prohibere cum obligatione restituendi emolumentum,quod verisimiliter impediuit Gab.in 4.dist.15.q.5.arg.2.conclus.5.corol.1.Arg.Lin laqueum,& de acquir.rer.dom. Et non potest iuste prohibere nisi concurrentibus quinque.Primum est authoritas Regia iusta, aut consensus populi liber à metu,aut præscriptio canonica sine vi & metu introducta.Secundum,vt ob occisionem ferarum extra loca prohibita,non puniat eos, qui non procurant dolis eas è prohibito loco extrahi vt extra illum eas capiãt,alias enim punire posset,arg.c.Ex tenore de Rescript.l.1.§.fullo ff.de furt. Tertium,vt prohibeat in suis propriis prædiis,quamuis,nostro iudicio,sufficit vt domini aliorum sua sponte in id consentiant,Arg.c.Scieti de reg.iur.lib.6. Quartum,Vt restituat omne damnum,quod illæ feræ alienis prædiis faciunt, quorum domini in damnum eorum non consentiunt,quãuis in aliorum damnum consentiant.

121 Parum tamen prodest quibusdam Magnatibus dicere sępius se restituros eiusmodi damna,& nunquam restituunt, & subditi timentes eos,& ministros eorum,& fugientes odium & indignationem & minas eorundem,quia eis sæpe opus habent,ea petere non audẽt,quę pterent ab aliis sibi paribus,quia eiusmodi metus etiam si alioqui non esset omnino iustus,inducit restituendi necessitatem, vt dictum est supra eod.Quod etiam Margarita confessorũ probat,scilicet ne venatores in locis prohibitis occidant, vel mutilent, saltem pro prima vice, quamuis id sancitum sit,quia eiusmodi seueritas non est exercęda nisi in consuetos id facere,& contumaces.Et consuetudo sic puniendi eos a prima

prima vice,iniusta videtur, quam qui seruaret, peccaret mortaliter, quod asserit Sylvest.verb.Restitutio 3.q.2.§.4.& verb.Venatio, sub fin.

XXVI. Qui est custos venatus,aut piscatus prohibiti, vt ceruorum,cuniculorum,auium, & Syluarum cæduarum aut pascuorũ con- 122
strictus ab iis,quorũ sunt illa iura:Custos,inquã,iuratus, aut sola fide adstrictus fideliter ea seruare, & non seruat arg.c.1.& c. Qualiter, de pact.& cap.Si vero,de iureiur.nisi sciret,eos,quos contrafacientes inuenisset,fecisse id necessitate,quæ eos à peccato excusabat,& nõ perquia dubitatio non excusaret, in dubio enim tutiora sunt eligenda c. Ail audientiam de homic.& c.Si quis autem, de Pœnit.dist.7. vbi late 123
de hoc diximus.Excusaretur etiam si sciret eos, quos in eiusmodi loeis inuenit, esse consanguineos, aut adeo domini prædictorum iuriam amicos, vt probabiliter credat illi eorum venatum placiturum. Non tamen sufficit inuentos tales esse qui si facultatem à domino perterent, obtinerent, sed eam petere nolunt. Ex hoc sequitur, peccare eum obligatione restituendi damnum custodes, qui dissimulant se videre prædicta loca prohibita ingredientes, quo cædant, venentur, aut piscentur in eis propter aliqua dona, aut quia sunt sui amici aut consanguinei: Quia tenentur præseruare à damno dominum ob iuramentum præstitum,& ob fidem datam Med.Cod.de Rest. de reb. restit.q.12.col.2.quamuis per ptędicta eod.cap.num.33.& seq.restituere quod ob id acciperent non tenerentur.

Vigesimoseptimo, qui custos se abscondit ne videatur ab iis qui ta 124
lia loca prohibita ingredi volunt, vt ingressos intercipiat, aut puniri faciat, secundum aliquos, quorum opinio dura nobis videtur, saltem quoad eos,qui permittunt ingredi:quo semel deprehensi iterum ingredi caueant, nec sinunt eos inferre damnum notabile in locis eiusmodi prohibitis: Tũ per ea quæ diximus in c.Inter verba 11.q.3.n.619. Tum quia oppositum omnes fere custodes faciũt, idque ab omnibus sciitur,& ita nemo se deceptum dicere potest,ar.c.Scienti,de Reg. iur. lib.6.Diximus supra(de custodibus, quos constituunt, qui iuste prohibent & possident)quia constituti ab iis qui iniuste & tyrannice proquos inuenerint,Arg.c.In malis promissis rescinde fidẽ 22.q 4.& cap. non est obligatorium,de Reg. iur. lib.6. Notandum tamen est iuste prohiberi venationem certarum ferarum certis temporibus, scilicet quando pariunt,aut ouã ponunt,aut nutriunt,aut tẽpore niuis,aut ne illis,vel illis instrumentis venatus fiat,aut ne talibus artibus venandi, quis vtatur:Quia eiusmodi prohibitiones in populi vtilitatem reduc dant. Sed qui talium prohibitionum tempore venantur, restituere quod venati sunt non tenentur, nisi post iudicis condemnationem

Med. vbi supra, & probatur per glos. receptam, c. Fraternitas 12. q. 2.

125 Vigesimooctauo, qui prohibet suis subditis, ne eiiciant, aut ne eorum dant feras, in suis prædiis damnum inferentes, cum intentione non restituendi integre damnum, aut postea cum esset notabile non restituit, Gab. in 4. dist. 15. q. 5. ar. 2. concl. 5. col. 2.

Vigesimonono, qui ad venandum profectus, permittit, vt canes sui noceant alienis auibus domesticis, puta gallinis, anatibus, anseribus, & id genus aliis, aut quod sui equi, & famuli notabile damnum inferant prædiis aut satis per quæ transeunt, aut eorũ fructibus, & nõ restituere, Hosthens. in summa de Pœnit. Omnibus de venatione prædictis addo id quod nemo hactenus attigit, & pauci confessarij inter iudicio, aduertũt, videlicet, quod Reges & Magnates prohibentes ne feræ palantes, quæ non sunt inclusæ occidãtur à dominis prædiorum, quibus nocent, non excusari à peccato per propositũ restituendi dãna etiam consequuta restitutione, magis quam excusatur fur, aut rapax per propositum restituẽdi quod furatus fuerit, aut rapuerit, etiam consequuta restitutione: Quia licet per eiusmodi propositum & restitutionem consequutã exculetur à peccato, quod admitteret non restituendo, non tamen excusatur à peccato quod admittit damnificando, aut capiendo aliena inuito domino. Aliud enim peccatum est damnificare, furari, vel rapere, & aliud damnum illatum, furto subtractũ, vel raptum non restituere, & ita excusatus ab hoc, nõ excusatur ab illo: ad diuersis non fit illatio l. Papinianus ff. de minor. b. c. Ad audientiam de Decim. Quare, qui per feras vel animalia domestica nocet proximi eo inuito, peccat mortaliter, etiam si postea cumulatissime damnum restituat, & consequẽter non solum oportet eum peruenire & confiteri, quod non sufficienter vel non debito tempore restituerit damnum illatum, sed etiam quod intulerit illud inuito domino.

Quod concionatores prædicare, & confessarij meminisse debebunt.

126 XXX. Qui habet columbarium illicitum, cum notabili alienorum præiudicio arg. cap. Si bos, de iniur. & l. 1. Si quadrup. paup. fec. dam. Proximus (illicitum) quale est, si oppottunis temporibus alimentum non præbeat, nec circum illud habet agros satos in quibus sufficienter, qualitem pro maiori parte columbæ alantur, nec qui tenet illud est paratus ad restituendum quodlibet damnũ notabile quod illæ fecerint quando ei constiterit: nec vnum damnum alio compensatur, puta, quia proximus eius cui suæ columbæ nocent, non habet totidẽ, quæ tantundem ei noceant. Quia concurrentibus aliquot borum tolerari potest, iuxta Palud. in 4. distinct. 15. quæst. 2. S Anton. 2. parte tit. 2. cap. 1. & communi. non autem quando ex illis damnum notabile proximi nascitur, sicut nascitur ex columbariis aliquorum prædiuitum, qui nec seruos agros, nec vineas colunt, & habent columbaria columbis conflua-

quæ ex satis subditorum vel vicinorum suorum viuunt, qui contradicere ob metum maioris damni non audent, secundum Maior. in 4. distinct. 15. quæst. 29. Quanquam, nostro iudicio, regulariter non peccant qui columbaria habent vbi non est lex, quæ ibi prohibeat, & est consuetudo, quæ id permittit, & populus non queritur, nec damnum notabile apparet, attento quod ad populi victum pertinent, & æque fere prosunt stercorando quam noceant pascendo, & eas Reges tolerant, & si non essent columbæ domesticæ, essent palumbæ Syluatiæ, vt sunt cornices & aliæ aues, quod optime Syluest. verb. Restitutio 2. quæst. 4. insinuauit.

XXXI. Qui in suo columbario certa semina spargit, aut aliqua arte vsus est, qua columbas ab aliis columbariis ad suum pertraheret, 128
cum obligatione restituendi si paruitas eum non excusat, Med. in Cod. de restit. de rebus restit. col. 12. Quod tamen limitandum videtur, vt procedat tantum in eo, cuius principalis finis est alienas inuescare, non autem in eo, qui principaliter intendit suas pascere, & tertiere, ne alio euocentur argumen. l. Si quis nec causam. ff. de rebus credit.

XXXII. Qui sibi accipit, aut includit animalia aliena domestica etiam fugitiua, vt eorum lanam, plumas, aut oua in vtilitatem suam conuertat, aut eis vratur. secundum Ioan. Maior. in 4. distinct. 15. q. 5. Quia ob fugam non desinunt esse cuius erant §. Gallinarum. Inst. de rerum diuis. Idem dicendum est de accipiente animalia domum redire solita, vt sunt sues, apes, paui, columbæ, cerui qui abeunt & redeant: Et de illo qui accipit aut occidit ea priusquàm illam consuetudinem reuertendi amiserint. §. Pauonum & §. Apium Inst. de rerum diuis. Naturalem §. 1. & 2. ff. de acquir. rerum domin. Quam amisisse 129
videntur cum ad horas & dies consuetas bis redire desinunt, post quę accepta capientium fiunt iuxta glos. l. De quibus, ff. de legat. Apes tamen, aut examina antequam in aluearijs includantur, & aliæ aues ex alienis arboribus acceptæ fiunt accipientis, qui per hoc furtum non committit, etiam eas in alieno prædio accipiendo, priusquam ab ingressu eius, aut ab ascensu arboris à domino prohibeatur: imo nec si postea, licet tunc iniuriarum teneretur. l. Naturalem §. Pauonum, & §. Cerui. ff. de Acquir. rer. dom. Prohibitus autem videtur tacite, si prędium est muro aut sepe cinctum.

De Participantibus in damno dato.

SVMMARIVM.

Participantes in malo capiũt vt peccent, & ad restitutionem teneantur, ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mero 119 ad 140.
Damnum à multis adunatis aliquo duce, vel sine duce datum à quo restituendum, nu. 130. & 141. & à quo datum à multis non adunatis, nu. eod.
Restitutiones qui fauore vel consilio impedit nu. 131. & 132.
Ratum qui habet damnum iniuria datum, nu. 133.
Excommunicatus quando qui non manifestat, nu. 134. & seq.
Custos qui non bene custodit, nu. 136.
Impedire furtum quis & quomodo teneatur, nu. 136.
Damnum quod tutor aut procurator infert vt suæ parti prosit, nu. 137. & 138.
Furatur qui aliquid ab eo qui illud petitum debuisset, aut multa parua, numero 119. 140.
Restituat fur, & malefactor, impensas factas ob ablata, & interesse, nu. 140.

130 XXXIII. Peccat qui cum multis adunatis sub vno duce sine quo vulgus ait, caporali, vel sine illo ad furandum, aut damnificandum vadit l. 1. ff. si famil. furt. feciss. die l. Ita vulneratus, ff. ad l. Aquil.

Restituere autem non tenetur, nisi id quod ad eum peruenit, & ad cuius talis causa fuit, quod sine ipso illud non fuisset illatum, ita quod si fuit causa totius, tenetur restituere totum aliis non restituentibus, & si partis partem, secundum posita sup. à nu. 17. Vnde si multi singulatim vineam aliquam ingrediantur alij aliorum ignari, & vnusquisque que suum racemum capiat etiam quoadusque nullus in ea relinquatur, nullus eorum mortaliter peccat, nec restituere tenetur, & minus tota multitudo, quia nullus eorum damnum notabile fecit, nec est causa quo fieret, nec in id consentit.

131 XXXIIII. Qui procurat vt Rex, aut Magnas, aut iudex suum cuiquam tollat, vel ne cui quod sibi debetur restituatur, neue ad id debitor cogatur, quod multi Magnates & familiares Regum, aduocati & procuratores sæpe faciunt, qui non solum mortaliter peccant, sed etiam restituere tenentur.

132 XXXV. Qui male consulit scienter & dolose, imo & si bona fide, sed non adhibitis studio & diligentia debitis, ad veritatem assequendam. Quare qui consulunt, caueant nimium suæ scientiæ vel prudentiæ fidant.

XXXVI. Qui alicuius acumen aut fortitudinē laudat, aut ignauiam & demissionem vituperat, quo eum ad damnum proximo inferendum mouet, & totum damnum restituere tenetur; quia ad id exhortari videtur.

133 XXXVII. Qui audiens aliquem alteri suo nomine nocuisse, illud ratum & gratum habet, quia mandare videtur, c. Ratihabitionem de Reg. iur. Quod solum intelligitur iuxta Angel. verb. Furtum, 4. 5. quando qui nocuit, non nocuisset, nisi existimans eum cuius nomine nocuit, illud ratum habiturum. Sed huic moderationi raro (nostro iudicio) locus erit. Quia raro, aut nunquam continger aliquem nomine alicuius nocere alteri, nisi existimantem illud gratum illi fore. Quanquam si eius nomine factum non fuit, aut gratum illi non fuit, quatenus suo nomine factum est, licet opus in se illi placeat, ad nullam restitutionem tenetur, quamuis peccet, per c. Cum quis, de sent. excom. lib. 6. & cap. Ratihabitionem c. Ratam de Reg. iur. lib. 6.

XXXVIII. Qui testis à iudice legitime interrogatus, an sciret tale furtum, sciens tacet, & ob illud damnificatus suum non recuperat, & restituere tenetur c. 1. de Crimin. fall. si nō tacet propter metum alicuius periculi sui status, aut personæ, aut bonorum iuxta S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 19. §. 7. & arg. c. Quisquis, 11. q. 3 & Scotum in 4. dist. 15. q. 2. Sylu. verb. Restitutio, 2. q. 6. Notandum tamen est, quod si episcopus excommunicationem promulgauit contra eos qui non manifestauerint eum qui tale furtum fecit, sciens manifestare non debet, quoadusque eum iuxta ordinem correctionis euangelicæ moneat & inducere debet, vt mandato Episcopi satisfaciat, & si fur satisfecerit, eum manifestare non debet, nec etiam si non satisfaceret, si illud probare non potest, quia quando præcipitur, vt qui talem rem scit, eam per denunciationem manifestet, intelligitur de eo quod scit & probare potest. vt diximus copiosius quam alij in Rep. cap. Inter vestes prodesse, & non obesse c. Hoc videtur 22. q. 5. Sed si admonitus satisfacere nollet, & admonitor probare potest, manifestare debet, quia alias excommunicationem incurreret, & damnificato, quod ob suum silentium recuperare de suo omisit, restituere tenetur Io. de Anan. in c. Qui cum fure, de furt. nisi ob iustum metum taceat, vt proxime dictum est. Per quæ respondetur negatiue ad noue quæsitum An vxor, filius, aut Cognatus, alicuius delinquētis abscondens aliqua eius bona in aliquo monasterio, aut alio loco, ne à Iudicibus sequestrentur, teneantur ipsi, vel alij eius rei cōscij, manifestare illa, propter excommunicationem, aut iuramentum, quibus iubentur id facere, si omnia abscondita pertineant ad compensandum debitum dotis, vel aliud, aliqui contra. Oportet autē cauere, ne iterum peti possit id ad quod abscondita sufficiunt, instar illius, qui clam accipit aliquid de bonis creditoris, in sui debiti compensationem, de quo suprà, num. 113. Non dixerim tamen esse, (Per denunciationem) Quia si iudex post semiplenam probationem coram ipso factam, & ad plenam probationem præcipit, vt qui illud scit ad testificandum veniat. iuxta c. fin. de iureiur. & cap. ad nostram, eod. tit. tenetur ire ad deponendum quod scit, licet admonitio euangelica non præcesserit, nec probare possit. Quia illi non præcipitur vt denuncier, sed vt testificetur Ang. verb. Denun-

134

135

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciatio §. 3. nisi sit persona à testificando eo casu excusata ob cognationem, vel aliam causam de quo infrà cap. 25. num. 48. & sequentibus dicetur.

136 XXXIX. Qui constitutus custos ciuitatis aut agri damno notabili, quod fieri videbat, saltem vociferatione, non obstitit, cum obligatione restituendi in solum per dicta suprà eodem. Quamuis qui ad id ex officio non tenetur, licet peccet si malitiosè tacet, restituere tamen non teneretur, per dicta ibidem, Imo nec peccaret, si absque malitia per negligentiam, aut modestiâ non se ingerendi negotijs alienis id facere omittat. Sed si ex officio, aut dignitate, tenetur impedire, & administrare iustitiam, quia est Princeps, aut iudex, peccat & restituere tenetur iuxta mentem S. Tho. 2. sec. q. 62. art. 7. & suprà quæ adiunctis etiam iis, quæ S. Anton. & Angel. dicunt, & quæ nostri scribunt in cap. Quantæ, de Sent. excomm. & nos in c. Inter verba, n. 93. pag. 108. nu. 714. diximus.

XL. Qui iudex non facit parti damnum restitui cum posset, siue sit Reipubl. siue personæ particularis cum obligatione restituendi, iuxta Scotum communiter receptum in 4. dist. 15. q. 2.

137 XLI. Qui curator, procurator, & alienorum negotiorum gestor, administrator bonorum alienorum & filius, qui res sui patris tractabile infert, & ad restitutionem in solidũ tenetur, si principales non qui nomine sui principalis, & ob eius vtilitatem alicui damnum norestituant, & ex eorum bonis restituere potest, si adhuc eorum administrationem retinet, & prudenter faciet restituendo, ita vt ab ipso

138 postea domini reposcere non possint. Et si iam dictam administrationem non habet, & est adeo inops, vt satisfacere non possit, debet dicere principalibus si ignorant quo satisfaciant. Et si illi restituere noluerint, tenetur restituere si potest, occulte tamen potest accipere de eorum bonis tantundem quo satisfaciat, obseruatis conditionibus seruandis ab iis, qui occulte sua debita recuperant: quæ possunt fusius suprà eod. cap. nu. 113.

139 XLII. Qui occulte aliquid accipit ab eo, cui non displiceret acceptio sibi nota, sed occulta sic, is licet peccet venialiter, non tamen mortaliter: Quia eius acceptio, aut retentio non est contra voluntatem Domini, sed modus solum accipiendi, quod ad peccandum mortaliter non sufficit, vt definierunt bene Adrian. in 4. de Restit. & Caiet. in summa verb. Furtum. Id quod sæpe filij ob verecundiam parentum faciunt. Serui etiam & famuli accipientes à suis dominis panem & fructus quibus vescantur, credentes dominum illa concessurum esse, si ab illo peterent, aut si illic inueniretur, quamuis nollet, vt se inde

140 acciperent. Dixi (quibus vescantur) Nam qui caperent ad donandum vel vendendum alteri, vt solent aliqui panem coctum, vinum, aut incum-

ticum, aut alia similia mortaliter peccarent, & tenerentur restituere. Quia non solum modus sed ipsum factum inuito domino fit. Qui tamen minutatim vno die quid exiguum, puta quadrantem seu quatrinum, & aliis multis diebus singulis tantundem caperent, nulla vice peccarent, nisi venialiter, etiam si taliter accepta, ad notabilem quantitatem crescerent: modo iam inde à principio, vel postea non haberent animum furandi notabilem quantitatem, per illa parua furta, siue tamen cum hoc animo, siue sine illo perueniatur ad quantitatem notabilem, restituenda videtur illa. Quo fit, vt inueniri possint furta solum venialia, quæ obligent ad restitutionem sub pœna peccati mortalis. Quæ limito procedere in eo, qui continuato tempore sine magnis interuallis illam notabilem quantitatem conflaret, non enim diceremus teneri ad restituendum sub pœna peccati mortalis illos famulos qui aliquot diebus vnius mensis aliquot eiusmodi furta facerent, & post alium vel duos menses totidem, & post aliquot alios totidem &c. ita quod in fine trium vel quatuor annorum conflarent summam etiam duplo maiorem, quam sit illa, quę semel accepta peccatum & restituendi necessitatem induceret.

Ad dubium autem 16. P. Vincen. scilicet, An fur teneatur restituere impensas quas furtum passus fecit in quærenda re sibi furto subtracta? Respondeo, quod sic, eas quas vir prudens & bonus facere debuisset, quia earum causa fuit, & non solum fur, sed etiam quilibet alius malefactor tenetur ad interesse damni, etiam extrinsecum, lege Qui tabulas, & l. is cui, 3. fin. ff. de furt. & glo. recepta in l. 1. verb. casibus & verb. consequenter, C. de sent. quæ pro eo, quod int. prof. Cur ego confessarij non obligant eos ad illud restituendum? quia forte nesciunt damnum, aut probabiliter credunt damnum passos contentos fore restituto principali, quæ solutio quædam est l. 1. ff. Qui satisd. cogant.

XLIII. Qui impedit aliquem euntem ad impediendum damnum quod tertius inferre volebat quarto, & ad restitutionem tenetur, licet aliter non iuuaret tertium, quia impediendo opitulaturum, inducebat, videtur iuuare nociturum, vt recte innuit Medina in Cod. de Restit. fol. 39. Peccaret etiam cum obligatione restituendi, qui aliquos amicos, aut famulos mitteret ensibus districtis ad terrefaciendum, aut ad alium iocum, aut ludum, si ex eo damnum sequeretur, nisi adhibeat diligentiam debitam ne damnum notabile fieret, Argum. cap. Presbyterum, & cap. Lator, & cap. Continebatur, de homicid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De peccatis patrum circa bona filiorum.

SVMMARIVM.

Pater circa bona filiorum peccat his modis mortaliter nu.141.& 151.
Peculium filiorum quadruplex Castrense nu.142. Quasi Castrense. & nu.
tale omne peculium clericorum nu 142. Aduentitium num.143 Profecti-
tium nu.144. An sit mixtum nu 144
Donare pater filio nisi in his casibus non potest nu 145.
Donatio facta à patre filio quando valet nu 146.& seq.
Filius qui plus aliis patri seruit quid obtinere debeat.nu 148.
Donatio coniugis facta coniugi.quæ valet.nu 149.
Legatum à patre relictum filiæ cui dos debetur,an compensetur nu 150.
Filia renuncians legitimæ cum iuramẽto,& enormi læsione, vt teneatur nu 151.

141 XLIIII. Peccat mortaliter qui pater tractat aut dat bona filiorum suorum aliquo modo indebito infrascripto num.151.cum obligatione restituendi de qua ibi. Pro quorum intellectu,præsupponendum. Primum, quod quatuor bonorum genera, aut peculiorum, filiis viuentibus parentibus habere possunt, scilicet Castrensia, quasi Castrense, aduentitia,& profectitia.Secundum, quod Castréle est quod filius in bello acquirit l.Castrense.ff. de Castréſi pecul.cum eis annot. & in Rub.C.eod.& hæc bona solius filij sunt, tam quoad vsumfructum quam dominium,& in eis pater nihil habet,secundum omnes.Hin.C. de inoffic.testa.l.1.§.fin.ad Macedon. Bart.in l. si forte. ff. de Castrens.ea.

142 peculio,in tract.de duobus fratrib.Tertium,quod quasi Castrense est quod filius familias acquirit officio aliquo publico,puta Medici,&c. uocati,scribę,aut magistri in aliqua septem artiũ liberalium,aut quibus alio publico propter quod stipendium publicum accipit, aut beneficio Regis, vel Reginæ, l. Cum multa C.de bonis quæ liberis, & quod clerici suo officio clericali,aut suis beneficiis curam animarum habentibus aut non habentibus,cum administratione,aut sine ea acquirunt, quoniam etiam quælibet alia bona clericorum, saltem quæ acquirunt post clericatum,iure communi sunt quasi castrensia.Archid. Presbiteros, C.de Episcop.& clerie.secundum Host. Panor. & Commun.in c. Quia nos, de Testam. & c.Constitutus de Restit.in integ. In quibus nil plus habet iuris pater quam in Castrensibus l. Non solum C.de bon.quæ libr.quod an de consuetudine seruetur,infrà dicetur. Quartum, quod peculium aduentitium est peculium filij fami-

143 lias non castrense, nec quasi Castrense aliunde quam à patre & ex bonis eius & ob gratiam illius principaliter habitum,qualia sunt bona illi hæreditario iure à matre aut à suis cognatis, aut amicis & labore, industria, aut fauente fortuna parta: per notata vbi sup.In his bonis, aut peculiis proprietas est filij, & vsus fructus patris quandiu vixit regulariter d.l.Non solum,& l.Cum oportet C. de bon. quæ lib. Aliſi,cum qui donauit aut reliquit filio,vetuit,ne patri quæreretur vsus fructus.Auth.excipitur eod.tit.& in casu Auth.Idem,eod.tit.& cum in bonis filij sui cum fratre succedit secundum ius commune, Auth. Item C.eod.Dixi(iure communi) Nam secũdum leges Regni Castellæ solus pater filio succedit per l.6.& 7.Tauri, & etiam secundum leges Lusitaniæ tit.75.lib.4.ordinat.quamuis fratres habeat, nec ad dividendum inter reliquos fratres tenetur secundum omnes in l. fin.C. de Collat.& l.Cum antiquis.C.de inoffic.testa.

Peculium vero profectitium est peculium filij Familias habitum 144
à patre aut eius causa,aut de eius bonis nec ad bellum, nec ad officia publica pertinens: & in his tam proprietas quam vsus fructus est patris. Nobis tamen videtur, esse aliquod mixtum partim aduentitium partim profectitiũ, scilicet, quod filius suo labore & industria ex bonis paternis,aut in eisdem acquirit,quicquid dicat Syl.Nam quamuis recte dicat, quòd quicquid filius ex illis bonis acquirit aut patri acquirit,aut furatur:quod tamen filius,ob suum laborem & industriam promeretur, eius est,& tanto plus, quam cæteri fratres debet habere de bonis paternis,quanto plusquam illi in eis quærẽdis laborauit,aut certe tantum quantum mercedis solui debet alij extraneo qui tãtundem laboraret,aut potius dimidium eorum,quæ de bonis, & pecunia etiam clandestine accepta per suam industriam lucratur per singulam doctrinam Bart.in l.1.§.Nec castrẽse col.3.ff.de Coll.bono.quam plurimorum authoritate fulcit Decius in l.Illud C.de collat.à nu.10. Quod intelligendum est concurrentibus duobus, alterum est, quod filius patrem sustentare non teneatur,quia habet vnde alatur l. si quis à liberis, §. Idem ff.de lib.agnoſ. & l. Nensenius ff.de negot.gestis & l.Alimenta C.eod.cum eis annot.per glos.& doctores.Alterum,quòd expresse aut tacite protestetur se eo animo seruire, vt pater ob suam operam & laborem det ei tantum quantum alteri extraneo dare deberet, si ipse ei non seruiret. Meritum etiam filij prædictum attendi potest,ad effectum,quod pater donare aut relinquere poterit tantum plus ei quam eius fratribus, quantum alicui extraneo ob similia merita dare deberet, ita quod id non computetur in sua legitima, iuxta communem Bart. in l.1.§.Castrensia,ff.de Cast.pecul.& l. Si donatione C. de Coll. Et quanquam hæc duo dicta colligantur ex eo quod statim in eod.c. nu.seq.& nu.148.dicetur,visum tamen est hic declarare, quia est res quotidiana & parum ab aliis resoluta. Quintum,donationem à fratre factam filio,qui est sub ipsius potestate,non valere,nec à filio 145
factam patri,quia pro vna eadé persona reputantur l.fin. C.de Impub.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi primo, facta à patre in dotem aut matrimonium l. Pomponius Philad.ff.famil. erciſc. & ff.de Coll.bon.& de Collat.dot. per totum. II. mobiliũ facta pro bello C.Famil.erciſc.l.4. III. vſusfructus quod in bonis filij aduentitiis habet pater, vt in l.Cum oportet & Imon lum §. fin autem C.de bon.quæ lib. IIII. facta pro meritis & fe tiis in tantum quantum pater dare alicui extraneo ob ſimilia me teneretur, iuxta Bart.communiter receptũ l.2.§.Caſtrenſi, ff.de Ca pecul.& l.Si donatione,C.de Coll.& l.Frater à fratre ff.de cõd Et in foro cõſcientiæ ſufficit ea eſſe vera arg.not.in c.Tua,& cl de ſponſ.Sed in foro exteriori probari debent, nec ſufficit patrem cere ea vera eſſe, iuxta eundem in l. Si ſortè,de Caſt.pecul. Quia non habetur dicenti de ſe alium benemeritum eſſe, quando id requ tur ad hoc vt iure aliquid facere poſſit, qualis eſt hæc donatio eundem & commun. Et cum dubitatur an pater filio doner ob me ta, vel ob meram liberalitatem præſumendũ eſt dare ob merita receſſerunt,& aliàs ob liberalitatem iuxta glo. communiter

146 in d.l.Si donatione C.de collat. V. facta in omnibus caſibus in q bus donatio à marito facta vxori ſuæ,aut ab vxore facta marito let,qui referuntur infra nu.150.Quia iuxta doctiſſimũ Azon. in ſu ma de donat. donatio inter maritum & vxorem, & donatio inter trem & filium communiter æquiparantur.Notãdum tamen quod donatio patris,& matris facta filio,quæ non eſt remuneratoria quia

147 bet valeat, aut eorum morte confirmetur, quia in vita non revo runt, Si tamen excedat quantitatem de qua patres libere diſpon poſſunt, iuxta varias leges diuerſorum Regnorum, quas ſtatim bimus, & legitimæ reliquorum filiorum præiudicat reuocando quantum opus fuerit ad præiudicium eorum excuſandum l.1.C. inoff.donat.& l.1.C.de inoff.dot.

148 Sextum, quod ſi vnus filius patri ſuo ſeruit, & alij non, quamuis pater pro remuneratione eius meritorum dare poſſit, quanti illa rita valent,& quantum extraneo alicui dediſſet,ſi tamen non dat filius in vita cum patre conuenit, vt ſua merita remunerarentur, tem vt extraneo, nec proteſtatur ſe ab eo, aut eo mortuo, ab eius redibus petiturum, à ſuis fratribus hæredibus remunerationem quam ratione ſuorum meritorum poſcere non poteſt. Quia illud more filiali facere cenſetur, argu. l. Neſennius ff.de Neg. geſt.l.1. Alimenta,C.eod.

149 Septimum, quod donatio à marito facta vxori, aut ab vxore to poſt contractum matrimonium de præſenti, aut ante pro re, quo contractum iam fuerit,non valet, & donator antequam riatur cum libuerit reuocare poteſt,l. 1. ff.de donat.inter vir. & quamuis fiat per tertiam perſonam, & per modum remiſſionis

biti l. Si ſponſus, ff. eodem excepto quando Imperator aut Rex donat Imperatrici aut Reginæ,aut illa illi,C.eod.l.pen. Et quando donatur pecunia pro reſtaurandis rebus igne abſumptis,ff.eod.l. Quod ſi vir. Et quando donator pauperior ob talem donationem non efficitur, quamuis recipiens ditior fiat. Et quando recipiens non fit ditior,quamuis donator pauperior fiat.Et quando donatur pro tempore in quo matrimonium perficietur,ſcilicet,vt res fiat mariti,aut vxoris,quando alter eorum morietur,l.Sed interim ff.eodem. Et quando donatio fit mortis cauſa,vt donatarius poſt mortem donatoris id habeat vt in d.l.Sed interim, modo ſe in vita reuocandi facultate non priuet ſecundum glo.in d.l.Sed interim.Et quando vxor marito donat, ad aliquem honorem aut dignitatem conſequendam, l. Quod adipiſcendæ.ff.eodem.Et quando maritus extante matrimonio, vxori omnem dotem promiſſam,aut aliquam eius partem remittit gloſſ. ſing.& ibi Cyn. & Buld.in l.Si conſtante, de donat.ante nuptias. Remiſſio tamen alterius debiti non valet. Et quando matitus vxori ſuæ in menſem aut annum, aut quandiu ſuperſtes fuerit, pro victu ſuo,& ſuorum, certum quid pro æſtimatione fructuum dotis & non amplius deputat.vt tenet glo.in l.Ex animo ff.de donat.inter vir.& vxor. per illum textum.

Octauum, quod pater,qui legatum aliquod filiæ cui debebat dotem,relinquit,videtur relinquere in ſolutionem, aut in partem ſolutionis illius,c.Qui abſtulerit 12.quæſt.2. Quia eſt debitum, quod legi debetur.

Nonum,quod ex prædictis colliguntur modi, quibus pater contra 151
filios peccat mortifere. Primus, accipiendo ſibi vel alteri aliquid notabile à ſuo filio fam.ex bonis caſtrẽſibus,aut quaſi caſtrenſibus, aut fructibus eorum cum obligatione reſtituẽdi arg.c. Qui abſtulerit,12. q.2. II. accipiẽdo ſibi vel alteri aliquid notabile quoad proprietatem de bonis aduentitiis ſui filij familias. III. adminiſtrando ea ita male vt notabiliter lædatur ſiue vſum fructũ habeat, ſiue non, quo caſu alij fratres hæredes poſt obitum patris damnum illud quum bona inter ſe diuiſerint, refarcire tenebitur. Sed ſi pater vſum fructum eiuſmodi bonorum habebat.& non damnificauit proprietatem, ſed ſolum fructus illorum, nec pater nec fratres ob illud ad aliquam reſtitutionem tenentur Angel.verb.Peculium §.24.Sylu.eod.verb.q. 15. IIII. indu- 152
cendo per metum ſaltem reuerentialem,aut dolum & fraudem ſuum filium,vel filiam, vt ſuæ legitimæ vel patrimonio renuntiet cum iuramento ſe contentam fore dote minore legitima,cum obligatione reſtituendi arg.à Cõtrario,c.Quãuis,vbi Dominic.& alij de pact.lib.6. Diximus(Per metum aut fraudem) Quia ſi ſpõte id faceret, teneretur ad ſeruandum iuramẽtum, etiam ſi enormiter,vel etiam enormiſſime

Universidad de Deusto
Biblioteca

læderetur,in foro conscientiæ,quamuis non in exteriori, quia ex tali damno dolus aut fraus præsumitur secundũ Petrum Anchar. cons.38. & in reg.Accessorium, de Reg.iur.lib.6.& late Decius cons. 180. quæ tamen præsumptio in foro cõscientiæ cessat iuxta not.in c.Is qui,& c. Tua , de sponsal. Qua distinctione contrariæ opiniones relatæ per Decium in d.cons.180.& 26.& 182.facilis componi possent.

De peccatis mariti circa bona vxoris,& è contrario.

SVMMARIVM.

Maritus vt peccet si accipit ex bonis vxoris suæ paraphernalibus.nu.153.
Vxor vt peccet, si accipit ex bonis mariti etiam ad largiendum eleemosynas nisi octo casibus n.153.& seq.& quãdo potest occultare bona mariti.n.154.
Bona paraphernalia quæ sunt.nu 153.
Eleemosynam quando vxor largiri potest.nu.153.& seq.

153 XLIII. Qui maritus sibi aut alteri accipit aliquid notabile ex bonis quę præter dotem vxor habet, quæ græco vocabulo paraphernalia lex appellat: nam alienum contra ius vsurpat. Bona paraphernalia sunt bona, quæ vxor sibi reseruat, præter dotem quam marito pro oneribus matrimonij dedit l.Si ego §.Dotis ff.de iur.dot.

XLIIII. Quæ vxor sibi aut alteri accipit ex bonis mariti notabilem quantitatem contra eius voluntatem pro cognatis , lodicibus, pigmentis,& id genus aliis,cum obligatione restituendi S.Thom.2. sec.qnæst.62.art.1. Quia nec eleemosynam ex bonis mariti,aut communibus absque eius facultate dare potest,nisi Primo,extreme egenti,cauendo tamen ne ob id maritus egeat extreme c.Pasce,86. dist. Secundo , vbi consuetudo regionis haberet , quod vxores eleemosynam panis, aut vini largiantur, ibi enim credere potest,id placuisse marito:quamuis expresse id prohibet:quia verisimile est id maritum facere, ne eleemosynas extra modum consuetum tribuat. Si autẽ crederet eum vere nolle, vt etiam consuetam & moderatam faciat, debet se ab ea facienda abstinere,iuxta San.Antonin.2.part.tit.1.cap.16. §.1. argument.cap. Per tuas 3.de Symon. Tertio , cum facit ad euitandum aliquod damnum mariti temporaneum vt Abigail 1. Reg.25. fecit.Et eãdem ratione,imo fortiori,si eam facit ad proprium damnum spirituale euitandum, vt cum maritus est malignus, & illa moderate largitur,vt Deus eum illuminet,& ad pœnitentiam conuertat, modo sine eius scandalo faciat argumen.cap.it.Nihil,de præscript. Quarto, si maritus

si maritus est amens. Quinto,si maritus est absens:quia tunc administratio domus ad eam spectat, nisi per illum aut superiorem aliter statuatur Palud.in 4. distinct.15.quæst.3.artic.6.concl.2. Sed quia nec eius dicta , nec ratio iure firmo nituntur, verius est eam in his duobus casibus non posse dare ad summum, plusquam eius maritus valens & præsens largiri solebat. Sexto , quum maritus pro eius victu certum quid illi deputat, & ex eo parcius viuendo reliquat aliqua in pauperes eroganda iuxta eundem vbi supra. Septimo,si habet bona 155
paraphernalia,de quibus ad voluntatem vxor statuere potest, nisi vbi consuetudo & statuta prouinciæ aliter decernerent. Octauo,si dedit marito dotem ad sustentandum sufficientem , & nihilominus nouit aliquam artem texendi,aut suendi,aut acu pingendi,vendendi,emendi , aut aliam similem , qua non deserendo debitam domus administrationem lucratur. Quo possent conciliari opiniones contrariæ gloss.l. Sicut ff.de oper.libert.& Theolog. Thom. Richard. & Palud. vbi supra:siquidem ex ita lucrifactis libere impendere potest,vt sentit Bartol. in l. Caio ff. de alim. & cibar. legat.modo, vt sancte dixit Astensis,sua familia eo non indigeat:quia de præcepto charitatis primum domesticis subueniendum est,cap.Non satis 86.distinct.& l. Si patres,C. de seru.& aq.& modo lucra non sint communia inter maritum & vxorem, & administratio sit marito reseruata, vt communiter sunt in omnibus Hispaniæ Regnis.

Adnotandum tamen , quod si maritus est prodigus , vel decoctor, potest licite vxor accipere elam aliqua , vt necessitatis tempore, domui suæ prouideat , adeo quod marito etiam id imperanti, non tenetur omnia, quæ habet illi tradere,Ang.verb.Furtum.

Ad noue autem hic quæsitum , respondimus affirmatiue, quod etiam in foro conscientiæ potest vxor totam dotem repetere mortuo marito , esto , quod ille multa superflua impendisset in eam ampliando & ornando, quia iura cum onere conseruandi eam vxori, fecunt eum dominum eius,l. Doce ancillam, C. de reiuend.& l. In rebus,C.de Iur.dot.& cap.Per vestras,de Don.iat.vir. & vx. & alia quæ nunc attulimus.

Ad alterum hic noue quæsitum , respondimus, quod maritus tenetur restituere vxori,non solum dotem integram,sed etiam ea quæ bene vel male impendit de bonis paraphernalibus eius , non tamen quæ de lucris communibus : quoniam illa sola quæ tempore diuortij inueniuntur lucrifacta , censentur lucra:reliqua. n. licet pro dimidio lucrifierent vxori,lucrifiunt tamen reuocabiliter,ita quod maritus ad quem spectabat libera illorum administratio , potuit bene vel male administrando illa , sibi & vxori reuocare, vt tradit Io. lup. in rub.de donat.inter vir.& vx.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad tertium nonæ quæsitum respondimus, quod vxor etiam si maximam dotem dederit marito, non potest absque eius licentia donare de illa 40.aureos,etiam Nutrici suæ. Nec obstat citata in contrarium de pupillo,quem aiunt non teneri ad restituendum ea, quæ de suis bonis clam tutore impendit,nec deponentem qui de rebus à se depositis clam depositario idem facit, quia vterque horum tenetur ad impensum illud sibi in redditione rationũ, quòd effectu est restituere, arg. c.Veniens.2.cum similibus de restib. Nec refert ac minutatim iteratis vicibus, an vna eos dederit, quum à principio 40. dare statuerit, per dicta supra eod.num.140.

Ad alia quatuor nonæ hic quæsita, sic in summa respondimus. Primo, quod etiam Portugallia vbi ipso iure omnia bona mariti & vxoris communicantur, donatio mariti de mobilibus, etiam sine vxoris consensu valet,quoniam apud maritum est tota administratio bonorum,& potest solus regulariter alienare mobilia, licet non immobilia, iuxta tit.6.lib.4.ad fin.& tit.8.lib.4.ordin.Lusitaniæ.Secundo,quod tenetur tenetur tamen computare illa in partem suam, imo & facere quod vxori suæ id innotescat,vt in partitione tantundem plus sibi detur, per prædicta. Tertio, quod donatarius qui credit maritum non manifestaturum id vxori,nec in sua parte clam illa donatum computaturũ,tenetur eam eius rei admonere. Quarto,quod idem est dicendum de marito,qui in terris vbi lucra fiunt communia, donat aliquid clam vxore sua,quia licet impẽsa eius prouida, vel prodiga diminuat lucra,non tamen id facit donatio quæ illi non permittitur ficut illa.

De peccatis filiorum circa bona paterna.

SVMMARIVM.

Filius mortaliter peccat cum obligatione restituendi aliquid ex bonis patris accipiens,num.156. Quamuis sint aduentitia aut profectitia &c. num. 157. & 158. & sequent.

Filius qui ex patris iam mortui pecuniis lucratur. num. 161. & quid de illo sibi contemplatione sui patris: Et quid de sumptibus fratru sui scholastici. num 162. Et quid de sumptibus bonorum aduentitiorum. num.163. & 164. Et quid de pœna soluta pro eius delicto,& de impensis in nuptiis eius factis & quid de iocalibus num.165. & seq.

Legitima filiorum varia in variis Regnis.num.158.

Filius studiorum impensam à patre factam an &c num.159. & 164.

Filio donatum patris intuitu.num.162.

Filij lucra de patris pecunia facta.num.161. & seq.

Vxor an domina,an vsuaria iocalium.num.166.

XLV. Qui filius aliquid notabile ex bonis patris contra eius vo- 156
luntatem accipit: Quia filius nullum ius in bonis patris viuentis habet,quam quod debet ali ex eis,si ex suis non potest.l.Si quis à liberis, §.Idem,ff.de lib.agnos. Et ita quod ex eis acceperit, patri, aut saltem eius hęredibus,singulis pro rata restituere debet,nisi pater viuęs illud ei condonarit,iuxta S.Anton.2.par.tit.1.cap.15.§.1.etiam si bona ex qui bus id accipit forent sua aduentitia aut profectitia,per supradicta eod. cap.num.153.Et etiam si accipiat ad eleemosynam dandam non egen- 157
ti extremeimo & si ad dandum egenti extreme,si eius necessitati mutando subuenire potuisset, per supradicta eod. cap. num. 90. Potest etiam licite accipere quando probabiliter coniicit patrem suum eo contentum fore, vt cum de eius licentia peregrinatur, aut in peregrinis gymnasiis versatur, tunc enim probabiliter credere potest, ratas habiturum patrem eleemosynas illas, quas instar sui similium facit, argum.l.Si longius.ff.de Iudic.cum ei annorat.Potest etiam,quum bona ipsius aduentitia ad eum spectant, etiam quoad vsum fructum cuiusmodi sunt in casibus relatis supra eodem cap.num.60.

XLVI. Qui filius accipit sibi vel alteri ex bonis patris datis ei 158
in peculium profectitium, vel ex fructibus eorum, vel ex fructibus aduentitiorum pertinentibus ad patrem, imo vel ex ipsis bonis cum præiudicio vsus fructus patris contra eius voluntatem vel cum eius voluntate plus quam patet donare potest, eo quod excederet suam legitimam, & quantitatem quam pater cuilibet extraneo relinquere potest. Quod interdum iure communi sunt duæ tertiæ partes, & interdum dimidia Auth. de Trient. & semiss. collat. 3. & Auth. Nouissima C. de inofficio. testament. & iuxta leges Regnorum Lusitaniæ tertia lib.4.ordinat.tit.70.& Regnorum Castellæ quinta l. 7. & 8. adiuncta l. 15. Tauri, & etiam tertia ad donandum ea quibus filiis vocet.Et si mortuo patre illud plus non vult in diuisionem conferre cum suis fratribus,mortaliter peccat, cum obligatione restituendi: per supradicta iura. Idem est si vltra legitimam per donationem patris inualidam aliquid accipit.

XLVII. Qui filius accipit fructus ex aliquibus bonis sui patris viuentis de consensu eius, & post mortem eius non vult in diuisionem cum cæteris fratribus illos conferre: nisi pater permittat, & consentiat eos accipi ab eo animo remunerandi eius merita, intra tamen quantitatem quam ei donare potest. Bart. in tract. de duobus fratrib.num.1.& 2. Quod ipsum etiam dicendum de pecunia quam in peculium profectitium à patre accepit, secundum mentem Bart. vbi supra Idem quoque dicendum de eo quod pater nomine filij emerat,cum id labore atque industria sua filius promeritus esset.l.Filij.ff. famil.erciscun.

Universidad de Deusto
Biblioteca

159 XLVIII. Qui filius non vult conferre ea, quæ pater ipsi emit sed viuens non tradidit, quamuis sint libri, arma, aut alia quæ si traderentur viuente patre, bona castrensia, aut quasi castrensia fierent, quoad proprietatem & vsum fructum, quia omnino patris remanent, & inter fratres diuidenda sunt, licet tempore quo talia pater emit, filius iam esset doctor aut miles: nam quo illa fierent bona castrensia, aut quasi castrensia, necesse est, vt in vita patris ea tradantur, l.1. C. de Castrensi pecul. Bart. in dicto tract. num. 16. Et idem dicendum est de libris quos pater emit & tradit filio qui versabatur in litterarum studiis, licet doctor effectus aut iam emancipatus non erat: quia non facta bona quasi castrensia. Verum est, quòd ad æstimationem quæ empti sunt, si nunc minoris æstimantur, accipere non tenetur, iuxta glos. in l. Illud, C. de Collat. ab omnibus receptam: nec etiam plus, id eorum æstimatio creuit iuxta Raphaëlem cuius contrarium tenet Lando. Rom. quod verius nobis videtur, Arg. l. secundum. ff. de Reg. iur. Qui sentit eod. tit. lib. 6.

Ad noue hic quæsitum, respondimus, quod filius non tenetur conferre ille, quæ cum eo præ cæteris pater impendit in vestitu, cibo, & equitatu, quia id non est donario, saltem talis quæ in legitima computari debeat, nisi quum pater donauit ei aliquam summã, vt de ea pro libito disponeret, & ipse, suo arbitrio in prædictis impendit, quia conferret eam, vt alias donationes iuxta l. 17. & 18. Tauri.

Adde quod si pater filij nulla bona habebat, & aluit eum in studiis litterarum, non tenetur in parte suæ legitimæ computare alimenta, quæ ibi accepit. Sed sic, si pater penes se peculiũ castrense, aut quasi castrense filij habebat: quia præsumitur eum aluisse tanquã administrator bonorum eius, iuxta Bart. vbi supra arg. l. 1. C. de dot. prom. Quam quam in relictis creditori per vltimam voluntatem distinguitur an debitum esset necessario, aut voluntate contractum, iuxta Communem in l. Si cum dote. §. Si pater. ff. solut. mat. & in §. Sciendum l. 1. C. de rei vxor. act. c. Officij de Testam.

161 LIII. Qui filius, id quod de patris pecunia lucratus est, eo mortuo nõ vult conferre, cum obligatione restituendi præter partem legitimi, quam suo labore & industria meruit, vt quilibet extraneus mereretur, quam suo labore & industria meruit, vt quilibet extraneus mereret præcedente protestatione expressa vel tacita per prædicta eod. tit. num. 144. & seq. & num. 148. & 158. facit l. fin. C. de Collat. & Bart. in dicto tract. num. 23. Quia eam conferre non tenetur, per prædicta, quæ pars regulariter est dimidium eius, quod lucrifecit secundum Bart. in l. 1. §. Nec castrense. ff. de collat. bono. quem plurimorũ authoritate fol. cit Decius in l. Illud. C. de collat. vt diximus supra num. 158. Idem de filio qui viuente patre datum aut relictum aliquid ab aliquo extraneo fecit solius patris, & non sui contemplatione mortuo patre non vult conferre. Quia illud est peculium profectitium, per supra dicta in eod. cap. num. 144. secus tamen esset, si ei datum aut relictum ipsiusmet contemplatione fuit, aut tempore quo iam emancipatus erat. l. Sed si quid. ff. de vsufruct. Bart. vbi supra num. 7. Quod si non constat vtrius contemplatione fuerit datum, id coniiciendum est ex qualitate personarum, & modo relinquendi & aliis similibus, iuxta boni viri arbitrium, argum. l. 1. ff. de iure delib. & c. De causis, de offic. de leg.

Idem de filio qui non vult pro sua parte soluere debita honesta quæ suus frater, in litterarum studiis viuente patre qui eum ad ea miserat contraxit cum obligatione restituendi. l. Sed Iulianus. §. penult. ff. ad Maced. & Bart. in d. tract. n. 16. & Bald. in Addit. eiusdem. Quamuis conferre in impẽsas studij in quo perseuerare intendit non teneatur iuxta Bart. & Bald. vbi supra. nu. 17. Idem dicendum de filio qui non vult computare in suam legitimam mortuo patre sumptus, quos ille in sua bona aduẽtitia necessarios fecit, aut qui in eorũ perpetuum emolumentum redundabant, cũ pater eos animo recuperãdi fecisset, cum obligatione restituendi. Secus tamen esset, si eos animo non repetẽdi fecit, quod si non constat, parui præsumẽtur facti, sine animo repetẽdi, cum eo vero, si sunt adeo magni, vt fructuum æstimationem excedant: Bart. vbi supra, num. 22. Illud constat, quod si sumptus ad eadem bona necessarij non erant, nec in perpetuam vtilitatem eorum sed solum in fructuum, quos pater in vita percipiebat, redundabant, filius mortuo patre illos in legitima sua computare non tenetur, quia omnia onera & sumptus in fructuum vtilitatem redundantes ad patrem, qui vsumfructũ habet, pertinent, iuxta Bart. recept. d. nu. 22. Idem dicendum de filio, qui mortuo patre non vult computare in sua legitima bona patri, quæ insumpsit in ludos, & in vsus malos & vanos, in quos frequenter filij scholastici pecunias à patre ad emendum libros acceptas insumunt, cum obligatione restituendi secundum mentem glo. l. Illud. C. de Collat. & communem super ea scribentium. Idem de filio committente aliquod delictũ ob quod pater pœnam soluit compellente ad id statuto regionis, secus tamen esset, si pater sponte nullo cogente ad id statuto ex pietate illam soluit, arg. l. Liber captus C. de Capti. & Bart. in d. tract. num. 31. Idem etiam de filio, qui in sua legitima computare non vult sumptus, quos pater animo in ea computandi in eius nuptiis fecit, secus tamen si absque tali animo id fecit, quod in dubio præsumitur, l. 3. §. fin. ff. de muner. & hon. Bart. vbi supra num. 30. facit l. Ex parte. §. Filius cum glo. ff. famil. erciſc.

1. Qui gener vestes pretiosas, & ad festa celebranda & alia ornamenta, vt margaritas, annulos, lapides pretiosos data suæ vxori à socero etiamnum extantia, mortuo socero in vxoris legitima computare non vult, cum obligatione restituendi, si aliud in vltima voluntate

163

164

165

166

Universidad de Deusto
Biblioteca

non declarauit d.l.Ex parte,cum glo.Bald.in addit. Bart.in d.tract.de duobus fratribus. non enim potest dici eorum donatio morte secuta confirmata,cum non constet nec præsumatur donatio, sed concedo vsus eorum arg.l.Id vestimentum.ff.de pecul.& l.mortis, in fine ff. de donat.inter virum & vxor. & Bart.vbi supra num. 22. sed necessaria vsum quotidianum non tenetur computare, nec pretiosa eo tempore quo constiterunt,sed quo valent tempore collationis, neque in hoc attenditur opes aut dignitas personarum adeo sunt magnæ, vt illarum donatio præsumatur.l.Filius ff.de donat.Angel.verb. Peculium, §. 24. Syluest. eod.verb.quæst.12. Nec vestes lugubres,quia vxoris sunt,per glo.in l. Ex re domini ff.de stipul.serv.& Angel.verb. Peculium. §. 22. Idem de genero,qui donata vxori suæ à consanguineis eius,sibi retinet. Quia quod consanguinei mariti ipsi offerunt, pertinet ad eum, & ad vxorem quod consanguinei vxoris eidem dant, Bart.in l.sed si plures. & In arrogato.ff.de vulg.& pupill.

De peccatis Falsariorum.

SVMMARIVM.

Falsarius vt peccat,& cui restituet. qui nummos in substantia falsauit n.167. Qui circũcidit,aut attenuat nummos. Qui scripturam, pondera, mensuras n.168. Qui sigillum n.168. Falsarij bullarum qui excommunicati. n.169.

167 LI. Qui nummos in substantia pondere aut forma falsificauit, aut falsis,sciens tales esse,vsus est iuxta mẽtem omnium, in c.Quanto. de iureiur.cum obligatione restituendi damnum quod contingit, quando falsitas sit circa substantiam, scilicet, substituendo, aut permutando vnum metallũ pro altero l.Paulus ff.de solut.aut circa pondus minorem pro maiori cudendo.l.1.ff. de Contrah. empt. non autem ita contingit damnum, cum solum falsificat formam cudẽdo sine pondere id faciendi,aut imprimendo characterem,& formam alienam absque consensu eius cuius erat l.Sine nomine, & l. Qui nomine ff.ad l.Cornel. de fals. Quia primis duobus modis proximum damnificat, & non tertio. Restitutio autem fiet damnum passo, si scitur, sin autem pauperibus,arg.c. Cum tu,de Vsur.& dictorum supra eod. num.92. 93.Neque excusatur quod talem ab alio accepit, quia eius error illi nocere non debet. Si tamen ignorabat falsum esse,durante ignorantia excusatur,sed postea ea excussa damnificato satisfacere tenetur, saltem si ipse fuit in culpa accipiendo falsum pro vero, Et non satisfacit si ipse pro vero impenderit, & damnum erat notabile, aliàs non, per supradicta eod. cap.num.3.

LII. Qui authoritate priuata,forficibus aut aliis instrumentis circumcidit, aut aquis acribus attenuat nummos cum obligatione restituendi iuxta glo. recepit in dicto cap. Quanto. Dixi (Priuata) quia secus est si hoc fecit publica eius,qui eos cudi iussit, vt iusto maiores, ad æqualitatem pretij aliorum redigerentur. Dixi(Publica)quia priuata non liceret reducere ad illam æqualitatem, imo qui id faceret, teneretur restituere id quod corraderet ei, qui cudi iussit, aut monetario, qui eos cudit, si illud plus perit ipsi monetario, & non iubenti cudere. 168

LIII. Qui aliquam scripturam in damnum alterius falsat,aut ea, sciens falsam esse, vtitur, aut malitiosè abscondit, aut pecuniam dedit, aut rogauit scribam, vt sibi testamentum aut aliam quamlibet scripturam falsam faceret, toto titul.ff.& C. ad l.Cornel.de fals.cum obligatione restituendi omne damnum, quod inde sequetur. Et si sunt litteræ Papæ,est excommunicatus excommunicatione Papæ reseruata, iuxta cap.Ad falsariorum,de Crimine falsi,licet solam vnam litteram aut vnum apicem, qui non mutaret illarum sententiam demeret, iuxta communem in cap. Dura, de Crimin. fals. Quod non credimus esse verum saltem quoad forum conscientiæ, vt post Ioan. Gerson,tradidimus in cap. Ad audientiam, el.1.de Rescript. & tradetis infrà cap.27.num.59. Vt etiam non incurrit, qui hoc fecit in litteris quæ iam non valent,quæq; iam euanuerunt,secundum Richard. in 4.dist.18.art.12.q.3. 169

LIIII. Qui falsat pondera, stateras, mensuras, aut illis falsis scienter vtitur cum obligatione restituendi, cap.1.de empt.& vendit. Idem de illo, qui falsat subscriptionem, vel inscriptionem, aut sigillum Prælati, aut aliorum quorumlibet cum obligatione restituendi damnum si quod sequatur, secundum S. Anton.2. par.tit.2.cap.18.§.7. Et fortiore ratione, qui vtitur falsis reliquiis, aut veris causa turpis quæstus, vel ebrietatum, & comessationum mortalium, aut miraculis,& reliquiis nouis ab Episcopo non approbatis cap.2.de reliq. & Nemo.C.de sacrosanct. Eccles. & clarius concil. Trid.sess.25. de Inuocat.&c. Turpis autem quæstus dicitur,qui quæritur ex venditione, locatione, traditione vel ostensione reliquiarũ & aliorum sacrorum, cum pacto vel fine principali ob id aliquid recipiendi, non tamen, qui minus principaliter intenditur,vt cum fit principaliter ob honorem & reuerentiam eorum, sicut vt plurimum fieri solet per ea quæ late tradidimus in repet. cap. Inter verba, 12.q.3. num.281. & in Clement. Quando,de Consuet.dist.1.cap.6.num.15. & seq. & nuper in Comment. cap.Cum Minister.23.q.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De peccatis circa inuenta.

SVMMARIVM.

Inueniens vt peccat si non restituit, aut non quærit, &c. nu. 170. & seq.
Thesaurum qui arte magica quærit, nu. 176.
Inueniens trabem &c. nu. 176. aut animal in laqueo, nu. 176.
Bona quæ sunt nullius, & quæ derelicta, nu. 170. & seq.
Thesaurus quid, & inuentus cuius sit, nu. 172. & seq.

170 I. V. Qui aliquid notabile alienũ inuenit, & sibi retinet, vel quam cito & commode potest non reddit perdenti si eum cognoscit, aut si non fecit, quæ oportet, vt eum noscat iuxta Scotum receptum in 4. dist. 15. Diximus (Notabile) quia minus eo non inducit mortale, per ea prædicta in cap. 11. nu. 4. & specialius suprà eod. cap. num. 3. Dixi (num.) Quia non est peccatum etiam veniale accipere sibi quod nullius est, cuiusmodi sunt aues & feræ & lapides pretiosi littoris maris quæ inuenientium & capientium fiunt. §. Item lapilli, Instit. de rerum diuis. qualia sunt etiam, quæ aliquando fuerunt aliquorum, sed derelicta runt esse illorum, quorum fuerunt, nec sunt effecta aliorum, vt habetur ri, de quibus plura statim. Quales item quæ à suis dominis pro derelictis habentur, l. Falsus. §. Si iactum. ff. de furt. & l. Interdum. ff. de acq. possess. & §. fin. Instit. de rerum diuis. Pro derelicta autem quis habet suam rem perditam præsumitur ex coniecturis, de quibus est, quod racet, & non quærit per se vel per alium iuxta Feder. Senen. in cons. aut iacit librum apertũ in mare, vel fluuium gl. in d. §. Si iactũ, quam uis id faciat tẽpore tempestatis. Non tamen idem esset si iaceret eum clausum, saltem illo tempore. l. Qui leuandæ, ff. ad l. Rhod. de iactu. Et

171 minus id quod vi fluminis fertur argu. l. Nauigia, C. de furt. cap. Ex communicationis de Raptor. Quod si per debitã inquisitionem non apparet quis perdidit, vel cuius est, pauperibus restituendum est, argu. cap. Cum tu, & ei annot. de vsur. Et si inuentor est pauper potest illa rotam, aut partem illius retinere tanquam vnus ex eis saltem ex ne-

filio confessarij per ea quæ diximus in cap. Quãdo, de Confessis. not. 7. nu. 14. & suprà eod. cap. num. 91. & in Apolog. libelli de Rosario q. unic. 77. Caueat tamen, ne à sua ipsius cupiditate fallus decipiatur, quisitionem omittat, & pauperiorem quam sit se sibi persuadeat, arg. cap. Quatuor 4. q. 3. Maior in 4. dist. 15. q. 8.

I. VI. Qui casu thesaurum aliquem occultum in loco alieno inue-

172 mercede deducta iuxta meritũ glossæ dicti c. Si quid 14. q. 5. Pro quo

declaratione dicimus, quod thesaurus est pecunia sub terrã vel alibi abscondita vetustiore tempore cuius dominus ignoratur & de cuius occultatione nulla est memoria. l. Nunquam. §. Thesaurus. ff. de acq. rer. domin. & melius in §. Thesauros Inst. de rerum diuis. & melius in l. 1. C. de Thesaur. libr. 10. Qui secundum ius commune totus est eius qui inuenit illam in eo quod plene suum est, quoad dominium direc-tum & vtile, & si casu, inuenit in alieno, dimidium est eius, & dimi-dium domini loci vbi est inuẽtus: Sed si data opera inuenit in alieno, distinguendum videtur, an de consensu domini loci fuerit quæsitus; an sine illo, & priore casu totus cedet inuentori, posteriore vero totus domino loci, vt probat prædicta l. 1. & recte resoluit Sylu. in Aurea Rosa cas. 19.

Ex quo sequitur Primo, quod creditor qui thesaurum in domo, 173
quam pignori habet inuenit, & maritus qui inuenit in terra dotali vxoris, diuidere debet eum cum debitore, aut cum vxore. Et etiam, qui in agro aut domo ad modicum tempus cõductis, imo & ad longum, nempe ad vitam, aut vitas, aut in emphiteosim perpetuã, vel ad de-cem annos, qui etiam longum tẽpus constituunt, vt mox dicitur, quia nullus horum est integer dominus, l. 2. ff. si ager vecti. vel emphit. pe-tat. & sic dimidium directo domino dare debet. Et è contrario si in-uentor habet dominium directum, dimidium dare debet habenti vti-le, vt colligitur ex Bart. in l. Si is, §. fin. ff. de acquir. rer. domin. & in l. In causc. ff. de Procurat. & §. Thesauros Instit. de rerũ diuis. Dominium 174
autem directum totũ dicitur habere is, qui proprietatem rei sine vsu-fructu habet, vt qui in emphiteosim perpetuam, aut ad vitam dedit, aut ad decem annos locauit. Dominium vero vtile tãtum dicitur ha-bere, qui sine proprietate, habet ius fruendi re, perpetuo, vel pro sua vita, aut plus, aut saltem pro decem annis, iuxta glo. Clemen. 1. de reb. Eccles. non alien. & allata per Decium cons. 204. & alios alibi.

Sequitur secundo, eum, qui thesaurũ in loco publico aut sacro siue 175
religioso inuenit, partiri debere cum Fisco, aut ciuitate, aut prælato Ecclesiæ, cuius est ille locus, vbi est inuentus. Dixi suprà (secundum ius commune) quoniam vbi aliæ sunt de hoc leges, aut de aliis rebus inuentis, illæ seruandæ sunt, sed non est expectãda sententia iudicis, vt recte monuit Caiet. 2. se c. q. 66. art. 3. Quia, licet ille non dicat, hæc restitutio non fit in pœnam, cuius soluendæ obligatio exigat senten-tiam, iuxta glo. illam sing. c. Fraternitas, 12. q. 2.

Sequitur tertio, quod aliquam pecuniam dispersam per agrum, aut in sæculo retro aliquem parietem, aut in aliquo eius foramine inue-niens, restituere tenetur, quia nõ est thesaurus, per supradicta: & trad. Bald. in Rubr. de rerum diuis. Idem est de illo, qui aliquam pecuniam tempore belli occultatam, aut quo melius seruaretur, repositam inuenit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quia proprie non est thesaurus de quo loquimur. Quare nullum in-
fibi acquirit, qui eam inuenit, imo tenetur restituere illi qui abdi-
dit, aut eius hæredibus l.A tutore, ff.de rei vendicat. aut pauperibus,
quod si non facit, mortifere peccat, vt sensit glos.dicti §. Thesaurus,
Instit.de rerum diuis.si ex coniecturis apparet, non multum tempore
fluxisse, ex quo posita fuit. Qui vero emit aliquod prædium, siue
banum, siue rusticum, in quo postea thesaurum inuenit, nil tenetur
restituere venditori, d.l. A tutore vbi suprà: quamuis sciens inesse the-
saurum esse emerit ab eo, qui id ignorabat iuxta S.Thom.2.sec.q.
art.5.quicquid Ang.dicat.

176 LVII. Qui thesaurum arte magica, aut aliis diuinationibus, &
modis illicitis quærit, quamuis id efficiat in suo, & quod inuenit fi
Fisci.l.Vnica,C.de Thesaur.lib.10. Videtur tamen eum retinere posse
illum, quousque condemnetur, quia pœna est, arg.glo.fing. c.Fratri-
nitas.12.q.2.

LVIII. Qui trabem, aut aliquid aliud fluminis vi delatum inue-
nit, & sibi accipit, nisi esset tale, vt iure præsumeretur, pro derelicto
esse habitum, arg.l. Qui leuandæ.ff.ad l.Rhodiam.de iact. Gabriel in
dist.15.qu.8.sub fin. & si in suo id inueniens, dominum requireret, vt
illud inde auferret, aut pro derelicto haberet, aut peteret a iudice, vt
constitueret ei terminum intra quem illud faciat, & dominus ali-
rum curet, satis præsumi potest, eum id pro derelicto habere, quia
retinendo non peccet, arg.d.l. Qui leuandæ, cum ei annot.

Auis autem & fera in laqueo etiam alieno inuenta, accipientis fi.
In laqueum.ff.de acquir.rerum dom.§. Illud quæritū, Instit.de rerum
diuis.nisi vbi contraria consuetudo ei qui laqueum parauit adiudicat.
Maior.in 4. dist.15.q.10.

De peccatis circa contractus, & primo circa depositum.

SVMMARIVM.

Fraus species doli, nu.177.
Culpa quid, & quotuplex, nu 177.
Dolus quid, & quotuplex, nu.177.
Fallacia species doli nu 177.
Casus fortuitus quid, & idem vni casus, alteri non, nu 178 De quo non te-
netur tribus casibus tenetur, nu 179.
Contractus magis obligat eum, cuius gratia fit, nu.179.
Contractus per hos, transit dominium, & per hos non, nu.180.
Depositum mutuabile cum facultate vtendi, &c. nu.180.
Depositarius vt peccet non reddendo, vel vtendo, nu.181.

Depositarius se offerens, non ad plus tenetur, nisi &c. nu.181.
Pactum ne depositarius de dolo teneatur, non valet, nu.181.

AD cognoscendum peccata quæ circa deposita, commodata, mu- 177
tuata, pignorata & locata, cõmittuntur, præsupponimus primũ,
quod plurimum interest an quid dolo, an culpa, an casu pereat, vel
perire fiat, & an culpa lata, leui, vel leuissima. Ideóq; definiendum esse,
quid sit vnumquodq; horũ. Definitur autem à Panor.in c.1.de Com-
mod.& c.fi.de Depos.post Bart.in l.Quod Nerua.ff.depos.cum notat
ibi & alibi fæpe per nostros doctores, & Tho.1.par.q.48.art.5.& 6.& 2.
sec.q.41 art.2.& 2.sec.q.118.art.8.

Secundo, quod ex mente omnium prædictorũ dici potest breuiter,
quod Culpa, generaliter sumpta est voluntaria inordinatio actus, vt
loquitur Thom.aut deuiatio à bono, vt Bart. Eequia inordinatio, siue
deuiatio voluntaria, aliquando fit studiosè, siue de industria, & ali-
quando inconsiderate, ideo culpa diuiditur, in dolum, & culpam sim-
plicem. Dolus autem est machinatio, seu circunuentio, ad decipien-
dum seu fallendum alium adhibita, l.1.ff.de dolo, glos.in Reg.sciendi
lib.6. Dolus autem est duplex, qui fit verbis, & vocatur fallacia, & qui
fit rebus tantum, & vocatur, fraus, vt ait Tho.in d.art.8. Iterum dolus
dicitur, in verum, & præsumptum, vt aiunt Bart.& Panor. Nam licet
dolus non possit probari, nisi per cõfessionem partis, vel coniecturas,
quoad forum exterius, iuxta glo.c.2.de renunc.lib.6.& in l.Dolum. C.
de Dolo, tamen, quãdo signa sunt manifesta, dicimus dolum verum,
quando secus, dicimus dolum præsumptum. verbi gratia, librum com-
modatum reliquisti noctu in platea furibus frequentata, & est perdi-
tum, diceris apud homines, vero dolo, eo fine vt perderetur ibi posuis-
se. Si autem eundem librum reliquisti in platea interdiu, dicetis dolo
præsumpto reliquisse apud eosdem: licet fieri possit, vt neutro casu
coram Deo dolo feceris, vel quod in posteriore casu dolose feceris,
& non in priore. Et dolum verum appellauit Bart. latissimam culpam,
dolum præsumptum latiorem culpam. Ex quibus infertur. Primo, fre-
quentissime fieri, quod qui vere coram Deo non est in dolo, præsu-
matur esse in eo coram hominibus, arg.c.Tua, de sponsa.cum ei adnot.
in l.fraudem esse speciē doli generaliter sumpti, iuxta l.Ius gentium,
§.Sed si fraudandi, adiuncta glo.ff.de pact.II. quòd omnis dolus est
culpa, & ita quòd promittens indēnitatem alicui de culpa commissa
per famulum, tenetur de furto ab eo dolose admisso, vt aiunt Bart. &
Panormitan. communiter recepti vbi suprà, Culpa vero simplex dif-
fert à dolo, quod ille scienter & studiose fit, hæc vero ignoranter, vel
negligenter: & ita est triplex: lata, leuis, & leuissima. Lata est quam re-
gulariter omnes cõmuniter vitant qualis est eius, qui extra domum,

aut in scamno librum sibi commodatum relinquit. Leuis vero, quam regulariter homines diligẽtes suæ professionis euitãt: qualis est eius, qui libũ aliquẽ in suo cubiculo ostio tamen aperto, relinquit. Leuissima quam homines diligentissimi vitare solent, qualis est eius qui librum commodatum intra cubiculum relinquit, quod clause obseruit, non tamen manu, an bene obseratum esset tentauit, iuxta communem opinionem in prædicto c. & casus fortuitus est inopinatus euentus, qui præuideri non potest, etiam per diligentissimum. Casus autẽ fortuito fit, quòd sine vllo dolo & culpa eius de quo agitur contingit: qualia sunt, quæ cõtingunt per bellũ inopinatũ, furtũ latrocinia, terræ motũ, gelu, grãdines, fulmina, & alia similia. l. Quæ fortuito. de Pignor. act. Monemus autẽ, quod alij non monẽt, quod aliquis casuentus dici potest, casus fortuitus respectu vnius, & non respectu alterius, vt incendium domus respectu eius, qui incendit, dolo, aut culpa, dicetur factum: & respectu passi damnum suorum bonorum aut alienorum per illud, qui nullatenus fuit eius conscius, casus fortuitus.

179 Tertio, quod regulariter nemo tenetur de damno quod casu fortuito contingit, nisi in tribus casibus. Primus, quando culpa præcedit, vt qui equum sibi vsque ad Bononiam commodatũ, duxit ad Mantuam, & post Bononiæ transitum, incidit in latrones qui ei rapuerunt. Secũdus, cum mora præcedit, & fit deterior, aut perit aliter, quam periisset apud commodantem per supradicta à n. 44. Tertius, cũ lis per dictum. Quod quamuis casu fortuito amitteretur, ei qui recipit periculum. d. c. 1. & l. In rebus. ff. eod. & l. 1. C. eod. & l. 1. §. Is. ff. de action. & obligat.

Quarto, præsupponimus quod quando aliquis contractus interuenit rem & vtilitatem solum alterius contrahentium sit, ille regulariter tenetur de dolo, & culpa, lata, leui, & leuissima, alter autem non nisi de dolo. Et si in fauorem, & vtilitatem vtriusque sit, vterque tenetur de dolo, lata & leui culpa, & non de leuissima, nec de casu fortuito. Contractus. ff. de Reg. iur. cum late annotat. ibi per Decium.

180 Quinto, præsupponimus quod aliqui sunt contractus per quos dominium rei de vno in alium non transfertur, & aliqui per quos transfertur. De numero non transferentum est contractus depositi, per quem sola custodia rei alteri committitur, l. 1. & l. Licet. ff. Depos. & regularitr fit in fauorem eius qui deponit, & cõmendat. Et commodati, per quem conceditur vsus alicuius rei, quæ vsu non consumitur. c. 1. cum ei annotat. de cõmod. & toto tit ff. Commod. vel commodatio gratuita mulæ, libri, vestis, & id genus aliorũ: Et regulariter fit in fauorem accipientis: Et contractus locati & conducti, per quem vsus alicuius rei, quæ vsu non consumitur pretio conceditur, vnus ff. & C. Locat. & in Decreta. eod. titu. qualis est concessio non gratuita vsus domus, prædij, mulæ, equi, & id genus aliorũ. Et contractus

gnoris, per quem debitor creditori aliquid in cautionẽ pignorat. l. 1. ff. & C. de pign. & eod. tit. in decretal. De numero vero transferentium dominium sunt, emptio, & venditio ff. & C. de contrahend. empt. permutatio, donatio, & mutuum. per quod gratis creduntur res, quæ in numero, pondere & mensura consistunt, & vsu consumuntur. l. 2. §. Appellata. ff. de reb. credit. Qualia sunt pecunia numerata, panis, vinum, & oleum.

VI. Quod depositum, prædictarum rerum in numero, pondere, & mensura consistentium, facta facultate depositario, vt eis vtatur, incipit esse mutuum, simul ac depositarius incipit eis vti. l. Quintus. ff. Depos. & clarius in l. Certi condictio. §. fin. cum l. seq. ff. de reb. cred.

LIX. Qui deponit rem in numero, pondere, vel mensura consistentem, cum facultate vt ea vtatur pacto facto, aut intentione principali, vt aliquid lucri inde ei redeat, quia per proxime ducta in effectu naturæ & speratus inde principaliter Lucrum: quod esse peccatum, infra nu. 207. patebit. Idem de depositario, qui depositum deponenti petenti reddere non vult, c. Bona fides, de Depos. nisi cum deponens in suum damnum aut alienum repeteret, vt quum deponens ærma furens, ea ad se vel alium lædendum repetit, c. Nequis 22. quæst. 2. Et nisi quando bona deponentis publicata siue confiscata sunt: quia tunc depositum fisco reddendum est d. l. Bona fides. Et nisi quando latro, apud eum à quo furatus erat, deponeret. per eandem l. 181

LX. Qui depositarius depositum amissum dolo, vel lata culpa eius de quibus supra eodem capit. num. 177. reddere non vult. l. 1. §. vult. ff. Depos. quamuis non, si culpa leui sit amissum. Quia regulariter depositum gratia solius deponentis fit, & per contractum alterius tantum partis gratia factum, altera pars de culpa leui non tenetur per supradicta eodem cap. num. præceden. Vnde si ob custodiam aliquam mercedem accipit, tenebitur si sua culpa, quamuis leui amittatur, non autem si leuissima, vel casu fortuito, nisi præcesserit mora in restituendo, vel pactum, quod ad id cum obligaret, per prædicta num. 79. licet non valeret pactum, ne depositarius de dolo teneatur, quia id materiam & occasionem peccandi præberet, quod non licet, cap. Ex parte, de consuet. l. Conuenire, ff. de pact. dotal. Etiam quando gratia depositarij depositum factum est, tenetur de culpa leui. Et etiam quando ipse se obtulit custodem, ob quod qui deposuit alteri dissentiendo committere omisit, iuxta commun. Cuius contrarium tenet Ius suga cap. 4. num. 3. sequuti Decium in d. Reg. Contract. nisi quando se ob suam vtilitatem obtulit, & non quo gratificaret deponenti, aut operam suam ei nauaret.

LXI. Qui depositarius depositio contra voluntatem deponentis vtitur, vt de vtente pignore infra eod. cap. nu. 213. dicemus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De peccatis circa Commodatum.

SVMMARIVM

Commodans vt peccat ante tempus repetens nu.182.
Commodatarius vt peccat non reddens, aut vtens, &c n.183. & 184.
Commodatarius remittens per nuncium non reddentem.nu.185. & 186.
Impensæ quæ quomodo commodatario soluendæ.nu.186.
Commodatum à mutuo in eius redditione longe differt.nu.185. & seq.

182 LXII. Qui commodans commodatum ante tempus constitutum à Commodatario contra eius voluntatem, & cum eius damno repetit, cum obligatione restituendi l.In commodato, §. Sicut bili repetit, cum obligatione restituendi l.In commodato, §. Sicut Commod.& c.1.de commod. nisi commodans tantundem damni teretur,si non repeteret,secundum Ang.verb.Cõmodatum §. 4. saluat quoad forum conscientiæ Syl.quando commodatarius alio medio sibi quod illud damnum vitaret,prospicere potuisset:quamillud commodatum sibi non fuisset,sed nostro iudicio, in viroque ro peccat qui commodat,& ante tempus reuocat. Quia termus stinctè loquuntur in d.c.1.de Commod.& in d.l. In rebus,nec vltio in vno foro potius quam in alio concludit. Et quia licet quoteris paribus)sibi magis quam alteri obligetur,c.Si nõ licet,14.q. Præses,C.de seruit.in proposito cætera non sunt paria. Quia dans sua voluntate propriæ rei vsum alteri concedit, & suam seruare tenetur l.1.ff.de pact. c.Qualiter,eod.tit. Sed si res ad vsum,& ad certum tempus commodata non fuit,sed quousque commodanti placeret, (quod precarium vocatur) cum libuerit repetere potest, nisi quando absque causa, & cum damno alterius repetat, quia tunc dolo id facere videretur,Sylvest.verb.precarium, q.1.

183 LXIII. Qui commodatarius ad præfinitum tempus non reddit aut deterius factum, sua culpa etiam leuissima reddit, quo commodans non fuit contentus,arg.cap.1.de Commod.cum ei annot.fabendo commodatarius in alium vsum quam concessum commodato re aut diutius quam conuenissent, cum damno notabili commodanti cum obligatione restituendi illud,& rem,quamuis deterior fieret su fort[illegible]5,quia furtum committit,l.Qui inuenta,ff.de furt.& § cuit Inst.de oblig.quæ ex delict.l. Si vr certo, ff. Commod.& c fur est in mo[illegible].In re furtiua ff.de Cond. fur. & casus fortuitus est in mora n[illegible]et,vt sup.eod.c.nu.179.dictum est.Non est tamen nec peccat,si probabiliter credit eum qui commodauit,contentu re,eo quod ipse fecisset,& ideo illud fecit l. Qui rem ff.de furt. tenetur de damno commodatarius sine cuius culpa res commo-

periit, aut deterior est effecta solo vsu ad quem commodata fuit l. Si commodauero, ff. Commod.Imo, saltem in foro conscientiæ, restituere non tenetur commodatum quod periit aut deterius effectum est alio vsu, si certum est eodem modo perituram aut deterius effectum iri,si tempore competenti commodanti restitutum fuisset, nisi id quod commodantis ob moram interfuit Ang.verb.Cõmodatum §. 14.Ex quo sequitur, peccare commodatarium qui rem sibi commodatam,cum domini damno notabili alteri commodat,l. Qui vas §. Si ergo ff.de furt. Et qui commodatum sui tantum gratia accepit,vt regulariter accipi solet, & sua culpa etiam leuissima, amittatur, restituere tenetur. Sed si accipit ob causam, & vtilitatem, eius qui commodat: quemadmodum vxor ornamenta & vestes, quas maritus aut amicus cõmodat,recipit,quo ornatior ad eũ accedat, non nisi ad dũ vt cõmodantur vasa argentea, & alia similia ad splendide aliquẽ domum vel amicum communem excipiendum, tenetur ad damnum dolo, aut lata, & leui culpa datum, sed non ad id quod lequissima datum est,l.Contractus de Reg.iur.c.1. cum ei adnot.per Panor. & alios de Commod.Quanquam Sotus lib.5.q.7. ar.3. de iust.& iur.recenter contra omnes dicit se credere commodatarium non teneri de damno dato culpa eius leui, quæ ad mortalem in foro conscientiæ non pertenerit. Sed communis tenenda est, quia hæc obligatio non tam descendit ex peccato,quam ex natura contractus.

184

185

LXIIII. Qui misit commodatum,pignus, depositum,aut locatum per nuntium non habitum pro fideli,& amittitur dolo, aut culpa eius,& non vult soluere,arg.capit.Significante,de pignor.Bartol.in l. Eum qui ff. Commod. sed non,si misit per nuntium communiter pro fideli habitum,l.Qui argentum ff.Com.& Bartol.vbi supra. Quia ea quæ pereunt, regulariter suo domino pereunt, & quæ commodantur, pignorantur, deponuntur, locantur,vt sunt domus, bestiæ & similia,quorum dominium non transiit in accipientem,manent & sunt eorum,qui commodant, pignorant,deponunt,aut locant: & ita quomodocunque pereant, eisdem pereunt, nisi dolus, pactum, culpa, aut mora præcedat:quorum nihil interuenit, in missione rei commodatæ per nuntium communiter ad illam ferendam pro fideli habitum: Quamuis contrarium sit dicendum de rebus mutuatis: puta pecunia numerata, pane, vino, oleo, & id genus alius, quæ vsu consumuntur: quia dominium eorum transit in accipientem: & ideo licet per nuncium fidelem & diligentem, mittantur, si actu non peruenerint ad eos,quibus mittuntur, & nuncius non fuit electus per eos, non liberatur mittens, iuxta Communem. in l. Incendium. C. si cert.pet.& l. Quod te.ff.eod.& d.c.Significante.

186

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXV. Qui cõmodatarius rem sibi commodatam non vult reddere, nisi solutis prius impensis quas ipse iure facere tenetur. Quales sunt victus,& curationes exigui pretij.l.In Rebus.§. Possunt.ff. Comm. mod.Bart.in l.Diuortia.§.Impendia.ff solut.matr.quamuis pro compensatione alterius debiti liquidi retinere posset, iuxta commu. opi. contrario.l.fi.C.de compens. & c.1.de Depos. & etiam in pignus non gnarum impensarum in eius curationem ab aliquo morbo,aut infestigationem aut alia similia factarum,d.§.Possunt,& Bart.vbi seq.

De peccatis curia locata & conducta.

SVMMARIVM.

Locator non reddens pensionem pro re locata perdita nu.187.& seq.
Locans domum in malos vsus.nu.195.vel dolium vitiosum.nu.196.
Meretricum permissio vt licita.num.195.A.& domus eis vt locanda.2.C an id expediat C.
Permistio peccati nulla cum participatione lucri licita nu 195.A.
Locare domum Meretrici,aut alij peccaturo in ea.vt liceat nu.195 C.
Tributum Meretricum tanquam fœdum ab Anastasio sublatum.nu.196.
Cæsar Costa Doctor laudatus,& in Archipræsulem euectus.nu.195.D.
Operarius,qui non laborat iuste conductori nu 196.
Conductor non soluens,vel damnificans arbores,&c.nu.194.
Sterilitas quæ,& quando minuit pensionem.nu.188.& seq.
Pensio emphiteosis duplex & quæ minuitur.nu 190.
Emphiteosis quæ perditur biennio non soluendo nu. 193.
Locator quando potest auferre locatum.nu.193.

187 LXVI. Qui locat aliquid & pensione accepta ob crimen cõmissum sua bona perdit, & non vult reddere pensionem saltem pro bona temporis conductori, qui eo non potuit vt conuenit vti l.si fundus locat.quę vna cum gl.& communi sententia probat locatorem teneri ad reddendam conductori totam pensionem, vel pro rata temporis, siue fundus publicetur ob maleficium, siue detur militibus, licet non teneatur soluere illi interesse damni emergentis,aut lucri cessantis, quod non fuit eo toto tempore ad quod conduxit.Idem de locatore qui compellit ad soluendam integram pẽsionem domus locatæ conductorem eam relinquere coactum ob pestem, & aliam iustam eo sam superuenientem ante definitum tempus. Quia solum pro pore,quo ea vti potuit soluere tenetur,c. Propter sterilitatem, cum annot.de Locat. Idem de locatore qui non vult deducere parte

colæ debitam,propter sterilitatem fortuitam,quam nec fertilitas anni præcedentis nec sequentis cõpensare potest,d.c.Propter,de locat.l. Ex conducto §. Si vis ff. locat. quamuis ad id non teneatur eo solo, quod fructus iam percepti damnificentur, surripiantur, aut pereant, quia id sterilitas dici non potest,l. Dãnum C.de locat.Idem de quolibet locatore, & cõductore,qui non seruat vel non vult seruare leges locationis, & conductionis expressas vel tacitas quæ colliguntur ex infrascriptis sex notabilibus. Primũ,quod iuxta leges Lusitaniæ Catholicæ Fidei propagatricis consultissimas, præfatæ remissioni locus non est,quia per illas ad collẽdas mille difficultates circa hoc occurrentes sapiẽter statutum est lib.4.ordin.tit.61. Quod agricola nullam pensionem soluat quando nulli fructus extiterint, & quando aliqui fuerint, quãuis pauci sint,integrã soluat,aut omnes fructus domino relinquat, de illis semente deducta, si est prædiũ ab eodẽ satum,alias nihil.Diximus,(remissioni) Quia cõpensationi anni fertilis cũ sterili ibi etiã vt in aliis Regnis iure cõmuni locus est,vt eod.tit.61.cauetur.

Secũdo,quod sterilitas fortuita est,quę cõtingit ex insolito calore, 188 frigore,tempestate,terremotu,magna alluuione,locustis,brucis,& id genus aliis,quę absq; aliqua culpa agricolę eueniũt:prędicto §. Si vis.

Et quãquam multæ sunt opiniones circa diffinitionem sterilitatis prædictæ, omnibus tamen perpensis, ea vero propior videtur, quæ diffinit esse illam,quam conuentio partium,aut consuetudo vel communis opinio Regionis probat,& quod cessantibus his eligatur illa Bartoli,in dicto §.Si vis,& Io.And.in d.c.Propter,scilicet,quæ est tanta,vt ex tribus partibus,quæ communiter colligi solent, vix duæ tantum colligantur,vt si solent colligi quindecim modij frumẽti, & non colliguntur nisi decem, quo casu,si prædium erat conductum tribus sextis,duo soluantur.Quanquam item aliqui dicunt,quod tunc ste- 189 rilitas vnius anni compensanda est cum fertilitate alterius, cum in præcedenti anno aut sequenti duplo plus solito colligatur: verius tamen videtur sufficere,vt colligatur tantum, quantum pacto, aut consuetudine ad id constitutum est,aut plus solito tertia parte. Quia ad sterilitatem sufficit,vt tertia parte minus solito colligatur. Et in hoc nulla est differentia, an pensio sit soluendo in pecunia numerata, an alia quauis re,Arg.l.Illud,ff.ad l.Aquil.& c.1.de Translat.Præl.

Tertio,quod hæc remissio locũ non habet, cũ locator & conductor sunt socij partiarij,tam lucri quã dãni iuxta gloss. receptã in d.c.Propter, Nec quando sterilitas ex vitio, aut tenuitate agri,in quo multa herba, vel zizaniæ semẽtem suffocant, quia hoc negligẽtiæ Agricolæ imputatur,qui eas non extirpat. Quod etiam Sylu. verb. locatio, q.13. 190 recte annotat. Neque in pensionibus rerum,quæ in longum tempus, scilicet, in decem vel plures annos, aut in vnam vel plures vitas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut in perpetuum conducuntur,& locantur,etiam si maior pars rei ad longum tempus locatæ pereat,etiam casu fortuito,modo non sit l.1.C.de iure emphit.quod verum est,quando exigua pensio exsolvitur potius ad recognitionem Domini directi, quam ad solutionem fructuum,secus autem,quando ita fructibus respondet, quod tantum aut parum minus soluitur, quam si ad modicum tempus conduceretur.tunc enim prædicta remissio facienda est, quia emphiteuta conductor, non soluit pensionem tam ad recognitionem dominij directi,quam in fructuum compensationem,quæ communis opinio refert & sequitur Iaſ.in l.1.C.de Iur.emphit.num.20.

191 Quarto,quod pensio prouentus,aut merces locationis non sunt augenda propter fertilitatem, quæ euenit ex eo, quod fructus per conductoris industriam excreuerint,quia sua industria eidem non debet esse damno, nec etiam quando ex fœcunditate prædij euenit. Sed quando casu fortuito contingit: vt si res locata fuit molendinum, & quo conductor communiter percipere quinquaginta solet, & quo reliqua molendina vicina destructa sunt, hoc anno centum percipit, pro tata pensio augeri debet, sicut ob sterilitatem casu fortuito euenientem diminui solet,Panor.in d.c.Propter,& Sylvest.verb.Locatio q.14.Quia contrariorum eadem est disciplina,c.Hospitiolum.31.dist. l.1.ff.de his qui sunt sui vel alij.iur.

192 Quinto, quod qui aliquam rem propriam ecclesiæ in emphiteusim temporariam aut perpetuam habet,& per duos annos pensionem soluere cessat,ipso facto eam perdit.c. Potuit,de locat. nisi celeritate solutionis mora purgetur, quæ purgatur si ante citationem, vel statim post eam sine alia dilatione soluit iuxta Innoc. & Io. And. in d.c.Potuit,& Bald.spec.tit.de locat.quamuis glo.& Cardinalis in d.cap.Potuit, arbitrio iudicis relinquant, quod verius videtur: Sed si prædictum est alterius personæ priuatæ,non admittitur ob non solutionem annum annorum lapsum,sed moram purgare non potest propter multrium temporis spatium, quod ad eam faciendam datur.l.fin. C. de iure emph.Sed si dominus prædij debet emphiteutæ tantum quantum ius debetur,non perdit propter compensationem,quæ solutionis vim habet,arg.c.fin.de depos.vbi Panor.& alij.

193 Sexto,quod qui domum suam in certum tempus locauit,ante prefinitum tempus ab ea colonũ, vel inquilinum amouere potest in quatuor casibus c.Propter §.1.cum glo.de locat. Primus, quando in longum tempus,scilicet,in decem aut ad minimum in quinque annos fuit locatum fuit, & in duobus primis annis pẽsionem non soluit, aut quando in minus tempus locauit,& die præstituto non soluit,nec celeriter satisfacit.l.Ædem C.de locat.& d.c.Propter.§.1. Secundus,cũ ad inhabitationem propter aliquam necessitatem superuenientem ea quæ

habet d.l.Ædem & d.c.Propter §.1.Si tamen commode aliter sibi prouidere potest,non dicetur necessitatem habere, Quæ tamen superuenire potest locanti qui aliam domum non habet quando locat,quicquid dicat Sylvest. verb. Locatio.q. 9. vt si tunc cum alio degebat, & postea vxorem duxit,& cum ea separatim ipsi viuendum est.Tertius, 194
quando domus indiget refectione qua tempore locationis non indigebat,d.c.Propter, Sed in hoc & præcedenti casu pensionem pro rata temporis pro qua auferrur deducere debet,d.c. Propter.§.1. Quartus, quando conductor abutitur ea etiam absque damno illius recipiendo meretrices, desides quosque & lenones & id genus nihili homines, & tunc nihil ei de pensione remittere tenetur. Aut male ea vtitur, & cum damno illius, in cubicula sues introducendo, arbores cædendo: agrum idoneo tempore non colendo;quo casu de pensione remittere pro rata debet, potest tamen in iudicio damna petere, Panorm. & Io. de Imola in d.c.Propter.

I. XVII. Qui suam domum, aut aliam rem locauit ei quem pu- 195
tabat ea ad peccatum mortale abusurum : vt qui arma locat ei, quem putat interficere, aut iniuste alium percutere velle, aut locat domum suam,ad vsuras in ea exercendas,quia auxilium ad peccandum mortaliter præbet,Arg.c.fin.de iniur.& c.1.de offic.deleg.

Ad notæ hoc in loco quæsita,respondimus multa,in d.c.28.quorum A
summa est. Primo,quod licet potestati publicæ permittere, vt in aliqua ciuitatis parte sint meretrices secundum Augustin.in lib. de ordine relatum à Tho.2.sec.q.10.art.11.c.dicente quod vt Deus permittit aliqua mala quo maiora vitentur, vel maiora bona sequantur, ita potestas humana imitans eum id facere potest.

Secundo,quod non licet permittere lupanaria eo modo,quo alicubi permittuntur, videlicet constituendo eis patronos, & locando domos carius quã locarentur honestis, eo quod magis lucrantur, quam illæ, & recipiendo aliquam turpis lucri partem, quia hic modus participationem lucri obuenientis ex peccato continet, & vt erudite dixit Caiet.supradicto art.11.nulla permissio peccati est licita, cum participatione lucri præcedentis.

Tertio,quod non licet locare meretricibus domos in ea parte ci- B
uitatis in qua illa non permittit eas habitare, quia legem & consuetudinem iustam transgreditur contrà c.Quæ contra mores 8.dist.

Quarto,difficile defendi posse,quod non peccat mortaliter qui facit vel locat domum, meretrici ad meretricandum, etiam in ea parte ciuitatis in qua permittitur habitare. Tum quia non licet locare domum vsurario,ad exercendum fœnus,c.1.de vsur.lib.6.Tum quia nullatenus licet dare occasionem peccandi iuuando, per resolutionem posità supra eod.c.14.num.30.A.Tum quia quãuis possit Potestas pu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

blica permittere meretrices, consultores,& adiutores earum, & non
dentes ad eas,non tamen potest efficere,quod illæ, & hi non pecce
& negari non potest eum, qui facit, vel locat domum meretrici ad
meretricandum, iuuare ipsam ad illud. Tum quia fundamenta qu
bus contrarium in d. cap.28. defendimus,soluuntur concedendo,
mo,quod licet cuique vti iure rem suam locandi licite,non tamen
cite.Secundo,quod quamuis liceat locare domum ei quem credit
quo modo in ea peccaturum ad alium finem quam peccandi, &
exercendam artem, cuius exercitium non habet peccatum
biliter admixtum, non tamen ad finem peccandi, nec consequen
ad exercendam artem cuius exercitium habet in se peccatum
tum,& ita quamuis liceat locare domum peccatoribus,puta
nario,aleatori,peieranti,& id genus aliis non excommunicatis,
uendum honeste etiam si credantur peccaturi,non tamen ex eo
sequitur: quod liceat locare meretrici domum ad viuendum
tricando, & exercendo artem cuius exercitium inseparabiliter
peccatum admixtum: Quia id nulla humana potestate potest
licitum,cum sit contra legem naturalem, & diuinam c. Sunt
25.q.1.licet iusta de causa permitti possit.Contrarium tamen
pulo affirmat Maior in 4.dist.15.q.35.Pro quo facit, quod id
suetudo totius fere orbis Christiani. Et quod prædictum dictum
gustini,ab omnibus receptum vix potest exequi sine domum
tione.Et quod in hac vrbe, sciente & patiente Papa, locantur,
per consueuerunt locari domus meretricibus.Et confessarij
& semper absoluerunt locatores earum sine proposito
tali locatione.Et quod ad contraria,quæ vrgentissima sunt,
ri potest procedere in eis,qui locant eo fine principali, vel
cipali, vt meretricentur, non autem in eis, qui locant illis
dum tantum, cum displicentia coram Deo vera, meretricij
meretricandi. Et quod hoc significare videtur d.c.1.de vsur.
vetat locari domos vsurariis ad fœnus exercendum, &
vetat locari indigenis, sed tãtum alienigenis:Quamuis
sit,probari quidem ibi, quod permittitur locatio vsurariis
ad fœnus exercendum in foro exteriori,non tamen quod
teriori de quo agimus.

C Quinto, quod magis expediret non permittere. Primo,
quod difficile est defendere, quod liceat eis facere vel locare
in quibus meretricentur, vt dictum est, & quod raro locantur
purum finem viuendi,quod non misceatur aliquis finis,
principalis meretricandi, vel de lucro participandi. Secundo,
multi pueri incipiunt hac occasione prius peccare, quam
inciperent. Tertio,quod libido non extinguitur nec refrænatur,

accenditur eius vsu,secundum Magistrum lib.2.dist.24. addito malæ
inclinationi sensualitatis,malo habitu,quia duo vincula fortiora sunt
vno c.1.de Treug.& pac.Quarto,quod castitatis habitu resistendi illi
malæ inclinationi refrænatur illa, & non lupanari resistentiæ illi re
sistenti.Quinto,quod finis per eam prætensus,puta ne honestæ solli
cuentur,non attingitur:Viri enim prudẽtes aiunt,eos,qui ad eas solli
citandas sunt apti,non adire meretrices, imo postquam malè sunt eis
allecti,tanto magis honestas sollicitant, quo maiore impetu naturæ
& vitij seruntur.Sexto,quod ipsemet noui pueros castissimos venien
tes ad academias ex terris, vbi non est eiusmodi occasio fornicandi,
ob eam,quæ in illis se offerebat,animas,studia, & corpora, ipsa con
tagio infectæ perdere. Septimo, quod meretrices ipsæ, posteaquam
desinunt esse ad illud turpe lucrum aptæ,mille malorum instrumenta
sunt. Octauo, quod mares maiore vigore sunt ad resistendum libi
dini quam fœminæ c.Indignantur 32.quæst.6. Et fœminis nusquam
hac permissione succurritur.Nono,quod verum remedium contra li
bidinem est ardens amor castitatis, viratio eius perdendæ occasionis,
vigilantia ad resistendum coniuncta cum abstinentia, sobrietate, &
labore assiduo,& super omnia gratia Diuina. Quorum omnium con
traria lupanaria requirunt.

Ex his sequitur. Primo, pessimam esse permissionem qua Caupo
nes intra domos suas, vel in tuguriolis contiguis, permittunt mere
tricet,quo plures,eo diuertant:quia non fit auctoritate publica, & est
ei mixta participatio.

Secundo,esse peccatum mortale quærere lucrum, vel triburum, ex
meretricio,& fœdis meretricum opera,& lucro. Quare non immeri
to Nicephorus lib.16.cap.20.Histor. Eccles.huiusmodi lucrum & tri
butum, appellat vectigal & portorium impurũ, detestabile, absurdũ,
Deoque inuisum,feris quibusque barbaris indignum,& execrandum
piaculumsummisque laudibus effert Anastasium,quod imperiali ma
gnificentia illud omnino sustulit. Cuius rei me isthæc recognoscen
tem,admonuit Præcellens Doctor Cæsar Costa,non solum vtriusque
iuris peritia,sed & historiæ arq; politioris litteraturæ cognitione præ
clarus,emper à Sanctissimo D. N. Gregorio xiij. in Referendariorum
numerum cooptatus,Cum antea fuisset Sapientiæ Romanæ Gymna
sia percelebris,& post hæc scripta,ferẽq; dimidium huius operis typis
excusum,antequam hic locus excuderetur, ad amplissimum amplissi
mæ Capuæ Vrbis olim æmulæ, ab eodem Gregorio, vt eruditissimo,
ita in eruditissimos quosq; propẽsissimo, Archiepiscoparum euectus.

D

LXVIII. Qui dolia vel alia vasa vitiosa scienter non patefacto 196
vitio,locat, aut ignorans eorum vitium,pro integris vendit, ob quod
vinum effusum est, aut damnificatum,& damnũ vini & interesse sol-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uere non vult.l. Sed addes §.Si quis,ff.Locat. Quamuis secus sit, si
tem quoad forum conscientiæ,si ignorans vitium,simpliciter locato
dicens conductori,nescire se illa esse vitiosa,& ideo displiceret ac
sent talia Ang.verb.Locatio §.24.& Sylvest.eod.verb.quæst.18. Quo
ipsum est dicendum de omnibus aliis vitiosis ex quibus damnum
qui potest:qualis est equus qui aquam ingressus in eam procidit,
vestium iacturam adfert,Sylvest.vbi suprà. Idem de operario,qui
ductus diario, fideliter non laborat, ob quod conductor notabiliter
damnificatur,cum obligatione damnũ ad arbitrium boni viri sarcien-
197 di l.1.ff.locat.Idé si promisit se diario pro altero laboraturũ,& di-
lo,aut sua culpa,id non præstitit vel non vult conductori damnum
id acceptum satisfacere,cum obligatione restituendi,Arg.l. fin. ff. si
l.Rhod.de Iact.& d.l.Sed addes.§. Cum quidam: secus tamen si ea
casus fortuitus impedit l. Si vno §. Cum quidam ff. locat. & si est pa
ratus ad præstandum, sed culpa conductoris non præstat, dianum
persoluendum est: & etiam si præstare omisit ob casum fortuitum
persona conductoris contingentem, quando conductus, dianum
alio loco si ille non conduxisset,reperiisset Sylvest. verb. Locatio
alias non,in foro conscientiæ. Quæ tamen limitatio nobis non vide-
tur iure probari.

198 LXIX. Qui pensionem rei conductæ eius domino non soluit,
quod ea non vtitur,quia non vult,aut quia ob aliquem casum fortu-
tum,ex parte ipsius contingentem non potest,cum obligatione resti-
tuendi glo.in d.l.Si vno §. Item cum quidam. Quod limitant Arg.
verb.Locatio.§.15. & Sylvest. vbi suprà, procedere, quando domi-
eo quod eam illi locauit,alteri locare omisit,alias non, saltem in foro
conscientiæ. Sed nec hæc limitatio, nostro iudicio, iure probatur. Et
aduertendum quod in illa quæst. an Merces locationis, & quælibet
alia pensio sit soluenda in principio vel fine anni:resolutio glossæ
in §.penult.Inst.de inut.stipul. & in l.1.C. Quando dies legã.ced.po-
nitur in illis duobus senariis.

Annua si debes, tunc inspicies caput anni:
Anno si debes, in fine tenebris anni.

Circa quod varij varie loquuntur,sed tenendũ est, quod in primis
conuentio partiũ est attendenda,& ea deficiente,cõsuetudo regnan-
& eis deficientibus,regulariter soluenda est in fine anni,quãdo enim
solutio est facienda, & tempus ponitur causa differẽdæ solutionis,
resoluit Iaf. post alios in l. Qui hoc anno ff. de verb. Dixi (Regula
ixer) quia aliud est faciendũ quando ex causa propter quam datur,
ex persona cui datur,& aliis circũstantiis aliud conijcitur,vt Pan.
communi tenet in d.c.Propter,de loc.& satis in c.Peruenit,de reb.

LXX. Qui dolo lata culpa,vel leui,sua,vel suorum,infert notabi- 199
le dammum,rei conductæ,& non vult illud satisfacere glo.in l.Si quis
fundus.§.Celsus &l.si merces.§. Qui colonũ.ff.locat.Secus tamen est,
si infertur ab alio, cui ipse restituere non potest, aut non tenetur, aut
casu fortuito,quem nec culpa,nec mora eius præcessit,per dicta suprà
eod. cap.nu.179.

LXXI. Qui colonus partiarius locauit alicui prædium rusticum
aut certam eius partem,nulla arborum mentione facta,& omnes fru-
ctus earum percipit, aut eas cædit, aut alius odio exorto, ipsius dolo
vel culpa,eas cædit, aut earum fructus dissipat, & non vult restituere
domino suam partem vel damnũ iux.l.fructus.ff.de vsu. & d.l.Si mer-
ces.§.Culpæ.ff.locat.

De peccatis circa iura & tributa Regia & publica.

SVMMARIVM.

Tributa & iura Regia, qui non soluit vt peccat.nu.200.
Tributa sine authoritate imponens,vt peccat, nu.201.
Exactor iurium illicite impositorum, vt peccat,nu.201.
Clericus qui grauantes gabellis excommunicantur,nu.201.
Episcopi inquirant an clerici gabellis grauentur, nu.202.
Gabellæ rerum quas homines ad suum necessitatem ferunt,nu.203.
Gabellæ ob merces debent,sic verum pandat.nu.203.

LXXII. Qui tributa & iura iustè auctoritate Pontificia,Regia, 200
aut alia publica,consuetudine immemorabili imposita,non soluit,cũ
obligatione restituẽdi iuxta Host.in summa de pœnit.& cõmunem.
Quod plane procedit in iuribus debitis ob prædia, aut alia ad eorum
stanum pertinentia, aut alia via iusta impositis, cum intentione obli-
gandi ad mortale,aut ob cõtractus locationis aut alios cum illis ini-
tos. Et etiam quando per aliã legem vel iussionem iustam imponun-
tur, nisi habuerint intentionem tacitam, vel expressam impediendi
obligationem ad pœnam æternam per impositionem alterius tem-
poralis,vt infrà cap.23.à nu.36. dicetur, & in Rubr.de pœn. olim dixi-
mus,& super latius in comment.c.Fraternitas.12.q.2.

LXXIII. Qui absque authoritate Pontificia aut Regia aliquod 201
tributum subditis imponit,cum obligatione restituendi:quædã enim
tirpina est,Pan.in c.Super quibusdam, de verb.signif.& excommuni-
catur per bullam cœnæ,cuius tenor ponetur infrà cap.27.an.58.Idem
de illo qui exigit tributa aliqua aperte illicita,aut sciẽs talia esse,cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

obligatione restituendi,arg.c.1.Ad Rom.& cap.1.de offi.deleg.& per dicta suprà cap.11.nu.12.& etiam si dubitat an sint licita vel non,& sponte insussus ad id se offert:secus tamen si iussu superioris: quia obedientia in dubio excusat,c.Quid culpatur.23.q.1.modo vt te obedientiæ prius dubietatem illam ex animo pellat, & licitum credat,eo quod pro tali à superiori habetur,vt in ca. Si quis autem. Pœnit.dist.7.nu.11 4.noue declaramus.

LXXIIII. Qui Gabellas & vectigalia licite laicis imposita, nec ecclesia nec ecclesiasticæ personæ debent, exigit ab eis, & est excommunicatus ipso facto.cap. Quanquam de Censib.libr.6. non obstante contraria consuetudine, nisi quando inueherent, aut emerent ad negociandum & mercaturam exercendam, aut haberent facultatem à Papa ad illa ab eis exigendum Gab.in 4.dist.15.

Rogatus à multis,vt hanc decisionem amplificem,facta mentione Gubernatorum laicorum,qui frequentissime imponunt superindicta extraordinaria super pane, vino,carne, panno & aliis id genus ad victum & vestitum spectantibus, quæ Itali vocant Gabellas, Hispani Sisias,Galli, Tallias & gabellas,& ea perinde petunt,aut peti iubent, vel permittunt ab ecclesiasticis personis,quæ ad ea soluenda non obligantur,ac à laicis:Eorum item qui vectigalia. & gabellas imponunt pro facultate vehendi, exportandi & importãdi currus,mulos,& alia tumenta,vacua,vel onusta, & perinde petunt, iubent, aut permittunt peti ab ecclesiasticis atq; à laicis,quamuis id quod vehunt,importent vel exportant,sit de eorum patrimoniis,aut prouentibus ecclesiasticis, & in suos vsus conuertendum.Rogatus,inquam,hoc,plurima possem hic addere, quæ gratia breuitatis omitto,cõtentus admonere.Horum eos grauissime in his peccare, Deum immunitatémq; ecclesiasticam offendere,censurásq; horrendas etiam Bullæ cœnæ Domini incurre,multos canones famosos infringendo,in quibus sunt c. Beneficium.96.dist.c.Ecclesia,de Constit.c. Aduersus,de Immun.eccles.cap. Nouerint,de senten.excom.cap.Quanquam de Censi.lib.6.II. Quod gloss.sing.Clemen.Præsenti de Censi.dixit,quod iudicio sui auctoris tota Italia ob hæc est interdicta, & quod de aliis prouinciis, quando facta norunt, testificentur: quod profecto audiru horrendum. III. Quod attestamur sæpius à nobis & nostris famulis,sæpe confessis huiusmodi vectigalia in multis Regnis exacta fuisse,ideóq; iure restituere, ne Deus omnipotens in dies magis & magis iratus, consiliorum Principum & Rerumpubl.de prædictis canonibus parum curantes, & Principes ac Respubl.nimium illis credentes, & exactores sibi cauentiæ inhiantes grauissime tandem castiget. IIII. Demirari nec, quod cum tot has censuras incurrãt, tam pauci tamen confessarij hoc, vbi hæc aguntur,eas pro dignitate æstiment,& eas incurrentibus

solutionem denegent,& tam panci episcopi,qui excommunicatas & interdictas personas, & terras vbi hæc fiunt, iubentur, & permittuntur denuntient: cum præceptum eis sit à concil. Viennensi d. Clem. Præsenti, vt sub pœna peccati mortalis id faciant, postquam de eo ipsis constiterit; quod tamen facile constare potest, quamuis parte vocata & audita id fieri debeat, per glos.memorabilem eiusdẽ Clem. verb.Constiterit. Quanquam etiam testor multos populos Italiæ & Gubernatores, & exactores eorum biennio proximo à Summo Pœnitentiario Sanctissimi D. N. petiisse absolutiones à censuris ob hæc incensis,restitutione promissa,parata,vel facta,quos vtinam aliorum Regnorum populi & rectores imitentur, Amen.

An autem iura illa quæ Hispani vocant cochlearia, & sedilia, quæ soluuntur ex granis in forum importatis, & in aliqua eius parte ad vendendum depositis, & aliæ id genus Gabellæ quæ in multis Regni Castellæ locis tam à clericis quam laicis,vt audio persoluuntur,licite à clericis exigantur, iis qui earum conditiones melius quam nos nouerunt,delegamus. Addo,quod portoria & alia tributa Regia & publica non sunt soluenda de iis quæ quis ad suam, & suæ familiæ necessitatem secum portat iuxta ius commune. Nec consuetudo contraria valet secundum Ang.verb.Pedagium,§.1.Sed contra tenet S. Anton.in 2. par.cap.14. quod verius est, & quotidianus vsus comprobat & bene, quia consuetudo potest inducere id omne, quod lex cap. fin. de consuet.& l.1.C.quæ sit lõga consuet.& certum est hoc lege statui posse, vt etiam idem S.Anton.ait.

LXXV. Qui debitor Gabellæ cui publicanus siue conductor gabellarum defert iuramentum, aut remittit eius conscientiæ, vt veritatem pretij aut quantitatis mercium quas defert dicat, & acceptat, & non plene eam manifestat, cum obligatione restituendi, Medina. C.de reb.Restit.q.13. sub fin.quod est verum, etiam retenta opinione de qua infrà cap.25.à nu.36.Quæ habet,quod regulariter,qui fraudat legem temporali pœna munitam,nõ incidit in spiritualem æternam. Non tenetur autem id iurare, & in onus suæ conscientiæ recipere, quia satisfacit dicendo se paratum soluere, quæcunque se debere puerauus monstrabit.

De peccatis circa pignora.

SVMMARIVM.

Pignoris qualis vsus peccatum nu.203.
Pignoris fructus capere quando vsura,nu.203.
Pignus cum facto commissario capere an liceat,nu.204.
Pignus vendere an liceat, & quo ordine nu.204.
Pignore vendito minoris vel maioris debito &c.nu.205.

Universidad de Deusto
Biblioteca

203 LXXVI. Qui creditor vtitur pignore cum notabili damno debitoris absq; eius voluntate expressa vel tacita, & nullam habens opinionem verisimiliter credendi dominum id æquo animo laturum, & ea furtum.l.Si pignore.ff.de fur.Pan.in ca.1.Depos.& si cum eius voluntate expressa, aut tacita vtatur, vsuram admittit, de quo infrà nu.107. nisi sit vsus, qui gratis inter amicos cõcedi solet, qualis est libri vnius S.Thom.2.sec.qu.78.artic.1 ad 6.Idem de creditore qui dolo, aut lata culpa, aut leui pignus perire, aut notabiliter damnificari consentit, vel non vult tesarcire damnum Glos.in lege Si creditor.C.de pignor. actio. secus autem si culpa leuissima id contigit, & secus si casu fortuito, modo mora non præcedat. Nec pactum quo pignus quocunque modo periret, debitori periret, §.fin.Inst.quibus mod.re cõtrah.obli. & l. Quæ fortuitis.C.de pignor.actio. Idem de creditore pacisci cum debitore, quòd eo non soluente, ad certum tempus, pignus dimittat, aut ne post certum diem redimi possit.l.fin.C.de pact.pignor. cap.Significante, de pign.nisi quãdo non in lucrum creditoris, sed pœnam debitoris fit pactum, vt pro vendito iusto pretio habeatur, quòd sentit Pan.in d.c.Significante,& S.Ant.2.part.tit.1.cap.7.& Sylv.
204 in Aurea Rosa cas.28. Idem de creditore qui expresse pacisci tur, vt pignus venderetur, non soluto intra certum tẽpus debito, & priusquam venderet debitori non notificat, l.Si conuenerit.ff.de pignor.act.Ang. verb.Pignus.§.7.nisi etiam conuenerit, ne notificatio esset necessaria. Glo.in ead.l. Si conuenerit. Et licet de pignore non vendẽdo pactum sit, trina tamẽ monitione facta, vt luat illud, vendi potest, modo istæ monitiones seu denunciationes ipsas, triduum interiiciatur. Si autem nulla facta fuit mentio de vendendo vel non vendendo, vnica denunciatio sufficit, quo transactis duobus annis, propria authoritate vendere possit.l.fin.C.de iure Dom.impetran. & Ang.vbi suprà Syl.verb.
205 Pignus q.10. non autem prius sine auctoritate Iudicis. Et si creditor bona fide pignus minoris, quam sibi deberetur vendit, reliquum à debitore petere potest: quemadmodum etiamsi pluris vendit, restituere tenetur Angel.vbi suprà §.8. Et quandiu debitor aliquid etiam modicum quadrantem debet, creditor totum pignus retinere potest, quoad ipse solutus fuerit.l. Quandiu.C.de Distract. Pign.

Potest etiam creditor pignus à debitore ad tẽpus præfinitum non soluente alteri pignorare.l.1.& 2.C. Si pig.pign.det. Potest etiam impensas bona fide in pignus factas repetere, vt si erat ager, in eius cultum, si erat animal, in pastum factas l.Seruos,ff.de Pigno.act.tenetur tamen ad computandum in sortem fructus ex pignore perceptos, deductis impensis, quas in eorum collectionẽ, aut conseruationem fecit. S.Anton.2.par.tit.1.cap.15.§.3.

LXXVII. Qui vasa sacra, libros, vestimenta & ornamenta ecclesiastica pignorat.l.Sancimus.C.de sacros.eccles.c.1.de Pignor.nisi fecerit id ex magna necessitate, puta redemptionis captiuorum, subuentionis pauperum, & aliorum operum ecclesiæ multum necessariorum d.c.1.de pignor. & cap.Aurum, 12.q.2.

De peccato vsuræ circa mutua.

SVMMARIVM.

Henricus Infans Portugalliæ summa laude dignus, nu.206.
Vsura quid, & duplex vera, & palliata.num.206.
Mutuum duplex verum, & palliatum, & differt à commodato.nu.206.
Vsura vtraque pagina speciatim vetita, eam probans hæreticus, nu 208.
Peccatum vsuræ duplex, sed neutrum vsura mentalis, nu.208.
Vsura lege ciuili vetita, sed valde exercita clam, nu.208.
Vsura centesima quæ &c.nu 208.
Vsuram quæ intentio sine facto faciat, nu.208.
Interusurium secundum quid nec vsuram, nec Symoniam facit, nu.209.
Vsura est lucrum ob dilationem solutionis, nu 210.
Interesse quid, quotuplex & quod pœnæ potest. nu. 211.
Interesse lucri cessantis petitur sine his conditionibus, nu.212.
Mutuo Pactum licitum, nu.213.
Datum ob solutionem dilatam, quid lucri capere liceat, nu.213.

206 Dicturus de peccato vsuræ circa mutua, huic loco ad id opportuno iuxta promissionem in præfatione factam, inferam summam eorum, quæ in Comment. de vsur.cap.1.14. quæst.3.scripseram, ad scrutandum fundamenta, quibus soluerentur dubia quædam, quæ anno 1554. soluere insserat Vlyssipone Illustrissimus ille Cardinalis & Sanctorum quatuor Coronatorum omnium virtutum heroicarum panegyri terum diuinarum & humanarum eximia cognitione comitata, & inclytus Infans Portugalliæ Henricus tunc frater glorioſæ memoriæ Regis Ioannis eius nominis iij. & postmodum Regni Lusitani moderator grauissimus, nunc autem Patruus obseruantissimus, & obseruatissimus Regis don Sebastiani huius nominis primi, Iuuenis quidem, sed pacis, & belli gestis pro ætate Christianissimus, glorioſissimi, & gerendorum spe admirabilis. Summa ergo illius Commentarij est, quòd continet xxij. notabilia. In quorum quatuor primis habetur, quod quamuis hoc verbum, vsura, prima sui significatione significet vsum cuiuslibet rei iuxta illud Cicer. pro Rabirio. Vsuram huius lucis &c. tamen iuxta significationem, quam in hac materia communiter habet, significat lucrum prouenicns ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

contractu mutui,& Græcis dicitur Τόκος, id est,partus:quasi à mutuo partũ,& Hebræis appellatur נֶשֶׁךְ id est,morsus, quo mutuãs mutuatarium mordet, vt quidam recentiores scripserunt. Et quod contractus mutui differt à contractu commodati, quia per hunc transfertur dominium rei commodatæ,per illum autem secus, nec tuo datæ,vt dictum est supra num.180.Licet conueniant in hoc quod vterque debet esse gratuitus,iuxta glo.recept.in cap.1.de Commod. quod mutuum verum reperitur in solis rebus quæ vsu consumuntur & in pondere,numero & mensura consistunt,puta pecunia numerata,vino,oleo,pane,tritico,& id genus aliis,quæ vsu cõsumuntur, quib.mod.re cõtr.oblig.in princ. Dixi(verum mutuum)quia velatum siue palliatũ,etiam in aliis rebus & contractibus inuenitur. Mutuum enim palliatum est,quod secundum suam formam apertam & vsitatam contrahentium,est alius contractus,quam mutui,secundum veram formam latentem, & mentem contrahentium veram vel præsumptam, est mutuum, quale est omnis contractus, alius à mutuo, in quo quis minoris iusto pretio infimo, siue pio, quærit aliquid propter animi patam solutionem & contra,quo quis vendit alij maioris pretio infimo supremo propter dilatam solutionem c.In ciuitate,de vsur.& c.Ad audientiam,de empt.& c. Illo vos,de Pignor. cum eis annotat.quin emit emit 10.rem ad minus pretio infimo valentem 12.ob anticipatam solutionem,in effectu videtur mutuare pretium quod dat, & illud mutuat iusto pretio, quod dare deberet, accipere pro vsura. Qui vero vendit rem valentem, ad summũ & pretio rigoroso 10.pro 12.ob dilatam solutionem, videtur mutuare pretium rei quam vendit accipiendo illud plus iusto pretio, quo res vendita valet pro vsuris vt in pluribus dictis iuribus probatur. Quod autem pretium sit infimum, quod medium & quod supremum traditur infra cap. 23.nu.17. Vnde licet omnis vsura in solo contractu mutui versetur, quia tamen contractus mutui est duplex,verus & palliatus,ita duplex est vsura, vera, quæ in vero mutuo, & velata seu palliata, quæ in palliato versatur.

207 In quinto, & sexto notab. quod aliud est peccatum vsuræ, & aliud vsura:quia peccatum vsuræ est accipere, vel velle lucrum vsurarium. Vsura vero est lucrum pecuniæ æstimabile suapte natura, quod principaliter vi mutui veri vel palliati quæritur.Dixi, (Lucrum)pro genere,&(pecunia æstimabile)ad differentiam lucri non æstimabilis pecunia,quale est spirituale meriti,& gratiæ,quod fit,quãdo,& quomodo & cur oportet apud Deum, iuxta illud psal. Beatus vir qui miseretur & commodat, siue mutuat, & illud Euangelij Matth.19. Centuplum accipietis &c. Quod proprie non est vsura,licet aliquando metaphoricos sic dicatur Luc.19.Tho.2.sec.q.78.art.1. Et ita mutuare quem, vel præsentetur, vel eligatur ad beneficiũ, vel vt illud sibi conferatur, ob

est proprie peccatum vsuræ, licet sit peccatũ Symoniæ,quæ est grauior vsura.Dixi(suapte natura)ad differentiam lucri quasi spiritualis virtutis,& amicitiæ,quod mutuando quæritur, & non est vsura, quia suapte natura non est pecunia æstimabile, licet multi pluris æstimarent amicitiam,quam mutuando aliquibus quærunt, quã pecuniam, quæ ex eo ab vsurario quæritur. Dixi (Principaliter) Quia licita est intentio minus principalis quærendi aliquid pecunia æstimabile, vt infra dicetur.Dixi (Vt mutui)ad differentiam eius,quod ratione veri interesse lucri cessantis vel dãni emergentis accipitur, quia illud non est vsura iuxta glossi.sing.& receptam c.Conquestus,de vsur.facit c.2, & c.Saluberrimi eod.tit. Dixi(veri vel palliati) Ad includendum lucrum, quod quæritur ex mutuo palliato,de quo supra n.proximo.

Et quod vsura est illicitum lucrum,& velle,vel accipere illam,peccatum mortale,adeo quidem,vt contrariũ asserere sit hæresis Clem.1. de vsur.& non solum iure humano,sed etiam naturali & diuino veteris & noui testamenti c.Quia,& c.Super eo,de Vsur.Nam prohibetur hoc septimo præcepto decalogi,Non furtum facies.Exod.20.quo omnis rei illicita vsurpatio, qualis est vsura,prohibetur c. Pœnale 14. q.4.quod est præceptum vtriusque testamẽti, & quod specialiter probetur in nouo,per illud Luc.6.Mutuum dantes,nihil inde sperantes,contra impium Molinæum,& pium Sotum ex Vrbano in c. Consuluit,eod.tit.& Conc.Lateranens. sub Leon.10.& ex aliis, per quæ eadem ratio eorum confutatur. Et quod ius Diuinum noui testamenti specialiter prohibet non solum mutuationem cum pacto expresso, aut tacito reddendi plus aliquid mutuato,sed etiam mutuationem sine pacto aliquo cum intentione principali vt plus aliquid re mutuata restituatur per c.1.14.q.6.& alia in d.Notab.6.adducta.

In septimo notabili & duobus sequentibus,Quod omne peccatum 208
aliud ab vsuræ peccato,est duplex,mentale tãtum, quod est voluntas peccandi absque verbo vel opere,& Mentale & reale quod est voluntas peccandi verbo,vel opere sequuto.Ita peccatum vsuræ est duplex, Mentale tantum,quod est voluntas lucrandi vsuram opere non sequuto,& mentale & reale voluntas eam lucrandi opere subsequuto. Et quod vsura mentalis differt à peccato mentali vsuræ,quia non est voluntas quærendi lucrum, sed lucrum ipsum ex mutuo dato intentione principali quærendi illud sine vllo pacto expresso vel tacito,de ea intelligendi sunt disputantes, An vsura mentalis obliget ad restitutionem: Nam de peccato vsuræ mentali tantum nulla est dubitatio,quia sicut nullum aliud peccatum mentale tantum obligat ad restitutionem, Ita nec peccatum vsuræ mentale tantum. Sed disputant, An lucrum quæsitum ex mutuo intentione principali ob illud dato, obliget ad illam? Ita quod præter peccatum vsuræ mentale tantum &

Universidad de Deusto
Biblioteca

vsuræ mentale & reale, est vsura mentalis definita supra esse &
crum &c. quæ non dicitur mentalis, quia lucrum non sit sequutum,
sed quia sola intentio mentalis fuit causa principalis quærendi illud
quæ hactenus, quod sciam, nullibi sunt ita declarata. Et quod nunc
tiam legibus secularibus Regum Christianorum est expresse pro-
hibita vsura, & implicite à tempore Iustiniani Imperatoris, secun-
dum Communem. De qua, Ioan. And. in Mercur. Reg. Peccatum
Reg. iur. lib. 6. Et ita nullus Christianus eam clare exercet, sed vsu-
dum, ne aliqui, velate siue palliate, maiorem quam vnquam exercu-
Nam maxima quæ olim permittebatur, erat centesima, quæ centu-
mensibus ipsam sortem exæquat, ita vt quoque mense sors vnum pa-
riat: & duodecim in anno, vt copiose ostendit Bart. Soc. in l. si hæres
Item ff. ad l. falcid. cui concordant Budæus & Alciatus in locis sic
tatis, & alij alibi, & ea tantum in pecunia traiectitia sortis periculo
in se suscipiente, in alia vero mercatoribus, duæ partes centesimæ, de
est, octo pro centum in anno: Et aliis non negotiantibus dimidia pa
tesimæ, hoc est, sex pro centum in anno. Et nobilibus tertia pars, id
quatuor in anno pro centum. Et nunc aliqui velare siue palliare
piunt tam grádes, vt interdum sors pariat decem, & amplius, pro cen
rum ab vnis nundinis in alias, quæ tamen tres aut quatuor in anno
currunt, & ita triginta, & amplius in anno pro centum. Item ante
vsuris, vsuræ non capiebantur l. Vt nullo C. de Vsur. & l. Placuit
eod. At nunc cambiorum cambia corraduntur.

409 In Decimo, & Vndecimo notabilib. quod intentio principalis
crandi ex mutuo sufficit ad constituendam vsuram etiam sine pa
expresso vel tacito, cõtra impium Molinæum, non autem minus
cipalis contra Sotum lib. 6. q. 1. ar. 2. de Iust. & iur. Tum quia id
glosſ. & Innocen. in d. c. Consuluit, de vsur. ab omnibus Theologis
Canonistis recepti. Tum quia c. Si officia, 59. distinct. & ea. Quæ
derit 61. distinct. cum suis glosſ. probant licitum esse ecclesiæ &
to seruire, cũ spe secundaria licet non principali aliquod beneficium
obtinendi. Tum quia quam plurima sunt in quæ quamuis non
intendere principaliter, licet tamen minus principaliter, verbi gratia
Non licet dicere missas & diuina officia audire principaliter pro
distributiones quotidianas, minus principaliter tamen sic iuxta illud
sing. & recep. in c. 1. de cler. non resident. lib. 6. Non licet etiam
paliter seruire Deo intuitu remunerationis terrenæ, sed minus
paliter sic iuxta illud Psalm. 118. Inclinaui cor meum ad faciendas
stificationes tuas propter retributionem. Adeo quod Concil. Trid.
sess. 6. can. 31. definiuit contrarium esse hæreticum. Tum per alia
latius adducta, ita quod licet nullum neque principale neque
principale lucrum tanquam iure debitum ex mutuo expectari

potest tamen tanquam antidorale, & remuneratorium de gratia &
non de iustitia debitum. Vbi etiam cum communi asseruimus, quod
tam principaliter, quam secundario possumus sperare lucrum amici-
tiæ & gratitudinis ex mutuo, & tam principaliter quam secundario
lucrum pecuniariũ ex illa amicitia & gratitudine, sed non nisi minus
principaliter, & secundario lucrum pecuniæ ratione mutui. Et confe-
quenter, quòd qui postquam principaliter propter lucrum mutuauit
tum peccatum agnoscens illam intentionem mutat in intentionem
minus principaliter accipiendi, si postea gratis datum accipiat, non
est vsurarius, vt recte dicit Ang. verb. vsura. Et ita non sunt vsurarij
omnes qui cum spe lucri mutuant, sine qua non mutuarent, quia po-
test esse finis eorum principalis amicitia, vel amor Dei, & virtutis, &
lucrum, minus principalis: Nam vt aliquis finis sit principalis alicuius
actus, non sufficit quod ille non fieret sine illo, sed oportet quòd plu-
ris vel tanti æstimetur, ac alius finis propter quem ille fit, vt late pro-
bamus in d. c. Cum minister, à nu. 37. & sup. proxime tetigimus. Neque
etiam peccat, qui non mutuat principaliter ob lucrum, bona fide ali-
quid accipiendo, à mutuatario, existimans id sibi amanter & gratis ab
eo dari, licet id non det tam ob gratitudinem quàm ob timorem, ne
pecunia à se repetatur, vel sibi alia vice mutuum denegetur: Quamuis
si postea id intelligeret, teneretur ad restitutionem illius, secundum
Anton. 2. par. tit. 1. c. 7. §. 6. & Caiet. 2. 2. q. 78. ar. 1. Cõtra vero si dum sibi
debatur existimabat, non dari sibi libera voluntate sed coacta, acci-
piendo quidem peccat etiamsi à principio sola charitate mutuasset,
Laurent. in c. salubriter, de vsur. & S. Anton. vbi sup. Addidimus & ibi-
dem, quod ex qualitate rei datæ ex lucro vel iactura dantis, & ex eo
quòd in tali casu virtus gratitudinis poscit, probus Pœnitens, & pru-
dens confessarius coniicere possunt: An datum vltra sortem, dicatur
datum liberaam coacta voluntate. Diximus etiam illum qui eo quod
pecuniam, vt sibi hac via alterum tantum quantum sibi debetur reci-
piat, non peccare, quia nihil ab eo accipit vi mutui. Maior in 4. dist. 15.
q. 29. in princ. Adiecimus tamen hoc casu cauendum esse debitori per
chyrographi debiti redditionem, vel per schedulam solutionis eius,
ne postea ipse vel eius hæres iterum illud petant, vel accipiant spon-
te solutum, per ea quæ dicta sunt in simili sup. eod. c. n. 113. Non peccat
etiam qui accipit aliquid ob instam mercedem laboris sui, vel famuli
numerandi magnam pecuniæ summam, quia non vi mutui, sed labo-
ris numerandi, accipit: neque qui capit aliquid pro sumptu & labore
mittendi pecuniam mutuatam longe absenti. Idem Maior vbi supra.

In Duodecimo Notab. & duobus sequent. Quod qui vendit, per- 219
mutat, aut locat minoris iusto pretio ob anticipatam solutionem, est

Universidad de Deusto
Biblioteca

vsurarius. Et è contrario omnis qui vendit, permutat, aut locat maioris iusto pretio maximo, siue rigoroso, ob dilationem solutionis, per rationem supra positam numero 206. Et quod in hoc sæpe videntur peccare, qui emunt, vel locant reditus Episcopatuum & beneficiorum, Magistratuum, Prouinciarum, Dominiorum, oppidorum, tributorum vendibilium exactiones & alios census Regum, Episcoporum, beneficiariorum, & aliorum priuatorum, necessitate pressorum, multo minori iusto pretio infimo ob solutionem anticipatam vsque anni, & minori ob duorum, & multo minori ob trium. Et contra, qui vendunt, aut locant aromata, cinnamomum, Piper &c. pannum, sericum, lanas, aulæa, libros, papyrum, & alia similia, boues, vacas, equas, oues & alia pecora, iis, qui illorum indigent, ad sustentandum, vel quærendum præsentem pecuniam ex eis protinus reuendendis, minoris iusto pretio, vendunt, inquam, vel locant maioris iusto pretio rigido, & summo, propter dilationem solutionis, & tanto plus addunt pretio, quanto solutionis dies longior fuerit. Monemus item ibidem cauere sibi debere ecclesiasticos, & seculares prædiuites, qui agros suos colonis suis pluris iusto pretio rigido locant, propter dilationem solutionis fuorum debitorum, aut propter mutuationem tritici ad serendum, & victus aut pecuniæ ad alia necessaria cum longa solutionis dilatione, quibus rebus fatigant eos supra modum, adigentes ad viuendum miserius, quam si eorum essent mancipia, & eos etiam qui reditus suos quàm maximo possunt pretio locant in auctionibus publicis allicientes ad augenda pretia pollicitationibus & donatiis incrementorum, quæ Hispani vocant Pujas, & dilationibus solutionum, cogentes illos facere rentiationes ab omni iure alienas, quales ante nostram ætatem paucissimas Hispania vidit, nulla habita ratione, quòd per huiusmodi fallissiones, & ad casus fortuitos obligationes minuitur iustum aliquo pretium conductionis, nec habita ratione quod locantes tam exiguo pretio, sunt in causa, vt conductores vtantur mendaciis, & malis artibus in vendendis eis, vt pretium, quod soluunt, ex eis corradant quibus, ni vtantur, impossibile est illud corradere.

211 In decimoquinto, quod interesse generaliter dicitur esse damnum emergens, & lucrum cessans, eo quod aliquid fieri cessatur, secundum glos. in verb. Possibile, C. de sentent. quæ pro eo quod inf. prof. In qua diffinitione, coniunctio, &, accipitur pro, vel, & verbum, fieri, prout comprehendit (non fieri) cum non facere, sit facere, l. Si mora ff. solut. matrim. & glos. l. 2. recepta in princip. ff. de verb. Et quod est duplex, scilicet damni emergentis, & lucri cessantis, secundum eandem glo. d. l. 1. Exemplum damni, habeo pecunias ad reficiendum domum, vel emẽdum æstate triticum, aut fœnum, & eas mutuo tibi, quas quia ad

ad præfixum diem non soluisti, domus concidit, triticum duplo carius emptum, pecora fame interiere, aut aliquod simile damnum accepi. Exemplum interesse lucri cessantis, sum mercator, habeo pecunias, quibus merces emere volo ad negotiandum, eas tibi mutuo, & die præfixo, non restituis, lucrum, quod ob id facere cesso, est meum interesse lucri cessantis.

Et quod inter omnes conuenit, vtrunque horum contingens ob mutuum peti posse tribus casibus. Primo, quando mora in soluendo præcessit gloss. celebris in cap. Conquestus, de vsur. & alia multa ibi citata. Secundo, cum ante aut post moram contingit, mutuum tamen datum fuit per aliquam vim Regis, Ciuitatis, aut cuiusuis alius. De quo tamen acrius tractatur infra eod. num. vlt. littera O. Tertio, cum à principio conuenit de soluendo damno: quibus tribus casibus non solum licet accipere, & exigere, sed etiam à principio conuenire de summa, quæ vltra sortẽ sibi rependenda est, ex verisimili illo interesse damni aut lucri, vt late prædictus Sotus scripsit lib. 6. quæst. 1. art. 3. de Iust. & iur. quamuis magis quam alij, hanc materiam restringere sit conatus: Quod postremum, hodie non procedit in materia cambiorum, per extrauag. Pij V. transcriptam infra eod. cap. num. vlt. N. vt ibi dicam. Et quod tota difficultas sita est in casu, quo quis sponte, sine vi mutuat pecunias expositas negotiationis, aut rerum frugiferarum emptionis: ob quarum mutuationem cessat à negotiatione & frugiferorum emptione possit capere licite interesse lucri cessantis continuum de vsur. quem prædictus Sotus laudat & sequitur, protestatus tamen, quod contrariam, quæ communis est, opinionem non damnat: quam etiam laudandam esse & firmiter tenendam, in prædicto not. 15. probauimus 14. rationibus refellendo, quas ipse pro sua eduxit. Quæ tamen conclusio intelligenda est, dummodo omnis dolus, & fraus palliandi vsuras absit, & modo non tanquam res acquisita, sed tanquam res in spe posita, & quæ impediri multis modis potest, æstimetur, etiam in contractibus in quibus etiam hodie licet à principio conuenire: In cambiis enim hodie vt proxime dixi, non licet, & modo mutuetur res cum pacto de resarciendo illo: Quoniam interesse lucri cessantis, non debetur magis quam interesse extra rem damni emergentis, secundum Bart. & Com. in d. l. 1. At hoc non debetur, nisi pacto præcedente, l. Si sterilis 6. Cum per venditorem ff. de Actio. empt. ergo neque illud arg. l. Illud ff. ad l. Aquil.

Et quod pecunia mercatoris negotiationi expositæ, vel alterius emptioni frugiferæ rei destinata, pluris valet, quam altera tãta aliorum, & etiam ipsius, illi non ita expositæ, arg. l. 3. sub fin. ff. de eo quod cert. loco. & trad. Caiet. 2. sec. q. 78. ar. 2. quod antea sensit Scot. in 4. dist. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q.6. Et ita etiam triticum satum, vel sationi destinatum, valet pluris, quam alterum tantum absolute consideratum. Et quod quamuis facultas, quæ pecuniæ, ad lucrandū inest absolute considerata eius pretium non plus augeat quam sine illa, considerata tamen in eo, qui scit & vult vti ea ad iuste lucrandum, facit vt pluris valeat: sicut facultas generandi quæ est in tritico, absolute considerata, non efficit vt plus valeat, considerata tamen in eo, qui illud iam satum habet, aut sationi præparatum, aliud simile ad seminandum non habens, facit, vt plus æstimetur ad effectum, vt vendere & etiam mutuare carius possit: & qui furto illud sustulerit, plus quam alteri restituere tenetur.

Et quod qui habet aliquid quod communiter nec sibi nec aliis pluris quā 10. valet, pluris illud alteri vendere non potest, quamuis illi multo plus valeat, tamen si sibi pluris valet, recte id vendere potest eo pretio, quo sibi valet, accipiendo pro eo tanto plus, quanto sibi plus valet iuxta S. Tho. 2. sec. q. 77. art. 1. & Scot. in 4. distin. 15. q. 2. receptum. Et quod sicut operarius potest accipere pretium operarum suarum, quas omisit ad preces alterius, qui eas soluere promisit, sic & mercator lucrum quod ad preces mutuatarij omisit propter promissionem de resarciendo interesse.

212 In Decimosexto notabili, & tribus sequent. quod non sunt necessariæ tot conditiones ad iuste capiendum interesse lucri cessantis ex mutuo, quot Conrad. in q. 3. de Contract. & quidam alij alibi requirunt, licet aliquot earum sic. Prima enim est, vt hic lucrandi modus non tantum sibi placeat quantum negotiationis: quod tenet etiam Sylu. verb. Vsura q. 19. quæ tamen non est necessaria. Nam iustum & iniustum non in bonitate, aut prauitate animorum & intentionū sed in rerum & operum externorum, æqualitate, & inæqualitate consistit Arist. 2. & 5. Ethic. & Diuus Thom. 2. sec. q. 38. ar. 10. & q. 59. ar. 2. Vnde & recte ait idum Sotus lib. 6. q. 1. ar. 3. de Iust. & iure. Nihil referre, an mutuans sit rogatus, & quæsitus à mutuatario, an vltro mutuet, modo quod ad iustitiam commutatiuam pertinet seruetur. Secunda, quod interesse sit verum, quæ necessaria est iuxta mentem glossæ & omnium d. cap. Conquestus. Tertia, quod mutuatio vel non solutio sit causa amissionis lucri, secundum omnes, qualis non est secundū Caiet. & Medinam vbi supra, quando mutuans pecuniam, habet aliam qua negotiaretur. Quæ tamen limitatio, non procedit si aliam pecuniam ad alios finis, veluti ad fortuitas necessitates destinasset, neque negotiationi committere vellet, quod prudentiæ est. Quarta, vt dandis vsuris non sit assuetus, quia ex tali consuetudine præsumeretur voluntas exercendi vsuram: Quæ tamen conditio non procedit in foro conscientiæ, in quo veritas præualet præsomptioni c. Tua, de sponsi. & fieri potest vt quis in aliis vsurarius sit, & in hoc nō. Quinta, vt nō recipiat interesse, prius

prius quam constet, quod verisimiliter lucratus fuisset. Quod in materia cambiorum videtur hodie statutum per extrauag. Pij V. transferri in fine nu. vlt. litera N. Sexta, vt mutuatarius non egeat extreme, quæ non videtur necessaria, quia non tenetur ex præcepto subuenire illi gratis, imo satisfacit mutuando, vt cum poterit soluat per dicta supra eod. c. n. 60. & mutuare sine interesse, esset donare. Octaua, vt mutuans ob hoc non incurrat infamiam vsurarij apud simplices, æstimantes illud interesse esse vsuram ob similitudinem, cum omnis species malí fugienda sit 1. ad Thessal. 5. & c. Cum ab omni, de vit. & honest. clerie. quę conditio quamuis ad enitandum peccatum scandali necessaria sit, non tamen ad euitē dam vsuram, & obligationem restituendi quæ ex sola iniustitia nascitur, per dicta supra eod. num. 6. Quale non est peccatum scandali, quod est cōtra charitatem Tho. 2. sec. q. 43. in principio. Octaua, quod causa principalis mutuandi, sit subsidium necessitatis vitæ, salutis, honoris, aut bonorum proximi: quæ tamen non est magis necessaria quam prima, per dicta in ea, licet sit honestissima. Nona, vt non capiat neque paciscatur totum interesse, quod verisimiliter expectatur, sed solum tantum quantum valet illa verisimilis expectatio: imo quod nec hoc nunc in cambiis fieri possit videtur probari per prædictam Extrauag. vt ibi dicam. Et quod consequenter, qui cogit soluere pœnam vel interesse creditori suo, eo quod mutuatarius suus non soluit ei mutuum statо die, licite potest ab eo recipere illud quod sic soluit: & etiam compensationem damni accepti ob vend: tionem rerum suarum minoris quàm valerent, aut emptionem tritici, & vini tariori pretio, eo quod statо debitum ei non soluit. Quia non accipit ratione mutui, sed ratione interesse damni emergentis, secundum omnes, etiam si promissio de soluendo eiusmodi damno non præcesserit, arg. l. Nummis ff. de in lit. iur. & l. Iulianus, in princip. ff. de Actio. empt.

Et quod non possint quicquam capere iuste ratione interesse lucri cessantis, ij qui nolunt vel non possunt negotiari, nec res frugiferas emere, & mutuant ad interesse, neque illi mercatores, qui certa pecuniæ summa negotiantur & non maiori, & aliam quam habent ad interesse mutuant, neque qui multas pecunias in nundinas important, & emptis mercibus suo proposito sufficientibus, reliquas pro interesse mutuant, quia nullum interesse verum prætendere possunt per prædicta. An autem qui suas vel aliorum grādes pecuniarum summas aliis atque aliis tradunt in vnis nundinis, soluendas in aliis cum aliquo lucro, aliqua ratione defendi possint, dicetur infra n. vit. l. N.

In Notabili 20. & duobus seq. quod mōtes pietatis erecti modo in- 213
fradicto, sunt liciti, quod contra Caiet. in opusc. de Monte Pietatis &
Sotum lib. 6. de Iust. & iur. q. 1. ar. 6. probatur efficacissimis argumentis

Universidad de Deusto
Biblioteca

dilutis eorum rationibus. Modus vero est hic. Aliquis opulentus depo-
tat aliquam quãtitatem tritici vel pecuniarum ad mutuandum quoto
annis pauperibus pignoribus ab eis acceptis, qui pro quantitate acce-
pta, & pro tempore, quo eam non soluerint, exiguum aliquid singulis
mensibus soluant, pro victu & salario eorum, qui habebunt curam di-
ctum triticum aut pecuniam custodiendi, mutuandi, recuperandi, &
restituendi pignora tempore opportuno. Et quod gener licite recipit
fructus pignoris fructiferi traditi sibi à socero, in securitatem salua-
dæ dotis, per c. Salubriter, de Vsur. & l. Pater ff. de Dol. mal. quia nõ ce-
pit eos vi mutui veri vel palliati, sed alia ratione, quæ à variis varia
redditur, vt monstrat prædictus don Didacus à Leyua in c. c. lib. Varia-
rum resolut. sed nulla satisfacit per ea quibus breuissime confutamus
ibidem communem, & aliam Anan. & aliam Medinæ, & aliam Soto, &
aliam Fortunij, olim à nobis probatam, subdentes aliam genuinam
fundatam in donatione tacita dotantis, & tradentis pignus, quę colli-
gitur ex multis in dotatione concurrentibus, quæ ibi insinuantur. Et
qua intulimus quatuor. Primum, quemlibet maritum, quamuis non
sit gener eius, qui tale pignus dedit, posse fructus eius percipere, non
computando eos in dotem promissam, nisi contrarium exprimatur
quamlibet longum tempus solutioni dotis præfigatur modo obliga-
tio dotem soluendi esset ad præsens tempus, licet solutio differretur
accepto pignore. Secũdum, posse maritum pacisci cum eo qui dotem
promisit & non soluit, & quoad soluatur in singulos annos pro sala-
dio onerum matrimonij pendat tantum quãtum aliquis mediocriter
industrius ex illa dote, ipsa salua, capere posset. Quod Panor. in d.c.
Salubriter, & alij multi relati per D. Didacũ, vbi supra, & etiam Soto
tenent, quicquid Io. Iup. in Reper. c. Per vestras, not. 6. de Donat. inter
vir. & vxor. dicat. Tertium, verum esse quod insinuauit Sotus lib. 6. q.
1. ar. 2. de Iust. & iur. Maritum qui dotem recipit & hæredes eius in ca-
su diuortij teneri vxori viduæ, aut separatæ ad alimenta præbenda,
quæ salua manẽte dote dari possunt, quoad illi ea persoluatur. Quæ-
tum, quod iuste obseruari possunt statuta terrarũ, vt qui dotẽ promi-
tit, quoad soluat, & maritus, & ipsius hæredes quoad dotẽ videat, aut
separatæ, reddant, certum quid ex centum in singulos annos pendio-

Qui peccant peccatum Vsuræ circa mutua.

SVMMARIVM.

Mutuum qui non soluit æque bonum, & statо die. vt peccet num. 214.
Vsuram qui credit non esse peccatum mortale hæreticus. num. 214.
Vsura circunspecte dissimulata, & declarata num. 214. *Vsurarius*

Vsurarius confiteatur quoties voluit fœnerari. num. 214.
Vsura quando mutuare, proposita pœna &c. num. 215.
Vsura accepere fructus pignoris, num. 216. & 217.
Fructus pignoris, quando bene capiantur. num. 217. & seq.
Vsura an sit mutuare rem vt reddatur cum pluris valebit. num. 219.
Vsura vt sit mutuare, vt molatur in suo molendino &c. n. 220. & 221. aut vt superflet reddat duplum, nu. 221. aut ob officium, opem, vel talionem, n. 222. & 223. aut vetus granum pro recenti. nu. 224. & 225 aut argentea pro aureis &c. nu. 226. aut emere granum ante messem &c. num. 227.
Vsura minoris emere ob solutionem anticipatam, vel pluris ob dilatam. nu. 228. Pretium iustum triplex, imum, medium, summum. num. 228.
Vsura emere à non habente, & eidem locare, num. 229.
Vsura quando emere vel locare rem minoris quam valet &c. nu. 230. & 231. Census vt restituendus. cum Extrauag. Pij V. adita super censib. n. 234. & seq.
Vsura mutuare pro re pauperi danda, non pro iniuria remittenda &c. nu. 237.
Vsura non est mutuare ob interesse damni aut lucri. num. 239.
Vsura quando non est vendere carius propter impensas. num. 238. & 240.
Vsura quando vendere vno tempore, quo soluatur alio num. 241. & 242. aut pretio maiore quam præsens ob dilationem num 241.
Vsura deponere pecuniam cum pacto vel intentione lucrandi. num. 243. & seq.
Vsura soluere famulis alicuius, vt post auctarium capiat. num. 245.
Vsura soluere ante diem statum ob lucrum. num. 246.
Vsuram iuratam non soluere quando peccatum. num. 246.

LXXVIII. Peccat mortaliter: qui res mutuatas non soluit statо 214
die in rebus eiusdem generis & bonitatis, nisi impotentia, vel consen-
sus expressius, vel tacitus creditoris excuset, aut alia supradicta, nu. 54.
Peccat prætetea, qui mutuat aliquid ob lucrum notabile pecunia æsti-
mabile, conuẽtum expresse, aut tacite, aut principaliter speratum cum
obligatione restituendi nisi antequam recipiat pœniteat, per dicta su
pra eod. num. 210. Et notandum vsurario non sufficere, vt confiteatur
quoties ad vsuram dederit, quia oportet vt dicat si scit, quoties secum
animo deliberato dare constituit. Et si distincte ignorat numerum ve-
rum, dicat verisimilem, plus minúsve, vt fieri debet, in omnibus pec-
catis mortalibus, quorum numerus certus ignoratur, vt dictum est in
cap. 6. supra eod. num. 14. & in specie Maior in 4. dist. 15. quæst. 29. col. 3.
Idem si à principio fine spe principali lucri mutuauit ex sola charita-
te, & postea illam concepit, & popposcit illud, per ibidem dicta. Idem
de illo qui non vult proferre diem solutionis debiti absque aliquo lu-
cro, nisi pro suo vero interesse accipiat per prædicta.
Peccat etiam, qui mutuat opposita pœna nisi intra diem statam sol 215
uerit ei quem iam à principio credebat ad eam diẽ soluere non posse,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum obligatione restituendi secundum Scotum & Communem in 4. dist.15. Idem si pœnã exigit ab eo,qui sine sua culpa per impotentiam eam non soluit.Quia regulariter vbi non est culpa,pœna esse non debet c.2.de Constit.Idem si soluta parte debiti totam pœnam exigit,tam tem quando obligatio est diuisibilis c.Suam, cum glo. & Communem de pœnit.Sed non si pœnam posuit, vt timore eam incurrendi soluat, præsertim optando potius solutionem,quam pœnæ incursionem d.c. Suam,l.Si pacto quo pœnam C.de pact.

216 LXXIX. Qui creditor vtitur fructu,vel vsu pignoris sibi tradi- cum pacto non computandi illum in sortem, in quam est computanda omnis commoditas, quam ex eo percipit deductis impensis legitimis, vt supra eod. cap.num.15.& 26.dictum est. Quæ deductio est in causa quod vsuram non committat,qui tantum in pignore impendit, quantum vtilitatis ex eo percipit. Nec consequenter, qui exiguam paruæ vtilitatis,in pignus accipit cum onere alendi eum: Neque qui domum egentem tanta vel maiori impensa refectionis, quam pensio eius valeat.Non tamen putamus esse tutum illud Soti lib.6.q.4.a. Iust.& iure, quod non tenetur in partem solutionis accipere fructus collectos ex pignore, quos debitor non colligebat, nec colligere cogitabat.Tum quia sufficit esse fructus bonorum debitoris, & eos nactus iusto titulo à creditore retineri posse.Tum quia alioquin diceretur esset creditorem qui sua solerti industria rer tantos fructus colligeret,quàm debitor cogitabat,eum ad restituendum quod amplius collegisset,non teneri,quod palam est absurdum.

217 LXXX. Qui mutuator accipit pignus cũ pacto legis Cõmissoriæ,scilicet, vt nisi ad præfixũ diẽ redimatur,sit venditũ,addẽdo quod oẽs fructus aut pars eorũ,qui vsq; ad eum diem caperentur,effectus sint c.Significante,cum ei annotat.de pignor. Secus tamen si præfixi fructus manerent debitoris, vel in sortẽ,vel in interesse computarentur. Quia pactum legis commissoriæ, appositum in pœnam sine fructu vsurarũ valet,& etiam appositũ, vt lapso die luendi pignus,esset venditum iusto pretio l.Si fundus §.fin.ff.de Pignor. Quæ sunt de mente Panor.in dicto c.Significante,& Anton.tit.1.c.7.& Sylu.in Rosa casu.28.Secus item est,si dominus directus in pignus accipiat rem feudale c.Conquestus,c.1.de Vsur.adiuncta glo.fin. Quod ipsum dixit de Domino directo accipiẽte in pignus prædium emphiteuticum Imol.in c.1.de feud.quem sequimur quamuis dubitet Io. Anan. in d. de Vsur.& eidem Barbat.in d.c.1.de feud. contradicat, modo tria

218 currant, quæ etiam in feudo concurrere debent. Primum, quod aliud debitũ ex cõtractu emphiteotico præter fructus accipiat. Secundum, vt illud prædium non sit effectum melius seu meliorationibus, phiteuta iuxta Sylvest.verb.Feudum q.30. Quod verũ est quoad

tem fructuum,qui ex melioratione capiuntur,& quoad alios,qui sine illa percipentur. Tertium, quod emphiteuta dominium vtile emphiteusis gratis, aut fere gratis obtinuerit, vt cõmuniter feudatarius solet obtinere. Nam siue ille siue feudatarius ad obtinenda sua vtilia dominia magnam summã pecuniæ soluit, non potest capere fructus sibi,saltem quando pensio siue responsio pro eis soluenda longe minor est fructuum valore, iuxta communem, quam sequuntur Angel. verb.Feudatarius.§.33.Sylu.eod.§.10.Maior in 4.dist.15.q.31. Sed tanto plus ex fructibus retinere poterit, quanto minus pretium iusto, dominus vtilis directo dedit Arg.l.Quæ de rota,ff.de rei vendic.c.Pasto ralis.§.Item cum totum, de offic.deleg.

LXXXI. Qui mutuat triticum, aut aliquid mutuabile, eo pacto 219 vt sibi reddatur tempore quo verisimiliter creditur eius pretium augeri iri, & ipse vsque ad illud non erat seruaturus, cum obligatione restituendi.c.In ciuitate.c.Nauiganti,de vsuris; quia lucratur aliquid ex mutuo, secus si verisimiliter dubitabat, an tunc pluris aut minoris esset valiturum. Secus item si ad illud vsq; tempus seruaturus erat, & libertatem soluendi intra illud tempus debitori non adimit Angel. verb.vsura 2.1.§.36.

LXXXII. Qui mutuat aliquid mutuabile,cum pacto vel intentione principali, vt in suo molendino molat, aut in sua taberna emat, 220 aut ad suam scholam veniat,aut in suo prædio laboret,iuxta mentem Panor.in c.fi.de vsur.& debet eum ab illa obligatione liberare, & pro illa iudicio boni viri satisfacere Caiet.in summa verb. vsura exterior cas.8. Quamuis Sylu. verb.vsura 1.qu.7. dicat, vt pauperibus tribuat. Quod procedit, etiã si mutuatarius,nil aliud ob hoc perdat,nec mutuanti aliud commodum acquiratur,quam quod ille sit obligatus in suo molendino molere, aut in sua taberna emere, &c. quicquid dicant Ange.Rosel.& Adrian.in 4.de Restit.col.33.Gab.in 4.dist.15.q.11. art.3.in prin.Maior in 4.dist.25.q.25.arg.3. Quia illa obligatio molendi, aut laborandi in tali loco est lucrum pecunia æstimabile: & ideo quamuis non teneatur quicquam ex pretio, aut vtilitate iusta quam ob illud capit, restituere, tenetur tamen eum ab illa obligatione in futurum liberare: & pro pretio, iudicio boni viri, satisfacere. Idem dicendum est de mutuante cum pacto vt sibi vendat suum triticum, vinum,aut lanam etiam iusto pretio. Dixi(cum pacto vel intentione 221 principali) quia mutuare sine pacto, cum intẽtione minus principali quod mutuatarius illa ex gratitudine faciet, non est vsura per dicta supra eod.nu.206.Et in specie dixit Syl.verb.vsura 1.q.7.

LXXXIII. Qui mutuat in Flandriam, aut in aliam regionem proficiscenti, cum pacto,vt sic dixerim,vt assecuraret illud per ipsum dano ei assecurationis pretio, etiam iusto cap. Nauiganti, de vsuris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quia ex mutuo lucratur obligationem securandi eam ab ipso, secun-
dum communem in d.c.Nauiganti. Secus si libere mutuauit, & postea
conuenerint, vt mutuator securaret certo aliquo pretio: Quia id non
ex mutuo sed ex assecuratione lucratur Caiet. in summa verb. vsura
exterior, cap.12. & Maior. in 4.dist.15.qu.24. argu.3. Anton.2.par.tit.3.
cap.6.§.10. Qui contractus securitatis est licitus, & Reipub. vtilis, se-
cundum S.Anton. receptum, vt dicetur infrà eod.cap.nu.vlt.A.

212 LXXXIIII. Qui mutuat aliquid cum pacto, vt si mutuatarius
intra certum tempus moreretur, liber esset, & si viueret duplum red-
deret. Quia ex mutuo lucratur illam obligationem soluendi duplum,
quamuis dubiam Syl.verb.Vsura 1.q.16. secus si donaret gratis absque
fraude, quo donatarius si vsque ad tale tempus vixerit duplum non
dat: quia nullum ibi mutuum interuenit, sed est contractus innomi-
natus, Do, vt mihi des, l.Naturalis.ff.de Præs.verb.

213 LXXXV. Qui Regi vel magnati mutuat cum pacto vel intentione principali, vt sibi conferat aliquod officium pecunia æstimabile, licet id quod tali officio lucratus est restituere non teneatur, secus si principaliter mutuat, vt eius amicitiam sibi comparet cum spe secundaria, & minus principali quod sibi illud officium conferet per illum, sup.eod.à nu.215. Idem de eo qui alicui mutuat cum pacto vt cum indi-
uet pro se deprecetur, vt doceat, vt scribat, aut aliud quid simile pecu-
nia æstimabile faciat. Idem de eo qui medico mutuat, cum pacto vt
sibi medearur, siue sit alius medicus, qui sibi possit mederi, siue non,
quicquid distinguat Med. in C.de Rest.fol.147. Idem de illo qui mu-
tuat alteri cum pacto vt ille sibi mutuet alia vice alterum tantum, se-
cundum glos.singu.quæ est secunda cap.1.14. quæst.3. quicquid dicat
Adrian.in 4.de restit. nisi quando solum obligat per pactum ad id
quod iure naturali gratitudinis obligatur, secundum aliam glos. quæ
est 1. eiusdem cap.

214 LXXXVI. Qui mutuat alicui triticum vetus, cum pacto, vt alte-
rum tantum recens sibi restituat scicas recens melius, & maioris
pretij fore quàm suum, tempore mutui, & solutionis per hypothesim,
& per dictum Sylu.verb. Vsura 1.q.17. maxime si libertatem soluendi
quando libuerit adimit, & obligationem restituendi recens imponit.
Secus tamen si principaliter mutuat ne suum corrumpatur, & ideo
aut valebit tanti vel pluris tempore mutui, vel solutionis, quam mutuo
sibi soluendo, siue quia est maior penuria, eiusmodi tritici quando
mutuo datur, siue quia siccius est recenti, & ideo ex hoc plus habet de
altero capit mensura, siue quia eius substantia est melior, ideo non
peccaret, qui faceret pactum, vt plus tritici recentis quàm detur,
reddatur modo verisimiliter, non valeat pluris illud plus recens quod
tuendum, quàm vetus quum mutuatur, vel quum mutuata illud

venditurus, quia in hoc nihil lucratur ex mutuo qui mutuat, nec qui
accipit perdit quicquam iuxta Communem, in d.c.Nauiganti, & cap.
In ciuitate, de vsur. quamuis mutuator vitet damnum, quod ei ex cor-
ruptione tritici euenire posset, quod iuste velle potest absq; damno
mutuatarij, vt recte Syl.verb. Vsura 1.qu.15.insinuat. Quia non etiam 225
est vsura tempore caritatis annonæ triticum æstimatum pretio quo
tunc venditur mutuare, cum pacto vt tempore solutionis reddatur tri-
ticum pretio, quo tunc valebit. Quia in effectu est vendere triticum,
& dilationem solutionis concedere iuxta omnium mentem, in d.c.In
ciuitate, de Vsur. Anton. 2. par. cap. 7. §. 13. nisi per leges iustas esset pro-
hibita eiusmodi tritici anticipata emptio, vt est prohibita per leges
Cathellæ tritici anticipata emptio ad reuendendum, & etiam pro sua
domo, nisi pretio quo viginti dies ante, viginti post sactum diem
Sanctæ Mariæ Septembris valebit in Metropoli loci, vbi emit. l. 13. & l.
14. legum Madritij anno 1528.

LXXXVII. Qui quod sibi debetur non vult recipere, vsque ad
tempus, quo eius pretium crescat, cum debitor illud tempus expectare
non teneatur, quia vult lucrari impensam quam in custodiendo face-
ret, & periculum amissionis vitare. Idē de illo, qui alteri mutuat cum
pacto, vt tali tempore, & non ante restituat, aut in alio loco extra il-
lum in quo iure tenetur, reddat Anton. vbi suprà. Quia illam obliga-
tionem, quæ pecunia æstimabilis est vltra sortē lucratur. Non tamen
peccat, qui non petit triticum, quod sibi debetur vsque ad annum, aut
tempus in quo carius erit, nisi directe aut indirecte debitoris solutio-
nem impediat, vt nostro iudicio, impedit diues qui nolens vt pauper,
augusto anni sterilis soluat, prædicit ei vt illo tritico, ad suam vtili-
tatem vtatur, & nullo pudore afficiatur, eo quod non soluit. Ad quas
fraudes vitandas prudenter & sancte statutum est in Lusitania vt qui
triticum mutuum datum ante diem Sanctæ Mariæ Augusti non pe-
tierit, non possit petere vsque ad sequentem annum.

LXXXVIII. Qui pecuniam argenteam mutuat, vt aurea ei sol- 226
uatur Host. in Summa de Vsur. §. An aliquo, sub finem. Quamuis bene
possit pecuniam argenteam, aureæ: & auream argenteæ emere & ven-
dere. Et etiam luerum aliquod moderatum accipere Caiet. in summa
verb. vsura, notab. 2. cas. 3. quia non lucratur ex mutuo, sed ex permu-
tatione, emptione, vel venditione, sicut etiam ex commodatione pe-
cuniæ, vt pignori detur, aut ad ostentationem diuitiarum, quo aptius
eorum ducat, aut ob alium similem finem, quia ad huiusmodi fines,
etiam pecunia numerata, commodari potest, l.3.§.fin. & l.seq.ff.Com-
mod. & trad. Scot. receptus in 4.dist.15.

LXXXIX. Qui triticum, vinum, aut oleum alicuius prædij ante 227
messem vel vindemiam minoris ob anticipatam solutionem emit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm collecta sunt valitura Panor.in c.Nauigãti nu.6.per illum text. de vsur. secus tamen si æquo pretio licet minori ob periculum, si cui subiiciuntur, emeret.l.Fistulas.§. Frumenta.ff.de contrah.empt. Nec interest,an ematur definite triticum,talis agri, aut vinum talis vineæ, aut cum facultate deligendi triticum talis agri,aut vinum talis vineæ vt libuerit,modo quod æquum fuerit plus ob illam optionem soluat, & sic quod Gab.in 4.distinct.15.q.11.artic.1.& alij scribunt,intelligendum est.

228 Idem de eo, qui aliquid minoris iusto pretio ob anticiparam solutionem emit, aut carius iusto pretio,ob eandem dilatam vendit vt dictum est suprà nu.206. Iustum pretium intelligo, siue sit infimũ, siue medium,siue supremum,quia non constat in indiuisibili, habet enim latitudinem, vt traditur infrà cap.23.nu.17. Vnde quis iuste pannum, cuius pretium infimum est decem, & medium decem cum medio, & supremum vndecim, emit decem, ob anticipatam vel præsentem solutionem,qui non venderetur ei nisi vndecim dilata solutione, & contra,iuste vendit quis eundem 11. dilata solutione, quem libenter venderet decem præsentibus. Qui vero emeret minoris anticipata solutione,vel maioris venderet dilata , peccaret cum vinculo restitutionis, per supradicta num. 206. Per quæ conciliandi sunt doctores qui illi contrarij videntur.

Notandum tamen, non vnum solum decipi existimantem,se iniusto pretio suas merces vendere,quoties non pluris quam emit sumptibus & moderato lucro numeratis vendit, vt recte Sotus insinuauit hoc.q.3.de iust.& iur. Quia fieri potest,vt sumptus eius sit immoderatus, aut quod deceptus fuerit carius emendo,aut quia abundantia eiusdem mercium,quæ cõfluxerint,illarum pretium diminuerit. Quare aliquando vendere debebit minoris quam emit,quamuis dilata solutione vendat , si tunc vendere voluerit , & aliquando cum maiori lucro quam solet etiam præsenti pecunia vendere poterit. Quia parum interpendit,aut quia contingit emere minori pretio eiusmodi merces, quo emit quam quo detulit,imo ob inopiam augetur Arg.notat. in l.Fortia rerum,ff.ad l.Falcidiam, & per Caiet.2.sec.q.77.art.1.

229 XC. Qui pecora vel prædia emit ab eo quem credit ea non habere,& statim certa pensione ea eidem locat,cum obligatione restituendi pensionem,quam ex re, quæ non erat,cœperit arg.l.1. & totius tit. ff. de Condict. sine causa. Secus si probabiliter credebat illa eum habere,&.bona fide emit,nec tenetur restituere, etiã post cognitam veritatem,id quod ex ea insumpsit bona fide,imo neque id quod insumpsit,& quo factus est ditior,si quando ea emit, volebat emere ab alio,& emit ab illo,eo quod ea obtulit vendenda,& ideo non emit ab alio, & ita pro suo interesse potest retinere , iuxta dicta supra eod.

cap.nu.211.Ang.verb.Vsura 1.§.71.Syl.vsura 2.qu.6. Maior in 4.dist.15. q.46. col.4.

XCI. Qui centum soluẽda à se vel ab alio alteri,in fine anni emit vel redimit, solũdo in principio eius aliquid minus, puta viginti vel triginta,ob anticiparam solutionem , & tenetur restituere, Gab. in 4. dist.15.quæst.11.art.3.dub.4.Caietan.in summa verb. vsura, notab. 2.& Iatus Antonin.2. part.titu.1.cap.8.§.3. & 4. nisi id faceret eo quod debitum non est liquidum, aut quia labor , impensæ , aut periculum subeunda sunt in eis recuperandis , vel illa quibus emit habet destinata negotiationi , aut frugiferorum emptioni , ex qua verisimiliter illud minus,quod alteri soluit,lucraretur. Præsertim si id facit rogatu venditoris Medin.in Cod. de Rest.de Reb.restituen.quæst.38. in fine. Nobis tamen videtur verum id quod Caietanus dixit verb. vsura, sub fin.& ante illum,& alios Innocen.cui nemo ibi contradicit, in cap.In ciuitate, de vsur.videlicet. Iuste minoris emi posse debita, quæ non sunt soluenda vsque ad annum secundum , vel tertium , vel decennium,&c. quam si præsenti die soluenda forent. Tum quia minus est habere actionem quam rem l. Minus.ff.de Reg. iur. & alia quæ congerit Dec.in Reg. Quæ actionem.ff.eod. Tum quia hoc non est mutuare, sed emere & non emere nummos sibi soluendos,sed ius,eos ab hinc ad aliquod tempus recuperandi. Tum quia hoc ius , quod vno anno est inutile, minoris valet , quam si esset statim vtile. Per quod periclitatur id quod ipsemet Caiet. dixit in dicto Not.2.scilicet, eum qui debet centum aureos in fine anni, non posse eorundem remissionem in principio anni minoris centum emere. Nam qua ratione potest tertius illam actionem emere , eadẽ potest ipsemet contra quem datur redimere,quicquid in hoc Sotus dicat.Cuius tamen & Caietani opinio saluari potest,intelligendo de redemptione facta minoris ob solutionis anticipationem,vt in principio huius casus insinuatum est.Et supradicta procedant quando ob alios præcedentes respectus minoris emuntur cessante omni fraude vsurarũ. Et ad hanc cordiam reduci debet S.Thom.ad Lectorem Florentinum relatus & probatus ab Anton.2.par.titu.1.cap.8.§.4. & late Angel.verb. Vsura 1. §.64 & Iatus Syl.verb.vsura 2.quæst.14.qui idem quod Caietanus & Scotus sentire videntur.Quæ tanquam quotidiana, & intidica notanda sunt.

Ad dubium vero P. Vinc. quod hæc consequeretur diuitem posse dare alteri 100.soluenda post annũ cum aliquanto auctario,Respondetur negando sequelam.Tum quia,vt dictum est,hæc intelliguntur cessante fraude vsuraria,quæ in eo non cessat.Tum quia actio de qua loquimur iuste venditur, l.2.cum seq.ff.de hæred. vel act. vend. quælem non habet vendendam is cui dines dat illa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XCII. Qui centum mutuo ab aliquo pro lucro decem accipit, & eadem alteri precanti, pro lucro aliorum decem ratione mutui inuendorum mutuat. Maior in 4. distin. 15. quæst. 9. ar. 7. Secus tamen si illa decem accipit ratione interesse damni, quod alias pateretur, per supradicta. num. 211.

232 XCIII. Qui emit censum perpetuum vel temporarium redimibilem, vel irredimibilé sine conditionibus ad id requisitis, super quorum numero & veritate remissimus lectorem in Hispano, ad Nor. 233 Commentarij c. 1. 14. q. 3. Cuius summam sup. nu. 213. retulimus in latino excepto illo Notabili cuius summa hic ex parte relata fuit, quorum loco subiicimus Extrauag. quã ille nunquam satis laudauit Pius V. post nostrum in Vrbem appulsum in hæc verba promulgata.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

234 CVM onus Apostolicæ seruitutis obeuntes cognouerimus innumeros celebratos fuisse, & in dies celebrari censuum contractus, qui nedum non continentur intra limites à nostris antecessoribus eisdem contractibus statutos, verum etiam quod deterius est, cõtra tis constitutionibus etiam satisfacientes, tam graui morbo letiferóque veneno salutari antidoto non mederi. Hæc igitur nostra constitutione statuimus, cẽsum, seu annuum reditum creari cõstituive nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis, finibus designata sit. Rursum, nisi vere in pecunia numerata præsentibus testibus, ac notario, & in actis celebrationis instrumẽti, non autem prius recepto integro iustoque pretio. Solutiones quas vulgo anticipatas appellant fieri, aut in actum deduci prohibemus. Conuentiones directe aut indirecte celebrantes ad casus fortuitos eum qui alias ex natura contractus non teneatur, nullo modo valere volumus. Quemadmodum nec pactum auferens, aut restringẽs facultatem alienãdi rem censui suppositam, quia volumus rem ipsam semper, & libere, ac sine solutione laudemij, seu quinquagesimæ aut alterius quantitatis vel rei, tam inter vnos quam in vltima voluntate alienari. Vbi autem vendenda sit, volumus dominum census aliis omnibus præferri, eique denuntiari conditiones, quibus vendenda sit, etiã per mensem expectari. Pacta contra

tinentia morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas, aut certa salaria, aut ad salaria seu expensas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem censui subiectam, seu aliquam eius partẽ amittere aut aliud ius ex eodem contractu, siue aliunde acquisitam perdere, aut in aliquam pœnam caderе ex toto irrita sint & nulla. Imo & censum augeri, & nouum creari super eadem vel alia re in fauorem eiusdem aut personæ per eũ suppositæ pro censibus temporis vel præteriti vel futuri omnino prohibemus. Sicuti etiã annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem alias de iure, & ex natura contractus non spectarent. Postremo, census omnes in futurum creandos non solum re in totum vel pro parte peremptã, aut infructuosa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire, sed etiam posse pro eodẽ pretio extingui, non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabili, imo centum & pluriũ annorũ præscriptione, non obstãtibus aliquibus pactis directe, aut indirecte talem facultatẽ auferentibus, quibuscunque verbis aut clausulis concepta sint. Cũ vero traditione pretij reditus extinguendus erit, volumus per bimestre ante id denũciari eis pretium dandum erit, & post denunciam intra annũ tamen etiam ab inuito pretium repeti posse, & vbi pretium nec volens intra bimestre soluat, nec ab inuito intra annũ exigatur. Volumus nihilominus quãdocunque reditũ extingui posse, præuia tamen semper denuntiatione qua supra, & non obstãtibus his, de quibus supra, idque obseruari mãdamus etiam quod pluries ac pluries denunciatum fuisset, nec vnquam effectus sequutus fuisset. Pacta etiã consentia pretium census extra casum prædictum, ab inuito aut ob pœnã aut ob aliam causam repeti posse, omnino prohibemus, contractusque sub alia forma post hac celebrandos fœneraticios iudicamus. Et ita, illis propterea non obstãtibus, quicquid vel expresse vel tacite contra hæc nostra mãdata dari, remitti, aut dimitti contingat, à fisco volumus posse vendicari. Hanc autẽ salutiferam sanctionem nedum incensu nouiter creando, verum etiã in creato quocunque tempore alienando, modo post publicationem cõstitutionis creatus sit, perpetuo & in omnibus seruari volumus. Declarãtes pretiũ semel censui constitutum nũquam posse ob ea eorum aut contrahẽtium qualitatẽ seu aliud accidẽs, nec quoad vltimo contrahentes minui, vel augeri. Et licet legẽ ipsam ad contractus iam celebratos, non extendamus, illos tamen omnes in quos sub alia forma peruenerunt census hortamur in domino, vt singulos conscientiæ bonorum religiosorum subiiciant, & animarum saluti consulant. Non obstantibus &c. Dat. Romæ anno 1568. 14. Kal. Febr.

Cui annotamus aliqua in prædicto Comnen. c. 1. 14. q. 3. nouè recognito, quæ, ne manuale nimium crescat, prætermittimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

237 XCIIII. Qui mutuat cum pacto, vt mutuatarius, vltra sortem bi reddendam det aliquit notabile alicui tertio, vel pauperibus. Quia non licet vsuram lucrari etiam ad redimēdos captiuos, c. Super eo vsur. Secus tamen est de mutuante, vt ei remittatur iniuria, non quidem per rationem quam S. Anton. & Sylu. verb. Vsura 1. q. 11. scilicet quod vnicuiq; licet suam vexationem redimere c. Dilectus de Symon. Quia illud de vexatione iniusta intelligitur; & vexata qua iniuria affectus, iniuriantem in iudicio vexat, non est iniusta iuxta glo. fing. receptā, c. Si quis contristatus, 90. dist. Quare non nonā addimus, scilicet, quod pœna iniuriæ non debetur in foro conscientiæ, iuxta gloss. fing. cap. Fraternitas 12. q. 2. Et quod specialiter pacto nudo tollatur ipso iure actio iniuriarum. l. Si vnus §. Pactione petere ff. de pact. & quod non videtur tam quærere quod requirit cap. Quoniam 14. q. 4. quam à damno pœnæ, quæ non est ante sententiam alteri in conscientia debita, liberari. Quo fit quod mutuans cum pacto vt non solum iniuria remittatur, sed etiam damnum quod affectus iniuria passus est, quodque sibi in conscientia debetur est potentum vsuræ. Non peccat etiam qui pecuniam, qua vult emere aliquod frugiferum mutuat alteri, cum pacto, vt soluat tantum quotannis quantum fructus rei frugiferæ, quam emisset deductis impēsis quotannis valerent: per dicta supra numero 211.

XCV. Qui vendit triticum vel aliquid aliud vno mense pro pretio maiore, quo valiturum est alio, ad quem vsque non est fructus, & tenetur ad restitutionem eius, quod vltra pretium tempore venditionis acceperit cap. final. de vsur. & ibi per omnes. Angel. verb. vsura §. 34. quamuis posset illud mutuare vno mense, vsque ad alium in quo verisimiliter plus valebit, vt reddatur æque bonum in illo ac ante illum, vt recte Soms adnotat. Dixi, non est seruaturus, &c. Nam qui enim secus, tribus concurrentibus, Primum, ne summum quod lo mense valiturum est pretium accipiat, sed medium. Ita quod si vna parte eius valuit decem, & in alia quindecim, & in alia viginti, non nisi quindecim capiat iuxta Alexan. in l. Quod te. ff. si cert. pet. Secundum, vt de pretio deducat tantum, quantum seruando fructum fuisset iuxta expertorum iudicium. Tertium, vt deducat impensas quas in seruando in illud vsque tempus facturus erat, Maior vbi supra q. 32. Nec obstat distinctio Caiet. 2. sec. q. 78. ar. 1. magis facilis, quam animabus vtilis: Quia quicquid ille dicat, æquius est decere, quod capitulum finale de vsur. moderatur, cap. In ciuitate, quod ille asserit.

245 XCVI. Qui vendit aliquid dilata solutione in aliud tempus pretio maximo quo valebit vsque ad illud Host. in summa de vsur. §. aliquo vers. Quid si vendas, & nos copiose super c. In ciuitate, de vsu-

diximus. Vbi tamen concludimus non esse vsurarium pactum, vt sibi soluatur pretium medium, minimi & maximi, quo ab emptionis tempore, vsque ad tempus in quod ille seruaturus erat, valeret, siue eius pretium crescceret, siue decresceret.

XCVII. Qui aliquid ei, qui pecunia indigebat, vendidit cum pacto, aut voluntate principali, vt statim sibi minoris iusto pretio venderet iuxta tit. 43. ordin. Florentissimi Regni Lusitaniæ, secus si simpliciter vendidit pretio iusto, quamuis summo: & postea, quia emptor vult illud reuendere, & non inuenit alium, qui emat, idem venditor iterum pretio iusto, quamuis infimo & pio accipit Angel. verb. vsura, §. 60. De qua diuisione pretiorum & aliquot aliis huc pertinentibus infra cap. 23. num. 78. & seq. dicetur. Vsus tamen huius determinationis licet iustæ, lædere posset famam mercatoris nisi fuerit cautus: & laudarem valde mercatorem, qui id faceret, quādo videret neminem alium velle dare pretium iustum etiam infimū, maxime si daret mediocre. Notandum etiam, quod vsuram admittit qui suas merces quo lucraturum se sperabat deportat, & dilata solutione pluris iusto precio, non etiam summo vendit, eo quod aliarum aduentu, adeo pretium decrescit, quod non solum non lucraretur, sed etiam perderet, si præsenti pecunia etiam summo pretio venderet, per supra dicta.

XCVIII. Qui commendat, vel deponit pecuniam apud alium mercatorem, aut nummularium, cum intentione principali vt aliquod lucrum menstruum vel annuum ei soluatur salua sorte, & teneatur acceptum restituere, quamuis non interueniat pactum, & quamuis appelletur depositum, c. Consilium, cum ei annot. de vsur. Nec ignorantia excusat Glo. in c. Plerique 14. q. 3. Nec periculum perdendi illam eo quod mercator aut fugere, aut decoquere potest. Tum quia illud lucrum non ob periculum, sed ob mutuum deposito pallialium accipitur. Tum quia illud periculum non est considerabile per notata in d. c. Nauigāti, & c. Si fœneraueris, 14. q. 3. Secus tamen est si absque pacto, & intentione principali prædictis præfatum deposcum faceret & acciperet à depositario gratis donante aliquid ob gratitudinem eo quod ex pecunia deposita fuerit lucratus, etiam si liberalis suam pecuniam penes hunc gratum, quam penes alium deposita habeat. Et etiam si depositarius illud det sperans, quod ob huiusmodi largitionem, ab ipso pecuniam suam non auferet. Quia omnia hæc sunt gratuita Caietan. 2. sec. q. 78. ar. 2. Vsura tamen esset, si mercator illud daret, tanquam ad id ob pretium & vsum illius pecuniæ obligatus, & dominus ob hanc eandem rationem acciperet aut sperauet, & etiam si principaliter ob hæc deponeret.

XCIX. Qui equū aut aliā rem omniū iudicio non maioris pretij, quam quindecim aureorum, ob dilatam solutionem viginti aureis 246

Universidad de Deusto
Biblioteca

vendit, cũ obligatione restituẽdi quinque, licet postea propter mortuos alios equos 20. æstimetur, Maior in 4. dist. 15. q. 32. col. 1. Idẽ de eo qui cum Rege, vel alio qui suis militibus aut famulis, mercedes & stipendia persoluere intra certũ tẽpus tenetur, intra quod ob nũmorum inopiam, illis soluere non potest, paciscitur se illis soluturum, si à domino sibi plus aliquid, eo quod soluerit, detur, vt decem pro centum, arg. c. In ciuitate, de vsur. nisi ratione veri interesse excusetur. Quòd Rex vel ille alius in suis litteris dicat se gratuitam donationem illius pluris facere. Tum quia hoc in effectu est mutuare pecuniam, vt ad certum tempus eadem cum aliquo auctario soluatur. Tum, quia illa donatio non est vera, cum non ex liberalitate, sed ex necessitate quandam rendi pecuniam mutuam fiat, Med. de Restitutione, in quibus casibus licitũ mutuanti vltra sortem recipere cas. 3. Idem etiã de Præfecto ærariorum, quæstore ærario, aut soluendis stipendiis, & mercedibus, &c. obligato, si aliquid ab his quibus soluere debebat, acceperit, vt anticipet solutionem, per prædicta in §. præcedẽti, nisi verum esset interesse, aut iusta actionis emptio excuset, iuxta dicta sup. eod. c. n. 221.

C. Qui mutui accepti vsuras soluere iurauit, & intra diem statum non soluit, nec impetrauit absolutionem à iudice, vel à parte. Nam licet promissio soluendi vsuras non valeat, iuramentum tamen soluendi illas obligat, c. Debitores, de iureiur. quamuis à iudice potuerit absolui, c. 1. eod. tit. & solutas repetere d. c. Debitores.

Ad dubium forte P. Vin. d. c. Debitores impugnans, quod soluendo vsuras videtur peccare consentiendo peccato Vsurarij, respondeo negando, quia non iurat nec promittit soluere illas quatenus earum acceptio est peccatum, sed quatenus est actus de se indifferens, qui bono fine fieri potest virtuosus iuxta doctrinam Th. 1. 2. q. 18. art. 7. & 9. qua eadem ratione acceptio sub vsuris à nolente mutuare, est licita, nam idem actus quatenus actio potest esse malus, & quatenus passio, bonus, & è contrario diuerso respectu, iuxta illud gl. c. 1. de offic. Eccl. vel alt. lib. 6. verb. sanguinis, de CHRISTI passione, Actio displicuit, passio grata fuit.

De Vsura in pactis de retrouendendo.

SVMMARIVM.

Pactum de retrouendendo quid. Quod iustum, & quod vsurarium & malum de pretio, sed fructus non admittit ementi. nu. 247. & seq.
Pœnitenti pro se, & contra se in foro conscientiæ creditur. nu. 250.

247 CI. Peccat mortaliter qui emit aliquid cũ pacto de retrouendendo similiter

simulate animo magis mutuandi, quam emẽdi, & vsuram committit. Qui autem minoris iusto pretio, etiam dẽpta parte, qua illud pactum præfatũ diminuit, peccat quidẽ peccatũ iniustitiæ, sed non vsuræ coram Deo, licet aliquãdo coram hominibus præsumatur vsura, secundum omnes. Pro quo notandum primo, quod pactum de retrouẽdendo, est pactum quo emptor promittit reuendere rem emptam vendidori, quãdocunque voluerit, vel intra certũ tẽpus, quod licitum est, & diminuit de pretio, c. Cũ Ioannes, de fide Instr. & l. Fũdi partem. ff. de Cõtra. empt. & l. Si fundum l. Si à te C. de pact. inter empt. & vend. & lenit. 15. secundum Innoc. Host. Io. And. Panor. & Cõmunem Canonistarum in c. Ad nostram, de empt. & legistarum in d. l. Si fundum, & Cepol. de simul. cõtr. cas. 2. & omnes Theologos in 4. dist. 15. II. Quod emptor non tenetur restituere fructus interim perceptos, nisi à tempore moræ quam committit simul ac pretium illius loco & tempore congruis oblatum non accipit, l. 2. C. de pact. inter empt & vend. & gl. recept. & c. Illi vos, verb. Percepti, de Pignor. III. Quod iuste potest etiam statim locare venditori honesta pensione d. l. Fundi partem ff. de Contra. empt. & dict. cap. Cum Ioannes, de fid. Instr. IIII. Quod ad iustitiam huius pacti concurrere debent aliqua. Primum, vt simulatio, saltem ex parte emptoris, absit, ita vt emptor vere & principaliter intendat emere. II. Ne fiat pactum vt redemptio fiat maiori pretio quam emptio facta est, c. Illo vos, de Pignor. III. Quod emptor faciat illud eo solo, vt placeat venditori & quod malit ne redimatur, & quod non emeret, nisi putaret esse redimendum: Quod tamen non est iudicium: Tum quia nullo iure vel ratione probatur. Tum quia sæpe contingit aliquem posse vere rem aliquam emere cum pacto redimendi, quod minuit pretium eius, & non absque illo. Quia non habet facis pecuniæ, ad eam iusto pretio emendam sine illo pacto, sine quo plutis valet d. l. Fundi partem ff. de Contra. empt. & d. c. Cum Ioannes, cum eis adnotat. Tum quia multi nollent res aliquas emere, quas tamen rogatu amicorum, quos oportet eas vendere, emunt quidem vere cum prædicto pacto, sed sperantes eas redimendas, quas aliosqui non emerent. Nec etiam est necesse regulariter quod alij dicunt, ne pactum fiat, quod vltra certum tempus id redimi non possit. Quia perspicuum est posse fieri pactum de retrouendendo intra solum vnum annum, duos, tres, aut plures, quod in effectu est pactum, ne vltra illa tempora præfinita redimatur. Dixi (regulariter) Quia post Extrauag. Pij V. super censibus relatam supra n. 234. in emptione census non licere illud, quod est nouum & singulariter notandum. Non est etiam necesse quod alij dicunt, ne emptor vsuræ dare soleat, ea quod præsumeretur solitum facere arg. l. Quod si nolit, §. Qui assidua, ff. de ædilit. edict. Quia licet ad sic præsumendum

248

Universidad de Deusto
Biblioteca

in foro exteriori iuuare posset, non tamen in foro conscientiæ, in quo cessat omnis præsumptio c. Tua, de sponsal. nec etiam est necesse, ne fiat pactum: vt ante duos vel tres annos, venditor redimere non possit, & postea, sic, Quia huiusmodi pactum est licitum, licet plures velint, quod cum hoc pacto, quam quod cum pacto, quando libuerit redimendi, venditur, quamuis, non quæri si absque aliquo pacto venderetur. Nec videtur verum illud Io. Maior. in 4. dist. 15. q. 43. Quod venditor grauat emptorem pacto quando libuerit redimendi: nisi consentiat vt emptor aliquid capiat ratione sui interesse: Quia qui suo iure vtitur, nemini iniuriã facit c. Cum ecclesia, de elect. & l. Iniuriarum §. 1. ff. de iniur. Quamuis contra fraudatores, qui vendunt prædia non sata, & vineas vindemiatas, cum pacto redimendi intra annum, solent redimere paulo ante messem, vel vindemiam, solutis impensis, lege Nauarræ cautum est, vt qui non redemerit ante Pascha, non possit redimere nisi post messem, vel vindemiam. Quinto, quod hic non agimus, de coniecturis ad præsumendum in foro contentioso eiusmodi emptorem habuisse intentionem magis mutuandi, quam emendi, & eiusmodi venditorem magis pignerandi, quam vendendi, siquidem de solo foro conscientiæ tractamus, in quo pœnitenti pro se, & contra se creditur.

De Vsura in Societate.

SVMMARIVM.

Societas quid. & qua licita, num. 251. & vt ineunda, num. 252 & seq.
Assecuratur vt sors & lucrum in Societate num. 254. & 255.
Assecuratur vt capitale cum lucro. num. 254. & 255
Intellectus nouus c. Per vestras de donat. probãs lucrum sine periculo. nu 256.
Sorte salua qui lucratur in Gallia, & Italia num. 257.
Legare nummos, vt de redita missa dicantur, an liceat. num. 257.
Vsura dare ad lucrum salua sorte, vel non negotiaturo num. 258.
Deponens pecunias in scriptura mutui vel depositi peccat num 259. & 260.
Societas in animalibus, & locatio eorum quæ licita. num. 260. & 261.

251 CII. Peccat mortaliter, qui accipit notabile lucrum ex pecunia in societatem iniustam collata, vel maius quam debet, ex collata iustam: secundum omnes. Societas autem est conuentio plurium suam pecuniam, industriam vel laborem conferentium ad lucrãdum, vt l. & toto tit. ff. Pro socio, & Inst. & C. eod. tit. c. Per vestras de Donat. Ex ratio qua lucrum ex pecunia, ex societate collata accipi potest, & non ex mutuata est secundũ S. Tho. 2. sec. q. 78. ar. 2. ad 5. Quod Dominus

rei mutuatæ cum periculo in mutuatarium transfertur, non autem rei in societatem collatæ, imo manet periculo conferentis, sicut industria & labor periculo ea conferentium l. Si tibi areæ meæ ff. de præscriptis verb. Quo autem societas iusta sit, tria requiruntur. Primum, vt negotiatio licita sit c. Per vestras, de Donat. inter vir. & vxo. Secundũ, vt pecunia subiaceat periculo eam conferentis, hoc est, vt si pereat tota illi pereat. glo. c. Plerique 14. q. 3. Tertium, vt in omnibus iudicio prudentis æqualitas seruetur, & pro quantitate partium collatarum lucrum diuidatur l. Si non fuerit. ff. Pro socio, & post alios Caiet. 2. sec. q. 78. ar. 2. col. & hoc exemplo declarauit, vnus confert mille aureos, alius laborem suæ personæ eisdem æstimatum, alius suam industriam, quingentis æstimatam, vt hæc societas licita & sancta sit, ex his omnibus vna summa facienda est, & ex lucro, & iactura pro rata eius quod confert quisque capere debet, vt si isti tres quingentos aureos lucrarétur, duos singulos ducentos aureos caperent, & tertius centum. Socus tamen lib. 6. q. 6. ar. 2. de Iust. & iur. dixit, non esse habendam rationem quantitatis pecuniæ, quam quis in societatem confert, sed periculi cui exponitur. Iustius tamen videtur contrarium. Tum quia id habetur in l. Si non fuerit ff. Pro socio, & §. De illa, Inst. de societ. Tum quia, hoc est notum inuctum, quo adhuc nulli negotiatores vsi sunt. Tum quia longe clarius & securius est dicere, societatem exæquendam esse iudicio peritorum, qui æstiment pretium pecuniæ collatæ, cum conditione expressa aut tacita, vt in primis conferenti restituatur, si nulla eius iactura facta fuerit, & pretium industriæ & laboris ea conferentem absque aliqua spe quicquam pro illis referẽdi, nisi lucrum adsit: quinque simul considerent, nullam vsuræ, nec industriæ suspicionem esse ex eo quod ei, qui pecuniam confert de consensu eius minus lucri ipsum par sit detur, si est persona, quæ donare potest. Per quod multæ societates iustificantur, quas aliquot prædiuites cum suis famulis amicis, aut cognatis exiguæ industriæ contrahunt, quo eis fidem, honorem, & diuitias concilient, & conferendo in societatem magnas summas pecuniæ, solum ad dimidiam, aut tertiam, aut quartam lucri partem eos obligant: quamuis etiam defendi possent, dicendo, potius esse locationes cum salario incerto, quam societates. At si vnus pe- 252
cuniam, & alius pecuniam & operam cõfert, vterque pecuniam quam contulit accipiet, & ex lucro, qui pecuniam & operam contulit plus quam alius arbitrio mercatorum percipiet, Angel. & Syluest. verb. societas. Quando autem alius pecuniam, alius operam, aut industriam in societatem confert, tota iactura pecuniæ erit eam conferentis, & tota laboris, eius, qui eum subiit, & industriæ eius, qui eam adhibuit, siue iactura in principio, siue in medio siue in fine negotiationis fiat iuxta Bart. & Bald. in l. 1. C. Pro Societ. & S. Tho. 2. sec. quæst. 78. art. 2. ad 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ vera opinio est, maxime in foro conscientiæ, iuxta Angel. & Sylu. verb. Societas. Tum quia alioqnin pars pecuniæ, ad quam aliquem tenetur, à periculo libera esset, quoad eum, qui contraxit, & consequenter, quoad illam partem esset mutuum & non so-
253 cietas. Tum quia si in fine societatis lucrum esset antequam diuidatur, qui pecuniam contulit, eam in primis accipere deberet. Tum quia non liceret paciſci, vt dimidiam aut tertiam, aut quartam partem pecuniæ perditæ, alius qui laborem aut industriam posuit, peculiarem. Quia nullam ex illa partem sumit, si nullum inueniatur lucrum finis societatis, imo, tota eam conferenti restituitur. Tum quia, vt qui pecuniam contulit eam perdit, sic qui laborem aut industriam adhibuit, ea perdit, quæ interdum tanti & pluris æstimantur, quam pecunia collata. Nam tantus potest esse labor, & tanta industria, vt licitum sit pacisci, vt qui ea confert, duas partes ex lucro, & dominus pecuniæ vnam solam accipiat. Verũ tamen est, quod si pecunia conferretur cũ pacto, vt communis esset, & cõmuniter inter illos, sicut lucrũ diuideretur, ita stum esse vt pecunia perdita omnibus periret, secũdum omnes vbi
254 pra. Notandum autem, quod periculũ pecuniæ collatæ vitare potest eam conferens, facta cum socio conuentione, vt se faciat securum, siue (vt aiunt) assecuret suscipiendo in se periculum eius constituto ei pretio illo securitatis, quo eum tertius assecuraret, aut vt tanto minus de lucro communi accipiat. Nam qua ratione tertius potest eum assecurare, eadem potest & socius, vt recte Sylvest. verb. Societas 1. q. 4. dub.
255 Quæ confirmantur ex eis, quæ pridem respondimus Vlyssippone contra quandam maximi ponderis societatem iniquam, oblata alia iuxta quæ colligi poterat ex Maiore in 4. dist. 15. q. 49. Caiet. lib. 17. Resp. & Sylvest. verb. Societas 1. q. 1. videlicet Quod fierent tres contractus. Primus, societatis, in quam alius pecuniã, alius operam & industriam conferat. Secundus, quo qui operam confert assecuret alterius sortem iusto pretio accepto, aut altero tanto ex lucro remisso. Tertius, vt ad tollendas suspiciones & molestias rationum, qui operam præstat lucrum incertum lucro aliquo certo redimat, aut vt ex lucro verisimili sed incerto tantundem certi retineat. Pro quo facit efficaciter, quod nemo negat eum qui confert aliquam pecuniam in societatem posse assecurari de sorte, & de aliqua certa parte lucri inundo suos contractus assecurationis sortis & lucri cum tertio, & qua ratione potest agere cum tertio, eadem etiam cum socio potest cessante omni fraude, & simulatione. Addo quòd possunt fieri eodem tẽpore, vt monstrat Ma. in 4. dist. 15. q. 49. Et non solum formaliter & explicite, sed etiam æquivalenter & implicite, vt si quis negotiator publice protestaretur se paratum ad accipiendã pecuniam à quocunq; volẽte illi conferre illam in societatem, cum pacto de assecuratione sortis ad rationẽ 4. pro cen-

tum & lucri certi 4. pro duodecim incerti lucri. Ita quòd ex lucro incerto verisimili 12. ex centum accipiat pro assecuratione sortis, & quatuor pro certificando lucro decem, & consequenter non teneatur reddere nisi quatuor. Et postea alius sciens hanc protestationem, confert ei centum, dicens, ego confero tibi centum in societatem negotiationis cum securitate sortis, & redemptione lucri incerti iuxta protestationem tuam. Pro quo, præter prædicta vrget cap. Per vestras, de Do-
256 nat. inter vir. & vxor. sic noue inductum, ibi Papa iubet, vt marito veneræ ad inopiam, deponatur apud aliquem mercatorem, quo ex pro lucri honesti, onera matrimonij sustẽtet, & ita intentio eius fuit, vt dos sãna seruaretur, siquidem, ob hoc iubebat illam à marito auferri, & ita videtur noluisse, vt ad lucrum & damnum mercatori traderetur, quod erat eam periculo obiicere: voluit item, certum aliquod lucrum inde prouenire, ad matrimonij onera sustinenda. At hæc duo fieri non possunt sine assecuratione & lucri incerti pro certo redemptione, ergo Papa tacite voluit illa fieri. Facit etiam quod in multis Galliæ locis, quando in ea prælegebamus, audiuimus, & nunc audimus in aliquot Italiæ partibus & Montibus idem seruari, quod Ecclesiæ & viduæ & pupilli more antiquo conferebant suas pecunias mercatoribus, quo quatuor secura pro centũ in suã sustentationẽ lucrarentur. Quæ consuetudo defendi nullo modo potest, per intellectum, quem Io. And. & nõnulli alij dicto cap. Per vestras, assignant, scilicet, quod in fauorem ecclesiarum, viduarum, & pupillorum, cum illo lucro mutuari posset: quia esset vsura, quæ neque etiam ad redimendos captiuos admitti potest cap. Super eo, de vsur. Nec vllo alio
257 modo defendi potest: quam dicendo, quod exordium cœpit ab hoc societatis modo, quo fit cum securitate & redemptione prædictis, & cominenta fuit, vsque ad illud tempus. Ad quod coniiciendum facit, quod vix tertiam partem lucri dubij verisimilis, quod sibi pro sua ratione regulariter obuenire posset, accipiebant: Nam verisimile lucrum centum ad minus erat 12. vel 15. & non recipiebant nisi quatuor pro centum: quod significat illos reliquas duas partes pro securitate euenodi, & redemptione dubij pro certo relinquere. Pro quo facit etiam quod Caietan. in lib. 17. Resp. 11. respons. scripsit. Intelligimus tamen hoc, cessante omni fraude, & simulatione, & vt coram Deo formaliter aut æquualenter prædicti tres contractus veri fiant. De quibus omnibus copiosius scripsimus in prædicto Comment. cap. 2. 14. quæst. 1. respondendo ad quædam Soti argumenta. Equidem optarem, vt episcopi, vel saltem Pontifex Max. declararet, prædictam consuetudinem esse iustam, eo quod præsumendum sit, quod in tertio, in quibus à tempore immemoriali illa inoleuit, habuit originem huiusmodi licitam, & ita bona conscientia seruari posse, monitis prę-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sertim pecuniam deponentibus,& depositariis,vt tres prædictos contractus faciant,vel habeant pro factis. Pro quo, est quod consuetudo immemorialis facit præsumi titulum requisitum ad eius valorem. Super quibusdam, de verb.signif.& l. Hoc iure §. Ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. Licitum est etiam pactum in quo qui pecuniam aliena negotiatur omne lucrum domino illius tradat, & ei a domino certum quid & ab omni periculo liberum pro labore, & industria soluatur. Quia huiusmodi contractus non est Societatis, sed locationis,& ideo si iactura,eius dolo vel culpa, aut illius ministrorum contingeret, satisfacere domino teneretur, quia gratia vtriusque fit, per dicta supra eod.cap.num.179.Angel.& Sylvest.vbi supra. Ad quæ hic de pecunia legata parocho, & beneficiatiis alicuius Ecclesiæ, vt perpetuo singulis mensibus, tot missæ pro legante dicantur, quot ex lucro illius,ad rationem quinque pro centū quotannis dici poterunt. Respondeo, legatum esse licitum: Quia licet legare vsum fructum pecuniæ l.1. & 3. de vsufruct. earum rerum quæ vsu consum. & quia tale onus licite adiicitur arg.c. Significatum, cum eis quæ alli adiecimus, de præb.Et quod expediret, vt legatarij emerent ea censum perpetuum irredimibilem, ad rationem vnius pro viginti si inueniretur, & si irredimibilem non inuenirent,aliqua prædia redirus annui quinque vel plurium pro centum,& si nec ea,censum redimibilem,& hinc quæ illum, conferant illam alicui mercatori in iustam societatem, & quærant aliquem opulentum, qui sortem & aliquod lucrum certum, quanto maius poterunt,assecuret eis pro parte lucri verisimilis, & certi ad eos ex illa societate prouentura,& si non inuenerint certum, qui hoc faciat, curent id fieri ab eodem socio cui illam in societatem contulerunt per tres contractus initos modo supradicto num.249. & dicant tot missas annuas,quot dicendis illud sufficiat arbitrio Episcopi Arg.c.Nos quidem,de Testam.& l.Legatum ff.de adeuinst.cetum ad Ciuit. pertin.& l. Legatum ff.de vsufr.legat.

258 CIII. Qui dat pecuniam in societatem ei, quem scit ea non esse negotiaturum, vt militi, vel clerico indigentibus in certum lucrum, quamuis tres prædicti contractus societatis,securitatis,& redemptionis concurrerent. Quia non est vera,sed simulata societas, quæ magis tuum velat siue palliat.

259 CIIII. Qui vere coram Deo pecuniam in societatem contulit in lucrum & damnū, sed à socio publicā mutui, aut depositi scripturam accepit: quia mentitus est in periculum notabile,suæ famæ,& bonorum proximi. Quia posset voluntate mutata suam pecuniā depositam vel mutuatam reposcere, quamuis periret. Quare, eiusmodi scripturam,si lucrum participare vult,rescindere debet. Quanquam respondeo, hoc locum non habere, in eo negotiatore, qui contra inter-

tionem pecuniam conferentis pro honore suo scripturam mutui,aut depositi loco societatis concessit, modo illam conferens scripturam prædictam quam cito commode potest rescindi faceret, & aliam societatis si vellet capere potest: & etiam pignora accipere pro securitate restituendæ sibi suæ pecuniæ, nisi amittatur: & etiam pacisci, ne tali aut tali mercimonio, nec in tali, aut tali loco, aut tempore cum tali aut tali homine negotietur,& si mercator rebus,aut loco,aut tempore aut persona pacto exclusis negotiatus fuerit, iactura eius perinde ent,qui contra pactum fecit,iuxta S. Anton.2.par.tit.1.cap.7.§.38. Idem de eo,qui confert pecuniā in piscatum nauticum, modo posito infrà eod.c.nu.282.& 283.

CV. Qui locat boues, mulas, aut alia animalia pensione iniusta 260
notaliter, aut cogit agricolam ad soluendam iustam pro tempore quod definit laborare sine culpa sua ob culpā domini, vel casum fortuitum contingentem circa eum vel animalia, iuxta ea quæ suprà nu. 259.diximus & glo.l.Si vno.§. Item cum quidam.ff.locat.aut cogit ad æstimationem eorum post mortem,aut damnum naturale vel fortuitum sine dolo,aut culpa leui eius euenies,quia hæc domini periculo subsunt, Gab.in 4.dist.15.q.11.artic.3.dub.2.& Rosel.verb. Vsura 3.§.13. nisi agricola pacisc arur, vt periculum quocunq; modo eueniret, esset communiue vtique,dato ei ob hoc iusto pretio, vel facta debita diminutione pensionis, quæ sine hoc pacto esset iusta. Quin & si absque intentione petendi aliquid vltra debitum ab agricola, si absque eius culpa damnum contingeret, ne durius boues exerceat, pacisc itur, vt dimidium damni quoquomodo contingentis ad eum spectet,non facta ob id aliqua pensionis diminutione,mortaliter peccat. Tum quia vtique est voluntatem nesciunt, scandalizat S. Bonau. in suis contract. Tum quia mori potest sine illius intentionis declaratione, aut mutatione intentionem, & postea ipse aut ipsius hæredes miserum Agricolam vexare. Licitum etiam est tradere animalia in societatem alteri, 261
ea lege,vt lucrum sit commune,sed qui ea recipit nil ex eo capiat,donec pretium eorum domino persoluatur: & postea sint communia, modo ea quæ ante sortem recuperatā interierint, domino intereant, & non recipienti iuxta S. Anton.2.par.titu.1.cap.7.§.39. qui alios contraria tenentes conciliat. Circa quę, in fine illius.§. ponit regulam,per quam omnes casus deciduntur, scilicet, quod omnis societatis circa animalia, in qua ponūtur pacta, quibus alicui sociorum, iudicio boni viri,notabile damnum infertur,est illicita, & recte quidem,quia etiam omnis alia in qua commoditatum partes non respondent ex æquo partibus in societatem collatis,est illicita,per dicta suprà eod.c.nu.252.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De vsuræ participantibus, & eam non restituentibus.

SVMMARIVM.

Vsuram, qui suadet, aut sub ea petit, vt peccat, nu. 262. & 263.
Vsurario à non volente restituere, qui accipit solutionem creditis in malu fide vel impedit, ne gratis mutuetur, nu. 264.
Vsurarij bona non sunt obligata, & sunt ementis, nu. 265.
Vsuras pro alio exercens etiam famulus obligatur, nu. 266. & 267.
Peccatum non est ad minus peccandum inducere, nu. 263.
Pignus ab vsurario emptum, restituendum, nu. 265.
Proventa vsurarum qui peccat, nu. 266.
Vsurarij vxor quæ peccat viuendo de bonis sui mariti, nu. 268. & 271.
Vsurariorum filij & famuli qui peccant de bonis eorum viuendo, nu. 270.
Vsurarij gener recipiens ab eo dotem, vt peccat, nu. 271.
Detem ab vsurario datam retinendi remedium, nu. 272.
Vsura non est marito vsus pignoris pro dote dati, &c nu. 273. & 274.
Vsuras, qui iudex iubet solui, aut non restitui, & aduocatus procurator, & stis, qui ad id auxilium præbent, restituere tenentur nu. 275.
Vsurarium instrumentum faciens, vt peccat &c nu. 276.
Vsurarius vsuras & fructus pignoris restituat, nu. 278.
Vsurarius quis manifestus nu. 280. & à quo absoluendus nu. 281.
Vsurario manifesto nullum detur sacramentum nisi &c nu. 279. & 282.
Vsurarij testamentum nullum nisi hæc præcedant, &c nu. 279.
Piscatorum, ac diuitum eiusmodi societas vsuraria, nu. 284. & 285.
Socius industriam adhibens, quid de suo impendere debeat, nu. 283.

262 CVI. Peccat mortaliter qui inducit aliquem, vt sibi aut alteri mutuum det ad vsuram; quia peccato mortali consentire, peccatum mortale est cap. 1. ad Rom. cap. Notũ, 2. q. 1. quanto magis ad illud inducere. Qui autem accipit ad vsuram, ab eo, qui ad id est paratus, aut potest aliquo mutuum simpliciter, & quia alius non vult gratis mutuare, accipit sub vsuris, non peccat mortaliter, nisi ob finem mortalem accipiat, nec etiam venialiter, si ob causam iustam accipit: sed sic de aliqua ea accipit, aut ob finem venialem, scilicet ob vanitatem & leues veniales, aut vt eius negotiatione diuitias accumulet, cum alias habeat vnde honeste viuat iuxta mentem S. Thom. 2. sec. qu. 78. art. 4. & nostrorum doctorum in c. Super eo, de vsur. Quos Caiet. in Summa verb. Vsura, & 2. sec. q. 78. artic. 4. explicat. Quamuis igitur accipere vsuram licitum sit, non tamen petere vt sibi ad vsuram detur, quia petere aliquid quod alius sine peccato facere non potest, quam

quam licitum sit, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 9. §. 14. & Caiet. 2. sec. q. 78. art. 4. & lib. 17. respons. 14. respons. sed sic ab eo mutuum petere. At si rogatus petat vsuras sibi promitti, nec vellet sine illis mutuare, potest sub iis licite accipere; Constitutus tamen in extrema necessitate, non peccat inducendo ad mutuandum sibi sub vsuris eum, qui sine illis mutuare non vult, iuxta Innoc. recept. in d. c. Super eo. Quia hoc non est proximum ad peccandum inducere, sed consulere, vt minus peccet, hoc est, potius peccatum vsurę, quam homicidij committat, quod licitum est c. Si quod verius. 33. q. 2. Ang. Vsura 2. §. 2. Syl. vsura 2. q. 1. & Caiet. 2. sec. q. 95. art. 8. & in lib. 17. Respõs. 13. respons. Verum etiam videtur S. Antonino vbi suprà non peccaturum, qui mutuum ad vsuram, ob ignorantiam, aut inconsiderationem peteret, aut quia scit frustra se rogaturum eum, vt gratis mutuet: Quod tamen nobis secutum non videtur, propter rationes quas modo tetigimus. 263

CVII. Qui ad vsuram capit aliquas merces ad res vanas, graue es alienum contrahendo, & vxorẽ & liberos notabiliter damnificando, vt iudicat Sotus lib. 6. qu. 1. art. 5. de Iust. & iur. Quamuis non loquatur ille de capiente ad interesse, nec de emente habita fide de precio. Dubium 2. de elect. Et notandum, quod qui mutuat ei quem scit vsuras in fines malos, aut vanos, non potest licite capere ab eo solutionem, si facta ea, vsuras restituere non posset: Quia, qui mutuat in maiores fines, non habenti, vnde sua debita soluat, dignus est cui non soluatur, si aliis debitoribus non potest soluere Gab. in 4. dist. 15. qu. 11. col. 3. Syl. verb. Vsura 8. q. 7. quod ad forũ conscientiæ videtur restringendum, vel ad casum quo debita omnia essent æque priuilegiata, per dicta suprà eod. cap. à nu. 52. 264

CVIII. Qui suadet volenti mutuare gratis, vt non mutuet nisi ad vsuram, aut volenti contrahere, vt contractum vsurarium faciat, cum obligatione restituendi in solidum, Syl. verb. Vsura 7. q. 2. De emente autem pignus amissum, ob non solutionem vsurarum, perinde iudicandum, ac de emente rem alienam secundum mentem Scoti in 4. dist. 15. recepti. Quia nec vsurarius videtur quærere dominiũ nec dominus pignoris perderet illud iuxta dicta suprà eod. cap. à n. 203. Alia vero quæ hoc in loco in Hispano scripsimus, declarãdo, dico primum verius esse quod bona vsurarij non sunt obligata pro vsuris extortis, quia nullo iure probatur huiusmodi obligatio, & ita tenent Io. And. Panor. & Communis in c. Cum tu, & in c. Tua, per illum textum indubitatum ibi à Panor. de Vsur. contra glos. in vtroque cap. & in c. 2. eod. tit. lib. 6. quam etiam ibi Domin. & Franc. reprobant. Secundo, quod dominium rei per vsuras lucrifactæ transit in vsurarium, secundum glo. 265

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap. Si quis vsuram. 14. q. 4. respondentem illi capitulo contrarium significanti, quæ communiter ibi recipitur. Tertio, quod dominium venditæ per vsurarium, transit in emptorem ita quod non possit ferri ab eo, qui soluit vsuras pro earum restitutione, vt Pan. cum communi Modernorũ tenet in d.c. Cum tu. Quarto, quod debitor possit recuperare rem, quam pro vsuris soluit vsurario si penes eum est, & si penes alium titulo gratuito, saltem, quum desunt vsurario bona ad restituendum per l. Si & me & titium. ff. de reb. Cred.

266 Ex quo infertur, quod qui aliquid notabile accipit gratis ab vsurario, in eadem specie qua fuit datum illi, vel etiam in alia, si scit eius bona non sufficere ad vsuras restituendas, aut probabiliter dubitabat, peccat mortaliter, si non vult restituere iis quibus vsurarius debebatur, iuxta S. Bernar. in suis contractibus.

267 CIX. Qui institor, negotiorum gestor, tutor, aut curator, habens potestatem ad negotiandum, & dandum sub vsur. & recuperandum eas, & etiam si nomine suorum principalium dedit ad vsuras, vel recuperauit eas, cum obligatione restituendi, eis non restituentibus, vt c. Sicut non suo, 46. dist. & c. fi. de Iniur. Syl. qui alios refert, verb. Vsura 7. q. 4. etiam si merus exequutor illius fuit, aut famulus, qui soluit pecuniam dedit, & pignora aut solutionem vsurarum accepit, quamuis nulla vtilitas ex eo ipsi obueniret, per supradicta eod. cap. nu. 18. & per determinata à Caiet. in summa, & 2. sec. q. 62. art. 7. quicquid alij dicant, & etiam Syl. in d. q. 4. quod tamen est restringendum ad famulos, qui sciunt pecuniam, quam ferunt mutuam, ad vsuram mitti, & quamuis accipiunt, pro solutione vsuræ recipi, & non extendendum ad alios, qui id ignorantes faciunt, quãuis sciant suos principales aliquando vsuras dare solitos Arg. ea. Quid culpatur 23. q. 5. & c. 2. de Const. Quibus addo quod nunc interrogatus, an prædicti ministri teneantur restituere ante excussionem principalium? Respondi, quod sic, quia non censentur accessorij vt fideiussores, sed vt principales delinquentes, & ita magis obligati, quam iubentes, per dicta supra eod. à nu. 17. Idem de eo, qui est internuntius vsuræ ex parte vsurarij principalis: quorum illi, & sibi vtilitatem comparet, quales sunt communiter pronetæ quos Itali Censales, Hispani Corredores vocãt, quod est fatigendum ad eos qui rogarũt, vt daretur ad vsuram, non autem ad eos qui simpliciter, rogarunt vt daretur mutuum Anton. 2. par. tit. 1. cap. 5. 13. Dixi (Principaliter ex parte vsurarij) quia si principaliter exercessit ex parte indigentis, rogans vsurarium pararum ex se ad mutuandum ad vsuram, vt illi mutuaret, non peccaret.

268 CX. Quæ vxor vsurarij sciẽs maritum non habere amplius quam ad restituendas vsuras extortas, viuit ex eius bonis cum ex suis aut consanguineorum bonis, aut ex suo labore honeste viuere possit, ta Cardinal. in Clement. 1. quæst. 8. de Vsur. & Imol. in ead. Clement. num. 15. Quod, nostro iudicio, restringendum est ad eam, quæ viuit, de eisdem bonis vsura acquisitis, quorum dominium in vsurarium non transiit, qualia sunt pignora frugifera. Et ad eam, quæ sumptuosius quam eius statum deceat, viuit. Non tamen ad eam quæ solum impendit ea quæ in eam eo quod vxor eius est, & ob dotem allatam impendere tenetur maritus: quia tanto & plus obligatur maritus ad eam sustentandam, quam ad vsuras restituendum Arg. l. Assiduis, qui pot. in pigno. hab. Quicquid Sylvest. verb. Vsura. 8. quæst. 2. & alij dicunt. Neque ad hoc necessarium est, quamuis sanctum, eam maritum tempore opportuno ad eas restituendum inducere, & Deum, vt eum conuertat precari. Neque amplius quam alia vxor tenetur in prædictorum bonorum custodiam, conseruationem, & amplificationem incumbere. Neque vt vsurarius res incertas restitutioni obnoxias retineat, & Episcopus cum ea, vt de illis tanquam pauper viuere possit, & dispenset, neque vt sit in extrema necessitate, quicquid Sylu. vbi supra, & alij dicant, qua nullo iure, neque vlla ratione, ea esse de necessitate iustitiæ probari potest. Quod ipsum fere dicendum est de vxore alterius cuiuslibet, non habentis vltra ea, quæ tenetur soluere, vel restituere Argum. l. Illud. ff. ad l. Aquil. cap. Dudum, 2. de Electio. Idem quoque de liberis, qui aliter viuere non possunt, sed non de facta id mercantur. Quia ad hos sustentandos pater non tenetur. l. si quis à liberis 4. Sed si filius. ff. de lib. agnos. Idem etiam de famulis, qui sit victus impensam lucrantur, & de filiis & famulis ignorantibus bona quibus sustentantur, vsura parta fuisse: Et de merentibus tamen quanta expendunt & iustum stipendium adferendo vtilitatem rei familiari, laborando, effodiendo, aut aliud domi efficiendo, aut eam administrando, modo ne eandem rem pro vsura solutam in stipendium accipiant Gab. in 4. distinct. 15. quæst. 3. col. 16. & 17. Sed non est idem de his siue filiis siue famulis, quorum opera, quamuis sit licita, non tamen adfert tantum vtilitatis rei familiari, quantum impendit. Qualis est eorum, qui non nisi ad comitatum, aut mensam, aut alias res similes seruiunt, iuxta S. Bernardinum. Et multo minus & ad res inutiles, & ad alendos canes, accipitres &c. Angel. verb. Restitutio 14. 21.

269

270

CXI. Qui capit dotem à socero vsurario, cuius bona soluendis 271
vsuris quas debet non sufficiunt, sciens id aut debens scire, quod, notoria sententia, intelligitur, non solum quãdo res ipsæ vsura acquisitæ in dotem dantur, & quãdo dos est extra modum, sed etiam quando in pecunia, aut in aliis rebus quarum dominium ad vsurarium transit, moderata, & necessaria datur. Quia capit ab eo, qui nec dona-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re,nec dotare sine peccato potest.Et quia vxor sine marito illâ dotare non potest si illa vult,& maritus repugnat,maritus peccat restituere non potest & non illa,modo statuat mortuo marito, aut quam citius poterit, restituere.Et si maritus vult & illa non,vxor peccat,& non maritus, tamen de tali dote participare non debet: Et si inter vtrunque contendunt de non restituendo,vterque in statu damnationis versatur,c. Pos- 272 catum,de reg.iur.lib.6. Hoc tamen remedio vti possunt,si socer habet ad restituendū res certas,& multas incertas debet.Possunt etiam petere ab Episcopo,vt à iudice, de his non habentibus quo se sustentent,illa bona dotalia,quæ pauperibus essent restituenda,iuxta dicta supra eod.nu.92.Ang.verb. Restitutio 1.§.20.& Syl.verb. Vsura 8.q.1. Quod autem diximus,vxorem absque consensu & licentia mariti non vsuras restituere non posse,intelligitur quando ex illarum restitutione scandalum sequitur,& non quando secreto,absque eiusmodi scandalo id faceret,per supradicta eod.cap.nu.218.

273 CXII. Qui socer genero suo cui dederat prædiū fructiferum in pignus soluendæ dotis mutuat tantum,quantum debet ei pro decursu ei relinquat illud ad percipiendum ex eo fructus quos ille potest percipere. Quia ratio,qua c.Salubriter,de vsur.quo hoc conceditur generosiori, aut alteri matrimonio coniuncto,non habet locum in eo,qui eandem mutuat ei,eo prædio in pignus accepto,quamuis genero hoc 274 potest socero,vel alij, qui liberaliter mutuauit, omne ius quod in pignus habet liberaliter concedere,modo non faciat id principaliter intentione mutui,sed alia iusta,per dicta supra eod.cap.num.203.Et quia id nullo iure prohibetur.Quod etiam Sylvest.ait verb.vsura 3.§. 4. Quæ autem sit illa ratio, & ad quas personas extendatur, traditum est supra eodem cap.nu.213.

275 CXIII. Qui iudex vsurario vsuras adiudicat, aut eum ad eas restituendas non cogit, Arg.c.Post miserabilem, & c.Michael, de vsur. Idem de procuratore & aduocato,qui iuuant in hoc vsurarios,aut obliuiant restitutionem earum petēti,cum obligatione restituendi,si solidum,per dicta suprà eod.cap. à nu.17. Neque excusantur,quod ipsarum in superficie,iustæ viderētur, si conscientia dictabat,esse falsas pro vsuris,iuxta Host.in d.c.Michael, vbi hoc non ait Inno.licet ratus ad id citet Syl.Idem de notario publico faciente instrumentum simulatum,quod licet formaliter licitum contractū contineat, vere tamen continet vsurariū: vt cum vere res pignoretur,scribit quod vendatur, vel pro centum decem datis,scripsit,centum,vel è contrario,ita vt pro contractu iniusto,iustum describat,cum obligatione restituendi,nisi 276 principalis restituat, per suprà dicta eod.cap.nu.11.& 12. Cum efficiter socius damni inferendi fuerit. Quamuis si hoc in fauorem eius qui mutuū accepit, fecit, quia indigebat, & vsurarius gratis mutuare nolebat

nolebat,neque sub vsura cum scriptura continente aperte illam, restituere non teneretur,licet mortaliter peccaret, & esset excommunicatus, vbi excommunicantur tales contractus simulatos facientes: sicut nec esset ob scripturam apertam vsuram continentem, quia per eam nec damnum intulit,nec eius causa sufficiens fuit,cum ea, & qui accepit,& qui mutuum dedit æque vti possint; nisi eam faciat in locis vbi ex statuto iniusto, aut iniqua consuetudine, qui mutuum ad vsurā recipiunt,ad eam soluendam compelluntur.Quia tunc restituere tenetur per dicta sup.& per Syl.vsura 7.q.7. Certum est etiam,non tantum ad mercedem quam pro labore scripturæ contractuum vsurariorum accipit restituēdam,non teneri: quamuis in eo peccet,quia suam mercedem accipiendo non peccat contra iustitiam,quod solum 277 imponit necessitatem restituendi per dicta sup.eod.nu.12.Idem de testibus eiusmodi instrumentorum vsurariorum. Quia eiusmodi contractus absque testibus ,non valent,Syln.vbi sup.§.9. Quæ procedunt non solum in teste, & notario sciente contractum esse vsurarium, sed etiam in dubitante,qui antequam dubietatem exuerit,testificatur, vel facit instrumentum vsurarium,Arg.c.3.Eccles.& c.Dubius,de Hæret. & c.si quis autem de pœnit.dist.7.cum late ibi à nobis traditis:quamuis aliquanto minus peccaret,per ea quæ ibidem num.86.scripsimus. Diximus (Antequam dubietatem exueret) quia si per opinionem alicuius doctoris solemnis fulcitam ratione,illam exueret,posset id bona conscientia facere,per dicta ibidem nu.85.

CXIIII. Qui vsurarius non restituit quod vltra sortem accipit, 278 vel fructus pignoris ei dati perceptos,vel quos percipere potuit.Nec excusat eum,quod mutuatarius, multū eius pecunia lucrifaciat: contra ipsum Molinæum:quia non ratione lucri mutuatarij,sed mutui eas exigit. Quod si ipse non restituerit : hæres eius tenebitur restituere,si fuerint multi,quisque pro sua parte tenebitur.Et si quis eorum non habet vnde restituat, alius ad id pro suæ hæreditatis parte quantum feret,obligabitur c.Tua nos,de Vsur. Imo & legatarij,donatarij,& qui gratuito acceperunt aliqua ab vsurario,tenebuntur restituere,si quæ obtenerunt ad hæredes,non sufficiant,quatenus facti fuit locupletiores,per supradicta.Ad restituendum tamen quod suo nomine pecunia vsuraria emit,non tenetur,iuxta Maiorē in 4.dist.15. q.18.& Commun.in c.Cum tu,de vsur.

CXV. Qui sacerdos vsurarij manifesti confessionem audit, vel 279 eum absoluit,vel aliquos aliud sacramentum ei ministrat,antequam vsuras quod poterit restituat, aut præstet cautionem de restituendo cum pignoribus vel fideiussoribus iis à quibus eas extorsit,si præsentes sunt.alioqui iis,qui eis acquirere possunt.Et si non sint tales,Episcopo, aut eius Vicario, aut ipsius proprio parocho , coram personis

Universidad de Deusto
Biblioteca

fide dignis,aut aliquo notario ex ordinarij mandato,ita,vt in cauto-
ne exprimat veram ſummam debiti,ſi ſcitur,ſin autem, arbitrio ro-
pientis moderando. Qui ſi ſciẽter obligationem minorem debito re-
ceperit,ad reſtituendum reſiduum tenebitur. Et vſurario nolenti ho-
facere, nemo debet eſſe teſtis in teſtamento, nec confeſſionem eius
audire,nec ipſe debet in loco ſacro ſepeliri, & eius teſtamentum q
iure eſt nullum. Si vero pignora vel fideiuſſores dare non poteſt, in-
ret ſedare non poſſe: Quæ omnia continẽtc. Quanquã, de Vſurario
280 Quin etiam is, qui eum in loco ſacro ſepeliret niſi prius prædicto
præſtitis,excõmunicatur per Clem.1.de ſepult.vt infra dicetur. Quod
ſi vſurarius in periculo mortis eſt,& vult prædicta præſtare, ſed non
poteſt,à quolibet ſacerdote eius confeſſio audiri poteſt & abſolui, &
obtenta ab eo facultate Epiſcopo eius promiſſionem declarabit, vel
conualuerit, ipſum,& ſi moriatur,eius hæredes, ad reſtitutionẽ com-
pellat.Arg.c.Si quis ſuadente,17.q.4.& aſſerit Sylu.verb.Reſtitutio
q.1.Vſurarius manifeſtus dicitur qui palam & notorie ad vſurã mu-
tuat,aut ſuas res ob dilatam ſolutionẽ earius iuſto pretio tigido ma-
nifeſtè vendit.Et non eſt neceſſe,vt quibuſuis petentibus tribuat,ſed
aliqui dicunt,ſed quod eius mutuatio quando fit,ſit manifeſta,Panor.
& Anton.Burg.in c.Ad noſtrã,de Empt.& vẽd.Neque hoc requiritur,
ſed ſatis eſt,vt poſtea per ſententiam aut alias, illud palã & notorium
fiat,ſecundum prædictum Ant.& citatos ab eo, quod iuſtius videtur.
281 Per ſacerdotẽ in hoc caſu intelligimus non ſolũ Parochũ, ſed eum
quẽlibet confeſſarium poteſtatem audiẽdi ſacrã cõfeſſionem eius le-
gitimã habentẽ,Arg.Clem.Dudũ de ſepult. Qui vero aliis acquiruntur
ſunt liberi in patris poteſtate cõſtituti,& ſerui proprij,aut bona ſua
poſſeſſi.§.1.& 2.Inſt.Per quas perſonas nob.acqu. Notarius in hoc casu
extraneo non acquirit, niſi illud mandato ordinarij faciat,ſecus ſecun-
gloſſ.d.c.Quanquam verb.Mandatũ,quod intellige,quod ſi effectum
ſatisfaciendi præcepto Eccleſiæ in hoc caſu: Nã quoad alios acquire-
ret,iis quibus ſtipularetur,vt Peruſ.in d.c. Quanquam,recte declarat.
282 CXVI. Qui confert aliquam pecuniam in ſocietatem nauta-
volentium ire piſcatum in mare longinquum, & non habẽtium com-
meatum,& alia in id neceſſaria,eo pacto,vt tanta ſibi lucri para obli-
niret,quantã cuiuis alij nautarum, & vt euentus nauigationis ſit ſibi
rum periculo, & quod ex lucro futuro primum prædicta pecunia ei
ſoluatur.& ſi nullum fieret,vel adeo exiguum,vt non ſufficeret ei ſol-
uendæ,quiſque ſua rata illam ſoluat. Nautæ vero vacui maneant Arg.
Glo.memorabilis,& quæ latius ibi Bald.in l.1.C.Pro ſocio,n.4. Quod
ſequitur Ias.in §.Sequens,Inſt.de Actio.n.46.& eorum, quæ ait Bal.
& eius Commentator 2.ſec.q.78.ar.4.ad 3.Tum quia vtait Bald.ar.1.
&o nu.6.Socius,qui non eſt particeps pecuniæ in ſocietatem collatæ

non debet ſoluere aliquam partem eius in negotiatione perditæ.Et is
non communicauit ſuam pecuniam nautis, cuius iacturæ participes
eſſe voluit.Tum quia vult eſſe ſocius omnium lucri euentuum,ar ia-
curæ non niſi vnius Tum quia vult vt tota ſua ſors principalis ſit ſi-
bi ſalua,contra gloſ.receptam in l.Si fuerit,ff.pro ſocio.
Credimus tamen eum hanc conditionem adiicere poſſe, vt caſu 283
quo tota pecunia ſiue ſors ab eo collata, aut eius pars amitteretur,
nautæ ſolderent eam partem quam de ea impenderent in impenſas,
quas domi facerent.Quia quum alius in ſocietatem ſuam pecuniam,
alius ſuam induſtriam,& laborem conferti:qui laborem & induſtriam
confert,non debet de lucro deducere totas ſui victus impẽſas,ſed eas
ſolas,quas vltra domeſticas faceret,iuxta Bald.in d.l.1.num.9. & licet
contrarium videatur verius Salicet.in d.l.1.col.3.& eſſet verum quan-
do tale pactum non interueniret,non tamen eſſet, quando interueni-
ret, quia pactum illud non eſt iniuſtum eum illi non obligentur ad
ſortem ſoluendam, niſi pro ea parte, quam impendiſſent in impen-
ſas,quas domi feciſſent, in quo nulla inæqualitas in hac materia re-
probata inuenitur Arg.l.Sed & ſi §. Quod autem 2.ff. de Petit. hæred.
& l.unã duobus §.Quidam Sagariam,ff.pro ſocio.

De vſura circa Cambia.

SVMMARIVM.

Mutuum quadruis cum pacto vt mutuans aſſecuret vſura nu 283. A.
Mutuum pecunia ab vno numerata aſſecurando eum abſque pacto.n.283. A.
Aſſecuratio licita & vtilis.num 283. A.
Aſſecurationes eſſe nunc vetitas quo ſenſu nu.283. A.
Fur an non eſt aliquid pro fideiuſſione accipere.nu.283.B.
Cambium quid,& quid ſit ſiccum & eſt ſeptuplex nu 283.B
Pecunia eadem numerata plus alij quam alij valet.nu.283.B.
Permutatio antiquior emptione,& licita etiam in pecunia.nu.283.C.
Pecunia ſuis peculiaris quis, & qui alij ſeptem in quos locari poteſt pretio, li-
ces non mutuari vel commodari nu 283 C.
Commutatio omnis æqualem valorem commutatorum requirit.n.283.C.
Cambium etiam pecuniæ pro pecunia, vtriuſque valorem æqualem requirit,
numero 283. C.
Permutare id quod eſt pro eo quod nondum eſt nu.283.C.
Cambium primum per officium mutuandi licet ſed non eſt in vſu.nu.283.D.
Cambium ſecundum per minutum licet etiam priuatis, etiam in Hiſpania.
numero 283.D.

Pecunia cur maiori pretio præfixo exponi potest nu.283.D.
Cambium tertium per litteras licet, quatuor seruatis, & quod merces commutantis incerta.num. 83.E & H.
Cambium tertium de vno loco ad alium valet, sed non de tempore ad tempus num 283.E.
Cambium quartum translationis reatis licet nu 283.F.
Pecunia vt merx est venalibus sed non vt est pretium nu.283.F.
Cambium quintum ratione intereſſe veri sed non falsi lucri nu.283.F.
Cambium sextum per custodiam pecuniarum licet nu 283.H.
Campsor capit & reddit pecuniam dupliciter re, & chyrographo nu.283 H.
Deponens qui apud campsorem gratis custodientem vsurarius n.283.H.
Cambium septimum præsenti pecunia pro absente licet hoc seruato.n.283.I.
Contractus nominati & innominati in hoc pares nu.283.I.
Pecunia vna octode causis plus valet quam alia nu 283.I.
Pecuniæ pretium authoritate priuata vt mutari potest nu. 283.K.
Mutuans pecuniam alicubi, quando plus recipere potest alibi.nu.283 K.
Pecunia præsens tanto plus valet absente, quanto distantior.nu 283 K.
Emanuel à Sa Doctor societatis Iesu laudatus.nu 283. L.
Cambia vsitata pecuniæ minoris pro maiore vt liceant n.283.L.& M.
Bulla Pij V. de Cambiis num 283.N.
Mutuare Regibus, & sub vsuris vt licitum nu.vlt.O.

CXVII. Peccat mortaliter, qui quærit lucrum notabile ex cõtractu iniusto, vel realibus cõtra iura naturalia diuina vel humana iusta, exercitis. Pro cuius & aliorum intellectu, inferemus huic ad id opportuno loco, summam Commentarij cap. fin. de vsur. quod est vnum de quinque prædicto Manuali adiunctis, quorum summam hue permittimus, huius latini opportunis locis inserere in eius præfatione promisimus.

A Summa igitur prædicti commentarij huic loco opportuna hæc est, quod in primis quinque numeris habetur, quod principium illius capituli aliter intelligitur à Glos. Host. Io. And. & aliis in hoc commentantibus, aliter à Io. Maior. Caietan. Syl. Med. & Soto in locis ibi citatis, quos ipsemet olim sequutus fueram, & quod eorum intellectus nullatenus quadret contextui eius, multis rationibus perspicue monstratur, licet sit verus in se: videlicet, Quod mutuare alicui pecuniam traiiciendam per loca periculosa, eo pacto, vt mutuatarius faciat eam assecurare à mutuante, accepto in id aliquo pretio, est pactum vsuræ, quia vltra sortem quæritur mutuanti obligatio, est peccatum ab eo pretio aliquo accepto. Et quod secundus intellectus est, quod mutuans pecuniam traiiciendam per loca periculosa, suscipiendo periculum in se ob aliquod pretium, est cẽsendus vsurarius. Cuius statuendi ratio noua, & germana redditur, per quam monstratur, nos

fuisse Gregorio animum reprehendendi assecurationes quas quotidie in magnam Reipub. vtilitatem fieri videmus, sed neque declarare, quod mutuare, cum pacto, vt mutuatarius teneatur facere assecurari per mutuantem sit vsura: quia hoc indubium erat, & indignum, vt tanta opera declaretur, neque fuisse animum decernẽdi esse vere peccatum vsuræ, mutuare suscipiendo periculũ in se, & assecurando pretio iusto, et qui vere vult pecuniam per loca periculosa traiicere, & vere vult eam sibi assecurari iusto pretio: quia hoc coram Deo, & in foro conscientiæ licitum est, vt ibidem mõstratur: sed fuit animus obtestandi quamplurimis vsuris palliatis, quæ fiebant mutuando cum assecuratione, suscepto pro ea pretio, quamplurimis, qui volentes sibi mutuari, & non inuenientes qui gratis mutuarent, fingebant se velle traiicere pecuniam in alias terras, & velle sibi eam assecurari, addito pretio iusto, quo inuenirent mutuatores: Obuiauit autem inducendo præsemptionem iuris, & de iure, qua qui hoc faceret, præsumeretur vsurarius, & ita non dixit, eum qui hoc faceret, esse vsurarium, sed esse sentendum. hoc est præsumendum esse vsurarium. Quæ prouisio dignæ fuit sanctitate & eruditione Gregorij Noni. Et firmatur ratione prædicta per quam soluuntur argumenta, per quæ prædicti & etiam nos olim ineellectum communem reliquimus.

In num. 6. 7. & 8. habetur, quod confitenti se mutuasse pecunias alteri, eatum securitatem depoſcenti, quo eas mari aut aliis periculosis locis transferret, & sine fraude ipse eidem securitatem præstiterit pretio, quo ab alio eam acceptarus erat, nulla restitutio est præcipienda à Confessario. Et quod principio illius cap. solum est locus in mutante pecuniam numeratam, quod multis fundamentis probatur. Et quod illud communiter receptum, vsuras nauticas esse prohibitas per ius pontificium prædicti cap. intelligendum esse illas vetitas quoad forum externum, si ob mutuum pecuniæ numeratæ accipiẽtur: & etiam quoad interius, si propter pecuniæ, aut alterius rei mutuationem sumantur, Sed non si & quatenus ob solam securitatem præstitam recipiantur (nulla ratione habita saltem principali mutuationis certæ equalitatis) modo non accipiantur maiores, quam ab alio tertio pro eadem securitate reciperentur, quæ est noua, & singularis resolutio. Et quod erat impius Molinæus in locis ibi citatis, asserens licere mutuanti accipere vsuras à diuite. Quia prædictum, c. Nauiganti, habet non licere vsuras accipere ab his qui traiiciunt pecunias in partes vltra marinas causa negotiandi, quod palam est non fieri à pauperibus. Et quod quicquid Laurentius dubitet in loco ibi citato, fideiussor potest accipere aliquid pro fideiussione l. Hoc iure, §. 1. ff. de Donat. vbi hoc notat Bart. receptus, quum per supradicta assecurans possit, pro securitate aliquid accipere, & fideiussor sit in effectu assecurator,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& non capit vi mutui,sed vi fideiussionis,modo cesset fraus,qualis es-
set,si nollem tibi mutuare,nisi mihi fideiussorem N.præstes,quo cum
conueni, vt pro eo certum quid accipiat inter nos partiendum, aut
quod liberatus à mę à fideiussione,illud mihi tradat:aut nolens sine lu-
cro mutuare,mitto te ad fratrem meum,aut alium, cui pecunias mu-
qui tibi eas mutuet,cum pacto,vt ego pro te fideiubeam, & postea no
lo fideiubere,nisi certa aliqua re mihi abs te data, quãuis teneri etiam
posset his casibus,non inesse vsuram, cum nihil vi mutui tacite,vel ex-
presse accipiatur: Sed solum vi alterius contractus longe differentis
ab illo iuste illi apponi.

B In Nono,& decimo num. Quod Cambium proprie est commu-
tatio vnius rei, pro alia, & quod diuiditur in cambium pecuniæ nume-
ratæ & cambium aliarum rerum,quia multis de causis infra expressis,
alia pecunia,& alia plus valet vni,quam alteri & è contrario. Et quod
Cambium,vt à vulgo vsurpatur,est omnis contractus pecuniæ pro pe-
cunia non gratuitus, siue sit permutatio, siue emptio,siue depositum,
siue quinis alius. Et diuiditur in Reale, & siccum: Et quod cambium
siccum iuxta S.Anton.& alios Theologos ibi citatos,est cambium fi-
ctum & non verum:& sic accipitur in Extrauag.Pij V.infra ad verbum
in littera N.relata,sed Laurentius in dicto Comment.citatus,qui aute
omnes de hoc meminit, dicit: Cambium siccum esse, quo Campsor
prius dat quam accipiat.Quod ipsum etiam Syl.ait in verb.vsura 4.Et
quia dat antequam accipiat, dicitur siccum. Reale vero contra, quo
Campsor prius accipit pecuniam,quam det. Et quod aliæ diuisiones
Caiet.Medin. Soti & aliorum non videntur vtiles: Et quod ex inerro
omnium potest vtiliter dici,septem esse genera cambiorum.Primum,
ratione officij mutuandi,quod non est in vsu.Secundũ,per minutum,
quo præsens pecunia pro præsenti commutatur. Tertium,per litera-
Quartum,per trãslationem realem. Quintũ,ob interesse.Sextum,pro
custodia. Septimũ, per cõmutationẽ pecuniæ præsentis pro absente.

C In nu.vndecimo,& tribus seq. quod permutatio est antiquior em-
ptione,quæ cœpit post inuentam pecuniam numeratam,& quod pe-
cunia fuit inuenta,vt esset pretium, quo necessaria vitæ emerentur,&
vt rerum venalium esset mensura quædam publica. Et quòd postea
sequuta est permutatio pecuniæ pro pecunia, & ars cambiendi, quæ
est ars negotiandi pecuniis vltro citroque dandis, & accipiendis, &
quod licet Arist.non sit visa licita tamen ordinata, ad quærendam ho-
stentationem,vel alium finem honestum, etiam Christianis licet, ex
mente Tho.ibi citati & recepti. Et quod licet primus finis pecuniæ in
emptio,& venditio,sunt tamen alij septem secũdarij, in quos ea licite
vtimur,cambiendo,permutando,Opes ostentando,ornando,Aspectu
eius delectando, & iure siue succo eius medicando. Et quod exercere

mutuo,& commodato,licite præbens eam potest capere pretium pro
eius vsu. Qui autem mutuat,& fingit se locare in aliquem vsum præ-
dictorum,quo pro vsu eius aliquid accipiat:peccat coram Deo cordiũ
scrutatore. Et quod in omnibus commertiis, & contractibus iustitiæ
commutatiuæ,est seruãda æqualitas, ita quod tanti valeat acceptum,
quanti datum,& è contrario, secundum omnes ibi citatos, præsertim
Secotum in 4.dist.15.q.2. ar.2. & ita sicut in emptione iusta, tanti debet
valere merx,quanti pretium pro ea datũ,& tanti vsus rei locatæ,quan
ti pensio pro ea soluenda, & tanti equus dandus pro mula,quãti mu-
la pro equo danda:Et consequenter in commutatione & cambio pecu
niæ,tanti debet valere danda, quanti accipienda, & quod huic conse-
quens est,quod nullo cambio, in quo pecunia pro pecunia datur, po-
test accipi aliquid vltra iustũ valorem pecuniæ quam dat ratione eam
habij quatenus est permutatio,nisi adiungatur alia iusta ratio accipien-
di. Quia si cambium aliarum rerum, quod est naturalius, antiquius,
& magis necessarium, non est iustum, nisi seruata æqualitate valoris
vtriusque rei campsæ à fortiori cambium pecuniæ, pro pecunia non
erit iustum,non seruata æqualitate valoris,vtriusq; pecuniæ.Et quod
qui dat nunc vnã pecuniam pro alia maiore post vnum, vel duos, vel
plures menses reddenda,iniuste facit per prædicta,quia vult accipere
rem maioris valoris pro minoris, via permutationis. Imo secundum
Host.ibi citatum admittit vsuram pessimam. Et quod non est necesse
ad iustitiã permutationis,quod Sylvest.& Sotus ibi citati aiunt,quod
res accipienda per permutationem, iam sit in rerum natura,& in do-
minio eius, cum quo res alia permutatur: quia nullo iure id cauetur,
neque vlla ratione probatur,imo contrarium ostenditur,eo quod res
secundum nata emi,vendi,& promitti potest,per ibi citata.

In decimoquinto,& tribus sequent.quod prædictum primum eam D
binam per officium licitum est, nam, quicquid aliqui ibi citati dicant,
publice constitui à Repub. officium mutuandi egentibus cum salario
de publico constituto, imo & præstituto aliquo paruo lucro redden-
do à mutuatarijs vltra sortem pro labore officiarij instar montium
pietatis,quod ibi copiose probatur.

In decimonono,& vigesimo num. Quod iustum est secundum cã-
bium vocatum vulgo per minutum, quo quis cambit præsentem pe-
cuniam pro præsenti,puta,nummos minoris valoris, pro nummis ma
ioris,vel contra, puta quadrantes pro Iuliis, vel Iulios pro scutis, aut
contra, modo fiat ex officio à Repub. in hoc cum moderato lucro in-
stituto,secundum plerosque omnes:Et quod credimus etiam priuatis
licere accipere aliquid exiguũ, minus quam quod campsori assigna-
tur non sola ratione cambij, sed ratione alicuius interesse singularis,
laboris,vacuj impedimenti,& aliarum incommoditatum. Et quod li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cet legibus Hiſpaniæ, veritum ſit, ne quis officium campſoris ſibi au-
ctoritate propria ſumat, non eſt tamen ſpeciatim vetitum priuatis
cambiant priuatim, occurrente occaſione ſine officij campſoris
cie, licet iuſte vetari poſſit, ex cauſis ibi expreſſis. Et quod habens
quam monetam, quæ ratione materiæ, vel alicuius ſingularis intere
ſe pluris ſaltem ſibi valeat, quam publica lege æſtimetur, poteſt illam
permutare pro alia, recepto illo pluri, præſertim in foro conſcien
tiæ. Quia quicquid dicat Medina, quamuis illa moneta æſtimata
à Republica certo pretio, ad vſum ſuum principalem, qui eſt eſſe pro
tum, & licet nemo cogi poſſit ad dandum pro illa maius pretium
quam conſtituerunt, propter tamen alium ſecundarium vſum, & ſin
gulare intereſſe, iuſte poteſt aliquid amplius accipere. Quod etiam
Sotus affirmat. Et quod hoc cambium eſt iniuſtum, quoties campſor
plus lucri quam ſit lege, vel conſuetudine ſtatutum, recipit, & quoties
pecuniam adulterinam, prauam, fractam, aut vſu non receptam com-
permutanti tradit, aut eum in precio decipit.

E In num. XXI. & aliis decem ſequentib. quod tertium cambium
vocatum per litteras eſt iuſtum, & Reipub. neceſſarium, qua per il-
lud virtualiter transfertur pecunia de vno loco in alium quamuis
remotum, virtute litterarum quibus efficit Campſor, vt tradatur tan
pecunia in alio loco, quanta ei datur in quo ipſe dat litteras, & ab
quid amplius pro iuſta mercede, Et quod dicitur Cambium per litte
ras, quia communiter fit per eas, quamuis etiam fieri poſſit per nun
tium, vel per ipſum Campſorem. Et quod ad iuſtitiam requiritur
Primo, vt ſeruetur æqualitas valoris, inter pecuniam datam, & acce
piendam: Quia in omnibus contractibus tam nominatis quam inno
minatis, ſeruanda eſt æqualitas rerum commutatarum, iuxta prædi
ctam omnium, præſertim Scoti, ſententiam.

Secundo, quod Campſor non accipiat plus iuſta mercede, & quod
illa non creſcit, ex eo ſolo, quod tardius ſit accipienda pecunia
litterarum, vel eo quod à principio non traditur ei pecunia, vel pars
eius, ſed expectat ſolutionem, vſque ad tempus, quo certum ſit
teris ſatisfactum eſſe: neque decreſcit ex eo, quod tota pecunia
tim ſoluatur, vel intra breuius tempus ſolito, quia per dicta ſupra
dem cap. num. 228. propter anticipationem, vel dilationem ſolutionis
iuſtum rei pretium, nec augetur, nec minuitur.

Quare qui minoris cambiunt accepta præſenti pecunia per litte
ras, quas vocant cambij, quam dilata ſolutione, per litteras quas re
cant crediti non poſſunt excuſari, ſi iuſtum ſummũ pretium merce
dis excedant, quamuis intra latitudinem iuſti pretij cambire poſſint
dilata ſolutione, quam ſtatim facta, per dicta ſupra eodem num. &
& infra cap. 23. num. 78. Excuſari, inquam, poſſunt ratione mercedis

huiuſmodi cambij, licet ratione intereſſe veri aliquando forte excu-
ſari poſſint, iuxta infra dicenda. Et quod tertio requiritur, quod Cam-
pſor, qui dat pecunias ſoluendas in aliis quamlibet remotis locis,
ſciat vel probabiliter credat, quod perſona cui eas dat habeat pecu-
niam vel fidem & voluntatem ſatisfaciendi litteris, quas de ſoluendis
illis ſibi tradit, quod ſatis probat prædicta Extrauag. relata infra ſub
littera N. Et quod alioqui vſuram iniquam admittit, & iniquio-
rem, ſi eas tradit cum pacto, quod ſi non ſoluantur intra tres men-
ſes ibi Campſori ab eis, ad quos remittitur ſolutio, ſoluatur intra ſex
menſes Romæ cum lucro cambij, quod ibi erat ſoluendum, & lucro
recambij Romæ ſoluendo. Addo nunc quarto eſſe neceſſarium, vt lo-
cus in quo eſt ſoluenda pecunia, longe diſtet à loco in quo dantur
litteræ. Alioqui enim eſſet cambium de tempore ad tempus. quod non
licet, & non de loco ad locum, quod licet, vt ex eod. Comment. num.
67. colligitur, & ſatis probatur prædicta Extrauag.

Et quod arcto ſolo iure naturali & diuino, æque iuſte poteſt fieri
hoc cambiũ per litteras, de Ciuitate vnius Regni ad aliam eiuſdem,
ſicut ad aliam alterius Regni: quod & Sotus ſibi contrarius in locis
ibi citatis, tenet quamuis in aliquot Regnis iure humano id prohi-
beatur, ad tollendas palliatas vſuras, inducendo præſumptionem ea-
rum, quod tamen ceſſante fraude & fictione non ligaret in foro con-
ſcientiæ Arg. c. Tua & c. Is qui, de ſponſ. & ibi notat. modo tanto mi-
nus lucri acciperet Campſor, quãto minus interuallum inter vtranq;
æmitatem interiaceret: quod multis rationibus ibi probatur. Imo &
concluditur, quod iura illa particularia humana quantum proſunt
vno reſpectu, tantum obſunt altero. Et quod prædicta iura particula-
ria deberent reſtringi ad cambia in quibus Cumpſor dat pecuniam
in vno loco, & accipit litteras de ſoluendo ei illam in alio: & non ex-
tendi ad illa in quibus Campſor prius recipit: quia per illa ſolet fre-
quenter vſura palliari: per hæc autem non, imo multum commodari
habentibus neceſſitatem transferendi pecuniã ſuam ſecure in alium
locum. Et quod laudanda fuit lex bo. me. Caroli V. qui præſcripſit pre-
tium moderatum, quo Campſores ſuorum Regnorum cambirẽt, quæ
tamen, iuxta id quod ibi præſagiuimus, non fuit vſu recepta: quan-
quam nihil aliud per eam fiebat, quam reductio mercedis cambien-
di, ad quãtitatem in qua nos eam cognouimus, etiam poſt annum
1550. quando tranſlatio vnius ducati Salmantica Romam, fiebat mi-
noris groſſo ſiue dimidiato Regali, quæ tamen nũc conſtat tribus ſe-
ſtilis ſiue Regalibus, & contra, Roma Salmanticam, fiebat vno Ca
ſolino, ſiue tribus quartis Iulij ſiue Regalis, & nunc conſtat fere qua-
tuor Iulijs, quæ Cariſtia, neſcio qua iuſtitia coram Deo defendi poſſit.

In XXXL & duobus ſequentib. quod licitum eſt quartum Cam- F

Universidad de Deusto
Biblioteca

bium, per translationem realem, quod fit prius emendo, vendendo permutando, aut per alium contractum innominatum quæcunq; pecuniam valentem minoris in aliqua Prouincia, quam in alia, eo quod ibi non recipitur, vel eius materia non tanti ibi, quanti alibi æstimatur, aut, quia est deformata, fracta, rasa, resecta, aut inutili modo, & postea realiter transferendo in aliam, vbi aliquo respectu pluris valet. Et quod pecunia emi, & vendi potest, quicquid aliqui dicant cum Soto, qui licet neget eam emi posse, concedit tamen posse permutari, non solum tanquam simplex metallum, sed etiam tanquam monetam, quæ octo rationibus, pluris, vel minoris iusto pretio lege & statuto valere potest. Quæque considerata, vt quælibet merx, est res vendibilis, &, vt Sotus ait, Campsibilis, licet non considerata vt pretium.

G In num. XXXIIII. & sequēt. quod licitum est quintū cambium quo Campsor recipit aliquid vltra sortem, veri interesse damni emergētis vel lucri cessantis, quod incurrit Campsor cessando od id ab alio iusto cambio, vel meremonio vt proximi necessitati cambiendo succurrat, cum pacto soluendi ei tantum quantū fuisset aliter lucraturus quia & mutuare sic liceret per dicta supra eod. cap. n. 239. Dixi (certum do) quia secus esset si nō cessaret, vt mercator qui quamuis mutuando rit vnam pecuniam, mercatur alia tantum quātum mercaretur si non mutuasset illam. Quibus addo nunc Pium V. per extrauag. infra tranſcriptā statuisse ne à principio certū interesse præfigi possit in cambio

H In num. XXXVI. & quatuor sequent. quod licitum est etiam sextum cambium, quo quis lucratur ob custodiam pecuniarum, vt lucrantur Argentarij siue Bancarij authoritate publica constituti, ad custodiendas pecunias quas iudices iubent apud eos deponi, quas alij singuli deponunt, ea lege, vt habeant eas paratas ad reddendum simul ac petitæ fuerint, habeantque librum rationum depositarum & redditarum salua iusta mercede, pro tempore, quo penes eos fuerint. Quia huiusmodi officium est vtile Reipub. & dignum salario publico, vel priuato, & quod etiam authoritate priuata fieri potest, vt aliquis habeat custodiam pecuniarum talium, vel talium, penes se rum volentium prædicta lege siue pacto apud eos suas pecunias deponere: quia id in effectu est contractus locationis ex parte Campsoris, vel depositarij, & conductionis ex parte deponentium, quod iustum clamant omnes tituli, de Locat. & Conduct. & quod duobus modis fit depositio pecuniæ apud Campsorem, scilicet numeratis & traditione chirographorum acceptatorum ab eis pro pecunia numerata: Et quod duobus etiam modis fit redditio, scilicet numerando & tradendo Chirographos, quibus rogat alium Campsorem vt pro eo numeret. Et quod non est verum id quod Sotus, & alij

qui mercatores dicunt, in Hispania Campsori deberi quinq; de mille, cum redditur in numerato cuicunq; reddatur, & cum per chirographum nihil. Tum quia nulla talis lex est. Tum quia cōtra omnia iura est, quod alius à deponente ei teneatur soluere præfata quinque, quæ deponens debet, ob custodiam & prędictas rationes Campsorū. Quæ tamen allegatio iustissima, mihi aliquando capienti pecuniam virtute chirographi è longinquo missi parum profuit. Et quod nulla certa merces videtur esse præstituta prædictis Campsoribus pro prædicta custodia, & opera iure communi, neque particulari saltem in Hispania, & ideo, cessante conuētione diffinienda est boni viri arbitrio, pensatis, pensandis. Quanquam video, quod in vrbe non solum solitum propter hoc Bancharijs, sed etiam habetur, & agitur ab eis gratia deponentibus, eo quod lucrantur vtendo pecunia depositā in eambiendo & negotiando. Imo in aliquibus partibus Hispaniarum & Galliarum, etiam gratia refertur reddendo 6. vel 7. pro centum in anno. Licet certum sit hos postremos vsuram committere, si ex pacto expresso vel tacito ea accipiunt: & illos primos, si ex pacto custodiunt gratis pecunias depositas, ea lege vt parati sint eas reddere simul ac petuntur, & vtrosque obligatos esse soluere iustam mercedem, nisi post custoditam pecuniam, gratis ea condonetur. Quia vt dictum est supra eod. cap. num. 180. pecunia depositā facta facultate depositario ille vtendi, mutuata censetur: Et ideo quicquid ob eius vsum, vltra sortem ex pacto expresso, vel tacito accipitur, vsura est. Dixi (Post custodiam) quia donatio antea facta, vim pacti vsurarij haberet, vt ex se patet.

In XLI. & vndecim sequentib. Quod etiam est licitum septimum cambium, quod fit per commutationem præsentis pecuniæ pro absente, & quod nil refert, quoad hoc, an commutatio fiat per emptionem, quæ est contractus nominatus, aut per permutationem, vel per contractum nominati ab innominatis differant, quoad aliqua, quoad hoc tamen non differunt. Quia sicut emptio & venditio redduntur iustæ, ex inæqualitate valoris mercis & pretij ex augmēto pretij ob dilationem solutionis, & diminutionē eiusdem propter anticipationem solutionis, ita etiam permutatio & contractus do, vt des, & alij innominati. Et quod ex hoc infertur nil referre, an contractus quo Campsor dat, vel accipit pecuniam in vno loco, vt det vel acipiat eandem cum lucro in alio, appelletur emptio vel vēditio, vt Caiet. ait, aut permutatio, vt Sotus & aliquot alij, aut do vt des, aut do, vt facias dare, vel facio dare, vt des &c., quod iuri propius videtur, eadem enim mensura iustitiæ eius, quocunq; homine appelletur, metienda est. Et quod vt dictum est, secūdum Thom. & receptam sententiam, pecunia

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam quatenus pecunia est, commutari potest, & ex eius commu-
tione negotiando lucrum quæri. Et quod octo possint esse in causa
quare vna moneta potest valere pluris vel minoris quã alia: Primum,
diuersitas metalli. Secundum, diuersitas bonitatis eiusdem metal-
Tertium, diuersitas formæ, & põderis. Quartum, diuersitas loco-
Quintum, reprobatio totalis vel partialis. Sextum, temporis diuer-
tas. Septimum, copia, vel defectus. Octauum, absentia vel præsen-
Et quod vna pecunia nunquam valet pluris vel minoris, ex eo quod
citius vel tardius danda vel accipienda sit, in quo grauiter multi mer-
catores & mutuantes errasse videntur. Et quod qui centum ducato-
mutuat ad annum si intra illud crescat eorũ valor authoritate publica
debent solui eidem totidem in fine anni, si eos eo vsque erat seruatu-
ris vel mutuauit cum pacto, vt redderentur ei centum alij, eiusdem
metalli, & formæ, siue maioris siue minoris in fine anni valerent, qua-
quid Sotus, cui respondetur ibi, scribat. Imo, & si non erat seruatum
eos neq; fecit prædictũ pactum, sed simpliciter mutuauit illos aureos
in auro secũdum Bar. cõiter receptũ. Et quod sicut quæliber alia mer-
plus valet, vbi est inopia eius quam copia, ita nummus aureus plus
valet, vbi est magna inopia auri, & argẽteus vbi est magna inopia ar-
genti, quia pecunia, vt prædiximus, quædam merx est. Pro quo, vbi
alia citamus legẽ in hoc singulare, quę 4. est. ff. de eo quod certo loco.

K In num. 13. & 14. sequent. Quod non obstat prædictis, quod auc-
ritate publica constitutum est, pretium monetæ publicæ, quod non
potest mutari priuata, neq; quod aurei non valeant plures iulios vel
Regales tẽpore inopiæ eorum, quam copiæ, quia id est verum eo re-
spectu, quo est pretium, & quoad effectũ cogendi quem ad accipien-
dum eos pro pluri, non tamen eo respectu, quo sunt merx & caupo-
les siue commutabiles, & quoad effectum vendendi volenti eos quã-
rere præsertim data eorum penuria. Quod in vrbe passim facilitatem
Nam vt audio à fide dignis licet pretium scuti aurei statum expec-
à Principe sint vndecim Iulij, & tacite per consuetudinem ascendere
ad vndecim cum dimidiato, tamen propter penuriã solet commutari
cum quærente scuta aurea in auro, additis vno, duobus, vel tribus
obolis, siue baiochis, licet nemo cogatur illo pretio accipere. Et quod
pretium pecuniæ in nundinis augetur ob multitudinem volentium
accipere per viam cambij, & ob paucitatem volentium eambire, & è
contrario, minuitur ob paucitatem volentiũ capere, & multitudinem
volentium dare. Id tamen limitandũ esse ad multitudinem volentium
dare vel accipere per viam cambij liciti, sicuti aliarũ mercium valor
crescit, per multitudinem volentium eas iuste emere, non autem per
multitudinem volentium eas rapere vel furari. Et quod ducatus Castellæ
ris valet in Lusitania quam in Castella, & quod Marapetini Castellæ

æquantur Reais Lusitaniæ. Et consequenter, quod mutuans Centum
ducatos in Lusitania, iuste capere potest aliquid vltra centum in Ca-
stella, & è contrario mutuans centum in Castella, iniuste accipit cen-
tum integros in Lusitania, si alia ratio accipiẽdi quam mutui non in-
ueniat. Et idem dicendum de aliis locis, in quorum altero minoris
vel pluris valet, quam in altero. Et sic qui mutuat centum ducatos in
Hispania nona, non potest capere totidem integros in veteri, nec in
Italia, & minus in Gallia, & Flandria, & quod pecunia præsens pluris
valet, et se, quã absens præsenti cæteris paribus, eo quod ex se requi-
rat laborem, impensam, & periculum in traducendo secundum Cald.
quod authoritate Caiet. Syl. & Med. & rationibus firmis cõtra Sotum
probamus, licet per accidẽs cõtingat, vt sine labore & impensa emen-
tis possit deferri absens, quia satis est quod ex se sine illis fieri nõ pos-
sit. Et consequenter, quod recte consuluit Cald. in Consil. 11. de Vsur.
Indiam fuisse emptionem quam quidam Genuæ centum ducatis præ-
sentibus emit centum, & sex existentes in Alexandria. Et quod eadem
ratione sola lege naturali, & diuina attenta, posset quis iuste emere
centum ducatis præsentibus, Metinæ, centum & vnum existentes Hi-
spali, quamuis sint ciuitates eiusdem Regni Castellæ. Et quod tanto
minoris potest emi absens, quanto maior est distantia. Et consequen
ter, quod aliquando absentia efficit, quod ducatus absens valens plu-
res in loco suo quã præsens in loco suo æqualis pretij fit in loco præ-
sentis minoris valoris, & aliquando minoris, & aliquando maioris,
iuxta distantiam locorum maiorem vel minorem vtriusque & iuxta
differẽtiam maiorem valoris vnius, & valoris alterius: cuius exempla
ibi ponuntur.

L In num. 68. & sequentibus, quod in principalibus emporiis Hispa-
niæ, Galliæ, & Belgij habẽtur tres, vel quatuor nundinæ certis tempo-
ris naturalis distinctę. Et quod sunt aliqui qui habent magnã quan-
titatem pecuniarũ, quibus nullas merces emunt, sed in fine prædicta-
rum nundinarum tradũt eas iisdem quibus antea, vel aliis volentibus
eas accipere soluendas in nundinis, in aliis ciuitatibus eiusdem, vel
aliorum Regnorũ proxime futuris, cum aliquo certo vel incerto lu-
cro, & in fine aliarum nundinarum, recipiunt illam quantitatem cum
illo lucro, per se, vel per suos institores siue actores; & statim tradunt
eas aliis, vel eisdem soluendas in nundinis, vel aliis terminis statis, al-
tertus ciuitatis, & in fine illorũ faciunt quod in proxime præteritis. Et
ita non solum conseruant suam pecuniam, sed etiã eius lucro viuunt
& ditantur. Et quod non abs re dubitatur an hoc genus Cambij liceat?
Quibus nũc addo, esse huic dubio simile illud in cuius solutione sub-
sistimus ante aliquot menses D. Emanuel à Sa Doctor doctissimus
iuxta ac pijssimus, magnũ Illustrissimi ordinis Societatis Iesu orna-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentum &ego, interrogati à quodam Reuerendiſſimo animarum ſuarum ſuæ gentis ſitiẽti Epiſcopo: An ſit licitum illud genus cambiorum quo tota Italia hodie formaliter, & reliquum orbis virtualiter vtitur, vti dicitur. Nempe quod multi habẽtes pecuniam numeratam, & non lentes, vel non potentes vti arte mercandi, nec emere prædia, quorum rediru ſe ſuſtentent, vtuntur arte campſoria in hunc modum. Quod Genuæ, vel alio in loco Italiæ, dãt pro ſcuto Marchę, quod valet Lugduni 67..... ſoluendo ibi in proximis nundinis 65. vel 66. plus vel minus prout fuerit prolixius vel breuius tempus inter dationem & ſolutionem, nunquam tamen dant 67. quia tunc nihil lucrarentur, & accipiunt ab his, quibus dant pecuniam, litteras ad quoſdam ſuos, quibus illa ſcuta in illis ſoluant ſibi vel actoribus ſuis, qui rurſus dant illa ſcuta ſibi ſoluta eiſdem vel aliis, ſoluẽda Genuæ, vel alibi in terminis ad id ſolitis, cum auctario certo vel incerto determinãdo à deputatis ad id, & mox illa ſcuta, ſoluta cũ auctario prædicto, dant eiſdem vel aliis ſoluenda in aliis nũdinis proximis Lugduni, dãdo vt prædictũ eſt 65. vel 66. &c. pro ſcuto Marchę & ita cõtinuo ſua cambia renouãtes ſine pecunias augent. Vtriuſque dubij ſimilitudo colligitur ex eo quod vtroq; genere cambij Campſor dat pecuniã alibi, & alio tempore recuperandam cum aliquo auctario certo vel incerto. Et quia vtriuſq; ſolutio eſt perneceſſaria omnibus omnium fere negotiatorũ totius orbis CHRISTI. confeſſariis, eam faciã diuina ope quam breuiſſimam.

Pro parte negatiua facit, quod hi videntur in effectu mutuare, & accipere aliquid vltra ſortem propter dilationem temporis, quod eſt vſura. c. In ciuitate, de vſur. cum citatis ſuprà eod. nu. 210.

Pro affirmatiua vero facit, quod infinitus eſt numerus Chriſtianorum honeſtorum, qui hac arte viuunt: Nam non ſolum mercatores & campſores, qui eam palam exercent, ſed quamplurimi alij diuites primates, mediocres, & ſummates etiam eccleſiaſtici vtuntur ea de pernendo, ſeu commendando ſuas pecunias campſoribus vel mercatoribus prædicto modo negotiantibus, cum pacto, vel intentione principali vt eis cedant partes incertæ vel certæ lucri incerti, pro quorum tatibus à ſe cõmendatis, qui omnes confitentur, abſoluuntur, & eorum municant quotannis. Et temerariũ videtur eos omnes, & eorum Confeſſarios damnare. Facit item, quod vt ait Cald. in d. conſ. ſine hoc modi cambiis omnia commercia cum extraneis Regnis ceſſarent, & propria pauperiora fierent.

M Pro reſolutione igitur eorum dico. Primo, non poſſe illa defendi niſi per reductionem ad aliquam ſeptem ſpecierum cambij ſuprà ctarum, & quod non poſſunt reduci ad primã neq; ad ſecundam, neq; ad quartam, neq; ad ſextam, vt palam eſt id perpẽdere volenti. Secundo, quod nullatenus poſſunt illa defendi, quatenus eo modo

rium accipiunt, quo plus temporis interiacet inter dationem & ſolutionem niſi ratione veri intereſſe, quia id lucrifit ratione dilationis temporis ad ſoluendum quod nullatenus licet, vt prædictum eſt ſuprà eod. cap. nu. 210. Tertio, dico quod poſſunt ſaluari reducendo ad tertium & quintum, modo pecunia quæ datur in cambium alibi ſolueuda, ſit deſtinata in mercaturæ, vel rebus frugiferis emendis, ita quod cauſa principalis, quare ceſſatur ab illis, ſit illius datio ad cambium: modo item ſequentur illa quæ in illis ſeruanda eſſe ſuprà diximus, & prædicta Extrauagans requirit. Quarto, dico quod etiã defendi poſſunt, quamuis reduci poſſunt ad ſeptimũ quo pecunia abſens maior, eminæ vel commutatur præſenti minori, vel datur pro ea. Quia vt ſupra G. dictum eſt, pecunia abſens ſuapte natura minus valet, quã præſens eam vendenti, commutanti, vel alias danti. Oportet autem, quod in ea ſequentur illa, quæ in illa ſpecie cambij ſeruanda eſſe diximus, & conſequenter aduertant, an eadẽ pecunia in eo loco diſtanti valeat plus quam in præſenti, & collato illo pluri, cum minori, quo propter abſentiam valet, reducant ad æqualitatẽ, quæ vt prædictum eſt ſuprà licita C. in omni cõmutatione quocunq; nomine cenſeatur lege ipſa naturali & diuina requiritur. Quare ſi eadẽ pecunia pluris valet Lugduni, quã Metinæ, carius debet emi Metinæ, quã eadem pecunia exiſtens Metinæ emenda eſſet Lugduni & è contrario: quo forte iuſtificantur cambia illa, quæ paſſim fiunt à Metina Vlyſſipponem, & Vlyſſippone Metinã, licet enim tam diſtet Vlyſſippo à Metina, quã Metina ab Vlyſſippone, longe tamen minoris emitur Metinæ ducatus exiſtens Vlyſſippone, quã ducatus exiſtens Metinæ ematur Vlyſſippone quia idẽ ducatus pluris valet Vlyſſippone, quam Metinæ, Aduertant item, quod ſicut neceſſariũ eſt ad iuſtificandam emptionem, commutationem, vel dationẽ, vt ſit actualiter vel virtualiter, vera merx vendita, quæ ematur, vel cõmutetur, vt præſupponunt. l. 1. & 2. ff. de Contrah. & §. Pretium, cum ſequenti Inſt. eod. ita etiã oportet ad iuſtificationem huiuſmodi cãbij per reductionẽ ad ſeptimum cambium, vt accipiens pecuniã præſentem, & vendens, vel commutans pro illa abſentem, habeat illam in loco ſolutionis ſaltem virtualiter, & quod dans præſentem, vere velit illã abſentem emere, vel cum illa commutare, alioquin eſſet ficta emptio, & mutuum palliatum, & conſequenter uſurarium & illiciti, per dicta ſuprà eod. cap. nu. 229. Dixi (ſaltem virtualiter) quia ſufficit quod habeat eã ſub credito, ita quod certo ſciat, vel ſaltem probabiliter credat, quod tradet eam is ad quẽ deſtinantur limeræ. Aduertãt etiam quod ſicut emens rem aliã abſentem minoris quam valeat cõmuni æſtimatione notabiliter, etiam detracto eo quo minus valet propter abſentiã, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem in foro conſcientiæ illius partis notabilis, quæ ad iuſtum præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium requiritur. Ita etiam Campſor qui præſenti pecunia emit abſen-
tem notabiliter minoris quam valeat communi æſtimatione pro-
pter illam abſentiam, etiam detracto quo minoris valet propter ab-
ſentiã peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem illius partis no-
tabilis, quæ ad iuſtum pretium requiritur. Et conſequenter, qui ca-
biens dat pecuniam minoris valoris, pro pecunia maioris valoris
ſoluenda alio loco ei, qui nec realiter, nec credito eam ibi habet, pec-
cat mortaliter, & tenetur, ad reſtitutionem, quia virtualiter vſurat
cõmittit. Nec ad excuſationem ſufficit, quod ignoret eum illam ha-
bere vel non habere, ſed oportet vt ſciat, vel probabiliter credat eum
habere, quia ignorantia etiam facti, eius quod oportet ſcire non ex-
ſat 1.q.4.§. Notandum, qualis eſt hæc c. Innotuit, cum gloſ. de Elect.

Quinto, quod tam in his duobus generibus cambiendi, quam in
aliis debent ſeruari contenta in extrauagante Pij. V. quæ ſic habet.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

N IN eam pro noſtro paſtorali officio curam diligenter in-
cumbimus, & infra. Primum, igitur damnamus, ea omnia
cambia quæ ſicca nominantur, & ita confinguntur, vt cam-
trahentes ad certas nundinas, ſeu ad alia loca cambia cer-
lebrare ſimulent, ad quæ loca, ij qui pecuniam recipiunt, litteras quo-
dem ſuas cambij tradunt, ſed non mittuntur, vel ita mittuntur vt tem-
acto tempore vnde proceſſerant, inanes referantur, aut etiam mittã-
huiuſmodi litteris traditis pecunia ibi denique cum intereſſe repoſci-
tur, vbi contractus fuerat celebratus. Nam inter dantes & recipientes
vſque à principio ita conuenerat, vel certe talis intẽtio erat, neq; quic-
quam eſt, qui in nundinis aut locis ſupradictis huiuſmodi litteras ac-
ceptis ſolutionem faciat. Cui malo ſimile etiã illud eſt, cum pecunia
ſiue depoſiti ſiue alio nomine ficti cambij tradũtur, vt poſtea eodem
in loco vel alibi cũ lucro reſtituantur, ſed & in ipſis cambiis, quæ ſic-
lia appellantur, interdũ (vt ad nos perfertur) Campſores præſtitorum
ſolutionis terminum lucro ex tacita vel expreſſa conditione recipiũt,
ſeu etiam tantummodo promiſſo, differunt. Quæ omnia nos vltra
eſſe declaramus, & ne fiant diſtrictius prohibemus. Porro, ad tollendas
quoq; in cambiis quantum cum Deo poſſumus occaſiones peccandi,
fraudeſq; fœneratorum ſtatuimus ne deinceps quiſquam audeat fo-
à principio, ſiue alias, certũ & determinatum intereſſe, etiam in caſu
non ſolutionis paciſci, neq; realia cãbia, aliter quàm pro primis nun-
dinis vbi illę celebrantur, vbi vero non celebrantur, pro primis tempo-
nis iuxta receptum locorũ vſum exercere, abuſu illo prorſus reiecto,

cambia pro ſecũdis, & deinceps nũdinis ſiue terminis exercendi. Cu-
randũ autẽ etiam terminis, vt ratio habeatur lõginquitatis, & vicini-
tatis locorũ in quibus ſoluio deſtinatur, ne, dũ lõgiores præfiguntur
quam loca deſtinatę ſolutionis deſiderãt, fœnerãdi detur occaſio. Da-
tũ Romæ apud Sanctum Petrũ anno incarnat. Dominicæ Milleſimo
quingenteſimo ſepetuageſimo primo, Kalen. Feb. Pont. noſtri Anno 6.

Sexto, quod ex hac Extrauag. notatur. Primo, id quod dixi ſupra lit-
tera B. ſcilicet, ſola & omnia cãbia ficta & ſimulata hic appellari ſic-
ca, & omnia & ſola vera realia, quod colligitur ex verb. (ſicca) adiũcto
verbo (& ita fingũtur) & verb. (Realia) & toto orationis cõtextu: & ita
non dãnat omnia cãbia, in quibus Cãpſor dat prius quã accipiat. licet
omnia illa appellẽtur ſicca, ſecũdum Lanrẽtium ſupra relatũ in litte-
ra A. Secũdo, ex verſiculo (vt cõtrahentes &c.) ad iuſtitiã cãbij per lit-
teras requiri illud tertiũ & quartum quæ ſupra in littera B. & M. dixi-
mus eſſe neceſſaria: videlicet, quod Cãpſor ſciat, vel probabiliter cre-
dat, cum cui dat pecunias poſſe ſoluere vbi promittit, & quod litteræ
deferũt ad alium locum diſtãtem. Tertio, quod eſt vſura nomine cãbij
perſonatã, illud lucrum, quod capiunt cãpſores nomine cãbij vel re-
cãbij à debitoribus propter dilationẽ, quã cõcedunt eis vſque ad pro-
ximas nundinas, quod etiã probat c. Conſuluit, de vſur. Sed non adeo
clare, quod eſt limitãdum ſaltẽ quoad forum cõſcientiæ, quãdo pro
vero intereſſe id caperet, per proxime dicta littera M. & prius ſup. eod.
6.n. 239. Quarto, quod licet iure cõmuni licuiſſet ante hãc Extrauag.
communiã à principio vel poſtea ante terminum ſolutionis ſuper in-
tereſſe verſimili vt certum quid ſolueretur, adeo quod dixit Medi. in
C. de Reſtit. fol. 132. ſoluendum eſſe intereſſe verſimile conuentum à
principio, licet in fine appareat nullum futurum fuiſſe. Cui conſentit
Bonus lib. 6. q. 1. ar. 3. de iuſt. & iur. Poſt eã tamen non licet in hac ma-
teria cambiorum, licet in aliis ſic, quum à iure antiquo non recedatur
plus quam exprimitur l. Præcipimus C. de Appell. Quod tamen limi-
tã dum eſt, quoad forum cõſcientiæ, quãdo certificatio eſſet æqua co-
ram Deo. Quia hæc lex, vt ex ea pater, fundatur quoad hoc in præſum-
ptione, cui non eſt locus in illo foro c. Tua, & c. Is qui, de ſpõſ. cum eis
annotat. An autẽ idẽ ſit in mutuo, quod in cambiis dubitari poſſet, &
de quãdo vtraq; pars defendi: Sed quia hæc lex in hoc eſt exorbitans
à iure cõmuni, iuſtior videtur pars negatiua. Quinto, quod non poſ-
ſunt exerceri cãbia niſi quoad proximas nũdinas, vel proximos termi
nos ad ſoluẽdum cãbia præfigi cõſuetos, quod tamẽ arbitror limitan-
dum eſſe quoad effectum carius cãbiendi ad ſecũdas vel tertias nun-
dinas quã ad proximas. Non enim videtur Pius prohibere, ne maior
dilatio detur debitori ſine vllo maiori Campſoris lucro Argument. l.
Quod fauore C. de leg. & c. Quod ob gratiam de Regul. iur. lib. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Septimo, quod per hæc solui potest quæstio quotidiana quæ fit in Vrbe fuimus interrogati. An liceat vni Hispano dare alteri Romæ centum scuta, pro centum soluendis ab eo in Hispania eũ aliquo augmento? Ad quam breuiter respondemus. Primo, quod non per vtilitatem se lucri cessantis, si non habebat illa destinata ad mercandum vel emendum aliquid frugiferum quia nullum verum tale interesse potest tendere potest, per proxime dicta in littera M. Secundo, quod non est etiam per viam emptionis, & cõmutationis rei præsentis, cum absente, si ille, nec formaliter nec virtualiter habet illa in Hispania per supradicta eadẽ littera M. Tertio, quod potest per viã emptionis vel cõmutationis rei præsentis eũ absente, si alter vere habet illa ta, quæ vendit in Hispania formaliter vel virtualiter in redditibus neficij vel aliorum bonorũ, vel in tali credito, quod probabiliter ditur per litteras eius destinatas ad aliquẽ cognatum vel amicũ denda esse ea ibi, per supradicta, eadẽ littera M. Idque duplici ratione Prima, ratione absentiæ ob quam valet minus. Secunda, ratione loris, quia plus valent hic centum, quam ibi totidem. Quarto, quod cet etiam per viam mutui, præsuppositio, quod eadem pecunia valet hic plusquam ibi, imo & si non valeret plus facta facultate mutuandi rio soluendi in vrbe, aut si malit in partibus cum cambio, quo valet ctio illorum in vrbem constabit. Quia hoc casu nil videtur capi vltra sortem nisi ad summum interesse damni emergentis, præsertim, si per dat, eget illis, vel putatur eis opus habiturus in vrbe.

Non obstat decisio illa S. Anton. 2. par. tit. 1. c. 7. §. 10. Quod vsurarius cõmittit, qui Cãpsor Romæ dat alteri cẽtum ad agẽdum sua negotia soluẽda Parisiis intra octo mẽses, cum auctario quinque vel octo, quod sequitur Syl. verb. vsura 4. q. 13. & Gregorius Lopez l. 11. §. parte. tit. Tum quia loquitur de mutuãte vel de illo, qui sola ratione dilationis datæ ad soluendum, accipit aliquid vltra sortem, quod contingit re dilatione octo mensium, & ex eo, quod eadem pecunia plus valet risiis, quam Romæ, quod nunquam licet per c. In ciuitate, de vsur. & ad audientiam, de empt. Supradicta vero procedunt in illis, quæ ratione quam mutui vel dilationis accipiunt plus, puta ratione emptionis rei, quæ minus valet ob absentiam, vel ob locum in quo, vel ratione interesse lucri cessantis, vel damni emergentis.

Octauo, quod id quod vulgo dicitur, scuta & ducatos quibus vtuntur mercatores & Cãpsores in nundinis cambiendo esse maioris pretij & diuersos ab illis quibus vtuntur in emendis rebus necessariis mercibus, non est intelligẽdum, quod ipsi mercatores augent, vel minuunt pretium eorum, vel quod apud eos pluris valent, sed quod ducatus vel scutum eum auctario, quod soluẽdum est pro eo alio tempore vel aliunde remisso valet pluris, & quod quantum debetur illud

illud auctarium arbitrantur ipsi tanquam boni viri, & in arte periti, attenta varia variorum locorum distantia, & maiore copia vel penuria pecuniæ campsibilis, & merito, quia res indefinitæ arbitrio boni viri sunt finiendæ l. 1. ff. de Iure delib. c. De causis, de offic. deleg. Vnde non omnes ducati cum auctario sito quibus vtuntur in cambiendo sunt eiusdem pretij sed varij, & maioris, & minoris iuxta varietatem locorũ, ad quæ vel vnde remittitur soluendi, & ita non sunt dãnandi, tanquã fictitij, vt aliqui quos in prædicto Cõmẽt. sequuti fuimus, dãnãt.

Defendere autem illos, qui mutuant sub vsuris Regibus, &c. aliquo modo eos cogẽtibus, non videtur facile. Tum quia id iure naturali est peccatum vt dictum est sup. n. 111. quale ob nulla mala vitanda admittendum est c. Itane c. Tolerabilius 32. q. 1. Tum quia pro nulla re licet vsuram dare parificari videntur, in c. Super eo, de vsur. Tum quia saltẽ minùs eorum ratione interesse non possunt illas accipere, quia pecuniam quam mutuant non habent paratam, ad exercẽdam mercaturam nec ad prædia & cẽsus emẽdos, vt satis definit Sotus lib. 6. q. 1. ar. 3. de iust. & iure. Tum quia ratione cambij non videtur posse accipere, quia non est licitum cambire cum lucro in vno loco ad eundẽ, neque in nundinas secundas vel tertias per prædicta, & Reges capiunt mutuum non soluendũ vere in locis extra sua dominia sitis, licet fingant illud in suis litteris, & omnia cambia ficta reprobantur. Tum quia, vt audiuere capiunt illas pecunias cum promissione soluendi auctarium ad rationem 5. 8. aut 10. pro 100. in anno, quod ad nullum genus cambij liciti reducitur. Tum denique quia difficile est reducere huiusmodi lucrum ad lucrum cambij septimæ speciei & ad nullum aliud iustum potest reduci. Quare, consulendum videtur viris pecuniosis non exercentibus mercaturam neque intendentibus emere prædia vel census etiam si non mutuarent, vt sine vllo temporali auctario gratis principaliter mutuent suas pecunias prædictis Regibus pro spirituali virtutis & meriti, sperantes minus principaliter aliquam remunerationem antidoralem, aut certe emant ab eis census iusto pretio cum pacto redimendi constitutos super reditibus publicis illarum vel illarum Ciuitatum vel statuum: Habentibus vero pecunias destinatas ad lucra prædicta mutuent sub interesse verisimili lucri cessantis.

Caput XVIII. de Octauo Præcepto Decalogi.

SVMMARIVM.

Præceptum octauũ quid principaliter & quid secundario prohibeat. n. 1. & 2. Testimonij ignotum pro veritate eius affirmante An & c. num 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Peccatum verborũ septuplex. & præcipue ex intentione iudicandum n 3.&4.
Mendacium quid? quotuplex. & quod mortale etiam in iudicio nu 3.
Miracula falsa, & vitam sanctorum fictam prædicare num. 5.
Promissio quæ obligat ad mortale late num 6.
Deliberatio quæ ad obligationem sufficit nu. 7.
Simulatio & Hypocrisis mendacia factorum, & quæ mortales. nu. 8.
Iudicium temerarium quid? & crebro parit mendacium. nu. 9.
Contumelia, conuitium, & improperium quid? nu. 10.
Honor quid? & quæ inhonoratio mortalis nu. 11.
Correctio iusta qua contumelia carere debeat nu. 12.
Susurratio quid? quæ mortalis, & differt a detractione & contumelia. numero 13. & 14.
Derisio quid? & qua blasphemia, & quæ mortalis. nu. 15. 16.

1 PRO fundamento dicendorum præsupponimus. Primum ex mente S. Tho. recepta 2. sec. q. 122. art. 3. ad 2. & multis Alex. Halen. in 3. par. q. 1. quod hoc præcepto principaliter prohibetur, latio falsi testimonij iudicialis, & vel ceteris: & secundario omnis significatio inordinata verborum, signorum, & factorum, quæ fit mentiendo, inhonorando, falsorando, deridendo, maledicendo & detrahendo: De quibus omnibus quo ordine posita sunt dicetur.

Secundo, quod omnis significatio huiusmodi est saltem peccatum veniale. Tum quia est actus inordinatus, & omnis actus talis peccatum saltem veniale per tradita supra Prælud. 7. Tum quia est iniuria verborum, & quæcunque talis, est saltem venialis. Mortalis autem est omnis & sola illa quæ fit animo notabiliter iniuste nocendi in bonis spiritualibus aut temporariis, quamuis non noceat, & illa quæ fit nocendo notabiliter aut dando causam ita nocendi sine tali animo, aduertendo tamen aut aduertere debendo per illam notabiliter nocere aut causam notabilis nocumenti dari, alias non, quamuis iniuria grauissima sit, vt Tho. vbi sup. sentit, & Caiet. declarat.

Primo igitur, peccat moraliter contra hoc præceptum, qui mendacium facit aliquid, ex septem positis infra c. 25. nu. 39. Nam falsum testimonium ob tria est peccatum mortale iuxta S. Tho. 2. sec. q. 70. ar. 4. primo probatur per c. 1. de Crim. falsi. puta ob iuramenti violationem, quæ fere semper est peccatum mortale: per supra dicta in c. 11. ob iniustitiam, quæ etiam est mortalis quum est notabilis, alias non per supra dicta in c. 11. nu. 1. ob mendacium ob quod non est etiam semper peccatum mortale per proxime dicenda.

Ad noue autem hic quæsitum. An testis testatus aliquid pro alio, manente illud esse verum, teneatur restituere quod ob id condemnatus solue-

solueri? Respondeo, non teneri (licet peccet grauiter) si affirmans esset tantæ probitatis vt ei confitenti, communicanti, & Christiane viuenti merito credi posset, quia iuste credere potest, se nemini iniustitiam fecisse argumento l. iustitia ff. de iust. & iure, alioqui sic, & etiam si contrarium tescierit, quia contrarium credere debet, quia in claris, non est locus coniecturis l. Continuis §. Cum ita ff. de verb.

Secundo, quicunque dicit mendacium notabiliter pernicioſum 2
iuxta illud Sapien. 1. Os quod mentitur, occidit animam. Dixi (Notabiliter) Quia alioqui solum venialiter peccaret per supradicta. Mendacium autem est significatio falsi vel putati falsi pro vero, secundum Augustin. in cap. Homines, 22. quæst. 2. Nam illud quod additur in §. Illi sub cap. Beatus, eod. caus. & q. de animo fallendi, non est necessarium ad essentiam mendacij, sed ad maiorem eius grauitatem secundum mentem eiusdem & omnium, & ita est actus contrarius virtuti quæ appellatur veritas, quæ inclinat hominem ad se conformandum cum suis dictis & factis, ita, vt & vera dicat, & fidem seruet S. Tho. 2. sec. quæst. 110. art. 3. ad 5. Narratio autem fabularum Æsopi, aut aliarum eiusmodi significando expresse, aut tacite eas non esse veras, non est mendacium vt recte Caietan. 2. sec. quæst. 110. art. 1. insinuat, quia non significatur per eam falsum pro vero. Diuiditur autem 3
mendacium primo in formale tantum, quo significatur falsum putatum tantum falsum. Materiale tantum, quo significatur verum putatum verum, & Mixtum, quo significatur falsum putatum falsum: vt declarat Sanct. Thom. vbi supra ar. 1. Secundo, diuiditur in iocosum, quo tantum delectatio quæritur, officiosum, quod nemini nocet, & alicui prodest, quæ duo non sunt mortalia, etiamsi à religioso, aut ab alio, cuius status perfectionis dicantur, nisi iuramento firmentur, aut cum magno scandalo dicantur, aut animo non abstinendi ab eis, quamuis essent mortalia aut contra conscientiam, quæ illa esse peccata mortalia dictat secundum vtrunque Thom. 2. sec. quæst. 110. ar. 3. & 4. Pernicioſum, quod alicui in rebus spiritualibus, corporalibus, aut temporariis nocet, & est mortale quando dicitur cum intentione moraliter nocendi, aut notabiliter nocet. Ad quas tres species reducuntur illæ octo, quas Sanct. Augustinus posuit in cap. Primum, 22. quæst. 1. quarum quælibet suo genere est mala etiam secundum Aristot. in 4. Ethic. quia est inordinatus, actus vt supra dictum est. & ita non potest dici absque peccato saltem veniali, etiam pro vita vel anima alicuius seruanda cap. Super eo, de vsur. & in d. cap. Primum & Thom. vbi supra art. 3. qui in quæst. 69. ar. 1. sensit omne mendacium iudiciale etiam leue esse mortale, quod verum esse de mendacio rei ad iudicium pertinentis, & non alterius dixit ibi Caieten. & Sotus in q. 110. ar. 4. Nos tamen asseruimus in c. Fratres nu. 27. de Pœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hit.dist.5.quod mendacium de re leui etiam pertinente ad iudicium non est mortale, consenciente doctissimo, nec minus Christiano viro Doctore Magistro Fratre Martino à Ledesma professore huius nostræ academiæ Coymbricensis celeberrimo, qui gloria, & magnum decus est Illustrissimi Ordinis Dominicani. Quod ipsum fecimus in regula c. Inter verb. 11. q. 3. n. 735. postquam legimus Sotum de ratione regendi secreti, vbi membro 2. q. 7. idem tenet, concluſimus nullum mendacium esse mortale, eo quod in iudicio exteriori vel interiori dicatur, quod extra illud dictum, tale non esset: nec per consequens quando non est notabiliter damnosum, nec iuratum, veniale esse, vt ex dictis infra cap. 21. num. 37. repetemus.

4 Tertio, Peccat qui mẽtitur in materia fidei sacræ scripturæ, vel morum, quia de sua natura est notabiliter pernicioſum Thom. vbi supra. Quod ibi limitat Caiet. non procedere quando id fit per solum multiloquium vel alias sine animo, & periculo nocẽdi notabiliter, & persuadendi aliquod falsum alicui. Vnde infertur, non esse mortale asserere falsè in pulpito, vel in cathedra, dicendo tale quid esse in illo vel illo cap. vel lege quod est in alio, aut tribuere August. Hiero. Basilio aliis, quod alius dicit.

5 Quarto, qui concionando falsum miraculum, sciens tale esse, narrat, aut data opera vitam alicuius sancti aliter quam sit fingit, iuxta Caiet. vbi supra quia est pernicioſum notabiliter, quoniam ex parte dicentis fides & existimatio miraculis CHRISTI & eius sanctorum adimitur.

Quinto, qui promissionem obligantem ad mortale non adimplet eo modo quo debet c. Iuramenti 22. q. 5. & c. 1. de pact. quia speciem furti notabiliter pernicioſi est talem fidem & promissionem non adimplere.

6 Promissio autem, quæ obligat ad mortale, est omnis vera, deliberata, & voluntaria, etia nuda, rei licitæ, possibilis, & notabilis, quam mutatio rerum status, non enerauit. Dixi (Omnis) vt non solum cum quis hinderet promissionem factam Deo, quale est votum, de quo infra cap. 19. num. 24. sed etiam homini & non solum expressam, sed etiam tacitam. l. 1. Labeo, & l. Item quia. ff. de Pact. Dixi (vera) ad excludendam fictam, quæ fit animo non obligandi, vt sentit Thom. 2. sec. q. 110. art. 5. ad 5. & facit cap. Humanæ 22. q. 5. & l. Obligationũ 1. ff. de Act. quibus peccet significando animũ, se obligandi, quẽ nõ habet, etiã mortaliter si alicui notabiliter noceat, vel intendat nocere per præditta.

Ex quo infertur, non obligare promissionem, cuius causa principalis non est vera, si ei qui promisit non erat animus se obligandi: nec eã nec refert quoad forum conscientiæ vtrum causa exprimatur, vel non exprimatur. Quia opinio Collect. & Panor. in c. 1. de Donat. & in c. Si

tio, de fide instrum. qui expressionem causæ requirunt, intelligitur in foro exteriori, in quo absque ea, animus obligandi non præsumitur, vt recte insinuauit Sylvest. verb. Pactum q. 4. non autem in foro conscientiæ in quo soli veritati standum est c. Humanæ autes 22. q. 5. & c. Tua, de sponſ. Dixi (Deliberata) quia facta absque deliberatione ad id necessaria non obligat, per ea, quæ supra cap. 12. num. 24. & 26. de voto diximus. Ex quo colligi potest, quod illa deliberatio sufficit, & requiritur, quæ sufficit, & requiritur ad votum. Dixi (Voluntaria) quia 7
non per vim aut dolo extorta non sufficit in conscientia, nisi adsit iuramentum, iuxta S. Thom. 2. sec. q. 89. art. 7. nec etiam in foro exteriori: quia quamuis regulariter actori actio detur, reo tamen exceptio concedi-
tur l. 2. C. de Inutil. stipul. & l. Ad inuidiam C. de his quæ vi. Dixi etiam (Nuda) quia iure naturali diuino, & canonico etiam illa obligat cap. 1. de pact. & l. 1. ff. eod. Dixi (Rei licitæ) quia illicitæ non obligat c. In malis 22. q. 4. Dixi (Possibilis) quia promissio rei impossibilis non obligat l. Impossibilium. ff. de Reg. iur. c. Nemo ad impossibile, eod. tit. lib. 6. Dixi (Notabilis) quia cum furtũ rei non notabilis non sit peccatum mortale, licet veniale sic. vt supra dictum est cap. 17. num. 3. à fortiori, nec violatio promissi rei exiguæ erit mortalis, quamuis venialis &c. Quæ autem res sit notabilis supra dictum est cap. 17. num. 4. Per quod à mortali excusantur, qui promittunt alicuius nomine salutem alicui se dicturos, aut alia mandata parui momenti ad aliquem perlaturos, & postea non præstãt. Et qui precationem Angelicam, & alia similia parua pollicentur, etiam si iuramento, aut voto id ipsum confirmarent, secundum eos, quos in hac traductione sequimur in dicto cap. 22. num. 10. & 40. Dixi (Quam mutatio rerum status non enervauit) quia tali mutatione superueniente, non obligat iuxta Senecam lib. de Beneficio, approbatum per S. Tho. 2. sec. q. 110. art. 5. ad 5. vt si is cui promisi ensem, insanierit, c. Ne quis 22. q. 2. vel si quam promisi ducere, fornicata fuerit c. Quemadmodum, de iur. iur. vbi gloss. notab. vel si quod tempore promissionis erat licitũ, fiat illicitum arg. cap. Quinta vallis de iureiur, vel si altera pars eam remittat, vel propter non impleat id cuius causa promissio facta est l. Cum proponas 2. C. de pact. c. Peruenit 2. de iureiur. Dixi, (cuius causa &c.) quia si alicui absolute aliquid tibi promiserit sine respectu rei ab eo promissæ, contra, ille aliquid tibi promiserit sine respectu rei à te illi promissæ, non liberaberis ab obligatione ex eo quod tibi non satisfaciat, nec contra, ille ex eo, quod tu illi non satisfacias iuxta notata in d. c. Peruenit, & d. l. Cum proponas: Quæ non sunt intelligenda de qualiber reuocatione, sed de illa quam si promittens præcogitasset, non promisisset, cui fides habenda est, in foro conscientiæ iuxta glo. sing. c. Si quis alibi 2. de Homicid. & etiam exteriori si iudicio prudentis viri

Universidad de Deusto
Biblioteca

consideratis negotij circunstantiis nequaquam promitteret, si illud præcogitasset, qua de re copiosius super glos. dicti cap. Quemadmodum scripsimus.

8 Sexto, peccat mortaliter, qui factis rem aliquam falsam pro vera in damnum notabile alterius significat, vt qui vult apparere bonus aut facit, quo appareat talis, nolens esse talis, quia est mendacium pernicioſum. Nam mendacium dicitur etiam in factis, qualis est fictio, qua significamus esse quod non est, & hypocrisis, qua significamus esse bonus, qui non est talis iuxta mentem S. Auguſt. & S. Isidori explicatam per S. Tho. 2. sec. q. 111. afferentem paria esse facta, aut verba mentiri. Facere autem aliquid quo quis appareat bonus, quum non sit, notabili alterius damno solū est venale: sed facere opera quibus bonus appareat cum non sit, sine intentione ostendendi se bonum, non est etiam veniale, iuxta mētem omniū, quam recte Caietanus explicat in summa verb. Hypocrisis, nisi collimetur illud in aliquem finem malum puta, vt aliquas hæreses doceat, aut aliquā dignitatē ecclesiasticam, aut temporariam, qua indignus est consequatur, aut mili in simulatione, suum vltimum finem constituat iuxta Alex. 2. part. de Hypocrisi. & Caiet. vbi supra. Peccat etiam saltem venialiter, qui vult bonus videri, cum non sit, etiam si id ad ædificationem proximi referat. Quia non sunt facienda mala, vt inde bona eueniāt, Roman. 3. Nec c. Deniq; 14. q. 5. Ad noue hic quæritum. An peccet, qui fingit se esse alia munera? Respondemus quod sic per dicta supra c. 17. num. 9 Septimo, qui per leuia, & minus idonea indicia, aut signa in proximo aut extra illud, firmiter iudicat de proximo, aliquid mali in damnum notabile, vel quod peccat mortaliter, aut est in peccato mortali, quia est mendaciū mentale pernicioſum contra illud Nolite ante tempus iudicare secundum mentem Tho. 2. sec. q. qualis est qui damnat peccati mortalis aliquem, bonę existimationis aut incogniturum, eo solo, quod videat eum cū muliere secreto loquentem, vel eo, quod videt aliquem comedere mane, aut sæpe in die nij, ex præcepto, quia forte causam non ieiunandi habet, aut eo quod vidit aliquem, non ira familiariter atq; solebat, cum aliquo vertisse, aut leuem aliquam iram ostendere. Quia non omne odium, & aliqua indignatio mortifera est, vt supra cap. 14. num. 19. diximus, & alibi. les qui firmiter facile iudicant alios occidisse, vel furatos fuisse. 10 Octauo, qui alicuius honorem notabiliter intendit lædere, vel dit, aut causam dat lædendi per contumeliam, conuitium, vel imporium secundum Tho. 2. sec. q. 72. ar. 2. secundum cuius mentem melia est significatio alicuius mali culpæ facta præsenti, vt appellando furem. Pro quo facit l. 1. ff. de iniur. Conuitiū vero, significatio facta præsenti

præsenti alicuius mali culpæ, vel pœnæ, vel defectus naturæ, vt appellando furem vel cæcum l. Si non conuitij. C. de Iniur. Improperium autem est significatio beneficij tempore necessitatis ei collati, quamuis hæc nomina frequenter confundantur. Quæ tria sunt contraria 11 honori, quoniam honor est exhibitio reuerentiæ, in testimonium alicuius excellentiæ, maxime virtutis, secundū Tho. 1. sec. q. 2. ar. 2. & melius 2. sec. q. 63. ar. 3. De quo nos latius, in d. Repet. c. Inter verba. 11. q. 3. num. 100. Dixi (lædere intendit &c.) Quia si huiusmodi significatio fieret, causa iustitiæ, castigationis, aut correctionis non esset peccatum. Nam CHRISTVS appellauit discipulos stultos Luc. vlt. & Apostolos, Galatas insensatos, ad Galat. 3. Dixi (Iuste) & ita cum causa 12 principali eius est correctio, & non ira, quia si hæc esset causa principalis, grane peccatum foret, & frequenter mortale, vt ait Syluest. verb. Contumelia §. 2. Cui addo Primo, Thomam dicere in eod. art. 2. quod quamuis hoc absque peccato fieri possit, sit tamen ratissime, vbi ait Caietanus quam id fieri nisi quando specialiter spiritus sanctus inspirat dicente Ciceron. 1. offic. Omnis animaduersio & castigatio contumelia vacare debet. Addo Secundo, quod vt absque peccato fiat, etiam propter correctionē, oportet, vt solum significetur vitium cuius correctio prætenditur, alioqui enim esset mentiri, & sic peccaretur c. Primum 23. q. 2. Addo Tertio, cum, qui contumeliam alteri facit, animo eum infamandi, præter peccatū contumeliæ etiam detractionis committere, & non sufficere confiteri, quod alteri dixerit contumeliam, sed oportet confiteri, quod eam dixit, & intentione eum infamandi, vt vbi supra num. 456. diximus.

Nono, qui bonam amicitiam aliquorum intendit notabiliter læ- 13 re, vel lædit, aut dat causam lædendi per susurrationē, animaduertens, vel animaduertere debens, se id facere, per dicta supra nu. 2. Susurratio autem, est significatio inordinata mali culpæ alienæ pœnæ, vel defectus naturæ, alteri facta per quā seritur discordia, vel causa discordandi inter eos secundum Tho. 2. sec. q. 74. ar. 1. secundum quem eundem, eo differt à contumelia, quæ ledit honorem & à detractione, quę famam, quod hæc lædit amicitiam. Et est grauissimum peccatum, sequitur illos inter se reconciliet, aut si id præstare non potest, damnis unde sequutis iudicio boni viri satisfaciat iuxta summā Rosel. verb. Inuidia §. 6. nostro tamen iudicio absoluendus est, modo firmiter hoc facere proponat, per dicta supra cap. proximo num. 59. Dixi, (Bonam 14 amicitiam) quia sanctum est (iuxta illud Matth. 10. Non veni mittere pacem sed gladium,) tollere malam, qualis est cōcubinariorum: quæ eatigua læsio non est mortalis per supradicta eod. num. 2. Dixi (Per su-

Universidad de Deusto
Biblioteca

furrationem) quia si fieret per ordinatam significationem, non esset peccatum: per ea quæ dicta sunt de bona amicitia, & de tali necessario est intelligendum id quod ait Sot. lib. 5. q. 5. de Iust. & iur. Licitum vni minuere de amicitia duorum, quo cum eorum altero amicitiam contrahat, cum quo absque illa diminutione non posset; & id quod subdit, Non esse plusquam veniale minuere amicitiam aliquorum, nulla inter eos inimicitia inducta, necessario etiam est intelligendum de diminutione, quæ non lædit notabiliter, quia neminem excusat a mortali lædere alium notabiliter, propter vtilitatem suam vel alterius, nam c. Forte, & c. Denique 14. q. 3. & c. Non est putanda 1. q. 1.

15 Decimo, qui notabilem erubescentiam, vel animi perturbationem per derisionem intendit iniicere alicui vel iniicit, aut dat causam, siue, aduertens vel aduertere debens, se id facere per prædicta nomina. Derisio autem est significatio inordinata mali culpæ, pœnæ, vel defectus naturæ ad iniiciendam erubescentiam secundum Tho. recepta, 2. sec. quæst. 75. ar. 1. & 2. secundū quem eundem, eo maior derisio est, quo maior est, qui deridetur, & minus debet derideri. Quare maxima est Dei, Sanctorum, & rerum ei sacrarum. Esai. 27. sed læsa etiam est blasphemia, vt ait Caiet. in d. ar. 2. Proxima huic est derisio parentum, 16 Prouerb. 30. Et huic proxima, bonorum & iustorum Ioan. 12. Derisio etiam aliorum qualificata vt supra est mortalis, secundum omnes, & quam sæpe Aulici incidunt, qui sine vlla miseratione eo magis aliquos deridentes, quo magis erubescit. Dixi (inordinata) quia ordinata, est cosa de exiguo aliquo malo alterius, vt paruo rubore suffundatur, est actus virtutis Eutrapeliæ, quam Thom. 2. sec. q. 168. ar. 2. iucunditatem vertit, & inclinat ad recte vtendum ludicris: Venialis autem quando parum exceditur modus: Mortalis vero, quando inducit magnum & notabilem perturbationem, iuxta omnium sententiam. Differt autem ab aliis verborum peccatis: Quia eius finis est, vt quis erubescat, secundum Thom. in d. q. 75. ar. 1.

Vndecimo, Qui maledicit &c. vt supra in secundo præcepto cap. 11. num. 86. & infra cap. 23. num. 118. cum sequent. dictum est, hoc addito, quod maledictio non accipitur hic pro maledicto, sed pro imputatione mali iuxta S. Thom. vbi supra, q. 76.

De Detractione.

SVMMARIVM.

Detractio quid? quotuplex & quæ mortalis. num. 17. 18. 21. & 22.
Fama quid? vt hic accipitur & quotuplex. num. 19. *Fama*
Gloria quid? cum. 20.

Fama damnum notabile quid. nu 21.
Detractor qui falsum imponens peccat mortaliter, nu. 23. 24. & 25.
Detractor qui verum secretum detegit, peccat mortaliter. nu. 26. & 27.
Prodigis an etiam fama regulariter non est mortalis. nu 28.
Detractor qui suum crimen detegit etiam tortus. nu 29.
Detractor non est accusans, aut alias iuste crimen detegēs. nu 30. & 31. quale est vitia & detegens non nocitura vt parenti. nu. 32. & 33.
Detractor scholam peccatorum vel libellum famosum legens. nu. 34. & 35.
Detractor qui audiens vel referens mala, vel bona tacens. n. 36. & 37. & 38.
Detractor qui iudex inquirens. nu. 38. interrogās, vel iubens denunciari, n. 39.
vel visitans aut procurans occulta scire. nu. 40. & 41.
*Detractor &

Universidad de Deusto
Biblioteca

(Inordinata) quia non est mala imo bona significatio iuridica, vt de-
cit S.Anton.2.part.tit.8. cap.4.in princip. Dixi (Directa vel indirecta
ad includendum significationem, qua directe significatur bonum hō
tacite vel indirecte denotatur malum, qualis est illa, qua significatur
monachus esse robustus, rubicundus, pinguis, artis venandi & equi-
tandi valde peritus: per illa enim significatur indirecte, quod eam
magis quam spiritui deseruit. Dixi (læditur) & non (tollitur) ad inclu-
dendam læsionem partis famæ. Dixi (Aut periclitatur) ad includen-
significationem mali, qua non læditur fama, sed est causa sufficiens
lædendi, ex parte significatis: vt quum significatur malum alterius
credenti illud propter suam virtutem, vel vtilitatem dicentis vel au-
thoritatem fide digniotis ei contradicentis. Dixi (Fama vel gloria)
quia significatio mali quatenus tollit honorem, non est detractio, sed
contumelia, vt suprà eod.num.1. Non addidi tamen vt Thom. Ant. &
communis verbum (Aliena) quia non solum est detractor, qui aliena,
sed etiam, qui se ipsum infamat, vt idem Anton. dixit 3.par.tit.8.cap.
§.1.versic.Primo modo: & sentit Caiet.2.sec.qu.73.art.1.dicentes, pos-
care eos, qui se ipsos infamant, quamuis non metu tormentorum id
faciant, quod tamen vbi suprà, & infrà nu.129. moderamur. Non etiam
addidi, (secreto) vt prædicti quia quamuis regulariter detractio in
absentia fiat, potest tamen fieri in præsentia vt sæpe fit. Nam qui alteri
præsenti malum significat, quo eum infamet, quamuis id (vt contume-
nis dicit) sit contumelia, quatenus tollit honorem, est tamen etiam
detractio, quatenus famam tollit: vt idem Anto. vbi suprà explicauit,
& probatur per illud Arist. Ethic.5. Qui furatur vt adulteretur, per se
loquendo magis adulter est, quam fur.

19 Est autem fama vt hic accipitur iuxta ea quæ diximus in d. Repet.
nu.201. existimatio bona de aliquo, qua putatur bonus, vel habilis in
aliquem bonum vsum. Dixi (Existimatio) pro genere, vt non solum
comprehendat opinionem cōmunem sed etiam particularem & sin-
gularem, vnius vel alterius per infrà dicenda. Dixi (Qua putatur) ad
includendam existimationem, qua quis putatur habere aliquod bo-
num, quod non habet, vel non tantum, quantum putatur habere. Dixi
(Bonus) propter existimationem, qua putatur habere virtutes. Theo-
logales, vel morales. Dixi (vel habilis, &c.) ad includendum existima-
tionem, qua quis putatur habere prudentiam & alias virtutes, imo
lectuales, & litteras, artes, sagacitatem, industriā, habitudinem, vigo
vel alias dotes animi vel corporis inditas, vel quæsitas. Vnde sequitur
quod fama est duplex. Altera qua quis putatur esse bonus moralitèr,
altera, qua putatur vtilis ad aliquem finem. Gloria vero est clara cum
laude notitia, secundū Ambros. quem refert Tho. in multis locis præ-
sertim 1.sec.qu.132.ar.1. quam definitionem declarauimus in d. Repet.
nu.199.

nu.199. Famæ vero & gloriæ damnum est duplex, Leue, & Notabile:
Leue est, quod non est notabile. Notabile autem est vt diximus vbi 21
suprà, nu.493. damnum quod est causa vt infamato aliquod bonum
notabile animæ, corporis vel pecuniarum auferatur, aut putetur tali
bono indignus, quod aperte sentit Caiet.2.sec.q.73.art.2. quāuis non
ita explicet. Bonum autem notabile animæ, corporis, honoris, aut pe-
cuniarum dicitur, quod viro prudenti & bono tale videbitur conside-
ratis circunstantiis personæ, loci, temporis, & aliis argu.l.1.ff.de Iure
delib. & c. De causis de offic.delega. Detractio autem diuiditur primo
in septem species secūdum Alex.Alen 2.par.q.146.memb.1. sub finem
& 3.Thom.2.sec.q.73.ar.3.ad 3. Et tres secundum Scotum in 4.dist.15.
quæst.4. sed vt vbi suprà diximus reducuntur ad duas, quæ sunt signi-
ficatio mali falsi, & mali veri secreti. Secundo, diuiditur, in forma-
lem tantum, & materialem tantum, formalem & materialem simul,
vt suprà eod.num.2. mendacium diuisimus. Formalis tantum est, qua
significatur bonum putatum malū. Materialis tantum, est qua signi-
ficatur malum putatum bonum: Formalis & materialis simul, est qua
significatur malum putatum malum. Porro, quælibet detractio suo
genere est peccatum mortale, quia longe maius bonum est talis fama
quam pecunia Prouerb. 22. & Eccles. 41. Et læsio pecuniæ qualis est
furtum, est suo genere mortale, vt dictum est suprà eod.num.2. & seq.
ergo & detractio. Dixi (Famæ morum) quia secus est de detractione
formæ aliorum donorum, vt mox dicetur. Est autem mortale, quoties
sit animo famam proximi notabiliter lędendi, aut absque tali animo,
eam notabiliter lædit, aut dat causam eiusmodi læsionis, aduertens,
aut aduertere debēs probabiliter ex suo dicto, aut facto tale damnum
sequi. Veniale tātum est, quoties fit animo lædendi parum, aut fine
malo animo parum nocet, aut notabiliter, sed ignoranter, vel sciens,
sed inaduertenter, quum non teneretur aduertere: arg.ca.2.de Const.
§. Nouadam. 2.q.4. sub cap. Turbatur.

XIII. Peccat mortaliter, qui peccatum falsum mortale alteri im- 22
ponit, quia per hoc bona fama morum alicuius notabiliter læditur
nisi per aliquam circunstantiam damnum famæ notabile, & pericu-
lum eius probabile excusetur. Dixi (Peccatū) quia detegere falsos de-
fectus naturales, putà quod est luscus, claudus, mācus, Gibbosus, igna 23
rus, & alia huiusmodi, quæ non pertinent ad bonam famam morum,
non est suo genere, nec regulariter mortale, vt prædictum est, quia id
de se non infert damnum notabile famæ, nec dat illi causam, vt vbi
suprà probamus, nu.521. Dixi (mortale) quia imponere vel detegere ve 24
rum, non est de se mortale, quia de se non infert damnum famæ no-
tabile per proxime dicta. Dixi (De se) quia per accidens potest esse
mortale vt cum ex impositione, vel detectione venialium cuiuspiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

fama notabiliter læditur. Vnde, quicquid aliqui dicant inter impo-
tionem & detectionem venialiũ & mortalium hoc interest, quod il-
rum detectio non infert de se dãnum notabile, illorum vero hõ, &
nonnunquam hæc est mortalis, & illa venialis, Et consequenter, nec
est vsquequaque verum illud S. Anton. in 2. par. tit. 8. cap. 4. in prin.
Syl. verb. Detractio. §. 2. scilicet detractionem, quæ generalibus re-
sua natura tam mortalia quam venialia comprehendentibus fit, no
esse mortalem: quia imo est, quando cum damno notabili aut magn
eius periculo fit, aut corã eiusmodi personis, de quibus credi pote
eos tam maculas mortales quam veniales concepturos esse, aut co
presse aut tacite non nisi de solis venialibus verba fieri admoneam
Dixi (Falsum) Quia lõge rarius excusãtur à mortali, qui imponit fa
sum mortale, quam qui detegit verum mortale, vt mox dicam. Per fa
sum autem intelligo etiã verum, putatum falsum, quæ est decepti
formalis tantum, quæ quoad detegẽtem est perinde malum ac si fa
sum esset arg. c. Homines. 22. q. 2. Dixi (Alteri) quia imponere sibi
est mortale regulariter & de se, vt infrà nu. 27. dicetur.

25 XIIII. Qui imponit peccata venialia falsa, aut defectus natura
les vel pœnæ falsos cum talibus circunstantiis, quod inferunt dãnum
famæ notabile, vt ex proxime dictis colligitur. Noui quendam virum
insigniter eruditum, & probum, ab adipiscendo egregio quodam mu
nere impeditum, per culpas veniales, vanitatis & tracundiæ falsas, &
quendam alium per defectus generis, visus & virium naturalium fal
sos, ab amicitia valde vtili, & honorabili repulsum, per quod pronun
dicta confirmantur.

26 XV. Qui peccatum verum mortale secretum alterius detegit in
ordinate, nisi aliqua circunstantia excuset à mortali, quia licet longe
grauius peccet ratione falsitatis, qui falsum imponit quã qui verum
secretum detegit, ex parte tamen nocumenti famæ pares sunt, & ad
sufficit ad hoc, vt detractio sit mortalis per dicta supra eod. cap. n. 8.
Dixi (secretum) quia detegere notoria facti, vel iuris, vel famosa, &
mala intentione nocendi, non est peccatum saltem mortale, quamuis
illi, quibus deteguntur ea ignorent, nec in regione vbi detegũtur,
sciretur: vt si quis in Lusitania diceret, illum vel illum in Castella fu
stibus ictum fuisse, etiã si ille sit in Lusitania præsens, & ab iis quibus
dicitur cognoscatur: vt copiose in d. Repet. nu. 837. probauimus, quã
tuor fundamentis, & trium contrariorũ solutionibus munitam, &
sentit Caiet. lib. 17. Resp. 6. 9. responsione, & ante illũ Maior dist. 21. q. 2.
col. fin. Addidi, (notoria iuris) quia quæ contra ordinem iuris dicta
ta fuerunt, propter infamiam diuulgari non possunt in eo loco, ad
quem illa non peruenit Sot. lib. 5. q. 10. art. 2. de Iust. & Iur. Et idem di-
cendum de detectione illorum, quæ cito diuulgãda sunt, facta eo-

rum cito cogniturus est, iuxta S. Tho. in 4. dist. 19. q. 2. ar. 3. ad 1. & 2. quem 27
ibi reuulsimus. Dixi (Alterius) quia detegere propria peccata vera & se-
creta & imponere sibi falsa suo genere, & regulariter, non est nisi ve-
niale, quamuis per illud notabiliter fama lædatur, aut omnino amit-
tatur, vt magister Sotus, de ratione tegendi vel detegendi memb. 1. q.
3. explicuit, & multo ante Adria. in 4. de restit. q. 35. & quod. 11. pag. 17.
soluit, quem ille non citat. Quia prodigalitas regulariter non est pec- 28
catum mortale, vt sentit S. Tho. 2. sec. q. 120. art. 2. & 3. & detectio pro-
prij) peccati, non est iniustitia sed prodigalitas famæ iuxta glos. me-
morabilem in Procem. Gregoriano verb. Prodiga, & per alia, quæ ad-
ductimus vbi suprà num. 573. vbi conciliando cum hac opinione con-
tentiam Caietani diximus illam defendi posse, quando ex ipsius infa-
mia, damnum animæ, aut vitæ propriæ aut alienæ, aut honoris, aut
bonorum alienorum sequuntur: Animæ propriæ, vt quando indigens
notabiliter fama ad se honeste continendum eam prodigit. Animæ
alienæ, vt qui pro iusto habitus, hæreses aut alia turpissima sua deli-
ta detegit, quod probabile est fore causam, vt alij in eadem incidãt.
Vitæ propriæ, vt qui crimen aliquod detegit, ob quod eiusdem aut
alterius membri iacturã mereatur. Infamiæ alienæ, vt qui monachus
aut mortalis, se ipsos infamant peccatis, quę ipsorum ordini aut mo-
nasterio, notabilem infamiam inferũt. Bonorum alienorum, vt quum
is, cuius opera ad sui gubernationẽ Resp. indiget ob illam, se facit ad
id inepturn, in quibus quatuor casibus, nemo neget esse peccatũ mor-
tale se ipsum infamare, quia præiudicat alteri, vel sibi, in his quæ iure
remitti ate non potest, qualis est salus animæ, & ad illam necessaria.
Iurauit, cum ei annotat. per alios & etiam nos de probat. c. Tenor, de
ex ore. Sot. fin. g. l. Pactum inter hæredem. ff. de pact. Aliorum vero
in iudic. Qualis est etiã vita & amissio membri & corporis. l. Non tan
tum. & de Appell. l. Liber homo. ff. ad l. Aquil. c. Contingit. 1. de Sent.
præfatum, Communis & nostra opinio procedat regulariter extra
nos quatuor casus. Quanquam hæc conciliatio omnino vtrorum-
que membris non congruit, quæ omnia limitantur procedere quum
non peccatur, quia omne periurium suo genere est mortale vt di-
ctum est supra cap. 12. Ex quibus sequitur à fortiori regulariter non
esse mortale dicere confiteri crimina falsa, aut vera occulta ob metum
tormentorum, cum facere illud sponte non sit tale. Est tamen mor- 29
tale in quatuor casibus proxime dictis nisi cum aliquod tale detegit
periculosus torquendum esse, donec confiteatur, aut vitam amittat, vt
regulariter, & nouc doctissimus doctor Sot. lib. de ratione teg. & de-
teg. memb. 3. quæst. fin. col. 10. dixit. Quia eo casu, vt ille ait, non tam
mortis suæ dat causam, quam vna morte multas redimit, quem vbi
supra sequuti sumus nu. 539. quamuis nunc displiceat. Tum quia ne-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gare non possumus hoc esse causam suæ occisioni præbere, quod ne-
mini licet c.Si non licet 23.q.5.Tum quia scire non potest veram iudi-
cis voluntatem esse adeo firmatam quamuis eam verbis iratis expli-
cet.Interdum enim iudices fingere solent. Dixi(Inordinate) quia qui
30 iuridice id facit, non peccat, vt qui iustè accusat, imò meretur, alio
circunstantiis in id necessariis concurrentibus: vt S.Anton.2.par. tit.
cap.4.ante.§.tenet.& nos vbi sup.copiosè.nu.636.probamus,quamuis
priuatæ vtilitatis causa accuset, nec secreta monitio præcedat, vt ibi-
dem nu.641. probauimus post Adrian.in 4. de Correct. fratec. colu.
ver.ad 2.& D.Sotum in lib.de ratio.reg.memb.2.q.5.pag.10. quinque
Syl.verb.Accusatio,q.3.& Caiet.2.sec.q.73.art.7.dicant, quia iuste de-
tegit, nisi odio. aut vindictæ immoderatæ appetitu id fiat. Idem de
31 cendum de eo, qui sine accusatione absque tamen mortifera iniu-
tione detegit peccata vera aliorum secreta quando, & quomodo hu-
detectio Reipub.conuenit, quo eas puniat, aut caueat, ne proximus
damnum spirituale aut temporarium accipiat. Vt qui denunciat ha-
reticum ne corrumpat, proditorem ne prodat, lepra aut peste laborans
tem, aut alio morbo cõtagioso, ne suo morbo alios inficiat: inhabiles
ne ordinetur, aut ei beneficium conferatur, aut ne indignus ad hæc
ditatem admittatur. Latronem, ne furetur, Periurum, ne suo falso testi-
monio noceat, Adulterum, & homicidam vt ab aliis caueantur, &
alios similes assuetos, & ad nocendum præparatos, de quibus vbi in-
pra à n.854.vsque ad num.855.diximus. Quia hoc non fit inordinate,
quoniam iure conceditur.l.si quidé.C.de Iniur. l. Si quis de, & l. qui
qui ff.eod. cum additis vbi supra. num. 848. & consequenter potest
quis Latronem & furta eius occulta detegere ad euitanda dãna Reip.
& priuatorum etiam sine correctione fraterna, si per eam non speran-
tur correctio, alias non, nisi præuia illa, si de illis specialiter & iuridice
interrogatus non fuerit iuxta Maiorẽ in 4.dist.21.q.2.col.4. Vnde non
peccat, qui causa vitandi damnum corporale, aut spirituale innocen-
tis crimen alterius detegit. Nam Paulus sciés Ioannem equum fura-
tum fuisse, cuius Petrus falso accusatur, & iniuste cõdemnabitur, non
Paulus peccatum secretum Ioãnis detegat, si ob id Petrus liberandus
fuerit, detegere tenetur. Tho.2.sec.q.70.ar.1.& latius tradimus vbi su-
prà.nu.702.per illud Prouerb. Erue eos, qui ad mortẽ deducuntur &
32 alia. Quod postea tenuit Sot.lib.5.q.7.art.1.de Iust.& Iur. Sic etiã non
peccat, qui vt testis coram suo Iudice & superiore delicta & defectus
proximi detegit, quia hoc non detegit inordinate vt late vbi supra
num. 698. probauimus. Nec qui sua delicta, culpas & defectus suo
Iudici, & superiori confitetur, quando, cur & quomodo iure diuino
& humano potest, aut debet. Quia hoc non est detegere inordinate,
vt vbi suprà.nu.722. copiosè probo; multa peculiaria de hac re annota-

gendo. Dixi, Nisi aliqua circunstantia excusет à mortali: tunc enim 33
non esset peccatum, aut non nisi veniale. Vt quum quis peccata mor-
talia eius, qui se de illis iactare solet absque intentione eum lædendi
detegit, Quia eius fama saltem notabiliter non lædituг, vt vbi supra
n.722.diximus,& qui absque intentione lædendi detegit personę, quæ
non oberit & forte proderit, qualis est is cui dicere perinde est, ac
nulli dicere, quales etiam parentes & alij, qui creduntur nullatenus
nocituri, nec publicaturi, c.Hoc videtur.22. q.5. Quare illud Caiet.2.
sec.q.73. ar.2.detectio mali parenti factæ, non est peccatum, limitan-
dum est, nisi huiusmodi peccatum esset, & eiusmodi parens, vt dete-
cto facta ei plus vel æquè noceret filio quàm facta alius.

XVI. Peccat qui inuenit scriptum in quo aliquis sua peccata ad 34
memoriam suæ confessionis scripserat & ea diuulgat, nisi essent talia
peccata quorum euulgatio parum famæ noceret. Idem de eo, qui le-
git, etiam si non diuulget schedulam, in cuius principio scriptum
erat, Memoria meorum peccatorum, aut aliud simile, quo scire tene-
retur eius authorem nolle ea ab alio legi. vt in c.Sacerdos de Pœnit.
dist.7.n.8.& 9.diximus: Quia licèt forte non inueniat notabiliter læ-
dentia.dat tamen iustam lædendi causam, quod sufficit per prædicta.

XVII. Qui libellum famosum componit in illo peccata aliena 35
falsa, aut vera occulta scribens, & in publicum proiicit quo legatur,
aut eidem libellum inuenit, & non rupit sed diuulgauit. 5.q.1.c.1. & 2.
l.1.C.de libell.famos.

XVIII. Qui peccata aliena vera vel falsa audita ab aliis aliter 36
quam audierit augendo illa, vel certitudinem illorum notabiliter aliis
refert, quia perinde facit ac si tanquam à se visa referret, & ita idem
est iudicandum de vtroque arg.c.Dudum,2.de Elect.Dixi(aliter &c.)
quia alioqui non peccaret saltem mortaliter, si alias non intendit fa-
mam eius notabiliter lædere, nec lædit, nec dat causam iustam læsio-
ni, & non affirmat illud verum esse, nec scire, sed solum audisse, nec
aliquid aliud, quod esset iusta causa credendi interueniat; puta autho-
ritas personæ cum additione aliquorum, rem certiorem facientium,
quibus probabilis causa crẽdendi audientibus præbeatur. vt in d. Re-
per.nu.470.dictum est. Diximus, (absque animo notabiliter lædendi,)
quia ille non solum hoc, sed quodlibet aliud colloquium facit mor-
tale, per dicta supra eodem cap.n.1.quamuis adderet se non credere.

XIX. Qui audit detrahentem mortaliter assentiendo vel non 37
refutando, quum id facere deberet. Nam qui audit detrahẽtem, plus
& minus, & æque atque ille peccare potest & etiam mereri: qui enim
audit incitando alium, & interrogando quo diceret, potest plusquam
qui dicit peccare iuxta Adrian. Quolib.11.q.2.per decretum Vrbani c.
Qui aliorum 24.q.3. quod tamen non loquitur de eo, qui audit & est

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa mali, sed de eo qui malum non esse defendit, & ob id melius probant duo capitula S. Augustini cap. Ille c. qui exigit 22. q. 5. vt vbi diximus: qui autem audit, nec præbendo ad id causam, nec impedido eo se delectans tantum, quantum qui dixit, cæteris paribus, peccat iuxta S. Tho. 2. sec. q. 73. ar. 4. Qui tamen audit sine assensu & delectatione, quod ita detrahatur, licet non contradicat ob verecundiam, aut aliam non prauam rationem humanam, non peccat mortaliter, nisi tribus casibus iuxta S. Tho. in d. q. 73. ar. 4. Primus, si est superior puta iudex, parens, aut magister qui resistere tenentur. Secundus, si adhuc tit ex eo magnum damnum dicenti vel alteri euenturum vltra infamiam, & quod contradicendo vitare poterat. Tertius, quando fama eius cui detrahitur notabiliter læditur, vt vbi sup. nu. 548. & 549. post S. Anton. & Caiet. verb. Detractio, probauimus. Qui vero resistit verbis aut gestu tristi, aut aliis signis ad illud idoneis regulariter meretur, vt ibidem addimus.

XX. Qui interrogatus de vita & moribus alicuius, vel aliis cum teneretur ad notificandas virtutes illius tacet eas cum eius notabili damno boni quæsiti, vel quærendi per supradicta.

38 XXI. Qui iudex inquirit specialiter vel per viam inquisitionis procedit contra aliquam nulla præcedente infamia, quia intendit ledere famam illius, aut lædit aut dat causam læsioni inordinate contra iura, quæ prohibent specialiter procedi per viã inquisitionis contra aliquem, iusta infamia non præuia, cap. super his, & c. Qualiter & quando 2. de Accusat. Nec sufficit quod sciat esse duos aut tres testes, quibus eius delictũ probari possit per c. Inquisitionis eod. tit. & à fortiori minus, quod sint aliqua indicia, vt vbi sup. euidenter probauimus num. 580. quod Sot. de ratione teg. memb. 2. q. 6. vers. At vero, & clarius paulo post vers. Tertium dubium, & Caietan. 2. sec. q. 69. ar. 2. non tam diligenter hoc aduerterunt, propter dictum quoddam S. Tho. non bene intellectum, vt ibi declaramus. Dixi (specialiter) Quia generaliter inquirere potest, nulla persona, nec vllo delicto expresso l. Congruit ff. de offic. Præsid. & c. 1. de offic. ordin. Dixi etiam (Per viam inquisitionis, quia per viam accusationis legitimæ potest, vt sup. dictum est. Sufficit autem quod delictum sit notorium, licet delinquens sit occultus, ad hoc vt quæri de eo possit generaliter, sed non vt quæratur nominatim an ille aut ille id fecerit: vt ibi contra prædictos cum Innoc. communiter recepto diximus.

39 XXII. Qui iudex interrogat reum post confessum delictum de socio aut auxilium præbente, Si adhuc erat occultus extra casus infrascriptos in quibus id facere licet: eadem ratione qua supra. Idem eadem ratione de reo, qui socios occultos indicat extra casus prædictos, vt vbi sup. n. 585. diximus.

XXIII. Qui Prouisor, Vicarius aut officialis generaliter omnibus subditis præcipit, vt qui viderunt, aut audierunt talem aut talem delinquentem, denuncient secundum Sotum, vbi sup. pag. fin. ratione supradicta, quia id est contra ius, per quod subditi non tenentur denunciare delinquentem, vt eum puniat, sed vt damnum quod fecit restituat, quod potest restitui absque eius denunciatione. Oppositum tamen melius visum fuit in d. Reper. nu. 581. & idem nunc videtur tum quia talia mandata generalia intelligenda sunt secundum ius l. si procurator, ff. de cond. indeb. c. Causam quæ, de Rescript. & ita intelligenda sunt salua fraterna correctione, & consequenter, quando ea est necessaria iuxta. S. Tho. 2. sec. q. 33. ar. 1. ad. 1. communiter receptum, hoc est, si fur aut læsor secreto admonitus noluerit restituere, tum quia visum ferendi eiusmodi mandata recepisse videtur ecclesia. Tum quia Caiet. lib. 17. Respon. Respon. 5. ad. 1. dixit non peccare iudicem interrogando reum iam confessum suum delictum de sociis generaliter, quando sunt tales de quorum aliis potest interrogare, de aliis non, si eius intentio non sit interrogare, nisi de illis, de quibus iure potest & debet. Tum quia illic affatim eius fundamentis respondimus, quamuis fateamur melius fore, vt iubeant sola illa, quæ sunt notoria vel publica per famam, denunciari iuxta c. Qualiter, & quando. 1. cum ei annot. de Accusat. 40

XXIIII. Qui Prælatus. Iudex, visitator, aut quiuis alius priuatus procurat, aut vult noscere peccata secreta alicuius, à quo, quando, cur & vbi non debet, aut qui compellit carcere detentum ad statim iurandum se dicturum verum in omnibus rebus, de quibus interrogabitur, & interrogat particulariter de omnibus & singulis casibus fuerit, & interrogat particulariter de omnibus & singulis casibus poenis ob quem carcere detinetur ratione supradicta, & hi plus peccant, quam qui audiunt simpliciter detractionem mortalem, cum assensu: Quoniam illi sunt tanta, vel maior causa detractionis, quam qui cum simplici assensu audiunt detractionem mortalem: & supra dictum est, peccare mortaliter cum qui cum assensu detractionem mortalem audit. 41

Fama quomodo restituatur, aut condonetur.

XXV. Qui non vult restituere dãnum famæ notabile datum iniuste à se, vel ab eo cuius hæres est, alteri illud non condonãti si nulla causa excusat. Quia damnum famæ necessario restituendum est, vt late in Reper. c. Inter verba, 11. q. 3. nu. 856. probamus. Tum per textum memorab. in c. Quisquis 5. q. 1. Tũ quia bonum famæ maius est, quam bonum pecuniarium Prouerb. 22. & Eccles. 41. cũ aliis relatis vbi sup. nu. 218. & damnum boni pecuniarij necessario est restituendum. cap. Peccatum, de Reg. iur. lib. 6. c. Si res aliena 14. q. 6. ergo & damnum fa- 42

Universidad de Deusto
Biblioteca

mæ vt tenẽt S.Th.2.sec.q.62.ar.2.S.Anton.2.par. tit.2.c. 2.§.1.& Communis,Tho. Richar.& alij in 4.dist.15.& Hostiẽ.in summa de Restit. vers. Quid de accusatore. Vnde licet abundantia boni pecuniarij cui debetur interdum debitorem à restituẽdo saltem statim, excuset, abundantia tamen bonæ famæ non item, imo ad restituendam eam magis obligat,vt recte Maior in d.dist.15.q.16.col.5.probat. Quin etiam sicut qui notabiliter famam læsit per vnum peccatum habentem alia notoria peccata mortaliter peccat, sic ad restitutionem dãni tenetur, vt recte Adrian. Quolib.11.probat & S.Tho. 2.sec.q.73.ar.1.sentit, pendente id Caiet.quicquid in hoc Palud.in 4.dist.19. in fine sentiat. Imo & qui ob vitæ periculum aut alias rationes famã restituere non potest, eam cõpensare tenetur, vt qui alium percutit, aut manum abscindit,quam restituere non potest iuxta legem diuinam Exod.21.co- 43 nouatam per c.1.de Iniur. & declaratã ibi per doctores & l. Ex hac si. Si quad.paup.Tho.2.sec.q.62.ar.2.& in 4.receptus ab aliis dist. 15.q.2. ar.6. Nec infamans excusatur saltem quãdo mentiendo infamauit,eo quod in aliis duplo vel triplo magis eiusdem famã augeat iuxta eundem in 4.de Restit.q.34.col.7.vt vbi sup.n.861.diximus. Nec etiam excusatur,eo quod infamatus se ab infamia liberauerit, suis optimis factis falsitatem eius quod sibi impositum fuit docens, aut abolita eorum apud quos infamatus fuit mala, quam ipsi conceperunt opinione,eo quod vanitatem detrahentis intellexissent, iuxta Adrian.in d.q. 34.col.penul.Quod quamuis vbi sup.nu.863. sequuti fuimus,nunc tamen non sequimur,quia eius rationes solum probant teneri ad restituendum damnum quod infamatus accepit, quãdiu infamatus manet:sed non ad famæ iam recuperatæ restitutionem. Adde quod infamatus, quando ex sua infamia Respublica damnum capit, tenetur ad procurandam restitutionem famæ suæ, quando est persona publica iuxta S.Greg. in Homil.9.Super Ezechiel.& S.Tho. 2.sec.q.78.ar.3.& declarationem cuiusdam dicti S. Augustꝰ. in c. Nolo 12. q.1.& c. Non sunt audiendi 11.q.3.positam vbi sup.n.268.Addo item,quod damnum acceptum à male infamato durante infamia non est integre restituendum,sed tantum quantum prudenti & bono viro visum fuerit secundum Sotum lib.4.q.6.ar.3.de Iust.& iur.quod vostro iudicio intelligendum est de damno boni quærendi,& non de damno boni iam 44 quæsiti arg.c.fin.de Iniur.Dixi(Damnum datum) quia volitum & non datum eo quod dari non potuit,vel pœnituit , non est restituendum: quia volens nocere noxa non sequuta peccat quidem, sed non tenetur restituere,per sæpe dicta in c.præced.& vbi sup.n.865. Vnde qui detrahit alicui , apud aliquos animo infamandi eum etiam per iniustam odium,vindictam,quæstum,aut aliam rationem iniustam,si illi ea mala opinionem non conceperunt, nec bonam amiserunt, non te-

netur restituere famam , quia eam non abstulit licet in eo peccet, vt Adrian.quol.11.R.determinauit,quem sequimur vbi sup. n.773. Addo etiam, quod tenetur restituere, qui immodice laudando alium, alterius famam notabiliter extenuat,secundum eundem in d.Quolib.col. penul.quales multos in Curiis, aulis, scholis, imo & religionibus reperiãs.Addo quarto,quod qui famam alienam mentiendo læsit,debet eam restituere, afferendo se fuisse mẽtitum,aut saltem dixisse falsum. Imo & testes adducere si opus fuerit,quo eis dissuadeat quibus contrarium persuasit secundum Sotum lib.4.q.6.art.3.de Iust.& iur.Quorum postremum durum videtur nobis putantibus satis esse iurare, si 45 alias ei non crederetur. Tum quia maiorem causam dat credendi renocationem iurando eam,quam dederat credendi falsum,quod eis sine iuramento dixerat. Tum quia nunquam fuit in vsu. Tum quia testibus tunc demum ad summum esset opus,quum esset suspicio illum ad reuocationem,precibus, vel pretio,& non conscientia inductum. Addo quinto,quod etiam infamans detegendo delictum verum ocultum restituere tenetur iuxta S.Tho. 2.sec.q.62.ar.2.& in 4.distin.15. q.2.ar.3.ad 2.communiter receptum,non quidem asserendo se falsum dixisse,sed male loquutum fuisse: quod non sufficere dixit Host.in d. vers.Quid de accusatione.Et ideo Io.Maior.in dicta distinct.15.q.16. col.4.asserit,oportere,& satis esse ita dicere , quando tale delictum de tali dixi,illud verum existimabam,sed adhibita postea diligentia, inueni me praue loquutum.

Qui modus licet aptior sit,quia nullum mendacium continet , neque ex eo tam facilè atque ex communi colligi potest verum esse, id quod male dictum fuit , non tamen videtur tutus quoad viros prudentes & doctos apud quos præstaret restituere laudando sæpius virtutes, quas habet, eis persuadendo,vt pro tali habeant,nulla mentione facta mali antea per eum detecti licet verè iuxta.Caietan.2.sec. q.72. ar.3. Addo sexto, dicere Sotum lib.4. q.7.ar.3.de Iust.& iur. eum qui verum dicendo infamat,non teneri ad tantam restitutionem, ad quantam , qui mentiendo id facit. Quod non videtur nobis tutum, quia licet plus peccet,non tamen plus nocet: At restitutio cum actus sit iustitiæ,vt sup. c.17.n.6.dictũ fuit,potius respicit nocumẽtum quam 46 modum nocendi.Dixi.Ab eo cuius hæres est,quia hæres detractoris, non solũ iudicio exteriori,sed etiã interiori tenetur restituere,secundũ Adrian.quolib.11. Tid efficaciter probãtem & asserẽtem.ita moraliter peccare hæredẽ qui prædictã cõpensationem pro defuncto nõ facit,ac si non solueret alia debita. Dixi,(Condonanti)quia obligatio restituẽdæ famæ ab infamato cõdonari potest vt S.Anton.2. par.tit.2. capit. 1.§. 3.sentit,& eum non referens illud exprimit Adrian. in 4. de Restit.q.33.quolib.11.& post hũc Sotus de ratione. tegen.secret. memb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.q.3. Tum quia potest quis damnum suorum bonorum cõdonare singulariter secundum glos. receptam verb. Restituatur, c. Peccatum 8. Reg. iur. lib. 6. & fama est de bonis nostris. Tum quia potest quis remittere, quod sibi debetur in casibus à iure non prohibitis, ex quibus hic non est, c. statutum. §. si quid adiuncta glo. de Rescr. lib. 6. c. Exigit de Censib. eod. lib. per locũ ab speciali, Contrariũ temen tenet Cast. 2. sec. q. 73. ar. 2. & in summa verb. Detractio. Io. Maior. in d. dist. 15 q. 2. col. 4. & 5. Ad quorum fundamenta responderi potest, primo, concedendo peccatum esse, se ipsum sine causa infamare, & etiam inde dum infamiam condonare, sed negando ex hoc casu sequi, eius remissionem non valere: quia etiam interdum peccat qui amittit iustitiam, aut debitum remittit. c. Quid dicam. 14. quæst. 4. Ar. hid. in cap. Secundi hi. 47. distin. eius tamen remissio valet, si aliud non obstat. Secundo, quod damnum infamiæ principaliter tangit infamatum, & unus principaliter bonum publicum, & sufficit condonatio eius, ad quem damnum principaliter pertinet cap. Quamuis pactum, iuncta gloss. de pact. lib. 6. & gloss. l. De vno, de Re iudicat. cum adductis ab late per Hyppol. Nam si mille modij tritici mihi ab aliquo comparantur, non solum mihi, sed etiam Ciuitati damnum fit, & pauperibus qui sibi de eo prouidere emptione, aut eleemosyna potuissent, sed quia ad me solum principaliter pertinet, & ad ciuitatem &. pauperes minus principaliter, mea sola condonatio comburentem illos liberat, vt copiosius vbi supra num. 878. & 885. diximus. Opinio tamen Maioris & Caietani posset habere locum in illis quatuor casibus, in quibus supra eod. num. 28. dictum est peccare mortaliter qui sese infamat. Per quæ respondetur, ad noue quæsitum, quod non solum potest condonari aliquando famæ restitutio, ad hoc vt condonatio valeat, sed etiam ad hoc vt condonatio sit iusta, & meritoria, quando scilicet iusta de causa, & aliis circunstantiis concurrentibus, cũ quibus etiam alterius debiti remissio est meritoria, iuxta glo. c. Peccatum, de Reg. iur. lib. 6. Dixi (Alteri) quia nemo tenetur eam sibi restituere nisi in prædictis quatuor casibus in quibus remissio famæ non valet, & detractio est peccatum mortale.

Ad primum nouè hic quæsitum, an qui se mutuo infamarunt possint compensationẽ à restituendo excusentur? Respondeo negatiue. Tum quia non videtur esse locus in hoc cõpensationi per dicta Panor. post alios in c. Bona fides, de Depos. Tum quia damnum illi illatum, per reciprocam infamiam non tollitur, sicut debitum vnius per debitum reciprocum alterius. l. 1. ff. de Compensat. Ad secundum, quod condonatio infamiæ facta petenti generaliter veniam omniũ detractionum excusat restitutionem earum ed quas verisimilis intentio condonantis extenditur, & non aliarum arg. l. Cum Aquiliana. ff. de Transact. Ad tertium

tertium, quod infamatur conuersando familiariter cum infamante videtur quidem remittere iniuriam l. Non solum §. 1. ff. de Iniur. non tamen obligationem restituendi sibi famam quam abstulit, sicut, nec alius creditor per conuersationem cum debitore remittit debitum l. Cum de indebito ff. de probat. Dixi (Cessante causa) quia sunt alii 47
quot causæ ab hac restitutione excusantes, è quibus est iustus timor mortis & salutis, quamuis teneatur ad resarciendum damnũ alia via: Quia quatuor sunt bonorum ordines, videlicet, animę, corporis, famę aut honoris, & pecuniæ, & bona primi ordinis sunt potiora bonis secundi, & secundi, potiora tertij, & tertij potiora quarti, vt in d. Reper. conclus. 4. num. 217. & sequent. tractauimus: Et nemo tenetur restituere bona inferioris ordinis cum iactura bonorum superioris, quamuis fit cum iactura bonorũ eiusdem, aut inferioris ordinis, vt singulariter Caietan. 2. sec. q. 62. art. 6. ad 3. & in paruis opusculis lib. 17. Resp. 14. Resp. determinauit. Cuius determinationem in hac traductione supra cap. proximo nu. 89. & sequentibus defendimus aduersum Sotum lib. 4. q. 6. ar. 3. de Iust. & iure.

Ad dubium autem P. Vinc. quod videtur hoc consequi, cum qui suo mendacio fuit causa vt alius perderet maxima bona excusaretur à restituendo si restitutis eis perderet locum honoris quem habebat in populo ratione diuitiarum. Respond. concedẽdo sequelam, quoad talem restitutionem, quæ non posset fieri sine tantæ falsitatis detestatione, non autem quoad aliam iuxta c. officij de Pœnitent. & remiss. supra cap. 16. num. 43. declaratum.

Ex eisdem causis est etiã tãta oblinio dictæ infamationis, vt perinde sit, ac si nũquam dictum fuisset secundum S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 2. §. ne pro restitutione famæ, renouatio infamiæ fiat: quamuis mea sententia, resarcire deberet iudicio boni viri, pecunia, beneficiis, aut laudibus damnum, si quod à tempore illatæ infamiæ vsque ad eiusdem oblinionem fuerit passus. Addidi (ac si nunquam dictum fuisset) quia si qua eius memoria restat, restitui debet. Tum quia singulariter Caiet. in 2. sec. q. 62. ar. 2. ad 2. determinauit, eum qui adolescens falso apud æquales iactauit se cum tali puella rem habuisse, & postea senex illius peccati & damni, quod proximo iutulit recordatus est, apud eosdem mendacium reuocare teneri. Tum quia difficile est certo scire id in perpetuam oblinionem veniſſe, cum quod quis vno die nõ meminerit, altero die recordetur. Tum quia interdum tanto firmius creditur, quãto quis detractionem quam fecit post tot annos, & post tam frequentem confessionem ac communionem non curat reuocare. Addo, quod Caiet. sentit huic moderationi non esse locum, nisi in detectione veri secreti. Nam secundum ipsum impositor falsi, tenetur ad restitutionem non obstante oblinione. Quod durum nobis videtur;

Universidad de Deusto
Biblioteca

deberet enim sufficere saltem quærere ab eo apud quem id imposi-
num alicuius delicti,quod de tali dixisset,meminisset? & si respon-
ret negatiue , eum rogaret , ne ob aliquod suum delictum eum pe-
rem puraret,testans sine aliqua expressione,falsum sibi dixisse.Ex e-
dem est etiam diuulgatio eius , quod male detectum fuit , facta ali-
via,quamuis teneretur restituere damnum interiecto tempore à tra
pore infamiæ vsque ad diuulgationem acceptum,vt singulariter sen-
tit Adrian. in 4.de Rest. q.33. col.penult. & nos probamus vbi supra à
48 num.859.& à num.864.Dixi denique(iuste)ad significandũ quod sine
nullus lædẽs iuste famam alterius, vel suam peccat,ita nec tenetur ad
restitutionem,non autem ad significandum quod omnis qui detrahe
iniuste ad id tenetur, excusatur enim ob prædictas causas : & quamq
non dedit iustam causam credendi , vel non fuit ei adhibita fides, vel
læsio fuit parua,Vnde non obligatur accusatus,de vero crimine secre-
to,ad restituendam famam quam accusator amisit,eo quod illud non
probauerit si illud confiteri non tenebatur, quamuis negando pecca-
ret.Nec etiam si confiteri tenebatur,si non respondit accusatorem ca-
lumniari,sed decipi. Nec quamuis respondeat calumniari, si sibi non
credatur,eo quod iudices & alij credunt,accusatorem quamuis inno
tum probare non potuerit , contra suam conscientiam non accusasse,
vt pulchre hæc omnia Caietan.2.sec.q.62.ar.2.ad 2. probauit. Et con-
traria communis,Richar.Scoti, & aliorũ dist.15. ar.5.q.15. & Scoti q.4.
ar.3. & aliorũ in aliis quæstionibus ibidem, procedere potest in accu-
sato qui ad confitendum crimen obligatus, non solũ illum negat,sed
etiam affirmat suam accusationem calumniosam esse & id pertinaciter
quicquid Caiet. vbi supra de hac re subtiliter magis quam secure di-
sputet.Ad nouc hic quæritum,respondeo,eum qui ad pœnam minore
rem debita à iudice damnatur eo quod negat veritatem quam tene-
batur confiteri,non obligatur in conscientię foro ad subeundam eam
ad quam damnatus fuisset confessa veritate,quia in eo non tenetur ad
pœnam donec à iudice damnetur iuxta glosl. receptam in c.Fraterni-
tas 12.q.2.& Tho.2.sec.q.62.ar.5. pro quibus tex.in §. In hac. Dixi (ad
pœnam) quia debitum & interesse citra condemnationem , imo &
plerique,de Immunit.Eccles. post iniquam absolutionem,debetur,Innoc.cum communi in c. Quia

Nec etiam obligatur, qui delicta aliena à se audita otiose absque
tamen affirmatione solum refert,quamuis audientes ea credant secun-
dum Adrian.vbi supra eod.tit.sub fin.& Sylu.verb.Detractio q.4.quia
non dat eis iustam causam credendi nisi circumstantia personæ vel
alia eam iustam efficeret,& nisi referens existimet, aut existimare de-
beat,quod audientes ea ita credent perinde ac si affirmaret,per ratio-
nes positas in d.Repet.num.876. Nec qui stultè refert delictum scien-
tibus

tibus illud,quamuis tunc de illo non cogitent. Nec quando,qui dicit
adeo leuis est , & qui audiunt adeo graues , vt eius dicto nihilo mo-
ueantur.Nec quando is in quem dicitur, adeo vilis est, & absque ali-
qua fama in illa materia , vt nullam notabilem iacturam faciat iuxta
Adrian.in dicto quolib.11.Nec qui peccatum alienum cum tali sui au-
toris pœnitentia refert , vt absque aliqua infamia eum honoret. Nec
qui solam occasionem remotam infamiæ præbuit : vt qui ioco quan-
dam monialem interrogauit,cur filium suum ad fores ecclesiæ aut ve
stodochij exponi fecisset: & illa apud Deum & homines valde queri-
tum,apud aliquos in prauam suspicionem venit. Nec etiam iuxta So-
tum lib.4.q.6.art.3.de iust.& iur.detractor cõspicuus, & dignitate an-
tecedens , restituere tenetur famam alicuius hominis infimæ sortis,
quia vt ipse ait eum excusat pretiosæ famæ amissio quam in eiusmo-
di restitutione faceret , vt à restituendo aliquo exiguo bono quis ex-
cusetur ob magnam iacturam suorum , quam ob id faceret. Quod vt
omnino ita videtur durum in praxim deductu,nisi alia iusta compen-
satio fieret, aut obineretur condonatio.

De Detectione secreti contra hoc præceptum octauum.

SVMMARIVM.

Secretum confessionis non reuelandum,etiam metu mortis nisi vno casu. n.52.
Secretum quid & quotuplex,& cuius detectio mortalis.num.51.
Occulta clausa quæ apertio mortalis.num.53.
Secreta perniciosa reuelanda non autem alia.num.54.
Confessio quæ multis videtur & non est sacramentalis.num.55.
Correctio fraterna quando non necessaria num.56.
Fama proximi seruanda quando aliter ipse potest seruari.num.56.
Reus qui crimen debet confiteri,& confitendo peccat.num.57.
Reus qui consortes detegere debet num 58.
Confessarius quos reos se & consortes reuelare iubebit num.58.
Iudex qui reum de se & consortibus interrogando, & torquendo peccat.n.59.
Iter tum nulli nocium etiam iudici iubenti non reuelandum.num.60.
Detectio mali proprij,& neglectio famæ quæ mortalis.num.61.
Secreti detectio etiam interrogati à iudice,quæ mortalis.num.61.
Secreti promissi detectio peior quam non promissi.num.62.

XXVI. Peccat, qui confessarius, vel quiuis alius detegit aliquod 51
peccatum, quod iuste aut iniuste medio confessionis sacramẽtalis di-
dicit,quamuis sit veniale absque facultate iusta de causa à pœnitente

Universidad de Deusto
Biblioteca

facta. Et consequenter etiam interpres confitentis lingua confessio ignota. Et laycus cui aliquis in extrema necessitate confitetur, & ctor à quo consilium de confessis petitur: Et qui se confessarium xit quo alicuius peccata nosceret, etiam si tormẽtis adactus & libet maximo metu mortis id fecerit. Quia omnes isti obligantur subeundum potius mille mortes, quam id facere, vt prædictus Doct lib. de ratione tegen. memb. 3. q. fin. dixit, & nos ante ipsum copios cap. Sacerdos, de pœnit. dist. 6. à num. 116. vsque ad num. 165. & ipsum in d. Repet. num. 559. scripsimus.

52 Pro cuius & aliorum declaratione dico. Primo, quod secretum genere definiri potest, esse id quod à nemine, vel à tam paucis quod neque est famosum, neque notorium, ex mente S. Thom. q. 70. art. 2. ad 2. & eiusdem & Scoti in 4. dist. 21. ibi receptorũ & 2. sec. q. 1. ar. 3. Secundo, quod diuiditur in secretum quod de se ab solo sciri potest, quales sunt soli & omnes actus interiores animę nis: & in secretum quod de se à plurimis sciri potest, quale est nis actus exterior, qui non est famosus nec notorius: Quod rursus diuiditur in tres species. Prima, quæ de se sine vlla promissione, tacita obligat ad se celandum regulariter, quale est omne occultum, cuius detectio noceret animæ, corpori, honori, vel famæ, vel fortunis ius cap. Si peccauerit 2. q. 1. & notata in c. Qualiter & quando tale cusat. Secunda, est cuius celatio à sciente expresse vel tacite pro missa est. Tacite promittitur, cum id colligitur ex modo dicendi creto nulla de celando expressa promissione facta, vt doctor subdu vbi supra sentit. Tertia, ad quam celandam lex diuina positiua fessionis sacramentalis obligat, de qua supra cap. 8. num. 2. Tale omne peccatum sacramentali confessione detectum. Tertio, Dicta quod vnum & idem secretum potest esse harum trium specierum, ta peccatum secretum, confessum cõfessario. Est enim primæ, quia est peccatum secretum secundæ, quia eius celatio est promissa tacite citè. Tertiæ, quia lege euangelica eius celatio præcipitur. Vnum & idem duarum specierum tantum, vel vnius tantum, vt de se patet. Quarto, quod prima species secreti præcipitur à lege naturali gentis li de non nocẽdo proximi animæ, corpori, honori, vel famæ, aut bo nis, quæ decerpitur ex septẽ præceptis secundæ tabulæ Decalogi Exo di 20. Ex illis enim omnibus colligitur directe vel indirecte, vel ex ralis & naturalis de non nocendo proximo aliquo modo. Quinto, quod tertia species magis obligat, quam aliæ duæ, quia obligat omnibus casibus vno solo excepto, scilicet quando pœnitẽs nulla causa illius detegendi facultatem facit, vt in d. c. 8. diximus, & in Sacerdos à num. 30. late probauimus. Et secunda magis obligat, quam

prima, quia obligat in omnibus casibus in quibus prima, & aliquot alias quia qui promisit, seruare secretum, ex quo seruato graue dam- num alteri non infertur, non debet detegere illud etiam præcipiente superiore. At prima species non æque obligat: quod enim quis scit aliter quam per secreti cõmissionem, tenetur reuelare superiore præ- cipiente, etiam si ex eo seruato nullus læderetur, secũdum Tho. 2. sec. q. 70. artic. 2. ad 2. Verum est tamen quod promissio seruandi secreti parui momenti non obligat, nisi ad summũ ad veniale vt recte Caiet. dixit in d. artic. 1. Sicut nec secretum de occultis parui momenti, & ve- nialibus obligat ad maius: Non enim magis peco detegendo risum secreto à te fusum detegerem, secundum eundem. Sexto, quod omnis detectio peccati cõfessione sacramẽtali derecti, aut per eius medium sciti, est peccatũ mortale, excepto casu prædicto, siue illud secretum fuit graue publicum, siue graue, siue leue, secũdum omnes. Quamuis in- teridum sit mortale triplici ratione, vt cum peccatum detectum est oc ultum & graue, quia eius celatio, est tacite promissa. Interdũ duplici ratione, vt cum est publicũ & leue; Interdũ vna tantũ, vt cum est leue per præ- dicta, veluti quando peccatũ cõfessum est parui momẽti, aut publicũ, nunc enim non est peccatũ mortale, nisi per legem diuinã & canoni- cam, quãuis sit veniale ob eius secretũ tacite à cõfessario promissum. Vnde videretur quod cõfessarius qui reuelaret peccatũ graue, teneretur confiteri circunstantiã prędicti duplicis vel triplicis vinculi, si adesset per prædicta suprà c. 6. Septimo, quod detectio secreti aliarũ duarum peccatorum etiã est mortalis, nisi fiat in casu à iure permisso, aut res sit tam parui ponderis, quod eius detectio nemini notabiliter noceat, & alicui intentione notabiliter nocẽdi fiat: quia quamuis id obuiet legi naturali prædictæ de non nocendo nec reuelãdo malo secreto, vel se- creto cõmisso, propter tamen paruitatẽ damni definit esse mortalis, sicut mendacium etiã est contra illam, & nõ est mortale, nisi sit notabi- liter nocẽs, vt dictũ est suprà eod. nu. 2. Et furtũ paruę rei cõtra legem quidem naturalẽ est. l. 1. ff. de furt. non est tamen mortale per prędicta suprà cap. proximo nu. 2. Ratio autẽ quare detectio peccati etiã leuis confessi sit mortalis est, quia licet per eã parũ lædatur proximus, plu- rimum tamẽ læditur sacramentũ cõfessionis, & publica vtilitas, qua- tenus retrahit pœnitẽtes à cõfitendo, ne confessa peccata publicẽtur. Quæ colligitur ex c. Si diligẽti, & notatis ibi de foro Cõp. Oportet au tem, vt sciatur secretũ esse parui põderis, ad hoc vt eius detectio nõ sit mortalis, quia si probabiliter dubiterur, an sit grauis põderis, mortalis esset arg. c. Si quis autẽ, de Pœnit. dist. 7. & eorũ, quę ibi late tradimus.

XXVII. Peccat mortaliter qui referat, aut legit litteras obseratas 53
aut scripturas alienas, quæ in secreto obseruabantur, animo lædendi

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquem notabiliter, vel lædēdo, aut aduertens, vel aduertere debens, quod inde posset notabile damnum sequi per prædicta supra collata nu.2. nisi ex cōsensu expresso aut tacito eius à quo vel cui mittuntur. Latus item & Prælata eas quæ suis monachis, aut ab eis mittuntur. Non dicatis 12.q.1 Peccat autē, sed non nisi venialiter, qui aperit consensu, imprudenter, putans eas ad se missas, aut ob curiositatem, sine vlla intentione nocendi notabiliter, & sine vllo nocumento notabili, aut periculo probabili eius inferendi: sola causa sciendi nouas, captandi risum ex barbara compositione, aut ex elegāti voluptate. Quia id non est contra charitatem Dei & proximi necessario habendam: Peccaret tamen mortaliter si id faceret, cum prædicta inferunt vel prædicto nocumēto, aut periculo certo vel probabiliter dubio. cendi: quia est falsarius: vt ait gl. approbata. c. Cū olim, de offic. deleg. & quia vtitur re aliena contra voluntatem domini, & ita admittit rum. l. 1. ff. de furt. §. Placuit Inst. de oblig. quæ ex delict. & per alias tiones, quas scripsimus in d.c. Sacerdos. Nec obstat, quod hæc videtur idem concludere in casu proxime præmisso, quia in illo uitas, vel (vt ita dixerim) nullitas damni excusat à mortali, vt in cunque alterius præcepti materia, iuxta dicta in cap. 11. nu. 7. Addi illud quotidianum S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 22. §. 5. singulariter affirmat. tis, inimicum mittentis, vel eius cui mittitur, Epistolam absq; aliquo peccato referre posse, si per illā aliquod damnum sibi parari intelligat. met. Quod videtur habere locum etiam quando probabiliter timetur datum iri per eam aliquod damnum iniustum alteri, & quo illud impediat illam resignat, arg. c. Non in inferenda, & eorum, quæ ibi congerimus. 23. quæst. 3. Cauendo tamen, quoad fieri poterit, ne cui damnum iniustum inferatur, arg. c. Cum cessante, de Appellat.

54 XXVIII. Qui secreta in iniustam aliorum perniciem non vergentia ciuitatis, consilij, aut exercitus ad eorum magnū damnum uelat, etiam si metu tormentorū, aut amissionis vitę id faciat per dicta. Vnde sequitur Hispanum à Gallo in bello captum, quando tormentorum vi torqueatur, non posse salua conscientia secreta exercitus Hispani, ad ipsius conseruationem necessaria detegere contra Gallum Hispanis secreta exercitus Gallicani. Nec illā, qui lictum alienum secretum violenter sciuit, vt idem prædictus Doctor singulariter affirmat. Quāuis hoc, & quod de secretorū testium gantium detectione nullis tormētis facienda dixit, moderanda videtur, vt solū procedāt, in damno irreparabili, vt quia mors, vel tilatio mēbri sequeretur, non autē quando sola pœna pecuniaria alia exilis, quæ facile à detegente reparari potest timetur, vt ibidem

nu.38. innuimus. Dixi (in iniustam aliorum perniciem non vergentia; nam talia reuelari possunt, exemplo illius prudentissimi & fidelissimi Chusi qui consilia Absalonis pessima Dauidē admonuit. 2. Reg. cap. 17. & Eliśei, qui inqua secreta Regis Syriæ Israelis Regi denunciauit. 4. Reg. cap. 16.

Non enim peccat, imo bono fungitur officio, qui denunciat cui, quando, & quomodo oportet, peccatores, peccata, & stratagemata damnosa Reipub. aut proximo, quia hoc iure potest & debet fieri, vt latius in d.c. Sacerdos. nu. 14. & seq. probauimus per cap. Non in infer. renda 23. q. 3. & §. 1. dist. 83. c. Quantæ, de sent. excom. & cap. Ipsa pietas, 23. q. 4. & alia, de quibus est. cap. Præterea. 2. de sponsa. quatenus habet, eum qui scit aliquē rem habuisse cum consanguinea eius, quam vult ducere, teneri denuntiare, quo iniustū matrimonium & peccata, quæ ex eo oriuntur impediantur. Quæ etiam procedūt in presbytero: potest enim etiam ille proditiones, homicidia & alia delicta parata, denunciare absq; periculo irregularitatis ob id incurrendæ, modo proesse tur, se solum facere ad cauenda mala quæ imminent, vt sine sanguinis effusionis pœna impediantur, vt pulchre Caiet. 2. sec. q. 33. art. 7. probat. Pro quo sunt c. Episcopus, ne Cleri. vel Monach. lib. 6. & cap. Prælatis, de homicid. eod. lib. licet protestatio solum videatur necessaria ad quod forum exterius per dicenda infrà cap. 27. Presbytero inquam, etiam iurato seruare, & non detegere illa secreta secundum Innocen. excepti in ea. Qualiter. 1. de Accusat. Panor. in cap. Dilecta de Excess. Prælat. & alios alibi, modo illa aliter quam per confessionem sacramentalem nouerit. Per eam enim solam cognita in nullo mundi casu detegi possunt, iuxta communem & veram opinionem; quam copiose in d.c. Sacerdos à nu. 116. ad 151. probauimus, excepto vno de quo ibi & suprà proxime nu. 51. & cap. 8. nu. 17. diximus. Dixi, (Sacramentalem) quia oportet esse talem, per quam pœnitens vere confitea- 55
tur peccata sua. non enim sufficit dicere, hoc tibi dico in confessione sacramentali, vt recte determinat Sotus vbi supra Innoc. Panor. & communem, in cap. Omnis, de Pœnit. & remiss. etiam si genibus flexis, & signo crucis frōte signata, id fiat, absq; proposito confitendi peccata & absolutionem accipiendi. Quia talis detectio non est sacramētalis; nec maiori secreti vinculo obligat quam aliud extra confessionem detectum: vt recte determinat Sotus vbi supra, memb. 2. q. 7. ar. 1. & ante ipsum clarius & firmius Caiet. 1. sec. q. 70. art. 2. quem ille non refert, cuius ignorantia multi grauiter errant, & eis quibus detegunt, ingerunt scrupulos, an debeant illa detegere, dum super eis denunciandis fertur excommunicatio, vel vt testes coram iudice sistuntur, vel vrgentur necessitate denunciandi, eo quod sint Reipub. aut proximo perniciosa.

Aduertendum tamen, quod detectio peccati occulti etiam alteri 56

Universidad de Deusto
Biblioteca

pernicioſi, non licet, niſi fraterna correctione præmiſſa iuxta
Matth.18. Si peccauerit frater tuus.relatum in c. Si peccauerit.q.
in c.Nouit de Iudic.præſertim ſi ea ſciens probabiliter credit,ſin
cibus,& admonitione ſecreta illa impeditum iri ſecundum S. Tho.
ſec.q 33.artic.7.receptum communiter. Diximus(probabiliter
alioqui enim poſſet & deberet ſtatim iudici denunciare. Ex quo
quitur in proditionibus contra Remp.paratis,& hæreſibus ad
dum alios directis raro fraternam admonitionem ſecretam
riam eſſe,raro enim quis probabiliter credere poteſt,proditionem
hæreſim ſola monitione omnino ceſſaturas. Aduertēdum item,
tunc demum oportet denunciare perſonas & delicta, quando ad
currendū imminentibus malis id eſſet neceſſe. Quia ſi ſufficeret
neralis admonitio,quod aliqua mala parantur,non eſſet facienda
claratio ſpecialis, & ſi ſufficeret ſola ſpecialis delictorum, non
facienda perſonarum,vt S.Tho.quolib.11.q.2.determinauit &
tius in d.ca.Sacerdos num. 14.& ſeq.ſcripſimus, vbi multis rationibus
probauimus,ſeruādam eſſe famam proximi, quoties ſine illius
mento,eius animæ mederi poſſumus. Aduertendum item,quod
benefacit,qui fraterna correctione præmiſſa,bono animo crimen
cultum eccleſiæ denuntiat,(Quia quanuis ſit qui defendat,
nem fraternam non eſſe lege diuina ſpeciali præceptam,
men fere eſt qui neget, eam lege generali charitatis præceptam
qui malo animo id facit, verus coram Deo detractor eſt
Thom.vbi ſuprà art.2.

57 XXIX. Qui reus ſecundum iuris ordinem interrogatus ſua delicta ſecreta grauia non confitetur, & contra qui confitetur illa
iuris ordinem interrogatus,ſecundum mentem omnium.Dicitur
tem interrogatus ſecundum Iuris ordinem ſemper & ſolum,
tria concurrunt. Primum,quod iudex interrogans ſit competens,
cundum, quod delictum ſit probatū plene, vel ſaltem ſemipleno,
eſt ſaltem per vnū teſtem omni exceptione maiorem, vel per
illi æquipollentia, vel per infamiam plene probatam. Tertium,
ſit notificata illi huiuſmodi probatio, vt ſciat in quo ſtatu eſt,
ligiturex Tho.2. ſec.q.69.art.1.& 2. & Caiet. ibidem eum
clarante,quos vbi ſuprà etiam latius muniuimus per c.Quando
Non tibi dico, vt te prodas,de Pœnit.diſt.1. & c. Si omnia.6.q.1.&
de Maiorit.& obed.& c.2.de cōfeſſ.& alia quibus probatur
ſe debere prodere, & quemliber ſcientem ſe iam proditum
plenam probationem debere iudici præcipienti vt fateatur

58 XXX. Qui reos conſortes ſuos occultos non detegit, in
caſibus id facere debet, aut contra detegit, quibus non
lariter autem non debet, ſed ſolum in caſibus expreſſis &

1.de Cōfeſſ.l.1.C.de Cuſtod.& exhib.reor.l.fin.ff.ad exhib.l.Latrones.
l.Diuus Adrianus.ff.de Cuſtod. & exhib.l. Prouinciarum, C.de feriis
& l.4.4.Mandatis.ff.ad l.Iul.pecu.de quibus eſt crimen falſæ monetæ.
l.1.C.de falſ. moner. & malefic.l.fin. C.de Malef. & Mathe. proditio-
nis.l.penul.& fin.C.ad l.Iul. Maieſt. & hæreſis c. In fidei fauorem de
hæret.lib.6.Addo,quod Rei,qui contra ſe confeſſi ſunt etiam non in-
terrogati debent declarare ſocios, quos iuſte credunt, præteritorum
non pœnitere,imo paratos eſſe ad noua,cum magno damno publico,
aut priuato cōmittenda,nec per euangelicam correctionē correctum
ri,quales ſunt regulariter latrones,nummorū falſarij, hæretici, ſtry-
ges,falſarij,& alij ſimiles per dicta in d.Rep.c.Inter verba num.
6.6. Quinimo confeſſarij eiuſmodi reos monere debent, vt tales ſo-
cios denuncient,vt particulariter dixit Sot.de ratio.tegen. mēb.2.q.6.
pag.176.quod ſi non fecerint, noſtra ſententia, ita peccant hi non ad-
monendo,& abſoluendo ac illi non denunciādo,abſoluunt enim im-
pœnitentes contra ius diuinum & humanum, ca.Pœnitentia 1.& 2.de
pœnit.diſt.3.c.Peccati venia,de Reg.iur.lib.6.& c.Legatur,24.q.2.

XXXI. Qui iudex interrogat reum de ſe ipſo,vel de conſortibus 59
ſuis præter iuris ordinem,quia iniuſte dat cauſam notabilis infamiæ
proximis dum extra poteſtatem ſuam inquirit cōtra l. fin.ff.de Iuriſd.
omn.iudic.& ca.1.de Conſt.lib.6. Idem ſi contra omittit interrogare
eum debet,ſecundū eundem iuris ordiné,quia præiudicat notabiliter
Reip. cuius intereſt delicta puniri.l. Ita vulnerarus.ff.ad l. Aquil. c.vt
facere de ſent.excom. Quis autem ille ſit iuris ordo, ſecundum quem
delict.vel non debet interrogare reum de ſe,in præcedenti modo pec
candi dictum eſt. De cōſortibus autem,non debet interrogare niſi in
caſibus à iure expreſſis, & in illis non nominatim, an ſint illi, aut illi,
ſed generatim an ſint aliqui, & quod doceat reū ſi videt eum neſcire,
aut faciat facultatem ei conſulendi confeſſarium an teneatur,& quos
reuelare.Alioquin enim,non auderem excuſare illum à peccato mor-
tali,præſertim ſi id faciat perſuaſus iuſtum eſſe per fas,aut nefas dete-
gere crimina, & quocunq; modo ſeueri iudicis atq; executoris famā
ſibi comparare, contra l. Reſpiciendum.ff.de Pœn. cogendo reos ad
hanc vel male detegendum omnes ſuos ſocios,etiam iam coram Deo
emendatos etiam ſi nulla fama neq; indicium ſit contra illos.Et mi-
nus excuſare auderem eum qui tormentis cogit reos ad reuelandum
ſocios etiā in caſibus in quibus interrogare permittitur,quando nulla
fama neq; indicij nec præſumptio legitima dictat,eos habere ſocios
vt recte Salic.in l.fi.q.1.C.de Accuſ.cōcludit.Neq; eos qui in Caſtella
& Italia totquēt reos de ſuis delictis cōuictos teſtibus;vt confiteātur,
quo beneficiū appellationis amittant, contra cōmunem Theologo-
rum & Iuriſperitorū ſententiā,niſi eſi adeo clare ſint cōuicti,quod in

Universidad de Deusto
Biblioteca

conscientia tenentur confiteri,& iuste Iudex præsumit ob solam ne-
litiam differendi,iustitiam eos pernegare, vt late in d.Repet. c. Ind
verba nu.771 scripsimus limitando communem in hoc casu.

60 XXXII. Qui peccatum sibi secreto communicatum,quod ne-
vergit in graue damnum alterius, etiam iudice competenti pa-
piente reuelat secundum Tho.2.sec.q.69.ar.2.Imo etiam quando e-
git in damnum alterius,si alia via potest illud excusari. Quin & quan-
do alia via excusari non potest id solum est detegendum, quod
medio est necessarium.Nam dictum S.Bonau.qui contrarium vide-
potest alicui sentire,reducendum est ad prædicta.

61 XXXIII. Qui Episcopus aut alius Prælatus, aut publica per-
na ad aliorum salutì prouidendum constituta, se ipsum infamat, ac
se notabiliter infamantibus non resistit,aut modestè suæ famæ non
tutionem non petit,secundum Th. Quol.10.ar.12.Licet alij religiosi
quibus sola propriæ salutis cura est,iuste possint ferre patienter, pro
tenus eos tangit,nisi charitas Dei, aut proximi contrarium requirat.
Magis enim quandoque prodest proximis alacris patientia falsæ in-
famiæ,quam eius contradictio. Nec ob id propriam famam negligat,
cum eam Deo offerant,vt sentit Tho. vbi supra & explicat Caietan.
summa verb.Famam propriam.Dixi(nisi charitas &c.)quia sicut re-
uis religiosus licite curam de sua fama habere potest,& eam tuetur,
si degit inter personas ad se imitandum paratas, secus faciendo pec-
catet grauiter iuxta glo.receptam in c.Semel Christus, de Consecra.
dist.2.per dictum c.Nolite, &c. Non sunt audiendi 11.q.3. & à fortiori
si se ipsum infamat,arg.c.Si non licet,23.q.5.

XXXIIII. Qui interrogatus iuridice in visitationibus de-
catis publicis,aut satis generaliter de peccatis nulla expressione fa-
de occultis, aut iniucte facta expressione de illis, reuelat occultos
ipsi fuerint secreto detecta, siue ipse viderit ea in secreto fieri, & siue
erant præparationes ad aliis nocendũ, aut si denunciat quæ probare
non potest,iuxta illud Prouerb.11. Qui ambulat fraudulenter,reuelat
amici commissum,relatum in ca. Qui ambulat.5.q.3. Tho.2.sec.q.70.
art.1.quod quatuor decretis & aliis confirmamus in Rep.c. Inno-
ba.11.q.3.nu.778.Tum quia quamuis iuret se dicturum quod scit, non
respondere potest se illa nescire absq; periurij metu,intelligendum
tra se,illud se non ita scire,vt detegere teneatur, Henric.de Gandauo
Quol.9.in Princ.Adrian.in 4.de Correct.frater.§.Ostensis colo.quo
quid dicant Genesius à Sepulueda & Sotus per ea quæ ipsos refellimus
dixi vbi suprà à nu 766.& nu.801. quod neruosius postea confirmabo
in cap.Humanę aures 22.q 5.Tum quia qui iurat dicere,quicquid dicit
intelligitur iurare dicere, quod licite potest & non amplius,arg.c.a
de Iureiur.lib.6.& l.Si procurator.ff.de Cond. indeb.

XXXV. Qui secretũ sibi commissum diuulgat, aduertens aut
aduertere debens inde sequuturum alterius notabile damnum, aut
notabilem discordiam, licet non sit expresse rogatus, nec promiserit
secretam etiam si erat tale, quod prima facie eius detectio non vide-
retur nocitura,rogatus tamen,eius secretum promisit,& poterat sub-
esse aliqua ratio, ob quam illud roganti notabiliter conueniebat ce-
lari. Quamuis solum sit venialis detectio secreti, quam constat ne-
mini notabiliter nocituram,vt recte Caiet.2.sec.q.70.ar.1. resoluit per
supradicta & in c.Sacerdos,de Pœnit.dist.6,ad nu.30.

Caput XIX. de Nono Præcepto. Non concupi-sces vxorem proximi tui.

SVMMARIVM.

Concupiscentia inordinata rei notabilis mortalis est nu.1.
Lubricus quid,& duplex,& quis venialis,nu.2.& quis mortalis, nu.4.
Ludus causa principalis lucrandi,negotiatio & communiter mala n.2.sed non
mortalis, etiam si utatur fortuna ex sola circunstantia nimietatis, loci,
temporis,vel personæ,siue scandalo,vel alia legis transgressione nu 3.
Ludens ludo vetito sibi, lege ad mortale obligante, & etiam licito ab impoten-
te donante,vel coacto,vel dolo,mortaliter peccat,nu.5.& 12.
Lex an vlla iuris communis ludi obliget ad mortale,nu 6.
Ludus omnis alea,& principaliter ob lucrum,prohibitus,nu 7.
Ludus omnis etiã industriæ principaliter ob lucrum,saltẽ venialis,nu.7. & 8.
Lusor de se nullus laico mortalis,& quis ei gloriosus,nu.11.
Ludere quis dicatur coactus,nu 13
Ludi spectator clericus magis peccat quam laicus, nu.14.
Ludentium fautores,&c.vt peccant,nu.15.
Peccantium ministri quando peccant,nu 16.
Ludens dissimulans peritiam fallens,& non monens,vt peccat,nu.17.
Ludens credito se iuret,non soluat,& tunc &c.nu.17.
Iurans soluere perdita,quid faciet, nu 17.
Promissio reciproca siue scommessa,vel Apuesta quæ licita,nu.18.
Ludi quæsita non restituenda,nisi &c.& quæ cum perditis cõpensanda, n.18.

PECCAT Primo moraliter contra hoc præceptum, qui- 1
cunque inordinate contra iustitiam concupiscit aliquid
notabile.Dixi(inordinate)quia qui concupiscit ordinatè,
per emptionem,permutationem,hæreditatem, aut alium

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustum titulum, non peccat. Dixi (Contra iustitiam & notabile) quia qui concupiscit inordinate contra solam liberalitatem, vel partem contra iustitiam, solum venialiter peccat, per citata in Addit. c. Quamvis de Consecr. distinct. 1. n. 291. & sup. in c. 11. n. 4. & c. 17. n. 2. iuxta ibidem S. Tho. 2. sec. q. 59. ar. 4. & q. 168. ar. 3. explicatam ibi per eius commentatorem. Et quia hic solum agimus de transgressione huius præcepti, per ludum, & iocum, quia de aliis supra c. 17. actum est, pauca de illa præmittimus. Primo, quod ludus & iocus, est actus principaliter ad recreãdum animum, per voluptatẽ secundum Arist. 4. Ethic. c. 8. S. Tho. 2. sec. quæst. 168. ar. 2. Qui cum sit factis, appellatur ludus, sed verbis, iocus: Et est duplex bonus, & malus, bonus est, qui honestam animi recreationem sine vlla mala circunstantia: ex quo frequentato generatur habitus & consuetudo honeste ludendi, & iocandi, qui est virtus, quam Arist. vbi sup. Eutrapeliam vocat: Et quia omnis virtus moralis, inter duo vitia extrema excessus & defectus medium iacet, iuxta eundem & gloss. sing. in §. Hæc quæ, de Pœnit. dist. 4. Ita Charitas 3. Ita hæc interiacet inter excessum inordinatum ludendi, & inter defectum inordinatum ab eo abstinendi vt in d. q. 168. art. 4. probat Tho. Longe tamen frequentius peccatur per excessum quam per defectum: quia ludo, & ioco, æque parce condienda est vita, ac cibo, vbi, iuxta Cicer. 1. offic. receptum. Secundo, quod ludus, & iocus malus est, qui lege vetatur, vel circunstantia mala vestitur, vt plurimum ad tem, & suo genere est venialis. Quis autem sit mortalis, infra dicetur num. 4. Tertio, quod ludus exercitus principaliter animo lucrandi, potius est negotiatio, quam ludus, vt ex supradicta diffinitione colligitur, quæ negotiatio fere semper mala est. Tum quia per eam auferetur amicis quibus erat dandum, vt ait Arist. Tum quia per eam assuescit bonis aleæ subiiciendis, & multum temporis terere. Tum quia est occasio, vt coniuges, liberi & famuli paruifaciant damna, bona eorum, & custodiam eorum, cum maritum, fratrem, aut herum, ad aleæ iactu, tantam bonorum iacturam facere videant. Tum quia peritissimi aut nulli per eam ditescunt, imo per eandem multa mala & vitia imbibuntur vt Host. admonet, in summa, de excess. Prælat. Dum (Fere) quia finis prouidendi necessitati, cum probabili credulitate grandi à diuite, vel preces, aut iussus amici, aut superioris diuitis, possent quandoque huiusmodi ludum, & negotiationem honestare, per eorum quę ait Th. de mercatura 2. sec. q. 77. art. 4. Quatto, quod ludus non sit mortalis, ex sola circunstantia animi principaliter lucrãdi quid, etiam notabile ab eo, qui donare potest, vt probat Caietan. 2. sec. quæst. 168. art. 3. & in summa verb. Ludus. Neque etiam ex parte & ardenti ludendi appetitu, nisi cum extenditur ad alienus legis (quæ obligat ad mortale) violationem. Qualis est eorum, qui mo-

in dies, & dies in noctes vertentes, missas præceptas omittunt, aut subeunt periculum amissionis bonorum, sine quibus nequeunt sustentare vxores, liberos, ac reliquam familiam sustentandam de præcepto, aut debita statuto tempore soluere, aut putantur inepti ad munera bellica & ciuica Reipub. eis ad illa notabiliter egentis, & tamen eis ne pecuniam ad ea necessariam eis datam ludo perdant, simul & deplorantis eorum vicem, quod cum sint alias rebus egregie agendis apti, ob hanc vnam rem ad id reputantur inepti. Neque etiam ex circunstantia loci sacri, quia nullo id iure cauetur, nisi cum specialiter talis in eo ludus prohibetur, qualis est comœdia rerum profanarum. 2. cap. Cum decorem, de vit. & hon. aut nisi fiat cum notabili scandalo, vel irreuerentia Dei, vel Ecclesiæ cap. Decet §. Cessent de Immun. Eccles. lib. 6. Imo sine vllo peccato, & cum merito potest quis in eo ob honestam causam ludere, puta, quo infirmus, qui illic est recipitur, quo otium pellatur, aut solatium capiant milites, qui eum tempore belli custodiunt, quamuis sine vlla iusta causa id ibi faciant. Nec fit falsum veniale iuxta Caietan. in d. q. 168. art. 3. Neque ex circunstantia personæ. Nam sine vlla culpa etiam veniali clericus & monachus interdum etiam talis & chartis lusoriis ludere potest ob honestam causam, puta ad excitandum vel recreandum socium ægrotum ea re indigentem, modo non frangat legem vllam ad mortale obligantem, de qua infra num. 6. Neque ex circunstantia temporis, quia quamuis peccatum sit totum diem festum in ludis præsertim operosis consumere, quales sunt ludus pilæ, præsij vmbratilis, & similes, mortale tamen non est nisi missã, aut aliud diuinum officium præceptum, vel votum mittatur. Neque ex eo, quod potius fortuna & euentu, quam industria nitatur, nisi alioqui lege prohibeatur, quia imo ludus, qui in quantum talis ad relaxationem animi fit, tanto aptior est, quanto magis fortunæ, quam arti, & industriæ nititur, quia intentionem animi magis remittit, Et ita contra vulgi opinionem, omnium ineptissimus est ludus Latrunculorum, quem Itali scacchum, Hispani vero Axedrez & Galli Eschez vocant. Quia is minus quam alij animum relaxat, quamuis magis liceat, quam aliquot alij, qui lege prohibentur iuxta Glo. receptam in Auth. Interdicimus, de Episcop. & Cleric. & gloss. cap. Clerici 2. vbi Panor. & alij de vit. & honest. cleric.

Secũdo, Peccat mortaliter contra hoc præceptum, qui ludit cũ irreuerentia notabili Dei, vel dictis, & factis, in se mortalibus, vel mortali circunstantia vestitis. Dixi (Irreuerẽtia Dei) ob cap. Cum decorem de vit. & honest. cleric. & c. Decet §. Cessent, de Immunit. Eccles. lib. 6. & Concil Trid. sess. 4. §. fin. quod grauissime in hæc fere verba prohibuit. Ne quis vllis sacræ scripturæ locis vtatur, ad scurrilia, fabulosa, vana,

Universidad de Deusto
Biblioteca

adulationes, detractiones, impias, & diabolicas incantationes, fabu-
nationes, sortes, libellos etiam famosos. Dixi (vel dictis &c.) ad inclu-
dendos ludos impudicos, & alios de se mortiferos, arg. c. Nec solum
q. 5. & trad. à Tho. 2. sec. q. 154. art. 4. Dixi (vel mortali circunstantia ve-
stitis) ad includendos ludos qui fiunt cum notabili scandalo, aut cum
notabili alterius nocumento vel periculo eius probabili, arg. c. Nihil
de præscrip. & c. 1. de Tornea. & c. Ad audientiam, de homic. & ad in-
cludendos ludos, qui fiunt cum circunstantiis animi principaliter in-
crandi, nimietatis ardoris, & auiditatis ludendi, sacri loci, temporis,
vel personæ, sine prædicto scandalo & nocumento & periculo, &
trãsgressione alterius legis, ad mortale obligãtis: hi enim licet vt pri-
rimum sint mali, non tamen sunt ob hoc mortales per proxime dicta.

5 Tertio, Peccat mortaliter, quicunque ludit rem notabilẽ ludo pro-
hibito sibi lege obligante ad mortale: vel ludo licito cum eo qui ab-
nare non potest, vel à potente donare ad id metu coacto, vel per dolum
& fraudem decepto. Dixi (quicunque) ad includendum etiam latro-
mares & fœminas quia licet hos non obligent omnes illæ leges, quæ
obligant ecclesiasticos, obligant tamen leges naturales & diuinæ, &
etiam in aliquibus terris humanæ vt infra dicam. Dixi (notabilẽ) quia
paruitas excusat à mortali vt supradictum est c. 11. nu. 4. & alias fa-
Dixi (ludo prohibito) quia ludere non prohibito licet, vt dictum est
n. 2. & quamuis fiat frequenter malus, ex circunstantia intentionis fur-
lum lucrandi, nimietatis, & temporis, loci, vel personæ sacrorum, non
tamen fit mortalis, nisi concurrat aliquid aliud per dicta n. 4. Dixi (
bi) quia multis prohibetur aliquis ludus, qui non prohibentur alijs.
Nam multis interdicuntur voto, iuramento aut statutis collegiorum
& Cœnobiorum, aliqua genera ludorum, quæ aliis non ita vetantur.

6 Dixi (lege obligante, &c.) qualis an sit vlla humana iuris communis
quæri potest, & respondeti primo lege obligante, saltem ad venialẽ,
prohiberi communiter omnem ludum, qui magis nititur casui & for-
tuna, quam industria & arte, quo luditur ob lucrum principaliter.
Episcopus 35. dist. & l. 1. ff. de aleæ lusu. & aleat. & auth. Alearum vsus
C. de Relig. & sump. funer. & c. Clerici, 2. de vita & hon. cler. Quibus
omnibus tam laicis, quam clericis interdicitur ludus aleæ in vniuer-
sum: per quem significatur omnis ludus, principalius nitens forte ag
casu, quam industria, & arte ex mente omnium: de quibus est ludus ad
tabulas per d. auth. Interdicimus C. de Episc. & cler. & §. Interdicimus
auth. de S. Episc. coll. 9. vnde illa sumitur, qui licet multum nitatur
dustria, magis tamen fortuna: De quibus videntur etiam esse ludi
chartarum luforiarum, quorum aliqui magna quidem industria
tuntur, sed maiori fortuna. Dixi (quo luditur ob lucrum principa-
ter, &c.) ad excludẽdum eum, quo potius causa honestæ recreationis

quam

quam lucri paruo tempore luditur, vt quo à prandio vel cœna ludi-
tur causa solatij, nullius rei pecuniariæ lucro proposito, vel soluti ali-
cuius eculẽti, vel poculenti, quod bis lucrifactum semel soluatur, vel
spirituali lucro ptecum aliquarum pro vincente à victo dicendarum.
Tũ quia id permittitur per l. Quod in conuiuio, ff. de Aleæ lusu iun-
cta gloss. eius, & gloss. d. capit. 1. 35. distinct. & gloss. l. Si tibi §. 1. ff.
Quarum rerum actio non dat. Tum quia ratio legis, quæ tales lu-
dos vetat, est refrænare auaritiam, quæ cessat in prædictis, & per con-
sequens ipsa lex iuxta l. Adigere, §. Quamuis. ff. de Iure Patron. & cap.
Suggestum, & capit. Meminimus de Appellat. & theoriam Panor. su-
per eis positam & receptam. Secundo dico, quod simili lege pro-
hibetur etiam ludus industria, & arte potius quam fortuna nitens,
quo æquè vel principalius luditur causa lucrandi, quam relaxandi
animum. Tum quia est inordinatus lucrandi actus, cum rei in vnum
finem ordinatæ, sit vsus in alium fere semper contrarium, quia lu-
dus ad honestam animi recreationem inuentus, vertitur in nego-
tiationem turpem eandemque intendentem & fatigantem ipsum
contra capit. final. de verb. signif. l. Legata inutiliter, ff. de Alim. le-
gat. Tum quia dicta Authent. Alearum permittens quatuor gene-
ra ludorum industria & arte magis quam fortuna nitentium, vetat
ne præmium maius, quam vnius solidi proponatur vincenti, taci-
te prohibens, ne principaliter auaritiæ causa ludatur etiam ludo per-
missio, tacite etiam limitans l. 2. ff. de Aleæ lusu, quæ permittit lu-
di pecunia saliendo, currendo, luctando, &c. qui sunt ludi magis in-
dustria quam fortuna nitentes, ad pecuniam vnius tantum solidi.
Tertio, quod lege etiam ad mortale obligante prohibentur monachi
& clerici beneficiarij vel in sacris ordinibus constituti ludere huius-
modi ludis aleæ siue fortunæ illicitis notabilem quantitatem, præser- 9
tim de fructibus beneficiorum ecclesiasticorũ. Tum quia prædictam
iustam legem canonicam trãsgrediuntur. Tum quia præfatum c. 1. 35.
distin. & cap. inter dilectos, de Excess. Prælat. iubent clericum ob aleæ
ludum deponi ab officio vel beneficio, quod mortalem culpam præ-
supponit arg. c. Non afferamus 24. quæst. 1. Et ita hoc Maior, Adria. &
Caiet. vbi supra significant. Tum quia in profanum & malum vsum
redicibus in pium dicatis vtuntur, contra illa multa, quæ citauimus,
in Apolog. lib. de Redit. Eccles. quæst. 1. monit. 27. Tum quia Concil.
Triden. sess. 25. capit. 1. de reform. præcipit seruari iura ante illud per
Papas & concilia super ludo, & luxu clericorum statuta. Dixi (præ- 10
sertim de fructibus beneficiorum) quia idem puto quoad peccatum,
licet non quoad restitutionem, de his qui ludunt de bonis patrimo-
nialibus, nã ratione solius ordinis & professionis interdicuntur eis hu
iusmodi ludi. Canones enim prædicti sine vlla fructuũ beneficiorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

metutione prohibent eis huiusmodi lusus, vt videre est, in eis, qui
tis in illo dicto Apost. Nemo militans Deo &c. Dixi (Beneficiati
in sacris ordinibus constituti) ad significandum de aliis idem
de laicis esse cēsendum, per doctrinam Panor. communiter receptam
in c. Clerici 1. de Vit. & honest. cler. & in c. 1. & 2. de Postul. Quam
quod non audeo dicere tam graui lege humana prohiberi laicos
sum etiam principaliter ob lucrum, etiam magnum. Tum quia pro
gitas eorum de se non est mortalis, vt Tho. receptus ait 2. sec. quæst.
183. art. 7. & supra eod. num. 1. significatum. Tum quia non videntur
hoc submitti prædictis canonibus. Tum quia leges prædictæ secu
res super hoc latæ non videntur obligare ad mortale, siue quia inten
legislatorum non fuit illa iuxta dicenda infra cap. 23. siue quia quod
hunc effectum non videntur receptæ, cum in omnibus missis parochi
cuiusque ordinis laicos videamus magnam pecuniarum summam
maximam eorum partem principaliter propter lucrū ludere, & a con
fessariis sine proposito nunquam ita ludendi absolui, quod facere
quirent, si in eo mortaliter peccarent, c. Pœnitentia 1. & 2. de Pœnitent.
dist. 3. siue quia leges illæ non tractant de materia iustitiæ sed tempo
11 rantiæ vel modestiæ, quæ vt plurimū solum ad veniale obligant. Dixi
(Lege humana) quia secus esset, quoties ratione loci, temporis, perso
næ, vel modi ludendi prohiberetur eis lege naturali, vel diuina, de re
uerēdo Deum, & sacra, vel de curādis rebus publicis vel priuatis fili
vel proximi, vel soluendis debitis, ad quæ de præcepto tenentur. Et
dem licet non ausim dicere, eos tam forti lege humana teneri: adhuc
tamen orare omnes, præsertim Illustres, vt secum reputent se grauiter
saltem venialiter peccare, turpémque negotiationem exercere per
prædicta num. 2. & 3. Lucrúmq; quod in eis fit, turpe ab omnibus ap
pellari, & sæpissime esse restituendum, vt infra dicetur. Et eo magis
rem apud virtutis studiosos infamiam incurrere, quo cum sint ma
res, maius scandalum præbent c. Præcipue 11 q. 3. Ideóque sine propo
sito ab eis perpetuo abstinendi, non posse sine graui pudore ad Eu
ctissimum Eucharistiæ sacramentum accedere, eoque maiorem glo
riam apud Deum & homines adepturos, quo cū minore pecuniæ iac
cro sola, vel pene sola vincendi gloria proposita pro palmario lu
gnum victoriæ, ad iocundam pugnam pro magnitudine sua amoris
allicerent. Quinto dico, ad discernenda prædicta toties quem pro
paliter ob lucrum ludere, quoties tanti aut pluris lucrum facit, quam
animi recreationem. Dixi (tanti aut pluris) quia sufficit, vt tanti faciat
illud ac animi recreationem, per ea quæ pridē diximus in c. Inter vi
ba, 11. q. 3. num. 307. & in c. Quando de Consec. dist. 1. not. 6. nu. 14. &
eius Addit. num. 324. & nuper in Comment. c. Cum minister 14. q. 6.
73. Non autem dixi, vt Sylu. verb. Ludus q. 2. §. 6. (qui non ludere

lucrum proponeretur) quia, vt aliquid sit finis principalis alicuius
actus, non sufficit vt sit causa, sine qua ille non fieret, vt ibi dixi, propo
sito euidenti exemplo, de clerico, qui ad preces matutinas non surge
ret, nisi lucrifaceret distributiones, neq; missam faceret, nisi quam vo
cant potantiam speraret. Tamen maioris facit illa, quam quod pro
per illa datur. Et ita potest quis ludere principaliter recreationis cau
sa, quamuis non luderet, nisi lucrum expectaret. Suam ergo quisq; in
hoc conscientiam consulat. Dixi (vel ludo licito cum eo, qui donare 12
nem potest) quia qui cum tali rem notabilem ludit, siue sit clericus, si
ue laicus, peccat mortaliter, secundum omnes, eiusmodi est stultus,
puer, principiis, filius, qui adhuc in patris potestate est, prodigus, con
iunx, monialis, monachus, & similes secundum Io. And. Cald. & com
munem in d. c. Clerici 2. Iustū tamē videtur id quod Sot. lib. 4. q. 5. ar. 1.
de nisi & iur. insinuat, scilicet. Filium etiam sub patris potestate cōsti
tutū, qui de ipsius licentia in scholis studet aut in curia versatur, licite
posse de suo cōmeatu, quatuor aut quinq; de centū quæ dantur ei, lu
do impendere. Cui addo idem dicendum de religioso qui studet, aut
negotiatur impensis sui Abbatis, modo id honestæ recreationis causa
faciat. Quia pater & Prælatus tacitam eius rei facultatem facere vi
dentur. Arg. Glo. Clem. 2. de vit. & honest. verb. Conuertendum: & eorū
quæ late scripsimus in c. Cum ad monasterium de stat. Monach. Non
placet tamen id quod ille addit, nempe huiusmodi filium non posse à
colluſore plura lucrari quam colluſor ab ipso. Tum quia omnes com
muniter contrarium præsupponunt. Tum quia non est textus, neque
ratio, quæ concludat, pauperem aliquem honesto loco natū, & etiam
plebeium & mendicum, non posse amplius lucrari à diuite, quām di
ues ab ipso. Tum quia, c. Si qua de rebus 12. q. 2. & §. Pupillus Inst. de
inut. stipul. probant contractum cum pupillo aut ecclesia factū valere
in alterius præiudicium, quamuis in eorum non valeat. Tum quia in
iuriam pati potest, qui eam facere nequit l. Illud. ff. de iniur. translata
in c. Illud. 15. q. 1. Tum quia amissa facultate faciendi & perdendi, facul
tas patiendi & lucrādi non amittitur per d. l. Illud. Quamuis eius opi
nio procedere posset in eo qui falso dicēdo, se facultatem habere do
nandi & perdendi, allicit aliū ad lusum, arg. l. 2. C. si minor maiorē esse
dix. Dixi (vel à coacto &c.) Tum quia metus, dolus, & fraus, omnem 13
contractum quamlibet alioqui licitum ita inficiunt, vt sit irritus, vel
irritandus, c. Abbas cum gloss. de his quæ vi, & toto tit. ff. Quod met.
caus. & de dolo, & rad. vterque Thom. 2. sec. q. 32. art. 7. ad secundum.
Per coactionem autem intelligo non leuem & consueram inuitatio
nem, & inductionem, sed eam, quæ sit iusto metu vel tam grandi re
uerentiali, vel cum eiusmodi exprobratione, vt inuitatus & rogatus, si
non luderet, vel à ludo discederet, vilis & abiectus reputaretur, secus

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum mentem eorundem, quos etiam Sotus lib.4.q.4.art.2. de Iust. & iur. sequitur, quod quotidianum est.

14 Quarto, qui clericus vel monachus ludum mortaliter malum (ut) ...état c. Clerici 2. de vit. & honest. cleric. & d. Auth. Interdicimus. C. de Episc. & cleric. si multo tempore spectat, secus si parvo, per dicta ... pra cap.11.nu.4. Idem si eiusmodi ludo delectatur, vel venaliter ... lo, ita quod etiam si mortalis esset eo delectaretur Gab.in 4.dist.15. ... 11.ar.3.dub.3. Quia facientes & consentientes &c. ad Rom. 1. & c. 2. ... Offic.deleg. Idem si eius præsentia est causa, quod ludo mortali lu... tur Arg.gio.fing. Clem. Archiepiscopo, de Privileg. aut si ex offi... debeat prohibere, & non prohibet Angel.verb.Ludus §.6. Dixi (Clau... eus &c.) quia laicus qui non est causa ludi mortalis nec delectatur ... eo, quatenus talis est, sed solum industria & arte ludentium, non pec... cat secundum mentem omnium.

15 Quinto, qui eiusmodi lusoribus, subministrat domum, mensam, ... candelas, aut alia in ludum necessaria arg.c. Error 83.dist. & dictorum ... in d.c.11.vbi supra & c.17.à num.17. per quæ probatur peccare, quatenus ... sentit peccato, præsertim cooperando, iubendo, mandando, inducendo, ... vel inducendo, quod expresse vel tacite directe facit huiusmodi ludi... 16 ptor. Et quia grauiter contra hoc vrget P.Vinc. & dubitat, An in cap. ... 28.Addition. idem tenuerim (addo, me idem etiam nunc tenere) ... confirmo per tres leges priores ff. de Aleæ lusu & aleatorib. quibus ... graues pœnæ statuuntur contra eiusmodi susceptores. Et ad inconue... nientia, quæ ipse hinc infert, respõderi potest per ea quę supra cap.17. ... num.195. respondi pro locãtibus domos meretricibus in ea parte ... tatis, vbi permittuntur habitare, & per ea quæ Caiet. subtiliter distin... guit 2.sec.q.147. art.5. sub fin. pro dantibus cœnam pro ieiunantibus ... die ieunij limitata infra cap.21.num.26. per illa enim defendi potest, ... non peccare famulum mensæ concubinariorum ministrãtem, neque ... iuuantem concubinam ad se ornandum, neque ministrantes mensas ... Sybariticis Prælatorum, neque opifices, qui calceos, & sandalia vel ve... stes vendunt meretricibus, & alios similes, modo id sine vllo consilio ... in peccatum faciant, quoniam non inducunt, neque iuuant directe ad ... illud: Susceptores autem prædicti tacite, imo vt plurimũ expresse di... uitant & iuuãt directo vel quasi ad huiusmodi ludos mortales, & con... sentiunt eis. Et ad id quod insinuat, si non hunc, alium susceptum ... eos, respondeo per id quod diximus supra cap.17. à num.18. contra mi... nistrum mixtum vsurarij, & pro ministro nudo eiusdem, & contra ... seruum occidentem, quem alij conserui erant occisuri.

17 Sexto, qui dissimulando se ludi valde peritum, attrahit alium longe ... imperitiorem ad ludendum, aut falsis talis, vel chartis vtitur, legibus ... ludi cum notabili damno collusoris transgreditur, quia vtitur dolo, & fraude

fraude de quibus supra. Idem de eo, qui ludit, non opposita pecunia, cum iuramento de soluẽdo, quod perdiderit, & non soluit Arg.c. Debitores de Iureiur. vt Med. vbi supra late probat. Per quæ respondeo ad omne quæsita. Ad prima quidem tria, quod peccat mortaliter qui sciens aut se habere plura puncta, quam habeat, quo lucratur, & qui aduertit collusorem errore calculi dicere se pauciora habere, quo perdat, & non monet, & qui accipit priorem locum, quem manum appellant, quia primus decipit, secũdus accipit quod iam alter lucratus est. Tertius, quia surripit ius aptius lucrẽdi collusori, quamuis non teneatur restituere quãtum ob id lucraretur, sed quantũ illud ius prioris loci valet: Sicut qui lædit messem, non tenetur restituere, quantum illa in area redderet, sed quanti extimaretur in herba Thom.2. sec. q. 62. ar.4. & supra cap.17.num.27. Quæ tria tunc & tantũ procedunt quum damnum notabile infertur, per supradicta. Ad quartum, respondeo, quod inspector ludi non peccat contra legem iustitiæ, eo, quod non admonet ludentem errare computando, vel non capiendo priorem locum, si id non promisit. Et ita quamuis aliquando peccaret contra legem charitatis, non tamen teneretur restituere, ad id enim sola lex iustitiæ obligat per citata supra cap.17. num.20. & infra cap. 24. num. 5. Ad quintum, quod ludens sub fide sua non iurata, non peccat in Regnis Hispaniæ non soluendo: quia diuæ memo. Carolus V. in Comitijs Mantuæ Carpentariæ siue Madritij anno 1518. vetuit ne luderetur sub fide soluẽdi, etiam ludis licitis, qualis est pilæ, simul irritas declarauit, quascunque promissiones, obligationes & fideiussiones, quæ ad id præstarentur: Quod ipsum esse seruandum etiam in aliis regnis iure communi asserit Adrian. in 4. de Restit. q.12. quod efficaciter vidētur probare præfatus Didacus, qui quum superiora excuderentur, solum quidem erat Reuerendissimus, Segobiensis, nũc autem est Cõsilij Hispaniarum Maximi Præses, in c. Peccatum, de Reg. iur. lib.6. §.4. num.8. licet contra tenuerit idem Adrian. vbi supra q.22. & Castren. de lege pœnal. lib.2. cap.2. corol.3. Nihil tamen prædictus præses ait de iuramẽto soluere, sicut nec nos hic quicquam egeramus, de solo promittente. Nunc autem aimus teneri ad soluendum iurantem, vt prædiximus, posse tamen repetere soluta, instar solum promittentis soluere vsuras, qui eas non tenetur soluere nisi iurauerit, & tunc soluras repetere potest c. Debitores. de Iureiur. & quod vt iurãs soluere vsuras, potest petere absolutionem, antequam soluat, qua obtenta non tenebitur soluere, c.1. de iureiur. Ita iurans soluere in ludo perdita, potest petere absolutionem, qua obtenta non tenebitur soluere.

Septimo, qui facit rei notabilis sponsionem, quæ Italis scommessa, Hispanis Apuesta, Gallis gagemẽt dicitur, per quam spondentes sibi aliquid mutuo promittunt in aliquem euentum incertum præteritum 18

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel futurum, certo sciens, à se assertum esse verum, & id dissimulat, vt alium ad sponsionem inducat, quia dolo de quo supra, in damnum notabile proximi vtitur: qui enim sine dolo eam facit, nõ peccat, quia talis sponsio nulli legi iustitiæ est cõtraria, imo est consona, l. Ad præsens ff. de reb. cred. & l. A Titio ff. de verb. per quam hoc notant Paulus, & Alex. ibi approbati per Iason. & citati per eum ibi, & in dicta l. Ad præsens, licet vt plurimum obuiet libertati. Neque obstat quod Maior in 4. dist. 15. q. 15. & sequent. & Adrian. in 4. de Rest. q. de Ludo, contrarium significare videantur. Tum quia eorum ratio satis examinata idem concludit. Tum quia non dicunt eos, qui sic volunt lucrata, iniustè peccare, sed absolute peccare, quod etiam nos cũ Caiet. quasi fatemur, dicentes id fere semper esse liberalitati contrarium, & ita lucrum sordidum.

Octauo, qui lucratur aliquid notabile ludo etiam licito ab eo qui non potest donare, vel à coacto & grauiter attracto, aut dolo vel fraude non potest donate, vel à coacto & grauiter attracto, aut dolo vel fraudulenter, vt prædictũ est, & non vult illud restituere secũdum omnes. Dixi (Ab eo &c.) Quia secundum veriorem opinionem, quicquid dicat Panor. in d. c. Clerici, & in c. Quia plerique, de Immunit. Eccles. & Gab. vbi supra, nemo lucrifacta in ludo etiam illicito ab eo, qui donare potest, ea quæ perdit absq; metu, dolo, & fraude tenetur restituere, de præcepto, etiam pauperibus, vt saris sentit vterque Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. & explicant Maior. & Adrian. vbi supra, Et Caiet. in summa verb. Ludus. Tum quia nihil accipit contra iustitiam, cum non accipiat inuito domino, qui sine ludo, & cum ludo donare ea poterat. Tum quia, neque quod sponsionibus, sine fraude lucrifit, neque quod emptionibus & venditionibus, in diebus festis, aut locis sacris, quamuis in eo mortaliter delinquatur, est necessario restituendum, quia non obstante illo peccato valent, iuxta gloss. sing. in cap. Decet 5. Cessante de Immunit. eccles. lib. 6. Adde, quod qui tenetur restituere lucrifacta in ludo ab vno, non potest compensare eum perditis eum alio, nec è contrario: cum perditis vero eum vno potest compensare lucrifacta ab eodem, non solum durante eodem ludo, ad cuius vsque finem, nihil censetur lucrifactum, sed etiam in diuersis ludis, etiam si alij sint liciti, & alij illiciti, siue vterque sit habilis ad donandum, siue inhabilis, siue alter habilis, alter inhabilis, quamuis de rigore iuris, in hoc vltimo contrarium dici possit: sed sequimur Syluest. verb. Ludus, quæst. 17. hoc tenentem, ex æquitate, saltem quoad forum conscientiæ, licet arbitrer neminem, qui falsis talis aut chartis aut alias dolo, & fraude lucratur ab alio, compensare posse cum iuste lucrifactis ab eodem. Non enim videtur iustum, vt compensentur cum iuste perditis, quo casu procedat opinio contraria. Addo, quod etiam ministri & inspectores, quibus ludentes ex collatis in medium aliquid conferunt, tenentur restituere, quando lucrans ad id tenetur, alias non; Gab. in 4. dist. 15. q. 13. dub. 6. in fine.

Caput XX. De decimo Præcepto, & consiliis euangelicis.

SVMMARIVM.

Amari se velle amore mortali mortale. nu. 1.
Consilia seruamus, vel non implens, quando peccat mortaliter. nu. 2.
Consilia CHRISTI *præparatione animi seruanda nu. 2.*
Consilium à CHRISTO *statum, non esse tam bonum ac contrarium assereret hæresis, nu 3.*
Consilia contra CHRISTI *an peccet monachus caritate annonæ gaudens, num. 3.*
Peccatum quod non est, omne in Deum potest referri. nu. 3.

CONTRA hoc præceptum eisdẽ modis peccatur, quibus contra sextum, quia vtroq; eadem explicite vel implicite prohibentur. Quare modis peccãdi contra sextum positis in ca. 16. solum addimus quod peccat mortaliter, qui vel quæ deliberate, cupit, vel gaudet amari amore libidinoso mortali, ab alio, vel alia, quanuis non sic amet, quia eõsentit peccato mortali suo aut alieno, iuxta dicta supra c. 11. n. 11. vbi dictum est, quãdo voluntas, vel consensus, in proprium vel alienum peccatum, & delectatio morosa sint mortales, Contra consilia vero euangelica, aut canonica peccat mortaliter, qui ea per contemptum vertim non implet, vel proponit non implere etiam tempore, quo fierent præcepta, vel ait, non esse de se & absolute meliora, quam contraria, vel non licere illa vouere, vel vota seruare, iuxta gl. fin. receptam in c. Qui autem, 10. dist. declaratam ibi per docto. & per Fely. ante & post alios latet in c. 1. de Const. Dixi (Per contemptum) quia regulariter omissio simplex implementi eorum alio tempore quam prædicto licet, §. fin. 4. dist. & §. Quod præcipitur, 14. q. 1. Contemnit autem vere non omnis, qui non implet, sed qui principaliter ideo non implet, quia ea parnifacit, id enim est verus contemptus iuxta Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. declaratum ibi bene per Caiet. & confuse per Fely. in c. Cum quidam, de iureiur. & fere ad verbum, per Archid. in c. Quicunque. 81. dist. & clarius per nos infrà cap. 23. num. 40. Dixi (verum) quia quoad forum conscientiæ, non sufficit præsumptus, ca. Tua de sponsi. licet in multis casibus citatis vbi supra per Fely. præsumatur. Dixi (Proponit, &c.) quia consilia seruanda sunt præparatione animi, se-

1

2

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundum Aug. relatum à Gratiano in c. Paratus. 23. q. 1. & à Tho. 2. 2. q. 124. art. 3. ad 1. & alibi sæpe, hoc est, proposito actuali vel virtuali ad implendi ea in quibus casibus de necessitate salutis existit, vt ibidem de martyrio declarat. Dixi (vel ait &c.) quia qui affirmat statum con-
3 iugalem ex se esse æque bonum, vel præstantiorem cœlibatu, aut re-
gularem religioso, non solum peccat, sed est hæreticus per Scripto-
Tho. 2. sec. q. 152. ar. 4. & q. 184. quia aduersatur illi Matth. 19. Si vis per-
fectus &c. Dixi (De se & absolute) quia dicere secũdum quid, & alio
conuenientiorem esse vitam coniugalem, quam cœlibem, & laicam
quam clericalem, non solum non est hæresis sed catholicum, & pro-
batum à Paulo, vbi Tho. 1. ad Corinth. 7.

Ad quæsitum hic, an religiosus, qui ad tria consilia CHRISTI
castitatis, paupertatis, & obedientiæ se astrinxit, possit iuste gaudere
quod pretium creuerit modiorum tritici, quorum certus numerus a
suo Abbate pro suo annuo victu, cum facultate vendẽdi eos, cum plus
cuerit, conceditur, propter sterilitatem anni vel aliam causam. Resp.
posse. Tum quod perinde potest ipse gaudere illo augmẽto, ac Abbas
augmento, ad suam & suorum sustẽtationem applicatorum, Arg. c.
de stat. Monach. Tum quia quoad administrationem honestam re-
tus ecclesiastici secularis, & regularis, æquiparantur iuxta dicti Arg.
Card. in Clem. 1. de vit. & honest. clerie. Tum quia de omni eo, quod
non est malum culpæ, potest quis bono aliquo fine gaudere, quia om-
ne tale potest in Deum referri, vt resoluit Caiet. 1. sec. q. 100. ar. 10. & q.
8. ar. 3. add. 3. Et caritas tritici non est malum culpæ, sed pœnæ c. Non
omnis. 5. q. 5. & ita potest quis gaudere caritate, quatenus per eam in-
xuriantes victu, vestitu, & venereis refrænantur, & socordes Deo re-
cordantur & omnes ad orationem refugiunt. Tum quia potest quis
gaudere de augmento pretij non gaudendo, imo dolendo de causa
eius, vt gaudemus de passione CHRISTI, quatenus nos redemit, &
dolemus, quatenus eam intulerunt Iudæi. Et nepos beneficium
mortui gaudet de beneficio eius sibi collato, dolens de morte patris
Et filius gaudet de bonis obuenientibus ei per mortem patris, plorans
illam plurimum, Tum quia licite potest quis etiam desiderare mo-
lum pœnæ alicui ob aliquem bonum finem, vt mortem tyranni, quo
Respubl. pace fruatur, Turcarum Principis, quo CHRISTIANA
tranquillentur, vt supra cap. 25. nu. 10. dictum fuit post Alexan.
Thom. & clarius Sot. Quamuis desiderare simpliciter
caritatem tritici, vel gaudere, quod illa euc-
nerit, principaliter vt carius ven-
datur, peccatum
est.

Cap. XXI. de quinque præceptis Ecclesiæ.

SVMMARIVM.

Missam vnam totam non audiens sine vesperis, vt peccat. nu. 1.
Missa quæ pars notabilis, & tantum festo audienda necessario. nu. 2.
Missa omittenda. qua causa iusta. & an interdictum. nu. 3.
Missa ab audienda. qua vidua excusatur, vel laudatur. nu. 4. & 5.
Regis Portugallie exemplo mirabili audiendi missam. nu. 5.
Ioanna Princeps Portugallia mirabilis, & inimitabilis in hoc. nu. 5.
Missam audire sine attentione debita non sufficit. nu. 6 & 8.
Missa ab audienda excusatus an teneatur supplere &c. nu. 7.
Missam tangentes plurimi errores. nu. 9.
Missa & diuinorum cantui nulla lasciua & profana miscenda. nu. 10.
Missam non turbent strepitus, deambulatio, & colloqua profana. nu. 10.

PRæcepta principalia Ecclesiæ sunt quinque, Primum, 1
de missa audienda festis; Secundum, de ieiunãdo certis diebus, Tertium, de soluendis decimis: Quartum, de confitendo semel in anno, Quintum, de communicando in paschate.

Contra horum primum peccat mortaliter, Primo, quicunque di-
serens missam integram die festo sine iusta causa non audit. c. Missas
& c. Omnes fideles, de Consec. dist. 1. etiam si absque vero contemptu
per solam negligẽtiam id facere omittit, quod recte Sylu. verb. Missa
3. q. 1. probat. quicquid post Richar. in quolib. primo q. 10. Angel. dicat
verb. Missa. §. 42. Dixi (quicunque) quia quilibet, cuiuscunq; sit ætatis,
sexus, vel cõditionis, puer, vel senex, mas vel fœmina, Laycus vel cle-
ricus, aut mõnachus, liber aut seruus, eam audire tenetur secundum
communem, quam tenent Richar. vbi suprà, & Cardin. in dicto cap.
Missas, Anton. 2. part. tit. 9. cap. 10. §. 1. Dixi (discretus) ad excludendum
discretione carentem, quales sunt infans, & stultus, argum. cap. Om-
nis, de Pœnit. & Remiss. & Clemen. 1. de Homic. Dixi (Missam) quia
nemo iure communi regulariter tenetur audire de præcepto alia di-
uina officia, etiam vesperas, licet multi iure particulari voti, iuramen-
ti, statuti, beneficij, religionis, vel consuetudinis præscriptæ ad id te-
neantur: qualis consuetudo videri possit introducta in tota fere Gal-
lia, & Nauarra, & aliquot oppidis Castellæ, & Lusitaniæ licet paucis,
quod arbitror fuisse in causa, cur Palud. in 4. dist. 15. dixit teneri omnes
ad audiendum vesperas die festo. Credo tamen prædictas consuetu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dines non obligare ad mortalem culpam, sed solum ad venialem. Tum quia longè laxius, quam auditio missæ seruantur. Tum quia pauci se accusare videntur de illarum fractione tanquàm de mortali,
2 & pauci confiteri ea. Dixi etiam (Missam) & non missas, quia nemo nisi ad vnam missam die festo audiendam obligatur, etiam in die
3 Natiuitatis, in quo tres ab eodem dicuntur, nisi ex voto, præcepto, aut statuto, aut pacto, ad id onus teneatur, quia id sine vlla lege nouum est imponendum, l. Illam. C. de Collat. c. Consuluisti. 2. q. 5. Dixi (totam) quia non sufficit audire defectam aliqua parte notabili, per dictum cap. Missas, ibi, Totas. Notabilis autem pars diffiniendа relinquitur, arbitrio prudentis, cum à iure non diffiniatur argu. l. 1. ff. de fabr. deliber. & apparet talis ea quæ protenditur ab introitu vsque ad epistolam inclusiue, vt in cap. Quando, de Consecra. distinct. 1. non. 20. num. 9. Simul addens, quod ex vna particula principij & finis possit constitui vna notabilis. Et quod legendo per se post missam partem omissam, vel audiendo lectam ab alio, satisfaceret, iuxta auctorem Margar. Confess. vt etiam satisfacit, qui dimidium vnius missæ, & alterum dimidium omissum alterius audit, Maior in 4. distinct. 40. q. 2. Et quod licet nonnullis videatur non satisfacere huic præcepto, eos qui ante benedictionem exeunt per prædictum cap. Missas, quod ea exire verat, contra tamen putamus quoad effectum cuitandi mortalem culpam, nisi cum partem notabilem omittunt, quia parua in omni materia excusat à mortali iuxta citata in cap. 11. num. 4. Dixi (Festo) quia nemo vllo alio die hoc præcepto tenetur, etiam clericus vel monachus, imo neque Episcopus. Quia cap. fin. de Priuil. libro. quod maximè ipsum obligare posset, non dicit, cum teneri, sed quod decere, vt vllo die illam omittat. Nullo (inquam) alio die etiam festiuj & quadragesimæ. Quoniam cap. Solent, de Consecra. distinct. 2. quod maxime in contrarium vrget, sublatum est dissuetudine, aut intelligendum de consilio, vt etiam notant Rosel. verb. Missa. §. 12. Syluest. verb. Missa 2. quæstio. 1. § Dicitur tertio. Quamuis plurimum decear, vt audiat eam, quicunque id commode facere potest tempore tam sancto, tamque sacris D. N. IESV CHRISTI, qui in ea reliter offertur mysteriis dedicato. Diximus (sine iusta causa) quia eam ea licite secundum omnes omittitur, qualis est illa, ob quam non potest audire absque graui damno animæ, corporis, honoris, bonorum propriorum, vel proximi argum. l. Nepos Proculo. ff. de verb. signif. Qualem habent etiam excommunicati & interdicti, licet absolutionem procurare neglexerint, quanuis enim illam, quam consequi possunt, negligendo procurare, peccent; non tamen peccant non audiendo missam, quam iure nequeunt audire argum. cap. Quia diuersitatem de concess. præb. Nec obstat cap. fin. de elect. quatenus habet.

Non potentibus eligere sine licentia, nec procurantibus eam, currere tempus electioni præfixum: quia est diuersa ratio, vt ibidem vtrobique notatur. Talem habent etiam infirmus, & eius minister, qui sine salutis damno, eam audire nequeunt. Nutrices item quæ sine periculo, eos quos lactant relinquere non possunt. Illi etiam qui-
bus est impedimento aliquod graue negocium. Illi etiam qui ratione sui officij exire prohibentur, quales sunt aliqui arcium custodes, & domini & eorum consultores, qui tempore missæ negotiis moram non patientibus impediuntur. Iter facientes quoque qui audiendo missam socios necessarios amitterent, Et pauperes, qui cum velitus, sine quibus absque notabili pudore eam audire non valent secundum Communem, quam Sylu. vbi suprà quæst. 2. explicat, quanuis non adeo aperte. Interdictum autem generale non excusat eum, qui iure communi, aut priuilegio speciali eam illius tempore audire potest, de quibus sunt clerici etiam primæ tonsuræ secundam opinionem Ioan. And. in c. fi. de Sent. excommunicationis lib. 6. receptam per totam Hispaniam, sed non per Galliam, quæ contrariam, Arch. tempore nostro seruabat. Vidua item quæ iuxta regionis consuetudinem post mortem mariti domi se continens, eam non audit per dimidiatum, vel integrum mensem: sed non, quæ per plures menses, vel annum non audit Sylu. vbi suprà, quod ipsum tenet S. Ant. 2. part. tit. 9. cap. 10. §. 2. Sed contra seruat insignis quædam Hispaniæ prouincia, in qua nobiliores viduæ toto vno anno de consuetudine domi se continẽt, & non audiunt eam. Rogatus dicere, an id liceat? 4
dico, difficile defendi posse eiusmodi consuetudinẽ non valere; modo ad alia non egrediantur. Tum quia predicti fatentur, valere consuetudinem continẽdi se sic, quindecim, vel triginta diebus: & eadem ratione coguntur probare consuetudinem continẽdi se per 40. 50. 60. &c. dies, & consequenter per sex menses & annum totum, Cum lex de audienda semel in anno missa, aut in duobus, aut in sex mensibus, non sit magis naturalis vel diuina positiua, quam lex de audienda semel intra quindecim vel triginta dies. Tum quia negari non potest, posse ferri legem, quæ aliqua iusta de causa præceptum hoc relaxaret aliquibus, ad semestre vel annum, & consequenter concedendum est idem fieri posse consuetudine, Cum quicquid induci potest humana lege possit & consuetudine. l. De quibus. ff. de leg. & c. fin. de Consuet. l. 9 endictor. §. Si constat, ff. Commun. præd. & hæc causa videtur iusta in terris, in quibus facile de viduis male præsumitur. Secundo, dico iuuare magnam futuram viduam, quæ hac consuetudine posthabita, imitaretur nobiles illas & gloriosas Martham, & Magdalenam Lazari sancti sorores, in eo, quod; vt illæ non obstante luctu, quo frater recens mortuum lugebant, egressæ fuerunt ad excipiendum D.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IESVM adhuc mortalem, ita ipsa exiret, ad videndum eum iam immortalem, & gloriosissimum in sacramento exantem, & exorandos vt sicut Lazarum è sepulchro eduxit, sic sui mariti animam à purgatorio (si in illo est) educat. Et dignior haberetur illa quę imitaretur duas illarum regionum, quæ vadunt ad Ecclesiam singulis totius primi anni viduitatis diebus, exoraturæ Deum pro suis maritis & in modio missæ panem & ceram pro illis oblaturæ. Illa item, quæ imitatur altissimos eosdemque potentissimos & Christianissimos Lusitaniæ Reges nostros Ioannem huius nominis tertium & Catharinā huius nominis primā, quos admirabilis cultus & amoris erga Deum exemplo vidimus audire publicè missam pontificalem, & vesperas cū concione dici Epiphaniæ anni 1564. qui erat tertius dies à lamentabilissimo illo funeris Principis, imo Principum floris eorum vnici filij & omnium Regnorum & statuum suorū vnici hæredis, recēque matrimonio coniuncti incomparabili Principi Ioannæ illius nunquam satis laudati Caroli V. filiæ, & gloriosissimi Philippi II. Regis Catholici sorori, Ioānæ (inquam) illi Principi & dominæ nostræ, quæ in illo lamentabili casu præsertim in dissimulanda morte, quam ciuitatis magnanimitatem, prudentiam & constantiam adhuc adolescentes magnanimitatem, prudentiam & constantiam adhuc adolescentes totis viginti diebus ab eius morte, ad suum vsque fœlicissimū partum monstrauit, religionem quidem, quod sola in cubiculo secretiori, diuinæ voluntati suam omnino subiiciens, ne ab orando pro tanto coniuge tanta perturbatio retraheret, præsentiæ diuinæ contemplatione illam mitigabat: amorem vero erga coniugem, quod quocūque temporis momento vacabat, in profusissimas ac inexplebiles soluebatur lachrymas: Pietatem erga soceros, quod ipsis verbo, gestu, & habitu, summum suum dolorem de tanti & tam dilecti filij morte concepti, pro maximo nepotis habendi desiderio dissimulantibus se confformabat, dissimulando contra omnem coniugalem affectum summum illum, quo excruciabatur dolorem ex omnium dilectissimi mate manantem, & redundantem, & nulli vel charissimæ ministræ illum aperiendo: & soceros simul vel singularim ad se consolandum frequenter aduentantes, eisdem vultu & gestibus quos gerebant excipiendo, & ridentibus, festáque veste ornatis arridendo, festáque veste ornando, nulla interim de tanto Principe tantóque coniuge apud eos, vel vllos alios facta mentione, etiam intra suum secretissimum cubile, intra quod clausum nullis lachrymis, nullis ad Deum precibus parcebat, donec soceri moniti, quod se, sine vlla tamen voce querula, fere interimebat, accederent consolaturi eam, quæ vultu spem

spem simulans, altum premebat corde dolorem. Quæ omnia nunquam nec visa, nec lecta, nec audita fuisse arbitror ante illam, cui maximo, eodemque diuino sapientiæ, consilij, fortitudinis, & pietatis dono ea præstare contigit.

Tertio, dico quod Episcopus regionis vbi talis consuetudo seruatur, sem se dignam faciet, si suis suorumque parochorum cōcionibus finaliter populo suo vt illa penitus aboleatur, aut saltem ad octo vel quindecim dies restringatur, vel id de illius consensu in synodo statuatur. Non enim ausim asserere, quicquid alij dicant, posse ipsum ex abrupto suo præcepto eam iuste laicis inuitis tollere. Caueant autem prædictæ viduæ, ne suam intra domum inclusionem ob vanam mundi gloriam principaliter patiantur, cum eam in suorum suique mariti peccatorum pœnitentiam offerre debeant, non minus, imo piusquam in ecclesia pro eis orādo. Caueant item, ne illud extendant vltra hanc conditionis viduas arg. c. Quæ contra mores 8. dist. Excusatur etiam nupta, quæ sine magno mariti scandalo missæ interesse non potest arg. c. Volnit 33. q. 5. Non dixi ramen (in sua parochia) quia sanctificat audiendo extra illam etiam in aliquo oratorio vel sacello, modo id non faciat ob contemptum eius vel parochi c. 2. de Paroch. Ex quo ibi à contrario sensu Pan. id colligit siue id faciat iusta de causa, quia proprius parochus est concubinarius, excommunicatus denūciatus, aut suspensus ab ordinibus, aut vt deuotius ibi audiat, aut vt illic simul audiat missam & concionem, aut vtiliorem concionem. Sic sine illa, modo sine contēptu prædicto. Tum per prædictum c. 2. Tum quia cōsuetudo generalis tolerata id videtur habere. adeo quidem quod secundum Sylu. vbi sup. §. 1. Episcopus suis subditis contrarium præcipere non potest: quia consuetudo est generalis, & vt Episcopus non potest tollere nec restringere ius cōmune arg. c. Inferior 21. dist. sic nec generalem totius orbis consuetudinem, quæ vim eandem habet l. De quibus ff. de leg. & ita excommunicatio, quam contra eam ferret, esset nulla arg. c. 1. de sent. & re iud. secundum S. Ant. & Syl. vbi sup. 4. 2. Tum quia Leo decimus in breui cōrento in supplemento primi, cōcess. 90. præter alia sic statuit. Authoritate Apostolica tenore præsentium notum facimus, omnes CHRISTI fideles vtriusque sexus, qui non contempto proprio sacerdote parochiali, in ecclesiis fratrum ordinum mendicantium dominicis & aliis festiuis diebus missas audiunt, satisfacere præcepto Ecclesiæ, de missa audienda, nec in aliquam labem peccati mortalis pœnamue propterea incurrere. Nec obstat concil. Triden. sess. 24. c. 4. de refor. quatenus habet teneri quem ad audiendam concionem in parochia sua si commode potest, quia non agit de missa sed de concione. Non obstat etiam decretum, de Obser. & Euit. in celeb. Miss. sess. 22. quatenus habet vt Episcopi

Universidad de Deusto
Biblioteca

moneant populum, vt frequenter saltem dominicis & solemnioribus festis ad suas parochias accedant, quia non ait, vt iubeant, neque qui teneri, sed solum vt moneát, quod non parit necessitatem 4. fin. 4. & 5. Quod præcipitur 14. q.1. Obstat tamen fortiter id quod ibi traditur, posse Episcopum authoritate Apostolica iubere circa hoc vt opportuna, nisi respõdeatur non videri debere opportunum vt cessetur dalo tot laycorum, & monachorum tam generalis consuetudo, quam etiã in vrbe seruari videmus, tollatur. Præsertim quod fœl. rec. Paul. in Bulla motus proprij lata mense Iulio anni 1567. declarauit audientes missas festis in monasteriis mendicantium satisfacere huic præcepto. Cuius Bullæ tenor cum moderatione quam ipsemet dicitur adhibuisse si publicetur interea, ponetur in fine c. 27.

6 Secũdo, Peccat mortaliter, qui missam quidem die festo audit, sed intendit animum ita, quæ attentioni necessario debitæ repugnant in aliqua eius parte notabili colloquendo, pingendo, scribendo, dormiendo, & alia huiusmodi faciendo, secundum mentem Ang. verb. Feriæ §. 41. Sylu. verb. Missa 2. q. 6. Caiet. in summa, Festorum violatio. Non tamen tenendum est illud S. Ant. vbi sup. scilicet, eum, qui ecclesiam adit, principaliter, ad videndum, aut alloquendum fœminã præsentem, aut ob aliud quoduis illicitum, non satisfacere huic præcepto. Tum quia potest quis malo fine ecclesiam adire & bene in ea missam audire. Tum quia præsupponit opere malo præsertim mortali non posse adimpleri præceptum, quod esse falsum late probauimus in 7 d.c. Quando not. 20. n. 15. & tangimus sup. c. 11. nu. 13. Et quamuis nonnulli dicant peccare mortaliter eum qui iusta de causa die festo audiẽda missa excusatur si nulla prece saltem mentali id supplet, quo Deum tanquam dominum, & creatorem reuereatur, & super omnia diligat, quod sentit Scot. in 3. dist. 9. & 17. q. vnica, & Ang. verb. Feriæ 46. inoti eo, quod omnis Christianus iure diuino tempore aliquo ad orandum, sub pœna peccati mortalis tenetur, vt in c. Quando num. 2. not. 1. de consec. dist. 1. probauimus, & quod hoc Ecclesia fieri decreuit dominicis, & festis diebus, quando missa auditur, non tamen videtur hoc tenendum. Tum quia iustum impedimẽtum ab obligatione precepti de missa audiẽda nos eximit. Tum per adducta ab Adriano in 4. de satisf. q. Quæritur, sub fin. & sup. à nobis c. 13. n. 2. Tum quia beer. lectio Dei super omnia, sit finis huiusmodi præcepti, vt ipse dicunt, non tamen eo præcipitur, quia finis præcepti, non est in præcepto, et post Tho. 1. 2. q. 100. ar. 9. & 10. latius tradimus in Apolog. lib. de Rom. Eccles. q. 1. mon. 73. n. 2.

8 Tertio, Qui audiẽs missam ex præcepto, priuatas, vel publicas preces ita recitat, vt missæ auditioni, necessariam attentionem non adhibeat secũdum omnes. Nec quoad hoc refert an preces sint debitæ iure

communi, voto, pœnitentia, vel alias, an vero voluntariæ. Nam quicquid dicant Ang. verb. Feriæ §. 42. Gab. Maior. Caiet. & alij multi, quos in d. Reper. c. Quãdo not. 19. n. 179. citauimus, vera resolutio est quam ibi dedimus, scilicet, Posse quem eodem tempore satisfacere præcepto de audienda missa, & de dicendis horis canonicis, aut aliis votis, iuxta. vel in pœnitentiam iniunctis, modo non adeo vni rei intendat, vt alteri necessariam attentionem non adhibeat: Quod fieri potest, cum nemo teneatur ex præcepto audire, & minus intelligere verba sacerdotis, quia satis est vel ex longinquo missanti adesse, & surgendo, genua flectendo, vel alias actualiter vel virtualiter exoptare, vt sacerdos, qui pro omnibus loquitur, orat, & sacrificat, à Deo exaudiatur, quod facile facere potest, etiam horis canonicis necessariam attentionem adhibendo, præsertim quando horas, & preces prædictas tunc temporis recitat, quo nec audire nec intelligere sacerdotem potest, vel quia longius abest, vel quia submisse & secreto sacerdos loquitur, vel audiens surdus est, vel ob alia similia. Quare contrariæ opinioni debita subtrahitur, adeo quod si eam neutri rei adhiberet, neutri satisfaceret iuxta illud Gloss. l. Nemo C. de Assess.

Qui binos Lepores una sectabitur hora,
Vno quandoque, & quandoque carebit utroque.

9 Quarto, qui dominus, pater, vel herus notabiliter negligendo vel in operã, quæ differri poterant occupando seruum: filium vel famulam, est causa, ne die festo missam audiat arg. c. Duo 23. q. 4. & c. fin. de Iudæ. Nec ferenda videtur consuetudo illa, qua nobiles puellæ, nundum ad missam, nec ad concionem antequam nubant egrediuntur, neque fi ad alia nuptiarum vel ludorũ festa ducantur, aut fenestræ eis permittantur. Quamuis excusentur, si à parentibus prohibeantur Ang. verb. Feriæ §. 42. & Syl. verb. Missa q. 2. sed non illi, nisi saltem aliquot solẽnioribus festis missas eis domi, vel foris permittant. Quando autem filia adolescens excusatur, etiam mater, quæ ad illam custodiendum domi remanet excusabitur arg. c. Accessorium de Reg. Iur. lib. 6. cum ibi citatis. Ad noue hic quæritum. Respon. Fœminas non excusari ab audienda missa festo, ob menstrua, quæ illis contingunt, nisi debilitas alia in id sufficiens eis accedat, arg. c. Ad eius 5. distin. & c. 1. de Purific. post partum.

10 Quinto, qui dicit in missa non offerri idem sacrificiũ incruentum, quod in cruce fuit oblatum cruentum Cõcil. Triden. sess. 22. c. 1. aut in missa non offerri verum & proprium sacrificium aut quod offerri in ea sacrificium non est aliud quam nobis CHRISTVM ad manducandum dari ibidem can. 1. Aut CHRISTVM non fecisse sacerdotes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostolos per illa verba: Hoc facite &c. can. 2. Aut missæ sacrificium tãtum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti: Neque pro viuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus & aliis necessitatibus offerri debere, can. 3. aut blasphemiam irrogari CHRISTI sacrificio in cruce peracto, per missæ sacrificium, aut illi per hoc derogari can. 4. Aut impostturam esse missas celebrare in honorem sanctorũ, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda can. 5. Aut canonem missæ, errores continere, can. 6. Aut cæremonias & vestes missę esse malas, can. 7. Aut missas, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illiciras esse can. 8. Aut quod nihil submissa voce dicendum sit in missa. Aut lingua tantum vulgari eam celebrari debere. Aut aquam non miscendam esse vino in calice offerendo can. 9. Aut non esse optimum omnium pro animabus purgatorij suffragium, in eod. concil. sess. 25. in princip.

Idem Concilium sess. 22. in decret. de observã. & euit. in celeb. miss. iussit, vt iubeant Episcopi, ne fiat vlla conuentio super dicendarum missarum mercede, neque in missis nouis offeratur quicquam magis coactè quam sponte. Quodque nulla missa dicatur extrà ecclesiã, aut oratorium ab ordinario visitãdum, Quodque nullus presbyter notorie criminosus eam dicat, nec diuinis officiis intersit. Quodque nullo cantio lasciua vel profana misceatur cantui, etiam organico, nec in ea fiant cæremoniæ inusitatæ, nec cum superstitioso candelarũ numero. Quodque non fiant in Ecclesia actiones, & colloquia vana, vel profana, deambulationes, strepitus, clamores. Idem Concilium sess. 24. c. 4. de Refor. iubet Ordinariis, vt moneant teneri parochianos ire ad audiendam concionem in suis parochiis, quoties cõmode poterunt.

De Præcepto secundo Ecclesiæ
De ieiunando.

SVMMARIVM.

Ieiunia determinantia ius naturale omnia iuris humani, n. 11. & 12.
Ieiunium non frangit potus, nec medicina nec præguſtatio, n. 13.
Ieiunium bina comestio, & collatio matutina frangit, nu. 14. & 15.
Ieiunia quæ cibi vetiti, num 15.
Ieiunio à seruando triplex causa, quos excuset, nu 16.
Ieiunio liberat bonum etiam mercede sic exercitum, nu 17.
Ieiunium, quæ peregrinatio, & cum vxore discordia tollit, nu. 18. & 19.
Ieiunium, quæ causa tantum putatiua & dubia tollit, nu. 20.

Ieiunia cuiuscunque etiam Episcopus, & alij prælati sic dispensant, nu 21. & 22.
Præceptum Ecclesiæ totum, aut pro parte qua potest seruandum, nu. 21.
Ieiunio non omnis soluens potest edere carnes, nu. 23.
Ieiunium ad frangendum quis inuitans peccat, nu 24. & 25.
Peccatum quando non est inuitare ad actum, qui peccatum est, nu. 25.
Ieiunij die quis ministrans cibos peccat nu. 26.
Ieiunare quis licet edat mane, teneatur, nu. 27.
Ieiunium frangit præueniens horam, sed non vesperas aut nonam, nu. 27.
Ieiunat famulus sed nemo die Dominica, nu. 27.

COntra hoc 2. præceptum de ieiunando mortaliter peccat, primo 11
qui qualemcunque cibum, quocunque tempore sumit, credens eum vltro deuictum iri carnis aliqua grandi tentatione, quia frangit ius naturale, quo quis tenetur tali casu à tali cibo abstinere siue ieunare ex mente Tho. recep. 2. sec. q. 147. ar. 3. Quod castitatis cultores & eius contemptores alta mente reponant. Dixi (Deuictum iri) quia non sufficit credere se tentatum iri etiam grauiter, modo speret gratia Dei non se consensurum illi iuxta dicta sup. c. 16. n. 7. & 8.

Secundo, qui die ieiunij præcepti ab Ecclesia à media nocte in mediam noctem vescitur pluries quam semel tantum cibis vetitis sine causa iusta vera vel putatiua, aut dispensatione, quod asserit Th. 2. sec. q. 147. ar. 4. & Caiet. ibidem efficaciter probat & Th. cum cõmuni in 4. dist. n. 5. & Innoc. cum communi in Rub. de obser. ieiunij. Nec obstat, quod nulla lex Pontificia, vel cõciliaris statuat ieiunia, per verba præceptiua, quia tota Ecclesia id pro præcepto accepit, vt significat, S. Hieron. in c. Vtinam 76. dist. & S. Apollonius in c. Ieiunia de Cons. dist. 3. Dixi (Die ieiunij præcepti) Tum ad excludendum tantum cõsultum, Tum ad significandum esse aliquos dies ad id designatos, scilicet, totam quadragesimam & quemlibet eius diem, & quatuor anni tempora, quæ ex tota 76. dist. colligitur esse feriam quartam, sextã, & Sabbatum immediate sequentes, Pẽtecosten, Exaltationem Crucis, S. Luciæ & diem Cinerũ, iuxta illud vulgatum, Post Pen. cru. Lu. Ci. (id est) post Pentecosten, post Crucem, post Luciam & post cineres: & dies vigiliarum à iure communi, aut particulari præceptarum. Porro Leo Decimus in quodam Breui misso ad Legatum Hispaniæ statuit, vt quo anno Vigilia S. Ioannis incideret die Corporis CHRISTI, pridie illius ieiunetur, scilicet feria quarta, & non quinta illi sacra. An vero vouês ieiunare omni feria sexta vel sabbato, possit vesci carne, & non ieiunare die Natalis Domini tali die incidẽte? Resp. quod nõ per c. fi. de obser. ieiun. Dixi (ab Ecclesia) ad significãdum omnia ieiunia Christianorum esse instituta iure humano & nulla diuino, nec naturali, vel positiuo. Nã & si quadragesimæ ieiunij, antiquitate & forte præfigu- 12

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione præstet, arctiusque sit ob id seruandum, iuxta S. Thom. vbi supra art. 8. n. & nonnulli, de quibus est ille Frãciscanus, vir plane pius & eloquens Tholosas, qui encomium quadragesimæ aduersus lutheranos scripsit, iuris diuini illud esse asserant, vere tamen iuris humani est, secundum communem, quam confirmauimus in ea. Quadragesima & Consec. dist. 1. Dixi (à media nocte &c.) quia ieiunium ecclesiasticum à media nocte priori in mediam sequẽtem durat iuxta diffinitionem I. More Romano ff. de feriis secundum omnium sententiam. Nam ea De esu carnium de Consec. dist. 3. quod contrarium significare videtur alicui potest, de consilio loquitur iuxta gloss. suam vt ibidem dixi-
13 mus. Dixi (vescitur) quia licet bibere sæpius vinum aut aquam immo vescendum, & mane & vespere iuxta Tho. receptum in d. q. 147. ar. 6. pulchra ratione id asserentem, quamuis ad sustentãdum se & famem sedandam biberet, quicquid aliqui sine textu, & ratione ad id adducta dicant. Esto quod venialiter peccaret qui cœpta & nondum finita digestione biberet, non quidem quod ieiunium frangat, sed quia actum inordinatũ agit, nisi iusta causa puta charitatis, pacis, societatis, fidei aut alia similis eũ reformaret, vt etiam Caiet. ait in d. ar. 6. Dixi etiam (vescitur) ad excludendos eos, qui aliquid præsumunt causa medicinæ, aut causa præguſtandi cibos dominorum vel infirmorum, quibus inseruiunt etiam mane, & etiam si cibi præguſtandi, sint oua vel casnes, & etiam in quadragesima, quia non in cibum illud sumunt, sed in
14 medicinam, vel vt ex debito officio suis dominis seruiant, nec propter hoc à ieiunio excusantur. Idem dicendum, de iis, quos inter comedendum legere oportet, quia possunt præsumere aliquid, cum ad finem lectionis dilata, secundum omnes, & idem de iis, qui vespertino symbolo, seu collatione die qua ieiunant vtuntur comedendo aliquid solius fructus, vel panis, vel vtriusque iuxta morem regionis, modo ne tantum sumatur, vt ieiunium defraudetur, non tamen vt ait Innocent. in dict. Rubr. ne potus noceat, quod etiam extante consuetudine fieri potest, sed etiam si ad sustentandam matrem edatur, & quamuis non bibatur iuxta mentem Innocentij & Panormitani, & Cõmunis in dict. Rubr. de Obseru. ieiunij explicatum à Caietan. in summa verb. ieiunium, & melius 2. sec. q. 147. ar. 6. & nos probauimus in d. c. Solent, de Consecrat. distinct. 1. ea præsertim ratione, quod cum omnia ieiunia sint, vt prædiximus, iure humano introducta, possunt consuetudine rationabili præscripta duriora, vel blandiora fieri arg. c. fin. de Consecrat. quicquid aliqui dicant. Non licet tamen vti mane collatione vsitata vesperi, & prandium in vesperum differre iuxta Caietan. vbi supra, & merito: quia illa non fit mediocra causa, nec fieri potest ratione illius consuetudinis, quia nullibi talis, & consuetudo quæ contra ius est, non est amplificanda ex dimi-

dientiam, de Decim. & c. Odia de Reg. iur. lib. 6. quamuis causa mediocris, debilitatis complexionis, vel necessitatis aliqua necessaria agendi iuste, id fieri posset. Dixi (pluries quam semel) quia vnica comestio 15
est de essentia ieunij, nisi quatenus consuetudo aliquam paruam, de qua proxime dictum est, permittit. Quare qui à facta cœna de mensa surrexit, voluntate amplius non comedendi, & postea redit ad eam, & comedit, videtur frangere ieiunium secundum Archid. in c. Non licet, de Consec. dist. 1. pro quo faciunt ea quæ de iteratione actus dixi-mus late supra cap. 6. num. 16. Idem videtur de illo, qui facta meridie cœna sub noctem symbolo seu collatione notabiliter immoderate vtitur (quod frequenter fit in vigilia Natalis Domini præsertim in Lusitania, vbi multa ex saccaro confecta, & condita propinantur, quo tempore fraudatur ieiunium) & admittit veram cœnam nomine collationis tectam seu palliatam arg. cap. 2. iuncta gloss. de Consuet. lib. 6. Sola autem secunda Comestio peccatum est non vlterior, quia alia sola ieiunium frangit secundum Durandum in 4. distin. 16. quem sequuntur recte Angel. vbi supra §. 22. & Sylvest. verb. ieiunium quæst. 8. & dicto 4. quicquid disputet Maior in dicta distinct. 15. quæst. 6. modo in terra, vel vlteriori non edantur cibi vetiti, quia quoties quis edit illos, toties mortaliter peccat secundum omnes. Dixi (Vel cibis vetitis) quia etiam vnica illorum comestione frangitur ieiunium, secundum omnes. Cibi autem vetiti sunt carnes quales non sunt limaces. Maior vbi supra. Oua, & lacticinia in quadragesima cap. Denique 4. distinct. in aliis autem solum carnes iure communi, vt sentit Thom. vbi supra art. final. quamuis nemo id satis declaret: quod in vrbe seruari videmus, quamuis in Hispania & bona parte Galliarum omnia exiguntur. In omnibus tamen ieiuniis seruanda est consuetudo quadraginta annorum comedendi oua, & lacticinia arg. cap. fin. de consuet. & l. 2. C. Quæ sit longa consuetudo, licet in orbe nouo & terris nouæ repertis & aliis in quibus nondum est talis consuetudo, seruandum sit præfatum ius commune. Dixi (Sine causa iusta) quia illa secundum omnes excusat. Omnis autem iusta reducitur ad 16
vnam ex tribus, scilicet impotentiam, necessitatem, & maius bonum, secundum Thom. vbi ar. 4. explicatum à Caietan. in summa verb. Ieiunium cap. 3.

Prima, videlicet impotentia eximit ab hac lege pueros vsque ad annum, secundum eundẽ Thom. ibidem expedit tamen eis ieiunio assuescere, & ob aliquam vrgentem necessitatem ad id compelli possunt arg. c. 4. Ionæ. Hæc eadem etiam eximit senes sexagenarios secundum communem licet Thom. mh. l'de hoc dicat & merito, quia vt ibi aut Caiet. alij aliis citius fiũt ad id impotentes. & ideo arbitrio prudentis, aut superioris id relinquendum est, arg. l. 1. ff. de iure delib. c. De

Universidad de Deusto
Biblioteca

causis de offic.deleg.Equidem ego, gratia Deo, octuagesimum annum agens, perinde possum ieiunare, ac cum agerem sexagesimum, imo,& quinquagesimum. Eadem etiam mulieres grauidas, & ueteces excusat,quippe quas non solum sibi sed etiã aliis edere oportet, & ita vna comestio eis non sufficit Gab.in 4.distinct.16.ar.1.not.4. D. in fine, imo peccarent, nisi ita robustæ essent, vt vna comestione sibi & infantibus sufficere possent Caietan.in d. ar.4. Eadem etiam excusat pauperes non valentes quærere sibi cibum ad vnicam comestionem sufficientem, non tamen alios Palud.in 4 distinct.15.quæst.4 ar.2.conclus.3. Eadem excusat infirmos non valentes, vel non debentes simul tantum comedere, quantum eorum sãlui sufficiat.Eos item, qui ita infirma sunt complexione, vt vacuo stomacho capitis dolorem, vel vertiginem patiantur, aut tota nocte calere vel dormire nequeant Caietan.vbi supra. Secunda causa, scilicet necessitas, excusat quem à ieiunando, quoties oportet facere ipsum aliquid impatibile illi, ad vitæ, aut sui status decori conseruationem necessariam, aut ad vitandum damnum aliquod notabile, aut lucrandum aliquid, quod raro lucrifieri potest. Et omnis alia necessitas, quæ à festo seruanda excusat, vt vbi supra addit Caietan. Pro quo facit cap.Licet, de feriis. Non tamen illa sola, nostro iudicio, excusat, Excusatur enim à ieiunio faber ferrarius, Carpentarius, Agricola, & quilibet alius operarius, qui aliter quam assiduo suo labore non potest se aut suam familiam sustentare, aut collocare suas filias, aut studiis filiorum necessaria suppeditare, nec sibi nec suis, ad cultum decentem necessaria comparare, vt ait idem vbi supra ar.3. Qui tamen ab obseruantia festis non excusarentur.Vnde sequitur illud Eugenij iiij.non tam priuilegium esse, quam iuris communis declarationem, opifices suas artes exercentes,aut colonos,colẽdis, serendisq; agris, aut aliis operam dantes,siue sint diuites siue pauperes,ad ieiunia sub peccato mortali non teneri: & à confessariis absolui posse consulendo illis, vt in eleemosynis aliisque piis operibus occupentur. Rosel.verb. ieiunium §.19.Sylvest.eod.verb.q.3. quia nullus eorum, qui operi laborioso incumbunt, vt plurimũ tam diues est,qui suo labore ad aliquid expetendum non indigeat.Et à fortiori excusatur,qui ieiunando,non posset ad suam, aut aliorum salutem spiritualem vel corporalem necessaria efficere,veluti concionari ex officio,aut obedientia,verbo, aut scripto docere, aut confessiones audire,secundum Caiet. vbi supra ar. 3. & in summa verb. Ieiunium c. 3. Eadem causa excusat eos qui ieiunando, suo officio,vt par est,fungi nequeunt,quia vt ieiunium opera necessaria non impedit,sic nec obligationis,& consequenter excusatur negotium iter facturus,saltẽ pedes, & maritus, qui vxori suæ reddere debitum aliter non potest, & vxor, quæ ieiunando marito suo placere nequit.

nequit.Tertia causa,scilicet maius bonum, excusat eos, qui non possunt ieiunando sanctioribus, & melioribus operibus vacare, quibus non ieiunando vacarent, Arg.c.Non mediocriter de Consec.distin.5. qualia sunt opera misericordiæ spiritualia & corporalia, quæ sitapte natura sunt actus misericordiæ,quæ est virtus præstãtior abstinentia, cuius actus est ieiunium, iuxta Caiet.vbi supra arr. 2. Qui tamen, & Sylvest.limitant hoc procedere in eis tantum, qui sine aliqua mercede ob solam charitatem faciunt, & non in aliis qui ob mercedem id faciunt absque alia ad id obligatione voti, obedientiæ, aut beneficij, quod verum est,cum id faciunt principaliter vt se à ieiunio excusent, arg.l.& qui data opera.ff. Ex quib. caus. maior. Nam si principaliter causa se sustentandi,vel misericordiæ vel cultus Dei,& minus principaliter propter mercedem id facerent, ab eo excusarentur. Quoniam id quod principaliter intẽditur,debet attendi.l. Si quis nec causam ff. de reb.Cred.& alia,quæ supra cap.17.nu.208.adducuntur.Vnde sequitur solam peregrinationem veluntariam non esse iustam causam excusandi,nisi cum propter personæ auctoritatem aliorum deuotionem auget ieiunando, & peregrinari nequit, aut cum ardor deuotionis ex quo procedit efficit, vt salubrior sit animæ quam ieiuniũ iuxta Caiet. 2.sec.q.147.art.3.& in summa verb.Ieiunium, cas. 3. Dixi (voluntaria) 18
quia secus esset,quando est vota, præcepta,vel iniuncta in pœnitentiam, & differri commode non potest,eo quod tempus implendi accedit.& socij,qui tunc ad id se offerunt necessarij,postea deerunt iuxta Gab.in 4.distin.15.quæst.3.art.1.not.4. F. Si autem vtrumque commode facere potest, non excusat, vt recte annotat Sylvest. verb. Ieiunium, quæst. 9.§.2. Quod si quis dubitat, an opus pium, & voluntarium,quod intendit,excuset ab obligatione ieiunandi, consulat superiorem,qui secularibus est Episcopus,& monachis prælatus, si facile potest adire, alioqui, procpiscopus, vel parochus, quorum dicto acquiescat secundum Caietanum vbi supra.

Excusatur etiam vxor à ieiuniis voluntariæ votis, si maritus repugnat, cap.Manifestum & cap.noluit 33.quæst.5. non autem quoad ieiunia Ecclesiæ, nisi cum ex ipsius ieiunio, inter ipsam, & maritum notabilis discordia aut odium, aut scandalum, rixa, percussio, aut blasphemia, consequeretur, iuxta Sylvest. vbi supra: quia Deo gratius est conseruare pacem, & impedire prædicta mala, quam ieiunare secundum eundem dicentem in alia opera pia, eiusmodi ieiunia auctoritate superioris commutari debere, quod magis esse consilij quam præcepti nobis per prædicta videtur. Dixi (sine causa vera vel 19
Putarius)quia si quis bona fide credit sibi iustam ad non ieiunandum causam esse, & ob id non ieiunat, non peccat, saltem mortaliter secundum Paludanum in 4.distinct.15.quæst.4.ar.1.S.Anton.2,par.tit.6. 20

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.2.ante §.Sylueſt.verb. Ieiunium quæſt.8.& Caiet. in Summa eod. verb.& in 2.ſec.quæſt.147.art.3.Illi tamen qui dubitat an ſine notabili damno ſuæ ſalutis ieiunare poſſit, confeſſarius conſulere debet, vt experiatur: & ſi per id cognouerit eſſe ſibi notabiliter nociuum, ſuadere à ieiunando ceſſare poterit, & ſi adhuc dubitauerit, ad ſuperiorem pro diſpenſatione confugiat, qui vero hoc noluerit facere, non eſt abſoluendus, quia non eſt ſatis contritus, cum videatur nolle parere eccleſiæ iuxta Sanct. Anton. in deciſ. quarundam quæſt. Pro quo facit cap. Ad audientiam de homicid.& cap. Iuuenis de ſpon. Qui autem non poteſt ieiunare totam quadrageſimam, ſed poteſt bis vel

21 ter in hebdomada, tenetur id facere, eoque ſatisfacit præcepto Caet. in ſumma. A ieiun. excuſ. & 2. ſec.quæſt.147.art.6. Dixi(aut ſine diſpenſatione) quia illa excuſat ſecundum omnes, ſolus autem Papa circa ieiunia generalia diſpenſat abſolute ne quis ieiunij legre tenea-tur,vel non illis aut illis diebus,arg. Clem.Ne Romani, de Elect.cap. Ex inſinuatione,de Appell.Singulariter tamen cum illo,aut illo vel de cauſa,ne illo aut illo die ieiunet, etiam Epiſcopus videtur poſſe diſpenſare,imo & eo abſente Parochus, & quilibet Prælatus, cum ſuis religioſis iux. Sanct.Thom. in 4.diſtinct.15.quæſt.3. art.2. ad vltim. & ſentit.2.ſec.in d.quæſt.147.ar.4.quem ibidem Caietan.ſequitur. Tum quia licet hoc iure expreſſo probari nequiret, ſatis tamen neceſſitatibus quotidie occurrentibus perſuaderetur, Tum quia tam frequenter Sedes Apoſtolica conſuli non poteſt. Tum quia videtur receptum conſuetudine, quę iuriſdictionem dare poteſt cap. Cum contingat, de foro Comp.& cap. Duo ſimul,de offic.ordin.

22 Ex quo infert Caiet.d.ar.4.non debere prælatos relinquere ſuę conſcientiæ ſubditos petentes ab ipſis diſpenſationem, vt liceat eis cenare aliqua de cauſa in die ieiunij aut ante horam comedere, quia potius debent eis compati,& benigne diſpenſando à ſuis ſcrupulis liberare,aut ieiunium in aliud pium opus commutare. Notandum tamen ſecũdum eundem quod diſpenſatus, vt die ieiunij plures quam ſemel comedat, non videtur diſpenſatus vt carnes edat; nec diſpenſatus, vt ante horam iuſtam prandeat,videtur à ieiunando liberatus, nec neceſſitas, aut iuſta cauſa, quæ excuſat ab integro ieiunio, videtur excuſare ab omni parte illius: ieiunare enim prout poteſt, ſemper tenetur: quia vt ille art, præceptum Eccleſiæ licet in totum ſeruari non poſſit, ſeruandum tamen eſt quoad illam partem, quoad quam ſeruari poteſt, pro quo aptus tex.in c. cum dilecti de dolo & Contu. cum citatis à glo.& doctoribus ibi. Notandum item, quod non excuſatus quis à ieiunio propter eleemoſynam, in quo multi abſque textu & ratione errant, quia debitor vnius rei, ſoluendo aliam non liberatur

l.Eum & 1.Manifeſti.C.de ſolut.

Secundo

Secundo, peccat mortaliter, qui iuſta de cauſa excuſatus à ieiu- 23
nando cum ſuſtentari poſſit eſcis ieiunio congruis, carne, ouis aut lacticinis veſcitur,iuxta S.Ant.receptum 2.par.tit.7.cap.2.§.7. & probatur ratione poſita ſub finem nu.proximo.

Tertio, qui ad cœnam inuitat eum, quem neſcit non eſſe à ieiunio 24
exemptum & probabiliter credit, aut dubitat ob illam inuitationem ieiunium fracturũ, quod alias ſeruaturus eſſet, quia dat cauſam proximam mortaliter peccandi ſecundum Caiet.2.ſec.qu.147.art.4.dicentem, hoc non procedere in eo, qui ſcit inuitatum alibi eſſe cœnaturum.Hoc dictum tenuimus primum hic, deinde in cap.18.Additionem huius Manualis Hiſpani contrarium, per multas rationes: nunc vero alia mente re perpenſa, credimus poſſe ſaluari illud, ſecundum mentem eius, in eo qui inuitat paratum cœnare, ex cauſa iuſta, puta vtilitatis, vel amicæ hoſpitalitatis, ad cœnandum ſecum, in quantum cœna eſt actus ſuſtentandi naturam, & de ſe bonus vel indifferens, nullatenus conſentiendo in eum, quatenus eſt fractio ieiunij. Credimus enim licere inuitare,& prouocare, iuſta de cauſa alium ad aliquem actum ſuo genere bonum,vel indifferentem nullatenus conſentiendo in eum, quatenus fit male, vel eſt malus. Tum quia Deus 25
ipſe inuitat,imo iuuat,ad agendũ aliqua, quæ ſunt peccata,quatenus ſunt entia,quia quatenus ſunt talia,ſunt ab eo,per quem omnia facta ſunt Io.1.vt dictum eſt ſuprà Prælud.7.Tum quia licet gaudere de eo, quod eſt peccatum alia ratione, quam quia eſt tale, vt de occiſione c i x i s 7 1 gaudemus qua parte eſt noſtra redemptio, & dolemus, qua parte fuit grauiſſimum peccatum iuxta illud glo.ca.1.de Conſec. Eccleſ.lib.6.Actio diſplicuit, paſſio grata fuit, & de occiſione tyranni gaudemus,qua parte eſt liberatio populi, licet alia ratione ſit peccatum. Tum quia licet egeneti mutuum petere ſimpliciter ab Vſurario, qui ſcitur nõ eſſe mutuaturus ſine vſuris, imo & accipere ſub eis non conſentiendo in dationem,quatenus eſt mala. Tum quia licet parochiano petere & accipere à ſuo parocho Sacramẽta in quibus dandis ille peccat & creditur peccare,vt dictũ eſt ſuprà cap.14. nu.16. & 31.F. Tum quia licet locare meretrici domũ in qua creditur meretricatura, ſaltem in ea parte vbis in qua permittitur, vt dictum eſt ſuprà cap.17. nu.193. A. Tum quia licet vendere,aut dare peccatoribus non excommunicatis,neceſſaria & vtilia, ad ſuſtentationem, licet illa directa ad peccandum vt ipſi dirigunt, ſit peccatum c.Audi deniq; & c.Ad mentem 11.q.3.imo & oportet id facere etiam excommunicatis extremo egentibus, imo & infidelibus volentibus infideliter viuere ſecundum omnes per c.Paſce.86.diſt.Tum quia licet petere,à gentili,Iudæo vel Saraceno,vt confirmet iuramento contractum,licet ſciatur vel credatur ſuperſtitioſe & cum peccato iuraturus,c.Mouet.22.q.1.Tum quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Laurentius dixit Decio Tyrano, Assatum est iam, versa, & manduca cum tamen illa versio esset peccatum ex parte assantis. Et milites tyres prouocarunt tyrannos ad sui occisionē quæ tamen ex parte rum erat peccatum. Quin & Andreas Apostolus prouocauit ad crucifixionem, & eius protractionē resistendo, ne deponeretur, quod tamen vtraque tam crucifixio, quam eius protectio esset grande peccatum, & rationibus in contrarium adductis respondeti potest eas concedere, in eo qui sine iusta causa inuitat, vel consentit in actum nandi, vel cum causa quatenus est peccatum, vel est causa ob quam ieiuninm illius diei frangitur. Per quæ omnia, etiam declarantur dicta, in d.nu.26. & 31. & suprà cap.19.nu.16. quæ ad hanc resolutionem sunt reducenda.

26 Quarto, Qui pater familias, œconomus, tabernarius, hospes, aut caupo, mane aut vespere diebus ieiuniorum suis filiis, famulis, aliis quorum curam gerit cibos ministrat, aut iis qui suam tabernam aut cauponam adeunt, propinat eos cibos, quibus illos ieiunium solaturos sine causa credit, aut saltem dubitat, aut dubitare debet. Quia quāuis fortassis, non sit causa principij peccati, est tamen causa actus, per quem peccatum exequitur secundum Caiet. in d.art.4. aut connuationis illius, & ita peccato consentit & cooperatur, vt Maior in 4. dist.15.q.4.tradit, non autem si satis apparet eos non teneri ad ieiunium dum, eo quod sunt iter facientes, adolescentes, senes, infirmi, grauidæ aut nutrices, aut probabiliter credit habere aliquam causam excusantem legitimam non ieiunandi & illis occulte ministrat, aut saltem sine scandalo alicuius. Ad quæ reducenda sunt, quæ tanto apparatu ait Gab.in 4.dist.16.qu.1.art.3.dub.6. Resoluens tamen tabernarios, & caupones qui parati sunt ministrare cibos in die ieiunij quibuscunque petentibus, nulla admonitione de ieiunio facta, nullāque ratione habita an habeant iustam causam non ieiunandi, an peccent, aut non mortaliter peccare, quod ex prædictis sequitur.

27 Quinto, Qui in diebus ieiuniorum cibos veritos ministrat sine dispensatione legitima nec cōsuetudine id permittente, Gab. vbi supra. Sexto, Qui mane comedit in die ieiunij per talem ignorātiam vel incogitantiam quæ à violando ieiunio excusat, & ob id non ieiunat. Quia non obstante tali esu, perinde poterat ieiunare, ac si nihil comedisset, & hora consueta vesci, Palud.in 4.dist.15.q.4.art.5. Dixi (secundo) quia secus est, si est eiusmodi, quæ à violando non excusaret, eo quod iam fractum ieiunium, reparare non posset illo die, & alio non teneretur secundum omnes Arg.c.2.de Obseruat.ieiunij, quicquid dicat Palud. vbi suprà, vt qui vno die preces horarias omittit, non teneatur altero die recitare, vt late diximus in Repet.ca. Quando de Consecrat. Septimo Notab.10.nu.35. Idem Angel. vbi suprà.§.3.& 4.

Septimo, Qui notabiliter absque iusta causa horam comedendi in loco consueram præuenit iuxta glo.c, Vnū.§.Alias verb.Ieiunantibus. 25.dist.& Palud.in 4.dist.15.q.4.ar.4.quia ieiunium frangit, quod probat Caiet.2.sec.q.147.art.7. quicquid dicat Angel. verb.Ieiunium.§.2. Secus si iusta de causa id facit, vt quia non vacabit hora consueta comedere, sine ob iter arripiendum, siue ob hospites, siue ob aliam honestam causam, iuxta Inno.in Rub. de obseru.ieiunij & Syl. vbi suprà q.1.dicto 3.& Gab.in 4.distinct.16.q.3.art.9.& Ang.verb.Ieiunium.§.2. Licet autem pro libito proferre horam, modo sine superstitione fiat iuxta S.Anto.2.part.tit.6.cap.2.§.Eo, ab omnibus receptum. Nec frangunt ieiunium, qui ante vesperas quadragesimæ comedunt, vel aliis ieiuniorum diebus ante nonam recitatam, quamuis officiis diuinis addicti id facere sine iusta causa non debēt iuxta S. Anton. vbi suprà, & Caiet.vbi suprà, d.art.7.

VIII. Qui compellit famulos ad ieiunandum obligatos in diebus ieiunij ad opera illi impatibilia, quæ commode in alium diem differri possunt Palud.in 4.dist.25.q.4.art.1. & Gab.ibidem q.3.artic.1. notab.4.Idem de eo, qui ieiunat diebus dominicis, quia superstitiose credit in illis ieiunandum esse contra consuetudinem Christianam. cap.Si quis presbyter 30 dist. & iuxta S.Tho.in 4.distinct.15.q.3.arti.3. secus si ieiunet ob salutem suam, studium, domandam carnem, aut alios bonos fines, imò meretur, arg.c.Vtinam.76.dist.quod ibi & in c. Si quis presbyter, tradit vterque Cardin.

De III. Præcepto Ecclesiæ, De soluendis Decimis.

SVMMARIVM.

Decima quoad quotam iuris humani, quoad sustentationem diuini nu.28. & ita quoad illam tollitur consuetudine, & non quoad hanc nu 30.
Decima triplex: prædialis, personalis & mixta nu.29.
Decimam insolutam non imperat Papa nu 30.
Decima personalis in quo à prædiali differt & non soluitur nu.31.
Decimæ soluendæ non deducta impensa nec semine &c. nu.31.
Decimas debens, vel impedens ante restitutionem non absoluatur, nu.32.
Primitiæ, vt decimæ soluendæ, nu 32.

CONtra hoc præceptum, peccat mortaliter, Primo, qui decimam ecclesiasticam iure debitam non soluit integre cui debet, secundum omnes per c.Decimæ.c.Reuertimini.16.q.1.& illa multa, quę Innoc.communiter recept.citat in Rub. de Decim.alias in c.fi.de Paroch. 28

illi

Universidad de Deusto
Biblioteca

illi proximo. Pro quorum intellectu dico Primo, quod lex illa vetus Exod.22. repetita in multis locis ab Inno. vbi suprà, qua vndecim Tribus Israel iubebantur soluere duodecimæ Leuitarum diuino cultui addictæ decimam omnium fructuum, erat lex iudicialis, quoad quotam decimam, quanuis quoad congruam sustentationem, quæ debebatur ei, eo quod erat dicata, & seruiebat diuino cultui, erat mouralis & naturalis deducta ex illa generali. Dignus est mercenarius mercede sua Luc.10. Secundum Tho. quolib.2.ar.8. & quol.6.art.10. & 2.2. qu.87.artic.1. declaratum ibi pulchre per Caiet. & late prebatiuus de Rep.c.Ius naturale.1.dist. & in c.1.de Decim.lib.6.& in Repet.cap.ad hæc de Præb.not.18.dicto, quamuis Innocen. vbi suprà & Gloss.c.2.de Decim. libr.6. recepti ab omnibus fere nostris præsertim à Petro de Auuen. in fine sui compendij teneant, Decimas etiam quoad quotam iure diuino deberi per c.In aliquibus, 3. Ille de Decim. & alia quæ ibi allegat Glo. sed male, quia certum est eam nõ deberi lege naturali, quæ illa nullũ ante Mosem, nec post eum ante CHRISTVM alios, quam Hebræos ligauerit, quod fecisset si esset lex naturalis, arg.c. Iustitium 1.dist. & principio.5.dist. Et consequenter erat iudicialis, vel cæremonialis, quas non solũ est verũ sed de fide, cessiasse à passo CHRISTO. 8. fin.4.dist. & c.1. de Purif post part. Vnde Maior in 3. dist.37.q.36.col.2.ait, cõtrarium esse hæresim, licet Canonistæ illud teneant non debeant censeri hæretici, & col.antepen. & seq. speciatim contentat prædictum Rauennatem mordicus insequentem Innoc. eo quod eorum dicta consequitur præcepta iudicialia legis veteris non expirasse, quod est hæresis. Nec obstat dictus. §. Ille, Quia intelligendum est, de lege, quæ diuina esse solebat, aut de lege diuina veteri, quæ humanæ exemplo fuit sicut dixit Caiet.in d.art.1. & facit in simil. c.Cum esses de Testam. & ad c.Quadragesima de Consec.dist.5. & respondet in col.penul.

29 Secundo, dico triplicem esse decimam Prædialem, personalem, & mixtam. Prædialis est quæ prouenit ex fructib. prædiorum, tritici, vini, oleo, &c. personalis est decima lucri, ex sola industria, aut labore personæ, quæsiti, quale est lucrũ mercedis, mercis, officij, venationis &c. & c. Ad Apostolicæ, & c. Pastoralis cũglo. & eis annot. Mixta est quæ partim ex prædiis & partim ex industria capitur, qualis est fructuum pecudum, & pullorum auium. Et ita hæc lex Ecclesiæ est generalior quã vetus, quæ solam decimam prædialem, aut mixtam solũmodo
30 iubebat. Dixi suprà (Ecclesiasticã) ad includendã triplicem decimam suprà dictam. Dixi (iure debitam) ad excludendum eam quæ consuetudine, vel conuentione rationabili non debetur, quod fere tota Italia seruat, & bene, quia quum vt prædictum est, decima non debeatur quoad quotam iure diuino, potest illa diminui, vel tolli, modo con-

grua sustẽtatio iure naturali debita relinquatur ministris ecclesiasticis, arg.c.fi.de Consec.& l.2.C. Quæ sit longa Consuet. Vnde sequitur Primo, quod qui soluit minorem partem, quam decimam, vel decimam de vnis fructibus, & de aliis non, modo soluat totam partem consuetam, & de omnibus fructibus decimari consueris, satisfacit, modo suam parochus cõgruam sustentationem habeat per prædicta etiam in duobus casibus de quibus Panor.in c.A nobis de Deci. quem sequitur Angel. verb. Decima §.2. Quorum quidem prior est, quando Papa soluere iuberet, quia retenta opinione prædicta Theologorum, suprà efficaci ratione probata, eiusmodi iussus esset iniustus & ab eo supplicari posset, iuxta cap. Si quando de Rescript. Posterior vero est quando ministri Ecclesiæ necessitate pressi decimas peterent, nam & in hoc casu non esset soluenda quota decima præcisè sed plus, vel minus, vel tantum prout congrua sustentatio, plus minus vel tantum requireret, quia hoc iure naturæ, cui humana consuetudo derogare nequit, deberur, illa vero humano, cui cõsuetudo derogat. c.fi. de consuet. vt dictum est suprà nu.28.

Sequitur secundo, idem dicendum de personalibus, quod de aliis 31
videlicet, quod non debentur, vbi est consuetudo legitime præscripta, eas non soluendi, qualis est fere nostra ætate in toto orbe CHRISTIANO exceptis salariorum famulorũ, & famularum, aliquarum regionum Hispaniæ. Inter has enim & alias hoc solum interest, quod ex nunquam fuerunt debitæ iure diuino etiam veteri, illæ vero sic ab Hebræis tantum, & quod in his deducũtur impensæ, & solum lucrum decimatur, in aliis non item per notata, in cap. Ad Apostolicæ, c. Non ero illicito. quod est restituendum, non esse soluendam decimam personalem, de alio vero sic, modo non sit per notorium peccatum quæstum, ex tali enim lucro non est accipienda, ne illud approbari videatur iuxta glo. communiter recep. in d.c. Ex transmissa.

Secundo, Peccat, qui soluit quidem decimam iure debitam, sed deducit plus impensas sationis, aut collectionis fructuum, aut semen tantum aut pensionem, quam domino prædij soluit, contra c. Tua nobis, & cap. Non est, de Decim. aut decimat partem peiorem, quia licet non deberetur optima; deberur tamen mediocris Maior. vbi suprà.

Tertio, qui soluit quidẽ omnes decimas debitas, sed non vbi, quando, vel quibus iure vel consuetudine legitima debet, Arg.c. Certificari de sepul. & cap. Ea te de iure iur. Nisi pacto legitimo inter ecclesiasticos, & laicos excusetur, cap. Statuimus & cap. Veniens, de Transact. eum eis annotat.

Addo, quod concilium Trid. in sess.25.ca.12. de Refor. sic præcepit. 32
Qui decimas, aut subtrahunt, aut impediunt excommunicentur,

nec

nec ab hoc crimine nisi plena restitutione sequuta absoluantur, quod intelligimus de iis, qui restituere possunt, antequam sacrosanctum corpus Domini sumere debeant aut moriantur, arg. eorum quæ dicta sunt sup. c. 17. nu. 42. & nu. 156. Condonatio vero facta ab eo cui debetur, sufficeret ex mente gloss. solemnis c. Peccatum de Reg. iur. lib. 6. verbo Restituatur. Nec refert, an dives sit, qui debet, an pauper vt ibi significat Maior, vbi sup. quicquid sentiat S. Ant. 2. par. tit. 4. c. 3. §. 1. nisi quod beneficiarius condonando diuiti quod pauperibus est erogandum, & dives accipiendo, quod illis erat dandum peccare putant, & teneri ad restitutionem, iuxta ea quæ diximus in prædictis Apologiæ locis citatis sup. c. 17. n. 94. & specialius in c. Non liceat, 12. q. 2. §. 15. num. 5.

Quarto, qui primitias iure vel consuetudine legitima debitas non soluit, vbi, quando, & quibus debet, iuxta c. 1. & ibi notata de Decim. & trad. Thom. 2. sec. q. 86. Et qui concionator vel confessarius non laboratur ad soluendas decimas, iuxta dicta infrà, cap. 27. num. 145.

De quarto præcepto Ecclesiæ, De semel in anno confitendo.

SVMMARIVM.

Confessio sed non scriptio omnium mortalium intra annum per se ipsum necessaria interdum ante quadragesimam, venalium vero vtile tantum, vide nu. 33. & tribus seq.
Confitēda qui mētiens, vel nolēs integre fateri peccat mortaliter. n. 37. 38. & 39.
Confessio talis qualis esse debeat & quis principalis num. 40.
Confitens qui laico, vel qui confessionem iterans peccat mortaliter. n. 41. & 42.
Pœnitentiam iniunctam qui non implens peccat mortaliter, num. 43.
Confessarij dictum qui revelans, peccat mortaliter, nu. 44.

33 CONtra hoc præceptum peccat mortaliter. Primo, qui non confitetur iam habens discretionē, & potest, omnia sua peccata mortalia semel in anno cui debet, cap. Omnis vtriusque sexus de Pœnit. & remiss. Et quamuis omittere vno anno confessionem, non sit nisi vnum peccatum mortale, vt significat glo. singu. in summa de Pœnit. dist. 5. tamen, quoties quis proponit, non confiteri toto anno, totiens peccat, iuxta omnium sententiam. Quid autem sit confessio (de qua loquimur) sacramentalis, & quæ 16. conditiones quas requirat, earum quatuor notabilibus, dictum est suprà c. nu. 5. Dixi (habens discretionem) ad excludendos eos qui ea carent dicto c. Omnis. Eam autem videtur habere puer, qui ob malefactum verecundatur, & bonum discernit à malo, & interrogatus, An liceat, innocentem interficere? alienam inuadere? superiori maledicere? & alia huiusmodi, negatiue respondet. Et interrogatus, An bonum sit, esurienti panem porrigere? adiit ecclesiastaffirmatiue respondet, sed non omnes eodem tempore, eam consequuntur, quod diligenter considerare debent ij, quibus illi subduntur arg. c. Duo ista nomina 23. q. 4. Porro decens est confiteri, vt vno, aut altero anno prius incipiant confiteri quam communicent, quo maioti cum reuerentia id faciant Maior in 4. dist. 17. quæst. 2. Dixi (potest) quia si copiam confessarij non habet aut est ex- 34
communicatus, & non negligit procurare absolutionem, aut ex confessio confessarij in longius tempus confessionem differt, aut alias impedetur, non peccat, arg. cap. Quia diuersitatem, de Concess. præb. & trad. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 8. Dixi (peccata mortalia) quia hoc præceptum non includit venialia, etiam si mixta sint mortalibus, iuxta glos. c. Omnis, receptam ibi & in 4. distinct. 16. per omnes, & probatam per Concil. Trident. sess. 14. cap. 5. nisi quando dubitatur, an sint mortalia, argumen. cap. Si quis autem, de Pœniten. distinct. 7. aut tanto affectu fertur in illa, quod timet se per ea in mortale inducendum, nisi fortiter fateatur illa confitendo, iuxta S. Bonanen. in 4. distinct. 16. sub fin. Quilibet consequens est, posse quem si velit, confesso vno veniali peccato, alterum tacere. Maior & alij, vbi supra. Vtile tamen est carenti mortalibus, sæpius venialia confiteri, quia per id augetur gratia, & pœna purgatorij minuitur, & propositum nunquam peccandi mortaliter renouatur, & habitus venialiter peccandi diminuitur Sylu. verb. Confessio 1. q. 45. §. Dixi (semel in anno, & omnia) propter ea quæ in d. cap. 2. dicta fuerunt.

Secundo, Peccat qui non confitetur etiam extra quadragesimam 35
occurrente casu in quo ad id obligatur. Quinque autem casus in d. c. 5. num. 6. & duobus sequent. attigimus: quibus prædictus Maior addit alium, in quo quis nouit, se memoriam omnium totius anni peccaminum, in quadragesima minime habiturum, quod videtur vtile, sed non necessarium. Tum quia fere omnes in anni decursu toties peccant, vt veri numeri in quadragesima, non meminerimus. Tum quia nulla lege ad id obligamur, & sine lege, non est asserenda obligatio §. Consideremus Auth. de Trient. & semiss. coll. 3. & c. Consuluisti 2. q. 5. Tum quia concilium Florent. citatum à nobis in c. Fratres. de Pœnit. dist. 5. n. 66. Cui Tridentinum consentit vbi sup. c. 5. tantum obligat ad confitenda peccata, quorum meminimus, in quod tamen adhibenda est mediocris diligentia, quam ibi determinauimus, sed non illa noxia, quam Maior sine textu & ratione necessaria excogitauit, quaque scrupulis onerari possent pœnitentes.

Tertio, Qui non iterat confessionem, in quibus casibus iteranda

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,supra cap.9.positis sciens,aut scire debens se ad illud teneri,anu-
mentem omnium.

36 Quarto, Qui confiteri potest ore proprio per semetipsum & non vult id facere, nisi tantum per scriptum,vel nuntium ob segnitiē, aut pudorem,c. Quem penitet de Pœnit. dist.1. Dixi (potest)quia qui per se ipsum confiteri nequit,non tenetur ad confitendum per alium, nec per scriptum, nec etiam per interpretem, Si tamen id faceret, valeret confessio, & absolutio, quæ scripta mitteretur,secundum ea,quæ sequuntur dist.17.q.2.ar.1.& clarius Adrian.in 4.de Cōfess.q.1.col.6.quos sequimur in c.Quem pœnitet,& nunc etiam sequimur, quamuis aliqua contradicant. Tum quia illa, quæ per interpretem fit, semper fuit, & est in vsu Ecclesiæ,& eam,quæ per scriptum à præsente pœnitente fit, probat Gloss.c.Qualis,30.quæst.5. Tum quia falsum est de tantæ intrinseca confessionis esse vt sit secreta, Concilium enim Tridentinum in dicta sess. 14. ca.5.expresse ait posse fieri eam publicè,licet nemo ad id teneatur.Et si id esset verum,confessio,quam tertius insidiose audiret nil valeret. Tum quia dict.c. Quem pœnitet, habens non est fa-ciendam per scriptum , intelligi debet , quando verbo commode fieri potest,ne contradicat prædicto cap. Qualis,quod habet eam per scri-pturam fieri posse. Tum quia hæc opinio misericordiam Dei, virtu-tem sacramenti pœnitentiæ & deuotionem pœnitentium auget, & opposita retranit à confitendo alienæ linguæ homines, & mutos scientes scribere,& ægrotos, in domum parochi ægrotantis migrare nequeuntes.

37 Quinto,qui mentitur in confessione affirmando, aut negando, aliquod mortale , nisi affirmaret absque animo sacerdotem decipiendi purans se sanctè posse nimis accusare,vt diximus,in d.c.Fratres,8.q.

Dixi, (mortale)quia si solum affirmaret, vel negaret falsè venium veniale,non peccaret mortaliter siue proposuisset illud confiteri, non, quicquid dicat Cajet.2.Sec.q.69.ar.1.Quia mendacium solo eo quòd in iudicio interiori confessionis , aut exteriori dicatur, non est mortale,quamuis sit de re,quæ ad iudicium,in quo illud fit pertinet, nisi sit iuratum,aut notabiliter pernicioſum,vt diximus in cap. Fratres de Pœnit.dist. .nu.18.& in c.Inter verba. n.735.& sup.c.18.n.7. Dixi(so-lo)quia,vt scripsimus,in d.ca.Fratres num.22.potest esse peccatum, quando quis nullum aliud verum confiteretur, non quidem, quia mendacium, sed quia irreuerentiam sacramento facit, non sufficiendo materiam,ad illius exercitium sufficientem,qualis non est peccatum falsum , licet veniale verum sit. Quod dictum est de veniali, dicendum de mortali aliàs legitime confesso, cum neutrius confessio sit necessaria , & vtriusque sit sufficiens materia sacramenti secundum communem Catholicorum. Vnde sequitur non peccare mortaliter

liter vt in d. ca.2.num.4.diximus confitentem, negantem se admisisse peccatum mortale aliàs legitime confessum.

Sexto,Qui inter confitendum proponit non confiteri aliquod pec- 39
catum mortale,si confessarius non interroget, quod agnoscens con-
fessarius procurare debet , vt eum pœniteat peccati nolendi confiteri
integre cōtra prædictum c.Omnis,& Cōc.Floren.& Trid. Sess.14.c.5.

Septimo,Qui confitetur ob finem mortaliter malum,puta,ad con- 40
sequendū aditum,faciendi aliquid,quod esset mortale,aut ob vanam
mortalē gloriā,Quia omnis actus,cuius finis mortalis est, ipse quo-
que talis est.c.Cū minister 23. q.5. cum iis,quæ late adiecimus ei,Dixi
(mortaliter malum)quia cōfiteri ob finem venialem, non est mortale:
quamuis enim eximius vir ille Ang.verb.Vana gloria 5.1.teneat, con-
cionari, missam celebrare, & alia principaliter diuino cultui dedicata
facere, propter honorem, aut inanem gloriam, esse mortale, contra-
rium tamen tenendum est,vt latissimè in Reper.cap.Inter verb.11.q.3.
n.32. demonstrauimus. Addimus autem,quod vt aliquis dicatur con-
fiteri principaliter , ne noterur, aut infametur in populo, aut ob metū
apparitoris, siue merini,aut pœnæ,non satis est, quod aliàs non con-
fiteretur,sed oportet,vt id æquè,aut pluris quam confessionem,& ab-
solutionem faciat,quod pauci faciunt , quamuis multi non cōfiteren-
tur,nisi aliquo respectu prædictorum, aut alio simili temporario in id
mouerentur,per ea quæ,in locis supradictis diximus,præsertim in d.c.
Cum minister nu.43.disputando de causa principali, & minus princi-
pali actus humani, Vnde sequitur non peccare mortaliter, eos,qui ne
famam existimationem honestam amittant , confessario cuidam fami-
liari suo confitentur , omnia sua peccata etiam obscœna, & postea al-
teri probo & graui solum leuiora,quod de se non est malum,& si finis
venialis fuerit, peccatum veniale erit, & si mortalis mortale , & si bo-
nus, qualis frequenter est,sanctus, & probus, imò interdum necessa-
rium,quicquid dicat Syl.Verb.Confessio.1.q.6.

Octauo, Qui confitetur Laico vel clerico non presbytero , absque 41
necessitate cum possit confiteri presbytero,aut cum necessitate, ani-
mo accipiendi ab eo absolutionem sacramentalem , aut detegendo
peccata mortalia secretà imprudēter iuxta Scotum & communem in
4.dist.17.quæst.1.& Card.Turre.in cap.Quem pœnitet,de pœn.dist.1.
quod sicut in cap. 1. de pœn.dist.6.à num.72. vsque ad 83. & in Reper.
d.c.Inter verba num.729.diximus,intelligendum est solum de eo qui
confitetur peccata , quibus absque peccato mortali , se infamare non
potest,& de eo,qui scit absolutionem sacramentalem tentatam à la-
eo etiam in vltima necessitate, esse sacrilegium, & esse graue pecca-
tum interdum se ipsum infamare,etiam ad veniā à Deo obtinendam,
non autem de simplici & bona fide credēte , (licet per ignorātiam in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ris) licitum esse, hoc fecit, eo quod communiter id inter peritos licitum existimatur, quod tamen falsum est, iuxta omnes in 4. dist. 17.

Nono, Qui confessus laico tempore ne cessitatis, peccata mortalia non confitetur, eadem postea cui debet tempore quo confiteri tenetur iuxta omnes in 4. dist. 17. & c. Omnis de Pœnit. & remiss. Quia ad confitendum ea non secus tenetur quàm si laico confessus non fuisset vt diximus in d. c. 1. de Pœnit. dist. 6. nu. 83.

42 Decimo, Qui peccatorum semel bene factam confessionem iterat secundo, tertio, & sæpius propter scrupulos, cum periculo despiendi ob nimiam de re tristi cogitationem, aut cum scandalo notabili confessarij, aut notabili infamia tertij, vt diximus in d. c. Inter verba n. 3. n. 729. & in c. fin. de Pœnit. dist. 5. n. 30. & aliquid in c. 1. nu. 98. & 99. de Pœnit. distin. 1. Dixi (cum periculo & scandalo) quia non videtur plus quàm veniale id facere sine illis, licet sit veniale, quia procuranda est tranquillitas animæ & conscientiæ, quam eiusmodi scrupulosa repetitio diminuit. Et ideo semel cõfessus & absolutus cõuenienter iuxta iudicium docti confessarij, quiescere debet, imo & credere, se confessum fuisse illa, quæ postea occurrent, quæ nescit an fuerit confessus, vel non, quia ob hoc nullo se periculo subiicit, eo quòd certo non sciat, se illa confessum non fuisse, morbus enim quo laborat eremitas eum, & facit, vt pro certo habere debeat, quod alius recte compositus pro dubio reputare deberet, eo quod passio inordinata timoris, iudicij constantiam ei adimit, & tot dubia in phantasia excitat, vt ad timendum nunquàm se bene cõfessum inducat, & non sine magna molestia phãtasiæ motus sedare possit, per quod multa pericula tam corporis quàm animi incurruntur, & multa vtriusque opera bona impediuntur, vt recte post alios considerat Caiet. in Summa verb. Confessionis conditiones: Addens idem dicendum de iis, qui iterant cõfessiones, non quia sunt scrupulosi, sed quia nunquàm proponunt omnino integre confiteri, vt debent, quia mortaliter peccant, non quia iterant (cum ad id teneantur) sed quia non bene iterant, & magnam irreuerentiam tanto sacramento faciunt contra ea quæ ait Th. 2. 2. q. 99. art. 3. Verum est etiam quòd quamuis nemo ad cõfessionem peccatorum, semel bene factam iterandam teneatur, sanctum tamen est iterum ea confiteri: Si deuotionis causa cum quieta cõscientia, & sine tædio confessariorum & aliorum bonorum operum impedimento. Quia quamuis per primam contritionem & confessionem remissa fuerit eorum culpa, frequenter tamen non remittitur tota pœna temporaria hic vel in purgatorio subeunda, in quam æterna mutata fuit, quæ per secundam, tertiam & quartam confessionem tollitur, aut diminuitur, tam ratione verecundiæ, qua pœnitens in confessione afficitur, quàm virtutis sacramentalis absolutionis, quæ non solum largitur, aut auget gratiam, sed etiam diminuit, aut tollit pœnam suprà dictam, iuxta illud S. Augustin. in c. Quem pœnitet. de Pœnit. distinct. 1. quanto pluribus cõfitetur in spe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius consequitur gratiam remissionis, quem ita ibi intelligimus & sic intelligendus est iuxta Pan. in c. At si 5. De adulteriis. de Iudic.

Vndecimo, Qui pœnitentiam non implet sibi à confessario præceptam, & à se acceptatam in satisfactionem specialem suorum peccatorum mortalium, cum illius meminisset, & eam implere possit. Dixi, (Acceptatam) quia non cogitur pœnitens acceptare nisi vt infra c. 26. nu. 20. ducetur, sed acceptatam implere tenetur, vt latius alijs in c. 1. §. Possit, de Pœnit. distinct. 5. n. 13. diximus. Tum quia quicquid dicat Caiet. in 2. q. de satisfactione, maiorem vim habet sententia cõfessarij in foro ipsius, quàm alius iudicis in foro exteriori. Quæ tamen acceptare ad implementum sui obligat sub pœna mortalis c. 2. de Maior. & obedien. Tum quia in dubio hæc est communis intentio confessariorum & pœnitentium, & innititur illo euangelij Quorum retinueritis, &c. Io. 20. Dixi (Præceptam) quia consulta tãtum nec ad mortale, nec ad veniale obligat. §. fi. 4. dist. & c. fi. 14. q. 1. Dixi (in satisfactionem) quia quæ imponitur in monitionẽ eius ad quod tenetur, puta, vt singulis annis confiteatur & cõmunicet, & quod debet restituat, ad nouum peccatũ non obligat, quia regulariter expressio eius, quod tacitè inest, nihil operatur. c. Significasti de Elect. & latè Fel. in c. Ad audientiam 2. de rescrip. vbi gl. nec qui declarat statuit l. Hæredes palã §. Sed & si notam, ff. de Testam. Dixi (Mortalium) quia, quæ ob veniale imponitur, non obligat ad mortale cõmuniter nisi contẽptus interuenerit.

43 Duodecimo. Qui post confessionem reuelat aliquid à confessario sibi dictum, consultum, vel præceptum, in detrimentum notabile vitæ, salutis, famæ, aut bonorum eius probabiliter redundans, iuxta Palud. in 4. distinct. 11. quæst. 3. ar. 3. col. 6. & latius Adrian. in 4. de Confess. du. 10. col. 11.

De quinto præcepto Ecclesiæ, De communicando in Pascha.

SVMMARIVM.

Communicandum in Pascha aut ante, vel post octo dies nisi &c. n. 45.
Communicet, quàm citius poterit non communicans in Pascha. n. 45.
Obligatio quæ lapsu termini implendi præceptum finiatur n. 45.
Communicat quis scienter in mortali & ob id peccat n. 46.
Gratia in diuina se esse nemo scit, & quis pie credit esse in ea n. 47.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Communicare bene quis censura ligatus potest num.48.
Communio confessionem actualem mortalium. præequirit, nisi &c num.9
Communionis omissio ob odium &c. quæ mortalis num 50.
Communionem. quæ copula, vel pollutio licita vel illicita impedit num.51.
Pollutio vel copula carnalis, quæ communionem impedit num.51.
Communicans alienum parochianum peccat nisi &c. num.52.
Communio quo esu vel potu eodem die præsumpto impeditur num.53.
Communicans vel celebrans pluries quam semel in die peccat num 54.
Communio quando ob peccatum occultum male & ob publicum recte denegatur.num.55.& 56.
Communionem non procurans eis quorum curam gerit quando peccet nu.57.
Communicare non licet parvulis, nec aliis sub vtraque specie nisi celebrando num.57.
Communicare qui tenetur pluries in vno & quoties expediat & deceat no 57.

45 CONtra hoc præceptum quintum peccat mortaliter Primo, qui non communicat in Pascha, ea. Omnis de Pœnit. & remiss. tua antea vel post octo dies iuxta declarationẽ Eugenij iiij. quã ignorauerunt Panor. & alij in d.c. Omnis, & Anton. in 2. par. tit. 9. c. 9. Sed eam inter alios citauit Maior. in 4. dist. 17. quæst. 2. nisi de licentia proprij sacerdotis, in aliquot plures dies differat d.c. Omnis. & nisi sit excommunicatus, interdictus, aut suspensus à communione, & nequeat absolui per impotentiam facti, aut iuris, aut ob aliud impedimentum, quale est illud occultum, quo impeditur à faciendo quod requirit absolutio, vt in casu c. Inquisitioni, cum ei annotat. de Sent. excõm. quo casu patienter perferẽdo censuram, & pœnam ecclesiæ, potius meretur: modo pro viribus procuret habilitatem ad absolutionem celitus, & peccatorum, sanctamque communionem secundum omnes, quod recte explicat Gab. Ser. 21. de Eucharistia. Vbi autem est consuetudo legitima, & præscripta satisfaciendi huic præcepto, cõmunicando quolibet quadragesimæ die, qualis est in nostra Conymbrica & multis aliis locis sufficeret conformare se illi, vt diximus in c. Confidentes de Pœnit. dist. 5. 1. Caueat num. 1. Hortamur tamen, ne quis statim, à prima confessione in annum integrum dilata communicet, sed expectet aliquandiu & postea denuo confessus ea, quę in memoriam redierint, & interea peccauerit, mundius ad illam purissimam, sanctissimamque mensam accedat, Et quamuis D. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 9. §. 1. quem Sylu. verb. Eucharistia 3. q. 15. sequitur, & etiam Medina in Cod. de Pœnit. dum de confessione tractat, teneat eum, qui in Pascha resurrectionis non communicauit, non teneri sub pœna noui peccati, ad communicandum vsque ad alterum Pascha: quod ipsum dicunt Anton. vbi supra & Sylvest. de Confessione, contradicente in hoc Med. vbi supra.

Nobis tamen contrarium videtur in vtroque verius. Tum quia si vt Medina dicit, qui intra vnum annum non confitetur, ante finem alterius anni confiteri tenetur, eo quod prædictum ca. Omnis, confessionem semel in anno præcipit, eadem ratione, qui non communicauit in Pascha, tenebitur ad communicandum ante finem alterius anni cum idem c. communionem semel in anno præcipiat. Nã prædictum c. præcipiendo communicare in Pascha, duo in effectu, præcipit, scilicet communicare semel in anno, & communicare in Pascha, & licet laplo Pascha, non possit impleri alterum de communicando in ipso, potest tamen alterum, de communicando semel in anno, vt in simili dicimus, in ca. Cum dilecti, de dolo & contum. de citato ad comparendum cras die Romæ, quod si non potest comparere illo die, tenetur comparere quantocius, post illum poterit. Cui concordat l. Celsus ff. de Recept. arbit. cum citatis vtrobique: Tum quia licet quãdo tempus ad finiendam obligationem præfinitur vt eo lapso ea finiatur. c. Sicut de sponsi. quando tamen præfinitur ad dilatandam solutionem, non finitur per lapsum ipsius, imo vegetior efficitur per d. c. Cum dilecti, vbi hoc annotat Panor. num. 12. communiter receptus. At terminus Pascluæ in prædicto c. præstitutus, non præfinitur ad finiendam obligationem, sed ad dilatandam debiti solutionem, & declarandam eam fieri posse intra annum citra culpam & pœnam. Tum quia non obstat eorum fundamentum, quod præceptum de ieiunando illo, vel illo die, & de singulo quoque die recitandis horis canonicis, elapso die non obligant ad ieiunandum, aut recitandum alio die. Non inquam hoc obstat, quia vt singulariter melius quàm alij, dixit Petrus de Anchar. in ca. 1. de Celeb. Miss. nu. 20. relatus per nos in rep. c. Quando de Cõsecrat. dist. 1. not. 10. num. 35. illa ieiunia & illas horas præcipit ecclesia tantùm onus illis diebus annexum: quod in istis duobus præceptis confessionis, & communionis non facit: quibus determinat tempus confitendi & communicandi, à iure diuino indeterminatũ intra quod ei satisfaciamus. Et sic quamuis obligatio illo die communicandi, eodem elapso cesset, obligatio tamen communicandi intra annum non cessat, quin manet, vt quantocius poterit satisfiat, cum annus tacitè præfixus fuerit, pro dilatione pura satisfactionis, & communicatio in die Paschæ, pro onere illius diei.

Secundo, Peccat mortaliter qui communicat credens, aut credere debens se mortalis culpæ reum 1. ad Corinth. 11. Idem de eo, qui communicat cum proposito non seruandi legem aliquã ad mortale obligantem, aut redeundi ad concubinam relictam, aut ad aliud quod-piam mortale iam confessum post Pascha, an non restituẽdi alienum aut non deponendi odium, vel rancorem mortiferum &c. Idem de illo, qui de peccato præterito mortali ob vtilitatem inde acceptam de-

46

Universidad de Deusto
Biblioteca

lectatur, quamuis ad illud redire amplius nolit, qualis est: qui delectatur vsura, mẽdacio, fraude vel furto, eo quod per ea, bona sibi quisiuir, aut fornicatione, aut adulterio, ex quibus susceperit liberos, quos impense amat. Quia quoties hoc animo deliberato facit, mortaliter peccat, quamuis proponat, nunquam ad ea redire, licet sine peccato posset gaudere, de iis & aliis per quodcunque peccatum quæsitis restitutioni non subiectis, modo eum pœniteat peccatorum, aut saltem non placeant illa sibi, neque quod per ea quæsita, sic quęsita fuerint, vt in d.c. Inter verba. 11. q.3. & in Addit. cap. Quando diximus. citando

47 alios, quod clare resoluit Maior in 4. dist. 14. q. 2. art. 1. Licet enim cuius delectari, de quibusq; bonis effectis malarum causarũ, modo ea qua parte malæ sunt nõ delectetur. Ille etiam credit, aut credere debet se mortalis culpæ reum, qui ex ignorantia affectata siue procurata ad ignorat, quia delectatur, se nescire illa esse peccata, vel ea non meminisse, ne ad confitendum illa teneatur. Imo & qui id facit ex ignorantia crassa qua laborat, qui ad id sciendum, an sit peccatum, vel non cordandum an fuerit non vtitur diligentia, qua communiter iuxtã conditionis homines vtuntur, iuxta Scotum & Communem in 4. dist. 9. & in c. Quotidie de consec. dist. 2. Ille tamen non credit, nec credere tenetur, se esse mortalis culpæ reum, ad communicandum absque uo peccato, qui debita diligentia in recordando & consulendo doctos adhibita, nullius mortalis culpę conscius est, siue quia talem non meminit, siue quia ignorat esse mortalem, aut se non satis contritum esse. Is enim deuote ac reuerenter communicans non peccat nouo, etiam si vere sit culpæ mortalis reus, quin interdum virtute tãi sacramenti veniam consequitur, dum eius calore fit de attrito contritus secundum S. Thom. communiter receptum 3. par. q. 79. art. 3. Non enim est necesse ad recte communicandum scire se in gratia Dei esse. Tum quia hoc non nisi reuelatione speciali diuina sciri potest, cap. final. de Purg. can. Tum quia sufficit probabiliter credere se in illa esse, quod facere potest, qui se contritũ esse probabiliter credit: & ille se contritum esse probabiliter credere potest, qui vere Deo dicere potest quæ ponit Ioan. Gers. in suo opere triparrito. Quorum primum est: Domine omnium peccatorum meorum, saltem mortalium, ex animo me pœnitet, & propono ad ea nunquam amplius redire, & ab aliis in posterum cauere, Secundum, Propono ea omnia domine tempore congruo confiteri, Tertiũ, Hæc principaliter facio, & faciam tui amore, & quia tuam immensam Maiestatem & bonitatem offendi, debere eam honorare, super omnia & amare.

48 Tertio, Qui communicat contra prohibitionem Ecclesiæ, eo quod est excommunicatus, interdictus aut suspensus à cõmunione per proxime dicta, nisi quando huiusmodi censuræ, in se nullæ essent, per ea, quæ late diximus in Rep. c. Cum contingat, de Rescrip. pag. 160. aut iniuste coram Deo, & secreto communicaret, aut in terris vbi id ignoratur, iuxta ea quæ in c. penul. de sent. excom. post Fely. & alios in c. fin. de Testib. cogen. scripsimus.

Quarto, qui habens copiam confitendi communicat ante confessionem actualem omnium peccatorum mortalium, nunquam antea 49
legitimè confessorum, & ante eorum absolutionem, quamuis veram de eis contritionem habeat iuxta. S. Tho. 3. par. q. 80. ar. 4. & in 4. dist. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. Scot. & alios in 4. dist. 9. & glos. singul. ab omnibus nostris receptam in c. De homine, de celeb. mis. Quamuis Caiet. in summa verb. Communio, & 1. ad Corinth. 11. & in d. ar. 4. quem sequitur Ar reſutationis in glos. Summæ de Pœnit. distinct. 5. num. 31. & sequent. quanquam Trid. Concil. reiecit in Sess. 13. cap. 7. & can. 11. Dixi (Habens copiam) quia secus si eam non haberet vt illa glos. sing. dixit, quam non habet, qui sine scandalo confiteri nequit: vt qui in altari inchoata tam missa, alicuius peccati non confessi recordatur, cui sufficit contritio de illo cum proposito confitendi, ad missam prosequendam. Idem de illo qui iam venit, cum aliis ad communionem suscipiendam, & peccati alicuius non confessi recordatur, & non potest illud decenter ante illam confiteri, nec à communicando absque sui nota abstinere, potest enim communicare, cum proposito illud confitendi secundum Scot. in 4. dist. 9. & Sylvest. verb. Eucharistia. 2. q. 7.

Quinto, Qui omittit communionem ad quam tenetur propter 50
odium vel voluntatem non parcendi: aut non restituendi, aut non faciendi aliud ad quod sub mortali reatu tenetur, is enim nouè peccat, quia nemini malitia sua debet prodesse. ca. 1. Verb. Nos igitur de Postul. Prælat. & l. Itaque fullo ff. de furt.

Sexto, Qui intra vnum diem naturalem post habitam copulam car 51
nalem, aut pollutionem illicitam etiam contritus & confessus communicat, quod in c. 1. de Pœniten. dist. 6. late olim suasimus protestati, nullum esse rerum vel rationem necessario id probantem, quod multis prudentibus confessariis visum fuit durum. Quare prætermissis quibusdam, quæ hic super hoc addidimus, affirmamus idem quod in postrema additione affirmauimus, nempe hoc de rigore iuris non procedere, quamuis multa pro eo faciant, imo quod vera contritione præcedente, & nullo contemptu nec distractione notabili, nec alio, quod obstet interueniente potest celebrare, & communicare humiliter secundum Palud. in 4. dist. 9. Sylvest. verb. Eucharistia. 3. §. 10. Minus autem procederet in eo, qui post pollutionem inter dormiendum absque peccato mortali habitam, (quamuis ex causa notabili contingeret) communicaret, aut celebraret, confes-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus illam causam, iuxta ea, quæ ibi post alios multos diximus. Et mi-
nus in eo qui ex necessitate aut ex officio proprio, aut alterius, necessa-
rio ab ipso præstando celebrat, aut ducitur magna deuotione, iuxta
S.Tho.& communem in 4.dist.9.& in 3.par.q.80.ar.7.& nos diximus,
in d.c.1.& licet coniugati intra diem quo debito coniugali satisfece-
rint, communicare de honestate non deberent, non tamen peccarent,
tem plusquam venialiter, communicando iuxta communem, quam
tenet Caiet. in summa verb. Communio sacramentalis. Nec etiam si
intra diem, quo communicauerunt, debitum coniugale reddant, se-
cundum Alber.Magn.Arg.c.vir.cum propria.33.q.4.

52 Septimo, Qui hãc sanctam communionem percipit ab eo qui non
erat proprius parochus, nec superior absque eiusdem licentia expressa
vel tacita, aut priuilegio, etiam extra quadragesimam, aut Pascha etiã
in articulo mortis iuxta Card. in Clem.1.de priuileg.q.11. etiam si re-
ligiosus, per dictum Sylvest.verb.excommunicatio 7. excom.14.&3.
contra alios, nisi ignorantia excusetur, & qui absque tali licentia ad-
ministrat, si est religiosus excommunicatus est Clem.1.de Priuil.de qua
infra cap.27.num.101. Verumtamen Leo decimus concessit cuilibet sa-
cerdoti ordinis Minorum, vt quouis anni die Sacrosanctum Domini
corpus secularibus ministrare possit, excepto solo die Paschæ. Sup-
plem.priuileg. Apost. concess.100. Et consequenter Dominicanis &
reliquis omnibus, qui eius priuilegiis vtuntur. Quod etiam semus
concessum esse particulariter & merito Patribus Illustriss. Societatis
Iesv, in audiendis confessionibus, & communicandis confessis
exercitatissimis. Et quamuis ob aliqua quibusdam videri possit hanc
exceptionem diei Paschatis Resurrectionis intelligendam esse de
omni cõmunione qua huic præcepto satisfit, nobis tamen intelligenda
videtur de sola cõmunione diei Paschę siue fiat ad satisfaciendũ præ-
cepto siue non, Quia prædictus Leo Papa satis id declarat in præ-
cta concessione attentis verbis quæ addit simili Nicolai v. concessio-
ni 149. in monumentis Ordin. Minorum secundo impressis. Nec con-
demnaremus eum qui acciperet, aut qui sanctissimum sacramentum
ministraret, quando eiusmodi essent personæ, tempus, & causa, vt in-
dicio boni viri credi possit parochum eo contentum fore, si intelli-
geret, propter tacitam quandam facultatem, quæ ex hoc ortã videtur,
per ea, quæ in simili casu dicta sunt in cap.9.num.5.

53 Octauo, Qui communicat aut celebrat post cibi, aut potus ex pro-
posito sumptionẽ eodem die elapsa iam media nocte, cũ valet, aut ita
ægrotat, vt commode possit differre in sequentẽ diẽ, quãuis per modũ
medicinæ aut ipsam medicinã sumeret, c.Liquido & c.Sacramenta cũ
eis annot. de Cõsec.dist.2. Dixi (ex proposito) quia deglutire reliquias
cibi diei præcedẽtis dentibus insertas, aut aliquam aquæ guttam, aut

particulam

particulam alterius rei, lauando os, aut gustãdo ius, vinum aut aliud
simile, absq; proposito edendi tanquam saliuã non impedit commu-
nionem, nec celebrationem, quia non est proprie sumere cibum vel
potum. Dixi etiam (eodem die elapsa media nocte) quia prius sum-
ptum non impedit, quamuis prope mediam noctem cœnet, & poste
non dormiat, nec digerat, iuxta cõmunem, quam in d.c.Liquido con-
firmauimus, licet aliqui contradicant, per c.Si constiterit de Accusat.
quod tamen non probat vt ibi alias diximus. Licet qui cœna noctis
præcedentis mentem conturbatam sentit, communicare ex consilio
non debeat iuxta S.Tho.3.par.q.8.ar.6.ad 5. quamuis communicando
non pereat mortaliter. Dixi (cum valet) quia infirmus sequẽtem diem
expectare commode non valens, communicare potest sed non cele-
brare etiam ad ministrandum infirmo, nec ad vitandum scandalum,
etiam iuxta Prælati inferioris Papa iuxta communem.

Nono, qui pluries eodem die communicat vel celebrat ea. Sufficit 54
de consec.dist.1.cap.Consuluisti de Celeb. Miss. nisi in certis casibus.
Non peccat tamen sacerdos, qui ob infirmitatem, vel alias non cele-
brando communicat, sine stola & superpellicio quamuis c. Ecclesia.
2.dist.hoc significet secundum Ang.verb.Sacerdos.§.4. Vere enim id
non intendit, vt recte innuit Syl.verb. sacerdos.§.4. quia solum loqui-
tur de sacerdote cõmunicante celebrando. Loquitur enim de sumen-
te corpus, & sanguinem, & qui non celebrando communicant, non
percipiunt sanguinem sub specie vini vt sentit glo. recepta in c. Com-
perimus de Consec.dist.2.& definit concil. Trid.sess.21.can.2.

Decimo, qui parochus cõmunionem subdito petenti publice, tem- 55
pore quo iure communicare tenetur ministrare renuit propter pecca-
tum occultum quod in confessione audiuit, à quo illum non absoluit
eo quod non satis eius pœniteret, quia id esset detractio & detectio
peccati occulti quæ est mortalis, vt in c.Sacerdos de Pœnit. dist.6.nu.
8.4.& suprã cap.8. diximus. Dixi (occultum) quia ob publicum & no-
torium potest, & debet negare, quia meretricibus & vsurariis & qui-
busdam aliis peccatoribus notorus, quantumlibet suorũ peccatorum
eos pœniteat, & sanctissime confiteantur, non est publice communio
ministranda (quãuis sic in secreto) donec publice pœnitentiam agant
aut parochus ab ipsis facta sibi facultate publice denunciet iam eos
pœnitere, & confessos esse, aut ex ipsorum bona conuersatione, aut
alio legitimo modo, de vitæ emẽdatione constet, vt qui ipsorum pra-
uis exemplis offensi fuere, eorundem emendatione ædificentur iuxta
S.Bonau.& Palud.in 4.dist.9.q.4.col.3.& 4.& nos in c.1.in princ.nu.9.
& seq.& in c.Sacerdos nu.63.& 101.de Pœnit.dist.6. Notorium appel-
lamus, quod est manifestum per sententiam, vel per confessionem in
iure, vel euidentiam rei, quæ nulla tergiuersatione celari potest, c.fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de Cohab.Cleric.& mul.& c.fin.iuncta glo.de temp.ord.& non obsta
licet duobus,tribus,aut pluribus testibus,probari possit,vt in c.Veni
56 de Cohab. cleric. late trad. Anton.recept. à Panor.& aliis. Dixi quod
in confessione audiuit) quia si alio modo, ante aut post illam audi-
xit, denegare non potest ei eam si publice deposcit, sed sic in secreto
quamuis eam debito tempore postulet. Dixi (tempore quo ire &c.)
quia in alio non solum non potest, quin denegare debet. Cum non
ipse ad prædendum, nec ille ad petendum teneatur iuxta sententiam
prædictorum vbi suprà,& quæ supradiximus.

57 Vndecimo qui pater, tutor,curator,aut herus, negligit notabiliter
procurare,vt sui liberi, pupilli,minores,aut famuli domi suæ viventes
& ad communionem obligati communicent tempore debito, nisi
me si sciat, aut scire debeat illos non communicaturos nisi à se mo-
neantur arg.c.Dico 23.q.4. Diximus(ad id obligati) quia secus est de
aliis, quales sunt pueri, qui secundum honestam consuetudinem alio-
quanto tardius cõmunicant,quam confiteantur, ob reuerentiam tanti
sacramenti,illa enim consuetudo,præceptum prædicti. cz.Omnis &
Pœniten.& remiss. quoad hoc limitat, aut certe declarat. Quin diz
etiam potest eandem etiam declarasse præceptum diuinum de Cons
municando iuxta illud Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij ho
minis,non habebitis vitam in vobis,&c. vt nec in articulo mortis re
neantur communicare vsque ad ætatem in qua sani tenerentur, quia
quam meo consilio tunc communicarent, nisi valde puerili iudicio
essent. Quin etiam cum prædicto Cardinali addimus, prædictos qui
aliena cura gubernantur, & eorum monitionem expectant, non pec-
care donec moneantur, quamuis eorum curam gerêtes tardius aliquo
monendo peccent. Qui si dubitauerint,consulere debent eorum con-
fessarios,& eorum consilium sequi.

Duodecimo, qui laicus vel clericus non celebrando communicat
sub vtraque specie,vt sentit glo.2.c.Comperimus de Consec.dist.2. &
melius concil.Trid.sess.21.quod in c.1.& in can.1.damnat eum qui de-
xerit CHRISTI fideles præcepto diuino teneri ad sanctissimum Eu-
charistiæ sacramentum sub vtraque specie panis & vini sumendum,
& c.2.& can.2.Hæreticum esse,qui dixerit ecclesiam errasse statuendo
vt laici nec clerici non conficientes sacramentum sub specie tantum
panis communicent,& in c.3.can.3.Hæreticum esse,qui dixerit totum
& integrum IESVM CHRISTVM sub vna tantum specie non sumi,
& in c.4.& can.4. damnat eos, qui asserunt paruulos vsu rationis
carentes ad hanc sanctam communionem obligari.

Decimotertio, Qui monachus sancti Benedicti non communicat
semel in mense,Clem.Ne in agro.§.sane de stat. monach.& quæ no-
nialis cuiusuis ordinis,non fecerit idem.Concil.Trid. Sess.25.cap.10.

de Regul. Quotidie autem communicare vel celebrare proculdubio
de se sanctum est,& melius est quàm contrarium,quamuis aliqua cir-
cunstantia fieri possit, vt hoc sit melius illo per accidens iuxta men-
tem S.Aug.in c. Quotidie de Consec.dist.2.& affirmat S.Th.in 3.par.
q.80.ar.10.& in 4.dist.12. Quare,qui experitur per quotidianam cele-
brationem, aut cõmunionem, deuotionis feruorem in se erga Deum
augeri,& reuerentiam erga sanctum sacramentum non minui,faciat
hoc quotidie.sin minus,abstineat aliquamdiu,quo deuotius atque re
ligiosius id faciat iuxta eundem S.Tho.in 4.dist.11. Adde, quòd olim
dist.2.& postea etiam laici saltem ter, scilicet in Pascha, Pentecoste,
Natalique Domini.c. Et si non frequentius,ead.dist. Et diuus Augu.
omnes ad communicãdum saltem singulis dominicis cohortatur in
dicto c.& certe,honorabiliores viri & fœminæ, saltem quater,scilicet
cribus prædictis diebus,&omnium sanctorum id facere de honestate
deberent,& horum religiosiores singulis mensibus,instar Monacho-
rum & monialium prædictarum, quanquàm ad satisfaciendum huic
præcepto, sufficit regulariter semel in anno tempore Paschali com-
municare,per d.c.Omnis.

Cap. XXII. De septem sacramentis Ecclesiæ.

SVMMARIVM.

Sacramentum quid,& vt gratiam ex opere operato conferat.nu.1.
Sacramenta septem, tria non iterabilia, quatuor autem sic,nu.2.
Sacramenta circa septem vndecim errores Tridenti damnati.nu.2.
Sacramenta alia sunt substantialia,alia de præcepto,nu.2.
Sacramenta non credens vt debet,ea dans, aut sumens in mortali peccat.nu.3.
Sacramenta sumens ab excõicato &c. & dans vel sumens in mortali,& inuitus malens dandum,& inhonorans ea verbo,aut facto,vt peccat.nu.4.

DIcturus de sacramẽtis sola confessariis,& pœnitentibus 1
necessaria,Præmitto primo,quod verbum,sacramẽtum,
primo significat secretũ iuxta illud Thob.12. sacramen-
tum Regis abscondere bonum est,secundo,Iuramentũ.
Auth.sacramenta puberum, C.Si aduer.vẽditio.Tertio,
signum rei sacræ, vt accipitur in hac materia. Sed quia duplex est si-
gnum,vnum quod tantum significat cap. Signum de Consecr.dist.2.
& alterum,quod significat,& facit rem significatam,quo modo acce-
ptum varie definitur à Magist.& aliis in 4.distinct.1.& à Ioan.Andr.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& aliis in Rub.de Sacrament.non iteran.Breuissime vero distinxit Pe-
test ex mente Augustin.in cap. Sacrificium, de Consecrat.distinct.2.
vt ibi diximus, quod est signum sacræ rei. Dixi (signum) pro genere,
quia omne sacramentum est signum, non contra omne signum sa-
cramentum. Dixi item(signum) intelligendo de sensibili,quia quod-
libet verum sacramentum est aliquo quinque sensuum sensibile, ex
mente August. in cap. Detrahe. 1. quæst.1. & melius in d.cap. Sacrifi-
cium ibi visibilis forma, intelligendo item de signo efficaci,seu effe-
ctiuo quia quodlibet illorum efficit saltem instrumentaliter gratiam
quam significat secundum Thom.3.part. quæst.62.art.1. Licet Scotus
& alij sequaces aliter dicant, pro Thoma tamen vrget concil. Tri-
dent. can. 8.sess.7. Dixi (Rei sacræ) ad differentiam aliorum signo-
rum alia significantium, & operantium, qualia sunt signa Zodia-
Intelligendo item, per rem sacram, gratiam Dei sacram & sanctifi-
ficantem, quam quodlibet sacramentum significat, & producit. Con-
definitioni consonat illa Augustini,inuisibilis gratiæ visibilis forma,
relata in dicto cap.Sacrificium,cum illa additione Magist.in 4.dist.1.
cuius similitudinem gerit, & causa existit, quia perinde est ac si di-
xisset, signum visibile siue sensibile effectiuum rei sacræ,quæ est gra-
tia inuisibilis. Nam dicere quod sacramentum est visibilis forma,
est dicere, quod est signum visibile seu sensibile, & dicere quod ge-
rit similitudinem gratiæ, est dicere, quod per quandam similitudi-
nem significat illam, & dicere, cuius causa existit, est dicere, quod
efficit eam. Itaque interrogatus, quid est sacramentum, breuiter &
secure respondere potest, quod est rei sacræ signum, intelligendo
per rem sacram gratiam, & per signum, signum sensibile, aliquo
quinque sensuum efficiens instrumentaliter gratiam quam signifi-
cat. Dixi (Instrumentaliter) quia solus Deus potest creare primo-
paliter gratiam iuxta S. Thom.per omnes receptum 2.secun.quæst.6.
artic.8. & ideo ipse solus potest instituere sacramentum vt diffinit
concil. Trident. mox referendum. Itaque sacramenta ab aliis opere operato
ribus differunt in eo, quod ipsa conferunt gratiam ex opere ope-
to, vt habet prædictum Concil.can.8.alia vero tantum ex opere ope-
rantis. hoc est, vnumquodque sacramentum, per virtutem, & insti-
tutionem diuinam aliquam determinatam à Deo gratiam in anima
suscipientis, etiam iudicij expertis & nec mereri, nec peccare vo-
lentis instrumentaliter producit, modo mortalis peccati obicem
non ponat & ita omnibus parem gratiam sacramentalem confert.
Quamuis præter illam Deus illud suscipienti aliam maiorem, vel
minorem gratiam pro maiori, vel minori merito & effectu susci-
pientis conferat.

2 Secundo, præsupponimus quod septem sunt sacramenta nouæ le-

gis Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vn-
ctio, Matrimonium, & Ordo, iuxta gloss.sing.cap. Veniens de tran-
sactio.& doctrinam communem in 4.distinct.1.& in d.Rub. de sacra-
ment. non iteran. probatam pridem per concilium Florent. & nuper
per Trident.sess.7.canon.1. Quorum tria iterari nequeunt, id est nec
dari, neque prodesse possunt, nisi semel s. Baptismus, Confirmatio,
Ordo alia quamot sic.

Tertio, quod Concil. Trident.sess.7. declarauit hæreticum, dicere
esse plura, aut pauciora, quam septem nouæ legis sacramenta, aut
aliquod eorum non esse proprie sacramentum, ibidem can. 1. aut à
sacramentis antiquæ legis, non nisi cæremoniis differre can. 2. aut
talium eorum aliqua ratione esse alio dignius canon. 3. aut non esse
omnia necessaria,sed aliquod eorum superfluum,quamuis omnia sin
gulis necessaria non sint can.4. aut solum significare, & non contine-
re gratiam, aut eam rite accipientibus, non semper ex opere operato
conferre can.5.6.7.& 8. Aut quod horum tria scilicet,Baptismus,Con-
firmatio,& ordo imprimunt characterem in anima, & signum quod-
dam indelebile,propter quod ea iterari non possunt can.6. Aut ab om
nibus Christianis,administrari omnibus posse can.10.aut non requi-
ri in conficiendis sacramẽtis intentionem saltem faciendi quod facit
Ecclesia can.11. Aut quod peccato mortali ministri, Sacramenti con-
fectio aut collatio fiat nulla can.12.Aut ritus Ecclesiæ omitti,aut mu-
tari per quemlibet prælatum posse can.13.

Quarto,quod quodlibet sacramentum constat duobus quorum al-
terum est velut materia substantialis, alterum velut forma substan-
tialis quæ sunt de essentia,& necessitate sacramẽti,sine quibus omni-
no est nullũ. Requirit etiam alia quę sunt de necessitate præcepti,non
autem de necessitate sacramẽti,id est quod peccatur conficiendo sine
illis,sed sacramentum est validum, vt in Baptismo aqua est materia
substantialis,& inuocatio Trinitatis forma substantialis, sine quibus
nil valet(Ego) vero & (Amen) in forma posita, sunt tantum de neces-
sitate præcepti, id est, peccatur baptizando sine illis, sed baptismus
valet.6.1.cum ei adnot.de Baptis.

Circa sacramenta in genere peccat mortaliter. Primo,qui credit 3
aliquid ex damnatis per prædictum concilium Trid. scies vel debens
scire id esse damnatum & est hæreticus per c. Ad abolẽdam de hæret.
& per prædictos 13 Canon & excommunicatus,si verbo vel scripto id
expresse per bullam cœnæ Domini de qua infrà cap. 27.

Secundo, qui credens vel credere debens se reum mortalis culpæ,
ministrat saltem solemniter aliquod sacramẽtum,vel suscipit: nisi ita
se credat attritum,quod adiuncto calore sacramenti fiat contritus,ve
damnatus latus in gloss. summæ de Pœnit. distinct.5. num.33. per cap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illud 95.distinct.cap. Per Esaiam ibi Tale, & ibi, omnia sacramenta quæst.1. quamuis Baptismus minorem attritionem, quam alia requirat: per dicta supra cap. 1. num.39. Nec excusatur, vt quidam putant subita ministrandi aut accipiendi sacramenti necessitate: vel à mortifero vulnere ictus Baptismum à sacerdote imparato deposcit. Quia quamuis hoc aliquem prætextum habere possit iuxta opinionem eorum, qui dicunt, cuique peccato mortali proprium dolorem esse adhibendum, quod vno momento fieri non potest, nullo tamen prætextu nititur. veram sequendo opinionem, quam tenuimus supra cap.1.num.25.scilicet. Sufficere generalem quendam qui omnia complectatur, quod puncto temporis præstari potest. Quare sacerdote administraturus sacramentum aliquod, quantumlibet imparatus inueniatur, debitam de omnibus suis peccatis mortalibus contritionem habere potest, vel attritionem, qua se probabiliter contritum credat. Et quamuis ad alia sacramenta hoc satis sit, ad celebrationem tamen, aut communionem, præter contritionem confessio peccatorum quiritur vt supra dictum est c.21.num.49.

4 Tertio, Qui suscipit aliquod sacramentum à sacerdote excommunicato, interdicto, aut ab eius administratione suspenso, & denuncito pro tali, vel à notorio concubinario, excepto baptismo & confessione tempore necessitatis. Concubinarius notorius dicitur qui talis est, per sententiam vel confessionem in iudicio factam, vel euidentia rei, quæ nulla tergiuersatione celari potest, per cap. final. de Cohabit. cler.& mulie.& cap.final.iuncta gloss. de tempor.ordin.per text.gloss. & doct.in cap.Præter §.Verum, & §.Porro 32.dist.& Anton.comunit. ter receptum à Panormitano & aliis in cap.Vestra, de Cohabit. cler.

Quarto, Qui citra necessitatem inuitat ad sacrificandum, aut ad dandum alteri sacramentū, quem probabiliter credit existere in peccato mortali occulto, aut publico, & sine debita de eo pœnitentia: vel ludi facturum, ita vt sit causa, cur id faciat, alias non facturus, vt supra dictum est cap.11.nu.12.

Quinto, qui verbo aut facto notabilem irreuerentiam alicui Sacramento facit secundum Tho.2.sec.q.99.art.3.

De Sacramento Baptismi.

SVMMARIVM.

Baptismus quid, quotuplex, & quæ illi substantialia.nu.5.
Baptismi errores Tridenti damnati, & eos credens &c. nu.6.
Baptismum ministrans, vel suscipiens in mortali.nu.6.
Obstetrix ignorans formam baptizandi peccat. nu.6.

Baptismus à quocunque collatus valet, sed peccat qui &c. nu.7.
Baptismus sine materia, forma, & intentione & concursu earum non valet n.7.
Baptizans alterius vel alienum parochianum, vt peccat. nu.7.

SAcramentum Baptismi, est sacramentum aquæ naturalis, qua vnus ab alio, in nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti, cum debita intentione abluitur. Dixi (Sacramentum) pro genere, reliqua pro differentia. & (Aquæ naturalis) ad significandum, quod hæc est eius essentialis materia, nec sufficit alia aqua artificialis, vt rosacea, secundum omnes in 4.dist.3. Quod diffiniuit concilium Triden.sess.7.can.2. Dixi (Qui vnus ab alio abluitur) Quia nemo à se ipso baptizari potest, c. Debitum, de Baptism. Dixi (In nomine Patris, &c.) Quia inuocatio expressa totius Trinitatis est necessaria.c.Multi de Consc.distin.4.Vnde forma Baptismi in Ecclesia Romana est hæc. Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti. Amen. c.1.de baptis. Quanquam illa verba, ego, &, Amen, non sunt de essentia sacramenti, sed de necessitate præcepti, vt declaratur sup.n.2. An autem contraueniat substantiæ, vel tantum præcepto, qui baptizat, solum dicens in nomine Trinitatis, aut CHRISTI, tangit gl.in d.c. Multi, & late tractamus, in propr. Baptismus: Sanguinis autem, qui fit per martyrium, & flaminis, qui per pœnitentiam, sine copia baptizandi solum metaphoricos per.c.66.22.11.

Porro concilium Triden.in d.sess.7.per 14.can.super baptismo confectos, damnauit eum qui dixerit, Baptismum Ioannis fuisse tãtæ virtutis quantæ CHRISTI, can.1. Aut aquam naturalem non esse necessariam can. 2. Aut quod Ecclesia Romana non doceat veram Baptismi doctrinã can.3. Aut non valere qui ministratur per infidelem, etiam cum intentione faciendi, quod præstat ecclesia, can.4. Aut non esse ad salutem necessarium can.5. Aut non posse baptizatum amittere gratiam, si vult credere, can.6. Aut non abligari ad vllam aliam legem, quam credendi can.7.& 8. Aut quod per eum tolluntur vota post baptismum emissa.can.9. Aut per memoriam eius condonari, vel venialia fieri peccata post eum admissa, can.10. Aut esse rebaptizandum apostatam ad fidem reuersum, can. 11. Aut neminem baptizandum ante ætatem, quæ CHRISTVS fuit baptizatus. Aut parulos non esse baptizãdos vel postquam adoleuerint, esse rebaptizãdos, can.13.& 14.

Interrogatus Romæ, de finibus Hispaniæ, An infans qui baptizatus sine solemnitate moritur antequam illa suppleatur possit in loco sacro sepeliri? Respõdi non solum posse, sed debere. Tum quia Host. in summa de confec. Eccles. §. & an sit, affirmat puerum extractum de

Universidad de Deusto
Biblioteca

ventre matris: sepeliendum esse in loco sacro. Tum quia standum est regulæ nisi probetur exceptio l.1.ff.de Reg.iur.& gl.in l. Omnis definitio eod.tit.& in Rub. eod. tit.lib.6. & regula est quod omnis Christianus debet in loco sacro sepeliri. Et constat huiusmodi puerum esse Christianum charactere Christianismi insignitum, per ca. Quemadmodum 23.q.7.& nullo iure speciali prohibetur.

Ad aliam item quæstionem, An debeat sepeliri cum solemnitate crucis & luminarium instar aliorum infantium baptizatorum solemniter? Respõd. affirmatiue ea ratione insolubili, quod is tam Christianus est quam illi, tantum gratiæ sacramentalis habet ac illi, prædicta supra eodem num.1. Quia exorcismus & alia quæ fiunt in baptismo solemni non fiunt de necessitate sacramenti, sed solum præcepti secundum omnes.

Circa baptismum peccat mortaliter primo, qui credit aliquid de prædictis 14. damnatis per prædictum concilium Trident. credens vel credere debens, ea esse damnata, & est hæreticus, imo & excommunicatus, si verbo vel scripto id expressit per prædictam bullam cœnæ Domini.

Secundo, qui baptizat, aut permittit se baptizari bis, & est irregularis c. Qui bis, & c. Eos de consec. dist. 4. de quo latius infra c. 17.

Tertio, qui est in causa, aut in notabili culpa, vt aliquis sine baptismo, moriatur, aut renuit dare baptismum, petenti in articulo mortis, cum nullus eo aptior ipsum baptizare velit d.cap. Quicunque & arg. c. Pasce 86. dist.

Quarto, qui baptizat in peccato mortali, aut baptizatus impotens per dicta supra eod c.nu.1.

Quinto, quæ obstetricis officio fungens, debitam baptizandi formam ignorat Palud. in 4. dist. 5. q.2.& Ant. 3. par. tit. 14. c. 13.

7 Sexto, qui cum non sit presbyter, baptizat absque necessitate d.cap. Constat, imo & presbyter, qui baptizat citra necessitatem, sine crucifixo & alia solemnitate debita, vel cum illa extra ecclesiam, præcipuam Principum filios Clem.1.de Baptis. Et qui clericus ante presbyterium baptizat solemniter, est irregularis c.1. de Cleric. non ordinis. Non est autem iusta necessitas recens infantis natiuitas, vt nonnulli male putant, qui infantes recens natos sine solemnitate baptizari faciunt grauiter peccantes. Verum est tamen, quod baptismus collatus à quocunque, siue mare, siue fœmina, siue fideli, siue infideli, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, valet, c. Quicunque cap. A quodam, c. Constat, c. Mulier, de consec. dist. in. 4. etiam si baptizans eum pro ludicro habeat iuxta Innoc. in d.cap. Debitum. Peccat autem Laicus, qui etiam in necessitate baptizat præsente clerico, & clericus minor præsente presbytero, & mulier præsente viro, & infidelis fidelem

sente fideli, nisi aptior sit excommunicatus, aut alio modo impeditus iuxta communem in dictis capitulis.

Septimo, qui baptizat sine forma & materia essentiali baptismi suprà positis, aut sine intentione actuali, aut virtuali faciendi quod ecclesia prætendit: nec quicquam talis baptismus valet, & iterandus est iuxta notata per Innoc.& omnes, in d.c.1.de Baptis. Et idem de eo, qui durante prolatione verborum substantialium baptismi, non tingit aqua, sed solum ante vel post illam cap. Detrahe 1.q.1. vbi hoc sentit Card. S. Xisti & Tho.3.par.q.60.ar.6.& q.66.ar.8. vbi id satis exprimit Caiet.& magis Maior in 4.dist.2.q.2.arg.4.quin & gl.d.c. Detrahe, dixit oportere ablutionem concurrere cum verbis, in vltimo instanti prolationis eorum: quod tamen non est verum, per rationes Caietan. som.1.tract.18.de Collat.ordin.

Octauo, qui vngit baptizatum chrismate præcedentis anni citra casum necessitatis c.Si quis de oleo, de Consecr.distin.4.c. Quoniam de sentent.excom.lib.6. Idem de illo, qui absque iusta necessitate baptizat alterius parochianum, sine facultate sui parochi vel Episcopi, aut eius Vicarij cap. Interdicimus 16.q.1. Non tamen ipso facto est excommunicatus: quamuis sit religiosus, sicut foret ob administrationem aliquorum aliorum sacramentorum Clemen.1.de Priuil. de quo infra cap.27.nu.10. & seq.

De sacramento Confirmationis.

SVMMARIVM.

Confirmatio quid & quod est vere & proprie sacramentum.num.8.
Confirmationis minister ordinarius Episcopus, & quando presbyter.n.8.
Confirmando sic vel sic peccat Episcopus. nu.9.
Confirmationem suscipiens in mortali, vel omittens ob contemptum, vt peccat numero 9.
Confirmatio Patrinum requirit, & vt debeat ordinem præcedere.n.9.

8 Confirmatio alias vocatur manus impositio, c.1.§. Per frontis de sacr.vnct.& ex mẽte Magistri & omnium in 4.dist.7.& vtriusque Tho.3.par.q.72.& nostrorum in Rub. de Sacram.non iteran.diffiniri potest, Sacramentum vnctionis chrismatis confecrati, quo Episcopus frontem baptizati inungit, sub certa verborum forma. Dixi (Sacramentum) pro genere, reliqua pro differentia. Dixi (Chrismatis) ad designandum materiam eius, quæ est chrisma, quod conficitur ex balsamo d.c.1.de sacra.vnct. Balsamum autem, non est de necessitate sa-

cramenti,quod efficaciter probat Caiet: super Tho.in d.4.72.per ca. de sacram.non iteran.est tamen de necessitate præcepti c.1.de sacram. vnct.Dixi(Consecrati)quia licet benedictio, vel cõsecratio aquæ non sit de necessitate sacramenti baptismi, consecratio tamen chrismatis vel olei, est de necessitate sacramenti confirmationis, per rationem Tho.recepti vbi sup.ar.3.Dixi (Episcopus)ad designandũ minister, qui necessario debet esse Episcopus c. Quanto,de Consec.& communis vbi sup.Quamuis ex dispensatione Apostolica possit esse presbyter,de qua intelligendum est c.Peruenit,95.dist.in.vt paucis multa re soluens definit Caiet.vbi sup.art.8.Dixi(Frontem)ad differentiam baptismi,in quo vertex capitis inungitur d.c.1.de sacra.vnct. Cuius diuersitatis ratio redditur à Thom.vbi supra,ar.9. Dixi(Baptizati)quia character confirmationis de necessitate præsupponit characterem baptismi c.Nouissime,de Consec.dist.5.Ille enim est ianua omnium sacramentorum c.Veniens de Presby.non bapt.Trad.Tho.receptus vbi sup.ar.6.Dixi(Certa,&c.)ad designandum formam eius,quæ est.Consigno te signo crucis,& confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.Amen. Cum cuius formæ prolatione debet concurrere vnctio,vt sup.eod. num. 7. est dictum de baptismo. Cuius conuenientiam assignat Thom. ibidem ar.4. Hoc enim sacramento baptizatus fit miles Christi, ad constanter confitendum eum, & fortiter pugnandum contra eius inimicos c. 1.de Consecr.distin.1. & ita signatur cruce,quæ est signum sui Ducis.Quorum omnium bona pars confirmatur,per concil.Triden.quod sess.7.de Confirmat. trinis canonibus, declarat hæreticum, qui dixerit confirmationem non esse verum sacramentum aut nullam in ea virtutem inesse,aut eius ordinarium ministrum non esse solum Episcopum. Pondera, quod ait ordinarium,significans posse esse delegatum dispensatione Apostolica,vt prædictum est.

9 Circa hoc sacramentum peccat mortaliter. Primo, qui non existens Episcopus, ministrat illud, vel existens Episcopus vngit oleo non consecrato vel non confecto ex balsamo, vel non seruata prædicta forma per supradicta.

Secundo,Qui suscipit illum credens vel credere debens se mortalis culpæ reum per dicta sup.eod.nu.6.

Tertio,Qui per contemptum non curat se suamque familiam confirmari arg.c.1.de Consec.dist.5.Dixi(Per contemptum) quia sola negligentia tantum esset venialis,cum non videatur vlli præcepto contraria,vt ait Scot.in d.dist.in.7.Contemnere autem videtur, qui potens sumere commode omittit,secundum Palud.in d.dist.in.7.quod verum est,quoad præsumptionem fori exterioris,quæ in interiori cessat cap. Tua,de sponsa.in quo ille vere cõtemnit,qui ideo principaliter omit-

tit,quod paruifacit per ea quæ dicunt S.Tho.2.sec.q.186.art.9.vbi id pulchre explicat Caiet.& Archid.in cap.Quicunque 81.dist.quem sequitur Dominic.in c.Nullus,55.dist.

Quarto, Qui patitur se sine patrino confirmari credens aut credere debens quod licet hoc non sit de substantia sacramenti, est tamen de præcepto.

Quinto, Qui non se facit confirmari ante omnem ordinationem c.4.sess.23.concil.Trid. de reform. nullam tamen per hoc cẽsuram incurri aliquoties respondi. Tum quia eius omissionis negligẽtia non est mortalis,vt dictum est.Tum quia nullo iure id cauetur, nam nec prædictum concilium addit aliam pœnam,quam quod non admittatur quis etiam ad primam tonsuram ante cõfirmationem.Tum quia licet character ordinis de necessitate sacramẽti requirat characterem baptismi, non tamen requirit characterem confirmationis.Quin opinamus cum Soto in d.dist.24.q.1.ar.4.sub fin.peccare quidem sed non mortaliter suscipientem vel ministrantem etiam scienter ordinem ante confirmationem,modo id sine contemptu fiat.

De sacramento Eucharistiæ.

SVMMARIVM.

Eucharistia sacramentum polyonymum,& quid,nu.10.
Eucharistia circa sacramentum errorei,nu.10.
Communio,quod non requirat confessionem:disputare malum,nu.10.

SAcramẽtum hoc polyonymum,siue multinomiũ est,vocatur enim 10
Græce Eucharistia,hoc est bona gratia:quia vt Magister ait in 4. distin.8. IESVM CHRISTVM qui est omnis gratiæ fons & origo, continet:Hostia item,Sacrificium,Communio,Sacramentum altaris, & viaticum,ob eas rationes,quas reddit Th.in 3.par.q.73.ar.4. & paulo latius nos reddimus in addit.c.Quando,de Cõsec.dist.1.n.131. cum seq.Diffiniri autem potest ex mente Magistri & Thomæ & aliorum omnium vbi sup.esse sacramentum, quod sub specie panis, & vini,vel alterius eorum,verum corpus & sanguinem IESV CHRISTI continet.Dixi Sacramẽtum pro genere,reliqua pro differẽtia. In quibus aduertẽdum, quod vno eodemque modo existunt corpus & sanguis sub vtraque specie, sanguis enim vtrobique existit intra eius glorioſi corporis venas,& vtrobique corpus sic cõtinens eum,quamis sub specie panis contineatur corpus virtute verborum sacramenti, & sanguis per concomitantiam eius,& contra,sub specie vini cõtinetur sanguis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

virtute verborum sacramenti & corpus per concomitantiam, secundum S. Thom. receptum in 3. part. quæst. 76. art. 1. & 2.

Circa materiam huius sacramenti peccat mortaliter Primo, qui non credit definita Tridenti vndecim canonibus à Concil. sess. 13. credens, aut credere debens ea esse definita ab ecclesia & prædicto concilio, & si verbo, vel scripto id exprimit, est excommunicatus per prædictam bullam Cœnæ. Definiunt autem concil. hæreticum esse dicere verum CHRISTI corpus & sanguinem eius non contineri realiter in hoc sacramento, vnita eius diuinitati, sed solum in signo, & figura can. 1. Aut aliquid substantiæ panis, aut vini remanere in eo post consecrationem, licet eorum accidentia maneant can. 2. Aut subquamlibet specie tam vini quam panis, & qualibet parte separata ab alia non contineri totum corpus CHRISTI can. 3. Aut licet quando ministratur, aut sumitur sit in eo, non tamen esse ibi potest, nec ante sumptionem, nec in reliquiis eius can. 4. Aut principalem eius fructum esse peccatorum condonationem, can. 5. Aut non esse adorandum Latria siue debita Deo adoratione, dum est in sacramento. Aut non esse faciendum peculiare illius festum, neque deferendum in supplicationibus, siue processionibus, neque populo proponendum adorandum, can. 6. Aut non licere seruare illud in sacrario, nec deferre ad infirmos, can. 7. Aut in communione non sumi realiter CHRISTVM totum can. 8. Aut CHRISTIANOS etiam discretos, non teneri communicare semel in anno can. 9. Aut sacrificium non posse se ipsum communicare, can. 10. Aut solam fidem sufficere ad bene communicandum, can. 11.

Secundo, peccat & est excommunicatus, qui etiam disputando defendit opinionem habentem licere contrito, ante actualem confessionem mortalis culpæ, communicare, præfato can. 11.

De sacramento Pœnitentiæ.

SVMMARIVM.

Pœnitentia quid, & quot, & quæ partes eius. num. 11.
Pœnitentiæ circa sacramentum multa definita Tridenti num. 11.
Pœnitentiam in mortali suscipiens, vel ab eo qui est in illo, quando peccat n. 11.

11 POEnitere quid sit, & an vox pœnitentia sit latina, & quod pœnitentia est duplex virtus, & sacramentum, & alia iis annexa, præmissa sunt in Præludio 10. & ex mente ibi citatorum, sacramentum pœnitentiæ est sacramentum absolutionis, quo sacerdos sibi subditum & confitentem legitime sua peccata, cum iusto dolore & proposito satisfaciendi absoluit ab eis. Dixi (Sacramẽtũ) pro genere: reliqua pro differẽtia, quæ tangũt tres partes integrales eius, scilicet contritionẽ, cõfessionẽ & satisfactionẽ, quæ sunt quædã eius materia, de quib. est dictũ in d. præludio generatim, & in trib. capitulis primis singulatim.

Circa hoc sacramentum peccat, qui credit, non esse vera definita Tridenti à concilio sess. 14. Aut dubitat de veritate eorum, credens, aut credere debens, ea esse ab Ecclesia, & concilio definita, & si verbo aut scripto id exprimit, est excommunicatus per Bullam cœnæ prædictã. Definita vero vbi supra sunt hæc. Quod pœnitentia semper fuit necessaria, ad veniam peccati mortalis. Quod sacramentum pœnitentiæ nunquam fuit ante aduentum CHRISTI, nec ante mortem & resurrectionem eius. Quod postea nil prodest nondũ baptizato. Quod CHRISTVS principaliter instituit illud per illa verba: Quorum remiseritis &c. per quæ eadem fuit data potestas reconciliãdi Deo, eos, qui post baptismum mortaliter peccant. Definit item esse hæreticum dicere, sacramentum pœnitentiæ non esse verè ac propriè sacramentum institutum ad reconciliandum Deo peccantes mortaliter post baptismum, can. 1. Aut vnum & idem esse sacramẽtum baptismi & pœnitentiæ, & ideo pœnitentiam non rectè appellari secundam tabulam naufragij, cap. 2. & can. 2. Quia vt idem concil. subiicit, materia & forma eorum est diuersa, & non oportet vt minister baptismi sit iudex, sicut minister pœnitentiæ: Et quia sacramentum pœnitentiæ nil prodest non baptizato, nec baptismus relapso post eũ in mortale. Et contra baptismus prodest non baptizato, & pœnitentia lapso post baptismum in mortale &c. Aut verba illa, Quorum remiseritis &c. non esse intelligenda de potestate remittendi peccata can. 3. Aut ad perfectam pœnitentiam non requiri contritionem, confessionem & satisfactionem, quasi materiam & partes eius, can. 4. Aut dicere, alium quam Episcopum, vel presbyterum, absoluendi potestatem habere cap. 5. & can. 10. Aut eosdem si mali sunt, eam deperdere, aut non esse iudices ad absoluendum confessum, sed ad declarandum eum absolutum, cap. 6. & can. 9. Admoneo lectorem non excerpere me omnia contenta in canonibus prædictæ sessionis, quia ea, quæ pertinent peculiariter ad contritionem excerpta fuerunt in c. 1. & quæ ad confessionem can. 2. & quæ ad satisfactionem cap. 3.

Secundo, peccat qui absque contritione, vel iusta attritione peccatorum suorum aut absque proposito ab eis abstinendi, aut restituendi debita, aut existens excommunicatus, ante absolutionem ab excõmunicatione, absolutionem sacramentalem procurat, aut vult absolui ab aliquo non presbytero, aut ab excommonicato denunciato, aut suspenso, aut si citra necessitatem à parocho alieno, vel à suo notorio peccatore, vel quem scit esse in mortali, & pœnitentiam non acturum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ante absolutionem per supradicta in dictis tribus cap. & in ca. 9. num. 5. cum seq. & in cap. 11. num. 12.

De Sacramento Extremæ vnctionis.

SVMMARIVM.

Extrema vnctio quid, & vnctio cum verbis concurrat, num. 12.
Extrema vnctio quas partes tanget, & quibus sit verbis, num. 13. & quis infirmus, & non violenter morturis datur, num. 14.
Extremæ vnctionis de sacramento multæ veritates Tridentinæ. num. 15.
Extremæ vnctionis contemptus, vel in mortali susceptio mortalis. num. 16.

12 SAcramentum extremæ vnctionis est sacramentum, quo presbyter vngit certas corporis partes infirmi probabiliter periclitantis oleo consecrato certa verba cum debita intentione proferendo c. 1. de Sacramento vnct. adiunctis notatis ibi & in 4. dist. 23. Dixi, (Sacramentum) pro genere, reliqua pro differentia. Dixi (presbyter) ad designandum neminem alium posse illud ministrare vt diffiniuit concil. infra citandum. Dixi (Vngit) ad designandum actum ministrandi, qui consistit in vngendo, & fieri debet durante prolatione verborum necessariorum, non enim sufficit vngere finita verborum prolatione, aut ante prolationis principium, vt in simili dictum est supra eod. de baptizato num. 7. & de confirmãte, num. 8. & de ordine dicetur infra, num. 17. Dixi (Certas partes) vnctio enim debet fieri in oculis, auribus, ore,
13 manibus, pedibus, & renibus. Dixi (Infirmi &c.) ad designandum cui sit ministrandum hoc sacramentum, non enim sufficit, vt sit in quoquis probabili mortis periculo, in quali est morte damnatus, ptæliaturus, & maris tempestate iactatus, neque quælibet infirmitas sufficit, sed oportet, vt sit talis, quæ probabile mortis periculum minitetur secundum omnes: cuilibet tamen eiusmodi infirmo est ministrandum, etiam si iam sit amens, & freneticus, si absque irreuerentia sacramenti id fieri possit, & potuerit ante peccare, & antequam insaniret expresse, aut tacite petierit illud, aut si meminisset, periturus finaliter nec in peccato mortali notorio insanierit, quãuis sint qui æquum putent bertatis requirant, imo & si dubitatur an sit moriturus, administratio potest sub conditione si non est mortuus, non tamen iam aperte mortuo, nec incepta ministratio perficienda est, si antea moriatur. Dixi (Oleo sacro) ad designandum materiam, quæ est oleum oliuarum per Episcopum consecratum. Dixi (Certa &c.) ad designandum formam, quæ iuxta concil. Flor. est hæc, quando oculi infirmo vngun-

tur. Per istam sacram vnctionem, & per suam piissimã misericordiam indulgeat tibi dominus quicquid deliquisti per visum, quando aures, dicendum est, per auditum, quando nares, per odoratum, quando os per oris vitium, quãdo manus, per tactũ, quando pedes, per incessum, quando renes, per ardorem libidinis: quamuis multæ ecclesiæ vtantur illis verbis, & per sanctissimam benedictionem, loco horũ, Per suam piissimam misericordiam. nec nocet, per mox dicenda, diuersitas verborum, in eundem scopum tendentium. Quæ fere omnia probantur per illa Iacob. 5. Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei. Nam per verbum (infirmatur) probantur dicta de infirmo vngendo, & per verbum (presbyteros) dicta de ministro, & per verba (vngit, & oleo) dicta de vsu & materia, & præterea per verbum (alleuiabit) probatur hoc sacramentum conferre salutem corporis, quando spiritali infirmi expedit: Et per illa verba (Et si in peccatis sit &c.) per hoc sacramentum peccata remitti. Et quia non exprimuntur mortalia, nec venialia, intelligenda sunt de omnibus, si reliqua ad id necessaria concurrant, arg. c. Solitæ de Maiorit. & obed. & c. Si Romanorum 19. dist. Vnde licet secundum communem principaliter instituta fuerit contra venialia, tamen etiam mortalia remittit. Quo fieri potest, vt aliquis moriens absque hoc sacramento damnaretur, & vnctus eo saluaretur, fieri enim potest, vt aliquis sua peccata confiteri non possit, aut quamuis posset, non censet illud necessarium ei, quia iam est confessus, sine tamen contritione vel attritione ad remissionem sufficienti. & postea tanta attritio ei superueniat, quæ licet de se non sufficiat ad remissionem, sacramenti tamen calore adiuncto sufficeret iuxta opinionem Tho. 3. q. 79. ar. 1. cõmuniter receptam sci licet, per virtutem sacramẽtis aliquem ex attrito contritum fieri iuxta dicta supra c. 1. n. 40. & 41. Quare magnæ curæ nobis huius sacramenti susceptio esse debet, vt morientes beati semper viuamus. Amen.

Porro, ratio cur morbo, vel senio, & non alio morbo morienti ad- 14
ministratur est, quia sic morientis iudicium, & constantia valde turbatur, corporis, & sensuum omnium imbecillitate, cap. Nullus cum illa, quæ ibi scripsimus de pœnit. distinct. 7. Quin & dæmon, acrius eum illa hora, quam quauis alia omnium peccatorum repræsentatione, & spectris horrendis affligit. Quod vsu venire iis non solet, quibus vita violemet eripitur, quia moriuntur integro iudicio & firmo, neque eusmodi repræsentationibus affliguntur, ideo non ita necessaria est illis, ac huic ista vnctio.

Circa hoc sacramentum peccat mortaliter. Primo, qui credit non 15
esse vera definita super eo Tridenti sess. 14. aut dubitat de eorum ve-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritate, credens, aut credere debens ea esse ab ecclesia & concilio ap-
nita, & si verbo, vel scripto id exprimit, est excommunicatus, per ibi
dictam bullam cœnæ. Definitum vero est ibi: Hæreticum esse dare
extremam vnctionem non esse vere & proprie sacramentum institu-
tum ab ipsomet D. N. IESV CHRISTO, & promulgatum à Bea-
uo Iacobo can. 1. Aut non conferre gratiam, sicut alia: Aut non re-
mittere peccata, nec alleuiare infirmum, aut iam cessasse, quasi olim
tantum fuerit gratia curationum can. 2. Aut ritum eius, quem obser-
uat Ecclesia Romana repugnare sententiæ beati Iacobi, ideóque eum
posse iuste mutari, & contemni can. 3. Aut Diuum Iacobum per pre-
byteros intellexisse seniores populi, & non tantum sacerdotes, ideóq;
posse per alios quam Episcopos, & sacerdotes ministrari can. 4. No-
mo tamen inferat ex his, non posse alias ecclesias alia vti verborum
æquipollētium forma. Quia licet ipsemet Dominus illud instituerit,
verba tamen formalia quibus est ministrādum, non præscripsit. Adeo
quod D. Ambros. verbo indicatiuo (Vngo te &c.) vteretur, quæ com-
munis est sententia profunde fundata à Palud. in d. distinct. 24. per
quod tollitur dubium è longinquo nobis propositum.

16 Secundo, qui ægrotus vel senex constitutus in articulo mortis non
petit hoc sacramentum per contemptum iuxta omnes in 4. distinct. 23.
Idem si non petit filio, seruo, famulo, pupillo, aut alij sine cura com-
misso per supradicta in simili cap. 21. num. 57. Arg. c. Duo 23. q. 4.

Tertio, qui accipit credens, aut credere debens se mortalis culpæ
reum, sine confessione, vel cōtritione, vel tali attritione quæ calore fo-
ius sacramenti vim contritionis attingeret, per supra dicta eod. cap. 2.

De Sacramento Ordinis.

SVMMARIVM.

Ordo in genere quid, & quis ecclesiasticus, & quid ordo sacramentum. num. 1.
Ordo Theologis septemplex, Canonistis nouemplex, nobis octuplex nu. 18.
Ordinis circa sacramentum errores Tridenti damnati num. 8. A.
Ordinatus sub Episcopo titulari, vel contra Prælati voluntatem vt peccet num. 18. B.
Episcopus ordinans alienum aut suum sine titulo &c. vt peccet num. 18. B.
Ordinatus non renunciet nec alienet titulum nisi sic &c. num. 18. B.

17 ORdo generaliter & proprie sumptum, authore August. lib. 19. de
Ciuitat. Dei cap. 13. est parium dispariūq; rerum sua cuique loca
tribuens dispositio, quomodo capitur in cap. Ad hoc 89. distinct. & in
Rub. de ord. cognit. & ff. de Decret. ab ordin. fac. & quia persona pro-

stant, sic hoc ideo hominum ordo præstantior est ordine rerum, l. 2. ff.
de ff. & fen. Et quia inter homines Deo sacri, siue spirituales præ-
stant aliis c. Solitæ de Maior. & obed. ideo per antonomasiam appel-
latione ordinis simpliciter prolati intelligitur ecclesiasticus, sicut ap-
pellatione iuris Ciuilis, Romanū, & Apostoli, Paulus §. Ius ciuile iun-
ta gloss. Inst. de iure natur. & diffinitur à Thom. Vvaldensi libr. 2. de
Sacramen. cap. 116. esse, Sacramenta ministrantium habitudo legitima
cuiusque rationem ministerij sui conueniens: Hinc dicitur ordo canoni-
corum, & ordo Prædicatorum & Minorum. In hac tamen materia ac-
cipitur pro sacra ordinatione & actu quo homines in ecclesiasticum
ordinem cooptantur vt colligitur ex concil. Trid. sess. 23. can. 3. & po-
tius secundum mētem quam verba Magistri, & aliorum in 4. dist. 24.
& glo. in summa 32. dist. potest diffiniri, esse sacramentum quo tradi-
tur character, & potestas consecrandi eucharistiam, vel in id adminis-
trandi. Dixi, Sacramentum, pro genere, reliqua pro differentia. Ma-
teria eius est traditio rei sensibilis, vt libri, vel calicis quæ & acce-
ptio seu tactus earum debent concurrere cum prolatione verborum
formæ, ita vt durante ea fiant, quoniam si ante vel post fierent, ordi-
natio esset nulla: vt late demonstrat Caiet. in Tract. 26. de Collat. ord.
& supra dictum est in simili de Baptismo nu. 7. & de Confirm. nu. 8. &
de Extrema vnctione, nu. 11. Quod fundatur multis in quibus est ca.
fin. de Sacram. non iteran. quod ipsum tamen in contrarium fortitet
retorqueri potest, quatenus habet supplendum & non iterandum, Sed
respon. illud esse referendum ad manus impositionem, & non ad ta-
ctum: quorum duorū prius meminit, illa enim non est de substantia
sacramenti vt tactus, seu acceptio, quod recte post alios declarat Sot.
in d. dist. 24. qu. 1. ar. 4. forma vero est prolatio verborum, quæ pro va-
rietate ordinum sunt varia, sicut & res traditæ sunt diuersæ. Conue-
nit tamen in significando traditionem & acceptionem sacramento
substantialem. Dixi, character, ad designandū quod character & po-
testas, quæ traditur non sunt sacramentū sed effectus eius. Vnde dif-
finitiones eorum, quæ habent hoc sacramentum esse characterem, siue
significativum, & potestatem, debent censeri datæ per effectum, & non
per genus, & differentiam, vt illa August. Fides est credere quod non
videt, & illa Azon. in Rubr. de Appellat. Appellatio est rescissio sen-
tentiæ &c. Dixi (consecrandi, &c.) ad distinguendum ordinem pres- 8
biterij ab aliis. Ordines autem sunt nouem secundum Canonistas in
cap. Cum contingat de ætat. & qualit. per illum text. & per cap. Cle-
ros 21. distinct. cap. Perlectis 25. distinct. quibus constituuntur Ton-
suratus, Ostiarius, Exorcista, Lector, Acolytus, Subdiaconus, Diaco-
nus, Presbyter, & Episcopus. Quanuis secundum communem Theo-
logorum in d. dist. 24. solum sint septem dicentium, Primam tonsu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram, & Episcopatum non esse ordines sed officia. Quorum quatuor
maiores dicuntur sacri, non quidem, quod omnes no[illegible] sanctitate
quia eis est annexum votum solemne castitatis, non vrtsentia alio
accidentarium ex statuto ecclesiæ.c. Nullum.38.dist.ca.Decernimus.
23.dist.& c.1. de voto lib.6.

A Circa hoc sacramentum peccat mortaliter. Primo, qui credit non
esse vera definita super eo à dicto Concil.sess.23.aut de eorum veri-
te dubitat, & si hoc verbo vel scripto exprimat, est excommunicatus
per bullam cœnæ suprà sæpe citatam.Definiuit autem concilium, ha-
renem esse eũ,qui dixerit,non esse in nouo testamento sacerdotium
visibile,vel externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi
& offerendi verum corpus & sanguinem Domini, & peccata remit-
tendi, & retinendi.sed officium tantum, & nudum ministerium prę-
dicandi euangeliũ:vel eos qui non prædicant prorsus non esse sacer-
dotes can.1.Aut præter sacerdotium nõ esse in Ecclesia canonica alios
ordines,& maiores, & minores, per quos velut per gradus quosdã ad
sacerdotium tendatur can.2. Aut ordinem siue sacram ordinationem
non esse verè & propriè sacramentum à CHRISTO Domino insti-
tutum, vel esse figmentum quoddam humanum excogitatum à viris
rerum ecclesiasticarum imperitis. Aut esse tantũ ritum quendam eli-
gendi ministros verbi Dei,& sacramentorũ can.3. Aut per sacram or-
dinationem non dari spiritum sanctum,ac proinde frustra episcopos
dicere, accipe spiritum sanctum. Aut per eam non imprimi characte-
rem, vel eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse can.4.
Aut sacram vnctionem qua Ecclesia in sancta ordinatione vtitur, non
tantum non requiri, sed contemnẽdam & pernicioſam esse,similiter
& alias ordinis cæremonias can.5. Aut in Ecclesia Catholica non esse
Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat Episcopis,
presbyteris & ministris can.6. Aut episcopos non esse presbyteros
periores, vel non habere potestatẽ confirmandi, & ordinãdi, vel eam
quam habent,illis esse cum presbyteris cõmunem, vel ordines ab ipsis
collatos sine populi vel potestatis secularis consensu aut vocatione
irritos esse: Aut eos qui nec ab ecclesiastica potestate rite ordinati,
nec missi sunt,sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi & sacramen-
ministros.can.7. Aut Episcop.qui auctoritate Romani Pontificis ala
muntur, non esse legitimos ac veros Episcopos, sed figmentũ humã-
num,can.8. Aduertendũ,quod prædictum concilium,non definit vna
opinio Theologorum,vel Canonistarum,de ordinum numero sit ne-
nenda,quod sperabamus,quando hęc scripsimus. Licet can.2.3.4.&7.
canonistis videatur aliqua ex parte fauere. Quare probabilis videtur
veraq;. Mea tamen, salua saniori,est, quatuor ordines siue ordinatio-
nes, scilicet tres maiores, & Episcopatum, esse vere & proprie sacra-
mentum

mentum eui prædicta definitio conuenit,alios autẽ potius esse sacra-
mentalia,de[illegible]a quoad Episcopatum recedo à cõmuni Theologorum
per c.1.iuncta gl.32.dist. & allegata in ea,quæ expresse ponit quatuor
sacros ordines & per prædictũ. 7. canonẽ, quibus bona fide nescirem
respondere.Quoad quatuor vero minores & primã tonsuram,recedo
à canonistis. Tum per rationes Caiet. in tract.de modo & rit.ord.su-
scip.Tum quia non est eis adiunctũ votum castitatis solemne. Tum
quia datum videtur damnare omnes,qui accipiunt eos non præmissa
confessione,vel saltem contritione sufficienti;quorum infinitus vide-
tur esse numerus,quod tamen necesse esset facere si essent sacramenta
vera gratã conferentia ex opere operato; per dicta suprà eod.c.nu.2.
Tum quia offerunt eos etiã Abbates.c.Quoniã. 69.dist.c.Cũ contin-
gat cũ eis annot.per Innoc. Host.Anto.& alios de ætat.& qualitate.

Secundo peccat, qui credens,vel credere debens sẽ mortalis culpæ
reum, Episcopatum, vel alium ordinem sacrum suscipit secundum
omnes, non autem qui alios, secundum eos qui negant vera esse sa-
cramenta,quos sequimur.

Tertio, qui contrauenit nouis statutis Cõcil.Trid.quod in sess.14. B
ca.2.de Refor.statuit,vt qui se procurat ordinari ab Episcopo titulari
alio, licentia sui Episcopi etiã si sit illius familiaris,&continuus com
mensalis,& in loco nullius diœcesis vel exempto,suspensus sit ab exe-
cutione ordinum, quousq; suo Prælato visum fuerit, Episcopus vero
tularis ab exercitio Pontificalium per annum. Et sess.23.ca.9. de Re-
form. quod Episcopus ordinare potest eũ qui fuit familiaris eius per
triennium, si beneficium statim re ipsa, & sine fraude illi conferat &
sess.14.c.1.de Reform.quod nemo promoueatur ad ordines contra vo
luntatem sui prælati etiã si prohibeatur promoueri ob occultum cri-
men,& extrauidicialiter,& quod ei qui à suis ordinibus gradibus,aut
dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus,non suffragetur vlla licen
tia de promouẽdo, aut ad priores ordines, gradus aut dignitates an-
tea consequutas restituitio contra proprij prælati voluntatem. Et ibi-
dem can.4. quod Episcopus potest suspendere ad tempus sibi visum
fuisse subditum ordinatum quacunque auctoritate, absq; suo præce-
dem examine,etiam si eum inueniat inhabilem. Et sess.21.c.1.de Re-
form. Quod episcopus, aut alij sui ministri prò collatione quorum-
cunque ordinum, aut pro literis dimissoriis, aut pro sigillo nil quic-
quam etiam sponte oblatum accipiant. Et notarij pro scriptura, si eis
nullum salarium pro officio exercendo sit constitutũ, decimam tan-
tùmquius autẽ partem accipere possint. & sess.23.ca.3.de refor.quod
non concedat dimissorias nisi prius examinatis & probatis.Et sess.21.
cap.1.de refor.quod nemo ordinetur nisi prius legitimè constet eum
beneficium ecclesiasticum ad victum sufficiens pacifice possidere. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod illud beneficium resignare nequeat nisi facta mẽtione quod illius beneficij titulum sit promotus, eaq; resignatio non admittatur nisi constet aliunde posse commode viuere, & aliter facta sit nulla. 18 quod patrimonium vel pensionem obtinẽtes promoueri posthac nequeant, nisi quos episcopus iudicarit necessarios vel viles, conferre prius, quod patrimonium illud vel pensio satis sunt eis ad vitam honeste sustentandam, & illa sine licentia episcopi alienare nequeant, donec beneficium sufficiens adipiscantur, aut aliunde habeant, vnde honeste viuere valeant.

Quarto, qui contrauenit illis præceptis, vel prohibitis quæ continentur infrà cap.25. nu.68.& seq.

Alij modi peccandi ratione ordinis colligi possunt ex his quæ de matrimonio infrà cod.c.nu.25.dicentur, & de indigna perceptione & administratione, ex cap.25.

De sacramento Matrimonij.

SVMMARIVM.

Matrimonium quatenus sacramẽtum quid, & quale est apud infideles.nu.19.
Matrimonij sacramentum conferre gratiam est de fide, nu.20.
Matrimonij materia & forma quæ cum exemplis, nu.20.
Matrimonium indissolubile regulariter sic in totum, sic in partẽ solutur, nu.21.
Dimittere vt potest coniunx à coniuge incitãte ad peccatum, & an ob lepram vel morbum contagiosum & an teneatur ob adulterium, nu.22.
Adulterans perdit ipso iure ius exigendi debitum, licite tamen petit, nu.23.
Adulterans perdit ius negandi debitum adulteranti, nu.23.
Debitum in foro animæ debetur adulteranti, nu.23.
Adulterantis coniunx quando religionem ingredi potest, nu.24.
Sponsalia quid, soluuntur partium consensu, nu.25 Religionis ingressu, nu.26.
Superuenientia affinitatis, pœnitentiæ impuberis, lapsus temporis præfixi, morbi, fornicationis, inimicitiæ capitalis, defectus promissi, famæ impedimentum ordinis sacri, cognationis legalis, asperitatis morum &c nu.27.
Sponsalia omnia ipso iure soluuntur per causam notoriam, nu.28.
Sponsalia duobus modis transeunt in matrimonium, nu.28.
Matrimonium & sponsalia contrahendi quæ ætas legitima, nu.29.
Matrimonium regulariter omnis iustæ ætatis iudicij contrahere potest, nu.29.
Matrimonij impedimenta quot, & quæ dirimunt, & quæ non, nu.29.
Matrimonij circa sacramentum errores Tridenti damnati, nu.30.
Matrimonium contrahens peccat ob ætatis defectum, nu.31. & ob errorem, si est personæ, vel conditionis seruilis annihilat illud, nu.32.

Præsupponimus primo, quod sacramentum matrimonij est sacramentum quo fit matris & fœminæ cõiunctio, indiuiduam vitæ 19
consuetudinem retinens, vt colligitur ex l.1.ff.de Ritu. nupt.& princi. Inst.de pat.potest.& ex Mag.& aliis in 4.dist.26. & in Rubr.desponsa. & matrim. Dixi (sacramentum) loco generis; nec obstat quod matrimonium est inter infideles non baptizatos, qui non sunt capaces sacramentorum quorum ianua est baptismus.cap. Veniens de Presb. non bapt. quia apud eos non est matrimonium, quatenus est sacramentum, sed tantum, quatenus est contractus, & prædicta definitione definitur solum sacramentum matrimonij siue matrimonium, quatenus est sacramentum. Dixi (Matris & fœminæ) ad differentiam sacramenti baptismi & pœnitentiæ quibus fit quædam coniunctio inter Deum & animam metaphorice iuxta c.Debitum, & ei annot.de Big. Dixi (coniunctio) intelligendo potius vnionem animorum quam corporum, vt glo.declarant in iuribus suprà dictis, & est textus in l. Nuptias.ff.de R.eg.iur.& in c.sufficiat.27.q.2.Dixi (Indiuiduam &c.) quia est insolubile, hoc est non potest. nisi morte naturali regulariter solui, nec sic coniuncti possunt aliis altero viuente coniungi, & vterque alteri debet fidem seruare, & debitum coniugale reddere, & se mutuo in administranda re familiari iuuare, & neuter eorum sine alterius consensu continentiam promittere potest.

Ex quo infertur Matrimonium Christianorum gratiam conferre 20
ex opere operato, nisi obex ponatur, iuxta communem in Rubr.de sponsa.& in 4.dist.26.contra glossa.c. Quicquid.1.q.1.& nonnullos eam male approbantes, quia ex prædicta definitione patet, illud esse sacramentum, cuius proprium est ex opere operato gratiã conferre vt supra ostendimus.1.dictum est, quod approbauit concil.Trid.sess.7.can.6. minor tenendum, post quod non solum pro falso, quod ait illa glo. sed etiam pro hæretico habendum est. Addo hic omnia quæ dicentur in hac materia de viris, intelligenda esse de fœminis & è contrario, nisi quatenus aliud expressum fuerit.

Secundo, præsuppono, quod quanuis diuersi diuersa de materia & forma huius sacramenti sentiant, præsertim Adrian.in 4.de Matrim. 9.1.planius tamen videtur, quod consensus legitimus, personarum ad contrahendum idonearũ, sit materia, & verba, aut alia signa, & etiam interdum taciturnitas, quibus ille exprimitur sunt forma: vt materia stipulationis, quæ interrogatione & responsione conueniente, fit, est consensus, & verba sunt forma.l.1.in princ.& §.1.ff.de verb.cum ei annot. quanuis ad stipulationem necessaria sunt verba, & non sufficiunt nutus aut signa neq; scriptura per d.l.1.ad matrimonium autem sic c. Cum apud, & c.Tuę de sponsa.imò interdũ auditio & taciturnitas sine contradictione, vt quãdo patet cõtrahit pro filia præsente & audiẽte,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tacente & non contradicente iuxta glo.communiter receptam in
Honorantur 32.q.2.pro quo aptus tex.ibi,& in c.1.§.Porro,de dolis
Impub.lib.6.Illa vero verba & signa sufficiunt,& requiruntur,q
significatur statim vna cum dicto vel signo, alterum alteri sui corp
tis potestatem tradere,iuxta omnium sententiam. Qualia sunt
Ego te in meam vxorem accipio.Et ego te in maritum meum accipio
cap.Si inter de sponsa.& alia eis æquipollentia,vt consentio in te
quam in meum, vel meam coniugem, & ab hoc tempore, pro me
vxore vel marito habebo, aut volo, vt sis mea vxor, vel maritus.cap.
Ex parte,de sponsa.nil enim refert quid de æquipollentibus fiat l.
Mand.cap.Licet,de Test.

21 Tertio, præsuppono quod matrimonium interdum diuidetur in
totum etiam quoad vinculum, & interdum quoad thorum & habita-
tionem tantum,& interdum quoad thorum tãtum. Nam diuiditur in
totum antequam fit consummatum copula carnali per professionem
solemnem religionis approbatæ c.Ex publico de Conuers. coniug. c.
Commissum,de sponsa.quod esse de fide definiuit concil. Trid. pro-
ctum. Diuiditur etiam ante consummationem per dispensationem
Papæ iusta de causa factam secundum glo.sing.in d.c.Ex publico, re-
ceptam ab omnibus puris Canonistis, & à Theologis canonum pe-
tis,contra puros Theologos excepto Caiet.in opusc. Tom.1.tract.15.
Quorum opinio adeo seruatur, quod etiam ter vel quater ad pecu-
nes consilio meo antequam in vrbem veniissem oblatas, fœ.re.Pa.dixi
iij.& Pius iiij.per suas dispensationes, dissoluerunt quædam matrimo-
nia omnino clandestina,nondum consummata in remedium animã-
rum alioquin probabiliter perituraru,Quod attestor,ne quis scrupu-
tus Sotus lib.7.de Iust.& iur.contra Caiet. vllum scrupulum ingerat
iis, qui eiusmodi sanctissima gratia fruuntur, vel posthac fruentur.
Nam & post eum Michael à Medina Fráciscanus vir eruditus & sa-
qui purus Theologus lib.5.de sacror.hom.continentia Caiet.& com-
munem est sequutus. Diuiditur etiã matrimonium contractum inter
infideles etiam post consummationem,si altera pars eorum ad fidem
catholicam cõuertatur,& altera noluerit ei cohabitare sine contume-
lia Creatoris, & fine nisu ad peruertendam, vel inducendam eam in
mortale.c.Gaudemus, de Diuor. quia vt dictum est,non est inter eos
sacramentum sed contractus tãtum. Diuiditur autem quoad thorum
& cohabitationem, & non quoad vinculum propter fornicationem
iudicis authoritate iuxta illud Luc.16. Quicunq; dimiserit vxorem
ob fornicationẽ & c.relatũ in c.Dixit Dominus,32.q.1.& c.Dominus
ead.caus.qu.7.& etiam propter sæuitiam coniugis.& ob aliquas alias
causas notatas super tex.sing.c.Litteras.§.fin.de Rest.spol. Diuiditur
autem quoad thorum tantum ob fornicationem per solam exceptio-

auctoritatem,sine alia iudicis sententia,secũdum communem. Circa
quæ alias hic addidi:Primo,posse coniugem catholicum vel catholi- 22
cam discedere à cohabitatione coniugis Lutherani,vel Lutheranæ ad
suam hæresim inducentis per c.2.de Diuor.non tamen nouè cõtrahe-
re.Secundo,idem esse dicendum de cõiuge,qui vel quæ,à suo vel sua
coniuge inducitur ad aliud peccatum mortale.& non potest ab indu-
cendo retrahi Palud.in 4.distin.39.q.1.col.fin.Tertio,respondisse,nos
cuidam nuptæ, posse illam recedere à suo marito adeo laxo animo,
& timorum fideli quod inducebat in domum suam quosdam amicos
parum pudicos, quibus vel aliquo eorũ cum ea relictis exibat domo,
& illi modo directè,modo indirectè,modo verbis,modo tactu, indu-
cebant eam in aliquod peccatum cordis,& in grande periculum ope-
ris, & rogatus ab ea ne id faceret, negligebat. Tum quia eiusmodi
maritus saltem indirectè inducebat eam ad peccandũ. Tum quia non
tenebatur ei coniuere cum periculo mortis corporalis volenti eam
occidere,vel intoxicare d.c. Litteras sub fin.ad quod reducendum est
c.1.de Diuor.à fortiori non tenebatur cõiuere illi: sub tanto periculo
mortis spiritualis,quæ tanto grauior est corporali, quãto anima præ-
stat corpori c.Ille 21.q.1.& c.Præcipimus 12.q.1.Tum quia vxor potest
discedere à marito fure,nolente à furando cessare Palud. vbi supra.
Tum quia non obstat neminem posse cogi ad peccandum §.2.15. q.1.
quia non potest etiam cogi ad apostatandum,potest tamen discede-
re à consorte in apostasiam inducente per d.c.2.de Diuor. Tum quia
fere casus est in hoc in l. Si lenones C. de Episcop. audien. & in cap.
Differentiam iuncta gloss.de eo qui cogno.consang.vx.suæ.Quarto,
cõiugem à coniuge recedere non posse propter morbum, quem alij
Gallicum,alij appellant Neapolitanum arg.c.Si vxorem & c. Horten
dist. 32.q.5.Alex.in l.Si cum dotem §.Si maritus ff.Solut. matrim.quia
non potest etiam ob morbum lepræ,qui est æque contagiosus cap. 1.
& 2.de Coniug. leprof. Quinto,quod coniux à coniuge, non potest
ob amentiam discedere , nisi probabile mortis periculum induceret
per prædicta. quod dolens respondi cuidam amico religionem in-
trare volenti, eo quod vxor furere cœperat, quia commode poterat
eam à se offendendo arcere. Sexto,non peccare vxorem eo quod non
discedit à marito adultero,etiam in adulterio perseuerante, neque eo
quod ei reddat vel petat debitum etiam si publice adulteretur,modo
ei non placeat(quod fere semper contingit)& probabiliter arbitre-
tur eam non desituturum ab eo licet ipsa ei debitum neget.Imo nec
maritus peccaret, idem faciendo cum vxore adultera, si displiceret ei
adulterium, & pensatis personarum, loci & temporis aliisque circum-
stantiis fieret probabile , eam non posse ab adulterando arceri sine
maximo scandalo,& damno publico,vel priuato per quod limitanda

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt c. Si vir, de adult. & c.1.32.q.1. Septimo, quod coniunx adulterans
23 non potest exigere debitum à consorte innocente tanquam iure ip-
sius debitum, sed potest petere tanquam licitum, siue publicum, siue occul-
tum sit adulterium, & siue coniunx innocens sciat siue nesciat illud.
Quia licet adulterans ipso iure perdat ius exigendi, non tamen per-
dit ius rogandi, vt concedat illud si voluerit, eo quod vinculum ma-
trimonij durat non obstante adulterio, quod esse de fide prædicto
concilium vbi sup. declarauit, & facit illud licitum, cum nullo iure na-
turali, diuino, vel humano prohibeatur: Nã licet Dominus in Euang.
Matth. 5. & Luc. 16. concedat innocenti facultatem negandi debitum,
non tamen negat potestatem reddendi illud, si voluerit, nec adulteræ
facultatem petendi tanquam rem licitam, licet non debitam. Quia
est consequens posse coniugem innocentem adulteranti denegare
debitum sine vlla iudicis authoritate, iuxta illud, Frangenti fidem fi-
des frãgatur eidem, l. Cum proponas C. de pact. c. peruenit, de iure-
quæ breuis declaratio est mẽtis Caier. in tract. 17. Respon. Respond.
tom. 1. Octauo, quod cõiunx innocens et iam si cœpit negare debitum
adulterãti, & postea adulteretur, tenetur ei reddere, quia per compo-
sitionem tollitur, quoad potestatem negandi hoc crimen, c. Inuenimus, de Adult. quod confessarij magnopere aduertant, ad præcipi-
dum multis maritis, qui recedunt à thoris vxorum propter præsumptum vel verum adulterium & se copulant aliis, vt redeant ad eosdem
enim nullatenus sunt absoluẽdi, nisi prius incipiant reddere debitum
vxoribus, aut certe concipiant propositum efficax reddendi illud arg.
cap. Peccatum de Reg. iur. lib. 6. cum similibus. Nono, Quod non ob-
stant prædict. cap. Significasti & cap. Porro, de diuort. quatenus ha-
bent non posse coniugem innocentem discedere ab adulterante de
iudicis auctoritate, nisi adulterium sit notorium: quia illa intelligenda
sunt quoad forum exterius, non autem quoad interius de quo age-
mus. Per quæ declaranda est glossa cap. 1. 32. quæst. 1. Decimo, quod
24 interrogatus, An qui ante concilium Trident. clam contraxit, & con-
summauit matrimonium, & postea petitus in maritum coram iudice
à quo, quia negauit contractum & deerant testes, fuit absolutus, &
cõiux nupsit alteri, an inquam, is posset ingredi religionem? Respon-
di non posse. Tum quia nulla religionum, quæ non sit militaris ad-
mittet eum, si verum fateatur, sine licentia debita vxoris, quam ne-
hoc casu illa dare nequit remanens in sæculo, præsertim in illo mo-
statu, cap. Cum sis, cap. Sane cap. Coniugatus, de Conuert. coniug.
Nec obstat cap. Agathosa, 27. q. 2. quatenus habet maritum cuius vxor
formicata est posse religionem ingredi quia id intelligendum est de
illo, qui non dedit vxori causam saltem propinquam adulterandi, ut
declarat Panor. communiter recept. in d. c. Discretionem, nu. 8. quatenus

videtur dedisse consulens. Tum quia si moreretur is cui illa nupsit, te-
nerent eam accipere etiam si professionem fecisset iuxta prædictum
cap. Agathosa.

Quarto, præsuppono quod sponsalia non sunt matrimonium sed 25
permissio eius l. 1. ff. de spons. Thom. & omnes in 4. distinct. 27. quod
intelligendum est de promissione mutua siue reciproca, quia licet al-
terius tantum sufficiat ad se obligandum, non tamen sufficit ad spon
salia efficienda, nisi altera quoque pars tacite aut expresse idem alte-
ri promittat secundum omnes. Arræ autem & iuramentum non sunt
necessaria licet illis firmiora fiant. Porro sponsalia non sunt vt ma-
trimonium insolubilia, nam multis modis dissoluuntur. Primo, per
partium remissionem etiam si fint iurata, secundum communem cap.
Præterea 1. de spons. etiam si principaliter iurata sint propter Deum,
vt cum quis iurat se matrimonium contracturum cum aliqua paupere
ob amorem Dei & eleemosynam iuxta Card ibidem. Tum quia Deus
recipit illud in vtilitatem partis, & ideo ipsa potest ei renũtiare arg. c.
Quamus pactum, de pact. lib. 6. Tum quia alioqui iuramentum in
fauorem eius factum posset ei ob varios respectus præiudicare con-
tra l. Quod fauore C. de leg. & cap. Quod ob gratiam de reg. iur. lib. 6.
Licet oppositum teneant Innoc. & Panor. in d. c. Præterea, & Sylvest.
verb. Sponsalia. q. 9. Quorum opinionis color per prædicta tollitur.
Secundo, per alterius religionis ingressum d. c. Ex publico, & cap. Ve- 26
nientes, Qui cler. vel vouen. & cum alia potest alter sponsalia contrahe-
re etiam antequam professionem faciat Syl. verb. sponsalia. quæst. 10.
Tertio, per alterutrius matrimonij verbis de præsenti contractũ eriã
copula nondum sequuta. Aut sponsalia de futuro copula cum affectu
maritali sequuta c. Sicut ex litteris de spõs. Dixi (affectu maritali) quia
sine hoc prima spõsalia quoad Deum non dirimerentur, quamuis sic
quoad ecclesiam iuxta notata in c. Is qui de spõs. Si secunda non erat
coniuncta primæ, intra gradum prohibitum. nam si talis erat, neutram,
in vxorem ducere potest, non primam propter impedimentum affini-
tatis ex illa copula ortum, non secundam propter impedimentum pu
blicæ honestatis ex primis sponsalibus quoad ipsam natum. Dixi (Se-
cundum) & non, quartum, propter nouam limitationem Tridẽtinam
infra eis datam. Dixi (sequuta) quia eam præcessisse non sufficit cap. Ve-
nientes, 2. de spons. vbi Panor. Præpos. & communis quicquid quidam
recentiores leuiter dixerint. Limiranda sunt tamen prædicta proce-
dere, quoad partem, quæ talem copulam illicitam habuit, nam quoad
alteram si illa voluerit, censentur dissoluta per c. Quemadmodum de
iureiur. Quarto, per alterutrius ad aliam regionem migrationem
absque causa probabili aut cum illa, sed iudex certum tẽpus redeundi
præfinuit, & intra illud nõ redit, quæ præfinitio est necessaria iuxta

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius canonicum, quod tempus non præscribit c. De illis de sponſ. non tamen iuxta ciuile, quod in l. sæpe ff. de sponſ. & l. 2. C. de Repud. præscribit, quod ſi abſens in eadem prouincia fuerit expectetur duobus annis & ſi in alia tribus, vt trad. Anton. 3. part. tit. 1. cap. 18. §. 1. & Syluest. vbi ſupra quæſt. 10. §. 4. Quod procedit etiam in ſponſalibus iuramento ſecundum Panor. d. c. De illis. Quinto, per ſuperuenientem affinitatem ex eo quod altera pars rem habuit cum cognato vel cognata intra gradum prohibitum alterius partis prius quam copulam matrimonialem cum ſua ſponſa vel ſponſo haberet cap. Veniens, de eo qui cognouit conſ. vxo. ſuæ. Sexto, per abſolutionem factam à iudice, eo quod contraxit illa intra pubertatis annos, & peruenient ad illos antequam conſentiat expreſſe vel tacite petit ab eis abſolui c. A nobis & cap. De illis, 1. de Deſponſ. Impub. ſi tamen ambo, vel alter eorum eſſet minor ſeptem annis, ſponſalia eſſent adeo nulla, vt ex illis nullum impedimentum publicæ honeſtatis oriretur, & ita alteruter eorum, cum cognata vel cognato alterius matrimonium contrahere poſſet c. heteras de Deſponſ. Impub. & c. 1. eod. tit. lib. 6. Septimo, per lapſum temporis præſtitum ad matrimonium de præſenti contrahendum: Nam per illum is per quem non ſtetit, quominus fieret liberatur, & alteri præmittenda eſt, propter fidem violatam, cap. Sicut ex litteris de ſponſ. cum ei annot. Octauo, per ſuperuenientiam lepræ, paralyſis aut alius morbi contagioſi, aut amiſſionis oculi, naſi, aut alius notabilis deformitatis c. Litteras, de coniug. leproſ. & c. Quemadmodum de reiur. Nono, per ſuperuenientem fornicationem alterius d. c. Quemadmodum, ſiue voluntariam, ſiue coactam, iuxta glo. receptam in d. c. Quemadmodum verb. Oculos, alterius inquam, nam per ſuam nolentem parte quæ innocens eſt, non ſunt diſſoluenda arg. cap. 2. de Tranſl. prælat. Dixi (Superuenientem) quia per præcedentem non ſunt diſſoluenda, niſi tempore contractus ignoraretur, & ante matrimonii contractum noſceretur ſecundum omnes, quę maxime procedunt in fornicatione ſpirituali incidendo in hæreſim, aut apoſtaſiam cap. Non ſolum 28. q. 1. Decimo, Per votum caſtitatis præcedens illa ca. Rurſus. Qui cler. vel vouen. quamuis ſequens non diſſoluat, quia alter in alterius præiudicium vouere nequit, excepto voto religionis, quod etiam poſt contractum matrimonium facere, & implere poteſt, vt ſup. dictum eſt, quo caſu tenebitur religionem intrare iuxta Palud. receptam in 4. diſt. 27. q. 1. art. 1. Qui autem promiſit alicui non ducere aliam quam illam, non tenetur ducere illam licet aliam licitè ducere nequeat, ſecundum Palud. vbi ſup. & Adrian. in 4. de Matrim. q. 12. dicentem neque communem opinionem eſſe contra hoc, neque ſequendam ſi eſſet quãuis eam ſequatur, ſed male, noſtra ſententia. Syl. verb. Matrim. 2. q. 10. Vndecimo, per ſuperuenientem inimicitiam capitalem. ob quam

27

diſſolui poſſunt, iuxta Hoſt. in ſumma de ſponſ. §. fin. ob rationem in c. 2. & c. Requiſiuit, de ſponſ. XII. per omiſſionem implementi eius quod promiſſum eſt, ſiue voluntariam, ſiue inuoluntariam, vt quum dos promiſſa non præſtatur ſecundum Io. And. in c. De illis, de Cõd. apposit. & cum ſponſa certam dotem ſponſo non promittit, videtur omnia ſua bona promittere ſecundum gl. in l. Mulier bona ff. de Iur. dos. receptam per citatos à prædicto Illuſtriſſimo Præſide 1. par. cap. 5. num. 4. in epito. adeo quod ſi poſt ſponſalia pauperior fiat, ita vt non poſſit omnia quæ tunc habebat tradere, non tenetur eam ſponſus dotare. XIII. per famam impedimenti ad contrahendum inter eos canonici. c. Cum in tua de ſponſ. Decimoquarto, per ſuſceptionem ordinis ſacri arg. Extrauag. Antiquæ de Voto. iuxta Anton. in Rub. de ſponſ. quem ſequitur Præpoſit. in cap. De illis de ſponſ. quamuis per cum matrimoniũ de præſenti non diſſoluatur d. Extrauag. Antiquæ. XV. per ſuperuenientem cognationem legalem, de qua infra eodem c. 44. XVI. per morum alteruttius contrahentium aſperitatem ſecundum Panor. in cap. Veniens, Qui cler. vel vou. XVII. per aliquid noue ſuperueniens, quod ſi præceſſiſſet non fuiſſent contracta ſecundum Præp. in d. c. De illis ponit, redigi poſſunt.

Notandum tamen eſt ſecundum Hoſt. in d. §. final. & Io. And. rece- 28
ptos in d. c. De illis ſponſalia in caſibus prædictis regulariter ipſo iure non dirimi, & ideo auctoritate iudicis eccleſiaſtici dirimenda eſſe. Et ita qui abſque tali auctoritate cum alia contraheret, grauiter peccare videretur, cap. Si duo pueri de deſponſ. Impub. & cap. Seculares, 32. quæſt. 2. quamuis non mortaliter iuxta Sylueſt. verb. ſponſalia q. 11. §. vltimo, ſicut nec venialiter in caſibus in quibus ipſo iure diſſoluuntur, ſcilicet quando alter eorum religionem ingreditur, aut ipſo facto cum alia verbis de præſenti contrahit, aut notorie fornicatus eſt, & aliis caſibus, quos Præpoſ. ponit in d. c. De illis col. fin. Quin & generaliter dici poteſt, quod in nullo caſu in quo cauſa diſſoluendi ſponſalia eſt manifeſta, tam quoad veritatem, quam quoad iuſtitiam prædicta eccleſiæ authoritas non requiritur, quia tales ab ipſo iure abſoluuntur. Sylueſt. verb. Sponſalia q. 11. Et idem quando ſponſalia ſunt clandeſtina, quia tunc ſcandalum ceſſat.

E contrario vero ſponſalia dupliciter in matrimonium de præſenti tranſeunt, primo per copulam carnalem ſubſequutam vxorio affectu, id eſt, cum intẽtione matrimonium cõſummãdi, nõ autem ſi habeatur fornicario affectu, id eſt, ſine intẽtione ſe cognoſcẽdi tãquam maritus & vxor, ſed tanquam ſoluti à matrimonij vinculo, non eſt matrimonium coram Deo, ſed coram eccleſia ſic iuxta communem in cap. Is qui de ſpõſ. quicquid dicat Hoſt. ibidem. II. Per declaratio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem consensus de præsenti verbis aliquo aperto signo factam,& non alias quantumlibet simul habitent, aut sponsus eam in domum reducat,& oscula & amplexus intercedant, & quamuis copula tetigerit. c.fin.de Sponsa.& Aret.in cons.144.ex facto.

29 V. Præsuppono,quod ætas legitima contrahendi matrimonium in masculis est 14.annorum completorũ,& in fœminis duodecim etiam completorum & ad sponsalia contrahẽda septem in vtrisq;, quamuis si potentia supplet ætatem,contrahere prius possint, quæ tamen ætas ad illam ætatem non præsumitur c.Puberes de desponsa.impub.& ex.§.Idem quoque eod.tit.lib.6.adiunctis glossis & communi doctorum.

VI. Quod omnis vtriusque sexus ætate legitima & iusto iudicio præditus, potest matrimonium contrahere nisi specialiter prohibeatur,vel aliquod impedimentum interueniant,inter contrahere volentes.c. Cum apud,de sponsa. Dixi (iusto iudicio) quia amens tempore amentiæ non potest c.Dilectus de sponsa.

VII. Quod secundum Thom.& communem in 4.distin.34.Impedimentum matrimonij est duplex, Alterum impediens & dirimens, Alterum impediens tãtum : Dicitur autem impediens & dirimens,quod facit,vt impediti,non solum contrahendo peccent,sed etiam vt ipsum matrimonium contractum non valeat,non autem eo quod dissoluat matrimonium legitime contractum ante illius impedimentum, quia nullum tale est. Impediméta vero huius generis sunt duodecim, contenta his versibus.

Error, conditio, uotum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, uis, ordo, ligamen, honestas
Si sis affinis, si forte coire nequibis.

Impedimentum impediens tantum dicitur,quod impedit & non dirimit,idest,facit quod peccent,qui ita impediti contrahũt,sed matrimonium contractum valet,iuxta illud distichon:

Ecclesiæ uetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt, fieri, permittunt iuncta teneri.

Adhæc duplicis generis impedimenta reducuntur alia omnia, licet specialiter dictis versibus non contineantur, quæ infra tangentur.

30 CIrca sacramentum matrimonij, & eius vsum peccat. Primo, qui credit non esse vera definita super eo à concil. Trid.sess.24.vel de veritate eorum dubitat,& si verbo, vel scripto id exprimit, est excommunicatus,per bullam cœnæ domini sæpe supra citatam.Definitum autem prædictum concilium, hæreticum esse illum, qui dicit matrimonium non esse vere,& proprie sacramentum, & vnum ex septem legis Euangelicæ,institutum à CHRISTO, aut quod non confert gratiam

can.1.Aut licere Christiano habere simul plures vxores,aut quod hoc nulla lege Diuina vetatur can.2. Aut eos tantum consanguinitatis, & affinitatis gradus qui Leuitici 18.exprimuntur posse impedire matrimonium contrahendum & dirimere contractum,nec posse ecclesiam in nonnullis eorum dispensare aut constituere vt plures impediant, & dirimant,can.3.Aut Ecclesiam non potuisse constituere impedimẽta matrimonium dirimentia,vel in iis constituẽdis errasse can.4. Aut propter hæresim, & molestam cohabitationem aut affectatam absentiam à coniuge dissolui posse matrimonij vinculum can.5. Aut matrimonium tatum non consummatum,per solemnem religionis professionem alterius coniugum non dirimi can.6. Aut ecclesiam errare do cendo ob adulterium coniugum matrimonij vinculum non dissolui, & virum etiam innocentẽ,qui causam adulterio non dedit,posse alio vivente coniuge viuente aliud matrimonium contrahere, mœcariq; eũ qui dimissa adultera aliã duxerit,& eam quæ dimisso adultero alij nupserit,can.7.Aut ecclesiam errare, quum ob multas causas separationem inter coniuges quoad thorum, seu quoad habitationem,ad certũ interuẽtumve tempus fieri posse decernit,can.8. Aut clericos in sacris ordinibus constitutos vel regulares castitatem soléniter professos posse matrimonium contrahere contractúmque validum esse,non obstante lege ecclesiastica vel voto,& oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium,posseque omnes contrahere matrimonium,qui non sentiunt se castitatis.etiam si eam vouerint,habere donum,cum Deus id rectè petentibus non deneget,nec patiatur nos, supra id quod possumus tentari can.9.Aut statum coniugalem,anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus, & non esse melius ac beatius, manere in virginitate, aut cœlibatu quã iungi matrimonio can. 10. Aut prohibentem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam. Aut qui benedictiones & alias cæremonias, quibus ecclesia in illis vtitur damnauerit, can.11.Aut causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos can.12.

Secundo,peccat mortaliter,qui contrahit matrimonium,aut sponsalia ante ætatem supradictam secũdum Panor.in c.1.de Desponsa. Imola.Paluel.in 4.dist.28.q.2.ar.1.col.4. Quamuis credamus magis peccare in hoc consulentes,& eorum curam habẽtes,quam ipsos qui defectu ætatis hoc ius humanum communiter ignorant. arg. §. Notandum 1.q.4.& c.Ignorantia,de reg.iur.lib.6.

De Impedimento erroris.

SVMMARIVM.

Error duplex personæ conditionis & fortunæ.num.32.& 34.
Matrimonium contrahens seruus,an dominum vxori præferat.num.34.

Universidad de Deusto
Biblioteca

32 Tertio peccat, qui procurat, vt matrimonium, vel sponsalia à seruo ab alio per errorem contrahantur, quæ alias non contraherétur Ang. verb. Matrimonium 3. impedim. §. 16. & probatur per dicta Tho. de do lo 2. sec. q. 55. ar. 4. & matrimoniũ sic contractum nil valet, si fuerit error personæ, vel conditionis seruilis, secus si solum fortunæ aut alterius qualitatis c. 1. 29. q. 1. qualis est credere de paupere quod est dives, de plebeio, quod est nobilis, de infami, quod est bonæ famæ, de corrupta, quod est virgo c. 1. §. Si ergo 29. q. 1. Error personæ est credere de una persona, quod sit alia, vt quod sit filius talis Regis, Ducis, Comitis, aut alterius, cuius non est, Dixi (talis) quia si credatur indeterminare quod est filius Regis, aut Ducis, Nobilis, aut Diuitis, non est error personæ, sed fortunæ, aut qualitatis. Nec etiam si credatur filius talis Regis, aut Ducis, si talis Regis & talis filii cognitio non habetur. Rof. verb. impedimentum 2. & Sylvest. verb. matrimonium 8. q. 2. §. 5. Error etiam personæ est, credere quod sit primogenitus alterius cum non sit, & propter spem, quam habet illum in paternis bonis succesturum, & nubit tanquam primogenito iuxta Cald. in c. 2. de coniug. seruor. & Host. in summa Ang. verb. Matrimonium impedim. 4. §. 3. nisi absolute consentiret in eum præsentem, quia tunc matrimonium valeret, quamuis crederet alium esse, iuxta mentem S. Thom. & communis in 4. dist. 30.

33 Quarto, qui seruus contrahit matrimonium cum libera eius statum ignorante Angel. verb. Matrimonium imped. 4. §. 16. & matrimonium nil valet: qui licet, quando seruus cum serua contrahit credẽs illam liberam esse, matrimonium valeat c. Si quis liber, 29. q. 2. & iuxta S. Tho. in 3. dist. 36. ar. 1. & communem, si tamen liber cum serua contrahit credens eam esse liberam, non valet c. Proposuit. & ca. Ad nostram, de Coniug. seruor. d. q. 2. per totam. Et si matrimonium fuerit clandestinum, propria authoritate se separare potest quoad thorum & cohabitationem, sed si est in facie ecclesiæ contractum, quoad thorum se separare potest, sed nõ quoad cohabitationem, nisi per sententiam ecclesiæ arg. c. Porro & c. Significasti, de Diuort. quod procedit etiam si dominus post matrimonium eam manumiserit ipso iuicio, & cum ea libera facta copulam coniugalem habuerit: quia talis copula habita est virtute primi consensus: qui nullus fuit Rof. verb. Impedimentum 3. §. 2. Si tamen postquam resciuit esse seruam, consensit in eam saltem per copulam vxorio affectu habitam, matrimonium fiet validum c. Ad nostram, de coniug. seruor. c. Fœmina & c. Si quis ingenuus 29. q. 2. Imo & si quum matrimonium contrahit, tanto ergo eam affectu ducitur, vt quamuis tunc sciret veritatem, matrimonium contraheret. Rich. in 4. dist. 39. ar. 1. q. 1. Dixi supra (Credens esse liberã) quia si sciret non esse talẽ, matrimonium valeret c. Si quis liber, & ca. Si quis

Si quis ancillam 29. q. 2. Si autem liber matrimonium ignoranter contrahit cum serua, & nihilominus eam vult pro vxore habere, & illa non vult, non est matrimonium, sed coget illam ecclesia, vt consentiat in illud iuxta glos. c. final. de coniug. seruor. quod est verum, si illa nondum legitime alteri nupserit. Quæ glos. addit, quod dominus tradens suam ancillam tanquam liberam libero credenti eam esse talem, manumittere illam videtur. Quæ omnia sunt intelligenda, etiam de libera contrahente cum seruo.

Quinto, qui dominus, matrimonio sui serui, aut seruæ consentit, & 34
locum ad reddendũ debitum non concedit, quia quamuis seruus contrahens matrimonium inuito domino, ad ei obsequendum, magis quam ad debitum reddendum teneatur, si tamen eo consentiẽte contrahat ad illud magis quã ad hoc tenetur. Et quamuis dominus post matrimonium etiam suo consensu contractum eum vendere possit, non tamen in tam remotas regiones, vt vsus matrimonij ei impediatur, iuxta communem in c. 1. de coniug. seruor. & S. Thom. in 4. dist. 36. Licet honestum esset, ne ad tam remotas venderet, etiam dum contra voluntatem eius contraheret, quamuis ad id sub pœna mortalis peccati non tenetur iuxta communem in d. c. 1. saltem quando commode in vicinas vendere non posset.

De Impedimento voti & cognationis spiritualis.

SVMMARIVM.

Matrimonium contrahẽs post votum solemne castitatis excommunicatus. n 35.
Cognatio spiritualis quid. n. 36. & ad quos Tridenti restricta. nu. 37.
Patrini sunt solum hodie designati, & quot designandi num. 38.
Cognatio spiritualis nũ nascitur ex solẽnitate suppleta baptismi. nu. 39. & 40.

VI. Peccat, qui post votum solemne matrimonium aut sponsalia 35
contrahit c. Vouẽtibus 17. q. 1. nec matrimonium valet, c. 1. de voto lib. 6. Extranag. 1. de voto, Io. 22. & est excõmunicatus Clem. 1. de consanguin. & affinit. de voto autem simplici dicetur infra eod. cap. num. 37. Quod vero dicatur simplex, quod solemne, dictum est supra c. 12. num. 32.

Septimo, quæ persona contrahit matrimonium, aut sponsalia cum 36
alia contingente se cognatione spirituali, baptismo, aut confirmatione contracta, & matrimonium non valet. Pro cuius notitia notandum primo, quod cognatio spiritualis, quę matrimoniũ impedit & dirimit (nam de non dirimente infra eod. n. 72. agetur) est attinentia duarum personarum, quæ ex statuto ecclesiæ oritur per baptismi, & confirmationis administrationem, vel susceptionẽ baptizati vel cõfirmati iux-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta mentem omnium.in Rub.de cognat.spirit.Tho.& communis in 4. dist.40.& glos.ac communis in d.c.1.eod.tit.lib.6. II. Quod hęc cognatio olim erat triplex,paternitas, compaternitas, & fraternitas, secundum dictam glos.recept. Paternitas est, quæ contrahitur inter baptizantem (qui locum patris tenet, siue sit clericus, siue laicus, vir aut fœmina)& baptizatum:& inter baptizatũ & patrinum qui locum matris tenet,siue sit vnus,siue plures, siue vir,siue fœmina ea. Quatuis de cognat.spirit.lib.6.Cõpaternitas est,quæ contrahitur inter patrem, & matrem baptizati ex vna parte,& ex altera inter baptizatum & patrinum,vel patrinos, qui ex sacro fonte suscipiunt, si sunt baptizati,quamuis sint schismatici,aut hęretici,& alias non, quia non sunt eius capaces,iuxta S.Thom.& Richar.in 4.dist.42.art.1.q.3. quicquid alij dicant:neque etiam inter baptizantem & patrinos baptizati. Fraternitas est cognatio,inter baptizatum,& filios naturales baptizantis & patrinorum, etiam non legitimos & etiam habitos post baptismum. Dixi(olim) quia hodie cessat fraternitas & aliqua ex parte compaternitas,per concil. Trid.sess.24.cap.2. de Reform. matrim. Quare loca multorũ quæ hic in vulgari dixi,& nunc cessant, subtilicio tenore illius c.quod sic habet. Sancta synodus statuit, vt vnus tantum siue vir, siue mulier iuxta sacrorum canonum institutа, vel ad summum vnus, & 37 vna,baptizatum de baptismo suscipiant,inter quos ac baptizatum ipsum,& illius patrem, & matrem necnon inter baptizantem & baptizatum,baptizatiq; patrem,ac matrem tantũ spiritualis cognatio contrahatur.Parochus antequam ad baptismum conferendũ accedat, diligenter ab iis ad quos spectabit,sciscitetur quem,vel quos elegerint baptizatum de sacro fonte suscipiant, & eum, vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat,& in libro eorum nomina describat, deceatq; eos,quã cognationem,contraxerint, ne ignorãtia vlla excusari valeant. Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant.Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur,confirmantem,& confirmatum,illiusq; patrem & matrẽ ac tenentẽ non egrediatur, omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.

38 Per hoc nouum statutũ cessat quæstio,an multi & quot possint esse patrini, & an inter fratres baptizati & omnes filios vel quos patrinorum,vel baptizantis sit hoc impedimentũ, & an inter baptizatũ, & filios adoptiuos patrinorum & baptizantis, & an inter baptizatum, & vxorem,vel concubinam vel maritum patrini,vel matrinæ, vel baptizantis,& an cognatio transeat per actionem,vel passionem,in coniugem,vel concubinam,ante vel post cognitam, & an omnes suscipientes,respondentes vel tangentes baptizatum, vel qui eorum sint patrini,vel matrinæ, quoniã tota cognatio spiritualis redacta est ad solum eum,quæ est inter patrinum,& baptizatum,patrem & matrem baptizati & inter baptizantem & baptizatum, & patrem & matrem baptizati, ita quod nulla est hodie fraternitas,aut cõfraternitas,nulla item compaternitas,inter baptizantem & patrinos; nulla item inter baptizatum & coniuges, & concubinos, vel concubinas prædictorum, & inter ipsosmet patrinos licet sine peccato possent esse maritus & vxor. Nulla item inter respondentes,tangentes & alios,nisi sint ad id designati,quamuis videatur relinqui dubium,An quando nulli designantur in patrinos, per culpam Parochi vel alterius in necessitate baptizantis, soli & omnes tangentes baptizatum fiant cognati iuxta ius antiquum,quod verius videtur, quum à iure antiquo non sit receditum nisi quoad exceptа innouo.l.præcipimus.C.de appel.& con 39
silium videtur loqui quando designantur aliqui patrini.

Notanda tamen sunt tria,primum,errare illos,qui cum puer in domo baptizatur propter necessitatem sine solemnitate, & postea cum ex in ecclesia exorcizatur,& vngitur chrismate,credunt ex hoc posteriori actu oriri cognationem & non ex priori, cum contra se res habeat,quia posterior actus non est sacramentum sed sacramentale per quod nec character imprimitur nec confertur gratia ex opere operato licet fiat actus catechismi & exorcismi, ex quo alia cognatio minor impediens, & non dirimens nascitur.c. per catechismum, de cognat. spiritual.lib.6.de qua infrà eod.cap.nu.72. Ob quod multum expedire, vt parochus non solum faceret ea quæ concilium: prædictum iussit, sed etiam in tali supplemẽto scriberet illum actum supplendi non fuisse baptismum sed tantum catechismum cum exorcismo. 40

II. Cognationem spiritualem matrimonio iam contracto superuenientem non dissoluere illud,sed tantum exactionem debiti coniugalis impedire vt suprà cap.16.nu.34. dictum est.

III.Quod eodẽ modo est restricta cognatio,quæ nascitur ex confirmatione,quo quæ nascitur ex baptismo per prædictum cõcil.suprà relatum,& ita totum c.de cognat.spirit.lib.6. limitatur per illud.

Interrogatus dudum,An pater baptizãs in necessitate filium suum susceptum ex fornicatione possit cõtrahere matrimonium cum illius matre respondi,non posse. Quia regula iuris habet cognationem spiritualem impedientem, & dirimentem contrahi inter baptizantem, & parentes baptizati.cap.1.de cognat.spirit.lib.6.à qua non excipitur nisi baptizans filium suum, & coniugis suæ vel sui, cum qua vel quo iam contraxit matrimonium per ca.ad lumina.32.q.1. ea ratione quod per actum bonum non debet præiudicari matrimonio sancto antea contracto,quæ cessat in contrahendo,de quali quærebatur. Per quod videntur solui argumenta, quæ in contrariũ adducit Sot.in 4.dist.42. art.1.qui tamen non fuit ausus tenere contrarium, nec etiam Palud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De impedimento cõsanguinitatis & affinitatis.

SVMMARIVM.

Cõsanguinitas quid, & impedit & dirimit intra quartum gradum nu. 41
Affinitas quid & quantum restricta per concilium Trid nu. 42.
Copula carnalis perfecta quid & qua generat affinitatem nu. 42.
Matrimonium vel sponsalia, qui contrahens peccat, & excõmunicatur nu. 43

41 PRimo præsupponimus, quod cõsanguinitas, est propinquitas duarum personarum, quarum vna ex altera vel ambæ ex communi descendunt secundum gl. receptam in arbore cõsanguinitatis. Pater & filius sunt cõsanguinei, quia vnus ab alio descendit, duo vero, quia ambo à tertio descendunt.

42 Secundo, quod affinitas, est propinquitas duarũ personarum, quarum vna cum cõsanguinea alterius copulam habuit secundum gl. receptam in arbore affinitatis, in quæ re copula illicita & licita æquiparatur c. discretionem, de eo, qui cognouit vxor. suæ, modo sit perfecta, quæ est illa, per quam semen vitale, in vas fœmineum ad generandum mittitur. c. extraordinaria. 35. q. 3. & non sufficit, licet coram Deo, violatio virginitatis, nec quælibet alia turpitudo iuxta gl. receptam in d. c. extraordinaria, & ita non sufficit actus sodomiticus iuxta mentem S. Tho. & communem in 4. dist. 41. quam Palud. & S. Anton. 3. part. tit. 1. cap. 12. explicant.

† *Non obstãte hac ratione nerosa ob publicam vtilitatem & ad maiorem matrimonij libertatẽ, declarauit Pius V. Motu proprio super hoc edito cõtrariũ, s. dicta affinitatem nec dirimere, nec impedire*

Tertio, quod cõsanguinei vel affines intra quartum gradum non possunt matrimoniũ licite contrahere, nec contractum valet. c. non debet, de cõsang. & affinit. sed prædictum concilium sess. 24. cap. 4. de refor. matr. limitauit impedimentum affinitatis ex illicita copula natum ad primum & secũdum gradum tantum, statuens in vlterioribus gradibus matrimonium post eam contractum non dirimi. Perpendendum est, quod non ait non impediri, sed tantum non dirimi, & ideo licet matrimonium contractum per affines ex copula illicita. 3. & 4. gradus. cõtractum valeat, peccant tamen contrahentes sine dispensatione, quia à lege veteri non discedimus, nisi quatenus per nouam exprimitur. l. præcipimus. C. de appellat. 3

43 VIII. Peccat, qui credens, aut debens credere aliquam esse cõsanguineam vel affinem intra 4. gradum inclusiue contrahit cum illa, & est excommunicatus, Clem. 1. de cõsang. & affinit. nisi excusetur ignorantia, de quo infrà cap. 27. Qui vero cõtrahit tantum sponsalia intra quartum gradum, peccat quidẽ, sed non est excommunicatus, nisi copula sequatur, & ea sequuta sic, iuxta cõmunem. Quam limita procedere tantum, quoad forum conscientiæ, in eo qui eam vxoris affectu habuit, alias enim in illo foro non esset verum matrimonium iuxta omnes in c. is qui, de sponsa. Idem de contrahente matrimonium ante legitimam ætatem, quia effectu sponsalia tantum sunt de futuro c. 1. §. de despons. impub. lib. 6. idem de contrahentibus credentibus se cognatos, licet non sint: nam peccant mortaliter, & non valet matrimonium si credebant illud non valere, alias sic, vt recte Syl. resoluit in verbo matrimonium. 7. quæstio. 13. §. 5. quod autem dictum est de viro contrahente cum muliere, idem censetur dictum de illa contrahente cum illo.

De impedimento cognationis legalis.

SVMMARIVM.

Cognatio legalis quid, quotuplex, & quousque impedit, & dirimit. num. 44. & 45.

IX. Qui cum cognata legali durante illa cognatione matrimonium contrahit, secundum communem in Rubr. & cap. 1. de cognat. legal. & in 4. dist. 41. 44

Pro cuius notitia notandum, quod cognatio legalis est propinquitas ex adoptione alicuius in filium prouenies, secundum mentem prædictorum post glo. c. 1. de cogn. leg. & est triplex, prima est ascendentium aut descendentium scilicet adoptantis & adoptati, & descendentium eius, quæ nec dissolutione adoptionis, nec emancipatione tollitur. c. ita diligere. 30. q. 3. & §. ergo inst. de adop. secũda quasi transuersalis scilicet inter adoptatum & filios naturales adoptantis durante adoptione, & filio naturali existẽte in potestate patris, & non alias c. 1. de cogn. legal. l. qui per adoptionem. ff. de adopt. quarta est quædam legalis affinitas, scilicet inter vxorem adoptati, & adoptantem, & inter adoptatum, & adoptantis vxorem, quæ durat perpetuo sicut prima l. adoptiuus. ff. de Rit. nupt. Porro, quælibet harum cognationum impedit, & dirimit matrimonium, iuxta glo. & communem, in d. c. 1. & in 4. distinct. 42. licet aliqui contradicãt, quoad cognationem transuersalem.

Ex quibus sequitur, inter adoptantẽ & adoptiui matrem hanc cognationem non contrahi, & quod adoptans aliquam in filiam suam non potest cum illa, nec aliqua eius descendente intra quartum gra- 45

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum matrimoniũ contrahere quia sunt tanquam ascendentes & descendentes, item, quod non potest cõtrahere cum vxore filij adoptati eo mortuo, nec filius adoptiuus cum vxore adoptantis eo mortuo, quia est cognatio tertiæ speciei, quamuis sic cum eius mater, etiam filio viuente, quia inter illos nulla cognatio intercedit. Sequitur item quod adoptiuus cum filia naturali adoptantis hoc viuente & illa non eius potestate manente matrimonium contrahere non potest, sed hoc patre mortuo, aut filia emancipata, aut si est illegitima, aut ipse etiam emancipatus: quia hæc cognatio his modis soluitur, secundum omnes vbi suprà.

De Impedimento criminis, aut delicti.

SVMMARIVM.

Matrimonium, quæ occisio, & quod adulterium impedit, & dirimit. num. 46 & 47.

46 X. Qui contrahit matrimonium cum ea, quàm fide præstita polluit per adulterium, aut cuius coniugem occidit, modo proxime committendo, secundum Thom. & communem in 4. dist. 42. & nostros in Rub. de eo qui dux. in matri. quam.

Pro cuius notitia notandum, duo esse crimina, quæ matrimonium impediunt & dirimunt, in quæ reducuntur illa tria S. Tho. commemorata ter recepti vbi suprà & dist. 39. Alterum est occisio coniugis alicuius causa contrahendi cum eius coniuge, quæ facta vtroq; machinante, perpetuo impedit, etiã si alter infidelis esset, & ad eius conuersionem procurandam patrata fuisset, c. laudabile, de conuer. infid. Facta vero altero tantum machinante, non sufficit nisi adulterium intercesserit super eo, de eo qui dux. in matrim. iuxta Ioã. And. per Pan. & communem receptum ibidem. Dixi (causa contrahendi) quia occisio alias facta non sufficit, d. c. laudabilem, neq; ratihabitio occisionis sine mine factæ, quamuis sic iussio, aut consilium iuxta glos. receptas in cap. si quis viuente. 32. q. 1. & in c. 1. de conuers. infid.

Alterum crimen est adulterari scienter cum coniuge alterius, & contrahere matrimonium, vel dare fidem de contrahendo. Dixi (scienter adulterari) quia si non erat vere coniux licet putaretur talis non impedit, cap. significauit, de eo qui dux. in matrim. Impedit tamen si fit receptum, quamuis non sit consummatum: & quamuis sit solutum quoad thorum, vel cohabitationem, cap. significasti, & ca. ex literis eod. tit. Post etiam (adulterari) quia nec datio fidei de contrahendo, nec contractus sine adulterio sufficit. d. c. significauit, & c. 1. 31. q. 1. Dixi (scienter) quia vterque probabiliter ignorat, possunt matrimoniũ contrahere, simulatque mortuus fuerit, qui impediebat, & si alter tantum ignorat in eius arbitrio est, sublato impedimento denuo matrimonium contrahere vel non. c. 1. eod. tit. donec sciens cum tertia contraxerit, & modo ignorans non resciuerit, ante mortem impedientis, aut postquam resciuerit non habuerit copulam. Notãdum item, quod vt matrimonium inter ignorantem impedimentum, & scientem valere incipiat, non sufficit cessatio impedimenti & consensus nouus scientis, quia oportet, vt etiam ignorans denuo in illum consentiat postquam ei notum fuerit interuenisse impedimentum, per quod illud matrimonium non valuit, & fiat ei iusta libertas, ad renuendum si voluerit, secundum Innoc. in fine. c. 1. De eo qui dux. in matrim. & Scot. in 4. dist. 35. Satis tamen videntur hæc ei notificari, & dari libertas quando certior fit matrimonium nil valuisse, ob aliquod impedimentum in genere, & quod non cogatur ad denuo contrahendum, quamuis non exprimatur specialis impedimentum ob quod primum matrimoniũ non valuerit, neque à domo sui mariti in maiorem libertatem deducatur; quin & ipsa tenetur id facere, quoties non conuenit, vt illud specialiter nouerit, satisfiat enim esset tunc dicere gratiose, suspicor te non esse maritũ meum aut vxorem meam aliqua de causa, ideo rogo te plurimum causa tranquillitatis meæ conscientiæ, & consolationis, vt si & quatenus opus fuerit denuo nos pro coniugibus habeamus, secundum mentem Card. Host. in Sum. de Matr. q. 2. & in summa verb. Matrimonium. pag. 9.

47

De impedimento infidelitatis.

SVMMARIVM.

Matrimonium, quæ infidelis ex impedit, quousq; dirimit nu. 48. & 49.
Matrimonium quod inter infideles nullum, & quod annullandum. nu. 49.

48 XI. Qui Christianus contrahit matrimoniũ cum infideli. c. Caue. 28. q. 1. licet iam esset cathecumenus, hoc est in fide Christiana instructus, & persuasus, volénsq; baptizari secundum glo. recep. d. c. Caue. Et si infidelis non est baptizata, non valet matrimoniũ, alias sic. iuxta glo. recep. d. c. Caue. Et idem de contrahente cum secunda vel vlteriori viuente prima. Pro quorum notitia notandum ; ,quod licet vt dictum est suprà, matrimonium inter infideles esse possit, quatenus est contractus. cap. Gaudemus de diuor. & ca. Deinde 26. distinct. non tamen quatenus est sacramentum arg. c. Veniens de Presb. non bapt. Nec etiam vt contractus valet, si contra leges eorum fiat arg. c. fin. de Diuor. & cap. De infidelibus, de consanguin. & affinit. & multo minus

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando contra leges naturales, vt sit quoties cum pluribus quam cum vna contrahitur d.c.Gaudemus.

49 Secundo, quod matrimonium infidelium, non dirimitur & co quod alteruter eorum Christianus fiat, licet conuersus licite separ poteſt,quoad cohabitationem,à non conuerso,non volente conuer quamuis melius faceret conuiuendo ei quousque spes aliqua conuer sionis esset, tamen cum alia matrimonium cõtrahere viuente infideli non potest nisi cum ipse nollet habitare cum ea absque contumelia creatoris,& sine studio peruertendi eam,aut in peccatum mortale in ducendi: quod procedit etiam in infidelibus qui contraxerunt in gra dibus lege canonica prohibitis, modo secundum leges eorum essent valida,per c.gaudemus,de diuort.quæ est solutio quæstionis inserto gatę super nu.84.huius c.imo & tunc,si infidelis antequam matrimo nium contrahat conuertatur,illum recipere tenetur d.c.quanto, & d. c.gaudemus,siue dicamus per prædicta matrimonium dirimi, sicut sensit Panor.d.c.quanto, siue per secundum, ad quod contrahendum prædicta faciunt facultatem vt melius dixit S.Thom.in 4.dist.39.

III. Quod quanquam Christianus matrimonium cũ infideli ha retica aut schismatica contrahendo mortaliter peccat,contractum ta men valet iuxta glo.recept.in c.non oportet.28.q.1.& S.Tho.& alios in d.dist.39. Sed contrahens cum non baptizata peccat & non valet matrimonium,quamuis iam sit cathecumena,vt dictum est.

De impedimento violentiæ vel metus.

SVMMARIVM.

Matrimonium metu iusto contractum, imo & consummatum, nullum. nu.50
Fortunius Cantabriæ decus num 50.
Metus quis iustus noue definitus, & declaratus num.51.

50 XII. Qui per metum iustum à se,vel ab alio illatum,cogit aliam secum, vel cum alia ad matrimonium, aut sponsalia contrahendum, & matrimonium non valet, aut post coacte contractum, mutata vo luntate retrocedit,nolẽte coacta,nisi aliqua iusta causa superueniente excusaret,secundum omnes.Pro quorum probatione notandum.Pri mo,quod quamuis omnes contractus facti per metum regulariter va leant secundum gloss.&cõmunem in c.Abbas,de his,quæ vi,licet no ster Fortunius ingenio,& doctrina bene fortunatus,&Cantabriæ de cus oppositum tenuerit de vlt. fin. Illat.21. & quamuis sacramenta in quibus character imprimitur sicut in baptismo.c.maiores.4. sit quæ ritur,de Bapt.etiam valeant, cõtractus tamen & sacramentum matri monij

monij per metum contracti nil valet c.veniens.1.cap.cum locum, de sponſ.& tex.irrefragabilis in c.significauit,de eo,qui dux.in matrim. quia ita ecclesia decreuit,ob multa,quæ Panor. & alij tradunt in d.c. cum locum,quæ tamen sola sine statuto ecclesiæ,vix sufficerent.

II. Quod nõ quilibet metus ad hoc sufficit,sed requiritur iustus, 51
qui cadat in virum cõstantem.l.metum.ff.quod met. caus. qui definit
ur à Tho.cõmuniter recepto in 4.dist.29.esse ille,quo minus malum
mortis euitandi causa eligitur, vt olim diximus in d.c. cum locum,
& late trad.prædict.Illustriss.Præses in cpit.4.1.par.c.4.§.1.à n.10.& in
2.pte.c.1.§.4.cõtra quam occurrerunt hoc in loco in vulgari scrupuli
quidã quos gratia breuitatis tũc nõ cõtudimus. Primus,quod minor
timore iustus muliери quã viro,iuxta glo.sing.& à plurimis laudatã
in d.c.cum locum,quæ non esset vera,si hac definitione libraretur.

II. Quod vera,& cõmunis sententia habet iustũ merũ, iudicis,vel
prudẽtis arbitrio esse definiendum,secundum gl.in c.cum dilectus,de
his,quæ vi,& prædicta definitio satis concludit esse à iure definitum.

III. Quod communis opinio Pan.Præpos. & aliorum multorum
habet contra Host. in c.consultationi, de spons. quod qui matrimo
nium metu mortis cõtractum,metu quoque mortis consummat,non
videtur matrimonium validum facere, & quidem ratione irrefraga
bili scilicet,quod de essentia matrimonij est,vt consensus sit liber,per
d.c.cum locum secundum omnes, & cum consensus directus in ma
trimonium, metu mortis extortus, non sit satis liber, à fortiori con
sensus indirectus,& per quandam consequentiam resultans ex copu
la eodem mortis metu extorta, non erit satis liber, qui tamen secun
dum definitionem prædictam non potest dici iustus,quippe,quo non
eligitur minus malum ad euitandum maius,imo maius malum,sci
licet peccatum mortale ad euitandam mortem corporalem, quæ est
malum menus eo,iuxta c.itaque,cum citatis in eo.32.q.5.

IIII. Quod nihil male venialiter factum, posset dici iusto metu
factum, quum omnis culpa etiam venialis sit maius malũ omni alio
modo quod non est peccatum secundum Pan. in c. sacris, quod met.
caus.& omnes Theologos & Canonistas & sentit gloss.in c.si aliquid
22.q.4.quod tamen etiam Sotus qui definitionem prædictam sequi
tur in d.q.29.art.3.satis negat. Quare vt plurima paucis includam,ar
bitror prædictam definitionem Tho.iusti timoris,siue cadentis in vi
rum constantem,intelligẽdam esse quoad effectum excusandi à pec
cato, non autem quoad iudicandum actum esse infirmum, vel insir
mandum tanquam meticulosum, ad hunc enim effectum, qualis sit
iustus,definiendum videtur arbitrio prudentis iuxta glo.communiter
receptam in d. c. cum dilectus,de his quæ vi. Prudens autem arbitra
bitur supponendo primo,quod ex obiecto ipso solo sine aliis circum

Universidad de Deusto
Biblioteca

stantiis, est timor iustus, metus mortis, vel mutilationis membri, vel amissionis omnium bonorum, si magna sint, quia vita quædam est, iuxta glo. recept. iuncto textu in l. Aduocati. C. de Aduo. di. iud. quod probatur per l. isti quidem, cum suis concord. ff. quod met. caus. Dum dilectus, iuncta glo. de his quæ vi. Deinde considerando in alius generis metu non solum malum ipsum obiectum, sed etiam circunstantias fortitudinis vel fragilitatis non solum sexus, vt dixit glo. dicta glos. sed etiam ætatis, innatæ magnitudinis vel parvitatis aliorumque accidentium metum passi. Ita quod eiusdem mali obiectum metum in alio iudicabit iustum, in alio vanum. Facit ad hæc quod reddendum actum inefficacem coram Deo, sufficit quilibet timor eorum minor iusto, modo sit causa sine qua non saltem principalis eius dictum est supra c. 17. n. 29. post Adrian. & alios ibi citatos, & probatur efficaciter: quia leges constituentes discrimen inter alium & alium metum, se fundant super præsumptione, qua præsumunt alium esse causam actus, alium vero non, & lex fundata in præsumptione, non habet locum coram Deo, si veritas ei non respondet, cap. Is qui & cap. Tua de spons. cum eis adnot. Et ita necessario quoad hunc effectum recedendum est à diffinitione Tho. communiter recepta licet obiecta sit plurimum quoad effectum excusandi à culpa: facit tamen gloss. sing. c. Præsens 20. q. 3. quatenus notat ex illo c. metum reuerentialem annullare votum puellæ vouentis religionem etiam quoad forum exterius, cui tamen non conuenit prædicta definitio.

Facit insuper quod suscipiens ordinem sacrum metu iusto, veruntamen characterem ordinis suscipit arg. cap. Mainres §. Item quæritur de his quæ vi. tradit Tho. sec. 2. q. 88. ar. 11. & tradit in specie Ang. verb. Clericus 3. §. 4. & ita qui timor non est iustus ad annullandum votum, per quæ nuper respondimus, est iustus ad annullandum votum, per quæ nuper respondimus, non sum iri alicui emdito non obligari ad preces horarias & à bello iusto abstinet iam quæ illi sunt adnexæ filium cuiusdem maximi Principis qui maximo reuerentiali metu patris Infantis & Patrui Regis dotem natum accepit, mihi autem procul dubio videri iustam esse causam dispensandi iunctis quæ concurrebant circunstantiis. Quibus consequens, quod licet metus mortis quo testis falsum deponit, non dicatur iustus secundum definitionem Thomæ nec consequenter excusat à peccato, erit tamen iustus quoad infirmandum eius testimonium & quoad excusandum eum à pœna saltem ordinaria secundum dictionem præd. glo. communiter. recep. idque ipsum omnino dicendum de scriba qui metu mortis fecit instrumentum vel testamentum, licet peccare quidem, sed instrumentum vel testamentum esse reseindendum. Idem etiam ipsum omnino dicendū est de eo qui matrimonium

metu mortis contracti, metu quoque consummat. s. peccare quidem, sed non præstare consensum satis liberum quo matrimonium valeat, Porro iustus metus non solum annihilat matrimoniū eius qui ob illum fingit se consentire, sed & eius qui vere consentit secundū Thomam & communem in d. dist. 29. & d. c. Cum locum, & in ca. Abbas, de his quæ vi, quicquid Cardinalis ibi male dicat secundum quos omnes si pars coacta postea libere consentiat, saltem tacite, altera in sua voluntate perseuerante, firmatur matrimonium, quin & ad id cogi potest volente parte coacta, per c. ad id, & ibi notata de sponsa. & si ipsum habeat copulā, videtur tacite consentire quoad forū exterius, non tamen quoad interius, nisi vere consentiat arg. c. Tua de sponsa.

De Impedimento ordinis.

Ordo, facit aut impedit & dirimit matrimonium, &c nu. 52.

XIII. Peccat qui ordine aliquo ex prædictis quatuor sacris sponsalibus initiatus contrahit, & non valet matrimonium, quia eis est annexum votum solemne castitatis, quod impedit matrimoniū & dirimit c. 1. de Cleric. coniug. & c. 1. & c. Si quis eorum & c. Erubescant. 32. dist. ad quod votum eos suscipiens obligatur, quamuis eius propositum non sit eam seruare, nec ad id se obligare. Nec obstat, quod nemo cogitur vouere cap. Integritas 32. q. 1. Quia ecclesia neminem ad ordines sacros cogit, sed solū statuit, vt qui eos suscipit, sit ad matrimonium inhabilis. Et sic qui voluntariè ordinatur, voluntarie illam inhabilitatem incurrit iuxta Scot. in 4. distin. 37. q. 1. & si contrahat illud, est excommunicatus Clem. 1. de Consang. & affin. de qua infra c. 27. & an sit irregularis dicetur ibidem. Dixi (sponte) quia secus si iusto metu inducatur iuxta dicta sup. eod. nu. 51.

XIIII. Qui coniugatus ordinem sacrum suscipit insciā, aut inuita sua vxore, vel postea exigit debitum coniugale. Idem si reddit ipsa suscepto ordinibus, ex illius consensu legitimo Palud. in 4. distin. 37. q. 2. col. 2. non est tamen legitimus, nisi ipsa religionem ingrediatur, vel nisi sic senex & castitatem vouerat c. Agathosa 27. q. 2. Tho. reperus in 4. dist. 38.

De Impedimento secundarum nuptiarum.

Matrimonium contrahens cum secunda viuente prima clam ducta vt peccet, & quid agat fama mortis prioris audita nu. 53 & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dubius, credens, & sciens an hoc pares. num 55.
Matrimonium contractum à credente illud non valere, an valeat n. 56.

53 XV. Qui matrimonium contrahit cum secunda viuente prima etiam nõdum cognita, & clandestinę ducta, ita tamen, quod valuisset matrimonium, & etiam si iam prima alteri nupserit, & liberos ex eo susceperit, quod (proh dolor) frequenter contingebat, ante conclium Trid. nec absolui potest, saltem sine firmo proposito non cognoscendi secundam tot. tit. de spõs. duorum, nec vlla regionis absentia, nec temporis longinquitas in hoc prodest, nisi denuo cõtrahat cum illa, postquam habitam de morte illius notitiã, ad quam habẽdam sufficeret fama si in longinquum profectus fuit, secundum Anton. in c. in præsentia. de spons. cui contradicit Pan. ibid. sed recte defendit eum Sylu. verb. Matrimonium. 8. q. 13. verb. 4. aut si erat senex, aut prælium ingressus, non apparuit, de qua re litteras accepit ab his, qui eidem interfuerũt, iuxta gl. receptam in c. quoniam frequenter, vt lite non contest. Quoniam si fama orta ex horum aliquo ad eum perueniret, posset denuo contrahere cum secunda, & sine peccato cum ea rem habere. Porro, filij ex ea ignorante primum matrimonium suscepti legitimi forent, per c. ex tenore iuncta gl. communiter recept. qui filij sint legit.

54 XVI. Quæ contrahit cum secundo credens probabiliter suũ primum maritum mortuum esse, & postea ob nuntium de eius vita aut mortem credens vel debens credere illum viuere, petit debitum coniugale, aut reddit secundo, si tamen dubitat, potest & debet reddere, sed non petere iuxta cõem probatam per c. celebre, Dominus, de secund. nupt. Contra quod tamen grauiter vrget, quod sicut qui facit aliquid quod credit esse mortale, mortaliter peccat c. per tuas, 2. de Symonia. fin. de præscript. ita qui facit aliquid, quod dubitat esse mortale, mortaliter peccat, arg. c. dubius, de hæret. vt late probamus in c. si quis autem de pœnit. dist. 7. nu. 85. cum seq. & infra n. 81. super quo multa dicit Adrian. in quodlibet. 2. sed non satisfacit, vt ibidẽ demonstramus, vbi

55 diuina ope noue respondimus, id quod eruditis in Hispania placuit concedendo scilicet quod non debet reddere dubitando, sed credendo, & quod potest credere mortem quoad effectum reddẽdi, & non quoad effectum petẽdi, eo quod vt ibi copiose demõstramus, potest quis vno tempore, ob quædam motiua credere aliquid ad vnum effectum, & alio ob alia contraria, vel de eo dubitare ad alium effectum, & ita quando rationes dubitandi, adeo graues sunt, vt iudicio prudentis neutram partem credere debeat, nec petere nec reddere debitum debeat: & quando adeo leues, vt vtranque partem credere possit, & reddere & petere dubitare sublata potest, & quando sunt mediocres, & dubites, vt ob eas in præiudicium alterius non sit credendum, sed iuxta

hic, reddet credendo ad hunc effectum mortuum esse, & non petet dubitando de illo, quoad hunc effectum, & si certo intellexerit eum viuere, relinquere debet secundum, & redire ad primũ, alias enim adulterari. d. c. Dominus, adiuncto c. inquisitioni, de sent. excom. & primas eam accipere debet, nisi de eius vita certior facta cum secundo habuerit c. cum per Bellicam 14. q. 2. Hæc quæ dicta, sunt de vxore nubente secundo, censeantur dicta de marito ducente secundam.

XVII. Qui credens suã vxorem viuere cum re vera mortua esset 56
matrimonium eũ alia contrahit, nec valet matrimoniũ, si dum cõtrahit credit illud non fore validũ: quia non cõsentit legitime in matrimonium, secus si credit mettimoniũ valere, licet credat contrahendo peccare mortaliter, vt recte Sylu. verb. matrimonium. 8. q. 15. §. 5. explicuit declarando conformes esse opiniones, quæ contrariæ videbantur.

De Impedimento iustitiæ publicæ honestatis.

Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis quid, & quam restrictum sit Tridentini. num. 57.
Matrimonium vel sponsalia à parentibus contracta quando valent. n. 58.
Sponsalia inualida etiam publica, nõ pariũt impedimẽtũ publicæ honestatis. n. 58.

XVIII. Peccat qui contractis sponsalibus vel matrimonio vali- 57
dis cum aliqua, contrahit matrimonium, vel sponsalia cum alia illius cognata intra primum gradum, & matrimonium & sponsalia non valent. c. ad audientiam, & c. sponsam cum eis annot. de spons.

Pro cuius declaratione dicendum. Primo, quod impedimentum iustitiæ publicæ honestatis est impedimentum matrimonium impediens, & dirimens ab ecclesia inductum inter sponsum, aut maritum, & omnes cognatas sponsæ suæ, aut mariti intra gradum prohibitum, iuxta mentem nostrorum in d. c. ad audientiam, & c. sponsam, & Sanchoem, & alios in 4. distinct. 41. II. Quod copula carnalis ad hoc impedimentum non est necessaria, licet illa interueniente aliud impedimentum affinitatis nascatur de quo supra num. 42. Nec erat necesse iure antiquo, vt sponsalia aut matrimonium iure valerent, quia sufficiebat pure fuisse contracta, sine defectu consensus. c. 1. de spons. lib. 6. vel sub cõditione, sequuta illius purificatione, & impediebat vsque ad quartum gradum. Nunc autẽ iure nouo cõcil. Trid. sess. 24. c. 3. de refor. matrim. nulla sponsalia nec matrimoniũ inualida producunt hoc impedimentum, neque valida vltra primum gradum. Ex his fit vt qui primum contrahit spõsalia cum aliqua, & deinde matrimonium cũ cognata eius, priorem debet accipere, quia matrimonium cum se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunda propter impedimentum iustitiæ publicæ honestatis nullum fuit, Et si cum secunda rem habuit, neutram habere potest, non secundam propter hoc impedimentum, non priorem propter affinitatis impedimentum secundum omnes in c. Literas de desponſ. Impub. & ca-

58 Ex literis de eo qui cogn. consang. vxor. Fit item vt hoc impedimentum hodie non nascatur ex sponsalibus, vel matrimoniis contractis inter consanguineos aut affines inter gradum prohibitum, aut cum ordine sacro initiato, aut religioso, quia sunt inualida, licet olim nascerentur, quia non erant inualida ex defectu consensus, sed nec olim, nec hodie nascitur ex sponsalibus à parentibus factis, siue filij legitimæ ætatis sint, siue non, nisi expresse aut tacite consentiant, aut nisi sint præsentes sine contradictione, vel nisi absentes in id postquam intellexerint consenserint c. 1. §. Porro de desponſ. Impub. lib. 6. Fit item, non esse opus nunc commendare id quod ex Palud. in 4. distinct. 27. q. 2. art. 2. ab aliis non citato pro valde commendando adduximus in vulgari scilicet ex sponsalibus & matrimoniis inualide & clandestinè contractis, non nasci hoc impedimentum quoad forum conscientiæ, quod confirmauimus per c. Tua. de sponſ. & c. 1. eodem tit. lib. 6. cum ibi adnotat. quoniam hodie etiam ex publice cõtractis, si sunt inualida non nascitur, quamuis quoad ea quæ præcesserũt Concilium prodesse possit arg. c. fin. de Const.

De Impedimento impotentiæ.

SVMMARIVM.

Impedimentum impotentiæ quid, & dirimit, quid faciet si impotens non fo-
& 60.

59 XIX. Peccat qui credens vel credere debens se perpetuo impotentem ad copulam ordinariam habendam, matrimonium aut sponsalia contrahit, & matrimonium est nullum toto tit. de frig. & malef. Idem de eo qui ignoranter contrahit, & postea non obstante scientia talis impedimenti vtitur eo.

Pro quorum fundamento notandum, quod illa impotentia impedit matrimonium, quæ est ob impedimẽtum perpetuum naturale aut accidentale ad copulã naturalem perfectam, iuxta mentem S. Tho. in 4. dist. 34. & S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 12. Dixi (perpetuum) quia temporarium non sufficit c. Fraternitatis, de frig. & malef. Illud autem est perpetuum, quod sine miraculo, aut sine probabili periculo animæ, aut corporis tolli non potest d. c. Fraternitatis, Dixi (naturale, aut accidentale) ad significandum ex duabus causis hoc oriri scilicet, naturali quæ significatur, per verbum frigidis, positũ in Rub. de frig. & malef. & accidentali

cidentali, quæ per verbum, maleficiatis, quoniã ad impedimentum frigiditatis reducitur omnis alius naturæ defectus, aut excessus, & arctio membri quæ copulam impediunt, & ad maleficiũ siue fascinationem, quodlibet accidentale, quod ex abscissione, castratione vel alio artificio nascitur. Dixi (ad copulam naturalem perfectam) quia non sufficit impotentia generandi, quæ in senibus, aut aliis sua natura, aut arte sterilibus inuenitur, iuxta glo. receptam c. quod sedem, de frig. & malef. Porro hoc impedimentũ est impediens & dirimens c. 1. & 3. de frig. & malef. Vnde sequitur non esse verum illud, quod dicunt Palud. in 4. dist. 34. q. 1. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 12. §. 3. Quod qui potens matrimonium contrahit cum impotente, sciens impotentem esse, non potest se separare ab illo contra eius voluntatem, eo quod est verum matrimonium, & sibi debet imputare contrahens cum impotente: Quia fundamentum eorum falsum est, cum inter eos nullum verum matrimonium fit, annihilante illud hoc impedimento quod est impediens, & dirimens: quod etiam insinuat Syl. verb. Matrimonium 9. q. 16. sub fin. quamuis idem in ead. quæst. §. 2. contrarium dicat. Ex quo subinferitur, eum id scientem non posse vti tali matrimonio ad delectationem carnalem, quamuis illi tãquam frater & soror conuiuere possint vt sensit Cæleſtinus & eius glo. in c. Laudabilem, de frig. & malef. licet qui vere maritus est & non potest habere copulam carnalem perfectam, vt quia non potest fundere semen, licite potest niti, & vti vxore, ad habendam eam secundum Caiet. 1. sec. q. 154. art. 1. col. 6. & dirimus in c. Consideret, de pœnit. dist. 5. num. 48.

60

De impedimento conditionis.

Conditio quid, & quotuplex in matrimonio, quæ suspendit, quæ annihilat, quæ reuiscitur, & quo differt à causa, modo & demonstratione. num. 61. & 62.
Matrimonium conditionale solui per purum ante conditionem impletam n. 64.
Conditio non omnis impleta quoad ecclesiam impletur num 66.

XX. Qui contrahit matrimonium aut sponsalia cum conditione 61
moraliter turpi, aut sub honesta, & non expectato eius euentu cum alia contrahit aut sine alterius consensu mutat voluntatem, aut impleta conditione promissum non præstat, per proxime dicenda, nec debet absolui antequam illud præstet si præstare potest, & restituat omne illud ad quod tenetur, aut non saltem prius, quam id facere fiat. Primo proponat arg. eorum quæ dicta sunt de promissione implenda c. 18. num. 6. & c. peccatum, de reg. iur. lib. 6. pro his fundandis notandum, Primo, quod conditio vt hic sumitur, proprie est suspensio ali-

cuius dispositionis, quousque aliquid futurum fiat ex mente glossæ Rub.ff.de cond.& demonst. quicquid verba eius & verba Bart. in l.1. eiusdem tit.sonent.& denotatur per hanc coniunctionem(si) vel aliud æquipollens ex mente eorundem, veluti: Duco te, vel ducam te in vxorem,si illud,aut illud euenerit.

62 Secundo,tres species cõditionũ in matrimoniis inueniri iuxta glo recept.in c.fin.de cõd.appos.Prima est earũ,quę sunt turpes & contra subſtantiam,aut bonũ matrimonij,qualis est illa,si euauertis nõ consipere,quæ est contra bonũ generationis,& illa,si aliam dixerem me nobiliorem non inuenero:quæ est contra bonũ individuitatis,& illa si victum ex adulterio quæsieris,quæ est contra bonũ fidei. Quæ omnes annihilant matrimonium c.aliquando, & c.solet 32.q.2.& d.c.fin. Secunda eorum quæ sunt turpes,aut factu impossibiles, sed non contra subſtantiam, aut bonum matrimonij, qualis est illa si furatus fueris,si occideris,si cœlum digito tetigeris,quæ non annihilant, nec impediunt matrimonium, imo pro non appositis in fauorem matrimonij spendunt matrimonium, imo pro non appositis in fauorem matrimonium,& matrimonia in quibus illæ ponuntur, censentur esse matrimonia habentur,& matrimonia in quibus illæ ponuntur, censentur absq; aliqua cõditione cõtracta: Tertia earũ quæ sunt honestæ, quales est illa,si pater meus voluerit,si tãta dos detur,quæ si sunt verę conditiones,matrimonium suspendunt,quousque impleantur c.de illis.c. super eo,& c. per tuas, de cond.appos. modo ponantur à principio & suspensiue, secus enim si à principio resolutiue, vel post contractum suspensiue c.1.de cond.appos.iuxta intellectum Vincen. quem Panorm. & communis probant,& modo ambæ partes illis expresse consentiant, aut tacite,altera eas exprimente,& altera tacente, secũdum Adrian.in 4.de matr.q.4.col.13.& 14.quãuis Innoc.in d.c.fin. requirat expressum vtriusque partis consensum,absque tamen sufficienti fundamento.Ita xi (si sunt veræ conditiones) quales non sunt de re præterita aut præsenti,veluti illa,si N.mortuus est,aut si viuit, non suspendit,quia non est vera conditio, imo statim, si est falsa matrimonium nullum est, ita vera statim valet.l.illa institutio ff.de cond.instit.l.cũ ad præsens cum seq.ff.si cert.per.& §.conditiones inst. de verb.& eadem ratione causa in illo posita non suspendit,secundum glos.in Rub.& Bart.in l.1.ff. de cond.& demonst.vt cum dicitur matrimonium tecum contraho,quia talem rem feci‌sti, nec modus: vt cum dicitur contraho tecum matrimonium, vt talem rem facias,nec demonstratio,veluti matrimonium tecum contraho mercatore aut domino talis rei.Et quamuis hæc tria scilicet causa,modus & demonstratio nunquam suspendant, annihilant tamen quando sunt contra subſtantiam,aut bonum matrimonij d.c.fin.de cond. appos. aut personæ errorem inducunt, de quo supra eodem cap.num.31.& seq.

36 Tertio,notandum ex hoc sequi, quod qui matrimonium contrahit cum

cum conditione,Si pater meus voluerit, non esse matrimonium antequam pater consentiat,& quod simulatque cõsenserit,matrimonium esse incipit,si contrahentes,ad eius vsque consensum,in illa voluntate permaneant c.super eo,& c.per tuas, de cond. appos. & patre renuente, omnino esse desinit. Magnæ tamen quæstionis est, An confirmetur per consensum eius, postquam semel contradixerit præstitũ. Pro negatiua enim parte facit, quod primus eius actus videatur attenden dus arg.l.bouet.4.hoc sermone.ff.de verb. signif.verius tamen videtur confirmari, si quousque ille consentiat,contrahentium consensus durer, alias non iuxta Card. in d.c.super eo, Sylu.verb.Matrimonium 3. q.4.Non mirum autem quæstionis est,quando pater tacet non contradicendo nec consentiendo expresse. Nobis placet opinio Sylvest. vbi signa quatenus ait, confirmari si per signa colligitur illum tacere, eo quod ei placeat, & infirmari si colligitur, tacere, eo quod displiceat, non autem quatenus ait censendum ideo in dubio tacere, quod placeat,quia id videtur esse contra regulam. Is qui tacet non fatetur, nec negare videtur, lib.6.& contra aliam, quæ habet, facta non præsumi nisi probentur, cap.cum in iure,de offic.deleg.quas non video quoad hunc casum iure limitatas. Sequitur item, Quod si tempore quo apponitur conditio pater est mortuus & filius ignorat statim 64 mortuus nec consentire, nec dissentire possit cap.si gratiosè, de rescript.lib.6.Si autem scit patrem esse mortuum pro non appositam,quia impossibilis, habenda est,& consequenter censendum matrimonium valere,Ros.verb.matrimonij.5.8.& Sylvest.verb.matrimonium 4.Sequitur item, quod si ante conditionem impletam altera partium voluerit, licet post illud contractum conditio impleatur argu. d. cap. super eo,& cap. si pro te, de rescript. lib. 6. quia in his quæ ex voluntate solius disponentis pendent, implementum conditionis non retrotrahitur ad tempus dispositionis, iuxta glos. recept. in d. c. si pro te, sed impleta conditione,antequam contrahat cum secunda perfectum est matrimonium, & ideo cogi potest ab ecclesia recipere primam d. c.super eo,in textu, & in glo. Sequitur etiam referre multum, an quis 56 dicat, contraho tecum matrimonium, si permiseris coitum, An contraham tecum matrimonium, si permiseris coitum, vt insinuat Sylvest. post alios vbi supra,quia in priori casu statim fit matrimonium si intelligit de fornicario coitu, quia conditio est turpis, & habetur pro non apposita,& si intelligat de vxorio,simul ac coierit, est perfectum matrimonium quoad Deum, & ecclesiam, quia impleta est conditio sub qua fuit contractum. In posteriori autem si intelligit de coitu fornicario, conditio habetur pro non apposita & sic manent sponsa-

lia pura,& consequenter copula carnali subsequuta fit matrimonium præsumptum quoad ecclesiam, quoad Deum autem non nisi copula esset vxoria,si autem intelligit de coitu licito:sunt sponsalia condinalia,quæ sequuta copula purificantur,quoad Deum,& ecclesiam,& transeunt in matrimonium præsumptum quoad ecclesiam, quoad Deum autem fiunt de conditionalibus absoluta per conditionis implementum,sed non matrimonium nisi consensus matrimonialis adpendens actum, vt dictum est ab vtraque parte addatur, vt est addendus post sponsalia pura, per quæ mens obscura Sylvest. derivatur: sed quum prædicta sponsalia non possint purificari, nisi per tactum coitum,& ille non possit haberi nisi sit matrimonialis,necesse est consequenter, dicere illa non purificari per illam copulam,aut transire per eam transire illa in verum matrimonium coram Deo,quod nullo modo videtur verum & firmũ. Sequitur insuper,quod per hæc verba (accipio te contraho si te virginem inuenero)intelligendo per inspectionem honestarum fœminarum, est matrimonium conditionale,quia est vera conditio, quippe quæ est de re futura, & honesta, & intelligendo de inuentione per copulam carnalem, est purum matrimonium, quoad ecclesiam, quia talis conditio eo quod sit turpis, habenda est pro non apposita.Et eadem ratione,per illa,(contraham tecum,si te per copulam virginem inuenero)contrahuntur pura sponsalia.Et per illa,contraham tecum, si te virginem per honestas fœminas inuenero, contrahuntur sponsalia conditionalia,quoad ecclesiam,quãquam quoad Deum in nullo casu matrimonium contrahitur, aut sponsalia aut adimpletam conditionem,si vere coram eo fuit animus suspendendi,
67 vsque ad implementum illius arg. c. Tua de spons. cum annos, & c. Is qui,eod.tit. Sequitur demum quod matrimonium celebratum per illa verba, Duco te in vxorem si eras sol orietur, vel per alia quæ conditionem euenturam importent, esse purũ, & non conditionale apud ecclesiam secundum Tho.& Bonau.in 4.dist.28.q.3.Host.Card.& Panor.in c.Per tuas,de Cond appos.contra glos. ibi & alios illam male approbantes,quamuis,quoad Deum,& in foro conscientiæ,non sit verum,si vere fuit animus suspendendi actum,vsque ad solis ortum.

De impedimento interdictionis & feriarum.

Matrimonium clam,vel contra interdictum superioris contrahens, vt peccet. num.68.

Matrimonia clandestinæ,quæ hodie nulla,cum aliis Tridenti statuta num.69. Ecclesiæ facies, quæ olim, quæ nunc, quando extra eam etiam cum causa non contrahitur num.70.

Nuptiæ benedicendæ tempus Tridenti ampliatum, nu.71.

XXI. Peccat qui contrahit matrimonium contra prohibitionem 68
Episcopi,Iudicis,aut parochi interdicẽtis ei illud, donec constet non subesse illud impedimentum,quod opponitur,per tit.de Matrim.contract.contra Interdict.secundum Palud.in 4.distinct.28.quæst.1.col.1. quicquid dicat Ang.vt recte defendit Sylu.verb.Matrimonium 7.q.1. Valet tamen matrimonium sic contractum, si vere non fuberat impedimentum.

XXII. Peccat,qui contrahit matrimonium per verba de præsenti clandestine sine iusta causa, aut publice, sine trina denunciatione prius in ecclesia facta, quò qui impedimentum inter eos esse sciunt, indicere illud cap.Cum inhibitio de Clandest. desponſ.& per omnes in 4.distinct.28.quæstio.1.col.1.& 4. & est excommunicatus,non quidem iure communi, sed Episcopali, quale in pleriſque omnibus Epi- 69
scopatibus Hispaniæ est, & quia multa circa hoc statuit concil. Tridentin.sess.24.cap.1.de Reformat.matrimonij, substituam hic aliqua eius, quibusdam sublatis, quæ in vulgari huic loco inserueram: Primum, errare, dicentes, quod matrimonia clandestina contracta ante illud concilium non valent, vel quod filius non potest contrahere matrimonium sine consensu parentum, vel quod parentes possunt illud irritare. II. Quod matrimonia clandestina etsi contracta valeant, contrahere tamen illa detestabile est. III. Quod ob causas ibi expressas statuit in hæc verba. Sancta Synodus præcipit, vt in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahendum,quibus denunciationibus factis,si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie ecclesiæ procedatur,vbi parochus viro,& muliere interrogatis,& eorum mutuo consensu intellecto,vel dicat. Ego vos in matrimonium coniungo in nomine patris, & filij & Spiritus sancti, vel aliis vtatur verbis, iuxta receptum vniuscuiusque prouinciæ ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio matrimonium malitiosè impediri posse,si tot præcesserint denunciationes,tunc vel vna tantum denunciatio fiat,vel saltem parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur, deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsunt impedimenta, facilius deteganturnisi ordinarius ipse expedire iudicauerit,vt præd&c denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio Sancta Synodus relinquit. Qui aliter quam præsente parocho vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarij licentia, & duobus vel tri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit & annullat. IIII. Quod quicunq; sacerdos sine licentia parochi coniunxerit matrimonio aliquos etiam præterea immunerialis consuetudinis, maneat suspensus donec ab ordinario eum qui coniungere debebat absoluatur. V. Quod Parochus habeat librum in quo coniugum & testium nomina diémq; & locum contracti matrimonij, describat, quem diligenter apud se custodiat. VI. Quod prædicta Synodus hortatur coniuges, vt antequam contrahant, saltem triduo ante matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ sacramẽtum accedant. VII. quod si quæ prouinciæ aliis vltra prædictas laudabilibus consuetudinibus, & ceremoniis hac in re vtuntur eas omnino retineri Sancta Synodus vehementer optat. VIII. Quod hoc decretum in vnaquaque parochia suum robur post triginta dies habere cipiat à die prima publicationis, in eadé parochia factę numeratos. Aduertendum circa hæc primo, quod concilium non annullat omnia matrimonia clandestina, sed solum illa quæ fiunt sine præsentia parochi, vel alius sacerdotis facultatem in id ab eo vel ab ordinario habentis, & sine duobus, vel tribus testibus. Præterea quod nil expressit decernit, de matrimonio contracto in facie ecclesiæ, sine sacerdote proprij vel alius præsentia, & quod non valeat, vrget verficulus (quo aliter) & cõtra, quod valeat facit, quod videtur intelligendum de cõ-
70 trahentibus clandestine. Aduertendum. II. Quod facies Ecclesiæ alibi dicitur ianua Ecclesiæ, vt in Lusitania, alibi ipsa Ecclesia vt in Belgio, alibi præsentia multorum secundum Maior. in 4. distinct. 27. qu. 1. vt in bona parte Hispaniæ, & vbi est talis consuetudo ad hoc vt dicatur contrahi in facie ecclesiæ, sufficit præsentia cognatorum & vicinorum & idoneus testium numerus, iuxta Panor. communiterceptum in d. cap. cum inhibitio. Nunc autem per prædictum concilium suprà proxime relatum videtur contrahi satis in facie Ecclesiæ si trina denunciatione præmissa, contrahatur coram parocho vel eius locum tenente, & duobus vel tribus testibus. III. aduertẽdum, quod si contraheretur, coram parocho & testibus, non præmissa trina denunciatione, vel non omissa legitime, valeret quidem matrimonium, sed diceretur clandestinum, quoad alios effectus quam annullationis matrimonij, quia quoad illos non videtur derogari iuri antiquo, à quo non est recedendum vltra quam recedit nouum. l. Præcipimus. C. de Appellat. Aduertendum. IIII. quod hodie etiam cum iusta causa non valebit clam sine parocho & testibus contractum, licet antea in ste potuisse cõtrahi dixerimus hic, sequuti Caiet. in opuſ. tract.

tract. 11. q. 2. Id enim videtur sentire concilium, qua parte facit facultatem Episcopo relaxandi prædictas denunciationes, quãdo ei videbitur conuenire, non tamen facit ei facultatem remittendi præsentiam parochi & testium. Sed quod valde notandum est, fœ. re. Pius V. declarauit non esse illos necessarios, in contrahendo denuo matrimonio, ab iis qui illud publice cum denunciatione sufficiente contraxerunt, sed propter aliquod impedimentum occultum est nullum, quo sublato oportet vt denuo contrahatur; quod fieri posse, antequam ad vrbem veniremus, respondimus, qua declaratione sacrum pœnitentiariæ prætorium frequenter vtitur. Aduertendum. V. quod licet sufficiens causa relaxandi denunciationes sit, quod nobilis cum ignobili, dines cum paupere, senex cum adolescentula matrimonium contrahere velit, aut quod timeat consanguineos iuxta Palud. in 4. dist. 28. q. 2. col. 4. Ant. 3. part. titu. 1. c. 16. §. 5. non tamen sufficiunt adhoc, vt Episcopus relaxet solemnitatem adhibendi parochum & testes, vt satis colligitur ex tenore concilij. Aduertendum VI. expresse determinari à prædicto concilio Episcopum posse dispensare circa prædictas denunciationes, quod antea non fuimus ausi confiteri, nisi in terris, vbi id fieri consueuit.

XXIII. Peccat qui temporibus ab ecclesia prohibitis benedictionem nuptiarum accipit, aut in domum suam solemniter sponsam tra- 71
ducit. c. Capellanus, de feriis, & c. Non oportet cum trib. seq. 33. q. 4. sed non si solum sponsalia, vel matrimonium de presenti contrahit, iuxta glo. recep. in d. c. Capellanus, per illum tex. quia sola benedictio & traductio solemnis prohibetur iuxta mentem S. Thom. & Palud. in 4. dist. 31. Caiet. in summa verb. Nuptiarum peccata & Sylu. verb. Matrimonium. 7. q. 2.

Tempora prohibita inter antiquo sunt ab Aduentu, vsque ad Epiphaniam, à septuagesima, ad Pascha & eius octauam, & à tribus Litaniarum diebus, ad septimum diem Pentecostes, d. c. Capellanus, Consilium autem Trid. sess. 24. c. 10. de Refor. matr. restrinxit hæc tempora in hæc verba. Ab Aduentu D. N. IESV CHRISTI, vsque in diem Epiphaniæ, & à feria 4. Cinerum vsq; in octauam paschatis inclusiue antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligẽter ab omnibus obseruari sancta synodus præcipit: In aliis vero temporibus, nuptias solemniter celebrari permittit. Consummare autem matrimonium per copulam absque solemnitate nuptiarum, & absque traductione solemni in domum, nullo tempore prohibetur iuxta Caiet. in summa verb. Matrimonium par. 2. quem sequimur, quamuis Palud. in 4. dist. 32. & Rof. verb. Impedimentum 13. §. 3. & Anton. 3. part. titu. 1. cap. 17. & quidam alij sine ratione necessaria teneant peccare, sed solum primo vice.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Impedimento sponsalium, & catechismi.

Cognatio ex catechismo non dirimit, & an restricta Tridenti nu.72.
Lex super metiente trahitur ad mensum si est eadem ratio.nu.72.

72 XXIIII. Peccat, qui post cõtracta sponsalia cum vna, sine iusta causa contrahit cum alia matrimonium aut sponsalia secundum omnes; & venialiter sed graviter si cum iusta causa id facit ante facultatem ei à iudice concessam, vt suprà eod.ca.nu.27.diximus. Matrimonium tamen contractum valet, quia hoc impedimentum solum est impediens & non dirimens vt dictum est suprà.

XXV. Qui contrahit matrimonium, aut spõsalia cum coniuncta sibi cognatione spirituali, nata ex catechismo c. per catechismum, de cogn.spirit.lib.6. Catechismus autem est institutio solemniter à sacerdote facta baptizandi antequam baptizetur, de articulis multis sanctæ fidei catholicæ credendis.c.ante baptismum, de consecr.dist.4. Ex qua institutione nascitur cognatio spiritualis inter easdem personas inter quas ex baptismo, de qua suprà eod.c.nu.36. sed non est tanta effectus, quia hæc impedit & non dirimit.d.cap.per catechismum, illa vero vtrunque facit.

Ad quæstionem autem, An hæc cognatio censeatur restricta per prædictum concil. sicut illa quæ nascitur ex baptismo, & consanguinitate? Respondeo, affirmatiue, per glos. solemnem in cap. non debet de consang. & affinit. quatenus habet per illud. c. fuisse sublata quædam genera publicæ honestatis, eo quod fuerunt sublata similia genera affinitatis. Ex qua colligit ibi Præpos. vnum, quod mea sententia, vt ibi alias dixi, non colligitur, sed sic aliud nostro propositio concernentius, quod colligit Dom. in c.1. de temp. ord. lib.6. col.3. vers. sed fallit quinto, & Perus. col.3. vers. fallit quarto. Nempe, quod cum duo se habent quod alterum est metiens, alterum mensum, lex corrigens, vel limitans metiens, censetur corrigere vel limitare mensum, si eadem ratio militat in vtroque. At constat quod cognatio spiritualis, quæ ex baptismo oritur, mentitur eã, quæ ex confirmatione & catechismo nascitur, & ita concilium limitans illam, videtur hanc quoq. limitasse.

De Impedimento voti simplicis & consuetudinis.

Votum simplex castitatis non dirimit matrimonium, & quatenus seruandum.nu.73.

73 XXVI. Qui post votum simplex castitatis, matrimonium, aut sponsalia contrahit etiam si votum esset limitatum, ad tempus nondum lapsum, matrimonium tamen valet. c.2.27.dist. etiam si vterque vouisset, secundum communem & etiam gl.in c.si quis votum.27.q.1. quicquid ei imponatur, & etiam si contraherer, animo ingrediendi religionem post contractum, secũdum Richar.in 4.distinct.38.Rosel. verb.vouens.6.9.& Anton.3.par.tit.1.cap.16.& Syl.verb.Matrimonium. 7.q.5.§.1. Debet tamen seruare votum, qua parte potest sine præiudicio alterius, & ita petere non potest debitũ, post consummatum matrimonium nisi vt dicitur cap.16.nu.30. nec reddere priusquam consummet, quia antea religionem intrare potest.c. Ex publico de Conuersionig. nec matrimoniũ mortua prima vxore denuo contrahere potest iuxta S.Thom.& communem in 4.dist.38.& Archid.in cap.De eo 30.q.1.§.1.etiam si iurasset contrahere, quia tale iuramentum non liberat à voto, imo per illud redditur illicitum & non seruandum cap. non est obligatorium de Reg.iur.lib.6.

XXVII. Qui matrimonium cum ea quam castitatem vouisse sciebat contrahit iuxta glo.sing.in c. Non nouimus.17.q.2.

An autem peccet, qui interrogatus ab eo, qui votum simplex castitatis emisit, an valeret matrimonium si contraheret illud, respondeat valere, dubium est: nam Host. tenet quod sic, & aliqui alij quod non, sed conciliari possunt dicẽdo, opinionem Host intelligi quando tali personæ, & tali tempore, loco, & modo respondetur, vt voti violandi occasio detur; & contrariam, quando tali & tali modo respondetur, quod nulla talis occasio detur, quamuis eam ille ex bono responso arripiat, vt sentit Syl.verb. Matrimonium.7.q.5.§.9. Idem quod dictum est de voto, videtur dicendum de iuramẽto arg.c. Debitores de iureiur. & de consuetudine, quæ induceret simile impedimentum, ex eorum comparatum antea hic positum omitto, quia sublatum est hodie per concilium Tridentinum relatum suprà eod.

De impedimento septem delictorum, quod impedit & non dirimit.

Matrimonia impediunt sed non dirimũt septem delicta & quæ sint illa.nu.74.
Pœna vnius correlatiui extenditur ad alterum si eadem est ratio, nu.74.
Alciatus Cardinalis laudatus.nu.74.
Lapsus etiam cum cognata impedit matrimonium sed episcopus dispensat. nu. 74. & 75.
Matrimonium fictè cõtractum, nullum coram Deo, & quo validatur, & quo creditur deceptio.nu.76.
Matrimonium secundum contrahens decepta, quid agere debeat.nu.77.
Protestatio contraria facto inualida, & quæ nocet matrimonio.nu.78.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matrimonij contractus,qui ob finem malum mortalis vel venialis.n.79
Matrimonio sufficit consensus diuerso tempore sic datus.nu 80.
Matrimonij contractus in excommunicatione vel mortali est peccatum,sed valet.numero 81.
Matrimonij vsum impedit scientia nullitatis eius superuenientis nu.82.
Matrimonij impedimenta non denuncians,vt peccat,& vt id facere debeat numero 83.
Consuetudo etiam circa sacramentalia inducti potest.nu 83.
Iulius Anton Sanctorius Cardinalis S. Seuerinæ laudatur.n.83.
Benedictio nubentium quibus danda & an præmittenda copulæ.n.83.

174 XXVIII. Qui contrahit matrimonium post commissum aliquod ex septem delictis quæ matrimonium impediunt & non diuulgant iuxta mentem gloss.recep.cap.Qui Presbyterum de Pœnitent.& Remiss.& c.Hi ergo 27.q.1.& Palud.in 4.dist.34.q.2.col.2.quorum primum est incestus c.1. & 2.& c. Transmissæ. de eo qui cogn. consang. vxor.suæ. II. Vxoricidium c.Admonere 33.q.2.& quamuis Synes.dicat nullo iure,probari idem esse de (vt ita dicam) maritocidio, sequamur tamen Palud.qui oppositum affirmat dicta dist.34.

Ad dubium vero, P. Vinc. Quod pœna non debet extendi vltra suum casum c.Pœnæ de Pœnit.dist.1.Resp.quod fallit in illis contentis in quibus eadem ratio idem suadet.secundum Panor.in Procem. Greg.& alios citatos ibi per Feli. ita hoc resoluentem, & eadem, imo maior ratio suadet idem in vxore,quod in marito, quod etiam Soto in dist.inct.37. quarti tenens, id quod nos respondisset si meminisset. III. Raptus sponsæ alterius c.Statutum 27.q.2. IIII. Proprij filij de fonte susceptio,animo ne vxor debitum exigere à se possit c.De eo 30. q. 1. V. Presbytericidium d. c. Qui presbyterum, de Pœnit. & remiss. Quamuis Panor. vbi suprà dicat id locum non habere, quousque ex indicio conuincatur. VI. Peccatū propter quod pœnitentia solemnis iniuncta & facta fuit.c. De iis.c.Antiqui.33.q.2. VII. contractus matrimonij scienter cum moniali, in quibus casibus, quāuis peccet contrahendo matrimonium,tamen contractum valet. Quoniam vero per impedimento incestus magna fuit disputatio in sacro Pœnitentiariæ prætorio,quū ei summa prudētia, mirāq; dexteritate tanquam summus Pœnitētiarius præsidebat Cardinalis Alciatus Illustrissimus, idémq; omniiuga disciplinarū encyclopædia clarissimus. An omnis incestus hoc impedimentum pareret iis quæ alias hic dixi, subsituo primū. Plerosq; omnes iuris diuini & humani peritos stricte ac proprie appellare incestum solum coitum cum consanguinea, vel affine in gradu prohibito,vt in Rub.C.de Incest. nupt.& aliis locis infrà citandis. II. inter omnes conuenire,ex omni incestu oriri impedimentum

tum affinitatis impediens & dirimens. III. inter omnes etiam conuenire ex incestu cum affine durante matrimonio admisso oriri impedimentum impediens matrimonium contrahendum cum quacunque alia per c.1.& 2.& cap.Transmissæ de eo qui cogn.consang.vxor. IIII. Plerosque omnes theologos tenere ex incestu cum consanguinea,orta quidem impedimentum affinitatis, nullum tamen aliud fiue ante fiue post matrimonium contractum admittatur, in quibus est Tho.in 4.distinct.34.q.1.ar.fin.cōuuniter recept.& Sot. dist.in.37. ar.2.sub fin.Anton.3.part.ca.16.§.4.tit.1,Syluest.verb. Matrimoniū 7. impedimento vlt. quos etiā sequitur Illustrissimus Præses in epit. 4. c.6.in princ.nu.4. Tū quia videtur eis nullo iure id caueri,cū præd. etatis c.solū agant de incestu cū affine.Tū quia vt ait Rich. non vi detur hoc inductū ob grauitatē criminis,sed ob iniuriā quæ fit matrimonio per coitū cū cognata cōiugis.Contrariū vero tenent plerique omnes Canonistæ cū Pan.& Præpos.in d.c.1.& 2.de eo qui cogn. cōsang.vxor.quos hic ego sequutus fui cū Angel.verb. Incestus §. 5. Tū quia vt ibi dixi,id stylus curiæ seruat,dum dispēsando vt consanguinei,qui se incestu polluerunt contrahant inter se matrimonium,appo nit clausulā,vt superstes sine spe coniugij maneat. Tum quod cap. Si duo 35.q.6.habet consanguineos matrimonio iunctos separari debere,& posse cum aliis contrahere,si iuuenes sunt,significando vt ait gl. indigere dispensatione, si scienter se coniunxerunt, quæ tamen propter iuuentutē dari potest.Tum quod cap.fin.35.q.8.de consanguineis conerebanarius ait,si alter eorum morte præuentus fuerit,alter,quāmiunt grauiter pœniteat & sine spe cōiugij maneat. Tum per cap.De incestis 35.q.3.ibi,Incestuosos nullo uomine cōiugij deputādos. Tum quia ratio,quæ ex cōtextu multorum capitulorum 35. causæ colligitur, quare multo plus insistitur in eis ad declarādum incestuosum cū affine non debere cōtrahere, quam incestuosum cum consanguinea, videtur esse,quia de illo plus poterat dubitari,quā de hoc. Tum quia ratio prædicta Rich.est infirma, cum incestus cum affine nullo prædente matrimonio idem faciat,Nam c.Si quis cum duabus 33.q.2. habet, quod cum duabus sororibus fornicatus non debet contrahere etiam cum alia,nisi quædam concurrant,ob quæ dispensetur,vt ibi ait gloss. Tum per cap.Si quis cum matre & filia 35. quæst.3. Tum per c. Qui propinquam eod.cau. & q.In quo Papa Fabianus ait: Qui propinquā sanguinis vxorē ducunt,& separātur, non licebit eis quamdiu viuunt alias vxores sibi in cōiugio sociare.Super hoc autem impedimento dispēsare potest & debet Episcopus si timeatur incōtinentia c. Auuisqui c.In adolescētia 33.q.2.& c. Ex litteris 1.de eo, qui cogn.conf. vxo.& iuxta Palud.in 4.dist.34.quæst.2.col.3. & S. Anton.3.part.tit.1.c. 15.§.4.quos sequimur contra Panor.& Præp.tenentes in d.c.1.Episco-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pum non dispẽsare in incestu cum cõsanguinea, sed cum affine. Tum quia plurimi tenẽt, vt diximus proxime, incestum cum cognata, non lum inducere impedimentum. Tum quia iuribus prædictis permitur dispensario simpliciter. Quin addimus, quod stante cõsuetudine quod ob nullum incẽstum dispensatio petatur, quando inconueniens timetur, etiam episcopi dispensationem non esse necessariam docent dum Palud. S. Anton. & communem vbi sup. quicquid alij dicant, hoc addit Palud. vbi sup. col. 4. hoc cõsuetudine seruari, cui credimus, quod nunquam vidimus, neque audiuimus vllum incestuosum pore dispensationem à Papa, vel Episcopo, nisi ad contrahendum cum ea, cum qua incestum commisit, vel eius consanguinea ob affinitatem inde ortam, quam si S. D. N. sciret, iuberet forte, ne in dispensatinibus cum incestuosis apponeretur prędicta clausula, vt superius lictis otto, dicitur infra. nu. 85.

76 XXIX. Peccat, qui contrahit matrimonium, aut sponsalia sine animo vere contrahendi, & non est quoad Deum, & forum conscientiæ matrimonium, quamuis copula sequatur, si postea vere eam non consensit licet quoad ecclesiam sit præsumptum c. is qui. tua, de spõs. & communis ibi quam Syl. verb. matrimonium 4. q. 8. declarat. Nec sufficit cohabitatio cum ea tãquã propria vxore, etiam si crederet sufficere propter confessarij vel alterius auctoritatem, coiret aut cohabitaret animo denuo contrahendi cum illa, vt notat probat Syl. vbi sup. q. 10. Quia per talem cohabitationem & copulam non vult denuo matrimonium cõtrahere, sed vti antea cõtracto. Vnde sequitur, quod valeret matrimonium cum alia secundo cõtracto, antequam primum denuo stabiliret, & cõsequenter, cum secunda non habitare deberet, si absque scãdalo posset. Ang. vbi sup. §. 15. & Sylvest. vbi sup. quæst. 8. tamẽ obligatur sub pœna mortalis stabilire primum antequam cum secunda cõtrahat Maior. in 4. dist. 27. quæst. 2. quia tenetur verificare verba quibus eam decepit, nisi tãta sit inæqualitas, vt illa præsumere debeat, causa decipiendi eam, illum verba contraria dicere. Quo casu tamen tenetur restituere damnum famæ, honoris, vel rei familiaris, si quod illa ex talibus verbis pateretur, secundum S. Thom. in 4. dist. 28. vbi Palud. quæst. 1. Pro quibus sunt capit. & 2. de Adult. cum eis annot. Porro ita decepta alteri nubere non potest, quando probabiliter iudicio prudentis, & boni viri crederet, eum qui decepit, verum dicere, asserendo se non habuisse animum cõtrahendi cum illa, sed tantum decipiendi. Vir bonus autem & prudens id contrahitur, si statim post cõtractum id ei declarauit, & cum alia contraxit, aut religionem professus est. Et idem, si non statim id declarauit, sed postea tamen iuramento id firmat, & est alioqui fidedignus, & sepe vel

vel saltem semel in anno confitetur, communicat, & bonorum cõsuetudine vitur, aut si sint adeo dispares, vt non sit verisimile illum matrimonium cum illa vere contrahere voluisse, aut si sint alia eiusmodi indicia. & ille diceret aliam, vel profiteatur religionem, alioqui enim non est tutum eam alteri nubere: quoniam sæpe diuites & nobiles, ob egregiam formam, & honestatem & alios fines matrimonium cum formosis plebeis & tenuis cõditionis cõtrahunt. Quæ colliguntur ex Rosel. verb. Matrimonium 4. §. 3. & Sylvest. verb. Matrimonium 4. q. 9. Quibus addimus ordinis sacri susceptionem paris esse cõsectariæ, cui est matrimonium secundum, aut religionis ingressus. c. 1. de vot. lib. 6. & ad prædicta omnia facere, quæ trad. Adri. in 4. quæst. 4. col. 5. de Matrim. Porro, si illa cum secundo cõtraxerit, ante vllam rationẽ credendi se fuisse deceptam, non debet, nec potest secundo debitum reddere, aut petere: si autem rationem iudicio viri boni & prudentis probabilem ad id credendum habuerit, poterit petere & reddere. At si eiusmodi rationem credendi nacta fuerit, quæ non sufficiat ad credendum in fauorem suum. sed ad euitandum præiudicium mariti 77
& cap. Dominus de secund. nupt. cum concordia illorum nostra noua relata sup. cod. c. nu. 54. & 55. fie, reddere debet, & non exigere arg. c. Inquisitioni de senten. ex com.

XXX. Qui contrahit matrimonium, cum aliqua legitimis ver- 78
bis, protestatus prius, sine iusta causa per nulla verba quæ diceret esse sibi animum contrahendi cum ea, quamuis eam carnaliter non cognosceret, & in foro exteriori pro matrimonio iudicabitur iuxta glo. recept. c. Tua de sponsa. Quia illa protestatio, quæ facto contraria est, nil prodest. c. Cum M. & ei annot. per omnes de Constitut. Dixi (Sine iusta causa) quia si facit iusta de causa, puta ad scandalum aliquod notabile vitandum, non peccat, neque iudicatur matrimonium in foro exteriori propter defectum consensus secundum omnes, arg. cap. 1. De his quæ vi met. ve caus.

XXXI. Qui matrimonium ob finem mortaliter malum cõtrahit 79
puta ad liberius adulterandum, occidendum, &c. secundum omnes. quia quam malus est finis actus, tam malus est ille. cap. Cum minister. 23. q. 5. vbi late nuper hoc tractauimus. Et ideo non est pluspuam veniale contrahere matrimonium ob finem solum venialiter malum. Nec contrahere principaliter propter carnis delectationem, aut pulchritudinem, aut diuitias, aut ob alium finem, qui de se non est mortalis est mortale: est tamen veniale, quia illa non possunt esse finis aptus matrimonij & omnis actus directus in finem malum, vel principaliter in finem ineptum, est saltem venialis, vt in Commen. d. cap. Cum minister. n. 30. probauimus. Nec contra sentit Palud. in 4. dist. 31. q. 3. quicquid dicat Ang. vt recte ait Sylu. verb. Matrimonium 4. q. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Contrahere vero minus principaliter, ob aliquod trium prædictorum vel ob aliud tẽporale modo principaliter contrahatur propter Deum vel quia est licitũ, & honestũ, nullum est peccatum per ibidẽ scripta. Notandum autẽ, quod quando de voluntate contrahentium constat, non refert quoad Deum & forum conscientiæ, quibus verbis contrahentes vtãtur: quia si fuerit vtriusque volũtas cõtrahendi de præsenti, fit matrimonium. si vero de futuro, spõsalia tãtum arg. c. Intelligenti, de verb. sign. c. Tua de spõs. & c. Humanæ autes 22. q. 5. Porro, quando 80 tia de verb. sign. c. Tua de spõs. & c. Humanæ autes 22. q. 5. Porro, quando uis conueniret, vt amborum consensus simul eodem loco, & tempore concurreret, non est tamen necessarium, quicquid dicat Pan. in cap. Dilectus de spõs. sufficit enim vt altera pars prius & in alio loco consentiat, & postea quouis tẽporis interuallo interiecto, altera alibi assentiat, modo prior in suo consensu perduret, iuxta Host. & Jo. And. c. Ex litteris de spons. Quo fit vt si altera pars vere cõsensum præberet, altera autem falsè, quæ post 10. 20. vel plures dies, & mẽses vere assentiret, permanente altera in suo consensu, verum matrimonium fieret. Consensus autem prioris, tamdiu dicitur durare, quamdiu non recedit ab eo, Mai. in 4. distinct. 27. quæst. 1. Dixi (legitime) quia si aliquod impedimentum subesset, quo consensus præstitus redderetur illegitimus, oporteret vt impedimento sublato, denuo ambo consentirent, perinde ac si nullo vnquam tempore contraxissent per dicta supra eod. cap. nu. 47.

81 XXXII. Qui excommunicatus excommunicatione maiori, aut minori, vel infectus peccato mortali, ante illius detestationem matrimonium contrahit, quia omnis excommunicatus eriam minori excommunicatione, à percipiendo sacramento prohiberur c. Si ecclebrat de cler. excom. minist. & etiam mortali peccato infectus ante penitentiam c. Illud 95. dist. vt sup. dictum est eod. ca. n. 2. Ang. verb. Matrimonium 2. § 7. Valet tamen matrimonium c. sing. Significasti De eo qui dux. in mat. Quare qui credit, aut probabiliter dubitat de excommunicatione, priusquam contrahat, quærat absolutionem Cait. in summa verb Matrimonium.

82 XXXIII. Qui post contractum matrimonium, sciens illud non valuisse habet rem cum coniuge arg. ca. per tuas. 2. de Sym. & eorum quæ latius diximus in c. si quis autem, de pœnit. dist. 7. nu. 98. cum seq. Si autem dubitat, perpendendæ sunt rationes dubitandi, nam possunt esse tantæ, vt credere teneatur, & perinde se debeat habere ac si sciret, & tã paruæ, vt ad nullum effectum credere debeat, & tam mediocres, vt credere debeat ad effectum non exigendi, & non ad effectum non reddeudi, iuxta dicta in d. cap. si quis autem, & supra eodem c. nu. 14. Arbitror autem non teneri ad credendum subesse impedimentum, eo quod vnus testis etiam fide dignus & iuratus, & amicus, & proprius parochus

parochus id ei assereret: quia licet dictum vnius fidedigni sufficiat, vt iuste credere possit secundum glos. sing. in l. Titio fundus. ff. de cõd. & demonst. non tamen sufficit ad inducendam necessitatem credẽdi, ad id enim oportet esse duos iuxta cap. cum à nobis, de testi. minus tenetur credere coniugi etiam cum iuramento affirmanti, se nunquam in illa consensisse, arg. cap. per tuas, de probat. quando cum illa contraxit, & præsumere potest mentiri nunc eum, qui se tunc mentitum fatetur. Si tamẽ leuiter credit, nec petere nec reddere debitum potest, durante illa credulitate, quam tamen leuiter conceptam, leuiter deponere potest, reuocante coniuge suum dictum, vel habito illo, pro mendacio, pro quali haberet ecclesia, vel ob alia iudicia, iuxta mentem Rich. in 4. dist. 27. art. 1. q. 4. Ang. verb. matrimonium 2. §. 14. Sylu. verb. matrimonium. 4. q. 2.

XXXIIII. Qui iussus sub pœna excommunicationis, non de- 83
nunciat impedimentum quod scit subesse inter volentes contrahere arg. c. 2. de maior. & obed. Modus autem denunciandi impedimẽtum (si tem occultum, quod ex peccato nascitur est, vt prius de illo secreto impedimento moneat, vt ab illo matrimonio desistat, & si noluerit desistere, denuncier superiori aut alteri, qui impedire potest, quamuis probare non possit. Quia ad impediendum matrimonium, nondum eõtractum, testimonium vnius solius sufficit cap. Præterea 2. de spõs. vt diximus in cap. Sacerdos. num. 27. de Pœnit. distin. 7. Contra Maio. in 4. dist. 21. sed si satis intelligit ex sua denũciatione magnum scãdalum sequuturum, quamuis probare possit, ad denunciãdum non tenetur iuxta Adrian. in 4. de Confess. quæst. 5. dub. 7. vt latius diximus in Repet. cap. Inter verba 11. quæst. 3. num. 633. & seq. Porro, quando vnus solius sine sit proprius sacerdos, siue alius quilibet, scit aliquos iuste ob iustam ignorãtiam impedimẽti cõiugatos, neutri parti dicere desiquitur, & magnum incommodum sequi potest, cum illi non peccẽt & fortassis alteruter eorum hoc resciro, vellet se cum scãdalo alterius separare. Tum quia nemo tenetur alium, suum errorem admonere, quãdo est error facti vel iuris humani, quod regulariter à vulgo ignoratur, & nullum tertij præiudicium redundat argu. notat. in §. notandum 1. quæst. 4. & in c. Ignorantia de reg. iur. lib. 6. & eorum quæ trad. Adrian. in 4. de confess. q. 5. dub. 7. col. 3. & 905 in d. ca. Si quis de Pœnit. dist. 7. à nu. 66. monstrando veritatem intellectus Innoc. contra communem c. Quia circa, de consang. & affinit.

XXXV. Peccat, qui benedicit secũdas nuptias solẽni benedictione sacerdotali, quæ intra missam fit, vel qui suscipit illã credẽs, vel credere debens, non debere benedici, per cap. 1. & vltim. de secund. nupt. Pro cuius declaratione, subiicio pauca, quorum aliqua decerpsi ex

parergo quodam notabili quod communicauit mihi Illustrissimus & Reuerē dissimus Cardinalis Iulius Antonius Sanctorius tit. S. Bartholomæi in Insula sanctæ Seuerinæ vulgo nuncupatus, libertate animi, eruditione, omnigenaque virtute, præsertim iustitia, constantia, zelo fidei & sanctæ Sed. Apost. omnibus clarissimus, mihi vero cum multis aliis nominibus, tum etiam quod magna pars fuerit, vt hanc tractationem ipse facerem, qua ignominiæ, quā aliæ nomini meo insultarent, obuiarem, obseruandissimus. Quorum primum est, nuptias posse benedicendas c. nostrates. & c. sponsus 30. q. 5. vnde concil. Trid. sess. 24. c. 1. de refor. matrim. hortatur contrahentes matrimonium, ad benedictionem suscipiendam ante consummationem eius, & pondera, quod hortatur, & non præcipit, per quod significat id esse de consilio, & ita non esse peccatū ante illā consummare, etiam prima vice nec exigendo nec reddendo, nec vbi est consuetudo benedicendi, nec vbi non est. Tum per rationes Caiet. 1. Tom. tract. 13. Tū per 4. sin præd. c. nostrates, qui expresse habet id non esse peccatum, significans nec veniale quidem esse, quicquid Caiet. absque necessaria ratione ibi dicat, modo id fiat, sine contemptu, omissio enim cum illo etiam non talis esset, qualis est omissio cuiuslibet concilii euangelici iuxta gloss. sing. c. Quis autem 10. dist. 11. iure communi nullas secundas nuptias esse benedicendas c. 1. & c. vir, de sec. nupt. cuius ratio non est illa quam dat glos. illius, scilicet quod sacramentum non debet iterari. Tum quia hæc benedictio, est quid sacramentale, & non sacramentum per dicta supra eod num. 1. & 2. Tum quia sacramenta non imprimentia characterem iterabilia sunt, vt ibidem dicitur: nam & matrimonium, quod vere sacramentum est iteratur c. Aperiant. 32. q. 1. & etiam extrema vnctio quam verum sacramentum esse definit concil. Trid. correlatum supra eodem, in quo glo. prædicta dānata per Panor. & communem ibi & vbique errauit. Est autē ratio solida, quam sensit Magn. post Ambros. in d. dist. 42. §. fin. quod ecclesia vetuit benedictionem hanc super vllam personam reiterari, & quamuis alij alias rationes cur id vetuerit tradant, nobis solidior videtur, esse illa, quod dedecere videtur, vt benedictiones solemnes rerum & personarum quales sunt consecratio Ecclesiæ, altaris, virginum, catechismus, exorcismus, ordinum & aliæ similes iterentur, ne vilipendātur. Ex quo infertur, quod quicquid inuoluant aliqui, nunquam iure communi scripto, secundæ nuptiæ contractæ ab vtraque parte, vel altera prius benedicta, sine benedicendæ per tex. irrefragabilem in d. c. Vir, Tum quia si benedicerentur secundæ, reiteraretur benedictio super vtramque vel super alteram. Non obstat opinio Tho. in 4. distinct. 42. recepta per eius scholæ viros doctissimos ibi & alibi excepto tamen Soto, qui forte ne contradiceret Thomæ, id ibi non tetigit, quia debet reduci ad terminos glos.

glos. prædictæ, idest, quod habeat locum, vbi est consuetudo, per eam enim induci potest, vt non solum cum virgo nubit viduo, quo casu ille loquitur, sed etiam cum virgo ducit viduam, vel cum vidua nubit viduo benedicatur vel reiteretur benedictio, licet rationabilior sit consuetudo in primo membro quam in secundo, & in secundo quam in tertio: quia hæc prohibitio iuris humani est, & sicut per legem, ita per consuetudinem contrariam tolli potest l. De quibus ff. de leg. cap. fin. de consuet. Nec obstat dicere, quod consuetudo in sacramentalibus non valet: quia quicquid dubitet Roch. cum citatis ab eo in cap. per cap. De trina iuncta glo. de Cons. distinct. 4. imo & cap. 2. de temp. ord. ibi, nisi consuetudo antiqua, & gloss. eiusdem licet aliqui, tam illum quam illam incaute pro contraria parte citent, & supra eodem cap. num. 15. dictum est consuetudinem, qua aliis verbis alibi extrema vnctio ministratur esse seruādam, sicut & aliis verbis à Græcis & aliis à Latinis baptismus ministratur, & alibi aliis verbis matrimonium per sacerdotes celebratur: & in ordinibus conferendis aliud alibi habet consuetudo extra substantialia. Infertur etiam, quod contrahentes primas nuptias, & ante benedictionem susceptam iterum contrahentes, debent benedici, quia ratio iterationis in eis cessat.

Quis potest super impedimentis matrimonij dispensare.

Matrimonij omne fere impedimentum humanum, & cur Papa semper non tollit. num 84.

Matrimonij omnia impedimenta non dirimentia tollit Episcopus, & consuetudo. num 85.

Matrimonium clandestinum de licentia Episcopi hodie contrahitur. num. 85.

Matrimonium impedimento sublato de nouo contrahendum. num 86.

Dispensatio difficilius datur in cōtractu scienter, quam ad contrahendū n. 86.

Gratiam quæ tacitonitas annullat, & quæ expressio num. 86.

Dispensatio datur gratis cum aliqua trium causarū alias non, nec cum ea in 2. nisi &c. num. 87.

PAPA in omnibus impedimētis matrimonij iure humano inductis 84
dispensare potest, arg. c. cuncta per mundum. 9. q. 3. & c. proposuit de concess. præb. qualia sunt omnia prædicta, excepto impedimento consanguinitatis inter ascendētes, & descendentes: & impedimēto erroris & iudicij, quod defectum consensus inducit, quem supplere sua sanctitas non potest, quippe quæ sunt iuris naturalis & diuini, vt re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

soluimus in c.litera,de rest.spol. post illum glorioſum martyrem & Epiſcopum Ioan.Roffenſem in conſilio pro Regina Angliæ, quo defendit illam religione Chriſtiana glorioſiſſimam Angliæ Reginam, D.Catherinam incomparabilem, incomparabilis Caroli V. amitam, & post alios antiquos, quos ad hoc ille copioſe adduxit, & alios recentiores. Tum quia licet Leuitici 18. aliquot impedimenta legis diuina iudiciali,aut cæremoniali introducta fuerint, quia tamé illa non erat naturalis,ceſſauit per CHRISTVM paſſum,ad quem vſque durabat.6.diſt.§.fin.c.1.de Purif.post part.& ita ſub lege gratiæ nõ ligat, vt diuina,ſed vt humana renouata per ſacros canones. Tum quia ratio naturalis,quæ inerat ei,ob quam conueniebat eam ſtatui,non erat tanta,quæ ſola ſine vlla cõſtitutione poſitiua diuina,vel humana obligaret, & ita non conſtituebat ius naturale vt fuſius declarauimus in Rep.ca.Ad hæc not.1.de Præb.in quam concluſionẽ omnes fere orbis CHRISTIANI Academiæ conuenerũt,in caſu prædictæ Reginæ.

Verum tamen eſt,quod Papa,non ſolet velle diſpẽſare in gradibus prohibitis d.c.18.Leuit.niſi grauiſſima de cauſa, non quia non poteſt, ſed quia non expedit,in quam concluſionem conflandũ eſt, quicquid quamplurimi in plurimis locis ordinariis & extraordinariis ſcripſerunt,vt in d.c.literas,demonſtrauimus.Quanquã autem Papa diſpenſare poteſt, ſuper prædictis omnibus impedimentis,ſuper matrimonio tamen legitime contracto & conſummato non poteſt iuxta illud Matth.19.Quos Deus coniunxit,homo non ſeparet, relatum in c.gaudemus,de diuor.Contractum autem & cõſummatum inter infideles, quomodo diuidatur, vel diuidi poſſit dictũ eſt ſupra eod.c.n.21. & 40. vbi reſpondetur ad quæſtionem adiectam in hoc numero in additionibus c.28.Non autem dicitur conſummatum,per copulam præcedentem illud,vel ſponſalia,ſed per ſubſequentem c.Is qui verb. ſubſequenta, de ſponſ.Idcirco antequam ſequatur,religionem ingredi poteſt c.

85 Verum de Conuer.coniug. Epiſcopus autem diſpenſare poteſt in matrimonio à ſe prohibito,aut à ſuo inferiori,imo etiam in impedimento inceſtus,vt ſupra eod.num.75.diximus,imo & in omnibus aliis impedimentis,quæ impediunt & non dirimunt, iuxta mentẽ Palud.in 4. diſt.28.q.2.& S.Anton.3. par.tit.1. c.16. §.4. & licet ſtricto iure cõmuni contrarium defendi poſſet,eo quod inferior legẽ ſuperioris nec tollere, nec moderari poteſt c.Inferior 21.diſt.Clem. Ne Romani, de elect. & non videtur id conceſſum, niſi quoad impedimentum inceſtus, ſiquor tamen eos. Tum quia ex quadam æquitate & rationis partitate hæc conceſſio extendi poteſt ad illa. Tum quia videtur,quod conſuetudo,non tantũ id habeat,ſed quod etiam nec à Papa nec ab Epiſcopo peratur diſpenſatio, quando cũ illo impedimento aliud dirimens non concurrit:nondum enim adhuc in tanta ætate,vidi,vel audiui id fieri.

Dubium

Dubium autem, An Epiſcopus poſſit diſpenſare ſuper matrimonio clandeſtine contrahendo, quod cõſuetudo fere vbiq; habebat, ſublatum eſt per prædictum concilium ſupra relatum,quod expreſſe id concedit.Non poteſt autem diſpenſare Epiſcopus in aliquo impedimento,quod impedit,& dirimit ſecundum omnes niſi quãdo impedimentum occultum eſt,& matrimonium publicũ & ſeparatio magno ſcandalo foret,& ad Papã, aut eius Nuntium confugi non poteſt propter magnam paupertatem, aut alia legitima impedimenta, vt affirmant Ang.& Sylueſt. Quorum dictum primi euulgauimus Salmanticæ, & propter quorum ſententiam demonſtratam, ſed non approbatam, neque reprobatam à nobis, nonnulli Epiſcopi aliquoties diſpenſarũt, quam tamen tandem approbauimus per argumenta neruoſa in c. At ſi.de Adult.ſequuti Io.de Lign.& Pan.ibidem. Potro,hic memoria re- 86
petendum eſt, primum,quod matrimonium ob aliquod impedimentum nullum,non incipit valere propter diſpenſationem Papæ ſuper uenientem per ſolam cohabitationem,& copulam ſubſequẽtem,quia neceſſe eſt vt denuo contrahatur, quod tamen clam contrahi poteſt modo tradito ſupra eod.num.69. II. Quod licet olim facilius diſpẽſabatur,cum impeditis, qui iam etiam ſcienter contraxerunt, & conſummarunt matrimonium, hodie tamen iure Conc.Trid.ſeſſ.24.cap. 5.de refor.mat.difficilius diſpẽſatur:Cuius ea de re uerba ſunt. Si quis intra gradus prohibitos,ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit,ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat. Idque in eo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit, ſi quidem ſolemnitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit,eiſdem ſubiiciatur pœnis, & infra, Si vero ſolemnitatibus adhibitis,impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiã habuit,tunc facilius cum eo, & gratis diſpenſari poterit.Hæc ibi.Hinc colligitur,quod cõſummatio illiciti matrimonij quæ olim inclinabat Papam ad diſpenſandum, hodie retrahit, per quod ceſſat dubium Patris Vinc.circa hęc dicta,ſed pro reſolutione corſi,quæ ſubtiliter,vt Theologus,obiicit,ipſe Canoniſta ſubiicio primo, quancunque expreſſionem falſi mouentis Principem ad gratiam concedendam,nocere:non autem, quamlibet taciturnitatem veri idem facientis,ſed ſolum eam,qua tacetur verum,quod iura iubent exprimi,ſecundum Rot.in Nou.deciſ.32. de reſcript. & Bellam. deciſ. 698.& Feli.in c.poſtulaſti,col.4.de reſcrip. II. quod ſciẽs Principem concedere aliquam gratiam, in remedium neceſſarium obtinendi alicui delicto,admittit illud,vt eam impetret,& petit eam, quia contigit eum ſic delinquere, non facta mentiõne finis cur deliquit, non ſolum videtur tacere verum, ſed etiam æquipollenter exprimere falſum, ſci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet quod non deliquit eo animo, vt ei fieret illa gratia. Quæ de regi
sumus exemplum in prælect.c.si quando,de rescript.except.4.de Mo
nacho monito à Banchario, quod Papa non concederet gratiam ad
reguiam laxiorem,nisi nouerit eum habiru omisso apostatare,qui
misso eo,vno vel altero die,se præsentat Banchario, quo informet Pa
pam de eius apostasia,vt moueatur,ad concedédam ei illam gratiam.
Is enim licet expresse non exprimat falsum,taeite tamen sic,habendo
cando,quod non dimisit habitum, vt impetraret illam, sed ob alias
causas, quibus multi temere dimittunt.

87 III. Quod prædictum Concilium vbi supra præter prædicta ha
tuit alia,in hęc verba.In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino
detur dispensatio,vel raro,idque ex causa, & gratis concedatur. In se
cundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, &
ob publicã causam. IIII. Quod solas tres causas habet Curia pro
iustis,ad dispensandum etiam in quarto gradu, quæ sunt defectus do
tis competẽtis,extinctio magnæ litis,& quod maior pars sibi parium
sitæ Ciuitatis vel loci insignis quem inhabitat sunt ei consanguinei,
vel affines intra quartum gradum, vel si est alius locus minor, in quo
non habeat sufficientem dotem ad nubendum extra illum. Dubium
tamen est,An sufficiat defectus dotis competentis ad contrahendum
cum posscente se,An vero requiratur defectus ad contrahendum dicitur
quolibet sibi pari, & videtur sufficere. Tum quia, beneficium dicitur
incompetens vni, licet aliis multis sit competens c. cum adeo, iuncta
glo.de rescript.& non omnis dignus beneficio in genere, est dignus
hoc vel illo, vt sentit vterque Thom.2.sec.q.63 ar.2. & pretium, quod
communiter est iustum,in vna prouincia,vel vno anno vnius rei, non
est iustum eiusdem in aliquo particulari loco,vel mẽse,eiusdem pro
uinciæ vel anni vt dicetur infra c.seq.num.78.

Cap. XXIII. De septem peccatis Capitalibus.

Virtus, vitium,& habitus, quid,& quotuplex.num.1.
Actus bonus,& malus tripliciter,& quid bonus sine ordinatus simpliciter &
quare nullus in individuo indifferens.& quis ordinatus num.1.
Virtutes in medio vitiorum,sitæque illis duplo pauciores.num.1.
Vitia capitalia, è quibus non est superbia, septem unm 3.& 4.

1 TRactaturi de septem capitalibus vitiis,& actibus eorũ, me
minerimus Primo,ex Præludio V.Quod aliud est habitus,
aliud actus siue actio,& opatio:& quod habitus est quale
tas mẽtis mouẽs eã ad actus similes illis quibus prodigitus
est,&

est,& quod est duplex,bonus,qui est virtus,& mouet ad bonos actus,
& malus qui est vitium,& mouet ad malos.Et ex Præludio VI.Quod
actus est duplex,vnus indeliberatus,& inuoluntarius,qui neq; est bo
nus neque malus,alius voluntarius. & deliberatus,qui est triplex,bo
nus, malus,& indifferens, & quod bonus est triplex,ex obiecto tan
tum, vt ieiunare ob vanam gloriam, & ex circunstantiis tantum, vt
mentiri ad vtilitatem proximi, & ex vtroque vt ieiunare ad obedien
dum præcepto. Malus item triplex,ob obiecto tantum, vt mentiri ad
vtilitatem proximi,ex circunstantia tantum,vt ieiunare ob vanã glo
riam,ex vtroque simul,vt mentiri ad perniciem proximi. Indifferens
autem quales sunt innumeri, puta tacere.loqui, comedere, bibere, &
similia,quæ de se,nec sunt bona,nec mala,sed bene, & male fieri pos
sunt; non reperitur in individuo, iuxta doctrinam Thom.quam in d.
Prælud.defendimus ea efficaci ratione,quod si quis daretur, maxime
esset, qui in nullum finem bonum, neque malum ordinaretur, sed is
non est talis,quia esset otiosus,& consequenter malus,ex defectu cir
cunstantiæ finis,licet ex obiecto esset indifferens: Et quod iuxta do
ctrinam Dionysij.4.ca.de diui.nom. quam potuit excerpere ex Arist.
bonum, siue actus simpliciter bonus & ordinatus siue meritum, con
stat ex integra causa, id est ex concursu bonitatis obiecti saltem iu
stificati, & circunstantiarum tam finis, quam aliarum, personæ, loci,
temporis &c.Malum autem siue malus actus simpliciter,& peccatum
ex quocunq; defectu,siue obiecti non iustificabilis,vel non iustificati
sui finis, siue alicuius alius circunstantiæ. Dixi (non iustificabilis)
qualia sunt fornicari & mentiri,quæ nulla circunstantia possunt fieri
iusta. Dixi(non iustificati)quia frequenter obiectum actus boni sim
pliciter,est obiectum de se malũ, sed iustificatur per circunstantiam,
qualis est occisio hominis,quæ cum sit de se mala, iustificatur tamen
per culpam occidendi,& legem id præcipientem. Itaque in toto hoc
capitulo per actum bonum & ordinatũ, intelligemus actum bonum
vtroque modo tam ex obiecto quam ex circunstantiis, qui est meri
tum de congruo,vel de condigno,& per inordinarum,omnem actum
ordinato contrarium,qui est peccatũ saltem veniale.Item per vitium,
habitum malum,& per virtutem,habitum bonum.

II. Quod duplo plura sunt vitia, quam virtutes, quia cuique vir- 2
tuti duo vitia opponuntur, alterum per excessum, alterum per defe
ctum,in quorum medio virtus cõsistit,iuxta illud Horat.desumptum
ex Arist.2.Ethic. Virtus est medium vitiorum vtrinque redactum,re
larum à glo.c.charitas.3.§.fin. de Pœnit.dist.2.

III. Septem vitia, quæ vulgus septem peccata mortalia appellat, 3
esse septem vitia principalia, quæ S.Gregor.31. Moral.& alij apte do
centes capitalia appellant: non quia sunt peiora, neque etiam quia

semper aut sæpius mortalia: quia aliqua eorum regulariter sunt
nialia, sicut infrà dicetur: sed quia sunt fontes particulares mul
aliorum, & duces eorum peruersi, ex quorum numero non est
bia iuxta S. Greg. 31. Moral. & S. Tho. 2. sec. q. 162. art. 8. & q. 132.
4 Quinimo est horum septem, & aliorum omnium Regina, secundu
eosdem quamuis vulgus contra existimet, pro eorum facilior
moria vtens hac voce [Saligia] intelligendo per literam S, Superbia
per A, Auaritiam, per L, Luxuriam, per I primum, Iram, per G. Gu
per I secundum, Inuidiam, per A secundum, Accidiam: Ad quod
esset vox Sualigia, octosyllabon per quarum primam videlicet
telligitur, Superbia omnium vitiorum Regina, & per V, Vana
quæ est vnum ex septem vitiis capitalibus, & per alias sex, præ
alia sex, de quibus omnibus & eorum execrandis filiabus, ordine
proposita sunt, dicemus.

De Superbia.

Superbia quid, quotuplex & eius etymon. num. 5.
Superbia sola de se mortalis contemptum subiectionis Dei actu requirit ad
Et humilitas ad sui essentiam, non requirit expressam ad Deum subiectio
num 6.
Superbiæ quatuor species, quæ potius sunt eius effectus, & interdum hæresis
num. 7. & 8.

5 SVperbia est plurimum vsitata, & parum nota, nam multi putant
eam esse omne vitium, quia illa est supergressio legis, quæ
omne vitium fit. Et alij ignorarunt discrimen, inter eam ex vna parte,
& ambitionem, præsumptionem & vanam gloriam ex altera, adeo
quod Maior. in 2. dist. 42. q. 16. putauit has esse species illius, quod est
contra Aug. lib. de Nat. & gratia, communiter receptum. Alij in quo
bus videtur esse vterq; Tho. communiter recept. 2. sec. q. 162. ar. 5. quos
in vulgari sequuti fuimus, requirunt ad eius essentiam actualem con
temptum subiiciendi se Deo & legi eius, quod in præsentia non pu
sum multi persuadere, cum id, gratia Deo, pauci Christiani faciant, &
fere omnes aliquo modo superbiamus. Quare dicendum Primo, ver
bum, superbire descendere à verb. supereo interpositio, b, causa Eupho
niæ, vnde superbia, est quædam (vt ita dicam) superitio, & actus qui
quis superit seu supergreditur aliqua, & ita superbia in genere signi
ficat omne quod superit, seu superat seu excellit alia, secundum glos
Isai. cap. 60. vbi superbia pro dono superante & excellente alia pone
tur. Vnde licet verbum, Superbus, sæpius pro elato & fastuoso, &
solenti accipiatur, vt in illo Maronis:

Stirpis Achilleæ fastus, iuuenémque superbum.

Sæpe tamen pro nobili, excellenti vel sublimi capitur, iuxta illud
eiusdem:

Hinc populum late Regem, belláque superbum
Caciliique superbum Tullon.

Et illud.

II. Quod superbia generaliter sumpta diuiditur in bonam, & ma
lam, quod adnotauit Tho. vbi suprà art. 1. Superbia vero mala in habi
tum superbiæ, & actum eius: Superbia habitus diffiniri potest esse vi
tium mouens siue inclinans ad appetitum inordinatum excellentiæ
propriæ quatenus est excellétia. Dixi (vitium) pro genere: quia omnis
superbia habitus est vitium, non contra omne vitium est superbia ha
bitus. Est enim speciale distinctum ab aliis, vt probe docet Tho. vbi
suprà art. 2. dixi (Appetitum) includédo amorem & desiderium excel
lentiæ, vel gaudium, siue complacétiam de ea, ad notandum, quod est
vitium voluntatis, & non rationis, vt monstrat Thom. ibidem artic. 3.
Dixi (inordinatum) ad includendum omnem, quo appetitur excellen
tia de re falsa, vel vera, sed mala, vel bona in nullũ finem, vel malum,
aut vanum relata, vel maior merita, & ad excludendum ordinatum,
qualis est solus ille, quo appetitur excellentia de re vera, & bona, & in
finem bonum directa, & non maior merita, illa enim non est actus
superbiæ, sed modestiæ, qualis est appetitus excellentiæ meritæ, siue
debitæ scientiæ, virtuti, viribus, & arti, quibus quis secundum rectam
rationem alteri vult præstare iuxta Tho. vbi suprà art. 6. Dixi (excel
lentiæ propriæ) quia illa est obiectum actus eius, & non addidi, ad
superandum alium, quia id non est necessarium, sufficit enim velle
excellentiam propriam immeritam, vel meritã modo immerito sine
actuali relatione præferendi se proximo. Dixi (quatenus est excellen
tia) quia appetitus eius, quod re vera est excellentia quædam, sed non
appetitur eo respectu quo est talis, sed alio, non est superbia, sed aliud
vitium, circa quidem honores ambitio, circa potestates, præsumptio,
circa gloriã vana gloria, & circa alia aliud. Hæc enim & id genus alia 6
possunt considerari alio respectu quã excellentiæ, licet in se sint veræ
excellentiæ. Et ita ad essentiam superbiæ, non requiritur actualis con
temptus Dei, nec legis eius, nec renutus se subiiciendi eis, nec despe
ctus proximi, magis quam in aliis vitiis, quę non inclinant immedia
te ad illa. Non obstat prædicta doctrina Tho. quia probe saluari po
test, in superbia quæ de se est peccatum mortale, non autem genera
liter in omni superbia. Sic nec videtur verum illud Caietan. cum qui
propriam excellentiam inordinate amat, sine actuali contemptu di
uinæ subiectionis, non esse formaliter & directe superbum: est enim
formaliter superbus, sed nõ superbia, quæ de se sit mortalis, & ita non
omnis superbia directe auertit à Deo, sed sola supradicta, quam dixi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus esse de se mortalem, de qua intelligitur etiam glo. Psalm. nat-
gata per Tho. quatenus habet superbiam ex se maius peccatum
nibus aliis esse. Quæ omnia ideo tam accurate dixi, ne plurimi
tinua superbia laborantes, nos excusemus ab hoc vitio; dicentes
nullam excellentiam cupere cum actuali cõtemptu subiectionis
& eius legis, cum quo certe paucissimi Christiani eam cupiunt, sed
plurimos humiles sua laude priuemus, qui frequentissime actus hu-
militatis faciunt, non se subiiciendo expresse Deo, vel legi eius, qua-
lis tamen non esset ille, quia cum sit contrarius superbiæ, oportet ut
circunstanti tali subiectione actuali, si superbia ei contraria reperiatur:
expressum contemptum & renutum huiusmodi subiectionis: Quem-
ficuti humilitatis actus est subiicere sua bona naturalia minora al-
rius bonis naturalibus maioribus, & sua dona minora diuina, alterius
maioribus donis diuinis, & sua bona omnia naturalia alterius diuina
gratiæ, non se subiiciendo expresse Deo, vel legi eius, imo sine ull
eorum memoria expressa, vt satis colligitur ex Tho. 2. sec. q. 161. ar.
licet in art. 2. aliud sentiat: Ita superbiæ actus est præponere quem
naturalia bona minora, maioribus naturæ bonis alterius, & sua mino-
ra dona diuina, maioribus diuinis alterius, & sua etiam bona natura
gratiæ diuinæ alterius, licet non faciat id cum expresso contemptu
Dei vel legis eius: Et sicut renuere excellentiã immeritam, qua re
ratio id dictat, sine vlla actuali memoria Dei, est actus humilitatis,
ita appetere excellẽtiam immeritam, sine vlla actuali memoria Dei
est actus superbiæ.

7 Porro, species superbiæ sunt quatuor secundum Gregor. in lib. 23
Moral. declaratum à Tho. vbi suprà art. 4. Prima est putare à se ha-
bere bona naturæ, qualia sunt ingenium, intellectus, memoria, vires,
pulchritudo, &c. Aut bona fortunæ, qualia sunt diuitiæ, honor, po-
tentia, &c. Aut bona spiritualia, qualia sunt gratia, scientia, propheti-
tia, facundia ad prædicandum, legendum, &c. quæ omnia à Deo
sunt. II. agnoscere quidem illa à Deo sibi data, non tamen propter
sed ex iustitia scilicet reiuniorum, precum, eleemosynarum, & id ge-
nus aliorum, III. arrogare sibi bona, quæ non habet, cuiuscumque
ordinis illa sint, IIII. Conténere alios inordinate, aut velle, vt illi
submittantur, quanuis eum præcedant. Aduertendum tamen hanc
modi falsa iudicia, non esse immediatas species superbiæ, sed illius
effectus, quia hæc consistunt in intellectu & ratione, illa vero in vo-
luntate, quæ illis infecta iudicium corrumpit, efficitque, vt falsum
iudicet verum, corrumpit, inquam, eo quod ipsius excellentia mu-
esset, si ita se res haberet: maius enim est ex se habere, quam ab alio,
vel suis meritis, quã dono, vel magna quam parua vel maiora, quam
alijs: vt probe declarauit Thom. vbi sup. ar. 4.

Peccat

Peccat mortaliter Primo, per superbiam, qui appetit propriam ex- 8
cellentiam cum actuali cõtemptu diuinæ subiectionis, vel legis eius,
aut cum voluntate se Deo præponendi per dicta nu. 6.

Secundo, qui adeo amat propriam excellẽtiam, vt iudicet quatuor
prædicta falsa, vel aliquod illorum deliberate, aduertenter, & in spe-
cie: quia virtualiter contemnit subiectionem Dei & legis eius. Dixi
(deliberate, & aduertenter) quia secus si id primo motu passionis, vel
per incogitantiam ita iudicaret, secundum Thom. vbi suprà commu-
ter receptum. Dixi (In specie) quia credere id in genere deliberate,
& aduertenter, non est actus superbiæ, sed infidelitatis; secundum
Thom. in d. art. 4.

Tertio, qui appetit inordinatam excellentiam, vel de illa gaudet,
aut lætatur, sine actuali quidem contemptu subiectionis Dei & legis,
sed cum notabili irreuerentia eius, vel damno proximi ex eo resultan
eo quia hoc mortale est per suprà sæpius dicta.

De Vanagloria.

Bona honoraria, quot & quæ, & eorum appetitus de se nec bonus nec malus. num. 2.

Honores, fama, gloria & reuerentia, quid & quando bene appetuntur. num. 3.

Laudis, & quatuor aliorum honorariorum quis appetitus inordinatus. num. 9. & qui non nu. 10.

Gloria vana quid num. 10 quot, & quæ filia eius. num. 11. & quæ mortalis num 12.

Præsumptio quid nu. 12. & quæ mortalis nu. 14.

Ambitio quid. nu. 13. & quæ mortalis nu. 15.

Pertinacia quid nu. 11. & quando mortalis, nu. 31.

Discordia quid, nu. 11. & quando mortalis nu. 33.

Contentio quid, nu 11. & quæ mortalis, nu 34.

Laudis falsa vel aliàs inordinata gaudere non semper malum, & quando mor- talis. nu 13.

Finis actus spiritualium nil temporale est, sed non facit actum mortalem. nu 13. & 15.

Præsumptionem alienam vsurpare mortale. nu. 14.

Gratiam vel gloriam æternam, arbitrio libero quærere, præsumptio. nu. 14.

Beneficia incompatibilia, vel plura quorum vnum sufficit, non licent. nu. 15.

Inobedientia filia prima Vanæ gloriæ. quid. nu. 11. & quando mortalis. nu. 16.

Pertinacia filia secunda Vanæ gloriæ, quid nu 31. & quando mortalis. nu. 18

Pellitum qui licitus, qui venialis, & qui mortalis. nu. 18. & 19.

Ornatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ornatus fucus fictio, & auctio pulchritudinis &c. quando mortalis nu. 10
Confessarius dubius an confessa sint mortalia, quid faciet nu. 21.
Ornans se, vt in coniugem appetatur, vel veste incongrua sexui quando peccat numero 22.
Vestiens se habitu religioso, quando mortaliter peccat nu 29. & 35.
Curiositas quid, & quod semper est peccatum, & quando mortale nu. 14. cum multis exemplis quotidianis nu 25. & 5. seq.
Libri qui purgandi, & qui prælegendi pueris. nu. 30.

I. Præsuppono primo summatim quædam, quæ late tractantur in 9
inter verba. 11. q. 3. à nu. 231. & nuper in c. cum minister. 23. quæst. 3. quidem 47. Quod bona honoraria sunt quinque scilicet, Laus, honor, fama, gloria, & reuerentia, & quod laus est sermo elucidans cognitionem virtutis, & nu. 48. quod honor est exhibitio reuerentiæ in testimonium alicuius excellentiæ absolute. Et quod fama est manifestatio popularis de re aliqua, & num. 49. quod gloria est clara cum laude de notitia: Et quod reuerentia est animi reputatio, qua bonitas alterius magnifit, & num. 50. & 51. quod hæc quinque conueniunt primo, sed frequenter alia, pro aliis accipiuntur. II. Quod nullum eorum est virtus intellectualis, vel moralis. III. Quod sunt maiora bonis fortunariis. IIII. Quod appetitus vel contemptus horum quinque suapte natura, neque est bonus, neque vitiosus, sed indifferens, bonus quidem, quum est ordinatus, malus quum est inordinatus. V. Quod appetitus eorum etiam inordinatus regulariter est venialis: in quoque vero casibus mortalis, secundum communem, quos ibi num. 16 reduxi ad tres scilicet, cum habetur de malo mortifero, vel de alio in quo finis vltimus constituitur, saltem ad effectum frangendi legem ad mortale obligantem, vel in finem aliquem mortalem referendo. Et quod contemptus eorum inordinatus, regulariter est venialis, mortalis autem, cum contemnitur laus de gratia Dei gratum faciente manans, vel in eo finis vltimus constituitur, quod nonnulli philosophi fecerunt, vel in finem mortaliter malum refertur.

10 II. Præsuppono, quod appetitus & contemptus horum quinque ordinatus est, quo appetitur aliquod horum de re vera & de se bona, vel indifferenti in finem bonum directa non nimium, nec maius quam eius bonitati debetur, nec tanquam testimonium certum, & diuinum, sed tanquam humanum incertum: Et contra appetitus eorum inordinatus est ille, quo appetitur aliquod horum de re falsa, vel mala, vel indifferenti, in vanum, malum, aut nullum finem relata: vel de bona maius quam eius bonitati debeatur, vel tanquam testimonium veritatis certum, vt diuinum, & plusquam humanum, vt ibidem num. 13. diximus ex mente Tho. 2. sec. q. 14. art. 1. & de malo. q. 9. & Abul. super Matth. cap. 6. quæst. 3. adiunctis eis, quæ idem Thom. dixit 1. sec. quæst. 28. art. 4. & 5.

III. Præsuppono, quod vanagloria pro habitu malo est vitium inclinans ad inordinatum appetitum gloriæ secundum mentem Th. communiter receptum 2. sec. quæst. 132. art. 4. Dixi (appetitum) ea ratione, qua in diffinitione superbiæ supra num. 5. Dixi (inordinatum) quia ordinatus ad virtutem pertinet. Dixi (gloriæ) ad differentiam superbiæ, ambitionis, præsumptionis, & aliorum vitiorum, quæ licet inclinent ad appetitum inordinatum aliquorum quæ pariunt gloriam, non tamen immediate inclinant ad eius appetitum, nec ad alia respectu quo pariunt gloriam, sed alius, vt supra dixi de superbia, & mox dicam de ambitione & præsumptione. Vanagloria vero pro actu est appetitus inordinatus gloriæ, per quem generatur, & augetur vanagloria habitus, ex quo vicissim generantur actus similes illis ex quibus illa est nata.

IIII. Quod vanagloria est vitium capitale, & parens aliorum 13
vitiorum, quæ eius filiæ nuncupantur, quia illa vitia dicuntur esse filiæ alterius, quæ se ad finem illius principalem dirigunt, & septé alia vitia sunt, quæ ex se tendunt in manifestationem gloriæ, quæ est finis illius scilicet iactantia, quæ inclinat, ad declarandam inordinate verbo propriam excellentiam. Inuentio nouitatum inclinans ad ostendendam inordinate eandem veris factis, laude vera, vel vana dignis. Hypocrisis, quæ ad idem falsis factis inclinat. Pertinacia, ad inordinate ostendendum iudicium inclinans. Discordia inclinans, ad inordinate ostendendum nostram voluntatem voluntati alterius præstare. Contentio inclinans ad inordinate altercandum. Inobedientia inclinans ad inordinate renuendum iussa, saltem quatenus iubentur.

V. Quod præsumptio, & ambitio, à vanagloria differunt, & non sunt eius filiæ, sed sociæ magnanimitati contrariæ secundū Tho. vbi supra. Præsumptio enim est vitium inclinans ad appetitum inordinatum eorum quæ vires, vel merita excedunt. Ambitio vero vitium inclinans ad inordinatum honoris appetitum.

Ex prædictis infertur, quod peccat mortaliter: Primo, qui gloriam, 12
laudem, aut famam appetit de re aliqua quæ est peccatum mortale, puta ex duello, occisione, mutilatione, vel percussione, iniustis, vel iustis in finem mortaliter malum directis: aut constituit vltimum finem in aliqua gloria famæ, vel laude, vel pro ea adipiscenda, vel non amittenda, proponit frangere aliquam legem ad peccatum mortale obligentem: vt quæ mulier ne infametur stupro consentit, & qui iudex, ne officium perdat, vel vt aliud consequatur, iniuste iudicat: & qui confessor, ne pulpitū amittat, tacet vera, de præcepto dicēda, secundum ea quæ, vt vbi sup. n. 341. & seq. late dixi. Appetere autē gloriam inor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dinate de aliis, quæ non sunt peccata, aut non nisi venialia, nec directa in finem mortalem, aut non est peccatum, aut solum veniale.

23 II. Qui se vel alium laudat de aliqua re mortaliter mala vel falsa, aut vera & non mortaliter mala causam tamē præbens probabilem & verisimilem damni notabilis cultus Dei, aut boni proximi, affectio vel alium, bonum sacerdotem, bonum confessarium, bonum indicem, bonum medicum, bonum præceptorē, cum esset malus, aut certe non bonum, cum obligatione restituendi damni, si quod inutiliter, &c. fin. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. Dixi (damni notabilis) quia alias tantum venialiter peccaret, vt dixi sup. n. 138.

III. Qui falsè laudatus, sciens, & aduertens inde aliquod damnum notabile insequuturum, non contradicit saltem quantum oportet illi obuiandum: quāuis regulariter neque approbatio explicita neque tacita falsæ laudis erit plusquam venialis, si fuerit de re bona, aut tantum non nisi venialiter mala. Imo non est peccatum sed virtus audire sine contradictione falsam laudem, modo ea, non delectetur complacendo in ea, secundum Anton. vbi supra quod est verum si propter spectu quo est falsa, vel laus, mendacium, aut adulatio, alioquin esset saltem veniale ea. primum 22. quæst. 2. & ea. super eo, de vsur. Vnde qui de aliqua virtute ad suum statum necessaria falsè laudatur, vt cum vxor occulte adultera de fidelitate laudatur, eam neque approbare neque reiicere debet, imo neque peccat falsè laudatus eo quod gaudeat laudari non ob falsam laudem, sed quia per opinionē quam habent alij de virtute suo statui necessaria, euitatur scandalum, vt ibi supra nu. 137. diximus.

IIII. Qui res principaliter institutas ob honorem Dei & eorum eius & salutem animarum principalius, vel æque principaliter ob vanam gloriam facit: quale est concionari, missam facere, peccata & id genus alia, secundum Abul. Matth. cap. 6. quæst. 3. & Angel. verb. Vanagloria, quod post alios vbi supra nu. 347. relatos efficaciter confutauimus, & in d.c. cum minister nu. 30. dicentes solum esse venialiter. Nullum autem peccatum, imo meritum est facere illa principaliter propter Deum, vel quia sunt honesta & sancta, & secundario, propter gloriam vel laudem humanam in finem aptum relatam peccata dicta post S. Tho. 2. sec. q. 132.

24 V. Qui præsumit cum notabili irreuerentia Dei, vel damno notabili proximi spirituali, vel corporali, honorario vel pecuniario exercere officium nesciens illud exercere, concionando, iudicando, patrocinando, consulendo, medicando &c. S. Thom. 2. sec. q. 117. & ibi d.c inter verba, num. 100. cum seq. latius tractauimus, quamuis non nisi veniale illud exercere absque damno proximi saltem notabili.

VI. Qui aliena iurisdictione vtitur, aut sua contra sum tenorium Tho. 2. sec. q. 69. ar. 6. vel absoluit à peccatis, à quibus non potest,

aut dispensat, vel commutat vota, sine authoritate, ad id sufficienti secundum Ant. in 2. part. tit. 3. c. 6. §. 5.

VII. Qui confidit se gloriam æternā, sine meritis cōsequuturum, aut meritis sui liberi arbitrij, absque gratia Dei c. placuit, cum duobus seq. de consec. dist. 4. quamuis sperare se etiam de condigno gloriam æternam cum auxilio diuinæ gratiæ adepturum, est meritum, & actus spei virtutis Theologicæ secundum Tho. recep. 2. sec. q. 17. ar. 1.

VIII. Qui confidit gratia Dei se priuatum non iri, nec punitum, quantascunque peccator sit, asserens paradisum hominum causa parari, & non bestiarum, iuxta Rich. in 3. dist. 31.

IX. Qui non abstinet ab occasione, qua semel peccauit mortaliter, absentando, videndo, vel alloquendo aliquem, & postea non abstinet ab ea, secundum Anton. vbi supra quod est verum si propter suam inconstantiam, vel fragilitatem probabiliter putat se succubiturum, alioquin non nisi vt plurimum venialiter, si aliqua de causa ad id redeat, vt diximus vbi supra numero 435. cum seq. & latius supra cap. 2. à num. 5.

X. Qui ambit honorem de eo quod est peccatum mortale, aut 15
ad committendum mortale, aut in eo vltimum finem ponit, aut ita appetit, vt malit mortale aliquod committere, quam eum amittere, vel non adipisci, quod est frequens in ambientibus, (præsertim per consilium & oppositionem, cathedras, beneficia, officia, collegia, collationes, præsentationes, nominationes ad illa secundum omnes, quamuis alias regulariter, appetitus inordinatus honoris, non excedat mensuras culpæ venialis vt latius dixi, vbi sup. nu. 340.

XI. Qui appetit, vel accipit plura beneficia incompatibilia, sine illa dispensatione ea. de multa, de præb. aut plura compatibilia, quàm quæ ad suam honestam sustentationem sufficiunt, iuxta gloss. sing. receptam in ea. dudum 2. de elect. quæ in ius redacta videtur per consil. Trident. sess. 24. cap. 17. de reform. per quod videtur sublata moderatio Cardinalis in Clem. gratiæ, de rescrip. scilicet, illam glo. procedere silium in eo, qui capit plura beneficia, quorum vnum sufficit, ad viuendum fastosius, vel ad thesaurizandum, & non in eo qui quærit illa, ad faciendum largiores eleemosynas & alia opera pia largiora, quam sequuti fueramus in repert. c. ad hæc, de Præb.

XII. Qui accipit beneficium ecclesiasticum spirituale principaliter propter honorem, aut vtilitatem temporariam secundum Ant. 2. part. tit. 3. c. 5. §. 4. Quod limito procedere in eo qui est eo indignus ob agnoscentiam, vel alium defectum: nam supra eod. ca. num. 13. diximus quod falsum est esse mortale facere ordinata ad cultum diuinum principaliter ob bona temporalia.

XIII. Qui quærit officium aliquod nesciēs exercere illud secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum S. Anton. vbi sup. §. 5. & probat l. Idem iuris §. 1. ff. ad l. Aqui. &
non est puranda 1. quæst. 1. quod non procedit in eo, qui quærit illud
fine bono, & animo vtendi consilio peritorum, quando fuerit ei ne-
cesse, & credit se habiturum opportunitatem vtendi illo arg. l. clari ar-
ris. C. de iud. & c. statutum. §. Assessorem iuncto principio de rescrip.
lib. 6. quod frequens est in omnibus oppidis, & pagis, quibus iudices
ignari iuris præficiuntur.

16 XIIII. Qui per iactantiam, quæ filia primogenia vanagloriæ est, se, aut suos laudat, cum irreuerentia notabili Dei, aut cum iniuria vel scandalo proximi notabili, vt Pharisæus, qui dixit, non sum sicut alij homines, nec sicut iste publicanus, aut cum notabili damno proximi, puta asserendo falso se, vel aliquem suorum esse magnum medicum, magnum aduocatum, magnæ sanctitatis &c. alias enim, solum est veniale iuxta S. Tho. recept. vbi supra Alexand. de Ales. 2. part. de Iactantia.

17 XV. Qui per inuentionem nouitatum, filiam secundam Vanagloriæ, adinuenit nouas epulas, nouas vestes, noua exercitia, & indos aliqua noua de se mortalia, aut in finem mortalem directa, aut in iactantiam notabilis cultus Dei, aut boni alieni publici vel priuati contra mentem omnium; idem de eo, qui vtitur vestitu, aut ornatu, animo aliquem vel aliquam, ad sui concupiscentiam mortalem pellicendi, licet id non sequatur iuxta S. Tho. 2. sec. quæst. 169. ar. 2. quia finis operis talis est, & vt minimum tam malus est actus, quam eius finis ex ministro 23. quæst. 1. & quæ ibi late dixi post Tho. recep. 1. sec. quæst. 20. art. 4. & 6. Idem item de illo, qui ea se mente, quouis ornatu omatus, vt non desisteret ab eo, etiã si vetaretur aliqua lege ad mortale obligans, ob vanam quam de eo capit delectationem. Tum quia contra charitatem Deo debitam facit, & consequenter peccat mortaliter, Thom. 2. sec. quæst. 14. ar. 10. & 11. Tum quia omne peccatũ per eiusmodi complacentiam fit mortale, de tali enim complacentia, & non de qualibet alia debet intelligi illud Augustt. relatum in cap. vnum. §. etiamsi. 13. distinct. Nullum peccatum adeo veniale est, quod non fiat crimnale, dum placet. Idem de illo, qui ob ornatum omittit adimplere præceptum, vt qui ob eum omittit missam, die festo ea. Missis, de consec.

18 dist. 1. Nemo tamen peccat ornando se etiam splendide pro sui status decentia, & more Regionis, modo id bono fine faciat, imo tenetur, licet alius, vel alia, ad eius concupiscentiam per accidens alliciatur, arg. c. quisquis. 41. dist. & c. quæ contra mores. 8. dist. solumque venialiter peccat, qui etiã si sit religiosus, vel religiosa, se moderate ornat, ob solam vanam leuitatem, ostentando suam pulchritudinem, & elegantem corporis habitudinem, & compassionem absque alio fine vel circunstantia mortali, imo etiam si notabiliter modum excedendo id

faceret, vt egregie adnotauit Caiet. 2. sec. q. 169. ar. 1. & merito, quia licet id sit contra virtutem, non est tamen magis contra charitatẽ Dei, proximi, vel propriam, quam prodigalitas, quæ de se nõ est mortalis, vt infra dicetur, licet sit contra virtutem liberalitatis. Nec mortaliter 19
peccat, quamuis sic venialiter, qui contra morem se ornat, modo id non veretur lege aliqua ad mortale obligante, nec consuetudine illi æquipollente. Nec qui se ornat splendidius, quam status suus requirit, nisi id esset in causa non soluẽdi debita, vel non præbendi alimenta, etii præbere obligatur, etiam si ob id alius ad mortaliter peccãdum moueretur, quia eiusmodi actus suapte natura, vt plurimum ad solum veniale mouet, & ita, qui ob id mortaliter peccat, sua prauitate motus sic peccat: ex mente Caiet. in d. quæst. 169. ar. 2. quem sequimur. Quamuis in hoc & nonnullis aliis, de quibus statim dicetur, Sylu. ver. ornatus, & nonnulli alij contradicant, quia non satis vt dixit Caieta. naturam peccati mortalis perpenderunt. Neque etiam fœminæ mortaliter peccant ostentantes pectora nuda, quo pulchriores videantur absque alia mala intentione mortali: secundum eundem, quia id nullo iure naturali diuino aut humano, saltem ad mortale obligante, vetatum: Nihil enim aliud est hoc, quam pulchritudinem ostendere, quæ, quamuis summa esset, non tamen adeo incendit, vt ea cui inest dicatur peccare eo quod alius per eã mortaliter peccet, quod ille ibidem nemose probat, & deduci potest ex his, quæ de occasione vitãda dicta sunt in ea. 3. supra eod. Quanquam eõsuetudo hæc eiusmodi est, vt indigna sit, quam qui ea carent imitentur, & digna, quæ à locis, in quibus est, paulatim extirpetur. Vestire se tamen adeo tenui veste vt pudenda transluceant, est mortale, tam viro, quam fœminæ: Quia eiusmodi nuditas per se, ad luxuriam mortalem prouocat: quod non facit pectorum nuditas, quæ per se solam pulchritudinis ostensionem respirit. Non est tamen de se mortale, augere, & fingere pulchritudinem maiorem quam insit, ornatu, & fuco, licet sit quædam species 20
mendacij operis, nisi ob luxuriam, vel alium finem mortalem id fiat, secundum S. Thom. 2. sec. quæst. 169. art. 2. ad. 3. quamuis sit graue venniale, sicut diximus in c. fucare, de cons. distinct. 5. nisi fiat, ad deformitatem aliquam obtegendam iuxta eundem Thom. Nullum item est peccatum crimibus alienis vti, ad commodum ornatum, sicut nec lanis alienis, aut lino terræ vti ad se commode vestiendum, quia de similibus idem iudicãdum c. dudũ, 2. de elect. & l. illud. ff. ad l. Aqui. quãuis esset peccatũ veniale vti eis fingendo esse proprios, quippe quod esset mendacium operis iuxta dicta in c. 18. sup. n. 5. & vt cõfessarius absolue- 21
re debet, quẽ videt non nisi venialiter in hoc peccare, sic etiã absolutionẽ negare nõ debet, ei de quo intelligere nequit, an venialiter, an mortaliter peccet, quãuis persuadere ei nõ possit, vt ab eo tẽperet, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

se mortaliter peccare non credit, ne persuadeat ei esse mortale, quod forte tale non est, & posteaid faciens, quamuis non sit mortale, peccet mortaliter iuxta S.Ant. 2.part. tit.4.c.3. Ros.verb.ornatus.§.7. & eod.verb.q.9.nostro tamen iudicio cautius ageret resoluendo se prius per se vel alios, an sit mortale, necne, & postea impartiretur, aut non ret absolutionem, per ea, per quæ, in c. si quis autem, de pœnit. dist. 5. num.13c. diximus peccare iudicem qui iudicat, antequam dubietatem animi deponat, aut certe ei persuadeat, antequã eum absoluat, reponat ab illo abstinere, si per viros idonea scientia, & conscientia preditos, mortale iudicetur, alioqui enim (ni esset valde doctus) non haberet sufficientem contritionem, aut attritionem.

22 XVI. Peccat quæ monialis, vel inhabilis, ad contrahendam cum aliquibus id scientibus, se illis conspiciendam offert: quo ab illis in vxorem sine iusta dispensatione expetatur, quia peccato mortali alio no consentit: Sed quæ ad nubẽdum est idonea, licet nubere nolit, zona castitatem, aut religionis ingressum secreto vouerit, licite sui conspectum facere potest, & se ornare, & velle vt ab aliquibus in vxorem appetatur, quo in aliis rebus sibi, vel suis faueant, aut ob aliam bonam finem: quia id nullo iure diuino, vel humano prohiberur, & consequenter, non damnandũ: cap. Consuluisti 2.q.5. Nullatenus etiam peccat fœmina, quę veste virili se vestit, nec vir qui fœminea iusta de causa, veluti ne inimicis agnoscatur, aut quia alia veste caret, vel ob honestam sui, aut alterius oblectationem secundum Thom. 2. sec. q.169. art.2.ad 3. neque plusquam venialiter, si ob leuitatem id faciat, absque alio fine, & circunstantia mortali iuxta Caiet. ibidem.

23 XVII. Qui vestit se habitu religionis, in opprobrium illius, aut vt eo ad turpia personatus, siue laruatus aut sine laruis vratur arg. ca. Cum decorem, de vit. & honest. cler. & Auth. de Sanct. Episc. 4. fin. coll. 9. secus tamen si ad solam leuitatem, aut ad oblectationem, absque malo fine eo vtatur, modo nullum inde opprobrium notabile Religioni contingat.

24 Porro Curiositas, quæ satis cognata videtur huic secundæ filiæ Vanæ gloriæ, est vitium mouens, ad nimis, vel immoderate sciendum, ex mente Tho. 2. sec. q.167. & Anton. 2. par. tit. 7. c. 7. §. 2. & semper cum peccatum saltem veniale c. nonne 37. distinct. siue quis ita scire velit per aliquem quinque sensuum exteriorum, siue interiorum, siue per intellectum, quia est contraria virtuti studiositati, de qua Tho. 2. sec. q.166. & rationi repugnat. Mortale vero tantum, quum aliqua circunstantia mortalis ei adiungitur, secundum eundem, d. quæst. 167. art. 2. & Caiet. verb. curiositas, vt quum quis scire cupit aliquid transgrediendo aliquam legem ad mortale obligantem, aut ob finem mortaliter malum, se vel alium obiiciendo periculo probabili perdendæ salutis animæ

animæ vel corporis, vel proximum notabili damno honoris vel fortunarum per suprædicta, & per dicenda c. seq. de quinque sensibus. Exempla quædam vilia, & quotidiana sunt de virgine, volente curiose noscere quanta sit copulæ camalis delectatio, quamuis eam experiri nolit, nam si eam experiri vellet, aliud peccatum Luxuriæ, præter curiositatem committeret Caietan. 2. sec. quæst. 167. ar. 2. De illo item qui vult scire alienum peccatum, confessionem sacramentalem alteri factam etiam auscultando arg. c. Omnis, de Pœnit. & Remiss. Et de eo, qui vt discat aliquid, missam præceptam omittit, aut maleficium aliquod confici: aut diabolo se commendat, aut eum, in magistrum ad discendum suscipit, per multa, quæ diximus in cap. Nouit. de Iud. nor. 1. num. 12. & seq. Et de eo qui cognitionem rerum officio suo necessariarum negligit, quo non necessarias cognoscat: vt Parochus, qui ob studium poesis, vel officij mechanici, ignorat res audiendis confessionibus, vel aliis agendis, officio suo necessarias, c. sacerdotes. 37. distin. vt diximus in Repet. c. quando, not. 19. num. 172. & num. 176. de consec. dist. 1. & in d. c. inter 1. not. 2. num. 14. & 15. & de illo, qui in vitia alterius inquirit, animo eum notabiliter infamandi: Facere enim id bono animo, quo præclara imitemur, aut praua ex charitatis regula corrigamus, sine alia mala circunstantia, virtutis actus est S. Thom. 2. sec. q. 167. art. 2. ad 4. quia id non est appetitus inordinatus, sed ordinatus. Exemplum item est de illo, qui appetit scire aliqua secreta, ab eo, qui absque peccato mortali, non violãdo mortaliter legem naturalem, vel iuramentum, vel promissionem, de secreto seruando, non potest ea illi reuelare, per dicta supra c. 12. num. 22. & cap. 18. num. 62. Et de viro volente videre fœminam nudam, vel eius pudẽda, & de fœmina volente videre virum nudum, vel eius pudenda, credens, aut credere debens, ex illo aspectu eali loco, & tempore habito consensum iri actui, aut delectationi mortali, aut pollutionem sequuturam. Et de illo, qui vt sciat quantam in castitate constantiam ipse, & alia habeant, loquitur solus cum sola tempore & loco secreto, credens, aut credere debens, se cautum fore, vt alteruter eorum alicui mortali saltem delectationis motioni consentiat, & de illo qui legit vel audit libros amorum, & gestorum lasciuorum, & luxuriosorum, credens, aut credere debens, se vel alium consensurum, saltem alicui delectationi motosæ iuxta mentem S. Isidori c. ideo 37. distin. & Ant. 2. par. tit. 3. cap. 7. §. 2. & certe, è Repub. Christiana foret, ne libri Ouidij amatorij in scholis legerentur, nec Martialis, Iuuenalis, Catulli, Tibulli, Propertij, Plauti, Terentij, & alij eius generis, nisi purgati, à locis libidinis incentiuis. Et consequenter eriam Cælestina liber vulgo adeo plausibilis, nisi magna ex parte purgatus; quin & reuocarentur in scholas Grammaticas, hymni, preces, & authores Christiani egregie latini, qui fere soli olim in eis præle-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gebantur: vt late diximus in Reper.c.quando, de consec.dist.5.ea vo quo pueri simul cum literis pietatem imbiberent.

32 XVIII. Peccat, qui per Hypocrisim tertiam filiam vanæglor modo dicto supra cap.18.num.8.vel pertinaciam,quartam filiam dinate suam opinionem defendit, in iis,quæ ad fidem Catholicam mores pertinent, contra communem sensum doctorum ecclesiæ, in damnum iniustum proximi notabile, alias enim pertinacia est nialis,præsertim quando se continet intra metas intellectus, credendo, & operando secundum communem Ecclesiæ doctrinam, iuxta Caietan.in summa verb.Pertinacia.

33 XIX. Qui per discordiam inordinatam quintam filiam Vanæglo riæ voluntati alterius non vult suam cõfirmare circa doctrinam bonam diuini,aut humani necessarij,ad salutẽ propriam,aut alienam animæ, vel corporis,aut honoris, vel alterius boni proximi, secundum mentem Tho.2.sec.q.37.ar.1.Caiet.in summa,verb.discordia. Nam solum veniale est discordare sic in aliis,etiam sub pœna venialis rẽtum peccepti,neque etiam veniale,in eis,in quibus etiam sub pœna venialis concordare non tenetur,vt non concordata roganti,vt amboreligionem ingrediantur,aut ieiunent &c.secundum eosdem vbi supra.

34 XX. Qui per contentionem, sextam filiam Vanægloriæ contra perspicuam veritatem altercatur circa pertinentia ad sanctam fidem Catholicam aut ad salutem animæ,aut corporis necessaria,alias non peccat,nisi venialiter,iuxta Caiet.in Summa verb.contentio.

De inobedientia septima filia Vanægloriæ.

Obedientia virtus,& inobedientia vitium specialia & generalia quid. num.35.
Inobedientia quæ mortalis num 35 & 36.
Obediendum in quo non est superiori num.37.& 4 seq.
Contemptus legis virtus quid & quando præsumitur num.42.
Legis obligantis ad mortale etiam receptæ transgressionem excusant quæ ignorantia causa dispensatio,abrogatio,tempus num 43 & 44
Ignorantia quæ affectata, quæ crassa, quæ iuxta, & quæ coniecturalis num. 45 & 46
Ignorantia interdum excusat à pœna legis, & non ab eius obseruatia num 47.
Officium vel artem sine peritia & scientia iusta exercens peccat num 47.
Lex concepta verbo constituiuo & non præceptiuo, facit vt transgressio quæ alioquin esset actus indifferens,fiat vitiosus, & ita venialis, sed non mortalis nisi,&c.num 48.& 49.
Legis nullum vnicum verbũ originario significatu significat mortale num. 50.
Leges multæ naturales ad solum veniale obligant num.51

Lex ecclesiastica verbis præceptiuis maxime istis vtens ad mortale obligat, seruis de seculari quæ tamen non tollit pœnam per aliam statutam num 52. & 1 seq
Lex pure penalis,& mixta vt differunt num.56.
Pœna magna vt possit esse iusta sine culpa num. 8.
Vidua fornicata peccat fruendo re à marito relicta vt caste viuat.num.62.
Pœna excisionis à collegio ipso iure incursa nõ tenetur quis in conscientia.n.63.
Commissum capitur iuste in conscientia,& etiam tacetur num.64
Latronicium soluere non tenetur denans, sed sic rendens etiam in conscientia. num.65.
Pœnam etiam ipso iure impositam non soluens, regulariter non peccat, quamuis sit conuentionalis, nisi contineat interesse,vel sit censura, aut ei similis.num. 66.& 2 seq.
Legis interpres optima interpres consuetudo num 67.

XXI. Peccat qui deliberate omittit facere quod sibi iubetur satis 35
aperte à superiore, animo eum obligandi ad mortale, nesciens id sibi ab eo iuberi non posse,cap.2.de maior.& obed.cap.sciendum 8.quæst. 1. Pro cuius declaratione notandum, quod obedientia prout est virtus specialis virtus,est virtus inclinans ad faciendum quod iubetur, eo principaliter quod iubetur: Et contra inobedientia, prout est speciale vitium,est vitium inclinans ad non faciendum, quod iubetur, eo principaliter quod iubetur, vt singulariter tradit Thom. recept. 2. sec. quæst.104.art.2.ita quod ex duobus conficitur inobedientia specialis, scilicet ex non faciendo iussum,& ex animo non faciẽdi illud eo principaliter quod iubetur. Et econtrario obedientia prout est virtus generalis comprehendit omnes virtutũ omnium actus, quibus fit quod iubetur,siue faciendo siue omittendo,& inobedientia prout est generale vitium omnes actus omnium vitiorum, quibus non fit quod iubetur sine faciendo, siue omittendo secundum eundem vbi supra recep. Et ita non est inobedientia non facere consultum,sed sic non fa cere influm,etiam si nõ obliget ad plusquam veniale, vt probat Caiet. 36
in 2.art.2.Est tamen hoc discrimen, quod non facere iussum obligans ad mortale, est mortale, quamuis non omittatur eo quod iubetur. Non facere autem quod ad solum veniale obligat, non nisi quando omittitur eo principaliter quod iubetur, quæ est inobedientia specialis,vt idem ibidem subtiliter declarat. Hoc præmisso,declaro modum prædictum peccandi,in quo dixi(deliberate) quia primus motus quo remittur influs, solum est venialis secundum eundem Thom. 2. sec. quæst.105.art.1.ad 2.Dixi(quod sibi iubetur)quia omittere consultum 37
non est de se vllum peccatum cap.fin.24.quæst.1.Caiet.d.q.104.art.4. Dixi(animo eum ad mortale obligandi)quia alias non peccaret mor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

taliter. Dixi (nescíens id sibi ab eo iuberi non posse.) Tum quia non oportet quod sciat, id ab eo iuberi posse, satis enim est, vt dubitet de illo c.quid culparur 23.quæst.1. quamuis talem dubietatem deponere debet priusquam faciat, credendo id posse sibi iuberi propter auctoritatem eius, ne faciendo contra conscientiam dubiam, peccet per quæ dixi in cap.Si quis autem, de pœnitent.distin.7.num.81.cum seq. & supra cap.16.num.40.& seq.

38 Si tamen crederet probabiliter superiorem per errorem iussisse, qui non iussurum fuisse, si veritatem nosset, non peccaret, non parendo cap.si quando, cap.pastoralis, de rescript. Tum quia multa sunt ad quæ superior subditum obligare non potest, secundum Thom. recept. d.q.104.art.5.& in cap.13.ad Rom.quale est contrarium præceptis superioris iubentis scilicet Dei, Papæ, Ecclesiæ, aut alterius cap. dominus cap. qui resistit.11. quæst.3.quale illud ad quod iubentis potestas non se extendit, vt sunt actus omnino interiores, quibus nemo opus præceptis exterioribus implendis, vt post eundem ibidem dist. in c.cogitationis, de pœnit.d.1.vt etiam sunt actus spirituales respectu superioris sæcularis c.fin. de reb.eccles.c.ecclesia, de const. & vt actus gubernandi ciuitatem respectu ducis exercitus l.magistri). Cede omni. ind. reuelatio item peccati omnino occulti cap. erubescens 32.distinct.& iteratio confessionis legitimæ respectu omnium, vt dictum est supra c.prox.num.43. & cap.9.à n.14.qualis etiam iussus ne

39 bentis superiorem alloquatur, quales asperitates religionis ad quas nec expresse nec tacite regula extenditur cap.gesta 74.distinct.nisi in pœnam contumaciæ vel alius delicti imponantur cap. dilectus 2.c. quoniam de Symo.qualia item alia impertinentia ordini & regulæ vt sublatio paleæ à terra, aut intuito volatus auium diu continuatus Sylvest.verb.religio 6. quæst.6. Non est tamen tale id quod est contra regulam suam, & ordinem, aut legem, ad quod Prælatus dispensare potest, quia si iusta de causa id ei iuberet, parere deberes, vt si præciperet subdito, ne ieiunaret tali, aut tali die præcepto per legem, aut regulam, eo quod credit probabiliter, eum esse ad id impotentem, quamuis si sciret superiorem falli, non teneretur per prædicta, Sylvest.vbi supra, quicquid dicat Rof.verb.obedientia, 6.10. quia magis oportet obedire Deo, quam hominibus Act. 5.& d. cap. si dominus. 11. quæst. 3. Dixi (satis aperte) quia sufficit vt iubentis verbis claris, vel obscuris satis id significantibus. Sufficit enim vt intentio iubentis, quod ita voluit iubere, intelligatur cap. intelligentia de verb. significat. c. rogo. 11. quæst.3.cap. dilectissimis 12.quæst.2. Clemen.1.de testam. adiunctis gloss. & annot. per Felin.in cap.nato, de constit.

40 XXII. Qui transgreditur legem humanã iustam promulgatam & recepe

& receptam, & non abrogatam obligantem ad mortale sine iusta ignorantia id causante, aut alia iusta causa, aut dispensatione valida, eo ipso tempore, quod ad obligandum requiritur cap. 2. de maior. & obed.cap.1.14.quæstio.1.Dixi (legem humanam) & non canonicam, quia etiam contra sæculatem potest mortaliter peccare iuxta gloss. recept.in cap.quæ in ecclesiarum, de constitu. quamuis illa mihi hoc non dicat. Dixi (iustam) quia iniusta non obligat, qualis est facta à non habente potestatem arg.u.capit.2.de constit.lib.6.& l.fin.ff.de iustit. omn. iudic. aut principaliter ob vtilitatem priuatam, non autem publicam secundum Sanct. Thom.1. sec. quæstio. 90. artic. 3. aut contra diuinam naturalem, aut supernaturalem, capit.erit autem lex, 4.distinct.& quæ subditis est inæqualis, cap.cum omnes, de constit. Panor.recept.in cap.primo eodem titulo. Dixi (promulgatam) quoniam lex ante promulgationem, non obligat, cap. in istis.§. leges. 4. distinct.quod recte defendit Decius in capit.2.de constitut.

Dixi (receptam) quia antequam recipiatur, saltem per maiorem 41
partem vniuersitatis cuius pars est transgressor, non ligat: quoniam promulgari videtur, cum conditione, si recipiatur, saltem per maiorem partem, vt singulariter dixit Dominic. in dicto. §. leges, per recentiores recept. ibi, & in cap.2. de constitut. & profundius Felin. in cap.2. de Treng. & Pac.à num.12. Dixi (non abrogatam) quoniam abrogata per aliam legem contrariam, aut per consuetudinem, non obligat, cap.1.de constitut.libr.6.& gloss.& omnes in cap.1.eodem tit. Dixi (quæ ad mortale obligat) quia transgredient eam quæ solum ad per casum veniale obligat, venialiter tantum peccat, cap.vnum.§.circumus.23.distinctio. qui autem solum consultoriam, vel exhortatoriam, nec etiam venialiter peccat.§.fin.4.distinct.& cap.si.14.quæst.1. nisi faciat id ex contemptu iuxta gloss. singul. cap. quis autem, 10. distinct.vt dictum est suprà cap.20.nu.1.

Dicitur autem transgredi legem ex contemptu, quisquis principa- 42
liter mouetur ad id, eo quod illam vel illius authorem parui facit, non autem qui mouetur & inducitur, ad id principaliter per iram, aerumnam, aut aliam causam, etiam iniustam, secundum vtrunque Thom.2. sec. quæstio.189. artic.9.& Archid. in cap.quicunque.81. distinct.& Dominic.in cap.nullus. 55. distin. quantumlibet illud inuoluat Felin.in cap.cum quidem, de iureiuran. col.3. & 4. Nec etiam ad id satis est consuetudo peccandi iuxta Sanct. Thom. mentem 2. sec. quæst.184. artic.9. quam optime & dilucide declarat Caiet. quicquid dicat Richard.in quodlib.1.quæst.19.quem sequitur Ang.verb.inobedientia.§.1.& verb.feriæ.§.42. & alibi sæpe, quia quamuis consuetudo peccandi faciat, ad præsumendum prædictum contemptum in foro exteriori, nil tamen facit quoad interius, vbi sola veritas considera-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur cap.tua,de sponſ.c.humanæ.22.q.5. vt etiam illa glo. celebris ibi
Metropolitanum.2.qu.7.quæ dicit,eum qui ſine iuſta cauſa tranſgre-
ditur, videri contemnere, intelligenda eſt, in foro exteriori, non in
interiori per prædicta. Verum tamen eſt conſuetudinem tranſgre-
diendi aliquam legem multum incitare ad contemnandam illam,
ideóque ab ea cauendum eſſe. Dixi (ſine iuſta cauſa) quia hæc ſola
45 per à mortali excuſat iuxta mentem S.Thom.1.2 quæſt.96.art.6.& 2.
ſec.quæſt.147.art.3. & Archid. in cap. vtinam 76.diſtinct. & Panorm.
Rubr.de obſeru.ieiun. Illa vero cauſa videtur iuſta, propter quam le-
giſlator ſi præſens foret, eum excuſaret per glo ſingu. & receptam in
lege tale pactum.§. qui prouocauit.ff.de Pact.& etiam cauſa quæ be-
nâ fide pro iuſta habetur, & ob quam niſi talem eam iudicaret, con-
tra legem non faceret,à peccato mortali excuſat: quamuis non à ve-
niali iuxta mentem Pal. in 4. diſtinct.15. quæſtio 4.& Sylu. verb.ſcru-
44 nium.quæſt.8.quod ſingulariter explicat Caiet.1.ſec.quæſt.147.art.3.
Dixi(ſine iuſta diſpenſatione) quia ſi eſt iuſta omnino excuſat ex lo-
uot.& ca.de multa, de Præb. imo & ſi eſt iniuſta eo ſolo quod ſit ſine
ſine iuſta cauſa, modo detur abſque ſurreptione per eum qui ſine cau-
ſa iuſta valide poteſt diſpenſare,licet ſic diſpenſando, peccet,excuſat
ſaltem à mortali ſecundum omnes licet quandoq; non à venali iuxta
ta ea quæ nuper ſcripſimus in com.c.non liceat Papæ.12.q.2.§.4. Dixi
(elapſo tempore &c.)quia conſtitutiones Pontificiæ vel Imperatorum
non obligant niſi poſt tempus in ipſis præfixum, ſi quod præfigatur
alias poſt duos menſes ab ipſarum promulgatione facta in Prouin-
cia Auth. vt factæ nouæ conſtitutiones col.5. iuxta opinionem com-
munem & veram Ant.quam tenuimus in cap.2.de conſt.quamuis ſer
inferiorum quæ non præfigit tempus,ſimulátque promulgantur & ſer-
tur, liget, iuxta communem (& etiam Pontificia & Imperatoria ſi ea
illa dicatur, vt iam inde à principio obliget) quoad pœnam intrinſe-
cam irritationis actus per eam prohibiti. Nam quoad pœnam extrin-
ſecam,ſemper iuſta ignorantia excuſat, etiã quocunq; tempore ipſe
licet poſtea non ita præſumatur ſicut antea c. præſumitur, de reg. iur.
45 lib.6.Dixi(ſine ignorãtia iuſta cauſante illud)quia vt excuſet,oportet
quod ſit iuſta & cauſa actus: eſt enim triplex, affectata,craſſa,ſiue ſu-
pina,& iuſta. Affectata ſiue optata eſt,qua quis ignorat quod ſcire co-
netur,quia non vult ſcire, quo liberius abſq; ſuæ conſcientiæ contra-
dictione peccet, vel alia de cauſa iniuſta iuxta illud pſal.relat.in cap.
ideo.37.diſt. noluit intelligere vt bene ageret, quæ adeo non excuſat,
aut minuit peccatum, vt etiam augeat ob circunſtãtiam malã debitã
rij. Craſſa vero ſiue ſupina eſt,qua quis ignorat id quod communiter
omnes ſui ordinis ſciunt,quod contingit per culpã latam de qua ſup-
46 c.17.nu.177.quæ excuſat à tãto,ſed non à toto.Iuſta vero quæ à Theo-

logis inſuperabilis,& à noſtris probabilis appellatur, eſt qua commu-
niter homines eiuſdem ordinis adhibita debita diligentia laborant,
iuxta S. Tho. vbi ſupr.art.3. qualis eſt eius, qui petit conſilium à viris
habitis pro prædictis ſcientia, & conſcientia in id ſufficienti, qui falſe
illi conſulunt arg.c.capellanus, innecta glo.3.de fer.& eorum quæ tra-
dit Alex.conſ.1.col.4.vol.2. & Ant.1.par.tit.3.c.10.§.10. & hæc omnino
excuſat quando eſt cauſa actus, ignorãtia enim interdum eſt peccati
cauſa,interdum non,ſed eius comes.Eſt cauſa,quando actus non fie-
ret niſi ignoraretur.Eſt ſolum comes quando peccaretur etiam ſi ſci-
retur:& hæc nunquã à culpa excuſat; illa vero interdum omnino, in-
terdum ex parte, vt prædictum eſt. Ex quo ſequitur quod non excu- 47
ſaneur omnino prælati,medici,aduocati,& alij officiales, qui ſuas ar-
tes exercent ſine iuſta ſcientia & notitia eorũ quæ ſua officia, & mu-
nera præexiguntur,cum inde notabile damnum ſpirituale,aut corpo-
rale proximis euenturum probabiliter credi poſſit, quia eorum igno-
rantia non eſt iuſta,cum ſit eorum quæ ſui ordinis homines commu-
niter ſcire ſolent & debent per l.idem iuris.§.1.ff.ad l.Aqu.& c.non eſt
putanda.1.q.1. Addo his, quod licet ignorantia communiter nequeat
eſſe iuſta circa legem naturalem vel diuinam, quod ad eius diſpoſi-
tionem & quatenus eſt talis, poteſt tamen eſſe iuſta quoad pœnam
humanitus ſtatutam ſi illa eſt excommunicationis ſecundum Ant.in
c.a nobis.1. de ſenten.excõ. pro quo eſt caſus in c.2.de ſenten.excom.
lib.6.imo etiam ſi ſit alia quælibet communiter non ſtatuta eadem ra
tione,vt efficaciter defendimus in ca.2.de conſt.poſt S.Ant.3.p.tit.24.
cap.33.ſub fin.cui conſentit Ang.verb.ignorãtia.§.4.& Syl. verb.igno-
rantia.q.8.& Caiet.1.ſec.q.76.art.3.col.2.quod maxime procedit in fo-
ro conſcientiæ, quo ad quod multos pios quis conſolari poteſt, ma-
xime in materia cenſurarum & irregularitatum.

Eſt tamen quæſtio, quam hoc in loco optaueramus vt definiretur
à ſacroſancto Conc.Trid. quod & optarſit alij in quibus fuerunt Ca-
iet.1.ſec.q.186.art.9.col.4.Henric.de Synod.3.p.ar.1.nu.170 .an omnes
leges iuſtæ humanæ vel quæ ad peccatum mortale obligent?

Pro cuius explicatione dico primum iuxta doctrinam S. Thom.1. 48
2.q.69.art.5.communiter per Theologos, & Canoniſtas approbatam
in c.2.de conſt. non ſolum leges diuinas, ſed etiam humanas iuſtas,
etiam quatenus ſunt humanæ, tam ſæculares quã eccleſiaſticas poſſe
obligare etiam in foro conſcientiæ ad peccatum veniale, imo & ad
mortale per cap. 13. ad Rom. & alia multa quæ nuper adduximus in
comment.c.fraternitas.12.q.2.addẽdo, mutando, & detrahendo mul-
ta iis quæ Caiet.copioſe ſcripſit in duobus lib.de leg.pœn.in quorum
priorib. c.4.late hoc deducit:quod ipſum etiam facere poſſunt ſtatuta
ciuitatum iuxta glo.ſing.cap. quæ in eccleſiarum, de conſt. receptam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad hoc, quamuis illa id mihi non satis dicat, imo & de facto obligant ad mortale illæ leges, & statuta quorum authores intendunt ad mortale obligare iuxta communem, saltem si vt tales recepta sunt quod addo, propter 10. dictum infrà positum.

49 II. Quod nullæ leges quarum latores id non intenderunt, obligant ad mortale. Tum quia nec vllæ diuinæ consultoriæ etiam ad mortale obligant, iuxta S. Augu. c. vlt. 14. q. 1. receptum, & aliquot earum præceptiuarum tantum ad veniale obligant, Caiet. tom. 1. tract. 3. Tum quia vt dixit S. Tho. 2. sec. q. 186. art. 9. ad. 1. receptus à Ioan. & aliis in c. relatum de cler. vel mo. statuta Dominicanorum mouent ad mortale, nec veniale: sed solum ad peccatum exterius; ita eorum authores hanc vim illis tribuere noluerunt. Tum quia alter agentium, non operantur vltra intentionem eorum. l. non omnium. ff. cert. pet. l. in agris. ff. de acq. rer. dom.

III. Quod non obligant ad mortale leges etiã canonicæ quæcunque habent verba præceptiua, vel prohibitiua, sed solũ ordinamus, vel constitutiua, etiam si sint imperatiui modi, qualia sunt illa, facite, dicite, faciant, dicãt. Clem. Exiui. §. & quia de verb. sig. & alia similia quæ ita communem intelligentiam non significant præceptum, nec prohibitionem iuxta S. Tho. communiter recep. in d. art. 9. probatum à Panor. & communi in c. nam, de const. licet Feli. ibi contra sentẽtes, cuius opinio procedat in illis quæ ponuntur in materia quæ de se mortale obligat, quia fundamenta eius ad illa sola extendi videntur. & id sentit glo. recep. in Clem. 1. de restib. verb. (exhortamur.) Quamuis tunc non tam obligat, illa lex quam alia quæ eiusmodi materiam talem fecit. Exẽplum in c. statuimus, de Transact. in quo verbum, statuere, importat præceptum, eo quod ponitur in materia alias præceptа, scilicet transactionis iustæ quæ præcipitur seruari, per c. quamuis de Pact. & l. 1. ff. eod. ratio huius tertij dicti est, quia illa verba videbant significare, quòd quamuis author eiusmodi legis habeat animum actus transgrediendi illam legem sit vitiosus, licet ante illam fuisset indifferens, & consequẽter voluerit obligare ad veniale, quia animum tale est quilibet actus vitiosus: quia tamen non præcipit, nec prohibet, videtur noluisse obligare ad mortale iuxt. singu. declaratum. Caiet. 1. 2. q. 69. art. 4. & d. tra. 25. q. 3.

50 IIII. Quod nullum est verbum latinũ quod solum aliqua in lege positum sufficiẽter significet suo significato originario mentem legislatori fuisse transgressorem obligare ad mortale nec consequẽter ad verba teneatur, debeat, obligetur, nec illa præcipimus, obligamus, veramus, inhibemus, mandamus, prohibemus. Tum quia sunt generalia & tam apta ad inducẽdam obligationem ad culpam venialem, quam ad mortalem arg. c. 1. de despons. imp. & prin. regulæ S. Aug. & eorum quæ habentur. 6. Ethic. de præcepto, quod sit actus prudentiæ. Atque ideo in dubio intelligenda potius de culpa & pœna veniali, quam de mortali: cum leges quæ rectè possunt intelligi de pœna maiori & minori in dubio de minori intelligẽdæ sint. l. interpretatione & l. si prætor. ff. de Pœn. & c. in pœnis, de regu. iur. lib. 6. Tum quia multæ leges 51 etiam diuinæ, & naturales præceptiuæ ad solum veniale obligant, vt probat Caiet. vbi suprà qualis est lex de non mentiendo iocosè, aut officiosè sine damno alterius, qualis item lex de non furãdo minima, de non ridendo immoderate, omnes enim hæ leges sunt præceptiuæ, earum tamen trãsgressio est solum venialis: secundum omnes catholicos. Tum quia S. Tho. agens de præceptis charitatis 2. 2. q. 44. & prudentiæ q. 47. & iustitiæ q. 122. & fortitudinis q. 146. & tẽperantiæ q. 170. ita comprehendit ea quæ obligant ad veniale, sicut quæ ad mortale, quod speciatim tradit Caiet. sec. 2. q. 186. ar. 9. & Cast. tacito eo, lib. 1. de leg. pœn. c. 5. & nos nuper in c. fraternitas. 12. q. 1. Dixi in hoc dicto (de se & suo originario significatu.) Nam de accidentali quem vsus eccle- 52
siasticus & communis interpretatio cõciliorum, Pontificum, & aliorum prælatorum & Doctorum illis tribuit, omnia & singula verba præceptiua, & prohibitiua posita in l. ecclesiastica, significãt in dubio conditorem eius habere animũ obligandi ad mortale, nisi aliud in ea positum contrarium indicet per Clem. exiui. §. cum autem, de verb. sig. quæ habet S. Fr̃aciscum noluisse obligare omnes suos religiosos singuliter ad omnia quæ sua regula continet, eo quod ad aliqua ex regula addidit verbum præcipiens quod ex vi sua ad mortale obligat, & ad aliqua non. Et quamuis responderi posset, esse ibi speciale in hoc verbo præcipio, posito in ore tam magni Sancti, & authoris tam sanctæ & artæ regulæ, & ad subditos tantæ perfectionis, & asperitatis: quamuis ita forte expediret ita respondere quo obligatio multarum legum ecclesiasticarum antiquarum suo pristino statui obligandi reuocaretur, quia tamen illa Clemen. dicit quod ex significatione, & vi verbi præceptiui nascitur eiusmodi obligatio, tutius esse censeo quotquot aliter interpretetur sancta Sedes Apostolica sequi prædictos patres clarissimos & consequenter concedendum est vnum quod est satis dignũ Populo Christiano, quod intentio cuiuslibet legislatoris ecclesiastici veretis in sua lege verbo præceptiuo, aut prohibitiuo est obligare ad mortale, vt tenet communis in d. c. nam, nisi per aliquod aliud verbum, aut signum exprimatur cõtrarium, aut significetur. Et a fortiori si ita dicat artẽ præcipimus, vt in Clem. dudũ, de sepult. in fin. & adhuc à fortiori si ita in virtute sanctæ obediẽtiæ præcipimus Cleff. Clem. si dominum. §. Ideoque de reliq. & vener. aut sub obtestatione iudicij diuini Clemen. 1. de immun. eccles. cum per huiusmodi additiones obligationis incrementum significetur, propter quod iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stius nobis videtur quod doctissimus Medina dicit in Codice de pœnit.tract.de Ieiunio col.25.quam dictum Castr.in d. cap.5. scilicet verbum(oportet)in lege canonica positum,tãtum obligare, quatenus ipsum(debet)aut(obligatur) quia vsus sacrorum canonũ, & ipsorum interpretum ita cõmuniter interpretatur iuxta glos.cap.1.de præscript. lib.6.& Fort.in l.1.ff.de iust.& iur.& à fortiori lex quę cõtinet pœnam præsupponentem peccatum mortale ad hoc obligat, quamuis verba præcipientia,& prohibentia non cõtineat,cum illa magis quam præcipientia, & prohibentia non cõtineat, cum illa magis quam præcipientia, & prohibentia non cõtineat,cum illa magis quam dicta verba animum ad mortale obligandi significet: nam qui vult aliquid,videtur velle aliud sine quo id esse non potest.l.illud.ff.de acquir.hæred.cap. præterea,de offic. deleg. atque ideo ad mortale obligat lex quæ præcipit,aut vetat aliquid sub pœna excommunicationis, maioris,aut simpliciter sub pœna excommunicationis,quia de maioris,aut simpliciter sub pœna excommunicationis,quia de maioris intelligitur cap.penult.de sent.excomm.siue addatur,ipso iure, siue non,Caiet.in d.art.9. quia excommunicatio maior præsupponit peccatum mortale cap.nemo c.nullus 71. q. 3. nisi prærequirat monitionem,iuxta Caiet.in d.art.9.& Castren.vbi supra cap.5. non est tamen idem de pœna suspẽsionis interdicti,aut irregularitatis,quæ aliquando sine culpa adhibetur c.si ciuitas & c.si sententia,de sentent.excom. lib.6.& cap.si quis viduam,cum glos.55.dist.sed sic de æternæ indictionis Dei & SS.Petri,& Pauli aut alia simili quæ solum in statu incolici peccati mortalis locum habet, Et idem dicendum est de lege quæ continet has & alias coniunctim pœnas temporarias.

V. Ex hoc quarto dicto sequitur,quod leges sæculares ad mortale non obligant,eo solo quod verba præceptiua, & prohibitiua contineant.Tum quia nec significatio,& vis eorum originaria nec accidentaria inducta per vsum secularem talem obligationem indicant. Tum manifestum sit Reges & iudices seculares nunquam regulariter interpretatos fuisse ita vt in eiusmodi legibus talis obligatio contineretur quia principaliter pœnas temporarias quas infligere transgressoribus possint & tollere respiciunt. c.factæ.4.dist. & l.1.ff.de Iust.& iur.& non spirituales, quas nec infligere nec tollere possunt, etiam ministerialiter,vt ecclesiastici.c. Ipsi sacerdotes.1.q.1.c. Quem pœnitet de Pœnit.distinct.1.vers.ipsi enim & cap.Quodcunq;.14.q.1. Tum quia eadem ratione neq; etiam leges diuinæ obligationem ad mortale inducunt eo solo quod per verba præceptiua feratur,vt recte notauit Cast. in d. art.5. cum vsus iuris canonici ficut robur diuino non adimit.c.sunt quidã.25.q.2.C lem. Ne Romani de Elect. ita etiam non addit,vt quatenus est diuinum,obliget magis quam ante illum obligaret,arg.c.Cum inferior de Maio.& obed.cap.Inferior.21.dist.atque ideo voluntas Dei an fuerit obligandi nos ad mortale, vel non per suam legem in qua ponitur verbum præcipiens & mandans, colligenda

genda est ex declaratione Propheta rum, Apostolorum, summorum Pontificum, Conciliorum, aut Doctorum sanctorum & sapientum, qui sua authoritate, aut rationibus efficacibus illam eiusmodi esse persuadent ca.secundum 19.distinct.cap.De libellis 20.distin. Clem. ad nostrum de Hæret.cum eis annot. & eorum quæ notat S. Thom. quodlib.6.art.15.

VI. Quod quousque contrarium à sancta Sede apostolica, declaretur, probabilius nobis videtur leges humanas etiam præcipientes (præsertim sæculares quæ pœnam temporariam constituunt) in duobio ad æternam non obligare, quatenus sunt leges eius, qui eam statuere, vt leges humanæ, quæ ad mortale obligarent, paucæ essent. Tum quia si hoc defendi iuste posset,defendi deberet, quia contingat,de Iur.iur.col.17.& Feli.in cap.1.num.18.de sponsa.Caiet. verb. clericus §. verum,& verb.Ieiunium §.quoad quartum,tenuerunt, nullas leges quamuis pœnas temporarias non statuant, quatenus sunt humanæ,ad mortale transgressorem sine contemptu & scandalo obligare. licet nobis oppositum videatur, si constat legem esse iustam, & voluntatem legislatoris fuisse eius simplicem trãsgressorem ad mortale obligare. Tum quia in dubio iudicare debemus legem esse meram pœnalem cap.In pœnis de Reg.iur.lib. 6. & leg. si præses & l. interpretatione.ff.de Pœnitent. Tum quia qui de duobus propositis alterum affirmat, alterum negare videtur l.Cum prætor ff.de Iud.& ca. Dilone de præsumpt. Et ita qui legislator ad pœnam æternam, & temporariam potest obligare,hanc irrogando,illam excludere videtur,vt dixit Marth. Marches. doctor doctissimus notab. 78. Tum quia consuetudo antiqua ita videtur interpretata, præsertim leges sæculares de quarum transgressione non consueuit fieri scrupulus conscientiæ neque à doctis, nec indoctis, neque pœnitentibus, nec confessariis, neque ab aliis cuiusuis conditionis,ordinis vel sexus hominibus, nisi essent per eas etiam lex diuina naturalis,aut reuelata, aut canonica infringeretur. Tum quia gentiles legumlatores de pœna æterna nil curarunt,& pauciſſimi sæculares ex christianis reperientur, qui dicant suam intentionem, quando eas ferunt, aliam pœnam temporariam imponendo, esse ad æternam obligare,ad quam diuina vel naturalis non obligat. Tum quia satis superque probat Castren.lib.1. cap.9.de leg. pœnitent. legem pure pœnalem, hoc est legem, quæ constituit pœnam absque aliqua prohibitione, ad aliquam culpam non obligatenus est talis,vt dixerunt Henr.quodlib.3. quæst.22. & Angel. verb. Inobedientia §. 1.& non est magna differentia realis inter hanc, & illam,quam idem mixtam appellat,quæ prohibet & pœnam decernit, vt sentit Henr. & affirmat Sylvest. verb. Inobedientia. §.fin. qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

profecto non erat dignus tanta reprehensione quanta præfatus de-
fonsus Castren.eum reprehendit, eo quod hanc distinctionem ve-
balem,& puerilem appellasset,quia quamuis sicut efficaciter ille pu-
bat,pœna non semper præsupponat culpam c.1.de Bigam.lib. 6. c.de
Hæretici,de Hæret.eodem lib. & l. Quisquis. §. filij. C.ad legem Ju-
liam Maiestat.Et ideo qui constituit pœnam,non semper ad culpam
obligare velle nec præsupponere obligationem ad illam videtur,
communiter tamen sic vt probauimus in capit.Ita quorundam de In-
dæ.notab.1.per illum textum adiuncto capit.quod olim,eodem titulo
regulariter enim ob culpam statuitur, quamuis interdum ob solam
causam, capit.sine culpa de Reg. iur. lib. 6. & capit. 2. cum gloss. de
Const.& prædicti Henr.August.& Sylu.loquuntur de pœna constituta
ob male commissum, vel male omissum. Et sicut ex hac nostra con-
sideratione colligit Sylvest. vbi supra vtranque legem ad culpam obli
gare,quia cum altera obliget & neutra ab altera in hoc differat,etiam
altera dicetur obligare, ita nos contra colligimus quod cum altera
non obliget,& neutra in hoc ab altera differat, etiam altera non dice-
tur obligare:quæ nostra collectio eo magis est recipienda quam sua
quo mitior est,& magis pœnam minuit arg.d.l.si præses,ff. de Pœn.&
ca.Pœnæ de Pœn.distinct.1. Dixi in hoc sexto dicto(pœnam tempo-
rariam quæ non præsupponit æternam) ad excludendam eam quæ
imponit excommunicationem,aut aliam prædictarum,quas in 4. di-
cto diximus præsupponere culpam mortalem. Dixi etiam (in dubio)
ad excludendas illas in quibus, vtraque pœna exprimitur, & eas, de
quarum authoris intentione constat, eum ad vtranque obligare vo-
luisse per aliam aliquam legē,aut consuetudinem, aut per alium mo-
dum legitimum. Dixi(quatenus, sunt leges eius qui solam tempora-
riam posuit)quia si sunt etiam leges aliorum qui ad mortale obligare
voluerunt, ad illud obligabunt quatenus sunt tales, per quod respon-
detur ad ca.Perpetuo & ca.Commissa,de Elect. lib.6.quæ pro frugi-
laribus citantur ad probādum oppositum prædictorum,scilicet,quod
illa exprimunt vtranque pœnam, & quod loquuntur de legibus pe-
nalibus,quæ pœnam temporariam imponunt ei,qui per transgressio-
nem aliarum,æternam incurrit,vt pridem post Dec.in ca. Nam,in 1.
lectura de Const. respondimus in d.ca. Perpetuo, non enim inten-
dimus dicere, vnam legem quæ pœnam temporariam imponit, vo-
lere æternam per aliam statutam præsertim quando sunt diuersorum
Legumlatorum.

53 VII. Quod sextum dictum præcedens locum habet etiam in le-
gibus quæ statuūt pœnam amissionis magnorum bonorum,& etiam
famæ,& alicuius membri,& vitæ: quia eadem ratio in istis quæ in il-
lis militat. Non obstat,quod aliqui dicūt,eum qui periculum magnæ

iacturæ bonorum,aut famæ subit,mortaliter peccare,id enim non est
verum,vt diximus in Rep.ca.Inter verba 11.q.3.nu.563.& 880.cum non
adest alia circunstantia,quæ mortale faciat.Nec obstat,quod saltem
est mortale se periculo probabili amissionis vitæ,aut membri obiice-
re,& qui contra hanc legem facit,hnic periculo se obiicit, quia aliud
est dicere aliquem peccare eo quod temere se tali periculo obiicit
quod est quintum Decalogi præceptum violare: & aliud dicere, eum
peccare eo quod facit contra legem, quæ talem pœnam statuit, nam
tanta cautione quis hanc legem violare potest,vt in probabile pœnæ
ob eā constitutæ periculum non incurrat. Nec obstat dicere,quod ex
hoc sequeretur,legem,quæ talem pœnam statueret, iniustam fore eo 54
quod adeo magnam statuit ob actum,qui non est peccatum mortale.
Tum quia ad legis iustitiam satis est,vt præsumatur mortale in foro
exteriori, quamuis tale non sit in interiori. Et legislator præsumere
potest, imo re vera præsumit, eum, qui sine iusta causa legem suam
iustam violat, per cōtemptum legis, aut ipsius authoris violare iuxta
gl.quæ ita intellecta est vera c.Metropolitanum 2 q.7. & concordat
cum illo.Quod certum est peccatum mortale esse per gl.sing.c.quis
autem 10.distin.arg.à fortiori. Tum quia non esset iniusta lex in qua
cum labor exprimeretur,nolle,vt illa sui transgressorem ad mortale sine
dicto contemptu,& scandalo obliget.sed velle,vt qui sine iusta causa
eam transgredietur,præsumatur per contemptum id facere, & ob id
pœnam illam incurrere per dicta Thom.& Caiet.2.sec.q.186. art.9.&
nostrorum in c.relatum,ne cler.vel mon.& consequenter etiam iusta
erit lex quæ tacite hoc contineret, quod hoc nostrum septimum di-
cum intendit,cum solum intendat quod legislator,qui talem pœnam
temporariam ob contemptum præsumptum exprimit, videtur tacite
æternam excludere ab eo,qui sine contemptu eam violat,quod etiam
satis aperte sensit Ioan.Imol.in c.cum contingat col.17.de iur.iur.res-
pondens ad multa argumenta quæ aptius per hoc quam per eius res-
pōsiones solui possunt. Per quod etiam soluuntur argumenta, quæ
pro contraria parte, maiore verborum apparatu, quam neruorum ro-
bore adduxit vbi sup.Castr.vt olim explicuimus in Rub. de pœnit.&
super in Vibe in d.ca.fraternitas. Ad hæc facit, quod aliquot exerci-
tuum ductores nostra ætate laudati sunt eo quod ob minima furta
quæ de se non erant mortalia, aliquot milites ad disciplinam milita-
rem conferendam,morte affecerint.

VIII. Quod seruandum est id quod antiqua consuetudo decla-
rauit de intentione legum humanarum, quousque à Sede Apostolica
aliter declaratur,quia est optima earum interpres.l.minime.ff.de leg.
& cap.cum dilectus de const.Et credimus quod consuetudo commu-
nis non solum plebeiorum & indoctorum,sed etiam nobilium & do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctorum habet non reputari peccata mortalia in foro interiori trans-
gressiones legum pure humanarum aliquam pœnam temporariam
continentium in foro exteriori, nisi sint tales, quæ præsupponant pec-
catum mortale, vel transgressiones aliarum legum diuinarum natu-
ralium, aut supernaturalium. Nec transgressiones aliarum legũ pœ-
cipientium nõn pœnalium factas per ignorantiam, non crãssam, nec
affectatam, aut optatam, sed per incuriam, aut obliuionẽ leuis culpæ,
aut cum causa probabili vera, aut pro tali habita bona fide sine dolo,
aut credendo intentionem legislatoris, non fuisse, ita obligare in tali
casu, quod iuri consonare videtur iuxta mentem S. Th. in 4. dist. 15. q. 3.
& 2.2.q.147.art.3.ad 2. Collect. in c.1.de const. Car. in c.fin. de obser. in
iun. & Caiet. 2.sec.q. 147.ar.3. nec videtur contra mentem Arch. in ca.
vtinam. 76. dist. nec Pan. in Rub. de obseru. ieiun. col. final. & aliorum a
Feli. relatorum in c.1.de const. si bene ponderentur, quin per hoc con-
nes fortasse conciliari possunt.

60 IX. Quod ex prædictis elicieda est determinatio plurimarum &
perplexarum quæstionum quas passim interrogantur docti ab iis qui
important in Regna, vel Vrbes vel exportant ab eis prohibita inferri
vel extrahi, vel permissa, non soluto vectigali & portorio quæ Hispa-
ni Alcauala, & Sisa, Itali, & Galli, Gabella, vel dogana & datio vocant.
Qui item piscantur in fluminibus vetitis, aut montes, aut prata pro-
hibita depascunt, aut cædũt ligna in Syluis eis vetitis: & de aliis rebus
similibus, qui solam legem humanam ecclesiasticam, vel secularem
61 pœnalem, vel non pœnalem violant. Per quæ respondetur ad primum
hic noue quæsitum, quod præsupposita opinione, quod non peccet
importans aut exportans vetita, peccat tamen volendo ea defendere
vi & armis, ne custodes ei auferant illa, quia qui resistit iuste aggre-
dienti, peccat, iuxta doctrinam Bart. receptam in l. vt vim. ff. de iust. &
iur. Dixi (vi vel armis) quia secus, si fuga, vel blandis verbis, aut alia
modo licito id faceret. Ad secũdum autem quod Prælatus imponens
aliquam pœnam temporariam paruam ipso iure incurrẽdam faciens
aliquid, præsumatur excludere spiritualem per dictum 6. etiam si ha-
beret, ne confessarius absolueret eum, nisi præuia solutione: quia ille
iussus potest operari effectus alios ab isto, & sic non erit inanitas, arg.
l. si quando. C. de inoff. test. imo etiam potest absolui authoritate hu-
62 larum Papæ ante solutionem, arg. glo. fing. adiuncto tex. Clem. 2. verb.
officij, de Hæret. Ad tertium demum, quod vidua realiter fornicata,
non potest sana cõscientia retinere bona relicta sibi à marito ea con-
ditione, vt caste viueret, per supradicta. Dixi (realiter) quia secus, si tan-
tum mente, verbo, vel alio actu citra copulam lasciuo: quia non vide-
tur hoc intendisse testator, cuius voluntas est primum attendenda. l.
in conditionibus. ff. de cond. & demon.

X. Quod

sicut lex in nihilo recepta ad nihilum obligat, vt paulo
ante dictum est numero 40. ita lex in vna sola parte recepta argum. l.
quæ de tota. ff. de rei ven. quo fit vt aliquot leges obligent quoad suã
dispositionem principalem, & non quoad pœnam, quia quoad illam
sunt receptæ, & non quoad hanc, & aliquot quoad vnam partem
pœnæ & non quoad aliam. Exemplum de extrauag. 2. de reb. eccles.
quam diffinitiue pronunciauimus olim Salmanticæ in illius diœcesi
receptam esse quoad suam dispositionem & pœnam intrinsecam an-
nuentionis locationis factæ vltra triennium, non autem quoad ex-
trinsecam excommunicationis, & consequenter fieri posset quod ali-
qua lex humana etiam ecclesiastica ligaret quoad pœnã exteriorem
sine, & non quoad interiorem, licet eius lator vtranque imponere intẽdis-
set, & quoad hanc non esset recepta, & quoad illam sic sicut & quæli-
bet fundata in præsumptione, ligat in foro exteriori, & non interiori
quoties veritas præsumptioni est contraria iuxta c. Is qui & ca. tua de
fforo. Equidem optarem multas leges pure humanas siue pœnales,
siue pœnales esse hoc modo, vel alio consuetudinis vel declara-
tionis saltem mentalis earum latorum quoad pœnas spirituales, &
forum conscientiæ derogatas, quin etiam cuperem, vt omnes legisla-
tores in condendis legibus imitarentur authores instituti Illustrissi-
mi ordinis Prædicatorum, quos alij multi clarissimi ordines imitati
sunt, quatenus earum authores ad nullam pœnam etiam minimam
animæ inferiorem, & ad grauem corporis subditos obligant, modo
etiam imitarentur eorundem in puniendis eis seueritatem & diligen
tiam in foro exteriori pœna corporali, vel alia.

Porro ad primum hic noue quæsitum, respondeo, quod Collega, 63
vel municeps transgrediens statutum imponens pœnam exclusionis
a Collegio, vel municipio, ipso iure, non tenetur in foro conscientiæ
relinquere Collegium, vel municipium, antequam iubeatur id facere,
per prædicta. Ad secundum, quod pœnam commissi iuste capere po- 64
test in cuius fauorem committitur, si iuste fuit imposita ca. potuit,
de loca. l. 1. & 2. C. de iur. Emph. secus, si iniuste, qualia sunt, quæ in
impositione censuum super immobilibus imponuntur, sub pœna com-
missi, siue rei super qua imponitur in casum non solutionis per bien-
nium dilatæ, quod iniuste solebat olim poni, & nunc per multa quæ
non oportet afferre, quia fœ. re. Pius V. id & aliquot alia, quæ in eius-
modi contractibus fiebant prohibuit per extrauag. supra ca. 17. n. 234.
transcriptam. Ad tertium, quod non tenetur quis in foro conscientiæ
manifestare rem in commissum cecidisse arg. prædictorum. Ad quar- 65
tum, quod vere donans emphyteusim, non tenetur soluere in foro
conscientiæ laudemium. Imo nec in foro exteriori, per allata late à
Lef. in l. 2. C. de iur. Emph. vendens autem videtur teneri ad soluẽdum

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud in vtroque foro, quippe quod videtur esse pars pretij, ob quod emphyteusis fuit minori pretio concessa, quod non videtur tam pœna, quam interesse, quod in vtroque foro debetur, per l.3.ff.de eo quod cer. Io.& l.1.C.de sent. quæ pro eo quod int.prof. & gloss. c. constitus, de vsur.

66 XXIII. Qui iussus à iudice soluere notabilem pœnam ob legem violatam non soluit secundum S.Thom.2. sec. quæst.62. art.3. tenetur (Dixi(iussus à iudice)quia non soluendo priusquam iubeatur non peccat iuxta glo.sing.in c.fraternitas 12.quæst.2. arg.c.sine.5.in hoc tq. & Commu. in c.1.de const. etiam si pœna ipso iure & ipso facto incurratur,iuxta communem recentiorum,quod tenaunt tenere Felin. c.audiuimus de Sym.sensit Anch.in c. fœlicis col.3.de pœn. lib.6. alleg. Sylvest.verb.pœna quæst.25.& verb.Hæresis quæst.8. Mai.in p. dict. stinct.25.quæst.3.in fin.Caiet.in d.quæst.art.1.in fin.Tabien.verb.excommunicatio.5.casu 2. §.1. quam semper sequuti sumus, & etiam probauimus olim copiosè in Rub.de pœnit.& nuper in c.fraternitas, verum esse:quando pœna est talis,quæ aliquam executionem requirit: qualis est amissionis bonorum ob hæresim, aut proditionem c. cum dicundum, de Hæret.lib.6.& l.quisquis C. ad leg.Iul. Maiest. qualis est de solu nda tali vel tali summa, & regulariter alia quæuis. Tum quia regulariter lex humana sæcularis pœnalis ad pœnam peccati mortis lis non obligat, vt dictum est supra proxime & c.17. num.102. Et quia lege gratiæ omnis lex pœnalis continens pœnam temporariam determinatam,est pure humana quoad illam,quamuis sit quoad alia diuina, aut naturalis. Tum quia non est credendum, legislatorem, qui præ oculis semper æquitatem habere debet.l. quod si Ephesi. ff. quod cer.loc. velle facere partem ipsam contra se executricem arg.l. minor graue C.de test. & l.Humanitatis C. de excus tut. præsertim quando pœna est grauis corpori,honori, aut fortunis. Tū quia Clem.2.verb. officij, de Hæret. adiuncta eius glos.quam didicimus ex solo Fabio Aretino in l.4.§.Cato.ff.de Verb.oblig.cuius nemo ex tot commentatibus meminerat, probat transgressorem legis non solum à peccato sed etiam ab excommunicatione ob illud incursa absolui posse ante
67 solutionem pœnæ ob eam debitæ.Tum quia consuetudo quæ est optima legis humanæ interpres c.cum dilectus, de const.id habet. Tum (regulariter)quia id fallit in pœna excommunicationis,suspensionis, interdicti, irregularitatis, amissionis beneficij ipso facto, & aliorum similium quæ executionem iudicis non requirunt, considerata mente saltem tacita legislatoris,qui voluit vt pars ipsa contra se foret executrix. Quod quamuis in aliquibus pœnis spiritualibus, & aliis pœnis temporariis iuste velle possit, in aliis tamen grauibus, vt credendum non posset,quia præberet magnam subditis peccandi occasionem,cum naturaliter

naturaliter recusant fieri pœnarum contra se ipsos impositarum executores,contra c.ex parte,de const.& l.conuenire.ff.de pact.dot.vt sentit Anch.in cap.possessor,num.21.de regul.iur.lib.6.vt vbi supra respondendo ad fundamenta Castren.in lib.1.de leg.pœn. & communis notatorum in d.c.1.de const. quorum opinio locum habet in pœna imposita à testatore iuxta glo.in c. Raynaldus à Panor. & communi ibi recept.de testam. non eo solo quod ipso iure & facto incurritur, sed quia potius est legatum conditionale, quam pœna iuxta Caietan. in summa verb.pœnam, & ante ipsum Panor.vbi supra sensit. Est etiam eidem locus in pœna conuentionali quam partes in suis contractibus adhibent,secundum Felin.in c.1.de const.nu.43. & Dec.ibibem nu.2. quorum opinio quamuis hactenus placuerit, nunc tamen plurimum displiceat.Tum quia Anchar.in d.cap.possessor, cuius illos ad id author citat mouit,non id affirmat.Tum quia nemo quamlibet iustus, & religiosus eam nisi coactus soluit. Tum quia cum in omnibus fere instrumentis contractuum apponantur pœnæ,& frequentissime incurrantur,maxima mundi pars ad magnam restitutionem teneretur, dumque confessariis esset,negare absolutionem iis, qui restituendi sit animi propositum non haberent, quales essent fere omnes qui hu-
68 iusmodi pœnas incurrissent. Tum quia viros honestos dedecet pœnam accipere, nisi quādo ob interesse accipitur c.suam de pœnit.& c. fraternitas 12.quæst.2.quamuis de rigore iuris exigi possit.Tum quia videtur non esse partibus eiusmodi pœnas in suis contractibus conferentibus intentio, vt qui eas incurrerit solutionem earum vltro offerat, vt solutionem debiti principalis offerre debet, sed vt per eas ad obseruationem contractuum cogantur, vt per pœnas ad legum obseruationem.Tum denique quod non solum communiter tam boquam mali ita concipiunt,sed etiam consuetudo ita interpretatur. Quare limitanda est eorum opinio, vt procedat in illis pœnis quæ in satisfactionem interesse debentur, iuxta Anchar.recept. in cap.peccatum, de regul.iur.lib.6.num.10.hæc enim pœna licet sit pœna ex parte solentis, non tamen est ex parte recipientis secundum omnes, & hoc sentit glos. recept. quæ vltima est d. cap. peccatum, itaque qui eam incurrit,ad eius solutionem in conscientia tenetur, aut saltem ad tantam eius partem, quantum est verum interesse eius cui debetur, iuxta late tradita per textum,glo. & doctores in l.1. C. de senten. quæ pro eo quod inter.prof.

De Auaritia,secundo vitio capitali.

Auaritia quid,& quæ contraria est iustitiæ,& charitati,de ſc mortali.num. 69.& 72.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Liberalitas quid, & est media inter auaritiã & prodigalitatem.nu.69.& 70
Prodigalitas quid, & quæ contraria est iustitiæ, de se mortalis num.70.
Pecunia dicitur numerata & quicquid ea est æstimabile num.71.
Iniustitia omnis genere suo mortalis num.72.
Auaritia in retinendo superflua sine alterius iniuria, quando mortalis nu.73.
Beneficiarius superflua retinens, vel profanis impendens, peccat mortaliter num.74.
Auaritia dicitur capitale vitium, quia has septem habet filias.num.75.
Duritia cordis qua mortalis, & vt confitenda.num.76.
Prudentia vera & carnis, seu mundi quid, & quo differant.num.77.
Astutia quid, & quod duobus ministris vtitur.num.77.
Dolus & fraus quid, & sunt genus & species num.77.
Pretium rerum iustum quid, & est triplex, planè rigorosum, & medium. num. 78. & 79.
Merx penes vnum cur pluris valet, quam penes alium num.79.
Valor rei iustus est quo præsenti pecunia vendi potest.num 80.
Pretium non augetur periculo recipiendi rem creditam num.81.
Pretium etiam lanarum & merciũm nauticarum non auget, nec minuit dilata solutio num 82.
Pretium auget vtilitas venditoris, sed nõ vtilitas vel necessitas emptoris n.83.
Pretium minuit copia venditorum, & pietas emptoris eos iuuare volentis n.84
Pretij maioris vel minoris dimidio gratia peccatur, sed vix agi potest num.85.
Pretium diminuit pactum de retrouendendo, etiam quo ad hoc num.86.
Pretio minore iusto emere velle, quando non est peccatum.num.87.
Pretium quando taxandum, & taxatum vt seruandum num 88.
Emens vel vendens aliud pro alio, vel vtilius pretiosiore, vt peccat.num.86.
Vendens arma iniuste bellaturo, vel alia nociua, vt peccat.num.90.
Emens triticum vel vinum tempore messis vel vindemiæ, vt excusetur.num.91.
Emens vel vendens monopolio, vel solus priuilegio, vt peccat num 92.
Vendens vetita Infidelibus vt peccat, & est excommunicatus num 93.
Pecuniæ publicæ Custos, vel Arcarius, ea emendo & vtendo vt peccat. n.94.
Hominis liberi empti oregulariter illicita.num 95.
Emptio liberi hominis alioqui periuri illicita num.96.
Emptio Aethiopum liberorum pro seruis vsitata peccatum est num. 96.
Præceptum vendens pluris quam sit mandatum, quando illud restituet. num. 97.& 98.

69 XXIIII. Peccat mortaliter, qui deliberate & inordinate appetit quærere vel retinere pecuniam in damnum notabile alterius c. peccatum 14.q.5.adiuncto c.sæpe de rest.spol.

Pro cuius intellectu notandum primo, quod liberalitas est vna virtutum attributarum iustitiæ quæ dicitur pars eius potentialis, de qua Thom.

Thom.2.sec. q.117. quæ ex eius mente & Arist. 4. Eth. definiri potest esse virtus inclinans ad appetitum dandi ordinate pecuniam. Datur autem ordinate cum datur quid, cui, quando, vbi, quomodo, & propter quod oportet.

II. Quod quia quælibet virtus consistit in medio duorum vitiorum extremorum, quorum alterum opponitur ei per defectum, alterum per excessum, vt dictum est supra eod.c.num.1. Ita liberalitas consistit inter vitium auaritiæ, quod opponitur ei per defectum appetitus dandi, & vitium prodigalitatis, quod opponitur eidem per excessum appetitus dandi. Et consequenter auaritia definitur, esse vitium inclinans ad inordinatum appetitum pecuniæ ex mente eiusdem Thom. quæst.arti.1. & quod prodigalitas est vitium inclinans ad appetitum inordinatum effusionis pecuniæ, de qua Thom.ibidem q. 119. Ille vero appetitus quærendi, vel infundendi pecuniam, dicitur inordinatus, cui deest aliqua prædictarum circunstantiarum.

III. Quod quia prædicta inordinatio potest contingere in damnum alterius, & sine illo, fit, vt auaritia quæ habetur sine damno alterius, opponatur tantum liberalitati, & de se sit venialis tantum, & quæ fit cum alterius damno opponatur etiam iustitiæ, & de se sit mortalis. Et eadem ratione prodigalitas quæ fit sine damno alterius, opponatur tantum liberalitati, & de se sit venialis tantum. Prodigalitas vero quæ fit in damnum alterius, opponatur etiam iustitiæ, & de se sit mortalis secundum mentem Thom. recep. in prædictis duabus quæst. 70

IIII. Quod per pecuniam intelligimus hic, pecuniam numeratam, & quicquid est ea æstimabile iuxta c.totum 1. q.3. & consequenter quod appetitus dandi vel retinendi pecuniam per se nec est bonus nec malus, sed indifferens, ita quod recte ordinatus est bonus, & male ordinatus est malus, vt supra eod.c.num.9. diximus de appetitu gloriæ, honoris, & famæ. Ex quibus colligitur, quod in prædicto modo peccandi, dictum est (deliberate) quia indeliberatus appetitus ad damnum est venialis iuxta supra dicta c.11.num.4. & (inordinate) quia inordinate appetere est virtus. Et (pecuniam) quia appetitus aliarum rerum non est vere auaritia. Et (in damnum alterius notabile) quia secundum illo solum est veniale, per dicta. 71

XXV. Qui inordinate retinet, aut prodigit pecuniam in alterius damnum, quia horum prius est actus auaritiæ, non solum qua parte opponitur liberalitati, sed etiam qua opponitur iustitiæ, & posterius est etiam actus prodigalitatis vtrique contrariæ, & constat omnem iniustitiam suo genere esse mortalem, vt docet Thom. recept. 2. sec.q.19.art.4. Idem de eo qui probabilis mortis corporalis, aut spiritualis periculo propter appetitum pecuniæ quærendæ vel effundendæ 72

Universidad de Deusto
Biblioteca

se obiicit, secundum mentem vtriusque Tho. in d.q.118. art. 4. ad 3. & 119.artic.3.

73 XXVI. Qui pecuniam superfluam, hoc est maiorem quam necessitas se decenter sustentandi requirit, cupiditate inordinata detinendi se illa, indies eam augendo, & non subueniendo pauperibus, secundum Caiet.in d.q.118.art.4. sub fin. quod est certum, si id faciat negando opem extreme egenti, vel transgrediendo aliquam aliam legem ad mortale obligantem, per supradicta, & etiam secundum eum si id faciat ad solum se delectandum eius possessione non eroganda pauperibus occurrentibus, quia transgreditur legē qua diues tenetur superflua illis erogare, licet enim nullis eorum singulis teneatur illa erogare, tenetur tamen erogare aliquibus quos elegerit c. sicut hi 47. dist. cum concord. adeo quidē, vt ad id cogi posset, secūdum glo. communiter receptam & putatam sing. in d. c. sicut hi, quæ tamen habet duas similes. Ampliatio autem hæc non videtur tenenda. Tum quia æquiparat laicos beneficiariis quo ad necessitatem faciendi eleemosynam, contra Tho. & communem, vt infra insinuabitur, Tum quia videtur noua & nullibi gētium recepta. Tum quia consequeretur eam, quod quolibet tempore etiam affluentiæ, posset Iudex cogere laicos diuites ad dandum superflua pauperibus, quod videtur durum, & contra præfatas gloss. quæ significant id solum fieri posse tempore grandis necessitatis, in quo solo posset procedere hæc opinio. Dixi (inordinata) quia coaceruare ad prouidendum futuræ necessitati suæ, vel filiorum, maxime filiorum collocandorum matrimonio, vel munere alicuius, aut gradu honestandorum, vel Reip. cuius est Princeps ab inimicis defendendæ, non est actus vitiosus, sed prudentiæ, imo nec fit ad faciat ad augendum suum statum, & se in altiorem ordinem promouendum, quo altioribus virtutibus seruiat Deo & Reip. iuxta sapientiam, quo altioribus virtutibus seruiat Deo immediate vel mediate acceptam ex mente Caiet. vbi sup. art. 1. alioquin nullus plebeius iuste suum statum mutare posset, aut nobilis suum augere, quod est absurdum, & ideo non dicendum l. nam quod absurdum. ff. de oper. lib. nec ob id dicetur habere tale superfluum quod de præcepto pauperibus teneatur erogare, iuxta dicenda c. seq.

74 XXVII. Qui beneficiarius ecclesiasticus nō erogat superflua quæsita ex reditibus ecclesiasticis pauperibus vel piis operibus, siue id faciat auare retinendo, siue prodige impendendo, iuxta mentem Tho. quodlib. 6. ar. 12. quia vt recte insinuat Caiet. 2. sec. q. 118. ar. 4. est contra iustitiæ, non solum legum canonicarum, sed etiam naturalium, quod nos latius olim probauimus in c. 1. & c. cum secundum, de Preb. & nuper latissime in Apologia lib. de Red. q. 1. Monit. 27. & 28.

De filiabus

De filiabus Auaritiæ.

Porro, Auaritia est vitium capitale siue Cardinale iuxta S. Gregor. lib. 31. Moral. & S. Tho. 2. sec. q. 118. art. 7. quia est fons septem aliorum vitiorum quæ suapte natura tendunt in finem, quem auaritia prætendit. Primum est duritiæ cordis, quod est vitium à compassione pauperum auertens, & sæpe ad nimis seruandam pecuniā tendit. II. Inquietudinis mētis, quod est vitium animum ab ordinata quiete auertens, & frequenter nascitur ex nimio acquirendi studio. III. Violentiæ, quod est vitium ad vim inferendam inclinans, & frequenter in eundem finem tendit. IIII. Fallaciæ, quod inclinat ad decipiendum verbis, & sæpe in eundem finem. V. Periurij, quod est vitium inclinans ad decipiendum verbis iuratis, quod in eundem finem sæpe fit. VI. Fraudis, quod est vitium inclinans ad decipiendum factis quoad res, quod frequenter fit in eundem finem. VII. Proditionis, quod est vitium inclinans ad decipiendum factis quoad personas iuxta S. Tho. 2. sec. q. 118. art. 8. Et quia suprà actum est de periurio in secundo præcepto in c. 12. de Proditione in 15. de Violentia, in 17. de Fallacia, in 18. de reliquis tribus hic agemus. 75

XXVIII. Peccat, qui duritia cordis non subuenit pauperi quoties tenetur de præcepto obligante ad mortale, quod quando contingat dicitur in cap. sequ. Aut inquietudine mentis non implet, aut transgreditur præceptum aliquod ad mortale obligans, alias enim hæc venialia tantum sunt. Imo & quia hæc fere nunquam sunt mortalia, nisi coniungantur aliis actibus mortalibus, non sunt necessario confitenda, quia satis est confiteri illa mortalia quæ per prædictam duritiam & inquietudinē admittuntur, vt recte admonuit Caietanus. 76

De fraude circa emptionem & venditionem.

XXIX. Qui per astutiam, dolum, vel fraudem contrahendo, vel quasi contrahendo, vel distrahendo afficit alium damno notabili per commutationem rei minoris valoris, vel pretij minoris pro alia maioris, vel pretio maiori, quia id est contra septimum præceptum, & contra illud ad Thes. c. 4. ne quis supergrediatur neque circumueniat in negotio, fratrem suum. c. 1. de empt. 77

Pro cuius declaratione notādum primo quod prudentiæ veræ duo vitia sunt contraria per similitudinem, prudentia carnis vel mundi, & astutia in malam partem accepta. Nam vera prudentia est virtus quæ inclinat ad quærendum vera bona per vere bona media, iuxta Arist. 4. Eth. & D. Thom. 2. sec. qu. 57. art. 2. Prudentia vero carnis vel mundi

Universidad de Deusto
Biblioteca

est vitium inclinans ad quærẽdum bonum apparens, & non existens per bona vel mala media. Astutia vero est vitium inclinans ad quærendum vera bona per media mala iuxta eundem recept. 2 sec. quæst. art. 1. 2. & 3. Cuius astutiæ ministri sunt duo, Dolus qui est circunuentio mala ad decipiendum adhibita. l. 1. ff. de dol. & comprehendit tam eam quæ fit verbo tantum, quam quæ facto tantum, vel vtroq; modo. Fraus autem quæ tantum facto fit, ita quod fraus est species dolo quod eleganter insinuat Iur. Cons. in l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. de pact. dicens fraudẽ inesse dolo, quod solerter exponit Accurs. de illa inhæsione qua species inest generi, & clarius Tho. vbi sup.

78 Secundo quod pretium iustum rei (cuius notitia maxime necessaria est plurimis vtriusque iuris, & aliquot Theologiæ locis intelligendis) est pretium pecuniarium quo communiter æstimatur res valere tunc, attenta illius intrinseca bonitate & vendentis vtilitate, loco, tempore, & copia, vel defectu rerum illius generis, & emptorum, & venditorum earum, & modo vendendi eam, staturum à Gubernatore loci, vel domino rei. Dixi (pretium) pro genere, & (pecuniarium) ad excludendum pretium affectionis, de quo. l. si in emptione. ff. de minor. Dixi (communiter) ad excludendum pretium quo vnus, vel alter rem æstimat. l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. Dixi (tunc) quia præsens tantum æstimatio & quam haberet vendita præsenti pecunia, est attendenda. l. in lege Falcidia. §. fin. ff. ad l. Falcid. Dixi (attenta bonitate intrinseca) quia ob eam vna res pluris valet quam altera eiusdem speciei, & quæ vtilitatis. l. vbi autem non apparet. ff. de verb. Dixi (vtilitate vendentis) quia venditor tanto pluris vendere potest rem aliquam vnius generis, quam alij similes quanto vtilior est illa ei quam aliæ illis, secundum Thom. 2. secun. quæst. 77. artic. 1. & Scotum in 4. distinct. 15. communiter receptos, secundum quos vtilitas emptori prouentura, vel necessitas habendi eam, nil pretium auget. Dixi (loco) quia eadem res pluris valet in vno loco, quam alio. l. 1. & toto titu. ff. de eo quod certo loco. Dixi (tempore) eadem ratione. l. vinum. ff. de reb. cred. Dixi (copia vel defectu) quia hic auget, illa minuit, secundum omnes. Dixi (emptorum, vel venditorum) quia copia horum minuit, & defectus auget, & contra, copia illorum auget, & defectus minuit etiam secundum omnes. Dixi (modo vendendi) quia minoris valet merx quam rogatur emptor, quam, quum rogatur venditor iuxta illud vulgatum, Vltroneæ merces vilescunt; quo fit vt idem pannus, & idem liber maioris valeant in taberna mercatoris, quam in manu proxenetæ quærentis emptorem, & longe minoris valeant spolia quæ victor exercitus vendit statim à direptis hostium castris, quam alia eiusdem generis quæ etiam à Proxenetis deferuntur vendenda in vrbibus pa-

 Dixi (à Gubernatore) quia illius est illud statuere, l. 1. §. cura

carnis. ff. de offic. Præf. Vrb. Dixi (à Domino) quia deficiente æstimatione communi, & Gubernatoris, potest ipse dominus illud statuere, consideratis industria, impensa, labore, quem illis deportandis de vno, ad alium locum suscepit, & periculo, quod transferendis mercibus, subit; sollicitudine item, & impensa illas conseruandi, Gabr. in 4. dist. 15. quæst. 10.

III. Quod vt cum primis dixit Scotus in 4. dist. 15. qu. 2. pretium 79
iustum non consistit in indiuisibili, imo habet latitudinem cuius extremum inferius, appellatur pium, & superius rigorosum, & quod inter illa duo interiacet, medium, vel moderatum, verbi gratia, vnius vlnæ panni iustum pretium dicentur decem Iulij, vno plus, vel minus ita quod vndecim erunt rigorosum, nouem, pium, & decem & quodlibet aliud interiacens, medium, vel moderatum. Ex quibus infertur primo, non solum pretium alicuius, rei iustum esse illud, quo communiter in aliqua regione vẽditur, sed etiam illud quo in hoc loco, tempore, & modo vendendi, communiter haberi potest. II. Quod non est peccatum expectare tempus, locum, & casum, in quo res vilius venalitur, vt aliqui expectant fines Nundinarum in quibus vt plurimum ob copiam venditorum, & defectum emptorum, merces minoris valent, & alij auctiones publicas bonorum viuorum, vel defunctorum, & alij delationes mercium proxenetarũ, nam necessitas vendiendi, non facit emptionem iniustam, vt probat Caiet. in d. artic. 1. & in summa ver. emere.

IIII. Sequitur dictum illud commune, tanti valere rem, quanti 80
vendi potest. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebell. l. quærebatur. ff. ad l. Falcid. l. si quis vxori. §. vlt. ff. de furt. intelligendũ esse de pretio, quo vendi potest in illo loco, tempore, & modo cõmuni vendendi, venditoris præsente pecunia argu. l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. iuxta Alex. ibi, modo §. 2. per l. 1. C. de Monopol. in quibus est astutia illa depromendi in foro res multa venalia, quo pretium decrescat, & emendi deprompta, quo pretium augeatur.

V. Quod hæc possunt videri facere pro Medin. in C. de rebus rest. 81
§. 39. quod res carius vendi potest credito, quam præsenti pecunia, & vilius emi ea anticipata, quia modus vendẽdi, videtur augere, vel minuere pretium, propter periculum, quod contingere potest, eo quod debitor fieri potest inops, & impotens ad soluẽdum pretium, vel tradendam mercem, vel ingratus, & malignus, qui nolit id facere: Cuius sententiam neruose confutat Sotus lib. 6. q. 4. art. 1. de iust. & iur. & nerue rationibus confutari potest eo quod est noua & cõtra omnes alios Theologos & Canonistas: & quod Ecclesia declarauit id esse illicitum, per c. cum tale, de vsur. per quod soluuntur omnia eius argumenta, cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex illo inferatur Ecclesiam Catholicã determinare pericula illa non esse magis considerabilia ad augendum pretium, quam ad aliquid dandum vltræ sortem mutuanti, & lege ipsa naturali & diuina prohiberi vsuras, concluditur, illa non esse in mutuo ad augendum pretium considerabilia.

81 VI. Quod etiam hæc eadem faciunt pro Soto, cuius tamen non est tenenda opinio, quatenus habet licitam esse emptionem lanarum anticipata solutione minoris iusto pretio, modo illa fiat ante annum, & quod mercator deferẽs per mare magnam mercium quantitatem, potest credito vendere maioris iusto pretio, quo vẽderet pecunia præsenti. Tum quia noua est, & rationes eius infirmæ, & æque fere concludentes opinionem Med. quã reprobat, ac suam. Tum quia est qui suspicetur, quòd sicut impelli potuit Med. Burg. ad persuadẽdum, sibi opinionẽ prædictã affectu quo erat in cognatos suos maximos mercatores Burgẽses, ita potuerit mouere Sotum Segobien. affectus quo erat in pastores, & pannificos, quorum maxima copia est Segobiæ, & in eius territorio, vbi hæc consuetudo apud aliquos inoleuit, quæ tamen non potest plus valere, nec excusare, quam cõsuetudo exercendi vsuras, quum ratificata sint ab Ecclesia mutuatio cum pacto vel sine principali quærendi aliquid vltra sortem, & venditio pluris iusto ob dilatam solutionem, & minoris ob anticipatã. Tum quia iustius putat concedere mercatoribus aliarum mercium facultatem cariùs vendendi propter verum interesse lucri cessantis, quam tamen eis negat, quam mercatoribus lanarum & mercium nauticarum propter respectus quos tangit, nam quicquid ille dicat, certum est mihi cum communi licere in foro conscientiæ mercatori cariùs vendere propter verum interesse lucri cessantis, monito emptore, quod vere coram Deo cessat lucrari propter dilatam solutionẽ, tantum quãti maioris iusto vendit ei merces ob dilationẽ, & quod si nolit emere ea conditione, non emat. Quã sola ratione possent etiam defendi supradicti emptores lanarum, & venditores nauticarum mercium, si vere corã Deo interueniret tantundẽ interesse lucri cessantis, quanti cariùs ob dilatam solutionẽ vendũt. Dixi (foro cõscientiæ) quia in exteriori difficile excusaretur attẽta, præsertim extrau. Pij V. relata c. 17. n. 283. N. Quare eæ leges seruãdæ sunt in lanis, & nauticis mercibus vẽdẽdis, quę in aliis

83 VII. Quod ex his sequitur, quod nõ peccat qui rem qua magnopere opus habet importunitate alterius ei vendit, tanto pluris iusto pretio, quanto damno (saltem affectionis) eius venditione afficitur. Peccaret autẽ qui hoc faceret ob magnam necessitatem emptoris, vel magnam vtilitatem quæ inde illi proueniret iuxta S. Tho. & Scot. sup. citatos, licet honestum esset vt emptor qui ea multum lucraturus, aut lucraturus, plus aliquid iusto pretio venditori daret secundum cosdem.

Sequi

Sequitur etiam quod licet minoris iusto pretio aliquid emere, quãdo plurimi venditoris eam vendere, & emptoris parui eam emere refert, & pietate motus emit: vt cum quis à paupere suam operam solo victu quem præbet, ne fame pereat, emit, Sylu. verb. emptio. qu. 7. & quod etiam licet emere minoris prædium aliquod, cum pacto, vt venditor, quamdiu vixerit, fructus eius percipiat, aut in tot annos, quàm si fructus ipsum percepturus esset. Maior. in 4. d. 15. q. 40. art. 7. Pro quo est auctor in c. cũ Ioannes, de fid. instr. Et quòd etiam licet venditori vendere dilata solutione, tanto plus addendo pretio iusto postea soluendo, quantum credit se in eo recuperando insumpturum, modo proponat id remittere debitori si absq; impẽsis statò die soluerit, Maior vbi sup. Quod nõ videtur tutum Sylu. in Rosaur. cas. 6. quia venditor potest mutare voluntatẽ, aut eius obliuisci, aut mori, & ita emptor cogi tamen soluere: sed occurri potest omni periculo, tradente venditore schedam subscriptam qua promittat se tantum de pretio remissurum, si statò die soluat, quantũ iusto pretio adieceit, sine causæ remissionis expressione, ne in foro exteriori præsumatur vsurarius. Per hæc præmissa clarent verba posita in præd. 29. peccandi modo, cui addo quòd si deceptio fuit vltra dimidium iusti pretij, deberet rescindi contractus vel pretium suppleri vel diminui in vtroque foro. l. 2. C. de rescin. vend. & c. cum dilecti, de emp. & vend. cum ann. eis. Imo & si deceptio fuit vltra quartam partem iusti pretij cum pacto de retrouẽdendo in Regnis Lusitaniæ per statuta Regia libr. 4. Ordinat. tit. 14. §. *& se fosse*, tit. 27. §. 1. & 2. & si deceptio esset in parte minore dimidio, & etiam quarta parte iusti pretij, modo esset notabilis, peccaretur, cum obligatione restituendi in foro interiore iuxta S. Thom. 2. sec. q. 77. art. 1. & etiam in exteriori canonico per viam denunciationis, vt efficaciter probauimus in c. nouit, de iudic. notab. 6.

84

Admonemus tamen, id quod ibi non fecimus, nempe quod ad re- 85 ciendum hac ratione cõtractum, non solum opus est probare rem emptam, vel aliàs commutatam tempore contractus tanto pluris, aut minoris valuisse in illa Regione, iuxta cõmunem æstimationem, sed etiam, tanto pluris, aut minoris valuisse in illo loco & tempore, & modo vendendi, quando, vbi, & quo modo vendita fuit. Et quod etiam emptor qui prætenderet rem non esse emptam pretio minore iusto, probare poterit anno illo, tempore, & loco homines laborasse caritate annonæ, bello, vel peste aut alia simili calamitate, ob quæ fuit tunc abundantia vendentium, res venales eiusdem qualitatis, cuius erat empta, & pecuniarum, & emptorum penuria, ob quod venditores rogabant emptores qui ægre emebant. Quo probato, probaretur res empta multo minoris valuisse, quam alio tempore vel loco per dicta supra eod. cap. à num. 78. Et etiam venditor qui prætenderet rem noa

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse venditam pretio maiore iusto, posset probare prædicta cõtra
modo se habuisse. Et ideo non sunt facile consulendæ huiusmodi lites, Tum quia sunt periculosæ. Tum quia nemo facile condemnare debet in iudicio, vel extra, eos contra quos intenduntur. Præsertim si damnum passus sciebat, se illud pati, & erat talis persona, quæ illam vel eius partem donare poterat, & sponte absque vi, metu, & grauitate necessitate id passus est, quia potest iudicari voluisse illud damnum donare, secundum Petr. ab Anch. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. n. 22. arg. l. quisquis C. de Resc. vend. adiuncta. l. quod quis sciens. ff. de cõdict. indeb. quem post Saly. in Auth. sed hæc, de vsur. q. 21. defendimus in c. nouit. de iudic. notab. 6. nu. 61. Tum quia via denunciationis euangelicæ est fragilis contra negantem deceptionem, per notata in d. c. nouit, & iudices sæculares iam non permittunt alia via tractari huiusmodi lites apud iudices ecclesiasticos.

86 Admonemus item dicta supra c. 17. à n. 247. quod pactum de retrouendendo multum diminuit de pretio, & consequenter leges quæ loquuntur de deceptione vltra dimidiam vel quartã partem pretij, debere intelligi de dimidia vel quarta pretij per tale pactum diminuta, frequenter enim tale pactum quartam partem vel ampliorem pretij diminuit arg. extrau. 1. & 2. de empt. quatenus probant annuum censum duodecim, emi posse iuste centum, cum pacto de retrouendendo perpetuo, qui sine illo valeret 200. & amplius.

87 XXX. Peccat mortaliter, qui vult deliberate emere, aut per alium contractum obtinere aliquid minoris iusto pretio pio, aut vendere, aut dare per alium contractum carius iusto pretio rigoroso notabiliter, secundum omnes. Dixi (deliberate) ad excusandos innumeros qui sensualitate ad id prouocante, sine iusta deliberatione eiusmodi desideria concipiunt, Sylvest. in Aur. Ros. cas. 15. Excusatur etiam à mortali, qui non vult emere rem minoris iusto pretio, quod valet in loco, tempore, & modo, quo emitur sed sic minoris pretio pio, quo venditur in officina, aut vbi emptores rogant: ob quod à mortali excusantur scholastici malentes emere libros aliorum discedentium, aut vita functorum, minoris iusto pretio pio, quam in officina librariorum valent apud venditorem, eo modo quo eos vendit. Et qui obseruant occasionem emendi pannum, telam, aut alia in auctionibus, vel à proxenetis quærentibus emptores mercium sibi ad vendendum traditarum, quæ minoris æstimantur & emuntur. Qui vero per ignoran-
tiam emit aut vendit notabiliter iniuste, non peccat, donec id reseuerit, & satisfacere noluerit iuxta S. Thom. 2. sec. q. 77. art. 2. & S. Antonin. 2. part. tit. 1. cap. 16. §. 3. & alios quos adducimus in Rep. cap. nouit. de iudic. notab. 6. nu. 66.

88 XXXI. Qui vendit triticum aut aliquid aliud certo pretio iuste æsti-

æstimatum à Rep. maiore notabiliter illo, cum obligatione restituẽdi illum excessum secundum Med. Cod. de rest. q. 36. & Cast. de leg. pœn. lib. 1. c. 12. nec à peccato excusat pœna in edicto æstimatorio statuta, secundum eosdem, nec donatio emptoris facta in emptione: quia præsumenda est non esse facta voluntate libera, sed necessitate coacta. Dixi (in emptione) quia facta postea cessante necessitate, excusaret per dicta supra cap. 17. num. 81. Qua in re quod dicitur de Laicis, dicẽdum videtur de clericis, quia quamuis hi legi sæculari non subiiciantur, subiecti tamen sunt legi naturali & diuinæ, quæ præcipit, ne quis sua vltra iustum pretium vendat. Iustum autem pretium est, quod ab imperitis potestatem habẽte præstituitur, secundum omnes, quod etiam tenendum est in terris vbi limitatur pretium rei in eis collectæ, & non admodo importatæ, etiam si res clericorum æque bona sit, ac importatorum, quia licet ipsi ita sint exempti à iurisdictione edicentis, ac exteri c. dilectus de iud. & c. si diligenti, de For. comp. & etiam sua quo ad aliqua, ea. bene quidem 96. distinct. & ea. Ecclesia Sanctæ Mariæ de consti. confitendum tamen est, illa quo ad aliqua alia magis subiici illi quam exteri, & quod causa prouidendi necessitati suæ Reip. iuste potest dari priuilegio bonis externis, vt tam subditi quam externi possint importare illa vendenda in suis terris, excludendo ab eo bona suæ terræ, quæ sunt exemptorum ab eo. Quamuis charitatis Christianæ foret, vt Principes Ecclesiæ qui maiore misericordia resplendere debent, taxas & pœnas sæcularium quas ob misericordiam fecerunt suis edictis mutarent. Dixi (iusto æstimatum) quia æstimatio infra non obligat, saltem in foro conscientiæ secundum omnes. Arbitror autem rarissime ponendam esse hanc taxam. Tum quia dat occasionem vendendi corrupta & fere inutilia eodem pretio quo sincera, & vtilissima. Tum quia superueniente maxima necessitate, tollitur omnino taxa, & illa non occurrente, parum est necessaria. Tum quia nemo diutum vult mutuare nec vendere credito res taxatas nisi pretio iuxta taxæ etiam tempore abundantiæ. Tum quia præbet occasionem innumerorum peccatorum mortalium mille modis taxam fraudandi, quorum vnus est nolle vendere rem taxatam, puta triticum, nisi ematur etiam non taxata, puta vinum duplo, & quadruplo maiore pretio quam valet, quem speciatim reprobat Med. vbi supra.

89 XXXII. Qui sciens emit vili rem pretiosam ab id ignorante, puta aurum, vel equum sanum, à putãte esse aurichalcum, vel infirmum, aut contra vendit vile pro pretioso, puta plumbum pro stanno, stannum pro argento, aurum alchimisticum pro naturali, &c. cum obligatione restituendi damnum secundum mẽtem Th. recep. 2. sec. q. 77. art. 2. adiuncto Caieta. in summa verbo alchimia. Idem de venditore, qui sciens rem vitiosam sine declaratione vitij vendit nescienti & ea

Universidad de Deusto
Biblioteca

de re non monito, secundum eundem Tho. vbi sup. nec satisfacit decendo se nolle teneri de aliquo eius defectu, & quod vendit cum omnibus suis defectibus, exprimendo mendaciter longe plures quam habeat, etiam si occultum inter illos falsos exprimat, ita vt emptor moueatur ad credēdum non inesse illi occultum verum, cum iudicet eum mentiri in patentibus, vt cum ait, vendo hunc equum vbi pro claudo, cæco, manco, mutilo, & quouis defectu laborante, mentiendo circa patentes defectus secundum Specul. recept. de rescin. vend. §. num. 7. Mai. in 4. distin. 15. q. 40. col. 4. Tum quia tenetur speciatim declarare defectum quem ipse scit & emptor ignorat. Tum quia mouet emptorem ad credendum, ipsum mentiri in occultis, cum in patentibus patēter mētiatur, arg. c. semel malus, de reg. iur. lib. 6. Dixi (scienter) quia nesciens celando non peccat, licet cum rescīuerit, tenebitur ad resarciendum dānum emptori. Dixi (occultum) quia manifestum non tenetur declarare, veluti si equus patenter est cæcus, vel claudus &c. modo non faciat, aut dicat, quo id non appareat. Nec etiam occultum quod emptori non erit notabiliter damnosum, nec tale propter quod desineret emere, licet ægrius esset empturus, modo tantum de pretio detrahat, quanti ob illud vere minoris valet, iuxta eundem Mai. vbi supra. Post venditionem tamen admonere debet emptorem illius vitij, & quod ob id minoris ei vendidit, ne si emptor alteri plutis venderet, esset causa damni illius tertij, vt recte notauit Caiet. 2. sec. q. 77. art. 3. pro quo est c. fin. de iniur. Idem de vendente rem quam scribat cito corrumpendam ementi ad diu seruandum l. 2. C. de per. & com. rei vend. Quæritur hic noue, an peccet mortaliter, qui vendit aliquid amissum ipso iure ob hæresim, crimen læsæ Maiest. aut aliam similem causam, emptori id ignoranti, eaque de re non admonito? Resp. quod sic, quia per supradicta vendens aliquid non manifestando vitium occultum illud ignoranti, peccat: Et satis superque vitiosum quo ad hoc videtur, tem vendendam non esse vendentis, posseque ab emptore iure auferri, etiam non reddito ei pretio quo emit, cuiusmodi sunt præ dicta ipso iure amissa secundum Io. And. communiter recep. in c. cum secundum, de Hæret. lib. 6. nisi tam occulto modo fuisset amissum, quod probabiliter credit vendens illud nemini detectum iri, nec consequenter rem venditam ab emptore euictum iri: Tunc enim cessante causa ob quam peccaret, cessat peccatum arg. c. cum cessante, de appel. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr.

90 XXXIII. Qui vendit arma ei, quem scit emere ad nocendum iniuste, aut ad bellum quod scit esse iniustum, Ant. 2. part. tit. 1. c. 24. §. 11. argum. c. notandum 2. q. 1. vel dubitat, & non subiicitur Principi cui vult militare. Subditus enim potest dubietatem deponere arg. c. quid culpatur 23. q. 1. Quid autem sit dicendum de illo qui vendit illa hine

illo malo fine ob iustum lucrum, licet credat ementem iturum ad bellum iniustum, colligendum ex resolutione posita sup. c. 19. num. 16. Ex eodem item loco colligitur quid sit dicendum de vendente, vel habente venalia toxica, aconita, inutilia, chartas lusorias taxillos, fucos, & pigmenta, & id genus alia.

XXXIIII. Qui tempore messis, aut vindemiæ tam immodera- 91
tricem, aut vinum quod postea carius vēderet, emit, vt caritatem inducat c. quicunque 14. q. 4. Dixi (vt caritatem inducat) alias enim secus, præsertim ad prouidendum suæ domui alendæ, etiam paulo plus quam egeat, & postea quod superfuerit pretio currente vendat: vel si emit ad prouidendum Reip. vt Ioseph. Gen. 41. aut pauperibus & necessitatosis, aut ne exportetur, vel dissipetur, aut ob alios fines honestos secundum mentem Innoc. in ca. 1. ne cler. vel mon. & S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 23. §. 16.

Ad noue quæsita super eo quod Hispani Mohatras vocant, nimirum quum quis non inueniens pecuniam mutuam, emit credito aliquem factum, vel pannum, aut alias merces, quo statim eas minoris vendendo pecuniam cogat. Resp. primo quod vendens illa ei pretio iusto, etiam rigoroso non peccat, alioqui sic, per dicta sup. ca. 17. n. 218. II. quod non decet cum denuo emere à se vendita etiam iusto pretio minore illo quo vendidit, nisi secretissime id faciat, ne pro iniquo mercatore, vel vsurario palliato habeatur, cuius infamiæ periculo probabili se exponendo peccaret arg. c. non sunt audiendi. 11. quæst. 3. III. quod de rigore iuris liceret ei denuo emere illa iusto pretio meliori, vel pro minore rigoroso quo vendidit, quia nulli legi iustitiæ contrauenit, & si alicui legi charitatis scandalizando alios contraueniret, peccaret quidem, sed non teneretur ad restitutionem, ad quam solum legis iustitiæ trāsgressio obligat iux. dicta c. 17. n. 11. IIII. quod bene mereretur de Deo & proximo emēdo denuo iusto pretio etiam pro, quo apud ipsum valebāt ea quę vēdidit, si miser ille, quod frequenter contingit, nō inueniret iustū pretiū, etiā piū, quo apud primū venditorem rogatū valebāt, & magis si non inueniret iustum pretiū etiam minus quo apud ipsum reuendētem & rogātem valēt, quod est longe per prædicta sup. eod. à nu. 78. Deberet tamen id facere vocatis aliquibus qui illud pietatis opus intelligerent, ne qua infamia illi ex opere bono nasceretur, quod alias consulere meminimus. Ad noue aut superius super vēditione census, Resp. primo quod non licet emere censum noue imponēdum minore pretio, quam statuto à lege, quia primarius nō potest mutare pretiū authoritate publica taxatū l. primatis. C. de iur. om. iud. II. quod cēsum iā impositū alij pio iusto potest quis emere minore à rogato emere illū tū quia vt aiūt, Vltroneæ merces vilescunt, Tū quia lex statuit pretiū cēsibus noue imponēdis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo facilitati eos imponẽdi obuiaret: quæ ratio cum cesset in iam in-
positis, cessabit etiam eius transgressio, arg.ca.cum cessante, de appell.
92 XXXV. Qui facit monopolium cum aliis mercatoribus ne ullo
aut illas merces minore pretio quam illo vel illo vendant arg.l.1.ff.
de Monop. aut à principe priuilegium impetrat, ne certi generis mer-
ces ab alio quam ipso vẽdantur in populi damnum notabile, ex mer-
te Ros.verb.emptio.q.23.quamuis liceat Principi, aut Gubernatori
bonum publicum obligando ad id aliquos, statuere vt soli deputi
ab eis, talia, aut talia pretio tolerabili minutatim vendant, puta
num, oleum &c. iuxta Rosel.vbi supra.

XXXVI. Qui emit vel vendit frangendo festa, vt sup.c.17.num.
vel peierando vt sup.c.12.vel mentiendo vt sup.c.18.

93 XXXVII. Qui ad terras infidelium res vetitas exportat, velut
arma, ligna, & alia ad bellum pertinentia, & est excommunicatus
c. ita quorundam de Iudæ. & bullam cœnæ Domini, quod late decla-
rauimus in Rep. prædicti capit.

94 XXXVIII. Qui thesaurarius, aut receptor alicuius Ciuitatis
communitatis, aut domini emit, aut negotiatur pecunia publica in es-
stodiam recepta, per tres leges C.de iis quæ ex pub. colla. lib.10. ad
iuncto c.pœnale 14.q.5. Quod limitandum est procedere solum in eo
qui id facit sine superioris consensu, vel non soluendo quibus debet
statis temporibus absque consensu eorum expresso, vel tacito, vel
soluit sed cum damno notabili, quod restituere tenetur, ex mente San
Anton.2, part.tit.1.capit.15.§.5.

XXXIX. Qui societatem habet cum alio, nolens discedere ab
eo non resipiscente per d.sup.capit.17.à nu.251.

95 XXXX. Qui emit hominem liberum non constitutum in ex-
trema necessitate se vendendi, vel possessum pro seruo quem credit,
aut credere debet esse liberum, eo quod credit, aut credere debet es-
lum non fuisse captum in bello iusto, nec ob crimen libertatem amit-
fisse, sed surreptum aut captum à latronibus, quales, vt seruos, sunt
multi Æthiopes, & Indi capti à Piratis Christianis, vel à latronibus
suæ Regionis, & postea venditi exteris pro seruis, & obligatur resti-
tuere illum suæ antiquæ libertati arg.l.& liber homo, & l.liberi homi-
96 nis.ff.de Cont.empt. Dixi (non constitutum) propter eos qui emunt
captos male per Paganos destinantes eos in cibum, ob idque eos im-
pinguantes quod passim contingit Brasiliæ, ac in aliis terris quas in-
colunt Antropophagi, licet enim eos emere, & illis emptioni fuę con-
sentire. Tum quia vita pretiosior est libertate. l. seruitutem, ibi, ferre
ad iuncta gloss.& l.quod attinet.ff.de reg.iur. Tum quia pater tempo-
re famis extremæ, filium vendere potest l.2.C. de Pat. qui fil. distrax.
Tum quia id potius est eripere illos morte iniusta ad quod tenemur,

iuxta illud Prouerb.24. erue eos qui ducuntur ad mortem, relatum in
c.non in inferenda.23.q.3.quam emere, Tum per ea quæ tradit Imol.
in l.2.ff.de pub.iud.& Salyc.in d.l.2. C.de patr.qui fil. dist. Tum quia
nemo tenetur ad gratis subueniendum egenti etiam extreme, modo
commodando, vel mutuando satis ei succurrat, per dicta sup.ca.17.à
nu.69. Tum quia emptio illa temperatur, eo quod huiusmodi emptis
per se, vel per alium se redimere licet, reddito pretio, quo constite-
runt, vel saltem eo quo valerent tempore redemptionis, si vere serui
essent, etiam inuito possessore, & eo quod redempti fiunt liberi, & non
liberti, petinde ac si nunquam fuissent capti, instar filiorum à patre ob
famem venditorum iuxta prædictam l.2. desumpto arg.ab æquipara-
tis ex glo.2. solemni c.miramur, de seru.non ord. & gloss.fin.l. si quis
seruo.C.de furt. Ex quo fit, vt moneri debeat secũdus emptor modum
quo ille fuit antea emptus, vt secundus emptor filij à patre ob necessi
tatem venditi est monendus, minoris enim valet ob priuilegium re-
dimendi se inuito possessore, vt minoris valet prædium cum pacto de
retrouendendo emptum, iuxta supra dicta c.17.num.249. Non obstat,
quod melius faceret qui gratis illum ab extrema illa necessitate libe-
rat. Tum quia id non arguit hoc esse malum, quia bono melius da-
tur. l. vbi autem. ff. de verb. Tum quia vtilius est dicere hoc, quã con-
trarium, ne bona opera impediantur, quum illud nemo, vel rarus fa-
ciunt sic, hoc vero multi facient, & faciunt, quos arbitror iuste posse
capere etiam interesse iustum pretij pro eis dati arg.l.1.cum ei annot.
C.de sent.quæ pro eo quod int.& aliis supra sæpe citatis.

Quæritur hic noue, An peccent cum obligatione restituẽdi emen-
tes Æthiopes, Indos vel alios, delatos e suis terris in alias? Respon.
quod non, si sciunt, aut probabiliter credunt eos fuisse à se, vel ab aliis
enim consensu eorum venditos, vel in bello iusto captos, alias secus. Is
autem mala fide credit eos esse seruos, qui scit, aut credit esse famam
publicam, ex fidedignorum relatione ortam, quod dolo vel vi, extra
bellum iustum fuerint capti, vel in naues introducti, ac postea volen-
tes nolentes abducti, quod aiunt esse frequentissimum, arg. glos. sing.
in l.Titio fundus. ff. de cond.& dem.& notat. per gloss. in c.qualiter, &
quando 2. de accus.& c.illud, de Cler. ex. mi. quod singulariter probat
sufficere iure antiquo ad aliquem vitandum, famam quod sit excom-
municatus, & quamuis iure nouo nec fama, nec scientia excommuni-
cationis ad id sufficiat, per extrauag. ad euitanda, Martin. V. relat. in-
fra c.27. sufficeret tamen fama quod est denunciatus vt ibi dicetur.

XXXXI. Qui proxeneta vel licitator aliquid ad vendendũ ac- 97
cipit, & sibi partẽ pretij notabilem retinet, cum obligatione restituen-
di, iuxta Ang.verb.empt.§.23. nisi pro iusto sui laboris stipendio à do-
mino non soluto, acciperet, & etiam si pro stipendio acciperet, si gra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis se venditurum promisit arg. c. Non sane 14.q.5. quamuis si accepit certo pretio vendendum, retinere potest id quo pluris illud vendendo erit, nisi excesserit pretium rigorosum, talis enim excessus emptori restituendus iuxta Ang. vbi supra. Quod limito procedere, quãdo presse, aut tacite agitur, vt id sibi retineat, vt cum conuenit nihil ei pro stipendio dandum, contrarium vero, quod tenent S. Ant. 3. part. tit. c. 1. §. 4. & Ioan. Tabien. & Iaf. in §. actiones, inst. de act. & etiam Mai. 2. distin. 15. q. 41. quando id non esset actum, vt quum quis famulo suo stipendio conducto, vel amico gratis id facturo tradit aliquid vendendum certo pretio, vel proxenetæ conuento stipendio, licet proxeneta, qui sua industria illud pretiosius reddit, cum ad id non teneatur, excessum sibi retinere possit Gab. in 4. dist. 15. q. 10. art. 3. dub. 4.

98 XLII. Qui suo stipendio iusto non contentus, rei dominum dixit, neminem pro illa plusquam ecum dare velle, & accepta potestate dandi illam eo pretio vendit centum, & viginti, sibi retinens viginti Caiet. in summ. verb. proxeneta, cum obligatione restituendi.

De Simonia, quæ speciem emptionis, & venditionis habet.

Spirituale quid, & quotulex, & adnexum illi duplex, & quod purum, quod mixtum num. 99.

Spirituale non omne sacrum, & nihil sola natura quæsibile num. 99.

Simonia quid, num. 100 est triplex, quid mentalis, num 102. Confessionalis, num 103. Realis num. 105.

Simonia non est ars consilium &c. num. 100.

Simonia semper est dare pro pretio vel causa principali spirituali, & nõquam alias vere num. 100.

Simoniam nõ facit causa minus principalis, etamsi absque illa non fieret actus num. 100.

Causa non omnis sine qua non fieret actus, est principalis num 100.

Simonia vt non est datio pecuniæ, pro sustentatione, præmii, vexationis redemptione, missa precibus. num. 101.

Simonia mentalis tantum duplex, vtraque mortalis, neutra obligat restituere etiamsi sit diuinitus prohibita, &c. num. 101.

Intellectus verus circa dictum S. Thomæ num 102.

Restituere non obligant opera sola intentione interiore mala num. 102.

Ecclesia non punit ob actus interiores, nec exteriores sola intentione interiore malos num 102.

Simonia conuentionalis tantum peior mentali, & est duplex, nempe pacta completa tantum à dante spirituale, quam à dãte tantũ temporale. nu. 104. Collatio

Collatio pure facta non pendet à futuris, sed fallit hic. num 104.

Emeritæ sessi amissio pendet à voluntate Domini cui amittitur. num. 104.

Simoniacus ante completam vtrinque Simoniam celebrans, an irregularis. num. 104.

Percussuarius celebrant lapso termino, antequam impetatur, an irregularis. num 104.

Simonia realis annullat actum, etiã renuntiationis, & excommunicat nu. 105.

Hic locus videtur Pie lector opportunus inserendi summam eorum quæ huc pertinentia continet Comment. in cap. vlti. de Simon. qui est vnus è quinque vna cum Manuali vulgari excusis, quorum lumenam quatenus ad id pertinet, opportunis locis inferere in hoc latinitate donato promisimus in epistola ad te in princ. eius data. Inseremus vero ea non separatim, vt de aliis fecimus, sed mixtim cum iis quæ inscripseramus. Omissa igitur breuitatis causa inquisitione, cur 99
pocius hoc vicium denominetur à Simone quam Giesi, vel Balam, vel Iuda qui vt habet cap. Qui studet. 1. quæst. 1. spiritualia vendiderunt, ejum per venditionem, ita committatur, sicut per emptionem, eo distinctius enitar rem tractare, quo confusius video ab aliquibus eam tractatam, præmittens primo quod vt ait Mai. in quarto dist. 25. eum est facile definire spirituale, cuius ratio licet eam non attingat potest esse. Quod cum spirituale, siue spiritale dicatur omne quod pertinet ad spiritum, spiritus autem dicatur proprie habitus iuxta illud Iob 17. Spiritus meus attenuabitur, & per translationem nunc anima, Ioan. 19. Tradidit spiritum, nunc ventus Act. 1. Tanquam aduentientis spiritus vehementis, nunc omne incorporeum iuxta illud Ioan. 4. Spiritus est Deus, nunc alia, vt ait Thom. 1. part. quæst. 41. artic. 3. ad quartum. Necesse est, vt spirituale quoque multipliciter dicatur. Quare omisso stylo quo in vulgari hoc in loco vti sumus sequuti Ioan. Andr. Panor. & communem in d. cap. Consulere de Symoniam adiunctis quæ Thom. & communis ait in quarto distinct. 25. spirituale, vt huc pertinet est donum supernaturale à Deo datum ad animarum salutem, vel quid institutum supernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam, vel ab ecclesia potestate supernaturali sibi data ad conficiendum illud, vel annexum eis. Quæ definitio satis colligi potest ex cap. Gratia, & cap. Qui studet. 1. quæst. 1. & cap. Quam pio. 1. quæst. 1. & Dur. distinct. 25. quæst. 1. & ex Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 1. 3. & 4. Dixi (donum supernaturale) ad includendum spiritualia per essentiam, & excludendum dona naturalia. Dixi (ad salutem animarum) ad excludenda insignia seu arma, dotes, & victorias Regibus, & Principibus aliquot vel aliis in alium finem quam salutem animarũ supernaturaliter concessa. Dixi (vel aliquid institutum supernaturaliter ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

eodem ad eam efficiendam) ad includendum spirituale per causam, qualia sunt sacramenta quæ ipse solus instituit, & sola efficiunt instituit mentaliter gratiam vt dictum est supra.c.22. num. 1. & 2. Dixi vel ecclesia potestate supernaturali sibi data) ad includenda spiritualia propter statuta, vt loquuntur Ioan.Andr.& Panor.in cap.consulere de simon.qualia sunt sacramentalia & eis annexa ab eadem instituta, quibus sacramenta parantur, conficiuntur,& conseruantur,consecratio benedictio Ecclesiæ vel altaris,vasorum,ornamentorum,aquæ baptismalis,vel benedictæ,exorcismus,catechismus, Iuspatronatus, beneficia,collationes,præsentationes,renunciationes, & id genus alia.

Ex quo infertur primo, quædam esse spiritualia à solo Deo immediate creata,vel instituta, vt sunt gratia gratum faciens, septem dona Spiritus sancti,& gratiæ quas gratis datas appellant,& iurisdictio ecclesiastica supernaturaliter primum à Christo data, vt diximus in cap. Nouit de iud. notab. 3. Alia vero ab ecclesia instituta, qualia sunt reliqua prædicta. Non tamen ex hoc inferas, quod solum prohibitum venditio est iure diuino prohibita, & consequenter prohibita quia simoniaca,quia etiam venditio posteriorum est eiusmodi, vt infra tangetur. Non item putes quod omne sacrum est spirituale vt hic accipitur. Bona enim mobilia & immobilia ecclesiastica, sunt sacra iuxta Thom.recep.2.sec.quæst.99.artic.3.& probatur in c.Nulli & cap. Prædia 12.quæst. 2. quæ tamen non sunt spiritualia, vt hic sumuntur, & ita eorum emptio etiam iniusta non est simoniaca, licet fit sacrilega per cap.prædicta,quia diffinitio eis non conuenit, nam licet dicentur ad sustentationem spiritualium,vt ait Thom.vbi supra, non tamen per benedictionem sacri constitutiuam quæ de sola potestate supernaturali, & spirituali fluere potest vt nouc resoluimus nuperius c.Non liceat 12.quæst.2.§.17.à num.7.

Secundo,quod omnia instituta ab ecclesia sunt instituta virtute protestatis diuinitus acceptæ, & ideo merito vocantur annexa spiritualibus:quia sunt superaddita humanitus spiritualibus datis diuinitus. Quædam quidem antecedenter, puta quæ non requirunt in habitu illa,aliud spirituale quam Christianissimum, vt ius patronatus, sepulturæ,calix & similia. Alia dependenter, siue consequenter, quæ requirunt aliquid spirituale vltra Christianissimum: qualia sunt beneficia & officia ecclesiastica,quæ est doctrina Thom. communiter recepta.2.2.quæst.100. art.4.

Tertio quod quædam sunt spiritualia pura ab omni rei temporalis mixtione,qualia sunt gratia & dona Spiritus sancti.Alia mixta ex spirituali,& temporario, & horum quædam habet plus spiritualis quam temporalis,vt sacramenta,& actus conficiendi ea:qui constant ex parte pure spirituali, & labore temporali. Alia contra quorum maior est temporalis,& minor spiritualis, vt calix sacratus,& ornamenta sacra in quibus materia quæ est maior pars,est res temporaria,& consecratio & benedictio,quæ est spiritualis minor. Et quãuis neutra horũ pretio vendi possint quo ad partem spiritualẽ,neq; eius ratione debeãt maioris æstimari, tamẽ ea quæ sunt generis posterioris, vendi & emi possunt ratione partis temporariæ.Ea vero quæ sunt prioris generis non.

II. Principaliter præmitto quod simonia est voluntas studiosa emendi,vel vendendi spirituale, vel spirituali annexum secundum glos.solem.in summa 1.q.1.receptã ab omnibus Canonistis in rub. de simon. & à Theologis in 4.dist.25.& à S.Thom.2.2.q.100.art.1. Dixi (voluntas) ad significandum quod simonia mentalis qua quis vult committere simoniam conuentionalem,vel realem,est vere peccatum mortale simoniæ etiam non sequuta conuentionali nec reali:quia radix malitiæ simoniæ sicut & cuiuslibet alius peccati in actu interiori voluntatis consistit secundum Thom.recept.1.2.q.20. iuxta illud Matth.15. Non quod intrat per os &c. Tum quia peccata cordis, oris, & operis eiusdem speciei & malitiæ sunt Thom. 1.2. q.72.artic.7. & dictum est supra prælud.9.& c.16.num.1. sub fin. & constat admittere simoniam conuentionalem, vel realem esse peccatum mortale c.tanta, & tot.tit. de simon. Tum quia talis voluntas est peccatum mortale secundum omnes,& non nisi peccatum simoniæ,ergo est simonia. Propter quod Mai.in 4. dist.25.q.1.deridet glo.dicti cap.fin.cui concordat glos.præterea cap.consulere,putans eam dicere contrarium,quod tamen non dicit,imo expresse aiunt ambæ glos.esse peccatum,sed non facere quem Simoniacum,id est,de numero eorum quos iura vocant Simoniacos, id est punibiles pœnis contra eos constitutis,quod quia non satis addendam indeliberatam. Dixi (emendi vel vendendi) ad includendum omnem voluntatem dandi, vel accipiendi aliquid pro spirituali non gratuito, sed in quoddam pretium, vel causam principalem & immediatam iure id non permittente,vel prohibente per infra dicenda. Dixi (spirituale) ad includendum omne diuinitus datum, vel instituum ad salutem animarum iuxta dicta num.99. Dixi (vel spirituali annexum) tum ad includendum omne spirituale humanitus per potestatem diuinitus datam adhibitum ad conficiendum, & conferendum spirituale diuinitus datum per ibidem dicta. Tum ad significandum, quod in nullo alio etiam sacro committitur Simonia per prædicta,num.99.

Ex qua definitione & eius declaratione infertur primo, quod numquam committitur Simonia circa corporea, vel incorporea quæ sunt naturaliter quæsibilia ; quia non sunt spiritualia, vt spirituale sumitur in hac definitione, & consequenter nec circa scientiam iuris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel aliam, & artem, & consilium naturaliter quæsibilia licet contra
senserit glos. violãs textum in cap. Non liceat 11. quæst. 3. quæcunq; hã
bet non licere Doctori vendere consilium sine studij labore præsti-
tum, innuens id esse Simoniam, cui consequens est quod grauiter de-
buntur Hostien. Card. & Panor. & aliquot alij in cap. Quia nonnulli
de Mag. sentientes committere Simoniam illos qui docent aliquam
scientiam pecunia, si habent vnde se aliunde sustententquia non ven-
dit quid spirituale, vt hic sumitur, & grauius Panor. significans senti-
tiam, vel laborem docendi esse tale spirituale quod aliquo modo ad
quandam permutationem cũ beneficio spirituali accommodari pos-
sit argu. c. Ad quæstiones, de Rerum permut. male ad hoc applicans
II. Quod duplex est Simonia, altera prohibita quia Simonia, ideſt re
re diuino & humano prohibita, altera Simonia quia prohibita, hoc
est solo iure humano prohibita iuxta glos. celebrem & receptam cap.
ex parte. 1. de offic. deleg. Prioris est voluntas emendi, vel vendẽdi re
re spiritualia siue à solo Deo sint data, vel instituta, siue ab ecclesiasti-
ca potestate diuinitus accepta iuxta dicta num. præced. Posterioris
neris est voluntas faciendi collationes, renuntiationes, præsenta-
tiones, vel recipiendi eas factas cum conditionibus, modis, vel pa-
ctis in aliis licitis, etiam in his nisi ab ecclesia prohiberentur, & ita fre-
quenter Simonia committitur sine interuentu pecuniæ numeratæ,
vel rei ea æstimabilis. Nam cum quis renunciat beneficium suum in
fauorem alicuius, vt ille, vel alius renunciet aliud in fauorem alte-
rius, vel alius renunciet aliud in fauorem alterius, vel suffragatur ele-
ctiam in aliqua electione, vt alius suffragetur alteri, vel renunciet be-
neficium suum simpliciter, vt alius impetret sibi aliud ab Episcopo,
vel alio collatore, & aliis similibus casibus non datur pecunia nego-
tium, & tamẽ est Simonia: quia id tanquam &
aliquid aliud ea æstimabile, & tamẽ est Simonia: quia id tanquam &
moniam prohibet ecclesia. Ratio autem quare id prohibet ecclesia
est quia in his omnibus datur, vel relinquitur ius spirituale cum onere
re vt fiat aliquid quasi pro pretio rei spiritualis vel causa principali
mediata eam habendi, quod prohibetur in c. sicut 3. & c. Non satis de
Simon. c. Quam pio. 1. q. 2. c. fin. de pact. & includitur sub declaratio-
ne tertia definitionis, quæ tamen non procedunt in conditione, &
modo quæ iure insunt c. significasti cum glos. de elect. & c. Ad audien-
tiam cum glo. de rescript. modo exprimantur eo solo modo quo in-
sunt, vt Felv. & citati ab eo ibi declarant, arg. l. 3 ff. de leg. 2. Per quæ
pridem defendimus collationem cuiusdam Commendæ factam ab
eui adiecto modo, vt solueret quadraginta aureos annuos, quos ex-
dinis statuto soluere tenebatur, quisquis eam haberet. III. Quod
permutatio beneficiorum etiam quoad titulum est Simoniaca, si fiat
absque superioris authoritate c. Quæsitã, & c. penult. de rer. permut.

quoniam per eam quis vult dare, vel facere aliquid pro quærendo ali-
quo spirituali in quoddam pretium, vel causam principalem, & im-
mediatam quærendi illud, licet non sit pecunia æstimabile, vt palam
est, quamus licita sit si fiat authoritate superioris, quia id iure per-
mittente fit. c. cum olim. c. cum vniuersorum de rer. permut. & clarius
in c. 1. lib. 6. & clem. 1. eod. tit. & quia iura solum permittunt permuta-
tionem beneficiorum quæ sunt permutantium, ideo Simoniaca est
permutatio qua quis ius ad rem quod habet per regressum, accessum,
electionem, præsentationem, optionẽ, vel aliam nominationem per-
mutat cum alio simili iure vel beneficio alteri iam quæsito, vel vacan-
te per d. c. 1. cum ei annot. præsertim per Io. Andr. & Franc. Et idem de
permutatione qua renuncians beneficium minoris valoris reddit pe-
cuniam, vel constituit pensionem annuã alteri permutanti maius ad
æquandum illæqua id nullo iure permittitur, quamuis quum eccle-
siæ bona inæqualia habẽtes permutantur quoad proprietatem refun-
di possit separatim pecunia qua bona illa æquentur. c. Ad quæstiones
de rer. permutat. per quod idem fieri posse authoritate superioris in
permutatione titulorum dicit Anch. in consi. 280. quod commendat
Felyn. c. quia verisimile de præsumpt. nu. 1.

Quæro, quod nõ est Simonia dare, vel accipere alia ratione quam
pro pretio quærendi spirituale, puta pro sustentatione ministrorum,
vel pro liberalitate, vel eleemosyna, vel pro solutione obligationis, le-
gis, vel consuetudinis vt sentit Thom. & exprimit Caiet. vbi suprà. ar-
tic. & melius in summa verb. Simon. & nos probauimus, in d. c. Sicut
de Simonia. Nam præpositio (pro) aliquando significat pretium, vel
causam principalem immediatam in qua significatione accipiendo
vniuersaliter est verum nil pro spirituali posse accipi, vt probat præ-
dictum cap. sicut & cap. Non satis de Simon. & declarat Archi. in cap.
Ordinationes & c. Iudices, 1. q. 1. Nil, inquam, etiam paruum & mini-
mum secundum Tho. in d. q. 100. artic. 3. aliquando significat causam
impulsiuam, vel remotam, vel substentationem, vel aliam ex prædi-
ctis, & in hac significatione verum est posse accipi aliquid pro spiri-
tuali iuxta glos. iuncto text. in d. c. Iudices & c. Agatho. 63. distin. vbi
etiam Archid. & communis in c. ad apostolicam de Simon.

Quinto, quod licet dare vel accipere aliquid temporale minus prin-
cipaliter & tanquam pro causa impulsiua & excitatiua pro spirituali-
bus. Tum per proxime dicta, Tum per glo. c. Cum esset de Simon. &
c. cum ad nostram de elect. quæ aiunt Simoniam quidem admittere
illum qui prælato inseruit principaliter ob beneficium ecclesiasticum
præsertim interuenisse pacto, non autem qui principaliter ob alium
finem respectum inseruit, licet secundario & minus principaliter ob
illam spem inseruiat, quod pulchre de more declarat Adri. quodlib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9.artic.2.sub litera L. M. N. O. Tum quia glo.illa celeberrima in c. de cler.non resid.lib.6. ait peccare quidem eum qui surgit ad matutinas preces principaliter propter distributiones quotidianas. Non autem illum qui surgit principaliter, vt Deo inseruiat, & munus principaliter & secundario vt eas lucretur. Tum quia Vrbanus Papa in officia.59.dist & Cæles.in c.quid proderit.61.distinct.determinauerunt licere clericis seruire Deo in ecclesiis ob spem ascendendi ad dignitates illarum. Imo Gelasius in c consulere.74. dist. dixit eos ad hunc ascensum spe maioris commodi compellendos. Tum quia glo.recepta in d.c.Quid proderit,dicit expresse per illum tex licere clerico seruire in ecclesia ad quærēdam aliquam dignitatem, modo principaliter ob id non seruiat,cui similis est glo.c.Hoc ad nos.59.distin. Tum denique quod glos.c.Consuluit de vsur.recepta communiter confirmata multis contra Sotum suprà.cap.17.nu.209. habet quod licet qui mutuat principaliter ob lucrum,non tamē qui principaliter id facit,vt iuuet proximum,quamuis minus principaliter & secundario id speret. Causam autem impulsiuam & excitatiuam voco etiam illam sine qua non fieret actus, modo ille fiat principalius ob aliam quam illam, vt in hac specie dixit Mai.in quarto distin.25.q.1. & ante illum sensit Tho.quodlib.8.art.2.loquens de clerico surgente ad matutinas ob distributiones,alias non surrecturo. Tum quia vt in comm.c.cum minister.23.q.5.num.27.probauimus, non est bona definitio illa Bart. in l.2.§.fi.ff.de dona.qua diffinit causam principalem esse causam, qua cessante, cessat effectus: quia multis causis minus principalibus sine quibus actus non fieret conuenit. Et quia secundum eam omnes causa sine qua non esset principalis,quod est falsum secundum omnes & per supradictos tex.& glo.quæ habent locum etiā in his qui non seruirent ecclesiis vel prælatis, nisi sperarent beneficia,& quia actus virtutum licet fiant vitiosi ob finem principalem temporarium, non tamen fiunt tales ob minus principalem per adducta in d.c.cum minister post Adri. ibi citatū, alioqui enim omnes fere actus nostri essent vitiosi:quia paucissimi fiunt pure propter solum Deum & solam virtutem sine aliquo respectu retributionis,quem etiam Dauid habebat in seruiendo Deo Psal.118. ibi, inclinaui cor meum &c. propter remburionem,& vt quidem dixit, Quis virtutem amplectitur vnam,gratia si tollas? Itaque vere coram Deo incurrit Simoniam quicunque dat,vel facit,aliquid temporarium etiam minimum,vel spirituale prospirituali tanquam pretium eius vel causam principalem, & immediatam eius habendi, & econtrario nemo qui alia ratione, & minus principaliter dat,vel accipit etiam tēporale pro spirituali vere coram Deo & in foro conscientiæ Simoniam committit, quamuis in foro exteriori interdum præsumatur cōmittere. Quæ resolutio ex prædictis &

& ex Arch.& Caiet.vbi suprà irrefragabiliter colligitur. Per quæ prædem respondi, non cōmisisse Simoniam qui mutuauit Episcopo nec prouiso bonam pecuniæ summam principaliter & immediate, vt ei beneficeret, & ad ineundam amicitiam, sperans secundario sibi, vel alii gratiam alicuius beneficij: quia non mutuauit pro pretio,neque pro causa principali, nec immediata rei spiritualis, saltem vt hic accipitur.

Sexto quod non est Simonia dare,vel accipere aliquid pro sustentatione ministri, quod proculdubio procedit in sustentatione necessaria quoad vtrunque forum,& etiam in non necessaria quoad forum conscientiæ: quia licet diuites accipientes pro illa ex facto præsumi possint eam admittere,vere tamen non admittūt si non accipiunt pro pretio, vel causa principali & immediata suæ actionis spiritualis per prædicta,& pauperibus licet in vtroque foro etiam ex pacto accipere vt dixit Caiet. vbi suprà, quæ differentia non potest defendi, nisi ratione diuersitatis inter vtrumque forum, & inter veritatem & præsumptionem. 101

Septimo,quod dare,vel accipere pecuniam pro impensis,vel pœna excommunicationis,vel absolutionis per iurisdictionem spiritualem impositæ,non est Simonia arg.c.Venerabilibus.§. Porro,de sent.excō. lib.6.etiam si pœna non erogetur pauperibus arg.c.Dilectus de pœn. dist.25.cum aliis quibusdam.

Octauo, quod neque dario pecuniæ ob vexationis redemptionem est vere Simonia per text.sing.in c.Dilectus.2.de Simo.modo qui dat iam habeat ius acquisitum etiā in possessione iuxta communem, ibidem, quæ ampliatio per prædicta procedit quidem quoad forum exterius & præsumptionem Simoniæ, nisi aliquid aliud eam tollat: sed non quoad interius quoad quod non est vere Simonia, si dans nil iuris intendit emere,neq; eius dationis causa principalis, & immediata est iuris possessionis acquisitio, licet illa sit causa sine qua non daret sed alia,vel amicitiæ conciliandæ, vel litium, vel aliorum scandalorum,& damnorum viratio, vt respondi de datione cuiusdam habentis ius firmum impediti accipere possessionē per arma cuiusdam nobilis,nil aliud iuris prætendentis quam potentiæ,vel indignationis & iræ duraturæ donec aliquid temporale ei daretur. Dixi(modo habeat ius quæsitum)quia antea non liceret dare aduersariis etiam malitiose impedientibus eius promotionem secundum Tho.2.sec. q.100.art.6. vbi quo casus in c.Matthæus de Simon. nisi impediret vim inferendo vel procurando pro indigno,vel solus ipse occurreret dignus qui eligeretur,vt recte animaduertit Sot.lib.9.q.6.de iust.& iur.

Nono,quod largiri eleemosynam pauperi, vel sacrificio pro missa,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel orationibus, non est Simonia, nisi pro pretio, & animo illa emendi daretur, quo animo dare etiam pro vitâ æterna esset actus Simoniacus, quidquid aliqui dicant citantes pro se Tho. 2.2. q. 100. art. 1 ad tertium, qui hoc non dicit. Nam & illud Danielis 4 Peccata tua eleemosynis redime, relatum in c. Medicina de pœn. dist. 1. non est intelligendum de venditione, & redemptione propria, sed metaphorica, vt idem Tho. ibidem & in 4. dist. 15. qu. 3. intelligit. Idem de dante alicui vt excubias in domo defuncti agat, quamuis accessorie intelligatur illum psalterium recitare debere. Host. in sum. de Simo. §. Qualiter. versic. si clericus.

Decimo, quod est Simonia dare, vel accipere aliquod munus à manu, lingua, vel obsequio, de quibus in c. sunt nonnulli. 1. q. 1. quando obsequia, vel laudes vel preces, quæ sunt munera linguæ, dantur, vel accipiuntur pro pretio, & causa principali, & immediata rei spiritualis, vel ei annexæ, vt dum conuenit inter duos vt alter alterum laudet apud illum, vel illum, illo, vel illo loco, vel tempore, aut inseruiat illo, vel sic in illo, vel illo negotio, vt sic, vel sic roget aliquem pro aliquo, & alter dabit ei aliquod beneficium vel ordinem, secus autem si non darentur, vel acciperentur, in pretium, vel in causam principalem, & immediatam, vt dantur & accipiuntur cum non exeunt fines suæ naturæ, quamuis laudes essent falsæ, & preces malæ, & obsequia perperam iuxta mentem S. Thom. 2.2. q. 100 art. 5. explicatam à Caiet. ibi & in sum. verb. Simonia. Quamuis glo. in c. tuam de ætat. & qualit. cui fauet concordant Anto. Card. & communis, contradicat quoad preces canonales & pro se, vel pro indigno oblatas quod tamen singulariter refellit ibidem Innoc. dicens per eas quidem peccari, sed non peccatu Simoniæ. Ad quod reducendum est etiam id quod idem Tho. ait ea. q. art. 5. ad tertium de rogante pro se indigno, beneficium. Idem dicendum de dante aliquid causa dicendi missam, vel faciendi alia similia, quæ componuntur principaliùs ex spirituali, quod est ipse actus qui fit potestate spirituali ad id concessa, & minus principaliter ex temporali, quod est labor qui in eis agendis suscipitur. Distinguendum enim est an det in pretium, vel causam principalem, an ob minus principalem, vel alias rationes supradictas post vtrunque Tho. 2.2. q. 100. ar. 3. Qua ratione Episcopi, clerici, monachi, & monachę, siue sint pauperes, siue diuites, siue proprij siue alieni sine peccato accipere possunt portiones, eleemosynas, & stipendia, quæ pia consuetudine, aut lege naturali diuina, aut humana iusta iis qui tale, vel tale opus spirituale faciunt, debentur, non quidem pro pretio & causa principali, immediata eorum, nec laboris qui in opere suscipitur, sed tanquam pium debitum, vel causa excitatiua & minus principali per supradicta & per c. significatum. de præben. vbi latius diximus.

Addo quod etiam pro pretio & causa principali immediata potest dare quis aliquod temporale pro obligatione exercendi munus Vicarij Episcopi, vel parochi, vel capellani, vel concionatoris vnũ annum, mensem, aut hebdomadam, secundum Innoc. recep. in ca. Quoniam. Nec præl. vic. su. vel subeundi laborem adeundi aliquem locum longinquum, vbi rogatur missam dicere, aut aliquem alium actum spiritualem agere. Quia huiusmodi obligatio, vel labor non sunt de se accessoria illis actibus, vt recte declarat Caiet. & ante illum sensit Inno. vbi suprà.

XI. Quod non committit veram in foro interiori Simoniam qui notatio Episcopi pro instrumẽto ordinis, dat aliquid etiam amplius quam debet, vel etiam ipsi Episcopo pro pastillis, præsertim post susceptum ordinem sine vllo pacto, modo non dederit pro pretio, nec pro causa principali, & immediata ordinis, quamuis in foro exteriori posset præsumi contrarium per c. 1. de Simon. Idem arbitror de beneficiato qui soluit aliquid in possessionis adeptione aliis beneficiariis, ad quod tamen non potest cogi cap. Iacobus eod. tit. & c. Ex multis. 1. q. 1. etiam stante consuetudine, si dandum vertitur in priuatum commodum quale est prandium, vel Symposium, aut pretium eorum, seu eius si pro fabrica, pauperibus, vel alio pio opere, vt per Panor. communiter recept. in d. c. Iacobus quod confirmauit Conci. Trid. sess. 24. c. 4. de reform. quod tamen videtur in hoc æquare statutum & consuetudinem, & ita corrigere Panorm. & communem vbi suprà quem sequitur Alex. in d. c. 2. Ex multis, quatenus contra eorum sententiam extenuat in hoc constitutionem consuetudini, quod ipsum, videtur statuere de marcha argenti, vel alia summa quæ alicubi datur pro simplo beneficij, ne pro commodo dato possit accipi etiam stante consuetudine. Quin etiam puto non posse nunc capi pro rebus piis quod consueuit capi pro commodo proprio; quia non erat consuetudo, ve pro illis caperetur, & ea quæ pro commodo proprio accipiebatur, fictitia est, & iure communi etiam pro illis non debet capi. d. cap. Ex malitia. Notarium autem qui magis accipit pro instrumento quo de ordine maiori datur fides, & Prælatum qui eo plus exigit pro titulo quo minus est beneficium, arbitror esse plane Simoniacos: quia venditant temporale mixtum spirituali maioris quam venderent purum per prædicta, nu. 99. Præterquam quod cõtraueniunt prædicto Conc. Idem arbitror de dante aliquid presbytero, vel alteri, vt baptizet aliquem in necessitate constitutum iuxta Pan. communiter recept. in c. Cum ecclesiæ, de Simon. quicquid dicat glos. secum pugnans in c. Baptizandis. 1. q. 1. Nam & in necessitate licite accipitur ab hæretico, iuxta glo. in c. præter. §. Hæc 31. distinct.

III. Principaliter præmitto quod Simonia est triplex, mẽtalis tan- 102

tum, conuentionalis tantum, & realis. Simonia mentalis tantum, est simonia mente tãtum concepta citra omnem conuentionem expressam, vel tacitam, siue res tradatur, siue non. Et est duplex. Altera quæ neque peruenit ad cõuentionem, neque ad dationem. Altera quæ peruenit ad dationem citra omnem conuentionem, quarum vtraque esse peccatum mortale simoniæ supra probatum est, & in prædicto Comment. c. fi. vbi nu. 12. probo neutram harum Simoniarum mentalium tantum, obligare ad restituendum per eam acceptum, siue id sit spirituale, siue temporarium, & quidem quoad priorem, in qua realiter nil datur, nec accipitur, omnes conueniunt, sed quoad posteriorem qua aliquid datur, vel accipitur, etiam sine vlla conuentione expressa, vel tacita. Contrarium tenent Maior. in 4. dist. 25. q. 1. Adrian. in quodlib. 9. Sot. lib. 9. q. 8. art. 1. de iust. & iur. eo quod vsura mẽtalis tantum obligat ad restitutionem c. consuluit de vsur. & dictum est supra cap. 17. & latius in c. 1. 14. q. 3. & quod eadem ratio idem debet suadere in Simonia mentali. Sed nobis semper placuit cõmunis opinio quam irrefragabiliter probo in d. Comment. à num. 11.

I. Quia illud in 2. par. tam manifeste id dicit, vt nimiæ euiusdam audaciæ fuerit illud inficiari, adiiciendo ei glossas omnino dissonas.

II. Quod ita in hodiernum diem intellexerunt illud, gloss. & fere omnes Doctores Canonistæ, & Theologi in quibus est Innoc. quatus ibi quicquid illi imponat Sylvest. tenens tamen communem verb. simonia. q. 20. Exponit enim verbum (vtrinq;) in eo positum sic, ideo ex parte dantis & accipientis beneficium, qui ideo seruiuit, vt beneficium acciperet, & ille qui dedit beneficium ideo dedit, quia sibi seruiuit, & ita intelligit illud de secunda simonia mentali in qua datur vel accipitur aliquid. In iis etiam est S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 6. quid dicat Sot. vbi supra quod in prædicto commentario efficaciter monstramus, vbi etiam idem probamus de Hostien. Io. And. & Caiet. quos aliqui suspicantur fuisse in contraria sententia, nam alij omnes sunt in nostra communi.

III. Quod illud ca. non potest intelligi quomodo illud intelligit Maior. in 4. dist. 25. qu. 1. vt ad oculum ibidem monstramus per multa quæ breuitatis gratia prætermittimus.

IIII Quod illud cap. non potest intelligi vt Adri. quodlibet. 9. sentit, quem Sotus vbi supra sequitur. Tum quia, vt contextum in suam trahant sententiam, iubent demi notam rubeam (quæ paragraphum & diuisionem significat) positam ante illa verba & ad &c. & ita facere Et maiusculum sententiis & periodis aptum, quod semper in prædicta cõnexione adhibitum est, in e paruum mutari iubent, contra perpetuam consuetudinem à Gregorio nono, hucusque seruatam, nullo ad id producto exemplari, sicuti videmus mutatum esse dudum in

quadam Parisiorum impressione. Tum per alia omni responsione maiora quæ in d. commen. afferimus, præsertim quod impossibile est secundum eorum intelligendi modum aptare constructionem aliquam tolerabilem illi versiculo. Eos &c. vt eum construere volenti palam erit.

V. Quod non obstat fundamentum aduersantium videlicet, quod non potest dari ratio apta diuersitatis cur vsura mentalis obliget ad restituendum & non simonia mentalis, eo quod Panor. in d. ca. final. probat non esse idoneas ante ipsum redditas, nec approbat quas ipse reddit & merito, quia postrema quæ videtur ei aliis præstare, præsup ponit falsum, nempe quod capit. illud loquitur de illo qui non dat vel facit temporarium principaliter pro spirituali, sed minus principaliter & secundario quod est falsum, quia illud cap. agit de simonia, quæ est peccatum mortale vt supra probatum est, quale non est facere aliquid minus principaliter, & secundario pro spirituali vt sup. nu. 101. ostenditur. Nihil, inquam, obstat prædicta eorum ratio. Tum quia debemus assentire humiliter declarationi Papæ, licet rationem qua ille motus fuit non attingamus arg. ca. Ego solis 9. dist. credentes non defuisse illi rationem ita declarandi. Vnde dixit Ioan. Ana. ibi quod ratio iusta illius decisionis ab authore petenda erat. Tum quia satis apta est quam reddit Caiet. s. quod id quod pro vsura datur coacte datur, quod autem pro simonia sponte, vt quod datur pro emptione aut venditione. Nec obstat replicatio Sot. vbi supra videlicet, quod pares sunt in hoc soluens vsuram & dans aliquid pro beneficio: quia vterque mallet habere gratis, & vterque ideo dat, quia non potest quod desiderat habere gratis. Non, inquam, obstat hæc contra Caiet. replicatio, quia ad hoc vt consensus dantis impediat restitutionem, non sufficit, quod mallet habere gratis quã pretio, quoniam alioqui etiam omnis venditor teneretur restituere pretium ementi, sed sufficit consensus præstitus via contractus approbati, & quod datur per viam simoniæ datur per viam commutationis, quæ de se iure probatur, non autem quod datur per viam vsuræ. Et ideo consensum datum per viam simoniæ reputauit Gregor. in dicto ca. fin. sufficientem ad impediendam restitutionem, consensum autem dantis per viam vsuræ reputauit ad id sufficientem Vrbanus in dicto cap. consuluit. Tum quia etiam alia ratio diuersitatis efficacior supradicta noue reddi potest, scilicet quod vsura bene soluitur, & male recipitur. Nam vsuram soluere, non est peccatum capit. debitores de iureiuran. recipere autem sic capit. Quoniam. de vsur. & qui male recipit ab eo qui bene dat, tenetur id restituere danti capit. Non sane, cum gloss. 14. quæst. quinta. Aliqui per simoniam mentalem accipit ab eo qui male dat bene suscipit ob ignorantiam malæ intentionis, aut saltem accipit à male

Universidad de Deusto
Biblioteca

dante, & consequenter nemini tenerur illud restituere: saltem si præ-
ster id propter quod datum est, per regulam supra ca. 17. num. 22. po-
sitam. s. eum qui bene, aut male aliquid accipit, ab eo qui male dauit
illud restituendum ex præcepto non teneri, saltem si illud cuius ca-
sa datum est, fecit, & nulla speciali lege id iubeatur. Et quamuis de ac-
cepto per simoniam realem. sit lex specialis quæ id iubeat c. de hoc de
simon. nulla tamen talis est de accepto per simoniam mentalem, imo
contraria expresse ponitur in d. ca. fin. Concludo igitur, proculdubio
quod simonia mentalis non obligat ad restituendum quæsitum per
eam, siue illud sit spirituale, siue temporarium, quod procedit etiam
in simonia iure naturali, vel diuino prohibita. Tum quia illud cap. ge-
neraliter loquitur, & ita generaliter est intelligendum. l. de pretio. ff.
de pub. in rem act. c. si Romanorum 19. dist. Tum quia specialiter agit
de simonia qua temporarium fuit datum pro statu spirituali teligio-
nis quæ iure diuino prohibetur per dicta sup. nu. 100. Procedit etiam
quoad vtrunque forum quicquid dicat Med. in Cod. de rest. in 9. de
usur. rest. fol. 140. qui nescio cur illa verba (in quo casu delinquentibus
sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori) non ponde-
rarit. Procedit etiam non solum quando altera pars simoniam tan-
mentalem committit, sed etiam quando vtraque, quicquid aliqui di-
cant. Tum quia aperte agit text. de quæsito ab vtraque parte in illis
verbis (vtrinque taliter acquiruntur) & nihili facienda est declaratio
Maio. vbi sup. Tum quia Inno. quartus ponit exemplum text. in duo-
bus quorum alter seruiuit pro beneficio, & alter dedit illud ei pro ser-
uitio. Procedit etiam non solum in eo qui quærit aliquod temporale,
non dato spirituali, sed etiam qui quærit alterum eorum, altero dato
quia verba, & ratio tex. æque hunc casum ac illos comprehendunt per
prædicta, quicquid dicat Sot. Procedit etiam in datione cuiuscunque
rei temporariæ à manu, siue à lingua, siue ab obsequio de quibus sup-
eadem ratione. Hæc de simonia mentali tantum. Simonia vero cõuen-
tionalis tantum est simonia conuenta expresse, vel tacite nondum ta-
men ab vtraque parte executa. Et est duplex. Altera ex neutra parte
103 executa, Altera ex vna tantum, & vtraque est peior mentali tantum,
quia etiam prior est mentalis vt illa quoad forum interius, & etiam
punibilis quoad exterius, cum sit peccatum mortale graue c. cum pro-
dem de pact. & ea. Cum esset de simon. & probabile, quia est exterior
actus, posterior vero adeo quidem quod, vt audio, grauissimum Rotæ
prætorium propter eam commissam super beneficio soleat priuare
eo illam committentem, licet quia non peruenit ad realem non de-
claret eum ipso iure illo esse priuatum, quod satis mite est, quũ etiam
ab officio deponere posset de rigore iuris, quia pro crimine graui id
potest iuxta resolutionem Panor. & Decij in c. Ati clerici, n. 35. de iud.

Tum

Tum quia obligat ad restituendum acceptum ei qui dedit, etiam ante
iudicis sententiam, vt Caiet. adnotauit, quod verum est, si acceptum
est temporale, falsum autem si acceptum sit tale spirituale quod ac-
cipiens non potest reddere danti sine renunciatione præuia & colla-
tione superioris subsecuta, quale est beneficium ecclesiasticũ, quãuis
priuari posset eo propter illud delictum, vt prædictum est, & falsius,
si acceptum est tale quod nullatenus auferri potest, qualis est chara-
cter impressus per sacram. entum ordinis, qui nulla potestate humana
est delebilis ca. Ostenditur ca. Quomodo de cons. dist. 4. & notat glos.
vlt. in c. Degradatio de pœn. lib. 6. Dixi (ab vtraque parte) quia imple-
mentum ex parte promittentis temporale, non efficit, vt simonia desi-
nat esse conuentionalis tantum & fiat realis, quod etiam concedit
Caiet. 2. 2. q. 100. art. 6. ad sextum, & in summ. verb. simonia, quem
sequitur Sot. lib. 9. quæst. 8. art. 1. de iust. & iur. quorum tamen vterque
negat idem esse de implemento ex parte promittentis spirituale: quia
secundum eos sufficit illud ad constituendam simoniam realẽ. Tum
quia Tho. ait simoniam esse conferre beneficium ob obsequia futura.
Tũ quia credito vẽdere, est vẽdere, sed cõtrarium est tenẽdum donec
aliud statuatur cũ C. ass. in decis. 5. de cõst. & Gomes. in reg. Cancel. de
Tucuna q. 12. quos ille non citat, dicentibus collationem beneficij per
simoniam conuentionalem factam valere. Tum quia, vt illi testantur,
id obseruat antiquus stylus Curiæ Romanæ qui facit ius c. Ex litteris
de cõst. c. quam graui de crim. fal. cuius in hac re notitiã per eos habi-
tam magnifecimus olim, vt scripsimus in c. fi quãdo de rescrip. pag. 11.
Tum quia non est sufficiens ratio qua mouetur Sot. dicens quod con-
ferre, & tradere statim beneficium dilato pretio, est simonia mẽtalis,
& conuentionalis ab vna parte perfecta. Nam etiam tenetur confiteri
quod dare & tradere pecunias statim pro beneficio promisso & con-
ferendo tempore quo vacabit est simonia mentalis & conuentiona-
lis ab vna parte perfecta, & ita confiteri debet incurri pœnas per
vtramque vel per neutram, & cum secundum eum non incurratur per
vtramque, per neutram debet incurri. Non item sufficit dicere quod
Thom. ait quod est simonia conferre beneficium ob futura obsequia,
sicut etiam est vẽditio, vendere aliquid dilato pretio, quoniam etiam
diceret esse simoniam dare statim pecuniã pro beneficio postea con-
ferẽdo, sicut dixisset quod est emptio dare pecuniam præsentem pro
merce postea tradenda. In confesso est enim emi posse merces futuras
etiam nondum natas, imo & spem earum l. Nec emptio. ff. de contra-
hen. empt. sicut & obligari l. Quæ rondum. ff. de pign. & promitti. l.
Interdum de verb. & legari 6. Eaquæ instit. de legat. Tum quia idem
Sot. fatetur, & recte vbi supra quod trãslatio dominij beneficij per si-
moniam collati impeditur non iure naturali, nec diuino, sed humano

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantum ecclesiastico. Quod ipsum est dicendum de translatione pe-
tij per simoniã dati, quicquid ille dicat secundum Panor. in d.c.fi. &
De hoc de simon. Caiet. in summa verb. simon. & 2.2.q.100. art. 6. Syl
verb. simonia q. 20. & communem. & Idem à fortiori de aliis pœn
contra simoniacos statutis, ergo eatenus est dicendum eas incurr
quatenus iure humano id exprimitur, & nullo tali est expressum quod
magis incurratur per simoniam conuentionalem completam ex pa
te dantis spirituale tantum quam completam ex parte dantis tempo
rale tantum. Tum denique quod extrauag. 2. de simon. quæ has pœnas
induxit, non induxit eas contra omnes simoniacos, sed tantum con
tra eos qui simoniam in ordine, vel beneficio committunt. Nec etiam
contra hos omnes sed solum, contra eos qui committunt dando, aut
accipiendo: ita quod non habet locum nisi in simonia quæ ad opus
dandi, aut accipiendi peruenit. At Caiet. & Sot. non possunt dicere da-
tionem vnius eorũ quæ sunt danda sufficere, quia vterque fatetur non
sufficere datione pretij nisi ad datione beneficij perueniatur. Et
quum extrauagans non magis de datione vnius quam alterius lo-
quatur, intelligenda est de vtraque. Multo fortiora sunt argumenta
quæ quendam magnum Aduocatum Consistorialem proposuisse in
huius grauissimo Rotæ Auditorio refert prædictus Cass. qui ex vbi
supra solut. & multo magis quam illa obstat vnum quod nos pridem
proposuimus Conimbricę Auditorio quo se in inuestigãda solutione
exerceret, quam nũquam inuenit. s. quod nulla collatio beneficij pure
facta sine conditione potest esse pendens, sed statim aut valet, aut cõ
nulla, arg. c. 2. de elect. lib. 6. & late traditorum per Felyn. in c. consti-
tus de rescript. At secundum eorum opinionem collatio pure facta
cum pacto dandi 100. ad finem anni in pẽdenti est, si enim non so-
luantur, valet, si soluantur, non valet iam inde à principio. Item ex-
cõmunicatio pure lata, non potest esse in pẽdenti c. Ad hæc quoniam
de app. At secũdum eorum opinionem, excõmunicatio lata per pure
dictam extrauag. esset in pendenti: quia si soluantur illa 100. erunt ex-
cõmunicati iam inde à principio, & si non soluãtur, nunquam. Post
autem maturam cõsiderationem animaduerti, quod hęc omnia aguat
obstãt Caiet. & Sot. ac Cass. & Gomes. Et vtrosque defendendo posse
responderi, quod ius antiquum quo nec collatio, nec excommunica-
tio pure facta potest esse in pendenti, est ius humanum quod tolli po
test alio humano contrario, & ius quod colligitur ex prædicta Extra-
uagan. inducta modo supra dicto, stylo curiæ adiuncto est nouum,
cõtrarium in hoc prædicto antiquo, & ita tollit illud tanquam posite-
rius c. 1. de constit. lib. 6. Pro qua solutione vrget quod amissio empby
teusis ipso iure incursa per ca. potuit de loca. & l. 2. C. de iur. emphy. est
ita in pẽdenti quod si dominus proprietarius antequam illam pœna

vel declaret se velle petere, moriatur, non censetur amissa, & si petatur
sic. Et idem si ipse emphyteuta moriatur antequam ab eo illa petatur
per ea multa quæ dictus Cass. adducit in decis. 2. & 3. de locat. Facit
etiam & proprius, quod excommunicatio lata ipso iure contra pen-
sionarium in casu non solutionis faciendæ in certo termino, eo lapso
non censetur incursa donec is cui illa debetur declaret se velle illam
esse incursam, & illo etiam post mensem & annum declarãte habetur
pro excommunicato iam inde à termino lapso, & si antequam decla-
retur moriatur, vel soluatur pensio, vel fiat concordia, vel pensionarius
moriatur, censetur nũquam incursa, vt stylus habet, & prædictus Cass.
affirmat in d. decis. 2. & 3. de locat. Itaque dici potest quod illa extraua
gans interpretata per stylum Curiæ antiquum Papa sciente, & tole-
rante seruatum probat singulariter quod nullitas tituli & excommu-
nicatio inductæ per illam sint ita in pendenti, quod non ligent donec
ab vtraque parte compleatur simonia, impleta vero ab vtraque parte,
etiam si lõge postea impleatur ab altera, cẽseri eas inductas iam inde
& contracta simonia. Non ignoro facilius responderi posse dicendo
nullitatem tituli & excommunicationem non inde ab ipso tempore
datæ tituli incutri, sed à tempore simoniæ ab vtraque parte perfectæ,
nisi contrarium seruaret stylus antiquus cui standum est. Succedit ta-
men quæstio non minus quotidiana quam grauis, An incurrat irre-
gularitatem qui celebrat post completam ab altera parte simoniam,
& ante cõpletam ab altera in qua idem videtur respondendum quod
de pensionario celebrante post lapsum termini ad soluendam pensio-
nem sub pœna excõmunicationis latæ sententiæ præstituti. Equidẽ ar-
bitror eam nõ incurrere saltẽ quoad forum cõscientiæ. Tum quia ap-
pellans à declaratione excõmunicationis de cuius valore dubitatur,
non incurrit irregularitatem, vt pulchre declarat Fel. in c. Rodulphus
num. 41. de rescrip. Tum quia appellans ante excõmunicationem & fi-
dens appellationi celebrando non incurrit irregularitatem, etiam si
declaretur male appellasse iuxta glo. penul. cõiter recep. in c. solet de
sent. excom. lib. 6. Tum quia vt ait Pan. in c. pastoralis. §. verũ de app. &
Domin. in d. c. solet & Fel. in d. c. Rodulphus, pœna irregularitatis po-
nitur ob contẽptum quem prædicti vere non habent, nec præsumun
tur habere, attento quod in casu simoniæ non cõpletæ est incursa ex-
cõmunicatio, & in casu non solutæ pensionis credere potest pensio-
natius se excusatũ iri per impotẽtiam, vel concordiam vel bonitatem
eius cui debet, quod nõ voleat eum declarare, &c. Facit, quod Rota non
iudicat irregularẽ eum qui celebrat post intimationẽ executorialiũ
antequã declaretur, vt sentit Fel. in c. Ad probãdum, num. 6. de re iudi.
quatenus ait Rotam suo tempore iudicasse validam collationem fa-
ctam ab Episcopo excõgicato eo quod non paruerit executorialibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

intimatis ante declarationem, quæ fieri non potest nisi seruatis quo-
tuor terminis de quibus ibi per eum. Quare hoc videtur procul dubio
tenendum donec aliud statuatur, excepta simonia confidentiali per
quam ipso iure annullari titulum, & incurri excommunicationem &
alias pœnas probant duæ nouæ Extrag. Pij IIII. & Pij V. vt infra
num.110.notatur. An autem earum exemplo statuere idem in alijs re-
re christiana, scribetur in comment. prædicti c.fin.

105 Simonia realis est simonia conuenta expresse, vel tacite ex vtraque parte completa saltem quoad aliquam partem promissorũ vtriusque partis. Dixi (vel tacite) quia interdum fit illa sine verbis solis nutibus quibus vnus etiam in momento, vt ait Caiet. significat se facere, vel dare aliquid pro spirituali, & alter velle accipere aliquid pro illo, vel factis tantũ pura spõdendo, vel faciẽdo, vt Itali dicũt, Scõmettam, vel vt Hispani apostam lo 100. vel 1000. cum Episcopo quod non conferet beneficium tale vacans suo filio vel nepoti & Episcopus vt lucretur illa confert illud ei, vel vt, quod quidã Magnas fecit, dicendo Regi percupienti, vt successor cuiusdam Episcopi mortui solueret viginti millia scutorũ quæ illi debebat, si placet suæ Maiestati, ego soluã illa omnia ex legitima parte quę debetur ex bonis maternis filio meo &c. qui erat dignus Episcopatu, nihilo expresso de episcoparus præsentatione, pro qua tacite promittebat, nam si Rex nihil alias respondendo præsentasset illum eius filiũ & Magnas soluisset illud debitũ, cessisset fuisset simonia realis, quippe quæ esset tacite conuenta, & ab vtraque parte completa. Dixi (ab vtraq; parte) quia nõ sufficit quod impleatur ab vna parte tantum per supra late adducta. Dixi noue (saltem quoad aliquam partem promissorum vtriusq; partis) ad includendum simoniam cuius conuentionem non implent partes in totum, sed in partem sic, vt cum quis promittit 100. pro renunciatione duorum beneficiorum, & renunciatur vnum tantum, & soluuntur 100. tantum.

Porro hæc simonia vt minimum est æque mala ac mentalis & conuentionalis quia non solum est mortalis in foro interiori, vt mentalis, sed & punibilis & obligatoria ad restituendum in exteriori, vt conuentionalis. Dixi, vt minimum, quia realis in ordine & beneficio est peior vtraque. Vnde sequitur quod præsentatio, electio, confirmatio & quælibet alia dispositio & prouisio facta per simoniam realem ipso iure est nulla, & consequenter quod prouisi non faciunt fructus suos, imo tenentur relinquere beneficia tanquam res alienas, & illa non quæsitas cum fructibus male perceptis vt statuitur in d. Extrau. 2. de simon. & subsequenter quod renunciatio simoniace facta non valet, c. cum vniuersorum de rer. permut. secundum vnum intellectum, & ioi Innoc. per Pan. & alios communiter receptos, & Rot. 7. de renun. in antiq. licet ita renuncians castigari possit, vt ibi subdit Innoc. non tamen perdit titulum, nec ius renunciatum.

Missa pro dicenda non potest statui quid certũ, & ne minus eo detur num. 106
Spirituale pro præsito dari consuetum potest capi & interdum peti antequam præstetur. num. 106.
Simonia conuentionalis est promissio sine animo soluendi, & quando realis. num. 106.
Simoniam an faciat obligationis antidoralis remissio. num. 106.
Introductor simoniæ & capiens sibi vt roget, simoniacus, nisi &c. num. 106.
Simoniacus non est conferens ob consanguinitatem, vel amicitiam vel preces etiam indebito, nisi &c. num. 107.
Simonia quædam ratificata in Curia inter mouentes vacantia, & ea impetrantes. num. 107.
Renunciare beneficio intentione vt detur. N. licet, eo non expresso num. 107.
Simoniam interdum Papa incurrit, pœnam eius nunquam. nec ipse conferendo. num. 108.
Beneficium ecclesiasticum spirituale, & ideo inuendibile etiam à Papa, quia tamen potest illud extinguere, diuidere, vnire, & de fructibus varie disponere alijs & sibi non vendito illo. num. 108.
Confidentia quid, quotuplex, & beneficialis etiam illicita duplex, & de qua extrauag. Pij V. num. 109.
Bulla Pij V. de confidentia cum 10 aduertentijs num. 110.
Pensio beneficialis non potest emi, nec redimi, sed remitti sic, quia est spirituale dependenter. num. 111.
Vicaria spiritualis etiam temporaria venditio simoniaca, sed non excommunicat num. 111.
Renunciatus qui ipso iure suspensus vel excommunicatus, vel restituere obligatus num. 111.
Simonia omnis mortalis, quæ suspendit, quæ excommunicat, quæ dimittere obligat num. 111.

Cæterum vltra quæsita decisa circa simoniam in ordine infra c. 28. num. 68. & in beneficijs ibidem. num. 115. & in præsentatione ibidem. num. 8. quæruntur multa noua. 106

Ad quorum primum respondeo, quod non licet Episcopo iubere, vt certa pecuniæ quantitas detur pro missa dicẽda, & nemo minorem accipiat. Tum quia missa non est pecunia æstimabilis. c. Qui studet. 1. q. 1. Tum per alia ponenda in d. c. fin. præsertim illud Thom. in art. 3. recep. quod quamuis constitui possit in aliqua ecclesia, vt fiat supplicatio in funere eius qui tantum dederit, non tamen ne fiat pro eo qui tantum non dederit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad secundum, quod consueta dari pro actibus spiritualibus im
præstitis licite possunt accipi antequam præstentur, imo & interdum
peti ad impediendas contentiones & molestias quæ alioqui probabi-
liter putantur futuræ, quod determinat Caiet. in sum. verb. simonia &
per supradicta probatur.

Ad tertium, quod est simonia connexionalis promittere in instru-
mento publico 100. scuta alteri vt conferat sibi beneficium sine vlla
animo emendi illud, nec soluendi illa, licet Caiet. in 2. tom. tract. 3. q. 2.
de simon. & Sotus qui eum sequitur lib. 9. q. 5. art. 1. de iust. & iur. con-
tradicant, dicentes eum quidem peccare communicando simoniæ
mortali alterius, mentiendo item & scandalizando, non tamen si-
moniam committendo, & ex eo inferentes non teneri relinquere be-
neficium eiusmodi dolo acquisitum. Tum quia ad essentiam simo-
niæ non est necessaria vera voluntas emendi quod ipsi præsupponũt,
sed sufficit voluntas faciendi, aut dandi aliquid pro spirituali consc-
quendo per dicta supra num. 100. quod in hoc casu fit cum vnus eo-
rum velit dare spirituale, & alius promittere instrumento publico
quocunque animo id faciat. Verum autem est quod inferunt, neme
pe illum non teneri ad relinquendum beneficium ratione talis simo-
niæ, non quidem eorum argumento, scilicet quod non committat
simoniam, sed quia illa non est realis sed conuentionalis tantum,
quæ vt prædictum est, nec excommunicat, nec ad relinquendum
obligat, quamuis possit dici simonia realis, conuentio qua conuenit
rent duo, vnus ad dandum spirituale, alter ad dandum instrumentum
promissionis centum, si alter daret spirituale promissum, & alter tra-
deret instrumentum eiusmodi promissum, etiam si nunquam solue-
ret, quia ex bona parte impleret promissum tradendo illud quod pro-
missum fuit, & vt prædictum est sufficit eam impleri ex vtraque parte
quoad partem promissorum. Non tamen arbitror esse realem illam
qua quis promitteret temporale, etiam instrumento publico quod
traderet, quum hoc casu talis traditio instrumẽti non fit pars rei pro-
missæ, vt in superiori casu, sed solum probatio promissionis, quod est
quotidianum, & ideo notandum. l. legaui. ff. de lib. leg.

Ad quartum, quod conferens beneficium ei cui est obligatus tan-
tum ad antidora animo se ab illa obligatione liberãdi, simoniã com-
mittit. secundum Inno. in c. tuam de ætat. & qualit. quod non est ve-
rum, nisi conferat pro pretio, & causa principali, & immediata illius
per supradicta num. 100. Nec tunc esset plusquam simonia mentalis
secunda de qua, num. 101. si non deduceretur in pactum illa remissio
quæ in effectu est donatio c. veniens, de rest. in quo sensu videtur in-
tellexisse Innocentiũ vbi supra Fely. in c. ad Audientiam 2. de rescrip.
num. 10. sed si res satis perpendatur, nec tunc est simonia, quia nullum

debitum legale sed solum antidorale remittitur, quod non habet vim
pretij vt Thom. clarius apperit 2. 2. q. 78. art. 2. ad secundum.

Ad quintum, quod mediator simoniæ committit eam, & excommu
nicatur per extrauag. 2. de simon. Imo & dans mediatori seu intercessori, vt procuret sibi collationem beneficij secundum Innoc. in d. c. tuã
de ætat. & qualit. quem ibi Anton. Panor. & Bellam. sequuntur, & idem
Inno. in c. tanta de simon. quem ibi Fely. sequitur, quia vt ille ait, pa-
tria sunt dare collatori, & dare tertio vt moueat collatorem ad con-
ferendum, nisi daretur illi quod deceret pro labore quem suscipit in
seipsi vel frequenter adeundo collatorem, & redeundo ab eo, vel in
compensationem alicuius interesse considerabilis, damni, vel lucri
cessantis ipsius mediatoris, vel nisi daret principaliter ad ineundam
amicitiam, & secundario vt postea per illa moueretur ad monendum
collatorem vt conferat ei beneficium per prædicta. Per quæ, & hoc
generalium dictum, videtur saluari qui dat munera à manu, à lingua,
vel obsequio familiari Papæ principaliter ad ineundam amicitiam
cum illo & secundario vt impetret ei à Papa aliquod beneficium cum
se ad id occasio obtulerit, & postea occasione oblata sine alia illicita
conuentione impetrat illud ei. Secus autem esset si principaliter daret
ei, vt rogaret Papãm pro eo, vel vt obtineret ei beneficium, quo casu
intelligendus est Sot. lib. 6. quæst. 7. art. 3. col. 1. de iust. & iur. & Sylvest.
verb. simon. q. 6. contrarium significantes.

Ad sextum, quod non est simonia conferre propter consanguinita- 107
tem secundum Thom. 2. 2. quæst. 100. ar. 5. ad 2. quicquid aliqui parum
caute dicant: quia illa nec emitur nec venditur, nec vllo contractu
non gratuito quæritur, quod ad simoniam requiritur, per eius defini-
tionem, quod & Sot. vbi supra probat, quamuis conferens ob illã prin
cipaliter, peccet secundum Innoc. in d. c. Tuam. Non tamen incurrit
censuram qua simoniacus inuoluitur. Idem eadem ratione dicendum
de conferente ob amicitiam, licet ob eam indigno conferret. Idem pu
to de illo qui pro se indigno precatus collatorem, obtinet beneficium
nisi preces pro pretio fiant & accipiantur, quo casu intelligendus est
Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 5. ad tertium. Idem de hypocrita qui ob lau-
dem humanam spiritualia facit, sed alia ratione scilicet quia non dat
quicquam spirituale propter laudem secundum eundem Thom. vbi
supra ad quartum. nam si daret vel faceret in pretium laudis, simo-
niacus esset per prædicta.

Ad septimum, quod simonia realis committitur ab eo qui habito
ab Hispania nuncio de aliquo beneficio vacanti, conuenit cum aliquo
Papæ familiari, vt impetret illud ab eo pro se, & quod ipse consentiet
certæ pensioni à Papa constituendæ. Et postea familiaris impetrat il-
lud pro eodem monitore qui consentit prædictæ pensionis constitu-

tioni: Et expediunt literas nulla mentione facta Papæ de conuentione pensionis constituendæ: quia est conuentio simoniaca, ab vtraque parte executa vt patet. Idem & fortius est dicendum de illis qui habito ex Hispania nuncio de duobus beneficiis vacantibus conuenerit vt vtrunque illorum in caput vnius eorum impetretur & inter ambos diuidatur ex æquo vtilitas eorum & impensa facienda in solutionibus pensionibus eis qui ea sibi impetrant. Et postea is in cuius caput impetrata fuerunt nulla de huiusmodi conuentione facta mentione, renunciat alterum in fauorem alterius qui contribuit dimidium impensarum, quoniam est simonia ab vtraque parte completa.

Ad octauum, quod simonia realis admissa fuit à duobus Hispanis, inter quos conuenit, vt alter existens in Hispania moneret de vacantibus alterum residentem in curia, & is impetraret à Papa illa, & diuiderentur ex æquo vtilitas & impensa per renunciationes, permutationes, vel pensionum constitutiones ad id necessarias. Contra tales pensiones, vel pensionum constitutiones ad id necessarias. Contra tales pensiones, vel pensionum constitutiones ad id necessarias. Contra tales pensiones

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtraque & ideo quicquid dicat Pan.in rep.§.Qui vero.c.extirp.& ibi præb.sub fi.& Fely.cum limitans in c.de cætero sub fin.de re iud.

Veritas habet,quod non eximit à culpa sed tãtum à pœna simoniæ iure diuino prohibitæ,& à culpa & pœna simoniæ iure tantum humano prohibitæ. Tum per prædicta. Tum per l. quidam.ff.de re iud.& l.idem Vlpianus.ff.de excus.tut.& eorum quæ de certa scientia Principis verius & communius dicuntur ab iis quos late citat Felin.in c. cum inter de except. Tum per stylũ Curiæ qui hoc seruat, vt latius constatur Cass.decis.2.de simo.qui facit ius.c.Quã gratum de crim.fals.

V. Quod ex his est haurienda decisio quæstionis. An Papa vendens beneficium & emens illud committat simoniam? nam si iure diuino, id est veritum,committit,si tantum humano non cõmittit,& quidam aiunt absolue quod nunquam. Alij quod non si beneficiũ est simplex, si autẽ est curatũ sic,ẽ quibus est Pan.in c.1.de simon & in c.extirpandæ.§.Qui vero de præb.à n.85.Alij quod semper,e quibus sunt Thomas logi quos sequitur Caiet.2. tom.tract.9.q.1. nõsque solitι sumus sequi hoc syllogismo firmo in Barbara,Omne spirituale est inuendibile iure diuino.c.Qui studet.1.q.3.c.Quã pio ead.caus.q.2.Non solũ datum vel institutum immediate à solo Deo,sed etiam ab ecclesiastica potestate diuinitus ei data per dicta suprà eo.nu.99. & adducta per Caiet. vbi suprà.At omne beneficium est ius spirituale dependẽter,siue consequenter præsupponens clericatum seu addictionem, & deputationem ministeriis diuinis factam ab ecclesiastica potestate diuinitus ei tradita vt probat.c. Dilecto de præb. & tradit Thom.2.2.q.100.ar.2. à quo nullus etiam Canonista recedit, ergo beneficiũ ecclesiasticum est inuendibile. Et confirmatur eo quod ius patronatus est inuendibile.c.de iure,de iur.patr.& tenet Tho.vbi suprà ab omnibus etiã Canonistis recep.quod tamen est minus spirituale quam beneficiũ,quia pe quod cadit in laicum tanquã spirituale antecedenter non præsupponens clericatũ nec aliud spirituale, cum tamen beneficium sit tale dependenter, & præsupponens clericatum.c. Cum adeo de rescrip.& c.ex literis de transl. Confirmatur & eo quod ius decimarũ est inuendibile: quia deputatum ab ecclesia ministris eius, vt ipsemet Thom. ab omnibus recept.ibidem ait,& probatur in c.Altare.1.q.1.

VI. Quod quicquid aliqui facile detrahant, non arbitror vllum Papam vlla beneficia vnquã simpliciter vendidisse contra conclusionem prædictam,quãuis ceperit aliqua non via vẽditionis nec permutationis,nec alius contractus non gratuiti sed aliis viis iustis quæ colliguntur ex eo quod potest beneficia extinguere, & alia aliis vnire, diuidere,& reditus eorum augere, & diminuere.c.Ex parte de constit. & c.Maioribus & c. extirpandæ in princ.& §. Qui vero, de præben.c. ficut vnire de excessib.prælat.cum eis adnot. Potest etiam partem redituum eorum vacantium, & non vacantium de consensu beneficiatorum, imo & sine illo ex iusta causa applicare alicui bello pio, vel aliis piis operibus & necessitatibus Sedis Apostolicæ vel alterius & in iustam pensionem aliquibus, ac consequenter annatas vel compositiones necessitatibus Sedis Apostolicæ vel aliis piis operibus applicare.

Ad duodecimum, quod ex responsione 3.præcedentium quæstionum sequitur non esse simoniacam confidentiam illam qua quis confidit quod collator conferet beneficium renunciatum illi cui renuncians volet post renunciationẽ libere, & sine vllo pacto,& modo,aut quod patronus præsentabit ad illud ita renunciatum: quia nullus in ea re contractus non gratuitus, nec voluntas illum faciendi interuenit, nec vllo iure naturali, vel diuino talis fiducia prohibetur si aliud non obstat. Et eadem ratione non est confidentia simoniaca conferre beneficium,vel procurare,vt conferatur alicui ea intentione,& spe quod ille aliquando cedet in fauorem alterius à se nominandi vel sui ipsius conferentis,vel procurantis,dummodo nullum pactum,nullus modus, & nulla conditio adiiciatur, quod certum est solo iure antiquo attento. Et quod idem sit attentis extrauagantibus fœl. rec. Pij Quarti, & Pij Quinti super confidentia beneficiorum editis, probatur efficaciter eo quod illæ nihil prohibẽt quod ante illas non fuisset prohibitum, solum enim disponunt cõtra confidentiam illicitam beneficialem, & non omnem,sed tantum simoniacam, qualis non erat omnis confidentia beneficialis. Tum quia confidentia in genere est certa spes de re aliqua, quod ita fuit,est, vel erit,& interdum sonat in bonam partem vt in illo Psal.10. In Domino confido,interdum in malam Psal.111. Qui confidunt in eis, & consequenter est confidentia licita,& confidentia illicita, licita est qua quis ordinate speras. Illicita qua inordinate. Tum quia hoc consequitur quod confidentia beneficialis est duplex,licita,qualis est illa qua quis ordinate cõfidit quod collator conferat beneficium fratri suo cum primis eo digno, & illicita qualis est ea qua quis inordinate confidit quod collator conferet beneficium suo fratri eo indigno argum.cap.Cum in cunctis.§.fin.de elect.Tum quia confidentia illicita beneficialis est duplex, altera simoniaca,qualis illa qua quis confidit quod collator conferet beneficium mediante pretio pacto,modo,vel conditione expressa,vel tacita digno,vel indigno. Altera non simoniaca,qualis est illa qua quis confidit, quod collator conferet beneficium ob cognationem, vel amicitiam indigno,sine tamen pretij,pacti,modi,vel conditionis interuentu.Quod autẽ extrauagantes prædictæ non sint editæ contra omnem confidentiam beneficialem, sed tantum contra illicitam, nec contra omnem illiciam, sed tantum contra illicitam simoniacam patet. 109

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primo, quod principium extrauagantis Pij Quarti sic habet. Sane licet dudum eum certam simoniacæ prauitatis speciem quam beneficiorum confidentiam vocant &c. Et ex principio colligitur intentio disponentis. l. fi. ff. de hæred. instit.

II. Quod mox declarat se loqui de confidentia qua quis accipit custodiam alieni beneficij cum pacto, vt postea cedat alteri.

III. Quod postea ter se restringit ad eam adiiciens verb. (confidentiam) verbum (huiusmodi) quod restringit ad prædicta. l. huiusmodi. ff. de leg. 1.

IIII. Quod Pius V. de eadē omnino confidentia disponit, de qua Pius IIII. vt iam ex procemio, quā reliquo cōtextu palam colligitur.

V. Quod declarant præteritas de quibus agunt confidentias fuisse illicitas, quod nō potuisset iuste fieri, nisi ante fuissent prohibitæ, cum lex non extendatur ad præterita. c. 2. & c. fi. const. & ita quæ confidentia ante illas erat licita, etiam nunc est licita, & econtrario, quæ nunc est illicita, antea erat illicita, & quæ illicita nunc est simoniaca, antea erat simoniaca, & quæ antea non erat simoniaca, nec nunc est simoniaca, licet iuste præsumi possit in foro exteriori per modos ad id inductos à Pio V. per extrauag. cuius tenor sequitur, Pius Episcopus &c.

Intolerabilis & infrà. Bene quidem, & prouidēter fœl. rec. Pius Papa IIII. prædecessor noster ad tollendam fiduciariæ mancipationis beneficiorum ecclesiasticorū corruptelam, statuit, & decreuit, vt ipsis iure vacarent ecclesiæ, monasteria, cæteraque beneficia ecclesiastica in confidentiam à quibuscunque etiam S. R. E. Cardinalibus cuiusuis personæ contemplatione, vel intuitu recepta liberam illorum dispensationem sibi & Apost. S. reseruando, nec valere ipsorum collationes seu concessiones, nec fructuum, nec pensionum reseruationes, nec facultates illas transferendi, nec regrediendi, seu accedendi & ingrediendi ad ecclesias, monasteria, & beneficia suprà dicta, illaq; recipientes, fructus, pensiones, & alias res eorundem indebite percepperent. Prohibens quibuscunq; etiam sub censuris ecclesiasticis, ne quid huiusmodi amplius auderent. Ac etiam decreuit omnes & quascunque promissiones, præfectiones, collationes, commendas, & alias disque positiones de ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, necnon reseruationes fructuum, pensionum rerum, & iurium, ac etiam transferendi, regrediendi, accedendi, & ingrediendi, aliasque facultates, siue per se, siue futuros Romanos Pontifices, etiam motu proprio, ac consistorialiter, siue etiam per ordinarios collatores, etiā ad patronorum presentationem, cum interuentu confidentiæ huiusmodi, siue expresse, siue occulte, ac de iure præsumpto, & alias contra prædicta pro tempore factas, nullius momenti fore, nec cuiquam suffragari, sed ecclesias, monasteria, & beneficia huiusmodi ipso iure vacare, ac prædictæ dispo-

dispositioni reseruata esse, sicque per quoscunque etiam per præsumptiones, & coniecturas legitimas, & alias eorum arbitrio procedendo (cum alioqui confidentias huiusmodi in lucem erui & probari non posse constater) iudicari & diffiniri debere. Necnon irritum & inane quicquid secus contigerit attentari, quemadmodum confectis super his literis plenius continetur. & infrà. Multi enim ipsa beneficia iure retinere nequeuntes: alij ne cogantur ad sacros ordines, ad residendum, ad incedendum in habitu clericali, vt ad bellum proficiscantur, vt inimicos occidant: alij vt alieno nomine lites agāt, aut defendant, alij propter crimina incapaces: quidam vt purgato delicto, vel absolutione consecuta illa repetant, eadem in alios deponunt, & in plerisque fructus ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt, sæpe laicis, & inhabilibus. Plerique vel senes, vel infirmi, vt beneficia in domibus suis perpetuent, illa renunciarunt, & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentiū, de fructibus ecclesiasticis alant, vel illa etiamnum infantibus, aut nascituris asserunt, facto interdum circuitu retrocessionis, cum reseruatione fructuū & aliarum rerum, aut accessu, præsertim ab illis qui præstandorū iurium Cameræ Apostolicæ sunt immunes, alij aut incapaces, aut aliis beneficiis ecclesiasticis onusti, aut ecclesiastico ordini sese mancipare refugientes, aut mere laici beneficia ecclesiastica aliis conferēda procurant, vt de illis postmodum ad libitum suum disponatur, fructus etiam percipientes illorum. ad hæc plerique ordinarij, & alij collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, vt fructus, seu pensiones capiant eorundem, aliisue faciant ministrari. Alia item permulta eiusce modi admittuntur, quibus immaculata rerū diuinarum puritas impie violatur, disciplinæ ecclesiasticæ neruus dirumpitur, & immineus patrandæ extium animarum. Quare nos volentes periculosam talium audaciam noui iuris subsidio cohibere, præsentium auctoritate statuimus, vt si quis quacunq; auctoritate ecclesiam, vel monasterium, aut aliud beneficium ecclesiasticum qualecunq; ex resignatione, vel cessione cuiuscunq; personæ simpliciter aut cum circuitu retrocessionis, cum regressu, vel accessu, etiam sola dimittentis intentione receperit, vt illa vel illud etiam in euentum regressus, vel accessus, eidem dimittenti, vel alteri postea conferatur, aut illius fructus, vel eorū pars alij vel alijs concedantur, vel pensiones soluantur ex eisdem, hæc confidentia censeatur. Itidem si ordinarius vel alius collator contulerit ad hæc vacans, ea conditione tacita vel expressa, vt postea in alterum pro arbitrio collatoris, seu alterius cuiuscunque contra iuris communis ordinationem disponatur, siue vt de eo prouisus, fructus illius, vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis vel cedentis aut alterius,

Universidad de Deusto
Biblioteca

relinquat & remittat, seu pensionem illi vel illis, quem vel quos idem collator aut cedens, vel alius per se vel alium scripto aut verbo iuxerit seu significauerit, persoluat, & pariter si à patrono etiam laico, vel alteri præsentatori seu electori contigerit aut contingat id fieri. Ad hæc si clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius à solumne iurium ipsius Cameræ, vel etiam Cãcellariæ Apost. exemptus post resignationem, vel cessionem alicuius extranei de ecclesia, monasterio, vel alio beneficio ecclesiastico in se Apostolica vel alia authoritate factam & admissam illam vel illud etiam confectis litteris Apostolicis & possessione apprehensa in eundem resignantem vel cedentem modico spatio interiecto, veluti duorum, aut trium mensium retrocesserit, aut retrocedat in futurum ex illa retrocessione fructus ecclesiæ, seu monasterij, aut beneficij, vel eorũ pars seu pensio, seu quid aliud super illis reseruatum, aut regressus seu accessus, & ingressus ad illa vel illud ipsi clerico, vel Cardinali, aut alio exẽpto sit fueritve concessus. Postremo, si quis crimine aliquo absolutus, aut cum quo per irregularitate dispensatũ est denuo receperit, quacunque authoritate ecclesiam, monasteriũ, vel aliud beneficium ecclesiasticũ quod ante vel post commissum delictum, aut contractam irregularitatem dimiserit, in quouis horum casuum confidẽtiæ prauitas sit contracta, casusque huiusmodi literis prædictis cõprehendantur, ac si illis specialiter expressi fuissent, licet ipsum confidentiæ crimen alterius tantũ partis conscientia sit admissum. Ad probandum vero plene confidentiarum abusum inter alias etiã hæ præsumptiones, & coniecturæ habeantur legitimæ, videlicet, si quis post cessam ab se ecclesiam vel monasterium aut beneficium, & publicatam resignationem, seu cessionem captãque à successore possessionem sese in illa, vel illo seu rebus illius per se, vel alium, seu alios de facto iniecerit, aut fructus percepperit, aut quicunque successor illi, vel eius propinquis ipsos, aut partem aliquam remiserit eorundem, si recipiens beneficium constituerit dimittentem, vel eius parentes aut propinquos procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus beneficij dimissi, & illi vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit. Si vel solam procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorum ex parte dimittentis expeditio quæ personam recipientis concernit profecta sit, simulq; expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint. Denique si quis pro concessione alicui facta, quacunque auctoritate de beneficio ecclesiastico per se, vel aliũ seu alios intercesserit, vel alias in negotio concionis sese immiscuerit, quoquomodo, deinde aliquid de fructibus talis beneficij de facto etiam per manus possessoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocunque.

Testes

Testes autem de quaque re singulares singulas probare valeant præsumptiones, & coniecturas, pluresque huiusmodi præsumptiones, & coniecturæ plenam probationem faciant in prædictis. Cæterum criminosi & cæteri omnes qui ad perhibendum in casibus simoniæ testimonium recipi possunt, ad prædicta omnia admittantur. Sed ne quisquam etiam vana fiducia fretus non intendendi contra se iudicij in eumue perseueret, vtque hoc malum grauioris censuræ stimulo vsquequaque prohibeatur, omnes & singulos qui hucusque ecclesias, monasteria, beneficia, fructus, pensiones aliasue res intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, nisi statim ad se reuersi & resipiscentes celeri dimissione sibi prospexerint, & qui quid tale adquæcunque in futurum etiam omnibus & singulis aliis monasteriis, dignitatibus, administrationibus, officiis, & beneficiis obtentis quæ pariter sub dicta reseruatione comprehendi volumus, necnon fructibus, pensionibus, & aliis rebus ecclesiasticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & aliis officiis temporalibus præsentium authoritate priuamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in iuris subsidium excommunicationis sententia innodamus, à qua nullus nisi in mortis articulo constitutus ab alio quam à Romano Pontifice absolutionis beneficium valeat obtinere, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo sexagesimo nono Kalend. Iunij Pontificatus nostri anno quarto.

Noto primo, quod intentio prædictorum Piorum non fuit vt sup. dictum est inducere aliquam prohibitionem nouam confidentiæ beneficialis, sed Pius IIII. intendit renouare antiquam, & Pius V. iuuare illam inducendo modos probandi eam quæ difficile probatur: ita quod non intendit asserere esse veram in foro interiori confidentiam illicitam simoniacam in casibus in quibus statuit pro tali esse habendam, sed quod in exteriori est præsumenda talis.

Secundo, quod simonia conuentionalis confidentiæ beneficialis est peior alia conuentionali beneficiali, qua palam emitur, vel venditur beneficium: quia per illã non annullantur acta, nec inducitur censura, antequam ab vtraque parte impleatur, vt dictum est sup. nu. 103. per hanc autem sic, quia simul ac quis accipit beneficium in confidentiam prædictã antequam impleat quod promisit, ipso iure est excommunicatus, & ipso iure collatio ei facta est nulla, & tenetur ad restitutionem omnium fructuum, quos perceperit à die acceptionis.

Tertio, noto nouã & amplam reseruationem qua omnia beneficia collata, & accepta in confidentiam illicitam & simoniacam sunt reseruata Sedis Apost. collationi, qua ratione peior est hæc simonia cõuentionalis etiam ex vna tantum parte completa, quam alia realis ex vtraque parte executa, quia non auferet ordinario potestatem confe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rendi,nec reseruat illam Papæ,hæc autem vtrunque facit.Quam obrem caueant sibi qui eiusmodi beneficia accipiunt per ordinariorum collationem, vel per Papæ prouisionem non facta mẽtione de huiusmodi reseruatione, saltem per clausulas generales ad id sufficientes, quales tamen cõmuniter in impetrationibus Apostolicis inseruntur.

Quarto,quod non solum collationes per huiusmodi confidentiam factæ sunt nullæ, sed etiam omnes accessus, regressus, pensiones, & alia quæcunque etiam authoritate Apost. reseruata fiduciariis, siue confidentiariis huiusmodi,in cessionibus,vel retrocessionibus quibus postea illa admittunt,quorum de numero arbitror esse plurimos,qui debent sibi cauere:

Quinto, noto casum nouum in quo fructus beneficiorum per huiusmodi cõfidentiam collatorũ,& pẽsionum cõfidentiariis cõstitutarum, reseruantur Cameræ Papæ à die collationis, & constitutionis, quod est notandum ad consulendum eis qui hac in re peccarunt.

Sexto,quod hæc extrauag.in illis verbis (sola admittentis intentione)& in illis(conscientia tantum vnius partis)videtur significare contrarium eius quod supra respõsum est ad quæsitum II. Scilicet quod sola intentio absque pacto renũciandi beneficium vt detur alicui non facit simoniam. Sed respondetur quod non intendit asserere per illa verba quod sola talis intentio constituat in foro interiori simoniam, sed quod probatio eius faciat in exteriori præsumi illam. Tum quia, vt supra probatum est prædicti Pij nil noui prohibuerunt, & Quintus solum addidit Quarto,modos præsumendi simoniam in exteriori foro,Tum quia non ait per hoc fieri confidentiam, sed quod censeatur,hoc est,præsumatur confidentia,vt in simili habet c.fi. de Vsur. quod ibi ponderauimus.

Noto septimo, octo coniecturas ad præsumendam simoniacam confidentiam in foro exteriori.l. Probatio intentionis,etiam tantum vnius partis quæ tangitur in vers.quare. II. in vers. Itidem,scilicet quod collator ita conferat,vel patronus præsentet, vt postea de beneficio, vel fructibus eius sic, vel sic disponatur. III. in vers. ad hæc, scilicet, quod exemptus à solutione iurium Curiæ beneficium acceptum per resignationem alicuius etiam post literas expeditas, & possessionem acceptam retrocesserit in eundem, reseruato sibi aliquo infra spatium duorum mensium, IIII. in vers. postremo,quod absolutus à delicto, vel irregularitate denuo accepit beneficium quod renunciauit,ante,vel post delictum, vel incursam irregularitatem. V. in vers. Ad probandum,quod quis post cessum beneficium,& publicata cessione,& capta possessione à cessionario se in illud per se vel alium ingerit, & fructus,vel partem eorum accipit,aut successor ipsi, vel propinquis eius aliquos fructus remiserit. VI. in illo vers.si recipiens

piens beneficium,&c. VII. in vers.si vel sola probatio,&c. VIII. in vers.denique quod intercesserit,&c.

Noto octauo quod vers.ad probandũ,& clarius vers.testes significãt,quod vnaquæq; horum cõiecturarum, sola nõ sufficit ad plenam probationẽ,quod equidẽ arbitror æquum.Nam durum videtur quod prima & 8.& aliquot aliæ per se solæ sufficiãt. Quare videtur id arbitrio iudicis librãdum arg.l.1.ff.de iur.delib.c.de causis.de off. deleg. Iam c.Bonæ. 1.de elect.quod autem subdit,vt testes criminosi,&c. admittantur,commune est omni simoniæ c.per tuas de simon.

Noto nono, casum in quo testes singulares sufficiunt contra regulam,cõmune est omni simoniæ c.per tuas de simon.

Noto decimo ex vers. sed ne quisquam, duos casus nouos quibus duo genera beneficiariorum ipso iure priuantur beneficiis omnibus etiam iuste obtentis,& fiunt inhabiles ad illa vel alia obtinenda. Alterum est eorum qui ante hanc extrauag.acceperunt beneficia per simoniam confidentialem, & statim habita notitia de ea non respuerunt,& dimiserunt illa beneficia,& pensiones per eam obtentas: alterum est eorum qui post eam acceperunt, vel acceperint aliqua beneficia,vel pensiones, per eiusmodi confidentias,quæ est pœna terribilis ferenda tamen, quia statuta est l. Prospexit. ff. qui & à quib.& c. In memoriam.21. dist. quam tamen relaxare, vel saltem in ea dispensare iustæ misericordiæ fuerit. Et an vel quos ignorantes liget, dicemus in comm.c.fraternitas.12. q.2.

Ad XIII. quæsitum respondetur quod pẽsio solita constitui super beneficio ecclesiastico non potest pecunia redimi neque cõstitui, quod nuper neruose probaui corã Illustrissimo, eodẽque omnigena eruditione clarissimo, Cardinali Alciato,in disputatione quæ inseretur prædicto cõment.c fi.de simon.vbi breuiter mõstro pẽsionẽ, vt in hac materia sumitur,à nemine ante nos iuste definitã, & quod nõ est beneficium, nec portio fructuũ eius,sed ius nõ tẽporarium, sed spirituale, aut illi annexum,non antecedẽter,vt ius patronatus,sed dependenter aut cõsequenter instar beneficij, & subinde non potest magis limo minus emi,vel vendi quã ius patronatus,& potest gratis remitti etiam sine authoritate constituentis, non tamen redimi anticipata solutione sine authoritate Papæ,& quod redemptio sine illa pretio facta non valet,& non obstante illa, lapsis annis pro quibus anticipata est solutio potest peti. Et denique quod simonia committitur in emptione,& venditione illius, sed illa non incurrit excõmunicationẽ ipso iure, plusquam simonia commissa super iure patronatus: quia extrauagant.1. de simon.solum excommunicat simoniacum in ordine, & beneficio,quorum neutrum est pensio,& ideo tanquam pœnalis & restringenda,non extenditur ad simoniam super ea commissam.

II

Ad XIIII. de emente, conducente,vel per alium quemlibet con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tractum non gratuitum quærente Vicariam,& quamuis iurisdictionem vel potestatem spiritualem etiam ad tempus Episcopi, vel patochi,vel cuiuslibet alius beneficiarij, respondeo in summa quod latius dixi coram eodem Illustrissimo Cardinali Alciato, & inferitur prædicto comment.c.fi.de simon.primo quod committit simoniam caliceet de pœn.& c.Ad nostram,de simon. II. quod meretur priuari,sed non est ipso iure priuatus officio clericali secundum Host. Panor. & communem in c.1.per illum text.& sequen.Ne prælat.vic.suas.

III. Quod ipso iure talis contractus est nullus, & consequenter non quærit talem vicariam,& ita teneretur eam relinquere,vt iuste petat arg.c.si res,14.q.6. IIII. quod non est ipso iure excommunicatus per extrauag.1.de simon.quia non admittit simoniam in ordine,vel beneficio,quale non est talis vicaria per adducta à Fel.in ca. Postulasti, de rescrip. V. quod non est ipso iure inhabilis ad illam: quia nullo iure id cauetur,& ita non est dicendum gl.famosa in c.fin. de iure pat. VI. quod prædicta non procedunt in iurisdictione seculari secúdum Pan.in c.1.Ne prælat.vic.su.quia circa eam nõ potest committi simonia per dicta sup.cod.n.100. VII. quod neque procedunt in vicaria perpetua quæ est beneficium clem.1.de offic. vica. & consequenter in illa incurreretur simonia,& excommunicatio illi annexa.

Ad XV. de pœna simoniaci ex latius inferendis prædicto comment.c.fi.de simon.dico primo,omnem simoniacum pœna æterna esse dignum, mentalem autem tantum nulla pœna temporaria etiam restitutionis,conuentionalem autem tantum pœna temporaria ordinaria restitutionis accepti si est restituibile.& extraordinaria arbitraria per dicta sup.n.103. II. simoniacum realem in ordine tam occultum quam publicum esse ipso iure suspensum quoad se & alios per tex.in hoc omnium optimum in extrauag.1.de simon.& per c.Tanta eod.tit.vt ibi dicit Innoc.communiter recept.

III. quod simoniacus in beneficio non est ipso iure suspensus, vt ibidem dixit Innoc.quatenus ait simoniacum in beneficio,acta pœnitétia,& relicto illo posse celebrare,quem sequimur, quicquid vterque Tho.1.2.q.100.art.6.& Sot.lib.9.q.8.art.1.dicant: quia nullo iure antiquo nec nouo prædictæ extrauagantis id cauetur.

IIII. quod simoniacus, realis tam in beneficio quam in ordine est ipso iure excommunicatus, excommunicatione reseruata Papæ, per dictam extrauagantem nouam. V. quod hæc consequitur simoniacum realem in ordine egere absolutione ab excõmunicatione, & suspensione,simoniacum vero in beneficio ab excõmunicatione tantum.

VI. nullum alium simoniacum præterquam in ordine esse ipso iure suspensum vel excommunicatum: quia si quis esset, maxime fuit simoniacus in beneficio,qui tamen non est,per tertium dictum.

VII.quod

VII. quod nullus simoniacus præterquam in ordine,& beneficio est ipso iure excommunicatus,quod recte affirmar Syl.verb. simonia. q.19.& probatur:quia nullo iure antiquo vllus simoniacus ipso iure est excommunicatus per prædicta, & ius nouum prædictæ extrauagantis solum excommunicat ipso iure simoniacum in ordine, & beneficio. Nam verba illa ipsius (In officiis ecclesiasticis) intelligenda sunt tantum de officiis quæ sunt beneficia,vt in c.De multa,de præb. & in c.Cum accessissent,de constit.

VIII. quod simoniacus ordinatus recipit quidem characterem, sed non executionem per rationem Th. vbi sup. & quia character est indelebilis c.Quomodo,c.ostenditur,de consec. dist.4. non potest illum relinquere.

IX. quod omnis præsentatio,electio,collatio & quæuis alia dispositio beneficiaria per realem simoniam, est ipso iure nulla, & consequenter quæsitum per illam, debet relinqui etiam ante sententiam, quia iure naturali debent relinqui aliena c.si res 14.quæs.6. & quidem cum fructibus, vt dictum est sup.c.17.n.25.

X. quod committens cum Papa simoniam iure diuino vetitam, incurrit quidem pœnã æternã,sed non tẽporariam per sup.dicta n.109.

XI. quod simoniacus etiam tantum conuentionalis ob confidentiam nil iuris quærit in beneficio per eam obtento, & ipso iure excommunicatur,& perdit alia beneficia bene quæsita, & fit inhabilis ad omnia.An autem,& quos excusset ignorantia à prædictis pœnis,præsertim hac huius noui iuris,dicetur in comment.c.fraternitas,12. quæs.2. Et quidem earum non auderem damnare eos qui ante præfatos Pios confidentiam etiam realem admisissent, tempore quo confidentiæ etiam ex se illicitæ adeo probabantur in Curia, quod ius redderetur contra non reddẽtes beneficia in custodiam & confidentiam accepta. Tum quia illa iure tantum humano est illicita, & ita permissione Papæ approbatoria,potuit fieri,& facta fuit licita,arg.c.1.de const. lib.6. Tum quia,licet ipsa iure diuino esset prohibita,pœnæ tamen nullitatis titulorum, & aliæ, iure humano sunt statutæ, & sic quoad illas dicta permissione potuerunt tolli. l. Qui condemnare. ff. de reg.iur.& ita iure stricto defendi posset, non fuisse per ipsos annihilatas, renunciationes, collationes, & pensionum impositiones factas antea prædicto tempore,& sic non teneri ad relinquenda beneficia,aut pensiones,neque ad restituendos fructus vi earum perceptos,quia legitime factum, pœnam non meretur. l. Gracchus, C. ad l.Iul.de Ad. Ex quo inferretur limitatio eius quod supra dictum est,omnem confidentiam quæ post dictos Pios est illicita, fuisse talem etiam ante illos, ne procedat in ea quam præfata permissiõ Papæ approbatoria fecit licitam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Peccat mortaliter circa simoniam omnis qui committit simoniam siue mentalem tantum, siue conuentionalem, siue realem, & qui emit, aut vendit bona carius ratione iuris præsentandi ad aliquod beneficium ei annexum, aut aliquem calicem, aut corporalia, eo quod sunt consecrata, aut rosaria, aut alia eo quod sunt benedicta per supradicta. Et qui realem vltimam committit in ordine, est ipso iure suspensus, & excommunicatus, & qui in beneficio ipso iure excommunicatus per supradicta, num. 104.

De Luxuria III. vitio capitali, & eius filiabus.

Luxuria quid in genere & in specie, augetur vsu, & fuga vincitur. num. 111.
Luxuria vitium capitale gignit has octo filias. num. 113.
Castitas virginalis facilior seruatu, quam vidualis, & hæc quam coniugalis in absentia num. 113.
Cæcitas, præcipitatio inconsideratio, & inconstantia, quæ mortifera. num. 114
Amor sui diuius mundi, horror futuri, qui mortifer. num. 114.

111 PRæsupponimus primo. Quod luxuria, & luxuriari, generaliter sumpta significant omnem nimiam diffluentiam, tam eius, potus, & vestitus, quam venereorum: sed specialiter, vt hic sumitur, Luxuria est vitium inclinans ad inordinatum venereorum vsum, & actus ex quo illud gignitur & augetur est inordinatus vsus venereorú, qualis est omnis excepto vsu iusti coniugij, quippe qui est prohibitus sexto præcepto decalogi. de quo c. 16. supra, & c. Nemo, & c. Meretrices. 32. q. 4. Et quoniam omnis habitus quale vitium, augetur ex actibus, ex quibus gignitur, & ad eos inclinat, vt dictum est supra præl. 7. consequitur vsu venereorum, augeri luxuriam, & consequenter illo non solum dari imo accendi, volentesque eam sedare debere id facere resistendo, vel fugiendo, & nullatenus eá experiendo: errantque grauissime, qui secum constituunt, vna vel altera vice experiri, & nunquam amplius. Nam per illud Apost. ad Corint. 6. Fugite fornicationem. Cassi. de inst. Monach. quem S. Thom. 2. 2. q. 35. art. 1. ad 4. & omnes alij sequuntur, nullo faciliori modo luxuriam quam suarũ occasionum fuga vitari, ei posse, illa enim experientia creuit habitus qui quo auctior est, ad-
113 ditus naturæ corruptæ, tanto est fortior hostis, fortiúsque impugnat. Quo fit vt facilius seruari possit castitas virginalis, quam vidualis, imo & vidualis, quam coniugalis absente diu coniuge, quæ magna consolatio vtentium cœlibatu est.

II. Quod hoc vitium præter sex aut septé aut plures species quas habet de quibus supra cap. 15. num. 3. dicitur vitium principale, & capitale, eo quod ex eo octo filiæ infernales nascũtur iuxta Sanctũ Gregorium lib. 31. Moral. & Sanctum Thom. recept. 2. sec. quæst. 153. art. 5. scilicet cæcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, inconstãtia, amor sui, amor huius mundi, horror futuri, & odium Dei, Quæ licet etiam ex aliis nascantur, ex hoc tamen frequentius: Hoc enim inclinando ad delectationem venereorum, quæ est omnium vehementissima, occupat partem animæ inferiorem in appetenda, & procuranda illa: & rursus illa adeo trahit ad idem superiorem sibi valde cognatam, quasi vim inferendo, vt non permittat ei circa vltimum, & alium debitum finem satis intendere, nec media in illam deligere & impellat ad se mundúmque hunc nimis amandum, futurúmque horrendum, tandémque ad Deum vltorem odio habendum: quo fit, vt eo longius cæteris abesse debeant ab hoc obsceno, & obscœcante vitio contemplationi addicti, literis dediti, Gubernatores, Duces, & Iudices quo lucidiori prudentia, sapientia, consilio, circunspectione, & constantia indigent tam ad præfigendos fines, & scopos, quam ad deligendum media quibus eos assequantur.

Peccat ergo mortaliter circa luxuriam, & filias eius primo, qui peccat contra 6. præceptum, de quo dictum est supra. cap. 16.

II. Qui per cæcitatem, vel socordiam mentis non proponit explicite pro vltimo fine Deum & vitam æternã, per dicta in præl. 4. nu. 11. 114
aut per præcipitationem & inconsiderationem, non deligit media de præcepto deligenda, aut per inconstantiam desistit ab eo in quo de præcepto tenetur perstare, aut ob amorem sui, præceptum aliquod transgreditur. Raro autem per has Luxuriæ filias quis peccat mortaliter, ecclesiæ, vel aliorum peculiarium ipsum ad mortale obligantium. Dixi (Raro) non ratione Caiet. parum tuta, sed quia interdum peccat exponendo se periculo transgrediendi præcepta propter præcipitationem, inconsiderationem & alia prædicta vitia, non perueniendo ad ipsam transgressionem iuxta prædicta in prælud. 9.

III. Qui deliberate vult semper, & perpetuo viuere in hoc mundo, sine Dei visione intuitiua per dicta supra, cap. 11. num. 16. Aut deliberato Deum odio habet, quod est suo genere omnium peccatorum maximum per ibidem dicta, num. 14.

De Ira IIII. vitio capitali & eius filiabus.

Ira sapiat passio & Ira vitium capitale habet has septem filias. num. 115.
Indignatio qua Christiano mala num. 118. & qua mortalis cum timore & clamore num. 116.
Maledictio sui vel Diaboli, vel irrationalis creaturæ, qua mortalis, num. 117.

Universidad de Deusto
Biblioteca

115 QVod Ira vt plurimum accipitur pro passione animæ sita in potentia Irascibili, quæ non habet contrariam, vt aliæ passiones eiusdem, quæque interdum est bona, & interdum mala, dictum est in prælud. 5. Ira vero prout habitum vitiosum sonat, vt hic, est vitium animæ ad appetitum inordinatum vindictæ inclinans. iuxta S. Tho. 2.2.q.158. Peccatum autem iræ est actus inordinatus volendi vindictã. Quis autem actus dicatur inordinatus, dictũ est supra eod. cap. nu.2. Hoc autem vitium Iræ ea ratione est capitale, aut Cardinale, quia ex eo nascũtur alia septẽ vitia, scilicet Indignatio, Tumor, Clamor, Blasphemia, Cõtumelia, opprobrium, & rixa, iuxta S. Tho. in d. quæst. 158. art. 7. quem copiose defendit ipsius commentator. Alij addunt alia alias quatuor, scilicet Maledictionem, Seditionem, Bellum, & Vindictam: sed maledictio ad contumeliam, seditio, & bellum, ad rixam rediguntur, vindicta autem est proprius actus Iræ.

Peccat mortaliter circa Iram & filias eius, qui per eam transgreditur quintum præceptum, de quo supra capit. 15. & consequenter, qui deliberate vult vindictam notabilem immeritam, vel maiorem meritata, vel meritam auctoritate propria, vel contra iuris ordinem, vel principaliter in malum proximi, & non in bonum iustitiæ, quia hic est inordinatus actus Iræ per dicta & remissa supra proxime.

116 II. Qui committit prohibitum sub pœna mortalis, vel iustum sub eadem per indignationem inordinatam, qua debita subtrahitur affabilitas, aut per tumorem inordinatum, quo quis nimis extollitur, aut per clamorem inordinatum. Dixi (inordinatam) quia hæc tria ordinata, non vitia sed virtutes sunt, argum. notat. d. cap. 11.

III. Qui blasphemat eo modo quo dictum est supra cap. 12. num. 83. vel maledicit creaturæ irrationali quatenus creatura est iuxta dicta ibidem.

117 IIII. Qui ex animo deliberato maledicit imprecando sibi malum, cui non licet consentire, vel proximo malum notabile sub ratione mali iuxta illud Apost. 1. ad Corin. 6. Maledici regnum Dei possidebunt, & eo grauius quo maiorem reuerentiam cui maledicit debet iuxta illud Exod. Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur, c. Plerunque. 2.q.7. & Gen. 9. Dixi (ex animo deliberato) quia interdum deliberate, vel ore tantum maledicere, non est mortale, vt communiter maledicunt parentes filiis, & coloni, & muliones, bobus & mulis. Sufficit tamen id facere ex animo deliberato, etiam momentaneo, licet illico pœniteat, sicut sufficit consensus deliberatus etiam momentaneus voluntatis ad quodcunque aliud peccatum mortale, & recte declarat Caiet. 2.2.q.76.art.2. Dixi (sibi malum, cui non potest consentire) quia imprecari sibi damnum boni quod posset prodigere, non est peius

peius, quam illius prodigitas, quæ non est mortalis, per dicta sup. eod. num. 70. Dixi (notabile) quia paruitas excusat, vt sæpe dictum est. Dixi (sub ratione mali) quia sub ratione boni non est peccatum, vt imprecari aliquod malum auerso à Deo, vt ad eum conuertatur, iuxta dicta supra, c. 15.

V. Qui maledicit Diabolo ratione suæ naturæ, quia illa est bona & à Deo facta, secus si ratione suæ culpæ Iob. 1. Tho. vbi sup. ar. 1. ad quar cum, modo nec plus nec aliter quã meretur per proxime dicta. nu. 116.

Qui autem maledicit ex animo dicendo trado, vel committo te Diabolo, aliquam creaturam irrationalem, puta, equos, mulos, boues & alia sensilia, aut ventos, aquam, calorem, frigus, lapidem, puluerem, arenã & alia insensilia, si id faciat, qua ratione sunt creaturæ Dei, blasphemat: si vero qua ratione est res proximi, perinde est ac si proximo malediceret, si autem neutra prædictarum rationum id faciat, solum venialiter peccat: quippe qui rem vanam exoptat, cum neque bonum, neque malum conueniat rei rationis experti, per se consideratæ: quæ resolutio est Thom. 2.2.q.66.art.2. Quare confessarius debet interrogare confitentem se maledixisse alicui rei, an id fecerit ore tãtum, aut ore & animo, nulla ratione Dei, vel proximi habita: quibus casibus non est plusquam veniale, aut ex animo, ea ratione qua est creatura Dei, quo casu est blasphemia, aut qua ratione est res proximi, quo casu perinde peccat, vel non peccat, ac si malediceret proximo.

Quis vero & quomodo peccet, per rixam, vindictam, seditionem & bellum, quæ sunt quatuor filiæ iræ dixi supra cap. 15. & quis per contumeliam, & opprobrium, alias duas eius filias in cap. 18.

De Inuidia V. vitio capitali, & eius filiabus.

Inuidia quid, & genere suo mortalis num. 118.

INuidia, est vitium inclinans ad inordinate tristãdum de bono alieno eo quod suam excellentiam minuit iuxta Arist. 2. Rhet. & S. Tho. 2.2.q.36.art.1. quem pulchre Caiet. ibi defendit. Dixi (inordinate) ad excludendam tristitiam ordinatam ad quã sæpe charitas inclinat, iuxta illud Matth. 5. Beati qui lugent. Dixi cætera, ad excludendam tristitiam de bono alterius eo quod sit suum, quæ pertinet ad odium, & eam, quæ est de bono alieno quatenus est damnosum sibi, vel alteri, quæ potest esse bona & mala, & eam, quæ nascitur ex eo, quod ille indignus est eo, quæ pertinet ad indignationem, quæ est mala iuxta legem nostram, quamuis non secundum Arist. vt dicit Tho. vbi supra, & ad includendam eam, quæ nascitur eo quod minuit excellentiam 118

Universidad de Deusto
Biblioteca

suam, & hæc sola pertinet ad inuidiam, quæ semper est peccatum, & suo genere mortale, secundum Thom. vbi supra art. 3. quia est contra charitatem inclinantem ad gaudendum de quolibet bono proximi quatenus est bonum ei. Ratio vero cur inuidiæ vitium dicitur capitale est, quia parit alia quinque, scilicet odium, susurrationem, detractionem, in aduersis aliorum lætitiam, & in prosperis tristitiam. iuxta S. Greg. 31. Mora. declaratum per S. Thom. vbi supra. art. 4.

Peccat etiam mortaliter circa inuidiam, & filias eius. Primo qui deliberato dolet de bono notabili proximi, scilicet scientia, honore, fama, diuitiis, fauore, veneratione, & id genus aliis, ea ratione, quod sua per illud excellentia diminuitur, per proxime dicta. Dixi (deliberato, & notabili) quia surreptio & paruitas semper à mortali excusant, vt sæpe dictum est præsertim in cap. 11. num. 4.

II. Qui tristatur eo, quod non sunt ei tanta bona tẽporaria quanta aliis ob finem mortiferum, quia eiusmodi finis omnem actum efficit mortalem, iuxta dicta in præl. num. 16. Tristari autem de hoc ob finem venialem, est veniale tantum, & tristari ob bonum, virtus, quale est tristari, eo quod careat virtutibus, quas in aliis videt ad eas quærendas, iuxta mentem Thom. vbi supra.

III. Qui deliberato tristatur, eo quod Deus bona malis largiatur, quod est verum, si id faciat, diuinam in diuidendo bona prouidentiam incusando, secundum omnes. quod explicat Caiet. late 2. 2. q. 36. art. 4. & in summa verb. Nemesis, Diffiniens idem de illo qui proponit impios malos in actibus mortalibus, vt fortunarum copia fumilis eis tribuatur, contra illud Psalm. 36. Noli æmulari vt maligneris.

De Gula sexto vitio capitali, & filiabus eius.

Gula quid, species eius quinque, filiæ quinque, mortalis quatuor casibus. nu 119
Gula non est edere carnes in terra aliena, vbi id licet num. 120.
Ebrietatem scienter sibi vel alij procurare, mortale. num. 122.
Carne humana vesci nõ licet, & qui Antropophagus, non baptizandus. n 121
Hebetudo, lætitia nimia, multiloquium & scurrilitas, qua mortalis num. 119

119 GVla ex mẽte vtriusq; Tho. 2. 2. q. 148. ar. 1. & 150. art. 1. & eiusdem & aliorum in 2. dist. 42. est vitium inclinans, ad comedendum & bibendum inordinate, & actus eius est esus, & potus inordinatus, vel vbi luntas eum faciẽdi. Porro, regulariter est venialis, mortalis autẽ, cum in ea vltimus finis ponitur, aut per eam aliquod præceptum ad mortale obligans violatur, aut cum notabile damnum salutis proprię, aut proximi infertur, aut procuratur, aut debita lege iustitiæ ob eam non soluuntur.

Præpropere, Laute, nimis, ardenter, studiose,

Declaratæ per S. Thom. in d. q. 148. id est, ante tempus, nimium, aut nimio ardore, nimia festinatione, nimio apparatu, & nimio sumptu, quam vinam vtriusq; gladij Principes suis sanctis sanctionibus arcerent ab occupãdis prouincijs, quas nõdum occupauit, expelleretq; ab eis quas occupatas adeo in carnalia desideria demittit, vt ad cælestia mẽtes erigere non sinat. Ratio vero cur capitale dicatur, est, quia quinque fœdæ filiæ ex eo nascuntur, puta hebetudo mentis, immoderata lætitia, multiloquium, scurrilitas, & spurcitia.

Peccat autem mortaliter circa gulam, & filias eius. Primo, qui quatuor modis ante eius filias prædictis ea vtitur, alioqui tantum venialiter, etiam si absque vtilitate vsque ad vomitum, etiam intentum sese cibo, & potu ingurgitet, vt sentit Caiet. in summa verb. Gula, quicquid dicant angel. verb. Mũditia, & Syl. verb. Gula, dicentes negligenter. S. Ant. 2. part. tit. 6 cap. 4. 4. 6. affirmare hoc esse mortale. Dixi (absque vtilitate) quia causa eius licet amplius quam par est de consilio medicorum ad vomendum sumere.

II. Qui vescitur carnibus, vel alio cibo vetito in aliqua regione 120
etiam eo tempore, quo liceret ei vesci eis in sua: sicut econtrario non peccat vescẽdo eis in regione, qua transit, vel in qua moratur, licet in sua id ei non liceret, Nauarrus. n. & Lusitanus vescẽtes in Castella die Sabbato extremis animalium, non peccant, licet in suis terris id eis non liceat. Castellanus autem idem faciens in Lusitania vel Nauarra peccaret, per c. illa, 12. dist. per quod eius gloss. probat illud vulgatum.

Si fueris Romæ, Romano viuito more:
Et si sis alibi, viuito sicut ibi.

Quicquid dicat Alexand. ibi, & quidam alij alij alibi, vt sentit Panorm. cap. Consilium de obseru. ieiun. & Card. in clem. 2. qu. 5. de celeb. miss. & ibi Imo. & Bonif. & Pore. in §. sed & quod Princeps, instit. de iure nat. num. 26. & alij alibi, quod & communis consuetudo seruat, Idemque seruandum est circa festa, & ieiunia, & alia varia variarum terrarum præcepta.

III. Qui se scienter inebriat, aut procurat alium inebriari secun- 121
dum Tho. 2. 2. q. 150. art. 1. quia notabiliter vult nocere alteri & sibi esse nocumento, cui renunciare non potest, volens se vel alium rationis vsu priuare. Dixi (scienter) quia secus, si id fecit ignorantia qualitatis potus, vel inaduertentia nimietatis eius, quia tunc, aut nihil, aut solum venialiter peccaret. Idem est de scire debente. l. quod te. ff. de rebus cred. vt quia consueuit tali vel tanto potu inebriari & eum bibit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non credendo se inebriatum iri : non quod iteratio actus, ex venial
mortale faciat, sed quia consuetudo facit, vt ille scire debeat, se ebri-
modi potu inebriatum iri, quod satis est secundum Caiet.2.sec.qua-
stio.150.artic.2.

122 IIII. Qui humanis carnibus vescitur vel præbet eas alteri edendas citra maximam necessitatem, etiam si neminem ob id occidat, nec occidi procuret, quia vt recte ait Caiet. vt sola fœmina humana est ad copulam licitam apta, ita sola caro animalis irrationalis est licita quæ vescamur. Quare de more prouide Patres Illustrissimæ Societatis Iesu, renuunt baptizare Gentiles antropophagos carnecumenos, non proponentes abstinere perpetuo à carnibus humanis, etiam si bello iusto interfectorum, quia non sunt contriti nec satis attriti, & consequenter non baptizandi. c. firmissime. 15. q. 1. & per dicta per nos suprà cap. 1. nu. 39.

123 V. Qui per mentis hebetudinem se tertenis miscens & à cœlestibus auocans, conscientiam suam non discutit, quando, & quomodo præcepto tenetur. Ang. verb. hebetudo.

VI. Qui ob immoderatam lætitiam, obscœnis cantilenis, verbis aut gestibus vtitur intendens inducere, vel credens, aut credere debens, se vel alium per eam inductum iri in consensum alicuius actus mortalis, cordis, oris, vel operis, vt recte declarauit Caiet. 2. sec. q. 34. art. 6. & probatur per c. notum. 1. q. 1. & cap. fi. de iniur. Idem de eo qui saltat, choreas ducit, & irreuerenter psallit, aut canit, & præsertim in ecclesiis & cœmeteriis. arg. c. cum decorem, de vit. & honest. cleric. & eorum, quæ diximus in Rep. c. quando de consecr. dist. 1. nor. 18. nu. 70. Maxime vero, si est sacerdos, nisi pauper, & secreto id faceret. Arg. ea Clerici, de vit. & honest. cler.

VII. Qui multiloquio in irreuerentiam Dei notabilem vtitur, aut adeo eo delectatur, vt paratus sit id præferre implemento alicuius præcepti, secundum S. Ant. 2. par. tit. 6. cap. 4. §. 4.

VIII. Qui per scurrilitatem, vel spurcitiam vestes valde impudicas gestat, aut alias intentione expressa, vel tacita prouocandi ad luxuriam, vel alium finem mortalem, per prædicta.

De Accidia VII. vitio capitali, & eius filiabus.

Accidia quid cur ita, & pigritia dicta, filias quinq; parit, nu. 124. Peccata mortalia sunt accidia, desperatio, pusillanimitas, torpor, rancor, & mentis hebetudo, quoties per illa violantur aliqua præcepta mortifera. Accidia cur, nu. 125.

ACcidia generaliter sumpta continet omnem tristitiam de quocunque spirituali bono, secundum Tho. 2.2.q.35.art.2 sed sumpta specialiter, vt hic sumitur, est contraria charitati, & diffiniri potest, esse vitium inclinans ad tristandum de bono spirituali diuino, quatenus est diuinum in accedo, secundū mentem vtriusque Tho. vbi suprà. Dixi (de spirituali) ad excludēdum tristitiam de bono temporali. Dixi (diuino) ad excludendum tristitiam de bonis spiritualibus virtutum moralium. Dixi (quatenus est diuinum) quia contristari de eo quatenus est laboriosum, vel aliorum operum impedimentum, non est accidia, vt aduertit vterque Tho. vbi suprà, Dixi (In accedo) quia tristari de eo quatenus est in ipso Deo, pertinet ad odium eius, & quatenus in proximo, pertinet ad inuidiam, & solum quatenus est bonum diuinum in ipso pertinet ad accidiam, vt subtiliter conciliando Thom. sibi ipsi distinguit ibidem Caiet. Nam bonum spirituale diuinum vt est in homine, consistit in charitate & amicitia inter ipsum & Deum, qua se conformat ei, volendo ea, quæ ipse vult, & gaudendo colloquio, & consuetudine eius, tanquam verissimi & supremi amici & Patris, reuelando ei cum delectatione viam suam iuxta Psal. 36. & dicendo, Proba me Deus, & scito cor meum, interroga me & cognosce semitas meas, & vide si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna. Psal. 138. Cum ergo quis tristatur, & eum tædet eiusmodi colloqui, sermonis, & gaudij, hoc peccatum committit, cognatum odio Dei sub genere omnium peccatorum grauissimo secundum Thom. 2.2.q.34.art.2. & q.39.art.2. ad tertium & 1.2.q.37. artic.4. ad tertium vt supra c.11.num.14. dictum est. Quare etiam hoc peccatum est valde graue genereque suo mortale, cum deliberato, & aduertente animo, admittitur, quod raro videtur contingere. Ex quo infertur, merito virtutem hoc vocari accidiam, quia vt acidum frigefacit, & tepefacit animo iam aliunde excitatum, & actus ille sic tristandi, siue tristitia inordinata est actus seu peccatum accidiæ.

II. Infertur, quod qui tristatur de bono spirituali aliarū virtutum moralium, veluti de reddendo suum alteri, quod est bonum iustitiæ, aut de moderato esu, & potu, quod est bonum temperantiæ &c. non peccat hoc peccatum, sed vitij contrarij virtuti, de cuius bono tractatur. Ratio vero, cur hoc vitium dicatur capitale seu principale est, quia ex eo sex improbæ filiæ nascuntur. iuxta S. Greg. 31. Moral. declaratum per S. Tho. 2.2.q.35.art.4. scilicet desperatio, pusillanimitas, torpor animæ, rancor, & euagatio mentis. Ratio vero cur à vulgo vitium hoc appelletur pigritia, licet incaute, quia omnem ignauiam & tarditatem significat, videtur esse quod facit hominem pigrum ad bonum diuinum prosequendum, ea ratione qua vt delectantia ad sui

Universidad de Deusto
Biblioteca

prosequutionem mouent, ita contristãtia amouent, iuxta illud Arist. 8.& 10.Eth.Delectatio tenet operantem in opere.

Peccat autem mortaliter circa accidiam & filias eius. Primo, qui per eam omittit aliquid sub pœna mortali præceptum, vt communionem, missam, vel preces horarias, non tamen inducit circunstantiam necessario confitendam, sufficit enim confiteri, quid omiserit, non etiam primendo quod per accidiã id fecerit. Dixi (Præceptum) quia omittere aliud, ad summum esset veniale ex mente Archid. & Cardinalis S.Xisti. in c.qui bona.17.q.1.

II. Qui per accidiam vel pigritiam, vel aliam negligentiam non dicit vel non ediscit, vel non credit ea quæ de præcepto mortifero secundum suum statutum tenetur, de quibus suprà c.11.nu.18.& præsert. 3.num.19.

III. Qui desperat peruenire in vltimum finem, nempe beatitudinem & visionem intuitiuã Dei, & vitam æternã, iuxta dicta in præsenti.

IIII. Qui transgreditur aliquod præceptum mortiferum per pusillanimitatem qua fugimus ardua, vel per torporẽ, quo fugimus molesta, diuocria, vel per rancorem, quo indignamur in bene monentes, vel per malitiam qua nos bonorum spiritualium tædet, vel per euagationem mentis, qua fugiẽdo sancta diuertimus in illicita, quod tamen, vt præmissum dixi, non addit peccato circunstantiam necessario confitendam, quod ob hæc sit transgressus.

De peccato in spiritum sanctum.

Peccatum in Spiritum sanctum, quid, & est sextuplex, & cur dicatur irremissibile, num 1.2.6.

1 PEccatum in Spiritum sanctum, aliquo nomine accidiæ cognatum diffiniri potest, secundum mentem Mag.& recentiorum, communiter in 2.dist.43.& Thom.2.2.q.14.art.1.& glo.c.si sacerdos sub finde pœn.dist.1.& aliorum alibi. Diffiniri inquam, potest, esse peccatum contra bonitatem Spiritui sancto attributam commissum. Sicut enim quod committitur ex infirmitate, dicitur contra patrem, cui attribuitur potentia, & commissum per ignorantiam contra filium, cui attribuitur sapientia; ita commissum per malitiam dicitur cõtra Spiritum sanctum, cui attribuitur bonitas. Peccatum autem hoc, est sextuplex, desperatio, qua abiicitur spes veniæ, præsumptio, qua timor, impœnitentia, qua dolor præteritorum, obstinatio, qua cautio futurorum, impugnatio agnitæ veritatis, qua cognitio veritatis, inuidia fraternæ gratiæ, qua gratiæ communio. Quodlibet enim horum sex abiectorum per hæc sex peccata, est medium veniç à bonitate Spiritus sancti con-

sequendæ, & dicuntur irremissibilia Matth. 12. non quidem quia sit vllum peccatum quod vere contrito non condonetur, cap. Quia, de pœn.dist.1.& c.Nemo, de pœnit.dist.7.Sed quod hæc secundum suam naturam repellunt media, & principia, quibus remittuntur peccata videlicet spem, timorem, &c. ex Thom. vbi suprà ar.3. Quamobrem merito dicitur grauissima, quoties pars animæ superior consentit in ea, alias enim solum sunt venialia, quia subreptio in omni materia excusat à mortali.c, sed pensandum, distinct.6.& per sæpe dicta præsertim. cap.11.num.4.

Cap.xxiiij. de operibus Misericordiæ & sensibus exterioribus.

Sensus exteriores quinque, & quis eorum vsus malus & mortalis, nu.1.
Misericordia quid, & est virtus moralis maxima in proximum, nu.2.
Eleemosyna actus misericordiæ, cur dicatur charitatis, & dupliciter sumitur, num.3.
Misericordiæ opera spiritualia septem, corporalia totidem, nu.4.
Eleemosyna spiritualis præstat corporali, quando vtraque præcepta, nu.5.& 8.
Necessitas extrema, qua, nu.5.
Superfluum duplex, naturæ tantum, & naturæ & status, ad quæ hac pertinent, nu 6.
Status decenter conseruandus, vel mutandus, nu.7.
Fœtibus cur non debeat denegatam eleemosynam denegatam consecutum, nu.7.
Eleemosyna laude digna, in vita, potius quam post eam agenda, nu.8.
Eleemosyna spiritualis, quando cum vitæ pericule præcepta, nu.9.10.& 11.
Anima proximi salus præferenda corporis proprij saluti, nu 9.
Franciscus Axpilcueta Xabier Societatis IESV, laudatus, vbi mortuus saluatur, nu 10.
Eleemosyna à danda egenti extremæ nullum votum vel præceptum excusat, num 11.
Consilium dolosum, vel damnosum, quod mortale, nu.11.

IN præludio II. dictum est, esse quinque sensus exteriores, per quos veluti per quasdã fenestellas omnium externorum species, siue similitudines in animos nostros intromittuntur, videlicet visum, auditum, tactum, gustum & olfactum, cum multis aliis ad eos pertinẽtibus. Quorum sensuum vsus suo genere indifferẽs est, ordinatus quidem, bonus, inordinatus vero malus, ordinatus est, quem omnes circunstãtiæ, ad actum bonum necessariæ circunstant, inordinatus vero contra cui aliqua deest, iuxta diffinitionem actus boni positam in præl.7.nu.1. Est autem mortalis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum ei conuenit definitio peccati mortalis posita sup.præl.9. Veniale autem,cum non conuenit illa ei,& deest aliqua circunstantia,ad venitatem necessaria.

Quare, per hos sensus, ille solus & omnis peccat mortaliter, qui videt, audit, olfacit, aut gustat aliquid, transgrediendo aliquod præceptum obligans ad mortale,aut vt aliquod horũ faciat,fe, aut alium periculo probabili mortaliter peccandi obiicit, aut inferr damnum notabile,animæ,saluti,honori, aut bonis proximi,aut animæ, aut saluti propriæ, per proxime dicta. Et ideo non videtur necesse interrogare aliter pœnitẽtem,de peccatis,per hos sensus patratis,nec vt ipse confiteatur, tanquam facta per eos: quia non inducunt circunstantiam necessario confitendam,vt dictum est cap proximo de peccatis accidiæ & filiarum eius. Et hæc quoad sensus,quæ quia pauca sunt, dicendis de operibus misericordiæ præmisimus,de quibus in cõmen. c.Quiescamus,42.dist.diximus,tractantes fusius de eleemosyna.

2 Contrahendo autẽ & coniungendo dicta hic & in d.c.quiescamus. Dico primo,quod ex mente Aug.9.de ciuit.Dei, & Tho.2.2.q.30.art.1. 2.& 3. Misericordia est virtus moralis,inclinans ad miserendum ordinate patientis aliquod malum,vel defectum,& ei subueniendum. Dixi(virtus moralis)quia non solum est talis,sed maxima earũ,quæ dirigunt ad proximum, vt idem ibi probat.art.4. Dixi(ordinate) quia misereri inordinate,etiam ad subueniendum, vitij est, c. est iniusta misericordia.23.quæst.4. Dixi(subueniendum)quia misereri ad puniendum, etiam ordinate,pertinet ad iustitiam,c.omnis,& cap.qui emendat.45.distinct.

3 II. Quod actus & opera misericordiæ vocantur etiam charitatis, c.inter opera charitatis, de spons.& c.duæ 45. distinct. Quia licet immediate procedant à misericordia,mediate tamen frequentissime procedunt à charitate, quatenus amor proximi ex ea immediate procedens, est causa merendi & volendi ei subuenire. Vocantur etiam eleemosynæ;nam verbum, eleemosyna, vt in d.comment.diximus, interdum accipitur pro re spirituali, vel temporali, qua necessitati alicuius subuenitur,vt in c.tria,& in c.duę.45.dist.& in illo Matth.6.Cum facis eleemosynam &c.& in illo Luc.11. Date eleemosynã, &c. & interdum accipitur pro actu virtutis, quo fit illa subuentio secundum mentem S.Tho.2.2.q.32.art.1.& eiusdem &S.Bonau.& aliorũ in 4.dist.15.& eorum in d.c.tria,& aliorum alibi. Nam verbum,eleemosyna, idem sonar quod miseratio,vt enim hoc verbum latinum, deriuatur ab illo verbo Latino,misereor,ita illud Græcum ἐλεημοσύνη ab ἐλέω verbo græco,quod sonat misereor.

4 III. Quod cum malorum & defectuum alia sint corporis,alia spiritus,duplicia sunt opera seu actus misericordiæ siue eleemosynæ. Alte-

tera corporalia,contenta in illo versu declarato per S. Tho.2. 2.q.32. art.2.& per Archid.in d.c.tria,scilicet

Visito.potо.cibo.redimo.tego.colligo.condo.

Id est, esurientem pasco, sitientem poto, captiuum redimo, nudum operio, peregrinum hospitor, ægrotum visito, mortuum sepelio. Altera spiritualia,contenta in illo altero versu per eosdem declarato, scilicet

Consule.castiga.remitte.solare.fer.ora.

Intelligendo per consule,etiam docet:id est,intelligenti consilio,consule, ignorantem doce, tristem consolare, peccantem corrige, offensam remitte,onerosum porta,ora pro alio. Et quamuis inueniantur alia mala & alij defectus, ratione quorum misserendum sit, vt frigus & æstus, non tamen ideo hæc diuisio antiqua omittenda est, quod quidam nouatores faciunt. Tum quia alia possunt reduci ad hæc. Tum quia hæc sunt communiora,& frequentiora.

IIII. Quod opus misericordiæ seu eleemosyna, siue sit spiritualis,quæ melior est corporali,iuxta Augustin d.c.Duæ,& Tho.d.q.32. art.3. siue sit corporalis,est de consilio, vel saltem non de præcepto obligante ad mortale,exceptis duobus casibus. Alter est, cum quis habet superflua naturæ,& occurrit,& petit ab eo aliquis egens extreme c.Pasce 86.dist.l. Necare,ff.de liberis agnosc&d. Alter,cum quis habet superflua naturæ,& status,& est alius egens necessariis ad suum statum,vt sentit August.in c.Quid dicam 14.q.4.c.Hospitales 25. dist.& Ambros.in c.sicut hi 47.dist.& Tho.2.2.q.32,ar.5.& quodlibet.8.art.12. quod probatur per adducta ab eo & à Caietan. ibi & neruosius in 2. Tom.de præcepto eleemosynæ.6.c.& Maio.in 4.dist.15.q.5.quamuis Panor.communiter receptus in c.si vero de iureiur.S.Ant.2.part.tit.1. ca.14.& summa Ros. verb.eleemosyna.oppositum teneant,non recte. S.Th.in d.art.5.intelligentes. Quorum tamen opinio est vera, quoad hoc,vt non teneatur dare alicui egenti, tenetur enim de præcepto dare alicui vel alij quem ipse delegerit,vt clare resoluit Tho.in d.ar. 12. In quibus tamen duobus non est de præcepto subuenire donando, sed satis est subuenire commodando, vel mutuando, per dicta supra c.17.n.61.& in Apolog.q.2.Monit.3.

Extreme autem egere dicitur,non solum,qui iam animam agit,sed etiam cum indicia probabilia apparent eo deuenturum, nisi ei subueniatur,& non se offert,nec expectatur probabiliter alius,qui ei subueniat.sicuta Th.in 4.dist.15.q.2.art.4.q.4.& declarat Caiet.in d.tract.c.2. Quo fit, vt ratione necessitatis extremæ, non possit defendi opinio Soti,dicentis lib.4.q.3.art.4. de iust.& iure,ci qui est in periculo amittendi suum honorem,de præcepto esse subueniendum. Tum quia ipsemet lib.4.q.6.art.3.de iust.& iur.dicit & bene,Hominem,esse domi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uum sui honoris,& famæ,ad condonandum communiter eum me-
to,ei qui ademerit. Quamuis alia ratione infra eod.n.17. defenderet.

V. Quod superfluum naturæ de quo supra,dicitur omne id quod alicui supereſt,demptis neceſſariis ad vitam suam, & suorum, ſuperfluum vero ſtatus, eſt id, quod ſupereſt alicui deductis neceſſariis ad vitam ſtatumque decentem ſuum, & ſuorum, habita ratione caſuum non omnium qui contingere poſſunt, ſed eorum, qui probabiliter meri,vel expectari debent:ſecũdum omnes,quibus Caiet. addit quod ad eundem etiam ſtatum pertinent neceſſaria ſuſtentandis filiis,filiabus,mancipiis,famulis,hoſpitibus,conuiuiis, muneribus honeſtis,& magnificẽtiis moderatis, ſed & ſentit Tho.& exprimit Caiet. vbi ſup. & melius Sylu.verb.Eleemoſyna.q.1.§.3.& in Roſa aur. caſ. 53. Quod neceſſarium ad ſtatus decentiam, non conſiſtit in puncto indiuiduo, ſed habet latitudinem,eo maiorem,quo maior eſt ſtatus,quia in vno erit decem plus,aut decem minus,in alio centum plus,centum minus, & in alio mille plus,mille minus,&c.argum.l.1.ff de iure delib.&c. de cauſis, de offic.deleg. & eorum,quæ de pretio iuſto, pio, mediocri,& rigoroſo dicta ſunt ſup.c.17.n.228.& in c.23.n.78.

VI. Quod ex hoc ſequitur, facile iudicandum non eſſe aliquem ſecularem plura,quam quæ ſuo ſtatui neceſſaria ſunt habere,ei etiam ille,qui ad aliquod dominium emendum,& mutandum ſuum ſtatum in alium maiorem,ad quem idoneus eſt, pecuniæ congerit, non habet plus quam ſuum ſtatum deceat,vt dictum eſt c.præced.n.73. Diximus(ſæcularem) quia eccleſiaſtici non poſſunt in tot fines ac illi pecunias coaceruare,vt infra ſeq.c.attingetur. Sequitur item Roſellam ſi-ne iuſta ratione dixiſſe paucos diuitum confeſſarios ſaluatum iri, eleemoſyna in prædictis duobus caſibus de præcepto foret: nõ enim tot ſunt, quot putat, huiuſmodi diuites, quibus ſit ſuperfluum ſtatus eum nec Reges, & magni Principes, qui habent theſauros ad bella quæ probabiliter contra ſuas Reſpublicas timent, aut quæ pro illis gerere debent,ſuperflua habere cenſeantur.

7 VII. Quod nemo tenetur ad dandam eleemoſynam de ſuo ſtatui decenti neceſſario,niſi egenti extremẽ:quia quiſque debet decenter viuere, aut ſtatum ſuum in alium mutare, vt ſingulariter Thom. docuit in d.quæ.32.art.6.pro quo eſt ca.quoniam,24.quæſt.1.& paulo c.1.& 2.41.diſtinct.

VIII. Quod quamuis non ſoluens debitum,quando,vbi,& quomodo debet, ad reſtituendum damnum, quod ex illa mora creditor accepit,teneatur,iuxta ſupradicta cap.17.numero 25 & 26. Qui tamen pauperi eleemoſynam non dat, etiam ſub peccato mortali debitum non tenetur ad reſtituendum ei illam eleemoſynam, nec damnum, quod inde illi prouenit. Quia vt latius in Rep.ca. inter verba 10.q.1. numero

numero 714.& in Apol.quæſt.2.Moni.2.diximus,charitas non obligat ad reſtituendum illud, ad quod alicui dandum, aut faciendum, ſub pœna peccati mortalis obligat.iuxta Alexand.Ales.3.part.quæſt.87.& communem quam pulchre defendit Adrian. in 4. de reſtit. q.1.col.9. concludendo ad reſtiturionem non teneri eum, qui cum verbis aut factis poſſet,furtum & dãnum proximi,non impediuit, niſi ex officio & iuſtitia ad id teneatur. Omittimus autem hic gratia breuitatis enumerare diuitias, ita quoque à prudentia Chriſtiana ſeruare illas eleemoſynis dum vita manet,parcendo,& eas ad hæredes relegando, iuxta illud Agonis glorioſiſſimæ eiuſdemque patronæ noſtræ Luciæ ad Martem.

Res ſeruata perit: miſeris data porrigit alas
Ad ſuperos, alæ duplices, argentea læua,
Aurea dextra, ideamque datori ad ſidera pandit.
Certa præit uiuos pietas, incerta ſepultos
Conſequitur: nam quod noſtri eſt dum uita ſuperſtes
Arbitrij, mox eſt alieni, ut uita receſſit.

Non eſt item benignitatis euangelicæ, imo neque humanitatis Ethnicæ pauperem petentem à ſe aſperis verbis repellere, etiam cum ad largiendum ei eleemoſynam non tenemur, licet non ſit mortale iuxta S.Aug.c.vnum ſub ſi. 25.diſt.quamuis enim non debeatur eleemoſyna realis, debetur tamen benigna reſponſio: vt recte aduertit Maior.in 4.diſt.15.q.7.

Circa prædicta opera miſericordiæ ſiue eleemoſynæ, peccat mortaliter primo, qui habens ſuperfluum etiam tantum naturæ, non cibum,(per prædicta. Idem de non redimente,ſaltem mutuando,captum,quem credit alias iniuſte occiſum iri. Idem de non viſitante, non hoſpitante, non ſepeliente, cum extrema neceſſitas proximi, ea exegerit, per ſupradicta. Per quod reſpondetur ad nouæ quæſtionis, quod non tenetur ſub culpa mortali quærere eiuſmodi egentes in carceribus,hoſpitalibus & aliis locis.

II. Qui grandi licet non extrema neceſſitate preſſo, non ferr

opem necessarium,quam commode ferre potest,& credit, neminem alium eam ei laturum,per dicenda infra.

III. Qui non facit aliquam de septem eleemosynis spiritualibus prædictis eius extremam necessitatem,quoad animæ salutem pertinet, etiam si id non posset,absque iactura vitæ corporalis facere. Quia tenetur quis præferre animam proximi,suo corpori, vt probat vterque Tho.2.2.q.26.art.5.ad tertium.& q.32.art.5.& 6.Raro tamen eiusmodi necessitatem patitur Christianus, vt diximus in ca.inter verba.11.q.3. n.632.quum per contritionem absque alia ope saluari possit,c.Dixit,de c.magna,de pœn.dist.1.Patitur tamen illã, qui existens in culpa mortali,& proximus morti,putat se quauis peccatorum attritione saluum fore, & ideo non curat eam augere, ad perfectionem necessariam, iuxta dicta c.1.n.1. Tunc enim videtur extreme indigere doctrina,& vera cõtritione.Eandem etiam necessitatem patiuntur, paruuli Christianorum morti proximi existentes apud infideles, vel apud fideles nescientes baptizare.Dixi(Christianorum) quia secundum sentẽtiam Tho.receptiorẽ.2.2.q.10.11.& 3.part.q.68.art.10. filij infidelium adhuc expertes rationis,sine parentum consensu,non debent baptizari.Eandem etiam pati dici possunt,multi Gentiliũ in Indiis,Brasiliæ,& Perudem morti propinqui, qui conuerterentur, si fide Catholica eruditorem habuisse satis videtur arbitratus, magnus ille Dei seruus, Magister Franciscus ab Azpilcueta & Xabier,vnus ex primis XIII. Illustrissimi vtilissimique nostro seculo ordinis Societatis Iesv, cognatus noster, & amicissimus, Gentiles cuiusdam Insulæ, ad quinprædicandum per varios casus,variaque discrimina rerum, cum probabili periculo vitæ profectus fuit.vt copiosius in repet.c.si peccarit.1.q.1. explicuimus, Qui postea ibi,& alibi euangelio magno cum fructu prædicato,anno 1552. traiecit in amplissima Chinarũ Regna litterarũ studiis,& sæculari politia florentissima, Tartariæque vt creditur cõtermina,quamuis etiam licite & heroice,potuit ille eiusmodi pericula subire pro animarum illius gentis salute,licet non iudicaret eam in extrema necessitate constitutam,nec se ad id de præcepto obligatum.Vbi admirabili cum exemplo cruces nostras tollendi,& Christum Opt. Max.crucifixum sequendi vitam apostolicam mortalem, quæ illi quoddam martyrium iam inde ab initio prædictæ Societatis fuit,cum immortali commutauit. Cuius rei Altissimus cui tam fruenter inseruiuit multa signa dedit, corpus eius in dura casa monasperrimi solitarie mortui illæsum præseruãdo,Lusitanosque aliquot casu illuc appellentes,nullo alio vinculo,quam charitatis coniunctos mouẽdo,vt terras sibi vetitas,intrare ausi,quærerent illud,quæ ibidem naui inferrent,in eaque ad Goam bis mille leucis & à Lusitania quatuor millibus distantem transueherent. Mouendo item innumeros

multitudinem,primum Malacę,deinde Goæ,ad excipiendum eum de naui honorificentissime,& reponendum in ecclesia, simul magna denotione colendum,vt & nunc colitur:exemplo suo adhortans nos omnes,vt Deum Opt. Max.ex animo oremus & flagitemus,quo multos tanto muneri aptos efficiat, eisque fortem animum inspiret, commigrandi eo,vbi tanta messis,& tam pauci sunt operarij. Vbi etiam ipse iam pridem vitam finiissem, nisi ille quando Vlisippone discessit, me scribens, vt absentiam patienter ferrem. in terris, præsentiam sperans in cœlis Amen. Quæ prædicta consequitur Primo, eum qui non est parochus, nec Prælatus , non teneri cum probabili periculo vitæ suæ corporalis , ad inuisendum , pestilentia , aut morbo contagioso infectum,& in extrema necessitate vitæ corporalis constitutum,quamuis secus si in extrema spiritualis versaretur , in quod resoluendum est, quod dicit Gab.in sermone.

II. Nullo statu,voto,aut præcepto humano excusari quem si alio 11
qui potest,à subueniendo proximo in extrema necessitate constituto, adeo quidem , vt etiam clericus religiosus debeat detegere prodiciones,& coniurationes contra Rempub.factas,& si opus fuerit in remedium etiam coniuratores ipsos, nec fiet irregularis,licet ob eas illi morte plectantur,modo id faciat protestatus se id facere,vt periculo imminenti , citra sanguinis pœnam obuietur iuxta c. Prælatis de homic.lib.6.quod recte adnotauit Caiet.2. sec.q. 26. art.5.relatus sup.ca. 18.numero 14.

III. Magna laude dignos esse, qui sæuiente peste, ægrotantibus spiritualia ministrant, licet ad id non teneantur,per ibidem dicta.

IIII. Peccat mortaliter, qui consulit mortale aliquod proximo, aut dolo,vel culpa lata aliquid notabiliter noxium per prædicta ca.11. n.9.Nisi id faceret, quo minus peccaret,iuxta August.relatum,in ca.si quod verius 33.q.1.Quædam hic antea posita de non docente,de ignorantia,consilio,tancore,tristitia & oratione prætermittimus,ne supra opportunius dicta repetamus.

De Correctione fraterna.

Correctio fraterna quid,ad eam tenentur omnes,concurrentibus quatuor,n.12.
Correptio fraterna de solis mortalibus facienda,nec de illis à confessario.n.13.
Correctionis fraternæ ordo,& quando non seruandus.n.14.
Corrigens intentione mortalis vel cum damno notabili,vt peccat,n.14.

V. Peccat mortaliter, qui non corripit proximum in extrema ne- 12

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceſſitate ſpiritualis correctionis conſtitutum, vel citra illam concidentibus quatuor infraſcriptis ad id neceſſariis. Pro cuius declaratione notandum, quod fraterna correctio vna de ſeptem eleemoſynis ſpiritualibus, eſt monitio proximi ſecreta, aut coram teſtibus, vt te à peccato emendet, argu. cap. Nouit, de iudic. & cap. ſi peccauerit 2. quæſt. 2. ad quam præcepto naturali tenemur omnes etiam infideles, & euangelio Matth. 18. fideles Prælati, & ſubditi iuſti, & peccatores, quamuis magis Prælati quam alij, & qui maioris ſunt auctoritatis quam qui inferioris, modo quatuor concurrant. I. Quod certo ſciat proximum peccare peccatum mortale, vel veniale periculoſum. II. Quod ſperetur emendatio, aut ſaltē non timeatur deterius. III. Opportunitas non ſolum perſonæ, ita quod magis ipſe quam alij ad id teneatur, ſaltem conſiderata eorum ad quos id magis ſpectat, negligentia, ſed etiam temporis, quæ colligūtur ex vtroque Tho. 2. ſec. & ex Tho. in 4. diſt. 19. Adri. in 4. de correct. frater. Sot. lib. de Rat. memb. 2. q. 1. Inno. Panor. & aliis in cap. nouit, de Iudic. Archid. & alios præſertim Turrecrem. in cap. ſi peccauerit 2. q. 1. quamuis de nonnullis horum inter illos ſit controuerſia, quam tollere in d. cap. ſi peccauerit, niſi fuimus. IIII. Vt ea commode fieri poſſit, id eſt, abſque damno notabili ſalutis, honoris, famæ, & fortunarum corrigentis, aut ſi emendandus, ſit in extrema eiuſmodi correctionis neceſſitate, quod raro contingit per ſupradicta num. 13.

Nec, quicquid dicant, excuſatur quis ab ea facienda, eo quod peccato mortali teneatur, cum nemini ſua malitia prodeſſe, aut bonum nocere debeat, cap. 1. de poſt præl. l. itaque fullo. ff. de furt. Cuiuslibet poſſit ope diuina (quæ nunquam facienti, quod in ſe eſt, denegatur) ſuorum peccatorum pœnitere, & eorum veniam conſequi. cap. ponderet 50. diſt. cap. Dixi, de pœnit. diſt. 1. Ad noue autem quæſita reſpondeo primo, quod non peccat quis peccato mortali omiſſa correctionis, eo quod non corrigat eum qui per ignorātiam probabilem dicit ieiunij vel feſti non ieiunat, vel non audit miſſam, quia in eo non peccat ille mortaliter, nec venialiter periculoſe, quo ceſſante, ceſſat præceptum de corrigendo, per prædicta.

II. Quod peccat ex eo capite, quo tenemur impedire peccatum mortale proximi peccantis ex ignorantia, vel fragilitate, præſertim quum id commode facere poſſumus, iuxta poſita infra num.

III. Quod non peccat negligentia corrigendi, qui tranſiens per terram hæreticorum, non reprehendit eos tractantes ſacramenta vel imagines irreuerenter, vel docentes aut prædicantes hæreſes ſimulta eſt ei ſpes emendationis, imo timor auctionis mali, quia deeſt ſecundum eorum quatuor, quæ dicta ſunt ad obligationem corrigendi requiri. Conſequitur hæc, quod quamuis laudabile ſit corripere proximum de

mum de peccatis venialibus, puta riſu inordinato, ſermone otioſo, iuuenia audiendi curioſitate, non tamen eſt mortale id non facere, iuxta Sanct. Anton. 2. part. tit. 16. c. 6. Confeſſarius autem nullatenus, nec publice, nec ſecreto, debet corripere quemquam de peccatis ab eo ſibi confeſſis, vt recte monuit Sot. vbi ſupra memb. 2. q. 1. pag. 5. & probauit copioſe per ea quæ dixi in cap. inter verba, num. 617. & in cap. ſacerdos, de pœnit. diſtinct. 6. niſi pœnitens ſignificaret, id eſſe ſibi gratum, inducendo colloquia, vel conſulendo ſuper eis. Conſequitur item, non eſſe interdum peccatum, imo meritum, differre correctionem cuiuſpiam, quouſque in maius delabatur, quo aptius correptus emenderetur ab vtroque. Quia hoc, effectu, eſt temporis opportunitatem expectare. Qua conſideratione excuſari videntur, qui pueris ad furtum, & alia vitia procliuibus permittunt occaſiones in ea labendi, vt in eis comprehenſi vtilius caſtigari queant.

Ordo autem corrigendi eſt, vt primum ſecreto & fraterne, peccans corripiatur. Deinde, ſi ſe ob id non emendat, coram duobus teſtibus, & poſtea iudici denuncietur Matth. 18. & c. ſi peccauerit 2. quæſt. 1. niſi damni periculum eſſet in mora, & non eſſet ei certum, ſua monitione, illum ab eo ceſſaturum. Si enim de hoc certus eſſet, non deberet ſtatim iudici denunciare, ſecundum Thom. 2. ſec. quæſt. 33. art. 7. ab omnibus receptum in c. nouit, de Iudic. & in 4. diſtinct. 19. & ab Adr. in 4. de Correct. fratern. & à Soto, de Ratio. regendi, membr. 2. quæſt. 4. Dixi (ſi certus eſſet) quia ſi dubitaret, ſtatim deberet Iudici denunciare. Quod conſequitur raro opus eſſe fraterna correctione ſecreta circa proditiones Reipub. & hæreſes fidei Catholicæ, quia raro quis pro certo habere poteſt talem proditionem, aut hæreſim penitus ceſſaturam. Non eſt item opus ſecreta admonitione, quando peccatum publicum eſt, iuxta S. Thom. receptum 2. ſec. quæſt. 33. art. 7. Eſt autem publicum, vt paulo clarius quam Caiet. & alij diximus vbi ſupra num. 42. ad hunc effectum, quod eſt notorium iure vel euidentia facti, vel ſaltem fama, argu. cap. fin. de cohab. cler. cap. fin. de tempor. ordin. cap. ſi fama, & c. ſi presbyter 2. q. 5.

14

VI. Peccat mortaliter, qui proximum de aliquo peccato intentionē, non ſeruando ordinem ſupradictum, cum damno notabili illius famæ, aut illius probabili periculo, per dicta ſupra cap. 18. num. 16. Nam etiam peccat qui reuelat illud ſuperiori, non ſeruata forma prædicta, etiam in finem, vt prouideat ne illud iteret, vt recte aſſerit Sot. vbi ſupra memb. 6. quæſt. 2. pag. 11. & ante illum Adr. quem ille non citat, contra Richar. in 4. diſt. 19. art. 8. q. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Emendatum Cap. non in inferenda 23. q. 3. num. 15.
Iniuriam inferre, imbecillitas propellere, virtus. num. 16.
Defendere omittens peccat, si consentit, & etiam dissentiens si tenetur, etiam cum incommodo num 17.
Defendere vitam & bona proximi, & impedire damna, vt tenemur num. 17.
Defendere qui lege iustitiæ tenentur. num. 18.
Defendere omittens, non omnis consentit, & quis præsumitur consentire nu 18.
Defendere omittens opitulando, peccat simpliciter omittendo, quia ille peccat contra iustitiam, omittens autem simpliciter contra charitatem, & ita hic non tenetur restituere, ille sic. num. 19.
Defendere omittens quis præsumitur consentire, & opitulari. num. 19.
Irregularis non est simpliciter consentiens homicidio facto, vel faciendo nu 19.
Defensionis omissio etiam sine consensu cur peccatum. num 20.
Defendere omittentem consentire, vt verum, triplici opinione confutata. n. 20.
Intellectus nouus c. quanta, de sent. excom. num. 21.
Scientia sola apparatus delicti, cur interdum morte plectitur. num. 21.
Defensionis ex charitate debitæ omissio cur impunis in foro exteriori num. 21.
Defensionis, quæ omissio irregularitatem, & censuras inducit num. 22.
Defendere proximum à damno magis præceptum, quam subuenire ei in re. num. 22.
Peccat mortaliter, qui proximi mortale non impedit num. 23.
Eleemosyna cur necessario fiat etiam inuito non egente illa extreme. num. 23.

15 HVic loco ad id opportuno pie lector, inseram summam eorum quæ huc pertinentia continet, comment. cap. non in inferenda 23. q. 3. qui est quintus eorum qui Manuali Hispano adiungebãtur, quorum summam huic latino me inserturum in epistola ad te promisi. Ea igitur est, quod ibi num. 1. admonui cap. illud esse decerptum ex c. pro lib. de offic. Sancti Ambrosij, sed vitiose, quatenus habet (ferenda) pro (bellicæ) & post verbum (fortitudinis) (inferenda) & imbecillis) pro verbum (repellere) superfluum, ita quod est sic legendum.

» Non in inferenda, sed in repellenda iniuria, lex virtutis est, qui
» enim non repellit à socio iniuriam, si potest, tam est in vitio, quam
» ille, qui facit, Vnde S. Moyses Exod. 2. hinc prius orsus est tentamen-
» ta bellicæ fortitudinis. Nam cum vidisset Hebræum ab Ægyptio in-
» iuriam accipientem defendit, ita, vt Ægyptium prosterneret, atque in
» arena absconderet. Salomon quoque ait Prouerb. 24. Eripe eum qui
» ducitur ad mortem.

16 In num. 2. & 3. collegimus ex eo, quemuis Principem, magnanimumque virum debere sibi persuadere imbecillitatem esse, & non fortitudinem

fortitudinem iniuriam inferre, indignamque eis esse persuasionem illam, qua quidam putans se vel suos amicos nil posse, aut nil facere, nisi possint, aut faciant impune ea ob quæ alij puniuntur, per multa ibi adducta: Verbum enim (virtutis) in illo cap. more castius loquentium, fortitudinem significat, vt in illo Cicer. ad Plan. Omnia summa consequuntus ex virtute duce, comite fortuna.

In num. 4. & 5. quod peccat, qui proximum non defendit, quod ipse 17
Ambr. ibidem comprobat exemplo Mosis Exod. 2. & auctoritate Salomon. Prouerb. 24. & idem ait in cap. pasce, 86. distinct. cui concordat Augustin. in cap. fin. cad. ca. & q. & Symachus, 83. distinct. in princ. & Gratianus Innoc. 3. c. quantæ, de sent. excom.

In num. 6. 7. & 8. multa dubia contra conclusionem hanc adduximus. Pro quorum resolutione in num. 9. posuimus, primam sex declarationum scilicet, eam plane procedere in eo, qui non defendit consentiendo, quia siue defendere possit, siue non, siue sit præsens, siue absens, consentiendo iniuriæ peccat, & tale peccatum, quale qui iniuriatur, iuxta illud Apostol. ad Roman. 1. relatum in cap. 1. de offic. deleg. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt, & tradit Thom. speciatim. 1. sec. quæst. 60. artic. 8. & 2. sec. quæst. 154. art. 4.

In num. 10. & 11. continetur secunda declaratio scilicet, quod non procedat prædicta conclusio, in eo qui ad defendendum non tenetur, secundum vtrumque Thom. 2. sec. quæst. 62. art. 7. Non tenetur autem ad defendendum, qui sine damno honoris, existimationis, aut pudoris, id facere non potest, secundum Felin. in cap. 2. de Hæret. & in d. cap. quantæ, relatum à nobis supra cap. 14. num. 6. cui nemo contradicit, nec nos vnquam in cathedra contradiximus ante prædictum commentarium, in quo tamen id facimus, ob multa. Quorum summam ex præmissis & subiectis declarationibus, colligas. E quibus est, quod in extrema necessitate nostræ defensionis constituto, subeunte tenemur etiam cum damno omnium eorum, quæ ad conseruandam vitam nostram non sunt necessaria, & consequenter honoris, pudoris, existimationis, & fortunarum sustentandæ vitæ non necessariarum, iuxta illud Ambro. relatum in cap. Non satis 86. distin. si quum rapitur quis ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri, non est leue peccatum.

In num. 12. & 13. resoluimms, quod charitatis lege tenemur, ad defendendam proximi vitam, ne iniuste ei adimatur, etiam cum incommodo omnium prædictorum, sine tamen vitæ periculo. Dixi (ne iniuste ei adimatur) quia non tenemur ad redimendam vitam iniuste condemnati, etiam si Rex, vel lex, statutum aut sententia, pecuniæ redimendi facultatem facerent, & ita limitandum est prædictum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.non satis,Tum quia sanctum, & vtile est eius animæ, vt ea fiat
adimatur, per doctrinam Scot.in 4. distinct. 15. quæst.3.§. De in-
cundo, relatam supra cap.15. num.21. Tum quia aliqui Rex ipse vel
iudex damnans eum, in primis peccaret, non redimendo, quod est
absurdum. Posset autem eiusmodi damnatus, vendere se in seruum,
redimenti prætio redemptionis, per ea, quæ dicta sunt supra capa-
num.96. Et quod eadem lege charitatis tenemur etiam ad defendi-
da illa eius bona, sine quibus vita eius seruari nequit, arg.l.1.ff. de
iuris.omn.iud.cap. præterea, de offic. deleg. & etiam ad impedien-
da eius damna externa, etiam cum incommodo nostro pecuniario,
si probabiliter credimus, nullum alium id facturum, argu. Exod.23
& Deuter.22. nisi damnum proximi esset tam paruum, vt arbitrio
boni viri, non debeamus nobis incommodare tantum quantum opus
est, ad illa impedienda arg.l. Præses.C. de seruit. c. si non licet, 23.
quæst.5. vel nisi scandalum vel maius damnum, inde sequeretur.
Dixi (nullum alium id facturum) Tum quia id significant præsidia
cap. quatenus loquuntur de boue errante, & de asino iacente in via,
ad quem reducendum, vel leuandum frequenter alij non intenditur.
tur. Tum quia tollitur necessitas, si est alius qui occurrat ei. Dixi
(pecuniario) quia non tenemur ad id cum damno honorario: nisi
quando damnorum magnitudo, & honoris paruitas, aliud suaderent,
quia vt dictum est cap.18. num.47. maioris fit honos quam pecunia.
Per quod excusantur multi viri graues, à defensione puerorum, & le-
uium hominum quos alij pugnis cædent, nisi ipsi citato gradu, &
cum notabili honoris & existimationis iactura, eis succurrant. Dixi
(vel nisi scandalum vel damnum inde sequeretur) quo excusatur qui
clara voce non contradicit concionatori alicui ex pulpito grauiter
detrahenti, & qui non liberat iniusta morte damnatum, & ad sup-
plicium tractum, ne ex eo tanta seditio inter exequutores & alios ex-
citetur, vt probabiliter, mortes & vulnera innocentum timeantur,
vt recte tenuit Adria.in 4.de Correct. frat. col.11. addens non teneri
quem ad detinendum herum aliquorum, ne se de rupe præcipitet,
si credit se interfectum iri ab eis, suam intentionem bonam ignoran-
tantibus.

18 In num.14. Quod aliqui teneatur defendere se & alios, non solum
lege charitatis, sed etiam iustitiæ. Reges enim & alij superiores, le-
ge iustitiæ tenentur defendere se, & suos subditos, & contra subdi-
ri suos superiores, argum. cap. Regum, cap. Administratores. 23. quæst.
5. & cap. ego. ff. de Iureiur. præsertim feudatarij, & eorum domini.
cap. de forma, 22. quæst. 5. & cap.1. de form. fid. in vsib. feud. pa-
tres item, tutores, cutatores, heri, pædagogi, parochi, custodes,
& alij similes, & è contrario, eos, filij, pupilli, minores, famuli,

mancipia, parochiani, & custoditi, per notata à Panor.in c.1.de resti.
spoliat.9.arg.l.vt parentibus.ff.de iust.& iur.c.duo ista nomina.23.q.
4.l.1.C.de emend.propinq.& præcep.4.decalogi, quod ad eos extendi,
dictum est suprà.c.13.nu.3.

In nu.15 est tertia declaratio conclusionis prædictæ, videlicet, quod
reuelti ab iniuria non defendentes, ei vere non consentiunt. Vnde tex-
tus pro conclusione citati, habentes, quod qui non defendit cum pos-
sit, consentit, non sunt intelligendi de vero consensu, sed de præsump-
pto, & tam demum etiam de præsumpto, quum tenetur defendere, &
commode potest, quamuis enim quis teneatur ad defendendum ali-
quem cum damno omnium suarum facultatum, præsumi tamen non
debet consentire, si illud, non nisi cum tali damno facere potest. Tum
quia in dubio non est præsumendum delictum. c.1.de reg.iur.& l.1.ff.
pro Soc. & dubium est, an qui omittit defendere cum tanto damno,
eniteat defendere, ob complacentiam iniuriæ, vel ob damni euita-
tionem: & hoc posterius præsumendo vitatur præsumptio delicti.
Tum quia experientia, quæ est rerum magistra.ca.quam sit, de elect.
lib.6. docet, multos Principum, & aliorum familiares minime impedi
re numeras iniurias ad quas impediendas etiam cum damno facul-
tatum tenentur, non quidem quod illæ eis placeant, sed ne gratiam
eorum, & spem donorum amittat. Ex quibus infertur, frequentissime
quem præsumi consentire iniuriæ cui vere non consentit, & contra,
non consentire, qui vere consentit.

In nu.16. est quarta declaratio scilicet, quod multum interest, inter 19
non defendere solum, & non defendere, & consentire ex vna parte,
& inter consentire & auxilium præbere, ex altera. Tum quia prius tan
tum est peccatum contra charitatem, aut misericordiam, & contra
præceptum de diligendo proximo, vt recte sensit Sot.lib.4.q.7.artic.3.
de iust. & iur. Posterius vero, videlicet, consentire & auxiliari iniu-
riam inferenti, est contra iustitiam, vt ibi late probatur. Tum quia
prius non obligat ad restituendum, posterius vero sic, quia vt suprà
cap.17.nu.20.& in d.Apolog.q.2. Mon.2. & in locis ibi allegatis dixi-
mus, qui solum contra præcepta charitatis, & misericordiæ peccat,
damnum inde sequutum restituere non tenetur: quia vero contra iu-
stitiam peccat, sic.

In nu.17 est quinta declaratio, scilicet, quod non omnis qui iniuriæ
consentire præsumitur, inimicam inferenti, auxiliari præsumitur, sal-
tem auxilio, quod delicti participem, eum directe faciat. Tum quia
duæ præsumptiones speciales, non debet circa idem concurrere, præ-
sertim ad augendum delictum. l.1.C.de dot. promiss.& not.per Card.
in c.quia circa, de consangui. quod fieret, non si solum consensus, sed
etiam auxilium præsumeretur. Tum quia communis opinio, quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tenet Panorm. in cap.1. de restit.spol. quamque ait communem Doct. in c.1.de offic. deleg. & in l.culpa caret ff. de regu.iur. & Iason. in l.vt vim.ff.de iust. & iur. tenet, non delinquere communiter iure canonico qui solum non defendit, & quamuis iure canonico regulariter delinquat, non tamen est puniendus in foro exteriori, & si præsumeretur auxiliari, contra dicendum esset, cum vtroque iure, opem ferentes delicto, puniendi sint, secundum omnes in cap.1.de offic.deleg.cum ei annotat. Tum quia vt sentit gloss.in cap.si quis viduam.50.distin. & clarius Innocen.communiter recept.in cap.Petrus,de homicid. non impedit homicidium, quod nouit tractari, non fit irregularis eo sequuto, & si præsumeretur opem tulisse, censeretur talis. Tum quia vt quis incurrat excommunicationem can. Si quis suadente.17.qu.4. non sufficit, vt consentiat, etiam malitiose clerici percussioni, si eius nomine non fiat, nec aliquo modo iuuet,per c.cũ quis,de sen.excom. lib.6.& si præsumeretur iuuare,censeretur excommunicatus, per c. cut dignum.5.eos,de homic.

In nu.18.est declaratio sexta,quod præcedens declaratio fallit,cum quatuor concurrunt,scilicet,potestas impediendi,obligatio id faciendi,commoditas eiusdem,& notorietas delicti,hoc est,vt manifestum sit illud esse delictum;& manifesto fiat:his enim concurrentibus, non solum præsumitur consensus, sed etiam auxilium per c. quantæ, de sent.excom.per quod ibi late ostendimus, non solũ probari hanc licentiam,sed etiam præcedentẽ declarationem regulariter esse veram, quod ad interpretandum plurimos canones,& leges,memoriæ mandandum est.

10 In num. 20. Ex prædictis inferri, quod ratio, qua non defendens proximum peccat, non est quia consentit offensioni, nam siue defendat, siue non, consentiendo peccat, & contra, siue consentiat, siue non, non defendendo peccat: sed quia omittit facere, quod ex lege charitatis, vel iustitiæ præcipitur, vt faciat, interdum cum damno suarum facultatum, & honoris interdum sine eo, vt prædictum est, quamuis cæteris paribus consentiendo magis peccet, & ita non dicentia cum qui non defendit consentire, non significant, non consentientem non peccare, sed potius non defendentem præsumi consentire; quod est verum de illo, qui debet, & potest commode, imo & auxiliari, si cum his tribus concurrat euidentia iniuriæ, vt prædictum est.

In num.26. Quod ex prædictis inferuntur decem & octo,quorum aliqua subiicimus. Primum,nullam trium opinionum celebrium, ponentium prædicta iura esse omnino veram; non Ioannis, quam Bernard. refert in dicto cap. quantæ, qui nimis extendit eam ad omnes, qui quomodolibet possunt, non defendunt. Non Bernard. qui eam nimis restringit, ad solos habentes publicam potestatem: nam ex multis eorum constat loqui etiam de priuatis. Non item Innoc. Panor.& communis,qui partim ampliant,&partim restringunt plusquam prædicti,dicentes, ea loqui de omnibus personis, tam publicis quam priuatis, sed de solis dolo id facere omittẽtibus. Veritas enim habet, quod ad effectum peccandi loquuntur de omnibus personis tam priuatis quam publicis, & tam de omittentibus dolo, quam negligentia, & de ferendo, vel non ferendo opem, modo lege iustitiæ, vel charitatis ad id teneantur. Dixi(ad effectum peccandi.) Nam ad effectum incurrendi censuras,&restituendi damnum solum comprehendunt obligatos ad illud, non solum lege charitatis, sed etiam iustitiæ, quia hi soli incurrunt censuras, & tenentur ad restitutionem, per adducta latius ibi,& tacta suprà,cap.17.nu.25.& in prędicta Apol. quæst.2. mon.3.

21 In 28. nume. & duobus sequentibus, quod nec gloss. nec doctores attigerunt verum sensum prædicti capituli quantæ, de sentent. excommunicationis, quem tamen nos ibi damus numer. 30. scilicet, Quod quicunque potest commode, & non defendit clericum ab iniuria manifesta, quæ manifeste infertur, est excommunicatus, vel censendus talis, & ratio eius noua est, quia opitulatur, aut præsumitur aliquo modo ei opitulari, & ita legem iustitiæ violare, Dixi (est excommunicatus) ad includendum eum qui vere omittit defensionem ad opitulandum. Dixi (vel censendus) ad includendum, eum, qui non vere omittit ad opitulandum, sed ob timorem, pudorem, vel negligentiam. At quia non obuiat manifesto delicto, manifeste facto, cum commodo possit, præsumitur velle opem ferre, vt ibi latius deducitur.

In num.32.quod ratio à nemine reddita, qua niti potest rigida illa sed iusta decisio Bart.in l.vtrum.ff.ad l.Pomp.de Parric.scilicet,quod quamuis regulariter nemo puniri debeat, eo quod sciat parari delictum,& non indicet, fallit tamen in filio,seruo,& subdito sciente patrem illud in patrem, dominum, aut alium superiorem, præsertim supernum. Est,inquam, ratio, quod alij solum regulariter delinquunt contra præcepta charitatis, hi vero contra præcepta iustitiæ, quæ iubet,vt superiores defendant inferiores, & contra, inferiores,superiores, vt suprà tactum est, quam rationem Bald.si considerasset, & qui eum sequuntur relati à Feli.in d.cap.quantæ, non tam acerbe in Bart. inuectus esset. Qua ratione merito acrius animaduertitur in eos qui magistratus vel ministros eorum non defendũt, quàm qui alios priuatos non tuentur.

In numer. 33. quod ex eisdem colligitur ratio noua, cur regulariter,qui alium non defendit,quamuis in eo peccet,non punitur in foro

exteriori, neque ciuili, neque canonico iuxta communem suprà relatam, & in foro conscientiæ sic, scilicet, quod omissio defensionis, regulariter, non est contra iustitiæ leges, quãuis sit frequenter contra leges charitatis, & ideo legum iustitiæ pœnis puniri non debet.

22 In 34.& sequen. Neminem incurrere censuras, vel irregularitatem non defendendo alium, nisi lege iustitiæ ad id teneatur: ideoque recte nos respondisse clerico cuidam Iusulano, non incurrisse irregularitatem, propter homicidium sequutum, eo quod ipse sciens illud tractari, non monuit occisum argumen. glos. cap. si quis viduam. 50. distinct. & doctrinæ Innoc. in cap. Petrus, de homicid. & Anton. 2. part. tit. 18. cap. 2.

In num. 39. & 40. Quod recognoscens manuale Hispanum antea compositum die gloriosissimæ Magdalenæ sacro anno 1556. eius, vt puto, beneficio inueni solutionem cuiusdam antinomiæ, quæ me diu multumq; torserat, inter conclusionem communiter receptam, & suprà nu. 3. positam, quod nemo regulariter tenetur ad præstanda opera misericordiæ corporalia sub culpa mortali, nisi egenti eis extremis, & inter illam certã, quod quilibet tenetur bouem proximi etiam inimici errantem reducere si potest ad illum, asinum item sub onere iacentem subleuare, vel ad subleuandum iuuare, si credit probabiliter alium id non facturum, iuxta d. cap. Exod. 23. & Deut. 22. quod probat idipsum faciendum esse, de veste, & de qualibet alia re proximi, amissa. Quæ proculdubio locum habent, etiam cum proximus non est eis extremè. Solutio autem vera & noua est, quod illa procedit quoad dandum egenti, & de lucro tractanti, hæc vero, quo ad impediendum damnum alteri tractanti de damno vitando. Pro quo discrimine facit quod multum interest, inter lucrum faciendum, & damnum vitandum, & plus fauent iura agenti de damno vitando, quam agenti de lucro captando. l. 2. §. portio. ff. ad legem Rhod. d. l. fin. ff. de Per. & com. rei vend. l. Si is cui. §. fin. de furt. & l. si sterilis. §. cum per vendi torem. ff. de Actio. empt. Ex quo & positis suprà num. 17. infertur aduersus iter facientem, qui offendit mulionem egentem ope alterius, ad leuandum mulum luto hærentem. nam si est iter à multis frequentatum, quos credit probabiliter ei auxiliaturos, non peccat mortaliter non opitulando etsi alioqui sic, vt peccaret, si iter esset paucis frequentatum. Et ad offendentem iumenta proximi segetes depascentia, & ad videntem ædes, segetes, aut supellectilem proximi ardere, & non extinguit cum posset ignem, & ad audientem famæ proximi grauiter detrahentem, qui licet ei non credat, putat tamen alios credituros, si ipse non resistit, & ad alios id genus innumeros videntes notabiliter lædi proximi salutem mentis, vel corporis, & honorem, vel rem familiarem, nam si credunt alios non impeditu-

ros illa mala, & ipsi

ipsi non impediunt, peccant, è quibus etiam esse videtur, qui videt alium mentem animalia, pannos, prædia vel alia vitiosa vel longe minora, vel peiora, quam putat ipse & non monet illum.

In nu. 41. & septem seq. probatur, & defenditur conclusio huc per- 23
tinent posita in ca. 14. nu. 26. scilicet, peccare mortaliter eum qui cum possit non impedit peccatum mortale proximi. Probatur, inquam, primo, quod per dictum cap. non in inferenda, & alia multa concludit, vitam corporalem proximo adimentia. At vita animæ pretiosior est & magis diligenda quam corporis, secundum Thom. receptum. 2. sec. q. 26. art. 5. & probatur in cap. si habes. 24. qu. 3. ergo magis tenemur ad impedienda mala, quæ ei vitam animæ adimunt, sed peccatum mortale, ei adimit vitam animæ, cap. resuscitatus, cap. omnis, de pœnit. dist. 1. ergo & ca. Deinde quod Augustinus in ca. ipsa pietas. 23. quæst. 4. in effectu vritur hoc argumento, ad hoc ipsum propositum. III. Quod mortaliter peccat, qui proximum volentem se præcipitare, non retinet, quam possit c. nimium. 23. quæst. 4. & qui non extrahit etiam inuitum, è domo iam ruitura. d. c. ipsa pietas. IIII. quod qui, vt suprà proxime dictum fuit, potest impedire damnum proximi, quod credit ab alio non impeditum iri, & non impedit, mortaliter peccat, Exod. 23. & Deut. 22. At nullum damnum est maius proximo quàm mors animæ, quam peccatum mortale infert; ergo &c. V. Quod magis tenemur ad impedienda futura peccata, quam ad punienda præterita, arg. c. præterea 2. de sponsi. & eorum, quæ late citamus in ca. inter verba. 11. q. 3. à nu. 662. At constat, ad corrigenda præterita proximi peccata nos teneri Matth. 18. & c. si peccauerit. 2. q. 1. à fortiori ergo ad impedienda peccata futura in omni casu inquiri potest, iuxta quod dictum fingu. Innoc. 4. in cap. 2. de Post. præl. col. 2. communiter recep. non tamen ad punienda præterita, nisi certis casibus, vt dictum est in c. 18. & dicetur infrà c. seq. & à laico clericus capi potest, ne commissæ, non tamen pro commissis, iuxta Panor. in c. 3. & c. vt famæ, de sententer excommunicationis, & c. cum ab homine, de iudi. communiter recep. VI. Quod ad euitandum scandalum, quo proximus peccata, debemus facere, aut omittere omnia etiam in Euangelio consulta, quæ sine peccato possumus. c. 2. de noui. oper. nunc. vt sunt aliquot eleemosynæ, ergo, &c.

Quæ conclusio procedit non solum quando sine damno, pudore, & dedecore, id facere possumus, vt dixit Feli. relatus & confutatus suprà num. 18. sed etiam si oporteat ob id amittere facultates, honorem, imo & vitam quando eius anima, in extrema nostræ opis necessitate constituta est. Procedit etiam quando non est in extrema nostræ opis necessi

Universidad de Deusto
Biblioteca

necessitate,ob suam tamen imbecillitatem,vel ignorantiam crassa aut affectatam, aut ob alias causas, & occasiones peccandi, in ea necessitate,vt nisi nos ei opitulemur,peccatum mortale committatsit, & spiritualiter moriturus,& si opitulemur, non,quæ est singularis doctrina pientissimi eiusdemque doctissimi illius Adrian. in 4. de Correct.frat.col.12.quæ prædicto die Magdalenæ sacro,casu reperta, magna me liberauit animi angustia,simul dolore afficiens,quod nul la eam ratione fulcit,solum inferens ex ea,eleemosynam spiritualem arctius præcipi quam corporalem: Pro qua tamen adduximus rationem, quam nunquam alibi audire vel legere meminimus, videlicet nos teneri ad impedienda mala proximi etiam quæ ille vitare potest si vult,modo sint eiusmodi,quibus iuste non potest consentire, qualia sunt præcipitium,suspendium,domus ruentis oppressio,de quibus prædicta capitula.Nimium,& ipsa pietas:quales item,cibi vel potus vel medicinæ ad vitam necessariæ renutus, iuxta glos.solem.in §. 1. distinct.mors item & mutilatio membri.l.liber homo.ff. ad l. Aquil. contingit,de sent.ex com.At mors animæ,quã peccatũ infert,est enim modi, ergo tenemur ad impediendam eam, etiam illi, qui non est in extrema nostræ opis necessitate constitutus. Itaque inter eleemosynam spiritualem,& corporalem in hoc non est discrimen,vt per suam illationem significauit Adr.quamuis sit discrimen,in eo quod eleemosynam spiritualem tenemur largiri constituto in extrema illius necessitate, etiam cum periculo vitæ: Corporalis autem non nisi citra illud: per quod eius illatio verificatur.

Procedit item prædicta conclusio etiam si ad impediendum mortale proximi oporteat nos non vti iure nostro spirituali vel temporali quo absque peccato, possumus non vti, arg.illius Matth.18. qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, & c.2.de oper.nou. nunc. Thom. 2. sec.quæst.43.art.7.& 8.

Non autem procedit prædicta conclusio, nisi concurrentibus conditionibus, quæ requiruntur, vt nos præceptum fraternæ correctionis obliget,videlicet,certitudo quod peccatum est mortale, spes effectus impeditionis, & opportunitas tam personæ,scilicet,quod sit,quæ magis ad id teneatur, saltem ob negligentiam magis obligatorum, quam etiam temporis,vt colligitur ex rationibus Thom.& aliorum vbi supra citatorum, quibus prædicta esse necessaria, quo præceptum fraternæ correctionis obliget, monstrauimus.

Non etiã procedit, quando proximus non est peccaturus ex ignorantia vel fragilitate, sed ex malitia, & ad impediendum oportet, vt quis desinat vti iure vel bono suo spirituali vel temporali, iuxta illud Matth.15.finite illos, cæci sunt &c. & allata per Tho.vbi supra, & notata per nostros in cap.qui scandalizauerit, de regu.iur. & d.cap.2.de oper.

oper.nou. nunc. Quod confirmatur eo,quod diximus supra, scilicet non teneri quem ad donandum 100.etiam si posset, ei qui sese furca suspensurum affirmat nisi ea donentur.

Per quas declarationes, facile soluuntur quatuor argumenta contraria, primum, quod non peccat mortaliter, qui petit mutuum ab vsurario quem credit non nisi ad vsuram daturum. II. quod nec qui à parocho petit, vt suum filium baptizet, credens eum peccaturum mortaliter quia credit esse in mortali,& antea non contritum iri. III. quod neque mulier,quæ ob vanam gloriam venialiter sine alio fine mortali se comit, quamuis credat, aliquem ob id concupiscentiam mortalem concepturum. IIII. quod nemo tenetur ad eleemosynam impartiendam sub pœna peccati mortalis, nisi in extrema illius necessitate constituto vt dictum est supra num.11. Et qui vult mortaliter peccare sciens id esse tale, non est in extrema necessitate opis alienæ, cum voluntarie id faciat. 15. quæst. 1. §. 1. Possunt etiam soluti duo prima, per duas declarationes postremas, tertium vero de muliere se comente per adducta sup.capit.3.num.5.& capit.23.num.19. quarum autem soluitur per primam & secundam declarationem, quatenus habent,teneri nos ad impedienda mala proximi,quibus ille iuste consentire non potest, quamuis non sit in extrema nostræ opis necessitate constitutus.

Cap. XXV. De peccatis diuersorum statuum,& primum Regum.

Rex vt pereat aliena capiens. capta non restituens, male,vel ob malum finem gubernans, seditiones excitans. & non extinguens,& suos artibus belli,& pacis non exercens,n. 1. non habens armenta propria suo sumptu,numero 2. Cumulans vel non cumulans diuitias,vel non muniens arces,num. 2. & 3. vel vias publicas; vel non componens litem vel ferens legem pœnalem.nu 4. Vel dispensans circa legem naturalem,vel propriam,num 5. non permittens subditis suas immunitates capiens,bona eorum, bellans sine causa, vel cum ea male,vel malo fine,impediens visitationes spirituales,& noua iura superinducens n 6. cogens gratis sibi operari,& officia nimium care vendens.n.7. vel cogens ad matrimonia,vel præficiens indeneos officiis,vel benefi iis, non exercens nisi subditorum delicta,vel admittens prauas consuetudines.numero 8. vel damnans inauditum,vel iudicans male.nu.9 10.& 11 Officium vendens. vt peccat, & cuique pretium honestum statuere esse vtile. numero 7.

Cuatio iuris naturæ faciendæ etiam per Regem,nisi maxima causa aliud suadeat, numero 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 PEccat mortaliter Primo, qui Rex vel Monarcha alie-
na Regna & dominia iniuste quærit, vel iniuste quæsita
non restituit, nulla iusta causa ab hoc excusante ea, quæ
culpatur. 23.q.1.c.si res 14.q.6. adiuncto capit. sæpe, de reſ-
spo. venialiter autem periculose, qui ea gubernat, principa-
liter ob voluptates, vel diuitias, aut gloriam & honorem per su-
pradicta c.23.n.73. nam vt sancte resoluit Tho. de Regim. Princ. lib.
c.7. & 8. finis primarius laborum eius vix tolerabilium, debet esse ipse
Deus, cuius vices in terra gerit, & vera beatitudo de qua sup. Prædi-

II. Qui iuste possessa iniuste gubernat non reddendo suū cuique
ius, vel excitando factiones, vel non sedādo eas, non prouidendo an-
nonæ, vel aliarum rerū caritati, aut præficiendo rectores indoneos,
aut non ferendo leges necessarias, vel cōstitutas non exequendo, aut
non cōmunicando armis, artibus, & exercitiis ad se, & illa tuēda ne-
cessariis, adeo vt iudicio prudētis, ea vel partem eorū, probabili ambi-
sionis periculo subiiciat, iuxta mentem eiusdem Tho. vbi sup. ea. ij. &
probatur per c. Principes & c. administratores. 23.q.5. & ea. alius. 32.q.

2 III. Qui per incuriam non habet propria armenta boum, & gre-
ges ouium, arietum, porcorum, & mares selectos, quo habeat carnes
in obsonium suum & suorum, aut non colit agros proprios, quo ha-
ticum, hordeum, & alia frumenta sibi suisque necessaria colligat, aut
non habet equitia producendis equis ad bella necessariis: hæc enim
sunt mortalia, aut certe venialia periculosa, secundum Thom. vbi sup.
lib. 2. c. 5. & 6. Dixi (per incuriam) quia iudicio nostro, non sunt pecca-
ta omissa ad vitandos sumptus. & ad quærendum plus, ex prædis lo-
catis, quam per se cultis, & de suis herbis locatis, quam per armenta
sua, & greges depastis, aut ad melioribus curis occupandum tem-
pus, quod his impendendum est, arg. u.c. non mediocriter, de consec.
dist. 5. quod miror, nec Thomam, nec alios animadvertere, quum fere
omnes Reges ea facere omittant.

IIII. Qui adeo negligit coaceruare diuitias artificiales, aurī, ar-
genti, pecuniarum, & aliorum similium, vt se suumque regnum expo-
nat probabili periculo pereundi fame, bello, & aliis malis, quæ proba-
biliter defectu pecuniarum, euenire possunt, e quibus est muneri a
subditis, cum pudore & periculo deserendi iustitiam in eorum favo-
rem, vel à nummulariis sub vsuris, aut interesse ad quæ postea solue-
da, nimium sit grauaturus populum, ex mente eiusdem vbi sup. c.

3 V. Qui pecunias cōgerit grauādo notabiliter subditos, ob aliquem
nullo iusto fine proposito, iuxta S. Ant. 2. par. tit. 1. ca. 2. quia id est con-
trauenire præcepto de dādo superflua pauperibus iux. dicta sup. c. 23. q.

VI. Qui prodigis largitionibus ita indulget, vt se exponat proba-
bili periculo vsurpandi aliena, vel tributa maiora quam par est exi-
gendi,

gendi, aut debita stipendia diebus non soluendi, aut onere grauissimo
interesse, ac cambiorum se suumque regnum, in maximam paupertā-
tem inducendi propter rationes Aristot. in epist. ad Alexand. & per leg.
part. Castellæ 14.2. par. tit. 5. & mentem S. Tho. vbi sup.

VII. Qui adeo negligit munire suas arces, vt occasionem popu-
lo præbeat irreuerētiæ, vel rebellionis, aut aliis inimicitiis occupandi
Regni, aut partem illius. iuxta mentem eiusdem Th. vbi sup. lib. 2. c. 11.

VIII. Qui negligit per incuriam impetare refectionem, & cu- 4
stodiam viarum publicarum sui Regni, ita vt viatores notabilia ob id
damna incurrant, aut de suis publicis reditibus, pauperibus extreme
egentibus, & à se petentibus non subuenit, iuxta eundem S. Thom.
vbi sup. c. 12. & 15. Dixi (negligit) quia secus si per ignorantiam aut im-
potentiam id omittit, arg. l. impossibilium. ff. de reg. iur. & ea igneran-
tia. end. tit. lib. 6. quamuis hoc alij non animaduertant.

IX. Qui habet cum alio Rege Christiano, super aliquo Regno
vel dominio, aliquam dubiam, & antiquam controuersiam, quę de iu-
re non potest extingui, quia non habent superiorem, neque bello,
quippe quorum arma adeo creuerunt, vt neuter ab altero omnino
superari possit, nisi facte per strages copia Turcis inuadendi quod re-
liquum est Christiani orbis, vel bonam partem eius, & non vult in ar-
bitros suspicione carentes conuenire, nec petere vel accipere condi-
tiones honestas, quibus pax firma fiat, quod probauimus in Repet. c.
quando, de consec. dist. 1. not. 9. nu. 90.

X. Qui aliquam legem pœnalem constituit principaliter propter
suam vtilitatem priuatam, quo eius transgressione, aut dispensatione
omnitas pecunias cogat c. erit autem 4. dist. & Cōmunis in c. 1. de cōst.

XI. Qui dispensat in legibus diuinis, aut naturalibus, absque iusta 5
causa, & qui in proprius cum notabili damno, aut scandalo publico
vel priuato, & qui delicta diuina lege, aut naturali damnata sine iusta
causa condonat, videns, aut videre debens, se ad alia similia occasio-
nem præbere, aut lites, vel solutiones debitorum, sine iusta causa sus-
pendat. Tum per gloss. sing. c. non est, de vot. c. ex parte, de consu. c. de
iure, de iureiur. c. si ecclesia. 23.q.4. c. Regum. 23.q. 5. Tum quia omnis
iniustitia rei notabilis est mortalis Tho. 2. sec. q. 59. art. 4. Dixi (sine iu-
sta causa) quia cum causa, & sine scandalo notabili, illa licita facere
potest. l. 1. C. de leg.

XII. Qui non permittit populo suo tueri suas libertates, sibi ex 6
iure diuino, aut humano iurato debitas, aut bona populi vsurpat, &
restituere obligatur, arg. c. Reges, & c. Principes, 23.q.5. & l. 1. C. si qua-
eumque præd. pot. & c. si res, 14.q.6.

XIII. Qui minis, aut precibus importunis adigit aliquem ad do-
nandum sibi sua bona, absque iusta in id causa, cum obligatione re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stituendi,argum.c.conuenior col.2.23.q.8.2.Reg.c.21.& totius tit.ff.& C.quod met.cauſ.& Bart.in tract.de tyran,n.20.

XIIII. Qui gerit bellum iniuſtũ defectu authoritatis, aut iuſtæ cauſæ cum obligatione reſtituẽdi,aut iuſtum ex ſe,ſed animo,& fine iniuſto fine obligatione reſtituẽdi,iuxta vtrũque Th.2.ſec.q.40.ar.1.

XV. Qui impedit viſitationem monialium iuridicam Clem. attendentes,de ſtat.Monach.& eſt excommunicatus, ſi admonitus non deſiſtit ead.Clem.5. fin.

XVI. Qui exigit à ſuis ſubditis aliqua tributa noua, abſque neceſſitate publica cum obligatione reſtituendi, quamuis in bonum finem ea exigat c.militare ſub ſi.23.q.1.& multo magis ſi ad ſuperfluum vſum vel veſtitum,pompas,conuiuia,prodigalitates, quas vulgus liberalitates appellat ſumm.confeſſ.lib.2.tit.5.q.35.n.31.Dixi(nona) quæ ſi antiqua bene ſtatuta ita prodigit,non tenetur reſtituere, nec mortaliter peccat,niſi aliqua circunſtantia finis, formæ, materiæ, aut alia mortalis interueniat,per ſupradicta c.23.nu.75.Dixi etiam(abſque neceſſitate publica) quia cum hæc exigere, & accipere poſſet, ſi ad ſuũ reditus non ſufficerent,argum.c.cum ſecundum de Præb.& c.1.17. q.1.& eorum,quæ ibi citantur.

17 XVII. Qui adigit ſubditos ſuos,ad id non obligatos ſibi domos ædificare,agros colere,vineas fodere, aut alia ſimilia facere ſine integra ſui laboris compenſatione, Ant.part. 3. tit. 3.c.4. §. 4. ſubdens, hoc eum peccare.qui diebus feſtis ad hoc eos adigit.

XVIII. Qui officia ſui Regni vendit tam care & talibus pretionis, vt probabiliter credat,aut credere debeat,eas male illis vſuras ſubditos oppreſſuras per rationes Auth. vt iud. fine quo. & Auth. de mand.Princ.§.2.alias ſecus, iuxta Tho. ad Duciſſam Brabantiæ opuſc. 2.q.1.quamuis præſtaret, non vendere,quo fit,vt dictum Panor. communiter recepti in c.1.& 2.ne Præl.vic.ſu.ſcilicet,Id quod domini pro officiis ſecularibus ſuæ iuriſdictionis accipiunt,Lucrum ſordidũ & accipiendo mortaliter peccare)reſtringẽdum ſit ad perſonam,quæ ſuperiorem agnoſcit,& locum,vbi vetitum eſt lege obligante ad non tale,cui conſuetudo præſcripta derogauit, ſine licentia eius , qui eam dare poteſt ad vendendum honeſto pretio perſonis idoneis. Et conſequenter non ſunt damnandi Reges & Principes,qui ea dant pro pecunia in dotem, vel mercedem obſequiorum , neque etiam ipſi officiarij illa vendentes tam honeſto pretio talibus perſonis vt probabiliter credatur,eas illis non male vſuras,quo pretiũ male datum poſſent extorqueãt. Quare ob ea quæ in Curiis Monarchiarum fieri videmus eorum confeſſarios,conſiliarios & Regni procuratores admoneamus, videri e republica & animarum ſalute fore, lege aliqua circunſpecta ſtatuere vnicuique officio , vel muneri certum pretium , vltra quod

nil dari,vel accipi poſſet,declarando eum qui plus acciperet, plus iuſto pretio accipere, & addendo, ne remiſſioni locus eſſet, & tempore quo titulus confertur , cogerentur partes iurare de non plus dando, vel accipiendo: cum in dies adeo eorum pretia creſcant , vt grauentes honeſte viuere nequeant,niſi magno Reip. malo illa quæ forte mutuo & ſub vſuris,vel intereſſe acceperunt,recuperent.

Admonemus hic fœ. rec. Pium V. tuliſſe legem an. 1571. menſe Decembri, contra ambientes officia iuriſdictionis adminiſtrationem habentia,in hęc verba.Nemini de cætero liceat,mediante pecunia vel ſolutione,& traditione,ac promiſſione aliarum rerum & per interpoſitas perſonas,aut aliàs quouis modo faciendas, aliquas dignitates & officia, exercitium & adminiſtrationem iuriſdictionis habentia procurare , aſſequi , vel obtinere, ac ſi quis his præſentibus contrauenisſe quoquomodo dici , aut cenſeri potuerit , ipſum contrauenientem eo ipſo confiſcationis omnium bonorum, degradationis, & amiſſionis, tam priuilegij doctoratus quam quorumcunque per eum obtentorum officiorum tam ſecularium , quam eccleſiaſticorum ac demum vltimi ſupplicij pœnam irremiſſibiliter incurrere volumus , & infra. Et quod vbicunque , & quandocunque compertum fuerit per interpoſitam perſonam, aliquas pecunias , ſeu alias res traditas ſeu promiſſas fuiſſe alicui curiali,familiari, vel cuicũque alteri perſonæ pro officiis,& dignitatibus iuriſdictionis adminiſtrationem habentibus, is qui officium huiuſmodi obtinuerit,ſe à præmiſſis attenta interpoſitione perſonæ huiuſmodi nullatenus excuſare queat,quin imo nulla admiſſa ignorantiæ excuſatione, ipſo iure præſumatur ſolutionem,& promiſſionem huiuſmodi,de eorum,qui officia & dignitates ſimilia obtinuerunt conſenſu & mandato penitus eſſe facta, eiſdemque propterea pœnis ſubiacere omnino intelligatur.

XIX. Qui cogit aliquem ad certum matrimonium contrahendum,vel à contrahendo impedit Ant.3.part.tit.2.c.4.§.5. 8

XX. Qui præficit officiarios inidoneos , imperitos, aut malæ conſcientiæ, credens , aut credere debens eos tales eſſe, aut per iſtam ignorantiam præfectos , poſtquam id reſciuerit non deponit cum poſſit abſque ſuæ vitæ periculo , & damno Reipub. cum obligatione reſtituendi damna quæ fecerunt Scot.in 4.diſtinc.15.quæſt.2. artic. 4. per ea, quæ copioſe diximus in Prælect.ca. ſi quando, de reſcript.except.11.

XXI. Qui ad ſacerdotia, vel beneficia eccleſiaſtica, quorum eſt patronus præſentat perſonas inidoneas ætate, ſcientia , vel moribus, aut inducit legatos,epiſcopos,& alios prælatos ad conferendum talibus,aut patronos,ad tales præſentandum contra c.cum in cunctis,de elect.& c.graue de præb.& alia late dicta exceptione citata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad noue quęsitum respondeo, non peccare possidẽtem virtute bullæ Iulij III. aliqua bona tanquã prophana, quibus pater eius imposuit onus aliquarũ missarum, constituens eum patronũ eorum, & earum, quia etiam absque tali bulla poterat ea iuste possidere, vt alias quippe quæ nullius speciei sacrorum sunt, vt colligitur ex Thom. 2.sec.q.99.art.1.non enim sunt bona ecclesiastica licet oneri ecclesiastico sint subiecta, arg.c.ex parte,de censib.

XXII. Qui non cohibet suos subditos ab vsurpando alieno, per furtum, rapinas, munera, aut per alium quemuis modum illicitum, cum obligatione restituendi Rich.in 4.dist.15.art.5.q.5.

XXIII. Qui negligit abolere prauas suæ terrę cõsuetudines, rectores, aut vsurarum, Ludorum periculosorum animę & corpori, cõ fine scandalo id possit, aut permittit falsas mensuras, aut pretia iniusta secundum venialium, cum obligatione restituendi Rich.vbi sup.c.error.83.dist.

9 XXIIII. Qui per se vel alium condemnat aliquem præsertim in crimen in dicta causa, aut non concessa se defendendi facultate, aut sine scientia publica, per publicam probationem habita, ductus scientia priuata, per priuatam probationem quæsita, secundum mentem Thom.2.sec.q.67.art.2.& clarius Caiet.ibid. & clarius in summ. verb. Homicidium. Tum quia sententia, qui actus publicus est, authoritate & scientia publica & non priuata ferenda est. Tum quia iuris naturalis est ne quis inauditus & indefensus damnetur Clem. Pastoralis. Cæterum, de re iud. glos. memorabilis in extrauag.1. de Dol. & Contu. Quo fit secundum eos, grauissime peccare Reges, & Principes, & effi homicidas qui aliquem etiam subditũ, inauditum & indefensum veneno, aut alio mortis genere, interfici iubent, vel beneficiis, officiis, honoribus, aut aliis bonis ad nutum non amouibilibus priuant, sola scientia priuata ducti. Eodem item modo peccare exequutores illum mandatorum, neque excusari obedientia, quam suis Regibus præcipientibus debent, quoniam contra ius naturale, vel diuinum non est eis obediendum c.si dominus c.qui resistit.11.q.3.& Caietan d.verb.Homicid. Contra vero non peccare eum, qui secundum allegata, & probata iudicat.quamuis vti priuatus, oppositum iustum esse sciat, adeo quod eum quem priuate scit innocentem, iuste condemnet, probatum innocentem, saltem quando quoad eius fieri potest omnia fecit vt veritatem cognosceret, & ne de illo casu iudicaret iniuste ita S.Thom.in d.q.67.art.2.& alios graues authores, quos Caietan. adducit. Pro quibus est text.in l.illicitas.§.veritas.ff.de offic.præsid. & in c.pastoralis.§.quia vero,de offic.deleg.& vtrobique cõmunis. Dixi (ad nutum non amouibilibus) quia in aliis secus est, arg. l. qui potest inuitis.ff.de reg.iur.qualia sunt officia Castellę Regiæ, lib.1.ord.tit.vlt. Idem quum res notoria est, vel ex natura rei, vel actis constat, nullam condem-

condemnando defensionem competere cap.bonæ 1. de elect. vbi Panormit.adiuncto c.cum olim, de re iud. vbi post alios Feli. col.5. quia scientia publice notorij publica est, & non priuata, vt sentit Thom. 2.sec.q.67.art.2.facit c.ad nostram de iure iur. Idem quum aliqua magna & iusta de causa, non recognoscens superiorem omittit audire, & vocare eum, vt probauimus, in c.1.de caus.poss. per glo.sing. in l.antepen.ff.in quib.caus.mai.laudatam per Rauen.in d.c.1. & Decium in eã parte 2. de offic. deleg. col. 2. & c. quæ in, de const. col. 9. modo citari allegari, & probari pro parte absente, quæcunque possunt. Per quod excusamus magnum quendam Monarcham qui virtute processus in absentia facti, & sententiæ sine citatione latæ, fecit capite plect. quendam suorum militum ducem, sibi in alio Regno militantem, quia nec capi, nec sine metu rebellionis illius & magnæ partis exercitus, audiri poterat.

Non autem omnino placet consilium Raymundi probati à S.Ant. 11
tom.2.par.tit.2.c.7.§.3.vt Rex aut Dominus, qui suis subditis aliqua de superioribus causis restituere tenetur, & non potest, aut certe difficile id facere, condoneat eis aliquas operas, vel iura sibi debita in perpetuũ, siue annuam pensionem perpetuam, aut temporariam in id sufficiẽtem super bonis Regni constituat: aut aliquod Xenodochiũ aliúdve opus pium de illorum cõsensu si haberi possit, instituat, non, inquam, omnino placet, Tum quia impotentia eum excusat per dicta supra in c.27. Tum quia non potest iura Regni diminuere, nec onera augere c.intellecto, cum ei annot.de iur.iur. Tum quia non sufficit dare piis, quod debetur aliis c.ea te, de iur.iur.& c. cum tu, de vsur. Tum quia consensus subditorum in eiusmodi raro est spontaneus, iuxta illud, preces Principis, iussa sunt, gloss.in l.1.ff. quod iussu. Quare securius consilium esset, vt superflua sui status resecando, & parcius viuendo, & à donis gratuitis abstinendo, quantum posset de reditu suo decenter reliquaret, quo debita solueret, & restitueret, iuxta mentem Arist. 4.Ethic.& S.Thom.2.2.q.117.art.1.& melius q.58.art.1.ad primum.

XXV. Qui vt Iudex facit aliquid, quod iudici esse mortale, §. sequens dicetur.

De peccatis Iudicis superiorem agnoscentis.

Iudex vt peccat mortaliter suscipiendo minus cui est impar iudicans iniuste. accipiens pretium pro sententia num.12. Vsurpans iurisdictionem, non seruans talem ordinem iudiciarium num.13. Deferens appellationi, vel eam non admittens augens, vel diminuens penam legis, exequens sententiam nullam superioris num.14. Male aliquem capiens, non condemnans in expensis, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

satis studens, nec consulens, condemnans affectu malo, personæ miseriam deferens num. 15. Non obediens ecclesiæ, non seruans interdictas prælationi iudicem ecclesiasticum, qui cum excommunicauit, cogens eum se absoluere. Iudex libertatem ecclesiæ minuens, res intra ecclesiam capiens. num. 16. Existimans quem ab ea probans falsitatem officiarij, negãs damnato confessionem. n. 17. Aut partibus æquales aduocatos, non visitans carcerem, excommunicatum admittens, clericum suo iudici non reddens, iudicans die festo, iura manu exigens, fingens quo fœminam adeat, procedens sine accusatore. num. 17. non inquirens generaliter interrogans & inquirens specialiter. num. 17.

Remig. a Goens laudatus num. 17.

Ecclesiæ immunitate quæ loca gaudeant, & an Rex, Cardinalis, prohibeat Ecclesiasticum gestans. num 17. & 18.

Ecclesiæ immunitate gaudet regulariter omnis Christianus, & nullus infidelis & qui excipiuntur ab his regulis. num. 19. & 20.

Exemptus hodie multo plus subiacet ordinario quam olim num. 21.

Appellatio ab interloquutoria in quibus casibus criminalibus hodie sublata n. 25

Domini Terrarum cultarũ à Sarracenis ex decimantibus hoc agunt. 27.

12 PEccat M. primo Iudex petens, aut suscipiens munus gubernandi, aut iudicandi, quo ita est indignus, vt sit veri simile inde notabile aliquod damnum proximo euenturum per c. non est putanda. 1. q. 2. & ea quæ late adduximus in d. prælect. c. si quando, pag. 39. & seq. & mea lius pag. 46. & 55. & in d. c. inter verba nu. 113. ponendo exemplum de eo qui nolens se contra potentes sententiam ferre non ausurum, inde efficitur contra c. 7. ecclesiast.

II. Qui sciens, aut scire debens sententiam iniustã ferr, aut iustam ferre negligit amore, odio, precibus, metu, vel alia de causa c. si quis dixerit c. quatuor 11. q. 3. cum obligatione restituendi, non solum principale, sed omnes impensas, damnum & interesse, quæ ex eo consequuta fuerint c. fin. de iniur. siue appeller, siue non, glo. c. pastoralis de quia vero de offic. deleg. communiter recepta, nisi consentiat in sententiam animo remittendi debitum, de quo intelligi potest Medina C. de rest. 1. q. 3. caus. 7. in fin. Et si est ecclesiasticus, & tulit eam etiam contra conscientiam, ipso facto est suspensus, & irregularis, si antequam absoluatur ab ea celebret c. 1. de re iud. lib. 6.

III. Qui pecuniam accipit vt bene, aut male iudicet, aut vt iudicare omittat c. iubemus cum 4. sequent. 1. q. 1. cum eadem obligatione restituendi, vt dictũ est cap. 17. num. 28. cum seq. ea de quibus in § præced. & etiam quod accepit, si pro bene iudicando accepit iuxta distinctionem positam supra c. 17.

13 IIII. Qui iudicat iustum, vel iniustum etiam quod reuera est tale, sed non habet in id iurisdictionem, eo forte, quod reus est exemptus, in quem

in quem tamen conceditur ordinario aliquando per cap. 1. de priuil. lib. 6. quod Concil. Tridentin. sess. 7. cap. 14. de reform. innouauit, & ampliauit in hæc verba. In ciuilibus causis mercedum, & miserabilium personarum clerici sæculares, aut regulares extra monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiam si certum iudicem, à sede apostolica deputatum in partibus habeant, in aliis vero si ipsum iudicem non habuerint, coram locorum ordinariis tanquam hoc ab ipsâ sede delegatis conueniri, & iure medio ad soluendum debitum cogi, & compelli possint, priuilegiis, exemptionibus, Conseruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduersus præmissa nequaquam valituris.

V. Qui iudicat etiam recte, sine tamen probatione sufficienti siue quia testes sunt suspecti vel iniuste torti, aut non vidit saltem mediocriter proc. 69. art. 3. & 6. habens, peccare quoque qui probationem maiorem necessaria exigit. Pro quibus omnibus sunt c. ira. 11. quæst. 3. & c. 2. de probat. & cap. ad nostram. 3. iuncta gloss. antepenult. de iureiur. Et qui ordinem iuris non seruat, procedendo sine libello, aut sine contestatione litis vbi sunt necessaria, aut sine dilationibus necessariis, aut superfluas concedendo, non admittendo iustas exceptiones, aut iniustas admittendo Clem. sæpe, de verb. signific. interrogando ea, ad quæ pars respondere non tenetur, gloss. magna c. 2. de confess. lib. 6. & qui in sententia aliqua clausula obscura vtitur, qua condemnatus aliquo tempore se contra iustitiam defendere possit, & qui appellationem, aut recusationem quam non debet admittit, vel contra quam debet, non admittit, præsertim propter preces, aut munera: quod est peccatum quotidianum Anton. 3. part. tit. 9. c. 14. §. 2. Aut differre sine iusta causa expeditiones iudiciorum petitorum, & qui pro- 14
pter pietatis famam, pœnam absque facultate id faciendi remittit totam, aut partem, aut eandem auget vt seuerum se ostendat, Thom. 2. 2. quæst. 67. art. 4. Alex. 3. part. de leg. iudic. quantum ad personam iudicis. quæst. 4. art. 4. Ant. 3. par. tit. 29. cap. 1. §. 7. non faciendo ea in ipsa sententia, vel faciendo in ea, sed sine iusta causa, & probatur per l. respiciendum. ff. de pœnit. & l. quid ergo. §. Pœna grauior. ff. de iis, qui not. infam. Deci. in cap. at si. §. de adulteriis de iudic. vbi latius dixit, & quamuis qui superiorem non habet, totam pœnam aut illius partem remittere possit, aut mutare corporalem, in pecuniariam, si videt illud in honorem Dei, aut in vtilitatem Reipub. cessurum: vt cum reus vtilis est populo l. ad bestias. ff. de pœnit. & Alexan. vbi supra, & etiam si videt nullum inde damnum publicum emergere, de consensu partis aduersæ, si tamen præuidet, vel præuidere debet, occasionem delinquendi per illud præberi, quæ vt plurimum præbetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignoscendo homicidis, latronibus, iniquis iudicibus, & id genus aliis grauiter peccat quamuis pars aduersa in id consentiat. c. aietan. in summ. verb. Iudicis peccata, & qui sententiam superioris exequitur, sciens eam nullam esse & irritam, siue quia errorem continear intolerabilem, siue manifestam iniustitiam, glos. recep. c. pastoralis. 5. quia vero, de offic. deleg. Alex. 3. par. tract. 5. præcepti. membr. 1. art. 4. circa
15 fin. Dixi (sciens nullam esse) quia validam, licet iniusta sit, potest post quam procurauerit ne exequutioni mandetur, per d. §. quia vero, & supradicta, & qui iubet aliquem sine iusta causa comprehendi sicut supradictum est cap. 15. num. 14. & qui sine iusta causa omittit condemnare victum in impensis petitis à victore cap. calumniam de pœnit. d. Properandum. §. fin. autem alterutra. C. de iud. & qui ignorans ea, quæ ad iudicandum sunt necessaria, quem debet, non consulit, qui autem assessorem habet, & quem debet consulit, & eius consilium sequitur, male iudicat, non peccat, assessor autem & consultor sic, cum obligatione restituendi c. statutum. §. Assessorem de rescrip. lib. 6. Pan. & Ant. in cap. Tua nos, de homic. & Dec. post & ante alios in l. consilij. ff. de reg. iur. & qui mortali odio malo animo ac fine licet alioqui iuste aliquem damnat morte, mutilatione, vel alia pœna, per cap. cum minister. 23. q. 5. & multa ibi per nos nuper adducta, quamuis non teneantur restituere secundum mentem vtriusque Thom. 2. sec. q. 40. art. 1.

Adde, quod Concil. Trident. sess. 13. cap. 1. de reform. sic circa hæc statuit. In causis visitationis & correctionis, siue habilitatis & inhabilitatis, necnõ criminalibus ab Episcopo, seu illius in spiritualibus vicario generali ante diffinitiuam sententiam, ab interloquutoria, vel alia quocũq; grauamine nõ appelletur. Circa quod nota primo, cõsonare illud iuri antiquo quoad causas visitationis, correctionis, habilitatis & inhabilitatis, per c. licet, de offic. ordin. c. reprehẽsibilis de appellat. cum eis annot. II. Quod dissonat illi, quoad causas criminales, & videtur solum esse locus ei in criminalibus quæ tractantur coram Episcopo, & Vicario generali eius, & non in eis, quæ tractantur coram inferioribus, vel delegatis à Papa, legato, vel Episcopo. Tũ quia prouium illius habet id statui in authoritatem episcoporum, quo libentius resideant, in suis episcopatibus. Tum quia verba sæpius repetita solum loquuntur de Episcopis & vicariis eorum, & non quibuscunq; sed tãtum generalibus. Tum quia est ius correctorium, & nouum, per quod nõ recedimus ab antiquo, nisi quatenus in eo exprimitur. l. percipimus. C. de appell. III. Quod iura remouentia appellationem in aliquot casibus, & admittentia regulariter, iuxta glo. singul. in Lupa restituere. ff. de rei vendi. solum procedunt in foro exteriori, quia in interiori iudex qui grauat peccat, non admittendo appellationem, vel alia via grauamen non remouendo, siue sit casus, quo licear appellare,

siue non, arg. l. 1. ff. de appel. & c. ad nostram eod. tit. Qua in re quamplurimi litigantes, & aduocati, ac procuratores eorum passim grauissime peccãt, cum obligatione restituendi. IIII. Quod ad hoc vt iudex peccet, non admittendo appellationem, & pars appellando, non requritur, quod sententia sit iniusta secundum acta, sed sufficit quod credatur esse ipsa re iniusta, & per agenda de nouo possit monstrari esse talis, argum. cap. per tuas, de senten. excommu. & cap. solet, eod. tit. lib. 6.

VI. Qui peregrinos, viduas, pupillos, & alias miseras personas negligit notabiliter præserre aliis in iure sibi reddendo cap. Regum. 23. q. 5. Richard. in 4. distin. 15. art. 5. q. 4. Et qui iudex secularis iustis papæ mandatis aut prælatorum non paret, aut eorum excommunicationes aut interdicta, vt debet non seruat cap. 2. de maior. & obed. & cap. 1. ti. quæst. 3.

VII. Qui cogit aut præcipit tempore interdicti celebrare: aut ne denunciati excommunicati è diuinis officiis egrediantur, & est excommunicatus Clem. grauis, de sent. excom. Et qui vi, metúve absolutionem extorquet, aut excommunicationem aut interdictum reuocari facit. c. 1. de his quæ vi met. lib. 6. 16

Et qui facultatem facit comprehendẽdi aut verandi iudices ecclesiasticos in personis aut bonis, eo quod contra ipsum censuras rulerint, vel suo iussui non paruerunt. ca. quicunque, de sententia excom. lib. 6. de qua infrà cap. 27.

VIII. qui prohiber subiectis ne vendant vel emant ab ecclesiasticis, & est ipso facto excommunicatus. c. eos de immunit. Eccles. lib. 6. Et qui compellit vt bona immobilia, aut iura Ecclesiæ subiiciantur laicis, aut ad eosdem transferantur cap. 2. de reb. eccl. non alien. lib. 6. & qui iubet capi cruces, calices, ornamenta, libros, aut alia Ecclesiæ bona. c. indigne. 12. q. 2.

IX. Qui extrahit aut vult vel iubet extrahi per vim ex loco sacro 17
eos qui ad illum confugerunt, per ea. definiuit. c. si quis contumax, & cap. 2. cum. 17. q. 4. & multa ca. & multas leges regias citaras à nobilissimo, eodémq; doctissimo, nec minus pio Don Remigio à Gogni dũ viueret Archidiacono Pampilonen. Reuerendissimo, cognatorũmq; meorum præcipuorum cognato valde propinquo mihi amicissimo & per leges Lusitaniæ circũspectissimas: pro cuius rei notitia dico. 4. Quod per locum sacrum hoc in loco intelligitur quælibet Ecclesia, Capella, basilica, heremitorium, & quodlibet aliud sacellum, multisq; nominibus suspiciendo in præsupp. libr. de immunit. eccles. pro missa dicenda Episcopali authoritate constructum, sine qua destrui non potest, iuxta mentem Card. cons. 11. & Remig. vbi sup. am-pliat. 1. 2. & 3. Cæmeterium item, quod est locus per Episcopum sepe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liendis mortuis sacratus, siue sit continuum siue contiguum Eccles. siue ab ea seperatum cap. quisquis.17.qu.4. Dormitorium item com-
mune clericorum & religiosorum, arg.um.c.cum pro causa, de senten. excom. Et Ianua & porticus Ecclesiæ aut cæmeterio adnexa.d. cap. si
quis cõtumax. Panor.in c.penul.de immun. eccles. clausttrum item, &
18 pauimentum, licet spacium plusquam 30. passuum contineat, ex Re-
mig. vbi suprà ab ampliat. 5. vsq; ad 15. domus item episcopalis, quam-
uis ab ecclesia seiuncta sit. c.id constituimus. 17. q. 4. Innoc. & commu-
nis, in d.c. inter alia, de immunit. eccles. domus etiam ecclesiæ, ad ha-
bitationem clericorum, intrà 40. aut 30. passus constructæ, alias non,
nisi alicui capellæ adnexa essent, d.c. quisquis: spatium item 40. pas-
suum in circuitu ecclesiæ maioris, & 30. in circuitu ecclesiarum mino-
rum. c. sicut antiquitus, & d.c. quisquis, vt affirmat Oldrad. cons. 37. &
Feli. in d.c. cum pro causa, Admonemus tamen nullo in loco hoc ser-
uari nisi quoad fines cœmeterij, fori, claustrorum, graduum, & sic
videmus plus obseruari opinionem, quam ridet ibi Oldrad. quam
suam. Hospitale item episcopali authoritate constitutum, Panor. in
cap. penul. col. 2. de immunit. Eccles. & presbyter qui defert sanctum
sacramentum extra ecclesiam, Host. & communis in c. sane de celeb.
miss. & Remig. vbi suprà ampliat. 18. Cardinales etiam hoc priuilegio
vtuntur, quod tamen nullo iure scripto probatur quamuis forsitan
sic non scripto consuetudinis, Andr. Siculus de Præst. Cardin. quæst. 2.
par. 1. & à fortiori eo vtentur Imperatores. Reges, & ipsorum Regiæ,
quamuis non ipsorum statuæ, neque domus aliorum magnatum, ex
priuilegio donatorum, Remig. vbi suprà, ampliat. 21. in vrbe tamen
nulla ecclasia vtitur hac immunitate, aduersus iudices etiam secu-
lares Papæ, licet domus Cardinaliũ cum certo ambitu, & legatorum
Regum, & Rerumpublicarum, ea gaudere videamus.

19 II. Dico, quod hac immunitate gaudent, omnes & soli Christiani
liberi qui ad prædictum locum sacrum, siue ob delicta, siue ob debita
confugiunt d.ca. inter alia, vbi Pan. nu. 4. & Remig. vbi suprà & etiam
serui ob delicta quæ grauissime à iure puniri possunt, confugientes, aut
ob sæuitiam dominorũ alias non, & ideo suis dominis reddi debent,
præstita tamen cautione saltẽ iuratoria, de non sæuiendo in eos iux-
ta Panor. & communem in d.c. inter alia.

III. Quod ex hoc infertur, gaudere excõmunicatos, interdictos,
& suspensos iuxta Imol. Bonif. & Communem in Clem. 1. de purgat. &
remiss. quia non excipiuntur à regula prædicta. Et eadem ratione qui
de licentia custodis carceris, vel sine illa, etiam violato iuramento, de
non egrediendo è carcere confugit: Quia licet teneamus cum Glos.
singul. Clem. pastoralis verb. per violentiam, de re iud. quod iudex ad
carcerem coniectus exiens è carcere, præstito iuramento, de redeun-

do teneatur redire, per vim tamen educi non potest, Steph. decis. ca-
pell. Thol. 422. & etiam qui violato carcere confugit, & qui compre-
hensus per locum sacrũ ducitur, Nicol. Boer. decis. 100. col. 2. & Com-
munis contra Archid. in c. sicut. 1. 17. q. 4. etiam si iam damnatus ad sup
plicium ducatur, quia iam est intra eam receptus, & à fortiori, qui à
iustitiæ ministris fugiens, in eam est ingressus, Remig. vbi sup. fall. 31.
Gaudet etiam percutiens clericum, aut occidens, & consequenter
omnis sacrilegus, qui in loco sacro non committit, quicquid relati
per Remig. fall. 32. & 34. dicant sine textu, & iusta ratione, cum à re-
gula prædicta non inueniantur excepti. Exules item, siue banniti,
etiam ita, vt impune occidi possint, & obligatus ad reddendas ratio-
nes, & mercator, qui decoxit, aut fidem fefellit, & qui transfugit ad
hostes, quicquid dicant relati à Remigio, & quos ipse sequitur fall.
37. & diuab. sequ. modo non delinquant in ecclesia, neque alia delicta
excepta cõmittant. Quia non est textus, nec vlla ratio firma, quæ eos
à prædicta regula excludat.

IIII. Quod non gaudent hac immunitate Iudæi, Mauri, Pagani, 20
Hæretici & alij infideles, nisi quando confugiunt, vt vere fideles effi-
ciantur. l. 1. cum glo. C. de his, qui ad eccles. confug. Nicol. Boer. decis.
100. neque blasphemus, iuxta Nicolaum Boerium in d. decis. 100. &
alios quos refert & sequitur Remig. vbi suprà fall. 24. quod nostro
iudicio, non probatur, per rationes dicti Nicolai male directas. Cum
(quicquid ille dicat) certum sit, blasphemum, quatenus talis est, non
esse hæreticum iuxta vtrunque Thom. receptum. 2. sec. qu. 13. artic. 1. &
si vna cum blasphemia hæresi tenetur, non quidẽ, qua parte est blas-
phemus, sed qua parte est hæreticus, & infidelis, desinit gaudere hac
immunitate. Non item gaudet viarum grassator, neque nocturnus
segetum & aliorum fructuũ vastator. c. inter alia, de immunit. Eccles.
neque qui occidit, mutilat, vel aliud graue crimen in loco sacro ad-
mittit. c. fin. de immunit. eccles. iuxta communem, quam copiosè tra-
dat prædictus Remig. quia à prædicta regula excluduntur, per iura
præcitata. Nec refert, an delinquat, cum spe immunitatis, an sine illa,
secundum Pan. in d. c. fin. quod quamuis sit contra cõmunem in theo-
rica, est tamen in praxi recepta, secundum Steph. in decis. 422. capell.
Thol. c. quod Lusitania non seruat, cuius leges ita distinguere viden-
tur lib. 1. ordin. tit. 4. neque qui insidiosè occidit, aut animo occidendi
percutit iuxta Com. d. c. 1. de homicid. contra Panor. quam prædictus 21
Remig. copiosè refert, vbi supr. fall. 11. & duabus seq. quamuis sic qui
absque tali animo percutit, secundum ius commune. Sed iuxta leges
Lusitaniæ vsu receptas, nemo qui alium de proposito, vel in duello oc
cidit, aut percutit hac immunitate gaudet. lib. 2. ordin. tit. 4. §. 3. Nemo
item ea gaudet, qui ex ecclesia, alterũ extra ecclesiam existentem per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cutit, neque contra, qui existens extra illam existentem in illa peren-
tit, iuxta Pau. & Communem, in d. cap. fi. quia in ecclesia dicitur delin-
quere, neque qui existens intra ecclesiam iussit extra ecclesiam deli-
ctum fieri, quoad delictum, quod inbendo committit, quia in ecclesia
patratum fuit, quãuis sic quoad delictum patratum ex iussu suo. Re-
mig. vbi supra fall. 5. Neq; qui eum, qui in ecclesia erat, per vim extra-
xit, saltem, per vestes trahendo, quia in ecclesia delinquit. Neque qui
extrahi eum iussit quoad delictum, quod in hoc committit, quamuis
sic quoad delictum quod interficiendo, aut percutiendo post eum
extractum, committeret. Remig. vbi suprà, à fall. 4. vsque ad 11. quia
hoc extra, & illud intra commissum est, neque qui sponte egreditur
iuxta Hostien. & communem in d. cap. fi. Neque is, quem Papa educi
22 iubet cap. vxor fœlicis. 17. q. 4. Neque personæ ecclesiasticæ, iuxta Pa-
nor. in d. cap. fin. vsu receptum, quod videtur limitandum quoad in-
dicem ecclesiasticum, non autem, quoad iudicem secularem, quem
arbitror non posse extrahere, ab ecclesia clericum, in minoribus con-
stitutum, etiam ob delictum, licet quoad illud post Concil. Trident.
sess. 23. cap. 6. habeat in eum iurisdictionem. Neque qui ex ecclesia in-
iuste defendens, pugnat, quia intra ecclesiam delinquit. Neque qui
prope ecclesiam delinquit, animo ad eam confugiẽdi iuxta Hostien.
in summ. de immun. §. in quantum, nu. 8. & alios quos refert & sequi-
tur Remig. vbi suprà fall. 2. quamuis quoad Lusitaniam, nihil refert,
prope ecclesiam, aut longe delinquat, sed an casu aut data opera id
faciat libr. 2. ordin. titu. 4. §. 3. Neque etiam secundum ius commune,
nostro iudicio. Tum, quia non est tertius, qui ita distinguat. Tum
quia supra proxime sequuti sumus opinionem Panor. dicentis, nil re-
ferre, an qui in ecclesia delinquit, id faciat cum spe immunitatis eius,
vel sine illa, neque etiam gaudet, qui ab ecclesia sponte egreditur li-
cet subdolis aliquorum verbis deceptus, quamuis qui promittit red-
dere ecclesiæ, aut eiusmodi dolis vtitur, (siue sit iudex, siue alia per-
sona particularis) ad fidem seruandam tenetur, vt videtur æquius,
iuxta relata per prædictum Remig. vbi suprà fall. 25. Neque qui com-
burit aut deiicit ecclesiam, quia in ea delinquit. cap. fin. de immunit.
eccles. quicquid dicant relati à Remig. vbi sup.

23 X. Peccat qui consentit suis officiatiis aliquo dolo, vel falsitate in
notabile partium damnum vtentibus, quia facientes & consentientes
&c. cap. 1. ad Rom. c. 1. de offic. deleg. & Clemen. 2. §. Notarij de hæret.
aut non seruat consuetudines, & statuta, quæ se seruaturum iurauit,
si sint licita, possibilia, & non derogata saltem per consuetudinem
contrariam. c. 1. de iureiur. lib. 6.

XI. Qui damnato ad mortẽ, non permittit locum suscipiendi sa-
cramentum pœnitentiæ ab eo petitum, nec contraria eum consuetu-
do ex
cusat, Clem. 1. de pœnit. & remiss. idem esse de sacra communio-
ne tenet ibi glo. communiter recept. quam late Rauennas defendit in
tract. incip. Valete, in fine alphabeti aurei, quæ tamen in Gallia non
obseruatur, secundum Steph. de potesta. eccles. cas. 118. dicentem nega
tum fuisse Conestabili Galliæ Ludouico Lucemburgensi quando an-
no 1475. iugulatus fuit, neque etiam in Hispania, & quidem non ma-
le, nostro iudicio (quamuis prædictus Rauen. cum communi oppositum teneat) vt in d. Clem. pridem, defendimus, eo quod ita fieri expe-
dit ob multa, ne exequutio sententiæ criminalis differatur plusquam
differri oporteret, si ea condemnato tribueretur. Tum quia irreueren
tius esset sumere supplicium de aliquo eo ipso die quo communica-
uit, cum non constet species sacramenti esse digestas. Tum quia non
est tanta ratio concedendi hoc sacramentum, quanta pœnitentiæ, cui
cui suscipiendæ prædicta Clem. præcipit dari locum.

XII. Qui coram se litigantibus æquales aduocatos & procurato- 24
res ex eis, qui coram se aduocati aut procuratoris munere vtuntur,
non concedit, cum damno notabili alterius partis. l. prouidendum. C.
de Postul. præsertim personis miserabilibus, quibus interdum etiam
non petentibus prouidere debet. l. nec quicquam. §. fin. ff. de offi. Pro-
cons. imo & interdũ sine stipendio, scilicet, quando soluere nequeunt,
& aduocati sine tali stipendio illis patrocinari possunt. Sylu. verb. ad-
uocatus. quæst. 18.

XIII. Qui non visitat carceres, aut non procurat, vt in eos conie-
ctis necessaria vitæ suppeditentur, cum illorum damno notabili argu.
Iudices. C. de Episc. aud. & c. Pascc. 86. distinct. aut in suo iudicio ex-
communicatum denunciatum admittit in actorem, aduocatum, aut
testem, extra superioris iussum, aut iustam partis requisitionem, cap.
Decreuimus, de sent. excom. lib. 6. & Innocen. in ca. 1. de offi. ordi. Dixi
contra &c.] alias enim non videretur nobis plusquam veniale, si ex
eo damnum notabile alteri non sequatur.

XIIII. Qui iudex laicus nõ restituit statim ecclesiastico captum
dicentem, se esse clericum, si eum in habitu clericali inuenit, aut ma-
nifesto constat eum clericum esse, & est excommunicatus. ca. si iudex
de senten. excom. lib. 6. Dixi (in habitu clericali) alioqui enim non te-
netur reddere ecclesiastico donec ei de clericatu constet, d. c. si iudex,
& ibi omnes, nec tunc si est clericus coniugatus, nisi probet, quod
vxam solam, & virginem vxorem duxerit, & habitum, & tonsuram
clericalem gestauerit. c. 1. de cler. coniug. lib. 6.

Ad nouæ quæstum respondeo, peccare iudicem laicum capientem
clericum qui vi abstulit ab eo processum, & retinentem donec illum
restituat, si post factum delictum eum capiat, vel in flagranti delicto,
& non remittat ad iudicem ecclesiasticum, infrà tempus debitum,

per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per notata in c.cum non ab homine:de iud.à Pan.Aret. Fely.& Dec. qui à nu.10.dilucidius aliis resoluit.

25 XV. Qui die in Dei honorem feriato testem iurare facit,aut aliquem alium actum iurisdictionis, qui non esset meræ executionis, c.1. & fin.de feriis, nisi necessitate excusetur per eadem capitula & glo. annotata,& qui accipit plusquam valet cera,& labor figilli signandi, secundum Gab.in 4.dist.15.q.6.art.5.dub.5.R.S.quod non seruatur, nec est verum,vbi est lex,aut consuetudo, quæ contrarium statuit, quod quid ille sentiat,arg.c.fi.de consuet. & c.ad Apostolicam de reg. quid ille respondeat.

XVI. Qui fingit aliquid, quo eat, aut mittat ad accipiendum testimonium alicuius fœminæ, & est excommunicatus,c. mulieres, de iud. lib. 6. Aut ex officio suo procedit sine petitione partis, ad vitandem priuatam aut etiam publicam, in delictis sine accusatore, exceptis casibus,in quibus id ius permittit, qui sunt multi secundum multos, quos nos quasi ad vnum reduximus in d.c.inter verba num. 6. scilicet quando principaliter intenditur cohibitio malorum futurorum & materiæ illorum generaliter.

26 XVII. Qui cessante iusto impedimento omittit visitare,aut inquirere ad noscendum delinquentes, & delicta sui territorij, & illud expurgandi arg.l.congruit.ff. de offic. Præsid.& cap.1. de offic. ordin. cum eis annot.& qui in huiusmodi visitatione, & inquisitione generali, interrogat quenquam speciatim,an ille, vel ille, illud, aut illud delictum fecerit,& qui generaliter edicit,aut speciatim adiurat quam vt notum faciat sibi,quicquid scit,siue sit occultũ siue publicum, quia non debet velle, vt quicquid scitur sibi dicatur, sed solum illud quod est notorium vel famosum,per dicta supra cap.18.num.57.& qui procedit per viam Inquisitionis contra aliquem, particulariter, vel interrogat de sociis contra supradicta cap.18.nu.58. Aut facit vel consulit aliquid eorum in quibus supra eodẽ. Reges & Monarchas moraliter peccare dictum est.

27 Ad noue quæsitum, Respondeo,Dominos terrarum in quibus prognati à Saracenis, degunt, & omnes reditus ecclesiasticos capitulares teneri ad dandam congruam sustentationem parochis ecclesiarum, & ad denunciandum sacrosanctæ Inquisitionis officio eos, quos nouerint cæremoniis Mahometicis vti.per ca.de Monachis, de Præb.& Concil.Triden.sess.4.c.18.

De peccatis Aduocati, & Procuratoris.

Aduocatus, vt mortaliter peccat,necessaria ignorans. aut scienter litem iniustam defendẽs,nu.28. Aut est in causa,quo aduersarius suam iustam causam

sam perdat,aut ob nimias dilationes, & illicitas subornationes testium, notabiliter illi officiat,&c Aut aduersario secreta suæ partis pandens, aut pauperi non subueniens.num.29. Aut stipendium immoderatum, aut ex eo, quod non debet,accipiens, Aut aduersæ parti fauens, aut de suo stipendio sic aut sic conueniens num 30.

Procurator est aduocatus,qui parti aduersæ fauet nu.29.

Stipendium aduocati,quale iustum,quando in pactum deduci potest, nu.30.

PRimo peccat Aduocatus, qui non existẽs ad id idoneus,aduocat. 28
I.nemini.C.de Aduoc.diuer.Panor.in Rub.de Postul.Bart.in l.1.ff. eod.Tho.2.sec.q.71.ar.2.& ita peccat,qui sine iuris peritia id facit, nisi ob defectum iurisperitorum, id faciat, ad tribunal,in quo patrocinatur mediocriter instructus, ex libris sermone vulgari scriptis, argu.l. Certi.C.de Iudic.& glos.c.ad audientiam,de consuetud.

II. Qui defendit causam,quam scit esse iniustam,cum obligatione restituendi damna parti aduersæ,& etiam suæ, si eam id non admonuit.arg.c.1.ad Rom.& ea.1.de offic.deleg.& qui licet nesciat eam omnino esse iniustam,magis tamen reputat, esse iniustam, quam iustam,Ant.But.in c.breui,de iureiur.& qui à principio credit iustam & non desistit,postquam nouit nõ esse talem,quia quamuis aduersario, ad iudicare non debeat neque secretum detegere,à patrocinio tamen suæ partis desistere debet,ei suam sententiam declarare,imo & indecere eum ad cõcordiam honestam Th.2.sec.q.71.ar.3. Quãuis si causa est dubia ob varietatẽ opinionum magnorum virorũ,aut ob diuersos intellectus legis,qua est decidenda,poterit,ad finẽ vsque sine peccato prosequi si pars sua id admonita voluerit.Syl.verb.Aduocatus.§.10.

III. Qui notabili sua negligentia, aut ignorantia partis suæ causam iustam perdit,cum obligatione ad damna,& interesse.l.Idem iu- 29
rit.§.1.ff.ad l.Aquil.& Host.in c.calumniam, de Pœn.si pro doctore se gerit,& pars eius ignorantiam ignorat,alias secus,nisi sit in dolo, vel lata culpa,iuxta mentem Innoc. in c.sicut dignum, de homic. quem ad hoc applicat Syl.verb.aduocatus.§.24.

IIII. Qui facit quo causam iustam aduersarius amittat, aut infert ei aliquod dãnum notabile,petendo superfluas dilationes, dãdo, esse subornando partem, aut testes, ne verum fateantur, aut id genus aliis modis, cum obligatione restituendi omnia damna, & interesse Host. in d. ca. calumniam communiter recept. & qui facit præsentari instrumẽtum,aut testes falsos,aut allegat iura falsa, aut asserit aliqua, quæ scit esse falsa,summa confess.lib. 2.tit.5.quamuis possit prudenter occultare,& tacere id quod ius suæ partis impedire potest,glos.ca. ne equa.22.q.2.& honeste simulando suum aduersarium fallere,glos.ea. dominus 23.q.1.absque tamen mendaciis,arg.d.c.ne quis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

V. Qui aduersario indicauit secreta notabilis momẽti suæ partis l.1.§.si is qui.ff.ad l.Corn.de falsi. cum obligatione restituendi damna. Et qui non subuenit pauperi in extrema necessitate sui auxilij confidens tuto,eo quod ex defensione illius causæ vita ipsius,aut suorum pẽdet ca.pasce 88.dist.& alias non,per dicta sup.c.præced.& sentit S.Tho.& declarat Caiet.2.sec.q. 71.art.1. quia non tenetur magis ad faciendum eleemosynam, de sua arte.quam diues de suis bonis, quicquid dicat Host.de Pœn.& remiss.§.quibus vers.quid de aduocatis, Angel.Rod.& Syl.verb.Aduocatus.q.16.in suis summis.

VI. Qui stipendium exigit de eo, propter quod non debetur vel notabiliter maius debito pro patrocinio.c.nõ sane.14.q.5. Peccat etiã qui patti aduersæ publice,aut secreto fauet,quod est præuaricatorem agere. l. 1. ff. de præuaric.adiuncta doctrina Bar.ibidem, stipendium vero,siue honoratium,moderandum est,iuxta magnitudinem causæ, & laboris.& scientiæ,& consuetudinis regionis.l.1.§.in honorariis.ff. de Var.& extraord.gl.c.non liceat 11.q.3.Conuentio autem non est facienda in medio litis,sed in principio,vel fine c.infames.5.§.præterea 2. q.7.quãuis vere iusta sine vi & scandalo facta,non videtur peccatum, saltem in foro conscientiæ, quia in eo cessat præsumptio qua innititur forum exterius,arg.notar.in c.is qui & c.tua.de sponsal. 30

VII. Qui conuenit,de quota parte litis,puta dimidia,aut tertia aut quinta,aut decima,contra l.sumptus.ff.de Pact.l.litem C.de Postul. cur.& §.arcentur.3.q.7 quibus id vetatur,ne præbeatur occasio,volendi per fas,& nefas vincere. Idem si paciscatur vt victa ea tantum soluatur.gl.l.sumptus.ff.de pact.quamuis sine peccato,conuenire possit, vt sibi certa quantitas iusta pro suo labore soluatur, siue vincat siue non,iuxta communem in dictis legib.imo & de certo aliqun dando, præter stipendium,si vicerit iuxta Alexand.in d.l.1.ff. de var.& extraord.modo sit moderatum iuxta Salic.in d.l.litem.

De peccatis accusatoris, denunciatoris, & custodis.

Actor aut accusator vt peccet mortaliter, mouens, aut prosequens litem iniustam, aut ob malum finem sententia iniusta vtens, discedens à lite num. 31. aut falsò iurãs, mẽtiẽs etiã pro iusta lite nõ accusans iurãs nõ accusare. n. 32.

Denunciator, vt mortaliter peccat denunciando, quod, aut quo fine, vel modo non debet, aut non denunciando quod debet, cum exemplis. nu. 33.

Denunciator secum & cum alio teste probat. num. 33.

Custos, apparitor, & Merinus, vt mortaliter peccent, non accusando inuentum aut damnum non intimando, aut non restituendo hoc & hoc n. 34.

PRimo peccat,qui accusat aliquem in iudicio criminis falsi, vel petit debitum falsum,cum obligatione restituendi omnia damna, inde sequuta ca.calumniator 2.q.3.ca.calumniam, de pœniten.ca. fin. de dol.& contum.aut ignoranter,sed simul ac nouit illud esse falsum, desistit,argum.ca.si quem.2.q.3.& qui etiam post diffinitiuam sententiam pro ipso latam,nouit suam causam iniustam fuisse,& non restituit,quod per illam accepit, Innoc.in c.quia plerique, de immun. eccles.communiter recept. 31

II. Qui accusat aliquem veri criminis, vel petit verum debitum, sed animo vel fine malo mortaliter, sed non obligatur ad restituendum. ca. cum minister.23. quæst.5. cum ibi à nobis late notatis. Dixi (mortaliter)alias enim tantum venialiter peccaret Angel.verb.accusatio.§. 4.

III. Qui post citatam partem,non renunciata lite procurat eam suspendi contra voluntatem aduersarij arg. ca.prout de dol.& contu. Auth.qui semel C.quomod.& quando. Aut deserit causam spiritualem contra ius.arg.c.super eo,cum glo.de cogn.spirit.

IIII. Qui paciscitur aut transigit in causa criminali adulterij, vel alius criminis, in qua pœna sanguinis non est imponẽda l.transigere C. de transact. iuxta communem intellectum, quamuis nostro iudicio, si ex eo damnum Reipub. aut proximi non sequeretur, in foro conscientiæ non esset mortale, quia causa principalis quare id vetatur, videtur esse damnum vel scandalum publicum, quod inde nascitur,& ita cessante illa,videtur cessare prohibitio ca.cum cessante,de appella. In omnibus autem casibus esset mortale, si transactio fieret interueniente periurio,vel mendacio pernicioso,Thom.vbi sup.q.68. art.4. & etiam si ob discessionem à lite iniusta quicquam accipit, cum obligatione restituendi iuxta notata in c.dilectus 1.de Simon. 32

V. Qui ad obtinendum in iusta causa, iuramentis, instrumentis, vel testimoniis falsis vtitur,sine obligatione restituendi Thom.2.sec. q.71.art.3.ad 3.

VI. Qui omittit accusare aliquem, cuius delictum in magnum damnum spirituale, aut temporarium Reipub. redundat, & alias id impediri non potest Thom.2.sec.q.61.art.1.quod plurimum commendat ibid.Caietan.Idem de eo,qui iurat aut promittit,non accusare de peccato mortali nondum patrato, aut eum iniuste accusare.l. si vnus. §. pacta.2.& §. illud.ff. de pact. Dixi(nondum patrato) quia secus de patrato d.§.pacta.gloss.cap.quemadmodum,de iureiur.Sylvest. verb.accusatio. §. 6.

VII. Qui denunciat,quando non debet notabiliter nocendo vel quando debet,intentione mortali Tho.2.sec.q.33.art.2.aut omittit denunciare tractatum criminis committendi damnum spirituale aut 33

Universidad de Deusto
Biblioteca

corporale, publicum aut priuatum, vt proditionis, coniurationis, haresis, aut aliorum similium, quamuis esset secretus, & iurasset se non denunciaturum, Innoc. in c. qualiter 1. de accus. & Pan. in c. dilectus, de excess. Prælat. per adducta in d. c. inter verba num. 618. Idem si non denunciat alia delicta pernitiosa soli authori à quibus per correctionem fraternam non resipiscit, modo ea probare possit: ibid. num. 614. Dicitur autem posse probare, si habet vnum testem integrum, quia denunciator in hoc iudicio locum alterius testis tenet.

34 VIII. Qui præfectus custodiæ vrbis, iurans se accusaturum, quos post sonum campanæ inuenerit, non accusat, quia frangit iuramentum iustum, c. si vero, de iureiur. quamuis sine obligatione restituendi penas, quas accusati incurrissent: iuxta S. Bernard. quem citauit Sylu. verb. restitutio. 3. q. 5. vers. 7. & ex prædictis c. 23. n. 40. & 62. deduci potest. Neque etiam quod recepit, ne accusaret, tenetur ad necessario restituendum, iuxta opinionem, quam sequuti sumus sup. c. 17. n. 51. & seq. Quamuis si videt aliquem, aliquod damnum facientem & ex quo damnum accepit non indicat, contra id, quod iurauit, aut promisit, ratione sui officij, non solum peccat mortaliter, sed etiam ad satisfaciendum damnum tenetur Syl. vbi sup. Idem videtur dici posse, de custodibus, & de præfectis, in portandis & exportandis mercibus, in conuinibus Regnorum, Prouinciarum, & Ciuitatum qui permittunt exportari vel importari vetitas, scilicet peccare mortaliter & esse potestros, nec absolui posse, sine firmo proposito nunquam id amplius permittendi, sed non tenetur ad restituendum pœnas, quas solumtransgressores, si denunciati fuissent, neque bona, quibus ob id priuarentur, quamuis tenerentur ad restituenda vectigalia, quæ importatores, vel exportatores deberent, quia hoc non est pœna, sed interesse, faciunt infra dicenda, de teste falso nu. 40.

De peccatis Rei accusati, & capti.

Reus accusatus, & in carcerem coniectus, vt mortaliter peccet causam iustam defendens nu. 35. Et qui interrogatus negat veritatem num 35. & 36. & non detegens tales, & tales socios, aut non parens litteris excommunicationis solitis n 37. & 38. aut se mendaciis defendens, aut à iusta sententia appellans num 39.

Confessarij reorum caueant, nè eos animas, vel vitas perdere faciant n. 36.

Confiteri quod antea negauit, quis postea ad mortem damnatus teneatur n 38.

35 I. Peccat mortaliter, reus, qui scienter suscipit defendendam aliquam litem iniustam, aut non desistit ab eius defensione, postquam scierit

scierit eam iniustam, cum damno notabili aduersarij arg. ca. sæpe, de rest. spol. adiuncto c. pœnale. 14. q. 5.

II. Qui interrogatus à suo iudice seruato iuris ordine, non fatetur verum etiam si sit crimen morte plectendum, secundum Thom. recept. 2. sec. quæst. 69. art. 1. Gab. in 4. distin. 15. quæst. 6. art. 1. conclus. 6. vt latius tradimus vbi supra num. 725. Dixi (seruato iuris ordine) secundum quem tria in hoc requirũtur, Primum, vt delictum sit notorium, famosum, aut semiprobatum, quod contingit, quando est vnus testis oculatus, & omni exceptione maior, aut vnum indicium vel plura illi æquipollentia, vt sentit Bart. in l. final. num. 7. ff. de quæst. II. vt probatio sit iam posita in processu. III. vt sit reo notificata, quo videat se ad obediendum mandato iudicis teneri secundum vtru nque Tho. 2. sec. quæst. 69. art. 1. & 2. Tunc autem adeo obligatur, vt à confessario non sit absoluendus, nisi proponat illud confiteri. Nam, vt recte ait Sot. lib. de Ratione tegen. memb. 2. q. 7. talis reus, in non confitendo peccat, neque eum peccati pœnitet, imo in eo perseuerat, & consequenter veniam non meretur nec absolutionem ca. peccati venia, de reg. iur. lib. 6. quæ est singularis, & quotidiana conclusio. Quare diligenter confessarius consideret, ne præcipiendo confiteri in iacturam corporis, & in non præcipiendo in iacturam animæ reum inducat, vt vbi sup. & n. 18. sup. eod. nu. 58. monuimus, addendo quid dicendum de illo, qui confessus suum delictum socios occultos, etiam iussu iudicis detegit, & de illo cui à Prælato præcipitur, vt sub pœna excommunicationis aliqua occulta intra certum tempus reuelet. De fugiente autem e carcere, & non implente iuramentum de redeundo ad illum, dictum est sup. c. 21. n. 18.

35 36 37 38

Ad nouæ quæsitum, respondeo, eum qui rite interrogatus, negauit delictum, quod confiteri tenebatur, & nihilominus damnatus ducitur ad supplicium, non teneri ad confitendum illud, nisi notabile aliquod damnum inde alioqui probabiliter sequeretur, quia nullo iure conetarum euinci potest, quum ad eius animæ salutem sufficiat iuste confessio cum absolutione sacramentali ea. quem pœniter, de pœnit. distinct. 1.

39

III. Qui sciens se iuste condemnatum, ad dilatandum exequtionem appellat, arg. l. 1. ff. de appell. & c. ad nostram, eod. tit. cum obligatione restituendi omnia damna, & interesse, Thom. vbi sup. art. 4. & ibidem comino, & c. quicunque 2. q. 6.

De peccatis testium.

Testis vt mortaliter peccet asserens falsum, & verum, aut dubitans, non re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uocans suum dictum. num. 40. verum quod putat falsum, testans. iuratus
testem non sive excusans se illicite, absentans se, num 41. detegens quod non
debet. num. 42. mercedem accipiens num. 45. non parens edicto iudicis regu-
risue sine aliqua octo excusationū, quibus non se excusat inhabilis. n. 45. & 46.
Testis quid faciet interrogatus de eo, quod tacere debet num. 43.
Testis qui tenetur se offerre, & qui tenetur non se offerre, & quis possit, & non tenetur. num. 48. 49. & 50.
Testes quando dicuntur deesse, vt admittantur inhabiles & cogantur primo dicta. num. 49.
Testis falsè testans non restituit fisco bona quǣda ei, si verum testaretur. n. 51.

40 PRimo, Peccat testis, qui iuratus, aut iniuratus, verum esse in iudicio affirmat, quod scit esse falsum, aut dubitat esse verum, aut tacet verum, in notabile alterius partis damnum. Prouerb. 12. & cap. 3. de crim. falsi. cum obligatione restituendi iuxta mentem S. Tho. recep. 2. sec. quæst. 70. art. 4. quia Deum, Iudicem, & proximum offendit c. 3. de crim. falsi. & quamuis timor iustus, à non testificādo excusare possit, non tamen à testificando falsè arg. c. ne quis 22. q. 2. Dixi (quod licet) quia si mediocri diligentia, in reuocanda ad memoriā veritate adhibita errat, non peccat, saltem mortaliter, iuxta mentem eiusdem ego me per Caiet. declaratam in d. art. 4. Sed si nouerit errasse, debet sum dictum reuocare, si reuocatio prodesse possit. Potest autem prodesse si statim post attestationem, se corrigat c. præterea, de testi. cogen. & etiam ex interuallo, antequam sententia feratur, saltem ad debilitandum suum primum dictum, iuxta Inno. recept. ab omnibus, in c. præterea, adeo quod desinet esse testis integer, idest, omni exceptione maior, iuxta Card. in c. veniens. 2. de testib. Quin interdum secundo testimonio & non primo credetur scilicet, quando consideratis circumstantiis personarum, causæ, & temporis, iudici videretur non reuocare suum dictum, per subornationem, sed stimulo conscientiæ, iuxta Hostien. recept. per Anton. & Pan. in d. c. præterea argu. l. 3. ff. de testib. cap. si testes. §. testium, & §. fæpe. 4. q. 3. vt quum (quod est exemplum Panormitan. in d. c. præterea) episcopus probus & dives, diceret aliquid in alicuius plebeij lite, & post aliquod tempus elapsum, iuraret dicerer se per errorem, vel oblitionem ita dixisse, sed si per magnam negligentiam, vel defectu saltem mediocris considerationis dicat falsum, mortaliter peccat, cum obligatione restituendi, iuxta S. Thom. & S. Anton. 2. part. tit. 1. c. 19. §. 7.

41 II. Qui testatur verum, quod credit esse falsum, vel solo timore periurij testatur, per dicta in d. c. inter verba 11. q. 3. n. 700. sed sine obligatione restituendi, quia quamuis nocere velit, non tamen nocet, & qui iurat non testificari etiam iubente superiore in casu quo teneretur

III. Qui casu in quo ad testificandum tenetur, quo se ab eo excu-
set, falsò dixit partem aduersam sibi inimicam esse, sciens, aut scire de-
bens, suum testimonium, ad seruandam institiam necessarium esse,
cum obligatione restituendi Angel. ver. testis. §. 17. Idem de latente,
vel absentante ne testificetur, vt post Sot. lib. de ratio. tegen. membr.
2. quæst. 7. diximus vbi supra num. 704. aut se non offert in testem,
sciens id esse necessarium ad impediendum aliquod notabile dam-
num publicum, vel priuatum per dicta vbi supra num. 702. post Tho. 42
2. sec. q. 70. art. 1. etiam si promisisset vel iurasset seruare secretum. Et
qui alienum peccatum secretum detegit, cuius cognitio non est ne-
cessaria ad mala, & damna impedienda, quamuis particulariter de eo
interrogetur, iuxta eundem S. Thom. 2. sec. q. 70. art. 1. maxime, si illud
per solam confessionem sacramentalem vel consultationem didicit,
iuxta dicta caput. 18. num. 51. Quo fit aduocatos, confessores, medi-
cos, & alios similes, quibus deteguntur secreta litium, dubiorum, &
moborum, peccare testificando de secretis communicatis secreto
cessit, nisi aliunde illa nouerint, vel nisi sint talia, quæ non detecta
in aliorum damnum redundarent. Nec tunc est detegendum aliquod 43
vitæ necessarium, neque quantum est necessarium, si maius ex eo
damnum famæ, in eum qui detegitur, quam in damnificatum bono-
rum redundet, per multa tradita vbi supra à num. 799. & breuius su-
pra c. 18. num. 60. donec concurrant tria supradicta.

Porro, qui non tenetur ad testificandum, debet dicere iudici se ad
respondendum interrogatis non teneri, quamuis sciret, & si illum co-
gere velit, appellare debet, si non timet iudicem in eum sequturū. Et si
hoc timet, respondere potest, se nihil scire, intra se intelligendo, quod
dicere teneatur, vt dictum est supra c. 18. nu. 61. discedendo in hoc, ab
eloquentissimo & doctissimo doctore Genesio Sepulueda lib. de Ratio.
tedden. testim. c. 13. olim condiscipulo nostro, in artibus liberalibus,
quem credo non meminisse legere Palud. quia dicit, vsque ad Gabr.
neminem hoc dixisse, quum tamen antea ille dixisset, quodque verum
esse probauimus in c. 2. de confess. & in c. humanæ 22. q. 5.

V. Qui sciens alium esse, in extrema sui testimonij necessitate quia 44
sine illo vitam amissurus est, vel ea, sine quibus vita eius vel suorum
probabiliter peribit, nisi se ad id in testem offerat, & non se offert; per
dicta vbi supra num. 632. & num. 717. Dixi (in extrema necessitate) quia
ob aliam, quamuis magna sit, sub pœna mortalis non tenetur, nisi eo
modo, quo offendens bonum proximi errantem tenetur, vt sup. c. 14.
num. 17. Non tamen tenetur restituere, eo quod iniussus, non se offert,
quia lex charitatis, qua se tenetur offerre, non obligat restituere, vt di-
ctum est supra c. 17. num. 25. & in Apolog. q. 2. Monit. 2. & in locis ibi ci-
tatis. Secus autem si iussus non testificetur, & ob id, aliquis suum ius

amittat, nisi timor periculi in quod incurrere posset, eum excusaret, et supra tactum est, lex enim iustitiæ, qua iusti iussus, tenetur testificari, obligat restituere, vt sæpe dictum est.

45 VI. Qui mercedem accipit vt verum testetur, cum obligatione restituendi ei, qui dedi, c. non sane. 14. q. 5. & qui accipit, vt falsum testetur, sine tamen necessitate restituendi, nisi de consilio pauperibus, per dicta supra cap. 17. nu. 32. & sequent. Omne tamen, quod per iusum testimonium alterutra partium amiserit, restituere debet d. c. sane. Accipere tamen potest impensas itineris faciendi, ad ferendum testimonium, & mercedem operariam dierum, quibus se occupauit in eo, vna cum interesse damni emergentis, & lucri cessantis c. 2. ne stes. 5. venturis. 4. q. 3.

46 VII. Qui absque causa, non paret iudici præcipienti, vt deuinciet talia, & talia crimina, vel debita, & est excommunicatus, si mandatum fuit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, tenetur ad damna restituere. Dixi (absque causa) quia multa excusare possunt, vt copiosius aliis dixi vbi supra à num. 775. tractando de magna prudentia, qua est opus, ad recte parendum eiusmodi mandatis. Quorum primum est, quod peccatum est occultum, & peccator iam emendatus, aut sola fraterna correctione probabiliter emendabilis: tũc enim non est parendum ante fraternam correctionem, etiam si præciperet, vt fieret denunciatio, non habita ratione fraternę correctionis, secũdum Tho. 2. sec. q. 33. art. 7. ad 3. & Anton. 2. par. tit. 9. cap. 6. §. 4. col. 5. II. Defectus probationis peccati denunciãdi, vt dictum est supra c. 18. nu. 13. III. Quod à talibus & taliter audiuit, vt ob id mouere non deberet, præsertim si denunciaturus esset talis, qui leuitatis ob illam denunciationem, notaretur, aut cuius testimonium, iudicem magis quam coueniret, moueret, vt ibidem dictum est. IIII. Denunciatio esse à quo audiuit. V. Nosse eum qui furatus est, vel tenet illud, retinere ad compensationẽ alterius tãti, vel pluris, quod sibi debetur. VI. Quod per solam sacramentalem confessionem nouit. VII. Quod per solam consultationem secretam, pro consilio habendo, nouit. Ad quæsitum, Respondeo, eum qui non denũciauit delicta intra tempora in edicto contentum, teneri ad denunciandum post illud quam commode potest argu. cap. cum dilectus, de dolo, & contum. cum ex tatis à gloss. & doctor. ibi.

47 VIII. Peccat, qui non se offert in testem cum ad id tenetur, vel offert cum non deberet, est enim qui se tenetur offerre, & qui tenetur se non offerre, & qui potest se offerre, & non tenetur, vt copiose & vberiùs tractamus vbi supra à num. 775. & cõtractius hic in vulgari, quorum aliqua, quæ parùm inseruiunt confessariis, omittendo, dico primo, quod offerre se tenetur, sciens præparari aliqua mala notabi-

quæ sine suo testimonio probabiliter euenirent: Sciẽs item crimen de quo aliquis accusauit, aut denunciauit alium, ob solam conscientiæ obligationem iuxta Caiet per nos relatum in d. c. inter verba num. 638. & 706. & 721. II. Quod regulariter non debent se offerre nec obla- 48
tia admitti ascendentes contra descendentes, & econtrario, & idem serre de vxore, pro vel contra maritũ & econtrario, & de liberto contra patronum, iuxta decis. 3. capell. Tholos. III. Quod regulariter nemo tenetur ad se offerendum in testem, arg. eorum, qui de operibus misericordiæ supra cap. præced. diximus, & quilibet iussus testificari, teneretur id facere, exceptis priuilegiatis. IIII. Quod regulariter priuilegiati possunt cogi ad testificandum, in defectum aliorum testium, etiam maritus contra vxorem, & è contrario iuxta decis. 4. capell. Tho 49
los. quæ intra statuentia, vt aliqui non admittãtur quia sunt inhabiles, & alij vt non cogantur ad testificandum, quia sunt honorati, aut constituti, intelliguntur, quando alij non desunt, iuxta glo. cap. quancunque 14. q. 1. per illud c. & Glo. receptam, ab Archid. & Alex. ibi & communiter alibi, in cap. statuendum. 2. q. 6. & alia vbi supra adducta per Felin Rub. & c. delictorum de test. cog. V. Quod excusatur, qui pro- 50
babiliter timet, sibi ex suo testimonio, aliquod magnum damnum spirituale, aut temporarium, personæ, honoris, aut bonorum euenturum, secundum Bald. recept. in c. cum nuncius, de testib. & eundem, & Feli. in d. c. dilectorum, & nos vbi supra, Aut si ex eo scandalum oritur, v ait Syluest. verb. denunciatio q. 1. & verb. correctio. §. 7. sub fin. citatus à nobis vbi supra. VI. Quod quamuis ad effectum admittendi testes inhabiles, ob defectum aliorum, non sufficiat non esse alios idoneos, quia opus est, quod neque sint, nec soleant, nec possint interuenire communiter in eiusmodi factis, nisi tales personæ priuilegiatę, aut ini doneæ, vt sensit glo. 2. cõmuniter recept. cap. tertio loco, de Preb. vt vbi supra nu. 715. & 816 diximus, ad effectum tamen, compellendi priuilegiatos, satis esset iuramentum partis dicentis non affuisse alios, quam priuilegiatos, & eos, sic, nulla interueniẽte in contrarium coniectura, arg. cap. 2. §. fin. de iuram. calumn. lib. 6. & per ea quæ ibi, & in aliis locis doctores docent: nisi ex eo aliquod damnum timeatur, vt supra & ibi dictum est, addendo, à num. 814. quod quamuis teneatur filius ad denunciandam hæresim patris, & ad testificandum de illa si alij desint, nisi sciat, eum iam pœnituisse, aut certo credat, quod monitus ab ipso, aut ab alio vere resipiscet. Inquisitor tamen debet ei prouidere adhibendo magnum secretum, ne id sciat pater, & ne illi aliquod magnum damnum ex eo eueniat. VII. Probare nos ibi num. 818. quod inhabilitas non excusat, à parendo eiusmodi mandatis, licet ali quando excuset priuilegium.

Ad quæsitum e longinquo, à viro vndequaque doctissimo & pien- 51

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimo, Respondeo, Quod qui testis in iudicio legitime interrogatus super crimine ob quod bona publicantur, negat veritatem, propter quod reus absoluitur, non tenetur ad restituendum fisco id quod ad eum peruenire si damnaretur. Tum per dictum Bernard. relatum à Syluest. verb. restitutio 5. vers. 7. quem sequimur supra eodem num. 34. Tum quia pœna non debetur in foro animæ, ante condemnationem glo. c. fraternitas 12. q. 2. Tum quia etiam interesse remotum, & extra rem non debetur l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de Actio. empt. Tum quia leges humanæ præsertim pœnales, non ligant, postquam in foro animæ, nisi quatenus sunt receptæ, vt traditur supra cap. 17. num. 40. & 62. Et nullibi vlla lex damnari iubens aliquem publicatione bonorum est ita recepta, vt ante damnationem bona ad fiscum deferantur. Tum denique quod alioqui sequeretur omnes custodes confinium Regnorum, deputatos ad custodiendum ne quæ aliqua exportet ex illis, vel importet in illa, vel non saltem, nisi soluto vectigali vel portorio siue gabella sub pœna priuationis bonorum, seu tenerentur restituere, non solum iura siue vectigalia debita, sed etiam bona, quæ ob id debent Fisco applicari. Quod nullus vt arbitror hactenus dixit.

De peccatis Notariorum, & Tabellionum.

Notarius vt peccet, num. 51 faciens instrumentum falsum, rescindens vel delens verum, male componens non tradens illud, non informans satis remouens, & inscribens die festo, non seruiens pauperi, vt debet nu. 52. & 53.
Conficiens instrumentum de re illicita, scribens statuta vsuraria, non retinens prothocollum siue regestum, faciens testamentum insano, stipendium minuens capiens, literas ordinum carius tradens num 54.

52 PEccat mortaliter Primo Notarius, qui non seruat aliquod capitulorum à se iuratorum cum creatus fuit notarius Host. in c. cum, ne clerici. vel Monac. recept. per Io. And. Pan. & Comm. ibidem & S. Anton. 3. par. tit. 6. c. 3. §. 1. 1. Quod conficiet instrumenta de quibus fuerit rogatus, nil veritatis tacendo, nec falsitatis miscendo. II. Quod non reuelabit, quòd tibi secreto ipsi commissum fuit, nisi iusta de causa secundum Panormit. in d. c. sicut num. 10. III. Quod non conficiet aliquod instrumentum scienter, de aliquo contractu vsurario, nec de alio quouis illicito Panormitan. ibidem. IIII. Quod retinebit de omnibus instrumentis quæ dederit prothocollum aut regestum. V. Quod erit fidelis ei à quo est creatus notarius, & admonebit eum ea quæ sciuerit in eius damnum vergere. VI. Quod nullo amore, odio,

odio, spe vel timore officio suo aburetur.

II. Peccat qui instrumentum conficit falsum, aut vetum vtile, & parti necessarium, occultat, aut rumpit vel delet, & qui per malitiam, aut ignorantiam notabilem, male aliquod testamentum, aut instrumentum, conficit, addendo aliquas clausulas obscuras, aut necessarias omittendo, propter quod aliquis sutum legatum, aut debitum perdit. Et qui solennitates necessarias dolo, aut lata culpa omittit, puta suum nomen, signum, testes, diem, mensem, aut annum. 53

III. Qui rogatus ab aliquo, vt sibi det aliquod instrumentũ, quod dare tenetur, non dat, ne aduersario, aut amicis eius displiceat. Et qui non informat partem ignorantem, quæ renunciatura est alicui iuri, quale est illud, secundum Anton. 3. par. tit. 6. cap. 3. §. 6. Et qui die festo, absque necessitate, ob auaritiam, instrumenta conficit, cum in alium diem commode differre possit, & qui rogatus à pauperibus non vult eis soluere iura, non vult ipsorum instrumenta scribere, aut iam scripta in publica forma tradere, secundum eundem vbi suprà, quæ tamen non tenetur dare gratis, per dicta suprà, eod. cap. nu. 29. & 44. & cap. 14. nu. 3. & 4. 54

IIII. Qui excipit, aut in publica forma scribit statutum, vt soluantur vsuræ aut non repetantur solutæ, & est excommunicatus, Clem. 1. de vsur. & qui excipit, aut in publicam formam statuta contra libertatem ecclesiæ redigit. c. graue de sent. excom.

V. Qui conficit testamentũ carentis iudicio, aut ratione non vtentis, cum obligatione restituendi, ei qui ab intestato successurus erat, argumen. eorum quæ ait Bald. in l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. num. 17. & qui stipendium notabiliter maius debito accipit, etiam sponte datum, si publicum stipendium constitutum illi erat, Bald. in Auth. sed hodie. C. de Episc. & Cleric. & qui aliquid accipit pro litteris ordinatorum, iuxta Anton. Butr. in cap. 1. not. 3. de Simon. quamuis si non datur ei obid aliquid ex publico, licite potest aliquid pro suo labore considerata illius qualitate, & non ordinis, accipere, hoc est, vt non accipiat plus eo quod de maioti ordine fidem faciat, per supradicta cap. 23.

De peccatis Magistrorum & Doctorum.

Doctor vel Magister vt peccet mortaliter, Lauream immeritam vel principaliter eam ob honorem petit, vel suscipiens, docens Theologiam in peccato mortali notorio, admittens excommunicatos, vel malos scholasticos nu 55. & 56. aut admittens religiosos, vel presbyteros, approbans ad lauream, indignum, falsa docens, vel inutilia, aut malo sine mortali præsertim vltimo, subornans auditores, procurans, vt indigne ad munera studij deligatur nu 57. Præle-

gens die festo seruans nouum festum, stipendium priuatum accipiens, vel beneficium cum pacto legendi, castigans discipulos, aut contemnens simplum.

55 PRimo peccat mortaliter, qui errat aliquo ex quindecim modis relatis ab Aluar. Pelag. de planct. eccles. lib. 2. quorũ vnus est petere, aut accipere, lauream Theologiæ, aut canonum, quam non meretur, Ant. 3. par. tit. 5. cap. 2. §. 10. & 2. part. titu. 3. cap. 5. §. 6. Idem de accipiente lauream aliarum facultatum per dicta in d. c. inter verba. num. 97. post glo. fin. Clem. 2. de Mag. & per rationem S. Anton. in d. §. 6. & qui licet sit idoneus, tamen principaliter petit illam propter honorem, & vtilitatem propriam secundum Anton. vbi sup. §. 6. Quod non esse tenendum probamus post Syl. verb. Doctor. qu. 4. vbi supr. à nu. 35. & in specie, nu. 353. Et qui prælegit in scholis peccato mortali notorio in-

56 fectus iuxta S. Anton. vbi suprà dicto. §. 10. quod limitandum est, ad prælegentem sacram scripturam, vt ait Tho. in 4. dist. 19. q. 2. art. 2. q. 2. ad 4. quod non aduertit Anton. Ratio autem cur magis peccet legens prædictam scripturam, quam quærit prædictus P. Vincen. ibi redditur à Thom. Et qui ad scholas suas admittit excommunicatos, aut prauis moribus vtentes, iuxta mentem Anton. in d. §. 10. quod non videtur verum, quoad excommunicatos, nisi essent excommunicati cum participantibus expresso doctore iuxta c. statuimus. c. constitutionem. c. præsenti, de sent. excom. libr. 6. Nec quoad prauæ exercentes, si doctor non habet iurisdictionem ad eiiciendos eos scholis, quam communiter hodie doctores in magnis vniuersitatibus non habẽt, quicquid in Authen. Habita. C. ne fil. pro pat. statuatur, licet præcepto correctionis ad id procurandum plusquam alij teneri posset iuxta dicta in cap. Præced.

II. Qui professor legum, aut Medicinæ, ad suam prælectionem religiosum, presbyterum, aut clericum, aliqua dignitate ecclesiastica præditum, ad se audiendum admittit, & est excommunicatus. ca. 2. cler. vel Monach. lib. 6. adiuncta glo. c. non magnopere, & c. superiores, eod. titu. & qui professor cuiusuis facultatis etiam Theologiæ, admittit aliquem religiosum in suo habitu sine licẽtia superioris, aut cum licentia, sed sine habitu, & est excõmunicatus per rationem participationis in crimine, iuxta S. Ant. 3. par. titu. 24. & 38. vt infrà cap. 27. nu. 134. dicetur, & qui prælegit aut docet principaliter ad humanam gloriam, quod principaliter ad gloriam diuinam institutum est, iuxta Angel. verb. Honor. §. 7. cuius oppositum, scilicet non esse plusquam peccatum suprà cap. 23. nu. 13.

III. Qui statuta à se iurata, non seruat Anton. 3. part. titu. 5. cap. 2. §. 11. & qui existens examinator indignum laurea, ad eam probat, vel contra

contra dignum reprobat, idem vbi suprà. §. 10. Aut alio modo illicito quempiam à consequenda laurea impedit, cum obligatione restituendi.

IIII. Qui sciens aut scire debens falsa in alicuius notabile damnum spirituale, vel temporale docet, vel subtilia magis quam vtilia docendo, auditorio notabiliter nocet, & qui docet malo fine mortali, per sæpe dicta, vel ponendo vltimum finem in docendo; quia finitur vtendis, contra doctrinam August. relatam à Magistr. libr. 1. sent. distinct. 1.

V. Qui per se aut alios, auditores alterius doctoris inducit, vt eum non audiant, cum notabili damno profectus eorum, vel honoris doctoris cum obligatione restituendi Ant. 2. par. tit. 2. cap. 2. §. 1. & qui per factiones aut subornationes, aut alias malas artes procurat, vt aliquis indignus creetur rector, aut prælector alicuius cathedræ, iuxta mentem Aluari, vbi suprà, & S. Anton. d. 3. par. titu. 5. cap. 2. §. 11. sentientes idem de procurantibus, vt creetur notabiliter minus dignus. Quod nostro iudicio limitandum est, vt intelligatur solum, quando & vbi electores, aut prouisores iuramento, statuto, aut alio mandato, ad dignissimum eligendum sub pœna peccati mortalis tenentur, & in alijs non, si persona electa est digna per text. cum glo. cap. monasterium. 16. qu. 7. & ea quæ scripsimus in cap. graue de Preb. Et qui prælegit die festo, illis horis, aut tandiu, vt probabiliter credat auditores eum damno notabili auditorij non consentientis. argu. c. fin. de iniur. & l. 3. ff. de furt. Dixi (non consentientis) alias enim secus cap. scienti, de reg. iur. lib. 6.

VI. Qui habens stipendium publicum, vel beneficium in id ei collatum, exigit aliquid ab auditoribus, arg. cap. pœnale. 14. q. 5. Dixi (habens) alias enim etiam à paupertibus non egentibus, extreme, exigere potest. l. 2. §. fin. ff. de orig. iur. iuxta prædicta suprà eod. num. 19. & cap. præced. nu. 3. & 4. quicquid dicant Host. Ray. & alij ibi citati, & qui canonicatum, aut præbendam, aut aliud beneficium cum pacto docendi in scholis suscipit, & est simoniacus, per dicta cap. 23. nu. 100. Dixi (cum pacto) quia secus si cum onere tali beneficio vacanti imposito, c. significarum de Præb. & notat. in c. 1. vt eccles. benef.

VII. Qui scholasticum crudeliter castigat, quia solum leuis castigatio est ei permissa. c. presbyterum, de homic. & l. Præceptoris. ff. ad L. Aquil. & si castigatus est clericus, est excommunicatus, nisi exuerat per infrà dicenda cap. 27. à nu. 80. & seq. & qui simpliciores contemnit, Ant. d. §. 10. quod videtur restringendum ad contemptum per quem notabile damnum honoris aut bonorum illis ex iustitia legali debitorum infertur, per dicta suprà cap. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hac in re Concil. Trid.sess.5.cap.1. de Refor.statuit Primo, Quod habens beneficium cui est annexum onus prælegendi sacram scripturam, cogatur prælegere per se si est idoneus, alioqui per aliũ eligendum à nominatis ibi,& quod posthac non conferatur,nisi idoneo,ad per se id faciendum. II. Quod in omnibus ecclesiis cathedralibus, & collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, in monasteriis quoque monachorum, & conuentibus mendicantium,sacræ scripturæ lectio habeatur, in ecclesiis vero tenuioris prouentus, sit saltem magister qui gratis grammaticam doceat.

III. Quod docentes sacram theologiam, dum publice in scholis docuerint, & in scholis eam discentes, priuilegiis omnibus, de quinquennali perceptione fructuum in absentia, à iure communi concessis gaudeant. Quod ipsum dicendũ, de discente,aut prælegente Canones,vt probat Feli.in c.fin.de Magist.Cuius rationi hanc vnam addo,quod nulli scientiæ capessendæ, tanto tempore est opus, ac Canonicæ:vt enim quis perfectus canonista euadat,opus est, vt Canonicæ prudentiæ,non mediocrem legum, & Theologiæ adiungat eruditionem. Rara itaque auis est perfectus canonista, & si vtrique foro pernecessarius,vt qui multo tempore prædictas tres disciplinas professus esse debeat,arg.c.ponderet 50.dist. IIII. Quod nemo ad huiusmodi lectionis officium admittatur,qui non prius ab episcopo loci de vita, moribus,& scientia examinatus,& approbatus fuerit.

De peccatis Scholasticorum.

Scholasticus,vt mortaliter peccat,ob finem mortalem studens,non seruans præcepta studij, discens vetita, auocans auditores concurrentes, negligenter studens, male assumens viaticum, non soluens salarium, arrogans sibi gradum.num.59.

59 PRimo,peccat mortaliter scholasticus,qui ob finem mortalem studet,arg.c.cum minister.23.qu.5.cum ei nuper à nobis adnot.& quæ statuta præcepta academiæ iusta, & ad mortale obligantia, non seruat iuxta mentem S.Anton.in d.§.11.ni iusta de causa id fecerit,quam quoad mortalis excusationem, in proposito putamus esse illam, quæ pro tali communiter in academia habetur, arg.eorum, quæ de ieiunandi diximus, suprà cap.21.nu.14.

II. Qui suffragatur, aut curat alium suffragari alicui indigno, vt fiat prælector,Rector,Beneficiariusimo & si sit dignus,si tamen competitor esset dignior, & iurauit suffragari digniori,iuxta proxime dicta in simili.

III. Qui scientias vetitas,aut superstitiosas discit.c. non magno pere

pere & c.super specula.Ne cler. vel monach. & qui alicui lectori adiunxit scholasticos,aut adiicit,vt proxime de doctoribus, dictum est, & qui in studendo, notabiliter negligens fuit, iuxta mentem S.Anton. in d.§. 11. & aliorum, quod restringendum videtur ad eum, qui impensis alienis vel redituum suorum ecclesiasticorum, & non propriis studet,per supradicta de prodigalitate.c.23. nu.71. & multo magis, si prædicta bona in compotationibus venereis, vel lusibus, & id genus alijs impendit, quin fratribus partem sibi à patre datam, restituere teneatur,iuxta communem, quam bene Iaf.defendit, in Authen.quod locum,col.2.C.de Collat.

IIII. Qui contrà veritatem quam sciebat altercatur,modo prædicto suprà cap.23.nu.34. Et qui stipendium debitum, præceptori, cum possit,non soluit.c.sape de rest. spol.& Anton.vbi suprà. Aut qui dicit habere se gradum, quo caret.l.reddatur.C.de Profess.& Med.lib.10.

De peccatis Medici,& Chirurgi.

Medicus, aut Chirurgus, vt mortaliter peccat ignorans necessaria, non cauens secundum præcepta, negligens visitare,vel studere, præbens medicinam dubiam, deserens ægrotum.nu 60. abscindens membrum, minuens sanguinem, non admonens confessionem,medicinas non eligens, aut curationem differens, num. 60. & 61. consulens, vel concedens animæ noxia pro salute corporis, num. 62. non admonens mortem vicinam, tali casu, nimium studens pro mortem patiens num.63. nimias medicinas ordinans, pauperi non medens, vel diuiti,nolenti soluere.nu 64 & detrahens aliis medicis,nu.64.

PRimo Peccat Medicus, qui absque sufficienti scientia medicatur, etiam si sit laurea donatus. Et qui artem satis callet, sed eius præcepta non sequitur. Et qui notabiliter negligit studere, aut infirmos visitare.c.tua,de homic.& ibi Inno.& omnes, quamuis ægrotus sanetur,iuxta S.Anto.3.par.tit.7.c.2.§.1. cum obligatione restituendi iuxta mentem Pan.& omnium in d.c.tua,& qui adhibet medicamenta mortifera, antequam cum cognoscat Caiet.in sum. verbo Medicus, licet qui per diuturnam experientiam didicit curare aliquos morbos,puta,ictericiam,oftium fracturam. nubeculam ocularem,fistulas,dolorem dentium, & molarium, aurium, & aliorum similium, possit licite curare quamuis regulas medicinæ ignoret, modo absque aliquo incantamento aut fascinio id faciat.l.1. ff.de Var. & extraordin.5.Medicus,& modo superueniente febri infirmo medicum adhibeat peritum, & modo ne quid quod ignoret,intenter,arg.c.non est sine culpa,de reg. iur. lib.6. 60

II. Qui debitans de aliquo medicamento,an esset notabiliter no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

xium,an non præbuit illud vt experiretur,aut lucraretur,aut non ha-
beretur ignarus,&c.Anton. Bur.in d.c.tua nos,nu.15.& magis qui præ-
bet rem quam scit notabiliter nociuam : etiam si ob misericordiam,
aut vt ægroto placeret præbeat. Pan.in d.c.tua, & qui ægrotum dere-
linquit,antequam debeat,ob quod mors aut prolongatio morbi eo-
nit:,cum obligatione restituendi dānum. Aſten. lib. 6.tit.14.art.8.§.4.
61 Et qui cum mēbrum aliquod necessario est abscindendum, non quæ-
rit quem credebat bene abscissurum , aut dubitans de necessitate ab-
scindendi,iussit abscindi,& qui nesciens minuere sanguiné, vel abscin-
dere membrum,alterum eorum, vel vtrúque facit idem in c.tua n.10.
& Aſten.vbi sup.vt qui sciens pharmacopolam medicamentis corru-
ptis vsurum,non eligit incorrupta Innoc. in c.tua, & qui quo plus ſ-
pendi) accipiat,morbi curam differt.Ant.vbi sup.

III. Qui non persuadet infirmo confessionem, antequam medici-
nam ei applicet c.cum infirmitas,de pœnit.& remiſſ.cui non est locus
quando manifestum est morbum non esse periculosum iuxta Angel.
verb.Medicus.§.9.& Rosel. ibidem §.3. quicquid dicat Sylu. verb. Me-
dicus.q.3.dicto 3. nec etiam quando credit esse periculosum, & lethi-
ferum, si iuxta consuetudinem bonorum, & honoratorū medicorum,
monet eius parochum , aut qui eius curam gerunt, vt illi sacramenta
præbeant,& ipse omittit dicere id per se, non quia non vult id facere,
sed quia putat,id infirmo nociturum,iuxta Caiet.verb.Medicus. Nam
62 vt ipse ait,& nos in d.c.cum infirmitas , illa constitutio hoc modo ce-
cepta est & obseruata. Et quamuis infirmus confiteri nolit , non ideo
a medico relinquendus est,iuxta omnes. Et qui propter salutem cor-
poralem , contra salutem animæ consulit, vt illicite coëat , aut se in-
briet,aut abortiat.d.c.cum infirmitas,etiam si per ignorātiam id con-
sulat,imo & si non consulat,sed dicit, ego non tibi consulo, sed si te-
le quid faceres, sanareris Ioan.And.d.c.cum infirmitas.

IIII. Qui prægnanti præbet aliquid , quo abortiat, etiam si præ-
beat, vt eam à morte seruet,si credit, vel dubitat , fœtum esse anima-
tum,Io.de Neap.in 10.quodl.probatus ab Anto.3.par.tit.7.c.2. & com-
muniter,sed si probabiliter credit,nō esse anima rationali animatum,
licite poterit illud præbere, quo vitam matris seruet,cum non sit cul-
pa mortis alienæ nec corporalis nec spiritualis iuxta eosdem.

V. Qui sine iusta causa cōcedit debilibus facultatē frangendi ieiu-
nium,aut vescēdi carnibus,diebus vetitis,& qui affirmat ieiunia præ-
cepta corpora destruere &c. arg.c.fi.de iniur.& c.cōsilium,de obser.
ieiun.cum obligatione contrarium persuadēdi si potest, quamuis in-
firmus vtens facultate quam putat sibi iuste datam, non peccat,secun
63 dum Ant.vbi sup.§.j. Et qui credens infirmū moriturum,& quod eius
admonitio est multum illi profutura,ad exuendū peccatum mortale,

& ad testandum,quo rixæ grandes inter hæredes impediantur, & ne-
que per se, nec per alium, admonet, vt peccatum exuat,& testetur,
Io.Neap.quodl.11.& Ant.vbi sup. §. 7. Dixi (credens,&c.)quia secus si
iuste putat,suā admonitionem parum profuturam, quia credit eum
in bono esse statu &de suis bonis testatum fuisse secundum eosdem.

VI. Qui petit stipendium notabiliter nimium,publico carens,aut
accipit mediocre habens publicum, cum pacto nihil præter id acci-
piendi plusquam præscriptum,etiam si vltro sibi datum,cum obliga-
tione restituendi,nisi per alia obsequia,& visitationes, tempore vale-
tudinis id compenset Ant.vbi sup.§.3.probatus ab Ang.verb.Medicus,
§.6.Syl.eod.q.5.& qui exigit stipendium, quod ægrotus,propter mor-
tis metum promittit,si aliunde habet vitæ necessaria. l. Medicus. ff.de 64
Var.& extra.cogn.& qui facit vt infirmus,plura quam opus est medi-
camenta emat, ob conuentionem, inter eum , & pharmacopolam,vel
aliam causam iniustam cum obligatione restituēdi, Aſten.lib.6.tit.4.

VII. Qui non vult gratis mederi pauperi ægroto iuxta glo.cele-
brem & recept.in sum.83.dist.& Ant.vbi sup. §. 3. & alios verb. Medi-
cus.Quod nostra sententia restringendum est ad eum,qui credit il-
lum probabiliter moriturum,nisi ei medeatur, & non est alius qui id
faciat,nec qui soluat salarium,& nō vult mederi salario credito: nam
neque constituto in extrema necessitate tenetur quis subuenire gra-
tis, modo eum eximat , ab ea mutuando , commodando vel operas
credēdo per supradicta c.17.n.118.& c.præced.n.17.& sup.eod.c. n.29.
& qui non vult mederi diuiti soluere nolenti, iuxta eandem gl.in §.1.
83.dist.& c.pasce 86.dist.quod intelligendum est de eo,qui vellet qui-
dem ab eo curari,sed ob auaritiam,non quærit medicum,existens in
magna eius necessitate: & si medeatur illi post eius mortem, vel cu-
rationem, exigere potest suum stipendium, iuxta prædictam gloss. &
mentem omnium. Et qui detrahit aliis medicis idoneis , ne ad cura-
tiones,se omisso,accersantur per dicta c.18.

De peccatis executoris testamenti, tutoris, Curatoris, & Hospitalarij.

Executor testamenti, vt mortaliter peccat, non soluens legata & debita, vel nimis tarde, & qui ob hoc excommunicatus nu.65 non seruans rem pupilli. numero 66 eius pecuniam lucro iniusto deputans, transiens ad secunda vo-ta. num.67.

Vidua aut vidua vsufructuaria , cui vsusfructus relinquitur quoad caste vi-xerit.num 65.

Hospitalarius vt mortaliter peccat.nu. 67.

Universidad de Deusto
Biblioteca

65 PRimo peccat exequutor, qui non soluit debita, aut legata præsertim pia defuncti, qui reliquit bona ad vtraque sufficientia, & qui vt soluat legata non soluit debita, credēs, bona non sufficere vtrisque soluendis, arg. l. scimus. §. & si prætatam adiuncta gl. C. de iur. delib. l. 2. §. pen. ff. ad Trebell. & Ant. 3. par. tit. 10. ca. 3. §. 11. Debita aute sunt etiam vota realia defuncti per supradicta c. 12. n. 56. & 57.

II. Quæ vidua cui maritus reliquit vsumfructum suorum bonorum quoad caste viueret, stuprum committit, & perinde bonis vtitur, ac si id non commisisset, cum obligatione restituendi iuxta Caietan. in sum. verb. pœna, & ex prædictis c. 23. n. 62. colligi potest, secus tamē, nostro iudicio, si vsumfructū reliquit quoad non nuberet, & idē eadē ratione, videtur de marito, qui relinquitur ab vxore vsufructuarius.

III. Qui soluit quidem sed post moram notabilem, argum. c. non quidem ea. tua & c. Ioannes, de testam. & est excommunicatus, si qua constitutio synodalis excommunicans non exequentem intra certum tempus, cum comprehendat, arg. c. præterea. 2. de appell.

66 IIII. Qui tutor, aut curator, non conseruat, nec defendit, bona suipupilli vel minoris, & qui sine vtilitate, vel necessitate alienat, & qui est in culpa vt actionem, vel aliud ius perdat, & qui non vendit res mobiles quæ obseruatæ nullam vtilitatē pariant, & pretium non conuertit in bona immobilia, quæ vtilitatē parerent, si inuenitur emptor, cum obligatione damna restituendi. l. Tutor qui repertorium, §. 1. 2. 3. ff. de adminis. tut. Bart. & alij ibidem. Tutor autem dicitur, qui præficitur pupillo hoc est minori 12. annorum, si est fœmina, aut 14. si est masculus ad protegendum personam & bona eius Instit. de Tutel. §. Curator vero, qui maiori 12. vel 14. & minori 25. præficitur, aut furioso, aut prodigo administrandis eius bonis, Instit. de Curat. in princ. & vterque iurat, se officio suo, recte vsurum, glos. celeb. Clem. quia contingit. §. Vt autē, de relig. domib. quæ gl. omnia hæc ponit, post speculat. tit. de Tutor. & tit. de Curat. & ante Pan. in c. ex parte, de appellat.

V. Qui tutor notabiliter est negligens in pupillo bonis moribus imbuendo, & à vitiis & peccatis seruando, arg. c. 1. 12. q. 2. & c. duo sita. 23. quæst. 4.

67 VI. Qui dedit ad lucrum pupilli, vel minoris pecuniam saluo fore, nisi per tres cōtractus, de quibus sup. c. 17. n. 112. & tenetur restituere, si pupillus vel minor. non restituat, sed potest secreto de rebus eius accipere, quod huic rei satisfuerit, siue eorum administrationem habeat siue non, seruatis supradictis in c. 17. n. 112. cum seq.

VII. Quæ mulier officio tutelæ fungitur, post secundas nuptias l. final. C. quando mul. offic. tutel. fung. potest, vel post stuprum commissum per eandem legem, quam in hoc ponderat Sali. & glo. mentor. Auth. sacramenta, cod. tu.

VIII. Qui

VIII. Qui Hospitalarius reditus hospitalis non insumit in ea in quæ sunt destinati, & qui sinit eos perdi, aut in alia dispendit Clem. quia contingit de Relig. domib. ex mente S. Ant. 3. part. tit. 11. ca. 1. §. 1. & qui nimis tarde recuperat, bona eius alienata c. quicunque 12. quæst. 2. & qui adeo negligit reficere ædificia, quod ob id cadant, cum obligatione restituendi. glo. d. Clem.

Porro Concil. Triden. sess. 25. c. 8. de reformat. commendata pluritum clericis hospitalitate statuit, quod hospitalarij hospitaliū onera compleant, quæ si commode non possint, fructus illorum in alium pium vsum conuertant, prout ordinatio cum duobus petitioribus de capitulo videbitur. Et quod omnes hospitalarij etiam si sint laici non tamen regularibus subiecti vbi viget regularis obseruantia ad præfecta ab Episcopis compelli possunt, & præterea in foro conscientiæ teneantur ad restitutionem fructuum quos contra hospitalium institutionē percepterint, nulla eis remissione profutura. Et administratio huiusmodi vni & eidem personæ vltra triēnium non cōmittatur, non obstantibus etiam priuilegiis, & immemorabili consuetudine, &c.

De peccatis clericorum quoad ordines.

Ordinando prima tonsura hæc sunt necessaria, & hæc ordinando minoribus sacerit. num. 68.

Ordinando cui capitulum, vel alius sede vacante non potest dare licentiam. numero 68.

Ordinandi facultas Papæ, quæ legitima, & qualiter intelligenda n. 68.

Ordinandi ætas mutata, & multa noua ab ordinatis, & ordinandis faciendæ num 68.

Missa pro missa nil detur, nec merces pro aliis, ignotus non missetur, nec quis extra sacrum. num. 68.

Ordinem sumens vt peccat, si est indignus, si per simoniam nu. 68. si ab episcopo excommunicato, si existens illegitimus etiam occultus nu 69 Si extra tempora legitima, si ante ætatem, si sine iusta licentia, si furtim, aut per saltum n. 70 si non supplet supplenda, si eodē die multos ordines sumit nu. 71. si deformis, si energumenus, Epilepticus, aut insanus, excommunicatus, aut mortali infectus num 72.

Clericus, vt peccat sacramenta in mortali ministrans; sacra tangens, aut post notorium peccatum etiam aff. a pœnitentia missans n. 63. & 74.

Inter dictus ingressu ecclesiæ nu 73. rebaptizans, Chrismate veteri vngens, post cibum celebrans n. 74. non confessus, concubinarius notorius n. 76.

Dispensans quis ad ordines, & cum male ordinato n 69.

Ordinem, & eius vsum, quod peccatum notorium impedit n 73.

Dispensat Papa aliter quam inferior, etiam in quo vterque potest. n. 74.
Dispensat vt episcopus in irregularitate peccati notorij. n 77.
Concubinarius clericas & fornicarius vagus, pares, non humantur in sacris. num. 1077. & 80.
Missam concubinarij audire vt mortale, & cur melior boni quam mali. numero 78. & 79.
Excommunicatus notorius quis euitandus. num 80.
Concubinarij clerici pœnam imponat Concil. Trident. addens nouam. n. 81.
Iacobus Sabellus Cardinalis multis nominibus suspiciendus. n. 82.
Missam extra locum sacrum celebrandi facultas non datur, & vt peccat si celebrat intra illum. n. 82. & vt si in ecclesia interdicta. si super aram sacram. si ante preces matutinas. num. 83. si sine aliis necessarijs, etiam tempore mortis. n. 84. si sine lumine, aut aqua. si in pane, & vino corruptis, si in ambitu. si noctu, si post meridiem. num. 85. & 86. si pluries quam semel eodem die, nisi his septem casibus. n. 87. si non bis aut ter in anno. si effundat sanguinem. si reliquias corporis post absolutionem sumit. n. 89.
Simon Magus Ramlotanus Belga laudatus. n. 85.
Franciscus Ramirius authoris cognatus laudatus. n. 85.
Benedicat quis vestes sacras stola pro cingulo seruit. n. 84.
Missæ triplices faciendæ die Natiuitatis, quis optimus modus. n. 87.
Missam quotidie audiat Episcopus, nemo eam nisi semel in die faciat, nisi his septem casibus, nec in his vnquam ter num. 87. nec semel die Parochus & sabbatho sancto num. 88.
Missa cui & quomodo applicanda. n. 82. Non dicenda à ligato censuris. nu. 93. nec coram interdictis num. 94.
Clericus vt peccat alios clericos ad diuina officia admittens nu. 94. interdictis non seruans, excommunicatos sepeliens, absoluens indebite confessum, & non monens eum nu. 95. male vota commutans. num. 96. omittens aut volens omittere horas canonicas, aut partem earum, male eas recitans, non attendens ad eas, &c à n. 96. vsque ad 103. Hostias multas consecrans. n. 91. Missans sic sumat reliquias calicis, patenæ, & oris. n. 90. & supplicat defectum vini. num 91.
Missæ triplex valor, quis cui applicandus, quid de vna dicta pro multis. n. 91.
Missans pro duabus pitantijs non alendus ob missam n. 92.
Author ob nullas occupationes, vel morbos, amisit horas, nisi bis. 70. annis quibus recitat. num 101.
Horariæ preces ob quas causas iuste emittuntur. n. 101. vsque ad 105.
Attentio ad horas sufficiens triplex, & sufficit virtualis. n 105. & 2 seq.
Horas ad quas teneatur clerici sicri. n. 96. & ad quas minores. n. 108.
Clericus vt peccat ducens vxorem, cohabitans famine. nu. 108. eam inuisens. n. 109. Monasteria frequentans, habitum & tonsuram non deferens, anima gestans, ludens, medicans, damas, tabernarius, mercator, aut mensam non ho-
nedicens,

aut faciens, quæ antiquo, & nouo iure hic relato vetantur, in quibus sunt omnia officia secularia, cum arte medica. n. 110. & 111.

PRimo, peccat mortaliter, qui se facit ordine insigniri contra Ca- 69
nones Concil. Trident. quod sess. 23. capit. 4. de Refor. statuit quod nemo initietur tonsura, qui confirmationis sacramentum non susceperit, & fidei rudimenta edoctus non fuerit, quique legere & scribere nesciat, de quo probabilis coniectura non sit eum, non sæcularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fideliter inseruiat hoc vitæ genus elegisse. Et ca. 5. quod ad minores promouendus ordines, bonum à Parocho, & magistro scholæ in qua educatus est testimonium habeat, assumendus vero ad singulos maiores, vno mense, ante ordinationem episcopum adeat, qui parocho, aut alteri, cui magis expedire iudicauerit, vt nominibus, aut desiderio volentium promoueri publice in ecclesia, propositis, de eorum natalibus, ætate, moribus & vita à fide dignis diligenter inquirat, & testimoninm, quam primum ad ipsum episcopum transmittat, & sess. 7. capit. 10. quod non licet ecclesiarum capitulis sede vacante infra annum, à die vacationis ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias concedere alicui, qui beneficij obtenti, vel obtinendi occasione non prematur. Quodque capitulum contrauenies ecclesiastico subiaceat interdicto, sic vero ordinatus, si in minoribus constitutus sit priuilegio clericali non gaudeat. In maioribus vero, ab executione ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati sit ipso iure suspensus, quod ipsum statuitur sess. 23. cap. 8. de Refor. de impetrante dimissorias ab alio quam eo qui loco capituli succedit in iurisdictionem episcopalem, & sess. 7. cap. 11. quod facultates de promouendo à quocunque non suffragentur nisi habentibus iustam causam in litteris exprimendam, ob quam à propriis episcopis non ordinentus, & tunc non ordinentur, nisi ab episcopo in sua diœcesi residente, vel pro eo Pontificalia exercente, idque præuio diligenti examine, & sess. 23. capit. 8. Quod nemo ordinetur prætextu cuiusuis rescripti, aut priuilegij, nisi eius probitas, & mores, ordinarij testimonio commendentur. Et quod quatuor ordines minores, per temporum interstitia conferantur, nisi episcopo aliud expedire videbitur, idque latinam linguam callentibus. Ordinandi vero, non nisi post annum à susceptione postremi gradus, minorum ordinum ad sacros promoueantur, nisi necessitas, aut ecclesiæ vtilitas, iudicio episcopi aliud exigat, & capit. 12. quod nullus ante 25. ætatis annum promoueatur, & quod nulli etiam regulares, nisi præuio episcopi examine, ordinentur. Et nota, quod huic non obstat bulla Pij V. quæ hoc onus, & aliquot alia prædicti conci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lij abstulit mendicantibus, ob reuocationem eius per S.D.N. Gre-
gorium XIII. positam sub fin. cap.27. quod in minoribus constitu-
ti non promoueantur ad maiores, nisi bonum habentes testimonium
in minoribus sint probati,& per annum,in iis sint versati, sperantes si
Deo auspice continere posse. Quodque deceret eos, saltem diebus
domini is & solemnibus cum altari ministrarint, communicare. Et
quod duo sacri ordines, eodem die etiam religioso non conferantur,
& c.14.quod assumendi ad presbyterium in minoribus,probati sint, ac
bonum habeant testimonium, & anno integro diaconatum exercue-
rint, populoque docendo & administrandis sacramentis necessaria
scierint,à quibus castitatis,& vitæ bonæ exempla expectétur. Et quod
cum promotis per saltum, si non ministrauerint, Episcopus ex causa
dispensare possit, & cap.16.quod nullus ordinetur, qui non ascribatur
illi ecclesiæ,aut loco pio,pro cuius necessitate, vel vtilitate ordinatur.
Et si eum locum episcopo inconsulto deserat, ei sacrorum vsus inter-
dicatur.Et nullus clericus peregrinus, sine commendatitiis ordinarij
sui literis, ad diuina officia admittatur.Et c.17. quod episcopi in eccle-
sijs id ferre valentibus, assignari stipendia minores ordines exercen-
tibus procurent. Et quod nulli exerceant officia minorum ordinum,
quibus carent,vt in iis constituti se in illis exerceant.& sess.22. decret.
de obser.& euit.in celeb.miss.Et episcopi omnino prohibeant ne quid
pro missis nouis celebrandis detur, & importunas, ac illiberales eleo-
mosynarũ exactiones,& ne cui vago, & ignoto sacerdoti, missas cele-
brare liceat. Et nemo publice ac notorie criminosus sancta altaria mi-
nistrare, aut sacris interesse permittatur, & ne sanctũ hoc sacrificium
extra ecclesiam, ac ad diuinum tantum cultum dedicata oratoria à se-
cularibus aut regularibus quibuscunque peragatur.

II. Peccat, qui suscipit aliquem ordinem etiam minorem per si-
moniam propriam realem ante ordinationem commissam, quamuis
occultam, quæ est causa ordinationis,& est excommunicatus extra-
uag.1. de Simo. de qua infra cap. 27. num. 106. etiam si commendi-
dando tertio,& non ordinatori secundum Innoc. in c.tanta, de Simo.
num.2. Dixi (ante ordinationem) quia datio post eam,non efficit Si-
moniam,arg.glo.c.emendari.1. q.1. vel certe non talem, quæ excom-
municet. Dixi (propriam) quia si alius dat aut promittit aliquid epi-
scopo, aut alteri,vt eum ordinet ipso inscio, vel scio, sed contradicente
te non peccat,& accipit, non solum characterem, sed etiam eius exe-
quutionem : iuxta Bellam. quem sequitur Cardinalis Alexan.in c.fi-
tuimus, & in c.si quis.1.quæst.1.quicquid gloss.in c. si quis, & alij di-
cant, maxime post extrauag.ad euitandam, Martini V. de qua infra
cap. 27.nec postea soluendo illud,quod se inscio datum fuit, suspen-
sionem,aut excommunicationem incurrit, secundum Sylu. verb. Si-
moni-

monia.q.8.§.5.nec peccat,saltem in foro conscientiæ,quicquid ille sen-
tiat, si non habet ratam neque gratam illam dationem, quia nulla id
lex vetat,quoad illud forum. Dixi (quæ est causa ordinationis) alias
enim contra,per dicenda infra num.113.& dicta supra c.23.à num.100.

III. Qui scienter ab episcopo excommunicato denunciato ordi- 69
natur, imo & postea vtens ordine illo absque dispensatione Papæ,
quia licet characterem accipiat,non tamen illius exequutionẽ, quoad
quam solus Papa dispensat c.si quis à simoniacis.1.q.1.

IIII. Qui non existens legitimus,sine dispensatione ordinatur,
& fit irregularis.c.1.de fil.presbyt. in antiq. & lib.6. ad minores autem
episcopus dispensat c.2. de fil.presbyt. lib.6. ad sacros vero ordines,
solus Papa, & cum intrante religionem, ius commune ad omnes or-
dines etiam sacros dispensat.d.c.1.de fil.presbyte. Et nil refert quoad
forum conscientiæ,an illegitimitas(vt ita dicam) sit secreta vel publi-
ca,quicquid aliqui existimauerint, absq; textu,& iusta ratione. Idem
de qualibet alia irregularitate, quoad peccatum, licet non quoad di-
spensationem,de qua cum aliis pertinentibus ad irregularitatem, in-
fra cap.27.num.191.vsque ad 250.

V. Qui ordinatur ordine sacro, extra tempora à iure statuta, aut 70
ante legitimam ætatem, aut absque litteris dimissoriis, & est ipso in-
re suspensus, & si ordine illo vtitur fit irregularis, in quo solus Papa
dispensat per extrauag. Pij II. Cum ex sacrorum, quæ nondum est
impressa, de qua meminit Villad. de irregul.col.9. quam nos decla-
ramus in Repet. c. accepta, oppos.8.num.34. de rest. spol. Dixi (or-
dine sacro) quia licet sic minores capiendo peccet,non tamen est ip-
so iure suspensus, quia iuxta commune ius, defectu ætatis, suspensio
ipso facto non incurritur c. vel non est compos, de tempor. ordina.
per quod omnes, qui prædictam extrauag. non nouerant, decepti
fuerunt, putantes non suspendi quem ipso iure, propterea, quod
ante legitimam ætatem ordinem sacrum etiam presbyterij suscipiat,
in quibus sunt Anton.3.part. tit.14.cap.16.& Mato.in 4.dist.in.2 4.q.5.
nec videtur prodesse in hoc fratribus obseruantiæ suum priuilegium,
per supradicta num.68.

VI. Qui furtum contra prohibitionem ordinantis ordinatur, &
si prohibitio fiat sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, est
excommunicatus, & irregularis, in quo solus Papa dispensat, cap.
innotuit, de eo qui furt.ord.susc.

VII. Qui scienter per saltum,id est,maiore ordine omisso mino- 71
re ordinatur, & est suspensus. Super facultate autem dispensandi su-
per hoc,sequuti fuimus hic opinionem Host. in summa de Cler. per
salt.prom.§. 4. quam videtur etiam elegisse Concil. Trident. relatum
supra num.58. scilicet, quod Episcopus potest dispensare antequam

Universidad de Deusto
Biblioteca

miniſtret, quod tamen eſt intelligendum, modo antequam vtatur dispenſatione, omiſſum ordinem ſuſcipiat, quod nos hic poſt Hoſt. addidimus per c. vlt. de cler. non ord. miniſt.

VIII. Qui ordinatur omiſſo aliquo neceſſario neceſſitate præceptı: licet non de neceſſitate ſacramenti, & non ſuppleto defectu, eo vtitur: non tamen ſit irregularis, Sylueſt. verb. irregularitas. quæſt. 11. & qui eodem die, duos ordines ſacros ſuſcipit, non ſolum peccat, ſed eſt etiam poſteriore ſuſpenſus, in quo ſolus Papa diſpenſat cap. literas, c. dilectus, adiuncta gloſſ. de tempor. ord. & d. c. innotuit. Et qui eodem die ordines minores & Subdiaconatum ſuſcipit, cap. 2. de eo qui furt. ordin. & magis qui duos ordines ſacros eodem die ſuſcipit, etiam ſi ſit religioſus, per prædictum Concil. ſupra num. 68. relatum, non tamen, qui quatuor minores eodem die ſuſcipit, ſecundum glo. capit. de eo, de tempor. ordin. & cap. 2. de eo qui furt. ordin. quod etiam poſt Concilium prædictum procedere poteſt, in eo cum quo epiſcopus diſpenſaret, vt non ſeruatis temporum interſtitiis poſſet accipere. Quin videtur, quod poſſet accipere illos, & ſubdiaconatum eodem die, vbi eſt talis conſuetudo, quæ valet, ſecundum Anton. 3. part. tit. 14. capit. 16. §. 16. Concilium enim eiuſmodi conſuetudinem non tollit.

72 IX. Qui ordinatur habens faciem, vel manus notabiliter deformes, vt ſi oculo careat, vel habet naſum & digitos abſciſſos, vel contractos vel ſuperfluos c. ſi euangelia 55. diſtinct. non tamen ſit irregularis, licet promotus celebret, Panor. in c. ſi celebrat, de cler. excommuniminiſt. col. 3. & qui poſtquam ſemel à dæmone obſeſſus, aut morbo caduco in terram eliſus, ordinatur cap. Maritum, & cap. ſequent. 61. diſtinct. adiuncta gloſ. Et qui antequam in hos morbos incideret, ordinatus, poſtea frequenter eis correptus, celebrat, iuxta gloſ. & communem ibidem.

Admoneo te pie lector, quod in Hiſpano nihil dixi, de verſo inſaniam, vel furorem, licet prædictum cap. Maritum, etiam de lo agat, ne inuicerem ſcrupulos, iis qui ante, vel poſt ordinationem alienantur à mente per ebrietatem, freneſim, Lethargiam, aut aliam morbum, quibus admendis non occurrebat tunc ratio ſufficiens, quæ poſtea in caſu cuiuſdam nobiliſſimi viri occurrit, videlicet illud cap. reſtringendum eſſe ad eos ſolos, qui alienantur mente directe & immediate per inordinationem organi ſenſuum, non autem, qui mediate & indirecte, vi morbi, vulneris, iræ, vel alicuius paſſionis habituis. Quæ declaratio multis viris eruditiſſimis Illuſtriſſimi ordinis Dominicani placuit.

X. Qui excommunicatus ordines quamuis minores ſuſcipit. c. ſi celebrat de cler. excommunic. miniſt. & ſic irregularis ſi excommunicatio erat maior, cum quo ſolus Papa diſpenſat, Panormitan. & Communitas c. cum illorum de ſent. excom. Nec Sylueſt. verb. diſpenſatio, 5. 10. §. 10. contrarium ſentit, quamuis nonnullis ita viſum eſt, & qui in peccato mortali exiſtens ordines ſuſcipit, aut aliquod ſacramentum miniſtrat c. illud 95. diſtinct. Rich. in 4. diſtin. 24. ar. 4. q. 1. & etiam ſi res ſacras tangit, vel aliquid aliud tanquam miniſter eccleſiæ facit ſuo officio fungens, iuxta mentem Thom. in 4. diſtin. 5. & 24. & 3. part. q. 64. art. 6. & Sylueſt. verb. ordo 4. q. 2. ſed nõ ſi eas tangit, vt laicus non ordinatus poſſet, vt ſi tempore neceſſitatis, baptizat, è terra ſacramentum leuat, aut epiſtolam ſine manipulo cantat, iuxta Thom. 3. part. q. 64. art. 6. per Sylueſt. verb. Baptiſmus. 3. q. 4. bene defenſum.

XI. Qui notatus aliquo peccato notorio depoſitione digno ſuſci- 73
pit ordines ante diſpenſationem etiam poſt actam pœnitẽtiam. c. fin. de temp. ord. Diximus (notorium) quia ad hunc effectum, non ſufficit eſſe famoſum nec teſtibus probabile. Notorium autem dicitur, quoad hoc quod eſt confeſſum à parte in iudicio, vel ſuper quo eſt lata ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam: aut eſt adeo manifeſtum, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit, vt eſt peccatum eius, qui ſacram publicam habet concubinam, atque maritus vxorem, & publice filios alit c. veſtra, de cohabi. cleric. & mul. & c. fin. de temp. ordin. & etiam illud quod ſcit euidenter, maior pars populi vicinorum, aut collegij modo in eo ſaltem ſint decem. Itaque ſcientia pauciorum quam ſex non facit rem notoriam, neque ſex, quando illi non ſunt maior pars illius congregationis, cuius reſpectu illud dicitur notorium: quicquid dicat Sylueſt. verb. Notorium. q. 4. §. 4. & alij per ipſum citati contra communem Anton. in d. c. veſtra. num. 31. quem Panorm. ibidem num. 16. & communis ibi & in aliis locis ſequuntur. Neque obſtat id, quo nititur Sylueſt. ſcilicet, quod ex hoc ſequeretur, nihil poſſe dici notorium, in magna aliqua ciuitate, cum fere nihil agatur, quod maior pars videat. Tum quia multa fiunt tota Ciuitate euidenter vidente, vt obſeruatio feſti, tormentorum exploſio in ouatione publica, & id genus alia. Tum quia multa ſunt in magna vrbe, quæ licet non ſint ei toti notoria, ſunt tamen talia regioni vicinæ, aut collegio, quod ſatis eſt, vt aliquid notorium dicatur. Dixi (depoſitione digno) quia ex aliis hic effectus non oritur iuxta Card. in d. c. fin. per exempla illius tex. quæ ſunt adulterium, periurium, homicidium, & falſum teſtimonium. Dixi etiam (poſt factam pœnitentiam) quia ad 74
excuſandum à peccato non ſufficit illa, ſine diſpenſatione. Sed dubium eſt, An epiſcopus, qui cum eo poteſt diſpenſare, cenſeatur ipſo facto ordinando eum, diſpenſare. Ad quod reſpondet Sylueſt. verb. irregularitas. q. 28. affirmatiue, ſi talis eſt eius intentio, licet nullis verbis vtatur. Et idem de Prælato, qui ſuum ſubditum ad ſuſcipiendas

ordines mittit. Quod quemuis fortassis locum habeat in foro conscientiæ interiori, non tamen in exteriori. Cum iuxta communem & veram opinionem quæ concilians Innoc.in c. veniens de fili.presbyt. sibi ipsi in c. diuersis de cler.coniug.tenet, quod inter Papam & Episcopum hoc interest,quod Papa præbens aliquid ei,quem scit iure hanano ad id inhabilem,ipso facto,sine dispensationis expressione censetur habilem facere, non autem Episcopus. Cuius diuersitatis ratio est, quod episcopus, non potest absque causa dispensare, Papa vero sic, vt copiose scripsimus multos referendo in c. si quando pag. 29. de Rescript. & in Comm.c.non liceat.12.q.1.§.3. nunc autem addimus ex prædicta ratione,sequi, limitandum esse, quod dictum est de Episcopo,vt procedat,quando dispensat circa ius commune,non autē quando id facit circa suam constitutionem synodalem, cum dispensatio eius circa eam, sine causa facta valeat.

75 XII. Qui interdictus ingressu Ecclesiæ diuinis officiis interest, & si celebrat est irregularis.cas cui,de sent.excom.lib.6. cum annot. per Domi.ibi, sed nec est irregularis, nec peccat celebrando extra eccle-siam secundum gloss.2.c.is cui,nec intrans eam etiam precandi causa, tempore quo diuina officia non peraguntur iuxta Archid.& communem in d.c.is cui.

XIII. Qui baptizat, quem certo scit esse baptizatum, & est irregularis vt declaratur infra cap.27.num.246.& qui in baptismate vngit chrismate veteri eum, qui erat extra mortis periculum cap. si quis de alio,de conf.dist.4.& qui celebrat aduertens, sumpto aliquo cibo vel potu post mediam noctē c.liquido, de conf.dist.2. etiam pro medicina iuxta Thom.tertiæ.3.par.q.80.art.8. Dixi(aduertens)quia secus si non aduerteret, ante missam inchoatam, licet aduerteret post eam cœptam,etiam ante consecrationem, & eam sine scandalo non posset imperfectam relinquere,iuxta Ang.verb.Eucharistia 2.§.6.& Sylues. verb.Eucharistia.2.§.7.dicentes idem esse de illo, qui post inchoatam missam meminit se suspensum, excommunicatum, vel irregularem esse, nec ob id nouam irregularitatem incurrit.

76 XIIII. Qui aduertens ante missam inchoatam,se esse in peccato mortali,eoque non prius confesso celebrat,per dicta supra c.2.nu.4. Dixi(aduertens,&c.) quia aduertēs post inchoatam non debet à missa desistere etiam si absque scandalo posset,debet tamen illud ante secretam confiteri si sine scandalo facere potest, sin minus , continuata missam perficiat,vt Syluest.resoluit.in d.§.7.

XV. Qui notorius concubinarius, aut fornicarius, ante pœnitentiam celebrat ,& sit irregularis,quia est suspensus ipso iure c. præterea 31.distin.saltem donec pœnitentiam agat c.si qui sunt, 81.distin.& qui suspensus celebrat, est irregularis c.1.de sentent.& re iud.lib.6.Idem est de

est de diaconis,& Subdiaconis.c.si quis.81.dist. & d.c.præter,& etiam de mittatis solis minoribus ordinibus, si aliquem actum sui ordinis proprium exerceant, iuxta Archi.in d. cap.præter.§. Hæc de malis,& Card.Turrecr in d.§.verum. In qua irregularitate solus Papa dispensat secundum eosdem. Dixi (notorius) quia non sufficit ad has pœnas incurrēdas,quod sit infamatus,vel probari possit esse talis,quamuis mortaliter iuxta omnes peccet. Dixi (ante actam pœnitentiam) quia post actam celebrans, aut sui ordinis actum exercens,quamuis 77
peccet mortaliter celebrando sine dispensatione cap.fin. de temp. ordin.vt alij peccatores notorij peccatis depositione dignis notati, noeam tamen irregularitatem non incurrit,quam ante actam pœnitentiam celebrando incurreret, super qua solus Papa dispensat, licet remaneat in antiqua,quam peccatum notorium inducit,super qua Episcopus dispensare potest,vt pressius aliis resoluit Ioan.Imol.in cap.1. col.4.de Iudic.Dixi(concubinarius,aut fornicarius) quia quoad effectum incurrendi suspensionem à sacramentis,& excludēdi ab officiis diuinis idem est de fornicario vago,qui cum aliis, atq; alius se permiscet quod de eo;qui vnam concubinam habet, Sylu.verb.Concubinarius,§.1. Est autem non mediocre dubium inter recentiores , An qui 78
audiunt missam publici concubinarij mortaliter peccent. Ad quod resolutione dico tria, Primum,quod peccant illi,quorum auditus est causa,vt illi eam dicant, & sine iusta causa eam audiunt, quia mortale peccatum est præbere causam mortaliter peccandi,sine iusta causa vt dictum est suprà cap.præced.num.13. Quo fit,vt prudentiæ sit pomendare illi est aliquale peccandi periculum, commendare autem 79
huic, nullum. Tum quia licet quoad essentialia missæ, scilicet continentiam realem corporis, & sanguinis Domini, & quoad effectum operis operati pares sint missa boni sacerdotis,& mali.cap.intra.1.q.1. quoad tamen preces , & effectum operis, multo melior , & efficacior est missa boni,quam mali, secundum omnes, vt diximus in Rep.cap. quando, de consec.dist.1.cap.19.num.62.& ca.20.nu.67. II. quod qui probabiliter ignorat legem prohibentem, ne quis missam concubinarij notorij, aut fornicatij audiat,non peccat, quia ignorantia probabili iuris positiui excusatur.c.2.de const. Neque confessarius tenetur ad docendum eam pœnitentem,imo imprudentiæ esset id facere, vt ait Gab.in 4.distinct.13.q.1.dub.4. & Ros.verb. Clericus.3.§.2. quod nostra sententia intelligendum est, quādo considerata qualitate pœnitentis,& clerici,illa admonitio,nihil prodesse crederetur. III. Quod 80
scientes, aut scire debentes prædictam legem,peccant mortaliter audiendo eam. Tum per cap.præter,c.nullus,33.distinct.cap.si qui sunt, cum multis aliis.81.distinct.cap.vestra, de cohab.cleric. & alia multa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tum quia Tho.in quodl.11.art.8. cum omnibus fere antiquis hoc tenet,& Card.Turrecrem.in multis locis,præsertim,in dictis ca.præcipiens, nullus, & si qui sunt. Addens, se dignissimam sententiam in d.c. præter,scilicet, quod mortui in eiusmodi peccato,non sunt in loco sacro sepeliendi. Quod notandum est contra eos,quibus morientibus casdelam in manu tenẽdam tradunt concubinæ. Tum quia idem affirmant Pan.cum communi,in d.c.vestra,& alibi sæpe, & communis Theologorum,in 4.dist.9.quicquid dicat Gab. vbi suprà,& Maio.in d.dist.4. & Adria.in 4.de Sacram.Euchar.col.3.cum aliis quibusdam.

XVI. Qui sacrificat extra locum sactum, de consec.dist.1.c. Missarum , & quanuis ante Concilium Trident. de licentia Episcopi, vt in Hispano dixi , celebrati poterat extra illum, super ara sacra portatili aliis necessariis interuenientibus. c.concedimus, de consec.dist. 1. post illud tamen, non licet Episcopis, illud concedere , per decretum eius suprà nu.68.descriptum.Nec ipse Papa eam concedit, etiam episcopis, etiam in vrbe morantibus, neq; aliis quam Cardinalibus,licet nobis in singulare beneficium ea data sit , cuius concedendi para ma-
82 gna fuit, Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Iacobus Sabellus S. D. N. Vicarius,generis Sabellorum antiquitate,recondítæ prudentiæ,& immotæ in recto constátiæ,aliisq; nominibus Vrbi,& cæ gratissimus. Credimus autem,quod sicut de licentia d.c.concedimus, poterat ante prædictum Concilium celebrari , propter necessitatem fine licentia episcopi,ita posset etiam hodie,quia non videtur, quoad hoc esse illi derogatum, per concilium, & consequenter ei adhærendum,arg.l.præcipimus.C.de Appell. Quod est notandum pro terris, in quibus frequentissimæ supplicationes fiunt,ad aliqua parua beneficia, & pro primitiis seu primis missis sacerdotum,ad quas maxima multitudo, quam ecclesia capere non potest,solet conuenire. Mulos pro nus autem posset dari licentia celebrandi in mari, vel flumine, vbi effusio sanguinis timeri posset,etiam vrgente quauis necessitate,Anto. 3.part.tit.13.cap.6.§.4.per quod ipsum decretum videtur sublatum priuilegium Prædicatorum , & Minorum, in quouis loco honesto celebrandi , allegatum per Angel. verb. Missa.§.39. cuius in Hispano mi-
minimus.

83 XVII. Qui in ecclesia interdicta celebrat,& est irregularis,& qui in polluta sanguine,vel semine,sine irregularitate.c.is qui,in princip. & §.1.de senten. excommu.lib.6. & qui scienter , aut per ignorantiam crassam celebrat super ara enormiter fracta , aut non consecrata, aut in consecrata,quæ hostiam,& calicem,quo celebrat, non capit,cap.1. cum ei annot.de consecr.eccles. Dixi(enormiter)per cap.quod in dubiis eodem tit.

XVIII.Qui ante recitatas horas matutinas celebrat,quia est contra consuetudinem generalem Ecclesiæ, nisi incidente aliqua repentina necessitate, a.d vitandum graue aliquod damnum,aut scandalum id faciat,Sylvest.verb.Missa.q.6.Ante tamen recitatam primam celebrari potest, nisi esset consuetudo, vel constitutio contraria,quæ & si esset, intelligenda foret , de missa maiore , & recitatione in choro, & non de alia secundum Ang.vbi suprà.§.1. Et Syl.vbi suprà. Nec quicquam obest cibus, & potus sumptus post matutinas preces recitatas, ante mediam noctem, modo post eam nihil sumatur , iuxta Adria.in 4.de Euchar.col.27. & alios, quos retulimus in c.liquido, de consecr. dist.2. & qui sine omnibus vestibus sacris , aut sine corporalibus , aut sine libro , saltem continente canonem , scilicet. Te igitur , vsque ad 84
communionem, celebrat. iuxta Anton.3.par.tit.13. cap.6.§.6.& direct. lib.1. tit.7.§.55. etiam si festum vrgeret, iuxta eundem ibidem etiam si aliter , mortem vitare nequeat, secundum Caietan. 1 secun. quæst.96. artic.4. quod nobis satis durum videtur, licet si celebrat, non est irregularis,& potest loco cinguli stolam longam adhibere, & loco stolæ manipulum longum, iuxta Palud.in 4.distinct.13. quæstio.2.colum.5. Quinetiam cingulum non benedictum adhibere potest , iuxta Rich. in 4.dist.13.q.4.art.3.& Scot.in 4.dist.13. q.2. quia cingulum, & calcei, secundum ipsos benedici non solent. Contra quos facit, quod etiam pro eis benedictio in Pontificali nostro reperitur. Hæc autem benedictio ad Episcopum spectat iure communi. Priuilegio autem Papæ, ministri, & Prouinciales fratrum Minorum, possunt benedicere corporalia,& iidem & custodes,& Guardiani alia ornamenta pro suo ordine , & pro monialibus S. Claræ , & Tertij ordinis , & non pro aliis, Compend.Priuileg.verb.Benedicere.

XIX. Qui sine aqua aut lumine celebrat.c.fin.de celeb.Miss.&qui 85
conficit in pane fermentato, aut corrupto,ita vt substantiam panis perdat, Richar.in 4. distinct.11.art.2.q.2. ad 1.& q.5.aut in omphacio, aut in vino adeo acido,aut adeo lympharo, vt substãtiam vini amittat & consecratio nulla est. Dixi (substantiam amittat) alias secus, idem in 4.distinct.10. Et qui solum vinum sine aqua conficrat , licet valeat consecratio, cap.1.& 2.cum gloss.Archid.Cardin.& Commun. de consecrat.distinct.2. Et qui noctu ante lucem celebrat , iuxta omnes, excepto Episcopo , secundum Palud. in 4. distinct.13.quæstio.2. conclus.2.artic.2.post gloss.cap.fin.de Priuileg.libr.6. Quæ quamuis nulla ratione firma videatur niti , vt alias hic & in cap. nocte sancta, de consecrat.distinct.1. quia tamen,vt audio, vsu recepta est, defendi posse videtur, ob episcopi prærogatiuas quas gloss. prædicta refert. & quia , etiam vt nos vidimus Tholosæ ab hinc 60. circiter annos in Gallia Aquitanica , vbi omnes fere quotidie audiebant missam , quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

operarij,filij & famuli eam audirent, longe ante lucem, incipiebant fieri missæ. Quod ipsum & in Gallia Belgica etiam nunc fieri audio, & meus frater in Christo Simon Magnus Ramlotæus I. V. D. non solum humaniores litteras,sed etiam iura diuina, & humana egregie callens,qui mihi hoc Manuale recognoscenti, & prælo mandanti, ea scribendo, corrigendo, & aliis multis egregiam nauat operam, vna cum Francisco Ramirio cognato meo, ingenio, modestia, fide & secreto singulari,testatur esse in patria sua aliquot sacella ea lege dotata,vt missæ longe ante lucem pro famulis, operariis,& viatoribus dicantur. Quem vsum, difficile puto relictum iri,etiam post receptum Concil. Trid. iubens horis tantum debitis celebrari. Nam & de Episcopi,aut alterius superioris licentia,propter necessitatem communicandi infirmum morti proximum,& defectum Eucharistiæ eam ante lucem dici posse,ait Anto.3.par.tit.13.cap.6.§.4.quem Ang.Syln.& posteriores sequuntur. Imo & nostra sententia in tali casu etiam sine licentia Episcopi absentis,arg.cap.quod non est, de reg.iur. Est etiam communiter illicitum celebrare, post præteritam notabiliter horam sextam,secundum Io.And.in c.1.de celebr. miss.cõmuniter receptum, sed,nostro iudicio,minus bene. Tum quia non est textus neque ratio, quæ prohibeat ieiuno, vbi sine scandalo potest, facere eam ante nonam. Tum quia est oblatio & sacrificium incruentum à sacerdote in persona CHRISTI oblatum, & idem quod ea hora ab ipsomet CHRISTO fuit oblatum cruentum,quod quædam prima missa fuit, vt copiose probant in cap.solent,de consecrat.distinct.1.& breuius in rep.cap.quando ead.distinct.num.44.& frequenter id feci,præsertim diebus festis,vt ego & mei iter facientes,& post meridiem peruenientes ad loca intenta satisfaceremus præcepto. Cui cõsequens est,priuilegia de dicenda missa circa vel post meridiem, continere ius commune,&tantum prodesse ad sedandos animos scrupulosorum,quatenus esse etiam alia multa diximus in d.cap.quando, notab.3.nu.17.& nu. 19.num.84.

86 Nec videtur obstare prædictum decretum,sess.22.quatenus prohibet,ne sacerdotes aliis horis, quam debitis celebrent, quia id intelligendum est de horis ante lucem,vel post nonam,qua prædicta oblatio CHRISTI cõsummata fuit,nam & in quadragesima dici debet post nonam, quam constat esse tertiam post meridiem,& horam comnandi in die ieiunij, vt docet Tho.2.sec.q.147.art.7. consequenter,videntur sublata priuilegia Sixti iiij.Innocen.v. & Leonis x.de dicenda Missa ante horam legitimam,quorum tenores in Hispano hoc in loco relatos prætermitto.

Ad nouæ quæsitum de presbytero non potente finire missam cœptam, Resp.Primo,quod potest relinqui imperfecta, si non erat ita a conse-

consecratio, quia c.nihil, quod habet officium diuinũ non debere relinqui imperfectum,intelligitur sine iusta in id causa.Nam in cap.27. nu.14.dicetur missam cœptam relinquẽdam etiam superuenientes excommunicato, qui nolit abesse. II. Quod si facta sit consecratio, est perficienda per alium ieiunum, qui continuabit eam à loco in quo abest dimisit d.c. nihil,vel per non ieiunum, si deest ieiunus,quia maioris momenti est præceptum,de missa post consecrationẽ per alium presbyterum perficienda, quod est diuinum aut diuino proximum, c.comperimus, & c.relatum de cons.dist.2. quam de communicando infirmo,quod est humanum cap.liquido ead.dist. III. Quod quamuis per prædictum c.nihil, nec ei concordantia præcipiant, vt alius presbyter eiusmodi casui præsens, teneatur illã perficere, arbitror tamen conuenit etiam si non esset ieiunus, deberéque se vestire sacras vestes, & confiteri,si opus foret,& copia id faciendi adesset. Tum ad euitãdum scandalum,quod ex ea imperfecta oriri posset. Tum ob conseruandum tanti sacramenti honorem, ad quod longe magis tenemur,quam ad seruandas fortunas proximi,quas tamen,si sunt notabiles, præcipimus seruare, saltem quum commode possumus,per citata in Commen.cap.non inferenda 23.q.3.& redacta in summam cap.præced.à nu.15. IIII. Quod non est tamen perficienda per laicum,nec per clericum presbytero minorem,quia non potest arg.c.1.4.fin.de sum.Trinit.

XX. Qui pluries quam semel eadem die celebrat,cap.consuluisti, 87
de celebr.miss.cap.sufficit de consec.distin.1. per quod probatur recte dici facere missam, quod moneo, ne quis mali consulat eam phrasim, qua interdum vtor, & grauiter vtitur Illustrissimus Cardinalis Mandellus, in edict.refor. clericorum, nisi in septem casibus iuxta Panorm. in 4.distinctio.13.quæstio.2. & S.Anton.3. part.titu. 13. cap.6. §.4. I. de Nauarraris in quo tres dici possunt d. c. nocte, quarum diceniarum,optimus modus videtur, vt prima, media nocte, secunda, diluculo, tertia, hora tertia dicatur, quamuis etiam bene dicantur inordinis omnes tres, sine intercapedine, aut cum ea, sed ante lucem non potest dici recte nisi vna: vt post Angel. verb. Missa. §. 40. & Ioannes. verb. Missa.1.quæstio.6. & 7. diximus in d.cap.nocte. II. Est quando superuenit dicta iam missa aliqua persona notabilis, veluti episcopus, quem singulis diebus decet eam audire, vel dicere. dicto cap.fin. de Primil.libr.6. Et eadem, vel maiori ratione,cum superuenire peregrini etiam si non sint tanti status, si præcepto illo die ad audiendam missam teneantur. III. Cum repente post dictam missam fam corpus defuncti occurrit sepeliendum, & consuetudo habet ne sepeliatur sine missa, quando ea celebrari potest. IIII. Quando aliquis ita ægrotat, vt communicare necessario debeat, & non est

Eucharistia. V. Cũ quis præest, duabus ecclesiis vnitis duabus missis indigentibus, & non est alius qui alteram dicat. VI. Ob nuptiarum benedictionem. VII. Cum occurrit causa, quæ iusta videatur ad hoc arbitrio boni viri per capit. consuluisti, Quod habet licitum esse celebrare pluries, quam semel vrgente necessitate. Notandum tamen quod neque in prædictis casibus est licitum, si sacerdos, qui semel celebrauit, non est ieiunus, etiam si nihil præter solitam calicis purificationem sumpserit, neque si iam eodem die duas dixit, excepto die Natiuitatis. neque si adsit alius sacerdos, qui possit, & velit illam missam necessariam dicere, iuxta communem prædictorum. Notandum est etiam omnibus diebus missam dici posse. capit. vltim. de consec. distinct. 1. exceptis feria sexta & sabbatho hebdomadæ sanctæ, capit. sabbatho, de consec. distinct. 3. nec obstat consuetudo, quam contrariam in sabbatho sancto videmus, quia missa, quæ nunc in illo dicitur, non est eiusdem diei, sed noctis resurrectionis, quamuis eam paulatim imbecillitas humana, tanti ieiunij impatiens, ad horam rei quarum rectaxerit, vt significat collecta, quæ incipit. Deus qui hanc sacratissimam noctem, & cæt. & in cap. quando, de consec. distinct. notab. 3. num. 41. probauimus. In sexta vero feria, nec dicitur, nec debet, nec publice, nec secreto, sed solum suscipitur hostia, quæ ex præcedenti die consecrata remansit. At in die Iouis sancto, aut feria quinta eiusdem hebdomadæ, & publice, & secreto dici potest, quia id nullo iure prohibetur, imo dictum cap. Sabbatho, bene ponderatum, permittit, licet illo die fere omnes à celebrando abstineant: alij ob defectum commoditatis, quia in illo die Sacrificia altaria denudant, alij quia falso putant, non licere, alij ob another denudant, alij quia falso putant, non licere, alij ob another
rionem confessionum.

XXI. Qui presbyter non celebrat, sine iusta causa saltem ter aut quater in principalibus festis anni, in quibus laici religiosiores communicare solent. Thom. 3. part. quæstio. 82. artic. 10. & Richardus 4. distinct. 13. artic. 2. vt latius tradimus in cap. quando argumen. cap. dolentes, de celebr. miss. etiam si non habeat curam animarum, nec alia ratione, quam presbyterij sit obligatus. Quin Concilium prædictum sess. 23. cap. 14. iubet Episcopis, curare, vt presbyteri saltem dominicis, & festis, solemnibus sacrificent, & qui curam habent animarum, tam crebro, vt muneri suo satisfaciant. Per quod tamen ante præceptum episcoporum, non videtur presbyter teneri pluries ad missandum, quam ante concilium, quum id non præcipiat, sed tantum curam ad id cogendi episcopis committat.

XXII. Peccat is cuius negligẽtia sanguis in terra, aut altari effundatur, & quid sit tunc faciẽdum, statuitur in c. si quis per negligentiam de consec. dist. 1. in hæc verba. Quod si stillauerit in terrã lingua lambat,

barur, tabula radatur, si non fuerit tabula, vt non conculcetur locus corradatur, & igne consumatur, & cinis intra altare cõdatur, si super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam, si super linteum, linteamina quæ tetigerit stilla, tribus vicibus minister abluat, calice supposito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur, Ex quo inferunt non debuisse cremare ob hoc quædam corporalia pretiosa, amicam cuiusdam, qui è longinquo me super hoc consuluit.

XXIII. Qui reliquias sacramenti, quæ in calice aut in patena remanent quamlibet exiguas, post ablutionem sumit, iuxta mentem Paludani 4. distinct. 9. q. 1. in fin. & Ros. verb. Eucharistia 3. §. 13. quod est verum si ex interuallo id faciat. secus, si in continenti, vt neruose probat Caietan. 3. tom. de celeb. miss. quæst. 1. quia quæ in continenti fiunt, esse videntur. l. lecta. ff. de Reb. cred. quare, quas ex interuallo inuenerit, custodire debet. in alterum diem sumendas, aut certe ministrare eas alicui ad communicandum dispositio, iuxta eosdem. Porro, humor in calice remanens, post sumptionem sanguinis, quoad omnino euacuetur, magna cum reuerentia tractandus est. quia ibi est sanguis D. N. Iesv Christi, & ideo prima ablutio facienda est vino, & summa cum reuerentia sumenda c. ex parte, de celeb. mis. & quamuis post sumptionem corporis, & sanguinis aliqua particula hostiæ in ore remanserit, licite potest sumi ablutio, licet ea prius deglutiatur, quin & toties potest sumi quoties opus fuerit, ad hostiam deglutiendam, quod decentius videtur, quam ad id, digitum ori inferre secundum Rosel. verb. Eucharistia 3. §. 22. Sylvest. eodem quæst. 8. & si sumpto sanguine, aliquid hostiæ in calice manserit, debet eam digito oræ calicis admouere, & ante infusionem vini sumere, iuxta Scot. in 4. distinct. 8. quæst. 3. decentius tamen videtur, quod Angel. dicit verb. Missa §. 20. & Sylvest. verb. Eucharistia 2. quæst. 9. & Eucharistia 3. quæst. 8. quodque ego soleo facere, scilicet, vt vinum infundatur, & simul cum particula hostiæ sumatur, argu. d. l. lecta. ff. si cert. petat. & l. continuis, ff. de verb.

Præterea notandum, quod cum post hostiam sumptam, volens sumere sanguinem aduerterit, nihil, vel solam aquam esse in calice, de- 91
bet secundum Scotum, in 4. distinct. 8. accedere ad cornu altaris, quasi ablutionem acceptarus, & sumpto vino, & aqua, vel solo vino, cum aqua, quæ remansit in calice redire ad medium altaris, & ibi consecrare, incipiens ab illis verbis, Simili modo &c. Et prosequens vsque ad illa. Vnde & memores, &c. aliis prætermissis, ne populus propter moram errorem intelligat, sanguinem Domini cum reuerentia percipere, & mox purificatione accepta reliqua prosequi. Quæ praxis videtur præstare praxi Thomæ qui in 3. par. q. 83. art. 6. censuit quod debeat alteram hostiam non consecratam, cum nouo vino aqua mixto

Universidad de Deusto
Biblioteca

sumere,& incipiens à vers. Qui pridie,consecrare sub vtraque specie & missam,in finem vsque prosequi,perinde ac si alteram hostiã non consecrasset.nec sumpsisset,neque aquam calicis degustasset. At si cui hoc contingit,ignorat præceptum ecclesiæ:quo qui celebrat tenetur sub vtraque specie consecrare,& sumere,c.relatum,de consec.dist. 2. aut inopinato casu perturbatus non suscipit, nec consecrat vinum, non peccat ob id mortaliter, iuxta Adrian.in 4.de sacram.Eucharistia col.23. Subnotandum item,quod qui multas hostias cõsecrandas accipit,& memor tantum illius,quam manibus tenet, verba consecratoria profert,omnes consecrat.Quia quamuis non habeat intentionem actualem eas consecrandi , habet tamen virtualem manentem ex actuali quam habuit consecrandi eas, quando accepit consecrandas. Scot.in 4.dist.12.& Angel.verb.Eucharistia.1.§.27.Pan.cum communi in c.sacerdos,de offic.ordin.

XXIIII. Qui aliquam pecuniam accipit,per se vel alium dicendis missis,& facit eas ab aliis dici,aliquid sibi retinendo de pithantiis pro eis tradendis, secundum Maio.in 4.dist.45.q.3.contrarium tamen sentit Sot.lib.5.ar.1.de iust.& iur.Nobis vero videtur,quod opinio Maioris procedat,quando qui pecuniam accipit,non habet vllũ officium ob quod lex aut consuetudo aliquod illi stipendium pro eiusmodi re,ex quaque pithantia missæ constituit,impensis eorum, qui eas dicere debent. Quia licet omnes sibi commissas dicere faciat, non tamen quantum debet,eas dicentibus persoluit,& sic iniustitiam committit. Soti vero,quando est persona, quæ officium præfato modo habet,& etiam quando qui dat pecuniam , dat plusquam ad salaria ordinaria sufficit,cum voluntate saltem tacita,vt quod supersit retineat sibi pro cura,& industria,quam ei rei impendit,arg.c. scienti & consentiens non fit iniuria,de reg.iur.lib.6.Cuiusmodi videntur esse aliquot parochi, & sacristæ, quibus consueuerunt commendari missæ dicendæ, & tradi eleemosynæ pro eas dicturorum pithantiis.

XXV. Qui obligatus ad dicendam missam pro aliquo non applicat ei totam illam eius partem,quam tenetur ei applicare, Tũ quia vt diximus in c.Quando de consec.distin.1.not.10.n. 77.& in c. vltim. ead.dist.& c.Non mediocriter de consec.dist.3.& infra eod.tit. vna missa pro multis dicta non tantum valet cuilibet eorum, quantũ valeret dicta pro eo solo.Tum quia secundum Scot.pulchre quodl.2.hab. de re differentem,triplex est valor missæ. s. generalis, qui debetur rei ecclesiæ iuxta intentionem illius, medius, qui ei pro quo dicitur, & specialis, qui dicenti:& ita,qui totum generalem non applicat rei ecclesiæ secundum ordinationẽ eius,& qui non applicat totum medium ei pro quo dicit,peccat, quia iniustitiam cõmittit, quamuis valorem specialem sibi debitum,iuste possit applicare sibi vel alij cui voluerit, siue

siue addat plures collectas, quam debeat, siue non, iuxta Maio. in 4. dist.45.q.2.ar.4.cui consentit ibidem Vuend.ad 4. Gab.licet repugnare videatur in hoc vltimo Scoto,vbi sup.quæ tota est doctrina singularis,vsu ecclesiæ merito recepta,quicquid Th.3.par.q.79.art.5.& post ipsum Syl.verb.Missa.1.q.9.& Caiet.in opusc.tom.3.q.2. de celeb. miss. & nonnulli alij tenuerint,non sine aliqua occasione mali,quod inde alicui nostris temporibus arripuerunt. Tum quia qui tenetur ad dicendam vnam missam alicui,siue quia liberaliter eam illi promisit, siue quia pro ea dicenda pithantiam accepit,non satisfacit illi,eam etiam pro alio dicendo, nisi ille tacite aut expresse consentiat, vt vbi supra cum communi diximus.Tum quia paupertas dicentis non sufficit vt pro vna missa,duæ pithantiæ capiantur quamuis Sot.lib. 9.q.3.art.1.de iust.& iur.contra minus bene teneat. Tum quod nullo ad id textu,ratione,vel alio authore fulcitur.Tum quòd ipsemet ait in eod.ar.quòd qui habet vnde sustenterut, duas pithantias pro vna missa accipere non potest.& paupertas dicentis non tollit iniustitiam,nec debitũ alterius.arg.c.ex tenore,de for.compet.& c.Denique 14.q.5. Tum quòd ecclesia non instituit missas, ad alendos pauperes clericos, imò sanxit, vt nullus pauper ordinaretur ca.Non liceat,ca.Episcopus c.Tuis,& c. Cum secundum, de præb. & qui ordinatus in paupertatem inciderit, aliquam artẽ,siue agricultura, sibi victum quærat c.Clericus victum,91. dist.Tum quòd non obstat illud prior.ad Corint.9. Qui altari seruit, de altari viuat,per ea,quæ de intelligentia illius diximus in d.ca.Cum secundũ,& quia quilibet sacerdos plus in aliis,quam in dicẽda missa ecclesiæ seruit,siquidem vt minimũ horas canonicas recitat ca.1.Cum ei adnot.de celebrat.miss.& ideo non tenetur ei victum præbere solus ille,pro quo celebrat,& quia quælibet pithantia dari solita communiter sufficit pane,& vino emendis,quibus solis, quinimo pauciotibus, multi laici etiam coniugati sustentantur, tota die laborantes. Ex his infertur responsio ad nouæ quæstum scilicet, quod neque parochus, neque aliquis alius qui tenetur dicere missam pro vno, satisfacit dicendo pro illo & alio,nisi de consensu eius pro quo tenetur expresso vel tacito,qualis colligitur ex consuetudine seruata in parochia, vt parochus dicat missam publicam de defunctis pro parochiano defuncto expendendo,vt sentit Scot.in d.quodl.art.2.

XXVI. Qui excommunicatus,interdictus,aut suspensus,suspensionẽ maiorẽ, aliquem actum particularem, & proprie ad suum ordinem pertinentẽ exerceat,& est irregularis in quo solus Papa dispensat. 93
c.si cui de sent.excom.lib.6.cum moderatione adhibenda infra ca.27. num.244.& seq. Et qui missam,aut alia diuina officia celebrat,in loco non interdicto ,coram personis interdictis , & est ab ingressu Ecclesiæ suspensus c.Episcoporum de priuileg.lib.6.& si stante illa suspen- 94

Universidad de Deusto
Biblioteca

sione, celebrat, sit irregularis d.c.is cui. Quod quantum ad suspensionem & irregularitatem intelligendum est de exempto à iurisdictione ordinaria,& non de non exempto:quia c. Episcoporum, quod de hoc loquitur: non comprehendit exemptos,iuxta opinionem Arc. ibidem receptam per domin.Perus.& Io.Colon. & Villadiego,de iregular.col.7.& Cald.cons.4.de sent.excom. quo nonnullos consolari sumus,quamuis S. Ant.3.part.tit.15.c.1. & aliqui Summistæ sequantur glos. eiusdem ca.quæ oppositum tenet,non perpendentes Ioan.And. eius authorem,super eadem glossa postea ob multas rationes,renunc. se quod à nobis dicitur.

95 XXVII. Qui clericus vnius ecclesiæ clericos alterius ad diuina officia tempore interdicti generalis admittit, iuxta opinionem Arch. in c.alma.de sentent.excom.lib.6.quam obseruari in Gallia videmus. Cuius tamen contrariam Ioan.And.quæ in tota Hispania obseruatur, veriorem iudicamus.

XXVIII. Qui interdictâ generalia aut particularia (de quibus c.27.dicetur)non prout debet obseruat, & qui aliquem excommunicatum,aut nominatim interdictum, aut manifestum vsurarium sepelit, & est excommunicatus.Clem.1.de sepul.de quo c.27.à n.168.

96 XXIX. Qui non habens ad id facultatem,scienter,aut per ignorantiam crassam,confessum à casibus & censuris, à quibus non potest,excepto mortis articulo,absoluit, sed irregularitatem non incurrit,nec aliam censuram,tenetur tamen monere sic absolutum,si commodo,& sine scandalo potest,Sylvest.verb.Confessor 7.in prin. & qui commutat vota,aut in eis absque authoritate dispensat,vt dictum est cap.12.num.72.

XXX. Qui clericus ordinis sacri,aut beneficiarius,monachus,aut monachus deputatus ad chorum,omittit,vel vult omittere per totum diem horas canonicas,aut aliquam partem notabilem earum,aut notabiliter male eas recitat, sine proposito iterum recitandi, absque iusta causa aut absque attentione necessaria. Quia vt probo in repetitis quando de conseer.distinct.1.not.7.num.28.& 5.hæc tria hominum genera, tenentur ad legitime recitandas omnes horas canonicas singulis diebus,argum.ca.1.de celebr.missar.& c.final.92.distinct. adiuncta ratione forti S.anc.Anton.qua probat,ad id teneri monachos. Dixi(ad chorum)qui enim profitetur ad alia obsequia,extra chorum,puta bellica, vel ad alia opera seruilia, non tenetur ad illas, sed ad aliàs illarum loco,eis ab ordine statutas. Dixi(omittit, vel vult omittere)quia toties peccat mortaliter,quoties id facit vel deliberat id facere, argum. supradictorum capit.11.à num.2. Dixi (per totum diem)quia licet peccet quia eas non recitat,etiam priuatim,extra,aut intra ecclesiam,sine

97 ris debitis sine aliqua causa,vt probamus,in d.ca.quando not.3.nu.

per

per Clemen.1. de celebr.missi.& per ca. 1.eodem.tit. vbi Ioan. Andr. id fatetur,non tamen mortaliter si ante mediam nectem,eas dicat,vt post Sanct.Anton.2. part.tit.9.capit.12.§.3. & 5. probamus in d.ca. quando, nos.3.nu.98.addentes, Primo, melius esse anticipare illas,quam postponere,quando per occupationem debitis horis,dici nequeunt,quia illud prouidentiæ, hoc negligentiæ videri potest. II. Non esse peccatum,imo meritum,propter honestas occupationes, matutinas horas vespere præcedenti recitare, & mane vsque ad nouam inclusiue, & post meridiem reliquas simul argum.c.1.de celeb.missi.Quia vt ait ipse Thom. quodlib. 5. artic.18. melius est anticipare laudes Dei, & postea aliud actum studiosum agere, quam vnum per alterum imperfecte, quamuis anticipans, vt voluptuosius mane dormiat, venialiter

94 te parum,puta,vnam dictionem,aut partem versus,etiam sine voluntate repetendi, non est plusquam veniale, modo ne ob contemptum aut cum notabili scandalo omittatur,per dicta in d.c. quando not.10. num.18.in fin.& num.13. & sup.cap.11.à num.2.quicquid sentiat S.Ant. 2.par.tit.9.capit.12.§.3.Dixi(sine proposito supplendi)quia cum eo, ne veniale quidem est,aliquam partem notabilem cum aliqua causa, omittere, veluti ob tussim, colloquutionem aut responsionem ad aliquam rem necessariam recitando cum aliis non expectantibus. Dixi (aut notabiliter male recitat)propter eos,qui toties contrahunt syllabas,dictiones deglutiunt,& suos versus incipiùt,antequam ij,quibus cum recitant, suos absoluant,quod est graue peccatum, & omnium, quæ in horis recitandis,& cantandis admitti vidi frequentissimum:& propter eos qui recitant cum iis qui toties hoc faciunt,vt iudicio boni viri fiat notabilis confusio:ij enim mortaliter peccant,quamuis qui parum,non nisi venialiter,per dicta in d.c.Quando not.10.nu.11.per clemen.1.de celeb.missi.& c.Dolentes,eod.tit.& in concil.Basilien si,tit. Qualiter horæ,sess.21.Dixi(sine proposito eas iterum recitandi) quia 98
qui cum eo recitat,& postea iterum eas repetit, nõ peccat mortaliter, vt faciebant quidam amici mei,qui moniti à nobis,quòd non satisfacerent recitando cum prælatis, & aliis balbutientibus & versus nobiliter anticipantibus,verentes eos monere,ne suos versus anticiparent, excusabant se,dicẽtes se sic recitare, cum proposito iterum bene recitandi.Non etiam peccat mortaliter,qui per obliuionem,aut inadvertentiam aliquam horam, aut eius partem notabilem omittit, aut horam quam prius recitare debet, posterius recitat, veluti qui prius tertiam quam primam,aut prius aliquem psalmum,hymnum,aut lectionem posterius dicendam,Imo nec tenetur ad ea iterum recitãda, neque,parte omissa suppleta,ad prosequendum omnia quæ postea dixit, satis enim est supplere per obliuionem, aut inaduertentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

100 omissum.Palud.in 4.distinct.15.q.5.art.2.concluſ.5. Dixi(ſine causa ita ſta) quia ſunt etiam aliquot excusantes. Prima infirmitas eiusmodi ob quam directe vel indirecte,precum recitatio infirmo noceret, iuxta Innoc. & Hoſt.in cap.1.de celeb. miſſ.quod ſequeretur non ſolum recitando horas de nocumento notabili, quod ſequeretur non ſolum recitando horas debitis,ſed etiam ante vel poſt illas,vſque ad mediam noctẽ,& etiam recitando cum ſocio ſi eum haberer, & alias non, vt diximus vbi ſup. not.11.num.1.inferentes febrim,quæ ſtatis horis recurrit, non excuſare illum ante vel poſt illas,commode dicere valentem,nec conſequenter febrim quartanam,aut aliam leuem Hoſt.in d.c.1.de celebrat.miſſ. nec aliam,quæ non impedit colloquia grauia, & negotiorum, ac rerum grauium ordinationem,vt dixi in d.not.11.num.4.& 5. Quo fit, vt arbitrer multos nimis facile ſe excuſare. Equidem ipſe,non ſum auſus excuſare me ob ægritudinem à pronunciandis horis,niſi vno vel altero die ſpatio 70.circiter annorum:quibus recito, licet quinquies conclamatus fuerim. Porro, vt non eſt opus repetere poſt ægritudinem horas in illa omiſſas iuxta Inno. & Hoſt.receptos in d.c.1. ita non eſt opus eas ab alio recitãte audire ægritudinis tempore, Palud.in 4.diſt. 11.q.5.art.2.concl.1. Nec aliud ſentiunt Inno. & Hoſt. in d. c. 1. Quod quid dicat Gerard. de aſſid.orand. col.6.& monſtramus vbi ſupra not. 11.num.3.Neque eſt neceſſe loco horarum mente Deum precari,quia quid dicat Maio.in 4.diſtinct.12.q.6. poſt arg.10. ſine textu aut ratione concludere. II. Causa à recitando excuſans, vt vbi ſupra diximus,eſt occupatio repentina,aut quæ ſine ſcãdalo,aut peccato omitti non poſſit,iuxta Henr.de Gand.in quodlib.15. q.12. cui ſatis conſentit Maio.in 4.diſtin.12.q.6.col.4.& ſuper Matth.cap.6. col.12. & Syl.verb. Hora,q.fin.vt ſi neceſſe foret, horas omittere,ad ſedandos populi tumultus,qui excitantur,aut vt ad concionẽ,quæ ſine ſcandalo, aut magno damno omitti non poteſt, neceſſaria parentur. Et idem quando occurrit neceſſitas habendi prælectionẽ in concurſu publico, vel concluſionum defenſione, quæ recte facere plurimum reipublicæ vel prouatæ intereſſet,& eorum ſtudium,& precum recitatio,ſe non compatierentur,vt præfati ſentiunt, quamquam nos, gratia Deo, ad hunc vſque diem nunquã earum recitationem ante vel poſt eiuſmodi actus omiſimus, & ſi frequenter nobis occurrerunt. Neque ob geminas in die lectiones, quas multis annis Tholoſæ & Cathurci primum, deinde Salmanticæ & Conymbricæ habuimus:nec ob quaternas loco vno anno in Gallia ſingulis diebus etiam feſtis,exceptis Virginis Matris, Dominicis,& Apoſtolorũ habitas. Nec facile conſuleremus alteri,qui recitando partem ante ſignatum concionandi, vel prælegẽdi punctũ, & partem poſt concionem,vel lectionem,& partem inter ſtudendum, ſatisfacere poteſt,attento quòd ſine ope diuina nihil, & cum ea, omnia fieri poſſint, iuxta illud Pauli ad Philippen. 4. Omnia poſſum in eo,qui me confortat Chriſtus. III. Causa eſt defectus breuiarij,ſiue id ſua culpa,ſiue abſque ea contingat,quia quãuis peccet breuiarium ſibi non comparando,non tamen peccat non recitando quum id præſtare nequeat, modo iuſte præniteat, illud non comparaſſe, arg.l. impoſſibilium.ff.de reg.iur.& c.Nemo ad impoſſibile,eod.tit.lib.6. IIII. 102
Causa eſt diſpenſatio Papæ iuxta Card.Turrecrem.in c. Eleutherius. 91.diſt.d.art.6.Neque aliud ſenſit Card.Floré.in Clem.2. de celeb.miſſ. quamuis illi ita vilum fuerit,vt vbi ſup.n.9.diximus admonẽdo,quod quamuis Papa in hoc diſpenſare poſſit,rariſſimè tamen ſolet, nec cuiquam ea,mea ſententia,expedit, experrum enim eſt, benignitate Dei fieri vt nihilominus quis proficiat in ſui muneris functione, recitando eas horis animi causa conſumendis, quam omittendo. Vbi etiam probamus neminem à recitando excuſari, eo quòd ſtudeat, inſeruiat, vel peregrinetur quicquid dicat Gerar. de aſſiduit. orand. q.6. & Abb. antiquus, in c.1.de celeb.miſ.& d.c.quando not.7.nu.18.quod neq; excommunicatio etiam denunciata à recitando ſeorſim excuſat c. Preſbyterum 28.diſt.& c.2.& c.Illud,de cler.excõ.min.& num.27.quod neque tenuitas beneficij excuſat,per glo.ſing.in c.clericus victũ. 91.diſt. quicquid Sot.lib.10. de iuſt.& iur. q.6. art.3. dicat. Tum quia ſolo ſuo arbitrio nititur. Tum quia tituli beneficiarij acceptatio, & non quantitas reditus,ad id obligat. Tum quia ſibi debet imputare, quod accepit illud,præſertim ſi permittitur dimittere,& non deſit,qui velit illud accipere. V. Eſt quod non teneatur ad hoc niſi ratione beneficij, & 105
quod eius nullos fructus, nec per ſe, nec per alium capiat, nec capere poſſit, nec in poſterũ capturus ſit ob illud tempus, vt dixi in d.not.7. num.18. Addo(nec per alium)propter multos pueros,& alios familiares,vel amicos,quorum patres, heri, vel amici pro illis capiunt, quia idem non minus quam ſi ipſi caperent tenẽtur reg. Qui per alium,lib.6. Addo(nullos) quia quamuis non niſi diſtributiones quotidianas capiat eos per quos ſtat, quominus capiant, non accipiendo poſſeſſionem,vel non reſidendo. Addo (neque in poſterum capturus ſit &c.) 104
quia ſi litigaret,& habita ſententia,fructus ſequeſtratos,aut ab aduerſario perceptos,obtinere deberet, teneretur ſecundum omnes,quamuis poſſeſſionem non accepiſſet, nec accipere poſſet, quicquid Card. S.Xyſti & Paiud.tanquam magis Theologi, quam canoniſtæ in hoc ſenſerint,quia fructus percepti(ſaltem poſt litem conteſtatam)debentur vero beneficiatio,ſi vicerit, quamuis contra poſſeſſionem de proprietate litiget, tam in rebus ſpiritualibus quam profanis, deciſ.Rot. 24.in nouis, per notata in c.grauis, & per Innoc. in c. literis, de reſtit. ſpoll.certum.C.de rei vend. & l. & ex diuerſo. ff. eod. Vnde infertur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non excusari eum qui in pensionem omnium fructuum consensit ex-
qui in suum fauorem beneficium renunciauit, quod quotidie fit, qua
vere beneficiarius est, & habet possessionem beneficij, aut per ipsum
stat, quominus eam habeat: & si vult, potest aliquos fructus capi-
re. Quia potest seruire, & ad mercedem sui seruitij cogere eum, cui
omnes fructus reseruati sunt, fructus enim illi solum intelligũtur, qui
reliqui sunt, deductis oneribus. l. fructus. ff. solut. matrim. eum notat
ibi, & per Felin. in c. ad nostram, de iure iur. oppositum tamen notat
ibi visum fuit, & hic videtur de eo, qui consensit vt renunciant om-
nes fructus, & omne seruitium, & administratio beneficij reserua-
rentur, quia is nihil potest percipere, neque seruire, nolente pensio-
105 nario, quæ est conclusio quotidiana, & singularis. Dixi in principio
conclusione (sine necessaria attentione) quia eius defectus est mora-
lis, vt probauimus in d. cap. not. 13. per illud cap. & per c. dolentes, de
celebr. miss. & alia multa.

Porro, attentio necessaria, consistit in habendo à principio hora-
rum, proposito actuali, aut virtuali ad eas attendendi, & postea actua-
liter aut virtualiter attendendo aliqua attentione sufficienti, quæ est
triplex. Prima, verborum, ne alia pro aliis, aut confuse, aut irreueren-
ter, dicantur. II. Rerum significatarum per ea. III. Personarum ad quas diriguntur, puta Sanctissimæ Trinitatis, Angelorum, &
sanctorum eius, & rerum petitarum ab eis, puta beatitudinis, gratiæ,
charitatis, fidei, spei, & aliarum virtutum, vt clarius aliis in d. not. 3.
num. 3. diximus: addentes, quod harum trium attentionum, secunda
est melior prima, & tertia, secunda. Item, tertiam omnibus esse com-
munem, & etiam primam fere omnibus, sed secundam solum cal-
tibus idioma, quo horæ soluuntur. Non abs re autem addidi (virtuali)
quia vt in d. not. 13. dicebamus, sufficit virtuale, quale habet, qui pro-
106 vel accipit breuiarium, animo huic obligationi satisfaciendi, aut ron-
di, ob id ad ecclesiam, & alia similia, ita vt interrogatus, quare petat
aut facis hæc? vere responderet, ad recitandi obligationi satisfacien-
dum, iuxta ea, quæ post alios præsertim Maior. scripsimus in d. not. 13.
num. 17. & not. 2. & in c. inter verba. 11. q. 3. nu. 309, quod tamẽ propositũ
actuale, aut virtuale tollitur per propositũ actuale aut virtuale, ad al-
tendendi, quale habet expressim qui nõ vult attẽdere, & tacite qui ad-
uertit se euagari cogitando res à sua precatione alienas, & ad nullã at-
ẽctarum attẽtionũ animũ reuocare nititur, iuxta communẽ, & etiã qua
deliberate se occupat, in rebus exterioribus omnibus, tribus prædictis
attẽtionibus impatibilibus attẽta saltẽ industria recitãtis, & ita se oc-
107 cupãtis. Vnde in d. not. 13. n. 21. intulimus, eum qui scribit aut legit alie-
na, ab iis quæ recitat cõiter peccare, etiã mortaliter, si deliberãs id fa-
ciat, recitando partem notabilem precũ debitarũ, saltẽ sine proposito

iterandi. Quia scribere, aut legere aliena ab eis quę recitãtur, est opus
externus, quod omnibus tribus, modis attentionis repugnare videtur.
Addidi (communiter) quia necessitas vel vrbanitas respondendi alicui
vel subscribendi epistolæ, vel aliud simile faciendi, excusaret eum, qui
cum aliis recitaret, & proponeret supplere postea quæ socij dum ipse
scribit recitant. Addidi (deliberate, & recitãdo partem notabilem) quia
facerus illud non aduertendo esse ita contrarium recitationi, aut so-
lum dum quid paruum recitatur, non peccat saltem mortaliter, per su
pra. 4. Ad primum, circa hæc noue quæritur, Resp. ita licere officium
matutinum diei sequentis recitare, etiam ante solis occasum, sicut
post illum toto horarum diei penso persoluto, vt post Caietan. dixi in
d. c. quando.

Ad secundum, quod non satisfacit recitans per breuiarium nouum
primi lectionum sine dispensatione, quia sine illa non est iustus
modus recitandi horas canonicas, vt ex eius proœmio patet, & dixi
vbi supra not. 19. & seq.

Ad tertium, quod non satisfacit quis recitando per breuiarium cu-
iuscunque dicœ. nisi esset ordinatus ad solum titulum patrimonij, &
careret beneficio secundum directo. lib. 1. cap. 8.

Porro, supradictis non est locus in clericis minorum ordinum tan 108
tum, si non sunt beneficiarij vel monachi, vel pensionarij. Iure nãque
communi ad nihil determinatum recitandum tenentur, nisi cum ordi
nantur, promittant, vel ordinatori præcipienti consentiant dicere ali
quid, vt fieri solebat ab hinc circiter septuaginta duobus annis in Cel
tiberia cum primum primam tonsuram accepi, promittebat enim, vel
ordinatori præcipienti consentiebat initiatus prima tonsura, recitare
quotidie Miserere mei, & initiatus aliis minoribus, Canticum gra-
dum, sine quindecim Psalmos graduales, quod tamen iampridem
non fieri audio. Dixi (vel pensionarij) quia licet ante Extrauag. Pij V.
infra relatam, ad nullas preces obligabãtur, post eam tamen obligan-
tur ad officium minus B. Mariæ quotidie recitandum.

Ad noue autem quæsitum Resp. licere etiam hodie iusigniri prima
tonsura, sine intentione ascendendi vlterius. Tum quia id nullo iure
diuino, aut humano prohibetur. Tũ quod illegitimus, episcopi dispen
satione promouetur ad minores, & simplex beneficiũ, qui tamẽ post-
ea non potest ascendere vltra. Tum quia Concilij Trid. sess. 23. cap. 4.
supra num. 62. relatum, solum requirit quatuor, è quibus non est hoc.
Idem eadem ratione videtur dicendum de quatuor minoribus.

XXXI. Peccat, qui ordine sacro insignitus, contrahit matrimo- 109
nium, & matrimonium non valet, & est excommunicatus vt dictum
est supra cap. 22. num. 29. Et qui cohabitat fœminæ, qualiscunque sit
illa, cognata, vel extranea, bellæ, vel turpis, serua vel libera, iuue-

nis vel senex, credens, aut credere debens, se voluntate, vel opere, vel vtroque modo peccaturum, per illud Eccles. 3. Qui amat periculum, peribit in illo, & ea quæ super eo, in cap. Si quis autem, de præbend. distinct. 1. scripsimus. & per ca. 1. de cohab. cleric. & mulier. & per adducta à Rapha. Volaterrano lib. 21. Antrop. Nec obstat ca. Interdicimus 32. distinct. c. volumus & c. cum omnibus 81. dist. quatenus habent licere clerico cohabitare filiæ, matri, sorori, amitæ, aut fratris, aut extraneæ semi, quia procedunt quoad forum exterius, & quando non sunt aliàs suspectæ, nec habent famulas iuuenes, & clericus est bonæ famæ, iuxta mentem iuris diuini & humani, quod satis sentiunt Ioan. Andr. Panor. & Communis in c. 1. de coh. cler. & mul. non autem procedunt, quoad forum conscientiæ, quando vere coram Deo immunes huiusmodi periculum, licet à multis hæc non satis intelligantur. Et qui solus domum solius de fornicatione suspectæ addit ca. clericus, 81. dist. aut ita sibi periculosæ, vt credere debeat se in consensum formationis mentalis, vel operis inductum iri etiam si esse religiosa vel commater. arg. proxime citatorum. Porro Concil. Triden. sess. 25. c. 14. verat clericis, ne concubinas domi, vel foris habeant, alioquin pœnis, à sacris canonibus impositis puniantur, & si à superioribus monniti non resipuerint, ipso facto sint priuati tertia parte fructuum, beneficiorum, & pensionum, fabricæ ecclesiæ, aut alteri loco pio, arbitrio episcopi applicanda. Si vero, nec secundo moniti resipuerint, non solum eo ipso perdant omnes fructus & pensiones, sed etiam, à beneficiorum administratione arbitrio episcopi tanquam Sed. Apostolicæ delegati suspendantur, & si ita suspensi perseuerent, beneficiis, pontionibus, officiis, & pensionibus quibuslibet, perpetuo priuentur, & ad illa inhabiles reddãtur, donec iustis de causis cum eo fuerit dispensatum. Si vero ad eas semel dimissas redierint, aliásve mulieres scandalosas, sibi adiunxerint, præter dictas pœnas, omni appellatione remota excommunicentur. Horum autem cognitio non ad Archidiaconos aut Decanos, sed ad Episcopos pertineat, qui valde summarie procedant. Clerici vero beneficia ecclesiastica non habentes, pro delicti modo castigentur pœnis carceris, suspensionis ordinis, ac inhabilitatis ad beneficia &c.

110 XXXII. Qui monasteria monialium, sine iusta causa & manifesta, post prohibitionem sibi factam frequentat c. Monasteria, de vit. & honest. cler. Dixi (qui sine iusta causa &c.) quia sola frequentatio sine monitione, & mala mortaliter intentione, non præbẽdi mali mortalis occasionem, vel scandalum, non videtur peccatum, saltem mortale.

XXXIII. Qui clericus sacri ordinis, vel beneficiarius habitum non gestat & tonsurã, aut comam vel barbam nutrit, aut coronã non gestat, aut vestes sibi indecentes induit, aut arma offensiua portat secundum iura communiter recepta, c. si quis, & c. Clerici. 1. de vit. & honest. cler. & Clemen. 1. eod. titu. Dixi (sacri ordinis, vel beneficiarius) quia alias licite potest tonsuram & habitum omnino exuere, arma portare, & alia omnia, quæ laicus potest facere secundum Panor. vsu receptum, & in theoria communiter probatum in c. 1. & 2. de Postul. & in prædictis cap. si quis, clerici. 1. & cap. Clerici. 2. de vit. & honest. cler. & cap. 1. ne cler. vel monach. Dixi (omnino exuere) quia non licet tonsuram & coronam deferre vna cum veste virgata, vel partita &c. per d. Clem. 2. de vit. & honest. cler. Dixi (secundum iura communiter receptam) nam secundum ius Concilij Chartagin. vnde prædictum. c. clericis 2. desumptum fuit, prohibetur radi barba, & consuetudo Vrbis & totius partis orbis eam permittit, modo labium superius radatur.

XXXIIII. Qui non seruat. c. nullus, vetans ingressum tabernæ, & c. conuiuia, vetans conuiuia sine certis legibus, & c. quando, vetans plures quam ter bibere, & c. non liceat. 44. distinct. iubens benedicere mensam à principio, & in fine gratias agere, & cap. clerici. 1. de vit. & honest. cleric. sic habens. Clerici officia vel commercia secularia non exerceant, maxime inhonesta, Mimis, Ioculatoribus, & Histrionibus non intendant, & tabernas prorsus euitent, nisi forte causa necessitatis, in itinere constituti, ad aleas, & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint, coronam & tonsuram habeant congruentem, & se in officiis ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceãt diligenter: clausa deferant desuper indumenta, nimia breuitate, vel longitudine non notanda, Pãnis rubeis, aut viridibus, necnon manicis, aut fotularibus consutis, fræno, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non vtantur. Cappas manicatas ad diuinum officium intra ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio, & personatibus constituti, nisi iusta causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, sed neq; annulos, nisi quibus compete ex officio dignitatis. Pontifices autẽ in publico, & in ecclesia superindumentis lineis omnes vtantur, nisi monachi fuerint, quos oportet, ferre habitum monachalem, Palliis diffibulatis, non vtantur in publico, sed vel post collum vel ante pectus hinc inde connexis.

Clericus vero taberuarius, & lanio, siue macellarius, vltra peccatũ incurrit pœnam Clem. 1. de vit. & honest. cler. & qui virgata aut partita veste, vel epuhogio seu tabardo, vel caligis scacatis viridibus, vel rubeis vitur, aliam grauem pœnam clem. 2. eod. tit. quam innouando Concil. Triden. sess. 14. cap. 6. de Refor. addidit, vt beneficiarius etiam exemptus ab episcopo suo monitus habitum clericalem non gestans ab ordinibus, & beneficiis suspendatur, & si id non suffecerit, iis privetur & sess. 22. cap. 1. de Reform. statuit seruari quæ de clericorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

vita,honestate,cultu,luxu, comessationibus, choreis,lusibus, nec non
secularibus negotiis fugiēdis sancita sunt, sub pœnis statutis vel no-
ioribus, arbitrio episcopi imponendis, & si qua in desuetudinem
abierint episcopi ea in vsum reuocari iubeāt, ex quo & cap.1. Eccles.
vel monach.& cap.Clerici.2.de vit.& honest. cler.suprādictis colligo
omnia sæcularia officia esse prohibita clericis, limitando per supra-
dictam limitationem. Panorm. ad beneficiarios, & ordine sacro in-
signitos, & à fortiori monachos. & consequenter, artem chirurgi-
cam, & medicam, & ita licet nullo iure speciatim prohibeantur ea
exercitium harum duarum artium, nisi quum fit cum adustione vel
incisione, iuxta cap.Sententiam, Ne cler. vel Mona. quia tamen sæ-
cularia officia,non possunt iuste exerceri à prædictis,nisi causa pa-
tatis erga miserabiles,& cognatas personas, arg.cap.1.& 2.de Postul.
quibus fit eis facultas, postulandi pro eiusmodi personis. Possunt
etiam causa necessitatis, vel recreationis animi operari aliqua hones-
sta; puta,vt ait Hier.relatus in c. Nunquam de consec.dist.3. scribere
libros, fiscellam iunco texere, holera, & plantas in areolis serere, &
inserere, &c.& illa vendere. Non autem exercere mercaturam, & ab-
lius emere, vt carius vendant, licet id quod sibi superest, de eo, quod
vilius ad suam, & suorum sustentationem emunt, vendere possint
precio iusto tunc currenti,licet sit carius. Possunt etiam negotiari
quo modo honesto, ad suam & suorum necessariam sustentationem
præsertim per alium,vt sentit glo.in cap.Peruenit,86.dist.cap. Negot-
tiatorem.88.dist.& Panor. in cap.1. Ne cle vel mona. & Anton.3. par.
titu.1.cap.2.§.2. Adde tamen quod Caiet. in summa verb. Clerici pec-
cata,ait: quod clerici non peccant mortaliter, transgrediendo leges
humanas, neque has neque alias, nisi consequatur grāue scandalum,
aut aliquod peccatum, quod iure diuino sit mortale, vel magna oc-
casio eius: vel nisi irregularitas, vel excommunicatio maior incur-
ratur,Imò subdit,neque propter illa,quenquam excommunicandum
esse ante iustam monitionem iudicis, licet trāsgressiones huiusmodi
multa peccata venialia etiam grauia contineāt, quæ tamen doctrina
nimis laxa videtur, Tum per resolutionem suprà positam, ca.13.qu.1.
scilicet canones, & constitutiones ecclesiæ vtentes verbo. Præcipio,
vel ei æquipollenti, ad mortale obligare, etiam sine contemptu, &
scandalo transgredientes. Quod ipsum Caiet.ipse fatetur.2.sec.9.ibi-
art.9. Videtur tamen posse procedere, quoad eas transgressiones le-
rum legum,quæ non vtuntur,verbo præceptiuo, & quæ communes
nec à Prælatis, nec à subditis inter magna peccata numerātur, quia
videtur, omissio benedictionis mensæ, & aliæ huiusmodi: sine quod
consuetudo, leges illas à principio obligantes ad mortale, tempera-
uerit,ne obligent plusquam ad veniale, siue, quod iam inde à primo

pio ita receptæ sunt,arg.ca.1. & ibi late adductorū per Felin. de treug.
& pac.& Domini.§.leges.4.dist.

XXXV. Qui obligatus ad dicendam missam pro aliquo,non ap-
plicat valorem eius cui,& vt debet,vt dictum est suprà eod.nu.92.Pro
cuius probatione, & multorum nunc hic quæsitorum solutione dico
primum,quod missa est actio qua ex institutione CHRISTI in me-
moriam eius passionis, panis, & vinum in eiusdem corpus, & sangui-
nem conseerantur, & illa sub eorundem specie Deo Patri offeruntur.
Nec dictio(missa)est noue,vt nonnulli aiunt,ficta,sed deducta olim à
Pambus ex Hebræo, & Chaldeo Missach Deut.16. quod oblationem
spontaneam significat, vt pie, ac erudite tradit eruditissimus Anton.
Demochares,c.1.de sactif.missæ. Quare non improprie dixit Felix in
c.sufficit de consec.dist.1.facere missam,pro dicere,vel legere missam,
& etiam apud Inn.lib.3.c.4.misteriū missæ, pro quo faciunt etiam ea,
quæ subtiliter Caiet.tradit de illo CHRISTI.Hoc facite,& in tract.
de sacrificio missæ,licet ipse Innoc. lib.6.c.12. immemor prædicti loci
Deuter.16. originem verbi(missa)à mittendo deducat.ob quæ omnia,
non quoq; interdum gratia breuitatis vtimur verbo missare, pro mis-
sam facere, vel dicere. II. quod in illo articulo non minus obscuro,
quam quotidiano valoris missæ, & eius applicationis post multa diu
cogitata, in hæc infrà scripta digero, primum, missam qua parte est
bonus actus ex opere operantis habere vim merendi, & satisfaciendi
sicut omnes alios actus bonos,non solum quatenus est actus missan-
tis, sed etiam quatenus est actus ecclesiæ,per ministeriū eius nomine
actus,& qua parte continet orationem habere vim impetrandi, sicut
alias omnes orationes bonas tam quatenus sub nomine Ecclesiæ,per
eius ministrum quam quatenus fit à missante. Qua parte verò con-
tinet sacramentum, operari ex opere operato gratiam soli sacrifico
communicanti,& aliis circunstantibus communicantibus, qua parte
vero est oblatio, & sacrificium incruentū, corporis & sanguinis Do-
mini non solum representans illud cruentum eorundem factum in
Cruce,sed existens omnino idem, prodest ex opere operato quo ad
remissionem pœnæ offerenti, & facientibus offerri,& his pro quibus
offertur, quod satis sentit Tho.in 4.dist.45.qu.1.quatenus ait missam
etiam sacerdotis mali,esse satisfactoriā pœnæ eius pro quo fit, quod
etiam exerte affirmat.Sot.lib.9.de iust.& iur.quæst.1.artic.2.& impli-
cite Scot.quodlib.20.& eius conterraneus Mai.distinct.45.quæstio.2.
& vtendel.ibidem ad 4.Gab.& consequenter,quod vt gradus gratiæ
quæ per sacramentum confertur est limitatus,certus,solique Deo no-
tus nobis autem ignotus,ita & gradus remissionis pœnæ,quem ope-
rata missa quatenus est sacrificium,est limitatus,certus,solique Deo

notus, nobis autem ignotus, qui distribuitur offerenti, & faciens ob-
ferri, & pro quibus offertur, Nec mirum, quia licet id quod offertur,
scilicet CHRISTVS totus, sit illimitatus, & infinitus, & passio, &
virtus eius illimitata, & infinita, limitato tamen, & finito modo ap-
plicatur, & ita limitatum, & finitum effectum operatur, sicut & in
aliis sacramentis eadem virtus infinita quia limitate, & finite appli-
catur per ea finitum, & limitatum effectum gratiæ operatur, vt pa-
chre. Thom. quoad hoc ab omnibus recept. dixit in tertia part. q. 79.
artic. 5. Quanta vero pars eius tribuatur offerenti, & facientibus ob-
ferri, & quanta circunstantibus offerentem, & quanta iis pro quibus
offertur, soli Deo est notum.

Arbitror autem, quod non præstituitur à Domino Deo quantitas
diuidenda æqualiter inter omnes qui participant de hoc fructu sanc-
factionis missæ, sed quod pro sua infinita benignitate cuilibet ortho-
doxo, eo solo nomine, quod est orthodoxus, deputat certam partem
culam, quæ nec crescit eo quod sint pauciores orthodoxi nec de-
crescit eo quod sint plures. Et præter hanc, deputat aliam cuilibet
circunstanti; quæ nec crescit, nec decrescit ob maiorem, vel mino-
rem numerum circunstantium, & aliam toti ecclesiæ, & specialiter
iussis nominari ab ea, scilicet Papæ, Antistiti, & Regi, quæ etiam est
stabilis, aliam facienti missam, & nominaris ab eo priuatim quæ cre-
scit, aut decrescit pro numero maiore, vel minore à se voluntarie no-
minatorum, aliam porrigenti pithantiam vel facienti eam fieri, & re-
vel eis pro quo, vel quibus fit, quæ etiam crescit, vel decrescit pro ea-
mero facientium eam fieri vel eorum pro quibus fieri faciunt. Ratio
autem diuersitatis inter tres priores, & duos posteriores sit, quod in
illis datur pluribus, vt singulis, in his autem pluribus vt vniuersis.
Cuius rationis ratio desumitur ex quadam vnitate, quam habent ens,
sans, & voluntariè nominati ab eo, & ex alia quadam vnitate, quam
habent facientes eam fieri cum his pro quibus eam faciunt fieri. Ex
quibus infertur, posse quem quadruplicem partem quærere, vnam,
quia orthodoxus, alteram, quia circunstans, tertiam quia nominatus
ab ecclesia, quartam, quia facit eam fieri: Missantem autem semper
duas, vnam, quia orthodoxus, alteram quia oblator, & interdum tri-
quum scilicet absque nulla obligatione missat, quia tunc gerit perso-
nam facientis eam fieri: alios vero semper vnam, & interdum duas,
vel tres, vt combinanti patet. Quæ omnia confirmantur ea ratione,
quod vinculum multiplex plus operatur, quam simplex c. 1. de Treg.
& pace. Credimus autem partes facienti fieri & missanti designatas
esse maiores quam alias tres, quia plus impendunt in eam faciendo,
secundum quid tamen minores, quatenus possunt per communica-
tionem cum aliis decrescere, vt prædictum est.

II. Quod

II. Quod sacrificus tenetur ad applicandum valorem missæ satis-
factorum iis, & eo modo, quo dictum est, & ad hæc reducendum est,
quod dicunt Scot. Mai. & Vuend. vbi suprà, quatenus loquuntur de
applicatione valoris missæ generali, speciali, & medio modo, & quod
partem sibi obuenientem totam, vel partem eius potest applicare cui
vel quibus voluerit. secundum Mai. & Vuendel. vbi suprà, quod ipse
frequenter soleo facere, licet Scot. aliter sine iusta ratione sentiat con
tra rationem legis, Quod fauore. C. de leg. cap. Quod ob gratiam, de
Reg. iur. lib. 6. Ex quo subinfertur, eo sibi minus de sua parte obuen-
tum iri, quo plures ad communionem illius nominauerit.

III. Eum qui obligatur ad celebrandam vnam missam pro aliquo,
lege, statuto, promissione, vel pro poculento siue pithantia, quod ver-
bum videtur deductū per maiores nostros à verbo Græco πίνω, quod
latinus significat bibe, iuxta illud vulgatum. ἢ πίνε, ἢ ἄπιθι, id est, aut
bibe, aut abi, nequaquam satisfacere, dicendo illam pro illo, & alio,
sine illius consensu. Tum quia iniuste partem satisfactionis vni de-
beam, alteri applicat contra c. Ea te, de iur. iuran. Tum quia, vt dictum
est, missa non solum prodest ex opere operato, sed etiam ex opere
operantis, & secundum omnes satisfactio quæ fit ex opere operantis,
tanto minus prodest vni, quanto pro pluribus fit, vt patet de ieiunio,
& decemo-yna facta pro multis.

IIII. Quod paupertas dicentis non sufficit, vt pro vna missa duæ
pithantiæ capiantur quamuis Sot. lib. 9. q. 5. artt. 1. de iust. & iur. contra
minores bene teneat. Tum quod nullo ad id textu, ratione, vel alio au-
thore fulcitur. Tum quod ipsemet ait, in eod. art. quod habens vnde
sustentetur, duas pithantias pro vna missa accipere nō potest, & pau-
pertas dictis non tollit iustitiam, nec debitum alteri arg. c. ex tenore
de for. comp. & cap. Denique 14. q. 5. Tum quod ecclesia non instituit
missas ad alendos pauperes clericos, imo sanxit, vt nullus pauper or-
donetur. c. Non liceat, c. Episcopus. ca. Tuis, & c. Cum secundum, de
præb. & qui ordinatus in paupertatem inciderit, aliqua arte siue agri-
cultura sibi victum quærat. c. Clericus victū. 91. distin. Tum quod non
est ad illud. 1. ad Corinth. 9. qui altari seruit, de altari viuat, secundum
quem de intelligentia illius loci diximus in d. c. cum secundum. Et
quia quilibet sacerdos plus in aliis, quam in dicenda missa ecclesiæ
seruit, siquidem, vt minimum horas canonicas recitat. c. 1. cum ei ad-
uer. de celeb. missar. & ideo non tenetur ei victum præbere solus ille
pro quo celebrat. Quibus adde dicta supra eod. nu. 92.

III. Principaliter dico, quod sacrificus tenetur orare nominatim
pro Papa, & Antistite suo, vt Missale nouū Pij V. ex edicto Trid. editū
subet, & etiā pro Rege suo. Tum quod Paul. 1. ad Timot. 2. quē in hoc
allegat Ianno, vbi suprà id satis iubet. Tū quod in omnibus fere Missa-

libus ante hoc nouum id iubetur. Tum quia licet in hoc non iubeatur expresse de Rege, iubetur tamen tacite, quatenus iubetur fieri pro Papa, qui Romanis est Rex. IIII. sacrificum Romanum sanctissimum re nominando Papam, nullo alio episcopo, vel Rege nominato, qui ipse solus est Papa, Rex, & Antistes, modo extra eius imperium temporale, & episcopatum Romanum particularem, non habeat dominium, vel beneficium saltem residentiam personalem requirent. Qui vero subditur diuersis ratione domicilij, originis, vel beneficij iuxta Cum nullus de Temp. ordin. lib. 6. videtur teneri orare pro episcopo & Rege domicilij, quia secundū gl. magnam receptam in c. fraternitatis §. cum vero de Rescrip. lib. 6. subiectio ratione illius, maior est quam originis. & beneficij. Quod nō satis aduertit, qui natus in vno regno & habens domicilium in alio, Regem originis nominat. Quamuis scholasticus peregrinus, & alius non habens constitutum domicilium contra facere debeat, nisi beneficium requirat residentiam personalem, quod satis confert domicilium, iuxta doctrinam Bart. in l. 1. ff. ad Munic. à num. 13. Origo enim præstat simplici habitationi, argum. l. Ciuem C. de Incol. lib. 11. V. posse quidem eum iuste, sedulo teneri orare nominatim pro alio à prædictis, & illo, vel illis pro quibus missam specialiter facit, vel qui eam fieri faciunt, nam nec canon missæ, nec cap. Visum, & sequen. de consec. distinct. 1. nec alia id præcipiunt, sed facultatem tantum faciunt nominandi alios, vt superius insinuaui, quoad partem suam, quæ ex opere operato ei obuenire debet. VI. Quod securus, & breuis modus applicandi missam aliis à prædictis ex mente Scot. in d. quodlib. 20. est hic. Memento Domine famulorum famularumque tuarum, & eorum quibus possum sine præiudicio prædictorum, & eorum viuorum quibus possum sine præiudicio prædictorum, & eorum quibus debeo, & humillime supplico tibi omnia bona dolorem huius missæ applicare, & humillime supplico tibi omnia bona dolorem huius missæ applicare, & humillime supplico tibi omnia bona ti, vt ita eum mihi, & illis, & eo ordine feras applicatum, quo peto ego tuo cōsilio quam optime applicare. VII. quod sacrificio volenti meminisse illorum quos in secunda parte canonis, siue primo loco mento, vbi licet ei nominare viuos, & Vndecima parte qui est loco nominandi mortuos, expedit vti pro locis imaginū sex casibus grammaticalibus, vt post, & ante alios consuluit pius, & eruditus Gallus Can. missæ, cuius consilio iam inde à prima missa quam feci, vsus sum pi, qui tamen nec alius quem legerim satis aperit an expedat specialiter nominare multos: nam à parte negatiua stat quod id omnino vagam facit, & partem satisfactoriam sibi debitam communem multis, minuit, & nescit cui quem præponere debeat. Pro parte vero affirmatiua stat, quod multi, pij, & eruditi, id rogant, & rogauerunt, & quod ecclesia iubet, prima parte canonis nominari Papam, Episcopum, & Regem. Equidem mihi iam pridem persuasi non concipienda nimia propria nomina, siue imagines indicibiles, sed

orationem quæ tota deberet esse in actione illa diuina, nimium distrahant. Vtile tamen esse concipere aliqua quæ affectum magis excitēt: nec nocebit concipere quamplurimos generatim, & breuiter, quia id auget reuerentiam erga Deum, & amorem erga proximum. Quare, vt laborem, non esse vtendum prolixis memoriis compositis à pio, & erudito. P. Ioan. iusto Lanspergio Carthusiano, & ab aliis postea auctis, ita credo vti posse vna mediocri qua frequentissime vtor, colloco in Nominatiuo me, & eos qui sunt causa meæ missæ. In Genitiuo genitores, & genitos. In Datiuo, datores. In Accusatiuo, accusatos siue offensos. In Vocatiuo, vocatos siue inseruientes. In Ablatiuo, eis quibus obtuli preces meas, vel qui suas mihi obtulerūt. Interdum concipiendo propriam imaginem vnius, vel alterius, per singulos casus, interdum per aliquos tantum, interdum per nullos, subiecta clausula iustificatiua in hanc quæ sequitur sententiam. Memento Domine famulorum famularumque tuarum, in primis mei miserrimi peccatori, & N. qui est vel qui sunt causa impulsiua principalis horum missæ, & eorum qui me genuerunt spiritualiter sacramento, vel doctrina, & in his N. & N. Et eorum qui mihi benefecerunt, & in his. N. aut N. & eorum quos offendi, & in his. N. aut N. & eorum qui mihi inseruierunt, & in his N. aut N. & eorum quibus preces meas obtuli, & qui suas mihi obtulerunt, & in his N. aut N, Quibus tamen hanc missam eo modo, & ordine volo applicatam esse quo quam optimo te Domine (qui omnia nosti) consulente, applicare deberem. Qui autē missas sine obligatione extranea, tollat illa verba, & N. qui &c.) & loco illorum ponat hæc (etiam quatenus sunt causa impulsiua missæ) Qui autem habet parentes corporales viuos, addat in secundo casu verbum, (corporaliter) verbo (genuerunt) ibi posito. In secundo vero Memento, tollat in primo casu verbum (mei) quia in eo solum nostrum nominantur, vel concipiuntur, prosequendo reliqua vt in primo.

De peccatis clericorum quo ad beneficia.

Beneficiarius clericus, vt mortaliter peccet per simoniam in beneficio propriam, nu. 112. vel alienam, nu. 112. beneficia sine iusto titulo habens, vexationem vel prosinem male redimens n. 114 per simoniam acceptum non restituens, non relinquens incompatibile n. 115 capiens beneficium curatum, aut digni-

tatem ante 25. annum, non suscipiens presbyterium intra annum post beneficium curatum obtentum, aut sine proposito sumendi presbyterium, & quid

de dubitante, & accipiente non curatum n.116. & 118. vxore dotis bonificium retinens, sponsalia contrahens num.120. damnificans bona beneficii n.124. locans illa vltra triennium n.130.

Illegitimus capiens beneficium sine dispensatione, vel pensionem. & n.117.

Pœna ipso iure incursa quando soluenda in foro conscientiæ n.118.

Episcopus intra quot menses sub duplici pœna consecrandus n.119.

Pensio a Papa ob paupertatem concessa laico licita, & quare n.119.

Beneficium quotlibet residentiam requirit, & quæ ab ea excusent. n.120.

Residentia episcopo & curato iuris diuini, & quæ excusant ab ea n.121.

Horas non recitans etiam personarius, cui restituet, & per extrauag. Pastoralis numero 122.

Beneficiarius non perdit fructus ob peccatum regulariter, nisi quam est excommunicatus, vel non recitat, & tunc cui restituet, & an sibi pauperi retineat, posit numero 123

Beneficium vnicum sufficiens habendum, & quæ ex causa plura. num.124. & 4 sequen.

Beneficium ad retinendum tam prodest consuetuda quam dispensatio n.128. Parochus non ministrans sacramenta subdito ad ea non obligatorem, numero 132.

Sepeliens excommunicatum, vel notorie malum, vel ad sepulturam admittens. & c num.132.

Beneficiarius vt peccat, nesciens necessaria, & quæ sunt illa, non iuuans pauperes infectum capiens beneficium in excommunicatione, & irregularitate, & mortali n.133. non missans quotiès, vbi, & quomodo tenetur n.134.

Beneficij habendi ætas, curatus prædicet, & profiteatur fidem, quod requisita gradum, & ordinem sacrum n.135. & 136.

Pensio quanta ponj possit super episcopatu, & parochiali n.137.

Missas constituta ab episcopus, Generalis, & Abbas minuere possunt n.138.

Beneficium ad nullum detur accessus, regressus, mandatum, coadiutoria, & parochialis ecclesia, etiam reservata per concursum conferatur n.139.

Religiosus vt peccat, contra votum paupertatis remissiue n.140.

PRimo peccat mortaliter clericus quoad beneficia, qui vllo quæ-
112 re illa per simoniam, siue mentalem, siue conuentionalem, siue realem: sine tamen excommunicatione, & obligatione restituendi, si non quærit, & etiam si quærat, nisi simonia sit realis. Quid autem sit simonia, & quotuplex, & quæ excõmunicat, dictum est late supra, eo. nu.110. Quibus addo non admittere simoniam episcopum qui accepto aliquem in familiarem suum constituta certa mercede annua, donec ei aliquod beneficium conferat, secundum Host. in ca. Cum essent, de
113 symo. receptum per Ioan. And. & Communem modo nullum pactum

post illud collatum, de gratis seruiendo intercedat, & ita Mai. in 4. distinct. 25. q. 1. consentit Hostiensi, existimans se contradicere illi.

11. Qui per symoniam ab alio commissam in fauorem eius ipso ignorante, & non cõtradicente, quærit beneficium in quo vel ad quod nullum ius prius habebat, & rescions id consentit, vel ilico non renunciat illud 1. q. 3. per totam, & ca. Nobis de sym. Dixi, in fauorem eius, & eo non contradicente, quia secus si ad nocendũ ei, vel ad commodandum, sed eo contradicente committeretur, d. c. Nobis, & ca. si cui. eod. tit. Dixi (in quo vel ad quod nullum ius habebat) alias enim si cum, si ipse in eam non consentit, d. ca. sicut, 2. eod. tit. & etiam si illa symonia aliena, non fuit causa quærendi illud, siue quia commissa fuit cum vno ex multis electoribus, præsentatoribus, aut collatoribus, quorum maior pars ea non interueniente illum elegisset, præsentasset aut ei contulisset, siue quia is, cum quo admissa fuit, non fuit ob eam principaliter motus, quamuis ob id data fuisset, vt resoluimus in d. ca. Nobis, sequuti primam opinionem gloss. in verb. interueniente, per l. final. 1. quæst. 6. quæ quamuis limitetur ab Hostiensi, & etiam à Panormitano, videlicet minus quam ab ipso, & recte quidem quoad forum externum, per rationem Ioan. And. tamen quoad forum conscientiæ, quod sola veritate nititur. ca. Tua. de sponsi. non nocet coram Deo symonia, quæ vere non fuit causa quærendi beneficium, quod sine illa, æque, atque cum illa quæreretur.

111. Qui sine titulo canonico scienter accipit, vel tenet, beneficium cum obligatione relinquendi, & fructus percepros restituendi. Et qui à principio purat titulum esse canonicum, sed rescions non esse talem retinet illud. c. 1. de reg. iur. lib. 6. & c. eum qui de prab. & ca. 1. de eo qui mitt. in poss. causa rei seruan. eod. lib. ea. Dilectus, 2. cum ei adhuc. de Præb. 114

1111. Qui vexationem, vel pensionem redimit, aliter quam dehonestate, iuxta dicta supra capit. 23. num. 102. Et qui precibus suis vel alieno male quæsit beneficium, quod quando fiat, dictum est supra eod. cap. 23. num. 101. Et qui permutat ius ad rem, cum iure in re, vt ibidem numero 104.

V. Qui quæsitum per simoniam commissam in beneficio, non restituit, ecclesiæ cuius est illud, c. De hoc, de sym. debet tamen ita illi restituere, ne quicquam cedat delinquenti: quod si sic fieri non potest, restituat cum authoritate superioris, alteri ecclesiæ, vel pauperibus. arg. c. de hoc, de symon. vbi omnes, & S. Tho. 2. sec. q. 100. ar. 6. ad 4. eam tamen authoritatem, non arbitror in foro conscientiæ necessariam. 115

VI. Qui post obtentum secũdum beneficium curatũ, dignitatem aut personatum, & post habitam eius possessionem vel postquam per

Universidad de Deusto
Biblioteca

eum ſtat,quo minus eam habeat, non renunciat prius,vt debet, quia ipſo iure perdit illud c.de multa de Præb. imò.& poſterius, ſi pergat retinere vtrunque, & fit incapax ad quodlibet aliud,& etiam ad ordines per extrauag.execrabilis.§.Qui vero eod.tit.

116 Et qui beneficium curatum capit ſine diſpenſatione Papæ ante 25. annum cœptum,& collatio eſt nulla c.cum in cunctis.§. Inferiora de elect.& tenetur relinquere illud,cum fructibus niſi remedium à Papa quæratur.Idem de eo,qui accipit dignitatem aut perſonatum non curatum:excepto,quod hos cum diſpenſatione epiſcopi, poſt viginti annos completos obtinere poteſt.c.1.de ætat.& qualit.lib.6.quos tamen Concil.Triden.ad 22.produxit, ſeſſ.24.c.12. de Refor.

Ad nouum quæſitum reſpondetur, quod in epiſcopata Palentino, in quo per concurſum dantur beneficia, poteſt eſſe competitor ad presbyterale etiam poſt Concil.Triden.licet nõdum compleuerit annos,& ſtet conſtitutio ſynodalis, iubens, vt obtinens beneficium presbyterale intra annum fiat presbyter. Tum quia iure antiquo ſufficit attingere 25.annum,ad obtinendum illud,& quodlibet curatum, c.Cum in cunctis.§ Inferiora, de elec.& ei nulla parte derogat Concil. Trident.Nam qua parte habet:neminem ante 25.annum, ordinãdum presbyterio, intelligendum eſt,de anno cœpto, quia licet regulariter tempus poſitum in accuſatiuo,intelligatur de perfecto,ſecundũ communem,quam Bald.Alexand.& Iaſ.ſequuntur,in l.ſi cui,ff. de legat. tamen contra tenet ibi Barr. cuius opinio ſequenda eſt ſecundum eos dem,quando concurrit aliqua alia coniectura intelligendi de cœpto, puta fauoris, qualis adeſt in propoſito, & alia fortior,quod ius antiquum ſolum requirebat cœptum,clem.generalem, de ætat. & qualit. cui conciliandum eſt nouum,quum id fieri poſſit c. Cum expediat.de elect.lib.6.& alia vtráque fortior, quod idem Concil.ſeſſ.24. ca.12. de Refor.habet poſſe conferri beneficium curatum,ei qui attigit 25. annum, & eadem ætas ad illud & ad presbyterium ſufficit, ſecundum omnes. Tum quia mens concilij non fuit mutare annum cœptum in completum ſed numerum,Ita quod vt antea ſufficiebat,& requirebatur ad ſubdiaconatum 18.annus,& ad diaconatum 20.& ad presbyterium 25. nunc requiratur ad ſubdiaconatum 22.ad diaconatum 23. & ad presbyterium ſicut olim 25.& ita poteſt hodie quis fieri ſubdiaconus in 22. cœpto, & diaconus in 23. cœpto,& presbyter in 25. cœpto. Tum quia non obſtat dicta conſtitutio ſynodalis, quia etiam hodie poteſt quis intra annum à ſuſceptis minoribus,fieri presbyter, & epiſcopo videatur id conuenire.ſeſſ.13.c.11.de Refor.Videri autem debet vt is qui per concurſum obtinuit presbyterale,ordinetur intra annum, quod ſi epiſcopus noluerit aſſentiri,excuſatur à pœna qui obtinuit ſine

culpa impeditur,arg.c.licet canon,& c.Commiſſa,de elec.lib.6.iuncta gl.memorab.verb.iuſto.

VII. Qui illegitimus abſque diſpenſatione Papæ beneficium curatum accepit,aut ſimplex ſine diſpenſatione Papæ,aut epiſcopi, ca.1. & 2.de fil. presbyterorum lib.6.& acceptio eſt nulla , & tenetur relinquere,niſi diſpenſationem obtineat. 117

Addo,Quod Concil.Trident.ſeſſ.25.ca.15. ſtatuit ne filij illegitimi clericorum habeant penſiones ſuper beneficiis, quæ parentes eorum obtinent,vel alias obtinuerunt, neque etiam vlla beneficia in eccleſiis vbi patres beneficium aliquod habent,aut habuerunt , quodque recipiant reſignationes,quę poſthac à parentibus clericis,in fauorem filiorum, aut alias, fraudulenter fient, ipſis nequaquam ſuffragentur. Quin & omnis qui accipit beneficium aliquod , carens qualitatibus quas illud per fundationis ſuæ ſtatuta,vel alia requirit,ſeſſ.21. cap.5. de Refor.

VIII. Qui poſt obtentam eccleſiam parochialem,& habitam illius pacificam poſſeſſionem, non promouetur ad presbyterium intra annum, & eo lapſo illam retinet, & non relinquit illam vel fructus poſt annum perceptos,non reſtituit,quia eam ipſo facto perdit,cap. Deteſtet canon,de elect.lib.6.Nec obſtat,quod continenter ſoleam tenere,& tenui in Comment.c.fraternitas,12.q. 2. & in rubric.de pœnit.& alias ſæpe,Quod pœna temporalis etiam ipſo iure incurſa,non debetur in foro conſcientię,quia id non procedit cum contrarium conſtat de mente legiſlatoris,vel cum non imponitur proprie,vt pœna,ſed vt quædam conditio,vel modus rei traditæ,vt cum teſtator relinquit alicui,vt quippiam faciat,alias perdat legatum,iuxta Pan. communiter recept.ſuper gl.verb.Adiiciens,in c.Raynaldus,de teſtam. & in propoſito conſtat ex ſtilo,mentem Pontificum ſtatuentium, vt illo,vel illo caſu,vacet beneficium ipſo iure,eſſe,vt peccet,qui illud ita detinuerit,& fructus non reſtituerit.Et quod beneficia conferantur quodam modo ſub illo modo vel conditione tacite vel expreſſe,vt teneri in c.Non liceat 11.q.2.Et latius trado in c. fraternitas, 12.q.2. Poteſt autem epiſcopus ratione ſtudij diſpenſare ne intra ſecundum annos,ad presbyterium ſuſcipiendum teneatur,modo intra annum,quo presbyter fieri debebat,ſubdiaconus fiat,cap.Cum ex eo,de elect. lib.6. quæ tamen diſpenſatio nil prodeſt ei, qui ad ſtudendum non proficiſcitur,Sylueſt.verb.Beneficium,3.q.2.iuxta mentem textus verb. inſiſtentes, & quæ in eo dicunt Archidiac. & Ioan Andr. Adde Quod Concilium Trident.ſeſſ.25. capitulo 2.de Refor. iuſſit,vt promotus in epiſcopum,intra tres menſes teneatur conſecrari ſub pœna prędendi fructus ipſo iure, & intra alios tres, ſub pœna ipſo iure perdendi epiſcopatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IX. Peccat, qui ecclesiam parochialē accipit, sine intentione presbyterum suscipiendi, vt eius fructus intra annum percipiat, & postea illam dimittat, cum obligatione restituēdi fructus, nisi voluntatem illam mutata presbyterium eo durante suscipiat, c. Commissa. 5. Cauerum, de elect. lib. 6. quod habet, nil minus peccare, qui eam illi scienter confert, generique ad seruandam indemnem ecclesiam. Idemque dicendū esse de illo, qui sine animo ascendendi ad presbyteriū, quotiens aliud beneficium accipit, sensit glos. in c. Relatum, de cler. non resid. & clarius ibi Panor. Quod & si prima facie æquum videri possit, contrarium tamen iure verius est, quum d. c. Commissa, pœnale, extra suum casum, non debeat extendi, præsertim sine rationis et ita de identitate, vel maioritate, qualis hic non est, l. Præses. ff. de pœnis. & c. Pœnæ, de pœn. dist. 1. & quamuis alias, idem visum sit de eo, qui à principio quidem voluntatem habuit, suscipiendi presbyterium, sed postea, ea mutata beneficium retinuit, contra tamen videtur de rigore iuris dicendum, quū longè magis peccet, qui ab initio eiusmodi contrariam intentionem habens accipit, quam qui bona, accipiens, postea cum mala commutauit, vt patet ex se, & textus solū agit de accipiente malo animo. Quod ipsum maiore ratione videtur, de eo, qui mutauit, sed de mutanda ea dubitare cœpit: & etiam de eo, qui aliquod beneficium accipit, animo illud reliquēdi, si aliud pinguius ibi conferatur, modo suæ functioni satisfaciat, quandiu primum obtinuerit, quicquid dicant Panor. in d. c. Relatum, Sylu. verb. beneficium 3. q. 2. Gab. in 4. dist. 15. q. 8. art. 3. fine textu, & ratione iusta obligantes homines ad insolita, & nullo iure præcepta, contra c. consuluisti. 4. q. 5. Imò, & de illo, qui accipit beneficium, cui non est annexus ordo, animo firmo satisfaciendi quidem eius oneribus, sed non ascendendi ad presbyterium, nec alium ordinem sacrum, quia id nullo iure prohibetur. Quin etiam puto, quod & cōsului, posse quem iuste accipere beneficium, animo, vt dictum est, satisfaciendi, & cum proposito quod si frater eius primogenitus obierit mortem sine liberis, aut ad componendam pacem, aut extinguendas lites, aut alia familia, aut ad augendum decus suum, vel suæ familiæ, vel patriæ, expediret ducere vxorem, id faceret. Videtur autem rectum quod ait Sotus, lib. 10. q. 5. art. 6. de iust. & iur. peccare mortaliter, beneficiatus ecclesiasticus simplicium beneficiorum, qui absque animo se initiandi sacris, possidunt sine habitu clericali non quidem eo, quod non habeant continuandi animum, sed quia non deferunt habitum clericalem, Quos tamen puto non obligari ad restituendos fructus per prædicta. Nec tamen probo quod ait, peccare coniugatos, accipiendo auctoritate Apostolica pensiones, super beneficiis modo eas accipiant, in sustentationem suo statui necessariam, Tum quia id non est cōtra ius diuinum, Tum

quia Papa potest applicare fructus beneficij, de consensu beneficiarij, aliis pijs operibus quibus potest ipse beneficiarius: & cōstat eum posse applicare illos coniugatis egentibus, quod tamē Papa raro, & nunquam sine magna causa videtur facere debere, ob scādalum, quod inde oriretur, arg. c. Nihil de Præscrip. Cui consequens, posse quem iuste gaudere pensione à Papa sibi constituta non seruiendo ecclesiæ, licet contra tenuerit Sot. vbi supra.

X. Qui beneficiarius minorum ordinum tantum, post matrimonium contractum per verba de præsenti, tetinet beneficiū, iuxta mentem glo. & Cōmunis in c. 1. de Cler. coniug. Quia ipso iure illud amittit, adeo vt non recuperet illud quamuis vxor ante consummatum matrimonium religionem ingrediatur secundum omnes: quod est verum etiam si matrimonium ob aliquem defectum extrinsecum, veluti consanguinitatis aut affinitatis non valeat, modo consensus intercesserit, vt declarat Panor. d. cap. 3. col. 3. Non tamen est idē de contrahente sponsalia de futuro, secundum omnes: Nec constituto in sacris contrahente matrimonium etiam per verba de præsenti, quia is non perdidit beneficium ipso facto, quamuis eo priuari possit, vt glo. in d. ca. 1. communiter recepta contra Panor. determinat. 119

XI. Qui in suo beneficio non residet, nulla ipsum ab eo causa excusante quia omne beneficium, quamlibet tenue, iure communi requirit residentiam c. Conquerētē, de cler. non resident. & ibi communis sententia. Multiplex tamen causa excusat, prima, auditio Theologiæ ad quinquennium, prælectio eiusdem donec durauerit, etiā sine licentia Prælati, quia eam ius concedit, c. fin. de Magist. & idē est de auditione & prælectione iuris Pōtificij iuxta Archid. in c. 2. de Priuil. lib. 6. & Panor. in d. c. fin. Quod per nouas rationes defendimus, in c. licet, de Præb. Ad alias scientias licentia episcopi requiritur, nisi vbi contraria consuetudo viget, per notata in c. Tuæ, de Cler. nō resid. II. Cauſa est, obsequium episcopi quoad duos canonicos, ac etiam alios, si exigantur ab eo in vtilitatem ecclesiæ suæ vel cathedralis, non autē si solum occupentur in seruitio suo personali, nisi ex vrgente causa, & ecclesia non indigente seruitio, c. Ad audientiam, de cler. non resid. alioquin quæ scribit ibi Panor. num. 8. ad quod reducenda sunt, c. De cætero, & c. Cum dilectus eod. tit. III. Eadem vel maiori ratione, est obsequium Papæ, per eadē iura, modo id fiat principaliter ad inseruiendum, & non ad procurandum beneficia, secundum Ang. verb. Clericus. 7. §. 2. Dixi, (principaliter) quia minus principalis intētio nō nocet: per dicta supra cap. 23. nu. 100. IIII. Licentia legitima. gloss. recepta. cap. inter quatuor, de cler. non resid. Voco legitimam, eam, quam dat is ad quem ea res pertinet, & ex causa boni viri arbitrio probabili & in scriptis quādo id ius requirit, de quo infra V. consue

Universidad de Deusto
Biblioteca

tudo honesta, iuxta Innoc. in c. ex tuæ, de cler. non residen. recept.
Panor. in d. c. inter quatuor, & alios communiter, quamuis eõ liberalis
abſentandi ſe ſine cauſa, nihil valeat, iuxta eundem, ibidem, & omnes
neque eum ea fraudando eccleſiam obſequio debito. In omni tamen
caſu obſeruandum, vt beneficium debito non fraudetur obſequio, &
ſubditi bene gubernentur, & quamuis qui habeſt ſine cauſa probabil.
cum licentia, aut ſine illa peccet, non tamen videtur teneri ad reſti-
tuendos fructus quo ad condemnetur, iuxta mentem Panor. in cap.
de Celeb. miſſ. quãuis Ang. teneat contra verb. clericus. 7. §. 5. niſi quã
do iure exprimitur. Quæ omnia, & aliquot alia clarius quam vnquam
explicuit concil. Trid. primo in ſeſſ. 6. cap. 1. de Reform. præmittens
do quales debeant in epiſcopum promoueri, monendo prometus,
vt ſuum officium impleant, Innouando omnes antiquos canones de
Reſident. epiſcoporum, & noue ſtatuendo, vt quicunque epiſcopus
vel eo ſuperior ſex menſes, à ſuo epiſcopatu ſine legitima cauſa abſit
rit, perdat quartam partem omnium ſuorum reddituum, & ſi per alios
ſex alteram quartam, & ſi vltra, denuncietur Sedi Apoſtolicæ per eos
qui hoc facere ibi præcipiuntur, quo grauius puniatur, & mox in ep.
ſecundo iubet, vt omnes habentes inferiora beneficia, requirentia re-
ſidentiam perſonalem, cogantur facere illam, & quod priuilegium
perpetuum de fructibus in abſentia percipiendis, nulli profit, nec eos
porale, niſi ex cauſa rationabili per ordinarium approbanda, fuer
conceſſum, quo caſu epiſcopi tanquam delegati Sed. Apoſtol. proce-
deant, vt per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ por-
tionis fructuum aſſignationem, cura animarum, nullatenus negle-
tur nemini, quoad hoc priuilegio, ſeu exemptione quacunque ſuffra-
gante. II. Prædictum concilium ſeſſ. 23. c. 1. de refor. adiicit, omnium
prædictorum & aliorũ rationem, in hæc verba. Cum præcepto Iesu
on mãdatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oues
ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique diuini prædi-
tione, ſacramentorum adminiſtratione, ac bonorũ omnium operum
exemplo paſcere, pauperum aliarumque miſerabilium perſonarum
curam paternam gerere, & in cætera omnia paſtoralia incũbere, quæ
omnia ab iis nequaquam præſtari & impleri poſſunt, qui gregiſui non
inuigilant, neque aſſiſtunt, &c. ex quo obiter notandũ, non ſolum epi-
ſcopos, ſed etiam parochos iure diuino teneri ad reſidendum in ſuis
parochiis, & ad prædicandũ populo: quæ alibi non videtur ita expreſ-
ſa. Declarat item male colligere aliquos ex dicto capitulo 1. ſeſſ. 6. li-
cere epiſcopis abeſſe per quinque menſes, & exprimit, quod quilibet
epiſcopus, qualiſcunque, & quantuſcunque etiã ſi ſit Cardinalis, obli-
gatur ad prædictam reſidentiam perſonalem, ſubiiciens tamen, quod
licet abeſſe, quum Chriſtiana charitas, vrgens neceſſitas, debita obe-
dientia,

dientia, ac euidens eccleſiæ, vel Reipub. vtilitas id poſtulat. Decernit
autem, quod cauſa huiuſmodi approbanda eſt in ſcriptis à Romano
Pontifice, aut à Metropolitano, vel eo abſente ſuffraganeo epiſcopo
antiquiori reſidente, qui idẽ Metropolitani abſentiam probare debe-
bit, niſi cum abſentia inciderit propter aliquod munus, & Reipub. offi
cium, epiſcopatibus adiunctum: cuius quoniam cauſæ ſunt notoriæ,
& interdum repentinæ, ne eas quidem ſignificari Metropolitano ne-
ceſſe erit. Poterit item abeſſe duos vel tres menſes in anno, ex cauſa
cuius iuſtitia ſoli ipſius conſcientiæ relinquitur. Addit autem contra
facienti nouam pœnam vltra peccatũ mortale, & pœnas ſtatutas per
canones antiquos, Et d. ſeſſ. 6. vt pro rata temporis abſentiæ non faciat
fructus ſuos, & eos perceptos non poſſit tuta conſcientia tenere, imo
teneatur eccleſiæ, fabricæ vel pauperibus erogare, non obſtante vlla
compoſitione. Ex quo obiter nota caſum, in quo non prodeſt compo-
ſitio. Addit item hæc verba, Eadẽ omnino etiam quoad culpam, amiſ-
ſionem fructuũ, & pœnas de curatis inferioribus, & aliis quibuſcũque
qui beneficium aliquod eccleſiaſticum curam animarum habens ob-
tinent. Sacroſancta ſynodus declarat, & decernit, ita tamen, vt quãdo-
cunque eos, cauſa prius per epiſcopũ cognita, & probata abeſſe con-
tigerit, Vicarium idoneum, ab ipſo ordinario approbandum, cum de-
bita mercedis aſſignatione, relinquant. Diſcedendi autem licentiam,
in ſcriptis gratiſque concedendam vltra bimeſtre tempus, niſi ex gra-
ui cauſa non obtineant, & quãuis hæc littera in vtranque partem fle-
ctere poſſit, arbitror parochum, poſſe abeſſe duos menſes, abſque licen-
tia ſcripta cum cauſa, quę videatur ei iuſta. Tum quia ante concilium
ad licebat, & à iure antiquo non eſt recedendum, ſine iure nouo ex-
preſſo. l. Præcipimus C. de appell. etiam per arg. à contrario ſenſu cap.
A nobis 2. de ſent. excommu. Tum quia epiſcopo, qui magis tenetur
reſidere permittitur. Tum quia verba concilij habent, eadem omnino
ſeruanda quoad hoc in curatis inferioribus, quæ in epiſcopis. Tum
quia eſt pars benignior. Ad primum noue quæſitũ, Reſp. Capellanos
Regum perinde poſſe capere fructus in abſentia, ac capellanos Papę,
& vtriuſque eiuſdem generis priuilegia ſunt conceſſa, imò & magis, ũ
debeat plus ſit eis fauore Regum conceſſum, arg. c. Indultũ, de Reg. iur.
lib. 6. Ad 2. autem, quòd Caietanus non diſſentit ab his, quæ ante con-
cilium Trid. quod poſt eum habitũ eſt, ſeruanda fuiſſe ſupradiximus.

XII. Qui beneficiarius horas canonicas, non recitat, & fructus 122
perceptos non reſtituit, iuxta concil. Lat. habitum ſub Leone X. ſeſſ. 9.
§. ſtatuimus, Cuius tenor eſt. Statuimus, vt nemo beneficiũ curatum,
aut ſimplex habens, qui elapſis ſex menſibus ab eius conſequutione,
ſine legitimo impedimento, officium diuinum recitare omiſerit, pro
tempore, quo non recitauit, fructus ſuos faciat, imò eos impendere

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanquam rem iniuſte captam, in fabricam beneficij aut eleemoſy-
pauperum teneatur. Cui addo, quod fœ.rec. Pius V. cui noſtra de
re opinio, quam hic tenueramus, placuit, declarauit hunc §. per exa
uag. ſeq.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Ad perpetuã rei memoriam.
Ex primo Lateranenſi concilio pia, & ſalubris ſanctio emanauit, v
quicunque habens beneficium eccleſiaſticum, cum cura, & ſine cu
ſi poſt ſex menſes, quam illud obtinuerit, diuinum officium legitim
ceſſante impedimento, non dixerit, beneficiorum ſuorum fructus po
rata omiſſionis officij & temporis ſuos non faciat, ſed eos tanquam
iniuſte perceptos in fabricas ipſorum beneficiorum, vel pauperum
eleemoſynas erogare teneatur. Veruntamen multorum animas ſuper
ſione tenentur, cuiuſmodi ratæ prædictæ ratio ſit habenda. Nos hu
rei, cuidentius atque expreſſius prouidere volentes, ſtatuimus, vt qu
horas omnes canonicas, vno, vel pluribus diebus, intermiſcis, non
nes beneficij ſeu beneficiorum ſuorum fructus, qui illi vel illis de
bus reſponderent, ſi quotidie diuiderentur, qui vero matutinum non
tum, dimidiam, qui cæteras omnes horas aliam dimidiam, qui ſi
rum ſingulas, ſextam partem fructuum eiuſdem diei amittat, tamen
aliquis choro addictus, non recitans omnibus horis canonicis cum
aliis præſens adſit, fructuſque & diſtributiones forte aliter aſſignat
ſola præſentia iuxta ſtatuta, conſuetudinem, fundationem, vel al
ſibi lucrifeciſſe prætendat: Is etiam præter fructuũ, & diſtributionum
amiſſionem: Item ille, qui primis ſex menſibus, officium non dixe
niſi legitimum impedimentum, ipſum excuſãuerit, grane peccauiſſe
intelligat, admiſiſſe, Declarantes præſtimonia, præſtimoniales por
tiones, & qualiacunque alia beneficia, etiam nullum omnino ſeruitium habentia, obtinentes cum prędictis pariter contineri. At quoniam
que penſionem, fructus, aut alias res eccleſiaſticas, vt clericos pecu
pit, eum modo prædicto ad dicendum officium parium B. Mariæ Vir
ginis decernimus obligatum, & penſionum fructuum, rerumque pre
ſarum amiſſioni obnoxium.

Ex quibus noto primo reprobari opinionem Soti & noannullorum
centium non obligare prædictum §. ſtatuimus. II. Verum eſſe quod
dixi declarando prædictum §. in d. cap. Quando not. 7. num. 32. vbi
cet quod prædicta reſtitutio, non eſt neceſſario facienda fabricæ ec
cleſiarũ, vbi ſunt beneficia, ſed ſatis eſt largiri eos pauperibus. III. Ad
quod hinc ibi intulimus, & quo non ſemel conſolati ſumus aliquot
ſcholaſticos pauperes qui ob hoc fructus ſuorũ beneficiorum aliquot
rant ſcilicet, Quod ſatisfaceret eiuſmodi obligatus, capiendo, ſalten
de conſilio confeſſarij, eos ſibi tãquam vni de pauperibus, qui ad hoc
123 dum aliquid pauperibus tenetur. Tum quia poteſt illud ſibi accepto

tanquam vnus ex eis, ſi vere talis eſt, ſaltem de conſilio confeſſarij,
de quibus ſortum conſcientiæ, per tradita à Bald. in l. Id quod paupe-
ribus quæſt. 22. C. de epiſcop. & cleric. Cald. conſ. 39. de Teſtam. Anch.
in conſ. 84. Domina Apollonia, per ea, quæ latius ſcribimus in dict.
cap. 7. num. 24.

III. Quod non ſufficit reſtitutionem prædictam facere fabricæ,
ſed pauperibus, quando reſtituenda ſunt lucrifacta per diſtributiones
quotidianas, quę debentur iis, qui horis illis diebus, in quibus illi non
ſeruarunt, interfuerunt, quibus accreſcunt; per ca. 1. de cler. non reſid.
lib. 6. cum ex adnot. & non ſufficit dare pauperibus, quod debetur al-
teri arg. cap. ea te, de Iureiur. niſi, quando ignoratur quis ſit, cap. Cum
tale vbi gloſſ. cum communi.

V. Quod idem eadem ratione dicendum videtur, de fructibus ec-
cleſiam, vti eſt ſtatutum, vt fructus malè percepti reſtituantur cer-
to operibus pijs quia illis deberet fieri prædicta reſtitutio. Quod
ipſum videtur de parte quam corpus ſeu groſſam canonicatuum vo-
cant, quam canonici ita lucrantur ratione ſuorum canonicatuum, vt
per hoc lucrifacta ab vno, accreſcat aliis, & obueniens tempore va-
cationis, non reſeruatur ſucceſſori, qualem regulariter non habet ca-
nonicus, ſecundum gloſſ. ſingu. in cap. Quod ſicut de elect. verb. con-
ſuetudo, ſed diuiditur inter ſuperſtites, iuxta notata in c. Relatum in 2.
de Teſtam. Idem eadem ratione videtur de eo, quod canonicus per
diuinum excommunicationem, ſuſpenſionem, aut aliam quamcunque
cauſam, ſicut per hanc non recitandi, quia de ſimilibus idem eſt iu-
dicium, capitulo dudum 2. de electio. Non tamen tenetur ad reſti-
tuendum fructus beneficij, eo quod in peccato mortali occulto, aut
notorio fuerit, Tum quia id nullo iure cauetur, Tum quia licet Ang.
ineate quod ſic verb. Clericus. 8. §. 5. Roſel. tamen, & Syl. verb. clericus.
4. quæſtio. 24. idem quod nos tenent, Tum per prædictum §. ſtatui-
mus, vbi id approbat irrefragabiliter, quatenus habet, beneficiarium,
qui horas recitare omittit, non teneri ad reſtituendum, quod
ſibi ſex menſibus à conſequutione beneficij accepit, & manife-
ſtum eſt illum in peccato mortali notorio fuiſſe, ſi notorie omiſit, &
occulte in occulto.

XIII. Qui beneficij ſui ædes, vineas, prædia, & alia bona dolo vel 124
culpa grauia deſtruit, vel damnificat, cum obligatione reficiendi & re-
ſtituendi Hoſt. in ſum. de Pœn. & remiſ. §. Quibus. verſic. 1.

XIIII. Qui ſuſpenſus à beneficio, aut excommunicatus per ca-
nonem aut per hominem, recipit fructus, & impendit eos, perinde
ac ſi non ita eſſet ligatus, quia ſuſpenſus à beneficio, non poteſt de
fructibus beneficij diſpendere, niſi ad ſe, & ſuos modeſte ſuſtentan-
dos, & hoc ſi bona non habet, vnde viuat. ſecundum gloſſas. capitul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cum Vintonienſis,verb.Admiſerant,de elect.clem.vt hi qui,de Elec-
& qual. cap. Paſtoralis. §. fin. de Appellatio. receptas per Panorm.&
communem in locis ordinariis,& in capit. Apoſtolicæ, de excep.
excommunicatus nihil poteſt accipere,iuxta gloſſ.receptam in
cap.Paſtoralis, in fine. At quia hoc intelligendum eſt,de excommu-
nicato per quē ſtat,quominus abſoluatur,& illud de ſuſpenſo in
nam,qui non poteſt facere vt abſoluatur,videtur nihil differre in
excommunicationem à ſuſpenſione ob contumaciam,quæ tam
le ac excommunicatio tollitur,vt recte ſenſit Dec. in d.§. fi. Vt
peccetur per diſpenſationem fructuum beneficiorum inter vivos,
per vltimas voluntates, dictum eſt ſuprà c.17.num.94. Quibus
Concil.Trid.quod ſeſſ.25.cap.1.de Reform.omnino interdicit,ne
epiſcopis,ſed & cæteris beneficiariis etiam Cardinalibus, ne
guineos familiares ve ſuos, reditibus eccleſiaſticis augeant, aut
nis,niſi pauperes ſint,diſtribuāt,eósque monet,vt omnem humanæ
erga conſanguineos, & propinquos affectum, ceu malorum
rium,penitus exuant. De celebrante,autem, & recitante horas,
cipaliter propter pēcuniam (quod ſimonia eſt) dictum eſt ſuprà cap.
23.nu.101.

125 XV. Qui habet multa beneficia diuiſa in titulum, quorum vnum
ſuo ſtatui decenti ſufficit,vel ſine diſpenſatione,vel conſuetudine ſu-
ſta, iuxta glo.ſing.in c.Dudum.2. de elect.receptā à Pan.& commu.
ibidē & ab aliis quos cito in Repet.c.Ad hæc de Præb.& probatur per
c.Conquerēte,de cler.non reſid.& ſentit Tho.quolib.8.ar.19.& quo-
li.9.ar.19.Dixi(diuiſa)quia ſecus ſi legitime vnita,aut annexa c.Vnita.
10.q.3.cap.Cum veniſſent,de reſtitut.ſpol.cap.Eam te,de ætat.& qua-
126 lita.& cap.extirpandæ,§. Qui vero,de Præb. Dixi(in titulum)quia
cet habere vnum in titulum, & aliud ad tempus cōmendatum,ad ſex
menſes tantum ſi eſt eccleſia parochialis,cap. Nemo de electio.lib.6.
Dico(ad tempus) nam de commēdato in perpetuum, idem dicendum
eſt, quod de dato in titulum, iuxta Cardin.Alexand.in cap. Cum ad
tem.44.diſtinct.Gomes in reg.de infirmis. reſig.quæſtio.15.& eandem
per eum. Maio.in 4.diſtinct.24.quæſtio.13. quod probauimus in cap.
De multa,de Præb.excepto quod vacans per mortem Commendatarij,
rij, cenſetur vacare eo modo quo vacabat tempore quo fuit ei com-
127 mendata,quod ſtilus Roman.cur.hodiernus palam ſeruat.Dixi(ſuffi-
rum vnum ſufficit) alioqui ſecus, nam quamuis concilium Trident.
ſeſſ.24.cap.17.de Reform.quod approbat tacite prædictam gloſſ.&
tuerit vt vnum tantum conferatur vni, qualis & quantuſcunq; ſit illa
adiicit tamen, quod ſi illud ei non ſuffecerit, liceat ei aliud ſimplex
ſufficiens; dummodo vtrunque perſonalem reſidentiam non requi-
rat, habere. Ex quo duo collige, poſſe quem iuſte tenere duo bene-
ficia

ficia ſimplicia non requirentia reſidentiam perſonalem, quorum al-
terum non ſufficiat abſque vlla diſpenſatione: quæ ante hoc conci-
lium fuit communis opinio in ea. Cum iam dudum,&c.Extirpandæ.
§.Qui vero de Præben.Et quod concilium non prohibet retentionem
plurium,etiam requirentium reſidentiam perſonalem, per iuſtam di- 128
ſpenſationem. Dixi (abſque diſpenſatione) quia non ſufficit habere
iuſtam cauſam ea obtinendi:attento ſolo iure naturæ, & diuino, ſine
diſpenſatione iuris poſitiui id prohibentis iuxta S. Thom.in d.Quo-
lib.9.ar.15.Dixi (aut conſuetudine iuſta) quia tantum, licet non plus,
valeret illa,quantum diſpenſatio,iuxta eundem ibidem quia vtraque
poteſt iuri humano derogare, & neutra naturali, vel diuino cap.fin.
eum ibi late notatis de conſuetud. Porro, iuſta cauſa tenendi plura
attento iure naturali:& conſequenter diſpenſandi, & conſuetudinem
etiā id inducendi, eſt ſecundum eundem circunſtantia eiuſmodi,
quæ ſufficiat ad tollēdam deformitatem quam multitudo beneficio-
rum pręſe fert: plura ſiquidem beneficia tenere, vt ille ait, nec adeo
ſapit naturæ eſt malum, vt per nullam circunſtantiam iuſtificari
poſſit, vt fornicatio, & alia id genus vitia, neque adeo indifferens,
vt ſine aliqua circunſtantia iuſtificante liceat, vt habere duo prædia,
vel domum, vt ſuprà cap. 23. num.1. diximus, Talis eſt circunſtantia
tum, cum attenta ſuæ perſonæ qualitate, non ſufficit vnum benefi-
cium ad honeſte decentērque viuendum. Talis item tanta pruden-
tia,ſagacitas & induſtria alicuius, vt ſperetur plus eis,quibus præeſt
proficiturus, etiam abſens, quam communiter alius præſens, & po-
teris accipit propter vtilitatem beneficiorum, aut ſubditorum, quam
propriam iuxta Innocen.cap. Cum iamdudum num.4.de Præben.re-
cept. Talis eſt etiam defectus aliorum idoneorum, iuxta Hoſtien.ca.
Statue.col.2.eod.titu. Talis inſuper notabilis animi virtus, nobilitas,
deficientia, d.cap. De multa. Quamuis hæc cauſa videatur includi in
prima, quoniam ideo cum nobili, & graduato, diſpenſari poſſe vi-
detur per dict.cap. de multa, quia eius honeſta ſuſtentatio, pluribus
quam alterius indiget, vt ibi diximus. Talis etiam viſa fuit Cardin.
in Clement. Gratiæ, de Reſcript. intentio tenentis plura beneficia,
non ad ſplendidiorem, victum, veſtitum, & famulatum, & alia eiuſ-
modi, ſed ad largius erogandum in pauperes & opera pia, retento
ſolum tantum, ad vitam decentem neceſſario, & vera huius intentionis
executione.

Quare confeſſarius non debet abſoluere habētem plura beneficia,
niſi ſaltem concurrat aliqua prædictarum vel alia ſimilis circunſtan-
tia. Maior vbi ſuprà,arg.6. Dico(ſaltem) Tum quia non ſufficit quæ- 129
libet illarum,ſine diſpenſatione iuris humani. Tum quia vltima Car-
dinalis licet ante prædictum concilium ſoſtentari poterat, poſt illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam[illegible] non potest, quum illud absolute prohibeat habere plura be-
ficia etiam compatibilia, vltra id vel ea quæ sufficiunt honestæ ac
decenti sustentationi iuxta prædictam glos. fingu. dicto cap. Dudã
in 2. de elect. Quoniam tamen concilium non prohibet tenere bene-
ficia illa quæ ante fuerunt collata, sed ne de extero conferantur plu-
ri, consuluimus eum, qui ante illud plura obtinuit, posse nunc retine-
re, limitando se iuxta d. opinionem Card. quam, licet sit contra opi-
communem semper putauimus veram ante illud. Quo sit, vt iure non
miretur, etiam post prædictum Concil. à Pontificibus Max. conferri
multa quorum vnum sufficit, vni & multos sibi collata retinere,
profecto iure, retinere nequeunt etiam cum dispensatione nisi nouiter
cetur per intentionem à Cardinale requisitam. Addo quod idem con-
cilium sess. 24. cap. 17. statuit, vt plures parochiales ecclesias, aut vnã
parochialem, & vnam cathedralem obtinentes, coganturalteram re-
frã sex menses dimittere. In quo pondera verbum, coganturalteram, &
quod respondimus neutram ipso iure vacasse. Pondera item alte-
bere locum, etiam in his, qui per instam dispensationem retinebant, plu-
res parochiales quamuis audiam aliquos contradicere, argumento
pitul. ordinarij. §. Cæterum, de offic. ordi. libr. 6. quod aiunt esse nouã
uarum per idem concilium, sess. 6. cap. 1. de reform. Quorum opinio
licet disputando forte defendi posset, consuli tamen non debet. Tum
quia est contra mentem concilij, vt ex eius contextu patet, Tum quia
sic interpretatur Curia cogens ad dimittendam alteram omnes, vel
ante etiam cum legitima dispensatione, tenebant duas. Tum quia
cet principium d. c. Ordinarij innouetur, vsque ad §. Cæterum, ibi-
men tacetur, Hoc tamen ius nouum, non extenditur ad alia incompa-
tibilia legitime obtenta, & ita qui habet alia beneficia incompatibi-
puta plures personatus, vel vnam parochialem, & aliam dignitatem
vel personatum quæ non sunt ecclesiæ parochiales, non est cogendus
relinquere vllum.

230 XVI. Qui fructus sui beneficij in plures quã tres annos lucrã-
in emphyteosim dat cle. 1. de reb. eccl. non alien. & est excommuni-
tus in terris vbi est recepta extrauag. Pauli II. de qua infr. c. 22. nu.

231 XVII. Qui parochiano petenti sacramẽta non ministrat, vel ne-
dat licentiam alteri confitendi, vel interest matrimonio clandestino,
vt suprà cap. 22. nu. 68. aut benedicit secũdas nuptias, nu. 83. aut primo
tempore indebito, ibidem.

232 XVIII. Qui inducit aliquem ad promittẽdum, aut iurandum,
accepturum sepulturam, in sua ecclesia, aut quam iam acceptã, mu-
mutaturum, cap. 1. de sepult. lib. 6. & est excommunicatus excommu-
nicatione Papæ reseruata, Clementin. Cupientes, §. Sane, de fore. &
quibus infrà cap. 27. & qui aliquem in peccato mortali notorio mo-

rum in loco sacro sepelit. cap. Quibus. 13. q. 2.

XIX. Qui non discit ea quæ necessario scire tenetur, ratione be- 233
neficij, vel officij, neque vult illud renunciare. cap. Non est putanda.
2. q. 6. Idem iuris. 9. 1. ff. ad l. Aquil. Porro, sacerdos quatenus sacrifi-
cium tantum est obligatus scire legere, cantare, & constituere gloss.
clem. 2. de concess. præb. verb. Reputamus, quam Card. Panor. & Imol.
probant ibidem, & faciunt multa, quæ adduximus in prælect. cap. Si
quando, excep. 10. & 11. de Rescript. & quatenus sacramenti minister
scire debet, cuiuscunque sacramenti formam, materiam, & modum
ministrandi, & quatenus confessarius & iudex fori con-
scientiæ scire debet, quod supr. c. 4. dictum est. Quo fit primo, vt reli-
quis, & quibus non est onus curæ animarum, neque audiendi con-
fessiones, satis est scire, quæ sunt necessaria sacrificio, iuxta mentem
Innoc. recep. in c. Cum in cunctis, de elect. II. Quod qui habet præ-
dictum onus ignorans ad id necessaria, tenetur discere illa, aut relin-
quere onus, vt dictum est, & ita, qui licet sit idoneus ad aliquod bene-
ficium, si tamen non est, ad id quod obtinet, ratione loci, aut perso-
nam fuit dignitatum: & non vult discere, quo fiat idoneus, non debet ab-
solui. arg. d. c. Cum in cunctis; & eorum, quæ ibi Innoc. recep. ait & Pa-
normi. in cap. Venerabilis de Præb.

XX. Qui negligit, aut ob timorem omittit communicare paro- 234
chianum iam morientem, vel eius confessionem audire, quamuis pe-
ritissimo laboret, iuxta d. c. 24. nu. 11.

XXI. Qui beneficium ecclesiasticum accipit sciens, aut scire de-
bens se irregularem, suspensum, excommunicatum, aut interdictum
esse, & titulus eius est nullus. cap. Cum inter de elect. cap. Postulastis,
de eo. Si celebrat de cler. excom. minist. & qui in solo peccato mortali
il facit iuxta Panor. & d. c. Si celebrat, quod non est verum, vt proba-
gnus ibidem post Fel. in c. Dilecto, de excep. col. 3. Maio. in 2. dist. 44.
5. in. col. 1. & in 4. dist. 18. q. 4. col. 1.

XXII. Qui non dicit tot, & tales missas, quot & quales, & quo 234
in loco tenetur, absque iusto impedimento, aut quas omisit, vt debet
non complet, arg. c. 1. de Pact. & Procem. Greg. & cap. significatum, de
Præben. Quot autem, teneatur dicere parochus inquantum paro-
chiani non viderunt iure determinatum, nec sufficienti ratione probari,
opta nulla eẽ seclusit omnibus diebus, eum missam dicere debere, neq;
omnibus quibus eõmode potest, quamuis sic omnibus festis, de præ-
cepto colendis, quin in eis populus eam teneatur audire, cap. Missas de
Consecrat. distinct. 1. Quare primum institutio vel constitutio par-
ticularis seruanda est. II. Consuetudo quæ pro lege habetur, quan-
do lex deest. cap. Consuetudo. 1. dist. & ita vbi est consuetudo, dicen-
dæ missæ omnibus diebus per se, aut per alium, non satisfacit dicen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do,diebus,quibus commode poteſt,quia tenetur per ſe vel per alium quolibet die dicere,& vbi eſt conſuetudo, vt ſolis dominicis & feſtis vel certis hebdomadæ diebus, tenetur dicere per ſe vel alium in quamuis Sot.de Iuſt.& iur.lib.9.q.3.art.1.non ſatis caute iudicet patchum teneri,& ſatisfacere,celebrando quoties decenter poteſt, Sacerdotes autem ſiue capellani,tenentur dicere,quas, vbi, & quomodo, ſtitutio ſacellorum,vel eorum promiſſio habet,argumen.dicti c.Cum dilectus, de conſuetud.ca.1.& c.Qualiter de Pact. Addo, quod onus annexum beneficio, vt illud obtinens quotidie celebret, de ſanctiſſ Maria, non obligat ad miſſandum omnibus diebus, neque ad materiam dicendam de illa omnibus, quibus miſſare tenetur, ſed ſolum ſatisfacit lis quibus frequentius ſalua honeſtate, & deuotione debita poteſt.

135 XXIII. Qui contrauenerit alicui ſequẽtium præceptorum Concilij Trid.quod ſeſſ.25.cap.1.de Refor. præcipit,vt habens beneficium cum onere legendi, legat per ſe,ſi eſt idoneus, ſin minus, per alium, & vt in poſterum non valenti legere per ſe, non conferatur eiuſmodi beneficium, decernens collationem ei factam eſſe nullam. Cui conſequens eſt,acceptantem peccare, arg.c.eum qui, de Præb.lib.6. Et ſeſſ.5.cap.2.quod habens beneficium curatum, prædicet verbum Dei ſuo populo, vt minimũ dominicis & feſtis ſolemnioribus,& doceat ad ſalutem neceſſaria, quod eſt tanquam nouum & ſingulare notandum.& ſeſſ.23.cap.6. quod nullus obtineat beneficiũ ante 14. annum, & quod in minoribus conſtitutus, niſi beneficium eccleſiaſticum habeat, aut in ſeminario vel aliqua ſchola, quaſi via ad maiores ſuſcipiendos verſetur,non gaudeat priuilegio fori.Quæres nouiſſima eſt, & ſeſſ. 24. cap. 12. Quod archidiaconi ſint magiſtri aut licentiam in Theologia, aut canonibus, Nota non ſufficere quoad hoc doctoratum, vel licentiam iuris ciuilis, Medicinæ vel Artium, quod extat ſeruat, per quod ſoluitur quæſtio miſſa mihi ex Hiſpaniis & quod per Archidiaconum intelligitur ſolum is de quo loquitur Rubrica de offic.Archidiac.qualem in Hiſpania neminem ſcio,quia prædicta Rubrica ſolum videtur loqui de illo qui eſt caput capituli, & primus poſt Pontificem, & tales Hiſpania in ſæcularibus eccleſiis vocat Decanos,& in Regularibus,Priores, & in Gallia, vt plurimum.Præpoſitos,cui alludit cap.Quamuis,de verb.ſignif.Reliquæ verò dignitates non conferantur,niſi conſtitutis in anno.22. Per hoc corrigitur cap.1. de ætat.& qualit. lib.6. quod præſcripſit in hoc annum.20. Et prouiſum de beneficiis curatis teneantur infrà duos menſes à die poſſeſſionis coram Epiſcopo, aut eius Vicario profiteri fidem Catholicam, ſpon-

dentes ſe in Romanæ eccleſiæ obedientia permanſuros.Quod ipſum de canonicatibus,& dignitatibus p ouiſi faciant,non ſolum,coram epiſcopo,ſed etiam in capitulo,alioqui non faciat fructus ſuos, nec illis ſuffragetur poſſeſſio, Quod etiã valde nouum eſt, quatenus multum addit capitulo Ego N.& capitulo Nullus,de iureiur. reſpectiue. Nemo etiam obtineat dignitatem,canonicatum,aut portionem, qui non ſit ordine ſacro,quam illa requirunt initiatus,aut in ea ætate conſtitutus,vt infra tempus ſtatutum,initiari valeat. In omnibus vero eccleſiis cathedralibus, omnes canonicatus habeant annexum ordinem presbyteratus,diaconatus,vel ſubdiaconatus. Hortatur etiam cõcilium vt ſaltem dimidia pars canonicatuum conferatur tantum Magiſtris vel doctoribus, aut etiam licẽtiatis in Theologia vel iure Canonico. Pondera,quod hoc poſtremum non eſt præceptum,ſed tantũ exhortatio,quæ non obligat.§.fin.4.diſt.Quodque nullius ſtatuti. aut conſuetudinis vigore liceat, ab eccleſiis vltra tres menſes quolibet anno abeſſe.Hic videtur permitti maior abſentia dignitates,& canonicatus obtinentibus,quam parochis per capitulum 1.ſeſſ.23.de Refor. & c.13. 137
quod ſuper fructibus epiſcopatus, non excedentibus ſummam ducatorum mille. aut fructibus parochialium, non excedentibus centum ducatorum, penſiones, aut fructuum reſeruationes non aſſignentur. Hoc videtur tangere Papam,qui licet ligari non poſſit, capitulo Proſpoſſint,de conceſſ.præbend. ſeruat tamen hactenus inuiolabiliter,& vbi parochiales non ſunt diuiſæ,diuidantur,& vbi non ſunt, erigãtur, non obſtantibus &c. Item ſeſſ.25.c.4 de Refor. Quod epiſcopi in Sy- 138
nodis,& Abbates,& generales ordinum in Capitulis ſuis generalibus, pro ſua cõſcientia diſponant de miſſis, ſi earum fuerit exorbitans numerus vel eleemoſynæ iis dicẽdis impares:Hoc videtur ius nouum, quoad Abbates,& Generales ſed non quoad epiſcopos. Qui argu.c. 2.eod. ſine ſynodo,iure antiquo quod non videtur per hoc ſublatum, cum acceſſiſſent,& c.ex parte,de conſtit.& eis adnot.poſſunt hoc facere cum fuiſſet additum ad augendum arg.c.fin.de verb.ſignifi. Item c.13. Quod quarta funeralium,ſolita iam ante annos 40.perſolui eccleſiæ parochiali, ſoluatur, etiamſi poſtea conceſſa fuit alicui monaſterio, non obſtantibus &c.& ſeſſ.25.c.7.de Refor. ſtatuit,quod in poſterum acceſſus,regreſſus,aut coadiutoriæ cum futura ſucceſſione non cõcedantur,niſi quoad epiſcopatum,& Abbatiam, certis ad id cauſis concurrentibus,& ſeſſ.24.c.19. de Refor.Quod nec mandata de prouiden 139
do,gratiæ expectatiuæ,etiam ſub nomine indulti, nec aliæ quæcũque gratiæ ad vacatura, aut indulta, ad alienas eccleſias cuiquam concedatur, & hactenus cõceſſa,abrogata cẽſeantur,& c.8. Quod nulla Eccleſia parochialis etiam ſi reſeruata fuerit, & vacet in Curia, niſi per concurſum,& oppoſitionem præuio examine,de quo ibi,conferatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

140 Qualiter autem religiosus peccet contra votum paupertatis alias quam hactenus trado in c.Non dicatis 22.q.1.

De peccatis prædicatorum siue concionatorum.

Prædicans vt peccat,si id facit sine facultate quam N. dare potest, & alias tenus se esse in mortali,mentiens n.141.miscens ridicula,detrahens prælatis n.142. decimare dissuadens, num.142. si religiosus sine consensu episcopi num.142 Prædicandum quid,quoties,quibus,& à quibus.n 143.

141 PEccat primo Concionator,qui publice concionatur absque facultate legitima,& excommunicamus.5. Quia vero,de Hæret. qualem habet episcopus per totum orbem,& parochus in sua parochia,qui potest dare illam alteri noto, & alias probato, quoad suam parochiam sicut episcopus quoad suam diœcesim, & Papa quoad omnes,vt colligitur ex Panor.& communi in c. inter cætera de offic.ordin. & c.excommunicatus. §. Quia vero,de Hæret.& ex Cardinali. in elem. Dudum,de sepult. quia sunt ordinarij, & ordinarius potest omnia, quæ sunt iurisdictionis,delegare,iure canonico,iuxta glo.recept.c. Pernir.95.distinct. II. Qui aduertens se esse in peccato mortali,ante istam contritionem concionatur,secundum Caiet.in 3.part.q.64.art.6. & 2.sec.q.187.art.1.qui retractauit, quod dixerat in summa verbo prædicatorum peccata,in princip. & Tomo.3.de vsu spiri.q.1. vbi oppositum tenuit: quia actus prædicandi saltem per legem humanam est actus peculiaris ordini euangelij. Et qui aduertens mentitur concionando circa doctrinam fidei,bonorum morum, historiarum sanctorum,miraculorum,aut prophetiarum,ad cohortandum, inducendum, aut mouendum auditores iuxta Caiet.in sum.verb.prædicator.2. peccata. Dixi.(circa doctrinam fidei &c.) quia mentiri circa alia non est peccatum mortale nisi notabiliter scandalizaret, vt de mentione iudicio,& confessione dictum est,sup.c.18.n.3.Et vt peccat qui principaliter vel minus principaliter ob laudem, honorem , vel pecuniam prædicat,& quanto plus mereatur qui pure ob Dei gloriam id facit, colligas ex c.23 n.6.& latius ex Comment.c.cum ministeriat.21.q.3.

142 Qui vero concioni fabulam.& facetias,aut aliquid ridiculum miscet,peccat quidem,iuxta.S.Anton.par.3.tit.18.c.4.& Caietan,2.sec.q. 164.art.2.sed communiter non pluſquam venialiter, iuxta eundem,ubi dict.verb.Prædicatorum peccata.

II. Qui religiosus concionando prælatis ecclesiæ,& sacerdotibus detrahit,præsertim,quo laicis placeat, Clem.1.§. Quibus, de priuileg.

Quod intelligendum est,iuxta glo.ibidem,verb. Detrahendo,de detractione nominatim,expresse,vel æquipollenter facta:licet enim generaliter prælatorum vitia reprehendere,modo id prudenter,& absq; scandalo fiat.Et quamuis dicta clemen.solum loquatur de religiosis, quia fœpius in eo peccant,idem tamen de secularibus dicendum est, quoad peccatum,quamuis non quoad pœnas ibi constitutas,arg. gl. Clem.1.de rescript.verb.Præsidentes, adiuncto textu in leg. interpretatione,ff.de pœnis. Quæ confirmantur per concil.Lateranense,quod sub Leone X.sess.1.vetuit concionatoribus populo prædicare miracula falsa,incerta,aut prophetias, per sacram scripturam non approbatas,& Prælatis ecclesiæ detrahere,addens alias pœnis excommunicationem latæ sententiæ reseruatæ Papæ.quod non latuit Caiet. in sum. verb.excom.c.18.sub fin.Et qui religiosus,concionando dissuadet populo decimarum solutionem,& est excommunicatus,Clem.Cupientes,de Pœn.de quo infra c.27.

143 IIII. Qui contrauenit præceptis concil.Triden.quod sess.5.ca.2. præcipit vt nullus regularis prædicet in ecclesiis sui ordinis,nisi prius examinatus & approbatus à suo superiore,de vita,moribus & scientia, eiusque ab eo licentia quam Episcopo præsentet benedictionem ab eo petendo. In ecclesiis vero,quæ sui ordinis non sunt,etiam licentia episcopalis necessaria erit Episcopi etiam neminem regularem extra claustra viuentem , nec secularem sacerdotem prædicare sinant , nisi eius nomen sint. & moribus,& doctrina probati , etiam cuiuscunque privilegij prætextu,& sess.24.c.4.de Refor.quod nullus secularis vel regularis etiam in ecclesiis sui ordinis prædicet,contradicente Episcopo.Episcopi autem singulis dominicis,& festis solemnibus, diuinam legem per se,in suis ecclesiis annuncient,vel si legitimè impediti sint, per deputatos ab eis,in aliis vero ecclesiis per parochos,vel alios, tam plene vero aduentus,& quadragesimæ quotidie,vel saltem tribus diebus in hebdomada,legem diuinam,& sacram scripturam annuncient, & festis diebus pueros doceant doctrinam Christianam, & obedientiam erga Deum & parentes.& cap.7. quòd ministrantes sacramenta etiam si sint episcopi, iis qui ea susceptiunt , illorum vim & vsum explicent, & inter missarum solemnia , vel alia diuina officia vernacula lingua,festis diebus legem diuinam populo exponi curent,postpositis inutilibus quæstionibus quæ non ædificant.Res item incertas,aut falsi habentes proponi non permittant, & curent prædicari doctrinam veram de purgatorio.& sess.22.c.8a. Quòd omnes curam animarum gerentes, per se vel alios aliquid ex his, quæ in missa leguntur dominicis & festis exponant, & misterium sanctissimi huius sacramenti declarent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De peccatis Coniugatorum.

Sponsalia Clandestina post Concil. Trident. compleus, & vtens matrimonio præsumpto &c vt peccat. num. 144.

Matrimonium præsumptum cessat, & coram quo parocho contrahendum, siue cuius præsentia contractum nullum n 144.

144 PEccat primo coniunx modis sup.c.22.à nu.30.positis,& non complens sponsalia clandestina contracta etiam post Cõcil. Trident. quia illud solum matrimonium & non illa annullat. Et qui vtitur matrimonio præsumpto per copulam carnalem habitam post prędictum Concil.quia post illud cessant matrimonia præsumpta per c. Is qui. de sponsa. Et qui discedit à matrimonio contracto coram parocho habitationis fœminæ, etiam si parochus habitationis viri non assistat. Et qui vtitur contracto publicè, etiam coram toto populo, sine præsentia præfati parochi, vel alterius presbyteri,cum licentia illius, vel ordinarij:quia congregatio Concil.Trident.sub Pio V. interpretata fuit,sufficere,& requiri parochum mulieris,& non viri.

Cap. XXVI. Vt se geret Confessarius erga confessum.

Confessarius doceat confessum hoc & hoc, alium ad aliud exhortetur, alium laudet,alij nihil dicat n 1.hoc præstari faciat quinque casibus.nu 2. Quid non iudicet esse mortale,quod est contrarium, quid tunc faciet Non absolutum nolentem facere necessaria n.3 Quid faciet quando pœnitens cõtrariam sententiæ opinionem habet.n.4 quid quando vterque dubitat Quid dicet ei qui restituere debet. Quid ei qui alia vice restituũ se promisit, & non præstitit. n 5. Quid faciet in absolutione peccatorum reseruatorum cum breui resolutione numero 6.

Peccatum reseruatum cui, & quomodo confitendum, & soluendum n.6.

Absolutio excommunicationis præcedat peccatorum absolutionem, aut illam faciat hoc & hoc.n.7.8.& 9.

Absoluatur pœnitens ab omni excommunicatione,maiore,& minore sic n.10.

Absolutio peccatorum detur in hac forma, quamuis ad substantiam tantum sufficit num.11.

Absolutio conditionalis non detur.n.12.& data à peccatis, censuris & irregularitatibus, ab eo qui pœnitentem poterat absoluere, ab omnibus quas incurrisset etiam oblita includit,&c nu.13 & cum datur ab eo qui non poterat,quid fiet,& an alsc.iti dari possit n.15.

PERACTA

PERACTA confessione,confessarius vt diximus in principio c.1.de pœnit. dist.6. n.30.doceat ea in quibus errare animaduertur, putando peccatum esse, quod non est, aut contra,aut esse mortale quod est veniale, aut contra,sal- 1
tem in his quæ scire tenetur, idemque faciet de censuris, quas falso credit esse,vel non esse,per principium c.1.de pœnit. dist. 6. & quæ ibi tradimus,& arg.c.omnis.§.Sacerdos de pœniten. & remiss. Deinde pro varietate pœnitẽtium, alium arguat,alium soletur, alium de diligentia,& ordine memorandi, & accusandi modestè laudet, & ad grazias ob id agendum incitet,aliis,alias virtutes magis commendet,aliis,alia vitia acrius increpet.Porro,pœnitenti docto, diligenti, & sæpe confitenti,& celebranti,aut nil dicat,aut solum,vt faciat, quæ nouit facienda,& cum sit lux,& sal aliorum caueat,ne sit eis offendiculo,vt copiosius dixi in d.c. 1.à nu.51. III. præmissis ante vel post 2
prædicta interrogationibus opportunis,faciat concludi cõfessionem dicendo,se commisisse illa omnia peccata,& alia multa,quæ non satis meminit,cogitatione,verbo,opere,& omissione,& persuadeat propo
nere,nunquam amplius Deo iuuante,ea nec alia saltem mortalia, ob eius amorem peccaturum iuxta dicta supra capitulo 1.nu. 12. sed non obliget eum ad id voto,iuramento, vel alia promissione, quæ nouum vinculum adiiciat, nisi quum ius id præcipit, vt in excommunicato notorio absoluendo.capitulo ex parte de verb.sig.& c.solet, de sent. excom.lib.6.& in incendiario c.Pessimam 23.q.8.& in mutilatore ea.si quis membrum:ead.cau.& q. & manifesto raptore,aut ecclesiæ violatore, capit. super eo de Rapto.& vsurario publico. capit. Quanquam verb.Nullus de vsur.lib.6.& in publice iniuriante personis ecclesiasticis cap.Quisquis inuentus fuerit.17.q.4. IIII. Caueat facile negatæ absolutionem pœnitenti dicendo esse mortale id de quo sunt con- 3
trariæ opiniones,ne eum in futurum propter conscientiam illaqueet: sed potius consulat libros, vel doctos,vel certè persuadeat ei propositum faciendi,quod iure facere debet,consilio N. vel N. quibus confidit,vel aliorum quorum iudicio fidendum est,tale enim pœnitentis propositum sufficit,vt absoluatur,Ang.verb.Confessio 4.§.3.& Sylues. verb.Confessio,§.20.adiunctis,quæ diximus sup.c.23.n.21. V. Quod hactenus absoluat pœnitentem,nolẽtem abstinere ab eo, quod certum est esse mortale,per dicta supra cap.10.num.4. VI. Quod si sint 4
contrariæ doctorum opiniones,quarum alteram confessarius,& alteram pœnitens sequitur,& confessarius credit euidenti se textu,vel ratione niti,pœnitentem autem dubia, non debet eum absoluere. At si cõfessarius non adeo forti ratione nititur, vel pœnitẽs vtitur pari, vel fere pari,& habet aliquem pro se doctorẽ clarũ, poterit eũ absoluere, vt post Adri.in 4.de cõfess.q.5.dub.7.col.5.tenuimus in c.si quis autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

de pœnit.dist.7.num.66. non distinguẽtes inter proprium parochum ad audiendum confessiones obligatum, & alium qui potest audire, & non tenetur, vt nec Adri.distinxit, quicquid Gofred.relatus per S.Ant. 3.par.ti.17.c.10.§.2.dicat.Adde, Quod, vt cum dubitatur an aliquis in mortale, nec ne, securiorem partem confessarius & pœnitens eligere debent.ita quum dubitatur, an pœnitens hoc facere, date, aut pari modo beat, benigniorem opinionem confessarius eligere debet, Aug. & Sylvest. vbi supra. Dixi, (quum dubitatur) nam confessarius vel pœnitens credens suam sententiam esse veram, non dubitant, vt diximus in d.c.1. quis autem, à num.9. VII. Quod pœnitentem, ad aliquam restitutionem aliquorum obligatum, inducere debet ad propositum eam faciendi, quam cito commodè poterit, iuxta dicta in c.17.num.54. Adden nendo eum si nimis differat in peccatum mortale recasurum, & gratiam quam per cõfessionem & absolutionem adeptus est, amissurum. Quin & eum, qui confessione præterita, restitutionem promisit, nec restituit, non debet absoluere quoad restituat, nisi raro, vt in d.c.17. 6 59.insinuatum est. VIII. Quod pœnitentem habentem peccatum reseruatum, nõ debet absoluere ab eo sine priuilegio, bulla, vel alia licentia, eius, qui illa potest dare, sed vt dixi in capit. Consideret.5. Cautus, num.10.de pœnit.distin.5. debet absoluere à quibus potest, & pro absolutione reseruati, mittere ad eum cui reseruatum est, cui solum reseruatum confiteatur, vt ab illo absoluatur, aut absoluẽdus ad pœnitentem confessarium remittatur. Posset item pœnitens per se, vel per alium ante vel post suam confessionem, impetrare facultatem sceretam, verbo aut scripto, ab eo, cui reseruatum est absoluendi à proposita confessario, aut quia is modus periculosus est, eo quod peccatum contra confessionem detegitur, tutius esset, vt cõfessarius per se vel alium impetraret sibi facultatem absoluendi ab illo vel illo peccato, ei reseruato. IX. Quod pœnitentem, excommunicatum prius debet absoluere, ab excommunicatione quum à peccatis, alias mortale sacrilegium committeret, vt diximus in d.cap. Consideret.5. Cautus.num.14. post Palud.in 4. distin.17.quæst.1.col.4 arg.cap.si celebrat, de elect. in 6. comm.minist.c.særis, de his quæ vi, contra Angel.verb. confessio.5.num. 10.sequentem Monald.pro se incaute citantem Richard. qui contrarium tenet, licet absolutio peccatorum si concederetur, valere existimo, quo supradictum est.cap.9. num.5. Quod si facultatem absoluendi ab excommunicatione non habet, nullatenus à peccatis absoluatur quousque absolutus ab ea, redeat, aut adferat mandatum ad absoluendum eum. Porro, in absoluendo, ab excommunicatione, seruare debet formam iuris, quæ vt diximus in cap.1.in princip.distinct.6. col. 54.haber primum, vt iuret parere super eo mandatis ecclesiæ, ex re nore c.De cætero, de sencen.excomm. II. Quod parti satisfaciat, à

offensa, aut debitum est notorium.c.Ex parte de verb.signific.&c. Sotus, de sent. excom. lib.6. aut impensas, si contumacia est notoria. ca. Venerabilibus.§.porro, eod.tit.& lib.& hoc si potest, sin minus, præster sufficientem cautionem, id est dando pignora, vel fideiussores: & si neque hic potest, det iuratoriam. Nunc autem addimus, quod quamuis distinctio debiti, offensæ, aut contumaciæ notoriæ, & dubiæ locum habeat, in foro exteriori, in interiori tamen non habet, sed sonando aut cui soluere debeat. Quia in hoc foro cessant præsumptiones, & confessam à pœnitente pro certo, notorium habetur, iuxta omnes.arg.cap.ruz c.Is qui de iponsal.quod est vsu frequens, & theologorum. III. Quod humeros nudatum eũ psalmo Miserere mei 8
Deus, aut alio pœnitentiali, virga, sune, aut flagello cedat, & post Gloria patri &c. Kyrie eleison &c. Pater nost. &c. & eũ versiculis Saluum fac &c. Dominus vobiscum &c. Oremus, Deus cui proprium est misereri, & parcere, suscipe deprecationem nostram, & hunc famulum, quem excommunicationis sentẽtia ligatum tenet, miseratio tuæ pietatis absoluat. Per CHRISTVM D.N. Amen c. A nobis 2. de sent. excom. & tradit Ant.3.par.tit.24.cap.77.§.1.quem sequũtur alij, & post absolutat in hæc verba. Authoritate qua fungor, absoluo te à vinculo excommunicationis quod incurristi ob hanc vel illam causam, & restituo te sacramentis ecclesiæ & communioni fidelium, In nomine patris &c. Amen. Et si est excommunicatus, ob multas causas, exprimat eas in absolutione, alioqui à solis expressis esset absolutus, iuxta omnes. Quamuis mea sententia satis est, habere intẽtionem eum ab omnibus absoluendi, & comprehendendi omnes suis verbis. Si vero, ob vnam tantum, causam sæpe incurrit, sufficit dicere, toties, quoties, eam incurristi. Et quia statim dicemus expedire, vt generaliter absoluat quoslibet pœnitentem ab omni excõmunicatione, sub conditione, si & quatenus, est opus & potest, quamuis non videat eum aliquo tenicà fortiori expediet, vt eum sic absoluat quando eum absoluit ab alijsque particulari qua videt eũ teneri. Quanquam autem modus præ- 9
dictus, regulariter seruandus est, quãdo commode potest in absoluendo excõmunicato, absolutio tamen aliter facta valet etiam solum dicendo. Ego te absoluo ab excommunicatione, vel rebenedico te, aut alia æquipollens, cũ intentione absoluendi: Sy.verb.Absolutio.5.§.2. vt diximus in dict.cap.1.vbi addimus num.55. ne faciat fœminam nudare humeros, quia nullo iure id cauetur, & à num.60. quod quatuor prædicta non sunt seruanda, quando excommunicatio non est certa, & ad cautelam absoluitur. Et Leonẽ PP. X. fratribus ordinis Minorum concessisse ne quando excõmunicatos in foro conscientiæ absolutos, teneantur eos flagellare dicẽdo psal. Miserere. compen. priuleg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verb. Absolutio.1.quoad seculares.num.14.

10 X. Confessarius imponat pœnitentiam, ante absolutionem glos. sing.in Clem.Dudum.§.statuimus.verb.Audire, de sepult. quod tamen non est necesse:quia tantum valet, & tam sacramentalis est quæ post, quam quæ ante imponitur, vt dixi in princip.dict.c. 1. n.m.33. post Gerson.in tract.de excom.2.par.arg.l.Lecta,ff.de reb.cred.

XI. Absoluat eum ad cautelam,ab excommunicatione maiore vel minore,suspensione,vel interdicto,in hanc sententiam. Si teneris alquo vinculo excommunicationis maioris,suspensionis vel interdicti, à quibus te possum absoluere,absoluo te,si & quatenus possum,& expediret,sed non est necesse adiungere, restituo te sacramentis ecclesiæ & communioni fidelium, iuxta Gerson. vbi sup. & omnium mentem: quia eo ipso quod absoluitur, eis restituitur.

XII. A peccatis absoluat,præmittendo Misereatur tui &c.Dominus noster IESVS CHRISTVS te absoluat ab omnibus peccatis tuis In nomine Patris, & filij, & spiritus sancti. Passio D. N. IESV CHRISTI & merita Beatæ Mariæ semper Virginis & omnium Sanctorum,& quicquid boni feceris,& mali patieris,sint tibi in remissionem peccatorum,augmentum gratiæ,& præmium vitæ æternæ.Non sunt tamen hæc omnia necessaria: Essentialia enim & necessaria illa sola, Absoluo te, vt diximus in d.princip.num.9.& colligitur ex vtróque Tho.3.par.q.84. art.3.& ex concil.Florēt.in decreto Eugen.& quia quæ absolutionem præcedunt,sunt preces,& quæ sequuntur,sunt iniunctio pœnitētiæ generalis, vt diximus in c.3.nu.4.& in d.c.1.nu.51. & 52.post Thom.quolib.3. Alia multa verba multi adiungūt, quæ non solum sunt superflua,sed etiam periculosa,è quibus sunt illa,[De quibus contritus &c.] Tum quia absolutio non solum comprehendit peccata contrita,sed etiam quæ apparent contrita,ad effectum, ne iterum ea pœnitens confiteri teneatur, quin etiam attrita certæ speciei comprehendit quoad effectum remittēdi,vt supra dictum est,cap.1.nu.40. Tum quia scrupulos gignere posset, vt dixi in d.cap.in princip.nu.9. Vbi num.27.etiam dixi,qualiter intelligēda sit determinatio quæ habetur

12 Io.Gerson. quo vera sit. Admonemus etiā id quod vbi supra, num.6. quòd non debet absoluere ab excommunicatione de futuro,& quia à peccatis, dicendo, Ego te absoluo ab excommunicatione, aut à peccatis.sub conditione,si illud,aut illud feceris,aut si satisfeceris. Tū quia absolutio non debet esse in suspenso, arg.c. Adde quoniam, de Appell. Tum quia licet sortiretur effectum post adimpletam cōditionem, peccaret tamen, qui eam sic faceret,vt dixi ibidem, nu. 65. Quis nem,peccaret tamen, qui eam sic faceret,vt dixi ibidem, nu. 65. Quis uis posset ferre sub conditione de præterito, quæ actum non suspendit l.Cum ad præsens ff.si cert.petat.veluti dicendo,si fecisti,aut præstitisti talem rem,ego te absoluo, vt dicitur. quū de baptismo dubitatur,

v & ego auctoritate ipsius, qua fungor, te absoluo

tur,& cui non est baptizatus,ego te baptizo cap.2.de baptis. Quod si superior absens inferiori facultatem dederit, vt casibus sibi reseruatis absoluat sub eo modo,vt iterum illi confiteatur,quando præsens fuerit; confessarius tenetur illum modum pœnitenti declarare, & si eum non acceptauerit, non debet audire, si ante confessionem id sciuerit, nec à reseruatis absoluere,si post confessionem sciuit:si tamen consentiens absolutioni, adeo valet absolutio, quod quamuis postea pœnitens superiori non confiteatur,valere illa nō desinat,peccatum tamen mortale nouum committet. Est autem valde notandum,quod qui consecutus est absolutionem vel peccato reseruato,quibus ipse tenetur,& obliuiscatur illa, & 13
fertur alicui habenti facultatem absoluendi, ab aliqua excōmunicatione vel peccato reseruato,quibus ipse tenetur,& obliuiscatur illa, & absoluatur ab omni excommunicatione & peccato si & quatenus potuit confessarius,vt supra est dictum,absoluitur etiam ab eis ità quod quamuis postea factus memor eorum confiteatur illa vt tenetur alteri qui talem facultatem non habet, ab illis possit absolui ab eo, quia dicerunt esse reseruata,& habere excommunicationem adiunctam, quippe per priorem absolutionem sublata fuerunt,& peccata remanserunt soluibilia,à quouis proprio sacerdote vt dixi in cap.1. §. Cautus de pœnitent.distinct.5.& in cap.1.in princip.num.70.de pœnitent.distinct.5.allegando locum specialem vbi id dixit Palud. in 4.distin.18. quæstio.3.colum.penult.quem nemo allegat, quamuis generaliter allegando eum sequantur.S.Anton.Angel.Sylvest. Gabr. & Adr.in locis quos in d.§.Cautus citamus.Et ideo qui confitetur habenti authoritatem,absoluendi ab omnibus peccatis,& censuris,per viam confessionalis,bullæ,Iubilei vel aliam,prudenter facit,curando, vt modo subdicto generaliter ab omnibus excommunicationibus, & peccatis absoluatur: imò,& vt secum in irregularitatibus dispensetur,si etiam ad eas se extendit facultas. Quia si postea in mentem venerint,satisfaciet confitendo peccata,nulla obtenta absolutione à censuris,nec dispensationem ab irregularitate, quod religiosi notare debent qui in visitationibus, ab irregularitate, & aliis censuris generaliter absoluuntur à superioribus, nam esto tunc non meminerint illa, sublatæ censentur, nec tenentur aliam absolutionem quærere ab eis, sed satisfaciunt confitendo simpliciter peccata, ob quæ illas incurrerunt. Ang. verb. Confessio.1.§.12. Rosf.verb.Confessio.2.§.9. Sylvest.verb. Confessio.1.quæst.4.

XIII. Quod si absoluit aliquem ab excommunicatione,aut à ca- 14
su reseruato, à quibus ipse non poterat, debet procurare facultatem absoluendi eum ab illis, & post habitam eam absoluet eum præsentem,si præsentiam eius habere poterit,sin minus,absentem ab excommunicatione: quando voluerit,& à peccato reseruato, quando ille in gratia esse videbitur secundum Anton. qui ait multos insignes theo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

logos congregatos super hoc in concil. Basil. conclusisse, huiusmodi pœnitentem posse absolui in absentia, etiam si præsentia eius haberi posset, sed scandalum immineret, dicendo ei, quod nequaquam est absolutus,& propterea oportet ipsum iterum confiteri: Quod est expedem ego refellere minime non audeo, licet nonnullis contra videatur, & si prædictam facultatem,habere nequit, admonere debet eum ut potest,vt se absoluere faciat à tali casu, aut peccato, à quibus ille non potuit,vt dixi in d.princip.num.60. Displicet autem illud Directorij lib.1.tit.15.§.143.scilicet,vt obtenta absoluendi facultate,iterum pœnitentem accersat,& caute fingat,se eum de aliquo peccato iam confesso interrogare velle quo melius eum erudiat de nõnullis aliis,si forte ea commisit, & ab omnibus absoluere, Tum quia raro id sine scandalo fiet,Tum quia non potest illum, ab illo peccato, & alia absolutus nisi omnia peccata integrè ex proposito absque tali fictione confiteatur.cap.omnis,de pœnit.& remiss.

SVMMARIVM.

Pœnitentia iusta est imponenda, alia cur falsa dicta omnibus eodem lenis necessaria,& alia grauis indiscretè ponitur num.15.

Pœnitentia iusta quid,eam Deus solus nouit.nu.16.& septennis vnicuique peccato mortali non debetur in foro interiori contra communẽ cum S.Tho.& alios arbitrio confessarij relinquitur, non ad hunc effectum sed ad istum, & de imponenda consideret hæc:sit conueniens,qualis non sunt hæ num.18.

Confessarius antequam pœnitentiam iniungat, dicat hæc, & quanta sint iniungenda num.19.

Pœnitentia satisfactoria alia à necessaria culpæ delendæ, & quæ tenenda, & acceptanda num.20.

Pœnitentia,ex causa,diminui & mutari potest. num. 21. & 22. & per quos alias debita fieri.num.23.

Pœnitens quod officium relinquet. num.24.

Confessarius pœnitenti absoluto hæc consulat num.25.

15 XIIII. Quod frequenter rogati super quantitate pœnitentiæ imponendæ,tandem concluſimus octo, Primum, quod confessarius debet conari imponere pœnitentiam iustam pœnitẽti. Tum quia ea non nil prosit,vel absolutionem irritam faciat, sed quia pœnitentem falsorem Greg.falsam appellat in c.falsas,de pœnit.dist.5.Non eo quod re potest,præbendo occasionem credendi, se per illam, plene satisfacere. Tum quia Abulen. super.18.Matth.q.49. circa finem, dixit confessarium imponentem pœnitentiam pro suo libito, sine alia circumspectione peccare, quamuis non declaret, an mortaliter, an venialiter, Tum quia inepte imponeretur pœnitentia septennis pro vno quoque

Colon.de satisfact.§. ex prædictis,multa de hac re tangens,& Adri.in 4.de Claud. quæstio. 2. colum.6. sacerdotem non debere condonare offensas contra Deum factas sine multa prudentia, & pœnitentia, quia cap.si is qui prælatus. 23.quæstio.4.& Maio.in 4.dist.20.col. 3. non esse veri amici si ponere paruam pœnitentiam,neque prudentis,cuius parcitate lætari. Tum quia Concilium Trident.sess.14.cap. 7. posit hæc scripta declarauit, conuenientes pœnitentias, esse à confessarijs imponendas, & non leues pro grauibus iniungendas, ne participes eorum fiant. Quo fit, vt constanter affirmemus,non recte agere officio suo confessarios, qui omnibus vnam & eandem leuem pœnitentiam obligatoriam, & aliam grauiorem voluntariam imponunt. 11. Illam esse pœnitentiam iustam, quæ neque est maior neque minor merita, quæque exæquat, & non superat pœnam peccatis conuenientem & confessionem condonato, quia solus ipse scit, quanta pœna debeatur in purgatorio peccato mortali per contritionem & confessionem condonato,quia solus ipse gratuitam peccati, & vim contritionis, & partem quam absorbet sacramentalis tollit, meritum item operis satisfactorij tum sacramentalis, tum, cuiuslibet alius, quod pro magnitudine vel parte gratiæ, & deuotionis magis vel minus, saltem ex opere operantis satisfacit. IIII. Vulgatum esse, vnicuique peccato mortali 17 pœnitentiam septem annorum iniungendam esse, in canones, quod allegatur Gratian.in cap. Hoc ipsum.§.1.33.quæstio.2. Pro quo nunquam nos tex.um reperire potuimus, vt dixi in dicto capitulo Falsas, numer.14. quamuis sic multas glossas receptas in dicto capit. Hoc ipsum, & in cap. Admonere. 33.quæstio.2. & in capit. Prædicandum 24.quæstio.1. & capit. sunt plures de pœniten. distinct.3. quæ id ipsum. Et communis cũ Hostien. in summa de pœniten. & remiss.§. Quæ pœna, & Palud. in 4.distinct.20.quæstio.2.Anton.3. par.titu.17. cap.10. Cui consonare videtur stilus concedendi indulgentias. 40. vel alias numeri annorum, & dicrum in pœnitentiam iunctorum, Quæ contrarium putamus. Tum quod id tenet Tho. in 4. distinct. 20. quæstio. 2. ante quem idem sensit Hier. in capit. Mensuram, de pœnit. distinctio. 1. Tum quia nec Gratianus dicit ecclesiam septenne pœnitentiam, in singula peccata statuisse, sed tantum pro gravibus peccatis iniungi solitam fuisse in dicto capit.Hoc ipsum.§.1. Tum quia dici potest, illam pœnitentiam non fuisse taxatam pro foro interiori sed exteriori, vt probamus, in dicto capit.falsas. nu.14. Tum quia ibi offendimus illos.46. canones pœnitentiales quos Horum, in dicto §. Qua pœna, colligit ad forum externum pertinere. Tum quia inepte imponeretur pœnitentia septennis pro vno quoque

Universidad de Deusto
Biblioteca

que peccato ei qui mille confitetur. V. quantitatem, & qualitatem iustæ pœnitentiæ, nunc & semper relinqui, relictámque fuisse pro dentis confessarij arbitrio. dict. cap. Mensuram. cap. Deus, de pœnit. & remiss. & cap. Tempora. 27. quæstio. 6. non quidem vt sensu gen dicto cap. Mensuram & Panorm. in dict. cap. Deus qui, num. 4. & Ho ton. Burgen. in cap. 2. de emptio. ad effectum vt pœnitens facta pœ nitentia iniuncta magna, vel parua ab omni pœna purgatorij lib retur, quia hoc falsum est, iuxta Mag. & communem, in 4. distinct. 2 & probamus in dicto cap. Mensuram, & cap. Deus qui, & in Regula in leuitico de pœniten. distinct. 1. Nec etiam ad effectum, vt pœ tens ad pœnitentiam impositam acceptandam teneatur, secundum aliquos, vt dicemus infrà. num. 20. Sed ad effectum, vt animæ pœni

18 tia, quoad hunc mundum, & quoad alterum mediocriter geranti VI. Confessarium circunspicere debere in æstimanda pœnitentia magnitudinem, & paruitatem peccati, & contritionis, & qualitatem personæ pœnitentis, an sit robustus, an debilis, iuuenis, an senex, assuefactus pœnitere, an non. An item videatur magnam recusa rus, aut quamuis acceptet, eam non impleturus, an sit pauper, an dites, magnoperéque curare debere, ne pœnitentiam ineptam im ponat, qualis est eleemosyna pauperi, ieiunium perpetuo laborans austeritas magna delicato, & in altiori loco posito, qualis quæ re ponitur vxori, filio, seruo, aut famulo, in notabile obsequium debitorum impedimentum, vel in periculum lapsus spiritualis, aut detectionis peccati occulti, iuxta mentem S. Anton. 3. part. tit. 17. capit. 10. §. 10. qualis peregrinatio mulieribus, iuxta Holtien. in cap. Muliet, de senten. excomm. maximè sine suis maritis, vel cum filio longinquum, cum domi manentes sanctos inuisere spiritu pietatis Maio. in 4. distinct. 17. q. 2. qualis panis, & aquæ, & solitudinis, mo echolico, & scrupuloso, qualis multa recitatio præfectori, & ad mo gas preces obligato, vt dicimus in dicto cap. Consideret. §. pœna

19 num. 4. & 8. de Pœnit. distinct 5. & aliæ similes. VII. Confessarius pœnitenti dicere debere, iustam pœnitentiam, quæ sibi imponenda erat, solum Deum Optimum Maximum scire, & timentes Deum, & cupientes vitare pœnas alterius vitæ, antiquitus septem annorum pœnitentiam pro vnoquoque maximo peccato mortali facere iube tos fuisse, iudicantes tam longam pœnam tam magnæ offensæ pro gandæ adhiberi oportere, sed quod non intendit imponere ipse, si sponte velit eam suscipere. Et si responderit se velle, & iudicat illam impositam impleturum, iniungat eam, quæ iusta videbitur, habendo spectu ad eas, quæ prædictis canonibus pœnitentialibus præscri tur. Nam, vt habet Conci. Colō. vbi suprà, Iam quod speranda sit fit, vt communiter ab hominibus iterum suscipiantur pœnitentiæ ex

iisque, bonum tamen esset, vt aliqui ad illas reuocarenturin quod mo uere potest etiam formula antiqua concedendi indulgentias per re laxationem annorum & dierum in pœnitēt iam iniunctorum, de qua eam modo intelligendi paucula, quæ hoc in loco scripsimus, remitti tens ad repet. §. in leuitico, de pœni. distinct. 1. not. 11. à nu. 12. quem in malis reformatum edemus, ope diuina, ante annum iubilei proxime futurum, qui erit 1575. VIII. Quod pœnitenti nolenti acceptare tam 20 insignem pœnitentiam satisfactoriam, diminuat, quantum ei placue rit, declarando ei pœnam alterius mundi, iuxta Maio. in 4. distinc. 20. qu. 1. col. 3. Dixi (satisfactoriam) quia restitutoria, vel ad exeundum à peccato necessaria, qualis est alieni restitutio, odij mortalis depositio & dimissio concubinæ, & officij, quod sine peccato exerceri nequit, & conuersationis quæ se credit in mortale peccatum lapsurum, necessa sario imponenda est, quam si nolit acceptare, nullatenus est absoluen dus, vt dixi in c. satisfactio, de pœnit. dist. 3. & d. §. ponat se, & latius in hoc latino, c. 3. à nu. 5. & cap. 14. à nu. 31. Recte autem faciet concedendo, vt quod non recitauerit, aut non ieiunauerit die præscripto, resi cere possit alio, vel eleemosyna redimere. XV. Quod ex his potest facis inferri decisio quæstionis sup. cap. 3. à nu. 2. tactæ, & huc remissæ, an pœnitens de præcepto teneatur acceptare pœnitentiam iustam à confessario præscriptam, in qua, placet sententia subtilis Doctoris Scoti in 4. distinct. 17. quam sequitur Gab. dist. 16. q. 2. & Med. in Cod. de confess. fol. 75. diserte tractās eam, scilicet, Quod sufficit pœnitenti habere propositum satisfaciendi Deo, hic vel in purgatorio, quibus consonat Holst. in summa, de pœnit. §. Et an sit, vers. Quid de operibus & Pan. in c. significauit. nu. 2. eod. tit. nisi quatenus tenent, teneri ad ac ceptandam aliquantulam, & saltem vnum Pater noster, quibus nul lus Canonista, quod sciam, contradixit, sed de veritate huius limita tionis inutile prorsus duco disputare, Quod nemo sit tam saxeus pœ nitens, qui bona fide confiteatur, & nolit vel tantillam pœnitentiam acceptare. Pro qua Scoti sententia, & contra eam multa hoc in loco in Hispano addixi, quæ consulto omitto, eo quod videam in Vrbe, & in Orbe receptum, ne cuiquam denegetur absolutio, eo solo quod nolit acceptare pœnitentiam sibi iniunctam, modo habeat propositum ve rum plane satisfaciendi Deo, viuens, per bona opera, & indulgentias, vel mortuus in purgatorio cruciatu horrendo, quamuis contra te nentes Paul. in 4. distinct. 17. quæstio. 2. art. 1. cum aliquot aliis. Pro qui bus vrget. cap. Omnis de pœnit. & remiss. habens, pœnitentiam à con fessario iniunctam, à pœnitente acceptari debere, & Concil. Floren. sub pœnitentiæ habet confessarium, pœnitentiam de sacramento confitemur, confessarium, generaliter debere, & quòd omnes catholici confitemur, confessarium, fecit potestatem habet ad absoluendum, ita ad obligandum habere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuius oppositum esse hæreticum declarauit concil. Trid. sess. 14. cap. & can. 15. & cõcil. Lateran. quod sub Leone. X. sess. 9. §. Ad abolendã præcepit confessariis, ne blasphemos Dei & suæ matris, absque ma gna pœnitentia, ad arbitrium seueri confessarij absoluant sed hæc sponderi potest, solũ per ea probari, quod confessarius sine ulla ca sa, non debet imponere minorem ea quam arbitratur iniam, sed eam illa sic argu. l. Quid ergo. 5. Pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. & adductorum per Dec. in c. At si. 3. de adulteris, de iudic. etiam multos imponendo, vt cum iam iam spirantem, nec pœnitentiam facere po 21 tentem, siue vllius pœnitentiæ impositione expressa absoluit. Mala autem sunt iustæ causæ minuendæ pœnitentiæ, puta impotentia ad implendi, vt proximè dictũ est, magnitudo contritionis, quæ tolle terdum totam pœnam remittit iuxta glos. solemn. d. cap. Mensura senectus, debilitas, ægritudo, timor probabilis: quod iustã non imple bit, arg. c. sicut dignũ, de Homicid. & c. Aut facta, de pœnit. dist. 5. pus iubile, vel aliarum indulgentiarum. argu. c. Cum ex eo, de pœn & remiss. & extrau. 1. & 2. eod. titu. iniunctio, & acceptatio, & d. omnium bonorum operum totius vitæ in satisfactionem pœnæ peccatis suis debitæ argu. cap. 1. & 2. 26. q. 7. Porro, cum valde diminuta stam, moneat pœnitentem eius rei ignarũ, quam grandis esset impo 22 nenda, quanto plus prodest exigua præsentis vitæ, quam magna futu ræ, collimet, & dirigat omnes curas & labores, in præsenti perfun dos, & mortem ipsam etiam necessario subeundam, in satisfactionem pœnitentialem, quæ omnia ratione hac susceptã, leuius ferat. Addo quod etiam iniuncta, & acceptata mutari potest, & diminui iusta de causa, puta quia bona fide putat pœnitens, se eam implere non posse aut non sine difficultate, vel periculo salutis, animæ, vel corporis, quia tunc, non solum confessarius qui eam imposuit, sed etiam alius si ipse facile adiri non possit, etiam eo inferior mutare potest, scilicet episcopus impositam à Papa, & parochus impositam ab episcopo, iuxta glo. sing. & recept. capit. Tempora pœnitudinis. 26. quæstio. 7. larius post Dec. dicimus, in d. c. At si. §. 11. etiam non iterata confessione eorundem peccatorum, ob quæ imposita fuit, modo imposita fuerit ob peccata eiusmodi, à quibus, qui eam mutat, absoluere potuit, iuxta Monal. in sum. de pœnit. §. An possit imponi à non proprio sacerdote. Sylu. verb. confessio. §. 17. Rosel. verb. confessio sacramentalis. §. 11. quamuis stricto iuri consonantius ageret, qui eius implementum differret, quousque posset eum, qui illam imposuit adire, si spes boni adeundi foret. Pro prædictis facit quod (gratia Deo misericordissimo) possumus ei satisfacere, operibus bonis, etiam alia ratione 23 debitis, & de necessitate etiam naturæ subeundis, vt post Caietan. de satisfact. quæstio. 1. probamus, in cap. 1. de pœniten. distinct. 4. nu. 4.

post quæ declarauit Concil. Triden. sess. 14. cap. 9. quod pœnis & flagellis à Deo inflictis, & patienter toleratis, satisfacere possumus, & consequenter tolerandis infirmitatibus, & ipsa morte naturali, aut violenta emergentibus. Quo fit vtilissimam esse, illam clausulam, quicquid boni feceris &c. quam supra eod. cap. num. 10. & in princ. d. ca. 1. de pœnit. dist. 6. nu. 36. diximus, formæ absolutionis vtiliter addi, declarato præsertim supradicto modo eius valore: Confessarius tamen 24 pœnitentiam ieiunij aliquorum dierum, aut precum imponens, in debito censetur imponere, eorum, ad quæ pœnitens non tenetur, & consequenter, is cui ieiunium quatuor dierum imponeretur, non satisfaceret duos quatuor temporum, aut vigilias, ad quas tenetur, iejunando, secundum omnes. Ad noue quæsitum, scilicet. An cessatio à peccato & emendatio vitæ possit in pœnitentiam imponi? Respon. affirmatiuè, Tum quia licet pura cessatio à peccato, non sit opus, velle tamen cessare ab eo, verum opus est, & ita non obstat, quod aduersarij dicunt, sola opera esse in pœnitentiam imponenda, iuxta cap. 3. Luc. Tum quia verius esse putamus, opera alias debita, posse in pœnitentiam imponi, contra Scot. Palud. & Maiorem magis vrgentem, in 4. distinctio. 15. cum S. Anton. 3. part. titu. 4. cap. 20. refe rentem Ægid. & Richard. id tenuisse, quod & Thom. sentit, in eadem distinct. 15. quæstio. 2. artic. 3 & latius distinctio. 19. quæstio. 2. artic. 1. & Gab. quæst. 1. pro quo vrget Concil. Trid. cap. 9. sess. 14. terminando posse nos satisfacere Deo pro peccatis per pœnas, ab ipsomet inflictas, vel alias, naturales vel violentas, etiam necessario patiendas, subinde eat patienter in remissionem eorum, quæ antea tenuit vbi supra Thom. Tum quia non ideo stultè videtur facere, vt Maio. ait, qui clericis non iniungit in pœnitentiam omnes horas canonicas dicendas, nec aliis alia eis præcepta, quia prudenter cauet ab eo faciendo, de confessi ea postea omittentes, bis peccent, contra præceptum ecclesiæ, & cõfessarij. Tum quia omnis virtutis actus, licet vno respectu delectabilis, est tamẽ alio pœnalis, vt post alios declarat recte Sot. in 4. dist. 29. q. 2. art. 1. & ita qua parte est pœnalis, est ad pœnitentiam eorum quia omne opus bonum, etiam purè mentale est satisfactorium pœnæ peccati remissi secundum Scot. in d. distin. 15. q. 1. art. 3. conuenienter receptum, Tum, quia dirigens vnum eundem actum in omnium præceptorum implementum, omnia illa implet, & ita pœnitentiam dirigens vnum, & idem opus, in implementum præcepti ecclesiæ, & confessarij, vtrunque implet, per quæ facilè respondeas argumentis Maioris vbi sup. Nolumus tamen dicere, quod sacerdos, prudenter faciat iniungendo in pœnitentiam cessationem ab omnibus peccatis & emendationem vitæ sub pœna nouo peccati, quia id esset dare occasionem bis peccandi, vt prædictum est, sed quod aliquando,

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest præcipere cessationẽ ab aliquibus peccatis alicui, quẽ metuit credit eã seruaturum, & semper potest eã consultiuè imponere, sicut & alia omnia bona opera, quæ facturus est, potest iniũgere sine noua obligatione ad illa, quam implendo, tanquam pœnitentiam consultiuè iniunctam plus satisfaciet, quam sine vlla iniunctione satisfaceret.

XVI. Quòd confessarius non debet consulere pœnitenti, vt deserat officium alioqui licitum, in quo multum peccat, quando est periculum incidendi in alium statum in quo plus peccet, quod contingeret, si mercatori multum in decipiendo peccanti, consuleret relinquere mercaturam, quod futurum sit ei magna occasio adulterandi, fierandi vel peiora faciendi, sufficit enim vt firmiter proponat nunquam amplius se quemquam decepturum, & redditurum quod illicitè adquisiuit, vt diximus in c. Qualitas, de pœniten. dist. 5. post Adri. in 4. de sacra. confess. q. 4 col. 23. Dixi. (alioqui licitum) quia secus est de illicito, quod exerceri sine mortali non potest, quia præcipiendum est vt relinquat, quamuis ex eo occasio magis peccandi præbeatur, negotio absoluendus est, nisi se id relicturum proponat, vt diximus in c. Negotium, de pœni. dist. 5. XVII. post absolutionẽ admoneat eum, vt fugiat occationes peccãdi non solum eas, quas de præcepto tenetur fugere, sed etiam alias, de quarum vtrisque late dictum est suprà, de acceptis quidem cap. 3. à nu. 5. B. & de datis. cap. 14. à num. 31. A. Confitatur item, vt pluries, quam semel in anno, confiteatur, vt audiat concionem, bonorum precibus se commendet, & eorum conuersationem habeat, etiam si credat, pœnitentem, sua consilia non exequuturum, vt contentationem vitij, quo maximè tenetur, diuinam opem imploret, per preces alicuius sancti, qui virtute contraria plurimum emituit, vt meditetur pœnas inferni adeo magnas, & perpetuas, vt obuiet inimico suggerenti, semper pœnitentiæ locum esse, memoria repetendo, quos passim mille modis, subito absque pœnitendi & confitendi facultate moriantur, & aliquo vitio maximo illaqueato persuadeat, vt firmiter proponat, & interdum voueat, se illam vel illam pœnitentiam subiturum, si recidat in illud, non autem vt iuret, vel voueat, se id non admissurum arg. c. Clericos, de Cohab. cler. & mul. nec se, si recideret, religionem ingressurum, Quæ res frequens est, frequentérque sacram pœnitentiariam variè torquet.

Absoluere ab omnibus etiam reseruatis in articulo mortis, quilibet presbyter potest, nu. 26. sine pœnitentia exteriori consulendo hoc, nu. 33. ad petenda alia sacramenta inducendo nu. 34.

Absolui vel communicari, an debeat proximus morti, vel alius loquela priuatus nu 28 & 29.

Restitutio pauperibus debita, an ecclesiis fieri possit, nu. 29.

Bulla indulgentiarum, per incuriam quibusdam in morte non prosunt. n. 30.
Bulla quæ primo visu expirat. num 31.
Absolutio per bullam, quam formam requirat, & an extra confessionem detur num 31.
Absolutio a censuris quid prosit mortuo. num. 31.
Mortuus qui non sepeliendus. num 32. quid admonebitur, ad quid inducetur. num 33 34. & 35.

XVIII. Quod quilibet presbyter Catholicus, non præcisus ab ecclesia, absoluere potest quemliber in articulo mortis, à quoliber peccato etiam reseruato, & à qualibet excommunicatione, cum admonitione infrascripta si copia superioris desit, vt copiosè diximus in c. in prin. de pœnit. dist. 5. à n. 72. per illum text. & c. Quem pœnitet, de pœnit. dist. 1. c. Quod super iis, de sent. excom. c. si quis suadẽte. 17. q. 4. & alia multa, Dixi (presbyter) alius enim etiam deficiente presbytero, non potest à peccatis absoluere iuxta glos. fin. recep. in c. Pastoralis 4. Præterea, de offic. ordin. neque ab excommunicatione, vt probauimus, & defendimus, ibidem à n. 85. cum prædicta glos. recepta ibi ab omnibus, & ab Imol. in l. 1. col. 3. ff. de Public. iudic. contra glos. probatam ibi à Panor. & Fel. in c. A nobis, 2. de sent. excõ. & contra. S. Ant. 3. par. tit. 17. c. 4. cas. 7. Dixi (Catholicus, & non præcisus) quia hæreticus, schismaticus, & excommunicatus excommunicatione maiori, & interdictus, suspensus, notorius, aut denunciatus non potest quamuis alius nõ reperiatur, vt ibidem probamus. n. 87. post gl. in c. Præterea, §. per manus, 32. dist. communiter ibi approbatam & à Panor. & Præpos. in c. Non est, de sponsa. cum eius gl. Dixi (Cum admonitione) quia debet admonere, vt si à morte liberetur, non teneatur se præsentare superiori pro peccato reseruato non habente annexam excommunicationem, pro habente vero sic, adeo quòd si sublata infirmitate, quam cito commode potest, non se repræsentet, recidet in eandem excommunicationem, c. eos de sent. excom. quia si ille adiri potest, sine moræ periculo, non debet absoluere à reseruatis, Innoc. in c. 1. de sent. excomm. neque ab aliis, si est excommunicatus, donec absoluatur: sed neque ab aliquo eatu Bullæ cœnæ Domini, nisi cum moderatione de qua in ea posita infra c. 27. num. 74. neque relaxare ei aliquod votum debet, nisi aliam habeat facultatem, vt sup. c. 12. dictum est n. 79.

XIX. Quod sacramentum eucharistiæ ministrari potest infirmo à iudicio mentis per phrenesim, vel alias alienato, qui antea signa contritionis ostendit, tollendo manus, tundendo pectus, dicendo Miserere mei Deus, Deus propitius esto mihi peccatori, aut id genus alia, etiam si non petiisset sacramenta, & obstinatus multo tempore

Universidad de Deusto
Biblioteca

in peccato mortali manſiſſet, nec per multos annos confeſſus fuiſſet, quia cenſendus eſt contritus, & in ſacramenta deuotus. c.15 qui non q.6. & à fortiori ſacramentum extremæ vnctionis & abſolutio à quibuſlibet cenſuris, ſi & quatenus eas incurrerit. c. A nobis. 2. de ſentent. excom. Indulgentia item iuxta gratias quas habuerit, vt poſt alios dixi
28 xi in §. in leuitico de pœnitent. diſtinct. 1. not. 30. nu. 31. Sed nullatenus abſolutio ſacramentalis à peccatis, quia illorum confeſſio eſt pars quædam eſſentialis ſacramenti pœnitentiæ, ſine qua illud nec conſtare, nec eſſe poteſt, vt ſupra dictum eſt capit. 2. & in gloſſ. ſumm. de pœniten. diſtinct. 5. num. 14. per diffinitionem ſacramenti pœnitentiæ quam poſt Maio. in 4. diſtinct. 14. tradimus in capit. Pœnitentia, & pœnitent. diſtinct. 3. & ſingulariter determinauit Abul. capit. 16. ſuper Matth. quæſt. 49. colum. 8. quamuis prædictum c. is qui, in verb. pœnitentia, contrarium inſinuet, ſed non probat quia non debet intelligi de abſolutione ſacramentali, ſed de abſolutione excommunicationis, de qua illud intelligi ſentit gloſſ. quatenus allegat d. ca. A nobis. Loquela vero priuatus, qui per ſigna conſiteretur, abſolui poſſet, vt alius mutus, qui etiam matrimonium per ſigna contrahit. capit. Cum apud de ſponſ. Quare vtentes in articulo mortis formulis abſolutionis Manualium vulgarium, caueant, ne intendant abſoluere ſacramentaliter, eos, qui ſibi nec verbo, nec nutu, vel ſigno peccata ſunt confeſſi. Publicus autem vſurarius factus amens, vt non debuiſſet ad confeſſionem, & ſepulturam admitti, antequam ipſe, vel hæres eius præſtaret ea quæ iuberi in capit. 1. ſub finem de vſur. lib. 6. diximus ſup. ea. c. num. 279. Ita videtur, quòd neque ad communionem antequam hæres præſtet ea, quæ ante confeſſionem eius, ipſe debebat præſtare, & confiteri potuiſſet, quamuis ſigna contritionis præ ſe ferat, arg. à minori c. cum in cunctis, de elect.

29 XX. Quod infirmum, qui nec ſermonem, nec iudicium amiſit, inducere debet ad concipiendam remiſſionis ſuorum peccatorũ ſpem, per iuſtam de illis contritionem, & propoſitum ea confitendi exemplo Dauidis, 2. Reg. 12. Magdalenæ Luc. 7. Latronis Luc. 23. & aliorum, & monere diligenter, vt quicquid meminerit alicui debere ex delicto, aut quaſi delicto, ex contractu, aut quaſi contractu, vel ex teſtamento, ſtatim ſi commodè poteſt, reſtituat, ſin minus declaret, ſe id debere, & quam optimo iure poteſt, prouideat, vt quam citiſſime poſt mortem eius reſtituatur, arg. c. Peccatum, de reg. iur. lib. 6. & c. ſi res 14. q. 6. Caueátque ne aliena hæredibus, aut eccleſiis etiam pro cæſibus vel ornamentis relinquat, quin potius reddat debita certa creditoribus certis, & incerta pauperibus, qui ſunt eorum hæredes. ca. cum ea de vſur. iuxta S. Ant. 3. par. tit. 10. ca. 1. §. 2. Quamuis incerta reſtituenda

pauperibus, poſſunt reſtitui mea ſententia etiam eccleſiis, aut monaſterijs pauperibus, ſaltem quatenus talia ſunt, per citata à nobis in Apolog. lib. de Redit. eccleſ. quæſt. 1. Monit. 28. Quod ſi noluerit facere, non eſt abſoluendus.

XXI. Admonemus id quod pridem admonuimus in d. §. In leuitico not. 30. nu. 16. habere multos confeſſionalia aut alias gratias per quas Papa non concedit directe indulgentiam, ſed eam concedendi poteſtatem cõfeſſario largitur, & ſæpe, quia hoc non aduertitur, contingit, vt quis confiteatur, aut moriatur bullis plenus, & vacuus indulgentijs, Ideoque confeſſarius curet ſcire, an confeſſus ſiue ſanus ſiue infirmus, habeat talia, & habenti illa, poſtquam eum à peccatis abſolgerit, concedo tibi omnem illam indulgentiam peccatorum tuorum, quam tibi concedere poſſum virtute cuiuſcunque tuæ gratiæ, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, iuxta mentẽ S. Ant. 2. par. tit. 10. ca. 3. §. col. 3. Quod autem vulgo dicitur, & nos copioſe diximus in d. §. in leuitico. not. 16. neceſſarium eſſe ſeruare formam Bullarum, ad veniam vel indulgentias conſequendas, intelligitur quoad eleemoſynarum, ieunia, & alia, propter quæ cõceduntur, ſed non quoad verba abſoluendi exemplis impreſſis inſerta. Tum per ea quæ in d. §. in leuitico. not. 30. n. 6. tradimus, tum quia in originali ea non ponitur, & ſolum inſeritur in dictis exemplis ad docendum indoctiores, quid facere debeant, vtendo illis, vel aliis verbis iuxta mentem omnium.
30 31 32

XXII. Quod videtur dicere tutius, quod nemo virtute Bullarum communiter abſolui poteſt. Tum quia communiter Bullæ concedunt facultatem eligendi confeſſariũ qui abſoluere poſſit &c. & ita videtur requiri, vt confeſſio concurrat, cum abſolutione, argu. l. In delictis, §. ſi ſcalra, ff. de Noxal. Tũ quia hæc facultas abſoluendi à cenſuris videtur tribui, vt quoddam præludium neceſſarium ad abſolutionẽ peccatorum, quam conſtat non poſſe dari niſi confeſſo, vt prædictum eſt.

XXIII. Quod quia in hac materia per articulum mortis non intelligitur ſolus ille in quo quis moritur, ſed etiã omnis ille in quo merò probabiliter timetur, vt dictum eſt ſup. c. 2. n. 8. idcirco qui infirmus tam in aliqua ſimili infirmitate, vſus eſt bulla concedente aliquam facultatem in articulo mortis, non poterit vti ea in alia, quia illa per primum vſum expirauit arg. l. Boues. §. Hoc ſermone, ff. de verb. ſignifi. niſi addatur in ea, quod ſi non moriatur illa infirmitate, in qua infirmus ea vtatur referuetur ad aliam, qua morietur, vel contineat, vt poſſit ea vti quotieſcunque articulus mortis ei occurrerit, quod videtur inſertum aliquibus iuxta mentem omnium.

XXIIII. Quod infirmus, qui cum ſignis contritionis moritur, 32

absque absolutione, ab excommunicatione post mortē potest, & debet absolui, sed tantum ab eo, qui eum sanum in vita absoluere potuerat, & non à quouis sacerdote, qui in articulo mortis absoluere eum potuisset, & si iam est in loco sacro sepultus, non est extrahendus, vt flagellando absoluatur, quia sufficit flagellare sepulchrum, secus vero si fuerit sepultus in loco non sacro iuxta dicta sup. eod. de viuis absoluendis, & notata in c. A nobis 2. de sent. excom. & valet illa absolutio, ad eum in loco sacro sepeliendum, aut ad illum ab eo non extrahendum, & vt pro eo publicè oretur. Rosel. verb. absolutio. 1. §. 31.

33 XXV. Quod non sepeliat mortuum in loco sacro, non confessum totum vnum annum, à confessione postrema, neque notoriū peccatorem, subito absque signis contritionis morientem, c. Quibus, 13. q. 2. & c. Omnis de pœnit. & Remiss. Nec confitentibus in articulo mortis imponat magnam pœnitentiam exteriorem, saltem mox agēdam: sed moneat ad interiorem contritionem quam maximam potest, non tam proponendo pœnas inferni, quam spem misericordiæ CHRISTI pro eo crucifixi, & brachia ad eum benignè suscipiendum tendentis, & repræsentando gaudia paradisi, late descripta sup. præloq. Quia in eo articulo vt ait. S. Gregorius, desperatione magis quā præsumptione quis oppugnatur. Moueat autem ad volendum satisfacere, diuinæ iustitiæ, quatenus poterit in hoc seculo, si conualuerit, & ad offerendum ipsam mortem instantem in peccatorum suorum satisfactionem, & ad iubendum, vt de bonis suis sibi fiant missæ, & eleemosynæ rationabiles. Consulat simul vt roget amicos si quos habet præsto, vt precibus, ieiuniis, & disciplinis, eum iuuent, ad pœnitentiam, quæ peccatis eius debetur agendam, mittendo eis xenia, & eleemosynas pro conditione rogatorum quo libentius id agant, ex mente Host. in sum. §. Quando, de pœnit. & remiss. & Palud. in 4. distinct. 20. q. 3. art. 2. Quia certum est alium pro alio pœnitentiam agere posse, qua satisfaciat, pro eius pœna in purgatorio soluenda, vt dixi in d. §. In leuitico, not. 13. n. 2. & 7.

34 XXVI. Post hoc moneat, eum ad eucharistiam, & extremam vnctionem magna cum deuotione petendam & suspiciendam, vtpote simul permaneat cōstans in fide catholica, contra quam, acrius quam vnquam in illo transitu oppugnabitur, & tentatus à Dæmone, vel à letentatus, quid illa credat, quod ego credo, nec ad vlteriorem delitationem descendat. Tentatus item, quomodo est possibilis talis, & talis articulus? respondeat id ad Gubernatores ecclesiæ spectat, non ad me, hoc saltem tempore, quo satis superque mihi est credere simpliciter, atque bona fide, quod tot Apostoli, tot millia martyrum, confessorum, & virginum, crediderunt, & vitas pro illo profuderunt, quique nunc me in cœlo, si in eadem fide, amore CHRISTI & eorum, ortus, constanter discessero, porrectis vlnis præstolantur. Tentatus vero quo ausu tantus peccator, quantus ipse est, speret adire locum, quem tam iusti inhabitant, respondeat diffisus mihi, & meritis meis, quatenus mea sunt, confisus autem meritis D. N. IESV CHRISTI iustitiis, & magnis suæ gloriosissimæ matris, & omnium prædictorum qui ea mihi recte ipsis confidenti, multis modis communicant, & usque in finem sua bona gratia communicabunt.

XXVII. Curet confessarius, & qui ægrotum circūstant, vt quam 35
minimum fieri potest, de cognatis, & amicis, & rebus temporalibus, quā de vxore, filiis, & opibus &c. cogitet, & ne nimia salutis corporalis spes ei fiat, quia sæpè ob paruam, & fallacem consolationem, & incertam illius spem, in certam dānationem corruit ęgrotus: Ideoque opportunum est sæpè colloqui cum eo de morte, etiam si id turbationem & tristitiam quandam pariat, quia præstat, vt salutari tristitia, compunctus seruetur, quam vana lætitia luxatus damnetur. Et quidem improbandæ consuetudinis est, polliceri certam salutem, mortis periculo probabili labotanti, contra exemplum Esai. 38. qui salutari nuncio Regem Ezechiam, ad salutem animæ induxit dicendo. Dispone domui tuæ, quia morieris, & non viues. optimi enim amici est, admonere tunc eum, mortis periculum imminere, esseque tempus opportunum statuendi nunquam se amplius saltem mortaliter peccaturum, & dolendi super omnia quod Deum ita offenderit, & sua culpa inimicus effectus fuerit, eius qui se condidit, redemit, sustentauit, qui sibi vitam, salutem, honorem & bona conseruauit, & qui se iudicaturus est, & per suam sanctissimam misericordiam Regna cœlestia daturus, vbi cum sua sacratissima matre, omnibus Angelis & sanctis, ipsum videamus, ipso perfruamur, ipsum glorificemus, æternū. Amen.

Admonitio pro volente testari.

Vel timentem cur à sano, vel initio morbi & statu gratia faciendum n. 36.
Vel cari impedeus vt peccet, & quibus cognatis pauperibus testabitur. n. 36.
Item cur non teneatur præeligere filium digniorem, vt Gubernator publicus. Bosmero 37.
Leges Nauarrorum & Aragonum pater filium sine causa, cur exhæredare queat. num. 38.
Pater minuere non potest legitimam vere donando, sed remunerando & fauendo pia sic. num 39.
Dona Maria à Mendoza Laudata. nu. 39.

Universidad de Deusto
Biblioteca

36 TEstari volens, sanus vel in principio morbi id faciat, ne posteri successuri ab intestato, de more variis modis, & in his notarios & testes auertendo ab eo faciendo, impediat, quominus aliis aliquid relinquat, qui tamen grauissime peccant, cum obligatione restituendi, & pœna perdendi hæreditatem. l.1. C. si quis aliq. testa. prohib. & Anton. 3. part. tit. 10. cap. 1. §. 2. Quod intelligendum est, iuxta dicta supra cap. 17. num. 72. Precari tamen per se, aut per alios, vt sibi potius quam alius relinquat, sine magna importunitate, non est peccatum, iuxta Salic. in l. 3. C. eod. Debet item testator, operam dare, vt in statu gratiæ testamentum faciat, quia id faciens in statu peccati mortalis, nullam gratiam nec gloriam meretur iubendo suffragia, & alia pro sua anima fieri, quamuis postea in statum gratiæ redeat, & in eo commoriatur, sicut nec ad illum effectum, alia opera in peccato mortali facta, prosunt, capit. Nihil de consecrat. distinct. 5. gloss. cap. Quod quidam de pœnit. & remiss. & diximus in capit. 1. in princip. num. 45. de pœnit. distinct. 6. & in §. in Leuitico, nor. 19. num. 9. Imò ad satisfactionem pœnarum, quas in purgatorio debet, vt significant magni authores, in id citati à Magistro in 4. distinct. 15. & assentiuntur S. Tho. Bonau. Rich. & communis distin. 16. licet contra teneat Scot. in d. distinct. 15. quæst. 1. approbatus per Gabr. & Maio. quos sequutus fuimus in c. 1. in princip. num. 45. de pœnitent. dist. 6. ad effectum magnificandi misericordiam Dei, dicentes tamen vtilius esse, vti optimum videtur esse post confessionem, & communionem testamentum antea factum, cum omnibus in eo contentis ratificet, & offerat Deo ad gratiam eius per remissionem peccatorum promerendam, iuxta mentem omnium. Quod vero aliqui dicunt, testatorem, qui nec parentes, nec liberos, qui sunt necessarij hæredes, habet, tenetur ad relinquenda bona cognatis pauperibus, nisi mali, & indigni sint, intelligendum est, vt intelligatur de cognatis extremè egentibus, quibus nullus alius proximior cognatus est, qui eos alere possit, & velit, quia naturalis lex naturalis, diuina vel humana ad plus de præcepto obligat, arg. l. C. de sacr. eccles. & dictorum supra c. 24.

37 Ad primum nouè quæsitum, an Pater relinquens in Castella filio minus digno tertiam partem bonorum, quam relinquere potest pluribus filiis, quem vel quos elegerit, peccet? Resp. negatiuè, quia nullam per hoc legem violat. Nec obstat, quod Io. Lub. contrarium inuenerit in cap. Per vestras §. 26. de Donat. inter vir. & vxor. Tum quia fundamenta eius tantum comprehendunt eos, qui potestate publica debent deligere ad honores, & munera publica ecclesiastica, vel secularia iuxta leges iustitiæ distributiuæ, quæ dictat, vt optimi quique

eligantur, capit. licet. 8. q. 1. cap. Vnum §. Nunc. 25. distinct. Nos autem agimus de homine priuato, qui priuata potestate, ad sua priuata bona delegit, quem nulla lex obligat ad eligendum optimum filiorum, sed tantum eum, quem voluerit. Tum quia prædictus Ioan. falsò imaginatus fuit patrem distribuentem bona inter filios, teneri legibus iustitiæ distributiuæ, quæ solum ligant eos, qui publica potestate, publica, & communia bona distribuunt particularibus, aliquando secundum merita eorum, vt quum distribuunt munera, & officia, aliquando secundum fortunas eorum, vt quum distribuunt pecunias, iuxta Arist. 2. & 4. Eth. & Thom. recep. 2. sec. q. 123. art. 3.

Ad secundum. Quod leges Regnorum Nauarræ & Aragoniæ, quibus permittitur patribus exhæredare filios, relictis singulis eorũ quibusdam solidis, & singulis prædiolis, ea ratione iustificantur, quod per illam exhæredationem filij continentur in officio & obedientia paterna, ne illam faciliter exhæredationem incurrant. Nec obstat quod in Castella frequenter audiuimus, filius vnicus sum, parentibus meis, velint, nolint, succedam in omnibus eorum bonis, excepta quarta, vel, & si habeam fratres, meam tamen legitimam mihi tollere nequeunt &c. Nec obstat illud à multis assertum, legitimam partem bonorum parentum deberi filiis, naturali iure, quod humano illorum Regnorum tolli nequit. c. Quæ contra. 8. dist. Non, inquam, id obstat, quia solum est verum, quoad filios pauperes, debiles, infirmos & inhabiles se sua arte & labore honestè sustentare non valentes, & ad id legitima parte, vel maiore indigẽtes, non autem quoad alios, vt probauimus in c. ius naturale. 1. dist. efficaci ratione, & per l. si quis à liberis eadem. ff. de lib. agnos.

38

Ad tertium, Quod licet parentes non possint iusta conscientia minuere filiis partes bonorum suorum eis iure debitas, per veras donationes nec contractus simulatos scilicet forma onerosos, & re gratuitos, possunt tamen per contractus vere onerosos, & donationes remuneratorias per fundamẽta Iasonis in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. & Io. Lupi, vbi supra. §. 50. quibus & omnibus citatis per eos addo posse, etiã dando aliquid amplius vltra merita donatarij, quia perfecta gratitudo non solum exigit, vt tantum quantum accipitur retribuatur, sed aliquid amplius secundum Arist. 5. Eth. & Tho. 2. sec. q. 106. art. 6. quod applicauimus in Apolog. prædicta. quæstio. 1. num. 91. ad donationes remuneratorias beneficiariorum.

39

Ad quartum. Quod pater potest dum viuit largiri de suis bonis in veras eleemosynas, & opera pia, ad cultum Dei, salutem animæ suæ, & redemptionem pœnæ peccatorum suorum pertinentia, quia hoc non est vera donatio, sed donatio ob causam, & tantam, quæ omnes fortunas hominis superat. Per quam considerationem bis defendimus à murmure quorundam eruditorum Illustrissimã eandémque pientissi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mam Doñam Mariam à Mendoça, quæ iuuãdis piis operibus, & e-
giendis multis & magnis eleemosynis cuiusque ordinis paupe-
Deo deuotis, & secularibus, superare mihi videtur omnes, quos
quinque seculis viderim, audierim, & legerim, etiam Reges, & Re-
nas optimo cum exemplo secularium magnatum, & non para
prehensione ecclesiasticorum, in ea re plus satis dormitãtium. Q
vtinam videant omnes sic seruientem CHRISTO, vsque in finem
in terris & ipse ego olim regnantem sine fine cum eo in cœlis. Amen.

CAP. XXVII. DE CENSVRIS, ECCLE-siæ, scilicet excommunicatione, suspensione, & interdicto, & de irregularitate, & de quibusdã præceptis Confessariorum, & primum de excommunicatione.

Censura quid, & est triplex. num. 1.

Excommunicatio quid, dividitur in maiorem &c. & minorem, quæ sortitur quod in dubio significatur maior. Dividitur etiam in generalem, & specialem, & generalis in latam à iure, & latam ab homine, num. 1. quæ differunt. Dividitur etiam, & in iustam, & in iniustam, & iusta quid, & quid efficit. num. 2.

Excommunicatio iniusta, quæ dividitur in iniustam validã, & iniustã nullam, iniusta validus in duas, quæ differũt sic, iniusta nulla quid operatur.

Excommunicatio iniusta, est nulla in his quinque casibus. num. 4.

1 PRÆMITTO primo, Verbum censuræ, significare di-
gniratem censoris, & etiam correctionem aliquam, q
qua posteriore significatione hic sumitur, & non pro
qualibet correctione, sed pro ecclesiastica, quę dividitur
in tres, scilicet, excommunicationem, suspensionem, &
interdictũ, capit. Quærenti, de verbor. signific. Excommunicatio
tem diffinitur esse censura, quæ priuat communione sacramentorum
tantum, aut sacramentorum, & hominum. Et est duplex, minor, &
ior, minor est priuans participatione passiua omnium sacramẽtorum
cap. si celebras, de Cler. excommunic. minist. Maior vero est, censura
priuans participatione tam actiua, quam passiua sacramentorum, &
hominum secundum sententiam Panor. & comunem nostrorum in
Rubr. de senten. excom. & Theologorum in 4. distinct. 18. quamuis di-
spositiones pœnales in dubio intelligantur de minori pœna capit. In
pœnis, de Reg. iur. lib. 6. Tamen cum Iudex excommunicat aliquem

simpliciter sine expressione maioris, vel minoris excommunicationis,
intelligitur de maiori. c. pen. de sentent. excommunic.

Duplex est iterum excommunicatio, scilicet generalis, & specialis 2
capit. A nobis 2. de senten. excommun. capit. statuimus, & capit. Con
stitutionem. eod. titu. lib. 6. Generalis autem rursus est duplex, scili-
cet lata à iure, & lata ab homine, lata à iure est, qua generaliter ca-
uetur, constituitur, aut statutum excommunicat eum, qui illud, aut il-
lud fecerit, aut non fecerit, capit. 2. de Constitut. lib. 6. Clemen. 1. §. Ve-
rum de Hæret. Lata vero ab homine est quam iudex generaliter fert
in eum, qui illud, aut illud fecerit, vel non fecerit: inter quas duas, vt
infra num. 40. & 41. dicetur, est magnum discrimen. Nam lata ab
homine moritur mortuo, aut ablato ab officio eo qui eam tulit iuxta
glos. solem. in d. capit. A nobis. 1. quam Host. Panor. Feli. & commu-
nis sequuntur, idemque tradit Anton. 3. part. titu. 24. capit. 74. pro qui-
bus est text. in l. fin. ff. de pœnit. Moritur inquam, quoad eos qui eam non
meruerunt, antequam ille moreretur, aut priuaretur, secundum Panor-
mitan. & communẽ ibidem, At lata à iure minimè cap. fin. de offic. leg.
secundum eosdem in prædictis locis. Ex quo colligi potest, quid
dicendum sit de excommunicationibus, & aliis censuris latis in man-
datis visitationum, quæ non sunt statuta, sed mandata generalia, aut
specialia hominum.

Dividitur etiam excommunicatio in iustam, & in iniustam iuxta
glos. in summ. 11. quæstio. 3. Excommunicatio iusta est, quam fert is
qui potest, propter quod, & quomodo debet. Quæ nihil operatur
contra ecclesiam triumphantem, & quoad Deum iuxta sing. glos. cap.
Quodcunque 24. quæstio. 1. quam plus satis laudant Panorm. & Feli.
in 4. Rubr. de sentent. excommunicat. vt dixi in cap. Ita quorundam,
in glos. fin. num. 8. de Iudæis, & declarauimus in capit. penult. de sent.
excommunic. Plus (inquam) satis, quia quamuis non auferat commu-
nionem omnino interiorem, sed solum præsupponat ablatam propter
peccatum mortale ratione cuius fit: aufert tamen, vt num. 18. dicetur,
auxilium suffragiorum generalium ecclesiæ, & communionem sacra-
mentorum, quibus iter paratur ad ecclesiam triumphantem.

Iniusta vero est, quam fert is qui non potest, aut aliter, & sob aliud 3
quam debet. Et dividitur in iniustam validam, & in iniustam inua-
lidam. Nam sicut aliæ sententiæ (licet iniustæ sint) valent regulariter,
quoad forum exterius, & earum virtute in eo tanta fit executio,
quanta iustarum. capit. Cum inter, de re iud. & l. Res iudicata, ff. de re-
gul. iur. & aliquæ sunt nullæ, & irritæ l. Prolatam. C. de sent. sic etiam
sententia excommunicationis quamuis iniusta valet regulariter, &
ipso facto incurritur, vt tenet Gregor. in capit. 1. 11. quæst. 4. dixit timendam esse, siue iusta sit
siue iniusta, & aliqua nulla est. Iniusta valida dividitur in eam, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

est iniusta ob defectum rectitudinis animi iudicis, aut formæ, vel non est essentialis, & in iniustam ex defectu iustæ causæ ad excommunicandum, quæ multum differunt, quamuis enim vtraque valeat prima tamen tantum ligat, quantum iusta in foro interiori, & exteriori, secunda verò parum plus nihilo, nisi in foro exteriori, quia non adimit communionem quæ omnino est interior, neque suffragia generalia, quæ ecclesia, & eius ministri faciũt, quatenus sunt talis, ad quod Caiet. in Tracta. 10. quæstio. 2. de effectu excommunicationis exerit, eiusmodi excommunicationem iniustam, non esse propriè excommunicationem, sicut nec homo mortuus, est homo. Quod tamen ita non esse probauimus multis rationibus in d. c. penult. de sent. excommunicat. Quarum à nonnullis desideratarum vna est, quod non definitio excommunicationis ei conuenit, cum ea separet à communione sacramentorum, & hominum, quantum ad forum externum, & etiam quoad interius, vbi sciunt illum esse excommunicatum, & ignoratur eius iniustitia, quantum ad effectum peccandi, nisi cum euitent, & valet hæc consequentia separat quantum ad forum externum, ergo separat, separat quantum ad hoc, ergo separat, argumentando à toto in modo, ad suam partem, vt est homo albus, ergo est homo, iuxta doctrinam Aristot. in Topic. Bald. recep. in l. Conuenit. C. de Episcopis, & Cleric. Altera est, quod non definit quis esse homo, ex eo quod non videt, non audit, non loquitur, neque inde quod non facit omnia opera quæ alij faciunt, modo aliqua vitalia faciat, ita quamuis hæc excommunicatio non efficiat omnia quæ iusta, facit tamen aliqua, propter quæ potest appellari vere excommunicatio, quia operatur id quod est dictum. Et quamuis opinio Caiet. defendi possit, quia effectu non differt à communi, relinquendam tamen videtur, quia differt à communi more loquendi canonum, vt capit. 1. 11. quæstio. 3. habet sententiam Pastoris etiam iniustam timendam esse vbi gloss. & vbique. Doctores aperte dicunt, valere ac ligare excommunicationem iniustam, & differre ab ea quæ est nulla, Iniusta vero inualida seu nulla, nihil aliud operatur in foro exteriori, neque exteriori, quam quod obligat excommuniatum ad euandum eam, quoad populus sibi persuadeat, aut debeat persuadere causas nullitatis ad euitandum scandalum, vt diximus in 6. Cum contingat, de rescrip. pag. 164. & in d. c. penult. de sentent. excom.

4 Porro, excommunicatio iniusta est nulla in multis casibus quos ponit gloss. celebr. cap. Præsenti, de sent. excommu. lib. 6. qui omnes ad quinque redigi possunt. Primus, quando qui excommunicat, non est iudex saltem excommunicati. cap. Nullus de Paroch. aut non ligatus, qualis est excommunicatus suspensus à iurisdictione, aut interdictus, & denunciatus talis, Secundus casus, quando fertur contra

norem priuilegiorum, ca. Quanto de Priuil. & cap. 1. de Concess. præb. lib. 6. 3. Ex parte. Tertius, quando post legitimam appellationem fertur capit. Per tuas de senten. excommu. cap. Ad præsentiam de Appell. Quartus, quando excommunicatio continet intolerabilem errorem, quem habet, quæ datur contra aliquem eo, quod recte aliquid fecit, puta quia dedit elemosynam pauperi, aut quia non fecit aliquid illicitum, aut impossibile. cap. Venerabilibus. §. fin. de senten. excommunicatio. libr. 6. & cap. Qui præest. 11. quæstio. 3. Quintus, quando excommunicator excommunicat eos, qui participant cum excommunicato à se, non nominando eos expresse prævia trina monitione, cum intervallo aliquot dierum capit. Præsenti, & capit. Constitutionem, de senten. excommu. lib. 6. Dixi (cum excommunicato à se) quia secus in excõmunicatione lata contra participantes cum excommunicatis ab alio, vt dixit Petrus. in c. Peruenit. 1. de Appell. reputans esse in id singulare dictum c. Præsenti in verb. A se.

Non obstat, quod videtur derogatum consuetudine prædictis cap. quum de morte non dentur literæ contra participantes nominatim. Tum quia in Lusitania passim fit. Tum quia in terris in quibus id non faciunt iudices, subditi etiam non seruant eorum præcepta, & vt illi sunt in possessione ferendi literas contra participantes sine solemnitate illorum iuris, ita isti sunt in possessione non parendi illis, & non debendi se pro excommunicatis maiori excommunicatione ad effectum se abstinendi à diuinis, & obtinendi absolutionem. Et ita videtur non esse derogatum illis cap. arg. eorum quæ notantur in c. fin. de consuet. Nec obstat, quod consequeretur illas litteras esse superuacaneas, quia potest dici, quod prosunt ad effectum perueniendi ad inferdictum & brachium seculare iuxta ca. 1. cum ei annot. de offic. ord. Non obstat etiam quod in aliquot Regionibus est consuetudo dandi denunciatoriam, contra eos, qui non sunt confessi ante Pascha, excommunicando vicinos, participantes cum eis. Et quod illa excommunicatio censetur valida, & ligare vicinos eis participantes: Quia illa non datur contra participantes cum excommunicatis ab ipso denunciante, sed cum excommunicatis à cõstitutione synodali: Denunciant enim non excõmunicat, sed tantum declarat. l. hæredes palam. §. fideicõ & notam. ff. de testam.

Quis potest excommunicare.

Excommunicare potest regulariter omnis qui habet iurisdictionem ecclesiasticam ordinariam, vel delegatam in foro exteriori nu. 5.

Excommunicare nequit episcopus extra suum episcopatum, nec laici, nec mulieres, neque quis se ipsum nu. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Excommunicare an possit consuetudo, aut excommunicatus, suffensus aut terdictus, nu. 7.

Excommunicans sine facultate, causa, ordine, scriptura, vel monitione peccat mortaliter qui scit, aut scire debet se non posse excommunicare, nu. 8.

5 II. Præmitto, quod causa efficiens excõmunicationis potest esse Papa, & omnes alij Prælati, & si sint minores Episcopis, quales sunt Abbates, Præpositi, & Priores ecclesiarum collegiatarum regularium & secularium, etiam si non sint consecrati neque benedicti modo confirmati, vel prouisi, quia hi omnes possunt excommunicare communi suos subditos, c. Transmissam, c. suffraganeis, de elect. Cum ab ecclesiarum, de offic. Ord. & etiam reliqui omnes, qui consuetudine præscripta sibi compararunt iurisdictionem, ca. Duo simul de offic. Ordin. & ca. Cum contingat, de foro compet. & non alij supra (collegiatarum) quia alij qui vocantur Abbates, & Priores multis regionibus, eo quod sunt Rectores ecclesiarum, habentes multos beneficiarios non viuentes collegialiter, non possunt excommunicare iure communi, quia nullam eo habent iurisdictionem exterioris iuxta notata in capit. licet canon. & glossa. capit. Ibidem verb. Collegiatis, de electio. lib. 6. & Panormita. in capit. Nouit iur. patron. Quo fit, vt Capitulum sede vacante possit excommunicare, capit. Cum olim, cum ei annot. de Maior. & Archiepiscopus & episcopus, & delegatus summi Pontific. capit. De iis 12. distinct. & etiam Delegati prædictorum eos in quos habent iurisdictionem delegatam capit. P. & G. de offic. delegat. Fit item, è contrario quod Abbates, Rectores, aut Parochi ecclesiarum simplicium parochialium non possunt excommunicare suos parochianos iure communi neque specialiter, neque generaliter, quia facultas excommunicandi non oritur ab ordine, imo est pars iurisdictionis fori exterioris iuxta glossa. recept. in dicto cap. Transmissam, quam ipsi non habent eam tamen possent habere ex consuetudine præscripta argumento capi. Duo simul, & dicti capitu. Cum contingat, tunc autem 6 tam habebunt, quantam consuetudo dederit. Fit item, quod nec episcopus extra suum episcopatum potest excommunicare etiam suos subditos. capitul. episcopum. 11. quæstione tertia, etiam si esset vi priuilegij apostolici, aut priuata, nisi iusta de causa id omittat, quamuis excommunicatio ligat, & excommunicans maneat suspensus per vnum annum, ab ingressu ecclesiæ & à diuinis officiis capit. sacro, de sentent. excommunica. & capit. 1. eod. titu. libr. 6. intra quem si celebrauerit aliquod officium diuinum, alicui ordini peculiariter addictum,

in episcopatu, vel quia rex est sita intra illum, argument. eius, quod aut Felet. cons. 182. & Fel. in capit. Postulasti, colum. fin. de for. competen. Fit item, quod non possunt excommunicare mulieres argum. capit. Noua, de pœniten. & remiss. Neque laici sine priuilegio apostolico cap. Præter, adiuncta gloss. verb. Ducibus. 32. distinctio. Nec quisquam se ipsum l. Qui iurisdictioni. ff. de iur. omnium iudic. & ob id episcopus qui excommunicat generaliter quencunque qui furatus est, aut furabatur, lusit, aut ludet, licet ipse id faciat, aut fecerit, non erit excommunicatus secundum Host. in sum. de senten. excomm. §. Quis Valeat, & S. Thom. in 4. dist. 18. quæst. 2. ad 2. & Ioan. Andr. in reg. cui liber lib. 6. communiter receptos, vt probat Henr. libr. de synodo. 2. par. artic. 2. num. 26. sed si episcopus solum esset denunciator excommunicationis summi Pont. aut excommunicationis alterius episcopi, aut suus Vicarij, aut alius qui excommunicat, maneret excommunicatus secundum Bernar. de Busto part. 2. serm. 37. pagi. 3. & mentem omnium. Nec consuetudo sola absque sententia, aut constitutione ali- 7
quem excommunicat secundum Rosel. verb. excommunicatio. 7. §. 10. nisi legitimè præscripta sit, aut approbata à summo Pontific. aut alio Prælato quantum ad suos subditos; quia tunc vim haberet statuti secundum Ange. verb. excommunicatio. 1. §. 6. Neque excommunicatus quamus sit occultus secundum gloss. in summ. & cap. Audiuimus, 24. quæstio. 1. Cuius tamen oppositum est verius, scilicet, quod si non est denunciatus, potest excommunicare, & valet excommunicatio lata ab eo secundum Panormita. in capit. ab excommunicato, num. 3. de Rescript. capit. cum dilecti, de Dol. & contum. sub fin. & Fel. in capit. Ad probandum. colum. 3. de Re iudic. Quamuis eam ferat in fauorem eius qui scit eum excommunicatum, vt dixi in capit. Dilectus 2. de Præben. in responsione ad contraria per extra- 8
sag. Ad euitanda de qua infrà, num. 35. Quibus consequens est, pecc. mortaliter qui sciens, aut qui scire debens se non posse excommunicare, excommunicat, quia vsurpat iurisdictionem alienam, aut eius vsum, quod est peccatum mortale, iuxta sanctum Thom. 2. sec. quæst. 60. artic. 6. & qui excommunicat aliquem iniuste, quamuis id non faciat odio, inuidia, aut mala voluntate, sed per ignorantiam crassam aut supinam secundum Richard. in 4. distinct. 18. artic. 4. quæstio. 4. Et etiam qui excommunicat sine canonica monitione capit. sacro. de senten. excommun. vel solo verbo, sine scriptura

Universidad de Deusto
Biblioteca

erit irregularis, cum quo solus Papa dispensat. cap. 1. de sent. & re-
lib. 6. Quæ tamen pœna non afficit episcopos, quia non fit eorū
ticularis mentio, quod est necesse vt ipsi incurrant suspensionem,
Quia periculosum, eod. tit. & lib. Nec prælatos religiosorum, quam
est periculum in mora, vel constitutiones ordinis præscribunt aliter
formam, vel propter ignorantiam iuris secundum Gab. in 4. distinct.
18. qu. 2. colum. 9. can. 7. qui non satis caute loquitur, quia quando pe-
riculum est in mora, etiam alij omittere possunt solemnitatem pre-
dictam per c. constitutionem, sub fin. de sent. excom. lib. 6. & constitu-
tiones nisi essent cōfirmatæ à summo Pont. nō possent derogare
communi ca. quod super iis de maior. & obed. & ignorantia nisi ef-
iusta, eos non excusaret. c. ignorātia de Reg. iur. lib. 6. præsertim quia
Prælati religiosorum cautius excommunicare debent, quam secu-
rium, propter maiorem charitatem qua debent esse erga fratres, ita
notatorum per Panor. in cap. Causam quæ de iudic.

De causa & forma excommunicandi.

Excommunicatio maior non feratur, nisi propter contumaciam mortalem
peccatum futurum & c. nu. 9.
Excommunicatio quæ sine monitione, sententia, & clausula iustificativa
nulla num. 10. & 11.
Excommunicatio de rebus perditis à solo episcopo danda, & alia non
subsidium nu. 10.
Excommunicatio annalis suspectum hæreseos facit, nu. 10.
Excommunicatio quibus verbis fit nu. 12. & conditionalis vel sine interro-
ligandi, an liget, nu. 11.

III. Præmitto circa hæc primum, quod nemo debet excommu-
9 cari maiori excommunicatione, nisi ob contumaciam mortalem, qui
persistit in peccato mortali præterito, aut in futura inobedientia non
comparandi, aut non parendi iusto præcepto, facto præcedente mor-
culpa, aut offensa, iuxta mentem c. Nullus c. Nemo. 11, q. 3. c. de illa c.
A nobis. 1. c. sacro de sent. excom. & c. Romana. 8. Caueant eo. tit. &
Et consequenter nemo incurrit excommunicationē impositam à
none generali, vel particulari, nisi peccando mortaliter: Quæ est re-
gula consolationis pleniſſima, quam tradidit Palud. in 4. distinct. 18.
q. 1. art. 2. quamq; nos applicuimus multis, & in his parua fuerunt
in c. Inter verba. 11. q. 3. nu. 480. Et idem eadem ratione dicendū quan-
10 hoc de excōmunicatione generali lata ab homine. II. quod quæ ex
communicatio fertur à canone, aut statuto ita, vt qui fecerit illud,
aut illud, ipso facto sit excommunicatus, aut quod illud, aut illud

non fiat sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, non requirit
præcedentem canonicam monitionem, per ea quæ diximus in præ-
fect. cap. cum contingat. 5. causa nullit. pag. 2. post Innoc. in princ. cap.
sacro. de sent. excom. Imo qui contra facit statim excommunicatur.
c. quis suadente. 17. q. 4 cap. A nobis. 1. de sent. excommun. & cap. 2. de
Const. lib. 6. III. quod Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de Reform. huic rei mul
ta adderit in hæc verba. Quapropter excommunicationes illæ, quæ
monitionibus præmissis ad finem reuelationis; vt aiunt, aut pro per-
ditis, seu subtractis rebus ferri solent à nemine prorsus, præterquam
episcopo decernantur, & tunc non alias, quam ex re non vulgari, cau-
saque diligēter ac magna maturitate per episcopum examinata, quæ
eius animū moueat, nec ad eas concedendas cuiuslibet secularis etiam
magistratus authoritate adducatur. Sed totum hoc in eius arbitrio &
conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tem-
pore, eas decernēdas esse iudicauerit. In causis vero iudicialibus, man-
dat omnibus iudicibus ecclesiasticis cuiuscunq; dignitatis existāt,
vt quandocunque executio realis, vel personalis in qualibet parte iu-
dicij propria authoritate ab ipsis fieri poterit, abstineāt se tam in pro-
cedendo quam definiendo à censuris ecclesiasticis, seu interdicto, sed
liceat eis si expedire videbitur, in causis ciuilibus ad forum ecclesia-
sticum quomodolibet pertinēntibus, contra quoscunque etiam laicos
per multas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quod
exactæ fuerint assignentur, seu per captionem pignorum, personā-
rumque districtionē, per suos proprios aut alienos executores facien
dam, sine etiam per priuationem beneficiorum, aliāq; iuris remedia
protedere, & causas definire, quod si executio realis, vel personalis
aduersus reos hac ratione fieri non poterit, sitque erga iudicē contu-
macia, tunc eos etiam anathematis mucrone arbitrio suo præter alias
pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, vbi executio rea-
lis, vel personalis, vt supra fieri poterit, erit à censuris abstinendū. Sed
& dictæ executioni facile locus esse non possit, licebit iudici hoc spiri
tuali gladio in delinquentes vti, si tamen delicti qualitas, præcedente
saltem bina monitione, etiam per edictū id postulet. Nefas autem sit
seculari cuilibet magistratui, prohibere ecclesiastico iudici, ne quem
excommunicet, aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet,
sibi præterea, quod contenta in præsenti decreto non sint obseruata,
cum non ad seculares, sed ad ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.
Excōmunicatus vero quicunq; si post legitimas monitiones, non re-
sipuerit, non solum ad sacramenta & cōmunionem fidelium, ac fami-
liaritatem non recipiatur, sed si obdurato animo censuris annexus, in
his per annum insorduerit, etiam contra eum tanquam de hæresi su-
spectum, procedi possit, hęc ibi. In quibus tria præcipue notāda viden

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, primum, quod solus episcopus potest ferre huiusmodi excommunicationes generales. Alterum, quod in causis ciuilibus nullus Iudex debet vti excommunicatione nisi in subsidium aliorum iurium realis fuerit valde difficilis. Tertium, quod insordescens in ea per annum, habetur de hæresi suspectus. V. quod ob culpam præteritam non debet ferri nisi canonica monitione præcedente quæ est trinalis capit. sacro, cum interuallo saltem duorum dierum, inter vnam, & aliam monitionem, aut vnam pro tribus concedendo sex dies pro singulis quando non est periculum in mora capit. Constitutionem, de sent. excommunic. lib. 6. adiuncto d. capit. sacro, & quando tale periculum interuenerit, diminuendum est tempus, quomodo, & quantum oportuerit, & non plus, nec minus. Quod adeo est verum, quod excommunicatio esset omnino nulla, si Prælatus iuberet aliquid ex ea præterita, nisi præuia sententia cum cognitione causæ, vel nisi cum clausula iustificatiua, id est, dato termino ad allegandas causas quas habuerit contra huiusmodi mandatum, iuxta Innoc. in cap. Proposuit, de concess. præb. colum. 2. & in cap. 1. eod. tit. lib. 6. Old. consil. 81. num. 2. & alios quos citaui in prælect. d. capit. cum contingat. cauf. 8. nullit. quod est maximi ponderis. VI. Quod, qui excommunicat sine hac monitione, & sine scripto in quo declaratur causa, peccat mortaliter, licet valeat, vt tactum est supra. num. 8. VII. Quod excommunicatio lata sub conditione, ante implementum non ligat cap. Præterea 2. de Appell. VIII. Quod excommunicatus non ligat, si qui eam fert, non habet intentionem ligãdi, neque etiam si is qui eam petit, non habet volũtatem, vt ligetur. Quia omne suum robur accipit excommunicatio à voluntate excommunicantis, quum excommunicat ad petitionem partis, non vult magis excommunicare, quam ipsa pars velit. Quare illi quos excommunicant aut petens excommunicari eos, qui illud, aut illud fecerint, aut non denunciarint, inten. dit eximere ab illa, vere eam non incurrunt, licet se putent incurrere.

IX. Quod nulla certa verba sunt præscripta pro forma substantiali excommunicationis. Quapropter, vt dixit bene Host. in summa de senten. excommun. §. Qualiter colum. 1. nihil refert, an iudex dicat excommunico te, aut separo te à communione, aut similia, quibus declaret voluntatem iudicis excommunicandi de præsenti, illa tamen quæ ipse putat ad id sufficere, scilicet cognosco, aut habeo te pro excommunicato, dicta à iudice, non videtur nobis sufficere, post Gosiam quem ille refert, quicquid ipse dicat, nisi quando ponuntur in excommunicatione canonis, aut decreti, aut in excommunicatione constitutionali, quales sunt omnes quæ dantur commonitione canonica, aut propter

propter peccata futura arg. c. 2. de Testib. cog. & d. ca. Præterea de Appell. Quo hæ duæ opiniones inter se conciliari possunt X. quod non petens canoni, aut iudici iubẽti aliquid sub pœna excommunicationis, non statim erit excommunicatus, quia verba illa non significant voluntatem excommunicandi ipso facto, sed comminationem excommunicandi eum si non paruerit. iuxta gl. celeb in c. 1. de Sagit. cui similis in c. 2. de Matrim. contract. Neque etiam hæc, excõmunicetur, si hæc fiat, sit excommunicatus, iuxta Feli. in ca. Rodulphus col. 19. de relatt. & quos ipse citat, nisi quando alia iura declarant oppositum, quo casu, intelligenda est gloss. ca. si quis ex clericis, de Vit. & honest. Cler. & c. 2. de fot. comp.

Quis possit excommunicari & quis in excommunicatione non includatur.

Excõmunicari sibi potest homo baptizatus, & mortalis habẽs superiorẽ, proinde nec Diabolus, nec Papa, nec infidelis, nec locusta, licet possint adiuvari n. 13.
Excõmunicatio generalis non ligat impotentẽ parere, neque eum qui sent &c. n. 14. & 15.
Nec etiam specialis termino prorogato, nec tunc &c n. 14. & 15.
Excommunicatio non ligat ignorantem eam, etiam super re illicita n. 16.

IIII. Præmitto circa hæc primo, quod nemo excommunicari potest nisi homo baptizatus mortalis, habens superiorem c. Romana. §. In veniendo. 13. 13. Ita quorundam de Iudæ. notab. 8. n. 7. & glo. vlt. num 2. Lazarus in c. Ita quorundam de Iudæ. notab. 8. n. 7. & glo. vlt. num 2. Proinde non possunt excõmunicari Diabolus, anima separata à corpore, collegium, aut vniuersitas, quæ non sunt homines c. In quadam de celeb. miss. Iudæus, vel Ethnicus, qui non sunt baptizati, etiam si sint catheccumeni, hoc est conuersi nondum baptizati per diem, quamuis indulgentias lucrari possint, vt ibi dixi, neque resuscitatus denuo non moriturus arg. am. finis symb. Athan. & c. firmiter de Trinit. Nec Papa, qui nulli homini, vel legi humanæ, qua sola est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

locusta, bruchus, aut aliud genus vermium,& animalium irrationa-
lium, quanquam religiosè vti possumus contra ea aqua benedicta,
precibus,& adiurationibus sanctis fundatis in diuina bonitate,& mi-
sericordia, & suis Sanctissimis verbis, & institutione ecclesiæ Catho-
licæ. Quibus solis vtinã vterentur qui audacter promittunt se effec-
ros ea ab illa,aut illa regione,si illud vel illud sibi detur, quãdoquid
nihil quod superat vires naturales,& effectum sacramentorum, & in-
stitutionis ecclesiæ, & reuelationem particularẽ, potest promittere
certo atque ipsi promittunt, nec pretium peti sine specie cuiusdam fa-
moniæ. II. Quod in excommunicatione generali non includitur is
14 qui non potest parere,aut iusta de causa ad id non tenetur, vt qui non
potest restituere, vel denunciare furtum , aut iusta causa ab eo excu-
sat,modo adhibeatur remedium quod commodè adhiberi potest, vt
cessante necessitate,aut causa satisfiat iis quorum re medium de fiducia
15 in c.inter verba 11.q.3. III. quod excommunicatus sub conditione
si non soluat ad præscriptum terminum, non erit excommunicatus
prorogante illum antequam incurratur excommunicatio iuxta com-
munem Panor.& citatorum à Dec. in d.c.præterea 2.sed si non soluat
in termino prædicto,erit excommunicatus,iuxta Innoc.& cõmunem
ibidem. Quod intelligendum est, quando prorogatum fuit consciis
iudicis,alias secus,vt recte ait,(mea sententia)Sylu. verb.excommuni-
catio 2.notab.1.cas.13. Nam licet excommunicatio lata ad petitionem
partis tolli possit antequã incurratur de consensu eiusdem non tamen
suspendi,neque differri,neque ita mutari,vt semel sublata iterum in-
curratur, quia id iurisdictionis est, quam pars non potest tribuere.
Priuatorum. C. de iurisd. omn. iudi. Adde illas singulares decisiones
citatas sup.ca.23.n.104.quod non soluens pensionem in termino,non
est excommunicatus donec pẽsionarius id declaret. IIII. Qui scit
16 id,quod iudex iubet reuelare,sed habet causam iustam non reuelandi
iuxta dicta sup.c.25.n.46. V. Quod ignorantia facti probabilis excu-
sat ab excommunicatione secundum omnes, & etiam illius iuris quo
fertur excommunicatio propter aliquod opus de se licitum,quod ig-
se ignorabat, neque tenebatur scire esse prohibitum. Idem de ignoi-
rantia,eius qui facit opus de se illicitum,cui adiuncta est excommu-
nicatio per statutum inferioris Papa,quod ignorat, nisi sit crassa, aut
supina, secundum eundem, & omnes per.ca. 2.§. vltim. de Const. lib. 6.
secus tamen secũdum eum,& omnes citatos ab eo si adnexa esset legi
Papæ,vt est percussio Clerici, arg.d.ca.2.per locum ab speciali. Nobis
tamen videtur verius contrarium cum Sylu. verb. excommunicatio 2.
notab.3.& exc6. vlt.q.3. Tum quia eadem ratio inuenitur in vtraque.
Vtraque enim est ignorãtia iuris humani,nullumque aliud est in hoc
discrimen,quam quod ignorãtia pœnarum legum Papæ non præsu-
mitur ut

mitur,nec tam facile potest probari quoad forum exterius,quam pœ-
næ statutorum ordinariorum. Tum quia per dicta superius.c.23. n.45.
ignorans pœnam legis quoad alia sibi notæ non incurrit eam in foro
conscientiæ. Tum per alia quæ ponimus in c.fraternitas.12.q.2.vbi re-
spondemus ad argumenta Adriani.

Quid operatur excommunicatio maior.

*Excommunicatio,vt tollat communionem interiorem, & exteriorem, & mix-
tam.n.17. & priuet à sacramentis.& suffragijs n.18 diuinis officijs. n.19.
& omni contento hoc versiculo, Os, orare, &c. nu.20. facit & alia vnde-
cim. num.20.& 3. seq.*

Excommunicatus est sumentum Diaboli,præter illum,& illum n.18.& 19.

Excommunicatus vt infamis n.21.& vt perdat debita seruitia n.22.& 23.

V. Præmitto, primum quod vt dixi post,D.Tho.in exposit.symbo- 17
lii in illa parte, Sanctorum communionem, triplex est communio.1.
omnino interior charitatis,& gratiæ, qua efficimur membra eiusdem
corporis mystici Christi à qua solum peccatum mortale non separat
c.Resuscitatus de pœn.dist.1.cum duobus seq. II. Omnino exterior,
qua inter nos alij aliis communicamus comedendo, bibendo, collo-
quendo. III. Media, seu mixta scilicet sacramentorum , & suffra-
giorum generalium , quæ facit,aut præcipit fieri Ecclesia Catholica.
Et quod excommunicatio non tollit primam communionem,sed sup
ponit sublatam esse,& ita operatur primum,non quidem,vt nonnulli
dicunt exclusionem à gratia Dei,sed declarationem exclusionis factæ
à peccato mortali. II. excludit à sacramẽtis ecclesiæ actiue,& pas-
siue,ita quod nec possit accipere,nec dare.ca.Engeltrudam.3.quæst.4. 18
III. priuat suffragijs generalibus ecclesiæ,adeo,vt nulla in re intenden-
dat ei subuenire per illa,quod maximum damnum est. Ob quod dici
solet excommunicatum possideri à Diabolo in c.Audi,& c.Omnis 11.
q.3.& vti eo sicut mulio suo iumento gl.in d.c.Audi.Quod tamen non
intelligitur de excommunicato vere contrito procurante pro viribus
absolutionem arg.c.Dixi,& c.Magna de pœn.distin.1.is enim coram
Deo, est in statu gratiæ, & fruitur communione prima, & tertia, non
autem secunda. Idem de excommunicato absque iusta causa. Et de
illo qui non potuit soluere ad præstitutum tempus,intra quod iussus
fuit sub excommunicationis latæ sententiæ pœna. Hi enim quoad
Deum non sunt excommunicati , quia non peccarunt mortaliter,
quamuis sint quoad homines,vt dixi vbi sup. post Caiet. in tract. 19.
nom.1. Idem est de excommunicato ob contumaciam præsumptam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed non veram coram Deo secundum Mai.in 4.distin.18.q.2.colem.&
19 III I.' ex.ludit à diuinis officijs,& alijs precibus cum alijs simul fa-
ciendis,vel audiendis,c.Quod in te,de penit.& remiss.quanquam le-
ne potest solus precari etiam in ecclesia, licet alij precentur secundi
20 abeo iuxta Inno.recept.in c.Nuper,de senten.excom. V. priuat com-
nibus contentis illo verbo,glos.cap.statuimus de senten.excom.lib.6.
Osorare,vale,communionem sa negetur Quem Host.in summ.de senten.
excom.§.exquisita pœna,& omnes Theologi.in 4. dist.18. & Canonis-
stæ mille in locis attigerunt. per (os) intelligitur participatio colloquendo,osculando,amplexando,recipiendo,mittendo, vel dando lit-
teras c.Cum excõmunicato,& seq. 11.q.3.Per(orare)autem dicta par-
cipatio sacramentorum,& diuinorum officiorum, & quarumlibet a-
liarum precum in ecclesia,vel extra eam cum alijs dicendorum iuxta
Innoc.in d.c.Nuper,& dicenda infra n.36. Per(vale) vero includuntur
mutuæ salutationes quę fiũt per coilocutionem,aut litteras, aut etiam
assurgendo,aperiendo caput,mouẽdo labia,& alia similia, quæ signo-
ficant salutationem sine locutione iuxta mentem Card.Imol.& comu-
munem in Clem.fi.de senten.excom.quicquid dicat Mai in 4. dist.18.
q.2.& Ang.verb.excommunicatio.8.§. 4.quorum opinio teneri potest
quo ad forum conscientiæ,quando eiusmodi, signa fierent sine intento-
tione salutandi, aut resalutandi intra animum,dicendo. Deus te con-
uertat,vel aliud simile arg.l.non omnis.ff. si cert.petat. Lin agris.ff.de
Acquir.rer.domi, Per(communio)participatio, quæ habetur in ope-
rando, exercendo , aut faciendo aliquid simul cum eo, aut habitando
in eadem domo,aut in aliqua eiusdem parte,aut agendo,aut comedendo
sando cum eo aliis modis. Per(mensa)intelligitur comedendo in ea-
dem mensa, dormiendo in eodem lecto, quamuis domus sit aliena,
secundum S.Ant.3.par.tit.24.c.2.iuxta quem,& Innoc.in d.cap. Nuper
non potest quis etiam in conuiuio alicuius tertij comedere cum ex-
communicato , imo debet surgere ex mensa , si excommunicatus ad
cumberet, non tenetur tamen exire domo, imo potest comedere in
alia domus parte, si vterque non erat inuitatus ad idem conuiuium.
Nam si erant ambo inuitati,licet duabus mensis diuersis comederent,
videbuntur communicare in eodem conuiuio , & simul edere quo-
tum ad hunc effectum iuxta mentem illorum. VI. facit irregularem
21 vtentem aliquo actu ordini suo peculiari, vt dictum est sup. VII. fa-
cit infamem.si excommunicatio est manifesta per ca.infames.6.q.1.
quod Ludo.Rom.dixit ad hoc singul.682 limitauit tamen sing.986.
solum procedat in excommunicato ob causam afferentem infamiam
iuris,aut ob contumaciam in causa infamiam inurente. VIII. fa-
cit collationem beneficij ecclesiastici adeo nullam, vt non cõualescat
per absolutionem,nisi renouetur cap.Bonæ,de ætat.& qualit. & capit.

Postulasti cum glo.& ei annot.de Cler.excom.minist. & consequen-
ter tenetur reimquere illud, & restituere fructus ad id vsque tempus
perceptos. IX. priuat facultate eligendi actiua, & passiua ca. Con-
stitutus.1.de Appell. X. suspendit ab officio,& beneficio.c. Pastora-
lis.3.Verum eod.tit.Quanquam si habet officium publicum, valebit,
quod per illud faciet ratione eius quousque toleratur.ca. Ad proban-
dum de re iud. XI. exiuit subditos ab onere seruiendi ratione fide- 22
litatis,aut subiectionis iurisdictionalis, quandiu fuerit excommuni-
catus.c.pen.& vlt.'5.q.6. XII. priuat facultate ducendi vxorem sine
peccato mortali per sup.dicta de sacramentis,quanquam hic secundo
continetur. XIII. annullat rescripta obtenta à sum.Pont.præter-
quam super articulo eiusdem excõmunicationis ca.1.de rescrip.lib.6.
nisi quod de more fit,detur absolutio,ad effectum illorum cõsequen-
dum,& non insortduerit per annum,vt diximus in reper.cap.Ita quo-
rundam de Iudæ.vbi in gl.vlt.nu.16.posuimus tenorem regulæ Can-
cellariæ de insordescentibus. XIIII. priuat alios facultate pro eo 23
orandi publicè,& solemniter, quamuis possint priuare, vt diximus in
Reper.c.Quando de conf.dist.1.notab.19.n.67. XV. repellit à iudi-
cio, vt non possit esse actor neque procurator actoris, neque rei, po-
test tamen esse reus ad se defendendum,c.Intelleximus de iud.vt ha-
ber communis ibidem,& etiam cõstitui procurator,vt absolutus pro-
curare possit,vt diximus in c.Post cessionem de prob. post Deci. con-
tra communem. XVI. facit,vt perseuerans in excommunicatione
per vnum annum in causa criminali videatur confiteri crimen capit.
Inquisitionis,& cap.Quicunque.11.q.3.per quæ male intellecta.gl. final. in
c.1. de iud. cum aliis multis,tenuit, quod debet etiam priuari suis be-
neficijs , quod non est verum, vt copiosè scripsimus super illam.
XVII. priuat sepultura loci sacri c.sacris de sepult. XVIII. obli-
gat manentem in ea per aliquod tempus ad soluendam, antequam
absoluatur,pœnam constituram in aliquibus episcopatibus. Angel.
verb.excommunicatio vltim.§. 13. & constituram etiam per leges se-
cundum Castellæ. l. 1. tit. 5. lib. 8.ordin.& per leges Lusitaniæ aliam,
posteaquam captus fuerit. §. *Item ha de auer.* tit. 55. lib. 1.
Ordin.& tit. 46. lib.5. ordin. XIX. quod operatur,& alia multa quæ scribit Rebuf. in gloss.
Concord.tit. de excommun non vitand.quædam tamen incaute.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De excommunicatione minore & participatione cum excommunicato.

Excommunicatio minor solam participationem passiuam sacramentorum tollit.non missæ auditionẽ,& c.n.24.& 25.sic incurritur.nõ aquatur mortali.

tollitur à quouis presbytero.n.26.non incurritur in his casibus n 26.& 27.

Excommunicatus communicat cum vxore filiis,& famulis non est vitandus de

nec denuncietur.num.27.

Excommunicato participare,veniale.num.28.& 29.nisi sex casibus. num.30.

31.& 32.

Communio Christianorum triplex,quam nam tollit principaliter excommunicatio num.28.

Excommunicato specialiter non denunciato præsente quæ missa sententiandata num.33.& 2.seq.

Excommunicato ob iustum timorem participari potest sic,& non sic n.36.

Excommunicato pro denunciato orari potest oratione priuata, non publica &c.num.36.

Excommunicatio lata à iudice in participantes excommunicato à se, sine ipsa monitione nulla.num.36.

24 VI. Præmitto circa hoc primum,quod excommunicatio minor, vt dictum est supra.eod.num.1. solum separat à participatione passiua sacramentorum,& ideo potest eligere,& vti omni iurisdictione, quam non potest eligi,c.si celebrat de Cler.excom.mi.potest & ministrare sacramenta, si dando non recipiat. nam missans ad communicandum alios, & Episcopus missans ad dandum ordines, non peccant, qua parte dant, sed quia sumunt, qui est verus intellectus rationis illius celebris.c.si celebrat, quem pridem dedimus ibi sequenti mentem Hostien.ibidem relicto Panor. quicquid dicant Mai. in 4. distinct.18.quæst.2.& Adr. in 4. de Clauib. quæst.3. contra illum textum eius ratione non satis intellecta. II. Quod prædicta minor excommunicatio non facit,vt peccet audiendo missam,nec sumendo partem quæ in ea offertur secundum Dom. & Per. contra Arch.in c.is cui, de sent.excommunic.lib.6. nec absoluendo ab excommunicatione maiore,vel minore,argum.c.Duobus,de sentent.excommunicat.& d.c.si celebrat,& Mai.in 4.distinct.18.quæst.2. colum.2. Adrian. in de Clauib.quæstio.3.colum.2. Nec absoluendo à peccatis, quia id est dare, & non recipere sacramentum, neque eadem ratione dando sacramentum infirmo sine missæ celebratione, quicquid dicant præ-
25 cti. III. Quod hæc excommunicatio quanquam ferri potest per sententiam Iudicis, tamẽ communiter non fertur nisi per ius in octo casibus,quos ponit Innoc.inc.1.de sentent.excommu. Quorum, quia solum

solum vnum videmus in vsu,& quia dici solet in aliis non esse veram excommunicationem minorem, ideo eos taceo. Casus autem vsitatis est,participatio cum excommunicato, maiore excommunicatione, in casibus prohibitis. Dixi (maiore) quia non incurritur ea ob participationem cum excommunicato minori. Nam non transit in tertiam personam excommunicatio iuxta gloss.recept.in c.Excellentes.11. quæstio.3. IIII. Quod post eam incursam nullum sacramentum potest recipere antea quam absoluatur ab ea, non quia æquatur peccato mortali,vt dixerunt Panormitan. & alij in d.c.si celebrat: siquidem in multis excedit, & in multis exceditur ab illo, vt ibidem docemus. V. Quod quilibet sacerdos simplex, etiam si non sit confessus, sicut potest absoluere à peccatis venialibus non habentem mortalia secundum Caiet. id constanter affirmantem, ita potest eundem absoluere ab excommunicatione minori,vt efficaciter constituta eandem probamus in c.Placuit de Pœnit.distinct.6.num.25. VI. Quod regulariter participans cum excommunicato maiori excommunicatione incurrit minorem c. Nuper.c.Cum voluntate in prin. & §.1.de sentẽ.excommunic.Fallit tamen in multis contentis illo versu. gloss.c.Cum desideras de sent.excom. 26

Hæc anathema quidem soluunt, ne possit obesse
Vile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Per (vile) excluditur qui participat cum excommunicato ad vtilitatem eius animæ, prædicando, vel admonẽdo quod animæ consulat, quamuis interponat nonnulla alia verba, vt commodius persuadeat. c. Responso, & c.Cum voluntate de sentent. excommun. vel ad vilitatem propriam temporalem præsertim sibi debitam, vt petendo ab eo debitum in iudicio, aut extra illud c. Intelleximus de iudic. aut consilium spirituale pro se aut pro aliis,& etiam temporale valde necessarium,quando non occurrit alius similis à quo petatur. Per (lex) vxor excõicati, quam lexconiugij ad communicandum ei obligat. Per (humile) filij quos secum habet,serui, famuli vrbani, & rustici, 27
qui ante excommunicationem erãt subiecti illi, & ideo tenentur
& auxilio perfequeret in sua contumacia d.c. Quoniam,c.inter alia, &
cl. verè,de sentent.excommu. Dixi,ante, quia qui post excommuni-
cationem scientes cœperunt viuere cum eo,non excusantur.Et quan-
quam iuxta gloss. d.c. Quoniam, communiter recept. maritus, pater,
Dominus, & herus non possunt communicare vxori,filiis,mancipiis,
& famulis excommunicatis, nobis tamen verius videtur oppositum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod sentit Adr.in 4.de Clauib. quæst.3. colum.5. quos rectius aut cludi per verbum (vtile) quam per verbum (lex) per illud enim ex- ditur creditor,qui potest suum debitum petere à debitore excommu- nicato,& omnes istæ personæ subiectæ,sunt debitores mariti, patris, domini, & hæ ni quatenus debent eis debitum coniugale, aut vide aut stipendium. Per verbum (res ignorata) excipitur ignorans,d.cap. Quoniam, quando ignorantia est facti secundum omnes, & etiam quando est iuris dubij per notata in cap. Ignorantia de Regul. iur.lib. 6. & 5. Notandum. 1. quæst.4. Nunc autem dicitur iusta ignorantia eius qui ignorat excommunicatum esse denunciatum per extrauag. Ad cuitanda, relatam infra num. 55. Verum est tamen, quod qui à de dignis audiuit illum, vel illum denunciatum, debet cuitare. arg. c. Illud, de Cleric.excom.mi.sed qui dubitat,non tenetur vitare, per- sertum in præsentia aliorum, quia inf.tret illi iniuriam. Mai.in 4.dist. propter magnam necessitatem propriam,vel excommunicati,vt quan- alter alterius eleemosyna indiget, quam ab alio commode habere non potest, d.c.Quoniam.

28 VII. Quod participatio cum excommunicato maiori excommu- nicatione, non est communiter plusquam venialis, etiam habita à non exceptis superius secundũ opinionem Hostien.in sum. de sen- tent.excommunicat. §.fin. & communem Ioan. Andr. & aliorum in c.

29 sacris de his quæ vi, & Thom. & aliorum in 4.distinct.18. quamuis dubitet Panor.in d.c.sacris,& aliqui teneant oppositum. Dixi(com- muniter) quia fallit in sex. I. Est participatio in sacramentis vel di-

30 uinis officiis. II. Nimis frequens. III. In contemptum clauium. IIII. Contra speciale præceptum iudicis. V. Cum excommunica- to à Papa cum participibus. VI. In peccato mortali, quarum ratio specialitatis est, quod quælibet illarum est principaliter prohibita

31 vel coniuncta cum alia malitia mortali. Prima enim est mortalis, quia communio sacramentorum, & diuinorum officiorum, est ista principaliter vetita, secunda vero est mortalis, quia intelligitur de frequentia quæ habet coniunctam malitiam mortalem animando ad delinquendum,contra l.Conuenire ff.de pact. dota. & c. Ex parte. de

32 Consuet. Tertia,quia habet coniunctam malitiam mortalem dis- dientiæ contra c.13.ad Rom.& c.solitæ,de Maior. Quis autem dicatur contemnere, dictum est supra cap.23.num.40. Quarta, quia est de- plex inobedientia iuris,& iud.cis,c.2. de Maior.quod iuuatur infra num.36.Quinta ea ratione qua quarta.qualem tamen excommunica- tionem solus Papa potest ferre,per dicenda in d.num. 36. Sexta,quia miscetur ei malitia mortalis ipsius peccati.

33 VIII. Quod quicquid dicant Rosel. verb.excõmunicatio.1. Cal. 41.fin.

41.fin.& Syl.eod.verb.dubio 1.& 3. & excommunicatio 9. Cas.41.& pinus Anch.in c.Nuper nu.7.& Panor. de sent.excõmuni.ibidem nu.8. & Ioan.Tabien.verb.excommunicatio 5.Cas.1.§.37. & 38. multum re- fert an quis participet cum excommunicato in delicto habente anne- xam excommunicationem, antequam eam incurrat, vel post eam in- curiam.Nam qui communicat ante incursam,vel cum incurritur,non incurrit eam: communicans verò postea sic, modo concurrant ea de quibus infra num.112 per c. Nuper, & c.si concubinæ, de sent.excom. quorum verus intellectus est hic. Non obstat, quod sæpe consulens, mandans,iubens, & iuuans ad faciendum aliquid, cui est annexa ex- communicatio, excommunicantur, quia non excommunicantur, ta- quam prædictæ participationis, sed quia lex excommunicans facien- tem, excommunicat etiam consulentem, mandantem &c. qualis est lex excommunicans percutientem Cardinalem.Quod autem lex ex- communicans simpliciter facientem, regulariter non comprehendat consulentem,nec mandantem probatur infra num.51.

IX. Quod excommunicato ingrediente Ecclesiam ad orandum 34
debent exire qui sunt intra eam, aut rogatu, vel vi eum cogere egre- di, alioqui cessare ab officiis diuinis, etiam missæ cœptæ, si nondum incœptus est canon, id est, Te igitur &c. Nam si esset cœptus, perfi- cienda est ad finem vsque cum vno tamen ministro sumendo etiam sacramentum Hostien.in summ.de senten. excommunic. §. & quæ sit pœna vers.Sed nunquid, iuxta Clem. Grauis adiuncta glos.recep. de sentent.excommunicat.& Inno.in d.c.Nuper,Tho. & communicat.in quarto. dist. 18. Non tamen exire tenentur, eo quod transeat excom- municatus per Ecclesiam, aut non orando maneat in ea propter alia negotia,per dicta eod.c.num.20.neque etiam eo,quod flectat genua, & dicat aliquam orationem priuatim.

X. Quod textus,qui declarãt, quando excommunicatus occultus 35
debeat euitari occulte, & quando non procedunt secundum tempus antiquum, & non secundum hoc in quo seruari debet extrauagans. Ad cuitanda,relata male à Fel.in c.Rodulphus de Rescrip.& à S.An- ton.3.par.tit.24.cap.3.& bene à nobis in cap. 15. laboret, de Pœniten. distinct. 4.lata per Martinum V. & renouata à Concilio Basil. Sess. 21.quod allegauit in hoc,etiam S.Anton.vbi supra capit.2.& accepta- ta semel per Concil. Bituricen. in Pragmatica Sanct. Gallic. tit.de ex- communicat. non vitand. & iterum renouata à Concil. Later. habito sub Leone X.sess.11.& in Concordatis inter eum,& Franciscum I.cu- ius tenor est hic.

Ad euitanda multa scandala,& multa pericula, & subueniendũ con »
scientijs timoratis, constituimus, vt nemo posit hac teneatur abstine- »
re,& separare se,neque euitare communicationem alicuius in admi- »

Universidad de Deusto
Biblioteca

» nistrando aut recipiendo sacramenta aut in aliis diuinis officiis, et
» extra illa ratione alicuius sententiæ, aut censuræ ecclesiasticæ, aut in
» speſionis aut prohibitionis ab homine, aut à iure generaliter promul
» gatæ, Neque seruare interdictum ecclesiasticum, si illa talis sententia
» prohibitio, suspensio, aut censura, non fuerit promulgata, & denũcia
» ta specialiter, & expresse à Iudice, contra certam aliquam personam
» collegium, vniuersitatem, ecclesiam, aut locum certum, aut certã, qui
» que manifesto cõstet incurrisse in sententiã excõmunicationis, quod
» nullo modo potest occultari, aut per aliquod remedium iuris excusa
» ri. Quia à communione huius, vult quod se separent iuxta canonicas
» constitutiones, per hoc tamen non intendimus releuare, neque imu
» re sic excommunicatos, suspensos, interdictos, aut prohibitos.

Nota 1. quod hæc extrauagans in verbo, generaliter, significat cum nihil prodesse quoad excommunicatum specialiter, sed contra tenet gloss. in d. prag. quam sequimur. Tum ob authoritatem eius. Tum ob verbum (specialiter) in secunda parte positum. Tum per adducta in §. Laboret. Tum quia vsus vrbis, & orbis habet non vitare excommunicatos specialiter ob contumaciam non comparendi, vel non parendi, antequam declarentur, & denuncientur.

Not. 2. quod hæc extrauagans nihil prodest excommunicato, & sic perinde tenetur nunc ac antea ad euitandum alios quamuis sit occultus.

Not. 3. quod hæc extrauagans nihil prodest quoad excommunicatos manifestos, qui nullo modo possunt occultari, quod consequi videtur peccare omnes catholicos Galliæ, & Germaniæ, qui Lutheranos manifestis, imo, & palam confitentibus se tales, communicant. Tum quia sunt manifesti excommunicati propter hæresim notoriam per bullam Cœnæ de qua infra. Tum quia non videtur prodesse, dicere quod finis restringendus est ad excommunicatum ob percussionem Clerici notorie iniustam, vt habet tenor relatus à Feli. Antonit. & aliis nullis aliis, quia, vel alia restrictio nõ fuit posita, vel postea fuit sublata in d. Conc. Later. & in dictis concordatis, sed quia durum est damnare gentem in qua sunt tot viri eruditiss. pientiss. & Academiæ Celeberrimæ præsertim Parisien. Tolosana, & Louanien. probabiliter dicta potest prædictam extrauagantem esse vsu receptam cum sola illa limitatione de excommunicatione manifesta percussionis clerici iniusta tenorem antiquæ, vel quod multitudo hæreticorum, & necessitas communicandi, & negociandi facit licitum, quod alias non esset, iuxta regulam, quod non est licitum, de reg. iur.

36 XI. Quod qui semel est excommunicatus, & denunciatus, semper vitari debet quousque constet de absolutione, per gloss. Celebrauit c. Proposuit, de Cler. excomm. mi. nisi persona sit eiusmodi cui aliquando

mandi se absolutam esse, probabiliter debeat credi, Ang. verb. excommunicatio. 2. §. 16. & quod qui timore mortis alloquitur excommunicatum, non peccat, neque incurrit aliquam excommunicationem secundum Innoc. in c. si vere de sent. excommu. & Mai. in 4. distinct 18. §. 4. colum. 2. etiam si colloqueretur, & participaret in diuinis officiis Sylues. verb. excommunicatio. 5. q. 4. modo non participet in peccato mortali, neque cum negatione saltem tacita fidei catholicæ, quæ redolaret excommunicatione in contemptum, & vilipendium excommunicationis, quia oportet potius mori, quam sic communicare, cum magis teneatur defendere articulum fidei de authoritate, & potestate ecclesiæ ferendi excommunicationem, & illius valorem, quam vitam corporalem, c. Presbyteros. 50. distinct. & cap. Ita ne. 31. q. 5. & hoc modo limitandum est d. c. sacris de His quæ vi, vt dixi in cap. sicut de consue. dist. 1. & senserunt Mai. & Sylu. vbi suprà.

XII. Ad primum dubium hic propositum resp. quod illud Thom. quodlib. 11. art. 9. scilicet esse peccatum mortale orare pro excommunicato, est intelligendum primo de oratione publica quæ nomine ecclesiæ fit, & non de priuata, quia ipsemet in 4. distinct. 18. q. 2. artic. 1. q. 3. tenet licitum esse orare pro excommunicato, & pro quouis infideli oratione priuata. II. quod vt dixi in d. ca. Quando, notab. 19. nu. 67. & seq. non procedit in excommunicato nulliter, seu inualide, neque in excommunicato valide, sed ex iniusta causa, neque in excommunicato iuste, quę credimus vere pœnitere, modo non fiat expresse publice pro illo, iuxta mentem Host. in cap. Cum voluntate, de sent. excommunicat. Imo ibidem omnibus qui ante nos scripserunt addentibus, posse quem dicere missam orando in ea, & applicando eius valorem quibus ecclesia mandat applicari, eo fine, vt illud suum opus orandi & applicandi ad quem, & pro quo debet, accipiat Deus pro oratione priuata, vt aliquis infidelis, vel excommunicatus conuertatur. Quoniam aliud est applicare preces missæ, & eius valorę, alicui, aliud applicare illud opus orandi, & applicandi, vt ibidem nu. 70. conclusiones declaratur.

Ad 1. quod pro excommunicato non denunciato, nec notorio potest orari publice per prædictam extrauag. quæ post S. Tho. lata fuit per quam nunc non negatur sepultura iis, qui excommunicati mortuntur nisi sint denunciati.

Ad 3. quod incurrit minorem excõmunicationem, qui, vt minister ecclesiæ, aut nomine eius orat pro excommunicato denunciato, quia ex dictis Tho. artic. 9. & in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. q. 1. colligitur, quod non solum est vetitum orare cum excommunicato vt prædictum est, sed etiam orare pro eo oratione publica ecclesiæ nomine facta.

Ad 4. de participantibus cum excommunicato contra præceptum

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuris, & iudicis, dico, quod non solum peccant mortaliter, vt dictum est suprà nu. 31. sed etiam incurrunt excommunicationem maioris, nisi quum excommunicans dat literas contra participantes cum excommunicatis à se, sine monitione de qua suprà. num. 4. quia excommunicatio sic lata est nulla, vt ibi dictum est.

Ad 5. quod illud vulgatum superius positum scilicet peccare communicando taliter qui communicat cum excommunicato in oratione, intelligendum est de oratione publica, quæ fit nomine ecclesiæ, qualis sunt missa, horæ canonicæ, quas cantat, vel dicunt sui ministri nomine ipsius, qualis est consecratio ecclesiæ, altaris, & Virginum, benedictio lotionis episcopi, & aquæ benedictæ, & officia defunctorum, & sepulturarum, non autem de oratione priuata, qualis est oratio Angelica matutina, meridiana, & vespertina, qualis est benedictio simplex mensæ, & aliæ similes, quæ non sunt prohibitæ tempore interdicti, vt dicemus infrà, nu. 177. imo videtur quod neque venialiter peccatur in aliquibus earum. Tum quia Tho. in d. art. 9. aut orantē pro excommunicato participare cum illo oratione priuata, vel priuatim dicta. Tum quia Ant. & omnes fatentur, quod licet dicere excommunicato cum quo salutat, aut mitto ad eum litteras, Deus te conuertat, quæ est maior oratio. & maior illa, Deus nos conuertat, quod tamen ei dicere possumus. Tum quia possumus alloqui excōmunicatum super eis, quæ eius animam pertinent, c. cum voluntate de sen. excom. Tum quia licet legere cum excōmunicato aliquam partem Euāgelij aut alicuius psalmi, siquidem illud eius animæ cōuenit, & consequēter dicere ei fetere nobis, & leuaui oculos meos, quæ sunt veræ orationes. Tū quia possumus audire cum eo concionē c. Responso, de sent. excō. in cuius initio omnes frontē Cruce cōsignamus, dicētes per signū Crucis &c. quę est egregia oratio, & salutamus Virginē Matrē per Aue Mar. & quæ est oratio præcellēs, in cuius fine omnes facimus preculas à concionatore iussas, dū absoluit, siue precatur dicēs, miserearur vestri &c.

Ad 6. quod actus excōmunicari etiam denunciati, & in illo apertis peccantis etiam mortaliter, regulariter valent, aut alterius non excommunicati. Tum quia excommunicatione non desinit esse homo, imo nec liber, nec perdit potestatem naturalē, & ita potest regulariter contrahere, vt quilibet alius, & facere omnia, quæ iure naturali, Gentium & ciuili nituntur argu. c. Ius naturale, & c. Ius naturale, 1. distin. & l. 1. §. Ius naturale, & l. Ex hoc iure ff. de iust. & iur. & quenter testari secundum communem, quam sequitur Franzo. & de Test. contra glo. in cap Decernimus, de senten. excom. libe. & præsertim procedit in actibus, quos lex humana non potest annullare, qualis sunt sacramentales. Nam baptisma, confirmatio, & ordo sacra excommunicato, vel ab excommunicato, valent, secundum

omnes, imo & matrimonium cap. significauit de eo qui dux. in matr. falsa autem regulariter in actibus pertinentibus ad potestatem, & iurisdictionem ecclesiasticam humanam; per quam illi annullari possunt quales sunt, ad beneficia præsentatio, electio postulatio, confirmatio, institutio, collatio, prouisio, & nominatio ca. si celebrat, & cap. Postulasti, de cler. excom. min.

De absolutione excommunicationis, & à quo ferri potest.

Excommunicatio, & absolutio conueniunt in his num. 37. & differunt in his, num. 38.

Excommunicatio sine causa parum nocet, absolutio multum prodest, an sit sa vt inquit an nihilet nu. 38

Excommunicatione à minore, & maiore lata iure, vel ab homine hic absoluit, nu 39 & 40. etiam si lata in foro iniusto, licet non soleat fieri cum magno incommodo, nu 41. & 2 seq.

Absolutio excommunicationis a quo delegatur, nu 44. & 45. vide alia verbo excommunicatio.

Absolutus ob impedimentum, vel à Papa cum onere præsentandi se, faciat hoc, nu. 46.

Excommunicationis absolutio, & huiusmodi satisfactio præcedat nu 47. & 48.

VII. Præmitto circa hoc primo quod absolutio & excommunicatio cōueniunt in multis. Tum quia neutra requirit certa verba pro 37
forma substantiali, vt suprà dictum est num. 9. & 12. Tum, quia neutra valet quicquam non seruata forma alia quam iuris cum qua data est potestas excommunicandi, vel absoluendi ei qui antea non habebat, c. Clericis, de Rest. spol. & ea quæ ibi Anto. not. 7. & Deci. post alios in Tr. ansactionis not. 1. c. de Transact. trad. quare licet absolutio facta ab habente potestatē iure ordinario non seruata forma iuris valeat, etiam ante satisfactionē, nihil tamen valet facta à delegato non seruata forma absoluēdi sibi data in delegatione arg. gl. subtilis, & fing. c. 1. de iur. patr. verb. inhibemus, & eorum quæ ad eius declarationem refert Fely. in cap. Ex parte, colum. 4. de Const. Et ita absolutio facta extra mortis articulum, ab eo qui per bullas, vel alia priuilegia habet facultatem absoluendi in eo non valet, neque facta ante satisfactionem ab eo qui haberet facultatem absoluendi post eam. Dixi alia quam iuris; quia, vt pridem respondimus, absolutio data virtute mandati Papæ ad absoluendum secundum formam iuris valet, quamuis ea non seruetur, vt valeret facta sine illa ab ordinario authoritate ordinaria. Quia non fuit intētio Papæ inducere nouam formam, per

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa verba, ſed admonere cõmiſſarium id quod ſecundum ius debet facere, quod in ſimili dixit Inno. in c. fi. de Præſump. quę ſequitur ibi ſing. & receptiſſima quæ magna eſt clem. 1. de offi. deleg. Tum quia excommunicatio valet regulariter, quãuis ſit iniuſta, ita & abſolutio, c. Venerabilibus. §. vbi de ſent. excom. lib. 6. qui eſt in hoc ſingularis.

38 II. Quod differunt in multis, quia excõmunicatio iniuſta ex cauſa nihil nocet quo ad forum conſcientiæ, vt ſuprà num. 3. dictum eſt. Abſolutio vero iniuſta prodeſt. Nam confeſſarius poſſet abſolucre à ſuis peccatis, abſolutum iniuſte ab excommunicatione, & abſolutio iniuſte proſunt ſuffragia generalia Eccleſiæ, quæ non prodeſſent ei latenus abſoluto, quæ noua, & firma declaratio eſt. Tum quia excommunicatio lata metu iuſto valet etiam, quoad forum conſcientiæ, ſiſtente iuſta cauſa ad excommunicandum glo. ſing. in c. 1. de his vi, ſecundum Panor. in cap. Abbas eod. tit. colum. 4. & Rauen. ibidem & alios, Abſolutio, vero minime per textum ſingu. in d. c. 1. Tum quia excommunicatio lata ex falſa cauſa valet, & non abſolutio iuxta glo. capit. Ex parte, de offic. ord. & in ea. Quod ſuper iis, de fid. inſt. quam nis Card. in cap. Ab excommunicato de Reſcrip. in d. c. Ex parte, & d. cap. Quod ſuper iis, quem ſaris ſequutus eſt Panor. in d. cap. Ex parte, & Fel. in d. c. Quod ſuper iis, col. 5. exæquat eas, dicens neutram valere ſi neutram eſſet daturus iudex, ſi ſciret cauſam eſſe falſam, vtramque vero valere, ſi iudex haberet animum dandi vtramque, etiam ſi ſciret vtriuſque cauſam eſſe falſam, & quanquam illi magis dubitant de valore abſolutionis quam excõmunicationis, ego vero contra puto eſſe dubium de valore abſolutionis, etiam quantum ad forum conſcientiæ, quia illa non excedit facultatem humanam, neq; continet errorem intolerabilem, ſiquidem nõ pertinet niſi ad iuſtitiam partium, in eo, quod poteſt male, aut bene, & adeo dubito de valore excommunicationis datę ex falſa cauſa, vt putem poſſe teneri non valere illam, quia videtur continere errorem intolerabilem, & exceſſum facultatis humanæ, eo quod vult excommunicare aliquem, ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, ex dictis ſuprà eo. c. nn. 4. per illud Pan. & Fel. in ea. de teſt. cog. quod licet illa opinio procedat quoad Deum, non tamen quoad Eccleſiã, quia tenetur parere: & fieret irregularis ſi ante abſolutionem celebrauit, niſi error exprimeretur in ſententia, ſcilicet quod excommunicatio data per iudicem contra citatum non comparentem ex iuſto impedimento nihil valet, quia non intendit, vt debeat excommunicare, ſi iuſtum haberet impedimentum, & ſi intendit excommunicare, ſiue eſſet iuſte impeditus, ſiue non, implicaret errorem intolerabilem, qui annullat excommunicationem, cap. Per tuas de ſenten. excom. cap. Venerabilibus. §. fi. eod. tit. lib. 6.

39 III. Quod excommunicatum minore excommunicatione poteſt abſol-

abſoluere, quilibet ſacerdos, qui poteſt abſoluere à peccatis c. Nuper de ſenten. excom. quamuis non ſit eius parochus, ſi non haberi niſi reſeruata, vt ſuprà diximus in c. 4. nu. 1. & c. Placuit de pœnit. diſt. 6. nu. 25. & ſequent.

IIII. Quod excommunicatum maiori excommunicatione à iure non reſeruata alteri, poteſt abſoluere proprius Prælatus dicto cap. Nuper. Per proprium prælatum intelligo Papam, Epiſcopum, & Capitulum, ſede vacante, & alium quemuis prælatum exemptum eccleſiæ regularis, aut ſecularis, qui dicuntur habere iuriſdictionem quaſi epiſcopalem ſecundum gloſſ. recept. Clementi. 1. de reb. eccleſ. non alien. & etiam quiuis alius non exemptus habens iuriſdictionem in foro exteriori, & etiam parochus, aut ſacerdos ſimplex, qui poteſt abſoluere à peccatis mortalibus ſecundum Innocen. & Hoſtien. dicto cap. Nuper, quæ eſt communis opinio S. Thom. & Bonauen. & aliorum Theologorum in 4. diſtinctio. 18. & etiam Summiſtarum, quos late citat Sylu. verb. excommunic. 1. not. 2. quamuis oppoſitum teneat Panorm. in d. cap. Nuper per gloſſ. ſingu. cap. ſi Epiſcopus, de pœnitent. & remiſſ. lib. 6. quæ non dicit, quod ille, iuxta quam communem ſententiam conſuluimus, limitando illam noue, vt procedat ſolum, quantum ad forum conſcientiæ, & altera quantum ad forum exteriorem limitando item illam cum S. Thom. ita quod prædictus ſacerdos ſimplex non poteſt hoc facere ſua authoritate, ſed vt commiſſarius de quatus à Papa d. ca. Nuper ſub fin. qui pro hoc eſt quaſi expreſſus, & quod Prælatus proprius poteſt abſoluere ab excommunicatione incurſa iure, extra ſuum Epiſcopatum, & Parochiam ſecundum Federic. conſ. 16. & Panormit. in cap. Graue col. 3. de Præb. communiter recep. Dixi (non reſeruata) quia is cui reſeruatur debet eam dare ſecundum omnes.

V. Quod excommunicatum ab homine, ipſe ſolus poteſt abſoluere, aut eius ſucceſſor, ſuperior, aut delegatus, cap. Paſtoralis. §. Præterea de offic. delegat. niſi quod delegatus Papæ, qui poteſt excommunicare intra vnum annum, poſt ſententiam diffinitiuam, eo tranſacto non poteſt abſoluere. c. Quærenti de offic. deleg. quod eſt ſing. ſecundum Pan. ibidem, qui eum cõmuni idem dicit de quolibet alio delegato habente facultatem exequendi ſuam ſententiam. Et niſi inſtantia excõmunicatus ab Epiſcopo qui non poteſt abſolui ab eo poſt denunciationem. c. Tua de ſent. excom. quod eſt ſing. ſecundum Card. ibidem, & niſi excõmunicans, qui poſt excommunicatur excommunicatione maiori, & denunciatur, cap. Audiuimus. 24. quæſtio. 1. quanquam poteſt ſi ſolum eſt excommunicatus minore, cap. Duo de ſentent. excommunication. & niſi excommunicatio ſit prodenunciata ab inferiori, & confirmata à Papa ex certa ſcientia. Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab ea non potest absoluere, qui eam tulit, secundum Ioan. And. in cept. in c. Ex frequentibus, de inst.

41 VI. Quod si qui excommunicauit non est sacerdos, non potest absoluere in foro conscientiæ, quanquam possit in exteriori, secundum aliquos, quos Sylvest. sequutus est verb. absolutio. 2. nec. 4. quod restringendum est ad absolutionem coniunctam cum peccatorum absolutione. Nam ab excommunicatione sola potest absoluere etiam quoad conscientiæ forum, etiam sola prima tonsura initiatus, vt alibi matic. S. Th. in 4 dist. 18. recept. à S. Ant. 3. par. tit. 14. c. 7. & Ioã. Tabien verb. absolutio ab excommunicatione, & quamuis nemo illud attemet, affirmandum tamen erat ob multa, quæ in id adduci possent, commodius tamen videtur committere presbytero secundum Mar. recep. contra quem facit, quod multi omittunt quærere absolutionem à suis parochis putantes illas commissiones iudicum esse absolutones, & quod pauci sunt, qui possunt probare suam absolutionem fa-

42 ctam per hanc commissionem à Parocho, quia ille absolutt secreto & ne notario, & testibus. Per quæ putamus vtilius fore, vt iudex & vacaret absoluere, & daret literas absolutorias, & cum de more committat, excommunicatus debet dare operam, vt coram notario, & stibus absoluatur à Parocho, quo, cum oportuerit possit probare absolutionem. Quia semel excommunicatus, semper præsumitur sub-

43 iuxta gloss. solem. cap. Proposuisti de Iud. excom. minist. Quanquam aliquando ausi fuimus affirmare, quod qui ostenderet commissionem vt absolueretur, & diceret se absolutum à suo Parocho, præsumeretur absolutus cum solo testimonio Parochi, & etiam sine eo, saltem si esset vir timens Deum, & ingrediebatur, & admittebatur ad diuina officia habita ratione consuetudinis receptæ absoluendi, absque notatio & testibus, quod etiam verum videtur.

44 VII. Quod executor mandati Papæ quo iubetur excommunicare certum hominẽ sine cognitione causæ, non potest absoluere, postquam excommunicauit. Et quod qui potest absoluere ab excommunicatione lata à iure, potest absoluere ab excommunicatione generaliter lata ab homine iuxta decisionem sing. Ioan. de Imol. in cap. Cognoscentes de præb. colum. 4. relatam per Feli. in cap. Pastoralis. §. Præterea de offi. ordin dicentem nunquam se in alio legisse, quanquam idem asserat Ioan. Imol. dixerunt Ioan. And. & Card. in d. cap. Graue, & refert runt in cap. Ex frequentibus de inst. per illum textum, quod defendimus nos in fin. d. c. Graue.

45 VIII. Quod qui possunt absoluere ab excommunicatione virtute iurisdictionis delegatæ à Principe, aut cõcessæ in priuilegium perpetuum ratione dignitatis, aut officij, aut virtute alterius ordinariæ potestatis, possunt committere aliis iuxta glo. recept. in cap. fin. de offic. ordin. quæ conciliat illud cum capit. fin. §. fin. de offic. deleg. dicens illud procedere in illis, quibus solum simplex ministerium absolutionis, sine alia iurisdictione conceditur. Et omnibus addimus, quod simplex ministerium absoluendi potest delegari, etiam à delegato ordinarij, & à subdelegato delegati Papæ, quamuis non possint delegare suas iurisdictiones ratione quarum id eis competit, neque etiam aliquem articulum iurisdictionalem, per capit. super quæstionum. §. Quem vero, & seq. & ea quæ notat ibi Feli. num. 4. & 19. de offic. deleg. quod quotidianum est.

IX. Quod excommunicati à iure vel homine, qui ob grauem 46
mortem aut ob aliud iustum impedimentum faciunt se absoluere ab eo, qui sine illo non poterat, debent se præsentare cessante impedimento, quam cito commode possunt ei qui se iure poterat absoluere, alioquin recidunt in eandem excommunicationem. capit. eos de sent. excom. lib. 6. Idem de iis, quos absoluunt legati Sed. Apostolicæ cum onere præsentandi se suis ordinariis, aut aliis quibuslibet ad suscipiendam pœnitentiam, aut satisfaciendum ei, quem iniuria affecerunt; Sed non tenentur regulariter se præsentare personaliter, sed satis est mittere procuratores ad id idoneos secundum Caietanum in summ. verb. excom. capit. 69. qui ait absolutum esse iudicem quoad forum conscientiæ ad determinandum tempus intra quod commode ponit se præsentare.

X. Quod omnia iura quæ iubent satisfacere ante absolutionem 47
in articulo mortis, intelligenda sunt. si excommunicatus potest satisfacere, & si non potest, satis est, quod det cautionem iuxta gloss. quæ est penult. clemen. 1. §. verum de hæret. & Card. ibidem quæst. 4. & Fel. in cap. Pastoralis. §. Præterea. col. 3. de offic. Ordin. & in cap. cum contingit de offic. deleg. colum. 1. quamuis Imol. teneat oppositum super d. gloss. Nostro vero iudicio cautio debet esse sufficiens, id est cum pignore vel fideiussore si eam potest dare, sin minus det eam quam potest saltem iuratoriam per easdem rationes Cardin. in d. Clemen. & Felin. in §. Præt. si quidem ad impossibile nemo tene- 48
tur. l. Impossibilium. ff. de reg. iur. Quin & putamus eum qui potest satisfacere ante mortem sed non commode, id est non nisi notabiliter vilius vendendo bona sua, si potest differri absque magno damno alieno, non teneri ad aliud quam ad dandam cautionem sufficientem, quod satisfaciet primo quoque tempore per dicta, capit. 17. num. 56. & 57.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De excommunicationibus à iure latis, & primum de reseruatis Papæ per Bullam Cœnæ, & alia iura.

Excommunicationes iuris antiqui paucæ, nouæ multæ, nouissimi quam plurimæ num.49 & 50.

Excommunicatio vt interpretanda, & lata in facientem, non includit regulariter consentientem. n.51.

Consilium quis dicitur dare, & quod nocet danti n.51.

Bulla Cœnæ Domini quæ.n.52. & iterata non multiplicat censuras. n.53.

Michael Thomasius Doctor laudatur n.53.

Gregorius XIII. feliciter cœpit, felicius prosequitur, felicissime perfecturus num.54.

Excommunicatio. I. bullæ Cœnæ in hæreticos nu. 56. II. in schismaticos n.57. III. in appellantes ad futurum Concil n.58. IIII. in Pyratas n.59. V. in accipientes naufragorum bona n.60. VI. in Imponentes nouas pedagia. n.61. VII. in falsarios n.62. VIII. in deferentes arma turcis. nu.63 IX. in Impedientes necessaria Romam aduectores nu.64 X. in male tractantes venientes, & recedentes à Curia. n.65. XI. in male tractantes Romipetas.nu.66. XII. in iniuriis Cardinalibus n.67. XIII. in impedientes cursum causarum Curiæ. n.68. XIIII. in usurpantes fructus, &c. n.69. XV. in latos excommunicatos de criminibus clericorum, nume. 70. XVI. in occupantes bona Sedis Apostolicæ n.71. XVII. in male absoluentes à censuris bullæ quæ tamen non est reseruata n.74.

Hæreticis credentes fautores, & receptatores qui n.56.

Schisma quid, quo differt ab hæresi, & excommunicatur in bulla Cœnæ n.57.

Appellant ad futurum Concilium excommunicatus bulla Cœnæ n.58.

Pyratæ qui excommunicati in bulla Cœnæ n.59.

Naufragorum bona accipientes excommunicati. n.60. etiam ante monitionem vestituendi num.117.

Augmentum & Auctum exaquantur n.61.

Pedagia noua quis potest imponere, vel augere n.61.

Litteræ Apostolicæ Audicatur signatura, & aliud fulsare, aliud fulsatum num 62.

Arma bellica quæ, & sunt offensiua & defensiua. n.63.

Roma, & Sedes Apostolica, vel eius Curia diuersa. n.65.

Iudex secularis eiciens Episcopum à suo Episcopatu, & excommunicatus n.67

Impediens cursum causarum Curiæ, vt excommunicatus. n.68.

Ecclesia Rom. iura & bona nulla tolerantia, vel patientia perdit n.72.

Absolutio censuræ bullæ Papæ reseruata, non continetur etiam in sua generali. num. 72.

Priuilegium remuneratorium, & per cõtractum iusta de causa tollitur n.73.

Absolutio male absoluentis à censura bullæ cur non reseruata n.74.

PRæmitto I. quod gl. magistra clem.1.de sent.excom.colligit 50. excommunicationes latas ipso facto per solas clementinas, & 49
alias prius in c.eos, de sentẽ.excom.lib.6.triginta duas latas per solos textus Sexti, & prius congessit Host.in sum.de sent.excom.§.1.in prin. triginta tres, quas solas induxerũt omnia iura decreti, & decretalium ad eius vsque tempora, cum vna c.1.de Homic.lib.6.Ex quo facile in- 50
telligat, quam parci fuerint antiqui patres in excommunicando, & quam largi recentiores, quum ad annum vsque 1598. quo promulgata est Sextus, vix inuenirentur triginta tres casus, qui in pauciores quam in 26.redigi possunt. Et per solum Sextum inducti fuerunt 32.& per solas clemen.50.Postea, per bullas Cœnæ, per extrauagantes impressas, & non impressas, per constitutiones synodales, & Prouinciales, per visitationes, & reseruationes secularium, & religiosorum, peruenit immunitæ. Super qua multitudine minuenda, quiddam in Hispano desideratum, nunc tãquam supernacaneum omitto. II. Præmitto, quod quia alij alium ordinem seruarunt in casibus recensendis, non sequemur eum quem Ang.à Clauas. seruauit verb. excom.§.6.7. qui ex bona parte consonat Syl.qui primo ponit reseruatas Papæ, secundo, reseruatas Episcopo, 3.nullis: & vt facilius quis quam velit inuenire, in primis ponentur antiquiores, præterquam quod inter reseruatas Papæ per bullam Cœnæ erunt primæ, quia magis reseruatæ. 51
III. quod ad iudicandum an quis sit excommunicatus necne à iure vel ab homine, debet perpendi diligenter verba quibus ius, vel iudex vtitur, & personæ contra quas, & opera ob quæ excommunicat: non enim comprehendit regulariter consentientem, etiam mandando, consulendo, fauendo, vel auxiliando, antequam fiat, nisi ex eius tenore, vel aliarum legum id expresse aut tacite colligatur, quod firmiter asseruit Caiet.in sum.verb.excommunicatio pag.2.& ca.47.notab.1.& Syl.sibi contrarius, in verb.excommunicatio 10.dubio.4.& Ioan.Tabi verb.excom.3.cal.40. Bonif.cum cõmuni in clem.7.de consang. Quod & nos hic in Hispano tenuimus, & nunc tenemus. Tum quia secundum omnes excõmunicatio non debet extendi de vno casu ad alium secundum glo.receptas in clem.1.de sepul.& in clemen.1. de consang. no. quod pœnæ sunt restringẽdæ l.pen.ff.de pœn.& c.pœnæ de pœn. dist.3.& prædicti non sunt proprie, & vere facientes, nam mandatum, & consilium præcedunt factum, & nihil præcedere potest id quod vere ipsum est, & frequenter hæc præcedunt, mẽse & anno factum, Imo & plurimique post vitam dantis ea fiunt, & interdũ est impossibile quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

per factum accipientis ea, excommunicentur dantes illa, qui mentio-
ante, & forte martyres in cœlo iam sunt beati. Tum quia participa-
cum excommunicato ante commissum crimen habens animam ex-
communicationem, vel quum committitur, non incurrit eam, pecto-
solutionem sup.n.32.positam, & constat omnes prædictos commu-
care in crimine, ante crimen commissum, Tum quia ca. Quod in-
32 biis, de senten.excom. habet participantem cum excommunicato, esse
excommunicandum. & non excommunicatum, quod Ioan. relatus à
gl. intellexit etiam de participante in crimine, qui licet merito excom-
non tamen quoad participantem ante illud cõmissum, qualiter par-
ticipant ij de quib. loquimur. Tũ quia c. fœlicis, de pœn. lib. 6. & clem.
si quis suadente, de pœn. & multa c. bullæ Cœnæ: & l. si quis id quod
ff. de jur. omn. iudic. & alia multa, exprimunt consulentes, mandan-
tes, &c. quum intendunt eos includere. Tum quia ca. Quicunque, de
sent. excom. lib. 6. probat excommunicationem latam contra dantem
licentiam malefaciendi, non extendi ad vrentem illa, nisi expresse id
exprimatur, & clem. 1. de consang. excommunicans cõtrahentes, non
comprehendit consulentes mandantes, nec aliter cõsentientes, neque
lata per clem. 1. de sepul. in sepeliẽtes excommunicatum, comprehen-
dit, consulentes, & iuuantes, & prosequẽtes funus ad sepulturam qui
suis manibus non inferunt eum illi secundum gl. ab omnibus ibi re-
ceptam. Tũ quia Bart. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapi. & Ias.
& melius in l. sed si vnius, §. 1. ff. de iniur. communiter receptus ficte
dum Iason. in l. si is qui col. 74. ex professo tenet, eum qui per alium
facit, non vere sed ficte videri id facere, nisi quando illud aliud ca-
iustrumentum motum ab eo necessario faciens, quale est baculus ve-
gladius, inferens ex eo mandantem non vere sed ficte facere id quod
mandatarius facit, præsertim quum mandatarius non obligatur ad
etiam post susceptum mandatũ, vt contingit in materia delictorum
de qua loquimur. Tum quia c. Mulieres, de sent. excom. non habet id
quod Pan. & aliquot alij imponunt ei, scilicet, quod mandans percus-
clericum, verè percutit illum, sed quod vere cõmittit, cui suppleodum
est, in legem, id est, vere delinquit, quia mandare illud est verum de-
lictum, vt respondit Bar. in d. §. 1. quem sequuntur vbi sup. Rom. & Ia-
son. & ita nulla ratione defendi potest, quod vere & proprie fiat idem
mandare, vt aliquid fiat, & factum virtute mandati, quamuis frequen-
tissime ficte reputentur idem, sicut hæres, & defunctus, pater & filius,
Episcopus & Vicarius, &c. Nec consequenter. Ias. vbi sup. iuste reprobat
à Bart, cui dixit communem adstipulari. Dixi (nisi ex eius tenore ex-
presse, &c.) ob d. l. si quis id quod, & prædicta. cc. fœlicis, & si quis sua-
dente, & multa bullæ Cœnæ, & alia quæ pœnam impositam facientis

expresse extendunt ad mandantem, significando tacite alioqui non
extensum iri, non quidem quod mandare sit facere, sed quia legisla-
tori placuit verumque ad pœnam ibi positam exæquare. Dixi, (vel ex
tenore aliarum) vt ex aliis iuribus & consuetudine ecclesiæ. ca. si quis
suadente 17. q. 4. loquens de iniiciente manus in clericum, extenditur
ad mandantem, consulentem, & iuuantem, d. c. Mulieres, & c. Quanto,
de sent. excom. & c. sicut dignum, de Homic. Dixi (tacite) propter c. si-
gnificauit, de Iudæ. quod habet mittentem arma Saracenis, ita esse
excommunicatum ac deferẽtem per canonem latum contra facien-
tem, non quidem quod idem sit deferre per se & mittere per alium,
sed quia lex pœnalis extenditur de vno casu ad alium, quando alio-
qui esset frustratoria vel quasi c. si ciuitas, de sent. excom. quod habet
super dictum ciuitatis extendi ad suburbia ne fiat frustratorium: & gl.
c. 1. de vsur. lib. 6. quæ c. illud loquens de testamento, extendit ad codi-
cillum, ne fiat frustratorium. Quibus addendum, quod canon se exten-
dens ad consulentem, non comprehendit ita simpliciter consulẽtem
consilio adeo simplici, quod sine illo tam certo & iniquo animo fuis-
set admissum delictum, ac cum illo, per c. fœlicis §. Illud de pœn. lib. 6.
suadente. Idem eadem ratione est dicendum de mandato, iussu & fa-
uore, sine quibus petinde omnino peccatum admissum fuisset, ac cum
illo, per d. sup. c. 17. à n. 17.

Adde, quod refert, an disponens loquatur principaliter de faciẽte,
& secundario de mandante, consulente, aut principaliter de omnibus 53
Quia priori casu, non incurrit excõicationem cõsulens aut mãdans,
antequam fiat opus, vnde mandans cuipiam etiam centies percutere
clericum, non excõicatur, donec percussio sequatur, & nunquam si ea
nunquam sequatur, argu. notatorum. in d. ca. Mulieres, de sent. excom.
In posteriore vero sic, nam qui mandat interficere aliquem per assasi-
nos, statim quamuis non sequatur mors, est excommunicatus, ca. 1. de
Homic. lib. 6. quia æque principaliter excõicat mandantẽ, ac occiden-
tem, & religiosus qui concionatur animo retrahendi auditores à solu
tione decimarum est excõmunicatus, quamuis auditores non retra-
hantur, clem. cupiens, §. 1. de pœn. Consulere autem dicitur, quicunque
monet, persuadet aut precatur, vt illud faciat, secũdum Bart. in l. Non
solum. §. si mandato. ff. de iniur. Imo & qui instruit, aut proponit vtili-
tatẽ inde sequuturã, secundũ Inn. recep. in c. Ad audientiã de Homic.
IIII. notandũ quod bulla quæ nostra ætate appellatur Cœnæ Do-
mini, est bulla continens processum Papæ quo die Iouis Sãcta excõi-
cat, varium genus peccantium, dicta sic, eo quod illa dies appellatur
Cœnæ Domini propter Cœnã illã ter maximã Domini nostri quam
vltimam fecit Hierosolimis cum discipulis suis, de cuius antiquissima

Universidad de Deusto
Biblioteca

origine,& vario tenore, quem variis temporibus sub variis Pontificibus Maximis vsque ad S. D. N. Grego. XIII. habuit, tradit vtique nigena literarum eruditione probatissimis moribus ornata clarissimus cræque Pœnitentiariæ Corrector ocularissimus, & vtriusque Iuris Doctor doctissimus Michaël Thomasius in Commentariis propediem in eam edendis. Qua de re nos solum subiicimus, id quod antea, scilicet, quod glo. solem. clem. 1. de iud. verb. solemniter, & eius author Iohannes And. in c. Quod olim, de Iudæ. dicunt ter in anno solere Papam facere processus generales contra certos delinquentes, scilicet die Iouis Sancta, Ascensionis, & dedicationis S. Petri & Pauli. Card. tamen in d. Quod olim, quem Ioan. de Anan. ibi & nos sequimur in c. Ita quorundam notab. 6. num. 7. dixit, quod suo tempore solum faciebat prædicta die Iouis Sancta, quam S. Ant. 3. par. tit. 2. c. 72. exposuit secundum tenorem bullæ Martini V. cui multa addiderunt, & detraxerunt posteriores Papæ, vsque ad Iulium 3. secundum cuius bullæ tenorem nos in Hispano declarauimus. At quia successores eius & etiam S. D. N. Greg. XIII. nonnulla mutarunt, eam secundum tenorem bullæ 54 suis me audiente promulgatæ exponam, clausularum eius ordinem sequutus, precatúsq; antea Deum Optimum Maximũ, vt sanctissimum suam summum & vnicum Ecclesiæ suæ Vicarium donet summo illo perseuerãtiæ dono, quo omnia heroica summáq; sua authoritate, doctrina, ac recondita eruditione dignissima, quæ fœliciter cœpit, & iteratio, non multiplicat censuras per eam latas, vt diximus in d. c. Ita eius prosequitur, fœlicissime perficiat. Amen. V. quod annua bulla quorundã not. 2. ã nu. 37. & quod excõicationes per alia iura latæ, & prædicta bulla repetitæ, sunt eædem, & quod bulla nihil amplius dicit quam addere reseruationẽ absolutionis Sed. Apost. Prima excommunicatio bullæ Cœnæ fertur per primã clausulam eius in hæc verba

Excommunicamus quoscunque Husitas, Vvicleuitas, Lutheranos, Zuinglianos, Caluinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, omnes & singulos alios hæreticos, quocũque nomine nuncupentur, & cuiuscunq; sectæ existant, credẽtes, receptatores, & fautores, & generaliter quoslibet defensores, ac eorum libros sine authoritate sedis Apost. scienter quomodoliber legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quauis causa publice vel occulte, quouis ingenio vel colore.

55 Declaratio, id est quod quid sit hæresis & quid hæreticus definitum supra c. 11. n. 17. Et quod excõicatio in hæreticos videtur omnium maxime quissima. arg. c. Acharius, & c. Audiuimus. 24. q. 1. sed non erãt recepta ante bullam, vt diximus in d. c. ita quorundam not. 11. num. 42. Quod hæc excommunicatio non comprehẽdit magos qui alias sunt hæretici arg. eorum quę habentur 26. q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. & Tho. 2. 2. q. 92. art. 1. & 2. quos tamen comprehendebat bulla Pij V. quod est valde notandum. III. Quod verbũ (credentes) omissum in bulla Pij V. fuit expressum in hac potius ob declarationem, quã ob necessitatem, nam etiam eo non expresso fuissent inclusi, quippe qui vere sunt hæretici, eo quod quamuis non credant explicite hæreses, credunt tamen implicite, credendo pertinaciter esse verum, quod alius hæreticus credit, nec scientes quid credat in specie iuxta Palud. in 4. dist. 13. q. 3. concl. 2. III. Quod fautores, receptatores, & defensores solum dicuntur ad effectum incurrendi hanc censuram, qui hæc faciunt eis eo respectu quo sunt hæretici, vt recte notauit Caiet. in d. c. 1. Tum arg. l. In delictis 4. ff. de tracta. ff. de Noxa. Tum quia tenetur quis hæretico extreme 56 egenti subuenire arg. um. c. Pasce. 86. dist. Tum quia potest quis, licet non teneatur, eidem etiam non extreme egenti subuenire, quatenus est homo arg. um. c. Duo ista nomina. 23. quæst. 4. ibi (quia peccator est, excipe, quia homo miserere) & ibi (Nulli homini claudenda est misericordia, sicut nulli peccatori impunitas relaxãda est) Tum quia alioquin omnes fere catholici etiã religiosi, Germaniæ, Angliæ, Scotiæ, & totius partis Galliarum, inciderent in has censuras, quippe qui habent commercium cum hæreticis, quatenus sunt homines, quod sine aliquo fauore, vel auxilio eis præstando haberi nequit. Tum quia nullo canone contrarium probatur, licet multis probari possit eum præsumi fauere hæretico, qui scies eum esse talem, fauet ei sine aliqua circumstantia quæ excusare posset eum etiam in foro exteriori à tali præsumptione, quales multæ occurrere possunt fundatæ in timore, necessitate, cognatione, vel vtilitate, in pace, militia, & bellis, in quibus videmus & legimus Carolum V. & Philippum II. omnium Regũ quos sua ætate terra coluit, & colit Catholicissimos fauisse domis, ducibus, & militibus Lutheranis Maiest. suæ militantibus. Quoad forũ autem interius in quo sola veritas inspicitur. c. Tua, de sponsal. facile est diffinire fauorem datum alicui eo respectu quo malus, & hæreticus est à dato eidem eo quod proximus, & à CHRISTO redemptus est. c. Duo ista. V. quod Caietan. in prædicto ea. oblitus fuit ponere id quod 2. 2. q. 2. art. 3. & 4. & in sum. verb. hæresis, tenuit, & alij alis locis, quod adduximus in c. Cogitationis pœnam nemo meretur, de pœnit. dist. 1. scilicet hæreticos mentales tantum incurrere hanc censuram, neque aliam à iure humano latam, quales tamen non sunt ij qui hæresim prompserunt verbo, scripto, vel nutu, & signo verbis æquipollentibus, licet nemine id vidente, vel audiente prompserint, quia sufficit sua natura esse probabile, licet contingat probari non posse ad hoc vt includatur sub potestate, & iurisdictione humana & pœnis eius, quod multis confirmaui in d. c. Cogitationis. VI. Quod in foro interiori non sufficit hæresis exterior sine mentali, ob quod superius contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

enm & alios diximus in c.2.n.24. & 25. VII. Quod qui habet, vel legit libros Catholicorum referentium dicta hæreticorum etiam de sumpta ad verbum ex libris eorum, non incurrit hanc excommunicationem, quia non sunt libri hæreticorum, etiam si principaliter legerit illos ad sciendum dicta, & rationes eorum, sicut non includeretur legendo eadem relata verbo per alium. Neque eadem ratione qui legit libros Catholicorum elucidatos per annotationes hæreticorum, licet iste incidere posset in censuram indicis librorum Pij 4. II. Excom-
57 municatio fertur contra schismaticos in hæc verba.

Necnon schismaticos, & eos qui animarum suarum periculum à nostra & Rom. Pont. pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahere seu quomodolibet recedere præsumunt.

Declaratio I. Quod hic significatur hæresim differre à schismate, & hæreticum à schismatico, & recte quidem, vt colligitur ex eu. schisma 24. q. 1. & Thom. 2. 2. q. 39. art. 1. ad 3. loquentem in hæc verba. Hæresis, & schisma distinguuntur secundum ea, quibus vtrumque per se & directe opponitur. Nam hæresis per se opponitur fidei, schisma autem per se opponitur vnitati ecclesiasticæ charitatis. Et ideo sicut fides & charitas sunt diuersæ virtutes, quãuis quicũque careat fide, careat charitate, ita etiam schisma, & hæresis sunt diuersa vitia, quamuis quicunque est hæreticus, sit etiam schismaticus, sed non conuertuntur, & hoc est, quod Hier. dicit in Epist. ad Galat. inter schisma, & hæresim hoc interesse arbitror, quod hæresis peruersum dogma habet, schisma ab ecclesia separat, hæc ille, ex quibus colligas quod schisma generatim sumptum est peccatum quo quis se ab vnitate debita separat, specialiter vero sumptum est peccatum quo quis se separat ab vnitate ecclesiæ, nolendo subesse ei, vel membris eius, quatenus sunt eiusdem, aut credat non esse nisi vnam ecclesiam & vnũ Vicarium supremum.
58 III. Fertur in hæc verba.

Anathematizamus omnes & singulas personas cuiuscunque status, gradus, seu conditionis fuerint, & interdicimus vniuersitates, collegia, & capitula, quocunque nomine nuncupentur, ab ordinariis, sententiis seu mandatis nostris ac Rom. Pont. pro tempore existentium ad vniuersale futurum Concilium appellantes, vel ad id consilium auxilium vel fauorem dantes.

Declaratio I. Hæc excommunicatio nunc primum facta est bullæ Cœnæ, antea enim licet lata, & reseruata fuisset per Pium 2. & Iulium 2. vt tradit Sylvest. verbo excommunicatio sub fin. non tamen fuit hactenus inserta bullis Cœnæ. II. quod hic excommunicationi adiungitur interdictum propter vniuersitates in quas non fertur excommunicatio, vt infra dicetur. III. Quod consulens, & auxiliãs prædictis nõ incurrit donec appellatio subsequatur. IIII. fertur in hæc verba.

Anathematizamus omnes pyratas, latrunculos marinos, & illos 59
præsertim qui in mari nostro, à monte Argentario vsque ad Tarracynam discurrere, nauigantes in illo deprædari, mutilare, interficere, ac rebus & bonis suis spoliare præsumunt, ac omnes receptatores eorundem, & eis auxilium scienter dantes, vel fauorem.

Declaratio I. Quod excommunicatio ista nostra sententia comprehendit omnes, & solos eos qui principaliter versantur in agendis prædit, pereutiendis, aut interficiendis in mari occurrentibus, quia isti sunt Pyratæ, & latrones marini quicquid dicant Angel. verb. excommunicatio. 5. cas. 18. Sylvest. verb. excõmunicatio cas. 28. & Caietan. ver. excommunicatio cas. 18. cuius temporis bulla speciatim includebat consulentem, quem licet hæc speciatim non includat, generatim tamen includere videtur, quia includit auxiliantes, & fauentes, & negari non potest, eum qui consulit, auxiliari, vel fauere arg. l. Quod fauore C. de leg. tradit Bart. in l. si vnius. §. 1. ff. de iniur. II. Quod qui gerunt sua negotia aut mercimonia cum amicis, aut bella iusta, vel iniusta cum inimicis & deprædantur aliquando incidenter, non includuntur hic iuxta omnium sententiam. III. Quod non includit eos qui in solis fluminibus faciunt hoc, quicquid sentiat Angel. IIII. Quod sufficit facere hoc istis aut illis, & non est necesse facere omnibus nationibus vel fere omnibus, quia quum in id incumbentes principaliter Pyratæ aut latrones maris dicantur, recte in eis verificantur verba huius clausulæ, quicquid dicat Sylvest. vbi supra. V. Fertur in hæc verba.

Anathematizamus omnes & singulos, qui Christianorum quo- 60
rumcunque nauibus tempestate in transuersum (vt dici solet) iactatis, aut etiam submersis, & naufragium passis siue in ipsis nauibus, siue ex eis dilapsa, & in mari vel littore inuenta, cuiuscunque generis bona tam in nostri Tyrrheni, & Adriatici, quam in quibuscunque aliis cuiuscunque maris regionibus, & littoribus rapuerint, aut scienter ipsi acceperint, aut ab aliis rapta seu accepta similiter scienter receperint, nec ob quodcunque priuilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabilis temporis possessionẽ seu alium quemcunque prætextum excusari possint.

Declaratio I. Quod hæc excommunicatio nunc primum facta est bullæ Cœnæ, nam licet antea fuisset lata, non tamen erat reseruata, vt videre est in c. excommunicationi, de rapt. de quo infra. num. 197. vbi dicetur an sufficiat acceptio, vel requirantur voluntas (vt sic dicam) mora & monitio, & quam iniqua sit lex contraria. VI. Fertur per illa verba.

Excommunicamus omnes qui in terris suis pedagia seu gabellas 61
ad id potestatem non habentes imponunt, vel prohibita exigunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Declaratio I. Quod per noua intelliguntur etiam incrementa veterum arg.l.si ex toto,in princ.de leg.2.ita dit Angel.verb. pedagium, & Sylueſt.verb.excommunicatio.7. c. 10 II. Quod per pedagia, & gabellas intelligi poſſunt etiam portoria de quibus in bulla Pij V. & alia vectigalia, ob identitatem mentis legiſlatoris, & rationis legis, & latitudinem vulgarem ſignificationis eorum. Qua de re latius in com.c.fraternitas. 12. quæſt.2. tractamus. III. Quod per illa verba (ad id poteſtatem non habentes) includitur ſolus,& omnis qui recognoſcit ſuperiorem in temporalibus,ad quem ab eo appellari poteſt, nullus enim talis huiuſmodi poteſtatem habet,& quilibet alius ſic, per c.1. Quæ ſunt regaliæ in vſib.feud.& notat in c.ſuper quibuſdam,de verb.ſign. IIII. Quod per (exigit) intelligitur hæres illa imponentis, publicanus, conductor ſiue arrendator illorum Iurium,& recipiens,etiam famulus à non ſponte ſoluentibus iuxta rub.de exact.trib.lib.11.quia exigere eſt extorquere à nolẽte ſoluere gl.iuncto text.in l.ſoluendo.ff.de nego.geſt.gl.& Card.clem.fin. de cenſib.Dicitur autem inuitus & nolens ſoluere,etiam qui ſoluit tantum gratus ſoluere tanquam debitum Caiet.vbi ſupra.c.39. excuſare tamen poſſet ab hac cenſura probabilis ignorantia iuris aut facti arg.c.2. de conſt. V. Quod per prohibita,debent intelligi ſimpliciter prohibita, id eſt,quæ à nullis, neque à laicis neque à clericis iuſte poſſunt exigi & prohibita exigi à clericis, & non à laicis, non ſunt ſimpliciter ſed ſecundum quid prohibita,& ideo petẽs ea à clericis,incurrit quidem excommunicationem c. Quanquam de vſur.lib. 6. quæ non eſt reſeruata,non tamen hanc. VII. Fertur in hæc verba.

Excommunicamus omnes falſarios bullarum ſeu literarum Apoſtolicarum, & ſupplicationum gratiam vel iuſtitiam concernentium per Roman. Pontif. vel S.R.E. Vicecancellarium ſeu gerentes vices eorum, de mandato eiuſdem Rom. Pontif. ſignatarum, aut ſub nomine eiuſdem Roman. Pontif. ſeu Vicecancellarij aut gerentium vices prædictorum ſignantes ſupplicationes eaſdem, extendentes et Ad falſariorum, cum omnibus pœnis in eo contentis ad falſificandas ſeu mutantes ſupplicationes per nos ſeu de mandato noſtro ſignatas, & datas ſine noſtra,aut datarij noſtri licentia.

Declaratio I.quod per hanc clauſulam iuncto ca. Ad falſariorum, de crim.falſ.probatur appellatione litterarũ Apoſtolicarum in materia odioſa non includi ſupplicationes à Papa ſignatas quas ſignaturas vocamus,alioquin ſuperflue extenderetur per hanc illud cap. pueniens falſantes literas Apoſtolicas ad falſantes ſignaturas. II. Quod hæc excommunicatio non eſt reſeruata Papæ, niſi quoad ea quæ excluduntur hac clauſula, quia quatenus continetur in illo c. non eſt reſeruata, vt patet ex eo & notatis à Caiet.vbi ſupra c.17. III. Quod videntur bene pridem reſpondiſſe, quod neque in hanc excommunicationem,neque in illam,d.c.Ad falſariorum, incidit falſarius literarum Epiſcopi vel nuntij,quia hæc proprie non ſunt literæ Apoſtolicæ,nec eadem ratione falſarius literarũ pœnitentiariæ,quia non ſunt literæ Papæ,ſed eius commiſſarij conſtituri vitę vocis oraculo.Secus tamen de falſario breuiũ Papę,iuxta Gomes.lib.de Breuib.pag.3.IIII. non includit eos qui ſurreptitiæ,vel obreptitię impetrant literas Apoſtolicas, vel vtuntur illis vt diximus in c.Ad audientiam.1. de reſcrip. quia non ſunt literæ falſæ. Neq; eos qui vtuntur literis falſis,quia ſolum loquitur de falſantibus, & aliud eſt falſare, & aliud vti falſis, vt colligitur ex d. ca.Ad falſariorum,quo excommunicantur omnes falſarij & non omnes falſis vtentes, niſi ſolum laici. V. quod ille dicitur habere literas falſas, vel vti eis, qui ſciens, vel debens ſcire eſſe tales, vtitur eis iuxta Caiet.vbi ſuprà argu.l.in delictis.§.ſi detracta, de nox. VI. quod non ſatis eſt corrigere aliquam literam aut punctum,quod non mutat ſubſtantiam aliquã, vt faciat incidere in hanc excommunicationem vt dictũ eſt.ca.17.nu.178.poſt Ioan.Gerſon.2.par.Alph.32. c.Quidam,fol.118.contra Hoſt. in ſum. de crim.falſ.§. Porro.verſ.ſed hoſtie,& Caiet.in ſum.verb.excommunicatio.ca.26.ſaltem quoad forum conſcientiæ,quum id facere bona mẽte ſine dolo,& vllo alterius damno,non videatur mortale,nec conſequenter excõmunicare.iuxta d.ſuprà eod.nu. VIII. fertur in hæc verba.

Excommunicamus omnes illos qui equos,arma, ferrum,filũ ferri, 63
ſtannum,chalybem omniáq; alia metallorum genera atq; bellica inſtrumenta,lignamina,canapem, funes, tam ex ipſo canape, quam ex quacunque alia materia, & ipſam materiã, aliáq; prohibita deferunt Saracenis,Turcis,& aliis CHRISTI nominis inimicis,quibus Chriſtianos impugnant.Necnon illos qui per ſe vel alium ſeu alios de rebus Chriſtianæ Reip. ſtatum concernentibus in Chriſtianorum perniciem, & damnum, ipſos Turcas & Chriſtianæ religionis inimicos cenſiores faciunt, illiſq; conſilium, auxilium vel fauorem quomodolibet præſtant, Ac qui fœderis, nec non eius ſacri belli contra ipſos Turcas inici perſequutionem directe vel indirecte ſecrete vel publice impedire vel perturbare præſumunt, Non obſtantibus quibuſcunque priuilegiis, quibuſcunq; principibus ſiue priuatis conceſſis.

Declaratio. I. quod hanc excõmunicationem præceſſit poſita in c. ea quorundam,& c. quod olim.c.ſignificauit, & ca.ad liberandam de Iudæ.& extraua.1.Ioan.22.eo.ti.& extraua.1.eo.tit.inter cõmunes.Hęc autem videtur omnibus illis amplior,quia licet in d.c.Quod olim excommunicentur exercentes mercimoniũ cum Saracenis tẽpore belli & in c.ſignificauit treugã magis bello quàm paci æquet,& licet in dd. extrauag.victualia, ſiue cõmeatus ad eos deferri prohibeat, quod eſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligendum etiã per nuntios iuxta d.c.significauit,tamen hæc non solum excõmunicat speciatim deferentes multa sed etiam prohibita, & ita videtur excõmunicare omnes illos quos singula eorum excommunicarent, etiam si hæc non faceret. I I. quod ad respondẽdum dubiis quæ olim passim interrogabamur in Lusitania, etiã ex Africa super hac materia à cõfessariis illustris Societatis Iesu ante hoc Manuale quãdam repetitionem composuimus in d.c.Ita quorundã,dicatam insigni collegio eiusdem societatis Conymbricen. ex ibi dictis apte posset hæc clausula illustrari I I I. quod per equos intelligendi sunt etiam equi debiles, claudi vel morbosi traditi à præfatis inimicis, & opera &arte Christianorum in eorum terris curati, & feroces effecti, quia est verbum generale eadem ratione includens eos ac alios apud nos genitos. I I I I.quod per arma,vt ibi accurate diximus,intelligun-tur tantũ bellica,id est, quæ sunt vna species armorũ generatim lumptorum in l.Armorum.ff.de verb.sig. principaliter ad pugnam facta, vel destinatione animi ad eam designata, quorũ posterius dico propter ligna,trabes, ferrũ,& alia metalla, quæ non sua forma artificiali, sed praua deferentis intentione destinãtur ad pugnã conficiendo ex eis naues,vel alia instrumẽta pugnæ accommoda:& consequenter sub hac clausula continẽtur non solum offensiua vt lanceæ, enses, pugiones,bombardulæ,seu sclopi,cultri,&etiam cultelli,quia suapte natura sunt ad pugnam apti,quãuis ob paruitatẽ aliquando pro subiecta materia non dicantur arma, sicut nec lapides nec alia defensiua, vt posalios dixit eruditissimus Andr.Alciatus in d.c. Armorũ,cuius titulum commentariis ob reconditissimam eruditionem pro miraculo habendis,illustrauit. Non,inquam,solum offensiua,sed etiam defensiua, vt cassides,loricæ,scuta, peltæ clipei, & id genus alia arg.l.2.C.quæ res asport.nõ deb. Arma vero bellica qualia sunt lapides,fustes & bacculi, non includunt plus quam alię merces,nisi cum intentione deferentis destinantur mediate vel immediate ad pugnam.V.Quod per ferrum intelligendum videtur factũ, & infectum arg.d.l.2.C.quæ res asport. non deb.non tamen vena ferri,vel auri,vt dixi in d.reper.contra Sylv. verb. excõmunicatio.7.cas.21. quamuis etiam illa includeretur, si deferretur intentione vt ex ea fieret ferrum, & ex ferro arma pugnæ accommoda per prædicta.V I.Quod per aurũ,argẽtum,& alia metalla etiam intelliguntur facta,& infecta.l. Cum aurum, & l. Quintus Mutius.§.1.ff.de aur.& arg.legat. quãuis,vt ibidem dicitur, in legatis,eorum appellatione non continẽtur nummi & pecunia signata, non tamen video iustam rationẽ, quare magis metalla ad pugnandum inepta vetentur deferri,quàm pecunia signata,quum hæc aptior sit ad arma cõparanda quam illa.& cum si ratione mercimonij permitteretur eadem qua illa deberet permitti.Per bellica instrumenta videntur intelligi

tympana, fistulæ, litui,cornua, & tubæ. Per lignamina intelliguntur trabes & alia ligna nauibus & triremibus & aliis instrumentis bellicis fabricandis opportuna,quamuis in d.c.Ita quorundam,restringitur lignamina galearũ prohibeantur, vt ibi dixi.Per funes videntur intelligi non solum lines, & canabei, sed etiã lanei & sparrei,quia distante generaliter,generaliter est intelligendum.l.de pretio.ff.de pub. in rem act.& c.solitæ de maior.Quod autem naues & triremes continentur probat.c.Ad liberãdam de Iudæ.& illud.Arist. Propter quod vnumquodq; tale,& illud magis,Auth.Multo magis.C.de Sacrosanc. Eccl.& lignamina prohibẽtur ne inde naues fiant:ligna vero ad ignẽ ferendum,non vetãtur magis quã aliæ merces,vt vbi suprà dixi. Per [Turcis,&c.]non videntur includi hæretici, neq; Iudæi, neq; gentiles quibus cum non est bellũ Christianis, quia nec mens,neq; ratio,neq; verba clausulæ videntur eis cõuenire, nec Turcæ,& Saraceni qui nos contra alios Turcas,vel Saracenos iuuarẽt vt videtur contigisse quando Carolus V. Regem Tuneti ab ea eiectum restituit, & contingere potest quoties populus aliquis Christianus in suam iustam,& necessariam defensionem sociaret sibi aliquot infideles iuxta Old.cons.71. probatum à Ioan.And.in Rub.de Iudæ.An autem excusetur Princeps dux,vel præfectus vrbis vel Castri donans vnum vel alterum equum, ensem, hastam vel sclopum in gratiã cuiuspiam beneficij accepti, vel spe accipiendi,dubitari potest,quia verba eum includũt,sed credi potest excusari ex defectu non quidem verborum sed mentis arg.l. Adigere.§. Quamuis.ff.de iur.patr. Per [quibus Christianos impugnant] videtur intelligendum quod sit necessum ad violandam clausulam,vt deferentes hoc malo animo deferant, quia hæc verba potius ponuntur ad demonstrandum factum solitum quã ad significandum necessariam tam praui animi,nemo enim excusaret mercatorem deferentem multas hastas fraxineas, multas cassides ferreas,& sclopos Turcis,solo animo lucrandi, desiderando imo pacisceando,ne vnquam eis contra Christianos vterẽtur.V I I. Quod Christiani metu mortis aut verborum remigantes in triremibus Maurorum, etiã contra Christianos, non videtur excommunicati, vt vbi suprà notab.ij.probo, quamuis à mortali peccato nescio vllatenus excusare, quod ægerrimo animo fero, quum hoc consequatur non posse eos vnquam absolui,neq; iuste communicare, antequam firmiter proponãt se nunquam ita remigaturos, etiam si ob id oporteat oppetere mortem, per d.suprà.c.r. xii.21.Remigantes autem etiam sponte,vel regentes eorũ naues contra alios infideles,nec excommunicantur,nec peccant,quia d.cap.Ad deliberandam,de regentibus eorum naues,contra Christianos intelligendum videtur argu. à cessatione rationis & mentis legislatoris.l. Adigere.§.Quamuis.ff.de iur.pat. I X. Fertur in hæc fere verba.

Universidad de Deusto
Biblioteca

64 Excommunicamus omnes impedientes victualia seu alia ad vsum Romanæ Curiæ necessaria adducentes ad Rom. Cur. vel qui talia fieri faciunt, vel defendunt cuiuscunque fuerint ordinis.

Declaratio I. Quod includit omnes Christianos, qui faciunt aliquod sex in ea contentorum. II. Quod non comprehendit eos qui ob vtilitatem suæ Reip. iuste prohibent victui necessaria, aut peste grassante in Curia suis ad eam proficisci cum cõmeatu, & similibus, quia non intendunt impedire, licet ex eo per accidens id consequatur, vt dixit recte Caiet. suprà. c. 19. facit l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. & c. Non dubium de sent. excom. X. fertur in hæc verba.

65 Excommunicamus omnes qui ad sed. Apost. venientes, & recedentes ab eadem, nec non illos qui iurisdictionem ordinariam vel delegatam non habentes, in eadem curia morantes temeritate propria exercent, spoliant, detinent, aut ex proposito deliberato verberare mutilare, vel interficere præsumunt, vel qui talia fieri mandant.

Declaratio. I. Quod hęc clausula non loquitur de Roma, sed de sede, & Curia Apost. & ideo quum illa est extra Romam, non est locus illi Romæ, neque in venientibus ad eam, vel recedentibus ab ea arguit in c. Ego. u. de iur. iur. verb. limina, per Ioã. An. Pan. & Fel. II. quod non habet locum in iis qui vadunt, degunt, aut redeunt à loco vbi est Curia, si non proficiscantur, versentur aut reuertantur ratione Curiæ Caiet. vbi suprà c. 14. III. quod ad hanc incurrendam, duo requiruntur, scilicet quod id faciens, non habeat iurisdictionem, & vt iudex iuciat secundum eundem ibidem, sed quia nec verba id probant, nec ratio vlla concludit, ei non assentior arg. c. consuluisti 2. q. 5. IIII. quod propositum percutiendi vel interficiendi quod sufficit ad peccatum mortale, non sufficit ad incurrendum in hanc censuram ob percussionem vel interfectionem, Imo est necesse quod concipiatur tempore animi pacati, vel tranquilli, iuxta Caiet. vbi suprà. quanquam, iuxta sententia, satis est vt concipiatur etiam tempore turbati & irati, modo concipiatur ante rixam, & tempus percussionis vel mortis, quia per hoc seruatur proprietas seu specialitas quam hæc clausula significat in hoc cap. XI. fertur in hæc verba.

66 Excommunicamus omnes mutilãtes, vulnerantes, & interficientes, capientes, detinentes, seu deprædantes Romipetas seu peregrinos ad vrbem causa deuotionis accedentes, & in ea morantes, vel recedentes ab ipsa, & illis dantes auxilium, consilium vel fauorem.

Declaratio. I. quod hæc includit omnes facientes aliquid ex sex principaliter vel tribus accessorie in ea contentis. II. oportere quod ij contra quos hæc fiunt, sint peregrini euntes causa deuotionis Romam, vel manentes in ea vel recedentes ab ea. Quare qui ferit aliquem ante profectionẽ aut post reditũ aut peregrinantem ad aliam locum

locum, quamuis sit in eo curia aut sedes Apost. aut residentem Romæ etiam causa deuotionis non incidunt in hanc censuram, vt indicauit Caiet. vbi suprà. c. 13. XII. fertur in hæc verba.

Excommunicamus omnes mutilãtes, verberantes, vulnerantes, in- 67
terficientes, capientes, &c. S. R. E. Cardinales extendentes cap. fœlicis, eam omnibus in eo contentis ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, sedisq; Apostolicæ legatos vel Nuntios aut prædictos legatos, & Nuntios, ex suis terris seu dominiis aut Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos à suis diœcesibus eiicientes eáque mandantes seu consilium vel auxilium præstantes.

Declaratio. I. quod ob singula horũ septem admissa contra Cardinales incurritur hæc excõmunicatio. II. quod quoad c. fœlicis, & pœnas in eo contentas exæquantur Cardinalibus Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & Legati, seu Nuntij sedis Apost. III. quod licet hic expresse non dicatur quod facientes prædicta contra Patriarchas, Archiepiscopos &c. incurrant censuram bullæ, cum censura prædicti c. felicis non sit de se censura bullę, de mẽte tamen S. D. N. videtur fuisse, vt censeretur cẽsura Bullæ. Tum quia intendit in hoc æquare illos Cardinalibus. Tum quia Pius V. in sua bulla expresse excõmunicauit iniuriantes eis, sicut iniuriantes Cardinalibus. IIII. quod hæc censura includit etiã eiicientes à terris suis legatos, & Nuntios sed. Apost. Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos à suis diœcesibus, eaq; mandantes, consulentes, & ad id auxiliãtes. Ita quod latius prouidetur iis quoad hoc, quã Cardinalibus, quatenus sunt Cardinales, & nõ legati, vel Episcopi. V. quod hic videtur prouisum cõtra illos iudices secularis, qui cũ Episcopos non parẽtes suis iussis non possunt capere, neq; possunt, iubẽt eis, vt è regno exeant, ob quod non solũ iubentes sed & cohortes ipsa exequentes, & opẽ ad id ferentes, imo & consulentes liberum iubentes autẽ exire Curiã regis, vel aliũ locũ qui non esset eorum diœcesum; esto malefacerẽt, non tamen hac censura ligarentur, quia nec; eius verba, nec eadẽ ratio eis aptãtur. VI. quod excusatur ab hac cẽsura qui defendẽdo se cũ moderamine inculpatę tutelę, aliquid honesti facit. l. vt vim. ff. de iust. & iur. & l. 1. C. Vnde vi, & qui probabiliter ignorans faceret aliquid in prædictos noctu, vel etiã interdiu habitu aliquo repertos arg. c. 2. de cõst. VII. quod per hanc clausulam cessat quoad principalia verita id quod in Hispano innuerã. s. quod clem. si quis suadẽte de pœn. largius prouidebat Episcopis quã bullæ præces dentium Pontificum, eo quod illa prouidet contra bannientes, quod prædictæ bullæ non faciebant, cessat inquã; quia hæc prouidet etiam contra eiicientes, quod est generalius quam banniẽtes. Imo etiam videtur cessare quoad accessoriam, quia tria illa verba, scilicet mãdantes, seu consilium vel auxilium præstãtes includere videntur omnia, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

plura verba illius clem.continent. Nam per mandantes comprehenduntur habentes c.Ratihabitionem de reg.iur.lib.6. & per consilium, & auxilium cætera: nam & defensare & socium esse comprehenditur sub auxilium præstare. VIII. quod Episcopus dicitur qui est consecratus, & quomodo qui solum electus, præsentatus, confirmatus, institutus, aut prouisus, etiam si iam adeptus sit possess. per glos. solem.in clem.Dignum de celebr. miss.& alia multa citata per Felin. cap. eam te de rescrip. XIII. fertur in hæc verbe.

68 Excom.omnes qui per se vel alium seu alios, quascunque personas ecclesiast.vel seculares ad dictam curiã. super eorum negotiis incurrentes, illasque in eadẽ Curia procurantes, negotiorumque gestores, aduocatos, procuratores ipsorum, seu etiam adiutores, vel iudices seu per dictis causis, & negotiis deputatos occasione causarum, vel negotiorum huiusmodi verberãt, mutilant, vel occidunt seu bonis spoliãt, vel qui per alium seu alios directe vel indirecte prædicta exequi vel procurare, aut in eisdem consilium, auxilium vel fauorem præstare non verentur, cuiuscunque præeminentiæ, & dignitatis fuerint. Ac illos qui aliquas literas Apostolicas & in forma brevis tam gratiam quam iustitiam concernẽtes, ac etiam citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria vel res iudicatas, decreta, processus, & executoriales, aliaque decreta quæcunque à nobis, Sede Apost.ligatis, Nuntiis, præsidentibus Cam.Apost.Auditoribus, & Commissarijs aliisque iudicibus, & delegatis Apostolicis emanata, aut pro tẽpore emanatura simpliciter, vel sine eorum beneplacito, consensu vel examine, & forsan certo pretio soluto executioni demandare, inhibent vel impediunt, quiue impediri vel inhiberi procurant, ac Notarios, executores, vel subexecutores, literarum, citationum, monitoriorum, & omnium prædictorum, capiunt, incarcerant, & detinent & capi, incarcerari, & detineri faciunt. Neue tabelliones & notarij super huiusmodi literarum, & processuum executione instrumẽta vel acta conficere, aut confecta parti cuius interest tradere debeant, quin etiam sub quibusuis pœnis quibuscunq; personis in genere vel in specie ne pro quibusuis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis vel literis impetrandis ad Rom. Cur.accedãt, aut recursum habeãt, seu gratias ipsas vel literas à dicta sede impetrent, seu impetrare faciant directe vel indirecte prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se aut aliam quancunque personam etiam notarium vel tabellionem retinere præsumunt.

Declaratio. I. quod hæc clausula includit primo impedientes cursum causarum ad Curiam, vel in Curia. Secũdo, impedientes executionem literarum Curiæ sed.Apost. Tertio, tractantes male personas illas agentes, & impedientes dari instrumẽta super his petita. Quarto impedientes impetrationes literarũ gratiæ vel iustitiæ à sede Apost. II. Quod

II. Quod non est necesse ad incidendum in censuras huius clausulæ, vt prædicta impedimenta fiant, authoritate iudiciaria laica, sed sufficit vt fiant priuata, vel Ecclesiastica. Tum quia id patet quoad primam, & secundam partem, & quoad eos qui procurant vt superiores ponant impedimenta prædicta. Tum quia non est cur excusetur Ecclesiasticus, qui authoritate Ecclesiastica intimantem citãtem, & alia iussa sed Apost.implentem, capit, coniicit in carcerem, vel tenet ne instrumenta super executis à se præster. Tum quia nulla verba eius id indicant, neque vlla ratio concludit, & ita vt est generalis, generaliter intelligi debet.c.si Romanorum 19.distinct.l.de pretio.ff.de publ.in rem act. Tum quia id quod contra sentit Caiet. in contentis, §.soq.potest intelligi. XIIII. Fertur in hæc verba.

Excommunicamus omnes & singulos Cancellarios, Vicecancellarios, & consiliarios, quoruncunque Regum, & principum, ac præsidentes Cancellariarum, consiliorum, & parlamentorum, necnon procuratores generales eorundem vel aliorum Principum secularium, etiam si Imperiali præfulgeant dignitate aliosque iudices tam ordinarios quam delegatos, necnon Archiepiscopos &c. qui per se vel alium seu alios quaruncunque exemptionum vel aliarum gratiarum & literarum Apostolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias spirituales, & spiritualibus annexas causas ab auditoribus, & commissariis nostris, aliisque iudicibus Ecclesiasticis auocant, illarumue cursum, audientiam ac personas, capitula, conuentus, collegia, causas ipsas exequi volentes authoritate laicali impediunt ac se de illarum cognitione tanquam iudices intromittere, ac partes actrices quæ illas committi fecerunt, & faciunt ad reuocandum, & reuocari fa- 69
ciendum, citationes vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum eos contra quos tales inhibitiones emanarunt, à censuris & pœnis in illis contentis absolui ordinant, & compellunt, vel alias exequutionem litterarum Apostolicarum, vel executorialium processuum, & decretorum prædictorum etiam sub prætextu violentiæ prohibendæ, vel quoad nos informandos vt ipsi aiunt, supplicarint, aut supplicari fecerint, nisi ipsi supplicationes huiusmodi coram nobis, & sede Apostolica legitime prosequantur, quomodolibet impediunt, vel suum ad id fauorem, consilium, aut assensum præstant. Quinue personas Ecclesiasticas, capitula &c. coram se ad eorum tribunal trahunt, vel trahi faciunt, directe, vel indirecte quouis quæsito colore. Nec non qui statuta &c. & quouis quæsito colore, etiam sub prætextu litterarum Apostolicarum in vsu non receptarum, vel cuiusuis consuetudinis &c. facient vel factis vtentur, quo libertas Ecclesiastica laditur, seu nostris & dictæ sedis iuribus quomodolibet tacite, vel expresse præiudicatur. Necnon qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosKk

Universidad de Deusto
Biblioteca

que superiores vel inferiores prælatos, quomodolibet impediãt, quominus sua iurisdictione Ecclesiastica contra quoscunque vtantur, secundum quod Canones &c. præsertim Tridentini statuunt. Quæ iurisdictiones, seu fructus ad sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas, &c. pertinentes vsurpant, seu quauis occasione vel causa sine Rom. Pont. expressa licentia sequestrant, aut collectas, decimas, talcas &c. absque simili Rom. Pont. speciali, & expressa licentia imponunt, & exigunt, aut à sponte etiam dantibus, & concedentibus recipiunt, necnon qui per se vel alium directe vel indirecte prædicta procurare, aut in eisdem, consilium, auxilium, vel fauorem, aut votum seu suffragium palam vel occulte præstare non verentur, cuiuscunque sint præeminentiæ, dignitatis &c. aut quauis etiam Pontificali dignitate præfulgeant. Innouamusque decreta super his tam per sacros canones & Concilia generalia quam etiam in Lateranen. Concilio nouissime celebrato edita, etiam cum interdicto Ecclesiastico & aliis censuris, & pœnis in eo contentis.

Declaratio. I. Quod in hanc censuram non incidunt nisi qui authoritate iudiciali & laica hic vetita faciunt, vt sub finem primæ partis huius clausulæ exprimitur. II. Quod per (prætextu violentiarum) includit impedientes executionem litterarum Apostolicarum iustitiæ vel gratiæ specie tollendæ violentiæ, quales an sint semper vel quando impedientes eam post appellationem, vel supplicationem in tempore, & forma interpositam, quæstionis est, vt quotidianæ, ita maximæ, dignissimæque quam summa Ecclesiæ potestas, summa secularis audita determinet, Quanquam satis videtur hic determinari quo ad eos qui propter illas nullatenus ad tribunal eius ad quem supplicatur, vel appellatur adductas, vel adducendas impediunt. Quod etiam video pro re indubitata haberi in Hispaniis & Gallijs posse regulariter Reges defendere possidentes colorato titulo beneficia Ecclesiastica, ne absque iusta causæ cognitione deturbentur vel spolientur virtute illarum litterarum etiam Apost. Quod vt vbique fere in aliis Regnis seruatur, ita multi iure munire conantur, licet non sit facile probare iuri esse consonam consuetudinem illam recentiorem qua iudices Regij non solum protegunt appellantes ne quicquam contra eos post appellationes innouetur, sed etiam cogunt iudices Ecclesiasticos mittere ad se processus originales, quo si videbitur recte appellatum, iubeant appellationibus deferre & à censuris absoluere, iustificando frequenter eas ex actis postea faciendis, quo facto, appellationum prosequutio perinde fere semper negligitur, ac si à iudicibus ad quos, tertia sententia lata esset, quanquam prosequutionem appellationis nil innouato, minime impediant. III. quod per verba illa (præter iuris canonici &c.) noue addita, excluduntur ab hac censura

iudices seculares, qui in casibus à iure permissis vocant ad sua tribunalia Ecclesiasticos. IIII. quod per illa verba 3. partis (nostris iuribus præiudicatur) non includuntur omnes qui quoquomodo præiudicant bonis sed. Appel. sed qui per statuta & decreta id faciunt, quod satis ex littera colligas. V. Quod 4. pars huius clausulæ videtur noue inferta in fauorem iudicum ordinariorum, & merito, quum ordinaria iurisdictio sit fouenda & fauorabilis iux. gl. solem. & recept. clem. 2. de offi. ordi. Per quã videtur reduci ad bullã excõicatio ca. Quoniã, de Immu. eccl. lib. 6. vt super ea infra dicetur. VI. quod per eandẽ partẽ innouatur Cõcil. Trid. sess. 25. c. 20. quod grauiter hortatur Imperatores, Reges, & quoscunque alios Regulos & dominos, vt Maiores suos imitati, Ecclesiam sanctam & cultum Dei, ministrosque illius quo à Deo prospera recipiant obseruent. VII. quod per illa verba 5. partis (Quæ iurisdictiones, &c.) prouidet indẽnitati fructuum ecclesiasticorum, cui vt sit locus, debent concurrere quinque. Primum, quod sint reditus ecclesiastici & non profani etiã si ad Ecclesiasticam pertineãt iuxta Caiet. vbi sup. c. 27. quod est intelligendum de bonis non pertinentibus ad eum quatenus est Ecclesiasticus, neque ratione beneficij arg. c. Nouerint. 10. q. 1. & c. Cum dilectus de iure pat. II. Quod capiãtur tanquã reditus Ecclesiastici. III. Quod pertineãt ad aliquẽ. IIII. Quod capiãtur absq; licentia Papæ. V. Quod capiãtur authoritate & potestate vsurpata iuxta Caiet. vbi sup. Quare latrones & mites qui rapiunt eos vt quælibet alia bona, non incurrunt hanc cẽsuram neque qui minuta portoria siue pedagia exigunt à clericis sicut & ab aliis laicis, nulla habita ratione fructuum aut bonorum ecclesiasticorum, Neque qui capiunt eos à tempore vacationis secundum Caiet. cui non assentior. Tum quia nemo dixerit, quod capientes fructus sed. Apost. vacantis non contineantur, ob contenta in 16. excommunicatione, neque eadem ratione capientes bona cõuentuum Monasterior. neque communia conuentui & prælato, quæ tamen ad nullam personam pertinent. Tum quia fructus vacationis tempore obuenientes pertinent ad successorem, & durante vacatione ad commendatarium vel œconomum, vt late dixi in comment. ca. Non liceat 12. q. 2. Tum denique quia potest dici, quod verbo (personas) hic posito significantur etiam fictæ ob paritatem æquitatis & rationis arg. gloss. solem. in c. si postquam de elect. lib. 6. XV. fertur in hæc verba.

Excommunicamus omnes magistratus &c. ac Cancellarios, Vicecancellarios, Notarios, scribas ac quoscunque executores se intromittentes in causis criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas capiendo, processando, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, etiam prætextu quorumcunque priuilegiorum à sede Apostolica concessorum quibuscunque Regibus &c. concessis non ob- 70

ſtantibus, reuocantes ex nunc quatenus opus ſit prædicta priuilegia per quoſcunque Rom.Pont.decernentes &c.

Declaratio. I. Quod hæc excommunicatio fertur ad tuendam iuriſdictionem Eccleſiaſticam in cauſis criminalibus, ſicut ſuperior ad tuendam in ciuilibus. II. tollit priuilegia data etiã regibus per quod dubitari poſſet de iudicibus Galliarum qui iudicant clericos pro portu ſiue delatione armorum,& aliis caſibus quos vocãt priuilegiatos, equidem arbitror difficile eos ab illis abſtenturos, ſiue quod præſupponant priuilegia illa eſſe remuneratoria obſequiorum à ſe magnis impenſis ſanguinis & fortunarum præſtitorum,ſiue quod ſint immemoralia,& ſuper criminibus leuibus conceſſa.argum.eorum quæ not. Innoc. in ca. Nouit de iud. cum late additis ibi à Pan. Feli.& Dec.ſiue alia,quod iudicio S. D. N. relinquo. XVI. fertur in hæc verba.

Excommunicamus omnes illos qui per ſe vel alium,directe,vel indirecte, de facto occupant vel hoſtiliter inuadunt in totũ vel in partem almã Vrbem,& cæteras terras mediate vel immediate ſedi Apoſtolicæ ſubiectas, (quarum propria nomina cauſa breuitatis hic non tranſcribuntur) & raptores ſupellectilium,librorum & ſcripturarum, & aliorum bonorum Cameræ & Palatij Apoſtolici ex eodem palatio ablatorum infirmitate Rom.Pomp.& ſedis Apoſt. vacationis tempore,& illorum detentores,ac quoſcunque alios ad quorum manus bona prædicta quocunque titulo ſcienter peruenerint.

Declaratio. I. Quod includit factionem quæ exiſtens extra aliquas Ciuitates Papç,& vi armatã irrumpit in aliquam earum inuicta
71 altera factione intra eam exiſtente, per rationes Caiet.d.c.17.Porro,in §. declarantes, declaratur quod abſolutio prædictarum excommunicationum ſub nulla abſolutione generali quamlibet ſolemniter facta comprehenditur,niſi vt ibi dicitur prius à præmiſſis cum vero proposito vlterius ſimilia non committendi deſiterint ac quoad eos qui contra libertatem, vt præmittitur, ſtatuta fecerint, niſi prius ſtatuta, ordinationes,conſtitutiones, pragmaticas, & decreta huiuſmodi publice reuocauerint, & archiuiis ſeu capitularibus locis aut libris in quibus annotata reperiuntur, deleri & caſſari ac nos de reuocatione huiuſmodi certiores fecerint,& in eod.§. fit declaratio, & proteſtatio ad iura ſed.Apoſtolicæ conſeruanda maximi ponderis in hæc verba.

Declarantes in præmiſſis omnibus,& ſingulis & aliis quibuſcũque
72 iuribus ſed.Apoſt. S.R.E. vndecunque & quomodocunque quæſitis vel quærendis, per quoſcunque actus contrarios, vel quomodolibet præiudicantes tacitos vel expreſſos à nobis vel ſed.Apoſt.quomodolibet facta,aut quemcunque temporis curſum, ſeu patientiam, vel tolerantiam noſtram nullatenus præiudicari debere, aut quomodolibet poſſe.Non obſtantibus quibuſcunque priuilegiis conceſſis aliquibus

cuiuſcunque dignitatis fuerint,etiamſi Pontificalis &c.etiam ſub præterta quod per viam contractus aut remunerationis, & cum quibuſcunque clauſulis etiam derogatoriarum derogatoriis,etiam quod excommunicari vel interdici non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam &c.Necnon conſuetudinibus etiam immemorialibus,aut præſcriptionibus quantuncunque longiſſimis & aliis quibuſlibet &c.& quæ quoad hoc eorũ omniũ & ſingulorum tenores acſi de verbo &c.præſentibus pro expreſſis habentes, & omnino reuocamus.

Poſt hæc autem abſolutio prædictarum excommunicationum refunditur in hæc verba.

A quibus ſententiis nullus per alium quam per Rom. Pont.niſi in mortis articulo conſtitutus abſolui poſſit,nec etiam tunc,niſi de ſtando S. R. E. mandato,vel ſatisfaciendo ſufficienti cautione præſtita etiam præterta confeſſionalium ſeu quarumuis facultatum quibuſuis perſonis cuiuſcunque præeminentiæ, & quibuſlibet Collegiis, & ordinibus etiam militiarum conceſſarum à nobis vel à prædicta ſede ſeu à cuiuſuis Concilij generalis Canonibus,&c.

Declaratio I. quod hæ cenſuræ includunt omnes etiam Imperatores & Reges, & vniuerſitates quibus illæ ſunt aptæ, & quod nulla conſuetudo etiã immemorialis,nec præſcriptio quælibet longiſſima, nec priuilegium etiam per viam contractus,vel remunerationis concedium contra eas prodeſt. II. Declaratio quod ſatisfactio ſufficiens 73
de qua loquitur,eſt intelligenda cum limitatione de qua ſup.eod.cap. nu.43.& quod priuilegium in remunerationem vel contractum conceſſum,ex cauſa reuocari poteſt,quæ communis opinio eſt in c. Nouit de iud.& in c.1.de prob. XVII. fertur in hæc verba.

Illos autem qui contra tenorem præſentium talibus abſolutionis 74
beneficium impendere de facto præſumpſerint, excommunicationis ſententia innodamus, eiſque prædicationis, lectionis, adminiſtrationis ſacramentorum,& audiendi confeſſiones officia interdicimus,denunciantes eiſdem nos grauius contra eos ſpiritualiter & temporaliter proceſſuros,& quicquid egerint,nullius ſit roboris vel momenti.

Declaratio I. Quod non comprehenditur hac cenſura confeſſarius qui oblitione, incogitantia, aut ignorantia non craſſa abſoluit, quæ fertur contra præſumentem abſoluere,de quorum numero non eſt qui ſic abſoluit per ea quæ diximus in repet.c.Accepta,ôpposit.8. nu.32.poſt Card.in clem.1.de priuileg.q.38. & per dicta Caiet. in ſum. verb. excommunicatio. cap. 58. & 81. II. Quod abſolutio huius excommunicationis, non eſt reſeruata Papæ, vt ex littera patet, ſicut & ex bulla Martini V. quam ponit Ant.3.part tit.24.cap.70.quamuis in bullis temporis Feli. & Caiet. fuiſſet reſeruata, vt ſignificat Feli. in c. Paſtoralis.§. Præterea col.4.de offic.ordin.& Caietan.vbi ſup.cap.77.

Universidad de Deusto
Biblioteca

III. Quod ab ea potest absoluere ordinarius siue illa & aliæ latæ in bulla putenturlatę à iure siue ab homine,quia sunt generales per dicta supra eod.nu.43.Equidem latas in bulla Iulij 3. quam in Hispano exposui,iudicau esse latas ab homine, quia bulla illa non habebat vim legis quæ perpetuat c.fin.de of.deleg.sed præcepti, quòd cum præcipiente finitur, vt in d.num.43. dictum est. At has latas per S. D. N. potius putarem dicendas latas à iure, quia voluit eas non finiri sua morte, quæ vtinam ante dies Petri non contingat, Amen. Quæ autem potuerunt mouere S.D.N.ne hãc reseruaret,traditurus est vt mihi candide, ac amicissime significauit prædictus eruditissimus iuxta ac pientissimus Doctor Michael Thomasius,qui multa,quæ ego gratia breuitatis prætermitto, pleno copiæ cornu antiquitatibus relatis, pro sua in Remp.charitate mox prælo subiiciet.

De excommunicationibus reseruatis Papæ, non contentis in Bulla Cœnæ.

Excommunicatio prima reseruata Papæ extra bullam Cœnæ,in canonũ transgressores.num 75. II in percussorem clerici num 76.

Clerici percussio quæ excommunicat num.77. & quæ non.à num. 80. & quis clericus quoad hoc num.79.

Absolui qui possunt ab Episcopo à canone si quis suadente. 17. q.4. obnoxiam percussionem. & qui ob mediocrem,& quod omnes possunt ob leuem,à nu 87 vsque ad nu 90.

Percussio enormis,mediocris,& leuis,quæ dicantur.num 91.& 92.

75 PRima in c.Nulli fas.19.dist.in transgressores Canonum, sed quia restringitur ad eos qui transgrediuntur negando Papæ potestatem ad condendos eos,hæc reducitur ad 2.bullæ Cœnæ.

76 Secunda in c.si quis suadente.17.q.4. per hæc fere verba, *Si quis suadente Diabolo iniecerit manus violentas in clericum*, vel monachum subiaceat excommunicationi,& à nullo præterquã à Papa nisi in articulo mortis,absoluatur & cõspectui Apostolico repræsentetur.

Declaratio I. Quod illa particula (si quis) comprehendit viros & fœminas iuxta gl.eius approbatam,iuuenes,& senes,cuiuscũque ætatis habentes iudicium ad peccandum mortaliter c.1.c. Mulieres, & c. Pueris,de sen.exc.iuncta gl.Clericos,laicos, religiosos, c.de monialibus,& c.Cum illorum eo.tit. II. Quod per illa verba (suadente Diabolo)colligitur quòd iniectio manus deber adeo esse illicita,vt sit peccatum mortale. Quia nemo incurrit in excõmunicationem maiorem per excommunicationem generalẽ iuris vel hominis nisi peccet mortaliter iuxta dicta supra eod.c.nu.9.per.c.Nemo,& c.Nullus.11.quæst. 3.& quicquid dicat Cardin. ibi in art. 1. nostro iudicio raro contingit casus in quo iniectio sit lethale peccatũ,& non sit satis animi mali ad inferendũ iniuriam quo incurratur hęc censura nisi quando percussor ignorat percussum esse clericũ. III. Quod nõ requiritur quod iniuria sit immerita sed sufficit, quod immerito, vel iniusto modo vel per quem nõ debet irrogetur.c.vniuersitatis, de sent.excom. IIII. Quod per(manus)intelliguntur etiam pugni,brachia, pedes, genua, & alia 77 quælibet pars corporis,quia non exprimuntur manus, vt excludãtur, reliqua membra,sed est instrumentum aptius ad percutiendum,& ita comprehenduntur omnes partes corporis arg.gl.fing.clem.1.de præscrip.verb. præsidentes. V. Quod dicitur manus violentas iniicere clerico qui immediate aut mediante instrumẽto iniicit ei,aut rei eum tangenti,& per consequens qui eum percutit,ense, baculo, aut aspergit pulvere vel aqua,sahua, aut alia re simili iuxta gloss. sing. in d.c. si quis, & etiam qui eripit è manibus, aut corpore aliquid vi, & qui capit,in carcerem cõiicit,aut includit aliquo loco vnde egredi nisi eum pudore non potest,aut ad frænos equi manus admouet, aut abscindit cingulum ephippij, aut eum adeo furiosè persequitur, vt cogat se dare præcipitem in flumen,vel aliud discrimen ad liberandũ,iuxta mentem ecti.& Innoc.& communis,in c.Nuper,de sent.excom.gl.& alios in d.c.si quis. Palud.in d.dist.18.& omnium aliorũ ibid. & S. Ant. 3.par.tit.24.sed non si alias fugiens cadit,& vulneretur iuxt. S. Anton. in d.c.3.§.1.col.fin.quem sequitur Sylvest.verb.excommunicatio.6.no. 5.vers.7.quanquam Ang.verb.excõicatio.5.cas.1.§.10.contra tenet. VI. Quod sufficit mandare hanc iniectionem, si ea consequatur per d. c. mulieres,de sent.exc.vel consilium,auxilium, vel fauorem ad id præbere arg.c. Quantæ,de sent.excõ.per locum à fortiori aut rarificare 78 etiam si eius nomine facta fuit,alias non c.Quum quis de sent.excõm. lib.6.cum ei annot. quamuis enim prædictus canon de solo iniiciente loquatur,extenditur tamen ad prędictos ratione tacta supra eo.c.n.51 Idem si non iussit sed dixit suis se vindictam eius expetere, credẽs vel credere debens quod ex hoc illi mouerẽtur ad percutiendũ quia licet non dicat eo animo,prouidere tamen debebat eos eo animo dictum putaturos,arg.c.pen.de Homic.lib.6. Itẽ qui ex officio possunt.& tenentur propulsare percussionem , & non propulsant. d.c. Quantæ, & excommunis ibid.Cajet.verb.exc.c.10. Imo quoad forum exterius quilibet alius qui videt facinus esse manifestũ, & se posse commode obviare & non obuiat per d.c. Quãtæ noue declaratũ per nos in c. Non inferenda.23.q.3.& supra eo.c.24.num.17. Et etiam ministri iustitiæ laicæ qui inquantum tales percutiunt eos,nam etiam si leuiter percussit,ad Papam sunt remittendi iuxta Pan.in c.si vero.1.de sent. exõ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Steph.in repe.clem.1.de offi.ord.reg.3.fal.3.Imo & ipſemet clericus qui ſe iratus percutit arg.c.ſi non licet 23. q. 5. cum limitatione poſita ſupra c.13.num.11.ſed conſentiens vt ab alio percutiatur non eſt excommunicatus,quanquã poteſt excõicari per c.Contingit 1.de ſent.excõ. quod probat conſentientes ſe percuti excommunicandos eſſe. VII.

79 Quod per(clericum) intelligitur non ſolum qui ſacro ordine,ſed etiam qui prima tonſura eſt præditus c.Clericos.21.diſt.c.Perlectis.23.diſt. & c.Cum contingat, de ætat.& qualit.quãuis ſit coniugatus, modo cum vnica & Virgine,& geſtet habitum & tonſuram clericalem.c.1.de clericis coniug.lib.6. & quamuis ſit excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, & etiam depoſitus verbo,niſi ſit degradatus realiter iuxta Pan. & Cõmun.c.Ex parte de cler. coniug. vel incorrigibilis c. Cum non ab homine de iudic. VIII. Quod per(monachum) intelligitur qualibet religioſus profeſſus religionis approbatæ c. Cum illorum de ſent.excõ. & quælibet religioſa c. De monialibus,eo.tit.quilibet item cõuerſus aut nouitius alicuius religionis approbatę c.Non dubiũ de ſent.excõ. c.Religioſus eod.tit.lib.6.& etiam ij quos appellant Beguinos, & fratres tertij ordinis S.Dominici,vel S.Franciſci qui viuunt gregatim & geſtant habitum religionis vt ſentit Rot.deciſ.332.in antiq. & dixit Felÿ.in c.2.de for. cõpe. & in lib. quando literæ Apoſtolicæ, &c. limit.4. quanquam aliud dicat Caietan.in d.c.10.quod verum eſſe poſſet iuxta ius commune, ſed non iuxta priuilegia & conſuetudinem, & ſtilum Eccleſiæ Romanæ,& etiam Eremita iuxta glo.c. Qui vere 16.q.1. quæ vera eſt ſi ſubiectus ſit alicui ſuperiori qui gaudet hoc priuilegio ſyl. verb.Eccleſia.q.5.& verb.Eremita.q.1. IX. Quod in articulo mortis non ſolum Epiſcopus vt hic text.habet,ſed etiam quilibet alius ſacerdos ſimplex ſi Epiſcopus adiri non poteſt,poteſt abſoluere ab hac excõmunicatione,& à quauis alia per ſupra dicta c.26.n.26. & quod articulus mortis definitur ſupra c.2.n.8.Sunt autem multæ manuum iniectiones in clericum ab hac cẽſura exemptæ,prima iocoſa & ludicra, de quibus

80 1.de ſent.excom. etiam grauis intra tamen fines ludi vel extra, modo non ſit doloſa & ſubita turbati animi iuxta mentem Richar.in 4. diſt. 18.art.12.q.5.quia id non facit ſuadente Diabolo,quod exposcit dictum canon,vt dictum eſt n.76. II. Probabili ignorantia clericatus ea, de vero,2.de ſent.excõ.aut quia noctu percutit quamuis rebus illicitis detineret operam,quicquid dicat Sylueſt. verb. excõ.6.6.not.4.cal.2. abſque textu,& ratione ad id idonea. Dixi (probabili) quia alias non excuſaret vt ſi vidit tonſuram & non credit eſſe clericum iux.gl.d.c.ſi vere 2. III. Percuſſio eius qui ter monitus habitum clericalem non deferens c.Contingit.2.de ſent.excõ. IIII. & V. Eius qui ſe immiſcent militaribus,vel ſecularibus actis,ter monitus non abſtinet,etiam ſi geſtet habitum,& tonſuram clericalem c.In audientia,eod.tit.& c.fin.de vit. & hon.

&hon.Cier. Quæ tamen trina monitio facienda eſt cum interuallo aliquorum dierum,nec ſufficeret vna pro tribus iuxta glo. fing.clem. 1.eod.tit.& Panor.in c.fin.eod. ti.& Lud.Rom.ſing.719.quicquid dicat Bonif.in clem.1.de immun. eccle.pag. 8. VI. Eius qui relictis habitu 81 & tonſura,turpibus,& enormibus ſe miſcet,licet non admonitus iuxt. commun,quam Steph.Auf.in repet.clem.1.de offic.ord.notab.3.& reg. 1.fal.19.dixit ſe bis vidiſſe vſitari Toloſæ,& ſi Panor. & Card. teneant oppoſitum in c.Perpendimus de ſent.excõ. VII. Bigami.c.1. de bigamis veſtem & tonſuram clericales c.1. de cler.coniug.lib.6. IX. Degradati realiter. X. Depoſiti verbaliter, & incorrigibilis. c. Cum non ab homine de iudic. XI. Eius qui priuilegium clericale quoquomodo amiſit Steph. Auf. vbi ſupra reg.3. fal. 6. XII. circulatoris ſeu ioculatoris & ſcurræ per annum,vel ſi ter monitus ante non abſti net c.1.de vit.& honeſt.cler.lib.6. XIII. Exercentis per ſe tabernam, vel lanienam publice ſi ter monitus non deſiſtit clem.1. de vit. & honeſt.cler. XIIII. Qua percutit principaliter, vt corrigat tanquã ma- 82 giſter,pater,herus,propinquus,ſenex,aut ſuperior,in eccleſia c.1.c.Cũ voluntate de ſent.excom.glo.opt.l.1.C.de emend.propin.modo primo inculpate non fiat odio,malitia,vel ira,& percuſſio ſit moderata ſaltem iuxta ſuum propoſitum,& modo caſtigatus non habeat ordinem ſacerdotalem iux.Panor.in d.c.Cum voluntate,niſi ſit magiſter iuxta Angel. verb.excõicatio.5.§.10. vel pater iuxt. communem in d.c. cum voluntate,quam ſequitur Sylueſt.verb.excõicatio.6.no.1.par.18. ſtricto iure idem poſſet dici de aliis cum d.c. Cum voluntate non diſtinguat, nec alia ratio ad id cogat. XV. Inuadentis in ſuam neceſſariam defenſionem c.ſi vero.1.& c.Ex tenore,de ſent.exc.aut ſui honoris quando fuga ei eſſet ignominioſa Panor.in c.Olim.de reſt.ſpol.& Caietan.in verb.excõicatio c.10.not.6. XVI. Quæ eſt neceſſaria ad iuſte recuperandum bona quæ iniuſte capta clericus aſportat vel vi occupat. c.alim.de Reſt.ſpoliat.& qua detinetur clericus debitor fugiens aut fugam præmeditãs ad præſentandũ ſuo prælato iuxta Panor.& cõem c.Cum non ab homine de iudic. XVII. Qua miniſter iuſtitiæ ſe- 83 culãris qui capit clericũ in delicto flagranti,vt illũ præſentet ſuo prælato iux.Pan.& cõem in d.c.cum non ab homine, vbi late poſt Dec. num.10. diximus, aut inuentum noctu modo præſumat probabiliter aliquod ſcelus intendere,alias ſecus,vt quia fert lumen, vel ſonum,vel eſt perſona à tali ſuſpicione omnino aliena & modo iuſtum non ſit in capiendo non excedat, pura ſi permittenti ſe ſponte capi, & duci quiete de induſtria pugnos impingit,aut calcẽ,gl.iuncto text. c.ſi clericus de ſen.excõ.lib.6.aut mittit in carcerem eum qui offert ſibi manifeſtationem præſentandi ſe quod non poteſt facere etiam iudex ec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

clesiasticus, nisi grauitas delicti, vel alia iusta causa id exigat. d.c.fi de
ricus & ibi omnes. XVIII. Quia volens delinquere arcetur vel qua
liberatur ab inimicis vel alio incõmodo c. Ipsa pietas. 23.q.4.& eaus
84 beatus. 45. dist. XIX. Qua in suam necessariam defensionẽ ei cultro
aufert, aut qua cogit æquo desilire, quo super eo fugiat iuxta S. Ant.
par. tit 24.c.1.col.4. XX. Inuenti inhoneste cum vxore, matre, sorore,
aut filia legitima, vel naturali c. si vero, de sent. excom, etiam si mulier
eum aut occidat, iuxta communem ibidem, licet Fortuni, contra sentiat
in lib. de vlt. fin. illat. 11. modo id ex contingẽti, & passione subita facer.
Sylu. verb. excomm. 6. not. 4. cas. 16. Dixi (cum vxore) quia secus in con-
iunctis remotioti gradu vel cum filia adoptata secundũ communem
sufficit autem quod inueniat amplexantem, osculantem, aut in loco
suspecto, quamuis non inueniat in ipso opere carnali iuxta commu-
nem modo fraus absit, quæ non abest quum maritus & vxor consen-
niũt, vt dolo accerseretur ad voluptatem vt afficeretur iniuria argu-
85 Auth. si quis C. de adult. XXI. Qua detinetur clericus domi inno
stineret, modo nihil aliud mali ei faciat quam detinere spatio viginti
horarum continuarum ad tradendum suo iudici iuxta glos. d.c. Cum
non ab homine & l. Capite quinto, ff. ad l. Iuliam. de Adul. Nam si per-
cuteret, esset excommunicatus iuxta Angel. verb. excom. 5. §. 19. quod
aptius videtur textui d.c. si vero, quam eius oppositum quod sentit
Sylu. verb. excom. 6. cas. 10. XXII. Qua mulier percutit clericũ de lio
pro tentantem defendendæ suæ castitatis causa, modo tentatio fuit &
cto, & non solo verbo, quia tunc non liceret ei nisi defensio verbalis
Angel. vbi supra §. 21. & Steph. in d. reg. 3. fal. 6. ob quod pridem reperi
di excommunicationem incurrisse quãdam monachã nobilem quæ
impegit alapam clerico cuidam nobili quod eam ex amore fustigari
fam appellasset. XXIII. Tam subita vel tam parua quod illata fa-
co non esset mortalis iuxta sententiam omnium quam optime explica
cat Caie. vbi supra c. 10. XXIIII. Qua prælatus capit suum clericum
per se vel alium etiam laicum, aut verberat per se vel alium clericum
86 in pœnam probabili suo iudicio iustam. Dixi (suum) quia secus si alte-
num arg. l. fin. ff. de iur. omn. iud. & c. 2. de const. lib. 6. Dixi (clericum)
clericũ, quia licet possit capere per laicum, c. vt famæ, de sent. excom.
lib. 6. & c. si clericus eod. tit. lib. 6. non tamẽ verberare, nisi per clericum
vel monachum, neque etiam per alios si ipse per se cõmode potest fa-
cere. d.c. Vniuersitatis, de sent. excom. excepto Episcopo qui nõ debet
verberare suis manibus c. Non liceat. 80. dist. nisi quando non adest
alius ad id faciendum glos. ibid. Vnde sequitur incurrere excommu-
nicationem laicos per quos iudex Ecclesiasticus torquet clericos nõ
deest sẽt clerici ad id idonei iuxta Pan. in c. Vt famę, & c. Vniuersitatis. 5. in

Sylu. verb. excom. cas. 11. quanquam vt dixi alias in d.c. vt famæ, eccle-
siasticus qui consuetudinem sequutus torquet aut cædit clericum
per laicum non est excõmunicatus licet peccet vt dixit Auf. in d. reg.
3. fal. 2. quia cõsuetudo & si non excuset à culpa, excusat tamen à pœ-
na iuxta gl. in c. si venerabilis, de cõsu. pœna (inquam) saltem ordina
ria, licet forte non ab extraordinaria, vt post Dec. in d.c.1. de const. di-
mus. XXV. Qua iuste eiicit ab ecclesia excõmunicatum, aut alios
divina officia turbantẽ. c. Veniens, de sent. excõ. & clem. grauis iuncta
glo. eo. ti. XXVI. Qua eiicit sede Apost. eum qui sine canonica ele-
ctione Cardinalitũ eam occupat. c. si quis pecunia. 79. dist. XXVII.
Quæ pro munere sibi iniũcto includit & cõtinet Cardinales conclaui
ad eligendũ Papã. c. vbi periculũ. §. Præterea de elect. li. 6. XXVIII.
Quæ vult & tentat ferire etiam iaculando, & non ferit quia errat.
Porro multi possunt ab Episcopo ab hac, excõmunicatione absol- 88
ui puta moti propinquus per idẽ c. si quis suadente, mulier cuiuscun-
que conditionis sit, c. mulieres. de sen. excom. membra sua captus, sci-
licet claudus, Cæcus, &c. iux. Com. ibidem ægrotus perpetua vel diu-
turna ægritudine nequiens iter facere. puta tertiana, quartana, vel po
dagra per no. in d.c. ea noscitur Rosel. verb. Absolutio. 2. §. 19. qui ante
rit ertatem eam incurrit, licet post eam solutionem petat. c. 1. & fi. eo.
ne fenex ob c. ea noscitur & c. Quamuis cum eis annot. de sent. excõ.
qui iudicio Episcopi videtur non posse ad sedem Apost. venire iuxta
nentem Ian. in d.c. Quãuis. adolescens cui iter esset discrimini Ang.
verb. excom. 5. cas. 1. §. 56. quòd nullo iure probat, nec Panor. quem citat
ae in d.c. Ea noscitur. Pauper arte qua iter agendo vti non potest, vi-
uria. c. Quod de iis, & c. Quãuis de sen. excom. quia non tenetur men
dicare fialias non est mẽdicus alioqui sic. nisi mendicando soleat sibi
& cõiugi prouidere, & iter faciẽdo id præstare non possit iuxta Ioan.
Andr. & Panor. in d. cap. Ea noscitur. Qui ob inimicitias vel alia iusta
impedimenta iudicio boni viri sedem Apost. sine periculo vitæ adire
nequit. c. De cætero eod. tit. etiamsi sua culpa inciderit in ea arg. not.
per Bart. in l. 1. ff. de iis quib. vt indig. & Fel. in c. cũ oporteat de accus.
vel. 4. post Pan. ibidem filiusfamilias, id est, qui est in potestate patris
non valens ire ad Papam sine præiudicio eius. c. mulieres de sen. exc.
& Panor. ibi nisi pater consentiat vel emancipetur, seruus nisi Domi-
non consentiat eius ad Apost. sed. professioni vel manumittatur. cap.
plissum de sentẽn. excom. quicquid dicat ibidem Pan. vt probat Sylu.
verb. absolutio. 4. in fin. dubio. 6. Dixi (seruus) quia secus est in famulo
Idem percussor item potens aut tam delicatus, vt non posset sustinere
iter agendi Romam, quòd arbitrio Episcopi relinquetur iuxta glo. 89
eandem. ca. Tales enim non sunt mittendi Romam, sed prius consu-
lendus Papa, & obediendum eius imperio quicquid dicat gl. iux. Pan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Fel.in eo.c.Mulieres ni fuerit periculum probabile mortis in mora, quia tunc absoluendi sunt alij qui fuerint in eodem periculo.ij.tamen & quilibet alij quibus iustum adest impedimẽtum iudicio probi viri quo minus adeant sed.Apost.vel nunciũ à latere qui etiam potest absoluere.c.Ad eminentiam de sent.exc.& c.pe.de offi.dele. possunt absolui ab Episcopis quantumuis negent Inn.Anch.Card.& Pan.in d.c. Quamuis vt ait Fely.ibid. neruose & Sylu.verb. Absolutio 4. dubio 4. modo pro viribus satisfaciant,&iurent sublato impedimento se parituros apud sed.Apost.iuxt.c.Quãuis.c. Quod de his de sent.exc.

Qui postea nisi se præsentent quàm citius cõmode poterunt, tenebit 89 in eãdem excommunicationẽ.c.eos qui de sent.exc.lib.6. Ad primum vero.7.quęstionũ hic quæritarum Respond.quòd non solum excommunicatus ob percussionẽ clerici, sed etiam ob aliã quãlibet causam cuius absolutio est reseruata sedi Apost. potest absolui ab Episcopo si ob iustũ impedimentũ nequeat eã adire.Quia in omnibus generaliter loquuntur Fel.& Syl supra citati, & in omnibus eadẽ ratio idem ius suadet.Ad 2.puta,quãti tẽporis debeat esse impedimentũ, veluti ad plurium mẽsium,vel annorũ?Resp.quæstionẽ nouã,& graue efficeret matureexpẽsa,videtur primo, non esse habendã rationẽ appellationis discessus alioqui omnes pene Hispani haberent impedimentum duorum triumve mensiũ.2.sufficere impedimentũ tanti tẽporis,quantum est necessariũ à discessu ad appulsum:Tũ quia optat Ecclesia, ne agatur quod in se est, ob impedimẽtũ in excõmunicatione moriatur, c.Quo fronte,de appel. Tũ quia non videtur posse determinari tẽpus aptus omnibus casibus, & cõformius canonibus. Tum quia falso existente impedimento nulla erit absolutio,& si cessante impedimento non ripit iter,recidit in eandẽ excõmunicationem d.ca.Eos.Per quæ desinit cessat occasio fingendi falsa impedimẽta, & intentio matris Ecclesiæ seruatur.Ad 3.iustũ impedimentum esse,habere curã animarum,& posse timere eas ob suã absentiã notabile damnum accepturas,nisi posset constitui idoneus Vicarius.Ad 4.quòd non potest absolui ab Episcopo,qui licet ad sed.Apost. ire nequeat,potest tamẽ adire legatum, vel alium eius ad id priuilegio munitũ. Ad 5.quòd iustũ habet impedimentum is qui ire non potest , licet pro absolutione mittere possit: non enim ad id ius eũ obligat,sed vult,vt si possit, vadat. Ad 6.quòd habet impedimentũ habet,non valens ire, nisi relinquendo in necessitate extrema, vel valde magna,vxorẽ & filios arg.ca. Cæterũ,& c.Paſce.&c. dist. Ad 7.q; eiusmodi impedit'absolui nõ poterit à simplice sacerdote,etiã si eum nũtius vel Episcopus absoluere recusent,nõ enim ad id potestatem habet, nisi in articulo mortis , in quo simplex sacerdos quoad hoc summus Põtifex.ar.d.c.si quis suadẽte,Et pulchre in Cõc. Trid.sess.14.c.7. dicitur nullũ casum esse reseruatũ in mortis articulo.

Præterea absolui possunt per Episcopũ à percussione mediocri non tamen enormi clerici simul viuẽtes in collegio.c. Quoniam, de vit.& honest.cleric.& religiosi.c.Monachi,de sent.exc.sed hi possunt absolui à suis prælatis, clerici non nisi à suo Episcopo secũdum Pan.recep. in d.c.Quoniam,col.2.Ianitor seu exequutor,marinus,aut alius ministeri,qui vt custodiat fores,aut cohibeat homines,manus infert clericis absq; intentione lædendi,& si non sine culpa, & læsio est leuis aut mediocris.c.si vero.§.officialis,de sent.exc. quanquam si est enormis, papa absoluit,ab incursa vero ob paruã vel leuem omnes,c.Peruenit, de sent.exc.6.vbi text.singularis. Non intelligitur in hac materia, per leuem percussionem illa quæ non peruenit ad peccatũ mortale,siquidem ob eam quæ non est mortifera, non incurritur excommunicatio maior,vt supra dictũ est eod.c.nu.9. sed ea quæ est quidem mortifera ac collatione aliarum magis mortiferarum est leuis & non enormis, neque etiam mediocris. Quæ vero sit leuis declaratur per extrauag. quæ incipit Perlectis,quę adscribitur Papæ Ioan.22.& perperã: Quoniam ante eius tempus eam allegauit Host.in c. Peruenit, de sent.exco. sub finem , vbi tamen ait respondisse sibi Innoc. 4. se non fecisse eam,si sibi autem quidã eam tribuunt Pio 2.cuius exemplum iam dũ Romã adducendũ curauimus , & cuius præcipua verba sunt hæc, Perlectis &c.respondemus percussionẽ leuem esse pugni, palmæ malleoli, digiti, aut baculi, aut lapidis quæ nullam maculam neque stigillationem carnium relinquit, neq; abscindit membrum sine effractione dentium,sine auulsione multorum capillorum,sine effusione multi sanguinis.Nolumus tamẽ dicere quod huiusmodi leuis percussio vt pugni aut vnguis fiat atrox , ob multi sanguinis effusionem. Ad idcirco tamen quæ læsio sit leuis,mediocris aut enormis,volumus diligenter perpendi, non solum factum, sed etiam qualitatem eius,& modum percutiendi,& lædendi cum omnibus suis circunstantiis loci,personæ, & aliis.personæ si est magister,iudex, prælatus,patronus, aut dignitas, percussus iniuste à subdito, aut ab alio se tenente inferiori. Quia ex hoc interdum censentur graues iniuriæ quæ ex se leues aut mediocres. Et quia conditio negotij non patitur intelligam determinationem huius rei,relinquimus tuo arbitrio vt declares quæ sit leuis,& quæ enormis iniuria,admonentes vt potius declares in dubio esse percussionem grauem & ab ea non posse absoluere, quam declarando leuem esse occasionem præbeas lædendi statum ecclesiasticum. hucusque sunt verba extrauagantis.

Cui addimus primo enormem esse percussionem, qua quis interficitur ; & illam ob quam facta in alia parte quã in naribus,vel alia vnde sanguis facile erumpere solet,defluit multũ sanguinis. Et illam 91

quæ fit in proprium Episcopum, aut Abbatem, & quæ magno scandalo est populo, vt declarat, & sentit Inno. III. in d.c. Cum illorum. Et quanquam idem dicat gl. eiusdem, c. verb. Mutilationem, de quolibet excessu notorio, & idem asserat Sylu. verb. Absolutio. 4. in principio, de ea quæ infertur in foro vel audientia publica coram iudice, aut in oculo aut in facie secundum gloss. aut in ecclesia, aut in dormitorio, non tamen credimus id esse verum, nisi quando percussio est in se notabilis, & gignit aliquod magnum scandalum. Quia Lap. & Card. in locis proxime citandis declarant aliquas ex his non esse etiam mediocris, sed leues. II. addimus quod iniuria mediocris est, quæ est media inter leuem, & enormem, & quia de hoc certa regula tradi non potest, relinquitur arbitrio Episcopi & etiam confessarij qui habet facultatem Episcopi iuxta Host. tien. recept. ab omnibus in d.c. Peruenit, vt iudicent habita ratione circunstantiarum personarum, locorum & temporum, cauendo ne iudicent leuem, eam quæ enormis est iuxta Pan. ibidem. III. quod Lap. in allegat. 76. cõclusit esse percussionem leuem à qua posset absoluere Episcopus, colaphum, quem impegit Capellanus quidam perpetuus Aretinæ ecclesiæ eundam canonico in eadem ecclesia absque sanguinis emissione, & quod Card. in cõsil. 24. concluſit percussiones clericorũ qui sibi ipsis mutuo pugnos, & pedes impegerũt in itinere, esse leues à quibus posset absoluere Episcopus.

SVMMARIVM.

Excommunicatio 3. reseruata Papæ extra bullam Cœnæ est lata à delegato lapso anno IIII. in falsarios V. lata ab Episcopo in habẽtes bullas falsas &c. VI. in clericos admittentes excommunicatos à Papa num. 93. VII. in incendiarios post denunciationem &c VIII. in sacrilegos violantes ecclesiæ num. 94. IX. in male eligentes senatorem Rom. X. in Clericos soluentes tallias, sed reuocata, nu. 95. XI. in insequentes Cardinales, nu. 96. & 97. XII in vexantes excõmunicantium cognatos &c. nu. 98. & seq. XIII. in inquisitores male procedentes nu. 100. XIIII. in religiosos absq; facultate administrantes certa sacramenta nu. 101. XV. continetur in bulla Cœnæ. num 102. XVI. in facientes eligere sepulturam nu. 103. XVII. in eos qui cogunt celebrare in loco interdicto, num. 104. XVIII. in absoluentes per confessionalia Sixti iiij XIX. in exercentes mortuos, nu 105. XX. in dantes aut accipientes ob ingressum monasterij. XXI. in cõmittentes symoniam in ordine vel beneficio. XXII. in eos qui ab ordine mendicantium ad alium transeunt. XXIII. in eos qui asserunt hoc de conceptione Virginis matris nu. 107. XXIV. in delegatos qui male auctorant alienationes Ecclesiasticas XXVI in septem generales personarum violantiũ monastica, nu. 108. & 109. XXVII. in prorogantes

rogantes in Hierusalem absq; facultate Papæ XXVIII. in appellantes à Papa ad futurum Concilium XXIX. in Cardinales qui secretã manif. stant. XXX. in prædicãtes miracula falsa XXXI. in Cardinales sede vacante symoniam committentes nu. 110. Consuetudo excusat à pœna, sed non excusat a culpa nu 106. F. Bartholomæus à Carranza Toletan. doctissimus, Archiepiscopus Toletanus. nu. 110.

TErtia excommunicatio reseruata Papæ extra bullam Cœnæ po- 93
nitur in c. Querenti, de offic. deleg. quod habet delegatum Papæ lapso iam anno ad exequendam suam sententiam diffinitiuam et confessio, non posse absoluere ab excommunicatione à se lata ob finitam eius inductionem, & ita absoluit eius superior qui est solus Papa. cap. ultimo sti de offi. leg. & c. sane de offi. deleg.

III. Est, in cap. Ad falsariorum, de crimine falsi. quod excommunicat falsarios de quibus dictum est suprà eod. cap. nu. 58. quæ quoad aliquot casus non continetur in buila Cœnæ.

V. Est in cap. Dura, de crim. falsi. quod reseruat Papæ excommunicationem latam ab Episcopo in habentes literas falsas Papæ, si eas intra viginti dies non destruant vel non resignent.

VI. In c. significauit de sen. excõ. quod reseruat, Papæ absolutionẽ excõmunicationis quam incurrunt clerici qui scientes, & sponte communicant cum excõicatis à Papa, admittendo eos ad diuina officia.

Declaratio I. Ad hanc incurrendã requiruntur sex secundũ Caiet. vbi sæpe. cap. 38. primum quòd sit clericus. II. Quòd cõmunicatio sit cum excommunicato à Papa. III. Quòd ad diuina officia admittat. IIII. Quòd scienter id faciat. V. Quòd id faciat sine vllo timore etiam iniusto, qui licet non excusaret à peccato mortali, excusaret ab excommunicatione secundũ eundẽ, contra quem facit, quòd verbum illud, sponte, in quo se fundat, non probat id ꝙ ipse ait arg. c. super hoc de crimen. & c. ad audientiã de us quæ vi, quibus probatur satis sponte fieri dici, ꝙ sine metu iusto fit, etiam si interueniat aliquis metus leuis & non iustus: per quòd eius noua opinio tollitur efficaciter, quoad forum exteriꝰ, quamuis in interiori seruari posset in tali metu qui est causa sine qua nõ fuisset cõmunicatum, quia talis metus quoad illud forum exequatur iusto. V. quòd sit excõmunicatus à Papa iudicialiter, aut nominatim secundũ omnes, vltrà quòd hodie requiritur denunciatio per extrauag. Ad euitanda, relatam suprà eod. cap. nu. 35. VII. in c. Tua de sent. excom. quòd reseruat excommunicationem latam & denunciatam in incendiarios.

Declaratio I. Quòd d. c. tua non excõmunicat neq; iubet denũciari vt 94
c. Cõquestus de quo in. VIII. Sed solũ ꝙ denunciati non absoluãtur à Papa, & ob hoc non probat esse excõicatos à iure. II. ꝙ Caiet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vbi sup.c.22.quem pridem sequuti fuimus in d.c. Tua,& nunc etiam sequimur,recte dixit nullum esse canonem qui excommunicet inceo- diatios etiam ecclesiarum.licet glo.d.ca.Tua & Communis Panor.& aliorum ibidem.Ant.3.par.tit.24.ca.11.Steph.clem.1.de offic.ord.& de po.eccles.n.58.contrariũ teneant in incendiario ecclesiæ sed sine textu & ratione sufficienti quæ defendi non potest, nisi id haberet consue- tudo,& teneatur quod illa tolerata, & approbata à prælatis vim ha- beat legis vel statuti excommunicantis per dicta sup.eodem c.num.5.

VIII. in c.Conquestus,de senten.excom. quod habet excommu- nicatos esse sacrilegos qui effringunt,& spoliant ecclesias.

Declaratio I.quod illud c.non excommunicat sed præsupponit esse excommunicatos,siquidem iubet denunciari eos vt tales arg.c.Pasto- ralis. §. verum,de appel. II. quod duo requiruntur ad incurrendam hãc s.perfringere & rapere siue furari Pan.in c. fi.de furt. Ant.vbi sup. c.11.& Caiet. vbi supra c.21.& ob id qui effringit, crucem sacrarium, aut perpetrat alia similia nefaria scelera & non furatur, non incurrit ea. III. Quod per ecclesiam intelliguntur monasteria, hospitalia, & reliqua ædificia pia,Panor.in d.c.Tua auctoritate Episcopi ad id fa- crata,& non alia secundũ eundem in d.c.Conquestus.Arg.c.Ad hæc, de relig.domib. IIII. Quod is dicitur effringere ecclesiã,qui effrin- git vel effodit parietem,aut frangit fores,diruit seras, & qui impedi- do vel quouis alio modo violento ingressum sibi parat. Sylvest. verb. excom.7. cas.8. non autem qui reserat eas claue, siue eam furripue- rit vel extorserit,siue non,iuxta sententiam omnium. V. Quod non sufficit denunciatio generalis iuxta dictam extrauag. Ad euitanda.

IX. Et prima libri sexti in c.fundamenta de elect.lib.6. excommu-
95 nicat cum reseruatione eligentes in Senatorem Rom.aliquem Impe- ratorem Regem &c. Comitem, procerem aliquẽ potentia, aut aliam dignitate insignem,aut fratrem,aut filium eius &c.& huiusmodi ele- ctos qui sine consensu Papæ se intruserunt in illud, & qui obtempe- rarint,& qui præbuerint auxilium,&c. De quo quia est de raro con- tingentibus, nil amplius.

X. In c.Clericis de immunit.eccles.lib.6.excõmunicat clericos qui pendunt vectigalia,decimas,vel tallias,secularibus, sed reuocata fuit à clem.5.clem.1. de imm.eccl.

96 XI. In ca.fœlicis, de pœn.lib.6.excommunicat cum reseruatione eum qui insectatus fuerit, percusserit aut cœperit tanquam inimicum aliquem Cardinalem, aut comitatus fuerit eum qui hoc patrauit aut mandauerit, aut id ratum habuerit,aut dederit consiliũ vel fauorem, aut sciens receperit,aut defenderit, etiam si ob ea nõ esset antiquitus iure excõmunicatus. Principem item & dominum & gubernatorem quemlibet & suos ministros qui contra prędictos non obseruauerint

suam constitutionem intra mensem postquam scierint.

Declaratio I. Quod hæc extenditur nunc ad Archiepiscopos & Episcopos per Bullam Cœnæ Domini. II. quod insectantes, Domi- 97
nos,Iudices,& officiales negligentes &c.qui non percutiunt etiam si id maxime velint non incidunt in d. ca. si quis suadente, sed in hoc sic. III. Quod quicquid dicat Syl.& quos ille refert verb. excommuni- catio.7.cas.12.Qui iubet alicui vt insectetur Cardinalem tãquam ini- micum, non incurrit nisi consequuta insectatione, sequuta vero, sic, quamuis nulla consequatur percussio, licet qui iubet percutere, non incurrat non sequuta percussione.Non quidẽ per rationes Syl.sed per dicta sup.eod.ca.nu.12.puta quia iussio percussionis prohibetur vt ac- cessorium illi: & ita non sequuta illa, iussio non habet effectum, sed iussio insectationis est accessoria illi,& ita illa insequuta,etiam si non sequatur percussio, impleta est iussio eius. IIII. Quod excusantur principes, Domini & indices si incipiant procedere intra mensem postquam scierint, quamuis non fiat processus, neque puniant.

XII. In ca.Quicunque,de sent.excom.lib.6.excommunicat cum 98
reseruatione omnes qui facultatem tribuerint alicui interficiendi,ca- piendi aut vexandi personas aliquorum aut eorum facultates, aut fautores,eo quod tulerint sententiam excommunicationis,suspensio- nis vel interdicti,contra Reges,&c. aut contra quoscunque alios co- rum ministros, aut contra alios quoslibet, aut illos quorum ratione eiusmodi sententiæ promulgatæ fuerunt, aut eos qui obseruant, aut qui nolunt communicare cum sic excommunicatis,nisi antequam di- cta facultas exequutioni mandetur fuerit reuocata ab eis. Aut si eius executione iam sunt occupata bona,& intra septem dies non restituãt aut satisfaciant.Excõmunicat etiam eos qui vsi fuerint tali facultate, proprio motu fecerint aliquid ex prædictis.Et si duobus mensibus perseuerauerint in dicta excõmunicatione,nõ possunt absolui nisi à Papa.

Declaratio I. quod ex sola datione facultatis non incurritur in 99
eam,neque etiã ex eius exequutione.si ante exordiũ reuocetur, neq; etiam si post exequutionem si ea solum fiat in bonis, & illa intra se- ptem dies restituantur, vt recte adnotauit Caietan. vbi supra cas. 36. II. Quod ex Syl.verb.excõmunicatio.7.cas. 12. colligitur quod suo libro denarrans illa verba(& quoslibet alios)quia restringit textũ ad excom- municationes latas contra solos prædictos dominos, & eorum mini- stros,contra verum tenorem huius textus. III. Quod iuste vexan- do non incurritur ista excommunicatio argu.l.1.ff.de Appell.& ca.Vt debitus. honor eod.tit.iuxta Caiet. quod nostro iudicio locum habet etiam quando ob vindictam,& odium vexat,sed non plus & alio mo- do quam iustitia postulat arg.ca.Cum minister 23.q.5. & quod omnes filij famili, aut cognati excommunicantis dicuntur sui in hoc casu

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuxta Ioan. Andr. & communem in d. ca. Quicunque & etiam (nostra sententia) eius intimi amici, & omnes illi quorum grauamen videtur grauari esse grauamen excommunicantis; & ea de causa id facit, si quidem negari non potest esse suum grauamen quoad hanc constitutionem, & eius rationem, quæ eos omnes comprehendit arg. l. Illud. ff. ad l. Aquil. & c. 1. de Transl. prælat.

XIII. In clem. 1. in §. Verum de hæret. cum reseruatione excommunicat Inquisitores & alios deputatos officio inquisitionis ab Episcopo qui odio, amore, aut lucri vel commodi temporalis gratia contra iustitiam & suas conscientias omittunt procedere contra aliquem vbi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate, aut ob eadem causas & eodem modo imponendo hæresim aut impedimentum officij præfati, præsumunt vexare aliquem. 100

Declaratio I. Quod ad incurrendam hanc, est necesse vt sit Inquisitor, aut deputatus ad eius officium ab Episcopo, quia ipse Episcopus solum incurrit suspensionem officij in tres annos per eundem §. verum, & quod non procedat quando & quomodo debet, aut procedat vt non debet, & quod hoc faciat contra iustitiam & suam conscientiam, illud esse iniustum, & quod hoc faciat, odio, amore, fauore, aut lucro, iux. Card. in d. §. Verum, vbi rextus & Caiet. vbi sup. cas. 3. quia non satis esset facere ignorantia, timore, aut ad euitandum scandalum iux. gloss. in d. §. verum.

XIIII. In clem. 1. de priuileg. Excommunicat cum reseruatione religiosos qui sine licentia expressa presbyteri parochialis præmunt administrare clericis vel laicis sacramentum vnctionis, aut Eucharistiæ, aut benedicere nuptias aut absoluere excõmunicatos à excommunione præterquã in casibus à iure aut priuilegiis Apostolicis sibi concessis, aut à sententiis promulgatis, à statutis prouincialibus aut synodalibus aut à peccatis à pœna & culpa. 101

Declaratio I. Quod ad incurrẽdã hãc, est necesse quod sit religiosus quãuis nõ sit exẽptus neq; ꝓfessus iuxta Card. in d. clem. 1. q. 3. & 4. & q. non sit Rector seu curatus Ecclesiæ parochialis iux. mirem Felin. & eorũ quos citat in c. Cũ quidã col. 2. de iureiur. quãuis gl. dubitet in eadẽ clem. 1. vti pridẽ super ea diximus, quicquid dicant ibid. Card. & Imol. II. Quod satis est vt in licẽtia exprimatur sacramentum cuius 102 causa petitur etiã si nõ exprimãtur nomina personarũ iux. gl. d. clem. 1. receptã. III. Quod est necesse vt faciat aliquid ex quinque hic expressis per præsumptionẽ. Et nõ sufficit facere id per ignorantiam vel credulitatẽ quod parochus id æquo animo ferat, talte quoad forum conscientiæ secundum Card. in d. clem. 1. q. 38. & ea quæ nos diximus sup. eod. c. n. 74. & latius in repet. c. Accepta, oppos. 8. de rest. spol. n. 31. IIII. Quod sufficit vt vnus religiosus administret eucharistiã alteri religioso

religioso exẽpto. Tũ quia nõ est subiectus presbytero parochiæ, quã subiectionẽ videtur ꝓsupponere textus esse ad hoc necessariã iux. Card. vbi sup. cas. 64. Tũ quia ille nõ est clericus neq; laicus de quo textus loquitur secundũ Card. in d. Clem. 1. q. 7. quauis oppositũ, sed non iuste, tenear Syl. verb. excõicatio. 7. cas. 14. V. Quod per presbyterũ parochialem intelligitur Rector, quãuis nõ sit initiatus ordine missæ arg. c. suffraganeis de elec. aut eius Vicarius & Epus, iuxta gl. eiusdem clem. verb. Parochialibus & eius Vicarius generalis arg. c. 1. de cõs. lib. 6. VI. Quod incurritur etiã ob administrationẽ factã in articulo mortis iux. Card. in d. cle. q. 11. etiã si faciat ob defectũ parochi iux. Syl. Vbi sup. dub. 3. VII. Quod non incurritur ex eo quod administret parochiano qui ait habere se faculteté cũ nõ habeat, gl. & Com. in d. clem. verb. non habita, neq; eo quod administret sacramentum pœnitentiæ aut baptismi, secũdum omnes ibidẽ. Neq; eo quod absoluat ab excommunicatione lata ab homine iux. glo. & Com. ibidem, verb. Canonice. XV. In clem. si quis suadente de pœnit. Nunc facta est bullæ Cœnæ per S. D. N. 103

XVI. In clem. cupientes de pœn. §. fin. excommunicat clericos & religiosos qui violant constitutionem, illis prohibentem aliquem inducere ad vouendum, iurandum, aut promittendum eligere sepulturam in sua ecclesia, aut quod non mutabit electam.

Declaratio I. Quod ad incurrẽdam hanc, est necesse quod sit clericus aut religiosus & quod inducat ad iurandum, vouẽdum aut promittẽdum de electione sepulturæ, aut non mutãdam electam, & quod persuasus aliquid horum faciat, & quod sepultura pertineat ad ecclesiam eius qui persuadet iux. Communem in d. §. fin. & quod temere faciat non existimando probabiliter id facere posse iux. Caiet. vbi sup. cas. 49. II. Quod non sufficit precari, aut inducere ad eligendam sepulturam, si non promittit, iurat, aut vouet, iux. S. Ant. 3. par. tit. 24. c. 5.

XVII. In clem. Graue de sent. excommunicat cum reseruatione 104 nobiles & dominos temporales, qui cogunt aliquem ad celebranda diuina officia in locis interdictis, siue compulsio fiat personæ clericorum, siue eorum consanguineis, & qui voce præconis, aut sonitu campanæ, aut ad clangorem tubicinis, vel buccinæ, conuocant populum ad audiendum missam in tali loco, præcipue excommunicatos aut interdictos, & etiam qui prohibent ne excommunicati aut interdicti ab ecclesia eiiciantur, quando peraguntur diuina officia, qui admoniti à sacerdote nominatim, nolunt exire.

Declaratio I. Quod per tria ptiora ex his quatuor, soli & omnes Domini temporales incurrant in hãc, quamuis sint prælati, si habent temporalem iurisdictionem iux. gl. Card. & Imol. in d. clem. per quattuor autem omnes. II. Quod conuocatio debet fieri aliquo modo ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

prædictis,& non clam per nuncios, Et quod excommunicati sint nominatim admoniti Syl.verb.excommunicatio.7.cas.16.§.7.

105 XVIII. in extrauag. Et si dominici de pœn. & remiss. excommunicat cum reseruatione eos qui ex priuilegio Papæ Sixti 4.absoluuntur ab aliquo istorum quinque votorum scilicet peregrinationis in Hierusalem,Romam,Compostellam,religionis,castitatis, nisi in dictis confessionalibus fiat mentio illorum de certa scientia,cum derogatione illius extrauagantis.

Declaratio I.Hæc extrauag. Nunc nihil vel parum prodest quoad contentum in ea principaliter,quia iam confessionalia illa deficiunt, sed est notanda ad hoc quod dispensatio quinque votorum in ea contentorum reseruatur Papæ , ad quod nullus textus ante hunc in libris iuris Pontificij habebatur.

XIX. In extrauag. 2.de sepult. inter communes excommunicat cum reseruatione eos qui exenterant mortuos ad eos conseruandos, aut eos concidunt in frusta,& ea coquunt vt ossa carnibus denudata deferant,& sepeliant in alio loco,& qui hoc fieri iubent.

Declaratio I. Quod non habet locum in his qui moriuntur in terris infidelium,vbi non est sacer locus ad sepeliendum, neque in eo qui hoc facit viuo neque etiam mortuo alio fine quam sepeliendi in alio loco,quamuis in vindictam,& etiam ad vescendum id faceret, Syl.vbi sup.cas.41. & colligitur ex textu II. Quod non incurrit qui hoc facit cadaueri ne fœteat,aut in anatomiam, aut cadaueri Regio , vt ab eius populis iustus honor habeatur Caiet.vbi sup.cas.70.quod in vsu habet Gallia.

XX. In extrauag.1.de sym. excommunicat cum reseruatione eos qui dãt,aut accipiunt aliquid ob ingressum in aliquod monasterium.

Declaratio I. quod non incurritur per solam acceptionem vel latitionem absque pacto aut ob consuetudinem vel antiqua iura, aut sine præsumptione bono animo , quia bis repetit illa verba (eos qui præsumunt.) Neque per acceptionem cum pacto in victum eius qui ingreditur ob necessitatem,iuxta Caiet.vbi sup. cas.73. II. Quod Innocentius VIII. declarauit moniales non incurrere hanc nisi ob receptionem cum pacto,aut alicuius non idoneæ , ob largitionem. Et quod S.Ant.3.part.tit.24.c.70,quem referunt Syl.vbi sup.cas.44.& Fel. in c. Quoniam de sym.ait quod Martinus V. dixit se nolle hæc tenere moniales. III. Quod consuetudo contraria excusaret ab hac censura , quamuis non excusaret à prædicto mortali,vt diximus in d. ca. Quoniam arg.gloss.sing.in c. Cum venerabilis de consuet.c. denique 4.dist.& eorum quæ Auctor.in repet.clem.1.de offi.ord.in reg.3.fall.2. dicit. IIII. Quod Clemens VII. concessit vt moniales nullam Symoniæ pœnam incurrerent propter pacta & conuentiones quas contrahi

contraherent in dotibus monialium , in commodum earum victum, vt habetur in compendio priuileg.verb.Moniales.nu.vlt.

XXI. In extrauag. Pauli 2. de sym. excommunicat cum reseruatione cõmittẽtes symoniã in ordine vel beneficio & eius mediatores.

Declaratio I. quod non intelligitur nisi de Symonia quæ committitur in ordine & beneficio secundum omnes quia de ea tantum agit quicquid dicat Caiet. vbi sup. cas.73. II. Quod non habet locum in symonia mentali, neque etiam in sola conuentionali sed in reali per prædicta c.23.nu.106.& c.25.nu.112.& latius in comment.ca.fi. de sym. III. Quod mandatum positum in ea, vt denuncient eam scientes non obligat alios quam Curiales Rom.secundum Syl.vbi sup.cas.43. Neque nunc eos,neque alios secundum S.Ant.vbi sup.c.66.quia non est quoad hoc recepta Syl.vbi sup.& Caiet.post cas.81.

XXII. In extrauag.Martin. V.de regul.excommunicat cum reseruatione fratres ordinum mendicantium sine speciali facultate Papæ migrantes ad non mendicantes excepto ordine Carthusianorum & etiam admittentes eos.Hæc facit ad illud Ioan.Maior.in 4.dist.38. q.11.Carthusia religionum optima.

XXIII. In extrauag.1. de sent.excom.quam refert. Ioan. And.in c.Nemo de sym.excommunicat cum reseruatione omnes eos qui largiuntur aut accipiunt aliquid aut promittunt in Curia Romana ad obtinendam iustitiam aut promerendam gratiã alicuius rei. Sed Paludan.in 4.dist.18.q.3.col.pen.& Ang. verb. excommunicatio.5. cas.25.& Syl.vbi sup. cas.46.& Caiet.post cas.81.asserunt fuisse reuocatam per Clementem V.

XXIIII. In extrauag. Graue, de reliq.& venera. sanct. excommunicat eum qui dixerit peccare mortaliter eum qui crediderit virginem matrem fuisse conceptam in peccato originali,& etiam è contrario eum qui dixerit peccare mortaliter oppositum tenentem. 107

Declaratio I. Quod qui sincero & solido animo sine alia audacia vel præsumptione dixerit hoc,non incurret iuxt.Caiet.vbi sup.cas.88. Qui autem ausu temerario,& paulo ante,præsumerent,& ita dolum aut certe latam culpam requirit,per supradicta eod.c.n.74. II. Quod in Concil. Basilien.sess.36.fuit declaratum fuisse conceptam sine peccato originali,vt etiam asserit Don. Bartholomæus à Carranza Illustrissimus nunc Archiepiscopus Toletanus in summ.eiusdem Concilij,renotata est tamen prætata extrauag.Trident.sess.4.sub finem.

XXV. Apud Sylvest.verb.excommunicatio.7.cas.47.excommunicat cum reseruatione commissarios & delegatos ad cognoscẽdum an illa aut illa alienatio bonorum ecclesiasticorum sit in vtilitatem ecclesiæ vel non, qui amore,timore aut pecunia auctorant. Quanquam Caiet. hanc non posuit , siue quod non haberet pro au- 108

thentica, sine quod non esset vsu recepta, quod ipsum de aliis multis significat post cas. 81.

109 XXVI. In priuilegiis ordinum relatis apud Anton. 3. part. tit. 24. c. 7. & Caiet. vbi supra cas. 81. excõmunicat cum reseruatione ingredientes monasteria monialium, minorum, & prædicatorum sine licentia præfecti ordinis aut generalis, aut eius qui ab ipsis habet ad id facultatem, & qui præsumũt proferre in lucem libellos famosos lingua vulgari vel alia, aut cõponunt, aut habent, aut in vulgus emittunt verusus, aut cantilenas in infamiam & detractionem status ordinis prædicatorum vel minorum, Et eos qui præsumũt prædicare, docere, defectos vel non licere prædictos religiosos non esse in statu perfectionis vel non licere eis viuere ex eleemosynis, neque prædicare, neque audire cõfessiones cum licentia summi Pontifi. aut aliorum prælatorum inferiorum sine licentia Rectorum ecclesiarum vel presbyteri Cardinalis. Et eos qui præsumunt inferre aliquam quæ incommoda fit violentiam locis prædictorum prædicatorum, & minorum. Et qui in suis monasteriis vel ecclesiis detinent Apostatas prædictorum nisi exierint postquam à monachis ipsorum ordinis fuerit eis denunciatum ne eos retineãt. Et monachos minores qui præsumũt recipere, ordinis prædicatorum professos absq; licentia summi Pontificis, quæ faciat expressam mentionem huius indulti, aut nisi prius petant, & impetrent facultatem suorum priorum, & qui palam vel clam conantur expellere ex vniuersitate Parisiorum, prædicatores vel minores.

Declaratio I. Quod septem excommunicationes diuersorum Pontificum in hac continentur quas S. Anton. refert vbi supra. II. Quod primam non incurrit qui ingreditur dicta monasteria ignorantia iusta vel quasi iusta ductus secũdum eundem, & Caiet. vbi supra, neque qui ingreditur sciens, sed persuasus iustam esse causam ob quam ingreditur iuxta eundẽ. III. Quod secunda non habet locũ contra cõponentes prædictos libellos in ignominiam ipsorum religiosorum, & non eorum status per dicta supra c. 18. num. 35. IIII. Quod in septimo loco pro (Parisiensis) est apud Sylu. vbi supra cas. 54. (Perusini) per errorem. V. Quod mulieres quæ praua intentione ingrediuntur monasteria monialium prædictorum, possunt absolui à confessariis sui ordinis per priuilegium Sixti iiij. vt habetur in compendio verb. absolutio 2. num. 8. VI. Quod prælati prædictorum ordinum, & eorum qui gaudent priuilegiis Carmelitarum, possunt excommunicare omnes clericos & laicos qui retinent Apostatas sui ordinis, vt habetur in dicto compendio verb Apostata num. 7. VII. Quod qui faciunt dictam damnosam violentiam, possunt absolui à conseruatore & prælato ordinis in foro conscientiæ per priuilegium Leon. x. vt dicitur in dicto compendio verb. Absolutio 2. quoad seculares §. fin.

XXVII. Apud Anton. & Syluest. vbi supra excommunicat qui peregrinantur in Hierusalem absque licentia Papæ.

XXVII. In extrauag. Iulij ij. relata per Anton. vbi sup. c. 10. excommunicat eos qui appellant. à Papa ad futurum concilium &c. Sed hac hoc anno facta est tertia bullæ Cœnæ, per S. D. N. Gregorium xiij.

Declaratio I. Quod qui consulit vt appellet, non incurrit si non appellent, secus de consulente licitum esse appellare iuxta Caiet. vbi supra. Quia priore casu prohibetur consilium secundario, posteriore vero principaliter.

XXIX. In Concil. Lateran. sub Leone x. sess. 9. excommunicat cum reseruatione Cardinales reuelante aliquid de secreto actis in eõ sisto Papæ præceptum speciatim & expresse vt id maneret secretum.

XXX. In eod. Concil. excommunicat eos qui prædicant miracula falsa, vel incerta, vel prophetias quæ non continentur sacra scriptura. Sed Caiet. ait verb. excõ. in fine quẽ sequitur Frater Bartholomæus Carranza Nauarrus, tunc doctissimus & religiosissimus Doctor, nunc autem Illustris. Archiepiscopus Toletanus, in fine summæ concilij Lateranensis sub Leone X. censuras huius concilij nõ fuisse receptas. 110

XXXI. In extrauagante Iulij ij. approbata in dicto Concilio Lateranen. sess. excõicat Cardinales qui sede Apost. vacãte contrauenerint, ordinauerint, deposuerint aut aliquo modo præsumpserint facere, vel attentare eo contra ordinata ab eodem Iulio ij. vt sine symonia eligatur Papa.

De excommunicationibus reseruatis Episcopis, vel partim Papæ, partim illis, partim neutris.

Excommunicationes reseruatæ sunt tres, & aliæ duæ aliquando n. 3. & 2. seq.

PRima in c. Peruenit de sentẽn. excom. incursa ob leuem percussionem clerici vel monachi. De qua supra eodem cap. 94. & seq.

II. Quam fert Episcopus per suum statutum reseruando sibi absolutionem. Secundum omites arg. c. Nuper, de sent. excom.

III. Est excommunicatio Papalis cuius absolutio ob aliquod iustum impedimentum conceditur inferiori, quia illam dare debet Episcopus, & non alius inferior.

Secundum Innoc. communiter receptum. in c. 1. & c. Monachi de sent. excom. quia quæ dispensatio vel absolutio reseruata Papæ priuilegio iuris conceditur inferiori, videtur concedi Episcopo & non alij eo inferiori iure. eundem Innoc. in c. 2. de eo qui fur. ord. suscep. prohibitum per Panor. ibi & in d. c. Monachi & in aliis locis multis ibi per Felic. citatis qua eadem ratione excommunicatio prima harum quin-

que censetur reseruata Episcopo.

IIII. Partim episcopalis partim non in c. Nuper, & c.si Concubinæ de sent.excõm.excõmunicat eum qui scienter participat excõmunicato in crimine ob quod est excõmunicatus cum reseruatione absolutionis ei cui esset reseruata absolutio excommunicationis obtentu in quo participando eam incurrit alius.

Declaratio I. Quod ad incurrendam hanc excommunicationem oporter quod fiat participatio in crimine post illud commissum, & ob id incursam excommunicationem ab eo cũ quo participat vt dictum est supra eod.num.14.Et quod participet cum conscius illum esse excommunicatum. II. Quod licet ante extrauagantem præfatam ad euitanda relatam num.35.Sufficiebat & requirebatur scientia excõmunicationis ita post eam requiritur & sufficit scientia denunciationis illius per ibi dicta. III. Declaratio in solutionem propositi dubij quod sicut qui percutit pluries clericum ita vt appelletur diuersæ percussiones iuxta dicta supra eod.c.6.n.16. & seq. singulis vicibus incurrit excommunicationem, sic qui participat in crimine multoties cum excommunicato ita vt dicantur iteratæ participationes singulis vicibus incurrit excommunicationem. IIII. Quod ab hac debet absolui uere idem qui ab altera d.c.Nuper, Idcirco cui reseruata fuit prior, est idem & hæc erit: & si illa nemini fuerit, neque hæc erit vlli.

V. Etiam partim episcopalis, & partim nõ. in c.eos de sent.excom. lib.6. Excommunicat eum qui ob periculum mortis aut aliud iustum impedimentum absolutus ab eo qui aliter non potuisset, recuperata valetudine, vel sublato impedimẽto quam cito commode potest non repræsentat superiori à quo debet absolui quo obediat eius mandatis. Et etiam qui absolutus à sed. Apost. aut eius nuntiis præcipientibus vt se præsentẽt ordinariis, aut aliis Iudicibus quo exequantur sua mandata vel quo satisfaciat læsis vel iis ob quos fuerunt excommunicati, non facit quam cito commode potest.

Declaratio 1. Quod prima pars huius excommunicationis habet locum in absolutis à quibuscunque, vt ex litera palam colligitur, & secunda non nisi in absolutis à sede Apost. aut eius Nuntiis de quibus solum loquitur. Itaque non habet locum in absoluto ab Episcopo, vel alio delegato iux.Caie.vbi sup.cas.69. Quamuis habeat nostro iudicio in absoluto à summo pœnitẽtiario.II.q. tẽpus intra quod quis cito cõmode potest tenetur præsentari, quoad forũ externum relinquitur arbitrio boni viri arg.l.1.ff.de iur.delib.c.De cautis, de offic.deleg. Quo ad interius autem, conscientiæ absoluti arg. glo. c.significastis de homicid. III. Quod hæc est Papalis vel Episcopalis si prima talis erat, & nemini si prima nõ erat reseruata quia textus habet eãdẽ esse.

De excommunicationibus nemini reseruatis.

Excommunicatio I. nemini reseruata in seculares non reddẽtes ius ecclesiasticũ. II. in consentientem electioni de se in Papam male factæ. III. in eum qui se suscipit munus administrandi partem talis episcopatus. IIII. in scholasticũ Bononiæ, qui sic conducunt num. 114. V. in imponentes tributa, &c. ecclesiasticis num. 111. VI. in certos clericos qui audiunt leges aut medicinam. num. 117. VII. in clericos suscipientes præfecturas seculares. VIII. in schismaticos. IX. in capientes bona naufragorum. num. 117. X. in seruantes statuta contra libertatem ecclesiæ num. 118.

Lex quæ amissum in mari tribuit &c. N iniusta num. 117.

Libertas ecclesiastica quæ, quis eam violat. num. 119. & 120.

PRima in c. Administratores, 23.q.5. Excõmunicat Gubernatores, & Iudices, qui ter admoniti ab Episcopis & aliis ecclesiasticis, omittunt ius illis reddere, ob negligentiam vel iniquum animum. 114

II. In c. licet, de vitanda elect. excommunicat eam qui non electus fuerit à duabus partibus Cardinalium in Papam, consentit suæ electioni, & in recipientes eum in Papam.

Hæc non est reseruata Papæ, nisi permixtam habeat hæresim credendi duas esse ecclesias, aut schisma absque illa, & tunc reseruatur per bullam Cœnæ in clausula prima & 2. supra eod.num.c.56.& 57.

III. In c. Quoniam de off. ord. excõicat Episcopum qui in Ciuitate diuersarum linguarum suscipit gubernationẽ eorũ qui sunt suæ, priusquam suscipiatur à proprio Episcopo in coadiutorem suum.

Hanc Caiet. vbi supra cas. 68. hodie esse parum vtilem significauit quia Papa communiter confert omnes Episcopatus in similibus locis. Qui si lustrasset Episcoparus Castellæ, Nauarræ, & Galliç, in quibus alij Vasconice, alij Hispanicè, alij Gallicè, alij Teutonice loquuntur, id non dixisset.

IIII. In c.1. de locat. Excommunicat doctorẽ & scholasticum vniuersitatis Bononiæ, qui conducit domos alterius doctoris aut scholastici sine eius consensu ante finem termini. Iuxta Innoc. & communem in eod.c.contra Hostien. Hæc non habet locum extra vniuersitatem Bononiæ, & ideo nihil amplius dicimus de ea.

V. In c. Non minus, de immun. eccles. excommunicat consules, Rectores & Potestates imponentes ecclesiis vel personis ecclesiasticis tallias, vel vectigalia, si admoniti non desistunt, & omnes qui præbent consilium, fauorem vel auxilium, & eorum successores. 15

Declaratio I. Quod per potestatem hic intelligitur secularis iuxta Ioan. And. in d.c. non minus & q̃ satis est vna admonitio iuxta Host. ibid. II. Quod non incurrit Gubernator qui vt debuit contradixit

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam si non relinquat officium iuxt. Pan. in c. Aduersus eod. tit. & melius Anch. & Sylvest. verb. excommunicatio. 9. cas. 5. & Ioan. Tabien. cas. 18. quanquam Ioan. And. oppositum teneat ibi, & Innoc. dubitet in cap. Nouerit de sent. excom. liquidem non peccauit si cõtra dixit tantum, quantum & quemadmodum debebat arg. c. Ephesiis 43. distin. sicut, quantum & quemadmodum debebat arg. c. Ephesiis 43. distin. sicut ne peccato mortali nõ incurritur excõicatio maior. c. Nemo, & c. Nullus 11. q. 3. vt dictum est supra eod. c. num. 9. III. Quod hæc non incurritur propter tributa omnino realia quæ clerici debent ob sua bona, nec ob realia extraordinaria quæ immediate spectãt ad eorum bona vt ad reficiendum iter, vel callem qui est ante prædium vel domum suam, sed incurritur propter onera mere personalia; & mixta quæ imponuntur personis & bonis iuxt. Pan. recep. in d. c. Non minus.

116 VI. In c. Non magnopere. & c. Super specula, ne cler. vel monach. & c. 1. eod. tit. lib. 6. excommunicat religiosus ijui exeunt à suis monasteriis, vt audiant leges vel medicinam, & audiunt, & non redeunt intra duos menses ad illa. Et clericos qui habent dignitatem vel personatum quamuis sint presbyteri. Et presbyteros quamuis omnino habeant dignitatem, neque ecclesiam parochialem qui audiunt dictis duobus mensibus.

Declaratio I. Quod hanc non incurrit religiosus qui audit intra monasterium aut extra in eadem ciuitate, degens in eadem, aut egreditur ad audiendum aliquod exordium vel aliquam prælectionem, vel honoris vel informationis causa, vel rediit ante prædictos duos menses ad claustrum iuxta mentem Pan. cui Caiet. vbi supra cas. 30. & alij recentiores consentiunt. II. Quod clerici seculares quamuis obtinant beneficia, etiã si sint subdiaconi vel diaconi modo non habẽt dignitatem vel personatum incurrunt in eam, quia non loquitur de illis iuxta glo. sing. c. Cum ex eo, verb. literatũ, de elect. lib. 6. III. Quod presbyteri etiam beneficium non habentes, & qui habent dignitatem vel personatum, quamuis non habeant nisi minores ordines, eam incurrunt, si audiuit duos menses, etiam si non egrediantur è suis terris, neque domibus iux. Communem in dictis tribus cap. IIII. quod nec mo istorum incurrit eo quod doceat eam etiã extra domũ suam, iuxt. Innoc. & Panor. vbi supra quicquid dicat Syl. verb. excõicatio. 9. cas. 6.

117 VII. In c. Clerici, ne cler. vel monach. excommunicat sacerdotẽ qui est Vicarius Vicecomitis, aut alterius præfecti secularis, si admonitus non relinquat præfecturam.

Declaratio I. Non incurrit hanc clericus minorum ordinum iuxta Pan. in d. c. Clericis, quicquid Sylvest. dicat vbi supra cas. 7. II. Intra Pan. in d. c. Clericis, quicquid Sylvest. dicat vbi supra cas. 7. II. Intra incurrunt in eam prælati qui sunt Gubernatores vel præsidentes Cancellariarum iuxt. Caiet. cas. 76. III. Non incurri prælatus qui habet eiusmodi procurationem annexam suæ dignitati, aut suo patrimonio iuxta

iuxta omnium sententiam.

VIII. In c. nullis fas, 19. dist. & c. 1. de schisma. Sed hæc hodie con
mouetur bulla Cœnæ suprà relata.

IX. In c. Excommunicationi de raptor. excommunicat eos qui capiunt bona Christianorum naufragio perdita, & non restituunt eis.

Declaratio I. Quod hæc facta est bullæ Cœnæ per S.D.N. Greg.

XIII. Vt patet suprà nu. 57. II. Quod neutra incurritur ex sola acceptione bonorum, sine mora, & voluntate (vt ita dicam) restituendi secundum omnes, licet sic absque monitione secundum Pan. in d. cap. excommunicationi, & Caiet. vbi suprà cas. 23. quos sequor ob rationem firmam Caiet. contra Ioan. And. in d. cap. Excommunicationi, licet eum sequatur Sylu. verb. excõmunicatio. 7. cas. 20. III. Quod ex hac sequitur quod lex quæ statuit bona naufragorum esse tribuenda illi vel illi, est iniquissima, quippe quæ afflicto addit afflictionem contra cap. Cum percussio, 7. q. 1. & l. Diuus. ff. de offi. præfid.

X. In c. Nouerit de sent. excom. excommunicat eos qui obseruari 118
faciunt statuta facta & consuetudines inductas aduersus libertatem Ecclesiasticam nisi ex libris radant, & eos qui ea faciunt, & scribunt, & potestates, consules, Gubernatores & Consiliarios quorumlibet locorum vbi eiusmodi statuta seruantur, & qui iudicant secundum illa, & qui ea publica forma scribunt.

Declaratio I. Quod non incurrunt hanc omnes qui violant libertatem Ecclesiasticam vt nonnulli censuerunt, sed solum qui eam violant per viam statutorum & cõsuetudinem contrariam, vt recte dixit Caiet. vbi suprà cas. 31. II. Quod non satis est facere obseruari si eradit ex libris intra duos mẽses, neq; non eradere, si obseruari non facit iuxt. gl. d. c. Grauem, de sent. excom. & Commu. in d. c. Nouerit, quam Sylu. verb. excommunicatio. 9. cas. 10. contradicit, & Caie. dubitat vbi suprà. III. Quicquid dicat Caiet. dicto cas. 31. potestates, Consules, Gubernatores & consiliarij incurrunt eam, quamuis non obseruent, neq; obseruari præcipiant si sciant, & non impediant eorum obseruantiã. Quia hæc est aperta sententia textus d. c. Nouerit. Nec obstat eius ratio scilicet quod ex omissione non videtur incurri excommunicatio, quia id falsum est per clemen. 1. 6. verum de hæret. quod. & ipsemet contra Sylu. tenet in c. 72. IIII. Quod qui faciũt obseruari vel scribi eiusmodi statuta syncero corde, quia credunt esse salutaria non incurrunt, iuxt. Innoc. in d. c. Nouerit in fin. maxime si credunt de consilio viri eruditi, proque idonea scientia, & conscientia prædito habiti arg. c. 1. de const. & gloss. sing. c. Capellanus de feriis. V. Quod libertas Ecclesiastica est quã habet Ecclesia vniuersalis quatenus est talis in spiritualibus & temporalibus cõcessam à Deo, per Papam vel per Imperatorem iuxt. Innoc. in d. c. Nouerit colum. 2. VI. Quod qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordinat contra hanc vel illam Ecclesiam particularem, non incurris hanc excõmunicationem, nisi illa etiam pertineat ad Ecclesiam vniuersalem. VII. Quod non sufficit aliquid esse contra societatem humanam vt dicatur esse contra libertatem ecclesiasticam vnde in effimodo immu. eccles. lib. 6. non dicitur quod statuere ne laici coquant, molant, aut vendant clericis panem, &c. esse contra libertatē ecclesiæ, sed
120 quod præsumitur esse. Quia per se non tangit ecclesiam quatenus est ecclesia, sed quatenus est congregatio hominũ, vt sunt aliæ, quod est singulare dictum Caiet. in d. cas. 31. & 37. quod alias d. c. vlt. addidimus. VIII. quod ad hoc vt aliquod statutum dicatur contra libertatem ecclesiasticam, debet esse factũ intentione derogandi ei, aut eiusmodi quod ex sua natura aduersetur eidem, quale est statuere, ne ecclesiis vel ecclesiasticis dentur eleemosynæ, vel decimæ, vel vt vectigal, gabellam seu seiffam soluant de his quæ emunt sibi, & non ad negotiandum, seu ad causã lucri reuendendũ. IX. Quod non est eiusmodi statuere ne in funeralibus, primis missis, vel nuptiis, extra modum offeratur, neque fiant immoderata conuiuia, neq; sumptus ceræ, luctus & reliquæ pompæ iuxta Caiet. in d. cas. 31. licet. Tabien. cas. 20. contradicat, cui per prædicta respondeas. Quamuis enim hoc fiat ecclesiæ & ecclesiasticis minus lucretur, tamen hoc factum suapte natura non eo refertur, sed per accidens, quod non consideratur, arg. l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. c. Quia diuersitatem, de cõcess. præb. & late trad. per Arist. de physico auditu, declarata per Thom. ibi lect. 9. X. Quod cap. vlt. de reb. eccles. quatenus dicit quod laici non possunt statuere de funeralibus, intelligendum est de his quæ sua natura diriguntur ad ecclesiam, vel salutem animæ mortui, vel ad cultum diuinum, vt sentit Fel. in c. Ecclesia. col. 38. de constit. & expressit Caiet. vbi suprà, & non de aliis. XI. Quod hæc excommunicatio hodie est reseruata Papæ, vt patet suprà, nu. 61.

Excommunicationes lib. VI. Decretalium nulli reseruatæ.

Excommunicatio XI. nulli reseruata, & prima sexti in eos qui secreto mittunt &c. Cardinalibus quando sunt in Conclaui ad eligendum XII. in dominos &c qui in electione Papæ non faciunt obseruari &c. num. 121. XIII. in eos qui molestia afficiunt electores, eo quod non eligerunt quantum ab eis nu. 122. XIIII. in nouæ vsurpantes ius custodiendi aliquam ecclesiam sede vacante &c. num. 123. XV. in directorem electionis nominium qui hoc vel illud facit nu 124. XVI. in eum qui procurat suum consiliũ seruatorem &c. XVII. in facientes se metu absolui a censuris. XVIII. in fingentem aliquid quo index vadat ad mulierem nu. 125. XIX. in compellentes submittere bona ecclesiastica nu 126. XX. in inuctores nouarum religionum nu 127 XXI. in exigentes ab ecclesiasticis portoria nu. 128. XXII. in sic impedientes iurisdictionem ecclesiasticam nu. 129 XXIII. in dominos qui prohibent subditis ne vendant neue emant à clericis, &c. nu 130. XXIIII. in religiosos temere habitum deserentes. nu. 131. XXV. in religiosos ad studia sine licentia euntes &c. nu 133 XXVI. in Doctores docentes leges religiosos n. 134. XXVII. in sepelientes hæreticos nu. 134. XXVIII. in iudices non auxiliãtes cõtra hæreticos &c. nu. 135. XXIX. in interficientes per assassinos. nu. 136. XXX. in permittentes funeratores, num. 136. XXXI. in dantes represalias contra ecclesiasticos, num. 136. XXXII. in negligentes persequi iniurias Cardinalibus. nu. 136.

Tempus decem annorum est longum tempus, nu. 126.
Monitio extrajudicialis non debet esse necessario triua nu. 116.
Interest quis, qualis non est monasterium asportans terram &c. nu. 128.
Lex quod nemo vendat prædium nisi tributario valida nu. 130.
Religiosus habitum quis relinquit, quando peccet mortaliter & est excommunicatus nu 32.
D. Franciscus à Nauarra olim prior Roncæuallis post Archiepiscopus Vallentinus laudatus nu. 133.
Religiosi Doctor qui excommunicatus, nu. 134.
Fallere non auxilians contra hæreticos vt excommunicatus, nu. 135.
Assassinus quis sit proprie, & quis improprie. nu. 136.
Represaliæ quis concedat contra clericos &c. nu 136.

XI. In c. Vbi periculum, de elect. lib. §. Nulli, excõmunicat omnes qui mittunt literas, vel nuntium, vel clam loquuntur Cardinalibus in clausis conclaui ad eligendum Papam.

Declaratio I. Quod non obligat ipsos Cardinales qui sunt intus. 121
II. Quod quanquam Archid. in d. c. Nulli, quẽ sequuntur Ioan. Andr. Dominic & Perus. cum aliis, dicat vnumquodq; horum trium secreto faciendum esse ad incurrendum, contextus tamen eius id de solo tertio significat quod ante nos dixit Caiet.

XII. In d. c. Vbi periculum. §. Præterea, excommunicat Dominos, Gubernatores & quoslibet alios magistratus seu officiales ciuitatis vbi creandus est Papa, qui diligenter obseruari non fecerint omne id quod eo tempore faciendum esse statuitur in illo cap. Huius declarationes missas facimus, quia raro & in paucis locis sunt necessariæ.

XIII. in c. sciant cuncti, de elect. lib. 6. excommunicat omnes qui 122
per se vel alios præsumpserint vexare aliquam personam ecclesiasticam, vel alia loca pia, eo quod rogati seu alias inducti eum pro quo rogabantur, seu inducebantur eligere noluerint, vel consanguineos eorum, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Declaratio I. Quod ad incurrendam hanc, necesse est vt interueniat grauamen spolij vel iniusta persequutio, & quod id fiat quia noluit eligere eum pro quo fuit rogatus vel suasus, & quod persona eligenda sit ecclesiastica, & quod grauamen seu molestia fiat rogatos, vel eius consanguineo vel ecclesiæ, monasterio, vel pio loco, Caiet. vbi suprà cas.34. II. Quod ex hac infertur nos bene respondisse eidam domino eum non incurrisse hanc quod prætermisisset largiri eleemosynas consuetas cuidam ecclesiæ, quia non fuisset electus in ea is quem optarat. III. Quod per spolium intelligitur, quæcunque acceptio quorumlibet bonorum mobilium vel immobilium, occulta vel violenta iuxt. Archid. in d.c.sciant cuncti. IIII. Quod id ipsum quod dicitur de electione dicendum est de præsentatione spectante ad personam Ecclesiasticam sed non ad laicam iuxt. gloss.fin. in d.c. sciant. Et idem de confirmatione, institutione & postulatione, iuxta Domini.recept.

123 XIIII. In cap. Generali de Elect. libr. 6. excommunicat eos qui vsurpare conantes noue ius custodiendæ & seruandæ alicuius Ecclesiæ vacantis, præsumunt capere aliqua bona illius.

Declaratio I. Quod duo sunt necessaria ad incurrendam eam, scilicet vt velint vsurpare tale ius, & vt capiant bona, ita vt alterum sine altero non sufficiat Caiet.cas.38.& ante ipsum Domine c.in d.c.Generali & Pan.in d.c.Conquestus, de for. compet. II. Quod qui hoc facit eo quod ad eum pertinet ex fundatione vel antiqua consuetudine, vel præscriptione, non incurrit per finem illius c. III. Quod nouue vsurpare dicitur, qui nondum possedit 40. annos iuxta gloss. eiusdem cap. verb. De nouo.

124 XV. In cap. Indemnitatibus. §. Postremo, de electio. lib. 6. excommunicat accersitum in directorem electionis monialium, non temperantem à rebus ex quibus nasci vel ali potest discordia.

Declaratio I. Quod nihil refert an is sit religiosus, aduocatus, prudens vir vel fœminâ iuxt. gloss. recept. in dicto §. Postremo. II. Quod hinc colligitur quantum errent qui existimant moniales S. Claræ & cuiuscunque alius religionis, non posse accersire aliquam personam extraneam, scientia, & conscientia, ad id idonea præditam, cui fidant ad faciendam sanctam, & canonicam electionem suæ Abbatissæ, eum possint vocare Medicos, Chirurgos, latomos, fabros lignarios, & alios ministros ad res necessarias. Cum canonica electio sit maxime necessaria monasterio, & recte factu difficillima, in qua tanta solet offerunt dubia, vt pauci, quamuis sint consummata canonū peritia, eam sic dirigant, quin super aliquo errent. Verum est tamen exteris paribus quod satius esset vocari in directorē eiusdē ordinis virum, quàm extraneum. III. Quod vt recte Dominic. ibi ait nō incurrit hanc qui interest

interest electioni non accersitus in directorem, neque qui excitat vel alit discordiam facta iam electione iux. Caiet. vbi suprà cas. 80.

XVI. In c.fi. de offic. dele. lib. 6. excommunicat partem incitantem 125
conseruatorem ad procedendum in eis quæ non continent apertam violentiam vel iniuriam, & quæ requirunt altiorem indaginem. Hanc non incurrit, qui non est pars in iudicio, neque si est & procurauit, sed iudex non processit per dicta suprà eod. cal. 51. Neque cum conservator datur cum clausula, vt possit cognoscere etiam de eo quod requirit altiorem indaginem, vt communiter hodie creditur. Quo vero nouo de hac re induxit Cōc. Trid. videre licet sess. 14. c. 5. de refor.

XVII. In c.1. De his quæ vi lib. 6. excōmunicat eos qui vi aut metu 126
ea consequuntur absolutionem vel reuocationē sententiæ excommunicationis, interdicti, vel suspensionis.

Declaratio I. Non satis est iniicere metum si absolutio non fuit impetrata Archid. ibidem. II. Quod nil refert an sententia sit iusta vel iniusta gloss. ibidem, neque quod sit lata à iure an ab homine, Caiet. vbi suprà cas. 41. neque an ipse excōmunicatus faciat hoc an alius gloss. & Communis ibidem. III. Requiritur vt timor sit iustus sicut latius gloss. penult. in verbo, vim, eiusdem cap. Et communis ibidem, quamquam oppositum dicat Caiet. in d.cas. 41. quod videtur tenēdum quoad forum conscientiæ.

XVIII. In c.1. de Iudic. lib. 6. excōmunicat eum qui fingit casum vel fraudem aliquā facit, quo iudex ipse vadat ad accipiendum testimonium alicuius fœminæ. Sed nil refert quod qui fingit sit ipsemet iudex, neq; quod iudex sit clericus aut laicus modo profectio personalis iudicis perficiatur, sed non erit excōmunicatus, si ipse non finxit neque fingi fecit iuxta communem in d.c.1. & Caiet. vbi suprà cas. 59.

XIX. In c.1. de reb. eccl. libr. 6. excommunicat omnes qui compellunt prælatos & alias personas ecclesiasticas ad submittendum personā vel in longum tempus, ecclesias, bona immobilia, aut iura eadem laicis in casibus iure prohibitis, & accepta referentes illis tanquam superioribus parronis vel defensoribus. Et qui aliquid horum faciunt per aliquem contractum licite factum vsurpant plusquam per illum illis est permissum & admoniti ab eo non desistunt.

Declaratio I. Quod ad incurrendam hanc, est necesse interuenire omnes qualitates, in ea tactas, & ideo iuxta gloss. illius c. eam non incurrit, qui hoc facit ad breue tempus, quod iuxta communem est illud quod est minus decem annis. l. fin. ff. si Ager vectigal. vel emph. & gloss. l. em. 1. de reb. eccle. & Deci. consil. fin. 1. par. qui quid gloss. dicat cap. 1. de reb. eccle. lib. 6. II. Quod admonitio secundæ excommunicationis debet esse trina iuxta gloss. & Sylu. verb. excommunicatio. 2. cas. 19. Quāquam nostra sententia, vnā esb satis per gloss. ce-

leb.clem.1.§.1.verb. Requisierit,de hæret.& resolutionem Pan. Dec.in ca. cum causa de offi.deleg. quæ habet monitionem extraiudicialem quam non facit iudex ad excommunicandum, sufficere vnicam & etiam eam quæ fit in iudicio alteri quàm partibus litigantibus, & hæc est extraiudicialis quæ non fit partibus litigantibus,neque ad ferendam excommunicationem,quod glossam decepit,sed ad incurrendum à iure statutam. III. Quod hic modus submissionis appellatur in Castella commenda, & quibus sit, commendatarij, vt apparet ex leg.1.tit.3.lib.1.ordin.Castellæ quæ sub aliis pœnis id prohibet.

XX. In c.1.de relig. domib.lib.6.excommunicat eos qui instituit
117 nouum ordinem religionis, aut accipiunt nouum habitum illius, & mendicantes exceptis quatuor ordinibus qui absque facultate speciali Papæ recipiunt aliquem ad suum ordinem, & qui acquirunt nouam aliquam domum,vel locum,aut vendunt ex acquisitis.

Declaratio I. Quod non incurritur hæc, eo quod aliquis vel aliqua accipiat aliquem nouum habitum vt per se solitatius degat in sua domo vel in alio loco iux.glos.fing.in eod.c.verb. habitum quam commendat Panor. consi.5.lib.1. modo non instituat ordinem vitæ,di in societate. II. Quod nostra sententia Caiet.c.5.prætermisit hæc, Quia visum illi fuit eam collectam fuisse à doctoribus à quadam extrauag. relata per eum ibidem, vbi hoc significat quæ non extenditur ad tot.

XXI. In c.Quanquam de cens. lib. 6. excommunicat eos qui per se vel alios suo nomine vel alieno exigunt ab ecclesiis vel eccl. personis portorium, siue pedagium, & ducatum per se vel alios pro suis personis vel suis rebus quas non deferunt causa negociandi.

Declaratio I. Hæc hodie continetur in bulla Cœnæ iux.Sylu.verb. excommunicatio 9.cas.21, sed quia, vt recte declarauit nostro iudicio Caiet.per illa verba(portoria prohibita)ibi non includuntur portoria quæ licite exiguntur à laicis sed quæ illicite petuntur tam à laicis quam clericis, dictum Sylu.limitandum est, vt non procedat quoad ea,quæ licite exiguntur à laicis qui non sunt priuilegiati, quamuis illicite exigatur à clericis & laicis immunibus. Neq; videtur posse fuciri dictum Sylu.ad intelligendum illud generaliter vt loquitur ferta clausula posita suprà eod.cap.num.67. dictæ bullæ quatenus excommunicat eos qui exegerint aliqua onera ab ecclesiasticis etiam spontè concedentibus. Quia nostra sententia illa clausula loquitur de oneribus impositis petitis & rogatis saltè indirecte ratione prouentuum ecclesiasticorum & non de iis quæ petuntur vt ab aliis quibuslibet laicis, prout significatur in eadem clausula, & in eius declaratione. III. Quod ex hoc infertur, nos bene concepisse responsionem negatiuam in illo dubio, An portorij exactores, seu publicani qui exigunt

quæ à clericis portorium seu vectigal, siue gabellam, seu scissam in casibus prohibitis incurrant excommunicationem Cœnæ,sicuti hæc? quia dicendum est minime. IIII. Quod ille solus dicitur exercere mercaturam, qui emit vt vendat absque mutatione eius, non autem qui emit in suos vsus,& postea per accidens vendit non mutãdo,nec qui emit vt vendat mutatam in aliam formam iux.Arch. & communem in d.c.1.facit c.Eiiciens.88.dist. V. Quod monasterium vel clericus,qui habet venam ferrariam suam & exportat eam in alias terras vt inde ferrum cõficiat,& vendat,non debet vecturam:iux. Feder.cõs. 207. quem sequitur Ancha.in d.ca. Quanquam, vt nec deberet,suos prouentus ecclesiasticos si deueheret vel sui patrimonij iux. Cyn. resp.in l.omnes.C.de Episcop.& cler.per illam legem in §.Priuilegia, quanquam deberet, si emeret solam venam, & aliorum ministrorum manibus conficeret iux.Anchar.in d.c.Quanquam nu.5.cõtra Feder. in hoc vltimo. V I. Quod locatores & agricolæ partiarij prædiorum ecclesiasticorum debent soluere pro sua parte iux. Dominic.& Perus. in d.c.Quanquam. V I I. Quod qui accipiunt guidagia seu ducatus, seu mercedem ob id quod ducant, & portoria à clericis &.ecclesiis persoluentibus sua sponte, non incurrunt hanc iux.omnes, sed pauci sunt qui sic soluant iux.Caiet.cas.39.Qui vero recipiunt fictas tallias, vel vectigalia illis imposita, quamuis sponte soluant,incurrunt eam quæ continetur bulla Cœnæ de qua sup.eod.c. n.61.

XXII. In c.Quoniam,de Immu.eccl.lib.6.excommunicat impe- 119
dientes iurisdictionem & iudices ecclesiasticos ample. Sed quia id amplius facit bulla Cœnæ,de qua sup.eodem nu.69.eius relationem omittimus.

XXIII. In c.fi.de Immu.eccles.lib.6.excommunicat eos qui ha- 130
bent dominium temporarium,& prohibent subditis, ne vendant vel emant quicquam personis ecclesiasticis, neque molant frumenta, neque coquant panes,neque præstent alia officia.

Declaratio I. Quod per Dominium intelligitur temporarium secundum omnes. II. Quod non est necesse vt de hoc statuto ea-
tur,sed sufficit vt imperent subditis.Dominic.ibidem. III. Quod sup.dictum est, eod.c.n.120.hoc ex se non est contra libertatem ecclesiasticam,sed contra societatem vitæ humanæ,præsumitur tamen setti contra eam,vt dicit textus singulariter, Quia præsumitur quod intentio est vexare eam,Caietan.vbi supra cas.31. & 37. IIII. Quod statuere vt nemo vendat sua prædia ei qui non confert in communia vectigalia, non est ex se contra libertatem ecclesiasticam Dominicos, ibidem. Quia intelligendum est, ita vt non comprehendat clericos, quanquam posset esse ob prauam intentionem,& iniustam exactionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

131 XXIIII. In c.2.ne cler. vel monach. lib.6. excommunicat. religiosos qui temere relinquunt habitum sui ordinis.

Declaratio I. Quod hæc non incurritur ob honestam dimissionem qualis est quæ fit iusta de causa, gloss.c.si quis ex clericis, de vitam & honest.clet. II. Quod neque etiam incurritur ob quamlibet dimissionem temerariã, quia quælibet dimissio absque rationabili causa est talis, quia necessario vti debet religiosus suo habita in omni loco, c.Vidua 20.q.1.c.Sanctimoniales.23. dist.saltem de honestate iuxta S.Ant.2.par.tit.24.cap.53.& quælibet talis non est peccatum mortale, Cum dimissio ad currendum, vel iaculandum lapidem, non sit talis, iuxta Palud.in 4.dist.18.q.3.col.10. III. Quod non incurritur etiam ob quamlibet dimissionem temerariam mortiferam, quia non incurritur ob dimissionem vt expeditius fornicationi indulgeat Syl.verb. excommunicatio. 9. cas. 2. not. 2. Credens recte id quod Palud. vbi sup.prima facie huic contrarium dicit intelligi de eo qui relinquit vt dissimulatus ad fornicandum vadat. IIII. Quod incurritur ob dimissionem quæ fit ad vtendum alio ad scelus aliquod mortiferum, aut in tantum tempus, aut ob talem causam & rationem quod iudicio boni viri dicatur dimisisse habitum, vt probat Syl. V. Quod ex hoc sequitur, quod non incurritur ob dimissionem, si non accipiat alium, neque etiam ob acceptionem alterius adeo exiguo spatio, vt vix sit notabile iudicio boni viri vt dicatur reliquisse, siue relinquat intra monasterium, siue extra in aliquo hospitio, vel extra, vt qui reliquit hylari aliqua lenitate, vel ob lætum festum primæ missæ, vel nuptiarum, vel doctoratus, vel alterius rei similis secundum sententiam Card.in clem.2.de vit.& honest. cler.q.3. VI. Quod non incurrit etiam qui non dimittit omnino, gestat tamen occultum iux. gl. sing.in d.clem.2.verb.extrinsecus, & si oppositum teneat Panor.in c. Deus qui, de vit. & honest. cler. Cuius opinio videtur vera cum non adeo occultat, quin familiares cognoscant eum esse religiosum, gloriæ vero, quando abscondit, sic, vt non appareat talis familiaribus, vt optime innuit Caiet. cas.61. Et est consuetudo canonicis simplicibus regularibus in Hispania qui communiter gestant paruum habitum super sagulis veste talari obtectis. Diximus (simplices) quia ordinum militarium quales sunt Diui Iacobi,& Roncæuallis, deferunt alia insignia in vestimentis exterioribus, quibus internoscuntur pro religiosis. VII. Quod incurrit qui dimittit etiam ad accipiendum alium alterius religionis iuxta communem, quamuis immediate sumat illum iux. Syl.verb.excommunicatio.9.cas.25.q.6.& Caiet. vbi sup. licet Lapus alleg.24.& Domine.in dicto cap.2.oppositum teneant, detorquentes textum à suo proprio sensu.

XXVI. Quod Concil.Trident.sess.25.c.19.de Regul.statuit quod nullus

nullus regularis prætendens se vi, vel metu ingressum religionem, vel ante ætatem debitam professum, aut quid simile, volensque habitum quacunque de causa dimittere, aut etiam cum illo sine licentia superiorum discedere, audiatur, nisi intra quinquennium tantum à die professionis, & tunc non aliter, nisi causas quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo & ordinario. Quod si ante habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & nullo priuilegio suæ religionis gaudeat. Nullus etiam regularis cuiusuis facultatis vigore transferatur ad laxiorem ordinem, neque detur cuiquam regulari facultas occulte ferendi habitum suæ religionis.

XXV. in d.c.2.ne cler.vel monach.lib.6.excommunicat religiosos qui vadunt ad aliqua studia etiam theologica sine licentia sui prælati, aut cum ea sine consilio maioris partis conuentus.

Declaratio I. Quod solemniori licentia indiget religiosus ad 133
adeunda studia quam alia negotia. Quia ad hæc satis est licentia sui prælati, & ad illa non sine sui conuentus. II. Quod non incurrit hanc qui proficiscitur ad alium locum vbi est conuentus sui ordinis, & est studium literarum ad studendum, eo quod magis dicitur mutare conuentum quam ire ad studium literarum iuxta Caiet. vbi supra cas.61. IIII. Quod non incurrit qui proficiscitur cum sola licentia superioris prælati à quo pendet licentia habitandi extra monasterium vti in ordinibus mendicantium. IIII. Quod neque etiam incurrit abbas vel prior superior ob id quod ad literarum studia proficiscatur sine licentia sui superioris & conuentus iuxta Anch. quem sequuntur ibi Ioan. Andr. Dominic.& Angel.verb.excommunicatio cas.27.& communis quamuis Perus.ibidem dubitet,& Sylu.verb. excommunicatio.9.cas.25.teneat oppositum.quæ opinio Archid.obseruata fuit Tolosæ erga Illustriss. D.Franc.à Nauarra qui cum hoc Matriuale Hispano sermone cõponebamus, erat Reuerendiss. Episcopus Placentis, cum antea fuisset prior maior celeberrimi Monasterij simul, & Xenodochij seu hospitalis generalis Beatæ Mariæ nostræ Rõæ & cõsuetudinis ornamẽtis, & insignibus in illud vsq; tempus semper usallis, qui illustribus virtutũ eximiarũ literarum, & admirabilis vitæ, suam Regiam stirpem honestauit atque decorauit, quemque tunc Cæsarea Maiestas Archiepiscopum Valẽtinum designauit, declarans exterioris dignitatis accessione incrementa interiora heroicarũ eius virtutum, quæ diuino munere indies magis ac magis illustriores fiebant & ferebãtur in cœlum, vbi iam à multis annis, vt par est credere, tanta fœliciter fruitur CHRISTO, quam sanctę vixit in terra, cui vinculo vt magno tempore suauissime conuixi, vtinam liceat post fata mea, quæ longe abesse nequeunt, beatę conuiuere æternum. Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

134 XXV. In d. ca. 2. excommunicat Doctores, qui docent leges aut medicinam, religiosos qui reliquerunt suum habitum, aut detinent eos arroganter in suis scholis.

Declaratio I. Quod quatuor faciunt hanc incurrere. s. quod Auditor sit religiosus, & audiat leges, vel medicinam, & id fiat relicto habitu & quod Doctor id sciat, eumque docear vel arroganter detineat in scholis iux. Caiet. in d. cas. 61. Quamuis Archid. in d. c. 2. & Ioa. And. & Syl. verb. excommunicatio. 9. cas. 26. teneant non esse necesse vt relinquat habitum, quia licet auditio non relicto habitu sufficiat vt doctor incurrat aliam excommunicationem latam per c. super & c. Si concubinæ de sent. excom. contra participantes cum excommunicato in crimine ob quod est excommunicatus, vt participat doctor qui prælegit leges vel medicinam religioso postquam ob auditionem incurrit excommunicationem, non tamen sufficit ad incurrendam hanc quæ requirit habitus dimissionem.

XXVI. In ca. 2. de hæret. lib. 6. excommunicat eos qui scienter præsumunt sepelire in loco sacro hæreticos credentes, & eorum receptatores, defensores aut fautores, & prohibet absolutionē quousque suis propriis manibus, è sepultura extrahant, & foras mittant.

Declaratio I. Qui sint hi credentes, & quod sint implicite & non explicite hæretici, dictum est supra num. 56. II. Quod tam laicus quam clericus hanc incurrit Ioan. And. in d. cap. 2. quem sequitur Perus. cum communi.

135 XXVIII. In c. Inquisitionis, de hæret. lib. 6. octo excommunicationes complexa, excōmunicat omnes habentes iurisdictionem temporariam non obedientes Episcopis, & Inquisitoribus, in requirēdis, prænendendis, & custodiendis hæreticis credentibus, defensoribus, & fautoribus, & qui non perduxerint illos ad Curiam & loca ad quæ requiruntur, & qui non præhenderint ilico prædictos, postquā eorum brachio seculari fuerint traditi, ad puniendum illos sine mora, & eos qui postquam præhenderunt, dimittunt sine licentia episcopi vel inquisitoris. Et eos qui aliquo modo cognoscunt, vel iudicant de crimine hæresis, & qui directe, vel indirecte impediunt episcopos, aut inquisitores in illorum processibus, & eos qui ad aliquid prædictorum præbuerint, auxilium, consilium, vel fauorem.

Declaratio I. Quod hæc non est reseruata, sed illi contra quos datur toties incidunt in eam quæ est bullæ Cœnæ, quoties se faciunt fautores huius pestiferæ gentis Caiet. vbi sup. cas. 2. & probatur per clausulam primam bullæ positam supra eodem capit. num. 55. & 56. II. Quod si episcopus iuberet vnum, & Inquisitor contrarium, debet supersedere iudex secularis iux. Io. Andr. in d. c. vt Inquisitionis.

XXIX. In c. 1. de homic. lib. 6. excommunicat omnes eos qui per assassinos

assassinos interficiunt aliquem Christianum aut iubēt interfici, quamuis non sequatur mors, aut receperint, defenderint vel celauerint.

Declaratio I. Non incurrunt hanc qui faciunt interficere ob pecuniam, quamuis huiusmodi interfectores vulgus Italicum appellet assassinos, quia non sunt proprie tales, illi enim sunt soli certi quidam pagani ditionis cuiusdam Domini ita persuasi vt putent præcellens opus esse interficere quem suus Dominus iubet, quomodocunque, & quacunque de causa iubeat, & non esse id omittendum, quamuis ob id occumbere oporteat, vt gloss. Ioan. Andr. & Archid. sentiunt, in d. c. & Aret. in consil. antep. colum. 16. vbi non fuit ausus tueri contrariam opinionem, quamuis maxime suo proposito conduceret. Et quia iam non videmus tales interfectiones, supersedemus pluribus declarationibus.

136 XXX. In c. 1. de vsur. lib. 6. excommunicat clericos qui non sunt episcopi, ob vnumquodque ex quatuor. s. quod permittunt versari in suis terris fœneratores publicos alienigenas, vel quod non expellunt eos ex illis, vel quod locant illis, vel alio prætextu concedunt domos, ad vsuras exercendum.

Declaratio I. In excommunicationem duorum priorum casuum incurrunt solum clerici, qui sunt Domini, in posteriores quilibet, vt annotauit Caiet. vbi sup. cas. 51. II. Quod per alienigenam intelligitur qui non est natus in illa terra, neque est filius orti in ea, quia dicit alienigena, & non oriundus, iuxta communem. III. Quod nihil refert an fœnerator sit Iudæus vel Christianus quoad hoc iux. Dominic. & Perus. in d. ca. 1. IIII. Quod non satis est dare domum in habitationem vel in hospitium nisi concedat ad fœnerandum actualiter vel virtualiter iux. sententiam communem ibidem.

XXXI. In ca. 1. de iniur. lib. 6. excommunicat eos qui concedunt vel extendunt represalias ad ecclesiasticos vel eorum bona, nisi intra mensem à concessione vel extensione reuocauerint.

Declaratio I. Quod hæc locum habet tam in represaliis quæ iuste conceduntur contra gentem vel ciuitatem, vnde est clericus vel ecclesia, quam in his quæ iniuste, quia textus generaliter edicit, & eadem est ratio quoad hoc. II. Quod concedere pertinet ad superiorem, qui concedit, & extendere ad inferiorem, cui conceduntur gl. d. c. 1. verb. extendit. III. Quod qui concederet represalias contra bona alicuius clerici propter sibi debita iudicans hoc conuenire, non incurreret hanc iuxta Arch. quem Io. Andr. Dominic. & Perus. probant quod validis rationibus confirmat Caiet. vbi sup. cas. 51. IIII. Quod propter debita clerici vnius episcopatus, non possunt concedi contra bona alterius clerici eiusdem episcopatus, gloss. eiusdem ca. verb. concedi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XXXII. In c.Fœlicis de pœn.lib.6.§. Quapropter,excommunicat omnes principes & alios dominos & iudices non obseruantes reuocationem illius statuti contra percutientes vel insequentes hostiliter alinorem illius statuti contra percutientes vel insequentes hostiliter aliquem Cardinalem. Quæ hodie videtur facta bullæ Cœnæ,vt supra eod.cap.num.96.

Excommunicationes Clementinarum nulli reseruatæ.

Excommunicatio XXXIII. non reseruata,& prima clementinarũ in scan. gentes sequestrum,vel impedientes &c. num.137 XXXIIII. in sepelientes in loco interdicto n.137. XXXV. in religiosos qui sibi appropriant dominia n.138. XXXVI. in religiosos adeuntes Aulas ad nocendum.n.138. XXXVII. in monachos habẽtes arma in monasterio n.139. XXXVIII. in impedientes visitationẽ monialium n.140. XXXIX in imitantes statum beguinarum n.140. XL. in contrahẽtes matrimonium in sex casibus. n 141. XLI. in Inquisitores pecuniam accipientes &c.n.142. XLII. in facientes statuta ad soluendum vsuras n.143 XLIII in mendicantes,accipientes domos.n.144. XLIIII. in religiosos dissuadẽtes decimas n.145. XLV. in negligentes dissuadere decimas,&c. n.145. XLVI in religiosos non seruantes interdictũ n.146. XLVII. in impugnãtes literas Papæ electi.n.147. XLVIII. in interpretantẽ clementinã Exiui n.147. XLIX. in bizochos aut beguinos n.148. L. in imprimẽtes libros sine examine nominatim in bizochos aut beguinos n.148. LI. in impedientes nuntiorum receptionem.n.149. LII in alienantes vel locantes bona ecclesiastica. n. 149. LIII. in mulierum raptores &c. LIIII. in cogentes ad matrimonia minus libera. LV. in cogentes virginẽ &c.ingredi monasterium &c. LVI. in impedientes Virginum Sanctã vot. accipiendi voluntatem &c. LVII. in concedentes locum ad duellum &c. LVIII. in committentes duellum &c. LIX in dantes consilium in casu duelli, & illius spectatores. LX in non habentes pro authenticis libros sacrorum bibliorum &c. LXI. in mulieres ingredientes claustra monasteriorum. LXII. in male tractantes ministros Inquisitionis. LXIII. in capientes & non reuelantes iniurios. Cardinalibus. LXIIII. in capientes fructus beneficiorum primi anni &c. LXV. in moniales exeuntes monasteria,&c. LXVI. in capientes Christianos in seruos. LXVII. in non parentes Inquisitioni generali. num.150.

Sequestra infringens cur hodie excommunicatus.num.137.
Decimas ob retentas quis religiosus incurrat excommunicationem num.138.
Religiosus adiens Regiam ad nocendum prælato vel monasterio. num.138.
Conquisitus regularis arma gestans an excommunicatus num.139.
Visitationem monialium impediens est excommunicatus num.140.
Matrimonium contrahens religiosus vel cognatus vt excommunicatus n 144.
Inquisitores ob acceptam pecuniam quomodo excommunicati num.145.
Religiosus quis loca ad habitandum accipiens excommunicatus num.144.
Religiosus quis dissuadens vel non suadẽs decimas est excommunicatus. n.145.
Religiosi non seruantes interdictum ecclesiæ matricis excommunicãtur. n.146.
Papa simul ac electus, est confirmatus à Deo num.147.
Glossare Clementinam exiui de verb sign.an prohibitum num 147.
Impressio & editio librorum vt prohibita num 148.
Legati qui impedit receptionem est excommunicatus.num.149.
Laici qui bona ecclesiastica vltra tres annos an excommunicatus. num 147.

XXXIII. In Clement.1.de sequest.possessio.& fruct.excõmunicat eos qui capientes fructus beneficij impediunt vel infringunt sequestrũ inductũ super beneficio ab ordinario ob latã in curia Romana vnam sententiã diffinitiuã super possessione vel proprietate eiusdẽ. 137

Declaratio prima,quod visum fuit Caiet.vbi supra cas.43. hunc casum rato contingere:quod aliquando mirum nobis fuit cernentibus quotidie sequestra poni,& infringi, & impediri, quoad animaduertimus sequestra huius temporis non poni ab ordinariis de quibus loquitur hic textus, sed ab ipsis auditoribus Rotæ auctoritate Papæ,& sic hodie non incurritur hæc lata à iure,sed alia quam iudex fert qui decreuit sententiam.

XXXIIII. In Clem.1.de sepult.excommunicat sepelientes aliquem in loco sacrato interdicto in casibus non permissis,aut interdictos nominatim vel excommunicatos publicos, aut vsuratios manifestos.

Declaratio I. Quod incurrunt hanc clerici exempti,& non exempti, laici,fœminæ,glo.1.d.Clem.etiãsi iussu Prælati hoc faciant Card.q.3. ibidem. II. Quod incurrunt sepelientes in ecclesia idem q.7.ibidem, quamuis textus non loquatur nisi de sepelientibus in Cemeterio non tamen de sepultis in agris,& locis profanis etiamsi sint coniũcta cum sacratis gloss.3.ibidem. III. Quod omnes & soli illi videntur hodie quoad hũc effectum publici excommunicati vel nominatim interdicti qui pro talibus sunt denunciati per extrauag.Ad euitanda,relatam supra eod.c.nu.35.quanquam gloss.7.eiusdem Clem.& doctores super illa,& Panor.Fel.& alij in c.Exemptionem, de exceptio aliud dicant. IIII. Quod vsuratius manifestus dicitur quoad hoc qui notorie sine palliatione siue simulatione interesse, vel aliorum contractuum fœnerat secundum mentem communem quam exprimit Caieta. cas.46. V. Quod solum qui sepeliunt & collocant corpus in sepultura,incurrant hanc , & non qui efferunt vel prosequũtur aut diuina officia peragunt iuxt.gloss. eiusdem Clem.verb. sepelire quamuis solus baiulus sepeliret iuxta Caietan.quod videtur defendi posse per adducta supra quamuis gloss.singul.cum communi refragetur in eadem Clemen.eo

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod constitutio esset ludibrio contra.c.Commissa,de elect.lib.6.pro qua facit limitatio quædam ibi tacta & fundata in c. significauit, de Iudæ:At quis audeat dicere mille prosequentes funus excommunicari vno solo baiulo sepulturæ inferente,quod consequeretur gloss. VI. Quod neque sepelientes incurrunt nisi scienter & præsumptiue id faciant,& ita qui crederent eos fuisse absolutos aut dedisse cautionem iustam non incurrerent eam, Caiet.vbi sup. VII. Quod horum absolutio sine debita satisfactione, est iniusta & nulla, Quia præfata Clement.habet vt sine illa nullatenus absoluantur, quæ dictio nullitatem ipso iure inducit glos.sing.Clem.1.de sequest.possess.

138 XXXV. In Clem.1.de Decim.excõmunicat religiosos quoscunque qui noualium aut alias decimas ecclesiis debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes appropriare sibi præsumpserint, aut qui exquisitis coloribus & dolis vsurpant, & eos qui non permittunt vel prohibent solui decimas ecclesiis animalium suorum familiarium, vel pastorum vel aliorum quæ suis commiscent, aut animalium quæ in fraudem ecclesiarum in multis locis emunt, & tradent venditoribus, vel aliis tenenda, aut terrarum quas colendas aliis tribuunt,si requisiti ab iis quorum interest,non desistant intra mensem, aut si quod contra prædicta præsumpserint vsurpare, non restituerit, competenter intra duos menses ecclesiis læsis.

Declaratio I. hanc incurrunt quilibet religiosi,quamuis sint ordinum mendicantiũ, sed non laici neq; clerici seculares gloss.1.eiusdem Clem.neq; religiosus trãslatus ad ecclesiam secularẽ,quia nõ est simplex religiosus Sylu.verb.excom.9.cas.36.neque etiam,nostro iudicio, incurreret suspensionem quam incurrunt alij religiosi qui habent beneficia regularia, per dicta supra eod. cap.101. in excommunicatione Clem.1.de priuileg.per quandam decisionem Fel.in c.tua.1.de iureiur. II. Quod nemo eam incurrit eo solo quod nõ soluit nisi appropriet vsurpet,aut prohibeat,vel non permittat gloss.recept.ibidẽ verb. prohibuerunt. II. Quod non incurrunt qui hoc faciunt credentes eas pertinere ad sua beneficia per priuilegium vel præscriptionem, quia textus habet,præsumpserũt, & ita requiritur dolus per dicta in reper. cap.accepta,de rest.spol.oppos.8.num.32. & seq. IIII. Quod sufficit vna requisitio gloss.verb.facta,eiusdem Clem.

XXXVI. In Clement.Ne in agro.§.quia vero,de stat.monacho. excommunicat religiosos simplices qui petunt aulas Principum animo nocendi suis prælatis,aut monasteriis.

Declaratio I. Hæc incurritur ab eo qui prædictum facit, quamuis proficiscatur in aulam cum facultate glos.in verb. ipso facto, recept. communiter in d.§.quia vero.

139 XXXVII. In ead.Clem.& eod.§. excommunicat monachos qui sine

sine facultate abbatis habent arma intra clausura monasteriorum.

Declaratio I.Quod non incurrunt hanc canonici regulares glos.3. recepta eadẽ Clem.neque quia habent lapides.& baculos,glos.3.eiusdem Clem.quicquid dicat Pan.in d.Clem. non quia non sint proprie arma,sed quia non fuit legis intentio intelligere de illis,& quia per se non sunt bellica, quamuis per intentionẽ fieri possint alia per ea quæ late diximus in repet.c.ita quorundã not.11.n.13.de Iudæ,& tactum est supra n.63.Incurrunt tamen qui habent cassides,thoraces,& alia arma defensiua quæ ex se sunt talia, secundum Communẽ. II. Quod claustrum est locus vnde exire non licet sine facultate, Card.ibidẽ. III. Quod non incurrit qui per negligẽtiam,ignorãtiã iuris, vel obliuionem,sine praua intentione offendendi habet eiusmodi arma,etiam in cubiculo Caiet.cas.63.neque qui habet ad resistendum suo abbati quẽ probabiliter timet se inuasurũ Card. ibidem. Neque qui habet in alio monasterio, neque qui foris venit cũ illis in monasterium, nisi in eodem seruarit gloss.in verb. tenentes eiusdem Clement.

XXXVIII. In Clement. attendentes.§. fin. de stat. monacho. ex- 140
communicat eos qui præsumunt impedire visitatores monialium in eo quod statuitur à concilio in d.Clem.si à visitatoribus admoniti non cessant.

Declaratio I. Quod hæc admonitio fieri debet posito iam impedimento, & non sat est ea quam ante nonnulli visitatores faciunt, quæquam satis est,vt sit generalis,gloss.recepta ibidem.

XXXIX. In Clem.1. de relig.domib. excõmunicat fœminas quæ sequuntur statum beguinarum,vel de nouo instituunt, & relioſos qui eas iuuant consilio,auxilio,& fauore.

Declaratio prima, quod non includuntur hac moniales tertij ordinis S.Dominici:neque S.Francisci, neque fœminæ quæ sine regula aliqua degunt in suis domibus, vel suorum patrum, vel cognatorum vel aliorum cœlibes inseruientes Deo, vt ab ipso afflatæ fuerint iuxta Caiet.vbi sup.cas.6.& communem in d.Clem.

XL. In Clement.1.de consang. excommunicat eos qui scienter in 141
gradibus consanguinitatis, vel affinitatis constitutione canonica interdictis,aut cũ monialibus contrahere matrimonialiter non verẽtur, necnon religiosos,moniales, ac clericos,in sacris ordinibus constitutos matrimonia cõtrahentes,& inter eos scienter eadem celebrantes.

Declaratio prima, quod hæc ligat septem genera hominũ quamuis gloss. 1. eiusdem Clem. recepta dicat sex, quia omittit clericum qui scienter eiusmodi celebrat contractum. II. Quod interpretatio Caiet.principalis vbi sup.cas.47.huius Clement.est obscurior ipsa, & quod non incurritur ob matrimonium contractum cum Iudæa, Saracena,vel Pagana, vel cum affine spirituali vel legali, vel cum qua in-

tercedit publicæ honestatis impedimentũ, vel aliud, quodlibet quarũ-
uis sit talevt impediat valorem matrimonij, nisi in solis prædictis se-
ptem casibus, nec in istis, nisi quando sine iusta dispensatione contra-
hitur iuxta dictam gloss. 1. III. Quod illud aduerbium (scienter) tres
priores casus tantum respicit, & in septimo loco eius ponitur (scienti)
quia in aliis non est communiter locus ignorantiæ, vbi tamen esset,
idem iuris foret, vt sentit gloss. verb. contrahentes eiusdem Clement.
recept. sub fin. IIII. Quod à pœna istius Clem. sola ignorãtia facti
probabilis excusat secundum gloss. verb. (scienter) quam dixit singu-
larem Præpositus in c. ex parte. 1. col. penult. de Appell. contra quam
tenui prælegendo illam Salmanticæ, & nuper consulendo in facto
Pœnitentiariæ prætorio, cum Io. Imol. & Bonif. super eadem, Tum
quia dicta Clement. non loquitur simpliciter de contrahente, sed de
contrahente (scienter) & lex puniens facientem aliquid scienter, re-
quirit dolum l. sed si lege. 3. scire. ff. de per. hæred. à quo quælibet igno-
rantia etiam crassa excusat. l. igitur, ff. de lib. eau. & l. Plagij. C. ad leg.
Flau. de Plag. vbi gloss. hoc dicit, citans in id alias leges in verbo, ve-
sta, Tum quia alioqui nil referret an lex diceret simpliciter qui con-
trahit, vel qui scienter contrahit, quod est contra mentem omnium,
Tum quia certum est, quod quacunque ignorantia quis aliquid fa-
ciat, vere non facit scienter, & ita vere non continetur lege lata con-
tra facientem scienter, quamuis quoad forum exterius aliud inter-
dum præsumi posset, sed hic de foro conscientiæ agimus. Tum
quia quæcunque ignorantia quæ non est tantum comes, sed etiam
causa sine qua non fieret actus, diminuit de culpa illius, secundum
Thom. recept. 1. sec. quæst. 74. art. 1. V. Quod non incurrunt con-
trahendo sponsalia siue matrimonium per verba de futuro, neque ob
id quod rem habeant ante illa gloss. fing. d. Clemen. verb. contrahe-
re, neque postea, si eam habuerunt sine voluntate maritali, secus
si cum hac habuerunt, incurrunt, in quo casu intelligenda est. d. gloss.
quæ est vera secundum antiqua iura, sed non post Concil. Trident. in
locis vbi legitime publicatum est, secundum quod hodie nulla spon-
salia possunt transire in matrimonium per copulam, quia nullum est
valid um nisi id fiat, saltem coram parocho, & duobus vel tribus testi-
bus, vt dictum est supra cap. 25. num. vlt. per præfatum Concil. explic-
catum in c. 22. num. 28. cui hoc addendum erat. VI. Quod ad incur-
rendam hanc non sufficit quod scientia supradictorum impedimen-
torum superueniat post cõtractum, licet sufficiat ad peccatum si non
separentur secundum gloss. communiter recept. in dicto verb. (scien-
ter) VII. Quod qui præbent consilium, auxilium, vel fauorem ad id
vel mandant, non incurrunt hanc quæ contra solos contrahentes ma-
trimonium, & clericum celebrantem datur, vt patet ex verbis, quam

quam per constitutiones synodales solet extendi etiam ad testes.
VIII. Quod qui contrahit matrimonium ob timorem, qui in aliis
contractibus foret iustus, non incurreret, per suprà dicta ca. 22. nu. 50.
licet peccaret mortifere, etiam ducendo consanguineam in 3. vel 4.
gradu quia talem transgressionem iustus timor non excusat à mor-
tali iuxta Caiet. 1. sec. q. 96. art. 4.

XLI. In Clem. 2. de hæret. excommunicat omnes inquisitores, & 142
commissarios suos, aut Episcopi, vel capituli, sede vacante qui præ-
textu sui officij illicite sumunt pecuniam aliquam, & qui scientes con
ficant bona ecclesiastica.

Declaratio I. Quod per commissarium potest intelligi Vicarius
episcopi Caieta. in sum. verb. excommunicatio cas. 4. & per pecuniam
quælibet res quæ æstimari potest. c. Totum, 1. q. 3. & gloss. in d. Clem. 2.
II. Quod est casus episcopalis, sed præcedere debet satisfactio, &
alias non valeret, quia adimit potestatẽ dicendo, quod nõ possint ab-
solui sine ea, quod est verum quando potest satisfacere secundum gl.
in verb. satisfecerit, in d. Cle. 2. nisi in articulo mortis. III. Quod non
est soluenda pœna vltra id quod fuit acceptum, vt valeat absolutio
iuxt. glo. ibidem verb. officij, quæ probat quandam conclusionem sin-
gularem suprà positam cap. 23. nu. 65.

XLII. In Clem. 1. de vsur. excommunicat omnes officiales ciuita- 143
tem vtcunque appellentur, qui faciunt, scribunt, vel dictant, statuta vt
soluantur vsuræ, vel quod solutæ non possunt repeti, & eos qui iudi-
cant vsuras esse soluẽdas, aut non esse repetendas solutas, & qui ad id
potestatem habentes non eradunt è libris talia statuta, vel consuetu-
dinem vim eorum habentem.

Declaratio I. Quod duo requiruntur ad incurrendum hanc, sci-
licet quod sint officiales ciuitatũ, & quod faciant aliquid ex sex præ-
dictis in ea prohibitis Caiet. vbi suprà cas. 51. & ideo qui sententiam
scribit, eam non incurrit, gloss. recept. in dicta Clement. verbo Iudex,
quamuis in casu. c. nouerit, de sent. excom. de qua suprà eod. c. nu. 119.
in principio incurrat. II. Quod non incurritur statuendo vt nemo ac-
cipiat pro vsura nisi tantum quid pro viginti in mensem iuxt. gloss.
fing. in d. Clem. 1. verb. facere, per quam iampridem defendimus quan
dam legem Lusitaniæ.

XLIII. In Clem. cupientes, de pœn. excommunicat omnes reli- 144
giosos mendicantes qui accipiunt nouas domos, vel noua loca in ha-
bitationem, aut commutant, vel alienant acquisita ante concilium
Lugdunen. aliquo titulo.

Declaratio I. Quod non incurrit hanc, nisi qui est mendicans, &
præsumit facere aliquam rem ex his tribus per prędictam Clem. con-
tinctam prædicto ca. 1. & ob id non incurrunt qui relinquunt vel mu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tant accepta post concilium de quo d.c.1.quia illud relinquere & mutare ad hos solum refertur iuxta Ancha.& Dom.ibid. II. Quod negligens etiam incurrit qui ad finem vt fit eremita, accipit, vel construit sibi aliquam domum remotã à populis, vt probatur ibidem sub finem, vel ob aliam causam quam ad habitationem antiquam iuxt. Dominic. & comm.in d.cap.1. III. Quod Papa Iulius II. de quo in supplemento fol.8.concess.27.concessit Minimis,vt non obstante hac prohibitione possint recipere quaslibet domos,& ædificare basilicas siue Eremitoria & loca in suam habitationẽ, sine alia facultate Apostolica, & per consequens omnes qui eisdem priuilegiis,gaudebunt,vt gaudent fratres minores obseruantiæ per participationem. IIII. Quod etiam possunt ministri prouinciales obseruãtiæ per priuilegium Leonis X. in d.supplemento fol.92.cõcessi.277.occurrẽte necessaria causa transferre vel mutare ecclesias tam fratrum quam monialium ab vno loco in alium, & conuertere priora loca ad vsus humanos, vt melius videbitur conducere eiusmodi locis, & monasteriis, sic vt materia ædificiorum adhibeatur ad alteram ecclesiam.

145 XLIIII. In Clem.cupientes, excõmunicat religiosos qui cõcionantur, vel alias dicunt aliquid, ad auertendos audientes à soluendis decimis debitis ecclesiis.

Declaratio I. Quod tria requiruntur ad incurrendam hanc, Caiet. vbi suprà cas.65.scilicet,quod sit religiosus,quod habeat intentionem auertendi, & quod decimæ debeantur ecclesiæ.Addimus quartam, vt audientes sint qui eas debent, vt palam colligitur ex eodem textu. II. Quod nullus religiosus excluditur ab hac, siue sit, siue non sit mendicans glos.verb.Religiosi recept.d.Clem. & quod nulla religiosa,& nullus laicus,neque clericus secularis compræhenditur Guil.receptus communiter ibi, & gloss.præd.

XLV. In d.Clem. cupientes, excommunicat religiosos qui desiderant nullum conscientiæ scrupulum incutiunt, in confessionibus pœnitentibus de solutione decimarum,& postea non expiata hac negligentia,cum commode possent,præsumpserunt concionari.

De claratio I. Quod quinque requiruntur ad incursionem huius, I. Quod sit religiosus. II. Quod fuerit negligens in onerando scrupulo conscientiam pœnitentis in confessione vt solueret decimas. III. Facere hoc scienter & non purgare illam negligẽtiam cum commode posset. IIII. Concionari absque purgatione illius V. Quod non sit religiosus monasterij, quod accipit decimas. II. Quod ad hanc non est necesse præcedere requisitionem,quia id non colligitur ex litera & notat Caiet.cas.66. quanquã Sylu.sentiat oppositum verb. excommunicatio 9. cas.46.

146 XLVI. In Clem.1. de sent. excom. excommunicat religiosos qui non

non seruant interdictum vel cessationem à diuinis, quam seruat ecclesia cathedralis, vel matrix,vel parochiãlis oppidi.

Declaratio 1. Quod in hanc non incidunt laici, neque clerici sed solum religiosi, & hi sic,siue sint mendicantes, siue non glos. verb.religiosi d.Clem.recept.si sciunt obseruationem interdicti glo. ibidem. verb.scienter. II. Quod non habet locum in interdicto vel cessatione speciali,sed solum in generali. III. Quod habet locum etiam in interdicto, vel cessatione inualida, siue nulla, ratione præcedentis appellationis, vel alia, gloss.d.Clem. probata communiter & singulariter secundum Rauennatem ibidem. IIII. Quod non satis est illud obseruari à nonnullis canonicis, si portionarij, vel alij capellani non seruant illud, & celebrant publice. V. Quod quando non est in oppido ecclesia cathedralis,neque matrix,& sunt multæ parochiales diuise, necesse est ab omnibus eam obseruari ad huius incursionem glos. eam commun. eiusdem Clemen.verb. matricem, quamuis parochiales intra cuius fines situm est monasterium, obseruet Cardin. Panor. & Imol.contra Steph.in d.Clemen. VI. Quod quamuis religiosi teneantur obseruare quod matrix obseruat, etiam si nullum sit,non tamen sint immunes ab obseruatione validi, licet à matrice non seruetur gloss. celebr. & recept.in verb. obseruare, & verb. obiicere, dicta Clem.1.Immo incurrerent, nisi seruarent pœnas per alios textus positas,cap.fin.de excess.prælat.cap. Authoritate, cap. Episcoporum, de priuileg.libr.6. VII. Quod habet locum in omnibus interdictis, & cessationibus generalibus positis à iure vel ab homine quacunque authoritate, vt bene determinat Bonif. in d. Clem. col.10. contra alias limitationes Card. & Imol. VIII. Quod Concil. Trid.sess.25. cap.12. de Regul. statuit quod Censuræ & interdicta nedum à sede Apostol. manantia, sed etiam ab ordinariis promulgata mandante Episcopo,à Regularibus in corũ ecclesiis publicentur,atq; seruentur.

XLVII. In extrauag.fin.de sent.excom.inter communes quæ ibi 147
tribuitur Clem. V. & ab Anto.3.parte tit.24.cap.68.Bened.3.& à Fel.in cap.eam te col.5.de rescript. excommunicat impugnantes literas electi Papæ antequam coronetur.

Declaratio 1. Ratio est, quia eodem momento quo canonice eligitur, confirmatur à Deo immediate, & eandem habet potestatem quam post coronationem, cap.In nomine 23.dist. II. Quod non habet hoc locum in eo qui ob iustum timorem fuit electus per textum singul.in d.c In nomine iuxt.Pan.in d.c.licet,col.7.& in cap.Cum tertio,col.3.de elect.dicentem hoc procedere quando iniectus fuit timor, in electione illius vel illius, & non quando vnius ex illis, vel ex illis, fuit idem esse in hoc casu probat Fortun. lib. de Vlt. fin. illat.21.col.11. num.110.

XLVIII.

XLVIII. In extrauag. Nicolai relata per Anto.3.par.tit.2.
69.excommunicat commentantes in Clem.Exiui de verb.signifi.
declarat regulam.S.Francisci.

Declaratio I. Hæc suspensa fuit per quandam extrauag.Ioan.
quam S.Ant.vbi suprà, quę sequitur Sylu.& Tabien. asserit se
&quod Card.eam refert in princip.d.Clem.Card.tamen non affirm
hoc,sed quod Papa Nicolaus iij. excommunicat omnes qui qualib
suam declarationem,c.Exiit de verb. signifi.lib.6.interpretari fuer
nisi certo modo,vt patet in fine d. cap.Exiit de quo nescio, cur
alius faciat mentionem, neque glos.c. Eos de sent.excom. quę
git omnes casus lib.6. Et quod illam excommunicationem suspen
Io.xxij.& quod nemo vetuit interpretationem d.Clem. Quamobr
credimus suspensionę quam vidit S. Anton.fuisse excōmunicatio
d.c.Exiit, & non eius quæ data fuit contra interpretantes,d. Clem.
148 XLIX. Relata à Caiet. videtur esse eadem quæ posita est p
ideo eam omitto.

L.In Concil.Lateranen.sub Leon X.sess.10.excommunicat eos q
aliquem librum, vel quamlibet aliam scripturam, imprimen
cient imprimi sine approbatione certarum personarum.

Declaratio I. Quod Caiet.& Fratri Bartholomæo Carrancæ vi
tur, neque hanc, neque reliquas censuras positas in Concil. Late
postremo obstringere, quia non sunt receptæ vt dictū fuit supra
dem c.nu.110.quamuis pars solemnitatis huius seruetur in Hispa
Et concil. Trid. decreuit sub iisdem pœnis.d. cōcilij Lateranen. q
nemo imprimat vel imprimi faciat librum de sactis rebus absq;
mine Authoris, neq; vendat, neq; habeat nisi examinatum per ord
narium, neq; sine facultate sui superioris,si fuerit religiosus: & in
statuit de eo qui edit librum aliquē manu scriptum, & amplius
qui habuerit, censebitur pro Authore eius, nisi det alium,& approb
tio tradetur in scriptis idq; gratis, quæ reponatur in principio li
Quod nescimus an sit receptum, vel an recipietur. Quia videmus
bros impressos sine illius obseruationis solemnitate insignium
rum Dom. Soti, Bartholomæi Carrancę, & Ambrosij Catharini, q
eidem concilio interfuerunt. Quanquam nunc in recentibus edit
nibus cernimus impressos cum dicta solemnitate. In Regno
Castellæ lege Regia vsu recepta requiritur & sufficit licentia
Regis supremi,cuius authoritate examinatur prius ab aliquo
id designato,quod in Galliis seruari audio cum magno reipub. fruct
In vrbe autem Vicarius aut eius vices gerens remittit videndum
gistro sacri Palatij, quo decernente posse imprimi, Typographus
primit, præfixa in principio libri sola clausula, De licentia
rum,aut æquipollenti.

LI. In extrauag.super gentes.Ioan.22.de consuet. excommunicat 149
omnes qui impediunt ne legati, & Nuntij Papæ recipiantur, vel ne
exequantur mandata ob quæ sunt missi, non obstante quacunq; con-
suetudine, de non mittendo legato nisi eo qui petitur &c.

Hæc quanquam virtute huius extrauag. non est reseruata, est ta-
men quatenus includitur in bulla Cœnæ, de qua suprà.

LII. In extrauag.Pauli ij quæ est prima de rebus eccles.non alien.
excommunicat omnes qui alienant, vel locant in plures quam tres
annos bona immobilia vel mobilia pretiosa ecclesiarum extra casus
iure permissos,& qui prædicta bona percipiunt.

Declaratio I. Quod hæc extrauag. non vetat alienationem in ca-
sibus permissis à iure, & quod in nihilo fuit recepta iuxt. Sylu. verb.
Alienatio q.15. & quod consuetudo valet contra illum iuxt. Roch. de
Cast.in repet.c.fin.de cōsuet.fol.23. II. Quod Caiet.vbi suprà cas.55.
docet quod in aliquibus locis ad nihil, in aliquibus ad aliquid est re-
cepta. Et quod in hac re confessarius inquirere debet de consuetudi-
ne ad internoscendum quem,& quanti debeat cōdonare. III. Quod 150
idem per eandem rationem debet perpendere iudex fori exterioris.
Et credimus nullibi esse omnino receptam, quia in nullo loco est vsu
recepta priuatio beneficiorum quam incurri iubet ipso iure ab iis qui
secum minores quam episcopi, vel Abbates intra sex menses, si per-
seuerant in dicta alienatione, & quod in Lusitania non videtur rece-
pta quoad locationem in solos tres annos, quia passim videmus fieri
locationes in quatuor. IIII. Quod iampridem nos Salmanticæ tulli-
mus sententiam qua iudicauimus ex probatis coram nobis irritam &
nullam fuisse quandam locationem in plures quam in tres annos fa-
ctam,clericum autem qui eam fecit,non debuisse iudicari excommu-
nicatum iuxta antiquum ius cap.1.Ne præl.vic.suas,neque per conse-
quens irregularem, eo quod celebrasset post illam locationem absq;
dilatione, & sic credimus in paucis locis esse receptam quoad pœ-
nas extrinsecas, quamquam in multis est recepta quoad dispositio-
nem principalem & pœnam intrinsecam nullitatis alienationis &
locationis factæ in plures quam tres annos. V. Quod Concil. Trid.
sess.25.cap.11.de refor.statuit quod nullæ locationes beneficiorum an-
nis quatis solutionibus factæ, valeant in præiudicium successorum
quocunque indulto vel priuilegio non obstante: nec huiusmodi lo-
cationes in Romana Curia vel extra,confirmentur. Non liceat etiam
emolumentiones ecclesiasticas seu facultates nominandi aut deputandi
Vicarios in spiritualibus locare,nec conductoribus per se aut alios ea
exercere: locationes vero rerum ecclesiasticarum etiam authoritate
Apostolica confirmatas S. Synodus irritas decernit, quas à 30. annis
citra ad longum tempus factas Synodus prouincialis, vel deputandi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab ea in damnum ecclesiæ & contra canonicas sanctiones contractus fuisse iudicabunt. Per longum vero tempus intelligitur decem annorum, etsi varient gl.l.codicillis.§.instituto.ff.de leg.2.

LIII. In mulierum raptores, ac illis consilium, auxilium & fauorem præbentes, q.i etiam sint perpetuo infames, & dignitatum incapaces. Et si fuerint clerici, de proprio gradu decidant. Concil. Trident. sess.24.ca.6.de reform. matr. & teneatur raptor mulierem raptam, siue eam duxerit, siue non: decenter Iudicis arbitrio dotare. ibidem.

LIIII. In eos qui quouis modo subditos suos, vel quoscunque alios, cogunt minus libere matrimonia contrahere. Concil. Trident. vbi supra cap.9.

LV. In eos qui quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel viduam aut aliam quancunque mulierem, præterquam in casibus iure expressis, ingredi monasterium, vel suscipere habitum, aut profiteri: quique cõsilium, auxilium, vel fauorem in id dederint, vel præsentes ei actui scienter fuerint. Concil. Trid. sess.25.c.18.de regu.

LVI. In eos qui sanctam virginum, vel aliarũ mulierum voluntatem veli accipiendi vel profitendi, quoquomodo sine iusta causa impedierint, ibidem.

LVII. In concedentes locum ad monomachiam, vel duellum in terris suis inter Christianos. Et iurisdictione ac dominio ciuitatis & loci in quo, vel apud quẽ fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinuerint priuantur, & si feudalia sint, directis dominis statim acquirantur. Concil. Trident. sess.25.c.19.de Refor.

LVIII. In eos qui duellum commiserint, & eorum Patrinos, cum bonorum proscriptione, ac perpetuæ infamiæ ac homicidij pœna. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant ecclesiastica sepultura, ibidem.

LIX. In eos qui consiliũ in causa duelli dederint, vel illius spectatores fuerint, non obstante quocunque priuilegio &c. ibidem.

LX. In non habentes pro authenticis omnes libros sacrorum bibliorum, iuxta vulgatam editionem, exceptis 3. & 4. libris Esdræ, aut etiam constitutiones apostolicas scienter contemnentes. Concilium Tridentinum sessio.4. Decret.de Canon.script.

LXI. A Pio V. lata, excommunicat eum reseruatione, omnes mulieres etiam Ducissas, ingredientes claustra monasteriorũ etiam monialium, virtute facultatum Apostolicarum quas reuocat, & concedentes licentiam, comitantes & recipientes & prælatos ac monachos eas introducentes, vel admittentes suspendit, libro suarum constitutionum, fol.41.

LXII. Eiusdem Pij, excõmunicat & punit perinde ac hæreticos, omnes quicunque ex Inquisitoribus, aduocatis, procuratoribus, notariis, aliisq; ministris prædicti officij vel Episcoporum id munus in sua diœcesi, aut prouincia obeuntium, seu accusatorem, denunciatorem aut testem in causa fidei quomodocunque productum vel euocatum occiderit, verberauerit, deiecerit, seu perterrefecerit, quiue ecclesias, ædes aliasue res, siue publicas, siue priuatas officij aut ministerij expugnauerit, inuaserit, incenderit, expilauerit, aut libros, literas, auctoritates, exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scripturas aliaue instrumenta siue publica, siue priuata, vbicunque posita combusserit, diripuerit, seu interuerterit, seu ex incendio aut direptione aut alio quocunque modo illa exportauerit, seu qui in conflagratione, expugnatione, aut direptione etiam inermis, siue capiendi, siue comburendi, siue supprimendi causa fuerit, siue res, aut personas seruari, defendiue prohibuerit, quiue carcerem aut aliam custodiam seu publicam, seu priuatam effugerit, vinctum extraxerit, seu emiserit, captiuum prohibuerit, captumue eripuerit, receperit, occuluerit, seu facultatem fugiendi dederit, seu iusserit id fieri, Qui cœtum, concursumue fecerit, siue vt aliquid prædictorum fieret, homines accommouerit, siue alias consilium, auxilium, aut fauorem publice, vel occulte in quolibet prædictorum scienter præstiterit, licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus, nihil expugnatum, nihil effractum, succensum, direptumue, nullum denique damnum reipsa sit secutum. eod.lib. fol.128.

LXIII. Eiusdem Pij extendit excommunicationem, c.fœlicis de pœnis.lib.6. ad scientes quomodocunque crimen in Cardinales committendum, vel committendum, & non reuelantes illud opportune Papæ, vel ordinatio. &c. eod.lib.fol.150.

LXIIII. Excommunicat cum reseruatione personas accipientes priuilegio vel consuetudine aliquid ex fructibus primi vel vltimos anni beneficij vacantis, & interdicit capitula, & suspendit Episcopum idem facientia, non autem includit loca pia. eod.lib.fol.174.

LXV. Eiusdem Pij excommunicat omnes Abbatissas & moniales exeuntes à monasterijs, quacunque de causa, etiam infirmitatis, excepto igni incendij, vel ægritudinis lepræ, vel Epidimiæ probatæ libris superioris & Episcopi. eod.lib.fol.192.

LXVI. Eiusdem, excommunicat eos qui Christianos habitantes in terris occupatis à Turcis, capiunt in seruos, & nolunt eos relinquere libere cum bonis suis eod.lib.fol.232.

LXVII. Eiusdem, excommunicat omnes dominos totius orbis, exceptis regibus, non parentes Illustrissimis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus Romæ, in pertinentibus ad officium S. Inquisitionis. eod.lib.fol.266.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De suspensione, quid, & quotuplex.

Suspensio quid, an peccatum, excommunicatio, irregularitas vel depositio. num. 151. & 152.

Suspensio vera non tollitur sola pœnitentia. 153. & est triplex. n. 154.

Suspenditur ipso iure clericus notorius fornicarius, eligens talem in Episcopum. ordinatus sine licentia, vel extra tempora, vel sine legitima ætate. num. 155. & 156. An in duello pugnans, excommunicatus sine monitione vel sine scripto, capiens fructus vacantis ecclesiæ. n. 156. Conservator excedens. Index ecclesiasticus male iudicans concurrentibus 4. admittens ad sacramenta tempore interdicti, mendicantium Prælatus admittens ad professionem ante annum Clericus vestem versicolorem deferens. Religiosus sic alienans. num 157. ordinatus cum pacto non petendi alimenta. n. 158.

151 CIrca hæc dico primo, quod suspensio generaliter accepta iuxta mentem iurium citatorum à gloss. & aliis in Clem. cupientes, & in Rub. de sentent. excommun. &c. si aduersus de hæret. & etiam Doctorum præsertim Cald. de Eccles. interd. memb. 1. est prohibitio vsus officij vel facultatis alicuius, nam & appellatio dicitur suspendi c. venientes de iureiur. & petitorium per possessorium ca. Pastoralis i. de caus. possession. sed hic accipitur specialiter pro tertia specie censuræ ecclesiasticæ, quæ diffinitur esse censura qua alicui personæ ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui officij vel beneficij ecclesiastici, in totum vel in partem, in certum tempus, vel in perpetuum quoad partem ob suam culpam. Dixi (censura) pro genere, quia omnis suspensio est censura, non contra ca. quærenti, de verb. sig. & ad significandum, quod non potest ferri nisi ab habente iurisdictionem ecclesiasticam exteriorem, ad quam pertinet ferre censuras arg. c. dudum 2. de elect. Dixi (qua prohibetur personæ ecclesiasticæ) ad excludendas prohibitiones aliorum exercitiorum, vel ab illis factas aliis personis profanis, aut ecclesiasticis alio respectu quam quia sunt ecclesiasticæ. Dixi (vel perpetuum quoad partem) quia prohibitio totius exercitij officij vel beneficij in perpetuum, est depositio, vel priuatio & non suspensio iuxta Card. in Clemen. 1. §. cæterum nu. 6. de priuileg. & sentit Pan. in c. at si nu. 7. de iud. & Bonif. in Clem. cupientes de pœnit. nu. 41. Dixi (ob suam culpam) quia licet suspensio ob qualemcunque culpam mortalem ferri possit secundum Aret. in c. cum non ab homine de iudic. imo & ob venialem secundum Caiet. in sum. verb. suspensio non potest tamen sine vlla propria, cuius sit pœna, arg. cap. 2. de constit. nam quæ ob senectutem, lepram, debilitatem, vel aliam causam fit, iuxta c. tua nos, & c. de rectoribus, & c. fin. de eler. ægrot. & c. 1. eodem tit. lib. 6. licet possit dici generaliter suspensio, non tamen est stricte censura de qua

qua loquimur. Vnde sequitur primo, quod prohibitio siue suspensio confessarij à celebrando, non est proprie suspensio, quia non est facta ab habente iurisdictionem, quæ est vera ratio, cur contraueniens illi non fit irregularis secundum gloss. recept. in c. is qui, de sent. excom. lib. 6. post speculat. de dispens. §. iuxta, nu. 32. II. Quod quicquid fere omnes incogitanter dicant, & licet prohibitio qua mortali peccato infectus, prohibetur celebrare, vocetur generaliter suspensio in ca. fin. de cohabit. cler. & c. fin. de cler. excom. non est tamen talis stricte accepta. Tum quia suspensio non est peccatum, sed eius pœna iuxta om-
nes. Tum quia peccatū mortale antiquius est iuribus canonicis, quo- 152
rum inuentum est suspensio. Tum quia non est censura qualis est suspensio. III. Quod neque excommunicatio maior neque minor est suspensio. Tum quia est species diuersa censuræ. Tum quia non vetat exercitium ecclesiasticum quatenus est tale, sed quatenus est species communionis humanæ Christianę. IIII. Quod quamuis quodlibet peccatum mortale & excommunicatio minor suspendant à perceptione sacramentorum, in hoc sensu quod percipiendo peccetur mortaliter, non tamen incurritur irregularitas, quia non cõtrauenitur suspensioni prout est species censuræ, sed solum prout est prohibitio resultans ex natura illorum. V. Quod neque irregularitas, neque depositio verbalis, neque degradatio realis, est suspensio, licet Innoc. in c. fin. de excess. prælat. & multi alij appellent eas suspensionem, quod verum est capiendo verbum suspensio generaliter, non tamen stricte vt hic capitur. Tum quia non sunt censuræ c. quærenti, de verb. sign. Tum quia sunt priuationes vel inhabilitationes, quæ priuant officio vel inhabilem faciunt omnino ad ordinem obtinendum vel exercendum: At suspensiones solum sunt impedimenta exercitij officij iuxta mentem Pan. in d. c. at si, n. 7. de iudic. & comm. VI. Quod illa diuisio suspensorum Pan. in c. si celebrat. de cler. excom. n. 4. & aliorum scilicet, 153
quod quidam sunt quoad se solum, alij quoad alios solum, alij, & quo ad se, & quoad alios, licet communis sit & vera accipiendo vocabulum suspensum generaliter, non tamen accipiendo vt hic pro impedito per suspensionem speciem censuræ ecclesiasticæ, per proxime dicta de peccato mortali, & de excommunicatione minore. Et quia exemplum tertij membri quod afferunt de sacerdote peregrino qui deuotionis causa potest celebrare in occulto, & non publico c. tuæ, de cler. pereg. non est idoneum, siquidem peregrinus non peccans, non incurrit suspensionē, quæ sine peccato à iure non imponitur vt recte dixit Caiet. verb. suspensio. VII. Quod neque vlla suspensio laici est suspensio de qua hic agimus, & per consequens, neque suspensio officij aduocandi etiam in foro ecclesiastico, quia non est proprie ecclesiasticum. Neque suspensio facultatis dandi gradus concessæ per regem, vel im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

peratorem,quicquid sentiat gloss.Clemen.cupientes,col.2. & Tabien. verb.suspensio in princ. II. Quod suspensio est triplex,officij & beneficij simul c.tuarum de priuileg.officij tantum vel partis eius,& beneficij vel rei pertinentis ad illud tantum. Vt colligitur ex exemplis
154 positis per glo.magnam & singul.Clem.cupientes de pœnit. Est item duplex,lata à iure,& lata ab homine. A iure ipso facto feruntur multæ quas tangit prædicta gl. & ante omnes Ang.verb. suspensio à nu.2.in ordinem redegit. Quarum omissis raro contingentibus.

I. In c.nullus,c.præter.31.dist.& c.scisitantibus 15.q.8.& aliis multis c.suspédit presbyterum, diaconum vel subdiaconum fornicarium notorium donec pœniteat.c.si qui sunt.81.dist. Ita quod sicut ipso iure incurritur per notoriam fornicationem. Ita ipso iure tollitur per pœnitentiam iux.gl.recept.in d.c.de qua plura sup.c.25.n.77. vbi dicitur quod huiusmodi fornicarius vtens ordine suo ante pœnitentiam, fit irregularis,quia infringit censuram suspensionis. Et nota,quod longe differt prohibitio qua huiusmodi fornicarius vtitur ordinis sui vsu, à prohibitione qua infectus crimine magno depositione digno & notorio prohibetur, quoniam hæc est irregularitas delebilis ab Episcopo,cui contraueniens peccat,sed non incurrit aliam irregularitatem de qua sup.ca. 25.n.73. illa vero est suspensio & vera censura, cui contraueniens,incurrit irregularitatem à solo Papa delebilem distinctam à suspensione sic violata,de qua in d.c.25.n.77.

II. In c.cum in cunctis.§. fin. de elect. suspendit triennio à beneficiis clericos eligentes in Episcopum eum qui non est legitimus, vel legitima ætate,scientia,vel moribus præditus.

Declaratio I. Quod comprehendit etiam eos qui eligunt tãquam compromissarij,c.si cõpromissarius eod.tit.lib.6. 2. Quod non comprehẽdit eos qui eligunt in aliam dignitatem, neque laicos,vt reges, & imperatores qui præsentant in Episcopos, neque Cardinales qui eligunt Papam arg.l.interpretatione.ff.de pœn.ca.pœnæ 2.de pœnit. dist.1.quia solum loquitur,de clericis eligentibus Episcopum.

III. In extrauag.cum ex sacrorum Pij ij.suspendit eos qui sine le-
155 gitima facultate vel ætate, vel extra tempus legitimum, ordinem sacrum acceperè præsumpserint,& facit irregularem ordine vtentem.

Declaratio I. Quod ob ignorantiam illius extrauag.& per ca. vel non est compos, de tempor. ordin. quod non suspendit, sed iubet suspendi,oppositum dixerunt fere omnes cum gl.Clem. generalem, de ætat.& qualit.& in d.c.vel non est compos,Anto.in 3.part.tit.14.ca.16. Maior.in 4.dist.24.q.1. II. Quod non comprehendit eum saltẽ quo ad forum conscientiæ,qui bona fide & simplicitate existimans se legitimum, ordinatus est,vt late diximus in repet.c.accepta, de restit. spol.oppos.8.à n.32.quia textus habet,præsumpserint, quod significat dolum,

dolum,secundum doctrinam Cardin.in Clem.1.quæst.38.de priuileg. III. Quod idem ausi fuimus dicere ibi de eo,qui temerarie quidem ordinatus est, postea tamen bona fide, & candida simplicitate, per 156 pœnitentiã purgato peccato,exercuit ordinem,existimãs sibi licitum esse quanquam ad illud vsque tempus non fueramus ausi affirmare.

IIII. In c.1.de Cler.pug.in duel. suspendit clericum qui prouocat ad duellum vel acceptat prouocationem,& in arenam descendit iuxta Syluest. verb. suspensio vers.11.& Tabien.ibidem, sed non est verum, quia textus in d.c.1.solum dicit deponendum fore.

V. In c.sacro,de senten.excomm.suspendit vno mense ab ingressu ecclesiæ, cum qui excommunicat absque monitione quæ debet esse talis,qualem supra diximus eod.c.n.10. &ij.11.

VI. In c.1.de sent.excom.lib.6.suspendit ab ingressu ecclesiæ,& diuinis officiis eum, qui excommunicat, interdicit, aut suspendit aliquem solo verbo sine scripto,aut expressa causa illius,vel non dat copiam requisitus.

VII. In c.quia sæpe,de elect.lib.6. suspendit à quolibet officio & beneficio, Capitula,& singulares personas quæ vacante sede episcopali vel collegiata, vsurpant sibi aliqua bona, quæ reliquit vita functus,aut collecta fuerunt tempore vacationis. Quod locum habet etiam in reditibus sigilli,& in quolibet alio emolumento Clem. statutum,de elect.

VIII. In c.præsenti,de offic.ord.lib.6.suspendit episcopos & supe- 157
riores eorum ab ingressu ecclesiæ, & inferiores ab officiis & beneficiis, qui vsurpant aliquid ex reditibus dignitatum & ecclesiarum vacantium,& illis subditarum,quos reliquerunt mortui,vel collecti fuerunt durante vacatione,nisi habeant speciale priuilegium vel consuetudinem præscriptam ad hoc.

IX. In c.fin.de offi.deleg.lib.6.suspendit vno anno ab officio,conseruatorem sedis Apostolicæ,qui scienter cognoscit causas quæ non sunt notoriæ. Quod intelligendum de his, quæ conceduntur sine clausula,quod possit cognoscere etiam de aliis,cum qua ante Concil. Trident.concedebantur,per illud tamen statutum fuit sess.14.cap.5.vt offert longe restrictior vsus.

X. In c.1.de re iud.lib.6.suspendit vno anno à suo officio iudicem ecclesiasticum,qui contra ius & suam conscientiam aggrauat partem gratia, vel sordibus. Sed debent concurrere quinque vt hæc incurratur.primum,quod non sit episcopus glo.ibi verb.ordinarius argum.c. quam periculosum.de sent.excom. lib.6. II. Quod aggrauet contra ordinem iudiciarium. III. Quod faciat contra conscientiam. IIII. Quod sit notorium,quia nõ satis est quod sit merus executor,vel arbiter. V. Quod faciat pretio,amore,timore,vel odio vt ex gl.recept.colligitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XI. In c.Episcoporum de priuileg.lib.6.suspẽdit ab ingressu ecclesiæ(quousque satisfaciant)eos qui admittunt ad diuina officia,aut sacramenta,aut ecclesiasticam sepulturam,excommunicatos, aut interdictos publicos. Quæ tamen vt dictum est supra cap.15.n.94.locum non habet,nisi contra exẽptos iuxta Commu.contra gloss.eiusdẽ cap.

XII. In c.non solum & c.constitutione de regul.lib.6. suspẽdit eos qui admittunt aliquem ad professionem ante finitum annum probationis in aliquo ordine mendicantium.

XIII. In Clem.1.de vit.& honest.cler. suspendit in sex menses clericos beneficiarios qui gestãt vestes partitas,vel coloribus distinctas, & sacro ordine initiatos,qui non sunt beneficiarij, & minoribus insignitos qui cum prima tonsura gestant tales vestes, inhabiles efficit ad beneficia in idem tempus. Non autem incurrit illam qui ob celebrationem nuptiarum,vel doctoratus,vel alicuius alterius similis festi,aut aliam iustam causam gestat, iuxta Card.in d.Clem.q.3.

XIIII. In Clemen.de reb. eccles.non alie. suspendit quoslibet religiosos qui habent aliquam administrationem, & alienant aliquam rem ad eam pertinentem etiam solum præbendo alicui ad vitam absque necessitate & vtilitate, aut absque facultate sui capituli si habet, vel sui prælati si non habet capitulum.Hanc non incurrunt qui in modicum tempus locant fructus,per finem illius Clemen.licet incurrant aliam excommunicationem extrauag.2. de reb. eccles.non alie. vt supra dictum est eod.cap.num.149.

158 XV. In c. penult. de simon. suspendit papaliter qui sacris initiatur sine patrimonio cum pacto non petendi ab Episcopo victum, & qui ordinatur ad præsentationem alicuius beneficiarij cum pacto nihil petendi ab eo.

Declaratio prima, quod per eandem rationẽ nostra sententia qui ordinatur cum patrimonio vel alimentis promissis vel donatis ab aliquo, pactus antequam ordinaretur se non petiturum postquam ordinatus, fuerit, qui casus est valde quotidianus. II. Quod qui post ordinationem remittit vel retrodonat ius aut patrimonium quod illi fuit donatum, vel promissum sine pacto ante ordinationem facto, non incurreret arg.gloss.sing.c.tuis,de præb.& gloss. memorabilis c.si episcopus eod.tit.lib.6. III. Quod qui ordinatur cum facultate sui episcopi, impetrata ad titulum patrimonij donati, & ante ordinationem renunciati, non censetur nostra sententia ordinari absque facultate,quoad effectum incurrendi aliam suspensionem supra positam,num.235. Quia talis renunciatio facta antequam ordinetur, non videtur valere,per ea quę omnes dicunt in d.c.penult.etiamsi esset iurata iuxta Fel.& Anani.contra Pan.hanc tamen incurrit.

XVI. In constitutionibus Pij v. fol.207.suspendit Episcopum ordinantem absque titulo clericum religiosum ordinis in quo solum sit votum temporale religionis, quia is quoad hoc reputatur secularis.

IIII. Quod rursus est duplex suspensio, altera à diuinis, altera ab aliis,vt colligitur ex c.1.§.fin. de sent.excommu. lib.6. & c.1. de re iud. eodem lib.cum eis annot.& quantum differat, harum altera ab altera quoad irregularitatem transgressorum dicitur infra.

Quis,cur,& quomodo potest suspendere & suspendi, & absolui, & quæ pœna contrauenientis.

Suspendere & suspendi quis potest,requiritur monitio scripta, & peccatum,non certa verba. Generalis non incurritur ab Episcopo, qua forma tollitur. num.159.& 160.

Suspensio ab vno non est ab alio, & sic à iurisdictione, non est ab ordine, nec contra,& à beneficio,non est ab ordinibus,vel iurisdictione, nec quæ ab effectis est à beneficio.num.160.& 161.

Suspensum transgressor quis irregularis. num.162.& vt peccet participans. num.163.

Absoluere quis potest à suspensione lata à iure vel ab homine num.163.

CIrca hoc dico sequentia: quod communiter omnes & soli illi 159
qui possunt excommunicare, possunt etiam suspẽdere, & quamuis omnis Christianus possit excommunicati, solæ tamen personæ Ecclesiasticæ possunt suspendi, per diffinitionem suspensionis supra eod.cap.num.151.positam. Et quod suspensio scripto ferenda est, sicut excommunicatio cap.1.de sent.excom.lib.6. & quod debet præcedere monitio suspensionem quando ponitur ob contumaciam, quamuis non quando in pœnam iuxta Innoc.in cap.fin.de excess.prælat.recep. per Panormitan.& Commu.in cap.Reprehẽsibilis de Appell.& quod ob quodlibet peccatum mortale, imò & veniale, potest quis suspendi vt dictum est.

II. Quod vt excommunicatio lata post legitimam appellationem est nulla,& inualida,sic suspensio: & vt appellatio non suspendit excommunicationem præcedentem,sic neque suspẽsionem Domin.cum Communi in c.1.§.& hæc de sent.excomm.lib.6. per cap. Ad hæc quod dicam,de appell.& c.is cui. §.fin.de sent.excommunic.lib.6.

III. Quod suspensus à quibusdam actibus, non est suspensus ab 160
aliis non annexis eis.Ex quo sequitur,quod suspensus à iurisdictione, non est suspensus ab ordine qui est diuersus ab ea c. Aqua, de consec. eccles.vel altar.& c.transmissam de elect.cum eis annot.neque contra,

Universidad de Deusto
Biblioteca

suspensus ab ordine, est suspensus à iurisdione, neque suspensus à beneficio, est suspensus ab ordine, neque à iurisdictione quæ ei conuenit alia ratione quam beneficij à quo est suspensus. Neque suspensus simpliciter ab officio, censetur esse à beneficio quoad ea quæ dantur non interessenti diuinis officiis, modò suspensio non sit tam diuturna, vt tacite vel expresse habeat vim priuationis iuxta Bonif. in d. Clemen. cupientes, à num. 31. vbi hoc latissime probat, quicquid dicant Card. & Imol. post Gasparem. Quia multa ad beneficium pertinentia potest facere suspensus ab officio clericali, qualia sunt regere & gubernare illa quæ ad se attinent, & alia quæ non sunt diuina officia.

Per quæ nuper respondi beneficiarium suspensum ideo quod presbyter factus fuit ante annum 25. cœptum, non perdidisse fructus beneficij, quia per illam transgressionem suspenditur tantum ab officio,

161 III. Quod suspensus ab ingressu ecclesiæ tantum, potest excommunicare & absoluere, quia adhuc retinet iurisdictionis vsum c. sacerdo de sent. excomm. & quod quis eo quod sit suspensus à beneficio, non est ab officio, neque suspensus officio tantum est à beneficio, & vt suspensus ab officio, & beneficio simul, est ab vtroq; iuxta omnes, sic suspensus ab officio, aut beneficio diuisim à nullo illorum est, iuxta Panor. recept. contra gloss. c. latores, de cler. excom. mi.

V. Quod non incurrunt hanc censuram latam generaliter à iure episcopi, nisi fiat mentio specialis illorum, licet secus de excommunicatione c. quam periculosum, de sent. excommunicat. lib. 6. cum glo. & ei annot.

VI. Quod suspensio ferri & tolli potest quibuslibet verbis id significantibus, quia nulla sunt præscripta in formam substantialem suæ lationis vel solutionis: Quãquam in absolutione necessarium est iusiurandum, vt in excommunicationis absolutione c. super eo, e. vo. nerabili, de sen. excom. licet communiter quando est certa suspensio docti vtantur hac forma. Absoluo te à vinculo suspensionis quam incurristi ob talem vel talem causam, & restituo te pristinæ executioni: Et si est dubia hæc, si teneris aliquo vinculo suspensionis, à quo te possum absoluere, absoluo te, iuxta sententiam Sylues. verbo absolutio 6. dubio 2. aliquantulum reformatam: Et quod suspensio tam ea ab homine quam à iure, quæ certo tempore aut facto, aut omissione facti alicuius terminatur, tollitur lapso tempore, vel adueniente termino, ipso facto, absque vlla absolutione, secundũ glossam in Clement. prima, verb. donec, de Decim. recepta communiter & putata singul. à Panor. in cap. 1. de iud. not. 6. quæ tamen habet alias similes.

162 VII. Quod suspensio lata ob contumaciam, & non in pœnam delicti absolute sine termino & reseruatione, siue iure communi, siue particulari confirmata vel non confirmata per Papam potest absolu-

uere episcopus & eius vicesgerens arg. c. nuper de senten. excom. & meliùs c. ex literis de constit. tradit Innoc. communiter quoad hoc receptus in c. 1. de solut. Et quod à lata in pœnam alicuius delicti etiam à iure, non potest absoluere Episcopus, siue sit temporaria, siue perpetua, quicquid dicant gloss. Clem. 1. de hæret. §. penult. verb. excommunications, & c. cupientes. §. cæterum, verb. suspensus de elect. lib. 6. liter communiter recipiantur in suis locis vt probat efficaciter Panor. in c. 1. de solut. & c. tam literis, de testib. vbi eum sequitur Aret. & Fel. alius ibi tem perpendens quam in d. c. nuper, & in c. pastoralis. §. præterea de offic. ordin. vbi aliud dicit, eo quod non satis perpenderat dicta Panor. recept. ab omnibus qui ea diligenter expenderunt, quod non fecerunt aliqui vt Sylu. verb. suspẽsio. q. 8. & alij qui sibi ipsis contrahicunt dum sequuntur Panormitan. tenentem contrarium eius quod ipsi. Potest tamen in ea dispensare si posita fuit ob adulterium, aut alia minora delicta secundum eundem Panormitan. in d. c. tam literis, & c. 1. de solut. iuxta notata in c. at si. §. de adulteriis, de iudic. Dicit (à iure) quia à suspensione absolute posita ab homine, regulariter non potest absoluere, nisi qui eam tulit, aut eius superior aut successor arg. c. pastoralis. §. præterea vbi Fel. Male autem exceperunt à regula prædicta quæ habet suspensos à iure ob contumaciam posse absolui ab episcopo, clericos, & religiosos qui administrant sacramenta, aut sepulturam hæreticis, aut accipiunt eleemosynas ab illis, quia textus c. excommunicamus 2. §. fin. de hæret. quo nituntur, non loquitur de suspensis ab officio, sed de priuatis, & de suspensione irrogata in pœnam & non ob contumaciam, & de pœna reseruata. Male etiam excipiunt exauthoratum, siue degradatum, aut depositum realiter, cum neque hic, neque depositus verbaliter, sint suspensi per dicta supra eodem cap. num. 52. Male etiam excipiunt suspẽsum ob collationem beneficij factam indignis iuxta c. graue de præb. quia illa suspensio irrogatur in pœnam, & non ob contumaciam.

VIII. Quod omnis qui violat suspensionem stricte acceptam 163
pro vna specie trium censuratum ecclesiasticarum peccat mortaliter arg. c. 2. de Maior. & incurrit irregularitatem, si violat eam exercendo aliquem actum peculiarem alicuius ordinis siue maioris siue minoris, per cap. 1. de sent. excom. lib. 6. & c. 1. de re iud. eodem lib. & vbique Innocen. receptus communiter dicit quod illa duo cap. non solum habent quoad hoc locum in casibus in quibus loquuntur, sed etiam in omnibus aliis violantibus suspensionem, quia non fuit mens eorum conditoris qui fuit ipsemet Innocen. III. quicquam nouare inducere in illis, sed declarare secundum antiquas sanctiones canonicas, de quibus meminit textus, eam incurri. Dixi (aliquem actum

Universidad de Deusto
Biblioteca

peculiarem ordinis)quia secus si exerceret alium etiã ecclesiasticum & ad officia diuina pertinentem, qualis est psallere etiam in choro cum aliis, canere responsa defunctorum, vel lætanias, baptizare sine solemnitate vt alius laicus,& alia id genus, quæ non sunt peculiaria alicui ordini deputata. Illa autem dicuntur deputata alicui ordini, quorum faciendorum specialis potestas traditur in ordinatione, vt in presbyterio potestas consecrandi, baptizandi, solemniter dicendi collectas in choro, Diaconatu potestas canendi solemniter Euangelium. In subdiaconatu canendi solemniter Epistolam,in Acolitatu ferendi cereos & cætera. Dixi (etiam minoris) quia violans exercendo solemniter actum deputatum ordini minori, ita incurrit ac exercens deputatum maiori secundum Innocent.& Communem. Repeti) sæpe(solemniter)quia faciens aliter aliquod horum, vt cantans Epistolam, ferens cereos, vel vrceolos tanquam alius laicus, non incurrit secundum omnes. Ex quo infertur primo, quod verius est Episcopum celebrantem in apparatu Pontificali,incurrere irregularitatem, quia id est actus peculiaris ordini Episcopatus, quem certum ordinem distinctum ab aliis significasse concil. Triden.dictum est supra capit.22.

II. Quod psallere in choro,non facit irregularem,quia nõ est peculiare vlli ordini vero, licet enim videatur peculiaris Psalmistatui, siue primæ tonsuræ, tamen illa non est verus ordo, per ibidem dicta. III. Quod suspensus à perceptione sacramẽtorum,quamuis peccet mortaliter in percipiẽdo ea,non tamẽ est irregularis c. si celebrans de cler.excomun.ministr. Quia perceptio non est officium diuinum, neque opus peculiariter ordini alicui addictum. IIII. Quod suspensus ab eorum collatione, dando illa non tanquam ad suum ordinem pertinentia, sed vt alius quilibet laicus,incurrit eam iuxta Hostien.in cap.1. de sentent.excommun.

V. Quod sacerdos suspẽsus ab officiis sacerdotalibus administrando in ordine inferiori non peccat, neque est irregularis. VI. Quod suspensus à beneficio non peccat eligendo si ius eligendi non competat ei ratione illius capit.cum in cũctis.§.fin.de elect. VII. Quod suspensus ab officio peccat, sed non incurrit irregularitatem eligendo & acceptando electionem de se factam cap.cum dilectus, de consuet.iuncta glossi.& excommunicando & conferendo beneficia capit. quia diuersitatem,de concess.præb.

VIII. Quod licet suspensus ab officio prædicandi, celebrando non peccet, nec fiat irregularis secundum Panormitan.& Communem in dicta Clemen.cupientes, concionando tamen peccat,& est irregularis secundum opinionem quam sequimur supra capit. 25. num.14. quod actus prædicandi, est lege diuina, vel humana, vel consuetudine actus

et actus peculiariter Diaconatui deputatus.

IX. Quod sicut tenemur vitare excõmunicatum in omnibus, per supradicta eod.cap.nu.26,& seq.ita suspensum in eo à quo est suspensus,& non vitando in diuinis officiis, & in actibus deputatis suis ordinibus,peccamus mortaliter si est denunciatus,alias non, per extrauagan. Ad euitanda relata supra num.35. & per latius dicta cap.1.§. laboret de pœniten.distinct.6.

Interdictum quid,& quotuplex.

Interdictum hic non generaliter,sed specialiter sumitur, quo conueniat & differat ab excommunicatione & suspensione nu.164.& 165.
Interdictum triplex, & quid vnumquodque includat nu.166.& 167.

Circa hæc dico sequentia, primum,quod vt interdicere significat 164
prohibere instit. de interd.in princi. sic interdictum generaliter dicitur quælibet prohibitio,sed hic accipitur speciatim pro vna trium censurarum ecclesiasticarum,quod vt in repet.cap. Dilectis de appel. cito, cautius diffiniri potest quam à Calderino tract. de eccles.interdict.membr.1.col.1.esse censura ecclesiastica qua prohibentur diuina officia,sacramenta, & sepultura actiue & passiue, exceptis aliquibus. Dixi (censura ecclesiastica) pro genere quo distinguitur à cessatione a diuinis,de qua in c.irrefragabilis de offic.ordi. & cap. quamuis eodem tit.lib.6.quæ non est censura ecclesiastica, quia non est nisi ipsa remissio officiorum diuinorum iuxta Panorm.in d. c.dilectis, num.18. Reliqua adduntur ad differentiam inter interdictum ex vna parte, & inter excommunicationem & suspensionem ex altera, quæ tres conueniunt, Primo in nonem, iuxta Cald. vbi suprà col. 2. receptum per Communem Dominic.& Perus.in d.c.1.§. superior de senten excom. lib.6.Sylvest. & Tabien.verb.interdictũ, & per complures alios alibi. Conueniunt enim primo, quod quælibet earum est censura ecclesiastica cap.quærenti de verb.significatio. II. Quod quælibet in scriptis debet ferri, & cum causa in eis expressa, cap.1. de sentent.excommunicat.libr.6. III. Quod nullam earum suspendit appellatio subse- 165
quuta,& quamlibet annullat præcedens, cap. is cui.§.fin.eod.tit.lib.6. & capit. ad hæc quoniam, de appell. IIII. Quod quamlibet debet præcedere monitio cap. reprehensibilis de appell.cum fertur ob contumaciam, & non cum in pœnam,cap.2.de constit.lib.6.& cap.quamquam de cens.eodem lib. V. Quod quælibet est nulla cum fertur sine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes excommunicatis à se cap.statuimus iuncto cap. statutum de senten.excommunicationis.lib.6. VI. Quod quælibet impedit à diuinis excepta

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa suspensione quæ non fit ab eis cap. pastoralis. §. verum de appell. iuncto d.c is cui. VII. Quod in absolutione omnium iuratur, cap. vt inuerabili & c. ex tenore, de sent. excom. VIII. Quod nulla earum contra receptos in filios speciales Papæ ab ordinario ferri potest, ca. 2. de verb. signif. lib. 6. IX. Quod quælibet est à superiore seruanda c. cum ab ecclesiarum, de offic. ordin. Imo & à ferente quousque eam tollat Cald. vbi suprà memb. 1. col. 3. Differunt autem primo, quod excommunicatio directe priuat communicatione quatenus est communicatio humana, suspensio priuat directe vsu facultatis ecclesiasticæ. Interdictum vero priuat directe sacramentis & diuinis officiis. Dicit (directe) quia indirecte & per consequentiam priuant etiam consequentibus directe prohibita. II. Quod excommunicatio non potest suspendi, & aliæ sic d.c. ad hæc quoniam: Quanquam idem esse de excommunicatione dixit Dec. ibi, quem per multa fundamenta sequitur ibidem. III. Quod Episcopus non incurrit suspensionem neque interdictum latum à iure, nisi exprimatur in eo, excõmunicationis vero sic c. Quia periculosum de sent. exc. lib. 6. cum glossi. IIII. Quod vniuersitas non potest excõmunicari c. Romana. §. in vniuersitatem de sent. excom. lib. 6. suspendi autem & interdici sic, c. si sententia. eod. tit. & lib. V. Quod excommunicati nunquam admittuntur ad diuina officia, alij vero sic interdum c. fin. de sent. excom. eod. lib. VI. Quod excommunicatio & suspensio non feruntur nisi ob culpam propriam, & maior ob mortalem, & minor & suspensio etiam ob venialem, cap. solutio excommunicationis semper requirit aliqua verba, suspensionis vero & interdicti non, quando feruntur quousq; certum quid fiat, quia sufficit vt illud fiat, glos. putata sing. Clem. 1. de decim. verb. decimas, quæ tamen habet alias quatuor similes citatas à nobis in cap. 1. nec, not. 6. de iudic.

166 II. Quod interdictũ est triplex, locale tantum, personale tantum, locale & personale simul; Locale tantum est quo solus locus interdicitur, quod rursus est duplex, Generale, quo interdicitur locus vniuersalis, vt Regnum, prouincia, episcopatus, ciuitas, oppidum, pagus, aut parochia. Et speciale, quo interdicitur aliquis locus particularis, vt ecclesia, & non definit esse tale, eo quod comprehendat multas ecclesias, modo sint particularia, quale est, quod interdicit multas ecclesias, etiam si interdicat omnes ciuitatis, episcopatus, prouinciæ, Regni, aut quotquot sunt in mundo, iuxta Cald. vbi suprà memb. 2. receptum per Dominic. Perus. & comm. in c. Præsenti, de sent. excom. lib. 6. singulare autem quod addit Angel. verb. interdictum 1. §. 1. est species interdicti particularis minime necessaria. Interdictũ personale tantum est quod interdicit personas tantum, quod etiam est duplex, scilicet generale

generale quod interdicit aliquam vniuersitatem hominũ, vt populi, Regni, prouinciæ, ciuitatis, oppidi, collegij, aut pagi. d. c. si sententia. Et speciale siue particulare quod interdicit personas singulares, vnã aut multas certas, aut incertas, vt quod interdicit hoc vel illud facientem. Interdictũ locale & personale simul, est quod interdicit locum & personas simul, & quòd interdicit locum & populum, & tales vel tales personas, exemplum quotidianum est in interdicto quod appellant ambulatorium, quo interdicitur aliqua persona, & locus vbi est vel fuerit quamdiu ibi fuerit, aut etiam certo tempore post quam recesserit, de quo quatenus est locale, iudicandum est vt de locali tantum, & quatenus est personale, vt de personali tantum arg. l. quæ de rei vend. quibus addimus vnumquodque illorum posse dividi in simplex, & mixtum. hoc est generale tantum, aut particulare tantum, aut generale aut particulare simul. De quo quatenus est generale, iudicandum est vt de generali, & quatenus particulare, vt de particulari arg. d. l. quæ de tota & cap. Pastoralis. §. Item cum totum de offic. deleg.

III. Quod interdictum generale loci non includit populũ nec personas eius. Neq; interdictum generale populi alicuius loci comprehendit eum, itaque quando est interdictus vnus locus, qui sunt in eo, & non fuerunt causa interdicti, possunt audire & dicere in alio loco diuina officia, & dare & accipere sacramenta, & alij aliorum oppidorum non possunt hoc facere in illo loco interdicto cuius illi sunt. Et quando interdicitur solus populus, illi qui sunt eius, non possunt audire, neq; ibi neq; alibi, & exteri possunt audire ibi, & in eo potest celebrari patentibus ianuis, excluſis eius hominibus perinde ac si non esset interdictus d. c. si sententia, cum ei annot. Rursum interdictum alicuius loci non comprehendit locum, neq; populum & habitatores eius laicos, neq; econtrario interdictum populi comprehendit clericos, d. c. si sententia. Cuius rei nouam rationem tradidimus in c. 1. de verb. post Dec. ibi & in cap. Ecclesia de const. col. 4. quamuis interdictum clerí videatur includere religiosos, & religiosas, conuersos, & conuersas, nouitios, & nouitias, secundum Dom. in d. c. si sententia in fin. princip. & Cald. vbi suprà membr. 2. Item interdictum ciuitatis inhibet subintrare, & ædificia prope mœnia c. si ciuitas de senten. excom. lib. 6. Quæ vero ædificia dicenda sint talia, relinquitur arbitrio iudicis. gloss. ibid. Interdictum etiam ecclesiæ, licet speciale tantum, includit sacella & cœmeterium contigua, alia non, d. c. si ciuitas. Interdicta vero ecclesia, non censentur interdicti clerici eiusdem, neque conuersi, interdictis clericis, censetur interdicta eorum ecclesia arg. c. per exemptionem, de priuileg. lib. 6.

167

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXVII.

Quis, cur, & quomodo potest interdicere & interdici.

Interdicit communiter qui excommunicat, & suspendit, & contra.nu.168.
Interdictum fertur ob culpam alienam, sed non ob culpam debiti, & penitet ipso facto à iure his casibus nu.168. & 169. & quæ opera prohibeat.nu.170

168 1111. Quod communiter qui potest excõmunicare, & suspendere, potest etiam interdicere, & qui potest excõmunicari & suspendi, potest etiam interdici. Et vniuersitas quæ non potest excommunicari, Roman.§.in vniuersitatem, de sent.excom.lib.6.& locus qui non potest suspendi, vt suprà dictum est possunt interdici, d.c.si ciuitas & d.si sententia. Et quanquam aliud est populus, vel vniuersitas, & alius particulares eiusdem arg.c.denique 7.q.1.& l.proponebatur.ff.de iust. Interdicto tamen illo, censentur interdicti omnes eius particulares, sontes,& insontes d.c.si sententia, vbi id affirmant Domin. & Perus. Quia potest vnus interdici propter culpam alterius, licet non excommunicari vel suspendi vt prædictum est: Quamuis semper debeat intercedere culpa propria,vel aliena, vt feratur interdictum, nec sufficit culpa non soluendi debitum, vt feratur interdictum generale auctoritate ordinaria,vel delegata sine speciali Papæ mandato, Extrauag. Prouide, de sent.excom. quãuis particulare ecclesiæ ferri possit iuxta Cald.vbi suprà memb.1.col.4.& Dom.in cap.præsenti de sent.excom. lib.6.non tamen parochiæ, quamuis per incogitantiam, nostro iudicio,contradixerit Stepha.de potest.eccles.cas.10.

Interrogatus olim Salmanticæ, An infans lactens, & amens includantur interdicto? Respondi includi, nec esse admittendos ad diuina, quia vt prædictum est,sine culpa propria quis potest interdici.

169 V. Quod fertur generale ipso facto contra vniuersitatem, quæ facit solui portoria illicita clericis,c.quanquam de Cens.lib.6.& contra eam quæ facit vt capiatur, percutiatur, vel in exilium mittatur. Item Episcopus Clem.1.de pœn. Et contra eam cuius dominus impedit ingressum,aut negotia Nuntij Apost.Extrauag.super gentes de constit. Imo & in omnibus casibus in quibus iure fertur interdictum locale, generale, ob delictum populi:in eisdem fertur etiam generale personale contra suum populum,quamuis non quando fertur ob delictum solius domini si non exprimatur,c.si sententia, de sent.excõ.lib.6. fertur etiam particulare locale ecclesiæ in aliquot casibus,scilicet,quando vniuersitas facit, vt capiatur, percutiatur, vel mittatur in exilium suus Episcopus d. Clem.1. de pœn. Et quando clerici, aut conuentus Ecclesiæ,nolunt restituere corpora, aut monumenta eorum, quos in

ea sepelierunt, & quod inducti ab eis iurauerunt se electuros sepulturas in ea,cap.1.de sepult.lib.6.

VI. Quod interdictum personale particulare, solum includit personas nominatas, & actus in eo expressos, & qui includuntur in illis. 170
si vero nulli exprimantur, omnes qui vetantur interdictis censentur inclusi. Vnde interdicto simpliciter Petro, omne illud quod interdictum prohibet, vetatur illi. Interdicto autem eo quo ad ministerium altaris, reliqua omnia potest facere, quoad ingressum vero ecclesiæ omnia diuina officia illi prohibentur intra illam. Quia includuntur in prohibitione ingressus illius, & nulla extra illam. Quia potest facere domi,vel in tabernaculo iux.glos.l.c.is cui, de sent.excom.lib.6.& Comm.aut in Sacelle, non erecto auctoritate Episcopi, perinde ac si nulla re esset interdictus iuxt.Ant.3.par.tit.29. cap.2.§.2. & ante illum Cald.secundum quem approbatum, ab Anch. Domin. & Perus.in d. cap.is cui,cui est interdictus ingressus ecclesiæ bene potest introire in eam, & orare quando non aguntur diuina officia vt glossi. singu. dicit de excommunicato cap.qui studet,1.q.1.& Innoc.in c. nuper, de sent. excom. quamuis multi contra sentiant, sed male: non potest tamen audire diuina officia iuxta Dominic.& Comm.in d.c.is cui, quicquid dicat Cald.vbi suprà colum.16. sed nostra sentẽtia potest transire per eam,etiam quando illa fiunt,quia id non est audire argu. eorum quæ suprà eod.cap.nu.34.diximus de excommunicato. Quorum ratio est, quia prohibitio ingressus ecclesiæ solum respicit diuina officia,ne ea faciat, vel audiat in ea, d.c.is cui, cum ei annotatis, & cap.præsenti.5. quæst.2.

Quæ prohibeantur Interdicto, & tempore Interdicti.

Interdicto vetantur omnia diuina officia,sacramẽta & sepultura, præter exceptionem nu.171.
Officia diuina quæ nume.172. & permissa quomodo in interdicto generali. nume.174.
Missa vna singulis hebdomadis licita in interdicto speciali.nu.173.
Clerici etiam alieni admittuntur ad diuina tempore interdicti, & an coniuges. nu.174.
Aqua benedicta vt benedicẽda, & vsui adhibenda tẽpore interdicti.nu.174.
Interdicti in loco, & etiam in Ecclesia.Clerici recitant horas.nu 175. & 176.
& vt campanæ pulsatio,Episcopi benedictio,& sacramentalium vsus liceant. nu.177.& 178.
Confessio item & alia plurima.nu.178.
Interdicta quæ priuilegia particularia relaxant.nu.179.& 1 seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Interdictum iure suspenditur quatuor festis. & an aliis priuilegio religiosorum n 181. & 1 seq.
Interdictum non denunciatum non obligat, neque nullum, & quando tale, & validum violando qui laici & moniales peccant n.187.
Cessatio à diuinis quid, & est duplex, & in his differt ab interdicto n 188.
Cessatio qualis, & cur ponatur post interdictum n 189. & 190.

171 VII. Quod per quodcunque interdictum prohibentur omnia diuina officia, sacramenta, & ecclesiastica sepultura (exceptis his quæ expresse, vel tacite permittuntur, vt colligitur ex ca. non est, de sponsal. & ca. final. de excess. præl. at. & ca. quod in te, de pœnitent. & remiss. & ca responso de sentent. excommun. ca. quoniam, & ca. final. cod. tit. lib. 6. & notatis in eis, & ex definitione interdicti supra num. 164. data. Ex quo sequitur, quod regulariter prohibentur, omnia exercitia specialiter deputata alicui siue maiori, siue minori, vt dicendi Epistolam solemniter cum manipulo Subdiacono, & Euangelium Diacono, deferendi Vrceolos Acolito, dicendi missam aut agendi hebdomadarium quando peragitur matutinum, aut aliæ horæ canonicæ Presbytero: & ordinandi Episcopo, quia omnia talia exercitia, sunt diuina officia, quæ est ratio noua & firma non perpensa ab aliis.

172 VIII. Quod male diffinierunt Angel. verb. Interdictum. 5. 4. & alii qui alij diuina officia in hac materia, esse officia diuina in Missali & Breuiario, Quia neque omne in illis ordinatum est diuinũ officium, nec omne diuinum officium est in illis ordinatũ, siquidem multa sunt ordinata in pontificali, & multa in missalibus & breuiariis, quæ non sunt diuina officia prohibita tempore interdicti. Qualis est benedictio mensæ, & fructuum, qualis baculi, & sæculi ad peregrinandum, & habitus nouitiorum. Possunt autem recte diffiniri esse officia ordinata in dictis tribus libris, aut in aliis legitime ad vsum ordinum, & aliorum sacramentorum, vel sacramẽtalium, aut ad horas canonicas.

174 IX. Quod potest dici vna missa quaq; hebdomada etiam in ecclesia specialiter interdicta, ad renouandum sanctum sacramentũ quod asseruatur infirmis, cum moderatione versiculi sequentis c. permittimus de sent. excom. & etiã plures quam vna si necessitas infirmorum id postularet, iuxta Hostien. ibidem. Et quod possunt celebrari omnia diuina officia in loco generaliter interdicto, sicut prius ianuis clausis, voce submissa, non pulsatis campanis, & exclusis excommunicatis, & interdictis. c. fin. §. adiicimus, de sent. excomm. lib. 6. expulsis item non habentibus priuilegium iuris communis aut specialis iuxta glossi. d. §. adiicimus, verb. interdictis. Dixi (in loco generaliter interdicto) quia in interdicto specialiter, non habet locum iuxta glossi. recept. in d. c. Et verb. ecclesia.

Et quamuis Anch. dicat, quod talia officia diuina debent fieri per solos clericos, & monachos illius ecclesiæ vel monasterij, & non per alios, cuius opinio obseruabatur meo tempore in Gallia, vbi pauca interdicta ponuntur, sed contrarium scilicet, quod omnes clerici maiorum, & minorum ordinum etiam primæ tonsuræ vndecunque & cuiuscunque ecclesiæ nisi fuerint causa interdicti, possint admitti ad dicendum & audiendum illa tenent Ioan. Andr. Domin. & Philip. in cod. c. fin. Feder. cons. 70. Ang. verb. interdictum. 5. §. 3. & Sylu. verb. interdictum, 5 q. 1. quod seruatur in tota Castella, vbi feruntur infinita interdicta, & etiã in Lusitania, vbi feruntur pauciora, etsi plura, quam in Gallia, sed clerici coniugati non sunt de horum numero, quia quid dicat Margarita confessorum, non gaudent nisi duobus priuilegiis ca. 1. de cler. coniug. lib. 6. è quibus non est hoc, & consequenter quod hoc habentur pro laicis, vt iampridem respondimus Salmanticæ, quanquam si esset consuetudo præscripta, qualis fertur esse in Aragonia, valeret illis argu. ca. fin. de consuet. etiamsi esset introducta per errorẽ iuris arg. eorum quæ infra n. 177. dicuntur. Et adeo quidem excindendi sunt non habentes priuilegium, vt non sint admittẽdi ad oblationem quæ fieri solet in medio missæ, neque sit eis porrigenda pax, neque aperienda fenestra, neque foramen per quæ intueri possint neque D. N. iuxta Clem. 1. cum suis gl. de sent. excom. Neque fideles poterit benedicere aquam absque prædicta modificatione, aquæ benedictæ illa inspergere populũ absque illa ante missam. cum antiphona. Asperges, sicuti solet, iuxta Cald. vbi sup. memb. 6. col. 14. Quanquam credimus populum posse sumere aquam benedictã cum ingreditur ecclesiam & clericum dare ei, tanquã laicum sine peccato, quicquid sentiat idẽ Cald. vbi sup. quia id nullibi prohibetur. Et vox debet esse tam submissa, quæ foris nõ audiatur, vel saltem proferatur ea intentione, vt non audiatur, & cum debita cautione. Quia hoc exigit peragentes officia, quamuis ab aliquibus curiosis audirentur contra eorum voluntatem: siquidem tam clare est proferenda, vt alij ab illis possint audiri in choro iuxta mentem textus c. Alma mater, & communiam doctorum. Possunt tamen accipere funeralia Cald. in d. memb. 6. col. 20. & alias oblationes factas pro defunctis, quamuis sepeliantur extra locum sacrum, & illi essent interdicti. si decesserunt præsentes, siquidem potest & debet rogari pro eis arg. c. final. de sepult. & c. A nobis 2. de sent. excom.

175 X. Verum esse id quod Salmanticæ respondimus, & defendimus præsentes mentem Host. in c. quod in te de pœnit. & remiss. cum cap. final. præsegeremus contra Villadieg. de irregul. col. 14. & satis contra Cald. memb. 6. col. 12. & Ang. & Syl. verb. interdictum. 6. §. 2. scilicet, quod in tempore, generalis interdicti nõ solum vnus, sed etiam duo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tres,& plures recitare possunt suas horas in campo , ianuis quæ nos sunt,non clausis, & domi,& in cubiculo clausis illis, & etiã non clausis, modo non audiantur ab aliis non habentibus priuilegium ad audiendum , quamuis audiant aliqui per transitum & casu. Et quod etiam intra ecclesiam potest quis solus non clausis ianuis recitare horas ita submisse,vt à nemine alio à se audiatur, & ita duo vel tres dum uisi in aliquo sacello , aut tam submisse, aut tam seiuncti à populo vt audiri nequeant,& à fortiori intra vnum Sacellum clausum quamuis ianuæ ecclesiæ vbi illud est, sint apertæ,quicquid dicant Host.Ioan. And.& Card.in d.c.quod in te. Quia intentio iurium quæ permittunt diuina officia cum prædicta moderatione in ecclesiis, non est excludere alia loca vt ponderabat Villadieg. vbi sup.imo à fortiori includere illa,vbi regulariter non audiuntur ab aliis permittendo ea dicta in ecclesiis,vbi solent audiri:& principalis scopus prohibendi diuina officia,est ne audiantur à laicis argu.d. c. quod in te, & d.c.Alma mater,cum non obstante illo quisque clericus teneatur dicere suum officium gl.recepta c.2.de cler.excom.facit glo.ord.c.illud eod.tit.& ca. Presbyterum 28.distinct.Dixi(tempore interdicti generalis) nam in loco specialiter interdicto non esset licitum quicquam horum facere, neque clausis ianuis , neque apertis argumen. gloss. d. ca. Alma, verb.ecclesiis.

176 XI. Quod non prohibetur oratio matutina,meridiana & vespertina quam vocant Aue Maria, neque benedictio mensæ Cald.vbi supra colum. 16. neque ea quam episcopi iter facientes conceduntur. Neque prohibetur lectio,neque declaratio psalmorum, aut euangeliorum,aut aliorum similium quæ in diuinis officiis dicuntur, cum non prohibeatur prædicatio ea. Responso de sentent. excommunic. neque oratio priuata in ecclesia etiam illis ipsis quorum causa positum est interdictum , licet illi sint interdicti personaliter iuxta Maynald.recept.per Angel.verb.interdictum.6.§.14.neque dare,neque accipere aquam benedictam in ingressu ecclesiæ , neque cantus laicorum,etiamsi cantent litaniam,aut psalmos,& laudes Dei,aut eiusdem ectorum in suis confraternitatibus etiam intra ecclesias Cald. vbi supra memb.6.colum.10. Neque excommunicare neque absoluere excommunicatum absque stola & solemnitate sacerdotali iuxta Innocent.in ca.final.de excess.prælat. & Cald.vbi supra. neque etiam introducere puerperam in ecclesiam ad reddendum Deo gratias in illa,etiam cum confessione generali absque stola & ornatu sacerdotali Calde. vbi supra colum. 3. neque consequenter confessio generalis quam solent facere laici sacerdoti , idem ibidem colum.14. Neque adoratio crucis veneris sancti idem ibidem colum.15. neque recommendatio animarum defunctorum Cald. vbi supra, neque alia fune-

bria,quia non sunt diuina officia.Et quamuis laici non possint sepeliri in loco sacro tali tempore,neque extra illum cum officio diuino, licet sublato interdicto deferri debeat ad illum , & si sepeliantur in illo durante interdicto,non sunt extrahendi iuxta gloss. recepram ca. nobis 2.verb.forma de senten.excom. Clerici tamen seruantes interdictum,possunt sepeliri in sacro absque solẽnitate,quia id eis permittitur d.ca.quod in te,quamuis sint coniugati , si consuetudo præcepta habet vt clericus coniugatus cum vnica & virgine, petinde possit interesse diuinis tempore interdicti,ac alij non coniugati,alias non,iuxta dicta sup.eod.c.n.174.

Ad quæsitum an dictum Cald.de litaniis habeat locum in clericis? respondeo habere, quia litaniæ cum cantu vel sine cantu absque solennitate consueta Crucis leuatæ, superpelliciorum & ordinis procedendi , de quibus loquitur Cald.licent tam clericis quam laicis: cum prædicta vero solemnitate neutris,licet minus clericis quam laicis, quia hæ sunt diuinum officium , illæ vero nequaquam per dicta supra.

XII. Quod non possunt pulsari campanæ,neque campanulæ ad horas canonicas. Cald.vbi sup.memb.6.col.16.quamuis sic ad alios finem,veluti ad Aue Maria prædictum, aut ad ostendendum reliquias, aut notificandum horas aut prædicandum, aut ad aliud quod non sit officium diuinum Cald.d.memb.6.col.16.receptus communiter in c. fin.de sentent. excommun. lib.6. Vnde fortassis originem duxit Salmanticensis consuetudo pulsandi ad interdictum (hoc est ad notificandum illud) horis quibus finienda erat pulsatio ad primam , & ad vesperas. Quæ tamen etsi nostra sententia iam excuset à pœna , & etiam à peccato, ob id quod potuit sua antiquitate effectum interdictorum quoad hoc minuere,tamen non excusasset in exordio, neque modo excusaret vbi primum inciperetur , quia esset manifesta fictio,vt ad aliud propositum dixit Cald.d. memb.6.colum.16. neque etiam potest Episcopus tempore Interdicti publice benedicere lotum,neque cum baculo, & versu, Adiutorium nostrum,&c. secundum Cald.d.memb.6.col.15. Neque benedicere Abbatem, neque Abbatissam,neque cõsecrare calices, altaria,virgines, neque benedicere cornua,& alia ornamenta,ad dicendum missam,neque vela monialium,neque ipse , neque parochus possunt benedicere aquam vt dicunt bene Feder.cons.3.col.2. & 3.& Cald.vbi supra col. 14. & 15.& benedicere candelas in die purificationis,neque palmas, & ramos, in dominica palmarum Cald.d.col. 15.neque missam quam siccã dicunt, sine consecratione Syl.verb.interdictum q.3.quia sunt diuina officia. Diuina(publice)quia clam ianuis clausis,&c.bene possunt iuxta eũdem, quæ non sunt,vt ille dicit,sacramenta, sed diuina officia ad facienda

Universidad de Deusto
Biblioteca

quædam sacramentalia. Et ideo etiam fieri possunt in festis in quibus tollitur interdictum, de quibus infra eod.c.n.182.iuxta Fede.in d. conf.3.& Cald.vbi supra.

178 XIII. Quod sola & omnia illa sacramenta, & sacramentalia quæuis aut priuilegium exprimit, aut tacite permittit, sunt permissa in loco interdicto, siue interdictum sit generale, siue speciale iuxta Cald.memb.6.col.29.Quale est sacramentum baptismi pro paruulo c.non est,de sponsal.& etiam pro adultis.c.quoniam de sent. excom. lib.6. qualia sunt catechismus & exorcismus, & vnctio olei, & chrisma,siquidem in baptismo iubentur hæc fieri c.accepisti,de consecrat. dist.4.Quale etiam est sacramentum confirmationis c.Responsio, de sen.excom.& consecratio chrismatis,quæ ad id,& baptisterium est necessaria d.c.quoniam, & eadem ratione consecratio olei baptizandorum. Quale est sacramentum pœnitentiæ pro infirmis dicto c.non est,& etiam pro sanis,dicto c.fi.qui non fuerint excõmunicati, neque interdicti, neque fuerint causa interdicti sua culpa, neque consilium, neque fauorem,neque auxilium præbuerint delicto.ob quod fuit positum.Siquidem hi nequaquam sunt admittendi ad sacramentũ pœnitentię,nisi satisfaciant prius si possunt,sin minus, præbeãt idoneam cautionem,iurando se daturos operam fideliter vt satisfiat per se,aut per alios d.c.fin.§.illis. Quale est etiam eucharistia,siue viaticum d.c. Quod in te,solum in articulo mortis gl.d.c.fi.receptа,& sic nõ potest dari sanis,quamuis sint clerici & religiosi iux. Cald.in d.memb.6.col. 22.& Philip.in d.c.fi.§.Adiicimus,& §.seq. Quod verum est secũdum

179 eorum priuilegia iux.dicenda n. fin. B. licet secundum ius commune possint sumere quando celebrant:quale est celebrare semel in hebdomada ad renouandum sanctissimum Sacramentum ca.Permittimus, de sent.excom.quale etiam pulsare campanulam quãdo fertur ad infirmos,& etiam ostendere ipsum in reditu vbi mos est Cald. vbi sup. memb.6.col.19.Partim quia videtur iustum & decorũ d.c.Quoniam. Partim quia non est de actibus prohibitis per interdictum coniunctus S.Sacramenti,nisi in missa. Quale est etiam sacramentum matrimonij glo.d.c.fi. etiam inter interdictos personaliter & specialiter iux.Cald. d.membr.46. col.11. sed non est talis benedictio nuptiarum iuxta Host.in d.capit. Non est receptum per Com.ibidem, & Cald.d. memb.2.col.22.Non est etiam tale sacramentum extremæ vnctionis, d.capit.Quod in te, etiam quoad Clericos quia quamuis sint priuilegiati quoad sepulturam, non tamen quoad extremam vnctionem iuxta Ioab.And.d.capit. Quod in te.Neque religiosis potest dari extrema vnctio secundum ius commune, & an secundũ priuilegia sua infra,d.n.fin.B.Neque etiam est tale ordinare in loco interdicto inxta Inn.in d.ca.Non est neque extra illum si ordinator,vel ordinatus sit interdict

interdicti personaliter Panor.ibidem & melius Cald.memb.2.col.22.

XIIII. Quod priuilegium audiendi diuina officia,tempore in- 180
terdicti cũ prædicta moderatione, nõ valet ei qui fuit causa eiusdem, aut cuius culpa aut fraude fuit positum,aut commissum delictum,ob quod fuit positum,ei autem qui hoc non commisit, si est persona singularis, valet, non solum pro se,sed etiam pro suis familiaribus domesticis, qui non sint fraudulenter recepti ad audiendum, aut celebrandum cum illo capit.licet,§.cum conceditur de priuileg.lib.6. sed si est collegium,non valet nisi collegis,dicto capit.licet,Et quãquam 181
in aliis materiis per familiares & domesticos intelliguntur mulier, filij,nepotes,serui,& famuli illi subiecti qui ratione potestatis paternæ,vel dominij,degunt cũ illo iuxta gl. & determinationem Aret.& Felin.in capit.in literis de testib.in hoc tamen casu,non sumitur tam late iuxta Anchar.d.c.licet. Et sic,nostro iudicio,in hoc casu illi tantum intelligendi sunt familiares domestici alicuius qui eum de more comitantur.Hæc enim ampliatio huius priuilegij fit ne inutile sit, vt posset esse, nisi sic ampliaretur ad multos qui sine comitatu non possunt honeste ad ecclesiam ire, aut celebrare in ea iuxta gloss. solem.quæ penult. est dicto capit. licet,& commendata ad pulchram conclusionem per Dec.in capit.cum ordinem de rescript.colum.2. Et sic clericus qui habet vnum famulum laicum,potest dicere missam in ecclesia seruiente illo,siue receperit ante interdictum,siue post,& in eius locum si ægrotaret, vel abesset, posset sumere alium etiam mere laicum Cald.vbi sup.membr.6.Addo etiam quod priuilegia concessa aliquibus religiosis, vt tempore interdicti, possint admittere ad diuina officia suos confratres, intelliguntur de illis, qui licet sint & maneant extra monasteria, tamen se addixerunt illi ordini mutato habitu seculari, aut donarunt inter viuos sua bona suo ordini, reseruato sibi quamdiu vixerint vsufructu capit.vt priuilegia de priuileg. Eodem modo qui habent priuilegia, quod tempore interdicti possint admitti ad diuina officia, possunt sepeliri in cœmeterio iux. Cald.in 6.memb.col.24.quem sequitur Ang.verb.interdictum, 6.§.35. licet Feder.conf.3.in contrarium inclinet,cuius opinio facile defendi posset,si consideretur sepultura pro principali,& officium pro accessorio,sicut & opinio Cald.consideratione contraria, & tanquam favorabilior seruanda videtur.

XV. Quod etiam possunt fieri omnia diuina officia festis Nati- 182
uitatis,Paschæ,Pentecostes,& Assumptionis Dominæ nostræ diebus solum, & non octauis, etiam sine prædicta modificatione, apertis ianuis, campanis pulsatis, & alta voce, exclusis excommunicatis, & admissis interdictis.Ita tamen vt quorum culpa tale interdictum positum fuit,non accedant ad altare,Quia id expresse permittitur per c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alma mater §.in festiuitatibus. Quod idem postea permissum fuit in festo corporis Christi,& tota octaua per Martinum v.& Eugenium iiij.in suis extrauag.quæ legi solent intra octauam eiusdem: festi,& in die Conceptionis,& sua octaua Virginis Matris in ecclesiis in quibus dicitur officium ordinatum per prothonotarium Leonardum Nogarolum, & eius missa quæ incipit Egredimini, & non in quibus illud non dicitur, vt monuimus in repet.capit.quando, de consecr. dist. 1.cap.10.num.86.

183 XVII. Quod in diebus in quibus à iudice suspenditur interdictus id omne & solum ad quod suspenditur potest fieri in illis, ita quod si non suspenditur ad aliud quam ad sepeliendum aliquem, aut faciendam certam missam, aut certum officium, aut dandum certum sacramentum (vt sæpe fit Salmanticæ) non potest fieri nisi illud, & eo tempus,& quoad quæ officia illud suspenditur, quod tenor suspensionis mostrabit. Et si nouerimus interdictū esse simpliciter suspensum,

184 in vnum diem, vel dimidiatū, poterimus in eo facere omnia quæ possunt fieri si nullum esset interdictū. Si autē nouerimus esse suspensum quoad officia diuina tantum, vel ad aliquot missas tantum faciendas, non licebit facere alia,& ita non licebit alia sacramēta vel sacramentalia dare, suscipere vel facere. In prędictis autem quatuor diebus est suspenditur à primis vesperis illorum arg.c.1.& 2. de feriis, vsque ad completorium inclusiue diei, aut octauæ post remæ Arch. Domin. &

185 Perus. in c.fin.de sentent. contra glos.ante penult. eiusdem. Et suspenditur illis diebus in dicto capit.fin.§.festiuitatibus de sentent. excom. municar.lib.6.quoad omnes missas, & omnia diuina officia illorum festorum,& quæuis alia tam publica quā peculiaria,& tam ordinaria quam extraordinaria iuxta glo.verb.sicut prius, recep. per Domin. Se-

186 rus. & Com.ibidem. Quia textus dicit generaliter missæ celebrentur & alia diuina officia dicantur sicut prius,& quia sic vsus habet. Et eo sequenter publice potest Episcopus in illis consecrare Abbates, Abbatissas, calices, ecclesias, virgines, corporalia, & alios apparatus altaris, vela, & omnia alia quæ fieri possent secreto prædicto tempore, de quibus supra eodem cap. num. 177. Et quanquam alias nobis visum fuit, quod die Corporis & Conceptionis,& eorum octauarum non deberant peragi, nisi officia diuina eorum festorum ponderantibus illud verbum (huiusmodi officia) quod est in dicta extrauagan. Martini v. & Eugenij iiij. quia tamen mens authoris videtur fuisse, suspendere quoad illos dies tantum, quantum suspendebatur à iure quoad prædictos quatuor dies, & etiam amplius, siquidem suspendit, quoad octauas, & quia videtur sic eam interpretari consuetudo, dicimus permissum esse in illis omne id quod permittitur in præfatis quatuor festiuitatibus, & etiam in omnibus aliorum sanctorum prædictorum ordinum, in ecclesiis in quibus suspenditur.

XVII. Quod nemo tenetur nostra ætate seruare interdictum ali 187
quod nisi denunciatum vt supra dictum est, de suspensione eodem cap. num. 165. & de excommunicatione num.35. & 36. per Extrauagan. ad euitanda, cuius tenor de verbo ad verbum refertur supra eodem capit. num.35. Nec quando interdictum est in se nullum,& nullitas est sufficienter publicata, exceptis religiosis qui debent illud obseruare, si ecclesia matrix id obseruat, vt dictum est supra eodem cap.num.116. Interdictum autem est nullum regulariter in eisdem casibus in quibus excommunicatio de quibus supra eodem cap.num.4.

XVIII. Quod laicus non dicitur violare interdictum vllum quamuis sit validum & denunciatum, audiendo missam vel alia diuina officia in loco interdicto etiam ab eo qui dicendo ea peccat, & quamuis audiat cum aliquo personaliter interdicto iuxta Caiet.verb. Interdicti violatio §. penult. exceptis quatuor casibus in quibus peccat, quamuis non incurreret irregularitatem, Primo, cum ipsemet est interdictus personaliter, etiamsi interdictum sit generale oppidi eius, quicquid ille dicat ibidem.

II. Cum expresse vel tacite est causa quod illa dicantur rogando, iubendo, aut præbēdo ad id causam sua præsentia,& auditione. Quia facientes & consentientes &c. argumen.cap.1.ad Rom.& cap.1,de offic.deleg. & facit optime glos. fingu. Clemen. fin. de priuileg.

III. Cum dicit talia officia, qualia dicendo violarent clerici arg. rationis cap. Pastoralis §.1. de cler.excommun.minist. vt sentit Cald. in dicto membr.6.col.10. affirmans quod tali casu potest puniri per laicem ecclesiasticum quia delictum est ecclesiasticum.

IIII. Cum mentiendo asserens se esse clericum minorum, aut habere priuilegium, intraret ad audienda diuina officia vetita, vbi dicebantur clausis ianuis.

XIX. Quod monachi & moniales qui nullum ordinem habent, peccant mortaliter faciendo officia prohibita clericis, Quia meretur includi ob id in aliis monasteriis strictioribus, quo faciant pœnitentiam dicto capit. Pastoralis, & licet non incurrant irregularitatem, sunt tamen intelligibiles actiue & passiue iuxta Cald. dicto membr.6. Et à fortiori clerici qui violant interdictum peccant mortaliter, quamuimlibet dubitet Caietan. vbi supra, & censentur violare quoad hunc effectum quoties faciunt quod illis est prohibitum per interdictum personale aut locale, & quoad effectum incurrendi irregularitatem, illis tantum vicibus quibus supradictum est cap. 25. num.83.& 94.

188 XX. Quod ceſſatio à diuinis eſt quædam deſiſtentia à diuinis officiis & ab adminiſtratione ſacramentorum iuxta mentem Innoc. & Communem in cap. Dilectis, de appellat. & cap. irrefragabili de offic. ordi. quæ eſt duplex, generalis quæ fit in loco vniuerſali, vt ciuitate, oppido, aut parochiæ, & particularis quæ particulari, vt in eccleſia, aut eccleſiis. Quo fit, non eſſe certum, quod aſſerit author compendij priuileg. verb. interdictum 1. §. 17. allegans in hoc duos doctores Salmanticenſes, ſcilicet, ceſſationem à diuinis generalem, & interdictum generale eſſe idem, contra mentem Cald. vbi ſupra membr. 3. co. 3. & Cardin. in Clement. 1. §. in ceſſationis de ſentent. excommun. vbi Bonifac. num. 4. declarat. Tum quia vt ſupra eodem cap. num. 164. dixi, ceſſatio non eſt cenſura, & interdictum ſic. Tum quia ſecundum Innoc. in dicto capit. irrefragabili, num. 4. & in dicto capit. dilectis, num. 3. ceptũ ibi per Anton. Panor. Peruſ. & Præpoſit. qui tranſgreditur ceſſationem à diuinis etiam particularem, non eſt irregularis, & qui tranſgreditur interdictum, quamuis ſit generale, ſic. Quod optime probat Bonifac. in dicta Clement. 1. num. 90. poſt Cardin. & Imol. licet Joan. Andr. in cap. ſi canonici, de offic. ordin. libr. 6. quem ſequũtus fuit Angelus verbo ceſſatio, teneat contrarium, ſed male, vt demonſtrauimus Salmanticæ repetentes dictum cap. dilectis. Tum quia ipſe Angel. verbo ceſſatio, fatetur ceſſationem particularem, non eſſe idem quod interdictum particulare, neque facere ſui tranſgreſſorem irregularem capit. is qui, de ſentent. excommunic. lib. 6. ob idque qui habet priuile-
189 gium audiendi diuina officia tempore Interdicti, non poterit tempore ceſſationis argument. cap. Priuilegia 3. diſtinct. & capit. Porro, & capit. ſane de priuileg. Neque qui habet priuilegium audiendi tempore ceſſationis generalis, poterit tempore ſpecialis, quamuis verum ſit quod interdictum generale, & ceſſatio generalis æquantur quoad modificationem prædictam dicto cap. Alma, & quoad rigorem prædictæ Clement. 1. de ſentent. excommunicat.

Roganti vero cui ponatur ſæpe ceſſatio poſt excommunicationem & interdictum, quibus non eſt paritum ſi interdictum eſt fortius illa? Reſpondeo quod hoc non fit niſi à ſummo Pontifice, & quod ille non ponit ceſſationem generalem poſt interdictum generale, ſed aliud interdictum ſpeciale aut ceſſationem ſpecialem quæ aufert celebrationem diuinorum officiorum etiam clauſis ianuis &c. Cæterum quando feruntur ſimul interdictũ, & ceſſatio ſpecialis, ponderandæ ſunt diligenter literæ, & ſecundum eas iudicandum. Tum quia tranſgreſſor cenſetur irregularis ea ratione qua eſt interdictum, & non ea qua eſt ceſſatio, per prædicta. Tum quia interdicta & ceſſationes poſita à ſummo Pontifice, nonnũquam ſunt ſtrictiora, nõ nunquam vero lactiora quam communia, tantum enim & non plus obſtringunt,

ſtringunt, quantum ille vult ſecundum omnium ſententiam. Alia de Ceſſatione vtilia, ſed Confeſſariis non vſqueadeo neceſſaria, tradit nouiſſime vir eruditiſſimus, & clariſſimus Alphonſus Aluarez Guerrerus Præſes Regius in Regno Neapolitano, in ſuo laude digniſſimo Iuris Pontificij ac Cæſarei Speculo, varia eruditione referto c. 37. de Eccleſiaſtico interdicto. Qui tamen potius referre, quam probare videri debet Philip. Franc. in c. ſi canonici, de offic. ordinar. dicẽtem ceſſationem generalem poſitam ab habente poteſtatem eam ponendi vim interdicti ad inducendam irregularitatem habere, quum paulo ante cum communi contrarium recte teneat.

Porro vt quod ad num. vlt. huius cap. ſupra retuleramus, hic opportunius expediamus, multa ſuper interdictorum ſuſpenſione priuilegia ſunt à ſede Apoſt. conceſſa religioſis, quorum ſummam hoc in loco in vulgari ſcripſeramus, ſed quia putamus ea eſſe ſublata per c. 12. & poſtremum de regul. ſeſ. 25. concil. Trident. conſulto etiam ſuper hoc S. D. N. eam prætermittimus, deſiderantes vt ſanctitas eius faceret illis facultatem ſuſpendendi interdicta in diebus tantum & non octauis ſanctorum ſui ordinis, modo eandem faceret, etiam Parochis quo ad dies ſanctorum ſuarum eccleſiarum patronorum, quam puto faciet, ſi humiliter petatur. Dixi (in diebus tantum) ne nimis enerue-tur neruus cenſuræ eccleſiaſticæ. Dixi (modo &c.) vt ſeruetur æqualitas & concordia, qua, vt poſt Saluſtium ait Hieron. etiam paruæ res creſcunt, vt diſcordia magnæ dilabuntur. Non arbitror tamen eis ſublata priuilegia ſuper neceſſitate vel modo præſentandi ordinariis Confeſſarios ſui ordinis, quia credimus quod per præfatum c. fin. de Regul. ſolum tolluntur eis priuilegia contraria iuribus communibus quæ in cap. præcedentibus eiuſdem tituli iubentur ſeruari, & in nullo illorum iubetur ſeruari ius commune præſentandi præfatos Confeſſarios, ſicut ius commune de interdictis ſeruandis iubetur ſeruari in dict. cap. 12. & alia in aliquibus aliis. Qua ratione idem dicendum eſt de aliis priuilegiis conceſſis eis cõtra alia iura communia, quæ non iubentur in illis ſeruari. Et hęc quidem de tribus Cenſuratum eccleſiaſticarum ſpeciebus, puta excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto dicta ſufficiant.

Veniamus nunc ad irregularitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Irregularitate, & de eius multiplicitate, & regulis generalibus.

Irregularitas quid. humanum inuentum est, tollitur manente peccato num. 191. & 192. & est quintuplex, nulla mentalis tantum num. 192.

Irregularis nemo in dubio iudicandus in foro exteriori, sed sic in interiori. num 193.

Irregularitatem non duplicat celebratio, nec tollit bulla communis num. 194.

191 PRimo dico, quod nomen Irregularitas est parum latinum, & generaliter acceptum, significat id quod aliquem extra regulam ponit. quia componitur ab, in, pro, non, & regularitas secundum omnes, sed irregularitas accepta, vt in hac materia sumitur, diffiniri potest ex mente canonum & Innoc. in c. nisi num. 7. de renunciat. communiter recept. paulo cautius quam diffiniat Speculator de dispen. §. iuxta, & Villadieg. de irreg. col. 1. Nicol. de irregul. Ant. 3. par. tit. 28. c. 1. & Aluar. de planct. eccles. lib. 1. art. 46. & alij alibi. esse impedimentum inductum à iure canonico, directe impediens acceptionem ordinum ecclesiasticorum, aut aliquem vsum eorum quatenus sunt ordines, etiam post pœnitentiam. Dixi (impedimentum) pro genere, & (inductum à iure canonico) ad significandum non esse inuetum iuris naturalis, neque diuini. Dixi (directe impediens) ad differentiam excõicationis, suspensionis, interdicti, & aliorum impedimentorũ canonicorum, quę quamquam ordines & eorum vsum impediunt, quatenus sunt communicatio, aut sacramenta, aut officia, aut beneficia ecclesiastica, non tamen quatenus sunt ordines, saltem directe. Dixi (aut aliquã vsum acceptorum) quia aliqua irregularitas impedit acceptionẽ & non vsum acceptorum, & aliqua vnum vsum & nõ alium c. 1. de cler. ægrot. vt statim dicetur. Dixi (post pœnitentiam) ad maiorem eius naturæ declarationem, & ad significandum posse quem absolui à peccato quo irregularitas incurritur remanente ipsa secundum Card. in Clem. dudum §. ac deinde q. sepult. quicquid innuat extrauag. 1. de priuil. Ex quo sequitur primo, quod recte dixit Inn. c. ad audientiã, de homicid. omnẽ irregularitatem inductã esse à iure canonico humano, quãuis aliqua eius origo in veteri testamento fuisset secundum mentem glos. §. 1. de consec. dist. 1. II. Quod incaute Sylu. & Tabien. verb. irregularitas in principio significauerũt irregularitatẽ esse suspensionẽ, & plus aliquid. Tũ quia irregularitas non est censura ecclesiastica, suspensio vero sic, c. quærenti de verb. signif. Tũ quia est species pœnæ multũ differens ab illa. III. Quod incautius Speculator in d. §. iuxta significa omnem excõicatum & suspensum aut interdictum esse irregularem

II. Quod

II. Quod iuxta mentem textuum omissis multis modis diuidendi 192
doctorum, Irregularitas diuidi potest in quinq; species, quæ manant ex quinque defectũ generibus, scilicet, sacramenti, corporis, animæ, lenitatis perfectæ, & delicti. Quanquam Aluarus Pelagius dixit esse innumerabiles in lib. de plãctu eccles. lib. 1. art. 24. arg. c. fi. 15. q. 1. Quod verum esse potest accipiendo eam generalissime, sed non accipiendo specialiter, vt prædictum est, quia in solis casibus iure expressis incurritur, cap. 15 qui, de sent. excom. lib. 6.

III. Quod prima regularum quibus regulanda est irregularitas, est, quod nulla earum incurritur sola voluntate faciendi nisi fiat id ob quod imponitur, & ideo nulla est mentalis vt infrà dicetur num. 210.

II. Quod vt Pan. in c. ad audientiam de homic. recept. per complures recentiores dixit in foro exteriori nemo in dubio irregularis iudicandus est, quamuis in interiori secus aptus text. in c. significasti. 1. de homicid. Interius autẽ reputatur non solum forum pœnitentiæ, sed etiam consilij secundum Villadieg. de irregul. col. 43. Cuius differentiæ ratio non est, vt diximus in c. si quis autem de pœnit. dist. 7. à nu. 35. quod in rebus dubijs non sit accipienda pars securior, sed quod nemo potest facere absq; peccato id de quo dubitat an sit peccatum, necne, & quod nullus Iudex debet condemnare aliquem, de quo dubitat, an debeat condemnari necne, propter ibi allegata monstrando quod Inn. in d. c. ad audientiam non dixit quod ei Panor. & alij impo- 194
nunt. III. Quod licet irregularis qui celebrat antequam obtineat dispensationem peccet mortifere arg. c. fin. de temp. ordin. & c. inquisitionis, de accus. nõ tamen incurrit nouam irregularitatẽ. Tum quia Inn. in c. si celebrat nu 3. de cler. excom. receptus id dicit primo de irregulari ob defectum corporalem, aut illegitimitatis. Tum quia paulo post idem asserit de irregulari ob magni criminis notorietatẽ. Tum quia ratio eius scilicet, quod id iure non cauetur, & quod sedes Apostolica quando dispensat cum prædictis irregularibus qui celebrarunt solum dispensat super irregularitate quam ante celebrationem incurrent, militat in aliis. Tum quia firma ratio dictorum Inno. quam nec ille nec alius aduertit, est quod vt suprà diximus, Irregularitas nõ est vera suspensio, nec censura ecclesiastica, & ita celebrans illa irretitus, nullam violat censuram, nec aliquid aliud cuius violatio nouam inflictat irregularitatẽ, & illa non incurritur nisi cum exprimitur, vt mox dicetur. IIII. Quod potestas absoluendi à peccatis ad dispensationem irregularitatis non extẽditur. Domini. & Alex. per illum textum in c. miror 50. dist. neq; potestas quæ per bullas Papæ datur ad absoluendum, vt recte dixit Villadiegus vbi suprà in fine & probatur latius infrà, nu. 249. V. Quod nemo fit irregularis, nisi in casibus à iure expressis. VI. Per quam respondetur quæstioni circa hæc propositæ vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

delicet, quod irregularitas quamlibet occulta, tantũ nocet quoad forum conſcientiæ, quantum publica, & æque neceſſaria eſt diſpenſatio in vtraque. Nec obſtat quod Caſtren. lib. 2. de leg. pœn. loquens de illegitimitate occulta contrariũ teneat. Tum quia nouum & ſine textu & efficaci ratione dictum, contra Com. Ant. in c. 1. de fil. presb. & contra text. fere expreſſum, c. niſi. §. perſonæ ibi, ſi tamẽ culpa latet & cauſ. de renunciat. Tum quia eſt contra omnem vſum eccleſiæ hactenus ſeruatum. Tum quia communis efficaciter colligitur ex cap. 7. ſeſſ. 24. Conc. Trid. cuius verba ſunt:

Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus & ſuſpenſionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum diſpenſare, & in quibuſcunque occultis etiam ſedi Apoſtolicæ reſeruatis delinquentes quoſcunque ſibi ſubditos in diœceſi ſua per ſeipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſciẽtiæ gratis abſoluere, impoſita pœnitẽtia ſalutari. Idem & in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ eis tantũ non eorum vicariis, ſit permiſſum.

Ad quæſitum autem circa hoc, dico, eum qui tacita irregularitate occulta ordinatur, & impetrat beneficium, debere occulte diſpenſationem impetrare, & ſi ſcienter accepit poſſeſſionem, quia per id incidit in intruſionem, quæ fecit eum inhabilem ad illud, iuxta citata per Fel. in c. in noſtra. corol. 7. de reſcript. debet facere mentionem de illa in impetratione à Papa, vel certe impetrare habilitatem ab eo, & poſtea elam collationem ab ordinario, modo non fuiſſet reſeruatum Papæ, quando obtinuit illud, quod nos nuper conſuluimus.

VII. Colligitur ex cap. 6. Concil. Trident. in 6. allegato ſcilicet; quod in omni irregularitate deſcendenti ex delicto occulto, & non deducta in iudicium, excepta ea quæ deſcendit ex voluntaria, poteſt epiſcopus diſpenſare. ex quo eodem cap. 6. nota 1. quod difficilior impetratu eſt diſpenſatio ſuper irregularitate occulta homicidij & mutilationis iuſtorum, quam iniuſtorum, non voluntariorum, quia illa à ſolo Papa poteſt haberi, vt clare colligitur ex dicto capit. ſexto hæc vero etiam ab epiſcopo. II. Nota textum expreſſum contra Caſtren. vbi ſupr. ad hoc quod omnis irregularitas deſcendens ex crimine quamlibet occulta, indiget diſpenſatione, licet hæc dari poſſit hodie ab Epiſcopo. III. Quod per illud non datur Epiſcopis vlla poteſtas diſpenſandi ſuper vlla irregularitate occulta deſcendente aliunde quam ex delicto, & conſequenter, neque ſuper illegitimitate, vt dicitur infrà, num.

De

De Prima ſpecie Irregularitatis, ex Bigamia.

Bigamia quid, eſt triplex, & quælibet Iuris humani, delebilis à Papa & ſimilitudinaria etiam ab Epiſcopo, quæ non contrahitur à laico contrahente nuller cum vidua nu. 195. & 2 ſeq.

DIco primo, quod Bigamia eſt ſtatus coniugati cum duabus coniugibus, ſiue ante ſiue poſt baptiſmum ductis ca. acutius 26. diſt. glo. c. vna, ead. diſt. de qua ſecundum gl. in ſum. eiuſdem diſt. fuit ſtatutum, vt eſſet impedimentum ordinum ob quatuor ſcilicet, quod bis coniugatus non poteſt apte ſignificare vnionẽ Ieſu Chriſti cum eccleſia vnica ſua, & ſancta ſponſa c. debitum de Bigam. cuius gl. recep. verb. ſacramentum, id late declarat, & quod excellẽtia ſacramenti ordinis hoc meretur d. c. vna, & quod eſt ſignum incontinentiæ c. propoſuiſti. 82. diſt. & quod ad perſuadendam caſtitatem, auctoritatem adimit d. c. vna. 195

II. Quod triplex eſt bigamia, ſcilicet vera, interpretatiua, & ſimilitudinaria iuxta glo. receptam in c. 2. de bigam. quam ſequuntur ibi Anton. & alij, & dixit auream Rota deciſ. 447. in nouis, & declaranit Speculator de diſpenſ. §. iuxta nu. 6. Vera eſt eius qui habuit & cognouit duas vxores veras, alteram mortua altera d. cap. debitum quamuis vtranque vel alteram antequam fuiſſet Chriſtianus habuiſſet d. cap. decinde, & c. acutius 26. diſtin. Interpretatiua eſt quam incurrit is qui fingitur duas vxores habuiſſe, qualis eſt contrahens cum vna ſola, ſed vidua, aut cum corrupta per alium c. Maritum. 33. diſtin. ſecus ſi per ſe gloſſ. recep. in c. ſi, de Bigam. & c. 2. de cler. coniug. Idem ſi cum virgine quam poſt commiſſum adulterium cognouit c. ſi cuius. 24. diſtin. quamuis per ignorantiam id contingeret gloſ. recep. in d. cap. ſi cuius Panor. in c. ſi vir. de adult. qualis eſt etiam contrahens cum vna validum matrimonium, cum alia inualidum, aut cum duabus de facto, & cum neutra valide, ob aliquod impedimentum viuentibus ambabus, aut cum vna mortua altera.

Similitudinaria eſt quam incurrit ordine ſacro inſignitus vel voto ſolemni adſtrictus, cum aliqua etiam vnica contrahens & conſummans c. quotquot. 27. q. 1. & c. fin. de Bigam. licet illa ſit virgo vt ſentit Ang. verb. Bigamia. §. 9. cui conſentiunt Syluc. verb. Bigamia in princ. & S. Anton. 3. part. tit. 21. cap. 1.

Primo, per d. c. quotquot. II. Quod licet neque de iure neq; de facto contrahat cum duabus vel vna corrupta valide, tamen habet affectum contrahendi cum opere ſubſequuto, poſteaquam per ordinem ſacrum vel votum ſolemne contraxit ſimilitudinarie cum Chriſto. Dixi (ordine ſacro inſignitus, vel voto ſolemni adſtrictus) ad ſignifi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

candum quod nec laicus nec minoribus tantum initiatus contrahens cum vidua siue corrupta inualide siue nulliter propter aliquod impedimentum efficiatur irregularis, vt in sacra Pœnitentiaria nuper conclusum fuit. Tum quia nullo iure id cauetur, & irregularitas non contrahitur, nisi in casibus à iure expressis. cap. is qui, de sent. excom. lib. 6. Non obstat Rota decis. 1. de Bigam. quæ per c. fin. eiusdem titu. tenuit contrarium in clerico minorum ordinũ, quia non aduertit integram rationem decidendi illius c. fin. esse prædictam, quæ cessat in tali clerico. Tum quia non obstat. c. nuper eodem tit. quia loquitur de presbytero, & verbo, clericis, in eo posito addit Inno. constituris in sacris. Nec etiam obstat d. c. fi. quia loquitur de Subdiacono, nec ratio in eo expressa scilicet, quod habuit affectum contrahendi opere subsecuto, quia non est integra, sed integranda supplendo (& quia iam similitudinarie contraxerat cum alia) quæ suppletio colligitur ex ipso texto, non frustra loquẽte de subdiacono cui est annexum votum solemne castitatis, cap. A multis, de ætat. & qualit.

196 III. Quod non incurrit quis sine matrimonio de iure aut facto contracto, eo quod habeat concubinas etiam multas, etiamsi eas coniugatus cum vna sola virgine haberet c. penult. de Bigam. & c. fin. 34. dist. Neque eo quod cum desponsata alteri per verba de præsenti matrimonium contrahat, modo ad hue illa virgo esset c. debitum, de Bigam. neque etiam si cum multis contraheret, si non haberet copulam nisi cum vna tantum.

197 IIII. Quod qui matrimonii cum muliere scurrili, serua, aut cum publica fabularum actrice contrahit, non est bigamus, si erat virgo, quanquam mortua illa, non debet ordinari, c. si quis viduam 2. 34. dist.

V. Quod quicquid aliqui dicãt, pro certo habetur posse Papã cum Bigamis dispensare ad ordines, vt ait Inn. in c. 2. de bigam. & c. ad audientiam, de homicid. & S. Tho. in quodlib. 4 art. 8. quẽ sequitur Anchar. in c. 1. de Bigam. & Rota decis. 447. & Cõm. scilicet, in omni bigamia posse Papã dispensare, quia omnis irregularitas solo iure humano introducta est, licet fuerit inducta à S. Paulo, c. lector, cum glos. 34. dist. quãuis in vera non soleat neq; possit sine magna causa ordinaria potestate dispẽsare iuxt. Rot. receptam in d. decis. 447. in interpretatiua vero & similitudinaria solet & potest saltem cum iusta.

VI. Quod nemo alius à Papa, in vera vel interpretatiua ad ordines sacros potest dispensare iuxta omnes, neq; ad minores, iuxta Io. And. Anch. & Philip. in c. 1. de Bigam. lib. 6. vbi bonus textus, & ibi Domin. quanquã S. Tho. in 4. dist. 27. & Sylu. verb. Bigam. q. 6. oppositum dicant, & Rota in decis. 447. Quorum opinio admitti posset quoad vsum ordinum susceptorum argum. d. c. lector, sed non ad accipiendum nouos.

VII.

VII. Quod super similitudinaria si illa erat virgo, Episcopus dispensare potest cap. 1. cum glos. qui cleric. vel vouent. quod ibi tenet Panor. cum Card. Præpos. & Communi.

De secunda specie irregularitatis, ex defectu corporali.

Irregularitas ex quali defectu mẽbri, vel visus nascatur nu. 198. & quæ quoad vnũ officii & non quo ad aliud. In quæ solus Papa dispẽsat nu. 199. & 200.
Irregularitas illegitimitatis quos notat, & a quo tollitur, nu. 201.
Irregularis quis minor nu. 202. æger, obsessus, lunaticus, furiosus, hermaphroditus, nu. 203. seruus, infamis & abstemius, nu. 204.

198 Dico primo, quod defectus cuiuslibet mẽbri principalis cõtingẽs ob culpã inducit secũdę specie irregularitatẽ c. 1. c. si euangelica. 55. dist. quãuis membrũ sit occultũ, neq; facultatẽ vtendi ordine impediat, vt sunt pudẽda c. si quis abscinderit, &c. seq. 55. dist. quãuis quis sibi non abscindat, sed alius sua culpa, quia iussit aut rogauit, aut quia rei illicitæ dans operam id casu perdidit arg. c. Presbyterũ c. cõtinebatur de homicid. aut in pœnã alicuius delicti ab inimicis fuit illi abscissum vt Hostiẽ. in sum. de corpore vitiatis. §. Et quæ, & in c. ex parte, eod. tit. quem sequuntur Io. And. & Com. determinauit de eo cui maritus mutilauerit cũ qua fuit deprehẽsus, pudenda abscidit, & à fortiori, si iure abscissa fuerit arg. c. fi. de tẽp. ord. II. Quod etia defectus partis membri quam ipse per indignationẽ abscidit, eam inducit c. qui partẽ. 55. dist. quãuis facultatẽ naturalẽ bene celebrandi, non adimat, si est notoriũ quod per indignationem, & impatientiã fecit, & alias non, iuxta Ant. & Card. in c. fi. de corpore vitiat. quanquã de eo Villadieg. dubitet vbi sup. col. 38. & possunt cõciliari, dicẽdo q; nõ est irregularis ob defectũ membri, sed ob notorietatẽ peccati quod abscindendo cõmisit d. c. fi.

199 III. Quod neque imbecillitas membri, neque eius defectus contingens absque propria culpa nisi impediat celebrationem, irregularem efficit, qualis est illius cui consilio medici aut chirurgi propter valetudinem aut ab infidelibus, aut ab inimicis sine sua culpa abscinditur. Qualis illius qui natus fuit sine pudendis, aut post per vim à parentibus, aut aliis castratus, qualis claudicatio eius cui scipio in alterũ non est necessarius glos. c. si quis in infirmitate. 55. distinct. qualis macula oculi quæ non priuat visu, neq; notabilem deformitatem trahit cap. 2. de corp. vitiat. Qualis gibbus, & nimia magnitudo alterius, aut vtriusque oculi, si non sint notabilis deformitatis.

IIII. Quod verum videtur, quod iampridem respondi scilicet, quod quamuis monaculus sit irregularis d. c. si euãgelica, non tamen qui caret visu oculi dextri qui aliis videtur sanus, & sinistro quantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

satis est ad bene celebrandum cernit, licet gl.in c.2.de verb.sign.lib.6. idem de carente oculo & de carente eius visu videatur censuisse, etiam si integer appareat secundum Alexand.in cap.Hinc etiam 49. distinct. & Vuendel.in 4.distinct.15. quæst.1. colum. 18. Quod tenent potest de oculo sinistro, quem stilus Romanus oculum canonis appellat, cum est necesse videre eo, vt canonem missæ sine indecora, & nimia faciei ad populum conuersione legere possit, alias secus, quod nuper consuluimus ei qui visu dextri oculi tantum valebat, vt sine tali conuersione legere posset, magis enim deformitas quam defectus visus videtur in hoc expensus, & ideo ca.si euangelica, disponens de carentia oculi quæ grauem inducit deformitatem, non est extendendum ad carentiam visus, quæ eam non facit argumen.ca. odia, de regu.iur.lib.

200 V. Esse errorem vulgi, dicere, oportere eum cui abscissa sunt pudenda, ea arefacta, aut in puluerem redacta secum gestare ad celebrandum vt ait gloss.sing.recept.in c.Eunuchus 55.dist. & Hostien. in c.fin.de corpor.vitiat. dicit melius etiam fore, quod nonnulli neque viridia gestarent, cuius falsum dictum, est verum quando ob illud non essent irregulares.

VI. Quod quilibet defectus, aut imbecillitas cuiuslibet membri, quæ inhabilem facit ad celebrandum, saltem sine notabili horrore, deformitate aut scandalo, irregularem efficit, siue incurratur culpa, siue sine ea c.pen.& cap.fin.de corp. vitiar. quæ est regula Panor.in c.2.de cler.ægrot.quam dixit singul.Villadieg.de irregul.col.59.quod ipsum de membro superuacaneo, aut nimis grandi dicendum arg.gloss.d.c. qui partem. Quis autem defectus aut deformitas sit talis, determinabit Episcopus iuxta Innoc.in c.1. de corp.vitiat. per c.2. eiusdem tituli receptum per Card.& Anton. & non confessarius, neque alius prælatus eius qui est ordinandus, quãuis sit religiosus Syluc.verb.corpore vitiatus quæst.1.

VII. Quod defectus aut excessus membri qui aliquem efficit inhabilem, ad exercendum aliquod officium ecclesiasticum, efficit irregularem ad illud, non autem ad aliud secundum Pan. in ca.2.de cler. ægrot.per illum textum. Exemplum de clerico qui eo quod membro aliquo captus sit, non potest missare, sed sic pœnitentes absoluere, & aliqua alia officia exercere: Quod verum nobis videtur, quando non incurrisset eum sponte aut sua culpa iuxta Vvilladieg.vbi supr.col.19. & probatur per dicta suprà, & quoad iam ordinatos, nõ autem quoad ordinandos arg.c.fin.de corp.vitiat.

VIII. Quod in ista irregularitate solus Papa dispensat, secundum Innoc.in c.1.de re iud.lib.6.& in cap.2.de corp.vitiat.receptum à Ioan.Andr.& Anto.in cap.significauit, de corp. vitiat. licet Villadieg. col.

col.49.Syl.verb.corpore vitiatus q.fi.& aliqui alij cõtrarium teneant.

IX. Quod defectus naturalium, siue vt ita dicã, illegitimitas, qui 201
ad defectum corporalem redigitur, includit omne illegitimorũ genus gl.c.nisi cum pridem de renunciat.verb.manseres.& ca.per venerabilem 5.quod autem, qui filij sint legit.& omnes facit irregulares, c.1.& fin.de fil.presb.quamuis eorum defectus occultus sit, & publice habeantur pro legitimis, quales sunt multi quos coniugatæ ex adulteris habuerunt: adeo quidem, vt qui scit aut credit per dictum matris se talem esse, legitimationem occultam debet petere, quæ facile illi concederetur iux.Ant.in d.ca.1. post Host. quamuis matri adulteræ credere si nolit, non teneatur, iuxta eosdem ibidem, & dicta sup.ca.16. n.43.& alia super hoc vide supra nu.194.

X. Quod in hac irregularitate solus Papa ad ordinem sacrum, dignitatẽ & beneficium curatum dispensat, sed ad minores & vnum beneficium simplex, potest etiam Episcopus c.1.& 2.de fil.presb.lib.6. & professio religionis ad omnes ordines c.1.de fil.presb. non tamen vt possit esse prælatus, aut prælata, Palud.in 4. dist.43.q.3. etiam cum dispensatione Episcopi secundum Villad.vbi sup.col.39. & efficaciter probatur per c.1.de fil.presb.verb.nullatenus, adiuncta gl.fin.Clem.Vt hi qui, verbo nullo modo, de ætat.& qualit.quatenus habet, per verba illa (nullo modo) tolli potestatem dispensandi Episcopis.

XI. Quod ætatis defectus qui etiam ad defectum corporalem reducitur, dum durat, irregularem facit iux.Villad.vbi sup.col.39.facit 202
c.fin.de tempo.ord.lib.6. Quæ vero ætas in ordinando requiratur, dictum est sup.c.25.n.106. Et quanquam ordinatus ante legitimam ætatem, characterem accipiat, licet sit infans, & ordinetur presbyterio iux.Arch.in c.si quis suadente 17.q.4. non tamen ordinum exequutionem, neque priuilegia ad eam pertinentia, quamuis sic ad characterem spectantia, qualia sunt canonis & fori iuxta d.cap.si quis suadente, & ca.2.de foro comp.& Clem.hi qui, de ætat. & qualit. verb. constitutus iuxta gloss.Clem.fin.de ætat.& qualit.

XII. Quod in hoc defectu solus Papa dispensat, iux.gl. & Card. licet quamuis sit religiosus, non obstantibus priuilegiis quæ videntur exclusa per Concil.Trident.sess.23.c.12.de refor.

XIII. Quod lepra quæ etiam ad hunc defectum corporalem redigitur, irregularitatem inducit, & non solum susceptionem ordinum, sed vsum susceptorum impedit c.cum percussio 7.q.1.& c.de reb. ecclesiæ non alienandis & c.ex parte, de cler.ægrot. quod ipsum in qualibet alia corporis infirmitate, quæ notabile scandalum ordinum vsui præbet, videtur dicendum, saltem quoad actus in quibus id facit argu.l.illud ff. ad l.Aquil.& cap.2.de translat. prælat.& in hac solus Papa dispensat, arg.notat.in c.at si clerici.5.1.de iud.& Villad.vbi sup.col.48.

Universidad de Deusto
Biblioteca

203 XIII. Quod qui patitur epilepsiam quam quidam appellant Epilentiam, alij morbum caducum c. in literis 7. q. 1. Arreptitius item, Energumenus, aut à dæmone obsessus, est irregularis iuxta Aluar. de Planct. eccles. lib. 1. c. 48. F. qui dicit Epilepsiam duplicem esse (quod ibi philosophice declarat) & quod solus Papa super ea dispensat per notat. in dicto capit. at si clerici, & Villad. vbi supra colum. 48. & adeo est irregularis, vt semel hoc morbo infectus, nunquam amplius possit ordinari, quamuis omnino sanus appareat arg. §. fin. 15. q. 1. neque etiam ordinatus est, si sæpe decidit, neque etiam si raro, modo spumas ore vomat, celebrare potest, alias sic, vt colligitur ex c. communiter. & duobus seq. 33. distin. & c. illud, c. nihil. 7. q. 1. & c. penult. 7. q. 2. adiuncto socio præparato ad perficiendam missam inceptam, si forte morbo corriperetur. d. c. illud & d. c. nihil exceptis obsessis à Dæmonibus, qui nunquam celebrare debent, vt sentit S. Anto. 3. part. tit. 28. c. 5. & Villad. col. 42. vbi sup. & quod dicitur de epilentico, idem de amente, lunatico & furioso iuxta eundem ibidem dicendum est.

XV. Quod Hermaphroditus qui est vtroque sexu prædituus, non est capax characteris, si sexu fœmineo magis quam virili præstet, & licet sit eius capax, si magis virili quam fœmineo pollet, non debet tamen ordinari arg. c. illiteratos. 36. distin. & c. fin. 49. distin. secundum S. Ant. vbi sup. cap. 6. §. 5. receptum, quia est monstrum, & in hac solus Papa dispensat per prædicta.

XVI. Quod est irregularis seruus, sic vt non possit sine facultate sui Domini ordinari, & si cum illa ordinatur, fit liber, illo vero ignorante, vel contradicente, manet seruus sicut antea, si non initietur nisi minoribus. Et si initietur subdiaconatu vel diaconatu se liberare potest, dato alio seruo æquali sui loco, aut iusto pretio soluto. Ad presbyterium autem promotus, manet liber dato suo peculio, aut redimendo se si peculium non habet, & si nec illud habet, nec hoc facere potest, satisfaciet præstando Domino obsequia non indecentia presbytero iuxta S. Anton. vbi supra c. 6. §. 6. & colligitur ex c. 1. 2. & 3. & c. nulli, & ca. ex antiquis, & ca. frequens, 54. distinc. & toto tit. de seru. non ordin.

204 XVII. Quod infamis tam facti quam iuris infamia, est irregularis c. infamibus cum gloss. & notat. ei per Franc. de reg. iur. lib. 6. & c. 2. iuncta gloss. fin. de ordin. cognit. & ca. ipsi Apostoli 2. q. 7. in qua, cum nascitur ex infamia iuris, solus Papa dispensat, iuxta Villad. vbi sup. col. 50. nisi quando Episcopus dispensans super delicto ad quod sua facultas se extendit, accessorie infamiam demit iuxta gloss. fing. c. Euphemium. §. 1. 2. q. 3. cui similis in c. Domino 50. dist. & ea quæ post Decium dicimus in c. at si. §. 1. de iud. In ea vero quæ nascitur ex infamia facti, qualis est illa quæ nascitur ex crimine graui notorio, etiam Episcopus

Episcopus dispensat, vt dictum est supra. Quin etiam pœnitentia iusta, & emendatione vitæ, interdum aliqua tollitur, quia omnis res per quascunque causas componitur, per easdem dissoluitur c. 1. de regul. iur. & c. testimonium de test. lib. & gl. c. primum 25. dist. in fin.

XVIII. Quod qui vinum non potest bibere, quin euomat, est irregularis gloss. fing. d. c. ipsi Apostoli, cum quo etiam Papa non possit dispensare, nisi teneatur eum posse dispensare, vt qui celebrat non sumat sub vtraque specie, contra cap. comperimus, de consecr. dist. 2. & cap. illiteratos 36. distinc. ca. final. de temp. ordin. lib. 6. De quo tractare hic non conuenit. Non video tamen, cur is non possit promoueri ad ordines minores, cum non teneatur communicare sub specie vini, etiamsi seruaretur ca. peracta. de consec. distin. 2. quo glo. illa mouetur.

De Tertia specie irregularitatis, ex aliquo defectu animæ.

Irregularis quis Idiota. Neophytus. & Infidelis. & quis dispensat n. 205.

Dico I. Quod Idiota siue illiteratus, penitus ignarus literarum, est irregularis c. illiteratos 36. distinc. de quo late dixi in prælectione c. si quando, de rescript. pag. 39. nu. 45. & 50. Nunc autem addo Concil. Trident. sess. 21. quod c. 4. de refor. videtur facere irregularem, etiam ad primam tonsuram, eum qui nescit legere & scribere & ad 4. minores, eum qui saltem latinam linguam non intelligit. 205

II. Quod raro aut nunquã in hoc defectu directe Papa dispẽsat, quanquã sic indirecte, dispensando super ætate necessaria ad discendũ, vt dixi in prælec. c. si quãdo de rescript. pag. 57. De amentia vero & defectu iudicij cõtinuo vel interpellato sup. §. proximo meminimus.

III. Quod defectus fidei irregularem facit, ita vt qui non est baptizatus, non est capax ordinis c. 1. & c. veniens, de presby. non baptiz. quamuis sit catechumenus & sanctus: Quia character ordinis præsupponit characterem baptismi, iux. Io. And. & Cõmu. in d. c. 1. Neque baptizatus, si est hæreticus, aut fautor hæreticorum, quamuis sit iam conuersus c. si quis omnem. 1. q. 7. & c. 1. §. Hæretici, de hæret. lib. 6. neque etiam filius hæretici, qui talis excessit vsque ad secundam generationem per lineam virilem, aut vsque ad primam per fœmineam, d. §. Hæretici & c. statutum 2. eod. tit. & lib. Neque Saracenus, Iudæus, aut paganus, Neophytus, siue recenter conuersus, aut baptizatus c. 1. & 2. 46. dist. & c. constituit 17. q. 4. Dixi (recenter conuersus) & non notus Christianus, quia vulgus nouos Christianos appellat etiam ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

hinc plus decem,viginti,triginta,& quadraginta annis conuersos,a quibus hoc locum non habet arg.c.eam te,de rescript.vbi Feli.n.12.& minus in eorum filiis, quos etiam praua nonnullorum consuetudo nouos Christianos appellat:quamuis statutis aliquarum ecclesiarum à sede Apost.confirmatis,aliud statutum est.

IIII. Quod in his irregularitatibus defectus animæ,solus Papa dispensat arg.eorum quæ sup.proximo §.dicta sunt, & notatur in c.c.at si,de iudic. Neque ille satis bene potest in defectu indicij conuenui,vt sentit Bald.in c. cum adeo nu.10.de rescript. Neque in defectu baptismi,quia ea iure naturali aut diuino in eo qui est ordinandus requiruntur,iuxta illa quæ adduximus in d.c.si quando pag. 28.& 29.

De Quarta specie Irregularitatis,de homicidio iusto ob defectum perfectæ lenitatis.

Deformare hic capitur pro occidere,vel mutilare circa irregularem ex homicidio num.206.& seq.

Irregularis est ex defectu perfectæ lenitatis omnis & solus qui, &c. nu.207. & 208.& ita Iudex accusator testis,&c. qui fuerunt causa deformationis sequutæ nu.209.& seq.

Causa propinqua deformationis quid & quotuplex, & multa illata numero 211. & seq.

Intentio virtualis specialior necessaria ad irregularitatem iustam, quæ iniustam n.213.

Irregularis non est sic dans arma, hortans,iuuans pugnans,&c. contra infidelium Pelag.nu.214. Et quis ferens ligna, parans funes,& alia ad deformandum n.215.

Irregularis deformans ob defensionem parentum & patriæ,&c. non autem denuncians,&c.n 216.

Dispensare nequit Episcopus cum irregulari iusto nu.217. & cum male ordinato sic nu.245.

206 DIco I. Quod hæc oritur ex occisione vel mutilatione membri hominis in casu licito.Quia visum est ecclesiæ non posse commode satis referre lenitatem atque mansuetudinem D. N. IESV CHRISTI qui propter nos suum proprium sanguinẽ fudit, & morti se tradidit, cum.qui occidit vel mutilat etiã licitè,per dicta S.Th.2.sec.q.40.ar.1.

II. Quod illa sola pars hominis dicitur membrum, quæ officium per se distinctum habet, vt manus,pes,auris,arg.c.singula 89.distinct. quare digitus non est membrum,sed pars mẽbri,iuxt.Bart.receptum in l.2. ff.de public. iud.quem firmiter sequimur contra Caiet. 2. 2. q.65.art.1.quem sequitur Sotus lib.2.q.5.art.1.de iustit.& iur.l.quod à communi opinione valde præsertim recepta, non est discedendum, sine textu aut ratione necessaria,iux.c.de quibus 20.distin.& Io.And. recept.in c.1.de const. quales ipsi non afferunt. III. Quod Caietan. confitetur quod ille cui vnus digitus abscinditur sine quo bene celebrare potest,non est irregularis, & consequenter non perdidit membrum:cum amissio membri apparentis irregularem faciat,iuxta omnium mentem. III. Quod in l.item offilius.ff.de edil.edi.haberut, quod habens abscissum vnum digitum,habet abscissam partem membri,& non ipsum membrum.Et in l.non sunt liberi.ff. de stat. homi. tenetur habentẽ æquo plures digitos,non habere æquo plura membra. IIII. Quod falsum est id quod Caiet. pro se adducit, scilicet, quod vt sit membrum, non est necesse vt habeat officium distinctum ab aliis membris,& satis est quod sit socius,& adiutor in illo officio faciendo. Quia etiam pars digiti, manum in suo officio iuuat,attamen non est membrum,vt ipsemet fatetur,& capit. 1. de corp. vitiat. ab ipso citatum potius pro nobis quam pro eo facit, quanquam neutram partem probat. V. Quod non est verum id quod assumit, scilicet,Testiculos hominis sine parte genitali membrum per se facere, quæ quamuis qui sua culpa eos amisit, non possit ordinari, non tamen ex eo sequitur esse membrum. Nam non potest ordinari qui sua culpa partem digiti amittit ca.qui partem 55.distinct.& capit.1.de corp. vitiat. quam tamen non esse membrum ipsemet confitetur. V. Quod nullus æquus iudex iudicare auderet, quod statutum irrogans magnam aliquam pœnam in abscindẽtem alteri membrum, inclinet digitum abscindentem.Nam & Felyn. in d.ca. cum illorum, ponens sex casus in quibus digitus habetur pro membro, oppositum pro regula ponit. Monemus tamen nullam esse glossam quæ hanc exclusionem Bart.expresse teneat,licet,Soto fuerit visum id tenere gloss.Clem.1.de homic.quę tamen nihil tale habet,nec vllus notatorum eam in id citauit.

III. Quod quãuis paria sint quoad hoc, interficere & mẽbrũ abscindere Clem.1.de homic.nõ tamẽ sunt paria,abscindere illud & deformare,etiã adeo vt nihil eo facere possit,secundũ Card.Pan. & Præpos.in c.1.qui cler.vel vouẽt.post Cald.ibidẽ,quia saltẽ excusat à deformitate.Cõtra quod tamẽ facit quod idẽ Pan.in d.c.cũ illorũ,quem sequitur Ang.Syl.& quidã alij,cõtrarium tenuit,asserẽs quod Clem. 207
1.de homic.quæ de hoc loquitur,pro diuersis ponit mutilare & trucidare.in eadẽ.Cle.1.col.6. ait quod irregularis est, qui facit aliũ irregulariter.& inhabilẽ ad sine scãdalo celebrãdũ,quę duo assumpta esse falsa, iampridẽ probauimus Conymbricæ.Tũ quia præfata Cle.1.nõ habet

Universidad de Deusto
Biblioteca

truncare,sed solum mutilare,vt palam est. Tum quia vt supradictum est.num.250.per c.is qui,de sent. excom.lib.6.irregularitas non contrahitur,nisi in casibus à iure expressis,è quibus non sunt illi quos ipsi de suo addunt. Tum quia iura statuentia irregularem eum qui occidit,aut mutilat,oppositum de debilitante significant arg.c. Nonne,de præsump.& l.Cum prætor.ff.de iudic. Tum quia generans filium extra matrimonium irregularem facit c.1.de fil. presbyt. non tamen est ob hoc ipse irregularis, & iudex furem furti damnando, facit irregularem c.tantis Daniel 8.dist.& c.omnipotens, de accusat. ipse tamen ob hoc non est irregularis. Tum quia,membrũ aridum,vere est membrum c.sicut vrgeri 1.q.1.ibi,si cuius manus arida est, membrum quidem est,licet inefficax.

208 IIII. Quod ad maiorem breuitatẽ vtemur hoc verbo deformare,loco illorum verborũ occidere, & mutilare membrum, & non abs re,quia vterque potest dici deformator,Mutilator quidem,quia tollit formam figuræ accidentalem,occidens autem,quia tollit formã substantialem,arg.eorum quæ habentur in c.de fabrica,de consec.dist.1. & in c.in quadam,de celeb.missar.

209 V. Quod omnis & solus ille est irregularis huius speciei,qui iam baptizatus hominem deformat in casu licito, alio quam infirmitatis, aut dat causam propinquam deformandi aliquem, aut saltem vt citius deformetur,quam alias fuisset deformatus,extra necessitatem inuitabilem suæ vitæ defendendæ.Dixi (iam baptizatus) quia per mortem iustam anteriorem, irregularitas non incurritur per c.si quis viduam 50.distinct.secundum Panor.& Præpos.in c.gaudemus, de diuort.& Card.in Clement.1.num.13.de homicid.quem ibi secuti sumus cum gloss.in Summa 51.distinct.& in d. c. si quis viduam,& Innocen. in d.cap. gaudemus & Villad. vbi supra col.45. Non quia infidelis sit incapax omnis irregularitatis, est enim capax Bigamiæ c. Acutius 26. distinct. sed quia iura solum constituerunt hoc de actibus baptizatorum d.c.si quis viduam.Per quod soluitur argumentum quod ad oppositum tenẽdum Villad.induxit,vbi supra col.44. Dixi(deformat) quia nisi deformatio sequatur,non incurritur. Dixi (hominem) ad includendum eum, qui deformat Saracenum, aut alium infidelem, & excludendum eum qui solum corpus mortuum, aut antequam animetur deformat, ob dicenda infra num.218. Dixi(in casu licito) quia qui in alio hoc facit,hanc irregularitatem non incurrit,sed aliam peioris speciei,scilicet,delicti,de qua,d. num.218. Dixi (alio quam infirmitatis) quia deformitas ob illam inducta, deformatorem irregularem non facit,neque deformarum, si per hanc facultas recte celebrandi non adimatur, cap.si quis à me,eum 3. sequ 55.distinct.Dixi(aut est causa) generaliter, ad includendum quatuor causas scilicet, efficientem,

rem,materialem,formalem & finalem, de quibus infra num.219. (Dixi(propinqua)quia non sufficit esse remotam argu.c.de occidendis 23. 211
q.1.& gloss.fin.c. de cætero, de homicidio. Causa vero propinqua quoad hoc est dictum vel factum licitum directum sufficienter in deformationem inde sequutam. Dixi (licitum) quia illicitum causat irregularitatem speciei sequentis. Dixi(directum) quia oportet vt sit tale quod tendat in deformationem ex se siue suapte natura, vel intentione operantis, vt est ictus mortifer etiam sine intentione occidendi, vel contra, ictus ex se non deformatorius, cum intentione deformandi. Dixi (sufficienter) quia non sufficit qualiscunque. non enim sufficit directio qua minimus ictus ex se dirigitur in deformationem, neque directio per quamlibet generalem intentionem qualem habet qui præbet arma militi ad bellum iustum generaliter, & qui hortatur generaliter exercitũ ad prælium iustum & ad victoriam, etiam iuuando sine intentione speciali deformandi. Dixi (saltem) quæ sufficit vt sit causa vt deformetur citius quam alias deformaretur.Dixi(extra necessitatẽ inuitabilem) quia hæc excusat iuxta Clem. 1.de homic.quamuis ante illam oppositum tenuit Tho.2.sec.q.64 art. 7.ad 3. eo quod nondum per illam hoc ius nouum erat inductum, vt opinatur Caiet.ibi,licet illa non contineat verba ius nouum denotantia,sed parui refert an nouum,an vetus contineat.Idem autem esse de deformante ob necessitatem euitandæ mutilationis dixit Card. in d. Clemen.1.q.3.Ille vero dicitur esse in prædicta necessitate, qui neque fugã,neque clamore, neque vllo alio modo,nisi interficiendo aut deformando aggressorem,eam vitare potest iuxta gloss. Clemen.1. & c. suscepimus eod.tit.quia licet regulariter quis non teneatur fugere ad peccatum vitandum ne aggressorem interficiat,tenetur tamen quoad vitandam irregularitatem vt recte Pan.declarauit in c. olim num. 17. de rest.spol.& senserunt glos.d. Clem.1. verbo non valens & c. Suscepimus eod.tit.verb.interimetur , quia hæc sine peccato incurritur , vt supra dictum est, non tamen dicitur fuga posse vitare cui ipsa est pernitiosa secundum Communem quam sequitur Felin.in d.c. suscepimus. Dixi (sequutam) quia sine illius consequutione , alia non sufficeret,etiamsi alia pœna sanguinis irrogaretur iuxta dicta sup. n.193. & gloss.recept.in c.si aliquis,de homicid. Dixi(inde)quia non sufficeret alibinde,nam si captus à iudice contra quem sum testatus , occideretur ab alio quam à iudice,vel ab eo alia de causa,vel non moueretur per meum dictũ,quia non vidit vel flocci pendit,non essem irregularis,quippe,quod ex meo dicto non fuit sequuta mors. Ex qua regula sequitur.Primo quod est irregularis huius speciei Iudex iuste pro- 212
cedens,accusator aut promotor fiscalis,testis & notarius qui sententiã scribit,aut pronuntiat aut testimonia testiũ scribit,aut legit quãdo

Universidad de Deusto
Biblioteca

publicantur, ſcribens aut dictans literas quibus iubetur deformatio agens, aut procurans contra reum talem deformationem patientem, etiam pro reo qui vicit cum condemnatione talionis, per quam accuſatus fuit deformatus: Aſſeſſor, & quilibet alius officialis c. aliquantus 51. diſt. & c. Clericis, & c. ſententiam ne cler. vel monach. & glo. ſummæ 15. diſtinct. & Clemen. 1. de homicid. omnes enim hi deformant vel dant cauſam propinquam deformandi, per prædicta. II. Quod non eſt irregularis qui alteri arma præbet, vt ſe alias ſe defendere non valentem defendat ſi ille aggreſſorem deformet, quia quum per ſe ipſum deformando non incurreret, per fin. d. Clem. à fortiori non incurreret faciendo id per alium arg. c. penult. de homicid.

III. Quod è contrario qui dat arma proximo non valenti ſe ſine illis defendere, & ille occidat inuadentem eſt irregularis, quia tota regula conuenit ei, quum non det illa ad neceſſariam ſuæ vitæ defenſionem, & à fortiori ſi nõ daret illi arma, ſed ipſemet illis occideret eiuſmodi inuadentem, vt tenet gloſſ. fere ab omnibus recept. in d. Clem. verb. ſuum ſolerter ab illa expenſum.

213 IIII. Quod eſt irregularis qui deformat alium ob defenſionem iuſtam vitæ alterius, etiã patris, aut matris, etiam in bello iuſto etiam in caſu in quo niſi ipſe id faceret, ciuitas obſeſſa caperetur, aut exercitus iuſtum bellum gerens fugaretur, & à fortiori qui ob iuſtam defenſionem ſui honoris & bonorum, aut proximi deformat licet id iniuſte faceret, quod fieri poſſe dictum eſt c. 15. num. 2. & 3. poſt alios citatos ibi, & latius in c. olim. 1. de reſt. ſpoliat. quia ſolus ille qui neceſſitate inculpabili ſuæ perſonæ deformat ab illa excuſatur dicta Clem. 1. cõ gloſſ. fere ab omnibus recepta de homicid. Caiet. 2. ſec. q. 40. art. 2. Nec obſtat quod doctiſſimus Fortunius in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. col. 9. oppoſitum tenuit, quem aliqui ſequuti ſunt moti eo quod non incurritur excommunicationem qui clericum propter defenſionem neceſſariam proximi percutit iuxta Innoc. recept. in c. ſi vero, de ſent. excom. quod certum eſt licere. Imo & interdum opportere proximum defendere c. dilecto, de ſent. excom. lib. 6. c. quantæ eod. tit. in antiq. Non inquam hæc obſtant quia excommunicatio generalis, non incurritur ſine peccato mortali, vt ſupra eod. cap. n. 9. dictum eſt, irregularitas autem ſic, per dicta num. 206. & quia non ſufficit iuſtam eſſe deformationem quo non inducat irregularitatem, & quia ſequeretur quod qui defendendi honoris aut bonorum cauſa in caſu licito interficit, non foret irregularis, quod aſſerere eſſet mille deciſiones in theoria & praxi receptas ſine ratione ſufficienti mutare contra textum fere expreſſum in d. Clem. vbi gloſſa recepta fere per omnes hoc tenet. Dixi (iuſtam) quia qui ob iniuſtam defenſionem, aut in bello iniuſto hoc facit, non eſt irregularis huius ſpeciei, ſed ſequentis hac deteriore & difficilioris

difficilioris diſpenſationis nullam tamen harum incurrunt, qui iudicibus denunciant proditiones, homicidia, & alia delicta cum proteſtatione ſe hoc facere ſolum vt impediantur ne fiant, & non vt aliqua pœna ſaltem deformante puniantur, etiam ſi ſint clerici eiuſmodi denunciantes vt ſupra c. 18. & in repet. c. inter verba 11. q. 3. diximus: modo ex extra confeſſionem ſciant, quia licet clericus qui alium ob alias iniurias coram iudice etiam cum prædicta proteſtatione accuſat, irregularitatem non vitet ſi Iudex accuſatum deformet, vt ſupra dictum eſt non tamen incurreret ſi ad euitanda mala quæ imminent eos denunciet cum prædicta proteſtatione, præſertim ad id cõſcientia cum perſtringente per locum à maiori. Quanquam etiam laici qui hoc faciũt ſine prædicta proteſtatione, huius ſpeciei irregularitatem incurrunt, licet non peccent, & clerici beneficiarij vel ordine ſacro initiati alterius ſpeciei deterioris, quia peccant. 214

V. Quod eam non incurrunt laici vel clerici qui deferunt ad Iudicem crimen quod mereretur deformationem licet captum ob illud iniuſte vel ob alia aliunde ad eũ delata deformet, modo non teneretur credere id euenturum, quia non præbent prædictam cauſam propinquam, neque interſunt deformationibus quæ per iudicis ſententiam fiunt gloſſ. Pan. & Com. in c. ſententiam de cler. vel monach. niſi interſint authoritatem vel auxilium præbendo nil dicendo aut faciendo quo deformatio fiat aut anticipetur, quamuis clerici ſecũdum eandem glo. recep. peccẽt ſi eis interſint ſine cauſa rationabili, vt cõſolãdi aut cõfortãdi condemnatũ ſecundũ Panor. ibidẽ. Quod noſtro iudicio reſtringẽdum eſt ad clericos ſacrorum ordinum & beneficiarios per ſupra dicta c. 25. num. 110. & Angel. verb. cler. 4. 1. & Sylu. verb. cler. 2. §. 4. 215

VI. Quod clericus præſens bello iuſto etiã adhortãdo ad victoriã generaliter, & percutiendo multos propriis manibus, & efficiendo vt commilitones eius ope & hortatu multos occidant, non fit irregularis ſi per ſe non deformet quia non dat cauſam propinquam deformandi ſupra definitam, cum non faciat actum ſpeciatim ad deformationem directum quoad percuſſos ab aliis: & licet faciat talem quoad percuſſos à ſe: illi tamen non ſunt deformati. ſecus ſi per ſe deformat, quia licet neceſſitas defendendæ patriæ, parentum, cognatorum, aut alius proximi à peccato excuſet, non tamen ab irregularitate per proxime dicta.

VII. Quod ex hoc colligitur ratio cur interdum præbere liceam aut enſem, baliſtam aut ſclopetum, non faciat aliquem irregularem, & interdum ſic. Et interdum præbere ante prælium non, & in eo ſic, quia interdum datio illa eſt cauſa propinqua, & interdum non, & ita interdum inducit irregularitatem interdum non, nõ enim facit talem eum qui non dat principaliter ad deformandum licet det generaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad bellandum, præliandum & vincendum, vt passim dant patres, patrui, cognati, amici & domini ecclesiastici & seculares vt colligitur ex Panor. & Com. in d.c. sententiã, & S. Ant. 3. part. tit. 28. cap. 2. §. fin. & alii supra citatis, neque etiam iuxta Innoc. in d.c. sententiam, qui dat balistam, aut sagittas sagittariis, vt iaciant in hostes sine tamen intentione speciali vt deforment, sed generali vt vincant, nec eadem ratione qui dat sclopetum, aut globulos præbet, & à fortiori nec qui dat lãceã, ensem, & alia arma quibus rarius quis interficitur. Neque qui hortatur milites vt animosè & fortiter aggrediantur prælium iustũ, vt Deo, incremento, Regi & imperatori suis satisfaciãt: neq; etiam qui in ipso prælio cohortatur, dicens pręliamini, vincite, iux. Com. in d.c. sententiam.

216 VIII. Infertur verus intellectus c. quod in dubiis de pœn. quarenus habet sacerdotes qui ad præliandum incitant in bellis esse irregulares & gloss. c. ita quorundam de 'udæ. dicentis irregularem esse qui ad præliandum dat arma si eis aliquis interfectus fuerit, & Com. in d.cap. sententiam concludentis qui in prælio ad interficiendum incitat esse irregularem, quamuis bellum iustum sit ex parte sua, & illius dicti Innoc. approbati communiter ibidem scilicet, eum qui balistam aut sagittas præbet ei quem credit interfecturum si interficit esse irregularem, quamuis bellum iustum sit, intelligi enim debẽt de incitante vel dante arma cum prædicta intentione sufficienti ad constituendum causam propinquam deformationis. Contra hæc tamen omnia plurimum vrget quod intentio actualis siue expressa, & virtualis sue tacita æquiparantur in l. cum quid. ff. de reb. cred. & in c. quemadmodum de iureiur. Et qui incitat, iuuat, aut præbet arma ad præliandum & vincendum hostes, virtualiter videtur velle vt percutiant, matilent, & occidant eos, vel aliquem eorum quum id non possit continere mortaliter nisi ea faciendo, & qui vult consequẽs, vult necessario antecedens l. 2. ff. de iuris. omni. iudic. c. Præterea, de offic. deleg. Secundo, quod qui hortatur suos in prælio iniusto secuta deformatione, fit irregularis, ea sola ratione quod videatur virtualiter deformare. Tertio quod dupliciter vult quis aliquid, scilicet in sese vel in causa sua, & quod sufficit velle in causa homicidium ad incurrendam irregularitatem pro quo est cap. Presbyter. & cap. continebatur eum multis aliis de homicid. Ad soluendum hæc & constituendum definita supra in hoc dicto, & septimo & octauo corollario eius prædicta quæ nullibi satis resoluta legimus adhibito multo studio & diuino fauore per sacra implorato, vigilia Sancti Matthæi anno 15[illegible] ea occurrerunt vna cum consideratione quod non omne quod sufficit ad dandam causam propinquam, & habendam intentionem sufficientem deformandi quoad deformationem iniustã, vt incurratur irregularitas, sufficit ad dandã causam propinquam & habendam sufficientem

tem intentionem occidendi quoad occasionem iustam vt eadem incurratur. Tum quia qui iubet aliquem percuti baculo iniustè etiam expresso modo ne interficiat, si iussus interficit, est irregularis: quia dat propinquam causam, & habet intentionem ad id sufficientem c. fin. de homicid. libr. 6. At prælatus qui ciuitati cuius iurisdictionem temporariam habet, gubernatorem præficit, vt iustitiæ munera exequatur, non videtur dare causam propinquam, nec habere intentionem sufficientem vt interficiat, quanquam expresse id non prohibeat c. de prælatis lib. 6. Cum tamen certius sit illũ gubernatorem aliquem morte condemnaturũ, quam iussum percutere, occisurum. Tum quia opem ferent & assistens etiam sine armis iniustè præliantibus, dat talem causam & habet talem intentionem sufficientem vt post Innoc. in cap. penult. de homicid. suprà dictum est. Qui tamen assistit iustè præliantibus non ca. Igitur, cum 3. seq. 23. qu. 8. etiamsi assistat armatus continebatur, de cler. percuss. etiamsi hortetur c. 3. eod. tit. nec etiamsi percutiat d. c. penult. Per quam respondetur tribus argumentis prædictis quod assumpta in eis sunt vera quidem regulariter, sed fallunt in his quæ spectant ad hanc irregularitatem, quia sicut speciale est in ea vt pro actu etiam iustissimo imponatur, ita speciale est, vt ad id requiratur causa ita propinqua & intentio adeo specialis vt dictum est.

IX. Consequitur hæc omnia modus excusandi ab irregularitate 217
prælatos & clericos qui non solum solẽt interesse bellis sacris, & piis cum suis subditis & militibus, sed etiam exhortari eos ad præliandum & vincendum sine tamen intentione speciali ad deformandum per alios, & sine deformatione ab ipsismet facta, quanquam nulla probabilis excusandi eos ratio occurrisset Aluar. Pelag. de planct. eccles. art. 41. modus item excusandi ab ea clericos & fratres Lusitanos qui magno zelo fidei Christianos, & non minori animo suos in Indiis contra Saracenos & paganos hortari solent manibus crucem gestantes, & aciem ipsam præeuntes, qui non irregulares sed regularissimi.

X. Quod est irregularis huius speciei qui vt consequatur indulgentias, fert ligna quibus hæreticus vratur, si ex eis factis cooperatus fuit ad occiendum, alias non iuxta S. Anto. 3. part. titu. 28. cap. 2. §. 5. & Comm. Quæ consequitur quod quãdo antea strangulantur hæretici quum vrantur, non fieri irregulares eos qui huiusmodi ligna detulerunt, neque etiam quando viui vruntur si ligna iacta fuerint mortuis iam illis. XI. Quod sit irregularis comitans iudicẽ tanquã notarius, satelles, aut custos, dãnati ducti ad mortem, aut deformationem, vendens item vel cõmodans scalas, funes, enses, sagittas, balistas, aut alia instrumenta ad sagittis configendum, ad laqueo suspendendum, iugulandum, aurem aut aliud membrũ decidendum. XII. Qui capit, aut indicat furem, aut reum vt à iudice capiatur, & qui etiam suæ vti-

litatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

litatis cãusa tradit aut conqueritur de aliquo apud Iudicem sine protestatione ne procedat ad deformationẽ a prælatis de homicid. Idq. quia omnes isti sunt causa propinqua deformationis in casu licito, & ita irregulares. Dixi (etiam suæ vtilitatis causa) quia si causa alterius tantum id faceret, etiam cum protestatione, fieret irregularis per dd. in verb. suas secundum Com. quam Frãc. sequitur ibi. Quod prælatis autem protestatio non solum verbo, sed etiã mente debeat fieri quoad forum conscientiæ, dicetur infrà nu. 217. XIII. Quod etiam ob irregularis hortans condemnatum vt admoueat caput ad stipitem, aut cippum, aut ascendat scalas, aut faciat aliquid aliud ex quo accelleretur deformatio. Et qui acuit gladium, aut præparat funes aut instrumenta quo citius, & minori cum dolore fiat exequutio iuxta mentem S. Anto. vbi suprà & omnium aliorum.

V. Dictum principale quod in hac irregularitate solus Papa dispensat, sed longe facilius, & ex minore causa quam in sequenti quæ ex actu illicito nascitur: licet post Concil. Trident. in illa si est occulta dispenset Episcopus, & in hac non, vt infrà nu. 240. dicetur.

De Quinta specie Irregularitatis, quæ ex homicidio iniusto vno ex delictis vnde illa nascitur.

Irregularis per deformationem illicitam est omnis & solus ille &c nu. 218.
Causæ sunt quatuor, efficiens, formalis, materialis & finalis num. 219.
Causa propinqua deformationis nouæ definita nu. 209 & seq.
Irregularem facit omnis deformatio illicita mere intenta, & nulla mere casualis, mixta vero facit contentũ in hac regula 18. Corollariis ornata à nu. 220. de monacho chirurgo, abortiente, vulnerãte, & non deformante, omnibus præsentibus arma, iuuante & hortante, accusante sine protestatione, detinente furem, alente feram, medico, dormiente & ebrio, non contradicente, consulente &c. de non denunciante, magistro castigante, ludente illicite, clerico venante, cordigero equitante. & de adulterante à nu. 221. vsque ad nu. 239. Mandans vel consulens hoc differunt, nec refert an cito, an tarde crimen fiat. nu. 233. & seq.

18 PRimum dico, quod quoad hunc effectum paria sunt occidere & mutilare siue abscindere membrum non tamen debilitare, vt dictum fuit suprà nu. 207. & vt ibi, ita hic vtemur verbo deformare pro occidere, aut mutilare seu membrum abscindere.

II. Quod deformatio est triplex, mere voluntaria, mere casualis, & mixta. Mere volũtaria est deformatio intenta seu volita in se iuste vel

vel iniuste qualis est quam quis intendit facere iuste vel iniuste, per se vel per alium, iubendo, consulendo, aut cooperando vel iuuando testimonio, vel patrocinio, ferro, veneno, aut aliis modis aut deducendo ad locum vbi deformetur, aut procurando vt faciat aliquid ob quod deformetur. Mere casualis est non intenta seu volita in se, neque in causa ad eam sufficiẽter ordinata, qualis est mors quam infert fulmen eo loco illi qui sine talis deformationis præuisione ad eum iuit vel missus fuit. Illa enim neque est volita in se neque in causa ad illam sufficienter ordinata. Mixta est quæ non est intẽta vel volita in se, sed sic in causa sufficienter in illam ordinata, qualis est facta à seruo pulso palo cædere alium citra deformationẽ, & testificatio in causa sanguinis, nolentis deformationem. Illæ enim non sunt intentæ, neque volitæ in se, sed sic in causa sufficienter in eam ordinata, vt bene declarat S. Thom. 2. sec. q. 64. artic. 8. vbi multa Caiet. tametsi nec ipse neque alius adeo breuiter, & clare resoluat.

III. Quod sicut ad soluenda dubia occurrentia circa irregularitatem quartæ speciei posuimus vnã regulam, ita nunc ad soluenda dubia circa hanc tradimus alteram, scilicet, quod omnis & solus ille est irregularis hac specie irregularitatis, qui discretus & baptizatus, seipsum aut alium hominẽ illicite deformat, aut causam propinquam deformitatis illius, aut suæ anticipationis præbet. Dixi (discretus) quia infans & furiosus qui nunquam habuit iudicium aut amisit illud ante deformationem, eam non incurrit. Clem. 1. de homi. Dixi (baptizatus) quia facta prius non sufficit c. si quis viduã 50. dist. & per dicta suprà n. 207. Dixi (deformat) ad includendũ occidentem & mutilantem, sed non solum debilitãtem, etiam sic vt sine scãdalo non possit celebrare, vt proxime diximus. Dixi (seipsum) quia cum nemo sit dominus suorum membrorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. c. contingit. 1. de senten. excommunic. etiam irregularitatem incurrit qui seipsum illicite deformat cap. si quis abscíderit, & cap. hi qui 55. distinct. quamuis id sanctæ intẽtione faciat, vt qui se castrãt quo melius castitatem colat. d. c. hi qui. Dixi (aut alium hominem) quia non satis est deformare embryonem nondum anima rationali animatum, ea. sicut ex tuarum de homicid. cap. quod vero, & cap. Moyses, 32. quæst. 2. aut eadauer ea de- 219
finitum Archid. cap. si quis, 15. quæst. 1. Dixi (illicite) quia qui ob morbum consilio chirurgi abscindi facit, aut abscindit aliquod suum, aut alienum membrum hanc irregularitatem non incurrit cap. si quis à medicis, & cap. si quis in infirmitate. 55. distinct. quamuis aliam quæ ex defectu corpotali nascitur incurreret, si ob eam fieret inhabilis, aut deformis ad celebrandum sine scandalo per supradicta eodem cap. num. 200. Dixi (causa) generaliter ad comprehendendum quatuor causas, quæ sunt efficiens, materialis, formalis, & finalis iuxta

Aristotel.lib.2.Physic.& nos collegimus dudum ex gloss.1. Decretal. & tradit Marian.in hoc proposito in d.cap. ad audientiam, quæst.4. de homicid. & consequenter ad includendum eum qui est causa efficiens deformitatis, qualis est qui eam facit, iubet, mandat, ratificat, vel iuuat, & eum qui est causa materialis illius, qualis est qui dat arma, aut deducit aliquem ad locum, vbi sunt inimici parati ad deformandum ipsum,& eum qui est causa formalis,qualis est qui instruit, docet, aut consulit, & eum qui est causa finalis, qualis est qui præmium aut receptationem deformatori pollicetur. Dixi(propinquam) quia non sufficit quod sit causa remota,per gloss.singu.cap.de excess. de homicid. receptam per omnes, qualis est de se omnis armorum fabricatio. Dixi (illicitam) quia irregularitas huius speciei, quæ oritur ex deformatione illicita, nunquam sine peccato saltem veniali
220 nascitur, vt statim dicemus. Causa vero propinqua illicita deformitatis potest definiri esse dictum aut factum illicitum directum sufficienter in deformationem inde sequutam, declarando partes eius vt suprà num. 210. excepto quod non requiritur intentio tam specialis ad incurrendam ex causa illicita, de qua hic, quam ad incurrendam ex licita, de qua ibi, vt num.211.declaratur. Dixi (suæ anticipationis) ad includendum eos qui dicunt, aut faciunt aliquid, sine quo deformatio quidem sequeretur, sed non tam cito iuxta Specul. de dispens. §.iuxta, num. 12.& 13.Panormitan.in cap.sententiam, ne cler. vel monach. Villad. vbi suprà colum.22. Anton.3. parte titu.28. cap.2.§.9.

Ex hac regula sic declarata infertur primo, quod prima deformatio intenta & volita in se semper inducit irregularitatem. Secundo, quod nulla secunda, scilicet, mere casualis inducit illam, quia neque est in se,neque in sua causa volita.

III. Quod omnis & sola deformatio mixta sequuta ex opere illicito, quod est causa propinqua eius, inducit irregularitatem huius speciei capit. tua, cap. suscepimus de homicid. & capit.fin.eodem tit. libr.6. quæ de opere in se illicito loquuntur,& capit. continebatur, & capit. presbyterum eodem titulo quæ de opere licito illicite facto agunt. Dixi etiam (sola) quia nulla deformatio casualis quæ ex opere licito licite facto nascitur, facit quem irregularem huius speciei, capit.lator, cap. dilectus, cap.ex literis,1.& 2.cap. Ioannes, de homicid.& cap.Prælatis eodem titu.lib.6. Non dixi vt alias,de opere licito illicite facto, quia opus licitum illicite factum, illicitum est, capit. eum minister 23. quæst.5. gloss. iuncto textu, capit.1. de colluf. deleg. Dixi (quod est causa propinqua eius) quia non sufficit quod sequatur ex illicito, nisi sit causa eius propinqua,qualis est deformatio fulminis ictu facta eius qui male iussus aliquo ibat,quia illa mala iussio, neque de se, neque per intentionem directam in illam est causa propinqua ipsius per prædicta, sicut & culpa præcedens casum fortuitum, non efficit, vt fortuita imputentur contra. l. si creditor, & l. quæ fortuitis. C. de pigno. actio. nisi illa culpa dirigatur sufficienter ad illum, vt in hac ipsa specie singulariter dicunt Anchar. & Franc. in gloss. penult. capit. fin. de homicid. libr. 6. Nam & tunc demum culpa præcedens casum, nocet commodatario, cum illa aliquatenus ordinatur ad illum iuxta mentem omnium in dicto cap. 1. de commod. & cap. fin. de depos. Mula enim commodata periens in itinere ictu fulminis, non perit commodatario licet propter eius culpam in ludendo vel fornicando, non transiit prius locum vbi fulminauit, quia culpa illa non fuit sufficienter directa in illum casum, & in capitulo finali, de homicid. libro sexto,ideo mandans percutere contra mortem, si mandatarius occidat, fit irregularis, quia percussio culpabiliter mandata, sufficienter dirigitur in mortem. Quod autem dicatur sufficienter directum, boni viri arbitrio terminandum est argument. l. primæ. ff. de iur. deliberand. cap. de causis, de offic. deleg.

IIII. Pro resolutione eorum quæ contra hæc adduci possent ex 221
Soto libr. 5. quæstio.1. articul. 9. de iust. & iur. & aliis infrà citandis. Dicendum est, quod non est aptus nec verus intellectus quem pro certo dat Sotus capitulo tua, de homicid. scilicet, quod monachus qui vtendo chirurgia ob solam pietatem curat vulnus, & aperit ex eo infirmus exponens se vento contra præceptum eius, moritur, non est irregularis; & si ob lucrum curat sic. Tum quia Ioan. Andr. Panormican. Anan. & Fely. dicunt in vtroque casu esse irregularem quamuis in altero casu, quam in altero facilius dispensetur. Tum quia textus aperte dicit illum monachum exercendo alienum officium fuit veritum peccasse, ibi (licet ipse monachus multum deliquerit officium alienum vsurpando, quod sibi minime congruebat) & ita ex opere illicito sufficienter ad id tendenti sequuta fuit deformatio. Tum quia textus in illis verbis (si tamen, &c.) palam concludit necessariam fuisse illi dispensationem etiam si ob solam pietatem curasset.

V. Quod nimis audacter videtur dixisse idem Sot. contra omnes Canonistas, imo & Theologos non esse textum probantem quod ex deformatione casuali ex opere illicito sequuta fiat quis irregularis. Tum quia capit. dilectus, & capit.ex literis de homicid. id probant à contrario sensu, quod licet, vt ipse ait,sit infirmum logicis, iuriscon-sultis tamen firmissimum est l.1.ff.de offic. eius cui,man. est iu.& cap. apostolica, de his quæ fiunt à prælat.fin. con.capit.saltem quando denuntiatur probandum illud cujus contrarium non est iure expressum, iuxta capit. à nobis secundo, de sentent. excommunication. & gloss.

Universidad de Deusto
Biblioteca

c.significasti de for.comp.vt in proposito contingit. Tum quia pro-
dicta duo ca. dilectus, & ex literis, non solum probant id à contrario
sensu, sed etiam à cessante ratione & causa, quod est validum. l. Ad-
gere.§.quamuis, de iur.patr.c.cum cessante, de Appellat. vt palam ea
ea perpendenti. Tum denique quia plurimi sunt textus quibus pro-
regula stat nitur, quod qui deformat, irregularis est c.miror, c.si quis
viduam, c.clerico, c.de his, 50.dist.c.continebatur, & ca. Presbyterum,
de homic.& adeo quidem, vt videantur includere etiam eos qui iuste
& sancte, directe, aut indirecte, deformant, aut illius causa sunt. Quae
multi & in his S.Th.2.sec.q.64.art.8. contra casum Clem. t. de homic.
tenuerunt esse irregularem etiam deformantem ob necessariam sui
vitae defensionem. Cum ergo à regula non sit discedendum nisi iure,
aut ratione in id cogente glos. l. omnis definitio. ff. de regul. iur. & in
Rub. de regu. iur. lib. 6. recept. per omnes. Cumque ius ab hac irregu-
laritate non eximat nisi casu citra culpam deformantem, regula pra-
fata probata relinquitur.

222 VI. Quod deformans embrionẽ inanimatum vel cadauer exani-
matum, non est irregularis per dicta supra num. 218. Nec qui propi-
nat mulieri aut viro potum quo eis generandi facultas impeditur,
quia non deformat cap. si aliquis de homicid. neque qui praegnanti
abortire facit antequam foetus anima rationali animetur cap. licet ex
tuarum, de homicid. quae quadragesimo die masculo, & octuagesimo
foeminae infunditur iuxta glos. singu. in princip. distinct. 5. Si vero ne-
scitur, an foetus abortivus quem abortiunt post diem quadragesimum
sit mas an foemina, debet se censere irregularem, qui eius causa fuit
argumen. cap. ad audientiam de homicid.

VII. Quod non est irregularis qui vulnerat pluries & plurimum,
etiam cum maxima sanguinis effusione, etiam abscindendo aliquas
partes membrorum, modo non abscindat membrum, nec vulneratus
moriatur etiamsi maneat inhabilis ad decenter celebrandũ, quia non
deformat. Monemus autẽ quod licet auris siue cartilago illa sensum
auditus exornans, non videatur esse membrum, eius tamen carentia
videtur inducere irregularitatem, ob deformitatem quam in parte
adeo edita & publica inducit, arg. cap. qui partem 55. distinct. & cius
quod paulo ante diximus, per illud quod Specul. placuit in §. iuxta,
de dispens.

223 VIII. Quod non est irregularis qui iuste aliquem percutit & non
occidit, licet ab aliis sine ipsius culpa occidatur, cap. significasti. t. de
homicid. aut moriatur culpa medici aut malo regimine, aut morbo
superueniente, quia illa mors non est sequuta ex eius opere illicito,
secus tamen est de iniuste percutiente: nam etiamsi percussio non sit
mortifera, est tamen causa, quod alius eum interficiat, aut incidit ob

illam in morbum quo moritur etiam culpa medici, vel malo regimi-
ne, quia quoad hoc paria sunt interficere, & iniuste percutere ex quo
mors sequatur, etiam sine alia culpa percutientis, vt singulariter pro-
bant c. presbyterum c. ad audientiam de homicid.

IX. Quod non est irregularis qui non occidit nec mutilat li- 224
eret debiliter membrum, adeo vt nequeat celebrare per sup. dicta.

X. Quod est irregularis huius speciei praebens arma ad bellum
iniustum euntibus si quis in eo deformetur iuxt. gl. c. ita quorundam
de Iudae. fundatam in c. quod in dubiis de poen. & à fortiori si ipsemet
praelietur. Imo & quicquid dicat Specul. titulo de dispens. §. iux. versic.
quinquagesimo sexto, & nonnulli alij, nos opinionem Innoc. Panor.
& Communem in c. fi. homicid. certam putamus, scilicet, quod qui in
praelio, vel alia quacunque rixa interfuit illis, ex quorum parte sunt
iniusti, auxiliando, vel fauendo sunt irregulares si aliquis in eis defor
metur, siue interfint armati, siue inermes, siue deforment, siue non, si-
ue ob id timor inimicis augeatur, siue non, quamuis non qui inter-
sunt, ad dissuadendum praelium, & suadendam pacem, licet inde non-
nihil animi suorum parti, & nonnihil timoris aduersae redderetur.
Neque etiam qui interfuit iis qui iuste bellum gerunt, etiam ad fa-
uendum, modo suis manibus non deforment, etiamsi animo defor-
mandi percutiant, & ex percussione postea sequatur deformatio cul-
pa percussi vel medici, quia hoc differt iusta percussio ab iniusta. Ad-
do etiam quod qui suis manibus interficiunt in iusto bello non sunt
irregulares huius speciei sed illius quae nascitur ex defectu perfectae
benaris, de qua sup. à num. 206. si sunt laici, nec si sunt clerici si initae
ipsit pugnae tanta est necessitas, vt excuset à peccato, quamuis non ab
irregularitate, vt contingere potest iux. notat. per Caiet. 2. sec. q. 40. ar.
2. & tractatur sup. eod. c. n. 214. & 217.

XI. Quod est irregularis huius speciei laicus vel clericus qui 225
alium in iudicio iniuste criminis merentis mortem, aut deformita-
tem accusat si ea sequatur. Et qui inimico indicat vbi sit, quod iter te-
neat, quomodo inueniet quem quaerit: ad deformandum iniuste, si il-
lud sequatur. Iudex item condemnans iniuste & omnes eiusmodi
condemnationi scienter fauentes. Dixi (iniuste) quia quamuis laicus
qui iuste accusat, sententiam fert vel exequitur, cum omnibus ad id
auxilium praebentibus sit irregularis alterius speciei, vt dictum est
sup. nu. 209. Non tamen huius quae est deterior, & difficilioris dispen-
sationis quam illa, excepto clerico ordinis sacri, qui hoc facit etiam
iuste accusando, sine protestatione praedicta, quia facit actum illi-
citum iuxta regulam Sancti Thom. 2. sec. quaest. 64. artic. 7. vnde se-
quitur deformatio.

XII. Quod non est irregularis huius speciei nec alterius qui ad 226

Universidad de Deusto
Biblioteca

recuperandum sua detinet furem, quoad Iudex veniat, aut eidem tradat, neque qui furti sibi facti accusat in iudicio, quamuis suspendatur, modo expresse protestetur, se nolle vt Iudex illi irroget poenam sanguinis capit. Prælatis, de homicid.lib.6. & alias sic, etiam in foro conscientiæ, licet id ei vere displiceat, vt colligitur ex gloss. & Arcli. in dicto capit. Prælatis, & affirmat Calder. probatus ibi à Peruf. eolum. 2. si autem vere placeat, fiet irregularis, quoad forum conscientiæ, etiamsi scripto aut verbo protestetur contrarium secundum Ioan.Andr.Dominic.& Peruf.in d.cap.Prælatis.Et ideo non semel contsuluimus quibus id contigit, vt dispensationem obtinerent, quamquam Fely.in capit.postulasti de homicid.lib. 6. contrarium significet, allegando in id Ioan. Andr. in capit. 2.de homicid. lib.6.qui tacet, imen in meo libro id non dicit,neque in libris Dominic. & Peruf.in d.cap.2.qui eum pro nostra parte allegant, & bene, quia ipse remittit se ad Hostien.in summa de homicid. §. qua pœna versic. si verum, vbi copiosius quam omnes id quod nos asserimus tenet. Nec obstat, quod per solam voluntatem, aut intentionem sine opere exteriori irregularitas non incurritur, vt supra dictum fuit, numero 193. per cap. final.13. q.1.quia in proposito cum voluntate concurrit accusatio, aut querimonia exterior, quæ ad iudicem defertur & deformatio illam consequuta, & protestatio non est talis qualem ius requirit ad excusandum ab irregularitate, ius enim non requirit protestationem mendacem & fraudulentam,qualis est præfata. In nullo enim casu mentiri permittitur,capit.primum 22.quæst.2.cap.super eo, de vsur. Hæc tamen irregularitas non est huius speciei, sed præcedentis, quæ ex defectu perfectæ lenitatis nascitur,nisi in clerico sacris initiato, vel beneficiario qui peccat sic detinendo,tradendo, aut accusando, non dicta protestatione vt dictum est.

217 XIII. Quod est irregularis huius speciei qui illicite rixatur,aut certat cum alio,si eius amici superuenientes eum deforment, etiamsi absque aliquo eius consensu id faciant iux.Ioan.And.in ca. Petrus,de homicid.recept.à Pan.& Fel.& Com. quia ex eius opere illicito in id aliquo modo ordinato, sequuta est deformatio.

XIIII. Quod est irregularis huius speciei, qui domi suæ aliquam bestiam, vt Leonem, Elephantem, aut Vrsum, & est in culpa soluendo vel tenendo solutam, & illa aliquem deformet,secus si non est in culpa secundum Innocen.Card. & Com. in d.c.ad audientiam,quia quum est in culpa ex opere illicito sequitur deformatio,non autem,cum non est in ea.

218 XV. Quod est irregularis huius speciei, chirurgus, vel medicus, cuius dolo,ignorãtia,aut negligẽtia, aut audacia amittendi suæ artis regulas,ictus vel ægrotus deformatur,alias secus,iuxta mentẽ Spec. recep.

recep. vbi sup.n. 11. & Innocent. & omnium in c. tua de homicid. Custos item infirmi, qui dolo aut notabili culpa, aut contra consiliam curantis præbet aut facit aliquid quo infirmus deformatur saltem citius, non autem si id faciat bona fide sine culpa notabili; licet in aliquo errauerit,& potest se liberare scrupulo,consilio doctorum, qui si etiam dubitãt,irregularẽ se debet putare iux.Spec.vbi sup.n.13.

XVI. Quod est irregularis secund. Spec. vbi sup. receptum,qui 229
cum non fit medicus,neque chirurgus,sagittam aut aliud telum corpori infixum percusso reuellit,vt citius moriatur, vel si ob id celerius moriatur quam alias moreretur, & etiam qui ad aliam partem infirmum vertit,vt citius moriatur, & qui aliquid horum iubet,rogat, aut consulit,& ob id citius moriatur alias non.

XVII. Quod non est irregularis infans,neque dormiens,neque 230
furiosus alium deformans Clem.1.de homic. Infans autẽ quoad hoc dicitur minor septennio secund.gl.prædictæ Clem. quod certum est quoad forum exterius,quoad forum autem interius,videtur iudicandus talis maior eo, si nondum nactus est iudicium sufficiens ad peccandum,& non minor eo,tale iam nactus vt colligitur ex Io. And.& Pan. in ca.1.de delictis pueror. Imol.& Bonif.in d.Clem.fuit defectus iudicij,quod præsumitur post septẽ annos, & non ante. Et quamuis Zenzel regulariter recep.per Card.& Io. Colonien.& Villad.in tract. de irregul.col.28.& Syl.verb.homicidium 3.q.4.dicat, quod est irregularis qui ebrius iudicio carẽs deformat. Quia causa fuit illius cum se inebriauit c.inebriauerũt. 15.q.1. nobis tamen nũquam placuit,quoad omnino ebrium,& extra iudicium positum. Tũ quia furiosus quãuis sua culpa furat,siue insaniat,nõ est irregularis deformando iux. gl.c. si quis insaniens 15.q.1.& Card.in d.Clem.1.q.6.& Imo.in glo.2.Tum quia multi inebriãtur citra suã culpã. Tum ob duodecim argumenta quæ adhibet Maior in 4.dist.15. q.8. ad probandum quod ebrius non peccat in eo quod extra iudicium manẽs facit.Tũ quia neq; qui dormiens deformat,fit talis,etiãsi deformet quem vigilãs deformare inducebat vt in d.Clem. 6.declarat. Et magnopere lætatus fui,cũ primum hoc Bonifacium tenere vidi in d.Clem.n.28.quãquam eõis opinio procedere potest in ebrio qui iudicium omnino non amisit, & quoad forũ exterius,si tãta ebrietas nõ probaretur,& etiã quoad forũ interius,in eo qui sciẽs solere se inebriatũ sumere arma,& alios percutere,sua culpa inebriatus fuit,vt Marian.annotauit in c.ad audiẽtiã n. 3. de hom.Quia facit opus illicitũ ordinatũ ad id cõsuetudine ipsius. Quod ipsũ dici potest de dormiẽte,& furioso,qui interdũ ad se redit & admoniti se dormiẽtes aut furẽtes capere arma,& peutere alios,sũt in culpa nõ prouidẽdi tẽpori quo dormierint vel furuerint,ne talia facerẽ,à patritate,siue idẽtitate rõnis l.illud.ff.ad l.Aquil.& c.1.de trãs.pl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

231 XVIII. Fit irregularis iniuria affectus si eius amici iniuriantem deformant, rogati, vel iussi ab ipso, & etiam si eo sciente & non contradicente id faciant, alias secus.

XIX. Quod est irregularis qui auertit aliquem à liberando alio ab iniusta deformatione, arg. c. Si quis viduam 50. distin. c. Periculosæ de pœnit. dist. 1. quia ex ipsius opere illicito ad eam ordinato, sequuta est, quanquam nemo fit irregularis ex sola complacentia quod deformetur alius, quia id non sequitur ex ea gl. recept. d. c. si quis viduam, licet in eo peccet. Nec consequentes medicus qui non vult curare infirmum qui ob id moritur, nec diues nõ pascens, vel non vestiens fame vel frigore morientem, nec qui eum potest, non defendit quem deformant, nisi sit iudex, aut qui suo officio ad id tenetur iux. S. Anton. 3. part. tit. 28. c. 2. Quia non sequitur ex opere illicito iustitiæ legis, & omissio operum charitatis etiam obligantis ad mortale, non obligat ad restitutionem damni, nec ad pœnas irregularitatis per d. c. 24. nu. 5. & in Apolog. lib. de red. q. 2. Mon. 3. Ex quo sequi videtur non esse irregularem eum qui omittit aliquod trium prædictorum facere, etiãsi omittat voluntate & desiderio mortis eius cui subuenire omit-
232 tit secundum S. Ant. 3. part. tit. 28. c. 2. in princ. quamuis Syl. oppositum teneat verb. homicidium 2. q. 5. & ante Ang. verb. homicidiũ 1. §. 17. sed sine ratione & textu idoneo. Quia c. quãtæ de sent. excom. quod Ang. adducit, & est fortissimum fundamentum omnium quæ allegari possunt, non loquitur de irregularitate sed de excommunicatione, & magis inducit præsumptionem quoad forum exterius quam veram dispositionem vt diximus sup. c. 24.

233 XX. Quod est irregularis qui iubet, mandat, vel consulit aliquem deformari illicite, sequuta deformatione cap. Si quis viduam 30. distinct. siue statim siue multo post id faciat, antequam iussum, vel mandatum reuocetur expresse aut tacite restituta inter eos prima amicitia, ita vt in notitiam iussi veniat iux. Inno c. in capit. ad audientiam communiter recept. ibi & Villad. vbi supra col. 32. Idem de iubente, mandante, vel consulente percussionem alicuius citra deformationem, ea sequuta capit. final. de homicid. lib. 6. & gloss. recept. ibidem. Dixi, & repetij supra (illicite) quia secus si licite, quicquid Sylu. verb. homicidium 1. quæst. 4 subtiliter sed periculose dicat. Tum quia tunc non sequitur deformatio ex opere suo illicito. Tum quia ex decto Sylvest. inferretur, eum qui exercitum ad præliandum & vincendum absque alia intentione expressa vel virtuali interficiendi cohortatur, esse irregularem huius speciei, cum tamen non sit etiam speciei præcedentis per probata supra numero 211. Idem de ratificante deformationem suo nomine factam, quam antequam fieret mandare poterat. Quia ratihabitio his duobus concurrentibus, mandato comparatur

paratur capit. ratihabitionem iuncto capit. ratum de reg. iur. lib. 6. & capit. cum quis de sentent. excommunica. eodem lib. facit gloss. in capit. omnes 17. quæst. 4. quicquid ibi Arch. dicat, & alias non, vt si factum fuit alterius nomine, aut suo cum esset infans, aut furiosus, iux. Ioan. Andr. & Panorm. in capit. 1. de conuers. infid. Hæc autem procedunt siue is contra quem consulitur, iuberur, vel mandatur, deformetur, siue consultus, iussus, vel mandatarius iuxta Panorm. in dicto capit. ad audientiam. Inter consulentem autem & alios hoc distat, quod consulens non satisfacit, reuocando, consilium, quia tenetur persuadere contrarium: nam consilium datur gratia eius cui consulitur, qui non tam cito credit ei qui contrarium priori consilio suadet, quam iussus vel mandatarius mandanti vel iubenti. Ex quibus colligitur, fuisse irregularem illum clericum qui me pridem consuluit, dicens se cõsuluisse coniugi cuiusdã absentis quæ facta erat prægnans, eorum modum abortiendi, quod postea pœnitentia ductus, reuocauit, sed illa verita maritũ regredientem, exequuta consilium abortiuit.

XXI. Quod non est irregularis qui scit tractari de alicuius de- 234
formatione illicita, & non significat illud ei: quamuis peccet mortaliter si nec dicto, nec facto ad id iuuet, quicquid dicat Sylvest. verbo. homicidium 1. quæst. 10. per dicta superius eodem capit. numero 232. est tamen qui interest pugnæ iniustæ auxiliando, incitando, aut exhortando suos, aut animos contrariis imminuendo, & etiam custodiendo vestimenta, aut sarcinas eorum, qui ad præliandum, aut deformandum iniuste proficiscuntur.

XXII. Quod magister castigans discipulum non fit irregularis 235
etiamsi moriatur, si circunspecte faciat, alias secus capit. Presbyterum de homicid. & clericus ludens cum clerico, aut laico qui decidens suo se cultello deformat, sine alicuius notabili culpa, non fit irregularis, si licito ludo licite ludebat, alias secus capit. laror, & capit. continebatur de homicid. Et quod tecta reficiens, aut aliquos lapides in alium locum iaciens, aliquem deformat, est irregularis, si dicto aut signo debite non præmonuit illac transituros, alioqui secus, argumen. l. si pretor. ff. ad l. Aquil. & capit. si duo, & capit. Clerico. 50. distinct. Et quod iaciens lapides in sues aut alia animalia aliquem deformat, est irregularis, si admisit culpam non satis circumspecte id faciẽdo, alias non gloss. dict. capitul. clerico: & quod clericus venans, aut balista se exercens, aliquem casu deformat, est irregularis, iuxta Angel. verbo. homicidium numero 2. §. 13. & Sylvest. eodem verbo quæstione 7. quod intelligendum est de venatione aut exercitio illi illicitis, non autem de licitis. Non enim omnis venatio, nec omne balistæ exercitium est illicitum illi, vt illi præsopponunt argum. gl. receptæ in ca. 1. de clerico. venat. & not. in c. 1. de sagit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XXIII. Quod clericus introducens Meretricem per tecta in domum suam si decidens moriatur vel abortiat fit irregularis, si vero introducat per viam planam, & idem contingat, minime, quia licet vtrumque opus sit illicitum, & ex vtroq; sit secuta deformatio casualis, prius tamen est sufficienter ordinatum ad eam, & posterius non. Et quod circumuersans campanã cuius tintinnabulum solutum aliquem deformat, non est irregularis, si non fuit in culpa male ligandi tintinnabulum, alias secus, vt quia erat campanarius, ad id obligatus capit. Ioannes, cum ei annot. de homicid.

236 XXIIII. Quod iocans, aut saltans cum grauida muliere quæ ob id abortit, non est irregularis, si licite id facit, vt frater, propinquus, aut amicus, honestus, secus si illicite, vt amator obscœnus, aut cleticus, aut monachus, cui eiusmodi saltatio esset prohibita, capit. fi. cut ex tuarum, cum annot. ei per Panormitan. de homicid. Et quod monachus, vel clericus beneficiarius aut ordine sacro initiatus videns furem surripientem vociferatur, latro, latro, secuta deformatione, est irregularis huius speciei si animo, vt deformaretur clamauit, aut credens quod superuenientes eum deformaturi erant, vel ad iudicem vt deformaretur ducturi, alias non. capit. significasti, cum ei annot. de homicid. Laicus autem vel alius clericus idem faciens, esset irregularis præcedentis speciei.

XXV. Est irregularis qui dormiendo suffocat infantem in eodem lecto illicite à se positum, alias secus. Quando autem id licite fiat, & quando non, dictum est supra capit. 15. num. 13. Idem de mittente puerum ad puteum, aut ad flumen vbi suffocatur. Et de eo qui fugiens ictum vnius, propellit alterum, qui deformatur, & alia similia. quæ illicite facta inducunt irregularitatem alias non.

237 XXVI. Quod recte dixit Sotus, aberrasse Syluestrũ dicendo incurrere irregularitatẽ à Clerico, qui cædendo alienam arborẽ, casu aliquod interimit, etiã adhibita diligentia quæ ipsum cædentem propriam, à culpa excusaret. Recte etiam dixit, non fieri irregularem monachum eo quod sursum versus ipso mouente campanam tempore prohibito, illius tintinnabulum aliquem occidat, si eam diligẽtiam adhibeat quæ sufficeret, ad excusandum eum à culpa, si tempore debito id faceret. Licet enim his duobus casibus opus sit illicitum, culpa tamen nullatenus dirigitur in mortem.

XXVII. Quod eadem ratione recedo ab eodem Syluest. verb. homicid. 5. quæst. 1. dicente irregularem fieri clericum, qui mercans illicite, casu occidit aliquem absque alia culpa in id ordinata, & quod limitandus est Caietan. dicens quod licet clericus occidens casu venando, si tantam diligentiam quantam laicus adhibet, ne homicidium sequatur, non magis peccet, quam ille, incurrit tamen irregularitatem, quam non ille, limitandus est, inquam, ne procedat in venatione quæ sua natura in homicidium non dirigitur, qualis est venatio passerum, & perdicum ad aucupis cantum, vel accipitris sine armis, in prouinciis in quibus non est prohibita, licet clericus peccaret, ad faciendo tempore quo diuinis interesse tenetur, neque si rogatus, vt se venantem comitaretur, fulminis ictu periret. Dixi (limitandus) quia saluari potest in venatione Vrsorum, Aprorum & Ceruorum, quæ armis exercetur, si mors per illa contingeret.

XXVIII. Quod non fit irregularis monachus minor peccans 238
equitando eo quod mula mãsuetissima qua vehitur citra suam aliam culpam puerum occidat. Quia culpa infessionis eiusmodi mulæ, nullatenus dirigebatur in talem mortem: & quod adulter qui à marito cum vxore deprehensus sui defensionis causa eum occidit, est irregularis, vt dixi supra c. 17. num. 7. sequutus S. Anton. 3. part. tit. 5. quia adulterium est actus illicitus & sufficienter directus ad mortem inferendam, attenta maritorum procliuitate & consuetudine interficiendi adulteros & suas vxores: & lege permittente in certis casibus patri & marito eos & adulterantes occidere arg. l. Patri. l. Marito ff. ad leg. Iul. de adult. l. Gracchus. C. eod. & eadẽ ratione clericus adulter fit irregularis si maritus ob id occidat vxorem secundũ meã opinionem, quam fel. rec. Pius v. probauit, cũ in sacra Pœnitentiaria id controuerteretur.

De dispensatione Irregularitatis.

Dispensare potest, sed non solet Papa in irregularitate homicidij voluntarij. num. 239.
Homicidium voluntarium exacte definitum num. 239. & cum quo dispensat Episcopus num. 240.
D. Franciscus Toletus societatis Iesu insigniter laudatus num. 239

DE dispensatione huius irregularitatis dico primo, id quod pri- 239
dem respondimus, scilicet, licere facere sacrum post debitã confessionem & confessionem ante dispensationẽ, ei qui occultissime occidit alium, & probabiliter est certũ creditum & infamatum iri eum illud fecisse, nisi celebret, quia lex naturalis & diuina de defendẽda sua fama, præstat legi humanæ de abstinendo à sacro in irregularitate, per dicta supra c. 7. num. 2. & 3. & c. sicut, de consec. dist. 1. Quæritur hic præd. P. Vinc. An idem sit dicẽdum de excommunicato occultissimo posito in simili periculo infamiæ, & de moniali incidente occultissime in censuram Papalem, vt ante moram petendi absolutionem possit communicare, quando aliæ ad id tenentur, & interesse choro, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliis,à quibus si abstineret fama eius & monasterij periclitaretur? Ad quod resp. affirmatiue eadem ratione.

II. Quod tam mala est quoad forum conscientiæ hæc irregularitas occulta, quam publica, per dicta supra eodem num. 194. vbi transferi ptimus c. sess. 24. Concil. Trident. quo Episcopis noue conceditur facultas dispensandi super quacũque irregularitate descendẽte ex quocunque delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Super dispensatione vero descendentis ex volunterio, idem Concil. sess. 14. ca. 7. de reformat. statuit in hæc verba.

Cum etiam qui per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari auelli debeat, quia sua voluntate homicidium perpetrauerit, etiamsi crimen id nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoueri possit, nec illi aliqua ecclesiastica beneficia etiamsi curam non habeant animarum, conferre liceat: sed omni ordine ac beneficio & officio ecclesiastico perpetuo careat. Si vero homicidium non ex proposito, sed casu vel vim vi repellẽdo, vt quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur, quã ob causam etiam ad sacrorum ordinum, & altaris ministerium & beneficia quæcunque ac dignitates iure quodammodo dispensatio debeatur, committatur loci ordinario, aut ex causa Metropolitano, seu viciniori Episcopo: Qui non nisi causa cognita, & probatis precibus ac narratis, nec aliter, dispensare possit.

Ex quibus duobus cap. nota primo, quod ante prædictum Concil. non licebat Episcopis dispensare super hac irregularitate publica, neque occulta. Ad quod probandum, alias hic adduximus multa, quæ nunc tanquam superuacanea omittimus. II. nota ex d.c.7. duplex homicidium voluntarium illicitum. Alterum in se intentum ac volitum, super quo statuitur, ne dispensetur. Alterum volitum in se causã defensionis: Nam vers. si vero, ponit duplex genus homicidij illiciti, scilicet, casuale, & factum causa defensionis. quod intelligendũ est, de intẽto, & volito in se, licet causa defensionis. Alioqui enim superflueret, quia contineretur sub casuali, altero membro disiunctiuæ. Ex quo III. nota, quod homicidium intentum & volitum in se causa defensionis, licet sit illicitum ob excessum inculpatæ tutelæ, nõ est indispensabile, quod est quotidianum in praxi, ad quod hunc canonem efficaciter in sacra Pœnitentiaria inducentem iucunde audiui admodum Reuerendum Collegam in ea meum Franciscum Tolerum, excellentem sacræ paginæ Doctorem & acerrimum antea Gymnastam, ac nonnullis annis primum fœl. rec. Pij V. & nunc S. D. N. Ecclesiasten cum primis Vrbis & orbis suspiciendum, Illustrissimæque Societatis Iesu singulare ornamentum.

III. Quod

III. Quod ex eodem cap. 7. & his quæ alias hic & prius in prin- 140
cipio distin. 1. de consecrat. dixi, potest definiri homicidium voluntarium, super cuius irregularitate dispẽsandi potestas excipitur in omnibus facultatibus dispẽsandi super irregularitate factis tam summo Pœnitentiario quam Legatis, Cruciatarum Cõmissariis, & quibusvis aliis. Diffiniri inquam, potest, esse homicidium illicitum, intẽtum, siue volitum in se saltem æquipolleter, alias quã vitandæ mortis causa ab oratore. Dixi (illicitum) ad differẽtiam eius quod neq; est licitũ, neque illiciti, quale est factum ab infante vel furioso c. illud 15. q. 1. eius item, quod est inctũ quale est quod ministri militiæ vel milites in bello iusto iuste faciunt, de quo supra in 4. specie. Dixi (intentũ, vel in se volitum) quia non sufficit vt sit volitum in causa, quale est omne casuale producens irregularitatẽ secundũ Tho. recep. 2. 2. q. 64. art. fin. Dixi (saltem æquipollenter) ad includendũ illud quod nõ est quidẽ intentum, seu volitũ in se, sed in causa adeo propinqua morti, vt mortaliter vix sint patibilia, velle illã causam, & nolle occidere. Cuiusmodi sunt, Nolle occidere, & venenum quod scit esse mortiferũ propinare, vel ferire ense punctim circa præcordia, vel circa caput etiam exsim. Dixi (alias quam &c.) ad excludendũ intentum ob defensionẽ vitãdæ mortis causa per d. 7. c. Dixi (ab oratore) quia non sufficit vt intendatur ab alio, fit enim sæpe quod idẽ homicidium sit voluntariũ vni & non alteri, quale est, quod facit Petrus percutiendo aliũ animo occidendi, mandãte Ioanne, vt aliquam iniuriam leuem citra deformationem ei dicat, vel faciat. Illud enim Petro est voluntariũ, & Ioanni non. Et contra quod famulus facit propinando potũ veneno infectum animo iocandi, mãdato heri persuadentis esse solo sale inspersum, id enim famulo non esset voluntarium, & hero sic. Quæ definitio fundatur. Tum in d. c. 7. quatenus in tribus locis significat omne homicidium indispensabile esse volitum in se, scilicet, ibi (per industriã) vel (per insidias) & ibi (voluntate sua) & ibi (ex proposito) Tum quia Tho. receptus vbi supra ait voluntarium differre à casuali, eo quod est volitũ in se, casuale in causa tantum. Tum quia longe magis peccat, qui intendens occidere, occidit, quã qui non intendẽs illud facere, id facit. Adeo quidẽ quod occidens sine animo occidẽdi, minus peccare dicatur, quã vulnerans animo occidendi, l. 1. §. diuus. ff. de sicar. Et facit l. 1. & l. is qui C. eod. quia hic est in dolo, ille in culpa, & dolus præpõderat culpæ. Item si obstetrix. 4. fin. ff. ad l. Aquil. Tũ quia mandãs vulnerare aliquem citra mortem, licet mandatarius occidat, nõ debet pœna ordinaria mortis puniri, sed minori, secundũ Communem, quã post plurimos alios sequitur Dec. cons. 622. & Alciat. in l. magna negligẽtia. ff. de verb. signif. Et non alia ratione, quã quia non intẽdebat occisionẽ. Ergo qui occidit aliquẽ, non intendens occidere, nõ meretur irregularitatem indispen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sabilem,quam meretur intendens occidere, quum secundum mensuram delicti, debeat esse plagarum modus Deut.25. & cap. non afferamus 24.q.1.Tum quia c.fin.de homic.lib.6. quod maxime contra hoc facit,non probat mandantem percutere citra mortem,ea consequuta, esse homicidã voluntarium,neq; irregularitatẽ irregularitate indispensabili,sed tantũ esse irregularem,quod & nos fatemur. Tum quia nullo iure probat Caiet.in d.ar.fin.quod percutiens in vtero prægnãtem, sine animo causandi abortum, si ille sequatur, est homicida voluntarius. Et quod faciens sine animo occidendi aliquid ex quo vt plurimũ sequitur mors,illa sequuta,est homicida voluntarius,quia id maxime fundat in d.c.fin.quo id non probari supra probatum est. Et in dictis Thom.qui tamẽ in corpore quæstionis, omne quod non est volitũ in se,sed in causa tantum,ait esse casuale,& 2.arg.& eius solutione sentit homicidium percutientis in vtero prægnantem sine occidendi animo esse casuale, licet punibile,& non voluntarium. Tum quia d.cap.fin.si probaret quod ait Caiet. probaret quod etiam faciens id ex quo non sequitur vt plurimũ homicidium,esset homicida voluntarius, quia vt plurimum non sequitur mors ex percussione nolentis occidere: nam & ex percussione volentis occidere, pluries definit sequi mors quam sequatur,vt experientia docet.Tum quia in cap. significasti 2.clare significatur dispensandum esse cum clerico qui percussit sacrilegum fossorio,sine animo occidendi,licet ob id ab aliis fuerit occisus. Tum denique,quod,vt supra ponderatum est prædictum cap.7.probat non omne homicidium illicitum intentum & volitum in se, esse indispensabile,dicens,non esse tale intentum causa defensionis.

IIII. Quod post prædictũ Concil.non potest Episcopus dispensare cum homicida voluntario ad vllos ordines, neque vllum beneficium,etiam simplex,vt disponitur in d. c. 7. quamuis cum alio posset dispensare quoad ordines minores iuxta notata in c. ad audientiam, & etiam ad beneficium,per cap.2.de cler.pugn.in duel. omnium iuris optimum secundum Anan.ibidem,modo sit simplex iuxta Panor.ibidem & Fel.in d.c.ad audientiam, & etiam ad retinendum cum curatum iam obtentum,licet non ad obtinendum iuxta Dec. in c. at si §. 1. de iud.num.16.concordantem sic opiniones contrarias.

De Irregularitate delicti,accipiendi, aut exercendi male ordines.

Irregularis vt fit ordinatus,aut ordine vtens in censuris, aut ab Episcopo reiurato,aut extra tempora,aut vtens ordine non habito nu.141. & 2.seq.

241 CIrca hæc dico primo,quod est irregularis,qui sciens aut scire debens se esse excommunicatum excommunicatione maiori, aut interdictum

interdictum aut suspensum saltem suscipiendis ordinibus, ordinatur c.1.de eo qui furt. ordin.suscep. & c.cum illorum de sent.excommun. Dixi (excommunicatione maiori) quia minor quamuis sufficiat ad peccandum,non tamen sufficit ad irregularitatem incurrendam ca. si celebrat,de cler.excom ministr. Dixi(vel debens scire) quia ignorantia crassa non excusat c.Apostolicæ,de cler.excom.qualis est eius qui ad constitutum diem sub pœna excommunicationis fuit citatus, & non comparuit, & postea celebrat nesciens se à iudice fuisse excommunicatum, vbi de consuetudine tales contumaces excommunicantur iuxta Anch. in cap. Apostolicæ receptum etiam per Villad. col.4. vbi suprà. Neq; Episcopus in hac potest iure antiquo dispensare, nisi cum ingrediente religionem post bonam aliquanti temporis conuersationem cap.fin.de eo qui furt.ordin. Dixi (iure antiquo) quia nouo Tridentino sess.24.c.6.potest,si delictum sic celebrandi est occultum, erit autem occultum, si excommunicatio est occulta, licet celebratio sit publica,arg.l.in delictis.§. si extraneus.ff.ad l.Aquil. quia quamuis actus celebrãdi sit publicus,non est tamen publica eius malitia:quod in sacra Pœnitentiaria definitum fuit. II. Quod etiam est irregularis qui quatuor ordines minores, & subdiaconatum vno eodémque die suscipit c.2.eod.tit.sed consuetudine excusari potest iuxta S. Ant. 3.part.tit.14.c.16.§.16.vt suprà c.25.nu.71. diximus & à fortiori, si duos sacros ordines suscipit, quamuis Episcopus potest concedere vsum aliorum prius susceptorum d. c. 2.de eo qui furt. III. Quod est irregularis qui ordinatur ab episcopo qui se abdicauit episcopatu suo quoad locum & quoad dignitatem c.1.de ordi. ab Episc.qui Episcop. &c.sciens aut debens scire eius abdicationem, quamuis de facultate sui episcopi ordinetur, iuxta omnes c.secundum 19.dist.c. quod quidam.§. quamuis, & §.sciendum 1.q.7. IIII. Quod qui ab episcopo excommunicato, interdicto, aut suspenso, Symoniaco, schismatico, hæretico, deposito, aut degradato ordinatur, est irregularis, quia quamuis characterem suscipiat per prædicta, & per c.gratiam, & ca. statuimus 1.& 2.1.q.1.non tamen exequutionẽ,siquidem qui eam non habet, alteri dare non potest,modo sit denũciatus talis per extrauag. ad euitanda,relatã suprà eod.nu.35.& ad id iusto timore non cogatur arg.c.constat.1.qu.1. Potest autem episcopus dispensare cum eo qui ignorans denunciationem, ordinatur, arg.c.fi.de ordin.ab episcop.& c.statuimus,& c.si à Symoniacis.1.q.1. V. Quod qui ordine sacro ordinatur, ante legitimam ætatem,vel extra tempora legitima, vel absque literis dimissoriis, non est irregularis, est tamen suspensus, & si antequam absoluatur,cum exerceat,fit irregularis per extrauag.Cum ex sacrorum,citatum suprà cap.25.nu.70.& in hoc nu.125. V I. Quod 242
quamuis qui per saltum ordinatur accipiendo maiorem ante mino-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem ordinem, verum ordinem suscipiat, etiam si primo saltu ex laico presbyter fiat, iuxta glo.c.sollicitudo 52.distinct.& c.1.de cler.per saltu promot.recept. communiter, est tamen irregularis, & prætermissum ordinem sine dispensatione accipere nequit. Potest tamen episcopus antequam accepto vtatur, dispensare, vt prætermissum suscipiat, & postea ambobus vtatur, sed si priusquam dispensetur, vtatur accepto, aut prætermisso, videtur talis irregularis, cum quo solus Papa ad maiorem ordinem dispensat, si sciens errorem id fecit, si autem per ignorantiam, episcopus potest, imo & si scienter vsus fuerit ad exercendum acceptum, quamuis non ad maiorem suscipiendum arg. cap. 1. & eorum quæ post alios ibi annotat Pan. de cler. per salt. promot. & Sylu.verb.irregularitas.q.11. VII. Quod est irregularis, qui ordinem quem non habet vtitur.ca.1. de cler.non ord.minist. modo illo vtatur, & non ioco argum.cap.illud,15.q.1.& tanquam ordinatus eo, & non vt laici, ex consuetudine interdum exercent officium minorum ordinum iuxta Thom.in 4.dist.24.& S.Anton.1.part.titu.18.cap.1. non initiatus presbyterio, sine cõsueta solemnitate, vt alius baptizat, aut nondum subdiaconus, epistolam cantat ex choro, aut altari etiam cum dalmatica, sed sine manipulo, aut cum eo, vbi est talis consuetudo iuxta S.Anton.vbi suprà.§.3. & affirmat Villad. vbi suprà col.4. fratribus mendicantibus esse consuetudinem eam dicere etiam cum manipulo, secus enim si solum executione careret, eo quod in ordinatione aliqua solemnitas accidentalis defuit, licet enim peccet vtendo antequam illa suppleatur c.1.de sacram. non iteran. cum annot. ibi, non tamen fit irregularis. Quin pridem respondi, clericum primæ tonsuræ qui solemniter cantauit Epistolam cum manipulo vbi non erat consuetudo cantandi eam cum illo nisi subdiacono, fuisse irregularem in foro animæ, secus si noluit id facere tanquam subdiconus, licet in foro exteriori putaretur talis, quia præsumeretur id fecisse vt subdiaconus. Ad dubium de laico audiente serio confitentem sacram,& absoluente, simulando se presbyterum, respond. quod fit irregularis per prædicta, quia solemniter facit actum appropriatum ordini presbyterali quo caret.

143. VIII. Quod est irregularis violans interdictum generale au speciale, locale, aut personale sepeliendo, administrando sacramenta, aut celebrando diuina officia sic vt aliquod opus peculiare alicuius ordinis faciat, vt dictum est suprà eod.cap.nu.190. Dixi (clericus) quia laicus quamuis sæpe peccet mortaliter, violando interdictum, minime tamen irregularitatem incurrit, vt suprà eod.cap. num.187. dictum est. Dixi (interdictum) quia secus de cessatione non mixta interdicto, vt dictum est suprà eod.cap.nu.188.

IX. Quod solus Papa cum tali ad ascendendum ad maiorem ordinem dispensat, quamuis ad vtendum accepto possit Episcopus, Pan.in cap.1.de cler. non ordin.minist.

De Irregularitate, ex delicto violandi censuras celebrando.

Irregularis vt sit censuratus celebrando, aut actum ordini proprium agendo. num.144.

PRimo dico, quod excommunicatus excommunicatione maiori, interdictus aut suspensus, qui sciens aut scire debens, celebrat officia diuina, faciendo solemniter aliquid alicui certo ordini suo deputato tanquam ordinatus tali ordine, aut audit authorando, est irregularis iuxta Comm.quam Hostien.Joan. Andr.Pan.& alij tenent in cap.2.de cler.excomm. minist. Dixi (excommunicatione maiori) quia minor ad hoc non sufficit c. si celebrat, de cler. excommunic. minist. Dixi (sciens) ad excludendum eum qui per ignorantiam probabilem hoc facit, & ad includendũ eum qui per crassam arg.cap.Apostolicæ, cum ei annot.cod.tit. Dixi (diuina officia) quia peragendo alia, puta, indicando, visitando, castigando, præsentando, eligendo, confirmando &c. non incurritur, quia id nullibi cauetur, & ita non est dicendum cleganter.24.qu.2. & c.is qui de sent.excom.lib.6. Dixi (aliquid alicui certo ordini suo) ad excludendum iuxta doctrinam Innoc. in c.fin.de excess.lib. præl. receptam communiter, eos qui recitant aliquas horas, etiam canonicas, & respõsoria ad sepulchra mortuorum cantant, aut Psalmos in choro. Quod etiam consueuerunt laici facere, aut ferunt decent, aut faciunt aliquid aliud minoribus ordinibus annexum, quæ mere laici consueuerunt facere, vt S.Tho & Ant. citati suprà proxime dixerunt. Dixi (solemniter) ad excludẽdum eum, qui dicit epistolam, aut euangelium sine apparatu solito, vt proxime dictum est. Dixi (tanquam ordinatus tali ordine) ad includendum hebdomadarium, qui tanquam sacerdos capitulum dicit, & orationem in choro, & aquam solemniter benedicit. Quod Sylu. declarat ver. irregularitas, q.13. Dixi (audit aut authorando) ad includendum prælatum, aut dominum qui ligatus aliqua censura, coram se celebrare facit aliquem, siue sit ligatus ea, siue non, aut aliquem ligatum, licet ipse non sit ligatus iuxta glos. singu. in Clem.2.de priuileg. verb. celebrare, commendatam per plurimos. II. Quod non distinguimus, vt alij inter suspensum, quoad se solum, & inter suspensum quoad se & quoad alios, quia loquimur de suspenso suspensione propria, quæ est species censuræ ecclesiasticæ suprà eod.c.nu.151. definita, qualis non est ea quam peccatum mortale vel irregularitas facit, vt ibidem dictum est. III. Quod in

144.

hac irregularitate solus Papa dispensat. Innoc.& Comm. in c.1. de
iud.lib.6. adiunctis quæ dicit in c.1.de sent.excomm. eod.libr.& c.
de excess. prælat.

De Irregularitate ex delicto iterandi Baptismum.

Irregularis est bis baptizans aut bis baptizatus nu.246.& 247.

246 PRimum dico esse irregularem, qui sciens se esse baptizatum, bis
rum se permittit baptizari cap eos,de consec.distinct.4.& qui re
baptizat quem scit esse baptizatum c.2.de Apost.etiam ignorans
qui bis ignoranter,de consec.dist.4.nisi ignorantia esset probabilis &
iusta,iuxta Scotũ in 4.dist.6.q.8.& Card.S.Xisti in d.c.qui bis,quam
uis glo. Arch. & citati per eum aliter ibi dicant per illum textum co
nos ibi noue respondimus,& etiam dubium probabile excusat, quo
niam non monstratur esse iteratum, quod nescitur esse factum ex du
lemnitates.1. de consecr.dist.1. Ignorantia probabilis est ei qui ad
bita diligentia debita,scire non potuit an qui offertur, sit baptizatus
vel non; qui baptizandus est sub ea conditione, si non es baptizatus
ego te baptizo c.2.de bapt. Talis tamen non est ei qui scit eũ natis
parentibus Christianis,& educatum inter Christianos qui infantes
recens natos baptizãt:debet enim credere esse baptizatum c. veniens
de presb.non baptiz. II. Quod vt diximus in d.c. qui bis, patitur
non debet iterato baptizare illum quem obstetrix baptizauit, donec
cognoscat ex ea,an & quomodo baptizauit. Et si cognouerit eam so
re baptizare,& baptizasse recte, debet alia omnia supplere, sed non
baptizare, etiam sub conditione si non es baptizatus & c.quoniam
men qui sic baptizarunt bona fide, respondi pridem non fuisse ir
gulares quoad forum conscientiæ,nunc autem dico, quod negs, quo
ad forum exterius,licet peccauerunt, quia vere non baptizauerunt,
conditio esset de præterito, vel præsenti, & talis falsa facta, erat
actum.l.cum ad prȩsens.ff de reb.cred.cum glos.& citat.in ea.Et quia
intentio eorum, non fuit iterare baptismum, & actus agentium non
247 operentur vltra intentionem eorum.l.non omnis.ff.eod. III. Quod
idem est de iteratione reliquorum sacramentorum quæ characterem
imprimunt,quæ sunt confirmatio & ordo secundum S.Anton.per ea
dictum,de consec.dist 5.quod agit de bis confirmatis,& cap.4.dist.
quod agit de bis ordinatis, licet acerrimus Scotus in 4.dist. q. vlt.
communiter receptus oppositum teneat,cuius opinio esti iuri scripto
aptior videatur, consuetudini tamen illud interpretanti aptior est &
Anto.& ideo tenenda arg.c. Cum dilectus,& cap.fi.de consec.

De Irregularitate ex delicti notorietate.

Irregularem sola enormitas peccati non facit nu. 248. quid aliud requiratur. nam 249.

Ecclesia non est irregularis, sed hodie grauissime punitur nu.249.

D. Matheus Contarellus S.D. N. Datarius laudatus nu.249.

Dispensat vt Episcopus in irregularitate notorij criminis, & in nulla Confessorum nu.250.

DIco I. esse irregularem eum qui notorio crimine, enormi, & di- 248
quo depositione notatur d.c.fin. de temp. ordin. Dixi (notorio)
quia id requiritur. Quod autem sit illud, dictum est supr.c.25.nu.73.
de hac ipsa re tractan lo. Quibus est consequens, non sufficere quod
probari possit,aut sit fama, de eo, aut sit cõfessum extraiudicialiter vt
S.Ant.dixit 3.part.tit.28 c.6.§.7.Dixi(depositione digno)alias secus,vt
dictum est vbi supr. II. Quod crimina depositione digna sunt adul-
terium,&omnia alia maiora illo,concubinatus,diu continuatus,præ-
sumptus notorius, & stuprũ virginis, & alia similia de quibus late Pan.
& alij in c. At si clerici.5.1 de iudic. & Aret.in ea.Cum non ab homine
end.ut post gloss.in summa 15.q.8.& c.1.81.dist. III. Quod quæcun-
que enormitas sine notorietate, non sufficit, quamuis contradixerint
Ioan.in c.fi.25.dist.& c.ex tenore.de temp.ord. & Villad.vbi sup.col.35.
& Ang.& Sylu.verb.Ieregularitas q.4.post S. Ant. vbi sup inuicientes
magnos scrupulos multis ecclesiasticis,qui delicta enormia occultis-
sima commiserunt. Tum quia cõtra eos est d.c.ex tenore,vbi expres-
se hoc ait: anno Tum quia Bartholom.Brixien.in additione glossi d.c.
25 dist tenet contra eam,inducẽdo c fi de temp.ord per quod no-
declaravit Greg IX. Nulla crimina occulta præter homicidium
facere quem irregularem. Tum quia hoc probatur per c. Is qui, de
hom. excom.lib.6 quatenus habet, nullum crimen quantumlibet gra-
ue irregularitatem inducere, nisi illud de quo id à iure specialiter sta-
tuitur vt hunc effectum habeat, vt homicidium. Tum quia nullo so-
lido fundamento nituntur contradictores: solum enim nituntur au-
thoritate Bernar & Host in c.nisi § 1 de renunciat & Specul in titu de
Specul § iuxta nu 17 &Ioã in c.vlt 25 dist quos licet Ant sequatur in
d. Nisi § 1 cõtra tamen tenet in d c ex tenore,sequutus ibi Inn.Spe-
culator etiã vlt loco nu.18. refert opin. Vincentij contrariã. Tum de-
mum per ea quæ adducit contra illos Aret.in d.c Cũ non ab homine 249
col.3 & duab seq. III. Quod hæc cõsequitur crimen occultũ sodo-
miticum licet nefandũ, de quo interrogamur, non inducere irregularitatẽ
contra Spec in d n.17 contra teneat, nisus opinioni suprà reiectæ. Tũ
per prædicta. Tũ quia vt dictũ est enormitas nõ sufficit nec requiritur

Universidad de Deusto
Biblioteca

facit quod ex eo sequeretur quod collatio facta initiato aliquo ordine qui sine sua culpa fieret irregularis defendendo iuste proximum vel amittendo aliquod membrum, vel deformitatem grandem incurrendo casu, vel morbo, vel malitia aliorum non valeret, quod videtur contra totum titulum de cler. ægrot. & c. cum percussio 7. q. 1. quod licet omnis irregularis sit incapax omnis ordinis suscipiendi, non tamen est incapax omnis ordinis vsus suscepti, vt per eius definitionem patet, & constat ex ca. 2. de corpor. vitiat. quod probat, clericum qui perdit aliquod membrum, quo fit inhabilis ad sacrificandum, non solum fieri inhabilem ad alium vsum ordinum. Sad canendum in choro, vel ad audiendas confessiones, & ad absoluendum, ergo saltem irregularis quum sit habilis ad aliquem vsum ordinis suscepti, etiam erit habilis ad beneficium cui seruiendo sufficit ille vsus, & cõsequenter videtur quod qui est irregularis ob defectum quo solum est inhabilis ad celebrandum, & non ad canendum licet inhabilis sit ad suscipiendum Ecclesiæ parochialis, non erit ad susceptionem beneficij simplicis. Pro quo faciunt etiam c. 2. & c. studeat, quibus conceditur dispensatio ad beneficium simplex ei cui non cõceditur ad officium altaris, sed responderi potest per hæc solum probari quod ei qui sine sua culpa incidit in irregularitatẽ quæ nascitur ex defectu ad vsum vnius ordinis & non alius iam suscepti potest dari beneficiũ, non tamen maiorem vsum, q̃ concedimus, & consequenter in casu d. c. de cler. ægrot. ei qui duos digitos & dimidium palmæ amisit sine sua culpa posset conferri beneficium non requirens celebrationem, non tamen requirens illam. Nec ex hoc sequitur quod cuilibet laboranti irregularitatis, quæ sine culpa contrahitur possit conferri quodlibet beneficium ad quod huius ordinis iam suscepti sufficit, non imponendo hoc sequitur, quia licet sine culpa contrahatur, non tamen cõtrahitur ob defectum habilitatis ad vsum vnius ordinis & non alius suscepti, sed ob defectum cõtrarium cuiuslibet ordinis suscepti, & suscipiendi vsui, scilicet defectus lenitatis ad omnium ordinum vsum requisitus.

VII. Quod ad incurrendam irregularitatem quæ ex delicto nascitur, non sufficit quod illud sit veniale quod sentit Sotus, lib. 9. q. 2. ar. 9. de iust. & iur. Tum quia irregularitas est pœna valde grauis, quæ omni ordinis vsu priuet, & ideo non imponenda pro culpa veniali, arg. c. Non afferamus 24. q. 1. Tum quia sine contemptu non incurritur dicente Pan. in c. Pastoralis §. Verum de Appellat. ne. 19. quod est pœna contemptus, quod ipsum dixit Dominic. in c. fol. 5. de sent. excom. lib. 6. vbi bona gl. penul. pro illis & Fel. in c. Rodulphus, ne. 4. de rescrip. Tum quia non obstat ratio Caiet. cõtrarientis in tract. verb. Irregularitas, scilicet quod excõicatio minor quę incurritur pro peccatum veniale, est maior pœna quã irregularitas, quia id falsum

est. nam licet non priuet sacramentorum perceptione passiua vt excõicatio minor c. fin. de cler. excom. ministr. priuat tamen actiua & collatiua & omni ordinis vsu quod est maius à qua omni non priuat illa per d. sup. eod. n. 24. & præterea excõicatio minor est medicinalis & facile solubilis, c. cum desideres, de sent. excõ. Irregularitas autem difficilius cum regulariter à solo Papa fit delebilis, qua ratione licet excõicatio maior dicatur pœnarum maxima in ca. Corripiantur 24. q. 1. quia tamen est facilis solutionis, & medicinalis censetur minor aliis multis sec. fid. Pan. & Com. vbi sup. Nec obstat quod Pan. & cõs tenent in d. c. fin. quod licet excõicatus minore non peccet mortaliter nisi celebrando, peccat tamen venialiter conferendo sacramenta, eo quod textus in secunda parte id videtur exprimere, quia ille intellectus est ineptus, vt in d. num. 24. tetigi, & contrarius textui, probanti quod minor excommunicatio tantum prohibet à participatione sacramentorum, quæ in sola perceptione consistit, & ita ne textus sibi sit contrarius quatenus ait peccare conferendo sacramenta, debet intelligi de collatione, quæ fit vna cum perceptione, ex mente Host. & Anchar. ibid. qualis est collatio eucharistiæ facta sano à celebrante, & ordinis, ab Episcopo missante, vt ibid. dixi.

VIII. Quod in hac irregularitate Eps dispensare potest quando nascitur ex adulterio, & aliis minoribus delictis ca. Atsi §. 1. de iud. & in ea quæ ex maioribus nascitur, solus Papa, nisi quando & ad quæ iura id Epis concedunt iux. gl. pragmat. S. de Concub. verb. inhabiles. 150

IX. Quod cum nullo irregulari dispensare potest cõfessarius electus per bullas Papæ, quæ habent clausulam absoluendi à qualicunque censura, quia irregularitas non est censura, neque absolutio eius est necessaria ad peccatorum absolutionem, vt dictum est sup. eod. n. 194 post Dom. Alex. & Villad. ibi citatos neque etiamsi habet clausulam dispensandi à quibuslibet votis, & absoluẽdi à quibuslibet censuris, & pœnis. Tum quia stilus Curiæ habet, quod per eam non intelligatur data facultas dispensandi super irregularitate nisi exprimatur, q̃ colligitur ex eo q̃ aliquoties, eam exprimit. Tum quia quoties id exprimit dando facultatem expressam dispensandi super irregularitate, solet excipere illã, quæ ex bigamia & homicidio nascitur. Et ita ex contrario consequeretur quod clausula absoluendi simpliciter ab omnibus cẽsuris, & pœnis quæ passim in Iubileis & bullis indulgentiarum ponitur sine irregularitatis expressione, maioris virtutis esset quam cum ea, quia in hoc casu semper excipitur irregularitas quæ ex bigamia, & homicidio voluntario manat, & in illo non. Tum quia pari ratione posset absolui à pœna pecuniaria pro illo peccato à Iudice imposita vel imponenda, quod est palam falsum. Tum quia facultas illa absoluendi à censuris & pœnis quæ ponitur in dictis Iu-

bileis & Bullis, ſolum videtur reſpicere illas cenſuras, & pœnas quæ impediunt abſolutionem à peccatis, quia in illum finem datur, vt colligitur ex illis verbis. Et cum abſolutio peccatorum recte fieri poſſit ſine ſublatione irregularitatis, vt ſup. eod. c.n.192. dictum eſt, non videtur eius ſublatio conceſſa, niſi exprimatur, quia, ex fine ſumendo eſt intentio Autoris. l. Et ſi non ſint. §. Perueniamus. ff. de aur. & arg. leg. & l. fin. ff. de hær. inſtit. Non obſtat, quod ſecundum hoc, verba illa, alias pœnis, ſuperfluerent quum non videatur occurrere alia pœna deſiderata à cenſuris cuius ſublationem prærequirat abſolutio ſacramentalis, & ſacra cõio, quia poteſt dari aliqua. ſ. ſuſpenſio à cõfeſſario, ne intra tãtum tempus cõfiteatur, vel cõicet, quam non eſſe proprie cẽſuram, diximus ſup. eod. Et etiam illa quam ipſe pœnitens promitteret alicui quo bono ſine ſubire, vel ſoluere, ſi intra certum tẽpus illa ſacramenta ſuſciperet. Et illa qua aliquot canones pœnitẽtiales mãdãt arceri quoſ intra aliquod tẽpus à cõione c. Presbyter 82. diſ. & c. De hisverò 33. q. 2.

X. Quod in hac materia & facultatis eõceſſæ ad diſpenſandum ſuper occultis, & non publicis, vt in c. 2. de ſortileg. & c. 6. ſeſſ. 14. Conc. Trid. & aliis, ac Bullæ Sacræ Pœnitẽtiariæ, & aliquorum Legatorum, circumſpectis omnibus, videtur reſoluendum, quod occultum eſt quod non eſt publicum. Publicum autem quod eſt notorium, manifeſtum, vel famoſum. Tum quia ratio cur alterum concedatur & alterum negetur, eſt vt obuietur ſcandalo publico iux. c. nihil de pœnit. dif. 1. cui ſatis obuiatur non diſpẽſando in notoriis manifeſtis & famoſis. Tum quia non eſt de occulti eſſentia, quod ſuapte natura, nõ ſit probabile, qualia ſunt ſola mentalia c. Erubeſcant 32. diſ. Neque quod licet ſuapte natura ſit probabile, nullatenus tamen probari poſſit, quia id eſt contra. §. Hæc ergo, iuncta gl. verb. ſecreta, ſub. c. Quis aliquando de pœnit. dif. 1. quatenus probant dici occultum factum in præſentia quinque, & contra c. 2. de Apoſtat. quatenus probat miniſterium Aaron lyti iuuantis rebaptizantem, poſſe eſſe occultum. Tum quia penè occultum videtur eſſe ſpecies occulti d. c. veſtra §. cæterum, quatenus occultum & penè occultum dicit eſſe quod toleratur, etiamſi ab aliquibus ſciatur, & gl. ibi, & c. Manifeſta 2. q. 1. cõiter recep. ait id dici penè occultum, quod probari poteſt licet difficulter. Tum quia nulla irregularitas contrahitur ſine facto ſua natura probabili, & pauca ſunt quarum factum aliquo modo probari nõ poſſit, per ſupradicta ad c. n. 193. Tum quia omne quod non eſt publicũ, poteſt dici occultum, & publicum diffinitur eſſe quod patet omnibus ſecund. Bart. in l. 4. pen. ff. de ſuſpect. tutor. Et ita oportet eſſe ſaltem notorium manifeſtum, vel famoſum, ſufficit tamen eſſe tale viciniæ, collegio, vel monaſterio, licet non prouinciæ, ciuitati vel parochiæ. Tunc autem dicetur tale alicui eorum, quando maiori parti eorum fuerit tale, modo ſaltem

ſaltem decem inueniantur in eo, per notata à Pan. & citatis ab eo in d. c. veſtra. n. 10. & 16. & ſup. c. 25. n. 73. Publicum autem eſt triplex, ſcilicet Notorium, quod nititur ſcientia maioris partis prædictarũ communitatum. Manifeſtum, quod nititur fama eiuſdem partis maioris, orta à ſcientibus, & famoſum, quod nititur fama maioris partis, orta non ex ſcientia, ſed indiciis, vel præſumptionibus iux. gl. d. c. Manifeſta 2. q. 1. & c. veſtra, de cohab. cler. Occultum item triplex. ſ. quod non eſt probabile ſuapte natura, qualia ſunt ſola mentalia, & quod eſt probabile ſuapte natura, ſed non poteſt probari, quia coram nemine factum eſt, & quod probari quidem poteſt, ſed adeo à paucis, quod nulla inde fama orta eſt, nec eſt in iudicium deductum, quod præfatæ gloſſ. penè occultum appellarunt.

VI. Quod vt delictum dicatur publicum, non ſufficit vt actus qui eſt delictum, ſit publicus, niſi etiam publice ſciatur eſſe delictum, miſſa enim facta coram populo ab excommunicato occulto, actus publicus & delictum eſt, non tamen delictum publicum, quia neſciatur publicum eſſe delictum. Tum quia qualitas adiuncta verbo, debet intelligi ſecundum qualitatem eius, l. in delictis §. 1. ff. de noxalib. quatenus probat non dici dominum ſerui delinquentis, qui non erat dominus ſerui cum deliquit, & vt aiunt Dialectici, non dicitur vidiſſe Papam, qui vidit eum ſolum, antequam eſſet Papa. Tum quia teſtamentum factum ab aliquo ante militiam, non cenſetur militare, niſi in ea approbetur. l. Titius, ff. de milit. teſtam. & Bartol. ibi & in d. §. 1. ait, quod pupillus moriens poſt mortem tutoris, per cuius ſcientiam reputabatur ſciens in vita eius, dicitur mori ignorans, quoad effectum c. cum antiquioribus. C. de iur. delib.

De ſex caſibus quibus Eccleſia pro polluta habetur, ita quod non liceat in ea celebrare.

Eccleſia vt dicatur polluta in ſex caſibus, nu. 251. & ſeq.
Polluta Eccleſia, polluitur eſt cœmeterium contiguum ſed non contra. n. 253.

PRimus caſus eſt in c. Eccleſiis 68. diſt. & c. Eccleſiis de cõſec. diſt. 1. c. Appoſuiſti de cõſec. eccl. quãdo intra eã ſanguis humanus iniuriose effunditur, aut eã naturalis eius effuſionis, aut mortis datur. 251
Dixi (intra) quia ſecus ſi extra eam etiã deſuper in tecto, vel ſubter eã in ſpecu, iux. Archid. in d. c. Eccleſiis & gl. in c. 1. de cõſec. eccl. lib. 6. Dixi (eccleſiã) generaliter, ad cõprehendendam tam nõdum cõſecratam, quã cõſecratã c. fin. de cõſec. eccl. quãuis quoad reconciliationem ſit magna differẽtia. Quia reconciliatio cõſecratæ debet fieri ab Epo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cum aqua benedicta ab ipso, aut ab alio episcopo: non consecrata vero potest fieri à solo presbytero, & cum aqua à seipso benedicta c. Aqua de consec.eccles.glos.d.c.fin.quam probant ibidem Ioan. And. Anchar Card.& Pan.Licet dubitet Anton.ibidem. Dixi(effundatur)ad significandum quod nõ sufficit aliquarum guttarum sanguinis emanssio,Quia iura requirunt effusionem quæ largitatem denotat c.Reuertimini.16.q.1.& glo.sing.in hac specie c.Cum illorum, de sent.excõm. verb.effusionem,commendata per Felin.ibi & Pan.in d.c.propositi. Dix(sanguis)quia non sufficit percussio quæ non sit mortifera sine eius effusione,quãuis sit eiusmodi vt carnes contundat, aut ossa frangat iuxta Specul.de dedic.eccles.col.10. in rationali divin.offic. Dixi (humanus)quia nulla effusio exterorum animalium ad id sufficit glo. d.c.1.de consec.eccles.verb.(sanguis) Dixi(iniuriose) quia non sufficit naturalis effusio per nares,aut per os, aut quæ casu fit lapsu,vel offendiculo,aut ictu lapidis,aut tegulæ per se decidentis glo.d.c.1 recepta. Neq; facta ob iustam defensionẽ Pan. in d.c propositi & Dominic. in d.c.1.Neq; ludo aut ioco Specul. vbi sup.col.9. quod nostro iudicio intelligendum est de liciro & licite facto arg.c.Continebatur.& c.latior de homicid. Qualis raro accidere potest in ecclesia,nisi cũ aliqua pia repræsentantur arg.c.Cum decorem adiunct.glo.de vit.& honest. cler.& c.Decet de immunit.eccles.lib.6 & per ea quæ in c.Quando de consecr.dist.1 not.5 num.36.diximus, Nec effusio facta per furiosum, aut stultum Arch.in d.c.1.aut per puerum iudicio carentem Collectarius in d.c.fin.arg.c.1.de delict.puero. Dixi(aut datur causa &c.) Quia sufficit vt vulnus infligatur intra eam, quamuis percussus ante egrediatur quam sanguis in illam infundatur, & quamuis recipiatur ille effundatur si vulnus extra inflictum est, glos.in d.c.communiter receptа. Dixi(naturalis) quia non sufficit vt ferarur sententia condẽnatoria,etiam intra illam,si per eius exequutionẽ effusio extra illam facta est. Dixi (aut mortis) quia satis est ad id suffocare, aut alias intra illam hominem sine sanguinis effusione interficere glos.in d.c.propositi,fecit l.Qua actione.§.1.ff.ad l.Aquil. sufficit etiam mors & effusio sanguinis ob fidem catholicam occisi vel vulnerati Arch & glos. recepta in d. c.1. non tamen sufficit interficere, aut percutere aliquo telo, vel tormento misso ab ecclesia in existẽtem extra eam, quamuis sufficiat mors,vel effusio facta in ecclesia per tormẽtum foris missum, secundum mentem prædictorum.Ad quæstionem hic propositam respond.quod nec ista neque alia pollutio occulta impedit celebrationem in ecclesia secũdum glos.recepr.c.1.de consec.eccles.lib.6.ex qua eum eam Salmanticæ prælegerem,intuli fieri posse, vt effusio sanguinis vel seminis facta ab hinc octo diebus, hodie incipiat impedire & non

non ante, nam facta tunc videntibus duobus & vsque nunc tacentibus, nunc autem publicantibus ita vt fama gignatur, non impediet, vt ita dixerim,ex tunc,sed ex nunc.

II. Casus est,quãdo in ecclesia semen humanum voluntarie effun 252
ditur.Dixi (humanum) quia cæterorum animalium ad id non pertinet glos.in d.c.1.verb.humanum,& quia satis est vt sit cuiuslibet hominis siue fœminæ,viri,clerici,laici, fidelis, siue infidelis,& quod effundatur iuxta,contra,aut extra cursum naturalem text.in d.cap.eccles sius verb. Cuiusque, & Speculat. vbi supra tit.de dedicat.eccles.col.10. Imõ& per copulam coniugalem iuxta glos.notab.in d.c.1.de consec. & in c.Ecclesiis 68.dist.& alias tres,quamuis alia oppositum teneat in d.c.Ecclesiis de consec.dist.1.quam eius additio à nobis ibi probata confutat. Dixi (voluntarie) quia non sufficit quæ dormiendo fit glos. sing.in d.c.eccleſiis cõiter recepta,quamuis Angel. in verb. consecratio ecclesiæ §.9.oppositum dicat, sed absque sufficienti ratione. Quia ex eo quod teneatur coniugalẽ violare,non sequitur sufficere eius qui dormit,cum ista non cõtineat eam reuerẽtiã quã illa erga ecclesiam.

III. Quando in ea aliquis excommunicatus sepelitur c.consuluisti,de consec.eccles.

IIII. Quando in illa aliquis infidelis sepelitur c.ecclesiam 1. & 2. de consec.distinct.1.quanquam in hoc casu non solum reconcilianda est ecclesia,sed etiam parietes illius abradendi,licet in præcedenti reconciliatio sufficiat iuxta Panor.in d.c consuluisti.

V. Quando ecclesia per episcopum excommunicatum publicum, 253
consecratur,aut benedicitur arg.d.c.consuluisti vbi not.Pan.

VI. Quando omnes parietes renouãtur glos.in c.ligneis,de consecrat.eccles.sed contrarium verius videtur,vt docuimus in d.c.ecclesius not.2.nisi quando omnes,aut maior pars eorum simul deiiciuntur,quod raro fit.Et addo,quod quoties aliqua ecclesia polluitur etiã Cœmeterium illi contiguum est pollutum,quamuis non id quod non est ei contiguum,licet è cõtrario polluto cœmeterio,ecclesia illi contigua non polluatur c.1.de consec.eccles.vel altaris lib.6.

De Casibus reseruatis.

Casus reseruatus quid,nullus talis iure diuino, sed contra illud est dicere nullum posse reseruari. nullus est reseruatus Papæ sine censura, qua sublata cessat reseruatio, num. 254. secus in episcopali num. 255 quales dicuntur iure communi sex num. 256. quorum vix duo sunt in vsu num. 257. consuetudine generali dicuntur esse 4 statutis synodalibus variis regionibus, num.258.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Blasphemi absolutio vt facienda num.257.
Regu operibus Præfecti sæpe hoc modo peccant,num.258.

254 DIco primum casum reseruatum esse peccatum cuius absolutio de iure humano est prohibita presbytero qui solo diuino ab omnibus potest absoluere iuxta illud. Quorum remiseritis &c. Ioan.20 vt late probauimus in c. placuit, de pœnit.distinct.6. num.2.11.& 12 secundum mentem eorum qui verius loqui videntur, in quibus sunt gloss.c.2.de pœnit.& remiss.lib.6.S.Anton.3.par.tit.2.cap.11.verb.casus II. Quod ex hoc sequitur aliud esse casum reseruatum, aliud censuram,quæ est pœna eius,vt tactum est supra eodem cap.num.151. III. Quod Concil.Trident.c.7.& can.11.diffinit esse hæreticum dicentem quod episcopus non possit reseruare aliquem casum quoad forum interius, sed solum quoad exterius, & quod in articulo mortis omnis casus & omnis censura desinit esse reseruata, & in cap.6.sess.24.de reform.quod episcopi absoluere possit ab omnibus casibus occultis reseruatis Papæ,cuius tenor refertur supra eodem,n.194. IIII. Quod nullus est casus reseruatus Papæ,cui non sit annexa aliqua censura,vt testatur S.Anton.vbi supra col.1. Quo fit vt bulla quæ concedit facultatem à casibus Papalibus absoluendi,videatur concedere potestatem absoluendi à censuris Papæ reseruatis. V. Quod ab omnibus peccatis habentibus annexã censuram Papæ reseruatã,post sublationẽ eius legitimam simplex parochus absoluere potest,quia per id desinit esse
255 reseruatum Caiet.in summa verb.casus,nisi cum reseruatione censuræ papalis concurreret etiam episcopalis qua sibi reseruat peccatum ob quod illa censura ponitur argum.c.ex tuarum,de author.& vsu pal.& l.si domus.ff.de seruit.vrban.præd.quatenus habent altero ex duobus impedimentis sublato, alterum non tolli, quod quamuis iure niteatur, videtur tamen vsu indistincte interpretarum sublatam esse episcopalem reseruationem & censuram sublata papali,per ea quæ diximus in capit.ita quorundam,de Iudæ. not.11. num.71. VI. Quod episcopus concedendo casus suos siue sibi reseruatos,non videtur concedere absolutionem à censuris sibi reseruatis.Quoniam à diuersis non fit illatio l.Papinianus exuli ff.de minor.& c.ad audientiam,de Dec.& aliud est peccatum reseruatum episcopo, aliud censura ei reseruata. Nam aliqua sunt peccata annexam censuram non habentia, quæ sunt episcopo reseruata,& etiam sunt censuræ aliquæ illi reseruatæ peccatis ob quæ illæ dantur ei non reseruatis, Nec etiam concedendo absolutionem à suis casibus & censuris, videtur concedere absolutionem, aut dispensationem votorum aut irregularitatum à quibus ipse potest.Quia nec sunt casus,nec censuræ ipsi reseruatæ, & ita ex illis non infertur ad hæc, neque econtrario argum. prædictorum iurium. Ad quæst

quæstionem de parocho habente facultatem absoluendi à casibus reseruatis episcopo suo,an possit absoluere pœnitentem alterius episcopi, cum iusta licentia sibi concessa à peccatis reseruatis suo Episcopo respondi posse.Tum quia gloss.c.placuit,16.q.uæst.1. & clarius per Panormitan.in c.cum contingat num.29.de for.compet. habet confessarium legitimum vnius parochiæ posse absoluere confessum à peccatis vbicumque commissis, & episcopi videntur tacite velle debere vt idem sit de peccatis ei reseruatis, quando confessio fit habenti facultatem absoluendi à reseruatis suo episcopo. Tũ quia id videtur habere consuetudo, nunquam enim intellexi vllum confessarium legitimum cui esset prefata facultas remissile quem ad Episcopum alterius episcopatus. Et consuetudo ampliare potest iurisdictionem, imo & dare non habenti,capit.duo simul,cum gloss.de offic. ordin.
VII. Quod episcopus concedendo alicui omnem suam facultatem, & omnem suam authoritatem ad audiendam confessionem,& absoluendum auditos, non videtur concedere casus sibi reseruatos iure communi aut suo particulari, aut consuetudine generali vel speciali argumen.c.fin.de offic. Vic.libr.6. & eorum quæ Ioan. Andr. citat in capit. Tua,eodem tit.quanquam oppositum credo quando concedit omnes suos casus, quia iuxta communem loquendi consuetudinem quæ attendi debet, capit.ex litteris, de sponsa. l.librorum. §. quod talem Cassius ff. de legat. 3. per suos casus peccata illi reseruata intelligantur. Nec Sanct.Anton.3.part.tit.17.capit.13. oppositum tenet. Et etiam quando concedit omnem suam facultatem excepto tali casu reseruato argumen. c. Dominus 32. quæst. 7. & eorum quæ late notat Decius in reg.1 ff. de regul. iur. Et etiam quoad forum conscientiæ quando apparet intentionem Episcopi fuisse concedere reseruatos
256 ei,cum omnem suam facultatem concessit argumen.capit.intelligentia de verb. signific. VIII. Quod excommunicationes Episcopo reseruatæ referuntur supra eodem c.num.121.cum sequentib.Qui autem & quot sint casus ei reseruati, magna est inter doctores contentio,vt colligitur ex gloss.c.2. de pœnitent.& remiss.lib.6.Anton.3.par. tit.12. c.11. & Ang.verb.casus in princip.& Sylu.eod.verb. q.2.& gloss. & doctor. in Clemen.dudum. §.statuimus,de sepul.in qua controuersia communior conclusio est, esse quatuor, quinque, aut sex, Primus est, peccatum clerici quod irregularitatem annexam habet secundum Syluest.& eos quos ipse refert vbi supra quæst.3.sed nobis verius & certius videtur dictum Cardin. in Clement. dudum. §. ac etiam, de sepult. scilicet,clericum qui ob aliquod peccatum irregularitatem incurrit,posse absolui à censura,si qua subest, & à peccato antequam cum illo in irregularitate dispensetur. II. Est incendium domorum, fragum,aut aliarum rerum ex proposito factum,& consilium,& auxi

Universidad de Deusto
Biblioteca

257 linm,in id præstitum,23.q.8.cap.pessimam. III. Est peccatũ ob quod pœnitentia solemnis imponenda est,quæ ob solum notorium peccatum ob quod pœnitentia solemnis imponenda est, quæ ob solũ notorium peccatum graue & scãdalosum imponitur cap.fin.adiuncta glo. 26.q.6.quæ tamen non est in vsu. IIII. Absolutio blasphemiæ publicæ & notoriæ,sed ius antiquum, c.statuimus,de maled.cui cõmunis hoc innititur,loquitur de foro contentioso, vt recte Angel. insinuatur vbi supra,& ius nouum de quo.§.Ad abolendam sess.7.in Concil.Lateranen. sub Leone x. oppositum eius quod communis dicit, significat. Quatenus vetans,ne confessarij blasphemos in foro conscientiæ nisi cum grauissima pœnitentia ad arbitrium seueri confessarij impositæ absoluant,innuit eos posse cũ prædicta pœnitentia absoluere. V. Dispensatio votorum & iuramẽtorum,sed hic non debet numerari inter casus,cum non sint peccata, qualia illos esse diximus supra eodem.§. num.254. VI. Absolutio excõicationis maioris glos.d.c.1.de pœnit. & remiss.lib.6.sed hic non est casus reseruatus,quia non est peccatum sed illius pœna: Neq; intelligenda est de omnibus excõicationibus, sed de reseruatis Papæ, quarũ obsolutio in aliquibus casibus inferiori conceditur,per quẽ episcopus intelligitur,vt dictum est eod.c.nu.111. Nam ab aliis casibus non reseruatis,Parochi quoad fortũ conscientiæ
258 iure cõi absoluere possunt,per dicta supra eod.nu.39.Per quæ videtur, vnum vel alterum tantum ex his casibus esse vsu receptum. Alij vero casus reseruantur Episcopis ipsis per consuetudinem generalem, aut quasi generalem,quos tãgit & refert glos.Extrauag.Inter cunctas, de priuileg.primus est homicidium voluntariũ autrealis mẽbri abscisio. Quia mentalis nec verbalis etiã perueniens ad percussionem nõ comprehenditur Ant.3.par.tit.17.c.11.in fin. Secundus peccatũ falsitatis falsandi scripturas ac dandi testimonium falsum aut tacẽdi verum coram
259 Iudice iux.nor.à Pan.in c.1.de crim.falsi.&Bart.l.1.ff.eod.& peccati admissi ab Aduocatis,Procuratoribus,& Notariis ostendẽdo scripturas partibus aduersis iuxt.l.1.§.qui deposita ff.eod.Tertius violatio libertatis,aut immunitatis ecclesiæ,de qua sup.eod.c.nu.118. & c.25.num.17 per quam iniuste personis, aut rebus ecclesiasticis iniuria infertur. Quanquam nunc sæpe habet annexam excõicationem Cœnæ,per eã ꝯta supra eod.c.nu.120. in fine & consequentet videtur quod omnes sacrilegium est casus episcopalis per consuetudinẽ Sylu.verb.casus q.4. Quarrus peccatum retinendi incerta aliena quem supra in c.17.n.84 vtiliter declaramus.De casibus tamẽ qui per consuetudinẽ aut constitutionem specialẽ episcopatuũ reseruãtur,certa regula dari nõ potest iuxta oẽs, quia vnaquæq; prouincia suo sensu abũdat c.vtinam 76. dist.

Ad quæstionẽ hic propositã Resp.quod Regis præfectus publicis operib⁹ qui minore pretio cogit subditos ad importãdã materiã eorũ non pot-

nus potest iuste in gratiam alicuius priuati etiã gratis curare, vt impetrent similem ipsius operi. Ad secundã,quod non sufficit ad id consensus Regis qui operas subditorum non potest ita in vtilitatem priuatam ac in publicam imperare. Ad tertiam, quod talis priuatus non excusatur eo quod ipse præfectus suæ conscientiæ oneri id accipit, magis quam Prælatus suscipientibus in se Iudæis culpam damnationis CHRISTI, nec magis quam iuuans ad furandũ eum qui rotam culpam in se recipit, quia facientes & consentientes & cap. ad Rom.1. & cap.2. de offic. deleg.

De præsentatione Confessariorum Religiosorum.

Præsentatio fratrum ad audiendas confessiones, &c) à num. 260. vsque ad num. 269.

260 DE præsentatione fratrum confessariorũ facienda ordinariis iuxta Clem. Dudũ de sepult. hoc in loco scripsimus in vulgari multa & diligenter quidem Quæ ob nonnullas causas præter hæc pauca omittimus.1.quod iuxta dictam Clem. dudum §.statuimus & Concil. Lateranen. sub Leone X. sess. 11. tenentur prælati fratrum petere ab Episcopis,& superioribus, vt placeat ipsis, quo fratres ad id per suos prælatos nominati,possint in suis ciuitatibus & diœcesibus libere eorum subditorum confessiones audire, & salutares pœnitentias imponere,& cũ sua facultate & bona venia absoluere,quicquid dicat Sylu. verb.confessor.2.q.1 allegãdo Card.in d.§.statuimus, qui licet ibi subobscure loquatur,tamẽ in § ac deinde q.5.clare resoluit, teneri fratres
261 ad petendum prædicta. II. Quod iuxta dictum.§.ac deinde,debent fratrum prælati eligere fratres idoneos, in numero conuenienti ad tria prædicta,& eos præsentare episcopis. Dixi (præsentare) quia non sufficit nominare iuxta gloss' singul. & recept. ibidem verb. præsentare, quod dixit esse sensibus corporis exhibere. III. Quod Epi-
262 scopo sine iusta causa nolente admittere, possunt præsentati facere alia perinde ac si fuissent admissi d Clem.§.Si vero. IIII.Quod semel præsentatus & admissus non indiget noua præsentatione etiam si aliquoties exierit diœcesim ad quam fuit præsentatus d. Clem.§.si vero, vbi Card.qu.1. V. Quod præsentatus non debet absoluere à casibus
263 Episcopo reseruatis, nisi data ei ad id facultate, & minus dispensare in iuramentis vel votis iuxta glo.recept.in d.§.si vero, quod est tutius
264 secundum S.Anton.3.part.tit.17. cap 11 licet Sylu. verb.confessor.qu.5. contra teneat quoad casus per ipsum episcopũ reseruatos. VI. Quod
265 prædicti confessarij per priuilegium Papæ Sixti iiij. possint audire

Universidad de Deusto
Biblioteca

confessiones omnium qui ad sua loca confitendi causa venerint, licet non sint ex episcopatu ad quem fuerunt præsentati supplemet. fol. 58. conces. 159. Nō tamen possunt extra loca pro quibus sunt præsentati
267 nisi &c.) VII. Quod episcopi si voluerint possunt remittere religiosis obligationem perēdi & præsentandi habēdo eos pro præsentatis arg. c. Quod ob gratiam, de reg. iur. lib. 6. & sentit prædicta sess. 11. ibi, nisi eos exhiberi sibi petierint. VIII. Quod prædicti patres habent privilegium Innocentij viij. quo se possunt aliter præsentare Episcopis relatum in Compendio priuileg. verb. præsentatio fratrum, & melius
268 verb. absolutio quoad seculares, & habetur in monumentis primæ impressionis fol. 95. & secundæ impressionis 93. & in supplemento fol. 9. conces. 352. Hæc tamen præsentatio, non est tātæ virtutis ac alia, quia non nisi in vnum annum durat, neq; facit vt sic præsentati pro præsentatis habeantur iuxta formam iuris nec consequēter, vt gaudeant priuilegiis quibus præsentati gaudent, vt colligitur ex tenore concessionis, quæ quia est priuilegium, stringi debet cap. porro, & cap. sane. de priuileg.

De regulis confessariorum.

Bona facta in peccato mortali, ad hæc multa prosunt, nu. 269. & alia notata digniſſima absolutionem & excōicationem concernentia, nu. 269. & 4 seq.

269 PRo contentis in regulis Confessariorum, & Pœnitentium hic in vulgari positis, quæ excepto vno suprà locis opportunioribus inseruntur substituo illud, & alia 16. respōsa totidem noue quæsitorum. Primo, quod vltra illa tria ad quæ in præl. 7. num. 3. diximus prodesse opera bona facta in peccato mortali, prosunt etiā ad implenda præcepta, & excusandum à nouo peccato, iuxta ea quæ diximus in princip. cap. 1. de pœnit. distinct. 6. nu. 45. & ad illustrandam mentem peccatoris, quo suum malum statum agnoscat, & eius pœniteat c. falsas de pœnit. dist. 5. & ad quærendas virtutes morales, c. Vides 23. q. 6. & ne peccatum nos suo pondere in aliud trahat, secundum Altisiod. in 4. part. summæ & ad quærendā cordis lætitiam, iuxta illud Pauli Rom. 12. Spe gaudentes. Et ne Angelus noster tutelaris ob ingratitudinem nos omnino deserat, & ne tam cito Deus nos puniat, Tardius enim puniuit Achab, quia se humiliauit, 3. Reg. 21. Id autem quod hic diximus in vulgari de actu de se malo, fieri bonum ex circunstantia, & contra, explicatum est, suprà c. 23. nu. 1. per quod soluitur dubium prædicti P. Vinc. circa hoc motum.

270. Quod firmiter est tenenda sententia posita suprà c. 26. num. 28. scilicet non debere quem absoluere sacramentaliter infirmū qui vel bis

bis, vel nutibus non fuerit ei confessus aliqua peccata, licet antequam obmutesceret, vel iudiciū amitteret, vocauerit eum, quantamlibet voluntatem confitendi cum signis contritionis ostenderit alij vel aliis quam absoluturo. Tum per rationem irrefragabilem ibidem insinuatam. Tam quod Thom. pro cōtraria parte citatus in opusc. 65. dicens posse talem vngi extreme, baptizari & à peccatis absolui, intelligendus est de absolutione alia quam sacramentali, puta generali deprecatiua, vel à pœna per indulgentias ei concessas. Item Ant. 3. par. tit. 20. c. 2. de infirm. pro eadem citatus, qui solum ait tali casu sacerdotem debere præbere infirmo quicquid humanitatis potest absoluendo reconciliando, est secundum prædicta intelligēdus. Medina etiam pro eadem citatus in C. de confess. tract. 2. de absolut. ab oblitis, potius concordat sequendo glos. c. is qui, 26. qu. 6. quæ, vt vbi suprà diximus, verbum, pœnitētiam, in textu positū intelligit de alia absolutione quam sacramentali. Tum quia quamuis valeat confessio facta scripto absenti, saltem ex iusta causa, vt dictum est suprà c. 21. nu. 36. Non tamen sufficit velle scribere illa, nisi scribat, & id faciat animo confitendi ea, & non cuicunq;, sed illi presbytero, à quo vult absolui, & ita non sufficiet vocare confessarium, & dicere se velle confiteri, immo neq; confiteri peccata coram alio, nisi ad summum quum confiteretur omnia et mandando, vt deferret illa tanquam nuntius ad presbyterum eum absoluturum. Tum quia contra Cōcil. Trid. & omnes receptas sententias esse videtur, dicere quod voluntas confitendi absq; confessione, vel confessio facta vni præsertim non presbytero, vel aliter quam sacramentaliter, sufficiat vt absoluatur ab alio qui eam non audiuit & iudicialiter debet absoluere. Tum quia non vēdicat sibi locum eadem ratio in hoc sacramento, quæ in baptismo, eucharistia, & extrema vnctione, nam illa non ministrātur iudicialiter, & causa cognita, vt hoc, nec vllius eorū pars essentialis est concursus vllius actus actualis illa sumpturi quoad eorum ministrum, imo sufficit voluntas præcedens ea suscipiendi, in hoc autem non sufficit voluntas confitendi, & accipiendi absolutionem, imo confessio est eius pars substantialis, vt diffinit Concil. Trid. sess. 14. ca. 1. 3. & 5. & can 4. Tum deniq; quod si maior cognitio peccatorum non requireretur ad absolutionem, non concluderetur confessionem esse iure diuino præceptam, per illud Io. 21. Quorum remiseritis, &c. vt subtiliter insinuauit Medina vbi suprà, quod est contra veritatem declaratam in Concil. Trid. sess. 14. cap. 5. & cap. 3. & 9. de sacram. pœnit.

111. Quod confessarius absoluere, & si moriatur in sacro sepelire non debet vllum religiosum etiā canonicum regularem, qui omnium laxissime regulæ seruit c. Quod Dei, de stat. monach. testātem vel testari volentem, nisi à proposito desistat, & si quod testamentū fecit,

renocet illud, aut certe efficaciter reuocare proponat, arg. c. Non dicetis 12.q.1.c 2.de testam. c. Monachi, & c. Super eo, & c. Cum ad, de stat. monach & late tradit admodū Reuerēdus Pater Io. Trullus eruditione ac pietate insignis, simul Prior sanctæ Christinæ canonicorū regularium Aragoniæ, de ordine suo optime meritus in c. 22. lib. 1. ex quatuor de eodē pie valde, ac erudite scriptis, qui in c. 40. nu. 11. ait Cauendum esse cuiuis canonico regulari, & à fortiori cuilibet alij monachō, à scribēda scheda vel memoriali significante suam de vltis rebus suis vtibus deputatis, sic, vel sic distribuendis voluntatē, vel intentionē vltimam, quod tamen solum intelligendū est, de faciente illa ea mente, vt sint testamentū. Codicillis, donatio mortis causa, vel alia vltima voluntas vim ex sua dispositione trahens, non autē de illo qui expresse, vel tacite protestatus nolle testari, vel nullatenus disponere, solū rogat suum prælatum, vel Conuentū vt pro sua libera voluntate, illud, aut illud pietatis aut misericordiæ opus, illi aut illi faciat, quum hoc nullatenus sit disponere, sed ad pie disponendum alium pie rogare, aut exhortari quod cuilibet religioso, etiam franciscano, licet, quia misericordia est virtus omnibus, etiam pauperrimis, communis cap. In singulis, 86. distinct. quæ quotidiana conclusio est.

271 III. Quod hæres eius qui moritur absolutus à peccatis, & susceptis aliis sacramentis, in sacro sepelitur, & postea credit eum obuisse excommunicatum, non tenetur petere absolutionē. Tum quia mortuus proprie, & quoad Deum nec absolui, nec excommunicari potest, quia non est homo mortalis, quem solum excōmunicari posse suprà dictum est. Nec obstat c. si quis, de hæret. per quod gloss. eius contrarium dixit per illa verba, dicatur mortuo, anathemā, quia non significant quod excommunicetur, vt putauit glos. cum Pan. ibid. sed quod fiat ei maledictio, qua declaretur decessisse anathematizatus, vt pulchre ait Castr. li. 2. de iusta hæret. punit. c. 19. nec absolui, quia ille solus potest absolui, qui excommunicari, & è contrario, per suprædicta, hoc obstat prædictū c. A nobis in 2. quia sensus non est, quod excommunicatus mortuus proprie quoad Deum absoluatur, sed quod denuntietur ecclesiæ decessisse quoad Deum absolutus. Ita vt liceat ei nominatim orare pro illo, secundum mentem Pan. & Com. ibi & Castr. vbi sup. c. 20. Tū quia si quoad Deū, & culpam, per pœnitentiā fuit absolutus, non indiget absolutione quoad illa, & quū excōicatio esset occulta, non indiget etiā quoad ecclesiam quæ non iudicat de occultis c. Si omnia. 6. q. 1. & si per pœnitentiā nō fuit absolutus, nil prodest quoad Deū absolutio. Tū quia solus denunciatus excōicatus indiget absolutione quoad ecclesiā per d. Extrauag. Ad euitāda, & hic de quo quæritur, non erat denūciatus, non, inquā, tenetur, imo nec expedit petere, quia nil prodest animæ quo ad deū, & nocet honori quoad homines.

V. Quod

V. Quod idem omnino dicendum est de hærede illius qui sine absolutione cum signis tantum contritionis, in excommunicatione occulta moritur, arg. c. fin. de sepult. & c. In literis, de Raptor. Non autem de hærede excommunicati denunciati, quoniam is debet quærere absolutionem ab eo à quo viuus & sanus erat absoluendus, si non fuit absolutus saltem ab aliquo sacerdote simplici in articulo mortis, d. c. A nobis, qui tunc potest absoluere, vt clarius quam omnia alia iura antiqua diffinit Concil. Trid. sess. 14. c. 7. in hæc verba. In articulo mortis, omnis sacerdos quoslibet pœnitētes à quibuslibet peccatis & censuris absoluere potest.

VI. Quod per hoc videtur quod omnis sacerdos potest absoluere ab excommunicatione in articulo mortis, etiam non cōfessum, modo signa contritionis præcedant, quia in tali articulo non solum habet facultatem absoluendi à peccatis, etiam reseruatis, sed etiam à censuris vt per prædicta verba patet, quod clare sentit Pan. in d. ca. A nobis nu. 10. dum ait, quod prę̄supposito quod laicus posset absoluere à censura in articulo mortis, illa prodesset, ne iterū oporteret eum absolui. Ex constat secundum omnes non posse laicum absoluere à peccatis, ergo à fortiori absolutio sacerdotis sine absolutione à peccatis prodesset. Præsuppositum tamen Pan. non est verum vt dictum est suprà c. 26. Quod ipsum postea videtur confirmasse prædictū Concil. Trid. per prædicta verba, quæ non habent omnis homo, sed (omnis sacerdos) significando non posse id facere etiam alium clericum, etiam sacris initiatum, quanto minus laicum.

VII. Quod per eadem verba ausim dicere, quod sacerdos etiam excommunicatus, & denūciatus potest hodie absoluere licitè constitutum in prædicto articulo, sicut non excōmunicatus. Tum quia Concil. vniuersaliter nullum excipiendo loquitur. Tum quia non obstat quod per excōicationem tollatur, vel certe suspendatur iurisdictio, quam saltem habitualē habet iure diuino. c. Ecce 16. qu. 1. sine qua non potest consistere absolutio, quia probabiliter credi potest piam matrem Ecclesiam non auferre illi, nec suspēdere iurisdictionem quoad talis articuli tempus, licet, vt proxime dictum est, non debeat credi, quod laico eandem quoad eundē articulum videatur concedere: quia quoad eum non agitur de non tollenda vel non suspendenda iurisdictione, sed de nouo danda, quo est difficilius ca. Quemadmodum, de iureiur. præsertim incapaci, qualis est laicus talis iurisdictionis cap. Tuam, de ord. cog. & c. 2. de iudic. Ausim, inquā, id nunc dicere, quamuis ante prædictum Concil. Communis contra tenuerit in c. non est, de sponsa. & Thom. in 4. dist. 17. q. 3. & 3. part. q. 82. art 7. ad 2. quam ipse quoq; immemor prædicti concilij sequutus fui sup. c. 26. nu. 17. Cæterum faceßat subtilis illa nouitas differētiæ quorundā inter articulum

mortis & periculum mortis, eadem enim sunt quoad iura facientia facultatem absoluendi in eis.

VIII. Quod illud dictum de collatione beneficij facta alicui excommunicato, quod sit nulla, procedit etiam in eo qui se excommunicatum ignorat secundum gloss. Panor. & Comm. in c. pen. de cler. ex mi. Nam licet ignorantia excusset à pœna transgressionis, non tamen efficit capacitatem acquisitionis, cuius excommunicatus est incapax c. postulastis, eod. titulo. sufficeret tamen dispensatio Episcopi, si ad eum spectabat collatio, secundum omnes: non tamē si ad alium, quicquid dicat. Pan. in d. ca. Postulastis, quod tamen non procedit in collatione facta à Papa vel Legato cum clausula absolutionis quoad effectum præsentium consequendum in literis eorum apponi solita, de qua Fel. in c. Apostolicæ, col. 1. de except. & alij alibi.

272 IX. Quod non est tenenda opinio Bart. in l. 1. nu. 45. C. de Summ. Trinit. communiter recepti à Legistis, vt tradit Hippol. in l. fin. ff. de Iurisd. om. iud. n. 342. scilicet quod excommunicatio Episcopi ligat extra Episcopatum ipso id volente, quia irrefragabiliter confutatur per c. 2. de constit. lib. 6. & fortius per rationem eius sumptam ex. d. l. fin. vt rectè affirmat Pan. in c. A nobis. 1. nu. 11. de sent. excō. Nec obstat l. fi. ff. de decret. ab ord. fac. qua magno colore motus fuit Bart. quia est malè traducta è græco in latinū, vt testatur eruditissimus And. Alc. lib. 2. dispunct. c. 18. secūdū cuius trāslationē nihil facit pro Bar. & sequacibus.

X. Quod excommunicatio conditionalis impleta cōditione, non retrotrahitur, quia fictio retrotractionis non habet locum in censuris. Tum arg. c. licet de sent. excomm. lib. 6. Tum quia fictio fundatur in æquitate l. Qui in vtero. ff. de stat. hom. & tradit. Bart. recept. in l. fi is qui, pro emptore ff. de Vsuca. n. 67. Et nulla æquitas suadet, vt qui iuste communicabat ante conditionē impletam censeatur iniuste tunc communicasse: Id enim esset fingere impossibile secum pugnans contra l. Vbi repugnantia. ff. de reg. Iur.

XI. Quod sicut excommunicatio lata sub conditione non ligat ante eam impletam, ita potest quis appellare ante illam impletam, etiam post decendium: Ita quod sine scrupulo potest communicare, etiam ea impleta, vt sentit gloss. quam contra Pan. sequitur Com. in c. Præterea 2. de Appel.

XII. Quod pensionarius qui personaliter consentit constitutioni pensionis, non soluens eam die statō, incidit in censuram etiam ante intimationem literarum, secus si consentit per procuratorem, iuxta stilum Curiæ, de quo testatur Cassiad. decis. 2. tit. de pens. super regul. Cancel. & 12. de rescrip.

XIII. Quod pro cōmuni opinione quam tenuimus suprà nu. 16. cōtra gl. 1. c. A nobis. 2. de sen. exc. l. quod ignorātia probabilis excusat ab

ab excommunicatione statuti, pro facto damnato, vltra ibi dicta, facit, quod licet non requiratur consensus delinquentis in pœnam vt obligetur ad eam, quia obligatio non nititur eius consensu, sed potestate legislatoris imponentis eam, requiritur tamen consensus in causam, ob quam imponitur vt dixit Thom. sec. 2. quæst. 64. art. 8. & vt quis dicatur consentire in causam alicuius, non sufficit quod consentiat in eo quod est causa, sed requiritur quod sciat vel scire debeat id esse causam argumen. l. In delictis, §. 1. ff. de Noxal. & qui scit aliquid esse malum, & ignorat pœnam ob id impositam, scit quidem id quod est causa illius, non tamen causam illius. Nec obstat quod ex eo sequeretur quod mulier, rusticus, & alij qui probabiliter pœnas legum ignorant, in nullam earum inciderent, responderi enim potest negando quidem sequelam, quoad pœnam ordinariam, & mediocrem proportionatam delicto secundum naturam eius statutam, vel prudentia communi imponendam, quam quilibet discretus paulo plus minus præuidere potest, saltem hallucinando per legem naturalem dictantem delicta mediocriter puniendā, l. Ita vulnerarius, ff. ad l. Aquil. concedendo vero sequelam quoad pœnam extraordinariam, exorbitantem & auctam vltra naturam suam nude considerata propter frequentiam, vel alias circunstantias, personæ, temporis, loci, &c. Ea ratione diuersitatis quod quicunque scit, vel scire debet aliquid esse malum, scit vel debet scire id esse puniendum, iuxta naturam eius, & ita non solum consentit, in eo quod est causa eius, sed etiam in eo quod scit vel debet scire esse causam eius, secus tamen est de pœna exorbitanti aucta, & addita vltra naturam eius, ob frequentiam & alias circunstantias, quia nec scit, nec scire debet illud malum esse causam illarum cuius generis est excommunicatio, & eo magis quo sola ratio naturalis quæ docet pœnam debitam malo non pertingit ad illam sine lumine fidei, Quæ est ratio germana capit. 2. de constitut. lib. 6. Per quam extenditur ad quascunque alias pœnas exorbitantes, sola natura delicti considerata. Per eandem rationem idem censeo cum Sylvest. verb. ignorantia. §. 8. De excommunicatione lata per legem communem Pont. Max. vt probo in Comment. ca. Fraternitas, 12. quæst. 2. cum multis eruditis Curiæ, putantibus multas Extrauagantes cum censuris grauissimis latas super crimenibus damnatis, quarum notitia nunquam transiit Pyrenæum, nec Alpes, non excommunicasse Hispanos eas penitus ignorantes. Nam & percutiens clericum, aut patrem, aut dominum, & interpellans monialem, vel Virginem ignorans probabiliter eorum qualitates, quas sciens id non fecisset, non incurrit pœnas extraordinarias pro illis additas, ca. Si vero 2. de sentent. excommun. & l. si quis ignorans, ff. locat. quia etsi sciat esse malum id quod facit, nescit tamen, nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

scire debet, tantam pœnam pro illo malo impositam & magis peccat, qui frangit legem grauissimis, & extraordinariis pœnis munitam, ignorando eas probabiliter, quam sciendo, sicut magis contemnit, & peccat qui ingreditur hortum alto pariete cinctum causa furandi, quam qui leui cespite septum.

XV. Quod nullus præter Papam sine eius commissione speciali, potest absoluere ab hæresi, & censura ei annexa, etiam occultissima, quia Papa eam sibi reseruat in Bulla Cœnæ, quamuis Concil. Trident. c.6.sess.14.de Refor.cõcedit Episcopo vt per semetipsum in suo Episcopatu possit absoluere subditos suos ab occulta hæresi. Quamuis item possit contendi quod non sit derogatum quoad hoc illi per bullam Cœnæ, quia S. D. N. Greg. XIII. & Pius V. adeo id expresse declararunt, vt etiam summo Pœnitentiario negauerint illam facultatem nisi cum certis modificationibus, sine quibus nec hic absolueret, sine maxima causa, nec ille dum vixit absoluebat, etiam cum illa. Per quod & arg.c.fin.de off.Vic.lib.6.& c.In generali, de Reg.iur. eod.lib. moueor ad credendum, quod nec virtute Iubileorum, nec bullarum Cruciatarum in quibus non datur specialis facultas absoluendi ab hæresi potest quis absolui ab ea licet expresse detur facultas absoluendi à casibus bullæ Cœnæ arg.c. Frater noster, 16.q.1.iuncto dicto S.Ant.3.p.tit.24.c.77.§.1.s.quod facultas generalis absoluẽdi ab excõ. non includit absolutionem illius, quæ specialiter non fuisset cõcessa.

XVI. Quod confessarius eo quod sit munitus facultate dispensandi super voto, non potest dispensare super iuramento etiam eiusdem materiæ. Tum quia iuramentum videtur continere duo vincula, promissionis, & iuramẽti, quæ sunt fortiora vno c.1.de Treug. & pac. qua ratione Tho.sec.1.q.89.art.8.ait votum iurarum, esse firmius non iurato. Tum quia secũdum eundem alia ratione ligat iuramentum, quam votum. Iuramẽtum enim ligat quia est sacræ rei attestatio, ratione reuerentiæ, qua quis debet implere quod per nomen eius promittit. Votum vero ratione fidelitatis, qua quis debet implere quod Deo promisit. Tum quia secundũ omnes, votum vt votum, non est iuramentum, nec contra, nam diuersitas nominum, definitionum, & titulorũ, de iureiur.in 2.Decretal.& de voto in 3.& rationum obligãdi
273 supra dictarũ concludit esse diuersę speciei iuramentum, & votum, & facultas dispensandi super vna specie, non extenditur ad aliam arg.c. cui de non sacerdotali, de pręb.lib.6.quatenus probat, virtute mãdati, vel priuilegij de cõferẽdo beneficio valoris maioris, nõ posse cõferri beneficium minoris. Tum quod Abbates habentes potestatem absoluendi à sententia canonis, Si quis suadẽte, iux.c.Cum illorum de sent. excom. nõ possunt absoluere à multis aliis excõicationibus minoris authoritatis iux. Fed.cons.14. Monachus Perusinus, quia exorbitãtia à iure

à iure cõi non sunt extẽdenda de alio ad aliud Reg. Quę à iure lib.6.

Hoc ipso die quo hæc excudebantur pura pridie Idus Octob. An. 1573. quo sui sacræ Pœnitẽtiariæ Prætorij primum habuit conuẽtum Illustrissimus & Reuerẽdissimus Card. STANISLAVS Hosius postea quam fuit in summum Pœnitentiarium à S. D. N. designatus, magnâ cũ laude, & gloria vtriusque, vtpote gratis & absens, nilque minus præuidens, ob solam eandemque celeberrimã pietatis, integritatis, & eruditionis famam, qua non solum vrbi, sed orbi toti Christ. etiam ante purpuram fuit notissimus, tactum fuit, an qui probabiliter ante 20. annos vouerat ingredi religionẽ fratrum minorum Conuentualium, qui postea à Fel.re.Pio V. in tota Hispania abrogatus fuit, teneatur quærere extra illam vbi nõ est abrogatus monasterium in quo recipiatur? Et videtur non teneri, Tum per dicta sup.c.12. n.48. Tũ quod actus agentiũ non operãtur vltra fines eorũ l.Nõ omnis, ff. de reb.cred. Et orator non intenderat intrare extra Hispaniam.

Eodem die rogatus de potestate absoluẽdi ad cautelam cõfessarij electi, per cõfessionalia Iubilea, & alias Bullas Apost. dico tumultuarie primo, quod absolutio excõ. simplex est absolutio integra excom. quæ scitur esse lata, & valida Absolutio vero ad cautelã est quæ non est talis; & ita est triplex, dimidiata, quæ ad certum tẽpus, vel actum sit, & integra, eius quæ dubitatur esse lata, & eius quæ scitur esse lata, sed dubitatur an valeat. Quæ colliguntur ex c.solet, de sent.ex. lib.6. & scribẽtibus ibi, præsertim Inn. & c.Veniens, in 2.iuncta gl. vlt. & Io. And. & Pan, super ea, & aliis alibi 2. quod nõ potest dare primã hastã, & ita non potest absoluere cum reincidẽtia, quia illa non est integra, & eam dare, esset fere absoluere pure, & excõicare sub conditione, ad quod faciendum nulla est illi potestas, nec ad certũ tẽpus, vel actum, quia id effectu esset absoluere cum reincidẽtia. Tertio quod põt dare secundam quam passim dant cõfessarij, cõfessis ignorantibus se esse excõicatos per verba illa, Si teneris vinculo excõicationis, &c. Per quam absoluitur ab ea vel eis in quas potestas eius extẽditur, modo præmiserit satisfactionem, vel aliud quod Bulla requirat, vel certe eo animo, quod faceret illud: si meminisset se esse excõicatum, & facere cum primum meminerit. Tum quia attenta sua ignorantia, satis videtur facere quod potest, & facienti quod potest, non est neganda absolutio. Tum quia passim ita absoluunt confessarij laudati ob hoc eruditis, vt etiã prædictum est. Quarto quod non potest dare tertiam sine præuia satisfactione, si cõfessus agnoscit esse verã offensam cõ quã est excõicatus, quia quum offensa est manifesta, non potest dari illa etiã cum cautela sufficiẽti sine præuia satisfactione, d.c. Solet. Potest autẽ dare, si dicat se non offendisse, sed si dicat se dubitare de offensa, videtur quod non possit, quia cõmissa simpliciter absolu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rione,non censetur cõmissa absolutio ad cautelam iux.gl.sing.ca.Capitulum de rescrip.quamuis semper tenuerim & teneam,quod delegatus cui commissa est causa, potest partes absoluere ad cautelam, cum Aret.in d.c.De testibus,de testib.col.3. recepto frequenter à Decio,& nobis contra gl.communiter recep.in d.c.Solet,quia gl. loquitur de commissione absolutionis, & decisio Aret. & vsus loquitur de commissione causæ, quæ sine absolutione partium ad cautelam non satis commode posset tractari. Quinto quod confessarius cui cõmittit Sacra Pœnitẽtiaria,vel alius superior,vt absoluat latorem ad cautelam in foro conscientiæ tantum, non tenetur seruare formam d.c. Solet,quia illi foro non congruit citatio partis, quam illa requirit,secũdum Innoc.recep.in d.c.Solet,sed satis est quod constet ei per confessionem partis, preces veritate niti.Sexto quod confessarius cui simpliciter, vt simplici confessario committitur absolutio ad cautelam in vtroque foro,debet antea accipere cautionem sufficientem iux.d.ca. Solet, licet non debeat citare partem, nec audire excipientem de manifesta offensa,saluo,si aliquid amplius vel minus faciendum ei præcipiatur,quia vno onere sublato,non censetur sublatum alterum cap. Ex tuarum,de aut.& vsu pall.& ita cum absolutio ad cautelam requirat citationem, & sufficientem cautionẽ, etiamsi dubia sit offensa per d.ca.Soler,licet onus citandi tanquam incongruum foro pœnitentiæ tollarur,satisfactio tamen,vel cautio sufficiens quæ etiã illi foro congruit,non videtur tolli,adeo vt putem,quod si excõicatus agnosceret offensam esse veră,deberet eum cogere ad prius satisfaciẽdum. Dixi (in vtroque foro)quia si cõmitteretur quoad forum conscientiæ tantum,putarẽ sufficere seruare propositum firmum satisfaciẽdi debito vel offenso si apparuerit eam valere, quum quoad illud cor magis respiciatur,quam manus,cap.Si quid inuenisti.14.q.5. Dixi(nisi plus vel minus præcipiatur)quia si præciperetur,vt sine vlla cautione,vel cum sola iuratoria, vel satisfacto dimidio, vel toto absolueret, id esset seruãdum c.Cum dilecta, cum notat.ibi à Fel.de rescrip. Septimo,quod cõfessarius cui committitur absolutio specialis alicuius ad cautelam in vtroque foro,deberet absoluere coram notario,& testibus,vel saltem testibus vt absolutus posset probare aliis suam absolutionẽ, quæ non præsumitur,nisi probetur c.Sicut nobis.de sent.excom.& gl.cap. Proposuisti.de cler.excom.nu.8.quod excõato,denuntiato, & absolutoro,à confessario,siue simpliciter, siue ad cautelam quoad forum conscientiæ tantum,non tenentur communicare alij præsertim publice, neque possunt nisi probabiliter illud credentes, quia limitata causa, limitatum producit effectum,l.in agris,ff.de acq.rer.do. nec absoluto quoad vtrumque forum, nisi legitime id ostendatur,vel probabiliter credatur, per d.c. Sicut nobis,& per d.gloss.d. c. Proposuisti. De

De Conscientia & Scientia.

Scientia, fides, opinio,dubium,& scrupulus quid,vt differunt, & conueniunt. num 273. & seq.
Conscientia quid quotuplex ad quid obligat, scrupulosa quam mala,& scitur ex sex causis n.265.& curatur 10.medicinis à n.279.
Dubius in rebus pars tutior an necessario eligenda.n.278.& 283.
Legis vigor temperatur per æquitatem quinque modis n.281.
Intellectus illius dicti. Bona mentis est culpam timere,vbi non est.n.284.

Dico primo quod scientia, fides, opinio, dubitatio, scrupulus, & conscientia, in quibusdam conueniunt, in quibusdam differunt,vt resolutius aliis tradimus in ca.si quis autem,de pœnitent. distinc.7.à num.9. Quorum summa est, quod scientia est cognitio vi- 278
sua rei,gloss.sing.in l.2.§.antepen. ff.de aqua plu.arc. tam intellectus quam sensus,vt prælud.2.& 3. dictum est. Fides est cognitio,qua firmiter ita esse iudicamus,id quod non videmus,cap.in domo,de pœnitent.distinc.4. iuncta gloss. 7.quæ citat illud Gregor. fides non habet meritum, vbi ratio humana præbet experimentum. Opinio est cognitio qua iudicamus aliquid, quod non videmus, nec firmiter credimus ita esse cum formidine ne contrarium sit verum, facit gloss.d. §.antepen. & gloss. in l.si duo §. pen.ff.vti possidet. Dubitatio est cognitio duarum rerum contrariarum neutram earum iudicando vetam, gloss.recept.l. de statu.ff. de testamen. & gloss. rubr. ff.de iur.& 279
fact.igno.quæ dubitationem appellauit titubationem. Scrupulus est cognitio argumenti apparentis contra prædicta. Ex quibus infertur, hæc quinque conuenire in hoc quod sunt cognitiones & actus potentiæ cognitiuæ, & non appetitiuæ, vt ex verbo cognitio, apparet,& quod differunt in eo quod scientia est firma & euidens cognitio.Fides firma non tamen euidens sed obscura.ca.firmiter,de summ. Trin. Opinio autem nec euidens nec firma,quamuis sit iudicatiua. Dubitatio vero nec euidens nec firma,nec iudicatiua. Scrupulus autem est solum quoddam argumentum contra aliquam prædictarum. Et quod 4. prima sunt contraria quæ non possunt simul inesse vni & eidem personæ eodem respectu. Scrupulus autem cum qualibet aliarum 4. esse potest. Conscientia vero vt dixit San.Thom.1.part. quæst. 79.art.13.non est potentia,nec proprie habitus animæ, sed actus eius iudicatiuus, interdum testificans quod illud fecimus, vel non fecimus iuxta illud ecclesiastic.7. Scit conscientia tua te crebro maledixisse aliis, &c. interdum accusans vel excusans dictando aliquid bene vel male factum esse, iuxta illud Augustin. Senti de Augustino quicquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset.cap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

senti.11.q.3.& interdum dirigens dictando aliquid faciendum vel non faciendum esse c.per tuas 2.de Symon.& ita hic accipitur definirique potest esse scientia,fides, opinio, aut dubitatio, de aliqua re facienda vel non facienda secundum Com. in locis proxime citatis, & est duplex.Vera quæ vere iudicat aliquid esse,vel non esse faciendum,& Erronea,quæ falsè iudicat esse vel non esse faciendum d.c.per tuas.c.Inquisitioni,de sentent.excom.Est & aliter triplex.Certa quæ pro certo iudicat.Dubia quæ nullatenus iudicat, & Scrupulosa quæ contra id quod iudicat habet argumenta. Porro, quælibet conscientia certa ligat eam habentem. Quārum autem quælibet harum obliget,dictum est prælud.9.à num.9.Quibus addo,non semper esse necessarium partem tutiorem eligere,quia satis est quoad præcepti implementum tutam eligere,vt late in d.c.si quis autem à num.34.probauimus, etiam in his quæ ad fidem & mores pertinent, in aliis enim nec de consilio quis tenetur eligere tutiorem, vt ibidem probatur.

281 II. Quod conscientia nimis scrupulosa nascitur ex vitio naturali vel acquisito non perstandi firme in constitutis,quę gignit inconstantiam, augmētum peccatorum,animi paruitatem,nebulas intellectus, inquietudinem mentis, accidiam, pusillanimitatem & id genus alia mala.

III. Quod huius vitij causæ secundum Anton. 1.part.tit.3. c.10.& 10.sunt complexio timida,melancholia & mania, dæmon tranquillitatis osor,vigiliæ,ieiunia immodica,& conuersatio cum scrupulosis.

282 IIII. Quod 10.sunt huius ægritudinis medicinæ secundum Ant. 1.part.tit.3.c.10.§.10.l. Deus per suam gratiam intus habitans, & foris benigne assistens. 2. pharmacum contra melancholiam, maniam, & alios malos humores, iudicium debilitantes.3. auersio cogitatus à re scrupulosa.4.submissio sui aliorum iudicio.5.contrauentio scrupulorum.6.vsus Epiciæ siue æquitatis circa leges,de qua Tho. 2. 2. q.120. persuadendo sibi non peccare qui implet legem secundum mentem
283 authoris,licet verba offendat Thom.ibid.art.1. neque qui eam in sensu benigniore seruat,quāuis in dutiore violet l.Benignius, & l.fer.ff. de leg.neque qui eam non seruat vbi, & quando, est impossibile, vel valde difficile,Anton.vbi supra.col.6. neque qui eam nō seruat vt pro
284 stulto non habeatur, nec qui in rebus dubiis,secundum communem bonorum vsum seruat arg.§.leges.4.dist.& l. minime.ff. de leg.7. Rectus intellectus illius vulgati, tutior pars est eligenda in dubio c. Ad audientiam,de homicid.c. si quis autem de pœnit.dist.7.nempe quod procedit tantum in proprie dubio, quale non est cum sufficienti authoritate aut ratione altera pars creditur, neque cum ex multis opi-
285 nionibus vna pro vera eligitur.8.rectus intellectus illius cap. Ad eius, 5.distinct. Bonarum mentium est etiam culpas agnoscere, vbi culpa non est,

non est,puta bonum esse generaliter se culpatum agnoscere,licet non meminerit specialiter culpam iuxta glos.d.c.Ad eius. Aut quod aptius 2.par.de nat.& qual.consecien.alphab.2.visum fuit Gerson.esse signum animæ in bonū propensæ,timere ne sit culpa quod non est tale,quanquam hoc non est bonitas,imo scientiæ,aut probi iudicij defectus.

De opinione deligenda & duabus postremis conscientiæ nimis scrupulosæ medicinis.

Opinio quæ deligenda latè & resolutè num 286.
Dubius deponat dubium,antequam iudicet,consulat,aut operetur,num 288.
Scrupulos mitigat sibi parum & multum Christo fidere, & cum talem imaginari,num.290.
Deus,vt Deus,nullius figuræ,vt homo,gratiosissima & benignissima,nu 291.

V. Quod 9.medicina est electio vnius ex variis opinionibus cum quiete in ea quæ sit secundū Matth.Mathesl.lib.de electi. verior. opin. Lyolium.tract.& alios alibi eligendo primo consuetudine receptam l. Minime cum glossi.ff.de leg.& c.Cum dilectus de consuet.nisi sit contra legem naturalem vel diuinam certam, contra quam consuetudo nihil potest c.Mala & c.frustra 8.dist.Dixi(certam)quia dubiam interpretari potest consuetudo,& eius interpretatio seruanda est iuxta Panor.in c.1.de Iudic.2.cessante consuetudine eligendo eam quæ nititur alicui textui,cui contraria licet sit communis nequit apte respondere,etiamsi quæstio principalis sit vnius iuris, & textus alterius per cita à Philip. Franco in prin.c.Si pater, de Testam.lib.6. 3. eligendo eam quæ nititur aliquo argum.cui apte responderi non potest d.c.capellanus. 4. cessantibus his eligendo communem si scitur esse talis arg.c. prudentiam,de offic.deleg.c.de quibus 20.dist. 5. cessante communi eligendo eam quæ pluribus fundamentis & rationibus nititur quarum satis apte dissolui queant.Quia cæteris paribus funiculus duplex,quetriplex difficilius rumpitur. Eccles.4.cap.1. de Treug. &pac. 6.cessantibus prædictis, eam quæ benignior aut fauorabilior fuerit semper in dubiis. ff. de regul.iur. Qualis est quæ iuramento fauet 287
arg.c.Quamuis de pact.lib.6.& c.Cum contingat, de iureiur. Et quæ matrimonio, doti, testamento, aut libertati l. Quoties dubia ff.de reiur.c.fin. de re iud.aut aliis piis & religiosis rebus, l. sunt personæ ff. de relig.& sumpt.fun.aut pupillo,viduæ,peregrino,aut alteri personæ miserabili arg.totius distinct.85.Qualis etiam quæ priuato contra fiscum fauet.l. Non puto.ff.de iure fisc.secūdum Mathesil.no.13.cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiscus in delicto priuati fundatur,alias secus l.2.C.de iur. fis. lib.10. vt recte Decius declarauit in l.In ambiguis pro dote ff.de reg. iur. alias secus. Qualis etiam est quæ valorem actus defendit, siue actus de cuius fauore agitur, sit vltima volũtas l. Quoties ff.de reb.dub.siue contractus l.Quoties ff.de verb.signific.siue libellus,litis contestatio,sententia,aut quilibet actus iudicialis,rescriptũ aut priuilegium Matth. in d.tract.col.4.quia præsumptio pro actus valore,præponderat aliis l. in contrahenda,quã ad hoc ibi ponderat Dec.nu.6.de Reg.iur.quamuis valor actus in actoris fauorem & damnũ Rei redũdet argum.l.inter pares ff.de re iud.7.prædictis deficientibus illã quæ Reo fauet arg. c.Cum sunt iura partium de reg. iur.lib.6. & l. fauorabiliores ff.eod.& si nullo modo prædictorum alia opinio aliam superat,illam quam affirmant doctores authoritate & scientia in materia de qua agitur præstantiores arg.l.septimo mense. ff. de statu ho. & eorum quæ per eam ait Dec.in c.Proposuisti.num.11.de prob. & ita quã tenent Theologi,si quæstio est theologa & quam Canonistę si Pontificia,& quam Legistæ si ciuilis arg.d.c.Proposuisti,cum not.per Pan.& alios.

288 VI. Quod 4. nobis videntur addenda omnibus qui hac de re tractarunt quo ad forum conscientiæ. Primum, quod Iudex consultor aut agẽs qui in re dubia iudicaturus, consulturus, aut facturus est aliquid,antequam id faciat debet vt nõ peccet expellere ex animo illam dubietatem, & credere aut certe opinari opinionem dicto modo electam esse veram,& secundum eam debere in eo casu iudicare, quia si priusquam id faceret,& dubius iudicaret,consuleret, aut faceret, peccaret contraueniendo conscientiæ dubiæ per dicta supra.num.277. Alterum est quod in vtroque foro vnus & idem de vna & eadem re potest, & debet credere aliquid esse verum quoad vnum effectum propter vim alicuius rationis,& contrarium quoad alterum propter vim alterius arg.c.Dominus de secund.nupt.& c.Inquisitioni, de sentent. excõ. & multorum quæ pro eius vera concordia adduximus id d. c. si quis à num. 102. Per quæ probatur vnam & eandem mulierem posse & debere credere suum maritum esse illum cui cohabitat, quo reddat debitum,& contrarium ad effectum exigendi. 3. quod quamuis in foro contentioso regulariter prædicta obseruari debeant,in foro tamen conscientiæ ad effectum non peccandi sufficit eligere pro vera etiam opinionem quem merito censemus esse virum idonea ad id scientia
289 & conscientia præditum iuxta dicta num. 282.4. quod non videtur vna opinio appellanda communis ad effectum præiudicandi alteri eo solo quod plures eam sequantur tãquam oues aliæ alias quæ præcedunt sine iudicio sequentes: communiorem enim ad hoc existimarem illam quam sex vel septem Authores classici rem ex professo tractantes assererẽt,quam probatam à 30.sola fere authoritate præmonstrantis

ductis.Quin & arbitror vtramque ad hoc posse dici cõmunem,quando vtraque habet.8.vel 10.assertores graues, & cum iudicio eam diligentes. Quo fit vt non sit multum laudanda diligentia quorundam recentiorum inquirentium vtram teneant plures: doctrina enim præfata 10.And.in cap.1.de const.de sequenda communi,intelligenda videtur cum pauci respectu aliorum teneant contrariam.

VII. Quod 10. scrupulosi medicina colligitur, considerando pri- 290
mo, quod opinio quæ videtur esse S. Aug. & aliorum antiquorum quos sequitur Greg. Arimin.2.lib.sent.distinct.21.& in quam inclinat Thom.1.2.quæst.109.art.6.& S.Bonauent.d.distinct.28.quamque munit ibi Maior 24. argumentis, tenet neminem posse solo libero arbitrio,& concursu Dei generali, sine auxilio eius speciali etiam moraliter bene operari.Et quod licet contrariam teneat Guil.Ocham.d.dist. 28.& videatur receptior apud recentiores, licet item, nostra sententia, ei sit locus in operibus bonis, quæ suapte natura, & ex propinquo, ad solos virtutum moralių fines attingendos ratione naturali duce diriguntur. Qualia sunt secundum rationem naturalem, honeste viuere, alterum non lædere, ius suum cuique tribuere. Quale, quid liceat, quid deceat,quidve expediat,iuxta naturalem captum præuidere, necessario tamen tenenda est antiquiorum sententia in actibus moraliter bonis,quæ ex propinquo spectant ad iustificationem: qualia sunt credere, sperare, diligere, pœnitere, qualia percipere cœlestia, contemnere terrena, horrere inferna, & id genus alia. arg.in directo sensu can.3.sess.6. Concil. Trident. *Si quis (ait) dixerit sine præueniente Spiritus S inspiratione atque eius adiutorio hominem credere, sperare aut pœnitere posse sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Licet à sensu contrario satis etiam probet opinionem recentiorum quoad alios actus moraliter bonos. Secundo considerando quod bona pars scrupulorum nascitur ex eo quod quis nimia confidentia suarum virium,& quasi putans se posse solis illis bene pœnitere,confiteri communicare,bene precari,& alia id genus operari,& videns ea non tam recte,ac vellet facere, pluries iterat ea non implorato vt deberet à Deo auxilio diuino, & postrema facit imperfectius quam prima, & ita nunquam sibi plene satisfacit, & turbatur tristitia, & timore errandorum correptus.Huiusmodi ergo scrupulosi medicina fuerit considerare paruitatem & infirmitatem suam, & omnium communem, ob quam vix quis potest etiam moraliter tantum bene agere sine gratia gratum faciente vel auxilio speciali Dei, & ita reputare sua opera qua parte sua sunt, non posse fieri tam perfecte vt sint digna tanta maiestate, & ita diffidere sibi & fidere infinitæ bonitati eius qui promptior est ad miserendum quam vleiscendum. Et quod vt est austerus in eos qui nimium sibi fidentes,& sine illo ei seruire pos-

se putantes, & ita parum de ipsius auxilio curantes omnia perfecte suis viribus facere arbitrantur, & non faciunt. Ita est clementissimus erga eos qui memores suæ imbecillitatis, & eius auxilij necessitatis, sine quo ei placere non possunt illi se totos subiiciunt, & pro naturalibus sui liberi arbitrij viriculis, ac pro auxilio ab eo super addito, bona fide obseruantiæ legum eius & ecclesiæ suæ student, sperantes eum boni æquique consulturum eam quæ mediocris fuerit, etiam si non sit exacta. Qui enim hæc pio animo secum voluerit, contentus erit quod vel mediocriter obligationi suę satisfecerit, & gratias ager Deo quod ad id ita sua diuina bonitate eum iuuerit, desiderās, speransque fore, vt in dies maiore ope auctus, melius id faciet, scrupulos abiget,
491 animumque serenabit. Et quia Deus vt Deus, nullam figuram, & ita neque vultum seuerum, neque gratiosum nisi metaphoricos habet. Quippe qui longe, imo infinite simplicior est quam anima & Angelus, plurimum scrupuloso conducet imaginari vultum illum speciosissimum, & benignissimum, Reuerendissimæ & benedictissimæ humanitatis D. N. IESV CHRISTI, qualem Sancti contemplantur cum eum olim doceret, concionaretur, & conuersaretur, exhibere solitum, nempe serenum, subhylarem, in sui amorem rapientem, consolantem, & lætificantem imo & promittentem se à nobis fragilibus & humilibus nostræ paruitati parum fidentibus, eiusque magnificentiæ plurimum confidentibus & bona fide sibi seruientibus, non exacturum adeo seueram rationem, qua nos condemnet, sed adeo benevolam qua saluet. Amen.

Quoniam vero c. 11. num. 5. promisimus inserere hic tenorem Bullæ Fœl. rec. Pij V. & moderationis de quibus in subiecta Greg. xiij. Bulla, illius summam earum loco subiicimus.

GREGOR. EPISC. SERVVS SERVORVM Dei, ad perpetuam rei memoriam.

IN tanta negotiorum mole, qua Roman. Pontif. assidue premitur, vix vitari potest, ne aliqua interdum exiliant, quibus postea recognitis necesse est moderationis remediũ adhibere. Cum itaque alias fæ. re. Pius P. P. V. prædecessor noster auditis grauaminibus, quæ Fratrib. ordinum Mendicantium ab Ordinariis locorum & parochialium ecclesiarum Rectoribus multis modis inferri dicebantur, super sacris concionibus & lectionibus habendis, confessionibus audiendis, pœnitentiis iniungẽdis, Fratribus ad ordines promouendis, celebratione Missarum, cura animarum, sacramentorum ministratione, sepulturis, quarta funeralium, legatis, donationibus, eleemosynis, collectionibus, aliisque huiusmodi iuribus, necnon decimis, & diuersis oneribus, ac etiam super statu, & regimine sanctimonialium ipsis fratribus subiectarum formatione processuum, censurarum publicatione, processionibus, præcedentia, locorum acquisitione, certisque aliis rebus tunc expressis, multa per quasdam suas literas pro dictis fratribus non modo statuerit, sed & quæ iam in Concilio Tridentino decreta fuerant ad hæc pertinentia declarauerit: multaq; præterea priuilegia eisdẽ XVII. Kal. Iunij, Pontificatus sui anno secundo, Et deinde, illa diuersis ordinibus, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

concesserit: Postea, de Vicariis perpetuis ecclesiarum quæ illis sunt vnitæ &c. decreuerit: Demũ animaduerso quod illa multas lites &c. inter eos & ordinarios concitauerant, primum illa restrinxerit: Deinde plenius prouidens priores literas moderatus fuit, & alias instar earum concessas reuocauit, lites ad se aduocando. Postremo circa Confessariorum regularium approbationem aliqua declarauerit: Nos hac varietate cognita, & infrà. Statuimus, de prædictis, & aliis omnibus literis, & constitutionibus, quæ ab eodem prædecessore eisdem de rebus pro quorumcunque regularium, etiam Mendicantium Ordinibus, & Congregationibus quomodolibet emanarunt ac omnibus, & quibuscunque in eis contentis, eam deinceps dispositionem atque decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri siue ex sacris dicti Concil. decretis, siue alias legitime ante dictarum literarum, & constitutionum editionem erat, etsi ipsæ non emanassent futura fuisset, ad quam dispositionẽ & decisionem, suumque pristinum statũ, illa omnia reducimus. Quinetiam abrogamus omnia irritantia, & alia decreta, & quæcunque alia nostris statuto, ordinationi, & reductioni aduersantia. Decernentes illa pro infectis haberi, Ac omnes lites, coram quibusuis iudicibus &c. motas, necdum decisas & iam decisas, si modo tractũ habeant successiuum, & futura dubia quandocunque orientur, ad nos referenda esse, Necnon irritum &c. Dat. Rom. &c. Pontif. nostri anno primo.

INDEX COPIOSISSIMVS EORVM QVÆ IN HOCCE MANVALI CONTINENTVR.

A

Absoluendus quãdo, qui ex manuductione fœminę nobilis peccauit, absque proposito ab ea abstinendi, nu. 5. M. c. 3.

Absoluendi qui clysteribus fundendis, vel curandis membris secretioribus marium aut fœminarum peccarunt, sine proposito ab ea re abstinendi nu. 5. M. ibidem

Absoluendæ quæ familiares peccantes cum cognatis & heris, nu. 1. cap. 3

Absoluẽdos non esse aulicos, non proponentes non assistere Reginarum mensis lasciue cum Domicellis colloquẽdo nu. 5. K. ibidem

Absoluẽdos non esse eos, qui non proponunt abstinere se, à conuenticulis diurnis, vel nocturnis lasciue habendis num. 5. K. ibidem

Absoluendus non est sacramentaliter infirmus qui verbis vel nutibus non fuerit absoluenti confessus aliqua peccata, licet antequã obmutescceret vel iudicium amitteret, vocauerit enim quantamlibet voluntatem confitendi cum signis contritionis ostenderit alij quàm absoluturo, cap. 27. nu. 269

Absoluere quis potest à suspensione lata à iure vel ab homine nu. 16. cap. 27

Absoluendus quando quis, licet peccandi occasionem nõ vitet nu. 5. F. cap. 3

Absoluere ab omnibus etiã reseruatis in articulo mortis, quilibet presbyter potest, n. 26. sine pœnitentia exteriori consulendo hoc num. 33. ad petenda alia sacramenta inducendo nu. 34. cap. 26

Absoluere ab excõmunicatione in articulo mortis, etiam non confessum, modo signa contritionis præcedant, potest omnis sacerdos, ca. 21. nu. 171

Absoluere ab hæresi & censura ei adnexa, etiam occultissima, nul

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ius potest præter Papam sine eius commissione speciali.cap. 27.nu.272
Absolui vel communicari, an debeat proximus morti, vel alius loquela priuatus, nu. 28. & 29. ibidem
Absolutio cēsuræ bullæ Papæ reseruata, non continetur etiam in sua generali nu.72.c.27.
Absolutio peccatorū detur in hac forma, quamuis ad substantiam eius minus sufficit nu. 11. cap.26.
Absolutio conditionalis non detur nu.12.& data à peccatis,censuris & irregularitatibus,ab eo qui pœnitentem poterat absoluere, ab omnibus quas incurrisset,etiam oblita includit,&c. num.13.& cum datur ab eo qui non poterat,quid fiet,& an absenti dari possit nu.15.ibidem
Absolutio sacerdotis regulariter valet,etiam si sit iniusta,si in ea nō sit defectus aliquis substantialis nu.1.cap.9
Absolutio à peccatis quæ confertur excommunicato communiter valet &c.nu.3.cap.9
Absolutio iniusta excommunicationis valida est,& an peccet, qui vult recipere absolutionem à peccatis,priusquā ab excommunicatione nu.4.ibidem
Absolutio impensa à confessario non habēte iurisdictionem nihil valet,nu.5. Quæ autem confertur ab illo, qui habet potestatem absoluēdi à quibusdam peccatis, non autem ab aliis, valida est quantum ad aliqua, non autem quantum ad alia, & quid tunc sit agendum,nu.6. ibidem
Absolutionem sacramēntalem,qui dixerit non esse actum iudicialem vel eam quæ fit ioco esse validam,vel eam,quæ cōfertur ab existenti in peccato mortali non valere, vel non esse necessariam confessionem ad recipiendam absolutionem est hæreticus,num.7.cap.4
Absolutio male absoluentis à censura bullæ, cur non reseruata, nu.74.cap.27
Absolutio per bullam, quam formam requirat, & an extra confessionem detur nu.31.cap.16.
Absolutio à censuris quid prosit mortuo,nu.32.ibidem
Absolutio excōmunicationis præcedat peccatorū absolutionem ante illam faciat hoc, & hoc, nu.7.8.& 9.c.26
Absolutio excommunicationis à quo delegatur nu.44.& 45.vide alia verbo excōmunicatio.c.27
Absolutio simplex excōmunicationis, & absolutio ad cautelā quid,& quotuplex, c.27.n.272. cum multis eadem absolutiones concernentibus ibid.
Absoluatur pœnitēs ab omni excōmunicatione,maiore,& minore sic, nu.10.c.25
Absolui qui possunt ab Episcopo à canone si quis suadente.27.q. 4.ob enormem percussionem, & qui ob mediocrem, & quod omnes possunt,ob leuem,à nu. 87.vsque ad nu.94.cap.27.
Absolutus ob impedimentum, vel à Papa cum onere præsentandi se,faciat hoc nu.46.ibidem
Accidia quid,cur ita,&pigritia dicta,filias quinq; parit, nu.124. cap.23
Accusare, qui aut denunciare recusat,quando debet,&c.nu.24. cap.14
Actionis mater obligatio, nu. 26. præl.7
Actor aut accusator, vt peccat mortaliter, mouens,aut prosequens litem iniustam, aut ob malum finem, sententia iniusta vtens, discedens à lite, num.31. aut falso iurans,mēriens etiam pro iusta lite,non accusans,iurans non accusare,nu.32.cap.25
Actus nullus pro eodem tempore adæquato potest esse bonus simul &malus,etiam diuersa ratione, nu.22.præl.7
Actus bonus,& malus tripliciter, & quid bonus siue ordinatus simpliciter: & quare nullus in individuo indifferens, & quis ordinatus, nu.1.c.23
Actus humanus malus, & peccatum morale idem, differens à peccato naturali, & artificiali, nu.4.præl.7
Actus humanus & moralis idem, & quid,nu.2.præl.6
Adoratio imaginum,quæ illicita, nu.32.cap.11.
Adulter potest non credere esse filium suum, quem adultera ei tribuit,& an teneatur restituere damnum, quod per suum filium facit, nu.49.c.16
Adulter qui,nu.13.ibidem
Adulterans perdit ipso iure ius exigendi debitum,licite tamen petit,nu.25.cap.22
Adulterans perdit ius negādi debitum adulteranti,nu.23.ibid.
Adulterātis coniunx quando religionem ingredi potest, n.24. ibidem
Aduocatus, vt mortaliter peccet, necessaria ignorans, aut scienter litem iniustam defendens, nu.28.Aut est in causa,quo aduersarius suam iustam causam perdat, aut ob nimias dilationes, & illicitas subornationes testium, notabiliter illi officiens,&c.aut aduersario secreta suæ partis pandens,aut pauperi non subueniēs,nu.29. Aut stipendium immoderatū, aut ex eo, quod non debet, accipiens,Aut aduersæ parti fauēs, aut de suo stipendio sic aut sic conueniens, nu.30. cap.25
Affinitas quid,& quantum restricta per concilium Trid. nu.42. cap.22
Alciatus Cardinalis laudatus,nu. 74.ibidem
Alfonsus Castrensis laudatus,nu. 12.cap.17
Alfonsus Aluarez laudatus,num. 189.cap.27
Amandi proximi præceptum an possit impleri extra statum gratiæ, & quali amore, &c.nu.8.9. & 10.cap.14
Amans insequens amatam,vt peccat,nu.15.cap.16
Amari se velle amore mortali mortale,nu.1.c.20
Amat qui firmius, se ipsum, vel vxorem suam, maritum, Re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gem,vel quancunq; aliam creaturam, quam Deum, mortaliter delinquit, non autem qui feruentius,nu.15.cap.2
Amat, quisnã Deum potius propter dona eius, quàm propter ipsum,& quisnã omittat ipsum amare cum tenetur, & quando ad id teneatur, nu.16.ibidem
Amat qui aliquã creaturam plusquam animam suam, vel corpus suum plusquam animam proximi,vel plus honorem suum, vel rem, quam suum corpus,&c.nu.23.c.14
Amat,qui seipsum vel proximum cum offensa mortali Dei,n.24. ibidem
Ambitio quid, nu.11. & quæ mortalis,nu.15.c.23
Ancilla qua dominus abutitur separetur ab eo,nu.21.c.16.
Andreas Alciatus ob miram eruditionem laudatus nu.85.c.17
Amor proximi diuiditur in naturalem,qui subdiuiditur in alios duos,nu.6. & in amoré ex charitate, & quisnam sit, num.7. c.14
Amor honestus inter virũ & vxorem,per quid conseruetur, nu. 10.ibidem.
Amor sui,huius mundi,horror futuri,qui mortifer,num.114.c.23
Amor Dei, debet esse maximus quoad firmitatem, sed non necessario quoad intensionem, & feruorem,num.9.qui super omnia & obedientialis est virtualis contritio,num.10.c.1.
Anima humana quatenus est rationalis,habet potẽtiam cognoscendi & volendi:& an illæ sint ipsamet?num.1.prælud.3.
Anima,& memoria non differunt re, sicut neque intellectus & ratio,num.2.ibidem.
Anima multo plura potest cognoscere,velle,renuereque per vim intellectiuam, quàm per sensitiuam, nam & Deum cognoscere potest,num.13.ibidem.
Anima rationalis quomodo cognoscit se,suos actus,& Angelos & eorum actus,nu.14. ibid.
Anima, & Angelus non cognoscunt per se ipsos vt Deus, numero 15.ibidem
Anima qua ratione appellatur intellectus, & qua memoria, intellectus agẽs,intellectus possibilis, & quæ ratio tum superior,tum inferior.nu.4. ibidem
Anima ratione potẽtiæ appetendi varie appellatur,sicut ratione potentiæ intelligendi, numero 5.ibidem
Anima non vane, sed in finem insignem creata,nu.2.præl.4.
Anima rationalis, omnes potentias & vires tam animæ vegetatiuæ, quam sensitiuæ habet, numero 1.præl.2.
Anima rationalis habet liberum arbitrium, non autem irrationalis,nu.9. præl.3.
Anima rationalis distinguitur à potentiis sensitiuis,n.4. præl.2.
Anima rationalis habet vim appetitiuam animæ sensitiuæ,numero 2.ibidem
Animæ sedem esse cor,vt intelligendum,nu.8. præl.1
Animam in sanguine habitare, & crescere crescere,vt intelligendum,numero 9. ibidem
Animam, Deum & Angelos qui putant corporeos, an peccent, & sint hæretici,nu.10.ibidem
Animæ plusquam corpori indulgendum, sed contra fieri, ad eam tamen pluris faciendam, moueat illud Bernardi,& quid illa sit vtiliter diffinitum, numero 1. ibidem
Animam qui dixere corpoream, aut mortalem hæretici, numero 2.ibidem
Animam vnam tantum scilicet rationalem esse in homine,cõtra gloss.nu.2.ibidem
Animam à solo Deo ex nihilo creari,creandóque infundi,infundendoque creari, numero 3. ibidem
Animam rationalem veram formam substantialem corporis esse,nu. 4. ibidem
Anima rationalis quem in finem creata, per quæ media beanda, nu.4.& 5.ibidem
Animam humanam imaginari paruulis membris distinctam, error,nu.6.præl.1.
Anima tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, sicut Deus in toto orbe, & Corpus, Christi in tota hostia & qualibet eius parte,nu.6.ibidem
Animam rationalem non esse formam essentialem hominis dicere, hæreticum, numero 7. ibidem
Animæ proximi salus præferenda corporis proprij saluti,numero 9.c.24
Animalia aliena, qui ferit, occidit, vel includit, numero 120. & 128.c.17
Apes & examina earum capiens, nu.128. c.17
Appellans ad futurum Cõcilium excommunicatus bulla Cœnę. nu.58.c.17
Appellatio ab interloquutoria in quibus causis criminalibus hodie sublata,nu.15.c.25
Appetendi potentia rationalis,diuiditur in concupiscibilem, & irascibilem,sicut sensualis, numero 8.præl.3
Appetendi siue volendi potentia, seu vis intellectiua, quomodo differt à potentia. & vi appetendi sensitiua,nu.6.præl.3
Aqua vt benedicenda, & vsui adhibẽda tempore interdicti,numero 174
Arbitrium liberum sufficit ad cadendum, & male agendum, nõ autem ad bene, saltem meritorie,operandum,numero 11. præl.3
Argumentum à contrario, quando validum,nu.71.c.17
Arma bellica quæ, & sunt offensiua & defensiua,nu.63.c.27
Ars notoria illicita, & quæ sit illa,nu.38.c.11
Articuli qui sint explicite credendi,nu.18.c.11
Assassinus quid sit proprie,& quis improprie,nu.136.c.27
Assecuratio licita & vtilis, numero.283. A. c.17
Assecuratur vt sors & lucrum in Societate,nu.254.& 255.c.17
Assecuratur vt capitale cum lu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ero, numero 254. & 255. ibidem
Astutia quid, & quod duobus ministris vtitur, nu.77.c.23
Attentio ad horas sufficiens triplex, & sufficit virtualis, numero 105.& 2.seq. c.25
Attritio duplex, & quæ sufficit ad absoluendum pœnitentem & ad peccati remissionem, addita noua quadam consideratione, contra quendam Cardinalem, nu.37.c.1
Attritio quæ agnoscitur non esse contritio non sufficit ad Baptismum, nu.39.c.1
Attritionem, vt sufficiat ad sumendam Eucharistiam ante confessionem non data copia confessarij, oportet fieri contritionem, vel vt probabiliter putetur esse talis, numero 43. C. cap.1
Attritionem, vt sufficiat ad suscipiendum Sacramentum pœnitentiæ, non oportet fieri antea contritionem, nec putari esse talem: sed sufficit, vt probabiliter putetur esse sufficiès, ad illud recte suscipiendum, & per illud consequendam veniam, num.43. D. ibidem
Attritio non omnis sufficiens ad absolutionem sacramentalem, illa tamen sic, quæ ante illam fit contritio, vel probabiliter creditur esse contritio, vel attritio sufficiens ad illam absolutionem suscipiendam, quæ sunt tria diuersa, nu.43. B. c.1
Auaritia quid, & quæ contraria est iustitiæ, & charitati, de se mortalis. nu.69.& 72.citra.
Auaritia dicitur capitale vitium, quia has septem habet filias, nu.75. C. eodem
Augmentum & Auctū exæquantur. nu.81.c.27
Auaritia in retinendo superflua sine alterius iniuria, quando mortalis. nu.73.c.3
Auguriis non credendum, numero 37.c.11
Author ob nullas occupationes, vel morbos, omittit, horas, nisi bis 70. annis quibus recitat, numero 101.c.25
Authorum sacrorum & profanorum dicta, de passionibus animæ, vt interpretanda, num.5. prælud.5.

B

BAptismus quid: quotuplex, & quæ illi substantialia, numero 5. c. 22
Baptismi errores Tridenti damnati, & eos credens, &c. numero 6. ibidem
Baptismum ministrans, vel suscipiens in mortali, nu.6. ibidem
Baptismus, à quocunque collatus valet, sed peccat qui &c. numero 7.c.22
Baptismus sine materia, formæ, & intentione & concursu earum non valet, nu.7. ibidem
Baptizans chrismate veteri, vel alienum parochianum, vt peccat, nu.7. ibidem
Baptizãs in necessitate filiũ suum fornicarium non potest contrahere matrimonium cum illius matre c.22.nu.40.

Beatitudo actus est non habitus, non potentia, nu.6. prælud.4
Beatitudo sine cognitione & amore Dei esse non potest, numero 7. ibidem
Beatitudo duplex, perfecta & imperfecta, & quòd perfectam non facit cognitio Dei confusa, neque demonstrata fidei, sed intuitiua, nu.8. ibidem
Beatitudo ab omnibus intenta paucis est nota, nu.11 prælud.4
Beatitudo creaturæ obiectiua increata, sed essentialis creata. numero 12. ibidem
Beatitudinem perfectam viribus naturalibus quæri asserere hæreticum, nu 13. ibidem
Beatitudo humana duplex, numero 12. ibidem
Beatitudo imperfecta, quæ magis ad perfectam accedat, numero 13. ibidem
Beatitudo perfecta penitus fariat animam omnibus desideratis, & quæ sint illa, nu.14. ibidem
Beatitudo essentialis, est actus intellectus Thomæ, & actus voluntatis Scoto, nu 5. prælud.4.
Beatitudo & beatitas olim nomina subdura, & quid & quotuplex, nũ 5. ibidem
Beatitudo perfecta securitatẽ per petuitatis requirit, numero 9. & 12 prælud.4
Beatitudo imperfecta quid, numero 10. ibidem
Beatitudo summa & miseria ei contraria, sunt explicitè credenda, nu.19. prælud.4
Beatitudinis & miseriæ perpetuæ contemplatio magnum ad pœnitentiã calcar, n.1.& 19. prælud.4
Benedicat quis vestes sacras, stola pro cingulo seruit. numero 84. cap.25
Benedictio nubentiũ quibus danda, & an præmittenda copulæ, nu.83.c.22
Beneficiarius clericus, vt mortaliter peccat per simoniã in beneficio propriam, numero 112. vel alienam, numero 113. beneficia sine iusto titulo habẽs, vexationem, vel pẽsionem male redimens, numero 114. pro simoniam acceptum non restituens, non relinquẽs incompatibile, numero 115. capiens beneficium curatũ, aut dignitatem ante 25. annum, non suscipiens presbyterũ intra annum post beneficium curatum obtentum, aut sine proposito sumẽdi presbyterium, &c quid de dubitante. & accipiẽte non curatum, numero 116. & 118. vxore ducta beneficium retinens, sponsalia contrahens. numero 120. dãnificans bona beneficij, numero 124. locans illa vltra triennium, numero 130. capit. 25.
Beneficiarius vt peccat, nesciens necessaria, & quæ sunt illa, non iuuans peste infectum, capiẽs beneficium in excommunicatione, & irregularitate, & mortali, numero 132. non missans quoties, vbi, & quomodo tenetur. nu.134.c.5
Beneficiarius superflua retinens, vel profanis impendens, peccat mortaliter, nu.74.c.23

Beneficiarius non perdit fructus ob peccatum regulariter, nisi quum est excõmunicatus, vel non recitat,& tũc cui restituet, & an sibi pauperi retinere possit,nu.123.c.25
Beneficiarij regularis impensa,vt facienda,nu.94.c.17
Beneficiarij impẽsæ quæ probandæ,nu.94.c.17
Beneficiariorũ malus electror vel collator, cui restituet, numero 73.c.17
Beneficium ecclesiasticum spirituale,& ideo inuẽdibile etiam à Papa,qui tamen potest illud extinguere, dimidere, vnire, & de fructibus varie disponere, aliis & sibi non vendito illo, nu.108.c.23
Beneficium quodlibet residẽtiam requirit,& quæ ab ea excusent, nu.120.c.25
Beneficium, aut officium conferens indigno,nu.96.c.17
Beneficium vnicum sufficiens habendum,& qua ex causa plura, nu.125.& 4.seq. c.25
Beneficium ad retinendum, tam prodest consuetudo quam dispensatio,nu.128. ibidem
Beneficium ad nullum datur accessus, regressus, mandatum, coadiutoria, & parochialis ecclesia, etiam reseruata per concursum,conferatur, nu.139.c.25
Beneficij habendi ætas, curatus prædicet, & profiteatur fidem, quod requirit gradum,& ordinem sacrum,n.135.& 136.ibid.
Beneficia incompatibilia, vel plura quorum vnum sufficit, non licent, numero 15. cap. 23
Bigama nulla mulier fit,n.27.c.16
Bigamia quid,est triplex,& quælibet iuris humani, delebilis à Papa, & similitudinaria etiam ab Episcopis, quæ non contrahitur à laico contrahente nulliter cum vidua,nume. 155. & 2.seq. c.27
Blasphemia quid? & quod est mẽtalis & vocalis,nume.81. & est contraria confessioni fidei, & non est hæresis,n.82.nec debet absolui sine magna pœnitentia.nu.83.c.12
Blasphemia est iurare sic per creaturas,nu.4.c.12
Blasphemus an sit, qui cantilenas seculares & profanas diuino cultui admiscet,qui in matutinis Natalis Domini obscœnos rythmos alteri occinit, & an simplicitas, siue rusticitas excuset,nu.87.c.12
Blasphemus qui per iocosam,inconsideratam aut turpem nominationem,nu.85.c.12
Blasphemi absolutio vt faciendã, nu.257.c.27
Bona facta in peccato mortali,ad hæc multa prosunt, à numero 269.c.27
Bonæ vitæ salutis,libertatis, & famæ,æstimari non posse, numero 87.& seq.c.17
Bona incerta quæ nume. 51. & an possint pauperi ea habenti applicari,nu.3.c.17
Bona in peccato mortali facta esse merita de congruo, seu secundum quid,& quãtum prosunt,nu.3.præl.7

Bona honoraria quot & quæ,& eorum appetitus de se nec bonus nec malus,n.9.c.23
Bona trium ordinum, vitæ,famę, & pecuniæ.nu.87. ibidem
Bona paraphernalia quæ sunt,numero 153.c.17
Bona quæ sunt nullius,& quæ derelicta,nu.170.& seq. c.17
Bonis in agendis ne sint mala, magna cura adhibenda, nu.22. prælud.2
Bonum absolute consideratũ obiectum potẽtiæ concupiscibilis,& cõsideratum vt arduum, potentiæ irascibilis.numero 2. præl.5
Bonum constat ex integra causa, nu.27.præl.7
Bulla Pij V.de Cambiis,numero 283. N.c.17
Bullæ indulgentiarum, per incuriam quibusdam in morte non prosunt,nu.30.c.26
Bulla quæ primo vsu expirat,numero 31.c.26
Bulla Pij V.de confidentia cũ 10 adnorationibus.nu.110.c.23
Bulla Pij V. superagitatione taurorum c.15.nu.18
Bulla Cœnę Domini quæ,num.5. & iterata non multiplicat censuras,nu.5.c.27
Bulla Gregor. XIII. reductionis literarum Pij V. pro mendicantibus,&c.ad terminos iuris cõmunis,&c.nu.161.c.17

C

Cæcitas,præcipitatio, inconsideratio, & inconstantia, quæ mortiferæ,nu.114.c.23
Cæsar Costa Doctor laudatus,& in Archipræsulem euectus,numero 195. D. c.17
Cambia vsitata pecuniæ minoris pro maiore vt liceant, numero 283. L. & M.c.17
Cambium tertium per literas licet, quatuor seruatis, & quod merces cambientis incerta,numero 283. E. & H. c.17
Cambium tertium de vno loco ad alium valet,sed non de tempore ad tempus numero 283. E. ibidem
Cambium quartum translationis realis licet,nu.283. F. ibidem
Cambium quid, & quid sit siccum, & est septuplex, numero 283. B. c.17
Cambium quintum ratione interesse veri sed non falsi lucri, nu.283. F. c.17
Cambium sextum per custodiam pecuniarum licet,numero 283. H. cap. 17
Cambium septimum præsenti pecunia pro absente licet hoc seruato, nu.283. I. c.17
Cambium primum per officium mutuandi licet, sed non est in vsu,nu.283. D. c.17.
Cambium secundum per minutum licet etiam priuatis, etiam in Hispania, numero 283. D. ibidem
Cambium etiam pecuniæ pro pecunia,vtriusque valorem æqualem requirit,nu.283. C.c.17
Cãpsor capit & reddit pecuniam dupliciter re,& chyrographo, nu.283. H.c.17

Universidad de Deusto
Biblioteca

Carcere inclusum, qui soluit, aut adiuuat nu.101.102.& 103.c.17
Carne humana vesci non licet, & qui Antropophagus, non baptizandus num.122.c.23
Canonicus regularis arma gestãs an excõmunicatus nu.239.c.27
Canonista perfectus auis rara, etsi vtrique foro perneccssarius, cap.25.num.58
Captiuus fugiens num.103.c.17
Castitas virginalis facilior seruatu, quam vidualis, & hæc quam coniugalis in absentia num.113 c.23
Casus reseruatus quid, nullus talis iure diuino, sed contra illud est dicere nullum posse reseruari, nullus est reseruatus Papæ sine cẽsura, qua sublata cessat reseruatio nu. 254. secus in episcopali num. 255. quales dicuntur iure cõmuni sex nu 256 quorũ vix duo sunt in vsu nu. 257. consuetudine generali dicuntur esse 4. statutis synodalibus varij pro variis regionibus num.258.c.27
Casus fortuitus quid, & idem vni casus, alteri non, num.178. De quo nemo, nisi in tribus casibus tenetur num. 179.c17.
Casus sex quibus polluta cẽsetur ecclesia cap.27 nu.251. & 2.seq.
Causa propinqua deformationis quid, & quotuplex, & multa illata num.211.& seq.c.27
Causa iusta excusat circa legem humanam, & quid dicatur illa, & quatenus id causa iusta facit n.14.prælud.9
Causa propinqua deformationis noue desinita n.219. & seq.c.27
Causæ sunt quatuor, efficiens, formalis, materialis, & finalis nu. 219.c.27
Causa non omnis sine qua non fieret actus, est principalis nu. 100.c.23
Censura quid, & est triplex, num. 1.c.27
Censuræ non incurruntur per solum consensum.num.13.c.11
Census vt restituendus, cum Extrauag. Pij V. ædita super censibus, num.234.& seq.c 17
Cessatio à diuinis quid, & est duplex, & in his differt ab interdicto, num.188.c.27
Cessatio qualis, & cur ponatur post interdictum, num.189. & 190.ibidem
CHRISTI IESV anima benedictissima quando & quo modo iustificata, & beata: quãdo item & quomodo anima eius Matris, Ioannis, & Hieremię iustificata.n.5.prælud.1
Circunstãtia omnis, quæ facit de veniali mortale videtur mutare speciem, num.18.prælud.9
Circunstantia alioqui necessario confitenda, quo casu tacenda, num. 3. Et quo pacto scandalizari potest confessarius ratione circunstantiæ.num.9.c.7.
Circunstantia quid, num.1. & septem eius species.num.2.c.6.
Circunstantia mutans speciẽ necessario cõfitẽda,n.3.& 19 ibid.
Circunstantia homicidij & fornicationis ratione loci sacri, cõfitenda est, & illa etiã quæ prohibita est propter diuersam legem, gem.&c.num.5.ibidem.
Circunstantia mendacij iocosi, & illa, quæ excusat peccatum, quãdo cõfitẽda,n.6.7.& 8.ibid.
Circunstantia diei festi, ieiunij, orationis aut loci sacri, regulariter non necessario confitenda,num.9.& 10.ibidem.
Circunstantia personę & religionis quãdo confitẽda,nu.11.ibid.
Circunstãtia conscientię contrariæ quido confitẽda, n.12.ibid.
Circunstãtia numeri, nõ est proprie circunstantia,num.13.14.& 15 ibidem.
Circunstantiæ quę peccata distinguunt specie,nu.20.prælud.9
Circunstantiam per obliuionem in vna confessione omissam põtest quis in alia sine confessione noua peccati confiteri,num. 20.c.6
Circunstantiam solam, quæ speciem mutat esse necessario confitendam,num.6.prælud
Citatio iuris naturæ, faciẽda etiã per Regem, nisi maxima causa aliud suadeat,num.9.c.25
Clerici etiam alieni admittantur ad diuina tẽpore interdicti, & an coniugati num.174.cap.27
Clerici percussio quæ excõicat,n. 77.& quæ non, à nu.80. & quis clericus quoad hoc,nu.79.c.17
Clericos qui grauantes gabellis excõmunicãtur, num. 101.c.17
Clericus vt peccat ducẽs vxorem, cohabitans fœminæ, num.108 eam inuisens,num.109.Monasteria frequentans, habitum & tonsuram non deferens, arma gestans, ludens, medicans, lanius, tabernarius, mercator, aut mensam non benedicens, aut faciens, quæ antiquo, & nouo iure hic relato vetãtur, in quibus sunt omnia officia sæcularia, cum arte medica,num.110 & 111.c.25
Clericus vt peccat alios clericos ad diuina officia admittẽs, nu. 94.interdicta non seruans, excommunicatos sepeliẽs, absoluens indebite confessum,& nõ mouens eum,num.95.male vota commutans, num.96. omittens aut volens omittere horas canonicas, aut partẽ earũ, male eas recitãs, nõ attẽdẽs ad eas &c.à nu.69.vsq; ad 103.Hostias multas consecrans, nu. 61. c.25
Clericus, vt peccat sacramanta in mortali ministrãs, sacra tãgẽs, aut post notorium peccatum, etiam acta pœnitẽtia missans, num.73.& 74.c.25
Cognatio spiritualis non nascitur ex solẽnitate suppleta baptismi, num.39 & 40.c.22
Cognatio spiritualis quid,n.36.& ad quos Tridenti restricta,nu. 37.c.22
Cognatio legalis quid, quoruplex & quousque impedit & dirimit,num.44.& 45.c.22
Cognatio ex catechismo non dirimit, & an restricta Tridenti, num.72.c.22
Cognatio spiritualis superueniẽs non dirimit matrimonium. c. 22.num.40
Cognatio nata ex cõfirmatione, ita restricta, vt nata ex baptismo,cap.22.num.40

Universidad de Deusto
Biblioteca

Collatio beneficij facta criminoso,an valeat cap.27.num.249
Collatio beneficij facta excommunicato, etiam qui se excommunicatum ignorat est nulla. cap.27.num.271
Collatio pure facta non pendet à futuris, sed fallit hic, num.104 cap.23
Columbarium quod licitum, nu. 126.& 127.c.17
Comedens ea quæ incitat ad peccandum mortaliter,quãdo potest absolui sine proposito abeis abstinendi, num.5.L.c.5
Comedit qui in fine &c.nu.15c.16
Cõmissũ capitur iuste in cõscientia.& etiam tacetur, nu.64.c.23
Commodans vt peccat ante tempus repetens,num.182.c.17
Cõmodatarius vt peccat nõ reddẽs,aut vtẽs &c.n.183& 184.c.17
Commodatarius remittens per nuntium non reddentem,num. 185.& 186.ibidem
Commodatum à mutuo in eius redditione differt, num.185. & & sequent.ibidem
Communicare potest absque confessione qui non habet copiam confessarij,num.6.c.7.
Communicandum in Pascha aut ante, vel post octo dies, nisi & cæter.num.45.c.21
Communicet, quàm citius poterit non communicans in Paschate,num.45.ibidem
Cõicans vel celebrans pluries q̃ semel in die peccat,nu.54.ibid.
Communicare bene quis censura ligatus potest,num.48.ibidem
Communicare nõ licet paruulis, nec aliis sub vtraque specie si celebrando,num.57.ibidem
Communicare qui tenetur pluries in anno, & quoties expediat & deceat,num.57.ibidem
Communicat qui scienter in mortali & ob id peccat,nu.4.ibid.
Communio confessionem mortalem mortalium,prærequirit nisi &c.num.49.ibidem
Cõmunionis omissio ob odium &c.quæ mortalis,num.50.ibid.
Communionem, quæ copula, vel pollutio licita vel illicita impedit,num.51.ibidem
Communio quo esu vel potu eodem die præsumpto impeditur,num.53.ibidem
Communio quãdo ob peccatum occultum male & ob publicum recte denegetur.n.55.& 56.ibid.
Communionem non procurans eis quorum curam gerit,quando peccet,num.57.ibidem
Communio Christianorum triplex,quamnam tollit primo liter excõmunicatio nu.58.c.23
Communio, quod non requirat confessionem, disputatur multum 10.c.22
Commutatio omnis æqualem vult lorem commutatorum requirit,num.283.C.c.17
Compositio de incertis, quæ ista,num.93.c.17
Concubinarij clerici pœnam innouat Concil. Trident. addens nouam,num.81.c.25
Concubinarij coniugati, vt plectum excõmunicati,nu.25.c.16
Concubinarius verus, aut habitus,quando non debet absolui, num.20.& 21. Et quid si concubina est ancilla,n.22.c.16
Concubinatij,qui nõ possunt absolui,& qui sic,num.5.G.c.3
Concubinarius clericus,& fornicarius vagus, pares, nõ humãtur in sacro, num.77.& 80. c.25
Concupiscẽtia inordinata rei notabilis mortalis est, num.1,c.19
Cõditio nõ omnis impleta quoad ecclesiã impletur, n.66c.22
Conditio falsa de præterito vel præsenti,facit cessare actum c. 27.num.246
Cõditio quid,& quotuplex in matrimonio, quæ suspendit, quæ annihilat,quæ reiicitur, & quo differt à causa,modo & demonstratione num.61.& 62.c.22
Conditio si N.voluerit,an eo semel renuente vel tacente impleatur num.63.ibidem
Conductor non soluẽs, vel damnificans arbores &c. n.194.c.17
Confessarij dictum qui reuelans, peccat mortaliter num.44.c.21
Confessarij reorum caueant, ne eos animas, vel vitas perdere faciant num.36.c.25.
Confessarius confitentem passiones,quid monere,& docere debeat num.6.prælud.5
Confessarius doceat confessum hoc & hoc,aliũ ad aliud exhortetur,alium laudet,alij nihil dicat num. 1. hoc præstari faciat quinque casibus num. 2. facile non iudicet esse mortale, quod est contrariũ, quid tunc faciet. Non absoluat nolẽtem facere necessaria n.3. Quid faciet quãdo pœnitẽs cõtrariã suę opinionẽ habet n.4.q̃d quãdo vterq; Quid dicet ei, qui restituere debet: Quid ei qui alia vice restitutũrũ se promisit,& nõ præstitit n.5. Quid faciet in absolutione peccatorũ reseruatorũ cũ breui resolutione nu.6.c.25
Confessarius,qui ex obedientia audit confessionem, & qui sponte suã, quid scire teneatur nu. 3.cap.4
Confessarius potest esse aliquis idoneus, vni loco qui alij non erit num.4.ibid
Confessarius non est sufficiẽs nisi adsit iusta scientia & absoluendi potestas num.4.ibidem
Confessarius imperitus quando excusatur à culpa num.5.ibid.
Confessarius audiens multos pueros,simul & cõiũctim, si iã pollent iudicio rationis,absq; vlla necessitate peccat,&talis cõsuetudo est sacrilega.num.14.c.8
Confessarius, qui tanquam testis deponit, quod sibi confessum est,rumpit sigillum, & quando id faciet de licentia pœnitentis &c.num.15.ibidem
Confessarius, qui dicit in tali loco(nominãdo ipsum)committuntur grauia peccata, perperã agit num.16.ibidem
Confessarius quando imprudenter agit imponendo ieiunia & alias graues pœnitentias, statim exequendas num.17.ibid.
Confessarius qui pergit ad cõfessiones audiendas,quidnam faciet.num.1. Et quomodo debet recipere pœnitentem &c.nu.2. & inquirere ab illo, an habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquod impedimẽtum ad absolutionẽ percipiendam n.2. Et quid debet præuidere in principio,medio & fine nu.3.cap.10
Confessarius quãdnã sit acturus, si pœnitẽs, debitam contritionem non adfert,&c. num.4. & sic confessionis initium facere docebit num.5.ibidem
Confessarius qui graue aliquam culpam in confessione audit nequaquam se stupefactum ostentet, neque patiatur pœnitẽtem aliquam personam nominare num.6.& caute,& prudenter debet pœnitentem deducere ad manifestandum peccata, quæ ipsum palliare velle conspicit,&c.num.7.ibidem
Confessarius debet pœnitentem interrogare id, quod expedit, & non amplius num.1. & ad quas interrogationes teneatur sub reatu lethalis culpæ n.2.c.5
Cõfessarius in suis interrogationibus tria debet obseruare n.3. & quæ sint illa,& quo pacto se gerere debeat in peccatis carnalibus num.4.ibidem
Confessarius,qui proprium mortale peccatum confiteri nõ potest sine reuelatione confessionis,taceat illud num.6.c.8.
Confessarius quam scientiam habere teneatur, vt sit perfectus, & quam vt sit sufficiens n.2.c.4
Confessarius absoluere, & si moriatur in sacro sepelire non debet religiosum etiam canonicum regulare, testãtem, vel testari volentem nisi &c. cap.27. num.270
Cõfessarius munitus facultate ãi spẽlandi super voto nõ potest ob id dispensare super iuramẽto etiã eiusdem materiæ cap. 27.nũm.272
Confessionis sacramentalis administratio, iudicialis est actus c.27.nnm.269
Confessarius audiens confessionem in peccato mortali, mortaliter peccat, licet eius absolutio valeat num.6.c.4
Confessarius pœnitenti absoluto hæc consulat num.25.c.26
Confessarius sic admoneat pœnitentem, qui votũ violauit, &c. num.33.c.12
Cõfessarius nõ absoluat,nisi prævia restitutione, eũ, qui semel iussus restituere, non restituit, num.19.c.11
Confessarius quantum debeat interrogare, circa peccatum luxuriæ num.4.c.16
Confessarius sæpe confessionem detegit,existimans se nõ detegere nu.8. adiectis multis exẽplis circa hoc num.9. &10.c.5
Cõfessarius ne scãdalizetur quid agendum num.7.c.7
Confessarius antequam pœnitẽtiã iniungat,dicat hæc, & quæ esset iniungenda.num.19.c.2
Confessarius quis dicitur,homo, qui prodesse possit,& nõ obesse,&c.num.8.c.7
Cõfessarius vt recte suum munus exerceat debere habere potestatẽ,scientiã,& bonitatẽ n.1.c.4
Confessarius, qui peccat audiẽdo confessionem certæ personæ, quando absoluendus,sine proposito non audiendi eam vsque tius num.5.M.c.3
Confessarius dubius an confessa sint mortalia, quid faciet n.21. cap.23
Confessarius quos reos se & consortes reuelare iubebit num.58. cap.18
Confessio quæ multis videtur & non est sacramentalis num.55. cap.18
Confessio sacramẽtalis debet esse integra, diuina lege positiua nu.1.cap.7
Cõfessio sed non scriptio omniũ mortalium intra annum per se ipsum necessaria,&interdũ ante quadragesimam, venialium vero vtilis tantũ, nisi &c.nu.33. & trib.seq.cap.21
Confitendo qui mentiens, vel no lens integre fateri peccat mortaliter,nu.37.38.& 39.ibid.
Confessio talis qualis eius finis & quis principalis nu. 40.ibid.
Confitens, qui laico, vel qui confessionem iterans peccat mortaliter nu.41.& 42.ibidem
Confessio facta excommunicato suspenso,vel interdicto,quãdo valeat nu.7. c.9
Cõfessio facta Priori aut Abbati, non habẽti bonũ titulum neq; malum, non valet num.8.ibid.
Confessio facta confessario, qui nesciuit aut noluit absoluere cum forma substãtiali, ad hoc necessaria,non valet nu.9.ibid.
Confessio facta à Pœnitente, qui non habet propositum euitãdi peccata &c. nihil valet nu. 10. neque etiam illa, quæ non est integra nu 11.ibidem
Confessio pœnitentis qui omittit aliquid cõfiteri ob iustam aliquam causam recte valet num. 11.ibidem
Confessio, quæ fit à Pœnitente, non adhibita diligentia reminiscendi quando non valeat, nu.13.ibidem
Confessio non est iteranda ob id quod pœnitẽtia non adimpletur,nu 14.neq; etiã valere desinet ob id quia nõ credit se aliquando peccaturum n.15. ibid,
Confessio sacramẽtalis, quid au. 1.cap.2
Confessio non fuit inducta iure naturæ num. 2. sed diuino iure Christi D.N.nu.3 ibid.
Confessio facta laico, non est sacramentalis nu.4.ibid.
Confessio sacramẽtalis quas exigat conditiones,& quod multi confessarij & pœnitẽtes errant peccata generaliter,& nõ satis specifice exprimẽtes nu.5.ibid.
Confessio quo tempore faciẽda sit lege diuina, & quo lege humana nu. 6. & quo extra tẽpus præscriptũ, maxime ante communionem,vel post eam nu.7. 8.9 & 10.ibidem
Confessionem sacramentalẽ non fuisse instituram & præceptam à Domino nostro, vel non esse nos obligatos ad confitendum omnia mortalia,vel circũstantias, quæ mutãt vnam speciem peccati in aliam afferere,hæresis nu.10.ibidem
Confessionem circa sacramentalẽ 13.mod.s peccatur n.10.ibid.

Conficiens instrumentum de re illicita, scribens statuta vsuraria, non retinés prothocollum siue regestũ, faciens testamentum insano, stipendiũ nimium capiens, literas ordinũ carius tradens nu.54. cap.25
Confidentiam beneficia concernentia.10. notabilia c.23.n.110.
Confidentia quid, quotuplex, & beneficialis etiã illicita duplex & de qua extrauag. Pij V.num. 109. cap.23
Confirmatio quid, & quod est vere & proprie sacramentum nu. 8.cap. 2
Confirmationis minister ordinarius Episcopus, & quãdo presbyter nu.8.ibidem
Confirmando sic, vel sic, peccat Episcopus nu.9.ibidem
Confirmationẽ suscipiens in mortali, vel omittens ob contemptum, vt peccat nu.9.ibidem
Confirmatio Patrinum requirit, & vt debeat ordinẽ præcedere nu.9.ibidem
Confitendi volũtas absq; confessione, vel confessio facta vni præsertim non presbytero vel aliter quã sacramentaliter non sufficit vt absoluatur ab alio qui eã nõ audiuit, & iudicialiter debet absoluere c.27. n.296
Confiteri peccatum interius sine exteriori, non sufficit, quamuis contra sic nu.24.præl.7
Confiteri quod antea negauit, quis postea ad mortem damnatus teneatur nu.38.c.25
Cõiugatus vouere potest aliquid quod non vergit in præiudiciũ alterius cõiugis, & quid si post habitam facultatem, contradixerit nu.61.cap.12
Coniuges qui se impudice tangentes extraordinarie se polluunt, aut cum periculo sese polluendi exponunt, si habent copulam minime naturalem, nu.42.ca.16.
Coniux negans sine iusta causa coniugi debitum petitum, & quando dicitur petitũ, & quæ iusta causa non reddendi nu. 25.26. & 27.cap.16.
Coniux non discedens à coniuge adulteráte vt peccat n.28. ibid.
Coniux prolix cõceptionem impediens, & ob id semen extra vas fundens nu.33.cap.16
Coniux qui fit patrinus filij per ignorantiam vel malitiam nu. 34.ibidem
Coniux habens rem cum cognato, vel cognata coniugis, & postea debitum petit, vel coniugi adulterãdi facultatem facit, nu.35.ibidem
Consanguinitas quid, & impedit & dirimit intra quartum gradum nu.41.cap.22
Conscientia quid, quotuplex, scrupulosa quam mala, nascitur ex sex causis nu.255.& curatur decem medicinis à nu.279.c.27
Conscientia legem trãsgrediens quando peccat, & quod plurimum differt in hoc, conscientia generalis à particulari, & dubium à scrupulo nu.9.præl.9
Consilium quis dicitur dare, & quod nocet danti nu.51.c.27.
Consilium dolosum, vel damnosum, quod mortale nu.11. c.24
Consilia spernẽs, vel non implẽs, quando peccat mortaliter nu. 2.cap.20
Cõsilia Christi præparatione animi seruãnda nu.2. ibidem
Consuetum à Christo statũ, non esse tam bonum ac contrarium asserere, hæresis nu 3. ibidem
Concilium cõtra etiam diuinum factũ non peccatũ regulariter, etiã veniale Prælud.9.nu.7. nisi ob contemptum, &c. nu. 15
Consilia contra Christi an peccet monachus caritate annonæ gandens, nu 3.ibidem
Consuetudo etiã circa sacramentalia induci potest nu.83.c.22
Cõsuetudo diabolica est illa, qua quis vtitur dicendo dæmon te arripiat. Illa vero est angelica & sancta, qua quis dicit, Deus te sanctum efficiat nu.10.c.14
Contemptus legis verus quid, & quando præsumitur nu.42.c.23
Contẽtio quid nu.15.& quæ mortalis nu.34.c.23
Contractus per hos, transit dominium, & per hos nõ, n.180.c.17
Contractus magis obligat eũ, cuius sit gratia nu.179.ibidem
Contractus nominati, & innominati in hoc pares nu.283.1.ibid.
Contritio quam specialis, aut singularis requiratur de singulis peccatis nu.25.& non est necessaria ad remissionem venialiũ, nisi quãdo dubium est, an sint mortalia, nu.26.cap.1
Contritio delet quęcunq; mortalia, etiam antequam quis confiteatur nu.27. & semper etiam ante legem gratiæ fuit necessaria nu. 28. non tamen est necessario sub pœna noui peccati habẽda statim post peccatum nu.31. ibidem
Contritio in quibus casibus, & quando necessario habẽda nu. 31. ibidem
Contritio quomodo haberi potest sine memoria generali, aut particulari, alicuius peccati mortalis nondum remissi nu. 24.ibidem
Contitio quid nu.1. & quod non est essentialiter dolor num.2.& 16. Sed pœnitudo vnde ille nascitur nu.3. & debet esse voluntaria, non coacta nu. 4 & maxima quoad firmitatem, non quoad intensionem nu. 7. nisi, &c.nu.8.neq; necessario requirit lacrymas exteriores &c. nu. 23.ibidem
Contritio requirit pœnitudinem, & dolorem actualẽ, vel virtualem, & qui mallet fuisse mortuus, quã offendisse Deum, est contritus nu.10.dolorẽ, inquã, peccatorum propriorum, præteritorum, & præsentium, magis eo quod sint offensæ Dei, quam quia sunt damnosa pœnitenti nu.11. ibidem
Contritio licet deleat peccatum, non tamẽ delet obligationem confitendi illud nu.14. nec quũ est virtualis tollit obligationẽ habendi formalẽ & actualem loco & tempore debitis nu. 14. neque id cum ratione pugnat nu.16.ibidem
Contritio est quicunq; dolor, aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſ pectoris percuſſio, quare multi qui ſe illam habere putant, minime habent nu.17.ibidem
Contritionem habere, vel eam ob aliqua ſigna præſumi, longe diuerſa nu.18.ibidem
Contritio eorum qui eam habere differunt vſq; ad mortem, dubia quoad ſalutē, ſed non quoad abſolutionē & ſepulturam nu.18.& 19.ibid.
Contritus non eſt qui actualiter, vel virtualiter nollet potius nō peccaſſe, quam quodcunque aliud malum non paſſum eſſe nu.21. ſed nullus tenetur ad huiuſmodi comparationes nu.22. ibidem
Contritus eſt qui deſiderat habere cōtritionem, & piget ipſum in id conantem, non poſſe perfecte attingere illam n.22.ibid.
Contritus quāuis fiat ex attrito, attamen attritio, non fit Contritio, niſi quando defectus eſt extrinſecus nu.40. ibidem
Contritionem perficit Deus per ſuam gratiā, ad quam ſex nos poſſent mouere nu.41.ibidem
Contritionis effectus nu.41.ibid.
Cōtritionē dicere non eſſe vnā ex tribus partibus materialibus ſacramenti Pœnitētiæ, vel attritiones eſſe malas, hæreſis, num.43.cap.1
Contritionis circa materiam decem modis peccatur, n.43.ibid.
Contumelia, conuitium, & improperium quid? nu.10. cap.18
Copula carnalis perfecta quid, & quæ generat affinitatē, nu.41. cap.22
Correctio iuſta qua contumelia carere debeat, nu.12. cap.18
Correctio fraterna quid, ad eam tenentur omnes, concurrentibus quatuor, nu.12.c.24
Correctio fraterna quando non neceſſaria, nu.56.c.18
Correctionis fraternæ ordo, & quando non ſeruandus, nu.14. cap.24
Corrigens intētione mortali, vel cum dāno notabili, vt peccat, ibidem
Correptio fraterna de ſolis mortalibus facienda, nec de illis à confeſſario, nu.13.ibid.
Credens vnumquenque poſſe ſaluari in ſua lege; vel fecta peccat, nu 18. & quid de credente patrem antiquiorem eſſe filio, aut filium & ſpiritum ſanctum minus antiquos, iuniores, aut minus potentes &c. quam patrem, nu.18.cap.11
Culpa quid, & quotuplex, nu.177. cap.17
Curioſitas quid, & quod ſemper eſt peccatum, & quando mortale, nu.24. cum multis exemplis quotidianis, nu.25.& 5.ſeq. cap.23
Cuſtos qui non bene cuſtodit, nu.135.cap.17
Cuſtos, apparitor, & Merinus, vt mortaliter peccant, non accuſando inuentum aut damnum non intimando, aut non reſtituendo hoc & hoc, num.34. cap.25
Cuſtos paſcui, Venatus & piſcatus, &c. num.122. 123. & 124. cap.17

Dam

D

DAmnum à multis adunatis aliquo duce, vel ſine duce datum à quo reſtituendum. nu.130. & 131. & à quo datum à multis non adunatis num.eod. cap. 17
Damnum quod tutor aut procurator infert vt ſuæ parti profit, nu.137. & 138.ibid.
Damnum quod debitoris, eum à reſtitutiōe excuſet, nu.59. ibid.
Dæmones bifariam inuocantur, expreſſe, & tacite, nu.22.cap.11
Dæmoni herbam, & muſicam nil reſtitere, nu.38.ibid.
Datum ob maleficium, quo titulo retineri poteſt, nu.32.c.17
Debitor quando ſecurus per eondonationem, nu. 73. aut eius à petitione ceſſationem. nu. 79. ibidem
Debiti remiſſio ſolutio quædam eſt, nu.45. & 46.ibid.
Debitum facilius remittitur, dum res ſoluenda præſens non eſt, nu.46.ibid.
Debitum coniugale expreſſe ac tacite petitur, num.25. iuſta de cauſa negatur nu.26. non petitur contra votum, nu.31. & 32. nec tempore mēſtrui tenentur coniuges petere, & pacīſci poſſunt de non petendo illo, & ſi eſt mortale, petere ante benedictionem, nu.38.cap.16
Debitum ex contractu, vel quaſi contractu, reſtituatur in loco ſolutioni deſtinato, aut vbi iure petitur, nu.42. cap.17
Debitum ex delicto aut quaſi delicto, ſoluatur vbi damnū paſſo fiat ſatis, nu.43. cap.17
Debitum tantum legale recuperationem occultam iuſtificat, nu.114.cap.17
Debitum in foro animæ, non debetur adulteranti, nu.23.c.22
Debitum condonat is cui principaliter debetur, nu.46.c.18
Debitum coniugale petens tempore menſtrui, nu.31. aut in loco ſacro, nu 33.cap.16
Decalogus cōtinet ſummam eorum, quæ agere & vitare tenemur, nu.1. cap.11
Decalogus in lege etiam noua perſeuerat, num.2. & eſt veluti quoddam ſpeculum, quod baptizato cōfertur, &c.nu.1.ibid.
Decimas ob retētas quis religioſus incurrat excommunicationem, nu.138.cap.27
Decimæ quoad quantam, iuris humani quoad ſuſtentationē diuini, nu. 28. & ita quoad illam tollitur conſuetudine, & non quoad hanc, nu 30 cap.21
Decima triplex, prædialis, perſonalis & mixta, nu.29.ibidem
Decimam inſolitam nō imperat Papa, nu.30.ibidem
Decima perſonalis in quo à prædiali differt, & non ſoluitur, nu 31.ibidem
Decima ſoluēda non deducta impenſa, nec ſemine &c.num.31. ibidem
Decimas debens, vel impediens, ante reſtitutionem non abſoluatur, nu.32.ibidem
Defendere omittēs peccat, ſi conſentit, & etiam diſſentiens ſi tenetur, etiam cum incommodo,

num.17. cap.14
Defendere vitam & bona proximi,&impedire damna,vt tenemur,nu 17.ibid.
Defendere qui lege iustitiæ tenentur,nu.18.ibid.
Defendere omittens, non omnis consentit, & quis præsumitur consentire,nu.18.ibid.
Defendere omittens opitulando, peior simpliciter omittēte,quia ille peccat contra iustitiā, omittens autem simpliciter contra charitatē,& ita hic non tenetur restituere, ille sic,nu.19.ibid.
Defendere omittens quis præsumitur consentire, & opitulari, nu.19 cap.24
Defendere proximum à damno magis præceptum, quàm subuenire ei lucro,nu.22.cap.24
Defensio debet esse moderata, nu.3.cap.15
Defensionis ex charitate debitæ omissio cur impunis in foro exteriori, nu.21.cap.24
Defensionis, quæ omissio irregularitatem, & censuras inducit, num.22.ibidem
Defensionis omissio etiam sine consensu cur peccatum num. 20.ibidem
Defendere omittentem consentire,vt verum,triplici opinione confutata,num.20.ibidem
Deformare hic capitur pro occidere,vel mutilare circa irregularem ex homicio.num.206 & seq.c.27
Delectatio præsens de copula præterita,vel ventura,quando peccatum,num.10.c.16
Delectatio de bono quod nascitur ex alterius morte, num.10. cap.15
Delectatio morosa, quæ sit, & quare sic vocetur, num. 11.c.11
Delectationi peccati mortalis resistere est virtus, & quando sit mortale,aut veniale illi consentire,num.11. Delectatio autem deliberate habita, de aliquo mortali,mortalis, & qui dubitat an consenserit necne,debet illud confiteri, num.13. ibidem
Delectatione, quam cogitando percipit,si lætatur,nu.10.c.16
Deliberatio quæ ad obligationē sufficit,nu.7.c. 17
Delictum in dubio non est præsumendum c.24.nu.18
Delictum vt dicitur publicum, non sufficit actum esse publicum nisi sciatur publice esse delictum, c.27. nu.250
Denunciator, vt mortaliter peccat denunciādo,quod, aut quo fine, vel modo non debet, aut non denunciando quod debet, cum exemplis.nu.33.c.25
Denunciator secum & cum alio reste probat,nu.33.c.eodem
Deponens pecunias in scriptura mutui vel depositi, peccat, numero 259.& 260.c.17
Deponens qui apud campsorem gratis custodientem vsurarius, nu.183. H. ibidem
Deponens mutuabile cum facultate vtendi,&c.nu.180.ibidem
Depositarius vt peccat non reddendo,vel vtendo,nu.181.c.17
Depositarius se offerens, non ad plus tenetur,nisi &c.n.181.ibid.

Derisio

Derisio quid?& quæ blasphemia, & quæ mortalis, n.15.& 16.c.18
Detectio mali ꝓpriꝝ,& neglectio famæ quæ mortalis,n.61.ibid.
Detractio quid ? & quotuplex & quæ mortalis, nume. 17. 18.21. & 22.ibidem
Detractor, qui suum crimen detegit etiam tortus,n.29.ibidem
Detractor non est accusans, aut alias iuste crimen detegens, nu.30.& 31. qualis est, testis & detegens non nocituris vt patenti,nu.32.& 33.ibidem
Detractor schedam peccatorum vel libellum famosum legens, nu.34.& 35 ibidem
Detractor quis audens vel referens mala,vel bona tacēs,n.36. & 37 & 38.ibidem
Detractor qui iudex inquirens, nu.38. interrogans, vel iubens denunciari nu.39. vel visitans aut procurans occulta scire, n. 40.& 41.ibidem
Detractor qui falsum imponens peccat mortaliter,nume.23.24. & 25.ibidem
Detractor qui verum secretum detegit peccat mortaliter, n.26 & 27 ibidem
Deus vt Deus,nullius figurę,quatenus homo, gratiosissimæ & benignissimæ,n.291.c.27
Deus est,qcqd in eo est,n.6.pl. 4.
Don Didacus à Leyua Couaruuias laudatus,nu.28.c.17
Diffinitio hæc peccati cur eligitur,n. 8. & quomodo aliæ omnes,in eā resoluūtur,n. 9.prēl.7
Discordia quid, nu. 11. & quando mortalis,nu. 33.c.23
Dispensandi etiā 4.gradu solas 3. causas iustas reputat Curia, c. 22.n.87
Dispēsationis circa materiā multa notata digna pl.9.n.13.& 14
Dispēsatiolus Papa super irregularitatibus animæ. c.27.nu.250
Dispensat Papa aliter quam inferior, etiam in quo vterque potest,nu.74.c.25
Dispensat vt eps in irregularitate peccati notorij, n.77.c. eodem
Dispensatio datur gratis cum aliqua trium causarum alias nō, nec cū ea in 2.nisi &c.n.87.c.22
Dispensant soli Prælati Ecclesiastici circa vota,nu.75.c.12
Dispensare potest, sed non solet Papa in irregularitate homicidij voluntarij,n.239. c.27
Dispēsatio qualis excusat à mortali,& quando dispensatus excusatur,& quando dispensator peccat,nu.11.præl.9
Dispensatio alia nulla, alia iniusta,alia iusta,nu.12. ibidem
Dispensatio sine causa, quando non est mortalis dispensanti, & dispensato,nu.12.ibidem
Dispensatio inferioris circa legē superioris sine causa iusta etiā si ad id potestatē habeat,an excusetur in vtroque foro.n.13.ibid.
Dispensat frequenter Monarcha non exprimēdo quod dispēsat, nu.13. non autem inferior nisi circa suam legem,nu.14.ibid.
Dispensat vt Episcopus in irregularitate notorij criminis, & in nulla Confessarius, n.250.c.27
Dispēsare,commutare, & irritare votum differunt,n.63.c.12

Dispensant soli prælati tãcum ecclesiastici,& commutãt,aliqui vero alij etiam irritant, nu.64. Non tamen æqualiter parẽtes, tutores, Domini, coniugati,& prælati religiosorũ,n.63.ibid.
Dispensare nequit Eps cum irregulari iusto,n.217.& cum male ordinato sic,n.245.c.17
Dispensans super voto absque iusta causa, & ipse dispensatus sunt male secuti. Qualis vero sit ista causa,aut quęnã,& quãdo sit notorie talis,nu.76.c.12
Dispensandi causa iusta in voto, ex quibus vna est facilitas & leuitas vouendi,n.77.ibidem
Dispẽsatus super voto per falsam aut iniustam causam,n.57.c.12
Dispẽsat quis ad ordines, & cum male ordinato,n.69.c.25
Dispensatio difficilius datur in contracto scienter, quam ad contrahendum,nu.86.c.22
Disputare de fide laico illicitum, nu.26.ca.11
Distributor cõmunium rerũ,male distribuens,n.65.& 96.c.17
Diuertere vt potest cõiunx à coniuge incitante ad peccatum, & an ob leprã,vel morbum contagiosum, & an teneatur ob adulterium,n.22.c.22
Diues qui non tenetur quærere pauperes,n.13.præl.7
Doctor vel Magister vt peccat mortaliter ,laureã immeritam vel principaliter eam ob honorem petens,vel suscipiens, docens Theologiam in peccato mortali notorio,admittens excõicatos, vel malos scholasticos,n. 55.& 56.aut admittẽs religiosos, vel presbyteros, approbãs ad lauream indignum, falsa docens, vel inutilia, aut malo fine mortali præsertim vltimos, subornans auditores, procurans,vt indignus ad munera studij deligatur, num. 57. Prælegens die festo, seruans nouum festum,stipẽdium priuatum accipiens, vel beneficium cum pacto legendi,castigans discipulos, aut contemnens simplices,c.25
Doli act. non datur, ob omnem quantit. item,quæ mortalẽ culpam facit, n.3.E.c.17
Dolor qui pœnitentiæ non debet esse obnoxius, per excessum,numero 24.c.1
Dolus quid,& quotuplex, numero 177. c.17
Dolus & fraus quid, & quæ sunt genus & species,n.77.c.25
Dominicus Sotus laudatus, numero 10.c.1
Dominus quomodo violat quartum præceptum,& peccat mortaliter negligendo ea,quæ conueniunt saluti seruorum,vel famulorum suorum,vel qui non prohibet eis iurare,vel non iubet confiteri, cõicare, audire missas,&c.temporibus debitis, vel qui negligit scire peccata seruorum & famulorum suorum manifesta, aut obstat seruo,ne vxorem ducat,n.21.c.14
Dominus qs quoad hoc n.29.c.17
Domini terrarum cultarum à Saracenis eis decimantibus hoc agant,n.17.c.25

Donare

Donare qui non possunt,nu. 105. & 106.c.17
Donare pater filio nisi in his casibus non potest,n.145.ibidem
Donatio facta à patre filio quãdo valet,n.164.& seq.ibidem
Donatio coniugis facta coniugi, quæ valet,n.149.ibidem
Dotem ab vsurario datã retinẽdi remedium,n.272.ibidem
Dotis ob solutionẽ dilatam,quid lucri capere liceat,n.213.ibid.
Dubia in meliorem sensum interpretanda:In claris autẽ non esse locũ coniecturis,n.5.præl.5
Dubitat, qui deliberate, de eo, quod de fide esse scit, aut scire tenetur, aut pertinaciter tenet esse de fide,quod non est de illa, peccat mortaliter, licet non qui subreptitie vel solis vexatus scrupulis,n.18.c.11
Dubius, credens,& sciens, in hoc pares,n.55.c.22
Dubiis in rebus pars tutior an necessario eligenda, num.278. & 285.c.17
Dubius deponat dubium antequam iudicet,consulat aut operetur,n.288.ibidem
Duellum quod licitum,n.9.c.15
Duella illicita exceptis duobus, & quæ prohibita per Concilium Triden. n.39.c.18
Duritia cordis quæ mortalis, & vt confitenda,n.76.c.25

E

EBrietatem scienter sibi vel alij procurare,mortale,n.121.c.23
Ecclesia vt dicatur polluta in 6. casibus,n.251.& seq.c.27
Ecclesiæ Rom.iura & bona nulla taciturnitate, vel patiẽtia perdi,n.72. ibidem
Ecclesiæ immunitate quæ loca gaudeãt,& an Rex,Cardinalis, presbyter Eucharistiã gestans nu.17.& 18.c.25
Ecclesiæ immunitate gaudet regulariter omnis Christianus, & nullus infidelis, & qui excipiuntur ab his regulis,nu. 19. & 20.c.eodem
Ecclesiæ facies, quæ olim, quæ nunc,quãdo extra eã etiã cum causa nõ cõtrahitur,n. 70.c.22
Ecclesia non punit ob actus interiores,nec exteriores sola intẽtiõe interiori malos,n.102.c.23
Ecclesiam non turbent strepitus, deambulatio & colloquia profana,n.10.c.22
Eleemosyna actus misericordiæ, cur dicatur charitatis,& dupliciter sumitur,n.3.c.24
Eleemosyna spiritualis ꝓstat corporali,quando vtraque præcepta,nu.5.& 8.ibidem
Eleemosyna laude digna,in vita, potius quam post eam agenda n.8.ibidem
Eleemosyna spiritualis, quando cum vitæ periculo præcepta,n. 9.10.& 11.ibidem
Eleemosyna à danda egenti extreme nullum votum vel præceptum excusat,n.11.ibidem
Eleemosynam quando vxor largiri potest,n.153.& seq.c.17
Eleemosyna cur necessario fiat etiam inuito non egenti illa extreme,n.25.c.24

Universidad de Deusto
Biblioteca

Emanuel à Sà Doctor Societatis Iesv laudatus,nu.283 L.c.17
Emendatũ c.non in inferenda 23. q.3.nu.15.c.24
Emens vel vẽdens aliud pro alio, vel vtilius pretioſiore, vt peccat,nu.86.c.23
Emens triticum, vel vinum tempore meſſis vel vindemiæ, vt excuſetur,nu.91.c.eodem
Emens vel vendens monopolio, vel ſolus priuilegio, vt peccat, nu.92.ibidem
Emphyteoſis quæ perditur biennio non ſoluendo.n.193.c.17
Emphyteuſis amiſſio pẽdet à voluntate Domini cui amittitur, nu.104.c.23
Emptio liberi hominis alioqui perituri,licita,nu.54.c.eodem
Emptio Æthiopum liberorũ pro ſeruis vſitata,peccatum eſt, numero 96.ibidem
Epiſcopalem iuriſdictionem habẽs,an in hoc æquetur Epiſcopo,nu.75.c.12
Epiſcopi abſolutionem eius, qui bona incerta habet vt reſeruare poſſunt,n.92.c.17
Epiſcopi inquirant an clerici gabellis grauentur,n.202.ibidem
Epiſcopus ordinans alienum aut ſuum ſine titulo,&c. vt peccat, nu.18.B.c.22
Epiſcopus intra quot menſes ſub duplici pœna conſecrandus, n. 218.c.25
Epiſtolę clauſę quę apertio mortalis,nu.53.c.18
Error perſonæ,conditionis,& fortunæ,nu.32.& 33.c.22
Euchariſtiæ ſacramentum polyonymum,& quid,nu.10.ca.22
Euchariſtiæ circa ſacramentũ errores,nu.10. ibidem
Exactor iurium illicite impoſitorum vt peccat,nu.201.c.17
Excõicatio quid,diuiditur in maiorẽ &c. & minorẽ,quæ ſint illæ, & quod in dubio ſignificatur maior. Diuiditur etiam in generalẽ, & ſpecialẽ & generalis in latã à iure,& latã ab homine,n.1.quo differãt. Diuiditur etiam in iuſtam, & in iniuſtam,& quid, & iuſta quid, efficit, n.2. c.27
Excõicationẽ aliaſue pœnas non inducit error mẽtalis licet vere ſit hęreſis & peccatũ grauiſſimum mortale præl.1.n.10
Excõica.non ligat extra epatum etiamſi id velit, c.27.n.272
Excõica.cõditionalis impleta cõditione nõ retrotrahitur quia fictio retrotractionis nõ habet locum in cenſuris c.27.n.272
Excõicatio iniuſta,quæ diuiditur in iniuſtã validã, & in iniuſtã nullam, iniuſta valida in duas, quæ differunt ſic, iniuſta nulla quid operatur,nu.3. ibidem
Excõicatio iniuſta, eſt nulla in his quinque caſibus,n.4.ibid.
Excõicatio maior nõ feratur, niſi propter cõtumaciam mortalẽ, aut peccatũ futurũ &c.n.9. ibi.
Excõicatio quæ ſine monitione ſentẽtia, & clauſula iuſtificatiua eſt nulla,n.10.& 11.ibid.
Excõicatio de rebus perditis à ſolo eſto danda, & alia non niſi in ſubſidium.nu.10.ibidem
Excõicatio annalis ſuſpectũ hæreſeos facit,n.10.ibidem
Excõicatio quibus verbis fit,nu. 12.& cõditionalis vel ſine intẽtione ligãdi,an liget,nu.11.ibi.
Excõicatio, vt tollat cõionẽ interiorẽ,& exteriorẽ,& mixtam n.17.& priuet à ſacramentis,& ſuffragiis,n.18. diuinis officiis, n.19.& omni cõtento hoc verſiculo,os,orare,&c. nu.20.facit & alia vndecim,nu.20.& 3.ſeq. ibidem
Excõicationes iuris antiqui paucæ,nouæ,multæ, nouiſſimi quã plurimæ,n.49. & 50. ibidem
Excõicatio.& abſolutio cõueniũt in his,nu.37.& differũt in his, nu.38.ibidem
Excõicatio ſine cauſa parum nocet, abſolutio multũ prodeſt, an falſa vtranq; annihilet.n.38. ibidem
Excõicatione à minore,& maiore lata iure, vel ab homine hic abſoluit, n.39.& 40. etiam ſola tonſura initiatus,licet non ſoleat fieri cũ magno interdum incõmodo,nu.41.& 2.ſeq.ibid.
Excõicatio minor ſolam participationem paſſiuã ſacramentorum tollit,nõ miſſæ auditionẽ, & ea.nu.24.& 25. ſic incurritur, nõ æquatur mortali, tollitur à quouis presbytero,n.26 nõ incurritur in his caſibus, nu. 26. & 27.ibidem
Excõicatio generalis nõ ligat impotentem parere.neque cũ qui ſcit,&c. Nec etiã ſpecialis termino prorogato,nec tunc, &c. nu.14.& 15.ibidem
Excõicatio nõ ligat ignorãtẽ eã, etiã ſuper re illicita,n.16.ibid.
Excõicationes reſeruatæ ſũt tres, & aliæ duæ aliquando,n.3.& 2. ſeq.ibidem
Excõicationis abſolutionem huiuſmodi ſatisfactio præcedat, n.47.& 48.ibidem
Excõicatio vt interpretãda,& lata in faciẽtem,non includit regulariter cõſentientẽ,n.51.ibi.
Excõicatio non obligat eum qui clam ſua recuperat,nu.114.c.17
Excõicatio lata à iudice in participãtes excõicato à ſe,ſine iſta monitione nulla,n.36.c.27
Excõicatio prima reſeruata Papæ extra bullã Cœnæ, in canonum tranſgreſſores,n.75.11. in percuſſorem clerici,n.76.ibid.
Excõicationem qui procurat, in finem,vt proximus cõdemnetur,nu.14.c.13
Excõicatio 1.bullæ Cœnæ in hæreticos,n.56.11.in ſchiſmaticos n.57. 111. in appellantes ad futurum Concil.n.58. 1111. in Pyratas,n.59. v.in accipiẽtes naufragorũ bona,n.60. vi. in imponentes noua pedagia, n. 61. vii. in falſarios,nu. 62. viii. in deferentes arma turcis, nu.63. ix. in Impedientes neceſſaria Romam adducẽtes,n.64. x. in male tractantes venientes, & recedẽtes à Curia num.65. xi. in male tractantes Romipetas n.66. xii.in iniurios Cardinalibus num.67. xiii. in impedientes curſum cauſarum Curiæ n.68. xiiii. in vſurpantes fructus &c.n.69. xv. in laicos cognoſcẽtes de criminibus cle

Universidad de Deusto
Biblioteca

ricorũ,n.70. XVI. in occupantes bona Sed. Apost.n.71. XVII. in male absoluentes à censuris bullæ, quæ tamen non est reseruata num.74.ibidem

Excommunicatio 1.nemini reseruata in seculares non reddentes ius ecclesiasticis. II. in cõsentiẽté electioni de se in Papam male factæ. III. in eum qui sic suscipit munus administrandi partem talis episcopatus. IIII. in scholasticos Bononiæ,qui sic cõducunt n.114. V. in imponentes tributa, &c. ecclesiasticis nu.115. VI. in certos clericos qui audiunt leges aut medicinam n.116. VII. in clericos suscipientes præfecturas seculares. VIII. in schismaticos. IX. in capientes bona naufragorum nu.117. X. in seruantes statuta contra libertatem ecclesiæ num.118.ibid.

Excommunicatio XI. nulli reseruata, & prima sexti in eos qui secreto mittunt &c.Cardinalibus quando sunt in conclaui ad eligendum. XII. in dominos &c.qui in electione Papæ non faciũt obseruari &c. num. 121. XIII, in eos qui molestia afficiunt electores,eo quod nõ elegerint optatum ab eis num. 122. XIIII. in noue vsurpãtes ius custodiendi aliquam ecclesiam sede vacante &c.num.123. XV. in directorẽ electionis monialium qui hoc vel illud facit num.124. XVI. in eum qui procurat suum cõseruatorem &c. XVII.in faciẽtes se metu absolui à censuris. XVIII. in fingentẽ aliquid quo iudex vadat ad mulierem,n.125. XIX. in compellentes submittere bona ecclesiastica n.126. XX. in inuentores nouarũ religionũ nu.127 XXI. in exigentes ab ecclesiasticis portoria num.128. XXII. in sic impediẽtes iurisdictionem ecclesiasticam nu.129. XXIII. in dominos qui prohibẽt subditis ne vendant néve emãt à clericis,&c.nu.130. XXIIII. in religiosos temere habitum deserentes,num.131. XXV. in religiosos ad studia sine licentia euntes &c.nu.133. XXVI. in Doctores docentes leges religiosos num.133. XXVII. in sepeliẽtes hæreticos nu.134. XXVIII. in iudices non auxiliantes contra hæreticos &c,nu.135. XXIX. in interficientes per assassinos num.136. XXX. in permittentes fœneratores nu.136. XXXI. in dantes represalias contra ecclesiasticos nu.136. XXXII. in negligẽtes persequi iniurias Cardinalibus nu.136.ibidem

Excõicatio XXXIII. non reseruata,& prima clemẽtinarũ in frãgentes sequestrũ, & impedientes &c. nu.137. XXXIIII. in sepelientes in loco interdicto n. 137. XXXV. in religiosos qui sibi appropriant decimas,nu.138 in religiosos adeuntes Aulas ad nocendum nu.138. XXXVI. in monachos habentes arma in monasterio n. 139. XXXVII. in impedientes visitationẽ monialiũ n.140. XXXIX. in imitantes statum beguinarũ nu. 140. XL. in contrahentes matrimonium in sex casibus num. 141. XLI. in Inquisitores pecuniam accipientes &c.nu.142. XLII. in facientes statuta ad soluendũ vsuras n.143. XLIII. in mẽdicãtes, accipientes domos n. 144. XLIIII.in religiosos dissuadẽtes decimas n.145 XLV. in negligẽtes dissuadere decimas &c. nu. 145. XLVI. in religiosos nõ seruantes interdictum num.146. XLVII. in impugnantes literas Papæ electi,n.147. XLVIII. in interpretãtem clementinã Exiui n.14. XLIX. in Bizochos aut beguinos nu.148. L. in imprimentes libros sine examine, n. 148. LI. in impedientes nũtiorum receptionẽ, n.148. LII. in alienãtes vel locantes bona ecclesiastica. n.149. LIII. in mulierũ raptores &c. LIIII. in cogentes ad matrimonia minus libera. LV. in cogẽtes virginẽ &c. ingredi monasterium &c. LVI. in impedientes Virginũ Sanctam veli accipiendi voluntatem &c. LVII. in cõcedentes locum ad ad duellũ &c. LVIII. in committentes duellum &c. LIX. in dãtes consilium in causa duelli, & illius spectatores. LX. in non habẽtes pro authẽticis libros sacrorũ bibliorum &c.LXI. in mulieres ingredientes claustra monasteriorum. LXII. in male tractantes ministros Inquisitionis LXIII. in scientes & nõ reuelãtes iniurios Cardinalibus. LXIIII. in capiẽtes fructus beneficiorum primi anni &c. LXV. in moniales exeuntes monasteria,&c. LXVI. in capiẽtes Christianos in seruos. LXVII.in non parentes Inquisitioni generali, nu.150.c.27

Excommunicans sine facultate, causa,ordine,scriptura,vel monitione peccat.num.8.ibid.

Excõicare potest regulariter omnis qui habet iurisdictionẽ ecclesiasticam,ordinariã, vel delegãtã in foro exteriori.n.5.ibid.

Excommunicare nequit episcopus extra suum episcoparum, nec laici, nec mulieres, neque quis se ipsum,num.6,ibidem

Excommunicare an possit consuetudo,aut excommunicatus, suspensus, aut interdictus num. 7.ibidem

Excommunicato specialiter non denũciato præsente quæ missa continuãda,nu.33.& 2.seq.ibid.

Excommunicato ob iustum timorem participari potest sic, & non sic,num.36.ibidem

Excommunicato pro denunciato orari potest oratione priuata, non publica,&c.nu.36.ibidem

Excõicari solum potest homo baptizatus,& mortalis habens superiorẽ, proinde nec Diabolus nec Papa, nec infidelis, nec locusta, licet possit adiurari nu. 13.ibidem

Excommunicatus est iumentum Diaboli,præter illum, & illum, num.18.& 19.ibidem

Excommunicatus vt infamis n.11 & vt perdat debita seruitia, nu. 22.& 23.ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Excõmunicatus est, qui dicto vel scripto affirmat contrarium fidei,num.17.c.11
Excõicatus cõmunicat cũ vxore, filiis,& famulis, nõ est vitãdus donec denuncietur, nu.27.c.27
Excommunicatus notorius quis euitandus,num.80.c.25
Excommunicatus qui clericus se ipsum percutiens, num.11.c.15.
Excõmunicatus quando qui non manifestat,num.134.& leq.c.17
Excommunicato participare, veniale,num.28.& 29. nisi lex casibus,30.31.& 32.c.27
Excõicatus an sit exterius faciẽs opus infidelitatis,num.27 c.11
Exempla non restringũt legem, num33.c.17
Exemptus hodie multo plus subiacet ordinario quam olim,nu. 13.c.25
Exequutor testamenti, vt mortaliter peccat, nõ soluens legata & debita,vel nimis tarde,&qui ob hoc excõicatus, nu.65. non seruãs rem pupilli n.66.eius pecuniam lucro iniusto deputãs, trãsiens ad secunda vota,num. 67.c.25
Extrema vnctio quid, & vnctio cum verbis cõcurrat, n.12.c.22
Extrema vnctio quas partes tanget, & quibus fit verbis, nu.13. & quare infirmis,& nõ violenter morituris datur,nu.14.ibid.
Extremæ vnctionis de sacramento multæ veritates Tridentinę num.15.ibidem
Extremæ vnctionis contemptus, vel in mortali susceptio mortalis,num.16.ibidem

F

FAllacia species doli,n.177.c.17
Falsarius vt peccat, & cui restituet, qui nũmos in substãtia falsauit,num.167. Qui circuncidit, aut attenuat numinos, Qui scripturam,pondera,mensuras,Qui sigillum,n.168. Falsarij bullarum qui excommunicati,num.169.ibidem
Fama quid? vt hic accipitur & quotuplex,num.19.c.18
Fama proximi seruãda quãdo aliter ipse potest seruari,n.56.ibi.
Fama cũ vita, & libertate in quo cõueniunt, & quod æstimari non potest,num.89.& quod nõ rependitur,nisi &c.nu.90.c.17
Famã nõ læsam tentãs eã lædere, nõ restituat etiãsi &c.n.44.c.18
Fama læsa mendacio, aliter quã læsa vero restituẽda, n.45.ibid.
Famę restitutio condonari etiam iuste potest,nisi &c. n.46.ibid.
Famæ dãnum notabile quid, nu. 21.ibidem
Famæ ablatio an cõpensetur ablatione reciproca,num.46.ibid.
Famę debitũ nõ tã facile tollitur, ac actio iniuriarum, nu.46.ibi.
Famæ restitutio excusatur vitæ vel salutis periculo,num.47.& obliuione num. eod. & defectu causæ iustæ credendi, cum quotidianis exemplis,num.48. & duobus sequent.ibidem
Familiaritatem, qui habet cum persona suspecta, intelligens quod aliqui ob id scandalum accipiunt,num.30.c.14
Festa potius relaxãtur, ob necessitatem, quam ob pietatem, & quo

quomodo,num.4.c.13
Festis tam licitum est opus,ob pecuniam,quam sine pecunia, & quando sit licitum, propter pecuniam, diebus festis operari, num.5.ibidem
Festa ius ipsum definit, eademq; vel consuetudo addit,vel tollit, vel moderatur,num.5.ibidem
Festa sua vnaquæque regio cum morantibus in ea debet obseruare,num.5.ibidem
Festos dies, quos viator seruare teneatur,num.5.ibidem
Festi dies omnes Christianorum sunt lege humana introducti, num.1.ibidem
Festorum obseruatio nunc nõ est adeo stricta, sicut obseruantia sabbati in lege veteri n.2.ibid.
Festis diebus præcipitur, vt audiatur sacrum, & ne seruilia opera fiant,num.2.ibidem
Festum an violat,qui in die festo, vel in eius vigilia mittit iumenta,in opera sequente die facienda, qui præbet consilium propter lucrum,num.12.c.13
Festum an violat,qui audit in iudicio ob pietatem vel necessitatẽ,vel fine illa,qui transcribit aliquẽ librũ, aut scribit, pulsat lyram,canit &c. nu.13.& 14.ibi.
Festum an violat,qui propter necessitatem laborat, non obstante Episcopi excommunicatione,quæ &c.qui ludit,saltat, venatur, otiose tota die vagatur, num.15.ibidem
Festum an violat qui omittit orare per se vel per alium eo tempore, quo extrema necessitas suam orationẽ expostulat, qui omittit recitare,quod iure, vel pœnitentia,vel voto,tenebatur dicere,num.18.ibidem
Festis Sanctorũ Crucis, Michaelis,Innocentium, & Syluestri, libite quis laborat, num.15.c.13
Festo de violato,quædã accusandi consuetudo mala, n.16.ibid.
Festis contritio bona, sed nõ necessaria,num.17.ibidem
Festum qui violat,vi,metu,præcepto,vel coactione,vt peccat, n. 7.cap.13
Festum qui violat iter agendo, deferendo onera &c.num.6. & 7.ibidem
Festum violat, qui vendit, emit, commutat &c.num.8.ibidem
Festum an violat,tõsor, piscator, molitor num.9.ibidem
Festum an violat,qui laborat pro pauperibus,num.10,vel conficiendis pontibus, & viis reficiendis,num.11.ibidem
Fidei articulos expresse & in particulari non credens, quando peccat,num.18.c.11
Fidẽ solã ad salutem sufficere credens,hæreticus,nu.17.ibidem
Filia renuncians legitimæ cum iuramento, & enormi lasione, vt teneatur,num.152.c.17
Filius, qui malum notabile patri suo,&c.desiderat,n.11.c.14
Filius qui nunquam patri obedit, vel nũquam aliqua signa amoris ei ostendit, num. 11.ibidem
Filius qui nunquam patri obedit, in his,&c.num.12.ibidem
Filius, qui parentes percutit, aut ad indignationem prouocat,n.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12. vel eos accusat, vel execratur, aut contemnit, aut mortem exoptat: vel non liberat è carcere, num. 13. ibidem
Filius qui parentibus in magna necessitate constitutis, non succurrit, num. 13. ibidem
Filius, qui ob parentum subuentionem, non egreditur religionem, num. 14. ibidem
Filius, qui non ducit vxorē, quam pater vult, num. 15. ibidem
Filius, qui bona à parentibus male parta non restituit, quique eorum legata nō adimplet, &c. num. 18. ibidem
Filius mortaliter peccat cum obligatione restituendi aliquid ex bonis patris accipiēs, num. 136. Quāuis sint aduēticia aut profectitia &c. n. 157. 158. & seq. c. 17
Filius qui ex patris iā mortui pecuniis lucratur, n. 161. & quid de dato sibi contēplatione sui patris: Et quid de sumptibus fratris sui scholastici, num. 162 Et quid de sumptibus bonorū aduentitiorum, nu. 163. & seq. Et quid de pœna soluta pro eius delicto, & de impensis in nuptiis eius factis, & quid de iocalibus, num. 165. & seq. c. 17
Filius qui plus aliis patri seruit quid obtinere debeat, num. 148. cap. 17
Filius studiorum impensam à patre factam an &c. num 159. & 164. cap. 17
Filio donatum patris intuitu, nu. 162. ibidem
Filij lucra de patris pecunia facta, num. 161. & seq. ibidem
Finem ob aliquem agere debet vltimo Prælud. 7. num. 28
Finis vtilis animæ, & bonis Domini, num. 5. c. 17
Finis malus, & bonū ex malo natum, differunt, num. 30. c. 11
Finis mortalis actus & constitutio finis vltimi in creatura mortale facit, non tamen talem finem constituit omnis mortaliter peccans, etiam scienter, nu. 16. prælud. 9
Finis principalis operis boni, licet non possit esse bonum eo minus, potest tamē esse minus principalis, modo non sit malū culpæ, seu peccatum, num. 31. B c. 14
Finis quid, & quod diuiditur in vltimū & mediū & quid vterque illorum, num. 3. Prælud. 4
Finium, alter verus, & alter falsus, num. 3. ibidem
Finium, alter finis cuius & alter finis quo, & vterque diffinitus, num. 4. ibidem
Finis vltimus, & beatitudo idem, num. 4. ibidem.
Finis aptus spiritualium nil temporale est, sed non facit actum mortalem, num. 13. & 15. c. 23
Fotnicādi desiderū & delectatio morosa quādo peccatū. n. 9. c. 16
Fortunius Cātabriæ decus, num. 50. c. 22
D. Frāciscꝰ à Nauarra olim prior Rōcæuallis, pòst Archiepꝰ Valētinus laudatus n. 133. c. 17
D. Franciscus Toletus societatis IESV insigniter laudatus, nu. 239. ibidem
Frāciscus Azpilcueta Xabier Societatis IESV, laudatus, vbi mortuus colitur, num. 10. c. 24
Franciscus à Victoria Dominicanus laudatus, nu. 37. c. 1
Franciscus Ramirius authoris cognatus laudatus, nu. 85. cap. 25
Fraus species doli, nu. 177. c. 17
Fructus pignoris, quādo bene capiantur, nu. 217. & seq. ibid.
Fugere quis an teneatur, num. 3. cap. 15
Furatur qui aliquid ab eo qui illud petitum dedisset, aut multa parua, nu. 139. 140. c. 17
Furtum quid, & diuiditur in mentale & reale, nu. 1. ibid.
Furtum genere suo mortale, sed excusat ab eo paruitas, nu. 3. ibi.
Furtum ad causandum mortale, quanta quantitas requiratur, nu. 3. A. ibid.
Furtum notabile, & furtum notabiliter nocēs differunt, nu. 3. B. & F. ibidem
Furtum pauperi & diuiti factum, qualiter metiendū, n. 3. C. ibid.
Furtum propter omne mortale, non fertur excōmunicatio vbique nu. 3. D. ibidem
Furtum mortale hæc quātitas facit, nu. 3. F. ibidem
Furtum à mortali culpa septem excusant, nu. 4. & seq. ibid.
Furtum notabile quæ quantitas sit c. 17. nu. 3. A. & F.

G.

GAbellæ rerum quas homines ad suam necessitatē ferunt nu. 203. cap. 17
Gabellas ob merces debēs, sic verum pandat, nu. 203. ibidem
Gallia hylatior vtraq; Hesperia, cap. 18. nu. 18
Generatio, & processio in diuinis spiritualissimæ, nu. 19. præl. 3
Gloria quid? nu. 20. c. 18
Gloria vana quid nu. 10. quot, & quæ filiæ eius, n. 11. & quæ mortalis, nu. 12. ea. 23
Glossare clemēcinā exiui de verb. sign. an prohibitū, nu. 147. c. 27
Gratia gratū faciēs quid, & quanti valoris nu. 2. præl. 7
Gratia in diuina se esse nemo scit & quis pie credit esse in ea, nu. 47. cap. 21
Gratia, & operibus & non sola fide saluari homines, nu. 5. præl. 1
Gratiam vel gloriam æternam, arbitrio libero quærere præsumptio, nu. 14. c. 23
Gratiam quæ taciturnitas annihilar, & quę expressio, n. 86. c. 22
Gratiam iustificantem nemo potest solo libero arbitrio, saltem de cōdigno, mereri, n. 11. præl. 3
Gratiam Dei iam quæsitā, ad sui vsque in finem cōseruationem opem specialē requirere, num. 12. ibidem
Gratiā primā nemo de condigno meretur, neque illa datur vlli, nisi per merita Christi, sic vel sic applicata, neque adultis, aliquo sui liberi arbitrij actu, nu. 5. prælud. 1
Gregorius XIII. fœliciter cœpit, fœlicius prosequitur, fœlicissime perfecturus, nu. 54. cap. 27
Gula quid, species eius quinque, filiæ quinq;, mortalis quatuor casibus, nu. 119. cap. 23
Gula nō est edere carnes in terra aliena, vbi id licet, n. 120 c. eod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

H

HAbilis quę non est ad vnum, non est ad ei adnexũ cap. 27 nu 249
Habitus quid,& quotuplex,nu 7. præl 5
Hæresis quid sit, & quis hæreticus, & pure mentalis, non est excommunicatus nu 17.neque etiam pure vocalis infrà,num. 24 cap 11
Hęres mortui absoluti à peccatis, & susceptis aliis sacramẽtis in sacro sepulti postea credẽs eũ ob iis excõmunicatũ,non tenet pere absolutionẽ ca 27 nu 271
Hæreticis credentes, fautores, & receptatores, qui,nu 56 c 27
Hæreticum est dicere, non licere iurare,nu 4 c.11
Hebetudo, lætitia nimia, multiloquiũ & scurrilitas,quæ mortalis,nu 123 c 23
Hẽricus Infans Portugalliæ,sum ma laude dignus,nu 206 ca.17
Homicida iniustus quidnam teneatur restituere,si occisus erat liber,aut quid si erat seruus,vel brutũ animal nu 19 &20 c 15
Homicida si tenetur se carceri offerre qui 21 quidnam teneatur soluere matri,aut filius,aut hæredibus &c nu 22 ibidem
Homicida quas impẽsas tenetur soluere, nu 23 ibidem
Homicida,qui moderamẽ defensionis excedit, nu 24 ibidem
Homicidium volũtarium exacte definitum nu 239. & cum quo dispẽsat Episcopus,n 240 c 27
Homicidium voluntarium illicitum duplex cap 27.nu 239
Hominis liberi emptio regulariter illicita nu 95 c 23
Homo cur sibi gratulari,timeréq; merito debeat,nu 1 præl 6
Homo imaginem Dei gerit, non solum,quoad animæ naturam, sed etiam quoad potẽtias eius, imò & quoad actus eius,nu 18. præl 3
Homo qua via melius ducitur in cognitionẽ Dei, & misterij S. Trinitatis,nu 9 ibidem
Homo non solum accepit à Deo esse,& viuere,sed etiam intelligere, & est imago eius, quoad mentem,& non quoad corpus, nu 16 ibidem
Honor quid? & quæ inhonoratio mortalis, nu 11 c 18
Horariæ preces ob quas causas iuste omittuntur,nu 101 vsque ad 105 cap 25
Horas ad quas tenẽtur clerici sacri, nu.69 & ad quas minores, nu 108 ibid
Horas non recitãs etiam pensionarius, cui restituet, & per extrauag Pij V nu 122 ibid.
Hospita volens hospitẽ cum quorem solet haberet,hospitio suscipere,quomodo potest absolui,nu 5 H.cap 3
Hospitalarius vt mortaliter peccat,nu 67 cap 25
Humilitas ad sui essentiam, non requirit expressam ad Deũ subiectionem,nu 6 c 23

I

IACOBVS Sabellus Cardinalis multis nominibus suspiciendus, nu 82 cap 25
Iactantia filia prima Vanægloriæ quid quid,nu 11 &quando mortalis, nu.16 cap 23
Ieiunij die quis ministrans cibos peccat, nu.26.cap.21
Ieiunare quis,licet edat mane,teneatur, nu.27.ibidem
Ieiunium frangit pręueniens horam, sed non vesperas, aut nonam,nu.27.ibidem
Ieiunet famulus sed nemo die Dominica, nu.27.ibidem
Ieiunia determinantia ius naturale, omnia iuris humani, nu. 11.& 12.c.11
Ieiuniũ nõ frãgit potus,nec medicina,nec pręgustatio,n. 13.ibid.
Ieiunium bina comestio,& collatio matutina frangit, nu. 14. & 15.ibidem
Ieiuniis qui cibi vetiti,nu.15.ibid.
Ieiunio à seruando triplex causa, quos excuset,nu.16.ibidem
Ieiunio liberat bonũ etiam mercede sic exercitum,nu.17.ibid.
Ieiunium quæ peregrinatio,& cũ vxore discordia tollit, nu.18.& 19.ibidem
Ieiunio nõ omnis solutus potest edere carnes, nu.23.c.25
Ieiunium ad frangendũ quis inuitans peccat, nu.24.& 25.ibid.
Ieiunium, quæ causa tantum putatiua & dubia tollit,n.20.c.21
Ieiunia circa, etiam Episcopus,& alij prælati sic dispensant, nu. 21.& 22.ibidem
Ignorantia probabilis excusat ab excõmunicatione statuti pro facto damnato cap.27.nu.272
Ignorantia quæ facit actum non esse humanum,nu.9.præl.6
Ignorãtia,quę excusat,n.10.prę.9
Ignorantia qualis à restitutione excusat, nu.82. & 83.c.17
Ignorantia quæ affectata, quæ crassa,quæ iusta,& quæ comes tantum, nu.45. & 46.c.23
Ignorantia interdũ excusat à pœna legis, & non ab eius obseruantia, nu.47.c. eod.
Illegitimus capiens beneficium sine dispensatione, vel pensionem,&c.nu.117.c.25
Imaginem Dei æquè habet mulier,ac vir,nu.17.præl.3
Impedimentum impotẽtiæ quid, & dirimit,quid faciet sic impeditus,nu.59. & 60.c.22
Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis quid, & quã restrictum sit Tridenti,nu.57.ibid.
Impediens malo animo cur non teneatur restituere, impediens autem per metum, &c. sic, nu. 73. cap.17
Impediens à consequendo beneficio,officio,vel alio bono, ille solus, & omnis tenetur ad restitutionem, qui &c. nu.69.70. & 73. cap.17
Impediẽs cursum causarum Curiæ,vt excõicatus,nu.68.c.27
Impedire furtum quis & quomodo tenetur, nu.136. ibidem
Impensa omnis inordinata peccatum, sed aliter clerici, aliter laici,nu.94. ibidem
Impensæ quæ quomodo commodatario soluendæ, nu.186.c.17
Impressio & editio librorum vt prohibita,nu.148. c 27
Incantatio prohibita,& fide indigna,nu.31.& 39.cap.11
Incẽdiarius occultus excõicatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

an tenetur se reuelare, nu.100. cap.17
Incestus etiam cum cognata impedit matrimoniũ, sed episcopus dispensat,nu.74.& 75.c.22
Indignatio quę,Christiano mala nu 118.&quæ mortalis cum timore & clamore nu.116.c.23
Infernum esse in hac vita & nõ in alia dicere, hæresis,n.16 præl.4
Infidelis duplex positiue & negatiue,hic non peccat, ille sic.nu. 17.cap.11
Iniuriã inferre, imbecillitas,propellere, virtus, nu.16.c.24
Iniustitia omnis genere suo mortalis, nu.71.cap.23
Inobedientia quæ mortalis,nu.35. & 36.cap.eodem
Inquisitores ob acceptã pecuniã quomodo excõicati, nu.143
Intellectus ca.De hoc,de Symon. nu 32.c.17
Intellect⁹ dicti Pauli de interiore & exteriore homine,n.7.præl 1
Intellectus nouus cap.quantæ,de sent.excom nu 21.c.24
Intellectus l.1. §. Denique 1. ff de aqua pluu arcen.nu 71.c 17
Intellectus verus ca fi.de Simo.& cuiusdam dicti S. Thomæ, nu. 102 cap.23
Intellect⁹ an potior volũtate, vel voluntas, intellectu, n 7.præl 3
Intellectus nouus ca Per vestras de donat probans lucrum sine periculo, nu 256 cap.17
Intellectus illius dicti Bonæ mentis est timere culpam, vbi non est,nu 284.cap 27
Intellectus l 4 § Sed & quod meretrici ff.de Cõdict ob turpem causam,nu 34 cap 17
Intellectus vertus cap. In litens deraptor c.17.nu 68
Intentio virtualis specialior necessaria ad irregularitatẽ iustã, quam iniustam nu 213 cap 27
Intentio secũdaria nec vsurã, nec Symoniam facit,nu 209 c.17
Interdictus ingressu ecclesię,n 75: rebaptizans, Chrismate veteri vngens, post cibum celebrans, nu 75. non confessus,concubinarius notorius,nu.76 cap 25
Interdicto in loco,& etiam in ecclesia clerici recitẽt horas, nu. 175.& 176 & vt campanæ pulsatio,Episcopi benedictio,& sacramentaliũ vsus liceant, confessio item, & alia plurima,numero 177 & 178 cap 27
Interdictorum multorum priuilegia an prosint,nu. 189.ibid.
Interdictum iure suspẽditur quatuor festis, & an priuilegio aliis,nu.181.& 2.seq.ibid.
Interdictũ non denũciatum non obligat, neq; nullum, & quando tale & validũ violando qui laici & moniales peccant, nu. 187.ibidem
Interdictum hic non generaliter, sed specialiter sumitur:quo cõueniat, & differat, ab excommunicatione, & suspensione, nu.164 & 165.cap.27
Interdictũ triplex,& quid vnumquodque includat, num.166.& 167.ibidem
Interdictũ ciuitatis includit suburbia,& ecclesiæ,sacella,& cœmeteria contigua nu. 167 ibid.
Interdicit cõiter qui excõicat, & suspendit.& cõtra,nu.168.ibid.
Interdictũ fertur ob culpã alienã, sed non ob culpã debiti, n.168. & 169. Et ponitur ipso facto à iure his casibus,nu.169.Et quæ opera prohibeat,nu.170.ibid.
Interdicto vetãtur omnia diuina, sacramẽta, & sepultura præter expressa, nu.171.ibid.
Interesse quid,quotuplex & quod peti potest,nu.211.cap.17
Interesse lucri cessantis petitur sine his cõditionibus,n.212.ibid.
Inuentio nouitatum secũda filia Vanægloriæ,quid,n.11.& quando mortalis,nu.18.c.25
Inueniens trabem &c.nu.176. aut animal in laqueo, nu.176.c.17
Inueniens vt peccat si non restituit,aut nõ quærit, &c.nu.179. & seq.ibidem
Inuidia quid, & genere suo mortalis,nu.118. cap.23
Inuocatio Dæmonum tacita, fit quinque modis,nu. 22.c.11
D. Ioanna Princeps Portugalliæ mirabilis, & inimitabilis in hoc, nu 5.cap.21
Ira sæpius passio, & ira vitium capitale, habet has septem filias, nu.115.cap.23
Irregularitas quid,humanũ inuẽtũ est,tollitur manẽte peccato, nu 191.& 192.&est quintuplex, nullia mẽtalis tantũ,n.192.c.27
Irregularitas ex quali defectu mẽbri, vel visus nascatur, nu.198. & quæ quo ad vnũ officium, & quo ad aliũ. In qua solus Papa dispẽsat, nu.199. & 200.c.27
Irregularis per deformationem illicitam est omnis & solus ille &c. nu.218. cap.27
Irregularis vt fit ordinatus,aut ordine vtens in censuris, aut ab Episcopo censurato, aut extra tẽpora,aut vtẽs ordine non habito,nu.241.& 2.seq.cap.27
Irregularẽ facit omnis deformatio illicita mere intẽta,& nulla mere casualis,mixta vero facit contentũ in hac regula.28.Corollariis ornata à num. 220 de monacho chirurgo, abortiẽte, vulnerante,& non deformante ministrãte arma,iuuãte & hortante, accusante sine protestatione, detinente furem, alente feram. medico, dormiente & ebrio, non contradicente,consulente &c.de non denunciãte, magistro castigante, ludente illicite, clerico venante, cordigero equitãte,& de adulterãte à n.221.vsq; ad nu.239.cap.27
Irregularis est ex defectu perfectę lenitatis omnis & solus qui &c.nu.207.& 208 & ita Iudex, accusator,testis &c. qui fuerũt causa deformationis sequutæ, nu. 209. & seq.cap.27
Irregularis non est sic dãs arma, hortãs,iuuãs,pugnãs &c.cõtra Aluarũ Pelag.n.214 Et quis ferẽs ligna, parãs funes,&alia ad deformandum, nu.215.cap.27
Irregularis deformãs ob defẽsionem parentũ & patriæ &c.non autẽ denunciãs &c.nu.219 c.27
Irregularis q; minor,n.202 æger obsessus,lunatic⁹, furiosus,hermaphroditus n.203. seruus,infamis & absternius, n.204.c.27
Irregularis est bis baptizans, aut

bis baptizat⁹,n.246 & 247.c.27
Irregularis non est simpliciter consentiens homicidio facto, vel faciendo,nu.19.c.24
Irregularitas propter abortum procuratum,nu.14.c.15
Irregularis quis Idiota,Neophytus,& Infidelis,& quis dispensat,nu.205.c.27
Irregularis vt sit censuratus celebrando, aut actum ordini proprium agendo,nu.244.c.27
Irregularis est adulter occidens maritum alicuius fœminæ ob sui defensionem,n.7. c.15
Irregularitatem ad inducendam non sufficit nec requirit enormitas,c.27.nu.249
Irregularitatem opera bona quãdoque inducunt,c.27.n.249.
Irregularitas nulla inducit priuationem beneficij iam quæsiti ipso iure,ibidem
Irregularitas omnis precedẽs collationẽ beneficij reddit ipsam subsecutã ipso iure nullã, ibid.
Irregularitas quum sit pœna grauis non imponenda pro culpa veniali,ibidem
Irregularitatem minorẽ esse pœnam excommunicatione minor falsum ibidem
Irregularitas nõ tollit à confessario licet possit à censuris absoluere,cap.27.num.250
Irregularitas non est censura,neque absolutio eius nec via est ad absolutionem c.27.num.250
Irregularitatem non duplicat celebratio, nec tollit bulla communis,num.194.c.27
Irregularis nemo in dubio iudicãdus in foro exteriori, sed sic in interiori,nu.193.c.27
Irregularem sola enormitas peccati non facit,num.284.quid aliud requiratur,num.249.c.27
S.Isidorus rerum vtilium doctor, num.3.prælud.3
Iudex qui reum de se & consortibus interrogando, & torquendo peccat,num.59.c.18
Iudex secularis eiiciens Episcopum à suo Episcopatu, &c. excommunicatus,num,67.c.27
Iudex,non auxilians contra hæreticos vt excõicatus, nu.35.c.27
Iudex vt peccat mortaliter suscipiendo munus, cui est impar, iudicans iniuste, accipiens pretium pro sententia,nu.12.Vsurpans iurisdictionem, non seruans talem ordinem iudiciarium,nu.13. Deferens appellationi, vel eam non admittens, augens,vel diminuens pœnam legis, exequens sententiã nullam superioris,nu.14.Male aliquem capiens,non condẽnans in expensis, non satis studens, nec consulens, cõdemnans affectu malo, personis miseris non deferens,nu.15. Non obediens ecclesiæ, non seruans interdicta, prædicens iudicem ecclesiasticũ, qui eum excommunicauit, cogens eum se absoluere, libertatem ecclesiæ minuens, res intra ecclesiam capiens, nu.16. Extrahens quem ab ea,probans falsitatẽ officarij,negans damnato confessionem,n.23. aut partibus æquales aduocatos, non visitans carcerem,

rem, excommunicatum admittens, clericum suo iudici non reddens,iudicans die festo, iura nimia exigens,fingens,quo fœminam adeat, procedens sine accusatore,n.25. non inquirens generaliter, interrogans & inquirens specialiter,numero 27.c.25
Iudicium temerarium quid?& ebro parit mendacium, n.9.c.18
Iulius Anton. Sanctorius Cardinalis S.Seuerinæ laudatus, numero 83.c.22
Iuramentum sine tribus comitibus peccatum, & est duplex, nu.3.c.12
Iuramentum rei paruæ, an obliget ad mortale,n.10.ibidem
Iuramentum conditionale quando ligat,n.11.& 12.quando factum sine animo adimplendi, n.13.& quando factum contra consilia, nu.15.& 16.& quando dolosum,n.13.14.& quando factum de re vana,n.17.ibidem
Iuramentum de redeundo in carcerem,quando ligat,num.18 & quando factum secundum intentionem remotam eius cui iuratur,n.19. ibidem
Iuramentum de secreto seruando,quando ligat,n.22.& quando pactum de reuelando delicto,n.21.& de inducente ad iurandum, quem credit peierarum,n.20.ibidem
Iurans soluere perdita, quid faciet,n. 17.c.19
Iurare, quid sit, numero 1. & est actus Latriæ, & religionis,numero 2.c.12
Iurisdictionem alienam vsurpare mortale, n.14.c.23
Iustificatur nullus nisi per merita Christi, neque per ipsa illo vel illo modo, non communicata nisi lege priuata, numero 5.prælud.1
Iustitia distribuendi beneficia & officia publica multum differt à iustitia distribuendi communes pecunias Communitatis singularibus eius,n.72.c.17
Iustitiam originalem, sibi & posteris acceptam, sibi, & posteris perdidit Adam, numero 5. prælud.8.

L

LAtro diurnus, & nocturnus in quo differant,n.5.c.15
Laude falsa vel alias inordinata gaudere non semper malum, & quando mortale,nu.15.c.25
Laudemium soluere non tenetur donans, sed sic vendens etiam in conscientia,n.65.ibidem
Laus,honor,fama,gloria & reuerentia,quid & quando bene appetuntur,n.9.c.23
Laudis, & quatuor aliorum honorariorum quis appetitus inordinatus,n.9.& quis non, numero 10.c.23
Legare nũmos,vt de reditu missæ dicantur,an liceat,n.257.c.17
Legatum à patre relictum filiæ cui dos debetur, an compensetur,n.150.c.17
Legatum pium male solutum, numero 117.c.17
Legati qui impedit receptionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

est excommunicatus, numero 149.c.27
Legitima filiorum varia in variis Regnis,n.158.c.17
Don Leo de Noroña Societatis Iesv laudatus,n.26.c.14
Lege Nauarrorum & Aragonum pater filium sine causa cur exhæredare queat,n.38.c.26
Legis intentionis optima interpres consuetudo,n.67.c.23
Legum duarũ contrariarum, vtra potior,n.1.c.7
Legem æternam quomodo violant facta,contra rationem naturalem,legem humanam,consuetudinem & conscientiam, n.15.præl.7
Legis obligantis ad mortale etiã receptæ transgressionem excusant quæ ignorantia,causa dispensatio, abrogatio, tempus, nu.43 & 44.c.23
Lex æterna quid, n.6. contra eam est, quicquid est contra rationem naturalem,n.6.præl.7
Lex super metiente trahitur ad mensum,si est eadem ratio, numero 21.c.22
Lex an vlla iuris communis ludi obliget ad mortale,n.6.c.19
Lex concepta verbo constitutiuo & nõ præceptiuo,facit vt trãsgressio quæ alioqui esset actus indifferens, fiat vitiosus, & ita venialis, sed non mortalis nisi,&c.n.48.& 49.c.23
Legis nullum vnicum verbum originario significatu significat mortale,n.50.ibidem
Legis rigor temperatur per æquitatem quinque modis, numero 282.cap.27
Leges multæ naturales ad solum veniale obligant,n.51.c.23
Lex ecclesiastica verbis præceptiuis maxime istis vtens ad mortale obligat,secus de seculari, quæ tamen non tollit pœnam per aliam statutam,n.52.c.23
Lex pure pœnalis,& mixta,vt differunt,n.56.c.eodem
Lex quod nemo vendat prædium nisi tributario valida, numero 130 cap.27
Lex quæ amissum in mari tribuit & c. N. iniusta, numero 117. ibidem
Liberalitas quid, & est media inter auaritiam & prodigalitatem,n.69.& 70.c.23
Liber homo an se vendere possit, nu.88.c.17
Libertas ecclesiastica quæ, quis eam violat,n.119.& 120.c.27
Literæ Apostolicæ An dicatur signatura, & aliud falsare, aliud falsis vti,n.62.ibidem
Locans domum in malos vsus, num.195.vel dolium vitiosum, nu.136.c.17
Locat qui bona ecclesiastica vltra tres annos an excommunicatus,nu.147.c.27
Locare domum Meretrici, aut alij peccaturo in ea, vt liceat, nu.195. C. c.17
Locator non reddens pensionem pro re locata perdita, numero 187.& seq.ibidem
Locator quando potest auferre locatum,nu.163.ibidem
Ludens ludo vetito sibi, lege ad mortale obligante,& etiam licito ab impotente donare, vel coacto, vel dolo, mortaliter peccat,n.5.& 12.c.19
Ludens dissimulans peritiam,fallens,& non monens, vt peccet, nu.17. ibidem
Ludens credito ni iurer,non soluat,& tunc &c.n.17.ibidem
Ludentium susceptores, &c. vt peccant,nu.15.c.19
Ludere quis dicatur coactus, numero 13.ibidem
Ludi spectator clericus magis peccat quam laicus, numero 14. ibidem
Ludo quæsita non restituenda, nisi &c. & quæ cum perditis compensanda,nu.18.c.19
Ludus quid,& duplex,& quis venialis, numero 2. & quis mortalis,n.4.ibidem
Ludus causa principali lucrandi, negotiatio: & communiter mala,numero 2. sed non mortalis, etiam si nitatur fortuna ex sola circunstantia animi tatis, loci, temporis, vel personæ,sine scandalo,vel alia legis transgressione numero 3. ibidem
Ludus omnis aleæ, & principaliter ob lucrum,prohibitus,numero 7. c.19
Ludus omnis etiã industriæ principaliter ob lucrum, saltem venialis,n.7.& 8.ibidem
Ludus aleæ rei notabilis clerico sacrato,& monacho mortalis, nu.9.& 10.ibidem
Lusus de se nullus laico mortalis, & quis ei glorioſus, numero 11.c. 19
Luxuriam, si ignorantia, metus, aut vis excusent,n.1.c.16
Luxuria omnis reducitur ad sex species, & quænã sint illæ : & an sint plures, & quæ admittitur cũ monali est adulteriũ, incestus, aut sacrilegium, propter causas diuersas,numero 3, ibidem
Luxuria quid in genere & in specie augetur vsu, & fuga vincitur,n.112.c.23
Luxuria vitium capitale gignit has octo filias, numero 113.c. eodem
Luxuria in loco sacro est sacrilega, & cum monialibus est sacrilega, & infernalis, numero 3.cap.16

M

Maledictio sui, vel Diaboli, vel irrationalis creaturæ, quæ mortalis,n.117.c.23
Maleficiũ an maleficio tolli possit,n.29.c.11
Mandans vel consulens hoc differunt, nec refert an cito, an tarde executio fiat, numer. 333. & seq.c.17
Manifestare alterius peccata, est peccatum lege diuina naturali prohibitum,n.1.c.7
Doña Maria à Mendoça Laudatæ,n.39.c.26
Maritus, qui adulteram vxorem, vel vxor,quæ maritum adulterum patitur,n.28.c.16
Maritus vt peccat si accipit ex bonis vxoris suæ paraphernalibus,nu.153.c.17

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maritus vxorem quando accusare poteſt,nu,29.c.16
Maritus quonam pacto violet quartum præceptum & peccet mortaliter, prohibendo vxori audire ſacrum in diebus feſtis, vel prohibendo ieiunia præcepta,n.19.c.14
Maritus præcipiēs vxori fractionem alicuius præcepti, numero 19.ibidem
Maritus percutiens immoderate,aut infamans, vel verbis infamatoriis inceſſens vxorem, nu.19.ibidem
Martyrium pati quando crimen mortale,n.40.c.11
Mater, quæ filium paruulum ſecum admittit in lectū, n.13.c.15
Mater,quæ filios non lactat propriis vberibus,n.17.c.14
Matrimonium conditionale ſolui per purum ante conditionem impletam,n.64.c.22
Matrimoniū clādeſtinum quando licet,n.37.c.16
Matrimonio inualido coniuncti, quando poſſunt licitè ſibi cohabitare,n.5.E.& L.c.3
Matrimonium, quæ occiſio, & quod adulterium impedit, & dirimit,n 46.& 47.c.22
Matrimonium contra ſimplex caſtitatis votum contrahens,conſummans,aut petens debitum, nu.30.c.16
Matrimonium ficte contractum, nullum coram Deo.& quo validatur, & quo creditur deceptio,n.76.c.22
Matrimonium, ſecundum cōtrahens decepta, quid agere debeat, numero 77, ibidem
Matrimonium,vel ſponſalia, qui contrahens peccat & excommunicatur,n.43.ibidem
Matrimonium vel ſponſalia à parentibus contracta quando valent,n.58. ibidem
Matrimonium metu iuſto contractū, imo & conſummatum, nullum,n.59.ibidem
Matrimonium contrahens poſt votum ſolemne caſtitatis excommunicatus,n.35.ibidem
Matrimonium impediūt,ſed non dirimunt ſeptē delicta, & quæ ſint illa, n.74.ibidem
Matrimonium clādeſtinum contrahens ſine iuſta cauſa,& quæ ſit illa,n.36.& 37.c.16.
Matrimonio qui occulte ante benedictionem vtitur,n.38.ibid.
Matrimonium qui cum duobus cōtrahit,quid faciet, n.39.ibid.
Matrimoniū contrahens ob coniugis mortē antequā de morte certus fieret,& alia quotidiana,n.40.& 41.ibidem
Matrimonij omne fere impedimentum humanum,& cur Papa ſemper non tollit,n.84.c.22
Matrimonij omnia impedimenta non dirimentia tollit Epiſcop⁹,& cōſuetudo,n.85.c.eod.
Matrimonium clandeſtinum de licentia Epiſcopi hodie cōtrahitur,n.85.ibidem
Matrimonium impedimento ſublato denuo cōtrahendum, numero 86.ibidem
Matrimoniū quatenus ſacramentum quid, & quale eſt apud infideles,n.19.c.22

Matrim

Matrimonium intra 4.gradū contractum non valet c.22.n.42
Matrimonium quod eſt nullū ob impedimentum ſine nouo conſenſu non ratificatur & vt procurandus c.22.n.47
Matrimonium Chriſtiani cū hæretica valet licet cōtrahens peccet c.22.n. 49. cum nō baptiſata tamen etiam Cathecumena non valet.ibidem
Matrimonij ſacramentum cōferre gratiā eſt de fide,n.20.ibid.
Matrimonij materia & forma q̄ cum exemplis,n.20.ibidem
Matrimonium indiſſolubile regulariter ſic in totum, ſic in partem ſoluitur, n.21 ibidem
Matrimonium clam,vel cōtra interdictum ſuperioris contrahens,vt peccat,n.68.c.22
Matrimonia clandeſtina,quæ hodie nulla, cum aliis Tridenti ſtatutis,n.69.ibidem
Matrimonium & ſponſalia contrahendi quæ ætas legitima, nu.29.c.22
Matrimonium regulariter omnis iuſtæ ætatis iudicij contrahere poteſt,n.29.ibidem
Matrimonij impedimenta quot, & quæ dirimūt, & quæ non, nu.29.ibidem
Matrimonij circa ſacramēctum errores Tridēti dānati n.20.ibid.
Matrimonium cōtrahens peccat ob ætatis defectum,n. 31. & ob errorem,qui ſi eſt perſonæ,vel conditionis ſeruilis annihilat illud,n.31.ibidem
Matrimoniū quæ infidelitas impedit, quouſque dirimit, numero 48. & 49. cap. 22
Matrimonium quod inter infideles nullum, & quod annullandum,n.49.ibidem
Matrimonium contrahens cū ſecunda viuente prima clam ducta vt peccat, & quid aget fama mortis prioris audita, nu. 53.& ſeq.c.22
Matrimoniū præſumptum ceſſat, & coram quo parocho contrahendum, ſine cuius præſentia contractum nullum, numero 144.c.25
Matrimonium contrahens religioſus vel cognatus vt excommunicatus,n.144.c.27
Matrimonium contractum à credente illud non valere, an valeat,n.56.c.22
Matrimonium cōtrahens ſeruus, an Dominum vxori præferet, nu.34.ibidem
Matrimonij contractus, qui ob finem malum mortalis vel venialis,n.79.ibidem
Matrimonio ſufficit conſenſus diuerſo tempore ſic datus,numero 80.ibidem
Matrimonij cōtractus in excommunicatione vel mortali eſt peccatum ſed valet, numero 81. ibidem
Matrimonij vſum impedit ſcientia nullitatis eius ſuperueniēs, nu.82.ibidem
Matrimonij impedimenta non denuncians, vt peccat, & vt id facere debeat,n.83.ibidem
Matrimonialis copulæ generationem qui impedit, numero 9.cap.16

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Matthæus Contarellus S.D.N. Datarius laudatus, nu.249.c.27
Mediator simoniæ, & capiens sibi vt roget, simoniacus, nisi &c. num.106.c.23
Medicus, aut Chirurgus, vt mortaliter peccat ignorãs necessaria, non curans secundum præcepta, negligés visitare, vel ita dere, præbens medicinam dubiam, deserens ægrotum, num. 60. abscindens membrum, minuens sanguine, non admonẽs confessionem, medicinas non eligens, aut curationem differens, num. 60. & 61. consulens, vel concedẽs animæ noxia pro salutæ corporis, nu. 61. non admonens mortem vicinam, tali casu, nimium stipendium petens, n. 63. nimias medicinas ordinans, pauperi non medens, vel diuiti, nolẽti soluere, n. 64. & detrahens aliis medicis, nu. 64. c. 25
Membrum hominis quodnam dicatur cap. 27. num. 206.
Membri apparentis amissio irregularitatem facit. ibidem
Memento vtriusque tam pro viuis quam defunctis faciendi in canone missæ modus. capit. 25. num. 111
Mendacium quid? quotuplex, & quod mortale, etiã in iudicio, num. 3. c. 18
Mercator quis, qualis non est monasterium asportans terrã &c. num. 128. c. 27
Mercenario & famulo male soluens, num. 103. vsque ad num. 112. c. 17
Meretrix, neque aliæ mulieres solutæ, coniugatæ vel sacræ tenẽtur de præcepto ad restitutionem, num. 33. & 34. quod limitatur, num. 41. c. 17
Meretricis opera licet aliquid valeat in genere entis, nil tamen valet in genere moris, quia peccatum est, &c. num. 35. c. 17
Meretricum permissio vt licita, num. 195. A. & domus eis vt locandæ. B. & an id expediat. C. cap. 17
Meretrices & alij facientes opera permissa in foro tantum exteriori, quoad hoc æquantur, nu. 37. ibidem
Meretrices peccant accipiendo, sed non tenentur restituere, n. 38. ibidem
Meretricum & impudicarum mulierum confessarij quid eis consulere debent circa eis promissa, num. 41. ibidem
Meritũ quid, & quod est duplex, de condigno, & de cõgruo, seu secundum quid, nu. 1. prælud. 7
Merx penes vnum cur pluris valet, quã penes alium, nu. 79. c. 25
Metus minor iusto attenditur in foro conscientiæ, num. 4. c. 17
Metus amissionis famæ, an excusat à restitutione vxorem supponentem partum, aut adulterio parientem, nu. 90. ibidem.
Metus iustus iudicis vel prudentis arbitrio definiendus cap. 22 num. 51
Metu iusto factũ dici nequit. male etiam venialiter factũ quia omnis culpa etiam venialis sit maius malum omni alio malo quod non peccatum ibidem
Metus etiam minor iusto annullat actum coram Deo modo sit causa sine qua nõ saltem principalis eius. ibidem
Metus iustus mortis quo testis falsum deponit licet excuset à peccato, est tamen iustus ad infirmandum testimonium & excusandum eum à pœna saltem ordinaria ibid. Idé de scriba metu mortis faciẽte falsum instrumentũ vel testamentum. Idem de eo qui matrimonium metu mortis contractum, metu quoque consummat. ibidem
Metus iustus non solum annihilat matrimonium eius qui ob illum fingit se consentire, sed & eius qui vere consentit ibid. Si vero pars coacta postea libere consentiat, saltem tacite, altera in sua voluntate perseuerante firmatur matrimonium. Quin & ad id cogi potest volente parte coacta; & si sponte habet copulam, videtur tacite consentire quoad forum exterius licet non quoad interius, nisi vere consentiat. ibidem
Metu facta regulariter valere, sed rescindi posse, nisi &c. num. 6. prælud. 6
Metus quis iustus noue definitus & declaratus, num. 51. c. 22
Metus qualis excusat quoad forum conscientiæ, num. 29. c. 17
Metu etiam iusto facta regulariter valere, & regulariter rescindi, non autem idem de factis per blanditias, n. 11. ptæl. 7
Metum iustum excusare aliquãdo ab omni culpa transgressionis legis humanæ, non tamen semper etiã à mortali, nu. 12. ib.
Metu factum rescinditur, non autem blanditiis extortum, num. 8. prælud. 6
Michael Thomasius Doctor laudatus, num. 53. c. 27
Miles, volens redire ad bellum, quod credit iniustum, non est absoluendus, num. 5. F. c. 3
Miles, & negotiator non tenetur, abstinere ab arte sua, licet sit ei occasio peccandi, nu. 5. ibidem
Miracula falsa & vitam sanctorũ fictam prædicans, num. 5. c. 18
Misericordiæ opera spiritualia septẽ, corpalia, totidẽ, n. 4. c. 24
Misericordia quid, & est virtus moralis maxima in proximum num. 2. ibidem
Misericordia, quæ est virtus coniuncta charitati non est pietas num. 1. c. 14
Misericordia omnibus etiam pauperrimis cõis, num. 270. c. 27
Miseria quid, & quotuplex, & eius partium definitio, nu. 15. præl. 4
Miseriam inferni interminabilẽ esse, de fide est, num. 16. ibidem
Miseriæ summæ quatuor gradus num. 17. ibidem
Missam extra locum sacrum celebrandi facultas non datur, & vt peccat si celebrat intra illum, nu. 82. & vt si in Ecclesia interdicta, si super aram fractam, si ante preces matutinas, num. 83. c. 25. si sine alis necessariis, etiam ti more mortis, num. 84. si sine lumine, aut aqua, si in pane, & vi-

no corruptis,si in omphacio,si noctu,si post meridiem, nu.85. & 86.si pluries quam semel eodem die, nisi his septem casibus, num.87. si non bis aut ter, in anno, si effundit sanguinẽ si reliquias corporis post absolutionem sumit, num.89.c.25
Missa vna singulis hebdomadis licita in interdicto speciali, nu. 173.c.27
Missa pro noua nil detur,nec merces pro aliis,ignotus non misset, nec quis extra sacrum, nu. 68.c.25
Missa cui & quomodo applicanda, num.82. Non dicenda à ligato censuris,num.93. nec coram interdictis,num.94.ibid.
Missa pro dicenda non potest sta tui quid certum,& ne minus eo detur,num.106.c.23
Missæ triplicis faciendæ die Natiuitatis,quis optimus modus, num.87.c.25
Missam quotidie audiat Episcopus, nemo eam nisi semel in die faciat,nisi his septem casibus,nec in his vnquam ter, nu. 87.nec semel die Parasceues & sabbato sancto,num.88.ibid.
Missam audire sine attẽtione debita non sufficit, num. 6. & 8. cap.21
Missa ab audienda excusatus an teneatur supplere &c. n.7.ibid.
Missa ab audienda, quæ familia, vel menstruosa excusatur, nu. 9.ibidem
Missam tangentes plurimi errores,num.10.ibidem
Missæ & diuinorum cantui nulla lasciua & profana miscenda,n. 10.ibidem.
Missam vnam totam non audies sine vesperis,vt peccet, nu.1.ibi.
Missæ quæ pars notabilis, & tantum festo audienda necessario num.2.ibidem
Missæ omittendæ, quæ causæ iuste, & an interdictum, num. 3 ibidem
Missa ab audienda,quę vidua excusatur, vel laudatur, num. 4. & 5.ibidem
Missa an audienda in parochia, num.5.& 10.ibidem
Missam concubinarij audire vt mortale,& cur melior boni quã mali,num.78.& 79.c.25
Missa vnde dicta,cap.25.num.111
Missæ triplex valor,quis cui applicandus, quid de vna dicta pro multis,num.92.ibidem
Missas constitutas episcopus,generalis,& abbas,minuere possunt, num.128.ibidem
Missans pro duabus pitãthiis nõ alendus ob missam,n.92.ibid.
Missans sic sumat reliquias calicis patenæ,& oris, num.90. & suppleat defectum vini, num. 91.ibidem
Mohatra qua res credito emitur, vt ex reuenditione pecuniæ cogantur,num.91.c.23
Monialis occulte corrupta patiẽdo se consecrari an peccet.cap. 16.num.3.& quid de voluntaria polluta.ibidem
Mutuans pecuniam alicui, cui alibi soluitur an possit quicquã nomine cambij accipere, cap. 17.num.43

Moni

Monitio extraiudicialis non debet esse necessario trina, num. 126.c.17
Montes Pietatis liciti, nu.213.c.17
Moriens qui non sepeliendus, num.32. quid admonebitur, ad quid inducetur, num. 33. 34. 35. cap.26
Moriens sine loquela, cur nõ absoluendus sacramentaliter, n. 270.c.27
Mortui excõmunicati hæres, vt debet vel possit petere absolutionem,num.271.ibidem
Mortis articulus, & mortis periculum eadem, cũ mulis ad cõdicionalem censuram ferendã vel soluendam pertinentibus, num,281.& seq.ibidem
Mors triplex animæ per tres mortuos suscitator à Christo signatur,num.2.prælud.9
Mors aliena pro medio defensionis propriæ, an si licita,num. 2.cap.15
Mulier, quæ fingit se prægnantem, aut sit prægnans ab alio, qui non est suus coniunx, absolui potest non reuelando id, num. 43. Quando timet mortem corporalem propriam,aut spiritualem sui mariti, aut suæ famæ iacturam, nu.44. Quid faciet ad resarciendum detrimentum, quod suo marito aut hæredibus eius, ex eo prouenit,num.46.& 47.c.16
Mulier proba, pluris famã quam libertatem æstimat, num. 90. cap.17
Mutuans pecuniam alicubi,quando plus recipere potest alibi, num.282. K. ibidem
Mutuare Regibus &c. sub vsuris vt licitum,num.vlt.O. ibidem
Mutuum qui non soluit æque bonum, & stato die,vt peccat,nu. 214.ibidem
Mutuum duplex verum,& palliatum, & differt à commodato, num.206.ibidem
Mutuum quoduis cum pacto, vt mutuans assecuret,vsura, num. 283. A. ibidem
Mutuum pecuniæ ab vno numeratæ assecurando eum absque pacto,num.283. A. ibidem.

N

NAufragorum bona accipientes excommunicati, num. 60. etiam ante monitionem restituendi,num.117.c.27
Naufragio res perditas capiens, num.98.c.7.
Necessitas extrema,quæ, n.5.c.24
Necessitas extrema excusat à peccato, sed non restitutione, nu. 118.& 119.c.17
Notarius vt peccet numer. 52. faciens instrumẽtum falsum, rescindens vel delens verum,male componens, non tradens illud, non informans satis renuntiantem, transcribens die festo, non seruiens pauperi vt debet,num.51.& 53.c.52
Nuptias benedicendi tempus Tridenti ampliatum, nu.71.c.22

O

OBedientia virtus, & inobedientia vitium specialia &

generalia quid, num.35.cap.23
Obediendum in quo non est superiori, num.37.& 4.seq.c.23
Oblatio in missa quando necessaria, num.19.c.23
Oblatio vota cuinam videatur, facta dispensatione, numer.78. cap.21
Obligatio quæ lapsu termini implendi præceptum finiatur, nu. 45.c.21
Obseruantia virtus coniuncta iustitiæ, num.1.c.14
Obstetrix ignorans formam baptizandi peccat, num.6.c.12
Occasio peccandi per festa & publicos conuentus, per taurorum agitationem, & lupanaria, an omnino vitanda, num. 31. L. c.14
Occasio, quæ necessario vitanda pœnitēti vt absolui possit, profunde definitum, & late declaratum, num.31.A.c.14
Occasio, quæ est propinqua peccandi vni, non semper est alteri, cum exemplis quotidianis, num.5.B.c.3
Occasio peccandi duplex, propinqua, & remota, hæc non necessario cauenda, illa sic, numer. 5.ibidem
Occasio peccandi propinqua difficilis definitu, num.5.ibidem
Occasio propinqua studiosè definita, num.5.D.c.5
Occasione de qua credendum, quod raro inducet confitētem ad mortale, num.5.E.ibidem
Occasionem dare ad veniale, veniale tantum est, numero 31 cap.14
Occasio quæ peccandi per refectionem Synagogæ, vel idoli, vel per nuditatem membrorum, vel per ornatum, vel per scurrilitatem, vitanda, num. 31. D. Vel per armorum tradionem, vel per consilium, &c, num. eodem. E. Vel per petitionem rei quam dando peccabit rogatus, numer. eodem. F. Vel per depositionem pecuniæ apud vsurarium, nu. 31. G. ibidem
Occasio quæ peccādi per tactum manuum, mammillarum, &c. omnino euitanda, nu.31.I. ibid.
Occidit quis licite iudicis authoritate, & in bello iusto, & ad defensionem personæ propriæ vel alienæ, imo & rerum &c. num.3.c.15
Odium Dei ex genere suo, est maximum peccatorū, & quare, num.14.c.2
Odium aut rancorem quis habet, &c.num.25.c.14
Officium vendens, vt peccat, & cuique pretium honestum statuere esse vtile, num.7.c.25
Officium vel artem sine peritia & scientia iusta exercens peccat, num.47.c.23
Officia diuina quæ, num. 172. & permissa quomodo interdicto generali, num.174.c.27
Omissio pura non est peccatum, nisi concurrant potētia & obligatio faciendi, cum quotidianis exemplis, num.13. prælud.7
Omissio pura quid, num.4.præl.6
Omissio pura cur dicitur factum negatiuum, num.7.prælud.7

Opem

Opem ferens delinquēti quis teneatur ad restitutionem damni. cap.17.nu.20
Opera meretricis & aliorum delinquentium, quoad forū conscientiæ exæquari. num.36.39. cap.17
Opinio quæ deligenda late & resolute, nu.286.c.27
Oratio Dominica continet summam petendorum à Deo, nu.1. cap.11
Ordinando prima tonsura hæc sunt necessaria, & hæc ordinando minoribus sacris, n.68. c.25
Ordinando cui capitulū, vel alius sede vacante non potest dare licentiam, nu.68.ibid.
Ordinandi facultas Papę, quæ legitima, & qualiter intelligēda, nu.68.ibid.
Ordinandi ætas mutata, & multa noua ab ordinatis, & ordinandis facienda, nu.68.ibid.
Ordinatus sub Episcopo titulari, vel contra Prælati voluntatem vt peccat. nu 18. B.cap.22
Ordinatus nō renunciet nec alienet titulum nisi sic, &c.num.18. B. ibidem
Ordo in genere quid, & quis ecclesiasticus, & quid ordo sacramentum, nu.17.ibidem
Ordo sacer meru iusto acceptus charācterem imprimit, sed nō obligat ad continendum cap. 22.nu.41
Ordo Theologis septemplex, Canonistis nouēplex, nobis, octuplex, nu.18.ibid.
Ordinis circa sacramentum errores Tridēti dānati, n.18.A ibid.
Ordo sacer cur impedit, & dirimit matrimonium, &c. nu.52. ibidem
Ordinem sumens vt peccat, si est indignus, si per simoniam, nu. 68. si ab episcopo excommunicato, si existens illegitimus etiam occultus, nu.69. Si extra tempora legitima, si ante iustā ætatem, si sine iusta licentia, si furtim, aut per saltum, nu. 70. si non supplet supplenda, si eodem die multos ordines sumit nu.71. si deformis, si energumenus, Epilepticus, aut insanus, excommunicatus, aut mortali infectus, nu.72.c.25
Ordinem, & eius vsum, quod peccatum notorium impedit, nu. 73. ibidem
Ordines minores potius esse sacramentalia quā sacramenta, c. 11 num.18.A
Ornans se, & insidens fenestris, cantans, aut vidēs qui peccat, nu.13 & 14 cap.16
Ornans se, vt in coniugem appetatur vel veste incōgrua sexui quando peccat, nu.11 c.23
Oscula quæ peccata, nu. 11. & 12. cap.16
Otiosum omne, malum, num.28. præl.7

P

PActum ne depositarius de dolo teneatur, non valet, num. 181.cap.17
Pactum de retrouendendo quid. Quod iustum, & quod vsurarium, & minuit de pretio, sed

fructus non adimit ementi,nu. 247.& seq. ibidem
Papa solus dispensat super voto solemni, & aliis quinq; , nu.75. cap.12
Papa simul ac electus est,est confirmatus à Deo nu.147. c 27
Parochus non ministrans sacramenta subdito ad ea non obligatur remissiue,nu.132 ca.25
Partícipãtes in male captis vt pec cent,& ad restitutionẽ teneantur,nu.129 ad 140.c.17
Paruitas rei etiam excusat,nu.10. & quæ sic illa remissiuè,nu 10. præl. 9
Passio animi quid, & quod nulla est propriè in appetitu intellectiuo nu.1 præl.5
Passiones principales quatuor,& aliæ quot & quæ,nu.2.ibid.
Passiones sex in appetitu concupiscibili sensitiuo, & quinque in irascibili, & earum subordinatio, nu 2.ibid.
Passionum confessio coram sacerdote qualis esse debeat, nu. 6. ibidem
Passionum, alia bona, alia mala suaptè natura, & quæ bona, & quæ mala relata ad rationem, nu.3.& 4 ibid.
Patres in tribus honorantur, sed honorandi sunt minus quam Deus,nu.4.c.14
Passiones omnes esse animę mor bos, secundum stoicos reprobatos:nu.4. ibidem
Pater minuere non potest legitimam vere donando,sed remunerando & faciendo pie sic nu. 39. cap.26
Patres, qui exponunt filios ad ianuas aliorũ, vel Xenodochiorum,nu.17.c.14
Patres, qui irritant vota filiorum in quæ iam consenserant, nu. 17.ibidem
Patres,qui dõlo,aut timore,filios extrahunt à religione, aut in eam inducunt, nu. 17. ibid.
Patres, qui cogunt filios ad matrimonium contra eorum vota,nu.17.ibid.
Patres , qui permittunt filias suas adamare, vel adamari ob malum finẽ, vel quod dum essent desponsatæ,haberẽt tactus impudicos,& illicitos,nu 18 ibid.
Pater cur non tenetur præeligere filium digniorem,vt Gubernator publicus, nu.37.c.26
Pater circa bona filiorum peccat his modis mortaliter , nu. 141 & 151.cap 17
Patres qui dicãtur in hoc quarto præcepto, nu 3.c.14
Patrini sunt solum hodie designati,& quot designãdi,nu 38. c.22
Paulus,& Moses,non fuerũt beati per visionem Dei intuitiuam transitoriam,nu.7.præl.4
Pauperem se simulans, num. 107. cap. 17
Pauperiori & meliori an cæteris paribus restituendũ & qui nomine pauperum intelligantur ca.17.nu.93
Peccata Aristoteles qua ratione monstra naturæ vocet prælud. 7 nu.4
Peccatũ actuale est peccatũ personæ & peccatũ originale peccatum naturæ 8. nu.2

Pecca

Peccatum actuale non est reatus neque pœna sed culpa Prælud. 8.nu.3. & 6
Peccatum excusat iudicij paruitas. præl.9. nu 8
Peccatum non esse reatum, licet aliquando sic vocetur,num.25. præl.7
Peccatum veniale esse vere peccatum & contra legem, saltem æternam, licet aliqui contra, qui conciliari possunt,num 16. præl.7
Peccata Theologi & Canonistæ altiore respectu quàm Philosophi damnant,nu.17.ibid.
Peccata omnia esse mala , quia prohibita, & quomodo glossa quæ cõtradicit defendatur, nu. 18.ibidem
Peccatum non est vitium , nu. 19. ibidem
Peccatum constat ex duobus, & ratione alterius est à Deo, & ratione alterius à nobis,nu.20. ibidem
Peccatum aliud esse in genere naturæ, & aliud in genere moris, & quod idem actus manens idem in genere naturæ, nunc bonus, mox potest esse malus, idque contingere tam in actu interiori quam exteriori,nu.21. ibidem
Peccatum diuiditur tertio in septem capitalia , & quatenus Confessario prodest hoc scire, nu.3.ibidem
Peccati mortalis vanæ laudis & gloriæ confessio , quando non exigit mentionem specificam peccati de quo illa quæritur, nu.4. prælud.9
Peccatum quarto,& quinto,diuiditur,nu.5.diuiditur & sexto in mortale, & veniale, nu.5.& dicere,quod semper specie differant in genere moris, videtur commodius, nu 6.ibidem
Peccatum originale esse reatum, & cum eo nasci omnes,& contradicentes esse hæreticos, nu. 6.præl.8
Peccatum originale nõ est actus personalis, non potentia, non propriè habitus,non concupiscentia,nõ fomes,licet aliquando sic appelletur ,num.7. Et est proprie peccatũ, & culpa, vnũ tantũ in vno homine, & æquale in omnibus, excludit omnes à vita æterna,nu.8.ibid.
Peccati mortalis diffinitio continens quatuordecim notas distinguendi mortale à veniali, nu.7.præl.9
Peccatũ ad mortale possunt obligare etiã leges humanæ, quarum tamen mulctæ non obligant,nu.8.ibid.
Peccatum in Spiritum S. quid, & est septuplex, & cur dicatur irremissibile, nu.126.c.23
Peccans contra consilia diuina, vel contra salutem animæ proximi per contemptum, mortaliter peccat, nu.15.præl.9
Peccatum duplex, originale,& actuale & quid originale, nu.1. præl. 8
Peccatum aptius genus ad originale , quam carentia iustitiæ originalis, & alia similia nu.2. ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Peccatum originale tollitur per baptismum, sed non carentia, nec concupiscentia, &c. num. 3. ibidem
Peccatum primum solum, & solius primi parentis, & quatenus fuit naturæ, transferti in solos descendentes, per virtutem seminalem, nu 4. ibid.
Peccatum actuale quid, & quousque eius species cognoscendæ confessario, nu. 1. præl. 9
Peccatum diuiditur septem modis, primo in peccatum cordis, oris, & operis, secundo in peccatum cordis, facti & consuetudinis, & quid in his confessarius monendus, nu. 2. ibid.
Peccatum non est ad minus peccandum inducere, nu. 263. c. 17
Peccatum recte confessum semel, non est necessariũ iterum confiteri, secundum legẽ diuinam & canonicam, nu. 1. c. 9
Peccati numerus quando dicatur augeri per iterationẽ, vel continuationem, vel propositi mutationem, nu. 16. 17. & 18. c. 6
Peccata cordis, oris, & operis, eiusdem speciei, nu. 9. c. 16
Peccatum est omnis actus deliberatus, qui non est bonus, nu. 27. præl. 7
Peccatũ originale quomodo voluntarium, nu. 14. ibidem
Peccatum, & delictum, in proposito idem, nu. 10. ibidem
Peccatum vsuræ duplex, sed neutrum vsura mentalis, num. 208. cap. 17
Peccatum mortale alterius, qui non impedit, cum possit absq; suo nocumento, nu. 26. c. 14
Peccati alterius, qui est causa nisi, &c. nu. 27. ibid.
Peccatum cordis, oris, & facti in genere moris vnum tantũ esse, nu. 23. præl. 7
Peccata mortalia sunt accidia, desperatio, pusillanimitas, torpor, rancor, & euagatio mentis quoties per illa violantur aliqua præcepta mortifera, aliàs secus, nu. 125. c. 23
Peccato originali caruit Christus & Virgo mater eius, sed alia ratione, nu. 9. præl. 8
Peccatum verborum septuplex, & præcipue ex intentione iudicandum, nu. 3. & 4. c. 18
Peccatum quod non est omne in Deum potest referri, nu. 3. c. 20
Peccatum quando non est mutare ad actum, qui peccatum est, nu 25. c. 21
Peccatum mortale repugnat habitui charitatis & gratiæ, non tamen fidei, & spei, nu. 9. præl. 5
Peccatum mortale quid late, nu. 5. præl. 7
Peccata quæ speciei diuersæ & quæ eiusdem, nu. 17. præl. 9
Peccatum circa originale qui sic, & sic errant hæretici, num, 11. præl. 8
Peccatum reseruatum cui, & quomodo confitendum, & soluendum, nu. 6. c. 25
Peccat quot modis quis circa beatitudinem & miseriam, nu. 20. præl. 4
Peccat mortaliter, qui proximi mortale non impedit, num. 23. cap. 24

Peccat

Peccat, qui vult semper hanc vitam viuere, nu. 16. c. 2
Peccatorem non oportet credere quod nunquam peccabit mortaliter in suo officio, nu. 5. C c. 3
Peccandi mortaliter periculo se exponens, vel agẽs contra conscientiæ dictamen, nu 25. c. 14
Peccatur quibus modis circa peccati cognitionem, nu 28. præl. 7
Peccatur quibus modis circa credenda de anima, nu. 11. præl. 1
Peculium filiorum quadruplex Castrense, num. 141. Quasi Castrense, & an sit tale omne peculium clericorum, num. 142. Aduentitium, num. 143. Profectitium, num. 144. An sit mixtum, nu. 144. c. 17
Pecunia præsens tanto plus valet absente quanto distantior, nu. 283. K. ibid.
Pecunia dicitur numerata, & quic quid ea est æstimabile, nu 71. cap. 23
Pecunia eadẽ numerata, plus alij quam alij valet, num. 283. B. cap. 17
Pecunia vt merx est vendibilis, sed non vt est pretium, nu. 283. F. ibidem
Pecunia cur maiori pretio præsixo exponi potest, num. 283. D. ibidem
Pecunia vna octo de causis plus valet quam alia, num. 283. I. ibidem
Pecunię pretium authoritate priuata vt mutari potest, nu. 283. K. ibidem
Pecuniæ finis peculiaris quis, & qui alij septem in quos locari potest pretio, licet non mutuari vel commodari num. 283. C. ibidem
Pecuniæ publicæ Custos, vel Arcarius, ea emendo & vtendo vt peccat, nu. 94. c. 23
Pedagia noua quis potest imponere, vel augere, nu. 61. c. 17
Pensio constituta personaliter, in quo grauior cõstituta per aliũ num. 272. cap. 27
Pensio quanta poni possit super episcopatu, & parochiali. nu. 137. cap. 25
Pensio à Papa ob paupertatem concessa laico licita, & quare, nu. 119. ibid.
Pensio emphiteosis duplex & quę minuitur, nu. 190. c. 17
Pensionarius celebrans lapso termino, antequam impetatur, an irregularis, nu. 104. c. 23
Pensionarius personaliter consentiens pensionis cõstitutioni & non soluens eadem die statò incider in censurã etiam ante intimationem literarum, secus si consentit per procuratorem c. 27. nu. 272
Pensio beneficialis non potest emi, nec redimi, sed remitti sic: quia est spirituale dependenter, nu 111. c. 23
Percussio enormis, mediocris, & leuis, quæ dicantur, nu. 91. & 92. cap. 27
Permissio peccati nulla cum participatione lucri licita, nu. 195. A. cap. 17
Permutatio beneficiorum etiam quo ad titulum Simoniaca, si fiat absque superioris auctori-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tate, cap.23.nu.100
Permutatio ecclesiarum bona inæqualia lin. quoad approprietatis facta refundi potest separatim pecunia, quia bona æquè ibidem
Permutatio antiquior emptione, & licita etiam in pecunia, nu. 283.C.ibid.
Permutatur id quod est pro eo quod nondum est num.283. C. ibidem
Pertinacia quid, nu.11. & quando mortalis,nu.31.c.23
Pertinax quisnam sit nu.17.c.11
Philtra,quæ illicita,nu.32.ibid.
Pietas quæ est virtus, annexa iustitiæ, nõ est misericordia, nu. 1.cap.14
Pignoris qualis vsus peccatum, nu.203. c.17
Pignoris fructus capere quando vsura, nu.203.ibidem
Pignus cum pacto commissorio capere an liceat, nu.201.ibid.
Pignus vendere an liceat, & quo ordine, nu.204.ibidem
Pignore vẽdito minoris vel maioris debito &c.num.205.ibid.
Pignus ab vsurario emptum, restituendum,num.265 c.17
Piscatorum ac diuitum eius modi societas vsuratia, num. 282. & 283.c.17
Pœna vnius correlatiui extenditur ad alterum si eadem est ratio,num.74.c.22
Pœna summe miserorum supremi gradus septuplex, num.18. prælud.4
Pœna ipso iure incursa quando soluenda in foro conscientiæ, num.118.c.25
Pœna exclusionis à collegio ipso iura incursa non tenetur quis in conscientia,num.63.c.23
Pœnam etiam ipso iure impositam non soluens, regulariter non peccat, quamuis sit conuentionalis, nisi contineat interesse,vel sit cessurę,aut eiusmodi,num.66.& 2.seq.c eodem
Pœna magna vt potest esse iusta sine culpa,num.8.c.25
Pœnæ cuius statutæ ignorantia excuset scientem statutum,nu. 172.c.27
Pœnitens, qui iterat confessionem,eidem cui male confessus est, non tenetur iterum confiteri, quod antea fuerat confessus,sed potius &c.n.16.c.9
Pœnitens, quod officium relinquet,n.24.c.26
Pœnitens quis debet petere facultatẽ confitendi alteri, & quando mutato habitu confitebitur,n.5.c.7
Pœnitens non debet nominare personam cum qua peccauit, neque confessarius id petere debet,n.2.ibidem
Pœnitens qui proposuit se vlcisci, si hæc aut illa iniuria sibi inferretur,vel facere illud, aut illud malum si quis id præciperet,vel si se talis,aut talis occasio offerret, non absoluendus,n.22.c.1
Pœnitens potest vel vnico solo verbo mille peccata confiteri, nu.19.c.6
Pœnitens non tenetur ad credendum se nunquã amplius mortaliter

taliter peccaturum, num.13.c.1
Pœnitentia quid generaliter, & aliqua sine dolore, & aliqua cum eo,nu.1.præl. 10
Pœnitentia verbum esse latinum, & quid propriè significet, & ad quæ transfertur,n. 1.ibid.
Pœnitentia alia mala, alia bona, bona prout actus,vel virtus ab exordio mundi necessaria, numero 2.ibidem
Pœnitentiam prout sacramẽtum à Christo institutã tres actus, contritionem, cõfessionem, & satisfactionem continere, esse de fide,nu.3.ibidem
Pœnitẽtia satisfactoria alia à necessaria culpæ delendæ,& quæ earum acceptanda,n.20.c.26
Pœnitentia, ex causa, diminui & mutari potest,n.21.& 22.& per opera alias debita fieri,n.23.ib.
Pœnitentia cessationis à peccato & emendationis vitæ an possit imponi,c.26.n. 24
Pœnitẽtia iusta est imponẽda, alia cur falsa dicta,omnibus cadẽ leuis necessaria, & alia grauis indiscretè ponitur,n.15. ib.
Pœnitentia iusta quid,eam Deus solus nouit,nu.16.& septennis vnicuique peccato mortali nõ debetur in foro interiori cõtra communem cum S. Tho. n.17. arbitrio cõfessarij relinquitur, non ad hunc effectum sed ad istum,& in imponenda consideret hæc:sit conueniens,quales non sunt hæ.n.18.ibidem
Pœnitentia quid,& quot. & quæ partes eius,nu.11.c.22
Pœnitẽtiæ circa sacramẽtũ multa definita Tridenti,n.11. ibidem
Pœnitentiam in mortali suscipiens, vel ab eo qui est in illo, quando peccat,n.11.ibidem
Pœnitẽti pro se,& cõtra se in foro cõscientię creditur,n.250.c.17
Pœnitẽtiã iniũctã,qui nõ implẽs peccat mortaliter, n.43.c.21
Pœnitentiam & confessionẽ peccati originalis non esse necessariam n.10.præl.8
Pœnitudo tanta non est necessaria ad sacramentum Baptismi, quanta ad sacramentum Pœnitentiæ,n.38.c.1
Pœnitudo peccati est nolle admisisse, nu.2. quod inuenitur sine dolore, vt in beatis, nu.6. quid requirit vt sit cõtritio, n.20.c.1
Pœnitudo maior de maiori peccato bona, sed non necessaria, n.35. & illa q̃ caret debitis circũstãtiis nõ est cõtritio,n.36.c.17
Pœnitudo non est necessaria de futuris, sed propositũ nec illa, nec alia admittendi,n.12.c.1
Polluta Ecclesia, pollutũ est cœmeterium contiguum,sed non contra,n.253.c.27
Pollutio vel copula carnalis,quæ cõtionem impedit,n.51.c.21
Pollutio voluntaria, & inuoluntaria variorum casuum,numero 6.& 7.c 16
Pollutionis incurrendæ periculo consentiens,n.6.ibidem
Pollutio dormiẽti aduenies, &c. si potest placere, ob finem bonum,n.6.7.& 8. ibidem
Pollutio præterita & futura in quo differant,n.6.ibidem
Potentia animæ quid,n.1.præl.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Potentiæ sentiendi, seu sensus exteriores sunt quinque, interiores autem quatuor, & quæ officia eorum, nu.1.ibidem
Præcepta quædã & statuta non obligant ad mortale, Præl. 9. numero 8
Præceptum de non occidendo, quis violat, & peccat mortaliter, occidit, aut vulnerat, &c. si vult, procurat aut ea re delectatur, numero 4. Qui occidit defendendo alterum, aut suam castitatem, aut qui occidit latronem, numero 5. Qui occidit eam, numero 6. Qui occidit, aut ferit ministros iustitiæ, vt se ipsum defendat, numero 7. Qui se exponit periculo nocumenti notabilis corporis per funes ambulãdo, vel alio modo, numero 8. Qui ingreditur duellum, aut torneamenta periculosa, vel eis adest, &c. numero 9. Qui alienã mortẽ desiderat. Qui delectatur cogitatione occidendi, &c. numero 10. Qui præ ira sibi mortem exoptat, &c. num. 11. Qui se exponit martyrio indebito, vel vitam suã abbreuiat, numero 12. Qui desiderat se nunquam fuisse natum. Qui in carcerem aliquos coniecit iniuste. Qui aliquid notabiliter noxium manducauit, aut alteri manducandum tradidit, vel infantem tenerum in suum cubiculum coniecit, numero 13. Qui facit abortire, vel abortiendi periculum subire, nu.14. Qui pgit ad bellũ iniustũ, &c. n.15. Qui cõdemnauit aliquem iniuste ad dãnum corporale, aut non defendit ab iniusta morte, &c. n.16. Qui non prohibuit suis, ne vindictam caperent, vel fuit particeps in aliqua re ex prædictis vel cõsensit in vnum modum ex illis nouem, n.18 c.15
Præceptũ sextũ de nõ fornicãdo infringit cõiunx ex animo habens rẽ eum cõiuge, quod haberet eam, etiam si nõ esset sua vel suus coniux, nu.23.c.16
Præceptum de honorãdis parẽtibus, quomodo violet filius & peccet mortaliter, n.11.c.14
Præceptum diligẽdi proximum, non est ex decem, imo ex illo septem vltima nascuntur, & quonam modo.n.6. ibidem
Præceptum 4. quomodo violatur non amando proximũ, n.23.ib.
Præceptum secundum Decalogi, quid per nomen Dei comprehendat, n.1.c.12
Præceptum de credendo tam differt à præcepto de diligendo, quã fides à charitate, n.17.c.11
Præceptum non furandi, quæ & quod prohibet, n.2.c.17
Præceptum sextum de non fornicando prohibet omnem copulam carnalem, &c. & omnem voluntatem, & desiderium illius, & delectationis osculandi, tangẽdi, imo quamcunque delectationem, quæ nascitur ex sola cogitatione, absque vllo opere, & proposito ipsius, numero 1. etiamsi nunquam prohiberetur per decimũ præceptum

ceptum, numero 2. & 3. cap. 16
Præceptum secundum quatenus includit non esse blasphemandum, & quomodo violat mortaliter qui dicit, Pigeat Deum: Nõ credo in Deum, &c. & qui tribuit creaturæ, quod est proprium solius Dei, & quando iocus, aut ira excusent, numero 84. cap. 12
Præceptum secundum de non iurando, quando violat mortaliter, qui credit nunquam esse licitum iurare, numero 4. Qui iurat per Dæmonem vel alias creaturas, &c. numero 4. Qui iurat falsum, prudenter, scienter, vel ignoranter, nu.5.6.& 7. Qui iurat secundum suam intentionem, & non illius cui iurat, numero 8. & 9. Qui iurat facere, & non facit, numer.10. etiam non ludere, numero 11. Qui iurat sub cõditione, n.12. Qui iurat facere, sine animo faciẽdi, n.13. Qui dolose iurat, & non implet, nu.13.& 14. Qui iurat contra aliqua præcepta, vel cõsilia, n.15.& 16. Qui iurat vana siue otiosa, n.17. Qui iurat redire in carcerem, & non redit, n.18. Qui iurat secũdum intẽtionem remotam eius cui iuratur, n.19. Qui iurat seruare bonum cõe, nu.19. Qui inducit ad iurãdum, quem credit peieraturum, n.20. Qui accipit iuramentum à famulis super reuelandis delictis, n.21. Qui iurat facere quod nõ potest, n.22 Qui reuelat secretũ iuratum, num.21. ibidem
Præcepta tria prima sunt de operibus pertinẽtibus ad virtutem religionis. At vero reliqua septem sunt de operibus obseruantiæ, &c. n.2.c.14
Præceptum secundum, quantum ad votorum dispẽsationem, & irritationẽ quis & quomodo, ita frangat, & peccet mortaliter, n.72.c.12
Præceptum Ecclesiæ totum, aut pro parte qua potest, seruandum, n.22.c.21
Præceptũ de colendo Deo, quãm differat à præcepto de diligendo eo, & credendo in eum, numero 15.c.11
Præceptum de recte credendo infringit, qui credit aliquid, quod scit aut scire tenetur esse cõtra fidẽ catholicã, nu.17.c.11
Præceptum qui omittit implere, puta quia non parcit, nec rancorem remittit, ne ob id ei detrahatur, n.31.c.14.
Præceptum sextum de non fornicando, quomodo infringit, & peccat mortaliter, qui habet copulam carnalem extra matrimonium, n.5.c.16
Præceptum octauum quid principaliter, & quid secundario prohibeat, n.1.& 2.c.18
Præceptũ tertiũ, de colẽdis festis, qui violat, regulariter peccat mortaliter, nisi aliquid ex multis ibi expressis excusat, n.6.c.12
Præceptum de diligendo proximo, semper & ad semper obligat nos sub pœna nouæ peccati mortalis, quantum attinet ad excipiendũ aliquem ab amo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re generali charitatis, obligat etiam in speciali ad diligendum inimicum veniam à nobis poscentem,& eum, qui nostro amore speciali indiget, eo quod extrema opprimatur necessitate, n.8.c.14

Præceptum de diligẽdo Deo quis frangit, & Deum quisnam dicatur odio habere, cum deliberatione, n.14.c.11

Præcepta Dei omnia impleri posse à nobis etiã in peccato mortali, quoad substantiã actus,& cõtrariũ esse hæresim, n.13.c.11

Præcepti trãsgressio mortalis, nisi vnum ex tribus ipsum excuset, & quæ sunt illa, n.4.ibidem

Præceptorum multorum transgressio quæ vnicum peccatũ, nu.4. ibidem

Præceptum diligendi Deum super omnia, non est ex decem præceptis decalogi, & quare, n.5. est tamen maius omnibus illis, n.5.& quando impletur, n.6, & quando debeat adimpleri sub reatu noui peccati mortalis, n.6.7.& 8.ibidem

Præcepti obligãtis sub pœna peccati mortalis, non solum trãsgressio mortalis est, sed etiam voluntas deliberata transgrediendi, imo & quicunque verus consensus in illam, vel in eius delectationem, numero 9. Quin etiam consensus interpretatiuus, vel tacitus, vel delectatio morosa, si quatuor cõcurrant,& quæ sunt illa, numero 10.ibidem

Præceptum quintũ, Non occides, prohibet occidere, & quodcunque damnum corporale,& voluntatem id inferendi, non autem animæ, n.1.c.15

Præceptum cõtra septimum peccat mortaliter, qui accipit alienum. Qui suum, credens alienum, Qui suum, ad quod alius ius habet, nu.94. Qui vi, nu.95. Qui rem sacram, Qui vt faceret, quod debebat, aut quod nõ debebat, n.95. Qui emit pro altero, & dicit pluris constare, Qui res communes male distribuit, Qui beneficium, aut officium indigno cõfert, n. 96. Qui impedit aliquem ab aliquo bono, Qui est causa pœnæ iniustæ, n.97. Qui capit res naufragio amissas, n.98. Et an ignorantia excuset, n.99. Qui incendit, nu.100. Qui laxat coniectã in carcerem ob debita, nu. 101. Qui opem fert fugienti. Qui captiuus fugit, nu.103. & etiam Christianus, nu.104. Qui recipit ab eo qui dare non potest, n.105. Qui recipit ex contractu rem alienam, num.106. Qui se deuotum, aut pauperem simulat, Qui mercenario nõ statim soluit, aut in quo debet, n.107. Aut famulo, Et quid si dominus est officialis mechanicus, aut scholasticus, n.108.& 109. vel Magnas, numer 110. & 111. Qui occulte sua debita recuperat, num.112. fine his conditionibus à n.113. vsque ad 117. Qui non soluit legata pia, numero 117. Qui præ necessitate accipit, n.118. Quid si extrema erat, num.119. Qui custos ferarum, pascuorum, &c. fideliter non custodit, n.123.& 124. Qui prohibet male tractari feras, num.125. Qui habet columbarium, n.126. & 127. Qui includit animalia aliena in vsum suum, nu.128.& 129.c.17

Peccantium ministri quãdo peccant, nu.16. c.19

Præceptum quartum, quomodo pater aut mater violat, nisi succurrat necessitati, vitæ spiritualis aut corporalis, suorum filiorum, num.17.c.14

Præceptum de colendo Deo frangitur 38.modis præter participantes, à, nu.23. vsque in finem, Nempe qui adorant aliquam creaturã tanquam Deum, Qui habent spiritum malum familiarem, qui etiam facit opus infidelitatis, nu.24. Qui portat insigne Iudæi vel Sarraceni, n. 25. Qui Laicus disputat de fide, n.26. Qui falsas sanctorum reliquias adorandas exponit, qui inuocat, aut adiurat Cacodæmones, n.27. Qui Magicam artem discit, aut eiusdem libros habet, aut vult inuenire thesautos opera Dæmonis, nu. 28. Qui vnum maleficium altero tollit, nu.29. Qui interrogat Dæmonem furta & alia arcana. Qui sortilegiis & iactibus alearum vtitur, &c. Qui facit incãtationes pro animalibus seruãdis vel inueniendis, nu.30. Qui Veneficorum, aut Dæmonum, aut incantatorum verbis fidem adhibet, &c, n.31. Qui interrogat Ægyptios de fortuna sua, Qui porrigit poculum amatoriũ, aut facit incãtationes supra res sacras ad sanãdum &c.n.32. Qui adhibet fidẽ somniis, nu.33. Qui portat animæ collo appensa, absque quatuor conditionibus,& quę sint illæ, n.34. vel carmina certis diebus scripta, &c. vel reliquias aliquas cum vana superstitione gestat, n.34.& 35. Qui die B.Ioan. herbas sic colligit, bestiis venam pertundit, benedicit vel salutat, &c.nu.36. Qui credit Auguriis, cãtibus auiũ, vlulatibus, & mugitibus animalium, &c.aut respicit cõstellationes vel dies tãquam sinistros, ad incipiendum aliquid, num.37. Qui credit herbas, aut musicã, virtutem habere cõtra Dæmones. Qui vtitur arte notoria, & quænam sit illa? Qui credit Stryges, seu sagas, ad hunc vel illum locum pergere n.38. Qui credit sortibus illicitis,& quænam sint illæ,& quales, Qui credit prouocationibus & duellis, quæ sunt species quædam sortis illicitæ, exceptis duobus casibus, & qui sunt isti, n.39. Qui capit feruentem aquã, vel ferrũ cãdens &c. vel tentat Deum offerendo se martyrio non necessario, n.40. Qui in his participat vno ex illis nouem modis supradictis n.41. Imagines quæ licitæ, numero 23.c.11

Prædicãs vt peccat, si id facit sine facultate quam N. dare potest,

& aduertens se esse in mortali, mentiens num.141. miscens ridicula, detrahens prælatis, decimare dissuadens, num.142. si religiosus sine consensu episcopi, num.143. Prædicandum quid,quoties,quibus, & à quibus,num.143.c.25
Prælato suo,quando subditus nõ debeat parere sibi præcipienti, vt confessiones audiat, n.6.c.4
Præscriptio quomodo à restitutione excusat,num.85.c.17
Præsentatio fratrum ad audiendas confessiones &c.à nu.260. vsque ad num.269.c.27
Præuaricator est aduocatus, qui parti aduersæ fauet, nu.19.c.25
Præsumptio quid,num.11. & quæ mortalis,num.14.c.23
Pretium rerum iustũ quid, & est triplex, piũ, rigorosum, & medium,num.78.& 79.c.23
Pretium non augetur periculo recipiendi rem creditam,num, 81.c.eodem
Pretium etiam lanarum & mercium nauticarum, non auget, nec minuit dilata solutio,num. 82.ibidem
Pretium auget vtilitas vẽditoris, sed non vtilitas vel necessitas emptoris,num.81.ibidem
Pretium minuit copia venditorũ, & pietas emptoris eos iuuare volentis,num.84.ibid.
Pretij maioris vel minoris dimidio gratia peccatur,sed vix agi potest,num.85.ibidem
Pretium diminuit pactum de retrouendendo, etiam quo ad hoc, num.86.ibidem
Pretio minore iusto emere velle, quando non est peccatum, nu. 87.ibidem
Pretium quando taxandum,& taxatum vt seruandum, num.88. ibidem
Pretium iustum triplex, imum, medium, summum, n.128.c.17
Primitiæ,vt decimæ soluendæ, n. 32.cap.2
D.Prior Canonic.Regulariũ Ioã. Trullus laudatus, num. 270. cap.27
Prior monasterij beatæ Mariæ del Pilar Cæsaraugustę laudatus,num.3.c.16
Priuatio præsupponit habitum, num.69.c.17
Priuilegium remuneratorium, & per contractum iusta de causa tollitur,num.73.c.27
Prodigalitas quid,& quæ contraria est iustitiæ, de se mortalis, num.70.c.23
Prodigitas etiam famæ regulariter non est mortalis,n.28.c.18
Promissio quæ obligat ad mortale late,num.6.c.18
Promissio reciproca siue scõmessa, vel Apuesta quæ licita, nu. 18.c.19
Protestatio contraria facto inualida,& quæ nocet matrimonio num.78.c.22
Proxeneta vsurarum qui peccat, num.266.c.17
Proxeneta vendens pluris quam sit mandatum,quando illud restituet,num.97.& 98.c.23
Proximus,qui desiderat,quod ali quis mortaliter delinquat, vel condemnetur,num.24.c.4

Proximi

Proximi quonam pacto comprehendãtur in quarto præcepto, num.3.ibidem
Proximus, qui non diligit se, aut proximũ, amore humano, vel charitate, aut amore charitatiuo,eo tempore quo tenetur, n. 23.ibidem
Proximus, qui aliũ excipit à suis orationibus generalibus,num. 23.ibidem
Proximus,qui non vult alium diligere,vel non adiuuat in temporibus debitis,& quæ sunt illa,num.23.ibidem
Proximus,qui absque necessitate, & vtilitate sua, facit aliquid, propter quod,credit aliũ mortaliter peccaturum, nu.30.ibid.
Prudentia carnis, seu mũdi quid, & quo differant,num.77.c.23
Publicum & occultum quid, & quotuplex, num.240. & 250. cap.27
Purgatorio in loco an debitor maneat donec debitum soluat, cap.17.num.68
Pyratæ qui, excommunicati in bulla Cœnæ,num.56.c.27

Q

QValitas adiuncta verba debet intelligi sed in qualitatem eius,cap.27.num.250

R

RAncor & odium duplex, nu. 25.cap.14
Rarum qui habet damnum iniuria datum,num.133.c.17
Reatus quid propriissime, numero 25.& ad quæ transfertur,nu. 26.prælud.7
Reatum pro obligatione ad pœnam esse filiam peccati, & triplicem,num.26.ibidem
Referri potest in Deum, quicquid non est peccatum,numero.cap.16
Reincidentiæ cum onere quis potest absolui, num.272.c.27
Religio est virtus, annexa iustitiæ,num.1.c.14
Religio aliquando vocatur pietas,imo & obseruantia,numer. 2.ibidem
Religionis de ingressu qui consultat, num.49.c.12
Religionem relaxatã ingrediens, num.50.vel in eam filios intrudens.num.51.ibidem
Religiosus etiam Canonicus testati nequit,sed tale memoriale facere sic,num.270.c.27
Religiosus sine sui prælati licentia potest audire confessionem in articulo mortis, & extra eum sola venialia confitentem, & etiam habẽtem priuilegium ad eligendum confessarium, modo non sit prohibitus id facere,num.2.c.3
Religiosus vt frangit votum paupertatis remissiue, numer.140. cap.25
Religiosus, qui ex mendicantibus transit ad religionem non mendicantium,per hanc quotidianam subreptionem, num. 72.cap.12
Religiosi Doctor qui excommunicatus, num.134.cap.27

Universidad de Deusto
Biblioteca

Religiosus quis loca ad habitandum accipiens excommunicatus,num.144 ibidem
Religiosus quis dissuadẽs vel nõ suadens decimas est excommunicatus, nu.145.ibidem
Religiosi non seruantes interdictum ecclesiæ matricis excommunicantur,num.146.ibidem
Religiosus adiens Regiam ad no cendum prælato vel monasterio,num.138.ibidem
Reliquias, nomina, & breuia, vt gestanda,num.34.& 35.c.11
Renunciatio beneficij facta & in manibus inferioris intentione vt conferatur cognato renuncians, vel alius nulla cõditione modo & pacto expressis, valet,cap.23.num.107
Reemig.à Gogni laudatus, num. 17.c.25
Remissio debiti,qualis sufficiens, num. 75. & quod non requirit solutionẽ paratam, nu. 76.c.17
Renunciare beneficio intentione vt detur. N. licet, eo non expresso,num.107.c.23
Represalias quis concedat contra clericos, &c.num.136.c.27
Reseruatio censuræ hæreseos, in quo maior aliis,num.273.c.27
Residentia episcopo & curato iuris diuini, & quæ excusant ab ea,num.121.c.25
Restitutio quid cum diffinitionis declaratione,num.6.c.17
Restitutio est actus iustitiæ vertę, num.6.& 7.ibidem
Restituenda res aliena etiam nõ restituto pretio,num.7. 8. & 9. ibidem
Restituenda ipsamet res alien⁹ surrepta,num.10.ibidem
Restituendi necessitatem non inducit sola intentio nocendi. c. 17.num.71
Restitutio incertorum cui facienda,c.17.num.93
Restitutio duplex,formalis & virtualis,qualis est remissio,num. 11.ibidem
Restituendi necessitas ex qua lege nascitur,num.11.ibidem
Restitutio fiat statim,num.54.nisi excuset ignorantia, dilatio, aut impotentia, saltem sine iactura vitæ,salutis,aut famę,aut sine magno aliquo damno,nu. 55.56.& 57.ibidem
Restitutio qualis facienda patri ab eo qui eius filiam deflorauit,num.19.c.16
Restitutio bonorum incertorum vt reseruata episcopo,num.92. cap.17
Restitutio bonorum incertorum cui & à quo facienda, num. 92. & 93ibidem
Restitutio pauperibus debita, an ecclesiis fieri possit, nu.29.c.26
Restitutionẽ differt extrema necessitas secundum omnes, sed eam nõ tollit, etiam eius quod in ipsa accipitur, num.60. nisi quãdo &c.num.61.Differt eam necessitas minor quam extrema, & timor dãni eius cui debetur,num.62. aut Reipub. aut adulteriorum,& fornicationũ, num.63.Sed non, quod non sit condemnatus,num.64. Neque dilatio confessarij nisi quando &c.nu.65. Nec voluntas soluendi paulatim,num.66.Nec sufficit male acceptũ mittere,si non datur, nec legare testamento nisi quando &c.n.67.& 68.c.17
Restitutio facienda est eo modo, quem causa cur debetur postulat, & remissio & condonatio patris sufficit sine obligatione & præsentia reali vel verbali rei soluendæ.nu.44.& seq.ibid.
Restitutiones qui fauore vel consilio impedit,nu.131.& 132.ibid.
Restitutiõe à debita excusant nouem.Primum necessitas.Secundum, remissio, aut satisfactio partis,duobus concurrentibus, nu.75.Tertium,procuratio beneficij,num.81.Quartum,ignorãtia probabilis, & quæ sit illa, num.82.83.& 84.Quintum,præscriptio,num.85 Sextum,cessio bonorum,num.86. Septimum, metus amissionis vitæ, aut salutis, num.87. Octauum, metus amittendi libertatem, num.88. Nonum, metus amittendi famam,num.89.ibidem
Restitutio pauperibus facienda quando de præcepto,n.30.ibid.
Restitutio rei alienæ fiat vbi sita est, si bona fide possidetur, nu. 42.ibidem
Restitutio rei lucrifactæ in bello iniusto,num.15.c.15
Restitutio præsupponit debitum legale,num.69.c.17
Restituere non obligant opera sola intentione interiore mala, num.102.c.23
Restituere famam vel alias compensare læsor & hæres tenentur,num.42.& 43.& 46.c.18
Restituere tenetur testis, aut iudex quod accepit pro testimonio, aut sententia, num.34.c.17
Restituendi obligationem, quæ ius pariat in foro exteriori, & quę in interiori,n.15.& 16.ibid.
Restituere plus tenetur delinquẽs,quam contrahens, & quã eis consentientes,num.17.18.& 19.ibidem
Restituet ne non obstans maiori parti capituli aut vniuersitatis, num.25.ibidem
Restituet quis confessarius negligens,num.22.& 23.ibidem
Restituere qui domini iubent inutiliter,num.121.ibidem
Restituatur alienum,idem ipsum si fieri potest, nu.24.& fructus si est fructuosum,& quod pluris æstimatum fuit,& interesse num.25.& 26.ibidem
Restitui cur nõ debeat damnum eleemosynam denegatam consecutum,num.7.c.24
Restituẽdum omne quod accipitur pro eo quod debet fieri,nu. 33.c.17
Restituendum quod male accipitur, sed non male datur, num. 33.& 34.ibidem
Restitui non debet res familiaris cum famæ propriæ iactura,nu. 44.c.16
Restituatur quanti çstimatur dãnum certum aut arbitrarium, num.27.c.17
Restituere debet dãnum, qui credit filium suum,ad partum supponendum,num.48.c.16
Restituere cur magis tenetur qui accipit, pro eo quod tenetur

facere,quam quod accipit,pro eo quod tenetur non facere, num.31.c.17
Restituent qui suffragantes siue votantes,num.74.ibidem
Restituere quis teneatur,amplissimè,num.12.13.&14.ibidem
Restituatur omne debitum, si potest, sin minus prius certi qua incerti, nu.47. Et prius res sua domino,num.49.Et poste illud & illud, num.50.& 51. Et prius talium & talium contractuum, quam vsurarum, num.52.ibid.
Restituere contra ordinem prædictum non sufficit, numer.52. ibidem
Restituendi obligatio non contrahitur solo consensu, num. 13.cap.11
Restituendum nulli regulariter, de præcepto quod male datũ & male acceptum est, nu.30.c.17
Restituet quo pacto, qui proximum dãnificauit in bonis animæ,num.32.c.c.15
Restituenda est res Domino eius num.28.nisi &c. num .19c.17
Restituat fur. & malefactor, impensas factas ob oblata,& interesse,num.140.ibidem
Reus qui crimen debet confiteri, & confitendo peccat, num. 57.c.18
Reus qui consortes detegere debet,num.58.ibidem
Reus accusatus, & in carcerem coniectus, vt mortaliter peccat causam iniustam defendens,num.35. & qui interrogatus negat veritatem,num.35.& 36.& non detegens tales, & tales socios, aut non parens litteris excommunicationis solitis, num. 37. & 38.aut se mendacius defendens, aut à iusta sententia appellans, num. 39. cap.15
Reus minus punitus, quia negauit veritatem an &c. num. 49. cap.15
Rex vt peccat aliena capiens, capta non restituens, male, vel ob malum finem gubernans, seditiones excitans,& non extinguens, & suos artibus belli, & pacis non exercens, num.1. non habens armenta propria suo sumptu, num.2.Cumulãs vel non cumulans diuitias, vel non muniens arces, num.2. & 3. vel vias publicas vel non cõponens litem, vel feres legem pœnalem, num.4. Vel dispensans circa legem naturalem, vel propriam, num.5. non permittens subditis suas immunitates, capiens bona eorum,bellans sine causa,vel cum ea male, vel malo fine, impediens visitationes spirituales, & noua iura superindicens, num.6. cogens graris sibi operari, & officia nimium care vendens, num.7.vel cogens ad matrimonia, vel præficiens inidoneos officiis, vel beneficiis non coercens subditorum delicta, vel admittens prauas consuetudines,num.8. vel damnans inauditum,vel iudicans male,num, 9.10.& 11.c.25.
Roma, & Sedes Apostolica, vel eius Curia diuersa,nu.65.c.27

Sacerdos

S

SAcerdos etiam excõicatus & denunciatus potest hodie licite absoluere constitutum in articulo mortis, c.27.nu.271
Sacerdos in articulo mortis ab omnibus absoluit, & à nullis laicus nu.271.cap.27
Sacerdos non omnis sacerdotio dignus, potest digne audire confessiones, nu.1.ca.4.& nu.1. cap. 4
Sacerdos omnis habet iurisdictionem habitualem, sed non actualem ad confessiones audiendas,nu.1.ibid.
Sacerdotis mali ad missandum inductio,quæ peccatum,nu.31. H.cap.14
Sacerdotij collatio excommunicato etiam ignoranti facta nulla,nisi &c.nu.271.c.27
Sacramentum quid,& vt gratiam ex opere operato conferat, nu. 1.cap.22
Sacramenta septem, tria non iterabilia, quatuor autem sic, nu. 2.ibidem
Sacramenta collata excommunicato valent, etiam si peccetur, in ipsis conferendis,nu.2.c.9
Sacramẽta circa septem vndecim errores Tridenti damnati, nu. 2.cap 22
Sacramento alia sunt substantialia,alia de præcepto, nu.2.ibid.
Sacramenta non credẽs vt debet, ea dans,aut sumens in mortali peccat, nu.3.ibid.
Sacramenta sumens ab excommunicato &c. & dans vel sumens in mortali, & inuitans malum ad dandum, & inhonorans ea verbo, aut facto, vt peccat,nu.4.ibid.
Sacramenta baptismi & pœnitentiæ per se instituta ad delenda peccata, & dandam, vel restituendam vitam, & per accidẽs ad eandem conseruandam & augendam,sicut econtrario sacramentum Eucharistiæ per se institutum est, ad conseruandam & augendam eandem,sed per accidens delet peccata,etiã mortalia,& dat vitam,num 43. C. cap.1
Sacramenta, quæ metu facta, valent,nu.6.præl.6
Sacrificus subditus diuersis Regibus vel episcopis ratione domicilij originis vel beneficij pro quo in missa orare teneatur, c.25.num. 3
Sacrilegium an sit fornicatio in monasterio, vel dormitorio religiosorum cap.16.nu.3
Sacrilegus quis, & an sit excommunicatus,nu.95.c.17
Satisfactio quid sit,nu.1.ibid.
Satisfactionem esse necessariam etiam post restitutionem,& vt plurimũ, etiã post culpæ mortalis cõdonationem,nu.2.ibid.
Satisfactionum tria genera,nempe, cordis, oris & operis, fieri ob tria similia genera peccatorum, nõ est satis caute dictum nu.3.ibid.
Satisfactio fieri potest,etiam operibus alias debitis, est autem melior,quæ à confessario præcipitur, quam quæ voluntariè assumitur,nu.4.ibid.

Satisfactio sacramentalis in mortali peccato facta quid prodest nu.5. ibid.
Satisfactio duas partes habet; Alteram, qua compensatur offensa facta, Alteram qua vitatur facienda, nu.5.A ibid.
Satisfacere qui dixit pro tota pœna per qualemcunq; culpæ remissionē, vel quod satisfactio non fiat ratione pœnæ operibus pœnitentiū, in virtute meritorum redēptoris nostri est hæreticus, nu.5.cap.3
Scandalum qui præbet māducando carnes, diebus prohibitis, vel non ieiunando, cum aliorum scandalo, nu.31.c.14
Schisma quid, quo differt ab hæresi, & excommunicatur in bulla Cœnæ, nu.57.c.27
Scientia sola apparatus delicti, cur interdum morte plectitur, nu.21, cap.24
Scientia, fides, opinio, dubium, & scrupulus quid, vt differunt, & conueniunt, nu.273. & seq.
Scholasticus vt mortaliter peccat, ob finē mortalem studens, non seruans præcepta studij, discens vetita, auocans auditores cōcurrenti, negligenter studens, male insumens viaticum non soluens salariū, arrogans falsē gradum, nu.59.c.25
Scrupulos mitigat sibi parum & multum Christo fidere, & eum talem imaginari, nu.230.c.27
Secretum confessionis non reuelandum, etiā metu mortis, nisi vno casu, nu.51.c.18
Secretum quid, & quotuplex, & cuius detectio mortalis, nu.52. ibidem
Secretum nulli noxium, etiam iudici iubenti non reuelandum, nu. 60. ibidem
Secreti detectio etiā interrogati à iudice, quæ mortalis, nu. 61. ibidem
Secreti promissi detectio peior quam nō promissi, nu.62 ibid.
Secreta perniciosa reuelāda, non autem alia, nu 54.ibidem
Sensualitas vocatur vis appetitiua sensitiua, quæ in cōcupiscibilem & irascibilem diuiditur: & quid vnaquæque illarum, & quomodo dicātur obedire rationi, nu.3. præl.2
Sepeliens excommunicatum, vel notorie malum, vel ad sepulturam adigens &c.nu. 132.c.25
Sequestra infringens cur hodie excommunicatus, nu.137.c.27
Seruilia opera quæ sint, nu.2.c.13
Seruilia septem opera permittuntur, quinque non seruilia prohibentur, nu.3.ibidem
Sigillum confessionis etiam post mortem durat, nu.7. cap.8
Sigillum quando non violatur, cum appositione exemplorum nu.11.12. & 14.ibidem
Sigillum confessionis, quid sit, & quare ita vocetur, nu.1.ibid.
Sigillum secreti duobus modis sumitur, & qui sint, nu.2.ibid.
Sigillum confessionis, quæ includat, num.3. & quis teneatur ad ipsum obseruandum, vltra confessarium, nu.4.& 7.ibid.
Sigillum omne confessionis est sigillum secreti naturalis, non contra, sigillum autem confessionis est fortius altero, nu. 5. ibidem
Simon Magnus Ramlotæus Belga laudatus nu.85.c.25
Simonia circa corporea vel incorporea naturaliter quæsibilia non admittitur, c.23. nu.100
Simonia non est docere scientiam pecunia contra Hostien. Card. Pan. & aliquot alios ibid.
Simonia frequenter committitur sine interuētu pecuniæ numeratę vel rei ea æstimabilis cum exemplis ibid.
Simonia quid nu.100. est triplex, quid mentalis nu.101. Conuentionalis nu.103. Realis, nu.105. cap. 23
Simonia non est ars, consilium, &c.nu.100. c eod.
Simonia semper est dare pro pretio vel causa principali spiritualis, & nunquam alias vere, nu.100. ibid.
Simoniam non facit causa minus principalis, etiamsi absque illa non fieret actus, nu.100.c 23
Simonia conuentionalis est promissio sine animo soluendi, & quando realis nu.106.c.eod.
Simoniam in foro interiori non cōmittit, notario episcopi pro instrumento ordinis dans amplius quàm debet vel episcopo pro pastillis, c.23.nu.101
Simoniam cum Papa committēs, incurrit quidem pœnam æternam sed non temporariam ca. 23.nu.111
Simoniacus ordinat' recipit quidem characterē sed executionem, ibid.
Simoniacus etiā tantum conuentionalis ob confidētiam nil iuris quærit in beneficio per eam obtento & ipso iure excommunicatur, perdit alia beneficia bene quæsita, & fit inhabilis ad omnia, ibid.
Simoniam an faciat obligationis antidoralis remissio, num.106. ibidem
Simonia realis annullat actum, etiam renuntiationis, & excommunicat, nu.105.c.23
Simonia conuentionalis tantum peior mētali, & est duplex, nec magis punitur completa tantum à dante spirituale, quam à dante tantum tēporale, nu.103. cap. eodem
Simoniacus non est cōferens ob consanguinitatem, vel amicitiam, vel preces etiam indigno nisi & c.nu.107.ibid.
Simoniacus ante cōpletam vtrinque Simoniam celebrās, an irregularis, nu.104.c.eod.
Simoniacus quis ipso iure suspensus vel excōmunicatus, vel restituere obligatus. nu.111.c.23
Simonia vt nō est datio pecuniæ, pro sustentatione, pœna, vexationis redemptione, missa, precibus, nu.101.c.23
Simonia mētalis tantum duplex, vtraque mortalis, neutra obligat restituere, etiamsi sit diuinitus prohibita, &c.nu.102.ca. eodem
Simonia omnis mortalis: quæ suspendit, quæ excōmunicat, quæ dimittere obligat, nu.111.ca.23

Universidad de Deusto
Biblioteca

Simoniæ quædam vſitatæ in Curia inter monentes vacantia, & ea impetrantes, nu. 107. c. 25
Simoniam interdum Papa incurrit, pœnam eius nunquam, nec ipſe nec conſors eius, nu. 108. cap. eodem
Somniis, quibus non credendum, nu. 33. cap. 11
Simulatio & Hypocriſis mendacia factorum, & quæ mortales nu. 8. cap. 18
Socius induſtriam adhibẽs, quid de ſuo impendere debeat, nu. 283. cap. 17
Societas in animalibus, & locatio eorum quæ licita, num. 260. & 261. c. 17
Societas quid, & quæ licita, n. 251. & vt incũda, nu 252. & ſeq. ibid.
Sorte ſalua qui lucratur in Gallia, & Italia, nu. 257. ibid.
Sortes quæ prohibitæ, & quæ licitæ, nu. 30. c. 21
Sodomita non eſt irregularis, ſed hodie graviſſime punitur nu. 249. c. 27
Spirituale quid, & quotuplex, & adnexum illi duplex, & quod purum, quod mixtum, nu. 99. cap. 23
Spirituale non omne ſacrum, & nihil ſola natura quæſibile, nu. 99. c. eod.
Spirituali pro præſtito dari conſuetum poteſt capi & interdũ peti antequam præſtetur num. 106. cap. 23
Sponſa Dei, eſt anima viri ſicut & fœminæ, nu. 5. c. 16
Sponſalia quid ſoluũtur partium conſenſu, nu. 25. Religionis ingreſſu, nu. 26. Supertenientia affinitatis, pœnitentiæ impuberis, lapſus temporis præſtituti, morbi, fornicationis, inimicitię capitalis, defectus promiſſi, famæ impedimenti, ordinis ſacri, cognationis legalis, aſperitatis morum &c. nu. 27. cap. 22
Spõſalia omnia ipſo iure ſoluuntur per cauſam notoriam, nu. 28. ibid.
Spõſalia duobus modis tranſeunt in matrimonium, nu. 28. ibid.
Sponſalia Clandeſtina poſt Con cil. Trident. complens, & vtens matrimonio præſumpto, & c. vt peccet, nu. 144. c. 25
Sponſalia inualida etiam publica, non pariunt impedimentum publicæ honeſtatis, nu. 58. cap. 22
Sponſos ſeſe tangere turpiter periculoſum, nu. 13. c. 16
Staniſlaus Hoſius Cardinalis, ſummus Pœnitentiarius, laudatus, nu. 273. c. 17
Status decenter conſeruãdus, vel mutandus, nu. 7. c. 24
Sterilitas quæ, & quando minuit penſionem nu. 188. & ſeq. c. 17
Stipendium aduocati, quale iuſtum, quãdo in pactum deduci poteſt, nu. 30. c. 25
Striges & ſagæ reprobatæ, nu. 38. cap 11
Studiũ cognitionis fidei melius quàm aliarũ ſcientiarum etiam iuris etiam laicis Prælud. 1. n. 10
Subreptio in omni materia excuſat à mortali, c. 23. nu. 116
Subditus an excõmunicetur extra epiſcopatum, & alia de excommunicatione conditionali, nu. 6. & 272. c. 27
Subreptio, quæ excuſat, num. 10. præl 9
Superbia quid, quotuplex & eius etymon, nu 5. c. 23
Superbia ſola de ſe mortalis contemptũ ſubiectionis Dei actu requirit, nu. 6. c. eod.
Superbiæ quatuor ſpecies, quæ potius ſunt eius effectus, & interdum hæreſes. nu. 7. & 8. c. 25
Superfluum duplex, naturæ tantum, & naturæ & ſtatus, ad quæ hæc pertinent, nu. 6. c 24
Suſpenſio ab vno non eſt ab alio, & ſic à iuriſdictione, nõ eſt ab ordine, nec contra, & à beneficio, non eſt ab ordinibus, vel iuriſdictione, nec quæ ab officio eſt à beneficio, num. 160. & 161. cap. 27
Suſpenſio quid, an peccatum, excõmunicatio, irregularitas vel depoſitio, nu. 151. & 152. c. 27
Suſpenſionis tranſgreſſor quis irregularis, num. 162. & vt peccet participans nu. 63. ibid.
Suſpenſio vera non tollitur ſola pœnitẽtia, nu. 153. & eſt triplex, nu. 154. ibid.
Suſpendit appellatio excommunicationem conditionalem, & non retrotrahitur, nu. 27. c. 27
Suſpendere & ſuſpendi quis poteſt, requiritur monitio ſcripta, & peccatum, non certa verba, generalis non incurritur ab Epiſcopo, qua forma tollitur, nu. 159 & 160. c 27
Suſpenditur ipſo iure clericus notorius fornicarius, eligens talẽ in Epiſcopum, ordinatus ſine licentia, vel extra tempora, vel ſine legitima ætate, num. 155. & 156. Aut in duello pugnans, excommunicatus ſine monitione vel ſine ſcripto, capiens fructus vacantis eccleſiæ, nu. 156. Conſeruator excedens, Iudex eccleſiaſticus male iudicãs concurrentibus 4. admittẽs ad ſacramenta tempore interdicti, mendicãtium Prælatus admittens ad profeſſionem ante annum. Clericus veſtem verſicolorem deferens. Religioſus ſic alienãs, nu. 157. ordinatus cum pacto non petendi alimenta, nu. 158. cap. 27
Suſurratio quid? quæ mortalis, & differt à detractione & contumelia, nu. 13. & 14. c. 18
Superſtitio eſt maximũ omnium vitiorum mortalium, nu. 19. & eſt quadruplex, nu. 20. & quælibet lethalis præter primam, nu. 21. c. 11
Symbolum Apoſtolicũ continet ſummam eorum, quæ Chriſtianus tenetur credere, nu. 1. c. 11

T

Tactus qui peccata, nu. 13. c. 17
Taurorũ agitatio quæ mortalis, cũ bulla Pij V. ſuper hoc edita, nu. 18. c. 15
Tempus decẽs annorũ eſt lõgum tempus, nu. 116. c. 27
Tentare Deum illicitum etiam per martyrium, num. 40. & 41. cap. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

Testamentum cur à sano, vel initio morbi & statu gratiæ faciendum, nu.36.c.26
Testamentũ vel legatum qui facit mutari, tenetur restituere, nu.70.cap.17
Testans ignotum, pro veritatem eius affirmãte. An &c.nu.1.c.18
Testari impediens vt peccat, & quibus cognatis pauperibus testabitur, nu.36.c.26
Testis vt mortaliter peccat asserens falsum, tacens verum, aut dubitans, non reuocãs suũ dictum, nu.40.verum quod putat falsum, testans, iurans se testem non fore, excusans se illicite, absentans se, numero 41. detegens quod non debet, numero 42.mercedem accipiens, numero 45. non parens edicto iubẽti testari sine aliqua octo excusationũ, quibus nõ se excusat inhabilis, n.45.& 46.c.25
Testis quid faciet interrogatus de eo, quod tacere debet, numero 43.ibidem
Testis quis tenetur se offerre, & quis tenetur non se offerre, & quis potest, & non tenetur, nu. 48.49.& 50.c.25
Testes quando dicuntur desse, vt admittantur inhabiles & cogantur priuilegiati, n.49.ibid.
Testis falsè testans non restituit fisco bona quærenda ei si verum testaretur, n.51.ibid.
Testem ad condemnandum, nemo tenetur se offerre, n.17.c.15
Thesaurus quid, & inuẽtus cuius sit, n.172.& seq.c.17
Thesaurũ qui arte magica quærit, num.176.c.17
S.Thom.canonum ac legum obseruantissimus, num.71.c.17
Torneamenta, quænam sunt licita, num.9.c.15
Tributa & iura Regia, qui non soluit vt peccat, num.200. c.17
Tributa sine authoritate imponens, vt peccat, num.201.ibid.
Tributum meretricum tanquam fœdum ab Anastasio sublatũ, num.195.C.c.17
Tyrannũ rogare pro iustitia vel gratia an peccatũ, nu.31.H.c.14

V

VAlor rei iustus est quo præsenti pecunia vendi potest, num.80.c.23
Venator quis violat festum, num. 12.c.13
Venatus & piscatus prohibitus, & an restitutio excuset, num.120. & 125.cap.17
Vendẽs vetita Infidelibus vt peccat, & est excommunicatus, n. 93.c.23
Vendens arma iniuste bellaturo, vel alia nociua, vt peccat, num. 90.ibidem
Vendi non potest licite aliquando ratione admixti, quod per se vendibile est.nu.40.c.17
Verecundia non est iusta causa adeundi aliũ confessarium relicto suo parocho, nu.9.ca.7
Vestitus, qui licitus, qui venialis, & qui mortalis, nu.18.& 19.c.23
Vestiẽs se habitu religioso, quando mortaliter peccat, nu. 20.& 23. cap.23
Vicariæ spiritualis etiam temporariæ vẽditio simoniaca, sed non

non excommunicat, num.111. cap.23
Vidua fornicata peccat fruẽdo re à marito relicta, vt caste viuat, num.62.ibidem
Viduus, aut vidua vsufructuaria, cui vsusfructus relinquitur quoad caste vixerit, nu.65.c.25
F.Vincentius Iustinianus ordinis Dominicani laudatus, numer. 43 A.c.1
Violentum quid, & quo à metu differt, num.1.& 5.præl.6
Violẽtum nullum peccatum, nu. 11.præl.7
Violentus nullus est actus elicitus, siue interior, num.7.præl.6
Virginem qui defiorat, quid restituet si dolo, aut importunitate &c.num.16.& 17.c.16
Virgini qui promittit, se eam ducturum in vxorem, nu.18.ibid.
Virgini corruptę, quę putatur virgo, & æque bene nubit, ac si nõ esset corrupta, quid restituetur, nu.19.ibidem
Virtus quid, & quomodo non repugnat peccato, num.8.præl.5.
Virtus vitium, & habitus quid, & quotuplex, num.1.c.23
Virtutes in medio vitiorũ, ideoque illis duplo pauciores, nu. 1.c.23
Visitationem monialium impediens est excommunicatus, n. 140.c.27
Vita proximi plus æstimanda, quam res propria, in casu necessitatis, & non alias, numero 2, cap.15
Vita non est amittenda propter famam Illustris familiæ, num. 91.cap.17
Vitia capitalia, è quibus non est superbia, septem, num.3. & 4. cap.23
Vitium quid, & quomodo non repugnat merito, num.8.præl.5
Vniuersitatum gradus & præmia Minerualia licita, & magis scitiæ ipsæ, & artes mechanicæ, num.31. K.cap.14
Voluntarium duplex, directe & indirecte, num.12.prælud.7
Voluntaria simpliciter dici, metu etiam iusto facta, nu.12.ibid.
Volũtarium simpliciter, & secundum quid.num.5.præl.6
Voluntas etiam a Deo non cogitur violenter, num.7.ibidem
Voti fracti peccati absolutio, & absolutio voti differunt, num. 9.c.12
Votum qui commutare potest, an possit dispensare, num. 79. Et qui fratres Confessarij dispensent, num.80.ibidem
Voti commutatio vi Cruciatæ, facienda est in eius vtilitatem, num.80.ibidem
Voti quem pœnitet, vel dubitãdo de voto an valeat, ipsum violat, num.54.ibidem
Votum qui non curat adimplere per alium, quòd per se ipsum implere non valet, nu.55.ibid.
Vota defuncti, qui non adimplet, adiunctis exemplis, num.56.& 57.ibidem
Votum in quo superior, qui irritauit consentit, num.73.ibidem
Votum paternum, quod non approbat &c.num.73.ibidem
Votum, quod seruus, clericus vel

religiosus vouet,& non implet num.74.ibidem
Votum irritatum non iterum resurgit, per mortem irritantis, num.66.c.12
Vota religiosorum, quæ sunt valida, & quæ sint illa, quæ pendent à superioris voluntate, n. 67.ibidem
Vouere potest, qui pollet iudicio ad peccandum, vel merendum, præter quam &c. num. 68.ibidem
Vota religiosorum, & minorum, quomodo differant, & conueniant,num.69.ibidem
Vota realia & personalia eorum, qui ætatem habent ad contrahendum matrimonium, num. 70. & vsque ad quod tempus possint irritari, aut rata fieri, num.71.ibidem
Voto à quolibet dispensandi potestas, non extenditur ad iuramentum,num.273.c.27
Voto castitatis coniugis si coniux consentit, aut si ambo eam vouerunt,num.31.c.16
Votum simplex castitatis non dirimit matrimonium, & quatenus seruandum, num.73.c.22
Votum Religionis impediens, vel ab illa abstrahens, an teneatur ad restitutionem, vel ad ingrediẽdum loco alterius, num.44.& 45.c.12
Votum Religionis suadens, vel ingressum ordinis dissoluti &c. num.45.ibidem
Votum circa quod qui absque potestate dispensat, irritat vel commutat, nu.72.c.12
Votum mariti & vxoris sine licentia, quando valet, numero 60.c.12
Votum, proprie non est malorum renunciatio,quæ fit in baptismo,num.32.c.12
Votum est duplex,nempe solemne & simplex, num.32.ibidem
Votum plus obligat quam iuramentum, cum concordia contradicentium, num.32. ibidem
Voti opus melius est, quam voluntarium,& voluntarium melius quam præceptum, num. 32.ibidem
Vouens præ timore mortis spiritualis, aut corporalis, vel alterius magni &c.n.52.c.12
Vouens rem dignam voto quę tamen maius bonum excludit,n. 32.ibidem
Vouens non bibere vinum,& crebro id violat, num.53, vel facere aliquid in tempore certo, quo transacto illud non adimplet, num.54.ibidem
Votum quid sit, & quæ ira illud impediat,num.24.&25.c.12
Votum obligat ad implementum sui sub reatu mortalis culpæ, num.26.ibidem
Votum non facit propositum solum,num.26.ibidem
Votum mentale quid sit, & qualem deliberationem requirat, num.26.ibidem
Votum absq; animo adimplendi quo modo obligat ad sui complementum,nu.27.ibidem
Votum de re necessario futura, & de re illicita, & de indifferenti vt indifferẽs est,& de eo,quod est

est contra consilium Christi, non valet,nu.28.& 29.ibid.
Votum in finem malum nõ valet sed de bono ex illo exorto, sic nu.30.& 31.ibid.
Vouens ingredi Religionem, vel aliquod monasterium, & quia non recipitur vt ipse vult &c. nu.46.cap.12
Vouens ingredi religionem intentione obligãdi se ad statim obseruandã continentiam,&c. vel nõ dicit officium diuinum, aut ducit vxorem, &c. num. 4. ibidem
Vouens ingredi & profiteri, & postea exit,nu.47.ibid.
Vouens religionem strictiorem, & laxiorem ingreditur,&c.nu. 48.ibidem
Vouens id, quod est peccatum mortale, vel veniale, num. 33. cap.12
Vouens id ad quod tenetur sub reatu lethalis culpæ,vt non fornicari,nu.34. vel illud quod est consilium euangelicum, nu 35. vel quod sit contra illud,nu.36. ibidem
Vouens stulta vota, vt non pectendi se, non edẽdi caput,&c. adiectis quotidianis exemplis, nu.37.ibidem
Vouẽs illud, quod sciebat, se non posse præstare,nu.38.ibidem
Vouens, qui multoties frangit, quod recte vouit,nu.38. vel qui omittit adimplere, ob causam superuenientem, nume.39. vel partem exiguam rei quam vouit, vel minimam, num. 40. cap.12. & de vouentis & excommunicati absolutione ad cautelam multa, numero 273. cap.27
Vouens qui tenetur statim implere, vel ad certum tempus, &c, nu.41.cap.12
Vouens sub conditione, & satagens ne adimpleatur illa,num. 42.ibidem
Vouens si perpetrauerit illud aut illud crimen, nu.42.ibidem
Vouens ob malum finem, vel ob bonũ, quod nascitur ex malo, nu.43. ibidem
Vouens virginitatẽ, & eam postquam violauit non obseruat, nu. 43. ibidem
Vouens se vxorem ducturum, & postea non ducit, nu.43.ibid.
Vouere qui pertinaciter tenet esse malum,nu.58.ibid.
Vouens matrimonio vinctus continentiam, cum consensu vxoris, vel mariti, vel ambo simul, & postea soluit, aut exigit debitum,quamuis nõ esset idem, si absque voto inter se pepigerunt, eandem obseruare,nu.59. quid autem si absque consensu nu.60.ibid.
Vouet qui ligatus est matrimonio, absque coniugis præiudicio,nu.61. ibidem
Vouens cum licẽtia coniugis, vel sine illa terræ sanctæ auxilium præbere,nu.62.ibid.
Vouit qui ingredi religionem fratrum minorum cõuentualium postea in Hispania abrogatam, an teneatur quærere extra illam vbi non est abrogata monasterium in quo recipiatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.17.nu.172
Vsura quid,& duplex,vera,& palliata,nu.106.c.17
Vsura vtraque pagina speciatim vetita,eam probans hæreticus, nu.108. ibid.
Vsura emere à non habente,& eidem locare,nu.229.ibid.
Vsura quando emere vel locare rem minoris quam valet, &c. nu.230.& 231.ibid.
Vsura est lucrum ob dilationem solutionis, nu.210.ibid.
Vsura mutuare pro re pauperi danda, non pro iniuria remittenda &c.nu.237.ibid.
Vsura dare ad lucrum salua sorte vel non negotiaturo, num.158. ibidem
Vsura non est marito vsus pignoris pro dote dati &c. num. 273. & 271.ibid.
Vsuras, qui iudex iubet solui aut non restitui,& aduocatus,procurator, & testis, qui ad id auxilium præbent, restituere tenentur, nu. 275.ibid.
Vsurarium instrumẽtum faciens, peccat &c.nu.176.ibid.
Vsurarius vsuras & fructus pignoris restituat, nume. 278. ibidem
Vsurarius quis manifestus num. 280. & à quo absoluendus,nu. 282.ibid.
Vsurarij testamẽtum nullum nisi hæc præcedant, &c. num. 279. ibidem
Vsura an sit mutuare rem vt reddatur cum pluris valebit,num. 219.ibid.
Vsura vt sit mutuare, vt molatur in suo molendino &c. nu. 220. & 221. aut vt superstes reddat duplum, num 221. aut ob officium, opem, vel talionem, nu. 222. & 223. aut vetus granum pro recenti, num. 224. & 225. aut argentea pro aureis, &c. num. 229. aut emere granum ante messem &c. numero 227. ibidem
Vsura minoris emere ob solutionem anticiparam,vel pluris ob dilatam nu.228.ibidem
Vsura quid, eam non credens peccatum mortale hæreticus, nu. 214 ibidem
Vsurarius confiteatur quoties voluit fœnarari,nu.214. ibidem
Vsura quãdo mutuare, proposita pœna &c.nu.215. ibidem
Vsura non est mutuare ob interesse damni aut lucri, num. 239. ibidem
Vsura quando non est vendere carius propter impensas num. 239. & 40.ibid.
Vsura quando vendere vno tempore, quo soluatur alio, num. 241. & 242. aut pretio maiore quam præsenti ob dilationem, nu.242 ibidem
Vsura deponere pecuniam cum pacto vel intentione lucrandi, nu.243.& seq.ibid.
Vsura soluere famulis alicuius, vt post auctarium capiat, numero 245.ibidem
Vsura mentalis cur obliget ad restitutionem & non simonia mentalis,c.23.n.102
Vsura soluere ante diem statum ob lucrum,n.246.ibidem
Vsuram iutatã nõ soluere quando peccatum,n.246.ibidem
Vsura lege ciuili vetita,sed valde exercita clam, centesima quæ, nu.208.ibidem
Vsuram quæ intentio sine facto faciat,nu.208.ibidem
Vsuras nauticas esse nunc vetitas quo sensu,n.283.A ibidem
Vsura non est aliquid pro fideiussione accipere, numero 283. B. ibidem
Vsuram qui suader, aut sub ea petit, vt peccat, numero 262. & 263. ibidem
Vsurario à non volente restituere,qui accipit solutionem crediti in malos fines, vel impedit, ne gratis mutuetur, numero 264. ibidem
Vsurarij bona non sunt obligata,& fiunt mentis.n.265.ibid.
Vsuras pro alio exercens etiam famulus obligatus, num. 266 & 267. ibidem
Vsurarij vxor quæ peccat viuendo de bonis sui mariti, nu.268. & 271.ibidem
Vsurariorum filij & famuli qui peccant de bonis eorum viuendo,nu.270.ibidem
Vsurarij gener recipiens ab eo dotem,vt peccat,nu.271.ibid.
Vxor tollens obedientiam marito, nolens ire, quo ille vult, nu.20.c.14
Vxor prouocans maritum,ad magnam iram, vel ad blasphemandum.n.20.ibidem
Vxor quæ de mariti primi morte dubitat,quando & quomodo potest, aut debet deponere dubietatem,quo debitum reddere possit,n.40.& 41.c.16
Vxor vt peccat, si accipit ex bonis mariti etiam ad largiendum eleemósynas, nisi octo casibus,num.153. & seq. & quando potest occultare bona mariti,nu.156.c.17
Vxor an domina, an vsuaria iocalium,nu.166.ibidem.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SIMONIS MAGNI RAMLOTÆI
BELGÆ, I. V. D.

Ad Lectorem Christianum

HENDECASYLLABON.

AVTHORIS tibi Christiane Lector
Doctrina & pietas stupenda notaest:
Toto notus in Orbe nam NAVARRVS
DOCTOR, gloria magna Christianæ
Gentis: quinetiam Monarcha Iuris,
Qualem secula prisca non tulere,
Nec præsentia, nec ferent futura.
Sed, ne singula persequi laborem,
Scripto quæ memoro politiore,
Olim quod dabo, voce sed soluta:
Librum perlege, ponderáque, quo nil
Est exactius, eruditiúsque:
Deprehendes (siquidem nequit supremum
Numen fallier) arborem probatam,
Suauem non nisi ferre posse frugem.

MARTINVS AB AZPILCVETA
Doctor Nauarrus, ad Lectorem Christ.

PIETAS qua in Deum Opt. Max. & Charitas qua in rem Christianã publicam & proximos esse debeo, mouerunt me ad hæc scribẽda: quibus te facio certiorem, quadruplicia Enchiridia siue Manualia Confessariorum quæ mihi asscribuntur, circumferri. Primum, sermone Hispano ante 20. annos a me compositum. Secundum, illud idem in sermonem Italum a viro ignoto mihi traductum. Tertium, etiam illud idem in sermonem Latinum, a viro etiam ignoto mihi, traductum, excusumque Venetiis. Quartum vero illud idem a me ipso latinitate donatum, correctum, & in multis locis emendatum, reformatum, & in aliquibus etiam transformatum: præterea decem Præludiis, cuilibet confessario, imo & omni Christiano cognitu dignissimis auctũ. Item toto Concilio Tridentino, qua parte confessarios tangit, locis idoneis inserto: medulla item quinque Commentariorum resolutoriorum per loca idonea digesta. Quin & toto Capitulo 28. quod prædicto Manuali sermone Hispano adiecerã. Quàmplurimis item decisionibus dubiorum, forum conscientiæ tangentium quæ a variis variorum Regnorum confessariis, & aliis eruditis totis viginti & amplius annis, post editum sermone Hispano Manuale prædictũ fui interrogatus. Horum quatuor primum agnosco meum, sed longè minus vtile quàm quartũ, minus clarum, minus tersum & magis effluẽs, quippe quod vulgo vulgari sermone vice prima scribebatur, & præterea omnibus quæ diximus addidisse quarto, sit defectum. Secundum vero & tertium non agnosco mea, quippe quæ multa continent meæ sententiæ contraria, & non satis caute traducta, & defecta omnibus illis quibus primum deficit: tametsi mentem traductorum sentiam fuisse piam, eisque me plurimum debere agnoscam, eo quod me & mea maiotis quàm merear, pro suo animi candore fecerint. Quæ omnia tibi Christ. lector palam facere facile poterit, eius, ad alia tria collatio. Rogo te proinde, vt pro animi tui candore digneris nosse non esse mea secundũ & tertiũ, nec contenta in illis tibi vel aliis persuadeas tanquam mea, illáq; esse quàmplurimis quę in quarto habentur defecta. Quare profecto, & meo nomini consules, & rem gratissimam facies Christo Deo Opt. Max. qui te seruet, prosperet beátque æternum. Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca